D. D. EMANUELIS

GONZALEZ TELLEZ,

IN INCLYTA SALMANTICENSI ACADEMIA
Collegii Majoris Conchenſis Alumni, & antiquioris Veſpertinæ ſacrorum Canonum Cathedræ proprietarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ Inquiſitionis Tribunali Inquiſitoris Apoſtolici, & in ſupremo S. Inquiſitionis Senatu Conſiliarii

COMMENTARIA PERPETUA

In ſingulos Textus quinque Librorum

DECRETALIUM GREGORII IX.

TOMUS QUINTUS,

COMPLECTENS LIBRUM QUINTUM
Additis Notis uberioribus ab Hiſtoria, & Chorographia.

MACERATÆ, MDCCXXXVII.

Proſtant

VENETIIS,

Apud Nicolaum Pezzana.

Digitized by Google

Digitized by Google

TABELLA
TITULOS OMNES

Libri quinti Decretalium GREGORII IX. ordine Alphabetico indicans.

Prior numerus Titulum, poſtremus verò paginam Libri indicat.

A

ACcuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus. 1.1.
Adulteriis, & ſtupro. 16.207
Apoſtatis, & reiterantibus baptiſma. 9.165

C

CAlumniatoribus. 2.43
Clerico per ſaltum promoto. 29 309
Clericis pugnantibus in duello. 14 203
Clerico venatore. 24.280
Clerico percuſſore. 25.284
Clericis maledicis. 26.285
Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante. 27.288
Clerico non ordinato miniſtrante. 28 304
Colluſione detegenda. 22.272
Crimine falſi. 20.256

D

DElictis puerorum. 23.275

E

EO, qui furtivè ordinem ſuſcepit. 30.312.
Exceſſibus Prælatorum in ſubditos, vel contrà. 31.313

F

FUrtis. 18.231

H

HÆreticis. 7.115
His, qui filios occiderunt. 10. 175
Homicidio voluntario, vel caſuali. 12. 172

I

INfantibus, & languidis expoſitis. 11. 169
Injuriis, & damno dato. 36.373
Judæis, & Sarracenis, & eorum ſervis. 6.95

M

MAgiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. 5.91

N

NE Prælati vices ſuas, vel Eccleſias aliis ſub annuo pretio concedant. 4.89
Novi operis nunciatione. 32.326

P

POEnis. 37.377
Pœnitentiis, & remiſſionibus. 38. 384

Digitized by Google

Privilegiis, & exceſſibus privilegiorum. 33.333.
Purgatione canonica. 34.360
Purgatione vulgari. 35.369

R

Raptoribus, prædonibus, incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum. 17.218
Regulis Juris. 41.445

S

Sagittariis. 15.206
Schiſmaticis, & ordinatis ab eis, & alienationibus factis. 8.153
Sententia excommunicationis. 39.396
Simonia, & ne aliquid pro ſpirituali exigatur, vel promittatur. 3.49
Sortilegiis. 21.265

T

Torneamentis. 13.200

V

Verborum ſignificatione. 40.426
Uſuris. 19.239

INDEX
CAPITULORUM OMNIUM,
Quæ in quinto Libro Decretalium Gregorii IX. continentur.

Prior numerus titulo adjunctus ordinem capituli, ſecundus titulum, tertius tandem paginam deſignat.

A

Abbate, *de verbor. ſignif.* 25	40.438
Abſolutos, *de hæretic.* 16	7.151
Accedens, *de accuſ.* 23	1.36
Accedens, *de raptor.* 7	17.228
Accedens, *de crimine falſi.* 8	20.264
Accedens, *de purgat. canonic.* 14	34.365
Accedentibus, *de exceſſ. Prælat.* 12	31.323
Accedentibus, *de privil.* 15	33.349
Accuſaſti, *de accuſ.*8.	1.14
Ad abolendam, *de hæreticis.* 9	7.128
Ad Apoſtolatus noſtri, *de ſimon.*41	3.84
Ad audientiam, *de homicid. vol. vel caſ.*12	12.187
Ad audientiam, *de torneament.*2	13.200
Ad audientiam, *de crimine falſ.* 3	20.257
Ad aures, *de ſimon.* 23	3.72
Ad aures, *de exceſſib. Prælator.*3	31.314
Ad aures, *de pæn.*10	37.382
Ad eminentiam, *de ſent. excom.*20	39.405
Ad explendum, *de verb. ſignif.*8	40.427
Ad falſariorum, *de crimine fal.*7	20.263
Ad hæc, *de exceſſib. Præl.*2	31.314
Ad hæc, *de ſent. excom.*12	39.400
Ad hoc præſentium, *de Judæis.* 8	6.103
Ad hoc, *de privil.*5.	33.337
Ad liberandam, *de Jud.*17	6.113
Ad noſtram, *de ſimon.*20	3.71
Ad petitionem, *de accuſ.*22	1.34
A nobis, *de apoſtat.*5	9.164
A nobis, *de ſent. excommun.*21	39.406
A nobis, *de ſent. excommun.*28.	39.408
Antiqua, *de privil.*23	33.352
Antiquam, *de ſimon.*1	3.49
Apoſtolicæ, *de cleric. excommun.*9	27.297
Artem illam, *de ſagitt.*1	15.206
Audivimus, *de ſimon.*49	3.84
Audivimus, *de colluſ. deteg.*3	22.272

C

Calumniam, *de pæn.*4	37.378
Canonica, *de ſentent. excom.*50	39.423
Cauſa Carpenſis, *de verb. ſignific.*13	40.429
Clericis autem, *de cleric. excommun.*3	27.392
Clerici, *de exceſſib. Prælat.*4	31.314
Conqueſti, *de ſent. excommun.*22.	39.407
Conqueſtus, *de uſur.*8	19.248
Conſtitutus, *de purgat. canonic.*9.	34.363
Conſtitutus, *de pæn.*7.	37.380
Conſultationi, *de apoſt.*6	9.164
Conſultationi, *de privil.*33	33.360
Conſulere, *de ſimon.*37.	3.83
Conſuluit, *de Jud.*7	6.103
Conſuluit, *de uſur.*10	19.248
Continebatur, *de homicid. vol. vel. caſ.*8	12.181
Continentia, *de cleric. percuſſor.*4	25.285
Contingit, *de ſent. excomm.*36	39.414
Contingit, *de ſent. excomm.*45	39.419
Crimina, *de colluſione detegend.*2	22.272
Cùm ad quorumdam, *de exceſſib. Prælat.*7	31.318
Cùm Capella, *de privileg.*16	33.349
Cùm cauſam, *de raptor.*6	17.228
Cùm clerici, *de verb. ſignific.*19	40.435
Cùm de injuncto, *de novi oper. nunc.*2	32.327
Cùm deſideres, *de ſent. excom.*15	39.401
Cùm dilectus, *de accuſ.*18	1.29
Cùm dilectus, *de accuſ.*20	1.30
Cùm dilectus, *de calumniatorib.*2	2.48
Cùm dilectus, *de purgat. canonic.*11	34.364
Cùm dilectus, *de purgat. canonic.*15	34.365
Cùm eſſent, *de ſimon.*11	3.61
Cùm & plantare, *de privileg.*3	33.336
Cùm ex eo, *de pœnit.*14	38.393
Cùm ex injuncto, *de hæreticis,* 12	7.140
Cùm fortiùs, *de calumniatorib.*1	2.43
Cùm H. *de eo qui furt. ordin. ſuſc.*2	30.312
Cùm illorum, *de ſent. excomm.*32	39.411
Cùm diœceſi, *de uſur.*15	19.252
Cùm in Eccleſia, *de ſimonia,* 8	3.56
Cùm infirmitas, *de pœnit. & remiſſ.*13	30.393
Cùm in juventute, *de purgat. can.*12	34.264
Cùm in partibus, *de verb. ſignif.*17	40.435
Cùm inter, *de verb. ſignif.*29	40.442
Cùm juramento, *de homic. vol. vel caſ.*4	12.176
Cùm non ab homine, *de ſent. excom.*14	30.401
Cùm olim, *de privil.*12	33.345
Cùm olim, *de privil.*14	33.347
Cùm olim, *de verb. ſignif.*24	40.438
Cùm oporteat, *de accuſ.*19	1.30
Cùm P. Manconella, *de accuſat.*10	1.19
Cùm P. Manconella, *de purg. can.*7	34.362
Cùm pro cauſa, *de ſentent. excom,*27	39.408
Cùm ſit nimis, *de Jud.* 16	6.109
Cùm ſit Romana, *de ſimonia,* 9	3.58
Cùm tibi, *de verb. ſignificat.*18	40.435
Cùm tu, *de uſur.*5	19.244
Cùm voluntate, *de ſententia excom.*54	39.424
Cura ſuſcepti, *de purgat. vulgar.*1.	35.369

D

De cætero, *de homicid. vol. vel. caſ.*11	12.182
De cætero, *de ſent. excomm.*11	39.400
Defleat, *de reg. jur.*9	41.447
De his, *de purg. can*4	34.361
De hoc autem, *de ſimon.*10	3.58
De iis, *de accuſ.*6	1.11
De illis, *de raptor.*1	17.218
De infantibus, *de his qui fil. occid.*3	10.167
De monialibus, *de ſent. excommun.*33	30.412
De qua re, *de hæret.*2	7.117
De regularibus, *de ſimonia,* 24	3.73
Deſiderii noſtri, *de colluſ. detegend.*1	22.272
De ſimoniacis, *de ſimon.*21	3.71
De teſtibus, *de purgat. canonic.*13	34.365
Deus, qui Eccleſiam, *de pœnitent.*8	38.338
Dilecta, *de exceſſibus Prælat.*14	31.323
Dilecti filii, *de privil.*4	33.357
Dilecti filii, *de purgat. vulgar.*3.	35.370
Dilecto, *de verb. ſignif.*28	40.442
Dilectus, *de ſimon.*27	3.74
Dilectus, *de ſimon.*29	3.77
Dilectus, *de homic. vol. vel caſ.*13	12.189
Dilectus, *De exceſſib. Prælat.*13	31.323
Dilectus, *de pæn.*11	37.382
Dubius, *de hæret.*1	7.115
Dudum, *de privil.*31.	33.359
Dum contemplationis, *de reg. jur.*6.	41.446
Duobus, *de ſent. excomm.*59	30.425
Dura ſæpè, *de crimine falſi,* 4	20.260

Ea

Digitized by Google

E

EA noſcitur, *de ſent. excom.* 13	39.408
Ea quæ, *de ſimon.* 15	3.65
Ea quæ, *de pæn.* 1	37.377
Eccleſia veſtra, *de ſortilegiis,* 3	21.269
Epiſcopum, *de cleric. venator.* 1	14.280
Eſtote, *de reg. iur.* 2	41.445
Et cùm Chriſtus, *de hæreticis,* 7	7.126
Et licèt, *de Jud.* 1	6.95
Etſi Judæos, *de Jud.* 13	6.108
Etſi quæſtiones, *de ſimon.* 17	3.68
Evidentia, *de accuſ.* 9	1.16
Excommunicamus, *de hæretic.* 13	7.145
Excommunicamus, *de hæretic.* 15	7.149
Excommunicationi, *de raptorib.* 3	17.222
Ex continentia, *de crimine falſi.* 9	20.264
Ex diligenti, *de ſimon.* 16	3.66
Exhibita, *de homicid. vol. vel. caſ.* 22	12.196
Ex inſinuatione, *de ſimon.* 25	3.73
Ex litterarum; *de apoſtat.* 2	9.160
Ex litteris, *de homicid. vol. caſ.* 14	12.189
Ex litteris, *de homicid. vol. vel. caſ.* 15.	12.190
Ex litteris, *de furt.* 5	18.238
Ex litteris, *de cleric. non ordinat.* 2	28.308
Ex litteris, *de exceſſib. Prælat.* 10	31.320
Ex ore, *de privil.* 17	33.350
Ex parte, *de accuſ.* 11	1.19
Ex parte, *de privil.* 13	33.346
Ex parte tua, *de privilegiis,* 18	33.350
Ex parte, *de privil.* 27	33.357
Ex parte, *de verbor. ſignificat.* 23	40.437
Ex parte, *de verbor. ſignificat.* 30	40.443
Ex parte, *de verbor. ſignificat.* 31	40.ibid.
Expectabamus, *de adulter. & ſtupr.* 2	16.208
Ex ſpeciali, *de Jud.* 18	6.114
Ex tenore, *de ſent. excomm.* 10	39.400
Ex tuæ, *de ſimon.* 19	3.70
Ex tuarum, *de ſortileg.* 2	21.268
Ex tuarum, *de purgatione canon.* 8	34.363

F

FAlſidicus teſtis, *de crimine falſi.* 1	20.256
Felicis, *de torneam.* 1	13.200
Firmiſſimè, *de hæret.* 3	7.119
Forus, *de verbor. ſignificat.* 10	40.428
Fraternitati, *de ſchiſm.* 2	8.154
Fraternitati, *de cleric. excommun.* 6	27.295
Fures, *de furt.* 2	18.232

G

GRavem, *de exceſſib. Prælat.* 13	31.324
Gravem, *de pæn.* 13	37.383
Gravem, *de ſentent. excommun.* 53	39.424

H

HÆc ſunt, *de accuſ.* 2	1.5
Henricus, *de cleric. pugn. in duell.* 2	14.203

I

JAcobus, *de ſimon.* 43	3.86
Illa præpoſitorum, *de accuſat.* 3	1.7
Illud Dominus, *de cleric. excom.* 5	27.294
Illud etiam, *de exceſſib. Prælat.* 6	31.317
Illud ſanè, *de privil.* 1	33.333
In Archiepiſcopatu, *de raptor.* 4	17.226
In audientia, *de ſent. excom.* 25	39.407
In civitate, *de uſur.* 6	19.246
In eos, *de hæret.* 6	7.125
In his, *de privil.* 30	33.359
In iis, *de verbor. ſignificat.* 15	40.433
In litteris, *de raptor.* 5	17.227
In nonnullis, *de Jud.* 15	6.109
In noſtra, *de Iniur.* 8	36.376
Innotuit, *de cler. maled.* 1	26.285
Innotuit, *de eo, qui furtivè,* 2	30.313
Innovatè, *de verbor. ſignific.* 2.	40.426
In præſentia, *de ſent. excom.* 46	39.419
In quibuſdam, *de pænit.* 12	37.383
Inquiſitionis, *de accuſ.* 21	1.31
Inquiſitioni, *de ſent. excomm.* 44	39.419
Inſinuatum, *de ſimon.* 12	3.61
In tabulis, *de ſortileg.* 1	21.265
In tantùm, *de ſimon.* 35	3.82
In tantùm, *de colluſione detegend.* 4	22.274
Intelleximus, *de his, qui fil. occider.* 2	10.167
Intelleximus, *de adult.* 6.	16.217
Intelleximus, *de novi oper. nunc.* 1	32.326
Intelligentia, *de verbor. ſignific.* 6	40.427
Inter alia, *de ſent. excommun.* 31	39.416
Inter dilectos, *de exceſſib. Prælat.* 11	31.322
Interfeciſti, *de homicid. vol. vel caſ.* 2	12.173
Inter ſollicitudines, *de purgat. can.* 10	34.363
Joannes, *de homicid. vol. vel caſ.* 23	12.197
Joſeph non cognovit, *de verb. ſign.* 5	40.427
Is, cui opus, *de novi oper. nunciat.* 4	32.330
Ita quorumdam, *de Jud.* 6	6.102
Item conſtitutum, *de hæreticis,* 5	7.122
Judæi, *de Jud.* 3	6.97
Judæi, *de Jud.* 5	6.101
Jus dictum, *de verbor. ſignific.* 12	40.429

L

LAtor præſentium, *de homicid. vol. vel caſ.* 9. 12. 182	
Latores, *de cler. excom.* 4	27.293
Licèt ad regimen, *de crim. falſ.* 5	20.261
Licèt Heli, *de ſimon.* 30	3.78
Licèt in Beato, *de accuſationib.* 14	1.20
Licèt juxta, *de pæn.* 3	37.378
Licèt tam veteris, *de pænitent.* 6	38.387

M

MAndato, *de ſimon.* 45.	3.87
Manifeſta, *de pænit. & rem.* 1	38.384
Maritis, *de adult.* 4	16.215
Matthæus, *de ſimon.* 22	3.72
Meminimus, *de accuſ.* 13	1.20
Michael, *de uſur.* 17	19.253
Monachi, *de ſentent. excommun.* 2	39.397
Muliere, *de ſentent. excommun.* 6	39.399
Multorum, *de Jud.* 2	6.96

N

NAm, & ego, *de verbor. ſignif.* 3.	40.426
Nam, & Rex, *de verbor. ſignific.* 2	40. ibid.
Naviganti, *de uſur.* 19	19.254
Ne Dei, *de ſimon.* 42	3.85
Ne pro dilatione, *de pænitent.* 16	38.396
Nihil obſtat, *de verbor. ſignificat.* 7	40.427
Nimis iniqua, *de exceſſib. Prælat.* 16	31.324
Nimis prava, *de exceſſib. Prælat.* 17	31.325
Nobilis, *de purgatione canonica,* 1	34.360
Nobis fuit, *de ſimon.* 26	3.73
Non dubium: *de ſentent. excommun.* 5	39.398
Noſtro poſtulaſti, *de pænitent.* 15	38.394
Nova quædam, *de pænitent. & rem.* 10	38.389
Noverit, *de ſentent. excommun.* 49	39.422
Novimus, *de verbor. ſignificat.* 27	40.441
Nos inter, *de purgat. canonica,* 6	34.362
Nulli Epiſcoporum, *de accuſat.* 5	1.11
Nulli Judæo, *de Jud.* 19	6.114
Nulli ſe poſſunt, *de ſentent. excommun.* 8	39.399
Nuper à nobis, *de ſentent. excommun.* 29	39.409

O

OFficii, *de pænit. & remiſſionib.* 9	38.389
Officii, *de ſentent. excommun.* 42	39.418

Digitized by Google

Olim I. V. & P. *de accuſationib.* 26 1. 41
Olim ſcribentibus, *de iniur.* 7 36. 375
Olim tibi, *de verbor. ſignificat.* 16 40. 433
Omnibus, *de cleric. venat.* 2 24. 283
Omnipotens, *de accuſationib. & inquiſitionib.* 4 1. 8
Omnis utriuſque, *de pœnitent.* 12 38. 390
Omnis res, *de reg. iur.* 1 41. 445

P

PActum, *de verbor. ſignificat.* 11 40. 428
Parochianos, *de ſentent. excommun.* 9 39. 400
Paſtoralis, *de privil. & exceſſ. privil.* 19 33. 351
Patentibus, *de privil. & exceſſ. privil.* 10 33. 343
Permittimus, *de ſentent. excomm.* 57 39. 425
Perpendimus, *de ſentent. excomm.* 23 39. 407
Per tuas, *de ſimon.* 31 3. 79
Per tuas, *de ſimon.* 34 3. 81
Per tuas, *de ſimon.* 36 3. 82
Per tuas, *de ſentent. excommun.* 40 39. 415
Pervenit, *de exceſſib. Prælator. &c.* 1 31. 313
Pervenit, *de ſentent. excommun.* 17 39. 403
Petiiſtis, *de privil. & exceſſib. privil.* 20 33. 351
Petitio, *de homicid. vol. vel caſ.* 24. 12. 197
Petrus diaconus, *de homicid. vol. vel caſ.* 17 12. 190
Plures clericorum, *de uſur.* 1 19. 239
Porrò quoniam, *de privileg. &c.* 7 33. 340
Porrò, *de cler. pugnant. in duello.* 1 13. 203
Porrò ſi aliqui, *de ſent. excommun.* 7 39. 399
Poſt miſerabile, *de uſur.* 12 19. 249
Poſtulaſti, *de Jud.* 14 6. 108
Poſtulaſti, *de homicid. vol. vel caſ.* 21 12. 195
Poſtulaſti, *de cleric. excommun.* 7 27. 295
Prælatorum, *de accuſ.* 27 1. 42
Præſentium, *de cleric. percuſſor.* 3 25. 284
Præterea, *ne Præl. vices ſuas,* 1 4. 89
Præterea, *de hæret.* 4 7. 119
Præterea, *de apoſtat.* 1 9. 157
Præterea, *de uſur.* 7 19. 247
Presbyterum, *de homicid. vol. vel caſ.* 7 12. 181
Prohibeas, *de magiſtr. & ne aliquid, &c.* 2 5. 91
Propoſuit, *ut cleric. excommun.* 8 27. 296
Pueris, *de delictis puer.* 1 23. 275
Pueris, *de ſentent. excommun.* 60 39. 425

Q

QUærenti, *de verbor. ſignificat.* 20 40. 436
Quæſitum eſt, *de pœnit.* 7 38. 388
Quæſivit, *de verb. ſignificat.* 14. 40. 430
Qualiter, & quando, *de accuſ.* 17 1. 27
Qualiter, & quando, *de accuſat.* 24 2. 37
Quàm gravi, *de crimine falſi,* 6 20. 262
Quàm pernicioſum, *de uſur.* 11 19. 249
Quàm ſit grave, *de exceſſib. Præl.* 9 31. 320
Quàm ſit laudabile, *de Judæis,* 10 6. 107
Quamvis, *de ſent. excomm.* 58 39. 425
Quamvis cauſæ, *de regul. iur.* 10 41. 448
Quamvis omnes, *de verb. ſignif.* 9 40. 428
Quantæ, *de ſent. excommun.* 47 39. 419
Quanto amplius, *de uſur.* 18 19. 254
Quantò ampliùs, *de privileg.* 26 33. 357
Quantò Gallicana, *de magiſtr.* 3 5. 92
Querelam, *de ſimon.* 14 3. 64
Querelam, *ne Prælati vic. ſuas,* 4 4. 90
Quia circa, *de privil.* 22 33. 351
Quia fruſtra, *de uſur.* 14 19. 252
Quia in omnibus, *de uſuris,* 3 19. 240
Quia intentionis, *de privileg.* 29 33. 358
Quia nonnullis, *de magiſtris, &c.* 4 5. 92
Quia non ſatis, *de ſimon.* 7 3. 55
Quia ſuper, *de Jud.* 4 6. 101
Qui cum fure, *de furtis,* 4 18. 236
Quicumque, *de ſimon.* 2 3. 53
Quidam ſicut, *de apoſtat. & reiter.* 4. 9. 162
Quidam, *de privil. & exceſſib. privileg.* 32 33. 360
Qui ex timore, *de regul. iur.* 8 41. 447
Qui furatur, *de furt.* 1 18. 231
Quid per novalis, *de verb. ſignif.* 21 40. 436
Qui presbyterum, *de pœnitent.* 2 38. 386
Qui ſcandalizaverit, *de reg. iur.* 3 41. 445
Quod à prædeceſſore, *de ſchiſmatic.* 1 8. 153
Quod autem, *de pœnitentiis, & remiſſ.* 4 38. 386
Quod de his, *de ſentent. excom.* 26 39. 408
Quod dicitur, *de verbor. ſignificat.* 4. 40. 426
Quod in dubiis, *de pœn.* 5 36. 379
Quod in dubiis, *de ſentent. excom.* 30 39. 410
Quod in te, *de pœnitentiis, & rem.* 11 38. 390
Quod latenter, *de regul. iur.* 5 41. 446
Quod non eſt, *de regul. iur.* 4 41. ibid.
Quod nonnullis, *de privilegiis,* 25 33. 357
Quod olim, *de Jud.* 12 6. 108
Quod Quidam, *de pœnitent. & rem.* 5 38. 387
Quoniam, *ne Prælati vic. ſuas,* 2 4. 89
Quoniam, *ne Prælati vic. ſuas,* 3 4. ibid.
Quoniam, *de magiſtr. & ne aliquid, &c.* 1 5. 91
Quoniam ſimoniaca labes, *de ſimon.* 39 3. 84
Quoniam, *de privil. & exceſſ. privileg.* 21 33. 351
Quoniam, *de uſur.* 2 19. 240
Quoties, *de accuſ.* 1 1. 1
Quotiens, *de ſimon.* 4 3. 54
Quotiens, *de purgat. canonica,* 5 34. 362

R

REcepimus, *de privil.* 8 33. 340
Receepimus, *de purgat. canonica,* 16 34. 366
Referente, *de delict. puerorum,* 2 23. 276
Relatum, *de ſentent. excommun.* 37 39. 414
Repellantur, *de accuſ.* 7 1. 14
Reſponſo, *de ſentent. excommun.* 43 39. 418
Retulit nobis, *de regul. iur.* 11 41. 448

S

SAcris eſt, *de ſentent. excommun.* 38 39. 414
Sacro approbante, *de ſentent. excom.* 48 39. 420
Salubriter, *de uſur.* 16 9. 252
Sanè ſi Epiſcopi, *de exceſſib. Prælat.* 5 31. 317
Sanè, *de privil.* 9 33. 341
Si adverſus, *de hæret.* 11 7. 140
Si aliquando, *de ſentent. excom.* 41 39. 417
Si aliquis, *de homicid. vol. vel caſ.* 5 12. 176
Si à patre, *de infant. & languid.* 4 11. 169
Si bos alienus, *de iniur.* 3 36. 374
Si celebrat, *de cleric. excommun.* 10 27. 302
Si concubinæ, *de ſentent. excommun.* 55 39. 424
Si conſtiterit, *de accuſ.* 12 1. 19
Si culpa, *de iniur.* 9 36. 376
Sicut ait, *de hæret.* 8 7. 126
Sicut dignum, *de homicid. vol. vel caſ.* 6 12. 180
Si dominus, *de ſimon.* 3 3. 53
Sicut enim, *de ſimon.* 5 3. 54
Sicut ex litterarum, *de homic. vol. vel caſ.* 20 12. 195
Sicut in judiciis, *de privil.* 2 33. 336
Sicut in uno, *de hæretic.* 14 7. 149
Sicut Judæi, *de Jud.* 9 6. 164
Si læſerit, *de iniur.* 36. 375
Sicut nobis, *de ſimon.* 32 3. 80
Sicut nobis, *de ſentent. excommun.* 39. 39. 415
Sicut olim; *de accuſ.* 25 1. 39
Sicut pro certo *de ſimonia,* 38 3. 83
Sicut unire, *de exceſſib. Prælator.* 8 34. 318
Si de terra, *de privil.* 6 33. 338
Si egreſsus ignis comprehenderit, *de iniur.* 5 36. 375
Significantibus, *de novi oper. nunc.* 3 32. 330
Significantibus, *de purgat. vulg.* 2 35. 370
Significaſti, *de homicid. vol. vel caſ.* 16 12. 190
Significaſti, *de homicid. vol. vel caſ.* 18 12. 191
Significaſti, *de adult.* 5 16. 216
Significavit, *de Jud.* 11 6. 107
Significavit, *de pœnit.* 3 38. 386
Significavit, *de ſentent. excom.* 18 39. 403
Si perfodiens, *de homicid. vol. vel caſ.* 3 12. 173
Si quem, *de ſentent. excommun.* 59 39. 425
Si quis, *de ſimon.* 44 3. 87

Si quis,

Digitized by Google

Si quis, *de homicid. volunt. vel caſ.* 1 — 12. 172
Si quis, *de furt.* 3 — 18. 234
Si quis, *de clerico percuſſore,* 1 — 25. 284
Si quis, *de cleric. non ordinat. min.* 1 — 28. 304
Si quis aperuerit, *de injuriis,* 2 — 36. 374
Si quis domum, *de injuriis, &c.* 6 — 36. 375
Si quis Epiſcopus, *de cleric. excom.* 1 — 27. 288
Si quis presbyter, *de cleric. excom.* 2 — 27. 290
Si quis presbyter, *de purgat. can.* 2 — 34. 361
Si quis presbyter, *de pænitent.* 2 — 37. 377
Si rixati, *de injur.* 1 — 36. 373
Si ſeduxerit, *de adult.* 1 — 16. 207
Si verò vos, *de ſentent. excommun.* 34. — 39. 412
Si verò aliquis, *de ſent. excom.* 3 — 39. 397
Si verò aliquis, *de ſentent. excom.* 4 — 39. 398
Si vir ſciens, *de adul.* 3 — 16. 211
Statuimus, *de clerico maledic.* 2 — 26. 287
Stephanus, *de reg. jur.* 7 — 41. 447
Suam ad nos, *de pæn.* 9 — 37. 381
Suam nobis, *de ſimon.* 28 — 3. 74
Super eo, *de raptor.* 2 — 17. 219
Super eo, *de uſur.* 4 — 19. 243
Super eo, *de crimin. falſi,* 2 — 20. 257
Super eo, *de ſentent. excommun.* 1 — 39. 396
Super eo, *de ſentent. excommum.* 51 — 39. 423
Super his, *de accuſ.* 16 — 1. 25
Super his, *de pæn.* 8 — 37. 380
Super quibuſdam, *de verb. ſign.* 26 — 40. 439
Super ſpecula, *de magiſtr.* 5 — 5. 95
Super ſpecula, *de privil.* 28 — 33. 358
Suſcepimus, *de homicid. vol. vel caſ.* 10 — 12. 182

T

Tanta eſt labes hujus, *de ſimon.* 6 — 3. 55
Tanta eſt, *de exceſſib. Prælat.* 18 — 31. 325
Tranſmiſſæ, *de verbor. ſignificat.* 33 — 40. 444
Tribunal, *de cleric. percuſſorib.* 2 — 25. 284
Tuæ diſcretioni, *de pænitent.* 6 — 37. 380
Tuæ fraternitati, *de apoſtatis, &c.* 3 — 9. 161
Tuæ nobis, *de cleric. per ſalt. prom.* 1 — 29. 309
Tua fraternitas, *de adulterio,* 7 — 16. 217
Tua nobis, *de verbor. ſignific.* 32 — 40. 444
Tua nos, *de ſimon.* 33 — 3. 81
Tua nos, *de uſur.* 9 — 19. 248
Tua nos, *de homicid. vol. vel caſ.* 19 — 12. 194
Tua nos, *de ſentent. excommun.* 19 — 39. 405
Tuarum, *de privil.* 11 — 33. 345
Tuas dudum, *de uſur.* 13 — 19. 251

V

Venerabili, *de ſentent. excomm.* 52 — 39. 423
Venerabili, *de verb. ſignific.* 22 — 40. 434
Veniens, *de accuſ.* 15 — 1. 27
Veniens, *de ſimon.* 18 — 3. 68
Veniens, *de his, qui fil. occiderunt,* 1 — 10. 166
Veniens, *de eo, qui furt. ordin. ſuſc.* 1 — 30. 312
Veniens, *de ſentent. excommun.* 16 — 39. 402
Vergentis, *de hæret.* 10 — 7. 134
Univerſitatis, *de ſentent. excom.* 24 — 39. 407
Ut famæ, *de ſentent. excommun.* 35 — 39. 413
Ut illæ, *de purgatione canonic.* 3 — 34. 361
Ut nemo, *de ſimon.* 13 — 3. 64
Ut privilegia, *de privilegiis,* 24 — 33. 356

D. D. EMA-

Digitized by Google

D.D. EMANUELIS GONZALEZ TELLEZ COMMENTARIA

In Librum Quintum Decretalium GREGORII IX.

TITULUS PRIMUS

De accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus.

CAPUT PRIMUM.

a Felix Papa.

QUoties Epiſcopus ſuper certis accuſatur criminibus, ſi tales fuerint accuſatores, qui juſte, & canonice recipi debeant, legitima in *b* Synodo ſuo in tempore congregata, ab omnibus canonice audiatur, qui ſunt in provinciis, Epiſcopis. Quod ſi *c* legitimi non fuerint accuſatores, non fatigetur Epiſcopus, quia ſacerdotes ad ſacrificandum vacare debent, non ad litigandum. Nec illi, qui throni Dei vocantur, pravorum hominum inſidiis turbari debent, ſed libere Chriſto Domino famulari.

NOTÆ.

1 a FElix.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc titul. c.* 1. & ex ipſa epiſtola Felicis II. ad Epiſcopos in Alexandrina Synodo congregatos, citatur textus hic a Carnotenſi *p.* 5. *Decreti*, *cap.* 279. Burchardo *lib.* 1. *Decreti*, *cap.* 169. & verba in præſenti textu relata, extant in eadem epiſtola 1. Felicis Papæ II. *cap.* 17. *tom.* 1. *Concilior. Binii*, & apud Luitprandum in ejus vita: ex qua reſtituo litteram hujus textus, ut etiam fecit Antonius Auguſt. *in notis ad hunc textum*. Sed licèt tot in collectionibus tribuatur textus hic Felici II. non tamen immerito de ejus fide dubitavit Baronius *anno* 357. *num.* 53. ſiquidem temporibus Felicis II. Athanaſio in eremo latitante nullus plane locus, nec ullum tempus opportunum congregandi Synodum potuit eſſe; unde quomodo poterat Felix ad Epiſcopos in Synodo congregatos reſcribere? Sed ut ad Felicem II. revertamur, ſciendum eſt, Liberio Summo Pontifice in exilium miſſo à Conſtantio Imperatore, quia Arrianis ſubſcribere, nec communicare volebat, Romanum Clerum jurejurando promiſiſſe, nullum ſe alium Pontificem admiſſurum ſuperſtite Liberio: ſed poſtea opera Arrianorum, ac præcipue Acacii Cæſarienſis Epiſcopi Felix Diaconus Romanus Pontifex creatus fuit. Rufinus *lib.* 10. *hiſtor. cap.* 22. Theodoretus *lib.* 2. *hiſt. c.* 17. Sozomenus *lib.* 4. *hiſt. cap.* 10. Hieronymus *in catal. in Acacio*: qui licet Arrianus non eſſet, libere tamen cum Arrianis communicabat, ideòque eo tempore nullus Catholicorum cum eo communicabat: ſed poſt biennium cùm Liberius per vim & minas Concilio Sirmienſi ſubſcripſiſſet, cum Arrianiſque communicaſſet, atque Athanaſium condemnaſſet, Romanus Clerus, abrogata Liberio Pontificia dignitate, ad Felicem ſe contulit, quem Catholicum eſſe ſciebat, & ex eo tempore cœpit Felix ut legitimus Pontifex Eccleſiam regere, cum Liberius tanquam hæreticus dejectus eſſet: ſed Felix jam verus Papa agnoſcens Eccleſiæ, & fidei periculum, non ſolum receſſit ab Arrianorum communione, verùm etiam coacto Concilio declaravit, Imperatorem Conſtantium, & Epiſcopos Urſacium, & Valentem, cum quibus Liberius pacem fecerat, vere hæreticos eſſe, & propter hanc damnationem Conſtantii, Coræ in Latio obtruncatione capitis martyrio coronatus eſt, ut habetur *in Martyrol. Romano*, *die* 29. *Julii*. Sed cùm ejus ingreſſus iniquus creditus eſſet, & de ipſius obitu pugnantia ſcriptorum teſtimonia reperirentur, temporibus Gregorii XII. cùm de emendatione Martyrologii Romani ageretur, non levis diſceptatio fuit, an ex eo expungendus eſſet Felix, necne? Et tunc accidit plane veluti divino miraculo, ut cum in Diaconia Sanctorum Martyrum Coſmæ & Damiani in foro ad templum Pacis poſita, quidam homines male conſulti, ſed non ſine divina providentia, clam altare unum à dextris poſitum ſuffoderent, ut theſaurum quærerent, quem audierant ibi eſſe reconditum, in marmoream arcam inciderunt, in cujus

Digitized by Google

altero latere lapideæ tabulæ interſtitio ab altero diſtincto repoſitæ inventæ fuerunt reliquiæ Sanctorum Martyrum Marci, atque Marcellini, & Tranquilliani: in altero vero arcæ latere corpus Sancti Felicis, de quo agimus, una cum lapideo laterculo intus poſito hiſce litteris exarato: *Corpus Sancti Felicis Papæ, & Martyris, qui damnavit Conſtantium.* Refert Baronius *d. anno* 357. qui huic præclaro Pontifici reſcripſiſſe Conſtantium Imper. *in leg.* 14. *C. Theodoſ. de Epiſc. & Cler.* refert, in cujus epigraphe legitur, *Conſtantius Imperat. Aug. & Julianus Cæſar, Felicis Epiſcopo*: quo tempore adhuc Liberium reſtitutum non fuiſſe docte probat Gothofredus, & Sanctum hunc ab injuſtis calumniis defendunt Bellarminus *lib.* 4. *de Romano Pontifice, cap.* 9. Theophilus Raynaud. *de calumnia cap.* 25. *fol.* 445. Severinus Binius *in notis ad ejus vitam*, Fr. Ant. Perez *in Pentat. fidei, de R. P. cap.* 3.

b *Synodo.*) Provinciali videlicet, juxta tradita *in cap.* 1. *de judiciis.*

2 c *Legitimi.*) Legitimum in jure generaliter dicitur quicquid eſt juſtum, & legi conſonum, quaſi ſecundum legem, aut per legem receptum, *l. legitima* 6. *ff. de pactis, cap. legitima, de appellat. lib.* 6. *l. lege obvenire, ff. de V. S.* ubi Gedeus, Gentilis, & Forner. Unde accuſatores legitimi in præſenti dicuntur omnes illi, qui juſte, & ſecundum leges ad accuſandum idonei proponuntur, ut ſatis deducitur ex illis verbis hujus textus, ibi: *Si tales fuerunt accuſatores, qui juſte, & canonice recipi debeant.*

COMMENTARIUM.

3 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio. *Ad petitionem illegitimi accuſatoris reus in judicio fatigandus non eſt.* Probant eam textus *in cap.* 2. *c. cum P. cap. repellantur, c. meminimus* 13. *c. cum oportet* 19. *c. cum dilectus* 20. *cap. accedens, hoc tit. c. nihil* 2. *q.* 1. *c. in primis, §. ſed,* 3. *quæſt.* 9. *c. dignum* 6. *qu.* 6. *cap. ſi qui ſunt* 17. *cum ſequent.* 2. *q.* 3. *cap. qui ſub* 3. *cap. poſtulaſti* 6. 3. *quæſt.* 6. *c. prohibentur* 1. *q.* 1. *cap. conſtituimus* 3. *quæſt.* 5. *cap. qui crimen* 2. *q.* 1. *cap. canonicæ, cap. ſimiliter, cum ſequent.* 3. *q.* 5. *cap. cum in tua, deſponſal.* cum aliis congeſtis ab Anton. Auguſt. *in epit. lib.* 30. *tit.* 4. in quibus docetur, illegitimum accuſatorem admittendum in judicio non eſſe, *leg. qui accuſare, ff. de accuſat. l. crimini, leg. ignorat, C. qui accuſare, l.* 2. *tit.* 1. *part.* 7. Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *hic*, Petrus Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 9. *cap.* 3. & *lib.* 2. *ſyntagm. cap.* 12. Sotus *lib.* 5. *de juſtit. qu.* 4. *art.* 3. Vighel *in method. juris Pont. fol.* 33. Simancas *de Catholicis, lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 49. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. part.* 1. *lib.* 5. *diſput.* 12. §. 2. Decianus *lib.* 3. *tract. crimin. cap.* 3. Anton. Matthæus *de crimin. ad tit. de accuſat. cap.* 3. plures congeſti à Carlevallio *de judiciis tom.* 2. *diſput.* 4. *num.* 26. Fornerius *lib.* 1. *rer. quotid. cap.* 24. & 25.

4 Traditur dubitandi ratio.

Sed in hanc aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo: Reus licet ab illegitimo accuſatore impetitus, omnino judicio comparere cogitur, ſaltem ad proponendum, & allegandum privilegium ſuum; immo etſi non compareat, tanquam contumax puniri valet, *c. veniens* 15. *hoc tit. l. ſi eximendi, §. fin. ff. ne quis eum qui in jus vocatus, l. ſi reus, ff. judicatum ſolvi, l. ex quacumque* 32. *ff. ſi quis in jus vocatus, l. ſi quis ex aliena* 5. *ff. de judiciis*: & interim dum exceptio accuſatoris diſcutitur, debet etiam quæri de vita accuſati, *cap. quærendum* 2. *quæſt.* 7. Igitur propter illegitimum accuſatorem fatigatur accuſatus. Accedit, nam etſi illegitimus ſit accuſator, tamen reo accuſato indicenda eſt purgatio canonica, ut docetur *in c. veniens, c. cum P. hoc tit. cap. cum P. de purgatione.* Igitur quia fatigatur accuſatus, etiam cum illegitimus eſt accuſator. Augetur etiam, nam plerumque quis punitur ſine accuſatore à Magiſtratu, qui reos inquirit, *l.* 1. *§. quies, ff. de offic. Præfect. urb. l.* 4. *ff. ad leg. Jul. pecul. l. congruit, ff. de offic. Præfect. l.* 1. *C. de cuſtod. reorum.* Igitur facilius ſine accuſatore legitimo.

5 Accuſatio quid.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens deciſio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, accuſare dici quaſi cauſari, à cauſa, *cap. forus, §. accuſator, de V. S.* poſt Hoſtienſem notavit Anton. Matthæus *ad tit. de accuſat. cap.* 1. & licet accuſare varie accipiatur, ut notavi *in cap.* 1. *qui matrimonia accuſare*: tamen in hoc titulo Digeſtorum, & Codicis *de accuſat.* accipitur pro delatione, qua quis apud judicem reus criminis poſtulatur. Dicitur criminatio *in l.* 5. *C. Theodoſ. hoc tit.* actio criminis *in leg.* 5. *eod. C. & tit.* criminalis cauſa *in l.* 1. *eod. Cod. & tit.* conteſtatio *in l.* 8. *C. Theod. de fam. libell.* quemadmodum defenſio accuſationi contraria importat criminis objecti diſſolutionem, ut ex Ariſtotele *Rhetoricorum cap.* 4. notat Decian. *lib.* 3. *tract. crimin. cap.* 1. *num.* 2. juxta quam acceptionem accuſatio varie definitur, ut poſt Azonem *ad tit. C. de accuſat.* Hoſtienſem *ad hunc titul.* Gregorium Lopez *in l.* 1. *tit.* 1. *partit.* 7. Julium Clarum *cap. fin. §.* 12. *num.* 1. Duarenum *lib.* 1. *diſput. cap.* 38. & *ad tit. ff. de accuſat.* tradit Cujac. *ad eundem tit.* Decian. *ubi ſupra, num.* 2. & communiter ita definitur, ut ſit *Delatio criminis in judicium ad publicam vindictam; cum legitima ſubſcriptione.* Ita Julius Clarus, Decianus, & Ant. Matthæus *ubi ſupra.* Sed hæc definitio difficilis redditur ex ſequentibus principiis; nam in hac definitione videtur definiri accuſatio, prout eſt quid facti, & ita actio illa, ſeu factum, dum quis accuſatur; non verò prout eſt quid juris, in quo ſenſu definiri debuit, prout definitur actio à Juſtiniano *in princip. Inſtit. de act.* ut ſit, *Jus perſequendi in judicio, &c.* ut docuerunt Marianus, & Berojus *in præſenti rubric. num.* 21. & 26. Decianus *d. cap.* 1. *num.* 2. & 4. Deinde quia ex proprietate verbi, quæ attendi debet, *l. non aliter, ff. de legat.* 3. crimen ſimpliciter prolatum verificatur tantum in peccatis quibuſdam graviſſimis, non verò in levibus, *cap.* 1. 81. *diſtinct.* Gloſſa *in cap. peccatum, de pænit. diſtinct.* ubi poſt D. Thomam docet Navarrus, & Berojus *in præſenti, numero* 24. Decian. *ſupra, cap.* 2. *num.* 2. & *cap.* 7. *in princip.* Et tamen conſtat, accuſationem in levibus delictis etiam admitti, *l. levia* 6. *ff. hoc tit.* Tertio, quia per accuſationem non crimina, ſed magis criminoſi, & rei criminum deferuntur, & delatio criminis per ſe non videtur importare accuſationem, ut patet in teſtibus Synodalibus, qui dum crimina, & non criminum reos deferunt, non accuſant, nec accuſationem inſtituere dicuntur. Quartò, quia multoties in jure crimen accipitur pro ipſa accuſatione, *l. ſicut* 7. *l. ult. §.* 1. *ff. hoc tit. l. nullum* 110. *ff. de R. J. l.* 1. *C. de his qui ad Eccleſ. confug.* docent Gloſſa *in leg.* 2. *Cod. de general. abolit.* & ex Cicerone tradit Decian. *ſupra, cap.* 9. *num.* 6. & *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 16. Igitur accuſatio non debet definiri per delationem criminis, ſiquidem definitur idem per idem. Tandem, quod licet inſcriptio, ſeu ſubſcriptio ad pœnam talionis regulariter exigatur, ut dicemus infra *in cap. ſuper his*; non tamen requiritur ad ſubſtantiam, ſeu eſſentiam accuſationis, quod in definitione exprimatur; quia accuſatio ex ſe, & ex ſua natura, vel eſſentia, non inducit, ſeu includit ſubſcriptionem hujuſmodi, licet ea ſpectet ad accidentalia, & ſolemnitates in accuſatione neceſſarias; & dantur plures caſus, in quibus ſubſcriptio non eſt neceſſaria. Gloſ. 2. *in d. cap. ſuper his*: in quibus nemo negavit dari veram accuſationem, ut contingit hodie, cùm generali conſuetudine talis ſubſcriptio non adhibetur.

Aliter accuſationem definiunt Marianus Socinus, & 6
Berojus *in præſenti rubric.* & Duarenus ſupra, videlicet, Accuſationis definitio.
ut ſit jus deferendi, vel ulciſcendi, ſeu proſequendi in judicio delictum: ſed ex eorum & aliorum mente dicendum eſt, accuſationem aliquando conſiderari, & accipi prout denotat factum, & actionem illam, qua reus criminis ad judicium defertur, & in cauſam criminalem trahitur; juxtaque hunc ſenſum poteſt procedere communis definitio, paucis mutatis, ita quod accuſatio ſit *Delatio rei criminis in judicium, ad publicam vindictam ſolemniter facta.* Et verbum *delatio*, ponatur loco generis, cætera verò conſtituant differentiam inter hanc, & alias delationes, quæ accuſationem non continent. Aliquando vero conſideratur, & accipitur accuſatio non pro facto, ſed quatenus continet quid juris; & tunc ad ſimilitudinem actionis civilis definiri poteſt, quod ſit jus *deferendi reum criminis ſolemniter in judicio ad publicam vindictam.* Ponitur *jus* loco generis, cætera verò loco differentiæ. Dixi, *reum criminis*, ad vitandam unam, & alteram difficultatem, quam ſuperiori numero adduxi. Dixi, *in judicio*, tum ad explicandam naturam accuſationis, per quam reus in judicium, & cauſam trahitur: tum etiam ad excludendam delationem, ſeu jus quod non in judicium, vel ad cauſam, ſed ad ſupplicium pro ſententiæ executione deducitur, *l. non tamen* 6. ibi: *Ad ſupplicium ducitur, ff. de appellat. l. addictos* 7. *C. de Epiſcop. audient.* Dixi etiam, *ad publicam vindictam*: quia proprie loquendo in hac tantùm conſiſtit, & ad hanc ſolam pertinet accuſatio, de qua agitur in hoc titulo; non verò ad ſatisfactionem læſionis, vel utilitatem privatam, ſeu pœnam parti applicandam, quæ magis per actionem, quam per accuſationem petitur, *princip. Inſtit. de public. judic.* Quare accuſatio dicitur actio, *l. cum ex uno, ff. de O. & A. l.* 5. & 14. *C. Theodoſ. eod. tit. leg. ſi maritus, ff. ad leg. Jul. de adult.* Tandem adjeci *ſolemniter*, tum ad explicandam ſolemnitatem præſcriptam *in l. libellorum, ff. de accuſ.* tum etiam ad conſtituendam differentiam inter accuſationem, & denunciationem, & inquiſitionem, in quibus nulla deſideratur ſolemnitas, *cap. ſuper his, hoc tit.*

Digitized by Google

tit. l. ea quidem, *Cod. eod.* Nec tunc obſtant juris principia contra communem definitionem ſupra expenſa. Non primum, nam reſpondetur, in communi definitione conſiderari accuſationem, prout ſignificat actionem ipſam, per quam reus defertur in judicium; & propterea non definitur accuſatio per jus, ſicut in ſimili uſucapio, vel præſcriptio non definitur, quod ſit jus, ſed potius addictio dominii, &c. *l. 3. ff. de uſucap.* Quod verò Berojus ubi ſupra objicit, per verbum *delatio*, ſignificari accuſationem, ſicut & verbum *deferre*, accipitur pro *accuſare*, & delator pro *accuſatore*, *l. ita tamen* 10. *in fin. l. mulierem* 13. *ff. eod.* & ita videtur definiri accuſatio ut idem per idem, facile refellitur, ſi ſupponamus, non eſſe inconveniens, quod accuſatio in ſpecie, prout accipitur in hoc titulo, definiatur per delationem, ſive accuſationem, tanquam per genus comprehendens hanc, & alias accuſationes: quemadmodum reſcriptum in ſpecie, de quo *in tit. de reſcriptis*, & adoptio in ſpecie, & ſententia in ſpecie definiri poteſt, quod ſit reſcriptum, &c. adoptio, &c. ſententia, &c. accipiendo reſcriptum, adoptionem, & ſententiam pro genere proximo, adjectis deinde aliis verbis differentiam conſtituentibus. Etiam dici poteſt verbum *delatio*, in communi definitione non accipi pro accuſatione, ſed pro adductione, ſeu deductione in judicium, quæ eſt propria acceptio verbi *defero*, quod per translationem ſignificat accuſare: & huic acceptioni magis conſonat etymologia Divi Iſidori adducta *in d. cap. forus*, *verſ. Accuſator*, dum docet, accuſatorem dici, qui ad cauſam vocat, ideſt trahit, ſeu defert. Accedit lex *qui de crimine* 9. *C. hoc tit.* ibi: *In accuſationem deductus eſt*, *l. penult. C. qui accuſare*, ibi: *Delator, atque accuſator*: & *l. indicaſſe* 197. *ff. de V. S.* ubi Juriſconſultus conſtituit diſcrimen inter detuliſſe, & accuſaſſe, ut ſub verbo *judicaſſe*, primum gradum conſtituat, qui detulit; ſecundum, qui arguit; tertium, qui accuſavit; ultimum, qui convicit, ut explicat Decianus *d. lib. 3. cap. 2. nu. 4.* Nec etiam obſtat difficultas expenſa ex verbo *criminis*: juncto *d. cap. 1. 81. diſt.* nam differentia inter crimen, & peccatum, non procedit attento communi uſu loquendi, ut ex pluribus juribus probant Navarrus, & Berojus *ubi ſupra*, juxta quem loquendi uſum, qui verborum proprietati præfertur, *cap. ex litteris* 7. ibi: *Ad communem verborum intelligentiam*, *de ſponſalibus*, & *l. librorum*, *§. quod autem*, *verſ. nam &*, *ff. de legat.* 3. intelligi poteſt particula *criminis*, in dicta definitione: tum quia *in d. l. levia*, dicuntur crimina levia per comparationem ad alia graviora, ſeu gravia; verumtamen adhuc illa levia, eo ipſo, quod crimina ſunt, ſecundùm ſermonis proprietatem ſunt in ſe gravia peccata. Nec tandem ultima difficultas obſtat, quia reſpondetur fatendo inſcriptionem, vel ſubſcriptionem non eſſe de eſſentia, aut ſubſtantia accuſationis, & in aliquibus caſibus non requiri; & propterea in dicta definitione, quam probamus, non fit mentio inſcriptionis, aut ſubſcriptionis; & loco illius apponitur particula *ſolemniter*, quæ refertur ad omnia ſolemnia in accuſationibus neceſſaria, quæ licet non pertineant ad eſſentiam accuſationis, pertinent tamen ad ejus formam, & ordinem, ad conſtituendam differentiam, per quam accuſatio ab inquiſitione, & denunciatione diſtinguatur.

7 De perſonis, quæ accuſare poſſunt.

De hac igitur accuſatione hoc modo accepta, & definita agitur in præſenti titulo; ſed cùm in qualibet materia prius de perſonis agendum ſit, ideo in hoc textu, & ſequentibus, de accuſatoribus, & quinam legitimi ſint, tractatur: circa quos ſciendum eſt, omnes regulariter legitimos credi accuſatores, niſi ſpecialiter accuſare prohibeantur legibus. Hincmarus *epiſt. 74. cap. 4. Si quis autem ſcire deſiderat, quales accuſatores ac teſtes ad accuſationem ſacerdotum recipi debeant, & quid de accuſatore faciendum ſit, pleniter in canonibus & legibus, quibus una cum ſacris canonibus ſancta moderatur Eccleſia, poterit reperire.* Et Hadrianus Papa *in c. placuit*, 2. *q.* 7. ait: *Placuit eorum accuſandi ſacerdotes, & teſtificandi in eos vocem obſtruere, quos non humanis, ſed divinis vocibus mortuos eſſe ſcimus, quia vocem funeſtam interdici potius, quàm audiri oportet.* Vocem funeſtam criminoſum dixit Hadrianus, ut etiam Melchiades Papa, & Pelagius II. tranſcripti à Gratiano *in c. 2. 3. q. 5. c. 54. 2. q. 7.* explicat & illuſtrat Ant. Aug. *in notis ad can. 29. Hadriani Papæ.* Quare ſi cognoverimus, quæ iſtæ perſonæ ſunt, ſimul agnoſcimus cæteras perſonas, quibus accuſandi facultas competit, ut ajebat Marcellus *in l. qui accuſare* 8. *ff. hoc tit.* Faciunt textus *in l. qui accuſare*, *C. hoc tit. c. prohibetur*, 2. *q.* 1. & ita edictum hoc eſt prohibitorium, ut docuerunt Jul. Clarus *lib. 5. ſentent. q. 14. §. fin. nu.* 1. Decianus *lib. 3. tract. crimin. cap.* 6. Duarenus *ad tit. de accuſ. c.* 3. Ant. Gomez *lib. 3. var. cap. 1. num.* 31. Et primo propter ſexum accuſare prohibentur fœminæ, *c. prohibetur 2. qu. 1. c. de crimine 15. q. 3. d. l. 8. d. l. qui accuſare*, *l. 5. ad leg. Fab. C.* niſi ſuam, ſuorumve injuriam proſequantur, ideſt eorum, in quos ex lege teſtimonium invitæ non dicunt, *l. 1. & 2. ff. hoc tit. l. 4. 5. 9. & 14. C. qui accuſare*, *l. etſi 19. C. ad l. Corn. de falſis*, *l. 4. l. 12. verſ. niſi certis*, *C. qui accuſare.* Audiuntur etiam in crimine læſæ Majeſtatis, *l. in quæſtionibus* 8. *ff. ad leg. Jul. Majeſt.* ubi pro *judicium*, legendum eſſe *indicium*, probat Gothofredus *in l. 3. C. Theodoſ. hoc tit. cap. ſane*, *§. unde 15. q.* 3. annonæ fraudatæ, *l. mulierem 13. ff. hoc tit. l. fin. §. fin. ff. ad leg. Jul. de annon.* ſuſpecti tutoris, *l. 1. §. conſequens*, *ff. de ſuſpect. tutor.* hæreſis, ſacrilegii, & ſimoniæ, quia hæc delicta in pluribus æquiparantur læſæ majeſtati, *l. 4. C. de hæret. l. ſi quis in hac 10. l. ſi quemquam 31. C. de Epiſc. & cleric.* Et licet ad crimen falſi hoc extendat Decianus *lib. 3. tract. crimin. cap. 7. nu.* 18. rectius tamen contrarium probat Ant. Matthæus *ad tit. de accuſat. cap. 1. n.* 2. Secundo propter ætatem ab accuſatione arcentur pupilli, adeo ut nec popularem actionem intendere poſſint, *d. l. qui accuſare*, *leg. mulieri & pupillo*, *ff. de pupil. action.* niſi ſuam, vel ſuorum injuriam perſequantur, *l. 2. l. 8. l. 11. ff. hoc tit. can. 6. Synodi CP.* ibi; *Sed tamen omnibus, quibus accuſatio denegatur, in cauſis propriis accuſandi licentia non neganda.* Fornerius *lib. 4. rer. quotid. c.* 5. Unde apud Apulejum *in apolog.* Licinius Vitricum Apulejum capitali judicio accuſavit, ideſt magicarum artium, & maleficiorum, propter matrem ſuam, quam Apulejus magicis artibus ad ſui maleficia pellexiſſe aſſerebat, ut exponit Gentil. *ad ipſam apolog. num.* 39. Etiam poſſunt pupilli de teſtamento patris adulterato, & de vitiato inſtrumento accuſationem inſtituere, *l. 2. §. 1. l. 8. ff. hoc tit. l. 5. C. qui accuſare.* In læſæ etiam Majeſtatis divinæ, & humanæ accuſatione pupillos admitti, non male docet Ant. Matthæus; ſiquidem alii, qui jus accuſandi non habent, eo caſu audiuntur, *l. famoſi 7. leg. in quæſtionibus*, *ff. ad leg. Jul. Majeſt.* Et licet his caſibus, quibus permiſſum eſt pupillis accuſare, conſilium tamen tutoris intervenire debere innui videatur *in leg. hi tamen* 11. *ff. hoc tit.* apud Paulum *lib. 5. ſentent. tit.* 12. verius tamen eſt eo verbo auctoritatem ſimul intelligi, *ex l. 4. C. de auct. præſtand.* Quod ad puberes, minores videlicet 25. annis attinet, lex Julia de adulteriis ſpecialiter eis vetat illius delicti accuſationem; unde à contrario deducitur, in aliis admittendos eſſe, *l. ſi maritus 15. §. lex Julia*, *ff. ad leg. Jul. de adult.* immo & minorem accuſare poſſe, ſi 17. annos habeat, & curatorem in judicio, probatur *ex l. 1. ff. de poſtul. l. 4. C. de auct. præſtand.* Et licet in accuſatore eoſdem 20. annos, qui in teſte deſiderantur ad teſtimonium perhibendum in cauſa criminali, *ex l. in teſtimonium 20. ff. de teſtibus*, petant Decian *lib. 3. tract. crim. cap.* 12. Jul. Clarus *libro 5. ſent. §. fin. quæſt. 14. num.* 7. Farinac. *in praxi*, *quæſt. 12. num.* 15. merito tamen contrarium tenuit Ant. Matthæus *ubi ſupra*, quia non ut ex fide teſtis, ita ex fide accuſatoris ſalus rei pendet.

Ob conditionem ſuam accuſare non poſſunt ſervi, *capite canonica*, *verſ. Aut liberti*, *capite accuſatores*, *§. fin. capite nullus 3. quæſt. 5. leg. 26. Codice ad leg. de adult.* 8 Referuntur alii qui accuſare nequeunt.
niſi in criminibus læſæ Majeſtatis divinæ, aut humanæ, fraudatæ annonæ, falſæ monetæ, fraudati cenſus, in quibus ſervi etiam contra Dominos audiuntur, *l. vix certis 53. ff. de judiciis*, *l. 7. §. ſervi*, *ff. ad leg. Jul. majeſt.* Licet etiam ſervo deferre interfectorem domini ſui, *l. 1. Codice de precibus Imper.* & dominum accuſare de ſuppreſſis tabulis, in quibus liber eſſe juſſus erat, *d. l. vix 53. l. 7. ad leg. Corn. de falſ.* Sed hoc emendatum credit Ant. Matthæus *d. c. 1. num. 4. in l. penult. C. qui accuſare*, ubi tantùm in crimine læſæ Majeſtatis ſervos audiri contra dominos, Arcadius, & Honorius ſanxerunt, licet *in l. unic. C. Theodoſ. ne propter crimina ſervi*, ubi ea conſtitutio reperitur, deſit taxativa *tantum*, circa filios exiſtentes in ſacris paternis; licet enim legitimam perſonam habeant ſtandi in judicio, *l. non 44. §. 1. l. licet 56. ff. de judiciis*, *l. 6. & 7. C. eod. tit.* verius tamen eſt, niſi conſentiente patre accuſare non poſſe, *l. ſed unius 17. §. filio*, *ff. de injuriis*, excepto adulterii crimine propter vindictam proprii doloris, *l. inter 6. §. penult. l. filium 37. ff. ad l. Jul. de adult.* Etiam propter ſacramentum in ingreſſu militiæ præſtitum accuſare non poſſunt milites, ne occaſione hac diſcedant à caſtris, niſi ſuam, vel ſuorum injuriam proſequantur, aut in criminibus legis Juliæ Majeſtatis, vel fraudatæ annonæ, *l. 8. l. ſi tamen 11. ff. hoc titulo*, *l. & ſi crimen*, *C. qui accuſare*, *l. famoſi 7. §. 1. ff. ad leg. Jul. Majeſt.* Ad veteranos extra caſtra degentes hæc prohibitio non extenditur, quia non militant, etſi delatores eſſe prohibeantur, *l. deferre 18. §. veteranis*, *ff. de jure fiſci.* Decianus *lib. 3. tract. crimin. cap.* 16. Etiam Magiſtratus illi, qui imperium exercent ac-

Digitized by Google

cuſare non poſſunt, quia & ipſi ratione officii accuſare nequeunt, *d. cap. prohibetur*, *d. l. 8. ff. hoc tit.* niſi Magiſtratus minor ſit, qui imperium non obtinet, qui & accuſare, & accuſari valet, *l. nec Magiſtratibus 32. de injuriis*. Propter crimen plures accuſare nequeunt, veluti Hæretici, Pagani, *cap. alium*, cum ſequentibus, *cap. 1. & 2. cap. ſuſpectos*, *c. canonica*, *cap. nullus*, 4. *quæſt.* 1. inceſtuoſi, *cap. conſanguineum*, 3. *quæſt.* 4. ſortilegi, ſeu magi, *cap. fin.* 2. *qu.* 8. *c. conſtituitur*, 3. *quæſt.* 5. aut ſimili graviori crimine implicti, *cap. cùm dilecti*, *hoc titul. cap. ſuper ſunt*, *c. quærendum*, 2. *quæſt.* 7. quia iniquum eſt rationem vitæ ab alio repoſcere, qui non poſſit ſuæ reddere. Eleganter Cicero *de divinatione*, ibi: *Nulla ſalus Reipublicæ major eſt, quàm eos, qui alterum accuſant, non minus de laude, de honore, de fama ſua, quàm illos, qui accuſantur, de capite, ac fortunis pertimeſcere*. Itaque ſemper ii diligentiſſime, laborioſiſſimeque accuſarunt, qui ſe ipſos in diſcrimen exiſtimationis venire arbitrati ſunt: ideò accuſare nequeunt, qui in reatu ſunt, donec abſoluti fuerint, vel condemnati; ſalva tamen civitate, & exiſtimatione, *l. 4. ff. hoc tit. l. neganda*, *C. qui accuſare*, *l. 5. de public. judic.* nam infames infamia juris omnino ab accuſando arcentur, *l. 4. & 8. ff. hoc titulo*, *l. crimini 15. C. qui accuſare*, *l. 1. §. quorum*, *ff. ad Turpil. l. ob hæc 20. ff. de his qui notantur infamia* Decianus *lib. 2. tr. crimin. c. 17. & 24.* Ob paupertatem accuſare nequeunt, qui minus quàm 50. aureos in bonis habent, *l. nonnulli 10. ff. hoc titul.* quæ extat *in c. prohibetur*, *§. nonnulli*, 2. *quæſt. 1. cap. In primis*, *§. ſed de perſonis*, *ead. quæſt.* Decianus *d. lib. 3. c. 22. nu. 19.* Jul. Clarus *d. §. fin. quæſt. 14. nu. 20.* Farinac. *q. 14. num. 48.* & merito, cum credantur præmii dumtaxat cauſa ad accuſationem accedere, eamdemque ad divitias aſſequendas viam affectaturos, qua Hiſpo graſſatus eſt, de quo Tacitus *lib. 1. annal.* ibi: *Formam vitæ iniit, quam poſtea celebrem miſeriæ temporum, & audacia hominum fecerunt; nam egens, ignotus, inquies, dum occultis libellis ſævitiæ Principis adrepit, mox clariſſimo cuique periculum faceſſit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod ſequuti, ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi, perniciem aliis, ac poſtremum ſibi invenere*. Denique idcirco pauper, etſi probus videatur, ad accuſandum non admittitur, quoniam talio eſt calumniæ pœna, *l. non prius 7. l. ult. ff. de calumn.* & eam pauper pati non poteſt, qui bona non habet, etſi infami littera deterreri poſſit, ut ajebat Plinius *in Panegyr.* relatus ab Ant. Matthæo *d. c. 1. nu. 10.* Inde quia quæſtus gratia accuſat, non auditur, *cap. ſignificante 5. qui matrimonia accuſare*. Etiam non admittitur ad accuſandum, qui in duos reos eodem tempore jam inſcripſit, etſi diverſorum criminum; nam quo minus ſucceſſive plures reos quis faciat, aut ejuſdem criminis plures quis eodem tempore accuſet, jus non impedit, *d. l. 8. ff. hoc tit. l. cum rationibus 16. C. qui accuſare*, *l. 2. C. ſi reus*. Nec contrarium probatur *in l. hos accuſare 12. §. lege*, *ff. hoc tit.* nam ibi pro *duobus*, legendum eſſe *tribus*, jam notavit Cujac. *lib. 6. obſer. cap. 12.* Item accuſare non poſſunt inimici, ut dicemus infra *in c. meminimus*. Tandem ſunt alii, qui accuſare poſſunt, ſed non omnes; nam liberti, alumni, & familiares perſonæ non poſſunt accuſare parentes, patronoſve ſuos, quia civiliter de eis tantum queri debent ſui patrimonii defendendi cauſa, *l. 8. §. ult. l. 11. §. 1. ff. hoc tit. l. iniquum 17. §. penult. C. qui accuſare*, *l. 9. C. ad leg. Cornel. de falſ. l. 2. & 5. C. ad leg. Cornel. de falſis*. Inde inferior ſuperiorem, vel minor majorem accuſare non poteſt, *cap. qualis*, *§. final. c. ſequent. c. majorem*, *c. quærendum*, *c. in ſancta*, 2. *quæſt.* 7. exponit Vighel. *in methodo juris can. lib. 1. cap. 6. fol. 35.* etiam ob cognationem frater adverſus fratrem non auditur in criminibus gravioribus, *l. ſi magnum 13. l. ſi ſororem 18. C. qui accuſare:* reliquorum cognatorum nulla habetur ratio. Nec contrarium probat textus *in l. tutor 9. ff. de ſuſpect. tutor.* non enim ibi prohibetur cognatos, & affines accuſare, ſi aliquod gravius delictum admiſerint; ſed vetatur cum nota, & infamia eos removere, ſi quid levius admiſerint, ita ut ſuſpiciones magis, & mores, quàm crimina ſuſpectos fecerint. Proſequuntur alias perſonas, quæ accuſare nequeunt, Lancellotus, & Conradus *in praxi crimin. tit. de accuſat. num. 9.* Julius Clarus *d. §. finali*, *quæſt. 14. per totam*, ubi late Bajardus, Farin. & Decianus *ubi ſupra*.

9 Traditur dubitandi ratio. His ſuppoſitis apparet ratio præſentis textus; nam cùm illegitimi accuſatores in judicio ad accuſandum non admittantur, ad eorum petitionem non debet fatigari, aut moleſtari accuſatus, immo potius accuſator repellitur à judicio, & ipſe accuſatus abſolvitur à judicii inſtantia; ſicut enim Reipublicæ intereſt delicta detegi, in judiciumque deduci ad publicam vindictam, ne ipſa maneant impunita, *cap. ſi omnia 6. quæſt. 1. l. illud*, *ff. ad leg. Aquil.* ita etiam illi expedit, ne ab omnibus propoſita accuſatione fatigetur accuſatus, alioquin eveniret ſæpe ſæpius privato odio innocentes iniqua accuſatione fatigari, & aliquando nocentes pœnam evadere prævaricatione, ſeu tergiverſatione adverſarii, juxta textum *in cap. ſi qui 2. quæſt. 4.* contingeretque criminis reum accuſare criminoſum, vitam alienam arguendo, qui propriam emendare nolebat, cum ille qui trabem geſtat in oculo, feſtucam de oculo fratris eruere non poſſit, ut Chriſtus Dominus ajebat apud Lucam *cap. 6.* relatus *in cap. ſi crimen 6. quæſt. 1.* Unde in criminali judicio prius agendum eſſe de legitimatione accuſatoris, docetur *in cap. in primis*, 2. *quæſt. 1. l. ſi quæramus*, *ff. de teſtam.* Meritò ergo Felix II. in præſenti docet, fatigandum non eſſe accuſatum, ſi legitimus non ſit accuſator. Et licet Felix tantum agat de Epiſcopo accuſato, accipiendus tamen eſt juxta generalem litteram, quæ reperitur in hac ſexta collectione, de quocumque accuſato, & quocumque accuſatore, in judicio publico, ſive privato; quia in quocumque judicio criminali legitimus eſſe debet accuſator. Quo vero caſu vel tempore legitimari debeat perſona accuſatoris, exponit Carleval *tom. 2. de judic. tit. 1. diſp. 4.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta, pro cujus 10 Diſſolvitur dubitandi ratio. ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo notorium eſt, ſeu judici conſtat, vel ex libello, ſeu forma accuſationis, accuſatorem illegitimum eſſe; & inter eum caſum, in quo illegitimitas accuſatoris ante citationem judici notoria non erat, ſed poſtea apparuit. Primo caſu ad petitionem illegitimi accuſatoris fatigari reus minime debet, nec in judicio cogitur comparere, *cap. placuit*, *§. liberti 4. quæſt. 3. cap. ſi Epiſcopus 8. 3. quæſt. 1. cap. bonæ 36. in fin. de elect.* quoniam tunc judex ex officio ſuo illegitimum accuſatorem à judicio repellere debet, licet reus de ejus illegitimitate non excipiat; quia etſi judex officium ſuum impertiri non debeat propter privatum commodum, *cap. ad noſtram*, *de jurejur. l. 4. §. hoc autem*, *de damno infect.* tamen hoc in caſu ex officio proprio accuſatorem à judicio repellit, quia hæc illegitimitatis exceptio non ſolum reſpicit privatum commodum, ſed honorem judicii, & publicam utilitatem, argumento textus *in cap. ſi qui ſunt*, *cap. quærendum*, 2. *qu.* 7. *cap. 1. cap. exceptionem*, *de except. leg. ult. ff. de petit. hæredit.* notat Gloſſa verbo *Repellere*, *in cap. nulli*, *hoc tit.* Socinus *hic*, *num. 15.* Butrius *num. 13.* qui hoc caſu accipiunt præſentem Felicis ſententiam. Secundo vero caſu, quando judici accuſatorem illegitimum eſſe conſtat, reus ab eo impetitus comparere tenetur; & ſi non compareat, ut contumax puniri poteſt; & ſi poſtea appareat accuſatorem illegitimum eſſe in proſequutione judicii, reus abſolvitur, nec fatigatur. Quo caſu procedit textus *in d. cap. veniens*, *hoc tit.* in cujus ſpecie Epiſcopus accuſatus comparere jubetur ad purgandam contumaciam; quia licet illegitimus eſſet accuſator, hoc tamen Pontifici non conſtabat ante citationem, ſed poſtea apparuit; ideoque comparere debebat Epiſcopus, ſaltem exceptionem illegitimitatis allegaturus, ne Pontificis auctoritas illudi videretur, contra textus *in l. ex quacumque*, *ff. de in jus vocand. l. 5. ff. de judiciis:* quo modo exponit textus *in cap. ſi duobus*, *cap. cùm parati*, *de appell.* Socinus *in d. cap. veniens*, *nu. 11.* Ex qua doctrina deducitur, quod ſi reus fuerit citatus ad petitionem illegitimi accuſatoris, de cujus illegitimitate judici ante actionem non conſtiterat, & ipſe exceptionem illegitimitatis non oppoſuit, judicium valet, *l. qui accuſare*, *l. hos accuſare*, *ff. hoc tit.* Docent Butrius *hic*, *nu. 5.* Bartol. *in l. 1. §. accuſatoris*, *ff. ad Turpil.* Et ſimiliter ſi cùm accuſationem inſtituit, legitimus, & idoneus erat, ſed poſt cauſam inchoatam, in ipſius proſequutione illegitimus reddatur, propter ſupervenientem illegitimitatem à judicio repelli non debet, quia licet accuſationem de novo proponere non poſſit, tamen proſequi eam valet recte, *l. ſi quis reus*, *ff. de public. judic.* ubi condemnatus, & etiam deportatus, proſequitur judicium inchoatum, quod propter bonum publicum, & judiciariam auctoritatem procedit, *l. ſi quis*, *ff. ad leg. Jul. de adult.* Nec obſtat augmentum ipſius dubitandi rationis, deductum *ex d. cap. cum P.* cui reſpondendum eſt, non poſſe reum ad petitionem illegitimi accuſatoris fatigari, adeo ut reo accuſato purgatio canonica indicenda non ſit, propter infamiam inſurgentem ex calumnioſa, & minus ſolemni accuſatione, ut probat textus *in c. qualiter*, *el 2. hoc tit. c. cum inſinuatione*, *de præſumpt. c. cum in juventute*, *de purgat. canonic. cap. auditum 2. quæſt. 6. c. in cunctis 11. q. 3.* in quibus purgare ſe reus non debet ab infamia criminis, quæ originem habuit ab inimicis, & illegitimis accuſatoribus, ut docent Hoſtienſis *in d. cap. veniens*, *num. 5.* Morla *in empor. tit. de juriſd. num. 121.* quia

quando

Digitized by Google

quando infamia non naſcitur ex probabilibus conjecturis, quoad juris effectum infamia non dicitur, ſed tantum ſunt vanæ populi voces, de quibus curandum non eſt, *c. Oſius 2. de elect. l. Decurionum, C. de pœnis*. Nec contrarium probant textus *in d. cap. cum P. cap. veniens*, quia in eorum ſpecie ad inſtantiam illegitimi accuſatoris non injungitur purgatio propter infamiam à tali accuſatione provenientem, ſed propter publicam infamiam, qua reus notatus erat ante accuſationem, ob quam indicta fuit purgatio, ut docet Morla *ubi ſupra num.* 121.

11 Diſſolvitur ultimum augmentum difficultatis.

Nec obſtat ultimum augmentum difficultatis, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, dubium eſſe apud Interpretes, an aliquis ſine accuſatore damnari poſſit. In qua quæſtione communem opinionem ſequutus negat Coraſius *lib. ſingul. epiſtolic. qq.* pro qua ſententia faciunt textus *in l. 6. §. reſcripto*, & *§. ſi quis accuſatorem, ff. de muner. & honor.* ubi docetur eum, qui non habet accuſatorem, honoribus interim non eſſe prohibendum. Marcus Tul. *in oratione pro Roſcio Amerino*, ubi ait, *nocentem, niſi fuerit accuſatus, damnari non poſſe*. Et *lib. 2. de officiis*, omne judicium accuſatione, & defenſione conſtare ſcribit. Suffragantur DD. qui in omni judicio has perſonas neceſſarias eſſe tradiderunt, accuſatorem, reum, & judicem, *cap. forus* 10. *de V. S. cap.* 1. 4. *q.* 4. & accuſatorem in primis requiri, conſtat ex D. Ambroſ. *epiſt. ad Siagrium*, ibi: *Si leges publicas interrogemus, accuſatorem exigunt*. Ex Marci reſcripto de Avidio Caſſio apud Vulcacium Gallianum, ibi: *Adde quod non poſſumus reum facere, quem nullus accuſat.* Hinc Chriſtus Dominus, cujus omnis actio eſt inſtructio, Judam, etſi furem eſſe compertum haberet, non abjecit, eo quod a nullo eſſet accuſatus, ut expendebat D. Ambroſius *in cap. ſi quis poteſtatem* 23. *quæſt.* 4. & cùm adulteram mulierem deprehenſam nemo accuſaret, dixit: *Nec ego te condemno*, apud Joannem *cap.* 8. Eoque pertinet quod in actis Apoſtolorum legimus, Romanis morem non eſſe hominem ullum ad necem condemnare, prius quam reus præſentes habuiſſet accuſatores. Contrariam tamen ſententiam tenuit Duarenus *lib. 1. diſp. cap.* 38. Sed placet in hac Doctorum varietate media ſententia, quam ſequitur Fornerius *lib. 1. rer. quotid. cap.* 24. qui ait, neminem ſine accuſatore eſſe damnandum, vel eo qui accuſatoris vice fungatur, veluti denunciatio, delatio, publica fama: quandoque enim privati, quandoque ex officio, ut ſtationarii, curioſi, vel ſimiles, crimina notoria deferunt, ut poſt ejuſmodi denunciationem judex contra reum delatum in crimen inquirat, *d. l. 6. §. nunciatores, ff. ad Turpil. l. ea quidem, C. de accuſat. l. 1. C. de curioſis, lib.* 12. Quo caſu nuntiator loco accuſatoris eſt, ut de publica fama probabimus infra *in cap. evidentia*: & hoc ſenſu legimus Claudium Gorgum lenocinii abſque accuſatore damnatum, *l. 1. §. unde quæri, ff. ad leg. Jul. de adult.* & Julium Cæſarem capitali ſupplicio affeciſſe libertum, alioqui ſibi gratiſſimum (quamvis nullo accuſante) eo quòd Equitis Romani uxorem adulteraſſet, apud Svetonium *in Jul. cap.* 48. Unde intelligitur lex 1. *C. de cuſtod. reor.* in illis verbis: *Sive accuſator exiſtat, ſive eum publicæ ſolicitudinis cura produxerit*. Ubi per publicæ ſolicitudinis curam intelliguntur officiales, ſtationarii, milites, ſeu hjerarchæ, de quibus Tertul. *in apolog.* ait: *Latronibus inveſtigandis per univerſas provincias militaris ſtatio ſortitur*. Fornerius *lib. 1. diſput. cap.* 38. Revardus *lib. 4. variar. cap.* 11. Duarenus *ubi ſupra*.

Sed ſupra traditæ aſſertioni primo obſtat textus *in cap. nulli 4. hoc tit.* ubi cum quidam familiares cujuſdam Epiſcopi ipſum de quodam crimine accuſarent, ipſe exceptionem illegitimitatis oppoſuit, aſſerens eos criminoſos eſſe, malæ famæ, & vilis opinionis: cumque quæreretur, an accuſatores eſſent audiendi, reſpondit Paſchalis, non licere Epiſcopo à ſua accuſatione repellere, quos à ſua communi familiaritate neglexit ſeparare, antequam ipſum accuſarent. Ex quo textu deducitur, criminoſos ad accuſandum Epiſcopum admitti, nec etiam oppoſita criminis exceptione eos repelli: igitur etiamſi illegitimus ſit accuſator, reus vexatur. Agnovit difficultatem Gloſſa in eo textu, & eam ſolvere intendit duplici modo. Primo aſſerit, criminoſos accuſatores in hujus textus ſpecie admiſſos fuiſſe, quia Epiſcopus de exceptis criminibus publicè infamatus erat, in quibus illegitimi etiam, & minus idonei accuſatores admittuntur, *cap. per tuas, de ſimonia*, & ſupra probavi. Quam Gloſſæ ſententiam plures tenuiſſe aſſerit Hoſtienſis *ibi, nu.* 3. Sed quia hæc ſolutio verbis textus non congruit, ſiquidem in eo non agitur de criminibus exceptis, ideo ab ea recedit Gloſſa, & verius docet, quod licet criminoſi legitimi accuſatores non ſint, juxta ſupra tradita; tamen cum Epiſcopus accuſatur à ſuis familiaribus, non poteſt eos ut criminoſos repellere, cum prius deberet eos à ſua familiaritate abjicere, alias non creditur homines malæ famæ, & vilis opinionis in ſua familiaritate retinuiſſe, ut in eo textu dicemus. 12 Exponitur cap. nulli 5. hoc tit.

Secundo ſupra traditis obſtat textus *in l. 3. §. præterea, ff. de ſuſpect. tutor.* in illis verbis: *Præterea videndum eſt, an & ſine accuſatore poſſet ſuſpectus repelli? Et magis eſt, ut repelli debeat*. Ex quibus aperte conſtat, poſſe quem ſine accuſatore damnari: ergo multo facilius cum illegitimo accuſatore. Nec dici poteſt, in eo textu judicem per inquiſitionem proceſſiſſe; quia ad utilitatem privatam officio ſuo judex crimen inquirere non poteſt, ut ibi notavit Gothofred. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, quod licet regulariter nemo damnetur ſine accuſatore, tamen jure ſingulari receptum eſt, quod ſi Prætori liqueat argumentis evidentiſſimis tutorem ſuſpectum eſſe, & male verſari in tutela, vel cura, eum removere poſſit, quod ſpecialiter inductum fuit pupillorum favore, & ob publicam utilitatem, quoniam negotia pupillaria pertinent ad publicam curam, *l. 10. §. ult. ff. de teſtam. tutel. l. 1. ff. de excuſ. tut. l. 2. ff. qui petant tutor. l. 2. §. tractari, ff. ad Tertyl. l. 19. Codice Theod. de curat.* ut expreſſe docetur *in d. §. præterea*, & notavit Cujac. *ad tit. Cod. de ſuſpect. tutor.* 13 Exponitur l. 1. §. præterea, ff. de ſuſpect. tutor.

Etiam præſenti aſſertioni opponi poteſt textus *in c. quàm gravi, de exceſſibus Prælat.* cujus interpretationem dedi *in cap. 2. de confeſſ. cap. Porro, de divortiis*: & ejus interpretationem in ejus notis adduxi.

CAPUT II.

a Felix.

HÆc ſunt, quæ deinceps propter malorum hominum inſidias, qui in Eccleſiam & in eccleſiaſticos ſæviunt viros, indifferenter conſervari firmiſſime volumus in ſæcula. Si quis Epiſcopus ab illis *b* accuſatoribus, qui *c* recipiendi ſunt, fuerit accuſatus, poſtquam ipſe ab eis *d* charitative conventus fuerit, ut ipſam cauſam emendare debeat, & eam corrigere noluerit, non olim, ſed tunc ad Summos *e* Primates cauſa ejus canonice deferatur, qui in congruo loco intra ipſam provinciam, tempore congruo, ideſt autumnali, vel æſtivo, Concilium regulariter convocare debebunt, ita ut ab omnibus ejuſdem provinciæ Epiſcopis inibi audiatur. Quo & ipſe regulariter convocatus, ſi eum aut infirmitas, aut alia gravis neceſſitas non detinuerit, adeſſe debebit, quia ultra provinciæ terminos accuſandi ante licentia non eſt, quàm audientia *f* rogetur.

NOTÆ.

1 a FElix.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 8. in hac autem ſexta collectione legitur *idem*, quaſi idem auctor ſit hujus textus, & antecedentis: ſed Felicem II. auctorem eſſe illius textus, jam probavi; præſentem verò textum eſſe Felicis I. conſtat ex ejus epiſtola 2. quæ extat *tom. 2. Concilior.* ex qua tranſcripſi litteram hujus textus, etiam neglecta temporum ſerie. Concius utrumque caput ejuſdem Felicis eſſe arbitratur. Burchardus *lib. 1. Decreti, cap.* 169. & 174. Carnotenſis *lib. 5. Decreti, cap.* 271. & 292. ex Felice illum citant. Etiam reperitur textus hic in collectione canonum Hadriani notis illuſtrata ab Ant. Auguſtino *tom. 1. Concilior. Binii*, & 18. Regiæ editionis, *canon.* 5. Hujus thematis ſententia refertur tum ab Athanaſio, & Alexand. Synodo, tum ab eodem Felice minore *capit. 2. & 3. epiſt. 1. ad eumdem Athanaſium*, qui teſtis eſt, hoc etiam fuiſſe ſumptum ex Nicæna Synodo: ſed ante eam Synodum eadem fuit ſententia tam primi Felicis, quàm Stephani *epiſt.* 2. & poſtea reperitur *in*

Digitized by Google

addit. c. lib. 7. c. 143. Felix primus electus fuit ultimo die anni 172. & martyrio coronatus die 30. Maii, anno 275. ut poſt Baronium in eo anno, & in Martyrol. die 30. referunt Binius *d. to.* 1. *Concil.* Ciaconius *tom.* 1. *de vit. Pontific.* Carolus à ſancto Paulo *in Bibliotb. Pontific. littera F.*

2 b *Accuſatoribus.*) Gloſſa, Abbas, & repetentes in præſenti anxie quærunt, quomodo plures accuſatores admittantur in hoc caſu, cùm non poſſint plures unum ſimul accuſare, quando agitur ad publicam vindictam, *l. ſi plures* 16. *ff. hoc tit. l.* 2. *in fine, l.* 29. §. *penult. ff. ad l. Jul. de adult. l.* 4. *C. hoc titul. l.* 3. *in princip.* & §. *ſi ad plures, ff. de ſepulchr. violat. l.* 13. *tit.* 1. *par.* 7. late docent Ant. Matthæus *ad tit. de accuſat. c.* 2. Ant. Gomez *lib.* 3. *variar. c.* 1. *n.* 35. Jul. Clarus §. *ult. q.* 13. *n.* 1. Decianus *lib.* 3. *tr. crimin. c.* 32. *à princip.* ex quibus ſunt qui affirment, principium hoc procedere tantùm in accuſatione, non verò in denunciatione, de qua in præſenti agitur. Sed hanc ſolutionem reijciunt Abbas hic, *n.* 2. Felinus *nu.* 1. quia ratio, qua nititur Conſultus *in d. l. ſi plures*, æque viget in denunciatione, ac in accuſatione, nec in hac parte inter eas ullum datur diſcrimen. Quare ea ſolutione omiſſa, communiter placuit, Felicem in præſenti agere de pluribus accuſatoribus; non quia plures ſimul admitti debeant, juxta textus proxime adductos; ſed quia ſi fuerint admiſſi, & accuſatus non opponat, proceſſus ſuſtinetur. Ita docuerunt Gloſſa 1. *per textum ibi, in d. l.* 4. *C. hoc tit.* Abbas, & alii repetentes *in præſenti*, Ant. Gomez, & Jul. Clarus *ubi ſupra*. Verùm hæc interpretatio admitti nequit, quia credi non poteſt, ſanctum Felicem agere de pluribus accuſatoribus, qui attento jure communi admitti non poſſunt, etiamſi iiſdem admiſſis proceſſus ſuſtineatur, parte non opponente. Alii diſcrimen conſtituunt inter eum caſum, in quo plures aliquem accuſare volunt ad vindictam tantùm publicam, nullum intereſſe habentes ex accuſatione capientes, nec ſuam, ſuorumve injuriam proſequentes; & inter eum caſum, in quo intereſſe ad accuſandum procedunt; quando enim nullius accuſantium intereſſe verſatur, ex accuſatoribus unus eligitur, qui ſit magis idoneus, *d. l. ſi plures*, cum ſimilibus. Secundo vero caſu quando omnium accuſantium intereſſe verſatur, omnes admitti debent, *cap. olim, hoc tit. l.* 3. §. *ſi plures, ff. de ſepulchro violato*: docent Salicetus *in d. l.* 4. *C. hoc tit.* Anania *in c.* 1. *n.* 3. *de colluſ. deteg.* Jul. Clarus *d.* §. *fin.* Gregor. Lopez *in d. l.* 3. *partit.* quo caſu accipiunt præſentem textum; nam cum ſubditi Epiſcopum ſuum de criminibus deferunt, poſt admonitionem cauſam ſuam proſequuntur, & pro ſuo intereſſe Epiſcopi crimina coram legitimo judice deferunt; nam cujuslibet eorum intereſt bonum habere Prælatum bonis moribus præditum; unde merito omnes accuſatores admiſſi fuerunt. Sed verius dicendum eſt, in præſenti textu Pontificem non agere de uno, vel pluribus accuſatoribus unius delicti, vel Epiſcopi; ſed tantùm regulam generalem tradere ſervandam in accuſationibus Epiſcoporum: unde ſupponit Pontifex, eos tantum admittendos eſſe, qui de jure poſſint admitti; ſiquidem ſignanter ait, *qui recipiendi ſunt.* Per quæ poſteriora verba non tantùm explicantur, verum etiam reſtringuntur præcedentia, quæ de pluribus agunt, ita ut non comprehendant omnes cujuſcumque qualitatis, ſed illos, qui recipiendi ſunt, & ita legitimos, juxta tradita ſuperiori commentario: & deinde non ſemper, nec indiſtincte admittantur omnes in quibuſcumque caſibus, ſed illi qui in iiſdem recipiendi ſunt, ideſt in caſibus, in quibus jure poſſunt recipi, prout contingit ubi plures non de uno, ſed de pluribus criminibus aliquem accuſant, ut innuit Pontifex in illis verbis: *Cauſa ejus ad Primates canonice deferatur*; ſignificans non unam, ſed plures cauſas criminum contra Epiſcopum proponi, veluti plures ratione unius officii, vel tutoris; vel unum repræſentantes, *c. licet; c. penult. hoc eodem titulo*; pro ſuo commodo, & in cauſam propriam, veluti cohæredes, aut conſortes ejuſdem litis: vel ratione injuriæ communis plures unum de unico crimine accuſantes, juxta tradita per Bartolum *in d. l. ſi plures*; vel cùm plures inter ſe ita conveniunt, quo caſu etiam in judiciis publicis plures admittendos eſſe docuerunt Duarenus *lib.* 1. *diſp. cap.* 39. Ant. Matthæus *ad tit. de accuſat. cap.* 2. unde Felix in præſenti generalem tradit doctrinam ſervandam in accuſatione Epiſcoporum, juxta principia juris, non quia ſpecialiter conſultus fuiſſet de Epiſcopo à pluribus accuſato.

3 c *Qui recipiendi ſunt.*) Ideſt non criminoſi, & infames, ut poſtea expoſuit in eadem epiſtola Pontifex *in cap. infamis perſona* 3. *q.* 7. *c. ſi accuſatorum* 3. *qu.* 10. & alii ſimiles. Nec obſtat textus *in c. oves* 2. *q.* 7. ubi docetur, quod ſubditi Prælatum ſuum accuſare non poſſunt, niſi à recta fide deviaverit: ergo in præſenti textu non recte ſupponit Felix, Epiſcopum à propriis ſubditis fuiſſe accuſatum. Augetur hæc difficultas *ex c. clericus, ead. q.* ubi aperte docetur, ſacerdotes adverſus Epiſcopum nec accuſationem proponere, nec teſtimonium proferre poſſe; quod latius probant Baronius *anno* 112. *n.* 10. & 199. *n.* 6. Turrianus *lib.* 3. *pro canon. c.* 12. & 13. Pro cujus difficultatis ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter ſubditos bonos, & criminoſos; & inter accuſationem ex affectu fraternæ charitatis propoſitam, & inter eam, quam pravo, & maligno animo proponunt. Primo caſu prohibentur criminoſi, & etiam illi, qui malo affectu, non ex charitate, ſed ex pravitate vitam ſuperiorum infamare & reprehendere intendunt. Unde Evariſtus *in c. ſi qui ſunt* 17. 2. *q.* 7. prohibet, ne opinione indiſcuſſa audiantur accuſatores Epiſcoporum. Illuſtrat Ant. Auguſt. *in notis ad can. Hadriani V. Concilior. fol.* 569. ſecundo vero caſu Epiſcopi ab honeſtis, & probis ſubditis ex affectu charitatis accuſari valent: unde D. Auguſtin. ait *in cap. præſumunt*, 2. *q.* 7. *Præſumunt Prælati non debere ſe reprehendi, vel accuſari pro eo, quod canones paſſim non conſtituerunt eos accuſandos: quod tantum negatur ſolis criminoſis, cum de ſe reprehendendo Veritas ipſa teſtetur: Si male locutus ſum, perhibe teſtimonium de malo.* Facit Damianus P. in quadam epiſtola ad Alex. Pap. *Quis eſt hic arrogantiæ tumor, quis elationis faſtus, ut quod inſolenter exceſſum eſt, à ſuis ſubditis dedignentur audire? Nec his allegationibus utendum eſt, ut dicant, ſe non debere ab his accuſari, ne videantur ſuis exceſſibus velamen obtendere.* Et *in c. quærendum, ead.* 2. *q.* 7. dicitur, quod qui non ſunt rectæ fidei, & converſationis, & quorum vita eſt accuſabilis, non poſſunt majores natu accuſare; & hoc caſu intelligendi ſunt textus *in d. c. oves, c. qualis, c. majorum, c. ſententia*, 2. *q.* 7. in quibus prohiberi videtur talis accuſatio: at vero ſubditi probi, & alias ad accuſandum idonei, poſſunt ſuos Prælatos accuſare, ut probat textus ſic intelligendus *in cap. ſicut* 46. 2. *quæſt.* 7. & hoc caſu procedit præſens textus, ubi ſtatuit Felix Epiſcopum non à quibuslibet poſſe accuſari, ſed ab illis tantum, qui recipiendi ſunt; hoc eſt, à ſubditis probis, & honeſtis, & ex affectu charitatis accuſationem proponentibus. Nec huic ſolutioni obſtat textus *in d. cap. oves*, in illis verbis: *Niſi à fide exorbitaverit.* Ex quibus deducitur, ſacris canonibus eſſe definitum, & præſcriptum caſum, in quo ſubditi poſſunt accuſare ſuos Prælatos: igitur in nullo alio caſu Prælati accuſatio ſubditis eſt permittenda: nam huic difficultati facile ex ſupra dictis reſpondetur; ea enim verba ſic intelligi debent, quod ſubditi, criminoſi, & infames Paſtorem ſuum accuſare non poſſunt, niſi à fide exorbitaverit: cæterum ſi à fide diſceſſerit, tanta eſt hujus criminis labes, ut etiam criminoſi ad ejus accuſationem admittantur, *cap. in fidei favorem, de hæres. in* 6. docuit Turriſcremata *in d. cap. oves, num.* 2. & 3. nec etiam obſtat textus *in dict. cap. clericus*, cui omiſſa Gloſſæ duplici ſolutione ibi, *verbo Laicus*, reſpondendum eſt, textum illum procedere in clericis in minori gradu conſtitutis, qui majorum crimina deferunt, non gratia correctionis, ſed ex pravo animo, qui merito ab accuſatione repelluntur, cùm non ex affectu charitatis proſiliant, ut ibi notavit Turriſcremata.

4 d *Charitative conveniatur.*) Ideſt monitus, ut poſt Gloſſam exponunt omnes repetentes in præſenti. Sed tunc obſtat, quod Felix in præſenti agit de accuſatione, ut conſtat ex illis verbis, *accuſatoribus*, & *accuſatus*: at in accuſatione nulla requiritur monitio charitativa, *cap. veniens, cap. licet, hoc tit.* quia monitio tantum deſideratur ad denunciationem evangelicam, quæ ad pœnitentiam, & emendationem dirigitur, juxta caput *novit, de judiciis*: probatur *in c. qualiter* 24. *in fine*, ibi: *Denunciationem charitativa monitio, hoc tit.* In accuſatione verò, per quam ad vindictam publicam agitur, à qua reus per pœnitentiam, & emendationem non liberatur, *l. qui ea* 67. *verſ. nemo, ff. de furtis*, ea monitio non eſt neceſſaria, nec effectum habere poteſt, ut ſatis colligitur *ex d. c. qualiter*, ad finem, ubi conſtituitur differentia inter denunciationem, in qua monitio charitativa deſideratur, & accuſationem, in qua non monitio, ſed inſcriptio requiritur. Quam difficultatem ut effugiant omnes repetentes hic, præſentem textum accipiunt non de accuſatione, ſed de denunciatione; & verba illa, *accuſatoribus*, & *accuſatus*, pro denunciatoribus & denunciato accipit Gloſſa 1. *in præſenti*, & *in c. licet Heli, hoc tit.* quam communiter ſequuntur omnes, ut refert Felinus *hic, num.* 2. Sed hæc communis interpretatio ſuſtineri non poteſt, ſiquidem expreſſe repugnat verbis textus. Deinde quia ex illis verbis, *cauſam emendet, & eam corrigere noluerit*, ſatis deducitur, Pontificem agere de accuſatione, per quam Epiſcopus impetebatur, quia damnum datum accuſatori non emendabat, partique læſæ non ſatisfaciebat: unde alii putarunt, præſentem textum ſpecialiter procedere in Epiſcopo, qui accuſari nequit, niſi

præmiſſa

Digitized by Google

præmiſſa monitione, quem intellectum reiicit Abbas *hic*, *nu. penult. ex d. cap. venient*, *d. cap. licèt*, cui fruſtra ſatisfacere intendit Berojus *hic*, *num. ult. verſ. Circa ſecundum*. Quibus omiſſis dicendum eſt, ſanctum Felicem in præſenti agere de ſubditis accuſantibus Epiſcopum civiliter de crimine aliquo ad propriam utilitatem, & emendationem damni ab eo dati, ut innuunt verba proximè expenſa: quo caſu neceſſaria eſt præcedens monitio, ideſt interpellatio extrajudicialis, *cap. ſi quis erga*, *2. quæſt. 7.* cujus textus verba mirè conveniunt cum verbis præſentis textus; de qua etiam accuſatione ad privatum commodum, ſeu propter damnum privato illatum emendandum, loquuntur textus *in c. accuſatio 15. in fine 2. q. 7.* Alexander *epiſt. 1. poſt. princip.* ibi: *De his clericis, & laicis, qui Epiſcopos, vel reliquos Sacerdotes priùs tam ad Primates eorum, quàm ad reliquas accuſant judices, quàm auribus eorum, à quibus ſe læſos exiſtimant, inculcant, ut ab eis, aut jus ſuum, aut juſtam recipiant apologiam, &c.* Stephanus *epiſt. 2.* ibi: *Nec aliquis eorum* (Epiſcoporum) *aut Eccleſiarum actorum, vel defenſorum ab aliquo prius accuſari debet, quàm ipſi charitativè bis, aut ter ab eis, qui ſe læſos exiſtimant, vel eos pro aliquibus erratibus corripere cupiunt, conveniantur, ut ab eis aut familiarem emendationem, aut juſtam recipiant excuſationem.* Athanaſius ex Synodo Nicæna relatus ab Ant. Auguſt. *in epit. lib. 30. tit. 2.* ibi: *Si erga Epiſcopum, vel actores Eccleſiæ quiſquam cauſam habuerit, eos cum charitate manſuete conveniat, ut ab eis vulnus rectè ſanetur, aut ipſe, ſi ſecus egerit, accuſator excommunicetur.* Unde rectè juxta antiquorum PP. ſententiam Felix in præſenti ſtatuit in accuſatione Epiſcopi procedi debere ad emendationem, quia agebatur de injuria privato illata. Facit textus *in l. quidam Hieberus 12. ff. de ſervit. urbanor.* junctis Oſualdo *lib. 17. Donelli, cap. 1. littera B*, Meril. *lib. 3. obſerv. cap. 8.*

5 c *Primates.*) Quamvis inſpecto jure civili, & apud bonæ notæ auctores Primates paſſim dicantur, qui alios auctoritate, dignitate, vel officio antecellunt, & primum locum obtinentes, à reliquis diſtinguuntur, *l. ſciendum 4. verſ. Sed & ſi*, ibi: *Primatibus*, *ff. de legationibus*, *l. ult. C. de offic. diverſ. judic. l. 1.* juncta rubrica, *C. de Alexandriæ Primatibus*, *lib. 11. c. 1. de pace firmand. in uſib. feudor.* Tiraquel. *de nobilit. c. 37. nu. 36.* in jure tamen canonico Primas dicitur is, qui apud eccleſiaſticos in provincia, regno, vel natione aliqua primam ſedis dignitatem habet, in quo ſenſu Primates appellantur Patriarchæ, quaſi Principes Patrum, qui Patriarchæ à Primatibus potiùs nomine, quàm re, dignitate, aut officio differre dicuntur *in cap. duo ſimul, de officio ordinarij, c. antiquæ, de privileg.* docent plures laudati à Cenedo *ad Decret. collect. 58. nu. 1.* Ceſare *de eccleſiaſt. hierarch. diſp. 4. §. 3.* Juxta hanc ergo acceptionem probat textus hic, cauſam in qua Epiſcopus accuſatur, deferendam eſſe ad Primates, ſeu Patriarchas, quod etiam probatur *in c. Primates 2. q. 1. cap. 1. in princip. 4. q. 5.* ibi: *Ad Primates provinciæ.* Sed obſtat quod hujuſmodi cauſæ Epiſcoporum non ad Primates, ſeu Patriarchas, ſed ad Archiepiſcopos, vel Metropolitanos deferri debent, *authent. de ſanctiſſimis Epiſcop. §. ſi quis verò*, *verſ. Si autem*: ſeu ad Concilium provinciale, ſeu nationale, *cap. 2. cap. accuſatus, cum ſequenti, 3. q. 6. c. ſi clericus, verſ. & ſi, 11. q. 1.* Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 1.* vel tandem ad Summum Pontificem, qui in gravioribus Epiſcoporum cauſis adeundus eſt, *d. c. accuſatus*. Cui difficultati ut ſatisfaciant Abbas *hic*, *nu. 3.* Barb. *de poteſtate Epiſcopi, allegat. 112.* accipiunt Primates in hoc textu pro Archiepiſcopis & Metropolitanis, qui etiam Primates dicuntur, *c. ſane, de foro competenti.* Illuſtrant Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib. 1. epiſt. 5.* ſed cum in præſenti de Primatibus majoribus agatur, neceſſario per eos intelligendi ſunt Patriarchæ, juxta tradita per Cæſarem *de Eccleſ. hierarch. d. diſp. 4. §. 2.* Quare hac ſolutione omiſſa diſtinguendum eſt cum Duareno *lib. 1. de ſacris Eccleſ. miniſtris*, inter jus antiquum Pontificium, & novum; nam veteri jure canonico inſpecto non ſolùm diſcuſſio cauſarum criminalium Epiſcoporum, verùm & ſententia ad Synodum provincialem, vel Primates ſpectabat, ut probant textus ita accipiendi *in c. ultio 3. q. 6. c. 1. & 2. 6. q. 4. c. Epiſc. 65. 11. qu. 3.* Noviori tamen jure circa cauſas graviores Epiſcoporum aliter cautum fuit, ita ut in illis ſola diſcuſſio Concilio Provinciali, ſeu Primatibus permitteretur, Pontifici ſententia reſervata, juxta textus *in d. cap. accuſatus, cap. diſcutere, cap. quamvis, c. multi, 3. quæſt. 6.* Nec contrarium probatur in hoc textu; nam ut rectè notavit Felinus hic, *num. 2. notab. 1.* Felix in hoc textu non docet cauſas criminales Epiſcoporum ad Primates eſſe deferendas, ut ab eis ſententia terminetur, ſed ut de eis judicialiter cognoſcat; & ſi cauſa levis eſt, quia Epiſcopus civiliter accuſatur, eam decidat; alias cauſa diſcuſſa Romani Pontificis ſententia expectetur. Proſequitur latius Marcha *in concordia Sacerdotii, & Imperii, lib. 3. cap. 16. cum ſequent.* ubi diſputat tam ex veteri, quam novo jure, Epiſcoporum cauſæ à quo ſint terminandæ?

f *Refertur.*) Sequuntur in ipſa epiſtola alia verba, quæ extant *in cap. ſi Epiſcopus, 3. qu. 2. cap. ſi ægrotans 5. qu. 3. cap. infamis 3. q. 7. cap. peregrina 3. qu. 6. cap. abſente 3. qu. 9. cap. ſi accuſatorum 3. qu. 10.* 6

C A P U T III.

Gregorius a *Guidiſcalco Duci Campaniæ.*

ILla *b* Præpoſitorum ſolicitudo utilis, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor ſibi nihil vendicat. Reſtringenda ergo ſub ratione poteſtas eſt, nec quidquam agendum prius, quàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore juſtum omne putat ira, quod fecerit. Pervenit itaque ad nos, magnitudinem tuam uſque ad hoc eſſe impetu furoris impulſam, ut non ſolùm frangi januas monaſterii ſancti Archangeli, verùm etiam diripi exinde, quod ibi inventum eſt, feceris. Inſuper autem ſic contra Abbatem ejuſdem monaſterii diceris exarſiſſe, ut niſi occultans ſe, iracundiæ tuæ tempore latuiſſet, non leve diſcrimen incurriſſet: denique ut metu tuo perterritus, de domo, in qua ſe olim receperat, exire nunc uſque non audeat. Quod ne fruſtra feciſſe forſitan videreris, fugam monachi ipſius, qui ad hoſtes *c* abiit, ad ejus, quantum ad nos perlatum eſt, crimen impingis, aſſerens quod cum ipſius voluntate fugerit. Quod ſi ita eſt, contriſtamur, & valde veſtram ſapientiam miramur. Nam ſi licitum putatis, ut aliorum culpa aliis ſit nociva, multi huic poſſunt crimini ſubjacere. Diverſorum enim nobilium ſervi, multarum Eccleſiarum clerici, diverſorum monaſteriorum monachi, multorum judicum homines ſæpe ſe hoſtibus tradiderunt. Ergo ſi hoc creditur, ſervorum utiqne Domini, clericorum Epiſcopi, monachorum Abbates, diverſorum fugitivorum judices, omnes ſub culpa ſunt & crimine conſtituti. Nunquid & diebus Magnitudinis tuæ multi de civitate, in qua conſiſtis, & ad *d* Longobardos milites fuga non lapſi ſunt? Et quis tantæ indiſcretionis, tantæque poſſit ſtultitiæ reperiri, ut eorum iniquitatem tibi æſtimet applicandam? Hæc itaque ſolicite penſa, atque ex te aliorum cauſas æſtima, ut in quorumdam adverſitates falſis ſuſpicionibus non ducaris. Si verò eſt aliquis, qui de prædicti monaſterii Abbate poſſit aliquid dicere, quod ad *e* culpam, reatumque ejus pertineat, nos hoc non negligi, ſed magis una quidem cum eis, quorum intereſt, cauſam omnino diſtricte & ſolicite volumus perſcrutari, ut aut feriat vindicta culpabilem, aut abſolvat veritas innocentem. Si autem nullus inveniri potuerit, qui contra eum hoc, quod ſolus ipſe perhibes, aſſerat; hortamur magnifice fili, ut à memorati monaſterii, Abbatiſque ipſius te adverſitate contineas, & potius tuitionem illis, & propter Deum charitatem impendas. Et ſi quid eſt, unde animi veſtri fortaſſis offenſi ſunt, pro noſtra eis interventione remittite & ita vos, ſicut Chriſtianos convenit & prudentes, in eorum magis juvamine commendate, quatenus & nos vobis gratias referamus, & ante omnipotentem Dominum mercedem pro impenſis ſervis ejus beneficiis, ac ſolatiis, acquiratis. Dat. menſe Februarii, ind. iii.

Digitized by Google

N O T Æ.

1 a G*Regorius.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. & reperitur textus in ipſis epiſtolis D. Gregorii *lib.* 8. *indict.* 3. *epiſt.* 12. ex quo regeſtro reſtituo integram hujus textus. Campania ab urbe Romana uſque ad Siler Lucaniæ fluvium perducitur, in qua opulentiſſimæ urbes Capua, Neapolis, & Salernus conſtitutæ ſunt: quæ ideò Campania appellata eſt, propter uberrimam Capuæ planitiem, ut referunt Italiæ ſcriptores. Guidiſcalco hujus provinciæ Duci reſcribit Gregorius *in præſenti.*

2 b *Illa.*) Verba quæ ſequuntur uſque ad verbum *fecerit*, extant *in cap. illa*, 11. *qu.* 3.

c *Abiit.*) Forſan ut transfuga, ut hoſtibus faveret.

3 d *Longobardo.*) Abbas in præſenti, *num.* 3. Felinus *num.* 2. Berojus *num.* 4. docent duo hæc differre in eo, quod per culpam intelligitur delictum ex negligentia proveniens; per reatum verò peccatum ex malitia, ſeu dolo procedens: quò ſenſu culpa in ſpecie, & dolus differunt, & ut diverſa proponuntur *in l. contractus, ff. de R. J. l. de ætate, §. qui juſto*, ibi: *Sine dolo malo, culpa tamen; ff. de interrog. act.* Reatus etſi plerumque accipiatur pro delicto, *cap. teſtimonium* 44. *de teſtibus, cap. ult.* 30. *qu.* 2. *l.* 1. *C. de judiciis*; tamen frequentius accipitur pro obligatione ad pœnam propter peccatum contractam: in quo ſenſu peccatum actu tranſire, & reatum manere, docet D. Thomas *in* 4. *art.* 5. *&* 6. & 1. 2. *q* 86. *art.* 1. & *q.* 87. *art.* 6. Illuſtrant Budœus *in l. veſtem, ff. de injuriis*, Corraſius *lib.* 2. *miſcel. cap.* 20. Rebuffus *in l. judicaſſe, columm.* 4. *ff. de V. S.* Covarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 9. *num.* 2. Gomez *in l.* 76. *Tauri, num.* 6. Tiraquel. *de pœn. temper. cauſ.* 29. *à princip.* qui exponunt textus *in l. ſi diutino* 25. *ff. de pœnis, l. ult. ff. ad leg. Jul. majeſt. l. ult. verſ. Fraudis, ff. de bon. damn.* Poteſt ergo in præſenti per culpam accipi generaliter peccatum adhuc manens, ſeu perſeverans, de cujus pœnitentia non conſtat; per reatum vero pœna, ſeu obligatio ad pœnam ex peccato & culpa proveniens: quæ pœna, ſeu obligatio per pœnitentiam, ſeu emendationem non editur, præſertim quoad vindictam in foro exteriori, *l. qui ea mente, ff. de furtis.*

Varia ex hoc textu deducunt repetentes de accuſatione contra ſuperiorem ab inferiore proponenda, vel non; & de perſonis, quibus præſentibus judicium criminale agitandum eſt. Sed quàm aliena à mente Gregorii, facile agnoſcet qui præſentem epiſtolam ſedulo legerit, perlegeritque.

C A P U T IV.

Gregorius a *Conſtantinæ Auguſtæ.*

OMnipotens. *Et infra*: *b* Salonitanæ verò civitatis Epiſcopus me, ac reſpontali meo neſciente *c* ordinatus eſt, & facta res eſt, quæ ſub nullis anterioribus Principibus evenit. Quod ego audiens, ad eumdem prævaricatorem, qui inordinatè ordinatus eſt, protinus miſi, ut omnino Miſſarum ſolemnia celebrare nullo modo præſumeret, niſi prius a Sereniſſimis Dominis cognoſcerem, ſi hoc fieri ipſi juſſiſſent: quod ei ſub excommunicationis interpoſitione mandavi. Et contempto me, atque deſpecto, in audaciam quorumdam ſæcularium hominum, quibus denudata ſua Eccleſia præmia multa præbere dicitur, nunc uſque Miſſas facere præſumit, atque ad me venire ſecundùm juſſionem Dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo, qui me neſciente ordinatus eſt, hoc quod in ordinatione ſua me, vel reſponſalem meum prætermittere præſumpſit, ita ex corde laxavi, ac ſi me auctore fuiſſet ordinatus. Alia vero perverſa illius, ſcilicet mala corporalia, quæ cognovi, vel quia cum pecuniis *d* eſt electus, vel quia excommunicatus Miſſas facere *e* præſumpſit, propter Deum irrequiſita præterire non poſſum. Sed opto, & Dominum deprecor, quatenus nihil in eo de his, quæ dicta ſunt, valeat inveniri, & ſine periculo animæ meæ cauſa ipſius terminetur. Prius tamen quàm hæc cognoſcantur, Sereniſſimus Dominus diſcurrente juſſione præcepit, ut eum venientem cum honore ſuſcipiam. Et valde grave eſt, ut vir, de quo tanta, & talia nunciantur, cum ante requiri & diſcuti debeat, honoretur. Et ſi Epiſcoporum cauſæ mihi commiſſorum apud piiſſimos Dominos aliorum patrociniis diſponuntur, infelix ego in Eccleſia iſta quid facio? Sed ut Epiſcopi mei me deſpiciant, & contra me refugium ad ſæculares judices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breviter ſuggero, quia aliquantulum expecto: & ſi ad me diu venire diſtulerit, in eo exercere diſtrictionem canonicam nullo modo ceſſabo. In omnipotenti autem Domino confido, quia longam piiſſimis Dominis vitam tribuet, & nobis ſub manu veſtra, non ſecundùm peccata noſtra, ſed ſecundùm gratiæ ſuæ dona diſponet. Hæc ergo tranquilliſſimæ Dominæ ſuggero, quia integerrima Serenitatis ejus conſcientia quanto moveatur zelo rectitudinis, atque juſtitiæ, non ignoro.

N O T Æ.

1 a C*Onſtantinæ.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. & *lib.* 4. *epiſtolar. D. Gregorii, epiſt.* 34. & *in cap. Salonitanę*, 63. *diſt. cap. ult.* 21. *quæſt.* 5. in quibus omnibus pro *Conſtantinæ*, legendum eſt *Conſtantiæ*: Conſtantia enim uxor fuit Mauricii Imperatoris, cui etiam reſcribit idem Gregorius *lib.* 3. *epiſt.* 30. *&* 32. in priori parte hujus epiſtolæ agit Pontifex de ſuperba elatione Joannis Archiepiſcopi CP. qui auſus fuit tempore Pelagii prædeceſſoris noſtri Gregorii in Synodo CP. ad cauſam Gregorii Epiſcopi Antiocheni celebrata nomen Patriarchæ Oecumenici ſibi arrogare; quod cùm Pelagius ſciret, cuncta Synodi geſta præter ſententiam pro Gregorio latam irritavit, ut ex ipſius Pelagii epiſtola refert Baronius *anno* 587. Sed cum poſtea anno 6. Pontificatus Gregorii Magni eo arrogantius, & inſolentius proſequutus eſſet, ut in litteris Romam miſſis ſe Oecumenicum Patriarcham nominaret, ideo Pontifex, qui Joannem aberrantem ſumma patientia toleraverat, anno Chriſti 595. illum litteris ſui corripuit *lib.* 4. *epiſt.* 38. Sabinianumque Apocriſiarium Conſtantinopoli agentem admonuit, ne ullo modo cum illo communicaret, ne ejus videretur ſuperbiæ favere, *lib.* 4. *epiſt.* 39. Etiam contra ipſum ſcripſit Mauricio Imperatori, & ejus uxori, & Epiſcopis Alexandrino, & Antiocheno, *lib.* 4. *epiſt.* 32. 36. *&* 38. quibus omnibus cum plura inculcet in deteſtationem ſuperbi illius nominis, tandem addidit, ei conſentire nihil aliud eſſe, quàm fidem perdere, quia cum a Chriſto Domino uni Petro præfectura fuerit gregis univerſalis credita, ſi quis ejuſmodi ſtabilitam violaverit hjerarchiam, aliter ſentire videretur, quàm ipſe Dominus ſentiendum præcepit; ideoque *lib.* 6. *epiſt.* 30. Gregorius Mauricio Imperatori oſtendit eſſe præcurſorem Antichriſti, qui ſuperbum illud ſibi nomen uſurpat. De nomine univerſalis Patriarchæ, ſeu Oecumenici Epiſcopi tantum Summo Pontifici competenti, plura congeſſerunt Briſſonius *d. anno* 595. Martha *de juriſdict. p.* 1. *cap.* 10. Barb. *de poteſt. Epiſc. p.* 1. *tit.* 1. *cap.* 6. & *de jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 27. Savarus *ad Sidonium lib.* 4. *epiſt.* 25. Mendoza *qu.* 4. *ſcholaſt. num.* 3. Turrianus *lib.* 3. *pro canonibus Apoſt. cap.* 2. Coriolan. *in notis ad can.* 35. *Concil. Carthag.* 3. & in Breviario anno 132. Juſtel. *in notis ad can.* 39. *Eccleſ. Afric.* Coqueus contra Morneum *p.* 1. *fol.* 210. Hanc priorem epiſtolæ partem omiſimus, quia parum facit ad præſentis textus expoſitionem: in ſecunda parte ipſius epiſtolæ ait Gregorius de Maximo, qui Salonitanam Eccleſiam invaſit ope Mauricii Imperatoris, inconſulto ipſo Pontifice, & per ſimoniacam labem Cathedram illam occupaſſe ferebatur: quare ipſum acriter increpavit Gregorius.

Digitized by Google

Verùm anno Chriſti 595. Mauricius Imperator Maximum in Eccleſiam Salonitanam intruſum, à Gregorio cenſuris ejectum, per ſuos miniſtros in Eccleſia illa Epiſcopum retinuit: & cum Gregorius juſſiſſet, ut cauſam dicturus Romam accederet, Imperator reſcripſit Gregorio, ut ipſum honorificè reciperet: qua de re Pontifex in præſenti Imperatrici Auguſtæ reſcribit, multaque inſuper Imperatori inſinuanda Sabiniano Apocriſiario ſuo ſcribens *lib. 7. epiſt.* 1. conteſtatus eſt, ſe paratiorem eſſe mori, quam B. Petri Eccleſiam ſuis diebus degenerare. Tandem conceſſit, ut idem Maximus Ravennam ſe conferret, ubi delegatum à Sede Apoſtolica judicem haberet Marinianum Epiſcopum, apud quem cum Maximus juramento præſtito ſuper corpus S. Apollinaris ſe purgaſſet de ſimoniaca labe, ipſi impoſita pœnitentia de inobedientia erga Sedem Apoſtolicam, Salonam permiſſus eſt redire, cui expetenti pallium Gregorius miſit, ut conſtat *ex libr. 7. epiſt. 79.* cum duabus ſequentibus.

2 b *Salonitana.*) Salona eſt urbs, Metropoliſque Dalmatiæ, olim Colonia Romanorum, teſte Ptolomeo *lib.* 2. *cap.* 16. hodie dicitur *Saldon.* Habuit Eccleſiam Cathedralem jam à primis Eccleſiæ ſæculis: ejus Epiſcopi Glicerii mentio extat apud Evagrium *lib.* 2. *cap.* 16.

3 c *Neſciente.*) Cum confirmatio Epiſcoporum, etiam cum eorum præſentatio ad Reges, ſupremoſque Monarchas ſpectat, Romano Pontifici competat, ut probavi *in cap. 3. de elect.*

d *Pecuniis eſſet electus.*) Unde deponendus erat, *cap. de hoc*, ubi dicemus, *de ſimonia.*

e *Præſumpſit.*) Unde ſuſpenſus, ſeu ut alii volunt, irregularis manebat, *cap. ſi celebrat, de cleric. excommunicat.*

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur, & probatur. EX fragmento hujus epiſtolæ à Raymundo in præſenti tranſcripto ſequens communiter venit aſſertio: *Accuſatus, vel denunciatus de crimine, pendente accuſatione, vel denunciatione novis dignitatibus decorandus non eſt.* Probant eam textus *in cap. tantis*, 81. *diſt. cap. accuſatum* 14. 2. *quæſt.* 5. *capit. fin. de teſtibus*, *cap. accedens, hoc tit. l. libertas* 17. §. *in quæſtionibus*, *l. Lucius*, §. *idem, ff. ad municip. leg. reſcripto*, §. *accuſationis, ff. de muneribus, l. qui ſtatu, l. qui metu, ff. de re milit. l. reum, Cod. de precibus, l. qui unic. C. de reis poſtulat. l. qui de libertate, ff. de liberali cauſa, l. ſi ut proponis, Cod. quando provocare, l. ſi interveniente, l. penult. ff. ad Turpil. l.* 10. *ff. de jure patron. l. ſi diutino, ff. de pœnis, l. ex judiciorum, ff. de accuſat. l. ult. ff. ad leg. Jul. majeſt. l.* 15. §. *præſcriptiones, ff. ad leg. Jul. de adult.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *in præſenti*, Petrus Greg. *de elect. cap.* 9. *num.* 2. Duarenus *lib.* 4. *de ſacris Eccleſiæ, cap.* 1. Hothomanus *lib.* 3. *obſerv. cap.* 7. *nu.* 4. Carballo *reſol. crimin. cap.* 121. Tamburinus *de jure Abbat. tom.* 1. *diſp.* 4. *nu. fin.*

5 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Omnis præſumitur bonus, niſi probetur malus, *cap. unico de ſcrutinio in ordine, cap. ult. de præſumpt. l. teſtamento, ff. de manumiſſ. teſtam.* Sed per accuſationem in judicio propoſitam non probatur quis malus: ergo non eſt arcendus ab honoribus, donec talis probetur. Accedit, nam lite pendente nihil eſt innovandum, ut probavi *in cap.* 1. *ut lite pendente*, nec interim privatur quis juribus antea ſibi competentibus, *cap.* 1. *&* 2. *ut lite pendent cap.* 1. *eod. tit. lib.* 6. ergo non debet quis privari jure adipiſcendi novos honores, præcipuè cum ſæpe accuſationes ex calumnia, & pravo animo opponantur: unde abſurdum eſt, per accuſationem tantum in judicio propoſitam privari accuſatum jure adipiſcendi novam dignitatem. Quare Panormitanus *in præſenti, num.* 5. probat, quod accuſatus quando non præceſſit infamia, quamvis non poſſit promoveri, poteſt tamen eligi ea ratione, quia alias facile poſſet impediri quælibet electio, cum agnoſcens electionem celebrandam eſſe, poſſet in continenti aliquem accuſare, & ita illum pro ea vice inhabilem reddere ad eam electionem.

6 Refertur communis ratio hujus deciſionis. Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens deciſio; cujus rationem communiter Doctores ex eo aſſignant, quia videlicet per hujuſmodi accuſationem, ſeu denunciationem criminis læſa eſt fama, ſeu exiſtimatio accuſati, vel denunciati apud probos, & honeſtos viros; ac proinde incurrit ille infamiam facti, *ex l.* 2. ibi: *Re tamen ipſa, & opinione hominum non effugient infamiæ notam, ff. de obſequiis præſtand. l. ea quæ, C. ex quibus cauſis infam.* & per conſequens tanquam infamis infamia facti, non poteſt ad novos honores, vel dignitates aſcendere ex vulgari regula, infamibus portas dignitatum non patere, *l. infamia, C. de decur. lib.* 10. *l. infames, C. de infamibus, eod. lib.* 1. ubi plura Amaya, *l.* 2. *C. de dignit. lib.* 12. *l.* 1. §. *ait Prætor, ff. de poſtul. l. cum Prætor*, §. *non autem, ff. de judiciis.* Ita docuerunt Gloſſa, & communiter repetentes *in præſenti*; & hanc eſſe communem rationem, dixerunt Covarr. *d. lib.* 1. *var. cap.* 16. Navarr. *ad hunc titul. conſil.* 2. qui inde deducunt, præſentem deciſionem non procedere, quando per accuſationem, ſeu denunciationem non eſt læſa exiſtimatio accuſati apud probos, & honeſtos viros, nec ulla facti infamia orta eſt, veluti ſi à malevolis quis accuſatus, vel denunciatus ſit. Verum hæc communis ratio defendi non poteſt: tum quia Gregorius in præſenti nullam requirit infamiam, nec ejus mentionem facit, quia verbum *nuntiantur*, referri debet ad accuſationem, denunciationem, vel inquiſitionem, ideſt ad aliquem modum procedendi ex tribus, de quibus in præſenti rubrica; cui niſi ita accipiatur, non convenit: tum quia *in d. l. reum, l.* 1. *C. de reis poſtulatis, lib.* 10. ſimpliciter, & abſolutè expenditur ſola delatio, ſeu accuſatio rei, qui de crimine poſtulatur, & ob eam prohibent Imperatores ipſum ad novos honores admitti; nec ullam mentionem faciunt notæ, aut infamiæ ex accuſatione inſurgentis apud probos, & graves viros; præſertim quia attentis circumſtantiis accuſati, & accuſatoris, non ſemper ex accuſatione inſurgit talis nota, ſeu infamia, ut agnoverunt Innocentius, & alii *in cap. accuſatum, de ſimonia*, Berojus *hic, num.* 2. Pacianus *de prob. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 139. qui differentiam conſtituunt inter accuſatum, & inter inquiſitum, quia in iſto ſemper ſupponitur infamia, quæ inquiſitionem præcedere debet, *cap. qualiter, el.* 2. *hoc tit.* quæ tamen non ſupponitur, nec requiritur, nec ſemper invenitur in accuſatione, vel denunciatione; & tamen Imperatores in dictis legibus ſemper, & indiſtinctè prohibent, ne accuſatus accuſatione pendente ad novos honores admittatur. Accedit, quia ſi textus hic, & ſimiles ſupponerent infamiam, ſeu potius illam requirerent, utique ea per ſe ſufficiens erat, juxta regulam *infamibus, de R. I. lib.* 6. *l.* 2. *Cod. de dignit. lib.* 12. & ita fruſtra deſideratur accuſatio à Gregorio in præſenti, & Imperatoribus in dictis juribus, cum ſola infamia abſque accuſatione, ſeu denuntiatione ſufficiat.

7 Traditur vera ratio. Unde verius credo in hac parte diſtinguendam eſſe accuſationem, ſeu denunciationem, aut inquiſitionem criminalem ab infamia etiam facti; ita quod reus accuſatus, vel denunciatus, accuſatione, vel denunciatione pendente, ad novos honores non admittatur, licet nulla ex accuſatione, vel denunciatione proponatur orta infamia, & per contrarium ſola facti infamia ſufficiat, ut ejuſmodi reus ad novos honores non aſcendat, quantumcumque nulla accuſatio, vel denunciatio præcedat. De priori caſu in præſenti agitur, & docetur, ne reus de crimine accuſatus, vel denunciatus, ad novos honores admittatur. Cujus prohibitionis ratio ea eſt, quia licet lex definitivè non præſumat ejuſmodi reum delatum eſſe nocentem, & crimen illud, de quo accuſatur, perpetraſſe, *cap. nonne* 1. 8. *quæſt.* 4. *cap. fin.* 15. *quæſt. ult.* ibi: *Non ſtatim qui accuſatur, reus eſt; ſed qui convincitur criminoſus*; & deducitur ex dicta lege *reo, ff. de ſolut.* nihilominus tamen, quia per litem res dubia efficitur, dubiusque eſt illius eventus, *l. quod debetur* 52. *ff. de peculio, l. nemo* 10. *in fine, ff. de acquir. poſſeſſ.* dubitatur, & putat poſſibile crimen admiſſum eſſe; unde ne contingat eumdem reum criminoſum exiſtere, & talem per ſententiam declarari, & conſequenter indignum admitti ad honores, & dignitates, quæ velut virtutis præmia non niſi probis, & idoneis deferri debent, ſatis prudenter agens præſumptione quadam ſupponit, fieri & contingere poſſe, quod accuſatus, ſeu denunciatus, verè reus, & criminoſus appareat per ſententiam, ac proinde vetat, ne is accuſatione, vel denunciatione pendente ad hujuſmodi honores novos, vel dignitates aſcendat; & eo pertinere videntur illa verba hujus textus, *valde grave*, ideſt periculoſum, & præjudiciale eſt: & licèt hujuſmodi ratio per ſe non ſufficeret ad arcendos reos poſtulatos à novis honoribus abſque lege id diſponente, ſufficit tamen, ut in ea fundetur, & pro ea juſtificetur præſens prohibitio, ut docuit Acunna *in capit. tantis* 81. *diſtin. num.* 1. Ideoque Catilinam pecuniarum repetendarum reum à Conſulatus petitione amotum fuiſſe, refert Saluſtius *in conjur. Catilinæ*, & ex eo Forner. *lib.* 3. *rer. quotid. cap.* 1. & Paulus Manucius *in epiſt. ad Atticum*, ſcribit legem fuiſſe, ut ne in comitiis, & petitione Magiſtratuum, eorum ratio haberetur, qui rei poſtulati eſſent.

8 Ampliatur præſens doctrina. Ex qua ratione provenit, ut præſens prohibitio procedat in quibuſvis honoribus, vel dignitatibus, quæ jure vel conſuetudine in republica tales creduntur, & ut tales de-

ferentur,

Digitized by Google

feruntur, ut ſatis colligitur ex generalibus verbis dictæ legis *reus*, dictæ legis 1. & ex hoc textu, ibi, *honoretur* Unde non poterit reus criminis accuſatione pendente ad Ordines promoveri, *d. cap. tantis*, 81. *diſt.* nec nomen militiæ dare, *l. qui ſtatus* 8. *l. ult. ff. de re milit.* & quia teſtimonium ferre in cauſa criminali honorem præſefert, & ad fidem, & integritatem perſonæ teſtificantis ſpectat, *cap. præceptum* 32. *quæſt.* 5. ut notat Gloſſa 2. & DD. *in cap. teſtimonium* 54. *de teſt.* ideò non poteſt reus de crimine delatus in cauſa criminali, præterquam in exceptis, teſtimonium ferre, *l. in teſtimonium* 20. *ff. de teſtibus*, *cap. fin. eod. tit.* docuerunt Campejus *de teſtibus*, *reg.* 105. Rebuffus *de reprob. teſtium*, *à num.* 27. Procedit etiam præſens aſſertio, tam in reo accuſato, vel denunciato ad vindictam, vel inquiſito ſpecialiter, quia in quocumque ex eis viget ratio ſupra tradita, & probatur ex illo verbo *Nunciantur*, hujus textus; & ex dicta lege 1. *C. de reis poſtulatis*. Probarunt Abbas, & Felinus *in d. cap. fin. de teſtibus*, Navarrus *ad hunc tit. conſil.* 3. *num.* 4. Etiam procedit præſens aſſertio pendente appellatione à definitiva ſententia prolata, etiam abſolutoria; adhuc enim reus ad novos honores aſcendere non poteſt. Gloſſa finalis, & DD. *in d. cap. ult.* Navarr. *d. conſil.* 3. *num.* 1. Covarruv. *lib.* 1. *var. cap.* 16. *num.* 11. & ſuadetur, quia cum per appellationem ſuſpendatur pronunciatio, *l.* 1. §. *ult. ff. ad Turpil.* interim dum ea pendet, dicitur lis, & accuſatio pendere, nec adhuc cenſetur reus abſolutus per eam ſententiam, ſicut nec condemnatus quoad juris effectus per condemnatoriam, *d. l.* 1. §. *ult. l.* 2. §. *fin. ff. de pœnis*: ac proinde pendente interim accuſatione locum habet præſens aſſertio. Et dum Jnriſconſultus *in leg.* 1. *verſ. Integer*, *ff. nihil innovari*, docet pendente appellatione integrum eſſe ſtatum appellantis, ſeu litigantis, intelligitur de integritate, quam habebat ante ſententiam, dum accuſatio pendebat; nam in eo ſtatu, quicumque is fuerit ante ſententiam, lite, vel accuſatione pendente, in eodem quoad juris effectus exiſtit poſt ſententiam definitivam, quamdiu appellatio pendet, & ita ſententia appellatione pendente non operatur plures effectus, quam accuſatio, vel lis ante prolatam ſententiam. Sed nihilominus per eamdem ſententiam, & appellationem interpoſitam non tolluntur effectus illi, quos lis, vel accuſatio pendens ante ſententiam operabatur, *d. l.* 1. §. *ult. ff. ad Turpil.* Nec obſtat quod pendente appellatione poteſt reus poſtulatus honoribus fungi, *d. l.* 1. *verſ. Ergo*, *ff. nihil innovari*: id enim procedit in honoribus obtentis ante litem, vel accuſationem criminis, quibus ſicut lite, & accuſatione pendente frui poterat, *l. libertus* 17. §. *ult. ff. ad municip. d. l.* 1. *C. de reis poſtulat.* ita etiam poſt ſententiam appellatione pendente, eiſdem fungi non prohibetur. Contrarium verò procedit in novis honoribus, quos ſicut accuſatione pendente ante ſententiam, ita poſt ſententiam, dum appellatio pendet, aſſequi non poteſt. Aliqui etiam protrahunt præſentem textum ad reum conventum in cauſa civili, in qua agitur de omnibus bonis, vel majori eorum parte, quia ejuſmodi cauſa æquiparatur cauſæ criminali, *l. propter litem* 24. *ff. de excuſat. tut.* & ita ſicut reus poſtulatus in cauſa criminali arcetur à novis honoribus; ita etiam conventus judicio civili, in quo de omnibus ejus bonis agitur. Ita tenuerunt Gloſſa *in d. l.* 1. *C. de reis poſtulatis*, Tiraquel. *de nobilit. cap.* 31. *num.* 379. Sed hæc ſententia juris principiis inſpectis ſuſtineri non poteſt; nam tam Gregorius in præſenti, quàm textus *in d. l. reus*, *d. l.* 1. ſpecialiter agunt de reis crimine poſtulatis; unde eorum prohibitio non debet extendi ad reos conventos in cauſis civilibus, juxta regulam *Odia*, *de R. J. lib.* 6. Tum quia in eis ceſſat ratio ſupra adducta; quantumcumque enim lis vertatur ſuper omnibus, vel majori parte bonorum, & reus ſuccumbat, non ex eo efficitur indignus, aut apparet malus, ſeu non idoneus ad honores illos, à quibus lex pauperes, qua tales ſunt, abſolutè tamquam inhabiles non repellit, quamvis divites regulariter pauperibus præferantur, *l. ad ſubeunda* 46. *C. de Decurionibus lib.* 10. Tiraquel. *de nobilit. cap.* 3. *à num.* 19.

9 Proſequuntur aliæ amplificationes.

Ampliatur etiam, & explicatur præſens aſſertio, ut promotio, collatio, vel aſſequutio novi honoris, ſeu dignitatis in propoſito vim non habeat, nec convaleſcat, quantumcumque poſtea per definitivam ſententiam abſolvatur, & innocens appareat is, qui reus poſtulatus, ac accuſatione pendente promotus, & novos honores fuerat aſſequutus, *l. qui de libertate* 29. *verſ. & licèt*, *ff. de liber. cauſ.* Præpoſitus, & Acunna *in d. cap. tantis*: & ſuadetur, quia hujuſmodi promotio, ſeu collatio, accuſatione pendente fit directe, & principaliter, contra textus *in d. leg. reus*, ibi: *Principalibus conſtitutionibus*, & *l.* 1. *C. de reis poſtulatis*: ac proinde non valet ipſo jure, *ex leg. non dubium*, *C. de legibus*, *cap. quæ contra*, *de R. I. lib.* 6. Unde cum talis promotio, ſeu collatio novi honoris nulla fuerit à principio, poſtea convaleſcere nequit, etiamſi tollatur impedimentum, appareatque reum poſtulatum innocentem eſſe; quia ſuperveniens habilitas non ſufficit, nec confirmat collationem inutilem, juxta textum *in cap. ſi eo tempore*, *de reſcript. lib.* 6. *l.* 1. §. *ſi filius*, *ff. de legat.* 3. docet Acunna *ubi ſupra num.* Hæc tamen ampliatio non procedit in honoribus, & dignitatibus, quæ per legem humanam annullari nequeunt, ut eſt promotio ad ſacros ordines; quia licèt ejus exercitium impediri poſſet lege humana, quo ſenſu & aliquando irritari dicitur *cap.* 1. & 2. *de ſchiſmat. cap. Sanctorum* 70. *diſt.* tamen effectus characteris impediri nequit lege humana, ſiquidem eſt effectus inſeparabilis ipſius ordinationis.

10 Limitationes hujus textus.

Hucuſque tradita nonnullas patiuntur limitationes. Prima enim eſt, quia procedunt tantum in eo, qui de gravi crimine reus poſtulatus eſt, ut facilè probatur ex præſenti textu, ibi: *De quo tanta, & talia*; quin immò & deſiderari delationem criminis capitalis, colligitur *ex d. l. libertus* 17. *ad finem*, ibi: *Capitalium criminum reos*, & *l. Lucius* 22. §. *penul.* ibi: *Accuſatorem criminum capitalium*, *ff. ad municip.* docet Acunna *ubi ſupra num.* 5. Secundò limitatur præſens aſſertio, ut tantummodo procedat intra annum à die propoſitæ accuſationis; nam eo elapſo, ſi adhuc lis per ſententiam definita non ſit, poteſt reus novos aſſequi honores, niſi per eum ſteterit, quominus intra annum finiatur cauſa, *d. l. reus*: docet Gloſſa 2. *in d. cap. tantis*, Ant. Matthæus *ubi ſupra*; nam criminalis cauſa ſuper crimine mota olim anno terminabatur; quo elapſo ſtatim reus abſolvebatur, niſi per eum ſtetiſſet, *leg.* 1. & 4. *C. Theodoſ. ut intra certum tempus*; idque obſervatum fuit uſque ad Juſtin. ut patet *ex l. ult. C. Juſtin. eod. tit.* unde quia poſt annum non pendebat, ſed extincta, & finita credebatur accuſatio, ceſſabat etiam prohibitio juris, quia jam non erat reus de crimine delatus, ac proinde poterat novos aſſequi honores, quemadmodum poteſt accuſatore alias deſiſtente, & ab accuſatione ceſſante, *l. reſcripto* 6. §. *ſi quis*, *in princip. ff. de muner. & honor.* aut non petente per temporis legitimum ſpatium, *l. Lucius*, §. *idem reſpondit*, *l. in Senatuſconſulto*, §. *qui poſt*, *ff. ad Turpil.* vel abolitionem privatim petente, *l. aut privatim* 10. *ff. ad Turpil.* An verò hodie poſt dictam legem ultimam, per quam lis, & accuſatio criminalis non terminatur anno, ſed biennio, procedat textus *in dicta lege reus*, & accuſatus anno elapſo novos honores aſſequi poſſit, vel expectari debeat biennium, diſputat Cujac. *lib.* 1. *obſ. cap.* 87. ubi non ſine ratione contra alios reſolvit, biennium expectandum eſſe; attenta tamen generali conſuetudine, tam in foro ſæculari, quam eccleſiaſtico, non ſervatur hujuſmodi præfinitio biennii in criminalibus, ſicut nec triennii in civilibus, *ex l. properandum*, *C. de judiciis*, ut notavi *in cap.* 4. *de officio delegat.* Unde juxta hodiernam praxim præſens limitatio locum non habet: illud tamen certum eſt, hanc prohibitionem locum non habere, cum ex conjecturis conſtat, accuſationem proponi, & reum deferri per fraudem, & calumniam, ut is honores, aut dignitates aſſequi non valeat; tunc enim perinde ac ſi nulla pendeat accuſatio, admittendus eſt, *l. qui de libertate* 29. *verſ. Qui verò*, *ff. de liberal. cauſ.* Præpoſitus *in d. cap. tantis*, *num.* 3. Navarrus *d. conſil.* 3. *num.* 7. Acunna *ſupra num.* 4. Faciunt textus *in cap. ſedes* 15. ibi: *Eorum malitiis obviare*, *de reſcript. l. ablata* 8. §. 1. *verſ. Amplius*, *ff. de excuſ. tut. cap.* 2. ubi DD. *de renunc. lib.* 6. *l.* 1. §. *penult. ff. de quæſt. l. in ſumma* 65. *verſ. ſin autem*, *ff. de condict. indebit.* per quam receptum eſt, quod quando per fraudem, & calumniam movetur lis, ea non attenditur quoad juris effectus, & ſic non efficit rem, de qua agitur, litigioſam.

11 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta; pro cujus ſolutione dicendum eſt, regulam illam, *lite pendente nihil innovari*, procedere reſpectu juris quæſiti, & exercitii illius; non verò quoad honores noviter acquirendos, quos accuſatus in judicio aſſequi non poteſt: honoribus verò jam obtentis uti non prohibetur, *d. l. libertus*, §. *ult. ff. ad municip.* ibi: *Dignitatem priſtinam interim retinet*; & *l.* 1. *C. de reis poſtulatis*, ibi: *Novos honores*; & *cap. nonne*, ubi Gloſſa 8. *quæſt.* 4. Covarr. *lib.* 2. *var. cap.* 8. *nu.* 4. Menchaca *illuſtr. controv. cap.* 84. *num.* 26. quia in amittendis honoribus, ſeu dignitatibus antea obtentis, & illarum uſu viget diverſa ratio, & longè majus vertitur præjudicium, quam in his, quæ de novo deferuntur aſſequendis: unde meritò plus requiritur ut dignitates antea obtentæ amittantur, quam ut noviter obtinendæ impediantur; ſiquidem in illis de damno, & pœna; in his verò de lucro agitur, argu-

Digitized by Google

argumento legis ultimæ, *C. de codicillis*, juncta lege *Titio* 70. §. 1. *ff. de condit. & demonſtr.* Unde licet alias in pœnam criminis commiſſi repellatur quis ab honoribus aſſequendis, niſi ex verbis legis, aut aliis conjecturis contrarium appareat, non ideò privatur, aut repellitur ab obtentis, ſeu illarum uſu, & adminiſtratione, *cap. poſtulaſti, de cleric. excommunic.* reſolvit Covarr. *ubi ſupra*: ita etiam, etſi reus accuſatus poſt latam ſententiam condemnatoriam, à qua appellavit, nequeat novos aſſequi honores; tamen obtentis ante accuſationem non privatur, nec illorum uſu, ſeu exercitio. Nec huic ſolutioni obſtat textus *in cap. accuſatum* 4. *de ſimonia*, dum in eo probatur, ſimoniacum accuſatione pendente non poſſe Miſſarum ſolemnia celebrare: igitur quia accuſatus de crimine, non ſolum repellitur à novis honoribus aſſequendis, verum etiam & uſu, ac exercitio dignitatis obtentæ privatur. Nam huic difficultati communiter reſpondetur, textum illum procedere in reo accuſato, & inſuper infamato, qui per delationem criminis infamiam facti contraxit, & ejus exiſtimatio apud bonos, & graves viros læſa eſt; ſiquidem hi ſuſpenduntur interim à Miſſarum celebratione, *cap. presbyter ſi à plebe* 2. *quæſt.* 4. Verum hæc ſolutio non ſatisfacit: tum quia divinatoria eſt, ſiquidem nullum extat verbum *in d. cap. accuſatum*, unde infamia colligi poſſit; immò tantum expeditur accuſatio, quæ infamiam omninò non ſupponit: tum quia etſi infamia ſupponeretur, adhuc inhæremus in eadem difficultate, quare videlicet propter infamiam accuſatione tantum pendente reus uſu, & exercitio dignitatis jam obtentæ privetur? contra huc uſque tradita. Quare hac, & aliis ſolutionibus omiſſis, traditis ab Archidiacono *in cap. quia res* 11. *qu.* 1. Menochio *remed.* 1. *recuperand. poſſeſſ. num.* 134. & 336. & *remed. ult. nu.* 42. dicendum eſt, textum *in d. cap. accuſatum*, cum ſequenti, ſpecialiter procedere in reo accuſato de crimine ſimoniæ in ordinum ſuſceptione commiſſo; nam ita ordinato infligitur ſuſpenſio ipſo jure, *cap. tanta, verſ. item, de ſimonia, extravag.* 2. *poſt princip. eod. tit.* docent Navarr. *in manual. cap.* 23. *num.* 111. Bernard. Diaz *in praxi, capit.* 91. Henriq. 2. *p. ſummæ, tit. de excommun. cap.* 37. *num.* 35. & in eo textu probabimus. Nec obſtat, quod per hanc prohibitionem ad novos honores datur occaſio improbis hominibus excludendi ab honoribus homines probos, & dignos. Nam reſpondetur, hanc occaſionem tolli per inſcriptionem, per quam ad pœnam talionis obligatur accuſator, *cap. ſuperbis*, ubi dicemus, *hoc tit.* Deinde quia ſi ex conjecturis probabiliter appareat reum per calumniam, & fraudem deſerri ad effectum ut delatus à novis honoribus arceatur; non tamen procedit, nec locum habet præſens prohibitio, *l. qui de libertate* 29. *verſ. qui verò, ff. de liberali cauſa, l.* 2. §. *penult. ff. de quæſt.* & ita non facilè ob calumnioſam accuſationem eveniet, reum accuſatum à novis honoribus arceri.

12 Exponitur cap. meminimus, hoc tit.

Sed ſupra traditis obſtat textus *in cap. meminimus* 13. *hoc tit.* ubi cum Abbatiſſa eſſet de graviſſimo ſimoniæ crimine accuſata, nihilominus jubet Pontifex, ut ab Epiſcopo benedicatur, adhuc accuſatione pendente. Igitur quia reus criminis poſtulatus non impeditur novos honores aſſequi. Pro cujus textus expoſitione varia adduxerunt repetentes *ibi*, Hoſtienſ. *in eo textu*, Felinus, *num.* 2. Menchaca *illuſtr. cap.* 87. *num.* 25. qui accipiunt præſentem aſſertionem, quando ex accuſatione læſa eſt exiſtimatio accuſatis; at verò textum *in d. cap. meminimus*, caſu quo nulla ex accuſatione Abbatiſſæ infamia orta fuit. Alii textum accipiunt illum ſpecialiter in caſu proprio, quia in ejus ſpecie nulla contra Abbatiſſam pendebat accuſatio, vel denuntiatio; quia licet Henricus proponeret ſe accuſare velle eamdem Abbatiſſam, non tamen eam de facto accuſavit. Ita docuerunt Abbas *ibi, num.* 9. Anania *numer.* 2. Navarr. *d. conſil.* 3. *num.* 7. verùm his ſolutionibus omiſſis dicendum eſt, textum *in d. cap. meminimus*, procedere in ea accuſatione, quæ ſaltem juris præſumptione fiebat malo animo; & ſic per fraudem, & calumniam, attenta qualitate accuſatoris, qui erat inimicus Abbatiſſæ, contra quam teſtimonium dixerat. Unde non obſtante accuſatione de ſimoniæ labe ab ipſo Henrico propoſita, rectè jubet Pontifex benedictionem illi impendi.

CAPUT V.

a Paſchalis Papa.

NUlli Epiſcoporum ab accuſatione ſua repellere liceat, quos antequam ab eis ſe impetendos cognoſcerent, à ſua communi familiaritate neglexerint *b* ſeparare.

NOTÆ.

1 a PAſchalis Papa.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. & apud Gratianum *in cap. nulli* 14. 3. *quæſt.* 5. nullibi tamen exprimitur, cujus Paſchalis hic textus ſit, nec inter epiſtolas, tam primi, quam ſecundi, reperiuntur verba hujus textus.

2 b *Separare.*) Conſonant textus *in l. ſi uxor* 13. §. *fin. ff. ad l. Jul. de adult. cap. in præſentia* 46. *de ſententia excom.* & regulariter, quem quis ſemel approbavit, poſtea reprobare non poteſt, *cap. accepimus* 13. *de ætat. & qualit. l. ut gradatim*, §. *ſed probari, ff. de muner. & honor. l. Pomponius, ff. de negot. geſt.* non tamen in præſenti caſu potuit Epiſcopus retinendo familiarem criminoſum, reddere habilem ad accuſationem contra alios in judicio proponendam, quia cum hæc inhabilitas à jure proveniat, privata approbatione tolli non poterat, ut probat Balboa *in cap.* 2. *de except. num.* 118. Contra ipſum tamen Epiſcopum talis familiaris criminoſus auditur in pœnam ipſius Epiſcopi, quia in ſua familiaritate retinuit hominem criminoſum, quem repellere debebat, ut probavi *in cap.* 1. *hoc tit.* ubi textum hunc expoſui.

CAPUT VI.

Ex Concilio a *Magoc.*

DE iis criminibus, de quibus abſolutus eſt accuſatus, non poteſt accuſatio replicari.

NOTÆ.

1 a MAgoc.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. in hac ſexta, & apud Burchardum *lib.* 16. *Decreti, cap.* 9. legitur *Moguntin.* Carnotenſis *p.* 16. *Decreti, c.* 319. citat textum hunc capitulis ex Caroli, *lib.* 7. *capit.* 291. Et licèt in eo non reperiantur verba hujus textus, extat tamen ſententia capit. 351. in hæc verba: *Flagitari judicium non debet de cauſa, quæ definita, vel judicata eſt.* Unde credo in præſenti referri canonem alicujus Concilii Moguntini nondum excuſi, de quo idem notavi *in cap.* 2. *de empt. & vendit.*

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu communiter talis deducitur aſſertio: *Accuſatur de uno crimine, iterum, de eodem accuſari nequit.* Probant eam textus *in cap. ſi illi*, 23. *quæſt.* 4. *cap. veniens*, 35. *qu. cap. ſi quem* 8. *cap. notandum* 2. *q.* 3. *c. divina, de pœnit. diſt.* 3. Heraldus Epiſcopus Turon. *in ſuis c. can.* 119. *Ut definita crimina nullus refricare audeat.* Et *l. ſi cui*, §. *iiſdem*, *l. Senatus* 14. *ff. de accuſat. l. accuſationem* 6. *l. ſi quis homicidii* 11. *l. qui de crimine, C. eod. tit. l.* 4. §. *fin. ff. ad l. Jul. de adult. l. ſepulchri, ff. de ſepulchro violat. l. in delictis*, §. *ſi detracta, ff. de noxal. act. l. fin. C. de cuſtod. reor. l.* 2. *C. de except. rei judic. l.* 1. *C. quando provocare, l. penult.* §. *fin. ff. nautæ, caupon. l.* 3. §. *ſi plures* 12. *ff. de homine libero exib. l.* 3. *ff. de popular. action. l.* 12. *tit.* 1.

Digitized by Google

tit. 1. *partit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *in præſenti*, Cov. *lib.* 2. *var. cap.* 10. P. Gregor. *lib.* 5. *partit. tit.* 9. *cap.* 6. Peregrinus *de fideicomm. art.* 53. *num.* 41. Caballo *reſol. crimin. caſu* 93. plures quos congerit Ayllon *ad Ant. Gomez lib.* 3. *var. cap.* 1. *nu.* 27. Forner. *lib.* 5. *rer. quotid. cap.* 18. Cujac. *in l.* 9. *C. de accuſat.* Barboſa *in l.* 1. *art.* 14. *ff. de judiciis*, Aug. Barb. *in cap. felicis, de pæn. in* 6. Deſider. Herald. *lib.* 1. *de auctorit. rei judic. cap.* 1. *nu.* 11. Vighel. *in method. juris can. fol.* 32. Valenzuela *conſil.* 145. *ex num.* 1. Tiber. Decianus *lib.* 3. *tract. crimin. cap.* 30. Salgado *de protect. reg.* 4. *p. cap.* 8. *ex num.* 322. & *cap.* 12. *num.* 79. Ant. Matthæus *de crimin. ad tit. de accuſat cap.* 3. *num.* 4. Bobadilla *lib.* 3. *polit. cap.* 15. *num.* 99. & *cap.* 21. *num.* 34.

3 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Res judicata tantummodo locum habet inter eos, inter quos actum, vel judicatum eſt; alii verò, ſicut nec illis prodeſt, nec nocet res judicata, iterum eamdem actionem intendere poſſunt, *l.* 1. *l. & an eamdem, in princip. ff. de except. rei judic. l.* 1. *per totam, C. res inter alios, l.* 1. *C. quibus res judicata*, & ne quis dicat hoc procedere in cauſis civilibus, apertius in criminalibus idem ſtatutum eſt *in l.* 3. *C. quibus res judic.* quæ eſt pars legis 9. *C. de accuſat.* ut ex inſcriptione apparet, & in ea Imperatores Dioclet. & Maxim. ajunt, juris manifeſtiſſimi eſſe in accuſationibus, his qui congreſſi in judicio non ſunt, officere non poſſe, ſi quid fortè præjudicii videatur oblatum. Igitur etſi quis de aliquo delicto ſit à Titio accuſatus, & abſolutus evaſerit, vel condemnatus fuerit, poterit iterum à Sempronio de eodem crimine accuſari.

4 Semel accuſatus, an iterum accuſetur.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, tam apud Conſultos, quam apud Rhetores vexatam quæſtionem eſſe, an qui alicujus criminis accuſatus, & abſolutus contradictorio judicio fuerat, ab alio repeti, ſive de novo accuſari poſſit, ut conſtat ex Quintiliano *lib.* 7. *inſtit. cap.* 6. ibi: *Solet & illud quæri, quo referatur quod ſcriptum eſt, Bis de eadem ne ſit actio; id eſt, hoc bis, an ad rem, an ad actionem*: id eſt, an excludatur tantum qui egit, & ſuperatus eſt, an verò quilibet eamdem accuſationem repetere volens; ſive, ut ita dicam, an abſolutio perſonalis ſit, an realis. Et placuit rei judicatæ exceptione omnes ſubmoveri, & eum, qui ab alio ex uno delicto in judicium delatus eſt, ab alio ſuper eodem deferri non poſſe, *l. hi tamen* 11. §. *ult. ff. hoc tit.* Et apud Græcos legem fuiſſe bis de eadem re adverſus eumdem judicium non dari, aut rationes bis exigi, aut ſuffragia ferri, conſtat ex Andocide de uſu fori Attici in oratione contra Alcibiadem, quem ita latinè vertit Deſid. Heraldus *d. l.* 1. *cap.* 1. *De odio autem adverſus populum, de quo me inſimulans, deque factionum ſtudio, non eſt quod multis verbis agam; ſi enim hæc criminatio nondum eſſet in judicium deducta, & judicata, ſanè & accuſatores bis de criminibus dicentes audiendi eſſent, & ego neceſſe haberem ea diluere. Quoniam autem quater accuſatus, toties abſolutus ſum, de his rebus nihil amplius dicendum exiſtimo. Siquidem antequam de aliquo judicium feratur, criminationes quæ ei objiciuntur, veræ ſint, necne, non eſt facilè judicare. Eo autem abſoluto, aut damnato, controverſia finita eſt; & quid eorum verum ſit, aut falſum, conſtitutum. Quare durum exiſtimo, eos, contra quos ſententia datur, uno ſuffragio morti adjici, & eorum bona publicari; eos autem, qui liberati ſunt, & abſoluti, eiſdem accuſationibus expoſitos eſſe; & judicibus perdendorum, atque exterminandorum hominum poteſtatem datam, non etiam ſervandorum; maximè cum leges velint ne bis eadem de re cum eodem in judicio agatur; vos autem ex præſcripto legum jus dicturos juraveritis*, eamdem legem ex Cicerone, Sopatro Rhetore Græco, & Quintiliano *declamat.* 266. probat Rodulf. Forner. *lib.* 5. *rer. quot. cap.* 18. Cæterum ſi non de eodem crimine agatur, veluti ſi plura crimina quis admiſerit, ſingulorum nomine accuſari poterit, adeò ut ſi ex eodem facto plura crimina naſcantur, & unius nomine fuerit delatus, poſſit & alterius ab alio reus accuſari, *l. qui de crimine* 9. *C. hoc titulo.* Quo caſu procedunt textus *in l. qui cœtu* §. *qui vas autem, ff. ad leg. Jul. de vi, l.* 3. §. *ſi mater, ff. de Carbon.* veluti contumeliæ cauſa ſervum Titii occidiſti, & injuria eſt, & cædes: vitiaſti ſororem alii nuptam, & inceſtus, & adulterium; utriuſque igitur criminis reus à diverſis accuſatoribus fieri potes, *l.* 2. *ff. de privat. delict.* Diverſa enim crimina, non tam numero factorum, quam ratione & qualitate æſtimantur: itaque & ex eodem facto plura naſcuntur crimina; & contra, licèt plura ſint facta, unum tamen intelligitur crimen, unaque accuſatio; ut ſi plura convitia eidem eodem tempore dixeris, ſi plures plagas, ſi varia vulnera inflixeris: quo caſu, ſi de ſingulis ſeparatim agatur, exceptio obſtat, *l.* 7. §. *ſi plures, ff. de injuriis, l. illud* 32. §. 1. *ff. ad leg. Aquil.* & ſi unum crimen pluribus legibus vindicetur, non niſi ex una reum fieri Senatus permittit, *l. Senatus* 24. *ff. hoc tit.* quod Accurſius & repetentes ibi accipiunt, ita ut ſi idem crimen pluribus vindicetur legibus, & actum fuerit ex leviori, poſſit ex duriori agi in id, quod in ea plus eſt, argumento legis 1. *ff. de vi bonor. rapt. l. qui ſervum* 34. *l. quotiens* 41. §. 1. *ff. de V. & A.* Verum ea interpretatio menti Senatus adverſatur; nam Senatus voluit ſuccurrere reis adverſus delatorum improbitatem; idcircò non niſi ex una lege reum fieri voluit, ſive levior, ſive durior eſſet, ut liquet ex Svetonio *in vita Titi*, ibi: *Inter adverſa temporum, & delatores, mandatoreſque erant ex licentia veteri: hos aſſiduè in foro flagellis, ac fuſtibus cæſos, ac noviſſimè traductos per amphiteatri arenam, partim ſubjici in ſervos, ac venire imperavit; partim in aſperrimas inſularum avehi: utque etiam ſimilia quandoque auſuros perpetuò coerceret, vetuit, inter cætera de eadem re pluribus legibus agi.*

His ſuppoſitis, ratio ob quam ſemel legitimè accuſatus, & definitivè abſolutus, non poſſit amplius de eodem crimine reus fieri, provenit ex eo, quia ſententia cum legitimo accuſatore lata omnibus aliis de populo obſtat, quia in qualibet re reſpiciente publicum intereſſe, quilibet de populo eſt legitimus accuſator, unde ſententia cum eo prolata omnibus aliis præjudicat, & ut ait Donel. *in l. ſæpe, ff. de re judic.* poſterioribus nulla ſupereſt actio, poſtquam primus victus fuit, quia competit accuſatio omnibus collectivè, non ut ſingulis: quare qui præoccupat, totum jus populi in judicium deducit, quo ſuperato, nihil cæteris manet, ut experiantur. Exemplum affert Alexander *in d. l. ſæpe, num.* 33. veluti ſi Dominus unius litis plures conſtituat procuratores in ſolidum, quorum uno defendente victus ſit, non eſt dubium, quin ſententia noceat domino perinde ac ſi omnes ſuccubuiſſent, *l. pluribus* 31. *ff. de procurat. cap. ſi duo* 6. *eod. tit. lib.* 6. Pichardus *ad tit. Inſtit. de his, per quos agere.* Similiter enim in popularibus actionibus quilibet agendo, ſeu accuſando conſumit jus aliorum, & facultatem accuſandi, quia cum in favorem publicum, & ad publicam vindictam quilibet de populo admittatur accuſator, ſententia criminis abſolutoria lata cum priore, ſicut Reipublicæ præjudicat, ita etiam omnibus pro eadem, & ad publicam vindictam accuſantibus, qui in his terminis non attenduntur, nec alii cenſentur, ſed tamquam iidem cum prioribus Rempublicam, ſeu populum repræſentantes. Faciunt textus *in l. eum qui* 30. §. *in popularibus, ff. de jurejur. l.* 3. *ff. de popul. action.* cum traditis per Gloſſam penultimam *in cap. cum dilectus* 32. *de elect.* 5 Traditur ratio decidendi.

Hucuſque tradita ampliantur, ut procedant non ſolùm ubi ſemel accuſatus ab eodem accuſatore, verùm etiam ubi ab alio iterum accuſatur, ſiquidem nec is novus admittitur, ex ratione proximè adducta, & probat præſens textus, qui prout habetur in hac ſexta collectione, abſolutè, & indiſtinctè ait, accuſationem non poſſe replicari, licèt apud Carnotenſem in prima collectione, legatur *ab eodem.* Faciunt textus *in d. l. ſi quis homicidii, leg.* 12. *partitæ*, ibi: *No lo podria accuſar otro ninguno.* Ergo generaliter, tam in eodem, quam in alio quocumque accuſatore locum habet præſens aſſertio. Nec obſtat textus *in cap. cum P. hoc tit.* quem in contrarium expendit Gloſſa 2. *in cap. habet* 2. *quæſt.* 5. quia procedit in terminis longè diverſis, nec agit de reo ſemel abſoluto, & iterum de eodem crimine accuſato. Ampliatur deinde præſens aſſertio, ut locum habeat non tantum ubi reus criminis fuit abſolutus in judicio, & per viam accuſationis, verum & per viam inquiſitionis; tunc enim poſt abſolutionem non poteſt de eodem crimine accuſari, ut docuerunt in præſenti Abbas *num.* 7. Berojus *num.* 20. Covarr. *ſupra nu.* 5. Jul. Clarus *d.* §. *fin. quæſt.* 97. *nu.* 7. Licet autem nonnulli, quorum ſententiam immeritò communem dicit Covarr. *d. nu.* 5. hanc ampliationem admittant attento jure civili, non verò canonico, quia ex jure civili eadem pœna imponitur quomodocumque delictum apparuerit, *l.* 4. *C. de ſepulchro violat. l.* 2. §. *ſi publico, ff. ad leg. Jul. de adult.* ex jure verò canonico mitior pœna imponitur, cum per inquiſitionem proceditur, *cap. inquiſitionis* 27. ubi dicemus, *hoc tit.* & ita adhuc hoc jure attento locum eſſe accuſationi, ut per eam pœna integra, & ordinaria imponatur, argumento capitis *felicis, verſ. Per hoc, de pœnis in* 6. junctis traditis à Covarruv. *ubi ſupra, num.* 6. verius nihilominus eſt, hanc ampliationem procedere etiam juxta ſacros Canones, etiam in caſibus, in quibus minor pœna per inquiſitionem imponitur, ut probat Abbas *num.* 7. quia quamvis dum reus condemnatur mitiori pœna per inquiſitionem, poſſit dubitari, an poſtea ad integrandam pœnam ordinariam agi 6 Ampliatur, & explicatur præſens textus.

poſſit;

Digitized by Google

poſſit; tamen cum in præſenti agamus de reo abſoluto, nibil intereſt, an per viam inquiſitionis, an accuſationis fuerit abſolutus, cum utroque caſu eadem militet ratio, & de accuſati innocentia conſtet, eodemque modo ratiocinandum eſt de reo per viam denunciationis abſoluto. Rurſus ampliatur præſens aſſertio, ut procedat ſive reus abſolutus ſit per viam juſtitiæ, ſive per modum gratiæ, ex indulgentia Principis, ut docent Jul. Clarus *ſupra*, Covarr. *num.* 2. & ſuadetur ex *l. licèt, ff. nautæ, caupones*: & ex eo, quia aliter indulgentia, & gratia, eſſet inutilis, cum non eſſet perpetua, contra regulam *Decet, de R. J. lib. 6.* quæ doctrina procedit quando abſolutio ex indulgentia fit indiſtinctè, non verò ſi ad tempus, vel cum aliqua modificatione, quia tunc ex vulgari regula, *Limitata cauſa*, &c. *l. in agris 16. ff. de acquir. rer. domin.* limitatum producit effectum. Deinde ampliatur præſens aſſertio, ut procedat non ſolùm ubi reus abſolutus eſt, verum & condemnatus; nam contra illum de eodem crimine agi nequit, juxta mentem præſentis textus, & ejus rationem ſupra illuſtratam. Quæ ampliatio adeò vera eſt, ut ſemel condemnatus ex aliquo crimine, & iterum de eodem accuſatus, ſi in limine judicii exceptionem rei judicatæ opponat, non audiatur accuſator, antequam eadem exceptio diſcutiatur. Bartolus per textum ibi, *in l. Senatus, ff. hoc tit.* quia juxta ſupra traditam rationem, eo caſu nullam actionem habet novus accuſator: quare non tenetur reus reſpondere, aut litem ſuper accuſatione conteſtari.

7 Referuntur variæ limitationes hujus textus.

Deinde ſciendum eſt, præſentem aſſertionem nonnullas pati limitationes. Prima, cum reus definitivè non fuerit abſolutus, ſed interlocutoriè, ſeu ab obſervatione judicii, propter defectum accuſantis, qui legitimus non eſt, propter libellive defectum, aut ſimilem cauſam; quia tunc reus potius eximitur pœna, quam crimine; & ita in eo caſu reus repeti poteſt ab alio, vel ab eodem accuſatore. Eximitur etiam nomen ex reis interveniente publica abolitione, & indulgentia criminis, quæ nunquam eſt perpetua, ſed temporalis, propter ferias aliquas, aut publicam lætitiam. Cæterum finitis feriis poteſt reus repeti ab eodem, vel ab alio, *l. aut privati, ff. ad Turpil.* Palaus *lib. 5. ſent. tit. de abolit. intra 30. dies*; alias tempore elapſo, ab eo repeti non poteſt, ab alio repeti valet, *l. 3. §. ult. ff. eodem*: niſi ex ſpeciali Principis permiſſu, *l. 1. C. de abolit.* Etiam hoc caſu, cum abſolutus eſt reus ab obſervatione judicii, accuſari poteſt ab alio, non verò ab ipſo, qui ſemel ipſum accuſavit; nam poſt primam accuſationem ſupereſt inter utrumque inimicitia, quæ novam accuſationem impedit, juxta caput *cum P.* infra *hoc tit.* Etiam limitatur præſens aſſertio, ubi reus ritè, & legitimè abſolutus non eſt, veluti ſi per colluſionem, prævaricationem, ſeu fraudem; nam tunc accuſatio iterari poteſt, *l. 3. ff. de prævaric. l. eum qui 30. §. in popularibus*, ibi: *Si non per colluſionem actum ſit, ff. de jurejur.* Docent Covarr. *ubi ſupra nu.* 1. Gamma *deciſ.* 53. *ad finem*. Quo caſu accipio Hermogenem relatum ab Heraldo *d. cap.* 1. in hæc verba: *Veluti bis de eadem re ne ſit actio. Quidam cædis accuſatus abſolutus eſt, poſtea cum Apollinem conſuleret, reſpondit: Homicidis oraculum non edo. Et hic rurſus accuſatus eſt.* Et quod de Domitiano refert Svetonius *in eo*, his verbis: *Corneliam virginem maximam abſolutam olim, & hinc longo intervallo repetitam, atque convictam defodi imperavit.* Et quod de Tiberio tradit Diocaſius *libr.* 58. his verbis: *Permulti quoque eorum, qui ſuperioribus temporibus cauſa dicta abſoluti fuerant, tunc in judicio retracti ſunt, tamquam qui antea Sejani gratia condemnationem effugiſſent.* Etiam limitatur præſens aſſertio ut locum non habeat, ubi reus primo abſolutus eſt in judicio, in quo civiliter ſuper crimine actio intenditur; adhuc enim poteſt de eodem criminaliter accuſari, ex regula legis unicæ, *C. quando civilis actio*, cum traditis per Barboſam *in l. 2. in princip. nu.* 138. *ff. ſolut. matrim.* docuerunt in præſenti Abbas *nu.* 6. Felinus *nu.* 8. Berojus *num.* 21. Barboſa *ubi proximè*, Jul. Clarus *in praxi*, *§. ult. qu.* 2. qui rectè docent, hoc non procedere, ubi utraque pœna, civilis ſcilicet, & criminalis, tendit ad vindictam publicam; quia tunc abſolutus in judicio, non poteſt ulterius accuſari, *leg. quod Senatus* 6. cum ſequenti, *§. 1. ff. de injuriis.* Etiam limitatur præſens aſſertio, ut procedat quando reus ſemel abſolutus iterum de eodem crimine accuſatur ad vindictam publicam, ſecus verò ſi per eum, qui ſuam, vel ſuorum injuriam proſequitur, ignorans priorem accuſationem, & cauſam in judicio agitatam, *l. ſicuti, §. 1. l. 4. §. maritus, ff. ad l. Jul. de adult.* Paulus *lib. 1. ſentent. tit. 6. §. ult.* ut *in leg. cogendum 45. §. qui ita ff. de procurat.* veluti ſi actum ſit ab uno de populo, ex lege Julia de vi publica contra aliquem, quia homines armatos coegit, & vim alii intulit; poſteaque ſuperveniat ille ipſe, cui vis illata fuit, & hoc caſu permittitur ei privatam injuriam in judicium deducere. Facit textus *in d. l. 12. tit. 1. p. 7.* Item limitatur cum adverſus eumdem proceditur per viam accuſationis, aut inquiſitionis pro alio delicto: quo caſu procedit textus *in cap. finali, de celebratione Miſſarum.*

8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra expenſa, deducta ex illo principio, *Res inter alios acta, &c.* Nam omiſſa ſententia Gloſſæ verbo. *Item in publicis, in l. 2. C. res inter alios*, quæ aſſerit regulam illam limitari in cauſis criminalibus, cum reus per ſententiam eſt abſolutus, dicendum eſt in præſenti caſu, ut ſupra in ratione decidendi probavi, de eadem re iterum agi, eamdemque cauſam diſceptari, & inter eaſdem perſonas; ſiquidem accuſatio cum omnibus de populo competit, illis non competit ut ſingulis, & ita unus jus omnium conſumit agendo. Nec obſtat textus *in d. l. 2. C. quando res inter alios*; nam ejus textus ſententia accipienda eſt juxta caſus proximè relatos, videlicet ſi de prioris accuſatoris perfidia, ſeu colluſione, aut prævaricatione conſtiterit; tunc enim alius accuſator admittitur, ut cautum fuit lege Julia *de judic. public. l. 7. ff. de prævaricat. l. 3. §. ſi tamen, ff. de libero homine, l. 1. C. qui accuſare.* Vel ſi conſtet judicem pecunia corruptum ſententiam dixiſſe, Cironius *in parat. ad hunc tit.* quo caſu & ab ipſo accuſatore accuſatio repeti poteſt, argumento legis 1. *C. de pœn. judic. qui malè judic.* docuit Cujac. *in l. 9. C. de accuſationibus.*

9 Exponitur c. felicis, de pœnis in 6.

Sed adhuc ſupra traditis obſtat textus *in cap. felicis, §. per hoc, de pœnis in 6.* in illis verbis: *Per hoc quoque ſæcularibus Poteſtatibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adverſus ſacrilegos Catholici Principes ediderunt.* Ex quibus deducitur, condemnatum in uno judicio poſſe accuſari, & condemnari in alio, ſæculari videlicet: ergo quia accuſatus, & condemnatus ex eodem delicto iterum accuſari poteſt. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, ſatis controverſum eſſe inter DD. utrum in delictis mixti fori accuſatus, & condemnatus coram judice eccleſiaſtico poſſit denuò puniri à judice eccleſiaſtico, vel è contra? & puniri non poſſe, probarunt Abbas, Felinus, Barbatia, Alciatus, Covarr. Gomez & Guttierez congeſti à Barboſa *in collect. ad d. cap. felicis, nu.* 37. plures congeſti à Valenzuela *conſ.* 131. *nu.* 11. Agia *de exhib. auxiliis, fundam.* 25. Cancerius *lib. 3. var. cap. 19. à nu. 61.* Pereyra *de manu Regia, part.* 2. *cap.* 10. *nu.* 12. D. Joſeph. Vela *in cap. 1. part. 2. de offic. ordin. nu.* 135. qui moventur ex eo textu, & *ex cap. 2. de maledic. l. placet 4. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* & ex eo, quia ſi ob delictum mixti fori pœna capitalis imponenda eſt, judex eccleſiaſticus non poteſt talem ſententiam ferre, *cap. ſententiam, ne clerici, vel monachi.* Unde ut debite, & condignè puniatur talis reus, debet adire judex ſæcularis, *ex l. ſi quidem 13. ff. de officio Proconſul. l. 3. ff. de officio Præfect. Vigil. l. 2. C. de ſportul.* ubi docetur, quod quando ex defectu juriſdictionis non poteſt unus judex certam pœnam imponere, recurritur ad alium, qui eam imponere valeat. Contrarium tamen, immo præſentem aſſertionem procedere etiam in delictis mixti fori, docent Gloſſa *in d. verſ. ex hoc*, Berojus *hic, nu.* 23. Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 17. nu.* 98. Suarez de Paz, & alii apud Barboſ. *in d. cap. felicis, nu.* 38. Pro qua ſententia faciunt generalia verba præſentis textus, *in d. l. licèt, ff. nautæ, caupones.* Deinde quia in criminibus mixti fori uterque judex, tam Eccleſiaſticus, quàm ſæcularis, competens eſt, ita ut locus ſit præventioni, ut probat D. Joſeph. Vela *in cap. 1. de offic. ordin.* Igitur ſententia prolata à quolibet ex eis, efficax eſt. Sed placet media ſententia, quam ſequitur D. Joan. Vela *ubi ſupra*, ut videlicet in delictis atrocioribus, in quibus ſanguinis pœna impoſita eſt, laicus condemnatus à judice eccleſiaſtico, à ſæculari puniri poſſit: de quo delicto exaudiendus eſt textus *in d. cap. felicis*: & ſi ad delictum etiam grave referre nolis textum *in d. cap. de maledicis*, dici poteſt, textum illum non agere abſolutè de pœna ad publicam criminis vindictam, ſed magis de pœnitentia ad ſatisfactionem divinæ Majeſtatis imponenda, quæ ibi nunc pœna, nunc pœnitentia dicitur. Et ſi textus accipiatur de pœna publica fori exterioris, reſpondetur, *in verſ. ex temporalem*, agi de temporali poteſtate, cujus auxilium judex eccleſiaſticus implorare valet, non ut judicet, aut cognoſcat de ipſa cauſa, ſed ut exequatur ſententiam à Judice eccleſiaſtico prolatam, juxta tradita *in cap. 1. de offic. ordin.* Minus obſtat textus *in d. l. placet*; nam ſi juxta communem ſententiam accipias verbum illud, *Acrimonia*, pro excommunicatione, reſpondetur excommunicationem non eſſe pœnam ordinariam criminis ad publicam vindictam, ſed

magis

magis cenſuram medicinalem ad correctionem, & emendationem, *cap. 1. de ſentent. excommunic. in 6.* ac proinde per eam nec tollitur, nec impeditur accuſatio criminis ad vindictam publicam. Deinde (quod & probabilius videtur ,) in eo textu per acrimoniam non intelligitur excommunicatio , ſed pœna quæcumque impoſita à ſæculari judice , ut poſt alios notavit Tiraquel *de retract. tit. 1. §. 1. gloſſ. 8. nu. 281.* & ita ſenſus eſt , quod reus , de quo illic agitur, ultra aliam pœnam, quæ ſacrilegis imponitur, ſubjiciatur etiam exilio perpetuo; ſed in quo judicio, non exprimitur, & conſequenter intelligi debet in judicio competenti, in quo ſacrilegus ille judicari, & condemnari poteſt, ut docuerunt relati à Cenedo *in collect. 113. ad Decretal.*

C A P U T VII.

a Stephanus Papa.

REpellantur ab accuſatione cohabitantes inimicis, quia infeſtationes blaſphemiæ affectio amicitiæ incitare ſolet.

N O T Æ.

1 a S*Tephanus.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 7.* & ex epiſtolis Stephani citantur hæc verba à Carnotenſi *p. 6. Decreti*, & reperitur in ſecunda epiſtola ipſius Pontificis omnibus Epiſcopis miſſa: & quia diffuſa eſt, & pro majori parte reperitur apud Gratianum tranſcripta *in c. accuſatores 3. q. 5. c. nullus anathema 3. q. 4. cap. ſcripta 3. q. 8. cap. urbes 80. diſt. cap. ultra 3. q. 6. c. neganda 3. q. 11. c. clericus 3. q. 4. c. quærendum 2. q. 7. cap. accuſatorum 1. q. 4.* eam non tranſcribo: extat cum aliis ipſius Pontificis *tom. 2. Concil. Binii.* Stephanus hic electus fuit in Summum Pontificem die 7. April. anno 257. & martyrio coronatus Romæ die 2. Auguſti, anno 260. de quo plura Baronius tam in Martyrol. quam *tom. 2. annal.* Pamelius *in notis ad D. Cyprianum* , qui de quæſtione habita inter ipſum & Cyprianum latè agunt.

C O M M E N T A R I U M.

2 JUre civili, etſi inimici capitales à teſtimonio dicendo repellantur, *l. 3. ff. de teſtibus*, *authent. dicatur*, alias *ſi teſtis*, *C. eod. tit.* non tamen ab accuſando reperitur prohibitus *in l. qui accuſare, ff. de accuſat. l. qui judicio, C. qui accuſare*, ubi aliæ perſonæ , quæ ab accuſando arcentur, referuntur. Nec valet argumentum à teſte ad accuſatorem; quoniam non ut ex fide teſtis , ita ex fide accuſatoris ſalus rei pendet: immò plerumque eodem jure attento, infenſiſſimus accuſator erat, ut ex Tullio *de divinatione*, probat Anton. Matthæus *de crimin. ad tit. de accuſat. cap. 1. nu. 11.* attentis verò ſacris canonibus inimicus repellitur ab accuſando, *c. 2. 3. & 4. 3. q. 5. c. cum P. c. cum oporteat, cap. meminimus, hoc tit.* quia crediderunt Eccleſiæ Patres, inimicos malo animo, & potius propriæ vindictæ cauſa, quàm lucrandi fratris gratia, aut ejus emendationis cauſa, ad judicium venire, ut latè probarunt Decianus *lib. 3. tract. crimin. cap. 25. per totum*, Farinac. *in praxi qu. 12. nu. 38.* Jul. Clarus *recept. ſentent. §. fin. qu. 14. num. 17.* quæ prohibitio extenditur etiam ad habitantes cum inimicis, *cap. 3. 3. quæſt. 5.* ibi: *Vel inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis morantur* . Et *cap. 5. 3. qu. 3.* & *lib. 7. cap. Caroli, cap. 132.* ibi: *Non ſunt illi teſtes recipiendi, nec accuſatores, qui cum inimicis morantur, vel quos ipſi de domo produxerint.* Et *in addit. tit. 3. cap. 7.* ibi: *Accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus non eſt credendum.* Synodus Nicæna *can. 23.* & *can. 25.* ibi; *Nec accuſatoribus ſuſpectis, & de inimicorum domo prodeuntibus eſt credendum.* Quia facilè ipſi infeſti creduntur, & ejuſdem animi, & voluntatis, ac inimici, cum quibus habitant. Faciunt textus *in l. liberi, C. de inoffic. teſtam. l. 1. cum patronus, ff. de officio Præfecti urb.* Ob quam etiam rationem, ſi advocatus partis adverſæ ſit familiaris judicis, rectè recuſatur, *cap. 1.* ubi latè probavi, *de offic. judic.* Qui autem dicantur inimici, ut ab accuſando repelli poſſint, latè proſequuntur Decian. Farin. & Jul. Clarus *ubi ſupra*.

C A P U T VIII.

a *Brocardico lib. XLIII.*

ACcuſaſti aliquem, & per tuam accuſationem occiſus eſt, niſi pro pace hoc feceris, xl. dies in pane & aqua (quod *b* carena vocatur) cum ſeptem *c* ſequentibus annis pœniteas. Si autem per tuam delaturam debilitatus eſt, per *d* tres debes quadrageſimas *e* pœnitere.

N O T Æ.

1 a B*Rocardico.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 9.* ſed legendum eſt, *ex Burcardo lib. 19.* ubi textus ita legitur: *Accuſaſti aliquem, & per tuam accuſationem occiſus eſt, niſi pro pace, quadraginta dies in pane & aqua, quod carenam vocant, cum ſeptem ſequentibus annis pœnitere debes. Si autem per tuam delaturam debilitatus eſt, tres quadrageſimas per legitimas ferias pœnitere debes.* Quem textum cum aliis illius libri tranſcripſit Burchardus ex Pœnit. Romano, *cap. 25.* ubi ita habetur: *Accuſaſti aliquem, & per tuam accuſationem occiſus eſt, niſi pro pace, quadraginta dies in pane & aqua, cum ſeptem ſequentibus annis pœnitere debes. Si autem per tuam delaturam debilitatus eſt, tres quadrageſimas pœnitere debes per legitimas ferias.* Quæ verba ſi rectè conferantur cum ſupra relatis à Raymundo, facilè conſtabit, ea verba, *hoc feceris*, deeſſe in aliis codicibus, & etiam deeſſe ultima illa verba, *per legitimas ferias*. De hoc decreto Burchardi, & ejus authoritate nonnulla adduxi in apparatu ad hæc commentaria, & de Pœnit. Romano, & ejus utilitate jam nonnulla notavi *in cap. 3. de furtis*. Et licet hodie non ſint in uſu canones illi pœnitentiales, adhuc tamen eorum notitia non eſt inutilis, aut otioſa, ut docuerunt Joannes Andreas *in cap. 2. de emption. & vendit.* Ant. Auguſt. *in hoc textu*, qui aſſeruit præſenti capite ſine magno diſpendio nos carere potuiſſe: à quo accepit Gentilis *de libris jur. canonici, fol. 40.* nam confeſſariis valdè utilis eſt notitia horum canonum, ut agnoſcant peccatorum gravitatem, & pro arbitrio ſibi relicto pœnitentiam ſalutiferam illis imponant, ut obſervarunt Panormitanus *in fine de pœnis.* Navarrus *in manuali, cap. 26. numer. 19.* Et in Conciliis Colonienſi & Mediolanenſi ſub D. Carolo, *part. 1. tit. 9.* valdè confeſſariis commendatur iſtorum canonum notitia.

b *Carena.*) Hujus vocis etymon, & ſignificationem adduxi *in cap. 2. de ſponſa duorum.*

c *Sequentibus annis.*) Non intelligas annos conti- 2
nuos, ut per ſingulos dies pœnitentia agi debeat, ſed per quoſdam dies unaquaque hebdomada, qui vulgò legitimæ feriæ dicebantur, ut feria 2. 4. & 6. juxta caput *de illis 11. qu. 5.* ubi Gloſſa *cap. 1.* juncta Gloſſa verbo *Legitimas 22. quæſt. 5.* Covarruv. *lib. 4. var. cap. 20. nu. 8.* Soto, & alii congeſti à Cenedo *collect. 9. ad Decretales, nu. 4.* juxta quorum ſententiam canones omnes, qui agunt de pœnitentia per annos, aut dies peragenda, nec modum exprimunt, quo adimpleri debeat, intelligendi ſunt de pœnitentia per jejunia, aut ſimilia opera certis hebdomadæ diebus confeſſoris arbitrio adimplenda.

d *Tres quadrageſimas.*) Non intelligas quadrageſimas 3
trium annorum, quaſi ſingulæ ad ſingulos annos referantur, ut hodie in uſu ſunt, *ex cap. quadrageſima, de conſecr. diſt. 5.* ſed accipiuntur pro tribus quadrageſimis in ſingulis annis, prout olim obſervabantur, ſcilicet una

ante

Digitized by Google

ante Nativitatem Domini, alia ante Reſurrectionem, tertia ante feſtum D. Joannis Baptiſtæ, ut notavit poſt Jul. Lavorum Barb. *in præſenti*: de quibus quadrageſimis egi *in cap. conqueſtus, de feriis*.

4 e *Pœnitere.*) Licèt pœnitentiæ pro foro interiori non ſint hodie in jure pro ſingulis peccatis præſcriptæ, ſed omnes relinquantur arbitrio prudentis confeſſarii, juxta eorum gravitatem, perſonarum qualitates, & alias circumſtantias, *cap. Deus, cap. omnis, de pœnit. & remiſſ.* & poſt D. Thomam docet Navarr. *in manuali, cap. 26. nu.* 17. pluribus relatis Cenedo *d. collect. 9. nu.* 5. & colligitur ex Trident. *ſeſſ. 14. cap.* 7. primis tamen Eccleſiæ temporibus per canones pœnitentiales quibuſdam criminibus certa & præſcripta erat pœnitentia, ut conſtat ex pœnitentialibus Rom. Bedæ, & aliis compilatis, & notis illuſtratis ab Ant. Aug. ad calcem epitomes juris Pontificii. Et licet vulgò tradi ſoleat, per canones illos pro quovis peccato mortali impoſitam fuiſſe pœnitentiam ſeptem annorum, ut docuit Gloſſa penultima *in cap. ult. 22. qu.* 1. quam communiter receptam eſſe conſtat ex Navarr. *ubi ſupra nu.* 17. Cenedo *d. collect. 9. nu.* 4. pro quibus expenditur id, quod habetur *lib.* 2. *Regum c.* 12. & refertur *in cap. hoc ipſum* 33. *q.* 3. & quod habetur *c.* 4. *Danielis*: id tamen non ſatis probatur aliquo canone, nec verum eſſe, poſt D. Thomam probat Navarr. *ubi proximè*, pro quo expendi poteſt præſens textus, qui ut ſupra notavi, deductus eſt ex dicto Pœnitent. Romano, agitque de peccato mortali; & tamen non imponit pœnitentiam ſeptem annorum, ſed majorem, ut in priori caſu; vel minorem, ut in poſteriori. Nec tunc obſtat textus *in d. c. hoc ipſum, verſ. hinc etiam*; quia in eo agitur non de quocumque peccato mortali, ſed de vitiis, aut criminibus gravioribus, ut ſunt perjurium, adulterium, & ſimilia, juxta caput *Apoſtolus*, 81. *diſt.* pro aliis enim, etſi mortalia ſint, non imponebatur ſeptennii pœnitentia, ut advertunt Sotus & alii congeſti à Cenedo *ubi proximè*.

COMMENTARIUM.

5 OMnes de accuſationibus ſcribentes, & alii plures Moraliſtæ diſputant, licitumne, an honeſtum ſit accuſatorum officium? Et an in utroque foro impunè liceat reum criminis accuſare? Et licitum ac honeſtum eſſe reum criminis in judicium deferre ad vindictam publicam, probatur ex eo, quia dum ita criminoſi accuſati coercentur, virtutis actus exercetur, quies, & bonum Reipublicæ intenditur, & conſervatur, dum crimina vitantur; & cum criminoſi pœnis afficiuntur, reliqui cives meliores redduntur, ut latè probavi *in cap. inter alia, de immunit. Eccleſ. c. ſententiam, ne clerici vel monachi*: faciunt textus diſerti *in l. ſi quis in hoc genus* 10. ibi: *Sitque cunctis laudabile*, & *l. nulli* 38. ibi: *Tam laude, quàm honeſtate, ac pariter pietate non careat*; *C. de Epiſc. & cleric. c. & qui emendat* 45. *diſt. cap. quapropter* 2. *q.* 7. *cap. ſi quis per capillum* 22. *q.* 1. *cap. ſi is qui Prælatus* 23. *q.* 4. *cap. ſi quis contriſtatur* 90. *diſt. l.* 1. *C. de famoſis libellis, l. eum qui* 18. *verſ. peccata, ff. de injuriis*: docet D. Thomas 2. 2. *q.* 68. *art.* 1. & communem dicit Sotus *de tegendo ſecreto, membro* 2. *qu.* 5. & *lib.* 5. *de juſtit. q.* 5. *art.* 1. Paz *in praxi, tom.* 1. *p.* 4. *c.* 3. *n.* 1. *uſque ad* 6. Giballinus *de negotiatione, tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. *art.* 5. Gomez *de delict. lib.* 3. *c.* 1. *nu.* 9. Covarr. *lib.* 1. *variar. c.* 10. *nu. ult.* & *lib.* 2. *c.* 11. *nu.* 7. Decianus *tr. crimin. lib.* 3. *c.* 4. & conſtat, quia plerumque in jure præmia accuſatoribus præſtantur, *l.* 1. §. *accuſatoribus, C. de falſa moneta, l. non omnes, in fine, ff. de re milit. l. edicto, §. heredes, ff. de jure fiſci*, & aliis. Contraria tamen ſententia, videlicet accuſatorum munus injurioſum, ac exitioſum eſſe, maximè fidelibus Chriſtianis, ſuadetur *ex cap. ſi quis Epiſcopus* 2. *q.* 7. ubi accuſatio dicitur genus illaudabilis intentionis. Et quod accuſans plus invidiæ quam charitatis ſtimulis incitetur, refertur *in cap. ſi omnia* 6. *qu.* 1. Deinde quia accuſator per accuſationem fit inimicus, *cap. accuſatores* 3. *qu.* 5. §. *item propter, Inſtit. de excuſ. tut.* & inſuper accuſator exponit ſe periculo ſuſtinendi pœnam talionis, cujus ratione accuſationi ſubſcribit, *c. ſuper his, hoc tit.* Deinde paſſim in jure clerici, & aliæ perſonæ repelluntur ab accuſatione, *c.* 1. *cum ſequent.* 2. *q.* 7. & ſi accuſatio licita, honeſtaque eſſet, nullus ab ea repelleretur. Tandem quia alienum videtur à perfectione chriſtiana, alium fortaſſe jam emendatum de crimine accuſare, contra illud Matthæi *c.* 5. *Ego autem dico vobis, non reſiſtere, &c.* & *c.* 6. ibi: *Si non dimiſeritis, &c.* & Pauli *ad Romanos cap.* 12. ibi: *Non vos defendentes, alias vindicantes chariſſimi; ſed date locum iræ.* Tandem facit præſens textus, ubi gravis pœnitentia imponitur accuſatoribus, ſi pœna capitalis ſequuta ſit; modò levior, ſi pœna non ita gravis ſequuta ſit. Faciunt alia, quæ adduxi *in can.* 70. *Concil. Illiber.* quæ hic conſulto non repeto.

Sed adhuc prior ſententia retinenda eſt, pro cujus ex- 6
poſitione notari oportet, quod licèt accuſatio ex parte accuſatoris cenſeatur periculoſa, eo quod non facilè fit ubi, & quando, & ut oportet, tum quia, ut advertit Soto *d. concluſ.* 2. accuſator rarò habet animi rectitudinem ad zelum juſtitiæ, & plerumque movetur odio; tum etiam quia in multis aliis difficilè eſt ſervare omnes debitas circumſtantias, tam ratione perſonarum, quæ accuſant, & accuſantur, quam reſpectu temporis, loci, & ſimilium: quam ob cauſam cautè procedere debent accuſatores, ne ad judicium proſiliant niſi bono animo, & ſervatis ſervandis, ut quamcumque effugiant ſiniſtram ſuſpicionem. Tamen hac ſententia retenta, non obſtant fundamenta contrariæ. Non primum deductum *ex d. c. ſi quis Epiſcopus, cap. ſimonia*. Nam textus illi procedunt in accuſatione abſque debitis circumſtantiis propoſita. Quo caſu accuſatio injuſta eſt, non quia illicitum eſt accuſare, ſed propter malitiam accuſantis, & ejus improbum animum. Nec obſtat, accuſatorem inimicum manere; nam id non provenit ex eo, quia accuſator inimicus verè ſit, ſed quia plerumque, & attenta hominum opinione ſolent ex accuſatione præſertim gravi, inimicitiæ & diſcordiæ oriri inter accuſatorem, & accuſatum, quemadmodum ex eadem ratione quoad plures juris effectus cenſentur inimici, qui ſuper omnibus bonis, vel majori eorum parte civiliter litigant, *d. §. item propter*. Quam æquiparationem probant diſerte textus *in authent. ſi teſtis, verſ. ſi verò, C. de teſtibus, cap.* 1. *de reſtit. ſpol. lib.* 6. *in fine princip.* Et tamen nemo negat, juſtum, & licitum eſſe civiliter agere, & litigare ſuper omnibus bonis, vel majori eorum parte, dummodo juſtè fiat. Nec obſtat, quod clericis, & aliis perſonis prohibetur accuſare; nam id non provenit ex eo, quia injuſtum ſit, ſed quia ſimilibus perſonis indecens eſt, ut etiam alia illis prohibentur *in cap.* 1. *de fidejuſſ. cap.* 1. *& per totum, ne cleric. vel monachi*: quæ ab aliis perſonis non inhoneſte exercentur.

Nec tamdem obſtat præſens textus, quem accipiunt Gloſſa, & communiter repetentes de accuſatione non vera, ſed calumnioſa; & de accuſatore, qui falsò accuſavit. 7 Præſentis textus variæ interpretationes.
Quæ interpretatio convincitur, tum quia ex textu non conſtat de tali calumnia, quæ in dubio præſumenda non eſt, præſertim in eo, qui crimen, de quo accuſavit, adeò plenè in judicio probavit, ut reus capitali ſententia damnari meruiſſet, ut conſiderat Maſchardus *de probat. concluſ.* 254. *nu.* 12. tum etiam, quia in illis verbis, *niſi pro pace*, excuſatur talis accuſator, ſi pro pace, & publico bono fecit; & tamen ſi per calumniam accuſaſſet innocentem, etiamſi pro pace, & bono publico, graviter peccaſſet, ut probat D. Th. 2. 2. *q.* 64. *art.* 6. Sotus *lib.* 5. *de juſtit. q.* 1. *art.* 7. Alii autem, quos refert, & ſequitur Covarr. *in Clement. ſi furioſus, p.* 2. *ſ.* 5. *n.* 4. accipiunt textum hunc tantum in clericis accuſantibus. Verum hæc interpretatio eodem divinationis vitio laborat, cum generaliter agatur in hoc textu de quolibet accuſatore, nulla clerici, vel laici facta mentione. Accedit, quia clericus præmiſſa proteſtatione, de qua *in cap.* 2. *de homicid. lib.* 6. rite reum criminis in judicium defert: unde textus hic ad clericos tantum referri non poteſt. Quare his omiſſis placet communis interpretatio eorum, qui canonem hunc accipiunt de eo accuſatore, qui jure reum criminis accuſat, & per veras probationes convincit, ſed pravo animo, ex rancore, & odio, ut ſe ulciſcatur ex privata vindicta, & damnum inferat accuſato, quem interfici, vel debilitari ex odio procurat; & ita accuſat, non ut Reipublicæ, & ejus paci conſulat per publicam vindictam, qui propter finem lethaliter malum graviter peccat, *cap. ea vindicta* 23. *q.* 4. *cap. cum miniſter* 23. *q.* 5. D. Thomas 2. 2. *qu.* 68. *art.* 1. docet Decianus *lib.* 3. *tract. crimin. cap.* 4. *num.* 5. expendens illa verba Platonis in Euthypæo: *Sanctum eſt in judicium trahere eum, qui injuſtè aliquid egit, vel circa cædes, vel ſacrilegia, ſive pater, ſive mater, ſeu quivis deliquerit, modò id faciat, ut patriam quis velut peſte quadam liberet.* Meritò ergo in præſenti ſic ex odio, & pravo animo accuſans, ad mortem, ſeu membri debilitationem, ut graviter delinquens, punitur.

Nec obſtat ſi dicas, interpretationem hanc in idem vitium incidere, ac ſuperior Gloſſæ intellectus: cum quia 8 Defenditur vera interpretatio.
ſicut calumnia non præſumitur, ita nec pravus animus, odium aut privatæ vindictæ zelus præſumi debet: tum etiam quia ſimiliter verba illa *pro pace*, innuunt accuſatorem, de quo in præſenti, pro bono pacis accuſantem, nulla pœna eſſe afficiendum; & tamen ſi pravo animo,

& odio,

Digitized by Google

& odio, quamvis pro pace accuſaverit, graviter peccat; quia malum, ſeu male facit, dum pravo animo, & odio, & ad finem privatæ vindictæ, pacem, & bonum reipublicæ intendens accuſat, ut ex D. Thoma, & aliis probat Covarr. *lib.* 2. *var. cap.* 10. *num.* 7. Licet enim non ſufficiat, quod finis ſit bonus, ut ipſe quoque actus bonus dicatur, *cap. fortè, cap. denique* 14. *quæſt.* 5. ſufficit tamen finem eſſe malum, ut etiam actus, quamvis alias bonus, malus ſit, ut probant Boerius *in præſenti*, Navarr. *in d. cap. denique*. Nam adhuc defendenda eſt communis interpretatio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, pacem in præſenti non accipi pro ea, quæ opponitur bello, de qua egi *in cap.* 1. *de treug. & pace*: ſed pro tranquillitate, ſeu quiete communi, & ita pro bono publico, juxta Aretinum, & omnes repetentes *in præſenti*. Deinde notandum eſt, dictionem *niſi*, non tam accipi in præſenti exceptivè ad denotandam exceptionem pro *præterquam*; verùm etiam pro *ſi non*, ut *in l. fœmina* 8. ubi Gloſſa 2. *ff. de Senator. l.* 2. *C. ſi mancipium*. Tradunt Albericus *in dictionar. verbo Niſi*, Barboſa *de dict. eod. verbo*. Et in ipſo pœnitentiali Romano accipitur pro *& non*, dum *in cap.* 5. *de contemptu jejunii*, ita legitur: *Solviſti jejunium in quadrageſima, antequam veſpertinum celebraretur officium, niſi propter infirmitatem, ſi feciſti, pro unoquoque die, &c.* His præmiſſis dum textus hic ait: *Accuſaſti hominem, & per tuam accuſationem occiſus eſt, niſi pro pace, id eſt pro quiete, & bono communi; vel ſi non pro quiete, & bono communi; vel & non pro quiete, & bono communi;* perinde eſt ac ſi dicat, accuſaſti hominem, & per tuam accuſationem occiſus eſt, ſi malo animo, & ex odio accuſaſti, &c. nam quando principaliter accuſat ad mortem, vel debilitationem, & ſic ad pœnam publicam, non pro pace, & bono communi, nec ad publicam utilitatem, cum nequeat ad ſuum commodum propriè accuſare, quamvis civiliter agere valeat, neceſſariò accuſat ex odio, & pravo animo, ad privatam vindictam, non verò ad utilitatem publicam: & ita verba illa, *niſi pro pace*, non limitant deciſionem hujus textus, ſed qualificant verbum *Accuſaſti*, & accuſationem, de qua hic, ac proinde continent requiſitum, & qualitatem omnino: & in hunc ſenſum verba illa, *niſi pro pace*, non ponuntur in fine textus poſt præſcriptam pœnitentiam, ſed in principio, ut ita ſignificetur, per canonem hunc imponi pœnitentiam accuſanti, non pro pace, aut animo pacis, ſed pro odio; & conſequenter textum hunc non limitari in eo, qui pro pace, & bono animo accuſat, ſed in eo tantum procedere, qui non pro pace, & bono zelo, ſed è converſo accuſat: & ita defenditur communis interpretatio, & ceſſat utraque difficultas ſupra expenſa; ſiquidem ex prædictis verbis, *niſi pro pace*, rectè intellectis, colligitur textum hunc agere tantum de eo, qui pravo animo accuſat; & per ea verba non limitari ejus ſanctionem, ſed concludi, illam in eo caſu procedere. Etſi Vincentius Abbas *nu.* 1. Aretinus *num.* 2. aliter accipiant verba illa, *pro pace*, referendo non ad verbum *accuſaſti*, ſed ad ſequentia ibi, *pœnitere debes*, quaſi in hoc textu non agatur de eo, qui pro pace accuſavit, ſed de illo, qui pro pace pœnitere non debet; & ita ſenſus ſit: Pœnitere debes, niſi pro pace, id eſt pro componenda pace, vel ſedando ſcandalo pœnitentiam omittas; inde inferentes pœnitentiam alias neceſſariam omitti poſſe pro pace componenda, & ſcandalo ſedando, quemadmodum ex eadem cauſa plura alia omittuntur, *cap. niſi, verſ. pro gravi, de renunciat. cap.* 2. ubi notavi, *de præſcript. cap.* 2. *de deſponſ. impub.* Sed intellectus hic facilè refellitur ex verbis illis, *niſi pro pace hoc feceris*; quæ neceſſariò referenda ſunt ad accuſationem, nec referri poſſunt ad pœnitentiam omiſſam; quia ſi adhuc referrentur, diceret textus, *niſi pro pace non feceris*. Unde infertur, textum hunc non procedere, ubi quis principaliter pro pace & bono communi accuſat; & tamen ſecundariò, & minus principaliter, & per humanam fragilitatem habet qualem qualem pravum animum nocendi accuſato ex vindicta privata; nam is animus, qui non mortale, ſed veniale tantummodo peccatum gignit, ut reſolvunt Covarr. *ubi ſupra*, Navarr. *in manuali, cap.* 25. *nu.* 31. non meretur graviſſimam pœnitentiam, de qua hic, imponendam tantummodo ei, qui principaliter, non pro pace, & bono communi, ſed per contrarium accuſat; idque ſatis ſignificant verba illa, *niſi pro pace*, quæ ſunt intelligenda principaliter, argumento legis 1. §. 1. juncta Gloſſa *verbo Singulorum, ff. de juſtit. & jur. l. de unoquoque* 37. juncta Gloſſa 2. *ff de re judicata*. Nec obſtat, quod juxta hunc communem intellectum, ſi textus hic agit de eo, qui odio, & pravo animo accuſavit, fruſtra expenditur, quod per hujuſmodi accuſationem reus capite damnatus, vel debilitatus ſit: quia licèt neutrum ex his duobus contingat, immò etſi reus abſolutus ſit, adhuc accuſator, utpotè mortaliter peccans, pœnitentiam ſubire debet. Nam reſpondetur fatendo, pœnitentiam eſſe imponendam accuſanti ex pravo animo, etſi reus abſolutus ſit; non tamen eam, quam præſens textus præſcribit accuſanti ex pravo animo, cum ſententia capitalis ſequuta eſt.

C A P U T IV.

Auguſtinus a *ſuper Geneſim de morte Abel.*

EVidentia perpetrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris.

N O T Æ.

1 a AUguſtinus.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit cap.* 11. Et licèt verba hujus textus non reperiantur inter opera D. Auguſtini, extant tamen in Gloſſa interlineari *in cap.* 4. *Geneſis*, ad illa verba: *Vox ſanguinis clamat ad me de terra*. In quorum verborum ſcholio leguntur verba in præſenti relata, forſan quia Gloſſa interlinearis deprompta eſt ex operibus D. Aug. ut jam notavi *in cap.* 3. *de conſtit.* Inde conſtat ex indiciis ad evidentiam perveniri poſſe; nam cum in præſenti caſu tantùm adeſſent indicia, quia videlicet ambo fratres conjuncti foris exierunt, & Cain arma deferebat, majorque erat quam Abel, evidens fuit illum fratrem occidiſſe ex indiciis indubitatis, de quibus *in l. fin. Cod. de probat.* & notarunt Jul. Clarus *§. fin. q.* 4. *num.* 3. Regens Sanfelicius 1. *p. deciſ.* 28. *nu.* 2.

C O M M E N T A R I U M.

2 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Super notorio procedit judex nemine accuſante*. Probant eam textus *in c. manifeſta, c. quæ Lotharius, c. de manifeſta, cap. penult. §. fin. cum cap. ſequenti* 2. *q.* 1. *cap. nullus, §. aliquando* 4. *q.* 4. *cap. bonæ* 23. *§. porrò, de elect. cap. ad noſtram* 31. *de jurejur. c. tua, de cohabit. cleric. c.* 3. *de eo qui cognovit conſanguin. cap. penult. de purgat. vulgar. cap.* 1. *de offic. de leg. in* 6. *Clement. Paſtoralis, de re judic. cap. Deus* 2. *qu.* 1. *cap. de illicita* 24. *qu.* 1. *cap. unic. ut eccleſiaſtica beneficia*. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Antonius Gomez *lib.* 3. *var. cap.* 1. *num.* 41. ubi plures Ayllon, Balboa *in cap.* 1. *de cauſ. poſſ. nu.* 87. & *in cap. cum ſpeciali* 61. *de appellat. num.* 35. Vighel. *in method. jur. can. fol.* 84. Frances *in paſtoralis q.* 2. *nu.* 14. Cujac. *ad tit. de teſtib. cogend.* Leon contra Vvaramundum *cap. ult.* Hunnius *in encyclop. part.* 2. *titul.* 45. plures, quos congerit Salgado *de Regia protect. part.* 3. *cap.* 14. *nu.* 47.

Sed pro dubitandi ratione ita in præſentem aſſertionem inſurgo. Sine legitimo accuſatore non eſt aliquis puniendus, *cap.* 1. ubi latè probavi, *hoc tit.* ergo etſi detur evidentia criminis, nemine accuſante, non eſt reus puniendus. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam in notoriis adhuc citatio deſideratur, *cap. Deus omnipotens* 2. *qu.* 1. *cap. de illicita* 24. *qu.* 4. Gomez *d. cap.* 1. *num.* 45. Balboa *in d. cap.* 1. *de cauſ. poſſeſſ. & propriet. num.* 87. & ſententia eſt proferenda, *d. cap. de manifeſta, capit. cum ſit Romana, de appellat. cap. penult. de purgat. canon.* ergo etiamſi per evidentiam facti conſtet de crimine, adhuc ordo judiciarius ſervandus eſt: & per conſequens accuſatio deſideratur. 3 Impugnatur tradita aſſertio.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens Auguſtini ſententia, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, quod licèt manifeſtum aliquando accipiatur pro eo, quod opponitur tam publico, quam occultò, & ſic pro manifeſtabili, *l. cives* 11. juncta Gloſſa 2. *C. de appellat. l. jubemus* 29. *in princip. C. de teſtam.* frequentius tamen accipitur pro eo, quod eſt publicum, evidens, ſeu notorium, *l. manifeſta, ff. de jurejur. cap. manifeſta* 2. *quæſt.* 1. *cap. veſtra, de cohabit. cleric. cap. Romana, §. ſin autem, de appellat.* 4 Manifeſtum, ſeu notorium quid dicatur.

Digitized by Google

lat. lib.6. probant Abbas, & Joannes Quintinus *in c. cum olim, de V. S.* & ita notorium, manifeſtum, publicum, evidens, patens, & indubitatum ſynonyma ſunt, idemque important, ut conſtat *ex d. cap. de manifeſta, d. cap. ad noſtram, de jurejur. c. cum olim* 13. *c. ſuper eo* 31. *de V. S. cap. ſi fortè* 11. *de elect. lib.6. juncto cap.* 2. *de V. S. eod. lib.* docent Maſchardus *de probat. concluſ.* 1105. Farinacius *in praxi crimin. qu.* 21. Villadiego *in l.* 3. *nu.* 9. *tit.* 1. *lib.6. fori*, Moneta *de conſerv. cap.* 7. *num.* 109. Nec contrarium probat textus *in l. quoniam, C. de jure de lib.* ibi: *Manifeſtum ac evidens eſt antequam, &c.* per quam plus eſſe *evidens*, quam *manifeſtum*, notavit Rebuffus *in l. natura, verbo evidenter, ff. de V. S.* Quia reſpondetur manifeſtum in eo textu accipi pro manifeſtabili, & quod probari poteſt; non verò pro publico, ſeu notorio: licèt juxta etymologiam verbi, & ſtrictè loquendo evidens dicatur, quod oculis videri poteſt, & viſui patet. Nam evidens percipitur per ſenſum viſus, quia ut ajebat Poeta:

Segnius irritant ſenſus demiſſa per aures,
Quam quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus.

Et ſubjacet ſenſui noſtro, ut cum dies eſt media, evidens eſt eſſe diem. Notorium autem adhuc ſubjacet judicio intellectus; nam tam in notorio juris, veluti poſt rem judicatam; quam in notorio facti, veluti cum clericus habet domi concubinam, & ex ea filios ſuſcipit, adhuc aliquis dubitare poteſt de facto, & ita notorietas à re ipſa ſeparari valet, quod in evidenti non procedit: & ita valdè differt evidens à notorio; in quo ſenſu id quod evidens eſt, multo certius, & clarius habetur, & probatio per evidentiam cæteris præfertur, *l. ſi irruptione* 8. *in fine, ff. finium regund. l. periculis* 34. §. *Neratius, ff. de auro & argent.* Illuſtrant Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Minoribus num.* 8. Maſchardus *de probat. in princip. q.* 8. *n.* 3. inde inferentes legem excludentem probationem in aliquo caſu, nunquam excludere eam, quæ fit per evidentiam, & per aſpectum: nihilominus tamen lato modo etiam evidens dicitur, quod clarum, & certum eſt, ac ſi oculis cerneretur: ſic evidens Eccleſiæ utilitas dicitur *in cap.* 2. *de cleric. non reſid. lib.6.* & *in cap.* 1. *de rebus Eccleſ. eod. lib. l.* 2. *ff. de conſtit. Principum*: evidens calliditas *in l. & eleganter, ſ. ult. ff. de dolo*: evidens exceptio *in leg.* 3. §. *ibidem, ff. ad exhibendum*. Sicut etiam ea, quæ apparent ex conjecturis admodum perſpicuis, & jure probatis, de quibus moraliter dubitari nequit, evidentia dicuntur *in l. pluribus* 33. *l. licet* 74. §. *ſi non ſit, ff. de legatis* 1. Vultejus *volum.* 4. *conſil.* 25. *nu.* 116. Menochius *lib.* 2. *de præſ. quæſt.* 45. cum aliis congeſtis à Tiraq. *in l. ſi unquam, verbo Donatione, nu.* 158. *C. de revoc.* Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 39. P. Barb. *in l. ſi conſtante* 24. *nu.* 64. *ff. ſolut. matrim.*

5 Manifeſti, ſeu notorii diviſio. Deinde ſciendum eſt, notorium, publicum, ſeu evidens, aut manifeſtum, prout unum eſt, & unum importat, frequentius dividi in notorium juris, quod ſubdividi ſolet in notorium probationis, & fidei, vel diſpoſitionis, ac præſumptionis, ſeu fictionis; & in notorium facti, quod rurſus ſubdividitur in notorium facti permanentis, ſeu exiſtentis; & facti tranſeuntis, ſeu momentanei; & denique facti interpolati, quod non eſt permanens, nec continuum, nec abſolutè tranſiens, ſed interpolatum, ac proinde inter duo priora velut medium: quas ſpecies, ſeu membra explicant Maſchardus, & Farinac. *ubi ſupra*. Illud tamen ſumme notandum eſt, quod ut aliquid notorium publicum, ſeu evidens dicatur, neceſſariò requiritur certitudo, & ſic ſcientia, per quam illud omnibus, vel pluribus certum ſit; nec ſufficit exiſtere ſamam publicam ea de re apud omnes, vel plures; ſiquidem talis ſama non facit, rem, de qua agitur, publicam, aut notoriam. Deſideratur ergo ut aliquid notorium, ſeu evidens dicatur, quod omnibus, vel pluribus notum ſit, ita ut populus, vicinia, vel major ejus pars teſtis exiſtat, *d. c. quæ Lotharius*, ibi: *Oculis omnium*: & *c. ſi qui*, ibi: *Omnes enim*: & *c. ult.* ibi: *Omnibus* 2. *q.* 1. Dubium tamen eſt, quotnam perſonæ deſiderentur, ut multitudinem conſtituant ad notorium, ſeu publicum efficiendum? Et communiter placuit, quod cum id à jure præfinitum non ſit, ſuccedit regula legis primæ, *ff. de jure de lib. cap. de cauſis* 4. §. 1. *de offic. delegat.* juxta quam totum relinquitur arbitrio judicis, qui perpenſis circumſtantiis loci magni, vel exigui, & perſonarum, numerum neceſſarium declarabit, ut pluribus relatis reſolvunt Menochius *de arbitrar. caſu* 166. *n.* 7. Maſchard. *concluſ.* 1101. Farinac. *in praxi q.* 18. *ex n.* 104. Ayllon *ad A. Gomez, d. c.* 1. *n.* 42. Illud tamen ſumme notandum eſt, quod cùm multa dicantur notoria, quæ non ſunt, *cap. conſuluit* 14. *de appel.* ubi propter dubium, ſeu negationem neceſſaria fuerit probatio, per quam appareat aliquod factum eſſe publicum, ſeu notorium, quamvis ſama non ſufficiat, ſufficit tamen teſtimonium duorum legitimè deponentium, qui affirmant factum eſſe notorium, reddentes rationem concludentem, quia coram omnibus, majorive parte factum ſit. Nec deſideratur, quod teſtificentur omnes illi, qui ad notorium efficiendum requiruntur. Gloſſa penultima *in d. c. Deus* 2. *q.* 1. Jul. Clarus *d.* §. *ult. q.* 9. *nu.* 6. Maſchard. *concluſ.* 1109. ut etiam ad probandam ſamam publicam ſufficit teſtimonium duorum, qui deponant ab omnibus, vel majori parte ſamam conſtituentibus ſe audiviſſe. Gloſſa *verbo ſama, in cap. ult.* 1. *qu.* 3. & *in leg.* 3. *ſ. ejuſdem, verbo Confirmat, de teſtibus.*

His animadverſis, ratio præſentis aſſertionis provenit ex eo, nam ideo in judicio criminali legitimus accuſator deſideratur, ut delictum commiſſum probetur, & tandem pro meritis reus puniatur, omniſque occaſio fraudis, puniendi innocentem, aut abſolvendi nocentem amoveatur, juxta tradita ſupra *in cap.* 1. at verò ubi res evidens eſt, nullum datur periculum calumniæ, aut tergiverſationis, nec opus eſt diligentia, aut induſtria accuſatoris: igitur tunc fruſtra deſideraretur. Deinde quia delicti evidentia longè magis reſpublica offenditur; unde non oportet vel diſſimulare diutius, vel expectare moram accuſatoris; ſed ſtatim ad juſtam vindictam procedendum eſt, præcipuè cum ideò in notoriis juris ordo ſit ordinem non ſervare *c. pervenit, de teſtibus, c. conſuluit, de appellat. c. olim, el* 1. *de reſtit. ſpol. cap. ſuper eo, de teſtib. cog.* variis ampliationibus, & limitationibus illuſtrat Salgado *d.* 3. *p. c.* 14. faciunt Appius apud Livium *lib.* 39. ibi: *Rem evidentem pro dubia non eſſe quærendam*: M. Tullius *in Academ.* ibi: *Nihil clarius, aut illuſtrius ipſa evidentia eſſe poteſt*. Unde rectè in præſenti docetur, evidentiam patrati ſceleris non indigere clamore accuſatoris. 6 Traditur ratio decidendi.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra expenſa, cui facilè reſpondetur aſſerendo, neminem damnari ſine accuſatore, vel aliquo, qui loco accuſatoris habeatur à jure, qualis eſt hoc caſu infamia publica, ſeu evidentia patrati ſceleris. D. Thomas 2. 2. *q.* 67. *art.* 3. Unde rectè per æquipollens adimpletur, neceſſitas accuſatoris. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis, nam licèt in notoriis juris ordo non ſit obſervandus, tamen adhuc in eis aliqua juris requiſita deſiderantur, veluti citatio, quæ requiritur, ex traditis *in c.* 1. *de cauſa poſſeſſ.* & interceſſiſſe ſupponitur *in c. dudum* 22. *de elect* & in facto Apoſtoli relato *in c. cum ſit Romana*, §. *fin. de appel.* ut docuit Balboa *in d. c.* 1. *de cauſ. poſſeſſ. nu.* 88. Etiam deſideratur aliqua probatio notorietatis, ex ſupra traditis. Et tandem ſententia, juxta textum *in c. nos in quemquam* 2. *q.* 1. *c.* 15. *de purg. canon.* Docent Turriſcrem. *in d. cap. de manifeſta*, Ant. Gomez *d. cap.* 1. *nu.* 43. ubi plures Ayllon; non tamen deſiderantur litis conteſtatio, probatio ordinaria, & ſimilia: nec judex poteſt recuſari, aut à tali ſententia appellari valet, ut probat Salgado *d. cap.* 14. *fere per totum*. 7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Sed ſupra traditis obſtat textus *in cap. de hoc* 11. *de ſimonia*, in illis verbis: *Si vero manifeſtum eſt, nec tamen inde convicti, vel confeſſi fuerint, & tamen publica laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici*. Ex quibus expreſsè deducitur, quod etſi crimen manifeſtum ſit, adhuc pœna ordinaria infligi non poteſt, ſed tantum purgatio canonica, quæ ob infamiam tantum indicitur. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, eam differentiam verſari inter notorium & manifeſtum, quod adverſus notorium, maximè facti permanentis, non admittitur ulla probatio, ut latè illuſtrat Maſchard. *concluſ.* 1108. Ripol. *variar. reſol. c.* 1. *n.* 66. Gratianus *diſcept. forenſ. cap.* 312. *n.* 18. Carleval. *tom.* 2. *de judiciis, lib.* 1. *tit.* 2. *diſp.* 2. *n.* 46. at in manifeſtis contrarium procedit, quia adhuc probationes adverſus eas admittuntur, & his deficientibus, conjecturæ, & indicia ſemiprobant Maſcard. *concluſ.* 1017. Unde *in d. c. de hoc*, cum crimen ſimoniæ manifeſtum tantum eſſet, non vero notorium, ideo purgatio tantum canonica indicitur. Nec obſtabit ſi inſtes, in verbis antecedentibus decreviſſe Alex. III. quod ſi manifeſtum eſſet delictum ſimoniæ, aut ipſi ſimoniaci convicti, aut confeſſi fuiſſent, deponerentur; quo in caſu neceſſariò manifeſtum accipiendum eſt pro notorio, ſiquidem utitur Pontifex disjunctiva *aut*, inter caſum, in quo manifeſtum eſt crimen, & cum ipſi ſunt in jure confeſſi, vel convicti: ergo in eodem ſenſu Alexander manifeſtum dixit in ſequenti clauſula ſupra tranſcripta. Pro cujus difficultatis ſolutione varia adduxit quidam Neothericus in nova interpretatione ipſius textus: ſed, ni fallor, vera mens Alex. III. eſt, ut ſi delictum eſſet manifeſtum, non notorium, quia tantum ſama, & rumore manifeſtum erat, & *exinde*, ut legitur in prima collectione, ipſi confeſſi fuerint, vel convicti, deponerentur qui confeſſi, aut convicti fuerant; ſi autem tantum manifeſtum erat, quia publica laborabant infamia, ſed convicti, aut confeſſi non fuerant, pur- 8 Exponitur c. de hoc, de ſimonia.

gatio canonica illis indicatur: & ita tam in primo, quam in ſecundo caſu ipſius textus nunquam manifeſtum accipitur pro notorio, ſed tantum pro publico ex fama, aut rumore, quod adhuc probationibus indiget, ut ſupra dixi.

C A P U T X.

Alex. III. a *Galetano electo.*

CUm P. Manconella, & Bonus Cocci presbyteri, & Joannes Bonus Cocci laicus in noſtra eſsent præſentia conſtituti, eumdem I. quoniam laicus erat, in jamdicti P. accuſationem nequaquam admiſimus. Cumque præfatus B. eumdem P. ſuper crimen ſimoniæ conſtantius accuſaret, nos eum, quoniam ad *b* teſtimonium illius cauſæ fuit adductus, & quia frater ejus, I. ſcilicet, jamdictum P. coram te accuſaverat, repulimus ab accuſatione; præſertim cum frater P. Bonum Cocci antea de cauſa conſimili accuſaret. Unde quoniam unus poſt alterum prædictum inſtanti viciſſitudine accuſabat, neutrum ad ejus accuſationem admiſimus, ſed utriſque de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Inde *c* ſiquidem eſt, quod d. t. per A ſ. p. m. quat. utrumque illorum ſe cum tribus ſacerdotibus facias infra xxx. dies poſt harum ſuſceptionem litterarum purgare. Purgatores verò illius honeſtatis, & opinionis eſse volumus, quod veriſimile ſit eos nolle amore, vel odio, ſeu obtentu pecuniæ dejerare. Ut autem idonei appareant, neceſse eſt, ut ejus, quam purgare debent, vitam & converſationem agnoſcant: quod ſi uterque illorum, vel alter in purgatione defecerint, tu deficientem omni officio & beneficio eccleſiaſtico prives, tibi modis omnibus præcavens, [quod ſi qui memorato P. in ſua voluerint purgatione aſſiſtere, nullam eis malevolentiam, vel indignationem oſtendas, nec eos aliquo modo impedias, vel ab aliis, quantùm in te eſt, impediri permittas.

N O T Æ.

1 a GAletano.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 10. in hac verò ſexta legitur: *Gaget*: poſt Concil. verò Lateran. *part.* 59. *cap.* 14. habetur *Galacenſi electo*, quam lectionem reſtituendam eſſe credit Anton. Auguſt. in notis ad hunc textum, quia hodie eſt urbs parva in Campania hujus nominis: ſed cum nulla Galacia, ſeu potius Calacia, vulgò *Calazo* dicta, reperiatur, & quæ Cathedra Epiſcopali decorata eſt jam à ſeptimo Eccleſiæ ſæculo, ut refert Carolus à Sancto Paulo *lib.* 1. *Geograph. ſacræ*, *fol.* 55. credo legendum eſſe *Calacienſi*, in præſenti, & *in cap. cum P. de purgat. canonic.*

2 b *Ad teſtimonium illius.*) Unde deducunt DD. inimicitiam contrahi tecum, ſi contra me teſtimonium dicas in cauſa capitali. Pro qua ſententia expendi poteſt textus *in l. produci* 23. *ff. de teſtibus*, ubi ait Venulejus: Produci teſtis is non poteſt, qui ante in eum reum teſtimonium dixit. Quam doctrinam exponemus infra *in c. meminimus.*

c *Inde ſiquidem.*) Verba quæ ſequuntur, extant *in cap. P. de purgat. canonic.*

COMMENTARIUM.

3 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Inimici, vel laici clericos accuſare non poſſunt.* Probant priorem partem de inimicis repellendis ab accuſatione, textus *in c. ſuſpectos, c. canonica, c. nullus, verſ. Nullus qui inimicitiis, c. accuſatores, c. accuſatoribus, c. nulli, §. quod vero, c. ult. §. fin. q.* 5. *c. ea vindicta, §. ſed huic vindictæ, c. ult.* 23. *q.* 4. *c.* 1. *de hæretic.* in integra, quam ibi dabimus, *c.* 5. 3. *q.* 3. Pontianus *ep.* 1. *in princip.* ibi: *Accuſandi non ſunt ſacerdotes Domini ab infamibus, aut ſceleratis, vel inimicis.* Joannes Papa *epiſt.* 1. *circa med.* apud Anton. Aug. *lib.* 30. *epitom. tit.* 10. ibi: *Inimicis accuſatoribus, vel inimici domo prodeuntibus, ſeu qui cum inimicis morantur, non credatur, ne irati nocere cupiant, ac læſi ſe velint ulciſci*, Sylveſter *epiſt.* 1. *ad medium*, ibi: *SS. PP. roborantes decreta ſtatuimus, licet ſæpiſſimè jam ſtatutum fuerit, nec falſos, nec inimicos, ſuſpectos accuſatores, vel teſtes unquam ſuper Epiſcopos ſuſpici.* Secundam partem de laicis non admittendis contra clericos, probant textus *in cap. beatus, cap. ſacerdotes, cap. ſunt plurimi, cap. quieſcite* 6. *qu.* 1. *cap. nullus, cap. laico, cap. in ſancta, cap. laicos, cap. ſicut, cap. laici* 2. *q.* 7. *cap. de cætero* 14. *de teſtibus*. Utramque partem probat Marcel. Papa *ep.* 2. *ad medium*, ibi: *Quod laici, aut ſuſpecti Epiſcopos non debeant accuſare, nec accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus credendum ſit, & à Beato Clemente ipſis eum inſtruentibus Apoſtolis legimus definitum, & nos eadem firmamus.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *in præſenti*, & infra *in c. meminimus*, Ant. Aug. *in epit. juris*, *lib.* 30. *tit.* 1. Vighel. *in method. juris Pontif. lib.* 1. *cap.* 6. Petrus Greg. *lib.* 5. *partit. tit.* 9. *cap.* 3. Fragoſo *cap.* 1. *de regimine*, *lib.* 5. *diſput.* 11. §. 3. Ant. Aug. *in notis ad can.* 68. *Hadriani*, *tom.* 5. *Concil.*

4 Traditur dubitandi ratio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Omnes admittuntur ad accuſandum, qui non prohibentur, quia edictum hoc eſt prohibitorium, ut probavi *in c.* 1. *hoc tit.* & ſacri canones eos removent ab accuſandi munere, quos leges rejiciunt, *c. accuſatores* 7. & 8. 3. *q.* 5. Synodus Romana ſub Symmacho *ante medium*, ibi: *Cum Patrum ſtatuta ſanxiſſent, quos ad accuſationem leges ſæculi non admittunt, his dicendi in cognatione, vel accuſandi aliquem denegandam eſſe licentiam.* Sed non reperitur in legibus civilibus inimicus excluſus ab accuſando, ut conſtat *ex l. qui accuſare, ff. de accuſat. toto tit. C. qui accuſare non poſſunt.* Ubi cum referantur omnes, qui accuſare non poſſunt, inimici inter eos non recenſentur; immò ex Cicerone conſtat, accuſatorem quam maximè infenſum reo deſiderari, ut ex fide accuſet, nec prævaricetur. Ideò Q. Cælius Quæſtor C. Verris, cum in accuſando Ciceroni præferri vellet, inimicum ſe Verris ſimulavit. Fictas autem inimicitias exagitat Tullius *in divin.* his verbis: *Deinde accuſatorem verum, firmumque eſſe oportet. Eum ego ſi tè putem cupere eſſe, facilè intelligo eſſe non poſſe. Nec ea dico, quę ſi dicam, tamen infirmare non poſſis, te antequam de Sicilia deceſſeris, in gratiam rediiſſe cum Verre. Potamonem ſcribam, & familiarem tuum retentum eſſe à Verre in provincia, cum tu decederes: M. Cęlium fratrem tuum lectiſſimum, atque ornatiſſimum adoleſcentem, non modo non adeſſe, neque tecum tuas injurias perſequi, ſed eſſe cum Verre, cum illo familiariſſimè, atque amiciſſimè vivere. Sunt hęc, & alia in te falſi accuſatoris ſigna permulta, quibus ego nunc non utor.* Igitur inimici non repelluntur ab accuſatione. Accedit, nam unicuique de populo licet Reipublicæ bonum procurare: at accuſare eſt crimen deferre ob publicum bonum ad vindictam publicam, *l. illud, ff. ad leg. Aquil.* Igitur etiam inimicis licet reos criminum deferre. In ſecundam partem etiam aſſertionis ſic inſurgo. Licet laici non admittantur ad accuſandos clericos, tamen in crimine ſimoniæ rectè illos audiri poſſe, probatur *ex cap. tanta, de ſimonia*: ſed in præſenti caſu agebatur de ſimoniæ crimine: igitur etiam laici, ut accuſatores contra clericum admitti poterant.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, verum eſt, inimicos ad accuſandum admitti non poſſe, ut variis ampliationibus, & limitationibus exornant Jul. Clarus *lib.* 5. *ſentent.* §. *fin. q.* 14. *n.* 17. Farinac. *in praxi*, *q.* 12. *n.* 38. Decianus *lib.* 3. *tr. crimin. c.* 25. *per totum*. Nam licèt jure civili attento admitterentur, tamen per ſacros canones arcentur ab accuſando. Quod diſcrimen utriuſque juris agnoverunt Panorm. & Felinus *hic*, Berojus *in c.* 1. *hoc tit. n.* 47. Turriſcrem. *in c. in primis*, *nu.* 8. 2. *q.* 1. Ant. Matthæus *de crimin. ad tit. de accuſat. c.* 1. *n.* 11. Ratio hujus prohibitionis Pontificiæ ex eo provenit, quia cum accuſatio ſit delatio criminis ad publicam vindictam, ut probavi ſupra *in cap.* 1. præſumitur non amore juſtitiæ, ac zelo, ſed odio id efficere ad privatam vindictam: & ſimiliter jus præſumit propter odium accuſantis adverſus accuſatum inimicum mentiri, ob quam cauſam inimicus non admittitur ad ferendum teſtimonium contra inimicum, *l.* 3. *ff. de teſtibus*, *l. ſi quis teſtibus*, *C. eod. tit.* & quia laici clericorum inimici creduntur, cum eis valdè ſint infeſti, *cap. laicos* 2. *q.* 7. *cap. clericis*, *de cenſibus lib.* 6. propter diſparem profeſſionem, ideò ab accuſatione clericorum laici arcentur. Accedit quia laici eos ut patres revereri debent, *cap. oves* 2. *quæſt.* 7. unde non decet clericos à laicis accuſari. Quod primum tantum circa Epiſcopos cautum fuiſſe, non cæteros clericos, ab Anacleto, 5 Traditur decidendi ratio.

conſtat

Digitized by Google

conſtat *ex c. laici* 2. *qu.* 7. & deinde traductum fuit ad omnes ſacerdotes, & omnes clericos, ut indicat Fabianus *epiſt.* 2. *ad Orientales Epiſcopos*, relatus *in cap. ſicut* 2. *q.* 7. Et licèt hoc apud Græcos non invaluiſſet, ut liquet *ex can.* 75. *Apoſtol. & can.* 6. Synodi Conſtantinop. Conc. Chalcedon. *can.* 21. & hæc prohibitio regulariter procedat, niſi laici ſuam, vel ſuorum injuriam proſequantur, *d. cap. laici* 2. *qu.* 7. & etiam in criminibus exceptis admittantur, veluti in crimine læſæ Majeſtatis divinæ, aut humanæ, vel ſimoniæ, *cap. ſacerdotes* 2. *q.* 7. *c. tanta, de ſimonia:* tamen in his caſibus, & ſimilibus admittuntur laici, ſi bono zelo, & non ex odio procedant; quia tunc nec in dictis criminibus ad accuſandum, vel teſtificandum admittuntur, *c. licet Heli*, *c. per tuas*, *de ſimonia*, etſi bonæ famæ ſint; nam ſi improbæ famæ, ſeu viles perſonæ reperiantur, diſtinguendum eſt, an clericus ſit infamatus de eo delicto, & tunc laici etiam malæ opinionis admittuntur; ſi verò clerici exiſtimatio læſa non eſt, laici vilis opinionis non arcentur, *d. c. tanta*, *cap. per tuas*, *de ſimon. c. in primis* 2. *q.* 1. juxta quam diſtinctionem accipiendus eſt canon 24. Concilii Epaun. ubi ita ajunt Patres: *Laicis contra cujuslibet gradus clericum, ſi quid criminale parant objicere, dummodo vera ſuggerant, proponendi permittimus poteſtatem*. Quare cum in præſenti ſpecie Petrum duo fratres diverſis temporibus viciſſim accuſarent, inimici credebantur ipſius Petri, quia ex lite præſertim criminali oriuntur inimicitiæ inter litigatores, & eorum conſanguineos, ut probant Decian. *d. cap.* 25. & jam notavi *in cap.* 1. *verbo Adverſarius*, *de judiciis:* & ideò amoti, & repulſi fuerunt ab accuſatione, licet propter ſcandalum, & infamiam ortam purgatio canonica Petro injungeretur.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta; nam verum eſt, quod licèt legibus Romanorum inimici non reperiantur prohibiti ab accuſatione, ut jam notavi *in cap. repellantur*, *hoc tit.* tamen per ſacros canones reperiuntur excluſi. Nec intereſt, quod ſacri canones eos ab accuſatione repellunt, quos leges jam removerant: nam non ſolum ipſos, verum & alios, quos ſupra *in cap.* 1. recenſui, Eccleſiæ PP. prohibuerunt accuſare: unde textus pro dubitandi ratione adducti non ſunt ita accipiendi, ut tantum removeant ab accuſatione illos, quos jus civile ab accuſando rejecit; verum ut omnes illi arceantur, & inſuper alii per antiquos canones ab accuſatione remoti. Nec obſtat alia difficultas adducta *ex capite tanta*, *de ſimon.* nam licèt verum ſit, laicos etiam vilis exiſtimationis admitti in criminibus exceptis ad clericos accuſandos; tamen cum ipſi reperiuntur inimici, nec in criminibus exceptis contra clericum audiuntur, *cap. ſi teſtes* 4. *quæſt.* 2. Unde cum in præſenti textu agatur de inimicis clericum accuſantibus; ideò etiam in crimine ſimoniæ non audiuntur. 6 Diſſolvitur ratio dubitandi.

C A P U T XI.

Idem a *Vuigor. Epiſcopo.*

EX parte tua nobis hujuſmodi quæſtio fuit propoſita, utrum monachi in accuſatione Abbatum ſuorum ſint aliquatenus audiendi? Super quo utique prudentiæ tuæ reſpondemus, quod niſi alia rationabilis cauſa præpediat, eo quod monachi de obedientia, & ſubjectione Abbatis eſſe noſcuntur, ab ejus accuſatione non ſunt ullatenus repellendi, licèt alios accuſare non poſſint: quibus ſiquidem, cum proprium non habeant, de rebus monaſterii expenſæ debent neceſſariæ, donec cauſa debitum finem, accipiat, miniſtrari.

N O T Æ.

1 V*Vigorienſi.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. fin.* & *in cap. de confirmationibus* 2. *de confirm. utili*, ubi extat ſecunda pars hujus textus. De Vvigorienſi diœceſi nonnulla notavi *in cap.* 9. *de elect.*

C O M M E N T A R I U M.

2 LIcet monachi regulariter ad accuſandum in judicio non admittantur, *cap. monachi* 16. *q.* 1. *cap. quapropter* 2. *qu.* 7. quia mortui ſæculo ſunt, *cap. placuit* 16. *qu.* 1. *l. Deo nobis*, *C. de Epiſc. & cleric.* tamen proprium Abbatem accuſare poſſunt, *cap. Euphemium* 2. *q.* 4. *cap. illa* 16. *qu.* 7. quia ad talem accuſationem quilibet admittitur, cujus intereſſe verſatur, *d. cap. illa*, *cap. filiis* 16. *q.* 7. quare cum interſit monaſterii non habere lupum pro paſtore, *cap. nos* 2. *q.* 7. ideò quilibet de monaſterio admittitur ad accuſandum Abbatem. Nec obſtat ſubditum Prælatum, vel Magiſtratum ſuum accuſare non poſſe, *c.* 1. *c. ſacerdotes*, *c. qualis*, *c. ſententia*, *cap. oves*, *cap. ſunt nonnulli*, *c. ſi hæreticus*, §. *item quod dicitur* 2. *q.* 7. *c. hi qui* 3. *q.* 4. *cap. oves*, *c. deteriora* 6. *q.* 1. *c. ult. in fine* 8. *q.* 2. nam cum Prælatus criminoſus eſt, accuſator autem vir probus, Prælatus nomine tantum, non re eſt, *c. vereor* 8. *qu.* 1. nec obedientia Abbati promiſſa monachum à denunciatione repellit, aut prohibet, *d. c. illa*, *c. non ſemper*, *c. Julianus*, 11. *q.* 3. *c. dilecti*, *in fine*, *de majorit. & obed. c. quapropter* 2. *q.* 7. quia diſpenſatio conceditur obedientiæ ipſo jure, *cap. olim* 26. *hoc tit.* & quia cum monachus accuſat Abbatem, utilitatem procurat monaſterii, ideò expenſæ à monaſterio illi præſtandæ ſunt, argumento legis finalis, *Cod. de ordin. cognit.* & ſimiliter Abbati uſque ad finem litis ſunt expenſæ præſtandæ, argumento legis *ſi inſtituta*, *ff. de inoffic. teſtam.* docent Petrus Gregor. *lib.* 5. *part. tit.* 9. *cap.* 3. Genuenſi *practicabil. quæſt.* 576.

C A P U T XII.

a Cœleſtinus III.

SI conſtiterit, quod ſæpe dicto D. præſcripta Eccleſia non fuerit perpetuò conceſſa, ſed ad tempus *b* commendata, &c. *Et infra*: De *c* violentia, & quod in *d* taberna pernoctaverit, ita quod altera die nulla *e* præmiſſa dormitione Miſſam cantaſſet, &c. *Et infra*: Sed etiam ſi de hoc rationabiliter fuerit convictus in judicio ante Epiſcopum, vel Archiepiſcopum, ſive accuſatus, vel ad rationem poſitus, ſine coactione coram pluribus fuerit confeſſus, ei nullius appellatione obſtante ſuper eadem Eccleſia perpetuum *f* ſilentium imponatis, & ipſum ab impetitione G. deſiſtere compellatis. Cæterum ſi eidem D. fuit Eccleſia ipſa canonicè conceſſa, & tradita, & poſtea de crimine aliquo non fuit convictus, propter quod debuit de jure *g* ſpoliari; vel poſt appellationem, ſicut aliquando allegavit, Eccleſia illa fuerit ſpoliatus, ipſam facias ei reſtitui, & in pace dimitti.

N O T Æ.

1 a C*Oeleſtinus III.*.) Ita legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. alibi legitur *Clemens III.* alibi *Alex. III.* quam inſcriptionem retinendam credo, cum tam textus antecedens, quam ſequens ſint ipſius Pontificis; unde in hac ſexta collectione tantum habetur, *Idem.* ideſt Alex. III. Theophilus *tom.* 16. *in Heteroclit. ſpirit. ſect.* 1. *fol.* 14. dum hujus caſus meminit, ſupponit epiſtolam hanc eſſe Alex. III. & in ea ſcribere Ambianenſi Epiſcopo, & Abbati ſancti Remigii, in eaque agere de Davide presbytero oppidi Gandavi depoſito à ſuo Epiſcopo Tornacenſi. Integra epiſtola caremus, & magno cum diſpendio; ſiquidem ex hoc fragmento non conſtat, quo judicii ordine contra Davidem ſacerdotem procederetur: unde in hac parte tot ſunt ferè ſententiæ, quot Expoſitores.

b *Commendata.*) De commendatione Eccleſiarum, & an talis commendatio habeatur pro beneficio, egi *in cap. de multa, de præb.*

c *Violentiæ.*) Credo legendum, *vinolentiæ*, ut habetur in hac ſexta collectione, & ita conveniat verbis ſequentibus.

d *Taberna pernotaſſet.*) Quando ingredi tantum in ea clericis prohibitum eſt, ut probavi *in cap. clerici de officia, de vita & honeſt. cleric.*

2 e *Premiſſa dormitione.* Gloſſa *in cap. nihil, verbo minimum 7. qu. 1.* licet hujus textus immemor, docuit non jejunum quoad celebrandum, ſeu communicandum cum judicandum, qui poſt duodecimam horam noctis præteritæ cibi indigeſtione laborat, & ipſius eructationes patitur, quaſi eo die trajectus cibus credatur, quo indigeſtus in ſtomacho durat. Quam ſententiam & alios tenuiſſe refert Bernardus Diaz *in praxi cap. 34.* Leander *p. 2. de Sacram. tract. 7. diſp. 5.* Sed contrarium, immò eum, qui poſt cœnam, nulla interjecta dormitione pernoctavit, rectè ſequenti die Miſſæ ſacrificium offerre, aut Euchariſtiam ſumere, tenuerunt poſt D. Thomam *3. part. qu. 80. art. 8. ad 5.* Navarr. *in manuali, cap. 21. nu. 53.* Suarez *de ſacram. diſp. 68. ſect. 4.* Bonac. *tom. 1. diſp. 4. part. 6. punct. 2. num. 11.* Fagundez *in præcept. 3. Decalogi, lib. 3. cap. 5.* Leander *ubi ſupra*, Narbon. *in horograph. hora 12. num. 74.* & ſuadetur; nam alias plures, qui ſtomachi debilitatem patiuntur, & hujuſmodi cruditates ſequenti die retinent, probiberentur Miſſam celebrare: cujus contrarium receptum videmus. Nec tunc obſtat præſens textus, ubi neceſſario videtur requiri dormitio ad digeſtionem, ut clericus poſſit Miſſam celebrare. Nam reſpondetur in præſenti caſu D. Sacerdotem puniri, quia pernoctavit in taberna; quod ſignificat per totam noctem in ea fuiſſe, *l. urbanam*, *§. pernoctare*, *ff. de V. S.* & illum ingurgitationibus deditum ipſa die Miſſam celebraſſe, & per conſequens non jejunum; non quia in ſomno cibum, & vinum non decoqueret: nam ut probat Laurentius Joubertus *decad. 1. paradox. 8.* vigilans plus ciborum concoquit ſex horis, quam dormiens horis duodecim. Docuit Theophilus *ſect. 16. fol. 15.* Sed quia non jejunus celebravit contra tot canones congeſtos ſupra *in cap. ex parte, de celebr. Miſſ.*

f *Perpetuum ſilentium.*) Hæc verba expoſui *in cap. à crapula, de vita & honeſtat. clericorum.*

g *Spoliari.*) Hanc ultimam textus partem expoſui *in cap. 4. de reſtit. ſpol.*

C A P U T XIII.

a Alexander III.

MEminimus jam pridem tibi præcipiendo mandaſſe, ut dilectæ filiæ N. Caſſiotæ Abbatiſſæ monaſterii ſancti Zachariæ, cujus electionem *b* confirmavimus *c* munus benedictionis impenderes: ſed quia Henricus pro altera parte ad noſtram præſentiam acceſſit, & à te exinde ad noſtram audientiam appellavit, proponens quod eam accuſaret de ſimonia; ideò mandatum noſtrum diſtuliſti effectui *d* mancipare; quia verò non decet te in hac parte appellationi ejuſdem H. deferre, cum non liceat laicis contra clericos, & monachos teſtimonium ferre, & cum idem H. fuerit memoratæ Caſſiotæ manifeſtus inimicus, & *e* contra eam teſtimonium tulerit; nos, ſi bene meminimus, camdem Abbatiſſam benedici mandavimus, & adhuc ap. ceſſ. mandamus, quatenus cum inde fueris requiſitus, præfatæ Abbatiſſæ, contradictione, & appellatione ceſſante, munus benedictionis non differas impertiri.

N O T Æ.

1 a A*Lex. III.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Alexander: unde cognoſci non poteſt, de quo monaſterio monialium in præſenti agatur, aut ubi monaſterium S. Zachariæ fuerit.

2 b *Confirmavimus.*) Inde cognoſcitur, monaſterium hoc eſſe immediatè ſubjectum Romanæ Sedi; nam ad Apoſtolicam Sedem ſpectat confirmatio Abbatiſſarum, quæ illi immediatè ſubſunt, *cap. ſi Abbatem, de elect. in 6.* Tamburinus *de jure Abbatiſſ. diſput. 29. quæſit. 1.*

3 c *Munus benedictionis.*) Quæ benedictio ſolet dici ordinatio, & conſecratio D. Gregor. *lib. 6. epiſt. 12.* ibi: *Conſtituentes, ut obeunte antedicti monaſterii Abbatiſſa, non extranea, ſed quam congregatio ſibi de ſuis elegerit, ordinetur; quam tamen ſi digna huic monaſterio judicata fuerit, ejuſdem loci Epiſcopus ordinet.* S. Radegundis Patribus Concil. Turon. 2. *tom. 1. concil. Gallic.* ſcribit, Agnetem ſui monaſterii Abbatiſſam, Beatiſſimi Germani, præſentibus fratribus, benedictione conſecratam: de qua benedictione agitur *in Clement. attendentes*, *§. ſtatuimus, de ſtatu monach.* & tractant Tambur. *de jure Abbat. diſp. 29. per totam*, Cellotius *de Eccleſ. Hierarch. c. 11. in fine.*

d *Mancipare.*) Quia videbatur, pendente accuſatione ipſam non eſſe honorandam, juxta textum *in cap. 3. hoc tit.* ubi hæc verba expoſui.

e *Et contra eam teſtimonium tulerit.*) Conjunxit ſimul 4
Alexander, quod ipſe inimicus fuerat, & quod contra ipſam teſtimonium dixerat, nam ex depoſitione tantum ſuſpectus fiebat, non verò inimicus, ut probat Donel. *lib. 15. comment. c. 2.* Mancinus *lib. 1. genial. c. 42.* Qui autem teſtimonium dixit contra me in cauſa criminali, iterum quaſi inimicus contra me non auditur, *l. ante penult. ff. de teſtibus*: quam contra Cujacium explicat Forner. *lib. 2. ſelect. c. 10.*

Commentarium hujus textus dedi ſupra *in cap. cum P.*

C A P U T XIV.

a *Biſuntino Archiepiſcopo.*

LIcèt in Beato Petro Apoſtolorum principe ligandi, atque ſolvendi nobis à Domino ſit attributa facultas, quam in ſubjectos, juſta ſuorum exigentiam meritorum exercere liberè debeamus; exemplo tamen illius, qui omnes ſalvat, & neminem vult perire, libentius intendimus ad ſolvendum, quam ligandum, etſi nonnullæ ſunt culpæ, in quibus eſt culpa relaxare vindictam. Sanè cum olim ex litteris B. Decani ſancti Stephani, & G. Cantoris, I. T. I. O. & N. Canonicorum Eccleſiæ Biſuntinæ ad Ap. Sedis audientiam perveniſſet, te varia crimina commiſiſſe, ac ab eis fuiſſes per eaſdem litteras ſuper perjurio, crimine ſimoniæ, & inceſtu delatus, fel. rec. Cœl. Pp. præced. n. ſervata judiciaria gravitate, tibi certum terminum aſſignavit, quo reſponſurus objectis, Apoſtolico te conſpectui præſentares. Cum autem tu juxta tenorem factæ tibì citationis ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſes, te, & dil. fil. & I. & O. Archid. apud Sed. Ap. conſtitutis, expectavimus aliquandiu, ſi qui forſan contra te procederent, & quæ de te litteris intimarunt, proponerent inſcribendo. Cæterum cum nec unus appareret, qui te impeteret de prædictis, ne aliquid de contingentibus prætermittere videremus, à prædictis, I. & O. Archid. in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia conſtitutis quæſivimus diligenter, ſi quid ſuper præmiſſis adverſus te pro ſe vel aliis proponere vellent, & quod ſcripſerant legitimè demonſtrare. Ipſi autem, quod non propoſito accuſandi hæc ſcripſerant, reſponderunt; ſed quia tu ſemper quibuſdam incorrigibilis videbaris, quædam de te Sedi Ap. duxerunt intimanda: ſed nuntius, qui pro litteris impetrandis acceſſit, mandati formam præſumpſit excedere. Nos igitur famæ tuæ conſulere cupientes, dictis

Cano-

Digitized by Google

Canonicis contra te ſuper prædictis ſilentium duximus imponendum, ne te de cætero his ſuper ipſis accuſare liceat, vel infamare, illius ſequentes exemplum, qui cùm mulieri dixiſſet: Quis te condemnavit mulier? Et illa: *b* Nemo Domine. Nec ego, inquit, te condemnabo: vade, jam amplius noli peccare. Quia verò prædicti Canonici circa vinculum *c* inſcriptionis deſiſtere voluerunt, eis de juris permiſſione id non duximus imputandum. Ne autem in abſolutione tua minus canonice procedere videamur, quamvis potius in odore bonæ opinionis noſtrorum Coepiſcoporum, quàm eorum infamia delectemur, ven. f. n. Cabilon. Epiſcopo, & dil. fil. *d* Abbati de Firmitate iuquiſitionem famæ tuæ duximus committendam. Datum Romæ, &c. IV. Idus Junii.

N O T Æ.

1 a B*iſuntino*.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & in epiſtolis ipſius Pontificis editis Coloniæ, *fol.* 121. Biſuntium, ſeu Beſuntium, vulgo *Bezancon*, ampliſſima eſt urbs Galliæ in Comitatu Burgundiæ, cujus meminerunt Cæſar *lib. 1. de bello Gallico, c.* 9. Marcellinus *lib.* 15. Tacitus *lib.* 20. *annal.* quos referunt fratres Sarmath. *tom.* 1. *Galliæ Chriſt. folio* 118. Aliquando Imperialia jura novit, teſte Crantzio *lib.* 13. *Saxon. cap.* 15. Dicitur & Chryſopolis, eſtque Metropolis maxima Sequanorum, quæ quinta Lugdunenſis dicitur, ut probat Idumay *in notis ad Innoc. III. epiſt.* 164. De Amadeo ejus Præſule in præſenti agitur. Cùm enim Amadeus delatus eſſet coram Cœleſtino III. à Canonicis & Archidiaconis ſuis de perjurio, ſimonia, & inceſtu, in Curia Romana ad diem dictum ſtetit: ſed defuncto Cœleſtino, nullo accuſatore ſe inſcribente, Innocentius III. ejus famæ inquiſitionem commiſit Cabilonenſi Epiſcopo & Abbati de Pirmitate. Dum pendebat hæc inquiſitio, Humbertus, Stephanus, & Petrus Biſuntinæ diœceſis Amadeum iterum Innocentio deferunt, qui cauſam commiſit Bernardo Gebenenſi Epiſcopo *lib. 2. regiſtr.* 14. *epiſt.* 124. & tandem inquiſitione peracta, purgatio canonica injuncta fuit ipſi Archiepiſcopo ab Innocentio III. in epiſtola miſſa Epiſcopo Lingonienſi, & Abbati Moriſmundi, *lib. 4. regiſtr.* 16. *epiſt.* 63. in hæc verba: *Auditis & intellectis, quæ ſuper inquiſitione facta contra venerabilem F. N. Archiepiſcopum Biſuntin. fuere propoſita coram nobis; quia per depoſitiones teſtium conſtitit evidenter, ipſum clericos, cum eos promovebat ad ordines, feciſſe promittere data fide, quod eum per Sedem Apoſtolicam, vel per alium ſuper obtinendo beneficio non vexarent: ut puniatur in quo deliquit, eundem a collatione ordinum duximus ſuſpendendum, & quandiu nobis placuerit, volumus manere ſuſpenſum. Interim autem per aliquem de ſuffraganeis Eccleſiæ Biſuntinæ, cùm neceſſitas poſtulaverit, clericis Biſuntinæ Diœceſis ordines conferri mandamus. Cæterum quoniam idem Archiepiſcopus ſuper vitio ſimoniæ, ac lapſu carnis, necnon venditione juſtitiæ dignoſcitur infamatus, ſuper iis ei purgationem cum tertia manu Epiſcoporum ſuæ provinciæ, vel etiam vicinarum, & trium Abbatum Biſuntinæ diœceſis bonæ opinionis, & vitæ, qui de converſatione ejus cognoverint, indicentes, diſcretioni veſtræ per Apoſt. ſcrip. mandamus, quatenus ab eo infra tres menſes præfixos à nobis hujuſmodi purgatione recepta, ipſum ſuper illis articulis boni teſtimonii publice nuntietis. Quod ſi forte in purgatione defecerit, ipſum a paſtorali regimine amoventes, faciatis Eccleſiæ Biſuntinæ de perſona idonea provideri. Vos denique, Frater Epiſcope, & Fili Abbas, &c. Datum Laterani ix. Kal. Junii, Pont. N. anno xvi.* Et cùm circa formam ipſius purgationis Amadeus ad Innocentium III. appellaſſet, eiſdem judicibus formam in purgatione ſervandam præſcripſit *in cap. fin. de purgat. canon.* An verò in ea defeciſſet, non conſtat. Fratres Sarmath. *ubi ſupra*, referunt eum privatum Epiſcopatu deceſſiſſe.

b *Nemo te condemnavit.*) Verba ſunt Chriſti Domini apud Joannem *cap.* 8.

c *Inſcriptione.*) De qua agemus infra, *in c. ſuper his.*

2 d *N. Abbati.*) Odoni videlicet, ut refert Manrique *tom. 1. annal. Ciſterc. in ſerie Abbatum de Firmit. nu.* 8. De quo monaſterio nonnulla notavi *in c. ex litteris, de conſtitut.*

C O M M E N T A R I U M.

3 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Dicens ſe aliquem accuſaturum ſine pœna, poteſt deſiſtere ab accuſatione ante inſcriptionem, & ſic deſiſtenti ſilentium perpetuum imponitur.* Priorem partem; videlicet ante inſcriptionem licere accuſatori deſiſtere, probant textus *in l. quæſitum 5. ff. ad Turpil. l. 17. Cod. ad leg. Jul. de adult.* & argumento legis *quamvis* 11. legis *libertus* 10. *ff. de in jus vocando.* Secundam partem, ſcilicet deſiſtenti ab accuſatione imponendum eſſe perpetuum ſilentium, probant textus *in l. 2. ff. ad Turpil. l. 3. ff. de prævaric. l. 2. §. 1. l. ſi maritus 15. §. ſi negaverit, ff. ad leg. Jul. de adult. l. accuſationem, Cod. qui accuſare, l. quæritur 14. §. ſi venditor 9. ff. de ædilit. edict.* Paulus *lib. 1. ſent. tit. 5. §. 2.* Illuſtrant Baldus, & Salicet. *in d. l. accuſationem*, Padilla *in l. tranſigere, a num.* 91. Tiraquel. *de retract. tit. 1. ad fin.* Petrus Greg. *lib. 32. ſyntag. cap.* 22.

Sed pro dubitandi ratione ſic argumentor: Accuſator deſiſtens ab accuſatione, punitur ex Senatuſconſulto Turpiliano variis pœnis, ut ſtatim dicemus; & principaliter *ex l. 1. verſ. Si quis autem*, quæ extat *in cap. ult. verſ. ſi quis, 2. quæſt.* 3. Sed in præſenti caſu jam accuſarunt Epiſcopum Biſuntinum de inceſtu, & ſimonia, ipſeque citatus Romam venerat: igitur impune non poterant deſiſtere ab accuſatione, præcipue quia per citationem pendet accuſatio, ſeu lis, quæ incipit ab ipſa citatione, argumento §. ultimi, *Inſtit. de pœnis temer. litigant. Clement. 2. ut lit. pend.* Accedit, quia ratio boni publici, qua nititur Senatuſconſultum, ut ſtatim videbimus, viget etiam in hoc caſu, cum primum facta eſt citatio. Deinde difficilis eſt ſecunda pars aſſertionis, ubi docetur in præſenti ſpecie canonis deſiſtentibus ab accuſatione impoſitum fuiſſe ſilentium perpetuum; nam ubi accuſator impune, liciteque deſiſtit ab accuſatione, non prohibetur iterum accuſare, ſi poſtea pœnitentia ductus, velit accuſationem repetere, dummodo res integra ſit, & nulli inferatur præjudicium. *l. 3. ad finem, verſ. Si is cui, ff. de ſepulchr. violat* argumento legis *mancipiorum 6. ff. de optione legat.* Sed in præſenti caſu canonico jure, & impune omiſiſſe accuſationem, refert Innoc. III. igitur non erat illis ſilentium imponendum. 4 Traditur dubitandi ratio.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus deciſivam rationem ut agnoſcamus, ſciendum eſt, quod licet nemo accuſationem proponere, & exordiri cogatur, immo cuilibet liberum ſit reum criminis deferre, vel non, *l. unic. juncta rubric. C. ut nemo invitus accuſare, vel agere cogatur;* tamen ubi quis jam accuſavit, & accuſationem in judicio legitime propoſuit cum ſubſcriptione, neceſſario cogitur perſequi, nec liberum eſt ei impune deſiſtere, *l. ab accuſatione 15. l. res quæ 22. §. ult. ff. de jure fiſci:* quia publice intereſt accuſationem non intermitti, ſive vera ſit, ut delicta puniantur, *l. ſi ita 52. ff. ad leg. Aquil. l. congruit, ff. de offic. Præſid.* ſive falſa, ne calumniatores impune diſcedant.

Quare deſiſtens ab accuſatione, ceu tergiverſator, publico judicio inſtituto, in rempublicam peccat, cujus intereſt crimina publica vera in judicium delata coerceri, & illorum publicam vindictam temere, & ſine cauſa non impediri, *l. 3. d. l. congruit, ff. de offic. Præſid. cap. ut famæ, de ſent. excomm.* & inſuper ne quis innocens temere accuſetur ſub fiducia, & ſpe deſiſtendi poſtea ad libitum. Nec novum eſt eos, qui aliquid incipere, aut facere non coguntur, poſtquam cœperint negotium facere, cogi ad illud proſequendum, *l. 3. §. 1. ff. de arbitr. l. ſalarium 7. ff. mandati, l. ſicut, Codice de O. & A. cap. licet, de voto.* Ergo qui ab accuſatione publici judicii per ſe, nulla præcedente abolitione, omnino deſiſtunt, antequam lis finita ſit, variis pœnis plectuntur, ex Senatuſconſulto Turpiliano Neronis tempore celebrato anno Chriſti 62. urbis 813. ut probat Pancirola *lib. 2. var. cap.* 136. In primis puniuntur extraordinarie pœna quinque librarum auri fiſco applicanda, *l. 3. ff. de prævaricat.* Deinde repelluntur omnino ab hujuſmodi accuſatione, ita ut licet velint eam perſequi, non audiantur, *l. 2. & 3. ff. ad Turpil. l. 3. & 4. Cod. eod. tit.* Inſuper infamiam incurrunt, *l. ſpurii 6. §. qui judicii, ff. de accuſat. l. 2. in fin. Cod. ad Turpil.* & in expenſis, & damnis puniuntur, *l. 3. Cod. qui accuſare, l. abſentem 5. verſ. In accuſatore, ff. de pœnis.* Conſonat lex 7. *tit. 1. part.* 7. docet D. Thomas 2. 2. *quæſt. 68. art. 3. in corpore, & ad 3.* Sotus *lib. 5. de juſtit. quæſt. 5. art.* 3. Boniſac. *de maleſic. tit. de pœna deſiſtentis*, Duarenus *ad tit. ff. ad Turpil.* ad quam Turpiliani partem ſpectant textus *in l. ſutorem 22. §. 1. ff. de his quæ ut indign. l. miles 11. §. 3. ff. ad leg. Jul. de adult. l. jure 6. l. crimen 11. l. abolitionem 16. Codice eod. tit. l. 14. §. 2. ff. de bonis libert. l. vel judicio 20. leg. qui ergo, §. penult. ff. de his qui notant infam.* 5 De deſiſtente ab accuſatione.

juncto Donello *lib.* 18. *comment. cap.* 18. *verſ. Nodum*: & *l. res* 22. *cum ſequent. ff. de jure dot. l.* 8. *Cod. de his quæ ut indign. l. ſi quis* 7. §. 1. *ff. ad Turpil.* junctis Salmaſio *ad jus Atticum c.* 10. Marcel. Donat. *in notis ad Lamprid.* Ideò licèt reus poſſit tranſigere de delicto à ſe commiſſo omni tempore, *l. transfigere, C. de tranſact.* tamen actori tantum ante propoſitam accuſationem id licet, ut docet Ant. Matthæus *de crimin. ad lib.* 48. *Pandect. tit.* 19. *cap.* 7. *nu.* 6. Excipiuntur tamen ab iis pœnis fœmina, & minor, *l.* 1. *ſ. accuſationem* 10. *ff. ad Turpil.* nam mulier ſi deſerat accuſationem, ad quam nimio fervore proceſſit, excuſatur, quia dum ſuorum injuriam proſequitur, ignoſcendum eſt illius dolori, ad quem ſexus ratione facilius movetur, niſi pacto, aut pretio accepto deſiſtat, *l.* 5. *ff. eod. tit.* item excuſantur illi, qui doli prorſus expertes, ſola juris, aut caſus neceſſitate circumventi accuſationis peragendæ animum abjiciunt, vel deponunt; & illi, quos ſine ulla calumniæ ſuſpicione juſtus dolor, compulit aut falſa opinio in accuſationem induxit.

6 De abolitionibus.

Abolitione facta, licitè accuſatorem accuſationem deſerere ſupra dixi. Eſt autem abolitio, finis accuſationis, qua reus à reorum numero eximitur, & aboletur accuſationis memoria, *l. ſi interveniente* 12. *ff. ad Turpil.* Ea triplici modo contingit, licèt duplicem tantum agnoſcat Cujacius *ad Paulum lib.* 5. *ſent. tit.* 17. & *ad tit. C. de abolit.* Prima publica, cum ſtatutis temporibus feriarum, vel ob celebritatem Paſchalem, vel extra ordinem, ob diem inſignem, publicamve lætitiam, reorum nomina abolenter, & ipſi è carceribus in lucem prodeunt, *l.* 3. *C. de Epiſc. audient. l.* 8. 9. & 12. *ff. ad Turp. l.* 1. 2. & 3. *C. de gener. abolit. l. fin. C. Theodoſ. de indult. crimin.* ibi: *Liberata Republica tyrannidis injuria omnium reos relaxare præcipimus.* Plura de hac abolitione congeſſit Alteſſerra *de Ducibus, lib.* 1. *cap.* 6. Secundò privatim abolitio contingit, cum accuſator à judice impetrat accuſationis omittendæ licentiam ex juſta, & probabili cauſa, veluti propter errorem, militiam, cognationem, & ſimiles, *l.* 10. *ff. ad Turpil. l.* 2. *Cod. de abolit. l. abdicationem* 16. *l. quamvis* 30. *ff. ad l. Jul. de adulter. l. Senatus* 15. *ff. de jure fiſci.* Tertia abolitio contingit cum accuſatore mortuo, aut juſta cauſa impedita, quo minus proſequi poſſit accuſationem, reus petit nomen ejus aboleri. Planè abolitiones hujuſmodi, licèt in aliquibus conveniant, in aliis tamen differunt valdè. Conveniunt quidem in eo, quod quæcumque ex eis ſufficit, ut accuſator impunè deſiſtere poſſit ab accuſatione, *l.* 1. §. *ſi quis autem, l. ſi interveniente, ff. ad Turpil. l.* 1. juncta Gloſſa 1. *Cod. eod. tit.* in eo etiam conveniunt, tam prima, quam ſecunda abolitio, quod utraque locum habet cum leviora crimina objecta ſunt. Graviorum verò criminum reis abolitio non prodeſt, *l. Domicianus* 16. cum lege ſequenti, *ff. ad Turpil. l. ult. C. de abolit. l.* 3. *C. de Epiſc. aud. l. penult. Cod. de calum. l.* 29. *tit.* 1. *part.* 7. quia in his gravioribus delictis, ſi abolitio concederetur, potius contaminari gaudium, lætitiaque publica, quam oſtendi videretur, ut ajunt Imperatores *in l.* 4. *C. Theodoſ. de indulg. crimin.* quæ extat *in d. l.* 3. *C. de Epiſcop. jud.* & apud Jacob Sirmundum *in append. C. Theodoſ.* ibi: *Quis enim ſacrilego diebus feriatis indulgeat? quis ſtupri, inceſtive reo tempore caſtitatis ignoſcat? quis non reptorem virginis in ſumma quiete, communique gaudio non proſequatur inſtantius? Nullam ſentiant vinculorum requiem ii, qui quieſcere defunctos quadam ſceleris immanitate non ſinunt.* Nec obſtat lex 1. *C. de general. abolit.* ubi ad vim illatam abolitio quoque produci videtur. Nam accipienda eſt de vi leviori, non publica, & gravi. Differunt tamen in eo præſertim, quod prima abolitio non niſi à Principe, vel Magiſtratu ejuſdem auctoritatem habente conceditur, *l.* 2. ibi: *Indulgentia noſtra, C. de gener. abolit. l. interveniente* 12. *ff. ad Turpil.* Secunda verò à Præſide, ſeu judice competente, apud quem agitur ex juſta cauſa, & de qua cognitio præcedere debet, *d. l.* 1. *verſ. Abolitio.* licet Plinius *lib.* 7. *epiſt.* 6. & 10. hanc rem Cæſaris cognitioni reſervatam memoret. Differunt deinde in eo, quod prima regulariter non eſt ita perpetua, quin poſt triginta dies utiles finitis feriis, non ſolum alius, verum & ipſe non poſſit repetere accuſationem, *l. ſi quis* 7. & 12. *ff. ad Turp. l.* 1. *C. de gener. abolit.* cum poſt alias abolitiones non poſſit accuſator etiam poſt 30. dies accuſationem repetere, niſi à Principe impetraret, *l.* 1. *C. de abolit. l.* 4. *ff. ad Turpil. l.* 3. *C. eod. l.* 11. §. *ult. ff. de accuſat.* Decianus *ſupra nu.* 4. & 38. Cujacius *de præſcript. & termin. c.* 10. Ant. Matthæus *ad tit. de accuſat. cap.* 6. quamvis alius intra ejuſmodi 30. dies poſſit eamdem repetere accuſationem, *d. l.* 3. §. *ult. ff. ad Turpil. d. l. aut privatim, verſ. triginta.* Dixi regulariter, quia abolitio, quæ ob natalem Principis conceditur, perpetua, eſt, de qua *in l.* 1. *Cod. Theodoſ. de indulg. crimin.* Corippus Africanus *lib.* 2. *de laudibus Juſtini minoris.*

—— Precibuſque dolentum
Annuis, & ſolvi cunctos à crimine juſſit.
Et quaſi Deus eſt, cui verbo competit uno
Juſtificare malos, mediaque à morte levare.

D. Chryſoſtomus *in Matthæum homil.* 3. *Solent Reges nato ſibi filio indulgentiam regno ſuo donare.* Philo contra Flaccum, ibi; *Bonis, & rectè, non inſolenter adminiſtrantibus mos eſt in neminem damnatorum animadvertere, donec ſolemnes celebritates, nataliaque Auguſtorum feſta prætereant.* Greg. Turon. *lib.* 6. *Hiſtor. Francor. c.* 23. ibi: *Deinde poſt multa funera filiorum Chilperico Regi filius naſcitur; ex hoc jubet Rex omnes cuſtodias relaxari, victos abſolvi.* Apud nos talis abolitio ſtatuta reperitur *in l.* 1. *tit.* 32. *p.* 7. de qua plura Maſtrillus *de indulto Regis Siciliæ*, Jul. Clarus *epiſt.* 59. ubi plura Bajardus, Borel. *de præſtant. Reg. cap.* 38. *nu.* 85. Plaza *de delict. lib.* 1. *cap.* 38. D. Joannes Larrea *dec.* 25. *Granat.* Zypeus *lib.* 2. *de juriſd. cap.* 8.

Deinde ſciendum eſt, valdè controverſum eſſe apud Interpretes, quando, ſeu quo tempore dicatur quis accuſaſſe, ſeu accuſationem inſtituiſſe ad effectum ut impunè eam deſerere non poſſit? Et obtinuit communis ſententia, videlicet ſecundum verba & mentem Senatuſconſulti Turpiliani non licere impunè deſiſtere poſt litis conteſtationem, ita ut ante eam etiam libello dato liceat accuſatori diſcedere: quo modo accipiunt legem 1. *Cod. ad Turpil.* ibi: *Cauſa criminis ordinata*: legem *quæſitum, ff. eod. tit.* Verum hæc ſententia ſuſtineri non poteſt: tum quia Conſultus *d. l. quæſitum*, dum ait eum, de quo ibi, Senatuſconſulti verbis non contineri, nunquam ſentit de verbis quoad ſuperficiem, ſed verbis rectè, & juxta proprium ſenſum acceptis; ac proinde juxta mentem, & ſententiam legiſlatoris, juxta textum *in l. nominis* 6. *ff. de V. S.* Tum etiam, quia Pontifex in præſenti, nulla facta monitione litis conteſtationis, apertè docuit Canonicos ante inſcriptionem factam in ipſa accuſatione deſiſtere potuiſſe. Quare verius eſt, litis conteſtationem nullatenus eſſe neceſſariam; deſiderari tamen libellum ſolemnem, quo reus criminis in judicium refertur, & contra illum accuſatio inſtituitur, ita quod ante ejuſmodi libellum poſſit, poſt eumdem verò nequeat accuſator impunè deſiſtere, ut docuerunt Gloſſa, Cinus, & Salicetus *in l.* 1. *C. ad Turpil.* quæ ſententia ſuadetur *ex d. l. quæſitum*, ibi: *Si non objeciſſet*, & per argumentum à contrario, *ex c. ult.* ibi: *Inſcriptionem feciſſet*, juncta Gloſſa 2. *q.* 3. *l.* 1. *C. ut intra certum tempus*, ibi: *Accuſator reum in judicium ſub inſcriptione detulerit*: & ex præſenti textu, ibi: *Citra vinculum accuſationis.* Nam inſcriptio, de qua in his juribus, fiebat inſimul cum libello accuſatoris, *l.* 3. *in princip. ff. hoc tit.* quæ extat *in cap. fin. verſ. libellorum* 2. *q. ult.* In eo accuſator cavebat ſe perſeveraturum in accuſatione uſque ad ſententiam, & talionis pœnæ ſe ſubſcribebat, aut inſcribebat, *l. qui crimen* 7. *in princip. ff. hoc tit. l.* 3. *C. qui accuſare.* Dicemus infra *in c. ſuper his.* Poſt hunc ergo libellum, qui inſcriptionis dicebatur, *d. l.* 3. *hoc tit.* non licebat deſiſtere ab accuſatione; antea verò licebat, cum adhuc accuſator ad perſiſtendum non ſe obſtringeret; & hoc innuitur dum docetur ante inſcriptionem poſſe accuſatorem impunè deſiſtere *in d. l.* 1. *C. ad Turpil.* ibi: *Inſcriptionibus depoſitis, & fidejuſſore de exercenda lite*: & *l.* 3. *C. qui accuſare*; & in præſenti textu. Et quia in libello continebatur inſcriptio hujuſmodi ad perſiſtendum, paria ſunt dicere accuſatorem ante inſcriptionem deſiſtere poſſe, poſt illam verò non ita; ac dicere, poſſe, vel non poſſe eumdem deſiſtere ante, vel poſt libellum accuſatorium ſolemniter editum, quo accuſatio inſtituitur in judicio, ut defendit Abbas *in præſenti, num.* 6. & ita conciliandi ſunt DD. qui aſſerunt poſt libellum non poſſe accuſatorem deſiſtere, cum iis qui docuerunt, poſt inſcriptionem tantum non poſſe deſiſtere.

7 Quo tempore liceat accuſatori deſiſtere.

Nec pro communi ſententia ſupra adducta facit textus *in d. l.* 1. *C. ad Turpil.* in illis verbis: *cauſa criminis ordinata.* Quæ accipienda ſunt, non de ordinatione per litis conteſtationem, ſed per libellum ſolemniter editum cum prædicta inſcriptione; quia tunc dicitur cauſa criminis ordinata ex parte accuſatoris, *d. l.* 3. *ff. hoc tit. l.* 3. *C. qui accuſare*: licèt ex parte accuſati non ſit cauſa ordinata uſquedum ille accuſationi reſpondeat. Idque ſatis expreſſit Imperator *in d. leg.* 1. ubi poſt illa verba, *cauſa criminis ordinata*, ſe ipſum explicans ſubdit, ideſt, *inſcriptionibus depoſitis, & fidejuſſore de lite proſequenda præſtito.* Quæ verba ſatis oſtendunt ordinationem, de qua ibi agitur, non conſiſtere in conteſtatione, ſed in inſcriptione, & aliis, de quibus ibi. Quod verò Imperator annectit in illis verbis, *Eo qui accuſatur, ſub officii cuſtodia*

8 Exponitur l. 1. C. ad Turpil. cum aliis.

Digitized by Google

ſtodia facto, non refertur ad requiſita neceſſaria, ut accuſatus impunè poſſit deſiſtere ab accuſatione; ſed ad hoc, ut abolitio, de qua ſtatim agitur, impetrari poſſit per accuſatorem abſque accuſati conſenſu: etenim ubi accuſatus carcerem ſuſtinuit, non conceditur abolitio accuſatori eam petenti abſque ejuſdem accuſati conſenſu, *l. fin. verſ. ſin autem*, *C. de abolit. cap. ult. in princip.* 2. *qu.* 3. Quod ſi carceri non fuit mancipatus, ſed ſub officii, ideſt officialis cuſtodia traditus, ut exponit Cujac. *lib.* 8. *obſervat. cap.* 30. poteſt accuſator impetrare abolitionem ex juſta cauſa abſque conſenſu accuſati intra dies triginta ab eo, quo ſic ſub officii cuſtodia eſt, *d. l. ult.* Probat igitur Imperator *in d. l.* 1. in Turpilianum incidere eum, qui crimen publicum detulit, & ordinata cauſa, ideſt inſcriptionibus depoſitis, & fidejuſſore de cauſa proſequenda præſtito, & non impetrata abolitione, ubi reus ſub officialis cuſtodia traditus eſt, accuſationem deſeruit. Nec etiam favent communi ſententiæ textus *in d. l. quæſitum*, *ff. ad Turpil. l. miles*, §. 1. *ff. ad l. Jul. de adult.* quia in utroque textu, licet accuſator libellum obtulerit jactatorium, ſeu comminatorium futuræ accuſationis, in quo aſſeruit ſe accuſaturum; non tamen accuſavit, nec libellum cum inſcriptione ſolemniter propoſuit, ut colligitur *ex d. leg. quæſitum*, ibi: *Objecturum minatus eſt*; & ibi, *ſi non objeciſſet*. Quæ verba ſatis innuunt, aliud aſſerendum eſſe, ſi accuſator jam objeciſſet, & accuſet. Similiter conſtat *ex d. l. militer*, §. 1. ibi *Accuſaturum*, & *teſtatus fuiſſet*; juncta Gloſſa verbo *Fuiſſet*, dum dicit, ſocerum illic non obtuliſſe libellum, intelligi accuſatorium de præſenti, licet jactatorium, ſeu comminatorium obtuliſſet. Et cum Conſultus ait ſocerum deſtitiſſe ab accuſatione, accipit Gloſſa de accuſatione comminata in futurum, non verò inſtituta, aut propoſita de præſenti. Gloſſam ſequuntur Dinus, Bartol. & Angel. *ibi*, Abbas *in præſenti*, *num.* 4. Anan. *nu.* 7. Felinus *nu.* 2. juxta quem ſenſum *in d.* §. 1. eſt textus ſingularis, quo probatur, non ſolum repelli ab accuſatione eos, qui deſiſtunt ab ea, quam de præſenti propoſuerunt, verùm etiam deſiſtentes ab ea, quam comminati ſunt in futurum, ut in præſenti textu etiam docet Innocentius. Inde deducitur, ad effectum ut accuſator deſiſtens incidat in Turpil. non ſufficere quod accuſatus ſit, quia ante libellum cum ſubſcriptione prædicta, etſi citatio præmiſſa ſit, verum eſt dicere accuſatorem deſiſtere ante inſcriptionem, & ante libellum ſolemniter editum, & antequam accuſator obſtrictus ſit proſequi accuſationem uſque ad finem. Quod & apertè probatur ex præſenti textu *in princip.* ibi, *Citationis*: in quibus refertur, Archiepiſcopum poſt Canonicorum delationem fuiſſe citatum: & adhuc ait Pontifex, poſt eam citationem adhuc accuſatores poſſe deſiſtere.

9 Quid de accuſationibus, ubi inſcriptio non requiritur.

Conſequens eſt alia quæſtio, quando, & quo tempore deſiſtere poſſit accuſator impunè abſque pœna Turpilliani in illis criminibus, in quibus attento jure inſcriptio locum habet: quos referemus ſupra *in cap. ſuper his*. Et videtur, quod in illis poſſit in quacumque parte litis impunè deſiſtere; quia ſemper verum eſt dicere, quod deſiſtit ante inſcriptionem. Sed verè dicendum eſt, in his caſibus, in quibus inſcriptio non deſideratur, deſiderari litis conteſtationem, ſeu actum proximum litis conteſtationi. Unde hodie in praxi, cum prædicta inſcriptio uſu recepta non ſit, ideò impunè ante litis conteſtationem deſiſtet, ut dicemus *in d. cap. ſuper his*.

10 Deſiſtenti ab accuſatione ſilentium imponitur.

Tandem ſciendum eſt, accuſatore quovis modo deſiſtente ante cauſæ exitum, ſive licitè, & impune, veluti ante inſcriptionem, ſive poſt illam, interveniente abolitione, ſive illicitè, utpote poſt inſcriptionem, nulla abolitione præcedente, cauſam criminalem non extingui omninò, nec reum abſolvi à crimine, immo adhuc contra ipſum procedi poſſe, non ſolum alio accuſante, verum etiam judice ex officio proſequente, *l.* 3. §. *ult.* ubi Bartol. *ff. hoc tit. l. penult. ff. de publ. judiciis*, *l.* 2. ibi: *Sed adverſus nocentem*, *C. de abolit. c.* 2. *de colluſ. deteg.* & ſatis expreſſit Innocentius in præſenti, in fine, dum ne minus canonice procedere videatur, docet quod licet accuſatores deſiſterent, adhuc inquirendum eſſe contra Archiepiſcopum, probarunt Jul. Clarus *d.* §. *ult. qu.* 11. *nu.* 9. Padilla *in l. tranſigere*, *nu.* 46. *C. de tranſact.* ut autem judex ex officio procedere poſſit, accuſatore deſiſtente, deſideratur ut cauſa criminalis ejus naturæ ſit, ut alias Judex ad ejus inquiſitionem procedere poſſit, alias ſicut nec à principio, ita nec deſiſtente accuſatore judex inquirere valet.

11 Traditur ratio decidendi.

Quibus ita animadverſis apparet vera ratio præſentis deciſionis; nam cum Canonici Biſuntini in ejus ſpecie adhuc accuſationem legitime cum inſcriptione non propoſuiſſent coram Innocentio III. potuerunt impunè deſiſtere ab Epiſcopi accuſatione abſque eo, quod tanquam tergiverſatores puniri poſſent: & quia interrogati à Pontifice, an vellent accuſationem proponere, aut haberent quid unde conquererentur de prædicto Archiepiſcopo, reſponderunt, nec cauſam habere, nec velle accuſationem inſtituere, ideò illis perpetuum ſilentium impoſuit: ſed quia deſiſtente accuſatore, aut regulariter abolitione impetrata, crimen non extinguitur, ſed tantum accuſatio perimitur; ideò etſi Pontifex perpetuum ſilentium imponeret Canonicis, ne amplius Archiepiſcopum accuſare poſſent ſuper eiſdem criminibus, non propterea ab iiſdem delictis ipſum Archiepiſcopum abſolvit, nec prohibet de his per alios accuſare: ſicut Dominus noſter, cujus exemplum Pontifex adducit, & habetur *Joannis cap.* 8. adulteram abſolvit à crimine, vel accuſatione, ſi poſtea legitimè accuſaretur, quamvis tunc nullo exiſtente accuſatore, aut inſtituto judicio, meritò abire permiſerit. Unde illa verba finalia hujus textus, *nec tamen in abſolutione tua*, non ſunt intelligenda de abſolutione à criminibus, vel ſimpliciter, & abſolutè accuſatione, vel inquiſitione ſuper eiſdem criminibus, ſed tantum de abſolutione ab accuſatione propoſita per Canonicos. Illud ſumme notandum eſt, Innocentium III. non committere inquiſitionem contra Archiepiſcopum Cabilonenſi Epiſcopo, & Abbati de Firmitate ſuper criminibus, ad quam neceſſario præcedere debet infamia, *cap. qualiter* 24. *in princip. & in fine*, ibi: *Inquiſitionem clamoſa inſinuatio: hoc tit.* ſed tantummodo committere inquiſitionem ſuper fama Archiepiſcopi, ut conſtat ex illis verbis: *Inquiſitione famæ tuæ*. Ad hanc enim inquiſitionem ſufficit modica diffamatio, nec deſideratur infamia, cum in ipſa inquiſitio fiat ad famam, vel infamiam inveſtigandam; ita quod ſi infamia appareat, inquiſitio fiat ſuper crimine contra infamatum, juxta textum *in d. c. qualiter*: quem ex hoc textu exponunt, & limitant ibi Immola *in fine*, Abbas *nu.* 4. Felinus *nu.* 3. *verſ. Opponitur ulterius*, Marianus *nu.* 16. Duennas *regul.* 298. *limit.* 8. Maranta *de ordin. judic. cap.* 6. *num.* 26. Jul. Clarus *d.* §. *ult. quæſt.* 6. *num.* 4.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta, cui ut ſatiſfaciat Aretinus in præſenti, *nu.* 12. aſſerit Canonicos, de quibus in præſenti, non fuiſſe accuſatores, nec tales ab Innocentio judicari; ſed tantummodo denuntiatores: & quia inſcriptio attento jure canonico locum non habet in denunciatione, *cap. qualiter* 24. *ad fin. hoc tit.* verba illa hujus textus, *citra vinculum inſcriptionis*, quæ vulgò exponuntur, ideſt ante vinculum, ipſe accipit præter, ſeu extra vinculum, quaſi hoc caſu inſcriptioni locus non eſſet. 12 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Verum intellectus hic non ſolum repugnat proprietati verborum, verum menti ipſius Innocentii, qui intendit, & ſupponit Canonicos fuiſſe accuſatores; aliter enim ſi eſſent tantum denuntiatores, fruſtra ſe excuſarent, eo quod nuntius mandatum exceſſerit accuſando; & fruſtra Pontifex diceret eoſdem deſtitiſſe ab accuſatione, quod neceſſariò ſupponit eos accuſare, *l. deſtitiſſe* 10. *ff. de judic. l. non poteſt* 209. *de R. J.* & apertius refellitur Aretini ſententia, ſi ſeriò perpendatur integra hujus textus in præſenti tranſcripta. Quare hac omiſſa ſolutione dicendum eſt, accuſationem in præſenti caſu legitimè cum inſcriptione propoſitam non fuiſſe, & ita juxta ſupra tradita licet, & impunè potuiſſe Canonicos deſiſtere ab accuſatione. Nec intereſt, quod citatio præceſſiſſet, unde videtur, Canonicos Accuſationem deſeruiſſe. Nam reſpondetur in hac materia non attendi, nec conſiderari tantummodo, quod accuſatio pendeat, ſed quod inſtituta ſit per libellum in forma juris, cum prædicta inſcriptione; & conſequenter ſicut citatio non requiritur, ita nec ſufficit per ſe, niſi præcedat ſolemnis inſcriptio. Nec obſtat, quod ſi accuſator deſiſtere poſſit poſt citationem, jam daretur eidem occaſio vexandi adverſarium per citationem; & inſuper infamandi eum de crimine. Quia reſpondetur, quod licèt ſi poſt citationem deſiſtens non incidat in pœnam Turpilliani, quæ ante inſcriptionem non habet locum; nihilominus in expenſis, & damnis ex citatione ſequutis condemnandus eſt, juxta dictam legem 3. *C. qui accuſare*, legem *eum quem* 79. *in princip. ff. de judiciis*, *c. calumniam*, *de pœnis*: docet Gloſſa 2. *in præſenti*, *verbo ſed videtur*. Et etiam actione injuriarum conveniri valet, juxta textum *in l. item apud* 25. §. *ait*, *verſ. Si quis libello*, *ff. de injuriis*. Quod ſi inſtes, in præſenti caſu Canonicos poſt citationem deſiſtentes nullatenus condemnari, immò Innocentium aſſerere ex juris permiſſione non eſſe illis imputandum, quod deſiſtere voluerint, ut habetur *in d. verſ. Quia verò*. Reſpondet Gloſſa, Canonicos excuſari ab ejuſmodi condemnatione, quia nuncius ab eis miſſus crimen deferendo exceſſit mandatum, cum ipſi numquam accuſare intenderent. Quæ

Digitized by Google

Gloſſæ ſolutio communiter refellitur ab Abbate *in præſenti num.* 5. Anania *nu.* 7. ex quorum mente dicendum eſt, Canonicos non fuiſſe condemnatos in expenſis, quia Archiepiſcopus ad eorum petitionem citatus non fuit, ſed tantum à Cœleſtino III. Innocentii prædeceſſore ex officio citatus: qua ſententia admiſſa, ceſſat alia difficultas, cur videlicet Cœleſtinus contra legem 2. *verſ. ex longinquo, C. de exhib. reis*, Archiepiſcopum citaverit, antequam accuſatores accuſationi inſcriberent. Cui difficultati non ſatisfaciunt Abbas *nu.* 2. Aretinus *nu.* 2. qui aſſerunt, dictum verſiculum *ex longinquo*, non ſervari in Curia Romana. Verius dicendum eſt, textum illum agere de citatione ad inſtantiam, & petitionem accuſatoris, ut notat Gloſſa *ibi, verbo Aſſenſus*; non verò de citatione facta officio judicis. Nec tandem obſtat textus *in Authent. qui ſemel, C. quomodo & quando*, ubi poſt citationem non licet actori deſiſtere. Nam reſpondetur, textum illum tantum procedere in cauſis civilibus, non verò in criminalibus, ut docuerunt Innocent. & Cardinalis in præſenti, quos ſequitur Anania *nu.* 8. Videndus Donel. *lib.* 21. *cap.* 5.

13 Diſſolvitur ſecunda difficultas. Nec obſtat ſecunda difficultas ſupra expenſa, pro cujus ſolutione diſtinguendum eſt. Aut enim agitur de eo, qui accuſare omittit, & non vult accuſationem inchoare, qui pœnitentia ductus, re integra poteſt accuſare, *d. l.* 3. *verſ. ſi is cujus*. Idemque dicendum videtur in eo, qui poſt propoſitam accuſationem, ante inſcriptionem licitè deſiſtit. Aut agitur de illo, qui poſt accuſationem deſiſtit eo tempore, quo deſiſtere non poteſt, & tunc in Turpilianum incidens amplius accuſare nequit, *d. l.* 2. *l. quæſitum, in fine, l. abolitionum* 16. *C. ad l. Jul. de adult.* Si autem deſiſtat licitè, ideſt poſt inſcriptionem, ſed præcedente abolitione publica, vel legali, poterit accuſationem repetere, juxta terminos legis 3. §. *ult. in fine, ff. hoc tit. l. ſi cui* 7. *l. ſi interveniente, ff. ad Turpil.* ſecus verò ſi privata præcedat abolitio, *l. mulier*, §. *ult.* ubi Gloſſa, *ff. ad Turpil. l.* 1. *C. de abolit.* Ubi autem quis ante inſcriptionem licitè deſiſtit, & inſuper legitimè interrogatus, an velit proſequi accuſationem, noluit, vel dixit ſe ulterius non accuſaturum, licèt poſtea etiam re integra accuſare velit, non eſt audiendus. Quo caſu procedit hic textus *in verſ. Nos igitur*; ſiquidem in ejus ſpecie Canonici per Pontificem interrogati reſponderunt, accuſare nolle. Sic etiam procedit textus *in d. l. accuſatione*, ſi expendas verba illa: *A qua diſcedere te profeſſus es.* Conſonat regula legis *quæritur* 14. *verſ. Remittentibus, ff. de ædili. edict.* Sic planè non excluduntur in præſenti Canonici ab accuſatione, nec ſilentium iiſdem perpetuum imponitur ex eo tantum, quod deſtiterunt; quia cum ante inſcriptionem, & per conſequens illicitè fecerint, nihil erat eis imputandum, ac proinde nec excludendi erant. Arcentur ergo ab accuſatione, quia interrogati per Pontificem dixerunt ſe accuſare nolle: in quo ſenſu Innocentius dum *in verſ. Nos igitur*, eos excludit, non expendit præcipuè deſiſtentiam, de qua *in verſ. ſequenti*: ſed interrogationem, & reſponſionem eorum; & ſic non ſatis probat textus hic eam concluſionem, ad quam expenditur, & commendatur per Abbatem *num.* 4. & ſimiliter dum Pontifex *in d. verſ. Nos igitur*, Canonicos repellit, & perpetuum eiſdem ſilentium imponit, non procedit ſpecialiter in Romano Pontifice, ut exiſtimabat Felinus *hic*.

C A P U T XV.

Idem a *Salesburgen. Archiepiſcopo*

VEniens ad Apoſtolicam Sedem venerabilis f. n. *b* Pragen. *c* Epiſcopus inter alia propoſuit coram nobis, quod cum eſſet filius *d* Sacerdotis, in Eccleſiam Pragen. fuerat intruſus, & contra ejuſdem Eccleſiæ *e* privilegium Imperiali ei liberalitate conceſſum, & per Sed. Ap. confirmatum, homagium dil. f. n. Duci *f* Bohemiæ præſtitit, ac regalia *g* recepit ab eo, ſic ſubjiciens Pragen. Eccleſiam ſervituti. *Et infra*: Unde nos prædictum Epiſcopum ad feſtum Reſurrectionis Dominicæ proximò præteritum peremptoriè meminimus citaviſſe. Idem verò Epiſcopus per nuncios, & litteras ad ſuam excuſationem viarum diſcrimina, *h* conſecrationem chriſmatis imminentem, & quod filius nobilis viri Bohemiæ Principis eſſet per ipſum baptizandus tunc temporis allegavit. Licèt autem excuſationes hujuſmodi, ſicut erant, frivolas exiſtimantes, ipſum reputaverimus contumacem, nec *i* procuratores ejus in cauſa poſſemus recipere criminali: eis tamen dil. fil. n. G. ſancti Angeli, & H. ſancti Euſtachii Diac. Card. conceſſimus auditores, ut ſi poſſent, illum aliquatenus excuſarent. Cumque prædictus A. Coram eis repetiiſſet objecta, ei fuit ex adverſo reſponſum, quod cum olim ſuper hoc ad ven. f. n. Magdeburgen. Archiepiſcopum litteræ fuerint impetratæ, idem A. qui contra Epiſcopum ſolus agebat, in objectorum ſe videns probatione deficere, depoſitis veſtibus, & pedibus nudis, ad pedes ejus humiliter ſe proſternens veniam poſtulavit, & quod adverſus eum calumnioſè proceſſerat, eſt confeſſus. Cæterum cum ſuper hoc mandato ſtare ejuſdem Archiepiſcopi juraviſſet, ipſe præcepit eidem ſub debito præſtiti juramenti, ut contra eumdem Epiſcopum de cætero talia proponere non auderet, Nos igitur intellectis per Card. eoſdem, quæ fuerunt hinc inde propoſita, cum nobis expreſſius ipſius A. confeſſione conſtaret, ipſum juramentum præſtitiſſe, ac tale recepiſſe mandatum, ſuper impetitione dicti Epiſcopi ſilentium ei duximus imponendum: propter contumaciam tamen Epiſcopo citationem, & purgationem propter infamiam indicentes.

N O T Æ.

1 a SAleſburgen.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. præſens Decretalis miſſa eſt Adalberto Regi Bohemiæ, cujus tempore intruſi fuerunt in eadem Eccleſia Henricus Præpoſitus, & Conradus 3. ut refert Bucelinus *tom.* 1. *Germaniæ*, *fol.* 43. De hac Metropoli nonnulla notavi *in capit.* 1. *de conjug. ſervor.*

2 b *Pragenſi.*) Pragenſis civitas eſt Regni Bohemiæ, in qua primus Boleslaus II. cognomento Pius, Dux Bohemiæ, & Moraviæ, facultatem inſtituendi proprium Epiſcopum à Pontifice Joanne IX. & Othone I. Imperatore impetravit anno Chriſti 967. qui Metropolitano Moguntino ſubjectus, ab eo conſecrationem acciperet, ab Imperatore verò regalia, ut referunt Agecius *in chron. Bohemiæ*, ibi: *Anno 966. in Quadrageſima mittitur ſolemnis legatio à Boleslao Duce, & univerſo Bohemorum Clero ad Othonem Imperatorem, ut Majeſtatem ejus nomine Ducis, & totius populi ſupplicent pro licentia Epiſcopi conſtituendi, & ut Majeſtas ejus velit conſentire, ut Pragæ fiat reſidentia Epiſcopalis.* Quo voto Boleslaus potius elegit Dethmarum in Epiſcopum natione Saxonem, ut teſtatur Dubravius Olomucenſis Epiſcopus, ibi: *Joannes IX. Romanus Pontifex nominandi Pragæ Præſulis Boleslao poteſtatem faciebat, atque is Dethmarum quemdam à Saxonia oriundum, de ſententia omnium Sacerdotum primum in Bohemia Antiſtitem nominavit, cur æque habuit, ut ſolemniter, & more aliorum in Germania Pontificum à Moguntino Præſule, tamquam ſuo Metropolita, inauguraretur, utque regalia ab Othone Cæſare acciperet.* Referunt Aubertus Mireus *de rebus Bohemiæ cap.* 7. Goldaſtus *de Regibus Bohemiæ lib.* 5. *cap.* 4. notavi *in cap.* 9. *de exceptionibus*.

c *Epiſcopum.*) Danielem videlicet, qui prius fuerat Uladislai Regis Capellanus. 3

d *Filius ſacerdotis.*) Et ita irregularis, & ut illegitimus, incapax erat Epiſcopatus, juxta tradita *in cap. cum in cunctis, de elect.* 4

e *Privilegium.*) Epiſcopi enim Pragenſis, Olomucenſis, Uratislavienſis Regi Bohemiæ non præſtant homagium, ſed tantum fidelitatem promittunt, ex pacto Calixti Papæ & Henrici V. Imperatoris, ut ex aliis narrat Goldaſtus *de Regibus Bohemiæ lib.* 5. *cap.* 3

f *Ducis Bohemiæ.*) In aliis libris legitur *Regis*; & rectè, nam ab anno 1088. ſeu 1061. Uratislaus Dux Bohemiæ, ab Hen-

Digitized by Google

Henrico IV. Imperatore Rex creatus fuit, licet regius deinceps honor ad an. 60. intereeptus fuerit: & poſtea Uladislaus II. à Friderico Barbaroſſa Imperatore Rex Bohemiæ creatus fuerit: ſed poſt ipſum denuo interregnum fuit uſquedum anno 1197. Primislaus, dictus Othocarus, Uladislai Regis filius, à Philippo Imperatore manu propria coronatus Moguntiæ in conventu Principum, tertius Rex Bohemiæ fuit, de quo agitur in præſenti, ex quo tempore regia dignitas in ea provincia continuata eſt, ut refert Aubertus Mireus *cap. 2. de rebus Bohemiæ*.

g *Regalia recepiſſet.*) Juxta morem, quem retuli, & illuſtravi *in cap. 1. de elect.*

h *Conſecratione chriſmatis.*) Quæ neceſſario facienda eſt ab Epiſcopo in feria quinta majoris hebdomadæ, ut probavi *in cap. quanto, de conſuetud.*

i *Procuratore ejus.*) Ad excuſationem delicti; nam 6 ad proponendas cauſas abſentiæ etiam in judicio criminali procurator admittitur, *l. ſervum 33. ff. de procurat. l. reos, C. de accuſat.* Salcedo *in praxi, cap. 151.* quod late expoſui *in cap. tuæ, de procurat.* & textum hunc illuſtravi *in cap. nimis, de jurejur.*

CAPUT XVI.

Idem *Sancti a Fridiani Priori, & Magiſtro B. Canonico Piſan.*

SUper his, de quibus nos conſulere voluiſtis, inquiſitioni veſtræ breviter reſpondemus, quod tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accuſando. Quando crimen in modum denunciationis opponitur, ad denunciationem non eſt inſcriptio neceſſaria: ſed cùm in modum accuſationis objicitur, oportet inſcribi, quoniam ad depoſitionem inſtituitur accuſatio, ſed ad *b* correctionem eſt denunciatio facienda. Cùm autem excipiendo fuerit crimen objectum, diſtinguendum eſt, quare opponatur, & quando: ſi autem objicitur ut ab accuſatione, vel teſtificatione aliquis repellatur, non eſt inſcribi neceſſe: ſed cùm opponitur, ut quis à promotione officii, vel beneficii excludatur, ſi ante confirmationem objicitur, non cogitur quiſquam inſcribere, quia crimen hoc modo probatum impedit promovendum, ſed non dejicit jam promotum. Poſt confirmationem verò, cùm ſcilicet promovendus fuerit aliquis, aut conſecrandus, quia ab obtinendo repellit, & dejicit ab obtento, ad extraordinariam quidem pœnam ſecundùm arbitrium diſcreti Judicis, citra vinculum tamen inſcriptionis eſt excipiens adſtringendus, ſi defecerit in probando: pro eo, quod crimine ſic probato, perdit quod per electionem, & confirmationem ei fuerat acquiſitum, ſed ob hoc prius habitum non amittit: licet enim agatur de crimine, non eſt tamen hujuſmodi quæſtio criminalis. Unde per *c* procuratorem poteſt rite tractari. Clericus autem, qui pro eo, quod variaverat, & vacillaverat coram nobis, de mandato noſtro captus eſt, & detentus, infamiam non incurrit. Cæterùm volumus, & præſentium vobis auctoritate mandamus, ut ſuper inquiſitionis articulis, tam de fama electi, quàm litteris contra eum ſub nomine longe majoris, & ſanioris partis Capituli deſtinatis cogatis teſtes, qui nominati fuerint, perhibere teſtimonium veritati.

NOTÆ.

a *SAncti Fridiani.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 3.* & *in cap. ſuper his, de pœnis, cap. ſuper his, de teſt. cogend.* ubi extant aliæ partes hujus textus. Ejus hiſtoriam retuli *in cap. tam litteris, de teſtibus.*

1 b *Ad correctionem eſt denunciatio.*) Nam cùm per viam exceptionis crimen objicitur in judicio civili, ut *c. ſi conſtiterit 12. cap. ad petitionem 22. hoc tit. l. Papinianus, §. filius, ff. de inoffic. teſtam.* non agitur principaliter ut quis puniatur, ſed ut à judicio excludatur; quia exceptio eſt actionis excluſio, *l. 2. ff. de except. cap. 2. de ordin. cognit.* Nec tunc obſtat textus *in cap. item cum quis 4. de reſtit. ſpol.* ubi opponens exceptionem criminis contra agentem de ſpoliatione, non auditur, quia hoc modo criminaliter agi dicitur. Quia dicendum eſt, in eo textu crimen oppoſitum non fuiſſe per modum exceptionis, ſed principaliter agendo per viam reconventionis, & accuſationis, ut conſtat ex illis verbis, *objiciendo crimen agere non poteſt*, ut docuit Berojus *in cap. 1. de judiciis, num. 73.* Aliquando tamen & qui crimen oppoſuit per modum exceptionis, ſi in ejus probatione defecerit, punitur, ut *in cap. 1. §. adjicienter, de elect. in 6.*

c *Procuratorem.*) Quia alias ſi judicium eſſet criminale, non admitteretur, juxta tradita *in cap. tua, de procurator.*

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Accuſatus criminaliter ad vindictam, inſcribere debet; denunciator vero non item.* Probant eam textus *in cap. non probaveris, cap. mandaſti 10. 2. q. 5. cap. quiſquis, cap. qui crimen 2. qu. 8. cap. 8. 3. quæſt. 9. cap. nullus, §. inſcriptio, 4. quæſt. 4. cap. qui calumniam 5. qu. 6.* Synodus Conſtantinopol. *can. 6.* ibi: *Quam ſimili pœnæ accuſatores inſcribant, ſubituri eam, ſi quid per calumniam intendant.* Et *l. 3. l. ſi cui 7. ff. de accuſat. l. ſi quis 8. C. eod. tit. l. 2. §. penult. ff. ad leg. Jul. de adult. l. ult. ff. de furtis, l. ſi quis obrepſerit 99. ff. ad leg. Cornel. de falſis, l. 1. C. ad Turpil. l. ult. C. de injuriis, l. 2. C. de exhib. reis, l. 3. C. de his qui accuſare, l. 4. C. Theodoſ. de cuſtod. reor. leg. 1. C. Theodoſ. de accuſ.* ibi: *Nullus ſecundum juris præſcriptum crimen, quod intendere propoſuerit, exequatur, niſi ſubeat inſcriptionis vinculum.* Et *l. 8. 9. 14. & fin. eod. tit. l. 8. eod. C. de famoſis libellis.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Ant. Auguſt. *in epit. juris, lib. 30. tit. 15.* Fornerius *in notis ad Caſſiodorum lib. 6. epiſtol. 15.* Ant. Matthæus *de crimin. ad tit. de accuſat. cap. 6. per totum*, Petrus Herod. *lib. 1. Pandect. tit. 5. c. 12.* Bignonius *in not. ad veteres formul. cap. 29.* Paulus Idumay *in notis ad Innoc. III. lib. 2. epiſt. 201.* Scipio Gent. *ad Apulei. apolog. cap. 2. fol. 14.* Vultejus *de judic. lib. 2. cap. 4. & 5. num. 253.* Ant. Auguſt. *in notis ad can. Hadriani, cap. 7. tom. 9. Concil. Binii*, Revardus *ad leges 12. Tabul. cap. 25. in princ.* Cujac. *in l. 6. C. de accuſat.* Hunnius *ad Treutl. vol. 1. diſp. 12. qu. 56.* D. Joannes Vela *de modo procedendi, cap. 5. num. 26.* P. Gregorius *lib. 32. ſyntag. cap. 7. num. 6. & lib. 5. partit. tit. 9. cap. 4. num. 3.* Oſvald. *lib. 18. Donel. cap. 10. littera D*, D. Joannes Suarez *de leg. Aquil. lib. 1. cap. 2. num. 20.* Briſſonius *lib. 1. ſelect. c. 1.* Turturet. *diſſert. 43. jurid.*

3 Traditur ratio dubitandi.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Valde Reipublicæ intereſt, ut delicta non maneant impunita, & ſint qui crimina deferant, reoſque in judicio accuſent, *l. inde Neratius*, cum vulgatis, *ff. ad l. Aquil.* Sed ſi accuſator cogatur inſcribere, & ita pœnæ talionis ſe ſubjicere, nemo audebit accuſare, cum facile abſque propria calumnia poſſit in accuſatione deficere, aut quia non plene probavit, propter repulſionem teſtium, aut imperitiam advocati; vel quia teſtes à potentiori adverſario ſubornati verum teneant: igitur ne delicta maneant impunita, cogi non debent accuſatores ad inſcribendum accuſationi cum ſui capitis aperto periculo. Deinde ea pars aſſertionis, ubi docetur, denunciatores inſcribere non debere, difficilis redditur; nam delatores criminum, ſi quos per calumniam denunciaverint, puniuntur, *l. 2. in princip. §. D. Pius, l. Senatus 15. §. 1. & 2. l. res quæ 22. §. ult.* cum duabus legibus ſequentibus, *ff. de jure fiſci*: late probat Amaya *in l. 1. C. de delat. num. 19.* Igitur in hac parte nulla eſt differentia inter delatorem, & accuſatorem.

4 De inſcriptione, & ſubſcriptione.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, jure civili Romanorum certam fuiſſe formam exercendorum judiciorum publicorum, quam recenſet eruditus Briſſonius *lib. 2. ſelect. c. 1.* licet poſtea extraordinarie quæri de criminibus cœpiſſet, ut teſtantur Conſulti *in l. ordo, ff. de public. judic. l. in Senatuſconſultum, §. 1. ff. ad Turpil. l. 1. §. ult. l. hodie, ff. de pœnis.* Et primo, qui alium accuſare volebat, deferebat ad Prætorem,

Digitized by Google

rem, vel eum qui juriſdictioni criminali præerat, nomen rei, petens ut inter reos reciperetur: & ſi præſens erat reus, vocabat, ducebatque eum ad Prætorem: ſi vero abeſſet, delato nomine, atque inſcriptione facta, reos citabatur, exhibebaturve. Tacitus *lib. 2. annal.* ibi: *Marcus Vivius nuntiavit Piſoni, ut Romam ad dicendam cauſam veniret: ille eludens reſpondit adfuturum, ubi Prætor, qui de veneficiis quæreret, reo, atque accuſatoribus diem prædixiſſet.* Seneca *in apolog. col.*: *Ducit illum ad tribunal Æacii: is lege Cornelia, quæ de ſicariis lata eſt, quærebat: poſtulat nomen recipi, edit ſubſcriptionem, occiſos Senatores 30. Equites Romanos 315.* Cicero 4. in Verrem: *Hic tum repente Pacilius quidam homo egenus, & levis accedit: ait, ſi liceret, nomen abſentis deferre ſe velle. Iſte vero, & licere, & fieri ſolere, & ſe recepturum.* Sequebatur inſcriptio, quæ nihil aliud eſt, quàm profeſſio accuſatoris, qua profitetur ſe exempli gratia Titium deferre ex lege Aquilia; eumque reum à ſe peractum iri. Et licet inter inſcriptionem, & ſubſcriptionem accuſationis nihil intereſſe exiſtimet Vultejus *de judiciis lib. 2. cap. 4. num. 119.* quia ſubſcriptio pro inſcriptione ponitur *in l. ſi cui 7. ff. de accuſ. l. ſi obrepſerit 29. ff. ad l. Cornel. de falſis, l. ſi quis ſervor, C. de accuſat.* & promiſcue accipiantur *in l. ult. ff. de privat. delict. l. fin. ff. de furtis, l. Aithales 24. ff. ad leg. Cornel. de falſis, l. 2. Cod. ad Turpil.* Tamen verius eſt, multum intereſſe inter ſcribere, & ſubſcribere. Inſcribere dicitur accuſator, cum reum ſe aliquem facere alicujus criminis profitetur libello: quæ inſcriptio libelli appellatur, & ejus forma extat *in l. libellorum, ff. de accuſat.* in Gloſſa Baſilic. *lib. 60. tit. 42.* inter veteres formulas Marculfi *cap. 29.* apud Apulejum *in apolog. cap. 2.* & ex cujuſdam monachi ſchedis ita tranſcribit Briſſon. *lib. 5. formul. Ego ipſe adverſum te in rationibus publicis adſiſto: ſi te injuſte interpellavero, & victus exinde apparuero, eadem pena, quam in te vindicare pulſavi, me conſtringo, atque conſcribo partibus tuis eſſe damnandum, & pro rei totius firmitate manu propria firmo, & bonorum virorum judicio roborandum dabo.* Subſcribere eſt confirmare inſcriptionem, cùm is qui libellum dedit, vel alius pro eo, ſi litteras neſciat, ſubſcribit ſe profeſſum eſſe, ut *in d. l. 3.* & hæc ſubſcriptio eſt quaſi vinculum, quo ſe accuſator ad pœnam talionis obligat, ſi temere, & falſo accuſaverit, aut reum peregerit, *leg. ſi cui crimen, ff. de accuſat. l. 11. C. Theod. de accuſationib. leg. 8. C. Theod. de juriſd.* notavit Balſamon *in can. 131. Synod. Carthag.* Ideò libellum hunc vinculum talionis dixit Carnot. *epiſt. 51. & 138.* & ita idem eſt qui inſcribit, & ſubſcribit, licet olim alius eſſet qui reum deferebat, & inſcribebat, alius qui ſubſcribebat; quales erant cauſidici, qui ſe accuſatori jungebant, vel jurandi, vel obſervandi gratia, ut Aſconius notat 1. in Verrem: *Subſcriptores dicuntur*, inquit, *qui adjuvare accuſatorem cauſidici ſolent, quos oportet ſummiſſius agere, quàm dicat ille, quem ſequuntur. Nec ſolum chartarum cauſa, atque juvandi accuſatoris adhiberi ſolent, ſed etiam ut ne facile corrumpatur.* De hoc ſubſcriptore Cicero loquitur in epiſtola ad Q. Fratrem Gabinium: *De ambitu reum fecit P. Sylla, ſubſcribente privigno Memmio,* Tacitus *lib. 1. annal. Nec multo poſt Grannium Marcellum Prætorem Bithyniæ Quæſtor ipſius Cepio Criſpinus Majeſtatis poſtulavit, ſubſcribente Romano Hiſpone.* Idem Cicero *1. Verr.* ibi: *Ipſe nihil eſt, at venit paratus cum ſubſcriptionibus exercitatis, & diſertis: eſt tamen hoc aliquid, tametſi non eſt ſatis: omnibus enim in rebus is, qui princeps in agendo eſt, ornatiſſimus & paratiſſimus eſſe debet.* Et mox: *Cuſtodem*, inquit Cælius Tullio, *me apponite. Quid? mihi quammultis cuſtodibus opus erit, ſi re ſemel ad meas capſas admiſero? qui non ſolùm, ne quid enunties, ſed etiam, ne quid auferas, cuſtodiendus ſis.* Eleganter Symmachus *lib. 1. epiſt.* ibi: *Quid ſit conditionis inſcriptio, noſtis præ cæteris; proviſum eſt enim, ne quis temere in alieni capitis diſcrimen irrueret, niſi ſe idem prius pœnæ ſponſione vinciret.* Ad quod reſpicit textus *in l. penult. C. de accuſat.* in illis verbis: *In cauſis criminalibus dignum eſt, ut inſcriptiones proponant, quæ videlicet magnitudinem ſceleris, tempuſque deſignent, ut alterutram partem digna ſecum tenere poſſit auctoritas.* Alterutram partem, inquiunt Imperatores, hoc eſt accuſatorem, vel reum; accuſatorem, ſi fefellerit; reum vero, ſi accuſator vera detulerit, *l. non prius, C. de calumniat.* Cujus etiam inſcriptionis ſingularis locus extat *in l. cauſas, Cod. Theod. de juriſd.* Et quia accuſator ſeſe inſcribebat ad eamdem pœnam, ſeſe ad pœnam talionis adſtringere dicebatur. Eleganter Feſtus Pompejus ibi: *Talionis mentionem fieri ait Verrius hoc modo: Si membrum rupſerit, ni cum eo pacit, talio eſto. Nec id quid ſignificet, indicat: puto quia notum eſt; permittit enim lex parem vindictam.* Iſidorus *lib. 5. etymol. cap. 27.* Gellius *lib. 2. noct. cap. 1.* quo reſpexerunt Damaſus Papa *epiſt. 3. ad Stephanum Archiep.* Adrianus Papa *can. 48.* ibi: *Qui crimen objicit, ſcribat ſe probaturum revera, ut ibi cauſam agat, ubi crimen admittit: ut qui non probaverit quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipſe patiatur.* Ex quo emendandus eſt Gratianus, qui falſo retulit canonem hunc *in cap. fin. 3. qu. 6.* per hæc verba: *Qui crimen objicit, ſciat ſe probaturum: revera ibi cauſa agatur, ubi crimen admittit.* Cùm tranſcribere deberet pro verbo *ſciat*, verbum *ſcribat*, ut notavit Ant. Auguſt. *in notis ad canonem 98. Hadriani Papæ*, & *lib. 1. de emendatione Gratiani, dial. 14.* de qua talionis pęna accipere poſſumus celebre decretum Damaſi Pontificis relatum inter ejus decreta, *tom. 1. Concilior. p. 1. pag. 512.* in illis verbis: *Si quis Epiſcopum, aut presbyterum, aut diaconum falſis criminibus impetierit, vel accuſaverit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei eſſe communionem.* Quę verba de adulterii crimine eſſe accipienda exiſtimamus ideò, quia pœna hæc primis illis Eccleſiæ temporibus pro adulterio imponebatur, *can. 7. Concil. Ancyrani.* D. Cyprianus *in epiſt. ad Antonium Epiſcopum, cap. 64. & 65. Concil. Illiber.* ubi probavi: notavit Scipio Gentil. *ad Apolog. Apuleii ind. cap. 2.* Etiam ſciendum eſt, accuſatorem in alia inſcriptionis parte cavere debere ſe perſeveraturum in judicio uſque ad ſententiam. Quæ cautio non per ſimplicem repromiſſionem datur, ſed fidejuſſoribus præſtitis, *leg. 7. §. 1. ff. de accuſat. l. 3.* ibi: *Fidejuſſor de lite exercenda adhibitus fuerit; C. de accuſat. l. 1. & 2. Cod. ad Turpil.* atque hujuſmodi fidejuſſoris meminit Paulus *in l. poſt legatum 5. §. ſunt qui putant, ff. quod legat.* & hanc cautionem olim ante vocationem in jus, una cum inſcriptione præſtari ſolitam fuiſſe, conſtat *ex d. leg. 1. Cod. ad Turpil.* Et licet hæc cautio jam exoleverit, optima tamen ratione olim inducta fuit, ut temeritas accuſatoris etiam damno pecuniario coerceretur. Habebat enim hæc cautio aliam partem, de cuſtodia videlicet rei accuſati, ſeu ejus modo, quam proſequitur Vultejus *de judiciis lib. 2. cap. 5. num. 142.*

Sunt tamen certi caſus, in quibus inſcribere accuſator non cogitur. 5 Exceptiones præſentis textus. Et primo in levioribus delictis, quia audiuntur, & diſcutiuntur de plano, abſolutis videlicet reis, ſeu fuſtibus caſtigatis; ſervis vero flagello verberatis, *leg. levia 6. ff. de accuſat. l. unius 18. §. ult. ff. de quæſt. leg. nequaquam 9. §. de plano, ff. de officio Proconſul.* in gravioribus verò, quia de vita, & fortunis hominum agitur, ideò major obſervatio ſolemnium deſideratur: leviora autem, quæ non ita magni præjudicii ſunt, de plano diſcuti debent. Deinde ceſſat inſcriptio, cum mulier ſuam, ſuorumve injuriam proſequitur, *leg. de crimine 12. Cod. qui accuſare*: quod & in delatoribus obſervatur, qui ſuam, ſuorumve injuriam proſequuntur, *leg. deferre 18. §. ſed ſi communem, leg. filius 38. §. fin. leg. delator 44. ff. de jure fiſci, leg. ex libertate 26. ff. de liberal. cauſa.* Vel ſi parentes mortem liberorum, aut contra liberi necem parentum exequantur; cum enim eo caſu ceſſet calumnia, Senatuſconſultique Turpiliani pœna, *leg. 2. & 4. Cod. de calumn. leg. ult. ff. de public. judic. leg. in Senatuſconſulto 15. 1. eos, ff. ad Turpil.* ad quid inſcriptio? De marito accuſante adulteram, dicemus *in cap. maritis, de adulteriis.* Item ceſſat inſcriptio, cùm quis crimen in adverſarium retorquet, quia quamvis eo ipſo actoris partes ſuſtinere videatur, inſcriptione tamen non oneratur, argumento legis *2. §. ſi publico, & ſequent. ff. ad leg. Jul. de adult. leg. qui cum major 14. §. libertus, ff. de bonis libert.* & expreſſe in hoc textu ab Innocentio docetur, quia non vere accuſat, qui retorquet crimen, cùm innocentiæ dumtaxat defendendæ gratia faciat. Quintilianus *lib. 7. inſtit. cap. 3.* ibi: *Sed ſi quando in partibus laborabimus, univerſitate pugnandum eſt, ſive invicem accuſant, ſive crimen reus ultra accuſationem in adverſarium reſtituit, ut Roſcius in accuſatores ſuos, quamvis reus non fuiſſet; non enim tunc eſt accuſatio, ſed defenſio.* Quare cum Senatuſconſulto Syllaniano præmium præſtetur ei, qui ex familia ſervorum cædem domini indicaverit, vel accuſaverit, *leg. in lege 25. ff. ad Syllan.* non videtur accuſare, ut præmium conſequatur, qui in alium, cùm argueretur, crimen detorſit, *l. 3. §. utrum 14. ff. ad Syllan.* ubi pro *vindicaſſe*, legendum eſſe *judicaſſe*, notarunt Ant. Auguſt. *lib. 2. emend. c. 19.* Cujac. *lib. 18. obſerv. c. 22.* cujus textus argumento docet ex aliis Amaya *ad tit. de dilat. n. 32.* quod ſi præmium ex ſtatuto proponatur occidenti bannitum, & aliquis eum occiderit, non ultro, ſed defendendo, non aſſequitur præmium, quia lex non conſiderat, quod caſu evenit, ſed quod principaliter fit, *l. ſi quis nec cauſam, ff. ſi certum petatur, l. qui injuria 53. ff. de furtis*; nec lex voluit præmio afficere illum,

Digitized by Google

ſum, qui non ut illi pareret, ſed potius ob propriam defenſionem id efficit, *l. unum 67. §. ſi de Falcidia, ff. de legat. 2. l. 2. ff. de condit. & demonſt.* Alias quoque exceptiones aliqui deducunt *ex l. ne quis 6. C. de Judæis, l. 4. C. de apoſtatis, l. 4. C. de hæretic. l. ea quidem 7. Cod. de accuſat.* ſed non recte, ut probat Ant. Matthæus *ad tit. de accuſat. cap. 6. in fin.* Illud tamen notandum eſt, tantùm hanc inſcriptionem locum habere in judiciis criminalibus, ſive ordinariis, ſive extraordinariis: in judicio autem civili, quamvis de crimine agatur, non cogitur accuſator in crimen ſubſcribere; quoniam in eo pecuniariter agitur, *l. ult. ff. de privat. delict. l. fin. de furtis, l. is cui 4. §. ſi vero, Cod. de ſportul.* quamvis Bignonius *in notis ad veter. formul. cap.* 20. ex eo probet, etiam in cauſis civilibus pro expenſis ſubſcriptionem deſiderari.

6 Traditur decidendi ratio.

Ratio autem cur ita diligenter hęc inſcriptio in accuſatione deſideretur, ex eo provenit; nam cum grave ſit aliquem in judicio criminali, in quo plerumque de vita agitur, accuſari, compeſcenda erat accuſatorum injuria, ſive ut loquitur Ulpianus *in l. fin. ff. de furtis*, temeritas agentium coercenda, ut ita non facile quis proſiliat ad accuſationem, cùm ſciat inultam ſibi accuſationem non futuram, *l. ſi cui 7. ff. de accuſat.* Siquidem per hanc inſcriptionem obligat ſe fidejuſſoribus datis ad proſequendum judicium, *l. qui crimen, C. qui accuſare, l. 2. §. ex iniquo, C. de exhibend. reis.* Et etiam profitetur ſe probaturum crimen delatum, alias pœnam eamdem, quam meretur crimen illud, ſubiturum, *cap. quiſquis, cap. qui crimen 2. q. 3. cap. nullus, §. inſcriptio 4. quæſt. 4. d. l. 2. C. de exhib. reis.* Ad quam Theodoſii conſtitutionem reſpexit Symmachus *lib. 10. epiſt. 63. ad Theodoſ.* ibi: *Quid habeat conditionis, inſcriptio, noſtis præ cæteris: proviſum eſt enim, ne quis temere in alieni capitis diſcrimen irrueret, niſi ſe idem prius pœnæ ſponſione vinciret.* Quod autem ſcripſit Theodoſius *in d. l. 2.* accuſatorem videlicet ſubſcriptione facta, *ſe vincire reciprocæ pœnæ*, ita accipiendum eſt, quod ſubjiciat ſe talioni, & ſimili ſupplicio, ut idem Theodoſius expreſſit *in l. ult. C. de calumn. l. ult. C. de accuſat.* notavit D. Joan. Suarez *ad l. Aquil. in apparat. cap. 2. num.* 22. Gothofr. *in l. 5. C. Theodoſ. de accuſat.* Sic ergo cum hoc periculo capitis ſui accuſator facile à falſa accuſatione retrahetur, & ea quæ probare non poterit, in alterum non conjiciet, potiuſque in privatis delictis eliget agere civiliter (in quo judicio non exigitur inſcriptio,) quàm criminaliter: unde meritò Innocentius in præſenti docet, accuſatorem debere in accuſatione inſcribere, quia agit ad pœnam, & vindictam; denunciatorem verò non teneri ſubſcribere, quia tantum correctionem intendit: nec eum, qui retorquet crimen, quia potius excipiendo, ut ſe defendat, quàm ut accuſet, facit.

7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta, quæ adeo efficax eſt, ut ab hac inſcriptionis ſolemnitate, atque pęna talionis receſſum ſit hodie generali conſuetudine, ut probant Scaccia *de judiciis c. 15. n.* 14. Anguianus *lib. 2. de legibus, c. 7. n.* 24. quod ea potiſſimum ratione factum ait Gaillus *lib. 1. de pace publ. c. 9. n.* 3. ne metu propriæ ſalutis quis ab executione criminis, id eſt ab accuſatione, deſiſtat, & ſic etiam ſceleratiſſimi impuniti remaneant. Sed licet jure prætorio pœnam talionis abrogatam fuiſſe cenſeant Gaillus *d. cap. 9. n.* 3. Menoch. *de arbitr. lib. 1. qu. 79. nu.* 5. per textum *in §. pœna, Inſtit. de injuriis;* merito eos refellit Vulterius *de judic. lib. 2. cap.* 4. Conſtat tamen hujus inſcriptionis neceſſitatem aliquando remiſſam fuiſſe *ex l. 5. C. Theodoſ. de accuſat.* idque Antonini Imperatoris reſcripto cautum fuiſſe teſtantur Valens, Gratianus, & Valentin. *in l. fin. C. Theodoſ. ad leg. Cornel. de falſis*; tametſi Juſtin. eo ipſo quod hæc reſcripta in ſuum Codicem non retulit, neceſſitatem priſtinam hujus inſcriptionis reſtituiſſe videatur. Et licet generali conſuetudine hodie hæc inſcriptio ab uſu forenſi deſiiſſet, non tamen ideo impunitus remanet, qui per calumniam accuſavit, immo extra ordinem arbitrio judicis punitur uſque ad pœnam talionis in cauſis gravioribus, ut dicemus *in cap. 1. de calumn.* Nec obſtat quod de delatoribus dicebamus; nam denunciatores, de quibus agit Innocentius in præſenti, ideò non inſcribunt, quia ad correctionem tantum reum criminis deferunt: delatores verò ſpe præmii, & lucri id faciunt, *l. 2. in princip. ff. de jure fiſci.* Unde valde exoſi ſemper delatores fuerunt. Apud probos Imperatores, humani generis inimici dicuntur *in l. 2. Cod. Theodoſ. de delatoribus:* immo & variis pœnis afficiuntur, ut probavi *in can. 73. Concil. Illiber.* & illuſtrat Demſterus *ad Roſinum lib. 9. fol. 937.*

Sed adhuc præſenti aſſertioni obſtat textus *in cap. 2. de calumn.* ubi denunciator per calumniam pœna ſuſpenſionis punitur: ergo quia non tantum accuſator, verum & denunciator ſubſcribere debet, cum deficiens in probatione criminis illati æquali pœna puniàtur. Cui difficultati ut ſatisfaciat Cardinalis ibi, docet denunciatorem in ea ſpecie non ad correctionem, ſed ad vindictam egiſſe: ideoque quia per calumniam detulit, à beneficio ſuſpendi. Sed hæc ſolutio quia nimis reſtringit textum illum, communiter à Doctoribus refellitur: quare ea omiſſa, verius dicendum eſt, denunciatores non teneri inſcribere, ſi ad correctionem tantum agant, ex præſenti textu, & *cap. licet*, infra *hoc tit.* Si autem ſe offerant probationi delictorum, ad eorumque inſtantiam procedatur ad inquiſitionem, quia tunc quodammodo accuſatorum partes ſuſtinent, puniuntur propter calumniam. Accedit quia *in d. cap.* 2. agitur de calumnia commiſſa à ſubdito erga Prælatum, quæ omnino punienda eſt, cùm alias facile ſubditi Prælatos ſuos, à quibus paſſim increpantur, objurganturque, diffamarentur falſis illatis criminibus. Nec intereſt, quod delator non inſcribit, quia non valet argumentum: Ergo non punitur; nam qui contra electum, & non confirmatum crimen excipit, non inſcribit; quia ad pœnam non agit, ex præſenti textu: & tamen ſi in probatione deficiat, punitur, *c. 1. de elect. in 6.* 8 Exponitur cap. 2. de calumniam.

Deinde præſenti aſſertioni obſtat textus *in can. 41. Concil. Altiſſiod.* in illis verbis: *Non licèt presbytero, nec diacono quemquam inſcribere, ſed in vice ſua, ſi cauſam habuerit, aut fratrem, aut quemcumque ſæcularem roget.* Ex quibus deducitur, non ſolum accuſatorem non teneri inſcribere, verum nec licere illi inſcribere. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, non licere ſacerdotibus laicos accuſare, *cap. ſicut 6.* ibi: *Sicut ſacerdotes, vel reliqui clerici à ſæcularium laicorum excluduntur accuſatione*, &c. niſi proteſtatione facta ſe pœnam ſanguinis non intendere, *cap. 2. de homicid. in 6.* Illuſtrant Covarr. *in Clement. ſi furioſus, part. 2. §. 5.* Gomez *lib. 3. variar. cap. 1. num.* 33. Iranco *de proceſſ. fol.* 268. Unde *in d. can.* 41. dum PP. aſſerunt, non licere presbytero, vel diacono quemquam inſcribere, accipiendi ſunt, id eſt quemquam accuſare, & inter reos criminum deferre: ſed ſi propriam presbyter proſequatur injuriam, vice ſua id eſt pro eo alius ſæcularis inſcribat, ut ita presbyter ab accuſatoris munere arceatur, & emendationem injuriæ ſibi illatæ aſſequatur: non ergo in eo canone improbatur ſolemnitas inſcriptionis, ſed tantum juxta veteres canones prohibent PP. presbytero, aut diacono laicos accuſare. 9 Exponitur can. 45. Concil. Altiſſiod.

CAPUT XVII.

Idem *Vercellen. Epiſcopo, & Abbati de* a *Cilicto.*

QUaliter, & quando debeat Prælatus procedere ad inquirendum, & puniendum ſubditorum exceſſus, ex auctoritate novi, & veteris Teſtamenti colligitur evidenter, ex quibus poſtea ſuper hoc proceſſerunt canonicæ ſanctiones. Legitur enim in *b* Evangelio, quod ille villicus, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius, audivit ab illo: Quid eſt hoc, quod audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, jam non poteris villicare. Et in *c* Geneſi Dominus ait: Deſcendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifeſte probatur, quod non ſolùm cùm ſubditus, verum etiam cùm Prælatus excedit, ſi per clamorem, & *d* famam ejus exceſſus ad aures ſuperioris pervenerit, non quidem à malevolis, & maledicis, ſed à providis & honeſtis, nec ſemel tantùm, ſed ſæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifeſtat, debet coram Eccleſiæ ſenioribus veritatem diligentius perſcrutari, ut ſi rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio culpam feriat

Digitized by Google

riat delinquentis; non tanquam ſit actor, & judex, ſed quaſi deferente fama, vel nuntiante clamore, officii ſui debitum exequatur. Licet autem hoc ſit obſervandum in ſubditis, diligentius tamen eſt obſervandum in Prælatis, qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam: & quia non poſſunt omnibus complacere, cùm ex officio teneantur non ſolùm arguere, ſed etiam increpare, quin etiam interdum ſuſpendere, nonnunquam verò ligare; frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur: & ideò ſancti *e* Patres provide ſtatuerunt, ut accuſatio Prælatorum non facile admitteretur, ne concuſſis columnis corruat ædificium, niſi diligens adhibeatur cautela, per quam non ſolùm falſæ, ſed & malignæ criminationis janua præcludatur. Verùm ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injuſte, ut tamen caverent ne delinquerent inſolenter, contra utrumque morbum invenientes congruam medicinam, ut videlicet accuſatio criminalis, quæ ad diminutionem capitis, ideſt ad degradationem intenditur, niſi legitima præcedat inquiſitio, nullatenus admittatur: ſed cùm ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, ut interim jam clamor aſcenderit, quod diutius ſine ſcandalo diſſimulari non poſſit, nec ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo ad inquirendum, & puniendum ejus exceſſus, non ex odii fomite, ſed ex charitatis procedatur affectu. Quod ſi gravis fuerit exceſſus, etſi non degradetur ab ordine, ab adminiſtratione tamen amoveatur omnino: quod eſt ſecundùm Evangelicam veritatem, à villicatione villicum amoveri, qui non poteſt villicationis ſuæ dignam reddere rationem. *f* Hunc igitur ordinem ſi circa ven. f. n. *g* Novarien. Epiſcopum obſervatis, intentionem & diſcretionem veſtram in Domino commendamus: ſi verò qualibet cauſa prætermiſiſtis eumdem, ne per leve compendium ad grave diſpendium veniatur, adhuc ipſum ordinem tempore congruo volumus obſervari, ne inde naſcantur injuriæ, unde jura naſcuntur: & ideò diſc. veſtram rogamus attentius, & monemus, obſecrantes in Chriſto Jeſu, qui venturus eſt judicare vivos, *h* & mortuos, quatenus ad conſcientiæ veſtræ judicium recurrentes, ſi forte contra præſcriptum ordinem, tanquam homines exceſſiſtis, non pudeat vos *i* errorem veſtrum corrigere, qui poſiti eſtis, ut aliorum corrigatis errores: quoniam apud diſtrictiſſimum judicem, in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis; ita videlicet, ut inveniatis occaſionem aliquam congruentem, per quam ne veſtra vileſcat auctoritas, quanto cautius, vel prudentius poteritis, ſuperſedeatis ad præſens: quoniam ex iis, quæ inordinate ſunt acta, non poteſt ordinabiliter agi. Si verò præſcriptum ordinem cuſtodiſtis, volumus, & mandamus, quatenus omni gratia, & timore poſtpoſitis, Deum ſolùm habentes præ oculis, via Regia incedentes, ſine perſonarum acceptione in hoc negotio procedatis juxta formam, quam vobis in aliis litteris duximus exprimendam: nec timeatis aliquem hominem contra Deum, ſed Deum potius contra omnem hominem metuatis. Formam verò juramenti, quam á clericis Novarien. ſuper inquiſitione faciendam in hoc negotio recepiſtis, in ſimilibus volumus obſervari, ut videlicet jurent clerici, quod ſuper iis, quæ ſciunt, vel credunt in ſua Eccleſia reformanda, tam in capite, quàm in membris, exceptis occultis *k* criminibus, meram & plenam dicerent veritatem inquiſitionis. *Et infra*: Conſtitutiones vero, quas ad correctionem exceſſuum, & reformationem morum vos non tam feciſſe, quàm innovaſſe cognovimus, approbamus, volentes ut eas faciatis à clericis laudabiliter exerceri, præcipientes ex parte noſtra Prælatis, ut laicis conquerentibus plenam faciant juſtitiam exhiberi, non obſtantibus appellationibus fruſtatoriis, quas in eorum gravamen clerici frequenter opponunt, ne pro defectu juſtitiæ clerici trahantur à laicis ad judicium ſæculare, quod omnino non prohibemus: & vos ne fiat, prohibere omnibus modis ſatagatis. Cæterum adverſus hæreticorum fallacias ſollicitudinem veſtram vigilare oportet, monentes, & obſecrantes in Domino, *l* quatenus ad extirpandum de agro Dominico lolium hæreticæ pravitatis, prudenter, & efficaciter intendatis.

NOTÆ.

1 a Cliſto.) Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. ſed legendum eſt, *Tilieto*, quod monaſterium eſt Ordinis Ciſtercienſis, dictum S. Mariæ de Tilieto, in diœceſi Aquenſi, provinciæ Mediolanenſis, ut ex Manrique retuli *in cap. qualiter* 17. *de judiciis*. Abbas hic electus fuit in locum Epiſcopi Novarienſis, de quo in præſenti agitur, & illi electo tantum reſcribit Innocentius *in cap. ex litteris, de exceſſ. Prælat.* non tamen conſtat, an ſuffectus eſſet in ejus locum, quia deceſſiſſet; an verò quia depoſitus fuiſſet virtute præſentis inquiſitionis: & Vercellenſis Epiſcopus, cui reſcribit Innocentius in præſenti, poſtea translatus fuit ad Piſanam Eccleſiam, ut conſtat ex eodem capite *ex litteris*. De Vercellenſi diœceſi egi *in cap. licet, de foro competenti*.

2 b *Evangelio*.) *Lucæ cap.* 16.

c *Geneſis*.) *Cap.* 18.

d *Et famam*.) Quæ plerumque à malevolis procedit. D. Bernardus *de conſider.* Mala fama parum obeſſe debet, cùm ex humana ſuſpicione naſcatur, quæ prona ad malum eſt, & crebrius fallitur. D. Hieronymus *in epiſtol. ad Rufinum*: Multum in utramque partem fama mentitur, & tam de bonis mala, quàm de malis bona falſo rumore concelebrat. Tertul. *in apolog. c.* 8. D. Iſidor. *lib.* 5. *etymol. c.* 27. Quintilian. *lib.* 3. *inſtitut. cap.* 3. & *declamat.* 12. & 18.

e *Sancti Patres*.) Relati ſupra *in cap.* 4.

f *Rationem*.) Verba hucuſque relata uſque ad verſ. *Debet*, etiam reperiuntur *in cap. qualiter, infrà hoc tit.*

g *Novarienſem*.) Novarienſis Eccleſia eſt in Italia, ſuffraganea Archiepiſcopi Mediolan. *de qua egi in cap.* 2. *de relig. dom.*

3 h *Vivos, & mortuos*.) Quibus verbis moti nonnulli PP. exiſtimarunt, non omnes homines morituros eſſe. Sed licet de fide non ſit homines morituros fore, ut notat ſanctus Thomas *in epiſt.* 1. *Pauli ad Corinth. cap.* 15. *lect.* 8. & *in* 4. *diſtinct.* 44. *q.* 1. *art.* 4. Eccleſia tamen contrariam ſententiam tenet, quam probat & defendit P. Karrier. *tom.* 1. *Digeſti fid. tr.* 1. *de carnis reſurrect.*

i *Errorem veſtrum corrigere*.) Sed certum eſt, eam diſ- 4
ferentiam verſari inter judicem delegatum, & ordinarium, quod delegatus prolata ſententia, de ejus nullitate cognoſcere non poteſt: ordinarius vero de ejus nullitate pronunciare valet, *l. ſi ut proponis* 4. *C. quomodo & quando*, *l. ſi Præſes*, *eod. tit. leg.* 1. *C. de ſentent. & interl. leg.* 4. *C. de accuſat.* Bellonus *lib.* 1. *ſupput. c.* 18. *nu.* 1. Tiraquel. *in leg. boves*, §. *hoc ſermone*, *limitat.* 1. *n.* 4. *de V. S.* ergo judices delegati in præſenti non poterant de nullitate ſententiæ cognoſcere, aut eam retractare. Cui difficultati reſpondendum eſt dicendo, in hoc textu judices non protuliſſe ſententiam definitivam, ut patet ex verbis ſequentibus, *in negotio procedatis*, ſed tantum per inquiſitionis formam contra Epiſcopum Novarienſem proceſſiſſe: unde jubet Innocent. ut ſi ipſi inquiſitionis formam per ſacros canones præſcriptam non obſervarunt, errorem judicii corrigant, non autem ſententiam, quam adhuc non protulerant, ut docuit Doctor Gabriel Henriquez *in lege à D. Pio*, *n.* 12. *de re judic.* An judex teneatur retractare ſententiam, cujus errorem poſtea agnovit, late & docte diſputat Theophilus Raynaud. *tom.* 14. *tract.* 1. *per totum*. Ut autem exponamus, quando judex poſſit mutare ſententiam jam prolatam, notanda eſt differentia, quæ verſatur inter ſententiam interlocutoriam, & definitivam; nam primam poteſt judex ipſe mutare, *l. quod juſſit, ff. de re judic.* etiam pluries. Gratianus *diſput.* 147. *nu.* 29. Scaccia *de appellation. q.* 19. *rem.* 1. *concluſ.* 6. Secundam verò mutare non valet, poſtquam illam protulit; quia ſive bene, ſive male judicavit, functus eſt officio ſuo, *l. judex* 55. *ff. de re judic.* poteſt tamen eam declarare, dum nihil detrahat ex his, quæ decrevit, *l. Paulus* 42. *ff. de re judic.* ubi Cuiac. *lib.* 6. *reſponſ. Pauli*, Donellus *lib.* 29. *comment. c.* 3. veluti ſi judex condemnavit reum, ut ſervum Stichum reſtitueret, cum plures hujus nominis haberet, nec de quo ſenſerit, liquido poſſit ex actis conſtare; tunc enim declaratio nihil de novo decernit, ſed jam decretum manifeſtat, argumento *ex l. hæredes* 21. §. 1. *ff. qui teſtam. facere poſſ.* juncta lege *adeò* 7. *verſ. Videntur*, *ff. de acquir. rer. dom.* notarunt Bobadilla *lib.* 3. *polit. c.* 8. *n.* 263. Valenzuela *conſil.* 120. *ex n.*

19. non

Digitized by Google

19. non autem eſt propria declaratio ſententiæ, quando judex, ut quotidie contingit, in ſe reſervat taxationem expenſarum, vel liquidationem fructuum, in quibus reum condemnavit; tunc enim definitive ſuper his pronuntiare poteſt, ut ſupponitur *in l. fin. §. Lucius 4. ff. de condict. indeb.* & docuerunt Baldus, & Salicetus *in leg. 3. Cod. de fructibus & litium expenſis*, Solorzanus *tom. 2. de jur. Indiar. lib. 2. cap. 29. num.* 41. quod facilius procedit, quando fructus debentur æque principaliter ac res petita, quia tunc de eis ferri poteſt nova ſententia: textus diſertus *in l. marito 31. §. ult. ff. ſolut. matrim.* quem explicat Noguerol *alleg. 17. ex num.* 33.

5 Deinde notandum eſt, ſententiam definitive prolatam tunc dici, quando prolata eſt, & nos dicimus, *deſpues de pronunciada ante eſcrivano:* nam antea nondum eſt ſententia, & ita ſuppleri, emendari, immo & corrigi valet, *l. 41. tit. 5. lib. 2. recopil.* qui textus licet loquatur in auditoribus Cancellariarum, viget in omnibus judicibus, ſi ſupremum Concilium excipias, quod ex gratia poteſt emendare judicatum, ſi viderit expedire. Textus eſt expreſſus *in l. 3. tit. 21. part.* 3. proſequuntur Bobadilla *d. lib. 3. cap.* 8. *ex n. 263. uſque ad num.* 269. Mieres *de majorat.* 1. *p. qu.* 44. *num.* 3. in qua tota quæſtione ubertim agit de his, qui poteſtatem habent declarandi ſuam ſententiam. Gamma *deciſ.* 110. ubi *num.* 38. agit de poteſtate Principis, cui non ſolum interpretari, verum & mutare ſuam ſententiam licet. Gratianus *regul.* 421 qui loquitur, quando in continenti judex vult ſuam ſententiam reformare ſine ullo intervallo, & ſine petitione partis: docetque poſſe, quia quæ ſtatim fiunt, in ipſo actu geſta videntur. Pichadrus *in manuduct. 2. part. §. 3. ex num.* 11. ac remiſſive Carlev. *tom. 1. de judic. diſp.* 16.

k *Occultis criminibus.*) Quia quando per inquiſitionem
generalem proceditur, non poſſunt teſtes interrogari de 6
occultis, ſed de notoriis criminibus: teſteſque, ſi de occultis interrogentur, poſſunt uti reſtrictione mentali, reſpondendo ſe neſcire, eo ſenſu intra ſe retento, ſcilicet ut aliis detegant, ut in hoc textu docetur, juncto capite *erubeſcant, 31. diſtinct.* docuerunt Sotus *de ratione tegendi ſecret. memb.* 3. D. Joannes Vela *de modo procedendi, c. 3. num.* 4. Nec obſtat, quod juramentum accipi debet ſecundùm mentem, & intentionem ejus, cui juratur; non ejus, qui jurat, *cap. in quacumque, 22. quæſt.* 5. quia hoc intelligendum eſt, quando quis juſte, & ſervato ordine juris interrogatur; tunc enim palam, & ſine æquivocatione, aut reſtrictione reſpondere tenetur; ſecus autem ſi injuſte & tyrannice interrogaret judex, non ſervato juris ordine, quia ſufficeret reſponſum verum eſſe ex verbis æquivocis ad ſenſum interrogati, quamvis ad ſenſum interrogantis falſum eſſet, ut ex Navarro, & Soto probant D. Joannes Vela *ubi ſupra*, D. Joſeph. de Retes *lib. 7. opuſcul. cap. 3. num.* 19.

Textus hic ſpectat ad ſecundam partem hujus rubricæ, & ſecundum modum procedendi in cauſis criminalibus, videlicet per inquiſitionem, de quo agemus *in cap. inquiſitionis*, infra *hoc tit.*

CAPUT XVIII.

a Idem *Arelatenſi Archiepiſcopo, & Vallis* b *Magnæ Abbati.*

CUm dil. fil. Ciſtercienſ. Abbas, & P. & R. fontis Frigidi, Sed. Ap. *c* L. ad *d* Agathen. Eccleſiam acceſſiſſent, ut in ea legationis officium exercerent, quia de ven. f. n. Agathen. Epiſcopo per frequentem clamorem multa ſibi fuerant inſinuata ſiniſtra, noluerunt deſcendere, ac videre, ſi clamorem opere complevifſet. Ideoque tam Epiſcopum, quàm Canonicos juramenti vinculo aſtrinxerunt, ut ſuper ſtatu Eccleſiæ ſibi dicerent veritatem. ***Et infra***: Quia verò non conſtitit, ſub qua forma coram prædictis Legatis præſtitit *e* juramentum, utrum videlicet ita juraverit, ut ſuper ſtatu Eccleſiæ plenam, & meram diceret veritatem; an ita, ut ad inquiſita veraciter reſponderet: diſc. v. per A. ſ. m. quat. eiſdem Legatis ex parte noſtra, in virtute obedientiæ diſtricte mandetis, ut ſub qua forma juramentum præſtiterit, ſtudeant fideliter intimare: & ſi ſecundùm reſponſionem eorum ſub ſecunda forma juraverit, aut ipſe coram nobis ſufficienter probaverit, ſe ſub illa forma juraſſe, per depoſitiones teſtium, quos produxerit apud Sedem Apoſtolicam conſtitutus, quas vobis ſub bulla noſtra mittimus intercluſas; aut etiam aliorum, cùm nondum depoſitiones illæ fuerint publicatæ, nec ipſe productioni teſtium renunciare curaverit, quoniam ſecundùm eamdem non tenetur ex debito juramenti, niſi ad inquiſita ſolummodò reſpondere, vos excuſationes illas, quas vobis ſub bulla noſtra mittimus intercluſas, diligenter audire curetis, & ſi eas probaverit diligenter, cùm excuſationes hujuſmodi confeſſiones illas non exprimant, quæ tales ſunt, ut ad bonum, & malum valeant retorqueri, & ideò judicari debent ex cauſa, eum ſub. ap. ob. penitus abſolvatis: cùm etſi repertus fuerit culpabilis in quibuſdam, ex labore tamen, & pudore punitus, quos propter hanc cauſam incurrit, hujuſmodi levis culpa leniter ei valeat indulgeri. Quod ſi excuſationes illas ſuper dilapidatione, naufragio, & ſimonia probare nequiverit, aut ſi ſub prima forma juravit; cùm ſecundùm eamdem veritatem *f* tacere, nec admiſcere debuerit falſitatem, vos non obſtantibus excuſationibus illis, quas denuò propoſuit coram nobis, cùm in confeſſionibus ſuis nullam omnino de illis fecerit mentionem, quamvis firmiter aſſeruerit, quod exceptiones plures ex illis prædictis Legatis expoſuit, quas ipſi ſcribere non curaverunt, cùm hoc per ſe probare non poſſet, tanquam qui ſolus examinabatur ab illis, cum ſublato cujuſque contradictionis, & appellationis obſtaculo, ab adminiſtratione Agathenſis Eccleſiæ removeatis.

NOTÆ.

a A *Relatenſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. Michaeli videlicet Archiepiſcopo Arelatenſi: de qua Metropoli nonnulla adduxi *in cap. 16. de offic. deleg.*

1 b *Vallis magnæ.*) Vallis magna Ciſtercienſis Ordinis duplex eſt: altera Bituricenſis diœceſis, alia in diœceſi Agathenſi, de qua in libris Cameræ ita legitur: *Sexta filia Bonævallis Viennenſis, Vallisbona in lingua Occitana, diœceſis Agathenſis.* Refert Manrique *tom. 2. annal. Ciſtercienſ. anno* 1150. *cap. fin. n.* 9.

2 c *Ap. Sed Legati.*) Videlicet S. Arnaldus, 17. Abbas Ciſtercienſis, & B. Petrus, & Radulfus, monachi monaſterii Fontisfrigidi, Legati miſſi contra Albigenſes ab Innocentio III. ut Albigenſium provinciam viſitarent: & poſtea Sanctus Arnaldus creatus fuit Archiepiſcopus Narbonenſis, ut refert Manrique *tom. 1. in ſerie Abbatum Ciſterc. numero* 17. De Ciſtercienſi Ordine, & Fontis Frigidi monaſterio egi *in cap. cum ordinem 6. de reſcript. cap. ad petitionem, de elect. cap. litteras, de ſupplenda.*

d *Agathenſem.*) Provinciæ Narbonenſis, de qua egi 3
in cap. 6. de his quæ vi.

e *Præſtitit juramentum.*) Epiſcopus videlicet Agathenſis.

d *Tacere.*) Dubium eſt inter Doctores, an quotieſcumque reus interrogatur à judice juridice de proprio delicto, teneatur ipſe proprium crimen fateri? Et exploſis variis ſententiis teneri ipſum, etſi pœna capitali plectendus veniat, veritatem dicere, probant innumeri, quos referunt, & ſequuntur Sanchez *lib. 6. ſummæ, cap. 3. dub. 29. per totum.* Guttierez *lib. 1. de delictis, cap. 9. cum ſequent.*

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XIX.

Idem *Archiepiſcopo* a *Tarraconenſi*, *&* *Abbati Sanctæ Mariæ de* b *Populeto*, *&* *Archidiacono* c *Barchinonenſi*.

CUm oporteat Epiſcopum. ***Et infra***: Sane venientibus ad Ap. Sed. d. fil. G. Groſſi, & G. de *d* Monte Regali, multa gravia, & enormia contra ven. f. n. Vincen. Epiſcopum proponentibus coram nobis, quia illa non debebamus ſub diſſimulatione tranſire, vobis, frater Epiſcope, ac fili Archid. inquiſitionem eorum duximus committendam, illius imitantes veſtigia, qui cùm haberet villicum, & ille diffamatus fuiſſet apud eumdem, quia diſſipaſſet bona ipſius, cum eo poſuit rationem. Verùm dictus Epiſcopus, antequam ad ipſum noſtra citatio perveniſſet, ad præſentiam noſtram accedens, propoſuit coram nobis, quod illi, qui enormia illa de ipſo nobis ſuggeſſerant, typo malitiæ potius, quàm juſtitiæ zelo ducti nobis hujuſmodi nuntiaverint, cùm ipſi ejus ſint manifeſtiſſimi inimici, & cum ejus hoſtibus converſentur, conſanguineoſque ſuos, ac complices intendant ad *e* teſtificandum producere contra ipſum, qui ad denunciandum, ſeu ad teſtificandum admitti non debent aliqua ratione, utpote juramenti præſtiti tranſgreſſores, & aliis criminibus irretiti. Ne vero per léve compendium ad grave diſpendium veniatur, diſc. v. per A. ſ. m. quat. niſi ſuper iis, quæ nobis ſunt propoſita contra ipſum, *f* famam ipſius læſam eſse noveritis, vos ad inquiſitionem illorum non ſubito procedatis. Quod ſi fuerit ad inquiſitionem procedendum, prædictos, vel alios, quos ipſius eſse conſtiterit inimicos, nec ad proſequendam inquiſitionem, nec ad perhibendum teſtimonium contra ipſum Epiſcopum admittatis, ſed per viros idoneos ſuper iis, quæ ſuggeſta ſunt, inquiratis ſolicite veritatem: & ſi nihil grave probatum fuerit contra ipſum, vos ei purgationem canonicam indicatis.

NOTÆ.

a TArraconenſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 6.* de Tarraconenſi Metropoli egi *in cap. 1. de his quæ vi.*

b *Populeto.*) Populetum monaſterium eſt percelebre ordinis Ciſtercienſis, Tarraconenſis diœceſis in Catalo-
1 Populetum ubi. nia, ad radices montis Pradenſis. Nomen loci ab arborum frequentia ſunt qui deducant: alii à creſcentis domus magnitudine, quaſi oppidulum dictum, quod vernacula lingua Catalauni *Poblet* vocant. Sed rectius alii a ſancto Eremita ejuſdem nominis derivant, qui locum illum ab aliquot annis inhabitabat, ut referunt latius proſequentes ipſius monaſterii originem, & magnitudinem Yepes *in chronic. D. Benedicti*, *anno* 1153. Manrique *tom. 2. annal. Ciſterc. eodem anno*, *fol.* 250. Petro IV. hujus nominis Abbati ipſius monaſterii miſſa eſt præſens decretalis, ut notavit idem Manrique *d. tom. 2. in ſerie Abbatum Populeti.*

c *Barchinonenſi.*) Barchino, ſeu Barchinona, ci-
2 vitas eſt in agro Laletano ſita, multis hinc inde oppidis conſpicua, ideoque amœna à Ruſo Feſto appellatur.

Et Barchinonum amœnas ſedes;
Nam pandit illic tuta portus brachia,
Vivitque ſemper dulcibus tellus aquis.

Circa cujus originem variæ ſunt Hiſtoricorum opiniones: primam refert Rodericus Tolet. *lib. 1. hiſt. Generalis, cap.* 5. his verbis: *Verum Hercules ex radice montis Cacci, ex his, qui ſecum, & ſuis pediſſequis (cæteris ad Galiciam applicatis) nona ad littus applicuit Celtiberiæ, ubi civitatem ædificavit, & ex nona baren Barcinonam appellavit.* Conſentiunt Gerundenſis *in Paralip. Hiſpaniæ, lib. 2. tit. de urbibus ab Hercule conditis*, Florian. de Ocampo *lib. 1. cap. 17. & lib. 4. cap. 12.* Valer. *part. 2. hiſtor. cap.* 2. Miedes *hiſt. Jacob. lib. 18. cap.* 1. Hieronymus Paulus *in ſua Barcin. in princip.* Pujad. *hiſt. Catal. lib. 1. cap.* 23. Diaguſ. *hiſt. Comitum Barcin. lib. 1. cap.* 2. Alii aſſerunt, quod Amilcar Dux Carthag. cognomento Barcino urbem illam condidit, & à ſuo nomine Barcinonem appellavit: ita Tarraffa *de rebus Hiſpan. anno ante advent. Chriſti* 234. Nonius *in Hiſpan. c.* 88. Sed has, & alias ſententias, quas refert Tamayo *tom. 1. Martyrol. die 6. & 29. Januarii, 12. Februarii, & 6. Martii*, refellit Coronel. *in notis ad Gongoram, tom. 3. fol.* 423. & vere de hujus urbis initiis nihil hactenus certi liquet, niſi eam Carthaginenſibus debere primordia ſua, ut teſtatur Auſonius ad Paulinum his verſibus. Epiſt. xxiv.

Quid queror, eoiſque inſector crimina monſtri?
Occidui me ripa Tagi, me Punica lædit
Barcino, me bimaris juga ninguida Pyrenæi.

Eamdem coloniam fuiſſe Romanorum, teſtis eſt Plinius *lib.* 3. ibi: *In ora autem colonia eſt Barcino cognominata.* Et probat Ant. Auguſt. *dialog.* 7. Jam à primis Eccleſiæ ſæculis habuit Eccleſiam Cathedralem Tarraconenſis ſuffraganeam, ut refert Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib. 1. epiſt.* 77. ejus Archidiacono reſcribit Innocentius in præſenti.

d *De monte regali.*) *Canonicis Vincent.* legitur in hac ſexta collectione, & rectius, cum Eccleſia Cathedralis Vicenenſis ſit etiam ſuffraganea Archiepiſcopi, Tarracon. 3
ut refert Boſquetus *ubi ſupra*: Eccleſia autem montis Regalis ſit in Sicilia, de qua plura D. Pirro *tom. 1. Siciliæ ſacræ.*

e *Teſtificandum.*) Juxta tradita *in cap. 17. de teſtib.*

f *Famam.*) Quæ neceſſaria eſt ad inquiſitionem, ut dicemus infra *in cap. inquiſitionis*, ubi commentarium hujus textus dabimus.

CAPUT XX.

a Idem.

CUm dil. fil. ***Et infra***: Inquiratis ſuper præmiſſis diligentius veritatem, & ſi vobis conſtiterit, prædictos, quorum nomine ſunt hujuſmodi de prædicto Epiſcopo nunciata, publice concubinarios tunc fuiſse, propter quod in eos fuerit excommunicationis ſententia *b* promulgata, vel præfatum Epiſcopum de jamdictis exceſſibus non fuiſse præmonitum ab eiſdem, vel ipſos conſpiraſse in eum, eos à denunciatione ipſa repellatis: alioquin auditis diligenter, quæ fuerint, &c. eidem Epiſcopo auctoritate noſtra nihilominus prohibentes, ne ſuper iis, pro quibus ad audientiam noſtram fuerit legitime appellatum, præfatos clericos indebite gravare præſumat, donec cauſa prædicta juxta formam mandati noſtri fuerit terminata.

NOTÆ.

1
a IDem.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. nullibi tamen exprimitur, cui Prælato reſcri-
2 bat Pontifex, nec de quo Epiſcopo in præſenti agatur.

b *Promulgata.*) Et ita erant criminoſi, & inimici, qui omnino prohibentur accuſare, ut probavi ſupra *in c. meminimus.* Conſonat idem Innocentius *lib. 3. regiſtr. 15. epiſt.* 201. in hæc verba: *Dilectus filius I. Decanus Chriſtianitatis Divionenſis in noſtra propoſuit præſentia conſtitutus, quod cum olim L. I. & H. Canonicis Capellæ Ducis Divionen. Lingonien. Diœceſ. non ad correctionem, ſed potius ad infamationem ipſius, nobis quædam denunciantibus contra ipſum, venerab. f. N. Matiſconen. Epiſcopo, & ſuis*

conjudi-

Digitized by Google

conjudicibus dederimus in mandatis, ut vocatis qui eſſent propter hoc evocandi, quod invenirent ſuper objectis, per ſuas nobis litteras intimarent: partibus in ipſorum præſentia conſtitutis, & eodem inficiante Decano, quod denunciationem ipſam monitio charitativa præceſſerit, & firmiter aſſerente prędictos Canonicos factę denunciationis tempore inimicos ejus, & ęmulos extitiſſe: tandem fuit ad Sedem Apoſtolicam appellatum, cujus appellationi memorati judices detulerunt. Idem verò Decanus quorumdam religioſorum litteras repręſentans, qui de vita & converſatione ipſius laudabile teſtimonium perhibebant, nobis humiliter ſupplicavit, ut occurrere adverſariorum ſuorum malitię, ac laboribus ejus finem imponere dignaremur. Nolentes autem ipſum indebite fatigari, diſcretioni veſtrę per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi denunciatores præfati monitionem charitativam pręmiſiſſe ſuper objectis probare nequiverint, aut Decanus ipſe docuerit illos ſuos extitiſſe denunciationis tempore inimicos, eumdem ab illorum denunciatione, ſublato appellationis obſtaculo abſolvatis: alioquin in eodem negotio juxta priorum continentiam litterarum, appellatione remota, ratione prævia procedatis. Quod ſi non omnes, &c. duo veſtrum, &c. Tu denique, fili Abbas, ſuper teipſo, &c. Datum Laterani idib. Januarii, Pontif. N. anno XV.

CAPUT XXI.

Epiſcopo a *Genuenſi*, & b *Viennenſi Sacriſtæ*.

INquiſitionis negotium, quam de venerabili fratre noſtro Epiſcopo, & Canonicis *c* Valentin. vobis commiſimus faciendam, ſine conſcientiæ ſcrupulo exequi cupientes, Apoſtolico petiiſtis oraculo edoceri, utrum eorum publicanda ſint dicta, & *d* nomina, quos interrogari contingit, prout de teſtibus in publicis cauſis fieri conſuevit: an ſola dicta eorumdem publicari ſufficiat, cùm idem Epiſcopus & Canonici manifeſte ſciant, qui fuerint inquiſiti: & utrum contra dicta eadem debeant exceptiones, ſeu replicationes admitti, cùm contra perſonas dicentium admittantur. Ad quod breviter reſpondemus, non ſolùm dicta, ſed etiam ipſa nomina, ut quid à quo ſit dictum, appareat, publicanda; & exceptiones, ſeu replicationes legitimas admittendas: ne per ſuppreſſionem nominum, infamandi; per exceptionum verò excluſionem, deponendi falſum audacia præbeatur. Secundo quæſiiſtis, quid vobis ſit ſtatuendum, ſi contra quempiam per inquiſitionem probatum fuerit tale crimen, quod deponeret accuſatum criminaliter, & convictum. In quo quidem duximus diſtinguendum, utrum videlicet tale crimen contingat adverſus aliquem inveniri, quod ordinis executionem ſuſcepti, aut retentionem beneficii etiam poſt peractam pœnitentiam impediret, puta ſi homicidium commiſiſset, vel adeptus eſset ordinem, aut beneficium vitio ſimoniæ: quo caſu erit ſicut in accuſationis judicio procedendum. Alioquin ſecundùm perſonæ merita, & qualitatem exceſsus pœnam poterit judicantis diſcretio moderari. Tertiæ dubitationis articulus continebat, utrum cùm duo, vel tres jurati affirmant alium crimen aliquod eiſdem videntibus commiſiſse, de quo tamen aliqua infamia non laborat, aliquam illi pœnam infligere debeatis: & utrum ad petitionem quorumdam *e* quaſdam ſchedulas vobis occulte tradentium infamationem Epiſcopi continentes, ſit ad inquiſitionem eorum, quæ in ipſis continentur ſchedulis procedendum & an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui poſt juramentum interrogati ſecreto, utrum ſint eorum, de quibus inquiritur, inimici, reſpondent, quod non diligunt illos, vel directe *f* inimicos ſe aſſerunt eorumdem, aut etiam ante juramentum id publice confitentur, nullas tamen inimicitiarum cauſas probabiles oſtendentes. Ad hæc autem pariter reſpondemus, nullum eſſe pro crimine, ſuper quo aliqua non laborat infamia, ſed clamoſa inſinuatio ſola præceſſit, propter dicta hujuſmodi puniendum: quin imo ſuper hoc depoſitiones contra eum recipi non debere, cùm inquiſitio fieri debeat ſolummodo ſuper illis, de quibus clamores aliqui præceſserunt: nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendum eſse ad inquiſitionem ſuper contentis ibidem criminibus faciendam, aut etiam adverſus eos, contra quos ſit inquiſitio, fidem dictis adhibendam illorum, qui poſt juramentum, vel ante, tacite, vel expreſse inimicos ſe aſſerunt eorumdem, niſi forſan ante juramentum in fraudem id facere præſumantur. Quæſiſtis præterea, quid ſtatui debeat, ſi nihil per certam ſcientiam, ſed tantum per famam, & eorum qui fuerint inquiſiti, credulitatem juratam contigerit inveniri: utrumne aliquis ſuper eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipſum duo, vel tres, aut plures dixerint infamatum, licet de ipſo nihil ſiniſtrum in publico audiatur. Ad quod eſt noſtra reſponſio, quod propter famam & deponentium credulitatem dumtaxat, non erit ad depoſitionis ſententiam procedendum, ſed infamato canonica poterit indici purgatio ſecundum arbitrium judicantis, qui propter dicta paucorum eum infamatum reputare non debet, cujus apud bonos, & graves læſa opinio non exiſtit. Tu denique, frater Epiſcope, ſuper te ipſo, & credito tibi grege taliter vigilare procures, extirpando vitia, & plantando virtutes, ut in noviſſimo diſtricti examinis die coram tremendo judice, qui reddet unicuique juxta opera ſua, dignam poſſis reddere rationem. Datum Laterani 13. Kal. Jan. Pont. N. anno quintodecimo.

NOTÆ.

1 a GEnuen.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. & epiſtolis Innoc. editis à Boſqueto *lib.* 3. *regiſtr.* 15. *epiſt.* 189. Sed legendum eſt *Genevenſi*; Geneva enim eſt urbs Galliæ, in Metropoli Viennenſi: inter oppida Allobrogum recenſetur à Papirio Maſonio in deſcriptione Galliæ, *fol.* 357. De ea plura Fratres Sarmat. *lib.* 2. *Galliæ Chriſt. fol.* 595. jam olim habuit Eccleſiam Cathedralem; ſed cùm occupata eſſet ea urbs ab hęreticis, Sedes Epiſcopalis Anneſſium Sabaudiæ oppidum translata fuit. Alia dedimus de Eccleſia ipſa *in cap.* 10. *de voto*.

2 b *Viennenſi*.) Vienna olim ita dicta, quia à Vienio conſtructa fuit: celebris Metropolis eſt Allobrogum, Romanorum colonia, teſte Paulo *in leg. fin. ff. de cenſibus*: ad Rhodanum poſita eſt, & ejus meminerunt Cæſar *lib.* 7. *c.* 2. Plinius *lib.* 3. *c.* 4. Ptolomeus *lib.* 2. *c.* 10. quos & alios referunt Fratres Sarmat. *tom.* 1. *Galliæ Chriſt. fol.* 789. ejus Archiepiſcopus Primatis nomen aliquando ſibi vindicavit, ut refert Chenu *in ſerie Præſul. ipſius Eccleſiæ*.

c *Valentin.*) Valentia Romanorum Colonia, prænomine Julia, teſte Ptolomeo *lib.* 2. *c.* 8. civitas eſt Segalaunorum in Gallia, cujus mentio extat *in leg.* 22. *C. Theodoſ. de annon. & tribut. leg.* 113. *eod. C. de Decur.* ſita eſt ſupra Rhodanum: habet Eccleſiam Cathedralem dicatam D. Apollinari, de qua agit Chenu *in ſerie Præſul. ipſius Eccleſiæ*. 3

d *Et nomina*.) In cauſis fidei reo edi nequeunt nomina, vel cognomina teſtium, unde ipſe poſſit venire in cognitionem eorum, *cap. fin. §. jubemus, de hæretic. in* 6. ubi ratio aſſignatur, non ſolùm quia periculum teſtibus imminet, verùm etiam ut facilius in negotiis fidei ipſi deponant: quam praxim in Tribunalibus ſancti Officii receptam defendunt & probant Farinac. *de hæreſ. quæſt.* 188. §. 1. *numer.* 7. Penna *ad Eymericum in Direct. comment.* 124. Souſa *in aphoriſm. Inquiſit. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 74. Caſtropalao *in opere morali*, *part.* 1. *tract.* 4. *diſp.* 8. *punct.* 15. §. 3. *num.* 7. Carena *de offic. Inquiſ. part.* 3. *tit.* 7. §. 9. Unde cùm non adſit eadem ratio in aliis delictis, & cauſis criminalibus, nomina teſtium eduntur, ut late probant Guttierez *de delictis lib.* 1. *quæſt.* 8. Pareza *de inſtrument.* 4

Digitized by Google

ment. edit. tit. 7. reſol. 6. licet contrarium teneat Cujacius *lib. 22. obſerv. cap. 15.*

e *Quaſdam ſchedulas.*) Sine auctore, & ratione, juxta illud Imperatoris Trajani apud Plinium *lib. 1. epiſt.* 102. ibi. *Sine auctore verò propoſiti libelli nulla crimina locum habere debent; nam & peſſimi exempli, nec noſtri ſæculi eſt.* Et per hujuſmodi ſchedulas, quæ dantur in occulto, non debere judices ad inquiſitionem procedere, docuerunt in præſenti Joannes Andreas *num. 6.* Butrius *num.* 22. Abbas *notabil.* 2. *num.* 4. Ananias *num.* 62. proſequuntur Cevallos *lib. 3. practic. quæſt.* 821. *num.* 20. Solorzanus *de jure Indiar. lib. 4. cap. 8. num. 37.* & *lib. 4. polit. cap.* 10. Salcedo *ad leg. 64. tit. 4. lib. 2. recopil. nu. 2. & 17.* quod & in cauſis nobilitatis, & puritatis procedere probant Valenzuela *conſil.* 110. *num.* 5. Eſcobar *de purit. 2. part. quæſt. 2. per totam.* Sed cùm contrarium praxi receptum videamus in Collegiis, Regio Conſilio Ordinum, & Tribunalibus Inquiſitionis, aliiſque communitatibus, quæ ſanguinis puritatem exigunt, diſtinguendum credo inter ſchedulam datam ſine auctore, ubi tantum infectio alicujus exprimitur, ſimpliciter referendo deſcendere ex ſanguine infecto; vel cùm in ipſa ſchedula ratio, & fundamentum ipſius infectionis exprimitur: primo caſu exiſtimo virtute talis ſchedulæ non poſſe ad exactiorem inquiſitionem procedi, ex præſenti textu. Secundo verò, cùm ratio, ſeu fundamentum aſſignatur, poſſe exactiorem inquiſitionem fieri ad cognoſcendum, an verum ſit fundamentum infectionis in ſchedula expreſſum. Idem credo obſervandum eſſe à Judicibus, Inquiſitoribus, ſeu Viſitatoribus, ut videlicet vi ſimplicis ſchedulæ, ubi abſque auctore narratur aliquod viſitati delictum, non poſſit judex ad inquiſitionem illius delicti procedere, ex hoc textu, & traditis *in cap. 1. de conſanguin.* Sed cùm fundamenta, & rationes præbentur, ac argumenta, quibus probetur dilatio illa, poſſe judicem de illo crimine inquirere ad eruendam veritatem, quia ſi vera ſunt fundamenta relata in ipſa ſchedula, jam viſitatus laborat infamia, quæ juſtam reddit ipſam inquiſitionem.

f *Inimicos.*) Quia inimici ab accuſatione, & denunciatione arcentur, juxta tradita ſupra *in cap. meminimus.*

COMMENTARIUM.

6 Concluſio traditur & probatur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Crimen probatum per inquiſitionem regulariter pœna ordinaria non punitur; ſed ſi impedit ordinis executionem, ſit depoſitio, ſicut per accuſationem.* Probant eam textus *in cap. dilectus 30. cap. licet Heli, de ſimonia, c. 1. hoc tit. in 6.* Illuſtrant Suarez *de relig. tom. 1. lib. 4. c. 58.* & *de cenſuris diſp. 40. ſect. 2.* Berojus *in cap. qualiter, nu. 53.* ſupra *hoc tit.* Anguianus *de legibus lib. 2. controv. 6.* Arellanus *lib. 5. ſingul. antinom. 1.* Barb. *in ſelect. ad textum in c. 2. de confeſſis, num. 4.* Alteſſerra *hic.*

7 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Pœnas pro delictis impoſitas, & incurſas judex augere, minuereve non valet, *cap. de cauſis 4. ff. de illis, de offic. delegat.* ubi illuſtravi, & late probat Anguianes *lib. 2. de legibus, c. 5.* Igitur ſive crimen probatum ſit in judicio formato per viam accuſationis, aut per viam inquiſitionis, pœnæ à jure ſtatutæ minuendæ, mutandæve non ſunt. Augetur hæc difficultas primo ex nonnullis juris teſtimoniis, in quibus cùm extraordinarie, & per inquiſitionem procederetur, pœna ordinaria infligitur, *leg. 2. Cod. de abolit.* ibi. *Inquiſitione facta competens pœna ingeratur:* & *leg. 2. §. ſi publico ff. ad leg. Jul. de adult.* ubi extra ordinem, & ſine accuſatore fuit in cauſa proceſſum; & tamen ordinaria lenocinii pœna impoſita fuit. Id etiam probatur *ex leg. 4. C. de ſepulchro violato,* ibi: *Vel ad officium nunciaverit;* & *leg. ordo 8. ff. de public. judic.* ubi etſi maxime extra ordinem crimina probentur, ſemper imponitur pœna ordinaria: igitur quia nihil intereſt, an per inquiſitionem, an per accuſationem crimina in judicio claruerint. Augetur ſecundo hæc dubitandi ratio ex præſenti textu *in verſ. In quo,* ubi Innocentius III. homicidas, & ſimoniacos æqualiter pœna ordinaria puniendos eſſe docet, ſive per inquiſitionem, ſive per accuſationem procedatur, ergo quia nullum verſatur diſcrimen inter judicium formatum per accuſationem, aut per inquiſitionem.

8 Inquiſitionis etymon, & definitio.

Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio: pro cujus expoſitione ſciendum eſt, inquiſitionem dictam eſſe à verbo *inquiro*, ideſt intus quæro, ſeu valde quæro, quaſi particula *in*, augeat, ut *in leg. Gallus, §. in illo,* ibi: *Indifficilis, ff. de liberis & poſthum. c. 1.* ibi: *Inſerviens,* juxta communem intellectum, *de fidejuſſor.* Et generaliter ſignificat quamcumque, vel cujuſcumque rei indagationem, vel inveſtigationem, *cap. inquiſitionem 26. de elect. cap. ult. §. 1. de officio delegat. Clement. 1.* ibi: *Per inquiſitionem, eod. tit.* In præſenti tamen prout ad criminalia refertur inquiſitio, denotat modum, quo de criminibus agitur, ab accuſatione diſtinctum, vulgo *peſquiſa;* in quo ſenſu varie definitur per Bartolum *in leg. tranſigere, n. 15. Cod. de tranſact.* Felin. *in præſenti rubric. n. 3.* Præpoſitum *n. 39.* Didacum Perez *in leg. 24. tit. 11. lib. 4. ordin.* Gigantem *de crimine læſæ Majeſt. p. 1. q. 8.* Sotum *de tegend. ſecreto, membr. 2. q. 6.* Chriſtoph. à Paz *in leg. 50. ſili,* Guttierrez *de delictis, q. 1. n. 1.* à quibus ea definitio adducitur, ut inquiſitio ſit *criminis, vel criminoſi per judicem legitime facta indagatio.* Quæ definitio colligitur *ex leg. congruit, ff. de offic. Præſid. leg. 4. verſ. In mandatis, ff. ad leg. Jul. peculat. cap. qualiter 12. cap. cum oporteat, hoc tit. c. 1. cap. Deus, 20. qu. 1.* illis verbis: *Criminis, vel criminoſi;* quibus includuntur omnes inquiſitiones, tam generales, quàm ſpeciales, quoad delicta & perſonas ſimul, vel quoad alterum illorum: & per eadem verba excluduntur inquiſitiones aliæ, quæ non reſpiciunt crimina, & illorum punitionem, ſed res diverſas, ut *in leg. ſi vacantia, Cod. de bonis vacant. lib. 10. c. per inquiſitionem, de elect.* Sic etiam per illa verba, *facta indagatio,* agnoſcitur differentia inter inquiſitionem, & accuſationem, quæ eſt delatio criminis, ut probavi *in c. 1. hoc tit.* inquiſitio autem eſt inveſtigatio: & ſicut delatio differt ab inveſtigatione, qua crimen, vel perſona non defertur, ſed inquiritur; ita accuſatio differt ab inquiſitione. Deinde accuſatio, ſeu delatio, quamvis fiat in judicio, non tamen fit per judicem, quippe qui non defert, nec ei competit jus deferendi, ſed accuſatori. Contra vero inveſtigatio, quæ in inquiſitione continetur, per judicem fit, ita ut ei competat inveſtigatio, ſeu jus inquirendi, *d. leg. congruit,* ibi: *Eos conquirat;* & *cap. cum dilecti 18. in princip. cap. qualiter 24.* ibi: *Prælatus procedere ad inquirendum, hoc tit.* Alias differentias proſequitur Berojus *in d. cap. qualiter, n. 5.*

Sed antequam diviſiones inquiſitionis referamus, examinanda eſt juſtitia inquiſitionis, & probandus uſus procedendi per inquiſitionem; nam videtur injuſtus hic procedendi modus, cùm in hoc judicio nullus actor appareat, & ita formale judicium dici non poſſet, juxta D. Iſidorum relatum *in cap. forus, de V. S.* ibi. *In omni quoque negotio hæ perſonæ quærantur, judex, reus, & tres teſtes.* Et ſine accuſatore neminem eſſe damnandum, vulgò probatur *ex l. reſcripto 6. §. ſi quis accuſatorem, ff. de muner. & honor. leg. ult. Cod. de accuſat. cap. de manifeſta 17. verſ. judicis 2. q. 1. c. 1. verſ. Præterea, ut eccleſ. benefic.* quod & divino jure ſatis expreſſum legimus in Evangelio Joannis *c. 8. verſ. 10.* in illis verbis: *Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant: ſi nemo te accuſat, nec ego te condemno.* Et Actuum Apoſtol. *c. 23.* ubi Feſtus provinciæ Præſes ad Agrippam Regem, cùm adverſus Apoſtolum Paulum tota ſe effudiſſet Judæorum rabies, ait: *Ad quos reſpondi, quia non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem, prius quam is qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.* Facit D. Ambroſius relatus *in d. c. de manifeſta,* ibi: *Quia & Dominus Judam, quem furem eſſe ſciebat, ſed cum non eſſet accuſatus, minime abjecit.* Et ideò non eſſe inquirendum in facinoroſos, quia medicus niſi accerſitus morbos non inquirit, docet Canonherius *in aphoriſm. polit. tom. 1. pag. 379.* Sed adhuc dicendum eſt, omni juri conſonum eſſe modum procedendi per inquiſitionem; quia cum adeſt diffamatio, clamor ipſe vicem accuſatoris gerit. Unde legimus in ſacris litteris, ob clamorem hunc inquiſita crimina, veluti fratricidii, *Geneſ. c. 4.* ibi: *Vox ſanguinis clamat ad me de terra, quid feciſti?* Sodomorum, *Geneſ. c. 19.* ibi: *Clamor Sodomorum.* Oppreſſionis, *Exodi cap. 2. Aſcenditque clamor.* Et *c. 3.* ibi: *Clamorem audivi fraudatæ mercedis.* Jure etiam civili inquiſita legimus delicta lenocinii *in leg. 2. §. ſi publico ff. ad leg. Jul. de adult.* Suſpecti inſtrumenti *in leg. jubemus, Cod. de probat.* Suſpecti tutoris *in leg. 3. §. præterea ff. de ſuſpect. tutor.* Frauduloſi, aut falſi teſtis *in leg. nullum, Cod. de calum.* & generaliter Præſidibus delicta inquirere jubetur *in leg. congruit, ff. de offic. Præſ. leg. 4. §. mandati ff. ad leg. Jul. peculat. leg. 1. §. quies ff. de offic. Præfect. urb. leg. 3. §. ult. ff. ad leg. Jul. de annon.* Ordo autem inquiſitionis apud Romanos talis erat. Irenarchæ, curioſi, ſeu ſtationarii, latrones, ſacrilegos, & alios criminum reos in provinciis conquirebant, de ſociiſque & receptatoribus interrogabant, interrogationeſque litteris incluſas & obſignatas ad cognitionem Magiſtra-

9 De juſtit. inquiſitionis.

Digitized by Google

Magiſtratus mittebant, reique miſſi cum elogio ex integro audiebantur, non tantùm ſi quis accuſator eſſet, verùm etſi accuſator non appareret, *leg. ea quidem 7. C. de accuſat. leg. Divus 6. ff. de cuſtod. reor, leg. 1. Cod. eodem, leg. 1. Cod. de curioſis, & ſtat. leg. 6. §. nunciatores, ff. ad Turpil.* de quibus Irenarchis agitur *in leg. 6. §. Irenarchæ, leg. munerum, ff. de muneribus, leg. 1. & per totum Cod. de Irenarch. Novel. 8. Juſtin.* D. Auguſt. *epiſt. 159. Irenarcharum, ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinet*. Et *epiſt.* 160. Plura de eis Aloix *ad vitam S. Polycarpi*, Simanchas *de repub. lib. 8. c. 25.* P. Gregor. *lib. 31. ſyntagm. c. 4. n. 1.* Lipſius *epit. qq. c. 18.* Gutherus *de offic. domus lib. 3. cap. 13.* Cuiac. *lib. 8. obſerv. c. 29.* Fornerius *lib. 1. rer. quotid. cap. 4.* Ramirez de Prado *in theſſera legum, ad leg. ſuper creandis*, Solorzanus *tom. 2. de jure Ind. lib. 1. cap. 26. nu. 7.* Gibalin. *tom. 2. de negot. lib. 6. c. 3. art. 4. nu. 7.* notavi *in cap. 1. ſuprà, nu. fin.* ubi probavi in hoc judicio diffamationem ipſam vicem accuſatoris gerere. In jure etiam noſtro canonico variæ ſunt compilatæ decretales de hac inquiſitione ſub præſenti titulo *de accuſat. & inquiſitionibus*: ut textus *in c. qualiter 17. c. qualiter 24.* & alii. Jure etiam regio talis inquiſitio commendatur *in leg. 1. & 6. tit. 1. lib. 8. recopil.* & probant latè hunc procedendi modum Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 13. per totum*, Zypeus *de m giſtr. lib. 3. cap. 9.* plures congeſti à Solorzano 2. *tomo de jure Indiar. lib. 4. c. 5. nu. 6. & emblemat. 70.*

10 *Inquiſitionis diviſio.* Deinde ſciendum eſt, inquiſitionem hanc aliam dici generaliſſimam, per textum *in cap. ſicut olim, hoc tit. cap. Romana, de cenſibus in 6.* quando fit ex mero officio Pontificis, in generali Concilio Primatis, ſeu Metropolitani, in Concilio nationali, ſeu provinciali, alia dicitur generalis quoad delicta, & quoad perſonas, ut cùm Præſes inquirit in ſua provincia reos diverſorum delictorum, *leg. congruit, ff. de officio Præſid.* vel generalis, quoad perſonas criminoſas; ſpecialis verò quoad delictum, ut cùm judex inquirit ſuper homicidio, furto, aut ſimili delicto ſpeciali, *leg. 3. §. ſi tibi judicium, ff. de condict. ob turp.* ſeu generalis quoad delicta, ſpecialis quoad perſonas, ut in præſenti textu, quando viſitator inquirit in certa Eccleſia ad inveſtigandum aliquod delictum, ſeu ſpecialis, tam quoad delicta, quàm quoad perſonas, ut cùm de certo, & ſpeciali delicto Præſes inquirit contra limitatam, & certam perſonam, juxta textus *in leg. ea quidem, Cod. de accuſat. leg. 2. §. publico, ff. ad leg. Jul. de adult.* proſequuntur Amadeus *in tract. de ſyndicatu, ex n. 6.* Maranta *de ordine judic. 6. part. tit. 1. de inquiſit.* Gregor. Lopez *in proœmio, tit. 17. part. 3.* Paz *in praxi, p. 1. n. 7. & 5. p. c. 1. num. 1.* D. Joannes Vela *de modo proced. c. 3. nu. 2.* Farin. *tom. 1. praxis crimin. tit. de inquiſit. q. 1. num. 4.* Morla *in empor. tit. 2. q. 3. num. 45.* Pereyra *de manu Regia, p. 1. c. 10. à num. 20. & 1. part. cap. 56. à num. 9.* Guttierrez *de delictis lib. 1. cap. 1.* Fragoſo *part. 1. de regim. lib. 5. diſp. 12. §. 6.* Omnes tamen ſuprà relatæ inquiſitiones ad duas frequenter reducuntur ſpecies, generalem ſcilicet, & ſpecialem, generalis eſt, in qua ad inveſtiganda delicta, & eorum reos, in genere agitur, de qua *in d. leg. congruit, cap. placuit 22. 10. quæſt. 1. c. 1. c. irrefragabili, de offic. ordin. c. ſicut olim 25. hoc tit. cap. 1. §. ſanè, de cenſib. lib. 6.* Trident. *ſeſſ. 14. de reform. cap. 4.* quæ apud nos lege Regia prohibita eſt, *l. 1. 2. & 4. tit. 1. lib. 8. recopil. l. 8. tit. 12. eod. libro*, ſive etiam ad inquirendos criminoſos, cùm de delicto conſtat, *l. idem 4. §. ult. ff. de condict. ob turp. cauſ. l. civile 5. Cod. de furtis*. Specialis verò eſt, quæ fit contra aliquam, vel aliquos ſpecialiter nominatos ſuper certo crimine, quod commiſſum fuiſſe conſtat. Docuerunt D. Joſeph. Vela *in c. 1. de offic. Ordin. p. 2. n. 163.* Sanchez *lib. 6. conſil. c. 3. dub. 16.* Lantdmeter. *lib. 2. de veteri monach. c. 108.* Pichardus *in manuduct. ad prax. p. 3. §. 2.* Inter inquiſitionem autem generalem, & ſpecialem magnum verſatur diſcrimen; nam in generali non eſt neceſſaria infamia præcedens, ſed poteſt judex ex officio abſque accuſatore, vel denunciatore inquirere, an ſciant de aliquibus delictis, & criminum reis, de quibus poſſint ſecundùm jus denunciare, aut teſtificari: in inquiſitione verò ſpeciali omninò deſideratur infamia, vel ut vehemens aliqua ſuſpicio præcedat, qualis ex generali inquiſitione oriri ſolet, *c. qualiter 17. & 24. hoc tit. cap. licèt Heli, de ſimonia*, latè probat Valenzuela *conſil. 161. ex num. 20.* quia cùm in hoc judicio non adſit verus accuſator, neceſſe eſt ut intercedat aliquid, ſaltem quod in ejus locum ſubrogetur, nempe fama, quæ loco accuſatoris habetur, *d. c. qualiter 17.* ibi: *Non tamquam idem ſit accuſator & judex; ſed quaſi denunciante fama, vel deferente clamore, judicium peragatur*. Mancinus *lib. 2. genial. c. 103.* propter ſcandalum enim ex tali diffamatione reſultans totus populus videtur accuſare, argumento capitis *Presbyter, c. ſi à plebe 13; c. ſi mala fama 16. 2. q. 4.* D. Thomas *2. 2. q. 68. art. 3.* Sotus *de tegend. ſecret. memb. 2. c. 6.* Acunna *in cap. de Petro, 47. diſt.* Guazinus *in defenſ. reor. defenſ. 9. c. 1.* Certos tamen caſus, in quibus nec hæc diffamatio neceſſaria eſt, refert Sanchez *d. c. 3. dub. 19. per totum*, & quænam argumenta ſufficiant ad hanc diffamationem, explicant Fachineus *lib. 9. controverſ. cap. 15.* Paz *in d. l. 50. ſtili*, Guttier. *de delictis, d. quæſt. 1.*

His ſuppoſitis apparet ratio præſentis aſſertionis: nam cùm in hoc inquiſitionis judicio procedat judex ex officio proprio virtute diffamationis, non verò ad petitionem partis, poterit pro arbitrio augere, vel minuere pœnam impoſitam pro tali delicto, & cùm hoc judicium ſit extraordinarium, *c. quoniam, de probat.* Berojus *in rubric. de judiciis, n. 54.* Decius ibi, *n. 7.* Boſſius *in praxi, tit. de inquiſit. nu. 16.* utpotè in quo non adeſt accuſator proprius, qui agat, teſteſque ante litis conteſtationem recipiantur, contra dicta *in c. 1. ut lite non conteſt.* & alia extra ordinem judiciorum adhibeantur, meritò ei extraordinaria pœna imponenda eſt pro arbitrio judicis. Hodie tamen cùm adeò judicium hoc per inquiſitionem uſitatum ſit, ut penè ordinarium ratione conſuetudinis dici poſſit, imponitur pœna ordinaria etiam à judice procedente per viam inquiſitionis, ac ſi procedat interpellatus ab accuſatore, ut notat Anguianus *de legibus lib. 2. cap. 6. num. fin.* 11 *Traditur decidendi ratio.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam verum eſt, judicem in cauſa criminali, ubi adeſt accuſator, & ordinario modo proceditur, non habere arbitrium, ſeu facultatem augendi, minuendive pœnam delicto impoſitam; at verò in præſenti agimus de judicio extraordinario, in quo judex extra ordinem procedit, quo caſu non ordinaria pœna, ſed extraordinaria imponenda eſt, juxta ſuprà tradita. Nec obſtat augmentum primum ipſius difficultatis, deductum *ex d. leg. 1. ff. ad leg. Jul. de adult. leg. 2. Cod. de abolit.* cum aliis, pro cujus ſolutione Abbas *hic n. 8.* Felinus *n. 3.* quos refert, & ſequitur Tiraq. *de pœn. temper. cauſ. 53. n. 2.* diſcrimen aſſignarunt inter jus canonicum, & civile, ut hoc cùm ſit gratia, & miſericordia plenum, finemque tantùm ſupernaturalem intendat mitiores & leviores pęnas ſemper injungat, quoties ſine accuſatore proceditur, & negotium criminale per viam inquiſitionis agitatur; jus verò civile, utpote ſtrictius, & profanum, eamdem ordinariam infligendam pęnam eſſe decrevit, ſive procedatur per inquiſitionem, ſive per accuſationem. Sed meritò eos refellit Anguianus *lib. 2. de legibus, c. 6. n. 8.* nam æquè hoc judicium inquiſitionis extraordinarium eſt jure canonico, ac jure civili; unde ſi jure Pontificio attento, quia in eo judicio extraordinariè proceditur ſine accuſatore, pœna extraordinaria imponitur, etiam jure civili, quia extraordinariè per inquiſitionem judex cognoſcit, extraordinariæ pœnæ locus eſſe debet. Quare hac ſententia omiſſa dicendum eſt nullum in hac parte verſari diſcrimen inter jus canonicum, & civile, & ut difficultati ſatisfaciamus, textus in ea adducti ſigillatim explicandi ſunt, non enim obſtat textus *in d. l. 2. §. ex publico*; nam in eo Ulpianus tantùm refert Imperatorem Severum damnaſſe Claudium Equitem illuſtrem pęna lenocinii, quia uxorem in adulterio deprehenſam retinuerat; non tamen exprimitur, an pęna ordinaria, vel extraordinaria; imò facilè ex ipſa facti ſerie deducitur, pœna extraordinaria ipſum affectum fuiſſe, ut notavit Anguianus ſuprà, *n. 24.* Similiter dum *in l. 2. Cod. de abolit.* in judicio extraordinario competens pœna injungi præcipitur, per pœnam competentem ſatis innuitur, non ordinariam, ſed extraordinariam imponendam eſſe. Nec etiam obſtat dicta lex *4. C. de ſepulchro viol.* nam facilè ex illis verbis, *quæ penè priſcæ ſeveritati accedit*, apertè deducitur, pœnam ibi impoſitam, non eſſe ordinariam & propriam criminis ſepulchri violati, ſed potiùs illi accedere. Nec etiam obſtat textus *in d. l. ordo 8.* nam in eo Paulus non agit de judicio inquiſitionis, ſed tantùm aſſerit delicta eſſe punienda, etſi extraordinariè probentur, hoc eſt abrogatis ſcrupuloſis formulis judiciorum, quia eo tempore jam omnia judicia extraordinaria erant. Nec obſtat aliud augmentum dubitandi rationis, deductum ex præſenti textu, cui ut ſatisfaciat Anguianus *d. c. 6. n. penult.* ex Abbate, & Innoc. in præſenti, affirmat ea verba, *ſicut in accuſationis judicio*, eſſe accipienda de modo procedendi in illis caſibus, videlicet ut proceſſus formetur, ſicut cùm proceditur per viam accuſationis; non verò quia ibi affirmet Pontifex, pœnam eſſe infligendam, cùm proceditur per accuſationem, ac ſi per inquiſitionem procederetur. Verùm hæc ſolutio ſatis refellitur ex ipſo dubio, cui ſatisfacere intendebat Pontifex; 12 *Diſſoluitur dubitandi ratio.*

Digitized by Google

fex; conſultus enim Innocentius fuerat, an in delictis, quæ per inquiſitionem claruerant, imponenda eſſet pęna extraordinaria, & tunc reſpondet ſub ea diſtinctione, ut in caſibus homicidii, & ſimoniæ eadem pœna imponatur, ac infligitur cùm per accuſationem proceditur, in aliis verò delictis poſſe judicem pœnas pro arbitrio moderari: quare ea ſententia omiſſa, verius dicendum eſt, quod licèt cùm proceditur per inquiſitionem imponenda ſit pœna extraordinaria, tamen cùm delictum commiſſum fuit homicidium, vel ſimonia, ordinaria imponenda eſt. Ratio hujus diſcriminis ex eo provenit, nam in his duobus delictis pœna ſuſpenſionis ipſo jure incurritur, ita ut neceſſaria ſit ſententia declaratoria, ut beneficium pro vacante habeatur, ut probat Suarez *ubi ſuprà*, tamen ipſo jure reus ſuſpenditur ab officio, & pęnam in utroque delicto incurrit, adeò ut ſi poſtea pęnituerit, nihilominus Miſſam celebrare non poſſit, ut de homicida probatur *in cap.fin. de tempor. ordin. cap.ſicut dignum, de homicid. cap. in quibuſdam, de pœnis, cap. miror*, 50. *diſt.* de ſimoniaco *in cap.accuſatum* 4. *c. quotiens* 5. *de ſimon.* Unde cùm in eis caſibus, ſive procedatur per accuſationem, ſive per inquiſitionem, vel ſententia tantùm ſit declaratoria pęnæ incurſæ ob homicidium, vel ob ſimoniam; ideò judex nullam habet facultatem moderandi, minuendive pœnam jam incurſam, ut docuit Luna, & Arellanus *lib.5. ſingul. antinom.* 1. Nec tunc obſtat caput *dilectus* 30. *de ſimon.* ubi delictum ſimoniæ diverſo modo punitur, ſi per inquiſitionem, ac ſi per accuſationem in judicium deducatur; nam ejus veram interpretationem dabimus in ejus commentario.

13 Exponitur c. 2. de confeſſis.

Ex qua doctrina exponendus eſt textus *in c.2. de confeſſis*, qui contra præſentem aſſertionem communiter expendi ſolet. In ejus ſpecie Canonicus Bethlehemitanus, qui ſimoniam perpetraverat, abſque accuſatore, & extraordinariè detectus punitur pęna ordinaria ſimoniaci: igitur quia in judicio extraordinario inquiſitionis pęna ordinaria imponenda eſt. Pro cujus textus expoſitione varia adduxit Anguianus *d. lib.2. de legibus*, *c.2. n.22.* quibus omiſſis dicendum eſt, quod cùm delictum, quod in eo textu incidenter claruerat, eſſet ſimonia, & in hoc delicto, etſi per inquiſitionem procedatur, imponenda ſit pœna ordinaria juxta ſuprà tradita, & docent Hallier. *de ſacris elect. ſect.7. art.2.§.4.* Berojus *in c. qualiter* 24. *n.53. hoc tit.* ideò in ea ſpecie pœna ordinaria imponitur, ſeu potiùs declaratur, pęnam ſuſpenſionis ab officio, & depoſitionis à beneficio ipſum Canonicum contraxiſſe. Accedit quod in eo textu proceſſum fuit per viam notorii, mediante confeſſione in jure facta: unde neceſſariò imponenda erat pęna ordinaria, ut *in c. tuæ, de pęnis c. cùm non ab homine, de judiciis.*

Secundò opponi ſolet pręſenti aſſertioni textus *in c.fin. de celebratione Miſſar.* ubi cùm per inquiſitionem ageretur contra clericum, & conſtaſſet ipſum in pane fermentato, & ſcypho ligneo, ſine igne, & aqua celebraſſe, deponitur ab officio, & beneficio, qua pęna afficiendus erat, ſi per accuſationem in judicium deferretur: igitur quia cum proceditur per modum inquiſitionis, mitior pœna imponenda eſt. Cui difficultati communiter reſpondetur, in eo textu presbyterum ipſum crimen illud confeſſum fuiſſe in judicio, & ita ob propriam confeſſionem in judicio factam pœna ordinaria ipſum affici: ita Berojus *in d. c. qualiter* 24. *n.54.* Sed hæc ſolutio facilè convincitur ex eo, nam etſi clericus in ea ſpecie fateretur delictum, tamen per modum inquiſitionis procedebatur: unde juxta præſentem textum pęna ordinaria imponenda non erat. Quare ea ſolutione omiſſa, & alia Beroii, qui depoſitionem illam accipit pro depoſitione non ab ordine ſacro, ſed ab officio eccleſiaſtico, dicendum eſt, pro criminibus à presbytero in ea ſpecie admiſſis, non unam pœnam, ſed varias à jure conſtitutas eſſe, ut ex canonibus in ejus commentario congeſtis apparet: unde Summus Pontifex, ut eum debitè puniret pro tantis exceſſibus ex malitia, vel nimia ignorantia admiſſis, eum deponendum eſſe ab officio, & beneficio juſſit, quia Pontifex poteſt illam, vel aliam majorem pœnam imponere, *cap.1. 81. diſtinct.* 14 Explicatur cap. final. de celebrat. miſſarum.

Ex ſuprà traditis accipit lucem textus *in c. ex tuarum, de exceſſ. Prælat.* ubi cùm per viam inquiſitionis procederetur contra Epiſcopum, eo quòd furem ſuſpendere juſſiſſet, indicta illi priùs purgatione vulgari ferri candentis, ait Pontifex, quod cùm ita graviter deliquerit, officio illum eſſe privandum, & quia ſine officio beneficium retineri non poteſt, ipſum ab officio eſſe removendum. Ex quo textu deducitur, quod etiam cùm proceditur per inquiſitionem, pœna ordinaria imponenda eſt, ſiquidem eo caſu ob ſuſpenſionem furis eadem pœna erat afficiendus Epiſcopus, ex traditis *in cap. ſententiam, ne cleric. vel monach.* Sed ejus textus vera ratio ex præſenti textu & ſuprà traditis provenit: nam cùm in eo textu agatur de pęna homicidii ob defectum levitatis admiſſi, propter quod etiam pęnitentia facta, Epiſcopus non poterat retinere officium; ideò docet Pontifex pęnam ordinariam locum habere, & ipſum Epiſcopum ab officio ſuſpenſum, etiam ab Epiſcopatu eſſe amovendum, cùm eo caſu etiam pęnitentia facta ſemper Epiſcopus maneret irregularis, & per conſequens cùm celebrare non poſſet, nec Epiſcopatum retinere valebat. 15 Exponitur cap. ex tuarum, de exceſſib. prælator.

C A P U T XXII.

a *Silvanectenſi Epiſcopo, & Abbati* b *Latiniacenſi, Pariſienſis Diœceſis, & Decano Silvanectenſi.*

AD petitionem Vualteri quondam monaſterii *c* Corbejenſis Abbatis, dilecto filio Magiſtro Scholarum, & Magiſtris R. de *d* Corzon, & P. Canonicis *e* Noviomenſibus ejuſdem loci, à nobis dudum correctione commiſſa, ipſi bis ad idem monaſterium accedentes, quibuſdam correctis, ibidem nonnulla, quæ ſtatuenda fuerant, ſtatuerunt, inquiſitionis inſtantiam quorumdam impediente malitia retardando. Ad quorum contumaciam reprimendam ſæculare intendebant brachium *f* invocare. Verùm dilectus filius noſter G. *g* ſanctæ Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus, interim ad idem veniens monaſterium, ſupradicto Vualtero præſente, nec reclamante, ſuper ſtatu monaſterii memorati cœpit inquirere diligenter, & cùm inquiſitione finita prædictum Vu. Pariſios evocaſſet, propoſiturum contra inquiſitionem eamdem, ſi quid rationabiliter duceret proponendum, idem Vu. præſentiam ejus adiens allegavit, quod in monaſterii correctione procedere non valebat, quæ prædictis judicibus priùs fuerat auctoritate noſtra commiſſa, & Cardinalem ipſum ex juſtis cauſis ſe aſſerens habere ſuſpectum, vocem ad nos appellationis emiſit. Porrò Cardinalis inſpectis his, quæ probata fuerant contra eum, de conſilio peritorum ipſum amovit à regimine Abbatiæ, dando *h* fratribus ejuſdem loci liberam facultatem alium eligendi. Qui dilectum filium Joannem Abbatem Corbejenſem, tunc Priorem de *i* Argentolio, virum providum, & honeſtum elegerunt concorditer in Abbatem. Cùm autem dictus Vu. poſtmodùm ad Sedem Apoſtolicam acceſſiſſet, aſſerens ſe per Cardinalem ipſum quorumdam falſis ſuggeſtionibus circumventum, ab Abbatia ſine rationabili cauſa remotum: Nos ejuſdem cœnobii tranquillitati paterna ſolicitudine providere volentes, venerabilibus fratribus noſtris *j* Archiepiſcopo Rhemenſi, & *k* Atrebatenſi Epiſcopo dedimus in mandatis, ut ad *l* compoſitionem inter eumdem Vu. & ſubſtitutum ei, darent ſtudium & operam efficacem. Alioquin tam per jamdictum Legatum, quàm per alios inquirerent diligentiùs veritatem, & eam nobis uſque ad Feſtum S. Remigii proximò tunc venturum, fideliter intimarent, ut per eorum relationem certiores effecti, procederemus in eodem negotio prout procedendum utiliùs videremus. Qui cùm ſuper reformatione pacis proficere nequiviſſent, ſicut ex litteris eorum accepimus, proceſſerunt ad inquirendum ſuper præmiſſis omnibus veritatem, teſtibus ab utraque parte receptis, & ea quæ tam per ſe, quàm per Cardinalis inquiſitionem invenerant, nobis ſub ſigillis propriis tranſmiſerunt. Nuper autem præfatis Vu. atque I. in noſtra propter hoc præſentia conſtitutis, idem Vu. quod à Legato poſt appellationem ad nos interpoſitam factum fuerat, petiit revocari

vocari

Digitized by Google

vocari, allegans quod cùm correctio monaſterii fuerit judicibus memoratis injuncta, & ipſi quibuſdam correctis, & nonnullis ſtatutis ibidem, aliorum correctionem ex cauſa duxerint rationabili differendam, Cardinalis interim de jure non potuit procedere ad eamdem, cùm generale mandatum non *m* deroget ſpeciali. Ad quod fuit ex adverſo reſponſum, quod cùm Vu. præſente, nec reclamante, ad inquiſitionem proceſſerit Cardinalis, idem Vu. videtur in hoc tacitè conſenſiſſe, ut inquiſitione facta corrigeret Cardinalis, quæ corrigenda videret. Contra quod idem Vu. taliter proponebat, quod licèt ſtatim ut cœpit inquirere Cardinalis, non duxerit reclamandum, credens eum nolle procedere contra ipſum, ſed abſque ſui gravamine aliquid in Eccleſia utiliter ordinare, poſtquam tamen evocatus ab ipſo cognovit, quod adverſus eum procedere intendebat, ejus declinavit examen, ad noſtram audientiam appellando. Propoſuit inſuper pars adverſa, quod cùm prædicti judices omiſiſſent in monaſterii correctione procedere, & periculum traheret ad ſe mora, Cardinalis ipſe, ad quem ſpectabat ex injuncto ſibi legationis officio cura ejus, ad reformationem ipſius loci interponere potuit partes ſuas. Cùm enim ſecundùm juris civilis auctoritatem, in illis etiam caſibus, in quibus ſolemnis ordo judiciarius obſervatur, in criminali cauſa *n* ultra biennium à conteſtatione litis non ſit ejus inſtantia protrahenda, & nos *o* quoque conſulti, quamdiù delegatus à nobis, qui ſententiam tulerat, juriſdictionem ſuam interponere valeat, ut ſententiæ pareatur, reſpondiſſe noſcamur, quod uſque ad annum integrum juriſdictionem ſibi commiſſam ad exequendum ſententiam valeat exercere: dictis judicibus differentibus in correctione procedere, cùm jam decem & ſeptem eſſent menſes elapſi, ex quo noſcuntur mandatum Apoſtolicum recepiſſe, ac de criminibus inquirere, licèt non criminaliter ageretur, correctioni non immeritò Cardin. inſiſtere potuit memoratæ. Sed ad hoc altera pars reſpondit, quod hoc colorem excuſationis haberet, ſi prædicti judices à Legato commoniti ad correctionem procedere neglexiſſent. In quo caſu eorum fortè defectus per diligentiam potuiſſet Legati ſuppleri, ſicut de Metropolitano in canonibus legitur, quod tunc demùm ea poteſt facere, quæ ad Suffraganeos pertinent, cùm illa Suffraganei *p* negligunt adimplere. His igitur, & aliis quæ utraque pars proponere curavit, auditis, & inquiſitione utraque, Cardinalis videlicet, & Archiepiſcopi prædictorum diligenter inſpecta, intelleximus ex depoſitionibus juratorum, quod cùm tempore promotionis ipſius Vu. octo millium librarum monaſterium gravaretur, & non multo tempore poſt idem debitum uſque ad duo millia librarum fuerit diminutum, nunc tamen uſque ad ſex millium librarum ſummam excrevit; cùm ſicut priùs contigerat, de proventibus monaſterii debitum potiùs diminui debuerit, quàm augeri, niſi Rectoris incuria obſtitiſſet. Et quamvis ad excuſationem ſuam propoſuerit idem Vu. quod propter expenſas factas in cauſa, quam contra Cluniacenſe monaſterium habuit, in qua quemdam Prioratum evicit, idem fuerat debitum augmentatum, fuit tamen ei ex adverſo reſponſum, quod propter expenſas illas debitum interim augmentari non debuit, cùm propter hoc poſſeſſiones quaſdam ejuſdem obligaverit Prioratus maximè cùm in ejuſdem proſecutione negotii vix expenſæ fuerint mille libræ. Adjecit etiam dictus Vu. quod occaſione cujuſdam domus, quam in villa Corbejæ de novo conſtruxerat, debitum ſupradictum excrevit. Ad quod pars adverſa reſpondit, quod ex proventibus monaſterii expenſas hujuſmodi facere potuit abſque onere debitorum, præſertim cùm propter hoc non modicum auxilium à *q* Burgenſibus fuerit eidem impenſum. Præterea cùm ex confeſſione ipſius conſtiterit, quod in Capitulo præſtiterat juramentum, ne debitum de novo contraheret, ac poſtea contraxerit debitum contra juramentum proprium veniendo, ſicut teſtes deponunt, argui de perjurio videbatur. Ad quod idem Vu. hoc modo reſpondit, quod etſi primò hujuſmodi præſtiterit juramentum, poſtea tamen quoddam factum fuit in Capitulo conſtitutum, per quod juramentum ipſum extitit relaxatum. Sed contra hoc pars altera replicavit, quia cùm non conſtiterit, quod per tale ſtatutum revocatum fuerit juramentum, & appareat eumdem Vu. non ſolummodo juramentum de debito non contrahendo præſtitiſſe, ſed veniſſe poſtea contra illud; manifeſtè liquebat, ipſum reatum perjurii incurriſſe: ſed & ipſius inſufficientia & negligentia diſſoluta videbantur manifeſtè probari. Et quamquam aliqui teſtium eum, quantùm in ſe, dixerint eſſe bonum, nulli tamen depoſuerunt expreſsè, quod utilis eſſet ejus proviſio monaſterio ſæpedicto. Cùm ergo nobis de talibus fuerit ſufficiens in tali negotio facta fides, propter quæ præfatus. Vu. erat meritò amovendus, etſi reſtituendus foret propter judiciarium ordinem non ſervatum, ob cauſas tamen prædictas ipſum providimus manere privatum regimine Abbatiæ, Joannem nihilominus ſupradictum, quem pro eo, quod præfato Vu. propter juris ordinem non ſervatum quodammodo inordinatè remoto, intelleximus ob eamdem cauſam per conſequentiam minùs legitimè ſubſtitutum, per ſententiam amoventes, quem quia non propter perſonæ vitium, vel defectum, ſed propter juris *r* ſolemnitatem, ſicut præmiſſum eſt, prætermiſſam amovimus, ipſum poſtmodùm reſtituimus in Abbatem, & memorato Vu. in loco, qui dicitur Guidoc, cum pertinentiis ſuis in Imperio conſtitutis, juſſimus provideri. Ita videlicet, quod ibi cum uno Corbejenſi monacho commoretur, & cenſum qninque marcharum ad pondus Colonienſe, in feſto Purificationis Beatæ Virginis, Abbati & ſucceſſoribus ſuis annuatim perſolvat, & perſonatibus, ac Eccleſiis ejuſdem Ballivæ, jamdicti Abbatis & ſucceſſorum ſuorum donationi liberæ reſervatis, eiſdem fidelitates, & homagia liberorum hominum eorumdem locorum debeant exhiberi. Ac in juramento fidelitatis, quod eiſdem fuerit præſtitum, exprimetur, quod iidem homines ſupradictum Vu. ſuper ſuæ proviſionis proventibus nullatenus damnificare præſumant, ita videlicet, quod & ipſe Vu. ſuper indemnitate prædictæ Ballivæ, ne ipſam dilapidet, corporale præbeat juramentum. Si quid autem poſt ſententiam noſtram ſuper utriuſque amotione prolatam, circa electionem Abbatis, quam in prolatione ipſius ſententiæ noſtræ duximus providentiæ reſervandam, à Corbejenſibus monachis, vel quolibet alio, in ejuſdem Abbatis præjudicium fuerit attentatum, id decernimus non valere. Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quod à nobis eſt pro ipſius Monaſterii utilitate proviſum, faciatis appellatione remota inviolabiliter obſervari, corrigentes circa Priorem, & Monachos, & Prioratus Monaſterii memorati, cum conſilio Abbatis ipſius, quæ ſecundùm Deum, & B. Benedicti regulam fuerint corrigenda, & ſtatuentes ibidem quod regulare fuerit, & honeſtum, contradictores, ſi qui fuerint, vel rebelles, per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Quod ſi non omnes, &c. duo veſtrum ea nihilominus exequantur. Datum Laterani 7. Kal. Martii, Pontificatus noſtri anno tertiodecimo.

N O T Æ.

1 a *Sylvanectenſi.*) Ita reſtituo inſcriptionem, & integram epiſtolam ex epiſtolis Innocentii III. editis à Boſqueto *lib.*1. *regeſtr.* 13. *epiſt.*1. Sylvanectenſis civitas Galliæ ita dicta à Sylva Regia, quæ illam circumdabat, habet Eccleſiam Cathedralem ſuffraganeam Archiepiſcopi Rhemenſis, cui ſanctus Dionyſius Areopagita ſanctum Regulum ejus diſcipulum primum Epiſcopum deſignavit, notatur *in cap. ex parte, de reſcriptis*. In præſenti reſcribit Innocentius Gaufrido ejus Præſuli 51. de quo hæc Rigordus ad annum 1213. *Gaufridus*

Digitized by Google

Sylvanectenſis Epiſcopus ſentiens ſe tam ætate, quàm corpulentia ponderoſa inſufficientem oneri, quod jam per triginta annos portaverat, impetrata à ſummo Pontifice, ſicut in jure cautum eſt, licentia, renunciavit Epiſcopatui, & tranſtulit ſe ad monachos Caroli loci Ciſterc. Ordinis.

b *Latiniacenſi.*) Latiniacum percelebre monaſterium
2 eſt Ordinis D. Benedicti, in diœceſi Pariſienſi, conſtructum a ſancto Furſeo ejus primo Abbate anno Chriſti 648. exemptum ab omni juriſdictione, immediatè patet Romano Pontifici, & ejus Abbas Dynaſta dicitur, ut referunt Yepes *tom. 2. Chron. D. Benedicti*, *anno 648. cap. 2.* Chopinus *lib. 1. de ſacr. Pol. tit. 4. num. 17.* Cartham fundationis referunt Sarmath. *tom. 4. Galliæ Chriſt. verbo Latiniacum.*

3 c *Corbejenſe.*) Duplex eſt monaſterium Corbejenſe Ordinis D. Benedicti, aliud novum in Saxonia, de quo egi *in cap. cùm venerabilis, de conſtit.* aliud vetus in Francia, in diœceſi Ambianenſi, fundatum à ſancta Batilde vidua Clodovei II. Chriſtianiſſimi Regis, ſub titulo Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, dictum Corbejenſe à pago, in quo ædificatum fuit: olim opulentiſſimum fuerat, & ab omni juriſdictione exemptum per noſtrum Innocentium III. cujus exemptionis litteras refert Yepes *tom. 2. Chron. D. Benedicti, in appendice*, qui plura de eodem monaſterio adducit *anno 662.*

d *R. de Corzon.*) Robertus videlicet, qui Canonicus Pariſienſis, creatus fuit Cardinalis tituli ſancti Stephani in Cœlio monte, ut conſtat ex epiſtola 150. Innoc. III. *lib.... regeſtr. 13.*

4 e *Noviomenſibus.*) De Noviomenſi Belgarum diœceſi egi *in cap. 1. de delictis puer.*

f *Invocare.*) Juxta tradita *in cap. 1. de offic. judic.*

g *G. ſanctæ Mariæ in Porticu.*) Hic eſt Guallus, de quo Rigordus in vita Philippi Auguſti, anno 1208. ait: *Innocentius Papa III. miſit Legatum in Franciam Guallum ſanctæ Mariæ in Porticu Diaconum Cardinalem, juris peritum, bonis moribus ornatum, omnium Eccleſiarum viſitatorem diligentiſſimum.* Poſtea fuit creatus preſbyter Cardinalis tituli ſancti Martini, ut notavit Boſquetus *in præſenti.*

h *Fratribus ejuſdem loci.*) Quibus competebat electio Abbatis ipſius monaſterii, ut conſtat ex epiſtola Nicolai Pontificis, quam refert Yepes *tomo 3. chron. D. Benedicti, in appendice.*

i *Argentolii.*) De quo Prioratu egi *in c. 1. de exceptionibus.*

i *Archiepiſcopo.*) Guidoni videlicet. De Rhemenſi Metropoli nonnulla notavi *in cap. 2. de appellat.*

k *Atrebatenſi.*) Rodulfo videlicet, de quo, & ea diœceſi egi *in cap. 13. de arbitris.*

l *Compoſitionem.*) Ad quam non ſolùm judices eccleſiaſtici partes debent inducere, verùm & aliquando cogere, ut *in cap. 16. de electione*, ubi probavi.

m *Non deroget ſpeciali.*) *Cap. ſtuduiſti 2. de offic. delegat.* imò è contrà ſpeciale derogat generali, ut probavi *in cap. 1. de reſcript.*

n *Ultra biennium.*) Ut probavi *in cap. de cauſis 4. de offic. deleg.*

o *Nos quoque conſulti.*) *In c. quærenti 26. de offic. deleg.*

p *Negligunt adimplere.* Juxta tradita *in cap. Paſtoralis, de offic. Ordin.*

q *Burgenſibus.*) Burgenſes qui dicantur, expoſui *in cap. Abbas, de his quæ vi, metuſve cauſa fiunt.*

r *Propter juris ſolemnitatem.*) Et ita rectè poterat iterum eligi, juxta tradita *in cap. ſuper eo, de elect.*

COMMENTARIUM.

CUm de hujus textus integra parum curaſſent re- 5
petentes, varia, & prorſus aliena ab Innocentii mente in præſenti docuerunt; illudque eis præcipuè in hac Decretali difficile viſum eſt, quomodo videlicet Pontifex, qui tenetur ordinem judiciorum ſervare, *c. in cauſis 19. de re judic.* confirmavit ſententiam privationis Abbatis Corbejenſis, impoſitæ à Cardinali Legato, judiciario ordine non ſervato, & etiam confirmavit electionem Joannis, qui non potuit in locum Vv. ſubſtitui, ſi ille dejectus fuit juris ordine prætermiſſo. Quod autem juris ordo ſervatus non fuit, patet; nam Cardinalis Legatus, de quo in hoc textu, non erat judex competens ad depoſitionem Abbatis. Primò, quia inquiſitio fuerat ſpecialiter commiſſa Canonicis Noviodun. Unde Legatus in ea procedere non potuit, *ex cap. ſtuduiſti 2. de offic. deleg.* Secundò, quia fuerat tamquam ſuſpectus recuſatus, & ſimul appellatio ab eodem interpoſita, ob quas cauſas ſuſpenditur judicis poteſtas, *c. ſi quis 4. de foro compet. c. cùm ſpeciali 61. in princip. de appellat.* Ex actis verò coram judice incompetenti non poteſt ferri ſententia per alium judicem, ad quem cauſæ cognitio pertinet, *c. at ſi Clerici de judiciis.* Cui difficultati ut ſatisfaciant Gloſſa *in præſenti, verbo Providimus*, Anania, *n. 2.* Pereyra *de manu reg. part. 1. c. 4. n. 7.* docent Pontificem de plenitudine poteſtatis poſſe judicare ſola veritate attenta, & omiſſo judiciorum ordine. Sed hæc ſententia convincitur tum *ex d. cap. in cauſis*, tum quia Princeps non debet judiciorum ordinem prætermittere, & eorum ſolemnitatem relaxare, niſi ex juſta & neceſſaria cauſa. Butrius *in præſenti, n. 24.* docet ſententiam Innocentii in præſenti juſtificari ex actis geſtis ante recuſationem, & appellationem. Sed hæc ſententia præterquam quod divinatoria eſt, convincitur, quia per præventionem factam à judicibus delegatis incompetens effectus fuit Cardinalis Legatus; & ideò de cauſa agnoſcens juris ordinem prætermiſit, *l. juris ordinem, C. de juriſdict.* Quare his omiſſis ſententiis dicendum eſt, Innocentium in præſenti caſu judiciarium ordinem ſervaſſe, & per legitimos tramites approbaſſe ſententiam privationis, quam tulerat Cardinalis Legatus, quia in ipſa inſtantia appellationis coram ipſo fides facta fuit criminum, & exceſſuum, quæ coram Cardinali objecta, & probata fuerant contra Abbatem ſpoliatum, ut conſtat ex verſiculo *cùm igitur*, hujus textus. Unde non imponitur pœna privationis, nec confirmatur electio ſecundi Abbatis, propter acta geſta prætermiſſo judiciorum ordine, ſed propter acta legitimè ordinata in inſtantia appellationis, quam praxim agnoverunt, & probarunt Bartol. *in l. 1. n. 12. Cod. quando provocare*, Alex. *lib. 6. conſil. 181. nu. 14.* Valaſcus *de part. cap. 39. nu. 74.* & eadem ratione, ſicut confirmatur ab Innocentio depoſitio prioris Abbatis, ita etiam approbatur nova electio ſecundi, quia licèt in principio ordinatè facta fuiſſet, prætermiſſo legitimo judiciorum ordine, tamen in plenario appellationis judicio Pontifex ex novis actis depoſitionem unius, & electionem alterius confirmavit.

CAPUT XXIII.

a Innoc. III. *In regiſtro.*

ACcedens ad præſentiam noſtram G. *b* nepos quondam Subd. n. H. ſua nobis quæſtione monſtravit, quod cùm dil. fil. noſtèr H. Subd. apud Sed. Ap. viam univerſæ carnis ingreſſus fuiſſet, præbendam, quam decedens habuerat in Eccleſia *c* Crem. ei duximus *d* conferendam, ven. f. n. H. Epiſcopo & dilectis f. Capitulo Eccleſiæ Cremon. injungentes, ut eum in fratrem reciperent, & tam *e* ſtallum in Choro, quàm locum in Capitulo, & præbendam eamdem ipſi ſine difficultate aliqua aſſignarent: tibi etiam, fili Archid. & dil. fil. Præpoſito ſanctæ Agathæ dedimus in mandatis, ut ſi Epiſcopus, & Canonici mandatum Ap. non implerent, vos illud ſublato appellationis obſtaculo exequi curaretis, contradictores per cenſuras eccleſiaſticas appellatione remota compeſcentes. Cumque tu, & idem Præpoſitus, ſicut ex litteris veſtris accepimus, monuiſſetis Epiſcopum, & Canonicos Cremon. ad mandatum Ap. exequendum, ipſi aſſeruerunt noſtras litteras per veri ſuppreſſionem obtentas, cùm vivente adhuc Subd. prædicto, filium cujuſdam nobilis civis Crem. in Canonicum recepiſſent, & promiſiſſent proximam præbendam vacaturam. Adjecerunt etiam, quod ante receptionem litterarum noſtrarum nuntium ſuum ad Sed. Ap. deſtinarunt, & ideò ne procederetis ulteriùs, ad audientiam noſtram appellarunt. Juvenis etiam, cui per Epiſcopum, & Ca-

Digitized by Google

& Canonicos eadem fuerat præbenda conceſſa, duxit ad audientiam noſtram proclamandum, unde vos non proceſſiſtis ulteriùs, ſed quæ acta fuerant, per veſtras nobis litteras intimaſtis. Igitur petebat memoratus G. ut ex eo, quod Canonici contra *f* Later. Concil. fecerant, impediri non pateremur noſtræ conceſſionis effectum, ſed præbendam ipſam faceremus eum pacificè poſſidere, quæ ſi fuiſſet etiam juveni memorato conceſſa, debebat tamen noſtra conceſſio, quæ præceſſerat, prævalere. Verùm dil. fil. Bonus Joannes prædictorum Canonicorum & Epiſcopi nuntius, propoſuit, quod priùs quàm ad eos mandatum Ap. emanaſſet, præbendam ipſam juveni conceſſerant memorato, & ſubjunxit, quod dictus G. ſuper homicidio, & perjurio infamia publica laborabat: unde non ſolùm admittendus non erat ad Crem. Eccleſiam, ſed ejiciendus potiùs etiam dum fuiſſet *g* admiſſus. Epiſcopus quoque per ſuas nobis litteras intimavit, quod cùm pro eodem G. litteras Ap. recepiſſet, ei conſuluit, ut etſi conſcientia ſalva poſſet, tamen ſaltem de perjurio, & homicidio ſe purgaret, niſi contra eum appareat *h* legitimus accuſator: ſed ipſe purgationem præſtare noluit, nec offerre. Nos igitur attendentes, quod ſi filius nobilis memorati, ſicut Epiſcopi, & Canonicorum Crem. & executorum noſtrorum litteræ atteſtabantur, fuit contra Later. Concilium ad proximam vacaturam admiſſus, ut poſtmodùm acceperunt, non vacantem, cùm priùs quàm de morte Subd. ad Crem. certus nuntius pervenire potuiſſet, prædictam præbendam conceſſerimus prædicto G. d. v. per Ap. ſc. mandamus quatenus quod de præmiſſo juvene factum eſt, denuntietis irritum & inane, ac niſi præfatus clericus ſuper prædictis criminibus publicè fuerit infamatus, conceſſionem noſtram ſibi factam per cenſ. eccl. ap. rem. executioni mandetis. Demùm ſi legitimus accuſator apparuerit, auditis quæ fuerint hinc inde *i* propoſita, etſi prædicta crimina, vel eorum aliquod legitimè fuerint probata, ipſis ſuper eadem præbenda perpetuum ſilentium ap. poſtpoſita imponatis. Quod ſi probare nequiverint, eam ſibi auctoritate Ap. confirmetis: ſi verò contra eum legitimus non apparuerit accuſator, ſi ipſe ſuper prædictis criminibus dignoſcitur fama reſpertus, purgationem ei canonicam indicatis, in qua ſi fortè defecerit, perpetuum ſilentium ei imponere curetis, ſi autem præſtiterit ipſam, contradictores ab ejus moleſtia compeſcatis, & eos, qui niſi ſunt eum impedire, in expenſis ipſi legitimis condemnetis.

NOTÆ.

1 a I *Dem.*) In quarta collectione, *ſub tit. de conceſſ. præbend. c.3.* reperitur textus hic, prout in præſenti tranſcribitur, ſub hac inſcriptione: *Innoc. III. in regeſtr.* Sed etſi ſedulò legas regeſtrum epiſtolarum ipſius Pontificis editum Coloniæ, & correctum à Cardinali Sirleto, & editum à Boſqueto, non reperies præſentem epiſtolam, quia ſpectat ad libros regeſtri, qui adhuc non prodierunt, quare cognoſci non poteſt cui Archidiacono reſcribat Pontifex, licèt ex textus ſerie facilè deducatur, reſcribere Archidiacono.

2 b *Nepos.*) Ideſt filius fratris, qui non prohibetur in beneficio patrui virtute novæ electionis ſuccedere, *c.2. de arbitris*, *cap. ex parte*, *de offic. deleg.* ubi notavi.

c *Cremon.*) De Cremonenſi Eccleſia egi *in cap.2. de presb. non bapt.*

d *Conferendum.*) Quia omnia beneficia vacantia in Curia, jam olim conferebantur à Romano Pontifice, ut hodie conferuntur virtute regulæ Cancellariæ, quam exponit Gonzalez *gloſſ.51. ad regul.8.* 3

e *Stallum.*) De ſtallo egi *in c.2. de renunciat.*

f *Lateran. Concilium.*) Relatum *in cap.2. de conceſſ. præbend.*

g *Admiſſus.*) Quia tam homicida, quàm perjurus privantur beneficiis jam obtentis, ut probavi *in cap. 2. de reſcript.*

h *Legitimus accuſator.*) Quinam ille ſit, expoſui *in cap.1. hoc tit.*

i *Propoſita.*) Quia in præſenti G. agebat remedio adipiſcendæ poſſeſſionis, unde hujuſmodi exceptiones admittuntur, quia infamatus de his delictis dicebatur, *cap. conſtitutus*, *de appell.* 4

CAPUT XXIV.

Idem *in Concilio* a *Generali*.

Qualiter, & quando debeat Prælatus procedere ad inquirendum, & puniendum ſubditorum exceſſus, ex auctoritatibus veteris, & novi Teſtamenti colligitur evidenter, ex quibus poſtea proceſſerunt canonicæ ſanctiones, ſicut olim apertè *b* diſtinximus, & nunc ſacri approbatione Concilii confirmamus. Legitur enim in Evangelio, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius, audivit ab illo: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ, Jam enim non poteris amplius villicare. Et in Geneſi Dominus ait: Deſcendam, videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifeſtè probatur, quod non ſolùm cùm ſubditus, verùm etiam cùm Prælatus excedit, ſi per clamorem, & famam ad aures ſuperioris pervenerit, non quidem à *c* malevolis, & maledicis, ſed à providis & honeſtis, non ſemel tantùm, ſed ſæpè, quod clamor innuit, & diffamatio manifeſtat, debet coram Eccleſiæ *d* ſenioribus veritatem diligentiùs perſcrutari, ut (ſi rei popoſcerit qualitas) canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis, non tamquam idem ſit accuſator & judex, ſed quaſi denunciante fama, vel deferente clamore officii debitum exequatur. Licèt autem hoc ſit obſervandum in ſubditis, diligentiùs tamen eſt obſervandum in Prælatis, quia quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam, & quia non poſſunt omnibus complacere, cùm ex officio ſuo teneantur non ſolùm arguere, ſed etiam increpare, quin etiam interdum ſuſpendere, nonnumquam verò ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur. Et ideò ſancti Patres providè ſtatuerunt, ut accuſatio Prælatorum non facilè admittatur, ne concuſſis columnis, corruat ædificium, niſi diligens adhibeatur cautela, per quam non ſolùm falſæ, ſed etiam malignæ criminationi janua præcludatur. Verùm ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injuſtè, ut tamen caverent, ne delinquerent inſolenter, contra morbum utrumque invenientes medicinam congruam, videlicet ut criminalis accuſatio, quæ ad diminutionem capitis, ideſt degradationem, intenditur, niſi legitima præcedat inſcriptio, nullatenus admittatur. Sed cùm ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, ut jam clamor aſcendat, qui diutiùs ſine ſcandalo diſſimulari non poſſit, vel ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo ad inquirendum, & puniendum ejus exceſſus, non ex odii fomite, ſed charitatis procedatur affectu, quatenus ſi fuerit gravis exceſſus, etſi non degradetur ab ordine, ab adminiſtratione tamen amoveatur omninò, quod eſt ſecundùm ſententiam evangelicam à villicatione villicum amoveri, qui non poteſt villicationis ſuæ dignam reddere rationem. Debet igitur eſſe præſens is, *e* contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per *f* contumaciam abſentaverit, & exponenda ſunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi ſeipſum, & non ſolùm dicta, ſed etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei (ut quid, & à quo ſit dictum, appareat) *g* publicanda, nec-

Digitized by Google

non exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ, ne per ſuppreſſionem nominum, infamandi, per exceptionum verò excluſionem, deponendi falſum audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus, tantò diligentiùs debet Prælatus aſſurgere, quantò damnabiliùs eorum offenſas deſereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis exceſſibus taceatur, etſi tribus modis poſſit procedi, per accuſationem videlicet, denunciationem, & inquiſitionem ipſorum, ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne fortè per leve compendium ad grave diſpendium veniatur, ſicut accuſationem legitima debet præcedere *b* inſcriptio, ſic & denunciationem *i* charitativa monitio, & inquiſitionem *K* clamoſa inſinuatio prævenire; illo ſemper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii ſententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa regulares perſonas non credimus uſquequaque ſervandum, quæ (cùm cauſa requirit) faciliùs, & liberiùs à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoveri.

N O T Æ.

a G*Enerali*.) Lateranenſi videlicet celebrato ſub Innocentio III. *c.* 8. ubi reperitur textus hic, &
1 in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. De hoc Concilio nonnulla notavi *in cap.*1. *de Summa Trinit.*

b *Diſtinximus*.) *In cap. qualiter*, *hoc tit.* ubi extant priora verba hujus textus uſque ad *§. Debet*.

c *Malevolis*.) Quæ diffamatio debet eſſe apud pro-
2 bos, & honeſtos viros, *c. cùm inter* 12. *de purgat. canonic.* Nec tunc obſtat textus *in cap. cùm juventute* 15. *de præſumpt.* ubi etſi conſtabat diffamationem Epiſcopi à malevolis, & improbis hominibus initium habuiſſe, adhuc ad inquiſitionem contra ipſum proceſſum fuit, quia diſtinguendum eſt cum Henrico Boic. *ibi*, & Abbate *num.*2. inter inquiſitionem, quæ fit ad punitionem delicti, ad quam procedi non poteſt, ſi diffamatio ab improbis hominibus originem duxit, & inter eam, quæ fit ut conſtet, an ipſa diffamatio à malevolis orta fuerit: hæc ſecunda omni caſu fieri poteſt, prima verò non niſi præcedente diffamatione apud probos viros.

d *Senioribus*.) Quamvis poteſtas inquirendi, corri-
3 gendi, & puniendi ſubditorum exceſſus primò & principaliter ad Epiſcopos ſpectet, illam tamen de jure antiquo ſoli per ſe exercere non poterant, ſed inſimul ſeniorum, ſive clericorum ſuorum debent conſenſum, ſeu conſilium adhibere, quod primum ſtatutum legitur in Concil. Carth. 4. *can.* 23. ibi: *Ut Epiſcopus nullius cauſam audiat abſque præſentia clericorum ſuorum, alioquin irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi clericorum præſentia confirmetur.* Quem retulit Gratianus *in c. Epiſcopus*, 15. *q.* 7. quod rectè ſtatuerunt PP. ne quis forte dum ab uno judicaretur, non auctoritate canonica, ſed potiùs tyrannica poteſtate indiſcuſſus opprimeretur, quam rationem expreſſit Concil. Hiſpal. 2. *can.* 6. in illis verbis: *Ut juxta priſcorum PP. Synodalem ſententiam nullus noſtrum ſine Concilii examine quemlibet Presbyterum, vel Diaconum dejicere audeat; nam multi ſunt, qui indiſcuſſos poteſtate tyrannica, non auctoritate canonica damnant.* Extat *in c.* 1. 15. *q.* 7. Quid autem per illa verba *abſque præſentia ſuorum clericorum*, in Concil. Carthag. ſignificetur, exponendum eſt. Duarenus *lib.* 1. *de ſacris c.* 12. exiſtimavit, clericorum nomine Epiſcopos comprehendi, qui Synodi cauſa quotannis convocabantur, juxta tradita ſuprà *in c. ſicut Olim*. Sed veriùs credo, per illa verba Capitulum, ſeu Canonicos ipſius Eccleſiæ ſignificari, quod mihi probat D. Hieronymus *ad Ruſticum*, cujus fragmentum extat *in c. Eccleſia*, 16. *q.* 1. ubi de Capitulo, ſeu Canonicis agens, presbyteros ſuos vocat, quemadmodum, & Concilium Carthaginenſe clericos ſuos. Verba Hieronymi ſunt: *Eccleſia habet Senatum, cœtum presbyterorum, ſive quorum conſilio nihil monachis agere licet. Roboam filius Salomonis ideò perdidit Regnum, quia noluit audire presbyteros ſuos. Senatum quoque Romani habebant, cujus conſilio cuncta agebantur, & nos habemus Senatum noſtrum, cœtum presbyterorum.* Hoc etiam Concilii Carthag. ſtatutum firmarunt ſubſequentes Pontifices. D. Gregorius ſcribens Joanni Epiſcopo Panormit. *lib.* 11. *epiſt.* 49. cujus fragmentum extat *in cap. ſi quid verò*, 86. *diſt.* & poſtea repetitum *in cap. ſi quid verò* 15. *qu.* 7. ibi: *Si quid verò de quocumque clerico ad aures tuas pervenerit, quod te juſtè poſſit offendere, facilè non credat, nec ad vindictam te res accendat incognita, ſed præſentibus ſenioribus Eccleſiæ ſua eſt veritas perſcrutanda, & tunc ſi qualitas rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis.* Ubi quid ſignificent illa verba, *præſentibus ſenioribus*, non conſtat apud Interpretes. Gloſſa verbo *Eccleſiæ*, *in d. cap. ſi quod*, exiſtimavit, ſeniorum nomine in eo textu Epiſcopos ſuffraganeos ſignificari, ideò quia epiſtola illa miſſa eſt Joanni Panormit. Præſuli, qui Archiepiſcopus erat Corinthiorum, & ita ſuffraganeos ſub ſe habebat. Gloſſam ſequitur Turriſcremata, *ibi*, *§.* 3. *dicitur*: Aliter ea verba accipit Duarenus *lib.* 1. *de ſacris Eccleſiæ*, *c.* 7. ſcilicet de presbyteris propriæ Eccleſiæ, ſeu de Capitulo. Quaſi dicat Gregorius, non poſſe Epiſcopum ſine capituli conſenſu procedere ad inquiſitionem, ſive vindictam criminis in clerico. Quam explicationem magis probaſſe videtur Innoc. 3. in præſenti, & *in cap. Licèt*, *de ſimonia*, in illis verbis: *Sed coram Eccleſiæ ſenioribus diligenter eſt veritas perſcrutanda*. Ubi dum iiſdem verbis Gregorii utitur Innocentius, verba illa *ſenioribus*, de presbyteris intelligit, non de Epiſcopis. Ego utramque expoſitionem admitto pro temporum varietate, & juxta ſæculum Gregorii primam veriorem credo, namque ſeniorum nomine non tantùm Epiſcopi, verùm & presbyteri ſignificantur, quia ut inquit D. Iſidorus relatus *in cap. cleros*, *§. presbyter*, Græcè presbyter, Latinè ſenior interpretatur: unde D. Gregorius non tam de capitulo accipiendus eſt, quàm de Concilio, quod quotannis Epiſcopi celebrabant; nam cùm loquatur de clerico damnando, ut conſtat ex illis verbis, *De quocumque clerico*, neceſſariò accipiendus eſt de Concilio, ſiquidem eo tempore clerici non à propriis Epiſcopis, & Capitulo damnabantur, ſed potiùs in Concilio Epiſcoporum, ut conſtat ex Concilio Hiſpalenſi 2. *can.* 6. ibi: *Sexta actione comperimus, Fragitanum Cordubenſis Eccleſiæ presbyterum injuſtè olim à Pontifice ſuo dejectum.* Et infrà. *Decrevimus, ut juxta priſcorum Patrum ſynodalem ſententiam nullus noſtrum ſine Concilii examine quemlibet presbyterum, vel diaconum dejicere audeat.* Concil. Carthag. 2. *can.* 10. Carthag. 3. *can.* 8. & ſi corrigendus erat Abbas, certum Abbatum numerum Epiſcopus adhibere debebat, *c. ſi quis Abbas* 18. *q.* 2. *c. in ordinatione*, 61. *diſt.* ſed poſtquam modus ille cognoſcendi de clericis in Concilio invaluit, præſentia verba, *de ſenioribus Eccleſiæ*, accipienda ſunt de Canonicis ipſius Capituli, ut *in d. cap. Heli*, *de ſimonia*.

e *Incontra quem*.) Conſonat textus *in c. abſente* 8. 3. *qu.*
9. cap. 2. 8. *quæſt.* 9. *cap.* 4. 3. *qu.* 9. & alii congeſti ab Ant. 4
Auguſtino *lib.* 1. *epiſt. jur. tit.* 17. Conſonat lex 12. *tit.* 15. *part.* 3. Illuſtrat Parexa *de inſtrum. edit. titul.* 2. *fol.* 90.

f *Contumaciam*.) Quia tunc etiam abſens damnari
poteſt, *can.* 74. *Apoſtol. cap.* 4. *de præſumpt.* Felix Papa 5
II. in Synodo Romana *epiſt.* 1. *cap.* 8. ibi: *Nec à communione prohibeatur accuſatus, niſi ad electorum judicium canonicè convocatus, infra tres, aut ſex, vel plures menſes pro ſuis rationem redditurus venire diſtulerit.* Refert Ant. Auguſtin. *in epit. lib.* 30. *tit.* 18.

g *Publicanda*.) *Cap. inquiſitionis officium*, *hoc tit.* nec
eſt cur hæc verba tantùm exaudiamus de Epiſcopo, 6
de cujus vita inquiritur, ut voluit Cujac. *lib.* 22. *cap.* 25. nam in quolibet privato, contra quem proceditur per inquiſitionem, idem obſervatur, *d. cap. inquiſitioni*, *hoc tit.* ubi notavi, verbo *Nomina*.

h *Inſcriptio*.) Juxta tradita *in c. ſuper his*, *hoc tit.*

i *Charitativa monitio*.) Ut probavi *in c.* 4. *hoc tit.*

k *Clamoſa inſinuatio*.) Ideſt diffamatio, juxta tradita *in cap. inquiſitionis*, *hoc tit.*

C A-

Digitized by Google

C A P U T XXV.

Idem a *in Concil. Later.*

SIcut olim à ſanctis Patribus noſcitur inſtitutum, Metropolitani ſingulis bônis cum ſuis ſuffraganeis provincialia non omittant Concilia celebrare, in quibus de corrigendis exceſſibus, ac moribus *b* reformandis, præſertim in Clero, diligenter habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas, maximè quæ ſtatutæ ſunt in hoc generali Conciliò, *c* relegentes, ut eas faciant obſervari, debitam pęnam tranſgreſſoribus infligendo. Ut autem id valeat efficaciùs adimpleri, per ſingulas diœceſes ſtatuant *d* perſonas idoneas, providas videlicet, & honeſtas, quæ per totum annum ſimpliciter, & de plano, abſque ulla juriſdictione ſolicitè inveſtigent, quæ correctione, vel reformatione ſunt digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum, & Suffraganeos, & alios in Concilio ſubſequenti, ut ſuper his, & aliis (prout utilitati, & honeſtati congruerit) provida deliberatione procedant, & quæ ſtatuerint, faciant obſervari, publicaturi ea in Epiſcopalibus Synodis annuatim per ſingulas diœceſes celebrandis. Quiſquis autem hoc ſalutare ſtatutum neglexerit adimplere, à ſui executione officii ſuſpendatur.

N O T Æ.

a IDem.) Concil. videlicet Generali Lateranenſi celebrato ſub Innocentio III. ubi reperiuntur verba hujus textus *in cap. 6.* & etiam extant in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 5.*

1 b *Reformandis.*) In his etiam Conciliis Provincialibus olim de cauſis Epiſcoporum, & eorum exceſſibus agebatur, ut latè probat Petrus Marcha *in concord. Sacerd. & Imperii, lib. 7. ferè per totum*, & notavi *in c. 1. de judiciis*, & querelæ, atque accuſationes contra eccleſiaſticos judices, ac poſteriores laicos audiebantur. Leo 1. *ep. 82. ad Anaſtaſium*, relatus *in c. de Conciliis*, 18. *diſt.* Concil. Tolet. 4. *can. 3.* ibi: *Omnes autem, qui cauſas adverſus Epiſcopos, ac potentes, aut contra quoslibet alios habere noſcuntur, ad idem Concilium concurrant, ut quæcumque examine ſynodali à quibuslibet pravè uſurpata inveniuntur, Regis executore inſtante, juſtiſſimè his, quibus jura ſunt, reformentur.* Graviores autem quæſtiones, veluti de fide, Sacramentis, & ſimiles, in his Conciliis tractari nequeunt abſque Romani Pontificis auctoritate, vel ejus Legati præſentia, *c. Concilia* 9. 17. *diſt.* probant latè Thomaſius *de Concil. provinc.* P. Marcha *lib. 6. concord. Sacerd. & Imp. cap. 13.*

2 c *Relegentes.*) Conſonant Concil. Tolet. 4. *in Decret. de reform. Concil.* ibi: *Diaconus alba indutus codicem canonum in medium proferens, capitula de agendis Conciliis pronunciet.* Brachar. 1. *Relecti canones veterum, qui ad inſtructionem clericalis diſciplinæ pertinent.* Mogunt. ſub Rabano: *In una turma reſederunt Epiſcopi cum quibuſdam notariis, legentes, atque perſcrutantes ſanctum Evangelium, necnon epiſtolas, & actus Apoſtolorum, canones quoque, ac diverſa ſanctorum Patrum opuſcula.* Ut ita faciliùs obſerventur, & contraria conſuetudo, ſeu præſcriptio contra eos intendi non poſſit. Et quia per iteratam lectionem legum faciliùs ipſæ percipiuntur, & memoria retinentur. Unde in Concilio Matiſcon. 1. *can. 9.* cavetur, ut durante jejunio S. Martini legantur canones, quibus leges de diſciplina ſanciuntur, & in Concil. Cabilon. ſub Leone III. *c. 37.* ita ſtatuitur: *Cùm omnia Concilia canonum, quæ recipiuntur, ſint à ſacerdotibus legenda, & intelligenda, ac per ea ſit eis vivendum, & prædicandum, neceſſarium duximus, ut ea quæ ad fidem pertinent, & ubi de extirpandis vitiis, ac plantandis virtutibus ſcribitur, hoc ab eis retrò legatur, ac bene intelligatur.* Inde in monaſteriis ſæpè ſæpiùs legitur regula, ſub qua monachi degunt, juxta Concil. Aquiſgran. *can. 123. Quotidie ad collationem veniant, unde & hanc inſtructionem, & aliarum ſcripturarum ſanctarum perlegant.* Ac Sanctus Auguſtinus in ſua regula, *c. ult.* juſſit, *ne quid per oblivionem negligatur, ſemel in ſeptimana legatur.* Faciunt textus *in c. 1. de locato, c. quoniam* 40. *de ſimon.*

3 d *Perſonas.*) Teſtes ſynodales exponit Gloſſa in præſenti, nec malè, de quibus, & eorum officio egi *in c. præterea, de teſtibus cog.* Etiam pro his perſonis intelligi poſſunt viſitatores, de quibus D. Gregorius *lib. 3. epiſt. 2. ad Maximian. Siracuſ. Epiſcopum*, agit his verbis: *Viſitatores Eccleſiarum, clericique eorum, qui cum ipſis per non ſuæ civitatis paræcias fatigantur, aliquod laboris ſui capiant, te diſponente, ſubſidium.* Joannes II. R. Pontifex *epiſt. 3. ad Epiſcopos Galliæ.* In Eccleſia Orientali dicuntur Periodeutæ, ſeu circuitores. Synod. Laodic. relata *in c. non de his*, 80. *diſt.* in cujus ſcholiis ait Balſamon: *Præſens canon jubet fieri Periodeutas, & non Epiſcopos, ne dignitas Epiſcopi vilis, & contempta evadat. Sunt autem Periodeutæ, qui hodie ab Epiſcopis promoventur exarchi. Hi enim circumcurſant, & delicta ſpiritualia obſervant, & fideles perficiunt.* Illi ſubſcripſerunt Zonaras, & Juſtel. *in eo canone*, Heraldus *lib. 2. de auctorit. rei judic. cap. 15.*

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc canone ſequens communiter deducitur aſſertio: *Singulis annis eſt celebrandum Concilium Provinciale pro moribus, & exceſſibus corrigendis.* Probant eam textus *in can. 38. Apoſtol. c. habeatur, c. ſervetur*, & ferè *per totam* 18. *diſt. c. pervenit*, 18. *diſt. c. placuit, de conſecr. diſt. 3.* Anaclet. I. *epiſt. 1.* Concil. Nicæn. 1. *can. 5.* ibi: *Placuit autem annis ſingulis per unamquamque provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter ſimul omnibus Epiſcopis congregatis provinciæ, diſcutiantur hujuſmodi quæſtiones.* Antiochen. 1. ſub Jul. *can. 20.* Carthag. 3. *can. 2.* Hipponenſe *can. 8.* Rhegienſe *can. 7.* Agathenſe *can. 1. & 71.* Aurel. 3. *can. 1.* ibi: *Unuſquiſque Metropolitanus in provincia ſua cum provincialibus ſuis ſingulis annis ſynodale debeat opportuno tempore habere Concilium.* Aurel. 4. *can. 37.* Aurel. 5. *can. 18. & 22.* Turon. 2. *can. 10.* Tolet. 3. *can. 18.* Tolet. 4. *can. 3.* Tolet. 11. *can. 15.* Tolet. 12. *can. 12.* Synodus 6. Conſtantin. *can. 8.* Synodus 8. *can. 4.* Pariſ. 3. *lib. 1. cap. 26.* Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ. 10.* Ratisbon. *can. 26.* Arauſic. 1. *can. 29.* Divus Gregorius *lib. 2. epiſt. 110.* ibi: *Et quidem, quia de habendo bis in anno Concilio Patrum ſit regulis ſtatutum, non latet; ſed ne aliqua impleri hoc neceſſitas non permittat, ſemel ſaltem ſine excuſatione aliqua decernimus congregari, ut expectatione Concilii nihil pravum, nihil præſumatur illicitum.* Meldenſe anno 845. *can. 2. Ut Principes juxta decreta canonum per ſingulas provincias ſaltem bis, aut ſemel in anno à Metropolitanis, & diœceſanis Epiſcopis ſynodicè convenire concedant.* Synodus Trull. *can. 8.* Nicæna 2. *can. 6.* Trid. *ſeſſ. 24. de reform. c. 2.* Palent. *anno* 1322. *can. 1. Ut Metropolitani cum ſuffraganeis ſuis annis ſingulis provincialia celebrare Concilia non omittant.* Tolet. anni 1473. *can. 1. Canonum inſtitutis ſancitum novimus ab antiquo per Metropolitanos Antiſtites cum ſuis ſuffraganeis provincialia Concilia debere celebrari.* Tullenſe *parte ult. c. 7.* Sveſſionenſe ſub Pipino: Novel. 123. Juſtin. alia juris teſtimonia congeſſit Creſpetius *in ſumma, verbo Concilium.* Illuſtrant Ant. Auguſt. *lib. 5. tit. 30.* Petrus Marcha *in concord. Sacerd. & Imper. lib. 6. cap. 13.* Vighel. *in method. juris Pontif. fol. 497.* Thomaſius de Concil. provinc. *fol. 79.* Paulus Idumay *in notis ad Innoc. III. lib. 2. epiſt. 45.* Coriolan. *in can. 38. Apoſt.* Lantdmeter. *lib. 2. de veteri cler. c. 104.* Balſamon *in can. 71. Synod. Carthagin.* Juſtelus *in can. 8. Eccleſiæ Afric.* Vivar *in Marc. Max. anno* 531. Cuiac. *in c. grave, de præb.* Creſolius *lib. 3. myſtag. c. 40.* Duarenus *lib. 1. de ſacris Eccleſ. c. 11.* Moneta *de commut. c. 5. num. 16.* Cironius *ad tit. de his quæ fiunt à Prælat.* I. Dartis *ad Decret. diſt. 15.* Cellotius *de hierarch. lib. 5. cap. 11. §. unic.* Hallierius *eod. tract. fol. 484.* Bellarm. *tom. 2. controv. lib. 1. cap. 4.* Azor. 2. *tom. inſtitut. lib. 5. cap. 18.* Turrianus *lib. 1. pro canonib. cap. 10.* Beſoldus *tom. 1. polit. de majeſt. cap. 5.* Ant. Perez *in Pentat. fidei, cap. 6. de Conciliis*, Solorzanus *tomo 2. de jure Indiar. lib. 3. cap. 7. num. 39.* Alteſſerra *hic.*

5 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Non ſolùm injuſta, verùm & ſuperflua videtur præſens conſtitutio. Injuſta ex eo, nam Metropolitanus non poteſt de cauſis ſubditorum ſuffraganeorum primò, & in prima inſtantia cognoſcere, aut in eos propter exceſſus commiſſos animadvertere, *c. paſtoralis* ubi probavi, *de offic. Ordin.* ergo nec in Concil. Provinciali ſingulis annis celebrando poteſt de eiſdem cauſis cognoſcere. Superflua etiam apparet præſens conſtitutio ex eo, quia Epiſcopi tenentur quotannis diœceſim propriam viſitare, *c. cùm Apoſtolus*, ubi probavi, *de cenſibus*, & Archiepiſcopus etiam quotannis, vel quoties potuerit, *cap. cùm Romana, eod. tit. lib. 6.* Igitur cùm tunc poſſint tam Epiſcopi, quàm Metropolitani exceſſus corrigere, &

Digitized by Google

mores reformare, fruſtra deſideratur, ut quotannis omnes Epiſcopi unius Provinciæ cum ſuo Metropolitano conveniant ad eoſdem exceſſus corrigendos, cum magno ovium diſpendio, propter Paſtorum abſentiam, necnon ipſorum Prælatorum incommodo & expenſis.

6 Concil etymon, & diviſio. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet Concilium præter etymologiam D. Iſidori *in cap. canones*, *§. Synodus*, 15. *diſt.* dici à concalando, ideſt convocando, ut inquit Feſtus Pomp. juxta illud Virgilii.

Conciliumque vocat Divum Pater, atque hominum Rex. Illuſtrant Polletus *lib. 5. hiſt. cap.* 13. Beyerlinch *in theatr. vitæ hum. tom. 2. verbo Concilium*. Non eſt quævis populi, aut Patrum congregatio, ſed ea dumtaxat, quæ à magiſtratu, vel Sacerdote per publicum miniſtrum legitimè fit. Sunt qui morem indicendi & celebrandi Concilia repetant à Romanis, qui tam Romæ, quàm in Provinciis hyemis tempore, quo militiam exercere nequibant, juri dicundo vacabant, locum, & tempus deſignantes ad lites decidendas, & cauſas peragendas, hoc erat apud illos conventus agere, ut probant Feſtus Pompejus, & Theophil. *in §. eadem*, *Inſtit. ex quib. cauſ. major.* ibi: *Concilium eſt conſeſſus certorum virorum, ſtatis annis, & diebus coeuntium*. Hinc dicitur Concilium *in l. 1. C. de vind. libert.* Illuſtrat Georg. Amb. *ad Tertul. de jejuniis*, *c.* 13. *obſerv.* 5. Hæc Conciliorum origo placuit nonnullis: ſed certè Concilia noſtra altiorem originem præſeferunt; ſiquidem eorum ſacrum uſum legimus obumbiatum *Deuteron. c.* 17. in illis verbis: *Si difficile, & ambiguum*, &c. à Chriſto Domino indicatum in caſu relato *Matthæi cap. 6. Marc. 8. Lucæ 9.* ibi: *Venit Jeſus in partes*, &c. ut notavit Baronius *tom. 1. anno* 35. *n.* 11. & commendatum apud Matthæum *c.* 18. ibi: *Si duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo*, &c. quæ verba de Conciliis eſſe accipienda decrevit Synodus Chalced. *in epiſt. ad Joannem*, & docuit Innoc. Papa *in c. de quibus*, 20. *diſt.* Illuſtrant Fr. Ant. Perez *in Pent. fidei, tr. de Concil. c. 2.* Carrier. *tom. 2. digeſt. fidei, tit. 36. de Conc.* Conrad. Kling. *lib. 3. diſp. cap.* 23. Cabaſſutius *in not. Concil.* Chriſt. Lupus *ad can. Concil. Nicæni*. Deinde ſciendum eſt, quatuor eſſe Conciliorum genera. Primum eſt Conciliorum generalium, cùm Concilium totius orbis, ex omnibus videlicet provinciis, & diœceſibus, tam Orientis, quàm Occidentis celebratur, quod ideò dicitur græcè œcumenicum ab œcumene, quod ſignificat univerſum terrarum orbem, quo etiam nomine Romanum Imperium apud Græcos, Latinoſque ſcriptores ſignificari planum eſt. Sic Sanctus Lucas de deſcriptione Imperii Romani ab Auguſto imperata loquens ait: *Prodiit edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis*. Illuſtrat Juſtel. *in notis ad canones Eccleſ. Afric. can.* 85. Oecumenicæ autem Synodi, non niſi ex graviſſimis hæreſibus, quæ maximam partem pervaſerint, convocantur, & tantùm auctoritate Romani Pontificis. Rouſſel. *lib. 3. hiſt. juriſd. Pont. c. 2. & 3.* pluribus relatis Valenzuela *contra Venetos part. 6. ex n. 1.* de quorum auctoritate, neceſſitate, & infallibilitate, latè agunt Coriolanus *in ſumma Concil. in præludiis*, Jacobatius *de Conciliis*, Bellarminus *lib. 1. controv. integr. tract. de Conciliis*, Joannes Dartis *in* 15. *diſt.* ubi refert, omnia Concilia generalia hucuſque in Eccleſia celebrata. Et an Concilium generale ſit ſupra Pontificem expoſui *in c. 4. de elect.* Secundum genus eſt Conciliorum, quæ vel Primates, vel Patriarchæ convocant ex Metropolitanis, quod nationale dici poteſt, ex omnibus provinciis unius nationis, ſeu regni. Illud Concilium majorem Synodum Epiſcoporum dixerunt Patres Synodi Antioch. *can.* 91. ibi: *Majorem Synodum Epiſcoporum*. Conſtantinop. 1. *Can.* 169. ibi: *Majorem Synodum Epiſcoporum uniuſcujuſque diœceſeos*. Turonenſis celebratæ anno 567. In Matiſcon. *can. 9. & 20.* dicitur generale Concilium, & univerſale. Dicitur & Synodus plenaria in Concil. Carthag. *can.* 38. & Poſſidonius in vita ſancti Auguſtini, *c.* 8. Hipponenſ. Concilium, plenarium totius Africæ appellat. Hujus generis plurima reperiuntur Concilia in tomis Conciliorum, ex diœceſibus, ſeu nationibus celebrata, veluti Antiochenſia ex diœceſi Orientis, Romana ex diœceſi urbis Romæ; Aquilejenſia ex diœceſi Italiæ; Gallicana ex diœceſi Galliarum; Toletana ex diœceſi Hiſpaniarum; Africana, ſeu Carthaginenſia ex Diœceſi Africæ. Ea notione Concilium univerſale pro Synodo diœceſeos Galliarum accipitur in canone 20. Concil. Matiſcon. 2. ſub Patriarcha Lugdunenſi celebrati. P. Marcha *lib. 6. concord. c.* 21. Simili loquutione Concilia Toletana univerſalia, & generalia vocantur. Concil. Tolet. 3. *can.* 18. ibi: *Præcipit hæc ſancta, & univerſalis Synodus*, Tolet. 4. in exordio: *Quoniam Concilium generale agimus*, *& can.* 3. *Si fidei cauſa eſt, aut qualibet alia Eccleſiæ communis, generalis totius Hiſpaniæ, & Galiciæ Synodus convocetur, ſi verò nec de fide, nec de communi Eccleſiæ utilitate tractabitur, ſpeciale erit Concilium uniuſcujuſque provinciæ, ubi Metropolitanus elegerit, peragendum.* Et Tolet. 5. *can.* 2. 3. & 6. & Tolet. 4. Univerſalis Synodus nominatur *in can.* 7. ibi: *Ut in omni Concilio Epiſcoporum Hiſpaniæ univerſalis Concilii decretum, quod propter Principum noſtrorum ſalutem eſt conſtitutum, in Synodo publica voce debeat pronunciari.* Leo I. R. P. *epiſt. 93. ad Turibium Epiſcopum Aſturicenſem*, *cap.* 17. *Habetur ergo apud vos Epiſcopale Concilium: ad eum locum, qui omnibus opportunus ſit, vicinarum provinciarum conveniant ſacerdotes.* Et paulò poſt: *Dedimus litteras ad fratres & Coepiſcopos noſtros Tarraconenſes, Carthaginenſes, Luſitanos, atque Gallæcos, eiſque Concilium Synodi generalis indiximus. Si autem aliquid obſtiterit, quominus poſſit celebrari Generale Concilium Galleciæ, ſaltem in unum conveniant Sacerdotes, quo citiùs vel provinciali conventu remedium tantis vulneribus afferatur.* Notarunt Fileſacus *in c. irrefragabili* 13. *§. 1. de offic. ordin.* Juſtel. *in c. 85. Eccleſ. Afric.*

Tertium Concilium provinciale eſt, quod à Metropolitano ex Epiſcopis ſuæ provinciæ congregatur ad utilitatem provinciæ, ad cauſas Epiſcoporum dirimendas, & dicitur perfecta Synodus in Concil. Antioch. *can. 16. & 17.* ibi: *Sit autem illa perfecta Synodus, cui quoque unà adeſt Metropolitanus*. Integrum Concilium vocatur in eadem Synodo, *can.* 16. apud Burchardum *lib. 1. cap.* 39. Synodus plenaria dicitur ab Innoc. I. Pontificale Concilium à Sidonio *lib. 4. epiſt.* 24. ubi notavit Savarus. Quæ Concilia provincialia dicuntur celebrari cum Epiſcopis ab Hincmaro Rhemenſi *in commonit. ad Ludovicum Germaniæ Regem*, *c.* 7. ibi: *Ut temporibus à ſacris regulis conſtitutis comprovinciales Synodos cum Epiſcopis, & ſpeciales cum presbyteris.* Concilii provincialis origo repetenda eſt à temporibus Apoſtolorum; nam in ipſorum actis legitur Paulum Miletum convocaſſe omnes Epheſinæ provinciæ majores natu: ubi Vualdenſis *lib. 2. doctrinæ fidei*, *art. 2. qu.* 27. formam Concilii provincialis ineſſe arbitratur, & majores natu fuiſſe Epiſcopos, ex Trident. *ſeſſ. 23. cap. 4.* probat Cellotius *lib. 4. de Eccleſiaſt. hierarch. cap.* 11. Ultima Synodus eſt diœceſana, ideſt proprii Epiſcopi, quæ appellatur Synodus Epiſcopalis *in cap. 2. 38. diſt.* Epiſcopi Concilium, in Concilio Vernenſi *can.* 8. Diœceſis Synodus *in l. 13. C. Theodoſ. de Epiſc. & Cleric.* ibi: *Qui mos eſt cauſarum civilium, idem in negotiis eccleſiaſticis obſervandus eſt, ut ſi qua ſint, ex quibuſdam diſſenſionibus, levibuſque delictis ad religionis obſervantiam pertinentia, locis ſuis, & ſuæ diœceſeos Synodis audiantur.* Ad quod venire tenentur Abbates. Concil. Altiſſiod. *can.* 7. & monachi, qui Eccleſias Parochiales regunt. Synodus Mogunt. ſub Rabano *can.* 14. Dicitur etiam ſpecialis Synodus cum preſbyteris habita ab Hincmaro *d. c.* 7. Appellatur & civile Concilium ab Hadriano Papa *epiſt.* 13. quam nomenclaturam illuſtrat Dartis *in d. 15. diſt. pag.* 52. originem Synodi diœceſanæ repetit à Sancto Jacobo Cellotius *d. lib. 4. cap.* 6. Celebrabatur olim ſingulis annis ante dies Quadrageſimæ, *cap. habeatur 3. diſt.* 18. Illuſtrat Juretus *in notis ad epiſt. 61. Ivonis*.

7 De aliis Conciliis.

8 De Concilio provinciali. Sed ut ad Concilium provinciale, de quo in præſenti agitur, diſputationem contrahamus, ſciendum eſt, bis in anno celebrandum eſſe, ex præcepto Apoſtolorum relato *in can.* 38. ibi: *Bis in anno Epiſcoporum Concilia celebrentur, & inter ſe invicem dogmata pietatis explorent, & emergentes eccleſiaſticas contentiones amoveant, ſemel quidem ſeptimana quarta Pentecoſtes: ſecundò 12. die menſis Hiperborei*, quem Octobrem dicimus. A Dionyſio verò, Burchardo, & Ivone dum refertur canon hic, dicitur Idibus Octobris, ut notant Romani correctores *in can. 4. diſt.* 18. ubi monent, non convenire Latinorum menſes cum Græcis, nam Idus Octobris ſunt die 15. non 12. Alciatus *lib. 1. Parerg. c.* 47. Eamdem ſanctionem firmarunt Synodus Antioch. *can.* 20. ubi ait: *Rectè haberi, quod in ſingulis provinciis bis quoque anno Concilia habeantur*. Nicæna *can.* 5. *Viſum eſt bene habere, ut bis per unamquamque provinciam ſingulis annis concilia habeantur*. Ubi refertur, & approbatur uſus hic celebrandi Concilia, non autem noviter ſtatuitur, cùm ex traditione Apoſtolorum jam uſus hic invaluiſſet. Facit Tertul. *lib. de jejunio*, ibi: *Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis Concilia*. Quem contra Magdeburgenſes rectè expendit Turrianus *lib. 1. pro canonibus Apoſt. c.* 10. Leo Mag. *in c. de Concil.* 18. *diſt.* Patres Concilii Antioch. *in c. 14. 18. diſt.* Chalced. *can.* 19. *in c. 6. ead. diſt.* Regienſis *can.* 8. Vernenſis *can.* 4. Sed poſtea id

muta-

mutari cœpit ex juſtis cauſis in diverſis provinciis: in Eccleſia Orientali, canone 8. Synodi Trullanæ ita cautum fuit: *Quoniam autem propter aliquas barbarorum incurſiones, & quaſdam alias incidentes cauſas non poſſunt, qui Eccleſiis præſident, Synodos bis in anno facere, viſum eſt ut omninò ſemel in anno fiant*. Quod firmatum fuit in ſeptima Synodo relata *in can.7. diſt.*18. & Hilarius Papa Epiſcopis Galliæ ſcribens, *epiſt.*8. ait: *Per annos ſingulos ex provinciis, quibus potuerit congregari, habeatur Epiſcopale Concilium*. Firmarunt etiam D.Gregor. *lib.7.epiſt.*112. Hormiſdas I.*epiſt.*4. *ad Epiſcopos Hiſpaniæ*, ubi *cap.*3. ita ſcribit: *Si verò temporum neceſſitates, aut emergentes cauſæ hoc non patiantur impleri, ſemel ſaltem, quamvis non licuerit, ſine ulla excuſatione præcipimus convenire*. Idem cautum fuit in Concilio Sueſſion. *can.*2. Tolet. 3. *can.*18. Turon. 2. *can.*1. Poſtquam autem præſcriptum fuit, ut ſemel in anno celebrarentur Concilia provincialia, tempus eorum definitum fuit à Paſchatis feſto uſque ad finem Octobris, ut legitur *in d. can.*8. *Synodi Trul.* Tandem Conciliis Matiſcon. 2. *canon.*20. Later. ſub Leone *ſeſſ.*10. & Trident. *ſeſſ.*24. *de reformatione*, *cap.*1. tempus hoc ad triennium protractum fuit: & quia jam à tempore Concilii Chalcedonenſis Concilia provincialia celebrari deſierant, ex cauſis, quas refert P. Marcha *d.cap.*1. ideò præſenti canone Concilii Lateran. eorum uſus reſtituitur. Convocabantur autem ad has Synodus Epiſcopi per epiſtolas Metropolitani. Concil. Agathenſe *cap.*35. *cap.*1. *& per tot. diſt.*18. *cap. ſi Epiſcopus*, 27. *diſt.* Quaranta *in Summa*, *verbo Archiep.* & *Concil. Provinciale*. Unde dicuntur vocari in Concilio Laodic. *cap.*40. & refertur *can.*20. *Concilii Antiocheni*: & refertur *dicto can.* 4. *diſt.*18. monebantur autem per epiſtolas, quæ dicebantur tractoriæ, D. Auguſtinus *epiſt.* 15. *Tractoria ad me denuò idibus Novembris venit.* Et deinceps, ubi vocat epiſtolam tractoriam: & in libro poſt collationem contra Donatiſt. *cap.*24. *A Primate ſuo per tractoriam, aut evocati*. Et Conſtantinus epiſtola, qua ſcribit, ut Cæcilianus, & accuſatores ejus ad Concilium Arelatenſe primò pergant, & conveniant, mandat Ablavio, ut ſingulis Epiſcopis ſingulas tractorias tribuat, ut ipſi ad ſupradictum locum intra diem Kalendarum Auguſtarum poſſint pervenire: & tractoriæ erant ſigillo roboratæ, & dabant auctoritatem conveniendi miniſtros Reipublicæ, vel Eccleſiæ, ut ab eis auxilium, vel victum peterent, quod colligitur ex Synodo Meldenſi, *cap.*71. *Ut auctoritatem ſigillo Regio roboratam more tractoriæ Chriſtianiſſimus Princeps ſingulis daret Epiſcopis., quam quiſque Epiſcoporum pænes ſe haberet, ut quando ei neceſſe fuerit, per eamdem auctoritatem Reipublicæ miniſtros conveniat, ut ipſi in quibuſcumque civili indiguerint adjutorio, Reipublicæ Miniſtris concurrentibus, ſuum, imò poſſint divinum ritè peragere miniſterium*. De quibus tractoriis egi *in cap.* 1. *de Officio Ordin.* Et Epiſcopi ita vocati venire tenentur, aut Legatum mittere, *c.*9. 18. *diſt.* Concil. Arelatenſe 2. *can.*18. Agathenſe *can.*35. Tarracon. *can.*13. Aurelian. *can.*2. Vaſion. *can.*29. quæ & alia congeſſit Hallier. *de hierarch. lib.*4. *art.*1. *in fine*: & hoc eſt, quod *in cap.*10. *diſt.* 18. dicitur *excuſationes ſuas litteratoriè conſcribere*. Ita enim legendum eſt, non *tractoriè*, ut notavit Dartis *in d.*15. *diſt.* aliàs excommunicantur, *cap.* 12. 13. *&* 14. *diſt.*18. Vocantur etiam Parochi, & Abbates, *c. Hadrianus*, *el* 2. 63. *diſt. c. ex ore*, *de privil.* Concil. Altiſſiod. *d.c.*7. & privati laici, ut retuli in Concil. Illib. *lib.*1. *c.*8. ubi de forma celebrandi Concilii, & ordine ſubſcribendi in eo egi. Tandem ſciendum eſt, Concilia provincialia in Eccleſia celebrari, primò ad extirpandas hæreſes pullulantes; ſecundò ad eccleſiaſticorum canonum conſervationem. Unde Concilia hæc de Gentilium tyrannide triumpharunt Eccleſiaſticam diſciplinam ſtabiliendo, ut conſtat ex Conciliis Illiberit. Neocæſar. Laodic. & ſimilibus. Olim etiam de Epiſcoporum electione & conſecratione, ſi qua erat Eccleſia vacans, agebatur: & de exceſſibus Epiſcoporum cognoſcebatur, quia vetitum erat ab Hadriano *cap.*5. ne ullus Metropolitanus Epiſcopus abſque cæterorum omnium comprovincialium Epiſcoporum præſentia eorum cauſas audiret: notavi *in cap.* 1. *de judiciis*: & ea Concilia confirmabantur per Pontificem, vel tacitè, vel expreſsè, *cap. de libellis*, 15. *diſt.* ut variis exemplis probat Cellotius *d.c.*11. *ad finem*.

His ſuppoſitis apparet ratio præſentis aſſertionis; nam 9
cùm Concilia provincialia jam à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia uſitata negligerentur, & rarò, aut nunquam Metropolitanus in vita ſua Concilium provinciale celebraret; ideò veteres Eccleſiæ ſanctiones Patres Concilii Lateran. in præſenti renovantes rectè ſanxerunt, quotannis eſſe Concilium provinciale à Metropolitano celebrandum, juxta veteres canones. Accedunt rationes, ob quas Concilia hæc ita frequenter celebrari debent, quas refert Baronius anno 257. *num.*12. Prima, ut agnoſcatur, quomodo Epiſcopi in ſuo munere exercendo ſe gerant, & ſuæ villicationis rationem reddant, ut exprimitur in Concil. Trident. *ſeſſ.*23. *de reform. cap.*5. & defectus emendentur, prout innuitur *in cap. quapropter*, *diſt.*18. *& ſeſſ.*24. *de reform. cap.*18. ubi præcipitur, ut defectus in Conciliis provincialibus proponantur. Secundò, ut decreta Pontificia relegantur, ne oblivione tranſgredi poſſint, ut notavi ſuprà, verbo *relegentes*. Tertia, quia hæreſes facilè pullulant, ſi Concilia non celebrentur: præcipua enim cauſa, quare in Anglia, Scotia, Belgio, & aliis nationibus hæc maxima peſtis ſerpſit, fuit quia Metropolitani ab his Conciliis ineundis ceſſavere, prout deplorat Anaſtaſius Conſtantinop. *epiſt.* 2. his verbis: *Si aſſiduè ea celebrentur, reformationem Eccleſiæ cauſabunt, & hæreſes extirpabuntur: ipſa autem continuè celebrata naſcentes hæreſes ſtatim, & breviter extirpabunt: quæ ſi per aliquod tempus diſſimulantur, ſumptis viribus difficilè deſtruentur*. Concilia ergo provincialia ſunt ſæpe congreganda, ut neceſſitatibus Eccleſiæ ſubveniatur, necnon mores pravi corrigantur: nam ut ait Victoria *in relect. de poteſtate Papæ*, ab eo tempore, quo propter novas opiniones DD. Pontifices cœperunt timere Concilia, Eccleſia manet, & manebit cum magna calamitate, & religionis pernicie. Utilitatem, & neceſſitatem Concilii Provincialis ſatis expreſſerunt PP. Concilii Pariſ. 1. *can.* 26. his verbis: *Quoniam ſi hæc Concilia ſemel in anno per unamquamquè provinciam celebrata fuerint, & honos eccleſiaſticus vires ordinis ſui continebit, & impudentia quorumdam ſuperborum clericorum, qui paſſim auctoritate canonica calcata, auribus Imperialibus moleſtiam ingerunt, ceſſabit; & impunitas diverſorum flagitiorum, quæ locum deliteſcendi nunc habet, non habebit, & alia multa, quæ hactenus ſecus quàm eccleſiaſtica diſciplina docet, inceſſerunt, ordinem ſuum Domino auxiliante ſervabunt*. Proſequitur alias rationes Coriolanus *in notis ad can.* 38. *Apoſt.*

Traditur decidendi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam ex 10
hucuſque traditis facilè apparet, injuſtam non eſſe præſentem Concilii Lateran. conſtitutionem; nam ſi Archiepiſcopus dum viſitat provinciam ſuam, poteſt cognoſcere de ſubditis ſuffraganeorum ſuorum, & eorum exceſſus emendare, quantò magis in Conciliis cum Epiſcopis ſuffraganeis ad audiendas ſimiles cauſas convocatis. Nec obſtat quod dicebamus, poſſe Epiſcopos, vel Archiepiſcopum, dum viſitant diœceſes proprias, eas cauſas decidere, ac terminare; nam ſunt plura negotia quæ ob eorum gravitatem debent tractari, & decidi in conventu Epiſcoporum comprovincialium, præcipuè quia leges pro reſtauranda Eccleſiæ diſciplina collapſa, ipſi per ſe facere non poſſunt; & in Concilio provinciali utiles, & ſalubres canones ad id eduntur, & aliqua ſtatuuntur, quæ in minori conventu definiri non valent, ut ſuprà retuli; & ita valdè neceſſaria, utiliaque in Eccleſia eſſe Concilia hæc, latè probat Coriolanus *in præl. ad ſummam in Conc.*

Diſſolvitur dubitandi ratio.

CAPUT XXVI.

Gregorius IX. a *Archiepiſcopo*, *&* *Priori* b *S. Mariæ Rhotomagenſis*.

OLim I.V. & P. Ordinis c Tironenſis. *Et infra*: Ne igitur reformatio monaſterii valeat retardari, mandamus quatenus relaxatis excommunicationum, ſeu ſuſpenſionum ſententiis, ſi quas idem Abbas protulerit, vel per quoſcumque judices promulgari fecit, poſt inceptum negotium in eos, & adhærentes eiſdem, ac eis reſtitutis, quos idem Abbas negotio pendente contra juſtitiam ſpoliavit, in negotio de plano, & abſque judiciorum ſtrepitu procedentes (cùm talibus maximè in hoc caſu non deceat Dei ſervos involuì) inquiratis, quæ circa perſonas, & obſervantias regulares videritis inquirenda: corri-

corrigentes, & reformantes, tam in capite, quàm in membris, quæ correctionis & reformationis officio noveritis indigere: juramentis, ſi qua de tacenda veritate Abbas extorſerit, relaxatis, proviſo ut negotio ipſo pendente præfati monachi eidem Abbati obediant, & intendant; ita tamen, quod per hoc proſequutio negotii non valeat impediri. Si verò teſtes contra eumdem Abbatem producti fuerint, dictorum ipſorum ei copiam dari faciatis. Prædictis autem monachis expenſas factas propter hoc, & tribus, vel quatuor ex iſtis, vel aliis, quos idoneos ad dictum negotium proſequendum duxeritis aſſumendos, faciatis de bonis ejuſdem monaſterii; & faciendas expenſas ad proſecutionem ipſius negotii neceſſarias, computatis, ſi qua propter hoc receperunt de bonis monaſterii, cùm proprium non habeant, d miniſtrari: contradictores, &c.

NOTÆ.

1 a *ARchiepiſcopo*,) Mauricio videlicet, qui antea fuerat Salunſis Epiſcopus, & poſtea Cenomanenſis, & tandem deceſſit Rhotomagenſis anno 1232. ut refert Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ*.

2 b *Priore ſanctæ Mariæ*.) In ipſa urbe Rhotomag. eſt monaſterium canonicorum regularium Sanctæ Mariæ, Ordinis D. Auguſtini, de quo Pennotus *lib. 2. canonic. regul. cap. 34. n. 18.* cujus Priori in præſenti reſcribit Gregorius.

c *Tiron.*) Alibi legitur *Turon*, alibi *Ciſterc.* ut emendat Gloſſa marginalis: & legendum credo *Tironenſis*. Tironenſe enim monaſterium eſt Ordinis Ciſtercienſis, de cujus reformatione ſcripſit epiſtolam 31. Gregorius IX. in hæc verba: *Quatenus advocatis univerſis Abbatibus, & Prioribus ſibi ſubjectis, infra feſtum omnium Sanctorum proximè venturum corrigeret, & reformaret, tam in monaſterio Tironenſi, quàm in membris ipſius, & cæteris ei ſubjectis*. De eo Manrique *tom. 4. annal. Ciſterc. anno* 1231. *cap. 6. num. 9.* 3

d *Miniſtrari*.) Juxta tradita ſupra *in c. ex parte* 11.

CAPUT XXVII.

Idem *Epiſcopo* a *Ciſterc.* & *de Alde*, & *de* b *Salen. Abbatibus*.

PRælatorum exceſſus. *Et infrà*: Sanè dilecti filii C. & quatuor alii Canonici c Friſigien. denunciando monſtrarunt, quod Friſigien. Epiſcopus bona ſui Epiſcopatus (quem, ut dicunt, fuit minùs canonicè aſſequutus) adeò graviter dilapidat, & conſumit, quòd (niſi celeriter adhibeatur remedium) Epiſcopatus idem per eum ad irreparabile diſſolutionis opprobrium deducetur: nec ſolummodò rerum, verùm etiam famæ ſuæ prodigus, & ſalutis, vitam ducit enormiter diſſolutam. *Et infrà*: Diſcr. v. mandamus, quatenus perſonaliter accedentes ad locum, inquiratis ſolicitè veritatem, & eam fideliter conſcribentes, ſub ſigillis veſtris nobis tranſmittatis incluſam. Eidem Epiſcopo terminum aſſignantes, quo noſtro ſe conſpectui repræſentet pro meritis recepturus: poteſtate d vendendi, dandi, infeudandi, ſeu quomodolibet alienandi bona ipſius Eccleſiæ, interim eidem penitus interdicta.

NOTÆ.

1 a *CIſterc.*) Rectè in margine emendatur *Ciſtr.* cùm in præſenti ſcribat Gregorius Ciſtrenſi Epiſcopo, de qua diœceſi egi *in cap. 2. de corpore vitiat.*

2 b *Salen*) Salen, ſeu Salo Salomonis, vulgò *Salmens-Voiler*, celeberrimum Ciſtercienſis Ordinis cœnobium eſt in Alemania, Conſtantienſis diœceſeos: primùm à Guntrano Barone conſtructum anno 1134. deindè à Conrado, & Friderico primo Imperatoribus, & à Burchardo Archiepiſcopo Saliſburg. liberaliſſimè ditatum, ut refert Bucelinus *Germaniæ ſacræ part. 2. fol. 78.*

c *Friſigien.*) Geraldus videlicet, qui præfuit ipſi Eccleſiæ per undecim annos, ut refert Bucelinus *tom. 1. German. in ſerie Epiſcop. ipſius Eccleſiæ*.

d *Vendendi*.) Etiam cum ſolemnitate præſcripta *in cap. nulli, de rebus Eccleſiæ*: nam hoc ſpeciale eſt in crimine dilapidationis, ut lite adhuc pendente, Prælatus ſuſpectus de dilapidatione, ab Eccleſia amoveatur, *cap. licèt Heli, de ſimon.* probat Bernardus Diaz *in praxi, cap. 71.* 3

TITU-

Digitized by Google

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

CAPUT PRIMUM.

Gregorius a *Anthemio Subdiacono Campaniæ*.

CUm fortiùs punienda ſint crimina, quæ inſontibus, & magis ſacratis *b* hominibus ingeruntur, quàm ſitis culpabiles omnes, qui in cauſa Joannis reſediſtis, attendite, ut Hilarium criminatorem ipſius nulla ex deffinitione veſtra pœna conveniens caſtigaret. Nec illud ad excuſationem veſtram credatis eſſe idoneum, quod vobis quaſi judicare volentibus, ſolus frater, & Coepiſcopus noſter Paſchaſius dicitur diſtuliſſe. Nam ſi zelus in vobis rectitudinis viguiſſet, faciliùs uni à multis rationabiliter ſuaderi, quàm multi ab uno poterant ſine cauſa deſerri. Quia ergo tantæ nequitiæ malum ſine digna non debet ultione tranſire, ſupraſcriptum fratrem noſtrum Paſchaſium volumus admoneri, ut eumdem Hilarium priùs Subdiaconatus, quo indignus fungitur, privet officio; atque verberibus publicè caſtigatum, faciat in *c* exilium deportari, ut unius pœna multorum poſſit eſſe correctio. Cujus ſi fortè lenitatem Diaconi ſui adhuc opinio lacerata non commovet, & in hoc, quod non credimus, torpens extiterit, experientia tua hæc quæ diximus, faciat, & de illius nobis neglectu renuntiet. Hortandus præterea idem frater ex noſtro mandato eſt, ut ſe in omnibus vigilantem exhibeat, & Eccleſiæ ſuæ amplius diſciplinam non negligat, ne & peccatum de his, qui ei commiſſi ſunt, ſuſtineat, & nos contra ſe vehementer ſtimulet, ſi in officii ſui cura, quod non optamus, incautus, vel lentus extiterit. *d* Volumus autem ut memoratus frater noſter Paſchaſius, & vicedominum ſibi ordinet, & majorem domus: quatenus poſſit vel hoſpitibus ſupervenientibus, vel cauſis, quę eveniunt, idoneus, & paratus exiſtere: ſi verò & negligentem eum proſpicis; & ea quæ diximus, implere differentem, omnis Clerus ejus adhiberi debet, ut communi conſilio ipſi eligant, quorum perſonæ ad ea, quæ prædiximus, valeant ordinari.

NOTÆ.

a ANthemio.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub titul. de accuſationibus*, *c.*2. & habetur textus hic in ipſo regiſtro Gregorii, *lib.*9. *epiſt.*66. ex quo integram hujus textus tranſcribo, & ex ipſo D. Gregorio citarunt textum hunc Burchardus *lib.* 2. *Decreti*, *cap.* 201. Carnotenſis *part.* 2. *Decreti*, *cap.* 274. De hoc Anthemio nonnulla notavi *in cap.* 1. *de teſtamentis*.

b *Hominibus inferuntur.*) Facit idem Gregorius *lib.*15. *Moral. cap.*15. ibi: *Gravius eſt, ſi quis juſtis potius, quàm peccatoribus noceat; unde & per Prophetam dicitur: Sanguis ejus in medio ejus eſt, ſuper limpidiſſimam petram effudit illum: non effudit illum ſuper terram, ut poſſit operiri pulvere: per terram videlicet, & pulverem peccatores; per petram verò limpidiſſimam juſtum ſignans, qui gravibus peccatorum contagiis non exaſperatur. Sanguis ergo ſuper limpidiſſimam petram effunditur, quando malitia cruentæ mentis in afflictione juſtæ animæ graſſatur.* Unde quo quis eſt juſtior, ac proinde dignior veneratione, ideò indignius eſt illum impeti falſis probris, & calumniis.

c *Exilium deportari.*) Quæ phraſis apud ſcriptores inferioris ſæculi recepta, & uſitata fuit, in ſpecie à Sixto III. P. M. epiſtola unica, ante medium, ibi: *Si quis circa ejuſmodi perſonas non probanda detulerit, intelligat ſe jacturam infamiæ ſuſtinere, & ſub magna excommunicatione exilio deportari.* Ita in conſtitutione Honorii, & Theodoſii, quæ eſt ordine 15. in appendice Codicis Theodoſ. edita à Sirmundo: & de Manichæis Anaſtaſius *epiſt.*1. *capit.* 3. ita ſcribit: *Subditi legibus ſecundùm Chriſtianorum Principum conſtituta, ne ſanctum gregem ſua contagione polluerent, per publicos judices perpetuo ſunt exilio relegati.* Et *cap.*13. 17. *q.*1. Illuſtrant D. Nicolaus Anton. *de exilio lib.* 2. *cap.*1. *n.*8. D. Joſeph. de Retes *lib.*1. *de interdict. c.*1. *in notis*.

d *Volumus.*) Verba quæ ſequuntur, extant *in cap. volumus*, 89. *diſt.* in qua diſtinctione intendit Gratianus exponere, quod ſit officium vicedomini. Et ſciendum eſt, vicedominum in ſacris canonibus accipi pro eo, qui ab Epiſcopo adminiſtrationi rerum ſuarum præpoſitus eſt, & pro hoſpitibus recipiendis, & eleemoſynis elargiendis, & ut abſolutè provideat rebus omnibus, quæ domi providendæ ſunt; ideò dicitur major domus *in cap. Salvator*, 1. *q.*3. *c. diaconum*, 89. *diſt.* & eum vice Epiſcopi cauſas judicaſſe conſtat ex præſenti epiſtola, & *ex lib.*3. *cap.* 26. *Mandet Comes vel Abbati, vel Vicedomino, vel illi, quicumque locum Epiſcopi, vel Abbatis tenuerit, ut reddat ei rem.* Et *lib.*5. *c.*120. Concil. Mogunt. ſub Carolo *cap.*150. tria velut hominum genera memorat, quibus omnis Eccleſiaſtica res qualiſqualis commiſſa eſt, omnibus Epiſcopis, Abbatibus, cunctoque Clero; & ait: *Omnino præcipimus vice dominos, & præpoſitos, advocatos, ſive defenſores bonos habere, non malos, non crudeles, non cupidos, non perjuros, non falſitatem amantes, ſed Deum timentes; & in omnibus juſtitiam diligentes.* Et *c. conſulere* 38. *de ſimon.* Alia de vicedominis adducunt Joannes Voſſius *lib.*3. *de vitiis ſermon. cap.*55. I. Fileſacus *in cap.*4. *de Offic. Ordin.* P. Gregor. *lib.*2. *part. tit.*9. *c.*5. *n.*11. & *lib.*15. *ſyntag. cap.*40. *num.*3. Sebaſt. Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. q.*2. *proœmiali*, §.5. *n.*13. Manrique *tom.*1. *annal. Ciſterc. anno* 1134. *cap.*1. *in fine*, I. Dartis *ad Decret. in diſt.*89. Unde D. Gregorius in præſenti prædicta vicedomini munia complectens jubet, ut Paſchaſius Epiſcopus eligat Vicedominum pro hoſpitibus recipiendis, & ſimul cauſis, quæ emergunt, decidendis.

COMMENTARIUM.

EX fragmento hujus epiſtolæ à Raymundo in præſenti tranſcripto, talis communiter deducitur aſſertio: *Subdiaconus calumnioſè accuſans, gradu ipſo privatur, & verberibus afficitur, ac in exilium mittitur.* Quæ aſſertio probari poteſt *ex cap. Deus* 7. 2. *q.*1. *cap. qui crimen* 2. *q.*8. *cap.*1. & *ult.* 3. *q.*6. *cap. quiſquis* 3. 2. *quæſt.*8. *cap. ſi quis Epiſcopus* 50. 2. *q.*7. *cap. Epiphanium* 4. 5. *quæſt.*6. *cap.* 4. 2. *q.*3. *cap. fin.* 1. *quæſt.*6. *cap.*1. *§. adjicitur*, *de elect. in* 6. *cap.*1. 2. *quæſt.*4. Sixtus III. ſuprà relatus, Hadrianus Papa ad Epiſcopos Mediomat. *cap.* 58. in quibus omnibus variæ pœnæ contra calumniatores ſtatuuntur: referunt ea, & alia juris teſtimonia Ant. Auguſt. *in epit. lib.*30. *tit.*11. & *lib.*37. *tit.*57. Creſpetius *in ſumma*, *verbo Accuſator falſus*. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſent*, Guazinus *de defenſ. reor. cap.*13. *defenſ.* 3. Alfarus *de offic. Fiſcal. gloſſ.*17. Giurba *conſ.* 47. Valenzuela *conſ.* 170. *ex num.*1. & *conſil.* 171. *n.*47. Petrus Greg. *lib.*4. *partit. tit.*15. *cap.*4. Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illiber. cap.* 12. de Bellis *de delictis quæſt.* 8. Mancinus *genial. cent.*2. *c.*45. & *ſacri juris controverſ. tit.*7. & *de triplici juris collat. cap.*129. & 217. Salcedo *in praxi*, *cap.*65. Martha *de juriſdict. part.*1. *cap.*48. *num.*21. Rouſſelius *lib.*4. *hiſt. juriſd. Pontif. cap.*5. *num.* 12. Coruinus *lib.*4. *aphoriſm. juris canon. tit.*30. Turturetus *in Paral. cap.*43. Ant. Matthæus *de crimin. ad lib.* 48. *Pandect. tit.* 17. *capit.* 3. *fol.*813. Theophilus Raynaud. *in oplothec de calumn. ſect.*1. *cap.*4. Turriſcremata *in cap. calumniator*, 2. *quæſt.*3. Caſtillo *tom.* 3. *controv. lib.*3. *cap.*21. 5 Concluſio, traditur, & probatur.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo; nam in principio cujuſque litis, civilis, ſeu criminalis, jurat actor, ſe calumniæ cauſa accuſationem, actionemve non proponere, *princip. Inſtit. de pœna temerè:* ſed poſtquam juratum eſt, non calumniæ cauſa judicium intendi, ampliùs quæri non poteſt, an fuerit calumniatus actor, *l.*3. *§. unde*, *ff. de jurejur.* quia poſt juramentum tantùm quæri poteſt, an juratum ſit, §. *item ſi quis* 44. *de action.* ubi plura Pichardus. Igitur nunquam calumniator in judicio propter calumniam damnari poteſt. Secunda naſcitur ex eo, nam 6 Impugnatur tradita aſſertio.

calum-

calumniatorum pœna talio eſt, ideſt ut eamdem ſubeat pœnam accuſator, quam accuſatum pati intendebat, *cap. qui crimen* 2. *quæſt.*8. ibi: *Et qui non probaverit quod objecit, pœnam quam intulerit, ipſe patiatur*. Et *cap.* 3. 2. *quæſt.*8. ibi: *Cùm calumniantes ad vindictam poſcant, ſimilitudo ſupplicii, &c. cap. calumniator*, 2. *quæſt.*3. *&* 4. *q.*4. ibi: *Calumniator talionem recipiat*. Heraldus Epiſcopus Turon. *can.* 80. *Quod eamdem pœnam paſſurus ſit accuſator, ſi convincere non poteſt, quam reus, ſi victus fuerit*. Probavi *in cap. inſuper* 16. *de accuſat.* Igitur ſi in præſenti caſu Subdiaconus Diaconum per calumniam accuſaverat, eadem pœna afficiendus erat, non verò diverſis à Gregorio ſtatutis. Tertia oritur ex eo, nam pœna verberum, quam imponit Gregorius, non convenit nec ipſi Subdiacono, cui imponitur, nec judici eccleſiaſtico, à quo infligitur. Non ipſi Subdiacono, quia liberi homines, & cives Romani verberibus non afficiuntur, ſed tantùm ſervi, & viles perſonæ, ut probavi *in can.* 3. Concil. Illiber. qui inde infames manebant, *l. ictus* 22. *ff. de his qui notant. infam. l. in ſervorum* 10. *fin. l. capitalium* 28. *§. penult. ff. de pœnis*, *l. nullum*, *Cod. ex quibus cauſ. infam. l.*12. *Cod. de decur. l. penult. §. inſtituitur*, *ff. de variis & extraordin. l. fin. de injuriis*, *l.*6. *§. quid*, *de injuſto*, *l.*1. *&c. ff. quando appellat. l.*4. *ff. de incendio*, *l. Lucius*, *ff. de accuſat.* Oſualdus *lib.*18. *Donel. cap.*8. *littera I*, Tiraq. *de nobilit. c.*20. Amaya *in l.*66. *Cod. de decur. lib.*10. Et ſacri Canones pœnarum delectum, & diſtinctionem ſemper obſervarunt, ita ut licèt ob graviora crimina laicos pœnitentiæ ſolemni mancipaſrent, tamen Clericos, & Eccleſiæ miniſtros numquam ad ſtatum illum redegerunt, propter infamiæ notam, qua ſolemniter pœnitentes inurebantur, *c. pœnitentes*, *capit. illud*, 50. *diſt.* Concil. Carthag. 5. *can.*11. probavi latè *in cap.*1. *de bigam. non ordin.* Ergo propter eamdem rationem, infamiæ videlicet notam, quæ ex verberibus, & flagris provenit, non potuit Subdiaconus in præſenti ſpecie verberibus caſtigari. Nec judici Eccleſiaſtico conſona eſt hæc pœna, cùm judices Eccleſiaſtici pœnam ſanguinis proferre non poſſint, *cap. ſententiam*, *ne clerici*, *vel monachi*: ſed verbera ſanguinem eliciunt, & ideò à judice Eccleſiaſtico imponi non poſſe, docetur *in c. qui Archiepiſcopatu*, *de raptor.* Ergo non rectè in præſenti talis pœna in Subdiaconum calumniatorem ſtatuitur. Eodem modo arguendum eſt de pœna exilii, ſeu deportationis in præſenti ſtatuta; nam exilii pœna capitalis eſt, *l. capitalium*, *ff. de pœnis*, *l.*3. *ff. ſi quis cautionibus*, *l. hos accuſare* 12. *§. omnes*, *ff. de accuſat.* latè probat D. Nicolaus Antonius *de exilio lib.*2. *cap.*3. *per totum*, Salgado *de protectione Regia*, *part.*2. *cap.*4. *n.*164. Carleval. *de judiciis lib.*1. *diſp.*2. *quæſt.*7. *ſect.*1. *n.*751. D. Joſeph de Retes *de interdictis*, *in l. cùm Ulpianus*, & *lib.*3. *excurſu* 2. Unde Eccleſia eam non imponit, ſed judex ſæcularis ad requiſitionem judicis Eccleſiaſtici, *cap.*2. *de cleric. excom.* ibi: *Et Epiſcopus minimè emendare potuerit*, *Regis judicio ad requiſitionem Eccleſiæ exilio damnetur*. Probat Cironius *lib.*1. *obſervat. cap.*1. Igitur minùs congrua in præſenti exilii pœna à Gregorio Subdiacono calumniatori imponitur.

7 Calumnia quid? Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, calumniæ varias eſſe acceptiones: in bonam partem nonnumquam ſumi, conſtat ex Carnot. *epiſt.*17. ubi de Philippi Regis nuptiis cum Bertrada, cui ipſe jure contradixerat, ſic loquitur: *Qui nuptiis ejus dicto & ſcripto calumniam, quam debuit, fecit*. Quo ſenſu dixit deinde *epiſt.*45. conjugium calumnioſum: aliàs calumnia ſumitur pro jurgio forenſi, vel lite, ut ſæpiùs apud eumdem Ivonem *epiſt.*66. 179. 219. 229. *&* 268. Et Arnulfus Epiſ. Lexov. *epiſt.*32. ait: *Nunciatur verò nobis, te in Anglia nihil liter, & calumnias texuiſſe*. Quare calumniatorem pro actore, & petitore uſurpat Ivo *epiſt.*212. *&* 241. Notarunt Juretus *in d. epiſt.* 17. Gibalinus *de negot. tom.*2. *lib.*6. *cap.*7. *art.*2. Beyerlinch *in theatr. tom.* 2. *verbo Calumnia*. Sed plerumque malè calumnia ſonat, pro callidaque & malitioſa juris interpretatione accipitur *in l. ad exhibendum* 19. *ff. ad exhibendum*, ibi: *Non oportere jus civile calumniari*, *nec verba captari*, *ſed qua mente quid dicitur*, *animadvertere convenire*. Probat Laurentius Valla *lib.*6. *elegant. cap.*50. Pro dolo malo uſurpatur *in titulo ff. ſi mulier ventris nomine in poſſeſſionem calumniæ cauſa*, *l.* 2. *Cod. de jurejur. propter calumniam*: quam acceptionem latè illuſtrat Bargalius *lib.*5. *de dolo*, *cap.*15. In præſenti titulo pro falſa criminis accuſatione ſumitur, & definitur juxta Marcianum *in l.*1. *ff. ad Turpil.* ut calumniari ſit falſa crimina intendere; ac proinde nihil aliud eſt, quàm falſi criminis impactio. Quam definitionem explicat Theophilus Raynaud. *de calumn. q.*2. & Nonius Marcel. *cap.*4. *n.*74. ait: *Calumnia eſt malitioſa, & mendax infamatio*. Et Beda *lib. de ortographia*: *Calumnia*, inquit, *eſt crimen falſum, cùm nobis adverſarius, aut malum, quod non fecimus, objicit; aut bonum, quod feciſſe probamur, in contrarium vertit*. Caſſiodorus *in Pſalm.* 117. *Calumnia* (ait) *eſt commentum aliquod periculoſæ falſitatis objectum*. Inde calumniatores dicti, ſeu calumnioſi, juxta Paulum *in l.*3. *ff. ad Turpil.* qui improbè, & ex impoſtura accuſatoris officio utuntur. Græcè dicuntur ſycophantæ, eo quòd furta ficuum apud Athenienſes capitalia eſſent, teſte Feſto Pompejo. Probant Franciſcus Polletus *lib.*4. *hiſtor. fori Romani*, *cap.*5. Alciatus *lib.*2. *Parerg. c.*4. & expreſſit Suidas *verbo Sycophantein*, quem latinè vertit Hieronymus Bolſius in hæc verba: *Si ficu arbore primùm inventa, vetuiſſe tradunt Athenienſes, ne ficus exportarentur; qui autem deferebant, qui exportabant, ſycophantæ quaſi ficuum dicebantur, inde translatum nomen ad quaſvis calumnias*. Nec ſunt aliena à propoſito, quæ in Paulo Feſti Epitomaſte leguntur *lib.*17. ibi: *Sycophantas appellatos hac de cauſa dicunt Atticos quoſdam juvenes ſolitos in hortos irrumpere, ficuſque deligere: quam ob cauſam eſt conſtitutum lege, ut qui id feciſſet, c. truncaretur: quam pœnam qui perſequerentur ob parvula detrimenta, ſycophantas appellatos*. Proſequuntur Budeus *ad Pandect.* Rhodiginus *lib.*18. *antiquar. lect. c.*9. Demſterus *ad Roſinum lib.* 9. licèt aliam hujus vocis originem adducat Athenæus *lib.*3. *dipnoſoph. cap.*3. P. Faber *lib.*1. *ſemeſtr. pag.*25. *&* 163. Lipſius *in orat. de calumnia*, Covar. *lib.*2. *var. c.*9. *n.*1. Petrus Greg. *lib.*32. *ſyntag. cap.*4. Alfaro *de offic. fiſc. gloſſ.*17. Calumnia ergo propriè conſiſtit in impoſtura: quare non ſufficit ad calumniam, ut alicui quomodocumque tribuatur falſum probrum, ſed neceſſe eſt intervenire malitiam tribuentis. Unde ſi per errorem, aut hallucinationem contingat falſum crimen tribui noxio, non inde vera dabitur calumnia, ut probat Raynaud. *d. ſect.*1. *cap.*1. qui in ſequentibus malignitatem hujus ſceleris latè probat: quod argumentum luculenter tractavit C. I. V. Juſtus Lipſius *cent.*5. *epiſt. ad finem*, in oratione de calumnia: & Leuco Tyrannus Ponticus apud Athenæum *lib.*6. *cap.*6. cùm hominem quemdam calumniantem vidiſſet: *Interemiſſem te* (inquit) *per Deos*, *niſi tyranni malis hominibus indigerent*.

Deinde ſciendum eſt, calumniatores variis pœnis, tam jure civili diverſarum gentium, quàm ſacris Eccleſiæ canonibus puniri. Charondas apud Diodorum *lib.*12. calumniatorem myrica coronatum per urbem circumduci jubet. 8 De pœnis calumniatorum. Vide Lucianum dialogo de non temerè credendo calumniæ. Jure civili Romanorum ex edicto Prætoris infamiam incurrunt, *l. non priùs* 7. *l. ult. Cod. de calumn. l.*2. *ff. de his qui notant. infam.* non tamen ipſo jure notatur calumniator, ſed ita ſi calumniæ cauſa damnatus ſit, *l.*4. *§. calumniator*, *ff. de his qui notant. infamia*; idcirco verba judicis diligenter attendenda ſunt: ſi dixerit *Eſycophantas*, ideſt calumniatus eſt, intelligitur notaſſe: quod ſi dixerit, *non probaſti*, non notatur. Nec enim qui non probat quod intendit, illicò calumniator intelligitur, ſed qui dolo malo falſum crimen objicit, *l.* 1. *§. ſed non utique*, & §. ſequenti, *ff. ad Turpil. l. fuſtibus* 16. *ff. ex quibus cauſis infam. irrog. l.* 3. *Cod. de calumn.* Cicero pro Roſcio: *Innocens eſt quiſpiam, ſuſpicione tamen non caret: ei qui hunc accuſet, poſſim aliquo modo ignoſcere. Cùm enim aliquid habeat, quod poſſit criminosè, ac ſuſpicioſè dicere, apertè ludificari, & calumniari ſciens non videtur*. Et mox: *Vos autem maximè debetis in eos impetum facere, qui merentur. Deindè ſi voletis, etiam tum, cùm veriſimile erit, aliquem commiſiſſe, in ſuſpicione latratote: id quoque concedi poteſt. Sin autem ſic agitis, ut arguatis quidem aliquem patrem occidiſſe, poſſitis; aut quare, aut quomodo, ac tantummodo ſine ſuſpicione latrabitis: crura quidem vobis nemo ſuffringet, &c.* Hactenus Cicero. Idem judicandum de hac formula: *Lucium Titius temerè accuſaſſe videtur*. Temeritas enim facilitatis veniam continet, & ob id nullam pœnam Titius ſubiit, *l.*1. *§. quæri*, *ff. ad S. C. Turpil.* Quid autem ſi judex ita pronunciaverit: *Callido commento videris accuſationis inſtigator fuiſſe*. An tanquam calumniatorem notaſſe videtur? Papinianus *in l. ob hæc verba* 20. *ff. de his qui notant infam.* reſpondit ob hæc verba pudorem potiùs onerari, quàm ignominiam irrogari; nec enim mandatorem eſſe eum, qui exhortatur. At contrà Marcianus *in l.*1. *§. incidit*, *ff. ad S. C. Turpil.* docet hunc quoque, qui inſtigavit ad accuſandum, calumniæ pœna teneri. Pro hujus antinomiæ ſolutione Anton. Matthæus *de criminibus*, *ad lib.*48. *Pandect. tit.*18. *c.*3. ait, verbis quidem SC. non teneri eum qui inſtigavit, ſed ex mente & ſententia teneri, quia SC. de mandatore loquitur, & qui inſtigat, non eſt propriè mandator; ſed quia non longè à mandatore abeſt, eum ſententia SC. teneri. Sed aliter ea jura componit Oſualdus *lib.*18.

Digitized by Google

*lib.*18. *Donel. cap.*8. *lit. X.* diſcrimen conſtituendo inter ſententiam definitivam, & interloquutoriam. Etiam ante SC. Turpilianum fuit conſtituta pœna Talionis, quam ad leges 12. Tabularum refert Polletus *lib.*4. *hiſtor. fori*, *c.*5. & poſtea idem cautum fuit lege Rhemia, ſeu ut alii volunt, Memia: quæ pœna exoleverat temporibus Imperatoris Auguſti; quare inter alia ipſius Principis præclara geſta recenſetur à Svetonio, quod diuturnorum reorum nomina aboleverit conditione propoſita, ut ſi quis quem repetere vellet, par periculum pœnæ ſubiret: & poſtea per SC. Turpilianum inſtaurata ea pœna fuit, & tandem Imperatores Honorius, & Theodoſius *in l. ult. Cod. hoc tit.* ita ſanxerunt: *Quiſquis crimen intendit, non impunitam fore noverit licentiam mentiendi, cùm calumniantes poſcat ad vindictam ſimilitudo ſupplicii.* Extat *in cap. quiſquis*, 2.*q.*8. Quæ pœna talionis divino jure poſitivo ſtatuta fuerat, *c.*19. *Deuter.* ibi: *Si ſteterit teſtis mendax contra hominem, accuſans eum prævaricationis, ſtabunt ambo, quorum cauſa eſt, ante Dominum in conſpectu ſacerdotum, & judicum, qui fuerint in diebus illis: cumque diligentiſſimè perſcrutantes invenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium, reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitavit; & auferes malum de medio tui, ut audientes cæteri, timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere: non miſereberis ejus, ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Hæc eſt pœna talionis, qua ſcilicet tale rependitur, quale illatum eſt, vel inferendum fuit calumniam paſſo. Ariſtot. *lib.*5. *Ethicorum*, *c.*5. appellat pœnam hanc *Contrapaſſum*. Probant pœnæ hujus juſtitiam Sotus *lib.*5. *de juſtitia*, *quæſt.*5. *art.*4. Lælius Mancinus *de triplici juris collat. lib.*1. *cap.*129. & *centur.*2. *cap.*143. Demſterus *ad Roſinum lib.*9. *fol.*940. Hodie tamen, attenta generali conſuetudine pœnam hanc talionis exoleviſſe ex ratione per nos adducta *in cap. ſuper his, de accuſat.* teſtantur Farinac. *in praxi*, *quæſt.* 16. *n.*3. Jul. Clarus *§. fin. q.*81. *n.*3. Theophilus *de calumn. ſect.*1. *cap.*4.

9 De pœna legis Rhemiæ.

In eadem etiam lege Rhemia ſtatuta fuit pœna inuſtionis frontis, inſcripta littera K. quæ eſt prima calumniatoris. Cicero pro Roſcio: *Ita tamen Erucii quæſtus te cupidum eſſe oportebat, ut horum exiſtimationem, & legem Memmiam putares aliquid valere oportere.* Et mox: *Crura quidem vobis nemo ſuffringet; ſed ſi ego hos bene novi, litteram illam, cui vos uſque eo inimici eſtis, ut etiam eas omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigam, ut poſtea neminem alium, niſi fortunas veſtras, accuſare poſſitis.* Eoque ſpectat Papinianus *in l. quæſitum* 13. *ff. de teſtibus*, dum hominem calumniæ damnatum, opponit homini integræ frontis. Illuſtrant Theoph. Raynaud. *in tract. de ſtygmatiſmo*, *ſect.*3. *c.*3. Cuiac. *ad Digeſta*, *in l. is cui*, *ff. qui teſtamenta*, Petrus Pitheus *in collat. legum Moſaic. tit.*4. *§. ſine calumnia*, Forn. *lib.*6. *rer. quotid. cap.*29. Et licèt Caſſiodorus *in Pſalm.*71. hoc accipiat de nuda condemnatione, quia apud antiquos litteram K. judices apponere ſolebant in ſignum condemnationis: hæc tamen ſententia ſuſtineri non poteſt, quia ea damnandi nota communis erat omnibus condemnationibus, ut videre eſt apud Poletum, Sigonium, & alios de judiciis agentes. Ex quibus Hermannus Hugo *lib. De prima ſcribendi origine*, *cap.*22. quod eſt de notis judiciariis, ad K. ait: *Calumniatorum fronti affixum, erat peculiare eorum ſupplicium, quo frontes eorum ferro candenti forma litteræ K, inurebantur.* Duplex KK. eo ferro impreſſum volunt Petrus Diaconus *de notis*, & Aldus Manucius *libello ejuſdem argumenti*, ita exponentes illud KK. vel K.C. ut ſonet, *calumniæ cauſa*. Olim quippe vox *calumniæ* exarabatur per K. probarunt Lipſius *lib.*2. *electorum*, *c.*15. Pitheus *ubi ſuprà fol.*145. Primarius noſter Magiſter Correa *in orthograph. Caſtel.* Etiam aliquando apud Romanos calumniator deiiciebatur è ſaxo Tarpejo, ut refert Gellius *lib.*20. *noctium*, *c.*1. & in exilium mittebatur, ut conſtat ex Tacito *lib.*5. *annal. l.*3. *§. idem Divus*, *ff. de teſtibus*. Juſtinianus *novel.*6. eum qui electum Epiſcopum cujuslibet criminis inſimulavit, pelli jubet à ſocietate fidelium: & *in novel.* 123. *cap.*2. & 137. *cap.*3. jubet eum, qui falſi criminis Epiſcopum reum egit, à provincia exulare, in qua commorabatur. Etiam extraordinaria pœna punitur *in l.*27. *§. ſi liber* 5. *ff. ad leg. Jul. de adult.* Apud Græcos uſitatam fuiſſe talionis pœnam conſtat ex Diodoro *lib.*4. & apud Uviſigothos eamdem talionis pœnam ſtatutam fuiſſe, apparet *ex l.*5. *tit. de judicio furti*, *lib.*7. *legum Uviſigoth.* notavit Gregor. Lopez *in l.*1. *tit.*1. *part.*7. *l.*27. & *fin. tit.*17. *part.*3. Alias diverſarum gentium pœnas circa calumniatores refert Theoph. Raynaud. *de calumn. ſect.*1. *cap.*4. Hæc autem procedunt in calumnia in delictis publicis admiſſa; nam in privatis aliud obſervatur, quia qui in illis calumniatur, violat jusjurandum, quod concepit de calumnia, ſolvitque impenſas litis, & nonnumquam infamis fit, cùm olim veteri de calumnia actione in partem decimam litis actor multaretur, *§. hoc autem*, *Inſtit. de pœna temerè:* notavi *in tit. de juram. calumn.*

Ut ad Eccleſiæ leges perveniamus ſciendum eſt, Eccleſiæ Patres non mitiùs in calumniatores inſurrexiſſe, nam eos infamia notatos declararunt; beneficio, officioque, ſi quod habebant privarunt; exilio, verberibuſque afficiendos eſſe ſanxerunt *in cap. qui in alterius*, *cap. quidem maligni*, 23. *q.*4. *cap. deteriora* 6. *q.*1. *cap. Epiſcopum*, *ead. quæſt.* Pœnam talionis ſanxerunt, *in cap. qui crimen*, 2. *q.*8. *cap. calumniator* 2. *q.*3. *cap.*32. *q.*8. Communione etiam privantur: & ſi Epiſcopos, aut clericos falsò accuſaverint, nec in fine illis conceditur communio. Concil. Illiber. *can.*75. ibi: *Si quis Epiſcopum, Presbyterum, vel Diaconum falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei eſſe communionem.* Licèt poſtea mitiùs cum eis actum ſit, communione in fine conceſſa. Concil. Arelat. 1. *can.*14. ibi: *Qui falsò accuſant fratres ſuos, uſque ad exitum non communicent.* Arelat. 2. *can.*24. *Eos qui falſa fratribus capitalia objeciſſe convicti fuerint, placuit uſque ad exitum non communicare, ſicut magna Synodus antea conſtituit.* Notavi *in c.*75. *Concil. Illiber.* Hadrianus Pontifex in *cap. delatori* 5. *q.*6. linguam capulandam eſſe calumniatori ſanxit: quæ conſtitutio etiam refertur *lib.*7. *c. tit.*277. & ab Hincmaro Rhemenſi *lib. contra Hincmarum Laudun. de ſententiis Engelramno Metenſium Epiſcopo datis*, his verbis: *Quàm diverſæ à ſacris canonibus, & quàm diſcrepantes in quibuſdam ab Eccleſiaſticis judiciis habeantur, ut hic, quædam de plurimis pœnæ, evidenter manifeſtatur. Delatori, inquit, aut lingua capuletur, aut convicto caput amputetur.* Capulare verò truncare eſt, vel exſcindere, ut in lege Salica, *tit.*31. *§.*2. *Si quis pedem alterius capulaverit.* Et ibi: *Mancatus remanſerit.* ex veteri gloſſario Petri Pithei notavit Bignon. *ad Marculf fol.*623. Similis ferè fuit lex Conſtantini, qua ſtrangulari eos, & linguam ipſis radicitus amputari jubet, *l.*2. *Cod. Theodoſ. de petit.* Apud Longobardos non lingua, ſed naſus præcidebatur, ut refert Lindembrog. *in gloſſario*, *verbo Capulare*. Dixit Hadrianus capulare, quod eſt truncare, ut probant Lindembrog. *ſuprà:* Voſſius *de vitiis ſerm. lib.*4. *cap.*3. Pius V. ſua conſtitutione innovavit in calumniatorem pœnam talionis, ut refert Farinac. *in praxi*, *q.*16. *n.*5. & jam à primo Eccleſiæ ſæculo *lib.*2. *conſtit. cap.*42. & 43. in calumniatores ita conſtituit: *Vos Paſtores cum Diaconis cognoſcetis eum, qui proximum ſuum per calumniam mendacis teſtimonii accuſavit, & oſtendetis eum eſſe calumniatorem, invidum, interfectorem, ſuis repugnantiis perturbantem ut malitioſum, ſermone inconſtantem, dictis ſuis contrarium, & oris ſui verbis captum. Fuerunt enim ei laqueus fortis labia ſua, quem tu poſtquam falſitas teſtimonii ejus convicta fuerit, judica rigidè, & gladio ignis trade, facque ei quod ipſe proximo ſuo ſcelere machinatus eſt. Quantum enim in eo fuit, fratrem occidit, aures judicis occupando, &c. Itaque ejicite eum ex Eccleſiæ tanquam fratris interfectorem. Deinde intervallo temporis, ſi dixerit pœnitere ſe, præmittite eum jejuniis, ac poſtea per manus impoſitionem recipite, caventes tamen illi, ne quem iterum turbet. Quod ſi rurſus ingreſſus ſimiliter ſeditionem, & diſcordiam concitarit, neque deſinat turbare, & convicia facere fratri, vituperationibus & contentionibus æquiter ſtudens, ejicite eum tanquam peſtilentem, ne Eccleſiam Dei vitiet, & fœdet. Qui enim hujuſmodi eſt, turbas conflat civitatibus: idemque, tametſi intra Eccleſiam eſt, tamen quia Eccleſiam dedecorat, ſupervacuus, & inanis eſt, qui quidem quantùm in ſe eſt, corpus Chriſti ſordidat.* 10 De pœnis ex iure Pontificio.

Deinde ſciendum eſt, judicem reum abſolventem improbè accuſatum, ſtatim cognoſcere, ac pronunciare de calumnia, *l.*1. *Cod. hoc tit. l. inter* 10. *ff. de public. judic.* ſtatim, ideſt eadem die, vel ſequenti, ſi eadem non potuerit: argumento eſt locus Aſconii in oratione pro Marco Scauro, ibi: *Cato Prætor cùm vellet de accuſatoribus in conſilium mittere, multique è populo manus in accuſatores intenderent, ceſſit imperitæ multitudini, ac poſtero die in conſilium de calumnia accuſatorem miſit.* Etiam notandum eſt, non omnes accuſatores in probatione deficientes, pœnis calumniæ puniri; nam tutores, curatoreſque non facilè illis afficiuntur, niſi evidens eorum calumnia ſit, *l.*2. *Cod. de his quibus ut indign. l.*8. *Cod. de calumniator.* explicat Gothofredus *in l.*2. *Cod. Theodoſ. eod. tit. l.*14. *§. ſi libertus*, *de bonis libert. l.*22. *de his quæ ut indig.* Similiter eos, qui proſequuntur necem liberorum, & parentum, pœna calumniæ non teneri, ſtatuitur *in l.*1. & 4. *Cod. hoc tit. l. ult. ff. de public. judic.* O *in l.*2. *Cod. hoc tit.* docetur, non teneri extraneum hæredem, quia aliquem juſſu teſtatoris veneficii accuſavit: & fœminis ſuam, ſuorumve injuriam perſequentibus, & omni- 11 De his qui in calumniatores non tenentur.

Digitized by Google

omnibus illis, quibus inſcriptionis neceſſitas remittitur, quos retuli *in cap. ſuper his*, *de accuſat.* calumniæ pœna remittitur. Etiam maritus, qui intra dies 60. jure mariti uxorem accuſat de adulterio, niſi ob evidentem calumniam, non tenetur calumniæ pœnis, *l. is cujus 14. ſ. ult. ff. ad leg. Jul. de adult. l. 6. & 30. C. eod. l. auxilium 37. ſ. 1. de minoribus.* Pater autem accuſando adulterium filiæ ex calumnia, damnatur, *l. pater 30. ff. eod. tit.* quia talis accuſatio odioſa eſt, cùm per eam matrimonia fœdari videantur, *l. quamvis 30. C. eod. tit. de adult.* Item fiſcus à calumniæ pœna immunis eſt, cùm ex quadam neceſſitate accuſet, niſi cum evidenti calumnia agat, *l. penult. C. de advocat. Fiſci*, *l. 5. l. univerſi 9. Cod. ubi cauſæ fiſcales.* Svetonius *in Domitiano*, ibi: *Fiſcales calumnias magna calumniantium pœna repreſſit.* Similiter etiam delatores ex officio, ut curioſi, & ſtationarii, non puniuntur, niſi ob evidentem calumniam, *l. ea quidem*, *C. de accuſat. l. 1. C. de curioſis*, *l. 10. l. 6. ſ. nunciatores*, *ff. ad Turpil. l. Divus 6. ff. de cuſtod. reorum.* Probat Amaya *ad tit. de delatoribus*, *l. 10.* & plures de curioſis congeſſerunt Petrus Gregor. *lib. 47. ſyntag. cap. 38. n. 9.* Cuiac. *ad tit. C. de irenarchis*, & *tit. C. quæ res pignori*, & *in l. 9. C. de jure fiſci*, & *lib. 1. obſc. c. 33.* Revardus *lib. 4. var. c. 11.* Pancirola *in notit. Imper. Orient. cap. 47.* & *Occid. cap. 18.* & *lib. 2. var. c. 26.* Bulenger *lib. 7. de Imper. Roman. c. 22.* Bobadilla *lib. 2. polit. cap. 13. n. 61.* & *c. 21. n. 10.* alias cauſas, ob quas calumniator excuſatur à calumniæ pœnis, refert Menochius *lib. 2. de arbitrar. cent. 4.*

12 Traditur ratio decidendi.

His ſuppoſitis jam apparet ratio præſentis deciſionis; nam cùm calumnia adeò ſit grave ſcelus, ut peccatum diabolicum appellent ſanctus Athanaſius *in apolog. ad Conſtantium*, ibi: *Calumniari eſt uti diaboli moribus.* Origenes *homil. 3. in Exodum*; quia ait, falſis detractionibus, & teſtimoniis, ac calumniis gravantes proximum, os apertum à diabolo habere: Cyrillus monachus *in actis ſanctæ Sabæ*, D. Chryſoſtomus *homil. 79. in Matthæum*: cujus nomenclaturæ rationem aſſignat & illuſtrat Theophil. Raynaud. *de calumnia q. 2.* & D. Athanaſ. *in dicta apolog. de ſtrage, quam infert calumniator*, ait: *Qui lapide feritur, quærit medicum; ictus autem calumniæ gravius quàm lapides feriunt.* Eſt enim calumnia clava, & gladius & jaculum incurabile, ut dixit Salomon; & ſi in perſonam Deo ſacratam inferatur, gravior calumnia eſt ut ſuprà probavi: inde cum in præſenti Hilarius falsò, & ex calumnia accuſaſſet Joannem Diaconum, juſtè Gregorius decrevit, ut ipſe officio Subdiaconi, quo fungebatur, à proprio Epiſcopo ſuſpenderetur, verberibuſque afficeretur, ac in exilium mitteretur, ut ita alii à ſimili calumnia terrerentur, ne fratres Eccleſiæ æquè miniſtros falsò accuſent; nam ut ajebat Ariſtotel. *lib. 6. Politic. cap. 5.* in bene inſtituta Republica graviter calumniatores ſunt puniendi, quoniam non populares in judicium vocare conſueverunt, ſed nobiles.

13 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta *ex d. l. 1. ff. de jurejur.* nam quod ex ea expendebamus, procedit in juramento deciſorio parti à parte delato; nam tunc poſtquam delatum eſt, nihil quæritur, niſi an juratum ſit: at verò in juramento ab actore, vel reo prolato, ſine ulla delatione adhuc ſupereſt cognitio cauſæ principalis, *d. l. 3. in princip.* & propter calumniam, tam in civili, quàm criminali judicio, pœna, ut probavi *in cap. 1. de juram. calumn.* & ita hac pœna calumniæ, non liberari accuſantem, etiamſi tempore accuſationis propoſitæ juret de calumnia, docuerunt Jul. Clarus *d. ſ. fin. q. 61.* Salcedo *in praxi*, *cap. 5.* Martha *de juriſd. part. 1. quæſt. 58.* Nec obſtat, quòd de pœna talionis adducebamus, cui difficultati ut ſatisfaciant Antonius, & Abbas *in præſenti*, quos ſequitur Bernard. Diaz *in praxi*, *cap. 65.* affirmant, quod in præſenti caſu pœna imponenda Joanni Diacono, ſi crimen probatum eſſet, non erat proportionata Hilario Subdiacono, ideòque diverſam pœnam à ſancto Gregor. impoſitam fuiſſe: ſed cùm non conſtet, quænam pœna in præſenti caſu imponenda eſſet Joanni, certò deduci non poteſt, an eadem pœna imponi poſſit Joanni Subdiacono; quare verius credo, quod licèt pœna talionis in calumniatorem utroque jure impoſita reperiatur, ea locum habet in delictis ordinariè puniendis, non verò extraordinariè; unde cùm in præſenti non fuiſſet certa pœna impoſita pro delicto, quo accuſabatur Joannes Diaconus, & ipſe eſſet in ſacris ordinibus conſtitutus, ideò tam acerbis pœnis plectitur calumniator. Nec obſtat primum augmentum ipſius difficultatis, pro cujus partis ſolutione dicendum eſt, quod licèt illa fuſtium, & verberum differentia jure civili Romanorum agnoſceretur, uſitataque eſſet, ut probavi *in can. 4. Concilii Illiber.* in jure tamen canonico nullum diſcrimen verſatur inter flagella, & verbera: quare promiſcuè in ſacris canonibus rei jubentur fuſtibus cædi, & verberibus affici *in cap. cùm Beatus*, *45. diſt. cap. nullus clericus 11. quæſt. 3. cap. quidam 5. q. 1. c. quia juſta 5. quæſt. 6. cap. his à quibus 23. quæſt. ult. c. in Archiepiſcopatu*, *de raptor.* & Gennadius Patriarcha CP. delatum ei ob ſcelera Chariſium permiſit etiam paterna, & Eccleſiaſtica cenſura flagellari. Nicephorus *lib. 15. hiſtor. Eccleſ. cap. 13.* Sophron. *in prato ſpirit. cap. 145.* Similia de Pechamo Cantuarienſi Archiepiſcopo refert Nicolaus Aaſperſel. *hiſtoriæ Anglicæ ad ſæculum decimum tertium*, *cap. 23.* & ita in præſenti caſu Subdiaconum verberibus affici jubet Gregorius juxta mentem ſacrorum canonum, ſecundùm quam nullum datur diſcrimen inter flagella, verbera, loras, & fuſtium cæſionem. Nec obſtat, quod ex hac pęna infamia incurritur; nam cùm ex ipſo calumniæ delicto infamia contrahatur, ut probavi, non injuſtè Gregorius Subdiaconum in hoc caſu ut infamem verberibus afficiendum eſſe decrevit. Nec obſtat alia pars ipſius augmenti, videlicet pęnam hanc ſanguinem effundere, ut conſtat *ex lib. 2. feudor. tit. 27. ſ. ſi quis aliquem*: quare Horatius horribile flagellum vocavit, inquiens:

Nec ſcutica dignum horribili ſectere flagello.

Et Virgilius ſanguineum dixit *lib. 8. Æneid.*

Quam cum ſanguineo ſequitur Beliona flagello.

Item Juvenalis *ſatyr. 6.*

—Hic frangit ferulas, rubet ille flagellis.

Et in ſacra pagina *Eccleſiaſtici cap. 8.* ibi: *Flagelli plaga livorem facit.* Nam licèt Eccleſia olim uteretur flagris, flagelliſve pro emendandis peccatoribus, ut conſtat ex juribus proximè adductis, & ex Concilio Matiſcon. 2. *cap. 1.* ubi jubetur ruſticum, vel ſervum, qui diem Dominicam violarit, gravioribus fuſtium ictibus verberari, Concil. Aquiſgran. *can. 134. cap. ſuper eo*, *de ſentent. excomm. c. univerſitatis*, *eodem tit. in 6.* Concil. Narbon. ſub Recaredo, *can. 12.* ibi: *Presbyteri increpentur, ut redeant, Diaconos & execrandos, & ſtipendio privandos; reliquos flagris coercendos.* Concil. Agath. Præſide Cæſario, *can. 38.* ibi: *Clericum, aut monachum ſine commendatitiis vagum, ſi verborum increpatione non emendetur, etiam verberibus ſtatuimus coerceri.* Turon. 2. *can. 20.* ibi: *Qui ex ſeptem Diaconis, lectoribus, aut laicis ad Archipresbyterum obſervandum conceſſit, ſi ſeptimanam cum eo facere diſtulerit, fuſtigetur.* Synodus Francica ſub Boniſacio V. *Clericus, vel monachus in fornicationem lapſus, poſt tertiam verberationem in carcerem miſſus, ibi pænitentiam agat.* Carnotenſis *part. 14. Decreti*, *cap. 115.* Tamen ſemper curarunt Eccleſiæ Patres, ne flagellatio ad ſanguinis effuſionem perveniret; quare pro una vice triginta novem ictus tantùm præſcripſerunt. Concil. Matiſcon. 1. *can. 8.* ubi jubetur, ut clericus junior, qui alterum clericum ad judicem ſæcularem traxerit, uno minùs de quadraginta, ictus accipiat. Refertur *in cap. nullus 6. 11. q. 1. & in 1. collect. ſub tit. de foro compet. cap. 4.* D. Cyprian. *in vita S. Cæſarii*, *apud Surium die 27. Auguſti*, ait illum nunquam hunc numerum exceſſiſſe, ſed potiùs ut iterum reus vapularetur, permittebat, ibi: *Solebat vir ſanctus id accuratè obſervare, ut nemo ex illis, qui ipſi parebant, ſi pro culpa ſua flagellandi eſſent, amplius trigintanovem ictibus ferirentur; ita tamen, ut ſi quis in gravi culpa eſſet deprehenſus, permitteret ut poſt dies paucos vapularet iterum.* In regula S. Aureliani *c. 41.* pro qualibet culpa, ſi neceſſe eſt flagelli accipere diſciplinam, nunquam numerus legitimus exceditur, ideſt triginta, & novem. Quo ſenſu accipiunt aliqui, quod habetur in Pęnitent. S. Columbani, ubi quinquaginta, & centum, imò & ducentæ plagæ imperantur; non enim ſimul, & ſemel infligebantur, ſed iteratis vicibus, quem numerum ictuum acceperunt Patres à lege veteri, in qua cavebatur *Deuter. cap. 25.* ita: *Pro menſura peccati erit, & plagarum modus, ita dumtaxat, ut quadragenarium numerum non excedant, ne fœdè laceratus ante oculos tuos obeat frater tuus.* Et D. Paulus 2. *ad Corinth. cap. 11.* inquit: *A Judæis quinquies quadragenas una minus accepi.* Illuſtrant Novarinus *lib. 1. ſchediaſm. cap. 21.* Menard. *ad concord. regul. cap. 30. ſ. 4.* Judæi enim veriti, ne ſi quadragenarium numerum complerent, oblivione forſan, vel impetu animi quandoque excederent, in more habebant non niſi triginta novem ictus infligere, teſte Joſepho *lib. 4. antiquit. cap. 8.* Oleaſtro *in d. cap. 25. Deuteron.* ibi: *Solent etiam Hebræi ex ratione trigintanovem verbera incutere, ne fortè excederent uno.* Unde Apoſtolus ſe accepiſſe gloriatur quinquies quadragenas una minus. Rationem hujus legis expreſſerunt S. Chryſoſt. *homil. 25. in epiſt. 2. ad Corint.* per hæc verba: *Quare una minus priſca lege ſancitum erat, ut ſi quis plus quàm quadraginta verberum ictus accepiſſet, infamis apud ipſos eſſet; itaque ne verberantis impetus hunc numerum in infligenda pœna excedens, ignominiæ no-*

tam

Digitized by Google

tam reo jaceret, præſcriptum eſt ab illis, ut ei qui vapularet, undequadraginta tantùm plagæ inurerentur. Theodoretus *q.30. in cap.25. Deuter. Quare cùm Deus præceperit delinquentem vapulare quadraginta plagis, Judæi una minus inferunt, quia major numerus vapulantem infamat: ſi ceciderint eum pluribus, deformis abibit frater tuus in conſpectu tuo. In eo tranſgredi legem permittunt, ut exactum obſervantes numerum, etiam nolenter vapulantem infament pluribus plagis illatis.* Quare Eccleſia illum morem retinuit, ne ad ſanguinis effuſionem perveniretur. Unde juxta hunc morem accipienda eſt pœna verberum impoſita à Gregorio in præſenti. E contrà idem Gregor. *lib.2. epiſt.52.* ſuccenſuit Epiſcopo Conſtantinopolitano ob monachum in Eccleſia CP. fuſtibus cæſum. Et *epiſt.83.* Andream Tarent. Epiſcopum ab adminiſtratione ſacrorum per duos menſes ſuſpendit, quòd mulierem cædi fuſtibus juſſiſſet crudeliter. Illud tamen obſervandum eſt, etiam in caſibus à jure permiſſis clericos non eſſe verberandos propria manu ab Epiſcopo, ut cautum fuit *in cap.27. Apoſtol.* Synodo Nicæna 2. *can.3.* Concil. Agath. relato *in cap. non liceat, 86. diſt.* à D.Gregor. *in cap. quid autem, cum ſeq.45. diſt.* Juſtiniano *Novel.123.* ibi: *Propriis aliquem manibus verberare Epiſcopo non licere; hoc enim à ſacerdotibus alienum eſt.* Julian. Patric. *novel. 115. cap.42.* Phocius *in nomocan. tit.6. cap.26.* Savarus *ad Sidon. lib.3. epiſt.12.*

14 De pœna exilii. Nec obſtat ultima difficultas, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, Eccleſiæ, eccleſiaſticiſque judicibus competere facultatem relegandi, ita ut cùm per excommunicationem, ac alias pęnas Eccleſiaſticas rei criminoſi emendari nequeunt, in exilium mittantur, ut diſcretè probatur *in cap. in Synodo 23. diſt.63. cap. attendendum 13. 17. q.4.* ibi: *Aut ex illo perpetuæ deportationis ſerventur, & c. accedens, 50. diſt. cap. hi qui 3. q.4.* ibi: *Et exilio digni judicantur finitimo, & c. cùm beatus 45.* ibi: *Et exilii ſententiam ſuſtinebunt, & c. ad audientiam, de crimine falſi, cap. penult. de pœnis*, Concil. Tolet.12. *can.11.* ibi: *Quod ſi ingenuorum perſonæ his erroribus fuerint implicatæ, & perpetua excommunicationis ſententia feriantur, & arctiori exilio ulciſcantur.* Concil. Aurel. 4. *can.29.* ibi: *Si quæ mulieres fuerint in adulterio cum Clericis deprehenſæ, de Clericis diſtinctione habita, mulieres ipſæ, prout ſacerdoti viſum fuerit, diſtrictioni ſubjaceant, & à civitatibus, ut ſacerdos præceperit, repellantur.* Gregor. *in Pœnitent. cap.11.* Docuerunt plures congeſti à Barboſa *de poteſt. Epiſc. part.1. tit.4.* etſi negent Rouſſell. *lib.4. hiſt. Pontif. cap.7. num.5.* Petr. Greg. *lib.4. partit. tit.15 cap.4.* quia pęna capitalis duplex eſt, una ſanguinis, quæ mortem ingerit, *l.3. ff. de pœnis;* altera ſine ſanguine, ut eſt deportatio: & ita cùm non ſit corporalis hæc pęna, ut expreſsè docetur *in cap. ad audientiam de crim. falſi*, & probat D. Nicol. Antonius *lib.2. de exilio, cap.31. n.7.* poteſt à judice Eccleſiaſtico infligi. Baron. *anno 263. n.29.* Chopinus *lib.3. de ſacra polit. tit.2. num.11.* Circa effectus verò ipſius pęnæ notandum eſt, Pontificem poſſe à tota ſua ditione relegare, & in terris Eccleſiæ ſubjectis quoad temporalia, omnibus juribus regni, & civitatis exules privare. Similiter Archiepiſcopi à tota ſua provincia, & ſubditos Suffraganeorum ſuorum punire valent, juxta tradita in *cap. paſtoralis, de offic. ordin.* Epiſcopi à ſua diœceſi, *ex d. cap.29. Concil. Aurel.* non autem regno integro poſſunt relegare, nec jura civitatis, ſeu natalium regni illis adimere, quia ſæcularia ſunt; niſi implorato auxilio brachii ſæcularis; quia tunc ipſe judex ſæcularis videtur ſententiam proferre, ipſumque reum in exilium mittere, *cap. de Liguribus 42.23. q.5. c. ſi quis 17. cum ſeq. 18. q.1. cap. ne liceat, 17. diſt.* ideòque ut exilium perfectum ſit, *in d. cap.2. de clerico excomm.* jubetur, ut ad requiſitionem Eccleſiæ Judex ſæcularis decernat exilium: & in Concilio Tridentin. *ſeſſ.24. de reform. cap.8.* de concubinariis contumacibus cavetur, ut ita graviter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum, vel diœceſim, ſi eiſdem Ordinariis videbitur, invocato, ſi opus fuerit, brachio ſæculari ejiciantur. Latius proſequitur D. Nicolaus Anton. *d. lib.2. c.32.* Unde exilium, de quo in præſenti, perfectum quoad omnes effectus fuit; ſiquidem per Anthemium judicem Eccleſiæ Romanæ in Campania, ubi temporalem Pontifex exercebat juriſdictionem, ſub Gregorio Magno inflictum fuit: quare Hilarius omninò quoad jura regni, ſeu natalium Provinciæ Campaniæ exul haberi debebat.

Sed ſuprà traditis obſtat canon 9. Concil. Conſtantinop.1. in illis verbis: *Cùm Apoſtolicus canon Sacerdotes, qui verberare aggrediuntur vel fideles, qui peccarunt, vel infideles, qui injuriam fecerunt, depoſitioni ſubjiciat, ii qui ſuæ iræ mederi moliuntur, & Apoſtolicas conſtitutiones detorquent, eos intellexerunt, qui ſua manu verberant, nec canone tale quid ſignificante, nec retractione hoc intelligere permittente: eſt enim revera ineptum, & valdè lubricum, ut qui ſua quidem manu ter, vel quater percuſſerint, deponantur: data autem facultate juſſu verberandi, eum qui immaniter, & uſque ad mortem ſupplicium inflicturus eſt, impunè id ferre negligi: quamobrem canone ipſum verberare abſolutè puniente, nos quoque ſimul eo ita decernimus. Oportet enim Dei ſacerdotem doctrinis, & admonitionibus, nonnumquam autem & pœnis canonicis eum, qui ſe immodeſtè, & inſolenter gerit, inſtituere; ſed non flagellis, & verberibus in hominum corpora inſultare. Si qui autem ſunt morem omninò non gerentes, & pœnam correctioni non cedentes, eos per vocationem ad ejus loci Magiſtratus nemo caſtigari prohibet. Antiochenæ enim Synodi canon quintus eos, qui tumultus excitant, & ſeditiones in Eccleſia introducunt, per manum externam converti oportere ſtatuit.* Ex quibus expreſsè deducitur, non licere judici Eccleſiaſtico manu propria, nec per alium quemquam verberare; ergo non rectè in præſenti jubet Gregorius calumniatorem verberibus affici. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, dubium eſſe, an Sacerdotes, cæterique miniſtri ſacris ordinibus initiati propter graviora delicta verberibus affici poſſint publicè, ad vocem, faſtidiumque præconis, juxta veterem, hodiernumque ritum, de quo in *l. fuſtibus cæſum, Cod. ex quibus cauſis infam. l. ſi duo 13. §. ſi quis, ff. de jurejur.* Horatius Epod. *eod. 4.* ibi: 15 Exponitur can.9. Concil. Conſtantinopolit.

Sectus flagellis hic triumviralibus
Præconis ad faſtidium.

Junctis congeſtis à Cuiac. *lib.8. obſerv. cap.7.* Gothofredo *in d. l. fuſtibus.* Langleo *lib.11. ſemeſtr. cap.1.* Et dicendum eſt, ſacerdotes, ſacroſque Eccleſiæ miniſtros privatis verberibus pęnas delictorum ſuorum luiſſe, præcipuè in Eccleſiis Canonicorum Regularium, ut hodie in monaſteriis obſervatur, & probat Gibalin. *de clauſur. regul. diſquiſ.2. cap.4. n.41.* tamen ſacris ordinibus fulgentes, quemadmodum propter honoris faſtigium quocumque demùm ſcelere adſtringerentur, publicæ, & ſolemni pęnitentiæ mancipari nequibant; ita niſi degradati publicè flagellis, aut verberibus cædi non poterant: quis enim ferret, ut qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus (ut ajebat D. Hieronymus ad Heliodorum) qui claves Regni cęlorum habentes, quodam modo ante diem judicii judicant, qui ſponſam Domini ſobria caſtitate conſervant, fuſtium ictus publicè ſubirent, quibus humiliores perſonas, infimæque notæ homines tantummodò affici debere, diſciplina Romanorum judicavit. Utebantur ergo Epiſcopi olim verberibus in laicos, clericos, & monachos malæ frugis; ſed cum delectu: ob leviora crimina privatis fuſtibus cædebantur, ob graviora verò publicis, præmiſſa degradatione: quemadmodum & Pontifices Summi apud Romanos virgarum ſupplicio in Veſtales virgines criminoſas utebantur, ut probat Rouſſel. *ubi ſuprà*, quantumvis ſacratas, & ſacerdotio fungentes, ut conſtat ex Dionyſio *lib.9.* Livio *lib.28.* Nec tunc obſtat textus *in d. can.9.* qui ut ex verbis relatis conſtat, intelligendus eſt de verberatione immoderata per ſacros canones improbata; non verò de illa, quæ ſervato juris ordine, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ norma imponitur: de qua etiam injurioſa fuſtigatione accipiendi ſunt textus in Synodo Nicæna 2. *act.3.* ubi Patres qualemcumque Epiſcopum verbera, aut plagas, Deum præſertim timentibus, & perſecutionem patientibus inferentem, quaſi perſequutorem flagellationibus graſſantem, Epiſcopatu indignum cenſuerunt. Et D. Gregorius *lib.2. epiſt.83. & 84.* qui Andream Tarenti Epiſcopum, quòd mulierem de matriculis contra ſacerdotii, & propoſiti ſui ordinem crudeliter fuſtibus cædi deputaſſet, ab officio ſuſpendit. Poterit ergo Epiſcopus in ſubditum nequam pęnam verberum exercere; at verò verbera injurioſa ad mortem tendentia, vel ad ſanguinis enormem effuſionem, neque per ſe, neque per alium Epiſcopus, aut Judex Eccleſiaſticus infligere valet, ut probat Bobadilla *lib.2. polit. cap.15. num.29.* Rouſſell. *lib.4.*

C A-

C A P U T II.

a Innoc. III. b *Zamorenſi*, c *Segovienſi*, & d *Abulenſi Epiſcopis*.

CUm dil. fil. Magiſter Schol, *e* Palentinus ad Sed. Ap. acceſſiſſet, & nobis de ven. f. n. quondam Epiſcopo *f* Legionen. nunc Archiepiſcopo Compoſtellano, exceſſus varios nunciaſſet, dil. fil. de *g* Vallebona, & de *h* Matiplana Abbatibus Placentin. Diœceſ. examinationem commiſimus exceſſuum objectorum. *Et infrà*: Cùm autem proceſſum negotii, & dicta teſtium examinaverimus diligenter, nec intelligere potuerimus, probatum eſſe ſufficienter aliquid de prædictis, eumdem Epiſcopum de conſilio fratrum n. abſolvendum decrevimus ab objectis per A. ſ. m. quat. memoratum Magiſtrum Schol. donec canonicè ſuam *i* purgaverit innocentiam, ſcilicet quod non calumniandi animo ad hujuſmodi crimina proponenda proceſſit, ab officio, & beneficio ſuſpendatis, ut cæteri ſimili pœna perterriti, ad infamiam ſuorum facile non proſiliant *k* Prælatorum.

N O T Æ.

1 a INnocent.) Ita legitur in tertia collectione, *ſub tit. de accuſat, cap.7.* ex quo textum tranſcribo; ſed legendum eſt, ut habetur in hac ſexta collectione, *Zamorenſi*, *Segovienſi*, *& Abulenſi Epiſcopis:* nec eſt cur textus hic tribuatur Honorio III. ut aliqui voluerunt, cùm non reperiatur in ejus quinta compilatione, & extet in tertia collectione epiſtolarum Innocentii III.

2 b *Zamorenſi*.) D. Petro videlicet, qui his prioribus annis Innocentii II. floruit: de qua diœceſi egi *in cap. 5. de ſupplenda neglig.*

c *Segovienſi*.) D. Petro videlicet, qui etiam à ſuis clericis fuit falsò accuſatus, ut refert Ædius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ, in ejus vita*. De hac Eccleſia egi *in cap. 6. de in integr. reſtit.*

3 d *Abulenſi*.) Benedicto I. hujus nominis. De hac diœceſi egi *in d. cap. 5. de ſupplenda neglig.*

4 e *Palentino*.) D. Alderico videlicet, qui floruit in Eccleſia eximiis virtutibus præditus uſque ad annum 1208. adeòque ſanctimonia claruit, ut in ipſa Eccleſia reverenter ſerventur ſandalia ipſius, cum hoc titulo: *Sandalia S. Alderici*, ut refert Ægidius Gonzalez *in theatro ipſius Eccleſiæ*. De ea Eccleſia egi *in cap. 6. de in integrum reſtitut.*

5 f *Legion.*) D. Petro Munniz, qui poſtea fuit Compoſtellanus Præſul, ut in hiſtor. ipſius Eccleſiæ Compoſtel. refert Ægidius Gonzalez *fol. 93*. De ea Eccleſia egi *in cap. 6. de in integrum reſtit.*

6 g *Vallebona*.) Vallisbonæ, vulgò *Valbuena*, monaſterium eſt Ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Palentina, ſexto lapide ab Urbe Vallis Oleti, quàm fundavit Comitiſſa Stephania, ſub cura Epiſcopi Placentini: ejus originem, & progreſſum refert Manrique *tom. 2. annal. Ciſterc. anno 1151. cap. 11.*

7 h *Matiplana*.) Legendum eſt *Mataplana*, quod monaſterium vulgo dictum Matallana, eſt Ordinis Ciſtercienſis in Diœceſi Palentina, quinto lapide à Vallis Oleto, tertio ab Emerita Auguſta; vulgò *Medina de Rioſeco*, conſtructum anno 1171. cujus hiſtoriam latè refert, Manrique *tom. 3. annal. anno 1174. cap. 6.*

i *Purgaverit*.) Convincitur quis de calumnia ſecun- 7
dum quoſdam, eo ipſo quod non probat quod intendit, ut doceri videtur *in cap. calumniator, cap. qui non probat, 2. queſt. 3. l. 1. Cod. de advocat. diverſ. judic. l. 3. ſ. idem Divus, de teſtibus, leg. 1. in fine, Cod. de famoſis libell. leg. ſi quis ad ſe, Cod. ad leg. Jul. de vi, l. non ignoret, Cod. de fructibus, & litt. expenſ.* Sed non eſt ita, quia non protinus calumniari videtur, quia non probat quod intendit, unde ejus rei inquiſitio fieri debet, qua mente ductus ad accuſationem proceſſit, & tunc condemnabit eum judex, vel abſolvet, ex traditis proximo commentario. Quatenus autem in præſenti denunciator ob calumniam puniatur, cùm regulariter ipſe ſubſcribere non teneatur, expoſui *in cap. ſuper his de accuſat.*

k *Prælatorum*.) Ideòque licèt tantummodò delator 8
eſſet, punitur ob calumniam. Facit Theodoricus Rex apud Caſſiodor. *lib. 1. variar. epiſt. 9.* ibi: *Tuta eſt conditio ſubjectorum, ubi vivitur ſub æquitate regnantium: nec dubio decet rumore trahi, à quo debent non mutanda conſtitui: fidem ſiquidem rerum à ratione colligimus (quæ nunquam deſiderantibus abſconditur, ſi ſuis veſtigiis perquiratur;) atque ideo, quod Beatitudini veſtræ graviſſimum eſſe confidimus, præſenti tenore declaramus, Auguſtanæ civitatis Epiſcopum proditionis patriæ falſis criminationibus accuſatum: qui à nobis honori priſtino reſtitutus jus habeat Epiſcopatus omne quod habuit; nihil enim in tali honore temeraria cogitatione præſumendum eſt, ubi ſi propoſito creditur, etiam tacitus ab exceſſibus excuſatur. Manifeſta proinde crimina in talibus vix capiunt fidem (quidquid autem ex invidia dicitur, veritas non putatur, Volumus enim impugnatores ejus legitima pœna percellere: ſed quoniam ipſi Clericatus nomine fungebantur ad Sanctitatis veſtræ judicium cuncta tranſmittimus ordinanda, cujus eſt & æquitatis moribus talibus imponere, quam novimus traditionem Eccleſiaſticam cuſtodire.*

TITU-

Digitized by Google

TITULUS III.

De Simonia, & ne aliquid pro ſpirituali exigatur, vel promittatur.

CAPUT PRIMUM.

a Gregorius *Generali Synodo præſidens.*

ANtiquam Patrum regulam ſequens, nihil unquam de ordinationibus accipiendum eſſe conſtituo, neque ex *b* datione pallii, neque *c* ex traditione chartarum, nec ex ea, quam nova per ambitionem ſimulatio invenit, appellatione *d* paſtelli. Quia enim ordinando Epiſcopo *e* Pontifex manum imponit, Evangelicam verò lectionem miniſter legit, confirmationis autem ejus epiſtolam *f* notarius ſcribit, ſicut Pontificem non decet, manum quam imponit, vendere: ita miniſter, vel notarius non debet in ordinatione ejus vocem ſuam, vel calamum venumdare. Pro ordinatione verò, vel pallio, ſeu chartis, atque paſtello, eumdem qui ordinandus, vel ordinatus eſt, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus, ſi quis hinc aliquid commodi appellatione exigere, vel deferre forte præſumpſerit, in diſtricto Dei omnipotentis examine reatui ſubjacebit. Is autem qui ordinatus fuerit, ſi non ex placito, neque exactus, neque petitus poſt acceptas chartas, & *g* pallium aliquid cuilibet ex Clero gratiæ tantummodo cauſa dare voluerit, hoc accipi *h* nullo modo prohibemus; quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non proceſſit.

NOTÆ.

1 a GRegorius.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. Gratian. *in c.* 3.1. *q.*2. tribuit textum hunc Urbano Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 7. *art.* 7. *§.* 5. ait deductum eſſe ex Synodo Romana celebrata à Gregorio VII. ſed verus auctor hujus textus eſt Gregorius Magnus in Synodo Romana, anno 5. Pontificatus ipſius celebrata, tempore Mauricii, Tiberii, & Theodoſii Imperatorum, ubi *can.* 5. reperitur textus hic prout eum tranſcribo ex ipſo Concilio. Etiam reperitur inter opera ipſius Gregorii *lib.*4. *epiſt.* 44. occaſionemque hujus canonis ita narrat Joannes Diaconus *in vita ſancti Gregorii*, *lib.* 3. *c.* 5. *Cùm verò quoſdam cognoſceret ad evitanda Simoniacæ hæreſis crimina peſtiferæ negociationis munera paſtellaticum callide vocitaſſe, ac hujuſmodi mutato nomine ſuæ cupiditatis avaritiam velle contegere, prudentiſſimus Doctor Gregorius ſententiam, quam in primordio ſui Pontificatus coram Synodo promulgaverat, iterato protulit, dicens: Antiquam, &c.* Hæc prior Gregorii conſtitutio extat *lib.* 4. *Regeſtr. epiſt.*55. *& in c.* 3. 100. *diſt.*& juxta eam variis Prælatis ſcripſit idem Gregorius *lib.* 4. *epiſt.*51. 53. 55. *&* 56. *lib.* 5. *epiſt.* 1. *lib.* 7. *cap.* 5. 113. 114. *lib.* 9. *epiſt.* 40. 51. 53. 54. *lib.* 11. *epiſt.* 46.

2 b *Datione pallii.*) Idem Gregorius *lib.* 4. *epiſt.* 55. *ad Joannem Epiſcopum Corinthiorum*, relatus *in cap. novit*, 100. *diſt.* expreſſe prohibet aliquid accipere pro pallio: notavit Coqueus *in antinom. p.* 1. *ad pag.* 31. *fol.* 114. Unde cùm ſanctus Bonifacius in Concilio Liptinenſi celebrato anno 743. falſo nuncio accepiſſet, quod pro palliis concedendis duobus Archiepiſcopis Germaniæ pecuniam Zacharias Pontifex accepiſſet, ſtatim litteris ſuis ipſum Pontificem redarguit ſimoniacæ labis: ſed ei mitiſſime reſpondens Zacharias *epiſt.* 8. aſſerit, nihil tale ſe cogitaſſe, cùm nec etiam pro ipſis reſcriptis, ac diplomatibus, quæ ab ejus ſcrinio procederent, conſueviſſet aliquid exigi, quin potius anathematizaſſe ſeomnes, quicumque auſi eſſent donum Spiritus ſancti vendere. Refert Baronius *d. ann.* 743. Leo II. ſedens anno 682. conſtitutionem edidit, quam Anaſtaſius ſcribit Archivio incluſam eſſe, ut qui ordinatus eſſet Archiepiſcopus, nihil pro uſu pallii perſolveret. Alia tradit Rouſſell. *lib.* 5. *hiſt. Pont. juriſd. c.* 3.

c *Traditione chartarum.*) Ideſt pro expeditione litterarum ordinationis, quas Presbyteri à ſuis ordinatoribus accipiebant, juxta Concil. Afric. *cap.* 89. *Deinde placuit, ut quicumque deinceps ab Epiſcopis ordinantur, per provincias Africanas litteras accipiant ab ordinatoribus ſuis manu eorum ſubſcriptas, continentes Conſulem, & diem, ut nulla altercatio de poſterioribus, vel anterioribus oriatur.*

4 d *Paſtelli.*) Temporibus Gregorii Magni, cùm tot Eccleſiæ legibus, & ab ipſo Pontifice ſpecialiter prohibitum eſſet pro ordinibus conferendis aliquid miniſtrum ordinantem ab ordinatis recipere, cœpit introduci conſuetudo, ut nomine paſtus, ſeu paſtelli ordinatores ab ordinandis aliquid exigerent: quam conſuetudinem Simoniæ labem continentem, & ex radice avaritiæ ortam damnavit Gregorius in præſenti canone, & poſtea eumdem morem improbarunt Paſchalis *in c. ſi quis objecerit* 10. *qu.* 3. ibi: *Ne quis paſtum, vel paſtillum ante, vel poſt ordinationem, beneficiive eccleſiaſtici poſſeſſionem ſolvat.* Innocent. II. *in c. fin.* 1. *q.* 3. ibi: *Ne pro paſtu, nec ſub obtentu alicujus conſuetudinis ante, vel poſt à quoquam aliquid exigatur, vel ipſe ordinatus dare præſumat, quoniam Simoniacum eſt.* Et ita paſtelli appellatione in præſenti comprehenditur omne, quod prætextu paſtus ordinator ab ordinato exigit, ut exponunt Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 7. *art.* 6. Voſſius *de vitiis ſermonum*, *lib.* 3. *cap.* 33.

e *Pontifex manum imponit.*) Raymundus poſuit *Epiſco-* 5
pus; ut ita generaliorem faceret præſentem prohibitionem ad omnem ordinationem; cùm Gregorius ageret tantùm de conſecratione Epiſcopi, in qua Pontifex, vel Epiſcopus conſecrator manum imponit ſuper caput conſecrandi, ut probant Hallier. *de ſacris elect. cap.* 9. *§.* 3. *n.* 6. Diana *p.* 12. *de conſecr. Epiſcopor. reſol.* 18. qui varias ratione hujus manus impoſitionis adducunt, & in ea conſiſtere materiam conſecrationis Epiſcopalis pluribus relatis poſt Hilarium defendit Diana, ubi ſupra, *reſol.* 18.

f *Vel notarius.*) Conſonant Zacharias ſupra citatus *epiſt.* 6
8. ibi: *Cùm nec pro reſcriptis, nec pro diplomatibus, quæ ab ejus ſcrinio procederent, aliquid exigi conſueviſſet.* Concil. Bituricenſe *can.* 3. apud Lemovic. *act.* 2. ibi: *Epiſcopi de ſacris ordinibus munus non accipiant, nec aliquis loco eorum, nec aliquis de ſubjectis eorum, ſicut pro ſcribendis nominibus ordinandorum ſolebant ſcriptores pretium accipere.* Sed circa notarios litteras dimiſſorias, & teſtimoniales ſcribentes, jam communiter placuit diſtinguendum eſſe, an ſalarium habeant publice conſtitutum ab Eccleſia, ſeu ab Epiſcopo, vel nullum ſalarium habeant. Ut primo caſu nihil recipere poſſint pro hujuſmodi chartis, ſecundo verò caſu ſaltem per modum ſtipendii, non pretii (nam actiones iſtæ, utpote ſpiritualibus annexæ, vendi non poſſunt) moderatam quamdam pecuniæ ſummam exigere valent, quam taxarunt Concilia Ravennat. 2. temporibus Clement. V. *rubr.* 32. ibi: *Item cùm indebitæ exactiones à notariis, & ſigilliferis Dominorum Epiſcoporum taxentur, & moderentur in omnibus, præſertim in ordinationibus, ut ultra duos venetos non poſſint accipere pro ſcriptura, charta, ſchedula, cera, & ſigillo: & ſi querela ſuper hoc in medium prodierit, ipſe notarius officialis ſuſpendatur in dicta Curia Epiſcopali uſque ad aliud provinciale ab officio ſuo.* Ravennat. 4. ſub Joanne XXII. *rub.* 24. In Concil. Palentino à Guillemo A. S. Legato celebrato temporibus Joannis XXII. ibi: *Ordinati, ſi poſt receptionem ordinis pro ſcriptura, labore, charta, & cera aliquid offerre voluerint, hoc accipi minime prohibetur; ita tamen, quod gratuita oblatio ſummam quinque marravedinorum uſualis monetæ aliquatenus non excedat; à pauperibus autem, aut nihil, aut minus recipiat pro prædictis.* Et paulo poſt: *Nec notarius, ſeu ſcriptor quicquam, niſi moderatum, exigat pro collationis littera, & ſigillo.* Toletano ſub Clemente VI. *tit. de Simonia.* Toletano ſub Sixto IV. ibi: *Notarii verò pro litteris ordinum decem tantùm marapetinos recipere debeant, & ſi contra fecerint, quod receperint, duplicatum reſtituant, ſequenti Concilio applicandum.* Trident. *ſeſſ.* 21. *de refor. cap.* 1. Et ita cum tot Conciliis conceſſum ſit notariis ſalarium non habentibus aliquid recipere pro prædictis litteris, ullam Simoniam in tali receptione non committunt. Docuerunt

runt Suar. *lib. 4. de Simon, tom. 1. de relig. c.* 10. Binsfeld. *in præſenti, qu.* 2. Gibal. *de Simonia, q.* 14. *conſectar.* 12. qui etiam reſolvunt, non teneri Epiſcopum conſtituere ſalarium ſuo notario, ſed poſſe juxta conſuetudinem receptam in ea diœceſi illi permittere prædictum ſtipendium: & etiam docent, quod quàndo notarius accipit plus pro teſtimonialibus Presbyteratus, quàm Diaconatus, Simoniam committit. Ratio eſt, quia tunc taxatur, & venditur dignitas ordinum, quæ vendi taxative non poteſt; notario verò nihil competit, niſi ratione laboris, qui æqualis eſt reſpectu omnium ordinum.

7 g *Pallio.*) Archiepiſcopis tradendo à Pontifice, juxta adducta *in cap. 1. de auctorit. & uſu pallii*; unde deducitur, Rom. Pontificem Simoniam committere, ſi rem ſpiritualem, vel ex ſua natura, vel ex divina, aut eccleſiaſtica inſtitutione ſacram vendat, licèt pęnis Simoniaci non teneatur, ut probat Gibalin. *de Simonia, q. 4. conſect.* 5. & diſtinctione adducta inter caſum, in quo Simonia committitur à jure divino, & cùm tantùm à jure eccleſiaſtico, exponit Binsfeldius *in præſenti, q.* 1.

8 h *Nullo modo prohibemus.*) Conſonat textus *in cap. etſi quæſtionis, hoc tit. c. quidquid* 1. *qu.* 1. *c. ut eulogias,* 19. *diſt.* Idem D. Gregor. *lib. 4. regeſtr. epiſt.* 44. Concil. Bracharen. 2. *can.* 7. ubi PP. permittunt, quod parentes infantium baptizandorum voluntarie offerant pro ſuo voto, *c. dilectus,* 2. *de Simonia,* ibi: *Illud gratanter recipi poterit, quod fuerit ſine taxatione gratis oblatum.* Et *cap. tua nos, hoc tit.* Hinc D. Hjer. relatus *in c. judices,* 1. *q.* 1. Samuelem quamvis ob acceptum propheticum oraculum Saul illi quartam partem ſicli donaverit, à Simoniæ labe excuſat, eo quòd cùm modici valoris eſſet illa pecunia, in grati animi ſignificationem dari, & in memoriam gratitudinis accipi ſolum videretur; quæ enim poſt ordinationem dantur, nullo præcedente pacto, nulla turpi conventione præmiſſa, judicium eligentis, ſeu ordinantis nullatenus corrumpere potuerunt; ideoque gratitudinis, & honorarii videntur eſſe teſtimonia, non pretii pro ordinatione dati argmenta. Si autem munus quodcumque ante ordinationem perſolvatur, facile Simonia præſumitur, quia ut ait Innoc. III. *in c. in tantum, hoc tit.* expreſſius exprimit venditionis ſpeciem, qui prius recipit pretium, quàm rem conferat pretioſam: quę ſuſpicio ceſſat cùm poſt ordinationem modicum munus accipitur. Quam doctrinam confirmat Cyril. Alex. *lib.* 12. *de adorat. in ſpiritu,* qui aſſerit ſacerdotes nihil accipere debere niſi poſt ſacramenti collationem. Quod Moſaicæ legis præcepto relato *Levit. c.* 7. ſignificari docet, utpote quo ſacerdotes non niſi ex reliquiis ſacrificii epulari jubebantur, ideòque filii Heli, ut habetur *lib.* 1. *Reg. c.* 2. graviter peccaſſe dicuntur, quòd carnes caperent, antequam Domino offerrentur. Nec contrarium docuit D. Baſil. in Epiſt. canonica ad Epiſcopos ſibi ſubditos, apud Balſam. & habetur *to. 2. operum ejus,* ibi: *Quod eſt eorum artificium, dicam; exiſtimant enim ſe non peccare, quòd neque ſimul accipiant, ſed poſt ordinationem capiant. Capere autem quandocumque eſt capere.* Eadem iiſdem fere verbis habentur in Epiſtola Tharaſii Conſtantinopolitani ad Hadrianum Summum Pontificem; quorum quidem ſententiæ de muneribus alicujus momenti videntur mihi intelligendæ. Certum enim eſt, in praxi valde differre, ut probavimus, aliquid modici valoris accipere poſt ordinationem, & aliquid ante ordinationem, quod ſit alicujus momenti, accipere; in hoc ſiquidem Simoniæ ſuſpicionem jure fundari, ſemperque mali ſpeciem deliteſcere; in illo ſecus apparet: magni tamen valoris munera, etſi poſt ordinationem ſponte oblata ſint, non tamen ſponte oblata præſumi, ſed ſuſpicionem inducere, quaſi antea oblata fuerint, experientia docet. Unde in iis, ſive ante, ſive poſt ordinationem dentur, licet quoad rem ſit differentia, tamen quoad ſuſpicionem vix aliquam reperiri, veriſimile eſt. Vel etiam dici poteſt, quòd cùm aliquid modicum datur gratuito, attendenda eſt intentio, an principaliter referatur ad ordinis collationem, ita ut tanquam pretium ipſius detur; an verò nulla habita relatione ad ordinationem; nam primo caſu Simonia committitur, & procedunt Baſilius, & Tharaſius ſupra relati. Quæ Tharaſii auctoritas extat *in c. eos,* 1. *q.* 1. Quare in hac ambiguitate, & ut omnis penitus Simoniæ ſpecies vitaretur, prohibitum fuit etiam poſt ordinationem aliquid ab ordinatis recipi, *c. ſi quis objecerit,* 1. *qu.* 3. Innoc. II. in Synodo Romana *can.* 2. Conc. Tolet. ſub Sixto IV. celebratum anno 1473. ibi: *Ordinationum collatio gratioſe à ſanctis Epiſcopis eſt concedenda, cùm præcipue ordo ſit ſacramentum ſpirituale. Præcipimus igitur univerſis Epiſcopis noſtræ provinciæ, ut pro conferendis ordinibus quibuſcumque nihil penitus ante, vel poſt, ſeu cùm iidem ordines celebrant, exigant, ſeu recipiant.* Trident. *ſeſſ.* 25. *de refor. cap.* 1. proſequuntur Hallier. *de ſacris elect. d. ſect.* 7. *art.* 5. Binsfeld. *in cap. etſi quæſtionis hoc tit.* Gibalin. *de Simon, q.* 18. *conſect.* 2.

COMMENTARIUM.

Licet in præſenti Epiſtola agat B. Gregor. de conſecr. Epiſcopi, tamen ex ea, prout jacet in hac ſexta collectione, DD. deducunt Epiſcopum nihil pro ordinatione recipere poſſe, nec miniſtros aliquid temporale exigere. Sed juxta Gregorii mentem concluſionem ita deducimus. *Pro ordine conferendo miniſter, vel ejus notarii nihil temporale exigere poſſunt.* Probant eam textus *in can.* 21. alias 28. *Apoſt. c. qui ſtudet, c. reperiuntur,* cum aliis quamplurimis compilatis à Gratiano *in cauſ.* 1. *q.* 1. *c.* 1. 1. *q.* 5. Synodus Nicæna 2. *can.* 5. *Qui donatione auri ordinaverunt, in Eccleſia ultimum gradum habeant, & ſui ordinis, ſi perſeverant, pænis corrigantur.* Et *can.* 19. *Epiſcopus, Præpoſitus, Clericus vel ceſſent à Simonia in datione ordinum, vel ſuſceptione monachorum; vel deponantur.* Aurel. 2. *can.* 3. *Ne quis Epiſcopus pro quibuslibet cauſis, vel Epiſcoporum ordinationibus, cęterorumque præſumat clericorum aliquid accipere, quia ſacerdotem nefas eſt cupiditatis venalitate corrumpi.* Turon: 2. *can. ult. Nullus Epiſcoporum de ordinationibus clericorum præmia præſumat.* Cabil. ſub Carolo *can.* 16. *Statuimus, ut ſicut pro dedicandis baſilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum eſt, &c.* Aquiſgran. 2. ſub Ludov. Pio *p.* 1. *c.* 5. ibi: *Nullus Epiſcoporum, vel miniſtrorum ipſorum deinceps pro diſtributione ſacrorum ordinum, &c. aliquid exigere pręſumat.* Bituric. apud Lemovic. *act.* 3. *Epiſcopi de ſacris ordinibus munus non accipiant.* Pictau. *can.* 4. *Nullus Epiſcopus pro ſacris ordinibus, vel pro Eccleſiarum benedictionibus munus accipiat.* Brach. 2. *can.* 3. *De ordinatione clericorum Epiſcopi munera nulla accipiant,* Barchin. 2. *can.* 1. Tolet. 6. *can.* 4. Brachar. 3. *can.* 7. Forojul. *can.* 9. Meld. *can.* 45. Tolet. 8. *can.* 3. Urban. II. in Conc. Placent. *can.* 8. Synodus Romana ſub Gregorio II. Synodus Romana ſub Nicolao II. Synodus Romana ſub Innoc. II. ſexta Synodus Trul. *can.* 6. quorum canonum, & aliorum verba refert Ant. Auguſt. *lib.* 4. *tit.* 52. *& lib.* 6. *tit.* 47. *&* 48. *& lib.* 8. *tit.* 36. *& lib.* 28. *tit.* 31. Saleguſtad. *can.* 3. *Item ut Epiſcopi de ſacris ordinibus munus non accipiant, neque aliquis de ſubjectis eorum, ſicut pro ſcribendis nominibus ordinandorum ſolebant ſcriptores pretium accipere.* Colonienſ. anno 1536. *cap.* 28. *Nolumus, ut ab initiatis quidquam vel ſigilli nomine à vicariis noſtris in Pontificalibus exigatur; ſed tantùm ſcribæ earum litterarum, quæ formatæ appellantur, unus albus ſolvatur.* Romanum ſub Benedicto, quod edidit Petrus Balluzius *ad P. Marcham lib.* 6. *c.* 10. Gennad. *in epiſt. miſſa ad omnes Metropol.* quem refert Quintanadvennas *Eccleſ. lib.* 2. *n.* 20. Conſonat Trident. *ſeſſ.* 25. *de refor. c.* 1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & Summiſtas *verb. Simonia,* Binsfeld. *ad hunc text.* Decian. *lib.* 5. *tract. crimin. cap.* 85. Hunnius *in encyclop. canon. tit.* 4. Creſolius *lib.* 4. *myſtag. c.* 32. *ſect.* 2. Mancin. *diſſert.* 28. Balſamon *in nomocan. tit.* 27. *&* 34. Rouſſel. *lib.* 5. *hiſtor. juris Pontif. cap.* 4. Lemaiſtre *de juribus Epiſcopor. lib.* 2. *c.* 5. Aravio *in qq. moral. diſput.* 14. *per totam.* Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 7. *art.* 7. Fragoſo *de regim. p.* 1. *lib.* 2. *diſp.* 4. *§.* 23. Scortia *in ſelect. epit.* 3. *theorem.* 4. Barb. *lib.* 1. *juris Eccleſ. c.* 33. *n.* 199. Vighel. *in method. jur. can. fol.* 108. Victoria *in relect. de Simonia,* Gibalinus *eod. tract. qu.* 6. *conſect.* 17. Lantdmeter. *de veteri monacho, lib.* 2. *cap.* 32. *&* 33. Petrus Gregorius *lib.* 1. *partit. tit.* 3. *c.* 5. Duarenus *de ſacris Eccleſ. lib.* 6. *c.* 2. P. Marcha *lib.* 6. *concord. cap.* 10. 9 Concluſ. traditur, & probatur.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ex praxi Eccleſiæ recepta, moribuſque jamdiu uſitatis, tam in conſecratione Pontificis, quàm in Epiſcoporum conſecratione. Nam conſtat jam ante tempora D. Gregorii Imperatores à Summo Pontifice auri aliquam ſummam pro confirmatione electionis diutius exegiſſe, nec ſummum Pontificem prius ordinari, quàm pecuniam perſolveret, *cap. Agathoſa,* 63. *diſtinct.* & eam pecuniam perſolviſſe ſanctum Gregorium pro ſua ordinatione, refert Joannes Diaconus *in vita ipſius Gregorii, lib.* 1. Ipſeque Gregorius exponens Pſalmum 4. Pęnitent. idem narrat. Quæ conſuetudo diutius duravit in Imperio Orientali; nam Imperatoribus Græcis mos erat, ut Patriarchas vel ipſi eligerent, vel ſaltem ex tribus electis, quem vellent, aliis præferrent, qui honorarium, ſeu tributum aliquod pro inſtitutione ſua perſolvebat, ut referunt Cantacuzenus *lib.* 4. *hiſtor. cap.* 37. Codinus *de offic. domus Auguſt. cap.* 20. quod tributi genus Turchæ proſequuti fuerunt, à Patriarchis exigentes duplicem penſitationem: primam appellant *Peſceſion,* quam pro ſacerdotio ineundo Patriarcha pendit; alteram 10 Traditur dubitandi ratio.

dicunt

dicunt *Charatcion*, quam ſingulis annis Imperatori ſolvunt. Utriuſque tributi meminerunt Zigomalas *in Turco-Græc. chron.* Conſtantin. Malaxias *in hiſt. Patriarch. CP.* Et cùm tributum charatcion eſſet tantum bis mille ducatorum, auctum eſt ſubinde Patriarcharum ambitione Sultano fœdiſſime adulantium, uſque ad ſummam centum & quatuor mille ducatorum, ut referunt ex Græcis Hiſtoricis Hallierius *de ſacris elect. ſect. 7. art. 3.* Lemaiſtre *de juribus Epiſc. lib. 2. cap. 5.* Etiam Imperatores à novis Epiſcopis pecunias exegiſſe pro confirmatione, ſeu inauguratione, legimus: quare Anaſtaſio Synaitæ infenſum fuiſſe Juſtinum, eo quòd pecuniam noluiſſet præſtare nomine dignitatis recenter acquiſitæ, narrat Evagrius *lib. 5. cap. 5.* Et pro electione S. Galli Arvernos ad Regem Theodoricum munera pro confirmatione electionis detuliſſe, tanquam rem vulgò uſitatam, narrat Gregor. Turon. *de vitis Patrum, cap. 6.* Et ævo Juſtiniani invaluerat conſuetudo, quam ipſe Princeps in novella 123. *cap. 3.* confirmat, ut Epiſcopi pro inthronizatione ſua certam pecuniæ ſummam darent: quod explicat P. Marcha *lib. 6. concord. cap. 10.* Ergo alienum non eſt à diſciplina Eccleſiaſtica pecuniam pendere pro inauguratione, ſeu conſecratione miniſtrorum Eccleſiæ. Accedit, nam Curia Romana debet eſſe cæterarum inferiorum exemplar, *cap. in cauſis, de re judic. cap. ſignificaſti, de elect.* Sed in ea magna argenti ſumma penditur pro confirmatione Epiſcoporum, ut late probant Rouſſell. *lib. 5. hiſtor. Pontif. juriſdict. cap. 4.* P. Marcha *d. cap. 10.* & pro vitanda frequenti Epiſcoporum tranſlatione, Magno noſtro Monarchæ fuſe propoſuit Magiſter Fr. Joannes Martinez *diſcurſ. 1. polit. moral.* Ergo & in aliis Curiis Epiſcoporum licite pecunia exigitur pro ordinatione, aut litteris dimiſſoriis, ſeu teſtimonialibus, à notariis Epiſcoporum, ad exemplum Abbreviatorum, & Plumbatorum Curiæ Roman.

11 Simoniæ etymon. Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, Simonem Magum primum hæreticum, non ſolum ſe Deum eſſe aſſeruiſſe, & ita Romanam civitatem ſeduxiſſe adeò, ut Imperator Claudius ei ſtatuam erexiſſet in amne Tyberis, inter duos pontes, cum hac inſcriptione, *Simoni Deo Sancto*, ut referunt Juſtinus Martyr *apolog. 2.* Aloix *in vita ipſius Sancti, cap. 5.* Tertul. *in apolog.* verùm & animum habuiſſe emendi donum conferendi Spiritum ſanctum à D. Petro, ideſt ſacram ordinationem, ut ipſe aliis eam venderet, credens pecunia donum Dei poſſideri poſſe, ut refertur Actuum Apoſt. *c. 8.* & expreſſit Caſſiodorus *lib. 9. variar. cap. 15.* ibi: *Recolatur, & timeatur Simonis juſta damnatio, qui emendum credidit totius largitatis auctorem.* Unde tale crimen perpetrantes Simoniaci, tanquam Simonis diſcipuli, dicti fuerunt, *cap. qui ſtudet, cap. Salvator, cap. reperiuntur, 1. q. 7. c. quidam, §. Simoniaci, 24. q. 3. l. 1. tit. 27. p. 1.* docuerunt D. Ambroſius *de pœnit. c. 4.* D. Th[illegible]m. 2. 2. *q. 100. & in 4. diſt. 25. & quodlib. 2. & 18.* Redoanus [illegible]*monia, 1. par. quæſt. 1.* Leſſius *de juſt. lib. 2. c. 35.* Suarez *de relig. tom. 1. tract. 4. de Simon. cap. 51.* omnes Summiſtæ *verbo Simonia*, Aravio *in qq. moral. diſput. 4. p. 2. art. 1.* Nam licèt ante ipſum Balaam ſuas locaverit operas, ut populum Dei benediceret, *Num. cap. 21.* & refertur *in c. ſicut 3. 2. q. 7.* & ſacra pagina *lib. 4. Regum c. 5.* refert Giezi à Naam Principe Aſſyriorum, quem Eliſeus à lepra mundaverat, duo talenta accepiſſe: & de Jeroboam *lib. 3. Regum, cap. 13.* ſcribitur, quod quicumque implebat manum ſuam, fiebat ſacerdos; & quod propter hanc cauſam peccavit domus Jeroboam, & everſa eſt, & deleta de ſuperficie terræ: & ſimiliter de Jaſone refertur *lib. 2. Machab. cap. 4.* Oniæ ſummi Pontificis fratre, quod Antiochum Regem adiit, eique argenti trecenta ſexaginta talenta, ut ſummum adipiſceretur Sacerdotium, promiſit; tamen à Simone Simonia nomen accepit: tum quia illi vere Simoniaci non fuerunt, ut probat Gibalinus *de Simonia q. 6. concl. 4. & 16.* tum quia ipſe Simon non ſolùm emere, verùm & vendere gratiam Spiritus ſancti intendebat, ut late probat P. Suarez ubi ſupra; & quia ipſe adhuc neophytus, ſtatim ac baptizatus fuit à Philippo Diacono in Samaria, donum Spiritus ſancti emere propoſuit, ideò & Simoniaci neophyti dicuntur, *cap. quiſquis 5. qu. 1.* proſequuntur latius Simoniæ etymologiam Binſfeldius *in præſenti rubr.* & Suarez *ubi ſupra*, Lotherius *de re benef. lib. 3. q. 29. & lib. 4. q. 1. num. 3.*

12 Simoniæ gravitas. Deinde ſciendum eſt, Simoniam ob ejus gravitatem variis nominibus à Sanctis Patribus appellari: dicitur abſolute labes, *cap. ſicut, cap. tanta. hoc tit.* cujus vocis rationem illuſtrat Petrus Andreas Gamaro *in extravagant. Julii VI. n. 177. tom. 5. repetit.* lepra *in cap. cùm ordinarent, 11. quæſt. 1.* peculiare flagitium *in cap. quiſquis, ead. quæſt.* vulnus cancroſum *in cap. reperiantur, 1. quæſt. 1.* ſacrilegium *in cap. 1. 1. quæſt. 3.* cum revera ſit profanatio rei ſacræ per voluntariam commutationem, ut explicat Gibalin. *de Simon. quæſt. 4. concl. 1.* rabies *in cap. 3. hoc tit.* horribile crimen *in cap. in Eccleſia, hoc tit.* & hæreſis; ac Simoniaci hæretici dicuntur *in cap. Presbyter, 1. quæſt. 1.* quod male ex regeſtro Sancti Gregorii citat Gratianus, cùm in eo non reperiatur, ſed apud Gregorium VII. *lib. 6. regeſtr.* in indice Concilii tunc habiti, *in cap. liqueat 13. cap. 21. & 107. 1. quæſt. 1. cap. 3. & fin. 1. quæſt. 7.* Concil. Meldenſ. *canon. 42.* Turonenſe ſub Carolo *can. 15.* Rhemenſe *can. 21.* Moguntin. ſub Rabano *can. 12.* Mogunt. ſub Arnulfo *can. 6.* non ut docet Gerſon. *tract. de Simon. conſider. 7.* quia Simoniaca labes per ſe ſit hæreſis; nam conſtat aliquem eſſe Simoniacum ex ſola depravatione affectus per avaritiam, remanente judicio recto intellectus; ſed præſumptione juris, vel operis, quia cùm putent ſpiritualia eſſe venalia, in fide ſuſpecti habentur, ut explicant Hallier. *d. ſect. 7. art. 2. §. 2.* Menochius *lib. 5. de præſumptionibus præſumpt. 7. num. 30.* Simanchas *de Catholicis, tit. 31.* Sotus *lib. 5. de juſtit. quæſt. 9. art. 1.* quia perinde ſe gerunt, ac ſi de fide male ſentirent, ut animadvertit D. Gregorius *lib. 9. epiſt. 53. ad Theodoric. Regem.* Nec ſolùm hæreſim Simoniam eſſe, verùm & damnabiliorem hæreſim quàm hæreſim Macedonianam, dixit Tharaſius relatus *in cap. eos 1. quæſt. 1.* explicat D. Thomas *d. quæſt. 100. art. 1. ad 1.* & hæreſim, teterrimamque eſſe docet Goffridus Vindocinenſis *in opuſcul. de Simonia*, & omnium hæreſeon prodromam eſſe, docet Gregorius VII. *lib. 11. epiſt. 34.* ibi: *Hanc hæreſim ante omnes alias, radice peſtifera in Eccleſiam irrepſiſſe, atque in ipſo portu Apoſtolico, maledictionis telo eſſe damnatam.* Et idololatriam Simoniam eſſe, docuit Gregorius noſter *lib. 9. epiſtol. 53.* rationem reddens his verbis: *Cùm enim omnis avaritia idolorum ſit ſervitus, quiſquis hanc, & maxime in dandis Eccleſiaſticis honoribus, vigilanter non præcavet, infidelitatis proditioni ſubjicitur, etiamſi tenere fidem, quam negligit, videatur.* Tandem Simoniam crimen eſſe omnibus majus, dixerunt Paſchalis II. *in cap. fin. 1. qu. ult.* ibi: *Simoniaci primi, & præcipui ſunt hæretici, omnia etiam crimina ad comparationem ſimoniacæ hæreſis, quaſi pro nihilo reputantur.* Lucius III. *in cap. Simoniaca*, Innoc. III. *in cap. per tuas, hoc tit.* cujus dicti ratio peti poteſt ex D. Ambroſio relato *in cap. cito, 1. qu. 1.* & explicat Hallier *d. ſect. 7. art. 2.* & quia peccatum hoc proprie eſt contra Spiritum ſanctum: hinc refert P. Damian. *ep. 1. c. 7.* Simoniacum quendam ſcelus ſuum parvipendentem, juſſum pronunciare dorologiam S. Trinitatis, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, nequiviſſe dicere, ſed tantùm, *Gloria Patri, & Filio*, etiamſi ſecundò, & tertiò idem iterando conatus fuiſſet addere, *& Spiritui ſancto*; ſed fruſtra. Nam ut ſubjicit Damianus: *Merito Spiritum ſanctum dum emit, amiſit, ut qui excluſus erat ab anima, procul etiam conſequenter eſſet à lingua.* Hinc rurſum Henric. II. Imperator anno Domini 1047. ob Simoniæ labem ab Spiritu ſancto deſertus, profeſſus eſt ſe toto triduo dæmones infeſtos vidiſſe, flammam in ſe per fiſtulam jaculantes adeo pertinacem, ut noſter ignis in comparatione illius jocus putetur, & nihil calere; ſed liberatum fuiſſe à juvene ſemiuſtulato, ſcilicet à ſancto Laurentio, cujus Eccleſiam reſtauraverat. Ita ex Vuillelmo Malmesburienſi, & Matthæo Vveſtmonaſterienſi refert Baronius *tom. 11. anno Chriſti 1047. & 1063.* quæ, & alia horribilia exempla refert Vilaroel. *p. 1. regim. Eccleſ. q. 1. art. 13.* Beyerlinch *in theatro, verbo Simonia*: & late gravitatem ſimoniæ expendit Theophilus *tom. 12. tract. mala è bonis Eccleſ. lib. 2. ſect. 1. cap. 3. per totum.*

Deinceps ſciendum eſt, Simoniam varie definiri ab 13 Simoniæ definitio.
Interpretibus: ea tamen receptior, communiorque definitio eſt, ut Simonia ſit *ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.* Quam ſequuntur Theologi ſcholaſtici cum D. Thoma *in 4. diſt. 25.* Decretiſtæ *in cauſa 1.* pluribus relatis Binſfeldius *in præſenti rubric. notabili 7.* Gibalinus *de Simon. quæſt. 1.* Conradus Kling. *lib. 3. diſp. cap. 49.* Redoanus *eod. tract. 1. par. c. 2.* & probari videtur *ex l. 1. tit. 17. p. 1.* ubi Gregor. *verb. Voluntas, cap. quicumque ſtudet, cap. qui ſtudet, 1. qu. 1.* Sed adverſùs eam nonnulla præjacit Marianus Socinus, illud præcipue, quod in ea ſolùm mentalis Simonia videatur definiri, quæ pœnis Eccleſiæ non punitur, ut dicemus infrà *in cap. fin. hoc tit.* Nec etiam voluntas emendi ſpirituale dicitur Simonia, ſed voluntas Simoniaca: & tandem quia cætera crimina non definiuntur per verba *ſtudioſa voluntas*; quare Gloſſa *in d. cap. quicumque, capite*

Digitized by Google

qui ſtudet, prædictæ definitioni addebat, *cum effectu*, ut ſic actualem Simoniam comprehenderet, Alii addunt, *opere ſubſequuto*, ut Abbas *in cap. nemo*, *hoc tit.* Hoſtienſis, *in cap. tua nos*, *hoc tit.* Henricus *in cap. fin. hoc tit.* Richardus *in 4. diſt. 25. qu.* 1. Sed huic ſententiæ repugnant illa verba, *ſtudioſa voluntas*; unde Palacios *lib. 2. de contract. cap. 7.* Simoniam definit, ut ſit commutatio rei ſpiritualis pro temporali. Sed adhuc defendenda eſt communis definitio, nec per illa verba, *ſtudioſa voluntas*, Simonia mentalis definitur, ut vulgò receptum eſt, ſed actualis etiam, quæ per dationem rei temporalis pro ſpirituali, vel e contra committitur; quia ut docet D. Thomas *d. q.* 100. *art.* 1. quem ſequitur Sotus *lib. 9. de juſtit. quæſt. 3. art.* 2. tribus rationibus ſpiritualia nec emi, nec vendi poſſunt. Prima, quia nullo pretio æſtimari valent: ſecunda, quia nemo etiam Pontifex eſt illorum dominus, ſed tantum diſpenſator, juxta D. Paulum *ad Corinth. cap.* 4. tertia, quia talis venditio ſpiritualium naturæ repugnat, juxta illud D. Matthæi capite 10. *Gratis accepiſtis*, *gratis date*, Unde jure civili ſimilium rerum nulla eſt emptio, *ex leg. ſed & Celſus*, *leg. hanc legem*, *ff. de contrahen. emption.* nam cùm in nullius bonis ſint, earum rerum nullum eſt commercium, *l. in tantum*, *§. ſacræ*, *ff. de rer. diviſ. l. inter* 83. *§. ſacram*, *ff. de V. O.* Quare quantumvis ille, qui pretium dat pro rebus ſpiritualibus, ſtudioſe eas emere procuret; tamen vere eas non emit, quia cùm earum nullum ſit commercium, nulla item eſt emptio, nec venditio, quia materia non eſt vendibilis, & ea ratione Simonia actualis, quæ dato pretio committitur, non definitur ut ſit emptio, vel venditio rei ſpiritualis, ſed ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi: quia per pretium ſtudioſe procuratur aliquid emi; vere tamen nihil emitur: quod aperte colligitur *ex d. cap. quicumque*, *dict. cap. qui ſtudet*, in quibus vere agitur de Simonia actuali, cùm in eis imponatur pœna in foro exteriori, & tamen dicitur, quod pretii datione non emunt, ſed ſtudent emere. Quod & ſatis innuunt textus *in d. cap. reperiuntur*, *ead. quæſt.* ibi: *Mercari velle gratiam Spiritus ſancti*, *dum vile pretium donant & cap. ſi quis Epiſcopus*, ibi, *Gratiam*, *quæ vendi non poteſt*. Ex quibus patet, illa verba, *ſtudioſa voluntas* aliter accipienda eſſe, quàm exiſtimarunt DD. communiter, quos refert & ſequitur Navarrus *in manuali*, *cap. 23. num.* 100.

14 Explicatur dict. definitio.

Dicitur etiam in dicta definitione, *aliquid ſpirituale*, *vel ſpirituali annexum*: pro quorum verborum explicatione præmittendum eſt, nomen hoc, *Spiritus*, proprie ſignificare anhelitum, ideſt aerem ipſum, quem ſpirando attrahimus. Cicero *lib. 2. de natura Deorum*, ibi: *Tribus rebus animalium vita continetur*, *cibo*, *potione*, *& ſpiritu.* Significat etiam ventum, juxta illud Vergilii *Æneid.* 12,

Ac velut Edoni Boreæ cùm ſpiritus alto
Inſonat Ægeo.

Sed quia & ventus, & anhelitus ſubtilia quædam corpora ſunt, & inviſibilia, translatum fuit nomen ab ſcriptoribus eccleſiaſticis ad ſignificandas res omnino incorporeas, ut Deus, Anima, & Angelus; & etiam illa, quæ illis accedunt, ut virtutes, & ſcientiæ. Hæc verò ſpiritualia quædam procedunt ab ſpiritu creato, prout ſunt ſcientiæ acquiſitæ, & virtutes, quæ parantur raro ſtudio, atque labore. Quædam procedunt ab ſpiritu increato, ut gratia gratum faciens, & virtutes infuſæ, quæ ſupernaturaliter à nobis acquiruntur, & reliqua omnia, quæ ad ſalutem animarum ſupernaturaliter ſunt inſtituta, vel ab ipſo Deo, vel ab Eccleſia per poteſtatem ſibi à Chriſto datam, ut optime explicavit Navarr. *in manuali*, *c. 23. n. 99.* Hæc verò ſpiritualia quædam ſunt per eſſentiam, ut gratia, virtutes, & gratia Spiritus ſancti; quædam per cauſam, ut ſacramenta Eccleſiæ, quæ efficiunt, & cauſant gratiam; quædam ſunt ſpiritualia per effectum, ut ſunt Sacramentorum adminiſtrationes, divinorum officiorum celebratio, donum prophetiæ, & miraculorum; quia deſcendunt ex gratia, vel ad illam diſponunt. Alia verò ſunt ſpiritualibus annexa; quod etiam dupliciter contingit, vel antecedenter, vel conſequenter: antecedenter ſunt Eccleſiæ altaria, veſtes, & cætera ornamenta, & juſpatronatus; quæ omnia antecedunt Sacramentorum adminiſtrationem, & divinorum celebrationem, & ad illa ordinantur; conſequenter verò ſpiritualibus annexa illa dicuntur, quæ ſpiritualia præſupponunt, & ab illis dependent, ut beneficia, & decimæ, & alia, quæ ſequuntur vel ex poteſtate ordinis, vel juriſdictionis, ad quæ principia reducenda ſunt, quæ late docent D. Thomas 2.2. *q.* 100. *art.* 4. Arragon. *in ead. q. art.* 1. Tiber. Decian. *to. 1. tr. crimin. lib.* 5. *cap.* 79. Redoanus *de Simon. 3. par. q.* 13. Gibalinus *eod. tract. q.* 3. Binsfeldius *in præſenti rubric. notabili* 7.

Rurſus ſciendum eſt, Simoniam committi in emptione rei ſpiritualis ſupernaturalis, procedentis ab Spiritu increato, prout ſunt dona Spiritus ſancti, & ſimilia ſupra relata, quæ & referuntur à D. Paulo *ad Corinth. cap.* 12. *& ad Epheſios cap.* 4. De his enim agens Chriſtus Dominus *Matthæi cap.* 10. dixit: *Gratis accepiſtis*, *gratis date*. Committitur etiam in emptione eorum, quæ ſpectant ad animæ ſalutem, licèt ab Eccleſia jure humano fuerint ſtatuta, quia illa omnia vel ſunt ſpiritualia, vel ſupernaturalia, vel eis annexa, juxta tradita ſupra à Soto, & Aragon. Committitur etiam Simonia in baptiſmo, *cap. etiam corde*, *cap. non nocet*, *cap. emendari*, 1. *qu.* 1. in Sacramento Pœnitentiæ, *cap. remiſſionem* 1. *qu.* 1. *cap. nemo*, *infrà hoc tit.* in Euchariſtia, *cap. nullus*, 1. *qu.* 1, ſi pretium detur pro chriſmate, *cap. dictum eſt ead. q.* 1. *cap. ea quæ*, *cap. ad noſtram*, *cap. in tantum*, *hoc tit.* pro dedicandis Eccleſiis, *cap. ſtatuimus*, 106. *qu.* 1. pro conſecratione Eccleſiarum, *cap. placuit* 1. *q.* 1. *cap. cùm ſit Romana*, *hoc tit.* pro altaribus dedicandis, *cap. altare*, 1. *qu.* 3. pro beneficiis conſequendis, *cap. ſi quis præbenda*, 1. *q.* 3. *cap. cùm eſſent* 12. *cap. querelam* 15. *hoc tit.* pro aliis honoribus Eccleſiaſticis aſſequendis, *cap. cùm omnis* 20. 1. *qu.* 1. pro exercendo quocumque miniſterio Eccleſiaſtico, *cap. quàm pio* 1. *qu.* 2. *cap. ad noſtram* 21. *hoc tit.* pro oleo ſancto, *cap. ſi quis*, 1. *q.* 1. pro quacumque re ſacra, *cap. ſi quis conſtiterit* 1. *qu.* 1. pro ingreſſu monaſterii, *cap. nullus Abbas* 1. *qu.* 2. *cap. non ſatis* 8. *cap. quoniam* 40. *hoc tit.* pro ſepultura, *cap. cùm Eccleſia*, *hoc tit.* pro exequiis defunctorum, *cap. ad Apoſtolicam*, *hoc tit.* pro benedictionibus nubentium, *cap. ſuam*, *hoc titul.* pro abſolutione excommunicati, *cap. ad aures* 24. *hoc tit.* pro reconciliatione pœnitentis, aut tegendo peccatores, *cap. nemo*, *hoc tit.* pro jurepatronatus, *cap. præterea*, *de tranſact. cap. veniens* 10. *de teſtibus*: pro præſentatione ad beneficium, *cap. ex tuæ*, *hoc tit.* de quibus omnibus ſuis locis agemus; quia in præſenti textu tantum damnatur Simonia, quæ committitur circa ordinationem, ſeu conſecrationem miniſtrorum Eccleſiæ. Improprie etiam alia bona cenſentur Simoniæ materia, ut juſtitia, cujus venditionem Petrus Bleſenſis *epiſt.* 95. & Petrus Damianus *opuſc.* 35. *c.* 4. inſimulant Simoniæ, & quidem proprie dictæ, juxta Buſeum *ad eum Bleſenſ. epiſt.* ſed male, ut docuit Theoph. *tract. mala e bonis*, *lib. 2. ſect. 1. cap.* 1. 15 In quibus rebus Simonia committatur.

16 Traditur ratio decidendi.

Unde apparet ratio præſentis aſſertionis; nam cùm pro eis, quæ data ſunt, ut gratis dentur, non poſſit aliquid exigi, & ſpiritualis poteſtas ratione ordinis competens ordinatoribus illis data ſit, ut gratis conferant, non poſſunt pro ordinatione aliquid pretio æſtimabile exigere. Unde in Simonia commiſſa pro collatione ordinum peccatur contra religionem, juſtitiam, & pietatem; religio enim violatur tum contemptu divini numinis, cujus majeſtas contemnitur, cùm non meliores, qui ei gratiſſimi ſunt, ſed opulentiores in ſacerdotes ordinantur; cujus cultus negligitur quoties ad eum procurandum non aptiores eliguntur, ſed qui pecuniam offerunt: tum etiam clericali ſtatui, cui injuria infertur, cùm pecunia ejus gradus æſtimatur: nam quis non vile putet eſſe quod venditur? innuit Hormiſda *in epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ*, *cap.* 2. Juſtitiæ etiam ordinatio ſimoniaca opponitur; tum quòd turpi iſta ſacrarum ordinationum nundinatione doctiores, ac ſanctiores, qui dignitatum minus cupidi eſſe ſolent, indoctioribus, ac minus probis ad eas convolantibus, eccleſiaſticarum ſanctionum, officiorumque diſtributione, quæ ſecundùm juſtitiæ diſtributivæ leges ſapientioribus, ac melioribus debentur, ſoleant prætermitti: tum quòd iniquum ſit, & contra juſtitiæ commutativæ regulas, ut proxime dicebam, pretio commutare quod pretio commutari non poteſt, & vendere quod gratis acceptum eſt, contra illud Chriſti Domini præceptum, *gratis accepiſtis*, *gratis date*. Quod ita ad rem expendit Gennadius *in epiſt. encyclica*, ita latine verſa: *A me*, inquit, *accepiſtis dignitatem ſacerdotii*; *ſi mihi pro ipſo parum quid*, *vel magnum ſolviſtis*, *& hoc à me venditum eſt*, *hoc quoque ipſum aliis vendite*; *ſin autem gratis accepiſtis*, *vos quoque gratis date*. Tandem ſimonia in ordinatione miniſtrorum Eccleſiæ repugnat pietati, quia talis ordinatio offenderet piorum animos, & pauperes à ſacramentorum perceptione retraheret, quod obſervat Gelaſius *in epiſt.* 1. *ad Epiſcopos Lucaniæ*, *cap.* 7. adeòque abhorruit Eccleſia ordinationes ſimoniacas, ut caute ejus conſtitutiones legi debeant, cùm in eis videatur doceri, ſimiles ordinationes nullas eſſe. D. Gregorius *lib. 7. epiſt.* 112. ibi: *Quicumque ſtudet per pretii ordinationem ſacrum ordinem ſuſcipere*, *Sacerdos non eſt*, *ſed inaniter tantummodo dici concupiſcit*. Paſchalis II. *epiſt. ad Mediolan.* cujus verba perperam Gratianus tribuit *in*

cap.

Digitized by Google

cap. quicumque 1. *qu.* 1. D. Ambroſio *in cap. cùm ordinaretur*, *ead. cauſ. & quæſt.* qui omnes PP. accipiendi ſunt de ordinatione nulla quoad exercitium, non verò quoad effectum characteris. Apud Gentiles verò uſum inoleviſſe dandi aliquid pro ſacerdotio, conſtat *ex l.* 1. §. *ſed an id*, *ff. de collat. honor. l.* 11. *ff. de pollic. l.* 1. *verſ. Non tamen*, *de extraord. cognit. l.* 1. *ff.* 1. *ff. ad leg. Jul. de ambitu*.

17 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta; nam pecuniam illam Pontifex Imperatori ſolvebat coactus, non verò voluntariè, donec ſexto ſæculo Eccleſiæ, poſtulante Agathone, Eccleſia Romana ab hac penſitatione per Conſtantinum Pogonatum exempta eſt, quamvis nec tunc quidem jus confirmandi Romanum Pontificem Imperator remiſerit: ſed poſtea Benedicto II. omnino ceſſit, & illam exactionem ut ſimoniacam accuſavit Gregorius Magnus *in pſalm.* 4. *pænitent.* & ita tam ipſe, quàm ejus prædeceſſores renuenter perſolvebant, injuſtam vexationem redimentes; nec emebant dignitatem, ſed moram ſuæ conſecrationis Eccleſiæ nocivam data pecunia redimebant, ut ita Imperatoriam gratiam ſibi conciliarent. Sic etiam alii Epiſcopi, qui propriis principibus aliquam pecuniæ ſummam tempore ſuæ conſecrationis perſolvebant, coacti, & inviti eam pendebant, ut ita confirmationem juxta eorum temporum corruptelam impetrarent; & illam improbam conſuetudinem damnari in præſenti docet P. Marcha *cap.* 10. Nec obſtat, quod de ſtylo Curiæ Romanæ expendebamus; nam omiſſis Redoano *de Simonia*, 1. *p. cap.* 20. *num.* 2. Granna *eodem tract.* qui aſſerunt præſentem prohibitionem non exigendi aliquid à notariis pro chartis, litteriſve dimiſſoriis, ſeu teſtimonialibus, tantùm à jure poſitivo provenire, & ideò locum non habere in Curia Romana, cùm R. Pontifex ſit ſupra jus poſitivum; ſicut receptum eſt, legem Juliam de ambitu locum non habere in Curia Principis, quomodo ipſi accipiunt legem 1. *ff. ad leg. Jul. de ambitu*; dicendum eſt, notarios, abbreviatores, & plumbatores pro ſtipendio proprii laboris pecuniam exigere, non pro pretio ipſius confirmationis, ut latius proſequitur Rouſſelius, *d. cap.* 5. *per totum*, ubi de annatarum, & ſimilium præſtationum origine agit.

Sed ſuperiori aſſertioni opponi poteſt textus *in capite conſtitutus*, *de relig. domib.* ubi certa penſio annuatim perſolvenda promiſſa fuit à quibuſdam monachis pro ordinibus recipiendis; ergo quia in Sacramento Ordinis intervenire poteſt nummaria præſtatio. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu penſionem non fuiſſe promiſſam à monachis proprio Epiſcopo pro ordinibus recipiendis, ſed in recognitionem ſubjectionis, ut liceret à quocumque Antiſtite catholico ordines recipere; quæ conventio auctoritate Sedis Apoſtolicæ fuit confirmata, alias nulla eſſet, ut probavi *in cap. fin. de pactis*, ubi alia, quæ ad ejus textus expoſitionem ſpectant, adduxi. 18 Exponitur caput conſtitutus, de Relig. dom.

C A P U T II.

Ex Concilio a Mogunt.

QUicumque Presbyter per pretium Eccleſiam fuerit adeptus, omni modo deponatur, quòd contra eccleſiaſticæ regulæ diſciplinam agere dignoſcitur, qui alium Presbyterum legitime ad Eccleſiam ordinatum, per pecuniam expulerit, eamque ſibi taliter vindicaverit: quod vitium late diffuſum, ſummo ſtudio emendandum eſt. Itaque interdicendum videtur clericis ſive laicis, ne quis cuilibet Presbytero præſumat dare Eccleſiam ſine licentia & *b* conſenſu Epiſcopi ſui.

N O T Æ.

1 De Conc. Mogunt. a MOgunt.) Ex Concilio Moguntino, ſeu Moguntienſi citatur canon hic à Burchardo *lib.* 3. *Decreti*, *cap.* 110. Ivone *part.* 3. *cap.* 86. Papienſi *in* 1. *collect. ſub hoc tit. cap.* 2. & extat fere eiſdem verbis in Concilio Mogunt. ſub Rabano *can.* 12. Mogunt. ſub Arnulfo *can.* 5. ſub Carolo *can.* 15. ex quibus illum tranſcribo. Ita autem repetita fuit eadem ſanctio in tribus Conciliis, quia his temporibus inoleverat in Gallia magna corruptela circa beneficia eccleſiaſtica, quæ laici præcipue potentiores, ut Duces, Comiteſque, propria auctoritate conferebant, & plerumque auferebant, ut aliis conferrent, ut conſtat ex Concilio Moguntino ſub Arnulfo, *cap.* 29. ibi: *Ut laici Presbyteros non ejiciant de Eccleſiis, nec conſtituant ſine conſenſu Epiſcoporum ſuorum.* Concil. Cabilon. *can.* 42. ibi: *Inventum eſt, quod multi arbitrii ſui temeritate, & quod eſt gravius, ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet abſque conſenſu Epiſcoporum Eccleſias dant, vel auferunt: unde oportet, ut canonica regula ſervata, nullus abſque conſenſu Epiſcopi cuilibet Presbytero Eccleſiam det, quam ſi juſte adeptus fuerit, hanc niſi culpa gravi, & coram Epiſcopo canonica ſeveritate amittat.* Concil. Mogunt. *can.* 30. *Ut nullus omnino munera exigat à Presbyteris propter commendationem Eccleſiæ.* Rhotomag. *can.* 5. ibi: *Sancitum eſt, atque omnimodis prohibitum, ut ſi Presbyter inventus fuerit alicui clerico, aut laico munera dare, aut dediſſe, aut aliquam pecuniam tribuere, ut alterius Presbyteri Eccleſiam ſurripiat, aut Eccleſiam vacantem pretio redimat, pro hac cupiditate, ſeu rapina, ſeu præſumptione turpis lucri gratia, dejiciatur à Clero, & alienus exiſtat à Clero.* De qua corruptela accipiendi ſunt PP. in præſenti, dum ajunt, vitium hoc late diffuſum ſummo ſtudio emendandum eſſe, ita repetitis legibus hujuſmodi abuſum improbarunt, damnarunt que. Commentarium hujus textus dabimus infra *in cap.* 13.

b *Conſenſu Epiſcopi.*) Juxta tradita ſupra *in c.* 4. *de jurep.*

C A P U T III.

a Deodatus Papa.

SI Dominus, & Magiſter omnium, qui ſine peccato fuit, accuſandi licentiam *b* uni dederit, quanto magis unius aſſertione convincendus eſt, qui ſimoniæ labe dignoſcitur eſſe pollutus: non igitur & in tali negotio quilibet catholicus eſt reſpuendus, ſed ut veritatem aſſerat, ad pellendam ſimoniacam rabiem, magnis precibus exorandus eſt.

N O T Æ.

1 a DEodatus.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. Gloſſa marginalis legit *Adeodatus*; in nullius tamen Epiſtolis reperitur textus hic; nam Adeodatus Monachus D. Benedicti electus Summus Pontifex die 9. Aprilis, anno 669. unam tantùm Epiſtolam pro privilegiis Abbatiæ S. Martini Turonenſis ſcripſit, quam referunt Baronius *tom.* 8. *d. anno* 669. Binius *tom.* 4. *Concil. pag.* 813. in quibus epiſtolis jam excuſis non extant verba hujus textus: quare exiſtimabam textum hunc, & textus *in cap. ſeq. & in cap. tanta*, *hoc tit.* tranſcriptos fuiſſe ex Decreto, quod ex diverſis Canonibus, & SS. PP. ſententiis edidit Cardinalis Deuſdedit tituli Apoſtolorum in Eudogia: in quo librum contra invaſores, & ſimoniacos compilavit, ut referunt Baronius *tom.* 1. *anno* 187. Antonius Aug. *tom.* 2. *epitom. juris Pontif. in tract. de collectoribus canonum*. Unde credo, ex eo decreto Cardinalis Deuſdedit tranſcriptum fuiſſe textum hunc; & cùm ipſo decreto careamus, cognoſci nequit, ex quo Concilio, aut Eccleſiæ Patre verba hæc compilaſſet ipſe Cardinalis.

b *Uni dederit.*) *Uni dedit*, legit Antonius Auguſtin. quod contigit dum Dominus dixit ad Judæos: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Et dum poſt alapam patientiſſime acceptam dixit: *Si male loquutus ſum, teſtimonium* 2

perhibe de malo, ut refertur *cap.* 15. *Matthæi*, *capite* 18. *Joannis*, *verſ.* 18. quo argumento ad idem probandum uſus fuit Gratianus *in cap. nos*, *§. ecce*, 2. *q.* 7.

COMMENTARIUM.

CUm quæſitum eſſet à Romano Pontifice, an quilibet Catholicus admittendus eſſet ad accuſationem ſimoniaci: reſpondit, quemlibet admittendum eſſe. Cujus reſponſi ratio provenit ex gravitate hujus delicti; ob ejus enim atrocitatem non proceditur in ejus punitione juxta juris ordinem in aliis delictis ſervatum; quia in hoc proceditur ad inſtar publici delicti, & læſæ majeſtatis, ex conſtitutione Leonis, & Anthemii *in l. ſi quemadmodum*, *C. de Epiſc. & cler. cap. ſane* 25. *quæſt.* 5. Facit textus *in cap. per tuas*, *hoc tit.* Unde cùm ex legibus civilibus in ordinario crimine perſequendo ſervi adversùs Dominum non audiantur, nec ut accuſatores, nec ut teſtes, *l.* 20. *l. ult. C. de his qui accuſare*, *leg.* 3. 8. & 12. *ff. de teſtib.* tamen quia in crimine læſæ majeſtatis ad accuſandum & teſtificandum contra Dominos admittuntur, *d. §.* 20. *l.* 2. *ff. ad l. Jul. majeſt.* etiam in crimine ſimoniæ detegendo admittuntur, *cap. tanta*, *hoc tit.* Carnotenſis *epiſt.* 27. ubi de ſimoniacis agens ait: *Ad inſimulationem talium etiam infames perſonæ admittuntur.* Similiter licet mulieres, & infames ab accuſatione arceantur, *l.* 4. & 8. *ff. de accuſat. l.* 1. *l.* 15. *C. qui accuſare;* tamen quia in crimine læſæ majeſtatis admittuntur, *l.* 7. §. 1. *l.* 8. *ff. ad leg. Jul. majeſt. l.* 4. *C. eodem*, etiam in crimine ſimoniæ admittuntur, *dict. cap. tanta*, *cap. ſi Dominus*, *cap. licet Heli*, *hoc tit.* probat Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 7. *cap.* 1. §. 4. *fol.* 271. & ita recte in præſenti docetur, quemlibet Catholicum admitti ad detegendum ſimoniæ crimen. Judæi autem, & hæretici non admittuntur niſi ſimonia habeat adjunctam hæreſim; ita quod ſimoniacus crederet cum pertinacia, ſpiritualia, aut ſpiritualibus annexa poſſe comparari, aut pretio acquiri; nam tunc etiam qui catholici non ſunt, admittuntur ut accuſatores, vel ut teſtes, argumento capitis *contra*, *de hæretic. in* 6. docet Binsfeldius *in præſenti*, *num.* 2.

CAPUT IV.

a Gregorius Max. b *Præſumptori Eccleſiæ Salonii.*

QUotiens contra Eccleſiaſticam quid geſtum dicitur diſciplinam, ne nos ante Deum culpa ex diſſimulatione redarguat, irrequiſitum hoc relinquere non audemus. Pervenit itaque ad nos, quod per ſimoniacam hæreſim fueris *c* ordinatus: ſed & alia de te multa hic dicta ſunt, de quibus unum quam maxime fuit, propter quod neceſſe habuimus te ſummopere per ſcripta noſtra prohibere, ne Miſſarum ſolemnia celebrare debuiſses, donec quid eſset verius, potuiſsemus addiſcere. Ne ergo, fili, Eccleſiæ diu videantur non habere Paſtorem, & ne per hæc quæ dicuntur, ſi indiſcuſſa remanſerint, hujuſmodi ſe vitium tendat in plurimos, hortamur ut ad nos venire omni poſtpoſita excuſatione feſtines, quatenus ſervata juſtitia, hæc & cognoſcere, & finire ſecundùm canonica inſtituta, Chriſto revelante poſſimus. Ita autem fac, ut ad veniendum amplius jam moras non ingeras, ne ipſa te magis abſentia obnoxium his, quæ dicuntur, aſſignet: & nos in te hæc res, non ſolùm propter dicta crimina, quæ purgare ſubterfugis; ſed etiam propter inobedientiæ culpam, durius, ſcilicet ut in contumacem;, cogat ex concilio ferre judicium.

NOTÆ

1 a GRegorius.) Textus hic tribuitur Deodato in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. Gratianus autem *in cap. accuſatum*, 2. *q.* 4. eum citat ex Sylveſtro; ſed inter Epiſtolas Sylveſtri, aut Pontificis Deuſdedit non reperitur textus hic; extat tamen in Epiſtola tertia, *lib.* 5. *Regiſtr. D. Gregorii;* quam integram hic tranſcribo, ut cognoſcatur, Cardinalem Deuſdedit in ſuo Decreto compilaſſe textum hunc, & tranſcripſiſſe ex dicta Epiſtola 5. ac ſine cauſa eam diviſiſſe.

2 b *Maximo præſumptori.*) Ideſt intruſo, injuſteque ordinato in Epiſcopum, ut conſtat ex Epiſtolis ipſius Pontificis *lib.* 3. *epiſt.* 70. & *lib.* 4. *epiſt.* 34. Sed quia Maximus forſan ſe purgavit ab hoc delicto ſimoniæ, & aliis illi illatis, poſtea *lib.* 11. *epiſt.* 13. illi ſcribit ſub titulo Epiſcopi Salonitani. De Eccleſia Salonitana egi *in cap.* 4. *de accuſat.* ubi de hoc Maximo agitur.

c *Ordinatus.*) Et pecunia data electus, ut habetur *in d. epiſtol.* 34. cujus partem retuli *in cap. omnipotens*, *de accuſation.*

COMMENTARIUM.

CErtum eſt, ordinatum per ſimoniam, ſuſpenſum eſſe ipſo jure ab ordine ſuſcepto *cap. tanta*, *cap. ex tua*, *hoc tit.* nam dum aliqui ſacri canones ordinationem per ſimoniam factam nullam, irritamque eſſe docent, ut Gregorius noſter *lib.* 7. *epiſt.* 112. & alii Eccleſiæ PP. *in c. quicumque*, *c. cùm ordinat.* 1. *qu.* 1. accipiendi ſunt, quoad exercitium, ut exponit Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 7. *art.* 2. *ad fin.* & Gibalin. *de ſimon. q.* 27. Et licèt reus accuſatus de crimine, dum cauſa diſcutitur, non privetur juribus ſibi competentibus, ut probavi *in cap.* 4. *de accuſat.* tamen in hoc crimine ſimoniæ cùm aliquis eſt infamatus publice de eo, etiam judicio pendente ſuſpenditur à Miſſarum celebratione, ut poſt Gloſſam *hic*, docuit Hallierius ſupra, *fol.* 264. Unde cùm Maximus, de quo in præſenti, publice infamatus eſſet de crimine ſimoniæ, ut patet ex aliis epiſtolis ejuſdem Gregorii; ideò Pontifex lite pendente, nec cauſa adhuc deciſa, illi inhibuit ne Miſſam celebraret, uſquedum accederet ad Romanam Sedem, ibique legitime ab hac diffamatione purgaretur. 3

CAPUT V.

a Lucius Papa.

SIcut enim ſimoniaca peſtis ſui magnitudine alios morbos vincit, ita ſine dilatione, mox ut ejus *b* ſigna per aliquam perſonam claruerint, de Eccleſia Dei debet eliminari, atque propelli. *c* Petrus enim primus Paſtor Eccleſiæ, non alicujus hominis atteſtatione, ſed S. Spiritus inſpiratione Simonis interiora recognoſcens, ſine aliqua audientia, terribili eum, & repentina morte multavit.

NOTÆ.

1 a LUcius.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. nullibi tamen exprimitur, an primi, ſecundi, vel tertii Lucii ſit textus hic, nec cui Prælato in eo Pontifex reſcribat. Ex dicta autem prima collectione ita eum tranſcribo.

b *Signa.*) Licet regulariter in criminibus probationes
2 debeant eſſe luce meridiana clariores, *c.* 1. *cum ſequent.* 2. *q.* 1. *l. ult. C. de probat. l. qui ſententiam* 16. *C. de pœnis;* nec ex ſuſpicione ſola ullus accuſandus ſit, *cap. multi*, 2. *qu.* 1. D. Thomas 2. 2. *q.* 60. *art.* 3. interdum tamen ob ſolam ſuſpicionem proceditur, ut in caſu hæreſis, *ex l.* 2. *C. de hæreticis:* in caſu adulterii, *l. quamvis* 30. *Cod. ad leg. Jul. de adult. l. uxor* 7. *C. de repudiis.* Quintil. *declamat.* 284. ibi: *Sed finge me ex ſuſpicione egiſſe cum illo adulterii.* Probat Fornerius *lib.* 1. *rer. quotid. c.* 25. & in crimine ſimoniæ, ex præſenti textu. Quibus autem modis probari debeat ſimonia, & quatenus in ejus probatione locus ſit indiciis & præſumptionibus, explicat Gibalinus *de ſimon. c.* 30. *per totum.*

c *Petrus.*

Digitized by Google

3 c *Petrus*.) Verba quæ ſequuntur omiſit Raymundus, & rectè ea omiſiſſe notavit Anton. Auguſtin. utpote difficillima; ſiquidem D. Petrus, dum interiora Simonis recognoſcens dixit ei: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem*; non illico eum interemit: quare ipſe perdoctus vir credidit potius per hæc verba Lucium reſpexiſſe ad caſum Ananiæ, & Sapphiræ, qui ad vocem D. Petri ſubito mortui ceciderunt, ut refertur *cap. 5. Actuum Apoſtol.* Sed cùm caſus hic non ob ſimoniam ab ipſis commiſſam, ſed ob mendacium in retentione partis patrimonii contingeret; quid ad ſimoniæ deteſtationem, quam intendebat probare Lucius in præſenti? Credo ergo Pontificem ſenſiſſe de Simone Mago, cui dixit D. Petrus, *Cor tuum non eſt rectum coram Deo*. Actuum Apoſt. *cap. 6.* Et cùm poſtea ipſe de miraculis faciendis cum B. Petro diſceptaret, aſſeruit ſe in cęlum conſcenſurum: ſed cùm ſublatus à dæmonibus volaret ſublimis, cuncto ſpectante populo, D. Petri precibus in terram proſtratus, cruribus perfractis jacuit, & deceſſit, ut referunt D. Clemens *lib. 6. conſtit. cap. 9.* Arnobius *adverſus Gentes lib. 2.* Cyrillus Hieroſol. *catecheſi 6.* Epiphan. *hæreſi 21.* & alii SS. Patres, ex quibus idem narrat Baronius *anno 68.* de qua repentina morte ſenſit, ni fallor, Lucius *in præſenti*.

COMMENTARIUM.

INter alias pęnas, quibus notorii ſimoniaci afficiuntur, 4
præcipua eſt depoſitio à gradu clericali, *cap. qui ſtudet*, *cap. Presbyter*, *cap. Sanctorum*, *cap. erga ſimoniacos*, *1. quæſt. 1.* Concil. Tolet. *6. can. 4. cap. cùm ſuper*, *de conſeſſis*, *lib. 1. Capitul. cap. 97.* quam pęnam etiam in ordinatores ſanxerunt Apoſtoli *in can. 20.* alias 21. Ambroſ. & Gelaſius *in cap. baptizandis*, *cap. reperiuntur*, *1. quæſt. 1.* PP. Concilii Calcedon. *in cap. ſi quis Epiſcopus 1. quæſt. 1.* in *6.* Synodo *can. 22.* in *7. can. 50.* Alexander II. in Synodo Romana *can. 3.* Gregorius VII. in Synodo Romana *can. 6.* quæ decreta juxta hodiernam praxim debere intelligi de depoſitione à judice infligenda, non de ea, quæ ipſo facto incurritur, docuerunt Hallier. *de ſacris elect. ſect. 7. art. 3. §. 1.* Gibalinus *de ſimonia, qu. 29.*

CAPUT VI.

a Deuſdedit.

TAnta eſt labes hujus criminis, quod etiam ſervi *b* adverſus dominos, & quilibet criminoſi admittuntur ad accuſationem. Item omnis peccator *c* Miſſam cantare poteſt præter ſimoniacum, quem etiam quilibet, ut ab ordine male accepto removeatur, accuſare poteſt, etiam *d* meretrix.

NOTÆ.

1 D*Euſdedit*.) Ita etiam legitur in prima compilatione, *ſub hoc tit. cap. 15.* Sed textum hunc tranſcriptum eſſe ex Decreto Cardinalis Deuſdedit, jam notavi *in cap. 3. hoc tit.* Ex quo autem Concilio, aut ſancti Patris decreto eum compilaſſet Cardinalis, non conſtat.

b *Servi adverſus Dominos*.) Quia in hoc delicto proceditur ad inſtar criminis læſæ Majeſtatis, ut probavi ſupra *in cap. 3.*

2 c *Miſſam cantare*.) Quidam Præceptor noſtræ Academiæ exiſtimabat, in his verbis non agi de Presbytero celebrante Miſſæ ſacrificium, ſed de pſalmiſta pſallente in ipſo ſacrificio, juxta morem receptum jam à tempore, in quo pax data fuit Eccleſiæ, cùm in uſu eſſe cępit ſchola cantorum, qui in eo gradu erant cooptati, ut pſallerent in Eccleſia. Micrologus *in obſ. eccleſ. cap. 1.* ibi: *Interim cantatur antiphona ad introitum, quæ ab introitu ſacerdotis ad altare hoc nomen meruit habere*. Quem morem cantandi Miſſam illuſtrarunt Lantdmeter. *lib. 2. de veteri monach. cap. 17.* Vicecomes *volum. 1. de ritibus Miſſæ, lib. 5. cap. 7.* & nos *in cap. 1. de celebrat. Miſſar.* Si accipiatur textus hic in ſecunda parte de Presbytero celebrante, difficilis valde eſt; ſiquidem nullus peccator in peccato perſiſtens poteſt Miſſam celebrare, cùm interim dum non agit pęnitentiam, ſit ſuſpenſus quoad ſe, *cap. ſacerdotes*, *cap. Sacramenta*, *cap. neceſſe*, *1. q. 1.* & publici concubinarii quoad alios, *cap. nullus*, *32. diſt.* Sed adhuc poteſt, & debet accipi textus hic de ſacerdote Miſſam celebrante, ita ut ſenſus ſit, quod licet alii peccatores non præciſi ab Eccleſia, poſt peractam pęnitentiam poſſint Miſſam celebrare; & ſi in majoribus gradibus non ſint, ad eos aſcendere, ut probavi *in cap. fin. de temporibus ordin.* tamen ſimoniaci, quia etiam poſt pęnitentiam non reſtituuntur ad gradum, à quo depoſiti fuerunt, non poſſunt ut cæteri peccatores pęnitentes Miſſam cantare, ut contingit in homicida ob irregularitatem contractam. Unde notat Gratianus *poſt cap. erga*, *c. canem*, *1. q. 1.* ex epiſtola Innocentii ad Epiſcopum Macedon. quod etſi olim cum revertentibus ab hæreſi diſpenſatum fuerit, ut in ſuſceptis ordinibus miniſtrarent, vix tamen diſpenſatum legitur cum his, qui vel ſcienter à ſimoniacis ordinati fuerint; vel ſi ignoranter, eis poſtea libere, ac lubenter adhæſerint: & ita rectè in præſenti docetur, ut atrocitas, & gravitas ſimoniæ cognoſcatur, eam tantam eſſe, ut omnis peccator ab Eccleſia non præciſus, ut homicida, poſt pęnitentiam Miſſam celebrare poſſit, præter ſimoniacum.

d *Meretrix*.) Juxta tradita *in cap. 3. hoc tit.*

CAPUT VII.

Alexander III. *in Concilio* a *Turon.*

QUia non ſatis utiliter avaritia in populo redarguitur, ſi ab iis, qui in Clero conſtituti videntur, & præcipue contempto ſæculo, religioſorum nomen profitentur, regula modis omnibus non cavetur: prohibemus, ne ab eis, qui ad religionem tranſire voluerint, aliqua pecunia *b* requiratur; neve Prioratus, vel capellania quælibet monachorum, vel clericorum annua diſtractione *c* vendatur; neque ab eo, cui regimen ipſarum committitur, ex harum omiſſione pretium exigatur. Hoc ſimoniacum eſſe ſanctorum Patrum auctoritas maniſeſte declarat. Unde quiſquis hoc de cætero attentare præſumpſerit, tam qui dederit, quàm qui receperit, partem ſe cum Simone non dubitet habiturum. *d* Pro ſepultura quidem, & chriſmatis, *e* & olei perceptione, nulla alicujus pretii exactio intendatur, nec ſub obtentu cujuſquam *f* conſuetudinis reatum ſuum aliquis tueatur, quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, ſed auget.

NOTÆ.

1 a T*Uronenſi*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. 7.* & poſt Concil. Later. *part. 2. cap. 10.* Et licèt hæc verba non reperiantur in ipſo Concilio Turon. ſub Alex. III. celebrato, ſententia tamen extat in Canone 5. ipſius Concilii, prout illum edidit Coriolanus; & omnia verba reperiuntur apud Guillelmum Neubrig. *lib. 2. hiſt. Angliæ, cap. 14.* De hoc Concilio nonnulla adduxi *in cap. nonnulli 27. de reſcriptis*.

2 b *Requiratur*.) De ſimonia in ingreſſu Religionis non committenda, agemus *in cap. veniens 19. hoc tit.*

c *Vendatur*.) De ſimonia fugienda in beneficiis eccleſiaſticis, agemus infra *in cap. 13.*

d *Pro ſepultura*, & *exequiis defunctorum*. Ut probavi 3
in capite ad abolendam, *de ſepult.* & dicemus infra *in capite ſuam*.

e *Chriſmatis*, & *olei*.) Ut exponemus infra *in capite ea quæ*.

f *Conſuetudinis*.) Quatenus conſuetudine introduci 4
poſſit, ut aliquid recipi valeat pro Sacramentorum collatione, dicam proximo commentario.

Digitized by Google

CAPUT VIII.

Idem a *in Concilio Later.*

CUm in Eccleſiæ corpore omnia debeant ex charitate tractari, & quod gratis receptum eſt, gratis impendi, horribile nimis eſt, quod in quibuſdam Eccleſiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Epiſcopis, vel Abbatibus, ſeu quibuſcumque perſonis eccleſiaſticis ponendis in ſede, ſeu introducendis presbyteris in Eccleſiam, necnon pro ſepulturis, *b* & exequiis mortuorum, & *c* benedictionibus nubentium, ſeu aliis *d* Sacramentis aliquid exigatur, & ille, qui indiget, non poſſit iſta percipere, niſi manum implere curaverit largitoris. Putant autem plures ex hoc ſibi licere, quia legem mortis de longa invaluiſſe conſuetudine arbitrantur; non ſatis, quia cupiditate cæcati ſunt, attendentes, quod tanto *e* graviora ſunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint alligatam. Ne igitur hoc de cætero fiat, vel pro perſonis eccleſiaſticis deducendis ad Sedem, vel Sacerdotibus inſtituendis, aut ſepeliendis mortuis, ſeu etiam nubentibus benedicendis, ſeu etiam aliis Sacramentis aliquid exigatur, diſtrictius inhibemus. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, portionem cum Giezi ſe noverit habiturum, cujus factum exactione turpis muneris imitatur. *f* Prohibemus inſuper, ne novi cenſus ab Epiſcopis, vel Abbatibus, aliiſve Prælatis imponantur Eccleſiis, nec veteres augeantur, nec partem reddituum ſuis uſibus appropriare præſumant: ſed libertates, quas ſibi majores deſiderant conſervari, minoribus quoque ſuis bona voluntate conſervent. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit, habeatur.

NOTÆ.

1 a L*Ateran.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 8. & extat textus hic *in ipſo Concil. Lateran. can.* 7. ex quo canonem hunc tranſcribo.

b *Sepulturis, & exequiis.*) Ut probavi *in capite abolendæ, de ſepultur.* & dicam *infra in cap. ſuam.*

c *Benedictionibus.*) De quibus late egi *in cap.* 1. *de ſecundis nuptiis.*

d *Aliis Sacramentis.*) Non inde inferas, benedictionem nubentium eſſe ſacramenta, cùm tantum ſint orationes Eccleſiæ, ut probavi *in cap.* 1. *de ſecundis nupt.* quia dictio *aliis*, non eſt ſemper repetitiva ejuſdem caſus, & qualitatis, ut probavi *in cap.* 3. *de clandeſt. deſponſ.*

e *Graviora,*) *Cap. nullus Epiſcoporum,* 1. *quæſt.* 1. *capite flagitia* 34. *quæſt.* 7. *cap. fin. de conſuet.*

2 f *Imitatur.*) Unde colligitur, Giezi qui à Naamo pro reddita ſibi ſanitate ab Eliſæo, nomine ejuſdem Eliſæi munera petiit, ut refertur *lib.* 4. *Regum, cap.* 5. ſimoniacum fuiſſe; quod & ſimiliter ſupponere videntur nonnulli Eccleſiæ Patres, dum peccatorem ſimoniacum cum eo conferunt, ut D. Ambroſius *lib.* 4. *in Lucam*, Cyrillus *catecheſi* 16. Taraſius *in epiſt. ad Hadrianum*. Quibus adhæſerunt plures Theologi cum D. Thoma 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 1. *ad* 4. Abulenſi *in d. cap.* 5. *Regum, quæſt.* 29. licet juxta animum ipſius Giezi in petitione munerum, hoc æſtimandum eſſe noviter docuerit Gibalinus *de ſimon. quæſt.* 6. *conſect.* 16.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Conſuetudo ut pro Epiſcopis, Abbatibus, & aliis Prælatis eccleſiaſticis ponendis in Sedem, ſeu exequiis mortuorum aliquid exigatur, obſervanda non eſt.* Probant eam textus *in cap. non ſatis, cap. in tantum* 36. *cap. ſicut* 39. *cap. Jacobus, hoc tit. cap. ſi quis objecerit,* 1. *quæſt.* 3. *cap. quæſta* 13. *quæſt.* 2. *cap.* 2. *de conſuet. in* 5. *compil.* ibi: *Ad audientiam noſtram noveritis perveniſſe, quod prætextu cujuſdam conſuetudinis, ut dicitur, juramento firmatæ, à ſingulis quos in Eccleſia veſtra canonicari contingit, unum ſcyphum argenteum exigitis, & etiam extorquetis, eis fructus præbendarum ſuarum, niſi conſuetudinem jamdictam adimpleant, denegando. Quia igitur conſuetudo hujuſmodi habere videtur ſpeciem pravitatis, & continet turpitudinem manifeſtam, univerſitati veſtræ diſtrictius jubemus, ut prædictam conſuetudinem irritari faciatis de cætero, ne ejus occaſione aliquid exigatis, aut ſubtrahatis aliquibus ſuarum redditus præbendarum.* Concil. Londinenſe apud Matthæum Pariſ. *ad annum* 1237. Innocent. II. in Synodo Romana, *c.* 2. Joannes XXII. *in extravag. Suſcepti, de elect.* Concil. Mogunt. celebratum anno 1549. *c.* 42. Mediolan. ſub Carolo Borrom. *part.* 2. *cap.* 1. Lateran. ſub Innocent. III. *cap.* 3. *cap. penult. de ſepult.* Gallo Cardinal. in ſuis conſtitutionibus, quæ extant *tom.* 26. *Concil. can.* 2. *Prohibemus etiam ſub eadem excommunicatione, ne ſacerdotes, vel clerici occaſione alicujus conſuetudinis pro baptiſmo, ſepultura, benedictione, aliiſve Sacramentis Eccleſiaſticis aliquid exigere, vel extorquere præſumant, ſed ea liberaliter, & ſine difficultate ſtudeant canonice miniſtrare; moneantur tamen laici diligenter, ne quæ pro reverentia Sacramentorum devotio fidelium introduxit, ex avaritia velint aliquatenus revocare.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Binsfeldius *ad hunc textum*, Hallier. *de ſacris elect. ſect.* 7. *art.* 4. *per totum*, Suarez *de ſimon. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 60. Mancinus *ſacri juris controverſ. cap.* 29. Rouſſelius *lib.* 5. *hiſtor. Pontif. juriſd. cap.* 4. Sahagun *in cap. fin. de conſuet. num.* 32. Petrus Gregor. *lib.* 3. *partit. tit.* 20. *cap.* 5. Cironius *in notis ad textum in d. cap.* 2. *de conſuet.* Germonius *de ſacror. immunit. lib.* 1. *cap.* 3. *num. fin.*

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Conſuetudinis non vilis auctoritas eſt, immo uſque adeo ſui valitura momenti, ut legitime præſcripta juri ſcripto deroget, *cap. quemadmodum, diſt.* 8. *cap. contra jus, cap. placuit, diſt.* 32. *cap. cum veniſſet, de eo qui mittitur in poſſeſſ. cap. ſuper eo, de cognat. ſpirit. cap. ad hæc conſuetudo, de teſtibus, cap. ea noſcitur, de his quæ fiunt à Prælatis.* Igitur etſi per ſacros canones prohibitum ſit aliquid recipere pro inthronizationis, ſeu inſtitutionis titulo; tamen ſi conſuetudo legitime ſit præſcripta contra eoſdem ſacros canones, obſervari debet. Et talem conſuetudinem legitimam, juſtamque eſſe, probatur ex eo; nam quemadmodum apud Gentiles, quorum Reſpublicæ bene ordinatæ, moratæque erant, Magiſtratuum venalitas omni modo prohibebatur; tamen inthroniſtici nomine pecunia ultro pendi ſolebat ab his, qui Magiſtratus inibant: cujus moris teſtis omni exceptione major eſt Plinius *in Panegyrico ad Trajanum*, ibi: *Supereſt ut ipſe diſpicias, an in omnibus civitatibus aliquid omnes, qui Buleutæ leguntur, debeant pro introitu dare.* Et *epiſt.* 116. & 121. Symmachus *lib.* 4. *epiſt.* 14. & *lib.* 9. *epiſt.* 96. & *l.* 10. *epiſt. fin.* Et Claudius, qui poſtea Imperator, ſeſtertios octoginta pro introitu novi Sacerdotii coactus fuit impendere. Svetonius *in eo, cap.* 9. Apulejus *lib.* 7. *Metamor.* Germonius *d. lib.* 1. *cap.* 3. *num. fin.* quod & Scævolæ reſponſo confirmatur *in l. bis, §. alumno,* & *§. idem teſtator*, ibi: *Pro introitu, ff. de legat.* 3. quin & à Tullio in oratione pro Muræna, laudata eſt Candidatorum liberalitas, ſuffragatori populo munus edentium. Eumdem Marcellus togatæ gentis morem obſervavit *in l. Publicis, ff. de condit. & demonſtr.* immo & apud Romanos moris fuit, ut aliquid pro introitu Sacerdotii erogaretur, ut refert Svetonius ſupra *cap.* 9. & ex eo notavit Kochier *in face hiſtor. cent.* 2. *cap.* 7. Accedunt Eccleſiæ canones, in quibus ſimiles conſuetudines jubentur obſervari. Stephanus Papa relatus *in cap. quia ſancta,* 63. *diſt. In electionibus pacta, pollicitationes, & juramenta de aliquo præſtando ita irritaret, ut tamen conſuetudines antiquas ab his exciperet.* Innocent. III. *in cap. ad Apoſtolicam, hoc tit.* in conferendis Sacramentis pravas exactiones fieri prohibet, & pias conſuetudines præcipit obſervari. Gallo Cardinalis, qui tempore Paſchalis II. ab Epiſcopatu Bellovacenſi ad Pariſienſem tranſlatus eſt, ſtatuiſſe dicitur in ejus ſtatutis, *nu.* 2. ne ſacerdotes, vel clerici occaſione alicujus conſuetudinis pro Sacramentis quippiam extorquerent: monerentur tamen laici, ne quod pro reverentia Sacramentorum devotio fidelium introduxit, velint aliquatenus revocare. Odo (ut ait Bleſenſis *epiſt.* 127. & 128.) Henrici II. Anglorum Regis, & Regis Francorum conſanguineus, qui Alexandri III. tempore Pariſienſem rexit Eccleſiam, *in commun. præcept. Synod. cap.* 2. conſuetudines laudabiles pro ſepulturis exigi permittit. Tandem Synodus Lingon. & aliæ relatæ ab Hallierio *de ſacris elect. d. ſect.* 7. *art.* 4. pias & laudabiles conſuetudines in Sacramentorum receptione perſolvi ſolitas, exigi poſſe concedunt. Igitur & conſuetudines

4 Impugnatur tradita aſſertio.

Digitized by Google

tudines obſervatæ pro Epiſcopis, & Abbatibus ponendis in Sede, recipi valent, & obſervari debent.

5 Simonia quo jure damnetur. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione præmittendum eſt, valdè controverſum eſſe apud DD. cui legi ſimonia opponatur, an videlicet divinæ, vel tantum eccleſiaſticæ? Quam quæſtionem latè diſputant Victoria *in releet. de ſimonia*, 1. *part. a n. 9.* Sotus *lib. 9. de juſtit. q. 5.* Vaſquez *in 1. 2. D. Thomæ, diſput. 98. num. 3.* Leſſius *lib. 2. de virtutib. cap. 35.* Sayrus *lib. 2. clav. cap. 5. num. 11.* Cajetanus *tom. 2. opuſc. tr. 9. qu. 1.* Arragon. *in 1. 2. qu. 110. art. 1.* Gregorius de Valent. *in ead. qu. puncto 5.* Durandus *in 4. diſt. 25. qu. 5.* Summiſtæ *verbo Simonia*, Binsfeldius *in præſenti rubric. notab. 12.* Gibalinus *de ſimon. quæſt. 4.* & communiter placuit, omnem ſimoniam ſpiritualium bonorum repugnare juri divino, & naturali. Hadrianus *quolibet. 9.* Sotus *ubi ſupra*: quod apertè probatur ex præcepto Domini noſtri apud Matthæum *cap. 10. Gratis accepiſtis, gratis date.* Quæ verba ad hoc probandum communiter PP. expendunt, ut Gennadius Patriarcha, & PP. Synodi Conſtantinop. *in epiſt. in totum orbem miſſa*, his verbis: *Dominus noſter, & Deus, & Salvator Jeſus cum diſcipulis ſuis, quos per univerſum orbem hominum Doctores miſit, Evangelii prædicationem præcepit manifeſtè, ut munus, quod ab ſe gratis accepiſſent, illud ipſi cæteris quoque mortalibus largirentur, proque illo neque æs, neque argentum, neque aurum, nec ullas alias facultates, aut materiale poſſiderent. Cæleſtibus enim, & ſpiritualibus gratiis terrena & caduca commutabilia non ſunt.* Et ſtatim: *Simplex, & manifeſtus hujus mandati ſermo eſt: nihil hic ambiguum, nihil ſupra caput noſtrum: nihil hic opus ſophiſtica narratione. A me inquit, accepiſtis ſacerdotii dignitatem, pro qua, ſive parvum, vel magnum quid dependiſtis, ſi hæc vendita eſt à me, venundate & vos eam aliis: quod ſi gratis accepiſtis, date & vos gratis.* Facit exemplum Chriſti Domini, dum ejecit de templo vendentes & ementes columbas: quod factum Salvatoris noſtri in præſenti materia expendunt D. Auguſtinus *tract. 19. in Joannem*, ibi: *Simon ille ideo volebat emere Spiritum ſanctum, quia vendere volebat Spiritum ſanctum, & putabat Apoſtolos mercatores eſſe, quales Dominus flagello ejecit; talis enim ipſe erat, & quod venderet, emere volebat: de illis erat qui columbas vendebant, etenim in columba apparuit Spiritus ſanctus.* D. Gregorius *homil. 39. in Evang.* Urban. II. *in cap. Salvator*, Alex. II. *in cap. ex multis 1. qu. 3.* Leo IV. *in cap. requiritis 1. qu. 7.* Gregorius Nazianz. ſeu Taraſius, *in cap. qui ſtudet 1. quæſt. 1.* Vnde ſimonia, quæ committitur in venditione beneficiorum eccleſiaſticorum, eſt jure divino prohibita, ut docuerunt Cajetanus *in d. qu. 1. tract. 9.* Victoria *ſupra*, Sotus *d. lib. 9. quæſt. 7. cap. 2.* & explicat Binſeldius *in præſenti rubric.* Vendere verò officia merè temporalia pertinentia tantum ad miniſterium Eccleſiæ, ut officium Sacriſtæ, Procuratoris, & Advocati, non eſt ſimonia à jure divino prohibita, nec eſt propriè ſimonia; immò quædam irreligioſitas, ut latè probat Gibalinus *de ſimon. qu. 4. conſect. 4. num. 1.* Theophilus Raynaud. *tom. 12. tract. mala è bonis, &c. lib. 2. ſect. 1. cap. 1.* etiam ſimonia eſt à jure divino prohibita emere, aut vendere ea, quæ habent ex diſpoſitione juris humani, quod ſint ſpiritualia, ut vendere calicem, ornamenta Eccleſiæ, & aquam benedictam, quantum ad id, quod eſt ſpirituale in eis, ut explicat Binsfeldius *in præſenti rubric. notab. 12. quæſt. 4.*

6 De variis corruptelis circa ſimoniam. Deinde ſciendum eſt, quod cum ſimonia jam à temporibus Apoſtolorum prohibita eſſet, cœperunt nonnullæ conſuetudines, ſeu potius corruptelæ in Eccleſia introduci, per quas ſimonia palliata committebatur, ſub eiſque latebat ambitus, & mercimonium quoddam ſacræ dignitatis ſub nomine receptæ conſuetudinis: ex quibus nonnullas referam in præſenti, & *in c. ſicut, c. Jacobus, cap. tua nos, hoc tit.* Et primò olim Epiſcopi in conſecratione ſua pauperibus populi aliqua largiebantur; cujus moris teſtimonium extat apud Caſſiodorum *l. 9. epiſt. 15.* in edicto Athalarici, in quo ad poſtulationem Joannis II. pecuniæ illius diſtribuendæ ſumma definitur his verbis; *Et quia omnia decet ſub ratione moderari, nec poſſunt dici juſta, quæ nimia ſunt, cum de Apoſtolici conſecratione Pontificis intentio fortaſſe pervenerit, & ad palatium noſtrum producta fuerit altercatio populorum, ſuggerentes nobis intra tria millia ſolidorum, cum collectione chartarum cenſemus accipere: à quibus tamen omnes idoneos* (ideſt divites) *rei ipſius conſideratione removemus, quia de eccleſiaſtico munere pauperibus eſt potius conſulendum: alios verò Patriarchas* (ideſt Archiepiſcopos, ut notavit Baronius anno 533.) *quando in comitatu noſtro de eorum ordinatione tractatur, in ſupradictis conditionibus, atque perſonis intra duo millia ſolidorum jubemus expendere. In civitatibus autem ſuis tenuiſſimæ plebi non amplius quam quingentos ſolidos ſe diſtributuros eſſe cognoſcant. Reliquos accipientes, & edicti præſentis, & Senatuſconſulti nuper habiti pœna conſtringat; ſed & dantes canonum ſeveritas perſequatur.* Vides ſub ea eleemoſyna latuiſſe ambitum, & mercimonium quoddam ſacræ dignitatis: idcircò graviter in ipſam invehitur D. Gregorius *lib. 7. indict. 2. epiſt. 112.* ibi: *Plerumque ergo adverſarius animarum, dum non poteſt in his, quæ ad faciem ſunt prava, ſurrepere, callidè ſpecie quaſi pietatis inſecta nititur ſupplantare: ſuadetque, forſitan debere ab habentibus accipi, ut ſit quod poſſit non habentibus erogari, dummodo vel ſic venena mortifera eleemoſynæ zelata obumbratione transfundat, &c. Omninò ergo metuenda, & cavenda eſt hoſtis aſtutia, ne quos apertè nequit tentatione ſubvertere, latente telo ſævius valeat trucidare.* Etiam receptum fuit, ut Epiſcopi, Archidiaconi, Decani, vel alii, à quibus in poſſeſſionem mittebantur, munera quædam inthroniſtica, ſeu pro inveſtitura perſolverent: de qua prava conſuetudine, tamquam de ſimoniaca hæreſi, reprehenſus fuit Ivo Carnotenſis à Richardo Albanenſi S. A. L. ut ipſe refert *epiſt. 33.* eo quod pro conſuetudine antiqua aliqua publicè exigerent Decanus, Cantor, & alii miniſtri ab his, qui Canonici fiebant: quam conſuetudinem & ſuis temporibus vigere in Senonenſi Metropoli teſtantur Hallier. *ubi ſupra*, Chopinus *lib. 1. ſacræ polit. tit. 8.* quam improbarunt Alex. III. in præſenti, & Innoc. III. *in cap. in tantum, infra hoc tit.*

His ita animadverſis ratio præſentis aſſertionis ex eo provenit, nam cum per ſacros canones non ſolum improbata ſit conſuetudo, quæ juri divino, vel naturali opponitur, verum etiam quæ Sedis Apoſtolicæ auctoritati obſiſtit, vel canonicis obviat inſtitutis, *c. ſacroſanta 12. diſt. c. conſequens, diſt. 8. cap. fin. de conſuet.* & mala conſuetudo, tanquam corruptela improbanda ſit, *cap. quæ contra, cap. à veritate, cap. ſi conſuetudine 8. diſtinct.* & injuſtum, atque illicitum ſit pro qualibet re ſpirituali, ut eſt inveſtitura, ſeu inſtitutio corporalis in Sede, pecuniam accipere, ut probavi ſupra *in cap. 1.* ideò in præſenti Alexander quamcumque conſuetudinem, per quam pecunia exigitur pro Epiſcopis, Abbatibus, vel aliis Prælatis ponendis in Sede, ut corruptelam improbat, ac condemnat. 7 Traditur ratio decidendi.

Nec obſtat dubitandi ratio, cui facilè reſpondetur ex ſupra traditis; nam cum ſimonia prohibita ſit à jure divino, vel eccleſiaſtico, juxta diſtinctionem ſupra adductam, & nulla poſſit legitima, ac rationabilis præſcribi conſuetudo contra jus divinum, vel contra prædictam Eccleſiæ prohibitionem; ideò conſuetudo, ſeu potius corruptela in præſenti ab Alexandro improbatur. Nec obſtant juris teſtimonia, Sanctorumque PP. ſententiæ, in quibus conſuetudo aliquid exigendi pro rebus ſpiritualibus laudabilis dicitur, & obſervari jubetur: pro quorum ſolutione, omiſſis variis diſtinctionibus traditis à Luna, & Arellano *lib. 5. antimon. 3.* diſcrimen conſtituendum eſt inter conſuetudinem, quæ initium habuit à gratuitis fidelium oblationibus ex mera eorum liberalitate, & inter eam, quæ ex poteſtate, & exactione originem trahit: priori caſu conſuetudo laudabilis obſervanda eſt, cum non poſſit in ea conſiderari aliquo modo pretium rei ſpiritualis, & per conſequens ſimonia: quo caſu exaudiendus eſt canon. 9. Concilii Exonienſis tempore Honorii III. ibi: *Firmiter inhibemus, ne pro aliqua pecunia denegetur ſepultura, vel baptiſmus, vel aliquod eccleſiaſticum ſacramentum, vel etiam matrimonium contrahendum impediatur; quoniam ſi quid pia devotione fidelium conſueverit erogari, ſemper hoc poſtmodum volumus per ordinarium loci Eccleſiæ in cuſtodiam exhiberi.* Secundo verò caſu conſuetudo ut corruptela damnatur, cum turpe lucrum contineat, ſive ex objecto ſuo, ſive ex circumſtantiis: & ita nec ejus diuturnitas excuſabit dantem à culpa, nec ſufficiet ut juri ipſam reprobanti derogetur, *cap. non ſatis, hoc tit.* Trident. *ſeſſ. 24. de reform. c. 14.* Etiam diſtinguendum eſt inter conſuetudinem, quæ etſi habuit principium ab exactione, non tamen ut pretium rei ſpiritualis, ſed in ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ introducta fuit; & inter eam, quæ ut pretium ipſius officii, ſeu beneficii penditur. Primò caſu conſuetudo ſervanda eſt, immò & cogendi erunt parochiani ad ſimiles præſtationes virtute conſuetudinis præſcriptæ, tam per judices eccleſiaſticos, quam ſæculares, ſi per viam violentiæ ſimilis quæſtio ad Regales Cancellarias deferatur, ut docuerunt Chopinus *ubi ſupra*, Rebuffus *in concord. titul. de public. concubin. §. quia verò.* Secundo verò caſu, ut corruptela talis conſuetudo omnino improbatur: juxta quas diſtinctiones accipiunt jura, tam pro confirmatione præſentis aſſertionis, quam pro dubitandi ratione allata, Gibalinus 8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

de ſi-

Digitized by Google

de ſimon. q. 18. *conſect.* 13. *& ſequenti*, Hallierius *d. ſect.* 7. *art.* 4. quatenus tamen talis conſuetudo ex actu facultativo præſcribi poſſit, & parochiani ad eam obſervandam teneantur, exponit Binsfeldius *in cap. ad Apoſtolicam* 42. *hoc tit.*

C A P U T IX.

Alex. III. a *Vigilien. Epiſcopo.*

CUm ſit Romana Eccleſia, cui licèt immeriti præſidemus, mater Eccleſiarum omnium, & *b* magiſtra, cogimur ex debito ſuſcepti regiminis, prout nobis Dominus miniſtraverit, reſpondere conſultationibus ſingulorum, ut dubiæ quæſtiones Apoſtolicæ Sedis providentia penitus enodentur. Quæſiviſti autem, frater Epiſcope, tuæ fraternitati reſcribi, utrum pro Eccleſiarum *c* conſecratione quidquam præter procurationem habere debeas. Et nos conſult. tuæ taliter reſpondemus, quod nihil pro Eccleſiarum conſecratione potes, vel debes præter *d* procurationem exigere: ſed procurationem moderatam, cum *e* Apoſtolus dicat: Nemo cogitur ſuis ſtipendiis militare, ab eadem Eccleſia exigere potes.

N O T Æ.

1 a VIgilienſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 9. & poſt Concil. Later. *part.* 2. *cap.* 4. De Vigilienſi Eccleſia nonnulla adduxi *in cap.* 8. *de ætate & qualit.*

b *Magiſtra.*) Ut probavi *in cap.* 2. *de ſumma Trinitate*,

c *Conſecratione.*) De qua, & ejus cæremoniis egi *in cap.* 3. *de conſecr. Eccleſ.*

d *Procurationem.*) Procuratio quid ſit, & cui debeatur, expoſui *in cap. cum Apoſtolus, de cenſibus.*

e *Apoſtolus.*) *Ad Corinth. cap.* 9.

COMMENTARIUM.

2 EPiſcopis ratione characteris Epiſcopalis competere facultatem conſecrandi Eccleſias, probavi *in cap.* 1. *cap. aquam, de conſecr. Eccleſ.* Circa expenſas verò, & ſumptus conſecrationis, legimus in ejus ſolemnitate pauperibus annonam erogatam fuiſſe. D. Gregorius *epiſt.* 54. ibi: *Quia cellæ tenuitas exigit debere nos in ipſa diei feſtivitate concurrere: propterea volumus, ut ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus in auro ſolidos decem, vini amphoras triginta, annonæ modios ducentos, olei orcas duas, verveces duodecim, gallinas centum, quæ tuis poſſint rationibus imputari.* Immo Reges, ac Principes, Epiſcopis, ac Sacerdotibus, quando ædes ſacra ab eis conſtruebatur, donaria impertiebantur, ut de Cinulpho Rege Merciorum refert Matthæus Vveſtmonaſterienſ. *ad annum* 798. ibi: *In conventu tredecim Epiſcoporum nullus largitatis paſſus eſt repulſam, dum ſinguli refectis marſupiis hinc abibant.* Et ſtatim: *Nam præter illa xenia, quæ optimates ſuſceperant ineſtimabilis pretii, & numeri, in utenſilibus, veſtibus, equis lectiſſimis, omnibus qui agros non habebant, libram argenti, presbyteris marcam auri, monachis ſolidum unum, & poſtremò multa univerſo populo erogavit.* Quæ donaria, ſi non exigenda, oblata tamen reſpuenda non eſſe docuerunt PP. Concilii Brachar. 2. & Cabilon. relati *in cap. conſtituimus* 1. *q.* 1. *cap. placuit* 1. *qu.* 2. unde ex iis oblationibus pro conſecratione Eccleſiarum factis Epiſcopum omnibus bonis, ac facultatibus exutum victitaſſe legimus apud Hermoldum *in chron. Sclavorum, lib.* 3. *cap.* 21. ibi: *Hartuicus Bremenſis Epiſcopus, neceſſitate compulſus miniſterialium redditus Epiſcopales per triennium abjuravit, ut infra tempus illud omnia ex integro ſolverentur: Epiſcopus verò ex his, quæ de cathedratico, vel conſecratione altarium conſequi poterat, victitabat.* Unde in præſenti textu prohibet Alexander, ne Epiſcopus pro conſecratione Eccleſiarum aliquid exigat, niſi procurationem, quæ ſtipendii, & ſuſtentationis ratione penditur: de juribus autem, quæ conſequitur Epiſcopus in Eccleſia conſecrata, eruditè agit Lemaiſtre *lib.* 2. *de juribus Epiſc. cap.* 4.

C A P U T X.

Idem a *Toletano Archiepiſcopo.*

DD hoc autem, quod Rex, & Principes ſui à *b* Bernardo Exon. Epiſcopo pecuniam recepiſſe dicuntur, ut ejus electioni præſtarent aſſenſum; & quod idem Epiſcopus Archidiacono Exon. beneficium certi redditus, & cuidam clerico ante electionem ſuam Prioratum dicitur promiſiſſe, ut uterque illorum, Archidiaconus videlicet, & clericus ei *c* conſentirent: hoc tuæ prudentiæ duximus reſpondendum, quod ſi manifeſtum eſt, eumdem *d* Archidiaconum, & clericum ob cauſam illam, tam iniquam, & deteſtabilem promiſſam rem recepiſſe; & ſi exinde confeſſi fuerint in jure, vel legitimè convinci poterunt, ab altaris miniſterio perpetuò ſunt *e* deponendi. Si verò id *f* manifeſtum eſt, nec tamen convicti, vel confeſſi fuerint; & tamen publica laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici, in qua ſi defecerint, tamquam auctores tanti ſceleris ſunt *g* puniendi. Regem autem, & Principes ſuos ſolicitè monere debes, & diligenter inducere, ut ſi qua receperint à præfato Epiſcopo, ut ejus electioni præſtarent *h* aſſenſum, *i* Eccleſiæ ſine diminutione reſtituant, cum ſine gravi ſuæ ſalutis *k* periculo retinere non poſſint.

N O T Æ.

1 a TOletano.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit cap.* 10. ideſt D. Cerebruno, qui natione Gallus, patria Bituricenſis, Archidiaconus Toletanus, Magiſter Regis Ildefonſi VII. Epiſcopus creatus fuit Seguntinus, à qua Eccleſia in Toletanam tranſlatus fuit. Huic, & Gundiſalvo Epiſcopo Segobienſi, & D. Joſcelino Epiſcopo Seguntino delegavit Alexander III. cognitionem præſentis ſimoniæ commiſſæ ab Epiſcopo Oxomenſi, ut referunt Colmenares *in hiſtor. Segobienſi, c.* 17. §. 13. his verbis: *Anno de mil ciento y ſeſſenta y ſeis ò acaſo el ſiguiente: el Papa Alexandro III. eſcrivio la epiſtola decretal, que oy es onze en el titulo de ſimonia, de las Decretales, al Arcobiſpo de Toledo D. Cerebruno, y à nueſtro Obiſpo D. Gonzalo, y al Obiſpo de Siguenza, nombrado D. Joſcelmo, ò (como algunos quieren, D. Joſcelino) para que los tres Prælados ſiendo à Oſma averiguen ſi Bernardo ſu Obiſpo avia ocupado aquella Prelacia con medios ſimoniacos, como ſe bazia denunciando, prometiendo dignidados, y prebendas à los que votaſſen por el, y dineros, à los tutores de el Rey, porque avia ſucedido en tiempo de ſus tutorias, para que conſentieſſen en la elecion: obedecieron los Prelados, y averiguando el echo conforme à la fama, le depuſieron.* Ægidius Gonzalez in theatro Eccleſiæ Seguntinæ, in vita D. Cerebruni: & in theatro Eccleſiæ Segob. in vita D. Gundiſalvi, ibi: *A eſte Prelado, y al Arcobiſpo de Toledo D. Cerebruno, y à Joſcelino Obiſpo de Siguenza, el Santiſſimo Ponfice Alexandro III. les cometiò como à juezes Apoſtolicos, que averiguaſſen la cauſa de Bernardo Obiſpo de Oſma, que ſe le imputava avia comprado el Obiſpado conſto de la ſimonia, y fue privado de la dignidad, que injuſtamente tenia, y eſta ſententia ſe pronunciò el anno de* 1176. Hujus delegationis litteras non habemus, ſed facilè ex hoc colligitur, quod cum conſtaret de ſimonia, Epiſcopus depoſitus fuit à dignitate, & ad antiquam Prioris ipſius Eccleſiæ reſtitutus: cujus depoſitionis ſententia referebatur in prima parte hujus epiſtolæ, quam compilatores omiſerunt, ut patet ex illis prioribus

bus

Digitized by Google

bus verbis hujus textus, *de hoc verò*; quæ ſatis innuunt, in præſenti deeſſe priorem partem epiſtolæ, in qua de prima parte hujus ſimoniæ agebatur; ſiquidem ſtatim deſcendit Alexander ad Regem, Principes, Priorem, & Clericum qui in hac ſimoniaca electione interfuerunt: & ita conſtat, quod licet cognitio hujus cauſæ commiſſa fuiſſet illis tribus judicibus; tamen executio ſententiæ ab Alexandro latæ mandata fuit tantum Archiepiſcopo Toletano.

2 b *Bernardo Exon.) Cernotenſi* legitur poſt Concil. Later. *p.* 2. *c.* 13. Sed ut rectè notavit Ant. Auguſt. in præſenti, legendum eſt *Oxomenſi*. Oxoma, ſeu Uxuma, eſt perantiqua Hiſpaniæ urbs in antiquis Celtiberiæ partibus, in Arebacis ſita, vulgò *Oſma* dicta; cujus meminerunt Plinius *l.* 3. *hiſt. c.* 3. Ptolomeus *l.* 2. *c.* 6. Gerardus Mercator *in fabrica mundi*. Ex quibus, & aliis ejus originem, ac clades retulerunt Hieronymus Zurita *in notis ad itinerarium Antonini*, *fol.* 585. D. Gaſp. Loayſa *in notis ad Concil. apud Lucum*, *fol.* 157. *nu.* 7. Tamayus à Salazar *in Martyl. Hiſpan. die* 6. *Februarii* 11. *Aprilis*, *&* 20. *Decembr.* Ambroſ. Morales *in antiquit. Hiſpan. c.* 13. *fol.* 12. *colum.* 2. Ab exordio naſcentis Eccleſiæ Cathedra Epiſcopali decorata fuit, cujus Præſules uſque ad excidium Hiſpanicum honorificè perſeverarunt gloria doctrinæ, & ſanctitatis: poſt Saracenorum ſtragem ipſam Pelagius Rex anno 728. recuperavit; inde Alfonſus Catholicus anno 757. Eccleſiam reſtituit Cathedralem; ſed deinde occupata ab Almanzore Rege, jacuit donec Ordonius I. illam reædificavit anno 851. & variis incurſionibus dirutam ac deſertam, tandem reſtituit Albarmudez, ut legitur *in chron. Cidis*, *c.* 247. ſeu Gundiſalvus Tellez, ut refert Salazar à Mendoza *in origin. dignit. Hiſpan. cap.* 14. & Sedem Epiſcopalem reſtituit Bernardo Archiepiſcopus Tolet. qui ei præfecit ſanctum Petrum, patria Bituricenſem: unde dum *in chron. Cidis*, *c.* 128. legitur, *E de Burgos trajo á San Pedro*, *que fue primero Arcediano de Toledo*, *è deſpues Obiſpo de Oſma*; legendum eſt, *de Burdeos*. In hac perantiqua Eccleſia contigit caſus in præſenti ab Alex. III. deciſus; contigit enim per annum 1174. ut quidam Prior ipſius Eccleſiæ dictus Bernardus Tellez, ambiens Sedem Epiſcopalem ipſius Eccleſiæ, Prioratum ſuum cuidam clerico, beneficium verò Archidiacono promiſerit, ut pro ipſo ſuffragium præſtarent; & quinque millia merapetinorum aureorum tutoribus Regis Alfonſi dedit, ut aſſenſum electioni præſtarent: & ita electus ac confirmatus à Rege & Principibus fuit, per bienniumque Cathedram Epiſcopalem occupavit. Sed cum tantum facinus ad aures Alex. III. perveniſſet, inquiſitionem ipſius criminis commiſit prædictis tribus Prælatis, & juxta acta ipſius proceſſus Alex. III. in præſenti epiſtola juſſit ipſum Epiſcopum deponi, & ſimiliter prædictos Priorem, & clericum ab altaris miniſterio perpetuò deponi, ſi confeſſi fuiſſent in judicio, aut convicti, aut purgatione canonica illis indicta, in ea defeciſſent. Depoſitus fuit Bernardus ab Epiſcopatu, & ex miſericordia ad Prioratum reſtitutus, ne in opprobrium Epiſcopalis dignitatis, quam per biennium obtinuerat, mendicare cogeretur. Ille tamen nec depoſitus ambitus fomitem depoſuit, nec pœnitentiam de tanto crimine egit; & ita poſt aliquot annos deceſſit, ſepultuſque fuit in eodem loco, in quo ſanctus Petrus, & cæteri Epiſcopi requieſcebant; ſed ejus miſerabilem exitum ſatis oſtendit perantiqua pictura, quæ hodie in ipſa Eccleſia cernitur, & ex libro MS. ipſius Eccleſiæ retulit D. Manuel de Villaſuſo in nova interpretatione hujus textus.

3 c *Ei conſentirent.)* Quia his temporibus ad Capitulum Eccleſiæ ſpectabat electio proprii Epiſcopi, juxta tradita *in cap.* 2. *de elect.* beneficium Archidiacono promiſit, quia id compatibile erat cum dignitate; & ſimiliter clerico, hoc eſt Canonico ipſius Eccleſiæ, Prioratus dignitatem compatibilem cum ipſa præbenda promiſit.

4 d *Eumdem Archidiaconum.)* Sed ſi Epiſcopus fuit particeps ſceleris, immò auctor ſimoniæ, quomodo etiam Alexand. III. non jubet ipſum deponi; nam ſi idem fuit horum trium crimen, par omnium debuit eſſe pœna, *l. ſi quemquam*, *C. de Epiſcop. & Cleric.* ibi: *Ut quos par facinus coinquinat*, *& æquat*, *utroſque ſimilis pæna comitetur*. Et verè, ac cum effectu ipſum Bernardum depoſitum fuiſſe ab Archiepiſcopo Toletano, conſtat ex quodam codice MS. anonymi auctoris de vitis Epiſcoporum ipſius Eccleſiæ, ubi dum agitur de hoc miſero Bernardo, ita legitur: *Y anſi lo hizo el de Toledo*, *que procediendo juridicamente le privò de la ſilla Epiſcopat.* Tradunt Colmenares, & Ægidius Gonzalez *ubi ſupr.* Et licèt in alio Codice MS. ipſius Eccleſiæ, in quo ejus Epiſcopi recenſentur, ita habeatur; *poſt hunc fuit Bernardus Prior Oxomenſis*, *tempore Regis Aldefonſi*, *& conſecratus a Domino Celebruno Archiepiſcopo Toletano*, *Jocelmo Seguntino*, *Gonſalvo Segobienſi: iſte fuit ſimoniacus*, *& ideò fuit depoſitus per Alexandrum Papam*, *& factus fuit Prior Oxomenſis:* hæc contraria non ſunt; nam cum poſt cauſæ cognitionem Alex. III. commiſiſſet Archiepiſcopo Toletano ipſam depoſitionem, benè conſonant, Archiepiſcopum eum depoſuiſſe virtute delegationis, & ſimul Alex. III. depoſuiſſe, depoſitionem delegando; quia delegans, & delegatus pro una perſona habentur, *l.* 1. *ff. quis*, *& à quo appelletur*. Ut hanc difficultatem diſſolvat Villaluſo in nova interpretatione hujus textus, exiſtimat verba ſupra relata non eſſe conjunctim legenda, ſed comma adjecto poſt verbum *eumdem*, ita: *Eumdem Archidiaconum*, *& clericum*: ut ſenſus ſit, quod ſi manifeſtum eſſet, eumdem Epiſcopum, Archidiaconum, & clericum ſimoniam commiſiſſe, ipſe omnes ab altaris miniſterio deponeret, ut ita illa verba, *ſunt perpetuò deponendi*, referantur ad Epiſcopum, Archidiaconum, & clericum. Sed hæc ſubtilis interpretatio ſuſtineri nequit. Primò quia repugnat illis verbis, quæ ſequuntur: *Ob cauſam illam*, *tam iniquam*, *& deteſtabilem promiſſam rem accepiſſe*. Ex quibus expreſsè conſtat, Pontificem tantum agere de Archidiacono, & clerico beneficia promiſſa recipientibus, quæ non conveniunt Epiſcopo, qui ea promiſit. Secundò quia Alex. III. ex actis confectis ab Archiepiſcopo Toletano, & Prælatis Seguntino, & Segobienſi, quibus hujus cauſæ cognitio commiſſa erat, ſententiam depoſitionis contra Epiſcopum protulit, cujus exequutionem tantum Archiepiſcopo Toletano in præſenti mandavit. Unde cum ex actis confectis contra Epiſcopum pronunciaſſet, non poterat dicere, ut ſi manifeſtum eſſet, eumdem beneficia promiſiſſe, quia id confeſſus eſſet, aut legitimè convictus, cum jam ex ipſo proceſſu appareret, Epiſcopum convictum eſſe de ſimonia; ſed quia ex ipſo etiam proceſſu conſtabat eum Archidiacono beneficium, & clerico Prioratum promiſiſſe, non tamen apparebat recepiſſe; ideò jubet Pontifex quoad eos conditionaliter, quod ſi confeſſi, aut convicti fuerint, ab altaris miniſterio deponantur. Deinde, nam Epiſcopus, etſi fuit depoſitus ab Epiſcopatu, non tamen ab altaris miniſterio, immò in ipſo Prioratu permanſit: igitur verba illa, *ab altaris miniſterio ſunt perpetuò deponendi*, referri non poſſunt ad Epiſcopum. Quare hac omiſſa interpretatione verius credo, in præſenti epiſtola etiam depoſitionem Epiſcopi fuiſſe commiſſam; ſed cum ejus prima parte careamus, ut ſupra notavi, in ea parte committebatur Epiſcopi depoſitio, ſiquidem poſtea deſcendit Alexander ad ſocios ejuſdem criminis, videlicet Archidiaconum, & clericum.

5 e *Deponendi.)* Sed cum collatio ſacramentorum, & beneficiorum cum ſimoniaca labe facta ipſo jure nulla ſit, *c. Matthæus*, *c. ſicut*, *hoc tit. c. ea quæ* 1. *q.* 3. extravaganti *deteſtabile*, *hoc tit.* ad quid neceſſaria eſt depoſitio; cum ad hoc, quod quis deponatur, debeat habere aliquem dignitatis gradum, *l. aut damnum*, *ff. de pœnis*, junctis traditis à Quintino *c. novimus*, *q.* 7. *de V. S.* Farinac. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 19. *n.* 49. A quo enim dignitatis gradu deponendi erant, qui nullum fuerant adepti, *l.* 5. *verſ. & poſt defectum*, *ff. de injuſto rupto*, juncto Duareno *l.* 8. *de ſacris Eccleſ. cap.* 6. Agnovit difficultatem Vilaſuſo *in præſenti n.* 32. & docet, tam Epiſcopi, quam collationem beneficiorum factam Archidiacono, & clerico nullam fuiſſe, atque ita depoſitionem hanc tantum continere ſententiam declaratoriam, qua declaratur, ipſo jure nullam fuiſſe dictam collationem, ut *in l. ſi. ut* 8. *ff. ſed ſi quæratur*, *ff. ſi ſervitus vindicetur*, *l. adeò* 7. *verſ. Cum enim*, *ff. de acquir. rer. dom.* quia novum non eſt, ut quod nullum fuit, reſcindi dicatur, *l. quod vulgò* 19. *ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. l.* 5. *ff. qui*, *& à quibus*; ſaltem quoad ipſum factum argumento legis *inter cætera*, *ff. de liber. & poſth.* Sed licèt hæc juris principia vera ſint, tamen prædicta ſolutio minimè neceſſaria eſt; nam in præſenti non agitur de depoſitione ab ipſis beneficiis, ſed de depoſitione Archidiaconi, & clerici ab officio, ibi: *Ab altaris miniſterio.* Quam depoſitionem ab officio ſimoniaci incurrunt, *c. ergo* 101. *q.* 1. *c.* 2. *c. ſicut*, *hoc tit. c.* 2. *de confeſſis*. Unde jubet Alex. III. ut ſi conſtaret Archidiaconum, & clericum beneficia ſibi promiſſa recepiſſe, ab altaris miniſterio perpetuò Archiepiſcopus eos deponat, ideſt officio in perpetuum privet.

6 f *Manifeſtum eſt.) Manifeſtum non eſt*, alibi legi notavit Ant. Auguſt. ad hunc textum in præſenti: ſed ea littera negativa admiſſa, nullus eſſet ſenſus ſequentium verborum, ibi: *Nec tamen inde convicti*, *vel confeſſi fuerint;* cum dictio *tamen*, ſemper caſum diſcernat, *l. ſi tamen*, *ff. de teſt. tutel.* Illuſtrat Barb. *de diction. c.* 347. Retenta ergo hac lectione affirmativa, difficile eſt quomodo in caſu manifeſti criminis non imponitur pœna ordinaria, ſed tantum purgatio canonica indicitur. Verùm hanc difficultatem expoſui *in cap. evidentia*, *de accuſat.*

g *Sunt Puniendi.*) Pœna ordinaria, exponit Morla *in emporio*, *tit.* 12. *q.* 1. *n.* 13. & diſcrimen conſtituit inter caſum, in quo proceditur per accuſationem, & quia crimen non legitimè probatum fuit, purgatio canonica indicitur; & inter caſum, in quo proceditur per inquiſitionem, & ſimiliter purgatio injungitur. Primo caſu affirmat, deficienti in purgatione pœnam ordinariam eſſe infligendam: ſecundo verò caſu extraordinariæ tantum pœnæ locum: eſſe: juxta primum caſum accipit præſentem textum, juxta ſecundum verò textus *in c. inſinuatum*, *hoc tit. c. inter*, *de purgat. canonic.* Sed cum in præſenti ſpecie non procederetur per accuſationem contra Priorem & clericum, ſed potius per inquiſitionem, ſiquidem incidenter apparuit eorum ſimonia, cum de ſimonia ab Epiſcopo commiſſa principaliter ageretur, admitti non poteſt ſententia Morlæ, nec juxta ejus ſententiam pœna ordinaria in præſenti caſu poterat imponi. Ex alio tamen capite pœna ordinaria hoc caſu locum habet, quia crimen ſimoniæ, quomodocumque apparuerit, ſive per accuſationem, ſive per inquiſitionem, pęna ordinaria punitur, ut probavi *in c. inquiſitionis*, *hoc tit.*

8 h *Præſtarent aſſenſum.*) Sed cum tempore Alex. III. Reges Hiſpaniæ electioni Epiſcoporum factæ à Capitulis Eccleſiarum piæſtarent aſſenſum uſque ad tempora Bonifacii VIII. quo Reges ipſi cęperunt præſentare Epiſcopos in Eccleſiis ſui Regni, ut referunt, & probant Bobadilla *l.* 2. *Politicæ nu.* 216. Barb. *de poteſt. Epiſc.* 3. *p. c.* 3. *nu.* 27. quomodo potuerunt Principes in præſenti caſu pecuniam accipere, ut ipſi etiam conſenſum præſtarent electioni Epiſcopi Oxomenſis? Agnovit difficultatem Villaſuſo *in præſenti?* Et primò in ea fuit ſententia, ut exiſtimaret, legendum eſſe, *præſtaret*, ut in vetuſtiſſimis libris legi notavit Ant. Aug. *in præſenti*. Sed præterquam quod tam in principio hujus textus, quam in verbis relatis tam in prima, quam in hac ſexta collectione, legitur *præſtarent*, mendum hoc repugnat menti Pontificis; ſiquidem Alexander affirmat, Principes pecuniam recepiſſe, eamque ipſos retinere non poſſe; unde ſemper in plurali loquitur Pontifex. Quare ad ſingularem ſine vitio contrahi non poteſt: quare re melius perpenſa, ipſe Villaſuſo exiſtimat, huic electioni Bernardi conſenſum præſtitiſſe Principes, quia olim omnibus privilegiis, & donationibus à Rege factis ſubſcribebant Principes, hoc eſt Magnates, hodie dicimus *Grandes*, olim *ricos homes*, ut conſtat ex antiquis privilegiorum, & donationum chartis relatis ab Yepes *ad calcem chronici D. Bened.* quem antiquum Hiſpaniæ morem referunt Zurita *in annalibus Aragoniæ*, *l.* 2. *c.* 3. Garibay *l.* 10. *hiſt. c.* 4. Argote Molin. *de nobilit. l.* 1. *c.* 62. Colmenares *in hiſt. Segobienſi*, *l.* 1. *c.* 17. *ſ.* 9. *in fin.* Moreno de Bargas *de Hiſpan. nobilit. diſc.* 13. Guardiola *in Hiſpan. nobilit. c.* 4. *fol. mihi* 112. Salazar à Mendoza *de orig. dignit. l.* 1. *c.* 9. *in fine* & *l.* 2. *c.* 11. Sed hæc interpretatio admitti non poteſt, primo quia nullibi legitur, Magnates Hiſpaniæ ſubſcripſiſſe confirmationibus Regiis Epiſcoporum. Secundò, quia non ſolum Magnates, verum & Prælati Eccleſiaſtici ſubſcribebant privilegiis illis, & donationibus, ut ex ipſis paſſim conſtat. Sed credi non poteſt, Bernardum omnibus Principibus, & Prælatis Hiſpaniæ pecuniam dediſſe, ut ſubſcriberent, & conſenſum præſtarent ipſi electioni: ergo prædicta ſolutio ſuſtineri nequit. Quare ea omiſſa vera interpretatio hujus textus petenda eſt ex hiſtoria Regis Alſonſi IX. cujus tempore præſens caſus contigit. Ildefonſus enim mortuo patre ſuo Sancio quatuor tantum annos habebat, unde pater illi teſtamento tutorem deſignavit D. Guttierem Fernandez à Caſtro, juſſitque ut Principes, & Magnates Hiſpaniæ caſtra, & oppida in ſua ditione haberent, uſquedum ad quindecim annos perveniſſet, qua ætate omnia illi reſtituerent: ſed cum Caſtellæ Proceres, præcipuè D. Petrus, & D. Nunnus de Lara, iniquum putarent, unius tantum hominis, D. Guttierez videlicet, arbitrio omnia Regni negotia diſponi, ac gubernari, ideò fratres D. Petrus, D. Nunnus, & Manrique à Lara tutelam, ac educationem Ildefonſi ſuſceperunt, ut referunt Mariana *l.* 11. *hiſt. c.* 8. unde ipſis dedit Bernardus quinque millia marapetinorum aureorum, ut referunt Colmenares ſupra relatus, & Anonymus, qui vitam ipſius Bernardi ſcripſit, cujus liber MS. ſervatur in archivis Eccleſiæ Oxomenſis, & ipſe Rex Ildefonſus ſuo teſtamento, quod condidit in villa vulgò dicta Fuentiduena, die 8. menſis Decembr. Æra 1242. refert D. Nunnum, & D. Petrum tutores ſuos recepiſſe quinque millia merapetinorum pro electione Epiſcopi Oxomenſis, & jubet ut reſtituantur. Tradit Mariana *l.* 11. *hiſt. Hiſpan. c.* 10. unde apertè conſtat, Principes D. Nunnum, & D. Petrum, non ut Regni Magnates, ſed ut tutores Regis conſenſum præſtitiſſe electioni Oxomenſis Epiſcopi. Præſenſit Lambert. *de jure patr. p.* 3. *l.* 2. *q.* 6. Nec obſtabit ſi dicas, præſentem caſum contigiſſe anno 1174. ut refert Garibay *l.* 12. *hiſt. eod. anno*, in quo Alſonſus jam pubes erat. Nam reſpondeo, quod licèt Alſonſus anno 15. ſuæ ætatis juxta diſpoſitionem Sancii Patris ſui, regni curam, regimenque habuiſſet; tamen adhuc tutorum ſuorum conſilio, & auctoritate omnia diſponebat: unde ipſi potuerunt accipere eam quantitatem, ut electioni Bernardi ſimul cum Rege aſſenſum præſtarent: niſi dicamus etiam eo tempore tutelam Regis non finiri pubertate, ut poſtea cautum fuit *in l.* 3. *tit.* 15. *part.* 2. quam latè illuſtrat D. Joſeph Vela *diſſert.* 3. *Hiſpal.*

i *Eccleſiæ.*) Sed cur Eccleſiæ reſtituitur pretium ſimo- 9
niacè acceptum? Pater Laym. *l.* 4. *mor. tr.* 10. *c. ult. ſ.* 9. *nu.* 84. Gibal. *de ſimon. q.* 22. *in fin.* exiſtimarunt, in præſenti Bernardum dediſſe Regi, & Principibus bona ipſius Eccleſiæ Oxomenſis, & ita illa reſtituenda eſſe ſine ulla diminutione, quia ab ea profecta erant. Sed hæc ſolutio convincitur ex eo, quia nulla Eccleſiæ bona dedit Bernardus, ſed tantum ex patrimonio ſuo quinque millia marapetinorum aureorum (de quorum valore videndi ſunt Covarr. *de veterum numiſmat. collat. c.* 5. Carranza *de monet. p.* 1. *c.* 3.) Villaſuſo in præſenti textu, ad finem ait, Bernardum quantitatem hanc dediſſe ex fructibus perceptis ex Prioratu ipſius Eccleſiæ, quem ipſe obtinebat; unde cum malè eos expendiſſet, ad reſtitutionem tenebatur, juxta opinionem eorum, qui docuerunt, beneficiarium fructus ſui beneficii malè conſumentem teneri ad reſtitutionem, quam retuli *in c. cum in officiis*, *de teſtam.* Sed hæc ſolutio peccat in pluribus. Primò quia non agitur in præſenti de reſtitutione facienda ab ipſo Priore fructus diſſipante, ſed à Principibus illud recipientibus ex cauſa ſimoniæ. Secundò, quia ea ſententia ut beneficiarii malè abſumentes fructus ſui beneficii, teneantur ad reſtitutionem, vera non eſt, ut probavi *in d. c. cum in officiis*: & ea adhuc admiſſa, reſtitutio non erat facienda Eccleſiæ, ſed pauperibus, qui fraudati fuerant in his fructibus malè conſumptis, cum in eos erogandi eſſent. Unde his omiſſis ſententiis dicendum eſt, quod ille, qui pretium accepit pro ſpirituali, atque ita ſimoniam commiſit, tenetur pretium reſtituere illi, cui judex, qui de crimine cognoſcit, juſſerit. Unde aliquando reſtituitur Eccleſiæ, aliquando pauperibus, *cap. audivimus*, *hoc tit. extravag. Gregorii XIII. de ſimon.* docuerunt Sot *l.* 9. *de juſt. qu.* 8. *art.* 1. Victoria *in relect. de ſimon.* 2. *p. nu.* 6. Navarra *de reſtit. l.* 4. *c.* 2. *nu.* 147. Aragon. 2. 2. *qu.* 100. *art.* 6. Binsfeldius *in c.* 46. *hoc tit. qu.* 1. Gibal. *de ſimon. qu.* 23. *nu.* 9. Alexander autem in præſenti juſſit, pecuniam à Principibus acceptam, ipſi Eccleſiæ Oxomenſi, cui quodammodo injuria illata fuerat, reſtitui, ut etiam Juſtinianus conſtituit *in Novell.* 6.

k *Sine ſalutis periculo.*) Anceps quæſtio eſt, an acci- 10
piens pretium ſimoniacè, teneatur illud reſtituere in foro conſcientiæ, etiam antè judicis ſententiam? Et affirmativam partem cum D. Thoma 2. 2. *qu.* 32. *art.* 7. tenuerunt ex Juriſtis Covarr. *in regul. peccatum*, *p.* 2. *ſ.* 2. *nu.* 6. Navarr. *ad hunc tit. conſ.* 15. Didacus Perez *in l.* 3. *gloſſ.* 3. *tit.* 3. *l.* 1. *Ordin.* Petrus Greg. *l.* 33. *ſyntag. c.* 13. *nu.* 38. Azor. 3. *p. inſtit. moral. l.* 12. *qu.* 11. Leſſ. *de juſtit. l.* 2. *c.* 35. *dub.* 31. Suar. *tom.* 1. *de relig. l.* 4. *de ſimon. cap.* 60. Scortia *in ſelect. Pontif. conſtit. epit.* 32. *theorem.* 86. pluribus relatis Baſſeus *in floribus*, *verbo Simon.* 7. Vincentius Candidus *tom.* 1. *diſquiſit. moral. diſquiſit.* 18. *art.* 43. *ſ.* 3. Gibal. *de ſimon. q.* 22. *nu.* 8. Contrariam verò ſententiam tuentur Sot. *l.* 9. *de juſtit. q.* 8. *art.* 7. Guttierr. *l.* 2. *canonic. c.* 23. *nu.* 19. Mol. *de juſtit. tract.* 2. *diſp.* 92. Dian. *p.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 167. Thom. Sanch. *l.* 2. *ſummæ*, *c.* 33. *dub.* 1. Villaſuſo *in præſenti num.* 43. Sed placet prior ſententia, videlicet ante nullam judicis ſententiam teneri ſimoniacum pretium reſtituere; nam cum Eccleſia hujuſmodi conventionem, & pretii acceptionem omninò irritarit, ſequitur neceſſario, ex lege naturali non poſſe retineri pretium illud; ſiquidem per invalidam pactionem, & jure reſiſtente ejus dominium transferri non potuit, *ex l. ſi non ſortem, in princ. ff. de condict. indeb. l. cum lex* 47. *ff. de fidejuſſ. l. contra* 28. *ff. de pactis.* Illuſtrant Vela *diſſert.* 6. *nu.* 43. Aſin. *in l.* 2. *nu.* 7. *C. pro emptore.* Atque ita hæc obligatio reſtituendi pretium proximè oritur ex jure naturali, quod ſupponit lex eccleſiaſtica irritans omnem pactionem ſimoniacam circa beneficia, adeò ut ex tali conventione nec obligatio naturalis naſcatur, *ex l. juris gentium* 7. *ſ. ſed cum nulla*, *ff. de pactis*, nec dominium transferatur: quare rectè aſſerimus in præſenti caſu, neceſſariam non eſſe judicis ſententiam ad hanc obligationem incurrendam; quæ enim obligant ex natura rei, omnem condemnationem præcedunt. In præſenti autem ſpecie non tenebantur Principes pretium reſtituere Eccleſiæ, quia adhuc illi adjudicatum non erat.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XI.

Alexander III. a *Eborac. Archiepiſcopo.*

CUm eſſent in præſentia noſtra conſtituti R. clericus de *b* Ponteſracto, & nobilis vir Vu. quia moram diutius facere non poterat in receſſu ſuo, dil. filium noſtrum Milonem, nuncium tuum pro ſe in cauſa illa ſufficientem reſponſalem conſtituit. Cumque cauſæ cognitionem d. f. noſtris M. presbytero tit. S. Luciæ, & V. S. Nicolai in Carcere Tulliano Diaconis Cardinalibus commiſiſſemus, ipſi utramque partem ante ſuam præſentiam convocaverunt, & ab ore præfati R. intellexerunt, quod memoratus miles promiſerat ei præſcriptam *c* Eccleſiam, ſi quoddam *d* negotium ejuſdem *e* militis poſſet in noſtra Curia *f* promovere. Unde cum id nobis per eoſdem Cardinales innotuiſſet, nos intelligentes promiſſionem ipſam ſimoniacam pravitatem continere, eidem R. ſuper eadem Eccleſia *g* ſilentium impoſuimus. Ideoque fraternitati tuæ per A. ſ. p. m. quat. memoratum militem occaſione prædictæ controverſiæ à prænominato R. vel aliis ſuper præſcripta Eccleſia gravari nulla ratione permittas,

NOTÆ.

1 a EBoracenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 11. & poſt Concil. Later. *p.* 2. *c.* 14. Ex quo Codice tranſcribo litteram hujus textus. De Eboracenſi Angliæ Metropoli nonnulla adduxi *in cap.* 4. *de reſcriptis*.

2 b *Ponteſracto.*) Pontifractum eſt oppidum citra Eboracum circiter 18. millia paſſuum, loco magis amœno, quam à natura munito, ubi extat Caſtellum, & in eo aliqua veſtigia templi, quod ibidem Claudio Cæſari dicatum fuerat, ut refert Polydor. Vergil. *l.* 2. *hiſt. Angl. fol.* 32.

3 c *Eccleſiam.*) Ideſt beneficium, ut *in c. fin. de magiſtr.* Quare in Concilio Mogunt. ſub Arnulfo, *c.* 5. & ſub Rabano *c.* 12. acquirere Eccleſiam, & beneficium idem ſunt: & in Conc. Turon. ſub Carolo, *c.* 15. & *c. presbyter* 1. *q.* 1.

d *Quoddam negotium.*) Et ita pro obſequio temporali promiſſum fuit beneficium, & per conſequens ſimonia commiſſa; quia non minus obſequium temporale improbatur in traditione rei ſpiritualis, quam pretium. Binsfeldius *in præſenti, q.* 4. Gibalinus *de ſimonia, q.* 16. *conſectar.* 13. *per totum.*

e *Militis,*) Quem prius nobilem dixerat, non quia de ſui natura miles nobilis ſit, ſed quia miles, de quo in præſenti, ſanguine nobilis erat, ut docuit Carballo *in c. Raynuncius, part.* 1. *num.* 336. *de teſtam.*

f *Promovere.*) Clericus etſi non poſſit eſſe procurator 4
laici, poteſt tamen ejus negotia promovere, & curare, *cap. per venerabilem, qui filii ſint legitimi*; notavi *in c.* 2. *ne clerici, vel monachi.*

g *Silentium impoſuimus.*) Quia ipſe R. petebat à milite 5
præſentari ad illam Eccleſiã virtute prædictę conventionis.

CAPUT XII.

Idem a *Ciſtren. Epiſcopo.*

INſinuatum eſt auribus noſtris, quod dum Epiſcopatus tibi commiſſus vacaret, in Eccleſiis ejus plurimi ſunt clerici *b* conſtituti, qui per ſimoniam dicuntur habere ingreſſum, & inde infamia reſpergi. Unde quoniam indignum eſt, ut in tali crimine, vel tam turpi ſuſpicione remaneant, ſ. t. per A. ſ. p. m. quat. ſi qui fuerint in prædictis clericis, quos publicum ſit, & *c* notorium ſimoniacè intraſſe, eos ab Eccleſiis taliter acquiſitis ap. ceſs. amoveas; illis autem, quorum crimen non eſt publicum, & notorium, ſi publica infamia laborant, cum quinta manu, vel ſexta ſui Ordinis, infra quadraginta dies poſt harum ſuſceptionem litterarum, purgationem indicas, in qua ſi defecerint, beneficiis Eccleſiarum ſibi commiſſarum perpetuò prives, proviſurus attentius, ut tales perſonas ad eorum purgationem recipias, de quibus veriſimile ſit, quod non debeant alicujus obtentu dejerare.

NOTÆ.

a CIſtrenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 12. & poſt Concil. Later. *p.* 2. *cap.* 15. De Ciſtrenſi, ſeu Ciceſtrenſi diœceſi Angliæ egi *in c.* 14. *de offic. deleg.*

b *Inſtituti.*) Per capitulum, juxta diſtinctionem adductam *in cap. illa, ne Sede vacante.*

c *Notorium.*) Quid dicatur notorium, & de ejus effectibus, egi *in cap. evidentia, de accuſat.*

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu ſequens deducitur communiter aſſertio: *Obtinens beneficium ſimoniacè, pretio interveniente, ab eo removeri debet.* Probant eam textus *in c.* 1. 2. 3. *&* 5. *c. ſi quis objecerit, c. Salvator, c. ex multis, c. fin.* 1. *q.* 1. *c.* 1. 2. *&* 3. *c. dilectiſſimis* 8. *q.* 1. *c. non ſatis, c. cum Eccleſia, cap. tua, c. Jacobus, hoc tit. c.* 2. *de confeſſis, c.* 22. *&* 59. *de elect. extravag.* 2. *hoc tit. inter communes.* Concil. Rhemenſe c. 21. *Quicumque Presbyter per pretium, gradum, aut Eccleſiam acquiſierit, deponatur.* Turonenſe ſub Carolo, *can.* 15. *Quicumque Presbyter per pretium Eccleſiam fuerit adeptus, omnimodis deponatur.* Plura Eccleſiæ decreta referunt Ant Aug. *l.* 6. *epit. tit.* 47. *&* 48. Theoph. *tom.* 12. *tract. mala è bonis, l.* 2. *ſect.* 1. *c.* 2. Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 15. Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti à Barboſa, Binsfeldius *hic*, Suar. *tom.* 1. *de relig. l.* 4. *de ſimon. c.* 39. Lotherius *de re benefic. l.* 3. *c.* 29. Valenſis *eod. tract. l.* 2. *tit.* 1. Petrus Gregor. *eod. tr. cap.* 26. Aravio *in qq. moral. diſp.* 14. *p.* 1. Scort. *in ſelect. Pontificum conſtit. epit.* 31. *theorem.* 86. Borell. *in ſumm. deciſ. tit.* 20. *nu.* 81. Raphael à Torre *ad D. Thom.* 2. 2. *qu.* 100. *art.* 6. *diſp.* 5. Tamburin. *de jure Abbat. diſp.* 10. *q.* 1. *&* 2. Baronius *anno* 44. *nu.* 88. & anno 52. *nu.* 16. Duaren. *l.* 6. *de ſacris Eccleſ. cap.* 2. *&* 3. I. Dartis *de benef. ſect.* 5. *cap.* 2.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita 3
insurgo. Per beneficium eccleſiaſticum quis conſequitur jus ad fructus temporales: ſed quoties res quæ venditur, aliquid temporale habet, etſi ſpiritualibus ſit annexa, non committitur ſimonia, ut contingit in vaſibus ſacris, quæ abſque ulla labe ſimoniæ venduntur, ut probat Gibal. *de ſimon. qu.* 12. *conſectar.* 3. Igitur etſi detur pretium pro beneficio eccleſiaſtico, ſimonia non committitur. Augetur primò hæc dubitandi ratio *ex c. per laicos* 16. *qu.* 7. ubi tantum prohibetur, ne clerici à laicis pretio beneficia accipiant: ergo ab Epiſcopis, vel aliis Eccleſiaſticis collatoribus id prohibitum non eſt. Secundò argumentor ita: Licèt præſtatur obſequium temporale pro beneficio eccleſiaſtico conſequendo, ut contingit ſervientibus in Eccleſia nullo alio pretio, quam ob ſpem conſequendi beneficium, qui licitè illud poſſident, *c. conſuluit* 74. *diſt. c. in ſingulis* 77. *diſt.* & in ſpecie textus *in c. de Syracuſanæ* 28. *diſt.* ubi conventio inita fuit in electione Syracuſani Epiſcopi, ut non prius eligeretur, quam juramento promitteret ſe ſervaturum omnia bona ipſius Eccleſiæ, quod eſt obſequium temporale. Idem contingit paſſim in præbendis, & beneficiis, quæ conferuntur cum onere docendi Grammaticam, aut medendi infirmos, quæ ſunt obſequia temporalia, & pretio æſtimabilia: ergo non rectè in præſenti textu, & antecedenti docetur, præſtantem pretium, vel obſequium temporale pro beneficiis eccleſiaſticis aſſequendis, ab eis eſſe amovendum.

Impugnatur tradita aſſertio.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, quod cum beneficium ſit jus percipiendi fructus pro miniſterio eccleſiaſtico, committitur in ejus collatione ſimonia, ſi pretium, ſeu munus à manu, vel à lingua pro ea præſtetur, ut fusè docent Lotherius, Gibalinus, & Valenſis *ſuprà*, quæ ſimonia tripliciter contingit, & conſideratur, videlicet realis, conventionalis, & mentalis. D. Joann. Vela *de delictis c.* 32. *verſ. eſt autem*, Tiberius Decianus *l.* 7. *tr. crimin. c.* 82. Realis

3 De ſimonia circa beneficium commiſſa.

lis

Digitized by Google

lis eſt cum traditio interceſſit ex utraque parte, ſaltem quoad partem promiſſorum. Conventionalis eſt, quæ tantum in conventionem deducta fuit, aut quæ propter conventionem committitur, de qua egi *in c. 4. de pactis*. Mentalis eſt, quæ tantum mente concipitur, ut cum quis aliquid ſpirituale, vel illi annexum animo recipiendi aliquid temporale, vel è contra, dat; de qua agemus *in c. fin. hoc tit.* Unde in præſenti tantum eſt agendum de ſimonia reali circa beneficia commiſſa, & ejus pœnis; & certum eſt, eam committi, quando præſtatur pro beneficio eccleſiaſtico pretium, ſeu munus à manu, vel à lingua, *c. Salvator* 1. *qu.* 3. latè explicant Lotherius, & Gibalinus *ſupra*, fusè proſequitur modos, quibus ſimonia committitur in beneficiis, Theoph. *tom.* 12. *tr. mala è bonis*, *&c. l.* 2. *ſect.* 1. *c.* 2. & qui beneficium mediante hac ſimonia acquirit, ipſo jure majori excommunicatione ligatur, extravag. *Execrabile*, *de ſimonia*: quam pœnam latè explicant Hallierius *de ſacr. elect. ſect.* 7. *c.* 7. *art.* 2. Gibalinus *de ſimonia*, *q.* 25. *per totam*; & inſuper proviſio, ſeu collatio ipſius beneficii nulla eſt, *c. ea quæ*, cum aliis 1. *q.* 5. *c. cum clericis*, *de pact. d. extravag. cum deteſtabile;* etiamſi ab aliis fuerit commiſſa ſimonia ſciente, & non contradicente proviſo, *c. novis*, *c. ſicut jus*, *hoc tit.* immò etſi ipſo ignorante, ut docuerunt Abbas *in c. penult. de elect.* Leſſ. *de juſt. l.* 2. *c.* 35. *n.* 142. & patet *ex c. inſinuatione*, *c. nobis*, ibi, *penitus reprobandæ*, *hoc tit.* nam dictio *penitus*, ſignificat nullitatem ipſo jure: & ex dicta extravaganti *Cum deteſtabile*, ubi ſtatuitur abſque diſpenſatione non poſſe illi pro ea vice beneficium conferri, idque in pœnam eorum, qui ſimoniacè illum promovere voluerunt, *d. c. nobis*, *c. ſicut hoc tit.* ubi dicemus. Si autem adverſarius occultè per fraudem pecuniam dederit eo animo, ut talis collatio beneficii nulla ſit, ſubſiſtit, & valet, *d. c. nobis*, *c. ſicut*, vel ſi eo expreſsè contradicente, alius pro eo pecuniam det, *d. c. ſicut*, niſi poſtea conſentiat approbando factum dantis, ut ex D. Thoma, Panormit. & Navarro probat Scortia *in ſelect. Pontific. conſtit. epit.* 32. *theorem.* 86. Quod ſi non conſentiat approbando factum, ſed tantum ſolvat quod ejus gratia amicus dedit, ne illius cauſa damnum ſentiat, non peccat, quia ſolvere ex gratitudine, ne amicus gravetur, non eſt approbare ejus factum, nec per ſe malum, ut reſolvit Scortia *ubi ſuprà*: obligantem autem ſe pacto aliquid temporale pro ſpirituali conferre ex gratitudine, & pretium dantem alicui, ut ipſe intercedat apud tertium, qui intercedat pro beneficio ſibi conſerendo, ſimoniam committere reſolvit P. Mendo *in ſtatera*, *diſſert.* 1. *quæſt.* 22. *&* 23.

4 An ſimoniacus privetur ipſo jure beneficiis.

Illud valdè difficile eſt, an poſt dictam extravagantem non ſolùm privetur ſimoniacus beneficiis, in quibus ſimoniam admiſit, verùm & aliis jam obtentis. Et ipſo jure, abſque ulla judicis ſententia, beneficiis etiam obtentis eum privari docuerunt Bernard. Diaz. *in praxi*, *c.* 91. Duarenus *de ſacris Eccleſ. miniſtr. lib.* 8. *c.* 6. Garcia *de benefic. p.* 8. *c.* 1. *nu.* 40. plures referens Diana *p.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 157. Baſſæus *in floribus*, *verbo Simonia* 7. *num.* 633. Sed meritò contrariam ſententiam ut veriorem docuerunt P. Suarez *d. lib.* 4. *de ſimon. c.* 58. Bonacina *de ſimon. diſp.* 1. *qu.* 7. *punct.* 2. *difficult.* 1. Lotherius *lib.* 3. *de re benefic. q.* 29. *n.* 161. Candidus *tom.* 2. *diſquiſit. moral. diſquiſ.* 18. *art.* 44. *dub.* 4. Gibalinus *de ſimon. q.* 25. *num.* 3. & probatur ex vulgari principio, quo docetur, neminem re ſua privari ante judicis ſententiam, etiamſi lex ipſo jure pęnam privationis imponat, dummodo ſpeciale decretum irritans non habeat: quod probant Alexander *in l. ſi quis major*, *C. de tranſact.* Myſinger. *centur.* 6. *obſerv.* 77. Gaillus *lib.* 2. *obſerv.* 51. *n.* 6. Quare cum privatio beneficii antea obtenti contra ſimoniacum non contineat decretum irritans, ideò non contingit ipſo jure: ex quo principio provenit, ſuſpenſionis, & depoſitionis pęnas in dicta extravaganti ſtatutas, non irrogari ipſo jure ante judicis ſententiam, ut docuerunt Suarez *d. lib.* 4. *cap.* 56. *num.* 19. Indeque quia ſpecialiter in Concilio Lateranenſi celebrato ſub Leone X. *ſeſſ.* 15. cavetur, ut Cardinales ſimoniaci in electione Summi Pontificis beneficiis priventur, ibi: *Eo ipſo abſque alia declaratione privatus exiſtat*; ipſo jure abſque ulla judicis ſententia beneficiis privantur, ut docent Leſſius *de juſtit. lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 5. Scortia *in ſelect. epiſt. Pontif. epit.* 50. *theorem.* 135. Idem de examinatoribus ſimoniacis cavetur in Concilio Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 18. & docuerunt Suarez *d. lib.* 5. *cap.* 9. *nu.* 17. Garcia *de benef. part.* 9. *cap.* 2. *nu.* 368.

5 Dicta extravagans an procedat in quacumque ſimonia.

Non minus controverſum eſt apud Doctores, an nova conſtitutio Pauli II. in dicta extravag. procedat in quacumque ſimonia, tam reali, quam conventionali; an verò in reali tantum. Et ſolùm in ſimonia reali locum habere, conſtat in illis verbis ipſius extravag. ibi, *dando*, *vel recipiendo*, præcipuè cum in pęnis benignior ſit interpretatio facienda, *leg. interpretari*, *ff. de pœnis*, *leg. cum quidam*, *ff. de liber. & poſth.* Deinde quia in dubio verba accipi debent cum effectu, *c. relatum*, *de cleric. non reſid.* Facit etiam, quia minus peccare videtur promittens, quam dans, cum facilius promittatur quam donetur, *l. Titia* 134. *ff. de V. O. l. ſciendum* 19. *ff. de ædilit. edict.* Et ideò minùs puniendus videatur, *ex l. ſancimus*, *C. de pœnis*. Tandem facit Curiæ Romanæ ſtilus, qui jus facit, *c. quam gravi*, *de crimine falſi*, *c. ex litteris*, *de conſtit.* juxta quem tantum ſimoniacus realis privatur beneficiis jam obtentis, ut teſtantur ſententiam hanc docentes Navarr. *ad hunc tit. conſil.* 31. *& ſequent.* Zerola *in praxi*, *p.* 1. *verbo Simonia*, *§.* 9. Valenſis *de benefic. lib.* 2. *tit.* 1. *nu.* 19. Gibalinus *de ſimon. q.* 24. *nu.* 1. Verùm contraria ſententia ſuadetur ex ſequentibus principiis. Primò quia Paul. *in d. extravag.* ſtatuit pęnas generaliter contra ſimoniacos, ut conſtat ex ejus principio, ex quo ratio finalis colligitur, *l. fin. ff. de hæredib. inſtituend. l.* 2. *ff. ad Maced. l. Titia* 134. *§.* 1. *ff. de V. O.* Illuſtrat D. Joſeph de Retes *lib.* 7. *opuſcul. cap.* 4. Sed per promiſſionem pretii, non minus quam per dationem, ſimonia committitur, argumento legis *& generaliter*, *§.* 1. *ff. de calumn.* quia promiſſio, & datio parificantur, *l. fin. C. ad l. Falcid.* & in terminis probant textus *in c. ſuper hoc*, *de renunc. c.* 2. *de confeſſ. c. nobis*, *hoc tit.* Secundò quia jure communi contra omnes ſimoniacos, ſive reales, ſive conventionales, procedebatur ad privationem beneficiorum per ſententiam, *d. c.* 2. *de confeſſis*, *c. per inquiſitionem*, *de elect. c. inſinuante*, *hoc tit.* Sed omnes pęnæ jure communi ſtatutæ innovatæ ſunt per dictam extravagantem. Igitur cum Paulus in ea non diſtinguat inter realem, & conventionalem ſimoniacum, de utroque accipiendus eſt, argumento legis 1. *§. generaliter*, *ff. de legat. præſtand.* Tertiò quia collatio beneficii per ſimoniam facta non poteſt eſſe in pendenti, cum ſit actus legitimus; ſed ſtatim debet ſubſiſtere, aut infirmari, *ex l. actus*, *ff. de R. J. c.* 2. *de elect. in* 6. Penderet autem collatio purè facta cum pacto recipiendi pretium; nam ſi pecunia ſalvatur, poſtea collatio erit nulla, & collator excommunicatus manebit; ſi verò non ſolvatur, valida erit, nec manebit collator excommunicatus. Deinde quia emptio, & venditio contrahitur, etſi pretium promiſſum ſit, non verò ſolutum, *princip. Inſtit. de emption. & vendit.* & per conſequens ſimonia committitur tantum per promiſſionem pretii, ut expreſsè docetur *in c. ea quæ* 1. *q.* 1. & hanc opinionem ſequuntur Cajetanus *in ſumma*, *verbo Simonia*, Sotus *lib.* 9. *de juſt. q.* 8. *art.* 1. Navarra *de reſtit. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 422. Palacios *de contract. lib.* 2. *c.* 7. *pag.* 143. Aragon 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. Rebuffus *in praxi*, *tit. de ſimon.* 2. *p. c.* 10. *nu.* 35. *&* 4. *p. c.* 11. *nu.* 32. In quo Interpretum diſſidio credo diſcrimen eſſe conſtituendum inter pęnas ſtatutas in dicta extravaganti, ita ut quoad nullitatem collationis beneficii per ſimoniam factæ ſufficiat ſimonia merè conventionalis, nec deſideretur realis ex altera parte, ſaltem impleta; quoad excommunicationem verò incurrendam Sedi Apoſtolicæ reſervatam deſideretur omninò ſimonia realis, juxta Curiæ Romanæ ſtilum, de quo teſtatur Caſſadorus *deciſ.* 5. *de conſtit.* Gomez *in regula de triennali*, *q.* 12. Scortia *d. epit.* 32. *theorem.* 85. & ita quoad nullitatem collationis, & obligationem dimittendi beneficium per ſimoniam adeptum, & reſtituendi pretium, nulla datur differentia inter ſimoniacos reales, & conventionales, ut facilè deducitur ex conſtitutione Pii IV. relata à Redoano *de ſimon.* 4. *part. c.* 9. *n.* 8. & ex conſtitutione S. Pii V. relata a Flaminio *lib.* 4. *de reſignat. qu.* 2. *num.* 11. juxta quam diſtinctionem facilè conciliantur, & explicantur fundamenta utriuſque ſententiæ ſupra adducta.

Adeò autem verum eſt, collationem factam per ſimoniam, nullam eſſe, ut poſſeſſor talis beneficii etiam per vim ſpoliatus minimè reſtituatur; quia ad illud nullum jus acquiſivit, cum nec habeat titulum ſaltem coloratum, qui deſideratur ad reſtitutionem in beneficialibus, juxta regulam capitis 1. *de eo qui mittitur*: & notatur *in cap. in litteris*, *de reſtit. ſpol.* docuerunt Flaminius *de reſignat. lib.* 4. *quæſt.* 2. *nu.* 20. Caſſadorus *deciſ.* 1. *de ſimonia*. Nec etiam defenditur regula de triennali poſſeſſore, cum in eadem expreſsè exceptus ſit, illis verbis, *abſque ſimoniaco ingreſſu*, cum adductis ibi à Gomezio *quæſt.* 12. Rebuff. *in praxi*, *tit. de pacif. poſſeſſ. num.* 198. niſi eo ignorante ſimonia ab alio commiſſa ſit, quia tunc licèt teneatur dimittere beneficium, *c. penult. de elect. c. nobis*, *hoc tit.* tamen interim habet titulum coloratum, ideò ſpoliatus reſtituitur, & gaudet beneficio regulæ de triennali, ut reſolvunt Flaminius *de confident. benefic. q.* 21. *nu.* 37. Redoanus *de ſimonia*, *part.* 4. *cap.* 12. Ampliatur etiam præſens aſſertio, ut ſimoniacus non ſolùm teneatur dimittere beneficium per ſimoniam acquiſitum, verum etiam ad reſtitutionem omnium fructuum, ut docuerunt D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad* 3. Covarr. Sotus, & Sylveſter relati à Guttierez *lib.* 2. *canonic. cap.* 23. *nu.* 12.

6 Ampliatur præſens aſſertio.

Nec

Digitized by Google

Nec ſolùm fructus ſtantes, verùm & conſumptos reſtituere tenetur; immò & eos, qui percipi potuerunt à quolibet poſſeſſore: nam cum prædonis loco habeatur, *cap. ordinationes* 1. *q.* 1. ſemper dicitur eſſe in mora, & ad omnia damna tenetur, *l.* 1. *C. de his, quæ vi, l. fin. C. de condict. furtiv. l. ſubtracto, C. de furtis*, tamquam violentus invaſor, *c. gravis, de reſtit. ſpol. cap. ſi res* 14. *quæſt.* 6. & cum à principio nullum titulum acquiſierit, tenetur ad omnes fructus, & ad omne lucrum perceptum, & percipiendum, *l. ſi navis* 62. *ſ. generaliter, ff. de R. V. l. ſed & partus, ff. quod metus cauſa, l. quemadmodum, C. de agricolis, lib.* 12. probant latè Hoſtienſis in ſumma hujus tituli, *num.* 6. Redoanus *de ſimon.* 4. *part. num.* 42. Tiberius Decianus *tract. crimin. lib.* 5. *c.* 87. *num.* 5. ille verò qui per ſimoniam ab alio commiſſam beneficium obtinuit, illud cum ſuis fructibus à tempore ſententiæ perceptis reſtituere tenetur, *cap. de regularibus, cap. ex inſinuatione, cap. nobis, hoc tit.* perceptos verò ante ſententiam reſtituere tenetur, ſi extent, conſumptos minimè, quia bonæ fidei poſſeſſor extantes tantum fructus reſtituit, *l. certum, ff. de R. V.* Tenetur etiam ſimoniacus beneficium dimittere, & fructus reſtituere in foro conſcientiæ, ante illam judicis condemnationem, quia licet pœna ipſo jure impoſita pro aliquo delicto non debeatur in foro conſcientiæ ante judicis declarationem, ex Gloſſa communiter recepta *in c. fraternitas* 12. *q.* 2. Cenedo *ad Decretum, collect.* 2. *nu.* 3. Morla *in empor. tit.* 1. *q.* 2. tamen ubi à principio impeditur prima dominii, vel tituli translatio, ut in præſenti caſu, non eſt neceſſaria judicis declaratio, quia non eſt propriè pœna, ſed effectus injuſtæ acquiſitionis. Aragon *in* 2. 2. *qu.* 110. *art.* 6. Hi tamen fructus reſtitui debent futuro ſucceſſori, ad quem fructus vacantis beneficii ſpectant, *cap. cum vos, de offic. Ordin. c. præſenti, eod. tit. in* 6. *cap. quia ſæpe, de electione, eod. lib.* & ideò ſi ſimoniaco Summus Pontifex conferat idem beneficium, poterit retinere eoſdem fructus, quia ſibi tamquam novo ſucceſſori debentur, ut probat Navarrus *ad hunc tit. conſil.* 34. *num.* 5. & *conſil.* 70. *num.* 5.

7 *Traditur ratio decidendi.* Ratio cur tot Eccleſiæ canonibus damnata ſit collatio beneficiorum, pretio accedente, ex eo provenit; nam cum per beneficium eccleſiaſticum concedatur jus percipiendi fructus propter miniſterium ſpirituale, & ita res eccleſiaſtica ſit, non poteſt vendi abſque labe ſimoniæ, aut diſtrahi pretio accedente. Accedit, nam ad beneficia eccleſiaſtica illi admittendi ſunt, qui litteris, & virtutibus pollent, *c. grave, de præbend.* ſed ſi propter pretium beneficia conferantur, indigni, & quibus merita non ſuffragantur, tantum ad ea admitterentur, ut docet D. Gregorius *lib.* 7. *epiſt.* 110. agens de beneficio obtento per ſimoniam, ibi: *Quid per hoc aliud agitur, niſi ut nulla de actu probatio, nulla ſit debita diſcuſſio; ſed ille ſolummodo dignus, qui pretium ſuffecerit, æſtimaretur*, Unde in omnibus bene concordatis Reſpublicis improbatum fuit præcipuè, officia publica pretio acquiri. Plato *lib.* 8. *de Republic.* ajebat, abſurdam eſſe Reipublicæ conſtitutionem, in qua Principatus venduntur. Valerius Maximus *lib.* 4. *de paupertate*, ajebat, nihil eorum, quæ virtuti debentur, emere pecunia licere. Ariſtotel. *lib.* 2. *Polit. cap.* 9. ibi: *Turpe eſt miniſteria publica venalia facere*. Et de Nerone refert Tacitus *lib.* 13. *annal.* quod cum optimæ ſpei juvenis eſſet, curiam ingreſſus egregia multa facturum ſe eſſe promiſit, & inter alia nihil in penatibus ſuis venale, aut ambitioſum eſſe permiſſurum. Nam ſi ſimilia officia venalia fiant, ingentia mala Reipublicæ ſequuntur. D. Chryſoſtomus *in epiſt. D. Pauli ad Epheſios, c.* 6. ibi. *Dignitates factæ ſunt venales, mille hinc mala naſcuntur*. Eleganter Lampridius *in vita Alex. Severi*, ibi: *Honores juris, gladiique nunquam vendi paſſus eſt, dicens: Neceſſe eſt, ut qui emit, vendat. Ego non patior mercatores poteſtatum; quod ſi patiar, damnare non poſſem. Erubeſco enim punire eum hominem, qui emit, & vendit.* Venuſtè Seneca *de beneficiis c.* 9. *Provincias ſpoliari, & nummarium tribunal, audita utrimque licitatione, alteri addici, non mirum, quando quæ emeris, vendere gentium jus eſt*. Senecam imitatus eſt Salvianus *lib.* 4. *de gubernat. Dei*. *Quid enim omnium aliud dignitas ſublimium, quam proſcriptio civitatum. Ad hoc enim honor à paucis emitur, ut cunctorum vaſtatione ſolvatur. Quo quid eſſe indignius, quid iniquius poteſt? Reddunt miſeri dignitatum pretia, quas non emunt. Commercium neſciunt, & ſolutionem ſciunt*. Præcipuè enim virtus, & ſcientia negliguntur. D. Gregor. *lib.* 7. *epiſt.* 114. ibi: *Ubi non merita, ſed pecuniæ ſuffragantur, reſtat ut nihil ſibi gravitas, nihil ſibi defendat induſtria; ſed totum auri profanus amor obtineat*. Et licet ipſe, qui pretio beneficium, aut officium obtinuit, bonis moribus præditus ſit; tamen ſemper pernicioſa res eſt. Leo Magnus *epiſt.* 87. ibi: *Principatus, quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupavit, etiamſi moribus, atque actibus non offendat, ipſius tamen initio ſui eſt pernicioſus exemplo, & difficilè eſt, ut bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio*. Latè illuſtrant Solorzanus *de jure Indiarum tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 5. *n.* 101. Oſualdus *ad Donel. lib.* 17. *c.* 7. Petrus Gregorius *de Republic. lib.* 4. *c.* 5. *n.* 27. & *lib.* 7. *c.* 13. & *lib.* 13. *c.* 16. Simanchas *eod. tr. lib.* 6. *c.* 16. & 17. Junius *qq. Policar. q.* 12. Bobadilla *lib.* 1. *Polit. c.* 14. *n.* 15. Fragoſo *de Regim. Chriſt. Reipub. part.* 1. *diſp.* 2. *lib.* 2. *ſ.* 2. Anonymus *contra Machiavel. lib.* 1. *fol.* 17. Aravio *in qq. moral. tit. de ſtatu civili, diſp.* 8. Merito ergo tot Eccleſiæ canonibus collatio beneficii pretio facta irritatur, & tam acerbis pœnis puniuntur, qui pretio, ſeu munere beneficium eccleſiaſticum adepti fuerunt.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta; nam licèt per beneficium eccleſiaſticum acquiratur jus ad fructus temporales acquirendos, non poteſt hoc jus ſeparari à miniſterio ſpirituali, à quo naſcitur, & propter quod confertur: quare in ejus venditione neceſſariò committitur ſimonia: unde Pontifex, qui poteſt proventus ipſos, utpote eorum Dominus, ab officio ſpirituali ſeparare, poterit ipſos ſine beneficio retinere, aut cui voluerit, vendere, ſeu donare, ut probat Gibalinus *de ſimonia, qu.* 20. *conſect.* 1. qui inde infert, in capellaniis, hoſpitalibus, penſionibus, quæ non habentur pro beneficiis eccleſiaſticis, quia nec per inſtitutionem conferuntur, nec pro miniſterio eccleſiaſtico dantur, ſimoniam non committi; quod etiam docuerunt Caſtropalao *in opere Moral. tract.* 17. *diſp.* 3. *puncto* 13. *nu.* 14. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancel. gloſſa* 5. *num.* 25. Idem reſolvit Gibalinus *de commendis Ordin. militar.* quod & pluribus relatis probat P. Mendo *de ordinibus militaribus diſp.* 1. *nu.* 233. etſi contrarium teneat Aravio *in qq. moral. tract.* 1. *qu.* 7. *nu.* 30. Hoc etiam ſenſu vaſa ſacra vendi poſſunt abſque labe ſimoniæ, quia non ita videtur conjungi ſanctitas per conſecrationem, ut ſeparari nunquam poſſit; quia hæc omnia ſunt antecedenter connexa ſpiritualibus, & illæ connexiones non adimunt æſtimabilitatem, quam prius habebant, nec ex ipſorum venditione ſequitur neceſſariò ſimul vendi conſecrationem, aut aliquid ſacrum, ut ſacrum eſt reduplicativè, ſicut contingit in his, quæ ſunt vel concomitanter, vel conſequenter ſpiritualibus connexa. Nec obſtat textus *ex d. cap. per laicos*; nam licet ibi ſpecialiter prohibeatur recipi beneficium à laico, non ideò infertur, ab eccleſiaſticis licere; ſed quia in eo de laicis tantum agebatur, ideò nulla mentio fit collatoris eccleſiaſtici. Nec obſtat augmentum deductum *ex d. cap. conſuluit, cap. in ſingulis*, nam diſcrimen conſtituendum eſt inter ſervitium temporale, & ſpirituale; nam ob ſervitium ſpirituale Eccleſiæ impenſum à clericis minoribus, licitè illis beneficium eccleſiaſticum conceditur, *d. c. conſuluit, cap. in ſingulis*; ob ſervitium temporale Epiſcopo collatori, vel alii ſimili impenſum, non ita beneficium eccleſiaſticum conceditur, *cap. ſunt qui* 8. *q.* 1. Qua diſtinctione accipiendi ſunt textus *in c. quid proderit, cap. bene*, 61. *diſt. cap. ſi officia, c. hoc ad nor* 69. *diſt.* Nec obſtat augmentum deductum *ex d. cap. de Syracuſana*, cui obſtare videtur textus *in cap. talia* 8. *q.* 3. ubi aſſeritur, ſimoniam committi exigendo ab electo talem cautionem de indemnitate rerum. Pro cujus difficultatis ſolutione diſcrimen conſtituendum eſt inter eam cautionem, ad quam præſtandam tenetur eligendus; & inter illam, ad quam non tenetur. Primò namque caſu, etiamſi cum jurejurando præſtet cautionem illam, non committitur ſimonia, quia talis cautio annexa eſt ipſi electioni, & quotiens actus per ſe bonus eſt, non efficitur malus ex modo efficiendi: at verò ſi cautio præſtari ſolita non eſt, nec ipſi electioni annexa jam reperitur, præſtari non poteſt pro beneficio aſſequendo, *d. cap. talia* 8. *quæſt.* 1. quo modo etiam reſpondendum eſt iis, quæ expendebamus de beneficio alicui collato cum onere docendi Grammaticam, aut curandi infirmos: nam quoties tale obſequium temporale annexum eſt beneficio, non autem tempore collationis in pactionem deductum, nulla committitur ſimonia, quia tale onus, etſi temporale, annexum eſt beneficio: at verò ſi non eſt annexum, ſed tempore electionis pactum initum eſt, ut accipiat beneficium, & teneatur Grammaticam docere, aut curare infirmos, ſimonia committitur, ut docent Victoria *in relect. de ſimon. numer.* 6. Gibalinus *eod. tract. quæſt.* 16. *conſectar.* 13.

Sed ſupra traditis obſtat textus *In cap. ad audientiam, el* 2. *de reſcriptis*, in illis verbis: *Litteras venditas*; ubi cum proponeretur Honorio III. Petrum litteras impetraſſe ad præbendam in Eccleſia Bituricenſi aſſequendam, & eas vendidiſſe pro penſione, ac demum ad Sedem Apoſtolicam accederet, ut novum reſcriptum impetraret, non facta mentione prioris pro alia præbenda in alia Eccleſia obti-

8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

9 Exponitur c. ad audientiam de reſcript.

obtinenda, Pontifex improbat tale factum; non quia vendidit litteras pro penſione, ſed potius quia mentionem non fecit prioris reſcripti; igitur quia licitum eſt vendere beneficium, ſeu jus ad illud aſſequendum. Pro cujus expoſitione dicendum eſt cum Panormitano ibi, quem ſequitur Gibalinus *de ſimonia*, *quæſtione* 14. *conſect.* 7. primo non conſtitiſſe Pontifici, quomodo fuiſſet illa penſio impoſita, an ex pacto renunciandi litteris Apoſtolicis, an verò gratuito ab Eccleſia, & Epiſcopo poſt renunciationem litterarum. Secundò ſatis improbare negotiationem illam Pontificem, dum eam venditionem litterarum dicit omninò improbandam; & ſic parum intereſt, quod non expreſſerit, ſimoniacam labem eo caſu admiſſam eſſe.

C A P U T XIII.

a Idem.

UT nemo presbyterorum *b* xenium, vel emolumentum quodlibet temporale, immò detrimentum ſpirituale à quocumque publicè peccante, vel inceſtuoſo accipiat, ut Epiſcopo, vel miniſtris ejus peccatum illius celet, nec pro reſpectu cujuſque perſonæ, aut conſanguinitatis, vel familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc Epiſcopo innoteſcere detrectet: nec à quoquam pœnitente; aut gratia, aut favore, vel minùs dignè *c* pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei teſtimonium reconciliationis ferat: vel quocumque livore dignè pœnitentem à reconciliatione removeat; quia utrumque ſimoniacum eſt.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 13. nec amplius in inſcriptione exprimitur, ſed in præſenti refertur capitulum 13. Hincmarii Rhemenſis Archiepiſcopi, quod extat inter ejus capitula *tom.* 21. *Conc.* in hæc verba: *Ut nemo Presbyterorum xenium, vel quodcumque emolumentum temporale, immò detrimentum ſpirituale à quocumque publicè peccante, vel inceſtuoſo, accipiat, ut nobis, vel miniſtris noſtris peccatum illius reticeat; nec pro reſpectu cujuſque perſonæ, aut conſanguinitatis, vel familiaritatis alienis peccatis communicans hoc nobis, vel miniſtris noſtris innoteſcere detrectet: nec à quocumque pœnitente, vel gratiam, vel favorem, aut munus ſuſcipere præſumat, ut minùs dignè pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei teſtimonium reconciliationis ferat; & quocumque livore alium quemlibet digniùs pœnitentem à reconciliatione removeat, quia hoc ſimoniacum, & Deo, & hominibus abominabile eſt.* Et idem Hincmarus In capitulis Archidiaconis datis anno 874. *can.* 3. cavit: *Ut a Presbyteris xenia non accipiatis, quatenus eorum mala fama cooperiatur.* Et *can.* 9. *Solicitè providete, ne vos, vel Presbyteri negligenter pœnitentes pro aliquo munere ad reconciliationem adducatis, vel poſt reconciliationem eos negligatis, quod ſimoniacum eſt.* Idem repetitum reperitur in Concil. Friſingenſi celebrato anno 1440. *can.* 20.

b *Xenium.*) Ideſt donum, ut expoſui *in c.* 1. *de conſuet.*

2 c *Pœnitentem.*) A pœnitentia quælibet pretii acceptio aliena debet eſſe: tum quia ſacramentum eſt, tum quia ad inſtar judicii habetur, & ſacerdotis manus puras eſſe oportet, ne clementiam, ac impunitatem ſcelerum vendere, & libertatem peccandi videatur ſubtrahere: legimus tamen aliquando impunè ab aliquibus redemptum pœnitentiæ, & interdictæ communionis ſpatium, ut apud Gregorium Turonenſem *lib.* 5. *c.* 36. *Nantinus Comes communione pulſus, ad eamdem iterum redit, faventibus Epiſcopis, quos præmiis, atque adulatione corruperat.* Et *lib.* 2. *Capitul. tit.* 38. legitur, *quoſdam Epiſcopos ſacerdotum reatus ſolitos fuiſſe pecuniarum exactione vindicare, quod Imperator eo loci fieri prohibet.* Et in veteri canone falsò Conc. Illiberit. aſſignato à Burchardo *lib.* 19. *Decreti*, *cap.* 75. & ab Ivone *p.* 15. *c.* 88. ita legitur: *Qui in quadrageſima ante Paſcha cognoverit uxorem ſuam, & noluerit abſtinere ab ea, unum annum pœniteat, aut pretium, videlicet 26. ſolidorum, ad Eccleſiam tribuat, aut pauperibus dividat.*

C O M M E N T A R I U M.

CIrca actum ſpiritualem omiſſum pro temporali pretio non conſentiunt Interpretes, an ſimonia ſit, vel non? 3
Et eo caſu ſimoniam committi, probari videtur in hoc textu, cujus auctoritate docuerunt, in pura omiſſione actus ſpiritualis, pretio, aut favore, ſimoniam committi, Gloſſa, Panormit. & Felinus, Paludanus *in* 4. *diſt.* 25. *q.* 5. Contrariam verò ſententiam, videlicet non committi vere, ſed impropriè ſimoniam, ſecundùm quamdam ſimilitudinem, exiſtimarunt Innocentius, Hoſtienſis, & Joannes Andreas, Victoria *relect.* 2. *de ſimon.* Aragon 2. 2. *q.* 100. *art.* 1. Binsfeldius *in præſenti*, qui textum hunc accipiunt de ſimonia ſimilitudinaria, & impropria. Sed hanc quæſtionem variis diſtinctionibus adductis explicant Barboſa *hic*, Gibalinus *de ſimon. quæſt.* 6. *conſect.* 12. juxta quorum doctrinam ſciendum eſt, Alexandrum in præſenti duas ſuæ deciſionis partes proponere. In priori parte duos decidit caſus. Primus videlicet, eſt quando presbyter, ideſt parochus, aliquod emolumentum temporale recipit à publico peccatore, ut Epiſcopo, vel ejus Vicario celet peccatum illius. Secundus, cum ipſe propter conſanguinitatem, vel familiaritatem alicujus ejus peccatum celat, ne innoteſcat. Quibus caſibus certum eſt, presbyterum peccare contra officium, juſtitiam, & charitatem. Unde turpiter accipi pretium pro fure non revelando, aut ſervo fugitivo non indicando, docetur *in l.* 4. *§.* 1. *ff. de condict. ob turpem.* Attamen his duobus caſibus nulla propriè committitur ſimonia, niſi in tali occultatione utatur parochus aliqua poteſtate ſpirituali. In ſecunda parte deciduntur ab Alexandro alii duo caſus. Primus eſt, cùm presbyter peccatorem non verè pœnitentem, propter gratiam, & favorem ad reconciliationem admittit, ut ita teſtimonium reconciliationis ferat. Secundus cum ipſe parochus propter favorem, aut odium removet reconciliatione pœnitentem. Quibus duobus caſibus verè ſimonia committitur, cum poteſtas ſpiritualis exerceatur, aut omittatur ob pretium, aut favorem. Unde illa verba Alexandri, *quia ſimoniacum ad utrumque*, ad hos duos caſus in ſecunda parte relatos referunt Suarez *lib.* 4. *de ſimonia*, *c.* 22. *n.* 14. Barboſa *hic*, *nu.* 2. Et ſi adhuc inſtes, ad totam conſtitutionem referenda eſſe prædicta verba, ſupponendum eſt, prioribus caſibus ultra omiſſionem interceſſiſſe exercitium aliquod ſpiritualis poteſtatis, ut docuit Gibalinus *ſuprà*, *conſect.* 3. qui inde infert reſolutionem ad varios caſus, in quibus propter omiſſionem actus ſpiritualis ſimonia committitur.

C A P U T XIV.

Idem *Venerabili fratri noſtro* a *Vuigorienſi Epiſcopo*, *& dilecto filio de Patejar*, *Priori*.

QUerelam monachorum de *b* Alteja nobis tranſmiſſam accepimus, quod cum ipſi quoddam *c* manerium, quod dicitur Vella, cum *d* pertinentiis ſuis, & Eccleſiam de Ganonum à monachis de *e* Cadonio ſub annuo cenſu xv. librarum fuiſſent adepti, & inde chartam ab ipſis monachis habuiſſent: quidam Prior eorum, Capitulo inconſulto præſcriptum manerium, Eccleſiam, & chartam de Cadonio, accepta pecunia reſignavit. Unde quia præfati monachi de Acra ſe conqueruntur injuſtè gravatos, & nobis imminet corrigendum, ſi quid minùs rationabiliter attentatur, cauſam ipſam experientiæ veſtræ committimus, præſentium vobis auctoritate mandantes, quatenus partibus ante veſtram præſentiam convocatis, quæ hinc inde propoſita fuerint, diligentius audiatis, & præſcriptam cauſam, ſublato appella-

pellationis remedio, concordia; vel judicio terminetis, proviſuri quod ſicut emi non potuerit, ita etiam nec *f* redimi. Si verò monachi de Cadonio legitimè citati ad præſentiam veſtram accedere, & judicio veſtro ſtare contempſerint, vos prædictos monachos de Acra in poſſeſſionem eorum, de quibus controverſia vertitur, contradictione, & ap. ceſſ. inducere minimè differatis, nec ipſos exinde permittatis abſque ordine *g* judiciario moleſtari. Si verò uterque veſtrum his exequendis intereſſe non poterit, alter ea nihilominus exequatur.

N O T Æ.

a *VIgorienſi.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 14. poſt Concil. autem Later. *part.* 2. *cap.* 12. habetur *Fratri R. & Vigorienſi Epiſcopo*, ſed retinenda eſt præſens inſcriptio. De Vigorienſi Eccleſia egi *in cap. 9. de electione*.

1 b *Alteja.*) In hac ſexta collectione legitur *de Acra*, ſed malè; cùm cauſa hæc diſceptaretur cum monachis de Acra. Unde non poterat eorum Priori cauſa hæc committi: poſt Concilium Lateran. legitur *de Pantan*, & alibi legi *de Panteria*, notavit Anton. Auguſt. *in præſenti*. Sed cùm nullibi reperiſſem monaſterium hujus nominis, credebam legendum eſſe de Pratelia. Pratelienſe enim monaſterium eſt in Neuſtria optimo loco ſitum, prope portum maris, & pontem Adimarii: de quo Ordericus Vitalis *lib.* 8. *hiſt. ſuæ Eccleſiæ, pag.* 709. Juretus *in notis ad epiſt.* 143. *Ivonis*. Propter vicinitatem enim hujus monaſterii cum Cadumenſi præſentis cauſæ cognitio potuit committi Priori illius monaſterii.

2 *Manerium quid.*

c *Manerium.*) Maneria, ſeu manerium, eſt habitatio cum certa agri portione: quo modo accipitur apud Innocentium III. *lib.* 3. *epiſt.* 5. ibi: *Civitates, villas, caſtra, maneria, quæ ad dotalitium præfatæ Reginæ ſpectare noſcuntur*. Apud Rogerium *tom.* 1. *annal.* in vita Guillelmi Senioris. *Et per eaſdem diviſas, quibus ipſe, ſive ante eum Toſtius, vel Sivardus ipſum manerium tenuerunt*. Apud alios Angliæ ſcriptores, quos refert Voſſius *de vitiis ſermonum lib.* 3. *cap.* 24.

d *Pertinentiis*.) Quatenus Eccleſia, ſeu juſpatronatus poſſit alienari cum univerſitate bonorum, expoſui *in cap. cùm Bertholdus, de jurepatron.*

3 e *Cadonio.*) Cadonium monaſterium eſt Ordinis Ciſtercienſis in Sarlatenſi diœceſi, de quo in pręſenti agi nonnullos crediſſe refert Manrique *tom.* 1. *annal. Ciſterc. anno* 1120. *cap.* 1. *n.* 2. à quibus rectè ipſe diſcedit; nam quomodo Vigorienſi Prælato Angliæ poterat delegari cognitio cauſæ, quæ in Gallia vertebatur? Quare dicendum eſt, in præſenti agi de monaſterio Cadomenſi Normanniæ, cujus originem, & fundationis cauſam referunt Polydor. Vergil. *in hiſtor. Angliæ*, Vuillelmus Gemeticen. monachus *lib.* 7. *hiſtor. Norman. cap.* 26. his verbis: *Vuillelmus Dux, dum à quibuſdam religioſis ſæpiùs redargueretur, eo quòd cognatam ſuam ſibi in matrimonio copulaſſet, miſſis Legatis ad Romanum Papam ſuper hac re conſuluit. At ille ſagaciter conſiderans, quòd ſi divortium fieri juberet, fortè inter Flandrenſes, & Normannos grave bellum exurgeret, maritum, & conjugem à reatu abſolvit, eiſque pænitentiam injunxit. Mandavit enim, ut ab eis duo cænobia conderentur, in quibus pro ipſis ab utroque ſexu Deo ſedulò preces offerrentur: quod illi gratanter opere compleverunt; nam apud Cadomum una conſtructa eſt Abbatia in honorem ſanctæ Trinitatis; altera verò in honorem Sancti Stephani Protomartyris.*

f *Redimi.*) De alia redemptione Eccleſiarum olim à monachis ſuſcitata, egi *in cap.* 2. *de ſtatu monach.*

g *Ordinario.*) Juxta diſtinctionem, an tranſacto anno, 4 vel non, compareat, quam adduxi *in cap. quoniam, ut lite non conteſt.* Præſenti deciſioni conſonat textus *in cap. fin. hoc tit. in* 5. *compil.* ubi Honorius III. ita Piſtorienſi Epiſcopo ſcribit: *Ad noſtram noveris audientiam perveniſſe, quòd cùm olim inter conventum monaſterii Sancti Bartholomæi Piſtorienſis, ex parte una; & Abbatem Sancti Joannis Parmenſis ex altera, ſuper eo, quod dictus Abbas præfatum monaſterium ſibi ſubeſſe dicebat, coram Archipresbytero, & conjudicibus ſuis, auctoritate Apoſtolica quæſtio verteretur, nominatus Abbas pendente lite coram judicibus memoratis, omne jus quod aſſerebat in prædicto monaſterio ſe habere, ac idem monaſterium tibi de facto, cùm de jure non poſſet, ſicut convenit, non attendens, quod Eccleſiaſtica, ac monaſteria diſtrahi nequeant ſine vitio ſimoniæ, tanquam vile, aliquid, pro certa vendidit pecuniæ quantitate, in ipſorum, & ejus monaſterii præjudicium non modicum, & gravamen. Poſtmodum verò tu, unde miramur plurimùm, & movemur, non conſiderans cum quanta ſeveritate Dominus de templo expulerit vendentes pariter, & ementes, occaſione hujuſmodi venditionis à præmiſſo conventu juratoriam, & fidejuſſoriam cautionem per violentiam extorſiſti, ut venditionem ratam haberet eamdem, & contra eam de cætero non veniret, in eos qui contra venditionem ipſam venirent, ſeu conſilium, vel auxilium ſuper hoc conferrent eiſdem, excommunicationis ſententiam temeritate propria promulgando. Quare fuit nobis humiliter ſupplicatum; ut ſicut venditionem Sancti Thomæ Piſtorienſis, ſic & iſtam irritare miſericorditer dignaremur. Nos ergo fraternitati tuæ deferre quantum cum Deo, & honeſtate poſſumus, cupientes, devotioni tuæ mandamus, quatenus his, quæ per te minùs providè facta ſunt, in hac parte revocatis, providè per te ipſum ſæpefatum conventum à juramentis, & fidejuſſores eorum à fidejuſſionibus, quas ab ipſis propter hoc diceris extorſiſſe, abſolvens penitus, & præfatam excommunicationis ſententiam ſine qualibet dilatione, ac difficultate relaxans, ipſos occaſione hujuſmodi de cætero non moleſtes.*

C A P U T XV.

a Idem.

EA quæ de *b* avaritiæ, & cupiditatis radice proveniunt, & in ſpeciem ſimoniacæ pravitatis erumpunt, ſunt penitus extirpanda: & quæ de ſpinis & tribulis procedunt, falce Apoſtolici moderaminis ſunt reſecanda. Audivimus quod nummos pro chriſmate ab Eccleſiis extorquetis, quos nunc *c* cathedraticum, aliquando *d* paſchalem præſtationem, interdum Epiſcopalem conſuetudinem appellatis. Quia verò hoc ſimoniacum eſſe cognoſcitur, mandamus quatenus prætextu alicujus conſuetudinis, vel prælationis præſcriptos denarios nullatenus exigatis; pro certo ſcituri, quod ſi hoc præſumpſeritis, periculum ordinis, & dignitatis poteritis non immeritò formidare.

N O T Æ.

a *IDem.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 15. Sed tam littera, quàm inſcriptio reſtituenda eſt *ex cap. ea noſcitur, de cenſibus*, ut jam ibi notavi.

1 b *Avaritiæ.*) Quæ procul debet eſſe ab Eccleſiæ miniſtris, ut probant eruditè Æneas Robertus *lib.* 1. *rer. judic. c.* 3. Savarus *in notis ad Sidon. lib.* 1. *epiſt.* 8. Monarc. *in l.* 1. *&* 3. *C. de ſacroſ. Eccleſ.* I. Lucius *de arreſtis, ſive placitis Curiæ, lib.* 1. *tit.* 3. quam & in ſacerdotibus Gentilium reprehendit Tert. *in apolog. c.* 13. in hæc verba: *Sed enim agri tributo honorabiliores; hominum capita ſtipendio cenſa ignobiliora: nam hæc ſunt notæ captivitatis. Dii verò qui magis tributarii magis ſancti; imò qui magis ſancti, magis tributarii: majeſtas quæſtuaria efficitur, circuit caupona religio mendicantis: exigitis mercedem pro ſolo templi, pro aditu; ſacris non licet Deos noſſe gratis; venales ſunt.* Et *c.* 44. *Non enim ſufficimus, & hominibus, & Diis veſtris mendicantibus opem ferre.* 2

c *Cathedraticum.*) Alia eſt penſitatio dicta cathedraticum, quæ juſtè exigitur à Prælatis Eccleſiæ, de qua egi *in cap. conquerente, de officio ordin.*

3 d *Paſchalem præſtationem.*) Mutantes nomen, ut ſimularent ſimoniacam exactionem; ut etiam Athenienſes tributorum exactionem mitiori voce temperantes, non tributum, ſed regimen civitatis appellari voluerunt. Alex. ab Alex. *lib.* 3. *cap.* 5. & de uſurario ajebat Sanctus Maximus: *Erubeſcit nomen uſuræ, ſed peccatum uſuræ non erubeſcit.*

C O M M E N T A R I U M.

4 FEria quinta majoris Hebdomadæ chriſma conficiendum eſſe per Epiſcopos in propriis Eccleſiis, probavi *in cap. quantò, de conſuet.* & tunc omnes Parochi debent illud reci-

recipere à proprio Epiſcopo, non ab alieno, *cap. presbyteri*, 95. *diſt. cap. presbyteri*, *de conſecr. diſt.* 4. Conc. Vormat. *can.* 60. Conc. Francicum, ideſt in Francia celebratum ſub Carolo Magno Principe, & Bonifacio I. Archiepiſcopo Moguntino, & martyre, Legato Zachariæ Papæ: *In cœna*, ait, *Domini ſemper novum chriſma Presbyter ab Epiſcopo quærat, ut Epiſcopus teſtis aſſiſtat caſtitatis, & vitæ, & fidei, & doctrinæ illius*. Idem omninò Concilium Sveſſionenſe apud Quintum Medardum, ſub Duce Francorum Pepino, & Childerico Rege, ejuſdem eſt ſententiæ, & Concil. Aquiſgran. 2. *cap.* 8. Capitul. 2. *Statuimus, ut ſemel in anno, ideſt in quinta feria, quæ eſt in Cœna Domini, unctio olei ſancti, in quo ſalvatio infirmorum creditur, per omnes civitates ab Epiſcopis non negligatur, ſicut nunc uſque neglecta eſt; ſed omni devotione juxta traditionem Apoſtolicam, ac ſtatuta Decretalium, in quibus de eadem præcipitur, peragatur; & illud reverenter deferri ad proprias parochias*. Conc. Vaſenſe 1. *can.* 3. ibi: *Chriſma in medio Quadrageſimæ presbyteri debent petere, & reverenter cum chriſmario, & linteo, ſicut reliquiæ Sanctorum, deportari debet*. Altiſſiodor. *can.* 6. Arelat. 4. ſub Leone, *can.* 18. Illuſtrat Vicecomes *lib.* 2. *de ritib. Confirm. cap.* 25. nec ab alio contingi poteſt, quàm à Sacerdote. Concil. Arelat. 4. *dicto can.* 18. ubi ratio aſſignatur his verbis: *Genus enim ſacramenti eſt, quod non ab aliis, niſi à ſacerdotibus, contingi debet: quod ſi fecerint, honore priventur*. Cùm ergo presbyteri ipſi acciperent chriſma ab Epiſcopis, uſu venire cœpit, ut à ſingulis ſacerdotibus, qui chriſmatis accipiendi cauſa ad Eccleſiam Cathedralem accedebant, tremiſſes exigerentur, ſeu aliqua quantitas pecuniæ pro expenſis factis in oleo, & balſamo. Quam conſuetudinem viguiſſe in Hiſpania, conſtat ex Concilio Brachar. 2. *can.* 16. ibi: *Placuit ut modicum balſami, quod benedictum pro baptiſmi ſacramento per Eccleſias datur, quia à ſingulis tremiſſes pro ipſo exigi ſolent, nihil ulteriùs exigatur, ne fortè quod pro ſalute animarum per invocationem ſancti Spiritus conſecratur, ſicut Simon Magus donum Dei pecunia voluit emere, ita nos venumdare damnabiliter videamur*. In Gallicana Eccleſia eamdem corruptelam irrepſiſſe conſtat ex privilegio Landerici conceſſo presbyteris conſiſtentibus intra territorium monaſterii ſancti Dionyſii Pariſ. ubi ita legitur: *Si neceſſitas eis fuerit, ex noſtro, & ſucceſſorum noſtrorum Epiſcopatu, ſine pretio chriſma, & oleum ſuſcipiant*. Et *lib.* 1. *veter. formul.* ita habetur: *Chriſma annis ſingulis, ſi voluerint, poſtulare, pro reverentia loci ſine pretio concedat*. In alio privilegio relato à Bignonio *in notis ad ipſum, cap.* 1. ita cavetur: *Ambianenſis Eccleſiæ Epiſcopus in Dei nomine benedicat, & chriſma ſacrum conficiat ſine pretio, & annis ſingulis pro reverentia Sanctorum ſine ullo pretio muneris cauſa concedat*. Fruſtra autem hoc tot privilegiis concederetur, niſi mos fuiſſet perſolvendi aliquod pretium pro chriſmate, ut conſiderat Lemaiſtre *lib.* 2. *de jurib. Epiſcop. cap.* 5. Unde variis canonibus Eccleſiæ PP. hanc corruptelam damnarunt, & aliquid recipi pro chriſmate quolibet prætextu vetuerunt Conc. Barcinon. ſub Recharedo *can.* 2. ibi: *Ut cùm chriſma presbyteris diœceſanis pro neophytis confirmandis datur, nihil pro liquoris pretio accipiatur*. Cabilon. ſub Carolo *can.* 16. *Quidam fratres dixerunt, conſuetudinis antiquæ eſſe in eorum Eccleſiis, ut pro balſamo emendo ad chriſma faciendum, ſive pro luminaribus Eccleſiæ concinnandis, binos, vel quaternos denarios presbyteri darent. Unde omnes ſtatuimus, ſicut pro dedicandis baſilicis, & dandis ordinibus nihil accipiendum eſt, ita etiam pro balſamo, ſive luminaribus emendis, nihil presbyteri chriſma accepturi dent*. Meldenſe canon. 45. *Nemo Epiſcoporum, vel quilibet miniſter Eccleſiaſticus propter ſacrum chriſma aliquid muneris accipiat, nec denarios, vel quælibet munuſcula, quæ per miniſtros Epiſcoporum inordinabiliter exigantur*. Aquiſgran. 2. ſub Ludovico, *part.* 1. *c.* 5. Emeritenſe *can.* 9. *Quiſquis ab Epiſcopo ſanctum in poteſtate presbyteris ad diſtribuendum tempore opportuno acceperit chriſma, nihil ab eis beneficii cauſa tollere, aut petere præſumat*. Oxonienſe *can.* 21. *Firmiter inhibemus, ne pro aliqua pecunia denegetur ſepultura, vel baptiſmus, vel aliquod Eccleſiaſticum ſacramentum, &c. abſurdum eſſe judicantes, quod de cætero pro chriſmate, vel oleo aliquid exigatur, cùm toties hoc prohibitum eſſe reperiatur*. Synodus Romana *in cap. fin.* 1. *q.* 3. *cap. non ſatis*, *c. in tantùm*, *c. ad noſtram*, *de ſimonia*. Illuſtrant Vicecomes *de ritibus baptiſmi*, *lib.* 5. *c.* 5. Bignonius *in notis ad d. c.* 1. *veterum formul.* Herrera *in orig. divini officii*, *lib.* 1. *cap.* 2. Suarez *tom.* 1. *de relig. lib.* 4. *cap.* 14. Boſquetus *in notis ad Innoc. lib.* 2. *epiſt.* 45. Sed in hac pretii acceptione quærit Gibalinus *de ſimon. quæſt.* 12. *conſect.* 1. an ſimonia committatur. Et reſolvit, propriè ſimoniam non dari, necut talem in præſenti improbari, ſed tantùm ad tollendam avaritiæ, & ſimoniæ ſuſpicionem id prohibuiſſe Alexandrum: & ita concludit, chriſma eſſe materiam tantùm ſimoniæ Eccleſiaſticæ. Sed cùm PP. dicti Concilii Brachar. expreſsè talem exactionem pretii ut ſimoniacam damnent; quia lato modo in chriſmate contineri ſacramentum dixerunt PP. Concilii Arelat. 4. *canon.* 18. non auderem negare, ſimoniam propriè in præſenti dari, cùm vendatur res conſecrata ad conferendam Spiritus Sancti gratiam principaliter, ut docuerunt PP. dicti Concilii Brachar. 2. Nec obſtabis ſi dicas, vaſa conſecrata ad divina miniſteria poſſe vendi abſque labe ſimoniæ, ut notavi ſuprà *in cap. indicatum*; & probant Aravio *in qq. moralibus*, *diſp.* 14. *part.* 2. *art.* 3. ergo ſimiliter & chriſma, cùm tantùm contineat conſecrationem ab Epiſcopo factam. Nam reſpondeo chriſma annexum eſſe ſpiritualibus in primo gradu; nam cùm conſecratio etiam res inanimatas quodam modo afficiat virtute ſupernaturali, ut docent D. Thomas 3. *part. q.* 83. *art.* 3. *ad* 3. & 4. Turriſcremata *in cap. Eccleſiis*, *de conſecr. diſt.* 1. *num.* 2. Sotus *in* 4. *diſt.* 13. *quæſt.* 2. *art.* 3. rectè fit, ut temporale illud balſamum, & oleum admixtum conſecrationi, eo ipſo cenſeatur annexum per confuſionem, ac proinde nullo modo abſque ſimonia vendi poſſit; in vaſibus verò conſecratis non eſt admixta conſecratio ipſi argento, ſeu auro, ſed tantùm formæ vaſorum: & inde eſt, quod ſublata forma evaneſcit conſecratio. Sylveſter *in ſumma*, *verbo Calix*. Quocirca ſicut argentum, & aurum eſt ſeparabile à conſecratione, ita ejus venditio nullam inducit ſimoniam.

C A P U T XVI.

Alex. III. a *Breare Ricardo*.

EX diligenti tua relatione nobis innotuit, quod G. Cant. Archidiaconus te multis promiſſionibus illexit, & quorumdam Magiſtrorum virorum commotione, ac ſolicitudine induxit, ut ei *b* hominium faceres, & fidelitatem præſtares, ita quidem quod ipſe tibi beneficium Eccleſiaſticum annis ſingulis exhibere deberet. Unde quoniam hujuſmodi obligatio illicita ſatis, & contra ſalutis tuæ, necnon, & ſuæ profectum exiſtit, ſicut tua diſcretio nequaquam ignorat, à nobis ſuper hoc abſolvi inſtantiùs, & ſuppliciter poſtulaſti, adjiciens, quod ab eo deinceps nihil omninò beneficio conſtituto acciperes. Quocirca nos tuam in hac parte petitionem honeſtam, & favorabilem attendentes, te præfati *c* Archiepiſcopi hominio & fidelitate, præſertim cùm hæc taliter præſtita, *d* divinis, & *e* humanis legibus contraire noſcantur, ex Beati Petri, & noſtra etiam auctoritate abſolvimus, ita quod ab aliquo Epiſcopo, ſive ſacerdote diſcreto pœnitentiam inde condignam recipias, & Deo ſecundùm ejus conſilium ſtudeas reconciliari. Verùm ne aliqua propter hæc nota, vel *f* infamia poſſis reſpergi, abſolutionis noſtræ litteras tibi duximus indulgendas, quibus contra latrantium morſus tutus, & præmunitus exiſtas, & quas in teſtimonium indulgentiæ noſtræ valeas demonſtrare.

N O T Æ.

a B*reare*.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 19. Sed legendum eſſe *Barenſi Richardo*, jam notavit Ant. Auguſti. in præſenti, & parum intereſt, quodnam ex his nominibus retineatur.

b *Hominium*.) Homagium legitur in hac ſexta collectione: quid autem interſit inter hominium, & homagium, infrà dicemus.

c *Archiepiſcopi*.) Legendum eſt, *Archidiaconi*, ut habetur in hac ſexta collectione.

d *Divinis*.) Quatenus ſimonia ſit jure divino prohibita, & quibus in caſibus, expoſui ſuprà *in cap. cùm in Eccleſia*.

e *Huma-*

Digitized by Google

e *Humanis.) L. ſi quemquam, Cod. de Epiſcop. & cleric. authent. de ſanctiſs. Epiſcopis, circa principium, §. ſed neque, collat. 9.*

a *Infamia.)* Infamiam incurrunt quicumque ſacrilega præſumptione ad ordines, vel dignitates Eccleſiaſticas ſe promoveri procurant: quam infamiæ pęnam irrogarunt Imperatores *in l. ſi quemquam, Cod. de Epiſcop. & cleric.* quæ extat *in cap. ſanè 25. quæſt. 5.* ubi ita ſanxerunt: *Sanè ſi quis hanc ſanctam, & venerandam Antiſtitis Sedem pecuniæ interventu ſubiiſſe, aut ſi quis ut alterum ordinaret, vel eligeret, aliquid accepiſſe detegitur, ad inſtar publici criminis, & læſæ majeſtatis accuſatione propoſita, à gradu ſacerdotii retrahatur: nec hoc ſolùm deinceps honore privari, ſed perpetuæ quoque infamiæ damnari decernimus, ut eos, quos par facinus inquinat, & æquat, utroſque ſimilis pœna comitetur.* Eamdem infamiæ notam ſtatuit Innocentius II. relatus *in cap. ſi quis præbendas 1. quæſt. 5.* quibus decretis ſeverior videtur Athalarici conſtitutio apud Caſſiodorum *lib. 9. epiſt. 15.* quæ inſuper addit, ut nota infamiæ ſuperſtites, ideſt filios, & hæredes inurat.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Pro ſpiritualibus aſſequendis homagium fieri non debet.* Probant eam textus *in cap. fin. de R. J. c. 2. cap. nimis 30. de jurejur.* Synod. Claromont. ſub Urbano II. *can. 17. Ne Epiſcopus, vel Sacerdos Regi, vel alicui laicorum in manibus laicorum fidelitatem faciant.* Referunt Baronius *anno* 1095. Juretus *ad epiſt. 190. Carnotenſ.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*: Cironius *ad tit. de feud.* & *in cap. ex parte, de cleric. non reſid. in 5. compil.* Garcia *de beneficiis, part. 1. cap. 2.* Boetius Epon. *tom. 1. qq. heroicarum, tit. de Regalibus, n. 96.* Binsfeldius *in præſenti*, Rouſſelius *lib. 2. hiſtor. Pontif. juriſd. c. 5. n. 26.* P. Marcha *lib. 8. concord. cap. 21.*

3 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Ut ſimonia committatur, debet dari aliquid pretio æſtimabile pro re ſpirituali, ut pro definitionis expoſitione adduxi ſupra *in cap. 1.* ſed homagium per ſe non eſt pretio æſtimabile. Ergo etſi illud præſtetur pro beneficio Eccleſiaſtico aſſequendo, ſimonia non committitur. Probatur minor *ex cap. fin. de hæreticis*, ubi propter crimen hęreſis homagium factum, ſeu præſtitum illi, qui in hæreſim lapſus eſt, in fiſcum non cadit, juxta textum *in cap. vergentis, eod. tit.* igitur quia non continet quid pretio æſtimabile. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſive majores Eccleſiæ dignitates, ſive minores attendamus, invenimus earum poſſeſſores Principibus, tam ſæcularibus, quàm Eccleſiaſticis homagium facere, *cap. 2. de jurejur. cap. fin. §. verùm, de ſtatu regul. lib. 6. cap. Romana, §. debet, de appel. eod. lib. cap. gravem, de exceſſibus Prælat.* variis hiſtoricorum auctoritatibus probavi *in d. cap. 2. cap. nimis 30. de jurejur.* & refert Rouſſelius *lib. 2. cap. 5. num. 26.* Ergo non injuſtè Archidiaconus Cantuarienſis, cui de jure competebat inſtitutionem corporalem, ſive inveſtituram in beneficiis Eccleſiaſticis dare; juxta tradita *in cap. ea conoſcitur, de inſtit.* exigebat homagium ab ipſo clerico, cui beneficium conferebat.

4 De homagio, & hominio. Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, homagium eſſe adſtrictionem ſervitutis factam Domino per pactionem, promittente homine libero fidelitatem, ut variis auctoritatibus probant Voſſius *de vitiis ſerm. lib. 3. cap. 14.* Hothomanus, & Verrucius *de verbis feudalibus, verbo Homagium*, Meurſius *in Gloſſario, eod. verbo*, Pater Zerda *in adveſ. capit. 44.* Martha *de juriſd. p. 1. cap. 27.* Idumay *ad Innoc. III. lib. 3. epiſt. 77.* Cujus homagii, ſeu hominii forma nota eſt apud ſcriptores mediæ ætatis, videlicet juramento præſtito per manuum porrectionem, & oſculum Domini: quo ritu Taſſilo Dux Bajoariorum ſe in fidem dedit Regi Pipino, ut refert Aymoinus *lib. 4. cap. 64.* ibi: *Illuc & Taſſilo Dux Bajoariorum cum primoribus gentis ſuæ venit, & more Francico in manus Regis in vaſſaticum manibus ſemetipſum commendavit.* Sic etiam Boamundus Alexio Imperatori fidem exhibuit ad morem vaſſallorum. Vuillelmus Tirius *lib. 2. de bello ſacro, cap. 15.* Factus eſt Dominus Boamundus Imperatoris homo, fidelitate manualiter exhibita, & juramento præſtito corporaliter, quale ſolent fideles Dominis ſuis exhibere. Varias formas conſtituendi hominis ligii commemorant Lælius Biſciola *lib. 17. horarum ſucceſſiv. cap. 22.* Gregorius Lopez *in l. 25. tit. 16. part. 3.* & *l. 26. tit. 11. ead. part.* Chopinus *de dominio Franc. pag. 240.* Dorleans *ad Tacitum lib. 3. pag. 273. num. 3.* alii apud Solorzanum *tom. 2. lib. 2. cap. 23. num. 22.* Inde feudatarii homines per manus, & ſacramentum dicuntur à Carnotenſi *epiſt.* 18. ibi: *Igitur quamvis mei homines eſſent, & per manum, & per ſacramentum, furiosè & clamosè ſedem meam circumdederunt.* Homagium autem, ſeu hominium duplex eſt, ligium, & non ligium: ligium eſt, quod Regi, aut Imperatori nullo medio debetur, cujus meminerunt Continuator Aymoini *lib. 4. cap. 54.* ibi: *Unde Rex cum magno exercitu Normanniam aggrediens, manu forti eam cepit, quam Henrico filio Comitis Andegavorum reddidit, & eum pro eadem terra in hominem ligium accepit.* Quare in Clement. *Paſtoralis, de re judicata*, Rex Siciliæ dicitur homo ligius, & vaſſallus Eccleſiæ. Etiam hominium hoc ligium vocant fidei alligationem, ſeu ligantiam: Anſelmus Cantuar. *in epiſt. ad Ernulfum, lib. 3. epiſt. 90.* ibi: *Si quis exigit ab aliquo monacho Eccleſiæ veſtræ ſacramentum, aut fidei alligationem.* Et *epiſt. 91. ad Gandulfum: Nullæ minæ, nulla promiſſio, nulla aſtutia à religione noſtra extorqueat aut homagium, aut jusjurandum, aut fidei alligationem.* Guillelmus Neubrig. *lib. 2. cap. 37.* ibi: *Occurrit ei Rex Scotorum cum univerſis Regni ſui Nobilibus, qui omnes in Eccleſia Beatiſſimi Apoſtolorum Principis Regi Anglorum, tanquàm principali Domino, hominium cum ligantia, ideſt ſolemni cautione ſtandi cum eo, & pro eo contra omnes homines, Rege proprio præcipiente, fecerunt.* Et Matthæus Paris de Henrico III. Rege Anglorum, ait: *Gaſconiam contulit Eduardo primogenito filio ſuo; tamen ſibi retinuit principali dominio, ſcilicet ligantiam.* Hominium non ligium eſt, quando fidelitas promittitur inferiori Principi ſæculari, vel eccleſiaſtico, & excipitur perſona Regis, vel alia ſimilis. In utroque tamen ſub jurejurando promittuntur fidelitas, obſequium, & ſervitium, ut probant Boſquetus *ſuprà*, Alteſſerra *de feud. cap.* 8. Cironius *ad tit. de feud.* ubi & nos, & *in cap. 2. cap. nimis, de jurejur.* Beſoldus *tom. 1. polit. diſſert. 2. cap. 2.*

Unde apparet jam ratio præſentis deciſionis; nam cùm homagium contineat in ſe præſtationem obſequii temporalis, & ſubjectionis quaſi ſervilis, ideò ſine ſimoniæ labe pro aſſequendo beneficio Eccleſiaſtico, ſeu alia re ſpirituali nullo modo fieri poteſt. Accedit, nam homagium promittitur, ut ſuprà probavi, in commodum, & utilitatem ejus, cui promittitur, cùm efficiatur promittens ejus vaſſallus, obligeturque ad fidelitatem, obſequium, & ſervitium. Unde pro ſpiritualibus rebus acquirendis fieri non poteſt, quia munus, ſeu obſequium temporale pro ſpiritualibus dare, aut accipere, ſimoniacum eſt. Quare in præſenti ſpecie clericus Archidiacono Cantuar. non tenetur ratione beneficii homagium præſtare, & injuſtè Archidiaconus eum adegit ad tale homagium faciendum pro beneficio aſſequendo; & ideò Alex. III. talem promiſſionem nullam eſſe declaravit, cùm ſimoniacam pravitatem contineret. 5 Traditur ratio decidendi.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta *ex cap. fin. de hæretic.* nam licèt homagium afferat commodum temporale domino, cui fit, aut promittitur; non tamen commodum hoc ad fiſcum pertinet, propter crimen hæreſis à domino commiſſum; imò potiùs ab ejus obligatione vaſſalli liberantur in pœnam tanti ſceleris. Si autem jus hoc in fiſcum caderet, vaſſalli fierent deterioris conditionis, cùm fiſcus numquam moriatur; & ita perpetuò illius vaſſalli eſſent. Nec obſtat quod expendebamus *ex d. cap. gravem*, cum ſimilibus. Nam reſpondetur, quod etſi homagium, ac fidelitas promiſcuè aliquando uſurpentur, diverſa tamen ſunt; nam homagium eſt promiſſio obſequii, & ſervitii temporalis, ut ſuprà probavi; fidelitas verò præſtatur, cùm quis promittit ſuperiori ſervare reverentiam & fidelitatem à jure debitam, ut probavi *in cap. ego, de jurejur.* Unde homagium pro ſpiritualibus rebus aſſequendis præſtari non poteſt, fidelitatis autem juramentum rectè exigi valet abſque labe ſimoniæ, quia per eam promiſſor non obligatur ad munus, ſeu ad obſequium temporale præſtandum, ad quod de jure non teneatur; & potiùs dignitati, quàm perſonæ promittitur: quod procedit quando hoc juramentum præſtatur pro dignitate, ſeu beneficio, pro quo talis fidelitas præſtari ſolet; aliàs ſimonia committeretur, juxta communem hujus textus interpretationem; ut etiam committitur, ſi Prælatus collator beneficii novas pactiones, aut gravamina addiderit, quibus jurantem gravare intendat, aut obligare valeat ad aliqua capitula, ad quæ nec jure, nec conſuetudine recepta, approbataque teneretur; tunc enim ſine dubio in præſtatione fidelitatis ſimonia committitur. Hic annectenda ſunt, quæ de inveſtituris adduxi *in cap. quiſquis, de elect.* 6 Reſpondetur dubitandi rationi.

Digitized by Google

CAPUT XVII.

Idem a *Strigon. Epiſcopo.*

ETſi quæſtiones tuas de fervore religionis exurgere, & ex intimæ devotionis affectu, quem circa nos, & Eccleſiam habes, ad noſtram cognitionem perferri nullatenus ignoremus; non tamen eſt tibi in his ultra, quàm oporteat, dubitandum: cùm *b* leges humanæ dicant, quod quidam tenui religione ſacramenta etiam neceſſaria, & legitima exhibere contemnunt: tenuem enim vocant religionem, quæ in talibus hæſitat, ubi non eſt aliquatenns hæſitandum. Unde *c* Pſalmiſta dicit; Trepidaverunt ubi non erat timor. In hoc autem, quod dilectus F. noſter P. tituli S. Laurentii in Damaſo presbyter Cardinalis, tunc verò ſancti Euſtachij diaconus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, pro electione tua, & ut pallium tibi deferret, ad partes illas acceſſit, & dilectus filius noſter Alanus frater tuus, ejus præſciens neceſſitatem, eidem Cardinali equum unum, te penitus ignorante tranſmiſit, quoniam per mare veniens nullas, aut paucas ſecum adduxerat equitaturas, te nullo modo timere oportet, cùm in accipiendis, vel dandis muneribus tria ſint maximè *d* attendenda, perſonæ ſcilicet dantis, & recipientis, & muneris quantitas; qualitas perſonarum, & donationis tempus, ut à quo, & cui, videlicet an à paupere diviti, vel è contrario, ſive à divite locupleti datum fuerit, ſolicitè conſideremus. Æſtimationem muneris, & donationis tempus attendimus, cùm magni, vel minoris pretii res data exiſtat; & an inſtante neceſſitate, ſeu alio tempore conferatur, diligentiùs inſpiciamus. Quibus ſiquidem ſtudioſiùs inquiſitis, in præſcripta quæſtione tua nihil reprehenſione dignum invenimus: quod ſolicitudini tuæ in ſequentibus manifeſtiùs apparebit. Si enim prædictorum Cardinalis, & fratris tui perſonarum qualitatem certa conſideratione penſamus, non fuit magnum ab eodem fratre tuo Cardinali equum unum tranſmitti, quem etiam joculatori non petenti vir tantus, & tam abundans donavit. Verùm ſi temporis neceſſitatem perpendimus, non alia intentione hoc conſtat factum fuiſſe, quàm ut Cardinali in tali articulo ſubveniretur. Quare ſuper hoc in conſcientia tua nullius unquam debet ſcrupulus dubitationis emergere, cùm res data modici pretii, quantum ad perſonam dantis, vel accipientis extiterit, nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit, quod tibi poſſit, vel debeat quamlibet, vel in modico læſionem inferre; etſi ante electionis examinationem, & pallii receptionem, & te nolente, & penitus ignorante ſit factum, & equus neceſſitate inſtante tranſmiſſus fuerit, & collatus: nec etiam res tanti pretii reputetur, quæ accipientis animum multùm movere debeat, aut ab honeſtatis propoſito ad aliud declinare. Quod autem ſcriptum eſt: Beatus qui *e* excutit manus ſuas ab omni munere; de illis donis dictum eſt, quæ accipientis animum allicere, vel intervertere ſolent, quoniam ſi ipſa etiam perſona electi ordinatori, vel conſecratori ſuo electuarium, medicinas, aut de optimo vino, ſive de aliis hujuſmodi, quæ modici pretii fuerint, & quæ voluntatem recipientis inclinare, vel movere non debeant, offerat; non tamen Eccleſia Romana accipientem, vel dantem in his delinquere, interpretari conſuevit.

NOTÆ.

1 a STrigonienſi.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 20. Sed rectius in ſexta collectione legitur *Archiepiſcopo*, quia his temporibus Strigonienſis Eccleſia Hungariæ Metropolis erat. Integra inſcriptio deſideratur poſt Concil. Lateran. *part.* 50. *cap.* 1. De Strigonienſi provincia egi *in cap.* 4. *de poſtulat. Prælat.*

2 b *Leges humanæ.*) Videlicet lex finalis, *§. ſin autem*, ibi: *Cum forſitan quidam ſubtili reverentia tenti, nec verum ſacramentum præſtare putaverint; Cod. de fide inſtrum.* Et *l. quæ ſub conditione* 8. *l. penult. ff. de condit. inſtit.* Unde à Prætore remiſſa fuit conditio jurisjurandi adjecta in teſtamento, quia aliqui ita formidoloſi erant, ut nec verum jurarent; alii ita faciles, ut omnia jurarent, *d. l.* 8. quam illnſtrat Fornerius *lib.* 3. *rer. quotid. cap.* 22. Donel. *lib.* 6. *comment. cap.* 18. Acoſta *lib.* 1. *ſelect. cap.* 10. in qua parte obſervandi ſunt textus *in l.* 1. *§. ſed ad eos, ff. ad leg. Falcid. l. facta* 63. *§.* 3. *ff. ad Trebel. l. libertus* 20. *ff. de bon. libert. l. municipibus, l. non dubitamus* 20. *ff. de condit. & demonſtr. l. cùm pater* 77. *§.* 23. *ff. de acquir. hæredit. l. cùm quis decedens* 37. *§. Codicillis, ff. de legat.* 3. *l. conditiones* 14. *ff. de condit. inſtit.*

c *Pſalmiſta.*) Pſalmo 13. ubi Septuaginta legunt: *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.*

3 d *Attendenda.*) Et rectè, ſi enim à paupere diviti, aut à ſubdito ſuperiori aliquid detur, utrumque ſuſpectum eſt; ſi autem à divite pauperi, pium; ſi à divite locupleti, humanum, niſi ex cauſæ corruptione, aut exterioribus ſignis aliud judicium ſumatur. Facit etiam, quod quamvis donatio regulariter non præſumatur, *l. Campanus, ff. de operibus libert.* fallit ſi donans dives eſt, aut nobilis: recipiens verò pauper, ut probat Tiraquel. *in tract. de nobilit. art. ult. num.* 47. Facit textus *in cap.* 1. *de donat.* nbi notavi, latiùs proſequuntur Binsfeldius *in præſenti*, Narbona *in l.* 31. *gloſſ.* 6. *tit.* 7. *lib.* 1. *Recopil.*

e *Beatus qui excutit.*) Verba ſunt Iſaiæ *cap.* 23. relata à Gratiano *in cap. ſunt nonnulli*, 1. *quæſt.* 1. *cap. qui rectè* 11. *quæſt.* 3. Commentarium hujus textus dedi *in cap.* 1. *verbo prohibemus, hoc tit.*

CAPUT XVIII.

a Alexander III.

VEniens ad nos F. presbyter nobis ſupplici relatione propoſuit, quòd Abbas, & Fratres ſancti R. noluerunt eum in monachum recipere, quouſque illis pro monachatu triginta libras dare convenit. Conventione autem facta, ſtatim eum ſequenti die monaſticum habitum induerunt. Idem verò monachi triginta *b* ſol. Abbas verò lx. & familiæ xii. pro paſtu, aſſerentes hoc eſſe de *c* conſuetudine monaſterii, poſtulaverunt. Quoniam ergo rei veritas nobis non conſtat, & factum hujuſmodi perniciosum videtur, f. t. per A. ſ. m. p. quat. rei veritatem inquiras, & ſi ita inveneris eſſe, Abbatem, & monachos ad reſtituendam pecuniam *d* præfato F. tam indignè receptam, inſtanter admoneas, & cum omni diſtrictione compellas, & Abbatem, & majores perſonas monaſterii, pro tantæ pravitatis exceſſu, ab officio ſacerdotali *e* ſuſpendas. Prædicto autem F. in alio *f* monaſterio præcipias, ut in habitu monaſtico Domino ſtudeat ſervire.

NOTÆ.

a ALexander III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex: unde cognoſci non poteſt, de quo monaſterio in præſenti agatur, ubi ſimilis corruptela invaluerat.

b *Solidos.*) De quorum valore ſequenti capite agemus.

c *Conſuetudine.*) Quæ ut corruptela meritò improbanda videtur, juxta tradita ſuprà *in cap. cùm Eccleſia.*

d *Præ-*

1 d *Præſato F.*) Quia licèt cùm ſimonia vera committitur, pretium interveniens non debeat reſtitui danti, ſed potiùs Eccleſiæ, pauperibus, vel cui judex aſſignaverit, juxta tradita ſuprà *in cap. de hoc* 11. tamen quia in præſenti caſu F. bona fide dedit per exactionem, non quia intenderet pretio illo emere habitum religionis, ideò ei juſtè reſtituitur, ut docuit Covarr. *in regul. peccatum*, 2. *part.* §. 3. *de R. J. lib.* 6.

e *Suſpendas.*) Quæ ſuſpenſio pœna ſimoniaci eſt, ut probavi *in cap.* 3. *hoc tit.*

2 f *Alio monaſterio.*) Ejuſdem ordinis, & profeſſionis; quia profeſſio à F. emiſſa valuit, & tenuit, quia tantùm ingreſſus reſpectu illius monaſterii propter ſimoniam improbatur; nam cùm F. intenderet ſe obligare Deo, pravum Abbatis factum non potuit impedire profeſſionis effectum, ut probat Luna, & Arellano *lib.* 5. *ſingul. antinom.* 1. ubi exponit textum *in cap. dilectus*, el 2. *hoc tit.* & ſi in præſenti caſu F. particeps eſſet ſimoniæ, in aliud monaſterium ejuſdem Ordinis, & profeſſionis, ſed arctioris vitæ, eſſet detrudendus: quo caſu procedit textus *in cap. quoniam, infrà hoc tit.*

COMMENTARIUM.

3 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Pretium recipere pro habitu monaſtico ſimoniacum eſt, & illud recipientes ſuſpenduntur ab officio.* Probant eam textus *in cap. quam pio* 1. *quæſt.* 2. *cap. non ſatis*, *cap. cum in Eccleſia*, *cap. de regular. cap. dilectus*, el 2. *cap. quoniam*, *hoc tit.* Concil. Francofordienſe *can.* 16. *Audivimus enim, quod quidam Abbates cupiditate ducti præmia pro introeuntibus in monaſterium requirunt: ideò placuit nobis, & ſanctæ Synodo, ut pro ſuſcipiendis in ſancto ordine fratribus nequaquam pecunia requiratur.* Concilium Melfitanum *can.* 7. *Nullus Abbas pretium exigere ab eis, qui ad converſionem veniunt, aliqua placiti occaſione præſumat.* Oxonienſe temporibus Honorii III. *cap.* 39. *Extravag.* 1. *hoc tit.* Trident. *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 3. & *de regul. cap.* 16. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Binsfeldius *in cap. non ſatis*, *hoc tit.* Aravio *in qq. Moral. diſp.* 14. *p.* 2. *art.* 3. *num.* 14. Suarez *de relig. lib.* 4. *de ſimon. cap.* 17. Caſtropalao *in opere moral. tract.* 17. *diſp.* 3. *punct.* 9. *num.* 4. aliis relatis Diana 3. *part. tract.* 2. *reſol.* 100. Leſſius *lib.* 2. *de juſtit. cap.* 35. *dubit.* 12. Azor *part.* 1. *inſtit. lib.* 13. *cap.* 9. Tamburinus *de jure Abbatiſſ. diſp.* 5. *quæſito* 2. & 3. Gibalinus *de ſimon. quæſt.* 18. *conſectar.* 9. Chriſt. Lup. *in canon.* 19. *Synodi* 7.

4 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in hanc aſſertionem ita inſurgo: Etſi ſanctiora naſcentis Eccleſiæ ſæcula repetamus, inveniemus fideles ad monaſticam vitam tranſeuntes, ſecum omnia bona ſua offerre monaſterio, in quo profeſſionem emittebant, *cap. fin. de renunc. cap. in præſentia, de probat.* cum aliis ibi adductis. Igitur quia alienum non eſt à diſciplina Eccleſiaſtica de ſtatu regulari, ut aliquod temporale offerant, qui volunt ad monaſticam vitam tranſire. Sequentibus ſæculis uſque ad noſtra nihil uſitatius eſt, quàm ut moniales vitam religioſam eligentes ſecum dotem afferant, quam monaſterio tradant pro ſua ſuſtentatione; quam conſuetudinem variis rationibus probarunt D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. ubi Aragon, & Cajetanus, Victoria *in relect. de ſimonia*, 2. *part. num.* 12. plures congeſti à Barboſa *in cap. non ſatis*, *hoc tit.* Tamburinus, & Gibalinus *ubi ſuprà*. Augetur hæc difficultas ex eo, nam Equites Ordinum Militarium ſancti Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ, eſſe veros religioſos, profeſſionemque in religione approbata emittere, tenuerunt plures congeſti à Joanne Sanchez *in ſelect. diſp.* 49. Diana 3. *part. tract.* 2. *reſol.* 64 ſed habitus hujuſmodi Ordinum poſſe pretio dato acquiri, probarunt latè Villalobos *tom.* 2. *tit.* 37. *difficult.* 14 *num.* 5. Diana *reſol.* 64. Fagundez *lib.* 3. *de contract. cap.* 20. ergo licitum eſt pretium dare pro ingreſſu religionis.

5 Traditur ratio decidendi. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio provenit ex eo; nam cùm ſtatus religionis ſit res ſpiritualis, ut notum eſt, non poteſt pro eo aliquid temporale exigi, juxta definitionem traditam *in cap.* 1. *hoc tit.* quare ad evitandam hanc ſimoniæ ſpeciem Carthuſienſis Ordo diſtrictum adhibuit ſtatutum relatum à Dionyſio Richel. *lib.* 1. *art.* 16. in hunc modum: *A novitiis nec aliquid exigatur; ſi Prior exegerit, ſit extra ſedem* 40. *diebus, & totidem faciat abſtinentias ſine miſericordia infra ſex menſes. Si Procurator, vel alius exegerit, ſit per* 40. *dies novitius, & totidem in Capitulo recipiat diſciplinas. Prioratum quoque Prior, & procurationem Procurator amittat, ſi eis ſcientibus exactio jam venerit ad effectum. Nullus etiam noſtrum de rebus novitii aliquid poſtulet, nec ad procurationem aliquam faciendam novitius inſtruatur ab aliquo noſtrum. Inſuper prohibemus Vicariis, & Priorißis, atque conventibus monialium de cætero, ne recipiant ſorores, niſi quot de bonis monaſterii poterunt ſine penuria ſuſtentari; nec aliquam ſub cujuſcumque commodi velamine recipiant, donec locus vacaverit, nec propter munera, vel etiam promiſſa aliqua præſumant perſonam recipere, ne vitium committant ſimoniæ.* Memorabile eſt illud D. Hieronymi in ſua regula adducta ab eodem Dionyſio *d. art.* 16. ſic enim ait: *Deteſtabilem hæreſim ſimoniæ, quam communi pravitate diaboli moniales aſſuetæ committunt, etiam in auditu horreat veſtra ſocietas. Giezi & Simonis vos terreat pravitas. Vox Petri Vicarii Chriſti numquam exeat de auribus veſtris; Pecunia tua tecum ſit in perditionem, exiſtimas enim donum Dei haberi pecunia. Communis mercatorum uſus habet, ut venditio commutetur in melius; aſſerit namque ſimoniacus pecuniam eſſe præſtantiorem dono Dei, cum illud commutat in ipſam. Ad vos venientes ſorores, ad Chriſti ſuſcipite nuptias gratis: præponatur ſanctitas pecuniæ, exquiratur bonitas vitæ, non generoſitas carnis, non utilitas mundi; nulla omninò pactio, nulla opinio, æſtimatio, ſeu intentio de pecunia danda præveniat, & receptionem præcedat: quæ pactio, ſive opinio, puritatem mentis perturbat.* Rectè ergo Alexander III. juxta Sanctorum Patrum regulas in præſenti decrevit, ab officio ſuſpendendos eſſe eos, qui pro ingreſſu religionis pretium temporale exigunt.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta *ex d. cap. fin.* 6 Diſſolvitur dubitandi ratio. *de renunc. cap. præſentia, de probat.* nam in eis & ſimilibus agitur de iis, qui voluntariè, & ex devotione, cùm ſe Religioni offerebant, omnia bona ſua ſecum deferebant: quod cùm ex pietate, & liberalitate fieret, non animo, vel ſtudio emendi habitum, ſeu profeſſionem monachalem, Eccleſia permiſit, laudavitque: at præſens aſſertio procedit, quando conventione facta, initoque pacto pretium accipitur pro ingreſſu Religionis; tunc enim cùm temporale, quod datur, habeat veram rationem pretii, ſimonia committitur. Nec obſtat augmentum primum dubitandi rationis, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, dubium eſſe apud antiquos ſcriptores, an quando monaſterium eſt ita tenue in redditibus, ut non ſufficiat, niſi pro certo numero, ultra quem alii cupiunt in eo recipi, liceat ab eis exigere etiam ex pacto dotem pro ſuſtentatione perſonæ. In qua quæſtione negativam ſententiam latè fundat, & contrariam impugnat Carthuſianus *lib.* 1. & 2. *de ſimonia*. Sed affirmativa ſententia verior eſt, dum tamen expreſsè caveatur, pecuniam recipi pro ſuſtentatione monialis, non verò pro ipſo ingreſſu. Eam defendunt DD. laudati ſuprà pro illuſtratione concluſionis. Facitque pro ea validiſſima ratio; nam ſuſtentatio eſt aliquid temporale, & diſtinguitur ab ipſo ingreſſu; ubi autem pretium datur pro re temporali, nulla committitur ſimonia, quamvis ſpirituale cum temporali annexum ſit, ſi contractus neceſſariò non miſceantur, nec ex illa conjunctione neceſſariò ſequatur, vendito temporali, vendi quoque ſpirituale ipſi annexum, ut fusè probat Gibalinus *de ſimon. q.* 3. & 6. Suſtentationem autem in hoc caſu ſeparari poſſe ab ipſo ingreſſu, probatur exemplo ſacræ ordinationis, necnon & matrimonii; nam licèt pro ipſa ordinatione clericus non poſſit pretium temporale Eccleſiæ, vel Epiſcopo dare, ut probavi *in cap.* 1. *hoc tit.* tamen ſi beneficium Eccleſiaſticum non habet, ſaltem patrimonium ſufficiens ad ſuſtentationem debet habere, ut probavi *in cap.* 2. *de præbend. & dignit.* & ejus dominium retinet, quia onus ſuſtentationis non incumbit Eccleſiæ. Cùm ergo in religioſo onus ſuſtentationis tranſeat in monaſterium, & repugnet voto paupertatis, ut ipſe retineat dominium patrimonii, rectè poteſt illud transferre in monaſterium pro ipſius ſuſtentatione. Hoc apertiùs probatur exemplo matrimonii, in quo etſi ſacramentum ſit, licitè dos marito traditur ad ſublevanda ejus onera, ut probavi *in cap.* 2. *de condit. appoſit.* Igitur ſimiliter in hoc connubio ſacro perſonæ religioſæ poteſt dari aliqua dos monaſterio, non pro ipſo ingreſſu, ſed pro ſuſtentatione, ut conſiderat Gibalinus *de ſimon. q.* 18. *conſectar.* 8. Similiter & pro ingreſſu in confraternitate, aut pro ſodalitio, poteſt pecunia recipi, non in pretium admiſſionis ad pium cœtum, ſed ad ſuſtentationem onerum ſodalitii, vel ad comparationem ſacræ ſupellectilis. Angelus *in ſumma*, *verb. Simonia*, *num.* 27. Sà, *eod. verbo*, *n.* 2. Theophilus Raynaud. *tom.* 16. *in heterocl. ſpirit. part.* 3. *punct.* 4. *ſol.* 515.

Nec ſententiam hanc evertunt primò textus *in cap. quoniam. hoc tit.* 7 Exponuntur varia jura. ubi PP. Concilii Lateran. ſub graviſſimis

Digitized by Google

pœnis prohibent, ne paupertatis prætextu moniales aliquid exigant ab iis, quas in ſorores admittunt. Igitur nec pro ſuſtentatione monialis, etſi monaſterium tenue ſit in redditibus, licet dotem recipere. Pro cujus interpretatione varia adduxerunt DD. Reginaldus, & alii apud Barboſam *in collect. ad illum textum*, aſſerunt ibi agi de paupertate ſimulata, ut ita ſimonia palliaretur, non quia verè monaſterium tenue eſſet in redditibus. Navarrus laudatus à Suarez *lib. 4. de ſimon. cap. 17.* accepit textum illum, quando moniales accipiunt plus quàm neceſſarium erat ad monialis ſuſtentationem. Sed veriùs Azor *3. part. inſtit. lib. 12. cap. 16. quæſt. 1.* Gibalinus *d. conſect. 9.* textum illum accipiunt, quando non pro ſuſtentatione, ſed verè pro ipſo ingreſſu pretium exigitur; tunc enim nullo prætextu, etiam paupertatis, pretium recipi valet. Nec etiam obſtat textus *in cap. tua nos, hoc tit.* ubi clericus, qui ſua bona Eccleſiæ tradidit cum pacto, ut reciperetur in canonicum, ſimoniacus judicatur: igitur ſimiliter qui bona ſua tradit monaſterio, ut in eo recipiatur, ſimoniam committit; nam reſpondetur, in eo textu propter pactionem de temporalibus ad ſpiritualia ſimoniam committi, juxta tradita *in cap. 4. de pact.* Nec obſtat extravagans 1. *de ſimon.* ubi Urbanus V. prohibet ſub excommunicatione Apoſtolicæ Sedi reſervata, ne quid directè, vel indirectè petere, vel exigere pro ingreſſu religionis præſumatur. Igitur nec ſub paupertatis prætextu licèt dotem à moniali exigere. Nam reſpondetur, Pontificem in eo textu novum jus non ſtatuere, ſed tantùm veteres Eccleſiæ ſanctiones innovare. Unde cùm in eis nunquam prohibeatur aliquid recipi pro ſuſtentatione monialis, nec Urbanus talem dotis conſtitutionem prohibet, ſed corruptelam contra antiquas Eccleſiæ leges introductam condemnat. Nec tandem obſtant varii canones congeſti *in cap. 1. de ſtatu monachorum*, ubi cavetur, ne plures perſonæ admittantur, quàm ex redditibus monaſterii ali poſſunt. Nam reſpondetur, in eis tantùm prohiberi, ne quando monaſterium plures perſonas alere nequit, quàm intus habet, aliæ recipiantur alendæ expenſis ipſius monaſterii; non tamen in eis prohiberi, tunc congruam dotem recipere ab eis, qui petunt habitum in ipſo monaſterio, ut docuerunt Guttierez *lib. 1. canonic. quæſt. 32. n. 83.* Suarez *d. lib. 4. de ſimon. cap. 17.* Sanchez *lib. 7. ſummæ, cap. 32.* Binsfeldius *in cap. 9. hoc tit.* Gibalin. *d. conſect. 9. num. 3.*

8 De ordinibus militaribus.

Nec obſtat ultimum augmentum ipſius dubitandi rationis, cujus ſolutio pendet ex alia ſatis vexata quæſtione, an videlicet Equites Ordinum militarium ſint verè religioſi? Quam latè, & doctè noviſſimè examinat P. Magiſter F. Joannes Martinez *diſcurſ. 9. politic. moral. per totum*; qui diſcurſu ſequenti amplectens ſententiam Theologorum, qui eos religioſos eſſe negarunt, reſolvit quæſtionem illam noſtris temporibus à magnis Theologis, & Juriſperitis diſceptatam, præcipuè Aravio *in qq. moralibus, part. 1. diſp. 6. per totam*, P. Andrea Mendo *de Ordinib. Milit. diſp. 1. quæſt. 14.* Ferro Manrique *2. part. qq. mor. q. 108.* Marin. *lib. 1. reſol. cap. 318.* an videlicet habitus Ordinum Militarium vendi poſſint? Et reſolvit, quod etſi in tali venditione ſimonia non committatur, peccatum tamen, tam contra juſtitiam diſtributivam, quàm commutativam ipſarum Religionum Militarium admitti. Sed cùm juxta ſententiam Juriſtarum, ſeu majoris partis eorum, Equites Ordinum Militarium religioſi credantur ſaltem quoad plures effectus, inde juxta eorum ſententiam credo in tali venditione ſimoniam committi. Pro qua ſententia facit textus *in extravag. 1. hoc tit.* ubi Urbanus V. expreſsè ſtatuens nihil eſſe recipiendum pro ingreſſu Religionis, addidit ea verba: *Quovis nomine nuncupatis, etiam ordinum militarium.* Et in conſtitutionibus ipſius Ordinis D. Jacobi, *tit. 15. cap. 1.* ita cavetur: *Eſt ablecemos, que el maeſtro no reciba dineros, ni precio por la encomienda: y ſi alguno acometiere a dar, ò le diere, pierda lo que le diere, y la encomienda, y el cavallo, y hagan penitencia por un anno.* Poſſe tamen hujuſmodi habitus militares beneficiari, ut vulgò dicitur, rectè probat Martinez de Prado ſuprà.

9 Exponitur cap. 2. de condit. appoſit.

Sed ſuprà traditis obſtat textus *in cap. 2. de cond. appoſit.* ubi refertur, quemdam Diaconum duobus ſervis ſuis libertatem dediſſe ea conditione, ut monachi fierent in ipſo monaſterio, in quo ipſe degebat: quod factum adeò probavit Gregor. Magn. ut juſſerit uni ex ſervis illis, qui volebat tantùm in clericatu manere, ut detruderetur in monaſterium, aut iterum ſervituti ſubjiceretur. Ex quo textu apertè conſtat, pro ingreſſu monaſterii aliquid temporale dari poſſe. Cui difficultati variis modis ſatisfacere intendunt Gloſſa, & repetentes *ibi*, quos referunt Barboſa *in collect. ad illum textum*, Gibalinus *de ſimonia, quæſtion. 6. conſect. 11.* Quibus omiſſis dicendum eſt, in eo textu nihil temporale datum fuiſſe monaſterio pro ingreſſu, ſed tantùm dominium ſervorum, ut eos invitaret, alliceretque ad vitam religioſam, illis libertatem promiſiſſe, ſi in ipſo monaſterio habitum ſuſcepiſſent, remanerentque, nulla neceſſitate illis impoſita profitendi vitam monaſticam, ſed tantùm optione illis data libertatis in præmium profeſſionis religioſæ, aut permanendi in ſervitute. Unde ſicut licèt infideli dare pecuniam, ut baptiſmum ſuſcipiat, & reo capitalis criminis impunitatem concedere, ut religioſus fiat, ut probat Gibalinus *d. q. 6. conſect. 10.* multò magis licebit ſervo libertatem dare, ſi monaſterium ingrediatur.

CAPUT XIX.

a Alexander III.

EX tuæ fraternitatis litteris, & *b* confeſſione ſacerdotis præſentium latoris accepimus, quod cùm ad ſacerdotis ordinem non aliter voluiſſet eum ejus Archidiaconus *c* præſentare, VI. *d* ſol. eidem Archidiacono ſolvit, & ſic poſtea ordinem ipſum per eum præſentatus accepit. Unde ſuper eo, de quo noſtrum conſilium poſtulaſti, tibi ſic duximus reſpondendum, ut ſi hoc non eſt publicum, ſed ſecretum, eumdem ſacerdotem ſecretò convenias, monens, ſine ulla tamen coactione, eum propenſius, & inducens, ut ordinem alicujus Religionis aſſumat, & perpetuò ab officio, quod illicitè acquiſivit, abſtineat. Si verò ad religionis ordinem obſervandum inducere eum fortè non poteris, ſtudeas ei ad ſuſtentationem ſuam aliquod *e* beneficium Eccleſiaſticum conſtituere, ad hoc ut à ſacerdotio debeat in perpetuum abſtinere. Alioquin non erit tutum, cùm ſit ſecretus exceſſus, ipſum invitum ab eodem officio coercere; ſed tamen ſecretam pœnitentiam, ſecundùm quod tibi viſum fuerit, injungere non poſtponas.

NOTÆ.

1 a IDem.) Alex. III. videlicet, ut legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* nullibi tamen exprimitur, cui Prælato reſcribat Pontifex.

2 b *Confeſſione.*) Secretò facta, tam Epiſcopo, quàm Pontifici; non verò ſacramentali, ut notavi *in cap. 2. de offic. ordin.*

c *Archidiaconus præſentare.*) Juxta morem illuſtratum *in cap. unic. de ſcrutin. in ordin. faciend.*

d *Sex ſolidos.*) An gravis, parvave eſſet hæc quantitas, petendum eſt ex valore ſolidorum; certum eſt enim, ſolidum monetam fuiſſe uſu receptam ſub Hadriano Imperatore; ejus enim mentio fit *in l. ſi verò Prætor, ff. de his qui effuderunt*; & ſequentibus Imperii ſæculis uſitata fuit, ut conſtat *ex Novel. 123. Juſtin. princip. Inſtit. de pœna temerè litig. l. 13. Cod. Theodoſ. de ſuſcept. & arcariis, l. unic. eod. Cod. de oblat. votor.* Solidorum valor non idem ſemper fuit; nam antiquiſſimis temporibus ex una auri uncia ſex ſolidi fiebant, unde ſolidus ſextula dictus eſt, ut ait D. Iſidorus *in origin.* & liquet ex illo verſu Fani:

Sextula, quæ fertur, nam ſex his uncia conſtat.

Temporibus Conſtantini ex una auri uncia cudebantur ſeptem ſolidi; unde libra auri continebat ſolidos octoginta, ut patet *ex l. 1. Cod. Theodoſ. de ponderat.* Verùm Valentiniani tempore cautum fuit, ut ex auri libra 72. ſolidi fierent. Sequentibus ſæculis, tam in Hiſpania, quàm Gallia, varius fuit ſolidorum valor; modò valebant quatuor denarios, modò quadraginta denarios argenteos, ut conſtat *ex lib. 3. Capitul. cap. 7.* & *lib. 4. tit. 25.* & in Concil. Brachar. 2. *can.* 2. ſtatuitur, ut Epiſcopus diœceſim ſuam viſitans, nihil ultra duos ſolidos à qualibet Eccleſia acci-

Digitized by Google

accipiat. Proſequuntur alia de ſolidorum valore Jacob. Gothofredus *in opuſcul. de mutat. monetæ*, Lemaiſtre *lib.* 2. *de juribus Epiſcop. cap.* 2. Hallier. *de ſacris elect. cap.* 7. *artic.* 6. *§.* 1. Unde cognoſcitur, non levem ſummam fuiſſe ab Archidiacono in præſenti caſu exactam.

e *Beneficium.*) Simplex videlicet, quod non peteret administrationem ſacramentorum, aliàs fruſtra daretur illi, cui officium denegabatur, *cap. ex litteris*, *de exceſſ. Prælat.* Commentarium hujus textus dedi ſuprà *in cap.* 1. 3

CAPUT XX.

Alex. III. a *Hereforden. Archidiacono.*

AD noſtram noveris audientiam perveniſſe, unde, ſi verum eſt, plurimum admiramur, & adverſus vos jure movemur, quod in Eccleſiis in veſtra juriſdictione conſtitutis *b* vicarios, niſi ab eis extorta pecunia, nulla ratione miniſtrare permittitis, & *c* perſonas Eccleſiarum, quaſi ſervos, & cenſuarios, ſingulis annis indebitis exactionibus gravare præſumitis extorquendo ab eis pecuniam, & procurationes, *d* eas diverſis nominibus, aliquando auxilium Epiſcopi, interdum ejuſdem Epiſcopi, & veſtras *e* conſuetudines nuncupantes. quas ſi vobis fortè reddere contendunt, vos eaſdem perſonas, & Eccleſiarum vicarios ab officio ſuſpenditis, & in eorum Eccleſiis divina prohibetis officia celebrari, & inter cætera denarium *f* chriſmatis pro voluntate veſtra ab eis in veſtræ ſalutis periculum extorquere præſumitis, hujuſmodi exactionem, ut eam liberius videamini exigere, quandoque conſuetudinem Epiſcopalem, quandoque ſynodalia, quandoque paſchales denarios appellantes. *Et infrà:* Quia verò non decet vos clericos ita viliter, & inhoneſtè tractare, diſc. v. per A. ſ. m. quat. ab eis pro miniſterio Eccleſiaſtico exercendo, ſive pro vicariis aſſignandis, ſeu pro chriſmate nullatenus exigatis pecuniam, & eos indebitis exactionibus, aut procurationibus de cætero gravare, vel perſonas eorum, aut Eccleſias ſine manifeſta ratione, & rationabili cauſa nullatenus interdicto ſupponere præſumatis, &c. Alioquin ſi ad nos exinde iterata querela pervenerit, &c.

NOTÆ.

1 a *HEreford.*) Ità legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. ex qua tranſcribo textum hunc, etſi mutilum, & truncatum; nam tam ex prioribus, quàm mediis, & poſterioribus verbis conſtat, in eo plures eſſe lacunas. De Herefordenſi Eccleſia nonnulla adduxi *in cap.* 2. *de tempor. ordin.*

b *Vicarios.*) Sive perpetuos, ſive temporales, de quibus egi *in cap.* 1. *cap. ad hæc*, *de officio vicarii.*

c *Et perſonas.*) Parochos videlicet, & beneficiarios, juxta tradita *in capitul.* 8. & 12. *de reſcription.*

d *Procurationes indebitas.*) Nam tempore viſitationis, tam Epiſcopo, quàm Archidiacono procurationes à jure præſcriptæ ſunt ſolvendæ, ut probavi *in cap. cùm Apoſtol. de cenſibus.* 2

e *Conſuetudines.*) Facit textus *in cap. licèt* 3. *de pœnis*; ubi etiam de diœceſi Conventrenſi Angliæ agitur.

f *Denarios chriſmatis.*) De quibus egi ſuprà *in cap. ea* 15. ubi hujus ſecundæ partis commentarium dedi: prioris autem partis commentarium invenies *in cap.* 1. *ne Prælati.* 3

CAPUT XXI.

Lucius III. a *Spalaton. Archiepiſcopo.*

DE ſimoniacè verò ordinatis juxta poſtulationem tuam certum tibi non poſſumus dare reſponſum; niſi pleniùs noſceremus qualiter fuerint ordinati; cùm quidam, licèt ſecundùm quamdam ſpeciem, utpotè ignorantibus ordinatis, ſimoniacè ordinentur: in ſuis tamen poſſunt ordinibus remanere, quia ſimoniaci non ſunt.

NOTÆ.

1 a *SPalaton.*) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 18. ubi additur *pars capitis Super eo quod:* unde cognoſcitur in præſenti referri partem textus *in cap. ſuper eo*, *de bigamis*, ubi notavi.

COMMENTARIUM.

2 VAriis modis poteſt quis ſimoniacè ad ordines aſcendere. Primò cùm ipſe ſcienter pretium dedit Epiſcopo, vel alii miniſtro pro ipſo gradu ſacri ordinis aſſequendo, ut probavi *in cap.* 1. *hoc tit.* Secundò cùm per ignorantiam ordinatur ſimoniacè, quod duobus modis contingere poteſt: primò cùm ordinatur quis ignoranter ab Epiſcopo ſimoniaco, quia in alia Ordinum collatione peccavit, ideòque ut ſimoniacus ſuſpenſus erat ab Ordinum collatione, juxta tradita ſuprà *in cap.* 3. Secundò cùm ignorante ordinato, alius tertius ejus conſanguineus, vel amicus Epiſcopo, examinatori, vel alii miniſtro pretium dedit pro ipſa ordinatione. Primo caſu, qui ordines ſuſcepit ignoranter ab Epiſcopo ſimoniaco, ſuſpenſionem incurrit, & tantùm pro temporis, aut Eccleſiæ neceſſitate in ipſo gradu conſervari jubetur *in cap. ſtatuimus*, *cap. ſi quis ſimoniacis*, 1. *q.* 1. Gregor. VII. *lib.* 6. *regeſtr. epiſt.* 39. ibi: *Eos tantùm in Eccleſiæ ordine recipi permiſit, ſi eorum vita irreprehenſibilis probetur.* Alex. II. in Synodo Romana *can.* 3. apud Baronium *anno* 1063. Binium *tom.* 3. *Concil. p.* 2. ibi: *De his autem, qui non per pecuniam, ſed gratis ſunt à ſimoniacis ordinati, quia quæſita jam à longo tempore diutius ventilata eſt quæſtio, omnem nodum dubietatis abſolvimus, ita ut ſuper hoc capitulo neminem deinceps ambigere permittamus. Quia igitur uſque adeò hæc venenata pernicies hactenus inolevit, ut vix quælibet Eccleſia valeat reperiri, quæ hoc malo non ſit aliqua ex parte corrupta, eos qui uſque modò gratis ſunt à ſimoniacis ordinati, non tam obtentu juſtitiæ, quàm intuitu miſericordiæ in acceptis ordinibus manere permittimus, niſi fortè alia culpa ex vita eorum ſecundùm canones eis obſiſtat. Tanta quippè talium multitudo eſt, ut dum rigorem canonici vigoris ſuper eos ſervare non poſſumus, neceſſe ſit in diſpenſatione ad piæ condeſcenſionis ſtudium noſtros animos ad præſens inclinemus; ita tamen ut auctoritate Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli omnimodis interdicamus, ne aliquis ſucceſſorum noſtrorum ex hac noſtra permiſſione regulam ſibi, vel alicui ſumat, vel præfigat; quia non hanc aliquis ſanctorum Patrum jubendo, aut obediendo promulgavit, ſed temporis nimia neceſſitas permittendo à nobis extorſit.* Quod recta ratione procedit, quia cùm regula juris utrinſque ſit, neminem poſſe dare quod non habet, *l. nemo*, *ff. de R. J. c. nemo*, *c. perfectionem*, 1. *q.* 1. *cap. Daibertum* 1. *q.* 7. *c. ſolet*, *de conſecr. diſt.* 4. non immeritò is, qui à ſimoniaco, etſi non ſimoniacè, & abſque ſua ulla culpa ordinatur, ejuſdem ordinis, tanquam ab illegitimo miniſtro, præter intentionem principalis agentis cooperante, accepti gradus executione privatur. Circa ſecundùm caſum non conſentiunt DD. Et ignoranter ita per ſimoniam ordinatum, eamdem ſuſpenſionem incurrere, docuerunt Anguianus *lib.* 4. *controv. c.* 6. Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 7. *art.* 3. *§.* 2. Binsfeldius *in præſenti*, *verſ. Quarta concluſio.* Quorum ſententia probari videtur *ex cap. præſentium* 1. *q.* 5. *cap. per tuas* 3. *hoc tit.* ex præſenti textu, in quo diſpenſationem Pontificiam contineri, docuit Hallierius *ubi ſuprà*. Sed con-

Digitized by Google

contrariam ſententiam docuerunt meritò P. Suarez *de cenſur. diſp.* 31. *ſect.*4. *n.*41. Navarr. *in Manuali*, *c.*25. *num.* 68. eo validiſſimo fundamento fulti, quod hæc ſuſpenſio in pœnam delicti impoſita ſit; ideò ceſſante culpa per ignorantiam, ceſſat pœna, *c. Apoſtolicæ*, *de cleric. excom.* ibi: *Vos reddit ignorantia probabilis excuſatos*, *& c.ut animarum* 2. *de conſt. lib.* 6. Pro qua ſententia facit textus præſens disertè in illis verbis: *Quia ſimoniaci non ſunt*. Nec ulla indulgentiæ, aut diſpenſationis mentio fit. Nec obſtat. quod in primo caſu proximè relato ordinatus per ignorantiam ab Epiſcopo ſimoniaco ſuſpenſionem incurrit; ergo & in præſenti caſu ſuſpenſus manet. Nam reſpondetur negando conſequentiam, quia in hoc caſu non ordinatur quis ab Epiſcopo jam ſuſpenſo, ut ob eam cauſam non recipiat ab illo ordinis exequtionem; ſed per talem ordinationem efficitur ordinator ſuſpenſus, cùm antea non eſſet; ergo potuit dare exequtionem ordinis, quam habebat, quamvis ſimul ipſe illam perdiderit ſic ordinando. Unde cùm aliàs ordinatus non committat crimen, ob quod privetur tali exequtione, non eſt quare ſuſpenſionem incurrat, at verò in ſuperiori caſu ſuſpenſionem incurrit, quia miniſter ſuſpenſus erat, ut docet Suarez *d. diſp.*31. *ſect.*4. De illo qui ignoranter per ſimoniam beneficium adeptus fuit, agemus infrà *in cap. novit*.

C A P U T XXII.

a Lucius III.

MAtthæus Cardinalis ſecreta nobis inſinuatione monſtravit, quod cùm fuiſſes ad Eccleſiæ tuę regimen de voluntate majoris *b* partis fratrum electus, quia paucis contradicentibus non valebas debita pace gaudere, quidam amicus tuus de conſcientia tua, & voluntate perturbata, ei qui magiſter diſcordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exſolvit; & ſic quam prius ſuſtinebas, contradictio conquievit. Nunc autem dubitas, quod non ſis à labe ſimoniæ prorſus immunis, donec in adminiſtratione volueris remanere. Quia igitur per jamdictum Cardinalem Apoſtolicæ Sedis conſilium quæſiviſti, tibi ſignificatione præſentium mandamus, quod multum tibi conſulis, ſi adminiſtrationem prædictam celeriter, ac ſpontè dimittis, illius verbi *c* Evangelici memor exiſtens: Nihil prodeſt homini, ſi univerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur.

N O T Æ.

1 a LUcius III.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.fin.* poſt Concil. autem Later. *p.*40. *c.*4. additur, *Turonenſi Archidiacono*; in editione verò Surii, *Archiepiſcopo*, & rectè, ſi conferantur illa priora verba: *Quod cùm fuiſſes ad Eccleſiæ tuæ regimen de voluntate majoris partis fratrum*. Quæ evincunt alloqui Lucium III. in præſenti Prælatum ipſum à Canonicis electum.

b *Majoris*.) Unde electio valebat, niſi minor pars contempta fuiſſet, aut rationabile aliquid opponeret contra electum, *cap. Eccleſia*, el 2. *cap. quia propter*, *de elect.*

c *Evangelici*.) *Cap.* 16. *Matthæi*.

C O M M E N T A R I U M.

2 REpetentes in præſenti, necnon ſcribentes de ſimonia, latè diſputant, an liceat pretio redimere vexationem mihi juſtè, vel injuſtè factam circa rem ſpiritualem, vel ſpiritualibus annexam. Quam variis concluſionibus decidunt Suarez *tom.* 1. *de relig. lib.*4. *de ſimon. cap.*50. Theologi cum D.Thoma 2.2. *q.*100. *art.*2. Valentia *tomo* 1. *controverſ. diſp.*6. *q.*16. *puncto* 3. *§.* 2. Vaſquez *in opuſculo de ſcandalo*, *q.*43. *art.*8. *dub.ult.* Redoanus *de ſimonia*, 3. *p. cap.*21. *num.*6. Gibalinus *eod. tract. q.*18. Barboſa *in collect. ad hunc textum*, quorum reſolutiones tranſcribere, aut examinare longum foret. Pro præſentis autem textus expoſitione ſciendum eſt, illi communiter opponi textum *in c. dilectus* 30. *hoc tit.* ubi in eadem ſpecie vexationis factæ ab Archiepiſcopo Eboracenſi docetur, quod ſi accepta pecunia, ut deſiſtat à vexatione, ab ea non ceſſavit, competere repetitionem: unde Pontifex non improbavit hujuſmodi pecuniæ præſtationem pro redimenda vexatione; imò tacitè approbavit, contra ea, quæ in præſenti ſtatuuntur. Pro cujus antinomiæ conciliatione dicendum eſt, diſcrimen conſtituendum eſſe inter eum, qui jus perfectum habet in beneficio, & pretium dat pro redimenda vexatione illi, à quo nullum jus ſpirituale ad ipſum beneficium aſſequitur, & inter eum, in quo pretium dedit illi, à quo jus ſpirituale, quod illi deerat, per talem redemptionem aſſequitur. Primo caſu nulla committitur ſimonia, quia tantùm injuſta vexatio redimitur, quod licitum eſt, *c. de cætero* 5. *de tranſact. c. cùm veniſſent* 9. *de reſtit. ſpol.* D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.*4. *ad* 3. ubi ait: *Sanctus Jacobus autem non peccavit emendo, quia intelligitur ſuam vexationem redemiſſe*. Quo caſu procedit textus *in d. c. dilectus* 30. Secundò verò caſu ſimonia committitur, quia pretio temporali res ſpiritualis, ſeu jus ad eam emitur, ut in præſenti caſu; nam cùm minor pars Capituli ſuffragium haberet in electione Matthæi, poſſetque juſtè confirmationem impedire ipſius, qui perfectum jus adhuc non habebat, pecuniam dando Magiſtro, ut ipſe cum ſuis fratribus ceſſarent à vexatione, & electioni conſentirent, novum jus ad ipſam Eccleſiam ex hac pretii præſtatione fuit aſſequutus: unde dando pecuniam ipſi Magiſtro auctori diſcordiæ, ſimoniam commiſit, ut docuerunt Luna, & Arellano *lib.*5. *antinom.*2. Gibalinus *de ſimonia*, *q.*18. *conſect.*5. Binsfeldius *in d. cap. dilectus*, qui exinde ſingulares caſus reſolvunt.

C A P U T XXIII.

a Lucius III.

AD aures noſtras perveniſſe agnoveris, quod cùm G. de Senevilla propter *b* pecuniam, quam debebat, vinculo fuiſſet excommunicationis aſtrictus, creditoribus *c* ſatisfecit, ſed ab excommunicatoribus x. libras pro abſolutione quærentibus, abſolutionis gratiam non valuit obtinere. Quoniam igitur indignum eſt, & rationi eccleſiaſticæ contrarium, ut abſolutionis beneficium *d* redimatur, d. v. per. A. ſ. m. quat. ſi præfatus G. debitum ſolvit, pro quo fuerat per ſententiam excommunicatus, ipſum nullius ap. obſt. gratis faciatis auct. Ap. abſolvi, etſi excommunicatores requiſiti id ei noluerint exhibere.

N O T Æ.

1 a LUcius III.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.*4. nullibi tamen exprimitur cui reſcribat Pontifex, nec ubi præſens caſus contigerit.

2 b *Propter pecuniam*.) Quia ob debita ſolvenda, & cauſam civilem poteſt excommunicatio infligi, ut latè probat Gibalinus *de cenſur. diſquiſitione* 2. *qu.*3.

3 c *Satisfecit*.) Sed adhuc egebat abſolutione, juxta tradita *in cap.* 1. *de judiciis*.

d *Redimatur*.) Nam talis abſolutio eſt miniſterium eccleſiaſticum, & ſpirituale, cùm non ex politico, ſed ex ſpirituali jure proveniat, *cap. nullus* 1. *qu. cap. ſacro*, *de ſent. excom.* Unde cùm recipere temporale pro ſpirituali, regulariter ſit ſimoniacum, ideò pro tali abſolutionis beneficio pretium abſque labe ſimoniæ recipi non poteſt, *cap. non ſolùm* 1. *qu.* 3. docent cum D. Thoma 2.2. *qu.*100. *art.*2. Binsfeldius *in præſenti*, Gibalin. *de ſimonia*, *quæſt.* 8. *conſect.* 12. *ſuprà*. 4

CA-

Digitized by Google

CAPUT XXIV.

a Clemens III.

DE regularibus canonicis, ſeu monachis nos voluiſti conſulere, qui per ſimoniam ingreſſum, ipſis ſcientibus, & machinantibus habuerunt; unde cùm ſuper hoc *b* auctoritates multæ inveniantur expreſſæ, non aliud quàm ſtatutum eſt, reſpondemus, ut locum quem taliter adepti ſunt, omninò dimittant, & ſolitudinem, ſeu alia monaſteria *c* diſtrictiora adeant, in quibus tam execrabilem exceſſum ſine intermiſſione deplorent. Si autem *d* ignorantibus ipſis pecunia data fuerit, cogas ad renunciandum loco eidem, & poſtmodùm in ipſum reducere, ſi ibi abſque ſcandalo remanere potuerint, aut eos in aliquo, quod ſit de Ordine ipſo, ad ſerviendum Deo poteris collocare.

NOTÆ.

1 a CLemens III.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 7. nullibi tamen exprimitur cui reſcribat Pontifex.

b *Auctoritates*.) Quas congeſſi ſuprà *in cap. veniens* 19. *hoc tit.* ubi commentarium hujus textus dedi.

2 c *Diſtrictiora*.) Ejuſdem tamen Ordinis; nam profeſſio emiſſa etiam cum ſimoniaca labe, valida fuit, ut probavi *in d. cap.* 19.

3 d *Ignorantibus*.) Quomodo ſimonia dari poſſit cum ignorantia in promotis ad ſacros Ordines, expoſui *in cap. de ſimoniacè* 21. *ſuprà*.

CAPUT XXV.

a Clemens III.

EX inſinuatione tua nobis innotuit, quod pater tuus interveniente pecunia olim tibi præbendæ beneficiùm *b* acquiſivit, cum ad annos diſcretionis poſtmodum perveniſti, Dominicæ crucis *c* ſignum accipiens, ſuper exceſſu pœnitentia ductus, dictam præbendam in manu Præpoſiti, & fratrum liberè *d* reſignaſti. Sed idem Præpoſitus, & fratres tibi compatientes denuò te in ſuum Canonicum elegerunt, ita videlicet, quod ſecundùm electionem iſtam poſtremum locum *e* in choro, & in aliis locis obtineres. Cæterùm quia à nobis humiliter requiſiviſti, utrum juxta priorem tuam receptionem tuum locum recuperare valeas, tibi duximus reſpondendum, ut indulgentiæ, quam fratres tui miſericorditer tibi feciſſe noſcuntur, contentus exiſtens, ratione primæ receptionis nihil audeas in ipſa Eccleſia *f* vindicare.

NOTÆ.

1 a CLemens III.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. de renunc. cap.*2. ſed nullibi exprimitur cui Prælato reſcribat Pontifex.

b *Acquiſivit*.) Et ita per ſimoniam, juxta tradita *in cap. indicatum*, *hoc tit.*

c *Crucis ſignum*.) Ut militiæ nomen daret contra Sarracenos, juxta tradita *in cap. quod* 8. *de voto*.

d *Liberè reſignaſti*.) Aliàs ſi conditionaliter in favorem alterius, aut ſimili modo reſignatio fieret, ſimoniaca eſſet, ut latè probat Gibalinus *de ſimonia*, *q.*16. *conſect.*9.

2 e *Locum in choro*.) Ut noviter electus, caſſata priori electione; nam ſi principaliter propter ſimoniam fuiſſet privatus ipſa præbenda, ſed poſteà ad eam reſtitutus recuperaret priſtinum locum, ut in Decurionibus, & ſimilibus privatis, & reſtitutis, probant Aviles *in capitulis Prætor. c.*44. *gloſſ.* 1. *nu.*3. Azevedo *in Curia Fiſana*, *lib.* 2. *cap.*2. *nu.*18. *& in l.*2. *tit.* 14. *lib.* 4. *recop. nu.*5. Solorzanus *tomo* 2. *de jure Indiar. lib.*2. *cap.*26. *num.* 101. Salgado *de Regia protect. part.* 4. *cap.*9. *num.*178.

3 f *Vindicare*.) Ex indulgentia, & miſericordia ſuſtinetur hæc ſecunda collatio: nam cùm ſimonia commiſſa fuiſſet à patre in ipſa prima præbendæ acquiſitione, filius etiam ſimoniæ non conſentiens tenebatur præbendam dimittere, *c. ſicut tuis*, *hoc tit.* ex dicendis infrà *in c. nobis*, *hoc tit.* & per conſequens, quia circa eam præbendam ſimonia commiſſa fuit, non poterat ſecundò ad eam admitti, etiam virtute novæ electionis, *c.*5. *hoc tit. in* 2. *collect.* ubi idem Clemens ita ſcribit: *Super eo verò, quod quærere voluiſti, ſi alicujus electio caſſata fuerit, & idem ad regimen cujuſdam Eccleſiæ iterùm concorditer nominatus, an ſecunda electio debeat confirmari, hoc tuam tenere volumus diſcretionem, quod ſi prior electio non vitio perſonæ, ſed modo electionis caſſetur, niſi fortè ſimoniacæ pravitatis aliquid interceſſiſſe conſtiterit, promotionem ejus in eadem Eccleſia non debeas impedire*. Facit Concil. Claromontanum ſub Urbano II. editum à Ballutio: *Quicumque ſanè cupiditate parentum, cùm adhuc parvuli eſſent, Eccleſias, vel Eccleſiarum beneficia per pecunias adepti ſunt, & poſt eas omninò dimiſerint, ſi canonicè in eis vivere noluerint, pro miſericordia ibidem eos eſſe concedimus, nec pro hoc facto à ſacris ordinibus removemus, ſi aliàs digni inveniuntur. Illi verò, qui per ſeipſos, cùm jam majoris eſſent ætatis, nefanda cupiditate ducti eas emerunt, ſi in aliis Eccleſiis canonicè vivere voluerint, ſervatis propriis ordinibus, pro magna miſericordia inibi eos miniſtrare permittimus. Quod ſi ad alias fortaſſe transferri non potuerunt, & in eiſdem canonicè vivere promiſerint, minoribus ordinibus contenti ad ſacros ordines non accedant; ſalva tamen in omnibus Apoſtolicæ Sedis auctoritate. Si qui tamen ante emptionem catbolicè ordinati ſunt, cùm ea, quæ emerunt, dimiſerint, & vitam canonicam egerint, in ſuis gradibus permittantur, niſi fortè ejuſmodi Eccleſia ſit, ubi primum locum debeant obtinere, primum enim, vel ſingularem, vel Præpoſituræ, vel officii locum in emptis Eccleſiis eos habere non patimur*. Refert Ballucius *ad P. Marcham*, *lib.*6. *concord. c.*32. *fol.*194. per hæc verba.

CAPUT XXVI.

a Cœleſtinus III.

NObis fuit ex parte tua cum magna diligentia propoſitum, quod cùm quatuor eſſent à Capitulo conſtituti, qui debebant quemdam in *b* Plebanum eligere, amici ejus de electione, cujus ſpes habebatur, uni eligentium, vel omnibus *c* promiſerunt ſe pecuniam ſoluturos, eo tamen ignorante, qui hujuſmodi interveniente promiſſione poſtmodum eſt electus. Quia igitur ſuper hoc nos conſulere voluiſti, ſolicitudini tuæ breviter reſpondemus, quod niſi fortè conſtaret illos, qui promiſſum tale fecerunt, per fraudem in diſpendium ipſius, qui eligendus erat, id malitioſè feciſſe, quamvis ipſe promiſſionis conſcius non fuerit, tamen electio hujuſmodi, tamquam ſimoniaca, per pravitatem hujuſmodi acquiſita, eſt penitus *d* reprobanda, &c. Ad ultimum ſuper hoc, quod in fine tuæ conſultationis invenimus, hoc duximus reſpondendum, quod aliquis in Plebanum, ſeu in quemlibet Eccleſiæ Prælatum electus, & ut dictum eſt, per pravitatem ſimoniacam reprobatus, ab Epiſcopo ſuo diſpenſationem aliquam obtinere de jure non *e* poteſt.

NO-

Digitized by Google

NOTÆ.

a *COeleſtinus III.*) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.9.* nullibi tamen exprimitur, cui Prælato reſcribat Pontifex:

1 b *Plebanum.*) Ideſt Parochum, quem forſan illi Canonici ut patroni eligebant, & quia nomine collectivo illum præſentabant, ideò ſi reſpectu unius intercederet ſimonia, tota electio vitiatur, ſi autem illis, ut ſingulis talis præſentatio competebat, propter ſimoniam unius non vitiatur præſentatio, ut probat Barboſa *in præſenti*.

c *Promiſerunt.*) Et promiſſio in hoc ſimoniæ vitio habetur pro datione, *cap.2. de confeſſis*.

2 d *Reprobanda.*) Ipſeque ita electus debet dimittere Eccleſiam hoc modo acquiſitam, *c. ex inſinuatione*, *cap. ſicut tuis*, *hoc tit. c. præſentium 1.q.5. c. penult. de elect.* docuit pluribus congeſtis Barboſa *in præſenti*, tam *in collect.* quàm *tomo 6. in ſelect.* Anguianus *lib.4. controv.6.* Licèt enim propter ignorantiam, excommunicationem, & ſuſpenſionem, in quas alii ſimoniaci ſcientes incidunt, non incurrant, tamen ipſa electio ſimoniacè per ignorantiam facta eſt nulla, quia in ea deficit ſubſtantiale, videlicet ut gratis fiat, quare etſi extraneus dedit cum ignorantia electi, non poteſt ſupplere vitium hoc, ideò ea nulla eſt, niſi malitioſè, & per calumniam tertius ignorante electo pecuniam dederit; quia cùm malitiis hominum non ſit indulgendum, *c. Sedes, de reſcriptis*, *l. in fundo, ff. de R.V.* nec debeat quis alterius odio prægravari, *l. ſi quis ſuo, Cod. de inoffícioſ. teſtam.* hoc caſu electio ſuſtinetur, aliàs poſſet quilibet in præjudicium ejus, qui eligendus erat, malitioſè alicui eligentium pecuniam promittere, ut ita electio ſimoniaca denunciaretur, ut docuit Anguianus *d. cap.6.* à quo accepit Barboſa *tom.6. in ſelect. ad hunc textum*.

e *Non poteſt.*) Cùm eo enim, qui ſcienter beneficium ſimoniacè accepit, tantùm Summus Pontifex diſpenſare valet. D.Thomas *2.2. q.100. art. ult. & 7.* & ſi ſimonia commiſſa eſt ignorante electo, nec etiam eo ratum habente, etiam ſolus Summus Pontifex diſpenſat, ut docet in præſenti Innoc. Hoſtienſ. & Panormit. Navarrus *ad hunc tit. lib.5. conſilior. conſil.35. n.4.* ſed ſi beneficium ſimplex ſit, & qui illud ſimoniacè ignoranter acquiſivit, poſt ſcientiam illud renunciet, poteſt illud licitè iterum recipere ex Epiſcopi diſpenſatione, *cap. penult. de elect.* docuerunt Binsfeldius *in cap. de ſimoniacis*, *hoc tit.* Felicianus Vega *in cap.4. ff. de adulteriis*, *ex num.159. de judiciis*, Joſeph. Gibalinus *de ſimonia quæſt.31.* 3

CAPUT XXVII.

Cœleſtinus III. a *Lincon. Epiſcopo, & Priori de Fractopome, & Archidiacono de Marin.*

DIlectus filius noſter R. Præpoſitus nobis patefecit, quod cùm ven. f. n. G. *b* Eborac Archiepiſcopus, eum multis gravaminibus, & *c* variis injuriis afficere non ceſſaret, promiſit ei certam quantitatem pecuniæ ſe daturum, ut ab ipſius deſiſteret læſione. Verùm Archiepiſcopus poſt receptionem pecuniæ eum, ſicut promiſit, in pace non dimiſit, nec ſuper dignitatibus, & beneficiis ſuis ab ejus moleſtatione quievit. Ideòque diſc. v. per A. ſ. m. quat. ſi res ita ſe habet, Archiepiſcopum reſtituere quod accepit, ſi eum contra promiſſionem ſuam veniſſe conſtiterit, auctoritate noſtra, ap. rem. compellatis, & prohibeatis etiam ipſi Archiepiſcopo ex parte noſtra diſtrictius, ne pendente lite Præpoſitum ipſum, vel ſuos moleſtare præſumat, & ſi fortè fecerit, per veſtram ſolicitudinem corrigatur.

NOTÆ.

1 a *LInconienſi.*) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 10. de Linconienſi Eccleſia egi *in cap.8. de reſcriptis*, & de Pontefracto Angliæ oppido *in cap. cùm eſſent*, *hoc tit.*

2 b *G. Eboracenſis Archiepiſcopus.*) In hac ſexta collectione legitur *Archidiaconus*; ſed credo retinendam eſſe præſentem litteram, tum quia Pontifex appellat illum fratrem, quod proprium Epiſcopi, vel Archiepiſcopi eſt, *cap. quàm gravi, de crimin. falſ.* tum quia temporibus Cœleſtini III. regebat Eccleſiam Eboracenſem Gaufredus; ut refert Polyd. Vergil. *lib.14. hiſt. Angliæ*, qui continetur ſub littera G.

c *Variis injuriis.*) In nulla ex collectionibus exprimitur, quænam illæ eſſent, licèt ex verbis ſequentibus deduci videatur, ſuper beneficiis eccleſiaſticis Archiepiſcopum eum moleſtaſſe: unde pro redimenda vexatione licitè pretium dari hinc deducunt repetentes, & probat Barboſa *in præſenti*, & *in cap. Matthæus*, ubi & nos hujus textus interpretationem adduximus. 3

CAPUT XXVIII.

Innocentius *N. Abbati a de Jugo-Dei, & N. Priori de Seillin.*

SUam nobis dilecti filii parochiani de *b* Villafranca querimoniam deſtinarunt, quòd Dalmaſius capellanus eorum pro exequiis mortuorum, & *c* benedictione nubentium minùs licitè pecuniam ab eis exigit, & extorquet. Quod ſi fortè cupiditati ejus non fuerit ſatisfactum, ne poſſint mortuorum corpora ſepeliri, vel nubentium benedictio celebrari, fictitia ejus impedimenta fraudulenter opponit. Quia igitur exactiones hujuſmodi ſacrorum canonum obviant inſtitutis, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus dictum Capellanum, ut à tanta præſumptione deſiſtat, & etiam pro exceſſu ſatisfaciat competenter, moneatis attentiùs, & efficaciter inducatis. Quod ſi fortè veſtris monitionibus noluerit obedire, ipſi appellatione remota pœnam canonicam infligatis. Datum, &c. ii. Kal. Junii.

NOTÆ.

1 a *JUgo-Dei.*) Ità etiam legitur in tertia collectione *ſub hoc tit. c. 1.* & in epiſtolis Innoc. editis à Sirleto, *fol.100.* Monaſterium de Jugo-Dei eſt Ordinis Ciſtercienſis in Anglia, ad partes Hiberniæ, cujus fundationem refert Jacob. Vuareus *in chron. monaſt. Hiberniæ*, his verbis: *Leix, alias de Jugo-Dei, vulgò Grey Abbey, hoc anno, ſcilicet 1193. vel ſecundùm annales monaſterii B. Mariæ Dublinenſis, anno 1190. uſque Abbatiam de Jugo-Dei in Comitatu Duanenſi inſtituit Africa uxor Joannis de Caroy, Ultoniæ expugnatoris, & filia Godredi Regis Maniæ, in qua ipſa poſtea ſepulta eſt.* Refert Manrique *tom.3. annal. Ciſterc. anno 1193. nu.7.* Monaſterium de Seillin, ſive de Sillo, eſt Ordinis D. Baſilii, etiam in Anglia, ab oppido Silo ita dictum, de quo Polydor. Vergil. *lib.23. hiſtor. Angliæ*, *fol.476.*

b *Villafranca.*) Licèt nonnullæ villæ ſint in Hiſpania hujus nominis, tamen cùm præſentis cauſæ cognitio commiſſa ſit Prælatis Angliæ, non poteſt Innocentius referri ad ullam ex eis, ſed ad Villamfrancam, quæ extat in Anglia propè Engoliſmum, de qua Polyd. Vergil. *lib.19. hiſt. Angliæ*, ita ait: *Illiſque paſſim profligatis Engoliſmenſes Villamfrancam, item Rionis, & Fani Baſilii arces cum oppidis aliquot minùs amplis capit: ſecundùm hæc venit auxilio ſuis Joannes Normanniæ Dux, qui nonnullis factis cum hoſte præliis Engoliſmum cum Villafranca, ſeſe oppidanis dedentibus recepit.* 2

c *Benedictionibus nubentium.*) De quibus egi *in cap. 1. de ſecund. nupt.*

COM-

Digitized by Google

COMMENTARIUM.

3 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio, *Pro benedictionibus nubentium, ſeu exequiis mortuorum, parochus aliquid exigere non debet*. Probant eam textus *in c. non ſatis, c. audivimus, c. ad Apoſtolicam, de ſimon. c. ſecundùm* 23. *q.* 8. D. Gregor. *lib.* 7. *epiſt.* 55. *ad Januarium*, cujus verba cum aliis dedi *in cap. abolendæ, de ſepult.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Julius Lavor. *var. lucubr. tit.* 2. *cap.* 10. Lælius Mancinus *ſacri juris controv. diſſert.* 3. Solorzanus *lib.* 4. *polit. c.* 24. Covar. *lib.* 1. *variar. c.* 13. Petrus Gregor. *lib.* 13. *de republic. c.* 17. *&* *lib.* 3. *partit. tit.* 20. *cap.* 5. Suarez *de relig.* 4. *de ſimon. cap.* 10. Chopinus *lib.* 2. *de ſacra Pol. tit.* 7. *nu.* 19. Balduinus *ad novel.* 23. *Juſtin.* Binsfeldius *in præſenti* Gibalinus *de ſimon. qu.* 12. *conſect.* 6. Lemaiſtre *de juribus Epiſcop. lib.* 2. *cap.* 6. Alteſſerra *in præſenti*.

4 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Nemo debet propriis ſtipendiis militare, ſed ſi altari ſervit, de altari vivere poteſt, juxta Apoſtolum relàtum *in c. cum ſecundùm, de præb. &* 1. *ad Corinth. cap.* 3. ibi. *Unuſquiſque autem propriam mercedem accipiet ſecundùm laborem ſuum*. Laborem enim ſine mercede eſſe, nec jus, nec natura patitur. Et *c. charitatem* 12. *q.* 2. *c. niſi, §. quippè, de renunc. authent. de judic. §. ne autem, collat.* 6. Faciunt textus *in l.* 2. *C. de offic. Præfect. Præt. l. Sejo, in princip. ff. de annuis legat.* Caſſiodor. *lib.* 2. *var. epiſt.* 33. ibi; *Æquum eſt, ut unicuique proficiat labor ſuus, & ſicut laborando agnovit incommoda, ita perfectis rebus conſequatur augmenta*. Latè probarunt Velaſco *de privil. pauper.* 1. *p. q.* 6. *n.* 45. *& q.* 28. *n.* 1. Silva *de ſalariis famil. q.* 1. *n.* 2. Igitur Parochus non tenetur gratis funus ducere, exequias defunctorum celebrare, nuptias, ſeu ſponſos benedicere. Et ut ſpecialius ad exequias defunctorum accedamus, nubentiumqué benedictiones, de quibus hic ſpecialiter agitur, cònſtat Eccleſiam non ſolùm approbaſſe morem recipiendi aliquid à ſacerdotibus funeris tempore, verùm & indixiſſe, exegiſſeque hujuſmodi præſtationes: unde tot canones Eccleſiæ de mortuorum oblationibus non retinendis Concil. Carthag. 4. *can.* 95. ibi: *Qui oblationes defunctorum, aut negant Eccleſiis, aut difficulter reddunt, tamquam egentium necatores excommunicentur*. Concil. Agath. *can.* 4. Vaſenſe *can.* 4. Arelat. 2. *can.* 46. Aurel. 3. *can.* 22. Matiſcon. 1. *canon.* 4. Et ſi defuncti corpus extra parochiam propriam tumuletur, quartam partem omnium, quæ occaſione funeris obveniunt, parocho deberi docetur *in c.* 1. *c. in noſtra, c. certificari, de ſepultur. c. officii, de teſtam.* ubi de hac portione funeris occaſione præſtanda Parocho, & Epiſcopo egi. Quoad benedictiones nuptiales licitè etiam pro eis à Presbyteris pretium accipi, probatur ex eo, nam matrimonium eſt contractus humanus, & ita quatenus continet officium naturæ, licite pecuniam in eo intercedere, docuit D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 6. & in matrimonio non dari ſimoniam, tenuerunt Gloſſa *in c. cùm in Eccleſia, hoc tit. c. quidquid* 1. *q.* 1. Durandus *in* 4. *diſt.* 26. *qu.* 3. Alenſis 2. *p. qu.* 169. *art.* 1. *dub.* 1. Ergo rectè, & licitè Capellanus de Villafranca exigebat pretium pro benedictionibus nubentium, & exequuis mortuorum.

5 De exequiis defunctorum. Qua dubitandi ratione minime obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, pro ſepultura defunctorum pretium aliquod recipi non poſſe, ſepultura autem in hac parte accipitur, vel pro loco ipſo, ubi corpus tumulatur, de qua egi *in c. abolendæ, de ſepultur.* vel pro exequiis ipſius defuncti, officiiſque ſepulturæ, cùm corpus in ea conditur, de qua agitur in præſenti textu, & aliis ſuprà citatis, in quibus exequiæ accipiuntur pro funeris pompa, ritibuſque, dum corpus defertur ad ſepulturam; cujus vocis etymon aſſignant Durantus *in ration. lib.* 7. *c.* 35. Jul. Lavor. *tit.* 2. *c.* 3. *nu.* 200. quibus ſuppoſitis, ne actum *in d. c. abolendæ*, agamus, ac faſtidioſè repetamus ſciendum eſt, fruſtra hæreticos mortalitati ſolatia invidentes, eccleſiaſticam pompam, & ornatum funerum, quaſi nuperæ ſuperſtitionis commenta, ſugillare, cantum, cereos, ſuffragia, & oblationes, quæ mitigandis defunctorum pœnis Eccleſia adhibet, irridentes, cùm ſimiles ritus à primis Eccleſiæ ſæculis obſervatos legamus, & primò cum pſalmis, & hymnis clericos corpora ipſa canendo ad ſepulturam detuliſſe, conſtat *ex c. qui divina, cap. ubicumque*, 13. *q.* 2. ex D. Auguſtino *lib.* 9. *confeſſ. c.* 12. ubi de funere matris agens ait: *Evodium ſumpto pſalterio cantum inchoaſſe*. Et *epiſt.* 258. loquens de puero quodam notario ipſius Evodii mortuo, ait: *Solutus eſt, ergo exequias præbuimus ſatis honorabiles, & dignas tantæ animæ; nam per triduum hymnis Deum collaudavimus ſuper ſepulchrum ipſius, & redemptionis ſacramenta tertio die obtulimus*. Sanctus Ambroſius *lib. de viduis*, viduæ continentis argumenta iſta commemorat: *Ipſe lugubris habitus, pompa funebris, fletus aſſiduus, & meſta frons, in arantibus rugis impreſſa triſtitia petulantiam premit, oculos reſtringit, libidines procaces avertit, & aſpectus*. Et Nyſſenus in exequiis Macrinæ, cantum lamentatione conditum refert, nec tantùm ſacerdotes pſallebant, verum & aliis pſallentibus, ab eis cadavera exportabantur. Unde de funere ſancti Lupicinii legitur in vitis SS. PP. *Diſpoſitis in itinere pſallentium turmis, cum crucibus, cereis, atque odoris fragrantis thymiamatis*. D. Hieronymus ad Euſtochium *de epitaph. Paulæ*, ibi: *Cùm alii Pontifices lampadas, cereoſque præferrent, alii choros pſallentium ducerent*. Corippus *lib.* 3.

Hinc Levitarum venerabilis ordo canentum,
Virgineus tonat inde chorus, vox æthera pulſat.

Unde cùm Vandali hæretici hymnos in exequiis Catholicorum decantare prohiberent, ita conqueritur Victor Uticenſis *lib.* 1. *Quis ſuſtineat, atque poſſit ſine lachrymis recordari, dum præciperent noſtrorum corpora defunctorum ſine ſolemnitate hymnorum cum ſilentio ad ſepulturam perduci*. Et *lib.* 2. *Qui nos ſolemnibus orationibus ſepulturi ſunt morientes?* Græcæ, & Latinæ Eccleſiarum conſenſum in illo exequiarum ritu indicat Joan. Epiſcopus *lib.* 5. *jur. Græco-Rom.* ſeu *lib.* 1. *reſponſ.* Eſt autem interrogatio apud eum, an liceat Græcos Romæos in Latinorum Eccleſiis ſepelire, & viciſſim Latinos in Græcorum Eccleſiis, communi quodam pſallentium choro ex utriſque conflato. Reſpondet Epiſcopus, id fieri citra noxam poſſe. Illuſtrant Fileſac. *lib.* 1. *ſelect. cap.* 16. Ant. Bozius *tomo* 1. *Rom. ſubterr. cap.* 19. Savarus *ad Sidon. lib.* 2. *epiſt.* 8. Baronius *anno* 34. *n.* 313. *cum ſequent.* Cujac. *lib.* 2. *qq. Papin. in l. ult. de his qui notant*. Deinde cum cereis, & luminaribus defunctos efferri moris fuiſſe conſtat ex Gregorio Nyſſeno de obitu Macrinæ, ibi: *Ex utraque parte præcedebat non exiguus Diaconorum, miniſtrorumque numerus, qui omnes ordine progredientes, accenſos cereos manibus geſtabant*. Nazianz. in funere Conſtantii Imperat. ibi: *Celebri pompa deducitur, religioſiſque his etiam noſtris officiis, hoc eſt nocturnis cantionibus, ac cereorum ignibus, quibus nos Chriſtiani pium è vita diſceſſum ornandum exiſtimavimus*. Corippus *d. lib.* 3. ibi:

——Tota populus proceſſit ab aula,
Mæſtaque funereas accendunt agmina ceras.
Omnis in exequias ſexus convenit, & ætas,

Cujus ritus meminerunt Dionyſius *de Eccleſ. hierarch. c.* 7. D. Clemens *lib.* 6. *conſtit. Apoſt. cap.* 10. *&* 29. *& libr.* 8. *cap.* 48. Gregorius Turon. *lib.* 4. *Hiſt. Franc. c.* 1. & alii congeſti à Baronio *tomo* 2. *anno* 337. Jul. Lavorus *d. tit.* 2. *c.* 3. *n.* 32. Rationem aſſignat D. Chryſoſtom. *homil.* 4. *in epiſt.* 2. *ad Hebræos*, ibi: *Dic mihi: quid ſibi volunt iſtæ fulgentes lampades? an non defunctos, tamquam athletas deducimus? Quid etiam hymni? an non Deum glorificamus, & gratias agimus, quod eum, qui exceſſit, jam coronaverit*. Plura de cereis in funere adhibitis Antonius Bozius *lib.* 1. *Romæ ſubterraneæ, c.* 18. Spondanus *de cæmeteriis, lib.* 1. *p.* 3. *cap.* 7. Mendoza *in can.* 35. *Concil. Illiber.* Cum his pſalmis, & cereis accenſis deferebatur olim defunctus ad locum, in quo ſepeliendus erat, ubi plerumque Epiſcopus funus ſpectabat. Dionyſius *de Eccleſ. Hierarch. c.* 7. qui moris fuiſſe refert, mortuos ad Epiſcopum deferre: *Sumentes*, inquit, *mortuum ad Pontificem ducunt, quaſi coronis donandum ſacris*. Et poſtquam alias annectit cæremonias, quibus ipſi Epiſcopi fungebantur inter juſta perſolvenda, ait: *Poſtea venerabilis Præſul precem ſuper eo ſacratìſſimam peragit: finita prece oſculatur Epiſcopus mortuum, & omnes poſt illum. Poſtquam omnes oſculati ſunt, infundit Pontifex mortuo oleum*. Quare forſan in Concilio Triburienſi *can.* 15. ita cautum fuit: *Ubicumque temporum, vel locorum facultas tulerit, apud majorem Eccleſiam, ubi Sedes eſt Epiſcopi, ſepulturæ celebrentur*. Tunc dicebatur officium defunctorum. Victor Uticenſis *ubi proximè*, ibi: *Qui nos ſolemnibus orationibus ſepulturi ſunt morientes, quibus divini ſacrificii ritus exhibendus eſt conſuetus*. Petrus Damianus *epiſt.* 1. *cap.* 6. Nazianz. *invectiv.* 2. *in Jul.* ubi de morte Conſtantiæ agit, de cujus officii origine plura adduxerunt Durantius *in ration. lib.* 1. *cap.* 33. Jul. Lavor. *d. tit.* 2. *n.* 42. Sequebatur Miſſæ ſacrificium, ſine quo olim vix ullus fidelis ſepulturæ tradebatur, ut probavi *in cap.* 1. *de celebratione Miſſarum*.

Tandem ſciendum eſt, in more poſitum fuiſſe veteribus Chriſtianis, ut quo die funebria ſacra celebrabantur, 6 De agape. ſolemne convivium Clero, pauperibuſque exhiberetur, quod quia charitatis erat argumentum, nonnulli agapen

voci-

Digitized by Google

vocitarunt. Ejus conſuetudinis meminerunt Tertul. *de anima*, *c.4.* ibi: *Vocas porrò ſecuros, ſi quando extra portam cum xeniis, & matheſeis tibi potius parentans ad buſta recedis, aut à buſtis dilutior redis.* Matheſea enim, Athenæo interprete, dicta ſunt pretioſa edulia, ut ibi notarunt Zerdi, & Pamelius. Idem *in apolog. c.39.* ibi: *Cœna noſtra de nomine rationem ſuam oſtendit, vocatur agape id, quod dilectio penes Græcos eſt. Quantiſcumque ſumptibus conſtet lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum; ſiquidem quoſque refrigerio iſto juvamus, ſi honeſta cauſa eſt convivii, reliquum ordinem diſciplinæ de cauſa æſtimate quis ſit, de religionis officio, nihil ſcurrilitatis, nihil immodeſtiæ admittitur, non prius diſcumbitur, quam oratio ad Deum præguſtetur, editur quantum eſurientes cupiunt, bibitur quantum pudicis utile.* D. Cyprianus *lib. 3. contra Quirinum, cap. 3.* agapem dilectionem fratrum dixit. Minutius in Octavio: *Convivia non tantùm pudica colimus, ſed ſobria. Nec enim indulgemus epulis, aut convivia mero ducimus, ſed gravitate hilaritatem temperamus.* Origenes *lib. 3. in Job*: *Memorias Sanctorum facimus, & parentum noſtrorum, vel amicorum in fide morientium devotè memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quàm etiam nobis piam conſummationem in fide poſtulantes: celebramus nimirum religioſos cùm ſacerdotibus convocantes, fideles una cum Clero invitantes, adhuc egenos, & pauperes, pupillos, & viduas ſaturantes, ut fiat feſtivitas noſtra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus.* Meminerunt etiam ſanctus Joannes Chryſoſt. *hom. 32. in Matthæum*, ibi: *Cur poſt mortem tuorum pauperes vocas.* D. Auguſt. *epiſt. 64.* D. Hieronym. *epiſt. 22.* quam conſuetudinem probavit Eccleſia variis canonibus relatis *in cap. per ſimoniam, c. nonnulli, 41. diſt. c. 1. cap. non oportet 3. 42. diſt.* Synod. Tullenſ. *p.2. c.4.* ibi: *Qui agapen pauperum defraudant, apud ſanctos PP. eorum necatores vocantur.* Concil. Nannetenſe *can. 15.* refert Ant. Auguſt. *in epitom. lib. 21. tit. 26.* Hæc verò antiquiſſima in Eccleſia convivandi conſuetudo, cùm paulatim ambitione divitum, partim etiam multitudinis inſolentia, in abuſum veniret, & in luxum, has inhoneſtas epulas Eccleſia, & ſimilia convivia damnavit, cùm ſub nomine religionis corruptelæ invaluiſſent. Synod. Laodic. *can. 28.* ibi: *Quod non oportet in locis Dominicis, vel in Eccleſiis eas, quæ dicuntur agapas, facere, & in domo comedere, & in accubitus ſternere.* In collectione Martini Brachar. *canon. 69.* ita legitur: *Non liceat Chriſtianis prandia ad defunctorum ſepulchra deferre.* Aliter etiam habetur apud Gratianum *in cap. non oportet, 42. diſtinctione*, quibus ſimilia extant in Synodo CP. 6. *can. 74.* Altiſſiod. *can. 9.* De his conviviis agens D. Auguſtin. *lib. de mor. Eccleſ. Cathol.* ait: *Novi multos eſſe, qui luxurioſiſſimè ſuper mortuos bibant.* Et in ſermone *de virginit. & ſobriet.* ibi: *Fugite crapulam, quæ ſolis lugentibus à conſolantibus amicis, vel proximis in Eccleſiis ingeritur.* Plura de his agapis congeſſerunt Antonius Bozius *lib. 6. Romæ ſubter. cap. 27.* Spondanus *de cœmeteriis lib. 1. p. 3. c. 17.* Zerda *ad Tertul. in Apolog. c. 39. not. 952.* Petrus Gregorius *lib. 3. de republic. c. 3.* Cæſar Coſta *lib. 1. variar. ambiguit. c. 17.* Creſpetius *in ſumm. verbo agape*, Roſuvedius *in onomaſt. eod. verbo*, Meurſius *in Gloſſario, eod. verbo*, Kochier *in facie hiſtor. cent. 2. c. 3. & 84.* Baronius *anno 57. & 397.* Pancirola *lib. 1. var. c. 86. ad finem*, Suarez *tomo 1. de relig. lib. 3. c. 6.* Lantdmeter *de veteri clerico lib. 2. c. 46.* Albaſpineus *lib. 1. obſervat. c. 18.* Zerda *in adverſariis, c. 146.* Ambianus *ad Tertul. de exhort. caſtit. c. 11. obſerv. 2.* & de jejuniis *cap. 17. obſ. 1. & in apolog. cap. 8. obſerv. 2.* Gaeus *ad Caſſianum collat. 24. c. 12.* Exea *in l. unic. C. de palatiis, fol. 59.* Juſtel. *in not. ad can. Eccleſ. univerſ. fol. 179.* Vicecomes *lib. 4. de ritibus Miſſæ, cap. 21.*

7 *Traditur decidendi ratio.* His ſuppoſitis ratio præſentis aſſertionis ex eo provenit, nam cùm exequiæ defunctorum, & benedictiones nubentium ſint miniſteria eccleſiaſtica, & ſpiritualia, *cap. cùm Eccleſiæ, hoc tit.* quia in his omnibus reperitur exercitium ordinis, ideò pro eis exigere pretium ſimonia eſt, ut etiam idem crimen committitur in benedictionibus Chriſmatis, Eccleſiarum, & ſimilibus ſacramentalibus, ſi pretium pro eis detur, ut probat Gibalinus *de ſimon. qu. 7. conſect. 6.* faciunt omnia quæ adduximus *in cap. abolendæ, de ſepult.*

8 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, cui facilè reſpondetur, ſi animadvertamus, in præſenti textu agi de parocho, qui beneficium eccleſiaſticum obtinebat in Eccleſia defuncti: unde ratione proprii officii tenebatur exequiis defunctorum propriæ parochiæ intereſſe. Alii verò clerici, qui ad hujuſmodi officia celebranda ratione proprii officii non tenentur, pro ſua ſuſtentatione aliquid, non ut pretium ipſius officii recipere poſſunt, ex proximè traditis. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; procedit enim quod in eo expendebamus, in oblationibus à fidelibus pro defunctis factis, quæ ſemper in Eccleſia receptæ, & approbatæ fuerunt, dum pro fidelibus catholicis, & in pace Eccleſiæ, & communione defunctis offerebantur, ut probavi *in can. 28. Concil. Illiber.* Imò & ſublatis illis conviviis funeralibus, de quibus proximè egimus, in eorum locum ſuffecta fuit pecunia, quæ Presbyteris & clericis dari ſolebat ob funeris celebrationem. D. Auguſtinus *epiſt. 64.* ibi: *Oblationes, quas pro ſpiritibus dormientium, quos verè aliquid adjuvare credendum eſt, ſuper ipſas memorias non ſint ſumptuoſæ, ſed ſi quis aliquid pecuniæ offerre voluerit*, &c. Notavit Vicecomes *d. lib. 4. de ritibus Miſſæ, cap. fin.* & ex ipſis oblationibus certa portio Epiſcopo, & Parocho præſtabatur, juxta tradita *in cap. de quarta, de præſcript. cap. 1. de ſepult.* Nec obſtat quod expendebamus de contractu matrimonii: nam in matrimonio diſtinguenda eſt ratio ſacramenti à ratione contractus, ut contractus enim politicus admittit pacta, & conventiones ſuper dote, & donationibus propter nuptias, ut probavimus *in cap. 4. de condit. appoſit.* at verò ut ſacramentum eſt, nullam pretii pactionem accipit; ideò verò Gloſſa & alii ſuprà citati id negarunt, quia exiſtimarunt, per illud non conferri gratiam, quod falſiſſimum, & erroneum eſt, cùm contrarium in Conciliis Florent. & Trident. declaratum ſit: imò etſi ſacramentum hoc non conferret gratiam, ut falsò ſupponit Gloſſa *in d. cap. cùm in Eccleſia*, non benè inde inferret, licitam eſſe ejus venditionem, cùm aliæ benedictiones ab Eccleſia inſtitutæ ſint, quæ gratiam non conferunt ex opere operato, & tamen ſi pretium pro eis detur, committitur ſimonia. Quare etiamſi matrimonium non conferret gratiam ex opere operato, tamen ſi eſſet ſacramentum, ut fatetur Gloſſa, in eo ſimonia committeretur.

Sed ſupra traditæ aſſertioni obſtat D. Gregorius *lib. 1. indict. 9. epiſt. 42.* in illis verbis: *Pervenit etiam ad nos, quod de nuptiis ruſticorum immoderata commoda percipiantur, quibus præcipimus, ut omne commodum nuptiarum unius ſolidi ſummam nullatenus excedat, ſi qui ſunt pauperes, etiam minus dare debeant, ſi qui autem divites, præfati ſolidi ſummam nullatenus tranſgrediantur.* Ex quibus verbis apertè deducitur, pro nuptiis ruſticorum, ſeu eorum benedictione pretium recipi poſſe. Ergo abſque ulla ſimoniæ labè Parochus in præſenti pecuniam pro benedictionibus nuptialibus extorquebat. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, olim à ruſticis, & colonis prædiorum vectigal nuptiarum dominis pendi, quod Galli ſuo idiotiſmo appellabant, *foris maritagium*, ut refert Pitheus *ad conſuet. Trecenſes, actione 3.* quod genus indicti à Caligula inventum refert Svetonius *in eo, cap. 40.* & illud acerbiſſimè exactum etiam à colonis prædiorum Eccleſiæ Romanæ, conſtat ex præſenti epiſtola, & refert Alteſſerra *lib. 3. de ducibus, cap. 1.* donec modus impoſitus fuit à Gregorio, videlicet ut unum tantùm ſolidum à quolibet ruſtico penderetur, non tamen in præſenti caſu pecunia illa præſtabatur Parocho matrimonio aſſiſtenti, ſeu nuptias celebranti: ſed à ruſticis pendebatur, quatenus erant coloni Eccleſiæ, ut alii coloni pendebant Dominis ſæcularibus apud varias gentes. Apud Scotos deterior longè, ac fœdior viguit conſuetudo, videlicet ut Dominis, & Præfectis ſponſarum integritatem uno coitu experiri liceret: ſed ea tandem à Malconio III. Rege ſublata, ſuadente ſanctiſſima uxore Margareta, & pudicitia nummo redempta fuit, ut referunt Vergil. *lib. 10. hiſt. Angliæ*, Hector Boetius *lib. 12. hiſtor. Scot.* ibi: *Illud verò inter cætera haud indignum memoria exiſtimem, abrogatam peſſimam eam, ac peſtilentem conſuetudinem, olim ab Eveno tyranno ethnico inductam, ut Domini, Præfective in ſuo territorio ſponſarum omnium virginitatem prælibarent, dimidiata argenti marca unam noctem à Præfectorum uxoribus redimente ſponſa, quàm etiamnum pendere coguntur. Vocantque vulgò mulierum Marketam. Nec diſſimile eſt, quod haud longè à Lovanio in pago fit quodam, ubi ſuæ ſponſæ ſtuprum à loci Præfecto ſponſus redimit, qua ſervitute nulla unquam fando eſt audita.* Cùm ergo Gregorius agat de penſitatione ruſticorum Eccleſiæ ratione miniſterii, non verò quia pecunia illa daretur ut pretium benedictionum nuptialium, aut rei ſpiritualis; ideò impunè exigi ſupponit Gregorius, & conductoribus maſſarum adjudicari. Eadem etiam ratione Zacharias Pontifex *in epiſt. 2.* permittit Bonifacio Moguntino Epiſcopo, ut duodecim denarios annui cenſus exigat pro unoquoque conjugio, his verbis: *De cenſu verò expetendo, eo quod impetrare à Francis ad reddendum Eccleſiis, & monaſteriis non potuiſti aliud, quàm ut vertente anno ab unoquoque conjugio ſervorum duodecim denarii reddantur, & hoc gratias Deo, quia* 9 *Exponitur D. Gregorius lib. 1. ep. 42.*

potui-

Digitized by Google

potuiſti impetrare, & cum Dominus donaverit quietem augebuntur & luminaria Sanctorum, Similiter & apud Græcos certum conſtitutum fuit ſtipendium Epiſcopo pro nuptiis eorum, qui intra fines diœceſeos nuberent, de quo ita Alxius Comnenus apud Leonclavium *lib. 2. juris Orient. Præterea ſecundùm ſanctionem Imperatoris Monomachi felicis recordationis, majeſtas mea ſtatuit, ut cum aliqui ſubjecti territorio cujuſcumque regionis Epiſcoporum conjugii ritu legitimis uxoribus junguntur, accipiat Epiſcopus à ſponſo quidem genero nummum aureum unum, à ſponſa verò linteum ulnarum* 12. *quemadmodum & ab antiquo ſancitum eſt*.

10 *Exponitur novel. 59. Juſtin.* Deinde obſtat textus *in novel. 59. Juſtin. cap.6.* in illis verbis: *Hæc itaque omnia definivimus ſuper his, qui non per munificentiam quærunt duo majores lectos in venerabili vaſorum cuſtodiario poſitos. Dicimus autem Studii glorioſæ memoriæ, & Stephani magnificæ memoriæ. Si quis enim illos voluerit accipere, utpotè & pluribus hominibus egentes, & cuſtodia potiori; & omnimoda curioſitate egentes, hoc non conjungimus his, quæ prius diximus; ſed tamquam magnificam exhibens voluntatem, quatumcumque pro labore Decanis, aut Reverendiſſimis Aſſiſteriis, vel Canonicis dare placuerit tantum & præbeat, non tamen valentibus tranſcendere decem ſolidorum quantitatem in duobus lectis, Studii, & Stephani. In deaurato autem poſito in ſanctiſſima majore Eccleſia, vel uno ſolido pro eo forſan faciendo, quatuor ſolidorum. Aſſiſteriis autem, & Canonicis, & acolythis duplicia accipientibus, quam prius de his definivimus*. Ex quibus conſtat, pretium pro exequiis defunctorum recipi poſſe à Canonicis, & aliis miniſtris. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, inter alia de exequiis, & defunctorum funeribus legibus Romanis prudenter cauta præcipuum fuiſſe, ut gratuitæ eſſent ſepulturæ, ut exequiarum tota ratio ſine cujuſquam privati hominis ſumptu certa aliqua lege conſtitueretur, quare Conſtantinus nongentas, & quinquaginta officinas inſtituit, quæ ab omnibus eſſent vectigalibus immunes, ut ad rem funebrem ſuppeditarent lecticarios, ſive, ut tunc vocabantur, Decanos. Hi in collegia, ſeu decurias diſtincti erant, ad eoſque tota cura libitinæ, & exequiarum procuratio pertinebat. Juſtinian. *in d. novel.* 59. ait vocatos eſſe Copiaſtas, de quibus *in l.1. Cod. Theodoſ. de luſtrali collat. l. in Ariminenſi* 15. *eod. Cod. de Epiſcop. novella Juſtin.* 3. ubi Cujac. Pancirola *lib.2. var. c.163.* Quintanadvenas *lib.1. eccleſ. c.3. n.9.* Deinde Honorius, & Theodoſius eamdem Conſtantini legem probarunt *in l. non plures, C. de ſacroſ. Eccleſ.* ſed Imperator Anaſtaſius huic lecticariorum collegio addidit centum, & quinquaginta officinas, ut efficerentur centum & mille. Sed quia hoc prætextu multi ſeſe ſubducebant à vectigalibus ſolvendis, Juſtin. *in novell.* 43. numerum contraxit, quæ conſtitutio conferenda eſt cum dicta novella 59. ubi agit de copiaſtis, canonicis, aſcetriis, & acolythis, qui deducendis cadaveribus operam dabant; nam aſcetrii, & canonici præcinebant; acolythi verò prælucebant, ut referunt Cujac. & Balduinus *in d. novel.* 43. Spondanus *de cemeteriis lib.1. part. 2. cap.9.* Germonius *lib.2. de ſacr. immun. cap.2.* Antonius Bozius *tom. 1. Romæ ſubterraneæ, lib.1. c.13.* Deinde ſciendum eſt, feretrum ad deferenda corpora defunctorum triplex in urbe Conſtantinop. fuiſſe. Primum, quod Studii dicebatur; ſecundum paulò illuſtrius, Stephani appellatum, tertium auro inter textum majoris Eccleſiæ, quo opulentiores deferebantur. Erant etiam lecticæ communes ad funus plebejorum. Illudque diſcrimen inter ea lecticarum, & feretrorum genera dabatur; nam commune feretrum gratis, & ſine pretio concedebatur, at Studii, Stephani, & majoris Eccleſiæ pecunia conducebantur; Studii quidem, & Stephani ſumma ſolidorum duodecim, majoris Eccleſiæ ſolidorum quatuor. Quibus ſuppoſitis apparet de hac pretii præſtatione pro feretro agi in dicta novella 59. non verò de ulla pecuniæ exactione pro exequiis defunctorum. In ea novella 59. apud Julianum Anteceſſorem 53. hæc conſtitutio loquitur de impenſis, quæ in funeribus mortuorum fiunt, & ante omnia mille centum ergaſteria in Conſtantinop. civitate immunitatem habere juſſit, ut funera ducant. Sed & redditum funeribus deſtinatum ab Anaſtaſio Imperatore confirmavit, & funeribus deputavit, & dedit ſingulis cadaveribus, ſive ſingulis lecticis mortuorum, unum aſceterium, ideſt octo ſanctimoniales pſallentes, & tres acolythos, ita ut nihil acciperent, ſed gratis funus deducerent. Explicat Fileſac. *lib.1. ſelect. cap.16.*

CAPUT XXIX.

Idem a *Cantuarienſi Archiepiſcopo*.

Dilectus filius Magiſter A. nuncius tuus pro parte tua fecit in audientia noſtra proponi, quod cùm Cant. diœceſim ſecundùm prædeceſſorum tuorum conſuetudinem viſitas, ut quæ corrigenda ſunt, corrigas, & ſtatuas ſecundùm Deum, quæ videris ſtatuenda, in *b* monaſteriis, & canonicis regularibus, & religioſis locis pullulaſſe reperis ſimoniacam pravitatem, ita ut in eis multi pretio ſint *c* recepti, qui potiùs gratis recipi debuiſſent, imò etiam ad religionis obſervantiam invitari. Dubitas igitur, utrum quia *d* multitudo reperitur in cauſa, ſeveritati ſit aliquid detrahendum, an in tales debeas exigere rigorem canonicæ diſciplinæ. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod ſi adverſus eos qui labe fuerint hujuſmodi maculati, accuſatio coram te fuerit canonicè inſtituta, poſtquam crimen ordine fuerit judiciario comprobatum, tam in dantes, quàm recipientes, canonicæ ſeveritatis exerceas ultionem. Quod ſi de hoc tibi per ſolam inquiſitionem conſtiterit, eos qui per ſimoniacam pravitatem in locis talibus ſunt recepti, ab illis amotos ad agendam pœnitentiam ad monaſteria dirigas *e* arctiora. Abbatibus autem, Abbatiſſis, Prioribus, Prælatis quibuslibet, & officialibus eorumdem injungas pœnitentiam competentem, & donec illam peregerint, eos à ſacrorum ordinum executione ſuſpendas, Studeas autem omnibus per Cant. diœceſ. ſub interminatione anathematis, auctoritate etiam tam noſtra, quàm tua diſtrictiùs inhibere, ne talia præſumant ulteriùs attentare; ſed illud dumtaxat gratanter accipiant, quod ſine taxatione fuerit gratis oblatum, injungens Epiſcopis tuis, ut hanc ipſam formam per ſuas diœceſes ſtudeant obſervare.

NOTÆ.

1 a *Cantuarienſi.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.2.* de qua Metropoli nonnulla adduxi *in cap. 2. de reſcriptis*.

2 b *Monaſteriis.*) Non exemptis videlicet, aliàs nec viſitare, nec delicta inquirere poſſet, juxta tradita *in cap. licèt, cap. grave, de offic. Ordin.*

c *Sunt recepti.*) Et ita cum vitio ſimoniæ, juxta tradita ſuprà *in cap. veniens*.

d *Multitudo.*) Ob multitudinem peccantium aliquid detrahendum eſſe pœnarum ſeveritati, probavi *in cap.*

e *Arctiora.*) De hac pena detrudendi in arctiora monaſteria, penitentiæ peragendæ cauſa, egimus *in cap.1. de regul.*

COMMENTARIUM.

In hoc delicto ſimoniæ ob ejus gravitatem, & atrocitatem æqualem penam imponi, ſive delictum claruerit per accuſationis modum, ſive per inquiſitionem, probavi *in cap. inquiſitionis, de accuſat.* Unde difficilis eſt præſens textus, quatenus in eo Innocentius docet, quod ſi per accuſationem canonicè apparuerit, & conſtiterit in judicio de ſimonia à regularibus commiſſa, juxta ſeveritatem canonicam, de qua *in c. veniens, c. de regularibus, hoc tit.* compeſcantur; ſi verò tantùm per inquiſitionem conſtiterit eos ſimoniam commiſiſſe, non depoſitionis pena, ſed potiùs ſuſpenſionis, donec penitentiam peregerint, in arctiora monaſteria eſſe detrudendos, unde cognoſcitur diverſam penam, mitioremque imponi, cùm delictum per inquiſitionem claruit, ac quando per accuſationem probatum fuit. Quare pro hujus 3

textus

Digitized by Google

textus expoſitione varia adduxerunt Anguianus *lib. 2. de legibus*, *cap. 6.* Luna, & Arellanus *lib. 5. antinom. 1.* quibus omiſſis dicendum eſt, inquiſitionem duplicem eſſe, aliam generalem, ſpecialem aliam, ut probavi *in d. cap. inquiſitionis*. Generalis appellatur, quando Prælatus viſitans ſuam diœceſim inquirit de vita, & moribus ſubditorum generaliter, ut *in cap. irrefragabili, de offic. ordin.* Specialis quando infamia præcedente contra aliquem, ad inquiſitionem certi delicti ſpecialiter proceditur, de quo inquiſitionis judicio agitur *in d. c. inquiſitionis*. Unde ſi ſimoniæ vitium appareat, & probetur per judicium inquiſitionis ſpeciale, eadem pœna eſt afficiendus reus ſimoniæ, ac ſi in judicio accuſatus eſſet, & probaretur crimen; ſi verò tantùm per inquiſitionem generalem, de qua in præſenti agitur, crimen ſimoniæ apparuerit, non eſt irroganda pœna ordinaria. Differentiæ ratio ex eo provenit, quia in inquiſitione ſpeciali præcedit infamia, quæ vicem accuſatoris gerit, unde reus poteſt puniri pœna ordinaria: in inquiſitione verò generali, cùm tantùm ſecretò, nulla infamia præcedente conſtet, reum ſimoniam commiſiſſe, ne publica infamia notetur impoſita pœna ordinaria, qui nec accuſatus, nec judicatus eſt, mitiori pœna & extraordinaria aſſici debet ex Innocentii ſententia in præſenti.

CAPUT XXX.

Idem *Priori Sancti* a *Victoris*, *& Magiſtris I. Bonon. & L. Modocen. Canonicis*.

Licèt Heli ſummus Sacerdos in ſeipſo bonus exiſteret, quia tamen filiorum exceſſus efficaciter non corripuit, & in ſe pariter, & in ipſis animadverſionis divinæ vindictam accepit, dum filiis ejus in bello peremptis, ipſe de ſella corruens, fractis cervicibus *b* expiravit. Ad corrigendos igitur ſubditorum exceſſus tantò diligentiùs debet Prælatus aſſurgere, quantò damnabiliùs eorum offenſas deſereret incorrectas, contra quos, ut de notoriis exceſſibus taceatur, etſi tribus modis procedi poſſit, per accuſationem videlicet, *c* denunciationem, & inquiſitionem ipſorum, ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ſicut accuſationem legitimam debet præcedere *d* inſcriptio, ſic & *e* denunciationem charitativa correctio, & *f* inquiſitionem clamoſa debet inſinuatio prævenire. Deſcendam, inquit *g* Dominus, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint: tunc enim clamor pervenit ad Prælatum, cùm per publicam famam, aut inſinuationem frequentem ſubditorum ſibi referuntur exceſſus, & tunc debet deſcendere, & videre, & inquirere, utrum clamorem veritas comitetur. Nam juxta canonicas ſanctiones, ſi quid de quocumque clerico ad aures Prælati pervenit, quod eum juſtè poſſit offendere, non facilè credere debet, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita: ſed coram Eccleſiæ ſenioribus diligenter eſt veritas perſcrutanda, ut ſi rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio feriat culpam delinquentis, non tamquam ipſe ſit idem accuſator, & judex; ſed quaſi fama deferente, vel denunciante clamore, ſui officii debitum exequatur, eo ſemper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, ſententiæ quoque *h* forma dictetur. Cùm igitur de Abbate *i* Pompoſianen. ea nobis frequenter inſinuata fuiſſent, quæ ab honeſtate regulari nimium diſſonabant, inquiſitionem eorum viris diſcretis commiſimus faciendam, qui eùm minimè proceſſiſſent ad iteratum ſæpè clamorem, de communi fratrum noſtrorum conſilio citavimus ad præſentiam noſtram Abbatem, & monachos, ut per nos ipſos cauſa morbi pleniùs inquiſita, plagam ipſam meliùs curaremus. Cùm igitur ad præſentiam noſtram accedentes quidam ex monachis nobis ipſum Abbatem de ſimonia, perjurio, dilapidatione, ac inſufficientia detulerint, contra quos idem Abbas excepit, quod denunciationem hujuſmodi fraterna correctio, ſecundùm evangelicam *i* regulam non præceſſerat, iidemque conſtanter aſſererent, quod correctionem hujuſmodi præmiſiſſent, licèt ad id probandum monachorum juramenta fuiſſent prohibita, quia tamen ſuper hoc ipſo nondum contendere deſiſtebant, nos, ut prædiximus, frequentibus clamoribus excitati, ex officio noſtro volumus inquirere de præmiſſis, omnes omninò monachos, qui vel cum ipſo, vel contra ipſum Abbatem acceſſerant, juramenti vinculo aſtringentes, ut de propoſitis plenè, quam ſcirent, exprimerent veritatem, quorum depoſitiones in ſcriptis redactæ, cùm publicatæ fuiſſent, ſuper illis cœperunt multipliciter diſputare. Quia verò tum ex aſſertione monachorum, tum ex Abbatis confeſſione cognovimus, quod idem Abbas non modicam ſummam pecuniæ relictam à prædeceſſore ſuo totam expenderat, & in alia ſumma majori monaſterium obligaverat, nos eum juxta legitimas, & canonicas ſanctiones, propter has, & alias præſumptiones, quaſi de dilapidatione ſuſpectum ab adminiſtratione Abbatiæ duximus *k* ſuſpendendum, & quia per teſtes ſimonia multis modis probata videbatur eſſe contra ipſum Abbatem, ipſe contra teſtes multas exceptiones oppoſuit, ſuper quibus utrumque fuit multipliciter diſputatum, aliis aſſerentibus, in crimine ſimoniæ, ſicut in crimine læſæ majeſtatis, omnes indifferenter, tam infames, quàm criminoſos, non ſolùm ad accuſandum, ſed ad teſtificandum etiam admittendos, cùm ad inſtar publici criminis, & læſæ majeſtatis procedit *l* accuſatio ſimoniæ, multis ſuper hoc & legibus, & canonibus allegatis, aliis è contrario reſpondentibus, quod licèt hæc duo crimina, quantùm ad accuſationem quaſi paria judicentur, differunt autem in multis, cùm alia pœna pro uno, & alia pro altero inferatur, & inter perſonas accuſatorum, & teſtium ſit utique diſtinguendum, cùm non per accuſatores, vel teſtes crimina comprobentur, multis nihilominus ſuper hoc & rationibus, & argumentis inductis. Ne verò vel innocentiæ puritas confuſa ſuccumberet, vel ſimoniæ pravitas effugeret impunita; nos æquitate penſata, nec omnes exceptiones contra teſtes oppoſitas duximus admittendas, nec repellendas duximus univerſas; ſed illas dumtaxat probandas admiſimus, quæ fortè probatæ, non de zelo juſtitiæ, ſed malignitatis fomite procedere viderentur, conſpirationes ſcilicet, & *m* inimicitias capitales, cæteras autem objectiones oppoſitas, ut furti, adulterii, propter immanitatem hæreſis *n* ſimoniacæ, ad cujus comparationem omnia crimina quaſi pro nihilo reputantur, duximus repellendas, quoniam etſi fidem teſtium debilitarent in aliquo, non tamen evacuarent ex toto, præſertim cùm alia contigerit adminicula ſuffragari. Ad probandas ergo exceptiones admiſſas, Abbas quoddam protulit inſtrumentum, ad quod reprobandum cùm teſtes fuiſſent ex altera parte producti, facultatem ſibi petiit indulgeri, ut in partibus ſuis inſtrumentum hujuſmodi comprobaret. Cùm ergo judicantem oporteat cuncta rimari, diſcretioni veſtræ, de qua plenam fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus intra ſex hebdomadas poſt ſuſceptionem præſentium probationes, quas Abbas, vel Procurator ipſius ad probandum ſolummodò inſtrumentum, cujus reſcriptum vobis ſub bulla noſtra tranſmittimus, vel reprobandum pars altera duxit exhibendas, diligenti ſtudio recipere procuretis ſub teſtimonio litterarum veſtrarum incluſas, eas nobis fideliter deſtinantes: attentiùs proviſuri, ut via regia procedentes, non ad ſiniſtram, nec ad dexteram declinetis. Quod ſi non omnes, &c. duo veſtrum, &c. Datum Laterani iv. nonas Decembris.

NOTÆ

NOTÆ.

1 SAncti Victoris.) Ità etiam legitur in tertia collectione, ſub hoc tit, cap.3. & in epiſtolis editis à Sirleto, fol.424. ex quo regeſtro textum hunc tranſcribo. De monaſterio Sancti Victoris canonicorum Regularium in diœceſi Bononienſi, egi c.cùm in Eccleſia, de majorit. & obed. De Modocenſi diœceſi egi in cap.17. de reſcript.

b Expiravit.) ut refertur lib.1. Regum, c.4. & ejus hiſtoriæ meminerunt D. Chryſoſtomus homil.17. in Matthæum, D. Hieronym. relatus in cap. legant, 37. diſt. D. Auguſt. lib.17. de civit. Dei, cap. 5. & ad mores chriſtianè inſtruendos eleganti ſtilo patrio idiomate dedit Magnus pietate, religione, & litteris vir tempeſtatis noſtræ, Ambroſius alter, D. Joannes à Palafox lib.1. hiſt. ſacræ.

c Denunciationem.) De qua egi in c.2. hoc tit.

d Inſcriptio.) De qua egi in c.ſuper his, de accuſat.

e Denunciationem.) De qua in cap.2. eod. tit.

f Inquiſitionem.) Ut probavi in cap. inquiſitionis officium, de accuſ.

g Dominus.) Geneſis cap.19.

h Forma dicitur.) Nam quando proceditur per accuſationem, pœna ordinaria irroganda eſt, quando verò per inquiſitionem, mitior, & extraordinaria, ut probavi in cap. inquiſitionis, de accuſat. 2

i Pompoſian.) Credo eſſe nomen proprium Abbatis, nam nullum monaſterium legi hujus nominis.

j Regulam Evangelicam.) De qua egi in cap. novit, de judiciis.

k Suſpendendum.) Nam Prælatus de dilapidatione ſuſpectus, debet etiam lite pendente ſuſpendi ab adminiſtratione, cap. fin. 3. quæſt. 2. latè probant Genuenſis practicab. quæſt.575. Bernardus Diaz in praxi, cap.71. Petrus Gregorius lib.4. partit. tit.7. cap.5. 3

l Accuſatio ſimoniæ.) Ut probavi ſuprà in cap.3.

m Inimicitias.) Quæ in gravioribus etiam delictis attenduntur, ut inimicus, nec ut accuſator, nec ut teſtis admittatur, ut probavi in cap. meminimus, de accuſat. & docet Menochius lib.1. de arbitr. quæſt.28. per totam. 4

n Hæreſis, ſimoniæ) Quatenus ſimonia hæreſis ſit, expoſui ſuprà in cap.1.

CAPUT XXXI.

a Idem.

PEr tuas nobis litteras intimaſti, te plurimùm dubitare ſuper quadam epiſtola decretali, quam nos aſſeris ediſſe, de teſtibus admittendis contra ſimoniacam pravitatem. Noveris igitur incunctanter, quod nos illam epiſtolam, quæ ſic incipit, quamvis ad *b* abolendam, nequaquam edidimus; ſed aliam, quæ ſic incipit, Licèt Heli, nos ediſſe fatemur: ad cujus intelligentiam credimus diſtinguendum, utrum is, contra quem agitur, de ſimoniaca pravitate denuncietur civiliter, an *c* criminaliter accuſetur, & utrum agatur ſecundum juris rigorem, an ſecundùm temperantiam æquitatis. Item utrum ſit regularis ipſe, qui jam renunciaverit mundo, an ſæcularis, qui adhuc in mundo exiſtat, & utrum inferioris ſit gradus, an excellentioris ſit dignitatis, ad hæc, utrum antè fuiſſet claræ opinionis, & bonæ famæ, an graviter infamatus, & valde ſuſpectus, & utrum de facili poſſit puniri, an ſine ſcandalo nequeat condemnari. Præterea utrum teſtes ſint honeſti, an criminoſi, & utrum jam ſint emendati de crimine, an adhuc in crimine perſeverent; rurſus utrum crimina ſint eadem, vel minora, an paria, vel majora, utrumvè teſtes ex zelo juſtitiæ, an ex malignitatis fomite depoſuiſſe credantur: denique utrum ad ſimoniacam pravitatem detegendam ſola dicta teſtium inducantur, an alia etiam adminicula ſuffragentur. Hæc omnia ſunt ad intelligentiam illius epiſtolæ diſtinguenda, ſicut ex ſerie ipſius epiſtolæ poteſt perpendere diligens indagator. Ille quidem Pompoſianus Abbas, qui jam pridem renunciavit mundo, erat de ſimonia, perjurio, dilapidatione, ac inſufficientia graviter infamatus, cumque per monachos, qui juraverant teſtimonium perhibere veritati, ſimonia multis modis videretur eſſe probata, ipſe contra teſtes multas exceptiones oppoſuit, conſpirationes videlicet, & inimicitias capitales furtum, & adulterium, ut eos à teſtimonio removeret. Nos verò, ne innocentiæ puritas confuſa ſuccumberet, vel ſimoniæ pravitas effugeret impunita, illas duntaxat exceptiones probandas admiſimus, quibus fortè probatis, teſtes non zelo juſtitiæ, ſed de malignitatis fomite proceſſiſſe conſtaret, ut conſpirationes, & inimicitias capitales: cæteras autem exceptiones, ut furti, adulterii, propter immanitatem hæreſis ſimoniacæ, ad cujus comparationem cætera crimina quaſi pro nihilo reputantur, duximus repellendas, quoniam etſi probationes fidem teſtium *d* debilitarent in aliquo, non tamen evacuarent ex toto, aliis adminiculis ſuffragantibus, *e* præſertim cùm teſtes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra tales taliter duximus admittendos, ſed non ſecundùm rigorem juris, ſed ſecundùm temperantiam æquitatis, cùm ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine, ſed civiliter, ut ab adminiſtratione *f* amoveretur, tamquam immeritus & damnoſus. Et utique tales Prælati ex levioribus cauſis poſſunt ab adminiſtratione amoveri, maximè per Summum Pontificem, qui poteſtatem habet non ſolummodò judicandi, verùm etiam deponendi, ſicut quorumdam religioſorum approbata conſuetudo popoſcit: unde prædictus Abbas non expectata ſententia, quaſi malè conſcius ſibi ceſſit.

NOTÆ.

1 a IDem.) Ità etiam legitur in tertia collectione, ſub hoc tit. c.4. nullibi tamen exprimitur cui reſcribat Pontifex, tantùm ex textus ſerie cognoſcitur, textum hunc eſſe gloſſam præcedentis, ſiquidem in eo tantùm intendit Innocen. exponere, quod de teſtibus criminoſis admittendis in cauſa ſimoniæ dixerat in textu præcedenti.

b Quamvis ad abolendam.) Extat in cap. 4. hoc tit. in 2. collect.

c Criminaliter.) Quando dicatur judicium criminale, quando civile, expoſui in cap. tuæ, de procurat.

d Debilitarent.) Quod in crimine hæreſis, aliiſque Fidei cauſis contingit, in quibus etſi aliàs non idonei teſtes admittantur, ut criminoſi, & ſocii ejuſdem criminis, cap. in fidei favorem, de hæretic. in 6. tamen eorum fides in parte minuitur, ut probat Cortaſ. lib. 5. miſcel. cap.20. per totum.

e Præſertim.) Non tamen negat Innocentius idem dicendum etſi emendati non ſint, in crimine ſimoniæ, ob cujus gravitatem, etiam criminoſi non emendati admittuntur, ut docent Abbas in præſenti, num.9. Felinus num. fin. aliàs nihil ſpeciale daretur hoc caſu in crimine ſimoniæ. Inimici tamen ſemper repelluntur. Borellus tomo 2. deciſionum, ex num.300. 3

f Amoveretur.) Per viam denunciationis, aliàs verius eſt judicium criminale dici, ubi agitur de amotione à beneficio, vel adminiſtratione, ut reſolvit D. Joannes Vela de modo procedendi, cap. 1. unde infert, in Eccleſiis, ubi Epiſcopus tenetur procedere cum adjunctis in cauſis criminalibus Canonicorum, teneri eos recipere, cùm agit de amotione alicujus à præbenda, ex eo quod ordinem ſacrum præbendæ annexum intra tempus à jure aſſignatum non recepérit. 4

CA-

CAPUT XXXII.

Idem *Abbati a Gemblacenſi.*

SIcut nobis tuis litteris intimaſti, cùm in Gemblacenſi Eccleſia fueris à tenera nutritus ætate, monachus factus ibidem, in ætate matura promotus conſequenter fuiſti ad regimen Eccleſiæ *b* Florin. Verùm Abbate Gemblacenſi de medio poſt ſublato, Gemblacen. Eccleſia, quæ priùs te tamquam filium habuerat, inſcium & abſentem, in Patrem, & Paſtorem per electionem canonicam te revocavit. Et quoniam Paſtore carebat Leodienſis Eccleſia Cathedralis, poſtquam per dies aliquot moram feceras in Eccleſia Gemblacenſi, ad Colon. Eccleſiam, quæ tua eſt Metropolis, *c* proficiſcens, ipſius auctoritate in Gemblacenſi Eccleſia interim miniſtraſti. Cæterùm poſtquam in Leodien. Eccleſia fuit Epiſcopus *d* inſtitutus, is à te requiſitus electionem de te factam noluit confirmare, aliud non prætendens, niſi quod de minori loco translatus fueras ad *e* majorem. Verùm cùm hæc tibi fieri pro extorquenda pecunia comperiſſes, ſub interminatione anathematis vetuiſti, ne pro facto hujuſmodi aliqua pecunia offerretur. Et cùm quidam de fratribus timorem Dei præ oculis non habentes, interventu munerum ad ipſius Abbatiæ regimen aſpirarent, ſeniores in Eccleſia, quod malum imminens non niſi malo *f* poſſet deprimi, prævidentes, te inconſulto, & penitus ignorante, contra excommunicationis à te factæ ſententiam venientes promiſerunt, & pecuniam etiam perſolverunt, ſicut tibi poſtmodùm eſt relatum, & ſic ab Epiſcopo invitatus, inſtitutionem ab eo accepiſti liberè, quemadmodum poſtulabas. Super his ergo nos tua duxit diſcretio conſulendos, ſi propter promiſſionem incognitam, & prohibitam, quemadmodum eſt præmiſſum, tibi peccati macula infligatur, vel ſi de promiſſione nunc tibi cognita, tu cum fratribus, qui fecerunt eam, debeas pœnitere, cùm inhærere nolueris ſimoniacæ pravitati, paratus pro grege Domini ſubire laborem, vel quamvis te conſcientia non accuſet, à ſuſcepto regimine, ſi decreverimus, abſtinere. Quamvis autem ſecundùm *g* ſacrorum canonum inſtituta, etiam parvuli, qui cupiditate parentum Eccleſias per pecuniam ſunt adepti, eas dimittere teneantur, quia tamen longè diverſum eſt non præbere conſenſum, & expreſſim aliquid prohibere, taliter duximus reſpondendum: quoniam ex eo quod contra prohibitionem, & voluntatem tuam, à qua poſtmodùm minimè receſſiſti, aliquis te penitus *h* ignorante promiſit pecuniam, & exſolvit, præſertim cùm aliquis ex his nulla ſit tibi conſanguinitate conjunctus, nihil tibi debet quoad pęnam, & culpam, ſicut credimus, imputari; niſi poſtea fortè conſenſeris, pecuniam ſolvendo promiſſam, aut etiam reddendo ſolutam, alioquin contingeret, quod alicujus factum inſidias inimico parantis, ei damnoſum exiſteret, cui penitus diſpliceret, & ſic aliquis de fraude ſua commodum reportaret. Illos autem, qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt, in tantùm conſtat eſſe culpabiles, quod ſi exceſſus eorum eſſet Eccleſiæ manifeſtus, quæ non judicat de *i* occultis, pęna eſſent canonica feriendi.

NOTÆ.

1 a GEmblacenſi.) Gemblacum veteribus Gemelacum, pervetuſtum eſt Brabantiæ in Germania oppidum, olim Leodienſis, hodie Namurcenſis diœceſis, intra cujus oppidi mœnia conſtructum eſt monaſterium hoc, quod conſtruxit, ac dotavit Gilbertus anno 921. ut referunt de ejus origine & amplitudine agentes Aubertus Mireus *in orig. Cœnobiorum Belgiæ, cap.* 29. *per totum*, Yepes *tomo* 5. *chron. D. Benedicti, anno* 921. Bucelinus *tomo* 1. *Germaniæ ſacræ, verbo Gemblacum*. Guiberto ejus Abbati, qui deceſſit anno 1208. miſſa eſt præſens epiſtola, quæ reperitur inter editas à Sirleto *fol.* 371. *& in* 3. *collect. ſub hoc tit. cap.* 5.

2 b *Florinen.*) Florinenſe monaſterium etiam eſt in Germania, in finibus agri, cujus fundationem expreſſit chronographus Cameracenſis *lib.* 3. his verbis: *Gerardi Epiſcopi patre defuncto, ipſe Dominus Epiſcopus apud Florinas, pro reverentia ſiquidem loci, in quo natus fuerat, imò & pro ſalute animæ patris, & monaſterium S. Gingulfi, quod pater imperfectum reliquerat, ad finem perduxit, & alterum S. Joannis ex rebus ſuis, & fratrum ſuorum, non tam pulchra ædificiorum facie, quàm fortè operoſitate fundavit. Sed hoc quidem clericorum, illud verò monachorum: utrumque annuente Valdrico Leodienſium Epiſcopo, in cujus parochia ſunt, conſecravit. Denique illa Abbatia Domini Abbatis Richardi regimini commendata, ſed & magni Imperatoris* (Henrici) *auctoritate firmata, cœpit florere, ac poſtea magis, magiſque (Deo gratias) tam fluentia rerum, quàm ſanctitate monachorum effloruit.* Refert Aubertus Mireus *in orig. Cœnob. Belg. cap.* 33.

3 c *Proficiſcens.*) Sed quare confirmationem non poſtulavit à Capitulo Leodienſi, cùm Capitulum Sede vacante poſſit confirmare electiones eorum, quorum confirmatio ad Epiſcopum ſpectabat, *cap. cùm olim, de major. & obed.* Pro cujus difficultatis ſolutione varia adduxerunt repetentes in præſenti. Hoſtienſis, & Innocentius aſſeruerunt, conſuetudine, aut privilegio introductum fuiſſe, ut defuncto Epiſcopo Leodienſi, Abbas Gemblacenſis à Colonienſi Metropolitano confirmationem peteret. Sed hæc ſententia omiſſa, vera ſolutio petenda eſt ex hiſtoria hujus temporis, & ſtatu Eccleſiæ Leodienſis. Sciendum enim eſt, tempore hujus electionis Guiberti, Leodienſem Eccleſiam Paſtore caruiſſe, non tamen fuiſſe vacantem, quia potiùs duo ad eam erant electi Epiſcopi, Albertus videlicet, & Simon, qui ambo Romam profecti fuerant, ubi Simon Cardinalis creatus fuit, ut referunt Kratepolius *in catal. Præſul. Leodienſium*, & ita licèt Paſtore careret, quia Romæ erat, non tamen Capitulum tamquam Sede vacante poterat ipſum Abbatem confirmare, & ita Abbas ipſe adiit proximum ſuperiorem, videlicet Colonienſem Archipræſulem, qui illi permiſit miniſtrare in eadem Abbatia, donec Epiſcopus Leodienſis eum confirmaret.

d *Inſtitutus.*) Hugo II. de Petraponte, de quo agit Kratepolius *ubi proximè*, quod cùm eſſet admodum diſſolutus moribus, poſteà ſe multùm correxit, & multa opera bona fecit. 4

e *Ad majorem.*) Quod in Epiſcopis tantùm prohibitum eſt, ex traditis *in cap.* 1. *de translat. Epiſcop.* 5

f *Malo poſſet deprimi.*) Et ſic pro redimenda vexatione pecuniam Epiſcopo dederunt, atque ita ſimoniam verè non perpetrarunt, juxta tradita ſuprà *in cap. Matthæus*. Unde dum in fine hujus textus ait Innocentius, quod ſi exceſſus eorum eſſet Eccleſiæ manifeſtus, pœna eſſent canonica feriendi, accipiendus eſt ita, ut ſi conſtaret ſeniores monaſterii dediſſe pecuniam, ut pretium Epiſcopo pro confirmatione Abbatis, eſſent omninò puniendi, & ſi dicas eos ſimoniam commiſiſſe, ſupponendum eſt vexationem alio modo vitare potuiſſe.

g *Canonum.*) *Cap. quiſquis,* 1. *quæſt.* 1. *c.* 1. 1. *quæſt.* 5.

h *Ignorante.*) Et contradicente, aliàs ſi tantùm eſſet ignorans, confirmatio facta per ſimoniam eſſet nullius momenti, ex traditis ſuprà *in cap.* 1. *de regul.*

i *De occultis.* (*Cap.* 1. 15. *quæſt.* 6. *cap. erubeſcant*, 32. *diſt. cap. tua nos, hoc tit.* Probant Gibalinus *de cenſ. parte* 2. *quæſt.* 2. *in fine*, Mancinus *cent.* 2. *gendal. cap.* 167. 6

CA-

Digitized by Google

CAPUT XXXIII.

Idem *Decano a Beluacenſi*.

TUa nos duxit diſcretio conſulendos, ſi aliquis alicui Eccleſiæ de bonis ſuis quædam obtulerit, petens ut in vita ſua ſibi liceat eadem bona in ipſa Eccleſia pro præbenda tenere, bona recipi debeant ſic oblata, & idem clericus aſſumi valeat in Canonicum ejuſdem Eccleſiæ abſque vitio ſimoniæ. Nos igitur devotioni tuæ taliter reſpondemus, quod ſi quis clericus cum conditione, vel pacto largiatur, vel offerat bona ſua, ut illa poſtmodum pro præbenda retineat, & ut in Canonicum admittatur, hujuſmodi oblatio, vel receptio fieri non poterit ſine vitio ſimoniæ, cum in talibus *b* omnis pactio, aut conventio ceſſare debeant juxta canonicas ſanctiones: ſi verò purè, ac ſine pacto & conditione qualibet offerat bona ſua, rogans humiliter, ut in Canonicum admittatur, & bona ipſa retinere ſibi liceat pro præbenda, & clerici ejuſdem Eccleſiæ purè conſentiant, hujuſmodi receptio procul dubio fieri poterit abſque ſcrupulo ſimoniacæ pravitatis. Licèt autem taliter duxerimus reſpondendum, quia nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare; ſi tamen is, qui talem donationem facit ea *c* intentione ducatur, ut propter temporalia bona, quæ offert, ſpiritualia valeat adipiſci, & clerici, qui eum in fratrem admittunt, non eſſent eum, niſi commoda temporalia perciperent, admiſſuri, ſine dubio tam illi, quam iſte apud diſtrictum Judicem, qui ſcrutator eſt cordium, & cognitor ſecretorum, culpabiles judicantur.

NOTÆ.

1 a BEluacenſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. ex qua reſtituo ejus litteram. De Eccleſia Baluacenſi nonnulla notavi *in cap.* 18. *de foro comp.*

b *Omnis pactio.*) Juxta tradita *in cap. fin. ne pactis*.

c *Intentione.*) Quia ſimonia mentalis tunc committitur, ut dicemus infrà *in cap. fin.*

COMMENTARIUM.

2 MOs olim fuit, ut in Clerum eligendi, in Eccleſiaque ordinandi pecunias Eccleſiæ offerrent, quibus poſtea præſidentes, ſeque de illo jactantes, conviciis inſectabantur eos, qui nulla data pecunia propter egregia merita cooptati fuerant. Quam conſuetudinem improbarunt PP. ſextæ Synodi *can.* 5. his verbis: *Eos igitur, qui gloriantur ſe per dationem auri ordinatos in Eccleſia, & in hac maligna conſuetudine, quæ alienat à Deo, & omni ſacerdotio, ſperant, & ex hoc impudenti facie, & non operta, eos probroſis, & contumelioſis verbis, qui ob ſanctitatem vitæ à Spiritu ſancto electi & conſtituti ſine datione auri ſunt, inhonorant, primò quidem noviſſimum gradum ſui ordinis accipere definimus: quod ſi permanſerint; per epitimiam, id eſt pœnitentiam, corrigantur.* Ubi notarunt Balſamon, & Zonaras: Hallierius *de ſacris elect. ſect.* 7. *cap.* 2. *art.* 1. Etiam moris fuit, ut Epiſcopi, aliique Prælati in Eccleſia inſtituendi bona ſua Eccleſiæ ipſi offerrent: quare D. Ambroſius eo tempore, quo Epiſcopus ordinatus fuit, aurum omne ſuum, & argentum, nec non prædia inter pauperes, & Eccleſiam diſtribuit. Idem de Joanne Eleemoſynario Patriarcha Alexand. refert Leontius *in ejus vita*: & Marcionem ducenta ſeſtertia Eccleſiæ intuliſſe refert Tertul. *de præſcrip. cap.* 30. quem morem probavit Juſtin. *in novell.* 123. *cap.* 2. ibi: *Si quis Epiſcoporum, ſive ante ſuam ordinationem, ſive poſt ordinationem voluerit proprias res, aut partem earum Eccleſiæ offerre, cujus ſacerdotium accepit, non prohibemus, & omni condemnatione, & pœna præſentis legis liberum eſſe ſancimus; ſed etiam omni laude dignum judicamus, quoniam hoc non eſt emptio, ſed oblatio.* Licèt ut vitaretur omnis mali ſuſpicio, Alex. II. *in cap. ex multis* 1. *q.* 3. oblationem hanc prohibuerit his verbis: *Ut nullus cujuſque gradus pro Eccleſiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ Eccleſiarum, ſeu etiam quod pauperibus ſit diſtribuendum.* Qui textus ex præſenti lucem accipit; nam ſi Epiſcopus, vel Canonicus, dum promoventur ad Eccleſiam bona ſua, vel eorum partem purè, & liberaliter obtulerint, nullam ſimoniam commiſiſſe dicentur: ſi verò ex pacto, aut conventione inita bona illa contulerint, ſimoniam committunt, ut docet & probat Hallierius *d. cap.* 2. *art.* 1. quare rectè Innocentius in præſenti improbavit oblationem bonorum à Canonico factam, quia ex pacto, & conventione ea tradebat, videlicet ut in Canonicum reciperetur, & bona ipſa pro præbenda retineret.

CAPUT XXXIII.

Idem a *Priori Cartuſienſi*.

PEr tuas nobis litteris intimaſti, quod cum G. in quadam domo Carthuſien. Ordinis ſuſcepiſſet habitum monachalem, termino ſuæ probationis completo, à diœceſano Epiſcopo fuit in Subdiaconum ordinatus: ſed poſtmodum didicit ex relatione quorumdam, quod licèt idem Epiſcopus alias vir eſſet honeſtus, multoties tamen commiſerat vitium ſimoniæ, propter quod monachus vehementi dolore turbatus in ſuſcepto formidat ordine miniſtrare, nolens ab eodem Epiſcopo ad ſuperiores ordines promoveri: unde cum eidem eremum exire non liceat, nec præfatus Epiſcopus ipſum, vel quemquam alium ſuæ diœceſis ab Epiſcopo alio ordinari permittat, poſtulaſti per Sedem Apoſtolicam edoceri, quid cum præfato monacho in ordine jam ſuſcepto, & ſuſcipiendis ſuperioribus ſit agendum. Nos itaque reſpondemus, quod idem monachus in ordine ſic ſuſcepto ſecurè miniſtret, ſed contra conſcientiam ad ſuperiores ordines non aſcendat, ne forſan ædificet ad gehennam; licèt ex eo, quod conſcientiam nimis habuit ſcrupuloſam, in difficultatem hujuſmodi ſit collapſus, quam utique non evadet, niſi deponat errorem.

NOTÆ.

1 a CArthuſienſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 7. in hac ſexta collectione legitur *Cantuarienſi*, ſed malè, cum in præſenti agatur de monacho Carthuſienſi, & cum Prælato, hoc eſt Priore Magnæ Carthuſiæ loquatur Innocentius: ſanctus enim Bruno Doctor Pariſienſis Carthuſianorum Ordinem inſtituit in Sabaudia, juxta civitatem Gratianopolim, in loco inacceſſo, rupibus vaſto, quem Carthuſiam vocant, unde ab eo loco præclarus hic Ordo Carthuſianorum dictus fuit, & etiam ab eo eremo, fratres Eremitæ dicti fuerunt. P. Venerabilis Cluniacenſis Monachus: ibi *Chariſſimis, & magnificè honorandis ſervis Dei in eremo Chriſti ſervientibus*. Innocentius III. *libr.* 2. *regeſtr.* 14. *epiſt.* 105. ubi Boſquetus. De hoc mentio fit *in cap. ſicut, de homicidio*. Varia ſunt cœnobia, tam in Hiſpania, Italia, quam Gallia hujus præclariſſimi Ordinis, de quibus, & eorum mira ſanctimonia plura congeſſerunt D. Petrus Dulando *in chron. Carthuſ.* Petrus Sutor *de vitis Carthuſ.* Baronius *tom.* 12. *annal. anno* 1086. *num.* 13. & anno 1092. *num.* 10. & anno 1101. *num.* 14. Tamajus à Salazar *tom.* 5. *martyrol. die* 6. *Octobris*. D. Joſeph de Valles *in fund. Carthuſ.* Theophilus Baynaud. *tom.* 17. *tr. de benevol. in Religioſos*, *fol.* 409. Reyerlinch *in Theatro vitæ hum. verbo Carthuſienſis*.

Digitized by Google

COMMENTARIUM.

2 QUi ſcientes Epiſcopum aliquem ſimoniacum eſſe, ab eo ordines petunt, vel non inviti ſe ordinari patiuntur, ſuſpenſionem incurrunt, *cap. ſi quis à ſimoniaco, cap. de cætero* 1. *q*. 1. tum quia Epiſcopi ſimoniaci, & ita ſuſpenſi, exercitium ordinis dare non poſſunt, quod non habent, tum ob immanitatem ſceleris ſimoniæ, ut ita terreantur Epiſcopi, cùm ſciant neminem poſſe ab eis Ordines petere. Sed ſi per ignorantiam quis ab Epiſcopo ſimoniaco non ſimoniacè ordinetur, adhuc eget diſpenſatione, ut docuit Angelicus Præceptor 2. 2. *q*. 100. *art*. 6. *ad* 2. his verbis: *Nec propter præceptum ejus, nec etiam propter excommunicationem, debere aliquem recipere ordinem ab Epiſcopo, quem ſcit ſimoniacè promotum: & ſi ordinetur, non recipere ordinis executionem, etiamſi ignoraret eum eſſe ſimoniacum; ſed indigere diſpenſatione, quia nullus debet obedire alicui ad communicandum ſibi in facto illicito: ille autem, qui eſt ipſo jure ſuſpenſus, & quoad ſe, & quoad alios illicitè confert ordinem. Unde nullus debet ipſi communicare recipiendo ab eo quacumque ex cauſa: ſi autem ei non conſtat, non debet peccatum credere alterius: & ita cum bona conſcientia debet ab eo ordinem recipere*. Addit tamen: *Si autem Epiſcopus ſit ſimoniacus aliquo alio modo, quam per promotionem ſuam ſimoniacè factam, poteſt ab eo ordinem recipere, ſi ſit occultum, quia non eſt ſuſpenſus quoad ſe ipſum*. Docent Suarez *de cenſur. diſp*. 31. *ſect*. 4. Hallier. *de ſacris elect*. 7. *cap*. 1. *art*. 3. §. 3. Illud tamen valdè olim dubitatum fuit, an ſubditus à Prælato ſuo, quem privatim ſimoniacum fuiſſe ſcit, ordinem recipere poſſit. Et Hugo Cardinalis *in cap. nos* 9. *quæſt*. 9. affirmavit, poſſe. Joannes Andreas, & Bernardus in præſenti textu negarunt, quorum ſententia probatur ex hoc textu, ubi Innocentius jubet monacho Carthuſienſi, qui gradum Subdiaconatus receperat ab Epiſcopo, quem poſtea ſcierat ſimoniacum eſſe, ut in gradu ſuſcepto miniſtraret, ſed contra conſcientiam ad ſuperiores ordines non aſcendat: & ita olim etiam ob privatam ſcientiam ſimoniæ ab Epiſcopo commiſſæ, non licebat ab eo ordines recipere. Verum quia plura mala inde contingebant ex eo, quod privata auctoritate liceret ab Epiſcopo proprio diſcedere, nec ab eo velle ordines recipere propter ſuſpicionem, aut rumorem ſimoniæ, ut referunt Surius in vita Sancti Gualberti, die 12. Jul. *cap*. 6. Petrus Damianus *lib*. 8. *epiſt*. 11. *ad Cives Florentinos*, obtinuit, ut poſt Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, tantum Epiſcopum notoriè ſimoniacum teneatur ſubditus vitare, ut probat Hallierius ſupra *d*. §. 3. nec hodie præſens textus procedit, nec etiam monachus Carthuſianus, qui ex privata tantum notitia audierat fuiſſe Epiſcopum proprium ſimoniacum, tenebatur illum vitare; immò potiùs ab eo ordines recipere valebat. Proſequuntur Hallierius, & Suarez *ubi ſuprà*. 1

CAPUT XXXV.

Idem a *Cantuar. Archiepiſcopo*.

IN tantum peccatis exigentibus corda quorumdam ſimoniaca pravitas depravavit, ut in exterminium canonicæ ſanctionis, & in eluſionem quodam modo divini judicii lucris temporalibus inhiantes, ac dicentes in corde ſuo: Non eſt Deus, ſimoniam ſub honeſto nomine pallient, quaſi mutato nomine *b* culpa transferatur, & pœna. Verum nec Deus ſecundum Apoſtolum irridetur, nec tales Simonis ſectatores, etſi temporalem in præſenti forſan pœnam evadant, in futuro tamen pœnam non effugient ſempiternam, cum nec honeſtas nominis criminis malitiam palliabit, nec vox poterit abolere reatum. Sanè pervenit ad audientiam noſtram, quod cum olim quidam ſuffraganei tui pro chriſmate Eccleſiæ contra *c* canonicas ſanctiones certam accipere conſueverint pecuniæ quantitatem, metuentes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ ſolutionis anticipent, recipientes in media Quadrageſima, quod recipere conſuevere poſt Paſcha: & ut cauſam accipiendi diſſimulent, nomen denariorum variant, denarios, quos prius chriſmales, ſecundò paſchales dicebant, conſuetudinem mediæ Quadrageſimæ nuncupantes. Quidam verò nec tempus ſolutionis, nec ſolvendorum nummorum in aliquo variarunt, veterem per omnia conſuetudinem imitantes. Quia verò expreſſiùs exprimit venditionis ſpeciem, qui prius recipit *d* pretium, quam rem conferat pretioſam, quamquam tempus recipiendæ mercedis diſſimulando diſtulerit, & diſſimulaverit differendo: licet utrumque in talibus periculoſum ſit, vel exiſtat, cum gratis gratia conferenda ſit, ne ipſam contingat & rem, & nomen gratiæ demereri: f. t. per A. ſ. m. atque diſtrictè præcipimus, quatenus auctoritate noſtra fretus, & tua, taliter exceſſus corrigas ſupradictos, ſuffraganeos tuos, & *e* officiales eorum man. præ. per cen. ecc. & ſub ap. ob. à tam illicita exactione compeſcens, quoad nos de cætero ſuper hoc querimonia deferri non poſſit, nec aliorum culpa tibi ob tuæ negligentiæ meritum imputetur ad pœnam: eademque auctoritate ſuffultus, pravam illam conſuetudinem de tua provincia ſtudeas abolere, per quam pro Eccleſiarum *f* inveſtitura, Archidiaconi marcham argenti, minores verò Decani vaccam albam ſibi dari poſtulant, vel certam ſolvi pecuniæ quantitatem. Dat. Later. vi Kal. Jul.

NOTÆ.

a CAntuarienſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. de exceſſ. Prælat. cap*. 1. & in epiſtolis editis à Sirleto, *fol*. 337. Ex quo regeſtro reſtituo litteram hujus textus. De Cantuarienſi Metropoli egi *in cap*. 2. *de reſcript*.

1 b *Culpa transferatur*.) Ut de aliis Notavi in *cap. ea* 15. *hoc tit*.

c *Canonicas ſanctiones*.) Congeſtas ſupra *in d. cap. ea*, ubi commentarium hujus textus invenies.

d *Recipit pretium*.) Unde ſecundum leges civiles emptor tenetur priùs offerre pretium, quam venditor rem venditam tradat, *leg. Julianus*, §. *offerre*, *ff. de action. empti*; fortiuſque oſtenditur venditio, quando pretium rei præcedit ejus traditionem. Ratio eſt quia traditio rei poteſt referri ad plures contractus, ſed interventio pretii ſolam emptionem reſpicit. 2

e *Officiales*.) Id eſt vicarios, ut notavi ſupra *in tit. de offic. Vicarii*.

f *Inveſtitura*.) Hanc ultimam partem expoſui ſuprà *in cap. cum Eccleſia*.

CAPUT XXXVI.

a Idem.

PEr tuas nobis litteras intimaſti, quod cum D. lator præſentium vellet in Subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet, quemdam presbyterum exoravit, ut ipſum ad Eccleſiæ ſuæ *b* titulum *c* præſentaret: quod cùm ille facere recuſaret, ipſe illi firmiter repromiſit, quod nunquam, ſi præſentaret eumdem, in Eccleſia ſua aliquam peteret portionem: & ſic ad præſentationem ipſius extitit

Digitized by Google

extitit ordinatus, nec, ut aſſerit, in hoc ſe egiſſe illicitum aliquid intellexit. Unde cum poſtmodum vellet in Diaconum promoveri, Epiſcopo commonente, ne quis interveniente promiſſione aliqua ordinatus accederet, idem recordatus promiſſionis iſtius, à ſuſceptione ordinis Diaconatus ceſſavit, hoc tibi humiliter confitens, & per te poſtulans edoceri, utrum ex compromiſſione hujuſmodi reus eſſet, & an liceret eidem in ſuſcepto Subdiaconatus ordine *d* miniſtrare, & ad ordines aſcendere ulteriores: unde fraternitas tua duxit Ap. Sed. oraculum requirendum. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod niſi cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum, nec ad ordines ſuperiores aſcendere, nec in ſuſcepto debet ordine ſecundum rigorem canonicum miniſtrare.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex.

b *Titulum.*) Id eſt Eccleſiam, juxta tradita latè *in cap. 4. de præb.*

c *Præſentaret.*) Juxta morem antiquum, ſecundum quem Parochus coadiutorem præſentabat, parte ſui beneficii illi aſſignata, ut probavi *in cap. extirpandæ, de Præbend.*

2 d *Miniſtrare.*) Quia ſuſpenſus erat, cum ſimoniacè ordinatus eſſet, non quia abſque titulo, ſeu cum titulo falſo promotus fuiſſet; nam ex eo ſuſpenſionem non incurrebat, ut probavi *in cap. 4. de præb.* ſed propter pactum initum ipſo cum presbytero non petendi portionem aliquam fructuum in ipſa Eccleſia, ut ſimiliter *in c. fin. hoc tit.* eadem ſuſpenſio incurritur ab eo, qui pacto convento promiſit ſe non præſtiturum neceſſaria ab Epiſcopo ordinante, qui illi de neceſſariis providere cogebatur, juxta tradita *in d. cap. 4.* nam cum iſte remiſerit quid temporale, videlicet partem fructuum, ſeu ſuſtentationem ſibi debitam, ut ſpirituale, id eſt ſacrum ordinem, aſſequeretur, ideò ſimoniam commiſit; nam remittere idem eſt ac dare: probant in terminis textus *in cap. alia* 8. *qu.* 3. *cap. veniens, el* 2. *de teſtibus.* Faciunt textus *in l. ſi mulier* 10. *ff. de condict. cauſ. dat. l. quin etiam, ff. de calumn.* Docent Ugolinus *de ſimonia tabul.* 4. *num.* 3. Quaranta *in ſumma Bul. verbo Ordo*, Gibalinus *de ſimon. cap.* 16. *conſect.* 5. Unde deducunt Suarez *tom.* 1. *de relig. lib.* 4. *de ſimon. cap.* 38. *nu.* 5. Azor *lib.* 12. *inſtit. moral.* 3. *p. cap.* 15. *quæſt.* 1. hanc ſuſpenſionem etiam incurrere eum, qui extraneo ſibi conſtituenti patrimonium ad ſuſcipiendos ſacros ordines, promittit ſe nihil unquam petiturum. Sed contrarium, immò in hoc pacto reſtituendi patrimonium, aut non petendi ab eo, qui illud ad ordines ſuſcipiendos conſtituerat, nullam committi ſimoniam, nec per conſequens ſuſpenſionem incurrere, docuerunt Navarrus *ad tit. de temporibus ordin. conſil.* 17. Toletus *lib.* 1. *ſummæ, cap.* 48. *num.* 7. Caſtropalao *tract.* 17. *oper. moral. diſput.* 2. *puncto* 3. *num.* 2. Garzia 2. *part. de benefic. capit.* 5. *num.* 165. Diana *part.* 2. *tract.* 2. *reſolut.* 5. Barb. *de poteſt. Epiſcopi, alleg.* 20. *num.* 29. & alii congeſti à Gibalino *d. conſect.* 5. quia iſta conſtitutio patrimonii non eſt aliquid ſpirituale, nec vera præſentatio ad ſacros ordines, ut quæ in hoc textu præceſſit; unde non potuit committi ſimonia, & per conſequens nec incurri ſuſpenſio, de qua in hoc textu.

C A P U T XXXVII.

a Idem.

COnſulere. *Et infra*: Quicumque *b* vicedominatum, vel aliam eccleſiaſticam adminiſtrationem per pecuniam adminiſtrare voluerint, tam ementes, quam vendentes cum Simone mago percelluntur, & ab illa Eccleſia, in cujus contumeliam dare pecuniam, & accipere voluerint, juſtè excluduntur.

N O T Æ.

1 a IDem. Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Innocentius, nec inter ejus epiſtolas hucuſque excuſas textus hic reperitur.

2 b *Vicedominatum.*) Vicedominus accipitur in jure canonico pro ea perſona, quam conſtituit Epiſcopus pro hoſpitibus recipiendis, & eleemoſynis diſtribuendis, aliiſque rebus Eccleſiæ peragendis; quem ſi Epiſcopus non deſignabat, olim Clerus eligebat, *c. volumus, cap. Diaconi* 89. *diſt.* & aliquando juriſdictionem exercebat, ut conſtat *ex lib.* 3. *Capitul. Caroli, cap.* 26. ibi: *Mandet Comes, vel Abbati, vel Vicedomino, vel illi quicumque locum Epiſcopi, vel Abbatis tenuerit, ut reddat ei reum.* Notavit Fileſacus *in cap.* 4. §. 5. *de offic. Ordin.* & plura congeſſerunt P. Gregorius *tit.* 9. *cap.* 6. & *de eccleſiaſt. hierar. quæſt.* 2. *proœm.* §. 5. *num.* 13. & nos ſupra *in cap.* 1. *de calumniat.*

C O M M E N T A R I U M.

3 a CErtum eſt, per ſacros canones prohiberi venditionem, ſeu quamlibet alienationem officiorum Eccleſiæ, ut in canone 2. Concilii Calcedon. *per Salvator*, 1. *q.* 3. & in tali venditione non committi ſimoniam contra jus divinum, aut naturale, omnes etiam fatentur, ut probat Victoria *in relect. de ſimon. cap.* 16. & 17. Circa jus eccleſiaſticum communis opinio eſt, ſimoniam in tali venditione committi, à jure canonico prohibitam, *d. c. Salvator, extravag.* 2. *hoc titul.* ibi: *Officiis eccleſiaſticis, & quibuslibet beneficiis.* Ita cum aliis docuerunt Suarez *lib.* 4. *de ſimonia, c.* 29. *num.* 8. Sed noviter Gibalinus, qui nullam veram ſimoniam agnoſcit, ex ſolo jure poſitivo aſſerit in venditione horum officiorum committi peccatum turpis lucri, & quæſtus, quod in propria loqutione ſimonia dicitur. Ita docet Gibalinus *d. qu.* 20. *conſect.* 13. & *qu.* 23. *conſect.* 7. Sed cum diverſitas hæc opinionum tantum conſiſtat in proprietate, vel improprietate ſimoniæ, parum in his refellendis, vel conciliandis, duxi inhærendum, cum expreſsè in hoc textu, & *in d. c. Salvator*, ut ſimoniaca improbetur talis venditio. Illud omittendum non eſt, quod cum hæc prohibitio ſit tantum juris poſitivi, poterit contraria conſuetudine introduci hujuſmodi venditio, ut pluribus in Eccleſiis invaluit circa conditionem officii Janitoris, vulgò *Portiguero*, & ſimilem.

C A P U T XXXVIII.

Idem *a* *in Concil. Lateran.*

SIcut pro certo didicimus, in pleriſque locis à pleriſque perſonis quaſi columbas in templo vendentibus fiunt exactiones, & extorſiones turpes, & pravę pro *b* conſecrationibus Epiſcoporum, *c* benedictionibus Abbatum, & ordinibus clericorum: eſtque taxatum, quantum ſit iſti, vel illi, quantumve alteri, vel alii perſolvendum: & ad cumulum damnationis majoris, quidam turpitudinem, & pravitatem hujuſmodi nituntur defendere per conſuetudinem longo tempore obſervatam. Tantum igitur abolere volentes abuſum, *d* conſuetudinem hujuſmodi, quæ magis dicenda eſt corruptela, penitus reprobamus, firmiter ſtatuentes, ut pro his, ſive conferendis, ſive *e* collatis, nemo aliquid quoquam prætextu exigere, aut extorquere præſumat: alioquin & qui receperit, & qui dederit hujuſmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi, & Simone condemnetur.

N O T Æ.

1 a LAteranenſi.) Generali videlicet celebrato ſub Innocent. III. ubi *cap. 64.* reperitur textus hic, & canonem hunc confirmavit Honor. III. *in c. 2. hoc tit. num. 5. collect.* ubi ita ſcribit: *Cupiditati quorumdam, qui quaſi columbas in templo vendentes facere ſolent exactiones, & extorſiones turpes, & pravas pro conſecrationibus Epiſcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinationibus clericorum, pravitatem hujuſmodi intendendo defendere per conſuetudinem longo tempore obſervatam, tam in Lateranenſi, quam in generali Concilio fuit ſalubriter obviatum, conſuetudine hujuſmodi, quæ corruptela magis dicenda eſt, penitus reprobata, & ſtatuto, ut nemo pro his, ſive conferendis, ſive collatis, aliquid quocumque prætextu exigere, aut extorquere præſumat. Nos igitur utriuſque Concilii conſtitutionibus inhærentes, auctoritate præſentium firmiter inhibemus, ne quis pro benedictione, ſive inſtallatione Abbatum, qui ad monaſterii veſtri regimen fuerint aſſumendi, præſumat aliquid à vobis exigere, aut prætextu cujuſquam conſuetudinis extorquere: vobis nihilominus indulgentes, ne quid inviti ob cauſas dare teneamini ſupradictas.*

b *Conſecrationibus.*) De quibus egi *in cap. 1. hoc tit.*

c *Benedictionibus.*) De quibus agemus infra *in cap. ne Dei Eccleſia.*

d *Conſuetudinem.*) Textum hunc expoſui, & commentarium dedi ſupra *in cap. ad noſtram.*

2 e *Collatis.*) Dummodo quæ poſtea dantur, non gratuitò dentur; nam gratuitam donationem approbavit Gregorius *in cap. 1.* ubi notavi.

C A P U T XXXIX.

Idem *in a eodem.*

QUoniam ſimoniaca labes pleraſque moniales infecit, ut vix aliquas ſine pretio recipiant in ſorores, *b* paupertatis prætextu, volentes hujuſmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus, ſtatuentes ut quicumque de cætero talem commiſerit pravitatem, tam recipiens, quam recepta, ſive ſit ſubdita, ſive prælata, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellatur, in locum arctioris regulæ ad agendam *c* perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc Synodale ſtatutum taliter ſunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de monaſteriis, quæ perperam ſunt ingreſſæ, in aliis locis ejuſdem Ordinis collocentur. Quod ſi fortè propter nimiam multitudinem alibi nequiverint commodè collocari, ne damnabiliter in ſæculo vagentur, recipiantur in eiſdem monaſteriis diſpenſativè de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis. Hoc etiam circa monachos, vel alios regulares decernimus obſervandum. Verum ne per ſimplicitatem, vel ignorantiam ſe valeant excuſare, præcipimus ut diœceſani Epiſcopi ſingulis annis hoc faciant per ſuas diœc. publicari.

N O T Æ.

1 a EOdem.) Lateranenſi videlicet Generali, ubi *cap. 65.* reperitur textus hic, necnon in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 4.*

2 b *Paupertatis prætextu.*) Et ita paupertas erat affectata, non vera; nam ſi vera eſſet, pro ſuſtentatione ipſius aliquid monaſterium exigere valebat, ut probavi *in cap. veniens, hoc tit.* ubi commentarium dedi.

3 c *Perpetuam pœnitentiam.*) Quæ detruſio propria fuit clericorum, & monachorum, ut probat Gibalinus *de clauſur. regul. diſq. 3. cap. 2.* & de ea nonnulla adduxi in *cap. 1. regul.*

C A P U T XL.

a Idem *in eodem.*

AUdivimus de quibuſdam Epiſcopis, quod decedentibus Eccleſiarum Rectoribus ipſas interdicto *b* ſubjiciunt, nec patiuntur alios in eiſdem *c* inſtitui, donec ipſis certa ſumma pecuniæ *d* perſolvatur. Præterea cum *e* miles, aut clericus domum Religionis *f* ingreditur, aut apud Religioſos eligit ſepulturam, etiamſi nihil religioſo loco reliquerit, difficultates ingerunt, & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cum igitur non ſolum à malo, ſed etiam ab omni ſpecie mali ſit ſecundum *g* Apoſtolum abſtinendum, exactiones hujuſmodi pœnitus inhibemus: quod ſi quis tranſgreſſor extiterit, exacta *h* duplicata reſtituat, in utilitates locorum, in quorum fuerint diſpendium ſoluta, fideliter convertenda.

N O T Æ.

1 a EOdem.) Lateranenſi videlicet generali ſub Innocentio III. ubi *cap. 66.* reperitur textus hic, & in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 5.*

2 b *Subjiciunt.*) Quod facere non poterant, tum quia pro cauſa civili non debet Eccleſia interdicto ſubjici, *cap. 3. de pœnis*: tum ne impediatur Sacramentorum adminiſtratio.

c *Inſtitui.*) Aut per ſe, aut corporaliter per Archidiaconum, ut *in cap. ex frequentibus, de inſtitut.* diximus.

d *Perſolvantur.*) Contra tradita ſupra *in c. cum in Eccleſia.*

3 e *Miles, aut clericus.*) De milite ideò in præſenti ſpecialiter agitur, quia militibus olim prohibitum erat monaſterium ingredi, niſi priùs probata eorum vita fuiſſet ab Epiſcopo, *c. legem 53. diſt.* De clerico etiam, quia Epiſcopo videbatur bona ab eo intuitu Eccleſiæ acquiſita eſſe illi relinquenda, priùs quam vitam monaſticam profiteretur, *cap. 1. 18. quæſt. 1.*

f *Ingreditur.*) Similem abuſum in Parocho improbavit Honorius III. *in cap. 2. de regul. in 5. compil.*

g *Apoſtolum.*) 1. *ad Teſſalon. cap. 5.*

h *Duplicata.* Sed tunc obſtat textus *in cap. de hoc, tit.* ubi tantum pretium ſimoniacè acceptum reſtituitur abſ- 4
que alio ſimplo: ergo non rectè in præſenti duplicatum pretium reſtitui jubetur. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt cum Binsfeldio *in præſenti*, textum *in d. cap. de hoc jure*, & ſimiles procedere, quando ex mutua conventione dantis, & accipientis pretium ſimoniacè interceſſit; in præſenti verò textu agitur, quando non ex voluntate dantis pretium, ſed à ſuperiore per extorſionem, & concuſſionem exactum fuit, quia tunc in pœnam ſimilis extorſionis duplicatum pretium reſtituit.

C A P U T XLI.

Idem a *in eodem.*

AD Ap. n. aud. frequenti relatione pervenit, quod quidam clerici pro *b* exequiis mortuorum, & *c* benedictione nubentium, & ſimilibus pecuniam exigunt, & extorquent; & ſi fortè eorum cupiditati non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt: è contra verò, quod laici laudabilem con-

Digitized by Google

conſuetudinem erga ſanctam Eccleſiam pia devotione fidelium introductam ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere ſub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter has pravas exactiones fieri prohibemus, & pias *d* conſuetudines præcipimus obſervari, ſtatuente, ut liberè conferantur eccleſiaſtica *e* ſacramenta: ſed per Epiſcopum loci, veritate cognita, compeſcantur, qui malitioſè nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.

NOTÆ.

1 a EOdem.) Lateranenſi videlicet, celebrato ſub Innocentio III. ubi *cap. 67.* reperiuntur verba in præſenti relata, & in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. 6.*

b *Exequiis mortuorum.*) De quibus egi *in cap. ſuam, hoc tit.* ubi commentarium hujus partis dedi.

c *Benedictionibus.*) De quibus plura adduxi *in cap. 1. de ſecund. nupt.*

d *Pias conſuetudines.*) Hæc verba expoſui ſuprà *in cap. cum in Eccleſia.*

2 e *Sacramenta.*) Si referas ad exequias mortuorum, & benedictiones nuptiarum, de quibus proximè egerant Patres, dictio *Sacramenta*, ponitur pro ſacramentalibus, ut jam notavi *in d. c. cum in Eccleſiæ.* Si verò accipias pro aliis Sacramentis, verum eſt pro nullo ex eis pecuniam exigi poſſe, ut de Baptiſmo cavetur *in can. 48. Concilii Illiber.* ibi: *Emendari placuit, ut qui baptizantur, nummos in choncam non mittat:* ubi notavi, *de confirmat.* probavi *in cap. ea 15. hoc tit.* de Pœnitentia *in nemo, hoc tit.* de Euchariſtia *in can. 23. 6. Synodi*, relato *in cap. nullus 1. q. 1.* ibi: *Ut nullus, ſive Epiſcopus, ſive Presbyter, ſive Diaconus, immaculatam præbens communionem, ab eo qui communicat, ejus participationis gratia obolos, vel quamvis aliam ſpeciem exigat.* De Ordine *in c. 1. hoc tit.* de Matrimonio *in c. ſuam hoc tit.* & latè docent Ugolinus, Redoanus, & Gibalinus *in tract. de ſimon.*

CAPUT XLII.

Univerſis Abbatibus, & Fratrib. a Ciſtercienſ. Ordinis.

NE Dei Eccleſiam, quam lavit proprio ſanguine Jeſus Chriſtus, macula fœditatis coinquinet, ruga duplicitatis deformet, cupiditatis ſpurcitia, omnium malorum radix, & venalitatis deformitas, quaſi ruga ſub conſuetudinis prætextu contracta, eliminandæ ſunt penitus ab eadem, ut diſpenſatio myſteriorum Dei, & ipſa myſteria gratis accepta, Giezitica pravitate prorſus abolita, charitate gratuita conferantur, quæ vendere, ſeu emere, quam deteſtabile, quamve periculoſum exiſtat, liquidò perpendi poteſt ex eo, quod Dominus vendentes, & ementes oves, & boves ejecit de templo, & cathedras vendentium columbas evertit. In ejectione denique vendentium, & ementium facinoris inquinantis utrumque exprimitur deteſtatio, & in cathedrarum everſione monſtratur, cui pœnæ ſubjaceant hi, qui præſunt, vendentes Dei dona, & Eccleſiæ ſacramenta. Ut igitur hujuſmodi facinus, quod quos coinquinat, æquat, Prælatos, & ſubditos non poſſit inficere quoquo modo, auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, nequis Archiepiſcopus, vel Epiſcopus, Archidiaconi, vel *b* Officiales ipſorum à quoquam in Abbatem electo, pro *c* benedictione, ſeu *d* inſtallatione, vel recipienda profeſſione ab eo, ſub conſuetudinis prætextu cujuſquam *e* palefridum, ſeu aliud quidquam, quocumque nomine cenſeatur, exigere, vel extorquere præſumant, vobiſque ſub prætextu hujuſmodi exacta taliter ne præſtetis interdicimus, cum non ſolùm à malo, ſed à mali ſit ſpecie abſtinendum. Inſtallationis quoque ſolemnitates fieri prohibentes adjicimus, ut Archiepiſcopi, & Epiſcopi ea ſint *f* forma profeſſionis contenti, quæ ab origine veſtri Ordinis noſcitur inſtituta, cujus tenorem ad majorem evidentiam huic noſtræ paginæ duximus inſerendum: Ego frater Abbas Ciſtercienſis Ordinis, ſubjectionem, reverentiam, & obedientiam à ſanctis Patribus conſtitutam ſecundum regulam ſancti Benedicti, tibi Domine Epiſcope, tuiſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis, & ſanctæ Sedi, ſalvo Ordine meo, perpetuò me exhibiturum promitto.

NOTÆ.

1 a CIſtercienſis.) Ita reſtituo inſcriptionem, & litteram hujus textus ex quinta collectione Honorii III. edita à Cironio, ubi *ſub hoc titul. cap. 1.* reperitur textus hic, ex Manrique *tom. 4. annal. Ciſterc. anno 1224. cap. 5.* ubi hujus textus hiſtoriam, & litteram refert: cum enim temporibus Honorii III. Epiſcopi, Archidiaconique renuerent Abbates Ciſtercienſis Ordinis inſtallare, niſi prius equum ſibi darent; necnon in obedientia à prædictis Abbatibus præſtanda, verba illa, *ſalvo Ordine ſuo*, eſſe rejiciendam intenderent, cum inutilis quodammodo redderetur promiſſio obedientiæ, conqueſtus fuit Jacobus Abbas Ciſterc. de prædictis duobus exceſſibus coram Honorio, qui ut hæc nova gravamina à monachis Ciſtercienſibus tolleret, præſentem edidit conſtitutionem, & ſimilem circa Ordinem Præmonſtratenſium edidit Innoc. III. *lib. 1. epiſt. in edit. Coloniæ, fol. 92.* in hæc verba: *Significarunt nobis dilecti filii N. Abbas, & Fratres Præmonſtraten. quod cum dilectus filius Hugo de Petraponte Archidiaconus Laudonen. in promotione ipſius Abbatis palefridum ab eo obtentu cujuſdam pravæ conſuetudinis exegiſſet, quia ſuper hoc ei acquieſcere recuſavit, converſum quemdam ipſius de equitatura, cui inſidebat, deponere, & eam ſecum abducere per violentiam non expavit. Unde nos eidem Archidiacono per litteras noſtras mandavimus, ut ſimilia de cætero non præſumat, immo de hoc ipſo eidem Abbati ſatisfactionem exhibeat competentem. Ideoque diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi dictus Archidiaconus ea, quæ præmiſſa ſunt, adimplere noluerit, tam eum, quam alios, qui pro benedicendis, inſtallandis, vel deducendis ad Sedem, tam Abbatibus, quam aliis eccleſiaſticis perſonis, palefridum, vel aliud exigere, vel extorquere præſumpſerint in poſterum, vel hactenus præſumpſerunt, niſi ad commonitionem veſtram à ſua præſumptione deſtiterint, & de perceptis taliter ſatisfecerint competenter, excommunicationis cenſura, appellatione poſtpoſita percellatis, & ſicut excommunicatos faciatis ab omnibus arctius evitari. Quod ſi non omnes, duo veſtrum, &c.* Datum Romæ, &c. IV. Idus Maii. Et Abbati ſancti Maglorii Pariſienſis *lib. 3. regeſtr. 14. epiſt. 143.* ſuper eadem re ita reſcribit. *Cùm ex injuncto nobis Apoſtolatus officio eccleſiarum omnium ſolicitudinem gerere teneamur, ea corrigere nos oportet, quæ interdum contra ſacrorum canonum ſanctiones in eis per ipſarum miniſtros improvide attentantur. Sanè ad audientiam noſtram vobis referentibus eſt delatum, quod cum Abbatem veſtrum contigit de novo in ſede, prout moris eſt, collocari, Archidiaconus Pariſien. pro inſtallatione ipſius centum ſolidos Pariſien. monetæ à vobis nititur extorquere: hujuſmodi exactionem in jus annuum convertendo. Quia igitur talis exactio eſt rationi contraria, & Sanctorum Patrum inſtitutionibus inimica, ne id de cætero attentetur, auctoritate præſentium diſtrictius inhibemus. Nulli ergo,* &c. uſque, *noſtræ inhibitionis infringere, &c. Datum Later. III. Non. Octob. Pont. N. anno XIV.* De Ordine Ciſterc. nonnulla adduximus *in cap. 6. de reſcript.*

b *Officiales.*) Id eſt vicarii, ut probavi *in cap. 1. de offic. vicar.*

c *Benedictione.*) De qua egi *in cap. 1. de ſupplend.*

d *Inſtallatione.*) Stallus eſt locus cujuſque clerici, aut religioſi in choro. Cæſar *lib. 1. hiſt. memorab. cap. 6.* ibi: 2
Intravit chorum ſtante Priore in ſtallo ſuo. Et *lib. 5. c. 5. in nocte verò ſancti Cuniberti, cum ſtaret in choro Abbatis, tunc ſimplex monachus vidit intra Presbyterium duos dæmones intrare, & paulatim aſcendere ad ſtallum Abbatis.* Et paulò poſt. *Dominus Euſtachius, & Prior Hermannus, qui hæc videre, à ſtallis ſuis ſemoti.* Matthæus Pariſius in Henrico III. ad annum 1056. ibi: *Clanculò intrantes inquiſiverunt à quodam ibidem orante, quodnam eſſet ſtallum Decani.* Et in vita Joannis XXIII. Abbatis ſancti Albani; *Con-*

Digitized by Google

ſueverat namque in duplicibus feſtis chorum mitratus tenere, & reliquis diebus in ſtallo ſuo ſtans chorum regere, & omnia alacriter cantare, Innocent. III. *lib.* 4. *epiſt.* 1. ibi: *Ipſe ante confirmationem obtentam ſtallum Præpoſiti ſibi uſurpavit.* Illuſtrant Voſſius *de vit. ſerm. lib.* 2. *c.* 17. Zerda *in adverſ. c.* 44. & notavimus *in cap. eam te* 7. *de reſcript.* Unde inſtallare accipitur ptoponere in ſede, & corporaliter inveſtire, ſeu in poſſeſſionem mittere, quæ inſtallatio inthronizatio dicitur à Juſtiniano *in novell.* 123. *c.* 3.

e *Palefridum.*) Idem de Præmonſtratenſibus cavit Innocent. III. *lib.* 1. *epiſt.* 198. & 328. Palefredus, & Palefridus corrupta ſunt ex *Paraveredus*; & ita à Paraveredis Palefredum deduci docuit Cujac. *ad titul. C. de curſu publico.* Veredarii erant equi minores, qui curſu ipublicò deſtinabantur, & velociores. Paravedarii verò erant equi majores, & agminales, *leg. ult. C. de curſu publico, leg.* 50. *C. Theodoſ. eod. tit.* de his veredis, & veredariis, qui eis inſidebant, agitur *cap.* 8. *Eſther*, ibi: *Egreſſi ſunt veredarii celeres nuncios præferentes.* Caſſiodorus *lib.* 5. *epiſt.* 11. ibi: *Si poſſeſſores paraveredorum aſſiduitate ſuggerunt eſſe fatigatos, ut equorum nimio curſu atterantur.* Auſonius *ad Paulinum;*

Vel celerem manum, vel ruptum terga veredum
Conſcendas, propera, dummodo jam venias.

Martialis *lib.* 14. *epig.* 86.

Stragula ſuccincti venator ſume veredi.

Plura de his Salmut. *ad Pancirolam lib.* 2. *memorab. c.* 16. Bulengerus *lib.* 3. *de Imper. cap.* 20. & 21. Lipſius *lib.* 2. *de militia, dialog.* 12. & *lib.* 3. *dialog.* 7. ab his Paraveredis dictos fuiſſe equos Palefredos, quos nos vulgò dicimus *Palefrenes*, docuit Cironius *in præſenti*, qua voce uſi ſunt Vuillelmus Tyrius *lib.* 13. *belli ſacri, c.* 27. *Miſerat prædicto nobili viro per quemdam familiarem ſuum palefredum albiſſimum, argento ferratum, fræno, & cæteris argenteis phaleris redimitum, exameto coopertum albiſſimo, ut in omnibus candor niveus conſonaret.* Radericus Friſingenſis *lib.* 3. *cap.* 26. *Si extraneus miles pacificè ad caſtra acceſſerit, ſedens in palefredo, ſine ſcuto, & armis, ſi quis eum læſerit, pacis violator judicabitur.* Cæſarius *lib.* 12. *miracul. c.* 12. *Hic cum die quadam ſuum, qui optimus erat, perdidiſſet palefredum, ſervum ſuum ad diverſa loca miſit ad inveſtigandum illum.* Matthæus Pariſius *anno* 1290. ibi: *Cepit de ſingulis civitatibus Angliæ duos palefredos, & totidem ſumarios.* Et alii relati à Voſſio *de vitiis ſerm. lib.* 3. *cap.* 31. Lindembrog. *in Gloſſario, verbo Palefredus*, Boſqueto *ad Innoc. III. lib.* 2. *epiſt.* 42.

f *Forma profeſſionis.*) Reverentiam Epiſcopo debent omnes Abbates ipſius diœceſis: & ideò vel ante, vel poſt benedictionem eam præſtare debent. Concil. Emerit. *can.* 11. olim fiebat charta ipſa profeſſionis ſuper altare impoſita. Innoc. III. *lib.* 1. *regeſtr.* 3. *epiſt.* 57. ibi: *Profeſſione hujuſmodi ſuper altari oblata.* Goſridus Vindocin. *opuſc.* 10. ibi: *Eſt à lingua* (ſcilicet ſimonia) *cum publicè recitatur illa promiſſio: fit à manu, quando charta, qua continetur ſcripta, ponitur ſuper altare.* Juxta veterem morem, quem illuſtravi *in cap.* 2. *de conſuet.* Sed circa modum præſtandi ipſam profeſſionem Epiſcopi varios exceſſus committebant, dum majorem obedientiam cum aliis ſibi jure non debitis exigebant, ut conqueritur Goſridus Vindocinenſis *epiſt.* 205. his verbis: *Sunt quidam Epiſcopi, qui pro benedictionibus Abbatum ſub nomine profeſſionis ab eis exigunt, quod eſt chriſtianæ profeſſioni valdè contrarium. Nam cum profeſſio alia in divina laude ſit, alia pro peccatorum depoſitione, iſta Dei laudem non facit, ſed minuit; nec deponit peccata, ſed apponit. Nec ſacræ fidei profeſſio recto nomine dicitur, ſed execranda promiſſio, quæ claves Eccleſiæ agitare, & unicum, ac ſingulare ejus oſtium violare conatur. Ita neque veritate, neque auctoritate inventa, ſed conſuetudine, & hominum cupiditate reperta, triplici genere ſimoniæ contra ſanctam Eccleſiam jaculatur; quoniam ſimonia à lingua, ſimonia à manu, ſimonia ab obſequio ibi committitur. Eſt à lingua, cùm publicè recitatur illa promiſſio: fit à manu, quando charta, qua continetur ſcripta, ponitur ſuper altare: fit ab obſequio, cum ipſum malè promiſſum ſubjectionis obſequium ſervatur. Qui ſic agit, forſitan dicit: Pro benedictione non quæro pecuniam. Immo ſatis amplius exigit, quia hominis perſonam. Sicut anima plus eſt quam corpus, ita corpus ſimul, & anima, tota videlicet hominis perſona, multò plus eſt, quam ejus pecunia. Divina lege, & manifeſta ratione probatur, quia benedictio minimè datur gratis, quam præcedit Abbatis illa proſcriptio, ut quod deſiderat, aſſequatur. Non enim faceret illam, ſi repulſam non pateretur. Illud etiam quod bonum eſt, fit pernicioſum, cum promittitur; nam benè, vel male ſuſcipitur. Nam pecunia, quam Simon Magus obtulit Petro, bona quidem erat, ſed quia malè obtulit illam, damnatus à Petro prædicatur; & ideò nec evangelica, nec canonica, ſed navicularia eſt illa, quæ dicitur benedictio, quam quæ falſo nomine vocatur profeſſio, præcedit, ſive ſubſequitur. Ibi venditur ſimul & emitur primum Eccleſiæ ſacramentum. Chriſtus etenim primus hoc ſacramentum per ſemetipſum fecit, conſecrationem ſcilicet Apoſtolorum.* Et paulò poſt ſequitur: *Caveant igitur Epiſcopi, & Abbates, qui ideò dicuntur Chriſti vicarii, quoniam Chriſti creduntur agere vices, ne contra Chriſti auctoritatem, qui gratis tribuit, & ejus vocem, qui gratis dari monet & præcipit, cupiditatum conſuetudinem ſequantur, qua fides, Eccleſiæ libertas, & caſtitas ſimul corrumpitur. Non mediocriter utique delinquit Epiſcopus, niſi gratis dederit; & Abbas, niſi gratis acceperit, ſimiliter peccat, quia facientem, & obſequentem par pœna conſtringit; & facinus, quos inquinat, æquat.* Refert Juretus *in notis ad epiſt.* 195. *Carnotenſis.* Quare Honorius III. in præſenti præſcribit formam, ſub qua Abbates Ciſtercienſis Ordinis profeſſionem Epiſcòpis ſuis facere debeant. Et Abbates exempti benedictionem quidem ab Epiſcopo ſuo recipere debebant, non tamen ei profeſſionem obedientiæ facere; nam profeſſio, quam Ivo Carnotenſis exegerat à Goſrido Abbate Vindocinenſi inter ordinationis ejus ſolemnia, caſſata fuit ab Urbano II. ut ſcribit idem Goſrid. *lib.* 2. *epiſt.* 27. Unde conſtat, præſentem Honorii conſtitutionem compilatam fuiſſe ſub hoc titulo, non ſolùm quia ex ſimoniaca pravitate Archidiaconi palefridum ab Abbatibus pro eorum inſtallatione extorquebant; verùm & quia Epiſcopi ſimoniam committebant exigendo ab eis majorem obedientiam, quam de jure præſtare tenebantur: quo caſu ſimoniam committi, notavimus *in cap. ex diligenti.*

C A P U T XLIII.

Gregorius IX. *Priori Sancti Thomæ* a *Eſculanen.*

JAcobus canonicus Eſculan. expoſuit, quod cum ipſe in Eccleſia *b* Aprutin. ſit receptus in Canonicum & in fratrem, Canonici ejuſdem Eccleſiæ partem proventuum, ac præbendam ſibi aſſignare recuſant, quamdam conſuetudinem prætendentes, quod prandium habere debeant à Canonico recepto de novo. Quocirca mandamus, quatenus ſi eſt ita, dictos Canonicos, ut tali conſuetudine non obſtante, ſibi ſicut uni ex aliis in proventibus & præbenda provideant, appellatione remota compellas.

N O T Æ.

a E*Sculan.*) Seu Aſculan. nam Aſculanum, ſeu Eſculum dicitur civitas Italiæ, de qua, & ejus diœceſi egimus *in cap.* 8. *ne clerici vel monach.*

1 b *Aprutin.*) Interamna civitas eſt Italiæ in Picenatibus poſita, quam hodie vulgò Teramum dicimus, ſecus fauces Tordini fluminis; quæ cum à tribus fluminibus alluatur, Interamna nomen invenit, quaſi inter tres amnes ſita: quod ipſum nomen vulgus etiam, ſed corruptè retinuit. eſt caput totius Aprutinæ provinciæ. Quare ipſius Præſul, non Interamnæ, ſed Aprutinenſis denominatur Epiſcopus, qui nullius Metropolitani reveretur arbitrium, ſed tantum Romani Pontificis proximè faſces adorat, ut tradit alia congerens de ipſius diœceſis origine, & Præſulibus Ughellius *to.* 1. *Ital. ſacræ, fol.* 388.

C O M M E N T A R I U M.

INter alias conſuetudines ſimoniacam labem redolentes, præcipua fuit olim conſuetudo præſtandi convivia pro electionibus, & conſecrationibus Epiſcoporum, ſeu ſimilium Prælatorum; quam redarguit Sidonius *lib.* 4. *epiſt.* 25. & graviter reprehendunt PP. Synodi Carthag. 3. *can.* 42. ibi: *Conviviis ſibi conciliantes plebem, ut perſuaſu maligno, & illicito eoſdem velint collocare Rectores.* Extant 2

hujus

hujus moris veſtigia apud Gregor. Turon. *de vitis Patrum c. 6.* dum refert, quod cum Arverni ad Theodoricum Regem munera ferentes Epiſcopum ab eo expetituri veniſſent, Rex ipſis redire juſſis, ſanctum Gallum Epiſcopum futurum eis deſtinavit, juſſitque ut ordinaretur in Presbyterum, & datis de publico expenſis, cives invitarentur ad epulum, & lætarentur ob honorem Galli Epiſcopi. Quod cum ita factum eſſet, is referre ſolitus erat, ſe non amplius donaſſe pro Epiſcopatu, quam unum trientem coquo, qui id prandium paraverat. Et apud Surium *die* 18. *Julii*, *in vita sancti Friderici Trajectenſis Epiſcopi*, refertur de eo, quod die, quo in Antiſtitem inauguratus fuit, celebre convivium omni Clero, Nobilibus item, & ignobilibus à Ludovico Pio datum fuit. Similem morem in noviter ordinatis Concil. Palentinum improbat *tit. de ſimonia*, his verbis: *Quorumdam clericorum, & laicorum abuſum, qui clericos de novo promotos non permittunt in ſuis ordinibus miniſtrare priùs, quam eis adhibeant per unum, aut plures dies prandia, & convivia ſumptuoſa, vel certam præparent quantitatem pecuniæ, extirpare volentes, ſtatuimus ut cum clerici, qui ad titulum alicujus Eccleſiæ ad Subdiaconatus, Diaconatus, aut Presbyteratus ordines ſunt promoti, noviter celebrare voluerint, ut clerici illius Eccleſiæ eos liberè admittant, & eis ad celebrandum miniſtrent Eccleſiæ paramenta, celebrationi ipſorum charitativè, & amicabiliter aſſiſtentes, eiſdem etiam ſecundum quod ordo ipſorum exegerit, portionem integraliter conferant, & aſſignent.* Et conſuetudinem accipiendi ſcyphum à novo Canonico improbavit Honorius III. cujus verba dedimus ſuprà *in cap. ſicut* 39. quæ prandia ſimoniæ notam, ac criminationem continent, ſi largitione iſta eligentium ſuffragia ambiuntur, hominum voluntates conciliantur, & ſuffragia quæruntur, cum virtute, non pecunia, litteris, non pretio, dignitates eccleſiaſticæ promerendæ ſint. Sic Cato Uticenſis apud Ciceronem *in oratione pro Murena*, ex Stoicorum ſententia negavit licere Magiſtratui candidato conviviis, aliſque oblectamentis populum ineſcare. Quare rectè Gregorius IX. in præſenti talem conſuetudinem, ut ſimoniacam labem redolentem condemnavit: quam etiam in prandiis præſtandis ab ingredientibus monaſterium condemnavit Urbanus V. *in extravag. Sanè hoc tit.* inter communes. Notavit Hallierius *de ſacris elect. 7. cap. 2. art. 2.* §. 2.

CAPUT XLIV.

a Idem.

SI quis ordinaverit, ſeu ad ordinem præſentaverit aliquem, promiſſionem, vel juramentum ab illo recipiens, quod ſuper proviſione ſua non inquietet eumdem, ordinator à collatione, præſentator verò ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine ſic ſuſcepto, donec diſpenſationem ſuper hoc per Sedem Apoſtolicam obtinere meruerint, noverint ſe ſuſpenſos.

NOTÆ.

1 a IDem.) Gregorius videlicet IX. qui in præſenti non ſolum confirmat Innocentii conſtitutionem relatam *in cap. per tuas, el 3. hoc tit.* verùm & auget, ita ut non ſolùm præſentator, de quo agebatur *in d. cap. per tuas*, verùm & ordinatus, qui cum Epiſcopo pactum fecit de non petendis ab eo alimentis, quæ ex juris diſpoſitione Epiſcopus illi ſine titulo ordinato præſtare tenetur, ex traditis *in cap. 4. de præbend.* ſuſpenſionem incurrat, & ſimiliter ordinator per triennium ab Ordinum collatione ſuſpenditur, à qua ſuſpenſione nec ordinatum excuſat ignorantia, niſi fuerit invincibilis, & inculpabilis, ut docent Suarez *de cenſur. diſp.* 31. *ſect.* 1. *num.* 33. Hurtado *in diſp. de ſuſpenſione, difficult.* 13. *num.* 37. Coninch, & Caſtropalao, quos ſequitur Gibalinus *de cenſur. in ſynopſi. littera O, num.* 11. Rationem hujus deciſionis aſſignavimus *in d. cap. per tuas*.

CAPUT XLV.

a Idem.

MAndato noſtro recepto, ut cum monachis, qui per ſimoniam dato aliquo locum in monaſteriis ſunt adepti, ſecundum conſtitutionem Generalis *b* Concilii diſpenſares. *Et infra*: Conſult. t. breviter reſpondentes dicimus, mandatum Apoſtolicum, etiam ad *c* Abbates extendi, & propter reſignationes ſpiritualium, & temporalium, quæ nullo pacto, ſed affectu animi præcedente utrimque taliter acquiruntur (in quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori,) eos pro ſimonia hujuſmodi non teneri.

NOTÆ.

a IDem.) Gregorius IX. videlicet: cui autem Prælato reſcribat, non conſtat; & cum ejus epiſtolis careamus, agnoſcere non poſſumus, de quo monaſterio in præſenti agatur.

b *Concilii.*) Relati ſupra *in cap. quoniam*, ubi de ſimonia admiſſa in ingreſſu Religionis egimus.

3 c *Abbates.*) Quia in favorabilibus, & materia proportionabili Abbas comprehenditur appellatione monachorum, niſi aliud ex loquentis mente conjiciatur, ut probant Sanchez *tom. 2. ſummæ, lib. 6. cap.* 8. *numer.* 84. Valenzuela *conſil.* 74. *numer.* 79. quia Abbas per promotionem ad Abbatiam non deſinit eſſe monachus, nec per ipſius dignitatis aſſequutionem debet eſſe pejoris conditionis, quam ſunt cæteri monachi; cum dignitatis proprium ſit augere ſtatum, non verò illum in deterius mutare, ut docent Tamburinus *tom. 1. de jure Abbat. diſp. 16. quæſt.* 3.

COMMENTARIUM.

2 Diviſio ſimoniæ. SImonia communiter dividitur à Doctoribus in mentalem, conventionalem, & realem, ut explicant Navarrus *in manuali, cap.* 23. *num.* 103. Cajetanus, Sylveſter, & cæteri Summiſtæ *verbo Simonia*, Redoanus *de ſimonia*, 1. *part.* Aragon *ad D. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 6. D. Joanne Vela *de pœnis & delictis, cap.* 32. *verſ. Eſt enim*, Tiberius Decianus *tom. 1. tract. crimin. libr.* 5. *cap.* 82. Gibalinus *de ſimonia quæſt.* 1. *num.* 2. De prima in præſenti agendum eſt. Et quidem ſimonia mentalis non dicitur ea, quæ ſola voluntate, aut propoſito committendi ſimoniam perficitur, ſicut voluntas fornicandi, aut furandi ſolet dici mentalis fornicatio, ant furtum; nam omnis ſimonia debet continere externum aliquem actum, aliquamque dationem, ſeu acceptionem per modum pactionis, ut conſtat ex definitione, quam illuſtravimus ſuprà *in cap.* 1. Mentalis ergo ſimonia eſt datio, vel acceptio ſpiritualis pro temporali, tamquam pretio, abſque ullo pacto tacito, vel expreſſo, ita ut ea prava intentio dantis, vel accipientis, neque ex ipſo opere externo, nec ex ejus circumſtantiis ullo modo ſe prodat, cum opus ipſum ſit aliquid indifferens, & poſſit bono, aut pravo animo fieri, accipiatque totam ſuam turpitudinem ex intentione ſimoniaca, ut contingit in aliis actibus indifferentibus, qui à ſola intentione peculiarem malitiam ſortiuntur, ut contingit in eo, qui accipit ſtipendium pro dicenda Miſſa, tanquam ipſius pretium: qui dat rem ſpiritualem, ut accipiat aliquid temporale in ejus compenſationem, eſt ſimoniacus mentalis: Et hæc ſimonia nonnumquam datur ex parte dantis tantum, aliquando ſolùm ex parte accipientis, plerumque autem ex parte utriuſque, cum videlicet uterque eam pravam intentionem habet nullo pacto

Digitized by Google

inito Simoniæ mentalis exemplum extat *in cap. tua nos*, *de ſimonia*, ubi clericus qui dedit bona ſua ut reciperetur in Canonicum abſque ullo pacto, ea tamen intentione, ut per bona temporalia ſpirituale officium aſſequeretur, apud diſtrictum judicem culpabilis judicatur.

3 Quibus ſuppoſitis, ut ad præſentem textum accedamus, ſciendum eſt, valdè controverſum eſſe, an ſimoniacus hic mentalis teneatur ad reſtitutionem rei, ſeu pretii cum intentione ſimoniaca accepti? Et eo caſu teneri ad reſtitutionem, docuerunt Medina *de reſtit. cap. de uſurarum reſtitutione*, Soto *lib. 9. de juſtitia*, *qu. 8. art. 2. in ſolut. ad 6.* Hadrianus *quodlibet 9.* Joannes Major *in 4. diſt. 25. q. 1. art. 7.* Armachanus *lib. 10. cap. 23.* Henricus à Gandavo *quodlib. 9. qu. 26.* moti ex textu *in cap. conſuluit*, *de uſur.* ubi docetur, uſurarium mentalem ad reſtitutionem teneri. Igitur ſimiliter & ſimoniacus mentalis. Deinde quia cum jure naturali, & divino ſimonia prohibita ſit, eodem jure videtur prohibita dominii translatio, ut probarunt Innocentius, & Hoſtienſis *in cap. tua nos*, *hoc tit.* & quando tam dare, quam accipere aliquid temporale eſt injuſtum, non poteſt ſic acquiſitum in foro conſcientiæ retineri. Contrariam tamen ſententiam probant Sanctus Thomas 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 5. & 6. Cajetanus *in ſumma*, *verbo Simonia*, Navarrus *in manuali*, *cap. 23. num.* 103. Palacios *de contract. libr. 2. cap. 9.* Redoanus *de ſimon. p. 4. cap. 8. num.* 28. Binsfeldius *in præſenti*, Gibalinus *de ſimon. qu. 23. conſectar.* 12. pro quibus faciunt textus præſens, & *in cap. tua nos*, *hoc tit.* ibi. *Quia nobis datum eſt de manifeſtis tantummodo judicare.* Et *l. 5. tit. 17. p. 1.* In qua opinionum varietate dicendum eſt cum Suarez *tom. 1. de relig. lib. 4. de ſimon. cap. 59. nu.* 43. Bonacina *de ſimon. q. 7. punct. 2. diffic. 1. nu.* 23. Gibalino *de ſimon. d. conſectar.* 12. ſimoniacum mentalem non obligari ex ſolo jure eccleſiaſtico ad reſtitutionem, quia Eccleſia de his actibus occultis non judicat, *d. cap. tua nos*, *cap. ſicut*, *hoc tit.* Ex divino autem jure obligatur ad reſtitutionem pretii ſimoniacè accepti, quoties in eo fuit violata juſtitia commutativa, eodem prorſus modo, atque obligat ſimonia realis, quando præter ſacrilegii pravitatem injuſtitiæ malitiam continet. Ratio perſpicua eſt, quia æquè tunc in ſimonia mentali violatur juſtitia, atque in reali. Ergo æqualis eſt in utraque obligatio reſtituendi, ſiquidem unica ratio obligationis ad reſtitutionem eſt injuſtitia, & inæqualitas, quæ reparanda eſt. Quamvis autem ea injuſtitia, occulta, aut manifeſta ſit, lateat in animo, aut exterius ſe prodat; ſi tamen re ipſa committitur, & actu fit alteri injuria, interceditque inæqualitas, eadem ratione ſimoniacus mentalis ac expreſſus tenetur ex jure divino, & ex natura rei ad reſtitutionem; non tamen ſubjacebit pœnis à jure poſitivo ſtatutis.

4 *Exponitur cap. conſuluit, de uſuris.*

Sed in inquirendo diſcrimine, quare videlicet uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem, *d. cap. conſuluit*, *de uſuris*; non verò ſimoniacus, ex præſenti textu, anxiè laborant Doctores. Aliqui eam diſcriminis rationem eſſe docent, quia uſura benè datur, & malè recipitur; ſiquidem uſuram dare peccatum non eſt, *cap. debitores*, *de jurejur.* uſuram verò accipere omni jure prohibitum eſt, *cap. 1. & 2. de uſur.* & ideò acceptum pretium ab uſurario ex omni jure reſtituendum eſt, quia qui malè accepit ab eo, qui bene dat, tenetur ei reſtituere, *cap. non ſanè*, ubi Gloſſa 14. *quæſt. 5. leg. 2. ff. de cond. ob turp.* at verò in ſimonia verſatur turpitudo utriuſque; & ideò recipiens non tenetur ad reſtitutionem, quia in pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis, *leg. 3. & 4. de cond. ob turp. cauſ. cap. in pari delicto*, *de regul. jur. lib. 6.* Sed improbatur, quia in uſura facilè ſuccedit, utriuſque turpitudinem eſſe; quando enim quis ſuadet non parato ad exercendas uſuras, ut ſibi mutuet ſub uſuris, uterque ſanè uſurarius eſt, nec à reſtitutione excuſatur: & in ſimonia ſæpe contingit turpitudinem eſſe ex una tantum parte, quando Prælatus liberaliter beneficium contulit ſimoniaco mentali. Rurſus, quia in eo caſu ex parte utriuſque verſatur turpitudo, licèt quis non teneatur danti reſtituere, tenetur tamen pauperibus erogare, juxta regulam textus *in cap. cùm tu*, *de uſur.* Florent. 2. *p. tit. 2. cap. 2. ſ. 1.* Covarr. *in regul. peccatum 2. p. ſ. 2. num.* 7. Quare item Navarr. *num.* 20. ex D. Thoma aliam rationem aſſignat, videlicet quod reſtitutio quæſiti per ſimoniam eſt pœna eccleſiaſtica, & Eccleſia non poteſt ob actus interiores pœnas conſtituere, *cap. cognitionis*, *de pænit. diſt.* 1. Sequitur Ugolinus *de ſimon. tabul. 2. num.* 3. Sed improbatur, quia quando actus non remanet in terminis cognitionis, ſed qualitercumque prodit foras, eſt in poteſtate Eccleſiæ: docet Gloſſa *verbo Eo ipſo*, *Clem. 1. ſ. verùm*, *de hæret.* quam ſequuntur plurimi relati à Felician. *de cenſib. lib. 1. cap. 5. numer.* 6. Guttierez *lib. 1. canon quæſt.* 13. *in princ.* Covar. *ubi proximè*, *in initio num.* 7. Nec verum eſt, inſtitutionem eſſe pœnam Eccleſiæ, cum à principio impediat dominii translationem, ut ſupra diximus, & infrà patebit. Secundò, quia nec uſurarius mentalis ad reſtitutionem teneretur contra textum *in d. cap. conſuluit*. Aliter P. Navarra *de reſtit. lib. 3. c. 2.* Aragon 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. necnon Abbas Antiquus *in d. cap. conſuluit*, quem referunt Panormit. & Anania *in præſenti*, diſcrimen aſſignant, videlicet quod uſura mentalis jure divino prohibeatur, *Lucæ c. 6. Mutuum dantes, nihil inde ſperantes.* In ſimonia verò non ſit prohibita ſpes aliquid recipiendi, nec talis intentio; quia tantum actualis ſimonia prohibetur: Matthæi *c.* 10. *Gratis accepiſtis, gratis date.* Sed hæc differentiæ ratio meritò reprehenditur à Joanne Andrea *in præſenti*, quia cum jure divino, & naturali ſimonia prohibita ſit, etiam mentalis prohibita videtur, cùm peccata oris, cordis, & operis ejuſdem ſpeciei ſint, & eodem jure prohibeantur, ut poſt D. Thomam & alios probat Navarr. *in manuali*, *c. 23. nu.* 101. Nec etiam placet diſcriminis ratio aſſignata à Cajetano 2. 2. *qu.* 100. *art.* 6. quem ſequuntur Navarr. & alii relati à F. Emmanuele Rodriquez *in ſumma 2. p. c. 66.* dum docet ſimoniacum mentalem non teneri ad reſtitutionem, quia quod illi datur, ſponte datur, animo videlicet emendi, vel vendendi, argumento legis *nec emere*, *C. de jure delib.* Uſurarius autem mentalis tenetur ad reſtitutionem, quia quod illi datur, non ſponte, ſed ad redimendam potiùs vexationem datum cenſetur. Quam rationem improbant Sotus *lib. 9. de juſtit. quæſt. 8. art. 1. ad 6.* Inſtructorium conſcientiæ 1. *p. cap. 306. pag.* 965. quia ſimoniacus etiam invitus videtur dare pretium, ſiquidem mallet gratis beneficium, vel ſimile ſpirituale obtinere; & quaſi neceſſitate cogente pretium dat, quia aliter non ſperat id obtinere. Præterea cùm recipientes pretium non alia cauſa recipiant, & apud eos ſtet, quam ex cauſa emptionis ſpiritualium, quæ nulla eſt ipſo jure, nullo modo poſſunt illud retinere, & per conſequens tenentur ad reſtitutionem. Quare his omnibus ſententiis rejectis, Panormit. Anania, & Felin. *in præſenti*, dixerunt Pontificem conſulendum eſſe pro vera hujus diſcriminis ratione. Verùm juxta ſententiam ſuprà adductam ex Suario, & Gibalino, facilè difficultas hæc ſedari poteſt; ſiquidem tam uſurarius mentalis, quam ſimoniacus, tenentur ad reſtitutionem, ſi per uſuram, vel ſimoniam violatur eſſentialiter juſtitia: quod ſemper contingit in uſura, non verò in ſimonia; nam ſimonia in ingreſſu religionis, de qua in præſenti agitur, nullam continet injuſtitiam, ſed tantùm ſacrilegium, de quo per pœnitentiam Creatori ſatisfacere ſufficiet; & Eccleſia ſcelus illud animo retentum non punit, nec ejus ratione ad aliquam reſtitutionem obligat. Si verò ſimonia mentalis includat injuſtitiam, per eamque violetur juſtitia commutativa, ſimoniacus mentalis etiam ad reſtitutionem tenetur: atque ita illud diſcrimen verſatur inter uſuram, & ſimoniam mentalem, quod uſura mentalis ſemper continet injuſtitiam & violat juſtitiam commutativam; ſimonia verò mentalis aliquando ſacrilegium continet, non verò juſtitiam violat, ut in præſenti textu docuit Gibal. *ubi ſupra conſect.* 12.

Digitized by Google

TITULUS IV.

De Prælatis, ne vices ſuas, vel Eccleſias aliis ſub annuo pretio concedant.

CAPUT PRIMUM.

a Alexander III. *in Concil. Later.*

PRæterea quoniam quidam in quibuſdam partibus ſub pretio ſtatuuntur, qui *b* Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Epiſcopalem juriſdictionem exercent, præſenti decreto ſtatuimus, ut quid de cætero præſumpſerit, officio ſuo privetur, & Epiſcopus conferendi hoc officium poteſtatem amittat.

NOTÆ.

a A*Lexander III.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. ubi additur, *pars capitis Cùm in officiis*, ut agnoſcamus in præſenti referri partem textus *in c. cùm in officiis*, *de teſtam.* & integra conſtitutio extat in Concilio Later. celebrato ſub Alexandro III. *c.* 15. De quo Concilio egi *in cap. nonnulli*, *de reſcriptis*.

b *Decani.*) De quibus egi *in c. ad hæc*, *§. ult. de officio Archid. cap. cùm Apoſtolus*, *de cenſibus*. 2

CAPUT II.

Idem a *in Concilio Turon.*

QUoniam in quibuſdam partibus Decani quidam, vel *b* Archipresbyteri ad agendas vices Epiſcoporum, ſeu *c* Archidiaconorum, & terminandas cauſas eccleſiaſticas ſub annuo pretio ſtatuuntur, quod ad ſacerdotum gravamen, & ad ſubverſionem judiciorum non eſt dubium redundare, id ulterius fieri prohibemus: quod ſi quis de cætero fecerit, noſtra auctoritate removeatur à Clero: Epiſcopus autem, qui in ſua diœceſi hoc ſuſtinuerit, & eccleſiaſtica judicia ſua patitur diſſimulatione perverti, canonica diſtrictione percellatur.

NOTÆ.

1 a T*Uron.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc titul. cap.* 2. & reperitur textus hic poſt Concil. Lateran. *par.* 2. *cap.* 1. non tamen ibi refertur, nec in Concil. Turon. reperitur.

b *Archipresbyteri.*) De quibus egi *in cap.* 1. *de offic. Archipresb.*

c *Archidiaconorum.*) De quorum juriſdictione egi *in cap. ad hæc*, *de offic. Archid.*

CAPUT III.

Idem a *in Turon. Concil.*

QUoniam enormis quædam conſuetudo in quibuſdam locis contra Sanctorum Patrum inſtitutiones invaluit, ut ſub annuo pretio ſacerdotes ad Eccleſiarum regimen ſtatuantur, ne id fiat, modis omnibus prohibemus, quia dum *b* ſacerdotium ſub hujuſmodi mercede venale diſponitur, ad æternæ retributionis præmium conſideratio non habetur.

NOTÆ.

1 a I*Dem.*) Alexander videlicet III. in Concilio Turon. ut habetur *in c.* 3. *hoc tit.* in prima collectione, & poſt Concil. Later. *part.* 2. *cap.* 2. & in ipſo Concilio Turon. apud Coriolanum *in ſumma*, *can.* 5. ita legitur: *Ut ſacerdotes ad Eccleſiarum regimen ſub annuo pretio non conſtituantur.* De Concilio Turon. nonnulla adduxi *in cap. majoribus*, *de præb.*

b *Sacerdotium.*) Id eſt beneficium eccleſiaſticum, *c.* 1. *de conceſſ. præb.* notavit P. Gregorius *lib.* 1. *partit. tit.* 27. *c.* 1. ut apud Romanos redditus, ſeu proventus aſſignati pro cultu divino dicebantur Sacerdotia, *l.* 1. *ff. ad leg. Jul. de ambitu*, *l. Vitricus* 60. *ff. de donat. inter:* apud Livium *lib.* 9.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur.

EX his tribus deciſionibus ſequens communiter deducitur aſſertio: *Eccleſia, vel juriſdictio eccleſiaſtica, ſub annuo cenſu, ſeu pretio concedi non debet.* Probant eam textus *in cap. ſi quis Epiſcopus* 8. *q.* 1. *cap. fin.* 21. *qu.* 2. *c.* 3. *de conſuet. cap. conſulere* 48. *cap. ad noſtram*, *de ſimonia*, *c.* 3. *de pœnis*, *cap. præcipimus* 5. 25. *q.* 2. Concil. habitum in Germania ſub Conrado Cardin. *cap.* 12. ibi: *Enormis quædam conſuetudo invaluit, ut ponantur in Eccleſiis conductitii ſacerdotes, vicarii temporales: ne id fiat de cætero modis omnibus inhibemus.* Gregorius VII. in Concil. Roman. incerti anni, *can.* 31. *Presbyteri non intrent Eccleſias conducti pretii ad unum annum, ſicut mercenarii; ſed per manum Epiſcopi, vel Archidiaconi gratis habeant, quamdiu rectè eas regere poterunt.* Refert Anton. Auguſt. *in epit. juris*, *lib.* 6. *tit.* 19. Facit præſens rubrica, quæ cùm incipiat à dictione negativa, habeatque orationem perfectam, vim legis obtinet, ut probat ex aliis Olea *de ceſſ. jur. tit.* 1. *q.* 1. *n.* 5. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Guillelmus Benedictus *in c. Raynuntius*, *verbo Duas habens filias*, *n.* 55. *de teſtam.* Suarez *de relig. to.* 1. *lib.* 4. *de ſimon. c.* 20. Tiraquel. *de nobilit. c.* 25. Petrus Bollo *in œconom. canonica*, *claſſ.* 2. *§.* 5. Corvinus *lib.* 4. *aphoriſm. jur. Pontific. tit.* 3. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. part.* 1. *lib.* 1. *diſp.* 2. *§.* 2. Binsfeldius *in d. c. ad noſtram*, *de ſimonia*, Gibalinus *de ſimon. quæſt.* 8. *conſectar.* 10.

Sed pro dubitandi ratione ita inſurgo: In materia ſimoniæ correlativa ſunt pro ſpirituali re pretium accipere, vel dare, ut in ejus definitione probavi ſupra *in c.* 1. ſed pretium accipere pro vicaria, ſeu juriſdictione eccleſiaſtica exercenda, prohibitum non eſt, immò valde frequens, *c. charitatem* 12. *q.* 2. *c. pervenit* 28. *de appellat. c. extirpandæ*, *§. quia verò*, *de præbend. c.* 3. *de cleric. ægrot.* Ergo pretium dare pro vicaria, vel juriſdictione eccleſiaſtica exercenda, prohibitum non eſt. Augetur hæc difficultas, nam in Curia Romana quotidie venduntur Clericatus Cameræ, & Auditoriatus, quibus officiis annexa eſt juriſdictio eccleſiaſtica. Igitur quia pro juriſdictione ſpirituali exercenda pretium dari poteſt. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex c. *quæſitum* 1. *qu.* 3. ubi refertur Epiſcopo ſolvi annuum cenſum à poſſeſſore beneficii. Igitur quia ſub annuo cenſu Eccleſia concedi valet. 3 Impugnatur tradita aſſertio.

Qua

Digitized by Google

4 Traditur ratio decidendi.

Qua dub[illegible]andi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio provenit ex eo, quia in hoc caſu, etſi non gratia ſpiritualis, ſeu beneficium, ſaltem ſpiritualis poteſtas, & beneficii adminiſtratio videtur pretio æſtimari, ac per conſequens ſimoniæ ſpecies quodammodo committitur, *cap. Salvator*, §. *nomine*, 1. *q.* 3. Juriſdictio enim, ſpecialiter Epiſcoporum, Sacerdotum, vel Diaconorum, aut eſt omnino ſacra, quæ exercetur in clericos, & continet cauſas prorſus eccleſiaſticas; aut mixta, ſpiritualis ſcilicet & temporalis, veluti quæ circa decimas, matrimonia, & ſimilia exercetur: neutra ex eis abſque labe ſimoniæ vendi, locarive poteſt. Ergo recte in præſenti docetur, non poſſe pro juriſdictione eccleſiaſtica exercenda pretium dari. Accedit, quia ſi juriſdictio eccleſiaſtica venalis eſſet, & ſic pretio venderetur, locareturve; id in gravamen ſacerdotum, ſubverſionemque judiciorum redundaret, & ita ſubditi gravarentur, cùm tales emptores, ſeu locatores pecuniam præſtitam cum quadruplo, & amplius repetere velint in perniciem litigantium. Seneca *lib.* 1. *de benefic.* ibi: *Provincias ſpoliari, non mirum; cùm quæ emeris, vendere jus gentium ſit.* Facit quod de Alexandro Severo refert Lampridius, cujus verba retuli *in c. indicatum, de ſimonia.* Idem firmat Juſtin. novella 8. *Ut judices ſine quoquo ſuffragio fiant*, ubi ſuffragium ſumitur pro penſitatione, cenſu, pactione, locatione, quæ fit conventa mercede. Illuſtrant Balduinus *ibi*, Panciro-la *lib.* 2. *var. cap.* 198. Faciunt alia, quæ de prohibita venditione officiorum congeſſerunt Politici *in d. cap. in tantum*, relati.

5 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta, nam licèt Epiſcopus poſſit aſſignare certum ſalarium ejus vicario pro ſtipendio, quia nemo debet militare propriis ſtipendiis, *cap. cùm ſecundùm, de præbend.* tamen è converſo ſi quis non operas ſuas ad ſpiritualem hujuſmodi vicariam locaverit, ſed vicariatum ipſum, ſeu jus alienas vices gerendi conduxerit, quia ſpiritualis poteſtatis adminiſtratio pretio æſtimatur, ſimonia committitur. Nec obſtat quod de Clericatu, & de Auditoriatu Cameræ dicebamus; nam in his officiis, & ſimilibus ſeparanda eſt juriſdictio eccleſiaſtica, quæ clerico, & Auditori confertur, ab emolumento temporali illi conjuncto; juriſdictio nec venditur, nec locatur, juxta ſupra tradita; at verò emolumentum ipſius officii per ſe vendi poteſt: quare ſicut Pontifex etiam in beneficiis eccleſiaſticis poteſt ſeparare proventus ipſos à beneficio, ita etiam & in his officiis diſtinguit eorum emolumentum, quod vendi poteſt, ab ipſa juriſdictione, ut docuerunt Suarez *tom.* 1. *de relig. lib.* 4. *de ſimon. c.* 20. *n.* 6. & *c.* 24. *n.* 28. Caſtro Palao *in diſp. de ſimon. punct.* 12. *n.* 7. Gibalinus *eod. tract. qu.* 20. *num.* 7. Nec obſtat textus *in d. cap. quæſitum*; nam cùm omnes Eccleſię olim ad Epiſcopos pertinerent, *c. omnes*, 16. *q.* 3. nonnumquam retenta certa penſione Eccleſiam aliis conferebant, *cap. paſtoralis, de donat.* quod plerumque fieri ſolebat, cùm alicujus Eccleſiæ regimen noviter ſtatuebatur, & beneficium conferebatur, *cap. ſcientes, cap. prohibemus, de cenſibus*; non verò poſtea penſio conſtitui poterat, *cap. prohibemus* 7. *cap. præterea* 8. *cap. ſignificavit* 13. *de cenſibus*, ubi notavimus.

Sed ſupra traditę aſſertioni primò opponi poteſt textus *in c. conſtitutus, de relig. dom.* ubi aperte docetur, Epiſcopum poſſe annua penſione ſibi promiſſa à monachis, eis remittere juriſdictionem diœceſanam, quam in eos exercebat. Quem textum ita expendo: Quoad ſimoniam committendam paria ſunt remittere, vel dare, *c. veniens, de teſtibus, c. querelam, c. per tuas, de ſimonia*: ſed in eo textu ſupponitur juriſdictionem Epiſcopalem ſub annuo cenſu remitti poſſe: igitur quia & concedi ſub eadem annua penſitatione valet. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu, & ſimilibus licite Epiſcopum remittendo juriſdictionem propriam, privilegiumq; exemptionis monachis concedendo, poſſe annuum cenſum ſibi ſtipulari, quia ſimilem penſitationem non exigit, ut pretium juriſdictionis remiſſæ, ſed ad probationem ſubjectionis antiquę, & in argumentum ſubjectionis conceſſę, *c. recepimus, de privilegiis*. Alia pro ipſius textus expoſitione adduxi *in c. fin. de pact.* Secundò opponi poteſt textus *in c. fin. hoc tit.* ubi expreſſe docet Alex. Eccleſiam locari poſſe certo pretio, immo & talem locationem factam ad ſeptennium, eo tempore nondum elapſo, revocari non poſſe. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt cum Gloſſa ibi, quam ſequuntur omnes repetentes, Alex. III. in eo textu non agere de locatione Eccleſiæ prout beneficium eccleſiaſticum eſt, ſed de locatione fructuum ipſius Eccleſiæ, ſeu beneficii, qui locari poſſunt, *cap.* 2. *de loc. c.* 9. *de reb. Eccl.*

5 Exponitur cap. conſtitutus, de relig. dom. cap. final. hoc titul.

C A P U T IV.

Idem a *Exon. Epiſcopo.*

QUerelam magiſtri Vu. recepimus, quod cùm Eccleſiam de Fereleja à G. *b* perſona ejuſdem Eccleſiæ ad annuum cenſum per *c* ſeptennium tenendam ſuſcepiſſet, ipſe ſibi, antequam per ſpatium unius anni tenuiſſet, auferre præſumpſit, quamquam idem G. præſtita fide firmaverit, quod uſque ad conſtitutum *d* terminum nullam exinde moleſtiam, vel gravamen ei inferret: ideò tibi per A. ſ. p. m. quat. ſi tibi conſtiterit ita eſſe, ap. rem. diſtricte compellas, ut præfatam Eccleſiam præfato G. V. reſtituat, & uſque ad terminum conſtitutum inter eos, ſecundùm quod inter ſe convenerunt, eamdem permittat pacifice *e* poſſidere.

N O T Æ.

1 a EXonienſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. fin.* & poſt Concil. Later. *part.* 28. *c.* 2. De Exonienſi Eccleſia nonnulla adduxi *in cap.* 6. *de filiis presbyterorum*.

2 b *Perſona.*) Id eſt Parochus, ut probavi *in cap. ad aures, de reſcript.*

c *Septennium.*) Quatenus locatio hæc ad longum tempus fieri potuiſſet, varie explicant Cenedus *ad Decret. collect.* 76. Barboſa *in præſenti*: ſed veram rationem adduximus *in d. c.* 9. *de reb. Eccleſ.*

d *Terminum conſtitutum.*) Propter læſionem tamen antea revocari poterat, ut probat D. Joannes de Larrea *dec.* 69. *per totam*.

3 e *Poſſidere.*) Sed conductor rem ipſam non poſſidet, cùm uſus tantum ipſius rei voluntate locatoris ei permittatur, *l. ſi ſervus* 61. *§. locavi, verſ. & ideò, ff. de furtis.* Quare dicitur, rem alii poſſidere, non ſibi, *l.* 1. *C. communia de uſucap. l.* 2. *Cod. de præſcript.* 30. *vel* 40. Nec circa ipſam rem ullum proprium jus habet, ſed mutuatum à domino, cui poſſidet, & miniſterium præſtat, *l. officium* 9. *C. de R. V. l. communis* 7. *§. nec colonis, ff. communi divid. leg.* 3. *§. ult. cum l. ſequenti, ff. ad exhib. leg. ſervi* 16. *ff. de periculo & commodo, l. ſi quis* 10. *§.* 1. *leg. qui bona fide* 19. *l. interdum* 21. *§. ult. ff. de acquir. poſſeſſ. l. non ſolùm* 33. *§. quod vulgò, ff. de uſucap. l.* 2. *§.* 1. *ff. pro hærede, l. in puteum* 12. *§. ego, ff. quod vi, aut clam l.* 1. *§. denique, ff. de vi, & vi: l. certe* 6. *§. is qui* 2. *ff. de precar.* Quare Dominus per colonum ipſum poſſeſſionem retinet, *l. quædam* 77. *ff. de rei vindicat. leg. ſi pignus* 37. *ff. de pignorat. act. l. ſicut* 20. *§. ult. cum leg. ſequenti, l. cùm in plures* 60. *§.* 1. *ff. locati, l.* 3. *§. cæterùm* 12. *l. ſi id quod* 25. *§.* 1. *leg. qui univerſas* 3. *§. quod per colonum, ff. de acquir. poſſeſſ. l. nunquam* 31. *§. ſi ſervus, ff. de uſucap. leg.* 1. *§. quod ſervus, ff. de vi & vi arm. leg.* 1. *§. penult. ff. de itinere, actuque.* Igitur in præſenti caſu conductor nullam habebat poſſeſſionem, quam retinere poſſet. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, nonnullos eſſe caſus, in quibus conductor poſſidet. Primus eſt, ſi locatio ad longum tempus celebrata ſit, de qua accipiunt textus *in l. ſciendum* 15. *§.* 1. *ff. qui ſatiſd. cog. leg.* 1. *& fin. ff. ſi ager vectigal. leg. cùm ſponſus* 12. *§. in vectigal. ff. de publiciana, l.* 3. *§. ego, ff. de novi oper. nunc. l.* 1. *l. quod ait Prætor* 3. *ff. de ſuperfic.* Caldas *de renovat. emphyt. lib.* 1. *qu.* 11. *n.* 7. Brito *ad rubric. de locat. §.* 1. *n.* 10. Menochius *de recup. remed.* 1. *n.* 68. Valaſcus *de jure emphyt. qu.* 18. *per totam*, Valentia *tom.* 2. *Illuſtr. tract.* 1. *cap.* 6. *nu.* 1. Secundò quando in ipſa locatione expreſſe actum eſt inter contrahentes, ut poſſeſſio rei locatæ in conductorem transferatur, argumento legis *ſi abſenti* 38. *§.* 1. *ff. de acquir. poſſeſſ.* locatio enim fit diverſis reſpectibus, vel reſpectu propinquitatis, aut uſusfructus, *l. ſi quis domum* 9. *§.* 1. *ff. locati*, Bartol. *in l. ſi quis aliquam* 28. *n.* 8. *ff. de acquir. poſſeſſ.* vel reſpectu poſſeſſionis, *d. leg. ſi quis aliquam*, quando

res

Digitized by Google

res ipſa locatur: uſus autem cenſetur permiſſus, *l. qui rem, C. locati*. Immo quando is qui locat, poſſeſſionem ſolam habet, ei qui rei dominus eſt, uſum rei, vel poſſeſſionis præſtat, non ipſam poſſeſſionem, ut probant textus obſervandus *in l. ſi pignus 37. de pignoratitia action.* docet P. Faber *in l. nec pignus 45. de R. J.* Cùm verò locatio ſit reſpectu poſſeſſionis ipſius, ſive cùm poſſeſſio ipſa locatur, nihil impedit dicere poſſeſſionem per contractum locationis transferri, quoniam translatio poſſeſſionis non requirens titulum perpetuum minori jure contenta eſt, & ſufficit titulus temporarius, qualis eſt locatio, precarium, pignoris datio, ſi id agatur ut poſſeſſio in accipientem tranſeat, ut docet Bartol. *in l. quod in eo nomine* 18. & *in l. ſi quis aliquam* 28. *n. 6. hoc tit.* Utilitas conducendæ poſſeſſionis maxima eſt, quia quamdiu durat conductio, poſſeſſio ad conductorem pertinet: ergo ſi eam amittat, in rem agere poterit adversùs quemcumque detentatorem, ut de ſuperficiario dicitur *in l. id eſt* 74. cum ſequentibus, *de rei vendicat.* & de creditore *in l. ſi fundus* 16. §. *in vindicatione*, *ff. de pignor.* licet antiquiores cum Bartolo *in d. l.* 28. dicant implicare contradictionem, ut quis ſit conductor, & ſimul poſſeſſor, nam facile non conſtat hæc contradictio: ſi enim poteſt quis precario rogare ut poſſideat, cur non poterit conducere ut poſſideat, ut conſiderat D. Joſeph. de Retes *in repetita prælect. ad tit. de acquir. poſſeſſ. c. 3. conſect.* 2. qui ad id probandum expendit textum *in l. ſi quis ante* 10. §. *ult. ff. de acquir. poſſeſſ.* & ſic præſens textus accipiendus eſt, quando locata fuit poſſeſſio ipſa.

TITULUS V.

De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

CAPUT PRIMUM.

a *Ex Concilio Lateran.*

QUoniam Eccleſia Dei, & in iis, quæ ſpectant ad ſubſidium corporis, & in iis, quæ ad profectum proveniunt animarum, indulgentibus ſicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non poſſunt, legendi, & proficiendi opportunitas ſubtrahatur, per unamquamque Cathedralem Eccleſiam *b* Magiſtro, qui clericos ejuſdem Eccleſiæ, & ſcholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium præbeatur, quo docentis neceſſitas ſublevetur, & diſcentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque reſtituatur Eccleſiis, ſeu monaſteriis, ſi retroactis temporibus aliquid in eis ex hoc fuerit deputatum. Pro licentia verò docendi nullus omnino pretium exigat, vel ſub obtentu alicujus conſuetudinis ab eis, qui docent, aliquid quærat, nec docere quemquam, qui ſit idoneus, expetita licentia interdicat. Qui verò contra hoc venire præſumpſerit, ab eccleſiaſtico fiat beneficio alienus: dignum quippe eſſe videtur, ut in Eccleſia Dei fructum ſui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, eccleſiaſticum profectum nititur impedire.

NOTÆ.

1 a L*ateran.)* Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & in ipſo Concilio Lateran. *cap.* 18. reperitur textus hic: unde apparet, ſcholaſtriam, ſeu dignitatem magiſtri ſcholę in Eccleſiis Cathedralibus cœpiſſe à temporibus hujus Concilii per annos Chriſti 1180. quod & docuerunt Petrus Gregor. *lib. 15. ſyntag. c.* 19. Azor. 2. *p. inſtit. lib. 3. cap.* 23. Eſcobar *de Pontific. juriſd. c. 8. n.* 41. & *c.* 30. §. 2. & in Gallia hoc decretum Concilii renovatum fuit anno 1563. & ſancitum ut in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis, in quibus plures eſſent quàm decem Canonici, unius præbendæ fructus deſtinarentur uni, aut pluribus ſcholarum Magiſtris ab Epiſcopis approbandis ad inſtructionem puerorum, & juventutis, tam in litteris, quàm in præceptis fidei catholicæ, ut referunt Chopinus *lib. 1. de ſacr. pol. tit. 1. n. 13. & 14.* Maynard. *in notab. qq. lib. 1. c. 9.* Spondanus *in continuat. Baronii, anno* 1563. *nu.* 69. & ſimiliter in Concil. Colonienſi *anno* 1536. *p.* 12. *c.* 3. idem cautum.

b *Magiſtro.)* Magiſter à monendo, vel monſtrando dictus eſt, *l. cui præcipua* 57. *ff. de V. S.* Caſſiodorus *lib. 7. var.* ibi; *Reverendum honorem ſumit quiſquis Magiſtri nomen accepit, quia hoc vocabulum ſemper de peritia venit, & in nomine cognoſcitur, quid ſit de moribus æſtimandum.* Et cujuslibet diſciplinæ Præceptores Magiſtri dicuntur, *leg. qualem* 19. §. *fin. ff. de recept.* Ovidius *lib. 1. eleg.* 4. Illuſtrant Albericus Gentil. *in lection. Virgil. c.* 4. & ille, cui præcipua cura rerum incumbit, Magiſter appellatur, *d. l.* 57. & *in tit. Cod. de Magiſtr. ſacror. ſcriniorum, magiſtr. militum*, & ſimilibus. Hinc pecoris magiſtros pro his, ad quos pertinet cura animalium, poſuerunt Virg. 1. *Georgic.*

—— *Pan curat oves, oviumque magiſtros.*

Varro *lib. 1. de ruſtica*, ibi: *Magiſter pecoris ſine litteris idoneus eſſe non poteſt, quòd rationes dominicas paſcuarias conficere nequaquam recte poteſt*. Et magiſter dicitur, qui ex numero creditorum præfectus eſt patrimonio debitoris vendendo, *leg. ultim. ff. de curat. bonis dando*, probat Briſſonius *de V. S. verbo Magiſtri*.

CAPUT II.

Alexander III. a *Vuinton. Epiſcopo.*

PRohibeas attentius, ne in parochia tua pro licentia docendi ab aliquo aliquid exigatur, aut etiam promittatur. Si quid verò poſt prohibitionem tuam fuerit ſolutum, vel promiſſum; promiſſum remitti, ſolutum facias appellatione ceſſante reſtitui, ſciens quod ſcriptum eſt: Gratis accepiſtis, gratis date. Sane ſi aliquis occaſione hujus prohibitionis diſtulerit Magiſtros in locis congruis inſtituere, liceat tibi de conceſſione noſtra, omni contradictione, & appellatione poſtpoſita ibidem viros providos, & diſertos aliorum inſtructioni præficere.

NOTÆ.

a V*inton.)* Ita etiam legitur poſt Concil. Lateran. *part. 2. cap.* 17. & in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. ubi additur *Pars capitis Nuncios*, ut cognoſcamus, in præſenti referri partem textus *in capite nuncios, de decimis*.

Digitized by Google

C A P U T III.

a Idem.

QUanto Gallicana Eccleſia majorum perſonarum ſcientia, & honeſtate præfulget, & eo cautius nititur curare, quæ confundere videantur eccleſiaſticam honeſtatem; tanto vehementiori dignos animadverſione eos cenſemus, qui nomen Magiſtri ſcholarum, & dignitatem aſſumunt in Eccleſiis veſtris, & ſine certo pretio eccleſiaſticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cùm autem hæc prava, & enormis conſuetudo à cupiditatis radice procedat, & decorem admodum eccleſiaſticæ unitatis confundat, providendum vobis eſt, & ſummopere ſatagendum, ut conſuetudo ipſa de Eccleſiis veſtris extirpetur, cum vobis præcipue, & ſpecialiter adſcribatur ſi quid in Eccleſiis eiſdem laude dignum inveniatur, vel reprehenſione notandum. Sub anathematis ergo interminatione curetis, ne qui dignitatem (ſi dignitas dici poteſt) fingentes, pro præſtanda licentia docendi alios, ab aliquo amodo exigere aliquid præſumant, ſed eis diſtricte præcipiatis, ut quicumque viri idonei, & litterati volunt regere ſtudia litterarum, eos ſine moleſtia, & exactione qualicumque ſcholas regere patiantur: ſi verò noſtræ prohibitionis, vel præcepti extiterint tranſgreſſores, eos noſtra auctoritate, & veſtra, officiis, & dignitatibus ſpolietis. Porrò ſi juxta mandatum noſtrum corrigere neglexeritis, negligentiam veſtram gravem habebimus, & moleſtam, & ad eam corrigendam manum extendere compellemur, ita quod ſi velint in hujuſmodi rapacitatis propoſito perſiſtere, non valebunt.

N O T Æ.

a IDem. Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 3.* & poſt Concil. Later. *part. 2. c.* 18. Ex Vincentio tamen refert Anton. Auguſt. *in notis ad hunc textum*, conſtitutionem hanc emanaſſe contra Cancellarium Pariſienſem, qui à quolibet publice docente marcham unam argenteam exigebat.

C A P U T IV.

Idem a *in eodem*.

QUia nonnullis propter inopiam, & legendi ſtudium, opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in Lateran. Concilio pia fuit conſtitutione proviſum, ut per unamquamque Cathedralem Eccleſiam Magiſtro, qui clericos ejuſdem Eccleſiæ, aliosque ſcholares pauperes gratis inſtrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur neceſſitas, & via pateret diſcentibus ad doctrinam. Verùm quoniam in multis Eccleſiis minime obſervatur, nos prædictum roborantes ſtatutum adjicimus, ut non ſolùm in qualibet Cathedrali Eccleſia, ſed etiam in aliis, quorum ſufficere potuerint facultates, conſtituatur magiſter idoneus, à Prælato cum Capitulo, ſeu majori, & ſaniori parte Capituli eligendus, qui clericos Eccleſiarum ipſarum, & aliarum gratis in Grammatica facultate, ac aliis inſtruat juxta poſſe. Sane Metropol. Eccleſia Theologum nihilominus habeat, qui ſacerdotes, & alios in ſacra Pagina doceat, & in his præſertim informet, quæ ad curam animarum ſpectare noſcuntur. Aſſignetur autem cuilibet magiſtrorum à Capitulo unius præbendæ proventus, & à Metropolitano tantumdem; non quòd propter hoc efficiatur Canonicus, ſed tamdiu redditus illos percipiat, quamdiu perſtiterit in docendo. Quod ſi forte de duobus Metropol. Eccleſia gravetur, Theologo juxta modum prædictum ipſa provideat, Grammatico verò in alia Eccleſia ſuæ civitatis, ſive diœceſ. quæ ſufficere valeat, faciat provideri.

N O T Æ.

a GEnerali.) Lateranenſi videlicet ſub Innocentio III. celebrato, ubi *cap.* 11. reperitur textus hic, necnon in quarta collectione, *ſub hoc tit. c. unic.*

C O M M E N T A R I U M.

1 Concluſio traditur, & probatur. IN his quatuor conſtitutionibus una, eademque ſententia proponitur, videlicet: *In qualibet Eccleſia Cathedrali providendum eſſe de Magiſtro, qui clericos ſcholares pauperes doceat, & ne pro licentia docendi aliquid exigatur.* Quod etiam cautum lego *in c. quibuſdam* 12. 37. *diſt. c. 3. de vita, & honeſt. cleric.* Concil. Cabilon. ſub Carolo, *can. 3. Scholas Epiſcopi conſtituant, in quibus & litteralis ſolertia diſciplinæ, & ſacræ Scripturæ documenta diſcantur.* Valentinum ſub Lothar. *c.* 18. Tullenſe *par. 2. cap.* 10. *Deprecandi ſunt pii Principes noſtri, & omnes Fratres, & Coepiſcopi noſtri inſtantiſſime commonendi, ut ubicumque omnipotens Deus idoneos ad docendum, ideſt fideliter, & veraciter intelligentes, donare dignetur, conſtituantur undique ſcholæ publicæ, ut utriuſque eruditionis, & divinæ videlicet, & humanæ, in Eccleſia Dei fructus valeat accreſcere.* Concil. Meldenſe *can.* 35. Synodus Romana ſuaſu Ludovici, & Lotharii habita, *can. 3.* ibi: *Magiſtri, & Doctores in ſingulis locis conſtituantur, qui liberales artes aſſidue doceant; & ſi tales non inveniantur, tum divinæ Scripturæ Magiſtri, & inſtitutores eccleſiaſtici officii nullatenus deſint.* Alexand. III. Rhemenſi Archiepiſcopo ſcribens *in cap. unic. hoc tit. in 2. collect.* ibi: *Nos autem in Concil. Lateran. nuper auctoritate Domini celebrato, ac tota Eccleſia, quæ convenerat, approbante, ſtatuimus, ut per omnes eccleſias Cathedrales ad ſubſidium magiſtri, qui ſcholas regat, præbenda una debeat deputari. Quocirca ne in vacuum decreta, quæ recta ſunt, fieri videantur, ſi per noſtram, & Epiſcoporum inſtantiam non fuerint obſervata, tuæ fraternitati mandamus, quatenus ad Eccleſias ſupradictas accedas, & ad opus Magiſtri, qui ſcholas regat, aliquod reſtituas beneficium.* Leo X. *in concord. cum Franciſco Rege Franciæ, §. 1. tit. de collat.* Theodulf. *ad presbyteros Aurelian. c.* 19. & 20. refert Ant. Auguſt. *in epit. jur. lib.* 14. *tit.* 9. Trident. *ſeſſ. 5. de reform. c.* 18. Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti à Barboſa Creſol. *lib. 2. myſtag. c.* 14. Suar. *tom. 1. de Relig. lib. 4. c.* 18. Corvin. *lib. 4. aphoriſm. tit.* 4. Lantdmeter. *lib. 2. de veteri monacho, c.* 107. Acunna *in c. de eulogiis*, 18. *diſtin.* Duaren. *lib. 1. de ſacris Eccleſ. c.* 15. Boſquet. *ad Innoc. III. lib. 3. epiſt.* 114. Robert. *lib. 3. rer. judic. c.* 2. P. Mendo *de jure academico, lib. 2. c.* 12. Petr. Gregor. *lib. 15. ſyntag. cap.* 14. Zypeus *in conſult. canonic. ad hunc tit. cap.* 1. Chopinus *de ſacra pol. lib. 1. tit. 5. num.* 12. Conradus Kling. *lib. 4. loc. commun. cap.* 57.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Epiſcopi proprium officium eſt populum in Eccleſia docere, ut probat Barboſa *de poteſtate Epiſc. p. 1. tit. 2. gloſſ.* 10. Ergo non deſideratur ut in Eccleſiis Cathedralibus magiſter eligatur, aut conſtituatur ad docendum. Accedit, nam etſi magiſter inſtitui debeat, ut publice doceat ſacram Theologiam, vel ſacros Canones, tamen Grammaticæ doctrina non decet Canonicum: unde D. Gregorius relatus *in cap. turbat*, 37. *diſt. cap. cùm multa*, 86. *diſt.* objurgat quemdam Epiſcopum, eo quòd Grammaticam profiteretur: ergo pro Grammatica docenda non debet Clericus magiſter in Eccleſia Cathedrali inſtitui. Secunda etiam pars aſſertionis difficilis redditur dum in ea docetur, non poſſe recipi pretium pro concedenda licentia docendi; nam pro docendo, vel non, impune pecunia recipitur, etſi de ſacra Theologia agatur; quia licet ſcientiæ ſint res ſpirituales, procedunt tamen ab ſpiritu creato, laboreque acquiruntur, ut probant Binsfeldius *in rubric. de Simonia*, Gibalinus *eod. tract. qu. 6. conſect.* 4. 2 Impugnatur tradita aſſertio.

Accedit

Digitized by Google

Accedit uſus majorum Academiarum, in quibus pro gradibus concedendis in omnibus Facultatibus pecunia exigitur, quem uſum probat, & defendit P. Mendo *lib. 2. c. 21. de jure academico, per tot.* Igitur quia pro doctrina ipſa, & pro licentia docendi impune pecunia exigitur.

3 De ſtudiorum utilitate.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, litterarum cognitionem, liberaliumque artium diſciplinam, quibus juventus in publicis Gymnaſiis eruditur, magnam Reipublicæ ùtilitatem afferre, ut teſtatur Plutarch. *de inſtituendis liberis*, ibi: *Per hanc enim, atque hac adjutrice noſſe licet, quid honeſtum, quid turpe, quid juſtum, quid iniquum, brevi quid expetendum, quid fugiendum, quemadmodum erga Deos, quemadmodum erga parentes, qui erga majores natu, qui erga leges, qui adverſus Magiſtratus, qui adverſus alienos, qui adverſus amicos, qui adverſus conjuges, qui adverſus ſervos nos gerere debeamus, Deos ut colamus, parentes ut veneremur, majores natu ut revereamur, legibus pareamus, Magiſtratibus audientes ſimus, amicos diligamus, caſte cum conjugibus agamus; pietatem in liberos exerceamus, in ſervos non ſæviamus, & quod caput eſt, rebus ſecundis ut non exultemus, neque nimium animum contrahamus rebus aſperis; neque in voluptatibus geſtiamus, nec in ira excandeſcamus, vel efferati ſimus.* Ideo in omnibus Reſpublicis bene moratis prima cura fuit ſcholarum publicarum, ut eſſent magiſtri, qui publice Grammaticam, cæteraſque artes profiterentur, & docerent, publico illis ſtipendio conſtituto. De Republica Hebræorum, ubi erant ſcholæ Prophetarum, & Scribarum, late agit Hàllier. *de Eccl. hjerarc. lib. 1. c. penult.* & de veteribus collegiis puerorum, ubi pueri erudiebantur, plura adducit Vivar. *ad Flav. Dextrum, ann.* 385. apud Romanos Adrianum Cæſarem magno laudum præconio commendat Lampridius, quòd academias inſtituiſſet, & eorum ſtudioſus eſſet, qui liberales artes profitebantur. Et Alexius Comnenus ſcholam inſtituit, qua pupilli, pauperumque liberi docerentur, victumque & alimenta, tam docentibus, quàm diſcentibus aſſignavit, teſte Zonara *to. 3. pag.* 129. & ſtipendia non vulgaria eſſe Profeſſoribus ſtudiorum aſſignanda, docetur *in l. un. C. de ſtudiis liberalib. l. medicos, §. fin. C. de Profeſſor. & Medicis, lib. 11. l. 1. C. Theod. eod. tit.* Plura Theoph. Raynaud. *to. 11. in Threnodia rei litterariæ, fol.* 427. quin & Attalaricus Rex Senatui Romano de ſtipendiis profeſſoribus ſolvendis ita ſcribit apud Caſſiodor. *lib. 9. epiſt.* 21. *Filiorum cauſas jure ad patrum cognoſcimus remiſiſſe perſonas, ut ipſi de illorum provectu debeant cogitare quorum intereſt ſtudia Romana proficere. Neque enim credendum eſt, vos inde poſſe minus eſſe ſolicitos, unde & generi veſtro creſcit ornatus, & cætui provenit aſſidua lectione conſilium. Nuper, ut eſt de vobis cura noſtra ſolicita, quorumdam ſuſurratione cognovimus, Doctores eloquentiæ Romanæ laboris ſui conſtituta præmia non habere, & aliquorum nundinatione fieri, ut ſcholarum magiſtris deputata ſumma videatur imminui. Quapropter cùm manifeſtum ſit, premium artes nutrire, nefas judicavimus, doctoribus adoleſcentium aliquid ſubtrahi, qui ſunt potius ad glorioſa ſtudia per commodorum augmenta provocandi. Prima enim Grammaticorum ſchola eſt fundamentum pulcherrimum litterarum, mater glorioſa facundiæ, quæ cogitare novit ad laudem, loqui ſine vitio: hæc in curſu orationis ſic errorem cognoſcit abſonum, quemadmodum boni mores crimen deteſtantur externum. Nam ſicut Muſicus conſonantibus choris efficit dulciſſimum melos, ita diſpoſitis congruenter accentibus metrum novit decantare Grammaticus. Eſt Grammatica magiſtra verborum, ornatrix humani generis, quæ per exercitationem pulcherrimæ lectionis, antiquorum nos cognoſcitur juvare conſiliis. Hac non utuntur barbari Reges; apud legales Dominos manere cognoſcitur ſingularis. Arma enim & reliquæ gentes habent: ſola reperitur eloquentia, quæ Romanorum dominis obſecundat. Hinc oratorum pugna civilis juris claſſicum canit. Hinc cunctos proceres nobiliſſima diſertitudo commendat: & ut reliqua taceamus, hoc quod loquimur, inde eſt. Qua de re P. C. hanc vobis curam, hanc auctoritatem propitia divinitate largimur, ut ſucceſſor ſcholæ liberalium litterarum, tam Grammaticus, quàm Orator, necnon & juris Expoſitor, commoda ſui deceſſoris ab eis, quorum intereſt, ſine aliqua imminutione percipiat: & ſemel Primi Ordinis veſtri, ac reliqui Senatus ampliſſimi auctoritate firmatus, donec ſuſcepti operis idoneus reperitur, neque de transferendis, neque de imminuendis annonis à quolibet patiatur improbam quæſtionem: ſed vobis ordinantibus atque cuſtodientibus, emolumentorum ſuorum ſecuritate potiatur, Præfecto urbis nihilominus conſtituta ſervante.* Plura congeſſerunt de Academiarum utilitate Loſeus, Olendorpius, & P. Mendo *in tract. de jure academico*, Adam Contzen *lib. 4. polit. cap.* 4. Frances *de Eccleſ. Cathed. cap.* 28. Beſold. *tom. 2. polit. integro tract. de jure academ.* Alteſſerra *lib. 6. diſſert. cap.* 7.

4 De Scholis Eccleſiarum.

Nec minor cura fuit apud veteres Eccleſiæ Patres inſtituendi ſcholas, in quibus litterarum ſtudia publice profiterentur, ut conſtat ex Concilio Aquiſgran. relato *lib. 1. Capit. Caroli, c.* 72. ibi: *Ut ſcholę legentium puerorum fiant.* Et *lib. 2. capit. c.* 1. ibi: *Scholæ ſane ad filios, & miniſtros Eccleſiæ inſtruendos, vel edocendos, ſicut nobis præterito tempore apud Attiniacum promiſiſtis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi dum nec perfectum eſt, ad multorum utilitatem, & profectum à vobis ordinari non negligantur.* Valenſe 2. *c.* 1. Conc. Mogunt. ſub Carolo *can.* 45. *Propterea dignum eſt, ut filios ſuos donent ad ſcholam, ſive ad monaſteria, ſive foras.* Et in Conc. Arelat. 6. *can.* 4. Turon. 2. *can.* 18. & 22. Rhemenſi *can.* 4. & *tribus ſeqq.* Epiſcopis præcipitur, & injungitur, ut privatim, publiceque presbyteros, ac clericos ſuos, tam de Sacramentorum adminiſtratione, quàm aliis ſacris functionibus erudiant, atque inſtruant. Et de publicis ſcholis inſtituendis expreſſius ita cenſuerunt PP. Concilii Pariſ. *lib. 3. c.* 12. *Similiter obnixe, & ſuppliciter veſtræ Celſitudini ſuggerimus, ut morem paternum ſequentes, ſaltem in tribus congruentiſſimis Imperii veſtri locis ſcholæ publicæ ex veſtra auctoritate fiant, ut labor Patris veſtri, & veſter per incuriam (quod abſit) labefactando non depereat.* Concil. Valent. 3. *can.* 18. in Gallia: *De ſcholis, tam divinæ, quàm humanæ litteraturæ, necnon eccleſiaſticæ cantilenæ juxta exemplum prædeceſſorum noſtrorum aliquid inter nos tractetur, & ſi poteſt fieri, ſtatuatur, atque ordinetur.* Conc. Lingon. cujus canones relecti, & confirmati fuerunt in Synodo apud Saponarias in Gallia, *can.* 10. Idem in Hiſpania repetitis canonibus cautum legimus in Concil. Emerit. *can.* 18. Tolet. 2. *can.* 1. Tolet. 4. *can.* 24. quæ, & alia veteris juris teſtimonia referunt Ant. Auguſt. & Hallier. ubi ſupra: & varias Eccleſiarum ſcholas refert Alteſſera *hic*, & *lib. 2. diſſert. c.* 7. Nec ſolum in Eccleſiis, & Epiſcopis olim ſcholæ habebantur, verùm & in monaſteriis ſcholæ erant. Ekkardus *lib. de caſ. monaſt. S. Galli, c.* 6. ibi: *Erant diſciplinę loci, ut ſemper, & tunc ſevere, non modo in clauſtro, ſed & in ſchola exterius.* Ex Concilio Mogunt. ſupra relato: & varias monaſteriorum ſcholas refert Gibalin. *de clauſur. reg. diſq.* 1. *c.* 2. *§.* 11. & plura de his ſcholis in monaſteriis olim uſitatis congeſſerunt Lantdmeter. *lib. 2. de veter. monach. c.* 107. Fileſachus *in c. 15. §. 3. de offic. Ordin.* Boſquet *in notis ad Innoc. III. lib. 3. Regeſtr.* 14. *epiſt.* 114. Sherlogus *to. 3. in Cantica, veſtig.* 35. *c. 2. ſect. un.* qui Salmanticenſem noſtram Academiam debitis extollit laudibus. Nec contrarium probat canon 45. Concilii Aquiſgran. in illis verbis: *Ut ſchola in monaſterio non habeatur, niſi eorum, qui oblati ſunt.* Nam pro hujus canonis expoſitione ſciendum eſt, præter ſcholas proxime relatas, fuiſſe alias privatas intra clauſtra, in quibus qui clericali, aut monachali officio deſtinabantur, a monacho ſibi præpoſito erudiebantur. Concil. Tolet. 2. *can.* 1. Tolet. 4. *can.* 23. ubi conſtituitur, ut qui in Clero puberes, aut adoleſcentes exiſtunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur, & in diſciplinis eccleſiaſticis agant deputati probatiſſimo ſeniori, quem & magiſtrum diſciplinæ, & teſtem vitæ habeant. Concil. Turonenſ. 2. *can.* 14. Aquiſgran. *can.* 135. Erant ergo in monaſteriis ſcholæ exteriores, ubi laici etiam erudiebantur; & interiores, ubi monachi, & pueri oblati educabantur: conſtat ex Ekkardo *d. cap. 6. & c.* 10. ibi: *Cùm apud ſanctum Gallum ambas ſcholas teneret, nemo pręter puſiones quidquam alteri, niſi latine, auſus eſt proloqui.* Nec in eis ſcholis alii admittebantur præterquam oblati, & clerici juniores probatæ vitæ. Unde Theodulphus Aurelianenſis *ad presbyteros, cap.* 19. nepotibus ſacerdotum conceſſit, ut etiam ſcholas interiores monaſterii poſſent adire, ibi: *Si quis ex presbyteris voluerit nepotem ſuum mittere ad ſcholam in Eccleſia ſanctæ Crucis, aut monaſterio ſancti Aniani, ſancti Benedicti, aut ſancti Liſardi, aut in cęteris de his cænobiis, quę nobis ad regendum conceſſa ſunt, ei licentiam faciendi id concedimus.* Unde textus *in dict. can.* 45. accipiendus eſt de his ſcholis privatis intra monaſteria exiſtentibus, ut docuerunt Boſquetus *ad Innocent. epiſt.* 114. Hallierius *d. art.* 5. Yepes *tom. 3. chron. D. Benedicti, ad calcem libri, in notis ad ipſum canonem*, Alteſſerra *lib. 6. diſſert. cap.* 7.

5 Traditur ratio decidendi.

His ita animadverſis, & aliis ſuppoſitis, quæ pro ſtudiorum neceſſitate, & utilitate congeſſimus *in cap. licet, de prębend.* ratio præſentis aſſertionis provenit ex eo, nam cùm Eccleſiæ PP. agnoviſſent, ita neceſſarium eſſe ſtudium litterarum in pueris, & in adultis, ſtatuerunt, ut in Eccleſiis Cathedralibus eſſent clerici, qui Grammaticam docerent, & in Eccleſiis Metropolitanis publice Theologiam legerent, & magna cum ratione, ſi attendamus

Digitized by Google

damus perſonam magiſtri, & loci, ubi ſcientiæ doceri jubentur. Perſona docentis eſt clericus, cujus proprium eſt erudire pueros, & ignaros. Synodus Nicæna celebrata anno 787. *can.* 10. ibi: *Non licet clericis curas ſeculares, & ad victum pertinentes ſuſcipere, ut qui ſint à canonibus prohibiti hoc facere: potius autem ad docendos pueros, & ſervos accedant, legentes ei divinas ſcripturas: ad hoc etiam ſacerdotium ſortiti ſunt*, Concil. Tolet. 2. *can.* 1. ibi: *Lectores in domo Eccleſiæ ſub Epiſcopali præſentia à Præpoſito ſuo erudiri debere*, Tolet. 4. *can.* 21. Emerit. *can.* 18. Vaſenſe 2. *can.* 1. Inde acriter controverſum video inter Cellotium, & Hallierium, an officium docendi ſpectet ad Eccleſiæ hjerarchiam. Ratione etiam loci, ubi doceri jubetur in præſenti, etiam valde conſona eſt diſciplinæ Eccleſiæ præſens aſſertio; cùm, ut ſupra retuli, ſcholæ olim frequentius eſſent in Eccleſiis, monaſteriis, aut prope ea: cujus moris ratio traditur in oratione Rhetoris ad V. P. Præſidem Galliæ ſub Conſtantino Imperatore, his verbis: *Maxime & oportet, & fas eſt exercere juventutis ingenia, ubi tam propinqua ſunt numina amica doctrinæ, ubi ex proximo juvat mens divina ſapientiam*. Et quondam apud veteres Bibliothecæ, vel in ipſis Deorum templis, vel vicinis ædibus collocatæ erant, ut Tertull. in *Apolog. cap.* 19. refert; quin & Cedrenus in Juſtino Curopolatæ, dum narrat hiſtoriam pueri Judæi à patre in clibanum ardentem conjecti ob ſumptas ſanctæ Euchariſtiæ reliquias una cum ſodalibus Chriſtianis, ſcribit ſcholam unde pueri illi redibant, Eccleſiæ vicinam fuiſſe. Rectè ergo conſtitutum fuit in Concilio Lateranen. in præſenti relato, ut in qualibet Eccleſia eſſet unus magiſter, qui pueros, clericoſque doceret. Et licèt ſcholæ hæ, tam puerorum, quàm clericorum, omninò exerceri deſierint, quia in omnibus ferè provinciis ſunt generalia ſtudia in majoribus urbibus; tamen in Eccleſiis remanſerunt præbendæ Theologales, quæ Theologis aſſignantur, & Scholaſtria: qui Canonicus appellatur Scholaſticus *in c. quanto, hoc tit.* Magiſter ſcholæ, ſeu Scholarum *in c.* 4. *de poſtul. Prælat.* & 5. *de regul. in* 5. *compil.* Primicerius *in cap. conſtitutus* 23. *de appellat.* & in pleriſque Eccleſiis nomen hoc Magiſtri ſcholarum adhuc manſit; in aliis verò in locum Scholaſtici ſucceſſit Cancellarius Univerſitatum, qui ſublato Scholaſtici nomine, dignitatem retinet, & ſimul eſt Cancellarius generalis Studii, cui Apoſtolica auctoritate competit jus concedendi Gradus, ut ſupponitur *in c.* 4. juncta inſcriptione, *de arbitr. c. fin. de lite non conteſt.* & obſervatur in noſtra Academia Salmanticenſi, ubi Magiſter Scholæ, qui præbendam cum dignitate in Eccleſia Cathedrali habet, eſt ſimul Cancellarius Univerſitatis. De cujus juriſdictione, & dignitate late agunt Eſcobar, & P. Mendo *ubi ſup.* Aliquando Scholaſticus, & Cancellarius idem non eſt, ut *in c. conſtitutis* 46. *de appell.* Et licèt olim inter DD. quæſtio excitaretur, an Magiſter Scholæ dignitatem haberet, ut conſtat ex traditis à Paciano *de probat. lib.* 2. *c.* 27. *à n.* 107. jam tamen hodie ex ſtatutis Eccleſiarum Scholaſtria una eſt è principalibus dignitatibus, ut probat Petr. Gregor. *lib.* 5. *ſyntag. c.* 19. Azor. *p.* 2. *inſtitut. mor. lib.* 3. *c.* 23. Cæſar. *de Eccleſ. hjerarch. p.* 3. *diſp.* 12. *§.* 4. Barboſa *de Canonicis, cap.* 10.

6 Diſſolvitur ratio dubitandi. Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta; nam licèt Epiſcopi proprium officium ſit populum in Eccleſia docere; tamen etiam alios eſſe debere in Eccleſia Dei Doctores, conſtat ex D. Paulo *ad Ephesios cap.* 4. & ex illis canonibus, ubi docetur Doctoris nomen ſibi aſſumere neminem poſſe, niſi qui ad illud munus electus eſt. Concil. Cæſarauguſt. *can.* 7. ibi: *Item lectum eſt, ne quis Doctoris nomen ſibi ſumat, præter has perſonas, quibus conceſſum eſt, ſecundum quod ſcriptum eſt: & ab univerſis Epiſcopis dictum eſt, Placet*. Et ita licet Epiſcopus ratione officii teneatur in communi populum docere, tamen ſpeciales magiſtri conſtitui debent ad Grammaticam pueros docendam, ut in præſenti conſtituitur. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis, deductum *ex d. cap. cùm multa*; nam in ejus caſu reprehenditur à D. Gregorio Epiſcopus, qui omnino deditus erat ſtudio Grammaticæ, & humanarum litterarum, Theologiam omittendo, & negligendo, ut docuit Ramirez de Prado *in ſchediaſm. n.* 53. & notavimus *in cap.* 6. *de ætat. & qualit.* ubi expoſuimus, quatenus liceat clericis, & Eccleſiæ miniſtris lectio librorum Gentilium. Nec obſtat alia difficultas, nam in præſenti non prohibetur exactio pecuniæ per Magiſtrum à diſcipulis pro doctrina ſcientiarum, ſeu erudiendis ipſis; nam certum eſt, in hujuſmodi pretii exactione nullam committi ſimoniam, etſi Theologia doceatur, aut ſi Advocatus conſilium vendat in cauſa ſpirituali, *cap. non licet*, 11. *q.* 3. *c. non ſane*, 14. *q.* 5. quia hujuſmodi ſcientiæ procedunt à labore naturali, ut defendunt Gibalin. & Binsfeld. *ubi ſup.* P. Mendo *de jure academico, lib.* 2. *c.* 10. Unde ſtipendia, & ſalaria Præceptorum jure civili approbata fuerunt. Quare Paulus, & Julianus docuerunt *in l. cùm tutoris* 12. §. 3. *ff. de adminiſtrat. tut. l.* 4. *ff. ubi pupill. educari*, pro dignitate natalium pupilli tutores poſſe conſtituere mercedem Præceptoribus, & *in l. duo* 71. *ff. pro ſocio*, refertur duos ſocietatem iniiſſe, ut Grammaticam docerent certo ſtipendio, & ſalario conſtituto. Pro quorum illuſtratione adiri poſſunt. Revard. *lib.* 2. *conject. c.* 10. & 19. Rodulf. Forner. *in notis ad Caſſiod. lib.* 4. *epiſt.* 1. Suar. de Mendoza *ad l. Aquil. lib.* 2. *c.* 3. *ſect.* 6. *ex n.* 16. Merill. *lib.* 4. *prior. obſerv. c.* 1. & 17. Cujac. *lib.* 58. *Pauli ad edict. in l. cùm tutor.* 3. Et ſalaria hæc plerumque appellabantur mercedes Marc. Tull. *in Philip. At quanta merces Rhetori eſt data, audite Patres Conſcripti*. Auctor de Claris Grammaticis, de Lælio Præconino loquens: *Pretia Grammaticorum tanta, mercedeſque tam magnæ*. Et *l.* 4. §. *ſed & ſi, de decret. ab ordin. faciend.* D. Hieron. *ad Pammachium epiſt.* 101. *Qui illum in magna mercede nihil ſcire docuerunt*. Auſonius *de Exuperio*:

— Tum pueros grandi mercede docendi.

Juvenal. *Satyr.* 7. Macrob. *lib.* 1. *c.* 12. Illuſtrat Savar. *ad Sidon. lib.* 5. *epiſt.* 7. *f.* 334. Illud notandum, retributionem profeſſorum Juris, & Philoſophiæ, non appellari mercedem, ſed honorem, *d. l.* 1. §. *an & Philoſophis, ff. de variis, & extraord.* Rhetores verò, & Grammaticos ſtipendium & mercedem accipere, *d. l. Aquilius*. Quod ſtipendium dicebatur Minervale. Notavit Rhetes *de donationib. cap.* 3. *nu.* 12. Et diſcipulos Magiſtros ſuos munificentiis ditare debere, deducitur *ex l. Aquilius, ff. de donat.* & Sabinum à ſuis ſcholaribus fuiſſe ſuſtentatum, refertur *in l.* 2. *ad finem ff. de orig. juris*: & ideò utiliter à negotiorum geſtore fiunt expenſæ pro mercibus magiſtrorum, *l. ſi patrono, C. de negot. geſt.* Immo Præceptores, quibus promiſſum ſtipendium non ſolvitur, extra ordinem audiri docetur *in l.* 1. §. 2. *ff. de extraord. cognit.* & probarunt Cujac. *in l. unic. Cod. de ſtudiis liber. lib.* 11. Giphanius *ad Ethic. Ariſt. lib.* 9. *cap.* 1. Revardus *lib.* 1. *conject. cap.* 10. ubi exponit Juvenalem *Satyr.* 10. in illis verbis:

Eloquium, aut famam Demoſthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis quinquatribus optat
Quiſquis adhuc uno partam colit aſſe Minervam,
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ.

Si verò Magiſter beneficium, aut publicum ſtipendium ſufficiens habeat, pretium aliquod à diſcipulis exigere non valet *cap.* 1. juxta veram lectionem, *hoc tit.* ſpontè tamen oblata eo caſu à diſcipulis recipere non prohibetur, *cap. priſcis* 10. *q.* 3. *cap. de eulogiis*, 18. *diſt. cap. quidquid, c. placuit* 1. *q.* 1. Prohibetur ergo in præſenti pro licentia docendi concedenda pretium exigere; non quia id Simonia ſit, ut vulgò creditum eſt, ſed quia ad Simoniæ crimen accedit, qui avara cupiditate pro licentia docendi aliquid temporale extorquet à doctis viris, qui ad ſcientiarum, bonarumque litterarum cognitionem aditum patefaciunt, & muniunt, quos decet potius precibus, & muneribus ad docendum invitari. Nec obſtat quod expendebamus de uſu in academiis recepto exigendi pretium pro gradibus Bacchalaureatus, Magiſterii, & Doctoratus; nam talis pecunia non exigitur pro licentia docendi, ſed pro honoribus, & emolumentis temporalibus, quibus ſimiles graduati perfruuntur. Quæ omnia ſunt naturalia, & pretio æſtimabilia. Unde quo celebriores Academiæ ſunt, & majora commoda graduati aſſequuntur, majora ſolent ſtipendia, vulgò *propinas*, perſolvi, ut probat P. Mendo *de jure academic. lib.* 2. *q.* 11. *per tot.* Hinc exponendus erat canon 71. Synodi ſextæ: ſed ejus interpretationem dedimus *in cap.* 8. *de vita, & honeſt. cler.*

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T ULT.

a Honorius III.

SUper ſpecula. *Et infra*: Cùm itaque de ſingulis provinciis puellæ ſpecioſæ, ac virgines pro Rege Aſſuero, qui Beatitudo dicitur, per ancillas quæri debeant, & adduci ad arcem, & mœnia civitatis, & per manum Aggei mundum muliebrem accipere, neceſſariorum videlicet fulcimenta: volumus, & mandamus, ut ſtatutum in Concilio *b* generali de Magiſtris Theologis per ſingulas Metropoles ſtatuendis inviolabiliter obſervetur, decernentes inſuper de conſilio fratrum noſtrorum, ac diſtricte præcipiendo mandantes, ut quia ſuper hoc propter raritatem magiſtrorum ſe poſſent forſitan aliqui excuſare, ab Eccleſiarum Prælatis, & Capitulis ad Theologiæ profeſſionis ſtudium aliqui docibiles deſtinentur, qui cùm docti fuerint, in Dei Eccleſia velut ſplendor fulgeant firmamenti, ex quibus poſtmodum copia poſſit haberi Doctorum, qui velut ſtellæ in perpetuas æternitates manſuri, ad juſtitiam valeant plurimos erudire: quibus ſi proprii proventus Eccleſiæ non ſufficiunt, prædicti neceſſaria ſubminiſtrent: docentes verò in Theologica Facultate, dum in ſcholis docuerint, & ſtudentes in ipſa integre per *c* annos quinque percipiant de licentia Sedis Apoſtolicæ proventus præbendarum, & beneficiorum ſuorum, non obſtante aliqua contraria conſuetudine, vel ſtatuto; cùm denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes. Hoc autem inconcuſſe volumus obſervari, firmiter diſponentes, quod *d* feriamus pœna debita tranſgreſſores.

N O T Æ.

1 a HOnorius III.) Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap. unic.* & tam inſcriptionem, quàm hujus textus hiſtoriam retuli *in cap. ſuper, ne cleric. vel monach.*

2 b *Generali.*) Lateranenſi videlicet, relato ſupra *in cap. quoniam.*

c *Annos quinque.*) Hoc tempus non refertur ad docentes, ſed ad ſtudentes, qui per quadriennium, aut quinquennium ſolent ſtudiis intereſſe pro diverſitate ſcientiarum: de quo temporis ſpatio agit Mancinus *Genial. cent. 2. cap.* 151. quem tranſcripſit Barboſa *tom. 6. in ſelect. ad hunc textum.* 2

d *Feriamus.*) Ideſt excommunicatione 'ligemus, ut etiam accipitur ferire *in cap. 6. de rebus Eccleſiæ*, ibi: *Anathemate feriatur*: *& in can. 5. Synodi Vernenſis, can. 7. Concilii Mogunt.* & aliis vulgatis.

Commentarium hujus textus dedimus *in cap. licèt, de prebend.*

T I T U L U S VI.

De Judæis, & Saracenis, & eorum ſervis.

C A P U T P R I M U M.

Ex Concilio a *Maticenſi.*

ET licet quid de Chriſtianis, qui aut captivitatis incurſu, aut quibuſcumque *b* fraudibus Judæorum ſervitio implicantur, debeat obſervari, non ſolum canonibus, ſed *c* legum beneficio jam pridem fuerit conſtitutum: tamen quia nunc ita quorumdam querela exorta eſt, quoſdam Judæos per civitates, aut municipia conſiſtentes in tantam inſolentiam, & protervitam prorupiſſe, ut nec reclamantibus Chriſtianis liceat vel pretio de eorum poſſe & ſervitute abſolvi: idcirco præſenti Concilio Deo auctore ſancimus, ut nullus Chriſtianus Judæo deinceps debeat ſervire; ſed datis pro quolibet bono mancipio 12. *d* ſolidis, ipſum mancipium quicumque Chriſtianus, ſeu ad *e* ingenuitatem, ſeu ad *f* ſervitium licentiam habeat redimendi; quia nefas eſt, ut quos Chriſtus Dominus ſanguinis ſui effuſione redemit, perſecutorum vinculis maneant irretiti. Quod ſi acquieſcere his, quæ ſtatuimus, quicumque Judæus noluerit, quamdiu ad pecuniam conſtitutam venire diſtulerit, liceat mancipium ipſum ſuum cum Chriſtianis ubicumque voluerit habitare.

N O T Æ.

1 a MAticenſi.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. ſed male, tam in ea, quam in hac ſexta: legendum enim eſt, *Matiſconenſi*, in quo Concilio *can.* 16. reperitur textus hic prout in præſenti tranſcribo. Concilium hoc Matiſconenſe I. celebratum fuit ſub Pelagio II. temporibus Gunterami Regis Galliæ anno 581. hortatu ipſius Regis, ad morum reformationem, ac præcipue Judæorum petulantiam coercendam, ut referunt Baronius in eodem anno, Coriolan. *in ſumma Conciliorum*, Binnius & Sirmundus *in notis ad ipſum, tom.* 3. *Regiæ editionis, fol.* 65. In eo editos fuiſſe viginti canones, ſcripſit Ado Viennenſis Epiſcopus *in chron.* his verbis: *Poſt Philippum Evancius vir ſanctus Epiſcopus Viennæ levatus eſt. Hic cum ſancto Priſco, & Artemio Senonico, & Remigio Bituricenſi, & cum aliis ſanctis Epiſcopis viginti capitula eccleſiaſtica perfecte roboravit.* Dictum eſt à Matiſcona civitate Galliæ, de qua fratres Sarmat. *tom.* 3.

b *Fraudibus.*) Venditionibus videlicet injuſtis.

c *Sed & legum.*) *L.* 1. *Cod. ne mancipium chriſtianum, leg.* 57. *Cod. de Epiſcopis, & cleric.* & aliarum, quas ſequenti commentario dabimus.

d *XII. ſolidis.*) Jure civili æſtimatio communis ſervi erat viginti ſolidorum, *leg.* 3. *Cod. communia de legat. leg. inter* 26. *ff. fin. ff. mandati, leg.* 4. *ff. de ſervis fugit. leg. Papinian.* 8. §. *fin.* cum duabus legibus ſequentibus, *ff. de inoffic. teſtam. leg.* 2. *Cod. de fideicommiſſ. libert. leg. ſi mulier* 31. *ff. de minor. leg. cùm ex falſis* 47. *ff. de manumiſſ. teſtam. leg.* 1. *ff.* 5. *Cod. de communi ſervo*: vel quindecim, *leg. ultim. de condit. inſtitut. leg.* 35. *Cod. de donationib.* niſi aliqua arte, aut ſcientia eſſent præditi, juxta diſtinctionem adductam *in dict. leg.* 1. §. 5. vel ſi eunuchi eſſent, *dict. leg. fin. Cod. commun. de legat. leg. unica*, §. *fin. vero*, *Cod. de Latina libert. leg. ſi ſervus* 27. *ff. etſi* 28. *ff. ad leg. Aquil.* quia pretioſiores erant, *leg.* 3. *ff. idem, ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* Paulus *lib.* 5. *ſentent. tit.* 23. *leg. fin. ff. de oper. ſerv. leg. ſed* 9. §. *fin. de injuriis, leg.* 3. *ff.* 4. *ad leg. Jul. de vi*: ex rationibus, quas congerunt, & illuſtrant Suarez *ad leg. Aquil. lib.* 2. *cap.* 3. *ſect.* 7. Baſilius Legion. *quæſt.* 5. *ſcholaſt. cap.* 8. Salmut. *ad Pancirol. lib.* 2. *tit.* 2. *pag.* 93. De pretio ſolidorum egi *in cap. ex tuæ* 20. *de Simonia.* 2

e *Ingenuitatem.*) Ideſt libertatem, ut *in cap.* 1. *de ſervis non ordin.*

f *Servitium.*) Permiſſum, ut exponit Bronchorſt. *miſcell. cent.* 1. *aſſert.* 4.

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T II.

Gregorius *Venantio Epiſcopo* a *Lunenſi*.

MUltorum ad nos relatione pervenit, à Judæis in Lunenſi civitate degentibus, in ſervitio Chriſtiana detineri mancipia. Quæ res nobis tanto viſa eſt aſperior, quanto a fraternitatis tuæ patientia operoſior. Oportebat quippè te reſpectu loci tui, atque Chriſtianæ religionis intuitu, nullam relinquere occaſionem, ut ſuperſtitioni Judaicæ ſimplices animæ, non tam ſuaſionibus, quàm poteſtatis jure quodammodo deſervirent. Quamobrem hortamur fraternitatem tuam, ut ſecundùm piiſſimarum *b* legum tramitem, nulli Judæo liceat Chriſtianum mancipium in ſua retinere domo. Sed ſi qui penes eos inveniuntur, libertas eis tuitionis auxilio ex legum ſanctione ſervetur. Hi verò, qui in poſſeſſionibus eorum ſunt, licèt ipſi ex legum diſtrictione ſint *c* liberi, tamen quia colendis eorum terris diutius adhæſerunt, utpote conditionem loci debentes, ad colenda quæ conſueverant, rura permaneant, penſioneſque prædictis viris præbeant: & cuncta quæ de *d* colonis, vel originariis præcipiunt, peragant, extra quod nihil eis oneris amplius indicatur. Quod ſi quiſquam de his, vel ad alium migrare locum, vel in obſequio ſuo retinere voluerit, ipſe ſibi reputet, qui jus colonarium temeritate ſua, jus verò dominii ſub juris ſeveritate damnavit. In his ergo omnibus ita te volumus ſolerter impendi, ut nec direpti gregis paſtor reus exiſtas, nec apud nos minor æmulatio fraternitatem tuam reprehenſibilem reddat.

N O T Æ.

1 a LUnenſi.) *Lucenſi*, legitur in hac ſexta collectione, ſed male; legendum enim eſt, *Lunenſi*, ut habetur *in capite præſenti*, 54. *diſtinct.* & in prima collectione, *ſub hoc tit. capite* 3. & in ipſis Epiſtolis Gregorii, ubi *lib.* 3. *epiſt.* 21. *indict.* 12. reperitur textus hic: ex quo regeſtro ita textum hunc reſtituo. Luna Etruriæ civitas in confinio Liguriæ, ad Macræ fluminis oſtia, pervetuſta Tuſcorum Colonia, inter 12. civitates numerata: meminerunt Lunæ Livius *lib.* 39. Silius Italicus *lib.* 8. relati ab Ughellio *tom.* 1. *Italiæ ſacræ*, *fol.* 893. Cathedra Epiſcopali decorata fuit jam à primis Eccleſiæ temporibus. Ejus Præſuli Sancto Venantio, quem nonnulli Laudenſem Præſulem faciunt, reſcribit in præſenti Gregorius.

b *Legum.*) *L.* 1. *C. ne Chriſtianum mancipium*, *l.* 57. *C. de Epiſc. & cleric.*

c *Liberi.*) Scilicet adſcriptitii, de quibus egi *in cap.* 1. *de ſervis non ordin. cap.* 3. *de immunit. Eccleſ.* Unde Judæus poteſt habere adſcriptitium Chriſtianum in conſequentiam ruris, quod poſſidet, ut docuerunt Azor. *p.* 1. *inſtitut. moral. lib.* 8. *cap.* 22. Thom. Sanchez *lib.* 2. *ſumma cap.* 31. *num.* 21. ex hoc textu, quem cùm non animadverterent Platea *in l. quemadmodum*, *num.* 9. *verſ. Si quid*, *Cod. de agricol.* Surdus *de aliment. tit.* 8. *privil.* 89. *nu.* 2. docuerunt, non poſſe Judæum emere fundum, cui ſunt adſcripti ſervi Chriſtiani.

d *Colonis, vel originariis.*) De quibus plura D. Nicolaus de Caſtro *in l. unic. C. de cap. civium*, ubi *n.* 19. textum hunc exponit.

C O M M E N T A R I U M.

3 Concluſio traditur, & probatur. EX his duabus conſtitutionibus ſequens communiter deducitur aſſertio: *Judæus Chriſtianum mancipium retinere non debet, ſed cogitur juſto pretio Chriſtianis vendere; & ſi renuat, ſervus eripitur in libertatem.* Probant eam textus *in cap. mancipia*, *c. præſenti*, 54. *diſt. cap. etſi*, *c. multos*, *cap. Judæos*, 17. *q.* 4. *cap. cùm ſit nimis*, *c. multorum*, *cap. ad hæc*, *cap. fin. hoc tit. c.* 2. juncta integra, *de conſtit. c. dilectus* 29. *de reſcriptis*, *c. conſuluit*, *el* 3. *de appell.* Zacharias *in c.* 2. *hoc tit. in* 1. *collect.* Honorius III. *in cap. unic. hoc tit. in* 5. *compil.* Gregor. noſter *lib.* 7. *epiſt.* 11. *ad Brunichildem Reginam*, ibi: *Mirati ſumus, quod in regno veſtro Judæos Chriſtiana mancipia poſſidere permittitis; quid enim ſunt omnes Chriſtiani, niſi membra Chriſti, &c.* Conc. Meldenſe *can.* 73. *Chriſtiana mancipia, quæ à Judæis adducuntur, aut poſſidentur, aut mandatoribus contradantur, aut certe Chriſtianis emptoribus intrà diem quadrageſimum venundentur, & tranſacto hoc dierum numero, nec apud eos quolibet modo remaneant. Si autem quædam ex iiſdem mancipiis talem ægritudinem fortaſſis incurrerent, ut infra ſtatutos dies vendi non valeant, adhibenda ſolicitudo eſt, ut dum ſaluti fuerint priſtinæ reſtituta, ſimiliter modis omnibus diſtrahantur, &c. ne Chriſtiana mancipia in domo Judæi habitare ſinantur.* Aurel. 3. *c.* 13. *De mancipiis Chriſtianis, quæ in Judæorum ſervitio detinentur, ſi eis quod chriſtiana religio vetat, à dominis imponitur; aut ſi eos de Eccleſia excuſatos tollant pro culpa, quæ remiſſa eſt, & affligere, aut cædere fortaſſe præſumpſerint, & ad Eccleſiam iterato confugerint, nullatenus à ſacerdote reddantur, niſi pretium offeratur, ac detur.* Aurel. 4. *can.* 27. Meld. *can.* 73. *Judæis chriſtianæ legis nolumus ſervire perſonas, ne occaſione domini ſectam venerandæ religionis immutent.* Tolet. 4. *can.* 65. *Ex decreto glorioſiſſimi Regis hoc ſanctum elegit Concilium, ut Judæis non liceat chriſtianos ſervos, nec chriſtiana mancipia emere, nec cujuſquam conſequi largitate. Nefas enim eſt, ut membra Chriſti ſerviant Antichriſti miniſtris. Quod ſi deinceps ſervos Chriſtianos, vel ancillas Judæi habere præſumpſerint, ſublati ab eorum dominatu libertatem à Principe conſequantur.* Tolet. 8. *num.* 12. Cabilon. *can.* 9. Baſil. *ſeſſ.* 19. quæ & alia juris teſtimonia referunt Ant. Auguſt. *in epit. juris*, *lib.* 12. *tit.* 5. Creſpetius *in ſumm. verbo Judæiſe vos.* Conſonant lex 1. 4. & 5. *C. Theodoſ. ne Chriſt. mancip.* lex 5. 22. & 26. *eod. C. de Judæis*, lex 22. *eod. C. de Pagan.* lex 59. *eod. C. de heret.* lex 5. *eod. C. de contrah. empt.* lex 1. *C. Juſtin. ne Chriſtianum mancipium*, lex *ea quæ* 56. *C. de Epiſcop. & cleric.* Novella 144. Juſtin. *cap.* 2. lex 10. *tit.* 3. *lib.* 12. *legum Vviſigoth.* lex finalis, *tit.* 21. *partit.* 4. lex 13. *tit.* 9. *par.* 6. lex 10. *tit.* 24. *p.* 7. Illuſtrant Theologi cum D. Thom. *ad* 2. 2. *q.* 10. *art.* 10. Tapia *to.* 2. *catenæ mor. lib.* 1. *cap.* 5. *art.* 5. P. Suar. *de fide*, *diſp.* 18. *ſect.* 5. I. Gothofred. *in l.* 22. *C. Theodoſ. hoc tit.* Thomas Delbene *tom.* 2. *de offic. Inquiſ. dub.* 23. *ſect.* 18. Ricciulus *lib.* 2. *de jure perſon. c.* 28. Hunnius *in encyclop. par.* 1. *tit.* 9. Corvin. *in aphoriſm. juris Pontif. lib.* 4. *tit.* 4. & 5. Azor. 1. *par. inſtit. lib.* 8. *cap.* 22. Guttier. *de delict. lib.* 1. *q.* 31. Martha *de juriſd. par.* 1. *c.* 24. *n.* 22. Acunna *in cap. mancipia*, 54. *diſtinct.* Lindembrog. *in Gloſſario, verbo Judæi mancipia*, Scortia *in ſelect. Pontif. conſtit. epit.* 27. *theoremat.* 74. Becanus *in opuſculo de fide*, *cap.* 13. *quæſt.* 7. Mancinus *in l. ult. Cod. de Epiſc. & cleric.* Decianus *lib.* 5. *tract. crimin. cap.* 10. Cujac. *ad tit. ne Chriſtianum mancipium*, D. Nicol. de Caſtro *in l. unic. C. de cap. civium*, *n.* 29. Eſpenceus *lib.* 2. *digreſſ. cap.* 17. Solorzanus *de jure Indiar. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 56. & *lib.* 3. *cap.* 5. *nu.* 59. Larrea *deciſ.* 9. *Granat. num.* 34. Opingius *de jure inſign. cap.* 2. *num.* 62. Simancas *de catholic. tit.* 61. *n.* 16.

Sed hæc aſſertio difficilis valde redditur ſequentibus juris rationibus. Prima ex eo, nam emere quis, vel vendere rem propriam non cogitur, *l. nec emere*, *C. de jure deliber. l. invitum*, *C. de contrah. empt.* ergo Judæi cogi non debent ſervos proprios, & legitime acquiſitos vendere, præcipuè cùm Eccleſia in Judæos non baptizatos nullam habeat juriſdictionem, juxta illud D. Pauli: *De his, qui foris ſunt, quid ad nos?* Ergo Judæi per Judices Eccleſiaſticos cogi nequeunt ſervos Chriſtianos vendere. Secundò difficilis eſt præſens aſſertio, dum in ea docetur, Judæum renuentem vendere chriſtianum mancipium, ejus dominio privari, ſervumque liberum fieri, ac proclamare poſſe ad libertatem; nam receptior, communiorque ſententia eſt, infideles ob ſolam infidelitatis cauſam privari non poſſe dominio, quod habent ſupra fideles, ut poſt D. Th. docent Victor. *relect.* 1. *de Indis*, *n.* 6. Sotus *in* 4. *diſt.* 5. *q.* 1. *artic.* 10. Bellarm. *to.* 2. *controv. lib.* 5. *c.* 2. pluribus relatis Solorzan. *to.* 1. *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 11. *n.* 58. Igitur Judæi, eo quod tales ſint, non debent privari dominio ſervorum, quod ex jure gentium, mediante captivitate, vel emptione acquiſierunt. Accedit, nam ſi ex duobus conjugibus unus ad fidem catholicam convertatur, alterque converti renuat, ſi velit cohabitare ſine contumelia Creatoris, non poteſt Catholicus eam deſerere, immo potius cùm ea cohabitare debet, *cap. gaudemus*, *de divort.* ubi probavimus. Igitur multo magis ſervi, etſi domini eorum baptizati renuant, non debent eos deſerere, & ad libertatem proclamare. 4 Impugnatur tradita aſſertio.

Qua

5 *Traditur decidendi ratio.* Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio aſſignatur in præſenti textu, & *in cap. etſi Judæos*, *hoc tit.* ne videlicet filii liberæ ſamulentur filiis ancillæ, ſed tamquam ſervi à dominis reprobati, ſe ſaltem per effectum operis recognoſcant ſervos eſſe Chriſtianorum. Accedit, quia Judæi quidem, ex quo Chriſtum Dominum noſtrum Regem agnoverunt ante faciem Pilati, & Regem Cæſarem agnoverunt, *Joan. c. 19. Act. Apoſt. c. 17.* communi Romano jure adeò vivunt in cauſis, tam ad eorum ſuperſtitionem, quàm ad forum, leges ac judicia pertinentibus, ut etiam quædam juxta legem ſuam eis licita retinere prohibeantur. Nec enim, exempli gratia, poſſunt in diverſa ſub uno tempore conjugia convenire, *leg. Judæi*, *l. nemo*, *C. de Judæis*, quæ ſunt Arcadii, Honorii, & Auguſti. Quibus prior Conſtantinus legem tulit, ne Chriſtianum mancipium Judæus poſſideat, *l. unic. C. ne mancipium Chriſtianum*. Referunt Euſebius *in ejus vita*, c. 27. ibi: *Sanxit etiam, ne Chriſtianus quiſque ſerviret Judæis*. Sozomen. *lib. 3. c. 17.* Sed hanc conſtitutionem etiam ad Paganos, & hæreticos porrexit Juſtinian. *in l. fin. C. de Epiſc. & cler.* ita ut ſimiles ſervi liberi fierent, cujus legis auctoritate Patres Eccleſiæ ſervos Chriſtianos Judæorum, legum diſtrictione liberos eſſe, & ad libertatem juxta legum præcepta perducendos in præſenti ſanxerunt, & in juribus ſuprà relatis. Accedit præcipua ratio timoris ſubverſionis, nam facilè Judæi ſervos Chriſtianos ſubverterent blanditiis, aut tormentis, & eorum dominatio intolerabilis fieret; nam ut ait Cicero Philippica 3. *Cùm omnis ſervitus ſit miſera, tunc verò intolerabilis ſervire impuro.* Sic Soſia Amphytrionis ſervus apud Plautum *in Amphytrione*:

Ergo in ſervitute expetunt multa iniqua:
Habendum, & ferendum hoc opus eſt cum labore.

Meritò ergo Eccleſiæ PP. ſtatuerunt, Judæos mancipium Chriſtianum poſſidere non poſſe, ſed potiùs illum vendere XII. ſolidis Chriſtiano cogi, ſi illum mercimonii cauſa emiſſent; aliàs eripiendum eſſe in libertatem. Jure noſtro Regio *in d. l. 8. tit. 22. partit. 4. l. 22. tit. 11. p. 5. l. 10. tit. 24. p. 7.* pœna mortis injungitur Judæis, qui mancipia Chriſtiana detinere præſumpſerint, & *in l. 13. tit. 9. p. 6.* prohibetur mancipium Chriſtianum Judæo legari, & inſtrumentum, quo venditio mancipii Chriſtiani Judæo fit, invalidum declaratur *in l. 6. tit. 3. p. 3.* & judicium, quo id comprehenditur, contra leges eſſe, & invalidum traditur *in l. 1. tit. 2. p. 3.* quibus adde plura, quæ tradit Azevedo *in l. 2. tit. 2. lib. 8. recopil. à num. 29.*

6 *Diſſolvitur ratio dubitandi.* Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta: nam licèt regulariter verùm ſit, neminem cogi rem propriam vendere, ut probat Heraldus *lib. unic. emend. c. 26.* ubi exponit legem 9. *ff. de act. rer. amotar.* legem 65. *§. 1.* legem 70. *ff. de R. V.* ſæpè tamen contrarium obſervatur, & tenetur dominus rem propriam diſtrahere, ut probat Hermoſilla *in leg. 3. tit. 5. part. 5.* Unde ob cauſam ita juſtam, ut eſt periculum ſubverſionis, mirum non eſt, ut teneatur Judæus ſervum Chriſtianum vendere. Nec obſtat augmentum primum ipſius difficultatis, pro cujus ſolutione ſciendum eſt, valdè controverſum eſſe inter Doctores, an infideles ex eo tantùm, quod infideles ſunt, poſſint privari dominio, quod habent ſupra Catholicos? Quam quæſtionem diſputant Covarr. *in reg. peccatum*, 2. *p. §. 11. n. 5. de regul. jur.* Salon. *in tract. de domin. qu. 3. art. 1.* Sayr. *in Clavi Reg. lib. 9. c. 6. n. 12.* Leſſ. *de juſt. lib. 2. c. 5. dub. 4. n. 11.* Acunna *in d. c. mancipia*, Bannes *ad 2. 2. tr. de fide*, *c. 13.* In qua quæſtione D. Th. 2. 2. *q. 10. art. 10.* affirmativam ſententiam tenet ex ea ratione, quia infideles propter ſuam infidelitatem digni ſunt, ut priventur omni dominio. Alii ſimpliciter negant, & utramque ſententiam problematicè probat perdoctus Solorzanus *ubi ſuprà*, qui videndus eſt; nam quoad præſentem caſum facilis eſt ſolutio, ſiquidem in eo agunt Eccleſiæ Patres de Judæis ſubjectis Principibus Chriſtianis, à quibus virtute ſupremæ poteſtatis, & dominationis lex lata eſt, ut nullus Judæus Chriſtianum mancipium poſſideat, aut retineat, *d. l. 1. Cod. ne Chriſt. mancip.* & Princeps Chriſtianus potuit talem legem in ſua ditione promulgare, ut aliud tributum illis indicere valebat. Unde notandum eſt, tam *in hoc c. 1. & 2.* quàm in aliis canonibus ſuprà relatis, dum de hac privatione dominii Judæorum in ſervos Chriſtianos PP. agunt, ſemper referre ſuas conſtitutiones ad leges ſæculares *in d. cap. 1.* ibi: *Legum beneficio*. Conc. Tolet. 4. *can. 65. Ex decreto glorioſiſſimi Regis*. Notavit Larrea *d. dec. 9. n. 35.* Accedit, nam Eccleſia poteſtatem habet cohibendi, & puniendi infideles, ſi non pœnis ſpiritualibus, de quibus accipiendus eſt D. Paulus ſuprà laudatus, pœnis temporalibus, & corporalibus, *c. poſtulaſti*, *c. conſuluit*, *hoc tit. c. Judæi*, *de teſtib. c. poſt miſerabilem*, *de uſuris*, *c. in Archiepiſc. de rapt.* probat fusè Solorzan. *tom. 1. lib. 2. c. 15. n. 4.* Nec tandem obſtat, quod expendebamus de matrimonio Catholici cum Gentili; nam cùm ambo in ipſa gentilitate validè quoad vinculum matrimonii contraxerint, alio ad fidem converſo, altero in infidelitate remanente, non diſſolvitur matrimonium, niſi infidelis cohabitare renuat ſine contumelia Creatoris, ut probavi *in can. 10. Concilii Illiberit.* propter vinculum contractus legitimè celebrati, quod in præſenti caſu non datur, & ita ob converſionem ſervi ad fidem Catholicam privari poteſt dominus ejus dominio.

Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in can. 3. Concilii Gangren.* in illis verbis: *Si quis docet, ſervum pietatis prætextu dominum contemnere, & à miniſterio recedere, & non cum benevolentia omni honore domino ſuo inſervire ſit anathema*. Refert Gratianus *in c. ſi quis ſervum*, 37. *diſt.* & ex Martino Brachar. *in c. ſi quis*, 17. *q. 4.* Igitur non rectè in præſenti docetur, ſervum Chriſtianum proclamare poſſe ad libertatem, quando dominus ejus Judæus eſt, renuitque ipſum juſto pretio vendere. Pro cujus canonis expoſitione dicendum eſt, quod illis prioribus Eccleſiæ ſæculis, cùm celebratum fuit Concilium Gangrenſe, quando ſub Principibus Gentilibus fideles erant, ne cui chriſtiana religio invida videretur, & ut obtrectatores quid in ea reprehenderet, non haberent, ſed magis erubeſcerent, magna cura prædicatum, & obſervatum fuit, ut ſervi diligenter dominis ſuis obedirent, honoremque impenderent. D. Paul. *ad Tit. c. 1.* Pace verò data, & libertate externa per Principes Catholicos Eccleſiæ reſtituta, Cæſares ipſi, & Eccleſiæ Patres ſtatuerunt, ne Judæi Chriſtianum mancipium poſſiderent, ut docuit Eſpenceus *ad Epiſt. Pauli*, *lib. 2. digreſſ. cap. 17.* & ita ad priora illa ſæcula referendus eſt dictus canon Concilii Gangrenſis, quod celebratum fuit anno Chriſti 324. 7 *Exponitur can. ſi quis ſervum 17. diſt.*

C A P U T III.

Gregorius *Januario Epiſcopo* a *Calaritano*.

JUdæi de civitate veſtra huc venientes queſti nobis ſunt, quod Synagogam eorum, quæ Caralis ſita eſt, Petrus, qui ex eorum ſuperſtitione ad Chriſtianæ fidei cultum Deo volente perductus eſt, adhibitis ſibi quibuſdam indiſciplinatis, ſequenti die baptiſmatis ſui, hoc eſt *b* Dominico, in ipſa feſtivitate Paſchali, cum gravi ſcandalo, ſine veſtra occupaverit voluntate, atque imaginem illic Genitricis Dei, Dominique noſtri, & venerandam crucem, & birrum *c* album, quo de fonte reſurgens indutus fuerat, poſuiſſet. De qua re, & filiorum noſtrorum Eupaterii glorioſi magiſtri militum, atque magnifici Pii in Domino Præſidis, aliorumque nobilium civitatis veſtræ ad nos hæc eadem ſcripta atteſtantia cucurrerunt. Qui etiam adjecerunt à vobis hoc præſenſum, & prædictum Petrum, ne hoc auderet, fuiſſe prohibitum. Quod cognoſcentes, omninò laudavimus, quia ſicut reverà bonum decuit ſacerdotem, nihil fieri unde juſta eſſet reprehenſio, voluiſtis. Sed quia per hoc, quod minimè vos in his, quæ pravè acta ſunt, miſcuiſtis, diſplicere vobis quod factum eſt, demonſtraſtis, conſiderantes hac de re veſtræ voluntatis intentum, ac magis judicium, his hortamur affatibus, ut ſublata exinde, cum ea, qua dignum eſt, veneratione, imagine, atque cruce, debeatis quod violenter ablatum eſt, reformare, quia ſicut *d* legalis diffinitio Judæos novas non patitur erigere Synagogas, ita quoque eos ſine inquietudine veteres habere permittit. Ne ergo ſupradictus Petrus, vel alii, qui ei in hac indiſciplinationis pravitate præbuere ſolatium, ſine conſenſu hoc zelo fidei ſe feciſſe reſpondeant, ut per hoc quaſi eis neceſſitas fieret convertendi, admonendi ſunt, atque ſcire debent,

bent, quia hac circa eos temperantia magis utendum eſt, ut trahatur ab eis velle, non reniti, non ut adducantur inviti, quia *e* ſcriptum eſt: Voluntariè ſacrificabo tibi, ideſt, ex voluntate mea confitebor tibi. Sanctitas ergo veſtra gratiam inter civitatis ſuæ habitatores. adhibitis ſibi filiis ſuis, quibus una vobis hęc diſplicent, ſacerdotali adhortatione, ſicut eam decet, ſtudeat facere, quia in hoc maximè tempore, quando de hoſte formido eſt, diviſum habere populum non debetis. Quia verò non minorem de vobis, quàm de nobis ſollicitudinem gerimus, hoc quoque pariter indicandum curavimus, quod finita hac pace, Agilulphus Longobardorum Rex pacem non faciet. Unde neceſſe eſt, ut fraternitas veſtra, dum licet, civitatem ſuam, vel alia loca fortiùs *f* muniri provideat, atque immineat, ut abundanter in eis condita procurentur, quatenus dum hoſtis illuc Deo ſibi irato acceſſerit, non inveniat quod lędat, ſed confuſus abſcedat. Sed & nos pro vobis quantum poſſumus cogitamus, & iis quorum intereſt, ut ſe ad obſiſtendum, Deo adjutore, præparare debeant, imminemus, quia ſicut vos noſtras tribulationes veſtras attenditis, ita quoque nos veſtras afflictiones noſtras ſimiliter reputamus.

N O T Æ.

1 a *Calaritano.*) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.c.4.* & in ipſis Epiſtolis D.Gregorii, ubi *lib.7. indictione 2. Epiſtol.5.* reperitur textus hic, ex quo regeſtro eum tranſcribo. De Calaritana diœceſi nonnulla adduxi *in capite finali, de poſtulatione Prælatorum.*

b *Dominico in ipſa feſtivitate Paſchali.*) Paſchatis enim Sabbatum ex veteri Eccleſiæ inſtituto baptiſmi ſacramento conferendo deſtinatum fuiſſe, probant Victor Papa *in Epiſt.2. ad Theophilum Alex. Epiſcopum*, ibi: *Celebritatem ſancti Paſchæ die Dominica agi debere, & prædeceſſores noſtri jam ſtatuerunt, & nos illud vobis eadem celebrari ſolemniter mandamus, à quarta decima verò luna primi menſis, uſque ad vigeſimumprimum ejuſdem menſis diem eadem celebretur feſtivitas, eodem verò baptiſmus celebrandus eſt.* Catholicus Tertul. *de baptiſmo c.19. Diem baptiſmo ſolemniorem Paſcha præſtat, cum & paſſio Domini in qua tingimur, adimpleta eſt. Nec incongruenter ad figuram interpretabimur, quod cùm ultimum Paſcha Dominus eſſet acturus, miſſis diſcipulis ad præparandum: Invenietis, inquit, hominem aquam bajulantem. Paſchæ celebrandæ locum de ſigno aquæ oſtendit.* D. Baſil. *de exhort. ad Baptiſmum. Quod tempus baptiſmo cognatum eſt, quàm Paſchalis dies? quod ea lux reſurrectionis monumentum quoddam exiſtat. Baptiſmi namque ad reſurrectionem facultas, arraboque eſt reſurrectionis. Ergo gratiam inde reſurrectionis excipiamus.* Et *c. ſequitur 90. de conſecr. diſt.* 4. Plura congerit, rationem hujus ſacri ritus illuſtrans Joſeph. Vicecomes *lib.1. de ritib. Baptiſmi, c.19. cum ſeqq.*

3 c *Birrum album.*) In ipſo baptiſmo veſtem candidam dari recenter baptizatis, jam à temporibus Apoſtolorum uſque ad noſtra ſæcula, conſtat ex Dionyſio *de Eccleſ. hierarch.c.de baptiſm.* ibi: *In tribus ejus, qui initiatur, demerſionibus, emerſionibuſque, trium divinæ beatitudinis perſonarum nomina appellat, & invocat: acceptumque eum ſacerdotes, & ſponſorii, & ducriviæ permittunt, eumdemque cum veſte eo digna induerunt.* B. Cyril. Hyeroſ. *Exutis veſtibus antiquis, & iis, quæ ſunt ſecundum ſpiritum albæ, indutis perpetuò jam in albis incedere oportet.* D. Chryſoſt. *hom. in Pſalm.*118. *Habetote tunicam mundam, ſicut accepiſtis in baptiſmo: nullus eam maculet moribus ſuis, nullus pravitate cordis ſcindat tantam pulchritudinem veſtis: talem accepiſtis veſtem in baptiſmo, qualem habuerunt Angeli, qui ſervabant Dominum in ſepulchro, quia ſicut nix, ita erat veſtis eorum.* Fortunat. *lib. 4. de Jud. ad fid. adductis:*

Lactens hinc veſtis color eſt, hinc lampade fulgor
Ducitur & vario lumine picta dies.

Meminerunt hujus ſacri ritus quamplures Eccleſiæ Patres, necnon Hiſtorici congeſti à Joſepho Vicecomite *lib.5. de ritib. baptiſmi, cap.6. cum quatuor ſeqq.* D. F. Joſeph à Sancta Maria Carthuſianus *de cæremoniis baptiſmalibus, cap.25. & 26.*

d *Legali.*) Relata *in l. ult. C. de Judæis.*

e *Scriptum eſt.*) *Pſalmo* 53.

4 f *Muneri provideat.*) Quod etiam eidem commendat *eod. lib.7. ep.2.* his verbis: *Quid in Sardinia hoſtes noſtri fuerint operati priùs quàm fraternitatis veſtræ epiſtola ad nos perveniret, agnovimus, & quia hoc futurum dudum meminimus, eveniſſe quod prævidimus, nobiſcum nunc gemimus.* De hac pace cum Agiulpho inita nonnulla adduxi *in cap......*

C O M M E N T A R I U M.

5 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Judæi inter Chriſtianos commorantes, veteres ſynagogas reficere, & reparare valent; novas verò erigere nequeunt.* Probant eam idem Gregor. *lib.1. epiſt.34. ad Joannem Epiſcopum Tarracinen.* ibi: *Joſeph præſentium lator Judæus inſinnavit nobis, quod de loco quodam, in quo ad celebrandas feſtivitates ſuas Judæi in Tarracinenſi caſtro conſiſtenter convenire conſueverant, tua eos fraternitas expulerit, & in alium locum pro colendis ſimiliter feſtivitatibus ſuis, te quoque noſcente, & conſentiente migraverint, & nunc de eodem loco etiam expulſos ſe denuò conqueruntur. Quod ſi ita eſt, volumus ut tua fraternitas ab hujuſmodi ſe querela ſuſpendat, & ad locum, quem, ſicut prædiximus, cum tua conſcientia quò congregentur, adepti ſunt, eis ſicut mos fuit, liceat convenire.* Et *l.fin. §.penult. C. de Judæis.* Theodoric. in ſuo edicto apud Caſſiod. *lib.2. epiſt.27.* ibi: *Sicut exorati juſtum cupimus præbere conſenſum; ita per noſtra beneficia fraudes fieri legibus non amamus, in ea parte præcipuè, in qua divinæ reverentiæ credimus intereſſe. Ne ergo inſultare videantur elati, divinitatis gratia deſtituti. Quapropter tegmen tantùm vetuſtis parietibus ſuperimponere Synagogæ veſtræ, præſenti vos auctoritate cenſemus, petitionibus veſtris catenus licentiam commodantes, quatenus conſtituta divalia permiſerunt. Nec aliquid ornatus fas ſit adjicere, vel in ampliandis ædibus evagari. Noveritis vos ſeveritatem minimè diffugere veteris ſanctionis, ſi rebus non abſtineatis illicitis. In ipſis verò parietibus cooperiendis, vel reficiendis tantùm licentiam damus, ſi vobis triennalis non poteſt, obeſſe præſcriptio. Quid appetitis, quæ refugere deberetis? Damus ſiquidem permiſſum, ſed errantium votum laudabiliter improbamus. Religionem imperare non poſſumus, quia nemo cogitur ut credat invitus.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, P. Gregor. *lib.2. partit. tit. 5. c.2.* Mendoza *lib.3. Concil. Illiberit. c.46. &* 47. Cuiac. *lib.16. obſerv. cap.3.* Azor *p.1. inviti cap.* 22. Jacob. Gothofred. *in opuſc. de templis demoliendis*, Thomas Delbene *part.1. de offic. Inquiſ. dubit.*236.

Sed pro dubitandi ratione ita argumentor. Perduellium, tyrannorumque ædificia ſolo coæquantur in pœnam tam gravis ſceleris, *l. is, cum quo 20. ff. communi divid. l.2. ſi quis nemine, l.ult. ff. ne quid in loco publico, l. fideicommiſſa 11. §. qui illiciti, ff. de legat. 3. l.24. ff. de pœnis.* Illuſtrant Vultejus *diſcept. jur. c.9.* Durantius Caſel. *lib.2. var.c.16.* Cabreros *lib.2. de metu, c.30. n.6.* Sed nulla poteſt admitti culpa major, quàm judaica ſuperſtitio, & Judæorum perfidia. Igitur eorum Synagogæ non reficiendæ, imò diruendæ, evertendæque omninò ſunt. Facit exemplum Paganorum, quorum templa claudi, & demoliri jubetur *in l.1. l. omnia 5. C. de paganis, l.4. C. Theodoſ. eod. tit. l.16. eod. tit. & C. Si qua in agris templa ſunt, ſine turba, ac tumultu diruantur; his enim dejectis, atque ſublatis, omnis ſuperſtitionis materia conſumetur.* D. Auguſt. *lib.18. de Civit. Dei, cap. ult.* In civitate notiſſima Carthagine Africę Gaudentius, & Jovius Comites Imp. Honorii, xiv. Kal. April. falſorum Deorum templa everterunt, & ſimulacra fregerunt, quas conſtitutiones SS. PP. collaudarunt, imò & auctores earum ſe præſtiterunt, ut conſtat ex Cypriano *in exhort. ad martyr. c.5.* ubi alia citat Pamelius ex Euſebio *lib.2. de vita Conſtantin. c.34. & 44. & lib.4. cap.23.* Ruffino *lib.2. hiſt. cap.19.* Nicephoro *lib.7. cap.46. & lib.8. c. 33.* Ambroſio *lib.5. epiſt.30.* Auguſt. *lib.1. de epiſtolis Parmen. c.7. & epiſt.48. &* 50. niſi exinde publicus urbis aſpectus deformetur: nam tunc propter ornatum civitatis demoliri non debent, *l. ſicut, C. eod. tit.* ad quem ornatum reſpexerunt PP. Concilii Africani ſub Bonifacio *can.5.* in illis verbis: *Inſtant etiam aliæ neceſſitates à Religioſis Imperatoribus poſtulandæ, ut reliquias Idolorum per omnem Africam jubeant penitus amputari; nam pleriſque in locis maritimis, atque poſſeſſionibus diverſis, adhuc erroris iſtius iniquitas viget, ut præcipiant, & ipſa deleri, & templa eorum, quæ in agris, vel in locis abditis conſtituta, nullo ornamento ſunt, jubeantur omni modo deſtrui.* Quam demolitionem templorum probant, & illuſtrant Joannes Baptiſta Fikerus *in Theolog. Juridic. fol.507.* I. Gothofred. *in opuſc. de templ. demol.* Solorzan. *tomo 2. lib.1. cap.24. nu.53.* Juſtel. *ad can.58. Eccleſ. Afric.* Igitur ſimiliter ſynagogæ, in quibus Judaicæ feſtivitates, & cæremoniæ exercentur in opprobrium

6 Impugnatur tradita aſſertio.

Digitized by Google

brium Catholicæ Religionis, omninò ſunt diruendæ, evertendæque, non verò reficiendæ, aut reparandæ. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi Judæis ſimul cum Catholicis commorantibus permitteretur Synagogas habere, eaſque reficere, & reparare, concederetur illis earum uſus, ideſt exercitium cæremoniarum ſuæ religionis, quarum cauſa Synagogas ædificant, in eiſque conveniunt, ut infrà dicemus; ſed Judæis commorantibus inter Catholicos prohibetur uſus ſuorum rituum, ut mortuos cum cantu ſepelire. Concil. Narbonenſe ſub Recharedo, ibi: *Judæis non licet corpus defuncti deducere pſallendo, ſed ut eorum habuit mos, & conſuetudo antiqua, corpus deducant, & deponant.* Paſcha celebrare. Concil. Tolet.2. *can.9.* ibi: *Ne Judæi more ſuo celebrent Paſcha, vel carnis circumciſionem exerceant.* Igitur fruſtrà illis permittitur ſynagogas reficere, & habere. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo, nam reficere ædificare eſt, *l.1. §.9. ff. de ædific.* ibi: *Ædificare autem, non ſolùm qui novum opus molitur, intelligendus eſt, verùm is, quoque, qui vult reficere.* Sed novas Synagogas ædificare Judæis non licet: igitur nec veteres reficere.

7 *De Synagogi Judæorum.* Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, Synagogam dictam eſſe à Græco verbo *ſynago*, quod eſt *colligo*; unde ſynagoga Græcè, Latinè dicitur collectio, quare loca illa, ubi Judæi congregabantur ad legendam, & audiendam legem Moſaicam, Synagoga dicebatur. Nec tantùm Synagogæ Judæorum erant in Judæa, & Galilæa, verùm in aliis provinciis, ubi Judæi degebant, veluti Damaſci, Salaminæ, Antiochiæ, Piſidiæ, Theſſalonicę, Athenis, Corinthi, Epheſi, ut habetur in actibus Apoſtolorum *c.2. verſ.2. c.13. verſ.5. c.14. verſ.1. c.17. verſ.1.* & *c.18. verſ.4.* nam in illis civitatibus habitabant Judæi permixti cum Gentilibus, ut patet ex locis citatis. Unde etiam Synagogæ, quæ ibi erant, non appellabantur Synagogæ Gentilium, ſed Judæorum. Actorum *c.13. verſ.5. Cum veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei in Synagogis Judæorum.* Et *c.14. verſ.1. Factum eſt autem Iconii, ut ſimul introirent in Synagogam Judæorum.* Et *c.17. verſ.1. Venerunt Theſſalonicam ubi erat Synagoga Judæorum.* Et earum uſum apud Judæos invaluiſſe antè conſtructionem templi, probant Cochier *in face hiſtor. cent.2, c.27.* Becanus *in analog. c.12. nu.38.* & ultimis temporibus refert Sigonius *de Repub. Hebræor. lib.2. c.8.* in urbe Hieroſolyma trecentas octoginta Synagogas conſtructas fuiſſe, eo quòd Judæi eò ex omnibus regionibus convenirent. Erant ergo Hieroſolymis Synagogæ peregrinorum, & templum civium, in reliqua verò Judæa, & Galilæa, & in cæteris provinciis, in quibus Judæi poſt diſperſionem verſabantur, erant etiam Synagogæ incolarum, quibus Hieroſolymam adire non erat commodum. De Hieroſolymitana una Synagoga mentio fit præcipuè *Actuum Apoſt. c.6. Surrexerunt quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, ac eorum qui erant è Cilicia, & Aſia, diſputantes cum Stephano.* Hi enim omnes erant Judæi, verùm in provinciis habitantes, qui cùm Hieroſolymam negotiorum ſuorum cauſa adibant, non ad templum, ſed ad ſynagogam, quam ipſi ſibi paraverant, convenire inſtituerant. Item apud Joannem *c.8. Ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Judæi conveniunt.* De cæteris *c. Actuum 15. Moyſes à temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus, qui eum prædicent in ſynagogis, ubi per omne Sabbatum legitur.* Per Moyſem autem intelligit libros ejus. Hæ verò ſynagogæ aliquando à privatis hominibus etiam Gentilibus, pii officii cauſa conſtituebantur, ut fuit illa *Lucæ 7.* in Capharnao à Centurione Romano; ſic enim dixere Judæi: *Dignus eſt, ut ſanes illi ſervum, diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ædificavit ipſe nobis.* In ſingulis ſynagogis erant cathedræ, & ſedilia, in quibus ſedebant tum illi qui legebant, & explicabant legem Moyſis: tum illi qui audiebant, ut patet *ex cap.23. Matthæi, verſ.6.* ubi de Scribis, & Phariſæis dicitur: *Amant primas cathedras in ſynagogis.*

8 *De uſu Synagogarum.* Sed ut ad uſum, in quem ædificatæ fuerunt ſynagogæ, perveniamus, ſciendum eſt, triplici ex cauſa ſynagogas à Judæis conſtrui. Prima ad docendum: nam ſolebant DD. populi ſingulis Sabbatis convenire ad ſynagogas, ibique legere, & explicare libros Moyſis, ac Prophetarum. *Actuum Apoſtol. cap.15. verſ.21.* ibi: *Moyſes à temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus, qui eum prædicent in ſynagogis, ubi per omne Sabbatum legitur.* Ordinarii autem DD. erant Scribæ, & Phariſæi, de quibus *cap.23. Matthæi, verſ.2. Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ, & Phariſæi.* Quod officium ſæpè exercuit Chriſtus Dominus, ut refertur *Marci cap.1. verſ.21.* ibi: *Sabbatis ingreſſus in ſynagogis docebat eos.* Et *c.4. Lucæ, verſ.15.* ibi: *docebat in ſynagogis eorum.* Aliquandoque illuc accedentes invitabantur ad prædicandum, ut de Paulo, & Barnaba legitur *Actuum Apoſtol. c.13. verſ.14. Ingreſſi ſynagogam die Sabbatorum ſederunt: poſt lectionem autem legis, & Prophetarum, miſerunt Principes ſynagogæ ad eos dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens; ait Viri Iſraelitæ, & qui timetis Deum; audite,* &c. Sic etiam & Chriſtus Dominus ab eis invitatus docuit in ſynagoga, ut refertur *Lucæ cap.4. verſ.16.* Secundò ſolebant Judæi orationis cauſa convenire in ſynagogis, ut conſtat *ex c.6. Judith, verſ.21.* ibi: *Convocatus eſt omnis populus, & per totam noctem intra Eccleſiam oraverunt petentes auxilium à Deo Iſrael.* Ubi per Eccleſiam non poteſt aliud intelligi, quàm ſynagoga, ut etiam accipitur *pſalmo 25. verſ.12. & pſalmo 67. verſ.27* & conſtat *ex cap.6. D. Matthæi, verſ.5.* ibi: *Cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes orare.* Tandem ſolebant Judæi in ſynagogis punire eos, qui verè deliquerant, vel falsò putabantur deliquiſſe, juxta illud Matthæi *c.1. verſ.17. In ſynagogis ſuis flagellabunt vos.* Et *cap.23. Matthæi, verſ.34. Mitto ad vos Prophetas, & ex illis flagellabitis in ſynagogis veſtris.* Et *Actuum Apoſt. c.22. verſ.19. Ego eram concludens in carcerem, & cædens per ſynagogas eos, qui credebant in te.* Et *cap.26. verſ.11. Per omnes ſynagogas frequenter puniens eos, compellebam blaſphemare.* Plura de his ſynagogis, & earum religione congeſſerunt ultra Theologos poſitivos in locis ſacræ paginæ ſuprà relatis, Torniellus *in annalibus, anno mundi 2594.* Becanus *in analogia, cap.12.* Kochier *in face hiſtor. cent.2. cap.27.* Simon Majolus *dierum canicul. cent.2. cap.27.* Novarinus *lib.5. ſchediaſm. cap.2.*

9 *Traditur decidendi ratio.* His ſuppoſitis ratio præſentis aſſertionis, quare videlicet Judæis permittitur retinere veteres ſynagogas, & reficere, non verò novas conſtruere, provenit ex eo, quia, etſi Judæi fovendi non ſint, imò potiùs arguendi, & increpandi; tamen in ſuis ſynagogis inquietandi non ſunt, quod & Romani Imperatores, qui illis valdè infeſti fuerunt, & Eccleſiæ PP. ſtatuerunt. Imperatores *in l. ſpadonem 15. §.6. ff. de excuſat. tutor.* ibi: *Jam autem Judæi, & non Judæorum tutores erunt, ſicut & reliqua adminiſtrabant.* Conſtitutiones enim in iis ſolùm ſine moleſtia eſſe jubent, per quæ cultus inquinari videtur, *l.3. §. fin. ff. de decur. l.2. l. die 13. C. de Judæis, l. Chriſtiani 6. C. de paganis, l.24. C. Theodoſ. eod. tit.* Solorzanus *tomo 2. de jure Indiar. cap.10.* quare etſi eorum collegia improbata eſſent, ut probant Briſſonius *lib.1. ſelect. cap.4.* Oſualdus *lib.18. Donelli, cap.7. littera N,* (etſi contrarium teneat Cuiac. *lib.7. obſerv. cap.30.*) tamen eorum Synagogæ immunes erant ab hoſpitio, eorumque ritus tolerabantur, veluti circumciſio, *l. circumcidere 11. in princip. ff. ad leg. Cornel. de ſicariis.* Feriæ Neomeniarium, aliarumque ſolemnitatum, *l. fin. C. Theodoſ. de feriis, l.20. eod. C. de Judæis, l.8. eod. Cod. de executionibus:* ideòque Judæum in jus vocari non poſſe die Sabbati, docetur *in l. die 13. C. de Judæis.* Unde rectè Fornerius *lib.2. rer. quotid. cap.4.* reſtituit negationem *in l. Judæi 8. C. de Judæis:* ubi vulgò legitur: *Judæi communi Romano jure viventes in his cauſis, quę tam ad ſuperſtitionem eorum, quàm ad forum & leges,* cùm legendum ſit, *in his cauſis, quæ non tam ad ſuperſtitionem eorum,* ut habetur *in l. Judæi, C. Theodoſ. de Judæis.* Facit Caſſiodorus *lib.5. epiſt.37.* ibi: *Libenter annuimus, quod ſine legum injuria poſtulatur, maximè cùm pro ſervanda civilitate, nec illis ſunt neganda beneficia juſtitiæ, qui adhuc in fide cognoſcuntur errare. Atque ideò diſcant rerum bonarum ſuaviſſimum ſaporem, ut qui humanam juſtitiam nituntur quærere, ſolicitiùs incipiant divina judicia cogitare. Proinde quoniam nonnullorum vos frequenter cauſamini præſumptione laceratos, & quæ ad Synagogam veſtram pertinent, perhibetis jura reſcindi, opitulabitur vobis manſuetudinis noſtræ poſtulata tuitio. Quatenus nullus eccleſiaſticus, quæ Synagogæ veſtræ jure competunt, violentia intercedente pervadat, nec veſtris ſe cauſis importuna acerbitate permiſceat. Sed ut religionis cultuum, ita & actuum ſint converſione diſcreti, hac tamen moderatione principalis auxilii beneficium concedentes, ut nec vos quod ad præfatæ Eccleſiæ jus, vel religioſas perſonas certò legibus pertinere conſtiterit, inciviliter attrectare tentetis. Tricennalis autem humano generi patrona præſcriptio, ut cunctis, ita vobis jure ſervabitur, nec conventionalia vos irrationabiliter præcipimus ſuſtinere diſpendia, ut hac pietatis noſtræ defenſione muniti, petitio veſtra ab illicitis ſe liberatam gratuletur incommodis. Concedimus quidem, clementiæ noſtræ conſuetudine, quæ rogaſtis. Sed quid Judæe ſupplicans temporalem* quie-

Digitized by Google

quietem quæris, ſi æternam requiem invenire non poſſis? Et *lib.4.epiſt.43.* Quod conſtitutum eſt, ut ita blanditiis, & beneficiis ad fidem noſtram Catholicam alliciantur. Rectè ergo in præſenti juxta legitimas ſanctiones ſtatuit Gregorius, Judæos veteres Synagogas reficere poſſe, novas verò conſtruere non valere. In ipſarum autem refectione fideles Catholici calcem, lapides, ligna vendere nequeunt, ut docent Azor *p.1.lib.8.inſtit.c.22.q.5.* Ricciulus *de jure perſon. lib.2.c.39.n.3.* Licèt enim Eccleſia ſinat Judæos veteres Synagogas reficere; tamen Catholici hoc faciendo peccant, quia non rectè ſequitur: Judæi poſſunt reficere Synagogas veteres: Ergo ad hanc refectionem poſſunt cooperari Chriſtiani. Nam hoc dato ſequeretur, quod omnia quæ tolerantur Judæis, poſſent fieri per Chriſtianos, contra textus diſertos *in can.63. Apoſt.* ibi: *Si clericus, vel laicus ingrediatur ſynagogam Judæorum ad orandum, deponatur, & excommunicetur.* Et *can.70.* ibi; *Epiſcopus Preſbyter, Diaconus, Clericus jejunans cum Judæis, vel feſta celebrans, vel xenia feſtorum ab eis accipiens, ut azyma, vel aliud quid, deponatur; laicus excommunicetur.* Et *can. 71.* ibi: *Si Chriſtianus oleum deferat in templo Gentilium, vel in Synagoga Judæorum in eorum feſtis diebus, aut lucernas incendat, excommunicetur.* Synodus Laodic. *can.29.37.&38.* Non autem licet illis ampliores, & pretioſiores Synagogas facere, *c.conſuluit, hoc tit.* Unde conquerebatur Clemens IV. *epiſt. ad Epiſcopos Poloniæ*, ibi: *Synagogas Judæi ædificant plumbo tectas deſuper, intus diverſis coloribus depingunt, in tantam eas altitudinem producentes, ut earum reſpectu decorem domus Domini perdidiſſe in Polonia videatur.* Aliquando tamen inſpiratione divina fuiſſe à Chriſtianis dirutam Synagogam legimus apud Greg. Turon. *lib.5.cap.11.*

10 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt perduellium, & ſimilium reorum domus diruantur, delubraque, & templa Gentilium, tamen Synagogæ Judæorum tolerantur ex variis rationibus. Prima, quia dum intra eas Judæi congregantur ſine fidelium ſcandalo, licèt peccent in Deum, non agnoſcendo fidem Catholicam, non tamen peccant in ipſam religionem Chriſtianam, aut proximum. Secunda, nam tolerantur cæremoniæ Judæorum, non verò Paganorum, quia in ritibus Judæorum olim præfigurabatur veritas fidei, quam tenemus: unde nobis reſultat, quod teſtimonium fidei noſtræ habemus ab hoſtibus, & quaſi in figura nobis repræſentatur. Ritus autem Paganorum nihil utilitatis afferunt, quare permitti non debent à Principibus Catholicis: mala enim, ſeu peccata tolerantur, vel propter aliquod bonum, quod ex illis provenit, vel propter aliquod malum, quòd evitatur, docet D.Thomas *2.2.qu.10. art. 11.* Quare cùm neutrum ex his proveniat templis Gentilium, ideò diruenda ſunt, ut demoliri fecerunt Imperatores Catholici variis conſtitutionibus, quæ extant tam in Codice Theodoſiano, quàm Juſtin. *ſub tit. de paganis*, & referunt Sozomenus *lib.4. cap. 1.* Alciatus *lib.1.parerg.cap.13.* Solorzanus *tomo 1. lib.2.c.20.* ubi *nu.25.* refert hiſtoriam textus *in l.1. C. de paganis*, Baronius *anno Domini 326.* Ficlerus *in Theolog. jurid.* licèt aliquando etiam à Principibus Catholicis templa ipſa permiſſa legamus, ut *in l.1.C.Theodoſ.de fid.Cathol.* ſaltem ut negotiandi cauſa, non verò ſacrificandi, ibi conveniretur, *l.ædem 8. C.Theodoſ. de paganis*: aut ne illis dirutis aſpectus urbium deformaretur, *l.ſicut 15. l.18. C.Theodoſ. de Pagan.* Quæ ratio quia ceſſabat in agris, ideò permiſſum fuit templa in eis poſita diruere, *l. ſi qua 16. C. Theodoſ. eod. tit.* refert Baronius *anno 401.n.17. & 39.* Aliquando etiam templa ipſa deſtructis eorum aris, uſibus publicis aſſignata fuerunt, *l. templorum 19. C. Theodoſ. eod. tit.* quæ lata eſt anno 408. ubi etiam detractæ fuerunt annonæ, & redditus, ut rem annonariam juvarent (ſic legendum eſt, non *nubente*,) ut præſenſit Salmaſius *in notis ad Vopiſcum in Aurelian.* ideſt, ut redditus eorum publicæ annonæ deſervirent, *l.4.C.de diverſ.prædiis*, *l.fin. C. de fundo patrim.* Nec obſtat augmentum difficultatis deductum ex dictis Conciliis Tolet. & Narbonenſi. Nam reſpondendum eſt, quod licèt Judæis permittatur Synagogas reficere, in eiſque convenire, ad ſuos ritus peragendos, ſolemnitateſque celebrandas conſuetas; tamen novas inſtituere, aut antiquas reficere publicè in opprobrium religionis Catholicæ, & ſcandalum fidelium, illis prohibetur, ut *in d. can.9. Concilii Narbon.* ubi prohibetur, ne cum cantu deferant Judæi cadavera defunctorum, quia illi noviter cantum adhibere in ſuis funeribus intendebant; ideò illis tantùm permittitur cadavera juxta veteres ritus deferre. In dicto autem Concilio Tolet.12. prohibentur cæremoniæ illæ Judæis jam baptizatis, non verò illis exiſtentibus in ipſa perfidia Judaica, quod facilè probatur; nam in eo referuntur leges Receſuvinti Regis, quæ extant *in tit.2.lib.12. fori judic.* & in earum prima expreſsè agitur de Judæis baptizatis utentibus priſcis cæremoniis, quam prohibitionem firmarunt PP. *in d.Concil. Tolet. 2. can.9.* Nec obſtat ultimum augmentum deductum *ex d.l.1. §.fin. de mortuo infer.* nam longè aliud eſt facere, aliud verò reficere, *l.3. §. penult.ff. de itinere, actuque*: licèt verbum faciendi generaliter ſumptum, etiam refectionem contineat, quo modo accipitur in edicto de mortuo inferendo: quam doctrinam ad praxim in pluribus caſibus admittit Marinis *lib.2.reſol.cap.213.*

Manet ergo, Judæis ſimul cum Catholicis commorantibus permitti Synagogas habere, eaſque reficere, ac in eis cæremonias ſuas, & feſtivitates celebrare, dummodo inde ſcandalum fidelibus non præſtent, aut aliquid in opprobrium Chriſtianæ religionis intendant. Unde exponendus eſt textus *in l.Judæos, C.de Judæis*, qui extat *in l.18.C. Theodoſ.eod.tit.* in hæc verba: *Judæos quodam feſtivitatis ſuæ ſolemni die Aman ad pœnæ quondam recordationem incendere, & ſanctæ crucis adſimulatam ſpeciem in contemptum Chriſtianæ fidei ſacrilega mente exurere, provinciarum Rectores prohibeant, ne locis ſuis fidei noſtræ ſignum immiſceant, ſed ritus ſuos infra contemptum Chriſtianæ legis retineant, amiſſuri ſine dubio permiſſa hactenus, niſi ab illicitis temperaverint.* Cùm enim Aman, Regis Artaxerxis, quem ſacræ litteræ Aſſuerum appellant, Præfectus, decem millia talentorum Regi pollicitus obtinuiſſet, ut certo die omnes Judæi occiderentur, Mardochæi, & Reginæ Eſther opera fraude detecta, Aman in ligno, cui Mardochæum affigere ſtatuerat, ſuſpenſus fuit, Judæique eadem die quamplures ex hoſtibus interfecerunt, ut refertur Eſther *c.3.* & tradunt Joſephus *lib.11.antiquit.c.6.* Baronius *tom. 5. anno 408. fol.276.* ob cujus caſus memoriam Judæi quotannis feſtum celebrabant, in quo effigiem Aman cruci affixam incendebant, XIV. vel XV. die menſis Adarii, qui Februario, & Martio reſpondet. Ut enim iſta feſtivitas celebrior haberetur, crucis, cui aliquando affixus Aman fuerat, ſimulacrum exurere ſolebant, ac ſi de atrociſſimo hoſte pœnam ſumerent. Ex variis refert Jacob. Gothof. *in eodem textu, in Theodoſ.* Sed cùm poſt Chriſti paſſionem ab omnibus Catholicis cultu latriæ crux veneretur, *cap.ſi canonici, §.fin. de offic. ordin. lib.6. l.decernimus, C.de Epiſc. & cleric. l.unic. C. nemini licere, l.fin. §.ſin autem, C.de jure delib. Novell.5.Juſtin.cap.1.& 15.cap.1. & 125. cap.32.* plura Creſpetius *in ſumma, verbo Crucis adoratio*, Vaſquez *in 1.p.q.25. art.3.diſp.112.* Bellarminus *tomo 1.controverſ. lib.2.de Eccleſ.cap.17. 18. & 19.* Azor *part.1. inſtit. lib. 9.cap.6.* Suarez *adverſ. Reg. Angl. lib.2. cap.14.* Pii Imperatores Honorius, & Theodoſius prohibuerunt, ne deinceps Judæi in Chriſtianæ religionis contemptum crucem incenderent, aut ne ſacro ſigno in ſuis jocis (ita legendum eſt, non *locis*,) uterentur, quia exinde opprobrium Chriſtianæ religionis ſequebatur. Præſenſerunt Pancirol. *lib.2. var. cap.179.* Mornacius, & Jacob. Gothofr. *in eo textu* P. Burgis *lib.1. elect.cap.15.*

Deinde ex hucuſque traditis lucem accipit textus *in Clement. unica, hoc tit.* ubi prohibetur Sarracenis ſimul & commixtim habitantibus cum Chriſtianis, alta voce clamare, ut convocentur in Mezchitam, illis verbis: *Legalip eli alla*, ideſt, non alius victor, niſi ſolus Deus: quæ verba & in ſuis ſcutis Sarraceni portant ad honorem Mahometi profitendum, ut referunt Calcondyllas *lib.5.de reb. Turcicis*, Pineda *lib.17. monarch.cap.15.* Lorca *in catecheſi, in vita Mahometi*, & conſtat ex ipſo Alcorano *azora 4.12.& 13.* cùm inde apud Chriſtianos ſcandalum oriretur, & talis vociferatio in opprobrium Chriſtianæ religionis cederet. Ideòque PP. Concilii Viennenſis *in d. Clement. 1.* ſimilem cæremoniam Sarracenis prohibuerunt, etſi privatis, & in locis abditis ſimiles ritus tolerentur, ut conſtat ex Beato Germano Patriarcha CP. *epiſt. ad Thomam Epiſcopum Claudiopoleos*, relata in Concilio Niceno 2. *actione 4.* in illis verbis: *Sarracenis ſufficit, quod in eremo lapidi inanimato ſacrificia faciant, acclamentque hanc vocem, Chobar quod à patribus acceptum per puerilia myſteria, & feſta peragunt.* Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, Sarracenos lapidem, quem Bachtam vocant, magna veneratione colere, tum quia Abraham illic camelum alligaſſet, cùm immolaturus eſſet Iſaac, tum quia Veneris effigies in eo lapide ſculpta erat, ut referunt Euthymius *panopliæ tit.24.* Joannes Fileſac. *lib. 1. ſelect.cap.13.fol.209.* Cui lapidi ſacrificia offerebant in eremo, ideſt in deſerto Pharam, ut exponens ea verba refert Zerda *in adverſ. ſacris, cap.46. num.10.*

Etiam ex ſuprà traditis exponi poteſt textus *in can. 90. Concilii Illiber.* cum adductis in ejus notis, & juncto Solorzano *tomo 1. de jure Ind. lib. 2. cap.20. num.90.*

11 Exponitur l. Judæos, C. de Judæis.

12 Exponitur Clement. unic. hoc tit.

C A-

Digitized by Google

C A P U T IV.

a Alexander III.

QUia ſuper iis , unde ad nos in litteris tuis de Judæis ſcripſiſti, certum b canonem non habemus, f.t. ſignificatione præſentium intimamus , quod Clero tuo in unum pariter convocato , generaliter tam noſtra , quàm tua auctoritate indicas , ut Judæi oſtia, vel feneſtras in die Paraſceves apertas non habeant , ſed eas per totum diem claudant . c Mancipia quoque Chriſtiana nulla cum eis habitare permittas , ſed generaliter cunctis edicas , ne aliquis Chriſtianorum in eorum ſervitio audeat d commorari , ne fortè ex ipſorum converſatione ad Judaiſmi perfidiam convertantur.

N O T Æ.

1 a ALexander.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.fin.* ſed addendum eſt, Maſſilienſi Epiſcopo, ut *in d.c.de Judæis, de decimis*, ubi extat ſecunda pars hujus decretalis, ut jam ibi notavimus. Maſſilia eſt Galliæ Narbonenſis urbs maritima, eademque antiquiſſima, & potentiſſima, & moribus cultiſſima, Phocenſium colonia, ab illis condita olympiadis 45. anno 3. ad quem annum ſic notavit Euſebius *in chron. Maſſilia civitas condita Galliæ*. Ejus meminerunt Cæſar *lib.2. de bello civili*, Juſtinus *lib.43.* Tul. *in orat. pro Flacco*, Herodot. *lib.5.* Solin. *cap.8.* quos referunt plura de Maſſilien. Repub. adducentes Aloix *ad vitam S. Irenæi, cap.4.* Fratres Sarmat. *tomo 3. Galliæ, fol.639.*

2 b *Canonem*.) Circa oſtia, ſeu feneſtras Judæorum in die Paraſceves claudendas: nam ut illi eo die uſque ad Paſcha non poſſent quaſi inſultationis cauſa per forum, aut plateas ambulare, prohibitum fuerat *can.29. Concilii Aurel. 3.* his verbis: *Judæi à die cœnæ Domini uſque ad ſecundam Sabbathi in Paſcha, hoc eſt ipſo quatriduo, procedere inter Chriſtianos, nec Catholicis populis ſe ullo loco, vel quacumque occaſione miſcere præſumant.* Ubi notavit Binius. Matiſcon. *can.14. Judæis à cœna Domini uſque ad primam diem poſt Paſcha, ſecundùm edictum bonæ recordationis D. Childeberti Regis, per plateas, aut forum, quaſi inſultationis cauſa, deambulandi licentia denegetur, & ut reverentiam cunctis ſacerdotibus Domini, vel clericis impendant, nec antè ſacerdotis conſenſum, niſi ordinati habere præſumant, qui hoc facere fortaſſe præſumpſerit, à judicibus locorum, prout perſona fuerit, diſtringatur.* Meldenſe *can.73.* Childebertus Rex Francorum: *Judæis à cœna Domini uſque in primum Paſcha per plateas, aut forum, quaſi inſultationis cauſa, deambulandi licentia denegetur.* Refert Ant. Auguſt. *in epit. juris, lib.12. tit.10.* & poſtea firmavit Innoc. III. in Concil. Later. relato *in cap.15. hoc tit.* Cùm enim, ut ſuperiori commentario diximus, non poſſent Judæi commorantes permixtim cum Chriſtianis, illis occaſionem ſcandali non præbere, debent cogi his diebus, in quibus paſſionis Domini, redemptioniſque noſtræ memoria colitur, claudere oſtia, & ſe cohibere ab omni inſultatione, & etiam debent cogi domos, parieteſque ſuas tapetibus ornare, ut faciunt Chriſtiani, quando auguſta, ſacroſanctaque Euchariſtia proceſſionaliter defertur per civitatem. Reſolvit Tondut. *lib.1. variar. cap.8. per textum.*

c *Mancipia quoque*.) Hanc partem expoſui ſuprà *in cap.1. hoc tit.*

d *Commorari*.) Ut dicemus infrà *in cap. ad hæc.*

C A P U T V.

Ex Concilio a Lateran.

b JUdæi , ſive Sarraceni , neque ſub alendorum ſuorum puerorum obtentu , neque pro ſervitio , vel alia qualibet cauſa Chriſtiana c mancipia in domibus ſuis permittantur habere . Excommunicentur autem , qui cum eis præſumpſerint habitare . d Teſtimonium quoque Chriſtianorum adverſus Judæos in communibus cauſis , cùm illi adverſus Chriſtianos teſtibus ſuis utantur, recipiendum eſſe cenſemus , & anathemate decernimus feriendos quicumque Judæos Chriſtianis voluerint in hac parte præferre , cùm eos Chriſtianis ſubjacere oporteat , & ab eis pro ſola humanitate foveri . Si qui præterea Deo inſpirante ad fidem ſe converterint chriſtianam , à e poſſeſſionibus ſuis nullatenus excludantur , cùm melioris conditionis converſos ad fidem eſſe oporteat , quàm antequam fidem ſuſciperent , habebantur . Si autem ſecus fuerit factum , Principibus , ſeu poteſtatibus eorumdem locorum ſub pœna excommunicationis injungimus , ut portionem hæreditatis , & bonorum ſuorum ex integro eis faciant exhiberi.

N O T Æ.

LAteran.) Ità etiam legitur in prima collectione *ſub hoc tit. cap.5.* & reperitur textus hic in ipſo Concilio Lateran. *cap. 26.* prout in præſenti tranſcribitur.

1 b *Judæi, ſive Sarraceni*.) Judæi dicti ſunt à Juda quarto Jacobi filio, & ab eis Palæſtinæ Regio in Syria dicta fuit Judæa, quia ibi habitarunt. Joſephus *lib. 11. antiquit. c.5.* Joannes Bohemus *de nationibus mundi Roman. in Republica Hebræorum c.3.* Dicti etiam fuerunt Iſraelitæ, & Hebræi, ab Heber abnepote Sem, filio Noachi, ut probat Suidas, *verbo Hebræi*, Tertul. *in apolog. cap.18. Hebræi retrò, qui nunc vocantur & Judæi.* Probant Firmianus *lib.4. inſtit. cap.10.* Tacitus *lib.21. annal.* P. Gregor. *lib.2. partit. tit.5. cap.1.* Malvenda *de Antichriſt. lib.11. cap.2.* Sarracenorum etymologias varias adduxerunt Sozomenus *lib.6. cap.38.* D. Hieron. *in Eſajam, cap.21.* Socrates *lib.4. cap.29.* Euſebius *lib.6. cap.6.* Beyerlinch *tomo 7. verbo Sarraceni*, Aldrete *in origine linguæ Latinæ, lib.2. cap.23.* Petrus Gregor. *ubi proximè*, Covarruv. *lib.4. variar. cap.9.* D. Hieronymus à Sara uxore Abrahæ ita dictos fuiſſe docet, quod & probat Alfonſus noſter *in l.1. tit.25. part.7.* quam etymologiam etſi impugnet Scaliger *in Euſebium*, defendit tamen Cironius *in præſenti*. Alii Sarracenos dictos fuiſſe à Sarraca urbe Arabiæ, aſſerunt, ut referunt Paulus Æmilius *lib.7. Francor. Hiſtor.* Faciunt Ptolomeus *lib.6. Geograph. cap.7.* Marcellinus *lib.23.* ibi: *Et in Aſia Albanos mare rubrum, & Scenitas Arabas, quos Sarracenos poſteritas appellavit.* Notavit Uſelius *ad Covar. d. cap.9.* Nunc autem nomina hæc religionis ſunt, non gentis, & Judæi cenſentur quicumque veteris Teſtamenti ſoli cortici hærentes, novum omninò reiiciunt, Sarraceni, qui utrumque ex parte ſaltem admittunt, ſed cum impio Mahometi Pſeudoprophetæ Alcorano; ſicut etiam Pagani communi nomine dicuntur, & Gentiles, ſeu Ethnici, aliique, qui numina falſa colunt, *in toto tit. C. de paganis.* His adjunguntur Cœlicolæ *in rubric. C. de Judæis, & Cœlicolis.* Et licèt olim non alii fuiſſent Cœlicolæ, quàm Judæi, poſtmodùm tamen Chriſtiana religione florente Cœlicolas à Judæis ſecretos fuiſſe ſuadet lex 12. *C. de Judæis*, & notarunt de eis adducentes plura Joannes Fileſacus *lib.1. ſelect. cap.12.* & Gothofr. *in l.19. C. Theodoſ. de Judæis.*

c *Mancipia*.) Juxta tradita ſuprà *in cap.1.*

d *Teſtimonium*.) Verba quæ ſequuntur, extant *in cap. Judæi, de teſtibus.*

e *A poſſeſſionibus ſuis*.) Imò magnopere fovendi, magniſque privilegiis decorandi ſunt. Concil. Tolet. 16. *can.1.* quod circa Judos noviter converſos expreſsè ſtatuerunt Paulus III. in ſua bulla, & Magni noſtri Monarchæ ſuis legibus ſanxerunt, quas refert Solorzanus *tomo 1. de jure Ind. lib.1. cap.18. num.40.*

CAPUT VI.

a *Ex eodem.*

ITa quorumdam animos occupavit ſæva cupiditas, ut qui glorlantur nomine Chriſtiano, Sarracenis arma, ferrum, & lignamina deferant gallearum, & pares, aut etiam ſuperiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Chriſtianos arma eis, & neceſſaria ſubminiſtrant. Sunt etiam, qui pro ſua cupiditate in galleis & piraticis Sarracenorum navibus regimen, & curam gubernationis exerceant. Tales igitur ab Eccleſiæ communione præciſos, & excommunicationi pro ſua iniquitate ſubjectos, & rerum ſuarum per Principes Catholicos, & Conſules civitatum privatione multari, & capientium ſervos, ſi capti fuerint, fore cenſemus. Præcipimus autem, ut per Eccleſias maritimarum urbium crebra, & ſolemnis in eos excommunicatio proferatur.

NOTÆ.

1 a EX *eodem.*) Lateranenſi videlicet Concilio, ut habetur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.6.* & in ipſo Concil. *cap.* 24. ex quo textum tranſcribo.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur.

EX his duobus Concilii Lateran. canonibus talis deducitur aſſertio. *Chriſtiani deferentes ad Sarracenos arma, vel in ipſorum navibus regimen exercentes, excommunicantur, rebuſque propriis privantur, ac capientium ſervi fiunt.* Probant eam textus *in cap. ſignificavit* 11. *cap. quod olim, c. ad liberam,* 17. *diſt.* Innoc. III. *lib.* 1. *epiſt. in edit. Coloniæ, fol.* 258. ibi: *Illud etiam Lateran. Concilii conſtitutum curavimus innovare, quod eos, qui Sarracenis arma, ferrum, lignamina gallearum miniſtrare præſumpſerint, & in galleis, & piraticis eorum navibus curam gubernatoris, & regimen exercere, ab Eccleſiæ communione præcidi, & excommunicationi pro ſua iniquitate ſubjectos, rerum ſuarum per Principes ſæculi Catholicos, & Conſules civitatum privatione multari, & capientium ſervos, ſi capti fuerint, fore decernit;* Extravag. *ita quorumdam, hoc tit.* Extravag. *multa, eod.* Nicolaus in bulla edita anno 1450. quæ eſt quarta hujus Pontificis in Bullario Gregor. IX. *epiſt.* 9. *Innovamus præterea excommunicationis ſententiam in Lateranenſi Concilio promulgatam adverſus eos, qui Sarracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt gallearum.* Julius II. in ſua conſtitutione 25. quæ extat *tom.* 1. *Bullarii*, Paulus III. in ſua conſtitutione edita anno 1530. quæ eſt 10. ipſius Pontificis in Bullario. Paulus V. in ſua conſtitutione 63. quæ extat *tom.* 3. Bullarii. Gregorius XIII. in conſtitutione, quam refert Navarrus *in præſenti*, Martinus V. in bulla Cenæ Domini, *c.* 7. Conſonat lex 4. *tit.* 21. *p.* 4. Illuſtiant ultra congeſtos in præſenti à Barboſa, Scortia *in ſelect. conſtit. Pontific. theorem.* 102. 103. & 146. Leo Duardus *in comment. ad Bull. Cœnæ, lib.* 2. *cap.* 7. Suarez *de cenſur. diſp.* 21. *ſect.* 2. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. tomo* 2. *lib.* 1. *diſp.* 3. *§.* 7. *nu.* 148. Borellus *de præſtantia Regis c.* 9. *ex num.* 48. Solorzanus *lib.* 2. *tomo* 1. *cap. fin. num.* 70. Hermoſilla *in l.* 12. *tit.* 5. *part.* 3. Molina *de juſtit. diſput.* 343. Salcedo *in tract. de contrabando, cap.* 3. Ant. Auguſt. *in epit. lib.* 12. *tit.* 21. Guttierez *lib.* 1. *de delict. cap.* 27. & 28. Petrus Gregorius *lib.* 4. *partit. tit.* 16. *cap.* 5. Solorzanus *lib.* 2. *de jure Indiar. cap.* 25. Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 5. *qu.* 5. *conſectar.* 11. & *in ſinopſi, verbo Arma*, & de negotiatione *lib.* 1. *cap.* 7. *art.* 1. Cuiac. *ad tit. C. quæ res exportari.* Valenzuela *tomo* 1. *conſil.* 39. F. Raphael *de la Torre in* 2. 2. *tomo* 3. *qu.* 51. Cabedo 2. *parte deciſ.* 62. & 150. Petrus Abaunza *in repetit. ad tit. de ſagittariis, num. fin.* Phil. Camerar. *cent.* 1. *horarum ſucceſſu cap.* 89.

Sed pro dubitandi ratione ita in præſentem aſſertionem inſurgo. Contractus, præcipuè emptionis, & venditionis juris naturalis ſecundarii (quod alii jus gentium appellant,) ſunt, *l. ex hoc jure ff. de juſt. & jure*, ubi Oroſius, & Benedictus Ægidius *§. jus autem, Inſtit. de jure naturali.* Probant latè Bobadilla *lib.* 1. *polit. cap.* 1. *num.* 4. Mozius *de contract. tit. de orig. contractuum*, Beſoldus *in diſſert. de jure & diviſ. rer. cap.* 4. *per totum*, Petrus Gregor. *lib.* 4. *de republ. cap.* 7. Scaccia *de commerc. qu.* 1. *§.* 1. *per totum.* Igitur Eccleſia non potuit prohibere venditionem armorum, & cæterarum mercium, de quibus in præſenti, Sarracenis, ſeu Infidelibus, neque tranſitus, aut navigatio contra ſocietatis humanæ, & chriſtianæ charitatis regulas prohiberi debet, *l. libertus, ff. de oper. libert. l.* 7. *ff. de ſervis export. l. in creditores, ff. de evict. l.* 2. *§. item Varus, ff. de aqua pluvia*, Cancer. 3. *var. cap.* 13. Grotius *de jure belli, lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 12. Accedit utilitas commerciorum, præcipuè cum exteris nationibus, & cum gentibus finitimis, quam probant, & valdè commendant Plato *lib.* 1. *de republic.* Petrus Gregor. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 2. & 3. Bodinus *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 6. Igitur non rectè in præſenti commercii uſus interdicitur cum Infidelibus & Sarracenis. Etiam difficilis eſt præſens conſtitutio in pœna, quam imponit Chriſtianis ſuſcipientibus regimen navium, videlicet ut capientium ſervi fiant; nam libertas juris naturalis eſt, *l. ſumma* 3. *ff. de ſtatu hominum, §.* 1. *Inſtit. de libertin.* ubi plura Inſtit. Connanus *lib.* 2. *comment. cap.* 2. Ergo lege poſitiva contra jus naturale ſervitus conſtitui non poteſt.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio ex eo provenit, nam certum eſt, poſſe Principem juſtis ex cauſis prohibere ſubditis propriis, & vaſſallis, ne cum mercatoribus exteris commercium exerceant, *l. Divus, ff. de ſervit. ruſtic. præd. l. ſicut, §. Ariſto, ff. ſi ſervitus vindicetur, l. hæres, ff. de uſur. l. ſed ſi pupil.* 11. *§. item ſi cùm plures, ff. de inſtitor. act.* ibi: *Nam & certam perſonam poſſumus prohibere contrahere, vel certum genus hominum, vel negotiatorum, & certis hominibus permittere, & ſimiliter certas res ad exteras nationes deferre, præcipuè cum quibus bellum geritur.* Et *l. cotem ferro, ff. de publican. l.* 2. & *per totum C. de nautico fœnore, l. rem, C. de littoribus lib.* 11. *l. penult. C. de contrahend. empt. l.* 1. *C. non lic. habit. Metroc. lib.* 11. *l.* 1. *C. quæ res export.* latè probant Rodericus Suarez *allegat.* 18. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 5. & *l.* 4. *per totum*, Guttierez *practicar. qq. lib.* 4. *q.* 37. *uſque ad* 46. Giurba *conſil.* 16. *à num.* 15. Valenzuela *conſil.* 39. & 52. Cancerius *tomo* 3. *variar. cap.* 13. *num.* 255. Salcedo *de contrabando, c.* 3. Thomas Delbene *de Parlamentis, cap.* 2. *ſect.* 30. Ratio eſt, ne arma promptiùs in nos convertant, ut obſervant Cuiac. & Gothofredus *in d. l.* 1. *C. quæ res*, Alciatus *lib.* 1. *diſp. cap.* 11. Ripa *de peſte, tit. de remediis ad convent.* Alia ratio additur *in l. Mercator* 4. *Cod. de commerc. & mercat.* ne alieni Regni, quod non convenit, ſcrutentur arcana. Facit lex 2. *quando, & quibus quarta pars.* Facit edictum Theodorici apud Caſſiodorum *l.* 2. *var. c.* 12. ibi: *Si deſideriis noſtris commercia peregrina famulantur, ſi prolato auro acquiritur æterna devotio, quantò magis ſuis bonis abundare debet Italia, cùm nulla in parendo probetur ſentire detrimenta. Et ideò laridi ſpecies nullatenus jubemus ad peregrina tranſmitti, ſed in uſus noſtros propitia divinitate ſervetur, ne quod in noſtris partibus conficitur, noxia diligentia deeſſe videatur.* Quod præcipuè procedit cùm merces deferuntur ad hoſtes, & barbaras gentes, *l.* 2. *C. quæ res exportari*, juxta quam diſtinctionem accipiendus eſt textus *in l. allegatis* 8. *C. de vectig. & commiſſ.* ſæpè enim transfugæ uſum armorum, artemque fabricandi ea tranſtulerunt ad Barbaros maximo cum ſuorum detrimento. Exemplum extat apud Herodianum *l.* 3. Quare eos, qui naves conficere barbaros docuerunt, capitali ſupplicio punitos legimus *in l. his qui, C. de pœnis*, & eodem jure illud cautum eſt, ut cujuſcumque opera & dolo malo hoſtes noſtri commeatu, armis, telis, equis, pecunia, aliave qualibet re adjuti fuerint, tamquam læſæ Majeſtatis reos puniendos eſſe, *l.* 3. *ff. ad leg. Jul. majeſt.* adde legem 3. *C. de ſervis fugit*, & Caſſiodorum *l.* 2. *var. c.* 12. notarunt & illuſtrarunt Steubechius *ad Vegetium l.* 4. *de re milit. cap.* 8. Petrus Faber. *l.* 1. *ſemeſtr. cap.* 16. Solorzanus *l.* 2. *de jure Indiar. c.* 15. Lipſius *ad Tacitum l.* 2. *annotat.* 66. Salmaſius *in notis ad Vopiſcum, fol.* 388. Mercuralis *l.* 1. *var. c.* 24. & *l.* 6. *c.* 26. quæ omnia ſi juſtè ſtatuta ſunt, & procedunt in deferentibus merces ad hoſtes, exteraſque nationes, quantò majori cum ratione obſervari debent in deferentibus arma, & ſimilia ad Sarracenos, Turcas, Hæreticos, alioſque Chriſtianæ religionis hoſtes. Quare tot Eccleſiæ conſtitutionibus ſub graviſſimis pœnis, & cenſuris id prohibitum fuit, circa quas varios caſus examinant; & exponunt Duardus, Fragoſo, & alii ſcriptores in Bullam Cœnæ Domini, Scortia, & Gibalinus *ubi ſuprà.* Illud omittendum non eſt, Inquiſitores hæreticæ pravitatis in Hiſpania procedere contra deferentes arma, vel equos ad infideles.

3 Traditur ratio dubitandi.

Digitized by Google

deles. Cantera *qq.crimin.c.*1.*n.*68. Diana *p.*4.*tit.*7. *reſol.*19.& in Inquiſitionibus Aragoniæ etiam proceditur in exportantes equos in Gallian. Bobadilla *tomo* 1.*polit. cap.*14. *num.*51. Carena *de offic. Inquiſit.* 2.*part.cap.*17. *§.*20.

4 Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt contractus emptionis, & venditionis juris gentium ſit, & ideò Principes abſolutè ſubditis illum prohibere non poſſint, tamen reſpectu aliquarum perſonarum, ſeu rerum ex juſtis cauſis ſimile commercium interdicere valent, quia talis prohibitio nititur potentiori, naturalique ratione; nam ut inquit Alb. Gentil.*l.*1. *de jure belli*, *cap.*21. jus commerciorum æquum eſt: at æquius tuendæ ſalutis eſt. Illud gentium jus, hoc naturæ eſt. Illud privatorum eſt, hoc regnorum. Cedat igitur regno mercatura, homo naturæ, pecunia vitæ, ut proſequitur Arniſeus *l.*1.*de repub. cap.*3.*ſect.*3. Unde ex ratione proximè adducta potuit Eccleſia prohibere Catholicis venditionem armorum, & ſimilium rerum cum Sarracenis, & Infidelibus. Nec obſtat augmentum ipſis difficultatis: nam licèt libertas juris naturalis ſit, tamen alia potentiori naturali ratione plerumque ſervitus admittitur contra ipſum jus naturale, ut probavi *in c.fin. de ſervis non ordin.* & inter eos enumeratur caſus, cùm quis in pœnam delicti admiſſi libertatem amittit, ſervuſque fit, veluti jure civili, ſi homo liber ad pretium participandum ſeſe venumdari paſſus ſit, & jure canonico filii à clericis procreati ex concubinis ſervi naſcuntur, ut probavimus *in cap.*1. *de filiis presbyt.* Unde rectè, pièque in præſenti caſu, cùm pœna capitis jure civili ſtatuta eſſet in eos, qui arma & merces prohibitas ad hoſtes exportarent, *l.cotem*, *ff.de publician.l.fin.C.quarum rerum*, *l.*2. *&* 4.*C. de commerciis*, *l.nemo*, *C.quæ res exportari*, *Novell.*63. *Leonis*, *l.*22.*tit.*5.*part.*5. Cuiac. *in d.l.cotem*, *& ad tit.Cod.quæ res exportari*, Alb.Gentil.*de advocat. Hiſp.l.*1.*cap.*20. Bobadilla *l.*4.*polit.cap.*5. Eccleſia potuit imponere ſervitutis pœnam deferentibus arma ad Sarracenos, ant in eorum navibus regimen accipientibus.

C A P U T VII.

a Alexander III.

CONſuluit, &c. Judæos etiam de novo conſtruere ſynagogas, ubi eas non habuerunt, pati non debes, verùm ſi antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut reædificent, poteris æquanimiter tolerare, non autem ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretioſiores faciant, quàm antea fuiſſe noſcuntur, qui utique pro magno debent habere, quod in veteribus ſynagogis, & ſuis obſervantiis tolerantur.

N O T Æ.

a ALexander III.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc titulo capite* 1. *& in capite conſuluit* 29. *de appellat*, ubi extat alia pars hujus textus, ut ibi notavi, & commentarium dedi ſuprà *in cap.* 1.

C A P U T VIII.

a Alexander III.

AD hoc præſentium auctoritate mandamus, atque præcipimus, quatenus omnibus Chriſtianis, qui ſunt in juriſdictione veſtra, penitus interdicatis, & ſi neceſſe fuerit, eos eccleſiaſtica diſtrictione compellatis, ne ipſi Judæorum ſervitio aſſiduè pro aliqua mercede ſe exponant, quod etiam obſtetricibus, & nutricibus eorum prohibere curetis, ne infantes Judæorum in *b* domibus eorum nutriri præſumant, quoniam Judæorum mores, & noſtri in nullo concordant, & ipſi de facili ob continuam converſationem, & aſſiduam familiaritatem, inſtigante humani generis inimico, ad ſuam ſuperſtitionem, & perfidiam ſimplicium animos inclinarent.

N O T Æ.

a ALex.III.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.*2. ubi additur, *pars capitis Licet*. Unde cognoſcitur, in præſenti referri partem textus *in cap. licèt* 23. *de teſtibus*, & integra decretalis extat poſt Concil. Later. ſub Alex. III. *part.*20. *cap.*2.

b *Domibus*.) Unde dubitari ſolet, an ſaltem extra do-
1 mum poſſint Judæi habere Chriſtianas nutrices pro ablactandis filiis propriis. Et negativam ſententiam tenent in præſenti Joann. Andreas Butrius *in fine*, Anania *n.*5. Felinus *n.*3. & alii, quos referunt & ſequuntur Azor *tomo* 1. *inſtit. l.* 8. *cap.*22. *qu.*9. Sanchez *l.*2. *ſummæ*, *cap.*31. *nu.*19. Ricciulus *l.*2. *de jure perſon. cap.*28. *num.*17. quæ ſententia verior eſt, etſi contrariam teneant Gloſſa *in præſenti*, Cardinalis *verſ. Oppono*, Socinus *nu.*4. Abbas *nu.*2. nam cùm præſens prohibitio ea nitatur ratione, videlicet ut communio Judæi cum Chriſtiana vitetur, & hæc ratio æquè militet, cùm filii Judæorum à nutricibus Chriſtianis, etiam extra domum ablactantur, idem jus ſtatuendum eſt, argumento legis *illud*, *ff. ad leg. Aquil.*

C O M M E N T A R I U M.

2 CUm omnis communio etiam politica Chriſtianis cum Judæis prohibita ſit, *cap.omnis* 14. 28. *q.*1. *c.ſæpè* 22. 8. *q.*1. Concil. Illiber. *can.*50. *Si clericus*, *vel fidelis cum Judæis cibum ſumpſerit*, *à communione abſtineat*, *ut emendetur*. Epaun. *can.*15. *Judæorum conviviis etiam laicos conſtitutio noſtra prohibuit*, *& ne cum illo clericus panem comedat*, *quiſquis in Judæorum fuerit convivio inquinatus*. Veneticum *can.*12. Agathenſe *can.*40. Aurel. 3. *can.* 13. *Chriſtianis convivia interdicimus Judæorum*, *in quibus ſi fortè fuiſſe probantur*, *annuali excommunicationi pro hujuſmodi contumacia ſubjacebunt*. Matiſcon. *can.* 15. *Nullus Chriſtianus Judæorum conviviis participare præſumat*. *Quod ſi facere cuicumque*, *quod nefas eſt dici*, *Clericus*, *aut ſæcularis præſumpſerit*, *ab omnium Chriſtianorum conſortio ſe noverit compeſcendum*. Meldenſe *can.*73. Metenſe *can.*4. *Nemo Chriſtianorum cum Judæis manducet*, *& bibat*, *vel quidquid comedi*, *aut potari poteſt*, *à Judæis accipiat*. Palentinum *anno* 1322. *can.*21. Illuſtravi *in d. can.*50. *Concil. Illiber.* Ideò ſæpè cautum legimus, ne Chriſtianus in famulatu, aut ſervitio Judæi ſit, etiam ut nutrix filiorum ejus, *c.Judæi*, *c. etſi Judæos*, *hoc tit. c. unic. hoc tit. in* 5. *compil.* ubi Honorius III. univerſis Epiſcopis Ungariæ ita ſcribit: *Nefas eſt*, *ut ſacri baptiſmatis unda renatus in infidelium ritu*, *vel converſatione fœdetur*, *aut religio Chriſtiani ſubjecta infidelibus polluatur*. Similiter ob vitandam ipſam communionem *in can.*10. *Concil. Trul.* Epiſcopi Orientales diſertè vetant, ne quis, vel clericus, vel laicus, ſi in morbum inciderit, Judæum medicum quemcumque arceſſat, aut pharmacum ab eo accipiat, alioquin clericus deponatur, laicus verò excommunicetur. Quod idem in Occidente cavit Gregor. XIII. in Bulla relata à Fileſaco *l.* 1. *ſelect.c.*12. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & à Cenedo *in collect. ad Decretum*, *collect.*15. Majolus *dier. canicul. tit. de perfidia Judæor. fol.*656. Sanch. *in præcepta Decalogi*, *l.*2.*c.*31. P. Suarez *de fide*, *diſp.* 18. *ſect.*6. Azor *p.*1. *inſtit.l.*8.*c.*22. Didacus Perez *in l.*4. *tit.*3. *l.*8. *Ordin.* Ricciulus *l.*2. *de jure perſon. c.*28. *num.*11. & etiam novo jure repetita eſt præſens prohibitio conſtitutionibus Pauli, quæ incipit, *Cùm nimis*, *§.*4. Gregor. XIII. *conſtit.*70. quæ incipit, *Antiqua Judæorum*, ubi etiam ſtatuitur, ut eo caſu poſſint Judæi puniri ab Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis. Nec ad hoc poſſunt habilitari à Principe ſæculari, *cap.conſuluit* 3. *de appellat.* nec etiam ab Epiſcopis, cùm hæc prohibitio ſit Concilii generalis, in qua Epiſcopus diſpenſare non valet, ut reſolvit Ricciulus *in d. cap.*28. *num.*284.

C A P U T IX.

a Clemens III.

SIcut Judæi non debent ſine licentia in *b* ſynagogis , ultra quàm lege *c* permiſſum eſt , præſumere , ita in iis , quæ eis conceſſa ſunt , nullum debent præjudicium ſuſtinere . Statuimus enim , ut nullus Chriſtianus invitos , vel nolentes ad baptiſma eos venire compellat. Si quis autem ad Chriſtianos cauſa fidei confugerit , poſtquam voluntas ejus fuerit patefacta , Chriſtianus abſque calumnia *d* efficiatur : quippe Chriſtiani fidem habere non creditur , qui ad Chriſtianorum baptiſma non ſpontaneus , ſed invitus cognoſcitur pervenire . Nullus etiam Chriſtianus eorum quemlibet ſine judicio terrenæ Poteſtatis , vel vulnerare , vel occidere , vel ſuas illis pecunias *e* auferre præſumat , aut bonas , quas hactenus habuerunt , conſuetudines immutare , præſertim in feſtivitatum ſuarum *f* celebratione , quiſquam fuſtibus , vel lapidibus eos nullatenus perturbet , neque aliquis ab eis coacta ſervitia exigat , niſi cui ipſi præterito tempore facere conſueverunt . Ad hæc malorum hominum pravitati , & avaritiæ obviantes decernimus , ut nemo cœmeterium Judæorum mutilare , aut invadere audeat, ſive obtentu g pecuniæ corpora humata effodere . Si quis autem hujuſmodi tenore decreti cognito (quod abſit,) contraire præſumpſerit , honoris , & officii ſui periculum patiatur , aut excommunicatione plectatur , niſi præſumptionem ſuam digna ſatisfactione correxerit.

N O T Æ.

1 a CLement III.) Ità etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.*3. nullibi tamen exprimitur , cui reſcribat Pontifex. Eam conſtitutionem per eadem verba innovavit Innoc.III. *l.*2. *epiſt. fin.* apud Sirletum *fol.*434. ibi: *Sicut ergo Judæis non debet eſſe licentia in ſynagogis ſuis, ultra quàm permiſſum eſt lege , præſumere ; ita in his , quæ ſunt illis conceſſa , nullum debent præjudicium ſuſtinere. Nos ergo licèt in ſua magis velint duritia perdurare, quàm vaticinia Prophetarum, & legis arcana cognoſcere , atque ad Chriſtianæ fidei notitiam pervenire , quia tamen noſtræ poſtulant defenſionis auxilium, & Chriſtianæ pietatis manſuetudinem, prædeceſſorum noſtrorum felicis memoriæ Calixti, Eugenii, Alexandri , Clementis , & Cæleſtini Rom. Pontificum exemplis inhærentes , ipſorum petitionem admittimus , eiſque protectionis noſtræ clypeum indulgemus. Statuimus ergo, ut nullus Chriſtianus invitos , vel nolentes eos ad baptiſmum per violentiam venire compellat ; ſed ſi eorum quilibet ſpontè ad Chriſtianos fidei cauſa confugerit , poſtquam voluntas ejus fuerit patefacta, ſine qualibet efficiatur calumnia Chriſtianus.*

b *Synagogis.*) De quibus egi ſuprà *in cap.*3.

c *Lege.*) Videlicet *l. fin. C. de Judæis.*

d *Efficiatur* .) Poſt catecheſim , & inſtructionem in myſteriis fidei . De tempore , & forma catecheſis primis Eccleſiæ ſæculis in Eccleſia uſitatis , plura adduxi *in can.*4. & aliis Concil. Illiber.

2 e *Pecunias auferre.*) Conſonat textus *in c. diſpar* , 23. *qu.* 8. *c. infideles* , 24. *q.* 4. Alexand.III. poſt Concil. Later. *p.*20. *c.* 1. *l. nullus* 14. *C. hoc tit.* quia earum , & cæterorum bonorum etiam inter fideles conſiſtentium verum dominium Judæi habent, *c. Judæi, el* 2. *c. multorum , hoc tit. c. de decimis, c. quantò , de uſuris.* Probat Ricciulus *l.*2. *de jure perſon. c.*50. etſi contrarium innuatur *in l. fin. §.*3. *C. de pagan.* Unde Judæis, aut Gentilibus non poteſt bellum indici à Principibus Chriſtianis eo prætextu , ſcilicet quod Judæi , aut infideles ſunt , niſi provincias retineant Chriſtianorum , quæ aliquando Catholicorum fuerunt . D. Thom. 2. 2. *qu.*66. *art.*8. Vel quando ipſi Chriſtianos offendunt, *d. c. diſpar.* Vel ſi blaſphemiis , opprobriiſque Catholicam Religionem infamare intendant , aut fidei propagationem impediant, ut latè docent Covarr. *in regul. peccatum,* 2. *part. §.*10. *de R. I.* Martha *de juriſdict. p.*1. *c.*24. Grotius *de jure belli, l.*2. *cap.*20. Gentil. *eod. tr. c.*9. Solorzanus *tom.*1. *de jure Ind. l.*2. *c.*16. & 17. Utrum autem Judæi , vel Infideles Principibus Chriſtianis ſubjecti, ab eorum regnis poſſint expelli , ſi baptizari renuant , non levis difficultas eſt , quam latè diſputant Borel. *de præſt. Reg. Cathol. c.*69. *per tot.* Cenedus *ad Decret. collect.* 15. *n.*2. Tiberius Decian. *l.*5. *tr. crimin. c.*12. Majolus *dier. canicul. tr. de perfid. Judæor.* Ricciulus *de jure perſon. cap.* 51. Solorzanus *d. l.*2. *c.*18. *n.*52. Inter quos ea communiter ſententia placuit, videlicet Judæos quietè , & pacificè inter Chriſtianos degentes tolerari debere , ut voluntariè ad fidem perducantur , ex præſenti textu , & aliis proximè citatis. Si verò ipſi Judæi protervia ſua in Chriſtianos aliquid moliti fuerint , aut pravo exemplo , aut ſuperſtitioſis ritibus Chriſtianum populum turbare, aut fœdare intendant, tunc etiam per Principes Catholicos expelluntur , ac bonis expoliantur , ſi baptizari renuant , ut integris tractatibus probant F. Jacobus Bleda *in defenſione fidei pro expulſione Maurorum , tr.*2. *c.*1. *§.*2. & *in hiſt. Maurorum l.* 1. *c.* 12. Gabilan. *in lib. contra Judæos* , & ita expulſos eos fuiſſe per Siſebutum Gothorum Regem, retulimus *in c. majores, de Baptiſmo* , & tandem expulſionem factam per Catholicos Reges Ferdinandum , & Elizabeth , promulgatam *in l.* 2. 3. & 4. *tit.*2. *l.*8. *Recopil.* commendant , & debitis extollunt laudibus Navarrete *in diſcurſ. polit. c.*7. Simancas *de Catholicis, tit.*35. *n.*5. Illeſcas *in hiſt. Pontif.* 2. *p. l.*6. *cap.*20. *§.*1. Valdes *de dignit. Reg. Hiſpan. c.*19. *n.*68. Madera *in Monarch. Hiſpan. c.*6. F. Joannes à Ponte *in conven. utriuſque Monarch. l.*1. *c.*8. Aldrete *in antiquit. Hiſp. l.*3. *c.*28. Borel. Majolus , & Solorzanus ſuprà laudati . Imò nullum Judæum , ſeu infidelem in ſuis Regnis permiſſuros Reges Gothorum in ipſis Regni auſpiciis juramento promittebant juxta canonem 3. Concilii Tolet. 6. ubi ita cautum legitur : *Inſpiramine ſummi Dei Excellentiſſimus , & Chriſtianiſſimus Princeps ardore fidei inflammatus , cum regni ſui Sacerdotibus prævaricationes , & ſuperſtitiones Judæorum eradicare voluit, nec ſinit degere in regno ſuo eum , qui non ſit Catholicus ; & ut quiſquis ſuccedentium temporum regni ſortitus fuerit apicem , non antea aſcendat regiam ſedem, quàm intra reliqua conditionum ſacramenta pollicitus fuerit , nullum non Catholicum in regno ſuo permiſſurum.* Proſequuntur Solorzanus *ubi ſuprà* , Fragoſo *de Regim. Chriſt. Reip. part.* 1. *l.* 1. *diſp.*2. *§.*7.

f *Celebratione.*) Juxta tradita ſuprà *in c. quia* , *hoc tit.*

g *Pecuniæ in ipſis ſepulchris depoſitæ.*) Nam moris fuit apud Judæos, pecuniam , magnamque auri quantitatem, & theſauros in ſepulchris ipſis cum defunctis condere , ob quam præcipuè cauſam Chaldæi oſſa Regum Juda , ac Principum , necnon ſacerdotum , cæterorumque urbis Hieroſolymitanæ civium è ſepulchris effoderunt , ut longè anteà Hieremias prænunciaverat *c.*8. & jam adimpletum Baruc. flevit *c.*2. ad eruendos nimirum aviditate maxima , diripiendoſque theſauros , quos in antiquorum ſepulchris munifica recondi manu conſuetos experti erant , ut *in d. c.*8. Hieremiæ exponit D. Hieronymus , & de ſepulchris David refert Joſephus *l.*1. *antiquit. cap. ult.* quod cùm Hircanus Pontifex ab Antiocho acriter oppugnaretur , opportuno uſus conſilio , ut eum ab urbis obſidione averteret, & neceſſitati proſpiceret , reſerato ipſius Davidis monumento , tria talentorum millia inde detulit , quorum partem Antiocho perſolvit , ut ſcribunt Pineda *l.*4. *de rebus Salomon. c.*1. *in fin.* Villalpando *tomo* 2. *in Ezechiel. diſp.* 14. *c.*61. Alter Pineda *in ſua Monarchia, p.*2. *l.*10. *c.*10. *§.*3. & de ſepulchro Reginæ Semiramidis ſpoliato à Dario agit Cælius Rhodig. *in l.*23. *antiquar. lection. c.* 5. Etiam tam apud Græcos , quàm apud Romanos moris fuit , ut pecuniæ , ac multæ divitiæ inferrentur in ſepulchra cum mortuis, ut conſtat *ex l. ſervo* 113. *§. ult. ff. de legat.* 1. *l. fin. §. fin. ff. de auro & argento* : notarunt Lipſius *ad Tacitum* , *l.*3. *annotat.*102. Marquez *l.*2. *ſui Gubernatoris* , *cap. ult. p.*387. Gothofredus *ad leg.*12. *Tabul. de jure ſacro, tit. de religioſis,* Ant. Clarus Silvius *l. ſingul. ad leg. regias* , *c.*23. *pag.*521. Joannes Kirmanus *de funer. l.*1. *c.*10. & *l.*3. *c.*24. Gutherus *l.* 7. *de jure manium* , *c.*32. Lælius Geraldus *l. de var. ſepel. rit. ſub medium* , Bulenger. *l.*3. *de Imperat. c.*6. alii relati à Solorzano *tom.*2. *l.*5. *de jure Indiar. c. unic. nu.*49. Hinc Petrus Diaconus *in tr.* quem *de litterarum Romanarum notis* inſcripſit , has in ſepulchris antiquis inſcribi ſolitas refert , I.M.I. ST. B. ABSC. ideſt . in monumento iſto ſunt bona abſcondita , & iſtas, IN. HC. MM. S. P. SN. F N. ideſt, in hoc monumento ſunt pecuniæ ſine fine, & etiam eas, INTS. S. B. E. intus ſunt bona ejus : IN. HC. MM. S. P. S. in hoc monumento ſunt pecuniæ ſacræ , etſi de earum notarum verſione dubi-

tet Forner. *l.3.rer. quotid. c.3.* quod variis rationibus uſitatum fuit. Prima ob ſuperſtitionem veterum, qui putantes mortuos ad æternam vitam degendam multis indigere divitiis, illas in ſepulchra inſerebant, de qua ſuperſtitione ultra proximè relatos multa congerunt Cerda *ad Virgil. l.1. Æneid verſu 363.* Forner. *ad Caſſiodor. l.6. epiſt.8.* Solorzanus *d.c.unic.num.38.& in polit. l.6.cap.5. pag.954.* ubi notat apud Indos Pervanos eodem nomine deſignari ſepulchrum,& theſaurum, hoc videlicet, *guaza*, quia vix erant ſepulchra Indorum, in quibus non invenirentur theſauri. Aliam rationem forſan minus frequentem adduxit Leo Imperator *in Novell. 51.* juxta editionem Gothoſredi, nempè quoſdam adeò avaros eſſe, & hominum poſterorum oſores, ut illis divitias invidentes, quas ſecum ferre non poſſunt, ſubtrahant illas oculis, & uſibus humanis. Item hoc faciebant tum ut ſepultura honorificentior eſſet, tum ut religio tutiùs eam ſervaret, ut referunt Strabo *l.15.* Quint. Curtius *l.10.* Plautus *in Pſeudolo, act.1.ſcena 4.*

Ex hoc ſepulchro veteri viginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem Herili filio.

Poſtea mandato Principum, ſeu lege decemvirali, ut probat Ramirez de Prado *in teſſera legum, in l.4. §.fin. ad leg. Jul. pecul.* prohibitum eſt cum defunctis ſepelire pecuniam, *d.l.4. §.fin.* imò nec veſtes pretioſas, nec alia ornamenta cum corpore condere licuit, quod ſimpliciores homines factitaſſe dicitur *in l. ſed ſi quis 14. §. non autem, ff.de relig. l.ſervo 113. §.1.ff. de legat.1. l.fin. §.mulier, ff.de auro & argent.* Sed quia adhuc neglecta ea prohibitione pecunia plerumque reponebatur in ſepulchris, prohibet Clemens III. in præſenti, ejus occaſione ſepulchra reſerare, Judæorumque cineres effodere. Quare Caſſiodor. *l.4.var. epiſt.18.* meritò damnat Laurentii cujuſdam presbyteri ſcelus, quòd effoſſis cineribus funeſtas divitias inter hominum cadavera perſcrutatus eſſet. Et apud Quintil. *declamat.369.* ſepulchri violati reus ita excipit, *Sed quid ſuſtuli? Æquius tamen eſt licere pecunias in monumentis obtruſas impunè perſcrutari.* Peſſimi fures illi appellantur à Sidonio, & in eos extat edictum apud Caſſiod. *l.4.var.cap.34.* atrocitatemque hujus criminis exagitant Peluſiota *l.2. epiſt.146.* D.Chryſoſt. *homil.38. in 1. ad Corinth.* Nyſſenus *in epiſt.can.c.7.* Proſequuntur alia Ant. Bozius *Rom.Subterr. l.1.c.27.* Chokier *in face hiſt. cent.2. cap. 77.* Theophilus *to. 15. in heterocl. punct.9. ſect.1.* Spondan. *de cœmet. p.1.l.1.c.9.* Savar. *ad Sidon. l.3. epiſt.12.* Iranzo *de proteſt. fol.26.*

4 Exponitur l. 4. §. non fit ad leg. Jul. Pecul.

Unde exponendus venit textus *in l.4. §.non fit locus, ff.ad leg. Jul.pecul.* quem breviter exponam, quia variis difficultatibus ſolet obrui. Verba priora textus ſunt: *Non fit locus religioſus, ubi theſaurus invenitur.* Quærunt DD. quæ poſſit eſſe ratio dubitandi hujus deciſionis, quæ omni prorſus dubio videtur carere. Et omiſſis variis DD. ſubtilitatibus, credo rationem dubitandi ex eo deſcendere, quod divitiæ in terra abſconditæ ſolebant Cereri, Plutoni, & aliis inferorum falſis numinibus conſecrari, ut breviter notavit Ant. Clarus Silvius *ad leges regias c.23. pag.123.* & probatur hic mos ex quadam veteri inſcriptione, quam refert D. Joſeph. de Retes *l.8. opuſcul. c.27.* ibi: *Plutonis ſacrum munus ne attingite fures.* Et ex quodam veteri Anonymo Poeta relato à Kirmano *d.l.3. cap.24.* in hæc verba:

Res ea ſacra miſer, noli mea tangere fata,
Sacrilegæ buſtis abſtinete manus.

Teſtatur etiam Livius *l.2.c.31.* ex partitione Jani Gruterii, Patrem Spurii Caſſii, ob affectatam tyrannidem à filio, eum cauſa domi cognita verberaſſe, ac necaſſe, peculiumque filii Cereri conſecraviſſe: ſignum inde factum eſſe, & inſcriptum, *Ex Caſſia familia datum.* Cùm verò divitiæ ſub terra conditæ ſolerent commendari, & conſecrari falſis numinibus inferorum, & quod ſacrum eſt, religioſum etiam appelletur, ut teſtatur Ælius Gallus vetus IC. apud Feſtum *verbo Religioſus*; potuit in dubium venire, utrum locus, in quo conditus eſt theſaurus, religioſus ſit propter contactum theſauri, qui forſan ſacratus potuit eſſe Cereri, Diti, Plutoni, Proſerpinæ, aut aliis numinibus infernalibus, ut Gentiles falſò ſentiebant. Nihilominus Marcianus negat, fieri locum religioſum ubi theſaurus invenitur, quamvis inventor ibi vota ſolverit pro invento theſauro. Quod facere conſueviſſe inventores, probat vetus inſcriptio apud Galbanum *de uſufruct. c.30.num.4. in fin.* quæ talis eſt: *Jovi inventori, Diti patri, Terræ matri, detectis Daciæ theſauris, Cæſar Nerva Trajanus Auguſtus ſacrum poſuit.* Ratio decidendi potuit eſſe, quia non ſemper theſauri conſecrabantur numinibus, & quamvis conſecrati fuiſſent, ſacri non fiebant, quia privata conſecratio non efficit rem ſacram, ſed publica ritè, & per Pontifices fit, *l. in tantum 6. §.ſacræ, l.ſacra 9. in princ. cum §§. ſequent. ff. de rerum diviſione*: notarunt Donel. & Oſualdus *l.4.c.1.* Cùm ergo conſecratio theſauri fieret à privato abſcondente, conſequens eſt, quod nec theſaurus, nec locus manerent conſecrati. Confirmat prædictam deciſionem Marcianus *in d. §.6.* per ampliationem his verbis: *Nam etſi in monumento inventus fuerit theſaurus, non quaſi religioſus tollitur.* In primis applicanda eſt deciſio titulo, ſub quo jacet: titulus eſt de peculatu, cujus lege puniuntur, qui pecuniam publicam, ſacram, religioſamve auferunt, aut intercipiunt, *l.1. in princ. ff. eod.* Ant. Matthæus *ad eundem titulum.* Quæſtio itaque eſt, an in hoc crimen incidat, qui de ſepulchro, ideſt de loco religioſo, tollit pecuniam? Negat Marcianus, quia theſaurus de ſepulchro ſublatus non tollitur tamquam religioſus, ſed tamquam privatus, profanuſque: igitur ſi furtum eſt, non erit ſaltem furtum rei religioſæ, ſive peculatus. Argumentum verò concludit à fortioribus terminis, ita, Theſaurus in loco verè religioſo repertus non eſt religioſus: ergo multò minus efficiet locum purum religioſum theſaurus ipſe, cui nulla religio ineſt: poteſt etiam quæri ad hanc poſtremam partem ratio dubitandi, quæ à noſtris jam excogitata eſt, & adducta ex *l.quæ religioſis 43. ff. de rei vendic.* ubi docemur, religioſa eſſe quæ adhærent religioſis: ſed theſaurus adhæret ſepulchro; ergo religioſus eſt. Decidendi verò ratio eſt prompta, illa enim cenſentur adhærere ſepulchro, quæ neceſſariò illi adjacent, & ſeparari ab eo non poſſunt ſine detrimento integritatis, aut religionis, *l.2. de ſepulchro violat.* quam partem egregiè illuſtravit Suarez *ad legem Aquil. l.2. c.2.ſect.6. & 7.* theſaurus verò in ſepulchro eſt per accidens, nec pertinet ad integritatem, aut religionem: igitur non poteſt dici adhærere loco religioſo. Ita exponunt Ant. Clarus & Silvius *ad leges regias d. c.23.* Galbanus *de uſufruct. c.30.n.4. in fin.* Præbuit etiam rationem Marcianus his verbis: *Quod enim quis ſepelire prohibetur, id religioſum facere non poteſt, ut mandatis Principum cavetur.* Senſus eſt, contra interdicta juris publici, expreſsè vetantia aliquid dedicari, nihil poteſt fieri ſacrum, religioſumve, ut pro expoſitione legis ultimæ, *ff. de litigioſis*, notavi *in c.fin. ut lite pendente*: ſed reſcripta Principum expreſsè interdicunt condi cum mortuis pecuniam tamquam rem ineptam, & ſuperſtitioſam: ergo contra interdictionem ſepulta non potuit fieri religioſa, quia non ſpectat ad religionem.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Judæi inviti, & renuentes cogendi non ſunt Baptiſmum accipere.* 5 Concluſio traditur, & probatur. Probant eam textus *in c. ad fidem 25. c.de Judæis, 45. diſt. c.3.* juncta integra, *hoc tit.* Concil. Tolet.6. *can.3.* Tolet.8.& Tolet.12.*can.9.* Alexander III. poſt Concil. Later. *p.20.c.1.* ibi: *Statuimus ergo, ut nullus Chriſtianus invitos, vel nolentes Judæos, eos ad baptiſmum venire compellat.* Concil. Carthag. *can.109. Hoc tempore lex data eſt, ut libera voluntate unuſquiſque Chriſtianitatis argumentum ſuſcipiat.* Sanctus Gregor. Nazianz. *oratione 8.* apud Baronium *anno 591. num.34.* D. Ambroſius *ſerm.13. in pſalmum 118.* D.Thom.2.2.*q.100.art.8.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Suarez *de fide, diſp.18. ſect.3.* Creſpetius *in ſumma juris Pont. verbo Judæi inviti*, Ant. Auguſt. *in epit. juris, l.12. tit.1. & l.22. tit.28.* Acunna *in c. qui ſincera: 45.diſt.* Petrus Gregor. *l.2. ſyntag.c.2.n.15.& l.1.partit.tit.5. c.7.* Mendoza *l.3.Concil. Illiber.c.27.* Cabreros *l.2.de metu,cap.17. nu.50.* Narbona *de ætate ad actus humanos, anno 7. qu.10.* Majolus *dier. canicul. in colloquio de perfid. Judæor. fol.647.* Balduinus *de edictis pro Chriſtianis, in fin.* Fragoſo *p.1. de regim. Chriſt. Reip. l.1. diſp.3. §.7.* Barboſa *ad Concil. Trid. ſeſſ.5. n.3.* Grotius *de jure belli, l.2. c.20.* Becanus *in 2.2. de fide c.13.* Suarez *de fide diſp.18. ſect.1. cum ſequ.* Cabreros *de metu, l.2.c.17. nu.50.* Hallierius *de ſacris electionibus ſect.5. q.1. §.10.* Ambianas *ad Tertul. ad Scapul. cap.2.* Solorzanus *tom.1.de jure Indiar. l.2. c.17.& 18.* Gentil. *de jure belli, l.1. c.9.* Ricciulus *l.2. de jure perſon. c.31. & 32.* Germonius *l.3.de ſacror. immunit. c.13. nu.33.* Juſtus Lipſius *l.4. polit. cap.4.* Valdes *de dign. Regis Cathol. c.19. num.5.* Valenzuela *contra Venetos p.4. num.181.* Scoitia *in ſelect. theorem.352. epit.136.* Caſtropalao *tom.1. oper. moral. tr.4. diſp.2. puncto 6.* Thomas Delbene *p.2. de offic. Inquiſit. dub.230. ſect.8.*

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: 6 Traditur ratio dubitandi. Omnes homines, tam Judæi, quàm Gentiles, vi legis divinæ obligantur ad fidem,& baptiſmum, ut probant Suarez, & Becanus *ubi ſupra.* Ergo Principes, tam eccleſiaſtici, quàm ſæculares, qui cuſtodes ſunt, & ultores legis divinæ, cogere poſſunt Judæos & infideles ſibi ſubditos ad ſuſcipiendum baptiſmum, quod docuit Chriſtus Dominus

nus

Digitized by Google

nus exemplo, & parabola: exemplo, dum per terrores compulit Saulum ad fidem profitendam, ut refert *Act. Apoſt.c.9.verſ.4.* parabola, dum apud Lucam *c.14.verſ.23.* Paterſamilias præcepit ſervo ſuo, ut exiret in vias, & plateas civitatis, ut compelleret intrare ad cœnam quoſcumque inveniſſet. Ergo omnes Judæi, & infideles compellendi ſunt intrare in Eccleſia per fidem, & baptiſmum. Accedit, nam ſuſceptio fidei per baptiſmum non cedit in præjudicium Judæorum, ſeu infidelium, ſed in eorum commodum: ergo nulla fit eis injuria, ſi ad baptiſmum compellantur. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam Judæi fidem ſuſcipientes coguntur eam ſervare, & retinere, *novell.55. Leonis*, etiamſi per vim, & neceſſitatem eam ſuſceperint. Concil. Tolet.4. relatum *in cap. de Judæis, 45. diſt.* ibi: *Oportere, ut fidem, quam etiam vi, & neceſſitate ſuſceperunt, tenere cogantur.* Ergo & cogi poſſunt illam ſuſcipere. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio exemplo clariſſimorum Principum, qui Judæos coegerunt baptiſmum ſuſcipere; nam Siſebutus Rex Gothorum *In l.3. tit.3. l.12. legum Vuiſigoth.* ſanxit ut omnes Judæi in Hiſpania commorantes baptizarentur, aliàs quiſquis tranſgreſſor repertus fuiſſet, turpiter decalvatus centum flagella ſuſciperet, & bonis ejus fiſco applicatis in exilium mitteretur. Unde quamplures ex eis baptizatos fuiſſe referunt Lucas Tudenſis *in chron. mundi*, Rodericus Tolet. *l.2.cap.*17. Alfonſ. Carthag. *in Reg. Hiſpan. anaceph.cap.*31. Joannes Baſſeus *in chron. anno Chriſti 616.* Sahabedra *in chron. Goth.c.*18. Et cùm eorum aliquot millia in Galliam effugerent, turpe viſum fuit Dagoberto Galliarum Regi à Gothis ejectos religionis noſtræ hoſtes indomitos finibus ſuis receptos retinere, ac Uviſigothis religione cedere: quare ipſe diem præſcripſit, intra quam quiſquis mortalium religionem noſtram non profiteretur, hoſtis judicaretur, comprehenſuſque capite lueret. Referunt Paulus Æmil. *de rebus Francor. in Dagobert.* Aymonius *l.4. hiſt. Francor. cap.*22. Baronius *anno 614. n.*41. Et *in l. qui poſt ſanctam*, §. *qui verò*, *Cod. de Paganis*, jubentur confiſcari bona Paganorum nolentium baptizari: & *in leg. Cœlicolarum*, *C. de Judæis*, coguntur Cœlicolæ eiſdem pœnis, ac Hæretici fidem recipere. Ergo quia Judæi cogi poſſunt baptiſmum ſuſcipere.

7 Traditur decidendi ratio.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, quæ magna nititur ratione; nam credere eſt munus animæ, cui nulla vis inferri poteſt, ut docuit D. Auguſtinus *in l. de utilit. credentium*, & *tr.16. in Joannem*, dum ait: *Cætera poſſe hominem, etiam nolentem; credere non niſi volentem.* Faciunt Quintus Curtius *l.8.* ibi: *Nemo Rex perinde animis poteſt imperare, ac linguis.* Lact. Firmianus *l.5. divin. Inſtit.c.*14. ibi: *Quis enim imponat mihi neceſſitatem, vel credendi quod nolim, vel quod velim non credendi? Nihil tam voluntarium, quàm religio eſt, in qua ſi animus averſus eſt, jam ſublata, jam nulla eſt.* Quod præcipuè in fide Catholica procedit, quæ ſuaptè natura, eo quòd ſupernaturalis exiſtit, non eſt hominibus in hoc ſæculo demonſtrabilis, ut poſſit intellectus ad ipſam amplectendam convinci, juxta illud Eccleſiaſtici *cap.3. Altiora te ne quæſieris;* ideſt ratione naturali ne fidei myſteria perſcruteris: atque inde conſequitur, non niſi per ſpontaneum voluntatis obſequium divinitus per gratiam acquiſibilem eſſe, juxta D. Paulum 2. *ad Corinth. cap.* 10. in captivitatem reducentes omnem intellectum, in obſequium fidei. Quod agnoſcentes plures Eccleſiæ PP. docuerunt, religionem imperandam non eſſe. D. Bernardus *ſerm.66. in Cantica: Fides ſuadenda eſt, non imperanda.* D. Athanaſ. *in epiſt. ad ſolitariam vitam agentes: Piæ religionis proprium eſt non cogere, ſed ſuadere.* D. Ambroſ. *in epiſt.2. ad Corinth. cap.*1. ubi exponens illa verba: *Non quia dominamur fidei veſtræ*, ait: *Quoniam fides non neceſſitatis, ſed voluntatis res eſt.* Ideò dicitur, non quia dominamur fidei veſtræ; dominatus enim neceſſitatis cauſa eſt. D. Hieron. *tract. de 7. ordin. in 6. gradu, ſub finem*, D. Auguſt. *epiſt.*48. 50. 127. 129. 158. 159. 160. Optat. Milevit. *l.1. l.2. l.3. & 7.* D. Gregor. *lib.1. Epiſt.45: Adhibendus eſt ſermo Judæis convertendis, qui errorum in ipſis ſpinas urere debet; & prædicando, quod in his tenebreſcit, illuminet.* Tertul. *ad Scapul. cap.2. Sed nec religionis eſt cogere religionem, quæ ſponte ſuſcipi debeat, non vi.* Theodoricus apud Caſſiodorum *l.2. var. epiſt.27. Religionem imperare non poſſumus, quia nemo cogitur, ut credat invitus.* Et *l.10. epiſt.26. Nam cùm divinitas patiatur multas religiones eſſe, nos unam non audemus imponere: retinemus enim legiſſe, voluntariè ſacrificandum eſſe Domino, non cujuſquam cogentis imperio.* Accedit, nam quomodo placere poteſt Deo Judæi coacti converſio, cùm ipſe homines omnes in ſuo arbitrio relinqui voluerit, ut ita homo, qui ex ſuo libero arbitrio periit, etiam ex libero arbitrio convertatur, ut docetur *in d.c. de Judæis*, *c. gratia*, *c. ad fidem*, 45. *diſt.* Quod etiam & in amicis petunt Ariſtol. *l.8. Ethicor.* D. Iſidor. *lib.2. de ſummo bono*, *cap.2.* ut nemo invitus amicus fiat. Facit etiam, nam apud Gentiles victima, quæ aliquo modo ſe invitam ad aram, & cultrum trahi ſignificabat, ut ſi ab ara profugiſſet, aut nimis eſſet reluctata, aut percuſſa mugitus ederet, à Romanorum & aliarum gentium ſacrificiis rejiciebatur, quia putabatur ingrata eſſe Deo, ut tradit Macrobius *l.3. Saturn. c.5.* Plinius *lib.8. c.45.* Plato *lib.8. ſympoſ.c.*8. Tiraq. *in notis ad Alex. lib.3. genial. c.*16. Briſſonius *l.1. de formul. pag.*17. juxta illud Virgil. *l.2. Georg.*

Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram.

Unde tentabatur voluntas victimarum antè immolationem, juxta illud Virgilii *lib.2. Æneid.*

Dant fruges manibus ſalſas, & tempora ferro
Summa notant pecudum.

Imò tantùm ſtudium fuit in obſervandis victimis, ut niſi annuerent ſacrificiis, non offerrentur, ut notavit Rabbi Textorius *l.1. officinæ*, *cap.2.* & latè illuſtravit Pater Pinto *in ſpicil. tract.1. cap.47. num.5.* Rectè ergo in præſenti Clemens III. juxta prædeceſſorum ſuorum ſententiam decrevit Judæos cogendos non eſſe fidem Catholicam profiteri, baptiſmumque ſuſcipere. Idemque dicendum eſt circa filios Judæorum, ſeu infidelium, qui non poſſunt abduci à parentibus, & illis invitis baptizari, etiamſi pareant Principibus Catholicis, ut latè probant Solorzanus *d.l.2. de jure Ind[...]r. cap.*17. Narbona, *de ætate anno 7. q.*10. Ricciulus *d.l.2. de jure perſon. cap. 32. per totum*, Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. p.1. diſp.2. §.7.* Diana *p.8. tract.1. reſol.*1. Prado *de Sacramentis*, *tom.1. q.68. dub.7.* videndus Baronius *anno 259. num.8. & 9.* qui rectè contrarium reſolvunt circa filios hæreticorum, & apoſtatarum à fide; nam cùm Eccleſia poſſet eos cogere religionem Catholicam retinere, & obſervare, poterit & illis invitis eorum filios baptizare.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, cui reſpondendum eſt negando conſequentiam; nam Prælati Eccleſiaſtici non poſſunt cogere Judæos, Infideleſve fidem Catholicam profiteri, cùm in eos juriſdictionem non habeant, ut ait D. Thomas *dicta q.100. art.4.* & colligitur ex illo Pauli 1. *ad Corinth. cap.12. Quid enim mihi de his qui foris ſunt, judicare?* Nec etiam poſſunt Principes ſæculares, etſi temporalem juriſdictionem in eos exerceant; quia poteſtas, & juriſdictio illorum Principum ordinatur tantùm ad finem naturalem, nec extenditur ad finem ſupernaturalem, ſeu ad ea, quæ ſunt ordinis ſupernaturalis: at ſuſceptio fidei per baptiſmum non pertinet ad finem naturalem, ſed ſupernaturalem. Ergo poteſtas, & juriſdictio Principum ſæcularium ad ea non ſpectant. Nec obſtat quod ex facto Chriſti cum Saulo, & parabola ſuprà relata expendebamus; nam reſpondeo dupliciter. Primò quod licèt Paulus ab initio eſſet renuens, dum perſequebatur Eccleſiam; tamen ſatis expreſſit propriam voluntatem, dum dixit: *Domine, quid me vis facere?* Unde non poteſt dici, invitum fidem ſuſcepiſſe, ut docent Ricciulus *d.l.2. cap.31. n.15.* Turriſcremata *in d.cap. de Judæis*, 45. *diſt.* Per parabolam etiam relatam à D. Luca, eorum qui ad cœnam intrare compelluntur, non ſignificantur Judæi, de quibus hìc agitur; ſed potiùs hæretici, & ſchiſmatici, qui ratione baptiſmi pertinent ad juriſdictionem Eccleſiæ, & compelli poſſunt, ut redeant ad unitatem corporis Chriſti, ut exponit locum illum D. Auguſt. *epiſt.50. ad Bonifacium.* Et ſi adhuc accipiamus parabolam illam de infidelibus, vel Judæis, tunc *compellere* non accipitur pro violenta compulſione, ſed pro vehementia amoris Chriſti, quo cupit omnes ad fidem converti, in Eccleſiæque gremium ingredi, ut docuit D. Thomas *q.22. de veritate*, *art.9. ad ultimum.* Nec etiam obſtat, quod baptiſmus non cedit in præjudicium infidelium; nam reſpondeo, quod licèt ſpontanea fidei profeſſio non cedat in præjudicium eam ſuſcipientis, cogi tamen, & compelli ad ſuſceptionem baptiſmi, in magnum gravamen illius, qui cogitur, cedit; & quidem gravamen contra juſtitiam, cùm cogatur ab eo, qui talem poteſtatem compellendi non habet: quod facilè explicatur exemplo voti, nam votum caſtitatis ſpontè emiſſum non cadit in præjudicium voventis; cogi autem ad vovendam caſtitatem ab eo, qui poteſtatem non habet, eſt injurioſum ei, qui cogitur. Nec etiam obſtat, quod qui fidem ſemel ſuſceperunt, etiam per vim, coguntur eam retinere; nam aliud eſt cogi ad ſuſcipiendam novam fidem, aliud ad retinendam eam, quam ſemel ſuſcepit; illi enim cogi non poſſunt ad baptiſmum; iſti verò cogi debent omninò, ne fides ſemel ſuſcepta apud eos vilis, & contemptibilis videatur, *cap. quidam*, *de apoſtatis*, *c. contra Chriſtianos*, *de hæretic. l.6. cap. plerique*, *de conſecrat. diſt.3.* latè dicemus *in cap. ad abolendam*, *de hæret.* Nec tandem obſtat Siſebuti Regis factum, quod improbarunt PP. Concil. Tolet.

8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Digitized by Google

let. *can.*56. relati *in cap. de Judæis*, 45. *diſt.* & D. Iſidorus *in chron. Goth. Era* 651. ubi agens de Siſebuto ait: *Qui in initio regni ſui Judæos ad fidem Chriſtianam movens, æmulationem quidem Dei habuit, ſed non ſecundùm ſcientiam. Poteſtate enim compulit, quos provocare fidei ratione oportuit.* Appellatur tamen glorioſus idem Princeps à Patribus in dicto canone, non propter factum, ſed propter zelum: dixi *in cap. majores, de baptiſmo.*

9 Exponitur caput jam verò, 23. quæſt. 8. Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. jam verò*, 23. *q.*8. ubi expreſsè D. Gregorius jubet Januario Calaritano Epiſcopo, ut per tributorum impoſitionem ruſticum cogat ad fidem catholicam ſuſcipiendam: igitur quia Judæi inviti ad Baptiſmum cogi poſſunt. In qua difficultate communiter Gloſſa, Archidiaconus, & Præpoſitus, quos ſequitur Ricciulus *l.*2. *de jure perſonar. cap.*21. *num.*23. accipiunt Gregorium de ruſtico jam baptizato in hæreſim lapſo, qui cùm pertinax eſſet, jubet Gregorius, ut cogatur fidem retinere. Sed hæc ſolutio apertè convincitur ex ipſa epiſtola D. Gregorii, ex qua deſumptus eſt textus *in d.c. jam verò*, quæ reperitur *l.*4. *epiſt.*26. ibi: *Accidit autem aliud valdè lugendum, quia ipſos ruſticos, quos habet Eccleſia tua, nunc uſque in infidelitate remanere negligentia fraternitatis veſtræ permiſit. Et quid vos admoneo, ut extraneos ad Deum adducatis, qui veſtros ab infidelitate corrigere negligitis? Unde neceſſe eſt, vos per omnia in eorum converſionem vigilare. Nam ſi cujuslibet Epiſcopi in Sardinia inſula paganum ruſticum invenire potuero, in eumdem Epiſcopum fortiter vindicabo.* Et ſtatim ſequitur textus *in d. cap. jam verò*. Ex quibus verbis expreſsè conſtat, agere D. Gregorium de ruſtico pagano, qui nondum fuerat baptizatus. Quare ea ſolutione omiſſa, dicendum eſt, quod etſi infideles non poſſint cogi vi præciſa ad ſuſcipiendum baptiſmum, poſſunt tamen blanditiis, ſuaſionibus, & præmiis invitari, & cogi ad baptiſmum. Unde idem D. Gregorius *lib.*4. *epiſt.*6. ſcripſit, ut Judæis baptizatis aliqua pars tributorum remittatur, ut ipſa ipſi alliciantur ad fidem Catholicam ſuſcipiendam, ibi: *Pervenit ergo ad me, eſſe Hebræos in poſſeſſionibus noſtris, qui converti ad Deum nullatenus volunt. Sed videtur mihi, ut per omnes poſſeſſiones, in quibus Hebræi ipſi eſſe noſcuntur, epiſtolas transmittere debeas, eis ex me ſpecialiter promittens, quod quicumque ad verum Dominum Deum noſtrum Jeſum Chriſtum ex eis converſus fuerit, onus penſionis ejus ex aliqua parte imminuetur. Quod ita quoque fieri volo, ut ſi quis ex eis converſus fuerit, ſi ſolidi penſionem habet, tremiſſis eis relaxari debeat: ſi tres, vel quatuor, unus ſolidus relaxetur; ſi quid ampliùs, jam juxta eumdem modum debet relaxatio fieri, vel certè juxta quod dilectio tua providet: ut & ei qui convertitur, onus relevetur; & Eccleſiaſtica utilitas non gravi diſpendio prematur. Nec hoc inutiliter facimus, ſi pro levandis penſionum oneribus eos ad Chriſti gratiam perducamus: quia etſi ipſi minùs fideliter veniunt; hi tamen, qui de eis nati fuerint, jam fideliùs baptizantur. Aut ipſos ergo, aut eorum filios lucramur. Et ideò non eſt grave quidquid de penſione pro Chriſto dimittimus.* Ideò jubet Gregorius *in d. epiſt.* 26. Epiſcopo Caralitano, ut Judæis omnia tributa imponat, ſervata tamen eorum juſtitia, ut ita ſpe præmii ſaltem alliciantur ad ſuſcipiendum baptiſmum.

CAPUT X.

a Clemens III.

QUàm ſit laudabile, &c. *Et infrà*: Tuis, frater Epiſcope, petitionibus annuentes, tibi, tuiſque ſociis, cùm ad prædicandam Chriſti fidem *b* paganis vos exhibetis, Apoſt. auctoritate concedimus, ut vobis *c* his cibis cum modeſtia & gratiarum actione, ſervata temporum qualitate, juxta canonicas ſanctiones uti liceat, qui vobis ab ipſis infidelibus apponuntur. Inſuper indulgemus, ut quicumque viri, ſeu monachi, ſive clerici, idonei ad nunciandam Gentibus Evangelicam veritatem, requiſita, *d* & habita Prælatorum ſuorum licentia, tibi voluerint adhærere, id abſque contradictione qualibet exequendi liberam habeant Apoſtolica auctoritate facultatem.

NOTÆ.

1 a IDem.) Clemens videlicet III. ut legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex; unde non conſtat, de qua Paganorum provincia in præſenti agatur; credo tamen in præſenti agi de provincia Livonienſium, qui his temporibus Clementis III. fidem Catholicam ſuſceperunt, ut retuli *in cap. Deus, de vita & honeſtat. cleric. cap. fin. de divort.*

b *Pagani.*) Pagani qui dicantur, expoſui *in cap.*2. *de conſtitut.*

c *His cibis.*) De prohibito convivio cum Paganis, & Judæis, egi *in can.*5. *Concil. Illiber.*

d *Requiſita & habita.*) Quia munus prædicandi propriè ad Epiſcopum ſpectat, ut probavi *in cap. inter cætera, de offic. ordin.* vel ad eos, quos ipſe elegerit; ut dicemus *in cap. excommunicamus, §. qui verò, de hæretic.* & docent Barboſa *de poteſt. Epiſc. allegat.* 76. Solorzanus *tom.* 2. *de jure Indiar. lib.*2. *cap.*18. *num.*16. & ex hoc textu deciſam fuiſſe quæſtionem in ſupremo Indiarum Senatu emergentem de Patribus Societatis Jeſu intendentibus tantùm prædicare verbum Dei apud Japones, refert idem Solorzanus *lib.*3. *cap.*18. *num.* 18.

CAPUT XI.

a Idem.

SIgnificavit nobis tua fraternitas, quomodo aliqui civium tuorum in *b* Alexandriam valeant proficiſci pro recuperandis concivibus ſuis, qui illic in captivitate tenentur: hæc arbitramur poſſe licitè fieri, dummodo nihil in mercibus, vel alio modo ſecum illic deferant, unde poſſit Sarracenis, excepto redemptionis articulo, aliquod commodum, vel ſubſidium provenire: quod etiam coram te priùs juramento firmabunt. Illi quoque, qui poſt treugam in tranſmarinis partibus factam cum commercio Alexandriam adiverunt, ſi detulerunt merces prohibitas cauſa *c* lucrandi, excommunicationis vinculum non evadunt: ſimiliter & illi, qui in perſonis propriis non euntes, merces eo per alios deſtinarunt. Ad ultimum illos, qui juraverunt ſe ampliùs in terram Sarracenorum cum mercibus non ituros, niſi pax eſſet inter Chriſtianos, & ipſos, & poſt *d* treugam factam venerunt illuc, illa conditio de pace, vel de treuga habenda ab excommunicationis vinculo non abſolvit.

NOTÆ.

1 a IDem.) Clemens III. videlicet, ut exprimitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.*5. etſi non conſtet cui Prælato miſſa ſit præſens Decretalis.

b *Alexandriam.*) Alexandria Metropolis eſt non ſolùm Ægypti, verùm etiam Thebaidis, & Libyæ, quæ Ægypto adjacent, ut dicemus *in cap. antiqua, de privil.* Temporibus Clementis III. occupata erat à Sarracenis: & quia bellum in his partibus pro recuperanda Terra ſancta tunc gerebatur, ideò plures captivi in his provinciis à 2
Sarracenis habebantur.

c *Lucrandi.*) Quia in hac prohibitione non attenditur animus, ſed effectus, ſi videlicet validior redditur inimicus, *l.*4. *Cod. quæ res export. extravag. Multæ, hoc tit.* pluribus relatis docet Hermoſilla *in l.*21. *tit.*5. *part.*5. *numer.*3. & 10.

d *Treugam.*) Treuga quid ſit, & quatenus diſtet à pace, expoſui *in cap.* 1. *de treuga, & pace.*

C A-

Digitized by Google

C A P U T XII.

a Clemens III.

QUod olim præceptum fuit, &c. *Et infrà*: Sanè licèt hoc fuerit in Lateran. Concilio diſtrictè inhibitum, nos tamen de conſilio fratrum noſtrorum omnes illos excommunicationi ſupponimus, qui jam amplius cum Sarracenis mercimonium habuerint, vel per ſe, vel per alios, navibus, ſeu quocumque alio ingenio eis aliqua rerum ſubſidia; ſeu conſilia impenderint, quamdiù inter vos, & illos guerra duraverit. Veſtræ igitur diſc. mandamus, atque diſtrictè præcipimus, quatenus nec per vos, nec per veſtras naves, nec alio quocumque modo, aut ingenio eis mercimonia, conſilia, ſeu alia ſubſidia tranſmittatis; ne ſi fortè aliqui in ſua malitia indurati, ſecus agere præſumpſerint, non ſolùm ipſo jure incidant in excommunicationem illam, verùm etiam illi iram Dei viventis incurrant.

N O T Æ.

a IDem.) Clemens videlicet III. ut habetur *in cap.6. hoc tit. in 2. collect.* & commentarium dedi ſuprà *ſu cap. 1.*

C A P U T XIII.

Idem *Archiepiſcopo* a *Senòn.* & *Epiſcopo Pariſienſi*.

ETſi Judæos, quos propria culpa ſubmiſit *b* perpetuæ ſervituti, cùm Dominum crucifixerunt, quem ſui Prophetæ ad redemptionem Iſrael prædixerunt in carne venturum, pietas chriſtiana receptet, & ſuſtineat cohabitationem illorum, quos etiam propter illorum perfidiam Sarraceni, qui fidem Catholicam perſequuntur, nec credunt in Crucifixum ab illis, ſuſtinere non poſſunt, ſed potiùs à ſuis finibus expulerunt, in nos vehementiùs proclamantes, eo quòd ſuſtineantur à nobis, qui ab ipſo crucis patibulo condemnant redemptorem noſtrum: ingrati tamen nobis eſſe non debent, ut redderent Chriſtianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum; qui tanquam miſericorditer in noſtram familiaritatem admiſſi, nobis illam retributionem impendunt, quàm juxta vulgare, Mus in pera, ſerpens in gremio, & ignis in ſinu, ſuis conſueverunt hoſpitibus exhibere. Accepimus autem, quod Judæos, quos gratia Principum in ſuis terris admiſit, fecit adeò inſolentes, ut illos committant exceſſus in contumeliam fidei Chriſtianæ, quos non tantùm dicere, ſed etiam nefandum eſt cogitare. Faciunt enim Chriſtianas filiorum *c* nutrices, & cùm in diem reſurrectionis Dominicæ illas recipere corpus & ſanguinem Jeſu Chriſti contingit, per triduum antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam: alia inſuper contra fidem catholicam deteſtabilia, & inaudita committunt, propter quæ fidelibus eſt verendum, ne divinam indignationem incurrant, cùm eos perpetrare patiuntur indignè, quæ fidei noſtræ confuſionem inducunt. Rogamus igitur chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Ph. Regem Francorum illuſtrem; mandavimus etiam nobili viro Duci Burgundiæ, & Comitiſſæ Trecen. ut tales reprimant Judæorum exceſſus, ne cervicem perpetuæ ſervitutis jugo ſubmiſſam præſumant erigere contra reverentiam fidei chriſtianæ: inhibentes diſtrictiùs, ne de cætero nutrices, vel ſervientes habeant Chriſtianos, ne filii liberæ filiis famulentur ancillæ; ſed tanquam ſervi à Domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjurarunt, ſe ſaltem per effectum operis recognoſcant ſervos illorum, quos Chriſti mors liberos, & illos ſervos effecit; quia cùm jam cœperint rodere more muris, & pungere ſicut ſerpens, verendum eſt, ne ignis receptatus in ſinu, corroſa conſumat. Quo circa f. v. per A. ſ. m. quat. prædictum Regem, & alios ad hoc ex parte noſtra ita diligenter monere, ac efficaciter inducere procuretis, quod Judæi de cætero nullatenus inſoleſcant, ſed ſub timore ſervili prætendant ſemper verecundiam culpæ ſuæ, & revereantur honorem fidei Chriſtianæ. Si verò Judæi nutrices, & ſervientes non dimiſerint Chriſtianos, vos auctoritate noſtra ſuffulti, ſub excommunicationis pœna inhibeatis diſtrictè omnibus Chriſtianis ne cum eis commercium aliquod audeant exercere.

N O T Æ.

1 a SEnonenſi.) Ita etiam legitur *in cap. unic. hoc tit. in 3. collect.* ex qua textum hunc reſtituo. De Senonenſi diœceſi egi *in cap.6. de conſtitutionibus*.

2 b *Perpetuæ ſervituti*.) Nam cùm grande peccatum admiſiſſent, gravem patiuntur pœnam, & amiſſa priſtina dignitate, ſervi Gentium facti fuerunt. Cur autem Judæi tolerentur inter Chriſtianos, varias rationes adducunt Sancti Patres, præcipuè eam, ut teſtes ſint ſuæ iniquitatis, & noſtræ veritatis, ac ut ita alliciantur ad ſuſcipiendam fidem Catholicam, ut expreſſit D. Auguſt. *ad pſalmum* 56. *ſerm.* 77. ibi: *Per omnes gentes diſperſi ſunt Judæi teſtes iniquitatis ſuæ, & veritatis noſtræ. Ipſi habent Codices, de quibus prophetatus eſt Chriſtus, & nos tenemus Chriſtum. Et ſi quando fortè aliquis paganus dubitaverit, cùm eis dixerimus prophetias de Chriſto; de codicibus Judæorum probamus. Librarii denique noſtri facti ſunt, quomodo ſolent ſervi poſt dominos codices ferre.* Et *lib. de vera relig. cap.6. Eccleſia Catholica utitur gentibus ad materiam operationis ſuæ, hæreticis ad probationem doctrinæ ſuæ, ſchiſmaticis ad documentum ſtabilitatis ſuæ, Judæis ad comparationem pulchritudinis ſuæ.*

c *Nutrices*.) Juxta tradita ſuprà *in cap. ad hæc*.

C A P U T XIV.

a Idem.

POſtulaſti qualiter contra Judæum procedere debeas, qui manus injecit in quemdam clericum violentas. Ad quod breviter reſpondemus, quod ſi dictus Judæus tuę *b* juriſdictionis exiſtit, ipſum pœna *c* pecuniaria punias, vel alia (ſecundùm quod convenit) temporali, faciens læſo ſatisfactionem congruam exhiberi, alioquin ejus *d* dominum moneas, & inducas, ut paſſo injuriam, & Eccleſiæ ab eo ſatisfieri faciat competenter: quod ſi dominus ejus neglexerit adimplere, tu Chriſtianis omnibus per cenſ. eccleſ. interdicas, ne cum ipſo Judæo antequam ſatisfaciat, præſumant *e* commercia exercere.

Digitized by Google

N O T Æ.

a IDem.) Inſcriptionem integram hujus textus dedi *in c. poſtulaſti*, *de regul.* ubi extat alia pars hujus textus.

1 b *Tuæ juriſdictionis.*) Temporalis videlicet, quia forſan Epiſcopus in ea parte temporalem, & ſpiritualem exercebat juriſdictionem.

2 c *Pœna pecuniaria.*) Quia ſpirituali ipſi Judæi affici non poterant, aliàs niſi ex gravi cauſa Judices Eccleſiaſtici non debent imponere pœnam pecuniariam, *cap. licèt 3. de pœnis.*

3 d *Dominum.*) Temporalem videlicet: unde probat D. Franc. de Amaya *in l. 1. C. de exactor. tributor. lib. 10. numer.* 41. Judicem Eccleſiaſticum non poſſe laicum reum criminis mixti fori, vel etiam Eccleſiaſtici propria auctoritate incarcerare, non invocato auxilio brachii ſæcularis: quod ſæpiùs vidi pronunciatum in hac Pinciana Cancellaria. Sed quæſtionem hanc diſputavimus *in cap. poſtulaſti*, *de homicidio*, ubi extat alia pars hujus Decretalis.

e *Commercia.*) Eadem pœna Chriſtianis imponitur *in cap. etſi Judæos*, *cap. ad hæc*, *hoc tit. cap. de Judæis*, *de decimis*: unde infertur, regulariter licitum eſſe cum Judæis contrahere: quod probant Maſcard. *de Judæis p. 1. cap. 5.* Heringius *de fidejuſſor. cap. 8. num.* 116. quod & ad ſocietatem extendunt Tiraquel. *de primog. q. 66. num.* 14. Ricciulus *lib. 2. de jure perſon. cap.* 42. qui rectè monet, nihilominus indignum eſſe lucri cauſa Chriſtianum cum Judæo ſocietatem coire. 4

C A P U T XV.

Idem *in Concilio* a *Generali.*

IN nonnullis provinciis à Chriſtianis Judæos, ſeu Sarracenos habitus diſtinguit diverſitas, ſed in quibuſdam ſic quædam inolevit confuſio, ut nulla differentia diſcernantur. Unde contingit interdum, quod per errorem Chriſtiani Judæorum, ſeu Sarracenorum, Judæi, vel Sarraceni mulieribus Chriſtianorum *b* commiſcentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis exceſſus per velamen erroris hujuſmodi excuſationis poſſit habere diffugium, ſtatuimus ut tales utriuſque ſexus in omni Chriſtianorum provincia, & omni tempore, qualitate *c* habitus publicè ab aliis populis diſtinguantur, cùm per Moyſem hoc ipſum eis legatur injunctum. In diebus autem lamentationis, & *d* Dominicæ paſſionis publicè minimè procedant, eo quòd nonnulli ex ipſis talibus diebus, ſicut accepimus, & ornatiùs non erubeſcunt incedere, ac Chriſtianis, qui ſacratiſſimæ paſſionis memoriam exhibentes, lamentationis ſigna prætendunt, illudere non formidant. Illud tamen diſtrictiſſimè inhibemus, ne in contumeliam Redemptoris aliquatenus proſilire præſumant. Et quoniam illius diſſimulare non debemus opprobrium, qui probra noſtra delevit, præcipimus præſumptores hujuſmodi per Principes ſæculares condignæ animadverſionis adjectione compeſci, ne Crucifixum pro nobis aliquatenus blaſphemare præſumant.

N O T Æ.

1 a GEnerali.) Lateranenſi videlicet ſub Innocentio III. ubi *cap.* 68. reperitur textus hic, & *in cap. 1. hoc tit. in 4. collect.*

b *Commiſceatur.*) Cujus peccati gravitatem probavi *in cap. 78. Concilii Illib.*

2 c *Habitus publicè.*) Quod etiam providis conſtitutionibus ſanxerunt PP. Concilii Ravennat. 2. temporibus Clementis V. *Etſi Judæi de miſericordia, & ad teſtimonium incredulitatis eorum debeant ab Eccleſia, & Fidelibus in ſuis ritibus tolerari; quia tamen ex ipſorum converſatione permixta multa mala & ſcandala proveniſſe noſcuntur, ſtatuimus, & perpetua ſtabilitate firmamus, quod Judæi portent in pannis ſuperioribus certum ſignum, ſcilicet rotam panni crocei coloris, & mulieres eorum in capite, ut ſic à Chriſtianis poſſint diſcerni.* Salceburg. tempore Martini V. ubi de fœminis Judæis ita cavetur; *Ut mulieres, vel virgines dictæ ſuperſtitioni inſudantes, cùm ſe in publicum exhibent Chriſtianorum noſtræ provinciæ, nolam ſonantem in aliqua ſui corporis parte deferant.* Paulus IV. conſtitutione 3. quæ incipit: *Cùm nimis abſurdum.* Pius V. in conſtitutione 7. quæ incipit, *Romanus Pontifex:* quibus cavetur, ut Judæi maſculi biretum, feminæ verò aliud ſignum patens, ita ut nullo modo celari poſſit, palam deferre teneantur. Unde conſuetudines antiquas Ferrariæ, & ſimilium civitatum, in quibus promiſcuis veſtibus Judæi, ac Catholici utuntur, improbatas eſſe docuerunt, alia pro ipſarum conſtitutionum expoſitione adducentes Ricciulus *de jure perſon. lib. 2. cap. 43. per totum*, Scortia *in ſelect. Pontific. conſtit. theorem.* 54. Fragoſo *ubi ſuprà*. Quæ omnia omitto, ut parum utilia, cùm in his regnis jam à temporibus Ferdinandi, & Elizabeth ejecti, & eliminati fuerint.

d *Dominicæ paſſionis.*) Juxta tradita ſuprà *in cap. quia 4.*

C A P U T XVI.

Idem a *in eodem.*

CUm ſit nimis abſurdum, ut Chriſti blaſphemus aliquis in Chriſtianos jura exerceat poteſtatis, quod ſuper hoc *b* Tolet. Concil. providè ſtatuit, propter tranſgreſſorum audaciam & hoc generali Concilio innovamus, prohibentes ne Judæi publicis officiis præferantur, quoniam ſub tali prætextu Chriſtianis plurimùm ſunt infeſti. Si quis autem eis officium tale commiſerit, per *c* provinciale Concilium, quod ſingulis annis præcipimus celebrari, monitione præmiſſa, diſtrictione qua convenit, compeſcatur; officiali verò hujuſmodi tamdiù Chriſtianorum communio in commerciis, & aliis denegetur, donec in uſus pauperum Chriſtianorum ſecundùm providentiam diœceſani Epiſcopi convertatur, quidquid fuerit à Chriſtianis ademptum occaſione officii ſic ſuſcepti; & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter aſſumpſit. Hoc idem extendimus ad paganos.

N O T Æ.

a EOdem.) Concil. videlicet Lateran. celebrato ſub Innoc. III. ubi *can.* 69. reperitur textus hic, & in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2.

1 b *Toletanum.*) Tertium videlicet, *can.* 14. ubi ita Hiſpaniæ PP. ſanxerunt: *Suggerente Concilio id glorioſiſſimus Dominus noſter canonibus inſerendum præcepit, ut Judæis non liceat Chriſtianas habere uxores, vel concubinas, nec mancipia Chriſtiana comparare in uſus proprios: ſed & qui filii ex tali conjugio nati ſunt, aſſumendos eſſe ad baptiſmum: nec ulla officia publica eos opus eſt agere, per quæ eis occaſio tribuatur pœnam Chriſtianis inferre.* Et ſi à Gratiano *in cap. nulla*, 54. *diſt.* hæc verba Concilio Tolet. 4. tribuantur.

c *Provinciale Concilium.*) Juxta tradita ſuprà *in cap. ſicut olim*, *de accuſat.*

d *Diœceſani Epiſcopi.*) Quia cùm ipſe qui tale officium contulit Judæo, ſuſpectus eſſet, non ejus auctoritate, ſed interventu Epiſcopi pecunia eſt diſtribuenda, ut pro conciliatione hujus textus cum capite *6. §. eos*, *de homicidio*, docuit Covarr. *in cap. 3. de teſtament. num.* 11. 2

COMMENTARIUM.

a EX hac conſtitutione Concilii Lateran. ſequens deducitur aſſertio: *Judæi, ſeu Pagani non debent præfici officiis* 3 Concluſio traditur, & probatur.

Digitized by Google

officiis publicis inter Chriſtianos, aut in eos juriſdictionem exercere. Probant eam textus *in cap. nulla* 14. 54. *diſt. cap. conſtituit* 38. 17. *quæſt.*4. *cap.*1. *in fine*, *cap. penult. hoc tit.* Concil. Arvernenſe *can.*8. ibi: *Ne Judæi Chriſtianis populis judices proponantur.* Matiſcon. can. 13. *Ne Judæi Chriſtianis populis judices deputentur, aut telonarii eſſe permittantur, per quod illis (quod Deus avertat) Chriſtiani videantur eſſe ſubjecti.* Meldenſe *can.*73. Tolet. 12. *can.*19. Narbonenſe ſub Ludovico IX. *can.*2. Concil. Regiaticinum vulgò dictum, *can.*20. ibi: *Omni ratione caret, & religioni Chriſtianæ noxium, & contrarium noſcitur, ut Judæi à Chriſtianis regalia exigant, aut ullas civiles, aut criminales cauſas inter Chriſtianos judicandi locum habeant, &c.* Palentinum anno 1322. *can.*21. ibi: *Abſurdam & irrationabilem corruptelam, quæ in Chriſtianæ fidei vergit opprobrium, & jacturam, quæ contra canonicas ſanctiones Judæi & Saraceni Chriſtianis in publicis præficiuntur officiis, ſub quorum prætextu Chriſtianis plurimum ſunt infeſti, exſtirpare volentes, univerſis Eccleſiarum Prælatis ſub interminatione divini judicii præcipimus, & mandamus, ut Sanctorum Patrum ſtatuta ſuper hoc edita faciant inviolabiliter obſervari.* Gregorius VII. *lib.*9. *regeſtr. epiſt.*2. ad Alfonſum Regem Hiſpaniæ: *Judæos Chriſtianis dominari, vel ſuprà eos poteſtatem exercere, ulteriùs nullatenus ſinas, quid enim eſt Judæis Chriſtianos ſupponere, atque hos illorum judicio ſubjicere, niſi Eccleſiam Dei opprimere, & ſathanæ ſynagogam exaltare? & dum inimicis Chriſti velis placere, ipſum Chriſtum contemnere.* Referunt Creſpetius *in ſumma, verbo Judæi officia*, Anton. Auguſt. *in epit. lib.*12. *tit.*6. *cap. unic. hoc tit. in* 5. *compil. l. jubemus* 17. *Cod. de Epiſcop. & cleric. aud. l. penult. Cod. de diverſ. offic. appar. judic. l. ſublimitatem* 29. *l. eos* 42. *l. domus* 58. *in fine*, *l. penult. Cod. Theodoſ. de hæret. l. qui profano* 21. *Cod. de paganis*, *l.*165. *Cod. Theodoſ. de decur. Novel. Juſtin.* 109. & 144. conſtitutio Theodoſii de Judæis, Samaritanis, Hæreticis, & Paganis, ex qua ſumpta eſt lex finalis, *Cod. de Judæis*, ſed paucis immutatis, inter quæ legitur: *Quod de patriæ honore arripiendo proponitur*, cùm in Theodoſii Novella deſit hæc clauſula. Cujacius ex Græcis legendum monet, *nec patris honorem arripere:* quam lectionem firmat Phocius *in nomocan. tit.*12. *cap.*2. conſonat lex 3. *tit.*24. *part.*7. lex 4. *tit.*8. *lib.*8. *ordin.* Carolus *lib.*6. *cap. cap.*120. *Ne Judæi adminiſtratorio uſu ſub ordine villicorum, atque actorum chriſtianam familiam regere audeant, nec eis hoc à quoquam fieri præcipiatur.* Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti à Barboſa, & à Cenedo *collect.*77. *ad Decret.* Salcedo *in praxi*, *cap.*23. *num.*4. & 10. Petrus Greg. *lib.*2. *part. tit.* 5. *cap.*4. Barboſa *lib.*3. *voto* 93. Marquez *in Gubernat. Chriſt. cap.*3. *ad finem*, Mendoza *in can.*56. *Concil. Illiber.* Gutierrez *de delict. lib.*11. *cap.*22. Acunna *in d. cap. nulla* 14. Amaya *in l. unic. Cod. de infamibus*, *num.*61. Fragoſo *part.*1. *de regim. Chriſt. Reip. diſp.*2. §.8. Tiberius Decianus *tom.*1. *tract. crimin. lib.*5. *cap.* 13. Majolus *dier. canic. colloquio de perfid. Judæor. fol.*614. Mornacius *in l.*6. *Cod. de Epiſcop. aud.* & *in l. fin. Cod. de Judæis*, Hunnius *ad Treutl. volum.*1. *diſp.*7. *quæſt.*32. Hopingius *de jure inſignium*, *cap.*2. Carball. *in capite Raynaldus*, *num.*224. *de teſtam.* Gutherus *de officiis domus Auguſt. lib.*2. *cap.*4. Mancinus *de triplici juris collat. cap.*182. Rodericus Caro *in hiſtor. Hiſpalenſi*, *lib.* 3. *capit.*44. *fol.*161. Ricciulus *lib.* 2. *de jure perſonar. capit.*28. *cum ſequent.* Fornerius *lib.*6. *rer. quotid. capit.*8. Cujacius *ad tit. Codice de Epiſcop. aud.* & *de Judæis:* Oſualdus *lib.*18. *Donel. cap.* 7. *littera N*, Eſcobar *de Pontif. juriſdict. cap.*23. *num.*49. Tapia *tom.* 2. *lib.*1. *quæſtion.*5. *art. ult.*

4 Traditur dubitandi ratio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Ad officia publica, dignitateſque illi ſunt admittendi, quibus majora ſuffragantur merita, quia ſimilibus perſonis præmia, & honores debentur, *l. in nomine* §. *hæc autem*, *Cod. de offic. Præfect. Africæ*, *l.*1. *ff. de Decurion. l. cùm quis*, *Cod. eod. tit. lib.*10. *cap. grave*, *de præbend.* Illuſtrant latè Barboſa *lib.*3. *voto* 93. *ex num.*27. Igitur ſive Judæus, ſive Paganus quis ſit, ſi tamen majoribus pollet meritis, debet ad officia publica eligi. Augetur primò ex eo, nam juxta præceptum Domini relatum *in cap.*1. *de conjug. ſervor.* acceptio perſonarum non eſt habenda, & injuſtum videtur certum genus perſonarum ad officia, dignitateſque admittere, alios verò ab eis removere: ergo non debent Judæi omnes abſolutè, & indiſtinctè ab officiis publicis removeri. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio *ex l. Judæi* 8. *Cod. de Judæis*, ubi docetur, quod ſi Judæus litem habeat cum Chriſtiano, adeatur Judex Chriſtianus. Unde à contrario facilè deducitur, quod ſi habeat litem cum Judæo, judex is eſt adeundus, qui ſecundùm jus Hebræorum illam decidere poſſit. Igitur ſaltem pro eo caſu Judæi judices eſſe poſſunt.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio exprimitur in principio hujus textus, quia videlicet nimis abſurdum eſt, ut Judæi, & Pagani, qui Chriſtum blaſphemant, in Chriſtianos vim poteſtatis exerceant: quemadmodum enim tyrannis Chriſtiani nominis hoſtibus hoc maximè conſilium fuit, ut Chriſtianos ab omnibus honoribus, comitiis, foro, & tribunalibus arcerent, ut de Juliano Apoſtata narrat Gregorius Nazianz. *orat.*1. *in Julianum:* ſic vice verſa Chriſtiani Imperatores meritò Judæis, & Paganis in univerſum ad Magiſtratus, & honores aditum præcluſerunt, ut refert Theodoretus *lib.*1. *eccleſ. hiſtoriæ.* Quod abſurdum cùm cognoviſſent Patres naſcentis Eccleſiæ, cùm adhuc Imperatores Catholici non erant, & ex Gentilibus ferè eligebantur, repetitis legibus caverunt, ne Chriſtiani alium Chriſtianum coram judice Gentili convenirent, ut ita nullam poteſtatem exercerent Ethnici in Catholicos, & ut omnis occaſio communicandi cum eis tolleretur. Concil. Carth. 4. *can.*87. relatum *in cap. Catholicus* 2. *quæſt.*6. D. Paulus 1. *ad Corinth. cap.*6. ibi: *Si quis ex fratribus negotia habent inter ſe, nec apud cognitores ſæculi judicentur.* Ubi per ſæculi cognitores intelligi Gentiles, probat Mendoza *lib.*3. *Concil. Illiberit. cap.* 38. D. Clemens *lib.*2. *conſtit. capit.*50. *Non cognoſcant ergo Gentes controverſias, quæ inter vos oriuntur, neque contra vos infidelium teſtimonia recipiatis, nec ab his vos judicari velitis.* Anacletus *epiſt.*1. *ad omnes Epiſcopos*, Alex. I. relatus *in cap. relatum* 11. *quæſt.*1. Accedit, nam Judæi infames ſunt, *l.*3. *tit.*24. *part.*7. junctis congeſtis à Covar. *in Clement. ſi furioſus*, *part.*1. §.6. *num.*7. Oſualdo *lib.*18. *Donel. cap.*7. *littera N*, Lara *lib.* 2. *de capellaniis*, *cap.*4. Amaya *in l. unic. Cod. de infamibus.* Quare Juvenalis *ſatyr.*3. *verſ.*13. quaſi vilibus & infamibus perſonis nemora locari conſueviſſe oſtendit, cum morſu:

Nunc ſacri fontes, nemus, & delubra locantur
Judæis, quorum cophinus, fœnumque ſupellex.

Et gens *fœtens* dicitur ab Ammiano Marcellino *lib.* 22. & *obſcœna* à Rutilio *lib.*1. *itiner.* Quare à Gentibus maximè exoſi ſunt, & eorum occurſus malè ominatus, ut tradunt Dorleans *lib.*2. *ad Tacitum*, *pag.*321. Barthius *lib.*2. *adverſ. cap.*12. ſed infamibus portæ dignitatum non patent, *d. l. unic. Cod. de infamibus*, ubi plura Amaya *in l.*2. *Cod. de dignit.* Bronchorſt. *cent.*4. *art.*96. Ergo rectè in præſenti ſtatuitur, Judæos non eſſe admittendos ad officia publica, & dignitates: quod & ad eorum progeniem, & deſcendentes extendunt Doctores ſuprà laudati, & citati *in cap. eam te* 7. *de reſcriptis.*

Unde infertur, Judæos minimè poſſe advocationis officium exercere, *l. nemo* 15. *Cod. de Epiſcop. audient. l. ult. Cod. de poſtul.* faciunt textus *in l. probatorias* 9. *Cod. de diverſ. offic. lib.*12. *cap. nemo* 7. *de pœnit. diſt.*1. quia publicum officium eſt pro alio poſtulare; & non ſolùm nobile, verùm & laudabile eſt officium Advocati, *l. laudabile* 4. *Cod. de advocat. diverſ. judic. l. prohibendum* 7. *Cod. de poſtulando*, docent Donellus *lib.* 18. *comment. cap.*3. ubi Oſualdus *litt. F.* Gutherus *de officiis domus*, *lib.*3. *cap.*2. Bulengerus *lib.*6. *de Imperat. Roman. cap.*61. Maſtrillus *de Magiſtratibus*, *lib.*2. *cap.*12. *num.*6. Amaya *in d. l. unic. Cod. de infamibus*, *à num.*87. notavi *in cap.*1. *de poſtulando.* Unde cùm ab hujuſmodi officio infames repellantur, ut probant Faber *in ration. ad l.*1. §. *ait Prætor* 8. *de poſtulat.* Tiraquellus *de nobilit. cap.*29. *ex num.* 11. Judæi tanquam infames ab advocationis munere arceri debent, ut probat Ricciulus *lib.*2. *de jure perſon. cap.*24. Idem dicendum eſt de Procuratoris officio; nam præterquam quod publicum eſt, *l.*2. *ff. de regul. juris*, non vile & abjectum, ſed honeſtum, & nobile eſt, ut probant Anton. Faber *in rationali ad l. Pædius* 7. *ff. de arbitris*, Tiraq. *de nobilitat. cap.*30. P. Gregor. *lib.*9. *ſyntag. cap.*4. *num.*5. Oſualdus *lib.*18. *Donel. cap.*5. *litt. P.* Bobadilla *lib.*3. *Polit. cap.*1. *num.* 53. quapropter infames ab hujuſmodi officio repelluntur, *cap.*1. & 2. 3. *quæſt.*7. Paulus *lib.*1. *ſent. tit.*2. §.3. & §. *fin. de exception.* docent Faber *in d. l. Pædius*, Oſualdus *d. cap.* 3. *littera P.* Covar. Bobadilla & Farinacius, quos refert & ſequitur Amaya *in l. ſi quis* 34. *Cod. de decur. lib.* 10. etſi contrarium teneat Donel. *d. lib.*18. *cap.*3. Nec pro eo facit textus *in d. l. ſi quis* 34. *C. de Decur.* nam ut ibi docuit Amaya, in eo textu non agitur de procuratione in judicio exercenda, ſed de adminiſtratione, & procuratione alienarum facultatum, quæ quidem curialibus omninò prohibetur. Unde Judæi procuratores in judicio eſſe nequeunt, ut probat Ricciulus *de jure perſon. lib.*2. *cap.*26. etſi contrarium teneat Baldus *in l. ſpadonem* 15. §. *jam autem*, *ff. de excuſat. tutor.* Idem

etiam

5 Solvitur ratio dubitandi.

6 De officiis advocati, procuratoris & tabellionis.

Digitized by Google

etiam dicendum eſt de tabellionis officio: tum quia officium publicum eſt, & per conſequens præſenti conſtitutione comprehenſum: tum etiam, quia honorabile eſt, *l. laudabilem 4. ff. de advocat. divers. judic. l. maximarum* 12. *Cod. de excuſat. muner. lib.* 12. quare Caſſiodorus *l.* 12. *epiſt.* 21. honorabile decus appellavit. Probarunt latè Petrus Gregor. *lib.* 47. *ſyntagm. cap.* 41. Bulenger *lib.* 6. *de Imperat. Rom. cap.* 26. Cuiac. *lib.* 16. *obſerv. cap.* 14. Amaya *in d. l. ſi quis* 34. *num.* 6. *Cod. de Decur. lib.* 10. & notavi *in cap.* 2. *ne clerici, vel monachi.* Unde meritò Judæi à tali officio exercendo arcentur, Ricciulus *d. lib.* 2. *cap.* 27. *per totum.*

7 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſupra expenſa; nam verum eſt, ad dignitates, & officia publica homines virtute pollentes, litteriſque conſpicuos eligendos eſſe; tamen ſimiles conditiones dari nequeunt in Judæis, aut Paganis, cùm illi non ſint orthodoxæ fidei, ſed publici peccatores, & quidem immaniſſimi criminis, videlicet infidelitatis, & idololatriæ: unde numquam in eis poſſunt reperiri qualitates, quæ illos dignos reddant dignitatum, aut publicorum officiorum. Et licèt acceptio perſonarum non ſit habenda, hoc tamen procedit inter fideles, & profeſſores orthodoxæ fidei, ejuſdemque virtutis. Unde meritò Judæis, & Paganis in omnibus, & quoad omnia præferri debent fideles Catholici. Nec obſtat augmentum difficultatis deductum *ex d. l. ſi qua* 20. *Cod. de Judæis.* Nam verum eſt, quod ſi lis, ſive civilis, ſive criminalis, movetur inter Judæum, & Chriſtianum actorem, ſive reum, neceſſariò Judex Chriſtianus adeundus eſt, *d. l. ſi qua*: cùm Judæi nullam juriſdictionem in Chriſtianos exercere poſſint: idemque dicendum eſt, ſi lis tractetur inter Judæos. Nec tunc obſtat augmentum difficultatis; nam cùm argumentum illud deducatur à contrario ſenſu, & inde ſequatur abſurdum, nempe ut Judęi inter Catholicos commorantes publicis præficiantur officiis, ideò tale argumentum non admittitur.

8 Expenditur l. 3. §. final. ff. de Decur. Sed ſuprà traditis aperto Marte opponitur textus *in l. generaliter* 3. *§. fin. ff. de Decur.* ubi Ulpianus ita ſcribit; *Eis qui Judaicam ſuperſtitionem ſequuntur, Divi Severus, & Antoninus honores adipiſci permiſerunt. Sed & neceſſitates eis impoſuerunt, quæ ſuperſtitionem eorum non læderent.* Ex quibus diſertiſſimis verbis conſtat, Judæos ad honores, atque officia publica admittendos eſſe, contra hucuſque tradita, & expreſſam Theodoſii conſtitutionem *in l. fin. Cod. hoc tit.* Pro cujus difficultatis ſolutione varia adduxerunt utriuſque juris Interpretes communiter repetentes hic. Covarr. *in Clement. ſi furioſus*, 1. *part. §.* 2. *num.* 8. *de homicid.* Joannes de Platea *in l. omnes, Cod. de Decur. lib.* 10. Amaya *in l. unic. Cod. de infamibus, eod. lib. num.* 72. Oſualdus *lib.* 18. *Donel. cap.* 7. *littera N*, aſſeruerunt ſententiam textus *in d. l.* 3. *§. fin.* correctam eſſe per edictum Imperatoris Theodoſii, & Valent. *in d. l. fin.* Sed hæc interpretatio facilè convincitur ex vulgari principio textus *in l. unic. §.* 6. *Cod. de veteri jure enucleando:* ubi docetur, nihil contrarium in libris Pandectarum compilatum eſſe. Nec feliciùs Abbas Ananias *in præſenti*, Azor. Bartolus, & Baldus *in d. l. fin.* docuerunt, Judæos quoad ritus eorum, & ſuperſtitionem poſſe adire judices proprios, ideſt ſeniores, quorum judicium ſubire tenentur. Verùm hæc interpretatio expreſsè refellitur *ex l. Judæi* 8. *§. fin. Cod. hoc tit.* in illis verbis: *In his cauſis, quæ tam ad ſuperſtitionem eorum, quàm ad forum, & leges, ac jura pertinent, adeant ſolemnia judicia, omneſque Romanis conferant legibus, & excipiant actiones.* Ergo quia nec quoad ritus proprios judices peculiares habere queunt: idque expreſsè colligitur ex facto Pauli relato *Actuum Apoſt. cap.* 23. ubi conventus coram collegio ſeniorum ad Cæſarem appellavit: ex quo facto Judæos nullam habere juriſdictionem probat Gutherus *de officiis domus Auguſt.* Nec intereſt, quod Judæi ſynedria ſua, hoc eſt collegia, jure civili etiam approbata retinuerint, *l. Judæorum* 4. *l. ſi qua* 15. *Codice hoc tit.* probat Cuiac. *lib.* 7. *obſerv. cap.* 30. quia nihil in ipſis circa judicia forenſia agebatur, nec ſeniores in ipſos ullam juriſdictionem exercebant, poſtquam Judæi per varias gentes diſperſi fuerunt ſine Rege, & ſine Duce. Hac exploſa ſententia ſubtiliter Alciatus *lib.* 3. *diſp. cap.* 8. quem ſequuntur Tiraquel. *de primog. quæſt.* 66. *num.* 42. Decianus *lib.* 5. *tract. crim. cap.* 13. *numer.* 6. Dorleans *ad Tacitum lib.* 2. *annal. pagin.* 319. & *lib.* 13. *pag.* 686. Loſeus *de jure univerſ.* Azevedo *in l.* 3. *tit.* 3. *lib.* 8. *Recopil.* Mendoza *lib.* 3. *Concil. Illiber.* Mancinus *de triplici juris collat. lib.* 2. *cap.* 182. Aldrete *lib.* 2. *antiquit. Hiſpan.* Bertrandus *de Juriſperit. in vita Ulpiani*, ait corrupta eſſe verba illius textus, & pro illis verbis, *DD. Severus & Antoninus*, reponendum eſſe *D. Verus, Antoninuſque.* Qua emendatione admiſſa, docet Judaicam ſuperſtitionem non intelligi de Judæis, ſed de Chriſtianis, & eorum ſuperſtitione, quibus Imperatores Divi Ælius Verus, & Marcus Antoninus, qui Divi fratres appellantur, ut probat Biſciola *in epitom. Annal. Baronii, tom.* 1. *anno Chriſti* 163. conceſſerunt, ut honoribus frui poſſent, eo quòd in expeditione Germanica bello contra Marcomanos indicto, exercitus ipſorum ſiti penè deficeret, niſi precibus Chriſtianorum imbre de cęlo divinitus dimiſſo ſatiarentur, & ita Imperatores victoria feliciter potirentur, ut referunt Tertullianus *in apolog. cap.* 5. & *ad Scapulam cap.* 4. in illis verbis: *Si litteræ Marii Aurelii graviſſimi Imperatoris requirantur, quibus illam Germanicam ſitim Chriſtianorum fortè militum imbre diſcuſſam teſtantur.* Et Judæos pro Chriſtianis à Gentilibus uſurpari, patet ex Dione Caſſio *in Domitiano:* qui de Flavio Clemente Conſule ſcribit, relictis Romanorum Diis ad religionem Judæorum ſe contuliſſe. Notavit Zerda *in adverſ. cap.* 72. Verùm hæc ſolutio in pluribus peccat. Primò quia notum eſt, Marcomanicum bellum ſolùm ab Imperatore Marco Aurelio Antonino geſtum fuiſſe, cùm jam Imperator Verus apoplexia occubuiſſet anno 171. ut referunt Tertul. *ubi ſuprà, d. cap.* 5. ubi plura notavit Pamelius *num.* 64. Euſebius Cæſar *lib.* 5. *cap.* 5. Paulus Grotius *lib.* 7. *cap.* 15. & conſtat ex epiſtola ipſius Imperatoris Marci Aurelii, quæ extat apud Juſtinum in fine ſecundæ apologiæ, ubi ait: *Quinque enim diebus aquam non ſumpſimus, quòd non ſuppeteret; eramus enim in Germaniæ umbilico, eorumque finibus: ſimul autem ac ſe humi abiecerunt, Deum precati ſunt, quem ego ignorabam: ſtatim de cælo pluvia delapſa eſt, in nos quidem frigidiſſima, in Romanorum verò hoſtes grando ignis ſpecie, & ſimilitudine.* Si ergo Imperator Verus tempore hujus Germanicæ expeditionis jam deceſſerat, minimè miraculi ſupradicti occaſione, ut voluit Alciatus, potuit concedere Chriſtianis, ut honores adipiſcerentur. Quare hæc Alciati ſententia jam diſplicuit Anton. Auguſtino *lib. ſingulari ad Modeſtinum*, Covarr. *in Clement. ſi furioſus*, 1. *p. §.* 2. *num.* 8. Oſuald. *lib.* 18. *Donel. cap.* 7. *littera N.* & notavi *in can.* 56. Concilii Illiber. Nec etiam rectè Alciatus & Mendoza *lib.* 3. *Concil. Illiber.* Lipſius *lib.* 13. *annal. Taciti*, Camerarius *cent.* 1. *horar. ſucceſſ. cap.* 39. docuerunt Judaicam ſuperſtitionem in eo textu referri debere ad catholicam religionem, quam ita infenſiſſimus Chriſtianorum Ulpianus appellabat, ut econtrà Modeſtinus religionis vocabulo Judæorum ſectam decorat *in l. circumcidere* 11. *ff. ad leg. Corn. de ſicar.* Catholici veram religionem edocti, cæterorum dogmata ſuperſtitionem plerumque dicunt, *l. omnes qui* 49. *Cod. de Decur. lib.* 10. *l. curiales* 7. *Cod. de hæret.* Nam ut probat Amaya *in d. l. unic. num.* 60. ea verba neceſſariò referenda ſunt ad Judaicam religionem, quæ frequenter ſuperſtitio appellatur, ob ſcrupuloſas, & vanas eorum cæremonias.

Succedit alia interpretatio Maſcardi de Suſanis *in tract. de Judæis*, 2. *part. cap.* 6. *num.* 18. qui aſſerit Imperatores Severum & Antoninum Judæis honores adipiſci permiſiſſe, non omnes, ſed eos, qui ſuperſtitionem eorum læderent. Quam ſententiam ut adſtruat, textum emendat, & ita legit: *Eos qui Judaicam ſuperſtitionem ſequuntur, Divi Severus, & Antoninus honores adipiſci permiſerunt, ſed & neceſſitatem eis impoſuerunt, qui ſuperſtitionem eorum læderent.* Sed cùm Maſcardus litteram textus corrumpat, audiendus non eſt. Quare his ſententiis omiſſis, ut veram aſſignemus interpretationem, ſciendum eſt, conſtitutionem illam Imperatorum *ſub tit. de Decurion.* à Triboniano compilatam fuiſſe. Unde ad honorem Decurionatus referenda eſt, aliàs Tribonianus ſub eodem titulo eam non tranſcripſiſſet. Quare cùm in §. præcedenti actum eſſet de ſpuriis ad Decurionatum in defectum aliorum promovendis, ſtatim Ulpianus *in libro de offic. Proconſul.* ſcripſit, permiſſum fuiſſe Judæis honores accipere, ergo de honore Decurionatus accipiendus eſt, ut docuerunt Gloſſa ibi, *littera L*, & Gothofred. *littera P*, Bartol. *in l. omnes* 49. *Cod. de Decur. num.* 10. Deinde ſupponendum eſt, ad exemplum Senatus Romani in aliis municipiis fuiſſe etiam Curiam, ſeu minorem Senatum, *l. exemplo* 36. *Cod. de Decur.* Unde à Curia, cui adſcribebantur, Decuriones, ſeu Curiales appellati ſunt, *l. obſervare, l. Curiales, l.* 25. 39. *&* 47. *C. eod. tit.* ſive à decem, quia cùm Coloniæ adducebantur, decima eorum pars, qui deducebantur, conſilio publico mancipabatur, *l. Pupillus* 139. *§. Decuriones, ff. de V. S.* ſive ut tradit Caſſiodorus *lib.* 9. *epiſt.* 2. curiales dicti ſunt à cura, quam habere debent maximè ſolicitam de rebus patriæ, & civitatis: & cùm ad exemplum Senatus Urbis, 9 Referuntur aliæ interpretationes.

Sena-

Digitized by Google

Senatus ille minor inſtitutus fuiſſet in municipiis, Decuriones etiam Senatores dicebantur, *l. omnes* 33. *Codice de Decur.* Novella Majorani de Curialibus, *in princip.* Evagrius *lib.*7. Caſſiodorus *lib.*2. *epiſtol.*12. *& lib.*5. *epiſt.*21. *& lib.*6. *epiſt.*3. lepidiſſimè notavit Auſonius *in Moſella*:

—— Quos Curia ſummos
Municipum vidit Proceres, propriumque Senatum.

Docent Pancirola *in notit. de Magiſtr. municip. cap.*1. Briſſonius *lib.*4. *antiq. cap.*13. Bulengerus *lib.*7. *de Imperio Roman. cap.* 3. Oſualdus *lib.*2. *Donel. cap.*21. *littera E*, Bobadilla *lib.*3. *Polit. cap.*8. *num.*8. Amaya *in præfat. ad tit. Cod. de Decur. num.*1. Tandem ſupponendum eſt, quod licèt Decuriones hiſce nominibus Senatorum, ſummorumque Primatum decorentur; & licèt quampluribus privilegiis potiantur, quæ congeſſerunt Pancirola *d. tract. de Magiſtr. municip. cap.*6. Fornerius *lib.*1. *ſelect. cap.*12. Gothofred. *ad tit. Cod. de Decur.* Bulengerus *lib.*7. *de Imper. Roman. cap.*6. & licèt dignitatem, ac honorem habere dicantur, *L.*2. *§. fin. ff. de Decur.* junctis traditis à Platea *in l.*1. *Cod. eod. tit. num.*1. Bobadilla *lib.*3. *polit. cap.*8. *num.*19. Azevedo *in Curia Piſan. lib.*3. tamen odioſum, utpote plenum oneribus, quæ congerit Amaya *in præfat. ad tit. Cod. de Decur. lib.*10. *num.*17. & apud antiquos exoſum fuit hujuſmodi officium, uſque adeò, ut albo Decurionum non adſcriberentur, niſi inviti, ut conſtat ex Syneſio *epiſt.*93. Caſſiodoro *lib.*9. *variar. epiſt.*2. ibi: *Quicquid eis honoris cauſa delegabat, ad injuriam potiùs videbatur eſſe perductum.* Et ſi latitabant, ad ſubeundum munus cogebantur, *L. ex omnibus* 31. *Cod. de Decur.* imò etiamſi domus Auguſtæ privilegio ſeſe deferrent, extrahebantur, *l. curiales* 38. *Cod. eod. tit.* & ſic deinceps cogebantur munus implere, ut velut glebæ adſcripti, & ſervi Curiæ mancipati, ipſam minimè deſerere quirent, *L. omnes* 50. *L. ſi quis* 55. *Cod. eod.* adeò ut ſi ſe ſubtraherent, honore privarentur, *l. quamvis* 51. *Cod. eod. tit.* Unde velut ſervi cenſebantur. Sic Majoranus eos appellat *in Novel. de curialibus*, ibi: *Curiales ſervos eſſe Reipublicæ.* Licèt ex Caſſiodoro *lib.*7. *epiſt.*47. Cujacius *nervos* emendaverit, quem ſequitur Fornerius *in notis ad ipſam epiſtolam* 47. *Caſſiodori*; ideòque paſſim in titulo *de Decurionibus*, *lib.*10. eorum miniſterium vocatur ſervitium, officiumquè mancipatio Curiæ, totque incommodis, atque oneribus fatigabantur Decuriones, ut pœnæ cauſa ab Imperatoribus Gentilibus munus hoc Chriſtianis injungeretur, atque ſupplicii loco ipſi Curiæ addicebantur. Caſſiodorus *lib.*7. *epiſt.*7. ibi: *Clericis autem omnia privilegia, honores, conſuetudineſque ſubtraxit, & leges impoſitas pro eis ſolvit, ipſoſque Curiæ tradidit.* Et ſatis innuitur *in l. ne quis* 38. *Cod. de Decur.* ibi: *Ne quis officialium pænæ ſpecie Curiæ detur.* Ubi Gothofredus *littera K.* & Caſſiodorus *lib.*1. *hiſtor. tripart. cap.*9. inter illos qui metallis erant damnati, eos qui Curiis erant mancipati commemorat: obſervat Briſſonius *lib.*4. *antiquit. cap.*13. & quod maximè mirandum eſt, quamplures nuptiis abſtinebant, ne liberos Curiæ obnoxios relinquerent, ut teſtis eſt Imperator Juſtinianus *in novel.*38. *de Decur. §.*1. ibi: *Denique quoniam ipſis corporibus fraudare curam voluerunt, rem omnium impiiſſimam adinvenerunt, à nuptiis legitimis abſtinentes.*

10 Proſequitur vera interpretatio.

His ſuppoſitis dicendum eſt, Imperatores Severum, & Antoninum Decurionatum permiſiſſe Judæis, quia officium illud plus oneris, quàm honoris habebat. Nec credi poteſt, Imperatores Judæos honorare voluiſſe, cùm omni ævo eos inviſos fuiſſe Romanis, & in deriſionem habitos fuiſſe conſtet; ipſe enim Auguſtus Cæſar in opprobrium gentis illius Ariſtobulum, & Alexandrum fratres laqueo ſuſpendit. Tiberius ejus ſucceſſor ſic exoſos habuit Judæos, ut eorum ſacra, ac cæremonias ab Urbe Senatuſconſulto pelleret. Tacitus *lib.*2. *annal.* Conſequenter Cajus cæſar Philonem Judæum Legatum poſt Chriſti mortem pro patriis legibus retinendis maximè irriſit, ut referunt Euſebius, & ipſe Philo *in libello legationis ad Cajum.* Claudius Cæſar Caii ſucceſſor edicto ſuo pelli ex Urbe juſſit Judæos. Svetonius *in eodem, cap.*25. Oroſius *lib.*7. *cap.*61. facit Juvenalis *ſatyr.* 3. *verſ.*13.

Nunc ſacri fontes, nemus, & delubra locantur
Judæis, quorum cophinus, fœnumque ſupellex.

Probant Dorleans *lib.*2. *ad Tacitum*, Gaſpar Barthius *lib.*2. *adverſ.* Et ut ad tempora Septimii Severi, & Antonini accedamus, certum eſt, Ælium Alexandrum Imperatorem primo ſui Imperii anno Judæos ſubvertiſſe, civitatemque Hieroſolymam à ſuo nomine Æliam vocaſſe, ut referunt D. Hieronymus *in cap.*9. *Daniel.* Aloix *ad vitam S. Ignatii, tom.*1. *cap.*2. Euſebius *in chron. lib.*4. *cap.*5. Genebrardus *lib.*2. *chronograph. pag.*62. Tandem Imperatores Severus, & Antoninus acriter eos perſequuti fuerunt, ut refert Tertul. *in apolog. cap.*5. qui miſerum eorum ſtatum depinxit: quod & fecit Prudentius contra Judæos, *verſ.* 608. ibi:

Exiliis vagus huc illuc fluctuantibus errat
Judæus, poſtquam patriæ de ſede revulſus
Supplicium pro cæde luit, Chriſtique negati
Sanguine reſperſus commiſſa piacula ſolvit.

Unde facilè cognoſcitur, Imperatores permiſiſſe Judæis Decurionatum obtinere, quia onus erat, ut conſtat ex ſuprà traditis; ut ita potiùs gravarentur onere, quàm decorarentur honore. Unde poſtquam Ulpianus refert *in d. §.* 3. Imperatores permiſiſſe Judæis honorem obtinere, ea adjecit verba: *Sed & neceſſitatem impoſuerunt:* quæ ſenſum illum habent: Non ſolùm onus Decurionatus, ſed etiam alia munera, videlicet oneroſa, eis inflixerunt; ideò additur ea conjunctio &, quæ cum ſuperioribus ſequentia conjungit: teſtantur ſimiliter & verba illa, *quæ ſuperſtitionem eorum non læderent;* nec enim hæc adjecta forent, niſi exprimere voluiſſent, ut quantumvis in eorum defatigationem onera injungerent, nolle tamen ut exinde eorum ſuperſtitio lædatur, cùm illi in ſuis ſynagogis & cæremoniis inquietandi non ſint, ut probavi *in cap.*3. *hoc tit.* Præſenſit hanc ſolutionem Mela *miſcel. jur. cap.*12. *num.*11. Gothofredus *in l.*49. *Cod. Theodoſ. de Decur.* Manet ergo, Judæos non admitti ad honores, & dignitates; admitti tamen ad Decurionatum, quia onus potiùs continet, quàm honorem. Quomodo procedunt textus *in dict. l. ult. Cod. de Judæis*, junctis lege *juſſio* 5. lege *quicumque* 10. *Cod. tit.* & lege *omnes* 49. *Cod. de Decur. lib.*10. Nec contrarium probatur *in l. Manichæi* 12. *Cod. de hæretic.* ubi Judæis interdicitur Patres civitatum fieri; nam ut rectè animadvertit Cujac. *in l.*3. *Cod. de his qui ſponte munus, lib.*10. Patres civitatum non ſunt Decuriones, ſed civitatum tantùm curatores, ut etiam exponunt Gothofredus *in d. l.*3. *& d. l. Manichæi* 12. ut etiam pecuniæ publicæ, & operarum publicarum diſcuſſores dicuntur *in l.*1. *Cod. quibus muneribus excuſentur, lib.*10. Novel. conſtitutio 27. 85. 128. 160. non verò Decuriones: quapropter de illis intelligenda eſt dicta lex *Manichæi* 12. *Cod. de hæretic. & Manichæis*, non verò de Decurionibus.

11 Exponitur l. Judæi 8. Cod. de Judæis.

Secundò ſuprà traditis obſtat textus *in l. Judæi* 8. *verſ. ſi qui verò, Cod. de Judæis*, ubi Imperatores Arcadius, & Honorius docent, Judæos arbitros eſſe poſſe. Ergo & Judices; ſiquidem arbitria redacta ſunt ad inſtar judiciorum, *l.*1. *ff. de arbitr.* & per conſequens officium publicum obtinere poſſunt; ſiquidem certum eſt, judicum officium publicum munus eſſe, publicaque auctoritate firmari, *l. fin. §.*14. *ff. de muner. & honor. l. quippe* 78. *ff. de judiciis*, *l.*2. *ff. de R. J. l. privatorum* 3. *Cod. de juriſdict. l.*1. *ff. eod. l. eum qui* 13. *eod. tit.* Donel. *lib.*27. *comm. cap.*6. ubi Oſualdus *littera A*, *& B*, Goveanus *lib.*2. *de juriſdict. num.*35. Vultejus *ad l.*1. *Cod. de juriſdict. lib.*2. *cap.*14. Faber *in ration. ad dictam legem primam de arbitrariis*. Igitur quia Judæi ad publica officia admitti valent. Cui difficultati facilè ſatisfaciemus, ſi ſupponamus arbitrum propriè non eſſe judicem, ſed ita appellari adjecta illa particula, *ex compromiſſo*, ſicut judices compromiſſarii ſunt, in quos partes pœna compromittunt, *l. minorem* 34. *§. fin. de minor.* docent eleganter Scipio Gentilis *de juriſd. d. lib.*2. *c.*8. differit Cujac. *in partit. ad tit. Cod. de judiciis*, Petrus Gregor. *l.*47. *ſyntagm. c.*12. *n.*2. Et ideò non judices, ſed partes judicis vocantur, *l. Pomponius* 13. *§. recepiſſe* 2. *de recept. arbitr. l.*14. *Cod. de judiciis*: & in quamplurimis judices non habentur, quæ congerit Goveanus *lib.*2. *de juriſd. à n.*31. Donellus *lib.*28. *comment. c. ult.* & ibi Oſualdus *littera C.* Antonius Faber *ad d. l.*1. *de recept. arbitr.* Unde jure civili ex eorum ſententia nec exceptio naſcebatur uſque ad Juſtiniani noſtri tempora, qua propter cùm propriè judices non ſint, ſed tantùm partes eorum, nec ullam juriſdictionem exerceant, *d. l.*8. *Cod. de juriſdict.* non mirum permiſſum Judæis arbitrium, ut ita potiùs, quàm cum ſtrepitu judicii intra ipſos motæ controverſiæ ſopirentur; & magis ſi obſervemus, infames ab ejuſmodi arbitrio non fuiſſe depulſos, *l. Prædius* 7. *de recept. arbitr.* docet Amaya *ad tit. de infamibus, num.*92. Unde non adverſatur dicta lex *Judæi* 8. deciſioni noſtri textus, ibi: *Ab officiis publicis*, quia publicum officium minimè habet compromiſſarius, nec alter Judex dicitur, quàm qui conſtituitur auctoritate publica, ex qua, ut ſuprà dixi, appellatur officium publicum, quæ in arbitris ut privatis deeſt, *d. l.*3. *Cod. de juriſd.* Unde tantùm officium privatum eſt arbitrium ferre, nec dignitatem, juriſdictionemve ullam continet, ut refert noſter Amaya *ſuprà*. Videndus Gothofredus *in l. Judæi* 10. *Cod. Theod. de juriſdict.*

Etiam

Digitized by Google

12 Exponitur l. ſi ſpadonem, §. jam autem, ff. de excuſat. tutor.

Etiam ſuprà traditis obſtat textus *in l. ſi ſpadonem* 15. *§. jam autem*, *ff. de excuſat. tutor.* ubi Modeſtinus refert ex conſtitutionibus (intelligo Severi, & Antonini, de quibus *in d. l. 3. §. fin. ff. de Decur.*) Judæos poſſe tutores eſſe, etiam non Judæorum: ſed tutela munus publicum eſt: ergo Judæi poſſunt habere publica officia. Accedit timor perverſionis, ſiquidem facilè tutor poteſt corrumpere mores populi Chriſtiani, de quo abſque dubio ſenſit Modeſtinus *in eo textu*; quare pupillus educari jubetur penes eas perſonas, apud quas ipſe cultu veteri, moribuſque patriis edoceri poſſit, *l. 1. & fin. ff. ubi pupillus*, *l. 2. C. hoc tit.* Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu doceri Judæos tutores eſſe poſſe etiam non Judæorum, non quoad ipſorum educationem, ſed quoad bonorum adminiſtrationem tantum. Quæ ſolutio facilè probatur ex illis verbis ſequentibus *Sicut & reliqua adminiſtrabant*. Ex quibus facilè conſtat, in præcedentibus actum fuiſſe tantùm de bonorum adminiſtratione, quam rectè Judæi habere poſſunt, Nec obſtat tutelam publicum munus eſſe, quia ut ſuprà de officio decurionatus dixi, officium tutoris onus potiùs continet, quàm honorem, ideòque ab onere tutelæ Judæos excuſari non poſſe. Nec etiam obſtabit, ſi dicas, tutorem principaliter dari perſonæ, non rei, vel cauſæ, *princip. Inſtit. de tutel.* quia licèt id verum ſit, tamen in præſenti caſu poſtquam Prætor cauſa cognita agnoverit non expedire pupillum morari, ſeu educari penes Judæum, ipſi onus adminiſtrationis bonorum injunget, alteri verò educationem pupilli commendabit. Verùm etſi jure civili hæc procedant, tamen attento jure canonico verius eſt, nec etiam quoad bona Judæos tutores eſſe poſſe, quia licèt juxta proximè tradita non poſſint facilè corrumpere mores pupillorum; tamen cùm infenſiſſimi ſint Chriſtianis, facilè, cùm non poſſint in corpore, aut anima lædere, in eorum bona graſſabuntur, ut docuerunt Petrus Gregorius *lib. 2. ſyntagm. cap. 4. nu. 8. & 9.* Faber *in Juriſprud. tit. de excuſat. tutor. princip. 1. illat. 9.* Guttierrez *lib. 1. de delict. q. 21.* Cujac. *lib. 7. obſ. c. 30.* qui etiam jure civili attento hoc procedere affirmat; ſed abſque ullo juris teſtimonio, cùm contrarium expreſsè legamus *in c. §. jam autem*.

13 Exponitur

Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in l. Archigerontes*, *C. de Epiſcop. audient.* ubi ita ſtatuitur: *Archigerontes, diœcetæque ergaſiotanorum, non niſi Chriſtiani dirigantur: quod officium tuum ſolicitis obſervet excubiis*. Ubi difficile eſt, quid per Archigerontas, diœcetaſq; intelligatur; ſiquidem eorum officium tantùm Chriſtianis committi ſtatuerunt Imperatores. Acurſius ibi Archigerontas exponit, ideſt Archipresbyteros, aut Epiſcopos, vel minores ſacerdotes, qui peccata eorum, qui ad metalla damnati erant, audirent. Sed meritò eum reprehendit Pancirola *lib. 2. variar. c. 173.* nam ſi Imperatores ſenſiſſent de presbyteris ad confeſſiones damnatorum audiendas deputandis, fruſtra ſtatuerent, ut neceſſariò Chriſtiani eſſent, ſiquidem non ſolùm Chriſtiani, verùm & ſacerdotes tales miniſtri eſſe debent. Nec feliciùs Alciatus *lib. 3. diſpunct. c. 18.* textum illum accipit de his, qui menſam Principis, aut alia ejus negotia procurant, cùm nullibi legamus ſimiles diſpenſatores Archigerontas dici. Pancirola *d. c. 73.* aſſerit per Archigerontas in eo textu intelligi ſenes, qui gynæciis præerant, ubi veſtes Principum, & lintea texebantur, de quibus *in tit. de Murilegulis, Gynæciariis, & procuratoribus Gynæcii, lib. 11.* Sed eodem modo refellitur Pancirola, ac ipſe impugnavit Alciatum. Quare his omiſſis, pro vera illius textus interpretatione, qui reperitur *in C. Theodoſ. ſub tit. de Alexandr. plebis Primatibus*, ut jam notarunt Pancirola *d. c. 73.* Cujac. *lib. 23. obſ. cap. 3.* Gothofredus *ibi*, dicendum eſt, Archigerontas vocari Principales Curiæ Alexandrinæ, ſeu quinque Summates ordinis Alexandrini, quaſi Principes Senatorum municipalium: curatores verò corporum ejuſdem urbis Alexandrinæ vocant Imperatores Diœcetas Ergaſiotanorum, ideſt curatores corporatorum. Statuerunt ergo Imperatores *in d. l. 6.* Principales iſtos Curiæ, & corporatorum Alexandriæ, Chriſtianos eligi, ut in ſeditioſiſſima civitate popularium factiones, quibus Chriſtiana ipſa religio offendi, vel Chriſtiani ipſi premi potuiſſent, Principalium auctoritate comprimerentur: docuit Petrus Burgius *lib. 1. elector. cap. 3.* quem ſequitur Mornacius *in d. l. 6.* Cùm enim injuſtum, ac indecorum ſit, Judæos, ſeu Paganos præfici Chriſtianis, ſeu officiis publicis, in quorum exercitio ipſos vexare poſſint, ideò Imperatores noluerunt infideles præponi publicis officiis, & præponi ipſis corporatis. L. 5. C. de Epiſc. audient.

CAPUT XVII.

Idem a *in eodem*.

AD liberandam Terram ſanctam. *Et infrà*: Excommunicamus præterea, & anathematizamus illos falſos, & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum, & populum Chriſtianum Sarracenis arma, ferrum, & *b* ligamina deſerunt galearum: eos etiam, qui galeas eis vendunt, vel naves: quique in piraticis Sarracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel machinis, aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt conſilium, vel auxilium in diſpendium Terræ ſanctæ: ipſoſque rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium ſervos fore cenſemus, præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis & feſtivis hujuſmodi ſententia publicè innovetur, & talibus gremium non aperiatur Eccleſiæ, niſi totum, quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de ſuo in ſubſidium Terræ ſanctæ tranſmiſerint, ut æquo judicio, in quo *c* deliquerint, puniantur. Quod ſi fortè ſolvendo non *d* fuerint, ſic aliàs reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis *e* interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

NOTÆ.

1 a EOdem.) Textus hic non reperitur in aliqua ex collectionibus antiquis; extat tamen in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. celebrato, ubi poſt canones ipſius Concilii ad ejus calcem habetur, ubi legitur, *Expeditio pro recuperanda Terra ſancta*: ubi varia ſtatuuntur, tam circa Cruceſignatos, quàm circa deferentes arma ad Sarracenos; & ad medium ipſius conſtitutionis reperiuntur verba in præſenti tranſcripta. Cùm enim expeditionem Terræ ſanctæ ſæpè tentaſſent Gregorius VII. Urbanus II. Gelaſius II. Calixtus II. Eugenius III. Alex. III. ut referunt Baronius *tom. 11. anno* 1095. & *tom. 12. anno* 1145. ſcriptores in Bullam Cruciatam laudati a Patre Mendo *diſp. 1. in Bullam*, *cap. 4.* ideò veſtigiis prædeceſſorum inhærendo Honorius III. varia conſtituit pro expeditione ipſius Terræ ſanctæ, & in gratiam Cruceſignatorum; ac contra eos, qui arma, ferrum, & ſimilia ad ipſos Sarracenos deferrent.

2 b *Ligamina deferunt galearum*.) Gloſſa marginalis legit *lignamina*, & rectè; ſed debebat etiam reponere *Gallearum*, ut referunt apud Matthæum Pariſium anno 1234. ibi: *Qui Sarracenis arma, ferrum & lignamina deferunt gallearum*; hoc eſt, materiam ad fabricandas naves longas, ut explicat Voſſius *de vitiis ſermon. lib. 3. c. 21.* & ſuadetur hæc expoſitio ex verbis ſequentibus, ubi prohibetur Chriſtianis vendere Sarracenis naves, & galleas; aliàs enim ſuperflua, parumque neceſſaria videbatur præſens conſtitutio, ſi retineretur vulgaris lectio *ligamina galearum*, cùm quælibet ligamina facilè apud ipſos fabricarentur: & galeæ ſimiliter, ſi acciperentur pro pileo, aut tegumento capitis militum, de quibus plura Turnebus *lib. 28. adverſ. cap. 16.* Zerda *ad illud Virgil. 7. Æneid.*

Cum triplici crinita juba galea alta chimæram.

Steubechius *ad Vegetium lib. 1. cap. 20.* Accipienda ergo eſt præſens conſtitutio de galleis, videlicet navibus longis, de quibus, & earum forma plura Moriſotus *lib. 7. orbis maritimi*, *c. 7.* Salmaſius *in obſerv. ad jus Atticum*, *c. 28.*

c *Deliquerint*.) Juxta tradita *in cap. 3. de temporibus ordin.*

d *Non fuerit*.) Ut ita qui non habet in ære, luat in corpore, juxta adducta *in cap. 2. de pignor.*

e *Aliis interdicatur audacia*.) Quæ eſt potiſſima ratio pœnarum, ut probavi *in c. 13. §. cæterùm*, *de offic. ordin.*

Commentarium hujus textus dedi ſuprà *in cap. ita quorumdam*.

Digitized by Google

CAPUT XVIII.

Gregorius IX. a *Aſtoricen. & Lucen. Epiſcopis.*

EX ſpeciali, quem erga *b* illuſtrem Regem Portugalliæ gerimus *c* charitatis affectu. *Et infra*: Mandamus, quatenus Regem ipſum ſolicitè inducatis, ne in *d* officiis publicis Judæos Chriſtianis præficiat, ſicut in generali Concilio continetur: & ſi fortè redditus ſuos Judæis vendiderint, vel paganis, Chriſtianum tunc deputes *e* de gravaminibus inferendis clericis, & Eccleſiis non ſuſpectum, per quem Judæi, ſive Sarraceni ſine Chriſtianorum injuria jura *f* regalia conſequantur.

NOTÆ.

1 a ASTORICENSI, *& Lucenſi.*) Utraque diœceſis eſt Hiſpaniæ: de Aſtoricenſi egi *in cap.* 17. *de re judicata*: de Lucenſi *in cap.* 4. *qui clerici, vel vov.* Reſcribit autem Gregor. in præſenti his Epiſcopis, ut faciliùs ipſi inducere poſſint Regem Luſitaniæ: tum quia viciniores erant ipſius regni, cùm eſſent in regno Legionis, & Galleciæ: quia cùm non eſſent in ipſius ditione, facilius poterant Regem ipſum monere, arguere, increpareque de tanto exceſſu. His temporibus Gregorii IX. ſceptrum Luſitanicum tenebat Sanctius XI. cognomento Capello, maximè deſidioſus, ignaviſſimuſque in cura ſui regni, ut apparet *ex c. grandi, de ſuppl*end. *neglig. lib.* 6. & referunt de eo agentes Duardus Nonjus *ad libellum Joſephi Texeiri, cenſur.* 29. Mariana *lib.* 3. *Hiſtor. Hiſpan. cap.* 4. Garibajus *tom.* 4. *compend. hiſtoriæ, lib.* 34. *cap.* 18. Ant. Vaſconcellos *in anacephaleoſi, in Sancio*, Faria de Souſa *in epitom. Hiſtor. Portugal.* 3. *part. cap.* 5. & 6. Spondanus *tom.* 1. *poſt Baronium, anno* 1245. *num.* 30. & 1268. *num.* 8. & 1272. *num.* 3. Et his temporibus Luſitaniæ regnum feudatarium Eccleſiæ Romanæ abſque dubio agnoſcebatur, ut referunt Martha *de juriſd. cap.* 26. *ex num.* 95. cujus feudi originem tradunt Rodericus Toletanus *de rebus Hiſp. lib.* 7. *cap.* 74. Genebrardus *in ſua chron.* Garibay *part.* 4. *lib.* 34. *cap.* 16. & de eo Innoc. III. ipſi Regi Portugalliæ ita ſcribit *lib.* 1. *epiſt. fol.* 47. *Serenitatem Regiam volumus non latere, nos in regeſtis bonæ memoriæ Lucii II. Rom. Pontific. reperiſſe, quod recolendæ mem. A. Pater tuus quatuor auri uncias annuatim Romanæ Eccleſiæ conſtituit cenſuales; ad quarum ſolutionem ſe, & hæredes ſuos in poſterum obligavit. Cæterùm cùm idem pater tuus uſque ad tempora felicis memoriæ A. Papæ prædeceſſoris noſtri, Ducis eſſet nomine appellatus, ab eodem meruit obtinere, ut tam ipſe, quàm ejus hæredes regio nomine vocarentur. Ut autem idem pater tuus ſacroſanctam Rom. Eccleſiam matrem ſuam honore debito præveniret, & ut devotionem, quam circa ipſam habebat, oſtenderet in effectu, centum byzantios annuatim Romanæ Eccleſiæ conſtituit cenſuales, quos poſt ſuſceptionem regii nominis nec ipſe ſolvit, nec tu poſtmodùm ſolvere curaviſti. Cumque id felicis recordationis Clementi Papæ prædeceſſori noſtro relatum fuiſſet, magiſtro Michaeli tunc Eccleſiæ Rom. Notario, quem ad partes Hiſpaniæ deſtinarat, per ſuas dedit litteras in mandatis, ut te ad exſolvendum cenſum annuum monere diligentiùs, & inducere procuraret, & ſi opus eſſet, auctoritate fretus Apoſtolica compellere non differret.*

b *Illuſtrem.*) De titulo Illuſtris Regibus, ſupremiſque Principibus à Sede Apoſtolica aſſignato, egi *in cap. novit, de officio Legati.*

c *Charitatis affectu.*) Nam Alfonſus I. Dux Portugalliæ, qui ab Alexandro III. titulum Regis accepit, totum Regnum Luſitanum vectigale fecit Eccleſiæ Romanæ, ut conſtat ex Innocentio III. *lib.* 1. *epiſt.* 144. 151. & 152. & *lib.* 3. *regeſtr.* 15. *epiſt.* 24. ubi refert Boſquetus. 2

d *Officiis publicis.*) Quænam illa ſint, expoſui *in c. cum nimis, hoc tit.* ubi commentarium hujus textus dedi.

e *Gravaminibus.*) Quæ non levia inferuntur ab his publicanis, & exactoribus, ut probant latè Eraſmus Chochier *lib.* 2. *Polit. cap.* 10. Procopius *in hiſt. arcana, fol.* 100. Fornerius *lib.* 6. *rer. quotid. cap.* 12. Valeſius *in notis ad Ammianum Marcellinum, fol.* 210. Amaya *ad tit. C. de exactor. tribut.* Solorzanus *embl.* 84. & 2. *tom. de jure Indiar. lib.* 1. *cap.* 2. *ex nu.* 48. & *lib.* 5. *cap. unic.* Gibalinus *tom.* 1. *de negotiat. lib.* 1. *cap.* 2. *art.* 15. 3

f *Regalia.*) Ideſt Gabellas, tributa, & ſimilia jura; 4 quæ congerunt Alfaro *de offic. fiſcal. gloſſ.* 20. *cum ſequent.* Parexa *de inſtrum. edit. tit.* 5. *reſolut.* 9. Cabedo 2. *part. deciſ.* 42.

CAPUT XIX.

a Idem.

NUlli Judæo baptizatum, vel baptizari volentem emere liceat, vel in ſuo ſervitio retinere. Quod ſi quem nondum ad fidem converſum cauſa mercimonii emerit, & poſtmodùm factus ſit, vel fieri deſideret Chriſtianus, datis pro eo xii. ſolidis, ab illius ſervitio protinus ſubtrahatur. Si autem intra tres menſes ipſum venalem non expoſuerit, vel ad ſibi ſerviendum emerit eumdem, nec ipſe vendere, nec alius audeat comparare: ſed nullo pretio perducatur ad præmia libertatis.

NOTÆ.

1 a IDem.) Gregorius videlicet IX. qui præſentem conſtitutionem edidit, ut confirmaret, & ampliaret deciſiones textus *in cap.* 1. *cap. ad hæc, hoc tit.* circa ſervos à Sarracenis poſſeſſos, circa quos ſequentes caſus ſunt diſtinguendi; ſi enim ſervus verna ſit, ideſt natus domi, velitque fieri Chriſtianus, ſtatim nullo pretio dato eripitur in libertatem, *cap. fraternitatem*, 54. *diſt. l. Deo nobis*, §. *his itaque, C. de Epiſc. & cleric.* Si autem ſit emptus, diſtinguendum eſt, quia aut erat Chriſtianus, cum emptus fuit, aut Paganus: ſi erat Chriſtianus, indiſtinctè in libertatem eripitur, nullo pretio dato, quia Chriſtiani commercium eſt Judæo penitus interdictum, *cap. mancipia*, 54. *diſt.* Si autem ſit emptus, dum erat Paganus, aut cauſa ſervitii, aut mercimonii gratia emptus fuit. Primò caſu, ſi valt Chriſtianus fieri, abſque ullo pretio eripitur in libertatem, *d. cap. ſi fraternitatem*. In ſecundo verò caſu, ſi infra tres menſes Judæus non expoſuit eum venalem, ſi Catholicam fidem profiteri velit, etiam ſine ullo pretio eripitur in libertatem, quia creditur ad ſerviendum eum emiſſe: ſi verò infra tres menſes expoſuit eum venalem, & infra eos, vel poſt velit fieri Chriſtianus, dum tamen non ſteterit per dominum, quominus eum vendiderit, ſoluto pretio duodecim ſolidorum ſervus redimitur.

Digitized by Google

TITULUS VII.

De Hæreticis.

CAPUT PRIMUM.

a Stephanus Papa *omnibus Epiſcopis*.

DUbius in fide, infidelis eſt. Nec eis omninò *b* credendum eſt, qui fidem veritatis ignorant.

NOTÆ.

1 a STephanus.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.1.* ſed verba in præſenti relata reperiuntur *in can.45. Synodi Nicenæ*, & *in can.4.* collectionis Hadriani Papæ, & *in epiſt.1. Sixti I.* ubi ait: *De cætero placuit propter malorum hominum infeſtationes, ut in accuſatione domini, miniſtrorum primò perſona, fides, vita & converſatio blaſphemantium enucleatim perſcrutetur; nam fides omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide infidelis eſt; nec eis omninò eſt credendum, qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ converſationis fidem ducunt.* Et apud Julium I. *epiſt. 1. cap.11. Placuit ſemper in accuſatione clericorum, ut primò perſona, fides, vita & converſatio blaſphemantium perſcrutetur; nam fides omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide, infidelis eſt; nec eis omninò eſt credendum, qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ converſationis vitam ducunt.* Et hæc ſententia primum fuit Evariſti Papæ *epiſt.2.* ut tranſcribitur à Carnotenſi *p.7. Decreti, cap.7.* Gratiano *in cap.17. 2. q.7.* mox Sixti *in epiſt.1.* deinde Pii Papæ, ut refert Gratianus *in cap.3. 3.q.4.* poſtea Calixti *epiſt.2.* relata *in cap.18. 2.q.7.* deinde Fabiani in Synodo Romana, relata *in cap.7. 3.q.4.* Stephani *in epiſt.2.* tandem Marcelli *epiſt.2.* relata *in cap. fin. 96. diſt.* Nec diſſimilis ſententia reperitur in Concilio CP. relato à Gratiano *in cap.4. q.5.* Chalcedon. *can.21.* apud Gratianum *in cap.49. 2.q.7.* Carthag. 4. *can.11.* Tolet. 6. *can. 11.* tranſcripto à Gratiano *in cap.9. 3.q.9.* etſi perperam citetur ex Concilio Tolet.7. Tandem in Capitularibus Caroli *lib.5. Capitul.183.* & *lib.7. cap.147.* & apud alios Eccleſiæ PP. quos congerit Ant. Auguſt. *in notis ad d. can.4. Hadriani.*

2 b *Credendum eſt.*) Unde hæreticus contra Catholicum, ut teſtis, vel accuſator non admittitur, *cap. non poteſt, cap. ſi hæreticus, §. orthodoxis, cap. teſtes, in princip. verſ. Et veræ fidei, 2.q.7. cap. Beatus, cap. ſi quis verò, 3.q.4. cap. ſuſpectas, 3.q.5. cap. qui crimen, verſ. Chriſtum, 6. q.1. can.74. Apoſtol. l.12. Cod. de hæretic.* Felix II. *in Synodo Romana, epiſt. 1. cap.9. Teſtificandi, vel accuſandi licentia denegetur his, qui Chriſtianæ religionis, & nominis dignitatem, & ſuæ legis, vel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita neglexerint.* Et *c.11. & 13. Perſonæ accuſantium tales eſſe debent, quarum fides, & converſatio, & vita probabilis, & abſque reprehenſione ſit.* Et *cap.15. A quibus nimium opprimimur, excommunicatique nullatenus ad accuſationem, vel ad teſtimonium erunt admittendi.* Fabianus Papa *epiſt.1. in medio*, & *epiſt.2.* ante medium: *Ipſi Apoſtoli, & ſucceſſores eorum olim ſtatuerunt, eos ad accuſationem non recipi, qui ſunt ſuſpecti, aut dubii in recta fide.* Idem *epiſt.3. cap.1.* Marcellus Pontifex *epiſt.1. ad medium*, Dionyſius *epiſt.2.* Quorum, & aliorum auctoritates congerit Antonius Auguſtinus *in epit. juris, lib.11. tit.18.* & nonnullas adduxi *in cap. Judæi, de teſtibus*. Hoc autem non procedit, ſi hæreticus contra hæreticum teſtimonium dicat, *cap. ſi hæreticus, 2.q.7. cap. in fide 5. de hæretic. in 6.* vel ſi pro orthodoxo teſtimonium ferat, *d. cap. ſi hæreticus, verſ. Si autem*, Novella 45. *§. enim verò:* notavit Vighel. *in method. jur. Pont. lib.2. cap.13.*

COMMENTARIUM.

3 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu, prout jacet ſub hac rubrica de hæreticis, ſequens communiter deducitur aſſertio: *Dubitans in fide hæreticus eſt.* Probatur *ex Clement.1. §. porrò*, ibi: *in dubium; hoc tit.* Concil. Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ.8.* D. Auguſt. *in Enchirid. c.7. & 19.* ubi aſſerit, ſalva fide non poſſe uſurpari illam particulam *fortè*, in rebus fidei, quia ſignificat dubitationem. D. Hieronym. *in Abacuch c.1.* ibi: *Si autem dubitaverit fides tua, & putaveris non venire quod ſpondeo, habebis pro grandi pœna.* D. Thomas 2.2. *q.10. art.5.* & *q.11. art.1.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Petrus Gregor. *lib.2. part. tit.6. cap.1.* Robertus *lib.1. rer. judic. cap.12. in fine*, Penna *in direct. Inquiſit. in præſenti*, Suarez *de fide diſput.19. ſect.4.* Sanchez *lib.2. ſummæ, cap.7. n.12.* Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini, lib.2. can.1. q.23.* Ricciulus *lib.5. de jure perſon. cap.4.* Azevedo *in l.1. tit.3. lib.8. Recopil.* Portel. *in dubiis Regul. verbo Hæreſis, n.4.* Carena *de offic. inquiſit. p.2. tit.1. §.3.* Diana *part.2. tract. 2. miſcel. reſol.53.* Torreblanca *de jure ſpirituali, lib.13. cap. 1. n.33.* Thomas Delbene *de immunit. eccleſ. lib.1. ſubject.31. n.2.* Becanus *in 2.2. Divi Thomæ, tit. de fide, cap.14. q.1.* Albergrinus *de hæreſi, cap.5.* Cajetanus 2.2. *q.1. art.2.* Turriſcrem. *lib.4. ſummæ, part.1. quæſt.11.* Sà *verbo Hæreſis*; Azor *tom.1. lib.8. cap.9. q.5.* Caſtropalao *tom.1. tract.4. diſp.3. part.2. num.9.* Canus *lib.12. de locis, cap.8. verſ. Controverſantur*, Murga *tom.2. diſquiſit. mor. tract. 1. dub.1.* Tapia *tom.2. lib.1. q.6. art.3.* Prado *tom. 1. Theolog. Moral. cap.8. q.1. §.2.* Thomas Bennus *de offic. Inquiſ. part. 1. dub.5. per totam*, Lugo, Bonacina, & Layman, quos ſequitur Macedo *de clavibus Petri, in quæſtione prævia, art.2.* Suarez *de fide diſp.19. ſect.4.* alii apud Barboſam *in tom.6. ſelect. ad hunc textum.*

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: hæreſis non importat ſolam privationem fidei, ſed actum poſitivum in contrarium: quare de ratione hæreſis eſt electio pertinax doctrinæ contraria veritati fidei, *cap. hæreticus 24. q.3.* D. Thomas *in epiſt. 1. ad Corinth. cap.11. lect.4.* & 2.2. *quæſt.21. art.2. ad 3.* Sed dubitans nullum habet aſſenſum fidei contrarium, nec alterutram partem eligit, ſed pendulus eſt; id enim eſt dubitare: & dubius in fide medium ſe gerit inter hæreticum & Catholicum, ac neuter eſt; nec enim diſſentit poſitivè ut hæreticus, nec aſſentitur ut Catholicus, ſed judicium ſuſpendens judicat rem eſſe dubiam. Ergo dubius in fide fidelis eſt, non verò hæreticus. Deinde, nam hæreſis eſſentialiter conſiſtit in judicio intellectus contra fidem: ſed ille, qui dubius eſt, non habet judicium contra fidem, quia qui dubitat, in neutram partem terminatur: ergo hæreticus non eſt. Facit etiam, nam hæreſis, & fides ſunt duo extrema: illa aſſenſum rerum fidei importat, hæc autem diſſenſum: at dubium eſt medium inter illa, utpotè quod neque aſſenſum, nec diſſenſum includit: ergo dubius in fide hæreticus non eſt. Quare dubitantem de myſterio fidei, deliberatè hæreticum non eſſe, docuerunt Cano *lib.12. de locis, cap.9.* Sanchez *lib.2. ſummæ, cap.7. num.2.* Tannerus, & alii, quos refert, & ſequitur Diana *part.2. tract.2. reſol.56.* — 4 Impugnatur tradita aſſertio.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, hæreſim à qua hæreticus appellatus eſt, dictam eſſe à Græca voce *αἱρέομαι*, ideſt *eligo*, vel *ſector*: unde *αἵρεσις* idem eſt ac electio, ſeu ſecta, *cap. hæreſis 24. q.3.* docent D. Iſidorus *lib.8. etym. cap.3.* D. Hieron. *in epiſt. ad Galatas, cap.5.* Clemens Alexand. *lib.7. ſtromatum*, ibi: *Hæreſis electio eſt.* Tertul. *lib. de præſcrip.* ex D. Auguſtino, Cicerone & aliis probant Covar. *lib.3. variar. cap.1. n.2.* Caſtro *de juſta hæretic. punit. lib. 1. cap. 1.* Cano *de locis theolog. lib. 12. cap.9.* Loayſas *in notis ad D. Iſidorum lib. 1. ſent. cap.17.* Suarez *de fide, diſp.19. ſect.1. n.1.* Paramus *de orig. Inquiſit. lib.3. q.3. n.3.* Santarellus *de hæreſi, q.1. concluſ.1.* Azevedus *in l.1. tit.3. lib.8. recopil.* Scortia *in ſelect. epit. 71. theorem. 182.* Fagundez *in præcep.1. Decalog. lib.1. cap.10. n.2.* Albertinus *de hæreſ. cap.1.* Suarez *de fide, diſp.19. ſect.1.* Facit textus, ubi hæreſis hoc ſenſu accipitur, *in l. ſi duas 6. verſ. eſt autem, ff. de excuſat. tutor.* Unde licèt dictio hæc ex proprietate ſermonis quamcumque doctrinæ electionem, ſeu ſententiam bonam, & laudabilem ſignificet, tamen quia in his, quæ ſunt fidei, & religionis chriſtianæ, nulla dari poteſt licita electio ex humano arbitrio, nec ſecta aliqua diſciplinæ particularis: tum quia ſunt illa omnia à Deo tradita, & eo revelante inſpirata, juxta Apoſtolum *1. ad Corinth. c.2.* ibi: *Fides non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei*, in cujus obſequium captivandus eſt in- — 5 Hæreſis etymon & definitio.

tellectus noſter cum eodem Paulo 2. *ad Corinth. cap.* 10. inde meritò in hoc titulo, & paſſim apud Doctores hæreſis in Catholicis, quatenus tales ſunt, ideſt in his, quæ ſunt fidei Catholicæ, importat graviſſimum crimen violatę religionis, inſurgens ex eo, quod fidelis aliquid peculiare eligit, vel ſectatur ex ſuo arbitrio, in his quæ ſunt fidei; in ea enim quidquid eſt humanum inventum particulare, & non unum, violat fidem, & religionem ipſam, ut ex Tertulliano, & aliis probat Caſtro *d.cap.*1. Facit lex *Cælicolarum*, *Cod. de Judæis*. Nec obſtat, quod crimen violatæ religionis, cùm ſit ſpecies infidelitatis, ut probat D. Thomas 2.2. *q.*11. *art.*1. eſt operatio intellectus, & in eo conſiſtit, quod aliquid perperam intelligitur, & judicatur contra fidem, ut omnes fatentur: electio verò conſiſtit in voluntate, cujus eſt operatio, & conſequenter non poteſt crimen hoc hæreſis, ideſt electio, nominari, nec per hæreſim ſignificari. Quia facilis ſolutio eſt: tum quia vitium hoc non eſt in intellectu abſolutè, ſed in eo motu à voluntate; movet enim voluntas ad ſic intelligendum, ut ex D. Thoma 2. 2. *quæſt.*10. probat Caſtro *ubi ſuprà*, *verſ. Sed fortaſſe*, Simanch. *de Cathol. cap.*30. *num.*3. tum quia licèt initium hujus criminis ſit in intellectu errante, conſummatio tamen illius eſt in voluntate, quæ errorem pertinaciter retinet, ut ex mente D. Thomæ advertunt Paulus Grillandus *de hęret. quæſt.*1. *num.*6. Brunus *eod. tract. lib.*1. *cap.*2.

6 Hæreſis definitio. Deinde ſciendum eſt, hæreſis definitiones varias adduxiſſe repetentes in præſenti, & ſcribentes de hæreticis, alioſque quos referunt Ricciulus *lib.*5. *de jure perſon. cap.*1. Carena *de offic. Inquiſit. part.* 2. *tit.*1. *qu.* 1. Petrus Greg. *lib.* 4. *part. tit.* 6. *cap.* 1. Macedo *de clavibus Petri*, *in quæſt. prævia*, Suarez *de fide*, *diſp.*19. *ſect.* 1. ex quorum mente ita definiri poteſt: hæreſis eſt *error pertinax in Catholico contra fidem catholicam*. Quæ definitio conſtat ſuis requiſitis, & ſimul exprimit naturam definiti. Hæreticum enim facit pertinax offenſionis defenſio, & obſtinata falſitatis propugnatio; non humanæ infirmitatis ignorantia, ſed pertinacia. Anaſt. in Biblioth. in epiſt. ad Joannem Diaconum: *Cùm hæreticus non ex erroris tantum deceptione, quantum ex electione non recta, & contentioſa pertinacia generetur*. Unde primò infertur, hæreſim non tantùm inſurgere ex verbis, ſeu aſſertione, ſed etiam ex opere, & facto aliquo contra fidem; eſt enim error, juxta textum *in c.*1. *de ſumma Trinit. lib.*6. *cap. ſi Eccleſia* 23. *q.*4. cujus conſummatio, ut proximè dixi, conſiſtit in voluntate, quæ non minùs factis, quàm verbis oſtenditur, *cap. dilecti* 52. *de appell. cap. exiſtimant* 2. *q.* 3. *cap. accuſatus*, *§. ſanè*, *hoc tit. lib.*6. probant Simanchas *d.cap.*30. *n.*14. Cano *d.lib.*12. *c.*9. *verſ. Illud*. Hoc autem procedit, modò opus ex ſe verſetur circa materiam fidei, nec ſoleat fieri ab his, qui fidei adverſantur, ut ſunt ritus Judæorum, & Paganorum; aliter ſi opus tale non ſit, ſed reſpiciat mores, id eſt ea quæ agenda ſunt, quia licita, vel fugienda, quia illicita, ob idque principaliter præcipiantur, vel prohibeantur ne fiant, veluti furtum, perjurium, & ſimilia, quia ęquè ſolent committi à fidelibus, ac à quibuſcumque aliis; tunc ex hujuſmodi opere per ſe non inſurgit hæreſis, niſi conſtet agentem credere illud eſſe licitum, quia hoc repugnat fidei, ex ſacris literis, quibus contrarium docetur: hæreſis autem ex hujuſmodi factis inſurgit præſumptione juris, quia præſumitur, dum aliud non apparet, eum qui tale opus facit, ita credere, ſicut opus ex ſe primo aſpectu ſonat, ut contingit in eo, qui binas nuptias contrahit uno, eodemque tempore, aut matrimonium celebrat poſt votum emiſſum in ſuſceptione ordinum, aut profeſſione religionis, & ſimilibus; oportet tamen Inquiſitores hæreticæ pravitatis diligenter examinare hujuſmodi opera, utrum ex interiori infidelitate, & errore intellectus proceſſerint, ſicut exterius apparet: quod ſi aliquando conſtare potuerit, ex aliqua cauſa, timore ſcilicet, cupiditate, aut animi perturbatione proceſſiſſe, debent in ſimilia perpetrantes, non tanquam in hæreticos, ſed levius animadvertere, ut monet Cano *d.c.*9. Deinde infertur ex dicta definitione, in hæreſim tantùm incidere poſſe Catholicos, qui ſemel fidem Catholicam profeſſi fuerunt. Unde infideles, qui non ſunt partes hujus totius, quod eſt Eccleſia, nec illius veritatem, aut unitatem profeſſi ſunt per baptiſmum, quamvis in pluribus errent contra fidem, hæretici dici nequeunt, ut probatur ex textu *in cap. qui in Eccleſia* 24. *q.*3. *cap. quidam*, *de hæretic. lib.*6. *cap. hæretici* 24. *q.*1. ibi: *A fide catholica deſtiterunt*. Docent Covarr. *lib.*3. *variar. c.*1. *n.*2. Becanus *in* 2.2. *c.*14. *q.*2. Nec ſolùm infideles hæretici dici nequeunt, immò nec illorum dogmata hæreſes propriè dici poſſunt, quia omnia, quæ ſunt de ratione hæreſis, ſunt etiam de ratione hæretici, ut probat D. Thomas *in* 1. *ad Corinth. cap.*2. *lect.*4. etſi contrarium teneat Caſtro *d.lib.*1. *cap.*1. Simanchas *de Cathol. cap.*54. *num.*10. quorum ſententia procedere poteſt, ſi accipiatur hæreſis lato modo, & materialiter, prout ſignificat errorem fidei contrarium; non verò ſtrictè, & formaliter, prout importat crimen violatę religionis.

7 De pertinacia neceſſaria ad hæreſim. Ex dicta definitione infertur, hęreſim non dari, niſi adſit pertinacia in errore: & probatur *ex cap. dixit*, *cap. qui in Eccleſia*, 24. *q.*3. *cap.*2. *de ſumma Trinit. cap. unic. eod. tit. lib.* 6. *Clement.*1. *de ſumma Trinit. Clement.* 1. §. *ult. de uſur. extravag. Cùm inter*, Joannis XXII. *de V. S.* probant pluribus relatis Ricciulus *de jure perſon. lib.*5. *cap.*1. *nu.*15. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.*3. *cap.*8. *n.*23. Carena *de offic. Inquiſit. p.*2. *tit.*1. *§.*2. Suarez *de fide*, *diſp.*19. *ſect.*3. Si enim deficiat pertinacia, ut quia quis errat contra fidem per ſimplicitatem, aut ignorantiam, putans ita eſſe de fide, & Eccleſiam ita tenere, cui in omnibus vult ſubjici, nec dici, nec judicari, nec puniri poteſt, ut hęreticus, *cap.* 2. *verſ. in nullo*, *de ſumma Trinit.* in quo ſenſu accipiendus eſt D. Auguſtinus *lib.*1. *de Trinit. Errare potero*, *ſed hæreticus non ero*; quia ſcilicet non ero pertinax in errore. Nec obſtat textus *in cap. ſuper quibuſdam*, *in princip. de V. S.* ubi in deſcriptione hæretici nulla fit mentio pertinaciæ, ſiquidem ibi agitur tantùm de hæretico manifeſto, & ita de eo, quem jam certum eſt eſſe hæreticum, & pertinaciter errare; dubitatur tamen, an manifeſtus ſit. Circa dignoſcendam autem pertinaciam in hac parte plura tradunt Caſtro *d.lib.*1. *c.*9. Cano *d. lib.*12. *de locis*, *cap.*9. Simanc. *de Cathol. cap.*42. & *in praxi hæreſ. cap.*30. Navarr. *in cap. novit*, *notabili* 3. *n.*42. Ricciulus, & Carena *ſuprà*. Juxta quorum mentem dicendum eſt, pertinaciam juxta nominis etymologiam denotare nimiam perſiſtentiam in eo, quod quis dimittere debet; unde pertinax idem eſt, ac valdè tenax. Gloſſa *in Clem.* 1. *§. porro*, *de ſumma Trinit.* & *in l.*3. *§. penult. ff. de ſuſpect. tutor.* pertinacia autem talis in præſenti non ſolùm accipitur pro obſtinatione, vel obduratione diuturna, quæ habetur contra conſenſum tranſitorium, ut perperam exiſtimarunt Alciatus *in l.*2. *C. de ſumma Trinit.* Brunus *lib.*1. *de hæret. c.*2. *pag.*2. Sylveſter *verbo Hæreſis* 1. *n.*4. ſed generalius accipitur pro conſenſu quocumque firmo contra veritatem, & fidem Catholicam, quam quis vel cognoſcit, vel cognoſcere debet, ut probat Simanças *de Catholicis*, *d.cap.*48. *n.*8. & ita qui ſciens, prudenſque errat contra fidem, pertinax eſt, ideſt plus debito tenax, quamvis monitus non fuerit, nec diutius perſtiterit in errore: & in foro exteriori, quoad Eccleſiam, cui aliud non apparet, pertinax præſumitur errans in his, quæ cognoſcere debet: ſed quia circa pertinaciam indicendam, vel non, aliud in jure cautum non legimus, ideò arbitrio judicis relinquitur, qui ex conjecturis deprehendet, an pertinacia intervenerit, ideſt firmus in errore conſenſus, veluti quia error eſt manifeſtè damnatus, & contra veritatem notiſſimam, ſeu traditionem Eccleſiæ; vel quia errans doctus eſt, & ſagax, aut quia diu, & clam perſeveravit in errore, vel ſi legitima admonitio interceſſit; ſicut e contra pertinacia non præſumitur, quando error eſt contra veritatem minus notam, nec apertè damnatam; vel errans eſt indoctus, in reliquis de fide optimè ſentiens, vel quia per minus tempus perſtitit in errore, ut exemplis exponunt Caſtro, & Cano *ubi ſuprà*. Pertinacia ergo non tantùm eſt de ratione hæretici, ſed etiam de ratione hæreſis, ut docet D. Thomas *in* 1. *ad Corinth. cap.* 11. *lect.* 4. quod procedit, ſi hæreſis, & hæreticus accipiantur formaliter juxta traditam definitionem; nam ſi materialiter accipiantur, vel pro errore, vel pro errante contra fidem, hæreſis, & hæreticus rectè dicentur, quantumvis pertinacia deficiat: in quo ſenſu procedit ſententia D. Thomę *part.*1. *qu.*32. *art.*4. *ad* 1. ubi Cajetanus.

8 Proſequitur definitionis expoſitio. Tandem ex ſuprà tradita definitione infertur, ad hęreſim, vel hæreticum propriè conſtituendum, neceſſarium eſſe, quod error ſit contra fidem, ut probatur *ex cap. hæretici* 24. *q.*1. ibi: *A fide Catholica deſtiterunt*, *cap. omnes*, ibi: *Fidem quippè violat*, 22. *diſt. cap. ſuper quibuſdam*, ibi: *Contra fidem Catholicam*, *de V. S.* docent D. Thomas 2.2. *q.*11. *art.*2. Caſtro *d.lib.*1. *de hæret. punit. cap.*1. & 7. & alii ſupracitati. Unde errores, & crimina, quantumvis gravia, propriè loquendo hęreſes dici nequeunt, nec eorum auctores ſunt hęretici, de quibus in pręſenti titulo, quamvis impropriè, & per ſimilitudinem, ad denotandam criminis gravitatem, ſimoniaci, excommunicati, & alii ſimiles, hęretici dicantur, *cap. quicumque*, *cum ſequent.* 1. *q.*1. *cap. quod autem*, ubi Gloſſa 4. *q.*1. quia ſcilicet hujuſmodi delinquentes ita peccant, ac ſi eſſent hæretici de fide malè ſentientes, ut conſiderat D. Thomas *q.*13. *n.*28. Villadiego *de hæretic. pravit. q.*2. *n.*3. Appellatione autem fidei

Digitized by Google

dei Catholicæ veniunt non tantum ea, quæ pertinent ad fidem principaliter, & directè, ſed etiam illa, quæ ſecundario, & reductivè, ut explicat D. Thomas 1. *p.q.32. art.* 4. Sylveſter *verbo Hæreſis* 1. *n.3.* juxta quam explicationem meritò judicantur hæretici plerique, quos referunt Brunus *de hæretic. lib.*1. *c.*2. Repertorium Inquiſit. *verbo Hæreticus*, Carrierios *in praxi de hæreſi*, *à n.6.* Contra fidem autem Catholicam eſt, quicquid contra Eccleſiæ univerſalis determinationes de fide fit, cujus auctoritas principaliter reſidet penes Summum Pontificem, ad quem pertinet judicare de fide, & quæ contra eam ſunt, hæretica pronunciare, *cap. quotiens*, *cap. hæc eſt*, *cap. correpta*, 24. *q.*1. *c. majores*, *de baptiſmo*: probat latè Caſtro *adverſ. hæreſes*, *cap.*5. *&* 8. & *lib.*1. *de hæretic. punit. cap.*5. Unde infertur, magnam dari differentiam inter propoſitionem hæreticam, quæ fidei adverſatur, & inter erroneam, malè ſonantem, hæreſim ſapientem, ſcandaloſam, ſeu temerariam, & ſimiles, quarum deſcriptiones, & exempla tradunt Caſtro *d. lib.*1. *c.*3. Cano *de locis*, *lib.*12. *c.*11. Simanc. *de Cathol. c.* 54. & *in praxi hæreſ. cap.*24. Souſa *in manuali Qualificatorum*. Quare ad Theologos pertinet hujuſmodi propoſitiones examinare, ut docetur *in Extravag.* 2. *hoc tit.* inter communes: quorum reſolutiones, & cenſuræ apponi debent in ipſo proceſſu, ut inde Judex agnoſcere poſſit, an reus ut hæreticus, vel aliter puniendus ſit.

9
Traditur ratio decidendi.

His ſuppoſitis apparet ratio præſentis deciſionis, quæ provenit ex eo, quia cum in fide firma certitudo, & nulla dubietas, aut hæſitatio eſſe debeat, *c.* 1. ubi Gloſſa, *de ſumma Trinit.* D. Jacobus *in epiſt. canonic. cap.*1. ibi: *In fide nihil hæſitans*; & juxta illud Athanaſii: *Fideliter, firmiterque crediderit*; unum enim ex articulis noſtræ fidei eſt, eam eſſe firmiſſimam: *Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt*, ait Dominus apud Matthæum *cap.*24. *verſ.*35. Sic Paulus *ad Hebræos c.*6. *verſ.*8. hortatur, ut per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus. Meritò ergo in preſenti ille, qui dubitat nolens captivare intellectum in obſequium fidei, hæreticus judicatur; errat enim contra fidem catholicam, dum pro incertis habet ea, quæ certiſſima ſunt.

10
Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, qua moti Can. *lib.*12. *de locis*, *c.*9. Sà *in ſumma*, *verbo Hæreſis*, *n.*1. & alii citati à Diana *part.*2. *tract.*16. *reſol.*51. affirmarunt, dubium in fide infidelem non eſſe. Sed pro hujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, præſentem textum procedere in dubio, ſeu dubitante voluntariè, & deliberatè; qui enim dubiis & ſcrupulis involuntariis impetitur, ſicut non peccat, ita nec fidem amittit, quæ ſine peccato non deſtruitur, ut docent auctores ſuprà laudati: & hujus rei manifeſtum argumentum eſt, quod ſcilicet nec ipſe errans per errorem involuntarium, & inculpabilem in fide infidelis fiat, ut patet in ruſticis negantibus plures fidei veritates ex ignorantia inculpata, qui non ideò infideles ſunt. Si ergo ſic errans involuntariè, & materialiter, ut Theologi loquuntur, in fide, infidelis non eſt, à fortiori nec dubius, ſeu dubitans inculpatè, vel quia per motus primo primos: & indeliberatos dubium occurrit, vel etiam quia non ſatis ipſi propoſita eſt ea fidei veritas, de qua dubitat. Deinde ſciendum eſt, dubium in fide dici, qui circa aliquam veritatem, quæ per fidem Catholicam credenda eſt, ſive primaria, ſive ſecundaria, ſive directa, ſive indirecta illa ſit, dubius fuerit; nec enim requiritur, ut de tota fide dubitet, quemadmodum errans in fide dicitur, qui vel uni ſoli fidei veritati diſſentit. Qui ergo circa quamcumque veritatem ſufficienter propoſitam ut credendam per fidem Catholicam dubius fuerit, is verè dicetur dubius in fide, & juxta textum hunc infidelis erit. Deinceps ſciendum eſt, dubium in ſignificatione propria eum non dici, qui quomodocumque ſuſpendit aſſenſum fidei; nam cùm præceptum fidei non obliget pro ſemper ad credendum ſine ullo peccato, conſequenter, quin fides amittatur, homo fidelis poteſt aſſenſum cohibere: ulterius ergo requiritur ad verum dubium aliquis actus; ſi enim mera ſuſpenſio actus non ſufficit, jam in hoc dubio actus includitur: quod probatur, nam dubius opponitur certo, ut omnibus in comperto eſt ex ipſa vocis notione: ſed omnes fideles certi dicuntur in fide, etiam quando actum credendi non eliciunt, ſive quia non advertunt, ut in ſomno, amentia, ſeu animi diverſione; ſive quia etiam advertentes, cùm videant ſe non obligari ad actum credendum, eum omittunt: ergo per omiſſionem, ſeu ſuſpenſionem utcumque actus fidei non dicitur quis dubius. Quod etiam nobis conſtat ex fide humana; non enim quis dicitur dubius de dictis alterius eo præciſè, quòd actu ad ipſum non attendat, aſſenſumque actualem ipſis non præſtet, volens ſe ad alia divertere. His ſuppoſitis jam accedam ad præſentis textus expoſitionem: Dubius in fide aliquem actum poſitivum dicit, ſive directum, ſive reflexum: vel ergo per talem actum dicit expreſsè myſterium fidei eſſe dubium, & ſic manifeſtè opponitur veritati fidei; nam fides Catholica docet myſteria revelata non eſſe dubia, ſed certa, & infallibilia; jam verò ſi talis actus poſitivus dicit myſterium à Deo revelatum eſſe dubium, eo ipſo aſſerit, poſſe non eſſe ita ut revelatur à Deo, poſſeque aliter evenire: ergo talis actus ſic dubitans hæreticus eſt. Si verò actus non directè de ipſo myſterio revelato, ſed de ipſo homine credituro, vel etiam de ipſo aſſenſu præſtando reflexè affirmet *dubium eſſe*, etiam hæreticus erit, & reſiſtens veritati fidei; nam fides docet, omnem aſſenſum procedentem ex ea infallibilem eſſe, idemque cenſendum eſt de actu, quo quis dubitaret de motivo credendi, itaut putaret, quod *fortè motivum fidei deficere poteſt*; nam cùm motivum ſit revelatio Dei, hoc eſſet revelationem Dei fallibilem putare, quod hæreticum eſt. Igitur omnis actus, qui neceſſariò intercedit in dubio culpabili, & deliberato, contradicit alicui veritati fidei, & conſequenter eſt hæreticus, conſtituitque hominem infidelem.

11
Diſſolvitur alia difficultas.

Sed inſtabis cum auctoribus negantibus dubium in fide eſſe infidelem, fidem amitti non poſſe ſine actu poſitivo oppoſito: rectè autem contingere poſſe dubium culpabile ſine ullo actu; nam qui in aliquo caſu, in quo ex præcepto fidei tenetur aſſentiri poſitivè fidei, & non aſſentitur, peccat, etiamſi nihil contrarium ponat, ut patet in aliis peccatis puræ omiſſionis: ergo tunc mera ſuſpenſio, ſeu dubium, etiam ſine ullo actu invenitur, quin fidem deſtruat, ſeu infidelem conſtituat. Reſpondetur enim ex ſuprà traditis, talem ſuſpenſionem peccaminoſam quidem eſſe, ſed ſi non oriatur ex actibus poſitivis dubitantibus, non facere hominem dubium; nam benè ſtat talis ſuſpenſio cum eo, quod quis ſimul apud ſe ſtatuat: Si elicerem aſſenſum exempli gratia, de Trinitate, infallibilem elicerem: quemadmodum rectè ſtat, me judicare alium actum præceptum eſſe juſtum, & ſanctum, & adhuc à me ſuſpendi. Nequit autem quis dici dubius in fide eo præciſè, quod fidem præceptam non eliciat, ut ſuprà dixi. Unde infertur, Authores negantes per dubium amitti fidem, intelligendos eſſe de dubio ipſo formali, & ſuſpenſivo purè; Authores verò affirmantes intelligi de dubio in cauſa, quando ſcilicet quis ſuſpendit aſſenſum, eo quòd poſitivè dubitet, modo ſuprà explicato. Proſequitur latiùs Thomas Benus *de offic. inquiſit. part.*1. *dub.*13.

C A P U T II.

Leo *a* Papa.

DE qua re quintidecimi capituli ſermo cònqueritur, & præſumptionem diabolicam meritò deteſtatur; quia & nos iſtud veracium teſtium relatione comperimus, & multos corruptiſſimos eorum codices, qui canonici titulantur, invenimus. Quomodo enim decipere ſimplices poſſent, niſi venenata pocula quodam melle prælinerent, ne uſquequaque ſentirentur in ſua vita, quæ eſſent futura mortifera. Curandum ergo eſt, & ſacerdotali diligentia maximè providendum, ut falſati codices, & à ſyncera veritate diſcordes, in nullo uſu lectionis habeantur. Apocryphæ autem ſcripturæ, quæ ſub nominibus Apoſtolorum multarum habent ſeminarium falſitatum, non ſolùm interdicendæ, ſed etiam penitus auferendæ ſunt, atque ignibus concremandæ. Quamvis enim ſint in illis quædam, quæ videantur ſpeciem habere pietatis, nunquam tamen vacuæ ſunt venenis, & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, ut mirabilium narratione ſeductos, laqueis cujuſcumque erroris involvant. Unde ſi quis Epiſcoporum, vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel ſub canonicorum nomine eos codices in Eccleſia permiſerit legi, qui *b* Priſcilliani adulterina ſunt emendatione corrupti, hæreticum ſe noverit judicandum: quoniam qui alium ab errore non revocat, ſeipſum errare demonſtrat.

Digitized by Google

N O T Æ.

1 a LEo.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.2.* ſed inſcriptionem, & litteram reſtituo ex ipſis epiſtolis Leonis, ubi *epiſt.93.c.15.* reperiuntur verba hujus textus, prout ea in præſenti tranſcribo. In præſenti Leo reſcribit Turibio Epiſcopo Aſturicenſi, ſeu Auſturicenſi; ſed cùm tres Turibij vita, & miraculis clari floruiſſent in Hiſpania illis quarto, & quinto ſæculis Eccleſiæ, videamus, de quo Turibio in præſenti agatur, cùm omnes hæreſim Priſcillianiſtarum æquè damnaverint, unde facilè confunduntur ab ſcriptoribus. Et unus fuit notarius noſtri Leonis, & poſtea Epiſcopus Bracharenſis, de quo Julianus Archipresb. *in chron. anno* 454. *nu.*247. ait, *Per hæc tempora Turibius ſancti Leonis primi Notarius, patria Brigantinus, factus monachus, poſt longas peregrinationes ſecum multas adduxit reliquias: ad Galleciam reverſus ſcribit ad Idacium, & Sponium, Idacium, inquam, Epiſcopum Bracharenſem, ut illi conſulant miſerrimo Galleciæ ſtatui, repullulante tunc Priſcillianiſtarum hæreſi. Qui quidem Pontifices præſederunt in Concilio Toletano, ut Legati Leonis.* Cujus Notarij etiam meminit Lucretius Epiſcopus Bracharenſis in exordio Concilij Bracharenſis 1. apud Loayſam *fol.*116. ibi: *Credo autem veſtræ beatitudinis fraternitatem noſſe, quia eo tempore, quo in his regionibus nefandiſſima Priſcillianæ ſectæ venena ſerpebant, Beatiſſimus Papa urbis Romæ Leo, qui quadrageſimus ferè extitit Apoſtoli Petri ſucceſſor, per Turibium notarium Sedis ſuæ ad Synodum Galleciæ contra impiam Priſcilliani ſectam ſcripta ſua direxit.* Secundus fuit Turibius monachus Benedictinus, & Epiſcopus Palentinus, de quo Julianus *in chron. anno* 545. *n.*248. ait: *Turibius Monachus, cui anno Domini DXXXVI. dederat habitum ſanctus Benedictus, veniens ad Hiſpaniam fundat Monaſteria: poſt factus Epiſcopus Palentinus. Hoc anno maledicit Palentinis infectis hæreſi Priſcillianiſtarum, & fluvius Nevis dictus, Carrion vulgò, civitatem ipſam inundavit.* Marcus Maximus *in chron. anno* 531. *fol.* 183. ibi: *Turibius monachus, ad quem ſcripſit Montanus Pontifex Toletanus, è monacho Benedictino fit Epiſcopus Telenſis, vel Palentinus.* Tandem tertius fuit Turibius Aſturicenſis Præſul ad annum uſque 454. de quo ita legitur apud Julianum Archipresb. anno 454. numero 230. *Sanctus Turibius Auſturicenſis Epiſcopus hoc anno moritur.* In Martyrol. Romano, die 16. Aprilis ita habetur: *Palentiæ ſancti Turibij Epiſcopi Aſturicenſis, qui ope Sancti Leonis Papæ hæreſim Priſcilliani ex Hiſpania penitus profligavit, clariſque miraculis in pace quievit.* Ubi expungendum eſſe verbum *Palentiæ*, jam notavit Tamayo à Salazar *tom.*2. *Martyr. Hiſpan. die* 16. *April.* Videndi ſunt Sandoval. *in hiſtoria ſancti Antonini Palentini, §.*4. *fol.*25. D. Antonius Speleta *in fundatione Eccleſ. Auſturic. n.*64. Loayſa *in notis ad Concil. Tolet.* 2. Marquez *in orig. Heremit. cap.*10. *§.*2. Acunna *in Hiſt. Brachar. lib.*1. *c.*57. Huic ſancto Turibio reſcribit Leo in præſenti, ut apertè conſtat ex C. MS. Eccleſiæ Aſturicenſis, edito à Tamayo *ſupra*, ubi ita habetur: *Fuit igitur hic Beatiſſimus vir, ſicut compertum veraciter habemus, natione Hiſpanus, Galleciæ regionis indigena, Aſturicenſis civitatis Epiſcopus, cultor verus Dei, contemptor ſui, religionis amator, catholicæ veritatis aſſertor, idololatriæ ſubverſor, & errorum validus expugnator: præcipuè Priſcillianorum deteſtabilem hæreſim, quæ tunc temporis in Hiſpania velut peſtifer morbus ſerpendo non ſolùm diverſarum urbium populos peſtifera lepra maculaverat, verùm etiam (quod magis dolendum eſt) quorumdam ſacerdotum, qui Eccleſiam Dei regere videbantur, corda invaſerat, per quos aliorum error tollendus erat, non ſequendus, niſu quo valuit, condemnavit, & auctoritate Leonis Papæ, qui eodem tempore Romanæ Eccleſiæ præerat, totis viribus expurgare curavit. Cùm itaque præfatus Leo Papa paſtorali ſui regiminis cura ad diverſarum Provinciarum Epiſcopos epiſtolarum ſuarum dirigeret ſcripta, inter cæteros huic Beatiſſimo viro Turibio tunc temporis Aſturicenſi Epiſcopo quamdam epiſtolam univerſos errores Priſcillianiſtarum ſexdecim capitulis continentem, deſtinare curavit. Qua Epiſtola accepta, protinus Romani Pontificis mandata ad debitum executionis faſtigium perducere deſtinavit, ex quo aliqua Concilia in totius Hiſpaniæ finibus indicta, ſacrilega Priſcillianiſtarum dogmata condemnarunt, & Beatiſſimi Leonis doctrinam ut catholicam, & ab univerſalis Eccleſiæ capite dimanatam, totis viſceribus amplexi ſunt. Quo evenit, ut per aliquam temporis intercapedinem flagitioſa hæreticorum perfidia delitеſceret.*

2 b *Priſcilliani.*) Priſcillianus Hiſpanus, familia nobilis, dives, acer, facundus, eruditus, pravo ſtudio corrupit optimum ingenium: dum eſſet laicus, & hæreſi infectus, Abulæ Epiſcopus clam factus eſt: ex omnium hæreticorum ſentina hæreſim hauſit, ut refert Severus Sulpitius *lib.*2. *ſacræ hiſtoriæ, in fine.* De hac hæreſi Priſcillianiſtarum extat conſultatio Oroſij ad Auguſtinum, & ejus ad Oroſium eruditiſſimum reſponſum, & damnata fuit hæc hæreſis in duobus Conciliis Galleciæ, & Tarracon. memineruntque ejus Vigilius Papa *epiſt.* 1. *cap.* 1. Concil. Brachar. 1. *in princip.* & *can.* 5. & 6. 7. 13. & 17. quorum verba refert Ant. Auguſt. *in epiſt. juris, lib.*11. *tit.*36. & regula fidei contra ipſum repetita fuit in Conciliis Tolet. I. & Brachar. I quia pullulante iterum hæreſi, nova exſtirpatio adhiberi debuit.

C O M M E N T A R I U M.

3 GEnerale eſt axioma, videlicet, cùm quis poteſt alios ab errore retrahere, & non revocat, ſeipſum errare demonſtrat. Probant textus *in c. error, cap. conſentire,* 83. *diſt. cap. qui conſentit,* 11. *q.*3. *cap. qui poteſt,* 23. *q.*3. *cap. præterea,* 23. *q.*8. *cap. tam ſacerdotes,* 24. *qu.*3. *cap. ſi ea* 50. 23. *qu.*4. *cap. quantæ* 47. *de ſentent. excom. cap.*3. *eod. tit. lib.*6. *c. ſicut dignum, §. illud, de homicid. l. ſcientiam, ff. ad leg. Aquil. l.*2. *§.*1. *cum l.*2. & 4. *ff. de noxal. l.*6. *ff. de re milit.* & ſanè parœmiale eſt, & decantatum illud Senecæ in Troade: *Peccare qui non prohibet, cùm poteſt, jubet.* Cui congruenter, ſciteque conſentiunt Plato *in ſuis legibus, lib.*9. *ad finem:* quia æquè puniri vult, qui aliorum injurias, cùm prohibere poſſet, non prohibet, ac is, qui fecit. Carnotenſis *epiſt.*137. *Nec caret nævo ſuſpicionis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.* Caſſiodorus *lib.* 2. *var. cap.* 36. Arnobius *lib.* 2. *adverſ. Gent. Cùm non prohibendo, quod oportuerat prohiberi, ceſſationis crimen fecerit proprium, & retentionis diſſimulatione permiſerit prius.* Et *lib.*4. *cap.*28. *Quiſquis patitur peccare peccantem, is vires ſubminiſtrat audaciæ.* Saluianus *lib.* 7. *de provid.* ibi: *Poteſtas quippè maxima, & potentiſſima, quæ inhibere ſcelus maximum poteſt, quaſi probat debere fieri, ſi ſciens patitur perpetrari; in cujus enim poteſtate eſt prohibere, ſi non prohibet, ea profectò jubet agi, quæ non prohibet adimpleri.* Seneca in Hercule Furente: *Qui non vetat peccare, cùm poſſit, jubet.* D. Greg. *lib.*32. *Morali c.*5. *Inflammantur quippè corda juſtorum, cùm non correpta conſpiciunt acta malorum; eorumque culpæ ſe participes credunt, quòd iniquitates creſcere ſilendo permittunt.* Alia in eamdem ſententiam cumulant Tiraquel. *de pœnis, cauſ.*44. Valenzuela *contra Venetos, p.*5. *num.*136. Marquez *lib.*1. *Gubern. Chriſt. cap.* 30. *§.* 3. M. Magerus *de aduocat. armat. cap.* 14. *num.* 153. Petrus Gregor. *lib.* 2. *de republic. cap.*1. Cabreros de Avendanno *de pœna tripli, cap.* 1. Solorzanus *de parricid. lib.* 1. *cap.* 1. & *tom.* 2. *de jure Ind. lib.*4. *cap.*5. *num.*6. & *emblem.*70. Amaya *in l.*3. *num.*16. *Cod. de can. largit. lib.*10. III. D. Franc. Ramos *in ſyntag. de Epiſcopat. Luſit. propoſ.*3. *num.*75. Sed cùm in præſenti non agatur de quocumque errore, ſed de errore fidei, ut ex integra textus conſtat, de eo tantùm diſſerendum eſt, & diſcrimen eſt conſtituendum inter perſonas, quæ hæreticos non revocant ab erroribus, & puniunt, quibus id competit ex officio, ut ſunt Epiſcopi, & Inquiſitores, quibus ſpecialiter exſtirpatio hæreſum commiſſa eſt, ut ſi in detrimentum fidei catholicæ negligentes fuerint in inquirendis, & puniendis hæreticis, adeo ſevere puniendi ſunt, ut ab Epiſcopali dignitate, & officio amoveantur, *cap. excommunicamus, el* 1. *§. volumus, hoc tit.* & inter eas, quibus ex officio id non competit, ut ſunt cæteri fideles, qui tenentur ſub pœna excommunicationis hæreticos denuntiare, juxta conſtitutionem Gregorij IX. quam refert Penna *p.*2. *Directorij*, in præſenti. Nec licèt prius uti correctione fraterna, ſeu charitativa monitione, quæ in aliis delictis præcedere debet, juxta tradita *in cap. qualiter, de accuſat.* docet Penna *in præſent*, & plura de hac denunciatione congerunt Santarellus *de hæreſi, cap.* 9. *dub.*5. Suarez *de fide, cap.*20. *ſect.*4. *num.* 11. Carena *de offic. Inquiſit. p.*2. *tit.*9. *§.*4.

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T III.

a Auguſtinus *de fide*.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum, vel ſchiſmaticum, quamvis multas eleemoſynas faciat, vel etiam pro Chriſto ſanguinem fundat, cum diabolo, & angelis ejus æterni ignis incendio participandum, niſi ante finem hujus vitæ Catholicæ fuit incorporatus & *b* redintegratus Eccleſiæ. ***Et poſt pauca***: Omni enim homini, qui Eccleſiæ Catholicæ non tenet unitatem, nec *c* baptiſmus, nec eleemoſyna, quantumlibet copioſa, neque mors *d* pro nomine ſuſcepta Chriſti proficere poterit ad ſalutem.

N O T Æ.

1 a AUguſtinus.) Ex eodem Sancto citantur hæc verba ab Anſelmo *lib.* 8. *in fine Decreti*, Ivone *part.* 1. *Decreti*, *cap.* 4. *&* 39. & *in* 1. *collect. ſub hoc tit. cap.* 3. & reperiuntur verba hæc inter opera D. Auguſtini *in lib. de fide ad Petrum Diaconum*.

b *Et redintegratus.*) Nam dum pertinax eſt in ipſa hæreſi, extra Eccleſiam eſt, ut probat Ricciulus *lib.* 3. *de jure perſon. cap.* 2. quare nullo modo ante reconciliationem decedens ſalvari poteſt.

c *Baptiſmus.*) Antea ab eo ſuſceptus, alias hæreticus non eſſet, ut probavi ſupra *in cap.* 1. 2

d *Pro nomine Chriſti.*) Sed falſo, & cùm errore ſuo, ut contingit ſæpius Luteranis, & Calviniſtis, qui comburi patiuntur non abjurato ſuo errore, immo pro ejus defenſione; unde credunt pro Chriſti nomine martyrium pati, quod illis nullo modo prodeſt.

C A P U T IV.

a Gregorius *Anaſtaſio Antiocheno*.

PRæterea dum de ſanctorum Conciliorum cuſtodia tua fraternitas loqueretur, ſanctam *b* Epheſinam Synodum primam ſe cuſtodire profeſſa eſt: ſed quia ex annotatione *c* hæretici codicis, qui ad me ex regia urbe tranſmiſſus eſt, agnovi per hoc, quod quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant repreheſa, quia quidam illam Epheſinam primam Synodum in eadem urbe exiſtimant, quæ quondam ab hæreticis traditur eſſe compoſita, omnino neceſſe eſt, ut charitas veſtra eandem Synodum apud ſanctam Alexandrinam, atque Antiochenam Eccleſiam requirat, & qualiter in veritate habeatur, inveniat. Vel ſi placet, hinc dirigimus, quæ ab antiquitate ſervata in ſcriniis habemus: illa enim Synodus, quæ ſub primæ Epheſinæ imagine facta eſt, quædam in ſe oblata capitula aſſerit approbata, quæ ſunt Cœleſtii, *d* atque Pelagii prædicamenta: & cùm Cœleſtius, atque Pelagius in ea Synodo ſint damnati, quomodo poterant illa *e* capitula recipi, quorum damnabantur auctores? Quia verò pervenit ad nos in Orientis Eccleſiis nullum ad *f* ſacrum ordinem, niſi ex præmiorum datione pervenire, ſi ita eſſe veſtra fraternitas agnoſcat, hanc primam oblationem omnipotenti Deo offerat, ut à ſubjectis ſibi Eccleſiis errorem ſimoniacæ hæreſeos compeſcat.

N O T Æ.

a GRegorius.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. & extat textus hic inter epiſtolas ipſius Gregorii *lib.* 7. *indict.* 2. *epiſt.* 48. ex qua poſteriori parte reſtituo litteram hujus textus.

1 b *Epheſinam Synodum.*) Synodus Epheſina Oecumenica celebrata fuit anno Chriſti 431. auctoritate Cœleſtini Pontificis, & favente Theodoſio Juniore Imperatore, ubi pluſquam ducenti Epiſcopi ex Oriente convenerunt, & præfuit ut Legatus Romani Pontificis Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus. In hoc Concilio condemnata eſt præcipue hæreſis Neſtorii, ponentis in Chriſto duas perſonas, humanam & divinam; unde elliciebat, Beatiſſimam Virginem Mariam dici non debere Dei genitricem, ſed Chriſti genitricem. PP. autem illi ſanctiſſimi divino afflati lumine ſtatuerunt, eam vere dici, & eſſe matrem Dei, quæ vere genuit Deum; & ex tunc in ſalutatione Angelica addita ſunt illa verba: *Sancta Maria mater Dei ora pro nobis*; ut refertur in ipſis actis, & narrant Baronius, & Coriolanus dicto anno 431. Idem Coriolanus in ſumma Concil. ad ipſum Concilium Epheſinum.

2 c *Hæretici codicis.*) Magna enim cura fuit ſemper hæreticorum, Eccleſiæ decreta, ſanctorumque Patrum ſcripta ſuis ſententiis pravis immixtis, aut additis adulterare, & corrumpere. Sanctus Clemens de his mixturis, quibus hæretici ſua ſcripta corruperant, conquerebatur, ut refert Epiphanius *hereſi* 34. & hanc ſortem ſcriptis ſuis obtigiſſe quæritur Dionyſius Corinthius apud Euſebium *lib.* 4. *hiſt. cap.* 22. & corruptam ad hunc modum à Neſtorianis fuiſſe ſancti Athanaſii epiſtolam ad Epictetum, narrat ſanctus Cyrillus: priorem ad Succeſſum epiſtolam ab Iconoclaſtis ſancti Epiphanii ſcriptam, corruptam multis demonſtrat alter Epiphanius in Synodo Nicæna 2. *actione* 6. Plures ſimiles apud Sanctos Patres antiquos, & recentiores, ſuppoſitiones, & adulterationes congeſſerunt Antonius Auguſtinus *in epit. juris*, *lib.* 11. *tit.* 15. Grethſerus *in lib. de jure & more prohibendi malos libros*, *lib.* 2. *cap.* 5. Theophilus Raynaud. *in tract. de bonis & malis libris*, *partit.* 1. *erothem.* 10. *num.* 283.

3 d *Cœleſtii atque Pelagii.*) Cœleſtius Pelagii ſectator fuit, ut refert D. Auguſt. *de hæreſibus c.* 88. ibi: *Pelagianorum eſt hæreſis hoc tempore omnium recentiſſima, à Pelagio monacho exorta, quem Magiſtrum Cæleſtius ſic ſequutus eſt, ut ſectatores eorum Cæleſtiani etiam nuncupentur.* Impia dogmata Cœleſtii, & Pelagii valide confutavit idem Sanctus *in lib. de gratia Chriſti*, & *in lib. de peccato origin.* & damnata fuerunt in Concilio Milevit. ſub Innocentio I. & in hoc Epheſino *c.* 9. *can.* 1. his verbis: *Quia verò oportebat eos, qui ob aliquod eccleſiaſticum, vel corporis impedimentum, in regione, vel civitate ſua detenti, ſacræ Synodo intereſſe nequiverunt, ea non ignorare, quæ de ſchiſmaticis ſunt definita, notum facimus veſtræ Sanctitudini, quod ſi provinciæ cujuſpiam Metropolitanus, à ſacra, & Oecumenica Synodo deſciſcens, defectionis conciliabulo ſeſe addixerit, vel poſtea quoque cum Cæleſtio ſenſerit, vel etiamnum ſentit hujuſmodi contra provinciæ ſuæ Epiſcopos nihil omnino decernere poſſe, quoad ſacra Synodo ab omni communionè eccleſiaſtica ſecluſus, nullius deinceps poteſtatis, & auctoritatis exiſtat.* Hæc ibi: ex quibus conſequitur, verè dici in hoc capite quod interpretamur, Cœleſtium & Pelagium in Epheſina Synodo eſſe damnatos: & etiam apparet, male Ananiam, Panormitanum, Socinum in præſenti, ex hoc textu deduxiſſe, Pontificem poſſe in Concilio condemnari, cum in Concilio Epheſino non Cęleſtinus, ſed Cęleſtius damnaretur. De erroribus Cęleſtii, & Pelagii agitur in variis Conciliis, quorum verba refert Antonius Auguſtinus *in epit. lib.* 11. *tit.* 39. *&* 40. & refert poſt alios Salelles.

e *Capitula.*) Ubi continebantur dogmata Cęleſtii, & Pelagii.

f *Ad ſacrum ordinem.*) De ſimonia in ſuſceptione Ordinum commiſſa, egi *in cap.* 1. *de ſimonia*.

C O M M E N T A R I U M.

EX fragmento hujus epiſtolę compilato ſub hoc titulo de hæreticis, communiter deducitur ab Interpretibus 4 Concluſio traditur, & probatur.
aſſertio, damnato auctore ex cauſa hæreſis, damnata cenſeri ejus ſcripta. Ita repetentes omnes in præſenti, juxta quorum mentem concluſionem deduco: *Scripta hæretici per Eccleſiam damnati, damnata ſunt, & ita conſigenda,*

aut comburenda. Probant eam textus *in can.* 60. *Apoſt.* Nicæna Synodus 2. *can.* 9. ibi: *Laicus, vel monachus excommunicetur, Epiſcopus, Presbyter, Diaconus deponatur, qui occultaverit libros hæreticorum*. Et *c.* 3. ubi ſpecialiter de Cœleſtii, & Pelagii ſcriptis agitur, 15. *diſt. c.* 2. juncta integra, *hoc tit.* Leo Magnus *epiſt.* 91. *cap.* 16. ibi. *Diſtinii tractatus vetantur, licet auctor reſipuerit*. Innocentius II. *epiſt.* 2. *ad Sampſonem Archiep. Bituricen.* ibi: *Mandamus quatenus libros erroris Petri Abailardi faciatis igni comburi*. Concilium Brachar. 1. *can.* 17. Adrianus Papa *in epiſt. ad Baſilium Auguſtum*, *in actione* 8. *Synodi* 8. ibi: *Omnia exemplaria cremari igne contemplantibus cunctis, ne unus quidem apex, aut jota, inde ſuperſit*. Nicolaus I. *ad conſulta Bulgarorum*, *c.* 103. Concil. Later. ſub Leone X. *ſeſſ.* 10. Conſtantienſe *ſeſſ.* 8. Trident. *ſeſſ.* 18. & 25. *leg. damnato* 8. *leg. quicumque, C. de hæretic. leg.* 34. *C. Theodoſ. eod. tit. leg. quoniam, C. de Epiſc. & cleric. leg.* 10. *C. de Epiſc. aud.* Alia Imperatorum edicta, & Pontificum decreta pro illuſtratione hujus concluſionis congeſſerunt Ant. Auguſt. *in epit. juris, lib.* 11. *tit.* 14. Creſpetius *in ſumma juris Pontif. verb. Hæreticorum libri*, Caſtro *de juſta hæretic. punit. lib.* 2. *c.* 15. & 16. Conradus Brunus *lib.* 6. *de hæretic. cap.* 6. Ricciulus *de jure perſon. lib.* 5. *c.* 21. Gabriel Putherbeus *de tollend. malis lib.* 3. Baptiſta Cardona *lib. de expungendis hæret. Auctorum nominibus*, Jacobus Grethſerus *in lib. de jure & more prohibendi libros hæreticorum*, Theophilus Raynaud *tom.* 11. *in tract. de bonis, & malis libr. partit.* 1. *erothemate* 3. Petrus Gregor. *lib.* 2. *partit. tit.* 6. *c.* 7. & *in c. damnamus, de ſumma Trinit.* Fileſacus *in c.* 1. §. 7. *de offic. Ordin.* Coriolanus *in ſumma Concil. ad Concil. Armeniæ, anno* 1433. Diana *p.* 11. *tract.* 1. *reſ.* 1. & *tr.* 8. *reſ.* 62. Petrus Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit.* 2. Bellarminus *tom.* 1. *controv. lib.* 3. *de clericis, cap.* 20. Simancas *de cathol. tit.* 38. Fileſacus *in c.* 1. §. 7. *de offic. Ordin.* Beyerlink *in Theatro vitæ hum. tom.* 4. *verbo Libri*, Suarez *de fide, diſp.* 20. *ſect.* 2. Baſil. *de matrim. in append. c.* 2. *n.* 6. I. Gothofr. *in leg.* 14. *C. Theod. de malefic.* & *in l.* 34. *de hæretic.* Thomas Delbene *p.* 1. *de offic. Inquiſit. dub.* 36. P. Mendo *lib.* 2. *de jure academic. q.* 16. D. Joſeph de Retes *lib.* 8. *opuſcul. c.* 13. P. Serloginus *tom.* 3. *in Cantica, veſtig.* 34. *fol.* 421. Decianus *lib.* 5. *tract. crimin. c.* 48. Becanus *in* 2. 2. *c.* 15. *de fide, q.* 8. Cohelius *in notis. Cardin. c.* 15. *congreg.* 10. Fornerius *lib.* 3. *rer. quotid. cap.* 14. Coriolanus *in breviario, anno* 1545. P. Menochius *lib.* 2. *polit. c.* 3. *n.* 5. Caſtro Palao *tom.* 1. *oper. moral. tract.* 4. *diſp.* 2. *punct.* 10. Bordonus *to.* 1. *ſacri Tribun. c.* 14. Phocius *in nomocan. tit.* 12. *c.* 3.

5 *Impugnatur tradita aſſertio.*

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: In libris hæreticorum multa bona continentur, quibus uti poſſumus cum non modica utilitate. Tertullianus enim in ipſis libris, quos adverſus Eccleſiam ſcripſit, ut de pudicitia, de fuga in perſecutione, de monogamia, & exhortatione caſtitatis, quammulta ad Chriſtianos uſus, & dogmata contra ſectarios peropportuna ſuppeditat. Euſebium Cæſarienſem Arrianorum ſigniferum appellat D. Hjer. evinciteque Epiphanius *in Synodo* 2. *Nicæna, action.* 6. probatque Cano *lib.* 11. *de locis, c.* 6. magno tamen Eccleſiæ damno ſcripta ejus eriperentur. Quid dicemus de Origene, & Novatiani libris? verſantur enim omnium manibus cum fructu, etiamſi in eis maculæ, & errores non uno in loco ſuperſint, conſtetq; Novatianum fuiſſe aperte hæreticum: & eodem nomine appellatur Origenes in Concil. Lateran. ſub ſancto Marino, *conſult.* 5. *anathematiſmo* 18. & eodem modo notatur à multis Patribus, ut refert Caſſiodorus *de divin. inſtit. c.* 1. & nihilominus D. Hieron. in epiſtola ad Paulum Concordienſem, Novatiani librum ad ſe tranſmitti poſtulabat, ut cognitis ejus venenis, libentius ſancti Cypriani antidotum biberet: unde in librorum lectione ſequendum eſt conſilium Theodoreti *lib.* 3. *Polymorphi*, his verbis: *Imitare ergo apes, o vir bone, & ſacræ Scripturæ prata, & ſanctorum Patrum pulchros flores mente circumvolans, fidei favos in te contexe: quod ſic ubi herbam inveneris, nec dulcem, nec eſculentam, cujuſmodi eſt hic Apollinaris, & Euſebius, habe tamen aliquid inutile ad mel conficiendum: non eſt alienum, quod bonum eſt ſumere; quod verò noxium, relinquere. Etenim apes ſæpe in venenoſis fructibus inſidentes, quod eſt quidem pernicioſum, relinquunt; quod eſt verò ſibi accommodatum, accipiunt. Hæc tibi quidem, ò amice, jure fraternæ amicitiæ conſulo.* Plura in hanc rem congeſſit Claudius Eſpenceus poſt commentarium epiſtolæ ad Titum, *in lucubrat. de lect. lib. ſuſpect.* Ergo non omnes libri Auctoris damnati configendi, & comburendi ſunt. Accedit, nam Eccleſia tolerat libros Gentilium, & Judæorum: ergo & hæreticorum ſcripta tolerare debet, cum detur eadem ratio improbationis in alteris, ac in aliis. Augetur hæc dubitandi ratio ex teſtimoniis Dionyſii, & Hieronymi; nam Dionyſius, ut ſcribit Euſebius *lib.* 7. *hiſtor. c.* 6. Nicephorus *lib.* 6. *c.* 8. & 9. cùm reprehenderetur, quod libros hæreticorum legeret, reſpondit ſe viſionem habuiſſe, qua ſibi dicebatur, *Lege omnia quæ in manus tuas veniunt; valebis enim ad omnia reſpondere, & reprobare*. Hjeron. *in epiſt.* 152. *ad Alexandrum Minerium*, inquit ſe legere libros Hæreticorum, ut bona inde excipiat, etiamſi ſciat aliquos propterea de ſe murmurare. De Theophilo antiquo Doctore idem refert Socrates *lib.* 6. *hiſt. cap.* 15. Denique in Concil. Carthag. 4. *can.* 16. præcipitur Epiſcopis, ut libros Hæreticorum legant pro neceſſitate, & tempore. Igitur non quælibet lectio librorum Hæreticorum prohibenda eſt.

Hac tamen dubitandi ratione minime obſtante, vera eſt præſens aſſertio, quæ probatur ex antiqua, perpetuaque conſuetudine, non ſolùm Chriſtianorum, verùm & diverſarum gentium, comburendi libros improbatæ lectionis. Prothagoræ libros ab Athenienſibus crematos refert Suidas, eo quòd aliquando orationem ſic eſſet exorſus: *De Diis ſcire non poſſum, neque an ſint, neque an non ſint.* Et Cicero 1. *de natura Deorum*, ibi: *Nam Abderites quidem Prothagoras, cujus à te modo mentio facta eſt, Sophiſtes temporibus illis, vel maximus, cùm in principio libri ſui poſuiſſet: De Diis neque ut ſint, neque ut non ſint, audeo dicere, Athenienſium urbe, atque agro eſt exterminatus, librique ejus in concione combuſti.* Idem refert Lactantius *lib. de ira Dei, c.* 9. quod factum cùm narrat Sariſbarienſis *lib.* 5. *Polycrat. c.* 4. loco Prothagoræ, legit Pythagoram. Similiter & de libris Julii de natura Deorum, eo quòd Atheiſmum induci per eos aliqui cenſebant, abolendos judicabant: refert Arnobius *lib.* 3. *adverſus gentes, nu.* 5. ibi: *Cumque alios audiam muſſitare indignanter, & dicere, oportere ſtatui per Senatum, ut aboleantur, ne vetuſtatis opprimatur auctoritas.* Similiter Livius *lib.* 5. *decad.* 3. refert Senatum addixiſſe libros quoſdam cremandos, a trajiciente aratrum ad Numæ ſepulchrum repertos, quia evulgati religionem, ac cultum nimium læderent. Idem ex Varrone tradunt Lactantius *lib.* 1. *divinar. inſtit. cap.* 22. D. Auguſtin. *lib.* 7. *de civit. Dei, c.* 34. & 35. late probat ſtudium & curam Gentilium in damnandis libris, ex quorum lectione lædi poterant, Theophilus *ind. tract. de bonis & malis libris, erothem.* 4. *n.* 32. Lipſius *ad annal. Taciti*, Forner. 3. *rer. quotid.* 14. inde immaniſſimum edictum tulit Diocletianus de comburendis libris Chriſtianorum, quod refert Arnobius *lib.* 3. *adverſ. gentes*, de quibus libris nonnulli accipiunt textum *in leg.* 4. §. 1. *ff. familiæ erciſcundæ*, ubi Ulpianus docet, libros improbatæ lectionis, ut mala medicamenta in judicium familiæ erciſcundæ non venire, nec inter hæredes dividi, ſed eſſe corrumpendos. Quam lectionem retinet D. Joſeph. de Retes *lib.* 8. *opuſcul. c.* 13. fuit enim infenſiſſimus Chriſtianæ Religioni Ulpianus. Quare ex ejus libro 8. *de offic. Proconſul.* ubi de pœnis imponendis Chriſtianis agebat, nulla ſuperſunt veſtigia in libris Pandectarum; ejus tamen odii extant veſtigia *in leg. ſi in aliam, ff. de offic. Proconſul. leg. congruit* 13. *de officio Præſidis, leg.* 2. *ff. de extraord. crimin.* notavit eruditus Ramirez de Prado *in Pentecont. c.* 36. Ita textum *in d. leg.* 4. §. 1. accipiunt Balduinus *de edictis pro Chriſtianis, fol.* 11. Mornacius *in eod. textu*, Baronius *anno* 56. Sed ipſe Baronius *anno* 302. Ulpianum refert ad libros magicos, mathematicoſque, qui etiam comburendi erant, ex eodem jure. Paulus *lib.* 5. *ſentent. tit.* 23. *leg. mathematicos* 10. *C. de Epiſcop. aud. leg. damnato* 6. §. *nec vero, C. de hæretic. leg.* 34. *C. Theodoſ. eod. tit. Novel.* 41. *Juſtin. c.* 1. Phocius *in nomocan. tit.* 12. *cap.* 3. & juſſum ſæpe fuiſſe à Senatu Magiſtratibus, ut hujuſmodi libros conquirerent, eoſque cremarent, legimus apud Livium *lib.* 29. Dion. *lib.* 54. relatos à Fornerio *lib.* 3. *rer. quotid. c.* 14. Concremarique per Ædiles, modo per Triumviros, teſtantur Tacitus *lib.* 4. *annal.* & *in vita Agricolæ*, Seneca *lib.* 10. *controv. in princip.* unde D. Auguſtin. de ſcriptoribus magicis agens, *lib.* 1. *de conſenſu Evangeliſt. c.* 9. ait: *Non ſolùm diſciplinam Chriſtianam, ſed ipſam terrenæ reipublicæ adminiſtrationem jure eos condemnare.* Similiter Antiochus putans libros veteris Teſtamenti ſuæ religioni noxios, edicto pœnali eos prohibuit, ut refertur *lib.* 1. *Machab. cap.* 1. Alia diverſarum gentium exempla referunt Tiberius Decian. *lib.* 5. *tract. crimin. c.* 48. Beyerlinch *d. tom.* 4. *verbo Libri*, Grethſerus *d. lib. de jure prohib. libros*, Lipſius *ad Tacitum lib.* 4. *annot.* 78.

6 *De uſu configendi libros.*

Sed ut ab Ethnicis ad Catholicos perveniamus, conſtat in Eccleſia Catholica hunc ſemper morem fuiſſe comburendi libros hæreticorum: nam *actuum Apoſt. c.* 19. refertur, quod multi credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos: multi autem ex his, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus. Ubi *curioſa* pro magicis artibus ponuntur, quæ 7 *De eodem uſu apud Catholicos.*

etiam

Digitized by Google

etiam artes curioſæ dicuntur à Palladio *hiſtoriæ Lauſiacæ ſect.* 17. ut divinandi curioſitas *in leg.* 5. *C. de maleficiis:* & D. Clemens *lib.* 1. *conſtit. Apoſt. c.* 7. ſcribit, Apoſtolos prohibuiſſe fidelibus libros Gentilium: & ſequentibus ſæculis PP. Concil. Nicæni libros Arrii igni tradiderunt, ut refert Nicephorus *lib.* 8. *hiſt. c.* 18. poſtea Sanctus Chryſoſtomus, ſuffragante Theodoſio Imperatore, præcepit ut pulſis ex urbibus Montaniſtis, & Eunomianis, eorum Codices comburerentur, & eo Sancto ſuggerente Theodoſius edidit conſtitutionem, quæ extat *in leg.* 34. *C. Theodoſ. de hæreticis*, ubi notavit I. Gothofr. Faciunt textus *in leg.* 8. *&* 16. *C. de hæretic. leg.* 3. *C. de ſumma Trinit. leg.* 10. *C. de Epiſc. aud. leg. ult. C. Theod. de maleſic.* Nec multò poſt Epheſina Synodus Neſtorii libros curavit ubique flammis addici, datis litteris ad Theodoſium, quæ extant *p.* 1. *Concil. Epheſini, c.* 22. & D. Auguſt. *in pſalm.* 61. de quodam Chriſtiano, qui fuerat magus, pœnitentiam acturo, ait: *Portat ſuos codices incendendos, quibus fuerat incendendus, ut illis in ignem miſſis, ipſe in refrigerium tranſeat.* Manichæorum etiam libros à ſancto Leone incenſos refert Proſper Aquit. *in chronic. anno* 446. & ſimiliter Gelaſius non ſolùm edidit conſtitutionem, quæ extat apud Gratianum *in cap. ſancta*, 15. *diſt.* qua ſcripta hæreticorum, & apocrypha damnavit; verùm Manichæorum libros ante ædem ſanctę Mariæ concremaſſe refert Anaſtaſius Bibliothecar. Idem Anaſtaſius *in Hadriano II.* librum actorum Phocii adverſus Nicolaum fuiſſe combuſtum narrat, & in 8. Synodo, actione 8. idem Hadrianus decrevit, *omnia exemplaria cremari igne, contemplantibus cunctis, ne unus quidem apex, aut jota inde ſuperſit.* Innoc. II. *epiſt.* 16. annuens petitioni Concilii Rhemenſis, libros errorum Petri Abailardi incendio damnavit, & combuſtos fuiſſe à Legato Romanæ Eccleſiæ, teſtatur Sanctus Bernardus *epiſt.* 193. Libros Davidis de Dinanto, tamquam hæreſibus ſcatentes, exuſtos fuiſſe in Concilio Provinciali Pariſiis celebrato, ex Rigordo, & aliis refert Spondanus *in continuat. Baronii, anno* 1204. *nu.* 18. & ſimiliter in Concil. Rom. interdictam eſſe lectionem librorum Vvicleſ, refertur, & confirmatur in Concil. Conſtantienſi *ſeſſ.* 8. & poſtea Concil. Later. ſub Leone X. *ſeſſ.* 10. libros hæreticorum omninò proſcripſit. Tamdem Tridentina Synodus quorumcunque hæreticorum libros, tamquam malæ meſſis certam ſementem exterminavit: firmarunt eamdem prohibitionem ſuis conſtitutionibus Jul. III. Paul. IV. & Pius IV. Nec rectè Spondanus *in d. continuat. Baronii, anno* 1550. *num.* 2. ſcribit primam legem generalem adverſus libros hæreticorum latam eſſe eo anno à Julio III. cum jam idem prohibitum fuiſſet variis conſtitutionibus, quas juxta temporis ſeriem retulerunt Coriolanus *in Breviario chronol. anno* 1545. Grethſerus *d. lib. de jure & more prohibendi libros*, Theophilus Raynaud. *d. partit.* 1. *erothem.* 3. Hæc autem conſixio librorum olim fiebat per Epiſcopos: & quidem libri Arrii ab Epiſcopis damnati fuerunt, ut refert Nicephorus *lib.* 8. *c.* 18. & poſtea Imperator Conſtantinus edicto publico flammis addixit. Similiter Eutychetis libros damnarunt Epiſcopi in Concilio Chalcedon. Idem de Origenis ſcriptis refert Severus Sulpitius *dialog.* 4. *c.* 2. & in Concil. Tolet. 3. Patres Hiſpaniæ damnarunt deteſtabilem librum ab Arrianis editum. Probat Fileſacus *in c.* 1. *§.* 7. *de offic. Ordin.* Et licèt ante hæreſim damnatam ab Eccleſia non poſſet Princeps ſæcularis edicto ſuo libros flammis addicere, tamen poſt damnationem Eccleſiæ laudabiliter faciunt ipſi Principes, dum legibus ſuis hujuſmodi librorum abolitionem ſtatuunt, ut fecerunt Imperatores in legibus ſupra citatis, & *l.* 34. *C. Theodoſ. de hæret. l. penult. C. de mathematicis, l. ult. C. Theodoſ. de maleſic. Novella* 42. *l.* 3. *§.* 3. *C. de ſumma Trinit. l.* 10. *C. de Epiſcop. aud. l.* 6. *C. de hæreticis*, & probat Ricciulus *lib.* 5. *de jure perſon. c.* 22. *per totum;* præcipua tamen cura configendi, damnandique libros hæreticorum ſemper Pontificis fuit, ut fecerunt Gelaſius I. Leo I. Gregorius IX. Innocent. IV. & Alexander IV. ut refert Farinac. *de hæreſi q.* 180. *§.* 1. F. Ferdinand. Caſtillo *p.* 1. *Hiſtor. Ordin. Prædicat. lib.* 2. *cap.* 53. *&* 55. Petrus Gregor. *lib.* 12. *de Repub. cap.* 7. *nu.* 4. & tamdem Sixtus V. tanto negotio Cardinales aliquos præfecit, & congregationem inſtituit pro indice librorum prohibitorum, de qua egit Cohelius *in notit. Cardin. cap.* 15. *congregat.* 10. In his autem regnis, ubi adeſt Inquiſitor Generalis, ad eum quoque ſpectat facultas prohibendi libros, qui ſunt contra religionem Chriſtianam, & bonos mores, ut conſtat ex ipſo indice, in præfatione, *§. at verò, regul.* 1. 4. 5. 6. 7. 8. *&* 10. ibi: *Liberum ſit Epiſcopis, aut Inquiſitoribus Generalibus, ſecundùm facultatem quam habent, eos etiam libros, qui in his regulis permitti videntur, prohibere, ſi hoc in ſuis regnis, aut provinciis, vel diœceſibus expedire judicaverint.* Proſequuntur alia plura de pœnis retinentium libros damnatæ lectionis, & de illis, qui poſſunt concedere licentiam legendi libros hæreticorum, Mendo, Bordonus, & Caſtropalao, *ubi proximè*, Pennam *ad Eymericum, in præſenti.*

8 Traditur ratio decidendi.

Ratione etiam probatur, prohibendos, & abolendos eſſe Hæreticorum libros; ſi enim vivus ſermo hæretici, ejuſque alloquium devitandum eſt Chriſtiano, quia ſerpit ut cancer ſermo hæretici, auctore Apoſtolo, & docentibus D. Cypriano *epiſt.* 40. *&* 55. *ad finem*, S. Leone *ſerm.* 28. quantò magis ſcriptura, quæ non volat, & momento dilabitur ut verbum ore prolatum, ſed perſiſtit, veluti perennis quidam fons nefariæ doctrinæ in infinitos ſimul mortales, ad quos viva oratio nunquam perveniſſet, cum in libro perſiſtat anima ipſius hæretici. Pulchrè Themiſtius *oratione* 13. ibi: *Animam ego ſapientis hominis illius ſapientiam eſſe arbitror, ac mentem, atque ſermonem, ſepulchra verò hujuſmodi animarum libros, ac ſcripta, in quibus tanquam in monumentis reconditæ eorum reliquiæ ſervantur.* Inde libri hæreticorum ſupprimuntur, non ſolùm propter falſam doctrinam, quæ in eis docetur, ſed etiam ne remaneant hæreticæ pravitatis veſtigia, ſed flammis combuſta depereant, *leg. damnato, §. nec verò, l. quicumque, §. omnes, C. de hæreticis.* Et cùm hæretici ex librorum editione non niſi imperiti vulgi plauſus expetant, æquum, & juſtum eſt, ut per librorum ſuppreſſionem hac inani gloria priventur. Deinde nam libelli famoſi in injuriam privati hominis conſcripti ſupprimuntur, & eorum auctores capitali pœna coercentur, *l. unic. Cod. de famoſis libellis, l. lex Cornelia, §. ſi quis librum, ff. de injuriis, leg. ob carmen, ff. de teſtibus, l. cum leges, §. is cui, leg. fin. ff. de teſtamentis:* probavi: *in can.* 52. *Concil. Illiber.* Ergo multò magis ſupprimi debent, & comburi libri editi in contumeliam Chriſti, & ſanctæ Matris Eccleſiæ. Alias adducit rationes P. Theophilus *d. tom.* 11. *in tract. de bonis & malis libris, p.* 1. *erothem.* 3. Rectè ergo in præſenti docet Gregorius, damnatis Cœleſtio, & Pelagio eorum falſa dogmata damnata, & improbata eſſe.

9 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta, qua quoad ſubducendos hujuſmodi libros ſuo tempore nonnullos uſos fuiſſe, teſtatur Thomas Vvaldenſis in doctrinis præmiſſis ad Doctrinale fidei antiquæ, *doctrin.* 16. & poſtea ab aliis in Belgio impudenter, & doloſè jactatum ſcribit Caſtro *lib.* 2. *de juſta hæretic. punit. c.* 16. Nam parum refert in libris hæreticorum aliqua utilia reperiri, quæ æquiparantur confeſſioni veritatis dæmoniorum, ut inquit D. Auguſt. *in cap. ſi quid veri* 37. *diſt.* nam præterquam quod nihil eſt in libris hæreticorum, ſive eloquentiam, ſive materiam conſideres, quod elegantius à pluribus Catholicis non ſit ſcriptum, ut colligitur ex ſancto Irenæo *lib.* 3. *cap.* 4. & probat Caſtro *lib.* 2. *de juſta hæretic. punit. cap.* 16. Ricciulus *lib.* 5. *de jure perſon. cap.* 21. *n.* 16. vera, vel bona ab hæreticis dicta, non ſunt ſimpliciter bona, ſed permixta, ut ita ſub ſpecie boni falſa legentibus valeant propinari.

Impia ſub dulci melle venena latent.

Ut conſiderat D. Chryſoſtomus *in Matthæum homil.* 47. Beda *ad D. Marcum cap.* 1. & *in comment. ad Cantica, in princip.* quo aptatur illud Virgilii:

Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga:
Frigidus (ò pueri fugite hinc) latet anguis in herba.

Quare propter commixtionem recta juris ratione hujuſmodi ſcripta reprobantur exemplo falſæ monetæ; quæ quamvis contineat aliquid boni, quia tamen continet etiam malum, reprobatur, *l.* 1. *&* 2. *C. de falſa monet. l. eleganter, §. qui reprobatus, ff. de pignor. act.* bonum enim commixtum cum malo, non dicitur amplius bonum, argumento legis *adeò, §. cum quis, ff. de acquir. domin.* Facit, nam non poteſt dici bonum, vel verum, quod eſt ordinatum ad ſuadendum malum, vel falſum, quia finis eſt ille, qui in rebus attenditur, *l. cum furioſus, ff. de judiciis, l. non intelligitur, §. quando, ff. de jure fiſci.* Unde prudenter Magnus Carolus V. in edicto ſuo Vvormatienſi, ſcripta Lutheri aboleri juſſit, tametſi aliqui obtenderent eſſe in ſcriptis illis pleraque bona, his verbis: *Non obſtante, quod in illis etiam aliqua bona ad fallendas ſimplicium mentes immixta eſſent. In quo præter juſtam Sedis Apoſtolicæ ſententiam, etiam laudatiſſimam veterum PP. inſtitutionem, & conſuetudinem omninò exequendam ducimus, qui Arrianorum, Priſcillianiſtarum, Neſtorianorum, Eutychianorum, & aliorum hæreticorum libros, & in illis contenta omnia, tam bona, quam mala promiſcuè excuſſerunt, & annichilarunt: nec id immeritò. Nam ſi optimi quique cibi unius tantum guttæ veneni, qua humanum corpus læderetur, infuſione ſuſpecti ſunt omninò abjiciendi, quantò magis ea ſcripta, quæ tantis & tam noxiis animabus venenis paſſim infecta ſunt, non ſolùm vobis cavenda ſunt, ſed etiam ne aliis noceant,*

ab omni

ab omni hominum memoria veniunt obliteranda. Accedit, quod quicquid boni in Martini libris reperitur, id antea à ſanctis PP, quos Eccleſia recepit, & approbavit, facile dictum, & ſæpius repetitum, abſque ullius periculi, aut mali ſuſpicione legi, & haberi poteſt. Nec obſtat quod dicebamus de libris Tertulliani, Origenis, & ſimilium, qui tolerantur ab Eccleſia; nam hoc procedit, quoniam ex illis magis refutantur eorum errores, ſiquidem ex eorum antecedentibus ſcriptis ſequentia errata deteguntur. Et licet Hieron. & alii ſupra relati libros hæreticorum legerent, id tamen faciebant ut eos refellerent, ut hodie etiam conceditur perdoctis viris, ut improbatos libros ad corrigendum legant. Nec tamdem obſtat, quod de libris Gentilium, & Judæorum expendebamus, quia ſimiles libri Catholicæ veritati non obſunt; qui enim fidem Chriſti non ementiuntur, ut ſunt Gentiles, non facilè homines ad falſum dogma inducunt, nec poſſunt per umbram ſanctitatis decipere homines ſimpliciores; immò ex eorum lectione non levis utilitas aſſequitur ad exponenda, & illuſtranda tam ſacra, quam canonica ſcripta, ut probavi *in cap. fin. de ætate, & qualit.*

Sed ſupra traditis obſtat factum Zachariæ Papæ relatum in ea epiſtola, quæ eſt 138. inter epiſtolas ſancti Bonifacii, ubi refertur Zachariam prohibuiſſe igni tradi libros Adalberti inſani hæretici, quos Synodus Romana cremari juſſerat. Igitur quia libri hæreticorum non ſunt configendi, nec comburendi. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Pontificem prohibuiſſe libros Adalberti flammis ſubjici, non ut eorum incolumitati conſuleret, ſed ad perpetuam confuſionem ipſius Adalberti, & ejus ſectatorum voluit exemplar unum ſcriniis Romanæ Eccleſiæ ſervari, quia libri illi pleni erant impietatibus craſſiſſimis, & apertiſſimis, Adalbertuſque à pleriſque colebatur ut Sanctus. Unde Eccleſiæ interfuit ejus libros non prorſus aboleri, ut ſi quando res ferret, ex operibus probaretur impietas auctoris, ut docuit Theophilus *d. tract. de bonis, & malis libris, erothem. 3. num. 26.* 10

Excuſatur Zacharias Papa in Concil. Roman.

C A P U T V.

a *Ex Concilio Africano.*

ITem conſtitutum eſt, ut ſi quis Epiſcopus hæredes extraneos à conſanguinitate ſua, vel hæreticos etiam conſanguineos, aut paganos, Eccleſiæ prætulerit, ſaltem poſt mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo *b* recitetur: nec *c* excuſari poſſit, ſi inteſtatus deceſſerit, quia utique debuit factus Epiſcopus, rei ſuæ ordinationem congruam ſuæ profeſſioni nequaquam differre.

N O T Æ.

1 a AFricano.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 8. reperiturque textus hic in Codice canonum Eccleſiæ Afric. *can.* 81. prout in præſenti tranſcribitur, & canon editus fuit in Synodo Carthag. ubi apud Balſamonem, & Zonaram in ordine 84. canon hic ita legitur: *De Epiſcopis hæreticos, vel Græcos hæredes relinquentibus, ſimiliter definitum eſt, ſi quis Epiſcopus hæreticos, aut Græcos, ſive ſint conſanguinei, ſive à conſanguinitate alieni, hæredes Eccleſiæ prætulerit, etiam poſt mortem ei dicatur anathema, & nomen ejus inter Dei ſacerdotes minimè referatur, nec poſſit excuſari, ſi inteſtatus exceſſerit, quoniam cum factus eſt Epiſcopus, juſtam debet facere rerum ſuarum diſpoſitionem ſuæ profeſſioni convenientem.* Pro præſentis autem inſcriptionis expoſitione repetenda ſunt, quæ adduxi *in cap. 1. de arbitr.*

2 b *Recitetur.*) Inter Miſſarum ſolemnia, cum ex diptyca nomina Epiſcoporum defunctorum recitabantur: ſciendum enim eſt, jam à temporibus Apoſtolorum diptychas in uſu fuiſſe. Eſt autem Diptychon Eccleſiaſticum tabula, in qua nomina Epiſcoporum Catholicorum, ſacerdotum, ac fidelium benefactorum Eccleſiæ ſcribebantur, quorum nomina ſolebant recitari inter Miſſarum ſolemnia, ut conſtat ex epiſtola Ægyptiorum Epiſcoporum ad Anatolium Patriarcham CP. ibi: *Diptychon eſt, in quo venerabilium piæ memoriæ tranſitus ad cælos habentium Epiſcoporum vocabula habentur, quæ tempore ſacrorum myſteriorum ſecundum Sanctorum regulas leguntur.* Ex Alcunio *lib. de celebrat. Miſſar.* ibi: *Poſt ergo illa verba, quibus dicitur, In ſomno pacis, uſus fuit antiquorum ſicut etiam uſque hodie Romana agit Eccleſia, ut ſtatim recitarentur ex diptychis nomina defunctorum.* Et tabula hæc duplex erat, quarum una vivorum, altera mortuorum nomina continebat, ut ex eis in ſacrificio Miſſæ nomina recitarentur. Dionyſius *de Eccleſ. hierarch. cap.* 3. ibi: *Et cùm ſe mutuà omnes ſalutaverint, myſtica ſacrarum tabularum recitatio fit.* Ex prima recitabantur nomina Epiſcopi ſuperſtitis, Regis, ſeu Imperatoris, ut probavi *in c. de celebrat. Miſſar.* & ejus qui oblationem faciebat. Concil. Illiber. *can.* 29. ibi: *Energumenum, qui ab ſpiritu erratico agitur, hujus nomen ad altare cum oblatione non eſſe recitandum.* Et *cap. ſanè 24. q. 6. c. obeſt* 50. 11. *q.* 3. *c. viſum, de conſecr. diſt.* 3. Concil. Emeritenſe *can.* 10. *Proinde ſalubri deliberatione cenſemus, ut pro ſingulis quibuſque Eccleſiis, in quibus Presbyter juſſus fuerit per ſui Epiſcopi ordinationem præeſſe, pro ſingulis diebus Dominicis ſacrificium Deo procuret offerre; & eorum nomina, à quibus eas Eccleſias conſtat eſſe conſtructas, vel qui aliquid his ſanctis Eccleſiis videntur, aut viſi ſunt contuliſſe, ſi viventes in corpore ſunt, ante altare recitentur tempore Miſſæ: quod ſi ab hac diſceſſerunt, aut diſceſſerint luce, nomina eorum cum defunctis fidelibus recitentur ſuo in ordine.* Innoc. *epiſt. 1. ad Decentium*, D. Chryſoſtom. *in ſua liturg.* ibi: *Diaconus incenſat in circuitu ſacram menſam, & diptychas; defunctorum, autem, & vivorum uti vult memoriam facit.* Unde colligitur, non ideò diptycham dictam eſſe, quod gemini eſſent libri, unus viventium, alter mortuorum, ut exiſtimavit Meurſius in ſuo Lexico Græco-Barbaro, verbo *Diptycha*; cum unus idemque liber utrorumque nomina continere ſoleret, & duabus tabulis conſtaret, ut probat Roſueidus *in Onomaſt. verbo Diptycha*. Vivorum, qui diptychis iis inſcribi ſolebant, meminerunt Concil. Chalcedon. *act.* 11. Joannes Diaconus *in vita ſancti Gregorii, lib. 4. cap.* 23. Ad diptycham autem defunctorum ſpectant 6. Synodus *act.* 13. ibi: *Hos ſanctæ memoriæ tres viros, id eſt Thomam, Joannem, & Conſtantinum prævidimus in indemnitate manere, atque in ſacris, diptychis ſanctarum Eccleſiarum recitari.* Theodoretus *lib. 5. Eccleſ. Hiſtor. cap.* 35. Cyprianus *epiſt.* 37. *ad Clerum: Denique & dies eorum, quibus excedunt, annotate, ut commemorationem eorum inter memorias martyrum celebrare poſſimus.* Juſtinianus Imperat. *in epiſt. ad 5. Synodum generalem*, quæ eſt CP. 2. ibi: *Sicut & eos, qui injuſtè condemnati ſunt, revocaverunt poſt mortem, & in ſacris diptychis ſcripſerunt.* Permanſit hujus ritus commendandi tam vivos, quam defunctos in Miſſa conſuetudo hodie in canone Miſſæ, cùm primò viventium in priori *Memento*, deinde defunctorum in ſecundo mentionem facimus; plura de ipſis diptychis, & earum uſu congeſſerunt Stephanus Durantius *de ritibus Eccleſiæ cap.* 43. Angelus Roca *in not. ad Sacram. D. Gregor. columm.* 64. P. Higuera *in notis ad Luitprandum in diptych.* Tolet. Roſueid. ad vitas Sanctorum PP. *in Onomaſt. verbo Diptychon*, Menardus *ad concord. regul. cap.* 4. Baronius *tom. 6. anno* 430. & 518. Berterius Pithanon *diatr.* 2. Chriſtophorus Brouberus *in notis ad lib. 10. Venantiis*, Vargas *in notis ad Luitprandum, Chron. fol.* 11. Alteſſerra *de Ducibus cap.* 17. Caſtro *de juſta hæretic. punit. lib. 2. cap.* 20. Conradus Brunus *lib. 5. de hæret. cap.* 17. Penna *ad Eymer. 2. p. comm. 4. pag.* 99. Petrus Herodius *rer. judic. lib. 1. tit. 6. cap.* 22. Andreas Sauſay *in apparat. ad Martyrol. Gallic. c.* 8. & 9. Hallier *de Hierarch. Eccleſ. lib. 4. art. 6. §.* 2. Ant. Auguſt. *in epit. jur. lib.* 18. *tit.* 12. Albaſpin *lib. 1. obſer. cap.* 7. Loayſas *in not. ad Concil. Tolet.* 11. *can.* 12. Pamelius *in not. ad Cypr. epiſt.* 10. Zerda *in adverſ. cap.* 143. Cironius *ad tit. de baptiſm.* Lantdmeter. *lib. 2. de veteri monach. cap.* 81. Lindemb. *in Gloſſar. leg. antiq. verbo Nominum recitatio.* Creſpetius *in ſumma, verbo Nomen*, Durant. *de Miſſæ ritib. lib. 2. cap.* 43. Gabriel Albaſpineus *lib. 1. obſerv. cap.* 7.

c *Nec excuſari poſſit.*) Zonaras in notis ad hunc canonem agnovit difficultatem horum verborum, & ita exiſtimat poſſe interpretari, ſi ab inteſtato moriatur Epiſcopus omni defenſione privatus, ſi non diſtribuerit competenter bona ſua, cum oporteat alium facere inventarium rerum mortui Epiſcopi competens, ſive debitum

ejus

Digitized by Google

ejus admonitioni; admonetur etiam, inquit, creatus Epiſcopus canones ſervare, qui jubent, ut pauperum, & hoſpitum amici ſint, & liberales. Sed rectiùs Balſamon in ſcholiis ad hunc canonem ait, teſtamentum hoc caſu, tanquam contra leges factum, nullum eſſe, & hæreticos, ſeu Paganos hæredes inſtitutos, nihil ex eo capere poſſe, ita ut Epiſcopus ab inteſtato deceſſiſſe videatur; nec tunc poſſe conqueri, quod ab inteſtato deceſſerit; cùm debuerit, dum ſuperſtes fuit, de bonis ſuis diſponere, aut ritè de eis teſtamentum condere, capaces hæredes inſtituendo, non verò incapaces, ut ſunt hæretici.

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc canone ſequens communiter deducitur aſſertio: *Epiſcopus hæredem inſtituens hæreticum, ſeu paganum, conſanguineum, vel extraneum, etiam poſt mortem anathematizatur, & nomen ejus ex diptycha defunctorum tempore Miſſæ non recitatur*. Probant eam textus *in c. in eos 6. hoc tit.* Conc. Conſtantinop. 2. quod 5. Oecumenicum dicitur, *collat.* 5. ibi: *Sextilianus Rever. Epiſcopus de Africana provincia, vices agens Primoſij Religioſiſſimi Epiſcopi Carthaginenſis, & in medio ſtans, hæc dixit: Quoniam propoſita ſunt ſancta Evangelia, & oportet unumquemque ea, quæ ſunt ſuæ ſcientiæ, ad propoſitam quæſtionem pertinentia facere manifeſta, doceo ſanctum veſtrum Concilium, quod anterioribus temporibus in noſtra provincia multi Epiſcopi congregati, & quædam de diverſis cauſis ad Eccleſiaſticum ſtatum pertinentibus diſpenentes, ſtatuerunt de Epiſcopis defunctis, qui hæreticis ſuas facultates relinquunt, ita ut poſt mortem anathemati ſubiiciantur*. Illuſtrant eam Juſtel *in notis ad can.* 81. *codic. Eccleſ. Afric.* Zonaras, & Balſamon *in ſchol. ad can.* 84. *Concil. Carthag.* Cironius *in parat. ad tit. de teſtam.* Mendoza *lib.* 3. *Conc. Illiber. c.* 60. Albaſpineus *lib.* 1. *obſerv. c.* 7. Thomas Delbene *par.* 1. *de offic. Inquiſit. dub.* 147. *coroll.* 3. Suarez *de fide, diſp.* 18. *ſect.* 6. *n.* 9.

5 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Epiſcopus dominus eſt non ſolùm bonorum proprii patrimonii, verùm, & fructuum ſui Epiſcopatus, ut probavi *in cap.* 1. *de teſtam.* Igitur poteſt de eis teſtamentum condere, & quos voluerit, hæredes inſtituere, tam conſanguineos, quàm extraneos, ſive Hæreticos, ſive Paganos. Augetur difficultas hæc ex eo, nam etſi Epiſcopus peccaret hæredes inſtituendo hæreticos, aut paganos, tamen non ideò poſt mortem excommunicari debebat: nam crimina morte extinguuntur, ſcilicet cùm reus vinculis corporis naturali diſſolutione digreſſus eſt, *cap. quorumdam*, 23. *diſt. l. contra*, *§. his qui ad majus*, *ff. de re judic. l.* 3. *l. defuncto* 6. *ff. de public. judic. l. ex judiciorum* 20. *ff. de accuſat. l. ſi pœna* 20. *ff. de pœnis*, *l.* 1. *ff. de privat. delict. l. conſtitutionibus* 33. *ff. de O. & A. l.* 1. *&* 2. *C. ſi reus, vel accuſator*, *cap. Admonere* 32. *qu.* 2. *cap. cauſam*, *el* 2. *qui fil. ſint legit. cap. à nobis*, *el* 2. *de ſent. excommun. l.* 7. *tit.* 8. *part.* 3. *l.* 7. *&* 23. *tit.* 1. *partit.* 7. Probant D. Thomas 2. 2. *q.* 104. *art.* 1. Simanchas *in enchirid. tit.* 62. *num.* 1. *& de Catholic. tit.* 18. *num.* 2. Carena *de offic. Inquiſit. p.* 2. *tit.* 19. *§.* 1. *n.* 1. Donel. & Cuiac. *in l. unic. C. ex delict. defunctor.* Ant. Gomez *lib.* 3. *var. cap.* 1. *n.* 77. *&* 85. ubi plures Ayllon, Petrus Barb. *in l. filius* 15. *ff. de judic.* Robertus *l.* 1. *rer. judic. c.* 10. Picardus *in §. non autem*, *Inſtit. de perpetuis, & temporal.* Schifordeg. *ad Fabrum lib.* 1. *tract.* 10. *quæſt.* 10. Amaya *in l. eorum*, *C. de jure fiſci*, *n.* 4. *lib.* 10. Unde contra defunctum ſententia proferri non poteſt, *l. de qua re* 74. *§. cùm abſentem*, *ff. de judic. l. in ſumma* 49. *§. fin. ff. de re judic.* junctis traditis à Maſtrillo *dec.* 137. Cabedo *deciſ.* 196. Nam cùm qui moriuntur, quaſi ad ſuperius tribunal adducantur, juxta Gloſſam *in c.* 1. 26. *qu.* 7. à judicio humano ſubtrahi debent, *cap. quorumdam*, *cap. epiſtola*, 23. *diſt.* Hadrianus II. in epiſtola ad Carolum Caluum: *Atq; de his, qui ad Dominum migraverunt, nobis facilè judicare non licet; cùm enim in manu Dei judicis conſiſtant, humanis definitionibus quidquid de his tribuatur, non ſolùm præſumptionis, ſed & damnationis eſt pronius judicium*. Accedit ratio Pauli *in l. ſi pęna* 20. *ff. de pęnis*, ibi: *Quia pęna conſtituitur in emendationem hominum, quæ mortuo eo, in quem conſtitui videtur, definit*. Quam illuſtrant Solorzanus *lib.* 1. *de parricid. c.* 1. *&* 2. Amaya *ubi ſuprà*, *n.* 7. & *lib.* 2. *obſerv. c.* 4. *n.* 1. Guazinus *defenſione* 35. *cap.* 27. Philippus Camerarius *operis ſucceſſ. cap.* 4. quod in excommunicatione infligenda præcipuè procedit; nam excommunicato prohibetur communicatio cum fidelibus, ad hoc ut rubore ſuffuſus citiùs à peccato reſipiſcat, *cap. piæ*, *de ſentent. excom. lib.* 6. Quæ ratio cùm ceſſet in mortuo, propterea quod non eſt amplius capax pœnitentiæ, *c. qualis*, 26. *diſt.* excommunicatio ceſſare debet, *ex l. adigere*, *§. quamvis*, *ff. de jure patron.*

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio provenit ex eo, nam hæretici prohibentur capere aliquid ex teſtamento, & quocumque ſucceſſionis modo, in deteſtationem tanti criminis, *ex c. ſequenti*, *l. Manichæos*, *Authent. credentes*, *l. Arriani*, *§. cunctos*, *l. quæ de Samaritanis*, *C. hoc tit. l.* 16. *tit.* 1. *par. tit.* 6. *l.* 4. *tit.* 26. *par. tit.* 7. *cap. excommunicamus*, *§. credentes*, *hoc tit.* Probant Simancas *de Cathol. tit.* 46. *n.* 56. Rojas *de hæret. ſing.* 79. Tiber. Decianus *lib.* 5. *tract. crim. cap.* 44. Farinac. *de hæreſi*, *quæſt.* 179. *num.* 94. Queſada *quæſt.* 18. *per tot.* Ricciulus *de jure perſon. lib.* 5. *cap.* 27. Mieres *de majorat. par.* 1. *qu.* 1. *n.* 131. Sanchez *lib.* 2. *ſummæ*, *cap.* 14. Azor. *par.* 1. *inſt. lib.* 5. *c.* 8. *q.* 1. Vaſquez *in* 1. 2. *q.* 9. *art.* 5. Unde cùm Epiſcopus, cui ſpecialiter ratione officij competit exſtirpare hæreſes, ut probavi ſuprà *in cap.* 2. hæreticos inſtituit hæredes, ſive conſanguineos, ſive extraneos, quia quodammodo eos fovere videtur, excommunicationem incurrit, cujus ratione etiam poſt mortem anathematizari valet; id enim importat dictio illa *ſaltem*, qua innuitur, quod ſi adhuc Epiſcopus viveret, excommunicandus erat; ſed quia jam deceſſit, ſaltem poſt mortem ei anathema dicatur, quia excommunicatus deceſſit: cui pœnæ conſequens, & illa eſt, videlicet, ut nomen ejus ex diptycha defunctorum non recitetur; nam illorum Præſulum, qui in hæreſeos ſuſpicione, vel pertinacia erat defuncti, nomina ex hujuſmodi ſacris tabulis eradebantur. Unde ſexta Synodus Patriarcharum, qui Monothelitarum impium dogma propugnaverant, effigies de Eccleſia juſſit auferri, eorumque nomina ex ſacris diptychis obliterari: *Deinde abſtulerunt de diptychis* (ait Anaſtaſius in Agathone) *nomina Patriarcharum, vel de picturis Eccleſiæ figuras eorum, ideſt Cyri Sergii, Pauli, Pyrri, Petri, per quos error Orthodoxæ fidei, uſque nunc pullulaverat*. Juſtin. Imperator in confeſſione rectæ fidei adversùs tria capitula, ſeu in edicto de fide Catholica, quod habetur poſt 5. Synodum, ibi: *Itaque, & omnis plenitudo Mopſueſtenæ Eccleſiæ, in qua Epiſcopus dicitur fuiſſe, cùm inveniſſet, quod Paganis, & Judæis, & Sodomitanis à ſanctis Patribus connumeratus eſt, deleverunt ipſi ex illo tempore è ſacris Eccleſiæ diptychis ejus nomen*. Plura Baronius *to.* 7. *anno* 518. *&* 519. Nec modò hæreticorum, ſed eorum quoque Præſulum, qui gravi famæ macula laboraverant in moribus, nomina è ſacris diptychis proſcribebantur. Quamobrem Hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus, deceſſoris ſui Ebonis depoſiti nomen in diptychis adſcriptum ſecurè ſe tolerare, vel recitare poſſe non exiſtimavit, niſi Sedis Apoſtolicæ more recepto ſuæ Eccleſiæ accederet auctoritas: quare conſuluit Nicolaum Pontificem in hæc verba: *Denique præfato Ebone defuncto, Eccleſia, ſed & parochia noſtra ſecundùm conſuetudinem, quam ex antiquo habuit (etiam de his, qui in Epiſcopatu, uſque ad obitum in eadem Eccleſia non permanſerunt) ipſius nomen inter ſacroſancta myſteria in Epiſcoporum catalogum recitare pietatis gratia cępit, & hactenus fecit: quod ego, ne ſcandalizarem devotos, quaſi invidens ſaluti fraternæ, maximè autem quieſcentis in Domino animæ, qui non pro exorbitatione in Catholicæ fidei ſanctitate, ſed ſua conſcientia ſtimulante primùm à ſe ipſo, & poſteà à Synodo, ſed & Apoſtolica ſede damnatus extitit, hoc prohibere, ſine Apoſtolicæ Sedis auctoritate nequaquam præſumpſi: dicente B. Cęleſtino Papa, quia nefas eſt hæc pati religioſas animas, quarum afflictione (quia membra noſtra ſunt) nos quoque convenit macerari. Reſcribere mihi dignetur Apoſtolica veſtra auctoritas, utrum eumdem Ebonem inter Epiſcopos in ſacris diptychis in Eccleſia noſtra nominare permittam; an ne de cætero in Epiſcoporum catalogo nominetur, prohibere debeam*. Refert Sauſay *in apparat. ad Martyr. Gallic. c.* 8. Alia dat Alteſſerra *d. c.* 17. Meritò ergo cùm in præſenti caſu Epiſcopus hæredes inſtituens hęreticos, conſanguineos, vel extraneos, foveret hæreticos, in excommunicationemque incideret, ideò ejus nomen non recitatur inter Miſſarum ſolemnia. 6 Traditur ratio decidendi.

7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam præſens textus accipiendus eſt de Epiſcopo, qui teſtamentum condidit de bonis patrimonialibus, de quibus licèt inter extraneos, aut conſanguineos diſponere licitè, & validè poſſit, juxta tradita *in c.* 1. *de teſtam.* tamen hæreticos inſtituere non poterat, non ex defectu dominij, quod verum in ipſis bonis habebat; ſed propter incapacitatem hæreticorum, qui teſtamenti factionem paſſivam non habent, ut ſuprà probavi, & dicam infrà in ſequenti capite. Nec obſtat primum augmentum ipſius difficultatis, nam licet crimina regulariter morte extinguantur, tamen cùm delicta graviora ſunt, ut læſæ Majeſtatis divinæ, vel humanæ, etiam poſt mortem rei ad inquiſitionem, & punitionem proceditur, *cap. ſanè*, 24. *quæſt.* 2. *c. accuſatus*, *c. filii*, *§. in eo*, *hoc tit. in* 6. *l. Manichæos*, *C. de hæret.* Conc. Biterrenſe

Digitized by Google

renſe, *can.* 18. *l.* 4. *§. in mortem*, *C. hoc tit. l.* 3. 4. *& ult. C. de apoſtat.* Quod circa Hæreticos non caret exemplis, ſiquidem Origenes 200. annis poſt mortem damnatus fuit. Socrates *lib.* 6. *c.* 5. Item Theodorus Mouſatenus in Synodo 5. generali, ut probat Facundus Hermien. *pro defenſione trium capitulorum Concilii Chalced. lib.* 8. *cap.* 5. & *lib.* 10. *cap.* 4. Ex quibus locis petenda eſt vera explicatio cap. 5. *&* 7. 24. *quæſt.* 2. Plura Simanchas *de Catholicis inſtit. cap.* 4. *n.* 4. Torreblanca *lib.* 13. *de jure ſpirit. c.* 6. Tranſmiera *in ſtimul. fidei, qu.* 6. *cap.* 2. ut ſimilium memoria reorum damnetur, *l. ſi quis filio* 6. §. 8. *ff. de iniuſto rupto*, *l. cùm hic* 32. §. 5. *ff. donat. inter*, *l. cum filius* 76. *ff. de legat.* 1. *§. fin. l.* 6. *&* 7. *C. ad leg. Jul. majeſt.* §. *interdum*, *Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſtato*. Amaya *ſuprà*, Barboſa *in l. filius*, *n.* 17. *ff. de judic.* Vela *differt.* 11. *n.* 59. *Carena* 2. *part. tit.* 19. §. 1. Ant. Leoncil. *dec.* 82. *n.* 2. P. Herodius *lib.* 1. *rer. judic. tit.* 6. *cap.* 22. & ex Magiſtratuum albo nomen eradebatur. Tullius *in oratione pro Sextio*, ibi: *Sic appellandi ſunt Conſules, quos nemo eſt, qui non modò ex memoria, ſed etiam ex faſtis evellendos non putet*. Hoc modo legimus apud Suidam, ſub Imperatore Arcadio Eutropium ex Conſulum albo deletum: & apud Nicephorum Calixtum *lib.* 3. *hiſtor. Eccleſ. cap.* 4. ibi: *Lex autem opera ejus lata, ex publicis monumentis ſublata, & nomen ejus è catalogo, & nomenclatura Conſulum expunctum eſt*. Caſſiod. *lib.* 10. *hiſtor. tripart. c.* 4. & de ipſo Imperatores Arcadius, & Honorius *in l.* 17. *C. Theodoſ. de pœnis*, ita ſanxerunt: *Ut ejuſdem univerſis actibus antiquatis, omnia muteſcant tempora, nec ejus enumeratione ſeculi noſtri labes appareat*. Et ſub eiſdem Imperatoribus funeſtorum Conſulum nomen aboleri juſſum eſt, ut eorum tempus quaſi non fuerit, æſtimetur, *l. valeat* 9. *C. Theodoſ. de confirm. iis, quæ ſub tyran.* Referunt Socrates *lib.* 6. *hiſt. cap.* 5. Marcellinus Comes *in chron.* Claudianus *lib.* 2. *in Eutrop.*

Illicitas Conſul pœnas te Conſule ſolvit:
Annus qui trabeas, hic dedit exilium.
Infauſtum populis in ſe quoque vertitur omen:
Sævit in auctorem prodigioſus honor.
Ablato penitus reſpirant nomine faſti.

Unde fluxit, ut annus ille non niſi nomine Theodori Conſulis ſignaretur, ut teſtatur Suidas, indicantque Theodoſiani Codicis plures conſtitutiones, quibus Theodori Conſulis nomen in temporis annotatione ſolummodò invenitur, exploſa Eutropii Conſulis memoria, ut videre eſt *in l.* 15. *C. Theodoſ. de Pagan. l.* 28. *de naviculariis*, *l.* 1. *de navibus non excuſandis*, *l.* 11. *de agentibus in rebus*, *l.* 19. *C. de Judæis*, *l.* 35. *de hæretic. l.* 58. *de appellat. l.* 34. *de Epiſc. & Cleric. l.* 6. *de quæſtionibus*, *l.* 161. *de Decurionibus*, & ſexcentis aliis. Facit Leo Magnus *epiſt.* 38. *ad Anatolium*, ibi; *De nominibus Dioſcori, & Juvenalis, & Euſtachii ad ſacrum altare non recitandis dilectionem tuam hoc decet cuſtodire, quod noſtri ibidem conſtituti faciendum eſſe dixerint, quodque honorandæ S. Flaviani memoriæ non repugnet, & à gratia tua Chriſtianæ plebis animos non avertat. Nam iniquum nimis eſt, atque incongruum, eos qui innocentes, & Catholicos ſua perſecutione vexarunt, Sanctorum nominibus ſine diſcretione miſceri: ſicut è contra æquum eſt, ut Catholici, qui in vita ab hæreticis condemnati, ab Eccleſiis ſuis ejecti, & Eccleſiaſtica ſepultura, vel inter Sanctos memoriæ honore deſtituti ſunt, reſtituantur*. Herminianus *lib.* 10. *Dicunt probare ſe poſſe, neſcio quos hæreticos poſt mortem fuiſſe damnatos*. Rigord. *de geſtis Philip. Auguſti*, de Amalarico: *Etiam poſt mortem fuit excommunicatus, & condemnatus, & à cœmeterio ſacro dejectus, & oſſa, & cinis ejus per ſterquilinia ſunt diſperſa*. Varia exempla refert Jo: Cantachuzen. *lib.* 4. *c.* 23. Sic memoria Origenis poſt ducentos annos damnata fuit opera Theophili Epiſcopi Alexandrini, teſte Socrate *lib.* 7. *Eccleſ. hiſt.* ſicut è contrario Leonis, Flaviani, Euphemii, Pauli, Jo: Chriſoſtomi, aliorumque SS. Patrum nomina, qui ab hæreticis damnati honore deſtituti fuerant, poſt mortem reſtituti ſunt, ut refertur *in hiſtor. tripart. lib.* 10. *c.* 18. Nam reſtitui, vel conſervari memoriam poſt mortem uſitatiſſimum fuit, ſicut & aboleri ob gravia delicta: hinc conſervata eſt memoria Lucano Poetæ à Nerone, qui eum ſupplicio affecerat, quæ Romæ ita legitur; *M. Æneo Lucano Cordubenſi Poetæ beneficio Neronis Cæſaris fama ſervata*. Hinc etſi Senatuſconſultum Pegaſianum dicatur factum Pegaſio, & Puſione Conſulibus *in §. ſed quia*, *Inſtitut. de fideicommiſſ. hæredit.* & Trebellianum Trebellio, Maximo, & Seneca Conſulibus, *l.* 1. *ff. ad Trebel.* tamen nomina Pegaſij, Puſionis, & Senecæ non reperiuntur in faſtis Conſularibus, quia cùm eorum memoria damnata eſſet, nomina ex ipſis faſtis eraſa fuerunt, ut notavit Fornerius *lib.* 2. *rerum quotid. cap.* 18. & plura de tyrannorum nominibus deletis è publicis tabulis congeſſit Baronius *anno* 98. *n.* 4. 206. *num.* 1. 309. *num.* 2. 314. *num.* 2. 394. *num.* 1. 408. *num.* 6. 410. *num.* 1. & 424. *num.* 1. Nec tantùm nomina ſimilium reorum ex publicis tabulis eradebantur, verùm & ipſorum effigies, & ſtatuæ deiiciebantur, titulique luto deturbabantur, *l. eorum* 24. *ff. de pœnis*, Tacitus *lib.* 5. *annal.* ibi: *At Romæ principio anni, quaſi recens cognitis Liviæ flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces ſententiæ dicebantur in effigies quoque, & memoriam ejus*. Idem Livius *libr.* 11. ibi: *At primùm in veſtibulo effigiem patris Silii conſulto Senatus abolitam demonſtrat*. D. Ambroſius *de interpel. lib.* 3. *cap.* 10. *Vide quemadmodum in civitatibus bonorum Principum imagines perſeverent, deleantur imagines tyrannorum*, Svetonius de Domitiano mortuo: *Senatus adeò lætatus eſt, ut repleta certatim Curia non temperaret, quin mortuum contumelioſiſſimo acclamationum genere laceraret; ſcalas etiam inferri, clypeoſque, & imagines ejus coram ſe trahi, & ibidem ſolo affigi juberet, noviſſimè eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret*. Lamprid. in Eliogabalo: *Miſit qui & in caſtris ſtatuarum ejus titulos luto tegerent, ut fieri ſolet de tyrannis*. Capitolinus *in Gordiano*, ibi: *Appellato igitur Gordiano Imperatore, juvenes, qui auctores hujus facinoris erant, ſtatuas Maximini dejecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraſerunt*. Illuſtrant Revardus *lib.* 3. *conject. cap.* 16. Altamiranus *de filiis official c.* 17. Turturetus *in parallelis*, *cap.* 27. Deſider. Herald. *lib.* 1. *de auctor. rei judic. c.* 13. *ad finem*, Durant. Caſellius *l.* 2. *var. c.* 16. Lypſius *ad Tacitum lib.* 6. *annalium*, *pag.* 235. Gentilis *de conjurat. lib.* 1. *pag.* 85. Beroaldus *ad Svetonium in Domitiano*, *c.* 13. *& ult.* Opingius *de jure inſign. c.* 21. *num.* 260. Spondanus *anno* 98. Revardus 3. *conject. cap.* 16. Rectè ergo in præſenti cùm Epiſcopus, tanquam ſuſpectus de hæreſi excommunicatus deceſſiſſe credatur, ideò poſt mortem anathematizatur, & nomen ejus à diptychis Eccleſiæ eraditur.

Nec obſtat ultimum augmentum ipſius difficultatis, pro 8
cujus ſolutione ſciendum eſt, valdè controverſum eſſe in- De anathemate poſt mortem,
ter Doctores, an defunctus excommunicari poſſit? In qua quæſtione ob crimen hæreſis, & ſimilia defunctos excommunicari poſſe tenuerunt Gloſſa *in præſenti*, *verbo poſt mortem*, & *verbo Permittatur*, *in cap. Judæi*, *de Judæis*, Richardus *in* 4. *diſt.* 18. *art.* 5. *qu.* 4. Gabriel ibidem, *qu.* 2. *art.* 2. *corollar.* 4. Et ita ſæpiùs hæreticos poſt mortem anathematizatos legimus *in* 5. *Synodo Conſtantinopol. act.* 5. *ad medium*, & *act.* 8. *poſt principium*, ubi agitur de condemnatione Theodori hæretici jam mortui, & in Nicæn. 3. *in epiſt. Synod. ad Conſtantium*, *& Iren.* ubi plures hæretici mortui anathematizantur: apud Cyrillum, *l.* 1. *de eo, quod unus eſt Chriſtus*, & *in epiſt. ad Marcianum*. D. Auguſt. *ad Bonifacium*, & *ad Cecilianum*: apud Juſtin. Imperatorem *in epiſt. ad Joannem Papam II.* quæ extat inter acta Synodi 5. *cap.* 6. 24. *qu.* 2. ubi refertur, quod Synodus Theodorum poſt mortem anathematizavit; nec id novum eſſe, ſed jam olim uſitatum in Valentino, Baſilide, Marcione, Cerintho, Manichæo, Eunomio, & Bonoſſo: idem uſus probatur teſtimoniis Synodi Chalcedon. Socrates *lib.* 6. *cap.* 10. & 7. *cap.* 4. Nicephor. *l.* 7. *hiſtoriæ*, *c.* 27. *&* 28. Liberat. Carthag. *c.* 13. *ſui breviculi*, qui referunt Origenem poſt mortem anathematizatum fuiſſe. Ex quibus praxim hanc Eccleſiæ probant Pamelius *in epiſt.* 66. *D. Cypriani*, Ant. Auguſt. *in epit. juris*, *lib.* 11. *tit.* 11. Contrariam verò ſententiam, ſcilicet non poſſe defunctum excommunicari, tenuere communiter tam Theologi, quàm Canoniſtæ, quos referunt Caſtro *lib.* 2. *de juſta hæretic. punit. cap.* 19. *&* 20. Covar. *in cap. alma*, 1. *part.* §. 11. *num.* 8. Theophilus *tom.* 14. *de Litter. monitoriis*, *lib.* 2. *cap.* 2. *fol.* 415. Suarez *de cenſur. diſp.* 5. *ſect.* 1. *num.* 3. Avila *eod. tract.* 2. *part. c.* 4. *diſp. unic. dub.* 8. Bellarminus *lib.* 1. *de indulg. c.* 24. *q.* 2. Azor *part.* 2. *inſtit. lib.* 5. *c.* 26. *qu.* 2. Villalobos *tract.* 16. *difficult.* 14. Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 3. *qu.* 2. *conſect.* 15. pro quibus faciunt textus *in cap.* 1. *cap. legatur*, & alii congeſti à Gratiano *in cauſa* 24. *quæſt.* 2. & ea ratio, nam mortuus non eſt amplius ſub juriſdictione Eccleſiæ, quæ nec ligare, nec abſolvere poteſt, niſi viatores, non verò jam vita functos, ut nervoſè probant Leo Magnus *epiſt.* 90. aliàs 92. ad Ruſticum Narbonenſem: Gelaſius Papa *epiſt.* 4. *&* 11. Facundus Hermianenſis *lib.* 8. *pro tribus capitulis*, *cap.* 2. & *lib.* 10. *cap.* 4. Sed in hoc Interpretum diſſidio ſequentes caſus diſtinguendi ſunt. Primus cùm agitur de defuncto cenſuris Eccleſiaſticis afficiendo, poſt mortemque damnando, ob delictum in vita perpetratum, & talis condemnatio juri repugnat,

cùm

Digitized by Google

cùm non detur ſubjectum capax, in quod feratur cenſura. Secundus eſt, cùm ipſe propter crimen in vita admiſſum, aut in ſupremo vitæ ſpiritu conſummatum, excommunicationem ab homine, vel à jure impoſitam contraxit, & ita deceſſit; nam talis peccator poteſt poſt mortem excommunicatus declarari quoad ſecundarios effectus, quorum defunctus capax eſt, veluti ad ſepulturam eccleſiaſticam, ſacrificia pro eo non offerenda, eraſionem nominis ex tabulis Eccleſiæ, & ſimilia. Ratio verò, quare licita ſit hujuſmodi ſententia declaratoria, petenda eſt ex diſcrimine, quod verſatur inter ipſam, & ſententiam condemnatoriam; nam ſententia hæc reſpicit tempus præteritum, & declarat delictum fuiſſe commiſſum, atque pœnam jure ipſo fuiſſe incurſam: at verò ſententia condemnatoria reſpicit tempus præſens, & pœnam de novo imponit: quare ferri non poteſt, niſi in perſonam, in quam judex exercet ſuam juriſdictionem; itaque poterit defunctus declarari excommunicatus, licèt excommunicari non poſſit. Nec hæc ſententia declaratoria excommunicationis ante mortem incurſæ reſtringi debet ad crimen hæreſis, ut voluit Gloſſa in præſenti; nam eadem ratio militat in cæteris criminibus, quibus annexa eſt excommunicatio; ſi enim quis illam incurrat, quamvis occultè, poterit deinde poſt mortem declarari excommunicatus, ut docuerunt Gibalinus *d. conſect.* 5. Coriolanus *in notis ad Concil. Afric.*, 1. *anno* 257. *fol.* 25. *Summæ*. Hucuſque tradita de excommunicatione defuncti, intelligenda etiam ſunt de ejus abſolutione à cenſura, quam vivens contraxit. Et Eccleſiam ſolitam eſſe eam abſolutionem mortuis impendere, conſtat *ex cap. à nobis* 28. *cap. ſacris*, *de ſentent. excomm.* Concil. Arelat. 2. *can.* 12. Concil. Vaſenſi *can.* 11. Tolet. 11. *can.* 12. & aliis relatis ab Albaſpineo *lib.* 1. *obſerv. cap.* 10. Exemplis illuſtrat Rouſſelius *lib.*8. *hiſt. Pont. juriſd. cap.* 1. *num.*28. Unde Conſtantinus Porphyrogenita, cùm Leo pater ejus eſſet excommunicatus, petiit à Patriarcha, & Epiſcopis, ut patri ſuo etiam poſt mortem communi decreto delicti remiſſionem concederent, ut refertur in Concilio apud Troslejam. Anno 921. Erlebaldus Comes excommunicatus, poſt mortem abſolutus fuit, ut refert Flodoardus *lib.*4. *hiſt. c.*16. ex quibus conſtat, redditum fuiſſe defunctis jus communionis, quo privati deceſſerant, admittendo ad altare oblationem pro eis factam: quæ abſolutio non tam cadit in ipſum mortuum, quàm in vivos, quibus permittitur exercere actiones aliquas circa defunctum, quæ ratione excommunicationis, in qua deceſſerat, licitæ non erant, eo quòd cum mortuis communicamus per hujuſmodi actiones, videlicet eccleſiaſticam ſepulturam, & communia ſuffragia, quibus privatur excommunicatus defunctus, æquè ac vivus, etiamſi in ſtatu gratiæ deceſſerit, ut probavi *in cap. ſacris*, *de ſepult.* quod facilè probatur ex probatiſſimis hiſtoriis, & SS. actis de mortuis excommunicatis, qui viſi ſunt, aut tumulo abſcedere, aut ex templo exire, dum divina officia celebrarentur, donec abſoluti fuerunt ritu eccleſiaſtico. Quæ exempla congeſſerunt Benedictus Haæphtenus *in vita Sancti Benedicti*, *c.*23. Theophilus Raynaud. 2. *part. de litter. monitoriis*, *c.* 3. *nu.* 1. per hanc enim abſolutionem reſtituebatur memoria defuncti, ut apud Romanos legimus poſt mortem famam reſtitutam Lucano, & aliis, ut refert Fornerius *lib.*2. *rer. quotid. cap.* 19. Sed licèt juxta proximè tradita textus hic accipi poſſit de declaratione poſt mortem facta, adhuc tamen veriùs credo, in præſenti non agere PP. Concilii Afric. de excommunicatione infligenda, vel declaranda poſt mortem, ſed de anathematizatione, quæ erat tantùm ſeparatio, ejectioque peccatoris à cæteris fratribus, Epiſcopis, juſtis, qui in pace quieverunt; hoc enim ſignificare anathema probavi *in cap. cùm non ab homine*, *de judiciis*. Dum ergo PP. in præſenti jubent Epiſcopo inſtituenti hæreticos, ſaltem poſt mortem anathema ei eſſe dicendum, & nomen ejus inter Dei ſacerdotes non eſſe recitandum, ſancire videntur, ſimilem Epiſcopum eiiciendum eſſe à conſortio, & numero cæterorum Epiſcoporum, nec ejus nomen eſſe ex diptychis defunctorum cum aliis fideliter, pièque defunctis recitandum, ut cognoſcatur eum ob tantum facinus anathema eſſe, ideſt ſeparatum, & ejectum à conſortio, & numero aliorum fratrum, & ſacerdotum.

C A P U T VI.

a Ex eodem.

IN eos, qui Catholici non ſunt, etiamſi conſanguinei fuerint, Epiſcopi vel Presbyteri nihil conferant. Denique hoc, quod de Epiſcopis, & Presbyteris dictum eſt, debet de reliquis clericis exaudiri.

N O T Æ.

1 a *EX eodem.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*9. & canon hic eſt 13. Concilii Carthag. 3. in qua Synodo apud Theodorum Balſamon. ordine 25. ita habetur: *Ut Epiſcopi, & clerici in orthodoxos Chriſtianos nihil conferant; & ſi ſint adhuc cognati, nihil per ſuarum rerum donationem, ut dictum eſt, Epiſcopi, vel clerici in eos conferant.* Et *in can.* 22. *Codicis Eccleſiæ Africanæ*, apud Juſtelum ita legitur: *Et ut in eos, qui Catholici Chriſtiani non ſunt, etiamſi conſanguinei fuerint, per donationem rerum ſuarum Epiſcopi vel clerici nihil conferant.* Cùm enim jure civili attento, in hæreticos aliquid donationis, legati, vel inſtitutionis titulo transferri non poſſit, *lib.*7. *C. Theodoſ. de hæretic.* ubi Theodoſius ita ſtatuit. *Si quis Manichæus, Manichæave ex die lata dudum legis, ac primitus à noſtris parentibus, in quamlibet perſonam condito teſtamento, vel cujuslibet titulo liberalitatis, atque ſpecie donationis tranſmiſit proprias facultates, vel quiſquam ex his addita per quamlibet ſucceſſionis formam collatione ditatus eſt; quoniam iiſdem ſub perpetua juſtæ infamiæ nota teſtandi, ac vivendi jure Romano omnem protinus eripimus facultatem, neque eos relinquendæ, aut capiendæ alicujus hæreditatis habere ſinimus poteſtatem, totum fiſci noſtri viribus imminentis indagatione ſocietur.* Quam legem ad Donatiſtas protrahi voluerunt Patres ipſius Concilii Carthag. *in can.* 93. *Synodi Africanæ*, per hæc verba: *Petendum etiam, ut lex, quæ hæreticis, vel ex donationibus, vel ex teſtamentis aliquid capiendi, vel relinquendi denegat facultatem, ab eorum quoque pietate hactenus repetatur, ut eis relinquendi, vel ſumendi jus adimat, qui pertinaciæ furore cæcati, in Donatiſtarum errore perſeverare voluerint. Cæterùm illis, qui conſideratione unitatis, & pacis ſe corrigere voluerint, abſque interdicto hujus legis capiendæ hæreditatis aditus pateat, ſi adhuc in errore hæretico conſtitutis, aliquid antè donationis, vel hæreditatis obvenit: his ſanè exceptis, qui lite pulſati putaverint ad Catholicos tranſeundum, quia de talibus credendum eſt, non metu cæleſtis judicii potiùs, quàm terreni commodi aviditate unitatem catholicam præoptaſſe.* Unde ad petitionem ipſorum Patrum prædicta Theodoſii ſanctio repetita fuit ab Honorio *in libro* 4. *Cod. Theodoſ. ne ſanctum baptiſma*, in hæc verba: *Scientii, qui iterare baptiſma non timuerint, aut qui conſentiendo hoc facinus propria hujus ſocietatis permixtione non damnaverint, non ſolùm teſtandi ſibi, verùm adipiſcendi aliquid ſub ſpecie donationis, vel agitandorum contractuum in perpetuum copiam denegatam.* Quare meritò in præſenti canone idem circa Epiſcopos, & clericos ſtatuerunt, aliqua bona donantes, vel relinquentes hæreticis, ac generaliter ſtatuerunt Imperatores circà laicos inſtituentes hæreticos, vel quid illis donantes: & etiam laicos eo caſu puniri, ut Epiſcopos, & Presbyteros, notarunt Zarabel. *hic*, Ricciulus *de jure perſon. cap.*44. *numer.* 12.

Digitized by Google

C A P U T VII.

Alexand. III. a *Rhemen. Archiepiſcopo.*

ET cùm Chriſtus perfectus Deus, & perfectus ſit homo, mandamus, quatenus ſub anathemate interdicas, ne quis de cætero audeat dicere, Chriſtum non eſſe aliquid ſecundùm quod homo; quia ſicut Chriſtus verus eſt Deus, ita verus eſt homo, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.

N O T Æ.

a R*Hemenſi.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc titul. cap.*5. & poſt Concil. Lateran. *part.* 41. *cap.* 20. De Metropoli Rhemenſi nonnulla adduxi *in cap.*17. *de officio Ordin.*

C O M M E N T A R I U M.

1 JUbetur in præſenti ab Alexandro III. ne quis dicat Chriſtum non eſſe aliquid, ſecundùm quod homo, hoc eſt, ne dicatur, ut Eutyches putabat, nihil manere veræ humanitatis, ſed ſolam divinam naturam, in quam converſa ſubſtantialiter fuerit natura humana. Hunc errorem Eutychetis ſequuti ſunt aliqui Magiſtri ſcholæ Pariſienſis, & Rhemenſis, aſſerentes Chriſtum ſecundùm quod homo, *eſſe nihil*, id eſt, *nihil eſſe hominis*, ſive *humanitatis* in Chriſto. Imò ipſe Petrus Lombardus ejuſdem erroris inſimulatus fuit, ut notat Coriolan. *in ſumma Concil. in Lateran.* 3. *celebrato anno* 1179. ubi ait, ab Alexandro III. præceptum fuiſſe Vvillelmo Senonenſi Archiepiſcopo, ut adſcitis ſuffraganeis ſuis, unà cum illis doctrinam hanc abrogaret, in hæc verba: *Cum in noſtra olim eſſes præſentia conſtitutus, tibi viva voce injunximus, ut ſuffraganeis tuis Pariſiis tibi adſcitis, ad abrogationem pravæ doctrinæ Petri quondam Pariſienſis Epiſcopi, qua dicitur, quod Chriſtus ſecundùm quod eſt homo, non eſt aliquid, omninò intenderes, & efficacem operam adhiberes. Inde ſiquidem eſt, quod fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quod tibi cum præſens eſſe præcepimus, ſuffraganeos tuos Pariſios convoces, & unà cum illis & aliis viris religioſis & prudentibus præſcriptam doctrinam ſtudeas penitus abrogare, & à Magiſtris ſcholaribus ibidem in Theologia ſtudentibus Chriſtum ſicut perfectum Deum, ſic & perfectum hominem, ac verum hominem ex anima & corpore conſiſtentem præcipias edoceri: univerſis firmiter, & diſtrictè injungens, quod doctrinam illam de cætero nequaquam docere præſumant, ſed ipſam penitus deteſtentur.* Agunt contra hunc errorem PP. antiqui, præſertim in Concilio Chalcedon. ubi ad illud confutandum congregati ſunt 630. Epiſcopi, quibus præfuit acerrimus propugnator ſanctus Leo *in Epiſt. ad Flavianum*: acceſſeruntque Boetius, & Gelaſius *in operibus de duabus naturis*, Vigilius *lib.* 5. *contra Eutych.* Theorianus *lib. legat. ad Armenos*, Damaſcenus, ac Ruſticus *in operibus contra Acephalos*, Abucara *opuſc.* 2. & 4. ac etiam Leontius Byzantinus variis opuſculis, quæ extant *tom.*6. *Bibliothec. Colon.* Theodoretus *tribus dialogis*, & *in ſpeciali opere apud Photium*, *col.* 46. videantur apud eumdem Theodoretum in dialogo *Inconfuſus Athanaſius*, Juſtinus, Epiphanius & plures, quos citat. Item Fulgentius *lib.*1. *ad Traſimundum*, Barboſa *in præſenti*. Impugnant etiam prædictum errorem Theologi DD. antiqui cum Magiſtro *diſtin.*5. & *ſequent.* Item recentiores cum S. Thoma 3. *part. quæſt.* 2. *art.*1. ubi ſpeciatim videndi ſunt Suarez *diſput.* 7. *ſect.*2. Vaſquez *diſput.* 14. *cap.* 1. Franc. Amicus *diſput.*9. *ſect.*1. Rodericus Ariaga *diſput.*19. *ſect.*1. Cardin. de Lugo *diſput.*9. *ſect.*1. Bernal *diſputat.*14. *ſect.* 1. §. 3. *à numer.* 18. Hurtado *diſputat.*15. *ſect.*1. Valentia *diſput.* 1. *quæſt.* 2. *puncto* 1. F. Joannes à Sancto Thoma *diſput.* 4. *artic.* 1. Prudentius *tractat.* 3. *diſput.* 1. *dub.*5. *ſect.* 1. Vvlgers *quæſt.*1. *artic.*1. *num.*2. Gamach. *tom.* 3. *quæſt.*2. *cap.*1. Lorca *diſput.* 12. *à numer.* 4. Adam Tannerus *diſput.*1. *quæſt.*3. *dub.*2. Coninch *diſputat.*7. *ſect.*1. Martinon *diſput.*5. *ſect.*3. *num.*28. Meracius *diſput.*10. *ſect.* 1. Dionyſius Petavius latiſſimè *lib.*1. *de Incarnat. cap.* 14 & iterum *tom.*2. *de Incarnat. lib.*10. *cap.*1.

C A P U T VIII.

Ex Concilio a Lateran.

SIcut ait Beatus *b* Leo, licèt eccleſiaſtica diſciplina ſacerdotali contenta judicio, cruentas effugiat ultiones, Catholicorum tamen Principum conſtitutionibus adjuvatur, ut ſæpe quærant homines ſalutare remedium, dum corporale ſuper ſe metuunt ſupplicium evenire. Ea propter, quia in *c* Gaſconia, *d* Allegeſio, & partibus Toloſanis, & aliis locis ita hæreticorum, quos alii *e* Catharos, alii *f* Patrinos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, invaluit damnata perverſitas, ut jam non in occulto, ſicut aliqui, nequitiam ſuam exerceant, ſed ſuum errorem publicè manifeſtent, & ad ſuum conſenſum ſimplices attrahant, & infirmos: eos, & defenſores eorum, & receptatores anathemati decernimus ſubjacere, & ſub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra ſua tenere, vel fovere, vel negotiationem cum eis exercere præſumat. Si autem in hoc peccato deceſſerint, non ſub noſtrorum *g* privilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec ſub alia quacumque occaſione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Chriſtianos recipiant ſepulturam.

N O T Æ.

1 a L*Ateranenſi.*) Generali videlicet ſub Alexandro III. celebrato, ubi *cap.*27. reperitur textus hic, & in prima collectione, *ſub hoc titul. cap.*6. prout in præſenti tranſcribitur. De hoc Concilio nonnulla adduxi *in cap. nonnulli* 27. *de reſcript.*

2 b *Leo.*) *Epiſt.* 93. ibi: *Meritò PP. noſtri, ſub quorum temporibus hæreſis nefanda prorupit, per totum mundum inſtanter egere, ut impius furor ab univerſa Eccleſia pelleretur, quando etiam Principes mundi ita hanc ſacrilegam amentiam deteſtati ſunt, ut auctorem ejus, ac pleroſque diſcipulos legum publicarum enſe proſternerent: videbant enim omnem curam honeſtatis auferri, omnem conjugiorum copulam ſolvi, ſimulque divinum jus, humanumque ſubverti, ſi hujuſmodi hominibus uſquam vivere cum tali profeſſione licuiſſet, & profecit diu iſta diſtinctio Eccleſiaſticæ lenitati, quæ ſacerdotali contenta judicio, cruentas refugit ultiones: ſeveris tamen Chriſtianorum Principum conſtitutionibus adjuvatur, dum ad ſpirituale nonnumquam recurrunt remedium, qui timuerunt corporale ſupplicium.* Facit idem Pontifex relatus à Gratiano *in cap. res humanæ*, 23. *q.* 5. Illuſtrat Chokier *lib.* 1. *theſauri polit. cap.*5.

c *Gaſconia.*) Gaſconia propriè dicta, vulgò *Gaſcogne*, terminatur à Garumna fluvio, & Oceano, complectebaturque Epiſcopatus Vaſatenſem, Aquenſem, Adurenſem, & Lactorenſem: de qua provincia, & Comitibus Gaſconiæ videndus eſt Arnaldus Oienarth *in notit. Vaſcon. lib.*2. *cap.*8. 3

d *Allegeſio.*) Forſan legendum eſſe quis dixerit *Aginеſio*. Agineſium enim provincia eſt in Gaſconia: fines habet ad Orientem Cadurcos, ad Septentrionem Petrocorios, ad Occidentem Guiennam, ad Meridiem Armaniacos. Complectitur duas diœceſes, Aginenſem & Condonenſem. Sed legendum eſt *Albigeſio*; hæreſis enim Albigenſium in Albigio, ſeu Albigeſio exorta fuit: ejus meminerunt Sanderus *lib.*7. *de viſibili Mon.* Binnius *in notis ad Concil. Lateran. ſub Innocent. III.* Antoninus *part.*3. *hiſtor. tit.*14. *cap.* 3. Vincent. *lib.*30. *ſpecul. hiſtoriæ*. Temporibus Friderici ſecundi Imperatoris, & Innocentii Papæ III. anno Domini 1216. ac primùm in Comitatu Toloſano pullulare cœpit, tantumque invaluit, ut brevi intervallo ea infectæ eſſent mille civitates: ita ab Albiga civi- 4

civitate Aquitaniæ, quam incolebant, Albigenſes dicti fuerunt. Spondanus *anno* 1198. *nu.* 24. Hujus etiam hæreſis in Tholoſanis partibus ortę, & in Gaſconiam propagatæ, mentio extat *in c.* 10. *hoc tit. in* 1. *collect.*

5 e *Catharos.)* Eoſdem eſſe Gazaros, ac Catharos, docuit Gothofredus *in authent. Gazaros, C. hoc tit.* & rectè, nam in ipſa Friderici conſtitutione, quam integram edidit Cironius in quinta compilatione, *ſub hoc tit. c.* 1. legitur pro *Gazaros, Catharos.* Cathari fuerunt hæretici Novatiani, qui ſe Catharos appellare auſi ſunt, id eſt puros, & mundos ab omni labe. Euſebius *l.* 6. *hiſtor. c.* 35. Epiphanius *hæreſi* 59. Eorum mentio fit *in c. ſicut* 8. 1. *q.* 3. apud Baſil. *epiſt.* 1. *ad Amphiloch. c.* 1. ibi: *Cathari ſunt ex his, qui ſunt abſciſſi.* Theophil. Epiſcop. Alex. *in expoſit. ad Catharos*, ibi: *Declaravit mihi tua pietas, quod quidam eorum, qui ſe Catharos nominant, volunt ad Eccleſiam accedere.* Refert Ant. Auguſt. *in epit. juris, l.* 11. *tit.* 24. Et quia hi hæretici ſuſcitarant errores Novatianorum, qui & Cathari dicebantur, nomen etiam renovarunt. Spondan. *anno* 1198. *numer.* 27. de eis agitur *in authent. Gazaros, C. hoc tit.*

6 f. *Patrinos.)* Rectè legitur in margine *Patarenos.* Patareni enim ita dicti fuere, quòd in Patera urbe Luciæ originem habuerunt. Manichæorum ſectam colebant, duo rerum principia ponentes, alterum bonorum, alterum malorum: nec Romanum Pontificem œcumenicum agnoſcebant, nec Chriſtum Patri homouſion, id eſt conſubſtantialem putabant, de quibus agunt Raphael Volaterranus *l.* 8. *Geograph.* Pancirola *l.* 2. *var. c.* 278. Spondan. *anno* 1189. *n.* 28.

7 g. *Privilegiorum)* Nam hoſpitalarijs, & ſimilibus fratribus conceſſum fuerat, quod Salva canonica portione Eccleſiæ parochiali debita, poſſint indiſtinctè recipere defunctos ad ſepulturam, *c. in noſtra, c. certificari, de ſepultur.* ubi probavi, & ita in præſenti docetur, nec virtute ſimilium privilegiorum poſſe hoſpitalarios, vel ſimiles defunctorum hęreticorum corpora ad ſepulturam recipere.

COMMENTARIUM.

8 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Hæretici, & eorum fautores, ſeu receptatores, excommunicantur, & ita decedentes, ſepultura eccleſiaſtica privantur.* Probant textus *in c. Acacius* 24. *q.* 1. *c. Eccleſiam* 27. *cùm ſequent. de conſecr. diſt.* 1. *c. ad abolendam, c. excommunicamus* 13. & 15. *hoc tit. c. noverit, de ſent. excomm. c. quicumque, hoc tit. l.* 6. Inde varias excommunicationes prolatas legimus in diverſis Concilijs: contra Arrianos in Synodo Nicæna, in fine: contra Eunomianos in Synodo Conſtantinop. *c.* 1. contra Neſtorianos in Synodo Epheſina *can.* 1. contra Eutychianos in Synodo Chalcedon. contra Monothelitas in ſexta Synodo Conſtantinop. contra Pelagianos, Manichæos, & alios in canonibus congeſtis ab Ant. Auguſt. *in epit. l.* 11. *tit.* 24. 52. & 53. & *l.* 37. *tit.* 9. Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti à Barboſa, & ſcribentes in Bullam Cœnæ Domini. Thom. Sanch. *l.* 2. *ſummæ, c.* 9. Gibalin. *in ſynopſi cenſurarum, verbo Hæreſis*, Caſtro Palao *t.* 1. *oper. moral. tract.* 4. *diſp.* 4. *puncto* 1. Suarez *de fide, diſp.* 21. *ſect.* 1. *n.* 4. Bordonus *in tribun. fidei, c.* 12. Facundez *t.* 1. *in precept. Decalog. lib.* 1. *in primum præceptum, c.* 12. *uſque ad* 16. Carena *de offic. Inquiſit. c.* 2. *tit.* 1. §. 11. *n.* 95. Alberghinus *in manuali Qualificator c.* 6. *per totum*, Eymericus *in direct. Inquiſit. part.* 3. *q.* 122. ubi Penna, Decianus *l.* 1. *tract. crimin. c.* 41. Cantera *qq. crim. de hæretic. c.* 1. *n.* 7. Ricciulus *l.* 5. *de jure perſon. c.* 13. Sanderus *de viſibili Monarch. l.* 8. *c.* 32. Canus *de locis Theolog. l.* 4. *c.* 2. Spondanus *de cæmeterijs, lib.* 4. *cap.* 2. *p.* 1. Scortia *in ſelect. epit.* 8. *theoremat.* 4. Petrus Herodius *lib.* 1. *Pandect. tit.* 6. *c.* 9. Salelles *t.* 3. *de mater. tribun. fidei, lib.* 6. *c.* 2. Thom. Delbene *p.* 1. *de offic. Inquiſit. dubit.* 69. Murga *t.* 2. *diſquiſit.* 1. *dub.* 12. *cum ſequent.*

9 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed in præſentem aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo. Hæretici non ſunt in Eccleſiæ gremio, *c. non in vobis*, ibi: *Nobiſcum autem eſtis in Baptiſmo, in Symbolo, in cæteris Dominicis Sacramentis: in ſpiritu autem unitatis, in vinculo pacis, in ipſa denique Eccleſia Catholica nobiſcum non eſtis.* Et *c. ſi quis inquit.* 1. *q.* 1. *c. hæreticos* 2. *q.* 1. *c. advocavit*, 24. *q.* 1. *c. ipſa pietas*, 23. *q.* 4. *c. ſtatutum, hoc tit. in* 6. Nam ad Eccleſiam nemo pertinet, niſi per baptiſmum & fidem, *c. firmiter, de ſumma Trinit. cap. fin. de presbyter. non bapt.* Sed hæreticus non habet fidem: ergo non pertinet ad Eccleſiam. Quam ſententiam probant Bellarminus *l.* 3. *de ſacram. c.* 4. Canus *d. lib.* 4. *c.* 2. Spondan *d. p.* 1. *c.* 2. Sanderus *d. lib.* 8. *c.* 32. Sed judicium Eccleſiæ non cadit in his, qui ſunt extra eam, *c. gaudemus, de divortijs, c. multi, circa medium*, 2. *q.* 1. Ergo hæretici non poſſunt ab Eccleſia excommunicari. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam excommunicatio dicit ſeparationem ab Eccleſia, & illius communione, *cap. omnis Chriſtianus, cum ſequent.* 11. *q.* 3. *c.* 2. *de except.* ibi: *Excluſus, & remotus;* à qua hæretici omnes ſeparati ſunt, propter ipſam hæreſim, *c. quidam*, ibi: *ab ea receſſerunt, c. inter hæreſim*, 24. *q.* 3. Ergo excommunicatio caret effectu, cùm hæretici per eam amplius ab Eccleſia ſeparari nequeant. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio ex eo, nam ad infligendam excommunicationem monitio deſideratur, *c. ſacris*, ubi dicemus, *de ſent. excom.* ab ſpecie docet D. Paulus *epiſt.* 3. *ad Titum*, ibi: *Hæreticum hominem poſt unam, & ſecundam correctionem devita.* Igitur non præmiſſa trina monitione, hæretici, ſeu eorum defenſores, ſeu receptatores, non manent excommunicatione ligati. Deinde in ſecundam partem præſentis aſſertionis, dum in ea docetur, hæreticos ſepultura eccleſiaſtica privari, ſic argumentor. Quilibet eſt ſepeliendus in ſepulchris majorum, *c.* 1. ubi probavi, *de ſepultur.* ergo ſi hæretici habent ſepulchra propria, & familiaria, prohiberi non debent in eis ſepeliri. Facit textus diſertus *in l.* 9. *C. de hæret.* ibi: *Humanum, & pium hoc arbitrati, hæreticos permittimus ſepeliri legitimis ſepulchris.*

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, omnem 10 De communione cum hæreticis prohibita.
prorſus communionem cum hęreticis ab Eccleſiæ Patribus prohibitam eſſe, *can.* 63. *Apoſt.* D. Clemens *lib.* 2. *conſtit. c.* 11. 13. 15. & 25. Fabianus Papa *epiſt.* 1. *columna* 2. Synodus Laodic. *can.* 9. 32. & 33. ibi: *Non oportet cum hæreticis, vel ſchiſmaticis orare.* Carthag. 4. *can.* 70. 71. & 72. Afric. 1. ſub Cęleſtino *can.* 60. Brachar. 1. *can.* 15. Epaun. *can.* 15. Lateran. ſub Alexandro III. *can.* 27. Lateran. ſub Innoc. III. *can.* 3. ſub Leone X. *ſeſſ.* 9. Plura Pontificum decreta, & Sanctorum Patrum placita congeſſerunt Ant. Auguſt. *in epit. Juris Pontif. lib.* 11. *tit.* 16. *per totum*, Baſil. *de matrim. in appendice, cap.* 2. *n.* 4. Spondanus *de cæmeterijs, l.* 4. *part.* 1. *c.* 3. & probavi *in can.* 22. *Concilij Illiber.* adeòque communicatio cum hæreticis fidelibus prohibetur, ut cum eis aſſiduam communionem retinens ſuſpectus de hæreſi reddatur, ut probat Eymericus *in Direct. Inquiſit. part.* 2. *fol.* 234. Simanchas *de Catholicis, tit.* 11. immò & clerici cum hæreticis communicantes, ab officio, & beneficio ſuſpenduntur, & ſi purgationem canonicam illis indictam præſtare renuerint, aut in ea defecerint, pro convictis habentur, *c. inter, de purgat. canonic.* Unde in Concil. Saliſburg. relato ab Eymerico *d.* 2. *part. comment.* 82. diligenter ita cautum fuit: *Eos quoque obſervare debent parochi, qui ex hæreticorum locis, ſive de hæreſi ſuſpectis veniunt, ſingulorum dicta, & facta animadvertant, ac de eorum vitæ conſuetudine, & ratione cognoſcant.* Quare cum eis negotiari prohibetur, *cap. ſicut Leo, hoc tit.* eoſque adire, ſeu viſitare, *cap. accuſatus, §. ille quoque, hoc tit. in* 6.

Unde apparet vera ratio præſentis aſſertionis; nam 11 Traditur ratio decidendi.
cùm ex præcepto Apoſtolorum relato *in d. can.* 63. *Apoſtolor.* & firmato tot Eccleſiæ canonibus, prohibita ſit communio Catholicis cum hæreticis, juſtè in præſenti docetur, hæreticos excommunicatos eſſe, ideſt ab omni Eccleſię, & fidelium communione ſecluſos: quam excommunicationem in hæreticos latam, antiquiſſimam eſſe omnium excommunicationum, quæ jure canonico ſunt ſtatutę, innuitur à Gelaſio I. *in cap. Acacius* 1. & 3. 24. *quæſt.* 1. dum ait in Acacium, eo quòd non eſſet inventor novi erroris, ſed veteris imitator, non eſſe novam ſententiam ferendam, ſed antiquam tantummodò renovandam. Siquidem ex quo tempore cœperunt Concilia in Eccleſia celebrari ad exſtirpandas hęreſes, æquè introductam eſſe conſuetudinem excommunicandi, & anathematizandi hæreticos, videre eſt in canonibus ſuprà citatis pro illuſtratione concluſionis: immò & excommunicationem hanc à jure divino provenire voluerunt, etſi minùs rectè, Æguius *in Enchiridio*, Driedo *lib.* 2. *de libert. eccleſ. c.* 8. Quis tamen poſſit attentis novis conſtitutionibus ab hac excommunicatione abſolvere, latè explicant Bordonus, Caſtropalao, & Ricciulus *ſuprà*, Aravio *in qq. moralibus, q.* 12. *per totam.* Indę etiam provenit ratio, quare ipſis hæreticis denegetur eccleſiaſtica ſepultura; nam cùm communicare non poſſimus defunctis, quibus non communicamus vivis, *c. ſacris*, ubi probavi, *de ſepultur.* non poteſt hæreticus poſt mortem ad communionem per ſepulturam eccleſiaſticam admitti, cùm illi ſuperſtiti denegaretur communio cum fidelibus Catholicis, ut probat Spondanus *de cæmeterijs, lib.* 4. *p.* 1. *c.* 2. *per totum.* Sed

etſi

Digitized by Google

etſi hæc pœna conſequens eſſet excommunicationi ab hæreticis contractæ, tamen eam ſpecialiter ſtatuerunt Alexand. III. *in præſenti*, Alexand. IV. *in cap. quicumque, hoc tit. in 6.* Gregorius IX. *in conſt.* 4. relata ab Eymerico *ad calcem direct. Inquiſitor. fol.* 3. & 17. Alfonſus *in l.* 8. *tit.* 13. *part.* 1. Probant Roias *de hæretic. ſingul.* 181. Menoch. *de arbit. caſu* 374. *n.* 8. Farinac. *de hæreſ. q.* 1. & 2. *§.* 3. *n.* 98. & rectè: nam ipſi ſunt rei læſæ Majeſtatis, ut probat Spondanus *de cœmeterijs, lib.* 1. *p.* 1. *c.* 1. *per tot.* & dicemus infrà *in cap. vergentis*: ſed reis læſæ majeſtatis denegabatur ſepultura, tam apud Athenienſes, ut ex Xenophonte & Thucidide probat Tiraquel. *ad Alexandrum lib.* 6. *dier. Genial. c.* 14. quàm apud Romanos, teſte Svetonio *in Veſpaſ. cap.* 2. Igitur rectè hæreticis ob criminis immanitatem denegatur eccleſiaſtica ſepultura. Nec hodie hæreticis tantùm ſepultura non conceditur, verùm oſſa eorum exhumantur, ſi diſcerni poſſint à Catholicis, & comburuntur, memoria ipſius hæretici damnata, ut factum fuit in Concilio Conſtantienſi cum Joanne Vvicleſ, ut liquet ex ipſo Concilio, *ſeſſ.* 8. & referunt praxim hanc approbantes Penna *ad Eymericum*, 3. *part. direct. comment.* 92. Simanc. *de Catholicis, tit.* 17. *nu.* 20. Paramus *de origin. Inquiſit. lib.* 3. *q.* 4. *n.* 88. Carena *de officio Inquiſit.* 2. *part. tit.* 19. *n.* 12. Martha *de juriſd. part.* 1. *caſu* 19. *nu.* 3. Marquez *in gubern. Chriſt. lib.* 1. *c.* 14. Gomez *lib.* 3. *variar. c.* 1. *n.* 79. & varijs exemplis ſimilem hæreticorum exhumationem probant Ant. Sabellicus *lib.* 8. *Æneid. c.* 18. Nicephorus Calixtus *lib.* 27. *hiſt. eccleſ. c.* 17. Beyerlinch *in theatro vitæ humanæ, verbo Cadaver, fol.* 19. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.* 12. *ca.* 13. *n.* 16. Decianus *lib.* 5. *tract. crim. c.* 57. *n.* 5. Farinac. *de hæreſi q.* 197. *n.* 94. Paramus *de orig. S. Inquiſit. lib.* 2. *c.* 5. *tit.* 3.

13 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta: nam contrarium, videlicet hęreticos adhuc eſſe in Eccleſia, probat Alfonſus à Caſtro *lib.* 2. *de juſta hæretic. punit.* ex eo, quia hęretici retinent characterem baptiſmi *c. quod quidem* 1. *q.* 1. *c. non in vobis, de conſecr. diſt.* 4. & ita adhuc videntur membra Chriſti, & Eccleſiæ. Quare pro hujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, hæreticos verè in Eccleſia non eſſe, juxta tradita ſuprà pro dubitandi ratione; ad eam tamen juriſdictionis ratione pertinere, & ideò licèt hæretici careant prorſus omnibus illis, quæ communionis gratia conceduntur exiſtentibus in Eccleſia, poſſunt tamen compeſci, & puniri ratione fidei, quam ſuſceperunt, & ſervare promiſerunt in baptiſmo, ut ſequenti textu dicemus, ut etiam contingit in deſertore militiæ terreſtris, quem dux exercitus compellit ad redeundum ratione ſacramenti præſtiti, cùm militiæ nomen dedit, *l. deſertorem, ff. de re milit.* & in monacho deſerente monaſterium, qui ab Abbate repeti poteſt. Sic ſimiliter Chriſtianus in hæreſim lapſus ſubeſt Eccleſiæ ratione baptiſmi ſuſcepti, licèt in ejus gremio, & fidelium communione non perſiſtat. Docuit Ricciulus *lib.* 5. *de jure perſon. c.* 12. Nec obſtat primum augmentum ipſius dubitandi rationis, deductum ex D. Paulo, & *ex dicto c. ſacris*. Nam verum eſt, quoſcumque hæreticos externos ipſo jure excommunicatos eſſe, ex præſenti textu, & alijs adductis pro ejus confirmatione. Quæ anathematizatio repetitur ſingulis annis à Romano Pontifice in Bulla, quæ Romæ legitur feria 5. cœnæ Domini, ut habetur in capite ejuſdem Bullæ. Et licèt juxta D. Paulum, ipſius tempore ſaltem deſideraretur monitio, quia tunc primùm hæreſes oriri cœperant, nec adhuc erant per Eccleſiam damnatæ, nec hæreticorum pertinacia ante monitionem ſatis nota fuerat; tamen poſtquam hæreſes damnatæ ab Eccleſia reperiuntur, in eas incidentes ſubverſos ſe manifeſtè oſtendunt; & ita ipſo facto excommunicationem incurrunt. Nec obſtat textus *in d. cap. ſacris*; nam procedit in excommunicatione ab homine ferenda, quæ præviam monitionem requirit; non verò in illa, quæ fertur à jure, quia jus ipſum, quo ſtatuitur, quoſcumque hæreticos eſſe excommunicatos, inſtar præviæ monitionis eſt. Nec obſtat ſecundum augmentum ipſius difficultatis; nam etſi hæreticus per hæreſim ſegregatus, ac excluſus ab Eccleſiæ gremio ſit, tamen per excommunicationem fortiùs, & magis ſeparatur; ſiquidem priuatur communione extrema fidelium, ut docuit D. Thomas 2. 2. *q.* 10. *art.* 9. Hodie autem etiam poſt extravagantem *Ad evitanda*, Martini V. ut hæretici vitentur, ſufficit, quod hæretici declarati ſint abſque denunciatione cenſuræ, quia ſecundùm jus, & communem fidelium exiſtimationem eo ipſo quod aliquis hæreticus eſt, habetur etiam ipſo facto præciſus, & excommunicatus; quia notiſſimum eſt, excommunicationem juris non ſeparari ab hæreſi. Nec obſtat ſecunda difficultas; nam cùm filij in ſepulchris parentum tantùm uſum ex beneficio eccleſiæ, non verò dominium, aut poſſeſſionem habeant, *l. ſi ſepulchrum, C. de religioſis, l. oſſa, ff. eod.* & talis uſus conſiſtat tantùm in mortui illatione ex Eccleſię conceſſione, non poſſunt, qui per hæreſim extra Eccleſiam ſunt, ratione ipſius uſus ſepeliri in ſepulchris majorum, cùm ipſa gratia, ſeu privilegio Eccleſiæ reddantur indigni, *l.* 1. *Cod. Theodoſ. & Juſtin. de hęreticis*, ibi: *Privilegia, quæ contemplatione religionis indulta ſunt, Catholicæ tantùm legis obſervatoribus prodeſſe oportere; hæreticos autem, atque ſchiſmaticos, ab his privilegijs alienos eſſe debere*. Juſtinianus *in novel.* 109. *c.* 1. ibi: *Nec juſtum eſſe æqualibus cum orthodoxis hæreticos dignos fieri privilegijs*. Quare cùm hoc jus ſepulturæ totum ex auctoritate Eccleſiæ proveniat, poteſt Eccleſia ob crimen hæreſis hæreticos privare uſu ſepulchri familiaris, ſeu hęreditarij, non obſtante dicta lege 9. *Cod. hoc tit.* ut probat Spondanus *de cœmeterijs, ſuprà*.

C A P U T IX.

Lucius *a* tertius.

Ad abolendam diverſarum hæreſum pravitatem; quæ in pleriſque mundi partibus modernis cœpit temporibus pullulare, vigor debet eccleſiaſticus excitari, cui nimirum Imperialis fortitudinis ſuffragante potentia, & hæreticorum pravitas in ipſis falſitatis ſuæ conatibus elidatur, & catholicæ ſimplicitas veritatis in Eccleſia ſancta reſplendens, eam ubique demonſtret ab omni execratione falſorum dogmatum expiatam. Ideòque chariſſimi filij noſtri Federici Illuſtris Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti *b* præſentia pariter, & vigore ſuffulti, de communi conſilio fratrum noſtrorum, necnon aliorum Patriarcharum, Archiepiſcoporum, multorumque Principum, qui de diverſis partibus Imperij convenerunt, contra ipſos hæreticos, quibus diverſa capitula diverſarum indidit profeſſio falſitatum, præſentis decreti generali ſanctione conſurgimus, & omnem hæreſim, quocumque nomine cenſeatur, per hujus conſtitutionis ſeriem, auctoritate Apoſtolica condemnamus. In primis *c* Catharos, & Paterinos, & eos, qui ſe Humiliatos, vel *d* Pauperes de Lugduno falſo nomine mentiuntur: Paſſaginos, & Jophepinos *e* Arnaldiſtas perpetuò decernimus anathemati ſubjacere. Et quoniam nonnulli ſub ſpecie pietatis virtutem ejus, juxta quod ait *f* Apoſtolus, denegantes, auctoritatem ſibi vindicant prædicandi, cùm idem Apoſtolus dicat; Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? omnes, qui vel prohibiti, vel non miſſi, præter auctoritatem ab Apoſtolica Sede, vel ab Epiſcopo loci ſuſceptam, publicè, vel privatè *g* prædicare præſumpſerint; & univerſos, qui de ſacramento corporis, & ſanguinis Domini Jeſu Chriſti, vel de baptiſmate, ſeu peccatorum remiſſione, aut de matrimonio, vel reliquis eccleſiaſticis Sacramentis aliter ſentire, aut docere non metuunt, quàm ſacroſancta Romana Eccleſia prædicat, & obſervat; & generaliter quoſcumque eadem Romana Eccleſia, vel ſinguli Epiſcopi per diœceſes ſuas cum conſilio clericorum; vel clerici Epiſcopi ſede *h* vacante cum conſilio, ſi oportuerit, vicinorum Epiſcoporum hæreticos judicaverint, pari vinculo perpetui anathematis innodamus. Receptatores, & *i* defenſores eorum, cunctoſque pariter, qui prædictis hæreticis ad fovendam in eis hæreſis pravitatem, patrocinium præſtiterint aliquod, vel favorem, ſive conſolati, ſive credentes, ſive perfecti, ſeu quibuſcumque ſuperſtitioſis nominibus nuncupentur, ſimili decernimus ſubjacere ſententiæ. Quia verò peccatis exigenti-

Digitized by Google

gentibus quandoque contingit, ut eccleſiaſticæ ſeveritas diſciplinæ ab iis, qui virtutem ejus non intelligunt, condemnetur: præſenti nihilominus ordinatione ſancimus, ut qui manifeſtè fuerint in ſupradictis erroribus deprehenſi, ſi clericus eſt, vel cujuslibet religionis obumbratione fucatus, totius eccleſiaſtici ordinis prærogativa nudetur, & ſic omni pariter officio, & beneficio eccleſiaſtico ſpoliatus ſæcularis relinquatur arbitrio poteſtatis, animadverſione debita puniendus, niſi *i* continuò poſt deprehenſionem erroris ad fidei catholicæ unitatem ſponte recurrere. & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publicè conſenſerit *k* abjurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, quem aliqua prædictarum peſtium notoria, vel privata culpa reſperſerit, niſi, prout dictum eſt, abjurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſæcularis judicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem. Qui verò inventi fuerint ſola Eccleſiæ ſuſpicione notabiles, niſi ad arbitrium Epiſcopi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint, ſimili ſententiæ *l* ſubjacebunt. Illos autem, qui poſt abjurationem erroris, vel poſtquam ſe, ut diximus, proprii Antiſtitis examinatione purgaverint, deprehenſi fuerint in abjuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari judicio ſine ulla penitus audientia decernimus *m* relinquendos, bonis damnatorum clericorum Eccleſijs, quibus deſerviebant, ſecundùm ſanctiones legitimas applicandis. Sanè prædictam excommunicationis ſententiam, cui omnes præcipimus hæreticos ſubjacere, ab omnibus Patriarchis, & Archiepiſcopis, in præcipuis feſtivitatibus, & quotiens ſolemnitates habuerint, vel quamlibet occaſionem, ad gloriam Dei, & reprehenſionem hæreticæ pravitatis, decernimus innovari, auctoritate Apoſtolica ſtatuentes, ut ſi quis de ordine Epiſcoporum negligens in his fuerit, vel deſidioſus inventus, per triennale ſpatium ab Epiſcopali habeatur dignitate, & adminiſtratione ſuſpenſus. Ad hæc de Epiſcopali concilio, & ſuggeſtione culminis Imperialis, & Principum ejus adjecimus, ut quilibet Archiepiſcopus, & Epiſcopus per ſe, vel Archidiaconum ſuum, aut per alias honeſtas, idoneaſque perſonas, bis, vel ſemel *n* in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres, vel plures boni teſtimonij viros, vel etiam, ſi expedire videbitur, totam viciniam jurare compellat: quod ſi quis ibidem hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu à communi converſatione fidelium vita, & moribus diſſidentes, eos Epiſcopo, vel Archidiacono ſtudeat indicare. Epiſcopus autem, ſeu Archidiaconus ad præſentiam ſuam convocet accuſatos, qui niſi ſe ad eorum arbitrium juxta patriæ conſuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel ſi poſt purgationem exhibitam, in priſtinam fuerint relapſi perfidiam, Epiſcoporum judicio puniantur. Si qui verò ex eis jurationem ſuperſtitione damnabili reſpuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipſo hæretici judicentur, & pœnis, quæ prænominatæ ſunt, percellantur. Statuimus inſuper, ut Comites, Barones, Rectores, Conſules civitatum, & aliorum locorum, juxta commonitionem Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, præſtito corporaliter juramento *o* promittant, quod in omnibus prædictis fortiter, & efficaciter, cùm ab eis fuerint exinde requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices adjuvabunt, & ſtudebunt, bona fide juxta officium, & poſſe ſuum Eccleſiaſtica ſimul, & Imperialia ſtatuta, circa ea, quæ diximus, executioni mandari. Si verò id obſervare noluerint, honore, quem obtinent, ſpolientur & ad alios nullatenus aſſumantur, nihilominus excommunicatione ligandi, & terræ ipſorum interdicti ſententiæ ſupponantur. Civitas autem, quæ his decretalibus inſtitutis duxerit reſiſtendum, vel contra commonitionem Epiſcopi punire neglexerit reſiſtentes, aliarum careat commercio civitatum, & Epiſcopali ſe noverit dignitate privandam, Omnes etiam fautores hæreticorum, tamquam perpetua infamia condemnatos, ab advocatione, & teſtimonio, & alijs publicis officiis decernimus repellendos: ſi qui verò fuerint, qui à lege diœceſanæ juriſdictionis exempti, ſoli ſubjaceant Sedis Apoſtolicæ poteſtati, nihilominus in iis, quæ ſuperiùs ſunt contra hæreticos ſtatuta, Archiepiſcoporum, vel Epiſcoporum judicium ſubeant, & eis in hac parte, tanquam à Sede Apoſtolica *p* delegatis pareant, non obſtantibus libertatis ſuæ privilegiis.

N O T Æ.

a *Lucius III.)* Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. fin.* nullibi tamen exprimitur, an alicui Prælato præſentem direxiſſet conſtitutionem; & credo eam pro omnibus regionibus, ubi tunc hæreſes vigebant, ac pullulabant, edidiſſe, eamque feciſſe Veronæ, ubi convenerant anno 1185. ipſe Pontifex, Fridericus Imperator, & alii Eccleſiarum Prælati, non quia ibi Concilium celebrarent, ut aliqui putarunt, cùm tantùm conventum ibi haberent pro quorumdam negotiorum expeditione, ut refert Baronius anno 1185. & ni fallor tunc ex conſilio dictorum Prælatorum, & favente Imperatore Lucius edidit præſentem conſtitutionem, cujus alia pars refertur *in c. præterea, de jure patron.* ut jam notavi ibi.

b *Præſentia.)* Quia ipſe Fridericus Imperator anno 31. ſui Imperii convenerat cum ipſo Pontifice Veronæ, ut refert Baronius *ubi ſupra;*

c *Catharos, & Patarenos.)* De quibus egi ſuperiori textu.

d *Pauperes de Lugduno.)* Qui cœperunt temporibus Alexandri III. anno ferè 1160. ſeu 1170. qui etiam dicuntur Vualdenſes, à quodam Vualdone ejus Lugdunenſi, qui facultatibus in pauperes diſtributis, arroganter prædicatoris officium uſurpavit; & cùm eſſet ignarus, ipſe multipliciter erravit, & alios errare fecit, ut referunt Gualterus *ſæcul.*, 12. *c.* 15. Prateolus *l.* 15. *de hæreticis, verbo Pauperes de Lugduno, n.* 13. Æneas Silvius *lib. de origine Bohemorum, cap.* 35. Guido Carmelita *anno Domini* 1170. Abbas Urſpergenſis *in chron.* Trithemius *in chron. anno* 1170. à quo cive Lugdunenſi appellati ſunt Pauperes de Lugduno, ut probat Penna *ad Eymericum, 2. part. Directorii, comment.* 39. quorum errores, & perditiſſima dogmata referunt Genebrardus, & Sylvius *ſupra*, Salelles *tom. 2. de materiis tribunal. S. Inquiſitionis, lib. 3. c. 14. reg.* 167. Eorum hæreſes damnatæ fuerunt in Synodo Romana, & in Concilio Lateran. ſub Alexandro III. celebrato, ut jam notavi *in c. fin. de Relig. dom.*

e *Arnaldiſtas.)* Arnaldus genere Brixianus, cùm aliquot annis in Galliis litterarum ſtudiis operam dediſſet, anno 1139. Brixiam reverſus, ſe religioſum profeſſus eſt, cumque eloquentia non parum valeret, novas, pravaſque opiniones in Eccleſia ſeminavit, negans monachos, clericoſque, aut Epiſcopos aliquid proprii habere poſſe, omniaque Principum eſſe aſſerens. Quare cùm Eccleſiam Brixianam turbaret, ab ejus urbis Epiſcopo accuſatus fuit in Concilio Later. ubi condemnatus, ex Italia egredi juſſus fuit: ſed poſtea in Italiam reverſus, Romæ tumultum ſuſcitavit, ut Senatores à Magiſtratibus creati à Pontifice recederent: quare ab urbe expulſus, tandem Romæ combuſtus fuit, & ejus cineres in Tiberim ſparſi, ut referunt Otho Friſingenſis *lib. 2. c.* 28. Baronius *anno* 1155. Salelles *d. lib. 3. cap. 14. reg. 269. n.* 89. Pancirola *lib. 2. var. cap.* 178. De eo D. Bernard. *epiſt.* 269. ita ſcribit: *Arnaldus de Brixia, cujus converſatio mala, & doctrina venenum: cui caput columbæ, cauda ſcorpionis eſt; quem Brixia evomuit, Roma exhorruit, Francia repulit, Germania abominatur, Italia non vult accipere, fertur eſſe vobiſcum: videte quæſo ne veſtra auctoritate plus noceat.* Ab ipſo Arnoldo ejus ſectatores Arnaldiſtæ dicti ſunt, ut probat Theophilus Raynaud.

f *Apoſtolus.)* Ad Romanos *c.* 10. Eo ſenſu Gregorius Turon. *l. 2. hiſt. c.* 23. ſcripſit illud: *Sine hæreſi accipi non poteſt, ut in Eccleſia non obediatur Sacerdoti Dei, cui ad paſcendum oves commiſſæ ſunt: & ille ſe ingerat poteſtati, cui nec ab hominibus, nec à Deo aliquid eſt commiſſum.*

g *Prædicare.)* Ut dicemus infrà *in c.* 12.

h *Sede vacante.)* Non quia Epiſcopi, aut clerici Sede vacante facultatem habeant definiendi dubia circa

ſidem, aut diſcernendi falſam à vera doctrina; quia hoc tantùm ad Pontificem, ſeu Concilium generale ſpectat, *c. quotiens*, 24. *q.* 1. *cap. majores*, *de Baptiſmo*; ſed cùm aliqui errant in his, quæ jam diffinita ſunt per Eccleſiam, poſſunt Epiſcopi eos hæreticos declarare, ac in eos animadvertere; quo modo verba hæc accipiunt Anania & Penna *in præſenti*, Albertinus *de agnoſcend. aſſert. q.* 8. *n.* 5. & facit textus *in c. ſuper quibuſdam*, *§.* 1. *de V. S.*

i *Defenſores.*) De quibus plura adducemus infrà *in c.* 13. *§. credentes.*

4 j *Continuò.*) Quando tamen dicatur hæreticus continuò pœnitens, non conſtat apud Interpretes, ut videre eſt apud Barboſam *in præſenti*, Carenam *de offic. Inquiſit. part.* 2. *tit.* 2. *§.* 2. Sebaſtian. à Salelles *tom.* 3. *de materijs Tribun. S. Inquiſit. l.* 5. *cap.* 5. *regul.* 385. Illud certum eſt, non ſolùm admittendum eſſe ad reconciliationem hæreticum, qui primò interrogatus in judicio confeſſus fuit errorem ſuum cum ſignis veræ pœnitentiæ; verùm & eum, qui in quocumque ſtatu proceſſus errorem fatetur, etiam in ipſa tortura, vel poſtea, ut docuerunt Carena, & Salelles *ſuprà*, Penna *ad Eymericum*, 3. *part. Director. comment.* 4. Grillandus *de hæretic. queſt.* 5. *n.* 2. Farinac. *de hæreſ. quæſt*, 193. *§.* 1. *à n.* 27. Souſa *l.* 2. *aphoriſm. Inquiſit. c.* 44. *n.* 7. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *reſol.* 24. Tranſmiera *de polygam. l.* 3. *quæſt.* 15. & cavetur expreſsè *in Inſtruct.* 12. *Hiſpal.* immò etſi poſt ſententiam mortis ipſi reo intimatam, privatim in ſuo carcere, vel in ipſa hora, dum adducitur ad locum, ubi ſententia ipſa publicè recitanda eſt, pœniteat, admittendus eſt ad reconciliationem, ut docent in præſenti, & infrà *in c. excommunicamus*, Cardinalis, Joannes Andreas, Abbas, & Ananias, Sylveſter *in ſumma*, *verbo Hæreſis* Penna *d. comment.* 42. *num.* 175. Farinac. *d. q.* 143. *§.* 2. *n.* 56. Diana *dicta reſol.* 24. Salelles & Carena *ſuprà*, Tranſmiera *ubi proximè*, qui teſtatur de hac praxi omnium Tribunalium. Unde hæc verba *continuò*, & *confeſtim*, hujus textus, ipſi accipiunt, hoc eſt poſt ſententiam, antequam tradatur brachio ſæculari: quæ praxis ut pia ſequenda eſt, etſi præſenti conſtitutioni minùs conſona videatur, cùm expreſsè Lucius in præſenti agat de reo pœnitente continuò, & confeſtim poſt deprehenſionem erroris, videlicet ſtatim ac apprehenſus eſt in ipſa hæreſi, ac carceri mancipatus, necnon ad judicium adductus: dictio enim *confeſtim*, ſignificat cùm primum judicis copia haberi poteſt, *l.* 2. *§. confeſtim*, *ff. ad Trebel.* Barboſa *de dictionibus dict.* 65. *&* 68. Sed quia juxta benignitatem, & pietatem aliquam moram admittunt dictiones hæ *continuo*, & *confeſtim*, ut ex alijs docet ipſe Barboſa, ideò in Tribunalibus S. Inquiſitionis receptum eſt, ut continuò dicatur pœnitere, etiam qui poſt ſententiam publicè recitatam pœnitet: pro qua praxi facit textus *in c. excommunicamus* 15. *§.* 1. *hoc tit.* ubi ita generaliter cavetur: *Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint ad condignam pænitentiam agendam, in perpetuo carcere detrudantur.* Ubi nulla facta diſtinctione temporis, intra quod hæreticus errorem ſuum fatetur, ad pœnitentiam admittitur. Immò & poſtquam hæreticus judici ſæculari ralaxatus eſt, & in ipſo loco ſupplicij reperitur, ſi errorem ſuum agnoſcens pænitentiam petierit, admittendus eſt ad reconciliationem, ut probant Penna, Farinacius, Tranſmiera, & Salelles, ubi proximè: crederem tamen, hanc benignam ſententiam ſequendam eſſe, cùm ipſe reus magna, & vera contritionis ſigna dedit; aliàs cùm potiùs metu mortis imminentis converti credatur, rectiùs facient inquiſitores, ſi ſententiam exequi mandaverint. Vide ante inſtructiones 11. & 14.

5 k *Abjurare.*) Ad quam abjurationem omnes hæretici tenentur, aliàs, niſi abjuratis proprijs erroribus, Eccleſiæ reconciliari nequeunt, *c. ſi quis* 42. *cap. in Eccleſia* 68. 1. *quæſt.* 1. *c. ſi quis* 8. *c. ſaluberrimum*, *c. donatum*, 1. *quæſt.* 7. plura Ant. Auguſt. *in epit. lib.* 11. *tit.* 70. & probant *in can.* 22. *Concil. Illiber.* ubi de origine, & forma hujus abjurationis egi. De ejus differentijs, ac requiſitis latè egerunt Eymericus *in* 3. *part. Directorij*, ubi Penna *comment.* 37. Souſa *lib.* 2. *aphor. Inquiſit. cap.* 40. Carena *de offic. Inquiſit. part.* 3. *tit.* 11. Salelles *de materiis Tribunal. S. Inquiſit. lib.* 5. *c.* 3. *per totum*, Simancas *de Catholicis*, *tit.* 11. & *in Enchirid. tit.* 53. Illud non omittam, olim hæreticos poſt abjurationem ſuorum errorum ungi conſueviſſe ſacro chriſmate in fronte, oculis, naribus, ore, & auribus, ut ex Concil. Conſtantinop. 1. probat Menardus *in notis ad l. ſacram. D. Gregorij*, *fol.* 113. Hæc abjuratio hæreſis libello oblato omnibus hæreticis ſemper injuncta fuit: aliqui verò, ut Novatiani, ultra abjurationem, per chriſmatis unctionem recipiebantur. Synodus Nicæna 1. *can.* 9. & Nicæna 2. *can.* 7. quia Novatiani Epiſcopi à ſe baptizatis manus non imponebant, nec chriſma conferebant: unde eos objurgat Pacianus *epiſt.* 3. *ad Symp.* his verbis: *Veſtræ plebi unde ſpiritus, quam non conſignat unctus ſacerdos.* Theodoretus *l.* 3. *hæretic. fabul. c.* 5. ibi: *Iis, quos baptizant, ſanctiſſimum chriſma non præbent: quapropter eos, qui ex hac hæreſi corpori Eccleſiæ conjunguntur, laudatiſſimi PP. inungi præceperunt.* Unde illis hæreticis, & ſimilibus ad Catholicam fidem redeuntibus tribuendum cenſuit Eccleſia ſacramentum, quod omiſſum fuerat ob hæreſim. Syricius Pontif. *in epiſt. ad Himerium*, *c.* 1. ubi agens de Arrianis ait: *Quos nos cum Novatianis, aliiſque hæreticis, ſicut in Synodo conſtitutum eſt, per invocationem ſolam ſeptiformis Spiritus, Epiſcopalis manus impoſitione Catholicorum conventui ſociamus, quod etiam totus Oriens, Occidenſque cuſtodit.* Concil. Arelat. 1. *can.* 1. ubi cavetur. *Ut hæreticis, qui in Trinitate baptizati ſunt, ab hæreſi redeuntibus, manus tantùm imponantur, ut accipiant Spiritum ſanctum.* Idem omninò decreverunt Innocent. I. de Novatianis, & Montenſibus *in epiſt. ad Victricum*: & Leo I. *in epiſt. ad Ruſticum*, & in Concil. Arelat. 2. habito anno 452. ita cavetur in canone 19. *Bonoſſiacos autem ex eodem errore venientes, quos ſicut Arrianos baptizari in Trinitate manifeſtum eſt, ſi interrogati fidem noſtram ex toto corde confeſſi fuerint, cum chriſmate, & manus impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit.* Et in Synodo Arauſic. 1. anni 441. *ca.* 1. ita legitur: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos ſi Catholici eſſe deſiderant, ſi deſit Epiſcopus, à Presbyteris cum chriſmate, & benedictione conſignari placuit.* Concilium Epaun. *can.* 16. *Presbyteris propter ſalutem animarum, quam in cunctis optamus deſperatis, & decumbentibus hæreticis, ſi converſionem ſubitam petant, chriſmate permittimus ſubvenire: quod omnibus converſuris, ſi ſani ſunt, ab Epiſcopo expetendum.* Alij verò hæretici, qui Confirmationis ſacramentum agnoſcebant, tantùm per pœnitentiam communioni reſtituebantur. Gregor. Magnus *l.* 9. *regeſtr. epiſt.* 161. Illuſtrant P. Marcha *in notis ad can.* 2. *Concil. Claromont.* ubi hæc verba refert ex quadam veteri Græca collectione: *Neſtorianos verò, & Eutychianiſtas oportet conſcribere libellos, & hæreſim anathematizare, una cum Neſtorio, Eutyche, Dioſcoro, & Severo, & ijs, qui ſimilia ſentiunt, & cæteras omnes hæreſes; & participes fieri ſanctæ communionis.*

l *Subjacebunt*,) *Cap. excommunicamus* 13. *§. qui autem infrà hoc tit.* ubi dicemus.

m *Relinquendos.*) Conſonant caput *Accuſatus*, *in* 6
princip. & *§. eum verò*, & *§. ille quoque*, *hoc tit. in* 6. qui textus deſumptus eſt ex Bulla Alexand. IV. quæ incipit. *Quod ſuper*, quam refert Eymericus *ad calcem Director. Inquiſit.* Concil. Narbon. *can.* VI. & ita relapſi, quamvis pœnitentes, nulla abjuratione facta, ſunt omninò tradendi brachio ſeculari, ita ut recepto ſacramento Pœnitentiæ, priùs ſtrangulentur, & poſtea defuncti comburantur: ſi verò impœnitentes, & pertinaces perſiſtant, vivi flammis tradantur: quàm praxim communiter receptam probant Penna *ad Eymericum*, 3. *part. Directorij*, *comment.* 83. Scortia *in ſelect. theorem.* 36. *n.* 2. Farinac. *de hæreſi*, *queſt.* 195. *n.* 4. Sanctarellus *eod. tract. c.* 42. *n.* 17. Simancas *de catholic. tit.* 57. *n.* 16. *in l.* 1. *tit.* 3. *n.* 172. *lib.* 8. *recopil.* Decianus *lib.* 5. *tract. crimin. c.* 16. *nu.* 7. Cantera *qq. crimin. de hæretic. c.* 1. *n.* 13. Delbene *de offic. Inquiſit. dubit.* 161. *cum ſeq.* Suarez *de fide*, *diſput.* 23. *ſect.* 2. Carena *de offic. Inquiſit. part.* 2. *tit.* 2. *§.* 6. Caſtropalao *t.* 1. *oper. moral. tract.* 4. *diſput.* 6. *punct.* 2. *n.* 9. Souſa *in aphoriſm. Inquiſ. l.* 2. *c.* 45. Salelles *t.* 3. *de mater. Tribun. ſanct. Inquiſit. l.* 5. *c.* 6. *regul.* 311. Ratio eſt, tum quia is, qui ſemel lapſus veniam obtinuit, & hæreſim abjuravit, & ad libertatem peccandi quadam confidentia abutitur, indignus eſt reconciliationis beneficio, nec ei parcendum eſt, qui impunitatem veteris delicti non emendationi, ſed conſuetudini deputavit, *l.* 3. *C. de Epiſcop. aud.* junctis traditis à Gomezio *lib.* 3. *var. cap.* 3. *num.* 60. Padilla *in l. tranſigere*, *n.* 47. *C. de tranſact.* Julio Claro *in praxi*, *§. ult. quæſt.* 59. *n.* 9. Tum etiam quia converſio hæretici relapſi, qui ſemel inconſtans fuit, nec præſtitit id, quod per abjurationem promiſerat, ſed Eccleſiam decepit, præſumitur ſimulata, juxta regulam *Semel malus*, *de R. I. lib.* 6. & quia Eccleſia, quæ ex præteritis præſumit circa futura, *c. ſcribam*, *de præſumpt.* & corda non intuetur, minimè admittendam talem converſionem judicavit: docent, & argumentis hæreticorum ſatisfaciunt, quibus ipſi probare intendunt relapſis pœnitentiam eſſe concedendam, D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 11. *art.* 4. Caſtro *lib.* 2. *de juſta hæretic. punit. cap.* 2. Simanc. *de Catholic. inſtit. tit.* 57. *n.* 10. Licèt autem relapſis venia non concedatur,

Digitized by Google

tur, ut mortem, aut relaxationem evitent; petentibus tamen pœnitentiam quoad ſalutem ſpiritualem Eccleſia non denegat, quia nemini claudit gremium, *cap. dico*, 23. *quæſt.* 4. *l. fin. Cod. de ſumma Trinit.* Covarruu. *lib.* 2. *cap.* 10. *n. fin.* Gamma *de ſacrament. præſtand. quæſt.* 1. *n.* 9. faciunt, quæ de pœnitentia lapſis præſtanda, non verò communione, adduxi *in ca.* 1. *Concil. Illiber.* Et licèt ultimo ſupplicio damnatis regulariter Euchariſtia concedatur, *Clement. unic. de pœnit. & remiſſ.* tamen generali conſuetudine Inquiſitionum Hiſpaniæ receptum eſt, ut his relapſis etiam pœnitentibus ſacramentum Euchariſtię non miniſtretur, ut teſtatur Carena *ubi proximè*.

7 Valdè autem cavere, & attendere debent Inquiſitores, an verè relapſus ſit reus, ut ejus perſona judici ſæculari relaxetur; nam alius eſt relapſus verè, qui ſcilicet deprehenditur in hæreſim abjuratam recidiſſe, de quo agitur in præſenti, & *in cap. ſuper eo, cap. accuſatus, §. eum, hoc tit. in* 6. quem explicant Manrique *annal. Ciſterc. anno* 1214. *c.* 3. *n.* 9. Becanus *de fide*, *c.* 15. *quæſt.* 9. Petr. Gregor. *lib.* 2. *part. tit.* 5. *c.* 3. alius eſt relapſus præſumptus per juris interpretationem, qui ſcilicet poſt abjuratam vehementem hereſis ſuſpicionem, in ipſam hereſim incidit, de quo agitur *in d. c. accuſatus, in princip.* & *in §. ille quoque*; nam eo caſu ex hæreſi ſubſequuta deducit jus vehementem præſumptionem, ſcilicet in veritate præceſſiſſe hæreſim, ſed probationem defeciſſe, *d. c. accuſatus*, juncta ejus integra, quæ extat *in* 1. *part. direct. Inquiſit.* Inde deducitur, relapſum verè, vel preſumptivè, quoad juris effectum neminem eſſe, niſi præcedat abjuratio ſolemnis, per quam Eccleſiæ reconciliatur reus, juxta præſentem textum, & *in d. c. accuſatus*, & *in d. cap. ſuper eo*, ibi: *In abjuratam*: ſecundùm quos effectus relapſus non tam tribuitur hæreſi, quàm abjurationi, per quam reconciliatus obligatur Eccleſiæ. Deinde infertur, non eſſe quem relapſum, niſi, relabatur in eamdem hæreſim abjuratam, nec ſatis eſſe in diverſam relabi, ut conſtat ex hoc textu ibi, *in ipſa, c. ſuper eo, c. accuſatus, §. eum, hoc titulo, lib.* 6. docent Caſtro *de juſta hæretic. punit. c.* 2. Simanc. *de Catholicis, tit.* 57. *n.* 6. Et licèt abjurans aliquam hereſim cenſeatur per conſequens omnes hæreſes abjuraſſe, quatenus connexæ ſunt, *c. excommunicamus* 13. *hoc. titulo*, juncto D. Thoma 2. 2. *queſt.* 5. *art.* 5. formaliter tamen, & expreſsè ſolùm abjurat hæreſim, quam exprimit, vel omnes, ſi generaliter, aut indefinitè abjuret. Oportet autem, ut quis dicatur relapſus, quod reincidat in hereſim formaliter abjuratam, ut ſatis deducitur ex præſenti textu: quare conſuetudine receptum eſt ad removendum omne dubium, ut omnes lapſi abjurent generaliter quamcunque hæreſim, ut notarunt Salelles, & Carena *ubi ſuprà*. Adhuc in hac relapſorum parte praxi receptum vidi; ut quidam verus relapſus Curię ſæculari non traderetur, quia in initio ſecundæ cauſæ Inquiſitores more ſolito, & recepto in primis cauſis, polliciti fuerunt illi miſericordiam conſuetam, & receptam cum bonis pœnitentibus. Unde ipſe confeſſus fuit relapſum, & ita reconciliatus, non verò judici ſeculari traditus fuit. Similiter alius, qui confeſſus fuit in ſecunda cauſa, ſe abjuraſſe formaliter in Inquiſitione Eborenſi Luſitaniæ, & poſtea confeſſus fuit relapſum in ſecunda cauſa, quia non conſtabat de prima abjuratione, niſi per ejus confeſſionem, non fuit traditus judici ſæculari. Etiam alius, cui injuncta fuit abjuratio de vehementi, cùm poſtea in ſecunda cauſa confeſſus fuit lapſum formaliter, non fuit traditus brachio ſeculari, quia apparuit in priori cauſa injuſtè abjurationem de vehementi illi injunctam fuiſſe. Etiam me præſente, cùm quidam poſt formalem abjurationem, ut relapſus in idem delictum fuiſſet in carcerem detruſus, & confeſſus fuiſſet factum, ſed negaſſet intentionem, fuit torturę ſuppoſitus; & cùm ibi intentionem fateretur, ejus perſona Judici ſæculari tradita fuit.

n *Semel in anno) Cap. excommunicamus, §. adjicimus infra hoc titulo*, ubi dicemus.

o *Juramento promittant) Cap. excommunicamus, §. moneantur, infra hoc titulo*, ubi illuſtrabimus.

8 p *Delegatis.)* Unde deducitur, non obſtante quocumque exemptionis privilegio, poſſe Epiſcopum ſimul cum Inquiſitoribus procedere contrà religioſos cujuſcumque Ordinis: & cùm hęc poteſtas in religioſos ſit delegata, non poterit Vicarius Sede vacante hanc juriſdictionem exercere in religioſos exemptos, quia Capitulum vacante Sede non ſuccedit in juriſdictionem delegatam, ſed tantùm ordinariam, ut reſolvunt Farinacius *de hereſi, q.* 186. *n.* 177. Carena *de officio Inquiſit. part.* 2. *tit.* 6. *lib.* 1. §. 3. Diana *part.* 8. *tract.* 4. *reſol.* 37.

COMMENTARIUM.

Ex hac diffuſa conſtitutione ſequens aſſertio diſputanda eſt: *Heretici impœnitentes, ſeu pertinaces in errore, tradendi ſunt Curiæ ſæculari; & ſi clerici ſunt, prius degradantur, ac omnibus beneficijs privantur* Probant eam textus *in c.* 1. *c. ut commiſſi, c. penult. hoc tit. in* 6. *c. excommunicamus* 15. *infrà hoc tit.* Illuſtrant ultra congeſtos in preſenti à Barboſa Petrus Gregor. *l.* 2. *partit. t.* 6. *c.* 8. & *de beneficijs c.* 26. Eymericus 2. *p. directorij, quæſt.* 4. Farinacius *de hereſi, quæſt.* 190. *n.* 2. Carena *de offic. Inquiſit. part.* 2. *tit.* 6. *§.* 3. Decianus *lib.* 5. *tract. crimin. c.* 55. Simanc. *de Catholicis, tit.* 48. *n.* 6. Jul. Clarus *lib.* 5. *ſent. §. hæreſis*, D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 11. *art.* 4. Pater Suarez *de fide, diſp.* 23. *ſect.* 2. *n.* 3. Caſtropalao *t.* 1. *oper. moral. tract.* 4. *diſp.* 5. *puncto* 2. Salelles 3. *p. art. de materijs Tribun. ſanctæ Inquiſitionis, l.* 5. *c.* 6. *regul.* 303. 9 Concluſio traditur, & probatur.

Sed pro dubitandi ratione in preſentem aſſertionem ita inſurgo: Errantis pœnam tantùm eſſe doceri, dixit Plato, & docuerunt Seneca *in Tragæd.* ibi: 10 Impugnatur tradita aſſertio

Qui nomen unquam ſceleris errori dedit.

Et *de ira lib.* 14. *Non eſt prudentis errantes odiſſe, alioquin ipſe ſibi odio erit.* Marcus Antoninus *l.* 14. *Si potes, meliora doce: ſi non potes, memento in hoc tibi lenitatem datam; ipſi Dij lenes ſunt talibus.* D. Chryſoſtomus *epiſt.* 4. *ad Epheſios, verſ.* 17. ibi: *Eum qui ignorat, nec malo affici, nec accuſari oportet, ſed æquum eſt, ut diſcat, quæ ignorat.* Quod pręcipuè procedit circa religionem, quę ſuadenda eſt, non imponenda. Tertul. *ad Scapul. Hoc ad irreligioſitatis elogium concurrit, adimere libertatem religionis, & interdicere opinionem divinitatis, ut non liceat mihi colere, quem velim, ſed cogar colere, quem nolim. Atque adeo & Ægyptijs permiſſa eſt tam vanæ ſuperſtitionis poteſtas, avibus, & beſtijs conſecrandi, & capite damnandi, qui aliquem hujuſmodi Deum occiderit.* Valentinianus laudante Ammiano Marcel. *lib.* 30. ibi: *Nec quemquam inquietavit, nec ut hoc coleretur, imperavit; nec interdictis minacibus ſubjectorum cervicem ad id, quod ipſe coluit, inclinabat, ſed intemeratas reliquit has partes, ut reperit.* Sic Lactantius *l.* 5. *inſtit. c.* 20. & 21. ait: *Cogi religionem non poſſe, & verbis, non verberibus conſtitui: nec quidquam eſſe tam voluntarium, quàm religionem, & Chriſtianos non eſſe Ægyptijs pejores.* Plura adduxi *in c. ſicut, de Judæis.* Et ſi hoc generaliter in quacumque religione amplectenda, & retinenda procedit, multò juſtiùs, & faciliùs in noſtra vera fide Catholica, ad quam recipiendam noluit Chriſtus Dominus neminem hujus vitæ pœnis, aut earum metu pertrahi, juxta D. Joannem *c.* 6. *verſ.* 67. Lucam *c.* 9. *verſ.* 54. Matthęum *c.* 13. *verſ.* 24. Apoſtol. *ad Roman. c.* 8. *verſ.* 15. *ad Hebræos c.* 2. *verſ.* 15. quo ſenſu veriſſimum eſt illud Tertul. *Lex nova non ſe vindicat ultrò gladio.* Et D. Clemens in ſuis conſtitutionibus, de Chriſto Domino ait: *Liberam reliquit hominibus arbitrij poteſtatem, non morte temporali eos puniens, ſed in altero ſæculo ad reddendam rationem vocans.* D. Athanaſius in epiſtola ad Solitarios ajebat: *Dominus cogens, ſed libertatem ſuam voluntati permittens, dicebat quidem vulgò omnibus: Si quis vult venire poſt me; Apoſtolis verò: Numquid & vos abire vultis?* D. Chryſoſtomus ad eumdem Joannis locum, ibi: *Interrogabat, an & ipſi velint diſcedere? quod omnem eſt amoventis vim, ac neceſſitatem.* D. Cyprian. *epiſt.* 55. *Converſus ad Apoſtolos ſuos dixit; Numquid & vos vultis ire? ſervans ſcilicet legem, qua homo libertati ſuæ relictus, & in arbitrio proprio conſtitutus, ſibimetipſi vel mortem appetit, vel ſalutem.* In Arrianam hæreſim acriter invehitur Athanaſius *ubi proximè*, quòd prima in contradicentes uſa eſſet judicum poteſtate, & quos non potuiſſet verbis inducere, eos vi, plagis, carceribus ad ſe pertrahere niteretur: *atque ita*, inquit, *ſeipſam, quàm non ſit pia, nec Dei cultrix, manifeſtat.* Leo Magnus *epiſt.* 73. non majorem pœnam de hereticis poſcit, quàm ut ſacerdotio, & urbe excludantur. Socrates adverſus Theodoſium Epiſcop. *lib.* 5. *c.* 3. de Macedonianis nimium proſequentibus: *Hoc*, inquit, *non erat de more orthodoxæ Eccleſiæ, quæ homines perſequi non ſolebat.* Et ut ait Leo, ubi ſupra: *Quid verò profuit ſanguis effuſus hæreticorum, niſi ut ipſi ſuos etiam Martyres haberent, licèt falſos?* Quemadmodum Optatus Milevitanus notavit, & pluribus poſt ſæculis D. Bernardus *ſermone* 66. *in Cantica, ſub finem.* Eccleſia enim ſanguinem abhorret, longè differens, ut pura, veraque eſt, ab impuro, falſoque Mahometi Alcoraniſmo, de quo Richardus Monachus Ordinis Prædicatorum, *in confutat. Alcoraniſmi, c.* 10. ait:

Digitized by Google

Ille adverſùs nos credentes Alcorano clamat: Interimite, interimite; atque Alcoraniſmi ſacerdotes verba pro illo facturi nudant enſem, eumque manu tenent. Noſtrum vero Evangelium docet orandum pro inimicis, ac noſtri ſacerdotes non enſem, ſed crucem tollunt; non violentię, ſed manſuetudinis ſignum oſtendentes. D. Bernardus *ſerm.*64. *Hęretici capiantur potiùs, quàm effugentur: capiantur dico, non armis, ſed argumentis, quibus refellantur errores eorum*. D. Auguſt. *epiſt.*48. *Neminem ad unitatem Chriſti eſſe cogendum, verbo eſſe agendum, diſputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos hęreticos noveramus*. Athan. *apolog.*2. *Cædes, & vincula aliena ſunt à noſtra Eccleſia*. Et Valentinianus initio ſui imperij cavit, ut libera voluntate quiſquam cultum religionis teneret, *l.*9. *C. Theodoſ. de maleſic. & mathem.* ibi: *Teſtes ſunt leges à me in exordio Imperij mei datæ, quibus unicuique quod antè imbibiſſet, colendi libera facultas tributa eſt*. Refert Am. Marcel. *lib.*30. de eo Valentiniano agens, ibi: *Hoc moderamine Principatus inclaruit, quod inter religionum diverſitates medius extitit, nec quemquam inquietavit, nec ut hoc coleretur, imperavit, aut illud.* Facit Arnob. *lib.*2. *Quid eſt tam injuſtum, quàm invitis extorquere in contrarium voluntates, inculcare quod nolint, & quod refugiunt animis; priùs nocere, quàm proſis, & priore detracto, in alienum habitum, ſententiamque traducere*. Et Socrates *lib.*3. *hiſtoriæ*, *cap.*21. laudat Imperatorem Jovinianum, quòd cuique pro arbitrio religionem profiteri permiſerit. Facit textus *in cap. qui ſecundum*, 23. *quæſt.*4. & Epiſcopis Galliæ intendentibus hæreticos ab urbe repellere per Judices ſæculares, hæc ait Sulpitius Severus: *Tum verò Idacius, atque Ithacius acriùs inſtare, arbitrantes poſſe inter initia malum comprimi: ſed parum ſanis conſilijs ſæculares judices adeunt, ut eorum decretis, atque executionibus hæretici urbibus pellerentur*. Igitur hæretici non ſunt pœnis pręcipuè temporalibus cogendi, ut fidem noſtram Catholicam profiteantur. Augetur primò hęc dubitandi ratio ex eo, quia in Republica Hebræorum diverſæ erant ſectæ, videlicet Sadducæorum, & Phariſęorum, ut conſtat *ex c.*23. *Actuum Apoſt. verſ.*6. ibi: *Sciens quia una pars eſſet Sadducęorum, & altera Phariſęorum*. Sed Sadducæi apertè hæretici erant, quippe qui mortuorùm reſurrectionem negabant, & admittebantur ad concilia, ac ſynedria. Igitur quia unicuique liber eſt opinionum, & dogmatum delectus. Augetur ſecundò hæc difficultas ex parabola Patrisfamilias, qui ſervis zizaniam exſtirpare volentibus, & dicentibus apud Matthæum *c.*13. *verſ.*28. *Vis imus, & colligamus eas?* ait; *Non, ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum: ſinite utraque creſcere uſque ad meſſem*. Cùm ergo paſſim Interpretes zizaniam hanc hęreticos eſſe docent, ſequi videtur, non eſſe cum eis vi agendum, ſed tempus meſſis expectandum, extremum ſcilicet judicij diem; Chriſtoque Domino Judici cauſæ hujus cognitionem integram reſervandam eſſe. Deinde difficilis eſt ea pars aſſertionis, ubi docetur, clericum hæreticum degradandum eſſe, & tradendum Curiæ ſæculari; nam clericus, niſi incorrigibilis ſit, degradari, & judici ſæculari tradi nequit, *c. cùm non ab homine, de judicijs*. Igitur non ſtatim ac in hęreſim lapſus eſt, degradandus venit.

11 De hæreſis gravitate.

Adhuc tamen defenſanda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, hæreſim teterrimum crimen eſſe, & gravius idololatria. Sanctus Irenæus *lib.*2. *adverſus hæreſes*, *cap.*9. *Hæreticis Ethnicis pejores efficiunt eos, qui aſſentiunt eis. Illi enim creaturæ potiùs, quàm creatori ſervientes, & his qui non ſunt Dij, veruntamen primum deitatis locum attribuunt fabricatori hujus univerſitatis Deo. Hi autem hunc quidem labijs factorem dicentes, ipſi mentientes, omnem malitiam copulantes, eum quidem, qui eſt Deus, blaſphemantes; eum autem, qui non eſt, Deum fingentes, in ſuam ipſorum condemnationem*. Laborarunt in gravitate, & atrocitate hujus peccati detegenda viri pręſtantes Stapletonius, *oratione in Auſpicatione controverſ.* Conradus Brunus *lib.*3. *de hęretic.* Petrus Simon *tract. de hæreſi*, *c.*15. Lenſæus *lib.*13. *de Chriſt. libert.* Caſtro *lib.*1. *de juſta hęretic. punit. c.*2. Nicol. Romeus *in Calvini effigie*, *in monitione ad lectorem*. Theophilus Raynaudus *in oplotheca de calumn. ſect.*2. *ſerie* 1. *c.*5. Salelles & alii in hoc titulo paſſim citati, qui omnes conſentiunt, hæreſim omne in ſe malum complecti, & eſſe completam quamdam malitiam, vel potiùs malorum quoddam compendium; eradicat enim fidem, quæ eſt primum ſupernaturalis boni germen: radice autem avulſa, unde exiſtet fructus bonus in juſtitia, & ſanctitate veritatis? Alia ſanè peccata, quamvis immania, germen radicum gratiæ ſanctificantis, & glorię intactum relinquunt, quamvis deſtruant gratiam, & pręſens jus ad gloriam. At hæreſis totius juſtitię principium evellit, ſine quo nulla actio libera ſupernaturalis, nulla apud Deum quomodolibet meritoria actio profundi poteſt. Meritò itaque ſanctus Auguſt. *lib.* 3. *contra duas epiſtolas Pelag. c.*3. cenſet in Scripturis nomine *peccati* abſolutè dicti intelligi infidelitatem, quæ in hæreticis eo certior eſt, quo præcedens Dei beneficium in baptiſmi ſuſceptione eos magis obſtringebat Deo. Et quamvis odium Dei, & peccata directè oppoſita bono divino, ut in ſe eſt ſint tetriora, quàm hæreſis, ex D. Thoma 2.2. *q.*34. *art.*3. tamen eatenus infidelitas (atque adeò hæreſis) poteſt abſolutè dici *peccatum*, quia eſt in ſuo genere gravior, quàm peccata oppoſita virtutibus moralibus, etiam ijs, quæ extrinſeca quędam Dei bona reſpiciunt, cujuſmodi eſt religio. Licet inſuper hæreſeos gravitatem eruere ex ſędiſſimis, & malignitlimis ejus cauſis, de quibus bene & latè Caſtro *lib.*3. *de juſta hęretic. punit. à c.*2. & *lib.*1. *adverſus hęreſes*, *à c.*11. Stapletonius *orat. de cauſa graſſantium hæreſeon.* Quàm verò hæreſis exitioſa ſit regnis, in quæ pedem infert, luculenter proſequitur Ribadeneira *lib.*1. *de Princ. c.*27. & 28. addens *c.*29. quas perſonas Deus repetat à Principibus, & Rebuſpublicis hęreſi occupatis. Sunt ſanè tanta hæreſeos dedecora, ut non defuerint, qui energumeniſmum hæreſim comitari tradiderint, ut Creſolius *lib.*3. *myſtag. c.*16. Hanc *Majus adulterium* nominari decernit S. Ambroſius *ſermon.*2. *de Chriſti accuſat.* Gravius eſt enim religionis adulterium, quàm corporis; & plus eſt integritatem animæ lædere, quàm integritatem hominis violare. Hanc ob cauſam Agatho Abbas, vir inter monachos olim inſignis, cùm ad varia probra, etiam turpitudinis, ſaxeus fuiſſet, audire tamen hæreticos nullo modo ſuſtinuit, & rationem reddit *lib.*5. *vitæ Patrum*, *nu.*21. his verbis: *Sermonem quem obieciſtis de hæreſi, non potui ſuſtinere, & valdè abominatus ſum, quia hæreſis ſeparatio eſt à Deo*. Hereticus enim ſeparatur à Deo vivo, & vero, & conjungitur diabolo, & Angelis ejus. Alienatus enim à Chriſto jam non habet Deum, quem exoret pro peccatis ſuis, quia ex omni parte perijt. Itaque ſanctus hic Pater hęreſim quovis peccato tetriorem, & averſabiliorem ſtatuit. Egregiam tam tetræ labis deteſtationem ſuppeditavit Guillelmus Pariſ. *lib.*1. *de mor. c.*1.

Unde contra crimen ita grave, & teterrimum juſte leges, tam civiles, quàm eccleſiaſticę armantur. Circa pęnas autem ſtatutas legibus contra hęreticos, non conſentiunt Ant. Gomez *lib.*3. *variar. c.*2. *n.*1. Damhouderius *in praxi*, *c.*61. Decianus *lib.*7. *tract. crimin. cap.*1. Farinac *de hæreſ.*112. Ant Matthęus *de criminib. tit.*2. *n.*2. Paramus *de orig. S. Inquiſit lib.*3. *qu.*9. *n.*114. Conradus Kling. *lib.*3. *diſp. c.*22. Gudelinus *de jure noviſſimo*, *c.*16. *n.*46. Cantera *qq. criminal. c.*2. *de hæreſi*, *n.*59. Petrus Gregor. *lib.*33. *ſyntagm. c.*8. quorum ſententiis omiſſis dicendum eſt cum Carolo Auguſto Mela *p.*3. *miſcel. c.*10. jure civili nullam certam pęnam ſtatutam fuiſſe contra quoſcùmque hæreticos, ſed tantùm priùs committendos eſſe vindictæ: deinde arbitraria ultione plectendos eſſe cenſuiſſe Imperatores *in l.*2. *C. de ſumma Trinit.* quare aliquando eodem jure attento, tantùm ab Eccleſiarum limine arceantur, quando videlicet ob eorum multitudinem ſeditiones oriuntur, & urbes deſeruntur. Quandoque illis teſtimonium ferre prohibetur, ac utraque teſtamenti factio denegatur, *l. cognovimus*, *l. penult. & ult. C. de hęret.* & prohibetur alia ſimilia agere, quæ collegerunt I. Gothofred. *in parat. ad tit. C. Theodoſ. de hæreticis*, Vveſembechius *in paratit. ad tit. C. eodem tit.* Petrus Gregor. *lib.*33. *ſyntag. c.*8. *n.*9. Aliquando etiam viſum fuit hæreticos cum aliis fidelibus verſari, ſed hominum carere ſuffragiis, *l.* 3. *de apoſtatis*. Quandoque ex hæreſis circumſtantiis, atque atrocitate deportatio injungebatur, *l.*4. 5. & 8. *C. de hæretic. l. fin. C. de apoſtat.* & conſequens erat amiſſio bonorum, *l. deportatorum* 8. *C. de pœnis*, *l. Divus*, *ff. de bonis damnat.* quæ bona pro arbitrio modò publicabantur, *l.*4. *C. de hæretic.* modò propinquis orthodoxis cedebant, *l.*4. *in fine*, *l. cognovimus* 9. *C. de hæretic.* obſervavit Cujac. *lib.*12. *obſ. cap.*30. Sed quia hæreticorum nequitia quandoque ita atrox erat, ut eorum ſcelera publicum crimen inducerent, ultimum ſupplicium in eos ſancitum fuit, *l. Ariani*, *C. de hæretic. l. quicumque*, *C. eod tit.* Unde concludit Mela *ubi ſuprà*, nullam certam pęnam jure civili in hęreticos fuiſſe ſtatutam, ſed tantùm arbitrariam, ita ut graviùs punirentur ſeductores, quàm ipſorum ſectatores. Noſtri Catholici Reges pęnam ignis in quoſcumque hæreticos ſanxerunt *in l.*2. *tit.*26. *part.*7. & jam anno 843. Ramirius Rex I. flammis tradidit omnes ſortilegos, & necromanticos ſui temporis, teſte Mariana *lib.*7. *hiſtor. c.*13.

12 De pœnis hæreticorum ex jure civili.

Digitized by Google

c. 13. & Catholicum Regem D. Ferdinandum humeris propriis ligna detuliſſe ad comburendos hæreticos, referunt Lucas Tudenſis *æra* 1255. ibi: *Quoſcumque reperiebat hæreticos, ut flammis exureret, ipſe vice famulorum ignem & ligna eis comburendis miniſtrabat.* Mariana *lib.* 12. *hiſtor. c.* 11. ibi: *Ferdinandus Rex regnipotens, hæreticis infenſus maximè, quos tormentis exagitandos curabat, ſolitus ipſe quaſi victimarius ignem arſuris manu, lignaque ſubjicere improbitatis odio.*

13 *De pœnis ex jure canonico.* Sacri etiam Canones hæreticos non ſolùm affecerunt pœnis ſpiritualibus, videlicet anathemate, & ſepulturæ eccleſiaſticæ privatione, de quibus egi proximo commentario, *in c.* 1. *hoc tit.* verùm & temporalibus, ut infamia, qua illi, ac poſteri eorum notantur, *c. quicumque, §. hæretici, c. Statutum, el* 2. *hoc tit. in* 6. Synodus Nicæna *can.* 49. apud Julium *epiſt.* 2. *c.* 13. ibi: *Infames eſſe cenſemus omnes, qui ſuam, aut Chriſtianam prævaricantur legem.* Quod etiam legibus Regijs cautum fuit *in l.* 4. *tit.* 26. *p.* 7. *l.* 3. *t.* 8. *l.* 8. *Recopil.* & ad quos gradus protrahatur nota hæc, exponunt Covarr. *l.* 2. *var. c.* 8. Azor *p.* 1. *inſtit. l.* 8. *c.* 13. *q.* 8. Parlador *in ſeſquicentur. different.* 108. *à n.* 11. Barboſa *in d. c. ſtatutum.* Etiam puniuntur bonorum privatione, ut ſequenti commentario probabimus, & deportatione. Leo *epiſt.* 73. *ad Leonem Imperator.* ibi: *Clerici hæretici non ſolùm ab ordine clericatus, ſed etiam ab urbis habitatione pellantur.* Gregorius VII. *l.* 7. *regeſtri, epiſt.* 27. ibi: *Jubemus, ut eum facias perfidiæ nota in aperto ſignari, & deinde ex toto Archiepiſcopatu tuo ipſum expulſum, hæreſim ejus cunctis detegendo ubique, quantum potes, ut apoſtatam, & chriſtianæ unitatis inimicum non deſinas perſequi.* Et conſtat ex Pontific. Rom. *in Gelaſio*, ibi: *Gelaſij temporibus inventi ſunt Manichæi in urbe Roma, quos in exilio deportari præcepit, quorumque codices ante fores Baſilicæ ſanctæ Mariæ incendio concremavit.* Et poſtea Hormiſda invenit Manichæos, quos etiam diſcuſſos cum examine plagarum exilio deportavit. Et tandem ſi clerici ſunt, degradantur, & judici ſæculari traduntur, ut debitis pęnis plectantur, videlicet ignis ſupplicio, ut cenſuit Epiſcopus Alexand. *in action.* 1. *Concil. Chalcedon. contra Eutychen*, ibi: *Eutyches qui præter dogmata Eccleſię ſapit, non ſolùm pœna dignus eſt, ſed & igne.* Quæ ignis pœna valdè propria eſt hæreticorum, propter Evangelij auctoritatem, *Joan. cap.* 15. ibi: *Si quis in me non manſerit, mittetur foras, & tanquam palmes areſcet, & colligent eum, & in ignem conjicient.* Et ultimo ſupplicio hæreticos eſſe afficiendos, probat Pater Menochius *l.* 2. *polit. c.* 3. varijs ſacræ paginæ auctoritatibus, præcipuè *Deuter. c.* 13. *verſ.* 1. ubi ita legitur: *Si ſurrexerit in medio tui Propheta, aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat, & prædixerit ſignum, atque portentum, & evenerit, quod loquutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur Deos alienos, quos ignoras, & ſerviamus eis, non audies verba prophetæ illius, aut ſomniatoris, quia tentat vos Dominus Deus veſter, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde, & in tota anima veſtra. Dominum Deum veſtrum ſequimini, & ipſum timete, & mandata illius cuſtodite, & audite vocem ejus: ipſi ſervietis, & ipſi adhærebitis. Propheta autem, aut fictor ſomniorum interficietur, quia loquutus eſt, ut vos averteret à Domino Deo veſtro, qui eduxit vos de terra Ægypti, & redemit vos de domo ſervitutis, ut errare faceret de via, quam tibi præcepit Dominus Deus tuus: & auferes malum de medio tui.* Accedit, nam de jure civili rei læſæ Majeſtatis populo ſpectante vivi cremabantur. Paulus *lib.* 5. *ſentent. tit.* 29. Valer. Max. *lib.* 6. *c.* 3. Similiter transfugæ militiæ deſertores, *l. aut damnum* 8. *§. hoſtes, l. ſi quis aliquid* 38. *§.* 1. *ff. de pœnis.* Ammian. Marcel. *l.* 28. Quam pœnam etiam ſtatutam legimus in graviorum criminum reos, veluti in ſacrilegos, *l. ſacrilegij* 6. *ff. ad leg. Jul. pecul.* Salvianus *l.* 7. *de providentia*, ibi: *Latro, aut ſacrilegus, cùm flammis exuritur, ſuis criminibus concrematur.* In eos, qui dant operam Barbaris, ut Romanos deprædentur, *l. ſi quis Barbaris* 9. *C. de re milit.* & qui detrectandæ militiæ cauſa digitos ſibi præcidunt, *l. de tyronibus* 5. *C. Theodoſ. eod. tit.* in ſervos cum domina rem habentes, *l. unic. C. de mulier. quæ ſe proprijs ſervis:* vel virginem, aut viduam rapientes, *l. unic. C. de raptu virginum:* dominum falsò deferentes, *l.* 7. *C. de delatoribus*, ſeu ejus ſaluti inſidiantes, *l. capitalium* 28. *§. igni, ff. de pœnis:* in falſæ monetę auctores, *l.* 2. *C. de falſa monet.* in aggerum Nili corruptores, *l. unica, C. de aggeribus Nili:* in incenſores ædium, acervorumve frumenti, *l. qui ædes* 9. *ff. de incendio:* in procuratores, ſeu actores rerum privatarum Principis, qui Provinciales vexant injuriis, aut deprædationibus, *l. univerſi, C. ubi cauſæ fiſcales:* in magos & aruſpices, *l.* 3. *C. de maleſic. & mathem.* Paulus *lib.* 5. *ſentent. tit.* 23. in tabularios civitatum, qui iniquam alicujus immunitatis profeſſionem admittunt, *l.* 1. *C. de immunit. nemini conced.* in viros muliebria patientes, *l. omnes* 6. *C. Theodoſ. ad leg. Jul. de adult.* & in alijs delictis relatis *in l. unic. C. Theod. de emendat. ſervor.* *l.* 1. *eod. C. ne præter crim. læſæ Majeſt. l. unc. eod. C. ſi quis ſolidos circul.* Ita D. Joannes Ramos *l.* 5. *de parricid.* Pancirola *l.* 2. *var. cap.* 240. Amaya *lib.* 3. *obſ. c.* 4. Forner. *lib.* 1. *rer. quotid. cap.* 7. P. Faber *l.* 2 *ſemeſtr. c.* 7.

Quæ, & aliæ, ſi majores, ac ſeveriores reperiri poſſent, pęnæ juſtè infliguntur, & imponuntur hęreticis, fidei Catholicæ deſertoribus, & violatoribus, tum ob hujus criminis immanitatem, qua cætera delicta ſuperat, ut ſuprà probavi: tum quia nulla fuit tam barbara gens, quæ deſertores propriæ religionis, & ejus violatores debitis non compeſceret pœnis. Seneca *lib.* 3. *de benefic. c.* 6. ibi: *Violatarum religionum alibi, atque alibi diverſa pœna eſt; ſed ubique aliqua.* Plato in temeratores religionis capitis pœnam ſanxit, *l.* 10. *de legibus.* Apud Græcos quicumque avitam religionem deſerebat, aut numen aliud invehebat, pellebatur ut inſanus, aut plectebatur ut impius. Sic Pythagoras (verba ſunt Athenagoræ in legatione pro Chriſtianis) cum trecentis alijs combuſtus eſt: Democritus ab Epheſijs pulſus: Heraclitum Abderitæ tanquam inſanum exilio, Socratem Athenienſes morte affecerunt. Alia refert Gentilis *de jure belli lib.* 1. *c.* 10. Accedunt ingentia mala, quæ ex hæreſibus, & hæreticis tolerandis oriuntur; ſiquidem ipſi multos impellunt ad mutationem rerum, unde conjurationes, ſeditiones, & conciliabula ſequuntur, ut politicè differentes probant latè Pater Menochius *lib.* 2. *polit. c.* 3. Cochier. *lib.* 1. *polit. c.* 5. Salcedo ad D. Thomam *de regimine Princ. lib.* 3. *cap.* 16. *differt.* 30. Rectè ergo in præſenti textu jubet Lucius III. ut hæretici pertinaces judici ſæculari tradantur debitis pœnis plectendi, ideſt morte naturali, ad quam ipſi hodie damnantur ab ipſis Inquiſitoribus, licèt exequutio fiat per judicem ſæcularem, non verò per miniſtros Eccleſiæ, quia id videtur decentius, & pietati Eccleſiæ conformius. Et eſſe poteſtatem in Eccleſia imponendi hanc pœnam, probarunt Bellarm. *t.* 1. *controv. l.* 3. *de clericis, c.* 21. & 22. Valentia *t.* 3. *controv. diſp.* 1. *q.* 11. *punct.* 3. Simancas *de Cathol. tit.* 46. *à n.* 44. Covarr. *lib.* 2. *var. c.* 10. *n.* 10. Suarez *de fide, diſp.* 20. *ſect.* 3. *n.* 18. & *diſp.* 23. *ſect.* 3. Nec inquiſitores ullam exinde irregularitatis notam, incurrere, probavi *in c. ſententiam, ne clerici vel monachi* & omninò teneri Judicem ſecularem exequi ſententiam hanc mortis, abſque eo quod cognoſcere poſſit de ejus inſtitia, probavi *in c.* 1. *de offic. ordin.* Qui autem dicantur hæretici impœnitentes veri, vel præſumpti, exponunt Simancas, Penna & Farin. relati à Caſtropalao *t.* 1. *oper. moral. tract.* 4. *diſp.* 5. *punct.* 2. 14 *Traditur ratio decidendi.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta; nam licèt pœna errantis tantùm ſit doceri, tamen id procedit, quando qui errat, paratus eſt corrigi, & deponere errorem proprium: quo caſu etiam hęreticum admitti ad reconciliationem, abjurata hęreſi, ſuprà probavi: at in præſenti agimus de hęretico pertinaci, & impęnitenti, qui cùm paratùs non ſit doceri, & abjurare errores ſuos, omninò relaxandus eſt Judici ſęculari. Nec obſtant varię auctoritates, quibus facilè probatur, religionem ſuadendam eſſe, non imperandam, quibus Novatores quotidie inſurgunt, ut probent coactionem in religione adhibendam non eſſe, quibus valdè favent ejuſdem farinę Alberic. Gentilis *l.* 1. *de jure belli, c.* 9. Grotius *eod. tract. l.* 2. *c.* 20. *n.* 49. nec contradicit Michael Rouſſelius *l.* 6. *hiſtor. P. juris, c.* 5. *n.* 27. Nec adverſatur Dartis *ad* 23. *q.* 1. *c.* 8. *de bello.* Quibus reſpondendum, theorema illud accipiendum eſſe de his, qui nulla unquam religione imbuti fuerunt; in his autem, qui per ſacrum baptiſma fidem ſuſceperunt, aliud obſervatur. Hi enim ad fidem, quam ſemel profeſſi fuerunt, revocandi ſunt; & ſi pœnitentia ducti reſipuerint, mitiùs cùm illis agitur: ſi autem pertinaces ſint, ultimo ſupplicio damnantur. Nec enim illi, qui hæreticos pervicaces ad Eccleſię unitatem impellunt, ad fidem cogunt, ſed duritiem eorum, & perfidiam caſtigant, ita aſſerente D. Auguſtino *lib.* 2. *contra litteras Petiliani, c.* 82. ibi: *Ad fidem quidem nullus eſt cogendus invitus, ſed per ſeveritatem, immo & per miſericordiam Dei tribulationum flagellis ſolet perfidia caſtigari. Numquid quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideò mores peſſimi non legis integritate puniuntur:* Quin *epiſt.* 50. *tom.* 2. vulgarem illam Novatorum objectionem ita ſolvit: *Ubi eſt, quod iſti clamare conſueverunt: Liberum eſt credere, vel non credere. Cui vim Chriſtus intulit? Quem coegit? Ecce habent Paulum Apoſtolum, agnoſcant in eo prius cogentem Chriſtum, & poſtea docentem; prius ferientem, & poſtea* 15 *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Digitized by Google

conſolantem. Mirum eſt autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui ſolo verbo vocati ſunt, in Evangelio laboravit. Facit Tertull. *adverſus Gnoſticos*, *c.* 11. dum ait: *Ad officium hæreticos compelli, non allici dignum eſt: duritia vincenda eſt, non ſuadenda hæreſis.* Et licèt Dominus noſter cuilibet homini reliquiſſet liberum arbitrium, non tamen voluit, ut delicta inde in hac vita impunita manerent, præcipuè hæreſis, & infidelitatis, ut ſuprà probavi; reliquit enim liberum arbitrium quoad benè, vel malè operandum; non tamen inulta, nec in hoc ſęculo reliquit majora crimina, quibus puniendis leges tam eccleſiaſticæ, quàm ſæculares latæ ſunt: & licèt Eccleſia aliquando non ita ſevere in hæreticos animadverteret, id fecit, quia adhuc plena libertate, & auctoritate non fruebatur ſub illis prioribus Imperatoribus; non verò quia immanitas ſceleris omnibus ſæculis æqualis non eſſet: & ita ſi numerus hæreticorum id expoſtulet, poteſt bellum indici, ut funditus exſtirpentur: quod expreſsè definierunt Eccleſiæ PP. *in c. etſi Eccleſia*, *c. reſecandæ*, 24. *q.* 3. *c. ferrum*, *c. cum ſecundum*, *de hæretic. in* 6. probat cum D. Thoma 2. 2. *q.* 10. *art.* 12. Caſtro *de juſta hæretic. punit*, *c.* 12. & 14. Victoria *in relect. de Indi.*, *p.* 1. *n.* 8. pluribus relatis Solorzanus *tom.* 1. *lib.* 2. *de jure Indiar*, *c.* 19. *n.* 52. Nec obſtat, quod de Sadducæis expendebamus, nam eorum impietas non multò ante Chriſti adventum exorta fuit, & ita non eſt à Synagoga proſcripta, eo quòd ſeneſcente eorum, qui Concilijs præſidebant, auctoritate, ij remiſſiùs agerent, qui Cathedram Moyſis obtinebant, præcipuè ſub Idumæo Rege Herode, qui Politicorum more ad regni commoda religionem referebat, nec quid variorum dogmatum aſſertores inter ſe digladiarentur, morabatur. Itaque cùm Sadducæorum error multos corripuiſſet, eſſentque hi opibus potentes, mirum non eſt, ſi ſynagoga eos à ſe excutere non potuerit. Nec obſtat Parabola Divi Matthæi: nam ſi argumentum ex ea deductum probaret, ſuaderet utique non hæreticos modò impunè dimittendos eſſe, ſed etiam fures, & homicidas, & hujuſmodi ſontes, qui zizaniorum nomine cenſentur; quamvis enim hæretici peſſimum genus zizaniorum ſint, non tamen propterea fures, aut homicidæ zizania non ſunt. Cùm ergo paterfamilias zizania exſtirpari vetuit, ſatis indicavit, quo pacto hoc eſſet accipiendum: *Ne fortè* (inquit) *eradicetis ſimul & triticum.* Facturus colligendi poteſtatem, ſi abſque tritici detrimento, à quo fortè non ita facilè ſecernerentur, evelli poſſent, nec periculum immineret, ne pro nocentibus plectantur innoxij, quidni exſtirpentur? Si verò periculum ſit, ne hæretici, quia potentiores, turbas excitent, aliquamve majorem perniciem Eccleſiæ, aut Reipublicæ moliantur, tunc ſanè judicium Dei patienter expectandum eſt. Non debent autem facilè Principes alicujus incommodi metu, qui frequenter inanis eſſe poteſt, condeſcendere, ut libertatem (quam conſcientiæ vocant) concedant. Nec obſtat tandem, quod dicebamus, videlicet clericum tantum incorrigibilem, præmiſſa degradatione Curiæ ſæculari tradi, *c. novimus*, *de V. S.* Nam in præſenti caſu, cùm clericus impœnitens eſt, & pertinax, nec vult Eccleſiæ reconciliari, incorrigibilis eſt, non quidem per delicti iterationem, ſed per perſeverantiam, & impœnitentiam in eodem, ut in præſenti docuerunt Abbas *n.* 37. Henricus *n.* 8. Antonius, & cæteri antiquiores. Quare cùm incorrigibilis propriè ſit, meritò præmiſſa degradatione, ut in præſenti cavetur, & infrà *in capite excommunicamus*, *el* 1. *§. damnati*, *capite penult. hoc titul. liber.* 6. judici ſæculari relaxatur.

C A P U T X.

Innoc. III. *Clero, Conſulibus, & populo a Viterbienſi.*

VErgentis in ſenium ſæculi corruptelam non ſolùm ſapiunt elementa corrupta, ſed & digniſſima creatura ad imaginem, & ſimilitudinem condita Conditoris, prælata privilegio dignitatis volucribus cœli, & beſtijs univerſæ terræ, teſtatur: nec tantùm eo quaſi deficiente jam deficit, ſed & inficit, & inficitur ſcabra rubigine vetuſtatis. Peccat enim ad extremum homo miſerrimus: & qui non potuit in ſui, & mundi creatione in paradiſo perſiſtere, circa ſui, & orbis diſſolutionem degenerat, & pretij ſuæ redemptionis circa fines ſaculorum oblitus, dum varijs, ac varijs quæſtionum ſe nexibus ingerit, ſeipſum laqueis ſuæ fraudis innectit, & incidit in foveam, quam paravit. Ecce etenim inimico homine meſſi dominicæ ſuperſeminante ſemen iniquum, ſegetes in zizania pullulant, vel potiùs polluuntur: triticum areſcit, & evaneſcit in paleas: in flore tinea, & vulpes in fructu demoliri vineam domini moliuntur. Nova ſiquidem ſub novo Teſtamento Achan progenies ex ſpolijs Jericho lingulam auream, palliolumque furatur: & Abiron, Dathan, & Chore ſoboles deteſtanda novis thuribulis fermentatum thymiama novis volunt altaribus adolere, dum nox nocti ſcientiam indicat, dum cæcus præbet cæco ducatum, dum hæreſes pullulant, & quem divinæ reddit hæreditatis expertem, ſuæ conſtituit hæreticus hæreſis, & damnationis hæredem. Hi ſunt caupones, qui aquam vino commiſcent, & virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: habentes ſecundùm Apoſtolum ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. Licèt autem contra vulpes hujuſmodi parvulas, ſpecies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum, diverſa prædeceſſorum noſtrorum temporibus emanaverint inſtituta, nondum tamen uſqueadeò peſtis potuit mortificari mortifera, quin ſicut cancer amplius ſerperet in occulto, & jam in aperto ſuæ virus iniquitatis effundat, dum palliata ſpecie religionis, & multos decipit ſimplices, & quoſdam ſeducit aſtutos, factus magiſter erroris, qui non fuerat diſcipulus veritatis. Ne autem nos, qui licèt circa horam undecimam inter operarios, immò veriùs ſuper operarios vineæ Domini ſabaoth ſumus a Patrefamilias Evangelico deputati, & quibus ex officio paſtorali ſunt oves Chriſti commiſſæ, nec capere vulpes demolientes vineam Domini, nec arcere lupos ab ovibus videamur, & ab hoc meritò vocari poſſimus canes muti non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis & mercenario comparemur; tamen contra defenſores, receptatores, fautores, & credentes hæreticorum aliquid ſeverius duximus ſtatuendum: ut qui per ſe ad viam rectitudinis revocari non poſſunt, in ſuis ſaltém defenſoribus, receptatoribus, & fautoribus, ac etiam credentibus confundantur: & cùm ſe viderint ab omnibus evitari, reconciliari deſiderent omnium unitati. De communi ergo fratrum noſtrorum conſilio, aſſenſu quoque Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum apud Sedem Apoſtolicam exiſtentium diſtrictiùs inhibemus, ne quis hæreticos receptare quomodolibet, vel defendere, aut ipſis favere, vel credere quoquo modo præſumat: præſenti decreto firmiter ſtatuentes, ut ſi *b* quis aliquid horum facere fortè præſumpſerit, niſi primò, ſecundove commonitus a ſua ſuper hoc curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis: nec ad publica officia, vel conſilia civitatum, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, nec ad hæreditatis *c* ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi cogatur ſuper quocumque negotio reſpondere. Quod ſi forſan judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit Advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si Tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti, ſed cum auctore *d* damnato damnentur: in ſimilibus etiam idem præcipimus obſervari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur, ut in quo major eſt culpa, gravior exerceatur *e* vindicta. Si quis autem tales,

les, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati, contempſerit evitare, anathematis ſe noverit ſententiam incurriſſe. In terris verò temporali noſtræ juriſdictioni ſubjectis, bona *f* eorum ſtatuimus publicari, & in alijs idem fieri præcipimus per Poteſtates, & Principes ſæculares, quos ad exequendum, ſi fortè negligentes exiſterent, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compelli volumus, & mandamus: nec ad eos bona ipſorum ulteriùs revertantur, niſi eis ad cor redeuntibùs, & abnegantibus hæreticorum conſortium aliquis voluerit *g* miſereri, ut temporalis ſaltem pœna corripiat, quem ſpiritualis non corrigit diſciplina, Cùm enim ſecundùm legitimas ſanctiones, reis læſæ Majeſtatis punitis capite, bona confiſcentur ipſorum, eorum filijs vita ſolummodò ex miſericordia *h* conſervata, quantò magis qui aberrantes in fide, Deum, & Dei Filium Jeſum Chriſtum offendunt, à Capite noſtro, quod eſt Chriſtus, eccleſiaſtica debent diſtrictione præcidi, & bonis temporalibus ſpoliari; cùm longe ſit gravius æternam, quàm temporalem lædere Majeſtatem. Nec hujus ſeveritatis cenſuram Orthodoxorum etiam exhæredatio filiorum, quaſi cujuſdam miſerationis prætextu debet ullatenus impedire: cùm in multis caſibus, & ſecundùm *i* divinum judicium filij pro patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas ſanctiones quandoque feratur ultio non ſolum in auctores ſcelerum, ſed & in progeniem damnatorum. Datum Later. viii. Kal. April. Pontificatus noſtri anno ſecundo.

N O T Æ.

a V*iterbienſi.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. & in ipſis epiſtolis Innocentij Coloniæ editis, *l.* 2. *epiſt.* 1. *fol.* 278. ex quo integram hujus textus reſtituo. Raynerio II. ipſius Eccleſiæ Præſuli in præſenti reſcribit Innoc. De Eccleſia Viterbienſi nonnulla adduxi *in c.* 3. *de ſeq. poſſ.*

b *Si quis autem.*) Verba quæ ſequuntur, uſque ad ea, *momenti cenſeantur*, tranſcripſerunt Fridericus Imperator *in authentica credentes C. hoc tit.* PP. Concilij Later. *in cap. excommunicamus*, *ſ. credentes*, *hoc tit.* ubi ea exponemus.

1 c *Succeſſionem.*) Legitimam, ſeu teſtamentariam, quarum incapaces ſunt Hæretici, poſtquam damnati fuere, *l.* 4. *ſ. præterea*, *& ſ.* 5. *C. de hæret. l.* 1. *C. de apoſt. l.* 4. *tit.* 3. *part.* 6. *l.* 4. *tit.* 26. *part.* 7. *l.* 4. *tit.* 4. *lib.* 8. *Ordin.* Si verò hæredes inſtituantur poſt commiſſum crimen, ſed ante ſententiam, hæreditas ad fiſcum pertinet. Cantera *qq. crimin. c.* 1. *de hæret. n.* 19. Azevedo *in l.* 10. *tit.* 9. *l.* 5. *Recop.* etſi deceſſerint delata illis hæreditate, ſed nondum adita. Molina *de juſtitia t.* 4. *diſp.* 658. *n.* 19. Fachin. *l.* 2. *conſil.* 16. *n.* 5. Creſpy de Valdura *obſerv.* 97. *n.* 43. Giurba *conſil.* 55. *n.* 15. Mar. Muta *dec.* 49. *n.* 27. Acoſta *in* §. *& quid ſi tantum*, 2. *par. n.* 177. Maſin. *de confiſc. quæſt.* 36. *num.* 28. Arias à Meſa *lib.* 3. *var. c.* 42. *numer.* 12. & ita judicatum fuit in hoc ſupremo Inquiſitionis Senatu hoc anno 1671.

d *Damnato damnetur.*) Juxta textum & ejus communem interpretationem *in c. fraternitati*, *hoc tit.*

e *Vindicta.*) Juxta tradita *in capit. cùm quidam*, *de jure jur.*

2 f *Bona eorum.*) Tam in hac ſexta, quàm in tertia collectione legitur *hæreticorum*, ſed minùs rectè, juxta verba præcedentia, in quibus Innocentius ſemper egit de fautoribus, & receptatoribus hæreticorum; & ſequentia ibi: *Et abnegantibus hæreticorum conſortium*. Ex quibus expreſsè deducitur, in præſenti epiſtola tantùm agi de compeſcendis fautoribus, defenſoribus, & receptatoribus hæreticorum, illiſque non reſipiſcentibus ab hujuſmodi delicto, pœnam amiſſionis bonorum imponi; ſed forſan quia hæc pœna confiſcationis bonorum uſu recepta non fuit, ideò licèt ad litteram textum hunc tranſcripſerint Patres Concilij Later. *in d. c. excommunicamus*, *ſ. credentes*, Fridericus *in d. authent. credentes*; omiſerunt tamen pœnam hanc privationis bonorum: & in fautoribus, defenſoribus, credentibus, & receptatoribus hæreticorum eam locum non habere conſtat *ex c. accuſatur*, §. *ſi verò*; *hoc tit. in* 6. in illis verbis: *Sub obligatione bonorum ſuorum*. Et ibi: *Hæredes*, *ad quos bona hujuſmodi* Et ita docuerunt Farinac. *de hæreſi q.* 182. §. 3. *n.* 52. Cantera *in qq. crim. tit. de hæretic. c.* 1. *n.* 55. Caſtropalao *tom.* 1. *oper. moral. tract.* 4. *diſp.* 3. *punct.* 6. *n.* 4. Diana *part.* 4. *tract.* 6. *reſol.* 22. Fermoſinus *alleg.* 42. *n.* 20. qui allegatione ſequenti explicat, quando maleficis confiſcatio bonorum imponi poſſit, niſi credentes non ſint tantùm hæreticorum, ſed potiùs ipſius hæreſis, ita ut credant eoſdem errores, quia illi ut hæretici damnantur, *c. penult. hoc tit. in* 6. Quo caſu procedit textus *in c. ſi adverſus*, *hoc tit.* ibi: *Ipſorum bona debent confiſcari*. Et ita praxi receptum eſt, ut fautoribus, receptatoribus, & alijs ſuſpectis tantùm de hæreſi, bona non auferantur: quare & cùm carceri mancipantur, ea diſtinctio in bonorum adnotatione ſervatur, ut hæretici formales cum ſequeſtratione bonorum capiantur, ſuſpecti verò de hæreſi, ut fautores, & defenſores, polygami, ſortilegi, & ſimiles, tantùm cum bonorum annotatione carceri mancipentur, vulgò *con embargo de biener.* Sequeſtratio enim bonorum differt ab annotatione in eo, quod annotatio eſt quædam ſpecies ſequeſtrationis minus propriæ, quia in ea manent bona apud ipſum dominum, vel apud perſonam ab ipſo deſignatam; ſequeſtratio verò propriè eſt, cùm deponuntur res apud aliam perſonam electam à judice: quæ ſequeſtratio tantùm locum habet, cùm bonorum confiſcatio imponenda eſt. Quam differentiam agnoverunt Carleval *de judicijs lib.* 1. *tit.* 3. *diſp.* 2. *q.* 3. *n.* 145. Cabedo *deciſ.* 86. *part.* 1. Guido Papa *deciſ.* 340.

g *Voluerit miſereri.*) Regulariter enim certum eſt, hæreticos, etſi converſi, & pœnitentes reconcilientur, non effugere confiſcationem, nec recuperare bona, niſi forſan ex gratia ſpeciali, ut probat Penna 3. *part. Director. commentar.* 142. Farinac. *de hæreſi quæſt.* 190. *numer.* 144. Carena 2. *part. de offic. Inquiſit. quæſt.* 15. Ricciulus *liber.* 6. *de jure perſon. cap.* 42. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſolut.* 88. Sanchez *liber.* 2. *ſummæ*, *capit.* 14. *numer.* 12. Fermoſinus *alleg.* 44. *&* 48. *per totam*. Ratio eſt, quia per pœnitentiam non eximitur reus à pœna criminis, niſi quatenus jure expreſſum eſt, *leg. qui ea mente*, *ff. de furtis*: non autem reperitur in jure cautum, hæreticum per pœnitentiam effugere confiſcationis pœnam: igitur per converſionem bona non recuperant, etſi contrarium tenuerint Monachus, Archidiaconus & relati per Geminianum *in d. cùm ſecundùm*, *numer.* 5. Pariſius *lib.* 4. *conſil.* 2. Jul. Clarus *ſ. hæreſis*, *numer.* 8. Rolandus *conſil.* 63. *numer.* 34. Zanchinus *de hæreticis*, *capit.* 25. Nec illis favet textus *in capit. accuſatur*, §. *ſi verò*, *verſ. porrò*, *hoc tit. in* 6. quia rejecta littera, quam retinent Calderinus, Archidiaconus, & Geminianus *ibi*, dicendum eſt, in eo *ſ.* non agi de hæreticis, ſed de fautoribus, & receptatoribus eorumdem, quibus privatio bonorum non eſt impoſita, ut ſuprà probavi. Nec etiam illis favet textus *in authent. idem eſt*, *Cod. hoc titul.* in illis verbis: *Si converſi fuerint*, *reſtituenda*. Tum quia textus ille procedit juxta jus antiquum, quo bona ab hæreticis abſolutè non auferebantur, ut infrà dicemus: tum quia continet gratiam ſpecialem Imperatoris deferentis bona filijs hæretici converſi. Nec tandem illis favet D. Auguſt. relatus *in cap. quod autem* 33. *quæſt.* 7. in illis verbis: *Utinam convertantur*, *& poſſideant*, *non tantùm quæ antea poſſidebant*, *ſed etiam alia*. Nam ſanctus Doctor accipiendus eſt ſequuta ſuperioris conceſſione, nam ex Principis, ſeu Pontificis indulgentia poſſunt hæretici converſi recuperare bona ſua: & communi praxi receptum eſt, ut ſponte comparentes, hęreſimque, in quam inciderunt, abjurantes, bona retineant, ex ſpeciali indulgentia Domini Inquiſitoris Generalis, ut refert Fermoſinus *d. alleg.* 48. *per totam*.

h *Miſericordia conſervata.*) Verba ſunt textus *in l.* 4
quiſquis, §. *filij*, *Cod. ad leg. Jul. Majeſt.* ibi: *Paterno enim deberent perire ſupplicio*, *in quibus paterni*, *hoc eſt hæreditarij criminis exempla metuuntur*. Et licèt hoc iniquè ab Imperatoribus ſancitum putaverint Covar. *lib.* 1. *var. capit.* 8. *numer.* 1. Joannes Stephanus Menochius *lib.* 2. *capit.* 12. Caſtro *de juſta hæretic. punit. lib.* 2. *capit.* 10. Vaſquez *in* 1. *p. diſput.* 135. *capit.* 3. tamen propter immanitatem ſceleris læſæ Majeſtatis veriſſimè Imperatores dixiſſe, ſe filijs humanitate ſuggerente vitam conſervaſſe, cùm alij eos ultimo ſupplicio affeciſſent; referunt Ammianus Marcellinus *lib.* 28. ibi: *Intercepti Imperiali motu interiere omnes ad unum*, *eorumque ſoboles*, *parva etiam*, *tum ne ad parentum exempla ſubcreſceret*. Curtius *l.* 2. Juſtinus *lib.* 21. Tertullianus *lib.* 4. *poetic.*

Auctores ſcelerum (facinus ne creſceret ultra)
Extinxit, ſobolem patrum peccata ſequentem.

Cicero *lib.* 1, *epiſt.* 12, ubi de filijs Lepidi ait: *Nec verò me fugit, quàm ſit acerbum parentum ſcelera filiorum pœnis lui: ſed hoc præclarè legibus comparatum eſt, ut charitas liberorum amiciores parentes Reipublicæ redderet.* Docuerunt Turturetus *in paralellis*, *diſſert.* 31, Petrus Gregorius *lib.* 35, *ſyntagm. c.* 1, *n.* 25. & 26. Gentilis *lib.* 1. *de conjuratione*, *fol.* 76. Feloaga *in l. quiſquis*, *dilucid.* 2, *n*, 28. Sed cùm certum ſit, neminem poſſe pœna corporali pro alterius delicto puniri, ut infrà dicemus; verius credo in præſenti Innocentium, & Imperatores *in d. l. quiſquis*, ea verba adduxiſſe arguendo de minori ad majus quoad pœnam confiſcationis, non quia jure ſtricto poſſit filius pro peccato parentis ultimo ſupplicio, aut pœna corporali affici.

i *Divinum judicium.)* Nam plerumque in ſacra pagina jubentur filij corripi, dum pater deliquit, ut conſtat *ex cap,* 7. 9. 18. & 19. *Geneſ. c.* 5, & 19. *Deuteron. Joſue c.* 6, & 7, *lib,* 1. *Regum*, *c.* 22. & 28. *lib.* 2, *c.* 2. & 12. *lib.* 3. *c.* 21. *Numer, c.* 14. & 17. *Joannis c.* 7. *Lucæ c.* 21. *Matthæi c.* 24. quorum plures caſus referuntur *in c. Eccleſiæ*, *c. homini*, §, *econtrà*, 1, *q.* 4. *c, Achab*, *de pænit, diſt.* 3. aliaque exempla adducunt Gigas *de crimine læſæ Majeſt. l.* 3. Pechius *in c. non debet*, *de R. I. l.* 6. Petrus Gregor. *l.* 3. *ſyntag. c.* 4. *n.* 4. & *l.* 35. *c,* 1. *à n,* 13. D. Perez *in l.* 1. *tit.* 1. *l.* 1, *ordin.* §, *ult.* Gibalinus *to,* 2. *de negot. lib,* 6. *c.* 2. *art.* 5. Menochius *de præſumpt. l.* 5. *præſump.* 35. Vaſquez *in prima ſecundæ*, *diſp,* 135. *c.* 1, Caſtro *de juſta hæret. punit. l,* 2, *cap.* 11. Elſricus Hunnius *ad Treult. diſp.* 32. *theſ.* 1. *q.* 21. Baronius *anno* 33. Majolus *dier. canicul. fol.* 837. Marquez *in gubern. lib.* 1. *c,* 32, Mendoza *l.* 2. *Concil. Illiber. c,* 22. Petrus Faber *l.* 3. *ſemeſtr. c.* 20. Baſil. Legion. *q.* 5. *expoſitiva*, *c.* 2. Acunna *in c. ſacris*, 56. *diſt.* Sed quatenus hæ ſacræ paginæ auctoritates procedant, dicemus infrà in ſolutione dubitandi rationis.

COMMENTARIUM.

6 *Concluſio ordinatur, & probatur.* EX hoc textu, prout tranſcribitur in præſenti à Raymundo, præſens deducitur aſſertio: *Hæretici privantur bonis proprijs, etſi filios catholicos habeant.* Probant eam textus *in c, ad abolendam*, *hoc tit. c, cùm ſecundum leges hoc tit. in* 6. *c, ſuper quibuſdam*, *de V. S. l. Manichæos*, *l. Arriani*, *Authent. Gazaros*, *C. hoc tit. l.* 7. 8. & 9. *C. Theod. eod. tit. l.* 1. *C. de apoſtat l. fin. C. Theod. eod. tit.* Novel. Valentin. *de Manichæis*, *tit.* 2. *l.* 4. *l.* 17. *tit.* 2. *l.* 12. *fori judicum*, *l.* 7. *t.* 2. *l.* 4. *fori Caſtell. l.* 7. *t.* 24. *l.* 4. & 5. *t.* 25. *l.* 1. & *per totum tit.* 26. *part.* 7. *l.* 3. *t.* 4. *l.* 8. *Ordin. l.* 1. *tit.* 3. *l.* 8. *Recopil.* ubi regnicolæ repetentes. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Guttierrez *de delict. q.* 33. & 34. Hermoſilla *in l.* 1. *gloſſa* 2. *tit.* 4. *p.* 5. Amaya *in lib.* 4. *n.* 38. *C. de jure fiſci*, Guazinus *de confiſcat. concluſ.* 13. Maſinus *eod, tract. q.* 4. Sanchez *lib.* 2. *ſum. c.* 24. Fermoſinus *ad hunc textum*, *alleg.* 1. *cum ſequent.* Ricciulus *de jure perſon. lib.* 5. *cap.* 31. *cum ſequent.* Robertus *l.* 1. *rer. judic. cap.* 12, Fragoſo *p.* 1. *de regim. Chriſt. Reipu. l.* 1. *diſp.* 2. §. 9. Acacius *de privil. parent. privil.* 3. *c.* 6. Bronchorſt *enantioph. cent.* 2. *aſſert,* 72. Gentilis *de conjurat. ad leg. quiſquis*, *c.* 7. & 8. Fornerius *l.* 3. *rer. quotid. c.* 17. Mancinus *de triplici juris collat. lib.* 1. *cap.* 7. Calataynd *in paraphraſi*, *cap.* 5. Gibalinus *de negot. to.* 2. *l.* 6. *c.* 1. Balduinus *ad novel.* 17. Antonius de Bellis *de crimine læſæ majeſt. c.* 3. Altamiranus *de filijs officialium*, *c.* 7. Salelles *de materijs tribunal. S. Inquiſit. l.* 6. *c.* 4. *cum ſequent.* Morla *in empor. tit. de legibus*, *q.* 9. Eſcobar *de utroque foro*, *art.* 4. Martha *de juriſdict. part.* 2. *c.* 35. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.* 13. *c,* 9. Murga *t,* 2. *diſq. tract.* 1, *diſquiſit,* 1. *dub.* 10. §. 19. & *dub.* 13. *concluſ.* 3. Suarez *de fide*, *diſp.* 22. *ſect.* 1. Arias à Meſa *lib.* 3. *var. cap.* 29. Becanus *in* 1. 2, *q.* 4. Bordonus *de ſacro Tribun, cap,* 12. *n,* 109, Thomas Delbene *part.* 1. *de offic. Inquiſit. dub,* 106, Arniſeus *de majeſt. c.* 6. *num,* 8. & nos latè in juris allegatione circa hanc confiſcationem edita.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem
7 *Impugnatur tradita aſſertio.* ita inſurgo. Pœna ibi debet eſſe, ubi noxa eſt, *l, reſpiciendum*, *ff. de pæn.* quia peccata ſuos tenent auctores, nec ulteriùs progreditur metus, quàm reperitur delictum, *l. ſi pœna* 20, *ff. de pœnis*, *l. ſancimus*, *C. eod.* Caſſiodor. *lib.* 1. *var. c.* 11. nam facinus auctores ſolos inſequitur, *l. tutorem*, *ff. de his quibus ut indign. l.* 74. *l,* 117. *de R, I.* §. 1. *Inſtit. de noxal.* textus *in c,* 12. *de R. I. in* 6. *c. Romana*, §. *in univerſitatem*, *de ſent. excom. eod. l.* Nec immeritò, cùm unuſquiſque delicti ſui pœnam ſufferat, *l. ſi ex duobus* 15. *l.* 1. §. *planè*, *ff. de tutel, & rationibus diſtrahend. l. qui proprio* 46. §. *item contrà*, *de procurat. l. ſi communis* 9. *de noxalibus*, *l. inter cohæredes* 45. §. *quod ex facto*, *ff. famil, erciſcunda*, *l, res uxoris* 24. *C. de donat, inter*, *l,* 2. *C. ne uxor pro marito*, *cap. quæſivit*, *in fine*, *de his quæ fiunt à majori part. c. l.* 9. *tit.* 31. *par.* 7. *l.* 9. *tit.* 5. *l,* 4. *fori.* Immò & circa filios expreſſè docuit Conſultus *in l. crimen*, *ff. de pœnis*, crimen, vel pœnam paternam, nullam maculam filio infligere. Refertur *in c, crimen*, 1. *q.* 4. Concil. Tolet, 4. *can,* 60. Conſonant lex 2. §. *in filijs*, *ff. de Decur,* lex *nihil*, *C. de quæſtionibus*. Faciunt Cicero *de natura Deorum*, ibi: *Ferretne ulla civitas latorem hujuſmodi legis, ut condemnaretur filius, aut nepos, ſi pater, aut avus deliquiſſet.* Quintil, *declamat.* 279. *Quid hæc ætas committere potuit tanta animadverſione dignum? Lex abdicationis adverſus ferociam juvenum conſtituta eſt. Hæc verò infirmitas adeò nocentis nomen non recipit, ut vix recipiat innocentis; quis enim locus innocentiæ relinquitur, ſi alienum crimen maculat neſcientem.* Et *declamat.* 366. *Non omnes lex punit, ſed conſcios, ſed participes ſceleris. Illis iraſcitur, qui cum patre peccant; nec enim innocentes ulla lex punit.* Et ab ſpecie criminis læſæ Majeſtatis Dionyſius Halicarn. *pag.* 250. agens de liberis Caſſij ait: *Cùm autem nonnulli ipſos etiam Caſſij liberos interficere conarentur, hoc atrox, & pernicioſum exemplum Patribus eſt viſum: itaque cùm in Curiam conveniſſent, factum eſt Senatuſconſultum, quo adoleſcentibus pœna eſt remiſſa, illiſque nec exilio multatis, nec ignominia affectis, nec alia calamitate accepta, tutiſſimè vivere conceſſum eſt: & ab eo tempore uſque ad hanc noſtram ætatem hic mos Romæ perpetuò ſervatus eſt, ut nulla parentum delicta liberi ſuo ſupplicio luant, ſive illi ſint tyrannorum filij, ſive parricidarum, ſive etiam proditorum, quod apud illos eſt graviſſimum.* Et ita filium ex dolo, vel delicto paterno non teneri, docetur *in l.* 8, §. *fin. ff. de in jus vocando*, *l.* 9. *ff. de Senatoribus*, *l.* 34, §. *ult. ff, de ritu nupt, l.* 11. *C. de quæſtionibus*, *l.* 33. §. *ult. C. de inofficioſo*, *l.* 22. *C. de pœnis*, *l.* 24. *C. de donat inter*, *l.* 3. §. 9, *ff. de muner. & honor, l.* 1. & *per totum C. ne filius pro patre*, *l. ſpurij* 6. *de Decur. l. is cui* 7. §. 3. *ff. de accuſ. l. poſt* 5. §. *ſi pater*, *ff. de his quæ ut indign. l.* 4. *l. Divi* 17. *ff. de jure patr, l. lenones, C. de ſpectaculis*, *l.* 11. *l.* 3. *ff. de interdict. & releg. l.* 2. §. 2. *de Decur. l.* 22. *C. de pœnis*, *l.* 2. §. 1. & *l.* 9. *de Senator. l.* 2. *C. de libertis*, *l.* 12. *C. de cohortalib. l.* 24. §. *his illud*, *C. de nuptijs*, *l.* 7. *C. de princip. agent. in reb. lib.* 12. *c. numquam* 4, cum ſequentibus, 56. *diſt. cap,* 1. & *per totam* 1. *q.* 4. P. Faber *lib.* 3. *ſemeſtr, c.* 8. Marquez *in ſuo gubern. lib.* 1. *cap.* 32. Amaya *lib,* 2. *obſ. c.* 7. *n.* 48. Igitur filij, præcipuè Orthodoxi, non debent ob hæreſim parentum eorum ſucceſſione privari. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam etiam caſu, in quo bona parentum confiſcantur, filijs ſervatur ſua legitima portio, *l.* 1. & *l. cùm ratio*, *ff. de bonis damnat. l. eorum*, *ff. ad leg. Jul. Majeſt.* ibi: *Bona liberis damnatorum conſervari, & tunc demùm vindicari fiſco, ſi nemo damnati liberorum exiſtat.* Tacitus *l.* 4. *annal.* de liberis Caij rei Majeſtatis ait: *Omnia bona paterna eis relicta, excepta quarta parte, quæ judici ex lege deberetur.* Et *l.* 1. *C. Theod. de bonis proſcript.* ibi: *Si verò filij, vel filiæ, vel nepotes ex defuncti filijs relicti erunt, dimidia parte fiſco vindicata, alia eis reſervetur.* De qua dimidia parte accipiendam eſſe legem 38. *de pœnis*, legem 40. *de hæred. inſtit.* & legem 13. *de jure fiſci*, docuit D. N. Ant. *de exilio l.* 2. *c.* 22. *n.* 8. & ab ſpecie patris in hæreſim lapſi idem cavetur *in l. Manichæos*, *C, hoc tit.* juxta literam, quam reſtituit Cuiac. *lib.* 12. *obſ. c.* 3. *ex l.* 40. *C. Theodoſ. de hæreticis*, ibi; *Liberos quidem habentes Orthodoxos, in eos, & ſolos ab inteſtato tranſmittant.* Et *l. cognoſcimus*, *Authent. Idem Neſtorianis*, *C. eod. tit.* Probant Merlinus *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 31. *num.* 1. Guttierez *de delictis*, *quæſt.* 40, *num.* 12. Maſinus *de confiſcatione*, *quæſt.* 28. *num.* 7. Igitur ſi filij extant, præcipuè Orthodoxi, non debent bonis parentum privari, & ad perpetuam egeſtatem condemnari ob eorum hæreſim.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens 8 *De bonorum confiſcatione.*
aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, confiſcationem, ſeu publicationem bonorum non habere locum, niſi in caſibus à jure expreſſis; quia cùm importet privationem, per quam bona privatorum ab eis auferuntur, & fiſco adjudicantur, non niſi ex juris auctoritate infligenda eſt, *authent. de non eligend. ſecundò nubentibus*, §. *cùm igitur*. Et ita ex nullo delicto, quamtumvis atrociori, poſſe privationem bonorum irrogari, niſi auctoritate Principis, probant latè Alfaro *de offic. fiſcal. gloſſ.* 20. Caſtillo *de tertijs*, *c.* 41. *n.* 150. Fermoſinus *alleg.* 1. *nu.* 3. illis tamen caſibus rectè confiſcationem fieri, contra Bodinum tenet Marquez *in Gubernat. lib.* 2. *cap.* 17. §. 2. *in addition.* Suarez *de fide*, *diſp.* 22. *ſect.* 1. varios caſus, in quibus publicatio bonorum locum habet, referunt Guazinus. & Maſinus *in ſuis tract. de confiſcat. bonorum*, Ant. Matthæus *de criminibus*, *ad tit. de inquiſitione*, Amaya *ad tit. C. de pœnis fiſcalibus*; ex quibus de confiſcatione bonorum, quæ
ſequi-

Digitized by Google

ſequitur ex delicto læſæ Majeſtatis humanæ, vel divinæ, tantùm in præſenti agendum eſt: & ſcire oportet, inter alias pœnas reis læſæ Majeſtatis impoſitas, quas congeſſerunt Gigas *in tr. de crimin. læſæ majeſt.* Ant. Matthæus *de crimin. ad tit. de leg. Jul. Majeſt.* Scipio Gentilis *integr. tract. de conjur.* Jacob. Gothofredus & Feloaga *ad l. quiſquis, C. ad legem Jul. Majeſt.* Savarus *ad Sidonium, lib. 1. ep.7.* Demſterus *ad Roſinum l.7.c.5.* Bulengerus *de Imperator. cap.*10. D. Joan. Vela *de delict. c. de leg. Jul. Majeſt.* Larrea *alleg. 65. cum duabus ſeqq.* Fornerius *3. rer. quotid. c.*17. plures congeſti à Pichardo *de delictis, verbo Lex Julia majeſtatis*, non leviorem eſſe bonorum publicationem, ad quam ſpectant textus *in l. fin. ff. de legationibus, l.1. C. de bonis damnat. l. quæſitum, ff. qui & à quibus, l.3. C. Theodoſ. de pœnis tyrann. l.2. C. de bonis proſcript. l.Pannonius* 86. *ff. de acquir. hæred. l.cùm filius* 76. *§. fin. ff. de legat.2. l.14. §. ſi libertus, ff. de bonis libert. l.4. ff. de jurepat. l.1. §.3. ff. de ſuis & legit. hæred. l.cùm hic ſtatus* 32. *§.7. ff. de donat. inter, l.3. ff. de interdict. & releg. l.19. §. transfuga, ff. de captivis, l.15. & 31. §. fin. ff. de donat. l.7. ff. de donat. cauſa mort.* Igitur reis læſæ Majeſtatis humanæ ex omni jure, divino, civili, & regio bona confiſcantur, ut conſtat ex *lib.2. Regum, c.16. & 19. l.Pannon. §. rei perduellion. ff. de acq. hæred. l.eorum, ff. ad l.Jul. majeſt. l. quiſquis, C. eod. tit. l. ſi quis, C. de bonis proſcrip. Novel.17. Juſtin. c.12. & 134. c.ult. Novel. Majorani, tit.7. l.unic. tit.2. l.1. fori, l.2.tit.2.p.7.l.2.tit.19.l.8. ordin. l.1. & 2. tit.18.l.8. Recop.* P. Greg. *l.35. ſynt.c.1.* Jul. Clar. *lib.5. ſent.* ubi Bajardus *n.25.* Chopinus *de dominio Regis, l.1. tit.8.* Borel. *de præſtan. Regis c.71.* Clapmarius *de miſter. rer. arcan. l.4.c.15.* Guazinus *de confiſ. bonor. concl.13.n.3.* Guttier. *de delict. q.33. & 34.* Mieres *de majorat. p.1.qu.1.* Maſinus *de confiſ. qu.3.n.1.* Anton. Matth. *de crim. ad tit. de pœnis, c.2.n.1.* Hæc tamen confiſcatio non fit ipſo jure, ſed per ſententiam, ut facilè probatur *ex l. fin. C. ad leg. Jul. majeſtat. & ex c. cùm ſecundùm, hoc tit. in 6.* ubi cùm Pontifex adduxit varia juris civilis exempla ad juſtificandam pœnam confiſcationis ipſo jure, quam contra hæreticos ſtatuebat, omiſit crimen læſæ Majeſtatis humanæ, quod primum ſeſe offerebat, tanquam magis ſimile, juxta præſentem textum, quia ſcilicet in eo confiſcatio bonorum non contingit ipſo jure, ſed poſt ſententiam condemnatoriam: quod etiam ſuadetur *ex l. quæſitum* 15. *ff. qui & à quibus, l.ex judiciorum* 20. *ff. de accuſ. l.22. in princ. l.46. §. in reatu, ff. de jure fiſci, §. interdum, Inſtit. de hæreditatibus, quæ ab inteſtato*, Peregrin. *de jure fiſci lib.5. tit.1. n.171.* Boſſius *in praxi, tit. de crim. læſæ Majeſt. n.93.* Marinis *dec.92. & 126.* Gigas *de crim. læſæ Majeſt. q.25.* Bocerus *eod. tract. q.3.n.21.* Anton. Faber *lib.7. conject. c.20.* etſi contrarium tenuerint Decianus *lib.7. tract. crim. c.40. n.6.* Julius Clarus *ubi ſuprà, nu.9.* Colerus *de proceſſ. executivis, par.1.c.3.n.84.* etſi adminiſtratio bonorum illis ipſo jure interdicta ſit, *l. quæſitum* 15. *ff. qui & à quibus, l. poſt contractum* 15. *ff. de donat.* de quorum expoſitione videndi ſunt Jul. Pacius *cent.6. q.64.* Alberic. Gentil. *lib.1. lectionum, cap.13.* Oſualdus *ad Donel. lib.2. cap.9. litt. A.*

9 De confiſcatione ex cauſa hæreſis. Deinde ſciendum eſt, reis læſæ Majeſtatis divinæ, videlicet hæreſis, bona confiſcari, tam mobilia, quàm immobilia, jura, & actiones, ex juribus ſuprà citatis pro illuſtratione concluſionis: quæ confiſcatio procedit in illis bonis, quæ tempore criminis commiſſi reus habebat, & ad hæredes extraneos tranſmittere poterat. Ratio eſt, quia juri conſonum eſt, ejus qui ſe delinquendo pœnis ſubjecit, *l. Imperat. ff. de jure fiſci*, bona in fiſcum recidere per tacitum conſenſum, quæ per expreſſum in quem vellet, & ita in extraneos hæredes potuit transferre, *l.2. C. ad l.Jul. de vi public. l.1.* juncta Gloſſa ibi, *C. de bonis libert.* Unde conſtat, bona aliena apud hæreticum reperta, eidemque non obligata, ſtatim domino eſſe reſtituenda argumento legis *in fraudem, §.1. ff. de jure fiſci*: reſolvit Simancas *de Catholicis, tit.46.n.8.* Inde deducitur, bona ea, quæ reus acquiſivit poſt reconciliationem, & condemnationem, ad fiſcum non pertinere, quia non ſunt hæretici, ſed Catholici, *c. ſtatutum 2. hoc tit. in 6. cap. felicis, verſ. Verùm, de pœnis, eod. lib.* docet Fachin. *l.9. controv. c.51.* quia publicatio præſentia tantùm bona adimit, non etiam futura, *l. ſi mandavero* 22. *ff. mandati*, ibi: *Quia publicatis bonis, quicquid poſtea acquiritur, non ſequitur fiſcum*. Docent Mieres *de majorat. 1.p.q.1. à n.351.* Merlinus *controv. cent.2. c.20. & 21.* Arias à Meſa *lib.3. var. c.11.n.13.* Olea *de ceſſ. jur. tit.3.q.10.n.23.* Fermoſinus *alleg.30. per tot.* adeò ut ſi pater decedat, poſtquam filius reconciliatus eſt, ejus legitima portio ad fiſcum non pertineat, ut reſolvunt Carleval *de judic. tit.3. diſput.* 20.*n.5.* Farin. *de hæreſi, q.24.* Giurba *ad conſuet. Meſſan. c.4. gloſſ.5.nu.18.* Merlin. *de legit. l.3.tit.1.qu.33.* Maſinus *de confiſcat. q.28.n.114.* quare reus ipſe poterit bona ipſa redimere, ſive per ſe, ſive per alium, *l. cotem* 11. *§. eam rem, ff. de public. & vectig. l. ejus qui* 8. *§.1. ff. de teſtam.* Nec tunc obſtat textus *in l.2. C. de bonis proſcript.* ubi Imperator Alex. docet, deportatum nec in ea bona, quæ poſtea quæſivit, hæredem habere poſſe. Pro cujus textus conciliatione cum dicta lege *ſi mandavero, §. is cujus*, varia adduxerunt Oſualdus *lib.27. Donel. cap.4. littera G.* Pacius *cent.4. qu.87.* Amaya *lib.1. obſerv. cap.11. nu.25. & in l.1. C. de jure fiſci*, Faber *in ration. ad textum in d. §. is cui*, Cuiac. *in d.l.2. & lib.6. obſerv. cap.23.* ex quorum mente dicendum eſt, Paulum *in d. §. is cui*, agere de eo, cujus bona publicata ſunt citra deportationem, qui cùm capite minutus non ſit, alia bona acquirere, & de his teſtamentum condere valet: at verò Imperator *in d.l.2.* agit de deportato, cujus bona in conſequentiam publicantur; nam cùm ille capite minuatur, teſtamentum facere nequit, quia neceſſariò fiſcum hæredem habet. Aliter antinomiam illam componunt Olanus *lib.4. Paralip. c.13.nu.34.* D. Nicol. Ant. *de exilio lib.2. cap.16.* D. Joſeph de Retes *l.3. de interdict. & releg. excurſu 5.n.48.* & aſſerunt verba illa, *non ſequitur fiſcum*, accipienda eſſe, dum vivit deportatus, non verò eo mortuo, quia tunc fiſcus ea bona occupat.

Alia quæſtio eſt circa bona, ſeu jura conditionalia, quæ reo læſæ majeſtatis competunt, an ad fiſcum pertineant? Quam latè examinant Ricciulus *de jure perſonar. lib.5. cap.32. nu.22.* Fermoſinus *alleg.31. & 32.* Sed pro ejus ſolutione diſcrimen eſt conſtituendum inter bona debita hæreticis ſub conditione in teſtamento, vel codicillis adjecta; & inter ea, quæ debentur ſub conditione ratione contractus: nam primo caſu, cùm adhuc non ceſſerit dies, nec ad hæredes extraneos ſimilia bona tranſmittantur, *l.unic. §. ſin autem, C. de caduc. tollend.* Faber *lib.15. conject. cap.6. & 7.* Vela *tom.1. diſſert.11. n.5.* Solorzanus *de jure Indiar. tom.2. lib.2. cap.11. à nu.46.* ita ad fiſcum non pertinent. Secundo verò caſu cùm obligatio provenit ex contractu, vel quaſi, cùm talis obligatio ſtatim quæratur, ideòque ad hæredes extraneos tranſmittatur, *l. ſi quis 57. ff. de V.O. l. neceſſariò 8. ff. de periculo & commodo, l. quoties, C. de donat.* niſi ſit conditio poteſtativa, *l. ſi decem petiero, ff. de V.O.* Caſtillo *to.3. contr. cap.14.* Olea *de ceſſ. jur. tit.3. quæſt.10. num.8.* tale jus, etſi conditionale, ad fiſcum, pertinet, *leg. inter 26. §. ult. ff. de pact. dotal.* Simancas *de catholic. cap.9.n.62.* Gomez *lib.3. variar. cap. fin. num.2.* Idem dicendum eſt de alimentis ſingulis annis hæretico præſtandis; nam ſi ex contractu debeantur, ad fiſcum pertinent, argumento legis *ſi Stichum 16. in fine, l. Senatus 35. §. fin. ff. de donat. cauſ. mort.* Si verò ex ultima diſpoſitione, quia pro primo anno pura, pro ſequentibus verò conditionalia ſunt, itaque futura, *l. ſi in ſingulas, ff. de annuis legat.* ad fiſcum non pertinent. Jul. Clarus *§. hæreſis, n.23.* Tandem notandum eſt, quod ea bona, quæ deferuntur hæretico, etiam retento in carceribus, ante condemnationem, & reconciliationem, ad fiſcum pertinent, ut generali conſuetudine receptum eſſe docent Tellus Fernandez *ad leg.3. Tauri*, Simancas *ubi ſuprà, num.71.* 10 De bonis ſub conditione debitis.

Deinde ut ad bona reſtitutioni ſubjecta, ſeu quæ ad hæredes extraneos non tranſeunt, perveniamus, ſciendum eſt, hujuſmodi bona alienari prohibita, & reſtitutioni ſubjecta, qualia ſunt bona majoratus in Hiſpania, ad fiſcum non pertinere, ob delictum poſſeſſoris, *leg. Imperator, ff. de fideicommiſſ. libert. leg. jura, ff. de jurepatron.* Molina *lib. ult. de primog. cap. fin. nu.5.* Tellus Fernandez *in leg.27. Tauri, nu.18.* Molina *lib.4. cap. ult. à princ.* alter Molina *de juſtit. diſp.656.* Sanchez *in præcept. Decal. tom.1. lib.2. cap.16.* Gomez *in l.40. Tauri, num.92.* Mieres *de majorat. 4. part. quæſt.23.* Guttierez, *2. practic. quæſt.66.* Caſtillo *tom.6. controv. cap.160. nu.8.* Caſtro *lib.2. de juſta hæret. punit. cap.2.* Sarmiento *lib.3. ſelect. cap.3.* plures, quos laudant, & ſequuntur Gibalinus *de negot. tom.2. lib.6. cap.2. art.12.* Fermoſinus *allegat.15. per totam.* Faciunt textus *in cap. Imperiale, §. illud, de prohibitione feudi per Fridericum, cap. ſi vaſſallus, ſi de feudo fuerit controverſ.* ubi docetur, ob delictum vaſſalli non confiſcari feuda illa, quæ tantùm jure ſanguinis, aut ordine genituræ deferuntur, non verò ad hæredes extraneos tranſeunt. Nec obſtabit, ſi dicas, propter hæreſim ad fiſcum pertinere omnia bona, quæ in dominio hæretici erant, ex præſenti textu, & *capit. cùm ſecundùm, hoc tit.* at bona majoratus, quantumvis reſtitutioni ſubjecta, ſunt bona poſſeſſo- 11 De bonis majoratus.

Digitized by Google

ſeſſoris, quorum ipſe dominium habet, l.non ideo minùs, ff. de rei vindic, l.generaliter, §.ſub conditione, ibi: pleno jure, ff. qui & à quibus: probat latè Molina de primog. l.1.q.25.n.29. Nam reſpondeo fatendo poſſeſſorem majoratus cenſeri dominum, dum vivit, ſed non ſimpliciter, & abſolutè, ut bona in quoſcumque hæredes transſerri poſſint; ſed cum onere eadem relinquendi iis, qui ab inſtitutione vocantur, prohibita omni alienatione, & propterea ceſſat confiſcatio. Unde reſponderi poteſt, argumentum procedere in confiſcatione illius dominii, quod durat penes ipſum poſſeſſorem, dum vivit, & ita fructus majoratus, dum vivit poſſeſſor, ad fiſcum ſpectant, juxta textum in l.Statius, §.Cornelio, ff.de jure fiſci, Molin. l.1.c.9.n.24.& c.20.n.9.& l.4.c.fin.n.6. Chumacero ſelect.diſp. 10, Pichardus in l.Gallus, c.7. Nicol. Anton. l.2.c.10.& 16. pro qua ſententia expendi poſſunt lex facto 17. §. ſi quis rogatus 7. ad Trebell. lex cum pater 77. §.hæreditatem 4. de legat.2. lex ſi poſtulaverit 27. §. jubet lex, ff.ad leg. Jul. de adult. & qui de commendis, & earum fructibus agit, Solorzanus t.2.l.2.c.27.nu.22. non verò in confiſcatione abſolutè, & in perpetuum poſſeſſoris præjudicium. Nec etiam obſtat textus in l.1. C. de bonis libert. ubi docetur, ob immanitatem criminis læſæ Majeſtatis confiſcari etiam jura libertorum, quæ ad extraneos hæredes non tranſeunt, l.jura, ff.de jurepat. l.1. §.ſi autem, C.de Latina libert. Nam reſpondetur in dict.l.1. agi de juribus libertorum, quæ ſecundùm juris communis regulas etiam ad hæredes extraneos tranſire poſſunt, leg.2. C.in jus vocando. Alia pro ipſius textus conciliatione cum dicta lege jura, adduxerunt D. Nicol. Anton. lib.2. de exilio, cap.16. D. Joſeph de Retes in l.3.ff.de interdict. & releg. Feloaga in l.quiſquis, elucid.2. n.13. C. ad l.Jul. Genoa in conciliat. legum, fol.215. Manet ergo, bona feudalia, majoratus, & ſimilia, propter crimen læſæ majeſtatis, tam divinæ, quàm humanæ, ad fiſcum non pertinere: quod & latè probant Molina l.1. de primog. c.8. ubi addentes n.7.pag.532. Jacob. Vvander. Gref. in leg.non dubito, ff.de captivis, nu.45. quæ ſententia limitatur, ubi majoratus inſtituitur ex facultate Regia, adjecta clauſula conſueta, videlicet, ut bona non deferantur in fiſcum ob crimina poſſeſſoris, præterquam in crimine læſæ Majeſtatis, hæreſis, & Sodomiæ; tunc enim ſi poſſeſſor aliquod iſtorum criminum perpetraverit, quoad vitam ejus bona fiſco acquiruntur. Quod plures ſublimitant, niſi adjecta ſit clauſula, quæ apponi ſolet in inſtitutione majoratus, videlicet, quod ſi poſſeſſor propoſuerit admittere aliquod crimen confiſcatione dignum, ſtatim, vel hora præambula amittat bona, & ea ad ſequentem poſſeſſorem tranſeant; nam tunc verè nec per momentum temporis apud fiſcum manent. Molina l.2.c.12. n.56.& 57. ubi addentes: & l.4.c.ult. Valent. in lectur. ad tit.de legatis, tr.2.c.ult.nu.6. de cujus clauſulæ effectu videndi ſunt Tello Fernand. in l.17. Tauri, Peralta in l.3.§.ult.n.127. ff.de hæred. inſtit. Fermoſin. alleg.15.per tot. Caſtrop. t.1. oper. moral. tr.4.diſp.5.pun.6.& 7. Sanch. lib.2.ſumm. c.18. per tot. Tandem bona, ſeu jura perſonalia, perſonæ ipſi inhærentia, ut jus revocandi libertatem, ſeu donationem, aut dicendi teſtimonium inofficioſum, ob hæreſim non publicari, docuerunt plures relati a Fermoſino alleg.32. & quid in emphyteuſi eccleſiaſtica, & jurepatronatus obſervetur, diſputant latè Lambert. de jurepat. l.3.q.8. Simancas de Cathol. tit.8.n.95. Azor. t.1.inſtit.l.8. c.12.q.9. Suar. de fide diſp.22. ſect.5.n.6. Vaſquez 1.2.diſp. 169.n.19. Marinis t.1.deciſ.123. Farinac. de hæreſ.qu.190. n.24. Caſtrop. dict.diſp.5.punct.1. Sanch. dict.l.2.c.19. Gibalin. to.2. de negot. l.6.art.1.c.2. Et juſpatronatus eccleſiaſticum illos amittere, conſtat ex c. in quibuſdam 12. §.ſacri, juncto cap. ad aures 10. de pœnis, Clem.1. eod. tit. jure verò patronatus libertorum credo eos non privari, quia jure civili, & Principum conſtitutionibus, in crimine læſæ Majeſtatis illis conſervabatur, leg.4. ff. de jurepatr. l.eorum 9. ff.ad l.Jul. Majeſt. etſi ſtricto jure illud amitterent, l.3.ff.de interd. & releg. quo modo textus illos componunt Cujac. 6. obſerv.22. Faber in l.97. de R.J. Larrea deciſ.34. num.62.

12 An confiſcatio fiat ipſo jure.

Deinde ſciendum eſt, an hæc publicatio bonorum contingat ipſo jure, ita ut à tempore patrati criminis, ideſt lapſus in hæreſim, amittat reus verum dominium rerum ſuarum, an verò a tempore ſententiæ condemnatoriæ bona ipſa confiſcentur. Et reos ipſo jure privari dominio, probarunt Ant. Gom. l.3.var.c.2.n.1. Azor. 1.p.inſt.l.5.c.7.qu.7. Farinac. & alii plures, quos recenſet Sanch. l.2.in Decal.c.22.n.2. Contrarium tamen, videlicet dominium adhuc in delinquente reſidere, probant Victor. in relect.de Indis inſulanis, n.14. Vaſq. in 1.2.diſp.170.c.3. Molina de juſt.tr.1.diſp.95. Henriq. l.3.ſumm.c.56.n.2. Peregr. de jure fiſci, l.5.tit.1.nu.171. Fachin. l.1.controv.c.35. Sanch. d.l.2.ſum.c.22. Faber lib.7.conject.c.20.n.2. Sot. l.1. de juſt.q.6.art.6. Vaſq. in 1.2.q.36.art.4. Carlev. de jud.l.1. tit.2.diſp.1.n.16. Thom. Delbene de offic. Inquiſ. 1.p.dub. 34.ſect.2. Sed pro hujus difficultatis ſolutione ſupponendum eſt, verba hæc, ipſo jure, variè accipi in utroque jure, ut probant Verrucius, & Briſſonius, v. Ipſo juri, Tiraquel. in l.ſi unquam, v.Revertatur, nu.408. Amaya in l.1. Cod. de jure fiſci, ex n.57. Pereyra de manu reg. 2.p.c.64.n.2. Alfaro de offic. fiſcal. gloſſ.20. n.310. Guazinus de confiſc. concl.14.15. & 18. Prado to.1. Theol. Moral.c.3.de legib.q.11. Caſtillos l.5.controv.c.137.& de alimen. cap.57. I. Paulus Melius in addit. ad ipſum, Cujac. l.1. obſerv. c.27. Frequenter tamen apud Conſultos, & frequentiùs in jure canonico, ipſo jure fieri dicitur id, quod à lege ipſa, abſque ullius hominis opera, vel auxilio introducitur, ut in l.dotem 61. ff.de ritu nuptiar. l.quod dicitur, ff.de impenſis in rebus dotalibus, Clem.1. §.præterquam, hoc tit. c.quàm, in fine, de uſuris in 6. & alibi paſſim: juxta quem ſenſum licèt aliàs inter ſe non opponantur, ipſo jure, & jure prætorio, l.1.ff.quibus modis uſusfructus, princ. Inſt.de perpet. & tempor. ipſo jure, & per exceptionem, l.4.ff.de ſervitut. §.in bonæ, Inſt.de action. in caſibus tamen, ubi de pœna criminis, vel nullitate actus agitur, opponuntur ipſo jure, & per ſententiam judicis; ita quod pęna dicatur incurſa ipſo jure, ubi lex ipſa ſtatim admiſſo crimine ſententiam per ſe fert, & per ſe pęnam præſcribit, ita quod ſententiam judicis imponentis non exigat. Dicitur autem pęnam ipſo jure incurri, non tantùm ubi verba hęc reperiuntur, vel alia ſimilia, ſcilicet ipſo facto, ut in Clem. attendentes, ubi Gloſſa ultima, de ſtat.monach.c.2. ubi Gloſſ. v.Si quis, ne cleric.vel monach.l.6.& eo ipſo, ut in cap. quàm ſit, ubi Gloſſa, de elect. hoc lib. cum aliis congeſtis à Tiraq. ubi ſup.n.142. ſed etiam niſi aliud conſtet, ubi in præteritum, vel præſens textus verba concipiuntur, ut ſi dicatur, ſit privatus, ſint confiſcata, amittat, ſciant ſe incurriſſe, vel amiſiſſe: aliter ſi in futurum tempus, ad judicem, vel factum hominis referantur, veluti ſi lex dicat, incurrat, judex privabit, revocabit, vel quid ſimile; nam tunc pęna imponenda eſt per judicis ſententiam, non verò ipſo jure incurritur, ut variis exemplis explicant Tiraq. ubi proximè, Caſtro d.c.6.n.6. quibus ſuppoſitis, licèt attenta præſenti Innocentii conſtitutione hęc confiſcatio bonorum fieret per ſententiam judicis, tamen ex textu in c.cùm ſecundùm, hoc tit.6. ibi, ipſo jure decernimus, & juxta hanc novam conſtitutionem bona hæretici in dominio fiſci ſunt, non verò in dominio rei. Quod etiam probatur ex lege commiſſa, ff.de publican. nam aliàs ante ſententiam defuncto reo bona ipſa ad hæredes tranſirent, nec egerent præſcriptione ad ea acquirenda, juxta textus in l. cùm hæres, ff. de acquir. poſſeſſ. l.ſequitur 4. §.lana, ff. de uſucap. ſed indigent præſcriptione, c.2.de præſcrip.l.6. Igitur quia aliqua ſunt, videlicet fiſci, ut docuerunt repetentes in d.c.cùm ſecundùm, Covar. de ſponſal. 2.p.c.6. Jul. Clar. §.hæreſis,n.13. Fit ergo publicatio hæc à die ſententiæ, ſed retrotrahitur ad diem commiſſi delicti, ita ut ab hoc die reus in fraudem Fiſci nihil alienare poſſit, l.poſt 15. l.31. ff.de donat. l.quæſitum, ff. qui & à quibus: acquirere autem poteſt, dum non eſt reus declaratus. Immola in c.2.de teſt.n.44. Molina de juſt.to.1.diſp.154. & to.3.diſp.558. Tell. Fernand. in l.4. Tauri, nu.34. Muta deciſ.49.n.21. Fragoſo de regim. Chriſt. Reipubl. l.3.diſp.5. num.25. Nec obſtant fundamenta, quibus moti contrariam ſententiam tenuerunt ſupra citati, & Bartolus in l.Imperator, ff. de jure fiſci, Gigas de crimine læſæ Majeſt. tit.de pœnis, quæſt.25. Sotus lib.1. de juſtit. quæſt.6. art.6. Non primum, ſcilicet quod traditione dominium transfertur, leg. traditionibus, C. de pactis: nam regula illa non procedit, ubi per legem confiſcatio inducitur, ut in dicto capite cùm ſecundùm, dict. leg.commiſſa; quia tunc dominium transfertur in fiſcum miniſterio legis, abſque ullo hominis facto: textus elegans apud Vulpian. in fragm. tit.19. de dominiis, in princ. & §.leg. Nec obſtat ſecundùm deductum ex dicta lege quæſit.15. ff. qui & à quibus; nam textus ille, & ſimiles loquuntur de crimine læſæ Majeſtatis humanę, in quo confiſcatio ipſo jure non contingit, ut ſuprà probavi, & docet D. Joſeph de Retes de donat. c.8.n.21. & de donat. inter, cap.8.n.8. Verùm etſi dominium bonorum hęretici à die perpetrati criminis ad fiſcum ſpectet, unde in ſententiis, quibus hæretici ipſi declarantur, adjicitur tempus, ex quo rei effecti ſunt, ut ad illud tempus confiſcatio bonorum referatur, non verò incipiat a tempore ſententiæ declaratoriæ;

riæ ;

Digitized by Google

rie; tamen poſſeſſio ipſorum bonorum manet penes reum, quouſque ſententia feratur. Unde non tenetur hæreticus etiam publicus bona ſua offerre fiſco, nec etiam fiſcus poteſt ea occupare ante ſententiam declaratoriam per Inquiſitores prolatam, ut expreſsè cavetur *in dict. cap. cum ſecundùm*. Fiſcus enim nequit occupare bona alicujus, quando ea jure poſſidet, *c. in litteris, de reſt. ſpoliat.* docuerunt Covar. *dict. cap.6. §.8. n.10.* Gomez *lib.3. variar. cap.ult. num.3.* Sanch. *lib.2. ſummæ, c.22. num.7.* Suarez *de fide, diſp.22. ſect.3.* Caſtropalao *tom.1. tract.4. diſp.5. punct.18. num.2.* Alfonſus à Caſtro *lib.2. de lege pœnali, cap.10.& 11.* Vaſquez *in leg.2. diſp.170. cap.3.* Gibalin. *tom.2. de negotiis, lib.6. cap.2. art.3.* qui ex his principiis latè exponunt vulgarem quæſtionem de nullitate alienationis à reo factæ poſt crimen admiſſum ante ſententiam declaratoriam.

13 Traditur ratio decidendi. His ſuppoſitis, ratio præſentis aſſertionis, quare videlicet hæretici bonis priventur, provenit ex eo, quia hæreſis plerumque à divitiarum cupiditate procedit, juxta illud Pauli *1. ad Timoth. cap.6. Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes, erraverunt à fide.* Illuſtrat Caſtro *lib.2. de juſta hæretic. punit. cap.5.* Tum etiam, quia quo hæretici ſunt cæteris hominibus pejores, eò magis divitiæ ſunt eiſdem auferendæ, ne cum illis noceant, ut ex Ariſtotel. *lib.2. moral.* & aliis probat Simancas *de Catholic. tit.9. num.1.* Tandem, ut pro immanitate ſceleris juſtè puniantur, ut ita vita ſit illis ſupplicium, & mors ſolatium, ut ajunt Imperatores *in dict.leg. quiſquis*, Claudianus *in Ruffinum lib.1.* ibi: *Conceſſaque vita dolori*: Gregorius *in cap. quorumdam, 74. diſtinct.* ibi: *Ut vitam ſibi pœnam exiſtimet.* Valerius Maximus *lib.2. cap.2. de Calphurnia*, ibi: *Amarum lucis uſum experirentur, mortemque, quam effeminatè timuerant, viriliter optarent.* Cæſar apud Salluſtium *in conjurat. Catilinæ*, ibi: *De pœna poſſum equidem dicere id, quod res habet, in luctu, atque miſeriis, mortem ærumnarum requiem, non cruciatum eſſe*: ut ita etiam ipſi ſine hærede decedant, quod non levem ignominiam continet, *leg. & quia 6. ff. de interrog. action. §.1. Inſtitut. quibus ex cauſis manumit.* & ſi filios habent, magis inde terreantur, dum vident eos ad egeſtatem perduci, ut latè illuſtrat Feloaga *in dict. leg.quiſquis §. filii*: atque ut ita cum bonis ipſis in vitia paterna non ſuccedant, juxta illud Salviani *lib.1. ad Eccleſ. Cathol.* ibi: *Quod penè omnes parentibus ſuis filii non magis in patrimonia, quàm in vitia ſuccedunt, nec magis facultates paternas ſumunt, quàm pravitates, ac ſic tranſeuntes ſemper in mores patrum, antè eorum incipiunt nequitiam, quàm ſubſtantiam poſſidere.* Rectè ergo inter alias pœnas, quibus ex utroque jure afficiuntur hæretici, ſtatuta eſt privatio bonorum, ut ita ipſi prout ſunt degeneres, & carnales, divitiis affluentes, magis terreantur per illarum privationem, quàm aliis pœnis, argumento legis *bonæ fidei, §. nam malè, ff. depoſiti.* Cui tamen bona ipſa ſint applicanda, exponemus infrà *in cap. excommunicamus, §. damnati.*

14 Diſſoluitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus expoſitione dicendum eſt, quod quamvis nemo abſque cauſa, & culpa puniri poſſit, tamen abſque culpa cum cauſa puniri valet, *c. quoniam, §. ſcire, ut lite non conteſtata, cap. renovantes*, & ibi Gloſſa verbo *priuſquam, 22. diſt. cap. antiqua, de privil.* unde *in cap.21. Exodi* jubetur pecus occidi, etſi ratione carens, ob cauſam, quam reddidit D. Auguſtin. *in cap. mulier, 15. queſt.1.* quam illuſtrant Feloaga *in dict. leg. quiſquis, dilucidatione 2. nu.21.* D. Martinus de Larreategui *lib.8. ſelect. cap.9. num.3.* Narbona *de ætate ad actus humanos, anno 10. & dimidio, queſt.10.* Petrus Gregor. *lib.4. partit. tit. 14. capit. final.* Fornerius *lib.1. ſelect. capit.10.* Alberic. Gentil. *in lectionibus Virgil. cap.12.* Solorzanus *de parricid. lib.1. cap.2.* Vilar. *reſponſ.4.* Deinde ſciendum eſt, neminem puniri poſſe pro alio pœna æterna, aut ſpirituali (intelligo ſpiritualem quamcumque eccleſiaſticam, aut canonicam, ut ſunt interdictum, irregularitas; ſeu amiſſionem gratiæ Dei, aut eorum, quæ ad animæ ſalutem neceſſaria ſunt:) de qua accipiendum eſt illud Ezechielis *cap.18.* ibi: *Anima quæ peccaverit, ipſa morietur.* Loquitur enim de morte æterna, non autem de temporali. Deinde notandum eſt, novum non eſſe, ut aliquando Deus Opt. Max. ob alterius delictum Innocentes puniat temporali, & corporali pœna, veluti filios propter delictum parentum, vel è contrà, ex cauſis judicio humano latentibus, ut docent Div. Auguſt. *quæſt.8. in Joſue*, Div. Thomas 2.2. *quæſt. 108. artic.4.* quo modo procedunt auctoritates ſacræ paginæ ſuprà congeſtæ, quas ita exponunt Covarruv. *lib.2. variar. cap.8.* Feloaga *in dict. leg. quiſquis*, Gibalinus *de negot. lib.6. cap.2. art.5. per totum*, Marqu. *in Gubernat. libr. 1. capit.31.* Robertus *lib.2. rer. judic. cap.9.* Solorzanus *lib.2. politic. cap.16. pag.152.* Tapia *tom.1. Caten. moral. lib.3. quæſt.16. art.10.* Sed legiſlator civilis in hac parte judicium divinum imitari non poteſt, ita ut pro culpis alienis Innocentes puniat; tunc enim licebit hominibus divina judicia imitari, quando ea ex manifeſtis cauſis procedunt: at verò ubi ex occultis, & latentibus nobis judicium inſtruitur, ſecus eſt, cùm homines ignorent prorſus, quid expediat; atque ita nullo pacto licebit judici etiam ſupremo quempiam pro crimine alieno occidere, fuſtibus cædere, excommunicare, vel corporali pœna afficere: juxta quam doctrinam accipiendi ſunt textus *in cap. 24. Deuteron.* ibi: *Non occidentur patres pro filiis.* Et *cap.22. Exodi*, ibi: *Inſontem, & juſtum non occides.* Et ſimiles ſuprà citati pro dubitandi ratione. Pœna verò temporali, ut eſt infamia, amiſſio bonorum, aut ſimilis, filii pro peccatis parentum puniri valent, *cap. Judæi 1. quæſt.4. cap.1. & per totam 56.diſtinct. cap.1. 70.diſtinct. cap. minor 17. quæſt. 4.* Concil. Toletan. *16. cap.11.* latè probant Acacius *de privil. parent. privil.3. cap.6.* Gibalinus *dict.cap.2. art.6. per totum*, Vaſquez *1.part. in 1.2. quæſt.135.* quia licèt in eis non detur culpa, adeſt tamen cauſa, & multiplex, ut probant Gothofred. *in leg. 26. de pœnis*, Feloaga *in dict. cap. quiſquis*, & notavi *in cap.1. de filiis Presbyter.* Unde cùm in præſenti agatur de pœna temporali, videlicet privatione bonorum, ideò Innocentius ſtatuit, ut hæretici bonis omnibus priventur, etiamſi filios orthodoxos habeant, qui per conſequens ſucceſſione parentum privantur, ut latè probat Thom. Delben. *par.1. de offic. Inquiſit. dubit.173.* cum quoad bona plerumque delictum patris noceat filio, *leg.3. §. ſi emancipatus, de bonor. poſſeſſ. contra tabul. lib.6. 15.& 17. ff. de jurepatron. lib.11. C. de bonis libertorum.* Nec obſtat ultimum augmentum ipſius dubitandi rationis, deductum *ex dict. leg. Manichæos*, cum ſimilibus: pro cujus expoſitione diverſa tempora diſtinguenda ſunt. Primum naſcentis Eccleſiæ, quo Eccleſia, quæ velut novum germen radices firmas non egerat, Principum auxilio deſtituta hæreticos ſeverè punire non poterat, ut docuit D. Auguſtin. *in cap. diſplicet, verſ. Repetis, 23. quæſt.4.* & tradit Caſtro *lib.2. de juſta hæretic. punit. cap.4.* Secundum tempus cœpit ab Imperatoribus Arcadio, & Theodoſio, qui circa annum Domini 390. inter alias hæreticorum pœnas ſtatuerunt confiſcationem bonorum, non abſolutè, ſed in defectum filiorum Catholicorum, quibus ſtantibus deferebatur ſucceſſio, ut ſic allicerentur ad parentum correctionem, & denunciationem: quod & ſequentes Imperatores firmarunt. Ad quod tempus referendi ſunt textus *in dict. leg. Manichæos, l. cognovimus, Authent. idem, C. hoc tit. cap. quo jure, 8.diſt. & c. Judæi 1. quæſt.4. cap.1.23. qu.7.* Succeſſit tertium tempus noſtri Innocentii, qui in præſenti textu abſolutè conſtituit, bona hæreticorum eſſe confiſcanda per ſententiam, quantumvis filios habeant catholicos: quod & firmavit Bonifacius VIII. *in dict.cap. cùm ſecundùm*, adjiciens, ut hæc confiſcatio fiat ipſo jure. Quam temporum diſtinctionem notarunt Gloſſa penultima, & Villalobos *in ærario litt. C, numer. 15.* Tellus Fernandez *ad leg. 4. Tauri, numer. 34.* qui rectè animadvertunt, textus ſuprà citatos, necnon leges partitæ ab eis adductas hodie locum non habere, cùm attentis novis conſtitutionibus Innocentii *in præſenti*, & Bonifacii *in dict. capit. cùm ſecundùm*, hæreticorum bona confiſcentur, quamtumvis ipſi filios orthodoxos habeant: ad filios tamen ante delictum genitos non protrahi præſentem textum, docuerunt plures, quos refert & ſequitur Marinis *tom.2. reſol. cap.95.*

C A-

Digitized by Google

CAPUT XI.

Idem *Illuſtri Regi a Aragoniæ*.

SI adverſus nos terra conſurgeret. *Et infra:* Licet autem à *b* nobis, & prædec. *c* noſtris contra hæreticos multa ſint conſtituta, nec habeatis excuſationem aliquam in peccatis, quaſi antiquorum obliti fueritis mandatorum; & quia plus timeri ſolet, quod ſpecialiter injungitur, quàm quod generaliter imperatur, advocatis, & *d* ſcriniariis firmiter inhibemus, ne præfatis hæreticis, dum fuerint in ſua contumacia, & errore paternis, vel credentibus, fautoribus, & defenſoribus eorumdem ullo tempore in aliquo præſtetis auxilium, conſilium, vel favorem, nec eis in aliquibus cauſis, vel factis, vel aliquibus litigantibus ſub eorum examine veſtrum *e* patrocinium præbeatis, & pro ipſis publica inſtrumenta condere, vel aliqua ſcripta facere nullatenus attentetis. Quod ſi contrà præſumpſeritis, ab officio veſtro ſuſpenſos perpetuò vos decernimus infamiæ ſubjacere. Cæterùm ne judices, & ſcriniarii, qui conſenſerunt præfatis hæreticis, in hujuſmodi præſumptione temeraria ſociati, de ſua nequitia glorientur, cùm privilegium mereatur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, eos ab officio ſuo judicamus eſſe ſuſpenſos, decernentes irritum, & inane, quidquid per ipſos hæreticos prædictos factum fuerit, vel ſtatutum.

NOTÆ.

1 a A*Ragoniæ*.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit.c.*2. non autem reperitur textus hic inter epiſtolas ipſius Pontificis editas à Sirleto, & Boſqueto. De hoc Rege Aragoniæ egi *in c. quanto*, 18. *de jurejur.*

b *Nobis*.) Suprà *in cap. vergentis*.

c *Noſtris*.) Suprà *in cap.*6.7. & 8.

d *Scriniariis*.) Ideſt tabellionibus, ut notavi *in c.*13. *de preſcript.*

2 e *Patrocinium*.) Advocati prohibentur patrocinium preſtare hæreticis notoriis, & manifeſtis, non ſolùm ipſorum errores defendendo, *c.*2. *§.hæret. c.ut offic. in princip. cap.fin. hoc tit. in* 6. verùm & eis, poſtquam conſtat hæreticos eſſe, in cauſis civilibus patrocinium præſtare, quia videntur eos fovere: non autem prohibentur hæreticos defendere, dum illi ſuſpecti ſunt de hæreſi, & intendunt probare propriam innocentiam, ac ſe nunquam feciſſe, aut dixiſſe aliquod hæreticum: quo caſu agitur de defenſione legitima, quæ nemini denegatur, in tribunalibus etiam ſanctæ Inquiſitionis. Unde reis advocati conceduntur, cùm ipſi aut crimen negant, aut fatentur, ſed aliquas exceptiones allegare intendunt. Impœnitenti verò etiam advocatus aſſignatur, qui poſtquam cognoſcit ejus pertinaciam, eum deſerit. De his advocatis, & eorum partibus latè agunt Simanc. *de Catholicis*, *tit.*5.*n.*2. Souſa *in aphoriſm. Inquiſit. cap.*35. Eymericus 3.*part. direct. n.*117. Salelles *t.*1.*de myſter. tribun. l.*1.*c.*6. *regul.*42. Paramus *lib.*3. *de orig. S.Inquiſ. c.*4. Carena *de offic. Inq. p.*1.*tit.*10.§.2. Thom. Delben. *p.*1. *de offic. Inquiſ. dub.*26.

CAPUT XII.

Innocent. III. *Univerſis Chriſtifidelibus, tam in urbe a Metenſi, quàm ejus Diœceſi conſtitutis.*

CUm ex injuncto nobis Apoſtolatus officio ſimus ſecundùm Apoſtolum ſapientibus, & inſipientibus debitores, pro univerſorum ſalute nos oportet eſſe ſolicitos, ut & malos retrahamus à vitiis, & bonos in virtutibus foveamus: tunc autem opus eſt diſcretione majori, cùm vitia ſub ſpecie virtutum occultè ſubintrant, & angelus ſatanæ ſe in angelum lucis ſimulate transformat. Sanè ſignificavit nobis venerabilis frater noſter Metenſis Epiſcopus per litteras ſuas, quod tam in diœceſi, quàm urbe Metenſi, laicorum, & mulierum multitudo non modica, tracta quodammodo deſiderio Scripturarum, Evangelia, Epiſtolas Pauli, Pſalterium, Moralia Job, & plures alios libros ſibi fecit in *b* Gallico ſermone transferri, translationi hujuſmodi adeò libenter, utinam autem & prudenter intendens, ut ſecretis conventionibus talia inter ſe laici, & mulieres eructare præſumant, & ſibi invicem prædicare: qui etiam aſpernantur eorum conſortium, qui ſe ſimilibus non immiſcent, & à ſe reputant alienos, qui aures, & animos talibus non apponunt. Quos cùm aliqui parochialium ſacerdotum ſuper his corripere voluiſſent, ipſi eis in faciem reſtiterunt, conantes rationes inducere de Scripturis, quod ab his non deberent aliquatenus prohiberi. Quidam etiam ex eis ſimplicitatem ſacerdotum ſuorum faſtidiunt: & cùm ipſis per eos verbum ſalutis proponitur, ſe meliùs habere in libellis ſuis & prudentiùs ſe poſſe id eloqui, ſubmurmurant in occulto. Licèt autem deſiderium intelligendi divinas Scripturas, & ſecundùm eas ſtudium adhortandi reprehendendum non ſit, ſed potiùs commendandum: in eo tamen apparent meritò arguendi, quòd tales occulta *c* conventicula celebrant, officium ſibi prædicationis uſurpant, ſacerdotum ſimplicitatem eludunt, & eorum conſortium aſpernantur, qui talibus non inhærent. Deus enim lux vera, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantùm odit opera tenebrarum, ut Apoſtolos ſuos in mundum univerſum prædicaturos Evangelium omni creaturæ miſſurus, eis apertè præcepit dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Per hoc manifeſtè denuncians, quod evangelica prædicatio non in occultis conventiculis, ſicut hæretici faciunt; ſed in Eccleſiis juxta morem catholicum eſt publicè proponenda. Nam juxta teſtimonium Veritatis, omnis qui malè agit, odit lucem: & ad lucem non venit, ne ejus opera arguantur. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quæ in Deo ſunt facta: propter quod cùm Pontifex interrogaſſet Jeſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ejus, reſpondit: Ego palam locutus ſum mundo: ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quò omnes Judæi conveniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Porrò ſi quis objiciat, quod juxta præceptum dominicum non eſt ſanctum dandum canibus, nec margaritæ mittendæ ſunt ante porcos, cùm & Chriſtus ipſe non omnibus quidem, ſed ſolis Apoſtolis dixerit: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: intelligat, canes, & porcos non eos eſſe, qui ſanctum gratanter accipiunt, & margaritas libenter acceptant; ſed illos, qui ſanctum dilacerant, & margaritas contemnunt, quales ſunt, qui Evangelica verba, & Eccleſiaſtica Sacramenta, non ut Catholici venerantur, ſed abominantur potiùs, ut hæretici, oblatrantes ſemper, & blaſphemantes: quos Paulus Apoſtolus poſt primam, & ſecundam commonitionem docet eſſe vitandos. Arcana verò fidei ſacramenta non ſunt paſſim omnibus exponenda; cùm non paſſim ab omnibus poſſint intelligi, ſed eis tantùm, qui ea fidei poſſunt concipere intellectu: propter quod ſimplicioribus inquit Apoſtolus Quaſi parvulis in Chriſto lac potum dedi vobis, non eſcam.

Digitized by Google

cam. Majorum eſt enim ſolidus cibus, ſicut aliis ipſe dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil judicavi me ſcire, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Tanta eſt enim Divinæ Scripturæ profunditas, ut non ſolùm ſimplices, & illiterati, ſed etiam prudentes, & docti non plenè ſufficiant ad ipſius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura; Quia multi defecerunt ſcrutantes ſcrutinium. Undè rectè fuit olim in lege divina ſtatutum, ut beſtia, quæ mentem tetigerit, lapidetur: ne videlicet ſimplex aliquis, & indoctus præſumat ad ſublimitatem Scripturæ Sacræ pertingere, vel eam aliis prædicarè. Scriptum eſt enim: Altiora te ne quæſieris. Propter quod dicit Apoſtolus: Non plus ſapere, quàm oporteat ſapere, ſed ſapere ab ſobrietatem. Sicut enim multa ſunt membra corporis, omnia verò membra non eumdem actum habent; ita multi ſunt ordines in Eccleſia, ſed non omnes idem habent officium; quia ſecundùm Apoſtolum, alios quidem Dominus dedit Apoſtolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c. Cùm igitur Doctorum ordo ſit quaſi præcipuus in Eccleſia, non debet ſibi quiſquam indifferenter prædicationis officium uſurpare, nam ſecundùm Apoſtolum: Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Et veritas ipſa præcepit Apoſtolis: Rogate Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam. Quod ſi fortè quis argutè reſpondeat, quia tales inviſibiliter mittuntur à Deo, etſi non viſibiliter mittantur ab homine, cùm inviſibilis miſſio multò ſit dignior, quàm viſibilis, & divina longè melior, quàm humana: Unde Joannes Baptiſta non legitur miſſus ab homine, ſed à Deo, ſicut Evangeliſta teſtatur: Quia fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Joannes. Poteſt, & debet utique ratione prævia reſponderi, quod cùm interior illa miſſio ſit occulta, non ſufficit cuiquam nudè tantùm aſſerere, quod ipſe ſit miſſus à Deo, cùm hoc quilibet hæreticus aſſeveret; ſed oportet, ut aſtruat illam inviſibilem miſſionem per rationem miraculi, vel per Scripturæ teſtimonium ſpeciale. Unde cum Dominus vellet mittere Moyſen in Ægyptum ad filios Iſrael, ut crederetur ei, quod mitteretur ab ipſo, dedit ei ſignum, ut converteret virgam in colubrum, & colubrum iterum reformaret in virgam. Joannes quoque Baptiſta ſuæ miſſionis ſpeciale teſtimonium protulit de Scriptura, reſpondens Sacerdotibus, & Levitis, qui miſſi fuerant ad interrogandum quis eſſet, & quare baptizandi ſibi officium aſſumpſiſſet: Ego vox clamantis in Deſerto: Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta. Non ergo credendum ei, qui ſe dicit, miſſum à Deo, cùm non ſit miſſus ab homine, niſi de ſe ſpeciale proferat teſtimonium de Scripturis, vel evidens miraculum *d* operetur. Nam & de his, qui miſſi leguntur à Deo, Evangeliſta teſtatur. Quod ipſi profecti prædicabant ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Licèt autem ſcientia valdè ſit *e* neceſſaria ſacerdotibus ad Doctrinam, quia juxta verbum propheticum: Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore ejus; non eſt tamen ſimplicibus ſacerdotibus etiam à Scholaſticis detrahendum, cùm in eis ſacerdotale miniſterium debeat honorari, propter quod Dominus in lege præcepit: Diis non detrahes, ſacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officii dignitatem, Deorum nomine nuncupantur. Juxta quod alibi dicit de ſervo volente apud Dominum remanere, ut dominus offerat eum Diis. Cùm enim juxta verbum Apoſtoli, ſervus ſuo Domino ſtet, aut cadat; profectò ſacerdos ab Epiſcopo, cujus eſt correctioni ſubjectus, debet in manſuetudinis ſpiritu caſtigari, non autem à populo, cujus eſt correctioni Præpoſitùs, in ſpiritu ſuperbiæ reprehendi; cùm juxta præceptum Dominicum pater, & Mater non debeant maledici, ſed potiùs honorari: quod de ſpirituali patre multò fortiùs debet intelligi, quam carnali. Nec quiſquam ſuæ præſumptionis audaciam illo defendat exemplo, quod aſina legitur reprehendiſſe Prophetam, vel quod Dominus ait: Quis ex vobis arguet me de peccato? Et ſi male loquutus ſum, teſtimonium perhibe de malo; cùm aliud ſit fratrem in ſe peccantem occultè corripere, quod utique quiſque *f* tenetur efficere ſecundùm regulam Evangelicam; in quo caſu ſanè poteſt intelligi, quod Balaam fuit correptus ab aſina: & aliud fratrem ſuum etiam delinquentem reprehendere manifeſtè, ac præcipuè fatuum pro ſimplici appellare: quod utique nulli licet ſecundùm Evangelicam veritatem, Nam qui etiam fratri ſuo dixerit. Fatue, reus erit gehennæ. Rurſus aliud eſt, quod Prælatus ſe ſponte, de ſua confiſus innocentia ſubditorum accuſationi ſupponit, in quo caſu præmiſſum Domini verbum debet intelligi: & aliud eſt, quod ſubditus non tam animo corripiendi, quàm detrahendi exurgit temerarius in Prælatum, cùm eum potiùs maneat neceſſitas obſequendi. Quod ſi fortè neceſſitas poſtularit, ut ſacerdos tamquam inutilis, aut indignus, à cura gregis debeat removeri, agendum eſt ordinatè apud Epiſcopum, ad cujus officium tam inſtitutio, quàm deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere. Illud autem tanquam de ſupercilio Phariſæorum procedens debet ab omnibus aſpernari, quod tanquam ipſi ſoli ſint juſti, cæteros aſpernantur: cùm & hactenus ab initio naſcentis Eccleſiæ multi fuerint viri ſancti, qui nec tales fuiſſe leguntur, nec talibus adhæſiſſe, cùm de novo tales ſurrexiſſe legantur, qui niſi contenti ſint doceri potiùs quàm docere, ad illos forſitan pertinebunt, quibus Dominus ait: Nolite fieri plures magiſtri. Nos ergo filii, quia paterno vos affectu diligimus, ne ſub prætextu veritatis in foveam decidatis erroris, & ſub ſpecie virtutum, in laqueum vitiorum: univerſitatem veſtram rogamus attentius, monemus, & exhortamur in Domino, in remiſſionem vobis peccatorum injungentes, quatenus, ab his, quæ ſuperiùs reprehenſibilia denotavimus, & linguam, & animum revocetis, fidem catholicam, & regulam eccleſiaſticam obſervantes, ne vos verbis fallacibus circumveniri, vel etiam circumvenire contingat, quia niſi correctionem noſtram, & admonitionem paternam receperitis humiliter, & devotè, nos poſt oleum infundemus, & vinum, ſeveritatem eccleſiaſticam apponentes, ut qui noluerint obedire ſpontanei, diſcant acquieſcere vel inviti. Datum Laterani.

N O T Æ.

1 a *Metenſi.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.3.* & in Epiſtolis Innocentii editis à Sirleto *lib.3. fol.*358. De Metenſi diœceſi egi *in cap.14.de cleric. non reſid.* Cùm enim Innocentius III. accepiſſet ab Epiſcopo Metenſi, in ea diœceſi occaſione Sacræ Scripturæ in vulgarem linguam Gallicanam verſæ multos, tam viros, quam fœminas, contemptis ſacerdotum ſuorum prædicationibus, occulta conventicula celebrare, & officium prædicationis ſibi uſurpare: ne hinc gravius malum oriretur, cives Metenſis diœceſis in præſenti epiſtola monet, ut ab his exceſſibus deſiſtant: & Epiſcopum juſſit diligenter inquirere, quis fuiſſet auctor translationis illius, quæ ejus intentio, quæ cauſa docendi, & utrum Sedem Apoſtolicam, & Catholicam Eccleſiam veneraretur: & his cognitis, quid ſtatui deberet, maturiùs deliberaret. Quæ Epiſtola Epiſcopo, & Capitulo Metenſi miſſa refertur a Sirleto *dict.lib.2. fol.*358. in hæc verba: *Sicut Eccleſiarum Prælatis incumbit ad accipiendas vulpes parvulas, quæ demoliri vineam Domini moliuntur, prudenter, & diligenter intendere; ſic eſt eis ſummoperè præcavendum, ne ante meſſem zizania colligantur, ne forſan (quod abſit) cum eis etiam triticum evellatur. Sanè ſicut non debet hæretica pravitas tolerari, ſic enervari non debet religioſa ſimplicitas, ne vel patientia noſtra hæreticis audaciam ſubminiſtret, vel ſimplices in patientia multa confundat, ut nobis dirutis convertantur in arcum perverſum, & in hæreticos de ſimplicibus commutentur. Sanè ſignificaſti nobis per litteras tuas, frater Epiſcope, quod tam in diœceſi, quàm urbe Metenſi, &c. ut ſuprà, uſque ad verbum in occulto. Quia verò in dubiis non eſt de facili ſententia proferenda, cùm quod vel iidem errent in fide, vel à doctri-*

Digitized by Google

à doctrina diſcrepent ſalutari, nobis per tuas litteras, frater Epiſcope, non duxeris exprimendum; cùm opinionem, & vitam eorum penitus ignoremus, qui ſacras Scripturas taliter tranſtulerunt, aut eorum, qui docent taliter jam translatas: quorum neutrum poteſt fieri ſine ſcientia litterarum, licèt in his arguendi meritò videantur, quòd occulta conventicula celebrant, officium ſibi, &c. uſque ad verbum, Non inhærent. Diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, atque præcipimus, quatenus eos commonere diligentiùs ſtudeatis, rationibus, & exhortationibus innitentes, ut ab his, in quibus apparent reprehenſione notabiles, omninò deſiſtant, nec officium ſibi vendicent alienum. Inquiratis etiam ſollicitè veritatem, quis fuerit auctor translationis illius, quæ intentio transferentis, quæ fides utentium, quæ cauſæ docendi, ſi Sedem Apoſtolicam, & Catholicam Eccleſiam venerentur, ut ſuper his, & aliis, quæ neceſſaria ſunt ad indagandam pleniùs veritatem, per litteras veſtras ſufficienter inſtructi, quid ſtatui debeat, meliùs intelligere valeamus. Revocandi autem eos, & convincendi ſecundùm ſcripturas ſuper his, quæ reprehenſibilia denotavimus, viam vobis in litteris, quas communiter illis dirigimus, aperimus. Dat. Lateran. IV. Idus Jul. Et cùm adhuc plures renuiſſent obedire mandatis ipſius, Abbatibus Ciſterciensi, Moriſmundi, & de Criſta in hæc verba reſcripſit: (Ea eſt in fovendis virtutibus, & vitiis extirpandis à Prælatis Eccleſiarum ſervanda diſcretio, & circumſpectio adhibenda, ne vel internaſcentium denſitate ſpinarum enormiter frumenta lædantur; vel in ſuperſeminatorum zizaniorum evulſione triticum evellatur. In abſcindendis etiam, & curandis corporibus infirmorum ſic oculi diligentia præcedere debet manus officium, & ferrum digitus prævenire, ne ſi cauterium adhibeatur incautè, non tam partes infirmas non ſanet, quàm ſanas infirmet: quòd tantò diligentiùs in mentis languoribus eſt ſervandum, quantò animam novimus corpore digniorem, & ſpiritualia carnalibus præponenda. Hoc autem infra nos ipſos diligentiùs attendentes, cùm olim venerabilis frater noſter Metenſis Epiſcopus per ſuas nobis litteras intimaſſet, quod tam in diœceſi, quàm in urbe Metenſi laicorum non modica multitudo gallicæ cuidam translationi divinorum librorum intendens, ſecretis conventiculis etiam inter ſe invicem eructare præſumerent, aliorum aſpernantes conſortium, & in faciem redarguentibus Presbyteris reſiſtentes, quorum ſimplicitatem faſtidium cenſebant, in ſuæ translationis peritia confidentes; non protinus ad vindictam nos res accendit incognita, ſed univerſis tam in urbe, quàm in Metenſi diœceſi conſtitutis, ſub eo tenore litteras curavimus Apoſtolicas deſtinare, qui vobis ex tranſcriptis earum poterit inſpectione patere. Eidem inſuper Epiſcopo, & Capitulo Metenſi dedimus in mandatis, ut inquirerent ſolicitè veritatem, quis fuerit auctor translationis illius, quæ intentio transferentis, quæ fides utentium, quæ cauſa docendi: ſi utentes ipſa venerarentur Apoſtolicam Sedem, & Catholicam Eccleſiam honorarent; ut ſuper his, & aliis, quæ neceſſaria ſunt ad indagandam pleniùs veritatem, per eorum litteras ſufficienter inſtructi, pleniùs intelligeremus, & pleniùs, quid ſuper his ſtatui oporteret. Nuper autem idem Epiſcopus per ſuas nobis litteras intimavit, quod quidam eorum, quos notabiles prioribus litteris denotarat, mandatis recuſant Apoſtolicis obedire: quibuſdam eorum clanculò, quibuſdam verò jam publicè obediendum eſſe dicentibus ſoli Deo. Ab occultis etiam conventiculis non ceſſantes, officium prædicationis occultæ, licèt à nullo mittantur, prohibiti etiam, ſibi non metuunt uſurpare: aſpernantes ſibi diſſimiles, & translationi eidem uſque adeò inſiſtentes, ut ſe neque Epiſcopo, neque Metropolitano ſuo, nec nobis ipſis aſſerant parituros, ſi eam decreverimus abolendam. Licèt autem tales in eo reprehendi meritò videantur, quòd occulta conventicula celebrant, officium prædicationis uſurpant, ſimplicitatem deſpiciunt ſacerdotum, & eorum conſortia, qui dictam translationem non recipiunt, aſpernantur: ne quid ſubitò tamen facere videamur, diſcretioni veſtræ (de qua plenè confidimus) per Apoſtolica ſcripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ad civitatem Metenſem pariter accedentes, cum eodem Epiſcopo convocetis coram vobis tales ſapientes, & adhærentes translationi prædictæ; & ſi fieri poterit, quæ in eis reprehenſibilia fuerint, auctoritate freti Apoſtolica, ſublato appellationis obſtaculo corrigatis. Quod ſi correctionem veſtram recipere fortè noluerint, inquiratis ſuper capitulis illis, quæ in litteris, quas Epiſcopo miſeramus, expreſſa fuiſſe ſuperiùs vobis expreſſimus, & aliis etiam diligentiùs veritatem: & quod inveneritis, per nuntium veſtrum, & litteras plenius intimetis: ut per vos certiores effecti, prout procedendum fuerit, procedamus. Cùm enim in hoc univerſalis Eccleſiæ vertatur negotium, & agatur cauſa fidei chriſtianæ, ad exequendum Apoſtolicæ Sedis mandatum cum ſumma diligentia, & cautela vos ſtudioſos, & promptos eſſe volumus, & mandamus. Ad hæc M. Criſpinum Presbyterum, & R. ſocium ejus, ſi ſuper his, quæ dictus Epiſcopus eis duxerit imponenda, inveneretis eſſe reos, ipſos, appellatione remota, canonicè puniatis. Alioquin eumdem Epiſcopum ad remittendam pœnam, ſi quam eis forſan inflixit, cùm nihil contra eum, vel Clerum in noſtra propoſuerint audientia, monitione præmiſſa, diſtrictione, qua convenit, remoto appellationis obſtaculo, cogere non tardetis. Quod ſi non omnes, &c. duo veſtrum, &c.)

b *Gallico ſermone.*) Quod nullo modo permittendum eſt, ut probat Turrianus *lib.1. pro canonibus, cap.24.* & cavetur in indice librorum prohibitorum edito à Concilio Trid. ubi quarta regula ſic ſe habet: *Cùm experimento manifeſtum ſit, quod ſacra Biblia vulgari lingua paſſim ſine diſcrimine permittantur, & plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quàm utilitatis oriri, hac in parte judicio Epiſcopi, aut Inquiſitoris ſtetur.* Et in indice poſtea edito juſſu Clem. VIII. circa eamdem regulam 4. ita cautum fuit: *Animadvertendum eſt circa ſupradictam regulam quartam felicis recordationis Pii Papæ IV. nullam per hanc impreſſionem, & editionem de novo tribui facultatem Epiſcopis, vel Inquiſitoribus, aut Regularium Superioribus concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cùm hactenus mandato, & uſu Sanctæ Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis ſublata eis fuerit facultas concedendi hujuſmodi licentias.* Et in indice pro his Hiſpaniarum regnis edito auctoritate Cardinalis D. Antonii Zapata, *reg.5.* ita cavetur: *Biblia vulgari lingua prohibetur.* Si enim Scripturæ Sacræ in vulgari lingua permitterentur, ut à viris, & mulieribus, doctis, & indoctis legerentur, variæ hæreſes, & errores ſequerentur: quare apud Hebręos arcebantur juvenes ante annum ętatis trigeſimum à lectione Canticorum Salomonis, & quarumdam aliarum Scripturę partium, eo quòd poſſet ea lectio damnoſior illis eſſe, quàm fructuoſior, ſi cortici nimium inhęrentes, verum ſenſum non percalluiſſent. Refert & probat Nazianz. *apolog.1.* & D. Hieron. *ad Lætam.* de inſtitutione filię, ait: *Ad ultimum ſine periculo diſcat Canticum Canticorum, ne ſi in exordio legerit, ſub carnalibus verbis, ſpiritualium nuptiarum epithalamium non intelligens vulneretur.* Simili ex cauſa apud Romanos ſoli Pontifices legebant libros Sibyllinos, quòd timerent Romani, ne libri illi fatidici, tametſi boni, attenta lectorum conditione noxii evaderent, ut probat Lanſelius *in diſp. ad Juſtin. contra Caſaubonem cap.6.* unde Niceph. Gregoras *lib.10. hiſt. Rom.* probat Scripturam non niſi adhibito delectu eſſe permittendam, nec eſſe quorumcumque eam verſare, ne in libro vitę mortem inveniant, ut pleriſque improvidis accidiſſe fertur. Quis enim non videat, quantum damnum accideret, ſi paſſim agricolę, & opifices ſacra volumina lectitarent in vernacula lingua; cùm in eis multa habeantur, quę prima fronte contraria videntur. Ecce *ad Roman. c.14.* Apoſtolus ait: *Regnum Dei non eſt eſca, & potus.* Cùm tamen Chriſtus Dominus dicat apud D. Lucam *c.22. Ego diſpono vobis, ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.* Idem *Geneſis* 1. dicitur: *Creſcite, & multiplicamini. Et Lucæ c.23. Beatæ ſteriles, quę non genuerunt.* Et *Matth.c.19. Beati eunuchi, qui ſe caſtraverunt propter regnum cælorum.* Et Moyſes *Geneſis c.* 22. ait: *Tentavit Deus Abraham.* Et B. Jacobus *epiſt.1.* inquit: *Deus neminem tentat.* Et *Exodi* 24. *Videruntque Deum, & comederunt.* Cùm Deus ipſi Moyſi dixerit: *Exodi c.32. Non enim videbit me homo, & vivet.* Et david *Pſ.1.* ait: *Non reſurgunt impii in judicio.* Cùm Div. Paulus ad Rom. 15. aſſerat: *Omnes quidem reſurgemus.* Omitto alia in ſacris litteris, quę hominem rudem, & imperitum graviter offendent, cùm abjecta, ridicula, aut abſurda ea judicare poſſet: ex quibus nonnulla exempla refert Azor. *p.1.inſtit.l.8.c.26.* & alia incommoda hujus abuſus refert Germon. *in pomerid.ſeſſ.4.folg.259.* Nec obſtabit, ſi dicas, ſacram Scripturam olim maternis linguis fuiſſe conſcriptam: nam Moyſes, & alii veteris Teſtamenti ſcriptores Hebraica lingua, qua tunc temporis utebantur Hebręi, ſcripſere: & D. Matthęus Evangelium hebraicè ſcripſit in gratiam Judęorum, teſte Hieronymo *in apol.ad Matthæum*, & probat Macedo *de clavib. Petri, l.2.c.1.2.& 3.* F. Anton. Perez *in pentateu-*

cho

Digitized by Google

cho fidei, *vol.3. de ſacra Scriptura*, Fr. Ant. à Matre Dei *prælud.2. de ling. Sacr. Scrip. dub.4.* & Epiſtol. D. Pauli ad Hebræos fertur hebraicè primùm edita. Cæteri verò libri novi Teſtamenti Græcè ſunt conſcripti, quia Orientalium gentium, quæ in Romanorum Imperio vivebant, erat propria lingua; & in Eccleſia Latina ſacri Libri latinè ſunt editi, quia omnes tunc temporis latinè loquebantur. Nam reſpondeo, quod tunc his tribus linguis Sacri Scriptores uſi fuerunt, quia Scripturæ Sanctæ, tunc apud gentes promulgari cœperunt: quare neceſſariò his linguis editæ fuerunt, ut percipi poſſent à Gentibus: quæ ratio hodie non militat. Et ſi objicias, D. Paulum in Epiſt. 1. ad Corinthios, *c.4.* reprehendentem eos, qui variis linguis in Eccleſia loquebantur, ubi ait: *Ita & vos per linguam, niſi manifeſtum ſermonem dederitis, quomodo ſcietur, id quod dicitur? eritis enim in aera loquentes.* Et ſtatim: *Si ergo* (inquit) *neſciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus, & qui loquitur mihi, barbarus.* Et ad Romanos *cap.10. Fides*, (ait) *ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* At ſi ii, quibus annunciatur Dei verbum, non intelligant, perinde eſt ac ſi non audiant. Reſpondeo Paulum in his locis agere de his, qui dono linguarum prediti erant, quo multi Corinthiorum tunc temporis divinitus donabantur, & quo eos Apoſtolus uti voluit ad aliorum profectum, videlicet ne publicè loquerentur linguis in Eccleſia, niſi eſſet, qui interpretaretur, ut omnes intelligendo ad pietatem inflammarentur ardentiùs, ut docuit Azor. *1.part. inſtit. lib.8. cap.26.* Macedo, *ſup. cap.3.* Rectè ergo Eccleſia prohibuit ſacram Scripturam vulgari lingua legi, & publicè edi, licèt olim cùm laici Latini ſermonis periti eſſent, vel Græci, in ſacra Scriptura aſſidui eſſent, juxta conſilium D. Chriſoſtomi *in homilia de Lazaro, & homil.10. in Joannem, & homil.3. in epiſt.2. ad Theſſalon.* D. Hieron. *in epiſt.2. ad Paulam, & Euſtochium.*

3 c *Conventicula.*) Quæ apud omnes nationes ſedulò, & accuratè prohibita legimus, *leg. conventicula 15. Cod. de Epiſc. & Cleric. leg. denunciamus 5. C. de his qui ad Eccleſiam, lib.1. & 2. C. de ſeditioſis, lib.1. C. ad l.Jul. majeſt. §.conventicula, de pace juramento firmanda in uſibus feudorum, l.3.tit.14.lib.8. Recopil.* plura congeſſerunt Petr. Gregor. *lib.13. de repub. cap.3.* Martha *2.part. de juriſdict. cap.23. ex num.24.*

4 d *Operetur.*) Quare ut Chriſtus Dominus ſuam à Patre miſſionem confirmaret, ſæpiùs obſtinatis Judæis ſua objiciebat miracula, dicens: *Si mihi non creditis, operibus credite.* Et iterum: *Opera ego, quæ facio, teſtimonium perhibent de me.* Et *c.ult. Divi Marci.* Illuſtrant latè F. Thom. à S. Joanne *de procuranda omnium gentium ſalute l.4.c.3.* Torreblanca *de magia, c.29. n.25.* Thom. Bozius *de ſignis Eccleſiæ, l.5.c.1.*

e *Neceſſaria.*) Ut probavi *in cap.4. de ætat. & qualit.*

5 f *Teneantur efficere.*) Nam correctionem fraternam ſub præcepto tenemur adhibere. D. Thom. 2.2. *qu.33. ar.2.* probant Turriſcrem. *in cap. ſi peccaverit 19. 2. quæſt.1.* Valent. *tom.3. ad 2.2. diſp.3. quæſt.10. punct.2.*

COMMENTARIUM.

6 Concluſio traditur, & probatur.

EX hac perdocta Innocentii Epiſtola ſequens communiter deducitur aſſertio: *Laici in Eccleſia prædicare non debent, nec de myſteriis fidei in conventiculis diſputare.* Probant eam textus *in cap. mulier, 23.diſt. cap. excommunicamus 13. §.quia verò, c. ſicut in uno, hoc tit.c.2. §.inhibemus, eod. tit. lib.6.* Conc. Carthag.4. *can.98.* ibi: *Laicus præſentibus clericis, niſi ipſis rogantibus, docere non audeat.* Sexta Synodus *can.64.* ibi: *Quod non oportet laicum publicè diſputare, vel docere, docendi auctoritatem ex eo ſibi vindicantem: ſed ordini à Domino tradito cedere, & aurem iis, qui docendi gratiam acceperunt, aperire & divina ab eis doceri. In una enim Eccleſia diverſa membra fecit Deus, ut eſt vox Apoſtoli.* Leo I. *epiſt.62. ad Maximum Antiochenum, cap. 6. Illud quoque dilectionem tuam convenit præcavere, ut præter eos, qui ſunt Domini Sacerdotes, nullus ſibi jus dicendi, & prædicandi audeat vendicare, ſive ſit ille monachus, ſive ſit laicus, qui alicujus ſcientiæ nomine glorietur, quia etſi optandum eſt, ut omnes Eccleſiæ filii, quæ recta, & ſana ſunt, ſapiant; non tamen permittendum eſt, ut quiſquam extra ſacerdotalem ordinem conſtitutus, gradum ſibi prædicatoris aſſumat, cùm in Eccleſia Dei omnia ordinata eſſe conveniat, ut in uno Chriſti corpore, & excellentiora membra ſuum officium impleant, & inferiora ſuperioribus non reſultent.* Nazianz. *orat.9. Oves Paſtores ne paſcite, nec ſupra fines veſtros aſſurgite: ſatis enim vobis eſt, ſi ritè paſcamini.* Et *orat. 26. Magnum, & præclarum docere; ſed diſcere periculo vacat: quid paſtoris munus tibi arrogas, cùm ovis ſis? quid caput efficeris, cùm pes ſis? quid exercitum ducere aggrederis in militum ordinem adſcriptus?* Et *leg.1. per tot. C. Theodoſ. de his qui ſuper religione contendunt.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Petr. Greg. *lib.1. partit. tit.22. cap.4. & lib.2. tit.7. cap.5.* Mornac. *in l.nemo, C.de ſumm. Trinit.* Sebaſt. Cæſar *de Eccleſ. Hierar. diſp.9. nu.8.* Farinac. *de hæreſi, q.192. §.1.* Acunna *in cap. mandatis, 56. diſt.* Suar. *de fide, diſp.20. ſect.1.* Caſtro *lib.1. de juſta hæretic. punit. c.19.* Sanch. *lib.2. ſum. cap.6.* Azor. *part.1. inſtit. moral. lib.8. cap.6.* Zonaras, & Balſamon *in dict. can.64. ſextæ Synodi*, Ferrarius *de ritu ſacrarum concionum, lib.2. cap.4.5.& 6.* Hallierius *de hierarch. juriſdict. lib.1. cap.7.* Cenedus *ad 6. collect. 20.* Thom. Delbene *par.1. de offic. Inquiſit. dub.154.* Franc. Valens *in concord. juris cum Theolog. rat. fol.248.* Azor. *tom.1. inſtit. lib.8. cap.26.* Alteſſerra *hic.*

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: A Deo non quęritur, quis & qualis ſit, qui prædicat, ſed quid prædicet, *cap. ſecundùm, 19.diſt.* Igitur, ſive laicus, ſive clericus ſit, qui prædicat, ſi pia, & ſancta dogmata prædicat, audiendus eſt. Augetur hæc dubitandi ratio ex variis exemplis, quibus probatur, laicos in Eccleſia prædicaſſe ſcientibus, & conſentientibus Epiſcopis, ut refert Nicephorus Calixtus *lib.5. hiſtor. Eccleſ. cap. 14.* illis verbis: *Cùm Cæſareæ degeret Origenes, Epiſcopi Palæſtini legatione quoque ad eum miſſa ei permiſere, ut de ſacris litteris diſſereret, & publicè eas in Eccleſia interpretaretur, quamvis nondum presbyteri honorem eſſet conſequutus.* Idque comprobatur ex ſcriptis iis, quæ Demetrius malè erga Origenem affectus Epiſcopis Palæſtinis miſit, in quibus ſcriptis præter alia illud erat: *Nunquam antè auditum, nunquam factum eſſe, ut præſentibus Epiſcopis laici concionarentur: quapropter illi, & potiſſimùm Alexander Hieroſolymitanus, & Theoctiſtus Cæſareenſis Antiſtites defenſionem ejus rei ad eum ſcripſerunt, non verè illum dicere aſſeverantes: ubi enim, inquiunt, reperiuntur idonei homines, qui doctrina ſua prodeſſe fratribus poſſint, ſi illi ſanctorum Epiſcoporum juſſu, & permiſſione per exhortationes ad populum verba faciant, id offendiculo non eſt, ſicuti apud Sand ros Evelpis à Neone Iconi, Paulinus à Celſo Synadæ, Theodorus ab Attico, omnibus illis beatis fratribus invitati fecerunt.* Et ſubdit: *Veriſimile autem eſt, in aliis quoque locis, quos nos ignoramus, itidem eſſe factum.* Facit Tertullian. cujus verba retuli *in cap.inter cætera, de offic. ordin.* Igitur quia laicis licet publicè in Eccleſia prædicare. Deinde in ſecundam partem aſſertionis ita argumentor. Si non liceret laicis de myſteriis fidei diſputare, & diſſerere, non vocarentur ad Concilia generalia, ubi præcipua fidei dogmata proponuntur, & diſſeruntur: ſed in ipſis Conciliis adſunt, ut probavi *lib.1. Concilii Elliber. c.8.* Igitur quia illis licet fidei myſteria diſputare. 7 Traditur ratio decidendi.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione, omiſſis quæ de prædicatione, & prædicandi munere adduxi *in cap.inter cætera, de offic. ordin.* ſciendum eſt, quod diſputatio de fide dubitativa, quæ procedit ex animo improbandi illam, eſt omninò illicita, & hæretica, ſi adſit pertinacià, juxta ſuprà tradita *in cap.1. hoc tit.* quo caſu procedit textus *in leg. nemo, C.de ſumma Trinit.* ut eam acceperunt D. Thom. 2.2. *qu.10. art.17.* Suar. *de fide, diſp.20. ſect.1.* Acunna *in cap. in mandatis, 56. diſt.* Mornacius *in d. l. nemo.* Si verò diſputatio de fide tantùm ſit moralis, qualis habetur inter Catholicos animo quidem concordes, diſputantes gratia exercitii ad veritatem magis indagandam, ac errores confutandos, licita eſt, ſervatis debitis circumſtantiis, ut patet ex textu *in cap.ſatis 96. diſt.* ubi gloſſa: & *in cap.quibus, 24.diſt.* Dixi ſervatis debitis circumſtantiis, quia illæ magnopere attendendæ ſunt, tum reſpectu audientium, ne decipiantur, vel ſcandalum patiantur; tum diſputantium, ne ſint indocti; tandem loci, & temporis; aliter talis diſputatio illicita eſt, cùm ut ait Tacitus *l.4. annal. c.34. Sanctius ac reverentius viſum eſt, de actis Deorum credere, quàm ſcire.* Faciunt Cicero *de natura Deorum*, ibi: *Mala, & impia eſt conſuetudo contra Deos diſputare, ſive id ex animo fiat, ſive ſimulatè.* Et præceptum Philitæ. 8 Quibus, & quando liceat de fide diſputare,

Deum eſſe crede, & colito, ſed non quærito:
Nam nihil habebis aliud hic, quàm quærere.

Et pii ac Catholici ſcriptores Hilarius *de Trinitate*, ibi: *Deus religione intelligendus, pietate profitendus eſt, ſenſu verò perſequendus non eſt, ſed adorandus.* D. Cyprian. *in*

Sym-

Symbolo, ibi: *De Deo etiam vera dicere periculoſum eſt.* D. Gregor. Nazianz. relatus ab Alciato *in d. leg. nemo*, *n.2.* Alia diſputatio eſt vera, ſeu formalis, quæ habetur cum hæreticis, ubi diſputantes non tantùm verbis, & argumentis, ſed animorum, & ſententiarum diverſitate diffidentes pugnant, quæ ut periculoſa regulariter prohibetur; licita tamen, & laudabilis eſt, ubi ſervatis circumſtantiis nullum imminet periculum, quod timeatur. Cujus propoſitionis prior pars probatur *ex c. in mandatis*, *5. diſt.* & docent D.Th. & Acunna *ubi ſup.* latè Beſoldus *to.2. polit. diſſer. de ſtud. litter. c.12.* Patet, ſiquidem in hac diſputatione in primis adeſt periculum audientium, qui inſtigante ſatana incipiunt dubitare, putantes hæreticos victoriam reportaturos, juxta illud D. Pauli *ad Timoth. c.2. Noli verbis contendere, ad nihilum enim prodeſt, niſi ad ſubverſionem audientium*. Nec deeſt periculum hæreticorum, qui juxta ſuam pertinaciam facilè per convitia argumenta effugere nituntur. Adeſt tandem periculum diſputantium, ut conſtat ex his, quæ refert Rufinus *lib.10. hiſtor. Eccl. c.3.* Ex cauſa tamen, & ſervatis debitis circumſtantiis, non ſolùm licita, verùm & neceſſaria eſt, cùm aliqua fructus ſpes adeſt. Idem feciſſe Stephanum cum Judæis legimus *cap.6. & 7. Actuum Apoſtol.* & Paulum cum Judæis, & Græcis *Actuum Apoſtol. cap.9.* immò ipſe Apoſtolus *ad Titum c.1.* in Epiſcopo doctrinam neceſſariam eſſe dicit, qua contradicentes, ſeu fidem noſtram oppugnantes arguere poſſit, & argumentationibus convincere, quos imitati fuerunt antiqui Eccleſiæ PP. & DD. ut conſtat ex geſtis, ſcriptiſque Hilarii, Nazianzeni, Hieronymi, Auguſtini, & aliorum, variiſque Conciliis, in quibus non ſine magno audientium fructu, fideique noſtræ auctoritate cum hæreticis publicè fuit diſputatum, ut videre eſt in Concilio Nicæno 1. & 2. Conſtant.3. Lugdunenſi, Florentino & aliis. Unde D. Ambroſius, cùm Valentinianus Jun. collationem ſuper religione in conſiſtorio ſuo indixiſſet, ad populum provocavit, & in Eccleſia coram populo diſputari, ſeu tractari voluit: *Veniant planè, ſi qui ſunt, ad Eccleſiam; audiant cum populo, non ut quiſquam judex reſideat, ſed unuſquiſque de ſuo affectu habeat examen, eligat, quem ſequatur. Agitur de iſtius Eccleſiæ ſacerdote; ſi audierit illum populus, & putaverit meliùs diſputare, ſequatur fidem ejus, non invidebo. Omitto, quia jam ipſe populus judicavit. Taceo, quia eum, quem habet, de patre tuæ clementiæ poſtulavit. Taceo, quia pater pietatis tuæ quietem futuram ſpopondit, ſi electus ſuſceperit ſacerdotium.* Et mox: *Si tractandum eſt, tractare in Eccleſia didici, quod majores fecerunt mei: ſi conferendum de fide, ſacerdotum debet eſſe iſta collatio.* Et ſub finem epiſtolæ: *Veniſſem Imperator ad conſiſtorium clementiæ tuæ, ut hæc coram ſuggererem, ſi mei, vel Epiſcopi, vel populus permiſiſſent, dicentes de fide in Eccleſia coram populo debere tractari.* Et in oratione ſubtexta adverſus Auxentium, ubi inter alia ait: *Cauſam fidei in Eccleſia agendam quis abnuat?* Idem: *Hæc ego fratres coram ipſo apud vos plenius diſputarem: ſed certus non ignaros vos eſſe fidei, veſtrum refugit examen.* Et Gentiles quoſdam quatuor, aut quinque fermè homines elegit cognitores ſibi: *Quis igitur vobis injuriam facit, qui recuſat veſtram, an qui eligit audientiam?* Illud ſummè cavendum eſt, ne diſceptatio fiat coram ſimplicioribus, qui ſolutionem contrariarum rationum non percipiunt, & turbari potiùs ſolent, quàm in fide confirmari, ut monebat D. Greg. *2.part. Paſtor. cap.4.*

9 *De laicis diſputantibus.* Quibus præmiſſis, ut ad perſonas de fide diſputantes perveniamus, dicendum eſt circa diſputationem dubitativam, & eam quæ materialis, ſeu ficta dicitur, nullam dari differentiam inter laicos, & clericos: ſicut illa enim neutri licet, *l.1. & per tot. C. Theodoſ. de his qui ſuper relig. contendunt*, *dict. l. nemo*, *C. de ſumm. Trinit. c.1. hoc tit.* ita hæc utrobique conceditur, ut paſſim vidimus laicos Theologiæ Profeſſores, ſeu Juris Canonici peritos in ſcholis diſputantes de myſteriis fidei. Verſatur tamen magna differentia inter laicos & clericos, quoad diſputationem veram, ſeu formalem, quæ cum hæreticis habetur. Hæc enim licèt clericis permittatur, juxta modum ſuprà relatum; laicis tamen interdicitur ſub pœna excommunicationis ferendæ *in c. quicumque*, *§. inhibemus*, *hoc tit. in 6.* & conſtitutione Innocen. VI. quæ incipit: *Noverit univerſitas*; edita anno 1254. & alia Nicolai III. edita anno 1281. quæ incipit: *Item firmiter*; relata à Penna *ad eandem Director. Inquiſit.* Laici enim præſumuntur minùs docti, & in rebus fidei parum inſtructi, cùm ea ad officium illorum non ſpectent, & plerumque carent illa morum honeſtate, quæ præcipuè requiritur ad hanc diſputationem; cùm tamen utrumque præſumatur, & requiratur in clericis, qui tanquam in ſortem Domini vocati, id exactiùs præſtare debent, juxta tradita *in c. cum in cunctis*, *de elect.* Laici ergo de miſteriis fidei diſputantes, peccant lethaliter, etiamſi non incurrant excommunicationem ipſo jure, ut latè docent Eymericus *par.1. Directorii*, *qu.6.* ubi Penna, Salelles *p.1. de miſteriis tribunal. fidei*, *l.1. c.10. reg.86. & 87.* Caſtrop. *tom.1. operis moral. tr.4. diſp.2. pun.4. n.4.* Simanc. *de Cathol. nu.8. & tit.59. nu.11.* Sanch. *l.2. ſumm. c.6.* Decianus *tract. crimin. l.5. c.18.* Azor *par.1. inſtit. l.8. c.26. q.1.* Coninch *de infidel. diſp.18. dub.9. n.145.* Franc. Valens *in concord. juris Pontif. 2.part. fol.248.*

His ſuppoſitis ratio præſentis aſſertionis provenit ex eo, nam docere, & prædicare in Eccleſia propriè, & peculiariter ad presbyteros, & ſacerdotes ſpectat. Sanctus Maximus *c.8. cœleſt. hierar.* ibi: *Presbyteros docere debere, & munus offerre.* Qua in re habemus exemplum Chriſti Domini, qui non niſi ſeptuaginta diſcipulis, & Apoſtolis docendi munus commendavit, quibus Epiſcopi, & Presbyteri, ſicut in officio, ita & in ordine ſucceſſerunt. Habemus etiam Spiritus ſancti teſtimonium, quo jubente Saulus, & Barnabas per impoſitionem manuum Epiſcopi ordinati ſunt, ut ſegregati à cęteris per ordinationem ad annunciandum Evangelium proficiſcerentur, ut refertur *c.13. Actuum Apoſt.* Habemus etiam exemplum Apoſtolorum, qui ad docendum Evangelium Epiſcopos, presbyteroſque conſecrarunt: & Paulus 1. *ad Timoth. c.3.* Epiſcopos, ſeu Presbyteros idoneos ad docendum ordinari præcipit: & *ad Titum c.1.* presbyteros in ſermone, & doctrina laborare dicit: & *Actuum Apoſt. c.20.* idem Sanctus ait: *Presbyteros Epheſinos poſitos eſſe ad regendam Eccleſiam Dei.* Unde laici non poſſunt hoc officium uſurpare, præcipuè in contemptum ſacerdotum. Quare Tertul. *de præſcrip. c.42.* hæreticos exprobrat, quòd conculcatis ordinum eccleſiaſticorum gradibus, *omnes timeant, omnem ſcientiam polliceantur: quod etiam mulieres apud eos docere audeant; quod & laici ſacerdotalia munia injungant.* De quo abuſu laicorum ita ſuo ſæculo conquerebatur Niceph. Gregoras *lib.1. hiſtor.* ibi: *Ratiocinatiunculis, & ſermonibus ſyllogiſticis, velut herbæ, & paſcuis armenta, omnes inhiant; quodque opificibus etiam effuſa ſunt arcana Theologiæ: & illi, qui de recta fide ambigui ſunt, & qui nec quomodo credendum ſit ſciunt; nec quid ſit illud, quod credere ſe dicunt; illi (inquam) & fora, & porticus, & theatra omnia Theologia complerunt.* Rectè ergo in præſenti Innocentius prohibet, ne cives laici Metenſes juxta abuſum illius diœceſis audeant prædicare, aut in ſuis conventiculis de myſteriis fidei diſputare. 10 *Traditur ratio decidendi.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa deducta *ex c. ſecundum*, *19. diſt.* nam accipiendus eſt textus ille, dummodò miniſter prædicans ſit ex deſtinatis ab Eccleſia, & electis ad docendum, & prędicandum; nam tunc ſive ille ſit bonis moribus præditus, ſive malis, id attendendum non eſt, ſed tantùm, quod prædicet, ut jam dixi *in c. inter cætera*, *de offic. ord.* Nec obſtant exempla laicorum prædicantium pro argumento difficultatis adducta; nam duplici modo reſponderi poteſt. Primò, quòd cùm prioribus Eccleſiæ ſæculis pauci eſſent presbyteri, & ſæviente perſecutione non ita facilè reperirentur idonei fideles, qui doctrina ſua de prædicatione prodeſſe fratribus poſſent, aliquibus laicis perdoctis id munus Epiſcopi commendabant. Secundò reſponderi poteſt, laicos illos nec publicè in Eccleſia docuiſſe, nec publico Eccleſiæ miniſterio functos fuiſſe, ſed potiùs erudiendis catechumenis deſtinatos fuiſſe, ut eos privatim erudirent, ut docuit Hallier. *de hierar. juriſd. l.1. c.7.* Sanè quandoque, ut hoc etiam ſtrictim admoneam, indulſit R. P. juſtas ob cauſas pleriſque religioſis, ut licèt ad ſacros ordines nondum promoti, poſſent tamen publicè concionari, quemadmodum anno Domini 1584. Greg. XIII. factitavit, concedens id poſſe fieri à Societatis Jeſu clericis prima dumtaxat tonſura inſignitis. Nec obſtat, quod dicebamus, laicos intereſſe Conciliis generalibus, ubi de præcipuis fidei articulis agitur: nam etſi Principes ſupremi, ſeu eorum Legati Conciliis interſint, non tamen vocantur, quia in rebus fidei ſuffragium habeant, ut eorum auctoritate, & poteſtate aliquid decernatur; ſed ſolùm invitantur, convocanturque, ut ſint defenſores, exequutoreſque Decretorum ipſius Concilii, & ut ſi quid de Reipublicæ chriſtianæ ſalute decerni debeat, conſilium præſtent, ut probant Bellarm. *tom.1. controv. lib.1. de Conciliis*, *cap.15. & 16.* Germonius *lib.2. de ſacrorum immunit. cap.14.* Valdes *de dignit. Regum Hiſpan. cap.1.* P. Marcha *part.1. concord. lib.2. cap.6.* 11 *Diſſolvitur ratio dubitandi.*

C A-

Digitized by Google

C A P U T XIII.

Idem a *in Concilio Generali.*

EXcommunicamus itaque, & anathematizamus omnem hæreſim extollentem ſe adversùs hanc ſanctam, orthodoxam, & Catholicam fidem, quàm ſuperiùs expoſuimus, condemnantes hæreticos univerſos, quibuſcumque nominibus cenſeantur, facies quidem diverſas habentes, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de varietate conveniunt in id *b* ipſum.

N O T Æ.

1 a G*Enerali.)* Lateranenſi videlicet celebrato ſub Innocentio III. ubi *cap. 3. & in cap. 2. hoc tit.* in quarta compilatione reperitur textus hic, de quo Concilio nonnulla notavi *in capite 1. de ſumma Trinit.* & commentarium hujus textus dedi ſuprà *in cap. 6.*

b *In idipſum.)* Faciunt Imperatores *in l. 60. C. Theodoſ. de hæreticis*, ibi: *Diverſa ſunt nomina, ſed una perfidia.* Prudentius *lib. 2. contra Symmachum: Una ſuperſtitio eſt, quamvis non concolor error.* 2

§.

DAmnati verò præſentibus, ſæcularibus poteſtatibus, aut eorum *a* Ballivis *b* relinquantur animadverſione *c* debita puniendi, clericis priùs à ſuis ordinibus degradatis, ita quod bona hujuſmodi damnatorum, ſi laici fuerint, *d* confiſcentur: ſi verò clerici, applicentur Eccleſiis, à quibus ſtipendia receperunt.

N O T Æ.

a B*Allivis.)* Ballivus idem eſt ac Prætor, ſeu Rector plebis ſæcularis, ut in teſtamento Philippi Auguſti apud Rigordum anno 1189. *& in terris noſtris, quæ propriis nominibus diſtinctę ſunt, Ballivos noſtros poſuimus, qui in balliviis ſuis ſingulis menſibus ponent unum diem, qui dicitur aſſiſia, in quo omnes illi, qui clamorem faciunt, recipient jus ſuum per eos.* Et in conſtitutione D. Ludon. apud Guillelmum Nangium de geſtis Ludov. *Quæſtus quidem illicitos, quantùm poſſibile fuerit, in Ballivis, & aliis curialibus noſtris reprimere cupientes, Ballivos, Præpoſitos, Vicecomites, & villarum Majores, ac quoſcumque ſub eis in officiis conſtitutos juramento ſubſcripto duximus adſtringendos.* Inde & Ballivorum territorium, ſeu diſtrictum balliam dixerunt Innoc. III. *lib. 2. ep. 252. Prępoſituras, quas ballias vulgariter appellatis.* Et alii apud Joann. Voſſium *lib. 2. de vitiis ſerm. c. 3.* Dadinum Alteſſerram *de Ducib. lib. 2. c. fin.* quo in ſenſu Ballivi in præſenti ponuntur pro Rectoribus juridicis, ſeu officialibus Magiſtratus ſæcularis.

2 b *Relinquantur.)* Ità ut ipſi Judices ſæculares nullatenus poſſent examinare acta proceſſus, vel juſtitiam ſententiæ ab Inquiſitoribus prolatæ, ut probant Simanc. *de Catholic. c. 36. n. 5.* Afflitis *in proœmio conſtit. Neap. c. 1. à num. 56.* Jul. Clar. *lib. 5. pract. §. ult. q. 96.* Aviles *in capitulis Prætor. c. 20. n. 20.* Scortia *in ſelect. Pontif. conſtit. theorem. 34.* Carena *de offic. Inquiſ. 2. part. tit. 2. §. 6. nu. 44.* D. Joſeph. Vela *in c. 1. de offic. ord. 2. p. n. 38.* Parexa *de inſtrum. edit. p. 1. tit. 2. reſol. 8. n. 21.* Nam in hac ſpecie Judex ſæcularis eſt merus executor, & ſi de actis proceſſus, vel juſtitia ſententiæ cognoſceret, per conſequens de crimine hæreſis judicaret, quòd omninò illi prohibitum eſt, *c. ut inquiſit. §. prohibemus, hoc tit. in 6.* Nec contrarium deducitur ex Authentica *de SS. Epiſcopis, §. ſi quis contra, verſ. Si verò,* ibi: *Secundùm leges litem examinans.* Nam in eo textu non agitur de crimine merè eccleſiaſtico, ut eſt hæreſis, ſed de crimine ſæculari à clerico admiſſo: & quia ante authenticam *ſtatuimus, C. de Epiſ. & Cler.* Judex ſæcularis eo caſu etiam de clerico criminoſo cognoſcebat, ideò ibi docetur, poſſe eum litem examinare. At verò in præſenti agimus de crimine merè ſpirituali, cujus cognitio omninò denegata eſt Judici ſæculari. Quare communis praxis Hiſpaniæ eſt, ut cùm hæretici relaxandi ſunt brachio ſæculari, in eo loco ubi ſententia publicè recitanda, & pronuncianda eſt, judex ſæcularis adſit, cui poſt ſententiam recitatam ſtatim rei comburendi traduntur, qui illicò eos ad locum ſupplicij adducit, & ita ſententiam executioni mandat. Olim tamen judices etiam ſæculares in hæreticos animadvertiſſe, conſtat ex variis conſtitutionibus Imperatorum Conſtantini, Conſtantis, Theodoſij, & Juſtiniani, ad Præfectum Prætorio miſſis, quæ extant in utroque Codice *ſub. tit. de hæretic.* & ex D. Auguſtino *epiſt. 128. 129. 158. & 160.* ubi intercedit pro hæreticis Donatiſtis apud Donatum Proconſulem Africę, & Olimpium Comitem Marcellinum, ut notarunt Balſamon *in nomocan. Phocii, tit. 9.* Michael Rouſſel. *l. 6. hiſt. Pontif. cap. 1.*

c *Debita.)* Licèt in jure ſatis expreſſum non ſit, quę ſit hujuſmodi debita animadverſio, & pęna, qua hæretici ab eccleſiaſticò judice damnati, & relaxati, per ſæcularem poteſtatem affici debeant; tamen generali conſuetudine jam ab antiquis temporibus receptum eſt, ut ea pęna accipiatur pro ultimo ſupplicio, ut probavi *in c. abolendam, hoc tit.* ubi etiam notavi hanc ignis pęnam hæreticis inflictam valdè conſonam eſſe juri divino, civili, & eccleſiaſtico. 3

d *Confiſcentur.)* Cui tamen fiſco applicentur, non conſtat apud juris Interpretes. Fiſco Eccleſiæ Romanæ adjudicari, docuerunt Covarr. *l. 2. var. c. 9. littera B*, Bernardus Diaz *in praxi, c. 131.* Sed verius eſt, pro regionum verietate, necnon bonorum diverſitate bona ipſa applicari; nam in provinciis Imperialibus bona dividuntur pro æqualibus partibus fiſco Imperii, Tribunali Inquiſitionis, & Epiſcopo diœceſano, juxta textum *in cap. excommunicavimus, §. damnati, hoc tit. in 6.* in aliis verò provinciis Eccleſię quoad temporalia etiam ſubjectis, partim adjudicari Cameræ Apoſtolicę, patim verò Tribunali S. Inquiſitionis, referunt Peregrinus *de jure fiſci, l. 4. tit. 5. nu. 32.* Jul. Clarus *§. hæreſis, num. 11.* Decianus *l. 5. tract. crimin. cap. 44. num. 3.* Sanchez *d. l. 2. cap. 28.* Caſtropalao *tom. 1. oper. moral. tract. 4. diſp. 5. punct. 1. & 23.* Penna *ad 3. part. Direct. Inquiſit. comment. 158. per totum*, Petrus Gregor. *l. 2. partit. tit. 6. cap. 7. & l. 4. tit. 15. cap. 14.* Salelles *de materiis Tribun. l. 6. cap. 4. regul. 459.* In tribunalibus autem Hiſpanię generaliter, & abſolutè bona adjudicantur fiſco Regis, ut teſtatur Covarr. *l. 2. var. cap. 9. num. 12.* Azevedo *in l. 1. tit. 3. l. 8. recopil. num. 200.* Diana *part. 4. tract. 8. reſol. 44.* Bobadilla *l. 2. polit. cap. 17. nu. 201.* qui docet, poſſe judicem ſęcularem hanc confiſcationis pęnam hęreticis imponere, ſi forſan omiſſa fuerit ab Inquiſitoribus Hermoſilla *in l. 2. tit. 4. p. 5. gloſſ. 1. & 2.* & beneficio Regum Catholicorum hujuſmodi bona cedunt pro expenſis Tribunalium, & ſalariis miniſtrorum, licèt pro ipſis adjudicandis, & de litibus eorum occaſione motis terminandis, ſit in quolibet Tribunali judex bonorum Regio titulo creatus, de cujus juriſdictione agit Quemada *in quæſtionibus fiſcal.* 4

§.

QUi autem inventi fuerint ſola *a* ſuſpicione notabiles, niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ propriam innocentiam congrua *b* purgatione monſtraverint, anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus evitentur, ita quod ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, ex tunc velut hæretici *c* condemnentur.

N O T Æ.

a S*Uſpicione notabiles)* Antè omnia enim, ut locum habeat pręſens conſtitutio, deſideratur, quod reus ſit ſuſpectus de hęreſi, *c. cùm contumacia, hoc tit. in 6.* & ſi ob aliud crimen excommunicatus ſit, etiam elapſo anno ut hęreticus non condemnatur, ſed tantùm ſuſpectus de hęreſi redditur, quia perſtitit per annum in excommunicatione, *c. fin. de pœnis*, ubi Gloſſa. Triden. *ſeſſ. 25. de reformat. c. 3.* Covarr. *in cap. alma, 1. p. §. 7. n. 10.* Simanc. de Ca-

Digitized by Google

de Cathol. cap. 27. num. 4. Albertinus *in rubric. de hæretic. qu. 13. num. 32.* Barb. *hic:* tam ad effectum indicandæ purgationis, *cap. ad abolendam, verſ. Quia verò, hoc tit.* quàm ut procedi poſſit per Inquiſitores contra ipſum, & ut vocetur de fide ſuſpectus, & ſequuta contumacia damnetur, juxta formam textus *in cap. cum contumacia, hoc tit. in 6.* docent Scaccia *de judiciis: l. 1. qu. 8. nu. 36.* Caſtropalao *tom. 1. oper. moral. tract. 4. diſp. 4. puncto 2. nu. 5.* Diana *4. part. tr. 7. reſol. 17.* Salelles *tom. 3. de materiis Tribun. l. 5. cap. 5. regul. 394.* quo caſu exaudiendi ſunt PP. Concilii Ravennat 2. tempore Clementis V. *rubrica 28. qui excommunicationis ſententiam maximè contemnentes, in ſua indurata, & pertinaci contumacia indureſcunt, nec curant ſatisfactione præſtita in commiſſis abſolutionis beneficium impetrare; volentes talium cancerato morbo ſuccurrere medicamine ſalutari, ſtatuimus quod quicumque de cætero excommunicationis, vel ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiam animo ſuſtinuerit per annum indurato, etſi in morte beneficium abſolutionis ſatisfactione præſtita meruerit obtinere, nihilominus tamen in pænam contumaciæ eccleſiaſtica careat ſepultura, ſalva eorum pæna, qui pro hæreſi, vel ipſius ſuſpicione arctiùs percelluntur, juxta canonicas ſanctiones.* Nec contrarium docetur *in c. ut inquiſitionis, in fine, hoc tit. in 6.* ubi nulla præcedente hæreſis ſuſpicione, tantùm ob contumaciam Magiſtratus ſæcularis ut hæreticus damnatur. Nam reſpondetur in eo caſu Magiſtratus ſæculares, eo ipſo, quod executioni non mandant ſententias ab Inquiſitoribus prolatas contra hæreticos, in foro exteriori hæreticorum fautores credi, *c. ut officium, in fine, hoc tit.* ibi: *Hæreticorum fautor ac ſuſpectus creditur.* Et ita accedente contumacia condemnari poſſunt, juxta textum *in cap. cùm contumacia, hoc tit. in 6.*

2 b *Purgatione.*) Conſonant textus *in c. ad abolendam, ſuprà, c. accuſatus, in princ. eod. tit. l. 6.* Licèt enim in aliis criminibus hujuſmodi purgatio, de qua agemus *in tit. de purgat. Canonica*, jam in deſuetudinem abierit, tamen in hoc delicto etiam hodie ſervatur, *c. 2. c. ſuper eo, hoc tit. in 6.* Repertor. Inquiſ. *verbo Purgatio.* Simanc *de Cathol. tit. 56.* Quod ſi ſuſpectus de hæreſi hoc modo ſe non purgaverit, diſtinguendum eſt; aut enim per contumaciam, & negligentiam recuſat purgationem ſubire, & tunc excommunicari debet, vel alio ſimili modo coerceri, juxta textum hunc, & in Authentica *Gazaros, C. hoc tit.* aut ſi poſt ſuſceptam purgationem defecerit in ea, quia cùm purgatores non deponunt de illius innocentia, tunc juris præſumptione cenſetur convictus de hæreſi, & pęna ordinaria punitur, juxta regulam textus *in c. de hoc, de ſimoniac, cum P*, ubi Gloſſa 1. *de purgat. canonica:* docent Farinac. *de hæreſi, q. 194. §. 3.* Penna *ad Eymericum, 2. p. Direct. comment. 14.* Souſa *in aphor. c. 38.* Salelles *tom. 3. de materiis Tribun. l. 5. c. 1. regul. 367.* Quo caſu procedit textus *in c. 2. hoc tit. 6.* qui ita conciliari debet cum præſenti §. qui loquitur de eo, qui purgationem ſubire noluit. Nec obſtat, quod paria ſunt recuſare purgationem, vel in ea deficere, *c. tua nos, de cohabit. cleric.* ſiquidem in eo textu non docetur, duo hæc æquiparari quoad eamdem omninò pœnam incurrendam, ſed quoad effectum, ut utroque caſu animadverſio canonica, ideſt pœna, juxta ſacros canones imponatur; ſed alia, diverſaque, ſervata diſtinctione proximè tradita, juxta quam etiam accipiendus eſt textus *in §. adiiciamus*, hujus capitis.

c *Condemnetur.*) Conſonat textus *in c. rurſus*, cùm ſequenti, *11, q. 3. c. cùm contumacia, hoc tit. l. 6. Authent. Gazaros, C. eod.* generaliter enim verum eſt, quemcumque delinquentem excommunicatum per annum in excommunicatione perſiſtentem, juris præſumptione confiteri crimen, de quo agitur, & generaliter ob illud poſſe damnari, ut notant Gloſſa & DD. *in c. cùm contumacia, de hæretic. in 6.* & ſi delictum meretur privationem beneficii, poteſt contumax elapſo anno illo privari, aliàs non, ut notarunt *in c. 1. de judiciis*, Abbas *n. 24.* Ripa *n. 77.* Mantica *n. 52.* Berojus *n. 86.* & alii congeſti à Covarr. *in c. alma, 1. p. §. 7. nu. 10.* Navarr. *in ſumma; c. 27. n. 23.* Ugolinus *de cenſur. tab. 1. c. 14. §. 2. n. 5.* Menochius *de arbitr. caſu 416. nu. 11.* Covarr. *d. §. 7. n. 10.* Guttierez 1. *canon. c. 12.* quod majori ratione procedit in hoc crimine, ſiquidem credi non poteſt, Catholicum propriæ innocentiæ fidentem, per annum perſiſtere in eo improbo ſtatu, ſi ab objectis ſe defendi poſſe credat; unde præſumitur, id facere propter criminis conſcientiam, & quia majora mala, & pęnas pertimeſcit. Accedit, quia perſiſtentia in excommunicatione per annum arguit præſumptionem hæreſis, *cap. ult. de pænis*, Trident. *ſeſſ. 25. de reform. cap. 32.* quaſi de Sacramentis & ſuffragiis Eccleſiæ malè ſentiat is, qui per annum patitur, ſe illis privari; & ita ex hoc magis confirmatur ſuſpicio hæreſis, pro qua purgatio illi indicta eſt, quamvis aliàs qui deficit in purgatione, quam admiſerat, ſtatim abſque excommunicatione, & anni termino ut hæreticus condemnetur; in qua ſpecie procedunt textus *in c. ad abolendam, verſ. Cui verò, hoc tit. c. inter, verſ. ult. de purgat. can.* In præſenti ergo caſu ſufficit ad condemnationem pręſumptio proximè tradita, nec alia probatio requiritur, ut in ſimili caſu probatur *in c. cum contumacia, hoc tit. in 6.* Nec obſtat, quod contumax non condemnatur definitivè in cauſa principali, niſi adſint probationes concludentes, *l. properandum, §. ſin autem, C. de judiciis, Authent. qui ſemel, C. quomodo, & quando:* quia in præſenti non tantùm adeſt contumacia ſuſpecti de hæreſi, quæ ex juris auctoritate in caſibus expreſſis ſufficit ad condemnationem, & ut contumax pro confeſſo habeatur, & judicetur, *c. 2. confeſſis, l. 6.* cum aliis congeſtis ab Alexandro *in l. contumacia, ff. de re judic.* In præſenti enim caſu aderat ſuſpicio hæreſis, ob quam purgatio indicta fuit, quæ conjuncta cum inſordeſcentia in excommunicatione per annum, ſufficit, ut talis reus tanquam hæreticus condemnetur, ut latiùs proſequuntur Salelles *d. l. 5. reg. 394.* Carena *de offic. Inquiſit. 2. p. tit. 17. §. 2,*

§.

MOneantur autem, & inducantur, & ſi neceſſe fuerit, per cenſuras eccleſiaſticas compellantur ſæculares *a* Poteſtates, quibuſcumq; fungantur officiis, ut ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publicè juramentum, quod de terris ſuæ juriſdictioni ſubiectis univerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt; ita quod amodò, quandocumque quis fuerit in poteſtatem, ſive perpetuam, ſive temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare. Si verò Dominus temporalis requiſitus, & monitus ab Eccleſia, ſuam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per Metropolitanum, & cæteros comprovinciales Epiſcopos excommunicationis vinculo innodetur: & ſi ſatisfacere contempſerit intra annum, ſignificetur hoc Summo Pontifici, ut ex tunc ipſe vaſſallos ab ejus fidelitate denuntiet abſolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis abſque ulla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſervent, ſalvo jure Domini principalis, dummodo ſuper hoc ipſe nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege ſervata circa eos, qui non habent Dominos principales.

NOTÆ.

1 a POteſtas.) Conſonant textus *in c. ad abolendam, ſuprà hoc tit.* Authentica *Gazaros*, Authentica *ſi vero, C. hoc tit.* ex quibus deſumptus eſt §. hic. Principum enim, & Magiſtratuum ſæcularium eſt opem ferre Eccleſiæ contra hæreticos, *c. invenitur 41. c. ſicut 47. 23. q. 4.* Leo Magnus in Synodo Romana *epiſt. 23. ad Theodoſ. Imperator.* ibi: *Defendite contra hæreticos inconcuſſum Eccleſiæ ſtatum, ut & veſtrum Chriſti dextera defendatur Imperium.* Et *epiſt. 71. & 73. ad Leonem Imperatorem.* Concil. Tolet. 8. *can. 10. Principes erunt Catholicæ fidei aſſertores, eamque, & hanc, quæ imminet, Judæorum perfidiam, & cunctarum hæreſum injuriam defendentes.* Milevit. *can. 11. Adverſus hæreticos, vel paganos; vel eorum ſuperſtitiones Legati miſſi de hoc Concilio quidquid utile providerint, à Glorioſiſſimis Principibus impetrent.* Plura Ant. Auguſt. *in epiſt. l. 11. tit. 11.* Petrus Gregor. *l. 2. part. tit. 5. c. 5. & l. 13. de repub. cap. 6.* Kochier. *l. 2. polit. c. 5.* Quare variis conſtitutionibus cautum eſt, ut Principes, & Poteſtates ſæculares præſtent juramentum protegendi fidem, *c. ad abolendam, §. ſtatuimus, hoc tit.* Innoc. IV. in conſtitutione, quæ incipit: *Ad exſtirpanda.* Clemens IV. in conſtitutione, quæ ſimiliter incipit: *Ad exſtirpanda.* Fridericus Imper. *in d. Authent. Gazaros, authent. ſtatuimus, Cod. de Epiſcop. audient.* Refert Penna *in præſenti, & 3. p. Direct. comment. 1. 2. & 3.* quod juramentum præſtari ſolebat tactis ſacroſanctis Evangeliis, & flexis genibus, ut de eo juramento agentes referunt Farinac. *de hæreſi, q. 182. n. 22.* Salelles. *tom. 1. l. 1. de materiis. Tribunal. c. 4. regul. 33.* etſi de juſtitia hujus conſtitutionis dubitet Rouſſel. *l. 3. hiſt. cap. 3. num. 8.*

§.

§.

CAtholici verò, qui crucis aſſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque ſancto privilegio ſint muniti, quæ *a* accedentibus in Terræ ſanctę ſubſidium conceduntur.

N O T Æ.

2 a ACcedentibus.) De quibus *in c. quod* 8. *de voto*: & ita congregatio Crucesignatorum inſtituta pro miniſterio ſancti officij, eiſdem gratiis, ac indulgentiis gaudet, ac congregatio Crucesignatorum, qui pro expeditione Terræ ſanctæ crucem aſſumpſerunt. Penna *ad Eymericum*, 2. *p. comment*, 78. Simanc. *de Cathol. tit.*41. *nu.*15. Paramus *de origine Inquiſit. l.*2. *tit.*1. *c.*3. *tom.*2. & *c.*4. *n.*10. Quare ratione antiquitatis, inſtituti, & ſtatus puritatis ſanguinis, omnes alias præcedere debet, ut doctè probat Buratus *conſil.*1. qui docet Inquiſitores eſſe Duces, & Rectores ipſius Congregationis, ſeu Confraternitatis. Unde cauſæ ejus privativè ad juriſdictionem ſanctę Inquiſitionis ſpectant, abſque eo quod Ordinarii locorum de eis cognoſcere poſſint.

§.

CRedentes præterea, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubjacere, firmiter ſtatuentes, ut poſtquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit intra annum, ex tunc ipſo jure ſit factus *a* infamis, nec ad publica officia, ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur: ſit etiam inteſtabilis, ut nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis *b* ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi ſuper quocumque *c* negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quod ſi fortè judex extiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, nullatenus ejus patrocinium admittatur: ſi tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius ſint momenti, ſed cum auctore damnato damnentur, & in ſimilibus idem præcipimus obſervari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur, ut in quo major eſt culpa, gravior exerceatur *d* vindicta. Si qui autem tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati, evitare contempſerint, excommunicationis ſententia uſque ad ſatisfactionem idoneam *e* percellantur. Sanè clerici non exhibeant hujuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta, nec eos Chriſtianæ præſumant tradere *f* ſepulturæ, nec eleemoſynas, aut oblationes eorum percipiant, alioquin ſuo priventur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque indulto Sedis Apoſtolicæ ſpeciali. Similiter quilibet Regulares, quibus etiam hoc infligatur, ut eorum privilegia in illa diœceſi non ſerventur, in qua tales exceſſus præſumpſerint perpetrare.

N O T Æ.

3 a INfamis.) Elapſo anno videlicet, *authent. credentes C. hoc tit.* ex qua tranſcriptus eſt textus hic: in quo differunt credentes ab hæreticis, qui ipſo jure infames fiunt. *Authent. Gazaros, C. hoc tit. c. ut inquiſitionis, hoc tit. in 6.* Et licèt textus hic innovatus ſit *in c.* 2. §. *hæretici, hoc tit in 6.* tamen quoad hanc pœnam infamiæ nihil immutatum eſt, ſiquidem tantùm eam incurrunt credentes, & ſimiles poſt annum.

b *Succeſſionem.*) Juxta tradita *in cap.*5. *& 6. hoc tit.* Formoſinus *allegat.*36. Caſtillo *l.*5. *controv. cap.*137.

c *Negotio.*) Et debito civili, à quo debitor omninò non liberatur, ſiquidem talis obligatio in fiſcum tranſfunditur, ut dicemus infrà *in cap. fin.*

d *Vindicta.*) Juxta textum *in c. cùm quidam, de jurejur.*

e *Percellatur.*) Ut contingit in communicantibus cum aliis excommunicatis, ut dicemus *in c. quod in dubiis, de ſentent. excommun.*

f *Sepulturæ.*) Juxta tradita ſuprà *in c.*8. & probat Salcedo *ad Bernard. Diaz, in praxi cap.*115.

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu, qui ad verbum tranſcriptus eſt *ex cap. ad abolendam, hoc tit. authent. Gazaros, authent. credentes, C. hoc tit.* talis deducitur aſſertio: *Credentes, defenſores, receptatores, & fautores hæreticorum excommunicantur, & elapſo anno, nec reſipiſcentes, infames fiunt.* Probant textus *in cap. ad abolendam, c. ſi adverſus, c. excommunicamus* 16. §. *fin. in fine, hoc tit. c. quicumque* 2. §. *hæretici. c. ut officium* 11. *in princ. cap. accuſatus* 8. §. *ſacerdotes, eod. tit. l.*6. *c. in partibus* 10. *hoc tit. in* 1. *collect. authent. Gazaros, authent. credentes, C. hoc tit. c. noverit, de ſentent. excommun. c. ſuper quibuſdam, de V. S. l.*44. *Cod. Theodoſ. de his qui ſuper religione contendunt*, Eugenius III. in Concil. Rhemenſi, *canone* 17. *Nullus omninò hominum hęreſiarchas, & eorum ſequaces, qui in partibus Guaſconiæ, aut Provinciæ, vel alibi commorantur, manuteneat, vel defendat, nec aliquis eis in terra ſua receptaculum præbeat. Si quis autem vel eos de cætero retinere, vel ad alias partes proficiſcentes eorum errori conſentiens recipere fortè præſumpſerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: & in terris eorum, donec condignè ſatisfaciant, divina celebrari officia interdicimus.* Concil. Tolet. 1. *can.*12. Epaun. *can.*15. Aurel. 3. *can.*30. quorum verba refert Ant. Auguſt. *in epitom. juris, l.*11. *tit.*22. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Turriſcrem. *l.*4. *ſummæ, cap.*21. Seſſe *tom.*4. *deciſ.*473. *cum ſequent.* Petrus Gregor. *l.* 2. *partit. tit.*6. *cap.*7. Gutierrez *de delict. l.*1. *qu.*49. Vighelius *in method. juris can. fol.*119. Azor *tom.*1. *inſtit. l.*8. *cap.*15. Fragoſo *part.*1. *de regim. Chriſt. Reip. l.*1. *diſp.*2. §.7. & *part.* 2. *l.*1. *diſp.*3. §.1. Duardus *in Bullam cœnæ Domini, l.*2. *can.*1. *qu.*28. Carena 2. *part. de offic. Inquiſit. tit.*6. *num.*38. Caſtropalao *tom.*1. *oper. moral. tract.*4. *diſp.*3. *punct.*5. Diana *part.*4. *tract.*7. *reſol.*21. Salelles *l.*1. *de materiis tribun. cap.*12. *regul.* 103. *cum ſequent.* Bordon. *ſacri Tribun. c.*10. *num.*70. Borellus *de præſtantia Regis, c.*26. Pegado *qu.*2. *fiſc.* Solorzanus *tom.*1. *de jure Indiar. l.*2. *cap.*13. Scortia *in ſelect. epit.* 9. *theorem.*27. Suarez *de fide, diſp.*24. *ſect.*1.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: qui hæreſim exſtirpare poteſt, & non facit, particeps ſceleris redditur, *cap. aliorum*, 24. *qu.*3. probavi ſuprà *in cap.*2. *hoc tit.* Ergo credentes, fautores, & defenſores hæreticorum, qui non ſolùm eos non deferunt Inquiſitoribus, verùm eos fovent, & defendunt, eiſdem pœnis ac hæretici ſunt puniendi. Augetur hæc difficultas *ex cap. penult.* §.1. *hoc tit.* ibi: *Credentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimiliter judicamus.* Ergo eiſdem pœnis ac hæretici ſunt plectendi. Tandem augetur hæc difficultas ex eo, nam receptatores aliorum reorum eiſdem pęnis, ac ipſi criminoſi plectuntur, *l.*1. *ff. de receptatoribus*, ubi ſcriptum eſt, peſſimum eſſe genus receptatorum, ſine quibus nemo diù latere poſſit; & ideò perinde puniendos eſſe, atque latrones, quos ſuſceperint, & *in l.*1. *C. eod. tit.* ſancitum eſt, ut par pęna reos, atque eorum receptatores expectet. Paulus *l.*5. *ſentent. tit.*3. ibi: *Eadem pęna afficiuntur.* Et *in l.*3. §. *ſi quiſquam.* 12. *ff. ad Syllanian.* is qui ſervum facinoris noxium celaverit, in ea cauſa habetur, ac ſi lege, quæ de ſicariis lata eſt, facinoris noxius eſſet: *in l.*3. §. *non tantùm, ff. de incend. ruina, l. crimen* 9. *C. ad leg. Jul. de vi*, cùm dicitur non minùs delinquere receptatorem, quàm aggreſſorem, ſatis innuitur, pari pęna utrumque plectendum eſſe. Et *in l. unic. C. de crimine peculatus*, reſcriptum eſt, eadem pœna afficiendum peculatorem, & qui ſciens peculatori ſinum prębuerit: Ergo receptatores etiam hęreticorum eiſdem pęnis ac ipſi hęretici puniri debent. 5 Impugnatur hæc aſſertio.

Qua difficultate ita fulcita non obſtante, vera eſt pręſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, magnam differentiam verſari inter credentes, & defenſores hęreſum; & inter credentes, & defenſores hęreticorum. Illi enim dicuntur, & ſunt omnes, qui licèt explicitè nullam hęreſim credant, aut defendant (quo caſu hæretici ſunt) implicitè tamen, verbis, vel factis credunt erroribus illis, quos ſciunt eſſe contra fidem: ut ſi quis generaliter credat veram eſſe ſectam Lutheri, quàm ſcit fidei eſſe contrariam; licèt in particulari nullum errorem ſequatur, dicetur hęreticus ex eo, quod implicitè ſic credit hęreſibus. Quo caſu procedit textus *in d. cap. penult. verſ. Credentes, hoc tit.* quem ita accipiunt Grillandus *de hæreticis, qu.*9. Villadiego *eod tract. qu.*16. Caſtro *l.*1. *de juſta hæretic. punit.* 6 De credentibus hæreticorum.

*nit, c.*18. Thom. Delb. *de offic. Inquiſit. part.*1. *dub.*14. Murga *tom.*1. *tract.*1. *dub.*2. Sic etiam ad hunc caſum referendi ſunt textus *in c. qui aliorum*, 24. *qu.*3. & *in c. ſuper. quibuſdam*, *de V.S. c. filij*, *hoc tit. in* 6. Alij ſunt credentes, & defenſores hæreticorum, qui nec etiam implicitè credunt, nec defendunt hæreſes illorum, ſed ſimpliciter credunt, & fidunt perſonis hæreticorum, eoſdem, vel res ipſorum defendunt, nulla habita ratione ad hæreſes, quas execrantur; unde non ſunt hæretici, quia nec implicitè habent errorem contra fidem. Textus optimus *in c. accuſatus*, §. *ſi vero*, *in princ.* ibi: *Non tamen exiſtens hæreticus*, *hoc tit. in* 6. Et de his credentibus, ac defenſoribus agitur in præſenti textu, & aliis pro ejus illuſtratione adductis: docuerunt Scortia *in ſelect. epit.*9. *theorem.*37. Fragoſo *d. diſp.*3. §.1. Palao *d. diſp.*2. *punct.*5. Salelles *d. regul.*103. Bord. *d. c.*10. *nu.*86. Unde deducitur ratio, cur Mart. V. & alii Pontifices in prima clauſula Bullæ cænæ omiſerint verbum *credentes*, quod alii adiecerunt, quia ſcilicet aut credentes credunt erroribus, & ſub nomine hæreticorum continentur; aut hæreticis, & tunc ſub nomine defenſorum, vel fautorum includuntur; ſed Innocentius III. *in præſenti*, & Bonifacius VIII. *in d. cap.*2. §. *hæretici*, *hoc tit.* expreſſerunt credentes, defenſores, & fautores, ut majori claritate ſub illis verbis comprehenderent modos non tantùm ſpeciales, ſed etiam generaliter omnes, quibus foveri, defendive poſſent hæretici.

7 *De fautoribus, defenſoribus, & receptatoribus.* Deinde ſciendum eſt, fautorem hæretici eum dici, qui commiſſione favet hæretico, defendendo, receptando, vel non puniendo illum; & ita triplici modo, omiſſione videlicet, facto, vel verbo crimen hoc admittitur. Omiſſione, cùm hæretici non puniuntur ab iis, qui eos damnare poſſunt: facto, cùm defenditur, aut receptatur: verbo, cum conſilium illis datur. Nec deſideratur, quod fautor habeat formalem intentionem favendi hæretico ratione hæreſis, ſed ſufficit illi præſtare favorem ex cauſa hæreſis, ſine tali voluntate, cùm ex actu tendente in hæreticum ſatis cognoſcatur fautoria; ſiquidem ille favor non præſtaretur, ſi non eſſet hæreticus. Sufficit ergo facere illum actum, ex quo ſequitur favor; nam in eo virtualiter, & interpretativè comprehenditur ea voluntas, & intentio, ut docuerunt Suarez *de fide diſp.*24. *ſect.*1. *nu.*7. Carena *part.*2. *tit.*4. *nu.*40. Illud tamen certum eſt, non poſſe procedi contra fautores, niſi priùs conſtet, perſonam, cui favent, hæreticam eſſe, quia judicium, quod ſumitur contra ſuſpectum de hæreſi prætenſum, fundatur ſuper fautoria qualificata in caſu hæreſis. Ergo priùs debet conſtare de hæreſi perſonæ, cui præſtitus fuit favor in cauſa hæreſis, ut reſolvunt Farinac. *de hæreſi*, *qu.*182. *num.*11. Carena 2. *part. tit.*4. *num.*19. Defenſores hæreticorum illi dicuntur, qui perſonas eorum armis & viribus ſuis, vel officio, ut advocati, & ſimiles, defendunt; nam ſi errores ipſorum defendunt, formaliter hæretici dicuntur. Tandem receptatores ſunt, qui hæreticos recipiunt, aut occultant ratione hæreſis, ut latè probat Thomas, Delbene *part.*1. *de offic. Inquiſit. dub.*26. Murga *tom.*2. *diſquiſ. tract.*1. *dub.*3. & 4. P. Mendo *in ſtatera*, *diſſert.*1. *qu.*6. qui reſolvit, hujuſmodi fautores & receptatores adhuc abſolvi poſſe virtute Bullæ Cruciatæ.

8 *De pœnis eorum.* Deinde ſciendum eſt, credentes, fautores, defenſores, & receptatores hæreticorum non puniri pęnis hæreticorum; nam is, qui hæreticus non eſt, ſed leviùs deliquit, non punitur pęnis hæretici, juxta regulam capitis *pæna*, *de pænit. diſt.*1. & licèt in nonnullis Eccleſiæ canonibus exæquentur hæreticis fautores, & defenſores, id intelligendum eſt quoad modum procedendi, ut *in c. Præſidentes*, *c. in fidei*, *c. ut officium*, *c. ut commiſſi*, *c. contra Chriſtianos*, *c. ut inquiſitionis*, *hoc tit. l.* 6. & quoad nonnullas pęnas omnibus communes, veluti quoad abjurationem hæreſis, de qua ſunt ſuſpecti, *cap. ut officium*, *verſ. Si verò*, *hoc tit. in* 6. Dubitari tamen ſolet, an illi de levi tantùm, vel de vehementi ſuſpicione abjurare debeant. Et probabilius eſt, credentes, defenſores, & ſimiles de vehementi abjurare debere: tum quia talis videtur eſſe ſuſpicio contra illos; nec enim pro levi tot pœnas imponerent Innocentius *in præſenti*, & Boniface *in d. c.*2. §. *hæret. hoc tit in* 6. tum etiam *in eodem c.*2. §. *ille*, docetur ex favore, & defenſione hæreticorum inſurgere vehementem hæreſis ſuſpicionem; ſed ſemper attendenda eſt qualitas perſonæ faventis, vel receptantis, ut ſuſpicio levis, vel vehemens oriatur, ut reſolvunt Eymericus 2. *part. direct. qu.*56. *nu.*6. Carena *d. tit.*4. *num.*20. Caſtrop. *d. tract.*4. *diſp.*7. Salelles *d. regul.*101. qui latiùs de hac abjuratione agunt.

9 *Traditur ratio decidendi.* His ſuppoſitis, ratio præſentis aſſertionis ex eo provenit; nam is qui crimen commiſit, in quo alterius criminis ſuſpicio continetur, ultra pœnas illius, poteſt ut ſuſpectus de alio coerceri: atqui credentes hæreticorum, & ſimiles, ſunt ſuſpecti de hæreſi: igitur ob eam ſuſpicionem rectè puniuntur, niſi ex aliqua juſta cauſa ſuſpicio hæreſis ceſſet, *d. c. accuſatus*, §. *ille*, veluti ſi adſit ignorantia probabilis, argumento capitis *felicis*, ibi: *Scienter*, *de pœnis in* 6. *l.* 3. *verſ. Quid enim*, *ff. de incendio, ruina.* Docent Grillandus *de hæretic. qu.*9. *n.*3. Simancas *de Cathol. c.*15. *nu.*17. qui accipiunt præſentem textum in credentibus, & defenſoribus hæreticorum, quos ſciebant eſſe hæreticos. Sic ſimiliter juſta neceſſitas, ſeu coactio excuſat crimen hoc, ut reſoluit Carrierius *nu.*167. Menoch. *de arbitr. caſu* 349. *n.*16. Etiam receptans hæreticum ob ſanguinis propinquitatem, minori pœna afficiendus eſt, ut reſolvunt Diana 4. *part. tract.*7. *reſol.*21. Salelles *ubi ſuprà*, *regul.*105. *num.*229. Bordonus *ſacri tribun. cap.*10. *num.*82.

10 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, nam etſi ab Interpretibus dubitetur, an privatus ſciens aliquem hæreticum, & eum non denuncians, fautor, ſeu defenſor, ac de hęreſi ſuſpectus credatur; & non deſint, qui affirment, ex tali omiſſione denunciationis inſurgere violentam ſuſpicionem hæreſis, ſeu fautoriæ, ut reſolvit Caſtro *de juſta hæretic. punit. lib.*2. *c.*25. probabilius tamen eſt, ex ſola omiſſione denunciationis ſine aliis conjecturis non provenire ullam hæreſis, aut fautoriæ præſumptionem, nec obligationem ullo modo abjurandi, ſed denunciare hæreticos omittentem eſſe graviter puniendum, ſolummodò ut inobedientem præceptis Inquiſitionis, reſolvunt Suarez *de fide diſp.*20. *ſect.*4. *num.*28. Tranſmiera *in ſtimulo fidei*, *qu.*3. *cap.*7. Salelles *tom.*3. *l.*5. *de mater. tribunal. regul.*390. Unde licèt teneatur quilibet Catholicus denunciare hæreticos, juxta tradita *in c.*2. *hoc tit.* non tamen ſi omittat, ideò ut hæreticus, ſeu tanquam ſuſpectus de hæreſi puniri valet. Nec obſtat textus *in d. c. penult. hoc tit.* §. 1. Procedit enim in credentibus hęreſum, non hæreticorum, qui verè hæretici ſunt, juxtà ſuprà tradita. In præſenti verò textu agitur de credentibus hæreticorum, qui tantùm ſuſpecti de hæreſi ſunt, juxta ſuprà tradita. Nec obſtat tandem, quod de receptatoribus expendebamus; nam omiſſis quæ de eorum pœnis in aliis criminibus congeſſerunt Ant. Matthæus *de criminibus*, *ad tit. de receptatoribus*, Gaillus *de pace l.*1. *cap.*10. Plaza *de delict. cap.*36. Menoch. *de arbitr. caſu* 368. Gratian. *diſceptat. volum.*4. *cap.*368. *ex num.*4. Giurba *conſil.*8. Cyriacus *controv.*345. D. Nicol. Antan. *de exilio l.*2. *cap. fin.* dicendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter eos, qui antè delictum commiſſum, ut committatur, vel in ipſo dum committitur, aliquem recipiunt, vel occultant; & inter eos, qui omninò poſt illud conſummatum recipiunt. Priores enim tanquam participes delicti pari pœna afficiuntur cum ipſis delinquentibus, juxta ſententiam Bartoli communiter receptam *in l. furti* §. *ope*, *num.*2. *ff. de furtis*: quo caſu procedit textus *in d. l.*1. *ff. de recept.* ubi agitur de iis, qui latronem cum re ipſa ablata recipiunt, qui cùm durante contrectatione furtum committant, *in l. faciendo* 69. §. *infans. ff. de furtis*, illi tanquam recipientes delinquentem in ipſo delicto, pari pęna plectuntur, Bartolus *in d. l. furtum*, Gomez *l.*3. *var. c.*5. *colum. penult.* Cæterùm ubi quis recipit, vel occultat reum poſt delictum conſummatum, quia leviùs peccat, & non eſt cauſa proxima delicti, eadem pœna non punitur cum reo principali, ſed leviori regulariter, *l. fin.* §. *fin. ff. de abigeis*, *l. vim* 39. §. *mulierem*, *ff. ad leg. Jul. de adult. l. Metrodorum* 40. *ff. de pœnis.* Dixi *regulariter*, quia nonnullis in caſibus contrarium reperitur in jure expreſſum, ut *in cap. felicis*, *de pœnis in* 5. *cap.*1. *de homicid. lib.*6. *cap.*1. *de ſchiſmat. eod. l. Clement.*1. *de pœnis*, *cap.*1. §. *conventiculos*, *de pace juram. firmanda.* Meritò ergo receptatores hæreticorum, qui poſt delictum hæreſis commiſſum eos recipiunt, non puniuntur eiſdem pęnis ac hæretici, quidquid velint Gloſſa, & repetentes *in cap.*2. *hoc tit. in* 6. quorum ſententia defendi poteſt in his, qui recipiunt, vel occultant ad hæreſim committendam, vel in ipſo crimine, aut cùm occultant captum, vel capiendum: quo caſu accipiendus eſt Pius V. in conſtitutione relata à Navarro *c.*27. *n.*56. ubi refert velut hęreticos puniri recipientes, vel occultantes hęreticos.

§.

QUia verò nonnulli ſub ſpecie pietatis virtutem ejus (juxta quod Apoſtolus ait) abnegantes, auctoritatem ſibi vindicant prædicandi, cùm idem Apoſtolus dicat: Quomodo prædicabunt, niſi *a* mittantur? omnes qui prohibiti, vel non miſſi, præter auctoritatem ab Apoſtolica Sede vel Catholico *b* Epiſcopo loci ſuſceptam, publicè, vel privatim prædicationis officium uſurpare præſumpſerint, excommunicationis vinculo innodentur: & niſi quam citiùs reſipuerint, aliàs competenti pœna plectantur.

NOTÆ.

N O T Æ.

1 a MIttantur.) Secundæ *ad Timoth. c.3.* & *ad Roman. c.10.* Faciunt textus *in c. in novo, 21. diſt.* Trident. *ſeſſ.5. de reform. c.1.* & *ſeſſ.24. c.4.* Quare Iſaias dicebat ad Dominum: *Ecce ego, mitte me.* Refertur *in c. in ſcriptis 9. qu.1.*

2 b *Epiſcopo loci.*) Qui debet licentiam prædicandi concedere, ut latè probat Barboſa *de poteſt Epiſcop. alleg.71.* & *in ſumma Apoſtolic. verbo Prædicare*: & illam ex juſtis cauſis poteſt denegare, aut jam conceſſam revocare, ita ut in ſua diçceſi, nec etiam in propris Eccleſijs Regulares exempti prædicent, quicquid ſua tantùm fretus auctoritate aſſerverit audax Brunus Chaſſaing *de privilegijs Regul. tract.6. cap.1. per totum.*

§.

ADijcimus inſuper, ut quilibet Archiepiſcopus, vel *a* Epiſcopus, per ſe, aut per Archidiaconum ſuum, aut alias honeſtas, idoneaſque perſonas bis, aut ſaltem ſemel in anno propriam parçciam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres, aut plures boni teſtimonii viros, vel etiam (ſi expedire videbitur) totam viciniam jurare compellat, quod ſi quos ibidem hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu à communi converſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, eos Epiſcopo ſtudeat indicare. Ipſe autem Epiſcopus ad præſentiam ſuam convocet accuſatos, qui niſi ſe ab objecto reatu purgaverint, vel ſi poſt purgationem exhibitam in priſtinam fuerint relapſi perfidiam, canonicè *b* puniantur. Si qui verò ex eis juramenti religionem obſtinatione damnabili reſpuentes, jurare fortè noluerint, ex hoc ipſo tanquam hæretici reputentur. Volumus igitur, & mandamus, & in virtute obedientiæ diſtrictè præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda Epiſcopi per diœceſes ſuas diligenter *c* invigilent, ſi canonicam velint effugere ultionem. Si quis enim Epiſcopus ſuper expurgando de ſua diœceſi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit, vel remiſſus, cùm id certis indiciis apparuerit, & ab Epiſcopali officio deponatur, & in locum ipſius alter ſubſtituatur idoneus, qui velit, & poſſit hæreticam confundere pravitatem.

N O T Æ.

1 a EPiſcopus. Cujus præcipuum munus eſt hæreſes exſtirpare, hæreticoſque punire. Felix Papa *epiſt.3.* ibi: *Fratres hortor dilectionem veſtram, & obteſtor, & moneo, ut qua debetis, & poteſtis ſolicitudine, vigiletis ad inveſtigandos hæreticos.* Sixtus II. *epiſt.1. ad Gratum Epiſc.* ibi: *Tuam moneo dilectionem, ut cunctos, quos errare cognoveris, ad Catholicam fidem, & ad unitatem rectè credentium convertere ſtudeas.* Leo Mag. *epiſt.2. ad Epiſc. Italiæ, & 74. vel 76. ad Anatolium Epiſc.* & *epiſt.70. ad Jul. Epiſc.* Concil. Carth. *can.124.* *Si in matrice, vel in Sede Epiſcopus negligens fuerit contra hæreticos, admoneatur à vicinis Epiſcopis: & ſi ab eo die intra ſex menſes in provincia ſua non conveniat ad unionem Eccleſiæ Catholicæ alios, non ei communicetur, donec id fiat.* Refert Ant. Auguſt. *in epit. juris, lib.4. tit.58.* & probavi, *in c.2. hoc tit. l.1. C. Theodoſ. de relig.* Novella 3. Valentini, D. Ambroſius *epiſt.32.* I. Gothofr. *in d. l.1.* Adhuc enim his temporibus Alexandri, & Innocentij non erat Inquiſitorum juriſdictio ſtatuta, quæ per ſequentes Summos Pontifices conceſſa, & inſtituta fuit; nam cùm Epiſcopi cœpiſſent variis negotiis implicari, diçceſimque non per ſe, ſed per alias regere; hæreticique non ſolùm latenter, verùm & palam venenum effunderent, oportuit judices peculiares peritiſſimos, & religione præſtantes inſtituere in qualibet provincia, ut inquirerent, punirentque hæreticos, & de hæreſi ſuſpectos; non tamen ideò ſublata fuit hæc facultas Epiſcopis, qui ut ordinarii Inquiſitores hæreſum ſimul cum ipſis Inquiſitoribus poſſunt procedere, & in ipſis cauſis fidei decidendis ſuffragium deciſivum habent; non autem ad pœnam procedere poſſunt, immo ſi quam receperunt probationem, tenentur eam Inquiſitoribus tranſmittere. Molina *de juſtitia, diſ.28. num.13.* Carena *de offic. Inquiſit. 1. part. tit.4. §.3. num.20.* Villaroel *p.1. regim. eccleſ. q.5. art.1.* De origine autem juriſdictionis, & officij ſanctæ Inquiſitionis in genere agunt Paramus *de officio ſanctæ Inquiſit. lib.1. per totum,* Salelles *tom.1. de mater, Tribun. ſanctæ Inquiſit. lib.1. in prolegom. de origine ſanctæ Inquiſitionis, ſpecialiter in Hiſpaniarum Regnis*: eruditè, & latè agit Tamayus Salazar *in martyrol. Hiſpan. tom.2. die 29. Aprilis,* Thomas Delbene *part.2. de offic. Inquiſit. dub. 195.* Fragoſo *tom.2. de regimine.*

b *Puniantur.*) Juxta tradita ſuprà *in cap. excommunicamus, §. illi autem.*

c *Invigilent,*) Juxta ſuprà tradita *in cap.2. hoc tit.*

C A P U T XIV.

Gregorius IX. *Archiepiſcopo* a *Mediolan.*

SIcut in uno corpore. *Et infrà*: Cùm igitur nonnulli laici prædicare præſumant, & verendum nimis exiſtat, ne vitia ſub ſpecie virtutum ſubintrent; nos attendentes, quod Doctorum ordo eſt in Eccleſia Dei quaſi præcipuus: mandamus quatenus, cùm alios Dominus Apoſtolos dederit, alios Prophetas, alios verò Doctores, interdicas laicis univerſis, cujuſcumque ordinis cenſeantur, uſurpare officium prædicandi.

N O T Æ.

1 a MEdiolan.) De Metropoli hac Mediolanenſi egi *in capite decimoſeptimo de reſcriptis.* Hujus textus commentarium dedi ſuprà *in capite cùm ex injuncto.*

C A P U T XV.

a Idem.

EXcommunicamus, & anathematizamus univerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Toſſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios quibuſcumque nominibus cenſeantur, facies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de varietate conveniunt in idipſum. Damnati verò per Eccleſiam, ſæculari judicio relinquantur, animadverſione *b* debita puniendi, clericis priùs à ſuis ordinibus degradatis.

N O T Æ.

1 a IDem.) Gregorius IX. videlicet, qui præſentem conſtitutionem edidit proprio motu contra hæreticos hìc expreſſos: & continet varia capitula, quæ inter epiſtolas ipſius Pontificis ordine 8. referuntur; nam licèt Cathari jam primis Eccleſiæ ſæculis damnati fuiſſent, ut probavi *in c.8. hoc tit.* tamen cùm temporibus Innocentii III. novi hæretici inſtauraſſent hæreſim Manichæorum, etiam nomen Cathariſtarum innovarunt: In Germania dicebantur Cathari: in Flandria *Piphles*; in Gallia Tiſſerani, ut refert Spondanus poſt Baronium *anno* 1198. *nu.* 27. & 1199. *num.*11. ubi etiam agit de Patarenis, Humiliatis, & Pauperibus de Lugduno.

b *Debita.*) Ultimo videlicet ſupplicio juxta tradita ſuprà *in capite ad abolendam*, *capite excommunicamus*, *§.* 1. ubi commentarium hujus textus invenies.

§.

SI qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, *a* redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur; credentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimiliter judicamus.

N O T Æ.

1 a REdire voluerint,) *Redire noluerint*, legendum eſſe voluerunt Gloſſa *in c. inter*, *de purgat. canonic.* Joannes Igneus *in l.*1. §. *cùm Dominus*, 34. *ff. ad Syllan.* ſed perperam, licèt in alijs codicibus ita legi referat Boer. *dec.*341. *n.*3. Tum quia pęnitentes, qui nolunt redire ad Eccleſiam, longe ſeverius puniuntur, ſiquidem traduntur Curiæ ſæculari, *c. ad abolendam*, *hoc tit.* cui admiſſa lectione negativa, non rectè convenit præſens textus. Tum quia detruſio in carcerem ad agendam pęnitentiam, de qua in præſenti agitur, tantum referri poteſt ad eos, qui redeunt ad Eccleſiam, errorem que confitentur, ac illum abjurant, ut patet, & probatur *ex c. ut commiſſi*, *verſ. ut illorum*, *hoc tit. l.*6. Unde verior lectio eſt affirmativa, quæ habet *voluerint*, quam retinent repetentes *hic*, Boerius *ubi ſuprà*, Simancas *de Catholic. c.*47. *n.*33. Albertinus *de hæreticis*, *c.*1, *num.*42. juxta quos, & alios Gregor. IX. in præſenti docet, quod etſi hæretici impęnitentes, qui ad Eccleſiam non redeunt, tradi debeant brachio ſæculari, juxta ſuprà adducta *in c. ad abolendam*; tamen verè pęnitentes, & veniam deprecantes admittuntur ad reconciliationem, ut evitent mortis pęnam, & detrudantur in perpetuum carcerem: quod adiecit Gregorius pro declaratione verſiculi præcedentis, non quia aliquid contrarium decideret, ut contra Sylveſtrum notavit Simancas *ubi proximè*; unde intelliges alternativam textus *in c.*1. *hoc tit. in* 6. ibi; *Curiæ relinquendus*, *aut perpetuò immurandus*: ita ut prior pars ad impęnitentes referatur, poſterior verò ad pęnitentes, ut advertit Alciatus *in eod. textu*, *nu.*42. contra alios exiſtimantes, per verba illa concedi electionem judici, ut alterutram pęnam eligere poſſit; parum advertentes, textum illum non agere de pęna præſcribenda, id enim relinquitur juris diſpoſitioni; ſed de modo degradationis, quæ hoc, vel illo caſu facienda eſt. De his etiam hæreticis pęnitentibus intelligitur textus *in c. accuſatus*, *in fine*, *hoc tit. in* 6. Unde conſtat, ſpeciale eſſe in hoc crimine hæreſis, ut per pęnitentiam liberetur reus à relaxatione Curiæ, & pęna mortis: & ita limitatur regula legis *qui ea mente*, *ff. de furtis*: & ita notarunt *in c. ad abolendam*, *hoc tit.* Felinus *num.*2. Abbas *nu.*5. Coraſius *l.*3. *miſcel. c.*8. *n.*5. Simanc. *d. tit.*47. *n.*4. & meritò, quia divina majeſtas, in quam potiſſimum hæreticus deliquit, *c. vergentiis*, *hoc tit. l.*4. *C. eod.* non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur ad pęnitentiam, & vivat: & ſic hæretici obdurati pietate alliciuntur, ut faciliùs redeant, & pęnitentes, acde præterito lapſu dolentes plenius ſatisfaciant. Hinc Joannes Summus Pontifex rogat Imperialem clementiam Juſtiniani *in l. liquet*, §. *ſed quia*, *C. de ſumma Trinit.* ut ſi hæretici proprio depoſito errore ad unitatem Eccleſiæ reverti voluerint, in Chriſtianorum communionem eos recipiat, ea ratione, quod gremium ſuum nunquam redeuntibus, ac pęnitentibus claudit Eccleſia, *c. ſuper eo*, *de hæretic. in* 6. facit edictum relatum *in l. credentes*, *C. de ſumma Trinit.* De jure civili non ſatis diſertè conſtat, an hęreticis pęnitentibus venia delicti detur. In lege 4. *in fin. C. hoc tit.* reſcriptum eſt, delicti veniam pęnitentibus dari: quam ſententiam probat P. Gregorius *l.*33. *ſyntag. c.*8. *n.*18. Verùm *in l.*3. *C. de apoſtatis*, lapſis, & errantibus ſubveniri ſcribitur; perditis vero, hoc eſt ſanctum baptiſma profanantibus, nullo remedio pęnitentię ſuccurri: quę jura ut componat VVeſembechius *in parat. ad tit. C. de apoſt.* affirmat in dicta lege 3. non agi de apoſtatis, ſed de Anabaptiſtis, quos à cęteris hæreticis differre aſſerit, ideòque eis pęnitentibus nihil de pœna remitti: Anabaptiſtarum enim crimen facti eſt (inquit,) quod factum non tollitur pęnitentia, ut nec homicidium, adulterium, vulnus: ideòque nihil de pœna tollitur, quia manente cauſa manet effectus. At reliquæ hęreſes non conſiſtunt in facto, ſed in opinionis errore verſantur; qui error cùm per confeſſionem, & pęnitentiam deponatur, venia conceditur. Sed hæc ſolutio facilè convincitur, cùm nulla ferè ſit hæreſis, quæ cum opinionis errore conjuncta, facta non habeat eccleſiaſticis myſteriis repugnantia. Unde nulla differentia verſatur inter Anabaptiſtas, & cęteros hereticos. Accedit, quia abſurdum eſt dicere pro perditis ibi accipi Anabaptiſtas, cæteros verò hæreticos pro lapſis; cùm certum ſit, pejores Anabaptiſtis, ac majori dignos odio Neſtorianos, ac Manichæos ubique exiſtimatos eſſe. Quare hac omiſſa ſolutione dicemus cum Cujacio *in parat. C. de apoſt.* dictam legem 3. eſſe non de Anabaptiſtis, ſed de apoſtatis; eſt enim ipſa ſub titulo *de apoſt.* tam in codice Juſtin. quàm in Theodoſ. Nec ea verba in ea inſerta, *Sanctum baptiſma profanantibus*, rei veritatem adumbrant, cùm pars pro toto hìc accipiatur, ſanctum quoque baptiſma pro Catholica religione ſit intelligendum: & ideò, cùm ibi dicitur perditis nullo remedio pęnitentiæ ſuccurri, eſt accipiendum de apoſtatis, quorum longè gravius eſt peccatum hæreticali ſuperſtitione; iſti enim adhuc cives Eccleſię ſunt, licèt ejuſdem veram doctrinam ſathanæ inſidijs deſerentes: illi verò omninò à ſacris præceptis ſunt alieni, ut exponit Farinac. *q.*183. *n.*16. & hinc rectè *in d. l.*3. lapſis, & errantibus ſubveniri dicitur; perditis verò nullo remedio pęnitentiæ ſuccurri: lapſi, & errantes ſunt hæretici, perditi ſunt apoſtatæ; ſicuti enim deperditum id dicimus, quod extra rerum naturam eſſe deſijt, *l. deperditum* 21. *ff. de petit. hæredit.* ſic eum, qui cùm in vera via ſalutis ſit, errat à ſemita, & tramite, lapſum dicimus; perditum verò, qui omninò remotus ab ea eſt: & hoc ſenſu Imperator Conſtantinus Paganos perditos appellat *in l.*1. *C. de paganis*: & primis Eccleſiæ ſæculis apoſtatis pęnitentiam denegari probavi *in can.*1. *Conc. Illiber.*

Hæreticis ergo in hæreſi deprehenſis, ſed pęnitentibus, imponenda eſt pęna perpetui carceris, juxta conſtitutionem Friderici relatam per Pennam *ad calcem Directorii*, & conſtitutionem Innocentij IV. editam anno 1254. quæ incipit: *Noverit*, quam refert Penna *ubi ſuprà*. Probant Farinac. *de hæreſi q.*193. §.5. *n.*101. Salelles *tom.*3. *de mater. Tribun. l.*6. *c.*7. *reg.*487. Thomas Delbene *p.*1. *de offic. Inquiſit. dubit.*156. Unde infertur, & præcipuè ex hoc textu, ibi, *deprehenſi*, hęreticis, qui ſolùm ſunt de hęreſi ſuſpecti leviter, aut vehementer, non eſſe imponendam pœnam perpetui carceris, quia talis pęna tantùm recedentibus formaliter à fide Catholica eſt injungenda; poterunt tamen illi temporaria carceris pęna, pecuniaria, ſeu ſimili puniri. Simanc. *de Catholicis*, *tit.*47. *n.*52. Penna 3. *p. direct. comment.*42. *n.*172. 2 De pœna perpetui carceris.

Nec etiam perpetuò carceri mancipandi ſunt, qui antè teſtium publicationem reatum ſuum fatentur pęnitentiam flagitantes; quia non cenſentur plenè deprehenſi in hæreſi, ſeu apoſtaſia formali; quare illis juxta tempus, in quo pęnitentiam petierunt, tempus carceris eſt taxandum, ut ſi ſtatim ac deprehenſi ſunt, delictum fateantur, per ſex menſes in carcerem detrudantur; ſi verò dum accuſatio proponitur, per annum; & ſi poſt accuſationem, per biennium; ſi poſt torturam, in perpetuum: in ipſa autem pœna carceris perpetui, jure communi attento *ex c. ut commiſſi*, *verſ. Et illorum*, *de hæret. in* 6. Inquiſitores poterant diſpenſare commutando pęnam ipſam in peregrinationem, jejunia, & ſimilia opera: ſed hodie hoc reſervatum eſt Domino Inquiſitori Generali, ut jam notavit Simanc. *de Catholic. tit.*16. *n.*20. & *tit.*47. *nu.*12. & ſolet Inquiſitor Generalis cum damnatis ſimpliciter ad perpetuum carcerem, poſt triennium; cum damnatis verò ſine remiſſione, poſt octo, aut decem annos diſpenſare, ſi appareant ſigna veræ pęnitentiæ. Debet autem carcer competens viribus naturæ eſſe, ſed ita ut magis ad pęnam, quàm ad cuſtodiam inſtituatur, *Clement.*1. *§. propter*, *hoc tit.* ibi: *Duro tamen tradere carceri, ſive arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur.* Et tempus hoc carceris poſſe commutari ab Inquiſitoribus, condemnando hæreticos ad triremes

per

per idem tempus, patet ex conſtitutione Alexandri VI. quę incipit, *Venerabilis*, data die 26. Maij anni 1503.

3 De habitu penitentiali. Tandem ſciendum eſt, pęnitentiam hanc in carcere faciendam per tempus ab Inquiſitoribus pręfinitum, utpotè ſolemnem, peragendam eſſe cum veſte pęnitentiali, juxta antiquam Eccleſiæ conſuetudinem, ut ita ſacco illo induti, & ſignati, magis humilientur argumento capitis *in c.*50. *diſt.* docent Simanc. *ſuprà*, *n.*9. Penna *ad Eymericum*, 3. *p. director. comment.*42. *n.*175. Salellés *l.*6. *c.*7. *regul.*490. qui diligenter inquirunt uſum dicti habitus pęnitentialis. Et jam invaluiſſe primis temporibus, cùm juriſdictio Inquiſitorum cępit, conſtat ex Concilio Tarraconenſi relato per Eymericum 2. *p. Direct. tit. de formis pęnitent.* & ex quibuſdam litteris, ſeu ſententiis ſancti Dominici, relatis à Camillo Campegio apud Zanchinum *de hæret. c.*20. ex Concilio Toloſano celebrato anno 1229. ubi ita cavetur: *In deteſtationem quoque veteris erroris, duas cruces portent de cætero altius præeminentes, alterius coloris, quàm ſint veſtes eorum, unam à dextris, & alteram à ſiniſtris.* Et cùm adhuc dubitaretur, quonam modo, & cujus coloris hujuſmodi cruces eſſent conficiendæ, in Concilio Biterrenſi *can.*6. ita cautum fuit: *In deteſtationem etiam veteris erroris duas cruces portent in ſuperiori veſte coloris crocei, longitudinis duorum palmorum & dimidij, latitudiniſque duorum, & in ſe trium digitorum habentes latitudinem; unam anterius in pectore, & aliam poſterius inter ſcapulas: veſtes, in quibus cruces portaverint, coloris crocei non appareant, ſuperiori veste intellecta, ſupra quam in domo, vel extrà alia non portetur.* Habitum iſtum vulgò appellamus *Sanbenito*, & varias hujus nomenclaturę rationes adduxerunt Yepes *in Chron. D. Benedicti*, *anno* 682. F. Hieronymus Roman. *l.*5. *Reip. Chriſt.* Ant. Perez *ſerm.*2. *de ſancto Andrea*, Haæphtenus *l.*5. *diſquiſit. monaſt. tr.*7. *diſquiſit.*3. Sed placuit ea, quam ſequuntur Yepes, & Haæphtenus, videlicet quod cùm olim ob publica, & enormia delicta pęnitentes detruderentur in monaſterijs, & ibi mutarent habitum, non erat alius, niſi ipſius religionis, prorſuſque ſimilis veſti monachorum, apud quos recludebantur. Fuit hæc autem forma apud Hiſpanos tam antiqua, ut in Barchinonenſi Concilio anno 540. celebrato præſcribatur: *Ut pœnitentes raſo capite, habitu religionis amicti, omne tempus vitæ ſuæ jejunijs, atque obſecrationibus, impendant.* Et in Concilio Toletano IV. expreſsè præſcribitur in hæc verba: *Quicumque ex ſæcularibus accipientes pœnitentiam totonderunt ſe, & rurſus prævaricantes, laici effecti ſunt, comprehenſi ab Epiſcopo ſuo ad pœnitentiam, ex qua receſſerunt, revocentur. Quod ſi aliqui per pœnitentiam irrevocabiles ſunt, nec admoniti revertuntur, ut veteres apoſtatæ coram Eccleſia anathematis ſententia condemnentur.* Et in 6. Tolet. Synodo, *can.*7. ita ſtatuitur: *Ut hi, qui ſub religioſo habitu pęnitentiæ profeſſi pro venia peccatorum ad manum ſacerdotis adducti, ſi poſt hæc, vel aut comam nutrientes, vel veſtimenta ſæcularia ſumentes, ad id quod reliquerant, redierint, ab Epiſcopo civitatis comprehenſi rurſus legibus pęnitentiæ in monaſterijs ſubdantur inviti.* Inde conjectantur Yepes, & Haæphtenus *ubi ſuprà*, pęnitentes hæreſi abjurata detruſos fuiſſe in monaſteria Divi Benedicti, & detuliſſe ſcapulare ipſius Ordinis eo modo, quo Equites olim Militarium Ordinum ſub regula D. Benedicti degentes deſerebant ſcapulare parvum, quod vulgò dicebatur *Sanbenitillo*, ut probat Haæphtenus *ubi ſuprà*. Unde licèt poſteà rei ipſi detrudi cępiſſent in carceribus ſanctæ Inquiſitionis, ad pęnitentiam peragendam, tamen habitus ipſe pęnitentialis vetus nomen retinuit, & ita à priſtina detruſione in monaſterijs ſancti Benedicti, vulgò *Sanbenito*, appellatur. Alia de ipſius vocis ratione congeſſit Paramus *de offic. Inquiſit. l.*1. *c.*5. *tit.*2.

Hujus ſacci color varius fuit antiquitus, tempore Eymerici lividus, & ſubniger, & cruces crocei coloris erant; 4 De coloribus & forma ipſius habitus.
hodie autem ſaccus ipſe crocei coloris eſt, cruces autem antè pectus, & in dorſo rubei coloris: cujus coloris rationem ex eo aſſignavit Hurtado *tom.*2. *de reſidentia*, *reſol.*7. *ſubſect.*3. *n.*68. quia croceus color flammeus dicitur, ut ex Cypriano, Tertul. & Martiali probat. Unde habitus iſte crocei coloris eſt cum crucibus rubeis, ut illum deferentes ſemper præ oculis habeant, per ſanguinem Jeſu Chriſti rubeo colore deſignatum, à gehennæ incendijs, & flammis inferni croceo colore deſignatis, liberatos fuiſſe; & quod ſi ad vomitum ſicut canes, & ad volutabra fętida hæreſæos, ſicut ſues revertuntur, igni tradendi ſunt: unde relapſi ipſi cùm ultimo ſupplicio traduntur, ſacco induto incedunt, cum flammis in ipſo depictis. Quæ ratio myſtica profectò eſt, nam moralis ex alio capite, & faciliori provenit, videlicet ut ita faciliùs cognoſcantur ita pęnitentes, ut majori rubore ſuffuſi humilientur. Quærunt adhuc Paramus, & Hurtado *ubi proximè*, quare crux in ipſo habitu rubeo colore intexta non ponitur juxta formam crucis, in qua Dominus noſter paſſus, & mortuus eſt, ſed potiùs eſt crux decuſſata, ad modum illius, in qua D. Andreas martyrio coronatus fuit. Et omiſſis rationibus ab ipſis aſſignatis, eam veriorem credo, quod cùm ipſi pęnitentes aliquando ad irriſionem uterentur his crucibus, quas ſemper in ipſo habitu geſtabant, placuit, ut crux decuſſata deinceps apponeretur, nec ſine ratione; nam cùm ipſi plerumque negent Chriſti Domini noſtri adventum, & paſſionem, quem fidei articulum, cùm Symbolum fidei ab Apoſtolis dictaretur, pronunciavit S. Andreas, ut conſtat *ex l.*1. *tit.*4. *partit.*1. ibi: *San Andres dijo que recibio paſſion en poder de Poncio Pilato, è fuè crucificado, muerto, & ſotterrado.* Inde, ut habitu ipſo fateantur ſe negaſſe, quod ſanctus Andreas ut fidei articulum prædicavit, ipſius Apoſtoli crucem decuſſatam deferunt.

Credentes.) Verſiculum hunc expoſui ſuprà, *in cap. excommunicamus*, *§. credentes*.

C A P U T XVI.

a Idem.

ABſolutos ſe *b* noverint à debito *c* fidelitatis, *d* hominij, & totius obſequij, quicumque lapſis *e* manifeſtè in hæreſim *f* aliquo pacto quacumque firmitate vallato, tenebantur adſtricti.

N O T Æ.

a IDem.) Gregorius videlicet IX. qui præſentem conſtitutionem contra hæreticos motu proprio fecit à nemine conſultus.

1 b *Se noverint.*) Ipſo jure videlicet; nam licèt ad tollendam aliquam obligationem juramento, vel non firmatam, ſententia abſolutoria requiratur, *c. quamquam*, *de cenſib. l.*6. *Clement.*1. *de hæret. Clem.*2. *de hæret. c. cùm deſideres* 15. *c. à nobis* 28. *c. quamvis* 58. *de ſent. excom. c. ad aures* 24. *de ſimon.* probant Suarez *de cenſur. diſp.*7. *ſect.*1. Balboa *in c.*1. *de judiciis*, *n.*62. tamen in præſenti caſu vaſſalli hæreticorum ipſo jure liberantur à fidelitate illis promiſſa, propter atrocitatem criminis, ob quam ipſo jure à tempore lapſus privantur omnibus bonis antea obtentis, ut probavi ſuprà *in c. vergentis*; & ita privantur ipſo jure fidelitate à vaſſallis ſibi promiſſa. Nec contrarium probant textus *in c. vergentis*, *c. excomm. el* 1. *§. moneantur*, *hoc tit.* ubi ut ſubditi liberentur à fidelitate dominis promiſſa, deſideratur ſententia. Nam omiſſa ſolutione repetentium in præſenti, qui aſſerverunt, textus illos procedere de jure antiquo, in præſenti verò Gregorium novum jus ſtatuere, dicendum eſt, Innocentium in dictis juribus procedere in diverſo caſu; ibi enim Principes ipſi, & Poteſtates ſæculares non fuerant in hæreſim lapſi, ſed tantùm ignavi, ac negligentes in compeſcendis hæreticis; unde cùm non ita graviùs peccarent ac ipſi hęretici, non ita ſeveriùs puniuntur. Docuerunt Caſtro *lib.*2. *de juſta hæretic. punit. cap.*6. Simancas *de Catholic. tit.*45.

c *Fidelitatis.*) Promiſſæ per vaſſallos etiam Imperatori, Regi, vel ſupremo Principi; nam Pontificem poſſe ſubditos Principum, & ſupremorum Monarcharum abſolvere, illiſque juramentum fidelitatis relaxare, probavi *in c. licèt*, *de voto*, & exemplis illuſtrat Joſephus Valentin. *in opuſculo de poteſtate coactiva Romani Pontificis*, *c.*12. *n.*17. facit Innocent. III. *l.*1. *epiſt.*18. Hinc inferunt antiquiores, depoſitarium non teneri reddere rem depoſitam domino in hęreſim lapſo: quod verum credo, non quia depoſitarius poſſit retinere rem ipſam depoſitam; ſed quia cùm miniſterio legis ejus dominium fiſco quæſitum ſit, depoſitarius tenetur fiſco rem tradere, *ex l. bona fides*, *ff. depoſiti*, *l.*6. *tit.*6. *p.*4. docent Baldus *in rubric. C. depoſiti*, Molina *l.*2. *de juſtit. diſp.*526. Azor *p.*1. *inſtit. l.*7. *c.*8. *q.*4. Leſſ. *l.*2. *de juſt. c.*27. *dubit.*4. Eſcobar *de utroque foro*, *art.*4. *de effectu mentis legis*. 2

Digitized by Google

3 d *Hominij.*) In aliquibus codicibus legi, *dominij*, jam notarunt Hoſtienſis, Zabarella, Butriuſque *in præſenti*: ſed rectiùs retineo *hominij*, quia in præſenti tantùm agit Gregorius de his, qui promiſerant Dominis ſuis fidelitatem, vel obſequium; qui plerumque facere ſolent hominium, ſeu homagium, ut probavi *in c. ex diligenti, de ſimon.* ſed retento verbo *dominij*, inferunt rectè ex hoc textu Doctores, filios liberari à vinculis patrię poteſtatis, eorum parente in hęreſim lapſo: quod & ſtatutum legimus *in c. quicumque*, §. *illorum, hoc tit. in 6.* juxta vulgarem litteram, etſi ea verba non reperiantur in ipſa conſtitutione Alex. IV. quæ extat apud Penam in calce Directorij Cherub. *tom. 2. bullar. fol.* 128. Simanç. *de Cathol. c.* 45. alijs relatis Fermoſinus *alleg.* 38. *n.* 46. & *alleg.* 47. *n.* 11. ex ea ratione, quia prohibenda eſt cohabitatio, cum parentibus hęreſi infectis, quia facilè filij eorum errores ſequentur ob aſſiduam converſationem, juxta illud Juvenalis *ſatyr.* 14.

Sic natura jubet, velociùs & citius nos,
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica magis,

D. Hieronymus *epiſt.* 15. *ad Lætam*, ibi: *Nihil in te videat filia, quod ſi fecerit, peccet; mementote vos parentes virginis, eamque magis exemplis doceri poſſe, quàm voce.* Plinius *in paneg. ad Trajanum*, ibi: *Non tam imperio illis opus eſt, quàm exemplo.* Plura Æneas Robertus *l.* 1. *rer. judic. c.* 2. Molina *de primog. l.* 1. *c.* 11. unde ſi in Judaicam ſuperſtitionem parentes prolabantur, facilè filii eamdem diſcent, ut ſatis expreſſit Juvenalis *ſatyr.* 14.

Quidam ſortiti metuentem ſabbata patrem.
Nihil præter nubes, & cæli numen adorant;
Nec diſtare putant humana carne ſuillam.
Qua pater abſtinuit; mox & præputia ponunt,
Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Judaicum ediſcunt, & ſervant ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcumque volumine Moſes.

Ex eodem etiam verbo dominij deducunt Azor *p.* 1. *inſtit. l.* 8. *c.* 12. Penna *p.* 2. *direct. q.* 119. *comment.* 168. Farinac. *de hæreſi, q.* 197. §. 3. *n.* 30. Molin. *to.* 1. *de juſtit. diſp.* 40. Decianus *l.* 5. *tr. crimin. c.* 44. *n.* 28. Simanc. *de Cathol. tit.* 47. *n.* 74. & *tit.* 61. *n.* 8. F. Alfonſ. de Caſtro *l.* 2. *de juſta hæret. punit. c.* 7. Caſtropalao *tom.* 1. *oper. moral. alleg.* 47. *n.* 12. ſervos ob dominorum hęreſim eripi in libertatem: qui etiam moventur auctoritate textus *in l. Manichæos, C. hoc tit.* in illis verbis; *Servos extra noxam eſſe volumus, ſi dominum ſacrilegum evitantes, ad Eccleſiam Catholicam ſervitio fideliori tranſierint*, Quibus auctoritatibus moti docent, ſervos hęreticorum proclamare poſſe ad libertatem, quia domini propter hęreſim, in quam lapſi ſunt, eorum dominium amiſerunt. Sed contrariam ſententiam, videlicet ſervos propter dominorum lapſum in hęreſim ad libertatem non pervenire, ſed eos ad fiſcum ſpectare cum cęteris bonis, tenuerunt Joannes Andreas, Francus, & Geminianus *in c. quicumque, & fin. hoc tit. l.* 6. Ananias, & Marianus Socinus *in præſenti*: quorum ſententia probatur ex eo, nam bona hæretici ad fiſcum pertinent, ut probavi *ſuprà in c. vergentis*: ſed ſervi in bonis ſunt, *l. Paulus*, §. *penult. ff. de pignor. leg. fin.* §. *fin. C. de V. S. l. rem in bonis, ff. de acquir. rer. domin.* plura Tiraq. *in l. ſi unquam, verſ. donatione largitus, q.* 17. *n.* 323. *C. de revoc. donat.* Igitur ſervi illi ad fiſcum ſpectant. Deinde, nam confiſcatio hæc bonorum hæreticorum ſtatuta eſt ad inſtar confiſcationis, quæ fit ob crimen læſæ Majeſtatis humanæ, *c. vergentis, ubi notavi, hoc tit.* ſed in eſt confiſcatione ſervi non aſſequuntur libertatem, ſed ad fiſcum ſpectant, *l. Imperator* 12. *ff. de fideicomiſſ. libert.* ergo ſimiliter in hoc crimine læſæ Majeſtatis ſervi ad fiſcum ſpectant. Tandem quia nulla eſt juris diſpoſitio, cujus ratione ſervi hæreticorum ſine manumiſſione ad liberratem pervenire poſſint; non præſens textus, qui juxta veram ejus litteram tantùm agit de illis, qui parebant hæreticis ratione fidelitatis, obſequij, ſeu hominij; quæ jura cùm perſonalia ſint, nec ad extraneam perſonam tranſire poſſint, ideò nec ad fiſcum ſpectare valent. Non textus *in d. l.* 4. *C. hoc tit.* qui procedit in caſu ſpeciali, cùm videlicet ſervus ad fidem catholicam convertitur, domino manente in ipſa perfidia hæreticali. Unde cùm non adſit ulla juris conſtitutio, qua libertas concedatur ſervis hæreticorum, non eſt, cur aſſeramus, eos proclamare poſſe ad libertatem in fiſci præjudicium; quare hanc ſententiam veriorem credo, etſi juxta pietatem, quæ in tribunalibus ſanctæ Inquiſitionis ſervatur, ſępè ſępiùs contrarium deciſum ſit in ſupremo Inquiſitionis Senatu, ut refert Fermoſinus *d. alleg.* 47. videndi ſunt Machado *l.* 6. *ſumm. c.* 7. *tr.* 13. *docum.* 9. Sanch. *l.* 2. *ſum. c.* 24. *n.* 10. Caſtrop. *to.* 1. *oper. mor. tr.* 4. *diſp.* 5. *punct.* 26. Diana *p.* 7. *tr.* 17. *reſ.* 17. Bordon. *de mater. trib. c.* 17. *de pęn. n.* 106.

4 e *Manifeſtè.*) Unde deducitur, præſentem conſtitutionem non procedere ſi hæretici occulti ſint, quia expreſsè exigit Gregorius hæreſim manifeſtam, ut docuerunt Penna 3. *p. Direct. qu.* 119. *comment.* 468. Farinacius *de hæreſi, q.* 189. *n.* 65. Fermoſinus *alleg.* 47. *n.* 1.

f *Aliquo pacto.*) Hinc omnes obligationes activæ à die commiſſi criminis fiſco acquiruntur, nec poſtea hæreticus valet debitores ipſos convenire. Fermoſinus *d. alleg.* 47. 5

COMMENTARIUM.

Ex hac Gregorij conſtitutione ſequens communiter deducitur aſſertio: *Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur obſtricti.* Probant eam textus *in cap. aliud*, juncto pro ejus hiſtoria Hothom. *in Franco-Gal. c.* 13. *c. nos Sanctorum, c. juratos,* 15. *q.* 6. *c. fin. de pęnis, c. venerabili, de elect. c. quicumque,* §. 1. *hoc tit. l.* 6. Faciunt textus *in c. de illa, c. quanto, de divort. c. fin. de converſ. conjug. l.* 32. *tit.* 9. *part.* 1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Bellarminus *in apolog. contra Regem Angliæ, fol.* 317. Suarez *de fide, l.* 3. *c.* 23. *n.* 22. Solorzanus *tom.* 1. *de jure Ind. l.* 3. *c.* 5. *n.* 22. Thomas Delbene *de offic. Inquiſit. c.* 1. *dubit.* 151. *cum duabus ſequent.* Petrus Gregor. *l.* 2. *par tit.* 6. *cap.* 5. Gutierrez *de delict. cap.* 37. & 38. & *lib.* 1. *canonic. c.* 1. *nu.* 18. Sanchez *l.* 2. *ſummæ, c.* 24. *n.* 5. Fermoſinus *allegat.* 47. *n.* 25. Caſtropalao *tom.* 1. *oper. moral. tract.* 4. *diſp.* 5. *punct.* 16. Simancas *de cathol. tit.* 49. 6 Concluſio traditur, & probatur.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: fidem promiſſam omninò ſervandam eſſe, omnia jura proclamant, *l. bona fides, ff. depoſiti, l. ait Prætor, ff. de pactis, c. is qui fidem, de ſponſalibus, c.* 1. *de pactis*, ubi probavi, etiam hoſtibus, ſeu aliis, etiam eam non adimplentibus, *c. noli,* 23. *q.* 1. *l.* 1. §. *non fuit. ff. de dolo, c.* 1. ubi illuſtravi, *de tregua & pace*: igitur qui fidem præſtiterunt, fidelitatem, & obſequium Principibus promiſerunt, tenentur etiam poſt eorum lapſum eam adimplere. Accedit, nam ſi fidei promiſſio juramento firmata eſt, ſervari debet ſuperiori, etiam tyranno, *c.* 17. *Ezechielis, verſ.* 16. ibi: *Vivo ego, dicit Dominus, quoniam in loco Regis, qui conſtituit eum Regem, cujus fecit irritum juramentum, & ſolvit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur.* Et *verſ.* 19. *Quoniam juramentum, quod ſprevit, & fędus, quod prævaricatus eſt, ponam in caput ejus.* Conſil. Tolet. 4. *can.* 75. *Sacrilegium quippe eſt, ſi violetur gentibus rerum ſuarum promiſſa fides; quia non ſolùm in ea fit pacti tranſgreſſio, ſed & in Deum quidem, in cujus nomine pollicetur ipſa promiſſio.* Tolet. 7. *can.* 1. Tolet. 8. *can.* 2. Tolet. 10. *can.* 2. *c. ſi quis laicus* 19. 22. *qu.* 5. probat, & eruditè, ut ſolet, illuſtrat D. Franc. Ramos *in memor. pro Epiſcop. Luſit. in princ. n.* 103. & 114. Igitur ſi in præſenti caſu fidei promiſſio juramento firmata fuerat, etiam hæreticis ſervanda erat. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam ſæpiùs legimus infidelibus, & apoſtatis, etiam pios, & catholicos viros obſequium, & ſubiectionem præſtitiſſe, ut fecerunt Joſeph Pharaoni, Daniel Nabuchodonoſori, Mardochæus Aſſuero, & milites Catholici, qui ſerviebant Juliano Apoſtatę, à quo jubebantur aciem movere pro defenſione Reipublicæ, illi ſtatim parebant; cùm autem illis imperabat arma movere in Chriſtianos, tantùm Deum Imperatorem cęli & terræ agnoſcebant, ut refertur *in c. Julianus* 11. *q.* 3. ex Socrate, Sozomeno, & Nicephoro refert Covar. *l.* 4. *var. c.* 12. *per totum.* Ergo quia per apoſtaſiam, ſeu hęreſim ſuperioris non eximuntur ejus ſubditi ab obſequio, & fidelitate illis promiſſis. Secundò difficilior redditur præſens conſtitutio ex ſententia eorum, qui exiſtimarunt, Summum Pontificem nullum prorſus habere rerum temporalium dominium, aut poteſtatem, ſive directè, ſive indirectè, ſive abſolutè, ſive reſpectivè ad bonum ſpirituale, quam docuerunt, & probarunt Guillelmus Occanus, I. Pariſienſis, Dantes & alii relati ab Azorio *tom.* 2. *inſtit. lib.* 4. *cap.* 9. *q.* 3. Jacob Salmaiuus *in tract. de ſuprem. poteſt. laica, q.* 3. J. Major *in* 4. *diſt.* 2. 5. *q.* 3. *concluſ.* 3. Albericus *in dictionar. verb. Electio*: & fusè probat Rogerus Vvidrinctonus *in apolog. pro jure Principum*, Igitur in præſenti Gregorius non poterat ſtatuere pęnam privationis homagii, ſeu hominii temporalis contra Principes, vel nobiles laicos; unde ſub lite eſſe auctoritatem hujus conſtitutionis, & cuilibet tutum eſſe credere, quod velit, docuit Michael Rouſſel. *lib.* 3. *hiſt. Pontif. juriſd. cap.* 3. *num.* 8. 7 Impugnatur tradita aſſertio.

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens Gregorii conſtitutio, cujus ratio ex eo provenit, quia ſi fidem humanam frangenti fides non eſt ſervanda, *l.* 4. *C. de pactis, c. infidelis, & ferè per totam* 28. *quæſt.* 1. *c. ſicut* 29. §. *juramentum, de jurejur.* probant Menoch. *de arbitr. caſu* 326. *n.* 26. Fachineus *lib.* 9. *controv. c.* 48. multò majori ratione violanti fidem catholicam, hoc eſt hæretico, fides ſervanda non eſt. Accedit, nam ſi ſubditi & vaſſalli parerent Princi- 8 Traditur ratio decidendi.

Principi hæretico, hoc vergeret in magnam fidei corruptionem, cùm facilè ſubditos ad ſuos errores traheret, juxta illud *Proverb. c.6. Homo apoſtata in corde ſuo machinatur malum, & jurgia ſeminat, intendens homines ſeparare à fide.* Siquidem peccato, quo Dominus laborat, protinus ſubditi inficiuntur, *cap. cum quidam de jurejur cap. ſicut, cap. paſtoralis* 7. *q.*7. *cap. præcipuè*. 11. *q.*3. D. Bernardus *epiſt.* 127. *Si quis de populo deviat, ſolus perit; verùm Principis error multos involvit & tantis obeſt, quantis præeſt.* Cicero *lib.*3. *de legibus*, ibi: *Nec tantum mali eſt peccare Principes, quantum illud, quod permulti etiam imitatores Principum exiſtunt.* Unde *cap.*10. *Eccleſiaſtici* legitur: *Secundùm judicem populi, ſic & miniſtri ejus, & qualis eſt Rector civitatis, tales inhabitantes in ea*, Faciunt Claudianus *lib.*1. *de laudibus Stiliconis*, ibi:

Scilicet in vulgus manent exempla Regentum,
Utque ducunt lituos, ſic mores caſtra ſequuntur.

Et alibi:

—— Totus componitur orbis
Regis ad exemplum.

Et mox apud eum.

—— Nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quàm vita Regentis.
Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.

Cicero *lib.*3. *de legibus*, ibi: *Ut enim cupiditatibus Principum, & vitiis infici ſolet tota civitas, ſic emendari, & corrigi continentia*. Latè illuſtrant Petrus Gregor. *lib.*6. *de repub. c.* 18. Solorzanus *embl.*23. & qui præeſt Chriſtianis, debet eſſe Catholicus, & membrum utile corporis myſtici fidelium, ut probant Michael Ulcarnus *in tract. de regim. mundi*, 2. *q. princip. nu.*82. Solorz. *tom.*2. *de jure Indiar. lib.*3. *cap.*6. *nu.* 19. Rectè ergo in præſenti ſtatuit Gregorius, ob hæreſim manifeſtam ſuperioris, ejus ſubditos & vaſſallos eximi à fidelitate illis promiſſa, ne eorum aſſidua converſatione in ſimilem etiam incidant errorem; & ſimiliter ut rubore ſuffuſi Principes, & ſuperiores terreantur, & ab hoc graviſſimo crimine perpetrando arceantur; unde ſerpente in Gallia fœda Albigenſium hæreſi, lapſo Raymundo Comite Toloſano, bona damnatorum confiſcata fuerunt, vaſſallique à fidelitate abſoluti, conceſſa Catholicis facultate occupandi ditiones ipſius Comitis, ut refert Guillel. Britto *lib.*8. *Philip.*

Rex & Papa ſimul exponunt omnibus illum,
Et res, & patriam totam, quæ ſpectat ad illam.
Ut qui prævaleat armis, & viribus illi
Tollere quid, proprior licitè convertat in uſus,
Et Dominus fiat rerum, quos auferat illi.

9 *Diluuntur difficultates.* Nec obſtat prima difficultas ſuprà adducta, nam in generali promiſſione fidei, & obſequii facta ſuperiori, excepta creditur religionis cauſa, argumento legis ultimæ, *ff. de in jus vocando*: quia in omni promiſſione, & jure jurando creditur ſemper ſupremi Principis auctoritas reſervata, & cultus divini ratio, ut probat Alberic. Gentilis *lib.*1. *de jure belli c.*11. unde licèt ob fidei promiſſionem juramento firmatam teneantur vaſſalli parere Principi etiam tyrannicè dominanti, tamen ſi ipſe in hæreſim lapſus ſit, non tenentur illi obedire, ex ratione ſuprà adducta, ne videlicet aſſidua communicatione facilè in ipſius errores prolabantur. Nec obſtat, quod exponebamus *ex c. Julianus* 11. *q.*4. nàm cùm temporibus illius Imperatoris Eccleſia plena non frueretur libertate, & pace, non poterat ſubditos ipſius Imperatoris ab ejus obedientia abſolvere & ita Catholici in apoſtatæ exercitu militiæ nomen dabant, quod toleravit Eccleſia, cùm adhuc non haberet plenam poteſtatem compeſcendi Principes temporales, ut docuit D. Thomas 2. 2. *q.*12. *art.*2. qui etiam reſpondit exemplis Joſephi & Danielis, aſſerendo ea procedere in Gentilibus, non verò in hæreticis. Quando autem infideles, & Judæi eo tantùm, quod tales ſint, privari poſſint dominio, & juribus, quæ habent in Catholicos, expoſui *in c.*1. *de Judæis*. Nec obſtat ſecunda difficultas, nam verius eſt, Pontificem, Vicarium Chriſti, Paſtorem omnium Chriſtianorum, omnes Chriſtianos poſſe corrigere & punire, etiam pœnis temporalibus, virtute poteſtatis temporalis, quam indirectè, & reſpectivè ad bonum ſpirituale habet, ut fecit in caſibus relatis *in cap. ubi periculum, de elect. in* 6. *c.*1. *de homicid. eod. lib. cap. excommunicamus*, §. *moneantur, hoc tit. Clement.*1. *de ſumma Trinit.* Concil. Conſtant. *ſeſſ.*8. *&* 15. Lateran. ſub Leone X. *ſeſſ.*11. probat ex variis ſanctorum Patrum teſtimoniis Joſephus Steph. Valent. *integro lib. de poteſtate coactiva R. P.* Unde ob hæreſim principis ſæcularis rectè privatur ipſe dominio directo, aut utili rerum ſuarum. Facit Nicephor. Calixt. *lib.*13. *hiſtor. cap.*30. quem expendit Steph. Valent. *ubi ſuprà, ad finem libri*, qui etiam pro adſtruenda hac poteſtate adducit textus *in c.*1. *de calum. c. qualiter, de accuſationibus*, & alios: & immeritò Rouſſel. de hac poteſtate Eccleſiæ dubitat, quare hanc illius audaciam demirari ſatis non poſſum; quamquam enim toto opere hic auctor ſatis prodat, qua mente ad ſcriptionem animum appulerit, ſitque innumeris locis erga Summos Pontifices (ut mitiſſimè dicam) irreverentiſſimus, & perpetuus admorſor, nedum allatrator eorum, quæ à Pontificibus ſunt conſtituta; tamen hoc loco nimiam audaciam ſuam explicuit.

Suprà traditę aſſertioni obſtat textus *in c. de illa, de divortiis*, ubi agitur de quadam uxore, quę à viro ſuo in hæreſim lapſo diſceſſit, forſan ea intentione, ut maritus tædio pariter, & confuſione affectus, ad rectam ſemitam rediret; & dubitatur an eo pęnitente, & reverſo ad fidem catholicam, cogenda eſſet illum recipere, vel non? Et ſub diſtinctione reſpondet Pontifex, videlicet quod ſi judicio Eccleſiæ ſeparata eſt uxor à conſortio viri, non cogatur ipſum etiam pęnitentem recipere: ſi verò propria auctoritate diſceſſit, cogatur cum eo habitare. Quem textum ita expendo; En ubi ob hęreſim mariti uxor ipſo jure non eximitur ab obſequio viro debito. Igitur quia ob hęreſim ſuperioris ejus ſubditi non eximuntur à fidelitate, ſeu obſequio. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, verum eſſe ob hæreſim mariti divortium fieri, *c. fin. de conver conjug. c.*2. *c. quantò de div.* probavi *d. c. de illa*, *eod. tit.* ſicut etiam ob adulterium corporale divortium fit, *c. ſignificaſti, de divor.* ubi probavi, non tamen ideo licet propria auctoritate conjugi conjugem hæreticum deſerere, cùm judicio Eccleſię tantùm divortium quoad thorum fieri poſſit: & ita ſi propria auctoritate diſcedat, quia illegitime, & non ſervato juris ordine conjugem deſerit, cogitur ad eum redire, quia ob vinculum ſacramenti non licèt conjugi propria auctoritate conjugem hereticum deſerere. Etiam exponendus eſt textus *in cap. inter alia, de ſent. excommunicat.* juncto ejus commentario.

10 *Exponitur cap. de illa de divortiis.*

TITULUS VIII.

De ſchiſmaticis, & ordinatis ab eis, & alienationibus factis.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Lateran.

QUod à prædeceſſore noſtro felicis memoriæ Papa *b* Innocentio factum eſt innovantes, ordinationes ab Octaviano & Guidone hæreſiarchis, necnon & Joanne *c* Strumenſi, qui eos ſequutus eſt, factas, & ab ordinatis ab eis, irritas eſſe cenſemus, adjicientes etiam, ut qui dignitates eccleſiaſticas, ſeu beneficia per prædictos ſchiſmaticos acceperint, careant impetratis, *d* Alienationes quoque, ſive invaſiones, quæ per eoſdem ſchiſmaticos; ſive quæ per *e* laicos factæ ſunt de rebus eccleſiaſticis, omni careant firmitate, & ad Eccleſiam ſine omni onere ejus revertantur, Si quis autem *f* contraire præſumpſerit, excommunicationi ſe noverit ſubjacere. Illos autem, qui ſponte *g* juramentum de tenendo ſchiſmate præſtiterunt, à ſacris ordinibus, & dignitatibus, decernimus manere ſuſpenſos.

NOTÆ.

a LAteranenſi.) Generali videlicet ſub Alexandro III. celebrato, ubi *c.*2. *& in* 1. *collect. ſub hoc tit. c.*2. reperitur textus hic, prout in præſenti tranſcribitur.

b *Innocentio.*) Secundo videlicet, qui in Concilio Romano *can.*24. ita ſtatuit: *Ordinationes factas à Petro Leonis, ſchiſma-*

Digitized by Google

ſchiſmaticis hæreticis evacuamus, & irritas eſſe cenſemus. Refert Ant. Auguſt. *in epit, juris*, *lib*.11. *tit*.54. *cap*.14.

1 c *Strumenſi*,) Ita legendum eſt, non *Struvinenſi*, ut habetur in hac ſexta collectione; nam in hoc ſchiſmate, cùm Alexander III. legitimè, & canonicè electus eſſet, fautores Friderici Imperatoris Octavianum Cardinalem in Antipapam elegerunt, Victoremque appellarunt, anno 1156. & anno 1164. ipſe phreneſi correptus, nec ſui, nec Dei memor, impœnitens ſine Sacramentis excommunicatus ad inferos migravit. Duo tamen Cardinales ex primariis Octaviani fautoribus, Joannes videlicet de ſancto Martino, & Guido Cremenſis, aliique ab ipſis convocati de ſucceſſore tractantes convenerunt in ipſum Guidonem Cremenſem, eumque ſub nomine Paſchalis III. adorarunt: cùm anno 1170. ipſe Antipapa cancro in partibus verendis conſumptus deceſſiſſet, in ejus locum ſchiſmatici elegerant quemdam Joannem Abbatem Strumenſem, virum apoſtatam, qui poſtea anno 1178. ſupplex veniam petiit, & benignitatem Sedis Apoſtolicæ expertus eſt, ut jam retuli *in cap. quia* 5. *de elect.* quare in hoc Concilio Lateranenſi Alexand. III. ordinationes factas ab iis Octaviano, Guidone, & Joanne Strumenſi, irritas eſſe, ideſt nullas, quoad exercitium declaravit, ut etiam in Concil. Turonenſi *can*.9. ubi ita ſtatuit: *Ut ordinationes ab Octaviano factæ, & aliis ſchiſmaticis, & hæreticis tanquam vacuæ, & irritæ, ab omnibus habeantur*,

d *Alienationes*.) Conſonat caput *alienationes* 12. *q*.2. nam alienationes factæ à prælatis intruſis nullius ſunt momenti *cap. nihil*, ubi Gloſſa finalis. *de elect.* & dum Eccleſia ſchiſma patitur, dicitur vacare. *cap*.1. *cap. cùm vobis*, *de præſcrip.* & ita alienationes, beneficiorum collationes, Eccleſiarum uniones interim celebratæ nullæ ſunt, ut variis ampliationibus, & limitationibus exponit Ricciulus *lib*. 9. *de jure perſon. cap*.4. *per totum*. 2

e *Laicos*.) Alienantes videlicet auctoritate ſchiſmaticorum, ut poſt Hoſtienſem in præſenti docuit Suarez *de cenſur, diſp*.23. *ſect*.3. *num*.4.

f *Contraire*.) Facto, vel verbo, videlicet impediendo executionem præſentis canonis, approbando, & defendendo hujuſmodi alienationes, ſeu beneficiorum collationes, ut docuit Suarez *d. ſect*.3. *per totam*.

g *Juramentum*.) Conſonat Gregorius VII. in Synodo Romana habita anno 5. ſui Pontif. ibi: *Cæteri verò, qui ſua ſponte ejus ſchiſmati conſentiendo ſubſcripſerunt & in ea iniquitate perdurare voluerunt, ſimiliter ab omni Epiſcopali officio ſuſpendimus. Illos vero, qui non ſponte conſenſerunt, uſque ad feſtivitatem ſancti Petri ſufferimus, eo quidem reſpectu, ut ſi infra iſtum terminum idoneam, aut per ſe, aut per nuncios ſuos ſatisfactionem præſentiæ noſtræ non obtulerint, Epiſcopali deinceps, officio priventur*. Refert Ant. Auguſt. *lib*.11. *epit. jur. tit*.54. *cap*.7. 3

C A P U T II.

Innoc. III. a *Biſuntino Archiepiſcopo*.

FRaternitati tuæ. *Et infrà* Priorem, quem à ſchiſmatico aſſeris ordinatum, ad officio poteris repellere incunctanter, niſi legitimè probaverit, ſecum fuiſſe miſericorditer diſpenſatum, & ab ea perſona, quæ ſuper hoc poteſtatem habuerit diſpenſandi.

N O T Æ.

a B*Iſuntino*.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c*.1. & aliæ partes hujus Decretalis extant *in c. fraternitati*, *de eo qui duxit conſanguineam cap. fraternitati*, *de clerico excommunicato*, ubi notavi.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio traditur & probatur.

EX his duabus deciſionibus ſequens communiter deducitur aſſertio: *Ordinationes factæ ab ſchiſmaticis nullæ ſunt quoad exercitium gradus collati, niſi diſpenſatum ſit cum ita ordinatis*. Probant eam textus *in c. ſin*.19. *diſtinct. c. præter* 6. 32. *diſt. c. ordinationes*, 9. *qu*.1. Urbanus II. *in Concil. Placentino*, *c*.10. 11. & 12. Paſchalis II. *in Concil. apud Gualdaſt. can*.2. ubi fatetur, ordinatos ab ſchiſmaticis ſecundum eccleſiaſticas leges debuiſſe à malè ſuſcepto gradu deturbari, niſi Eccleſiæ indulgentia ſuccurrat. Eugenius III. in Concil. Rhemenſi, *can*.16. *Quod à prædeceſſore noſtro Innocentio ſtatutum eſt innovantes, ordinationes factas à filio Petri Leonis, & aliis ſchiſmaticis, & hæreticis, evacuamus, & irritas eſſe cenſemus*. Octava quoque Synodus generalis ſub Hadriano II. *can*.4. Phocium ſchiſmaticum violenter intruſum, de gradu, quem male acceperat, dejiciens, eos quoque, qui in aliquo gradu ſacerdotali ab eo conſecrati fuiſſent, ſimiliter abdicavit. Stephanus Tornacenſis *epiſt*. 108. & 109. quæ, & alia juris teſtimonia refert. Ant. Auguſt. *lib*.11. *epit. jur. tit*.20. & 64. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſtate Epiſc*.2. *part. alleg*.48. Fran. Hallierius *de ſacris elect. cap*.5. *art*.1. *per totum*, Turriſcrem. *lib*.4. *ſummæ Eccleſiæ*, *cap*.14. Corvinus *lib*.4. *aphoriſm. juris Pontif. tit*.8. Bonac. *de cenſur. diſput*.1. *qu*.2. Decianus *lib*.5. *tract. crimin. c*.58. Petrus Gregor. *lib*.4. *part. tit*.3. *c*.2. Sanctus Raymundus *in ſumma*, *ad hunc tit*. Suarez *de cenſur. diſp*.23. *ſect*.3. Sauſay *in panopl. clericali*, *part*.1. *lib*.6. *cap*.3. Salcedo *in praxi*, *cap*.28. & 29. Bordonus *ſacri Tribun. c*.9. Caſtro Palao *to*.1. *oper. moral. tract*.6. *diſp*.4. *puncto* 6. Murga *tom*.2. *digreſſ. tract*.1. *diſquiſit*. 1. *dub*.7. Morinus *de ſacr. ordin. exercit*.5. *cap*.1.

2 Traditur dubitandi ratio.

Sed pro dubitandi ratione intendam probare, tum rationibus, tum auctoritatibus, ordinationes à ſchiſmaticis factas irritas, & nullas eſſe ipſo jure, non tantùm quoad exercitium, verum & quoad effectum characteris. Et primò ita inſurgo: Sacramenta extra Eccleſiam dari non poſſunt, quia extra unitatem Eccleſiæ non datur Spiritus ſanctus, *c. loquitur* 18. 24. *qu*.1. nec extra eam poteſt aliquid conſecrari, *cap. pudenda*, 23. *qu*.1. Sed ſchiſmatici ſunt extra Eccleſiam, *d. cap. pudenda*, ibi *Schiſmaticus ab Eccleſiæ viſceribus diviſus, & ab Apoſtolicis ſedibus ſeparatus*. Et *c. ſchiſma*, *eadem cauſa & qu.* ibi: *Schiſmatici ſe ab univerſali Eccleſia diviſerunt*. Ex Irenæo, Cypriano, Chryſoſtomo, Hieronymo, & Auguſtino probarunt Turriſcremata *lib*.4. *ſummæ*, *p*.1. *c*.1. Ricciulus *de jure perſon. lib*.9. *c*.2. *per totum*, Bellarm. *cont ov. lib*.3. *de Eccleſ. c*.5. Franc. Valens *in concord. juris Pont. p*.1. *q*.4. *ſect*.1. *fol*.321. Igitur ordinationes ab eis factæ nullæ ſunt ipſo jure. Nec ſacramenta ab eis cum effectu conferri valent, cùm ipſi, ut ait D. Baſilius *ad Amphiloch. c*.1. per ſchiſma ab Eccleſia defecerint, & diſciſſa fuerit conſequentia, quę ab Apoſtolis, & Epiſcopis prioribus in eos, qui de novo ordinantur, derivatur. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſacramentum Pœnitentiæ ab ſchiſmatico collatum omninò nullum eſt, & inefficax, ut docet Hallierius *ubi ſuprà*: ergo potiori ratione ſacramentum ordinis ab ſchiſmatico collatum nullum eſt, cùm nobilius ſit. Augetur ſecundò hęc dubitandi ratio ex præſenti textu *in c*.1. & *in c. ordinationes*, 9. *q*.1. ubi ordinationes factę ab ſchiſmaticis, irritæ, & vacuę dicuntur: ergo quia nullæ ſunt, non ſolùm quoad exercitium, verùm & quoad effectum characteris, & omnimodam ſacramenti eſſentiam.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, ſchiſma Græcum verbum eſſe, & Latinè ſignificare ſciſſuram, ſeu diviſionem unitatis, *cap. ſchiſma* 34. 24. *q*.1. Murga *d. dub*.7. §.1. de quo in ſacra Scriptura, *Joannis capite* 9. *verſ*. 16. *Schiſma erat inter eos*. Apoſtol.1. *ad Corinth. cap*.1. *verſ*.10. *Non ſint in vobis ſchiſmata*. Et *cap*.2. *verſ*.18. *Audio ſciſſuras eſſe inter vos*. Quare juxta ſtrictam hujus vocis acceptionem, quælibet ſocietas, aut communionis diruptio (ſive ſocietas ipſa ſit bona, ſive mala) ſchiſmatis appellatione poteſt contineri. Unde apud Joan. *cap*.9. (Judæis contendentibus inter ſe de miraculo Chriſti facto in perſona ejus, qui cæcus natus erat,) dicitur quod *ſchiſma erat inter eos*, nempe diverſa de miraculo ſententia: & ibi Gloſſa ſubdit: *Quod ſi omnes mali fuiſſent, ſchiſmate caruiſſent*. Proindeque fit, ut quandoque hominem mortali peccato ligatum ſchiſmatici vocabulo ſignificatum reperias, cùm hic ſaltem à charitate per peccatum ſeparetur, juxta illud Iſaiæ *cap*.59. *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos, & Deum veſtrum*. Et legitur apertè *in cap. audivi* 11. *quæſt*.3. *cap. dixit* 24. *q*.3. Quandoque etiam eodem vocabulo reperies ſignificatum hominem excommunicationis ſententia damnatum, veluti qui per excommunicationem à Sacramentorum participatione, & hominum communione ſeparatur, ut *in cap. ſacerdotes* 1. *quæſt*.1. *cap. Apoſtolicæ* 24. *quæſt*.4. *cap. cum excommunicato* 11. *q*.3. propriè tamen ſchiſmatis vocabulum ad eam diviſionem refertur, quæ in Eccleſia Dei quandoque contingit, ut *in cap*.1. & *toto tit. de ſchiſmat.* In præſenti

3 Schiſmatis variæ acceptiones.

Digitized by Google

ſenti tamen accipitur pro ſciſſione, vel diviſione ab Eccleſia, ejuſque capite; cùm enim Eccleſia una ſit, ac proinde indiviſa, conſtans ex fidelibus, tanquam membris, & ex Chriſto, ejuſque Vicario, tanquam capite, qui ſe ab hujuſmodi membris vel capite ſeparat, ſchiſmaticus eſt. Unde cognoſcitur, omnes hæreticos eſſe ſimul ſchiſmaticos, non verò è contra, ſchiſmaticos inde eſſe hæreticos; ſiquidem ſchiſma dari poteſt, etſi una religio colatur, eadem Sacramenta teneantur, nec falſum dogma doceatur; quia ab unitate capitis ſchiſmatici ſe ſeparant. Quam diviſionem odium fraternum dixit D. Aug. *lib.*1. *de baptiſmo contra Donatiſtas*, quia inter Chriſtianos, & ejuſdem fidei Catholicæ cultores, ejuſdemque matris Eccleſię filios, naſcitur, ut olim contigit inter Apoſtolorum diſcipulos, referente D. Paulo 1. *ad Corinth. cap.*1. ibi: *Ego ſum Pauli, ego Cephæ, ego Apollo, ego Chriſti*. Quam ſciſſuram cauſam fuiſſe creandorum Epiſcoporum, cùm antea Eccleſia Presbyterorum arbitrio regeretur, refert D. Hieron. *in ep.*1. *Pauli ad Titum, c.*1. ibi: *In toto orbe decretum eſt, ut unus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, ut ſchiſmatum ſemina tollerentur*. Omnis ergo hæreticus ſtatim ſchiſmaticus eſt, quia ab Eccleſia Romana ſecundùm aliquod dogma perverſum ſe dividit, *c. loquitur, c.alienus*, 24.*q*.1. ſchiſmaticus verò poteſt dari, ſi tantùm unitati Eccleſiæ adverſetur. D. Auguſt. *ſuper Matth, c.*11. & ſicut hæreſis primò & per ſe fidei opponitur, ſic & ſchiſma unitati eccleſiaſticæ, quam charitas operatur, *c.ſchiſma*, 24.*q*.1.*c.Novatianus*, 7.*q*.1. Schiſma ergo etſi conſentiat cum crimine hæreſeos, quòd utrumque unitatem, communionemque Eccleſię catholicæ violet, iſtud fide læſa, illud charitate corrupta: tamen origine magnopere differunt. Etenim hæreſis lædit regulam fidei, ipſaque chriſtianæ profeſſionis fundamenta evertit. Schiſma diſciplinam eccleſiaſticam labefactare nititur, & Epiſcopalem auctoritatem concutere, ut ajunt D. Baſil. *ad Amphil. c.*1. D. Hieron. *ad cap.*3. *epiſt. ad Titum*. Eſt ergo ſchiſma peccatum contra obedientiam, & charitatem, ut ait D.Thom. 2.2.*q*.39.*art*.1. non contra fidem, ideòque ab hæreſi diverſum, ut probat Div. Auguſt. *lib.*2. *contra Creſcon. c.*3. & *de fide c.*10. *contra Fauſtum l.*20.*c.*3. Nullum tamen eſt ſchiſma, præcipuè diuturnum, quod ſibi tandem hæreſim non confingat, ut rectè ab Eccleſia receſſiſſe videatur, *c.inter*, 24.*qu*.3. Exemplum extat in ſchiſmate Donatiſtarum, *l.*4.*C.Theodoſ. ne ſanctum baptiſma*. Tales etiam fuerunt Græci, cùm primùm ab Eccleſia Romana diſceſſerunt, etſi poſtea ſuæ opinioni pertinaciter inhærentes, inter hæreticos ſint connumerati: quare ſchiſma hæreſis eſt inchoativè, ut explicat Suar. *lib.*1. *in defenſ. fidei, c.*12. quare attento uſu teſtatiſſimo ſchiſma degenerat in hæreſim, ſi inveteraſcat. Inter hæreſum ſectatores, ſchiſmaticos numerarunt D. Clemens *lib.*6. *conſtit. c.*4. D. Auguſtin. *epiſt*.164. & Patres Concilii Conſtant.2. generalis *can.*6. hæreticis adjunxerunt ſchiſmaticos; poſtquam enim de hæreticis egerunt, hęc verba ſubjungunt: *Ad hæc autem & eos, qui ſanam quidem fidem confiteri præſeferunt, abſciſſi ſunt autem, & alibi, quam cum canonicis noſtris Epiſcopis conventus celebrant*. Quem canonem latè explicat Petrus Marcha *lib.*4. *concord. Sacerd. & Imp. cap.*8. Proſequuntur affinia hęreſis, & ſchiſmatis Theophilus Raynaud. *to.*10. *in Corona aurea R.P. fructu* 4. *fol.*170. Thom. Hurtad. *de vero martyrio, reſ.*24. §.2. Th. Delbene *de offic. Inquiſit. dub.*37. *part.*1. & *part.*2. *dub.*235. Morinus *lib.*1. *exerc. cap.*1. *fol.*4. F. Ant. Perez *in Pentateuc. fidei, c.*1.*dub.*11. Macedo *de clavib. Petri, c.*1.*dub.*11. *in quæſt. prævia, art.*3. Eymericus *par.*1. *Directorii, q.*18. Iſti enim, & ſimiles, qui ob durationem in ſchiſmate diutiùs peccant, etſi hęreſes palam non profiteantur, quia tamen recedunt ab obedientia ſummi Pontificis Capitis Eccleſię, nec damnati ab Eccleſia redeunt, hęretici judicantur, quia ipſa pertinacia ſatis apertè profitentur, Eccleſię Capiti non eſſe obediendum, & extra Eccleſię unitatem ſalutem dari: quod abſque hęreſi affirmari nequit, *extravag. unam ſanctam, de majorit.* & *obedient.* D. Thom. 2.2. *qu.*39. *art.*1. & 2.

4 Schiſmatis definitio. Schiſma definitur à D. Thom. 2.2.*qu.*39.*art.*1. quem omnes communiter ſequuntur, ut ſit *Diviſio, per quam quis ſe ab unitate Eccleſiæ ſeparat, in quantum Eccleſia eſt corpus myſticum ex univerſis fidelibus ut membris, & Romano Pontifice tanquam capite conſtans*. Pro cujus expoſitione ſciendum eſt, unitatem Eccleſię catholicę in eo conſiſtere, ut univerſi fideles apto quodam ordine inter ſe ut membra, & cum Pontifice ejus capite connectantur, ſcilicet ut in fidei doctrina, cultu religionis, & in ſpeciali regimine caput in reliqua membra exerceat principatum, atque ea illi pareant, ipſique ſubdita ſint. Hæc autem unitas ſcinditur, cùm ſchiſmatici nolunt ſe gerere, tanquam membra hujus corporis, in aliqua, vel aliquibus actionibus ſpiritualibus ad hoc Eccleſiæ corpus pertinentibus; vel dum recuſant ſubjici Romano Pontifici, ut docuerunt Cajet. 2.2.*q*.1.*ar*.1. Valent. 2.2.*diſp*.3. *q*.15. Sanch. *l.*2.*ſumm.c.*36.*n.*1. Diximus in deffinitione, ſchiſma eſſe *diviſionem*, loco generis, & ut cognoſcamus non dari poſſe ſchiſma, niſi præcedat unitas, quia diviſio ſupponit unitatem, & communionem, *l.*1. §. *ſi quis, ff. de ſeparat. bonor. l.*1. *ff. comm. divid.* Unde Judæi, & infideles non poſſunt in ſchiſma incidere, quia Eccleſiæ unitatem nunquam habuerunt. Ricciulus *d.l.*7. *c.*1.*n.*9. Cætera verba adjiciuntur loco differentiæ, & ut cognoſcamus ſchiſma verum committi, quando quis ab unitate Eccleſiæ, & Romano Pontifice diſcedit, quoad actiones ſpirituales. Unde ſi quis in terris, quoad temporalia ſubjectis Romano Pontifici illi non obediat, non ſchiſmaticus, ſed rebellis dicendus eſt, ſiquidem ratio ſchiſmatis non conſiſtit in quacumque Papæ obedientia, ſed in ea, quæ reſpicit officium ipſius Pontificis, quoad ſpiritualia. Inde etiam deducitur, non parentem Romano Pontifici aliquid profanum, ſeu ſæculare jubenti, cujus judicium ſpectat ad laicum, non dici ſchiſmaticum. Ricciulus *ubi ſup.n.*12. Nec etiam ſchiſmaticus dicetur, qui per ignorantiam, dum duo certant de Sede Pontificali, illi adhæret, qui poſtea in cauſa ſuccubuit; quia eo caſu non datur manifeſta rebellio in caput Eccleſię, ut docuerunt Azor *lib.*8. *inſtit. moral. c.*20.*q*.4. Sanchez, *lib.*2. *ſumm. cap.*36. *in fin.* Unde excuſantur nonnulli pii viri, qui adhæſerunt per ignorantiam illis Antipapis, qui judicio Eccleſiæ poſtea damnati fuerunt, ut probat Theoph. Raynaud. *in oplotheca, ſect.*2. *ſerie* 1. *cap.*7.

Hujus teterrimi criminis gravitatem expreſſit Sanctus Irenæus *l.*4.*cap.*62. ubi de Chriſti judicio diſputans ait: 5 De pœnis Schiſmatici. *Judicavit eos, qui ſchiſmata operantur, qui ſunt immanes, non habentes Dei dilectionem, ſuamque utilitatem potiùs conſiderantes, quàm unitatem Eccleſiæ; & propter modicas, & quaslibet cauſas magnum & glorioſum corpus Chriſti conſcindunt, & dividunt, & quantum in ipſis eſt, interficiunt, pacem loquentes, & bellum operantes, verè liquantes culicem, & camelum tranſglutientes; nulla enim ab eis tanta poteſt fieri correptio, quanta eſt pernicies*. Probat immanitatem hujus ſceleris latè Theophil. Raynaud *in tract. de Pontifice, in prolegomenis, ſubnotat.* 3. *fructu* 4. Et ſi cujuslibet peccati atrocitas æſtimanda eſt a gravitate vindictæ, *c. non afferamus* 24. *q*.1. quàm deteſtabile ſit crimen hoc, cognoſcitur ex pœnis, quibus illud Dominus vindicavit in Chore, Dathan, & Abiron, quos vivos terra abſorbuit, quia ſe à ſummo Sacerdote Aaron abalienarunt, ut legitur *Numer. c.*16. in Ozia *c.*26. *Paralip.* in Jeroboam *lib.*3. *Regum c.*12.& 13. Quare per ſacros canones variis pœnis ſchiſmatici afficiuntur. Primò excommunicantur, *c.de Liguribus*, 23.*q*.5. *c.nulli fas*, 19.*diſt.* quæ cenſura licèt jure communi non eſſet latæ ſententiæ, hodie tamen ipſo jure incurritur, ex canone 1. Bullæ Cœnæ Domini, ubi ita cavetur: *Necnon Schiſmaticos, & eos, qui ſe à noſtra, & Romani Pontificis pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt, & recedunt*. Ubi plura Duard. & Fragoſ. Azor *par.*1. *Inſtit. l.*4.*c.*20. Suar. *de cenſur. diſp.*21. *ſect.*2. *n.*12. Sanch. *l.*2.*ſum.c.*36. qui animadvertunt hac excommunicatione Bullæ non ligari fautores, defenſores, receptatores ſchiſmaticorum; quia in ſupradicta bulla non recenſentur, & exprimuntur hæreticorum fautores: ligantur tamen excommunicatione non reſervata, ex textu *in c.licet, de elect. c.unic. hoc tit. in* 6. & nova conſtitutione Pauli IV. quę incipit: *Cùm ex Apoſtolatus officio*, excommunicantur, aliiſque pœnis afficiuntur fautores ſchiſmaticorum, ut notarunt Decianus *lib.*5. *tract. crimin. c.*65.*n.*6.& *c.*67.*n.*2. Farinac. *de hæreſi, q.*184.*n.*17. Etiam Schiſmatici à gradu, & dignitate, quam habebant, dejiciuntur, *c.Subdiaconus* 40. *c.qui contra* 24.*qu*.1. hodie ipſo jure, *ex cap.unic. hoc tit. in* 6. ibi: *Omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & prælaturis perpetuò priventur*. Docuerunt Bonac. *in Bullam, diſp.*1. *q.*2.*punct.*5.*n.*12. Sanch. *l.*2.*ſumm. c.*36.*n.*19. & inhabiles redduntur ad alia acquirenda, *c.quia* 5.*de elect.* non tamen purus ſchiſmaticus, de quo agimus, ideò eſt irregularis, ut probat Gibalin. *de irregul.c.*4.*dub.*2. Si ſchiſmatici ſunt laici, & nobiles, eorum loca publicantur, & nobilitate privantur, & Principibus ſæcularibus puniendi corporaliter traduntur, *d. cap.de Liguribus, cap. non vos*, 2.*qu*.1. *c.denique* 7.*q*.1. *c.didicimus*, 24.*q*.1. Du-

bium

Digitized by Google

bium tamen eſt, an ſchiſmatici pœnitentes, & Eccleſię reconciliati, habiles reddantur ad beneficia eccleſiaſtica? Et habiles reddi docent Decianus *lib.5. tract. crim. c.54. nu15.* Brunus *de hæreticis, l.3.c.7.* Farinac. *q.189.&* 193. Sed probabiliùs, & ſecuriùs negant ſchiſmaticum Eccleſiæ reconciliatum adhuc habilem eſſe ad beneficia Eccleſiaſtica, niſi per Pontificem, aut vicem ipſius habentem fuerit diſpenſatus, Azor 1.*part. inſtit. l.8.c.20.qu.8.* Sanch. *l.2.c.36.n.18.* Bonac. *diſp.3.q.4. de charitate, pun. ult.§.5.n.10.* Penna 2.*par. direct. quæſt.48. commentar.73.* Farinac. *de hæreſi, qu.184.nu.35.* Menoch. *de præſumpt. lib.5. præſump.6. n.24.* licèt tantùm leviter ſuſpectos eſſe de hæreſi, defendant Duardus *lib.2. Bullæ, c.1.q.156. nu.12.* Souſa *in aphoriſm. l.1.q.20.n.13.* cum aliis Diana *p.4.tr.7.reſ.29.* & hoc ex diuturnitate temporis æſtimandum eſſe, docet Bordonus *ubi ſuprà*; omnes tamen illi fatentur cognitionem hujus criminis ſpectare ad Tribunal Sanctæ Inquiſitionis.

6 Traditur ratio decidendi.

His ſuppoſitis, ratio pręſentis aſſertionis ex eo provenit, nam cùm Schiſmatici amittant gratiam Spiritus Sancti, & omnem poteſtatem in rebus eccleſiaſticis, quia extra Eccleſiam foris ſunt, *c.didicimus* 31.24. *qu.*1. quomodo dare poſſunt, quod ipſi non habent? & quid iniquius ab eo Spiritus ſancti dona velle recipere, qui Spiritum ſanctum non habet? divina ab iis ſuſcipere ſacramenta, *quorum manibus*, ut ait ſanctus Leo I. *ep.37. ſe ſubtraxere myſteria?* Qui nec juſtè ea dare poſſunt, nec ſine indebitæ poteſtatis uſurpatione conferre. Facit ſpecialis ratio ordinationis ſacræ; nam per eam accipimus ſpiritualem, & eminentiorem in Eccleſia Dei gradum, ad quem contra Eccleſiæ diſpoſitionem aſcendere, rebellare eſt: & ab iiſdem ordinem accipere, quid aliud eſt, quàm adverſus Eccleſiam militare, & altare contra altare erigere, dignitatem ipſam furari, regiminis gradum fraudulenter aſcendere? Unde qui ab hæreticis, ſeu ſchiſmaticis ordinantur, rectè ab Innocen. I. *ep.*22. appellantur rei uſurpatæ dignitatis, qui conficiendorum Sacramentorum vindicaverunt auctoritatem, quę his nulla fuerat ratione conceſſa: à qua ratione non omninò abhorret D. Cyprianus *epiſt.*72. ad Stephanum: *Nec debere eos revertentes ea apud nos ordinationis, & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint.* Rectè ergo in pręſenti Alexander decrevit, ordinationes factas ab ſchiſmaticis irritas eſſe, ideſt nullas, quoad exercitium gradus collati; quia ordinati ab ſchiſmaticis, ſuſpenſi ſunt ab executione ordinis ita ſuſcepti: debent tamen eſſe ſchiſmaticis denunciati, & non tolerati ab Eccleſia, alioquin cùm retineant facultatem conferendi ordines in favorem fidelium, ideò recipientes ordines ab illis ſuo jure utuntur, & nulla ſuſpenſione ligantur, ut docuerunt Suar. *de cenſur. diſp.31.ſect.1.n.64.* Bonac. *de cenſur. in particul. diſp.3.q.1.pun.*10. Gibalinus *in ſynopſi cenſur. litt.O, nu.*2. qui rectè docent, ſuſpenſionem hanc incurri etiam ab eis, qui ignoranter ab ſchiſmaticis ordinati ſunt, nec poſſunt in ordinibus ſuſceptis miniſtrare, niſi cum eis diſpenſatum fuerit per habentem poteſtatem, videlicet per Epiſcopum, ſi illi ignoranter promoti ſunt; ſi verò ſcienter, per Pontificem, ut probat Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.48. per totam*. Ut factum fuiſſe tempore ſchiſmatis pręſentis, narrat Arnold. Lubec. *lib.2. cap.28. Factus eſt ergo conventus magnus Prælatorum, & pergebant illuc multi ordinati à ſchiſmaticis, ſperantes ſe gratiam Apoſtolicam invenire.* Et *lib.3. cap.*10.

7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus ſolutione ſciendum eſt ex D. Thom. 2.2.*qu.39.art.*3. duplicem eſſe in Epiſcopis poteſtatem; alteram ſacramentalem, aliam verò juriſdictionalem. Sacramentalis eſt, quæ per aliquam conſecrationem adipiſcitur, veluti poteſtas characteris, quæ conſiſtit in conficiendo corpore Chriſti, & in cæteris Sacramentis conferendis. Juriſdictionalis poteſtas eſt, quæ confertur per ſimplicis hominis injunctionem, veluti facultas excommunicandi, abſolvendi, & concedendi indulgentias. Inter has duas poteſtates illa verſatur differentia, quod poteſtas ſacramentalis confertur à Deo indelebiliter per characterem, ut docent in præſenti Hoſtienſis, Butrius, Abbas, & Ananias; ideòque remanet ſemper immobilis, ſive Epiſcopus labatur in ſchiſma, ſive in hæreſim. Inde etiam provenit, quòd Epiſcopus etiam degradatus, vel ſi renunciavit Epiſcopatui, validè, & cum effectu ordines conferat, ut probavi *in c.1. de ordinat. ab Epiſcopo, qui renunc.* Deinde ſciendum eſt, alia eſſe ſacramenta, quę nullam executionem deſiderant, quia tantùm gratia in eis habetur pro executione. qualia ſunt Baptiſmus, Pęnitentia, Unctio ſacra, quæ ſimul ac non conferuntur, ſecum afferunt executionem: alia ſunt, quæ ultra gratiam expectant exequutionem, quia conſiſtunt in agendo, ut ſacramentum Ordinis. Quibus ſuppoſitis rationi dubitandi ſatisfaciendum eſt aſſerendo, quod licèt ſchiſmatici, qui extra Eccleſiam ſunt, non poſſunt validè ea, quæ ſunt juriſdictionis exercere, ut excommunicare, indulgentias concedere, & ſimilia; tamen quę proveniunt à poteſtate characteris, etſi non licitè, validè tamen conferunt, quia tali poteſtate nec hæretici, nec ſchiſmatici ab Eccleſia privari poſſunt; ſed quia ipſi ſuſpenſi ſunt, exequutionem, ſeu exercitium ordinis collati dare non poſſunt, & ita ſuſpenſi ſunt ordinati ab ſchiſmaticis. Nec exinde inferas, dari extra Eccleſiam Sacramenta, quæ vera, & licita dari non poſſunt: ſed quia tam hæretici, quàm ſchiſmatici retinent poteſtatem characteris, ideò validè, etſi illicitè, ea poteſtate utentes, Sacramenta conferre valent. Idem etiam facilè reſpondetur augmento ipſius dubitandi rationis, quod expendebamus ex ſacramento pęnitentiæ ab ſchiſmaticis adminiſtrato; nam diſpar ratio verſatur in ſacramento pœnitentiæ, ac in ſacramento Ordinis: tum quia ſacramentum pęnitentiæ non niſi ab habente juriſdictionem validè conferri poteſt, quia juriſdictione ſchiſmatici ab Eccleſia denunciati privantur, unde ſacramenti pęnitentiæ miniſtri idonei non ſunt; cùm tamen ſacramentum Ordinis, quod juriſdictionem non requirit, ut validè conferri poſſit, ſed ſolùm eminentiam ſacerdotii, ſeu Epiſcopalem poteſtatem, conferre queant: tum quòd in ſacramento pęnitentiæ nihil datur pręter gratiam, quam tantùm abeſt, ut quis ab his conſequatur, qui ab Eccleſiæ unitate defecerunt, ut potiùs, qui iis communicat, novi criminis contagione polluatur: at in Sacramento Ordinis præter gratiam datur character ſpiritualis, quem nulla peccati fœditas impedit, quominus animæ ſuſcipienti imprimi poſſit. Unde non omninò inanis, & irrita eſt ordinatio ab ſchiſmaticis ab Eccleſia præciſis facta, ſicut eſt irrita abſolutio pœnitentis ab iiſdem prolata. Nec obſtat ultimum augmentum ipſius dubitandi rationis ex præſenti textu, & aliis ſuprà relatis, ubi ordinationes factæ ab ſchiſmaticis dicuntur irritæ, inanes, & vacuæ. Quibus omnibus reſpondendum eſt, eas ordinationes vacuas eſſe, quantum ad executionem ordinis, ſeu gradus collati; ſed revera validas eſſe propter Eccleſiæ fidem, & ſacramenti dignitatem, quæ à fide, vel bonitate miniſtri non dependet: & ita quoad ſubſtantiam, & characterem validè Sacramentum Ordinis ab ſchiſmaticis adminiſtratur; ſed quoad executionem gradus recepti vacua, & irrita dicitur talis ordinatio.

Ex qua doctrina, & diſtinctione explicandæ ſunt variæ auctoritates à Gratiano tranſcriptæ, in quibus doceri videtur, ordinationes ab hæreticis, & ſchiſmaticis factas, vacuas, & inanes eſſe, quæ accipiendæ ſunt de nullitate, quoad exercitium, ſiquidem etſi validè, & cum effectu ordinati characterem recipiant, non tamen habent exercitium, quia ſuſpenſi ſunt: quo modo accipiendi ſunt textus *in c.Arriano 73. c.ventum* 18.1.*q.*1. *c. in Eccleſia 68. c.qui perfectionem ead. qu.* Et licèt *in cap. per illicitam, c.Daibertum*, 1.*q.*7. dicatur, ordinationes factas ab hæreticis iterandas eſſe, textus tamen illi procedunt, quando hæretici non ſervant formam ab Eccleſia præſcriptam; nam cùm tunc ex defectu formæ ſubſtantialis ſacramentum nulliter, & invalidè adminiſtretur, meritò iterandum eſt, ſeu de novo adminiſtrandum, non quia ab hæreticis collatum eſt, ſed ob defectum veræ, & neceſſariæ formæ, ut contingit in Baptiſmo dato, & collato ritè ab hæreticis, ex Concilio Florentino in Decreto de ſacramentis, & Trid. *ſeſſ.7.can.*4. attamen ſi collatus ſit ab hæreticis errantibus in forma baptiſmi, ut errabant Paulianiſtæ, *c. Paulianiſtæ* 53.1.*qu.*1. iterari debet, juxta textum *in c. quos à Paganis* 52. *de conſecr. diſt.*4. & ita etſi ordinationes factæ ab hæreticis validę ſint, *c.quam quidam* 97.1.*qu.*1. tamen ſi contra debitam Eccleſiæ formam datę ſint, iterari debent, *ex d. c.Daibertum, d. cap. per illicitam.* 8 Exponuntur varia jura.

Sed ſuprà traditis obſtat difficilis ſententia Urbani II. Pontificis *in ep.*17. Prępoſito ſancti Juventii miſſa, quę extat *tom.3. Concil.* in illis verbis: *Cæterùm ſchiſmaticorum, & hæreticorum ſacramenta, quoniam extra Eccleſiam ſunt, juxta Sanctorum Patrum traditiones, ſcilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Auguſtini, Hieronymi, formam quidem ſacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur, niſi cùm ipſi, vel eorum ſacramentis initiati, per manus impoſitionem ad catholicam redierint unitatem.* Ex quibus verbis apertè deducitur, ſacramenta ab ſchiſmaticis collata omninò nulla eſſe, & nova manus impoſi- 9 Exponitur ep. 17. Urbani II.

Digitized by Google

poſitione indigere. Ergo non rectè aſſerimus ſacramentum Ordinis ab ſchiſmaticis collatum, quoad ſubſtantiam, & characterem validum eſſe, licèt quoad exercitium irritum, & vacuum judicetur. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, verba illa, *formam ſacramenti habere ſed non virtutis effectum*, ita accipienda eſſe, ut quoad ſubſtantiam valida ſint ſacramenta ab ſchiſmaticis collata, ſed gratię effectum non conferant, niſi per manus impoſitionem reconciliatoriam ita ordinati communioni Eccleſiæ reſtituantur, & ſimiliter ordinantes: quo caſu, quæ ab iis conferuntur ſacramenta, non ſolùm valida erunt, verùm & ſuſcipientibus proficua, cùm ante hanc reconciliationem rata quidem ſint, ſed ſuſcipientibus obſint potiùs, quàm proſint, ob communionem ſcilicet vetitam cum hæreticis, & ſchiſmaticis, quorum communio præſertim prohibetur, quia duo hæc crimina, hæreſis, & ſchiſma, Eccleſiæ Catholicæ unitatem præ cæteris criminibus diſſolvunt. Itaque cenſuit Urbanus II. ſacramenta ab his collata valere, effectum autem gratiæ ab his non obtineri, niſi poſtquam vel ipſi Eccleſiæ communioni redditi ſunt; quo caſu communi jure jam his licet poteſtate, quam in hæreſi, vel ſchiſmate retinuerunt, Eccleſiæ communione uti; vel poſtquam ii, qui ab illis ſacramenta ſuſceperunt, de communione temerè uſurpata pœnitentiam egere: in quo alio caſu, recedente fictione, ſacramentum validè collatum, ſed illicitè receptum reviviſcit: ut quod ad condemnationem receptum fuerat, incipiat prodeſſe ad veniam; & ideò requiritur eo caſu manus impoſitio, reconciliatoria videlicet.

TITULUS IX.

De apoſtatis, & reiterantibus baptiſma.

CAPUT PRIMUM.

a Alexander III.

PRæterea *b* clericis, qui relicto ordine clericali, & habitu ſuo, in apoſtaſia, tamquam laici converſantur, ſi in criminibus comprehenſi teneantur, per cenſuras eccleſiaſticas non præcipimus liberari.

NOTÆ.

1 a A*Lexander III.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.2.* ubi additur, *Pars capitis Presbyterum*; unde conſtat, in præſenti referri partem textus *in c.presbyterum, de clerico ægrotante, c.2. ne clerici vel monachi*: & integra Decretalis extat poſt Conc. Later. *p.26.c.15.& 16.* ubi legitur, *Eugenius Papa Sarenſi Epiſcopo*: ſed legendum eſt, *Eugen. III.* ut jam notavi, *in c. 2. ne cleric. vel monach.* Andr. Sauſay *in Panopl. cler. 2.p. l.7.c.1.* credit legendum eſſe *Saſarenſi*, quæ Sedes Archiepiſcopalis eſt in Sardinia, dicta Saſarenſis. Sed retinenda eſt vulgaris littera, quæ habet *Sarenſi*, ut jam notavi *in c.2. de cler. ægrot.* nec *Saſarenſi* legi poteſt; ſiquidem Saſar civitas Sardinię Cathedra Archiepiſcopali ex Eccleſia Turritana in ea translata, decorata fuit ab Eugen. IV. anno 1441. ut refert Bonfant. *in hiſtor. Sardiniæ, lib.13. c.ult.§.15.* Unde temporibus noſtri Eugenii III. nec Cathedram Epiſcopalem habebat, & ita præſens inſcriptio reſtituenda eſt, *Eugenius III. Sarenſi Epiſcopo.*

2 b *Clerici.*) Gloſſa *in c.tuæ, v. Tolerandi, hoc tit.* Bannes *in 1.2.qu.12.dub.3.* exiſtimant in præſenti clericorum nomine intelligi tantùm eos, qui ſunt in ſacris ordinibus conſtituti, non verò prima tantùm tonſura initiati. Moventur ex eo, quia in præſenti textu agitur de clericis, qui relicto ordine clericali, ut laici incedunt: ſed prima tonſura initiati ordinem clericalem non habent: igitur de eis non ſenſit Alex. III. Sed contrarium verius eſt; nam clericorum nomine, etiam cum agitur de clericis habentibus ordinem clericalem, comprehenduntur clerici prima tonſura initiati, ut probatur expreſsè *ex c.quoniam, 69.d.* & ex eo, quod illos omnes, qui laici non ſunt, ſed à vulgo ſelecti, & in ſortem Domini adſcripti, ordo clericalis comprehendit, *c.cleros, 21.d. c.quorumdam, 23.d.c.1. c.Epiſcopus, de præben. c.ubi periculum, §.præterea, de elect.* Facit Conc. Triburienſe *can.27.* ibi: *In Synodo Chalcedonenſi, capite ſeptimo ſtatutum eſt, ut clerici, qui ſemel in Clero deputati ſunt, neque ad militiam, neque ad aliquam veniant dignitatem mundanam: & hoc tentantes, & pœnitentiam non agentes, quo minus redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegere, anathematizari. Nos autem eamdem ſequentes canonicam auctoritatem, ſtatuimus, ut clericus eccleſiaſticè nutritus, in Eccleſia coram populo vel legens, vel cantans, ſi poſtmodum relicto clericatus habitu, à caſtris Dominicis, quibus adſcriptus eſt, profugus, & apoſtata elabitur, & ad ſæculum regreditur, ab Epiſcopo canonicè coerceatur, ut ad ſinum matris Eccleſiæ revertatur. Quod ſi in hac indiſciplinatione perdurat, ut comam nutriat, conſtringatur, ut iterum detondeatur, & poſtea nec uxorem accipiat, nec ſacrum ordinem attingat. Si verò hic hujus ſancti Concilii reluctaverit definitioni, ſecundum præſtitutam Chalcedonenſis Capituli conſtitutionem anathematizetur. Sanctus Iſidorus tales hippocentauris dicit eſſe ſimiles, qui nec equi, nec homines, atque quaſi bruta animalia, libertate, ac deſiderio ſuo feruntur.* Unde *in cap.cum contingat, de ætate & qualit.* dicitur: *Ordo clericalis per primam tonſuram confertur.* Et *in c.degradatio, de pœnis*, dum agitur de perſonis, quæ degradari debeant, dicitur degradationem debere fieri uſque ad primam tonſuram: & in Pontificali Romano, dum recenſetur ordo degradationis à prima tonſura, ita legitur: *Auctoritate Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ac noſtra, tibi auferimus habitum clericalem, & nudamus te Religionis ornatu, ac deponimus, degradamus, & ſpoliamus te omni ordine, beneficio, & privilegio clericali, & velut clericalis profeſſionis indignum, redigimus in ſervitutem, & ignominiam habitus ſæcularis, ac ſtatus.* Et infrà: *Pronunciamus, ut hunc exutum omni ordine, ac privilegio clericali, Curia ſæcularis in ſuum forum recipiat degradatum.* Igitur, quia prima tantum tonſura initiatus eſt in ordine clericali. Nec obſtat, quod quotieſcumque in jure recenſentur clerici, non enumerantur prima tantùm tonſura initiati, ut *in c.illud, 27.diſt. c. à Subdiacono, 93.diſt.* & expreſsè id videtur doceri *in c.clericus 6.de vita & honeſt. cler.* ibi: *Clericus ſi tonſura dimiſſa uxorem acceperit, qui quidem ſine gradu eſt.* Igitur ſi prima tonſura initiati ſine gradu clericali ſunt, non poſſunt comprehendi præſenti textu, ſiquidem in eo agit Eugenius de clericis, qui in clericali ordine erant. Nam omiſſa quæſtione, an videlicet prima tonſura ordo ſit, quam fusè diſputant Div. Thom. *in 4.d.24.q.3.art.1.* Bellar. *t.1.controv.l.1.de cleric. c.13.* Sanch. *l.7.conſil.c.3.dub.65.* Laym. *in ſum.tit.de ordin. c.5.n.5.* Marchin. *eod. tract. p.1.q.1.c.7.n.1.* Andr. Sauſay *p.1. Panopl. cleric. ferè per tot.* Hallierius *de ſacris elect. ſect.2.c.1.* ex veriori ſententia dicendum eſt, propriè, & ſtrictè primam tonſuram non eſſe ordinem, ſed præviam diſpoſitionem ad ordines, cujus cooptationis ratione ita tonſuratus dicitur habere ordinem clericalem, & per conſequens fruitur privilegio canonis *ſi quis ſuadente., 17.q.4.* ut probat Barboſa *lib.1. juris eccleſ. c.39.§.2.n.2.* privilegio fori *ex c.clericus 12.q.2. c.unic. de cleric. conjug. lib.6.* ut infrà dicemus, & ita rectè comprehenditur præſenti deciſione. Nec obſtat textus *in d.c.clericus in 6.* qui accipiendus eſt de gradu ſacro, quem verè non habet prima tonſura initiatus, ut in ejus textus notis probavi.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Clerici, qui dimiſſo habitu clericali, ut laici converſantur, privantur privilegio fori, & canonis.* Probant eam textus *in cap.fin. 50.diſt. cap.ſin autem 11.q.3.c.3.20. qu.3. cap. ſine ornatu, cap. præcipimus, 22.q.4. cap. perpendimus, cap. contingit, cap. cùm non ab homine, cap. in audientia 45. de ſentent. excom. cap.1. de vita & honeſt. cleric.* 3 Concluſio traditur, & probatur.

Digitized by Google

*cleric. in 6. Clem.*1. *eod. tit, c,unic. de cleric. conjug. eod. lib.* Concil. Aldeg. *can.*8. ibi*: Clerici, qui relicto Clero ſe ad ſæcularem militiam, & ad laicos contulerint, non injuſtè ab Eccleſia, quam reliquerunt, amoveantur.* Concil. Toletan. ſub Sixto IV. anno 1473. *can.*14. *Ut qui ſuſceptæ profeſſionis habitum dedignantur, privilegiis gaudeant ſibi conceſſis, nec noſtri juris auctoritas, nec ordo exigit rationis; fruſtra enim auxilium legis invocat, qui committit in legem.* Et infrà*; Sacro approbante Concilio ſtatuimus, ut de cætero prædicti clerici, tam conjugati, quàm non conjugati, tonſuram quantitatis unius regalis, & veſtem ſuperiorem non virgatam, nec epartitam, ad medietatem tibiæ, vel ferè declinantem, conferant congruentem: non autem deferentes ejuſmodi habitum, ſi fuerint conjugati, eo ipſo; ſi verò non conjugati, & exceſſibus, & enormitatibus ſe ingeſſerint, privilegium omninò amittant clericale.* Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti a Barboſa, *& de jure eccleſ. l.*1.*c.*39.*n.*73. Ant. Auguſt. *lib.*8.*in epit. tit.*47. Andreas Sauſay 2.*part. Panopl. cleric. l.*7.*c.*1. Fermoſin. *in c.cùm non ab homine, q.*25. *de judiciis*, Balboa *in c.*2. *de judiciis, nu.*122. Pereyra 2.*part. de manu Regia, c.*26. Laym. *lib.*2.*ſumm.tr.*1.*c.*13. Farinac. *de hæreſ. qu.*83. Petrus Greg. *l.*1.*p.tit.*5.*c.*7. Ricciulus *de jure perſon. l.*7.*c.*1. *cum ſeq.* Covar. *practicar. qu.*31. Diana *p.*1.*tr.*2. *reſol.*51. Germonius *lib.*3. *de ſacrorum immunit. cap.*15. Martha *de juriſd. p.*1.*cent.*2. *caſ.*153. Suar. *adverſus Regem Angliæ, l.*4.*c.*28. Acunna *d.c.fin.*50.*diſt.* Eſcob. *de Pontificia juriſd. c.*21.*§.*5. Urrutigoyti *in Paſtorali Regulari, voto* 3.

4 Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita

Impugnatur tradita aſſertio.

inſurgo: Exemptio clericorum à juriſdictione ſæculari provenit à jure divino, juxta plurium ſententiam, quam retuli *in c.clerici* 8. *de judiciis*: & tale privilegium fori conceſſum eſt in favorem totius ſtatus clericalis; quare à clerico renunciari non poteſt, ac etiamſi expreſsè ipſe conſentiat in judicem ſæcularem, ab eo judicari, aut puniri non valet, ut probavi *in c.ſi diligenti, de foro competenti*. Igitur nec habitum, ſeu tonſuram clericalem dimittendo poterit judex ſæcularis aliàs incapax illum condemnare; nam ſi expreſsè in eum conſentire non poteſt, minùs valebit ejus juriſdictionem prorogare, tacitè facto ipſo dimittendo habitum clericalem. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam inter modos deſerendi ſtatum clericalem, præcipuus eſt matrimonii contractus, *cap.*1. *c.diverſis, de cleric. conjug.* probat Ricciulus *d.l.*7.*c.*1.*per tot.* ſed clericus conjugatus adhuc poſt matrimonium contractum retinet privilegium fori, *c.un. de cleric. conjug. lib.*6. Trid. *ſeſſ.*23.*de refor.c.*6. latè probat D. Joſeph Vela *to.*2.*diſſert.*45. ergo quia dimittens habitum, & deſerens ſtatum clericalem, fori privilegio non privatur. Augetur ſecundò, nam clericus quamtumvis enormitatibus deditus ſit, non amittit privilegium fori, niſi ter monitus non reſipiſcat, *c.contingit, c.in audientia, de ſentent. excom.* probavi *in c.fin. de vita & honeſt. cler.* Igitur etſi dimittat de facto habitum, & tonſuram, dum tamen non ſit ter monitus, non amittit privilegium fori, & per conſequens defendi debet per Eccleſiam in cauſis criminalibus.

Qua dubitandi ratione minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, apo-

5 ſtaſiam vocem Græcam eſſe, & Latinè ſignificare deſertionem, & ita apoſtatam idem eſſe ac deſertorem,

Apoſtatæ & apoſtaſiæ etymon.

l.deſertores, ff.de re milit. & prævaricatorem Latinè dici, qui Græcè apoſtata appellatur, notavit ſanctus Ambroſius *ſer.*15. *in Pſal.*118. *verſ.*7. qui rectè docet, apoſtatam, & apoſtaſiam Græcas voces eſſe: & quamvis utriuſque extrema pars affinitatem habeat cum Latinis vocabulis à *ſtando* deductis; tamen utriuſque initium purè Græcum eſt. Itaque vox apoſtata planè Græca eſt, idem ſonans, quod deſertor. Sanctus Auguſt. *lib.* 20. *de civit. Dei, c.*19. refugam dicit. Hebræi apoſtatam Belial appellant, ut illuſtrat Theophilus Raynaud. *to.*17.*tract.de apoſtaſia, cap.*1. *per totum*, Beyerlinch *tom.*1. *in theatro, v. Apoſtaſia*, Suar. *de fine, diſp.*16. *ſect.*5. Varias apoſtaſiæ differentias recenſuerunt repetentes *in præſenti*, D. Thom. 2.2.*q.*12.*art.*1. ſed juxta diviſionem, quam retuli *in can.*46.*Concilii Illiber.* apoſtaſia, quæ in præſenti titulo improbatur, triplex eſt; alia perfidiæ, quæ eſt deſertio fidei Catholicæ, de qua agemus *in c.quidem, hoc tit.* Alia à religioſo ſtatu ſemel inito per profeſſionem, aut ſubſtantialia religionis vota, de qua agemus infrà *in c.penul.& fin.* Tertia, quæ committitur per defectionem à clericali ſtatu, videlicet per matrimonium, militiam, vel habitus clericalis dimiſſionem, de qua in præſenti, *& in c.tuæ, hoc tit.* agendum eſt: & de his tribus modis deſerendi habitum clericalem agit Ricciulus *lib.*7. *de jure perſon. per totum*, & nos alibi, videlicet de matrimonio à clericis contracto *in cap.*1.*de clericis conjug.* de clerico militiæ nomen dante *in c.fin.eod.tit.* & ita in præſenti tantùm agendum eſt de apoſtaſia, quæ contingit per dimiſſionem habitus clericalis. Et priùs ſciendum eſt, dubium eſſe, an talis apoſtaſia committatur à clericis in minoribus ordinibus conſtitutis, vel tantum prima tonſura initiatis. Et negant Bannes *in* 1.2.*q.*12.*dub.*3. Hoſtienſ. & Abbas *in cap.*3. *hoc tit.* Decianus *lib.*5.*tract. crim. c.*73.*n.*24. Covar. *de ſponſ.* 2.*p.c.*9.*§.*3.*n.*2. Menoch. *de arbitr. caſu* 546. *nu.*52. apoſtaſiam ab ordine clericali locum habere in clericis prima tonſura initiatis: moventur exemplo novitiorum religionis cujuslibet, qui ſunt in ſtatu incipientium reſpectu ſtatus clericalis, ſiquidem prima tonſura eſt diſpoſitio ad ordines: ſed novitius, ante emiſſam profeſſionem retrocedens, non apoſtata, nec deſertor religionis creditur: ergo ſimiliter clerici tonſura dimiſſa: & abjecto clericali habitu, ut laici incedentes, apoſtatæ dici nequeunt, præcipuè cùm jure permittente hoc faciant, ut probavi *in c.clericus* 6. *de vita & honeſt. cleric. c.*1. *de cler. conjug.* Verùm contrarium expreſsè docetur in præſenti textu, ibi: *Apoſtaſia*. Ex textum hunc procedere etiam in clericis minoribus gradibus initiatis, ſeu tantùm prima tonſura, probant Sauſay *in panopl. clericali, l.*7.*c.*1. Duvalius *de fide q.*8. Nec obſtat fundamentum contrariæ ſententiæ; nam par ratio non eſt in novitio retrocedente à religione, ac in clerico prima tonſura initiato deſerente ſtatum clericalem, quia per tonſuram clericus militiæ eccleſiaſticæ, & ſtatui clericali longè arctiori jure adſcribitur, quàm religioni monaſticæ per habitus ſuſceptionem novitius devincitur; ſiquidem initiatus prima tonſura in ſortem Domini tranſit, unde clericus dicitur, ut ſuprà probavi, nec tonſura ipſa iterari valet, aut ab ea dejici jam initiatus: quæ omnia è contrario procedunt in novitio, qui per habitus ſuſceptionem non efficitur religioſus, & à Prælato expelli poteſt, & ipſe iterum novitiatum iterare. Unde cognoſcitur, ſtrictiùs mancipari clericum per primam tonſuram ſtatui clericali, quam novitium religioni per habitus ſuſceptionem; quare, quid mirum, ſi in deſertione ſtatus clericalis apoſtaſia committatur, non verò in receſſu novitii à religione. Nec obſtat clericum prima tonſura tantùm initiatum ex juris permiſſione habitum deſerere poſſe, etiam matrimonium contrahendo, juxta tradita *in c.*1.*de cler. conjug.* nam exinde tantùm evincitur, ipſum non eſſe cogendum reaſſumere habitum clericalem, aut pœnis apoſtatæ teneri, ut contingit clericis in majoribus ordinibus conſtitutis, ut dicemus infrà *in c.tuæ*; non tamen inde deducitur, eum frui poſſe privilegio fori, quod competit tantùm clericis deferentibus tonſuram, & habitum clericalem, ut infrà dicemus: peccareque lethaliter ipſum propter apoſtaſiam interiorem, ſi ex contemptu, aut ſine cauſa ab ſtatu clericali diſcedat, docuerunt Duvalius, & Sauſay *ſupra*. Manet ergo, clericum in minoribus ordinibus conſtitutum, aut tantùm prima tonſura initiatum, habitum deſerentem, apoſtaſiam committere, non tamen cogi habitum reaſſumere: nec contrarium docetur *in c.clerici, de vita & honeſt. cleric.* cujus veram interpretationem dedi in ejus notis.

Deinde ſciendum eſt, omnes clericos, tam in ſacris, 6

De privilegio fori tonſuratis competente.

quàm in minoribus ordinibus conſtitutos, in clericali ſtatu perſeverantes, plenè, & integrè privilegio fori gaudere, niſi per crimina illud amittant, ut probatur *ex c.*2. *de foro compet.* ibi*: Nec presbyterum, nec diaconum, aut clericum ullum, aut juniores Eccleſiæ.* Et *cap.cùm non ab homine, de judiciis*, in illis verbis: *Clericos cujuſcumque ordinis.* Et ibi*: Clericus in quocumque ordine conſtitutus.* Faciunt textus generaliter de omnibus clericis agentes *in c.de perſona*, 11.*qu.*1. *authent Caſſa, C. de ſacroſanct. Eccleſiis, authent. item nulla, C. de Epiſc. & Cler.* Omnes enim ſpeciali titulo Deo ſunt addicti, de ejuſque familia effecti, & divino cultui conſecrati: licèt enim inter ipſos clericos exiſtat differentia, quoad conſecrationem majorem, vel minorem, ſeu magis, aut minùs ſacrum miniſterium, hoc non ſufficit, ut inde evincatur, quoſdam magis exemptos fuiſſe ex vi juris divini, quoſdam minus, ut notat Navar. *in c.novit, de judic. not.*5. *nu.*30. Sin autem privilegium inſpiciatur, quatenus per jus eccleſiaſticum limitari poteſt, quoad perſonas nulla invenitur differentia inter clericos in ſacris, & in minoribus conſtitutos, dummodo in ſtatu clericali perſeverent: quod non obſcurè deducitur *ex c.*2. *de foro compet. & ex cap. ſi diligentes, eod. tit.* in illis verbis: *Toti collegio eccleſiaſtico indultum.* Quibus dubium non eſt, quin etiam clerici ſolius primæ tonſuræ comprehenſi ſunt; omnes etenim clerici pertinent ad collegium eccle-

ſiaſti-

Digitized by Google

ſiaſticum, cùm datum non ſit privilegium hoc hujus, vel illius ordinis intuitu, ſed intuitu ſtatus clericalis: quam quidem exemptionem plenam, & integram eſſe debere, manifeſtè probatur ex ſuprà dictis juribus, tam quæ exemptionem in criminalibus, & civilibus, quàm quæ immunitatem à tributis concedunt. Sed non perperam addidi, clericos in clericali ſtatu perſeverantes, ut cognoſcatur diſcrimen verſari inter clericos majorum, vel minorum ordinum; nam etſi in omnibus clericis commune ſit, ut indelebilem characterem accipiant; nihilominus quoad perſeverantiam in ſtatu, & munere clericali ordines ſacri majorem inducunt ſtabilitatem; clerici enim in ſacris ordinibus conſtituti coguntur in eis manere, ita ut ſi de facto deſerant, reaſſumere habitum conſtringantur, ut dicemus infrà *in cap. tuæ:* clerici verò minoribus ordinibus initiati liberè poſſunt ſtatui clericali renuntiare, negotiis ſæcularibus ſe immiſcendo, aut matrimonium contrahendo, *cap.1. cap. Joannes, de clericis conjugatis.*

7 De clericis in minoribus conſtitutis. Unde provenit, ut clerici in ſacris conſtituti, abſolutè, & abſque ulla conditione, ex vi ſacri ordinis privilegio fori potiantur; talis enim ordo dicit perſeverantiam in ſtatu clericali, & ſupponit conſequenter privilegium fori, juxta tradita *in cap.clericis 8. de judiciis.* Inferiores autem ordines, cùm per ſe non obligent, nec inducant perſeverantiam in illo ſtatu, non ſufficiunt ad inducendum privilegium clericale, ſed conditiones alias expoſcunt, quæ oſtendant in minoribus initiatum in eodem ſtatu permanere, in quo divino cultui, & Eccleſię deſervit: quæ fuit potiſſima ratio hujus privilegii, idque planè ſignificavit Trid. *ſeſſ.23. de refor. cap.6.* dum decrevit, nullum prima tonſura initiatum, aut in minoribus ordinibus conſtitutum, ante decimumquartum annum beneficium obtinere poſſe; ſed neque fori eum privilegio gaudere, niſi beneficium habeat eccleſiaſticum, aut clericalem habitum, & tonſuram, alicui Eccleſiæ ex mandato ſui Epiſcopi inſerviat, vel de ejus licentia in Seminario exiſtat, aut clericorum ſchola, videlicet aliqua univerſitate, quaſi in via ad majores ordines ſuſcipiendos. Ex quo decreto conſtat, clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, ita demum clericali privilegio gaudere, ſi eccleſiaſticis miniſteriis actu dicati ſint, ſive ut, proximè dicebamus, ſi in clericali ſtatu perſeveraverint: cujus perſeverantiæ duos modos Concilium diſtinxit, ſingulos per ſe ſufficientes, cùm disjunctivè apponantur. Primus eſt, ſi clericus minoribus initiatus beneficium eccleſiaſticum habeat: hac enim conditione ſupponit Concilium perſeverantiam in eo ſtatu, vel ſaltem animum neceſſarium, ut juſtè beneficium, ejuſque fructus retineantur, *cap. commiſſa 35. verſ. Cæterùm, de elect. in 6.* quia beneficium ſui natura perpetuitatem denotat, *c.Sanctorum, 70.diſt. c.unic. de capel. monach. l.6.* beneficii verò nomine in eo decreto Concilii ad effectum hujus privilegii clericalis penſionem non comprehendi certum eſt, tametſi aliàs ſoleat pro beneficio haberi, *c. ad audientiam 31.* ubi notavi, *de reſcrip.* & ita congregatio Cardin. declaravit, cui declarationi in praxi ſtandum eſſe docuit Garcia *de benef.* etſi in puncto juris *de* hujus ſententiæ veritate non malè dubitet P. Suar. *contra Regem Angliæ c.17.n.11.* latiùs proſequuntur Pereyra *part.2. de manu Regia, cap.26.* D. Joſeph Vela *to.2. diſſert.45. per totam.* Alter modus eſt, ſi clericus in minoribus conſtitutus, tonſuram, & habitum clericalem deferat, & ad inſerviendum alicui Eccleſiæ per Epiſcopum deſtinatus ſit, vel aliàs ex ejus licentia diſponatur ad clericale obſequium: qui modus cùm tres contineat qualitates copulativè poſitas, verificari, quoad omnes debet, ut privilegium locum habeat, ex regula legis *ſi hæredi plures 5. ff.de condit. inſtit. §.penul. Inſtit. de hered. inſt.* juncta regula textus *in cap.cùm dilecta 22.* junctis notatis à Felino *ibi, nu.6. de reſcriptis;* & ita Cardinalium declaravit Congregatio, ut refert Suar. *d.c.27. num.12.* ubi rectè poſt Covarruviam, & alios eas duas priores declaravit qualitates, habitus & tonſuræ, ut earum concurſus, ut in plurimum tantùm, non verò perpetuò, ac permanenter deſideretur; & in caſu dubio judicis eccleſiaſtici ſit declaratio, juxta textum *in cap. ſi judex laicus, de ſent. excom. lib.6.* Proſequuntur Covarr. *pract. cap.31.* Pereyra, & Vela *ubi ſuprà.* Tandem addidimus in calce ſuperioris ſententiæ, *Niſi per crimina illud amittant.* Ex quibus deducitur, privilegio clericali gaudere etiam clericum eum, qui per aliquod tempus illo caruit, vel per ſententiam privatus eſt, non utique ob delictum aliquod, ſed ob defectum prædictarum conditionum, ſeu qualitatum, vel alicujus ex eis, ſi poſtmodùm ob earum concurſum ad illud admitti deſideret. Nec enim jus commune, aut relata Tridentini diſpoſitio ipſum excludit; nam quod ad jus commune attinet, conſtat, clericum in majoribus ordinibus conſtitutum, tantùm ob certa graviſſima crimina poſtea referenda eis privari; minoribus verò tantùm initiatum, ob defectum dictarum qualitatum. Quod ad Concilium attinet, id utique non privat perpetuò eos, qui qualitates in eo præſcriptas non ſervant, fori privilegio; ſed pro eo dumtaxat tempore, quo eas non ſervant: ſunt enim illæ quædam propriæ conditiones, quarum ea eſt natura, ut interim dum implentur, tantùm actum ſuſpendant, nec illi locum faciant, poſtmodùm verò eum perficiant, *l. proinde 7. l.certi conditio 9. l.non omnis 19. l.pecuniam 36. ad finem, ff.de rebus creditis, l.hæc venditio 7. ff.de contrah. empt. l.ſi quis ſub condit.8. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. l.legata 41. l.qui hæredi 44. l.Mævius 45. ff. de cond. & demon. l.cedere diem 113. ff.de V. S.* Nec privilegium illud amiſſum dici poteſt ex eo, quod clericus, qui cùm eo frui potuit, qualitates illas ſervans, non eſt eo uſus, eidem renunciare videtur, argumento legis *ſed & ſi ſuſcepit 52. ff.de judiciis, c.cùm inter monaſterium 20. de re judicata:* nec ei poſtmodùm ad illud regreſſus dandus videbatur, ex eiſdem juribus, juncta lege *regul.14. §.ſi venditor, ff.de ædilit. edict. c.quam periculoſum, in fine 7. q.1.* tum quia regula dictæ legis *ſed & ſi,* cum ſimilibus, procedit in juribus, vel remediis, quæ cum eorum omiſſione non compatiuntur, ut quibus certi temporis meta præfixa eſt, ut proponantur in judicio: quorum neutrum accidit in præſenti caſu, ſed ſolùm adjiciuntur dictæ conditiones, quibus quomodocumque concurrentibus, tametſi antea defecerint, locus privilegio ſuperſit. Tum etiam, quia hujuſmodi privilegium non eſt ejus naturæ, ut renunciari à clerico poſſit, cùm toti ordini clericali ſit publicè indultum, ut tale, quo non poſſit aliàs clericus privari, quàm ſi ob crimina illo fiat indignus, niſi pro præterito tempore, quo qualitatibus à Concilio requiſitis deſtitutus fuit; non pro futuro, quo concurrere ſimul in eo incipiunt, argumento textus *in Clem.1. de vita & honeſt. cleric.* docent Sylveſt. *v. Excommunicatio, n.23.* Suar. *d. cap.27. nu.17.*

His ſuppoſitis apparet jam ratio præſentis deciſionis; nam cùm privilegium fori ita demùm competat clericis prima tonſura, ſeu ordinibus minoribus initiatis, ſi perſeverent in ſtatu clericali, quæ perſeverantia præcipuè cognoſcitur ex delatione tonſuræ, & habitus clericalis; ideò, qui abjecto clericali ſtatu, & dimiſſo habitu, ut laicus inter laicos converſatur, indignus redditur prædicti privilegii. Facit ratio adducta à Pontifice *in cap. in audientia, de ſent.excom.* quia videlicet fruſtra ab Eccleſia privilegium fori petit, qui peccat in ipſam Eccleſiam, contra ſacros canones prohibentes illis deferre veſtes laicales, de quibus egi *in c.cleric.de vita & honeſt.cler.* Facit ratio text. *in l.item apud Labeonem, §.ſi quis virgin. ff.de injuriis:* quam expendit Pontifex *in d. c.audientia:* & quamvis in jure reperiatur interdictus clericis uſus certarum veſtium, ut probavi *in d.c.cleric.de vita & honeſt.* tamen non reperitur certus, & determinatus habitus, quem ipſi clerici de neceſſitate teneantur induere; ideò eas veſtes dicemus eſſe clericis congruentes, quę à communi uſu, conſuetudineque provinciæ, in qua commorantur, reperiuntur admiſſæ, ut probant Gloſſa *in c. penult. v. Deauratis, de vita honeſt. cleric. & in Clem.1. v.Sæcularis, de elect.* Covar. *pract. c.31.n.7.* Farinac. *in prax.crim.t.1.q.8.n.69.* Rouſſ. *l.4.c.3.n.40.* Ricciul. *de jure perſon. l.7.c.5.n.1.* Unde fit, quod cùm circa veſtium uſum regionis conſuetudo attendenda ſit, ſic etiam ex debitis circumſtantiis fiat interpretatio circa veſtium delationem; nam viator, qui iter facit, licèt in habitu clericali non incedat, excuſabitur, ut probabimus infra *in c.tuæ,* & ita judicatum fuiſſe teſtatur Pereyra *de manu Reg. p.2.c.26.nu.4.* qui idem probat de clerico in domo ſua reperto ſine habitu, etiamſi dum fugit, extra domum capiatur ſine habitu. Item de clerico conjugato occidente uxorem ſine habitu: & in his Hiſpaniarum regnis ex Bulla Alex. VI. edita anno 1502. clerici minorum ordinum non aliter fruuntur privilegio fori, quàm ſi per quatuor menſes ante commiſſum delictum habitum, & tonſuram deferant, ut teſtatur Covar. *pract. qu.31.* Guttier. *lib.5.practic. c.5.* Idem de Gallis referunt Boerius *deciſ.69.* Chaſſaneus *in conſuet. fol.49.* De Venetis Gigas *de penſionibus q.94.n.8.* & ſi clericus tonſuram dimiſerit, clericatuique renunciaverit, ſed illam reaſſumpſerit, etiam inſcio Epiſcopo, privilegio fori gaudet, ut probat Marinis *lib.1. reſol. cap.50.* 8 Traditur ratio decidendi.

Nec

Digitized by Google

9 *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, nam verius eſt, ut probavi *in c.clerici, de judic.* exemptionem clericorum à juriſdictione ſæculari, quoad cauſas criminales, & civiles temporales eſſe juris poſitivi; unde nonnullis in caſibus illis privilegium fori per ſacros canones denegatur veluti clerico aſſaſſino, *c.1. de homic. l.6.* joculatori poſt trinam monitionem, *c.1.de vita & honeſt.cler. lib.6.* carnificis, ſeu macellarii, aut tabernarii officium exercenti, *Clem.1. eod.tit.* clerico degradato, *c. cùm non ab homine, de judic.* in minoribus ordinibus conſtituto, & matrimonium contrahenti ſucceſſivè cum duabus, vel ſemel cum unica, & vidua, *c.unic. de cleric. conjug. lib.6.* & ita rectè in præſenti textu docetur, clericum primæ Tonſuræ non deferentem habitum, & tonſuram, privari fori privilegio. Nec obſtat augmentum primum dubitandi rationis; nam caſu, quo clericus deſerit habitum clericalem, & ut laicus incedit, non cognoſcit judex ſæcularis de ejus cauſis criminalibus virtute prorogationis tacitæ, aut expreſſæ, quæ nulla hoc in caſu datur; ſed quia in pœnam deſertionis ſtatus clericalis privatur privilegio fori, ratione illius ſtatus illi competente, ut in aliis caſibus ſuprà enumeratis, ob delicta privatur eodem privilegio, nec ab Eccleſia defenditur, quia in his caſibus, in quibus jus Pontificum aſſiſtit, ſufficit tacitus & immixtus conſenſus ipſius clerici, argumento legis *ſi unus 27. §.illud, ff.de pactis, l.ſilius 8. §.veterani, ff.de procur.* ubi docetur, plura tacitè permitti, quæ expreſsè non permitterentur; ille namque implicitus clerici conſenſus venit in conſequentiam dimiſſionis habitus, cui eſt à jure canonico ſtatuta pęna; & ideò hæc tantùm velut principalis attenditur, non conſenſus ei conſequens, *ex l.ſi quis nec cauſ.4. ff.ſi certum petatur, l.1. verſ. Prima, l.quod dicimus 7. ff.de auctorit. tutor.* Illuſtrat D. Joſeph Vela *diſſer.45.§.1.n.32.* Nec obſtat, quod dicebamus de clero in minoribus conſtituto matrimonium contrahente; nam ille retinet privilegium fori, ſi deferat habitum, & tonſuram, ut ſuprà dixi, & probat Vela *d. diſſer.45.* at verò in præſenti agimus de clerico prima tonſura initiato deſerente habitum, & tonſuram; quia dum incedit, ut laicus privatur fori privilegio. Nec obſtat ultimum augmentum deductum ex dicto capite *in audient. Clem.1. de vita & honeſt. cleric.* nam facilè pręſens deciſio conciliari poteſt cum illis novis deciſionibus, ſi in præſenti ſupponamus, monitionem præceſſiſſe, aut ita deſerviſſe ſtatum clericalem, ut enormitatibus publicè dederetur: quo caſu ipſo jure privari privilegio fori docuerunt Covarr. *c.32.pract.nu.2.* Bobadil. *l.2.polit.c.18.n.95.* Borellus *ad Bellugam, rubric. 11.§.videndum*, Rendin. *de Majeſt.Princ. verſ.Non armis ſolùm, nu.174.* Riccius *in praxi, t.2.reſol.172.* Boſſius *in praxi, tit.de foro compet. ex n.134.* Sed contrarium, videlicet adhuc trinam monitionem, & declarationem judicis neceſſariam eſſe, rectius docuerunt Martha *de juriſd.2.p.c.36. & 4.p.cent.2. caſ.135.* Carolus de Graſſis *de effectib. cleric. effect.1. n.891.* Bonac. *de legib. diſp.10.q.2. pun.1.§.4.* Ambroſin. *de immun.Eccl. c.17.n.16.* Barb. *l.1. de jure Eccl.c.39.à n.80. & alleg.12.n.24.* Torrebl. *de jure ſpirit. l.15.c.4.& 5.* Diana *p.7.tr.1.reſ.11.* Caſtropal. *tom.2. oper. moral. tr.12.diſp.un. punct.6.n.8.* Ægidius Coninch. *de ſacram. diſp.4.dub.15.n.159.*

C A P U T II.

Idem *Abbati Sanctæ Genovefæ.*

EX litterarum tuarum tenore perpendimus, quod quidam ægritudine longa confectus, inſano *b* ſortilegarum mulierum credens conſilio, ut ſanaretur, per iterationem fecit injuriam Baptiſmatis ſacramento. Aſtitit huic autem ſacrilegio adoleſcens quidam, bonæ (ut videtur) indolis *c* acolytus, frater carnalis illius, in quo baptiſmus aſſeritur iteratus, qui miniſterium in reſpondendo exhibuit presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ. Quia ergo tua nos duxit prudentia conſulendos, qualiter puniri debeat acolytus, quem minor ętas, & intentio fraternæ ſalutis excuſare videtur, diſcretioni tuę præſentibus litteris reſpondemus, quod ad ſuperiores ordines promoveri (ſi publicum eſt, quod proponitur) non valebit, niſi ad *d* religionem tranſire voluerit, ut favore religionis ipſius circa eum valeat diſpenſari. Si verò occultum eſt, promoveri poterit; & exceſſum ſuum dignis pœnitentię fructibus expiare.

N O T Æ.

a G*Enovefæ.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.3.* De hoc Abbate, & ejus juriſdictione egi *in cap. cùm P. & G. de offic. deleg.*

b *Sortilegarum.*) Quibus fides non eſt adhibenda, ut infrà dicemus *in cap.1. de ſortileg.*

1 c *Acolytus.*) Eſt autem acolytus miniſter Eccleſiæ, cujus officium duplex eſt: unum deferre cereos accenſos ante presbyterum, & cùm legitur Evangelium in Miſſa, ac proinde accendere luminaria Eccleſiæ: alterum eſt miniſtrare vinum, & aquam in urceolis, dareque diacono, ut probavi *in c.perlectis, verſ.Ad acolytum, 15. diſt. c.cleros, verſ.Acolyti, 21.d.c.1. verſ.Deſervientes, c. acolytus, 23.d.* Probant de eo gradu agentes, ultra ſcriptores de ſacramento Ordinis, Vaſq. *3.p.in 3.diſp.263.nu. 30.* Vicecomes *de ritibus Miſſæ, vol.3.l.1.c.25.* P. Greg. *l.15.ſyntag.c.6.* Zerda *in adverſ.c.94.* Menard. *in notis ad Sacram. D. Gregorii, pag.271.* Eſpenceus *ad epiſt. Pauli, lib.1. digreſſ. c.8.* & nos *in c.2. de officio Archid.*

d *Religionem.*) Quatenus per ingreſſum religionis irregularitas tollatur, expoſui *in c.1. de filiis presbyt.*

C O M M E N T A R I U M.

2 TExtus hic ſpectat ad ſecundam partem præſentis rubricæ, quæ eſt de iterantibus baptiſmum: & gravitatem hujus criminis jam probavi *in c. de his, de baptiſmo.* Nunc de pœnis baptiſma iterantium agendum eſt; & quidem variæ ſtatutæ ſunt, tam in jure civili, quàm canonico. Jure civili Epiſcopi rebaptizantes deponuntur, & tam hi, quàm qui ſcienter rebaptizari ſe patiuntur, privantur teſtamenti factione, & donandi jus amittunt, exilioque cum multa decem librarum auri, vel capite puniuntur, *l.1.2.& 3. C.ne ſanctum baptiſma*: quas illuſtrat I. Gothofr. *ad tit. C. Theod. ne ſanctum baptiſma.* Jure canonico non tantùm, qui ex hæretica pravitate id faciunt, illis, & aliis hæreticorum pœnis ſubſunt, verum & ita baptizatis communio denegatur, *cap.eos, de conſecr.d.4.* Syricius *in Synodo Romana, ep.4.c.1.* ibi: *Venientes à Novatianis, vel Montenſibus, per manus impoſitionem ſuſcipiantur, præter eos, quos rebaptizant.* Innoc. *ep.2.c.8. Venientes à Novatianis, vel Montenſibus, per manus tantùm impoſitionem ſuſcipiantur, quia quamvis ab hæreticis, tamen in Chriſti nomine ſunt baptizati: præter eos, ſi qui fortè à nobis ad illos tranſeuntes rebaptizati ſunt, hi ſi reſipiſcentes, & ruinam ſuam cogitantes redire voluerint, ſub longa pœnitentiæ ſatisfactione admittendi ſunt.* Concil. Illerdenſe *can.9.& 14.* ibi: *Cùm rebaptizatis fideles religioſi nec in cibo participent.* Refert Ant. Auguſt. *tom.2. in epitom. juris, l.22.tit.27.* irregulareſque manent, *c.fin.51.d. c.Afros, 96.d. c.qui in qualibet, 1.qu.7. c.confirmandum, 64.50.diſt.* ibi: *Presbyter, vel Diaconus depoſitus ob crimen, non revertatur ad Clerum, ut nec rebaptizatus.* Et *can.27. codicis Eccleſiæ Afric.* ibi: *Ut rebaptizati ad clericatus gradum non promoveantur.* Felix Pontifex in Synodo Romana anni 487. cujus acta extant in codice canonum Eccleſiæ Romanæ, *& to.2. conſiliorum*, ibi: *Communis dolor, & generalis eſt gemitus, quod intra Africam rebaptizatos etiam Epiſcopos, Presbyteros, Diaconoſque cognovimus.* Et in epiſtola ſynodica ad univerſos Epiſcopos: *Nec ex his unquam, qui in qualibet ætate alibi, quàm in Eccleſia Catholica baptizati ſunt, ad Eccleſiaſticam militiam prorſus permittantur accedere.* Probant Juſtellus *in not. ad can.27.* Suar. *de cenſur. diſp.31. ſect.3.* Salcedo *in praxi, cap.15. & 18.* Guttier. *de delict. qu.59.* Trocius *de ver. & perfect. cleric. l.9.c.9.* Majolus *de irregul. lib.3. cap.15.* Gibalinus *eod. tract. cap.5. per tot.* Non tamen incurritur hæc irregularitas, niſi præcedente delicto, adeò, ut excuſetur, quotiens propter ignorantiam culpa excuſatur. Quod verius cenſent Suar. *diſp.42. de cenſur. ſect.1.* Gibalinus *d. cap.5. 2.part.* etſi

con-

Digitized by Google

contrarium teneat Majolus *de irregul. lib. 3. c.* 14. Nec pro eo facit textus *in c. quibus* 117. *de conſecr. diſt.* 4. nam cùm deductus ſit ex Pœnitentiali Theodori Epiſcopi, vim legis canonicæ non habere jam docuerunt Covarr. *in Clement. Si furioſus*, 1. *part. in initio*, *de homicid.* Gibalinus *de irregul. c.* 5. *part.* 1. Et ſi dura videatur hæc interpretatio, poteſt dici, Theodorum loqui eo caſu, quo ignorantia fuit craſſa, aut juris, cùm videlicet rebaptizatus ignoravit baptiſmum iterari poſſe. Salcedo *in praxi*, *c.* 10. Quod ſi aliquis permittat ſe exterius iterum baptizari, ita tamen ut intentionem ſuſcipiendi baptiſmum non habeat, non incurret irregularitatem; nam illa non dicitur formalis reiteratio baptiſmi ex parte ſuſcipientis; pœna autem hæc reſtringenda eſt ad formalem rebaptizationem. Sic etiam nec infans rebaptizatus irregularitatem incurrit, *c. placuit*, *cum ſeq.* 1. *q.* 4. quia omni voluntate, & judicio caret, Nec contrarium docet Felix III. *in epiſt.* 6. quam integram refert Ivo Carnot. 1. *p. Decreti*, *c.* 293. in illis verbis: *Nequaquam qui in qualibet ætate alibi, quam in Eccleſia Catholica baptizati, aut rebaptizati ſunt, ad eccleſiaſticam militiam prorſus permittantur accedere.* Ex quibus deducitur, etiam infantes rebaptizatos irregularitatem contrahere. Nam Felix Papa accipiendus eſt de illis, qui cùm eſſent doli capaces, baptizari ſe, vel rebaptizari permiſerunt ab hæreticis, ut docuerunt Gloſſa *in c. in qualibet*, 1. *q.* 7. Gibalinus *d. c.* 5. Quæ ſolutio facilè ſuadebitur, ſi obſervemus, Felicem III. hanc epiſtolam ad Africanos Epiſcopos ſcripſiſſe in cauſa eorum, qui in perſecutione Hunerici Regis lapſi ab Arrianis rebaptizati fuerunt; & deinde reddita Eccleſię pace à Gundebundo, in catholicam communionem recipi poſtulabant anno 487. cùm jam Africani Epiſcopi circa ſimilem cauſam rebaptizatorum à Donatiſtis, in Concilio Carthag. Præſide Aurelio ejuſdem civitatis Epiſcopo, diſceptaſſent anno Chriſti 397. & in alia ſynodo Carthag. celebrata ab eodem Aurelio anno Chriſti 400. ſtatuerunt, ut parvuli apud Donatiſtas baptizati, nondum ſcire valentes erroris eorum interitum, minimè impedirentur ad ſacros ordines promoveri. Unde credi non poteſt, Felicem ipſis Epiſcopis contrarium ſcripſiſſe, præcipuè cùm in ea epiſtola jus novum non condat, ſed tantùm antiquum confirmet, ut rectè conſiderat, & probat Gibalinus *dicta* 2. *p.* Conſtat ergo, & injurioſam iterationem Baptiſmi inducere irregularitatem; nam licèt ſecundus baptiſmus, ob cujus ſuſceptionem quis efficitur irregularis, non ſit ſacramentum; attamen per eum injuria fit priori baptiſmo, & fidei, atque ita huic crimini talis eſt annexa irregularitas.

Unde infertur, quod ſi quis ſæpe ſæpiùs rebaptizetur, etiam ſæpè ſæpiùs incurrit hanc irregularitatem; nam quoties multiplicatur culpa, ob quam imponitur pœna, toties ſimilis pœna incurritur: exempli gratia, ſi quis poſt ſemel iteratum Baptiſmum pęnitentiam egerit, & diſpenſationem hujus irregularitatis meruerit, ſi poſtea iteraverit baptiſmum, iterum efficitur irregularis; nam rebaptizatio non ſolùm dicitur ſecunda iteratio baptiſmi, ſed tertia, quarta & omnes ſequentes poſt primam, argumento legis 1. *ff. de vulgar.* E contrario verò; ſi quis errore ductus rebaptizetur, quia credebat ſe antea baptizatum fuiſſe, cum reverà prior baptiſmus non valuiſſet, proculdubio irregularis non efficitur, quia nunquam ſecundò baptizatus eſt, quouſque verus baptiſmus receptus ſit; nihil enim refert, quod quis habuerit animum ſe rebaptizandi, ſi verè, & realiter non rebaptizetur. Nec ſolùm irregularis efficitur, qui rebaptizatur, verùm etiam miniſter, qui baptiſmum iterum adminiſtrat, ut ex hoc textu conſtat, & probant Santarel *de hæreſ. c.* 45. *dub. unic.* Gibalinus *d. c.* 5. 3. *part.* Majolus *l.* 2. *de irregular. c.* 14. *n.* 6. qui eamdem irregularitatem extendunt ad parentes, qui ſuos liberos rebaptizandos offerunt, ad compatres, atque alios cooperantes ejuſmodi rebaptizationi, contra quos omnes etiam proceditur per Inquiſitores in his regnis. Qualis tamen ſit hæc irregularitas, tam reſpectu rebaptizantis, quàm rebaptizati, exponit Gibalinus *d. c.* 5. *p.* 4. *per totam*. Si tamen aliquis ſolo verbo abſque intentione rebaptizaverit, quamvis graviter peccet, non tamen efficitur irregularis, ut docent Henriquez *l.* 4. *ſummæ*, *c.* 4. §. 3. Suarez *d. diſp.* 31. *sect.* 6. *dub.* 5. Gibalinus *d. c.* 5. 4. *part.* qui idem reſolvit de rebaptizato per vim, & gravem metum,

3 Alia de ipſa irregularitate.

C A P U T III.

Innocent. III.

TUæ fraternitati. *Et infrà*: Super ſecundo articulo inquiſitioni tuæ duximus reſpondendum, quod clerici, qui ſunt de apoſtaſiæ crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum clericalem, non ſunt in ſæculari habitu tolerandi, ſed per diſtrictionem eccleſiaſticam coercendi, donec deficiente probatione, ad infamiam abolendam purgationem canonicam curaverint exhibere.

N O T Æ.

1 a INnocent. III.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. unic.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex, ſed facile conſtat, legendum eſſe *Brixienſi*, ut *in ca. tuæ*, *de Procurator.* ubi congeſſi alias partes hujus epiſtolæ.

C O M M E N T A R I U M.

2 IN hoc textu agitur de clerico in ſacris, & majoribus ordinibus conſtituto, habitum clericalem deſerente, qui cogendus eſt illum reaſſumere pœnis à jure ſtatutis, videlicet excommunicatione, *c. ſi quis ex clericis*, *de vita & honeſt. cleric.* privatione fructuum beneficii, *Clement.* 1. *eod. tit.* incarceratione, *cap. à nobis*, *hoc tit.* & jure civili ſancitum à Juſtiniano legimus *in novella* 5. *c.* 6. *novel.* 6. *c.* 7. *novel.* 123. *c.* 15. ut clerici, qui in ordinibus ſacris conſtituti, iis contemptis ad aliam vitam tranſiiſſent, pro ratione facultatum, vel curiæ civitatis ſuæ ſervire cogerentur, vel Præſidis provinciæ cohorti, ſeu officio addicerentur: quod poſtea mutavit Leo *novel.* 7. & 8. ubi ſimiles deſertores revocari ad priorem ſtatum jubet: idque etiam patet *in c. quod interrogaſti*, 27. *diſt. cap. quem* 20. *quæſt.* 1. grave enim peccatum eſt in clerico habitum deſerere, ut probat eleganter Saulay. *lib.* 7. *c.* 3. *per totum*. Unde talis clericus apoſtata appellatur; quo nomine tantùm notantur magni peccatores Eccleſiæ rebelles, ut Judæi, qui negaverunt Chriſtum Regem ſuum, à Prudentio ibi:

—— Formidine rurſus,
Plebis apoſtaticæ, Dominum quæ cæca negaſſet.

Et hæretici, quos apoſtatas pronuntiat Tertul. *de præſcript.* ibi: *Perſequutio martyres facit, hæreſis apoſtatas tantùm.* Et Judam proditorem, apoſtatam dixit Sedulius *l.* 4. *carminum*:

Tunc vir Apoſtolicus, nunc vilis apoſtata factus.

Excuſatur tamen clericus non deferens habitum clericalem, veluti ſi neceſſitas adſit tuendi vitam, honorem, fortunas, aut quidquam aliud ſimile, ut docent Gloſſa *in c. nullus*, 21. *q.* 4. & *in d. c. ſi quis ex clericis*: unde cùm quidam reprehenderetur à Pontifice, reſpondit:

Tutius ut peterem laici ſub imagine Romam,
Fas fuit ut finerem luxuriare comam.

Item excuſantur clerici iter longum facientes, *c.* 3. 21. *q.* 4. ubi ex Synodo Romana ſub Zacharia Papa ita legitur: *Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi ſæcularibus indumentis non utantur, niſi ut condecet tunica ſacerdotali, præter ſi in itinere longo ambulaverint.* Sed etſi clerici deſerentes ſtatum clericalem, apoſtatæ dicantur; tamen niſi uxorem ducant, non ſubſunt Inquiſitorum juriſdictioni, ut probat Salelles *t.* 1. *de mater. Tribun. l.* 1. *regul.* 107.

Digitized by Google

CAPUT IV.

Idem *in Concilio generali*.

QUidam (ſicut accepimus) qui ad ſacri undam baptiſmatis voluntariè acceſſerunt, veterem hominem omninò non exuunt, ut novo perfectius induantur, cùm prioris ritus reliquias retinentes, chriſtianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cùm autem maledictus ſit homo, qui terram duabus viis ingreditur, & indui veſte non debeat *b* lino, lanaque contextam; ſtatuimus, ut per *c* Prælatos Eccleſiarum talis obſervantia veteris ritus omnimode compeſcatur, ut quos chriſtianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, ſalutiferæ coactionis neceſſitas in ejus obſervatione conſervet; cùm minus malum exiſtat viam Domini non agnoſcere, quàm poſt agnitam retroire.

NOTÆ.

a GEnerali.) Lateranenſi videlicet, ſub Innocentio III. celebrato, ubi *c.* 70. reperitur textus hic, prout in præſenti tranſcribitur. De hoc Concilio nonnulla notavi *in c. 1. de ſumma Trinit.*

1 b *Lino, lanaque.) Deuteron. c. 22.*

c *Prelatos Eccleſiarum.*) Ad quos tantùm, videlicet Inquiſitores, ſpectat apoſtatarum cognitio; cùm apoſtaſia ſit ejuſdem ſpeciei ac hæreſis; unde ſicut de hæreſi, nec de jure, nec de facto cognoſcere poteſt judex ſæcularis, *c. ut inquiſitionis 18. §. prohibemus, de hæreticis lib. 6.* ita nec de apoſtaſia, ſive queſtio facti, vel juris diſceptetur. Bordonus *t. 1. ſacri tribun. c. 9. ſect. 2. n.* 21. Carena *part. 1. de offic. Inquiſit. tit. 3. n.* 13. Diana *p. 4. tract. 1. reſol.* 12. etſi contrarium defendat Pereyra *part. 2. de manu Reg. c. 74. per totum.*

COMMENTARIUM.

2 Concluſio certa traditur, & probatur.

EX hoc canone ſequens communiter deducitur aſſertio: *Baptizati ſi ad ritus Judaicos, ſeu paganos redierint, coguntur eos relinquere, & fidem, quam ſemel profeſſi fuerunt, cuſtodire.* Probant eam textus *in c. ſi quis 4. de pænit. diſt. 5. c. presbyteros 32. 50. diſt. c. de his 26. q. 6. c. 2. 3. q. 4.* Gregor. II. *epiſt. 6. ad Saxones, ad medium,* ibi: *Quicumque in vobis ſuſceperunt Chriſtum Dominum noſtrum, in ipſo ambulent radicati, & ſuperædificati, & confirmati in fide, &c. Diſcedite filii ab idolorum cultura, & accedite, & adorate Dominum Deum noſtrum, &c.* Nicolaus *ad conſulta Bulgar. c. 18. Qui fidem reſpuit, quam promiſit, ab illo, à quo ſuſceptus eſt, & qui fidei ejus interventor exiſtit, debet per omnia revocari; at verò ſi non audierit eum, quem ipſe pro ſe dederat vadem, dicendum eſt Eccleſiæ, à qua faciente ſtudio majori, ad ovile proprium ovem reduci convenit, quæ erravit; & ut ad viam veritatis, quæ Chriſtus eſt, redeat, modis omnibus revocari: ſiquidem ab ea, tanquam à magiſtra ſuadendum eſt illi, quatenus videat, quoniam apoſtatam ſpiritum imitatus eſt, quod in veritate non ſteterit, &c.* Concil. Aurelian. 2. *can. 19. Catholici, qui ab idolorum cultu ſe non cuſtodiunt, nec ad integram accepti baptiſmi gratiam revertuntur, vel qui cibis idolorum cultibus immolatis guſtu illicitæ præſumptionis utuntur, ab Eccleſiæ cœtibus arceantur.* Aurelian. 4. *can. 15. Si quis poſt acceptum baptiſmi ſacramentum ad immolata dæmonibus ſumenda, tanquam ad vomitum revertitur, ſi commonitus à ſacerdote ſe corrigere ex hac prævaricatione noluerit, à communione catholica pro emundatione ſacrilegii ſuſpendatur* 6. Synodus in Trul. *can. 62. Clericus deponatur, laicus excommunicetur, qui feſta Gentilium celebrat.* Et *can. 95. In eos qui jurant ut pagani, canonicas penitentias nos, & excommunicationem imponimus.* D. Baſilius *ad Amphiloch. can. 7. 72. & 80.* Gregor. Nyſſen. *epiſt. 2. canonica:* refert Ant. Auguſt. *l. 11. epit. jur. tit.* 4. Illuſtrant Albaſpineus *l. 2. obſ. c. 9.* Ricciulus *lib. 6. de jure perſon. per totum,* Caſtro *l. 1. de juſta hæretic. punit. c. 7. & l. 1. de hæreſibus, c. 4.* Suarez *de fide, diſp. 16. ſect. 4.* Souſa *in aphoriſm. c. 48. n. 14.* Penna *p. 1. Direct. q. 9. comment.* 24. Salelles *l. 1. de materiis tribun. c. 13. regul.* 107. Carena *de offic. Inquiſit. p. 2. tit. 3.* Bordonus *t. 1. tribun. c. 9. ſect.* 2. Murga *t. 2. diſquiſit. tract. 1. dub. 6. §. 3.* Alteſſerra *hic.*

3 Traditur ratio dubitandi.

Ratio dubitandi hujus textus proponenda eſt ex juris principiis, quæ adduxi pro dubitandi ratione *in ca. ad abolendam, de hæreticis:* & etiam difficilis eſt præſens conſtitutio, dum in ea Patres Concilii Lateran. tantùm ſtatuunt, apoſtatas à fide catholica cogendos eſſe ritus alterius religionis deſerere, & fidem Catholicam ſervare, ac cuſtodire, nulla ſancita pœna in fideles lapſos in apoſtaſiam, cùm certum ſit eos variis pœnis afficiendos eſſe, juxta canones Eccleſiæ ſuprà relatos, & alios congeſtos ab Antonio Auguſtino *in epitome juris, tit. 4. l.* 11. Creſpetio *in ſumma, verbo Apoſtata à fide.* Unde minùs perfecta, ſeu integra videtur præſens conſtitutio; ſiquidem in omnibus Eccleſiæ canonibus, in quibus de his apoſtatis a religione agitur, ſemper adiiciuntur pœnæ, quibus ipſi apoſtatæ afficiendi ſunt.

4 De apoſtatis à fide.

Qua dubitandi ratione minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, in præſenti agi de apoſtaſia vera à religione; nam quoties ſine adjuncto apoſtaſia dicitur, intelligitur apoſtaſia à fide. Eſt autem apoſtata à fide, qui omninò à Chriſtiana fide defecit, reverſus, ſeu tranſiens ad Judaiſmum, ſeu Paganiſmum, *l. 1. 2. & penult. C. hoc tit. c. non poteſt 2. q. 7. c. contra, de hæretic. l. 6.* qui in ritus Judaicos, ſeu ſacrificia paganorum tranſeunt, *l. 3. C. Theodoſ. de apoſtatis, l. 1. & 7. eod. C. de Judæis;* inde dicuntur violatæ religionis rei, *l. 3. C. Theod. de apoſt.* docuerunt Decianus *l. 5. tract. crimin. c. 71. n. 4. & c. ſequenti,* Farinac. *de hæreſi q. 183. §. 2. n.* 13. D. Thomas 2. 2. *q. 11. per totam,* Ricciulus *l. 6. de jure perſonar c. 2.* Carena *de offic. Inquiſit. 2. part. tit. 3.* Salelles *l. 1. de mater. tribun. c. 13. regul.* 107. I. Gothofr. *ad tit. de apoſtatis, in C. Theodoſ.* Thomas Delbene *p. 1. de offic. Inquiſit. dubit.* 47. Duo ergo copulativè deſiderantur, ut quis propriè fidei apoſtata dicatur. Primum, quod talis receſſus à fide ſit omnimodus, unde licèt Chriſtianus recedat à pluribus fidei articulis, tamen ſi retineat adhuc fidem in reliquis, hæreticus, non verò apoſtata eſt, *dicto c. non poteſt, c. beatus 7. q. 4.* D. Auguſtin. *l. 18. de civit. Dei, c.* 51. probat Canus *de locis c. 9.* Simanc *de Cathol. tit.* 7. Rojas *de hæretic. p. 1. n.* 486. Apoſtata igitur eſt, qui totus recedit à fide: hæreticus verò, qui in parte. Unde qui apoſtata eſt, hæreticus continuò eſt; qui verò in hæreſi aliqua eſt, apoſtata propterea non eſt. Hæreticus fur dicitur, & latro *Joannis c.* 10. quaſi qui è verbo Domini aliquid intercipit, & quaſi contrectat: & apoſtata plus quàm fur, qui totum ſurripit, quin & ſe ipſum, & veluti fugitivus Chriſti ſervus efficitur, ut exponit Mancinus *l. 1. de triplici juris collat. c.* 146. Secundò deſideratur, quod receſſus ipſe ſit à fide catholica, unde qui ab improba ſecta in aliam reprobatam ſe transfert, veluti è paganiſmo ad Judaicam perfidiam, vel Mahometiſmum, apoſtata non dicitur, ut probant Campejus *de dote q.* 77. Jul. Clarus *in praxi crimin. §. fin. q. 7. n.* 4. Cùm enim Chriſtianæ militiæ nunquam nomen dederit, non eſt ratio, quare poſſit ejus deſertor judicari, argumento legis 4. *§. idemque, l. manumiſſiones, ff. de juſt. & jure, l. decem, ff. de V. O.*

Sed ſi quis baptizatus ſit de novo verè, nec ſub debita forma, diſtinguendum eſt, an ipſe ignorans defectum baptiſmi à fide recedat, an poſt receſſum nullitas baptiſmi detegatur: quo caſu apoſtata dicitur, & ut talis puniendus eſt. Caſtro *l. 1. de hæretic. punit. c. 8. q. 3. ad finem,* Ricciulus *de jure perſon. l. 6. c.* 3. Bordonus *t. 1. ſacri tribun. c. 9. ſect. 2. n.* 11. Ratio eſt, quia quamvis iſte baptizatus non eſſet baptiſmo fluminis, baptizatus tamen erat baptiſmo flaminis; & ſi contigiſſet ipſum ita decedere, ſalvari poſſet, *c. fin. verſ. Nullus, de pœnis diſt. 7. c. debitum, de baptiſmo, c. 2. de presbytero non baptizato.* Quare talis ad hoc nihil differt ab eo, qui juxta Eccleſiæ ritum baptiſmum ſuſcepit, vel ſciebat ſe baptizatum non eſſe, & non curavit baptizari; & tamen pro tali ab omnibus exiſtimari contendebat: quo caſu licèt in foro poli apoſtata judicari non poſſit, tamen in foro fori iiſdem pœnis plectendus eſt, quibus & cæteri apoſtatæ puniuntur; quia cùm ipſe tanquam Chriſtianus ſe geſſerit, & ut talis velit à cæteris fidelibus haberi, & honorari, utique talis præſumitur, ut reſoluunt Bordonus *ſuprà,* Ricciulus *d. l. 6. c. 3. n.* 5. quia quilibet debet judicari juxta habitum, quem defert, *l. item 15. §. ſi quis virginem, ff. de injuriis, c. in audientia, de ſent. excom. c. ſi judex, eod. tit. l.* 6. & tanquam Chriſtianus talis debet Chriſtianorum legibus ſubjici, argumento legis *Judæi, C. de Judæi.* Accedit, quia non debet eſſe in alicujus poteſtate Chriſtiani nomen ſic ementiri, ut Chriſtianorum inter fideles fruatur honoribus, pœnas autem fidei tranſgreſſoribus inflictas evadat, cùm qui ſentit commodum, ſentire debeat incommodum, *l. ſecundum, ff. de R. I. c. charitatem 12. q. 4. c. accedentibus, de privil.* Sicut etiam

etiam hæreticus reputatur, non ſolùm qui verè eſt Catholicus, ſed etiam is, qui cùm vere Catholicus non ſit, tanquam talis ſe gerit, argumento legis 1. *C. ſi minor ſe majorem*, Caſtro *de juſta hæretic. punit. l.* 1. *c.* 8. Simanc. *de Cathol. tit.* 31. *n.* 5. quia in hac parte plus operatur opinio, quàm veritas, *c. fi. de presbyt. non baptiz.* Ricciulus *ſuprà. n.* 6. Et hæc apoſtaſia committitur per tranſitum ad ritus Judaicos, *cap. contra, de hæret. in* 6. Simanc. *de Cathol. tit.* 35. *n.* 9. Eymericus *p.* 2. *direct. q.* 44. *n.* 1. Farinac. *de hæreſi, q.* 178. *n.* 136. quia non ſolùm verbis, verùm & factis Deus negatur, *c. exiſtimant* 84. 11. *q.* 1. immò facta potentiora ſunt ad explicandum animum, quàm verba, *l. ſi tamen* 48. *§. ei qui, ff. de ædilit. edict. l. de quibus, ff. de legibus, c. dilecti* 52. *c. ut noſtrum* 56. *de appellat.* Cicero 3. *Tuſculan. Quid verba audiam, cùm facta videam?* Caſtillo *l.* 3. *controv. c.* 107. *n.* 17. Ideò convictus, aut confeſſus de actibus, ſeu cæremoniis Judaicis, damnandus eſt ut apoſtata, etſi animum, intentionemque negaverit, *c. filii, c. contra, de hæret. in* 6. Sylveſter *verbo Hæreſis* 1. *q.* 7. Anania *in c. excommunicamus, §. credentes, de hæreticis,* Repertor. Inquiſit. *verbo Apoſtaſia,* Simancas *tit.* 10. *n.* 9. & *tit.* 50. *nu.* 5. Farin. *de hæreſi, q.* 178. *n.* 139. Et quamvis hoc caſu reum ſubiiciendum eſſe torturæ ſuper intentione, docuerint Simanc. *de Cathol. tit.* 65. *n.* 52. & in Enchirid. *tit.* 29. *n.* 10. Penna *p.* 3. *Direct. comment.* 110. & alii; hoc tamen procedit, quando cæremoniæ à reo factæ dubiæ ſunt, veluti jejunia; ſecus verò ſi cæremoniæ ſint reprobatæ ſua natura, ut circumciſio, celebratio Paſchæ Judæorum, aut ſimilja, quæ ex ſe hodie mala ſunt, unde interpretari nequeunt in bonam partem, quia in quolibet facto attenditur ejus natura, *l. ſi unus* 27. *§. pactus, ff. de pactis, l. cùm filius* 76. *aliàs* 78. *§. hæres meus, ff. de legat.* 2. *c. ab exordio* 3. 35. *diſt.* Lact. Firmian. *l.* 3. *divin. inſt. c.* 15. *Nihil intereſt, quo animo facias, quod feciſſe vitioſum eſt, quia facta cernuntur, animus non videtur.* Unde ſi quis convictus, vel confeſſus reperiatur actus qui ſua natura ad Judaicam religionem, vel aliam improbatam ſectam ſpectant, tamquam apoſtata ſtatim damnandus eſt, nulla tortura præcedente. De eo tamen, qui defert tantùm veſtes Gentilium, aut Judæorum proprias, an dicatur apoſtata, examinat Suarez *de fide, diſp.* 14. *ſect.* 5.

5 De apoſtata per vim, aut per metum

Circa illum autem, qui coactè, & per vim fidem catholicam abnegavit, vel Idolis ſacrificavit, corde tamen fidem retinuit, dubium eſt. Et quando coactio eſt præciſa, ſive abſoluta, nempè quia omninò renitens, ligatus manibus, & pedibus circumciditur, vel ejus genua flectuntur coram idolis, nullo modo apoſtata judicatur, *c. presbyteros* 31. 50. *diſt. c. conſtat* 1. *q.* 1. docent Penna *ad Eymericum, p.* 1. *Direct. commentar.* 24. Simanc. *tit.* 27. *n.* 19. Salelles ſuprà, *regul.* 107. Bordonus *d. c.* 9. *ſect.* 2. *n.* 14. Ratio eſt, quia eo caſu pati potiùs, quàm agere videtur, *c. ſacris,* ubi notavi, *de his, quæ vi;* ideòque pœnam non meretur, *l. fœdiſſimam, C. ad leg. Jul. de adult.* Si verè vis illata non fuit præciſa, ſed conditionalis, quamvis gravis, veluti mortis, ſeu cruciatus, tunc verè apoſtata, ſeu hæreticus dici non poteſt, cùm corde credat, & non adſit error pertinax, qui ipſum ſeparare poſſit à communione fidelium, *cap. non ſolùm* 85. 11. *q.* 3. Sanchez *l.* 2. *ſummæ, c.* 7. *n.* 8. Ricciulus *d. l.* 6. *c. fin.* Peccat tamen ipſe lethaliter, quia potiùs pati mortem deberet, quàm fidem abnegare, juxta tradita *in d. c. ſacris:* tum etiam quia licèt coactè neget, negat tamen, quia voluntas coacta, voluntas eſt, *c. majores, §. fi. de baptiſmo, l. ſi patre, ff. de ritu nuptiar.* Quamvis enim nolit Chriſtum abnegare, tamen eligit illum negare potiùs, quàm pati pœnam comminatam, *c. non ſolùm,* 11. *q.* 1. *c. qui meritò,* 15. *q.* 1. Et quia Eccleſia non judicat de occultis, *c.* 1. *de clandeſt. deſponſ.* ipſum in foro exteriori ut ſuſpectum de hæreſi punit, *can.* 2. *Apoſt.* ibi: *Si clericus ob metum Judæi, Græci, vel hæretici negaverit nomen Chriſti, ejiciatur; ſi nomen clerici, deponatur, ſed poſt pœnitentiam ut laicus ſuſcipiatur.* Concil. Ancyranum *can.* 4. *De his qui per vim immolarunt, & cœnam ſumpſerunt cum idolis, quicumque habitu meliore profecti ſunt, & veſte pretioſiore accubuerunt, annum audiant, triennium ſubjiciantur, biennio tamen oratione tantùm communicent, poſtea ut in integrum reſtituantur.* Et *can.* 6. *De his, qui minis punitionis, & ablationis bonorum, & exilii ſacrificarunt, & ante hanc diem non eos pœnituerit, neque converſi ſunt, tempore autem hujus Synodi reverti cogitant: Placuit, ut hinc ad magnam diem Paſchatis ad audiendum recipiantur; poſt eam diem triennio pœniteant ſubjecti, & poſt aliud biennium communicent in oratione ſine oblatione: & ita in integrum reſtituantur ſexennio completo. Si qui verò ante Synodum ſuſcepti fuerunt ad pœnitentiam, ab eo tempore initium ſexenni ducant. Si quod vero mortis periculum ex morbo, aliave cauſa evenerit, recipiantur.* Et *c.* 8. *Qui bis, vel ter per vim ſacrificarunt, quadriennio ſubjecti pœniteant, biennio autem ſine oblatione communicent, ſeptimo integrè recipiantur.* Concil. Arelat. 2. *can.* 10. *De his, qui in perſecutione prævaricati ſunt, ſi voluntariè fidem negaverint, hoc de eis Nicæna Synodus ſtatuit, ut quinque annis inter catechumenos exeant, & duos inter diſcommunicantes, ita ut communionem inter Pœnitentes non præſumant; in poteſtate tamen, vel arbitrio erit Epiſcopi, ut ſi eos ex animo errorem deflere, & agere pœnitentiam viderit, ad communionem pro eccleſiaſtica humanitate ſuſcipere.* Et *c.* 11. *Si qui verò dolore victi, & pondere perſecutionis, negare, & ſacrificare compulſi ſunt, duobus annis inter cathecumenos, triennio inter pœnitentes habeantur à communione ſuſpenſi.* D. Baſilius *ad Amphiloch. c.* 80. *Qui in barbarorum incurſione fidem in Chriſtum violarunt, jactis ſacramentis Gentilibus, & quibuſdam nefariis, quæ idolis magicis oblata ſunt, ab eis guſtatis, ii ſecundùm leges à Patribus jam editas, & canones diſpenſentur.*

6 De pœnis apoſtatarum

Deinde ut ad pœnas apoſtatarum perveniamus, ſciendum eſt, tanta cùm execratione tales deſertores primis Eccleſiæ ſæculis habitos fuiſſe, ut baptizatos ab eis iterum baptizandos eſſe aſſeruiſſet D. Baſilius *ad Amphilochium can.* 1. & illis venia etiam in exitu vitæ denegabatur, ut refertur *in l.* 3. *C. de apoſtatis,* & latè probavi *in c.* 1. & 26. *Concilii Illiber.* obſervavitque Albaſpineus *l.* 2. *obſerv. c.* 9. *cum duobus ſequent.* & I. Gothofred. *in l.* 5. *C. Theodoſ. hoc tit.* Sed poſtea à Concilio Nicæno pœnitentia data fuit: & Syricius Pontif. *epiſt.* 1. *ad Himerium Tarracon. Epiſcopum, c.* 3. apoſtatis nullum pœnitentiæ tempus præſcripſit, ſed toto vitæ curſu eos pœnitentiam agere, & à ſacra communione, præterquam in articulo mortis, arceri voluit. Deinde hæreticorum pœnis apoſtatæ puniuntur, *c. contra, de hæretic. in* 6. Unde cùm pœna capitis jure civili in hæreticos ſancita fuiſſet, *l. Manichæos, l. Arriani, C. de hæreticis,* eadem in apoſtatas ſtatuta fuit, *l.* 5. *C. de apoſtatis:* itidem bonorum proſcriptio, *l.* 7. *C. Theodoſ. de Judæis:* perpetua infamia inuſti omni dignitate ſpoliantur, *l.* 1. *C. de fide teſtium, in Theodoſ.* privantur utraque teſtamenti factione, *l.* 1. & 2. *C. Theodoſ. eod. tit.* & contra ſimiles deſertores fidei proceditur in Tribunalibus ſanctæ Inquiſitionis eodem modo ac contra hæreticos, conceſſa eis pœnitentia revertentibus ad fidem Catholicam, & injuncta pœnitentia per tempus congruum in carcere cum habitu, juxta tradita ſuprà *in c. excommunicamus, §.* 1. *de hæretic.* & ſi relapſi ſunt in apoſtaſiam, traduntur omninò brachio ſæculari, ut pœna mortis afficiantur. Immò in his Tribunalibus Hiſpaniæ major pars cauſarum fidei eſt apoſtatarum à religione, circa quos verſatur eadem praxis, quam circa hæreticos retuli ſuprà *in titulo de hæretic.*

7 Traditur ratio decidendi.

His ſuppoſitis, ratio præſentis deciſionis ex eo provenit, quia qui poſt profeſſionem fidei Catholicæ ritus Judaicos, aut Paganos ſectatur, tali commixtione polluit veram Religionem, quam profeſſus eſt, cùm ſimul utramque religionem colere nequeat. Unde rectè PP. Concilii Lateran. ſtatuerunt in præſenti, ut talis obſervantia veteris ritus omni modo compeſcatur, ut quos Chriſtianæ Religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, ſalutiferæ coactionis neceſſitas in ejus obſervatione conſervet, ut etiam dicitur *in c. reſuſcitatus, de pœnit. diſt.* 1. & ſi lapſi fuerint, per pœnitentiam redeant ad fidem, & gratiam, quam amiſerant, ut de D. Petro ait Sanctus Ambroſius *ſermone* 47. ibi: *Fidelior factus eſt Petrus, poſtquam fidem ſpopondiſſe deflevit, atque ideò majorem gratiam reperiit, quàm amiſit.* Relatus *in c. conſiderandum,* 50. *diſt. c. fidelior, eodem,*

8 Diſſolvitur dubitandi ratio, & varii canones remittuntur.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa: nam licèt Patres Concilii Lateran. in præſenti non imponant pœnam deſertoribus fidei Catholicæ, & ritus Judaicos, ſeu paganicos ſectantibus; non negarunt tamen eos debitis pœnis puniendos eſſe, immò dum ſanxerunt, ſimiles apoſtatas cogendos eſſe per judices eccleſiaſticos, veteres ritus Gentilicios, ſeu Judaicos abjurare, apertè ſupponunt debitis pœnis per ſacros canones veteres, & novos ſtatutis compeſcendos eſſe, & cogendos Catholicam religionem, quam ſemel profeſſi fuerunt, cuſtodire, & retinere. Manet ergo, fidelibus Chriſtianis non licere, poſtquam à Judaica perfidia, ſeu Gentiliſmo ad fidem Catholicam pervenerunt, veteres ritus colere, aut ad priſtinam ſuperſtitionem redire. Unde in præſenti exponendi ſunt textus *in canone* 1. 2. 3. 46. & 55. *Concilii Illiber.* quorum interpretationem in eorum notis adduxi: & textus *in can.* 35. *Synodi Laodic.* in illis verbis: *Non oportet Chriſtianos relinquere Eccleſiam Dei, & abire, atque angulos nominare, & conventus facere; ad angulos idololatriæ abominandæ congregationes facere. Si quis in ea idololatria reperiatur, anathema ſit, quod reliquerit Dominum noſtrum*

Digitized by Google

ſilium Dei pro idololatria. Quem :xpoſui *in c. conqueſtus, de feriis*: & textus *in can. 9. Concilii Tolet.* 2. in illis verbis: *Ne Judæi more ſuo celebrent Paſcha, vel carnis circumciſionem exerceant*. Quem de Judæis converſis, & ad veteres ritus redeuntibus, expoſui *in cap. Judæi, de Judæis*.

C A P U T V.

Archiepiſcopo a *Tyrenſi*.

A Nobis expetit tua fraternitas edoceri, quid de apoſtatis ſit agendum, cùm in cuſtodia detinentur, eo quòd *b* minis, vel blanditiis nullatenus poſſunt induci, ut abjectum monachalem habitum reaſſumant. Ad quod tibi breviter reſpondemus, quod tales, ſi volueris, potes ſub gravi cuſtodia *c* carcerare, ita quod ſolummodò ſibi vita miſera reſervetur, donec à ſuæ præſumptionis nequitia reſipiſcant.

N O T Æ.

a TYrenſi.) In ſexta collectione legitur *Turonenſi*: ſed in quinta compilatione Honorii III. habetur *Tyrenſi*, ex qua inſcriptionem, & litteram tranſcribo. De Metropoli Tyrenſi nonnulla adduxi *in cap. 8. de offic. Ordin.* in præſenti autem reſcribit Honorius Archiepiſcopo, quia fortè monachi illi, de quorum apoſtaſia agitur, non erant exempti, immò potiùs ejus juriſdictioni parebant.

b *Minis, & blanditiis*. Quare apoſtatæ tam blanditiis, quàm rigore revocandi ſunt ad monaſterium, ut doctè, & latè probat Theophilus Raynaudus *t. 17. tract. de apoſtaſia à religioſis ordinibus, c. 18. per totum*. 2

c *Carcerare*.) Juxta Eccleſiæ diſciplinam, quam illuſtrabimus *in c. novimus, de V. S.*

C A P U T V I.

Archiepiſcopo a *Lundenſi*.

COnſultationi tuæ breviter reſpondemus, quod monachus aliquem *b* ordinem in apoſtaſia recipiens, quantumlibet ſuo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, abſque tamen diſpenſatione Romani Pontificis miniſtrare non poteſt in ordine ſuſcepto.

N O T Æ.

a LUndenſi.) In ſexta collectione legitur *Lugdunenſi*: ſed ex quinta collectione Honorii III. ita reſtituo inſcriptionem, & literam. De Lundenſi Eccleſia nonnulla notavi *in c. 2. de conſuet.*

1 b *Sacrum ordinem*.) Non verò ſi minorem, ut vulgò creditum eſt, cùm præſens conſtitutio non ſit amplianda contra expreſſa verba Honorii III. ut notarunt Theophilus Raynaudus *d. tract. de apoſtaſ. c. 13.* Sanchez *lib. 8. ſummæ, c. 8. n. 26.* Suarez *de cenſur. diſp. 31. ſect. 6. n. 2.* Gibalinus *de clauſura Regul. diſquiſit. 2. c. 3. §. 4.* Agit item Honorius in præſenti de ſolis ſacris ordinibus ſuſceptis in apoſtaſia, non autem de ſuſceptis anterius; quare in illis miniſtrare poterit: & quia juxta textum *in c. cùm illorum, de ſent. excom.* majora intelliguntur illis prohibita, quibus vetita ſunt minora, minuſque eſt uti ordine, quàm promoveri ad ſuperiorem ordinem; ideò plures, quos adducit, & ſequitur Sanchez ſuprà, *n. 22.* inferunt ex hoc Honorii decreto, eum qui aliquem ſacrum ordinem durante apoſtaſia ſuſceperit, prohiberi aſcendere ad ordines ſuperiores, niſi interveniat Papæ diſpenſatio; ſi autem nullum ſuſcepit ordinem durante apoſtaſia, poterit poſt reconciliationem, & poſtquam ſuæ religioni reſtitutus eſt, ad quoſcumque ordines aſcendere, nulla etiam interveniente diſpenſatione: docuerunt Theophilus, & Gibalinus *ubi ſuprà*, quia illi tantùm ſunt prohibiti durante apoſtaſia ad ordines promoveri, *c. fin. 50. diſt.* nam decreta contraria Pauli IV. & Pii V. apoſtatas in perpetuum à quovis gradu eccleſiaſtico, & cujuſvis ordinis executione excludentia, Emmanuel Rodriguez *t. 2. ſummæ, cap. 6. nu. 7.* negat fuiſſe recepta; præſertimque quod Paulus IV. etiam eos, qui ex Apoſtolica conceſſione è monaſteriis exiiſſent, eodem modo mulctabat, reſciſſum eſt à Pio IV. ut Onuphrius ſcribit *in addit. ad Platinam, in Pio IV.* Videndus Navarrus *conſil. unic. de apoſtatis*, de vero ſenſu bullæ Pauli non parum anceps.

C O M M E N T A R I U M.

2 Traditur concluſio, & probatur.

IN his duabus Decretalibus agitur de tertia apoſtaſiæ ſpecie, videlicet à religioſo ordine; & communiter ex eis talis deducitur aſſertio: *Monachi deſerentes habitum, & profeſſionem ſunt retrahendi, & carceri mancipandi, ac aliis pœnis puniendi, donec habitum reaſſumant*. Probant eam textus *in c. quidam monachi, 16. q. 1. c. propoſitum, cap. eos qui 20. q. 3.* Concil. Arelat. 2. *can.* 25. ibi: *Hi qui poſt ſanctam religionis profeſſionem apoſtatant, & ad ſæculum redeunt, & poſtmodum pœnitentiæ remedia non requirunt, ſine pœnitentia communionem penitus non accipiant*. Aquiſgran. 2. *can.* 3. Tolet. 4. *can.* 54. *Non aliter & hi, qui à parentibus detonſi fuerunt, aut ſponte ſua amiſſis parentibus ſeipſos religioni devoverunt, & poſtea habitum ſæcularem ſumpſerunt, & iidem à ſacerdote comprehenſi ad cultum religionis, acta priùs pœnitentia, revocentur. Quod ſi converti non poſſunt, veluti apoſtatæ, anathematis ſententiæ ſubiiciantur*. Triburienſe 1. *can.* 26. *Si quis monachus pro lucro animæ, vel animarum à ſuo monaſterio exire, & aliud propoſuerit intrare, conſentientibus Epiſcopo, & Abbate, & Fratribus, conſentimus, & concordamus, quia id feciſſe multos Sanctos legimus. Si vero fuga regularis diſciplinæ elapſus propoſitum ſanctitatis calcaverit, omnimodis coercendus, & ab hominibus deteſtandus, atque omni honore eſt privandus, ut ſaltem rubore verecundiæ confuſus, & onere paupertatis afflictus redeat, quem relicta ſingularitatis profeſſione inimicus tenebat. Si autem tam irreverens, & pertinax eſt, ut ad monaſterium redire, & propoſitum monachi reluctaverit obſervare, impleantur ſuper eum conſtituta, quæ de ea ſcripta ſunt in ſancto canone Concilii Chalcedonenſis, Siricii Papæ, & Leonis, quatenus retruſus ergaſtulo, de quo erui tantùm poſſit pœnitudinis igne purgatorio*. Matiſcon 1. *can.* 19. Lugdun. 2. ſub Pelagio *can.* 3. *anno* 686. Toletanum 6 *can.* 5. Tolet. 10. *can.* 5. & 6. ibi: *Quiſquis vel abolitione tonſuræ, vel ſæcularis veſtis aſſumptione detectus fuerit attigiſſe tranſgreſſionem, & excommunicationem, cenſuram accipiat, & religioni ſemper adhæreat*. Concil. Vernenſe *can.* 4. *His, qui poſt evidentem profeſſionem monaſticum etiam habitum reliquerunt, vel qui ſua culpa projiciuntur, niſi redire, & quod Deo ſpoponderunt, implere conſentiant, hoc credimus poſſe remedio ſubveniri, ſi in ergaſtulis incluſi tamdiu à conventu hominum ſe abſtineant, & pietatis intuitu convenientibus macerentur operibus, donec ſanitatem correctionis admittant*. Siricius Pontifex epiſtola ad Himerium Tarracon. Epiſcopum, de monachis apoſtatis, & conjugium ineuntibus ait: *Ubi tantùm facinus continua lamentatione deflentes, purificatorio poſſint pœnitudinis igne decoquere, ut eis vel ad mortem ſaltem ſolius miſericordiæ intuitu, per communionis gratiam poſſit indulgentia ſubvenire*. Conc. Treverenſe ſub Joanne ejuſdem urbis Archiepiſcopo, *ca.* 7. Colonienſe 4. *can.* 1. 2. 3. & 4. Mogunt. 4. *can.* 78. *De monachis vagabundis, qui jugum excuſſerunt, & deſertis monaſteriis, atque ſpreta ſuorum Prælatorum obedientia in ſæculo verſantur, jubemus, ut hi diligenter inquirantur, & ad ſua monaſteria revocentur, alias per cenſuræ eccleſiaſticæ pœnas ad ſuas regulas, & ſub Prælatorum ſuorum obedientiam retrudi curabimus*. Similia quoque ſanxerunt ſuis legibus Imperatores *l. 4. Baſilic. tit. 1. c. 11. & tit. 9. c. 4.* ut refert Balſamon *in nomocan. Photii, tit. 9. c. 32.* alia Ant.

Aug,

Digitized by Google

Ang. *in epit. tit.* 31. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Turrianus *l.* 1. *de votis monaſticis*, *column.* 1. Creſpetius *in ſumma*, *verbo Apoſtata à religione*, Avendanno *l.* 2. *de metu*, *c.* 10. *n.* 68. Cironius *in notis ad* 5. *compil. in præſenti*, Gibalinus *de clauſur. regul.* 2. *part. c.* 3. *per totum*, Ricciulus *l.* 7. *de jure perſon. c.* 1. 2. & 3. Girago *de regimine regul. part.* 3. *dub.* 29. Azor *t.* 1. *inſtit. l.* 12. *c.* 17. *q.* 6. Fagundez *in ſecundo Eccleſ. præcep. c.* 5. *n.* 16. Sanchez *l.* 6. *in Decalog. c.* 8. *nu.* 20. Suarez *to.* 4. *de relig. tract.* 8. *l.* 2. *c.* 10. *num.* 3. Theophil. Raynaudus *t.* 17. *tract. de apoſtaſia à relig. ordin. per tot.* Thomas Delbene *part.* 2. *de officio Inquiſit. dub.* 236. Lezana *t.* 1. *part.* 1. *c.* 16. *n.* 12. Murga *t.* 2. *diſquiſit. tract.* . . *diſp.* 1. *dub.* 6.

3 Impugnatur hæc aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita argumentor. Apoſtatæ ita ſunt noxii, & nocivi religioni, ut merito omnes religioſi gaudere poſſint, quod in ſæculo ſeparati ab eorum conſortio degant, ideòque nec requirendi, nec retrahendi ſunt; ſiquidem bonum commune monaſterii labefactant, & ideò præferendum eſt bono ſingulari apoſtatæ, quod ſignificavit ſanctus Bonaventura *in l. quæſt. circa regul. ſancti Franciſci*, *quæſt.* 14. ubi loquens de tali religioſo, inquit: *Si Deo permittente talis ſeipſum ejiceret, gratiæ ſunt agendæ Deo, non quia ille peccavit, ſed quia oves ſuas a peſtifera contagione liberavit: utinam abſcindantur, qui vos conturbant, ſcilicet puritatem veſtram, pacem, & formam.* Ergo minùs rectè in præſenti docetur, cogendos eſſe apoſtatas à religione redire ad monaſterium, habitumque reaſſumere. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi jure communi poſſent Prælati regulares monachos apoſtatas retrahere, & carceri mancipare, fruſtra id concederetur ſpecialibus privilegiis quibuſdam religionibus, argumento legis unicæ, *C. de theſauris*, *l.* 10. Sed facultatem excommunicandi, & carcerandi apoſtatas legimus conceſſam Fratribus Minoribus ab Innocentio VIII. his verbis: *Generalis, & Provincialis miniſter, & Cuſtodes, & cæteri fratres Ordinis Minorum poſſunt apoſtatas, & inſolentes dicti Ordinis excommunicare, ligare, & capere, etiam carceri mancipare, invocato, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis.* Quod privilegium, & aliud ſimile Clementis IV. referunt Caſarrubios *in compend. privil. Mendic. n.* 4. Rodrig. *t.* 1. *qq. regul. q.* 3. *art.* 6. & ſimile privilegium conceſſum fratribus Carmelit. refert Chopinus *lib.* 2. *monaſt. tit.* 1. *n.* 38. igitur quia jure communi non licèt Prælatis Religionum apoſtatas carceri mancipare.

4 De Apoſtaſia à religione.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione, omiſſis quę de monachis fugitivis adduxi *in c. fin. de regul.* ſciendum eſt, quòd licèt rideant hi, quibus omnia ſacra ludibrio ſunt, apoſtatas dici monachos, qui monaſterium deſeruerunt; veriùs tamen eſt, quod exemplo eorum, qui diſcedunt à fide Catholica, etiam deſertores religioſæ militię rectè apoſtatæ dicuntur. Concil. Tolet. 4. *can.* 54. ibi: *De his, qui ex monachis prævaricatores laici facti ſunt, quod ſi admoniti non revertantur, ut verè apoſtatę coram Eccleſia anathematis ſententia condemnentur.* Arelat. 2. *can.* 25. *Hi qui poſt ſanctam religionis profeſſionem apoſtatant, & ad ſæculum redeunt.* Goſridus Vindoc. *l.* 2. *epiſt.* 4. *De clericis quidem dicimus, qui & religionis habitum abjecerunt, & in ipſa apoſtaſia diu morantes, illicitis ſe contagionibus commiſcuerunt.* Notavit Boſq. ad Innoc. III. *l.* 2. *epiſt.* 94. Apoſtaſia hæc committitur per defectionem à ſtatu religioſo per ſubſtantialia vota inito; quę tamen defectio ſufficiens ſit, non conſtat apud Doctores, ut videre eſt ex traditis à Ricciulo *d. l.* 7. *c.* 1. & 2. Gibalino *d. c.* 3. *§.* 2. Theophilo *d. tract. de apoſt.* ex quorum veriori doctrina ſequentes caſus ſunt diſtinguendi. Primus eſt, cùm quis manens in religione, & cum ipſo habitu, proponit, & profert ſe amplius nolle manere in religione; adhuc enim apoſtata non eſt, ut docet Navarr. *ad hunc tit. conſil. unic. n.* 4. Exigitur enim, ut receſſus fiat non propoſito tantùm, & voluntate, ſed etiam de facto à Religionis ſeptis: quo nomine intelligitur totus ambitus domus religioſæ, etiam horti, ut docent Leſſius *l.* 1. *de juſtit. c.* 41. *n.* 109. Fagundez *in* 2. *præcept. l.* 8. *c.* 5. *n.* 1. Secundus caſus eſt, cùm quis egreſſus eſt è ſeptis monaſterii, retento tamen habitu Et negarunt tantùm receſſum illum ſufficere ad apoſtaſiam, Navarr. *ad hunc tit. conſil.* 10. Calderin. *conſil.* 1. *de apoſtatis*, Graffis *p.* 1. *deciſ. l.* 3. *c.* 26. *n.* 10. etſi parum ſibi conſtans *c.* 27. *n.* 7. & alii relati à Ricciulo *d. c.* 1. ſed nonnulli aſſeruerunt, ſimilem receſſum etiam cum abjectione habitus non ſufficere, niſi fiat animo nunquam redeundi ad monaſterium: ita Ricciulus *ſuprà*, Cajetanus *in ſumma*, *verbo Apoſtaſia*. Et certè qui retento habitu religioſo fugit ad ſæculum animo ibi hærendi, propriè, & ſimpliciter eſt apoſtata, ut pluribus relatis docent Suarez *d. l.* 3. *c.* 1. *n.* 13. & *d. c.* 5. *à n.* 25. Tamburinus *de jure Abbatum*, *t.* 3. *diſp.* 8. *quæſit.* 1. *n.* 12. Sanchez *d. l.* 6. *c.* 8. *n.* 4. Azor *p.* 1. *inſtit. l.* 12. *c.* 17. *q.* 6. Valentia 2. 2. *diſp.* 1. *q.* 12. *p.* 1. Theophilus Raynaud. *t.* 18. *fol.* 170. quia nihil refert ad declinandam apoſtaſię labem, quod habitum quis retineat exterius, ſi revera jugum animo excutiat eo perfecto modo, qui eſt apoſtaſiæ intrinſecus. Accedit & illa ratio, quia ſicut habitus non facit monachum, *c. porrectum*, *cap. ex parte*, *de regul. c. conſuluit*, *qui clerici*, *vel vovent.* ita habitus conſervatio non facit, ut quis cenſeatur intra religionem eſſe. Nec intereſt, quod animum habeat redeundi, ſi per moram notabilem divagatio extra ſepta monaſterii fiat, ut docuit Tamburin. *d. quæſit.* 1. *n.* 13. nam retroceſſio à ſtatu religioſo per aliquod tempus notabile, eſt vera defectio ab illo ſtatu, alioquin religioſus, qui militiæ nomen daret, reverſurus ad monaſterium poſt aliquot annos, non eſſet apoſtata; quod nemo affirmavit, ut conſiderant Theophilus *ſuprà*, *c.* 1. Gibalinus *d. c.* 3. qui admiſſa hac ſententia differentiam aſſignant inter apoſtaſiam monachi, & fugam, quam & nos agnovimus *in c. fin. de regul.* Manet ergo, apoſtaſiam à religioſo ordine, de qua in præſenti agimus, conſiſtere in excuſſione jugi religioſi perpetua, aut aliquatenus notabiliter diuturna. Unde infertur, tranſeuntem ad religionem etiam laxiorem, non eſſe apoſtatam, ut probat Ricciulus *d. l.* 8. *cap.* 4. *per totum*: nec etiam eum, qui defert habitum, ſed opertum veſtibus aliis, ut contra Ricciulum probat Theophilus *d. c.* 1. Gibalinus *d. c.* 3. *§.* 2. *conſectar.* 1. Similiter religioſus ad triremes damnatus, ſi fugiat non animo vagandi, ſed ut Pontificem, aliumve ſuperiorem adeat, & quamdam rationem ineat liberandi ſe à tam gravi ſupplicio, non creditur apoſtata, ut aliis relatis reſoluit Gibalin. *d. c.* 3. *§.* 2. *conſectar.* 5.

Deinde ſciendum eſt, peccatum hoc apoſtaſiæ à religioſo ſtatu adeò tetrum & horrendum eſſe, ut vix hæreſi excepta, aliud majus ſit: præterquam enim quod ſordet labe ſacrilegii, & conculcationis primæ fidei Chriſto datæ ineundo ſtatum religioſum, variorum etiam peccatorum colluviem ſecum continet, ut fusè, & per partes probat Theophilus *d. tract. de apoſtaſia*, *c.* 7. 8. & 9. unde D. Auguſtinus *epiſt.* 137. teſtatur ſe, ſicut neminem in Eccleſia agnovit virtutibus micantiorem iis, qui in monaſteriis degerent piè, & ex præſcripto legum ſacrarum vitam exigerent; ita neminem reperiſſe vitioſiorem iis, qui è monaſteriis defeciſſent, & ad ſæculum, cui calces illiſerant, revertiſſent. Verè ac ſapienter ſanctus Anſelmus *l.* 3. *epiſt.* 13. ad quemdam in ſuo inſtituto labentem monachum dixit: *Nihil ſalubrius potuiſti incipere, nihil periculoſius potes relinquere.* Et Petrus Bleſenſ. *epiſt.* 3. ait: *Quid eſt clauſtralem redire ad ſæculum, niſi habitatorem cæli cadere in infernum?* Plura de hujus peccati atrocitate, & infamibus conſectariis congeſſerunt Turrianus *l.* 1. *de votis monaſt.* Theophilus *d. t.* 17. *tract. de apoſtaſia*, *c.* 8. & 9. Unde cognoſcitur, quàm impudenter horrifica illa verba aeri infeſtando ſufficientia protulerit Vvicleffus, ut refertur in Concilio Conſtantienſi *ſeſſ.* 8. *art.* 35. *Ingredientes religionem, aut aliquem ordinem, eo ipſo inhabiles ſunt ad ſervandum divina præcepta, & per conſequens ad perveniendum ad regna cælorum, niſi apoſtataverint ab iiſdem.* Et ſimiliter Marcus Antonius de Dominis religioſus apoſtata, & fidei deſertor eo dementiæ prolapſus eſt, ut ex inſtituto probare contenderit *in l.* 1. *de Republic. Eccleſ. c.* 12. *n.* 44. apoſtatam à religioſo ordine nulla pœna dignum eſſe.

5 De gravitate hujus apoſtaſiæ.

Deinde ut ad pœnas apoſtatarum perveniamus, ſciendum eſt, quod jure civili attento, ut cavetur *d. l.* 4. *Baſilic.* monachus, qui monaſterium reliquit, & ad ſæcularem vitam tranſiit, militia, & honore, atque omnibus, quę poſſidet, nudatus, ab Epiſcopo loci & provinciæ Præſide in monaſterium truditur, ad quod etiam pertinebunt bona, quæ ipſum habere contigerit: quod ſi ſecundò monaſterium reliquerit, provincię Præſes ipſum retinet inter apparitores ſuos: & eodem titulo *c.* 4. ſancitur, quod ſervus factus monachus, ſi deinde dimiſſo monaſterio ad ſæculum redierit, propriæ, & antiquę conditioni, ac fortunæ tradatur. Et *c.* 19. ſtatuitur, ut filii familias monachi, qui aliàs exhæredari non poterant, ſed ex teſtamento, & ab inteſtato ſuccedere parentibus poterant, ſi ad ſæculum redierint, omnia eorum jura ad Eccleſiam, & monaſterium pertineant. Refert Balſamon *in Nomocan. Photii*, *tit.* 9. *c.* 12. Jure verò canonico inſpecto, licèt durante apoſtaſia excommunicandi ſint apoſtatæ, ut ad monaſterium redeant, ex variis canonibus ſuprà adductis, & interim irregulares ſint, *c. fin.* 50. *dist.* atque ſi ad ſacros ordines accedant, ſuſpenſionem incurrant, ex præſenti textu tamen purgata

6 De pœnis apoſtatarum.

Digitized by Google

apoſtaſia per pænitentiam, & reconciliationem, nulla pęna afficiuntur: & licèt nonnulli excommunicationem latæ ſententiæ apoſtatis conſtitutam eſſe contendant, ut Azor *p.* 1. *inſtit. l.* 12. *c.* 17. *q.* 6. Rebuffus *in praxi*, *tit. de diſpenſ. cum regul. n.* 43. Ferola *in praxi*, *verbo Apoſtata*, *n.* 2. contrarium tamen veriùs docuerunt Suarez *de cenſur. diſp.* 31. *ſect.* 6. *n.* 1. Sanchez *d.* 6. *ſummæ*, *c.* 8. *n.* 20. Gibalinus *d. c.* 3. *§.* 4. *n.* 30. Theophilus *d. tract. de apoſtaſia*, *c.* 13. nam *in d. c.* 2. *ne clerici vel monach. l.* 6. non agitur de apoſtaſia, ſed de temeraria habitus dimiſſione facta ad liberè evagandum, etiam abſque apoſtaſia: & excommunicatio ſtatuta in variis canonibus ſuprà relatis, & in Concilio Andegavenſi, ſeu Turonenſi celebrato ſub Nicolao II. anno 160. Præſide Stephano Cardinali A. S. L. *can.* 10. ibi: *Quicumque monaſticæ religionis deſertor inventus fuerit, à regno Dei, & à Chriſtianorum conſortio ſicut apoſtata excludatur, & alienus exiſtat, donec reſipiſcens dignè pæniteat.* Ea, inquam, excommunicatio eſt ſententiæ ferendæ, ut per eam cogantur apoſtatæ redire ad religionem; ſed dum reverſi fuerint, priſtinæ communioni reſtituuntur. Alii etiam volunt, apoſtatas ipſo facto juris infamia notari, *ex c. alieni* 2. *q.* 7. ſed ibi de omni apoſtaſia agitur, etiam quæ eſt à fide, nec inuritur pœna infamiæ ante ſententiam judicis. Verum tamen eſt, apoſtatam infamia facti notari, ut docuit Petrus Bleſenſis *epiſt.* 86. ibi: *Enorme diſpendium tuæ opinionis æquanimiter tolerare non poſſum; factus enim es fabula in Clero, & in plebe ludibrium: prurientium deſævit in te linguarum procacitas, & qui te comedunt, non dormiunt: ſi te laveris nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, non auferetur à te macula prævaricationis tuæ: verumtamen non reputas injuriam damnum famæ.* Deinde Rebuffus *in praxi*, *tit. de diſpenſ. cum regular.* Oldradus *conſil.* 184. docent apoſtatas etiam reſipiſcentes perpetuò inhabiles manere ad beneficia, & dignitates eccleſiaſticas, moti auctoritate textus *in Clement.* 2. *de vita & honeſt. cler.* Sed licèt ea pęna à Clemente in eo textu non ſatis expreſsè ſtatuatur, tamen rationi valdè conſentaneum eſt, ut hujuſmodi deſertores, etſi reſipuerint, à beneficiis, & dignitatibus eccleſiaſticis arceantur, ut egregiè expreſſit ſanctus Auguſtin. *epiſt.* 73. *ad Aurelium*, relatus à Gratiano *in c. legi* 16. *q.* 1. & in Concilio Ravennat. *rubric.* 22. decernitur apoſtatarum à religioſis ordinibus inhabilitas ad dignitates quaſcumque eccleſiaſticas, & beneficia. Tandem alii ex eo, quod Concil. Tridentinum *ſeſſ.* 25. *de regul. cap.* 29. ſtatuat eos, qui intendentes profeſſionem ſuam nullam eſſe; recedunt à religione dimiſſo habitu, puniendos eſſe ut apoſtatas, & nullo religionis ſuæ privilegio potiri debere, inferunt nullum à religione apoſtatam gaudere religionis ſuæ privilegiis: ſed non rectè id deducunt ex eo textu, ſiquidem in pœnalibus nulla extenſio fit, immò etiam durante apoſtaſia deſertor fruitur privilegiis religioſi, quia per apoſtaſiam non deſinit eſſe religioſus; & ita privilegio fori gaudere, nec à judice ſæculari puniri poſſe, poſt longam diſputationem docuit Avendanno *de metu l.* 2. *c.* 10. *n.* 70. illis tamen apoſtatis à religioſo ſtatu peculiares pęnæ ex indultis, & privilegiis apoſtolicis religionibus conceſſis injunguntur, ut refert Rodriguez *t.* 1. *qq. reg. q.* 30. *art.* 6. & ſi illi matrimonium contraxerint, puniuntur per Inquiſitores hæreticæ pravitatis. Ob ſolam autem apoſtaſiam eorum juriſdictioni non ſubſunt, ut reſolvunt Bordonus *t.* 1. *ſacri Tribun. c.* 9. *ſect.* 2. *n.* 27. Salelles *t.* 1. *de mater. Tribun. l.* 1. *c.* 12. *regul.* 108.

7 Traditur ratio decidendi.

His ſuppoſitis, ratio præſentis aſſertionis, quare videlicet Prælati poſſint monachos apoſtatas retrahere, & carceri mancipare, donec habitum reaſſumant, provenit ex eo, quia quilibet poteſt propria auctoritate rem ſuam, ubicumque illam repererit, vindicare, *l. ſi quis vi* 17. *§. differentia, ff. de acquir. poſſeſſ.* & ſervum fugitivum dominus capere poterit, ubicumque fuerit repertus, *l.* .·. *§. per ſervum, ff. eod. tit.* quod etiam docetur de ancilla fugiente, & extra provinciam reperta, *in l.* 1. *C. ubi de cauſa ſtatus*: qui curiæ, ſeu cohorti obligatus fugerit, capi poteſt auctoritate curiæ, & cohortis, cui eſt obnoxius, *l.* 1. *C. ubi de curialibus*. Unde cùm religioſi ſint obnoxii religioni, & virtute profeſſionis in ejus poteſtatem tranſierint, poſſunt retrahi, & repeti per proprium Prælatum, & carceri mancipari: quam detruſionem in carcerem Honorius in præſenti decrevit, quia veteres religionum Fundatores Patriarchæ ea pœna, ſeu potiùs medicina uſi fuerunt. Potho Abbas carceri mancipabat omnes apoſtaſiam molientes, ut refertur *in epiſt.* 72. *Hadriani Papæ*, *ad Carolum Magnum*: & ita faciendum eſſe in contumaces apoſtatas, probavit Chriſtus Dominus apud Sanctam Hildegardam *l.* 2. *viſione* 6. *n.* 50. Inſigneque eſt in hac parte exemplum S. Romualdi, qui in patrem ſuum Sergium factum monachum, cùm accepiſſet meditari apoſtaſiam, ea pœna uſus fuit, refert Petrus Damianus *in geſtis ſancti Romualdi*, *c.* 13. qui cùm prę miſiſſet capite antecedenti, miſſos ad eum Ravenna nuncios de patris delirio, & concepta apoſtaſia, ait: *Non equo fultus, non vehiculo deportatus, ſed ſolum in manu ferens baculum, nudis plantis, ex intimis Galliarum finibus Ravennam uſque pervenit, ibique patrem ad ſeculum reverti volentem reperiens, in ligno pedes ejus fortiter ſtrinxit, gravibus eum vinculis alligavit, verberibus duris afflixit, & tamdiu corpus ejus pia ſeveritate perdomuit, donec ejus mentem ad ſalutis ſtatum Deo mediante reduxit.*

8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, nam licèt dubitent Doctores, an Prælati regulares teneantur requirere apoſtatas, & ad religionem revocare, ut videre eſt apud Suarez *t.* 4. *de relig. l.* 3. *tract.* 8. *c.* 2. *n.* 17. Giragum *de regim. regular. dubit.* 29. Layman *l.* 4. *ſumma*, *tract.* 5. *c.* 13. verius tamen eſt, teneri, *ex c. fin. de regul.* junctis ibi adductis, niſi ita pernicioſus ſit monachus cæteris fratribus, ut ob ejus crimina, & incorrigibilitatem ejiciendus ſit à monaſterio: quo caſu requirendus non eſt, & juxta eum accipio auctoritatem ſancti Bonavent. Nec obſtat augmentum ipſius dubitandi rationis; nam licèt jure communi ex ratione proximè tradita poſſint Prælati requirere, & retrahere monachos apoſtatas, tamen in odium ipſorum deſertorum indulſerunt Pontifices variis Religionibus, ut poſſint eos carceri mancipare, & excommunicare, invocato, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis; & ita ſuperflua non ſunt dicta privilegia.

T I T U L U S X.

De his qui filios occiderunt.

C A P U T P R I M U M.

Alexander III. a *Tornacenſi Epiſcopo*.

VEniens ad nos M. mulier lacrymabili nobis confeſſione monſtravit, quod cùm de quodam filium genuiſſet, & ille ſibi ſæpe turgido vultu improperaſſet, quod filius ejus non eſſet, ipſa *b* iracundiæ calore ducta, eumdem filium interfecit. Quo comperto Comes Flandrenſis eam totam terram uſque ad ſeptennium *c* abjurare coegit, niſi de noſtra licentia remaneret. Cùmque ſe noſtro aſpectui præſentaſſet, & quod crucem accepiſſet Hieroſolymam profectura, nobis aſſertione ſua propoſuiſſet, nos eam, quia in partibus illis præſentia ſua non poſſet eſſe utilis, ſed damnoſa, à Hieroſolymitano itinere revocantes, ipſam f. t. duximus remittendam, præſentium tibi auctoritate mandantes, quatenus eam labores inducere, ut ad aliquod monaſterium *d* tranſeat, *e* in quo peccata ſua perpetua pœnitentia deploret. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in Domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, ut in Domino nubat uni ſoli, quàm inhoneſtè multos admittat.

N O T Æ.

a TOrnacenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione *ſub hoc tit. cap.* 1. poſt Concil. autem Lateran. ſub Alexandro III. *p.* 50. *c.* 12. ubi reperitur textus hic, & citatur *ex l.* 1. *regeſtri Alex.* deſideratur inſcriptio. De Tornacenſi Eccleſia egi *in c.* 2. *de reſcript.*

b *Iracundiæ calore.*) Licèt in maleficiis iracundia non excuſet, *l.* 5. *C. de injuris*, *l. perſpiciendum* 11. *l. aut facta* 16. *§. eventus*, *ff. de pœnis*; tamen per impetum doloris, ſeu juſtum dolorem delictum admiſſum quandoque mitiùs punitur, *l. ſi adulterium* 38. *§. Imperator* 8. *ff. ad leg. Jul. de adult.*

c Ab-

Digitized by Google

2 c *Abjurare.*) Ideſt in exilium temporale miſſa eſt per ſeptennium: de qua pœna egi *in c. 1. de calumniator.*

d *Tranſeat.*) Non ut monialis, ſed ut detruſa in monaſterium pœnitentiæ peragendæ cauſa, juxta tradita *in c. 1. de regul.*

e *In Domino nubat.*) Verba hæc expoſui *in c. 2. de ſecundis nupt.*

C A P U T II.

Lucius III. a *Pariſienſi Epiſcopo.*

INtelleximus ex litteris tuis, quòd cùm M. mulier latrix præſentium filiam parvam haberet, diabolico furore accenſa tandem ipſam, ſuggerente eo, qui de fidelium perditione lætatur, lethali vulnere jugulavit, propter quod Dominus terræ *b* maritum ejus, & ipſam compulit abjurare. Quia verò illam *c* habere filios intimaſti, unde circa ejus exilium debeat diſpenſari: nos de diſcretione tua plenam fiduciam obtinentes, eam tuæ duximus prudentiæ remittendam, per A. ſ. mandantes, quat. ita ſuper hoc provideas, quod ſui ſceleris pœnam luat, & ſaluti ejus, & filiorum ipſius per tuam providentiam in Domino conſulatur: & non obſtante juramento prædicto, quod ab ipſa dictus Dominus proponitur extorſiſſe, eam ſicut expedire videris, viro, & rebus ſuis reſtituas, ita quod filios ſuos liberè poſſit, & pacificè gubernare.

N O T Æ.

1 a PAriſienſi.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit cap.* 2. & poſt Conc. Later. *p.* 50. *cap.* 25. De Pariſienſi Eccleſia egi *in c. fin. de reſcript.*

2 b *Maritum.*) Quia apud Catholicos exulem conjugem conjux ſequi tenetur, ut probat Nicolaus Antonius *de exilio lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 22.

c *Habere filios.*) Liberorum enim ratione mitiùs agendum eſt cum delinquente, *l. unic. ſ. ſi plures, ff. de portion. quæ liberis damnat.* Faciunt textus *in l. qui in provincia*, §. *D. Marcus, ff. de ritu nupt. cap. quia circa, de conſanguin. & affin.* Illuſtrat Tiraquel. *de pœnis temper. cauſa* 26. 3

C A P U T III.

a Alexander III.

DE infantibus autem, qui mortui reperiuntur cum patre, & matre, & non apparet, utrum à patre, vel à matre oppreſſus ſit ipſe, vel propria morte defunctus, non debent inde ſecuri eſſe parentes, nec ſine pœnitentia; ſed tamen conſideratio debet eſſe pietatis, ubi non voluntas, ſed eventus mortis cauſa fuerit. Si autem eos non latet, ipſos interfectores eſſe, ſcire debent ſe graviter deliquiſſe: quod *b* Ancyritano Concilio probatur, Quidam autem pœnitentiam trium annorum judicant eſſe debere, quorum unum peragant in *c* pane, & aqua.

N O T Æ.

1 a ALexander III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. ca.* 1. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex: & ex prioribus hujus textus verbis deduci videtur, in præſenti referri partem Decretalis, cujus principium alibi extat: verba autem in præſenti tranſcripta reperiuntur apud Burchardum *l.* 17. *c.* 59. & citantur ex Concilio Pariſ. *can.* 5. & in Pœnitentiali Romano *tit.* 1. *c.* 10. ita habetur: *Inveniſti infantem juxta te oppreſſum, ubi & vir tuus ſimul in lecto jacuiſtis, & non apparuit, utrum à patre, ſeu a te ſuffocatus eſſet, non debetis ſecuri eſſe, nec eſſe ſine pęnitentia: ſed tamen in his magna conſideratio debet eſſe pietatis, ubi nulla mala voluntas fuit, ſed propria mors: tamen propter negligentiam quadraginta dies debetis pœnitere. Si autem vos non latet interfectores eſſe infantis, non voluntate, ſed negligentia, tres annos pœnitere debetis, unum ex his in pane & aqua; & tempore pœnitudinis ab omni luxuria vos cuſtodire debetis.* Ideoque exiſtimo verba in præſenti relata Alexandrum accepiſſe *ex d. can.* 5. *Concil. Pariſ.*

2 b *Ancyritano.*) Apud Burchardum legitur *Ancyrano*, & verè, licèt Concilium hoc à Gratiano appelletur Ancyritanum, ab aliis Anquiranum; ſed verè appellandum eſt *Ancyranum.* Ancyra enim eſt civitas Orientis, in provincia Gallaciæ, diœceſeos modò Aſianæ, modò Ponticæ, ubi Imperatores Orientis ſæpe conſtitiſſe apparet ex ſubſcriptionibus legis *quiſquis, C. ad leg. Jul. majeſt.* legis 8. *C. Theodoſ. quorum appel. non recip.* legis 76. *de Decur. eod. C.* legis finalis *de prædiis Senator. eod. C.* legis 1. *eod. C. ne quis in palat. maneat. l.* 18. *eod. C. de Palatinis ſacris largit.* Immò urbem illam in deliciis Eutropio fuiſſe, qui ipſe in deliciis Arcadio fuerat, teſtis eſt Claudianus *l.* 2. *in Eutrop.*

Ad muros Ancyra tuos auctore reperto.
Eutropia pelagi ne tædia longa ſubiret,
Sed vaga laſcivis flueret diſcurſibus ætas.

Notavit I. Gothofredus *in opuſc. ad dictam leg. quiſquis, c.* 3. *n.* 2. Ibi celebrata fuit Synodus Ancyrana temporibus Sylveſtri, anno 314. ut vult Baronius *eod. an.* ſeu ut credit Bucherus *l.* 10. *Belgii-Roman. c.* 13. anno 358. In qua Synodo canone 21. de mulieribus, quæ partus ſuos necant, cavetur: *De mulieribus, quæ fornicantur, & partus ſuos necant; ſed & de his, quæ agunt ſecum, ut utero conceptus excutiatur, antiqua quidem definitio eſt, uſque ad exitum vitæ eas ab Eccleſia removeri. Humanius autem nunc definimus, ut eis decem annorum tempus tribuatur.* Qui canon repetitus extat in Concilio Mogunt. ſub Rabano *can.* 21.

c. *Pane, & aqua.*) Quam pœnitentiam carenam veteres Eccleſiæ Patres appellarunt, ut probavi *in c.* 2. *de ſponſ. duor. c. accuſaſti, de accuſat.* Aliquando in præſenti caſu pœnitentia alia imponitur parentibus, ut probatur *in c.* 7. *de pęnit. & remiſſ.* Et pœnitentiam injungendam eſſe tanquam pro homicidio non ſponte admiſſo, cavetur in Concilio Tribur. *can.* 53. ibi: *Si quis filium ſuum (quod abſit) non ſponte, ſed caſu contingente occiderit, ſecundum homicidia non ſponte commiſſa pęniteat.* Et *in can.* 37. non diſſimilis caſus filii occiſi per injuriam matris ita deciditur: *Si qua mulier, ut ſæpe contigit, infantem proprium prope ignem collocaverit, & alius, qui caldarium ſuper ipſum ignem pependerit, & aquam infuderit, atque aqua ipſa per ignem fervens egreditur, & infanti ſuperfunditur, & propterea mortuus agitur, mater infanti propter negligentiam judicio ſacerdotum pęniteat: & homo, qui caldarium pependit, ſecurus permaneat. Simili modo de cæteris ſimilibus, quæ ſæpe diverſè ſolent evenire, & judicamus, & eſſe volumus.* Et *l.* 4. *Capitul. Caroli, c.* 297. ac in canonibus Iſaaci Lingon. Epiſc. *tit.* 2. *c.* 14. ita legitur: *Mulier, quæ dormiens filium ſuum oppreſſerit, & mortuus fuerit, ſex annis pęniteat: vir ejus ſi in domo fuit, quatuor; ſi verò in uno lecto, ſimili modo pęniteat, quos cum pane & aqua, reliquos quatuor, ſecundùm quod ſacerdos viderit, abſtinentiam imponat ciborum.* Vvormat. tempore Hadriani II. *Mulieres, quæ ante temporis plenitudinem conceptos ut eo infantes voluntate excutiunt, ut homicidæ procul dubio judicandæ ſunt, illæ verò, quæ dormiendo filios ſuffocare videntur, leviter de his judicare oporteat, quia nolenter, & non ſentiendo ad hunc devolutæ ſunt caſum.* 3

C O M M E N T A R I U M.

IN his tribus deciſionibus agitur de patribus, qui filios ſuos voluntate aut caſu occiderunt: nulla verò ſub hoc titulo 4 extat conſtitutio de filiis parricidis parentum fata properantibus; quia fortè Eccleſiæ Patribus viſum fuit de parentum cæde tacendum: quo conſilio eam Solon in ſuis legibus præteriit, velut ſcelus incredibile, & ultra audaciam poſitum, nè vindicando oſtenderet committi poſſe, ut ait Seneca *l.* 1. *de clementia*, & ante eum notavit Cicero pro Roſcio Amerino. Apud Romanos verò, cùm hoc delictum nõ

Digitized by Google

inſolitum eſſet, vindicari cœpit variis pœnis, legibus Cornelia de ſicariis, & Pompeja de parricidiis, quas eruditè expoſuerunt, & illuſtrarunt perdocti viri, Academiæ noſtræ decus D. Joannes de Solorzano, & D. Joannes Ramos *in opuſc. ad leg. Pompejam de parricid.* ex exteris Lælius Mancinus *l.* 1. *d. trip. juris collat. c.* 38. Vaſconcellos *lib.* 3. *reſponſ. cap.* 6. Ant. Matthæus *de crimin. tit. de lege Pompeja*, & alii criminaliſtæ Arniſeus *lib.* 1. *de repub. cap.* 4. *ſect.* 1. Savarus *ad Sidon. l.* 4. *Epiſt.* 23. Baronius *in martyr. die* 2. *April.* ad quam legem Pomp. ſpectant lex 11. *ʃ.* 1. *de his qui notant. infam.* lex *Stichus*, *ff. de pœnis*. Tantùm ergo in præſenti agendum eſt de parentibus contra votum naturæ filiorum fata properantibus, & de pœnis, quibus ex utroque jure ob filiicidium afficiuntur.

5 De patre filium occidente.

Et ut de patribus filios occidentibus priùs agamus, ſciendum eſt inter alia patriæ poteſtatis jura, quæ integris libris congeſſerunt, & illuſtrarunt Paſchal. *de viribus patriæ poteſt.* Acacius Ripol. *de privil. parent.* Aſconius Clemens *in tract. de patria poteſt.* Forcatul. *in neciom. dialog.* 15. Arias Pinell. *in rubric. de bonis matern.* 2. *part.* Oroz. *lib.* 5. *de apicibus jur. c.* 13. Oſualdus *l.* 2. *Donel. c.* 25. illud maximum fuiſſe, ut parentes vitæ, neciſque poteſtatem in liberos haberent, quod jus lege Regia inductum, ut refert Halicarnaſſeus *l.* 2. *pag.* 97. *&* 98. & teſtatur Papinianus *l. ſingul. de adulter.* apud Petrum Pitheum *in collat. legum Moſaic. tit.* 4. ibi: *Cùm patri lex Regia dederit in filium vitæ, neciſque poteſtatem*: moribus receptum, teſtantibus Ulpiano *in l.* 8. *ff. de his qui ſunt ſui*, Conſtantino *in l.* 2. *C. Theodoſ. de liberali cauſa*; tandem in 12. Tabulis approbatum, & repetitum fuit in tabul. 4. de patrio jure, illis verbis: *Endo liberis juſtis jus vitæ, necis, venumdandique poteſtas ei eſto*. Cujus veteris juris veſtigia extant in libris Pandectarum, *in l. ſuis* 21. *ff. de lib. & poſth. l. pater* 20. *ff. ad leg. Jul. de adult. l. fin. C. de patriæ poteſt l.* 2. *C. Theodoſ. de lib. cauſa*, & innuitur *in l.* 1. *ff. ad l. Pompejam*, juncto Cujacio *l.* 5. *obſerv. c.* 17. *& ad tit. C. de patria poteſt.* & ſatis jus illud expreſſit Petronius *in epigram. poſt Satyr.*

Et pater es dictus patriæ digniſſimus, Juli:
Qui tibi longævam vitam abſtulit, eſt quoque dictus
Ipſe pater patriæ. Dic Phœbus adhæreas utri?
Utrique; hoc patris eſt vitam dare, patris & hoc eſt
Romani, ſi quam potuit dare, demere vitam
Poſſe etiam natis: vitam dedit alter, at alter
Vitam adimit; patriæ pater eſt ſic dictus uterque.

Illuſtrant ultrà ſuprà laudatos, Samuel Petitus *ad jus Atticum l.* 2. *t.* 4. Balduin. *ad leges Romuli, c.* 17. Arniſeus *d. c.* 3. *ſect.* 2. *per totam*, Gentilis *de bonis matern. c.* 2. Narbona *de ætate ad actus humanos, anno* 1. *q.* 8. *& anno* 3. *q.* 2. Petr. Gregor. *l.* 12. *ſyntagm. c.* 8. Forner. *lib.* 2. *rer. quotid. cap.* 1. *&* 3. *& in l.* 135. *ff. de V. S.* Hunnius *l.* 1. *varior. tract.* 2. *q.* 15. *& in encyclop.* 1. *p. tit.* 10. Avendanno *de metu, lib.* 2. *c.* 1. Vviſembech. *diſp.* 6. *theſi* 9. Et in hac parte obſervandi ſunt textus *in l.* 3. *ʃ. videri, ff. de bonis eorum, qui ſibi mortem, l.* 2. *ff. ad l. Cornel. de ſicariis, l.* 1. §. 1. *ff. de obſequiis, leg. Divus* 5. *ff. ad l. Pompejam, l. hos accuſare, ʃ.* 4. *ff. de accuſat. juncta l.* 7. *ff. de capite minut. l. minimè* 35. *ff. de relig. juncta l. ult. de juſtit. & jur.* adhibitis Durantio *l.* 2. *variar. c.* 2. Forner. *l.* 2. *rer. quotid. c.* 16. *l. Divus* 15. *ff. de pœnis, juncta l. penul. ff. ad l. Corn. l. liberorum* 1. *ʃ. fin. ff. de his, qui notant. infam.* Nec deſunt exempla parentum, qui hac facultate uſi fuerunt. Plura referunt Raviſius Textorius *lib.* 4. *officinæ, cap.* 4. Solorzanus *de parricid. cap.* 7. D. Joannes Ramos *de pœna parricid. lib.* 8. *fol.* 486. Nec tantùm jus hoc conceſſum fuit patribus in filios naturales, verùm & in adoptivos, ut conſtat ex epigrammate Petronii ſuprà relato. Unde cùm Aulus Gellius *lib.* 5. *noct. Attic. cap.* 1. tradit formam adrogationis, ait: *Adrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus per populi rogationem fit. Ejus rogationis verba hæc ſunt; Velitis, jubeatis, uti L. Valerius Lucio Titio tam jure, quàm lege filius ſit, quàm ſi ex eo patre, matreque filius natus eſſet, utique ei vitæ, neciſque in eum poteſtas ſit.* Cicero *in oratione pro domo ſua*, ibi: *Credo enim, quamquam in illa adoptione legitimè factum eſt, nihil tamen te eſſe interrogatum, auctor ne eſſes, ut in te P. Fontejus vitæ, neciſque poteſtatem haberet, ut in filio.* Romulus autem non omnes filios permiſit æqualiter occidere; nam triennio minores impunè parentes non occidebant, quia in tam tenera ætate nulla juſta necis cauſa dari poterat, quæ ipſius morte ulciſci mereretur, ut ajebat Ovidius.

Quid puer admiſit tam paucis editus horis?
Quo læſit facto vix bene natus avum?

Illuſtrant Narbona *de ætate ad actus humanos, anno* 3. *q.* 2. niſi eſſent monſtroſi, aut deformes, quos non ſolùm pater occidere poterat, verùm & citò necare cogebatur, *ex l.* 12. *Tabul. d. Tabul.* 4. ibi: *Pater inſignem ob deformitatem puerum citò necato.* Et ſimilem legem refert Ariſtot. *lib.* 7. *polit. c.* 16. Facit Q. Curtius *lib.* 9. ibi: *Si quos ſegnes, aut aliqua parte inutiles notaverunt, necare jubent.* Talia enim monſtra liberi non ſunt, *l. non ſunt* 14. *ff. de ſtatu hominum, l. quod dicitur* 12. §. 1. *ff. de liber. & poſthum. l. oſtenſum* 58. *ff. de V. S.* de quarum conciliatione cum lege *quæret.* 135. *ff. de V. S.* videndi ſunt Luna, & Arellanus *lib.* 2. *de rationis Imperio, c.* 5. Balduin. *ad ll. Romuli, c.* 18. Olano *l.* 3. *Paralip. c.* 3. Hunnius *ad Treutl. vol.* 1. D. Joſeph Retes *lib.* 1. *opuſcul.* Torreblança *lib.* 5. *de jure ſpirit. c.* 8. Meril. *lib.* 1. *obſer. c.* 33.

6 De eadem patris poteſtate.

Sed cùm patria poteſtas in pietate debeat, non in atrocitate conſiſtere, teſte Marciano *in l. Divus, ff. ad l. Pompejam, l. fin. ff. ſi quis a parente, l.* 3. *C. de patria poteſt.* adempta fuit Patribus prædicta poteſtas: & licèt emendatio jure patriæ poteſtatis illis permittatur, atrox tamen animadverſio, quæ nec dominis in ſervos permittitur, patribus denegatur, *l.* 3. *C. de patria poteſt. l. unic. Cod. de his, qui patres, aut filios occiderunt, leg. unic. C. de emend. propinquorum, l.* 8. *&* 9. *tit.* 8. *p.* 6. immò ſi filius protervus, contumaxque ſit, debet eum puniendum judici tradere, ut lege veteri cautum legimus, *cap.* 29. *Deuteron.* & jure civili receptum, *l. milites, §. deſertorem, ff. de re milit. leg. nec* 9. *ʃ.* 3. *ff. de offic. Proconſ. l.* 1. *in princ.* §. 2. *ff. de obſeq. l. propter* 14. *C. de his qui accuſare, lib.* 10. *Baſilic. tit.* 33. *l.* 2. *ff. ad l. Cornel. de ſicariis*, quam expoſui *in cap.* 1. *de cauſa poſſeſſ.* Illuſtrant latè Solorzan. *de parricidiis c.* 8. D. Joannes Ramos *d. lib.* 8. *per totum.* Unde prædicta facultate patribus adempta cœperunt ob filiicidium puniri ordinaria homicidii pœna uſque ad tempora Conſtantini, qui extraordinariam equulei pœnam ſtatuit, ita ut parricidii crimen ex lege Pompeja etiam ad aſcendentes filios, aut nepotes occidentes protraheretur, *l. unic. C. de his, qui patres aut filios occid. l. unic. Cod. Theodoſ. de parricid.* quam Conſtantini ſanctionem firmavit Juſtin. *in ʃ. alia, Inſt. de public. judic.* Alfonſus noſter *in l.* 12. *tit.* 8. *p.* 7. latè illuſtrant D. Jo. Ramos *d. lib.* 8. Solorzan. *de parric. c.* 12.

7 De Matre filium occidente.

Circa matrem, & avum maternum certum omni tempore fuit, nunquam illis jus vitæ, ac necis in filios fuiſſe, *l. illud* 4. *ʃ.* 2. *ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. l. nulla* 13. *ff. de ſuis & legit. hæred. l. ſi pater*, 11. *ʃ.* 1. *l. Divus* 15. *ʃ. matri, & §. idem* 5. *ff. ad l. Cornel. de falſis*; ideòque mater, filium occidens lege Pompeja de parricidiis tenetur, *l.* 1. *ff. ad leg. Pompejam*, ibi; *Sed ſi & mater filium, filiamve occiderit, ejus legis pœna afficitur: & avus, qui nepotem occiderit, pœna ejus legis tenetur.* Illuſtrant Solorzanus *de parricidiis cap.* 7. D. Joannes Ramos *de pœna parricidii*, 7. *per tot.* & hujus delicti mentio fit in his tribus Decretalibus, & variis Conciliorum canonibus, quia frequentiùs evenire ſolet, ut matres filios ſuos interficiant, partim incuria, partim odio, partim ob luxuriam. Tædio enim eſt iis filios numeroſius augere, cùm non pro filiis habendis matrimonium, ſed libidinis explendæ cauſa contrahunt; ideò eas capitali pœna plecti voluit Rechasredus, ut conſtat *ex can.* 17. *Concilii Tolet.* 3. Non ſolùm autem mater, quæ filios ſuos interemit gladio, & vi; verùm & quæ potionibus, & venenis, ac aliis pravis artibus necem filiis procuravit, punitur, ut abortum faciendo, *c. conſuluiſti* 2. *q.* 5. 6. Synodo Trul. *can.* 91. D. Baſilius *ad Amphiloc. can.* 2. juxta diſtinctionem fœtus animati, vel inanimati, quam dabimus in *cap. ſicut* 5. *infrà, de homicid.* quibus in caſibus mater pœna parricidii tenetur, *l. unic. C. de his qui parentes, vel filios.* Quare Minutius Felix in Octaviano hoc crimen parricidium dixit, ibi: *Sunt quæ in ipſis viſceribus originem futuri hominis extinguunt, parricidium faciunt, antequam pariant.* Rectè ergo juxta huc uſque tradita matribus, quæ filios occiderunt, pœnitentia imponitur; non tamen ſacri Canones ampliùs progrediuntur, cùm incruentum imperium Eccleſia habeat, ut ait Gregorius Nazianzenus *in epiſtol. quadam ad Africanum.*

Digitized by Google

TITULUS XI.

De Infantibus, & languidis expoſitis.

CAPUT PRIMUM.

a Gregorius IX.

SI à patre, ſive alio, *b* ſciente ipſo, aut ratum habente (relegato pietatis *c* officio) infans expoſitus extitit, hoc ipſo à poteſtate fuit patria liberatus. Nam in hoc caſu in ingenuitatem libertus, & ſervus *d* in libertatem eripitùr. Quod & de prædictis cujuſcumque ætatis *e* languidis, ſi expoſiti fuerint, vel ſi alicui eorum alimenta impiè negari contigerit, eſt dicendum. Sanè qui hoc ſuſcipiunt, non poſſunt propter hoc in eorum perſonis jus aliquod vindicarè.

NOTÆ.

a GRegorius IX.) Qui ut fuit juris civilis peritiſſimus, nonnullas edidit conſtitutiones ex viſceribus juris civilis depromptas, in hoc volumine tranſcriptas, inter quas ut præcipua recenſetur præſens, quam deduxit ex novis conſtitutionibus Juſtiniani relatis *in l. penult. &. ult. C. de infant. expoſitis*, eamque edidit,

b *Sciente.*) Secus verò ſi ignorante, ut *in l. uxorem 29. ff. de manumiſſ. teſtam.*

1 c *Pietatis officio.*) Et amoris naturalis, de quo egi *in cap. 2. de præſumpt.* quare jure naturæ tenentur parentes liberos educare, illiſque alimenta præſtare, *l. 1. §. jus naturale, ff. de juſtit. & jure, l. Neſennius 34. ff. de negot. geſt, leg. alimenta* 11. *C. eod, l. capite*, aliàs *qui liberos, ff. de ritu nupt. l. ſi quis ad liberos*, §. 1. *l.* 4. *ff. de liber. agnoſc. l.* 3. *&* 4. *C. de alend. liber. l. unic. §. taceat, verſ. Sileat, C. de rei uxor. act. l. fi. §. ipſum, & §. filii autem, C. de bonis quæ liber*, probavi *in c. cùm haberet, de eo, qui duxit in matrimon.* atque ideò contra naturales ſtimulos facere dicitur, qui tuendi, & educandi filii curam detrectat, *in l. amiciſſimos 36. §. 1. in fi. ff. de excuſat. tut.* nam cùm omni generi animantium primò hoc ſit à natura tributum, ut ſe, vitam, corpuſque tueatur, ut eleganter prodidit Cicero, cujus ſententia comprobata extat *in l. 3. ff. de juſt. & jur.* & qui liberorum educationi non ſtudet, ſoſpitatemque eorum non curat, prolem propriam necare dicatur *in l, necare*, 4. *ff. de lib. agnoſc. l. ult. tit. 20. p. 4.* Illuſtrant Faber *in Papin. tit. 5. princip. 2. illat.* 8. *& tit.* 8. *princ.* 5. *illat.* 2. Oſuald. *lib.* 2. *Donel. c.* 24. *littera B. & lib.* 14. *c.* 27. *litt. I*, Forner. *lib. 2. rer. quotid. c.* 20. Menoch. *de arbitr. caſu* 396. Petr. Gregor. *lib.* 11. *ſyntagm. ca.* 10. *lib.* 15. *c.* 28. *à n.* 5. Lara *de Capellaniis, lib. 1. c. 21. à n. 67.* & eleganter Gratianus *t. 2. diſcept. c. 267.* Carranza *de partu, c. 4. n.* 56. Ideò rectè Gregorius in præſenti ait, patrem filium exponendo, relegato pietatis officio procedere. Accedit, nam ut ait Lactantius *l. 6. divin. inſtit. c. 20. tam nefarium*, inquit, *eſt exponere, quàm necare*; immò Juſtinianus ſimiles patres tantò pejores homicidis judicat *in novel.* 153. quantò miſeriores ſunt hi, in quos crudelitatem exercent: & certè qui exponit, parum eſt ut videatur occidere, cùm raro contingat, ut expoſiti vivant, ut ait Quintilian. *declam. 306. Nec enim per eos ſtetit, quin morerentur, niſi miſericordia divina erepti fuiſſent.* Unde ait Clemens Alexandrinus *in eclogis*, partus & infantes expoſitos, angelis curandos & tractandos committi. Hinc apud Tacitum *lib. 5. hiſt.* necare pro exponere dicitur, ubi Lipſius pro *agnatis, gnatis* legit. Illuſtrant Bernegerus *in Tacit. q.* 111. Forner. *lib. 1. rer. quotid. c.* 20. & Patres exponentes filios abſque extrema neceſſitate, peccare lethaliter, probant Fragoſo *p. 3. de regim. lib. 1. diſp. 2. §. 3.*

2 d *Servis libertatem*,) Hi pridem ex edicto Claudii Imperatoris Latinam libertatem aſſequebantur, ideſt in libertate morabantur, dum viverent; eorum verò cùm mortui eſſent, bona patronus vindicabat. Sveton. ibi: *Cùm quidam ægra, & affecta mancipia in inſulam Æſculapii tædio medendi exponerentur, liberos eſſe ſanxit, nec redire in ditionem domini, ſi convaluiſſent. Et l. 2. ff. qui ſine manumiſſione, l. 2. §. ſed ſcimus, C. de Latina libert.* Unde credi poteſt Tribonianum *in l. 2. C. qui ſine manumiſſione ad libert.* Latinæ libertatis mentionem ſuſtuliſſe, quia ſublata fuerat dicta conſtitutione legis unice Latina libertas.

3 e *Languidis.*) *L. 9. §. ſi ipſe ſervus, ff. de peculio.* Oſvaldus *lib. 2. comment. Donel. ca. 26. littera A*, Cabedo *dec.* 187. *n. 6. & 7.* immò etſi ſervus ſanus à domino pro derelicto habeatur, efficitur liber, ſi priùs ſe occupet gerendo ſe pro libero. Gloſſ. 1. & ibi Salicet. *in d. l. unic. §. ſed ſi ſcimus, C. de Latina libert.* nam ſi prior dominus, vel alius priùs occupet, occupanti acquiritur, *l. ult. ff. pro derelicto*, ſi autem Dominus ſervum pro capitali culpa captum negligat, ſeu eum non defendat, non ideò dereliquiſſe eum videtur, immò ſi abſolutus fuerit, ad ejuſdem dominium revertitur, *l. ſervus, ff. de ſtatu hominum, l. ſciendum, ff. de publ. judic.* Cabedo *deciſ. 186. n.* 8. Ut enim per derelictionem amittatur dominium rei mobilis, deſideratur factum abjectionis, quod ſit contrarium retentioni ſimul cum animo amittendi dominium, *l. quemadmodum 38. §. 1. ff. de noxal. leg. quod ſervus 36. ff. de ſtipul. ſervor. l. 1. & 2. pro derelicto*, ubi notat Cujac. *l. 54. Pauli ad edictum, & l. 21. obſerv. c.* 8. Connanus *l. 3. comment. c.* 3. Donell. *lib. 4. c.* 13. in qua parte obſervandi ſunt textus *in l. 2. §. ult. l. qui levandæ 8. ff. ad leg. Rhodiam, l. interdum 21. §. 1. & ſeq. ff. de acquir. poſſeſſ. l. ſi ſervus 13. de ſtatu hominum, l. ille 9. ff. qui & à quibus, leg. ſciendum 9. ff. de public. jud. l. ult. ff. de evict. l. 2. de ſentent. paſſis, l. ſed etſi 5. quæ in fraudem credit. leg. nemini 24. C. de Epiſc. aud. l. 20. ff. ex quibus cauſis majores, l. 43. §. 4. cum ſeq. ff. de furt. l. penult. ff. de rerum diviſ. leg. 36. ff. de ſtipul. ſervor. l.* 45. juncto Cujac. ibi: *de uſucap. l. 28. §. ſin autem, C. de Epiſc. & cler. l. 7. §. 1. ff. de damno infect. l. ſi quis decedens, §. qui verò, ff. de ſolutionib.*

COMMENTARIUM.

EX hac Gregorii conſtitutione talem deduco aſſertionem: 4 Concluſio traditur, & Probatur.
Pater exponens filios amittit jus patriæ poteſtatis, ſuſcipientes verò eos nullum jus in eorum perſonas acquirunt. Probant eam textus *in l. 2. 3. 4. C. hoc tit. l. nemini*, 20. *C. de Epiſc. aud, l. nutritoribus, Cod. communia de ſucceſſ. l. unic. §. ſed ſcimus, C. de latina libert.* Conſonat de jure Regio lex 1. *cum ſeq. tit.* 23. *l. 4. fori*, lex 4. *tit. 20. par.* 4. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Acunna, Turriſcremata, & Dartis *in c. ſi expoſitus*, 87. *dict.* Cujac. *ad tit. C. de infantibus expoſit. & lib. 16. obſerv. c.* 36. Forner. *lib. 2. rer. quotid. c.* 20. Balduin. *ad leges Romuli, c.* 18. Faber *lib. 2. conject. c.* 10. Velaſcus *de privil. pauper. 2. p. quæſt. 65. per totum*, D. Joannes Vela *de delictis, ca.* 9. quem traſcripſit Otero *p. 3. diverſarum quæſtionum, q. 11. n.* 3. Decianus *l. 9. tract. crimin. c.* 8. Petrus Gregor. *lib. 15. ſyntagm. cap. 28. & lib. 3. de repub. cap. 3. & lib. 4. part. tit. 13. cap. 3. num.* 75. Fileſacus *de orig. parricid. ca. 4. fol.* 647. Bignonius *in notis ad Marculf. fol.* 613. Narbona *de ætate ad actus humanos, anno 7. quæſt.* 32. Lindembrog. *in Gloſſario, verbo Expoſiti*, Corvinus *lib. 4. Aphoriſm. jur. Pontif. tit.* 12. Revard. *lib. 1. conject. cap. 17. & lib. 3. cap.* 1. Solorzanus *de parricid. lib. 2. cap.* 5. Moronus *reſponſ.* 66. Anton. Auguſt. *lib. 14. epit. jur. tit.* 19. Fragoſo *par. 3. de regim. Chriſt. Reipub. lib. 1. diſp. 2. §. 3.* Berneger. *in qq. ad Tacitum, q.* 111. Barboſ. *de poteſt Epiſ. alleg. 51. & lib. 2. juris eccleſ. c.* 3. Ant. Matthæus *de crim. ad lib. 47. tit. ult. c. 2.* D. Joannes Ramos *de pœna parricid. lib. 7. in princ. & lib. 8. pag.* 476. I. Gothofred. *ad tit. C. Theodoſ. de expoſitis*, ejus Pater *in lib. 4. C. de l. agnoſcend.* Carranza *de partu, c. 4. n.* 38. Cujac. *lib. 16. obſerv. c.* 36. Lara *de Capellan. lib. 1. cap. 21. n.* 66. Oſualdus *lib. 2. Donel. c. 26. litr. F.*

Sed hæc aſſertio tam in prima, quàm ſecunda ejus parte 5 Impugnatur tradita aſſertio.
difficilis redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam inter præcipuos patriæ poteſtatis effectus ille recenſetur, videlicet ut pater conſenſum præſtet nuptiis filiorum, *l. Paulus, ff. de ſtatu hominum, §. 1. Inſtit. de nupt.* fusè probavi *in c. 1. de deſponſ. impub.* Sed in nuptiis filiæ expoſitæ deſideratur conſenſus patris exponentis, *l. patrem, 16. de nupt.* Igitur quia parentes filios exponentes non amittunt patriam poteſtatem. Faciunt text. *in l. uxor. 29. ff. de manum. teſtam. l. 1. §. ſi quis 2. ff. de juris, & facti ignor.* Accedit nam Patres jure communi attento

jam

Digitized by Google

jam ex lege Romuli in 12. Tabulis tranſlata, jus habent vendendi, ſeu oppignorandi filios, *l. fin. C. de patr. poteſt. l. 1. C. de patribus qui filios diſtraxerunt;* immò ſi eo miſeriarum ducti ſunt, ut aliter vivere non poſſint, filiorum carnibus veſci poſſe, conſtat *ex l. 8. tit. 17. p. 4. Caſegun el fuero real de Eſpanna, ſiendo el padre cercado en algun Caſtillo, que toviesſe de Señor, ſi fueſſe tan cuidado de ſambre, que no huvieſſe al que comer, puede comer al fijo ſin mal eſtanza.* Facit textus *in c. 6. lib. 4. Reg.* Eleganter D. Hieron. *lib. 3. ſuper Amos*, ibi: *Nihil enim fame durius, quæ ſæpè compellit obſeſſos humanis veſci carnibus, & in ſuam ſævire naturam; ita ut neque parentes parvulis liberis parcant, & maritalis affectus uxoris dudum amatæ membra dilaceret.* Igitur ſi pater filium vendere, immò & illius veſci carnibus impunè poteſt, multò magis illi licebit filium exponere. Secunda etiam pars aſſertionis, ubi docetur, alentem filium expoſitum nullum jus in eum conſequi, difficilis redditur ex eo, nam ſive jus civile, ſive Pontificium attendamus, is qui filium expoſitum aluit, poteſt illum retinere ut filium, vel ut ſervum, *l. 1. C. Theodoſ. de expoſitis*, ubi Conſtantinus ſtatuit, ut cujuſcumque conditionis eſſet is, qui expoſitus fuiſſet, dominio ejus cederet, qui ſuſtuliſſet, & ejuſdem arbitratu, vel tamquam ingenuum, vel tamquam ſervum poſſe retinere: Additur *in l. 2. C. eod. tit. Si modo teſtes Epiſcopalis ſubſcriptio fuerit ſubſequuta;* ideſt, ſi de hac re conteſtatio habita eſt, ne ulla penitus ad ſecuritatem poſſit eſſe cunctatio: nam ex hac conteſtatione apparebat, eum collegiſſe expoſitum non malo more, aut mala fide quæſiviſſe, & captaſſe (de quo captandi more inter alia vide Tertulliani locum *lib. 1. ad nationes, c. 16.*) Juxta quas legitimas ſanctiones idem ſanxerunt Patres Synodi Arelat. 2. *can.* 32. ibi: *Si expoſitus ante Eccleſiam cujuſcumque fuerit miſeratione collectus, conteſtationis ponat epiſtolam, & ſi is, qui collectus eſt, intra decem dies quæſitus, agnituſque non fuerit, ſecurus abeat, qui collegit. Sanè qui poſt prædictum tempus calumniator extiterit, ut homicida eccleſiaſtica diſtrictione damnabitur, ſicut Patrum ſanxit auctoritas.* Refertur *lib. 6. Capitul. Carol. c.* 142. & in Conc. Vaſenſi *can.* 9. ibi: *De expoſitis, quia collata ab omnibus querela proceſſit, eas non miſericordiæ jam, ſed canibus exponi, quo colligere calumniarum metu, quamvis infelix à præceptis miſericordiæ mens humana detrectet, id obſervandum eſt, ut ſecundum ſtatuta fideliſſimorum Auguſtorum, piiſſimorumque Principum, quiſquis expoſitum colliget, Eccleſiam conteſtetur, poſt conteſtationem colligat; nihilominus de altari Dominico die miniſter annuntiet ab Eccleſiaſtico expoſitum eſſe collectum, ut intra dies decem ab expoſitionis die expoſitum recipiat. Si quis ſe probaverit agnoviſſe, collectori pro ipſorum decem dierum miſericordia, prout valuerit, ad præſens retribuat; aut in perpetuum cum Dei gratia, ſi voluerit, poſſideat. Si quis expoſitorum hoc ordine collectorum repetitor, vel calumniator extiterit, ut homicida habendus eſt.* Ad quod jus collecti, & diſtracti infantis expoſiti ſpectat vetus formula, quæ reperitur inter veteres formulas editas a Lindembrogio, & Bigonio ordine 11. in hæc verba: *Nos quoque in Dei nomine, in matriculari Sancti illius, dum matutinis horis ad oſtia ipſius Eccleſiæ obſervanda conveniſſemus, ibique infantulum ſanguinolentum periculo mortis imminentem, pannis involutum inveniſſemus, ipſum per triduum, ſeu amplius, apud plures hominum inquiſivimus, quis ſuum eſſe diceret, & non invenimus: cui nomen ipſum impoſuimus, ſed poſtea pietate interveniente, & Domini miſericordia opitulante, ipſum infantulum homini alicui nomine illo ad nutriendum dedimus, ut ſi Deo præſide convaluerit, ipſum in ſuis ſervitiis, ac ſolatiis ſecundum legis ordinem retineat. Pro quo pretium accepimus, in quod nobis bene complacuit, valens ſol. tantos, & ut præſens epiſtola firmior ſit, manibus propriis eam ſubterfirmavimus, & bonis hominibus roborandam decrevimus ſecundum ſententiam illam, quæ data eſt ex corpore Theodoſiani, lib. 5. dicentem: Si quis infantem à ſanguine emerit, ſi nutritum dominus, vel pater eum recipere voluerit, aut ejuſdem meriti mancipium, aut pretium, nutritor quantum valuerit, conſequatur.* Similem formulam refert Cujac. *ad Paulum lib. 5. ſentent. tit.* 1. Igitur non rectè in præſenti aſſeritur, ſuſcipientes infantes expoſitos nullum jus in eorum perſonis acquirere.

6 De expoſitis apud varias gentes.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt vetuſtiſſimum fuiſſe diverſarum nationum morem exponendi infantes; nam apud Hebræos uſum illum invaluiſſe, conſtat ex ſacra pagina, *Exodi, cap.* 22. Joſeph. *lib. 2. antiq. cap.* 5. Philone *lib. 2. de vita Moyſis*, ubi de Moyſe expoſito agitur: & de Ezechiele Propheta refert Clemens Alexandrinus *lib. 1. ſtrom.* ibi: *Mater, quæ me peperit, abſcondit me tres menſes, ut dixi: cùm autem latere non poſſem, expoſuit.* Athenienſibus non tam moribus, quàm lege receptum fuiſſe filios exponere, ex Ariſtot. *lib. 7. polit. cap.* 16. tradit Samuel Petit. *ad leg. Attic. lib. 2. tit.* 4. De Græcis idem conſtat ex Diodoro Siculo *lib. 5. Biblioth. cap. 6.* Seneca *in Thebaid.* ubi de Oedipo ait:

—— Teſtes damnavit parens,
Et in alta nemora pabulum miſit feris
Avidis, avibuſque, quas Cythæron noxius
Alit.

Terentio *in Menandro, actu 4. ſcena* 1. Æliano *lib. 2. var. hiſt. c.* 17. De Romanis, & aliis idem referunt Juſtin. *lib.* 1. & 41. Herodot. *in Clio*, Valer. Maxim. *lib. 1. c.* 7. Ælian. *lib. 12. variæ hiſt. c.* 42. Liv. *lib.* 1. Dionyſ. Halicarnaſſ. *lib.* 1. Plutarch. *in Romulo*, & de Fortitudine Romana Plin. *lib. 14. c.* 18. Manil. *lib. 4. Aſtron.* Conſtantinus Manaſses *annal. pag.* 42. Strabo *lib. 5. Geograph.* Varro *lib. 2. de re ruſt. verbo Ruminalis.* Plerumque autem exponebantur in mari, aut flumine. Ezechiel Tragicus *in Iſagoge de precept. Pharaonis*, ibi, *Deinde juſſit, ut Hebræorum gens maſculos jaceret in profundum fluvium.* Ovidius *lib. 3. Faſtor.*

Amne jubet mergi geminos, ſcelus inde refugit:
In ſicca pueri deſtituuntur humo.

Aut in deſerta loca: idem Ovidius *epiſt.* 11.

Jamque dari parvum canibuſque, avibuſque nepotem
Juſſerat, in ſolis deſtituique locis.

Exponebantur etiam in rupibus, aut ſub arboribus: & qui relictos inveniebant, aut credebant, aut fingebant ex Silice excuſſos, aut ſub arborum corticibus conceptos. Alluſit illa, quæ in Æneam accenſa profatur, precaturque apud Virgil. *lib. 4. Æneid.* ibi:

Nec tibi Diva parens generis, nec Dardanus auctor,
Perfide; ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, Hyrcanæque admorunt ubera tigres.

Ita ludunt Poetæ, ita caſum attollunt. Statius *Thebaid.* de puero regio:

Non tibi digna puer generis cunabula tanti
Gramineos dedit herba toros, & vimine querno
Texta domus, clauſa arbutei ſub cortice libri.
Membra tepent.

Et qui liberos exponebant, iis crepundia nonnumquam appendebant, & annulos inſerebant, quibus poſtea à ſuis agnoſcerentur. Terent. *Heautont. actu 4. ſcen.* 1.

—— Ut ſtultæ & miſeræ omnes ſumus
Religioſæ; cùm exponendam do, illi de digito annulum
Detraho, & ei dico, ut una cum puella exponeret,
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.

Plautus *in Rudente.*

Ciſtellam iſtic ineſſe oportet eandem in iſto vidulo,
Ubi ſunt ſigna, queis parens noſcere hæc poſſit ſuos,
Quibuſcum parva periit Athenis, ſicut dixi prius.

Notavit Petavius *in notis ad oran. 16. Themiſtii.* Et expoſitis nutriendis locum ampliſſimum ædificaſſe Trajanum in monte Cælio, refert Sabellicus *in ejus vita*, ubi erat columna lactarea in foro olitorio ad exponendos infantes. ut referunt Feſtus Pompejus *lib.* 10. Alexan. ab Alex. *lib. 2. dier. genial. c.* 12. Ex quibus & aliis notarunt Revard. *lib. 1. conject. c.* 17. Solorz. *de parricid. lib. 2. cap.* 5. Eſcobar *de ratioc. cap. 25. n. 46.* Gratian. *to. 2. diſcept. c.* 267. Beyerlinch *tom. 3. theatri, v. Expoſiti.* Apud Catholicos infantes exponuntur ad valvas Eccleſiæ. Conc. Matiſcon. *can.* 6. apud Burchardum *lib. 3. c.* 200. Carnotenſem *par. 3. cap.* 252. ibi: *Ut unuſquiſque presbyter in ſua plebe publicè annuntiet, ut ſi aliqua fœmina clanculo correpta conceperit, nequaquam filium, aut filiam ſuam interficiat, ſed quocumque prævalet ingenio, ante januas Eccleſiæ partum deportari, ibique poni faciat, ut coram ſacerdote in craſtinum delatus, ab aliquo fideli ſuſcipiatur, & enutriatur.* Et *l. ult. C. hoc tit.* Et apud Græcos infantes recens natos à matribus in Eccleſiarum atriis exponi ſolitos, probat Balſamon *in can. 33. epiſt. D. Baſilii ad Amphiloc.* & conſtat ex lib. 3. juris Græco-Roman. *ad calcem, n.* 2. ibi: *Illud quæritur, an ſint puniendæ, quæ proprios filios in atriis, & aditibus Eccleſiarum exponunt? Tandem ſynodali ſententia reſponſum eſt, mulieres iſtas, ut homicidas puniri, etſi infantes ab aliquibus educentur.* Modus exponendi apud antiquos erat in vaſculo ex papyro facto, ac bitumine illito infantem apponere, ſeu in cantharis, ut probant Demſterus *lib. 1. ad Roſin. cap.* 1. Avendaño *de metu, lib. 2. cap.* 30. Ne verò periculo evaſi, grandiores facti amitterentur à parentibus, ſolebant veteres notas quaſdam eorum corporibus imprimere. Juſtin. *lib.* 44. ibi: *Tunc, & lineamentorum ſimilitudine, & notis corporis, quæ inuſtæ parvulo fuerant, nepos agnitus.* Immò ne privarentur omni modo bonis paternis, in corbe aliqua pretioſa exponebantur. Plautus ſupra *act.* 1. Terent. *in Heautont. act. 4. ſc.* 1.

Cùm exponendam do, illi de digito annulum
Detraho, & ei dico, ut una cum puella exponeret,
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.

Verùm

Digitized by Google

De prohibita filiorum expoſitione. Verùm hanc filiorum expoſitionem improbarunt Thebani, lege lata, ne liceret cuivis civi exponere infantes, nec in ſolitudine abijcere, pœna capitis adjecta, teſte Æliano *lib. 2. var. hiſt. c. 7.* quem refert Novarin. *lib. 6. aquæ nupt. cap.* 55. Nec minus Romulus lata lege vetuit. Liu. *lib.* 1. niſi monſtroſi eſsent, quia ut ait Seneca *lib. 5. controv. 3. Naſcuntur quidam aliqua parte corporis mutilati, infirmi, & in nullam ſpem idonei.* Et expreſſius rationem reddit *lib. 1. de ira, c. 15.* ibi: *Liberos quoque, ſi debiles, monſtroſique editi ſunt, mergimus; non ira, ſed ratio eſt, à ſanis inutilia ſecernere.* Illuſtrat D. Joſeph de Retes *lib. 1. opuſc. cap. 1.* Ex lege etiam Romuli licebat filias exponere, quia magis, quàm filii familiam gravabant, ut conſtat ex Halicarnaſseo *lib. 2. c. 15.* ibi: *His inſtitutis Romulus civitatem æquè bello, ac paci reddidit habilem; magnitudini verò ejus, ac frequentiæ ita conſuluit: primò neceſſitatem colonis impoſuit educandi, quidquid eſſet maſculum, & ex filiabus primogenitas.* Ergo cæteras permiſit necare, vel exponere. Rationem exponit vetus Poeta Menander apud Stobæum *in florilegio tit. 77.* verſus ſunt juxta vulgarem verſionem Latinam:

Filia moleſtum, incommodumque peculium eſt:
Quantumvis inopes filios tollunt omnes,
At filias exponunt etiam divites.

Quam Romuli legem illuſtrant ejus politicam rationem reddentes, Petr. Gregor. *lib. 15. de repub. cap. 15. ex n. 16.* Philippus Beroaldus *ad Apulejum lib.* 10. *de aſino aureo*, latè Carranza *de partu, c. 4. de partu expoſito, ex num.* 28. & Juſtinian. *in novell.* 153. hanc expoſitionem execratur aſserens, exponentium crudelitatem tantò deteriorem homicidio, quanto in calamitoſiores exerceatur. Hinc *in l. 3. tit. 23. lib. 3. fori, l. 4. tit. 20. p. 4.* cavetur: *Que todo home que deſechare niño alguno, ò no huuiere quien le tome para criar, ò murieſe, el que lo echo, muera por ello; ca pues el hico coſa porque murieſſe, tanto es como ſi lo mataſſe.*

8 Traditur ratio decidendi. His ſuppoſitis apparet ratio præſentis conſtitutionis; nam cùm cunctis animantibus à natura inſita ſit propenſio quædam ad educandos fœtus, teſte Tullio de natura Deorum; quam propenſionem ſtimulum vocat Juſtinian. *in l. unic. §. ſileat, C. de rei uxor. act.* illuſtrat Plutarch. *in lib. de vera Philoſoph.* Favorin. apud Gell. *lib. 12. noctium c. 1.* probavi *in cap. 2. de converſ. infid.* ideò qui contra hanc naturalem propenſionem filios exponunt, amittunt patriam poteſtatem, quia filium ſuum dicere non poſsunt eum, quem pereuntem contempſerunt, *l. 2. C. hoc tit.* Sed nec collectores, & educatores jus ullum dominii, aut parentis in eos, velut in filios, aut ſervos habere poſsunt. Non domini, quia etſi pro ſervo expoſitum habuerint, aſſertio tamen non denegatur ei, qui ex hujuſmodi cauſa in libertatem vindicatur, nec ipſa libertas redimitur pretio alimentorum, ut Trajanus Plinio reſcribit *lib. 10. epiſt.* 72. facit lex 1. §. 1. *verſ. At ſi quis, ff. de juris, & facti ignor.* juncto Cujac. *lib. 44. Pauli ad edict. ibi, columm. 3. in princ.* Non patris, quia talis educatio pro adoptione non cedit: & ſi ſuſceptor filii loco expoſitum aluerit, alimenta tamen repetere poteſt, *l. 1. C. hoc tit. l. 4. §. ſi minor, ff. de doli mali except.* Quintil. *declamat.* 278. ubi de filio expoſito, ac tandem à patre naturali agnito diſserens ait: *Vis ſcire, quam pater non fueris? Recipere illum niſi ſolutis alimentis non potuiſti.* Quod procedit, niſi educator ſuis animo ſuſtulerit, *l. 1. & 3. C. hoc tit. novell. 153. Juſtin.* vel ſi pietatis tantùm reſpectu alimenta præſtiterit ſine ſpe reſtitutionis, quo caſu omnem ceſsare reſtitutionem, conſtat *ex l. duob. 27. l. Neſennius 34. ff. de negot. geſt. l. cùm is qui 32. §. penult. ff. de condit. indeb.* vel ſi pater ita pauper ſit, ut non habeat, unde alimentorum impenſam ſolvat, quia tunc ea perdet qui expoſitum ſuſtulit, *l. ſin autem 27. §. fin. cum l. ſeqq. l. in fundo 38. ff. de R. V.* Manent ergo filii expoſiti liberi prorſus ab omni poteſtate, & quoad ſtatum habentur pro legitimis, eo quòd in meliorem partem præſumendum ſit, cùm non tantùm ſpurii, ſed, & legitimi nati exponi ſoleant, idque etiam hiſtoriæ ſummis viris contigiſse memorant, veluti Moyſi, Cyro, Paridi, Oedipo, atque etiam Reginæ Babyloniorum Semiramidi. Nec ſolus pudor, aut infamiæ metus expoſitionis cauſa eſt, ſed, & neceſſitas aliqua, aut inſtans periculum, aut egeſtas extrema. Cùm igitur quamplures cauſæ ſint, cur non eam capiemus, quæ favet conditioni expoſitorum? Ideò communior, & pia ſententia fert, filios expoſitos cenſeri legitimos quoad dignitates, & ſacros ordines: & ita Gregorius XIV. in Bulla edita anno 1591. Docent Paleotus *de nothis, & ſpuriis, c. 63.* Majolus *de irreg. lib. 1. cap.* 11. plures congeſti à Barboſa *in collect. & 6. tom. in ſelect. in præſentem rubric. & de poteſt. Episc. alleg.* 51. *nu.* 149. Lara *de vita hominis. cap. 7. n.* 50. Caſtillo *to. 6. controv. c. 124. n.* 21. Carranza *de partu, c. 4. n.* 49. Ricciul. *de jure perſon. de neophytis, c. 7.* Frances *de Eccleſ. Cathed. c.* 28. *à num.* 105. etſi contrarium teneant plures, quos ſequitur Eſcobar *de purit. 1. p. q. 8. §. 3. n.* 38. Sunt tamen expoſiti incapaces officiorum ſanctæ Inquiſitionis, Eccleſiarum, & Collegiorum, ubi adſunt ſtatuta requirentia qualitatem puri ſanguinis, ſeu nobilitatis, ut probant Lara *de Capellaniis lib. 2. cap. 4. n.* 37. Gratian. *diſcept. forenſ. to. 2. c. 267. num.* 26. Eſcobar *de purit. ſang. p. 1. q. 8. §. 3. per tot.* Acuña *in cap. ſi expoſitus, n. 2. diſt.* 87. quia licèt in dubio expoſiti boni præſumantur, hæc præſumptio nihil operatur, quando certa qualitas ab ſtatuto requiritur, quia non ſufficit, quod qualitas adſit præſumptivè, ſed debet probari. Lara *d. c. 4. n.* 39. Velaſc. *de privil. pauper. p. 2. q. 65. n.* 200. etſi contrarium probet Diana *p. 10. tr. 16. reſol. 96. per totam.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, olim magnam fuiſſe quæſtionem, ut inquit Plinius *lib. 10. epiſt.* 72. circa ſtatum eorum, qui expoſiti fuerant, & ab aliquo ſuſcepti, & educati reperiebantur: 9 Diſſolvitur dubitandi ratio. & Trajanus in reſcripto, quod extat apud eumdem *dict. epiſt.* 72. ad conſultationem ipſius Plinii, qui Conſulatum in Bithynia obtinebat, reſcribit ſimiles expoſitos, licèt in ſervitute fuiſsent educati, in priſtinum tamen, quo nati erant, libertatis ſtatum aſſerendos, cùm æquum non eſſet, libertatem, quæ inæſtimabilis eſt, pretio alimentorum redimi. At hoc reſcriptum ad ſolam Bithyniam pertinuit, & fortè aliæ provinciæ alio jure utebantur, ex conſtitutionibus anterioribus Imperatoris Conſtantini, qui *in l. 1. Cod. Theodoſ. hoc tit. l. unic. C. Theodoſ. de his, qui ſanguinolentos acceperunt*, conſtituit, ut cujuſcumque conditionis eſſet is, qui expoſitus fuiſſet, dominio ejus cederet, qui ſuſtuliſset, & ejuſdem arbitratu, vel tamquam ingenuum, vel tamquam ſervum poſse retineri: quam legem primam intelligendam quidam exiſtimarunt, quoties educator expoſitum de voluntate domini, vel patris collegerit. Quare illa verba, *quicumque puerum. vel puellam projectam de domo patris, vel domini, voluntate, ſcientiaque collegerit*, ita interpungenda credit Cironius *in parat. ad hunc tit.* ut poſt verbum, *ſcientiaque*, apponatur virgula: quaſi dicat Conſtantinus, ut quicumque collegerit puerum, vel puellam projectam de domo patris, vel domini, voluntate, ſcientiaque, pro filio, aut ſervo habere poſſit. Faciunt Firmicus *lib. 7. cap. 1. Expoſiti nutriuntur laqueis ſervilibus implicati.* Seneca *controv. 33. Expoſiti in nullo numero ſervi ſunt, hoc legum latori viſum eſt.* Verùm Juſtinianus *in dict. leg. ult. C. hoc titulo. Novella* 153. ab hoc jure receſſit, & conſtituit eos, qui ſic collecti eſsent, in libertatem vindicandos, etiamſi ſervi nati eſsent, nec in his jus ullum educatoribus quæri, ne quaſi mercimonio contracto viderentur pietatis officium geſſiſse. Præcipuè quia plerique infantes excipiebantur, & colligebantur non tam obtentu miſericordiæ, quàm ut poſtea ætate provecti ad quæſtum meretricium, & profanum adhiberentur: quod inſectatur Juſtinus Martyr *in apolog. 2. ad Antoninum Pium.* ibi: *Primum quidem, quòd omnes ferè videamus ad quæſtum meretricium educari, atque produci, non puellas modò, ſed, & maſculos expoſitos.* Similiter Gregorius in præſenti abrogavit jus antiquum Concilii Vaſenſis, & Arelatenſis, & ſtatuit, ut pater, qui neglecto pietatis officio liberos expoſuerit, patria poteſtate cadat, nec qui eos ſuſcipit, aliquod jus in eis acquirat: & ita juxta hanc temporum diſtinctionem exponendi ſunt canones ſuprà relati, & ſimiliter textus *in d. l. patrem, 16. C. de nupt.* quæ procedit ante novam conſtitutionem Juſtiniani, ut docuit Cujac. *lib. 16. obſer. c.* 36. etſi ipſe aliter textum eum accipiat ad titulum Codicis *de nuptiis, & infantibus expoſit.* & vetus formula, quæ extat poſt formulas Marculfi, edita à Bignonio, & ſuprà relata.

Adhuc ſuprà traditæ aſsertioni opponi poteſt textus *in can. 6. Concilii Matiſcon.* in illis verbis: *In hoc ſancto Concilio decretum eſt, ut unuſquiſque Presbyter in ſua plebe publicè annunciet, ut ſi aliqua fœmina clanculo corrupta conceperit, & peperit, nequaquam diabolo coarctante, filium, aut filiam ſuam interficiat, ſed quocumque prævalet ingenio, ante januas Eccleſiæ partum deportari, ibique poni faciat, ut coram ſacerdote in craſtinum delatus, ab aliquo fideli ſuſcipiatur, & nutriatur; & talis ex cauſa homicidii reatum, & quod majus eſt, parricidium evadat. Nam qui filium, aut filiam interficit, parricida omnimodis tenetur.* 10 Exponitur Conc. Matiſc. can 6. Referunt Burchard. *lib. 3. Decr. c.* 200. Carnotenſ. *p. 3. Decr. c.* 252. Ex quo textu expreſsè deducitur, parentes liberos exponentes penis parricidarum teneri. Igitur non rectè Gregorius in præſenti docet, Patres tantùm privari patria poteſtate, nulla facta mentione pœnæ corporalis, quâ patres afficiendi ſunt exponentes liberos proprios. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, parentes liberos exponentes, atque ita eorum educationem negligentes, regulariter extra ordinem

dinem

Digitized by Google

dinem puniri, ut conſtat ex verbo *Animadverſionis*, quo utuntur Imperatores *in l. 2. C. de infantibus expoſitis*, *& ex l. penult. C. de patria poteſt. l. 1. §. pęna*, *ff. de liber. agnoſc.* nam ſi tutor, qui per mendacium negat pupillo alimenta, deducitur ad Præfectum urbis puniendus, *l. 3. ſ. ſed ſi non latitet ff. de ſuſpect. tutor.* quantò magis puniendi ſunt parentes, qui filios exponendo, omninò illis alimenta denegant. Circa pęnam autem illis imponendam ſequentes caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt, cùm infans expoſitus inde mortuus eſt, quo caſu punitur exponens legibus Cornelia, & Pompeja tamquam ſicarius, & parricida. Hic enim verè locum habet ſententia Ulpiani *in l. 15. ff. ad l. Cornel. de ſicar.* ibi: *Nihil intereſt occidat quis, an mortis cauſam præbeat.* Nec non Pauli *in l. 4. ff. de liber. agnoſcend. Necare videtur qui abjicit, & alimenta denegat.* Idemque dicendum eſt, ſi in ſolitudine parentes filios exponant, ut fame moriantur, aut ferarum laniatu pereant, etiamſi mors non contingat, quia utique quantùm in ſe fuit, nihil defuit operi, quando avibus, & feris jam filium occidendum expoſuerunt. Unde Seneca *declamat.* 10. ait: *Curatis, quis ex ſolitudine infantes auferat perituros, niſi auferantur.* Lactant. *lib. 7. divin. inſtit. c. 20. Non poſſunt innocentes exiſtimari, qui viſcera ſua in prædam canibus objiciunt, & quantum in ipſis eſt, crudelius necant, quàm ſi ſtrangulaſſent.* Et ſtatim: *Tam nefarium eſt exponere, quam necare.* Quintilian. *declamat.* 306. *Rarum eſt, ut expoſiti vivant: caducum circa initia animal homines ſumus; nam ferarum, pecudumque fœtibus eſt ſtatim ingreſſus, & ad ubera impetus: nobis tollendus infans, & adverſus frigora nutriendus. Sic quoque inter parentum manus, gremiumque nutricis ſæpe labitur; unde nobis tanta fælicitas, ut ad infantem mors accerſita non veniat? Vos ponite ante oculos puerum ſtatim neglectum, cui mori domi expediret, inde nudum corpus ſub cęlo inter feras, & volucres.* Tertul. *in apolog. c. 9.* ibi: *Crudelius in aqua ſpiritum extorquetis, aut frigore, aut fame, & canibus exponitis.* Minut. Felix in Octavio: *Dum etiam domi natos alienæ miſericordiæ frequenter exponitis.* Hinc Donatus ad illud Terentii *in Heautont. actu 4. Scena 1.*

Hic profectò eſt annulus, quem ego ſuſpicor
Hunc, quocum expoſita eſt nata.

Subdit: *Exponere eſt morti tradere, & objicere.* Eodem ſenſu in Actibus Apoſtolorum *cap. 7. verſ.* 19. dicitur: *Exponere infantes tuos, ne vivificarentur.* Arnobius *lib. 8. adver. Gent.* ait: *Vos enim video procreatos filios nunc feris, & avibus exponere, nunc adſtrangulatos miſero mortis genere illidere.* Facit Ovidius in epiſt. Canacis ad Macarium.

Jamque dare parvum, canibuſque, avibuſque nepotem
Juſſerat, in ſolis deſtituique locis.
Vagitus dedit ille miſer, ſenſiſſe putares,
Quaque ſuum poterat voce rogabat avum.
Quid mihi tunc animi credis germane fuiſſe?
Nam potes ex animo colligere ipſe tuo,
Cùm mea me coram ſilvas inimicus in altas
Viſcera montanis ferret edenda lupis.
Quid puer admiſit tam paucis editus horis?
Quo læſit facto vix bene natus avum?
Si potuit meruiſſe necem, meruiſſe putetur:
Ah miſer admiſſo plectitur ipſe meo.

Eadem pœna capitis puniuntur parentes illi, qui etſi non in ſolitudine, in olla infantes exponunt; nam, & facilè intercludi poſſet ſpiritus tenellus, & negligi à prætereuntibus in vili teſta conditus, ut reſolvit Ant. Matth. *de criminib. ad lib. 48. Digeſt. tit. ult. cap.* 2. Secundus caſus contingit, cùm amoris vi victæ ſœminæ, ſeu alterius libidini obſequutæ, & metu ignominiæ adactæ partum exponunt, ut plerumque contingere, aut pudoris, aut decoris ſervandi cauſa, conſtat ex Ariſtophane *in nubibus*, Calphurnio Flacco *declam.* 49. ibi: *Veniet ad nos prava mulier accuſatura pietatem; infantem adhuc juſſit feris canibus, & diris alitibus exponi.* Ex Plauto de Ciſtellario *Scena 3.*

—— At illa quam compreſſerat
Decano poſt menſe exacto huic peperit filiam,
Paternum ſervum ſui participat conſilij:
Dat eam puellam ei ſervo exponendam ad necem;
Is eam proijcit.

Quo caſu mitius puniendæ ſunt, cùm talis metus cadat etiam in conſtantes viros, *l. iſti, 8. §. penult. ff. de eo quod metus cauſa:* quantò magis in timidas puellas? Docent Julius Clar. *lib. 5. ſentent. ſ. fin. q.* 83. Menoch. *de arbitr. caſu* 369. *n.* 7. Tertius caſus eſt, cùm pater filium expoſuit non in ſolitudine, ſed in loco publico aliorum miſericordiæ; quo caſu cùm mors ſequuta non eſt, tantùm in eo puniuntur patres, ut exinde priventur patria poteſtate, quam in filios habebant, ex præſenti Gregorii conſtitutione. Tandem ſi parentes filios exponant ob ſummam egeſtatem, qua laborant, & omninò non deſerant, ſed ponant in Xenodochio, aut ſimili loco publicè deputato ad exponendos ſimiles infantes, nulla pęna afficiuntur, ut cùm aliis reſolvit Velaſc. *de privil. pauper. 2. p. q. 65. n.* 207.

TITULUS XII.

De Homicidio voluntario, vel caſuali.

CAPUT PRIMUM.

In a *Exodo.*

SI quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

NOTÆ.

1 a EXodo.) Ita etiam legitur in 1. collect. *ſub hoc tit. c.* 1. & reperiuntur verba hæc *in c. 21. Exodi*, ubi legitur *volens*: quod verbum cùm omiſſum fuerit in hac 6. collectione, attendi non debet. Quatenus autem pręceptum hoc legis veteris ſervari, ſuſcitariq; poſſit, expoſui *in cap. translato, de conſt.* & explicat Alberic. Gentil. *de libris jur. can. c.* 5.

COMMENTARIUM.

2 VArias hujus textus interpretationes adduxerunt repetentes in præſenti, & Jo: Brunell. *ad hunc text.* ex quibus Panormit. quem ſequuntur Guttier. *lib. 1. pract. q. 2. n.* 4. Viſquer. *in tr. de immun. Eccl. n.* 41. Sarpus *de jur. aſylorum*, Sanchez *to. 2. conſ. lib. 16. c. 1. dub.* 9. & alii, quos refert Caſtillo ac Bobadilla *in ſua polit. lib. 2. c. 14. n.* 33. accipiunt textum hunc de clericis, qui ob homicidium voluntarium evellendi ſunt ab altari, cui peculiariter ipſi mancipati ſunt, ut ultimo ſupplicio afficiantur: ſed meritò eos refellunt plures congeſti à Barboſ. *in præſenti*, Marquez *in ſuo gubern. c. 32. ſ. unic.* Delbene *de immun. Eccleſ. c. 16. dub. 2. ſect.* 1. & convincitur ex ipſius textus ſacri contextura, ubi generaliter, & indiſtinctè agitur de homicidiis voluntariis, & per inſidias perpetratis. Quare nulla eſt ratio accipiendi generalia hæc verba de clericis tantùm. Deinde quia clerici, etſi atrocioribus enormitatibus dediti ſint, niſi prius degradati, non traduntur Curiæ ſæculari, immò, & in hoc caſu homicidii per inſidias perpetrati, clericum non poſſe per judices ſæculares ab Eccleſia extrahi, docuerunt Bernard. Diaz *in praxi*, c. 90. & 115. Covarr. *lib. 2. var. c. 20. n.* 7. Anaſt. Germon. *de ſacror. immunit. lib. 3. c. 16. n.* 91. Aldrete *de relig. diſcip. lib. 2. c.* 26. Quare hac ſententia omiſſa, verius dicendum eſt, in pręſenti textu agi de homicidiis proditoriis, ſeu per inſidias admiſſis, immunitate eccleſiaſtica non gaudentibus, juxta tradita *in c. inter alia, de immun. Eccleſ.* ubi textum hunc expoſui. Proditorius autem homicida dicitur, cùm nulla præcedente cauſa rixæ, ſeu diſcordiæ, & ſecurè occidit quis innocentem nihil tale ſuſpicantem, *l. propter inſidias*, 14. *C. qui accuſare*, *l. fin. C. de aleator. c. ſi cupis 16. qu. 1. authent. de mandatis Principum, per tot. collat. 3. ſ. neque:* Greg. XIV. *in ſua Bulla*, ibi: *Aut quis proditorie: & leg. fin. tit. 7. lib. 8. ordin. l. 11. tit. 11. eod. lib.* docent Covarr. *d. c. 20. n.* 7. Peguera *dec. 54. n.* 8. Guttier. *lib. 1. pract. q. 2. n.* 7. Remig. *de immun. fallent.* 14. Thom. Delbene *eod. tr. c. 16. dub. 20. ſect.* 1. Germon. *lib. 3. de ſacror. immun. c. 16. n.* 59. Fachin. *lib. 9. contr. c.* 93. Marqu. in ſuo Gubern. *lib. 2. c. 32. ſ.* 1. Molina *de juſt. tr. 3. diſp.* 23. Sanch. *lib. 6. conſ. cap. 32. ſ.* 1. Marius Cutell.

de

Digitized by Google

de priſca Eccl. libert. lib. 1. *q.* 1. *gloſ.* 7. *n.* 38. *& qu.* 5. qui contra Dianam quæſtione antecedenti intendit textum hunc procedere in eo, qui non conſummavit homicidium proditorium, ſed tantùm attentavit perpetrare. Homicida proditorius etiam dicitur, qui fœminam occidit, quia ſe defendere nequit; ideò talem homicidam non gaudere immunitate, reſolvit Carraſco *ad leges recop. c.* 13. *§.* 1. Similiter, & occidens ſacerdotem. Bobadilla *lib.* 2. *c.* 14. *n.* 43. Item qui juſtitiarium, ſeu miniſtrum juſtitiæ occidit exercentem actum juſtitiæ ſecurum, & nil tale præcaventem. Seſſe *de inhib. c.* 8. *§.* 4. Carraſco *d. c.* 3. §. 4. *n.* 11. etſi contrarium teneat Giurba *conſ.* 20. qui circa Alguacellum negativè reſolvunt, videlicet proditorium homicidium non dari: docent Peregr. *de immun. c.* 9. *n.* 5. Ambroſin. *eod. tr. c.* 9. *n.* 7. Farin. *eod. tr. c.* 13. *n.* 185. Diana *p.* 1. *tr.* 1. *reſ.* 20. Qui autem alterum occidit in diffidatione, quia non eſt homicidium per inſidias, immunitate gaudet. Giurb. *conſ.* 100. *n.* 11. *&* 12. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *recop. gloſſ.* 12. *nu.* 10. Bobad. *lib.* 2. *c.* 14. *n.* 39. Diana 6. *p. tr.* 1. *reſ.* 13. licèt lex 10. *tit.* 8. *lib.* 8. *recop.* aſſerat: *Cae, è incurre por ello en pena de aleue:* & contrarium ſubtili ratione motus defendat Barboſa *de jure eccleſ. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 101. Circa illum verò, qui ſclopeto occidit, an homicida proditorius judicandus ſit, pro parte affirmativa eſt lex 16. *tit.* 26. *lib.* 8. *recop.* ibi: *Por ſer arma traydora, y que no ſirue ſino de hazer muertes ſeguras, y aleuoſas, & in l.* 15. *&* 17. ejuſdem tituli declaratur, quod ſit alevoſus, & quod habeatur pro alevoſo, *in l.* 18. *tit.* 6. *lib.* 6. *recopil.* atque ita docuerunt proditorium homicidam eſſe, Azevedo *in l.* 3. *tit.* 2. *lib.* 1. *recop. n.* 10. Marius Cutell. *de priſca & recent. libert. lib.* 1. *q.* 17. *& in C. ad ll. Feder. c.* 109. *n.* 89. Dida. Per. *in l.* 39. *tit.* 19. *lib.* 8. *ord.* Hevia *in Curia Philip.* 3. *p.* §. 12. *n.* 35. Narbona *in l.* 20. *tit.* 1. *lib.* 4. *recop. gloſſ.* 11. *nu.* 18. arguendo de familiari, qui reputatur alevoſus: item *in l.* 12. *gloſſ.* 2. *tit.* 6. *lib.* 6. *recop. n.* 3. Sanchez *lib.* 6. *conſilior. c.* 1. *dub.* 8. *nu.* 16. Pro parte negativa, cui adhæreo, ſtat maſcula juris ratio, quia inſtrumentum vulneris, aut homicidii non facit homicidium proditorium, ſed animus, & occidentis intentio. Probat Giurba in terminis ſclopeti *conſ.* 10. *n.* 22. & in quocumque armorum genere Vincent. Franchiz *dec.* 713. *n.* 21. At Princeps ſæcularis nihil circa immunitatem eccleſiaſticam ſtatuere poteſt, cùm ad ejus poteſtatem non pertineat, nec poſſit verè, realiterque propriam qualitatem delictis indicere, quamvis poſſit exacerbare pœnas. Ergo ex eo, quod Rex aleuoſum eſſe ſtatuerit, nihil officit, nec proficit immunitati. Ita Diana *par.* 6. *tr.* 1. *reſol.* 13. Giurba *conſ.* 50. *n.* 26. *& conſil.* 90. *n.* 13. Peguera *deciſ.* 40. *n.* 7.

C A P U T II.

Ex a *Pœnitentiali Romano.*

INterfeciſti furem, aut latronem, ubi comprehendi poterat abſque occiſione: quia ad imaginem Dei creatus eſt, 40. dies non intres Eccleſiam, & *b* lanea veſte indutus, ab eſcis, *c* & potibus, qui interdicti ſunt, & à *d* thoro, *e* gladio, & equitatu illos ſupradictos dies abſtineas. In tertia autem, & quinta feria, & Sabbato aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & parvis piſciculis, cum mediocri cerviſia utere temperate. Si autem ſine odii meditatione, te, *f* tuaque liberando, hujuſmodi diaboli membra interfeciſti (ſecundùm indulgentiam dico, propter imaginem Dei,) ſi aliquid jejunare volueris, bonum eſt tibi: & eleemoſynam fac largiter. Si Presbyter eadem fecerit, non deponatur: tamen quamdiu vivit, *g* pœnitentiam agat.

N O T Æ.

1 a P*Oenitentiali.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. & reperitur textus hic in Pœnit. Romano, *tit.* 1. *c.* 24. Sed Burchard. *lib.* 11. *Decr. c.* 60. Carnot. *p.* 13. *Decr. c.* 46. Gratian. *in c. fin.* 13. *qu.* 2. citant verba hæc ex can. 1. Concilii Aurel. unde credo præſentem canonem editum fuiſſe in aliquo ex Conciliis Aurel. quod non extat; & ex eo tranſcriptum fuiſſe in Pœnitentiali Romano, à quo acceperunt Bernardus Papienſis *in dict.* 1. *collect.* Raymund. *in præſenti.*

2 b *Lanea veſte.*) Pœnitentes olim, dum erant in ſtatu pęnitentiæ ſolemnis, non ſolùm mutabant veſtes, Concil. Agathenſe *can.* 15. Tolet 3. *can.* 12. Tolet. 6. *can.* 7. ibi: *Si qui ingenuorum utriuſque ſexus ſub nomine pænitentis in habitu religioſo ſunt converſati, poſt hæc autem comam nutrientes, vel veſtimenta ſæcularia ſumentes, ad id, quod reliquerant, redierunt.* Verùm, & cilicium induebant. Concil. Tolet. 1. *can.* 2. ubi dum Patres deſcribunt publicam pęnitentiam agentem, ajunt: *Qui ſub cilicio divino fuerit reconciliatus altario.* Ubi aliqui malè legunt, *ſub concilio,* ut notavit Gibalin. *de clauſura regul. diſq.* 3. *c.* 2. *§.* 8.

3 c *Eſcis, & potibus.*) Alia enim dulcia, aliæque potiones prohibentur ſolemnem pęnitentiam peragentibus, *c. in capite,* 50. *diſt. cap. admonere,* 33. *q.* 2.

d *Thoro.*) Nam ſimiles pęnitentes non ſolùm matrimonium de novo contrahere, verùm etiam contracto uti prohibebantur, ut probavi *in c.* 9. *Concil. Illiberit.*

e *Gladio.*) Pęnitentes enim ſolemniter armis cingi vetabatur, *c. admonere,* 33. *q.* 2. nec ulterius illa ferre licebat, niſi de conſilio Epiſcoporum pro defendenda juſtitia, *cap. falſas pęnitentias, de pęnit. diſt.* 5. Synodus apud Vvormaciam tempore Ludovici Imper. ut refert Hincmarus Rhemorum Epiſcopus, ibi: *Quicumque propria uxore derelicta vel ſine culpa interfecta, aliam duxerit uxorem, armis depoſitis publicam agat pęnitentiam; & ſi contumax fuerit, comprehendatur à Comite, & ferro vinciatur.* Sigebertus *in chron. Ludovicus Imperator a ſuis deſertus, ac proditus, & in poteſtatem filiorum redactus, Epiſcoporum judicio arma depoſuit, & ad agendam pęnitentiam incluſus eſt.*

f *Te, tuaque liberando.*) Hæc verba non ſunt accipienda 4
conjunctivè, ſed disjunctivè, vel alternativè, ut poſt Felinum in præſenti docuerunt Cajetan. 2. 2. *q.* 64. *art.* 7. Covarr. *in Clement. ſi furioſus,* 3. *p.* §. *unic. nu.* 6. plures relati à Barboſa *in præſenti,* Gibalin. *de irregul. cap.* 4. *regul.* 3. *conſect.* 3. *diffic.* 4. ita ut ſenſus ſit, non eſſe te homicidam, ſi te, vel tua liberando latronem, quem aliter capere, aut impedire non poteras, occidiſti; nam ſi conjunctim capienda eſſent hæc verba, nec licita eſſet occiſio furis, niſi ad ſe, & ſua ſimul liberandum; nec etiam pro defenſione ſuorum bonorum dumtaxat ei liceret occidere injuſtum invaſorem abſque culpa, ſed neque ad defenſionem vitæ, niſi illa cum bonorum externorum conſervatione conjuncta eſſet: etſi textum hunc aliter accipiat Petr. Navarr. *lib.* 2. *de reſtit. cap.* 3. *num.* 406.

g *Pęnitentiam agat.*) Quia homicidium non omninò 5
inculpabile fuit, quia etſi pro defenſione ſua, vel ſuorum bonorum commiſſum eſſet, aliter tamen Clericus ſibi conſulere poterat: docet Gibalin. *ſuprà,* & dicemus *in c. ſeq.*

C A P U T III.

a Auguſtinus *ſuper Exodo.*

SI perfodiens inventus *b* fuerit fur, & percuſſus mortuus fuerit, non eſt illi homicidium imputandum. Si autem oriatur ſol ſuper eum, reus *c* erit. Intelligitur ergo non pertinere ad eum homicidium, ſi fur nocturnus occidatur: ſi autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc eſt enim, quod ait: Si oriatur ſuper eum ſol, &c. quia poterat diſcernere, quod ad furandum, non ad occidendum veniſſet; & ideò non debet occidi. Hoc etiam in antiquis *d* legibus ſæcularibus (quibus iſta *e* eſt antiquior) invenitur, impunè ſcilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, ſi ſe telo defenderit; jam enim plus eſt quàm fur.

NOTÆ.

Digitized by Google

N O T Æ.

1 a A*Uguſtinus.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. & apud Carnotenſem *p.* 10. *Decr. c.* 53. reperiturque textus hic inter opera D. Auguſtini *in q.* 54. *in Exod.* ubi exponit legem latam *in c.* 22. *Exodi*, ejuſque rationem aſſignat, & ita priora verba ſunt ipſius Exodi, cætera verò Magni Doctoris Auguſtini.

2 b *Fuerit fur.*) Nocte exponit, ac ſupplet Gloſſa in præſenti; ſed ſuperfluo, cùm enim dicatur fur à furvo, hoc eſt nigro, facilè deducitur furem propriè dici, qui noctu furatur. Varro *lib.* 14. *rer. divinar.* Facit altercatio Hadriani, & Epicteti in illis verbis: *Quid eſt nox? Laboranti requies, graſſanti lucrum: per obſcuras enim noctes faciliùs furantur.*

3 c *Reus erit.*) Hucuſque verba Exodi, licèt aliter legantur in ipſa ſacra pagina, videlicet: *Si effringens fur domum, ſive ſuffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis.*

4 d *Legibus ſæcularibus.*) Antiquas leges vocat D. Auguſtinus 12. Tabul. ubi *Tabul.* 2. de fure nocturno, & diurno ita cavebatur: SI NOX FURTUM FAXIT, SIM ALIQUIS OCCISIT, JURE CÆSUS ESTO: SI SE TELO defenſint, quiritato, ENDOQUE PLORATO. Poſt deinde, SI CÆSI ESCINT, ſe fraude eſto. Ad quas reſpexerunt Macrobius *lib.* 1. *ſaturn. c.* 4. ibi: *Non eſſe abs re puto hoc loco id quoque admonere, quod Decemviri in* 12. *Tabulis inuſitatiſſimè nox pro noctu dixerunt. Verba hæc ſunt: Si nox furtum factum ſit, ſim aliquis occiſit, jure cæſus eſto. In quibus verbis id etiam notandum eſt, quod ab eo quod eſt is, non eum, ſed ſim dixerunt.* Cicero pro Milone, non longe à principio, ibi: *Tabulæ nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem, ſi ſe telo defenderit, interfici impunè voluerunt.* Senec. *lib.* 10. *controv. c. ult.* in fine: *Lex quæ nocturnum furem occidi jubet, quoquo modo jubet, non de damnato tantùm, ſed de fure loquitur.* Aulus Gell. *lib.* 2. *noctium Attic. Decemviri noſtri, qui poſt reges exactos leges, quibus populus Romanus uteretur, in* 12. *Tabulis ſcripſerunt, furem, qui manifeſto furto prehenſus eſſet, tunc demùm occidi permiſerunt, ſi aut cum faceret furtum, nox eſſet, aut interdiu telo ſe, cùm prehenderetur, defenderet.* Quamvis de uſu hujus legis decemviralis dubitaverit Pomponius, ut conſtat ex fragmento Ulpiani in collectione legum Moſaic. *tit.* 7. *de furtis*, ibi: *Si quis furem nocturnum occiderit, quem lex* 12. *Tabul. omni modo permittit occidere: aut diurnum, quem æquè lex permittit, ſed ita demum ſi ſe telo defendat, videamus an lege Aquilia teneatur? Et Pomponius dubitat, num hæc lex non ſit in uſu. Et ſi quis noctu furem occiderit, non dubitamus, quin lege Aquilia non teneatur; ſin autem cùm poſſit apprehendere, maluit occidere, magis eſt ut injuria feciſſe videatur. Ergo etiam lege Cornelia tenebitur.* Idem Soloni, & Platoni placuiſſe probat Cujac. *lib.* 19. *obſerv. cap.* 12. Et idem conſtituerunt Longobardi *lib.* 1. *tit. de homine in curia aliena noctis tempore invento*, ibi: *Si noctis tempore homo liber in curia aliena inventus fuerit, non dans manus ad ligandum, occidatur, & à parentibus non requiratur: quod ſi manus dederit ad ligandum, & ligatus fuerit, debet pro ſe ſolvere octoginta ſolidos, quia non convenit rationi, ut homo noctis tempore in curia aliena ſilentio abſconditè ingrediatur; ſed qualemcumque utilitatem habuerit, prius quàm intret, clamet.* Vviſigothi *lib.* 6. *tit.* 2. ibi: *Fur nocturnus captus in furto, dum rem furtivam ſecum portare conatur, ſi fuerit occiſus, non vindicetur.* Et *in l. antecedenti*, ibi: *Fur qui per diem ſe gladio defendere voluerit, ſi fuerit occiſus, mors ejus nullatenus requiratur.* Idem cautum fuit in Capit. Caroli Magni, *lib.* 5. *c.* 191. in legibus Friſionum *tit.* 5. Neapolit. *lib.* 1. *tit.* 13. & de Moſcovitis idem tradit Sigiſmund. *de rebus Moſcovit.* De Lacedæmoniis legem ſimilem non habemus, quia apud eos furta permittebantur, ut referunt Gell. *lib.* 11. *noct. cap. fin.* Cælius Rhodigin. *lib.* 3. *antiq. lect. cap.* 13. notavit Petr. Gregor. *lib.* 37. *ſyntag. cap.* 1.

e *Quibus iſta eſt antiquior.*) Nam nulla lex divina ſcripta antiquior, *cap. legimus*, 38. *diſt.* utpotè lex à Domino data in principio mundi, ut conſiderat Grotius *de jure belli lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 16.

5 f *Telo.*) Teli appellatione quid in præſenti accipiatur, expoſuit Cajus *in l. ſi pignore* 54. *§. furem, ff. de furtis, l. ſi calvitur* 233. *§. telum, ff. de V. S.* & Juſtin. *in §. item lex, Inſtit. de public. judic.* ibi: *Telum autem (ut Cajus noſter ex interpretatione legum* 12. *Tabularum ſcriptum reliquit) vulgò quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur.* Notavit Cujac. *lib.* 11. *obſerv. c.* 17. Et licèt vulgo telum accipiatur pro eo, quod ab arcu mittitur; in præſenti tamen accipitur pro eo, quod manu mittitur, ſive ſit lapis, ſive ferrum, ſive lancea, & generaliter pro omni, quo lædi homo poteſt, *l. hi qui* 11. *§.* 1. *ff. ad l. Jul. de vi publica*, Paulus *lib.* 5. *ſent. tit.* 3. *§. hi qui*, Virgil. *lib.* 9. *Æneid.*

Ecce aliud ſumma telum librabat ab arce.

Et *lib.* 12.

— Fixumque latronis
Impavidus frangit telum.

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: 6 *Concluſio traditur, & probatur.*
Fur nocturnus impunè occiditur, diurnus verò, ſi telo ſe defendat. Probant eam textus *in cap.* 2. *hoc tit. c.* 3. *de ſent. excom. c. dilecto, eod. tit. in* 6. *cap. ſi fur* 13. *q.* 2. *Clem. paſtoral. §. cæterùm, de re judic.* D. Th. 2. 2. *q.* 63. *art.* 3. *l. ſed & ſi, leg. ſcientiam, §. cùm aliter, l. itaque, §. lex, ff. ad l. Aquil. l. furem, ff. ad l. Cornel. de ſicar. l.* 4. *l. licet, C. eod. tit. l.* 1. *C. de furib. balnear. l.* 1. *C. unde vi, l. ſi pignore* 54. *§. furem, ff. de furt. l.* 7. *§. ult. ff. de eo quod metus, l. de pupillo, §. ſi quis rivos, ff. de novi oper. nunt.* Conſonant de jure Regio lex 3. *tit.* 8. *p.* 7. lex 4. *tit.* 13. *lib.* 8. *ord.* lex 1. *tit.* 17. *lib.* 4. *fori*, lex 4. *tit.* 23. *lib.* 8. *recop.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & Cened. *collect.* 6. *ad Decretal.* Cujac. *lib.* 15. *obſer. c.* 19. & *lib.* 19. *c.* 12. Oſvald. *lib.* 17. *Donel. c.* 2. *litt.* O. D. Joann. Suar. *ad l. Aquil. lib.* 1. *c.* 2. *ſect.* 1. Forner. *lib.* 1. *ſelect. c.* 22. Grotius *de jure belli, lib.* 1. *c.* 3. *§.* 2. *in notis*, Carena *de off. Inquiſ.* 2. *p. lib.* 12. *ex n.* 269. Cujac. *lib.* 14. *obſ. c.* 15. Forner. *lib.* 1. *ſelect. c.* 22. Solorzan. *to.* 1. *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 15. *n.* 37. Theophil. *to.* 4. *lib.* 3. *ſect.* 3. *c.* 6. *fol.* 393. Carbo *lib. de pacif. inimic.* Jac. Gothofr. *in quatuor fontib. in notis ad tab.* 2. *l.* 12. *Tabul.* Gibalin. *de irregul. c.* 4. *conſectar.* 3. *difficul.* 4. Balſamon *in notis ad can.* 55. *D. Baſilii ad Amphiloc.* Becan. *in analog. cap.* 18. Petr. Pitheus *in notis ad tit.* 7. *collat. legum Moſaic.* Cujac. *in l.* 7. *ff. de eo quod metus cauſa*, Salas *in notis ad Petron. in ſatyr. fol.* 36. Petr. Herod. *lib.* 8. *Pandect. tit.* 3. *c.* 33. Diana *p.* 4. *tr.* 4. *reſol.* 7. Ant. Matthæus *de crimin. ad lib.* 48. *tit.* 5. Prado *to.* 2. *Theolog. moral. c.* 20. *q.* 3. Gibalin. *to.* 2. *de negot. lib.* 6. *c.* 7. *art.* 1. *reg.* 3. *num.* 19. Bronch. *cent.* 4. *enantioph. aſſert.* 82. Cujac. *lib.* 19. *obſerv. cap.* 12.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita 7 *Impugnatur tradita aſſertio*
inſurgo. Nulli licet cujuſvis cauſæ prætextu ſe vindicare, aut jus in propria cauſa dicere, *l. nullus* 14. *Cod. de judiciis*, adeò ut nec rem propriam liceat propria auctoritate occupare, *leg. extat*, 13. *ff. quod metus cauſa:* immò, & eam occupans lege Julia de vi tenetur, *leg.* 2. *§. ultim. ff. eodem tit.* eamque amittit, *l.* 7. *C. unde vi, cap. ad hoc* 63. 16. *q.* 1. Caſſiod. *lib.* 4. *variar. cap.* 10. ibi: *Legum reperta eſt via, & ſacra reverentia, ut nihil manu, nihil proprio agatur impulſu.* Ergo furem nocturnum nullo modo licet privata auctoritate occidere. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam ſi liceret furem nocturnum occidere, liceret etiam, & diurnum, cùm non minus iſte, quàm ille auferat bona; & æquale damnum conſequatur, quis ex amiſſione bonorum, ſeu pecuniæ, quàm ex vitæ privatione; ſiquidem pecunia altera vita dicitur. Stobæus *in ſermon. pag.* 89. ibi: *Argentum, & anima, & ſanguis eſt mortalibus.* Martialis *lib.* 9. *epigr.* 74.

Dixerat Aſtrologus periturum te citò, Cinna,
Nec, puto, mentitus dixerat ille mihi.
Nam tu dum metuis, ne quid poſt fata relinquas,
Hauſiſti patrias luxurioſus opes.
Bis quartum decies non toto tabuit anno:
Dic mihi, non hoc eſt, Cinna perire, citò?

Unde dicebat Salomon, *melius eſſe mori, quàm egere*; & majorem pœnam eſſe privationem bonorum, quàm mortem, *ex l. ult. C. ad leg. Jul. de adult.* docent Baldus *in l. vita, C. de jure fiſci*, Tiraq. *de nobilit. c.* 25. Ergo ſi licet occidere furem nocturnum ob defenſionem vitæ, & diurnum occidere licebit ob bonorum defenſionem. Deinde difficilis eſt præſens textus, dum in eo ſanctus Auguſt. affirmat, licere impune occidere furem nocturnum quoquo modo, juxta ſæculares leges, cùm juxta leges ipſas deſideretur, ut cum clamore teſtificetur, qui furem tam nocturnum, quàm diurnum occidit, *l. itaque, ff. ad leg. Aquil.* de qua proclamatione latè egerunt Suarez *ad leg. Aquil. d. ſectione* 1. D. Laurent. Ramirez de Prado *in teſſera legum, in leg.* 7. *ff. de eo quod metus cauſa.* Igitur non facta proclamatione non licet furem diurnum, vel nocturnum occidere.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens 8 *Quotuplex ſit homicidium.*
aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, homicidium eſſe voluntarium, caſuale, aut neceſſarium. Voluntarium eſt, quod cum animi meditatione committitur, quod ſemper injurioſum eſt, de quo agitur *in cap.* 1. *hoc titulo, l.* 1. *& ferè per totum ff. ad leg. Aquil.* ubi D. Joannes Suarez. Caſuale, ſeu involuntarium eſt, quod fortuito admittitur, de quo agemus *in cap. lator, infrà hoc titulo.*

Neceſſa-

Digitized by Google

Neceſſarium duplex eſt; aliud quod lege jubente, ſeu permittente committitur, ut cùm quis tranſfugam occidit, *l. 3. in fine, ff. ad leg. Cornel. de ſicariis:* vel cùm juſtè Principis auctoritate, judiciſve committitur, quia poteſtas gladii data eſt, ut morte nocentium Magiſtratus pacem cæteris procurent, *c. miles, cum ſequent. c. non fruſtra, c. ſi homicidium, 23. q. 5. l. congruit 13. ff. de offic. Præſid.* Aliud, quod urgente neceſſitate, ob vitæ, bonorumque conſervationem committitur, de quo in præſenti agendum eſt: de aliis *in c. de cætero*, agemus.

9 Traditur ratio decidendi. His ſuppoſitis, ratio præſentis aſſertionis, in qua docetur, impunè licere furem nocturnum occidere, provenit ex vulgari principio, quo docetur, cuilibet licere vim vi repellere, & ſe defendere, etiamſi exinde ſequatur mors aggreſſoris, *l. 1. §. vim vi, ff. de vi & vi armata, leg. ſcientiam, §. ſi cùm aliter, ff. ad leg. Aquil. l. 1. §. cùm arietes, ff. ſi quadrupes pauperiem*. Facit Cicero *in orat. pro Milone*, ibi: *Eſt enim hæc, judices, non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus, ut ſi in vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidiſſemus, omnis honeſta ratio eſſet explendæ ſalutis*. Et Apollodorus *lib. 11.* de Lino agens ait: *Ad Thebas cùm veniſſet, civiſque factus eſſet, ibi interiit ab Hercule percuſſus cithara; nam cùm Linus feriiſſet Herculem, iratus Hercules mortem ei intulit, reuſque a nonnullis factus patratæ cædis, legit in judicio legem Rhadamanti, qua inſons pronunciatur, ſi quis nocuerit ei, qui vim prior intulerit*. Illuſtrant latè Mancinus *genialium cent. 1. cap. 11. & 12.* Mela *miſcel. cap. 3.* Emmanuel Suarez *lib. 1. obſ. cap. 1.* Vuiſembach. *diſp. 4.* Solorzanus *lib. 1. de jure Indiar. cap. 14.* Connanus *lib. 2. comment. cap. 4.* Revardus *lib. 1. var. cap. 1.* Hunnius *ad Treutl. volum. 1. diſp. quæſt. 20.* Faber *lib. 2. ſemeſtr. cap. 2.* D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. ſect. 2. cap. 1. num. 1.* Franſchiz *exercit. 12.* Avendanno *lib. 2. de metu, cap. 45.* Cevallos *commun. qu. 349.* Ergo furem nocturnum ad nos venientem licet occidere ob defenſionem propriæ vitæ; furem autem diurnum non licet occidere, niſi ſe telo defendat; nam quomodo apud divinam juſtitiam liberi erunt, qui pro his rebus tranſitoriis, quas contemni oportet, humana cæde polluti ſunt? Quid enim amplius charum eſt, quàm vita hominis, *cap. ſuſcepimus, hoc tit. l. ſancimus, de ſacroſ. Eccleſ.* Ovidius *in Metamorph.*

> *O fortunatiſſima, propter hanc animam concede mihi*
> *Tua cætera ſumptu.*

Juvenalis *ſatyr. 10.*

> *Da ſpatium vitæ, multos da Jupiter annos:*
> *Hujus ab exemplo diſces non parcere rebus,*
> *Et vitam ut redimas hoſtibus evadere.*

Idque Chriſippus ſuo exemplo demonſtravit, qui cùm eadem navi ſeſe cum piratis verſari cognoviſſet, omnia in mari projecit, ne ut illum ſpoliarent hi, cum quibus navigabat, eum præcipitarent. Deinde ex præcepto Evangelico tenemur potius poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere jacturam, quàm pro conſervandis vilibus, & tranſitoriis rebus tam acriter exardeſcere, ut ex D. Paulo refertur *in c. 1. 23. q. 3. c. ſuſcepimus 23. de homicid.* Unde rectè juxta legem Moyſi datam, & antiquas leges diverſarum gentium Sanctus Auguſt. in præſenti docuit, impunè occidi poſſe furem nocturnum, diurnum verò non aliter, quàm ſi telo ſe defendat.

10 Traditur differentia inter furem nocturnum, & diurnum. Supereſt, ut rationum differentias aſſignemus, quare liceat furem nocturnum occidere quoquo modo; diurnum verò ita demùm, ſi telo ſe defendat. Et communiter ab antiquioribus in præſenti ea aſſignatur, quia videlicet non conſtat, an fur nocturnus veniat tantùm ad furandum, an etiam ad occidendum; & quia præſumitur ad utrumque venire, occidi poteſt; diurnus autem cùm cognoſcatur, quod ſolùm ad furandum venit, non poteſt occidi. Verùm hæc communis ratio facilè refellitur; nam ob ſimilem metum, ſeu ambiguitatem non debet quis homicidium perpetrare. Verè enim dictum eſt à Cicerone *lib. 1. de officiis*: *Plurimas injurias à metu proficiſci*. Et Clearchus apud Xenophontem ajebat: *Multos ego novi, qui calumnia adducti, aut ſuſpicione, dum metuunt alios, & prævenire malunt quàm perpeti, atrociſſimis malis eos affecerunt, qui nihil tale facturi fuerant, aut neque cogitaverant quidem*. Cato in oratione pro Rhodenſibus, ibi: *Quid illa dicimus voluiſſe facere? id nos priores facere occupavimus*. Inſignis extat ſententia apud Gellium his verbis: *Gladiatori compoſito ad pugnandum, pugna hæc propoſita ſors eſt; aut occidere, ſi occupaverit; aut occumbere, ſi ceſſaverit. Hominum autem vita non tam iniquis, neque tam indomitis neceſſitatibus circumſcripta eſt, ut idcircò prior injuriam facere debeas, quam niſi feceris, pati poſſis*. Cicero apud Quintilianum *lib. 5. de refect.* ibi: *Quis hoc ſtatuit unquam, aut cui concedi ſine ſummo omnium periculo poteſt, ut eum jure potuerit occidere, à quo metuiſſe ſe dicat, ne ipſe poſterius occideretur*. Unde de his dicebat Livius *lib. 3. Cavendo ne metuant homines, metuendos ultrà ſe efficiunt*. Unde omiſſa hac communi ratione, verius dicendum eſt, legumlatores ſupponere levium rerum cauſa furem interfici non poſſe, ſed ſi ipſe in periculum vitæ me adducat, tunc mihi licere à me avertere periculum, etiam cum damno vitæ alienæ; nec mihi opponi poſſe, quod me in diſcrimen adduxerim, dum rem propriam cupio retinere, aut occupatam extorquere, aut furem capere; nam in his omnibus nihil mihi poteſt imputari, qui verſer in actu licito; nec cuique injuriam faciam, cùm jure meo utar. Diſcriminis ergo diurni, & nocturni furis ratio in eo conſiſtit, quòd noctu vix ſit copia teſtium adhibendorum; atque ideò ſi fur occiſus reperiatur, facilius credatur ei, qui à ſe vitæ tuendæ cauſa dicat furem interemptum repertum, etiam cum aliquo inſtrumento, quo nocere poſſit: unde præſumptio eſt adversùs furem defendiſſe ſe telo. Quare quod in præſenti dicitur, furem nocturnum impune occidi, intelligimus, ſi parcere ei ſine periculo ſuo dominus domus non potuit, *l. furem 10. ff. ad leg. Corn. de ſicar.* nimirum rem ſervando, ut docuerunt Grotius *de jure belli, lib. 2. cap. 1. num. 12.* Gibalinus *de irregul. cap. 4. num. 4.* Alii autem differentiæ rationem aſſignant inter furem nocturnum, & diurnum ex eo, quia delicta noctu admiſſa, flagitioſa, ac majori pœna digna cenſentur. Unde fures nocturnos graſſatores dixerunt Gellius *lib. 2. noct. cap. 1.* Horatius ibi:

> *Ut jugulent homines ſurgunt de nocte latrones.*

Facit Salomonis proverbium: *Qui malè agit, odit lucem*, 11 Diſſolvitur dubitandi ratio.
repetitum *in cap. conſuluit, de offic. deleg. cap. unic. ut eccleſ. benef. cap. Anaſtaſius, 19. diſt. cap. clericus, 81. diſt. in ſummario tit. 3. part. 4.* ibi: *E por eſſo dize Salomon, que quien mal hace, aborrece la luz, porque los homes no ſepan las ſus obras: y por eſſa razon puſieron los ſabios que hizieron las leyes à las vegadas, major pena à los que pecan en encubierto, que à los que lo hazen paladinamente*. Illuſtrant Salmut. *ad Pancirol. lib. 1. tit. 44.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſupra adducta; nam inter alias exceptiones ipſius regulæ, quas refert, exponitque Vultejus *in l. 1. Cod. quando liceat unicuique ſine Judice ſe vindicare*, prima, præcipuaque eſt, quando agitur de defenſione propria, quia tunc ſervato moderamine inculpatæ tutelæ licet aggreſſorem occidere, cùm eo caſu non tam vindicatio, quàm defenſio intentetur. Nec obſtat augmentum primum ipſius difficultatis, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, dubium eſſe apud Doctores, an ſicut ob vitæ defenſionem furem, ſeu alias aggreſſorem occidere permittitur, ſimiliter ad ſervanda bona propria liceat? Et ſunt plures, qui negant, moti auctoritate textus *in cap. 2. hoc tit.* in illis verbis: *Te, tuaque liberando*; & præſentis textus, ubi docetur furem diurnum non aliter occidi poſſe, quàm ſi telo ſe defendat: & textus *in cap. ſuſcepimus, hoc tit.* in illis verbis: *Satius fuiſſe poſt pallium relinquere tunicam, & temporalium jacturam pati, quam pro vilibus ita exardeſcere*. Et *cap. ſignificaſti, el. 2. hoc tit.* ubi presbyter, eo quòd latronem res Eccleſiæ diripientem foſſorio percuſſit, declaratur irregularis, ſi vulnus lethale fuit. Et Grotius *d. cap. 1. num. 13.* aſſerit laxatam eſſe in hac parte legis Evangelicæ diſciplinam, & juxta communem Theologorum, & Juriſconſultorum ſententiam licere furem occidere rerum defendendarum cauſa, etiam extra eos fines, in quibus lex Moyſis, & Romana id permittit. Sed verius dicendum eſt, licere furem occidere, quando omnia bona, vel majorem eorum partem auferat, ita ut quis inde ad magnam egeſtatem reducatur; nam bona temporalia quodam modo vitæ comparantur, & ad illam conſervandam ſummè neceſſaria ſunt, ut traditur *in l. advocati, in fine, Cod. de advoc. diverſ. jud.* Facit elegans textus *in l. illicitas 6. §. Neſennius, ff. de offic. Præſid.* junctis traditis à Tiraquel. *in leg. ſi unquam, verbo Bona, à num. 1. Cod. de revocand. donat.* Quam ſententiam tenent Covarr. *in Clement. ſi furioſus, 3. part. §. unic. num. 6. hoc tit.* Sotus *de juſtit. lib. 5. art. 8.* Panormit. *in cap. 2. hoc tit.* Leſſius *lib. 2. de juſt. cap. 9. dub. 11.* Gibalinus *dict. cap. 4. de irregul. conſect. 3. difficult. 4.* Diana *4. part. tract. 4. reſol. 4.* Nec favent contrariæ ſententiæ textus *in cap. 2. hoc tit.* cujus veram interpretationem in ejus notis adduxi. Nec etiam præſens textus, in

quo

Digitized by Google

quo expreſsè docetur, furem diurnum occidere licere, ſi telo ſe defendat, nolitque bona reſtituere. Unde deducitur, licere domino furem occidere, quando aliter res proprias recuperare non valet. Nec etiam obſtat textus *in d. c. ſuſcepimus, hoc tit.* Nam reſpondendum eſt, homicidium, de quo in ejus ſpecie, non fuiſſe factum in puram defenſionem: quod probatur primò, quia clerici illi ligaverunt latrones, qui ad furandum venerant; unde apparet, facilius potuiſſe eos liberos, ac vacuos dimittere ſine ullo periculo rerum, ac perſonarum. Secundò, quia ut Gloſſa ibi notavit, monachus, qui illos occidit, nulla neceſſitate coactus id fecit; ſi quidem potuit ipſe fugere priùs, quàm illi à vinculis ſolverentur. Nec etiam obſtat textus *in d. c. ſignificaſti*: nam reſpondetur, in ejus caſu percuſſionem minimè neceſſariam fuiſſe; ſufficiebat enim clamor, quandoquidem ſtatim adfuerunt parochiani, qui latronem illum cohibuerunt, & occiderunt, ut poſt Suarium, & alios docuit Gibalinus *d. c. 4. conſect. 3. difficult.* 4. aliàs ſi alio modo ſacerdos ſe defendere nequiret, juſte occideret latronem; ideoque Hildebertus Cenoman. Epiſcop. *epiſt.* 60. præfatus non expedire ſacerdoti latronem, à quo invaditur, occidere, ſubdit: *Tamen innoxium fore ſacerdotem, ſi latronem occidat, cùm aliter ſe defendere nequiret*. Nec obſtat ultimum augmentum ipſius dubitandi rationis; nam licèt Grotius *d. lib. 2. de jure belli, c. 1. n.* 12. exiſtimaverit legem 12. Tabul. tam in fure nocturno, quàm diurno exigere, ut occiſor cum clamore id teſtificetur, motus auctoritate Caii *in l. 4. tit. 1. ff. ad leg. Aquil.* verius tamen eſt, legem 12. Tabular. furem noctu deprehenſum occidere permiſiſſe ſimpliciter, ut conſtat ex verbis ſupra relatis, ſeu omni modo, ut Ulpianus ſupra in notis tranſcriptus ait; vel quoquo modo, ut D. Auguſt. in præſenti, & Seneca, & Cicero ſuprà relati ajunt, qui omninò excludunt neceſſitatem clamoris. Quare I. Gothofr. in probationibus dictæ legis 12. Tabul. exiſtimat, Tribonianiſmum manifeſtum adeſſe *in d. leg.* 4. cùm lex Decemviralis tantùm in fure nocturno petierit clamorem, ſeu teſtificationem. Unde rectè D. Auguſt. in præſenti referendo ſententiam ipſius legis Decemviralis dixit, juxta ipſam licere furem nocturnum occidere quoquo modo, ideſt etſi abſque clamore non teſtificetur. Qua etiam voce *quoquo modo*, uſi fuerunt Cicero, & Seneca ſupra relati.

12 Exponitur cap. de his 50. diſt. Sed adhuc ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in c. de his 6. 50. diſt.* ubi apertè docetur, clericum, qui ſe defendendo paganum occidit, multùm ſibi conſulere, ſi à ſacerdotali officio ſe abſtineat: ergo quia non licet etiam ob propriam defenſionem furem occidere. Cui difficultati Archid. & Turrecr. ibi, Plovius *de irregul. n.* 11. aſſeruerunt, textum illum eſſe accipiendum de conſilio, non verò de præcepto, juxta verba: *Multùm ſibi conſulit*, Sed hæc ſolutio ſuſtineri non poteſt, quia aperte repugnat verbis illis ejuſdem textus, *irreprehenſibiliter*, *indebitè*, *& damnabiliter*, quibus manifeſtè convincitur, Nicolaum Papam non conſulendo, ſed potius præcipiendo in eo textu reſpondere. Nec obſtat verbum illud, *conſulit*; nam ſæpiſſimè conſulitur id, ad cujus obſervantiam neceſſariò quis tenetur, *c. ſi enim* 28. *q.* 1. Quare hac ſolutione omiſſa, verius dicendum eſt cum Gloſſa finali in eo textu, quam ſequitur Suarez *de cenſur. diſp. 46. ſect. 1. n. 3.* in eo caſu clericum irregularitatem incurriſſe, quia defenſio non fuit cum moderamine inculpatæ tutelæ, ſiquidem unus à pluribus occiſus fuit, & ſuadetur, homicidium, de quo ibi, injurioſum fuiſſe, ex illis verbis: *Si poſtea per pænitentiam emendati*. Et ibi: *Damnabiliter*, Quæ verba oſtendunt, occiſorem peccaſſe; peccare autem non potuit, niſi excedendo defenſionis modum. Quo modo etiam accipiendum eſt Concil. Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 7. in illis verbis: *Si vero homicidium non ex propoſito, ſed caſu, vel vim vi repellendo, ut quis ſe à morte defendat, fuiſſe commiſſum narretur, quare quodam modo diſpenſatio jure debeatur, &c.* Neceſſariò enim textus hic intelligendus eſt de homicidio culpabili, quando videlicet defenſio non eſt pura, ſed tranſit in aggreſſionem; quod facilè, & ſæpius contingit. Unde apud Gentiles homicidium neceſſarium expiabatur per manuum ablutionem: probat Mornacius *ad l. 3. ff. de juſt. & jure*; ideòque affirmant Patres, in eo canone diſpenſationem quodam modo jure deberi, quia homicidium non voluntarium ſimpliciter, ſed neceſſarium, etſi non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, admiſſum fuit. De eodem etiam homicidio ob defenſionem, etſi non puram, perpetrato, accipiendi ſunt textus *in cap. ſi quis viduam*, 50. *diſt.* in illis verbis: *Similiter ſi homicidium, aut facto, aut præcepto, aut conſilio, aut defenſione*. Et *cap. 2. in fine, de clericis pugnant. in duel.* quo modo autem moderamen inculpatæ tutelæ conſideretur circa modum, tempus, cauſam, factum, exponunt P. Caballus *de homicid. num.* 93. Cæpola *conſil. crimin.* 41. Jul. Clarus *lib. 5. ſentent. §. homicidium, num.* 34. Guazinus *in defenſion. reor. cap.* 4. noviter Baſilico *dec. 16. criminali*.

Ex ſupra traditis lucem accipit textus *in can. 55. epiſt. D. Baſilii ad Amphiloc.* in illis verbis: *Qui ſe latronibus adverſos objiciunt, ſi ſint quidem extra Eccleſiam, ab omni communione arceantur; ſi ſint autem clerici, à gradu deponuntur; quicumque enim, inquit, gladium accipit, gladio peribit*. Cùm enim in eo canone agat D. Baſilius de illis, qui ſe latronibus oppoſuerunt ſponte, non verò ab eis in neceſſitatem adducti, homicidium perpetrarunt; ideò ut veris homicidis pœnitentia imponitur; alias ſi homicidium contingeret, juxta ſupra tradita, cùm fur nocturnus erat, vel diurnus, & telo ſe defendebat, pœnitentia non imponeretur. Eodem etiam modo intelligendus eſt textus *in cap. quicumque* 33. 23. *quæſt.* 8. ubi D. Auguſtin. ita ait: *Qui verò ſine aliqua publica adminiſtratione maleficum, furem, ſacrilegum, & adulterum, vel quemcunque crimino ſum interfecerit, aut truncaverit, vel membris debilitaverit, velut homicida judicabitur*. Ubi D. Auguſtinus agit de eo, qui furem occidit privata auctoritate, non pro defenſione propria, ſed potius ipſum aggrediens, nulla neceſſitate coactus. 13 Exponitur can. 55. D. Baſil. ad Amphiloch.

C A P U T IV.

Hieronymus.

CUm juramento pollicitus eſt Herodes ſaltatrici dare, quodcumque poſtularet ab eo, ſi ob jusjurandum ſe feciſſe dicit, ſi patris, matriſve interitum poſtulaſſet, facturus eſſet, an non? Quod ergo in ſuis repudiaturus fuit, continere debuit in Propheta.

N O T Æ.

a HIeronymus.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. & apud Burchardum *lib.* 12. *Decreti, cap.* 16. Carnotenſem *part. 12. cap.* 73. ubi rectè adjicitur *in cap.* 14. *Matthæi*; nam cùm D. Hieronymus exponeret Evangelium ipſum Matthæi *cap.* 14. ubi refertur juramentum præſtitum ab Herode, & adimpletum in nece D. Joannis Baptiſtæ, verba in præſenti tranſcripta adducit, ex quibus communiter repetentes in præſenti deducunt, ſub generali promiſſione, quantumvis jurata, non venire illicitum: quod axioma variis auctoritatibus firmat Gratian. *cauſ. 22. qu. 4. per tot.* & latè illuſtravit Præceptor Petrus Bajo Arroyo *in repet. ad text. in cap. Quintavallis, de jurejur.* ex quo commentarium hujus textus petendum eſt.

C A P U T V.

Ex Concilio a Guarmacienſi.

SI aliquis cauſa explendæ *b* libidinis, vel *c* odii meditatione, ut non ex eo ſoboles *d* naſcatur, *e* homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non poſſet generare, aut concipere, ut homicida teneatur.

NOTÆ.

Digitized by Google

NOTÆ.

a G*Varmacienſi.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.fin.* Burchardus verò *lib.*17. *Decreti*, *cap.*57. citat verba hæc ex Concilio Vormat. *can.*30. de quo Concilio nonnulla adduxi *in capit.*1. *de cenſib. cap.*1. *de divort.* etiam extat textus hic in pęnit. Romano, *tit.*1. *cap.*3.

b *Libidinis.*) De poculo à marito explendæ libidinis cauſa dato agemus infrà.

c *Odii.*) Sunt etiam pocula odii, de quibus habes duas declamationes poſt inſtitutiones Quintiliani 14. & 15.

d *Soboles naſcatur.*) Hæc verba, ut diverſum caſum contineant ac antecedentia, intelligi poſſe credo de illo maleficii genere, quo partus ultra legitimum & naturale tempus protendebatur, cujus impiæ gravitatis à ſaga perpetratæ habemus teſtimonium apud Apulejum *l.4.de aſino aureo*, illis verbis: *Amatoris ſui uxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, prægnationis ſarcinam, obſepto utero, & repugnato fętu perpetua prægnatione damnavit: & cum ei numerant miſella illa octo annorum onera, velut elephantum paritura diſtunditur.* Extat etiam lepida narratiuncula, quæ hanc rem comprobat, & illuſtrat apud Pauſaniam in Bæticis, his verbis: *Farmacidas Thebani à Junone miſſas ajunt, ut parturienti Alcimenæ impedimento eſſent; ſed eas dum Alcimenæ partum inhiberent, à Thireſiæ filia Hiſtoride tali commento deluſas. Ex eo namque loco, unde illæ facilè audire poſſent, clamavit peperiſſe Alcimenam: illas ex voce deceptas ſtatim abiiſſe. Alcimena igitur puerum enixa eſt.* Eadem induſtria eluſæ fuerunt præſtigiæ magicæ, quibus inſerebatur dilatio partus uxoris Ildephonſi XI. inclyti Caſtellæ Regis, Luſitaniæ Regis filiæ, à Leonora Guzmanienſi, quæ dum Ildefonſi amore flagraret, ejuſque jamdiù vacaret libidini, verebatur ne forſan liberis ex uxore editis, communi voto adimpleto, quod aſperiorum conjugum jurgia ſedare ſolet, frigeſceret erga eam, & ejus filios amor veteri conſuetudine firmatus. Quod ex hiſtoricis noſtris conſtat, & narrat facetè Comes de la Roca in libro vernaculo idiomate ſcripto, *Rey Don Pedro defendido*. Si autem quęras, quo veneficii genere magici partum differrent, illud certo narratur, quod ad fores puellæ reſiderent, & poplitem popliti imponerent, digitoſque manuum pectinatim converterent. Ideò Ovidius *9.metamor.* ipſammet Junonem hoc incantatorio habitu inſenſum Alcimenæ partum deſcribit ſuſtinuiſſe his verſibus:

Utque meos audit gemitus, ſuccedit in illam
Antè fores aram, dextroque eſt poplite lævum
Preſſa genu, digitiſque inter ſe pectine junctis,
Suſtinuit partus.

De hoc modo connectendi digitos, plura Plinius *l.28.c.*6. quod etiam veneficium eſt impediendis actionibus aliorum. Tunc ſic ad rem noſtram Plinius prędicto loco: *etiam poplites alternis genibus imponit: tantam hac in re in comitiis ducunt poteſtatem fieri, ut vetuerint majores, & ſacris, votiſque ſimili modo intereſſe.* Minus, quàm ſolet ſedulus hæc verba Plinii examinavit Alex. Neapol. *dier. genial. l.4.c.*11. illuſtrat P.Pinto *in ſpicil. tr.*1.*c.*29.*n.*10. Sed unde homicidium? Ex eo quippe, quod impedito partu, & ultra legitimum tempus detento, accidit caſus, ut in utero moreretur fœtus, & ita homicidium conſideratur à Patribus in præſenti. Et ſi hæc interpretatio non placeat, facilior erit, quæ accipit hæc verba de illis incantationibus, & poculis, quibus fętus animati abigebantur, ita ut vivi naſci nequirent.

e *Homini.*) Maleficiis eum ligando, ut probavi *c.*4. *de frigid. & maleficiat.*

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc canone Concilii Vormat. ſequens communiter deducitur aſſertio: *Ut homicida punitur, qui homini, vel mulieri poculum dedit, ut generari, vel naſci ſoboles non poſſit.* Probant eam textus *in c.conſuluiſti* 2.*qu.*2. *c.aliquando*, *c.quod verò* 8. *c. Moyſes* 32.*qu.*2. *c.naſci*, 56.*diſt.* Concil. Brachar. 2. *can.*77. ibi: *Si qua mulier fornicata fuerit, & infantem, qui exinde fuerit natus, occiderit, & quæ ſtuduerit abortum facere, & quod conceptum eſt, necare, aut certè, ut non concipiat, elaborat, ſive ex adulterio, ſive ex legitimo conjugio, has tales mulieres in morte recipere communionem priores canones decreverunt. Nos tamen pro miſericordia, ſive tales mulieres, ſive conſcias ſcelerum ipſarum, decem annis agere pęnitentiam judicamus.* Illerdenſe *can.*2. *His qui malè conceptos ex adulterio fętus, vel editos necare ſtuduerint, vel in uteris matrum portionibus aliquibus colliſerint, in utroque ſexu poſt ſeptem annorum curricula communio tribuatur: ita tamen, ut omni tempore vitę ſuæ fletibus, & humiliati inſiſtant.* Concil. Illiber. *can.*63. *Nec in finem detur communio ei, quæ abſente marito conceperit, & conceptum occiderit.* Et *can.*68. *Catechumena, ſi per adulterium conceperit, & conceptum necaverit, placuit eam in fine baptizari.* Ancyran. *can.*21. *Quæ fornicantur, & necant partus, & curant fieri abortus, priori definitione ad exitum vitæ, humanius nunc agendo, decem annis per gradus pęniteant.* Trullan. *cap.*92. *Eas quæ dant abortionem facientia medicamenta, & quæ fętus necantia venena excipiunt, homicidæ pęnis ſubiicimus.* Vormac. *can.*35. *Mulieres, quæ antè temporis plenitudinem conceptos utero infantes voluntate excutiunt, ut homicidæ proculdubio judicandæ ſunt.* Mogunt. ſub Leone IV. *can.* 21. Sixtus V. *in ſua conſtitutione* 87. Gregor. XIV. *conſt.*14. D. Auguſt. *q.*80. *ſuper Exodo*, *& Enchir. ad Laurentium*, *can.* 86. & contra Julianum *l.6.c.*5. D. Hieron. *in epiſt. ad Pammachium*, D. Greg. Nyſſenus *de homine*, *c.*29. *&* 30. D. Chryſoſt. *hom.*12. *&* 13. *in Geneſim*, D. Joan. Damaſ. *l.2.de fide orthodoxa*, *c.*12. Alia Conciliorum Decreta, & Sanctorum Patrum reſponſa congeſſerunt Decretiſtæ, Carnotenſis *p.8.c.*314. *& p.*10. *ex c.*181. Burchardus *l.*17. *Decret. ex c.*54. Ant. Aug. *l.35.epit.juris tit.*1.*p.*3. & Creſpetius *in ſumma*, *v.Abortus*. De jure civili probant textus *in l.ſi quis aliquid*, *§.abortionis*, *ff.de pœnis*, *l.ejuſdem* 3.*§.*2. *l.ſi mulierem* 8.*ff.ad l.Corn. de ſicar. l.*3. *C. eod.tit.l.*4. *ff.de extraord. crimin. l.Divus* 5.*ff.ad l.Pompejam*, *l.*1. *C.de malefic.* Conſonant lex 1.*tit.*3.*l.*5. *legum Vuiſigoth. tit.*7. §. 18. *legum Bajubar.* lex 7.*tit.*8.*p.*7. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, *& l.*1. *voto* 12. Solorzanus *de parricid. l.1.c.*12. Petrus Greg. *l.4.partit. tit.13.c.*2. Petrus Herodius *l.*8. *Pandect. tit.5.c.*12. Mendoza *l.*3. *Conc. Illib. c.*52. Salmut. *ad Pancirol. l.*1. *tit.*46. Lindembr. *in Gloſſar. v.Abortus*, Meril. *l.1.obſerv. c.*16. Menardus *in notis ad Sacram. D. Gregorii*, *fol.*252. Simon Majol. *dier. canicul. v.Sagæ*, *fol.*480. Caſtellion *variæ lection. c.*41. *to.*4. Scortia *in ſelect. Pontific. conſtit. epiſt.*146. *theorem.*376. D. Joann. Ramos *de pœna parricid. l.*7. *n.*203. Guibertus Coſtanus *qq.jur.q.*1. Moraliſtæ apud Hieron. Garciam *to.*2. *ſummæ*, *tr.*10. *diffic.*15. *dub.*4. *punct.*2. Gibalin. *de cenſur. in ſynopſi*, *v.Abortus*, Paulus Zacchias *l.*1. *qq. medico-legal. tit.*2. *qu.*9. *&* 10. Mornacius *in l.*9. *ff. ad l.Aquil.* Amaya *l.*3. *obſerv. c.*1. §.3. Gothofr. *in l.*1. *C. Theodoſ. de ſicar.* Bronchorſt. *enantioph. centur.*4. *aſſert.*84. Theophil. Raynaud. *to.*14. *tr. de ſect. Cæſarea*, *c.*10. *per tot.* Beyerlinch *in theat. vitæ hum. to.*1. *v.Abortus*.

Sed in præſentem aſſertionem ita illuſtratam pro dubitandi ratione inſurgo. 3 Impugnatur tradita aſſertio. Plus eſt veneno occidere, quàm gladio, *l.*3. *C.ad l.Cornel. de ſicar. l.*1. *C.de malef.* quia tantò graviora ſunt crimina, quantò difficiliùs caventur. Cicero *pro Roſcio Amerin.* Igitur ſeveriùs, graviuſque debet puniri, qui poculo aliquem occidit, quàm ſi gladio interficeret. Deinde difficilis eſt præſens textus in ea parte, dum æquiparat propinantem venenum, ut ſoboles naſci non poſſit, cum eo, qui poculum dedit, ut generari nequiret; ita ut ambo tanquam homicidæ teneantur, nam homicidium à cæde hominis dicitur, *c.homicidium*, *de pęnis d.*1. *c.homicidium*, *de pęnis*, *d.*5. quia homo non dicitur ſine anima, *c.in quadam*, *de celebr. Miſſar. c.cùm juxta*, *de hæret. l.in Falcidia*, *§.placuit*, *ff.ad l.Falcid.* Igitur non poteſt, ut homicida puniri, qui poculum dedit, ut generari, aut naſci ſoboles non poſſet, ut probat Carranza *de partu*, *c.*1.*§.*2.*& c.*16.*§.unic.* Et ita ſimile poculum propinantem non manere irregularem, docent Trocius *de perfecto clerico*, *c.*14.*n.*6. Covar. *in Clem.ſi furioſus*, *p.*2.§.3. Igitur non rectè in præſenti aſſeritur, ut homicidam eum puniri. Difficilè etiam eſt, quod in præſenti docetur, videlicet abortum facientem, ſeu procurantem, ut homicidam teneri; nam quæ abortum fecit, aut poculum propinavit ad illud faciendum, extra ordinem punitur, *l.*4. *ff.de extraord. cognit. l.*3.§.2. *l.ſi mulierem* 8. *ff.ad l.Corn. de ſicar.* ibi: *Si mulierem viſceribus ſuis vim intuliſſe, quo partum abigeret, conſtiterit, eam in exilium præſens provincia exigit.* Igitur, quia non ut homicida tenetur, nec punitur pœnis ordinariis.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt prę̨ſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, poculum 4 De poculo amatorio, vel ad abortum. plerumque dari abortus cauſa, de quo Plautus:

Metuebatque illa, ne ſibi perſuaderet
Ut abortioni operam daret, puerumque ut necaret.

Juvenal. *ſatir.*6.

Tantùm artes hujus, tantùm medicamina poſſunt,
Quæ ſterilem facit, atque homines in ventre necando.

Ovidius *lib.*2. *amor. eleg.*4.

Quæ prima inſtituit teneros avellere fœtus,
Militia fuerat digna perire ſua.

Veſtra quid effoditis ſubjecta viſcera telis,
Et nondum natis dira venena datis,

Et plerumque ab ipſis matribus ſumuntur, ut latè probat Theophilus *t.14.de ortu infantum*, *c.*10. De his poculis ad procurandum abortum agunt Patres Synodi Ancyr. *cap.*21. Dioſcorides *l.*2,*c.*80.& *l.*5.*c.*19. Plinius *l.*14.*c.*16. ex eis Gibalin. *de negot.t.*2.*l.*6.*c.*9.*art.*1.*n.*4. Cujac. 19.*obſ.c.*9. Deinde poculum amatorium frequenter datur explendæ libidinis cauſa, *l.*3.§.2.*ff.ad l.Cornel.de ſicar.* & nihil adeò frequentius in fœminis, quàm ſuperſtitionibus, ac veneficiis libidinem fovere, ut prægnationis periculo ſublato, ad libidinem faciliùs allicerentur. Seneca *in Hercule fur.act.*2. ibi: *Magicis artibus ferè conjugia nuptæ precibus admiſſis ligant*, Lucanus;

Quos non concordia mixti
Alligat ulla thori, blandæque potentia formæ,
Traxerunt torti magica vertigine fili.

5 Et qui vehementer turpi voluptate capi ſe ſinunt, ut arctiùs illigentur, & indiſſolubilibus vinculis conſtringantur, ſolent amori addere veneficia, ut etiam in vitiis quis magicis artibus ad amorem trahatur. Synodus Regiaticina, ut vulgò appellatur, *can.*25. *Quia peſtiferas adhuc ſtirpes, & reliquias artis magicæ in tantùm vigere ad nos perlatum eſt, ut quædam maleficæ illicitum amorem aliorum mentibus, aliis verò odium immittere dicantur; quædam etiam ita venenariæ ſunt, ut quoſdam peremiſſe multò populi rumore deferantur; hujuſmodi diaboli miniſtras diligenti examinatione proditas ſub acerrima pœnitentia redigendas ſtatuimus, & in ipſo tantùm exitu, ſi tamen priùs pœnitentiæ opera fecerint, reconciliandas eſſe permittimus.* Virgil. *lib.*4. *Æneid.*

Hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentes,
Quas velit, & aliis duras immittere curas,

Horatius:

Canidia cogit veneficiis Varum, ut ſe amet;
At vos, ut reddat, quibus eſt fallacia lunæ,
Eſt labor in magicis ſacra piare focis,

Juvenalis *ſatyr.*6.

Hic magicos offert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

Potiones iſtæ amatoriæ ex illicitis rebus à ſceleratis, & veneficis mulieribus plerumque conficiuntur, qualem Vejam deſcribit Horatius, quæ immerentem puerum interemit,

Exſucta uti medulla, & aridum jecur
Amoris eſſet poculum.

Idem Canidiam veneficam inducit, quæ cùm Varo poculum amoris dediſſet, eo alterius carminibus ſoluto, dixit;

Majus parabo, majus infundam tibi
Faſtidienti poculum,
Priuſque cœlum ſidet inferius mari,
Tellure porrecta ſuper,
Quàm non amore ſic meo flagres, uti
Bitumen atris ignibus.

Sed & Ovidius *lib.*1. *amor.* Lenam quamdam ſic deſcribit:

Illa magnas artes, technas, ac carmina novit,
Inque caput liquidas arte recurvat aquas.
Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equæ.

Idem *in lib. de medicamine faciei.*

Sic potiùs nos tanget amor, quàm fortibus herbis,
Quas maga terribili ſubſecat arte manus.
Nec vos graminibus, nec mixto credite ſucco,
Nec tentate nocens virus amantis equæ.

Monet etenim puellas, ut magis cultu, quàm veneficiis ſibi amatores parent, eorumque animos devinciant. Illud etiam notandum eſt, virus equinum, Hippomanes nuncupari, quòd equinæ cupidini ſimilem mortalibus amorem accendat, ut Columella *libr.*6. ſcribit. Unde Virgil. *lib.*3. *Georg.* ait:

Hinc demùm hippomanes, verò quod nomine dicunt
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus
Hippomanes, quod ſæpè malæ legere novercæ,
Miſcueruntque herbas, & non innoxia verba.

Juvenal. *ſatyra* 6.

Hippomanes, crimenque loquar, coctumque venenum,
Privignoque datum.

Ariſtoteles *lib.*6. *de hiſtor. animal.* de equabus loquens ait: *Tale aliquid emittunt, quod Hippomanes appellatur, eodem quo illud, quod naſcitur, nomine; & hoc præcipuè ad amoris veneficia peti ſolet.* Aliter Hippomanes pro eo accipitur, quod fronti pulli naſcentis adhæret, magnitudine caricæ ſpecie latiuſculum, orbiculatum, nigrum; quod ſi quis præripiat, equa excitatur, furitque cognito illius odore; quare à veneficis petitur, ut referunt Ariſtot. *lib.*6. *hiſtor. animal. cap.*22. Virgil. *lib.*4. *Æneid.*

Quæritur, & naſcentis equi de fronte revulſus
Eſt matri præreptus amor.

Propertius *lib.*4. proſequitur Tiraquel. *in l.*14. *connub.*

Etſi plures crediderint, per artem magicam amorem conciliari, ut Conſtant. *in leg. verum, C. de maleſic.* Jacob. Sprenger. in libro quem dixit *Malleum maleſic.* non deſunt tamen, qui huic opinioni refragentur, veluti Ovidius *lib. de medicam. faciei*, & 2. *de arte amandi*, ibi: 6 *Alia de poculo amatorio.*

Fallitur Æmonias ſi quis decurrit ad artes,
Datque, quod à teneri fronte revellit equi.
Non facient, ut vivat amor Nereidis aut herbæ,
Mixtaque cum magicis Marſa venena ſonis.

Propertius *lib.*2. *eleg.*1.

Sex mihi ſint tangenda novercæ pocula Phædræ,
Pocula privigno non nocitura ſuo.

Quod etiam facilè probari poſſet illuſtri exemplo ſanctorum Martyrum Cypriani, & Juſtinæ, ut tradit Caſtalion *var. lect.c.*41.*tom.*4. *theſauri critici.* Exemplis prophanis probat Tiraquel. *in d.l.*14.*connub.* & magicas has vanitates ſæpè irridet Plinius, & nugas quorumdam dicit Harmenopul. *l.*6. *promptuar. tit.*10. Alberic. Gentil. *ad l.*1. *Cod. de maleſic.* exiſtimat, induci hujuſmodi affectus poſſe per ſimilia pocula ope dæmonum, qui humores ſic aptare poſſunt, vel per ipſam medicamentorum vim idem operantium, quod dæmones in illa humorum aptatione. Illud certum eſſe experientia docuit, per pocula hæc amatoria plerumque mortem, aut furorem contigiſſe. Lucilia Lucretii uxor eo poculo maritum ſuum in rabiem deduxit, qui demùm necem ſibi ipſi conſcivit, ut D. Hieronymus, & Euſebius Cæſarienſis prodiderunt. Et ſanè notiſſimum eſt, hæc pocula, quæ etiam Philtra nuncupantur, lethum, aut furorem inferre. Ovidius *l.*2. *de arte amandi:*

Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Juvenalis *ſatyr.*6.

Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti,
Et ſoleat pulſare nates: quod deſipis, inde eſt;
Inde animi caligo, & magna oblivio rerum,
Quas modo geſſiſti: tamen hoc tolerabile, ſi non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit.

Quod ſic narrat Svetonius: *Creditur*, inquit, *Caligula potionatus à Cæſonia uxore amatorio quidem medicamento, ſed quod in furorem verterit.* Et plura ea de re Joſeph. *l.*19. *antiq.* quæ nunc libenter prætereo. Etiam pocula ſumi ſolent ad impediendam generationem, ut probant, & exemplis illuſtrant Martinus Delrio *diſquiſ. magic. l.*3.*c.*4.*ſect.*8. Baſil. *l.*1.*de matr.c.*64.& 65. Th. Sanch. *eod.tr. l.*7.*diſp.*94. *cum duabus ſeq.* Bravo *reſol. Medic. ſect.*5.*reſ.*12.

His ſuppoſitis apparet jam ratio præſentis deciſionis; nam cùm certum ſit tam apud Theologos, quàm Medicos, fœtum adhuc in uteris maternis exiſtentem poſt animationem perfectum hominem eſſe, *c.aliquando* 7. *c.quod verò* 8. *c.Moyſes* 9.32.*q.*2. Tertul. *de anima c.*37. ibi: *Ex eo igitur fœtus in utero homo, à quo forma completa eſt.* Ubi Pamelius *annot.*437. Lactantius Firm. *de opificio Dei*, *c.*17. Hippocrates *de pueri natura*, Galen. *l.ſpeciali, An quod in utero geſtatur, animal ſit, c.*2. *cum ſeq.* Philo *l.* 5.*c.*15. Plato *apud Plutarchum l.*1. *de placitis Philoſoph.* latè & eruditè probant Caranza *de partu*, *c.*2.*n.*2. Narbona *de ætate ad actus humanos*, *anno* 1.*qu.*1. inde placuit eum, qui prægnanti mulieri poculum dederit, vel quid aliud dolo, & conſultè fecerit, ex quo abortus ſequatur, partuſque pereat, verè homicidam eſſe, & pœnis homicidæ teneri, *c.*21. *Exodi*, *l.ſi quis*, *necandi*, *ff.ad l.Corn. de ſicar.* Eleganter Tertul. *de anima c.*37. ubi cùm lex Exodi animam pro anima reddi jubere referat, docet hoc etiam procedere in partu animato. Similiter etiam Eccleſiæ Patres non ſolùm abigentem fœtum animatum tanquam homicidam damnarunt, verum etiam ſterilitatis pocula, & concepti tantùm partus diffuſiones, ut proxima homicidio crimina execrantur, & damnarunt, quia ut ajunt Tertul. & Minutius Felix, tunc etiam homicidium datur: ille *in apolog. cap.*9. ibi: *Nobis verò homicidio ſemel interdicto, etiam conceptum utero, dum adhuc ſanguis in hominem delibatur, diſſolvere non licet. Homicidii feſtinatio eſt prohibere naſci; nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet: homo eſt & qui futurus: & fructus omnis jam in ſemine eſt.* iſte in Octavio, ibi: *Sunt quæ in ipſis viſceribus, medicaminibus epotis originem futuri hominis extinguunt, & parricidium faciunt, antequam pariant.* Quare rejecta communi diſtinctione fœtus animati, vel non, hujuſmodi ſcelera prohibentur. D. Baſil. *in ep. ad Amphiloc, c.*2. ibi: *Quæ de* 7 *Traditur ratio decidendi.*

indu-

Digitized by Google

induſtria fœtum corrupit, cædis pœnas luat; formati, vel informis ſubtilitas à nobis non attenditur, Hic enim non ſolùm, quod naſciturum fuit, vindicatur; ſed etiam ipſa, quæ ſibi inſidias paravit, quoniam, ut plurimùm ejuſmodi inceptis, unà quoque mulieres intereunt. Ubi ſanctus Baſilius non ſolùm expendit homicidium, quod ſæpiùs accidere ſolet, viri, vel fœminæ, cui poculum propinatur, ut etiam docetur *in l. ſi quis*, *§. abortioni*, *ff. de pœnis*. Nec intereſt, quod, qui poculum dedit, animum non habuit occidendi; nam cùm rem peſſimi exempli feciſſet, periculum prænoſcere debebat, & ideò plecti debet, *c. fin. hoc tit.* Lex enim, ut præclarè Demoſt. ait *in l. 2. ff. de legib.* voluntariorum eſt, & non voluntariorum delictorum coercitio: & hæc nefaria crimina variis pœnis noviſſimè damnarunt ſuis conſtitutionibus Sixtus V. in Bulla 87. quæ incipit: *Effrenatam*, edita ann. 1586. Gregor. IV. in ſua conſtitutione 14. quas referunt, & exponunt Duardus in Bulla cœnæ Domini, *l. 1. c. 3. q. 5. n. 3.* Quaranta *in ſumm. Bullar. v. Abortus, n. 3.* Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.* 51. *n.* 136. *& alleg.* 110. *nu.* 20. Gibalin. *in ſynopſi cenſur. v. Abortus*, Scortia, & Hieron. Garcia *ubi ſuprà*. Rectè ergo in præſenti canone, ut homicidam damnari debere ſtatuunt Patres Concilii Vuormac. eum, qui poculum dedit, ne ſoboles naſci, aut generari poſſet: licèt non utroque caſu, qui dedit, pœnis homicidæ teneatur, ut ſtatim dicemus.

8 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, nam in præſenti textu non agitur de occidente hominem jam natum veneno, vel gladio, ſed de abigente partum poculo propinato, qui ut homicida tenetur, ideſt pœna capitali afficitur, ut expreſsè cavetur *in l. 1. tit. 3. l. 6. legum Vviſigoth.* ibi: *Qui mulieri prægnanti poculum dederit ad necandum infantem, vel ad faciendum abortum, occidatur.* Et *l. 8. tit. de los homicidios, par. 7.* Nec obſtat augmentum primum ipſius difficultatis, nam licèt propriè homicidium non detur, cùm poculum ſterilitatis tantùm propinatur, ut concipi, aut generari ſoboles non poſſit; tamen juxta rationes ſuprà adductas tale ſcelus tanquam homicidium vindicatur, quia latè homicidium dicitur à Tertulliano, & Minutio ſuprà: & D. Hieron. ait *epiſt. 22.* ibi: *Aliquas ſterilitatem prohibere, & necdum ſati hominis homicidium facere.* Nec obſtat; quod qui ſimile poculum dedit, irregularis non manet, ut probant Suar. *de cenſur. diſp. 44. ſect. 2. num. 13.* Gibalin. *de irregul. cap. 4. part. 4. conſect. 2.* Nan licèt, qui tale poculum ſterilitatis dedit, ut homicida in præſenti textu damnetur, non tamen eiſdem pœnis ac homicida plectitur, ut conſtat ex diverſis canonibus ſuprà pro illuſtratione concluſionis adductis; & ita irregularis non manet, quia talis pœna nullo canone expreſſa eſt. Et licèt Sixtus V. eam ſtatuiſſet, tamen nova conſtitutione Gregorii XIII. cùm pœnis tantùm juris communis poculum propinantes puniantur, & inter pœnas jure communi ſtatutas non reperiatur irregularitas, ideo neque ex novo jure irregularitas contrahitur ex propinatione poculi ſterilitatis: unde audiendus non eſt Gibalin. qui *d. conſect. 2.* aſſeruit, præſentem canonem eſſe Concilii Provincialis, & ideò in eo Patres legem univerſalem condere non poſſe; nam cùm textus hic, etſi Concilii Provincialis, compilatus reperiatur in hoc volumine Decretalium à Gregorio IX. approbato, hæſitari nequit, quin pro lege univerſali habeatur.

9 *Reſpondetur ultimæ difficultati.* Difficilius eſt, quod ultimo loco pro augmento dubitandi rationis expendebamus, propter Conſultorum reſponſa ſibi contraria, ſiquidem Marcianus *in l. 4. ff. de extraord. crimin.* abactionem partus extraordinarium crimen eſſe dixit, & exilio temporali vindicandum, cùm Ulpianus *in leg. ſi mulierem* 8. *ff. ad leg. Corn. de ſicar.* inter publica delicta retulerit, exilioque perpetuò puniendum cenſuerit; quæ pœna olim fuit legis Corneliæ de ſicariis, *l. 3. §. penultim. ff. eodem tit.* Pro cujus difficultatis ſolutione communiter diſcrimen conſtitui ſolet inter caſum, in quo abortus contingit circa fœtum jam animatum, aut circa non animatum; ita ut primo caſu crimen capitale ſit, & lege Cornelia vindicetur: ſecundo verò caſu extraordinarium, & ita extra ordinem puniatur. Ita docuerunt Gomez *l. 3. var. c. 3. nu. 32.* Farinac. *in praxi, q. 122. n. 134* Covar. *l. 2. var. c. 20. n. 10. & in Clem. ſi furioſus, 2. p. §. 3.* Duarenus *ad tit. de extraord. crim. c. 2.* Cujac. *l. 19. obſerv. c. 9.* Ant. Matth. *de crimin. ad tit. de extraord. crimin. cap. 1.* pluribus relatis D. Melchior de Valentia *to. 3. illuſtr. tract. de libert. & poſthum. c. 1. n. 9.* pro quorum ſententia faciunt textus *in c. 21. Exodi, verſ. 22.* ibi: *Si rixati fuerint viri, & percuſſerint mulierem prægnantem, exieritque fœtus ejus, ſi quidem informis, mulcta mulctabitur percuſſor; ſi verò jam formatus, dabit animam pro anima.* Quem textum ita accepit D. Auguſt. relatus *in c. Moyſes 32. q. 2.* & textum *in l. ſi quis 38. §. qui abortionis, ff. de pœnis*, ubi ait Conſultus: *Qui abortionis, aut amatorium poculum dant, etſi dolo non faciant; tamen quia mali exempli res eſt, humiliores in metallum, honeſtiores in inſulam amiſſa parte bonorum relegantur: quod ſi eo mulier, aut homo perierit, ſummo ſupplicio afficiuntur.* In quo reſponſo tametſi verbum *homo*, plerique referant ad eum, cui poculum præbitum eſt, ut fecit Valentia *d. c. 1. n. 7.* alii tamen referunt id non tantùm ad eos, quibus pocula amoris, aut abortionis præbentur, ſed & ad fœtum, qui jam homo erat, cùm abigeretur. Ita Ant. Matth. *d. c. 1. n. 2.* Sed licèt hæc communis diſtinctio multis, magniſque Auctoribus placuerit, & commodiſſima videatur ad conciliandum textum *in d. l. 4. ff. de extraord. crimin.* cum dicta lege 8. *ff. ad l. Cornel. de ſicar.* tamen ſubtiliter, & eruditè D. Joannes Ramos *de pœna parricidii l. 7. nu. 46.* ut diffidentia Conſultorum reſponſa circa fœtus exponant, diſcrimen conſtituit inter Stoicos, & Peripateticos Philoſophos, Conſultoſque eorum diverſam ſcholam ſectantes. Stoicorum enim opinio fuit fœtum, dum in utero eſt, non eſſe hominem, aut animal, ſed partem matris, & portionem viſcerum ejus, ſicut fructus pendens, pars arboris eſt. Seneca *epiſt. unic.* appellavit fœtum *maternorum viſcerum latens onus*. Quintilianus *declamat. 339.* dixit *partem viſcerum matris*. Faciunt Plutarchus *lib. 5. de placitis Philoſoph. cap. 15.* Alexander Aphrodiſeus *l. de anima, cap. 20.* Galenus *l. de hiſtor. Philoſoph.* Lactantius *de mundi opificio cap. 16.* Unde Ulpianus, Paulus, Papinianus, Marcellus, qui Stoicorum ſcholam ſectati fuere, ſenſerunt, fœtum non eſſe hominem, animalue: quare Papinianus *in l. in leg. 9. ff. ad leg. Falcid.* dixit, partum nondum editum hominem non rectè fuiſſe: & Marcellus *in l. 2. ff. de mortuo inferendo*, fœtum eſſe ait ſpem animantis, nec qui eum interimit, propriè hominem occidiſſe. Et Pomponius *in l. ult. ff. de aſſignand. libert.* non eſſe in rerum natura aſſeruit. Et Ulpianus *l. 1. §. 1. ff. de ventre inſpiciendo*, ſcripſit fœtum partem matris eſſe, nec antea credi cognatum, quàm naſcatur. Et *in l. 1. §. ſi quis proximior, ff. unde cognati*, fœtum in rebus humanis non eſſe ſupponit: & *in l. ſed ſi plures* 10. *§. 1. ff. de vulgari, l. ubicumque 7. ff. de ventre in poſſeſſ. mittend. l. generaliter 24. §. ſervo 4. ff. de fideicommiſſ. libert. l. nomen 164. ff. de V. S. l. penult. ff. de his, quæ pro non ſcript. l. ſi quis 7. §. de fructibus 3. ff. de except. rei jud.* juxta quam ſententiam idem Ulpianus cenſuit, poſthumo tutorem non rectè dari, *l. ſi nemo 19. §. ult. ff. de teſt. tut.* & ætatem hominis à die natali computari docuit *in l. denique 3. §. minorem, ff. de minor. l. qua ætate, ff. qui teſtam. facere*: & muliere prægnante in nave accepta, ſi poſtea pepererit, pro filio vecturam non deberi reſpondit *in l. ſed ædes 19. §. ſi quis mulierem 7. ff. locati*; ideòque ancillæ furtivæ partum uſucapi non poſſe, contra Scævolam docuit *in l. qui vas 48. §. ancilla, ff. de furtis, juncta l. non ſolum 33. l. juſto 44. §. 2. ff. de uſucap. l. ancilla 90. ff. de furtis, l. qui in utero 26. ff. de ſtatu homin. l. ſi ancillam 4. ff. pro ſuo, l. qui ob portionem 9. l. ſervus 10. ff. pro emptore, l. 3. C. eod.* & juxta eamdem ſcholam Paulus docuit, petita ancilla petitum cenſeri partum, *in l. Paulus 14. l. partum, ff. de uſur.* & ancilla prægnante pignorata, pignori datum cenſeri partum, idem docuit *in l. ſi convenerit 78. §. ſi fundus 2. ff. de pignorat. juncta l. & quemadmodum, l. ſidejuſſor 26. §. ult. l. Paulus 29. §. 1. ff. de pignor. l. 1. C. de partu pignor.* & ita ſervo in utero exiſtenti libertatem relinqui non poſſe, docuit *l. 4. ſent. tit. 14 l. cùm inter, C. de fideicom. libert.* & partum in poteſtate patris morientis non fuiſſe innuit ipſe *in l. ult. ff. de collat. bonor. l. ult. ff. de aſſignan. libert.* & ita fœtus patri ad excuſationem tutelæ non prodeſt, *l. 2. §. qui autem 6. ff. de excuſat. tutor.* Et licèt plerumque in jure fœtus comparetur filiis jam natis, *l. 2. §. qui autem, ff. de excuſ. tutor. l. intelligendus 35. ff. de V. S. l. qui in utero 7. & 26. ff. de ſtatu hominum, l. ſi quis 187. ff. de R. J.* tamen id juris fictione, vel Prætoria æquitate effici ſatis innuunt illa verba: *Intelligitur, videri quodammodo;* quibus utuntur Conſulti *in l. is qui 18. ff. quando dies legati, l. intelligendus 153. ff. de V. S. l. vel ſi vivo 7. ff. de ſuis & legit. l. ſi quis 187. ff. de R. J.* Juxta hanc ergo Stoicorum ſententiam matrem partum abigentem non pœna ordinaria homicidii, ſed extraordinaria puniendam eſſe, Conſulti ipſi docuerunt *in d. l. 4. l. 3. §. 2. ff. ad leg. Corn. de ſicar. l. Divus 4. ff. de extraord. cognit. l. ſi quis 38. §. qui abortionis, ff. de pœnis*. Philoſophi verò, qui contrà ſentiebant, conſequenter exiſtimarunt, in eo verum homicidium dari, ut probant Galenus *ubi ſuprà*, Ariſtotel. *l. 2. de hiſtor. animal.* Plato apud Plutarchum *l. de placit. Philoſoph. 5. cap. 25.* & qui juxta eorum ſcholam crediderunt partum adhuc in utero latentem animal eſſe, docuerunt abortum procurantem pœna ordinaria homicidii puniri. Philo *in ſpecialibus legibus*, Joſephus *l. 4. antiquit. c. 8.* Athenagoras *in Apologet. prope finem*. Tertul. & Minut.

Digitized by Google

Minut. Felix ſuprà relati. Unde cùm Eccleſia ſemper crediderit fœtum animatum verè hominem eſſe, *c.naſci, 56.diſt. c.ſi ad matris* 114 *de conſecr. diſt.*4. quia ad eſſentiam hominis duo principaliter exiguntur, corpus videlicet, & anima, *c.in quadam, de celeb. Miſſar. Clemen.*1. *de ſumm. Trinit.* ideò in præſenti, & in aliis canonibus ſuprà congeſtis, abortus, ut verum homicidium vindicatur. Nec pro Stoicorum ſententia facit textus *in c.qui in maternis, de conſecr. diſt.*4. in illis verbis: *Qui in maternis uteris eſt, baptizari non poteſt, quia qui non eſt natus ſecundùm Adam, non poteſt ſecundùm Chriſtum renaſci*. Ex quibus deduci videtur, fętum adhuc poſt animationem hominem non eſſe; cujus interpretationem dedi *in c.majores* 3. *de baptiſm.* Videndus poſt Lipſium, & neotericos Retes *in ſelectis ad l.Attiniam, ſect.*4.

10 Exponitur l. Cicero, ff. de pœnis.

Ex ſuprà traditis exponendus eſt text. *in l.Cicero 39. ff.de pęnis*, ubi Triphoninus, qui Stoicorum ſectator fuit, ut probat D. Joan. Ramos *d.l.7.nu.*130. refert Mileſiam quamdam mulierem, cùm eſſet in Aſia, eo quòd ab hæredibus ſecundis accepta pecunia partum ſibi medicamentis ipſa abegiſſet, rei capitalis eſſe damnatam: ex quo textu deduci videtur, etiam juxta Stoicorum ſententiam abortum pęnis ordinariis homicidii puniri. Ant. Matth. *d.c.1.n.1.* docet, quod cùm legibus, non verò exemplis judicandum ſit, parum attendi debet caſus ille à Triphonino relatus, qui in Aſia contigit: verùm juxta traditam diſtinctionem rectiùs textum illum accipit D. Jo. Ramos *d.l.7.n.*205. juxta ſententiam Philoſophorum; nam cum caſus ille contigiſſet Mileti apud Athenienſes, ut refert Cicero *in oratione pro Cluentio*, & probat Pancirola *lib.2.var.cap.*51. & Mileti non Stoicorum ſententia obtinuiſſet, ut Romæ, ſed potiùs juxta communem ſcholam ſapientium receptum eſſet, fœtum in utero exiſtentem, hominem, animalque eſſe; ita verum homicidium dari rectè pronunciatum fuit Mileti, quod erat Colonia Athenienſium. Ammianus Marcel. *lib.*22. ibi: *Athenienſium coloni Mileſii inter Jones alios in Aſia per Mileum multò antè locati*. Terent. *in Adel.*

M. Venit, ut ſecum avebat.
Nam habitat Mileti. Æ. Hem
Virginem, ut ſecum avebat!
M. Sic eſt. Æ. Miletumque obſecro.

Strabo *lib.14. geograph.* Ovidius *lib.9. Metamorph.* rectè ait mulierem abortum facientem capitali pœna puniri, quia verè homicidium perpetravit. Nec intereſt, quod in ejus textus ſpecie mulier pecuniam accepit, ut partum abigeret, ut notavit D. Joann. Ramos *ubi ſuprà, num.*194. contra eos, qui exiſtimarunt, ob illius pecuniæ interventionem mulierem pœna Capitali affectam fuiſſe. Quidam etiam exiſtimabant, in prima parte ipſius textus ideò matrem pœna capitali puniri, quia pecuniam accepit, ut partum abigeret, & ita aſſaſſinatum committeret: in ſecunda verò non ita puniri, quia non quæſtus cauſa abortum procuravit.

C A P U T VI.

Alexander III. *Bartholomæo a Exon. Epiſcopo.*

SIcut dignum, & omni rationi conſentaneum eſt graves, & difficiles quæſtiones ad examen Apoſtolicæ Sedis deferri: ita etiam nobis ex miniſterio ſuſceptæ ſollicitudinis imminet eaſdem quæſtiones, prout nobis Dominus dederit, ſolvere, & ſingulis à nobis conſilium poſtulantibus reſpondere, ut providentia Romanæ Eccleſiæ, quæ ubique terrarum obtinet, diſponente Domino, principatum, quæſtiones ſolvantur, & removeatur in his ambiguitas ſingulorum de cordibus. Licèt autem ſuper quæſtionibus, quas nobis diſcretio tua ſolvendas direxit, te non dubitamus providum, & circumſpectum exiſtere; cogimur tamen ex ſuſcepto ſervitutis miniſterio juxta diſcretionem, & providentiam noſtram tibi exinde reſpondere. Sanè cùm vir litteratus ſis, & ſapiens, & diſcretus in his, ac plurimùm exercitatus, pleniùs noſti, quia in exceſſibus ſingulorum non ſolùm qualitas delicti, & quantitas, ſed *b* ætas, & ſcientia, & ſexus, atque *c* conditio ſunt attendenda. Quia non ſolùm ſecundùm qualitatem, & quantitatem facinoris, ſed ſecundùm ea, quæ prædiximus, & ſecundùm locum, & tempus, quo delictum committitur unicuique debet pœnitentia indici; cùm ſicut tu ipſe non ignoras, idem exceſſus magis in uno, quàm in alio ſit puniendus. Illi autem, qui animo occidendi illum ſanctum, & reverendum virum, Cantuarienſem quondam Archiepiſcopum, aut feriendi, aut capiendi, ſi de illa captione mors illi ſubſecuta fuiſſet, & citra manuum injectionem ſe fatentur veniſſe, pari pœna, vel ferè pari puniendi ſunt: & illi etiam, qui non, ut ferirent, ſed ut percuſſoribus *d* opem ferrent, ſi fortè per violentiam, quam quidam moliri volebant, impedirentur, paulò minori debent pęna mulctari, quia cùm ſcriptum ſit. Qui potuit hominem liberare à morte, & *e* non liberavit, eum occidit; conſtat ab homicidii reatu immunes non eſſe, qui occiſoribus opem contra alios præſtare venerunt: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare. Illi verò, qui ſe aſſerunt animum Regis inflammaſſe ad odium, unde fortè homicidium fuerit ſubſequutum, durè, & aſperè, ſed non ita ſeverè ſunt puniendi, niſi fortè Regem ipſum ad illud homicidium ſuis ſuggeſtionibus provocaſſent. Illi quoque non fuerunt à culpa liberi, nec à pena debent eſſe immunes, qui licèt fuerint illius iniquæ machinationis ignari, tamen eis, quos ſicarios eſſe ſciebant, in ſarcinis cuſtodiendis miniſterium præbuerunt. Eos verò, qui dicunt illius ſancti viri, & ſuorum poſt mortem ejus occupaſſe ſpolia, ſi nihil aliud in tanto facinore commiſerunt, à pęna mortis ejus arbitramur eſſe immunes. Sed quæ occupaverunt, eis quorum fuerunt, tenentur in integrum reſtituere, ſi habent in facultatibus, unde ea poſſint reddere: & ipſis ex hoc pęnitentia, moderata tamen, eſt indicenda: quia licèt quidam ex his ea, quæ occupaverunt, fateantur ſe pauperibus erogaſſe, non tamen alienas res, cùm ipſas potuiſſent eis, quorum fuerunt, reſtituere, debuerunt pauperibus erogare. Illis verò, qui ſola excommunicatorum *f* participatione ſe reos eſſe cognoſcunt, conſiderata temporis mora, in quo in eadem nequitia perdurarunt, & inquiſito etiam, ſi eis timore, vel affectione communicaverint ſcienter, vel ignoranter, ſecundùm hoc pęnitentia eſt indicenda. Clericos autem, quos conſtat armatos interfuiſſe tanto facinori, & illos etiam clericos, qui conſilium illud dederunt, ut ſanctus vir caperetur, perpetuò non ſolùm ab altaris miniſterio deponendos eſſe cenſemus, ſed ita etiam, quod in Eccleſiis nullo unquam tempore *g* lectiones legant, vel reſponſoria in choro cantent; ſed in pſalmis apud Deum de commiſſo ſatagant veniam implorare. Inſuper autem clerici ipſi in diſtricto clauſtro *h* monachorum, vel canonicorum regularium, ſi fieri poteſt, ſunt recludendi: ita quidem, quod uſque ad ſeptennium, vel quinquennium debeant ab introitu Eccleſiarum coerceri.

N O T Æ.

1 a EXonienſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.7.* & poſt Conc. Later. *p.35.c.1.* Scribit autem Alexander Exonienſi Epiſcopo, quia Antiſtites Eboracenſis, Lundonenſis, & Saresbarienſis favebant Henrico Regi Angliæ, immò & pacem initam inter ipſum Regem, & Beatum Thomam reſcindere curabant, ut refert Baronius *anno* 1170. In præſenti autem textu agitur de nece, & martyrio B. Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi, qui poſt varias clades & peregrinationes, tandem ad Eccleſiam ſuam reverſus, dum in ipſa Eccleſia cum ſuis clericis, & monachis veſpertinum officium perſolveret, varii milites diſtrictis gladiis irrumpentes eumdem furioſis clamoribus appellare cœperunt; qui primùm æedituos arguens, eo quòd mili-

Digitized by Google

milites excludere tentarent, dicens non eſſe Eccleſiam caſtrorum more cuſtodiendam; mox ſeipſum ingenti animo militibus mortem minantibus offerens, ſeque paratum eſſe dicens pro Deo mori, & pro libertate Eccleſiæ, atque iiſdem ſub anathemate prohibens, ne cuiquam omninò ex ſuis, ſive monacho, ſive clerico nocerent; demùm in modum orantis inclinato capite, mira conſtantia ferales expectavit ferientium ictus, & ita martyrii palmam aſſequutus fuit die 29. Decembris, anno 1170. cujus martyrium, & geſta cum Henrico II. Rege Angliæ referunt ſcriptores ipſius vitæ, Gervaſius *anno* 1154. Vergil. *libr.3. hiſtor. Angliæ*, Richardus Smitheus *in floribus Eccleſiæ Anglic. lib.7. de Archiep. Cantuar. cap.7.* Nauclerus 2.*to. gener.*40. *fol.*205. Paulus Æmilius *in vita Ludovici*, *fol.*110. Joan. Major *de Schotor. geſtis*, *cap.*16. Sanderus *lib.*1. *ſchiſm. Angliæ*, Ribadeneira *in hiſtor. Angliæ*, *libr.*1. *cap.*38. Pineda *libr.*20. *Monar. cap.*27. §.30. *& lib.*28. *cap.*22. §.2. Unde, quia in hac ſancti Thomæ nece fuerunt plures tam clerici, quàm laici, qui Henrico faventes, mediatè, vel immediatè martyrio, & perſecutionibus Sancti operam dederunt, ideò in præſenti epiſtola Alexander III. præſcribit Exonienſi Epiſcopo formam, quam obſervare debet in imponendis pœnitentiis his ſceleratis hominibus: quare poſt Concil. Later. *d. cap.*35. textus hic compilatur *ſub tit. de pœnit.*

b *Sed ætas.*) Ut dicemus infrà *in capit.*1. *de deliſt. puer.*

c *Conditio.*) An videlicet nobiles, vel ignobiles ſint, 2
ut ita ſeveriùs, vel leviùs, juxta conditionem puniantur, *cap. cùm quidam*, *de jurejur.* ubi probavi.

d *Opem ferrent.*) Et ita cùm pluribus inſidiantibus 3
homicidium perpetratum eſt, omnes tenentur, ut probat Seſſe *tom.*1. *deciſ.*103.

e *Non liberavit.*) Ut probant ultra relatos à Barboſ. *in præſenti*, Gibalin. *de Irregul. cap.*4. *conſect.*13. *fol.*141.

f *Participatione.*) Ob quam communicantes cum ex- 4
communicatis majori excommunicatione ligatis minorem excommunicationem incurrunt, ut dicemus *in cap. ſignificavit*, *de ſentent. excommun.*

g *Lectiones.*) De quibus egi, & de reſponſoriis *in c.* 1. *de celebrat. Miſſar.*

h *Clauſtro Monachorum.*) Pœnitentiæ peragendæ cauſa, de qua detruſione egi *in cap.*1. *de irregul.*

C A P U T VII.

a Idem.

PResbyterum, qui quemdam puerum intuitu *b* diſciplinæ percuſſit in capite, cùm poſt paucos dies expiraſſet, tam ab omni altaris miniſterio debes perpetuò removere, quàm ab officio ſacerdotali deponere, ſi ex ipſa percuſſione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noſcitur expiraſſe.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*8. & poſt Concil. Later. *part.*26. *cap.* 4. ubi additur, *pars capitis Licet*. Unde cognoſcitur in præſenti referri partem textus *in c. licèt*, *de ſponſa duor. cap.*1. *de corpore vitiat. cap.*6. *de judic. cap.*10. *de accuſ. cap.*1. *&* 2. *de cleric. pugnant.*

2 b *Diſciplinæ.*) Quæ modica, & levis præceptoribus, ac magiſtris permittitur, *l. ſed etſi*, *ſ. ultimo*, *cum l. ſequenti*, *ff. ad leg. Aquil. l. item quæritur*, §. *ſi magiſter*, *ff. locati*, *cap. ſi quis non iratus* 15. *quæſt.*1. *cap. circumcelliones* 23. *quæſt.*5. *capit. aut facta* 19. *de pœnit. diſt.*1. Concil. Arelat. 2. *cap.*34. facit lex 9. *tit.*8. *partit.*7. qui modus coercitionis, inquit D. Auguſt. relatus *in cap.*1. 23. *quæſt.*5. à Magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus adhibetur. Contrà verò in emendandis, corrigendiſque diſcipulis nimiam præceptorum acerbitatem, atque ſævitiam damnarunt Quintilianus *libr.*1. *inſtitut. cap.*4. *& lib.*2. *cap.*2. Martialis *libr.*2. *epigr.*62. & jure hoc Pontificio Præceptor clericum immoderatè caſtigans, & diſciplinæ cauſa percutiens, in excommunicationem canonis *ſi quis ſuadente*, incidit: leviter verò correctionis, & diſciplinæ cauſa percutiens, non item, *cap.*1. *cap. cùm voluntate* 54. §. *fin. de ſenten. excommun.* & minis, ac ferulis non debere Præceptorem niſi perrarò uti, multi bonæ notæ Auctores monent; immò blanditiis pueros ad ſtudia alliciendos eſſe docent Div. Auguſt. *lib.*21. *de civit. Dei*, *cap.*14. ibi: *Per pœnas doloribus plenas pueri non cogantur quæque artificia, vel litteras diſcere; ipſum namque diſcere, ad quod pœnis adiguntur, tam pœnale eſt eis, ut nonnunquam ipſas pœnas, per quas compelluntur diſcere, malint ferre, quàm diſcere.* Alia congeſſerunt Claudius Eſpenſeus *lib.*2. *digreſſ. cap.* 3. Fornerius *lib.*1. *rer. quotid. cap.*3. Cur autem ex tali ſævitia non detur actio injuriarum in Magiſtrum, ſed tantùm actio legis Aquiliæ, exponit D. Joann. Suarez *ad leg. Aquil. lib.*3. *cap.*6. *ſect.*1. Cùm ergo in præſenti caſu clericus peccaſſet lethaliter nimia ſævitia diſcipulum caſtigando, ideò efficitur irregularis, ut docent Covar. *in Clem. ſi furioſum*, 2. *part.* §.4. *num.*5. Gibalinus *de irregul. cap.*4. *part.*1. *conſectar.*1. *regul.*2.

C A P U T VIII.

Idem *a* *Conſentino Archiepiſcopo*.

COntinebatur in litteris, quas nobis tua devotio deſtinavit, quod diaconus præſentium lator, iſte, & quidam clerici, qui rogati ad vineas Eccleſiæ putandas perrexerant, circa veſperas *b* opere conſummato, cùm redirent, levandi laboris gratia quemdam ludum imitati ſunt viatorum, projicientes baculos ſuos in longum. Studebant enim in directum jacere, & alter alterius fuſtem ferire. Hujus autem ludi, ſicut aſſerunt, ſolet eſſe conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quaſi victor, eo cujus baculus percuſſus eſt, uteretur pro equo: ſed præfati clerici equitandi licentia non utentes, ſola jactione erant contenti, ut dum alacriùs ad baculos ſuos concurrerent, laborem itineris non ſentirent. Quidam autem laicus, ſicut prædictus diaconus aſſeruit, dum baculum ejuſdem diaconi percuſſiſſet, incautus in eum equitaturus inſiluit, & ſic à falce ipſius diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo poſt dies octo expiravit. Inde eſt, quod commonemus f. t. atque mandamus, quatenus eumdem diaconum ſine licentia Romani Pontificis ſuperiorem gradum ſuſcipere, vel in diaconatus officio nullo unquam tempore miniſtrare permittas; ſed eum diſpenſativè miniſtrare in ſubdiaconatus officio *c* patiaris.

N O T Æ.

1 a COnſentino.) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*9. Conſentia, vel Coſſentia, hodie *Coſſenza* dicta, eſt civitas Italiæ in provincia Brutiæ: habuit Cathedram Epiſcopalem jam à primis Eccleſiæ ſæculis, & D. Gregor. *lib.*7. *epiſt.*47. reſcribit Palumbo Epiſcopo Coſſentiæ: refert Carolus à ſancto Paulo *libr.* 1. *Geograph. ſacr. fol.*60.

b *Opere conſummato.*) Nam clericis etiam presbyteris opus rurale exercere ſacri canones permittunt, ut probavi *in cap.*1. *de celebrat. Miſſar.*

2 c *Patiaris*.) Duplici ratione præſentem Alexandri III. deciſionem niti Gloſſa exiſtimavit in præſenti, quam ſequitur Navarrus *in manuali*, *cap.*27. *numer.*235. Prima, quia diaconus dabat operam rei illicitæ, quia ludus clericis cum laicis prohibitus eſt. Belletus *diſquiſ. cleric. part.*1. *tit. de diſcipl. cleric.* §.4. *num.*17. Altera, quia Diaconus non adhibuit diligentiam in damno præcavendo, amovendo falcem, non ignarus conditionis ludi; quæ ratio magis placet Covarruviæ *in d. Clemen. ſi furioſus*, 2.*part.* §.4. *num.*8. Guttierrez *lib.*2. *canon. q.* 6. Pantojæ *de aleatoribus*, *ad leg.*2. *num.*46. Gibalino *d. confect.*1. Nec tunc obſtat textus *in capit. lator*, ſequenti, ubi in ſimili ſpecie, cùm duo clerici in colluctatione decertarent, alter alterum dejecit, & dejector gladio, quem dejectus ad latus portabat, vulneratus occubuit; & nihilominus aſſerit Pontifex, ad ſacros ordines clericum aſcendere poſſe. Pro cujus textus ſolutione Gloſſa *in præſenti*, Guttierrez *ſuprà*, *numer.* 124. Sylveſter *in ſumma*, *verbo Homicidium*, Sotus *de juſtitia lib.*5. *artic.*9. docent in ſpecie textus *in d. capit. lator*, clericum dejectum omnem adhibuiſſe diligentiam, nullamque culpam admiſiſſe, immò clericus percuſſus in culpa fuit alterum proſternendo. Sed hæc ſolutio facilè convincitur ex eo, nam exactiorem diligentiam adhibere poterat clericus ille amovendo falcem. Igitur ſi eam non adhibuit, manet irregularis. Quare placuit ſolutio Pantojæ *ubi ſuprà*, qui rectè obſervat, in eo textu non agi de colluctatione, in qua ſperari poſſet, ut alter alterum dejiceret; ſed potiùs de ludo: unde extra votum, & ludi uſum laſcivientes alter alterum vi dejecit: & ita cùm juxta conditionem ludi non teneretur ludens falcem amovere, ideò omninò inculpatè proceſſit clericus dejectus, & per conſequens nullam irregularitatem contraxit. Qua etiam doctrina exponendus eſt textus *in capit. exhibita*, *el* 2. *hoc titulo*.

CAPUT IX.

Idem a *B. Exon. Epiſcopo*.

LAtor præſentium nobis viva voce propoſuit, quòd quadam die, cùm caſu cum quodam clerico luderet, contigit, quòd ille projecit iſtum ad terram, & *b* cultellus, quem ad latus ſuum habebat, in alterum incidit, & fortuitò vulneratus occubuit. Eumdem itaque ad vos duximus remittendum, d. v. p. A. ſ. m. quat. rei veritate comperta, & ſi ita res ſe habuerit, & alia juſta cauſa non impedit, prædictum D. liberè permittatis ad ſacros ordines promoveri.

NOTÆ.

1 a B. *Exonienſi*.) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*10. ideſt Bartholomæo, de quo egi ſuprà *in c.*7. Poſt Concil. Later. *p.*26. *c.*14. legitur etiam, *Exonienſi Epiſcopos* & in margine additur, *pars capitis Tanta*: unde cognoſcitur, in præſenti referri partem textus *in cap. tanta*, *qui filii ſint legitimi*.

b *Cultellus*.) Quem deferre poteſt clericus, quia armorum appellatione non continetur, ut probat Bobadilla *lib.*1. *polit. cap.*13. *num.*73. & dixi *in capit. clerici arma*, *de vita & honeſt. cleric.* 2

CAPUT X.

Idem *Abbati* a *S. Benedicti de Nevia*.

SUſcepimus litteras tuas, & cognovimus ex earum tenore, quòd dum lator præſentium in cuſtodia cujuſdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipſos in perſonis affligere, & denudare veſtimentis propriis præſumpſerunt. In quos iſti reſumptis viribus inſurgentes ligaverunt illos, & detinere uſque ad notitiam Capituli voluerunt. Cùm autem iſte, rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris ſui cuſtodia dimiſiſſet, & fures ſe ſolvere niterentur, frater illos, ne ipſe ab eis interimeretur, occidit. Unde, quoniam expediebat potiùs poſt tunicam relinquere pallium, & rerum ſuſtinere jacturam, quàm pro conſervandis vilibus rebus, & tranſitoriis, tam acriter in aliquos exardeſcere, abſtineat iſte humiliter ab altaris *b* obſequio, & peccatum ſuum, quibus modis ad arbitrium tuum potuerit, uterque ſtudeat expiare. Conſtat ſiquidem, eos contra rationem, & manſuetudinem, & eccleſiaſticam diſciplinam ex utriuſque opere interemptos.

NOTÆ.

1 a S*Ancti Benedicti de Nevia*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.*11. poſt Conc. verò Later. *part.*50. *cap.*17. legitur tantùm, *S. Benedicti*. Illud ſemper conſtat, in præſenti alloqui Pontificem cum Abbate monaſterii Sancti Benedicti; ſed non exprimitur, cujus diœceſis, vel provinciæ.

2 b *Ab altaris obſequio*.) Varia pro hujus textus expoſitione adduxerunt Angugianus *l.*4.*de legib.c.*4.*n.*36. Suar.*de cenſur.diſp.*46.*ſect.*2.*n.*10. Genuenſis *practic.q.*650. Uviſembach *diſp.*4. Franc. Valens *t.*2. *concord. jur. fol.*321. Sed veram ejus interpretationem adduxi *in c.*2. *ſup. hoc tit.*

CAPUT XI.

Idem a *Lucenſi Epiſcopo*.

DE cætero noveris, quòd diaconus, quem litterarum honeſtate præditum aſſeris, qui homicidio cauſam dediſſe videtur, ſicut ex tenore tuarum litterarum perpendimus, non videtur ad ſacerdotium promovendus.

NOTÆ.

1 Concluſio traditur, & probatur.

a L*Ucenſi*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*12. ubi additur, *pars capitis Conſuluit*. Unde cognoſcitur, in præſenti referri partem textus *in cap. conſuluit* 4. *qui clerici vel voventi*. ubi notavi. De Lucenſi perantiqua Italiæ civitate alibi egimus, ubi, quando Cathedra Epiſcopali decorata fuerit, etiam indicavimus.

COMMENTARIUM.

IN his quinque deciſionibus præcedentibus, & in ſequentibus uſque ad finem tituli præcipuè agitur de homicidio caſuali; & varii caſus deciduntur circa illud culpabiliter, vel non admiſſum; ita ut illud committens maneat irregularis, vel non. Et communiter repetentes, & antiquiores, tam Theologi, quàm Juriſperiti, ſub ſequenti diſtinctione ea jura accipiebant, & exponebant, videlicet, ut dans operam rei illicitæ, homicidio ſequuto, etiam involunta-

Digitized by Google

luntario, irregularis maneat; dans verò operam rei licitæ, immunis ſit ab omni irregularitatis nota, ſi adhibeat diligentiam, quam debebat adhibere. Sed veriorem, & magis juribus ſub hoc titulo compilatis conſonam credo diſtinctionem noviter explicatam à Gibalino *c.4. q.2.per tot.* juxta quam ſequentem aſſertionem diſputandam propono: *Qui lethaliter peccat ob non adhibitam diligentiam in homicidio præcavendo, irregularis manet, ſive rei illicitæ, ſive licitæ operam dederit. Qui verò nullam lethalem culpam admiſit, etſi ſequatur homicidium omninò caſuale, & involuntarium, irregularis non manet, ſive rei licitæ, ſive illicitæ, operam dederit.* Quam concluſionem firmant, ſeu juxta eam procedunt textus *in c.presbyter.* 7. *c.continebatur* 8. *c.lator* 9. *c.ſuſcepimus* 10. *c.de hoc* 11. *c.dilectus* 13. *c.exhibita, el* 1. *y el* 2. *c.ſignificaſti* 16. *c.tua nos* 19. *c.Joannes* 23. *c.quidam* 25. *hoc tit. c.quæſitum* 17. *de pænis, & remiſſ. c.minor, c.ſi quis viduam, & ferè per tot.* 50.*d.* Innoc. III. *lib.*1. *ep. apud Sirletum, fol.* 90. ibi: *Expoſuit nobis dilectus filius M. Presbyter de ſtabulis, quòd cùm olim invitatus à quibuſdam pueris de manu unius eorum arcum receperit, & ſagittam, & eam dirigere voluerit in arborem, quæ obſtabat, manu errante ſagitta eadem diſcurrens per aerem, puerum quemdam valdè diſtantem modicùm vulneravit in capite: propter quod idem puer creditur poſtmodùm expiraſſe. Quod cùm idem presbyter bonæ memoriæ G. prædeceſſori tuo, frater Archiepiſcope, ſpontè curaſſet humiliter confiteri, ipſe pænitentiam & contritionem ipſius attendens, ſuper beneficio Eccleſiæ de Stabulis, quam in Archidiaconatu tuo, fili Archidiacone, adeptus fuerat, miſericorditer diſpenſavit, ut ipſum, quoad viveret, poſſideret: mandans eidem, ut ad Sedem Apoſtolicam accederet: mandatis ſuper officio Apoſtolicis pariturus. Quia verò in hoc non ex voluntate (ſicut aſſerit) ſed caſu deliquit, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi verum eſt, quod aſſerit factum, cum eo miſericordiam attendentes, & quod à dicto Archiepiſcopo factum eſt ratum habentes, & firmum, eum ſuper beneficio prædicto propter hoc nullatenus moleſtetis, aut patiamini ab aliis moleſtari. Datum Romæ apud S. Petrum.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *in præſenti*, Pantoja *de aleat. ad l.*2.*n.*45. Vighel. *in meth. jur. can. fol.*268. Petrus Greg. *lib.*4.*partit.tit.*13.*c.fin.* Guttier. *l.*2.*can.q.*6. Claud. Eſpenc. *ad ep. D. Pauli, lib.*2.*digreſſ.c.*3. Suar. *de cenſur. diſp.*45. *ſect.*5. Franc. Valens *in concord. juris, fol.*321. Dian. *p.* 11.*tr.*6.*reſ.*25. Majol. *de irregul. l.*5.*c.*48.§.3. Ugol. *eod.tr. c.*18.*§.*1. Sayr. *l.*9. *de cenſur. diſp.*32. Bonac. *eod.tr.diſ.*7. *q.*14.*pun.*7. Hurt. *de irreg. diſp.*2.*n.*28. Avil. Laym. Leſſ. & alii, quos refert Gibal. *de irregul. c.*4.*reg.*2.

2 Impugnatur tradita aſſertio. Sed in hanc aſſertionem, quæ duplicem continet partem, duplici etiam inſurgo dubitandi ratione; & primò in eam partem ubi aſſeritur, ob homicidium caſu admiſſum, non adhibita diligentia, etiam etſi involuntariè, irregularitatem contrahi, ſic argumentor. In delictis coercendis animus magis, quam exitus, & affectus potiùs, quàm effectus attenditur. Paulus *lib.*5.*ſent.tit.*23. Quintil. *declam.*281. Unde interdum, qui hominem occidit, abſolvitur; & qui non occidit, pro homicida damnatur, *l.*1. §.*Divus, ff.ad l.Corn. de ſicar. l.is qui cum telo, C.eod.tit.* iſque demùm legum pœnis obnoxius eſt, qui conſultò, non ignoranter delictum admiſit. Tertul. *de pænit.* ibi: *Quid, quod voluntas facti origo eſt? viderint enim, ſi qua caſui, aut neceſſitati, aut ignorantiæ imputantur; quibus exceptis jam non niſi voluntate delinquitur.* Huc ſpectat defenſio illa, quam attingit Cicero *l.* 3. *de Oratore*, & in topicis ad Trebatium. *Jacere telum, voluntatis eſt: ferire quem nolueris, fortunæ: ex quo aries ille ſubjicitur in veſtris actionibus, telum manu fugit potius, quam jecit.* Ubi Boetius ita explicat: *Si quis cædis accuſetur, optima ſolet eſſe defenſio, fugiſſe manu telum, & magis quàm voluiſſet, jeciſſe.* Faciunt textus *in c.ſi homicida* 23.*q.*5. *l.ſi ex plagiis* 52. *§.in clivo, ff. ad l.Aquil.* Paulus *lib.*5. *ſent. tit.*23. §.*qui hominem*, Seneca *lib.*4. *de beneſ. c.*34. Illuſtrat Cujac. *lib.*19. *obſerv. c.*10. & *lib.*5. *different. Modeſt. in l.ſi ſervum* 27. *de accuſat.* notavi *in can.*5. *Concil. Illiber.* Igitur ob homicidium caſuale, & involuntariè commiſſum non debet tam gravis pœna, irregularitatis videlicet, imponi. Secundò in ſecundam partem aſſertionis, ubi docetur ex homicidio caſuali, adhibita omni diligentia commiſſo, irregularitatem non naſci, argumentor ita. Omni jure ob homicidium caſu admiſſum, etſi involuntariè, aliqua pœna ſtatuta eſt; nam apud Græcos homicidium caſu admiſſum exilio plectebatur, *l.aut facta* 16. §.*eventus, ff.de pænis*, Demoſt. *in oration. contra Timocratem, & contra Midiam*, quam tranſcripſerunt Gratian. *ſub diſtinct.*1. *de pænit.* Harmenopulus *in promptuar. jur. l.*6.*tit.*6.§.12. & pro jure Greco-Romano propoſuit Ataliata in Synopſi Baſilic. *tit.*78. his verbis: *Involuntaria cædes exilium irrogat.* Ex Platone, & Pauſania ita legem accepit Samuel Petitus *ad jus Atticum l.*7.*tit.*1. *Qui alium caſu fortuito necaſſet, extra fines annum patriæ exul eſto.* Apud Romanos etiam exilium quinquennale pœnam fuiſſe patratæ cędis imprudenter, prodidit Quintil. *l.*7.*inſtit. c.*4. & *declam.*96. & 305. ad quam pœnam reſpexiſſe videtur Ulpian. *in l.*4.§.1.*ff.ad l.Corn. de ſicar.* quæ reſtituenda eſt ex pariatore legum Moſaicar. & Roman. *tit.*1. Illuſtrant Rodul. Forner. *ll.*3. *rer. quotid. c.*17.& *l.*6.*c.*24. Guillel. Forner. *l.*1.*ſelect.c.*10. Scipio Gentil. *lib.*1. *parerg.c.*31. Solorzan. *lib.*2. *de pæna parricid. c.*17. D. Nicol. Anton. *lib.*1. *de exil. cap.*6. D. Jo. Suar. *lib.*1. *ad l.Aquil. c.*2.*ſect.*9. Grotius *in floribus ad textum in l.aut facta* 16. *ff.de pænis:* pleniùs notavi *in d.can.*5. *Concil. Illiber.* & juxta ſacros canones pro homicidio facto, & imprudenter admiſſo quinquennalis pœnitentia injungitur in Concilio Ancyrano *can.*22. relato *in c.eos* 42.50.*d.* Concil. Epaun. *can.* 31. D. Baſil. *ad Amphil. can.* 11. ibi: *Qui autem involuntariam cædem fecit, in undecim annis abundè judicio ſatisfecit.* Et *can.*51.56.& 57. quorum verba refert Anton. Auguſt. *in epit. jur. l.*35.*tit.*1. Igitur ſi in homicidio caſuali, & per imprudentiam admiſſo culpa datur pœnitentia expianda, debet talis homicida irregularis manere, præcipuè cùm ad irregularitatem contrahendam propter homicidium non deſideretur culpa, ut contingit in Judice reum juſtè ad mortem condemnante, qui ob lenitatis defectum irregularis manet.

3 De irregularitate ex homicidio. Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, irregularitatem, de qua in præſenti titulo agitur, communiter ita definiri, ut ſit *Canonicum impedimentum ex homicidio proveniens, quo quis prohibetur ad ordines eccleſiaſticos promoveri, & in eiſdem miniſtrare.* Quam adduxerunt Villadiego, Majol. Gibal. & alii communiter ſcribentes de irregularitate. Dixi canonicum impedimentum, quia hæc irregularitas omninò eſt juris eccleſiaſtici, non verò juris divini, nam in lege veteri homicidæ poterant in ſacerdotio miniſtrare, ut refertur *in c.nos compet. §.iſta, el* 2.2.*q.*7. & *in c.non inferenda* 23.*q.*3. ubi D. Ambroſius refert Moſem Ægyptium quemdam interfeciſſe: quod etiam habetur *Exodi c.*2. & tamen is Domino altare erexit, & conſecravit, ut refertur *Exodi c.*31. & *in c.*1.*de conſecr. d.*1. & Probatur *ex c.iis qui, de ſent. excom.lib.*6. ubi docet Boniſac.VIII. irregularitatem non contrahi, niſi in caſibus à jure Pontificio expreſſis. Facit textus *in c.*2. *de cleric. pugnant.* docuerunt Villadiego, & Majol. *ſuprà*, Covar. *in Clem. ſi furioſus*, 1.*p.in initio, n.*3. & 2.*p.§.*3.*n.*3. qui inde rectè inferunt, quod cùm Pontifex ſit ſupra omne jus poſitivum, in quacumque irregularitate ex homicidio etiam voluntario proveniente diſpenſare poteſt. Nec contrarium probat textus *in c.minor*, 50.*diſt.* ubi doceri videtur, non poſſe Romanum Pontificem cum clerico homicida diſpenſare; nam omiſſis variis interpretationibus adductis per Archid. & Præpoſitum, reſpondendum eſt, Epiſcopum, de quo ibi mentio fit, non petiiſſe à Pontifice, ut cum clerico homicida diſpenſaret, ſed tantùm ut approbaret factum ipſius Epiſcopi, qui diſpenſaverat, ut ulteriùs homicida poſt peractam pœnitentiam celebraret: quod aſperè reprehendit Pontifex, & ægrè fert: tum quia ſacerdotio privatus priùs debuit lachrymarum fonte tam immane flagitium diluere, ut talibus remediis curatus, ſalutis poſſet invenire ſuffragium. Tum etiam, quia voluit oſtendere Joannes Pontifex illius textus auctor, non eſſe Epiſcopis concedendam licentiam ad diſpenſandum cum clerico homicida, ut poſt perpetratum homicidium poſſit in ſacerdotio miniſtrare: quod adeò verùm eſt, quod prohibeatur etiam Epiſcopis diſpenſare circa irregularitatem ex homicidio occulto provenientem. Concil. Triden. *ſeſſ.*24. *de refor. cap.*6. Covar. *in d. clement. part.*2. §.3. *num.*4. Sylveſt. *v. Homicidium* 3.*qu.*8. Navar. *in Manual. cap.*27. *n.*240. quamvis Summus Pontifex in ea irregularitate faciliùs diſpenſet, quia ceſſat ſcandalum, juxta textum *in cap. niſi cum pridem, de renunc.* Poterit Epiſcopus diſpenſare in homicidio juſto occulto, *ex d. cap.*6. *Concil. Triden.* ut probabile dicit Marinis *l.*1.*reſ.c.*105. quamvis ipſe contrariæ ſententiæ adhæreat. Et cum homicida voluntario diſpenſari poſſe quoad beneficium ſimplex obtinendum, ex textu *in d. cap.*2. *de cleric. pugnant.* docuerunt Socinus & Felinus *in cap. ad audientiam, hoc titulo.*

4 Exponuntur variæ ſacræ paginæ auctoritates. Nec ſuprà traditæ ſententiæ obſtat, quod Apoſtolus *ad Timoth. c.*3. prohibuit homicidam miniſtrare in ſacerdo-

Digitized by Google

cerdotio, unde videbatur impedimentum hoc eſſe juris divini, nec Pontificem in eo poſſe diſpenſare, juxta textum *in c.ſunt quidam* 25. *qu.*1. Nam reſpondendum eſt, quod licèt in his, quæ pertinent ad articulos fidei, non poſſit Pontifex diſpenſare contra Apoſtolorum decreta, in aliis tamen poteſt, ut docet Gloſſa *v.Apoſtoli, in d. cap. ſunt quidam*: quam ſequuntur Turriſcrem. *in Summa, l.3.c.*54. *&* 57. Dominic. Sotus *lib.*5. *de inſtit. qu.*1. *art.*4. & notavimus jam *in c.3.de bigam, non ordin.* Nec etiam obſtat textus *in c.*22.*&* 28. *Paralip. l.*1. ibi: *Non ædificabis mihi templum, quia vir ſanguinis es*. Quæ auctoritas etiam habetur *lib.*2. *Regum*, *cap.*7. & *in cap.*1. *de conſecr, d.*1. & *in c. ſi quis omnem*, juncta Gloſſa *v. Et quod dixerit*, 1.*q.*7. Unde videtur impedimentum hoc provenire à jure divino. Nam reſpondendum eſt, auctoritatem illam eſſe intelligendam figurativè; illud enim templum deſignaverat Eccleſiam Catholicam, quæ fundanda erat in pace, & charitate, juxta illud Pauli *ad Epheſ. c.*4. *Sollicite ſervate unitatem ſpiritus in vinculo pacis*. Eccleſia enim, & ejus miniſtri ſervare debent lenitatem, & manſuetudinem Chriſti, *cap.pœna*, *c.unum ſolum*, 23.*q.*5. tradunt D. Thom. 2.2.*q.*40.*art.*2. & *q.*64. *art.*4.*ad* 3. Præpoſ. *in c.minor*, 50.*d.* Sotus *d.l.*5. *de juſtit. q.*1.*art.*4. unde, ut figura reſponderet figurato, oportebat templum illud figurativum in pace, & manſuetudine fundari. Et quoniam David Rex bellator erat, & ſanguinem ſuderat, prohibitus eſt illud ædificare, ut explicat Gloſſa *v.Prohibitus*, *in c.*1. *de conſecr. d.*1. Covar. *d.*2.*p.*§.3.*n.*3. Pineda *de rebus Salomonis*, *l.*3.*c.*5.*ſect.* 2. Theoph. Raynaud. *to.*17. *tract. de relig. loric. fol.*248.

5 De variis homicidiis.

Dixi in definitione *ex homicidio proveniens*, ut comprehenderem quodlibet homicidium, videlicet tam voluntarium, quàm cauſale, vel etiam juſtum. Et licèt voluntarium homicidium Theologi appellent omne, quod culpam continet, & delicti expers non eſt, tamen ex juriſperitorum ſententia tantùm voluntarium homicidium dicitur, quod eſt voluntate directa commiſſum ab habente animum occidendi, vel cauſam dante actioni voluntariæ, *l.*1.*l.*7. *l.Divus* 14. *ff.ad l.Corn. de ſicar. l. cùm autem*, *verſ. Capitalem*, *ff. de ædilit edict. c.ſicut dignum*, *hoc tit. c.*1. §. *ſi quis hominem*, *de pace tenenda in uſibus feudor.* Quia ex voluntate, & propoſito delicta diſtinguuntur, *c.cùm voluntate*, *de ſent. excom. l.qui injuriæ*, *l.verùm*, *ff.de furt.* Requiritur ergo, quod dolo malo, animoque occidendi perpetretur, & ſequatur actus occiſionis; ſemper tamen deſideratur, ut hominis cędes contingat, à qua dictum eſt homicidium, *c. homicidium* 13.*q.*5. *c.homicidium*, *de pœnit. diſt.*1. *l.*1. *ff.ad l.Corn. de ſicar.* notavit Cironius *ad hunc tit.* Unde infertur, ſevientem in cadaver inimici, aut illud truncantem, etiam eo animo, ut ſi vivum reperiſſet, occideret, nullo modo irregularem manere. Gibalin. *de irregul.* 4.*p.c.*4.*conſect.*1. Similiter ille, qui odio concepto telo armatus exiit animo occidendi, non tamen occidit, irregularis non eſt, licèt quoad legem divinam homicida cenſeatur, D. Hieron. *lib.*1. *epiſt.*39. *ad Catharinam*, ibi: *Cùm homicidium ex odio ſæpe naſcatur*, *quicumque odit*, *etiamſi nedum gladio percuſſerit*, *animo tamen homicida eſt*. Immò & ſi quis alium vulneravit, ſanguiſque effundatur abſque cæde, aut mutilatione, irregularis non manet, Majol. *de irregul.l.*5.*c.*48.*n.*3. Similiter nec qui ſui ipſius mortem attentavit, irregularis fit. Diana *p.*4.*tr.*2.*reſ.*76. licèt contrarium teneat Cornejo *in* 3.*p.tr.*5.*diſp.*1. *dub.*2. Inde etiam infertur, non contrahi irregularitatem hanc ex ratihabitione ejus homicidii, quod jam commiſſum ab alio eſt ſine proprio mandato, aut conſilio. Covar. *in Clementina ſi furioſus*, 2.*part.* §.1. *num.*4. Majolus *de irregul. l.*5.*c.*48.§.6. plures, quos refert, & ſequitur Gibalinus *eod. tract. c.*4. *conſect.*15. non enim homicidium perpetravit ille, qui nec mandatum, ut fieret, dedit; & ita irregularis non eſt, etſi peccet lethaliter. Nec obſtat ratihabitionem mandato comparari, regula *Ratihabitionem*, *de R.J. l.*6.*l.*20. *tit.*5. *p.*3. Sed qui mandavit aliquem occidere, irregularis eſt, *c. fin. de homic. lib.*6. Ergo & qui ratum habuit. Augetur, nam pariter puniuntur delinquentes, ac ratum habentes, *c. cùm quis*, *de ſent. excom. lib.*6. *cap.fin. de jurejur. eodem lib. c. felicis*, *de pœnis*, *eod. lib. Clem.*1. *de pœnis*, *l.licèt*, *ff.de judiciis*. Ergo ratum habens homicidium irregularis fit. Nam reſpondetur, tunc ratihabitionem mandato comparari, cùm quid nomine meo abſque mandato geſtum eſt, quia tunc ratihabitio ſuperveniens mandato comparatur: at quod nomine meo non eſt geſtum, ratum habere non poſſum, *c. ratum*, *de R.J. lib.*6. *l.ſi pupilli*, §. *ſed ſi ego*, *ff. eod.tit.* Nec obſtat textus *in d.c.quicumque*, cum aliis proximè adductis; nam in his juribus delictum ratum habentes ideò excommunicatione ligantur, quia ipſa ſententia lata fuit non ſolùm contra delictum perpetrantes, verùm & contra ratum habentes, quia cùm talis ſententia proferretur ob injuriam clericis, & ſtatui eccleſiaſtico illatam, & etiam per ratihabitionem ea inferatur, inde ipſa excommunicatione ratum habentes ligantur. Covarr. *d.*§.1.*n.*57. Nec tantùm irregularis manet, qui homicidium voluntarium perpetravit, verùm, & qui illud fieri juſſit, *c.ſi quis viduam*, 50.*diſt. c.ſignificaſti*, *c.ſicut dignum*, §.*clerici*, *hoc titulo*. Immò & ſi quis tantùm juſſerit aliquem verberari, homicidium tamen ſequatur, irregularis manet, *cap. fin. hoc tit. in* 6. Majol. *lib.*5. *de irregul. c.*48.§.2. Petr. Gregor. *libr.*5. *partit. tit.*18.*cap.*6. Mendoza *lib.*2. *Concil. Illib. c.*6. Diana *p.*4.*tr.*2.*reſ.*9. Quod procedit, ſive homicidium ſtatim ſequatur, ſive poſtea, ſive occidatur ille, qui mandatum accepit; ampliùs etſi revocaverit mandatum, inſcius tamen mandatarius illud exequatur, irregularis fit. Majolus *ubi ſuprà*, Diana *d.tr.*2. *reſol.*14. etiam irregularis manet, qui alicujus neci cauſam dedit, *c.Presbyterum*, *c.ad audientiam*, *hoc tit. c.ſtudeat*, 50.*diſt. c.*2. *de clerico percuſſore*; veluti qui furem detinuit, donec alii ſuperveniſſent, qui eum occiderent, *c.ſignificaſti*, *el* 2. *hoc tit.* qui infirmum in aliud latus vertit, ut celeriùs moriatur. Majolus *d.c.*48.§.1.

6 De mutilatione membri.

Nec ſolùm hæc irregularitas contrahitur ex homicidio, verùm & ex membri mutilatione, truncatione, ſeu abſciſſione. *Clem. unic. hoc tit.* Gibalin. *de irregul. cap.*4. *in ſecunda parte propoſitionis*. An verò tantùm ex debilitatione incurratur, quærunt Interpretes? Affirmat Abbas *in c. cùm illorum*, *de ſent. excom.* Sed communis eſt contraria ſententia, quam poſt Covar. & alios defendit Gibal. *d.c.*4.*notat.*2. deſideratur tamen, ut mutilatio ſit membri, quod habeat propriam, & deſtinatam operationem per ſe diſtinctam à reliquis corporis partibus, non ſi tantùm juvet in ſua operatione, ut volebant ex Theologis Cajetan. *ad* 2.2.*q.*65.*art.*2. & ibidem Aragon, Sotus *in* 4.*d.*75.*q.*1.*art.*3. & ex Moraliſtis Laym. *l.*3.*ſum. tr.*3.*c.*11. Villalob. *in ſumm.tr.*21.*diffic.*19.*n.*4. veluti oculus, auris, naſus, lingua, manus, aut pes, quorum propriæ operationes ſunt, videre, audire, odorari, loqui, tangere, & ambulare, ut pluribus relatis probat Barb. *de appell. v.Digitus*, & *v. Membrum*. Unde abſcindens digitum non fit irregularis, *cap.*1.*de corpore vitiat.* quia licèt habeat officium adjuvandi membrum, per ſe tamen membrum non eſt, *l.idem Ofilius*, *l.quæritur* 14.§. *ſi quis* 6.*ff. de ædilit. edict.* Nec obſtat, carentem digito ordinari non poſſe: *c.qui partem*, 56.*d.* nam plerumque mutilatus ob corporis vitium manet irregularis; qui verò mutilavit, quia membrum non amputavit, irregularis non fit, ut probat Ugol. *de irregul. c.*4.§.7. Nec etiam obſtat textus *in can.*77. Conc. Later. generalis celebrati ſub Alexan. III. in illis verbis. *Presbyterum*, *cui duos digitos cum medietate palmæ à prædone abſciſſos ſignificaſti*, *Miſſam celebrare non permittimus*, *quia non ſecurè*, *propter debilitatem: nec ſine ſcandalo*, *propter membri deformitatem*, *id fieri confidimus*. Ubi cùm Patres de digito egiſſent, illum membrum appellant. Nam reſpondetur, verbum illud membri non referri ad digitos, aliàs dicerent PP. *membrorum*; ſed ad medietatem palmæ; ſufficit enim, ut quis ob corporis vitium ordinari nequeat, quod careat parte membri. Conc. Tarrac. *can.*4. ibi: *Aut carens aliqua parte membrorum*. Ex proximè traditis infertur, excęcantem oculos, excutientem dentem, truncantem auriculam, mordentem labra, evellentem capillos, non fieri irregularem, quia partes hę membra non ſunt, *l.quidam*, *ff.de ædilit. edict.* Barb. *ubi ſup.* Gibal. *d.cap.*4. *conſect.*16. Diana *t.*2.*tr.*15.*reſ.*20. & *t.*4.*tr.*2 *reſ.*26.

7 De cooperante homicidio.

Etiam inter homicidas voluntarios recenſentur cooperantes homicidio: quod variis modis evenire poteſt, circa quos ea regula communiter traditur, eam cooperationem inducere irregularitatem, quæ contra quintum Decalogi præceptum culpam mortalem producit, veluti conſulens homicidium; conſilii enim ratione, ut homicida tenetur, quia conſulens delictum, ipſius pęna afficitur, *l.ſi quis uxori*, §.*cùm Titio*, *ff.de furtis*, *l.non ſolùm*, §.*ſi mandati*, *verſ. Attilicinius*, *ff.de injur.* Petr. Faber & Gothof. *in l.conſilii* 47. *ff.de R.J.* vel ſi quis aſſociet ipſum homicidam cauſa defenſionis, ſi opus eſſet, licèt nihil operetur, quoad homicidium, ipſa aſſociatio, ob quam homicida redditur audacior, inducit irregularitatem, *c.ſicut dignum*, §.*illi*, *hoc tit.* vel qui venenum paravit, ligna ad comburendum aliquem congeſſit, aut arma præbuit illi, quem ſciebat homicidium perpetraturum fore. Quid

verò

Digitized by Google

verò dicendum ſit de illo, qui arma tradidit illi, quem ſuſpicabatur ea petere ad homicidium perpetrandum, dubium eſt? Irregularem eum eſſe docent Vgolinus *de irregul. cap.*17. *nu.*3. Suarez *de cenſur. diſp.*45. *ſect.*3. *num.*5. Diana *d. tract.*2. *reſol.*11. Negat Hurtado *de irregul. diſp.*2. *difficult.*8.*n.*32. Sed in hoc dubio diſtinguendum eſt inter vendentem arma ex officio, ſeu dantem tempore ſubitaneæ rixę, dum quis eſt in procinctu; aut tempore pacis. Primo caſu, etſi quis vendat cum ſuſpicione futuri homicidij, irregularis non fit, quia facile ab alio arma obtinere poterat: ſecundo verò caſu ſi illa vendat, dum quis eſt in procinctu, irregularitatem contrahit. Idem dicendum eſt de eo, qui arma dedit ad occidendum Titium, ſi non Titius, ſed Sempronius occidatur. Gibal. *d. c.*4. *confect.*20. Similiter irregularis manet, qui aliquem leviter percuſſit, ſi inde ab alio occidatur, vel in flumine mergatur, *c. ſtudeat*, 50. *diſt.* non tamen irregularis fit, contra plurium ſententiam, qui aliquem inebriavit, licèt ipſe ebrius poſteà aliquem occiderit, niſi priùs præviderit illud periculum adeſſe. Nec etiam irregularis manet, qui inimicum fugientem perſequitur, & ipſe fugiens puerum oppreſſerit, Gibalinus *ubi ſuprà*, *confect.*10. etiam inter homicidas voluntarios recenſentur illi, qui cùm poſſent homicidium prohibere, illud committi permiſerunt: nam ejuſdem culpæ reus eſt, qui occidit, & qui occiſum, dum potuit, non defendit, *c. non eſt inferenda*, *c. fin.*23. *qu.*3. *cap. ſicut*, *§.*2. *hoc tit. c. periculosè*, *de pænit. diſt.*1. *cap. quantæ*, *de ſent. excom.* D. Ambroſius *lib.*1. *de officiis*, *cap.*36. Arnob. *lib.*4. *adverſ. Gentes*; æquè enim peccat, qui delictum commiſit, ut qui illud non prohibuit, *l.*3. *&* 4. *ff. de noxal. action. l. ſcientiam*, *ff. ad l. Aquil* Quod non procedit, cùm datur pura, & ſimplex omiſſio, ſed cùm ipſa omiſſio conjuncta eſt cum aliqua doloſa ſubtractione, & cùm quis tenebatur proximum ex juſtitia defendere; tunc enim omittens defenſionem irregularis manet, ut poſt Navarrum *in d. cap. non eſt ferenda*, docent Gibalinus *d. cap.*4. *confectar.* 13. Diana *d. tract.* 2. *reſol.*7. & *p.*7. *tract.*10. *reſol.*3. unde infertur, judices non obviantes homicidio irregulares eſſe, *d. c. non eſt ferenda*. Similiter & negantem eleemoſynam fame pereunti, *cap. paſce*, 96. *diſt.* Similiter & qui ſe obligavit aliquem defendere, ſi eum non defendat, *l. metum*, *§. ſed licèt*, *ff. de eo quod metus cauſa*. Similiter filii, & vaſſalli, qui tenentur defendere patrem, & dominum, *l.*1. *§. occiſorum*, *ff. ad Syllan.* Item advocatus, & procurator, qui dolosè defenſionem omiſerunt, ut reus ad mortem damnaretur. Item ille, qui ramum abſcidit illi, qui cùm in flumine mergeretur, illum apprehenderat. Deinde Medicus, qui publico ſtipendio conductus ægrotum deſeruit, & ſic deceſſit. Idem dicendum eſt de gubernatore navis, qui poſt ſuſceptum regimen, illud deſeruit, & imperito commiſit, unde naufragium ſequutum eſt. D. Thomas 2.2. *quæſt.*6. rurſus ſi Pater filio, Dominus ſervo, maritus uxori alimenta negaverint, & fame decedant, irregulares fiunt, cùm eos alere jure teneantur, *l.*1. *ff. de agnoſc. liberis*.

8 **De homicidio caſuali.** Hæc de homicidio voluntario. Sequitur caſuale, quod caſu, & præter intentionem agentis committitur, quia ut Ariſtoteles ait *lib.*7. *phyſicorum*: *Caſus eſt cauſa agens præter intentionem*. De quo agitur *in l.*1. *§. Divus*, *ff. ad leg. Cornel. de ſicariis*, *l. ſi putator*, *ff. ad leg. Aquil.* & paſſim in hoc titulo: circa quod homicidium communiter diſtinctio adhibetur inter homicidam dantem operam rei licitæ, & inter eum, qui dabat operam rei illicitæ, ita ut primo caſu, ſequuto homicidio irregularitas non contrahatur; ſecundo verò caſu etiam adhibita diligentia homicida irregularis maneat. Ita docuerunt Covarr. *in Clement. ſi furioſus*. 2. *p.* §. 4. *nu.*2. Ugolinus *de irregul. cap.*18. Avila *eod. tract.* 7. *p. diſp.*6. *ſect.* 1. *opin.* 5. juxta quam diſtinctionem accipiunt textus *in cap. Preſbyterum* 7. *cap. continebatur* 8. *cap. ſignificaſti* 18. *hoc tit. cap. de his* 36. *cap. clerico* 37. *cap. eo verò* 42. *cap. ſi quis voluntate* 44. *c. is qui arbore* 49. *c. ſæpe* 50. *diſt.* 50. *c. conſuluit* 20. 2. *quæſt.*5. *cap. ſi quis non iratus* 15. *quæſt.*1. *c. quæſitum*, *de pænit. & remiſſ.* Sed illis rectè perpenſis neutiquam prædicta opinio probatur: quare rectiùs dicendum eſt, ex homicidio caſuali, ſive proveniat ex actu licito, ſive illicito, non naſci irregularitatem, niſi ob culpam latam, levem, aut leviſſimam peccatum lethale detur. Quæ ſententia probatur *ex d. cap. quæſitum*, *cap. quantum*, 50. *diſt. cap. lator*, *c. ex litteris*, *c. ſignificaſti* 16. *c. exhibita*, *hoc titulo*, *c. fin. de his, qui filios occiderunt*. Concil. Tribur. *can.*35. fusè probant Gibalinus *de irregul. c.*4. *per totum*, Diana *dicto tract.*2. *reſol.*21. & *p.*2. *tract.*16. *reſol.*18. Latam culpam appellamus, cùm quis fecit, quod facere non debuit cum ignorantia craſſa, *l. lege* 7. *ff. ad leg. Corn. de ſicariis*, *leg. magna*, *ff. de R. I.* Levem, cùm quis non prævidit, quod frugi homines prævidere ſolent: quam Conſulti culpam appellant *in leg. ſi ſervus* 110. *§. cùm quidam*, *ff. de legat.*1. Leviſſimam dicimus, cùm quis non prævidet, quod diligentiſſimus paterfamilias prævidere ſolet, *l.*4. *ff. ad leg. Aquil.* Extra hos culpæ gradus, ſi quis caſu fortuito homicidium perpetraverit, non fit irregularis, quia ſicut caſus fortuiti à nemine præſtantur, *l. quæ fortuito* 6. *ff. de pign. act. l. procuratore* 13. *C. mandati*, *l. in judicio*, *C. locati*, *l. contractus*, *ff. de R. I.* ita ex homicidio caſu admiſſo nemo tenetur, *l. reſpiciendum* 11. *§. delinquitur*, *ff. de pœnis*, *l. ex plagiis*, *§. fin. ff. ad leg. Aquil.* docent D. Jan. Suarez *ad leg. Aquil. lib.*1. *cap.*2. *ſect.* 7. Rodulph. Forner. *lib.*6. *rer. quotid. cap.*24. licèt olim ex utroque jure certa eſſet ſtatuta expiatio homicidii caſualis, ut latè probavi *in can.*5. *Concilii Illiber.* Ex qua doctrina infertur, non eſſe irregularem clericum adulterum, ex eo quod maritus ob ſimile adulterium occiderit uxorem ſuam, ut probant Caſtro *de lege pœnali*, *l.*2. *c.* 14. Diana 4. *p. tr.*2. *reſol.*1. niſi clericus ſuſpicaretur tale homicidium futurum ob nimiam zelotypiam ipſius mariti. Guttierez *lib.*2. *canonic. c.*6. Majolus *de irregul. c.*48. §.3. quo caſu intelligendam eſſe declarationem Pii V. in hoc caſu editam, reſolvit Gibalin. *d. cap.*4. *confect.*3. Deinde infertur, conſulentem alicui furtum, aut adulterium, etſi homicidium contingat, irregularem non manere. Ugolin. *de irregul. c.*16. *num.*6. Item jubentem fœminam ad ſe venire per loca periculoſa, unde eveniat homicidium ipſius, aut abortus, non manere irregularem. Gibalinus *d. c.*4. *confect.* 8. Nec etiam irregulares ſunt, qui advocarunt amicos in ſui defenſionem, etſi aggreſſoris homicidium ſequatur: nec ille, qui conſuluit reo, ne appellaret, unde mori contingit: nec confeſſarius, qui reo conſuluit, ut crimen fateretur, unde ultimo ſupplicio damnatus fuit; non enim iſti conſuluerunt proximè homicidium. Diana 4. *p. tract.*7. *reſol.* 99. Deinde irregularis non manet clericus venationi inſiſtens, licèt hominem occidat credens feram eſſe, adhibita omni diligentia, etſi venatio illi prohibita ſit. Sayrus *de cenſur. c.*6. *nu.*19. Gibalin. *ſuprà*, *d. c.*4. *confect.* 12. Sicut nec ille, qui lapidem ludendi cauſa in alium projecit, quem dum fugiens vitare tentavit, vulneratus evaſit, *c. ex exhibita*, *hoc tit.* Sayrus, *d. c.*6. *nu.*31. nec qui agitationem taurorum procuravit, etſi inde homicidium ſequutum fuerit. Gibalin. *d. c.*4. *confect.*13. Nec etiam irregularitatem contrahit, qui feneſtram ædificavit, ex qua quis ſe præcipitavit: nec qui mandavit ligna cædere, etſi putator arbore opprimatur; vel aquam haurire, etſi inde ſuffocetur; vel fabro tectum reficere, & inde cadat: nec qui aliquem miſit ad furandum, etſi homicidium ſequatur, ſi nullo modo præcaveri potuit: nec parentes, qui inculpabiliter filios in lecto collocarunt, etſi inde eorum oppreſſio ſequatur; ſecus verò ſi culpabiliter, *c.*1. *de his qui filios occiderunt*: nec qui puerum equitando oppreſſit, *c. dilectus*, *hoc tit.* Deinde deducitur, irregularitatem hanc contrahere, qui reponit tegulas, ſi non monuit tranſeuntes, & aliquem occiderit: & qui benedixit aquam ferventem, aut ferrum candens, ad purgationem vulgarem, ſi homicidium inde ſequatur. Tabiena *in ſumma*, *verbo irregularitas*, *n.* 18. & qui aliquem joco de ponte præcipitem agit ad incutiendum metum, & caſu interiit, argumento legis *qua occaſione*, *§. ſed ſi quis de ponte*, *ff. ad l. Aquil.* qui canem ferocem in alium etiam joci cauſa concitavit, argumento legis *item Mela*, *§. item*, *ff. ad leg. Aquil.* & qui torneamenta exercent, ſi homicidium inde ſequatur. Covarr. *§.*4. *n.*6. qui ad pilam ludunt in loco frequenti, ſi non adhibeant diligentiam, & homicidium ſequatur, argumento dictæ legis *Mela*, *ff. ad leg. Aquil.* Proſequitur alios caſus Gibalinus *d. c.*4. *de irregul. per tot.*

Sequitur aliud homicidium, non caſu, aut voluntate admiſſum, ſed neceſſitate, & juſtè perpetratum. Quod duplici caſu contingit, neceſſitate, aut voluntate. Neceſſitate, cùm quis ſe, ſuaque defendendo, adhibito moderamine inculpatæ tutelæ, alium occiderit, quo caſu nullam notam irregularitatis incurrit, *cap.* 2. *cum ſequent. c. ſignificaſti* 18. *§. ſi verò*, *hoc tit. Clement. ſi furioſus*, *hoc tit.* Trident. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 7. Diana *tom.* 5. *tract.* 1. *per tot.* Majolus *de irregul. cap.* 48. Gibalinus *eod. tract. cap.*1. *quæſt.*3. cùm unicuique naturaliter liceat ob ſui defenſionem invaſorem occidere, *cap. ultim* 12. *de reſtit. ſpol. c. ſignificavit* 3. *de pænit. & remiſſ. leg.* 3. *ff. de juſtit. & jure*, *leg. itaque* 4. *leg. ſcientiam* 45. *§. qui cùm aliter*, *ff. ad* 9 **De homicidio neceſſario, ſeu juſto.**

*ff. ad leg. Aquil. leg.*1. §. *vim*, *l. poſſeſſionem* 17. *ff. de vi & vi armata*, *l. injuriam*, *ff. de injuriis*: latè illuſtravi *in d. c.*2. *hoc titulo*. Si verò non adhibeatur inculpatæ tutelæ moderamen, irregularitas contrahitur, quia homicidium voluntarium eſt: quo caſu accipiendi ſunt textus *in cap. aliis*, *cap. qui à te*, *cap. is qui viduam*, 50. *diſt. c.* 2. *de cleric. pugnant. in duel. c. olim* 12. *de reſtit. ſpol. c. perpendimus* 23. *de ſent. excom.* Concil. Tribur. *c.*11. D. Cyprianus *lib.*1. *epiſt.*1. D. Auguſtinus *epiſt.*1. §.4. & *libro* 1. *de libero arbitrio*, *c.*5. Inde infertur, irregularem non eſſe eum, qui alium occidit in ſui defenſionem, etiamſi ſua culpa ſe injecit in neceſſitatem occidendi invaſorem, ſi tale homicidium prævidere non potuit, veluti ſi adulter invaſus à marito ipſum occidat, cùm hoc periculum prævidere non potuiſſet. Econtrario verò irregularitatem contrahunt ſe defendentes, ſi priùs ipſum aggreſſorem verbis contumelioſis laceſſiverint, quia tunc potiùs aggreſſores, quàm defenſores judicantur. Similiter qui poterat periculum evadere, vulnere inflicto, & maluit uſque ad necem procedere; vel ſi fugientem invaſorem occiderit, cùm jam liber maneret à periculo invaſionis, niſi magnam jacturam honoris inde pateretur; tunc enim ex ſententia plurium interpretum licet etiam fugientem perſequi, ut docent Layman, Navarr. Leſſius, & Moure, quos referunt, & ſequuntur Gibalinus *de irregular cap.* 4. *difficultat* 14. Diana 4. *p. tract.*2. *per totum*, qui plures alios caſus ex ſuprà tradita doctrina reſolvunt.

10 De homicidio juſto. Voluntariè perpetratur homicidium, ſed impunè quoad Deum, primò cùm judex competens cauſæ criminalis aliquem reum ultimo ſupplicio afficit, quo caſu etſi nulla lege teneatur, tamen irregularis manet ex defectu lenitatis, ut probavi *in c. ſententiam*, *ne clerici vel monach.* nec ſolùm judex, qui ſententiam protulit, verùm & qui eam ſcripſit, aut dictavit, ut aſſeſſor. Suarez *de cenſur. diſp.*47. *ſect.*1. & judex qui reum in arctiorem carcerem conjecit, unde alimentorum ſubtractione, aut loci intemperie deceſſit: non autem fit irregularis Judex, qui reum ad triremes damnavit, licèt ibi decedat, quia talis ſententia nec mortem, nec membri mutilationem continet, ut probat D. Nicol. Antonius *de exilio lib.*2. *cap.*31. nec etiam clericus irregularis erit, qui juriſdictionem temporalem obtinens cauſas criminales, vel aliquam ſpecialiter delegaverit laico, qui exinde ultimo ſupplicio afficiat, *cap. fin. ne clerici vel monach. lib.*6. nec etiam judex eccleſiaſticus tradendo reum brachio ſæculari, ut ultimo ſupplicio afficiatur; non enim intendit directè illius necem, ut probavi *in d. c. ſententiam*; ſicut nec ille, qui legem mortis protulit in perpetrantes tale delictum, vel qui conſultus generaliter de aliquo crimine, cùm non imminet caſus ſpecialis, reſpondit, reum illius delicti pœna mortis dignum eſſe. Nec etiam irregularitatem contrahit confeſſarius, qui abſolutionem negat judici nolenti punire reum, cùm ipſe nullo modo jubeat, aut conſulat pœnam mortis imponere. Gibalinus *d. cap.*4. *confect.*7. *difficult.*9. & 10. Proximi ſunt judici accuſatores, & teſtes in cauſa criminali. Et circa accuſatorem ſciendum eſt, eum, qui reum de aliquo delicto criminaliter accuſat coram judice ſæculari, unde ſequitur mortis ſententia, irregularem eſſe: ſi verò civiliter tantùm accuſet ad ſatisfactionem damni illati, cum proteſtatione, ne judex ad ſanguinis ſententiam procedat, etſi ſequatur ultimum ſupplicium, irregularis non manet, *cap.*2. *hoc titulo*, *lib.*5. quia accuſator non concurrit ullo modo ad ipſam mortis ſententiam; quod enim judex pronunciat exigente juſtitia, imputari non debet accuſatori, qui tantùm emendam fieri poſtulavit, *d. cap.*2. & noviter exigit Boniſac. VIII. prædictam proteſtationem, quæ anteà in uſu non erat, ut conſtat *ex cap. poſtulaſti*, *cap. tua nos*, *hoc tit.* notarunt Majolus, Vgolinus, Bonacina, & Suarez relati à Barboſa *in collect. ad d. c.*2. Gibalinus *d. c.*4. *confect.*7. *difficult.*11. Diana *p.* 4. *tract.* 2. *reſol.* 74. quæ Bonifacii conſtitutio procedit in accuſatore, qui ſatisfactionem intendit damni illati ſibi, aut conjunctis perſonis, non verò ſi pro extraneis in judicio compareat; quia tunc etiam cum proteſtatione ſequuta morte irregularis manet. Gibalin. *d. confect.* 7. *difficult.*11. Nihil tamen intereſt, an verè, vel fictè proteſtatio fiat, videlicet animo ſumendi vindictam, quia de hac occulta animi intentione non judicat Eccleſia. Diana *d. tract.*2. *reſol.*75. plures congeſti à Barb. & Gibalino *ſuprà*. Si autem quis accuſationem criminalem non inſtituat, ſed tantùm furem detineat, ut ablata reſtituat, vel indicia exhibeat, ut furti aliquis convinci poſſit, ſi faciat tantùm ad res proprias recuperandas, irregularitatem non contrahit, *c. tua nos*, *hoc tit.* unde excuſatur D. Chryſoſtomus, qui publicè Eutropium Conſulem præſente Arcadio Imperatore objurgavit, unde Imperator illi caput amputari juſſit, teſte Caſſiodoro *lib.* 10. *hiſtor. c.*4. Tandem aſſerendum eſt, accuſatorem etiam cum proteſtatione, pendente accuſatione, ad ſacros ordines aſcendere non poſſe, cùm interim pœnæ talionis ſubiiciatur; & ſi defecerit in ipſa accuſatione, ut calumniator puniendus ſit, ex traditis *in c.*1. *de calumniat.* Circa teſtes cauſæ criminalis ſciendum eſt, eum, qui teſtimonium perhibet in cauſa capitali, unde mortis ſententia ſequatur, irregularitatem contrahere, ex traditis *in c. ſententiam*, *ne clerici vel monachi*; ſive ad delictum probandum teſtis producatur, ſive ad ipſam tantùm ſententiam proferendam ſimul cum notario, etiamſi invitus teſtimonium dicat. Diana *d. tr.*2. *reſol.*31. & 32. nec ulla proteſtatione ſimilis teſtis excuſabitur. Gibal. *d. confectar.*7. *difficult.*15. Eadem procedunt in advocato accuſatoris, qui etiam irregularis manet; ſecus verò in advocato rei, niſi ejus culpa, aut imperitia mors ſequatur, *c. hi qui* 13. *q.*8. Diana *ſuprà*, *reſol.*34. talis enim defenſio etiam clericis permiſſa eſt, *c. reos*, 23. *qu.*5. *c. inter alia*, *de immunit. Eccleſ. c.*1. *de poſtul.* Gibalinus *difficult.*16. Majolus *de irregul. c.*9. Alii etiam homicidio juſto irregulares manent, veluti procurator, tabellio, lictor, illi, qui funem ſuſpendunt, ſcalas apponunt, aut alio modo immediatè concurrunt in necem rei; non verò ſi remotè, ut qui funes, aut ſcalas fabricarunt, qui reo ſuadent, ut altiorem ſcalæ gradum aſcendat, qui pulſat campanam ad populum convocandum. Diana *p.*3. *tr.*5. *reſol.*29. & 46. nec etiam irregularitatem contrahunt ſpectantes reum ad ſupplicium, ſi ſua præſentia auctoritatem non præbeant, aliàs irregularitas contrahitur, *cap. ex litteris*, *de exceſſib. Prælat.* ubi notavi etiam ex homicidio in bello juſto commiſſo irregularitatem naſci, ut latè dicemus infra, *in cap. petitio*.

His ſuppoſitis, ratio præſentis impedimenti, quare videlicet homicida non poſſit promoveri ad ordines, nec in eiſdem miniſtrare, duplex eſt. Prima, quia clerici, qui conſecrantur altaris miniſterio, ubi jugis fit memoria paſſionis Chriſti, qui cùm in ara crucis occideretur, percuſſus non percutiebat, ejus imitatione non debent eſſe percuſſores; nam ut *Eccleſiaſt. cap.* 10. dicitur: *Secundùm judicem populi, ſic & miniſtri ejus*. Secunda, quia juxta illud Pauli 1. *ad Timoth. Oportet, Epiſcopum ſine crimine eſſe, non vinolentum, non percuſſorem, &c.* ut habetur *in cap. unum orarium*, §. *nunc. autem*, 25. *diſt.* & juxta illud *Levit*, *c.*21. ubi dicitur, ſuperna voce ad Moyſem dictum fuiſſe: *Loquere ad Aaron: Homo de ſemine tuo, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino Deo ſuo, nec accedat ad miniſterium ejus*. Quod etiam habetur *in cap.*1. 49. *diſt.* & facit Hormiſdas Papa relatus *in cap. ſacerdotes*, 61. *diſt.* ubi ait: *Irreprehenſibiles eſſe, convenire eos, quos præeſſe neceſſe eſt corrigendis*. Eccleſia in miniſtris ſuis pulchra eſſe debet, ſine ruga, & macula, juxta illud *Cantic. c.*4. & textum *in c.*2. *de immunit. Eccleſ. in* 6. quam rationem adducunt D. Thomas 2. 2. *quæſt.*40. *articulo* 2. Præpoſitus *in d. c. miror*, 50. *diſt.* Soto *lib.*5. *de juſtitia*, *quæſt.*1. *art.*4. unde Eccleſia noluit ſanguinolentos viros ad ordines admitti. Faciunt, quæ adduxi *in capitul. ſententiam*, *ne Clerici*, *vel monach.* & apud Gentiles adeò funeſti à ſacrificiis offerendis arcebantur, ut Pontifex funere, aut morte contaminatus ſacra tractare prohiberetur. Probat elegans, & ignotus ad rem textus *in leg. pergit* 5. *verſ. Quod quidem*, *C. Theodoſ. de ſepulchro violato*: & ex aliis probat Briſſonius *de formul. pag.*7. ideòque Pontificem Maximum funeri aſtitiſſe, velamine interiecto, quod Pontificis oculos à funere arceret, docent ex Seneca *ad Marcian. cap.*15. Kirmanus *de funeribus*, *lib.* 2. *cap.* 21. Dorleans *in Tacitum lib.* 1. *annal. pag.*151. ſumpto ad utramque rem exemplo ex ſacris Hebræorum legibus, de quibus *Numer. cap.*29. *Levitici c.*21. *Ezechiel. cap.*44. & *lib.*4. *Regum*, *cap.*23. Nec mortuos intra urbem ſepelire licebat, ex legibus 12. Tabular. *Ne funeſtarentur ſacra civitatis*, ut ait Paulus *lib.* 1. *ſentent. tit.*21. §. *corpus*, *juncta l. mortuorum* 12. *Cod. de relig. l.*3. *ff. Divus* 5. *ff. de ſepulchro violato*, *leg. omnia* 6. *Cod. Theodoſ. eod. titul.* immò nec familia defuncti funeſta admitti poterat ad ſacrificia, donec expiaretur, vel luctus minueretur: quò referenda eſt lex *directa* 15. *Cod. ex quibus cauſis infamia*: quam illuſtrat Revardus *lib.*1. *var. c. ultim.* Facit Origenes *de Thren. lib.*8. ubi alloquens Celſum ait: *Ecce veſtrorum quoque numinum ſacerdotes, & delubrorum cuſtodes dextras ſervant puras à ſanguine cauſa ſacrorum, ut incruentis, impollutiſque cæde manibus victimas offerant ſolemnes iis, quos habe-* 11 Traditur decidendi ratio.

tis

Digitized by Google

tis pro Diis. Kirmanus *ſuprà*, & *lib.*1.*cap.*12. Carranza *de partu*, *c.*13. *nu.*32. *& ſequent.* Inde etiam, tam apud Judæos, quàm Gentiles, è bello redeuntes antè non admittebantur ad ſacrificia, quàm priùs ſe expiaſſent, *cap.* 31. *Numerorum*. Philo Judæus *de vita Moyſis*, ibi. *Pontifici autem mandavit, ut luſtraret reverſos à recenti cæde hoſtium*. Quamvis enim per leges liceat hominem occidere, tamen qui necavit hominem, etiamſi coactus & propulſans injuriam, obnoxius videtur, propter antiquam generis cognationem oriundi ab uno capite: hæc tunc fuit luſtrandi cauſa, ut ne ſpecies quidem ſceleris in eos competeret. Rectè ergo Eccleſia, quæ in ejus miniſtris petit lenitatem, & manſuetudinem, *c. pœna*, *c. unum ſolum*, 23. *q.*5. repellit à ſacerdotio homicidas. Et quia in homicidio caſuali non adhibita diligentia in eo præcavendo quodammodo voluntas datur, quia etſi opus ſit inculpatum, non tamen ſit adhibita cautela, ne ad homicidium perveniatur, ideò cùm ex tali homicidio culpa lethalis contrahatur, eo caſu irregularitas per ſacros canones injungitur. Cùm verò homicidium involuntariè contingit, adhibita omni diligentia in eo præcavendo, nulla irregularitas incurritur, quia prorſus involuntarium eſt, nec in eo culpa lethalis adeſt, quæ irregularitatis pœna plectenda ſit: nec eo caſu jure civili attento ex tali homicidio quis puniendus erat, licèt primo caſu puniri poſſet.

12 *Exponuntur varii textus.* Juxta quam diſtinctionem homicidii caſualis, quodam modo voluntarii, & omninò involuntarii, accipiendi ſunt textus *in l. eum*, *§. injuria*, *ff. de injuriis*; ubi aſſeritur, quod ſi quis intendens Sejum inimicum ſuum occidere, erravit in perſona, & occiderit Cajum, credens eſſe Sejum, pœna capitali tenetur. Qui textus difficilis videbatur ex eo, quia dicendum videbatur eum puniri non debere, quia reſpectu ipſius Caji nullus interceſſit dolus, atque delinquendi animus, qui in maleficiis neceſſario deſiderantur, *l.*1. *§. Divus*, *l. in lege*, *l. Divus*, *ff. ad leg. Cornel. de ſicar.* ſed Conſultus contrarium reſpondet, quia in eo caſu licèt delinquens non conſenſerit in ſpecie erga Cajum, conſenſit tamen in genere, volens injuriam irrogare: quod idem in aliis terminis, & facti ſpeciebus docent Conſulti *in l. ſi poſtulaverit*, §. *ſi liber homo*, *ff. ad leg. Jul. de adult. l. qui aut aliter*, §. *ſi quis dum putat*, *ff. quod vi aut clam*, *l. falſus*, §. *qui alienum*, *ff. de furtis*, *l. doli*, §.1. *ff. de ſervo corrupto*, cum aliis adductis per Gomezium *tom.*2. *var. c.*3. *n.*34. Nec tunc obſtant textus *in l. illud* 3. *§. fin. cum l. ſequenti*, *ff. de inju.* ubi docetur, quod ſi quis intendens percutere ſervum proprium, errore, vel caſu percuſſerit ſervum alienum, vel liberum hominem, injuriarum actione non tenetur. Nam reſpondendum eſt, rectè Ulpianum, & Paulum eo caſu actionem denegare, quia nullus interceſſit dolus, ſiquidem dominis licet in ſervos ſuos animadvertere, eoſque modicà punire, *l. qui ſervum*, *ff. de V.O. l. quid ergo*, §. *ſi hæres*, *ff. de legat.*2. *l.* *ganter*, §. *ſi vendiderit*, *verſ. Planè*, *ff. de pignor. act.* ac per conſequens conſenſus, tam in genere, quàm in ſpecie defuerat, qui neceſſarius eſt in punitione delictorum. Unde cùm nullus dolus eo in caſu adeſt, ideò dominus injuriarum actione non tenetur. Nec etiam huic ſolutioni obſtat textus *in l. ſcientiam*, §. *qui cùm aliter*, *ff. ad leg. Aquil.* ubi docetur, quod ſi quis ſe defendendo tertium prętereuntem, vel mediatorem percuſſit, tenetur lege Aquilia intereſſe; & tamen certum eſt, dolum in eo caſu abſuiſſe, nec conſenſum adfuiſſe in genere, vel in ſpecie damnum dandi, ſed tantùm ſe defendendi. Quia reſpondendum eſt, ad legem Aquiliam non deſiderari dolum, ſed tantùm attendi, an damnum datum ſit; & ideò Paulus *in d. l. ſcientiam* 45. §. *qui cùm aliter*, docuit actionem legis Aquiliæ eo caſu competere, ut docuit Gomezius *lib.*3. *var. c.*3. *nu.* 34. & ipſum §. doctè exponit D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. lib.*1. *c.*2. *ſect.*8. *per totam*.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam verum eſt, in delictis affectum, & animum attendi; ſed in homicidio caſuali, cùm adhibita non fuit omnis diligentia, quæ adhiberi debebat præcavendo homicidium, voluntas quodammodo adeſt ſufficiens ad peccatum lethale; unde tale homicidium non omninò involuntarium creditur, & ſufficiens eſt ad irregularitatem inducendam. 13 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat ſecunda dubitandi ratio; nam etſi cùm homicidium caſuale omninò involuntarium eſt, aliqua pœnitentia injungatur, ea imponitur propter cauſam, non propter culpam, ſed propter exemplum, ut qui facto ſuo alios quodammodo ad malos mores provocaverat, pœnitentiæ, & emendationis teſtimonio ad rectam viam revocet; unde inſanis, quod magis mirere, delinquentibus pęnitentia imponitur in Concilio Uuormac. *can.*18. ibi: *Si quis inſaniens aliquem occiderit, ſi ad ſanam mentem pervenerit, levior ei pœnitentia imponenda eſt, quàm ei qui ſana mente tale quid commiſerit, cui quamvis pœnitentia ſit imponenda, quia ipſa infirmitas cauſa peccati fuiſſe creditur; tantùm tamen levior, quam ei qui ſanus aliquem occiderit, quantum inter inſanum, & ſanum irrationabile, & rationabile conſtat eſſe diſcrimen*. Eos etiam, qui in bello publico homicidium perpetrarunt, pœnitentiam agere debere, conſtat ex Beda *in Pœnitentiali*, *c.*3. ibi: *Qui caſu homicidium fecerit, annum unum; qui in bello publico, dies quadraginta pœniteat*. D. Baſilio *ad Amphiloch. can.*13. ibi: *Cædes in bellis factas Patres pro cædibus non imputaverunt, ut mihi videtur, ignoſcentes eis, qui pro pudicitia, & pietate decertant: rectè autem fortè habent conſulere, ut qui ſunt manibus non puris, ſola trium annorum communione abſtineant*. Licèt ergo pro homicidio caſuali imponatur pœnitentia, non tamen irregularis manet; nam ea irregularitas non provenit ex delicto, ſed ex defectu lenitatis. Ex hucuſque traditis interpretari poſſunt textus ferè omnes hujus tituli, junctis adductis in eorum notis.

C A P U T XII.

a Clemens III.

AD audientiam Apoſtolatus noſtri pervenit, quod cùm quidam Presbyter volens corrigere quemdam de *b* familia ſua, eo cingulo, quo cingi ſolebat, illum verberare tentaret, contigit quod *c* cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapſus, eum in dorſo ſuo aliquantulum vulneravit; poſtmodùm verò cùm ille vulneratus aliquandiu vixiſſet, & convaluiſſet à vulnere, graviore, ut dicitur, infirmitate percuſſus, ſana mente, ac devotione debita viam eſt univerſæ carnis ingreſſus. Quia verò utrum occaſione vulneris deceſſiſſet, dubium habebatur, eodem Presbytero ab omni officio, beneficioque ſuſpenſo, quid ſuper hoc vobis eſſet agendum, Ap. Sedem conſulviſtis. Nunc itaque veſtræ diſcretionis induſtriæ duximus reſpondendum, quod cùm in dubiis ſemitam debeamus eligere *d* tutiorem, vos convenit injungere Presbytero memorato, ut de cætero in ſacris ordinibus miniſtrare non præſumat: injuncta tamen ei pœnitentia congruenti, poteris ei concedere, ut ſit contentus in minoribus ordinibus miniſtrare. Si verò vobis legitimè conſtiterit, quod ex alia infirmitate obierit, de noſtra licentia poterit (ſicut erat ſolitus) divina officia celebrare.

N O T Æ.

1 a CLemens III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.*1.

b *De familia.*) Illud autem certum eſt jure civili attento, quod ſi domeſtici ſcelus aliquod graviore coercitione dignum admiſiſſent, judicibus tradebantur duriori pęna plectendi: ſi verò in mediocre delictum incidiſſent, moderatiori in eos caſtigatione paterfamilias utebatur, *l. unic. C. de emendat. propinquorum*. Immò & novioribus conſtitutionibus modica tantùm caſtigatio dominis permittitur, *l.*2. *ff. de his qui ſunt ſui*, *l. unic. C. de emendat. ſervor.* probat Forner. *lib.*1. *rer. quotid. cap.* 3. & latè probavi *in can.*5. *Concil. Illiber.*

c *Cultello.*) Quem deferre Presbyter licitè poterat, quia armorum appellatione non continetur, ut probat Babadilla *lib.*1. *polit. c.*13. *nu.*73. & notavi *in c. clerici*, *de vita & honeſtate clericorum*.

d *Tutiorem.*) Quod principium variis exemplis illuſtrant Grotius *de jure belli lib.*2. *cap.* 23. Nathen. *de juſtitia vulnerat. cap.*10. & explicat P. Mendo *in ſtatera*, *diſſert.*10. *q.*1. *§.*4.

COM-

Digitized by Google

COMMENTARIUM.

2 Difficilis admodum viſa eſt Interpretibus præſens Clementis deciſio, dum in ea docet, in dubio irregularitatem contractam judicari. Primò quia irregularitas niſi in caſibus à jure expreſſis non incurritur, *c. is qui, de ſent. excom. lib.6.* Igitur in dubio inducenda non eſt. Deinde quia in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, ut probant, explicantque Joannes Sanchez *in ſelect. diſp.* 42. Tapia *tom.1. catenæ moral. lib.1. q.8. art.9.* Prado *to. Theolog. moral. c.1. de conſcientia dubia, q.8.* Igitur in dubio quilibet præſumendus eſt habilis ad ordines, non verò irregularis judicandus. Quare pro hujus textus expoſitione Joannes Andreas, Cardinalis, Ananias, & alii repetentes in præſenti, & plures congeſti à Joanne Sanchez *in ſelect. diſp.42. n.5.* Franc. Valens *tom.2. concord. fol.* 321. Gibalinus *de irregul. c.4. 1. p.* aſſerunt diſtinguendum eſſe inter forum interius conſcientiæ, & exterius judiciale; ut in priori caſu teneatur quis ab ordinibus ſe abſtinere, irregularemque ſe credere, argumento textus, *in c. illud, de cleric. excom.* quo modo accipiunt præſentem textum, & textum *in c. ſignificaſti, hoc tit.* In poſteriori verò non poſſe judicem ipſum irregularem per ſententiam declarari: & ita accipiunt textum *in d. c. is qui.* Sed hæc diſtinctio ſuſtineri minimè poteſt: tum quia deciſio textus *in d. c. is qui*, procedit etiam in foro interiori; tum etiam, quia diſpoſitio præſentis textus *in d. c. ſignificaſti*, ad forum exterius, & judiciale pertinet, ut ex ipſis deciſionibus facilè conſtat. Quibus fundamentis eam communem diſtinctionem improbant Navarrus *in c. ſi quis autem, de pœnit. diſt.7. n.35.* Covarr. *in d. Clement ſi furioſus, 1. p. in initio, n.* 3. Idcircò veriùs dicendum eſt, quod ſi ſumus in dubio, an in aliquo caſu inducta, ſeu ſtatuta ſit irregularitas jure Pontificio, tunc reſpondendum eſſe, non eſſe irregularitatem conſtituendam in eo caſu, niſi expreſſum id fuerit in jure canonico, *ex d. c. is qui*. At ubi certi ſumus jure Pontificio irregularitatem induci certo in caſu, & tamen ambiguum eſt, an aliquis id vitium propter eam cauſam contraxerit, ut planè non de jure, ſed de facto dubitemus; dicendum eſt primò, in caſu dubio homicidii nullam incurri irregularitatem ante judicis ſententiam, ſed poſt ſententiam condemnatoriam, ut in præſenti textu. Loquor autem de dubio utrimque æquali, non de illo, cujus uni parti favet præſumptio probabilis, alteri verò nihil: de quo caſu agitur *in c. ſignificaſti* 18. *hoc titulo*, ubi non loquitur Pontifex de dubio utrimque æquali, ſed de illo dubio, cujus uni parti favebat præſumptio. Secundò in caſu homicidii dubii, ita ſcilicet, ut nec præſumptio, nec ulla ratio verè probabilis faveat alteri parti, etiam poſt ſententiam judicis non incurritur irregularitas, ſed ſuſpenſio ab uſu ordinum majorum; unde nec laici debent ex diſpoſitione juris privari ordinibus ſuſcipendis, nec clerici uſu ordinum minorum: quod probatur ex præſenti textu, ubi Clemens III. non impedit ſuſceptionem ordinum, nec laicis imponit determinatè ullam pœnam, ſed præciſè ſacerdotibus pœnam ſuſpenſionis ab ordinibus majoribus. Igitur quia non incurritur in hoc caſu plena irregularitas Confirmatur etiam, quia textus *in d. c. ſignificaſti* 18. non loquitur in hoc caſu, ut proximè dixi: & quamvis in hoc loqueretur, adhuc nihil obſtaret, quia etiam de preſbyteris, & de abſtinentia à miniſterio ſacerdotali præciſè loquitur. Unde niſi aliunde conſtet, eum presbyterum eſſe irregularem, ut verè conſtat ex præſumptione homicidii, eo caſu præciſè ex deciſione illius capitis nullatenus conſtare poſſet. Ut autem privatio hæc miniſtrandi in ſacris ordinibus locum habeat: & judex debeat per ſententiam imponere hoc genus pœnæ, conſtare ſine dubio debet de homicidio, ſaltem per legitimam, & verè probabilem præſumptionem; nam ſi homicidium ipſum ſit dubium, quia ſcilicet non conſtat, utrum fœtus fuerit animatus, an inanimatus; vel utrum homo confoſſus lethaliter ab alio, quem jacentem tu poſtea confodiſti, fuerit jam mortuus, cùm tuum vulnus ſupervenit; tunc prædicta pœna locum non habet. Rurſus etiam debet conſtare ſine dubio talem occiſionem fuiſſe tibi lethaliter culpabilem, contra quintum Decalogi præceptum, non præciſè ratione alicujus omiſſionis, ſed ratione poſitivi vulneris à te illati; quia præcavere debuiſti, ne homicidium alterius ſequeretur. Et ratio eſt manifeſta, quia ſi de culpa tua dubitaretur, locum haberent inconcuſſa illa juris principia, in dubio abſolvendum eſſe reum, dubia in meliorem partem eſſe interpretanda. Ubi autem delictum vulnerationis lethaliter culpabilis certum eſt, jam datur materia ſufficiens punitionis: jubet autem Pontifex, ut pœna prædicta ſuſpenſionis imponatur, cùm delictum ſimul cum cæde ſupponitur, & dubium eſt, an occaſione illius cædes ipſa fuerit ſubſequuta: unde qui dubius eſt de occiſione licita à ſe facta, hanc pœnam non incurrit.

3 *De dubitante, an occideret.* Deinde aſſero, quod cùm aliquis dubitat, utrum alium occiderit, necne, ſi parti affirmanti faveat præſumptio aliqua probabilis, debet ſe gerere ut irregularis in foro interno, ſi præſumptio in eodem foro locum habeat; aut ſolùm in foro externo, ſi præſumptio falſa ſit, & ſolùm in eo foro ſubſiſtat, ut deciditur *in d. c. ſignificaſti* 18. Et quamvis non eſſet deciſum, ita deberet affirmari ex ea ratione, quia in rebus moralibus illud pro certo habetur, cujus uni parti favet ratio aliqua probabilis, alteri verò nihil: atque idem eſt favere præſumptionem, ac favere rationem aliquam probabilem; quia non loquimur de præſumptione temeraria, & levi, ſed de præſumptione fundata, & ſufficienti ad ferendum prudens judicium pro ea parte. Deinde quia cæteris paribus minor obligatio eſt gerendi ſe ut irregularem vel excommunicatum in dubio juris, quàm in dubio facti; ideòque quamplures Doctores congeſti à Joanne Sanchez *dicta diſp.*42. communiter docent, neminem in dubio juris ſe debere credere irregularem, aut aliis ligatum cenſuris. Atqui etiam in dubio juris debet quis ſe gerere ut irregularem, cùm præſumptio favet illi parti, quæ affirmat legem eſſe latam; quia tunc, ut ajunt relati à Joanne Sanchez, ſtat pro lege poſſeſſio, & hoc eſt privilegium præſumptionis, quod onus probandi oppoſitum in adverſarium reiiciat, & ſi adverſarius eam non probet, cauſa cadat. Deinde ut homicidio faveat præſumptio, quantum ſatis eſt ad irregularitatem incurrendam, non ſolùm debet præſumi cædes, nec ſolum vulnus, nec ſolum peccatum grave contra quintum Decalogi præceptum in vulneratione commiſſum, nec ſola etiam influentia vulneris in mortem; ſed hæc omnia ſimul, ita ſcilicet ut præſumatur, hunc hominem vulneraſſe alium, & vulnerando deliquiſſe contra præceptum non occidendi, & mortem ex eo vulnere eveniſſe: quare ſi de aliquo iſtorum non ſit certitudo, nec præſumptio, ſed omnibus inſpectis adhuc dubitetur de omnibus, aut de aliquo ex iſtis, ita ſcilicet ut pro illis omnibus collectivè non ſit judicium probabile, cui pro parte oppoſiti nihil reſiſtat, tunc irregularitas non incurritur.

4 Hinc patet, etiam in dubio juris, aut facti, ſi præſumptio faveat parti aſſerenti tale jus dari, aut tale factum exiſtere, reverà incurri alias cenſuras, & pro aliis factis diverſis ab homicidio. Ratio eſt, quia licèt lex dubia non obliget ad ſui obſervantiam, nec delictum verè dubium ad ſubeundam pœnam; tamen lex dubia, cujus exiſtentiæ favet præſumptio probabilis, quando nulla exceptio occurrit pro parte oppoſita, non minùs obligat, quàm certa. Hinc lex, quam conſtat eſſe latam, ſi dubitetur an ſit abrogata, obligat, ac ſi certò conſtaret, non fuiſſe abrogatam, ſcilicet quia perſeverare præſumitur & pars illa dubii in jure pro certa habetur, cui favet præſumptio. Hinc etiam jure optimo decidit Pontifex *in cap. illud, de cleric. excom.* illum, ad quem perlata eſt fama ſuæ excommunicationis, debere ſe abſtinere à ſacramentis, nimirum quia fama illa creditur eſſe probabilis, & quæ onus probandi oppoſitum in eum, qui ſubdi nolebat excommunicationi, reiiceret. Hinc etiam patet contra Gibalinum, & alios communiter affirmantes, in foro interno, aut etiam externo minimè contentioſo, nullum penitus eſſe diſcrimen inter dubium homicidii, & cætera dubia facti, quoad effectum incurrendi irregularitatem, aut alias cenſuras. Nam ſi parti aſſerenti faveat præſumptio, illa pars pro certa habetur, dum contrarium non probatur, & tam excommunicatio, quàm reliquæ cenſuræ incurruntur. Si verò parti aſſerenti non faveat præſumptio in prædicto foro, nunquam aliquis, etiamſi dubitet, an ſit homicida, debet ſe gerere ut irregularis, aut ſuſpenſus. Ergo in prædicto foro nullum eſt diſcrimen inter dubium homicidii, & cætera dubia facti. Exinde etiam patet, in foro contentioſo latum verſari diſcrimen inter dubium homicidii, & reliqua dubia facti; quia quando certò conſtat de occiſione, ac vulnere lethaliter peccaminoſo contra præceptum non occidendi, etiamſi non præſumatur homicidium, ſed præciſè de illo dubitetur, debet judex imponere irregularitatem partialem loco pœnæ, aut ſuſpenſionem ab uſu ordinum majorum: at verò in dubio ſimili aliorum factorum non debet hoc facere judex, nec eſt ei taxata præſcripta pœna à jure, ſicut in dicto caſu in dubio facti homicidii eſt præſcripta in præſenti textu.

C A-

Digitized by Google

C A P U T XIII.

Idem a *Epiſcopo Lingon*.

DIlectus filius A. capellanus in noſtra præſentia conſtitutus ſua nobis confeſſione monſtravit, quod cùm quadam corporis moleſtia gravaretur, ita quod cibi, & ſomni deſiderium raptum videretur ab eo, ut comedendi appetitum aliquantulum *b* excitaret, equum, *c* quem nutriverat, aſcendit: qui cùm plenè non pareret habenis, ſed præter ſeſſoris arbitrium ſuis ſaltibus laſciviret, ipſe, ut ejus refrenaret impetum, & freno vim intulit, equumque calcaribus ſtimulavit. Cumque fracto freno equus quaſi proprio arbitrio relictus curreret feſtinanter, quædam mulier veniens ex obliquo, & infantulum bajulans obviavit, in quam equus irruens, procul abiecto ſeſſore, puerum prædictum oppreſſit, & capellanus ipſe ex repentino caſu vix mortis periculum evitavit; ſed ad ultimum convaleſcens, divina poſtmodùm celebrare *d* non præſumpſit. Quia verò nobis non conſtitit de præmiſſis, f. t. per A. ſ. m. quat. ſuper his inquiras diligentiùs veritatem, & ſi rem inveneris taliter proceſſiſſe, cùm idem capellanus nec voluntate, nec actu homicidium perpetraverit, nec dederit operam illicitæ rei, non impedias, quominus divina poſſit officia celebrare.

N O T Æ.

1 a L*Ingon*. Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.*1. ex qua tranſcripſi textum hunc. De Lingonienſi Eccleſia egi *in c.*8. *de reſcript.*

b *Excitaret.*) Scilicet ut cruditatem decoqueret, famemque cibis ſepultam excitaret; nam etiam veteres motandi corporis gratia ſpatiabantur, & equitabant. Sidonius *lib.*2. *epiſt.*9. ibi: *Excuſſo torpore meridiano pauliſper equitabamus, quo faciliùs pectora marcida cibis cœnatoriæ famis exacuaremus*. Et famem iis geſtationibus exonerabant. Plinius *lib.* 5. *c.* 36. Unde inter geſtationis ſpecies equitationem numerant Aetius Medicus *lib.*3. *c.*6. Cælius Aurelian. *lib.*5. *chronicæ*, *c.*9. Unde *in l. equiſſimum*, aliàs *ſi cujus*, §. *fructuarius*, *ff. de uſufructu*, exiſtimat Budeus *ad l. qui ſella*, *ff. de ſervit. ruſtic.* geſtationem locum eſſe, in quo ſella geſtabantur, vel equo vecti exercebantur: quam corporis ſalubritatem vocat Plinius *lib.*1. *epiſt.*3. & *lib.*2. *epiſt.*17. Hinc geſtare, eſt ſe equo, aut curru vectum exercere, *l. non eſt* 7. *ff. de manumiſſ. vindict.* Hinc Juſtinianus *in* §. *furtum*, *Inſtit. de obligat. quæ ex delict. naſc.* ait: *Si quis equum geſtandi cauſa commodatum ſibi longiùs aliquò duxerit, furtum committit*. Et ſanctus Paulinus loquens de duobus cubiculariis Gratiani Imperatoris, ait: *Conſcendentes in equos, quaſi gratia geſtandi, civitatem ingreſſi ſunt, & ſubitò præcipitati miſeras animas emiſerunt*. Illuſtrant Pancirola *lib.*2. *var. c.*55. *&* 70.

2 c *Equum.*) Proprium, & privatum, non circenſem, ſeu ludis publicis deſtinatum, in quem equitare clericis prohibetur, *can.*24. 6. *Synodi Trul.* ibi: *Ne cui liceat eorum, qui in ſacerdotali ordine enumerantur, vel monachorum, in equorum curriculis ſubſiſtere, vel ſcenicos ludos ſuſtinere*.

d *Celebrare.*) Sed videbatur hoc in caſu Diaconum
3 irregularem eſſe, quia vel propter imperitiam, vel propter infirmitatem equi ferocitatem detinere non potuit, quod ſaltem ex eo conſtat, quod in ſpecie hujus textus refertur, clericum quadam corporis moleſtia gravari. At ſic eſt, quod ſecundùm juris regulas, quoties quis propter imperitiam, & propter infirmitatem damnum dedit, à culpa immunis non eſt, ut probat textus *in l. idem juris* 8. §. *mulionem*, & *ſ. idem juris eſt*, *ff. ad leg. Aquil.* *ſ. impetu*, *Inſtit. eod tit.* Ergo hoc caſu irregularis manebat. Sed verius eſt, in pręſenti caſu irregularitatem non contrahi, quia nulla ſeſſoris culpa equus puerum oppreſſit, quia omnem diligentiam adhibuit, cùm ipſe neſciſſet equum eſſe durioris oris; aliàs ſi id noverat, aliquod periculum homicidii contraxiſſet, ut docuerunt Majolus *lib.* 3. *de irregul. c.*48. *ſ.*3. *nu.*13. Farinacius *in praxi crimin. part.*5. *q.*126. *nu.*25. Molina *de juſtitia diſp.*77. *nu.*7. Gibalinus *de irregul. c.*4. *regul.* 2. *conſect.* 1. Sed cùm in præſenti caſu in modo equitandi non peccaſſet, nec noviſſet duritiem oris equi, nullam irregularitatem contraxit. Nec tunc obſtat textus *in c. ſignificaſti* 16. *hoc titulo*, ubi in eadem ſpecie, cùm præter voluntatem ſeſſoris equus mulierem obviam obrueret, jubet Pontifex clerico pęnitentiam injungi, etſi ipſe ignoraſſet duritiem ipſius equi: igitur quia adhuc eo caſu aliqua culpa committitur, & per conſequens irregularitas contrahitur. Pro cujus textus conciliatione cum præſenti textu varia adduxerunt repetentes in præſenti, quibus omiſſis, veriùs dicendum eſt juxta ſuprà tradita *in c. de cætero*, in eo caſu juxta antiquam Eccleſiæ diſciplinam pęnitentiam injungi, non pro culpa, quæ nulla præceſſerat, ſed pro ipſo facto, & homicidio ſequuto: unde cùm nulla culpa mortalis præceſſiſſet in præſenti caſu, & in alio ſimili relato *in d. c. ſignificaſti*; ideò irregularitas non contrahitur.

C A P U T XIV.

Idem a *Metenſi Epiſcopo*.

EX litteris tuæ fraternitatis accepimus, quod cùm lator præſentium. A. præsbyter vellet fœnum de curru deponere, perticam ſuperiùs alligatam, cùm neminem circa currum videret, projecit in terram: & cùm fœno inſiſteret deponendo, quidam prope ipſum accedens, puerum quemdam juxta currum reperiit ſemivivum, in quo præter modicùm livoris in fronte nihil invenire potuit læſionis. Nos autem ab eodem quæſivimus ſacerdote, ſi priùs quàm deijceret perticam, circumſpexit ſolicitè, an eſſet aliquis circa currum? qui quod diligenter circumſpexit, aſſeruit: ſed quod vidiſſet aliquem, denegavit. Ad te igitur remittentes eumdem, f. t. per A. ſ. m. quat. ſi res ita ſe habet, niſi contra eumdem presbyterum grave ſcandalum ſit exortum, vel tanta laboraret infamia, quod deficiente accuſatore oporteat ei purgationem canonicam indici, ipſum liberè permittas exequi officium ſacerdotis.

N O T Æ.

1 a M*Etenſi.*) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.*2. De Metenſi diœceſi egi in *cap.*14. *de cleric. non reſid.* Huic deciſioni omninò conſonat textus *in c.*3. *hoc tit. in* 2. *collect.* ubi Clemens III. in hæc verba ſimilem caſum decidit: *Scripſiſtis nobis, fili Decane, & Capitulum, quod cùm B. Sacerdos præſentium lator ad petitionem communitatis inductus, Eccleſiæ ædificationi diligenter intenderet, cùm compagem cujuſdam laquearis vetuſtate attriti diſſolvere voluiſſet, quidam famulus ſibi laboranti in auxilium deputatus, licèt pręmonitus eſſet, ut ab ipſo laqueari ſecederet, neglexit tamen, & id aure ſurda præteriens, cum laqueari ruit in terram, & hac occaſione poſtea duobus menſibus, & tribus diebus ægrotans, rebus eſt humanis exemptus. Cùmque ſuper hoc valdè triſtatus, Authelegii tunc Epiſcopi veſtri mandatum, & conſilium requiſiſſet, ipſe eum ad tempus ex abundanti ſuſpendens cautela, deinde habito prudentium conſilio virorum duxit reſtaurandum. Tu verò, frater Epiſcope, qui nunc Ildenenſi Eccleſiæ præſides, ipſum voluiſti manere ſuſpenſum, donec ſuper hoc recepturus conſilium, præſentiam noſtram adiret. Nos quoque conſiderantes, quod idem B. cùm daret operam rei licitæ, ſecundùm quod in jure cautum eſt, omne ſtudium adhibuit, dicens: Cave frater; ut damnum quodlibet evitaret: attendentes etiam, quod ſuſpenſus ad majorem cautelam aliquandiù fuit, & nunc propter hoc ſpecialiter ad Sed. Ap. veniendo, in perſona, & ſumptibus propriis laboravit: Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, per auctoritatem Ap. mandantes, ut*

prædi-

Digitized by Google

prædictus B. ob hanc cauſam non impediatur, quominus integrè ſuo reſtituatur officio, & cum omni pace permittatur appellatione remota cum integritate beneficii miniſtrare, Præterea volumus, ut quia prædictus B. proprietatem non habens, pro expenſis itineris coactus eſt pecuniam mutuare, facias ei recompenſationem congruam expenſarum.

CAPUT XV.

Idem a *Biſuntino*.

EX litteris tuæ fraternitatis accepimus, quod quidam monachus puer tuæ diœc. ad deponendum de campanili campanam ſubſerviens, quia fortè lignum corruit, ipſo momento in Eccleſia ſub campanili quemdam oppreſſit puerum, & occidit. Unde à nobis humiliter poſtulabas, quid tibi ſuper hoc eſſet faciendum, petens ut cum ipſo miſericorditer diſpenſetur. Quocirca fraternitati tuæ per A. ſ. m. quat. ſi monachus ipſe rem neceſſariam agebat, & utilem, & in loco, per quem aliquem tranſire *b* non crederet, vel ibidem exiſtere, vel etiam illuc de conſuetudine venire, quando lignum moviſſe dignoſcitur, ſatis poterit, præſertim in monaſterio, ad altiores ordines promoveri.

NOTÆ.

a IDem *Biſuntino*.) In tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 3. tantùm legitur, *Idem*, De Biſuntina diœceſi nonnulla adduxi *in c.39. de teſtibus*, & *in c.14. de accuſat.*

b *Tranſire non crederet.*) Unde omni culpa caruit, etſi non proclamavit, juxta textum *in l. ſi putator 31. ff. ad leg. Aquil. ſ. item ſi 5. Inſtit. de lege Aquil. lege 7. ff. ad leg. Cornel. de ſicariis*, junctis traditis à D. Joanne Suarez *lib.3. ad leg. Aquil. cap.6.*

CAPUT XVI.

Idem a *Epiſcopo Paduano*.

SIgnificaſti nobis per litteras tuas, quod cùm F. clericus cum Archipresbyt. Sancti Fiduncii equitaret, equus, cui inſidebat, tam ſe, quàm ipſum projecit in aquam. Inde clericus ipſum graviter calcaribus ſtimulavit: equus verò, ut litterarum tuarum tenor innotavit, cùm exiſteret bucca durus, præter voluntatem ſeſſoris raptus in curſum, & malè parens habenis, quamdam mulierem, quam obviam habuit, ex improviſo pedibus interfecit. Cùmque nos ab eodem clerico feciſſemus inquiri, utrum equi vitium priùs ſciviſſet, illud ſe aſſeruit ignoraſſe. Ideòque f. t. per A. ſ. m. quat. inquiras ſuper his diligentiùs veritatem, & ſi rem inveneris taliter proceſſiſſe, ad majorem cautelam injungas eidem clerico *b* penitentiam competentem, qua peracta, nequaquam impedias, quominus in ſuſceptis miniſtret ordinibus, & ad majores valeat promoveri.

NOTÆ.

a PAduano.) Itì etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.4.* De Paduana Metropoli egi in *c. 7. de judiciis*.

b *Pœnitentiam.*) Quæ pro homicidio caſuali, & omninò involuntario imponi ſolet, juxta tradita ſuprà *in cap. de cætero*.

Textum hunc expoſui ſupra *in cap. dilectus*, & commentarium ejus dedi ſuprà *in c. de cætero*.

CAPUT XVII.

Innoc. III. a *Oſcen.* & *N. Tiraſſonen. Epiſcopis*.

PEtrus Diaconus, & monachus ſancti Joannis *b* de Pinna, ſua nobis inſinuatione monſtravit, quod cum ipſum in ſæculari adhuc habitu conſtitutum, in Eccleſia de Rigulo quoddam beneficium obtinentem N. Abbas ipſius Eccleſiæ illum eodem beneficio ſpoliaſſet, cognati; & amici ejus Abbati ſæpius ſupplicarunt, ut beneficium ſibi reſtitueret memoratum: quo nolente ipſorum precibus acquieſcere, irati plurimùm, & commoti, nocte quadam in domo Diaconi convenere, & cœna facta dixerunt, quod vindictam volebant ſumere de Abbate. Inhibiti autem expreſsè ab eodem Diacono, ne Abbatem occiderent, vel aliquid ei facerent, unde ordinis ſui diſcrimen incurreret, & animæ detrimentum, in eum nihilominus irruerunt, & plagis impoſitis abierunt, ſemivivo relicto, unde poſt dies *c* aliquot ſpiritum exhalavit. Ab illo autem tempore uſque hodie prædictus Diaconus de eo, quod contigerat, triſtis effectus, ab adminiſtratione ceſſavit; & nondum expleto biennio, habitum induit monachalem. Unde à nobis ſuppliciter petiit edoceri, utrum poſſet in officio diaconi miniſtrare; & ſi hoc ei liceret, an poſſet ad majorem ordinem promoveri. Licèt autem (ſi præmiſſis veritas ſuffragatur) præfatus Diaconus ſuper Abbatis interitu non videatur fuiſſe culpabilis, quia tamen bonarum mentium eſt ibi culpam agnoſcere, ubi culpa non eſt, quod ab adminiſtratione officii ſe propria voluntate ſuſpendit, vel habitum induit regularem, ſibi non ad peccatum adſcribimus, ſed ad meritum reputamus. Quocirca fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi præmiſſa noveritis veritate ſubnixa, ſæpedictum Diaconum non ſolùm in diaconatus officio miniſtrare, ſed etiam ad ordinem presbyteratus aſcendere, ſi aliud canonicum non obſtiterit, liberam concedatis auctoritate Apoſtolica facultatem: præſertim ſi ſuper hoc non fuerit reſperſus infamia, cùm ei non debeat imputari, quod contra prohibitionem ejus expreſſam, eo cauſam, vel occaſionem non dante, auſu facrilego proponitur à conſanguineis attentatum, divina Scriptura teſtante, quod anima, quæ peccaverit, ipſa morietur: & filius non portabit iniquitatem patris, neque pater iniquitatem filii: quamvis hoc ipſum veriùs ad æternam, quàm ad temporalem referatur vindictam. Datum Reat. 2. nonas Auguſti, Pont. noſtri anno 1.

NOTÆ.

Digitized by Google

N O T Æ.

a I*Dem.*) In quarta collectione, *ſub hoc tit. c.*2. tantùm legitur *Idem*: ſed literam, & inſcriptionem reſtituo ex ipſo regeſtro Innocentii III. correcto à Sirleto, ubi *lib.*1. *fol.*152. reperitur textus hic. De Oſcenſi & Tiraſſonenſi Eccleſia egi *in c.*1. *de his quæ vi*.

b *Joannis de Pinna*.) Ità legendum eſt, *de Pina*, non *de Puna*, ut legitur in hac ſexta collectione, quod percelebre monaſterium eſt in Regno Aragoniæ, ut retuli *in cap. cùm olim, de cenſ.*

c *Poſt dies aliquot*. Unde credebatur ex ea percuſſione obiiſſe, juxta ea, quæ adduxi *in can.*5. *Concilii Illiber.*

C O M M E N T A R I U M.

1 IRregularitatem hanc ex homicidio contrahunt, non ſolùm qui illud propria manu perpetrarunt, verùm & qui conſilium homicidio, aut mutilationi dedit, *c. perniciosè, de pœnit. diſt.*1. ubi præbens conſilium, ut homicidium fiat, dicitur homicida. Probant textus *in c. ſi quis viduam*, 50. *diſt. c.*2. *de cleric. pugnant. c. ſicut dignum*, §. *qui verò*, & §. *ultimo*, *hoc tit.* Quæ ſententia accipienda eſt, dummodo homicidium, vel mutilatio reipſa ſequatur; & dum is, qui conſilium accepit, reverà moveatur ex tali conſilio, argumento legis *non ſolùm*, *§. ſi mandato*, *ff. de injuriis*: vel ſaltem roboretur ejus voluntas, & animus augeatur, ut docent Abbas *in c. ad audientiam*, *hoc titulo*, & *in c.*1. *de offic. deleg.* Suarez *de cenſur. diſp.*44. *ſect.*3. Auila *eod. tract.*7. *part. ſect.*2. *dub.*3. Sanchez *lib.*1. *in Decalog. c.*10. *n.*44. Gibalinus *de irregul. c.*4. *confect.*11. *fol.*140. Illud tamen dubitari ſolet, an ſi ille, qui conſuluit homicidium, retractet conſilium, & conetur homicidæ ſuadere, ut à tali homicidio recedat, & cùm id aſſequi non poſſit, homicidium ſequatur, maneat irregularis? Et irregularem eum non manere, communiter docetur, dummodo poſt prædictam retractationem, ſi eam non ſufficere agnoverit, admoneat ipſum occidendum, in cujus perniciem conſilium datum fuit, in genere, ne peccatum conſulentis detegatur, ut poſt Navarrum *c.*27. *nu.* 233. docet Suarez *ubi ſuprà*, Gibalinus *d. c.*4. *confect.*12. Limitatur autem ſuprà tradita doctrina, ut non procedat in Principibus, vel eorum Conſiliariis legem condentibus, vel eam rogantibus, in qua tranſgreſſoribus pęna mortis, vel mutilationis membri imponitur; nam tunc non erunt irregulares judicandi, quia non imminet caſus, propter quem ſimilis lex conditur, etſi poſtea eveniat, ut tranſgreſſores capitali pœna afficiantur. Ratio eſt, quia in tali caſu ſimiles Conſiliarii non animadvertunt in certam perſonam, ſed tantùm provident, ut homines ſe abſtineant à delictis. Pro qua ſententia faciunt textus *in c. eos*, *ne clerici vel monachi*, *c. fin.*31. *diſtinct.* ubi docuere Dominicus, Gemin Diaz *in praxi crim. c.*61. *n.*3. Archid. *in c. officia*, 23. *q.*5. prædicatores Principum, & eorum confeſſores hortantes illos generaliter, & indiſtinctè, ut juſtitiam faciant, malefactoreſque puniant, ſi exinde moveantur, & aliquem pœna capitali afficiant, irregulares non fieri.

2 De jubente homicidium.

Etiam mandans homicidium fieri per alium, eo ſequuto, irregularis manet, *c. ſicut dignum*, *§. clericus*, *hoc tit.* & apertè probatur *ex c. ultimo*, *hoc tit. lib.*6. ubi jubens aliquem verberari, etſi expreſsè caveat, ne occidatur, tamen homicidio ſequuto manet irregularis, propter homicidium ſaltem indirectè voluntarium. Ergo qui directè mandat homicidium fieri, ſine dubio incurrit irregularitatem homicidii voluntarii, quia ille cauſa eſt homicidii: & qui per alium facit, perinde habetur ac ſi per ſe ipſum faciat. Docent Suarez *d. diſp.*44. *ſect.* 3. Petrus Gregor. *lib.* 3. *partit. tit.* 18. *c.*6. Bronchorſt. *cent.*2. *aſſert.* 75. Manrique *de different. utriuſque fori*, *quæſt.*98. Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.*5. *qu.*3. *per totam*. Quæ doctrina procedit, etiamſi fuerit mandatum tacitum de occidendo, veluti ſi injuriam paſſus dixerit alicui ex filiis, vel familiaribus. Non venias in domum meam, donec aliquid novi audiam de te; ut docent Bartolus, Baldus, & Angelus *in l. ſi quis mihi bona*, §. *ſed quid ſi mandavero*, *ff. de acquir. hæredit.* Majolus *lib.*5. *de irregul. c.*48. *n.*8. Covarruvias *in præſenti*, 2. *part.* §.1. *n.*13. Dubitari tamen meritò ſolet, an jubens homicidium evitet irregularitatem revocando mandatum, antequam homicidium fiat. Et dicendum eſt, irregularem eo caſu non manere, etiamſi non moneat ipſum occidendum. Ratio eſt, quia facta revocatione, qui dederat mandatum, non poteſt dici cauſa homicidii: nam qui illud commiſit, ex ſua voluntate potiùs, quàm ex mandato alterius illud perpetravit, ut docent Suarez *d. ſect.*3. Navarrus *d. c.* 27. *nu.* 233. Joannes Brunellus *in c.*1. *hoc tit. n.*43. Candelabrum aureum 2. *part. de irregul.* §.3. Suarez *d. ſect.*3. Similiter nec irregularis manet, qui homicidium ratum habuit, ſi conſilium, aut mandatum non dedit, ut docent Suarez *d. ſect.*3. Hurtado *de irregul. difficult.* 7. *num.*25. Majolus *d. lib.*5. *cap.*8. §.5. quæ ſententia apertè probatur primo ex eo, quia irregularitas non contrahitur, niſi in caſibus à jure expreſſis, *d. c. is qui*, *de ſent. excom. lib.*6. & in jure Pontificio nunquam talis irregularitas ſtatuta legitur: Ergo incurri non poteſt. Secundò, quia nemo irregularitatem ob homicidium contrahit, niſi illius cauſa fuerit aliquo modo: ſed qui homicidium ratum habuit, non poteſt dici ejus cauſa: ergo irregularitatem non contrahit. Tandem facit, quia lex aliquem actum prohibens, nunquam comprehendit illum ratum habentem, niſi ſpecialiter id in ea caveatur, ut *in c. cùm quis*, *de ſent. excom. lib.*6. *c. felicis*, *eod. lib. Clement.* 1. *eod. tit.* Ergo cùm nulla canonica ſanctione cautum legamus, ratum habentem homicidium irregularem manere, non poſſunt aliæ ſanctiones de homicida agentes ad ratum habentem homicidium extendi. Nec obſtat, ratihabitionem mandato comparari, *c. ratihabitio*, *de R. I. lib.*6. Nam reſpondendum eſt, eam regulam procedere in univerſum, quoties ſpecifica deciſio minimè deſideratur, ut in præſenti caſu contingit; tunc enim non valet argumentum à ratihabitione, quæ mandato per æquipollens, non in ſpecie comparatur, nec idem eſt cum mandato, argumento legis *melius*, & legis *qui hærede*, *ff. de condit. & demonſtr.* §. *ult.* Unde licèt irregularitas ex mandato contrahatur, non idem erit dicendum in ratihabitione. Deinde etiam quæri ſolet, an ad hoc, quod mandator incurrat irregularitatem, neceſſarium ſit, quod mandatarius acceptet mandatum; quia contingere poteſt, quod eo tempore, quo illi mandatur, dicat ſe nolle illud munus aſſumere, poſtea verò mutata voluntate homicidium exequatur ſine novo juſſu; immò potiùs contra voluntatem ipſius mandantis, ſi jam iram mutavit. In qua quæſtione dicendum eſt, non eſſe neceſſariam acceptationem, & ita eo in caſu mandantem manere irregularem, etiamſi nihil denuò juſſerit, vel ſi retractaverit voluntatem ſuam, dum ſufficienter non revocaverit mandatum. Et ratio eſt, quia crimen, quod mandando commiſerat, adhuc perſeverat, & ſic ſemper manet ex vi prioris mandati non revocati exhortatio in mandatario; unde licèt à principio non conſenſerit, poteſt tamen ex vi prioris mandati moveri, & induci ad homicidium; & ita illud imputatur mandanti, dum mandatum non revocavit, ut docuerunt Innocent. *in d. c. ad audientiam*, *hoc tit.* Suarez *d. ſect.*3. Majolus *lib.*5. *de irregularit. c.*48.

His præmiſſis, cùm in præſenti caſu Petrus, nec 3
conſilio, nec exhortatione homicidium fieri ſuaſiſſet, aut illud fieri mandaſſet, immò potiùs inhibuiſſet, ne Abbas læderetur, irregularitatem non contraxit, etſi ejus cauſa homicidium perpetratum fuiſſet, ut de ſimonia in non diſſimili caſu probavi *in c. per tuas*, *de ſimonia*: quare illa verba hujus textus, *Concedas auctoritate Apoſtolica*, potiùs referenda ſunt ad declarationem, quàm ad diſpenſationem. Si autem in præſenti caſu, dum de occidendo Abbate, ſeu vulnerando in præſentia Petri agebatur, ipſe taceret, ſequuto homicidio, eum irregularem manere docuerunt Gibalin. *de irregul. c.*4. *confect.*14. *fol.*155. Felinus *in præſenti*: qui alia dubia de ſuadentibus, vel non, homicidium, proponit, & exponit.

C A P U T XVIII.

Idem a *Abbati ſanctæ Trinitatis de Maleleon*.

SIgnificaſti nobis per literas tuas, quod cùm quidam maleficus ingreſſus Eccleſiam de Brucio, Dei timore poſtpoſito, *b* Euchariſtiam cum altarium ornamentis & libris eccleſiaſticis extra Eccleſiam aſportaſſet,

Digitized by Google

taſſet, dilectus filius Laurentius presbyter Eccleſiæ lator præſentium, regularis canonicus, quem in prędicta Eccleſia de Brucio inſtitueras capellanum, præfatum iniquitatis filium foſſorio arrepto percuſſit : *c* ſed ſi ad mortem fuit ictus hujuſmodi, tu, & ipſe penitus ignoratis. Cùm autem parochiani Eccleſiæ memoratæ audirent prædictum maleficum ornamenta Eccleſię aſportantem, ipſum arreptis gladiis, & fuſtibus in eodem loco protinus occiderunt. Prædictus verò Laurentius de ſua ſalute præcogitans, evoluto anno, ſub titulo confeſſionis rei ordinem tibi *d* revelavit, pro quo nobis humiliter ſupplicaſti, ut cum eo miſericorditer agere dignaremur. Licèt autem contineatur in canone, *e* quod ſi quatuor homines, aut quinque, vel plures contra hominem unum rixati fuerint, & ab his mortuus fuerit vulneratus, quicumque illorum ei plagam impoſuerit, homicida, ſecundùm ſtatuta canonum judicetur: quia tamen in alio canone *f* dicitur de presbytero, qui Diaconum equitantem percuſſit, & ipſe cadens ex equo, cervice fracta interiit, quod ſi non ad mortem percuſſus eſt incautè agenti presbytero competens pœnitentia eſt indicenda, ita quod aliquanto tempore à Miſſarum ſuſpenſus ſolemniis, denuò ad ſacerdotale officium revertatur: quod ſi veraciter qualicumque percuſſione presbyteri mortuus eſt Diaconus, nulla ratione more ſacerdotis permittendus eſt miniſtrare, etiamſi voluntatem *g* non habuerit occidendi. Nos in præmiſſo caſu credimus diſtinguendum, utrum conſtare poſſit, quod præfatus ſacerdos non inflixit percuſſionem lethalem, de qua videlicet, ſi aliorum vulnera non fuiſſent ſubſequuta, percuſſus minimè interiiſſet; & ſi percuſſor voluntatem non habuerit occidendi, nec ipſius ſtudio, vel *h* conſilio, vel mandato proceſſerint alii contra illum: & quidem ſi hoc ita ſe habet (quod forſan ex eo poſſet oſtendi, ſi certa apparuiſſet percuſſio ab eodem inflicta, tam modica, & tam levis, in ea corporis parte, in qua quis de levi percuti non ſolet *i* ad mortem, ut peritorum judicio *j* medicorum talis percuſſio aſſereretur non fuiſſe lethalis;) cùm de cæteris credendum ſit ipſi ſacerdoti, qui non accuſatur, vel denuntiatur ab aliquo, ſed per ſeipſum de ſua ſalute ſolicitus conſilium appetit ſalutare, poſt pœnitentiam eidem ad cautelam injunctam, in ſacerdotali poterit officio miniſtrare, religionis accedente favore, cùm ſit canonicus regularis, & ſine omni ſcandalo poſſit ſacerdotale officium exercere. Quod ſi decerni non poſſit, ex cujus ictu percuſſus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi tunc ſacerdos: & ſi forſan homicida non ſit, à ſacerdotali officio abſtinere debet; cùm in hoc caſu ceſſare, ſit tutius, quàm temerè celebrare, pro eo quod in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur. Utrum autem de illis ſit ſimile ſentiendum, quorum unus, ſed quis, omninò neſcitur, *l* homicidium perpetravit, ſi forſan ad ſacros ordines recipiendos præſententur, utrum omnes ſint pariter repellendi, cùm diſcerni non poſſit, qui debeant inculpabiles judicari, diligens inveſtigator advertat; quamvis hic caſus ſit ab illo valdè diverſus. Si verò quemadmodum perhibetur, ſacerdos iſte priùs ab illo percuſſus ſacrilego, mox eum cum ligone in capite repercuſſit, quamvis vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittant; quia tamen id debet fieri cum *m* moderamine inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam, non videtur idem ſacerdos à pęna homicidii penitus excuſatus; tum ratione inſtrumenti, cum quo ipſe percuſſit, quod cùm grave ſit, non ſolet levem plagam inferre; tum ratione partis, in qua fuit ille percuſſus, in qua de modico ictu quis ſolet lethaliter lædi; maximè cùm ſecundùm vulgare proverbium aſſeratur, quod qui ferit primò, ferit tangendo; qui ferit ſecundò, ferit dolendo: unde penſatis omnibus ei creditur expedire, ut cum humilitate abſtineat à ſacerdotali officio exequendo.

N O T Æ.

a MAleleon.) Ità legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.*2. in hac autem ſexta legitur *Mandelberg*. Sed adhuc non inveni urbem, ſeu locum, ubi monaſterium hoc ſanctæ Trinitatis eſſet.

b *Euchariſtiam*.) Quæ ſervari debet in Eccleſia, juxta tradita *in c.*1. *de cuſtod. Euchariſt.*

c *Percuſſit*.) Cùm furem diurnum non poſſit occidere, præcipuè quia proclamatio hoc caſu ſufficiebat, cùm parochiani propè eſſent, ut notavi *in c.*3. *hoc tit.*

d *Revelavit*.) Conceſſa videlicet facultate patefaciendi caſum Romano Pontifici, vel aliis, juxta tradita *in c.* 2. *de offic. ordin.*

e *Canone*.) Videlicet *c. ult.* 23. *quæſt. fin.* qui citatur ex Concilio Uvormac. ab Ivone Carnotenſi *part.*10. *Decreti*, *c.*179. Burchardo *lib.*6. *Decreti*, *c.*42. & in Pęnitentiali Romano *tit.*1. *cap.*15.

f *In alio canone*.) Relato *in c. ſtudeat*, 50. *diſtinct.*

g *Voluntatem habuerit*.) Non quia voluntas tantùm occidendi poſſit irregularitatem inducere, niſi ſequuta occiſione, ſeu membri mutilatione; ſiquidem certum eſt ex deliberata voluntate occidendi hominem, etiam ad actum externum deducta, ſi modò nec homicidium, nec membri amputatio ſequuta fuerit, non incurri irregularitatem, ut conſtat *ex c. fin.*15. *quæſt.*1. *c. ſicut dignum*, §. *illi autem*, *hoc tit.* ibi: *Si de illa captione mors ejus ſequuta fuerit;* ut docent Majolus *lib.*5. *c.*48. *nu.*4. Suarez *de cenſur. diſp.*44. *ſect.*2. Covar. *in Clement. ſi furioſus*, 2. *p. in initio*, *nu.*2. Nec contrarium probant textus *in c. ſi præterea* 29. *c. ſi quis* 30. *de pœnit. diſt.*1. & præceptum illud divinum. *Non concupiſces;* quo inordinatus ſolius mentis appetitus damnatur. Et *in l. ſi quis cum telo*, *Cod. ad leg. Corn. de ſicariis* : ubi ſola voluntas occidendi ad actum exteriorem deducta punitur. Ergo irregularitas etiam incurri poteſt ex deliberata voluntate. Nam reſpondendum eſt, animum delinquendi in mente retentum, & opere non declaratum, non puniri in foro exteriori, ſed tantùm in interiori, ut conſtat *ex d. c. præterea*, *d. c. ſi quis*, ubi dicitur furti teneri, qui ſolo timore non furatur; & non minùs delinquere eum, cui ſola eſt voluntas peccandi, quàm ſi in ipſo facto deprehenderetur : quod eſt intelligendum quoad Deum, non quoad homines, juxta textum *in l. cogitationis*, *ff. de pœnis*, relatum *in c. cogitatis*, *de pœnit. diſt.* 1. Deus enim, cui actus internos comprehendere, & perſcrutari reſervatum eſt, *lib.* 1. *Regum*, *cap.* 16. D. Paulus 1. *ad Corinth. cap.*4. non ex opere, & effectibus judicat, ſed ex corde, *cap. qui pejerare*, 22. *quæſt.*5. & ex corde procedere adulteria, & cætera peccata, traditur *in cap.*15. *Matthæi*, *cap.* 1. 15. *quæſt.* 6. in quem ſenſum accipiendi ſunt textus *in cap. ſi quid inveniſti* 14. *q.*5. *cap. Chriſtiana* 32. *q.*5. *cap. erubeſcant*, 32. *diſt.* cum aliis adductis per Felinum *in cap.* 1. *de præſumpt.* Itaque in foro exteriori voluntas in mente retenta, non deducta ad actum externum, puniri non debet, *d. l. cogitationis*, *l.*1. §. *hæc autem*, *in fine*, *ff. quod quiſque juris*. Unde cùm irregularitas ſit impedimentum inductum lege canonica, ut probavi ſuprà *in cap. de cætero*; ideò propter actum internum incurri non poteſt irregularitas. Nec etiam obſtat, quod in nonnullis privilegiis Romani Pontificis conceditur facultas diſpenſandi in irregularitate purè mentali, ut conſtat ex Concilio Baſileenſi *ſeſſ.*14. & in Bulla Cruciata conceſſa à Pio IV. anno 1561. Non poteſt autem irregularitas vocari purè mentalis, niſi ex actu purè mentali. Ergo ſupponit Pontifex dari aliquam irregularitatem mentalem, aliàs illuſoria eſſent illa privilegia. Nam huic difficultati ut ſatisfaciant Doctores, varia adducunt. Henriquez *lib.*6. *ſummæ*, *cap.*14. §.4. *liter. X*, affirmat illam clauſulam poſitam eſſe ad cautelam, propter conſcientiam ſcrupuloſorum. Ledeſma *in* 2. 2. *qu.* 26. *art.*2. aſſerit clauſulam illam non eſſe ſummi Pontificis, ſed à quæſtoribus impoſitam fuiſſe. Sed rectiùs Suarez ubi ſuprà, *nu.*9. Corduba *lib.*5. *quæſt.*43. *dub.*2. aſſerunt irregularitatem mentalem vocari eam, quæ licèt per actum externum contrahatur, pendet tamen ex aliqua conditione purè mentali, veluti quod fiat ex certa ſcientia, contemptu, odio, præſumptione, aut pertinacia, ut quando quis excommunicatus eſt, quia egit, vel omiſit aliquid ſcienter, doloſè, & præſumptuoſè, juxta ſpeciem textus *in c. penult. verſ. cæterùm*, *de cleric. excom.* vel ſi Eccleſia imponat irregularitatem celebranti baptiſmum ſine intentione; nam talis irregularitas dicetur mentalis, quia originaliter provenit ex illo animo culpabili.

h *Con-*

Digitized by Google

h *Conſilio, vel mandato.*) Juxta tradita commentario antecedenti.

2 i *Ad mortem.*) Non tamen omnis, qui lethaliter vulneratus eſt, moritur, *l. 1. §. ult. ff. ad Syllan.* ſicut nec omnis moritur, cui lethalis morbus eſt, auctore Galeno *l. 6. aphoriſm. Hippocrat. aphoriſm.* 18. quia in vulneribus alia ſunt, in quibus plus medicamenta, alia in quibus manus plus proficit, ex Cornel. Celſo *l. 5. c. 26.* itaque eventus expectandus eſt; niſi enim mors ſequuta ſit, exiſtimari non poterit antea vulnus fuiſſe mortale; & ideò ſi ſervus mortiferè vulneratus, poſtea ruina, vel naufragio perierit, de occiſo, non de vulnerato agendum eſſe docuit Ulpianus *in l. hujc ſcripturæ* 15. *§. 1. ff. ad leg. Aquil.* eam rationem aſſignans, quia poſt ruinam, vel naufragium non poteſt apparere, an ſervus ſit occiſus. Inde etiam Celſus *in l. item* 11. *§. Celſus, ff. de Aquil.* docet quod ſi alius lethale vulnus inflixerit, alius poſtea occiderit, priorem non teneri de occiſo, ſed de vulnerato; poſteriorem teneri de occiſo, quia occidit, & meritò, quia propter poſterioris homicidium non apparet, fuiſſetne vulnus lethale. Nec contrarium docet Julianus *in l. ita vulneratus* 51. *ff. ad leg. Aquil.* ubi docet, ſervum vulneratum eſſe ab uno, ex cujus ictu certum eſt moriturum eſſe; & poſtea ab alio exanimatum: & exiſtimat, utrumque de occiſo teneri. Quia facilè procedit Juliani ſententia, ſi obſervemus verba illa: *Certum eſt moriturum eſſe.* Quibus non tantùm ſignificatur vulnus eſſe mortale, ſed omninò moriturum eſſe, ut in ſimili caſu docuit Papinianus *in l. in ratione* 11. *§. ſi ſervus, ff. ad leg. Falcid.* ibi: *Qui moriente domino ea valetudine affecti fuerant, ut eos non poſſe vivere certum eſſet.* Sunt enim quædam vulnera inſanabilia, veluti cordis percuſſio, quæ omninò hominem perimit. Iulius Solinus *Polyhiſt. c.* 3. ibi: *Convenit inter omnes corda primum ex univerſa formari carne, eamque in diem quintum & ſexageſimum creſcere, deinde minui, ac ex oſſibus ſpinas: ea propter capitale eſſe, ſi pars altera noceatur.* Similiter percuſſio cerebri, medullæ ſpinæ, item pulmonis percuſſio inſanabilis eſt, necnon ſi diaphragma ruptum ſit; nam diaphragma eſt muſculus, qui dividit cor, & pulmones à liene, & jecore. Æquè etiam mortalia ſunt vulnera, ſi arteriæ ruptæ ſint, veluti arteria venoſa, arteria vocalis, & arteria aſpera. De quibus, & aliis vulneribus agunt Hippocrat. *aphoriſm.* 18. *ſect.* 6. ibi: *Cui veſica perforata fuerit, aut cerebrum, aut cor, aut ſeptum transverſum, aut tenue quoddam inteſtinum, aut ventriculus, aut jecur, lethale eſt.* Cornel. Celſus *l. 5. c.* 26. ibi: *Servari non poteſt, cui baſis cerebri, cui cor, cui ſtomachus, cui jecinoris portæ, cui in ſpina medulla percuſſa eſt, cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut tenue inteſtinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati ſunt, cujue circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præciſæ ſunt.* Alia autem vulnera ſunt, quæ quamvis ad ſanitatem vix perveniant, non tamen de eorum incolumitate deſperatur. Idem Celſus *dicto c.* 26. Quare in illis non expectatur eventus, in his verò eventus expectandus eſt. Unde fit, quod ſi quis alteri vulnus in corde, vel in pulmone inflixerit, illicò nullo expectato eventu occidiſſe creditur, ac proinde quamvis poſtea ex plaga, quam alius impoſuit, celetiùs mortuus ſit, uterque de occiſo tenetur, *d. l. ita vulneratus.* Si autem vulnus non ita lethale ſit, primus de vulnerato, ſecundus de occiſo tenetur, ut docuerunt Cujac. *l.* 86. *Digeſtor. in d. l. vulneratus,* Antonius Matthæus *de crimin. ad tit. de leg. Cornel. de ſicariis, c.* 3. D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. l. 1. c. 3. ſect.* 3. Quoad irregularitatem autem, de qua in præſenti textu agitur, certum eſt, non ſolùm eum qui occidit, verùm etiam qui morti-ferè vulneravit, irregularitatem contrahere, ut ex hoc textu communiter reſoluunt repetentes *hic,* Villadiego *in tract. de irregul. c. de clerico percuſſore, n.* 3. Valentia *t. 2. illuſtr. tract. 4. c. 4. n.* 33.

3 j *Judicio medicorum.*) Qui adhibendi ſunt ut periti in arte, juxta tradita *in c. 3. de probat.* quia In his quæſtionibus medici judicant, non Jureconſulti: creditur autem illis, ſi cum juramento deponant, abſque eo tamen facilè non fides habetur, ſicut nec uni, niſi fortaſſe plures haberi non poſſint; quo caſu neceſſariò unius judicio ſtandum eſt, argumento legis *6. C. de re milit. l. 1. in princip.* & *§. de inſpiciendo, ff. de ventre inſpic. l. 1. §. idem, l. 20. ff. de quæſt. novella 7. Juſtin. c.* 3.

k *Ceſſare ſit tutius.*) Verba hæc expoſui ſuprà *in ca. ad audientiam.*

4 l *Homicidium perpetravit.*) Si propter hominem occiſum criminaliter agatur, & plures præmeditato conſilio in eum irruerunt, ſive omnes percuſſerint, ſive aliquis, ſive unus, omnes tamen ultimo ſupplicio tamquam homicidæ puniuntur, quia omnium idem dolus, & facinus æquale eſt, *l. 2. §. ſi quis non homines, ff. de vi bonor. rapt. l. 3. ff. ad leg. Jul. de vi privat. c. ult. 23. quæſt. ult. l. 57. filii:* & ita omnes manent irregulares. Docent Paz *in d. l.* 57. Anton. Gomez *l. 3. var. c. 3. n.* 36. Covar. *in Clement. ſi furioſus, 2. part. §. 2. verſ. Primus caſus,* Seſſe *tom. 1. deciſ.* 103. Sed ſi non præmeditato conſilio, ſed caſu rixa orta fuerit, & conſtet, quod vulnus lethale ſit, & quis illud intulerit, ille tantùm, qui hominem mortiferè vulneravit, tenebitur de occiſo, cæteri, ſi non vulneraverint, non tenebuntur; ſi autem vulneraverint, propter vulnera ſolummodò, non propter mortem punienti erunt, cùm ſingulorum diſpar culpa, & inæquale fuerit delictum, *l. 1. §. Divus, l. ult. ff. ad leg. Cornel. de ſicariis:* quo caſu ille ſolus, qui lethale vulnus intulerit, irregularis fit. Gomez, & Covar. ubi ſuprà, niſi non ex uno potiùs, quàm ex altero, ſed ex omnibus pariter vulneribus mors fuerit illata; tunc enim omnes homicidæ cenſentur, & irregulares ex hoc textu, & ex *c. fin. 23. quæſt.* 5. Quod ſi omnes vulnera intulerint, & unum tantùm lethale vulnus fuit, nec appareat, à quo illatum fuerit, licèt jure civili pœna pecuniaria omnes tenerentur, *l. item Mela 11. §. ſi plures, ff. ad leg. Aquil. l. 1. §. ult. ff. de his qui dejecerunt:* criminali tamen ordinaria pœna mortis puniri non debent, ex ratione legis *abſentem 5. ff. de pœnis;* ſed potiùs extraordinaria coercebuntur, ut defendunt Gomez, & Valentia *ubi ſuprà,* Faber *in ration. ad textum in d. l. ita vulneratus.* Similiterque ſi unus tantùm lethale vulnus intulerit, cæteri autem non vulneraverint, & quis eorum fuerit, non appareat, omnes à pœna mortis erunt immunes, ſed arbitrio judicis coerceri debent, *d. l.* 57. Julius Clarus *l. 5. ſent. §. homicidium, n.* 3. ſed eo caſu omnes irregulares eſſe reſoluunt Covar. *ubi ſuprà, n.* 5. Valentia *d. c. 4. n.* 33.

m *Moderamine inculpatæ.*) Occidens enim aliquem ſe defendendo, quando aliter mortem vitare non valet, 5
irregularis non eſt, *Clement. unic. hoc tit.* Ratio eſt, quia ad irregularitatem contrahendam propter homicidium privatum neceſſaria eſt culpa homicidii, ſaltem aliqua: is verò, qui ad defenſionem aliquem occiderit, nullam culpam homicidii contrahit: ergo non erit irregularis. Minor probatur, nam unicuique naturali ratione permiſſum eſt ſe ab aggreſſore defendere, *l. ut vim, ff. de juſt. & jur. l. 1. §. cùm arietes, ff. ſi quadruper pauperiem feciſſ. dic. l. ſed et ſi, l. ſcientiam, §. qui cum aliter, ff. ad leg. Aquil. l. 1. §. vim vi, l. 3. §. eum igitur, ff. de vi & vi armata, l. furem nocturnum, ff. de ſicar. l. 2. & 3. C. eod. tit. l. 1. C. quando liceat ſe vindicare, c. 7. c. ſuſcepimus, §. ſignificaſti 1. & 2. de homicid. c. 3. de ſent. excom. cap. dilecto, eod. tit. in 6. & Clement. paſtoralis, §. cæterùm, de re judicata:* quibus conſonant lex 3. 4. & 8. *part.* 7. lex 4. *tit. 13. lib. 8. Ordin.* lex 4. *tit. 23. l. 8. recopil.* quibus ſuffragatur, quod Cicero in oratione pro Milone ſic ſcribit: *Eſt enim hæc, judices, non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus; verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus, ut ſi vita noſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, honeſta omnis ratio eſſet expediendæ ſalutis.* Eſt enim à natura conceſſum, ut vim vi repellere poſſimus, ut omne animal natura duce ad conſervandum ſe, & ſpeciem ſuam impellitur, ut ait Ariſtoteles *lib. 1. polit.* & probavi ſuprà *in cap. 3. hoc tit.* Ampliatur præſens doctrina, ut procedat etiam caſu, quo occidens ſe defendendo animum, & intentionem occidendi habet: cujus reſolutionis ratio duplex eſt. Prima, quia in quolibet actu inſeparabiliter ineſt voluntas poteſtati, argumento textus *in l. multùm intereſt, C. ſi quis alteri, vel ſibi,* Ergo dum lex permittit poteſtatem occidendi aggreſſorem, permittere etiam videtur intentionem, & voluntatem occidendi. Secunda, quia defenſio à jure permiſſa eſt: ergo jure debet etiam permitti voluntas occidendi; quia occiſio eſt medium neceſſarium defenſionis, tamquam præambulum neceſſarium ipſius, argumento legis *illud, ff. de acquir. hæredit.* docuerunt Navar. *in manuali, cap. 15. numer.* 2. Sotus *de juſtitia, quæſt. 1. art.* 1. Nec obſtat textus *in cap. de occidendis,* 23. *q.* 5. ubi permittitur judici, & militi occidere ſe defendendo animo occidendi, quaſi ſecus ſit in aliis: cujus textus, & aliorum jurium, & rationum argumento contrariam ſententiam defendunt D. Thomas 2. 2. *quæſt. 65. art.* 7. & Cajetanus *ibi,* Tabiena *verbo Homicidium, quæſt.* 7. & Abulenſis *ſuper Matthæum cap. 5. part.* 26. nam tenendo priorem opinionem reſpondendum

Digitized by Google

dum eſt, textum *in d. c. occidendis*, loqui, quando non occidit quis ſe defendendo, ſed occidit præveniendo ad cavendam injuriam, vel mortem futuram: quo caſu dicitur homicida, quia non occidit ſe defendendo; ſecus verò eſt, quando aliquis occidit in ipſo actu aggreſſionis, quia tunc occidere permittitur, quamvis habuerit animum occidendi. Hoc tamen homicidium defenſionis cauſa commiſſum debet fieri ſervato moderamine, inculpatæ tutelæ, ex præſenti textu; aliàs voluntarium dicitur, *l.* 1. *C. unde vi:* docet Acunna *in c. miror*, 50. *diſt.* Bartholomæus Sanchez *in repet. ad eundem textum*.

COMMENTARIUM.

6 Dubium enim, & non leve, tam apud Canoniſtas, quam Theologos eſt, an in caſu dubio debeat quis irregularis judicari, vel non? Et in dubio neminem irregularem cenſendum eſſe, docuerunt Innocent. *in c. ad audientiam*, *ſuprà hoc tit.* Covar. *in Clement ſi furioſus*, 1. *part. in initio*, Navarrus *in c. ſi quis autem*, *de pœnit. diſt.* 7. Garcia *de benefic.* 7. *part. c.* 1. *n.* 21. Joannes Sanchez *in ſelect. diſp.* 42. *n.* 14. Hurtado *de irregul. l.* 1. *diffic.* 4. Turrianus *de cenſur. l.* 8. *diſp.* 17. *dub.* 3. affirmant verò irregularem eſſe judicandum Sanchez *to.* 1. *ſummæ*, *lib.* 1. *c.* 10. Avila *de cenſur. part.* 7. *diſp.* 2. *dub.* 5. Villalob *in ſumma*, *t.* 1. *tract.* 1. *difficult.* 22. *n.* 2. Flores de Mena *variar. quæſt.* 9. Sayrus *de cenſur. l.* 2. *c.* 2. *n.* 16. Ugolinus *eod. tract. c.* 4. §. 2. *n.* 3. Azor 1. *part. l.* 2. *c.* 19. *quæſt.* 20. Alii docent in foro exteriori neminen in caſu dubio irregularem credi, ſecus verò, in foro interiori, quia probi hominis eſt ibi culpam timere, ubi culpa minimè reperitur, *c. fin.* 5. *diſt. c.* 2. *de obſ. jejun.* Ita docuerunt Abbas, Hoſtienſis, & Joannes Andreas *in d. c. ad audientiam*, Armilla *verbo Irregularitas*, *nu.* 8. Tabiena *eod. verbo*, *n.* 3. Ledeſma, Majolus, Philiarcus, & Farinac. quos refert Eſcobar *de utroque foro*, *art.* 1. §. 5. Alii diſcrimen conſtituunt inter irregularitatem provenientem ex homicidio, & inter provenientem ex aliis cauſis. In irregularitate proveniente ex homicidio etiam in dubio præſumi quem irregularem aſſerunt, quia id expreſſum eſt in præſenti, & ſuprà *in c. ad audientiam*; ſecùs verò in aliis caſibus, quia id expreſſum non eſt. Ita Layman *part.* 2. *moral. l.* 1. *c.* 5. *§.* 4. *n.* 39. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 1. *puncto* 5. Alii relati à Barboſa *in d. c. ad audientiam*, *num.* 3. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 73. Tandem alii exiſtimarunt aliter diſtinguendum eſſe, videlicet aut dubium eſt juris, an ſcilicet irregularitas pro certo delicto inflicta ſit, & eo caſu nullo modo quem irregularem credi; aut dubium erat facti, an videlicet factum, propter quod irregularitas impoſita eſt, commiſſum fuerit; & in hoc caſu præſumi quem irregularem, quia in dubiis tutiorem partem ſequi debemus, *c.* 3. *de ſponſal. c.* 2. *de conſanguin. c. unic. de ſcrutin.* Ita docuerunt Covar. *ubi ſuprà*, Suarez *diſp.* 40. *ſect.* 6. Gibalin *de irregul. c.* 2. *conſect.* 6. Sed placet opinio negativa, ſcilicet quocumque caſu dubium vertatur, excludi irregularitatem in utroque foro, dum ita res dubia eſt, ut nullo modo veritas probari valeat etiam præſumptionibus. Et quidem ſi dubium juris eſt, conſtat irregularitatem tantùm contrahi in caſibus à jure expreſſis; & ſi dubium facti ſit, etiam probatur hæc ſententia, quia nemo punitur ob peccatum dubium, *c. nos*, *c. Judex*, 2. *q.* 1. *l.* 3. §. 1. *ff. de minor. l. abſentem*, *ff. de pœnis*, *l. fin. C. de probat.* In dubiis enim favendum eſt reo, *c. cùm ſunt*, *de R. I. in* 6. quia procliviores ſumus ad liberandum, quàm ad ligandum, *l. Arrianus*, *ff. de O. & A.* Nec hoc ſolùm procedit in foro exteriori, ſed etiam in interno; ſi enim quis dubitet, an votum feciſſet, necne, non tenetur ipſum adimplere, ut viginti auctoritatibus relatis probat Diana 4. *part. tract.* 3. *reſol.* 11. & dubitans an damnum intulerit, ad reſtitutionem non tenetur. Diana *ibid. reſol.* 27. & in dubio an caſus ſit reſervatus, necne, non creditur reſervatus. Portel. *in dubiis regularib. verbo Caſus reſervatus*, *n.* 7. Diana *ſuprà*, *reſol.* 4. & ſi dubitetur, an aliquis legitimus filius ſit, necne, præſumitur legitimus: ipſe Diana pluribus relatis *reſol.* 6. Ergo ſimiliter in dubio facti, an quis ex homicidio, vel alio caſu irregularis ſit, dicendum eſt, irregularem non eſſe, immò uti poſſe poſſeſſione ſua, in qua antequam dubium emergeret, erat. Ita tenet Eſcobar *de utroque foro*, *art.* 1. *§.* 5. Gibalinus *ubi ſuprà*. Unde infertur, procurantem abortum, & dubitantem, an fœtus eſſet animatus, nec ne, non manere irregularem. Sanchez *l.* 1. *in Decal. c.* 11. *nu.* 43. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 51. *n.* 141. Carranza, Diana, aliique apud Eſcobar *ſuprà*, *n.* 89. Sotus, Sayrus, & Scortia apud Gibalinum *d. c.* 4. *conſectar.* 7. Idem circa militem dubitantem, an aliquem occiderit, roſoluit Diana *part.* 4. *tract.* 2. *reſol.* 3. & 52. Eſcobar, & Gibalin. *ubi ſuprà*, Idem dicendum eſt de conſulente homicidium, & dubitante, an ejus ſuaſu ſequutum ſit: quem caſum explicant Petrus Cornejo *in* 3. *part. tract. de irregul. diſp.* 1. *dub.* 2. Diana *part.* 4. *tr.* 2. *reſol.* 25. Eſcobar ſuprà, *numer.* 45.

CAPUT XIX.

a Idem

Tua nos duxit fraternitas conſulendos. *Et infra*: : Tertiò quæſiviſti Apoſt. Sed. reſponſo explicari, quid ſit de quodam monacho ſentiendum, qui credens ſe quamdam mulierem à gutturis tumore curare, ut chirurgicus cum ferro tumorem illum aperuit: & cùm tumor ille aliquantulum reſediſſet, monachus ipſe mulieri præcepit, ne ſe vento exponeret ullo modo, ne fortè ventus gutturis apertionem intrans, ſibi cauſam mortis inferret. Sed mulier ejus mandato contempto, dum meſſes colligeret, vento ſe expoſuit incautè, & ſic per apertionem gutturis ſanguis multus effluxit, & mulier diem finivit extremum: quæ tamen confeſſa eſt, quòd quia vento expoſuit ſemetipſam, ſibi dederat cauſam mortis. Utrùm videlicet, cùm prædictus monachus ſit ſacerdos, liceat ei ſacerdotale officium exercere. Nos igitur f. t. taliter reſpondemus, quòd licèt ipſe monachus deliquerit alienum officium uſurpando, quod ſibi minimè congruebat; ſi tamen cauſa pietatis, & non cupiditatis id egit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ omnemque ſtuduit diligentiam, quam debuit, adhibere, non eſt ex eo, quòd per culpam mulieris contra conſilium ejus accidit, adeò reprobandus, quod non poſt ſatisfactionem condignam cum eo miſericorditer agi poſſit, ut divina valeat celebrare; alioquin interdicta eſt ei ſacerdotalis ordinis executio *b* de rigore.

NOTÆ.

1 a Idem.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 3. ſed inſcriptio reſtituenda eſt *ex c. tua nos*, *de ſponſal.* ubi integram epiſtolam Innocentii tranſcripſi.

2 b *De rigore.*) Quia dabat operam rei illicitæ artem chirurgicam monachis prohibitam exercendo. Docuerunt Covarr. *in Clement. ſi furioſus*, 2. *part.* §. 4. *n.* 2. & omnes illi, qui communem diſtinctionem agnoſcunt inter eum, qui dedit operam rei licitæ, vel illicitæ. Ita hunc textum acceperunt Molina *de juſtitia diſp.* 77. Avila *de cenſur.* 7. *part. diſp.* 6. *ſect.* 1. *dub.* 2. Villalobos *in ſumma tract.* 21. *t.* 1. *diffic.* 24. Sed rectiùs Sotus, Propoſitus, & Hurtado, quos refert, & ſequitur Gibalinus *de irregul. c.* 4. *regul.* 2. *conſect.* 1. docuerunt in præſenti monachum non declarari irregularem, ſed tantùm Innocentium aſſerere, monachum graviter deliquiſſe alienum officium uſurpando, ut conſtat ex illis verbis: *Multùm deliquerit.* Unde docet Innocentius juxta juris rigorem ſuſpendendum eſſe à ſacerdotalis ordinis executione. Ex quibus verbis apparet, monachum iſtum non eſſe irregularem, quia ejus culpa non contigit homicidium, quamvis peccaret alienum officium uſurpando: ſi autem vel imperitia, vel negligentia ipſius contigiſſet mors mulieris, certum eſt irregularem futurum fuiſſe. In præſenti ergo caſu ſuſpenſio incurritur; & ita docet Innoc. poſt condignam ſatisfactionem poſſe ex miſericordia divina celebrare. Nec verba illa, *poterit miſericorditer cum ipſo agi*, important irregularitatem; nam idem dicitur de eo, qui in duello partem digiti amiſerat, *in c.* 1. *de corpor. vitiat.* cùm tamen ille minimè ſit irregularis, ſed deponendus, *c.* 1. *de clericis pugnant.* Etiam *in c. ult. de bigamis*, dicitur diſpen-

Digitized by Google

diſpenſare Epiſcopum cum ſacerdote, qui plures habuit concubinas, ſicuti cum fornicatore ſimplici, ut ſacerdotalia munia obeat; & tamen conſtat ex ibi traditis, ſacerdotem in ea ſpecie nec eſſe bigamum, nec per conſequens irregularem: igitur ex ſimili loquendi formula non rectè deducitur, irregularitatem contractam eſſe.

§.

AD ultimum fuit ex parte tua propoſitum, quòd quidam ſcholaris metuens, ne latrones in domo ſua eſſent, parvo aſſumpto gladio, ut ignem quæreret, de ſtrato ſurrexit; & cùm veniſſet ad oſtium, ignarus reperit ibi furem, qui cum ſcholari luctari incipiens, non ſolùm ipſum ſcholarem proſtravit ad terram, ſed etiam penè ad mortem vulneravit eumdem. Scholaris verò provocatus ab illo, vim vi incontinenti repellens, extracto, vel extorto latronis gladio, eumdem ſervato juris moderamine repercuſſit, qui perterritus fugam, quamcitiùs potuit, maturavit. Manè itaque luceſcente, ſcholares latronem quæſiverunt eumdem, qui vulneratum inventum Poteſtati Vicentiæ tradiderunt, coram quo conſtanter negavit, quòd præmiſſa minimè perpetravit. Unde præfata Poteſtas ad eumdem ſcholarem ſuos nuncios deſtinavit, ut exponeret, ſi qua ſciret de fure prædicto, vel traderet interſigna: qui cultrum, quod ipſe latroni abſtulerat, & ſotulares ab eodem in ipſius domo dimiſſos, quos abſtraxerat ſibi, ne pedum ſtrepitus audiretur, nuntiis tradidit memoratis, ſuper eodem facto ſe nihil amplius *a* intromittens. Poteſtas igitur receptis talibus interſignis, latronem ipſum apparitoribus ſuis tradidit puniendum, qui illi amputaverunt *b* virilia, & oculos eruerunt: latro verò ſe ad quoddam cœnobium transtulit, & ibi per triduum ira, & dolore commotus, nec potum ſumpſit, neque cibum, & ſic de medio eſt ſubtractus. Unde per noſtrum poſtulas oraculum edoceri, utrum præfatus ſcholaris ad ſacros ordines valeat promoveri? Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi præfatus ſcholaris dignis meritis adjuvatur, propter præſcriptum eventum à ſuſceptione ſacrorum ordinum nullatenus eſt arcendus.

N O T Æ.

a *INtromittens.*) Ideſt nec accuſans, nec teſtimonium perhibens, aliàs eſſet irregularis, niſi præmiſſa proteſtatione, de qua *in c. 2. hoc tit. in 6.* ubi plures congeſſit Cenedus *collect.* 12. Gibalinus *de irregul. c. 4. diff.* 11. *& ſequenti*, Iranzo *de proteſt. conſiderat.* 46. Ratio eſt, quia quando clerici, vel laici aliquem accuſant abſque proteſtatione, eorum voluntas per talem accuſationem manifeſtè fertur ad homicidium, vel membri mutilationem; unde in præſenti ſcholaris non judicatur irregularis, etiamſi ſigna dediſſet, ut cognoſceretur fur, qui poſteà ex punitione judicis deceſſit; quia ſigna illa nullo modo ad mortem, vel membri mutilationem referri poterant, ſed tantùm aliquod leve indicium præbebant; quæ quidem cauſa remota fuit homicidii, & ita irregularitas contracta non fuit.

b *Virilia.*) Forſan juxta morem ipſius provinciæ; nam in aliis provinciis furibus aures amputantur, ut probat, & illuſtrat Langleus *lib. 10. ſemeſtr. cap. 2.* & in ipſa Gallia lex Salica jubet ſervum, qui quadraginta denarios ſurripuerat, caſtrari, *tit. 3. de furto*, *§. 2.* Apud alios in aure ſignum inurebatur. Sanctus Vincentius Ferrerius *ſerm. 4. dominicæ 2. Epiphan.* ibi: *Sicut latroni datur cauterium igneum, vel ſcinditur in aure, ſignum furti, ut cognoſcatur: ſic Deus in ſignum illius furti, quod Adam faciebat, homines circumcidi in illa parte verecundoſa juſſit.* Et de Perſis refert Thom. Morus *in ſua Utopia.* Apud Bajubarios manus furibus ſervis amputari jubentur, *cap. 6. legum Bajubar.* in hæc verba: *Si quis in exercitu aliquid furaverit paſtorium, capiſtrum, frenum, feltrum, vel quæcumque involaverit, & probatum fuerit, ſi ſervus eſt, perdat manus ſuas.* Caſtratio, de qua in præſenti, dicitur extrema pœna ab Apulejo *lib. 7. in fine*, & puerile ſupplicium à Martiali *lib. 2. epigram. 60.* ubi notavit Ramireſius: & plura de hac pœna cumulavit Theophilus Raynaud. *tom. 14. tract. de triplici eunuchiſmo.* An verò talis abſciſſio hodie in pœnam delicti à judice imponi poſſit? quærunt DD. Negat. Guill. Benedict. *in cap. Raynuntius, verſ. Qui cum alia, numer. 16. de teſtam.* Affirmat Gibal. *tom. 1. de negot. lib. 1. cap. 4. art. 3. conſect. 9. n. 6.*

C A P U T XX.

Idem *Priori, & fratribus* a *Cartuſien.*

SIcut ex litterarum veſtrarum tenore accepimus, cùm quidam presbyter veſtri Ordinis, qui priùs fuerat *b* niger monachus, quamdam mulierem prægnantem, cum qua contraxerat conſuetudinem inhoneſtam, & quæ aſſerebat ſe concepiſſe ab eo, per *c* zonam arripuerit quaſi ludens, ipſa poſtmodùm mulier ſic ex eo ſe aſſerit fore læſam, quod occaſione hujuſmodi abortivit: propter quod idem presbyter proborum virorum uſus conſilio ſeipſum duxit ob altaris miniſterio ſequeſtrandum. Quare nobis humiliter ſupplicaſtis, ut cum eo miſericorditer agere dignaremur. Nos verò devotioni veſtræ inſinuatione præſentium reſpondemus, quòd ſi nondum erat *d* vivificatus conceptus, poterit miniſtrare, alioquin ab altaris debet officio abſtinere, Datum Later. IV. Non. Oct. Pont. noſtri anno XIV.

N O T Æ.

a *CArtuſien.*) Ità etiam legitur in quarta compilatione, *ſub hoc tit. cap.* 4. & in ipſis epiſtolis Innoc. III. *lib. 2. regeſtr. 14. epiſt.* 107. ex quo regeſtro textum hunc tranſcribo. De hoc præclaro Cartuſienſium Ordine nonnulla adduxi *in c. per tuas, de ſimonia.*

b *Niger. monachus.*) Ideſt Benedictinus, ut probavi *in c. 10. de temp. ord.* Poſſunt enim omnes Religioſi cujuſcumque Ordinis ad Cartuſienſium Ordinem, tamquam ſtrictiorem, ſe transferre, ut probavi *in c. licet, de irregular.*

c *Zonam.*) Zona eſt genus cinguli, quo modo accipitur tam apud profanos, quàm ſacros ſcriptores. De profanis zonis plura congeſſit Salmaſius *in notis ad Spartianum, fol.* 153. De ſacris fusè agit Sanſay *in Panopl. ſacerdot. 1. p. l. 3. c. 6.*

d *Vivificatus.*) Juxta tradita *in c. ſi quis, ſuprà hoc tit.*

C A P U T XXI.

Idem *S.* a *Epiſcopo.*

POſtulaſti. *Et infrà*: Quæſiviſti prætereà, utrùm contra quoſdam contempta excommunicationis ſententia debitas Eccleſiæ decimas ſubtrahentes, tibi Regiam implorare liceat *b* poteſtatem, cùm ad ſolutionem earum vix abſque ſanguinis effuſione valeant coarctari; Ad quod reſpondemus, quòd ſi te hujuſmodi querimoniam ſimpliciter deponente, Rex, cui ad bonorum laudem, vindictam verò malorum gladius eſt commiſſus, in eoſdem rebelles traditam ſibi exercuerit poteſtatem, eorum erit duritiæ, aut malitiæ imputandum.

Digitized by Google

NOTÆ.

1 a S*Epiſcopo.*) Ita habetur in hac ſexta collectione: ſed inſcriptionem, & litteram reſtitues ex capite *poſtulaſti*, *de foro compet.* ubi integram epiſtolam dedi.

2 b *Poteſtatem.*) Auxilium brachii ſæcularis, cùm opus fuerit, invocandum eſſe à judicibus Eccleſiaſticis, ſtatuit Joannes VIII. in Synodo Trecenſi, illis verbis: *Et cùm opus fuerit, publicum convocent auxilium, non ad prejudicandum, ſed potiùs ad ea, quæ placita ſunt Deo, conſequendum.* Cùm enim ultra anathema eccleſiaſtica poteſtas non extendatur, hi, qui Epiſcoporum monitis parere, vel fulmine eccleſiaſtico percuſſi ad cor reverti noluerint, ſæculari imperio neceſſariò coercendi ſunt. Synodus Turon. 3. *can.* 41. ibi: *Quos oportet per ſæcularis pœnitentiæ diſciplinam a tam prava conſuetudine coerceri, qui per ſalutifera ſacerdotum monita noluerint revocari.* Probavi latè *in* 2. *part. textus in c.* 1. *de offic. ordin.* Sed cùm in his canonibus, & noviter in Tridentino, dum de implorando hoc auxilio agitur, ſemper adjiciantur ea verba, *ſi opus fuerit*, vidi ſæpiùs in Regia Cancellaria pronunciatum, teneri omninò judicem eccleſiaſticum ad capturam laici, etiam concubinæ clerici, auxilium brachii ſæcularis petere, nec propria auctoritate poſſe laicum etiam in delictis eccleſiaſticis carceri mancipare: ſed an rectè, & ſecundùm ſacrorum canonum mentem procedat, non eſt noſtrum diſputare in præſenti: videndi ſunt Palacios Rubios *in c. per veſtras*, *notab.* 2. *n.* 30. & 31. Avendanno 1. *part. de exequend. mandat. c.* 1. *ex n.* 22. Barboſa *l.* 3. *voto* 92. Covarr. *in practic.* 10. *n.* 2. Jul. Clarus *l.* 5. *ſent. q.* 37. Germon., *l.* 3. *de ſacr. immunit. c.* 12. *n.* 177. Cenedo *q.* 39. *canon.* Paz *in praxi*, 2. *t. prælud.* 2. Bobadilla *l.* 2. *polit. c.* 17. *n.* 170. Anguianus *l.* 1. *de leg. c.* 30. Larrea *deciſ.* 1. *Granat.* Menchaca *de ſucceſſ. creat.* §. 22. *n.* 28. Bellet. *in c.* 1. *de offic. ord. part.* 1. *n.* 55. Amaya *in l.* 2. *C. de exact. tribut. n.* 35. Guttierrez *l.* 1. *pract. q.* 45. & *l.* 3. *q.* 31. Salgado *de Regia poteſt.* 2. *part. c.* 4. *n.* 36. Carleval. *de judic. t.* 1. *diſp.* 2. *à n.* 773. Frances *de competentiis*, *quæſt.* 73. Et ſemper placuit communior ſententia, videlicet judicem eccleſiaſticum in illis caſibus, in quibus contra laicos procedere poteſt, etiam carceri eos mancipare valere: tum quia conceſſa juriſdictione, omnia ea conceſſa videntur, ſine quibus exerceri non valet, *l.* 2. cum vulgatis, *de juriſdict.* tum quia quo jure finis inductus eſt, inducuntur etiam media neceſſaria ad finem tendentia. D. Thomas 1. *part. q.* 39. *art.* 3. & *q.* 82. *art.* 1. & *q.* 119. *art.* 4. Faciunt textus ferè diſerti *in c. fraternitatis* 7. *diſt.* 34. *cap. attendendum* 13. 17. *q.* 4. *c. contra* 10. 26. *q.* 5. *c.* 2. *de adult. c.* 2. *de maledicis*, *l. ſanctiſſimarum* 44. §. *tua igitur*, *C. de Epiſc. & cleric.* & alii congeſti ab Agia *de exhib. auxiliis*, Vela *in c.* 1. *de offic. ord.* 2. *part. n.* 1. quod faciliùs procedit accedente conſuetudine, ut præſcripta eſt in Epiſcopatibus Salmant. & Placent.

CAPUT XXII.

Epiſcopo a Ebrojcenſi.

EXhibita nobis humilis Joannis *b* clerici confeſſio patefecit, quod cùm in *c* puerili conſtitutus eſſet ætate, cum quibuſdam coætaneis ſuis ludens, & inſequens unum ex illis, lapidem poſt eum, non animo quidem *d* lædendi, ſed timorem incutiendi projecit: qui licèt ex projecto lapide percuſſus non fuerit, nec tactus; ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, tum propter *e* imperitiam medicantis, tum propter patris incuriam, qui ex tunc campeſtribus laboribus, & ſudoribus ipſum expoſuit, poſt quadraginta dierum ſpatium exſpiravit. Quia verò dictus clericus, ut mitigaretur *f* dolor patris defuncti, tamquam puer inſcius ab amicis inductus veniam ſuper hoc*g* poſtulavit ab ipſo, tu eum hac occaſione à ſacrorum ſuſceptione repellis, quamquam idem defuncti pater in extremis laborans tibi, & Archidiacono tuo, necnon presbytero, cui ſuam aperuit conſcientiam, confeſſus fuerit, & præſtito firmaverit juramento, nihil ipſum in morte filii ſui, prout ſibi plenè conſtiterat, commiſiſſe. Quare idem clericus tam ſuppliciter, quàm humiliter poſtulavit à nobis, ut cùm de ſcientia, & vita laudabili commendetur, nec de illius obitu læſam habeat conſcientiam, dignaremur agere miſericordiam cum eodem. Quocirca f. t. p. A. ſ. m. quat. inquiſita ſuper his ſolicitè veritate, ſi conſtiterit ita eſſe, ipſum propter hoc à receptione ſacrorum ordinum non repellas.

NOTÆ.

a E*Brojcenſi.*) Ita legitur *in c.* 1. *hoc tit. in* 5. *compil.* Sed in hac ſexta legitur *Eboracenſi*: ſed quamlibet literam retineat, parum intereſt. De Ebroicenſi diœceſi egi *in c.* 6. *de teſtibus*

1 b *Clerici.*) In minoribus videlicet ordinibus conſtituti, ut conſtat ex finalibus verbis, ubi prohibetur illis ad ſacros ordines, quos adhuc non habebant, aſcendere; licèt enim nomine clericorum veniant propriè miniſtri in majoribus ordinibus conſtituti, ut ſæpiùs in hoc opere notavi; tamen minoribus ordinibus initiati plerumque comprehenduntur, ut pluribus relatis probat Barboſa *de jure eccleſ. l.* 1. *c.* 39. Unde intelligitur textus *in can.* 1. *Concilii Arauſi.* in illis verbis: *Pœnitentiam deſiderantibus etiam clericis non negamus.* Quæ verba referri nequeunt ad clericos in majoribus ordinibus conſtitutos, ut jam notavit Albaſpineus *obſervat.* 7. *in Optatum Milevit.*

2 c *Puerili.*) Pueriliş ætatis, ſive puerorum appellatione intelliguntur filii ſtatim nati, juxta illud *Hieremiæ c.* 10. *verſ.* 44. ibi: *Qui nunciavit patri meo, puer natus eſt tibi.* Etiam puerorum appellatione continentur ſervi, ſive ſervientes, *l. uxorem* 41. §. *teſtamento*, *ff. de leg.* 3. *l. pueri* 204. *ff. de V. S. c. cùm paſtori* 58. 1. *q.* 7. *c. ſi qualibet*, §. *Abraham*, 22. *q.* 2. Virgil. *ecloga* 1. ibi:

Paſcite ut ante boves, pueri ſubmittite tauros.

Pueritia ergo, ſive puerilis ætas incipit à ſeptennio, & durat uſque ad decimumquartum annum; quo in ſenſu accipiuntur pueri *in c. pueri* 15. 22. *q.* 5. *c. de delictis puer.* Concil. Mediolan. 3. *part.* §. *his temporibus*, *l. tutela* 14. *ff. de aliment. legat. l. in tabulis* 36. *ff. de ſtatutib. cap. in veteri*, 77. *diſt. c. pueri* 1. *q.* 1. *c. puellæ*, *cap. deſponſatas*, 20. *q.* 2. *c. ſuper* 35. *de prebend. c. tua* 25. *de ſponſal.* notarunt plures relati à Narbona *in annal. anno* 14. *q.* 41 licèt aliquando puer accipiatur pro exiſtente in ſeptimo anno, *l. uxorem* 41. §. 5. *ff. de leg.* 3. *c. duo* 12. *de deſponſ. impub. c. vel non eſt*, *de tempor. ordin.* In præſenti textu accipitur pro illo, qui habet quatuordecim annos, aut illis proximus eſt, qui ex delictis tenetur, cùm ſit doli capax, ut de lege Aquilia docetur *in l. ſed & ſi*, §. *& ideò*, *ff. ad leg. Aquil.* de injuria *in l.* 3. §. *ſanè*, *ff. de injur.* de furto *in l. impuberum* 23. *ff. de furtis*: de ſepulchro violato *in l.* 3. §. 1. *ff. de ſepulchro violat.* de pœna Syllaniani *in l. excipiuntur* 14. *ff. ad Syllan.* & generaliter de capitali delicto *in l. cùm autem* 23. §. 2. *ff. de ædilit. edicto* Probant Farinac. *in praxi crimin. t.* 3. *q.* 91. Joannes Robertus *lib.* 3. *animadu. c.* 23. Schifordeg. *ad Fabrum*, *tract.* 9. *c.* 5. licèt ex delictis, quæ omittendo perpetrantur, mitiùs pueri puniantur, *l.* 2. *C. ſi adverſus delict. l.* 6. *C. de his quibus ut indign. authent. ſi captivus*, *Cod. de Epiſc. & cleric. l.* 1. *C. de falſa moneta*, dicemus infrà *in ca.* 1. *de delict. puer.* Unde cùm in præſenti ſpecie puer fuiſſet doli capax, ut conſtat ex verbis illis, *non animo*, rectè poterat puniri ex homicidio, ſi illud per imprudentiam non admiſiſſet.

d *Ludendi.*) Licèt Gentilium ludos exercere, & adire clericis prohibitum ſit, *c. clerici* 15. *de vita & honeſt. cleric. c. inter*, *de exceſſib. Prælator.* tamen ludos honeſtos, & ſtatui clericali non incongruos exercere non prohibentur, ut probavi ſuprà *in cap. lator.* Unde cùm in præſenti ſpecie ludus ille projiciendi lapides inter pueros licitus eſſet, præcipuè cùm non offendendi animo exerceretur, de quo ludo Martial. *lib.* 4. *epigram.* 3

Splendida cùm volitent Spartani pondera diſci,
Eſte procul pueri, ſit ſemel ille nocens.

Ex Homero, & aliis probant Covarr. *in Clement. ſi furioſus* 2. *part.* §. 4. Pantoja *de aleatoribus*, *ad leg.* 2. Inde meritò in præſenti textu non fit irregularis, quia adhibuit

Digitized by Google

hibuit omnem diligentiam in præcavendo homicidio. -ais tamen caſibus, cùm ex ludo homicidium originem trahit, ſolet ſuſpenſio quoad majores ordines imponi, conceſſo uſu minorum, & retento beneficio, ut *in cap. 5. hoc tit. in 2. collect.* ubi Clemens III. ita ſcribit: *Inſpectis literis, quas bonæ memoriæ Urbano prædeceſſori noſtro miſiſti, plenè cognovimus, quod præſentium lator C. Subd. dum olim in minori ætate poſitus cum quodam puero ludum exercens, jactu lapidis uteretur, ipſum puerum non ſtudiosè, ſed caſualiter vulneravit, de quo vulnere vix fuit cura medicorum agente in brevi temporis ſpatio, ſicut credebatur, plenè curatus; tamen elapſo anno vulnus fecit poſtmodùm aperturam: ſed quia medicus, qui fuit adhibitus ad curandum, circa ipſum negligentia, ſeu ignorantia, vel etiam alia culpa, minus neceſſariam ſolicitudinem creditur habuiſſe, puer occaſione ipſius vulneris exſpiravit. Reſpondentes igitur ad hoc, f. t. m. quatenus cùm res ita proceſſerit, eumdem in minoribus ordinibus miniſtrare permittas, acturus circa eumdem de beneficio, quod per te illi poſtulas conferendum, ſicut ejus merita poſtulant, & tuæ meliùs inſederit voluntati: ad altaris verò officium non accedat, qui occaſionem mortis ejuſdem pueri dediſſe videtur.* Et *in c. 2. hoc tit. in 5. compil. Significavit nobis R. canonicus Virdunenſis, quòd cùm olim cum quibuſdam aliis canonicis veſtris intraſſet Primicerii veſtri domum, & ipſo Primicerio in cœna una cum bonæ memoriæ H. Virdunenſi canonico reſidente, dictus R. & alii, qui cum eo intraverant, ludendo cæpiſſent alterutri inter ſe jacere nucleos perſicorum, tandem ludo creſcente, aquam, & ugnum jacere inceperunt. Idem igitur R. parum projecit lapillum contra eos, non credens quòd illo aliquis lædi poſſet; nec etiam tunc audivit aliquem eſſe læſum. Verùm præfatus Archidiaconus illo fuit juxta oculum, prout videbatur, leviter vulneratus, qui vulnus hujuſmodi vili pendens, continuè ſequenti die, ac tertio equitavit, & ſic per incautelam ejus capite tumeſcente, non poſt multùm temporis diem clauſit extremum. Unde dictus R. nobis humiliter ſupplicavit, ut ſecum, qui præter dolorem, quem concepit de morte Archidiaconi memorati, de cujus ſpeciali amicitia lætabatur, jam per quatuor annos, & amplius in amaritudine pœnitentiæ vitam duxit, miſericordiam facere dignaremur. Ejus igitur ſupplicationibus inclinati, diſc. v. m. quatenus de miſericordia, quæ ſuperexaltat judicium, fructus præbendæ ſuæ tribuatis eidem, & ſacris ſibi ordinibus interdictis, ipſum permittatis in pſalmis, & canticis ſpiritualibus Domino*
4 *famulari, dummodo gravius ſcandalum non contingat.*

e *Imperitiam medicantis.*) Ut plerumque contingit, ut ſupponitur *in l. illicitas 6. ſ. ſicuti, ff. de offic. Præſid. l. 2. l. 8. l. ſi ſervus 27. §. ſi ex plauſtro, ff. ad leg. Aquil.* plura de ſimili imperitia, & quomodo culpæ annumeretur, congeſſerunt Mornac. *in d. l. illicitas, ſ. ſicuti,* D. Joannes Suarez *ad leg. Aquiliam l. 3. c. 2. ſect. 6.* & nos *in c. ad aures de ætat. & qualit.*

f *Dolor patris.* Qui maximus eſt, *l. nam etſi parentibus* 5
ff. de inoffic. l. nec in ea, ff. ad l. Jul. ad adult. l. ult. C. de curat. furioſ. probat latè Perez de Lara *de vita hominis c. 36.* plus enim parentes amant filiorum vitam, quàm ſuam, juxta ingentem & intenſum amorem paternum, quo nullus eſt major. Latinus Pacatus *in panegyr. ad Theodoſ.* ibi: *Quod ita inſtituente natura plus fere filios noſtros, quam noſmetipſos diligamus.* Tertul. *l. 2. adverſ. Marcion.* ibi: *Duritia populi talia remedia compulerat, ut vel poſteritatibus ſuis proſpicientes legi divinæ obedirent; quis enim non magis filiorum ſuorum ſalutem, quàm ſuam curat?* Ideoque confirmant Ariſtot. *l. 8. Ethicor. c. 12.* Sabellicus *lib. 3. c. 4.* & eleganti icone expreſſit Alciatus *emblem.* 193. & latè illuſtrant Tiraquel. *in præfatione ad leg. ſi unquam, n. 7.* Aſcanius Clementius *de patria poteſt. cap. 4.* Petrus Gregor. *in prælud. optimi Juriſconſulti, l. 5. c. 7.* Petrus Faber *l. 3. ſemeſtr. c. 8.* Robertus *l. 2. rer. judic. c. 15.* Unde maximè lugent parentes filiorum obitum; Jacob enim ſciſſis veſtibus indutus ex cilicio lugens filium ſuum, congregatiſque liberis ſuis dicebat: *Deſcendam ad filium meum lugens in infernum,* ut refertur *Geneſ. c. 42. verſ. 36.* & David *l. 2. Regum, c. 8.* ajebat: *Fili mi Abſalon, quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te.* Et quidam pater apud Ovidium *epiſt.* 1. ita Deos precabatur:

Dii, precor, hoc jubeant, ut euntibus ordine fatis.
Ille meos oculos comprimat, ille tuos.

Probavi *in c. 2. de præſumptionibus.*

g *Poſtulavit ab ipſo.*) Non tamen exinde homicidium 6
ipſum fateri videtur; ſiquidem qui extrajudicialiter petit veniam ad cautelam, non cenſetur fateri delictum, ut probant latè Farinac. *in praxi, t. 1. t. de inquiſit. q. 5. n. 24.* Azevedo *in l. 1. tit. 25. l. 5. recopil.* Decianus *t. 1. tract. crimin. l. 3. c. 35. n. 85.* Covarr. *in c. alma, part. 1. §. 12. n. 1.* niſi veniam petat in judicio, & non ad cautelam, quia tunc eo ipſo fatetur reatum; quo modo intelligitur textus *in c. Venerabilem, de elect.*

h *Confeſſus fuerit.*) Cui fides hoc caſu adhibenda e- 7
rat, *l. ult. C. ad Jul. repetundar.* Secus ſi dixiſſet filium ſuum ab eo occiſum fuiſſe, quia tunc talis depoſitio neminem onerat, *l. ſi quis 3. ſ. 1. l. Caſus 22. ff. ad Syllan. l. 4. ff. de inoffic. l. 28. in fine, ff. ad Vellejanum, l. 39. ff. de pignor.* notavit Gothofr. *in l. 6. C. de teſtam.*

CAPUT XXIII.

Epiſcopo, & Capitulo a Venetenſi.

IOannes ſacerdos humili nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm die quadam pulſaret campanas, ut *b* ſigno dato conveniret populus fidelium ad divina, cadens tintinnabulum percuſſit quemdam manentem puerum coram eo, qui licét vulneratus in capite per menſem curam recepit medicorum, poſt menſem tamen, quia vulnus erat mortale, deceſſit. Unde nobis humiliter ſupplicavit, ut miſericorditer agentes cum ipſo, permitteremus ſibi exequi officium ſacerdotis. Nos igitur attendentes, quod dicto ſacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari, ſi caſus omnes fortuitos non prævidit: diſc. v. m. quatenus, ſi vobis conſtiterit rem ita eſſe, dictum ſacerdotem, ſi aliud canonicum non obſtiterit, ſacerdotale officium, ſublato cujuslibet appellationis obſtaculo, exequi permittatis.

NOTÆ.

1 a *VEnetenſi.*) Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. c. 3.* De diœceſi Venetenſi non-
2 nulla notavi *in c. 22. de regular.*

b *Signo dato.*) Plerumque pulſatio campanæ ad fideles congregandos in Eccleſia dicitur ſignum datum, *c. ſolent. 50. de conſecr. diſt. 2.* ibi: *Solent plures, qui ſe jejunare putant in quadrageſima, mox ut ſignum audierint, ad horam nonam comedere.* Greg. Turon. *de vitis Patrum, in Gregor. Lingon. Epiſcopo,* ibi: *Commotoque ſigno, ſanctus Dei, ſicut reliqui, novus ad officium Dominicum conſurgebat.* Et inde campana ipſa ſignum dicitur. Idem Turon. *in Nicetio Epiſcopo Lugdun.* ibi: *Quod præsbyter audiens, gaviſus juſſit ſignum ad vigilias commoveri.* Einardus *de translat. ſancti Marcellini, & Petri, l. 3. c. 15.* ibi: *Turricula, quæ ſigna baſilicæ continebat, ab eis conſpici potuiſſet.* Et *l. 6. c. tit. 168.* ibi: *Ut ſacerdotes ſigna tangant horis canonicis.* Alia adducit Roſveidus *in Onomaſt. t. 2. de vitis Patrum, verbo Signum percutere.* Novarin. *l. 1. ſchediaſmat. c. 27.* De origine convocandi populum ad Eccleſiam per ſonum campanæ, egi *in c. 1. de offic. cuſtod.* & textum hunc expoſui ſuprà *in c. de cætero.*

CAPUT XXIV.

Pelagio dicto a Serotino Presbytero.

PEtitio tua nobis exhibita continebat, quòd cùm inimici crucis Dominicæ, ac blaſphemi nominis Chriſtiani caſtrum quoddam, in quo morabaris, graviter invaſiſſent, exeuntibus inde habitatoribus, tam

Digitized by Google

clericis, quàm laicis contra eos, & invicem confligentibus, hinc inde occiſi quàm plurimi extiterunt. Undè cùm eo quòd aliquos percuſſiſti, irregularitatem metuis incurriſſe, nobis humiliter ſupplicaſti, ut quid agere debeas, tibi ſcribere pignaremur: quocirca diſc. t. m. quatenus ſi de interfectione cujuſquam in illo conflictu tua conſcientia te remordet, à miniſterio altaris abſtineas reverenter, cùm ſit conſultius in hujuſmodi dubio abſtinere, quàm temerè celebrare.

NOTÆ.

a SErotino.) Ità legitur in quintà compilatione Honorii III. *ſub hoc tit. cap. fin.* ex qua textum hunc tranſcribo.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Clericus pugnando in bello, etiam contra inimicos fidei, ſi quemquam percuſſerit, irregularis manet.* Quam concluſionem probant textus omnes in quibus prohibetur clericis in bello dimicare, militiæque nomen dare, *c. clericorum, c. de his, c. eos qui, 20. q. 3. c. clerici, c. quicumque, c. ex multa, de voto, c. porrò 16. 43. c. quiſquis 17. q. 4. c. in audientia, de ſent. excom. can. 83. Apoſtol.* Concil. Chalcedon. *can. 7.* ibi: *Eos, qui ſemel in Clero cooptati ſunt, & monaſticam vitam expetiverunt, ſtatuimus nec ad militiam, nec ad ſæcularem dignitatem venire; aut hoc audentes, nec pœnitentiam agentes, ut ad id revertantur, quod propter Deum priùs elegerant, anathematizari.* Heraldus *in ſuis Capit. c. 50.* ibi: *Ut presbyteri, & diaconi, ſi in bello cum armis proceſſerint, ita deponantur, nec laicam communionem habeant.* Concil. Andegau. 4. celebratum anno 453. *can. 5.* ibi: *Si qui clericorum tradendis, vel capiendis civitatibus fuerint interfuiſſe detecti, non ſolùm à communione habeantur alieni, ſed ne conviviorum quidem admittantur eſſe participes.* Turon. 1. *can. 5. Si quis clericus relicto officii ſui ordine laicam voluerit agere vitam, vel ſe militiæ tradiderit, excommunicationis pœna feriatur.* Toletan. 4. *can. 44.* Toletan. anno 1473. celebratum temporibus Sixti IV. *can. 15.* Matiſc. *c. 3.* Conc. Francicum, ſeu Germanicum celebratum ſub ſancto Bonifacio Moguntino, ibi: *Servos Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum, vel hoſtem pergere prohibuimus omninò.* Mogunt. 1. ſub Leone III. *c. 17.* ibi: *Nos qui relinquimus ſæculum, id omnibus modis obſervare volumus, ut arma ſpiritualia habeamus, ſæcularia dimittamus.* Meldenſe ſub Sergio II. anno 835. *Quicumque ex Clero eſſe videntur, arma militaria non ſumant, nec armati incedant.* Concil. Sveſſionenſe *can. 3. Abbates legitimi hoſtem non faciant, niſi tantùm homines eorum tranſmittant.* Meldenſe tempore Arnulphi Regis, anno 890. *can. 3.* Triburienſe *can. 27.* Andegavenſe celebratum anno 1060. Præſide Stephano Cardinali Legato Nicolai II. *can. 7. Quicumque clericorum deinceps in armis militaribus militaverint, & beneficium, & conſortium clericorum amittant.* Sanctus Innoc. I. *epiſt. ad S. Vitricum, c. 2.* D. Gregorius *lib. 7. epiſt. 1.* Zacharias Papa *epiſt. 3. ad Francos*, Hadrianus I. *epiſt. ad Carolum Magnum*, quæ eſt 77. in collectione Grethſeri, Nicolaus I. *in epiſt. ad Michaelem Imperat.* Joan. VIII. *epiſt. ad Angelbergam Imperatricem*, D. Thomas 2. 2. *quæſt. 4. art. 2. extravag. 1. de majorit. & obed.* Firmant plures ſancti Patres, quorum verba & facta refert Theoph. Raynaud. *t. 17. in tract. de religioſo loricato, apod. 3. & 4.* Illuſtrant Chopinus *l. 3. de ſac. pol. tit. 2. n. 3.* Lantdmeter. *l. 2. de veteri clerico, c. 25.* Dartis *ad 25. quæſt. 1. de bello, c. 4.* Montaynus *in tract. de armis cleric.* Covarr. *in Clement. Si furioſus, part. 2. §. 3. n. 2.* Guttierrez *l. 2. qq. canonic. c. 6.* Petrus Gregor. *l. 3. de repub. c. 3. num. 23.* & *lib. 31. ſyntag. c. 22. n. 4.* Petrus Bellinus *de re milit. tit. 8. nu. 3.* Tambur. *de jure Abbat. t. 3. diſp. 12. q. 5.* Avila *de cenſur. part. 7. diſp. 6. ſect. 3. dub. 2.* Suarez *eod. tract. diſp. 47. ſect. 6. n. 9.* Molina *de juſtit. tract. 2. diſput. 111. concl. 2.* Barboſa *l. 3. juris Eccleſ. c. 4.* Rouſſelius *l. 7. hiſtor. Pontif. juriſd. c. 6. n. 5.* Diana *part. 10. tract. 2. per totum*, Gibalinus *de irregul. c. 4. diffic. 4.* fusè, & doctè Theophilus Raynandus *d. t. 17. de religioſo loricato*, Grotius *l. 1. de jure belli, cap. 5.* Eſpenceus *lib. 2. digreſſ. cap. 5.* Acunna *in principio 21. diſt.* Amaya *in l. 31. C. de Decur.* Balſamon *in can. 43. S. Baſil.* Suarez *de charitate, diſp. 13. ſect. 3.* Burgenſis *cent. 1. obſerv. 19.*

2 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: clericos, ac religioſos licitè in bello defenſivo, juſto, & neceſſario dimicare poſſe, conſtat: ſiquidem bellum defenſivum ſupponit inferre vim, quam quilibet repellere valet, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, ut probavi ſuprà *in c. 2.* & *in c. ſignificaſti 18.* & latè firmant Robertus Aboricenſis *t. 2. de utroque gladio, theorem. 9. pag. 278.* quo caſu etiam clericos cogi ad vigilias faciendas in muris, probavi *in c. 2. de immunit. Eccleſ.* Et licèt juxta ſacros canones Eccleſia non poſſit incaſtellari, id eſt converti in propugnaculum, vel arcem contra hoſtes, *c. ſanctorum, 10. quæſt. 2.* ut communiter docetur *in c. cum Eccleſia, de immunit. eccleſ.* tamen in bello defenſivò fas eſſe Eccleſia uti pro arce, docuerunt Suarez. *t. 2. de relig. l. 3. c. 4. n. 17.* Layman. *l. 4. ſummæ c. 7. tract. 10. n. 8.* & ita clericos licitè, & impunè poſſe in bello defenſivo pugnare, probant Andreas Gaillus *l. 1. de pace, c. 8. n. 23.* Azor. *t. 3. inſtit. l. 2. c. 16. quæſt. 9.* Molanus *l. de jurament. tyranni, c. 9.* Lælius Mancinus *l. 6. de jurib. Princip. c. 11.* & variis exemplis ſanctorum virorum probat Theophilus *d. tract. de relig. loricato, pag. 216. cum ſequent.* Sed in præſenti caſu agebatur de bello defenſivo contra inimicos Eccleſiæ, qui invaſerunt caſtrum, in quo morabatur Serotinus preſbyter. Igitur potuit ipſe licitè, & impunè ſe defendere: & ſi in tali bello aliquos percuſſiſſet, non ideò peccavit, & per conſequens nullam irregularitatem contraxit. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam & in bello aggreſſivo pleriſque in regionibus eccleſiaſticos, pioſque viros operam dediſſe legimus apud Gregor. Turon. *l. 4. hiſtor.* apud Aymonium *l. 5. c. 40. & 41.* Godofredum monachum anno 1167. & 1237. Rodericum Tolet. *l. 8. c. 3. 9. & 10.* Gomezium *l. 4. de geſtis Franciſci Ximenii:* ex quibus varia exempla referunt Diana *d. part. 10. tract. 2. reſol. 4.* Caſtillo *de tertiis, t. 7. c. 9. n. 95.* Theoph. Raynaud. *ubi ſupra, apod. 7.* Igitur quia generaliter, & indiſtinctè prohibitum non eſt clericis, & Eccleſiarum Prælatis bellis adeſſe, ac contra hoſtes, præcipuè Sarracenos, ac hæreticos pugnare.

Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio: pro cujus expoſitione, omiſſis his, quæ de bello adduxi *in c. ſicut 29. de jurejur.* ſciendum eſt, bellum aliud eſſe aggreſſivum, aliud defenſivum: bellum aggreſſivum, ſeu offenſivum vocatur illud, quo alius impetitur; defenſivum autem, quo quis ſe ab impetente tuetur, vim vi repellens; & ita hæc inſurrectio, ad tutelam, & defenſionem, non ad aggreſſionem pertinet. Item bellum aliud eſt juſtum, aliud injuſtum. Juſtum eſt, quod à legitima poteſtate, & juſto titulo, neceſſitate quadam ſuſcipitur: injuſtum verò, quod deficientibus his conditionibus geritur: de qua juſtitia in bello neceſſaria latè egerunt Victoria *relect. 6.* Molina *de juſtit. tract. 2. diſput. 98.* Ayala, Alberic. Gentil. & Hugo Grotius *de jure belli*. 3 De variis duelli differentiis.

Deindè ſciendum eſt, in bello conſiderari varia opera: primò actionem ipſam bellandi, quæ clericis omninò prohibetur: ſecundò functiones alias, quæ per clericos, & religioſas perſonas obiri poſſunt, veluti comitari exercitum ad cauſas militares de jure tractandas, ad annonam miniſtrandam, ſumptuſque bellicos ſuppeditandos, necnon ad conſilium circa bellica negotia pro Eccleſiæ utilitate præbendum: quod facilè probatur *ex cap. ex multa, de voto, c. quod hortatu, 13. quæſt.* Item comitari poſſunt exercitum ad Miſſarum ſolemnia celebranda, & ſacramenta adminiſtranda. Concil. Francicum celebratum ſub Carolo Magno Principe, præſente ſancto Bonifacio anno 742. Unde cùm vetitum eſſet, ne ſervi Dei adſtarent exercitui, excipiuntur illi tantum, qui propter divinum miniſterium, & Sanctorum patrocinia ad hoc electi ſunt. Facit Decretum Caroli Magni apud Aventinum *l. 1. annal. Bojorum*, ibi: *Nemo ſacris initiatus, diviniſque miniſteriis mancipatus arma omninò ferat, aut in bellum, aut in hoſtem pergat: unus, aut ad ſummum duo Epiſcopi delecti ſuffragio, cum ſuis ſacerdotibus Principem comitentur ad bella ſacrificandi, comprecandique cauſa.* Etiam poſſunt exercitui adeſſe ad geſtandas reliquias Sanctorum, inter quas ſolemne erat Francis geſtare cappam D. Martini. Vvalfridus Strabo *de rebus Eccleſ. cap. ult.* ibi: *Dicti ſunt primitus capellani à cappa B. Martini, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in præliis ſolebant ſecum habere: quam ferentes, & cuſtodientes cum cæteris ſanctorum reliquiis, clerici Capellani cœperunt vocari.* Monachus Sangallenſis *l. 1. de vita Caroli Magni, c. 4.* ibi: *Capellæ nomine Francorum Reges propter cappam ſancti Martini, quam ſecum ob ſui tuitionem, & hoſtium oppreſſionem jugiter ad bella portabant, ſancta ſua appellare ſolebant.* Item poſſunt crucem præferre, quem morem variis exemplis illuſtrat Grethſerus *l. 1. de cruce, c. 90.* Mariana *lib. 1. hiſtor. Hiſpanæ, cap. 24.* Theophil. Raynaud. *de religioſo* 4 De diverſis actionibus in bello præſtandis.

lori-

loricato, *pag.* 211. qui idem probat de prælatione ſacræ lanceæ. Item clericis, & religioſis licet aſſiſtere bello aggreſſivo, abſque pugna. Unde innumeri Epiſcopi accepta cruce militiæ nomina dederunt in varias expeditiones cruciatas adversùs Sarracenos, & hæreticos, ut illuſtrat Grethſerus *tom.* 1. *de cruce*, & *lib.* 2. *in apolog. pro expeditionibus cruciatis*, *cap.* 7. Nec ita aſſiſtentes, hortanteſque milites ad ſtrenuè pugnandum, abſque ſpecifica ſanguinis intentione, ut fecerunt D.Gregor. *ep.*21. *&* 22. S.Leo IX. *cap. omni timore*, 23. *q.*4. ullam irregularitatem contrahere conſtat *ex c. Maximus*, 23. *q.*3. & probant S.Thom.2.2.*q.*40. *art.*2. Suarez *de cenſur. diſp.*47. *ſect.*6. *n.*8. Molina *tract.*2. *de juſtit. diſp.*108. Valentia 2. 2. *diſp.* 3. *q.* 16. *pun.*4. Guttierrez *l.*2. *canonic. c.*6. *n.*52. Navarrus *in manuali*, *c.*27. *n.*215. Covarr. *in Clement. ſi furioſus*, *part.*2. *§.* 3. *n.*2. Nec contrarium docet Innocentius *in c. quod in dubiis*, *de pænis*, dum ait, enormiter peccare, ac deponendum eſſe clericum, qui alios incitat ad pugnam; id enim intelligendum eſt de incitatione ad pugnam injuſtam, vel cum ſanguinis ſpecifica intentione, aut etiam determinatione unius ſingularis perſonæ hoſtilis, quæ confodienda, aut mutilanda deſignetur, ut docent Suarez *d. diſp.*47. *ſect.*6. *n.*8. Lorca *diſp.*5. *de charitate*, *n.*22. talis enim adhortatio ad unum aliquem determinatè occidendum, vel mutilandum inducit irregularitatem, quod non facit confuſa adhortatio ad ſtrenuè pugnandum, & hoſtes (ſi adverſentur) geneross̀e obtruncandos; quia hoc perinde eſt, atque hortari ad ſtrenuè incumbendum in adeptione victoriæ, & ejus obice repellendo; quod non eſt ſpecificè intendere ſanguinis effuſionem. Latiùs proſequitur Theophil. *d. to.* 17. *de relig. loricato*, *pron.*2.

5 Traditur ratio decidendi.

His ſuppoſitis ratio præſentis prohibitionis, quare videlicet clericis non liceat in bello aggreſſivo dimicare, provenit ex averſione, quam Eccleſia habet à ſanguinis effuſione, ita ut nulli Eccleſiæ miniſtro liceat humanum ſanguinem ſundere, ut probavi *in cap. ſententiam*, *ne clerici*, *vel monachi*. Unde nec arma deferre poſſunt, *cap. clerici arma*, ubi probavi, *de vita*, *& honeſt. cleric.* Quare Eccleſia jam à primis ejus ſæculis prohibuit clericis militiæ nomen dare, *can.*83. *Apoſt.* ibi: *Epiſcopus*, *vel Presbyter*, *vel Diaconus*, *qui militiæ vacaverit*, *& ſimul utrumque retinere voluerit*, *tam officium Romanum*, *quàm functionem ſacerdotalem deponitor*; *quæ enim Cæſaris ſunt*, *Cæſari*, *& quæ Dei*, *Deo*. Et licèt Balſamon ibi referat canonem illum ad ambitum cujuſque præfecturæ ſæcularis, eo nixus fundamento, quòd vox Latina *militia*, æquè comprehendat dignitates Palatinas, quàm Caſtrenſes, ut conſtat *ex l.* 1. *Cod. de tabulariis*, *lib.* 7. *&* 12. *Cod. de proximis ſacror. ſcrin.* & ex Lucano *in Panegyrico Calphurnii Piſonis*:

——Tamen etſi bella quierunt,
Non periit virtus; licet exercere togatæ
Munera militiæ: licet & ſine ſanguinis hauſtu
Mitia legitimo ſub judice bella movere.
Hinc quoque ſervati conſurgit gloria civis,
Altaque victrices intexunt limina palmæ.

Probant Biſciola *lib.*11. *horar. ſucceſ. cap.* 3. Juretus *ad Symmachum*, *epiſt.* 15. Tamen militiam in eo canone propriè pro armata militia, non pro togata accipit Theoph. Raynaud. *d. tract. de religioſo loricato*, *apod.* 1. Facit etiam exemplum Gentilium, qui ſuos qualitercumque ſacerdotes à bellis omninò ſepararunt. Lipſius *lib.* 1. *de militia Romana*, *dialog.*4. Valtrinus *de re militari*, *c.*5. Imò jure civili Flamini Diali claſſem procinctam extra pomerium, ideſt exercitum armatum, ne videre quidem fas fuit, ut refert Gellius *l.*10. *noctium*, *c.*15. addens, idcircò Flaminem raro Conſulem creari, quia bella Conſulibus mandabantur, imò è bello redeuntes non aliter ſacra contingere poterant, quàm præmiſſa purificatione. Seneca *in Hercule Furente*, ibi:

——Manantes priùs
Manus cruenta cæde, & hoſtili expia.

Et Virgilius *lib.*2. *Æneid.* digreſſum è juſto bello Æneam, non auſum ſacra contingere ante purificationem, ita deſcribit:

Tu genitor cape ſacra manu, patrioſque penates;
Me bello tanto digreſſum, & cæde recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

Quem morem Gentilium eleganter pro confirmatione præſentis aſſertionis expendit Origenes *lib.*8. *contra Celſum*, his verbis: *Quod utique ſi jure id fieri apud iſtos vident*, *quantò magis*, *vel aliis militantibus*, *& noſtri homines*, *ut Dei ſacerdotes*, *preces*, *& vota ſubminiſtrando pro his*, *haud dubiè ſunt orando potiùs*, *quàm belligerando militaturi*, *qui bella juſta geſſerint*, *& rectiùs dominentur*, *ut hoſtilia cuncta*, *& his adverſantia*, *qui juſtiores ſint*, *tollant è medio? Nos verò precando*, *ſupplicando longè magis dæmones omnes*, *qui*, *vel prælia exercitant*, *vel jusjurandum confundunt*, *vel pacem perturbant*, *dum perdimus*, *Regibus ipſis præſidio ſumus*, *quàm ſi bella gerere videremur. Rebus prætereà publicis cum cæteris unà*, *& nos inſudamus*, *quia æquitate ſervata*, *cum operibus*, *& vota offerimus*, *& multa meditando conſcribimus*, *quæ ad voluptatis contemptum inſtituunt*, *ut ab iis duci ſe nihil homines ſinant. Nos*, *inquam*, *& pro Imperatore longè acriùs bella ſuſcipimus*, *& ſi cum eo non militemus*, *privatim tamen intereà ejus ob gratiam militiæ munere fungimur. Hoc eſt pietatis*, *& cultus*, *cùm Deum precando*, *& votis hunc enixè juvamus. Quòd ſi velit inſuper Celſus pro patria nos depugnare*, *intelligat id ipſum nos ſedulò facere*, *non oſtentationis*, *& gloriæ cupiditate ab omnibus vindicandæ*; *ſiquidem de noſtræ mentis recondito preces funduntur*, *ut per ſacerdotem pro patria tutanda emiſſæ*. Unde bella ſacris Eccleſiæ miniſtris infeliciter cedere pluribus exemplis probat Theoph. *v. hi ſuprà*, *apod.*8. *per totam*. Facit ratio, quam perpendit D.Thom. 2.2. *q.*40. *art.* 2. nam clerici, cæterique Eccleſiæ miniſtri ratione ſui ſtatus addicuntur cultui divino, qui magnam petit animi quietem, & ſeparationem à tumultu: atqui bellum ſuapte natura eſt quid inquietum, & tumultuoſiſſimum, ut graphice exhibet S. Chryſoſt. *lib.*6. *de ſacerdote*, *ad fin.* Ergo bellum abhorret ab ſtatu clericali, & clericus, qui illi implicatur, peccat contra ſtatum proprium. Proſequitur alias rationes præſentis prohibitionis Theoph. ubi ſuprà *apod.*9. *per totam.*

6 Illuſtratur prædicta ratio.

Affine argumentum eſt, quod deduci poteſt ex ſanctitate templi Chriſtiani, quæ tanta eſt, ut in eo homicidium quantumvis juſtum perpetrare, vel noxium ſanguinem effundere ſacrilegum ſit, & templi pollutionem inducat, etſi tale homicidium ex parte occiſi Deo ſit acceptiſſimum, ut contigit in nece S.Thomæ Cantuarienſis, ut probavi *in c. propoſuiſti*, *de conſecr. Eccleſ.* Atqui longè intimior eſt nexus perſonæ ad ſacrificium quoquo modo intervenientis, quàm templi; nam templum eſt mera circumſtantia extrinſeca inanimata, nihil influens in ſacrificium; perſona verò eſt ejus cauſa efficiens, vel cooperans: quare majus piaculum erit polluì perſonam cæde humana, quàm locum. Accedit, nam ſi in diebus ſanctitate feſtis non licet bellare, etiamſi bellum juſtum ſit, ne effuſione humani ſanguinis diei ſanctitas quodammodo polluatur, ut probavi *in c.* 1. *de tregua*, *& pace*, quantò magis abhorret à perſona ſacra quocumque tempore ea effuſio? Videtur enim per ſe evidens intimiùs jungi cum ea effuſionem ſanguinis, quàm ipſa cauſat, quàm cum tempore, quod merè extrinſecè adiacet actioni, ut rectè perſpexit Nyſſenus *hom.*7. *in Eccl.* Igitur ea actio multò magis contaminabit perſonam ſacram, quàm feſtum diem, ac proinde eſt à clericis omninò evitanda. Quarum rationum breviculum confecit Petrus Joannes Oliv. *Ordinis* Minorum, *quodlibet* 1. *q.*19. Si ergo clerici ſui ſtatus immemores, contra tot Eccleſiæ leges militiæ nomen dederint, ac bellum, ſeu gerere, ſeu in eo pugnare præſumpſerint, variis pęnis afficiuntur. Primo lethaliter peccant, ut probant Val.2.2. *d.*3. *q.* 16. *pun.*4. Lælius Zecchius *de Repub. Eccl. c.*30. *v.*3. *n.*35. Jo: Capiſtran. *in tract. de poteſt. Papæ*, *part.*2. *ſecundæ partis princip. n.*196. quòd, & ad quoſvis clericos beneficiarios in minoribus ordinibus conſtitutos extendunt Graffis *de effectibus cleric. n.*28. Suarez *in* 2. 2. *diſp.* 13. *de charitate*, *ſect.*3. *n.*5. Azor *tom.* 3. *inſtit. lib.* 2. *c.*16. *q.* 3. Diana *part.*6. *tr.*4. *reſ.*33. Deinde irregulares manent, quantumvis bellum juſtum ſit: item privilegio canonis privantur, ita ut eos percutientes excommunicationem non incurrant, *c. contingit*, *c. in audientia*, *de ſent. excom.* Sylveſter *in ſumma*, *verbo Bellum* 3. *n.*1. Sayrus *lib.*3. *theſauri*, *c.*27. *n.*8. & ſi in bello deceſſerint, ſuffragiis Eccleſiæ non juvantur, nec oblatio pro eis admittitur. Conc. Tribur. relatum *in c. quicumque* 23. *q.*8. ibi: *Quicumque clericus aut in bello*, *aut rixa*, *aut in Gentilium ludis mortuus fuerit*, *nec in oblatione*, *neque in oratione pro eo poſtuletur*, *ſed in manus incidat judicis*, *ſepultura tamen non privetur*. Quam ſepulturæ conceſſionem merito admittit Molina *tract.*2. *de juſt. diſp*108. *ſub finem*; ſi ante obitum eos pęnituerit, & piè obiiſſe videri poſſint.

7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt verum ſit juxta proximè tradita, clericum in bello defenſivo pugnantem irregularitatem non contrahere, tamen ultra defenſionis juſtitiam eo caſu, ut clericus pugnet, vel regat bellum, debet intervenire neceſſitas, nec qualiſcumque ſufficit, ſed ſumma deſideratur: quia nec in defenſivo quidem bello probandus eſt ultroneus, & lubens clerico-

Digitized by Google

rum ad bellandum occurſus, quippe abhorrens ab eorum ſtatu, & graviter malus, niſi neceſſitate inevitabili excuſetur, & ſit etiam inevitabilis neceſſitas, ſi non ſuppetant alii, qui poſſint, aut velint exercitum ducere, aut militaria munia obire, ita ut certò, vel admodum probabiliter defutura ſit juſta defenſio, niſi Religioſus ad bellum defenſivum regendum, aut gerendum accingatur, & extra hujuſmodi neceſſitatem peccant lethaliter, & irregulares fiunt clerici bellicis negotiis ſe implicantes, quia canones, qui clericos arcent à bello, non minùs vigent hoc caſu, quàm in bello aggreſſivo. Et ratio ducta ex natura ſtatus clericalis abhorrentis ab effuſione humani ſanguinis idem evincit. Quæ omnia defuerant in præſentis textus ſpecie, cùm eſſent alii laici, qui poſſent caſtrum defendere; unde clericus, etſi in bello defenſivo pugnaret, tamen erat abſque neceſſitate, & per conſequens irregularis manebat. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis ex variis exemplis piorum virorum, qui bellis interfuerunt; nam vel referenda ſunt exempla illa ad pravos mores illius ſæculi, vel ad neceſſitatem belli defenſivi, aut ſupponenda eſt licentia Romani Pontificis; nam ex ejus voluntate, & diſpenſatione rectè poſſunt Prælati etiam majores Eccleſiaſtici bellum ducere, ac regere, ut pluribus relatis probat Theophilus *dicto tract. de religioſo loricato, apod.* 10. *ſ.* 3. Diana *part.* 10. *tract.* 2. *reſol.* 3.

8 Exponitur c. de his clericis 50. diſt.

Sed ſuprà traditis adhuc obſtat Conc. Ilerdenſe relatum à Gratiano *in cap. de his* 36. 50. *diſt.* Ubi clerici, qui intra civitatem obſeſſi ſanguinem hoſtilem ſuderant, à communione per biennium arceantur, pœnitentia illis injuncta. Igitur quia nec in bello defenſivo licet clericis propria manu pugnare. Pro cujus canonis expoſitione dicendum eſt, quòd etſi in bello defenſivo liceat cuicumque, etiam clericis, arma ſumere, tamen ſi homicidium perpetretur non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, vel quia abſque neceſſitate clericus bello ſe immiſcuit, aut cùm poſſet invaſorem, abſque cæde declinare, maluit eum confodere, irregularitatem homicida contrahit, & peccat lethaliter; quia tunc ſupergreditur juſtam defenſionem, & potiùs intendit ultionem, quàm neceſſariam defenſionem: de quo homicidio, non ſervato juſto moderamine commiſſo, accipiendi ſunt D. Baſilius *in epiſt. ad Amphiloch. can.* 43. ibi: *Qui mortis ictum dedit proximo, eſt homicida, ſive prior percuſſit, ſive ultus eſt.* Conc. Tribur. ſub Formoſo *can.* 11. ibi: *Si quis clericus, quamvis nimium coactus, homicidium fecerit, ſive ſit presbyter, ſive diaconus, deponatur.* Et *c. præſentium, de cleric. percuſſore.* Et exemplum, quòd refert Balſamon *in d. can.* 43. *S. Baſilii*, de quodam Epiſcopo, qui depoſitus fuit, tamquam irregularis, eo quòd in bello interfeciſſet quemdam Agarenum, qui enſe ipſum appetierat. Illi enim textus procedunt juxta præſentem caſum, videlicet cum homicidium ob defenſionem perpetratum fuit, ſed abſque neceſſitate, nec ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, & ita rectè pro eo pœnitentia injungitur, & irregularitas ſtatuitur.

Hinc etiam exponendus eſt textus *in cap. fin. de cleric. conjug.* junctis per me adductis in ejus commentario.

TITULUS XIII.

De torneamentis.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Lateran.

FElicis memoriæ Papæ *b* Innocentii, & *c* Eugenii prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, deteſtabiles illas nundinas, vel ferias, quas vulgò torneamenta vocant, in quibus milites ex *d* condicto convenire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum, & audaciæ temerè congrediuntur, unde mortes hominum, & animarum pericula ſæpè proveniunt, fieri prohibemus. Quòd ſi quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poſcenti *e* pœnitentia non negetur, Eccleſiaſtica tamen careat ſepultura.

NOTÆ.

a *Lateran.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & repetitur textus hic *in c.* 20. *Concilii Lateran. Generalis*, celebrati ſub Alexandro III. de quo Concilio nonnulla adduxi *in cap.* 27. *de reſcript.*

b *Innocentii.*) Secundi videlicet, qui in Synodo Romana *can.* 10. prohibuit omninò torneamenta, quæ fiebant ad virium oſtentationem.

1 c *Eugenii.*) Tertii videlicet, qui in Conc. Rhemenſi *can.* 12. prædictam conſtitutionem Innocentii minùs exactè ſervatam reſtituit per hæc verba: *Temerariam ſimiliter audaciam quorundam, qui ad deteſtabiles nundinas, vel ferias ex condicto ſolent ad concertationem virium ſuarum convenire, unde hominum ſæpè pericula proveniunt, omninò fieri interdicimus: quòd ſi quis ibidem mortuus fuerit, viaticum ei non negetur, eccleſiaſtica tamen careat ſepultura.* Refertur *in cap.* 2. *hoc tit. in* 1. *collect.* & ab Illuſtriſſimo Manrique *tom.* 2. *annal. Ciſt. anno* 1148. *cap.* 4.

d *Condicto.*) Alii legunt *conducto*, alii ex *edicto*, ut notavit Salmutius *ad Pancirolam lib.* 2. *memorab. tit.* 20. Sed retinenda eſt vulgaris lectio, ut etiam habetur in Concilio Rhemenſi, à quo accepit Alexander III. nam condictum, ut Feſtus eodem verbo interpretatur, eſt ſimul dictum, & condicere nihil aliud eſt, quàm diem, locumque communi conſenſu conſtituere, & quia accedentes ad torneamenta tempus, locumque communi conſenſu conſtituunt, ideo ab Alexandro III. eos ex condicto convenire dicitur.

e *Pœnitentia.*) In dicto canone 12. Concilii Rhemenſis legitur *viaticum*, quod pro pœnitentia plerumque admittitur, ut dicemus infrà, *in c.* 2. *de raptor.*

CAPUT II.

Alexander III. a *Albarien. Epiſcopo.*

AD audientiam noſtram noveris perveniſſe, quòd cùm acceſſiſſet quidam ad locum deputatum torneamentis cauſa requirendi *b* debita ſua à quibuſdam militibus, quos eò venturos putabat, accidit, quòd violenter, & inconſideratè ab equo, in quo ſedebat, ſuper eum cadente compreſſus, & mortuus eſt; ſed priùs dominicum corpus ſuſcepit, & ſacri olei unctione perunctus eſt. Unde pro eo, quòd in torneamento mortem accepit, ei ſepultura fidelium prohibetur. Nos verò attendentes, quòd his tantùm, ſicut credimus, eccleſiaſtica ſepultura debeat interdici, qui ad torneamentum animo id faciendi tantùm accedentes ibidem decedunt: fraternitati tuæ m. quat. ſi tibi conſtiterit, quod præfatus I. ad prædictum torneamentum non animo ludendi, ſed animo recipiendi credita perveniſſet, licèt ibi fortuito caſu objerit, corpus ejus diſpenſativè facias eccleſiaſticæ tradi ſepulturæ, maximè ſi dominicum corpus ſuſceperit, & ſacri olei fuerit unctione perunctus.

NO-

Digitized by Google

NOTÆ.

1 a *Albarienſis.*) Ita legitur in ſecunda collectione, ſub hoc tit. cap. 1. in hac autem ſexta collectione legitur *Anatenſi*, ſed legendum eſt *Ambianenſi*, ut in margine dictæ collectionis notatur, de qua Eccleſia egi *in cap.* 10. *de regul.*

2 b *Requirendi debita.*) Non per ſingulare certamen, monomachiam videlicet, ſeu duellum, de quo agemus infrà *tit. ſeq.* ſed ut à militibus, qui ibi torneamentorum cauſa conveniebant, debita exigeret, ut ex ſequentibus verbis apertè conſtat.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio traditur, & probatur.

EX his duabus conſtitutionibus ſequens communiter deducitur aſſertio: *Qui pugnandi animo ad torneamenta accedit, in eiſque occiditur, ſepeliri non debet in Eccleſiaſtica ſepultura, etſi pœnitentia illi non denegetur.* Probant eam textus *in cap. quicumque*, el 1. 23. *qu.*8. Synodus Romana ſub Innoc. II. *cap.*10. ibi: *Deteſtabiles illas nundinas, vel ferias, in quibus milites ex condicto venire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum, & audaciæ temerè congrediuntur, unde mortes hominum, & animarum pericula ſæpè proveniunt, omninò fieri interdicimus. Quod ſi quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poſcenti pœnitentia, & viaticum non negetur, eccleſiaſtica tamen careat ſepultura.* Conc. Rhemenſe *in can.* 10 ſupra relato. Lateran. Generale ſub Innoc. III. in fine, ibi: *Licèt torneamenta ſint in diverſis Conciliis ſub certa pœna generaliter interdicta; quia tamen hoc tempore crucis negotium per ea plurimùm impeditur, nos illa ſub pœna excommunicationis firmiter prohibemus, uſque ad triennium exerceri.* Refert Anton. Auguſtinus *in epit. juris*, *lib.*35. *tit.*1. *par.* 8. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Corvinus *lib.* 4. *aphoriſm. tit.* 14. Scortia *in ſelect. Pontific. conſt. epit.* 99. *theor.* 244. Petrus Gregor. *lib.*39. *ſyntag. cap.*5. Covar. *lib.*2. *variar. cap.* 1. *num.* 11. S. Raymundus *in ſumma*, *lib. tit.* 2. Luna & Arellanus *de jur. ration. lib.*2. *cap.* 9. *num.* 14. Azor. *tom.* 3. *inſtit. lib.*2. *cap.* 15. Pantoja *in l. fin. C. de aleatoribus, num.* 84 Pancirola *lib.* 2. *memorab. tit.* 20. ubi Salmutius, Petrus Gregor. *lib.* 1. *partit. tit.* 17. *cap.*7. Mariana *de ſpectacul. lib.* 4. *cap.* 17. Guzman *de el honeſto trabajo, diſcurſu* 6. *§.*3. Alcozer *de ludo c.*53. Murga *tom.* 2. *tract.* 1. *diſquiſit.* 9. *per tot.*

4 Traditur ratio decidendi.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Etſi certamina gladiatoria jure prohibita ſint, *l. unic. Cod. de gladiator. l.* 12. ubi plura D. Nicolaus de Caſtro; tamen certamina, quæ virtutis cauſa fiunt, veluti haſtæ, pilæve, jactus, curſus, ſaltus, lucta, pugillatus, permittuntur, *l. ſolent, ff. de aleatoribus, l.* 1. *Cod. eod. tit.* Tum quia populus in otio ferox, effrenis in pace, permiſſis voluptatibus deliniendus, detinenduſque eſt, ne ruat ad illicita. Bene apud Tacitum Julius Agricola: *Bello faciles, quieti, & otio per voluptates aſſueſcunt.* Hanc habuere perpetuam ejus rei curam boni Principes, & amatores pacis, prout liquet ex eorumdem conſtitutionibus *in l.*1. *C. de ſpectaculis l.*1. *C. de expenſis ludorum, l.*2. *C. Theodoſ. de ſpectaculis, l.*3. *eod. C. de ſcenicis, l.*2. *C. Theodoſ. de maiuma*, ibi: *Ne ex nimia reſtrictione triſitia generetur.* Rectè Theodoricus apud Caſſiodorum *l.*1. *variar. cap.* 20. de iiſdem ſpectaculis, ait: *Undecumque præſtare poſſumus, dignum noſtris ſenſibus æſtimamus, præſertim cùm beatitudo ſit temporum lætitia populorum, tum gratia oſtendendæ virtutis, tum cauſa experiendarum virium.* Et *l.* 1. *§. item Senatus, ff. de poſtul.* Nec intereſt, quod aliquando mors contingat, ſiquidem non injuriæ cauſa, aut gratia damnum dandi, ſed virtutis oſtendendæ gratia contingit, & ideo legi Aquiliæ locus non eſt, *l. qua actione, §. Si quis in colluctatione, ff. ad leg. Aquil.* Suarez *ad leg. Aquil. lib.*1. *c.* 2. *ſect.* 3. Igitur non rectè in præſenti prohibentur torneamenta, quæ inter milites, ut aptiores ad pugnam, & magis expediti reperiantur, fiunt. Accedit, quòd quando finis, ad quem actus dirigitur, bonus eſt, actus quoque bonus judicatur, *l. ſi ita ſtipulatus* 14. *l. in inſulam* 124. *ff. de V. O. l. cùm aurum* 19. *§. perveniamus, ff. de auro, & argento, l. rem non novam* 14. *Cod. de judiciis.* Everard. *in topicis, loco* 131. *à virtute finis.* Sed torneamenta facta ad virium oſtentationem reſpiciunt finem exercitii militaris, *d. l. qua actione* 7. *§. ſi quis in colluctatione, l.*9. *§. fin. ff. ad leg. Aquil.* textus elegans *in l. nomine, §. pro limitaneis, C. de offic. Præfecti Afric.* quia ut ait Vegetius *lib.*1. *de re milit. cap.* 1. in omni prælio non tam multitudo, & virtus indocta, quàm ars, & exercitium ſolent præſtare victoriam: ergo non rectè in præſenti prohibentur torneamenta, cùm ad virium exercitium fiant cum magna Reipublicæ utilitate, cujus publicum bonum attendi, & præferri debet, *l. unic. in fin. C. de caduc. tollend. l.* 3. *§. utrùm, in fine, ff. ad Syllan. l. actione* 65. *§. Labeo, pro ſocio.* Etiam difficilis eſt pœna privationis ſepulturæ conceſſa pœnitentia; nam quibus communicamus vivis, communicare debemus defunctis, & è contrà, ut probavi *in c. ſacris, de ſepultur.* Facit textus *in cap. quæſitum* 13. *q.*2. Igitur ſi decedentibus in torneamentis conceditur pœnitentia, injuſtè denegatur ſepultura eccleſiaſtica.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, torneamenta eſſe haſtiludia, ſive ludicram pugnam equeſtrem, & præparationem ad bellum: de illis agunt Cæſarius *lib.*2. *miracul. c.* 12. ibi: *Cauſa laudis humanæ torneamentis totus deditus.* Et *lib.*7. *cap.*39. *Cùm properaret ad quoddam torneamentum.* Candenus *in ſua Britannia, pag.*191. pro iiſdem habet torneamentum, & menſam rotundam; ſed apertè ſeparat Matthæus Pariſius *in Henrico III. ad annum* 1252. ibi: *Milites ut exercitio militari peritiam ſuam, & ſtrenuitatem experirentur, conſtituerunt unanimiter, non ut in haſtiludiò illo, quod communiter, & vulgariter torneamentum dicitur, ſed potiùs in illo ludo militari, qui menſa rotunda dicitur, vires ſuas attentarent.* Dicuntur torneamenta, ut aliqui volunt, à Græco verbo τορνεῖν, quod eſt circuire. Covarr. *in theſauro, verbo Torneo.* Alii à Trojano ludo ducere malunt torneamentum, quaſi Trojamentum. Firmatur eorum ſententia ex eo, quòd equeſtri pugna Trojanum excidium apud veteres juventus ſoleret repræſentare: de quo Trojano ludo agunt Tacitus *lib.* 6. *annal.* Virgilius *lib.* 5. *Æneid.* 5 De torneamentis.

Hunc morem, hos curſus, atque hæc certamina primus
Aſcanius, longam muris cùm cingeret Albam,
Rettulit, & priſcos docuit celebrare Latinos:
Quo puer ipſe modo, ſecum quo Troja pubes,
Albani docuere ſuos: hinc maxima porrò
Accepit Roma, & patrium ſervavit honorem,
Trojaque: nunc, pueri, Trojanum dicitur agmen.

Ideò Trojani ludi dicebantur, & à pueris tantùm majoribus, & minoribus in circo celebrabantur. Tacitus *lib.*11. ibi: *Sedente Claudio Circenſibus ludis, cùm pueri nobiles equis ludicrum Trojæ inirent.* Svetonius *in Jul. cap.*39. ibi: *Trojanum luſit turma duplex majorum minorumque puerorum.* Et *in Auguſto, c.*43. *Sed & Trojæ ludum edidit frequentiſſimè majorum, minorumque puerorum, delectu paſci decoris minores exiſtimans, & claræ ſtirpis indolem ſic innoteſcere.* Diocaſius *lib.*43. ibi: *Et jam Trojam antiquo more Patriciorum filii luſerunt; juvenes, qui dignitate æquales erant, curribus certaverunt.* Trojanum ludum appellant torneamenta, Roſin. *l.*5. *antiquit. c.*15. P. Raderus *in comment. ad Martialem, l.*7. *c.*11. Navarr. *in Manuali, c.*15. *n.* 9. Unde cognoſcitur, torneamentum non ſolùm ſignificare prælium fictum, verùm & cruentum, *l.*27. *tit.*13. *part.*2. ubi referens Magnus Alfonſus bellorum differentias, ait: *Otra manera ay de lidiar, laqual llamaron torneo.* Et *l.*18. *tit.*2. *ead. part. Torneoque ſe bolvieſſe de dos gueſtes, que eſtuvieſſe una cabo de otra.* Sed corrupta voce torneamenta tandem dicta eſſe à Teutonicis primùm auctor eſt Vulfangus Lazius *lib.* 10. *Reip. Romanæ, cap.* 2. Sed in hoc differunt à veteri Trojano ludicro, quòd non ſolùm pueri, verùm etiam viri hodie certant, nec aperto capite, coronatoque, ſed caſſide tecto certamen initur, & fiunt torneamenta in communi lætitia, ut victoria, nuptiis, adventuque Principis.

Deinde ſciendum eſt, hæc quidem torneamenta, ſeu haſtiludia dupliciter exerceri, aut fieri poſſe: primò ſi ad oſtentationem virium veſana audacia temerè lanceis acutas cuſpides habentibus congrediantur; qualia fuerunt olim ea, de quibus D. Iſidor. *lib.*18. *orig. c.*53. ait: *Genera gladiatorum plura, quorum primum ludus equeſtrium; duo enim equites præcedentibus priùs lignis militaribus, unus à porta Orientis, alter ab Occidentis procedebant in equis albis, cum aureis galeis, minoribus, & vilioribus armis; ſicque atroci perſeverantia pro virtute ſua inibant pugnam, dimicantes, uſque alter in alterius mortem proſiliret, ut haberet, qui caderet, caſum, gloriam, qui perimeret.* Quorum torneamentorum deſcriptionem elegantiſſimè in annalibus ſuis metricis repræſentavit Janus Douza *l.* 2. *fol.*33. & de eorum uſu, & incommodis plura Douza ejus filius *annal. Hollandiæ lib.* 9. *fol.* 457. Sed hæc ſpectacula gladiatoria ſublata fuerunt nova conſtitutione Imperat. Conſtant. *in l. unic. C. de gladiatorib. l.* 12. licèt jam Digeſtorum tempore ſimiles ludos prohibitos fuiſſe teneat Pantoja *in l. fin. Cod. de aleat. n.*85. Secundò cùm in his haſtiludiis, ſeu torneamentis mortis periculum non timetur, quia virtutis cauſa tantùm fiunt haſtis ſine cuſpide, ut ſunt 6 De eorum differentiis.

ea,

Digitized by Google

ea, quæ vulgò dicimus, *torneos y juſtas reales*; & luſoriis lanceis, hebetibuſque enſibus exercentur, & ſæpè vallo in medio curriculi in directum ducto, vulgò *tela*, ita ut equi utrimque ex adverſo poſiti currentes obviare ſibi nequeant, & hæc haſtiludia clericis prohibita, laicis verò omni jure permiſſa conſtat ex Concilio Herbipol. tempore Honorii IV. celebrato, *can.*4. ibi: *Haſtiludia, & torneamenta clerici, qui ſunt in dignitatibus, perſonatibus, ſeu in ſacris ordinibus conſtituti, hoc edicto perpetuo ſibi noverint interdicta*. Et probant Sylveſter *in ſumma, verbo Ludus, & Torneamentum*. Jul. Clarus *l.*5. *ſentent.* *§. ludus, n.*4. Tuſchus *verbo Ludus, concl.*456. Alcozer *de ludo c.*51. & 52. & de iis edidit conſtitutionem Cæleſtinus III. *in epiſt. ad Epiſcopos Angliæ*, quam refert Rogerius *in annalibus*, prohibens, ne in Terra ſancta, ubi ſteterunt pedes Domini, torneamenta tyronum exercendæ virtutis cauſa inventa fiant: ubi torneamenta intelliguntur, non haſtiludia, & cruenta prælia, ſed prædicta torneamenta, quæ licita ſunt, de quibus etiam accipiendus eſt Innoc. III. *in Conc. Lateran.* ſupra relato, dum in eo ob crucis expeditionem, uſque ad triennium torneamenta prohibet exerceri: ea enim haſtiludia Chriſtianis permittebantur, ut ita expeditiores contra Chriſti hoſtes eſſent, ut in Richardo Rege Angliæ refert Matthæus Pariſ. *ad ann.* 1194.

His ſuppoſitis apparet ratio præſentis conſtitutionis; nam ludus cùm omninò inculpatus eſſe debeat, & innoxius, *l. nam* 10. *ff. ad leg. Aquil. l. in furti* 50. *§. fin. ff. de furtis*, nec quis rectè ludos appellaverit, ex quibus crimina oriuntur, ut inquit Juſtinianus *in §. illud verò*, in oratione ad Anteceſſores, quæ extat in præfatione Pandectarum, & ex his torneamentis plerumque hominum neces ſequantur, ut contigit infauſtè Henrico II. Galliæ Regi: is enim in torneamentis, quæ ad pacem cum Philippo II. Hiſpaniarum Rege recens initam, nuptiaſque hujus, & Elizabethæ filiæ cognomento Pacificæ celebrandas edidit, poſtquam plures haſtas feliciter ruperat, dum ad ultimam manum mitteret, cum Comite de Montgomery ſatellitum ſuorum Duce congrediens, lancea adverſarii lorica percuſſa ictu vehementi, fragmen ſciſſum caſſidis proſpectum intravit, & oculo dextro ſaucius, intra 10. dies occubuit, non ſine magno utriuſque Regni, totiuſque Reipublicæ Chriſtianæ mœrore, ut refert Illeſcas *l.*6. *hiſtor. Pontific. c.*30. *§.*2. Itaque Gemes Selimi Turcarum Regis frater Romæ à Pontifice Alexandro interrogatus poſt multos ictus, quid ipſi placerent ludicra hæc belli ſimulacra? S. Pater, reſpondit, ſi ſeriò hoc fit, parum mihi videtur eſſe; ſin joco, poſſet etiam id nimium eſſe. Refert Pancirola *lib.* 2. *memorab. tit.* 20. Ideò tam repetitis legibus Eccleſia prohibuit hujuſmodi torneamenta ſub pœna privationis ſepulturæ, & quia adhuc percrebuerat in Italia conſuetudo, ut non ſolùm privati privatos, verùm etiam populi populos ad controverſias dirimendas torneamentis uterentur, Innoc. III. ſcripſit ad Antiſtites Lombardiæ, ut hujuſmodi torneamenta extirparent per ſacrorum interdictionem, ut refert Spondanus poſt Baronium anno 1198. *nu.* 12. & cùm alio quoque colore, videlicet, quia ab ordinario Terræ ſanctæ ſubſidio, & crucis aſſumptione fideles abſtraherentur, Clemens V. in Conc. Viennenſi omnia torneamenta, & haſtiludia, etiam innoxia prohibuit ſub excommunicatione Sedi Apoſtolicæ reſervata, & ſub interminatione generalis interdicti: quas cenſuras Joannes XXII. inſtantibus Rege Franciæ, & Navarræ, necnon Germaniæ Magnatibus, revocavit Extrav. unica *de torneam.* Ad inſtar torneamentorum prohibita etiam eſt taurorum agitatio intra circum conſtitutionibus Pii V. anno 1567. Gregorii XIII. anno 1575. Sixti V. anno 1586. Clementis VIII. anno 1598. quas expoſuerunt præcipuè pro uſu noſtræ Hiſpaniæ, Marian. *de ſpectacul. cap. penult. & ult.* Guttierrez *lib.* 1. *canonic. cap.* 7. Azor. *part.* 2. *inſt. moral. l.* 2. *c.* 15. Scortia *in ſe lect. epit.* 99. *theorem.* 244. Prado *to.* 1. *Theol. Moral. c.* 25. *qu.* 9. Baronius *anno* 120. *n.* 30. & *anno* 179. *n* 47.

[7 Traditur ratio decidendi.]

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt varia ludorum genera jure civili permitterentur ex rationibus ſuprà adductis, de quibus peculiares tractatus ediderunt Petrus Faber *in agoniſt.* Marcurial. *de re gymnaſt.* Pantoja *de aleatoribus*, Zerda *in Virgil. l.* 5. *Æneid.* Franc. Modius *lib.* 3. *tom.* 2. *Pandect. Triumphal.* Marian. *in opuſc. de ſpectac.* Bulengerius *in opuſc. de circo*: tamen torneamenta, etſi ſtrenuitatis, ac virtutis argumentum præbeant, tamen non carent ingenti periculo, ut in præſenti textu docetur; unde tanquam ludus noxius juſtè prohibentur ab Eccleſiæ Patribus. Nec obſtat alia difficultatis pars, quia licèt regulariter verum ſit, conceſſa pœnitentia, quod majus eſt, concedi etiam ſepulturam eccleſiaſticam; tamen aliquando ad terrorem, & correctionis exemplum conceſſo viatico ſepultura eccleſiaſtica denegatur, ut *in cap. ſuper eo, de raptoribus*, in Concilio Ravennat. 2. *rubric.* 28. ubi de perſiſtentibus per annum in excommunicatione, ita cavetur: *Et ſi in morte beneficium abſolutionis ſatisfactione præſtita meruerit obtinere, nihilominus tamen in pœnam contumaciæ eccleſiaſtica careat ſepultura*. Et de adulteriis *rubric.* 29. *Et ſi in morte de prædictis ſatisfecerit cum effectu, nihilominus tamen in ipſorum contemptum, & pœnam eccleſiaſtica careant ſepultura*. Leviter autem interdicitur ſepultura eccleſiaſtica aliquando, quia ſicut impio non prodeſt ſepultura pretioſa, ita non obeſt pio ſepultura vilis, aut nulla, *cap. anima*, 13. *qu.* 2. plura de hac pœna privationis ſepulturæ congeſſi *in cap. ſacris, de ſepultur.*

[8 Diſſolvitur dubitandi ratio.]

Ex ſuprà traditis exponendus eſt textus *in can.* 4. *Concilii Arelat.* in illis verbis: *De agitatoribus, qui fideles ſunt, placuit eos, quamdiu agitant, à communione ſeparari*. In quo canone agitur de Chriſtianis, qui in circenſibus ludis aurigæ, & agitatores erant, qui per tempus, in quo in circo agitabant, à communione pellebantur, quia in his ſpectaculis aurigæ, & agitatores erant diverſarum factionum, facileque eorum, quibus inſerviebant, factionibus ſeſe implicabant, ac in leges eccleſiaſticas peccantes crimina diverſa committebant: quare ſimilia ſpectacula Eccleſiæ Patres fidelibus Chriſtianis prohibuerunt, communione illis, dum equos agitarent, denegata, ut poſt Baronium notavit Coriolanus *in d. can.* 4. *Concilii Arelat.* Ex eadem etiam ratione, quia in ludis ſcenicis, & theatralibus facilè contingit ipſos fabularum actores lethaliter peccare, ideò in can. 5. ipſius Concilii Arelat. ipſis, dum in theatris agunt, communio denegatur his verbis: *De theatricis, & ipſos placuit, quamdiu agunt, à communione ſeparari*. Ex ſimili etiam ratione, quia apud Gentiles Magiſtratus Duumuir tenebatur ſuo anno populo ludos edere, ubi homicidia contingebant, & plerumque idololatria, ideò in can. 56. Concilii Illiber. Magiſtratibus eo anno, quo Duumuiratum gerunt, permittitur, ut ab Eccleſia ſe cohibeant, illis verbis: *Magiſtratum verò anno, quo agit Duumuiratum, prohibere placuit, ut ſe ab Eccleſia cohibeat*. In cujus commentariis jam notavi. [9 Exponitur can. 4. Concil. Arelat.]

Sed ſuprà traditis, primò obſtat textus *in can.* 64. *Concilii Carthag.* in illis verbis: *Ne in Dominico, & reliquis Sanctorum feſtis ſpectacula ullo modo peragantur, illud quoque prætereà petendum eſt, ut theatralium judiciorum ſpectacula in Dominico, & reliquis feſtis diebus à fide Chriſtianorum arceantur: maximè quia in Sancti Paſchæ octava turbæ magis in hippodromia, quàm in Eccleſias conveniant, debent præfiniti ipſorum dies transferri, quando evenerint, nec debet ullus Chriſtianus cogi ad hæc ſpectanda*. Ubi tantùm prohibentur ſpectacula edi diebus Dominicis, & Paſchalibus: ergo quia abſolutè ſpectacula, quorum appellatione veniunt torneamenta, non cenſentur prohibita. Pro cujus canonis expoſitione dicendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter ludos vetitos, ac inter permiſſos. Vetiti omni tempore, & inter omnes perſonas prohibiti cenſentur, ut torneamenta, de quibus in præſenti. Alii verò ludi liciti ſunt, etſi non omnibus, nec omni tempore; laicis enim plerumque permittuntur, qui clericis prohibentur, *can.* 24. *Synodi* 6. *Trul.* ibi: *Ne cui liceat eorum, qui in ſacerdotali ordine enumerantur, vel monachorum, in equorum curriculis ſubſiſtere, vel ſcenicos ludos ſuſtinere; ſed & ſi quis clericus ad nuptias vocetur, quando ad deceptionem comparata ludicra ingreſſa fuerint, ſurgat, & diſcedat*. Sic ergo hæc prodromia, curricula, & venationes, & ſimilia, licèt laicis permittantur, tamen diebus Dominicis, aut tempore paſchali edi non debent, ex rationibus, quas congeſſerunt Balſamon *in dicto can.* 64. Briſſonius *in l. die Dominico, C. de ſpectac.* [10 Explicatur can. 64. Synodi Carth.]

Secundò obſtat textus *in cap. quicumque* 4. 23. *qu.* 4. ibi: *Quicumque clericus, aut in bello, aut in rixa, aut in Gentilium ludis mortuus fuerit, nec in oblatione, nec in oratione pro eo poſtuletur, ſed in manus incidat judicis, ſepultura tamen non privetur*. In quibus conceditur ſepultura decedentibus in torneamentis. Igitur non rectè in præſenti aſſeritur, illis qui in torneamentis decedunt, conceſſa pœnitentia denegari ſepulturam. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu agi de clericis tantùm, quibus ludi cùm pace minùs cohærentes, & veluti belli præludia prohibentur, ut probat Abul. *in cap.* 6. *Matthæi*, *q.* 52. qui inter ludos refert ſaltationem, & torneamenta. Et quoad hæc haſtiludia Concil. Salisburg. ſub Martino IV. anathemate damna- [11 Exponitur c. quicumque 23. q. 8.]

vit

vit clericos, aut eccleſiaſtica dignitate fulgentes, qui vel armis adhibitis, vel abſque eis vacaverint tali exercitio. Tametſi enim remotis armis nullum immineat profligandæ vitæ periculum; tamen vel ipſa ſpecies bellicæ exercitationis à pace abhorrens decet clericos. Præſertim quia à torneamentis abſque armis facilè progredi poterat ad torneamenta cum armis, ubi frequenter homicidia eveniebant, ut videre eſt apud Cantipratanum *lib. 2. apum, cap. 49. num. 3.* apud Cæſarium *lib. 12. miracul. cap. 16. & 17.* In præſenti verò agitur de laicis in torneamentis decedentibus, quibus diverſa pœna imponitur, quia ſunt profeſſione diverſi.

TITULUS XIV.

De clericis pugnantibus in duello.

CAPUT PRIMUM.

a Alexand. III.

PORrò ſi clericus alicui ſponte duellum obtulerit, vei ſi oblatum ſuſceperit, & ſubjerit, ſive victor, ſive victus fuerit, de rigore juris eſt deponendus. Sed quantumcumque ejus in hac parte gravis ſit, & enormis exceſſus, evadere poteſt depoſitionis ſententiam, ſi cum ipſo ſuus Epiſcopus duxerit miſericorditer diſpenſandum, dummodo ex ipſo duello homicidium, vel *b* membrorum diminutio non ſit ſubſequuta.

NOTÆ.

1 a ALexander III.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & poſt Concilium Lateran. *part. 26. cap. 4. & 5.* legitur, *Salernitano Archiepiſcopo:* & in dicta prima collectione additur, *pars capitis Licèt præter*. Unde cognoſcitur in præſenti referri partem textus *in cap. licèt, de ſponſa duor. cap. 1. de corpore vitiatis*, ubi jam notavi.

b *Membrorum diminutio*.) Unde diſpenſat Epiſcopus in ſpecie textus *in cap.* 1. de corpore vitiatis, quia amiſſio partis digiti propriè non eſt membri diminutio, ut notavit Vaſconcellos *in harmonia rubric. ad tit. de corpore vitiat.* 2

CAPUT II.

a Cœleſtinus III.

HEnricus presbyter lator præſentium ad nos cum litteris tuis humiliter accedens intimavit, quod cùm laicum quemdam ſuper *b* furto in ſæculari *c* placito conveniſſet, ipſi, quia teſtes ſui defecerunt, pugilem *d* ſecundùm pravam terræ conſuetudinem indixit, qui reum uſque adeò ictibus gladii, vulneravit, quoad coactus eſt nocte proxima exſpirare. Quia ergo ſuper hoc nos conſulere voluiſti, ambiguitatem tuam reſponſione hujuſmodi removemus, quod tales pugiles homicidæ veri exiſtunt, nec prædictus ſacerdos, licèt non ipſe, ſed aliquis pro eo in duello pugnaverit, debet in ſacris ordinibus miniſtrare: ſicut enim tradunt ſacrorum canonum *e* inſtituta, homicidium tam facto, quàm præcepto *f* ſive conſilio, aut defenſione non eſt dubium perpetrari: poteris tamen cum eo circa habendum beneficium miſericorditer *g* diſpenſare.

NOTÆ.

1 a COeleſtinus III. Ità legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & in hac ſexta collectione legitur, *Clemens III.* nullibi tamen exprimitur cui reſcribat Pontifex, ſeu in qua provincia præſens caſus contigit.

2 b *Super furto*.) Civiliter agendo, non criminaliter ad vindictam, aliàs ex ipſa accuſatione, ſequuta morte naturali Henricus irregularis maneret, juxta tradita ſuprà *in cap. ſignificaſti 18. de homicid.*

c *Sæculari placito*.) De placito, & ejus acceptionibus egi *in cap. 1. de feriis*.

3 d *Pugilem*.) Qui apud Longobardos dicitur *Campio*; plerumque enim clerici duellum ſubibant olim per ſe, aut per alium, ut infrà dicemus.

e *Inſtituta*.) *In cap. 1. hoc tit.* & aliis ſuprà pro illuſtratione concluſionis adducendis.

f *Præcepto, conſilio*.) Juxta tradita ſuprà *in cap. 11. de homicid.*

4 g *Diſpenſare*.) Nam cùm privatus eſſet officio, non poterat ſtricto juris rigore retinere beneficium, *cap. ex litteris, de exceſſibus Prælat.* ſed ex diſpenſatione illud retinet, ut in ſpecie textus *in cap.....de homicidio*. Non tamen inde inferas, beneficium irregularis ipſo jure vacare, aut collationem beneficii factam irregulari ipſo jure nullam eſſe; nam contrarium verius eſt, ut probat Gibalinus *de irregul. cap. 2. quæſt. 4.*

COMMENTARIUM.

5 Concluſio traditur, & probatur.

EX his duabus Decretalibus ſequens communiter deducitur aſſertio: *Clericus iniens duellum, ſive obtulerit, ſive ſuſceperit, deponendus eſt: ſed non ſequuto homicidio, Epiſcopus cum eo diſpenſare valet*. Probant eam textus *in cap. Monomachiam 22. 2. quæſt. 5. cap. ſententiam, ad finem, ne clerici vel monachi, cap. 1. de corpore vitiat. cap. 1. de purgat. vulgar.* Concil. Valent. Galliæ *can.* 12. *Et quia ex hujuſmodi juramentorum, immò perjuriorum contentione etiam uſque ad armorum certamina ſolet prorumpi, & crudeliſſimo ſpectaculo effunditur cruor belli in pace, ſtatuimus juxta antiquum eccleſiaſticæ obſervationis morem, ut quicumque, tam iniqua, & Chriſtianæ paci inimica pugna alterum occiderit, ſeu vulneribus debilem reddiderit, velut homicida nequiſſimus, & latro cruentus, ab Eccleſiæ, & omnium fidelium cœtu ſeparatus, ad agendam legitimam pœnitentiam modis omnibus compellatur: ille verò, qui occiſus fuerit, tanquam ſui homicida, & propriæ mortis ſpontaneus appetitor, à Dominicæ oblationis commemoratione habeatur alienus, nec cadaver ejus juxta ſacrorum canonum decretum, cum pſalmis, vel orationibus ad ſepulturam deducatur. Super quibus duobus titulis, propter tam funeſta, & horrenda animarum, vel etiam corporum exitia, Chriſtianiſſimi Imperatoris pietas ſacerdotali omnium noſtrum ſupplicatione imploranda eſt, ut tantum malum à populo fidelium ſuis publicis ſanctionibus amoveat, & noſtrum ſuper hoc tam neceſſarium eccleſiaſticum decretum propria auctoritate confirmet.* Et *c. 1. hoc tit. in 5. compil.* Honorius III. Poteſtati, & Populo Florentino in hæc verba ſcribit: *Rem audivimus hactenus inauditam, & tam juri ſcripto, quàm æquitati contrariam, quod videlicet Eccleſiam ſanctorum Apoſtolorum Florent. cogere nitimini ad duellum pro cauſa, quam ſuper cœmeterio, & rebus aliis habet cum filiis Longobardi civibus Florentinis. Cùm igitur tam manifeſtam ejuſdem Eccleſiæ, ac ipſius juris injuriam nec poſſimus, nec debeamus ſub diſſimulatione tranſire, univerſitatem veſtram rogamus, & obſecramus in Domino, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus à re tam inſolita, tamque deteſtabili penitus deſiſtentes, cauſam ipſam marte ſuo,*

videli-

Digitized by Google

videlicet ordine judiciario, procedere faciatis: ſcientes nos venerabili f. n. Piſtorienſi Epiſcopo, & dilecto filio Archipresbytero Florent. per noſtras dediſſe litteras in mandatis, ut ſi ſecus præſumpſeritis attentare, ipſi præſumptionem veſtram per cenſuras eccleſiaſticas appellatione remota compeſcant, irritam nuntiantes, ſi quod occaſione hujuſmodi factum, vel ſtatutum invenerint contra Eccleſiam memoratam. Toletanum anno 1473. temporibus Sixti IV. celebratum, *can.* 20. Trident. *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 19. Cœleſtinus III. Jul. II. Innoc. IV. in conſtitutionibus relatis à Quaranta *in ſumma Bullar. verbo Duellum*. Rualdus *in act. in duel. pag.* 54. 55. & 56. Clemens VII. *conſtit.* 2. Pius IV. *conſt.* 25. Greg. XIII. *conſt.* 8. Clemens VIII. *conſt.* 19. ut refert Coriolan. *in breviario*, *anno* 1503. faciunt textus *in leg. unic. Cod. de gladiat. lib.* 11. *l.* 10. *tit.* 8. *l.* 8. *Recopil.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, & *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 50. *num.* 120. & ad Concil. Trident. *d. can.* 19. Salmutius *ad Pancirolam*, *lib.* 2. *memorab. tit.* 20. Marinis *lib.* 1. *reſol. cap.* 110. Pantoxa *in l. fin. C. de aleator. num.* 87. Corvinus *lib.* 4. *aphoriſm. tit.* 15. Juretus *in notis ad epiſt.* 168. *Carnot.* Rouſſelius *lib.* 6. *hiſtor. Pontific. juriſd. capit.* 32. Joan. Tabor *in Armament. fol.* 169. Lucas Floronus *in tract. de prohibitione duelli*, Becanus *in opuſcul. de bello*, *cap.* 26. Roa *de jurib. Princip. quæſt.* 5. Gibalinus *de cenſur. in ſynopſi*, *verbo Duellum*, Petrus Gregor. 3. *part. ſyntag. lib.* 48. *cap.* 15. & *lib.* 4. *partit. tit.* 8. *cap.* 10. Guttier. *de delict. quæſt.* 105. Azor. *tom.* 3. *inſtit. lib.* 2. *cap.* 5. Hottomanus *lib.* 3. *obſerv. cap.* 4. & *de feud. cap.* 45. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. part.* 1. *lib.* 1. *diſp.* 3. §. 10. Scortia *in ſelect. Pontific. conſtit. epit.* 155. *theorem* 390. Grotius *de jure belli*, *lib.* 3. *cap.* 20. Diana *part.* 11. *tract.* 6. *reſol.* 26. & *tract.* 8. *reſol.* 21. Chopinus *de privil. ruſtic. lib.* 3. *cap.* 13. D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. lib.* 2. *cap.* 2. *ſect.* 2. Oſvaldus *lib.* 17. *Donel. cap.* 2. *littera M*, Bocerus *in tract. de duello*, Philippus Camer. *tom.* 2. *horar. ſucceſſiv. cap.* 19. 20. & 21. fusè Murga *tom.* 2. *diſquiſit. moral. tract.* 1. *diſquiſit.* 11. *per totam*, Martinez à Prado *tom.* 1. *Theolog. Mor. cap.* 15. *quæſt.* 8. §. 3. Ayala *de jure belli*, *cap.* 3. *lib.* 1. Theodorus Reinchingk *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *claſſ.* 3. *cap.* 2. *num.* 41. Theoph. Raynaud. *tom.* 4. *lib.* 5. *de virtut. ſect.* 3. *cap.* 3. Burgenſis *cent.* 2. *obſer.* 79.

6 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Duellum ad decidendas controverſias, tam civiles, quàm criminales, de quibus in præſenti textu agitur, honeſtum ſanè, & religioſum videtur, ſiquidem in eo pugnantes Deum Optimum Maximum veluti veritatis, & æqui judicem ſibi conſtituunt, & in cauſa, quæ per teſtes, ſeu alias probationes non liquet, ſinceriorem, certioremque judicem eligere nequeunt; & ita ipſum, qui duello vincit, Deo auctore viciſſe, nemo prorſus eſt qui non fateatur: & quemadmodum Imperatores Dioclet. & Maxim. ſtatuerunt judicem, ſi inopia probationum laborat, jurejurando cauſa cognita decidere debere, quia jurisjurandi contemptæ religionis Deus ultor eſt, *l.* 2. & 3. *Codice de rebus creditis*; ita, & Deum ultorem, & judicem duello ſtatuere, ſi res aliter non poteſt per homines, deficientibus probationibus judicari, ſanum, & religioſum videtur. Accedit uſus diverſarum gentium, apud quas dubiæ controverſiæ duello decidebantur. Germani in cauſis ambiguis, maximè criminalibus, quæ nullo humano teſtimonio comprobari poterant, ad ſummam Dei Majeſtatem, quæ falli non poteſt, tanquam ad judicem omnium rectiſſimum confugiebant: Senatus, Populus, atque Sacerdotes, qui ſingulare certamen, ac aliam hujuſmodi probationem ſpectabant, in interim, ut eſt in lege Salica, divinam opem implorabant, beneficia memoriter commemorabant, quæ in ſimili negotio Deus ipſis contuliſſet, comprecabantur, ut ipſe in re præſenti innocenti adeſſet, victoriamque cœlitus concederet: verba ſunt Joannis Aventini *lib.* 4. *annal. Bojor.* Longobardi etiam in Italia ambiguum jus de poſſeſſionibus, & objecta crimina graviora, quæ vel ſaluti, vel famæ obeſſent, ſic decidebant, cauſam hujus moris adducentes legum defectum, quibus ambigui caſus reſolverentur, & tritum illud proponentes: *Si non ſufficiunt jura, veniamus ad arma*. Et *lib.* 11. *tit.* 54. *legum ipſorum*, cavetur, ut in criminalibus cauſis accuſator, & defenſor in campo cum fuſtibus pariter contendant, nec eorum jurejurando res committatur. Lege etiam Imperatoris Othonis IV. in Romaniola de Principum Italorum ſententia promulgata, ſciente, & non contradicente Joanne Papa III. ut conſtat *ex l. antiquis*, ejuſdem tituli 54. ſtatuitur, ne deinceps tota in Italia, etiam iis in locis, in quibus jure Romano, ideſt Juſtinianeis legibus utebantur, controverſias jurejurando diſceptent, propter perjuriorum multitudinem; ſed duello, & certamine illas dirimant. Quod Imperator obſervari juſſit *in l. ult.* ejuſdem tituli, non ſolùm in privatorum laicorum cauſis, verùm etiam in Eccleſiarum litibus. Et Federicus Imperator *in tit. de pace tenenda in uſibus feud.* §. *ſi quis hominem*, duellum inter legitimos modos probationum refert. Et Fronto III. Rex Danorum legem tulit, ut omnes controverſiæ, qualeſcumque eſſent, duello definirentur, ut refert Saxo *lib.* 5. ſpecioſius viribus, quàm verbis confligendum exiſtimans: quod adhuc in Moſcovia uſitatum eſſe teſtatur Joannes Bodinus *lib.* 4. *de Republica*, *c. finali*: & de aliis gentibus idem refert Bronchorſt. *cent.* 2. *aſſert.* 76. Hinc leges latæ apud varias nationes, in quibus forma, & conditiones obſervandæ in ipſis duellis præſcribuntur. Apud Hiſpanos *in l.* 1. *tit.* 21. *lib.* 4. *fori*, *l.* 1. & 2. *tit.* 3. *l.* 4. *tit.* 4. *partit.* 7. *l.* 8. *tit.* 14. *ead. partit.* Apud Longobard. *l.* 39. *tit.* 9. *l.* 1. ibi: *Duello liberi, ferventi aqua ſervi innocentiam ſuam probant*. Apud Neapolit. *lib.* 2. *tit.* 32. & 33. Apud Francos *in appendice legis Salicæ*, & *lib.* 4. *cap.* 33. Apud Anglos *tit.* 14. apud Friſones *tit. etiam* 14. quas, & alias congeſſit Lindembrog. *verbo Duellum, Pugna, & Monomachia*. Omitto innumera exempla duellorum diverſarum gentium, quæ referunt Rualdus *ubi ſuprà*, *pag.* 102. D. Joannes de Larrea *alleg.* 17. Igitur quia duella omni juri, & moribus gentium conſona ſunt, & per conſequens ut injuſta prohiberi non debent.

Sed hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, duellum latè ſumptum omne bellum ſignificare, ut apud Horatium *lib.* 2. *epiſt.* 1. qui Græciam dicit barbarè *lento colliſam duello*. Ciceronem *de Oratore*, ibi: *Antiqui nomina contrahebant, quo eſſent aptiora, ut duellum, bellum*. Livium *lib.* 6. *belli Macedon.* ibi: *Populus Romanus cùm eo tempore duellum iniiſſet cum Rege Antiocho*. Varronem *lib.* 6. *de ling. Latina*, ibi: *Perduellum, duellum, id poſtea bellum*. Ex eoque perduelles dicti, quos hoſtes vocamus, *l. quos* 234. *ff. de V. S.* Illuſtrat Petrus Gregor. *lib.* 48. *ſyntag. cap.* 16. *num.* 2. Duellum ergo non quaſi duorum bellum, ſed quaſi duarum partium bellum dicitur; nam ſi duo tantùm manus conferant, dicitur ſingulare certamen, ut probant Cujac. *in cap. unic. tit. de pace tenenda in uſibus feudorum*, Menchaca *lib.* 1. *illuſtr. cap.* 11. *num.* 36. & *cap.* 48. *num.* 16. Alciatus *in tractatu de ſingulari certamine*. Varias duelli definitiones adduxerunt Joan. Lignanus, Antonius Maſſa, Ferretus, Alciatus, Vuicherus, Bocerus, & alii communiter ſcribentes de duello. Communiter autem ita definitur, ſeu deſcribitur: *Duellum eſt ſingulare certamen, quod homines quidam legum contemptores, ſpecie, ac nomine conſervandi, recuperandive honoris, & ignominiæ propulſandæ; re autem vera pecuniarum, aut falſæ gloriæ, ſeu affectatæ vindictæ, vel æmulationis cauſa, miſſis ultrò, citròque libellis, ad locum, & diem certum convenientes, armis à provocato electis committunt*. Quam definitionem probat D. Joannes de Larrea *d. alleg.* 117. *num.* 4. etſi Medices *de definitionibus*, 2. *part. definit.* 13. duellum definiat ut ſit, pugna corporalis deliberata hinc inde duorum, pluriumve, ad eruendam veritatem, purgationem gloriæ, & odii exaggerationem. 7 Duellum quid ſit.

Deinde ſciendum eſt, duellum duplex eſſe, extrajudiciale videlicet, & judiciale. Extrajudiciale dicitur, quod partes citra judicis auctoritatem capeſſunt, idque committitur vel publicæ utilitatis, virtutis, aut honeſtæ gloriæ cauſa, vel oſtentationis, aut defenſionis gratia, de quo fusè agit Bocerus *de duello cap.* 3. *cum ſequent.* & de duello utilitatis publicæ cauſa commiſſo, cùm propter patriæ publicam ſalutem decertatur ad bellum vitandum, doctè agit D. Joannes de Larrea *d. alleg.* 117. Theophilus *d. lib.* 4. *fol.* 699. Et de duello ob defenſionem honoris videndus eſt Avendanno *de metu lib.* 2. *cap.* 47. *per tot.* Judiciale, de quo in præſenti textu agitur, eſt, quod auctoritate judicis in cauſis controverſis, deficientibus plenis probationibus, litigatores ad indagandam veritatem ineunt, ut qui cedat, vel ſuccumbat, ejus cauſa inferior ſit. Uſu enim receptum fuit in aliquibus provinciis, ut ſi accuſator, vel actor intentionem ſuam contra reum plenè in judicio non probaſſet, unus alium provocare ad duellum poſſet, ut qui viciſſet in eo duello, ea ipſa victoria ſuam intentionem, vel defenſionem probare diceretur. Hujus duelli mentio fit *in cap. unic. verſ. Si autem omnibus, de pace tenenda*: & *lib.* 2. *feudor. tit.* 27. *verſ. qui hominem*, & §. *ſi ruſticus*. Apud Danos ferè omnes lites, & contentiones duello committebantur, Krantzius *lib.* 2. *Daniæ*: quem morem ſublatum ab Haraldo Rege reſtituit, & revocavit Canutus eorum Princeps, ut idem ſcribit *lib.* 5. Ab his populis ad Saxones uſus tranſiit, tum deinde à Saxonibus ad Francos, & Gallos, atque Longobardos, ut ſuprà ex eorum legibus probavi. Siquidem Longobardi 8 Duelli diviſio.

ex

Digitized by Google

ex Scania, ſive Scandia Daniæ regione in Italiam, & alias deinde provincias exundarunt; ſed inter omnes nulli hiſce duellis ſeſe magis implicarunt, quàm Galli, & Hiſpani, ut ex eorum legibus ſuprà relatis patet, in quibus forma, & conditiones ſervandæ in his duellis præſcribuntur. Nec tantùm moris fuit laicis omnes controverſias dubias duello definire, ut conſtat *ex c. 1. de purgat. vulgari*, & *ex præſenti cap.* 2. ex S. Agobardo in opuſculo tum de hoc argumento, tum in epiſtola ad Ludovicum Imperatorem: ex Anonymo *de miraculis ſancti Benedicti cap.* 11. ex Gofrido Vindocinenſi *in epiſt. ad Petrum Sanctonenſem Epiſcopum*, ibi: *Audivimus, dilectiſſime Pater, Raynaldum Cheſnellum clericum veſtrum, cum Domino Guillelmo monacho noſtro duellum cœpiſſe; nullum tamen ex ſua parte teſtem, vel ex parte monachi habuiſſe: quod quia ſæculi leges nulla ratione fieri permittunt, & ſacri canones omninò ne fiat, interdicunt, humiliter vos rogamus, ut quod in Epiſcopatu veſtro ab eccleſiaſticis viris contra eccleſiaſticas regulas præſumptum dignoſcitur, veſtra auctoritate irritum fiat, & corrigatur, ne fortè perverſa conſuetudine prævaleat hominum iniquitas canonicæ æquitati; & ſic, quod abſit, ſubdatur veritas falſitati. Si verò Raynaldus veſter claves ſanctæ Eccleſiæ agitare, & Romanorum decreta Pontificum, quæ inter eccleſiaſticos viros monomachiam penitus inhibent, annullare conatur, contra ejus inflatos conatus humilitatem Romanæ Eccleſiæ, quæ inflata crepare, & ſuperba premere novit, appellamus.* Ex veteri hiſtoria Canonici Laudunenſis de quodam Anſelmo religioſo, cui theſaurus Eccleſiæ ſervandus tradebatur, relata à Jureto *in notis ad epiſt.* 168. *Carnot.* in illis verbis: *Non exiguam partem furtim diſcerpens, aurifici cuidam vendendi cauſa tradidit, priùs ab eo accepta fidei ſponſione, quod nulli ſe hujus rei fuiſſe auctorem propalaret: ſed cùm idem artifex aurum illud, ſive lapides Sueſſione venderet, nutu Dei Canonici Laudunenſes ſupervenientes auri ſculpturas recognoverunt, & ſtatim queremonia facta præfatum aurificem à judice comprehendi fecerunt. Ille comprehenſus, atque perterritus, ab Anſelmo ſibi ea tradita fuiſſe confeſſus eſt. Unde Laudunum reductus, & contra Anſelmum hæc negantem duelli certamine congreſſus, protinus ſuperatus, & victus eſt, forſitan, ut multi putarunt, pro fidei violatæ reatu, quia promiſerat eidem Anſelmo, quod eum non detegeret. Pro hac ergo victoria Anſelmus nimis elatus, quia ſibi conſcius erat, & ſe furtum feciſſe, & tamen adverſarium ſuperaſſe, multamque laudem ab hominibus, qui ſe innocentem eſſe clamabant, acquiſiiſſe, ad majora ſecurus perpetranda provocatur.* Et cùm duellorum conceſſio apex eſſet ſupremæ poteſtatis, quæ tale jus tantùm Dominis intra ditionum ſuarum terminos concedebat, ut notavit Chopinus *lib. 1. de jure Andium*; clerici qui exempti ſunt à juriſdictione ſæculari, non poterant huic legi ſatisfacere; ad eam tamen inviti vocabantur, ut refert Matthæus Pariſ. in Henrico III. ibi: *Clerici collectis, & talliis affliguntur; non ſolùm trahuntur ad judicium ſæculare, ſed ut aſſeritur, coguntur id judicium ſubire.* Exempla hujus duelli refert Delrius *lib. 4. diſquiſit. mag. cap. 4. ſect.* 2.

9 Deinceps ſciendum eſt, duellum hoc omni juri contrarium eſſe, divino ſcilicet, gentium, & civili, ut probarunt Ayala *de jure belli lib. 1. cap.* 3. Bronchorſt. *cent.* 2. *miſcel. aſſert.* 76. Beyerlinch *verbo Duellum*, *to.* 2. aliis relatis Bocerus *de duello*, *c. 2. per totum*, D. Joannes de Laurea *d. alleg.* 117. *ex num.* 35. Juri divino opponitur, primò quia ille actus juri divino contrarius eſt, per quem Deus tentatur, contra præceptum illud relatum *c. 4. Matthæi: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Sed per tale duellum Deus tentatur, *cap. monomachiis* 2. *q.* 4. D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 95. *art.* 8. Nec obſtat factum Davidis relatum 1. *Samuel. cap.* 17. nam S. Rex duellum cum Goliath inivit ex inſpiratione divina, & inſtinctu prophetico, & ita hoc ſingulare factum Davidis in exemplum trahendum non eſt; ſiquidem per illud intenditur, ut Deus ea pugna manifeſtum reddat per victoriam, utra pars foveat juſtam cauſam, *c. 1. & fin. de purgat. vulgar.* Secundò, quia cùm aliquid prohibetur, quodam jure videtur etiam prohibitum omne id, per quod pervenitur ad illud, *l. oratio* 16. *ff. de ſponſal. cap. cùm quid una*, *de R. J. lib.* 6. ſed jure divino prohibetur homicidium, *cap.* 5. *Deuteron.* Igitur, & duellum, per quod pervenitur ad illud. Juri etiam gentium hoc duelli genus contrarium eſſe, ita probari poteſt. Ille actus inhibitus eſt jure gentium, qui repugnat æquitati naturali, qua jus gentium nititur. Sed hoc duellum repugnat naturali æquitati; nam æquitas naturalis ſuadet, ut facinoroſi puniantur, & innocentes abſolvantur; quod in duello non contingit, cùm in duello ſuccumbat ſæpe juſtus, & innocens; vincat autem injuſtus, & qui malam cauſam fovet: ergo duellum contrarium eſt juri gentium. Etiam juri civili duellum adverſari conſtat, ſiquidem in criminalibus jus civile requirit probationes luce meridiana clariores, *l. ult. C. de probat.* ſed tales probationes in duello non adſunt: ergo jus civile duellum ad probandum delictum non admittit. Deinde quia eo jure attento reus abſolvitur, actore non probante, *l. qui accuſare* 4. *C. de edendo.* Unde abſurdum eſt, ut reus, quando probationes deficiunt actori, ejus arbitrio armis decertare compellatur. Accedit, quia Magiſtratus ſubditos ſuos ad arma proſilire pati non debet, *l. ſi cujus* 13. *§. ſed ſi inter duos*, *ff. de uſufructu*, *l. quidam* 21. *ff. de rebus credit.* Igitur deficientibus probationibus, aut jurejurando, judex cauſam decidere debet, *l. admonendi*, *ff. de jurejur. l. generaliter* 12. *C. de rebus credit.* aut reum abſolvere, *l. negantes*, *C. de O. & A.* Facit textus *in l. unic. C. de gladiat. lib.* 11. ubi Conſtantinus ita ſtatuit: *Cruenta ſpectacula in otio civili, & domeſtica quiete non placent; quapropter omninò gladiatores eſſe prohibemus.* Et licèt Imperator ibi agat de his, qui vel in ludo gladiatorum gladiabantur, de quibus *in leg. ejus qui*, *§. fin. ff. qui teſtamenta*, *l. ſi quis mihi*, *§. ſi quis planè*, *ff. de acquir. hæredit. l. ſi quis filio*, *§. ſed, & ſi quis*, *ff. de injuſto rupto*; vel qui operas ſuas locabant, ut cum beſtiis pugnarent, *l. 1. §. ſed, & ſi quis operas*, *ff. de poſtulando*: tamen ejus diſpoſitio ſua generalitate rectè quoque de hujuſmodi duello accipi poteſt, ut poſt Bartolum, Jaſonem, & alios probat Bocerus *de duello cap.* 2.

His præmiſſis apparet vera ratio præſentis prohibitionis, quare videlicet clericis inhibeatur duellum inire illud offerendo, vel acceptando. Nam cum omnis effuſio 10
humani ſanguinis illis prohibeatur, ut probavi ſuprà *in cap. penult. de homicid.* & in duello plerumque homicidium, vel ſaltem ſanguinis effuſio contingat, ut ait Carnotenſis *epiſt.* 241. ibi: *Monomachia vix, aut nunquam ſine ſanguinis effuſione tranſigi ſolet*; meritò clericis prohibetur. Si ergo dimicatio in bello aggreſſivo, quantumvis juſto, clericis prohibetur, ut probavi *in cap. penult. de homicid.* quantò magis pugna in duello illis interdici valet. Juſtè ergo Alexand. III. in præſenti ſtatuit clericum ſponte duellum offerentem, vel acceptantem, deponendum eſſe; non tamen hanc depoſitionem incurrunt ipſo jure, ut voluerunt Sylveſter, Armilla, Angelus, & Tabiena relati à Gibalino *in Synopſi cenſur. verbo Duellum.* Nam dumtaxat ſententia deponendi ſunt, ut probarunt Suarez *de cenſur. diſp.* 31. *ſect.* 4. *nu.* 4. Sanchez *lib. 2. ſummæ*, *cap.* 39. *num.* 18. Gibalinus *ubi ſuprà.* Omnes etiam alii duellum ineuntes variis pœnis, tam temporalibus, quàm ſpiritualibus ex novis conſtitutionibus plectuntur. Pœnis ſpiritualibus primò excommunicantur, abſolutione Pontifici reſervata, e conſtitutione Clementis VIII. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 19. Secundò privantur eccleſiaſtica ſepultura, ut probat Diana *par.* 11. *tract.* 6. *reſolut.* 26. latè Murga *tom. 2. diſquiſit. moral. tract. 2. diſquiſit.* 11. etiamſi ſigna pœnitentiæ dederint. Marin. *lib. 1. reſolut. cap.* 110. Tertiò ſi clerici ſunt, privantur beneficiis obtentis, & inhabiles redduntur ad alia obtinenda. Pœnæ temporales ſunt, primò privatio dominiorum, quam patiuntur Principes ſubjecti Romanæ Eccleſiæ. Secunda infamia perpetua. Tertia pœna læſæ Majeſtatis. Ex quibus omnibus tantùm pœna excommunicationis eſt latæ ſententiæ; cæteræ verò ſententiæ ferendæ. Perſonæ autem, quæ his pœnis afficiuntur, ſunt primò pugnantes, eorumque patrini, qui excommunicantur, & privantur Eccleſiaſtica ſepultura, ſi in duello deceſſerint, & perpetuò infames exiſtunt. Secundò excommunicantur Principes, qui locum ad monomachiam inter Chriſtianos conceſſerint, qui etiam privantur dominio loci. Tertiò excommunicantur, qui conſilium dederint, aut quacumque ratione faverint duello. Tandem ſimili cenſura feriuntur provocantes, diffidantes, comitantes, & ſpectantes duellum, quas, & alias pœnas referunt, & exponunt Sanchez *lib. 2. ſummæ*, *cap.* 39. *num.* 27. Bonac. *de cenſuris*, *diſput. 2. q. 6. puncto* 2. *num.* 15. Caſtropalao *tract. 6. oper. mor. diſput. 5. puncto* 7. *num.* 19. Gibalinus & Scortia ſuprà. Et an hodie prætextu innocentiæ aperiendæ poſſit duellum offerri, vel acceptari honoris tuendi cauſa, examinat late P. Mendus *in ſtat. diſſert.* 1. *quæſt.* 21.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam duellum potiùs injuſtum eſt ex ea cauſa, quia continet 11
quamdam ſpeciem falſitatis, & mendacii, propter imparitatem, & defectum cauſæ, & effectus; & pluries evenit victum fuiſſe, & mortuum in palæſtra illum, qui

Duellum omni juri adverſatur.

Traditur ratio decidendi.

Diſſolvitur dubitandi ratio.

Digitized by Google

qui juſtè pugnabat; victorem vero evadere eum, qui mendacium ſuſtinebat, quia ut inquit Livius *lib.* 30. *c.* 30. *Mars belli communis; nec uſquam minus, quàm in prælio, eventus reſpondent.* Permittit enim Deus plerumque in iſtis duellis innocentes ab eo, à quo accuſantur, crimini ſuccumbere, & necari propter alia eorum peccata. Unde Rhotarius Rex *lib.* 1. *legum Longobard. tit. de monomachia*, inquit: *Quia incerti ſumus de judicio Dei, & multos audivimus per pugnam ſine juſta cauſa ſuam cauſam perdere; ſed propter conſuetudinem gentis noſtræ Longobardorum legem impiam vetare non poſſumus.* Et *l.* 8. *tit.* 3. *p.* 7. ibi: *Que en tales caſos ſe pierde la verdad, y vence la mentira.* Facit illud Thucididis *lib.* 4. *pagina* 293. *Quod ſi quis, ſive jure ſuo, ſive viribus nixus, certò aliquid confecturum ſibi pollicetur, ne is, ſi ſua ſpe fruſtetur, ægrè ferat, cùm videat complures jam antea, & qui injurias aliorum ulciſci voluerunt, & qui viribus ſuis, ac potentia aliquid acquirere poſſe ſperarunt, illos non modò vindictæ repetendæ poteſtatem non habuiſſe, ſed ne ipſos quidem incolumes evaſiſſe. Eos verò ut aliena acquiſiverint tantùm abfuiſſe, ut ſua quoque amiſerint; non enim idcircò ultio ſemper eſt felix, quia injuriis expreſſa; nec robur, & potentia, quoniam cum bona ſpe conjuncta, firma exiſtunt; ut plurimum autem ſors, & fortuna in rebus dominantur.* Variis exemplis probant Ferretus *de duello*, Lancellotus Conradus *eod. tract. p.* 1. *concluſ.* 5. Joannes Baptiſtas Fuſius *in tract. de injuſtitia belli*, Hieronymus Urrea *in libello Hiſpano de duello*, Bernegerus *ad Tacitum quæſt.* 51. D. Joannes de Larrea *allegat.* 117. *num.* 38. Unde duellum injurioſum vocat remedium Hothmanus *de feudis cap.* 45. & elegantiſſime invehitur in duella Carolus Scribanius *in polit. Chriſt.* 1. *p. cap.* 41. Quare nec deficientibus probationibus lis ambigua per duellum decidenda eſt. Nec obſtat augmentum deductum ex variis legibus diverſarum nationum, apud quas duella permittebantur; nam quamvis inter eas duellum ſuſceptum fuiſſe reperiatur, tamen id nunquam jure factum fuit: quare in Hiſpania Reges noſtri Catholici Ferdinandus, & Elizabeth anno 1480. omninò duella prohibuerunt, adjunctis pœnis pugnantibus, mediatoribus pugnæ, & patrinis, ut incurrant notam proditorum, & bonorum amiſſione plectantur fiſco applicandorum; & pugnantes pœnis corporalibus afficiuntur, ut ſi provocans ad pugnam adverſarium occiderit, ſeu vulneraverit, capitali ſupplicio puniatur, *l.* 10. *tit.* 8. *lib.* 8. *Recopil.* In Gallia etiam Regiis edictis duella prohibita fuiſſe, probat Ruardus *act. in duella, pag.* 63. *uſque ad* 81. quibus prohibitionibus addenda ſunt elegantiſſima Theodorici Regis verba apud Caſſiodorum *lib.* 3. *var. cap.* 24. ibi: *Illud præterea vos credimus admonendos, ut non in vos, ſed in hoſtem ſævire cupiatis: res parva non vos ducat ad extrema diſcrimina, acquieſcite juſtitiæ, qua mundus lætatur: cur ad monomachiam recurritis, qui venalem judicem non habebitis? Deponite ferrum, qui non habebitis inimicum: peſſimè contra parentes erigitis brachium, pro quibus conſtat glorioſe moriendum. Quid prodeſt homini lingua, ſi cauſam agat manu armata? aut unde pax eſſe creditur, ſi ſub civilitate pugnatur?* Quare etſi inter improbos homines duella nec hodie radicitus exſtirpare, tam eccleſiaſtici, quàm ſæculares Principes, nec evellere quiverint, non ideò tamen ea juſta, & honeſta credi debent.

Supra traditæ aſſertioni opponi poſſunt textus *in cap.* 1. *de tregua, & pace*, juxta Cironii interpretatione ad eumdem titulum, quam retuli, & rejeci in ejus commentario: & textus *in can.* 17. *Concilii apud Vuermer.* in illis verbis: *Si qua mulier ſe proclamaverit, quod vir ſuus nunquam coiſſet cum ea, exeant inde ad crucem; & ſi verum fuerit, ſeparentur, & illa faciat quod vult.* Cujus veram interpretationem dedi *in cap.* 3. *de frigidis, & maleficiatis.*

TITULUS XV.

De ſagittariis.

CAPUT PRIMUM.

a Innocent. III.

ARtem illam mortiferam, & odibilem balliſtariorum, & *b* ſagittariorum adverſus *c* Chriſtianos, & Catholicos exerceri de cætero ſub anathemate prohibemus.

NOTÆ.

a INnocent. III. in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. unic.* legitur Innoc. II. & rectè; addendumque eſt *in Concil. Lateran. generali, cap.* 29. ubi ita præſens canon habetur: *Artem autem illam mortiferam, Deo odibilem, balliſtariorum, & ſagittariorum, adverſus Chriſtianos, & Catholicos exerceri de cætero ſub anathemate prohibemus.* De hoc Concilio nonnulla adduxi *in cap.* 1. *de tregua, & pace.*

b *Sagittariorum.*) Sagitta dicitur jaculum, quod arcu mittitur, *cap.* 2. *de delict. pueror. l. fin. ff. de jure immunitatis l.* 2. *C. quæ res exportari.* Hinc ſagittarius, qui ſagittas intorquet. Svetonius *in Veſpaſiano*, ibi: *Syriacum præmiſit exercitum, hic quadraginta millia ſagittariorum.* Omnium optimi ſagittarii ſunt, qui fugientes, & averſi jaculantur, & lædunt perinde ac adverſi. Lucanus:

Ocyor, & miſſa Parthi poſt terga ſagitta.

Plura de ſagittis, & ſagittariis D. Petrus de Abaunza *ad hunc titulum*, ubi recenſet nationes, apud quas bella cum ſagittis aguntur.

c *Chriſtianos, & Catholicos.*) Non enim omnes Chriſtiani ſunt Catholici; nam qui in hæreſim prolapſi ſunt, Chriſtiani dicuntur, non verò Catholici, ut fusè probavi *in can.* 22. *Concilii Illiber.*

COMMENTARIUM.

LIcet in primo hominum ſtatu, & ætate arma ſtantùm.

— Manus, ungues, denteſque fuere,
Et lapides, item ſilvarum fragmina rami.

Lucretius *lib.* 5. *de rerum natura, l. armorum* 41. *ff. de V. S. l.* 3. *ſ.* 2. *ff. de vi, & vi armat. §. recuperandi, in fine, Inſtit. de interdict.* proinde Horatius *ſatyra* 3. canebat:

Unguibus, & pugnis, dehinc fuſtibus, atque ita porrò
Pugnabant armis, quæ mox fabricaverat uſus.

Tamen creſcente hominum malitia, & dominandi cupiditate, cùm bella crebra eſſent, arma ſæviora inventa fuerunt, quibus nullum ſævius, crudeliuſque fuit genus armorum, quàm ſagittarum, & balliſtarum: tum quia ſagittæ veneno eſſent illitæ, ut referunt Ælianus *lib.* 9. *hiſtor. animal. cap.* 15. Dioſcorides *lib.* 6. *cap.* 20. Rhodiginus *lib.* 23. *lection. cap.* 10. Ovidius 1. *de Ponto, elegia* 2. & *lib.* 5. *Triſtium, eleg.* 8. Lucanus *lib.* 3. ibi:

Tinxere ſagittas errantes Scythiæ populi.

Sidonius *in panegyrico*. Quare aliquando Reges legitimis armis certare ſatius duxerunt, quàm ſagittis, aut balliſtis uti. Ideò Guillelmus Britto *lib.* 2. *Philippidos*, refert Philippi Auguſti temporibus incognitos fuiſſe arcus, & balliſtas:

Francigenis noſtris illis ignota diebus
Res erat omninò, quid balliſtarius arcus,
Quid balliſta foret.

Balliſtæ autem ſunt catapultæ, ſive machinæ quædam, quibus in hoſtes vibrantur, & emittuntur gravioris ponderis lapides, ad eos contundendos. De his Syneſius *epiſt.* 133. ibi: *Non mihi otium alienæ arti mentem applicandi; accingor enim, ut ex turribus jacula emittentes valida lapidibus, graves machinæ petras mittentes, inſtrumenta ad jaciendos lapides.* Cicero 11. *Tuſculan.* ibi: *Ut balliſtæ lapidum, & reliqua tormenta eò graviores emiſſiones habent, quo ſunt contenta, atque obducta vehementius.* Joſephus *lib. excidii Hieroſol. Talenti pondere erant lapides, qui mittebantur.* Ægeſippus *lib.* 33. *cap.* 12. Alii telis, alii balliſtis hoſtem urgebant. Illuſtrat Lypſius *lib.* 9. *polyorgeticon*,

Digitized by Google

con, *dialog.* 3. Sed, & ferè trabes ejuſmodi tormentis maximo impetu in mediam hoſtium aciem contorquebantur. Silius Italicus *lib.* 1. *de bello Punic.*

—— Adductis ſtridula nervis
Phocais effudit vaſtos balliſta molares,
Atque eadem ingentis mutato pondere teli,
Ferratam excutiens ornum, media agmina rumpit.

Hoc nomine veniunt tamen tormenta bellica ad muros diruendos, aut concutiendos, ut refert Livius *lib.* 21. dum Sagunti oppugnationem deſcribit. Ovidius *lib.* 1. *triſtium*, *eleg.* 2.

Nec levius laterum tabulæ feriantur ab undis,
Quam grave balliſtæ mœnia pulſat onus.

Seneca *in Hippolyto:*

Non arma ſæva miles aptabat manu,
Nec torta clauſas fregerat ſaxo gravi
Balliſta portas.

Ejuſdem generis fuerunt arietes. Cicero *lib.* 1. *officior.* ibi: *Qui poſitis armis ad Imperatorum fidem confugerint, quamvis aries murum percuſſerit, ſunt recipiendi*. Utebantur verò balliſtarii, & ſagittarii vario genere telorum, catheis, & fallaricis, & ſagittis. Differentiam tradit D. Iſidorus *lib.* 18. *orig. cap.* 7. & 8. quædam erant in modum ſphæræ, aut cylindri, quæ propter gravitatem longè non ferebantur, Illis pennas addiderunt Cretenſes, ut velociores facerent. Fuerunt etiam quadrelli ideò dicti, non ut quidam putaverunt, quòd arctius quadrarent arcubus, & balliſtis; ſed quia cuſpidem quadratam habebant. Eorum meminit Guillelmus Britto *lib.* 2. *Philippidos*, ibi:

Nec tamen interea ceſſat balliſta, nec arcus:
Quadrellos hic multiplicat, pluit ille ſagittas.

Sed hæc tandem deſierunt, non tam vi præſentis conſtitutionis, quàm quia graviora, & ſæviora inſtrumenta reperta fuerunt, tormenta videlicet ignea, vulgò *tiros*, *y alcabuces*, quibus pilæ plumbeæ cœperunt mitti.

4 His ſuppoſitis, ut ad veram præſentis textus interpretationem perveniamus, Gloſſa, & communiter repetentes exiſtimarunt, in præſenti prohiberi artem balliſtariorum, ſagittariorum, ideſt ſagittis, & balliſtis uti in bello injuſto contra Chriſtianos, non verò in bello juſto, in quo utrum aperta pugna, an inſidiis vincatur, nihil ad juſtitiam intereſt, ut ait D. Auguſtin. *in cap. Dominus* 2. 23. *q.* 2. & ut Poeta cecinit:

Dolus an virtus, quiſquis in hoſte requirat.

Homerus:

Confice ſive dolo, ſive ſtricto cominus enſe.

Unde docent artem hanc balliſtariorum, & ſagittariorum non prohiberi ab Innocent. II. in bellis juſtis, quia tunc ut aliis armis, ita, & his mortiferis uti licet. Verùm hæc communis interpretatio ſuſtineri nequit: tum quia abſolutè Innocent. II. improbat artem iſtam in bellis contra Chriſtianos motis: tum etiam, quia ſi bellum injuſtum erat, alia potiori ratione, videlicet injuſtitiæ, nec his armis, nec aliis contra Chriſtianos, immò nec contra Paganos uti poteſt. Hac omiſſa ſolutione, Torreblanca *de magia lib.* 2. *cap.* 39. *ex num.* 24. Martinus Delrius *diſquiſit. magic. lib.* 3. *cap.* 1. *q.* 4. *ſect.* 4. quos ſequitur Barboſa *in præſenti*, *n.* 2. aſſeruerunt ſagittarios, ſeu balliſtarios eſſe homines fœderatos cum dæmone, qui illis viciſſim pollicetur, ſe adfuturum, ut quem longiſſimè diſſitum volent, infallibili ictu traijciant; & ita artem hanc nefariam improbare Innoc. II. in præſenti. Sed nec hæc ſententia ſuſtineri poteſt ex ratione proximè adducta; nam ſi ars hæc malefica eſſet, & ex pacto cum dæmone inito procederet, nec ea etiam contra Paganos, aut hæreticos uti liceret. Tandem Cironius *in parat. ad hunc titulum*, docet in præſenti balliſtas, & ſagittas prohibitas non fuiſſe, ſed potiùs quoddam militum genus his utentium, qui impii, & crudeles admodum erant, Ruptariique dicebantur, de quibus egi *in c. ſententiam*, *ne clerici vel monachi*. Sed cùm expreſsè agat Innocentius II. de balliſtariis, & ſagittariis, non eſt ratio, cur de Ruptariis eum accipiamus. Quare his omiſſis, verius dicendum credo, in præſenti textu non damnari omninò artem balliſtariorum, & ſagittariorum, ſed tantùm caveri, ne cuiquam liceat artem eam exercere adverſus Chriſtianos, & Catholicos; ut enim *in c. ita* 6. *c. quod olim* 12. *de Judæis*, prohibitum eſt ſub excommunicatione arma, ferrum, lignamina ad infideles contra Chriſtianos deferre; ita etiam in præſenti ſub eadem pœna prohibetur artem balliſtariorum, ſeu ſagittariorum contra Catholicos exercere, eas fabricando, & ad inimicos fidei deferendo, ut eas ad exteros exportari vetant Imperatores *in l.* 2. *C. quæ res export.* vel eas jaciendo contra Chriſtianos, ut ita validiores barbari reddantur.

TITULUS XVI.

De adulteriis, & ſtupro.

CAPUT PRIMUM.

In a *Exodo.*

SI *b* ſeduxerit quis *c* virginem necdum *d* deſponſatam, dormieritque cum ea, *e* dotabit eam, & habebit eam uxorem. Si pater *f* virginis dare g noluerit, reddet pecuniam juxta *h* modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt.

NOTÆ.

1 a E*xodo.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. & ex Exodi libro citat textum hunc Ivo Carnot. *p.* 16. *Decreti*, *c.* 291. reperiunturque hæc verba *in c.* 22. *Exodi*, prout in præſenti referuntur. Unde conſtat textum hunc deductum fuiſſe ex præcepto veteris legis Moyſi datæ, & ab Eccleſia fuiſſe ſuſcitatum, & renovatum præceptum illud; nam licèt præcepta legis veteris judicialia poſt Chriſti paſſionem ſint mortua, cæremonialia autem mortifera, ut probavi *in c. translato*, *de conſtit.* tamen poſſunt per Eccleſiam aut ſupremos Principes ſuſcitari, & leges ferri ejus ſenſus, cujus ſunt leges per Moyſem datæ, niſi ſi quæ ſunt leges, quarum tota ſubſtantia ad tempus Chriſti venturi, & Evangelii nondum revelati pertineat; aut niſi Chriſtus ipſe contrarium in genere, aut in ſpecie conſtituerit: nam his caſibus demptis, nulla poteſt ratio excogitari, cur quod olim fuit Moyſis lege conſtitutum, hodie non poſſit ſuſcitari, & pro lege caveri; nam ut ajebat Tertul. *de pudicitia*, libertas in Chriſto non fecit innocentiæ injuriam: manet lex tota pietatis, veritatis, conſtantiæ, caſtitatis, juſtitiæ, miſericordiæ, benevolentiæ, pudicitiæ. Unde varia præcepta legis veteris innovata legimus *in c.* 1. *ſuprà de homicidio*, *c.* 1. & *ſequentibus*, *de injuriis*, & *damno dato:* notavit Grotius *lib.* 2. *de jure belli*, *c.* 1. & nos *in d. c. translato*.

b *Seduxerit.*) Hinc notant Doctores, ſeductionem eſſe cauſam hujus conſtitutionis; & latè diſputant, an ſeductio hæc ita neceſſaria ſit, ut ſine ea non detur obligatio in ſtupratore dotandi, aut contrahendi matrimonium cum virgine à ſe corrupta; nam ſeducere in præſenti accipitur pro blanditiis factis aut verbis, aut precibus importunis virginis voluntatem allicere, ut apud Terentium ibi: 2

Etiam nunc me ſeducere iſtis dictis poſtulas.

Et ita ſeductionem neceſſariam eſſe, ut virgine conſentiente non detur obligatio in ſtupratore ducendi, aut dotandi eam, docuerunt Sotus *lib.* 4. *de juſt. q.* 2. *art.* 1. Bañez, Salon, & alii, quos refert, & ſequitur Sanchez *lib.* 2. *de matrim. diſp.* 14. Suarez, Azor, & alii, quos laudat, & ſequitur Barboſa *in præſenti*, Fagundez *in* 6. *Decalogi præceptum*, *lib.* 6. *c.* 8. Quod verum credo, ſi tam procax puella fuerit, ut abjecto omni pudore, meretricio more juvenem ultrò appellaverit; nam ſi non aperto interpellaverit ornatu, tamen vultu, & blanditiis effecerit, ut ipſa appellaretur, nihilominus adeſſe obligationem ducendi, ſeu dotandi eam putaverim; alioquin ferè ſemper cavillari poſſent ſtupratores, captos ſe munditia, & illecebris puellarum; quo caſu accipiendi ſunt Ant. Matthæus *de crimin. ad lib.* 48. *Pandect. tit.* 3. *c.* 7. Cancer. *lib.* 3. *var. c.* 11. *num.* 47. & eo caſu, quo ſponte virgo defloratur, non dari obligationem confitendi hanc circumſtantiam, probabile dicit P. Mendo *in ſtatera*, *diſſert.* 5.

Digitized by Google

diſſert. 5. *q.* 8. licèt contrarium probabilius dicat. Et virgini juranti ſe ab aliquo cognitam, credendum eſſe docet Faber *in ſuo Cod. lib.* 4. *tit.* 14. *diffin.* 18.

3 c *Virginum.*) Licèt aliàs pro virgine etiam accipiatur vidua honeſtè vivens, *l. inter* 101. *ff. de V. S. l.* 3. §. 1. *ff. de concubin. leg.* 41. *ff. de ritu nupt. l.* 6. §. 1. *ff. ad leg. Jul. de adult.* tamen in præſenti ſtrictè pro virgine accipitur, cum qua committitur ſtuprum.

4 d *Nondum deſponſatam.*) Aliàs adulterium, non ſtuprum cum ea daretur: unde conſtat præſentem textum ſpectare non ad priorem partem hujus rubricæ de adulteriis, ſed ad ſecundam, videlicet de ſtupro.

5 e *Dotabit.*) Gloſſa hic interpretatur, ideſt donationem propter nuptias faciet, quæ donatio appellatur dos uxoris, ſeu dotalitium, *cap. ex parte, de foro compet. cap. plerumque, de donat. inter:* probavi latè *in cap. etſi neceſſe, cap. nuper, de donat. inter;* & obſervavit Cujac. *lib.* 5. *obſerv. cap.* 4. & verè; nam apud Hebræos non ſolùm uxores viris ſuis dotem aſſignabant, ut conſtat *ex lib.* 2. *Machab. cap.* 1. *verſ.* 14. ibi: *Ut acciperet pecunias multas dotis nomine.* Et ex hiſtoria Regum, ubi dicitur: *Pharao Rex Ægypti aſcendit, & cæpit Gazer, accenditque eam igni, & Cananeum, qui habitabat in civitate, interfecit: & dedit eam in dotem filiæ ſuæ uxori Salomonis.* Expreſſius ex Tobia *cap.* 8. *verſ.* 24. ibi: *De omnibus autem, quæ poſſidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ, & fecit ſcripturam, ut pars dimidia, quæ ſupererat, poſt obitum Tobiæ dominio deveniret.* Verùm, & mariti aliquid de ſuo dotis augendæ cauſa largiebantur, ut conſtat *ex cap.* 34. *Geneſis, verſ.* 12. ubi cùm Sichem Dinam requireret, ejuſque nuptias ambiret, ajebat: *Quæcumque ſtatueritis, dabo: augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam, quod petieritis: tantùm date mihi puellam hanc uxorem.* Et *lib.* 1. *Regum, cap.* 28. *verſ.* 25. ubi David dotavit Michol centum præputiis Philiſtinorum. Probat Menochius *de Repub. Hebræor. cap.* 21. & ita verbum hoc, *dotabit*, accipitur pro dote uxori à marito aſſignanda: ſequentia autem verba ea, *juxta modum dotis*, ſunt accipienda de vera dote, quam virgines accipere conſueverunt à parentibus ſuis, ut exponunt Menochius ſuprà, *cap.* 21.

6 f *Si verò pater virginis.*) Quibus verbis ſupponitur magna poteſtas parentum in matrimoniis filiarum apud Hebræos, quam variis ſacræ paginæ auctoritatibus probat P. Menochius *d. cap.* 21. & apud Romanos, aliaſque nationes eamdem poteſtatem Patres habuiſſe in nuptiis filiorum, fuſe probavi *in cap.* 1. *de deſponſ. impub.*

7 g *Noluerit.*) Sed quæritur, an quod lege divina patri conceditur, idem filiæ concedendum ſit, videlicet ut ſi ipſa, quæ vitiata eſt, nubere ſtupratori nolit, tamen ſit dotanda. Et placuit dotandam eſſe: tum quia ſi patre diſſentiente, de cujus conjunctione principaliter non agitur, manet obligatio dotandi, quantò magis diſſentiente ea, de cujus conjunctione agitur. Tum quia cùm dos pœna injuriæ irrogatæ ſit, ſequeretur ipſa puella diſſentiente, nulla pœna affici ſtupratorem; quod abſurdum eſt, ut docuerunt Jul. Clarus §. *ſtuprum, num.* 3. P. Menochius *de arbitr. caſu* 288. *num.* 18. Farinac. *in praxi, qu.* 147. *num.* 105. Ant. Matthæus *dicto cap.* 7. *num.* 17.

h *Juxta modum dotis.*) Modus enim in dotibus præ- 8
ſcriptus fuit ſecundùm ſtatum, & dignitatem uxorum, tam apud Hebræos, ut probat Pineda *de rebus Salomonis, lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 4. quàm apud Romanos, ex lege Julia de maritandis ordinibus, cujus veſtigia extant *in l. ſi filiæ* 41. *de legat.* 3. *l. cùm de in rem verſo* 6. *ff. de uſuris, l. quæro* 59. *l. ſive* 60. *de jure dotium, l. non tantùm, de tut. & curat. leg. Mævius, de pact. dot. l. Seja* 10. *de dote prælegat. l. Mævia* 49. *ff. ſolut. matrim. l.* 68. §. *gener, ff. de jure dotium*, ex qua tutor dabatur ad dotem dicendam, promittendamve. Ulpianus *lib. ſingul. regul. tit.* 11. eoque pertinet lex *ſive generalis* 61. *ff. de jure dotium:* ſive ex lege Papia, ut nonnulli probant *ex l.* 2. *Cod. Theodoſ. de inofficioſis dotibus*, ibi: *Dote ab uxore marito data, filiis ex priori matrimonio, ſi neque ultra dodrantem, nec in fraudem legis Papiæ conſtituatur, de hac repetenda nullam conſtat eſſe actionem.* Sed malè, ut obſervat Merillus *lib.* 3. *obſerv. cap.* 6. Maxima dos apud Romanos fuit quadraginta millia æris, poſtea crevit ad decies ſeſtertium, ideſt quinque, & viginti millia aureorum, *l. aviæ* 77. §. *ult. ff. de condit. & demonſtr. l. cùm de in rem verſo*, §. 4. *ff. de uſuris.* Horatius *lib.* 1. *ſatyr.* 3.

—— Decies centena dediſſes
Huic parco paucis contento, quinque diebus.

Juvenal. *ſatyr.* 10. *in fin.*

—— Tyriuſque palam genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur:
Non niſi legitimè vult nubere.

Martialis *lib.* 2. *epigr.* 65.

Centena decies, quæ tibi dedit dotis.

Illuſtrat Gothofredus *in d. l. cùm de in rem*, §. 1. Scipio Gentil. *ad Apulei. in apolog. pag.* 434. latè Henellius *de dotalitio, p.* 1. §. 3. Gothofr. *in l.* 6. §. 1. *ff. de uſur.* Cujac. *lib.* 11. *qq. Papin. in l.* 39. *ff. ſolut. matrim.* & *lib.* 29. *qq. Papin. in d. l.* 6. §. 1. & *in novella* 22. *colum.* 4. & 7. *qq. Pauli in l.* 43. *tit. de adminiſtr. tut.* Ant. Auguſtin. *lib.* 2. *emend. cap.* 6. Suarez *ad leg. Aquil. lib.* 1. *cap.* 1. *ſect.* 3. Lipſius *ad lib.* 2. *annal. Taciti, annot.* 177. Samuel Petit. *ad jus Atticum lib.* 6. *tit.* 2. *pag.* 453. Philipp. Camer. *cent.* 2. *horar. ſucceſſ. cap.* 43. Lindembrogius *in gloſſar. verbo Dos*, Ramirez *ad Martial. lib.* 2. *epig.* 64. Bignon. *ad veter. formul. cap.* 52. Merillus *lib.* 3. *obſ. cap.* 6. & apud alias nationes modum dotibus præſcriptum fuiſſe, probant Alexander *ab Alex. lib.* 4. *dier. genial. cap.* 8. D. Joſephus de Retes *in l. quæro, ff. de jure dot.* In præſenti caſu dos æſtimanda eſt juxta morem regionis, in qua ſtuprum contingit, & juxta qualitatem tam virginis vitiatæ, quam vitiantis, argumento textus *in l. cùm poſt* 64. §. *gener, ff. de jure dotium, l. ſi filia* 43. *ff. de leg.* 3. *l. tam de mentis* 28. *C. de Epiſcop. aud. l. ſi furioſi* 25. *Cod. de nupt. l. ſi curatoris* 9. *C. de adminiſtr. tut.* ita ut attendatur omnino quantitas, quàm dotis nomine pater ejus aſſignare valebat, ut conſiderant Salcedo *in praxi, cap.* 83. Didacus Perez *in princip. tit.* 15. *lib.* 8. *ordin.* Auſaldus *de juriſdict. part.* 4. *tit.* 7. *cap.* 1. *num.* 81. Gomez *in leg.* 8. *Tauri*, Caſtillo *de aliment. cap.* 26. §. 7.

C A P U T II.

a Gregorius *Felici Epiſcopo Sipontino.*

EXpectabamus fraternitatem tuam ſua aliquos ad Deum prædicatione convertere, & malè agentes ad rectitudinem revocare. Qua de re nimis contriſtamur, quia è diverſo in nepotis tui Felicis pravitate, tua evidenter, qui talem nutriſti, culpa monſtrata eſt. Pervenit itaque ad nos, quod ſupraſcriptus Felix Evangeli tui Diaconi filiam, quod nefas eſt dici, ſtupro deceperit. Quod ſi verum eſt, quamvis gravi eſſet de lege pœna plectendus; nos tamen aliquatenus legis duritiam mollientes, hujuſmodi diſponendo præcipimus, ut aut quam ſtupravit, uxorem habeat; aut certè ſi renuendum putaverit, diſtrictius, ac corporaliter caſtigatus, excommunicatuſque, in monaſterium, ubi pœnitentiam peragat, *b* retrudatur: de quo ei nulla ſit egrediendi ſine noſtra præceptione licentia. Ita ergo fraternitas tua, ut hæc compleantur, ſtudeat, quatenus nihil de his aliquo modo poſſit omitti. Nam ſi quid, quod non credimus, tentatum fuerit, & illi grave poſtea periculum imminebit, & te non levis incipiet culpa reſpicere.

N O T Æ.

1 a GRegorius.) Textus hic tribuitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. S. Auguſtino, ſed malè, cùm ſit ſancti Gregorii Magni, & reperitur in regeſtro epiſtolarum ipſius *lib.* 1. *epiſt.* 42. ex quo illum tranſcribo, & ex eo citatur à Carnotenſi *part.* 8. *Decret. cap.* 29. & ad eumdem caſum ſpectat epiſtola 40. ipſius Gregorii in eodem libro 2. ubi Pantaleoni notario in hæc verba ſcribit: *Queſtus eſt nobis Evangelus Sipontinæ Eccleſiæ Diaconus, filiam ſuam à Felice fuiſſe, quod dici nefas eſt, ſtupratam. Pro qua re te hujus præcepti auctoritate ſuffultum ad Sipontinam civitatem proficiſci neceſſe eſt, & adhibitis tibi ſapientibus illic viris, cum omni ſubtilitate veritatem curabis addiſcere: & ſi ita reperies, eam quam ſtupravit, aut uxorem factis nuptialibus inſtrumentis accipiat,*

Digitized by Google

cipiat, aut corporaliter caſtigatum in monaſterium eum privatum communione, ubi pœnitentiam peragat, tradere feſtinabis, ita ut nulla exinde ei ſit quoquo modo egrediendi licentia, niſi hoc noſtra permiſerit fortaſſe præſcriptio. Præterea quia ſupradictus Diaconus de hoſtibus ſe redemptum, ac propterea debitum habere commemorat, ideò ſi talem ejus ſubſtantiam non eſſe cognoveris, quæ ad reddendum debitum ipſi poſſit ſufficere, Felici fratri, & Coepiſcopo noſtro te imminere præcipimus, ut ejus pretium de Eccleſia dare non differat: quatenus ſupradictus Evangelus Diaconus ſine tarditate aliqua à debiti poſſit neceſſitate, cui eſt ſuppoſitus, liberari. De Metropoli Sipontina egi *in cap. 12. de celebrat. Miſſar.*

2 b *Retrudatur*.) Juxta morem Eccleſiæ antiquum, quem probavi, & illuſtravi *in cap. 1. de regul.* Ex hoc tamen textu, neſcio quo ducti fundamento, Ant. Gomez Menochius, Farinacius, Jul. Clarus, & cæteri Criminaliſtæ deduxerunt, ſtupratorem virginis cogi eam ducere, aut dotare; cum in hoc textu talis alternativa non ſtatuatur, ſed tantum jubeat Gregorius, ut qui vitiavit virginem, eam ducat, aut corporaliter caſtigatus detrudatur in monaſterium pœnitentiæ peragendæ cauſa; nec ſit aliqua lex civilis, canonica, vel Regia, ubi talis electio ſtupratori concedatur.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio traditur, & probatur. EX his duobus textibus communiter DD. ſequentem deducunt aſſertionem: *Stuprans virginem tenetur eam in uxorem ducere, aut dotare*. Quæ aſſertio probari poteſt ex canone 66. Apoſtol. ibi: *Si quis virginem ſibi non deſponſatam admota vi detinet, à communione ſuſpenditor: non licitum autem eſto ei aliam ducere, ſed eam detinetor, quam ſollicitavit, quamvis paupercula ſit*. Illuſtrant eam ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Petrus Gregorius *lib. 4. partit. tit. 14. cap. 13.* Amaya *in leg. fin. num. 66. C. de jure fiſci*, Delbene *de immunit. Eccleſ. tom. 1. quæſt. 8. dubit. 29.* Balſamon *in nomocan. tit. de laicis, cap. 5.* Bermondus *de concubinis, cap. de ſtupro*, Ægidius *in leg. Titiæ, fol. 98. ff. de condit. & demonſtr.* Diana *part. 11. tract. 6. reſol. 54.* Cancerius *tom. 3. variar. cap. 11. num. 20.* Gibalinus *de uſuris, lib. 3. cap. 2. art. 6. conſectar. 1.* Pichardus *in manuduct. ad praxim. crimin. verbo Stuprum*, Sanchez, Fagnndez, cæterique Moraliſtæ *in 6. Decalogi præcept.* Anſaldus *de juriſd. part. 4. tit. 6. cap. 3.* Theſaurus *deciſ. 3. per totam*, Matthæus *de crimin. tit. de adulter, & ſtupro, cap. 7.* Guttierez *lib. 1. canonic. cap. 37.* Fontan. *de pactis nupt. gloſſa 6.* Baſilicus *deciſ. 15. crimin.*

4 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Matrimonia omnino libera eſſe debent, nec quis compelli debet ad matrimonium contrahendum, *cap. cùm locum, cap. veniens, cap. ad id, cap. gemma, de ſponſal.* ubi latè probavi: ergo non debet cogi ſtuprator ad matrimonium contrahendum cum ipſa virgine vitiata: immò etſi cogatur, matrimonium nullum erit, ex traditis in eo commentario. Augetur hæc difficultas primò ex eo, nam qui damnum dat, tenetur illud reſarcire, *cap. fin. de injuriis*: ſed qui virginem corrupit, damnum dedit, non ſolùm illi, verùm, & parentibus ejus; quia ut ajebat Catullus *in carmine nuptiali:*

Virginitas non tota tua eſt, ex parte parentum eſt.
Tertia pars matri data: pars data tertia patri.
Tertia ſola tua eſt: noli pugnare duobus.
Qui genero ſua jura ſimul cum dote dederunt.

Igitur non ſolùm debet virginem vitiatam ducere, verùm & parentibus damnum reſarcire. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam ex lege divina relata *in cap. 1. hoc tit.* tenebatur ſtuprator virginem à ſe corruptam ducere, & dotare, ut conſtat ex illis verbis, *dotabit eam, & uxorem habebit:* igitur nec Doctores potuerunt disjunctim ſtatuere, ut ducere, aut dotare teneatur.

5 Stuprum quid? Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, antiquos ſtuprum pro turpitudine accepiſſe, ut in carmine Nelei:

Fœdè, ſtuprèquè caſtigator quotidie.

Et apud Nævium: *Seſeque ii perire malunt, quàm cum ſtupro redire ad ſuos populares*; ut notavit Feſtus Pompejus *verbo Stuprum:* poſteà tamen ad certam criminis ſpeciem uſus reſtrinxit eam vocem, videlicet ad illicitam virginis deflorationem, licèt etiam ſtuprum ad corruptionem pueri, & viduæ honeſtæ extendatur, *l. inter 6. §. 1. ff. ad leg. Jul. de adult. l. inter ſtuprum 101. ff. de V. S. §. item lex, Inſtit. de public. judic. can. 65. Concil. Illiber.* Unde ſtuprum diffiniebat Anton. Matthæus *de crimin. Stuprum eſt corruptio virginis, vel viduæ honeſtæ*: licèt à Conſultis ea differentia agnoſcatur inter adulterium, & ſtuprum, quòd adulterium committatur tantùm in nuptam, ſtuprum in virginem, vel viduam, *l. & ſtuprum, ff. ad leg. Jul. de adult.* licèt ſæpiùs in jure unum pro alio ſumatur, *l. inter, ff. de V. S. cap. nemo, 32. quæſt. 4.* ſicut etiam utrumque, nempe adulterium, & ſtuprum pro inceſtu poſuit Tullius *in orat. pro Sextio*, ibi: *Adulterium ſororis*. Et pro Milone: *Clodius cum ſorore germana nefarium ſtuprum fecit*. Dixi, ſtuprum eſſe corruptionem virginis, vel viduæ honeſtæ, ut agnoſcatur non eſſe reos ſtupri, qui cùm fœminis inhoneſtis congreſſi fuerint: excluduntur enim ancillæ, quæ etſi vitiatæ ſint, non publicum, ſed privatum judicium competit, *l. & ſi libidine 25. Cod. ad leg. Jul. de adult. leg. inter 6. l. ſi quis ſervum 9. §. 1. ff. eod. tit. l. ſi ſtuprum 25. ff. de injuriis*. Excluduntur etiam meretrices, quarum conſuetudo extra legis pœnam eſt, quoniam licentiam ſtupri apud Ædiles profitebantur, *l. verum eſt 39. ff. de furtis, l. ſi ea quæ 22. Cod. de adulteriis*. Excluduntur etiam perſonæ viles, veluti in cauponis, & tabernis ſervientes, cum quibus congreſſus ſtupri nomine accuſari nequit, *l. quæ adulterium 29. Cod. de adult. l. 1. ff. de concubin.* Quæ omnia eleganter complexus eſt Plautus *in Curcul.*

PAL. *Ita tuum amorem conferto ſemper, ſi ſapis,*
Ne id quod ames, populus ſi ſciat, tibi ſit probro:
Semper curato, ne ſis inteſtabilis:
Quod amas, ama teſtibus præſentibus.
PHÆD. *Quin leno hic habitat.* PAL. *Nemo hic prohibet, nec vetat;*
Quin quod palam eſt venale ſi argentum eſt, emas.
Nemo ire quemquam publica prohibet via,
Dum ne per fundum facias ſemitam,
Dum te abſtineas nupta, vidua, virgine,
Juventute, & pueris liberis, ama quod lubet.

Non tamen talis congreſſus cum his fœminis impunitus manet; nam ſi illis vis illata ſit, publica animadverſione res vindicanda eſt, quemadmodum ſi raptæ forent, *l. unic. C. de raptu virgin. l. 3. §. præterea, l. 5. §. qui vacantem, ff. ad leg. Jul. de vi public.*

Ut ad ſtupri pœnas, tam ex jure canonico, quàm civili, & Regio perveniamus, ſciendum eſt, ex jure Cæſareo pęnam hujus criminis eſſe publicationem dimidiæ partis bonorum, ſi ſtuprator honeſtus ſit; ſin verò humilis, coercetur in corpore cum relegatione, *§. item lex, Inſtit. de publicis judiciis*. Nec adverſatur Paulus *in leg. 1. §. ult. ff. de extraordin. crimin.* ubi docet, non ſolùm eum, qui puero, verùm, & qui mulieri, puellæve ſtuprum fecerit, perfecto flagitio capite puniendum; imperfecto, in inſulam deportandum. Nam omiſſis Bartolo *ibi*, Catelliano Cotta *in memorab. verbo Stuprum*, dicendum eſt cùm Alciato *lib. 5. parodox.* Antonio Matthæo *d. tit. de ſtupro, cap. 5.* regulariter ſtupri pęnam capitalem non eſſe; ſed cùm major ejus improbitas fuit, veluti ſi valdè honeſtas, & pudicas fęminas pravis perſuaſionum illecebris circumvenerit, ut probat Duarenus *ad tit. ff. de adult. cap. 5.* vel ſi virginem immaturam corrupit, ſi honeſtior eſt, in inſulam relegatur ſtuprator; ſin humilior, in metallum damnatur, *l. ſi quis aliquid 38. §. qui nondum, ff. de pœnis*, Zamar. *part. 1. rer. judic. definit. 16.* & eo caſu pęna abſciſſionis narium, & amiſſio dimidiæ partis bonorum reperitur ſtatuta *lib. 60. Baſilic. tit. 37. de adulter. cap. qui vitiat 82.* Alia de ſtuprante immaturam virginem congerunt Balſamon *ad nomocan. Phocii, tit. 13. cap. 15.* Jul. Clarus *§. ſtuprum, n. 9.* Grammaticus *deciſ. 22.* Gomez *in l. 80. Tauri*, Menochius *de arbitr. caſu 294.* Salcedo *ad B. Diaz, in praxi cap. 83.* Farinac. *de delict. carnis, quæſtione 147. ex num. 37.* Suarez *ad leg. Aquil. lib. 2. cap. 3. ſect. 5.* Harprectus *in §. item lex, Inſtit. de publicis judiciis, num. 59.* Fontanella *de pact. nupt. tom. 2. clauſula 5. gloſſa 5. part. 2. num. 73.* Eliſæus Danza *deciſ. 107. in addit. ad deciſ. 22.* Carrobius *part. 2. rerum crim. quæſt. 75. à num. 29.* vel ſi ad concipiendum eam ineptam reddiderit. Exaſperatur etiam pęna, cùm tutor pupillam corrupit, *l. unic. Cod. ſi quis eam, cujus tutor fuerit*, Borellus *tom. 3. deciſ. tit. 6. ad finem*: ſi ſervus corrupit dominam, corruptor enim flammis ſubijcitur, *l. unic. Cod. de mulier. quæ ſe propriis ſervis*. Tandem pęna augetur, ſi vis adhibeatur, ſiquidem ſtuprator lege Julia de vi publica tenetur, *l. 3. §. præterea, ff. ad leg. Jul. de vi public. l. mariti 29. §. fin. ff. ad leg. Jul. de adult.* Etiam ob ſtuprum damnati infames manent, quemadmodum, & alii judiciis publicis damnati, *l. infames 7. ff. de public. judic.* privantur teſtimonii dictione, *l. 3. §. lege, l. ex eo 18. ff. de teſtibus*. Nec poſſunt ſibi invicem aliquid teſtamento relinquere,

6 De pœnis ſtupri.

Digitized by Google

immò relicta auferuntur tanquam indignis, *l. mulierem* 14. *l. cùm tabulis* 16. §. 1. *ff. de his quæ ut indign. l. miles* 41. *ʃ.* 1. *ff. de teſtam. milit.* Viduæ etiam intra annum luctus ſtupro cognitæ privantur omnibus illis rebus, quas amittunt tranſeuntes ad ſecundas nuptias, *novella* 39. *Juſtin. cap.* 2. *ʃ. ult.* explicat Menochius *de arbitr. caſu* 288. *num.* 28. Quæ pœnæ locum habent, ſi ſtuprator accuſetur intra quinquennium ex die admiſſi criminis. *d. leg. mariti* 29. §. *hoc quinquennium*; & ſi cùm vidua admiſſum ſit, intra ſex menſes utiles, *d. l.* 29. *ʃ. ſex menſium*. Stuprum verò violentum intra annum viceſimum accuſari poteſt, *d. l.* 21. *ʃ. ult. l. querela* 12. *Cod. ad leg. Corn. de falſis*. Jure Pontificio ſtupratori clerico in foro interno imponitur pœnitentia decem annorum, *cap. presbyter*, 83. *diſt.* laicis injungitur pœnitentia ſeptem annorum, *cap. devotam*, 27. *quæſtione* 1. *cap. hoc ipſum*, 33. *quæſt.* 2. In foro externo clericus deponitur, aut pœna pecuniaria damnatur, *cap. ſi quis clericus*, 81. *diſt. cap. lator*, 2. *quæſt.* 7. laicus cogitur corruptam ducere, & ſi pater noluerit dare, eam dotare; & ſi renuat eam ducere, corporaliter caſtigatus in monaſterium detruditur pœnitentiæ peragendæ cauſa, ex præſenti textu. Jure noſtro Regio approbata eſt pœna jure civili ſtatuta *in l.* 2. *tit.* 19. *partit.* 7. Sed generali conſuetudine hujus Regni pęna præſentis textus à judicibus ſæcularibus etiam imponitur, ut referunt Gomez *in d. l.* 80. *Tauri*, *num.* 5. Jul. Clarus *ʃ. ſtuprum*. Vela *de delict. cap.* 33. *num.* 7. & condemnatur ſtuprator pęnis corporalibus in defectum non contracti matrimonii; nam ſi illud celebret, ab omnibus pęnis ſententia comprehenſis liberatur: & ita rectè pronunciat judex ſæcularis, videlicet condemnando in pęnis corporalibus ſtupratorem in caſum matrimonii non contracti: quod facere poteſt, etſi judex eccleſiaſticus cognoſcat de fide data matrimonii contrahendi, quia crimen hoc eſt mixti fori, ut probant Anſaldus *de juriſd. part.* 4. *tit.* 6. *cap.* 3. D. Joſephus Vela *in cap.* 1. *de officio ordin. verbo Stuprum*. An verò judex ſæcularis competens ſit ad compellendum per carcerem, vel alias pęnas, eum qui fidem dedit matrimonii contrahendi, examinant Sanchez *lib.* 1. *de matrim. diſp.* 29. *num.* 9. Bobadilla *lib.* 2. *polit. cap.* 18. *num.* 236. Bajo *lib.* 2. *praxis*, *quæſtione* 3. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 5. *gloſ.* 5. *part.* 1.

7 Traditur decidendi ratio. His ſuppoſitis apparet ratio præſentis aſſertionis; nam cùm ob amiſſionem virginitatis per corruptionem non ita facilè poſſit corrupta invenire maritum, debet ſtuprator, qui illi damnum intulit, injuriamque irrogavit, eam in uxorem ducere, aut legitimè dotare, ut pecunia ſuppleat defectum virginitatis, ut ita maritum æqualem invenire poſſit. Et licèt hæc electio ducendi, aut dotandi, nullo expreſſo juris teſtimonio firmetur; tamen rectè deducitur *ex cap.* 1. *hoc tit.* ubi ſtatuitur, ut ſtuprator caſu, quo pater virginis eam dare noluerit, teneatur tantùm eam dotare; & *in hoc cap.* 2. jubetur ſtupratori, ut virginem ducat, aut ſi eam ducere renuat, corporaliter caſtigatus detrudatur in monaſterium pęnitentiæ peragendæ cauſa: unde loco hujus pęnæ corporalis uſu receptum fuit, ut ſtuprator dotem conſtituat. Quomodo autem ſtuprum probetur, & alia, quæ ad hoc delictum ſpectant, latius proſequitur Anſaldus *ubi ſuprà*.

8 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus ſolutione Innocent. in præſenti docet, propter viri delictum virtute conſenſus tacitè præſtiti tempore ſtupri, in ipſa delicti perpetratione virum libertatem amiſiſſe, & quodammodo in hoc matrimonium conſenſiſſe. Aliter Ananias in præſenti, *num.* 3. ait coactionem, de qua hìc, non eſſe præciſam, ſeu cauſativam; & ita libertatem matrimonii non impedire. Sed facilius reſponderi poteſt ex traditis *in d. cap. cùm locum*, diſcrimen eſſe conſtituendum inter metum juſtum, & injuſtum; nam licèt metus injuſtè illatus tollat voluntatem, & vitiet matrimonium, tamen metus juſtus, ut in præſenti adeſt, ejus valorem non impedit. Nec intereſt, quòd *in hoc c.* 2. corporali pęna afficitur, qui virginem, quam ſtupro decepit, uxorem habere renuit: quod non ſtatuitur in pęnam non contracti matrimonii, ſed potius in pęnam illati ſtupri, ne aliàs cum tanto ſeductæ mulieris incommodo maneret impunitum; atque ita non quia non duxit, ſed quia ſeduxit, imponitur pœna. Nec obſtat quod dicebamus, per deflorationem virginis injuriam inferri non ſolùm illi, verùm, & ejus parentibus, & ita omnibus ſatisfaciendum eſſe. Nam reſpondetur, quòd cùm principaliter injuria inferatur virgini, illi ſatisfaciendum eſt eam ducendo, aut dotando. Nec obſtat ſecunda difficultas deducta *ex d. c.* 1. *hoc tit.* cui varie ſatisfaciunt Interpretes, dum docent, ſæpe conjunctivam pro disjunctiva apponi, *l. ſæpe* 53. *ff. de V. S.* Sed verius credo, ex lege veteri ſtupratorem virginem ſeductam ducere, & dotare teneri eo modo, quo viri dotem conſtituebant uxoribus, hoc eſt in dotis augmentum aliquid aſſignando, non verò dotem omninò conſtituendo. Cùm tamen hæc dos uxori à marito aſſignanda hodie non ita neceſſaria ſit, ideò uſu receptum eſt, ut ſtuprator tantùm virginem ſeductam ducere teneatur, non verò donationem propter nuptias in eam conferre: & rectè potuit uſus disjungere, quæ lex divina conjunxerat. Non enim ſimpliciter Deus jubet utrumque fieri, ſed ita jubet, ſi non diſſentiat pater. Si igitur patri permittitur conjuncta ſeparare, multò magis uſu talis disjunctio admitti potuit. Quid enim ſi virgines fiducia legis divinæ licentius peccent? ut Hollandiæ contigiſſe narrat Grotius *lib.* 3. *manuduct. cap.* 35. Nonne hæc juſta disjunctionis cauſa erit? Rectè ergo uſu forenſi receptum eſt, ut tantùm ducere, aut dotare teneatur: & ſi cum ſtupro contigerit raptus, tenebitur raptor ducere, & dotare, juxta Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *c.* 6. *de reform.*

Sed ſuprà traditis obſtat textus *in can.* 14. *Concilii Illiber.* in illis verbis: *Virgines, quæ virginitatem ſuam non cuſtodierint, ſi eoſdem, qui eas violaverint, acceperint, & invenerint maritos, eo quòd ſolas nuptias violaverint, poſt unius anni pœnitentiam reconciliari debebunt*. Ex 9 Exponitur can. 14. Concil. Illiber.
quibus verbis apparet, pœnitentiam injungi virginibus corruptis, etiam nubentibus ſtupratoribus. Igitur quia licitum non eſt matrimonium inter ſeductorem, & puellam ſeductam. Pro cujus difficultatis expoſitione ſciendum eſt, primis Eccleſiæ ſæculis omninò permiſſas nuptias non fuiſſe inter ſtupratorem, & virginem ſeductam, ſed tantùm pœnitentia priùs injuncta ad communionem recipi. D. Baſilius *ad Amphilochium can.* 40. ibi: *Puellæ, quæ præter patris ſententiam fornicatores ſequutæ ſunt, reconciliatis parentibus videtur res remedium accipere: ſed non protinus ad communionem reſtituantur, ſed triennio puniantur*. Quo modo canones invicem quodammodo diſſidentes Carnotenſis componit *in epiſt.* 16. miſſa à Vualtero Meldenſi Epiſcopo, in hæc verba: *Litteris veſtris per portitorem præſentium nuper ad me directis, humilitatem meam conſuluit veſtra fraternitas, utrum quis habere poſſit eam mulierem in conjugem, quàm prius habuit pellicem: quod idcircò vobis videtur illicitum, quia apud vos hactenus fuit inſolitum: Nunc verò dicitis hoc ipſum idcircò veniſſe in dubium, quòd Rogerius Romanæ Eccleſiæ Legatus Romæ hanc conſuetudinem Silvanectis aſſeruit, & hoc poſſe fieri, Beati Auguſtini ſententia confirmavit. De qua re vobis reſpondemus, quia ſuper hoc diverſas habemus ſententias, alias prohibentes, alias remittentes: dicit enim beatus Gregorius in epiſtola ad Felicem Siciliæ Epiſcopum: Eam, quam aliquis aliqua illicita pollutione maculavit, in conjugium ducere nulli Chriſtiano um vel licet, vel licebit. Legitur quoque in Concilio Cabilonenſi, cap.* 24. *quia juxta canonicam auctoritatem raptores ad conjugia legitima raptas ſibi jure vindicare non poſſunt. Habemus enim in decreto Hormiſdæ Papæ, nuptias occultè factas non eſſe legitimas. Et Papa Evariſtus contubernia, non conjugia dicit eſſe illarum mulierum, quæ non ſunt à parentibus traditæ, & legibus dotatæ, & à ſacerdotibus ſolemniter benedictæ. Habetur, & in Concilio Aquiſgrani habito: Qui mulierem rapuerit, vel furatus fuerit, aut ſeduxerit, nunquam eam uxorem habeat. Et in hunc modum plurima reperiri poſſunt. E diverſo verò legimus in decretis Euſebii Papæ, cap.* 5. *Virgines, quæ virginitatem non cuſtodierint, ſi eoſdem, qui eas violaverint, maritos acceperint, eo quòd ſolas nuptias violaverint, poſt pœnitentiam unius anni reconcilientur. Dicit quoque B. Auguſtinus in libro de bono conjugali: Poſſe ſanè fieri legitimas nuptias ex malè conjunctis, honeſto poſteà placito conſequente, manifeſtum eſt. Quantum ergo mihi videtur, quòd quidam Patres concubinas uxores fieri vetuerunt, honeſtatem conjugii commendantes, & fœdam concubinatus conſuetudinem coercere cupientes, rigorem juſtitiæ teneri decreverunt. Quod verò alii aliter ſcripſerunt, hoc intelligo, quia intuitu miſericordiæ quorumdam imbecillitati occurrentes, rigorem canonum temperare maluerunt. In quibus ſententiis non alia mihi videtur eſſe diſtantia, niſi ea, quam inter ſe habent judicium, & miſericordia, quæ quoties in unum negotium conveniunt, in diſcretione Rectorum ita conſiſtunt, ut habita conſideratione ſalutis animarum, pro qualitate perſonarum, pro opportunitate locorum, & temporum, nunc ſeveritas canonum poſſit exerceri, nunc indulgentia, quibus oportebit, impendi. De his hactenus. De eo, quod monetis,*

monetis, ut pro pace vobis impetranda Dominum Regem ſuo tempore conveniant, ſecundùm Comici ſententiam vobis reſpondeo: Quia opus eſt huic patrono, quem defenſorem paras. Hoc vobis conſulo, ut conjugium ejus, quod ante factum ratione reſiſtente non laudaſtis, poſt factum nec dicto, nec facto inconſultè approbetis: ſed commune conſilium, & judicium comprovincialium Epiſcoporum, & ceterorum ſtudioſe expetatis, & longanimiter expectetis; & ſi quid adverſi pro amore juſtitiæ vobis acciderit, æquanimiter ſupportetis: hoc attendendo, quia non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in vobis. Valete. Unde PP. Concilii Illiberit. accipiendi ſunt juxta perfectionem illius ſæculi, & antiquam Eccleſiæ diſciplinam: ſed cùm indiſtinctè matrimonium inter ſtupratorem, & virginem vitiatam permitti cępiſſet, nulla pęnitentiæ facta mentione, illud ſtupratori injungit Gregorius in præſenti *cap.* 2. notavi jam *in d. can.* 14.

10 Exponitur c. placuit 11. 36. q. 2. Deinde ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. placuit* 11. 36. *q.* 2, ubi ex canone 3. Concilii Aquiſgranenſis ita legitur: *Placuit, ut hi, qui rapiunt feminas, vel furantur, aut ſeducunt, eas nullatenus habeant uxores, quamvis cum eis poſtmodùm conveniant, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum conſenſu parentum ſuorum acceperint.* Ex quibus expreſsè deducitur, ſeducentem virginem, non ſolùm eam ducere non teneri, verùm nec eam in uxorem accipere poſse. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, canonem illum procedere in raptore virginis, juxta quæſtionem, ſub qua compilatus eſt à Gratiano; cùm enim ſecundùm antiquos Eccleſiæ canones raptor non poſset uxorem accipere virginem raptam, ut probabimus infrà *in c. fin. de raptoribus;* ideò PP. Concilii Aquiſgran. *in d. c. placuit*, ſtatuerunt rapientem, ſeu ſeducentem virginem, non poſse, etiam parentibus conſentientibus, eam in uxorem accipere.

Tertiò ſuprà traditæ aſsertioni opponi poteſt textus *in can.* 6. *Concilii Illerdenſis*, in illis verbis: *Qui pęnitenti viduæ, vel virgini religioſæ vim ſtupri intulerit, ſi ſe ab eo ſequeſtrari noluerit, pariter à communione, & à Chriſtianorum conſortio ſegregetur: ſi verò illa, quæ vim paſſa eſt, ad ſanctam religionem redierit, in illa ſolùm ſententia excommunicationis teneatur, quouſque publicè pœniteat.* Ubi cùm agatur de virgine corrupta, & ſeducta, nulla imponitur neceſſitas contrahendi matrimonium cum virgine à ſe vitiata. Igitur non rectè in præſenti aſserimus, ſtupratorem teneri virginem à ſe corruptam ducere, aut dotare. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo canone agi de fœmina religioſa, aut in ſtatu pœnitentiæ ſolemnis exiſtente, cum qua connubium non datur, ut de virginibus Deo devotis probavi *in cap.* 6. *qui clerici, vel vovent. de pœnit. in can.* 13. *Concilii Illiberit.* Unde cùm ratione ſtatus religioſi in caſu dicti canonis matrimonium celebrari non poſset, ideò ſtupratori non injungitur neceſſitas ducendi uxorem, aut eam dotandi. Accedit, nam in eo textu non agitur de pœna, aut pœnitentia injungenda ſtupratori; ſed de pœnitentia imponenda virgini religioſæ, aut pęnitenti lapſæ. 11 Exponitur Concil. Illerdenſe can. 6.

CAPUT III.

Ex Concilio a *Arelatenſi.*

SI vir ſciens uxorem ſuam deliquiſse, quæ non egerit pęnitentiam, ſed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps. Quòd ſi mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum ſuum reverti, debet, ſed non ſemper, recipere peccatricem.

NOTÆ.

a ARelatenſi.) In prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. legitur *Aurelian.* ſed in nullo ex Concilii. Aurelianenſibus, ſive Arelat. hucuſque editis reperitur textus hic. Carnot. *par.* 8. *Decreti, cap.* 243. Gratianus *in cap. ego* 7. 34. *quæſt.* 1. citant illum ex Hermete *in lib. Paſtoris, mandat.* 4. quod verius credo. Hermes, ſive Hermas, ſcripſit librum, quem inſcripſit *Paſtorem*, apud veteres celebrem: is liber, quamvis à ſancto Hieronymo *in lib.* 1. *de ſcriptoribus Eccleſiæ*, utilis eſſe dicatur, & nomine ſcripturæ à Sancto Irenæo *lib.* 4. *cap.* 37. citetur, & ab aliis antiquiſſimis ſcriptoribus, ut Clemente Alexandrino, & Origene, in teſtimonium adducatur; tamen illum inter apocrypha ſcripta rejecit Gelaſius in Synodo Romana relata *in can. de libellis*, 15. *diſt.* & ſanctus Hieronymus *in Prologo Galeato*, & ſanctus Athanaſius *in lib. de decret. Nicænæ Synodi*, Euſebius *lib.* 3. *hiſtor. cap.* 3. Tertull. *in lib. de pudicitia*, dicunt librum hunc non eſſe in canone. Quis autem iſte Hermes fuerit, non levis quæſtio eſt: nam Origenes *in cap.* 16. *ad Romanos*, Euſebius *lib.* 3. *hiſtor. cap.* 3. D. Hieronymus *in lib. de ſcriptor. Eccleſ.* aſſerunt, hunc eſſe illum Hermam, quem ſalutari jubet Apoſtolus *in epiſt. ad Romanos, cap.* 16. cùm ait: *Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Hermam.* Anaſtaſ. Bibliothecarius *de vitis Pontificum*, ſcribit, Hermam, ſive Hermetem auctorem libri Paſtoris, fuiſſe fratrem ſancti Pii Romani Pontificis, & librum appellatum eſſe Paſtorem, quoniam Angelus in habitu Paſtoris Hermeti apparuerat, & ut ea ſcriberet, quæ illi revelaverat, juſſerat. Bellarminus *de Scriptor. Eccleſ. ſæcul.* 1. *fol.* 48. exiſtimat duos fuiſſe Hermetes, ſcripſiſſeque libros ſub nomine Paſtoris: ſed librum Hermetis fratris Pii citò interiiſſe; librum verò prioris Hermetis diutius duraſſe: & ita credo tranſcriptum fuiſse canonem hunc à Carnotenſi, & Gratiano ex illo priori libro Hermetis, quem ſalutat Apoſtolus.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Vir ſciens uxorem ſuam adulterium commiſiſſe, & in eo perſiſtentem, tenetur eam deſerere; poſt peractam verò pœnitentiam debet eam recipere.* Quæ aſſertio quoad primam partem probatur ex D. Auguſtino *lib.* 2. *de adulter. ex cap. non ſolùm*, 28. *quæſt.* 1. D. Hieron. relato *in cap.*

dixit Dominus, D. Chryſoſtomo relato *in cap. ſi quis uxorem, cap. ſi ut crudelis*, 32. *quæſt.* 1. *cap.* 4. *de eo qui duxit in matrim. quam priùs polluit, cap. quàm ſit* 9. *de exceſſ. Prælat.* Concil. Nannet. *can.* 12. ibi: *Si cujus uxor adulterium perpetravit, & hoc à viro deprehenſum fuerit, & publicatum, dimittat uxorem, ſi voluerit propter fornicationem; illa verò ſeptem annis publicè pœniteat; vir verò ejus illa vivente nullam aliam accipiat: quòd ſi voluerit adulteram reconciliare, licentiam habeat; ita tamen ut pariter cum illa pœnitentiam agat, & exacta pœnitentia poſt ſeptem annos ad communionem uterque accedat. Similis forma, & in muliere ſervabitur, ſi eam vir ejus adulteravit.* D. Iſidorus *lib.* 2. *de officiis Eccl. cap.* 19. Theodoro *in ſuo Pęnitent.* ibi: *Si quis uxorem ſuam ſcit adulteram, & non vult dimittere eam, ſed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, & quamdiu pœnitet, abſtineat ſe ab ea.* D. Clemente *lib.* 6. *conſtit. c.* 14. ibi: *Qui retinet adulteram, quæ legem naturæ violavit, legis violator eſt: qui adulteram retinet, ſtultus, & impius eſt. Abſcinde eam à carnibus tuis, quia non eſt auxiliatrix, ſed inſidiatrix, quæ mentem ad alium declinavit.* Et *l.* 2. *tit.* 9. *partit.* 4. D. Thomas *in* 4. *diſt.* 35. *q. unic. art.* 2. D. Bonaventura *in eadem diſt. art. unic. qu.* 2. Secundam partem probant textus *in cap. quod autem, cum ſequenti*, 32. *quæſt.* 1. Hermes noſter *in fuſiori cap. ego*, 34. *quæſt.* 1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Mendoza *lib.* 3. *Concilii Illiber. c.* 54. Cujacius *in cap. ex parte, de ſponſal.* Vighellius *in method. juris can. fol.* 102. Baſilius *de matrim. lib.* 9. *cap.* 17. *nu.* 2. Hurtado *de reſid. tom.* 2. *reſol.* 1. *ſubreſol.* 21. Cajetanus *to.* 1. *opuſc. tract.* 29. Mancinus *de triplici juris collat. cap.* 123. *num.* 5. Anguianus *de legibus lib.* 3. *cap.* 21. Petrus Herodius *lib.* 4. *Pand. tit.* 17. *cap.* 12. I. Dartis *in* 32. *quæſt.* 1. & nos *in cap.* 65. *Concilii Illiber.*

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo; nam ſi ſolam adulterii rationem attendimus, nullum extat præceptum divinum divertendi ab uxore adultera in reatu permanente, ſiquidem Chriſtus Dominus tantùm ob adulterium divortium permiſit, non verò juſſit. Igitur vir non tenetur præciſè dimittere uxorem adulteram. Augetur primò hæc difficultas, nam quilibet favori pro ſe introducto renunciare valet, *l. ſi quis in conſcribendo, Cod. de pactis, l. penult. Cod. de Epiſcop. & cleric. l. fin. Cod. de non num. pec. l. ſi quis inquilinos* 112. *§.* 1. *ff. de legat.* 1. Sed divortium ob adulterium inductum eſt in favorem innocentis, & in pœnam nocentis, ob injuriam ab eo irro- 3 Impugnatur tradita aſſertio.

Digitized by Google

gatam, *c. Idololatria* 28. *q.* 1. Igitur vir cogendus non eſt dimittere uxorem adulteram, Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam ſine culpa non eſt aliquis puniendus, regula *Sine culpa*, *in* 6. Sed ſi maritus cogatur dimittere uxorem ob ejus adulterium, punitur ſine culpa, ſiquidem privatur ipſa cohabitatione cum periculo incontinentiæ: igitur non eſt cogendus dimittere uxorem propriam.

Adulterii Etymol.

4 Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, adulterium ſignificare improbam, & illicitam cum uxore aliena commixtionem, vel conjunctionem, ut ait Conſultus *in d. l. fugitivus*, *de V. S.* Hinc dicimus, adulterare rationes, vel monetas, adulterare teſtamentum, adulterinas litteras, *in l. Divus*, *ff. ad leg. Pompejam de parric. l.* 1. §. *fin. de ſervo corrupto*, *l. aut facta* 16. *§. evenit*, *ff. de pœnis*, *l. annonam* 8. *ff. de extraordin. crimin. l. ſi quis* 6. *ff. ad leg. Cornel. de falſis.* Nam adulterare, eſt omne, quod ſincerum eſt, corrumpere, ut tradunt Briſſonius, Verrucius, Ludovicus Carrion *lib.* 2. *emendat. c.* 10. *to.* 3. *theſauri critici*, & Hothomanus *de verbis juris*, *verbo Adulterium*. Dicitur autem adulterium in noſtra ſignificatione alterius thori acceſſio, à præpoſitione *ad*, & nomen *alter*, *altera*, *alterum*, quaſi ad alteram uxorem acceſſio, ut placuit Feſto Pompejo, Briſſonio, & Rebuffo *ubi ſupra*: & hæc eſt vera etymologia, rejectis quas adducit Laurentius Valla *lib.* 6. *elegant. c.* 45. Bermondus *de public. concubin. in rubric. de adult.* Antonius Matthæus *de crimin. ad tit. de adulter. cap.* 1.

Adulterii definitio.

5 Deinde ſciendum eſt, variè definiri adulterium per repetentes in præſenti, Covarruviam *de matrim. par.* 1. *cap.* 1. *n.* 8. Iul. Clarum §. *adulterium*, & alios de adulterio ſcribentes. Bocerus *de adulter. cap.* 1. ita illud definit: *Adulterium eſt crimen publicum, quo per concubitum viri cum aliena fœmina fœdus conjugale violatur.* Quam definitionem ipſe explicat numeris ſequentibus. Sed brevius definiri poteſt, ut adulterium ſit: *Coitus mentalis, vel realis, per quem alterius thorus violatur.* Quæ definitio conſtat genere, & differentia, Dicitur enim coitus mentalis, vel realis loco generis, in quo cum ſimplici fornicatione, ſtupro, inceſtuque convenit: mentalis verò, quia quoad forum internum mentalis coitus cum alterius conjuge adulterium eſt, ut probatur auctoritate Exodi *cap.* 20. Matthæi *cap.* 8. & Pauli *ad Romanos cap.* 7. Adijcitur, *per quem alterius thorus violatur*, loco differentiæ; in ſimplici enim fornicatione, ſtupro, & inceſtu alterius thorus non violatur, indeque tantùm cum conjugata committitur adulterium, ut docetur *in leg. inter liberam* 6. *§. lex*, *ff. ad leg. Jul. de adult.* & *in d. l. inter ſtuprum* 121. *ff. de V. S.* & hanc definitionem probavit lex 1. *tit.* 17. *partit.* 7. & illuſtrant Covarr. *in* 4. 1. *part. cap.* 1. *num.* 8. Bermondus *ubi ſupra*, Rebuffus *in d. l. inter ſtuprum*, *num.* 1. Sylveſter *in ſumma*, *verbo Adulterium*, Azevedo *in rubric. tit.* 20. *lib.* 8. *Recopil.* Cantera *lib.* 2. *qq. crimin. cap.* 14. *num.* 24. alii relati à D. Joanne Vela *de delict. cap.* 1. Ex qua definitione colligitur, conjugatum cognoſcentem mulierem ſolutam, adulterium non committere, jure civili attento, cùm non violet alterius thorum; ac proinde non poſſe de adulterio accuſari ab uxore, tam civiliter, quàm criminaliter, *l.* 1. *Cod. de adult. l.* 1. *Cod. Theodoſ. de repud.* docent Tiraquell. *ad leges connub. in l.* 7. *num.* 42. Paleotus *de nothis*, *& ſpuriis*, *cap.* 42. Covarr. *in* 4. *part.* 2. *cap.* 7. §. 6. jure autem divino, & canonico verè adulter eſt; nam Dominus creavit marem, & fœminam, non fęminas, *Geneſ. cap.* 1. *verſ.* diſrumpit enim, atque violat fidem conjugalem, qui adhæret meretrici, 1. *ad Corinth. cap.* 6. *verſ.* 15. *&* 16. Jure canonico id expreſsè docetur *in cap. dixit*, *c. nemo*, 32. *q.* 4. *cap. non mœchaberis*, 32. *q.* 6. *cap. ille* 14. 32. *quæſt.* 5. *cap. tranſmiſſæ*, *de eo*, *qui cognovit conſanguin. cap. intelleximus*, *hoc tit.* Et licèt vir non poſſit criminaliter ab uxore accuſari, *cap. apud miſericordem*, 32. *quæſt.* 1. poterit tamen ad thori ſeparationem, ut docet Covarr. *ubi ſupra*: quo modo accipiendi ſunt textus *in cap. præcepit*, *cap. chriſtianæ*, 32. *quæſt.* 5. *cap. quemadmodum*, *§. illud*, *de jurejur.* dicemus infrà *in cap. fin. hoc tit.*

Adulterii atrocitas.

6 Deinde ſciendum eſt, nullum deteſtabilius probrum adulterio patrari, aut aliquod fœdius contra jus gentium facinus committi. *Geneſis cap.* 26. *Potuit coire quiſquam de populo cum uxore tua, & induxeras ſuper nos grande peccatum.* Et *Levitic. cap.* 20. *Deuteron. cap.* 22. *Joannis cap.* 8. *Danielis cap.* 13. *l. probrum* 41. *ff. de ritu nupt. cap. quid in omnibus*, 32. *q.* 7. D. Ambroſius *lib. de Abraham*, *cap.* 2. *&* 7. *l. auxilium*, *§. in delictis*, *ff. de minor.* Ulpianus *in frag. tit. de dotib.* §. *inter atrociora*. Stobæus *ſermonum cap.* 6. *Non eſt adulterio majus ullum malum.* Dicitur ſacrilegium nuptiarum *in l. quamvis*, *ff. hoc tit.* Faciunt Nicoſtratus *in lib. de nupt. Quanta turpitudo, nequitia, & injuſtitia ſit in adulterio, quantum utrique ſexui ignominiæ inurat, &c.* Clemens Alex. *lib.* 3. *Pædagog. cap.* 2. Peluſiota *lib.* 3. *epiſt.* 76. Inter atrociora, & immania ſcelera recenſetur *in leg.* 1. *Cod. Theodoſ. quorum appel.* Unde adulteri non gaudent indulgentia Paſchali, *l.* 4. 6. 7. 8. *eod. Cod. de indulg. crimin.* ubi Gothofr. Illuſtrant Palatios Rubios *in repetit. rubric. de donat. inter*, *§.* 77. *num.* 3. Vega *in cap.* 4. §. *de adulter. judic.* qui aſſerunt, adulterium eſſe homicidio gravius: & probare intendunt *ex l. codicillis* 88. *§. matre*, *ff. de leg.* 2. Quod admittendum non eſt; nam revera adulterio gravius eſt homicidium, ut conſtat *ex cap. ſi quis verius*, 33. *quæſt.* 2. Nec contrarium probat Conſultus *in d. §. matre*; nam omiſſa interpretatione aſſerentium, levius in ea ſpecie fuiſſe homicidium, quia neceſſarium fuit ad defenſionem propriæ ſubſtantiæ, cùm occiſus rapinam fecerit proprio occiſori, argumento legis 2. *ff. ad leg. Aquil. c.* 2. *de homicid.* quia illa verba, *dum ei rapinam facit*, potius ponuntur à teſtatore ad augendam malitiam fratris homicidæ; filius enim rapinam faciebat, ideſt locum parabat ad rapas ferendas; id enim ſignificat interdum rapinam facere, ut docent Columella *lib.* 2. *c.* 2. Cato *de re ruſtic. c.* 31. & Pulveus *in libello de re alienat.* Verius reſpondendum eſt, illa verba non eſſe accipienda comparativè, nec ſignificare fratrem adulterium uxoris commiſiſſe, cùm teſtator uxorem appellaverit Chariſſimam in principio teſtamenti; ſed accipienda eſſe poſitivè: *Sed & alia mihi deteriora fecit.* Hoc eſt, ſed, & alia mala mihi fecit: ſic enim Cicero *in oratione pro Balbo*, dixit: *Hoc illi deterius contigit*; ut explicat D. Joannes Vela *de delict. cap.* 1. Nec tunc obſtat textus *in cap.* 4. *§. de adulteriis*, *de judiciis*: cujus interpretationem in ejus commentario dedimus. Deinde ſatis oſtendit hujus criminis gravitatem Ulpianus *in l. probrum* 42. *ff. de V. S.* ubi appellat adulterium probrum naturæ, quia per illud inviolabilia jura matrimonii confunduntur, ac deturbato parentis ſanguine, ordineque naturæ, incerti auctores vitæ redduntur. Quod ea ex cauſa adeò abhorruerunt bruta animalia, naturæ communi nexu illigata, ut adulteri ſanguine ſparſo proprii thori vindicarent injuriam, ut de leone refert Plinius *lib.* 8. *c.* 16. de elephante Ælianus *lib.* 1. *hiſt. anim. cap.* 15. de turture Caſſiodorus *lib.* 5. *var. c.* 33. de aliis idem probant Tiraquellus *in l.* 13. *connub.* Beyerlinch *in theatro vitæ hum. tom.* 1. *verb. Adulterium*, Theophilus Raynaud. *tom.* 4. *lib.* 3. *ſect.* 3. *c.* 6. *fol.* 397. Lorinus *in c.* 20. *Levit.* Broſeus ad Caſſiodor. *d. epiſt.* 33. Ferrandus Eduenſis *in l. inter liberos*, *ff. ad leg. Jul. de adult.* Inde etiam provenit, nec fœminam, nec militem excuſari in hoc crimine, *l.* 2. §. *ſi ſimul* 8. *l. mariti* 29. *in princip. l. vim* 39. *ff. hoc tit.* cùm agatur de crimine inſpirante natura damnato, ac hujus primæva fœditatis inſpectione. Nec relevat eum ruſticitas, *l.* 2. *de jure fiſci*, *l.* 3. *§. etſi* 22. *ad Syllan. l. quicumque* 8. *Cod. qui admitti*: nec etiam minor ætas, quia in executionibus pęnarum ceſſat legis auxilium, *l. auxilium* 37. *ff. de minor.* Seldenus *lib.* 2. *de uxor. Hebr. cap.* 12.

Inde etiam ſuadente ipſa natura adulterium vindicatum fuit variis pęnis, etſi inultum legamus apud aliquas 7
De pœnis adulterii.
barbaras gentes, quas refert Roman. 2. *part. Reipub. Gentil. cap.* 11. Procopius *in hiſtor. arcan. fol.* 77. Apud Hebræos enim adultera comburebatur, *Geneſis cap.* 38. *verſ.* 24. lege Moyſis ita cavebatur: *Quicumque mœchatus fuerit cum uxore proximi ſui, morte moriatur.* Unde apud eos adulteri lapidari cęperunt. *Levitici cap.* 2. *Exodi cap.* 22. *Deuteron. cap.* 22. *Danielis cap.* 13. *Joannis cap.* 8. *Marci cap.* 10. D. Paulus 1. *ad Corinth. cap.* 6. Apud Ægyptios in adulterio deprehenſus virgis cædebatur ad mille plagas: mulier naſo mutilabatur. Diodorus Siculus *lib.* 2. *Biblioth. cap.* 3. De Vandalis ita ait Salvianus *lib.* 7. *de providentia*. *Addiderunt quoque ad libidinem comprimendam ſeveras pudicitiæ ſanctiones, gladio impudicitiam coercentes, ut puritatem ſcilicet utriuſque ſexus, & domi connubio reſervaret affectus, & in publico metus legum; ac ſic in duplici præſidio caſtimonia niteretur, cùm, & intus eſſet quod amaretur, & foris quod timeretur.* Parthos refert Juſtinus *lib.* 41. nulla delicta adulterio gravius, aut ſeverius vindicaſſe. Lydii adulteram ſine venia, & miſericordia puniebant. Ælianus *lib.* 17. *hiſt. c.* 12. Apud Danos parte corporis ſpoliati adulteri necabantur. Saxo *lib.* 5. *de rebus Dan.* Apud Locrenſes adulterii damnatus utroque oculo privabatur, ut refert Valerius Ma. *lib.* 6. *cap.* 5. Germani adulteram abſciſſis crinibus, nudatam coram propinquis expellebant, ut tradit Tacitus *de moribus German.* quorum jus novum refert Heneliuſ *de dotal. ubi ſupra*. Omitto pęnas apud alias nationes ſtatutas, quas referunt Petrus Gregor. *lib.* 36. *ſyntag. c.* 6. Tiraquel. *in l.* 13. *connub.* Bocerus *de adulterio c. fin.* Ant. Matthæus *de crimin. tit. ad leg. Jul. de adult.*

Digitized by Google

adult. Ut ad jus civile Romanorum perveniamus, apud eos primus Romulus ita ſanxit : *Adulterii convictam vir, & cognati uti volent necanto.* Plutarchus *in vita Romuli*, Halicarn. *lib.* 1. Livius *lib.* 39. *cap.* 28. Valer. Max. *lib.* 6. *c.* 3. Gellius *lib.* 10. *noctium*, *cap.* 23. Sed hæc ſanctio ſevera viſa eſt ſtatim Romanis; ideò Numa Pompilius leviorem legem tulit his verbis: *Pellex ſedem Junonis ne tangito; ſi tetigerit, crinibus demiſſis agnam fęminam cædito.* Gellius *lib.* 4. *noct. c.* 3. Feſtus Pompejus *lib.* 1. *de V. S.* Poſteà verò creſcente matronarum luxu, variis pęnis vindicatum fuit adulterium : aliquando pœna capitis. Livius *lib.* 7. Valerius Maximus *lib.* 8. *cap.* 2. Sæpius mulcta. Svetonius *in Julio*, *cap.* 2. & 48. Tacitus *lib.* 2. *hiſtor.* Plerumque relegatio extra ducenteſimum lapidem irrogata fuit, donec Auguſtus legem Juliam rogavit, quæ ab ejus latore Julia dicta fuit; quia Auguſtus Julii nomen adoptione ſortitus fuerat, de qua agunt Conſultus *in leg.* 1. *ff. ad leg. Jul. de adult.* Svetonius *in Auguſt. cap.* 34. Horatius *lib.* 4. *carminum*, *od.* 5. qua lege ſtabilita fuit pęna tantùm relegationis, *leg. ſi quis* 5. *ff. de quæſt. leg. miles* 11. *ff. hoc tit.* non autem pęna capitalis ſtatuta fuit. Unde D. Auguſtinus *lib.* 10. *de Civit. Dei*, *cap.* 5. ajebat, adulteria Romæ morte non fuiſſe punita antiquitus: & Apulejus *lib.* 9. ait : *Ac ne juris quidem ſeveritate, lege de adulteriis ad diſcrimen vocabo capitis.* Faciunt lex 4. *§. Adulterii*, *ff. de re milit. leg.* 13. *ff. de his quibus ut indign. leg.* 14. *ff. de teſtibus.* Paulus *libr.* 2. *ſententiar. tit.* 26. *§. adulterii.* Non tamen ea lege abrogata fuit facultas imponendi pęnam capitalem, exacerbata ultione certis caſibus, veluti adulterio commiſſo cum inceſtu, *leg. ſi quis viduam* 5. *ff. de quæſt.* & in caſu textus *in leg. miles* 11. *ff. hoc tit.* Unde pęnam capitalem lege Julia de adulteriis perpetratoribus impoſitam fuiſſe ſupponitur *in leg. tranſigere* 17. *Cod. de tranſact. l. de crimine* 9. *Cod. hoc tit. leg. ſi vir*, *C. Theodoſ. eod. tit. l.* 2. *Cod. Theodoſ. de indulg.* apud Arnobium *lib.* 4. *contra Gentes*, ibi : *Adulteria legibus vindicant, & capitalibus eos ad efficium pęnis, quos in aliena comprehenderint fœdera genialis ſe lectuli expugnatione jeciſſe.* Salvianum *lib.* 7. *de provid.* Juvenal. *Satyr.* 2. *verſ.* 9. Virgil. 6. *Æneid.* Ammian. Marcel. *lib.* 28. Apulejum *lib.* 9. *Metamorph. Ac ne juris quidem ſeveritate, lege de Adulteriis ad diſcrimen vocabo capitis.* Et ita capitalem pęnam lege Julia impoſitam eſſe docuerunt Cujac. *lib.* 21. *obſervat. cap.* 17. Gedeus *in leg. inter* 101. *ff. de V. S.* Marc. Lyclama *lib.* 2. *membran. eclog.* 3. & 10. Henell. *de dotal. ubi ſuprà*, *fol.* 283. Deinde lex hæc Julia de adulteriis, ut vocatur *in leg.* 5. *ff. hoc tit. leg.* 3. & 17. *Cod. eod. leg. auxilium* 38. *§.* 10. *ff. de minor.* apud Salvianum *lib.* 7. *de provid.* vel de pudicitia, ut dicitur *in leg.* 8. & 9. *Cod. hoc tit.* apud Svetonium *in Auguſto*, *cap.* 34. inter publica judicia recenſita fuit, *l.* 2. *§. ſi in publico*, *ff. hoc tit. l.* 2. *Cod. Theod. eodem*, *§. item* 7. *Inſtitut. de public. judic.* Inde damnatus lege Julia infamia notabatur, *l. maritus*, 24. *ff. hoc tit.* & ita privilegiis hominis integræ frontis privabatur, *l. infamem* 7. *ff. de public. judic. l.* 1. *ff. de his qui notantur infam. l.* 5. *ff. de calumniat.* ideòque teſtis in teſtamento adhiberi non poterat, *l.* 13. 14. & 18. *ff. de teſtib.* Etiam eadem lege jus occidendi adulterum patri, ac marito datum fuit, *l. patri*, 20. *cum ſeq. l. nihil* 32. *in princip. ff. hoc tit. l. Gracchus*, *Cod. hoc tit. l.* 4. *§.* 2. *ff. de his qui notant. infam.* Paulus *lib.* 2. *ſentent. tit.* 17. *§.* 1. & 2. & *lib. ſingul. de adult.* plura de ipſa lege Julia congeſſerunt Cujac. *lib.* 6. *obſervat. cap.* 14. I. Gothofred. *ad leg.* 4. *C. Theodoſ. quorum appell.* Henel. *de dotalitio*, *c.* 10. Arniſeus *de jure connub. cap.* 5. Borellus *tom.* 3. *deciſ. tit.* 6. Briſſonius *ad l. Jul. de adult.* Ant. Matth. *de crimin. ad eundem tit.* Forner. *lib.* 3. *rer. quotid. cap.* 9. & *lib.* 4. *cap.* 16. & *lib.* 6. *cap.* 9. Anaſtaſ. Germon. *lib.* 2. *animadv. cap.* 4. Demſterus *ad Roſinum lib.* 8. *cap.* 24. Mancinus *lib.* 1. *de triplici juris collat. cap.* 46.

8 **De pęnis capitis.**

Manet ergo, lege Julia impoſitam non fuiſſe pęnam capitis, etſi ea lege abrogata non fuiſset poteſtas imponendi pęnam capitalem in atrocioribus adulteriis : quo modo conciliari poſsunt variæ Doctorum opiniones circa auctorem hujus pęnæ capitalis ob adulterium. Nam Conſtantinum auctorem fuiſse hujus pęnæ mortis *in leg. quamvis* 30. *C. hoc tit.* in illis verbis : *Sacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet*; exiſtimarunt Briſson. *lib. ſingulari de hac lege*, *pag.* 105. P. Faber *lib.* 1. *ſemeſtr. c.* 4. Ant. Faber. *lib.* 2. *conject. c.* 20. Pitheus *in collat. legum Moſaic. tit.* 4. *de adulterio*, Marſil. & Ritherurſius *in §. item lex*, *Inſtit. de public. judic.* Anth. Matth. *de crimin. ad lib.* 48. *Pandect. tit.* 3. *de adult. cap.* 2. *n.* 1. Unde docuerunt Briſson. *ubi ſupra*, Balduinus *de legibus Conſtan. pag.* 192. verba quæ extant *in l. caſtitatis* 9. *C. hoc tit.* (quæ auctorem habet Alexandrum Imperatorem) ibi : *Qui autem adulterii damnatam, ſi quocumque caſu pęnam capitalem evaſerit, ſciens duxerit, vel reduxerit eamdem, ex cauſa lenocinii punietur*; eſse Triboniani, non autem Imperatoris, cujus etiam eſſe verba illa, *excepto adulterio*, in lege *tranſigere*, *Cod. de tranſact.* docuit A. Faber *lib.* 2. *conjectur. cap.* 20. Sed rectius Cujac. *lib.* 20. *obſervat. cap.* 18. affirmat juxta ſupra tradita, quod quamvis lege Julia de adulteriis pœna capitis ſtatuta non eſset in adulteros, nihilominus quandoque extra ordinem adulteros capite damnatos fuiſse, ut fecit Auguſtus cum Julio Antonino. Unde Alexander Imperator *in dict. leg. caſtitatis*, quia ſuo tempore incæperant obſoleſcere adulterii pœnæ, & lex Julia dormire, ut ajebat Juvenalis *Satyr.* 2. *verſ.* 27. ipſe ait, caſtitati, & diſciplinæ ſuorum temporum convenire, ut lege Julia damnata, in legitimis pęnis perſeveret; hoc eſt, ut illi imponantur pænæ, non ſolum quas lex Julia ſanxit, verum, & capitalis, ſi gravitas ſceleris exigat : & ideò ſubjunxit ea verba : *Eum, qui fortè non damnatam capite, quæ caſu quodam evaſerit pęnam capitalem, duxerit, vel reduxerit, tanquam lenonem relinqui pęnis legis Juliæ.* Quo modo etiam intelliguntur textus *in d. l. tranſigere*, *l.* 4. *C. Theodoſ. quorum appellat. l.* 2. *C. de judic. reliquorum.* Itaque Conſtantinus *in dict. l. quamvis* 30. capitalem pænam in hoc delicto minimè de novo introduxit, ſed jam velut obſoletam, ac ſepultam poſtliminio quaſi reduxit. Etiam ex novella 32. Leonis adulteri truncatione narium, aut aurium plectebantur : hinc lepidè Martialis *lib.* 3. *epigr.* 85. ait :

Quis tibi perſuaſit nares abſcindere mœcho?
Non hac peccatum eſt parte, marite, tibi.
Stulte quid egiſti?

Juſtinianus verò *in novella* 134. gladii pœnam in viros quidem retinuit : adulteræ verò remiſit verbera, eamque in monaſterium detrudi voluit : inde eſt authentica *Sed hodie C. hoc tit.* à qua non admodum diſſimile eſt jus noſtrum Septempartitum; nam *in l.* 15. *tit.* 17. *partit.* 7. ſtatuitur, ut adulter ad mortem damnetur, adultera verò vapulata in monaſterium detrudatur: & novioribus legibus, videlicet *l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 8. *ordin. l.* 80. *Tauri*, *leg.* 4. *tit.* 20. *lib.* 8. *recopil.* adulteri traduntur marito puniendi una cum omnibus bonis ſuis, inſtaurata lege 1. *tit.* 7. *lib.* 5. *fori Judicum.* Explicant Villadiego, Anton. Gomez, Didacus Perez *in ejuſdem legib.* Jul. Clarus, & Bayardus ibi, *verbo Adulterium*, Boſſius *in tit. de raptu.* Et quomodo adulterium probetur, ut pęnis his locus ſit, explicant Queſada *qq. juris q.* 16. Paz *in l.* 12. *ſtyli*, Borell. *to.* 3. *deciſ. tit.* 6.

9 **De pœnis & jure Canonico.**

Ut ad pœnas adulterii ex jure canonico perveniamus, priſcis Eccleſiæ canonibus publica pœnitentia adulteris imponebatur, *c. ſi quid* 23. *q.* 2. immo, & aliquando communio etiam in fine denegata fuit, ut probavi *in c.* 1. *Conc. Illiberit.* Etiam jure canonico approbata fuit pœna per Juſtinianum ſtatuta in novella 134. *cap.* 10. videlicet detruſio in monaſterium, *c. intelleximus*, *hoc tit. c. gaudemus*, *de converſ. conjug. c. conſuluit*, *de appell.* Salcedo *in praxi*, *c.* 85. Facultas autem occidendi adulterum omnino denegata fuit, *cap. admonere*, *c. quicumque*, *c. ſi quid*, 33. *q.* 2. docent Baſil. *lib.* 9. *de matrim. c.* 15. Eſcobar *de utroque foro*, *§.* 7. Diana *p.* 3. *tit.* 4. *reſol.* 223. Mendo *in ſtatera*, *diſſert. qu.* 2. Prado *tom.* 2. *Theolog. Moral. c.* 20. *q.* 1. *§.* 4. latè Gibalin. *to.* 2. *de negotiatione*, *lib.* 6. *c.* 6. *art.* 1. *regul.* 2. Theoph. *to.* 4. *lib.* 3. *ſect.* 3. *c.* 6. *fol.* 389. Covarr. 2. *p. de matrim. c.* 7. *§.* 7. Fornerius 3. *rer. quotid. cap.* 10. Licèt ſi maritus clericum cum uxore invenerit, & percuſserit, non debeat pro abſolutionis beneficio Sedem Apoſtolicam adire, *cap.* 3. *de ſent. excommun.* Covarruv. 2. *part. de matrimon. cap.* 2. *§.* 7. quia inconſideratè, & juſto dolore motus hoc fecit, ut ait Conſultus *in leg. nec in ea*, *ff. hoc tit.* Etiam propter adulterium uxor privatur dote, & maritus adulter amittit dotalitium, ſeu donationem propter nuptias, ut latè probavi *in cap. plerumque*, *de donat. inter*. Tandem propter adulterium alterutrius ex conjugibus matrimonium diſsolvitur quoad thorum, & mutuam cohabitationem, *c. interveniente*, *cap. Apoſtolus*, 32. *q.* 7. niſi uterque adulterium commiſerit, *cap. ſignificaſti cum ſeq. hoc tit.* vel maritus uxorem proſtituat, *cap. diſcretionem*, *de eo qui cognovit conſang.* niſi animum committendi adulterium non habuerit, ſcilicet cùm per errorem ab eo, quem maritum eſse credebat, fuit cognita, *cap. in lectum* 34. *quæſt.* 1. vel per vim oppreſsa, *cap. propoſito*, 32. *q.* 5. vel ſi maritum credens eſse mortuum, alii nupſerit, *cap. cùm per bellicam*, *quæſt.* 1. vel ſi uxor tempore infidelitatis à viro repudiata cum alio conſummaverit matrimonium, nam ſi ambo ad fidem Catholicam convertantur, non poterit repudians objicere conjugi repudiato conſummationem illius ſecundi matrimonii, *cap. gaudemus de divortiis.* His tamen caſibus exceptis licitè ob adulterium

Digitized by Google

divortium ſit quoad thorum, juxta legem divinam, de qua D. Matthæus *c.* 19. Quod provenit ex natura ipſius matrimonii, quia cùm conjuges teneantur mutuam ſibi ſervare fidem, ut probavi *in c. fin. de condit. appoſit.* juſtè conjux innocens ſeparatur à cohabitatione cum nocenti, nec tenetur cum eo juxta promiſſa cohabitare, argumento textus *in c. pervenit* 3. *de jurejur. l. fidem, ff. de tranſact.* junctis traditis à Barboſa *axiom.* 98. Ut autem divortium hoc fieri poſſit, debet præcedere adulterium, copula habita cum tertia perſona, ob quam caro dividatur. Unde infertur, non ſufficere ad divortium adulterandi animum, niſi opere ſubſequuto, Leander 2. *par. de ſacram. diſp.* 26. *qu.* 7. nec etiam oſcula, aut ſimiles amplexus præſtare cauſam divortio, etiamſi adulterandi animo habeantur, *c. lex*, 27. *q.* 2. Salmut. *ad Pancirolam lib.* 1. *tit.* 46. Nec etiam ſufficiunt ad hoc divortium peccata contra naturam perpetrata ab altero ex conjugibus, quia diviſionem carnis, quæ ad adulterium deſideratur, accipimus pro ea, quæ juxta uſum naturalem habetur, ut pluribus relatis docet Leander *dict. diſp.* 26. *quæſt.* 11. licèt contrariam ſententiam in praxi tenendam eſſe dicat Trullench. *de matrimon. cap.* 12. Hæc autem facultas deſerendi adulterum reciproca eſt, ita ut non ſolùm maritus divertere poſſit ab uxore ob ejus adulterium, verùm, & uxor ob adulterium viri, *cap. fin.* 32. *q.* 5. *c. placuit*, 32. *qu.* 7. Cùm enim uterque æqualiter ſibi ad invicem ad fidem ex juſtitia ſervandam obligentur, ſicut vir innocens poteſt dimittere uxorem adulteram, ita & uxor diſcedere valet à viro adultero, ut contra Cajetanum probat Leander *d. diſp.* 26. *qu.* 3. Nec ullum tempus præfinitum eſt, intra quod conjux innocens poſſit deſerere nocentem; ſed licitum eſt innocenti quocunque elapſo tempore divortium petere, *c. admonere*, 33. *quæſt.* 2. Licèt enim jus accuſandi adulteram legitimo tempore præſcribatur, *l. adulter, C. hoc tit.* tamen quoad petendum divortium nulla temporis præſcriptio admittitur, Baſil. Legion. *lib.* 9. *de matrim. c.* 16. *n.* 4. An autem propria auctoritate liceat dimittere adulteram, & alia de hoc divortio, expoſui *in cap. ſignificaſti, de divort.*

10 *Traditur ratio decidendi.* His ſuppoſitis, ratio præſentis aſſertionis, quare videlicet teneatur maritus dimittere uxorem adulteram, provenit ex eo, quia eam retinendo præſtat anſam ſuſpicandi ſuo conſenſu adulterium commiſſum fuiſſe; & qui retinet adulteram, particeps creditur ipſius criminis, & patronus turpitudinis cenſetur, *cap. quemadmodum*, *§.* 1. *de jurejur.* & ideò Domitianus Imperator Equitem Romanum ob reductam in matrimonium uxorem, cui dimiſſæ adulterii crimen intenderat, eraſit è judicum albo, ut refert Sueton. *in Domitiano*, *c.* 8. Ulpian. *in l.* 2. *§. unde quæri, ff. hoc tit.* Claudium Gorgum virum clariſſimum, cùm deprehenſam in adulterio uxorem retinuiſſe detectus eſſet, ſine accuſatore lenocinii damnatum fuiſſe à Severo refert Laonicus. Chalcondillas *lib.* 3. *de rebus Turcicis*, ait apud gentes quaſdam diram eſſe, & infamem imprecationem illam, ut quis repudiatam uxorem iterùm recipiat. D. Paulus, qui inter priſcos monachos vitæ ſanctitate, & morum auctoritate claruit, non aliam inſtituti ſui, & ſolitarii voti occaſionem habuiſſe fertur, quàm quòd uxorem in adulterio deprehenſam retinere nolens, in ſolitudine, & deſertis locis monaſticam vitam profeſſus obiit, ut refert Nicephorus Calixtus *lib.* 8. *hiſt. c.* 40. Solonis lex maritum adulteram retinentem infamia notavit. Demoſthenes *in orat. contra Nicætam*. Jure civili lex Julia coercet eum, qui non ſtatim poſt adulterium uxorem dimittit; ſive eum, qui in adulterio deprehenſam retinet, *l. mariti* 29. *ff. ad leg. Jul. de adult.* quia hoc lenocinii loco habet, *l.* 2. *C. eod. tit.* eademque, qua, & adulterium, pœna perſequitur, *l. auxilium, in fine, ff. de minor. l.* 3. *§. etſi, ff. de accuſat.* & hinc Paulus *lib.* 2. *ſent. tit.* 27. in hæc verba ſcribit: *Eum, qui deprehenſam in adulterio uxorem non ſtatim dimiſit, reum lenocinii poſtulari placuit.* Tantam enim mariti lenitatem, qui uxori matrimonium violanti non iraſcatur, adulterumque in ipſa turpitudine deprehenſum non coerceat, non eſſe ferendam lex exiſtimavit; & ita in lenocinii crimine jure optimo ponit, quandoquidem aut lenonem eſſe, aut planè ferreum neceſſe eſt, cui ſcienti, prudentique ſine dolore tanta injuria infertur. Atque in Claudium Gorgum clariſſimum virum, cùm deprehenſam in adulterio uxorem retinuiſſe detectus eſſet, ſine accuſatore damnatum lenocinii Ulpianus refert *in l.* 2. *§. unde, ff. ad l. Jul. de adult.* Nec reprehenſione caruiſſe illam Tribuni militum patientiam, qui poſt delatum adulterium uxorem retinuerat, quaſi contentus æmulum removiſſe, narrat Plinius *lib.* 6. *epiſt. ad Cornel.* docuerunt Revardus *lib.* 4. *variar. cap.* 6. Briſſonius *ad leg. Jul. de adult. pag.* 183. Unde reſtè in præſenti docetur, maritum teneri dimittere uxorem adulteram, ut ita vitetur ſcandalum, quòd eo ſciente, & patiente adulterium perpetravit. Inde infertur, maritum non teneri uxorem dimittere, quando adulterium ita occultum eſt, ut probari nequeat, cùm in hoc caſu ceſſet ratio ſcandali, ut docuerunt Gloſſa *verbo Patronus, in cap.* 1. 32. *quæſt.* 1. Alberic. *in dictionario verbo Matrimonium* 8. *verſ. Quod ſi aliquis*, Turriſcrem. *in c. Apoſtolus* 32. *q.* 7. *art.* 2. Inde etiam deducitur, uxorem non teneri dimittere maritum adulterum, pertinacem, & publicum; nam cùm ſcandalum prorſus ceſſet in uxore non dimittente virum adulterum, cùm uxores ægrè ferant, ut viri aliis commiſceantur, non tenentur dimittere virum adulterum, ut docet Sanchez *lib.* 10. *de matrim. diſp.* 14. *n.* 29. Nec tunc obſtat textus *in cap. ſi quis uxorem, el* 1. 32. *quæſt.* 1. ubi docetur, virum, & uxorem æquales judicari quoad obligationem divertendi propter adulterium utriuſque; nam intelligendus eſt quoad facultatem divortii celebrandi ratione adulterii, non autem quoad obligationem divertendi. Tandem infertur, non teneri maritum divertere ab uxore eo caſu, quo ſcandalum inde conſurgens aliis remediis auferri valeat, ut docet Sanch. *d. diſp.* 13. *num.* 15.

Ut rationem ſecundæ partis præſentis aſſertionis aſſignemus, ſciendum eſt, quòd licèt jure civili attento maritus uxorem adulteram, & dimiſſam iterùm recipere nequiret, *l. caſtitati, C. ad leg. Jul. de adult.* tamen ad eam redire valebat poſt abolitionem criminis, *leg. generali* 34. *§. ream, ff. de ritu nupt.* aut ſi maritus ab accuſatione deſtitiſſet, *l. fine* 27. *ff. de adult.* quam exponit Dartis *in* 32. *q.* 1. *ad fin.* & cùm per pœnitentiam delicta aboleantur, reſtè poteſt maritus uxorem adulteram, ſed pœnitentem recipere. Et licèt non teneatur ex juſtitia eam pœnitentem recipere, tamen tenetur ex charitate, de qua charitatis obligatione accipiendi ſunt textus *in cap. quod autem*, 32. *q.* 1. *c. de benedicto*, *cap. ego dixi*, 35. *q.* 1. & præſens textus *in verbo Debet*, D. Bonavent. *in* 4. *diſt.* 34. *art.* 1. *q.* 5. docuit Baſilius *lib.* 9. *de matrimon. cap.* 19. Germonius 1. *animad. cap.* 8. etſi contrarium defendat Arniſeus *de jure connub. cap.* 5. *ſect.* 9. intendens probare, in his verbis tantùm conſilium contineri, & nunquam debere innocentem recipere nocentem. Si autem velit innocens nocentem recipere, tenetur nocens eum ſequi, quia ſententia divortii tantùm prolata eſt in favorem innocentis. Sunt etiam caſus, in quibus innocens omninò cogitur recipere peccatricem emendatam. Primus eſt, ſi ſuſpectus ſit de propria incontinentia. Secundus, ſi innocens etiam adulterium commiſit ante, vel poſt ſententiam divortii, quia tunc etiam innocens infert injuriam conjugi dimiſſo, & paria delicta mutua compenſatione tolluntur, *l. viro, ff. ſoluto matrim.* ideò innocens poſt adulterium tenetur recipere conjugem dimiſſam, *cap. ex litteris, de divortiis, c. penult. & fin. hoc tit.* Nec intereſt, quod ſententia divortii jam prolata ſit, quia cùm talis ſententia reſpiciat ſtatum præſentem, juxta quem prolata eſt, non tollit jus compenſationis, ſi innocens adulterium committat.

11 *Traditur ratio ſecundæ partis aſſertionis.*

12 *Diſſolvitur dubitandi ratio.* Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus ſolutione examinandum eſt, an maritus ſtatim ac agnovit uxorem adulteram eſſe, teneatur eam dimittere, ac deſerere? Et diſtinguendum eſt inter adulterium occultum, & publicum. Primo caſu poteſt maritus uxorem retinere, & cum ea cohabitare, *cap. de benedicto*, *cap. quod autem*, *cap. non erit*, *cap. apud miſericordem*, 32. *quæſt.* 1. niſi animum habeat aſcendendi ad ſacros ordines, quia cùm irregularitatem contrahat, ſi eam poſteà cognoſcat, *cap. ſi laici*, 34. *diſt.* tenetur eam abjicere. Secundo verò caſu, cùm adulterium notorium eſt, propter ſcandalum quod inde naſcitur, & quia eam retinendo patronus turpitudinis videtur, ideò juxta ſuprà tradita tenetur ipſam adulteram dimittere, immò, & ſi cùm ipſo ſcandalo eam retinuerit, per triennium pœnitere debet, *cap. ſi quis uxorem* 6. 31. *q.* 1. Baſil. Legionenſis *lib.* 9. *de matrim. cap.* 18.

13 *Exponitur c. quemadmodum, §. illud, de jurejur.* Adhuc ſupra traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. quemadmodum*, *§. illud, de jurejur.* ubi proponitur quemdam maritum juraſſe, nunquam ſe deſerturum uxorem ſuam pro nullo crimine. Conſultus fuit Innocent. III. an tale juramentum ſervandum eſſet, necne. Et reſpondet ſummus Pontifex, ſimile juramentum temerarium eſſe, quia ſi mulier infidelis ſit, & nolit cohabitare ſine contumelia Creatoris, debet illam deſerere, & accuſare; & niſi ſe corrigat, dimittere. Conſequitur alter caſus, quid ſi juraverit, ſe non accuſaturum, aut deſerturum propter crimen adulterii? Et quæritur utrùm tale juramentum ſit obſervandum, necne? Et reſpondet Innocent. III. tutius eſſe juramentum obſervare, & uxorem peccatricem ad pœnitentiam reducere. Quem textum ita expendo. Si maritus teneretur uxorem publicè adulteram adhuc non peracta pœniten-

Digitized by Google

pœnitentia deſerere, non valeret juramentum in contrarium factum, tamquam illicitum, *ex cap. in malis*, *c. juravit*, *c. Innocens* 22. *q.* 4. *c. Quintavallis*, *cum aliis*, *de jurejur.* Ergo maritus non tenetur uxorem adulteram dimittere. Quam difficultatem ut aliqui diſſolvant, aſſerunt, maritum eo caſu poſſe deſerere uxorem, tutius tamen facere, ſi eam non deſeruerit, ita ut verbum *tutius*, in eo textu conſilium, non præceptum inducat, ut *in c. communem*, *de ſponſal.* Sed hæc ſolutio ſuſtineri non poteſt, quia veriùs eſt, in eo textu verbum *tutiùs*, inducere neceſſitatem, quia in his rebus, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, multò verius eſt, teneri nos ex præcepto tutius eligere, *c. ad audientiam*, *de homicid.* Deinde quia juramentum ſervari debet ſemper, ac quando nullum datur diſpendium ſalutis æternæ, *cap. debitores*, cum aliis ibi adductis, *de jurejur.* Ergo in ſpecie illius textus debet omninò juramentum ſervari. Quare Auguianus *de legib. lib.* 3. *c.* 21. docet in ſpecie illius textus non teneri maritum uxorem deſerere, quia cùm juramentum illud emittendo renunciaſſet juri ſuo, quod ejus favore introductum erat, ideò tale juramentum validum fuit; & cùm ratione illius juramenti maritus non deſereret uxorem, ulla lenocinii ſuſpicio dari non poterat, nec præſumi ex ejus voluntate adulterium committi.

14 Exponitur can. 65. & 70. Concil. Illiberit. Etiam ſuprà traditæ aſſertioni opponi poteſt textus in canone 65. Concilii Illiberit. ibi: *Si cujus Clerici uxor fuerit mœchata, & ſciat eam maritus ſuus mœchari, & eam non ſtatim projecerit, nec in fine accipiat communionem, ne ab his qui exemplum bonæ converſationis eſſe debent, videantur magiſteria ſcelerum procedere.* Igitur laici, in quibus bona converſatio ad exemplum aliorum non deſideratur, non tenentur uxores adulteras ſtatim dimittere. Augetur difficultas ipſius canonis ex Concilio Toletan. 1. *can.* 7. relato *in cap. placuit*, 33. *q.* 2. ubi in eadem ſpecie docetur, clericos non debere ejicere uxores peccantes, ne fortè illis majorem peccandi licentiam præbeant; ſed potius in domo retinere, jejuniiſque, & aliis pœnis eas coercere. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt *in dict. c.* 63. *Concil. Illiberit.* tantùm juberi Clericis uxorem peccantem dimittere, quia de laicis idem diſtrictius cavebatur *in can.* 70. *ejuſdem Concilii*, *ibi*: *Si conſcio marito, & ipſo conſentiente fuerit uxor mœchata, placuit nec in fine eis dandam eſſe communionem: ſi verò eam reliquerit, & ſeparati fuerint, & dignè pœnituerint, poſt decem annos accipiant communionem.* Ubi de lenocinii turpitudine nonnulla notavi: & licèt deeſſet hæc conſtitutio, adhuc argumentum à contrario ſenſu deductum non obſtat, cùm ſequeretur abſurdum. Nec obſtat textus *in d. cap. placuit.* Nam in eo canone expreſſe jubetur, ut clericus mulierem peccatricem à cohabitatione abijciat, nec cum ea cibum ſumat: jubetur tamen, ut in domo propria, tanquam in carcere privato, ut exponit Forner. *lib.* 3. *rer. quotid. c.* 10. eam retineat, ut jejuniis, & aliis piis operibus maceretur; non tamen quia cum ea cohabitare poſſit.

C A P U T IV.

Ex Concilio a *Pariſienſi.*

MAritis etiam ex *b* ſuſpicione uxores accuſare permiſſum eſt: & ipſi plus cæteris de adulterio, & accuſare poſſunt, & *c* defendere.

N O T Æ.

1 a PAriſienſi.) Etiam ex Concilio Pariſienſi citatur textus hic à Burchardo *lib.* 6. *Decr. tit.* 3. *cap. ult.* in prima autem collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. legitur *Alexander III. Pariſienſi Epiſcopo*. Quam inſcriptionem veriorem credo, cùm in nullo ex Conciliis Pariſienſibus hucuſque editis reperiantur verba in præſenti tranſcripta: & forſan hic refertur fragmentum alicujus Epiſtolæ miſſæ ab Alexandro III. Pariſienſi Epiſcopo. De Pariſienſi diœceſi nonnulla adduxi *in cap. fin. de reſcript.*

2 b *Ex ſuſpicione.*) Licèt regulariter ex ſola ſuſpicione nullus accuſandus, damnanduſque ſit, *c. multi*, 2. *q.* 1. D. Thom. 2. 2. *q.* 60. *art.* 3. quia nemo niſi legitimis probationibus, & luce meridiana clarioribus convictus fuerit, damnari valet, *c.* 1. *cum ſeq.* 2. *q.* 1. *l. qui ſententiam* 16. *C. de pœnis*: quare ſecundùm Tullium Caſſiodor. *lib.* 1. *variarum*, *epiſt.* 3. Siculæ gentis naturam damnat, ut quæ facilior ad querelas, etiam de ſuſpicionibus accuſare ſoleat; proinde maritus lenocinii crimine teneri dicitur, ſi uxorem in ipſo ſcelere deprehenſam, non verò ſi ſuſpectam de adulterio retinuerit, *l.* 2. *C. ad l. Jul. de adult.* Tamen interdum ex ſuſpicionibus proceditur, & quis damnatur. Unde Imperatores *in l.* 2. *C. de hæret.* eos etiam, qui vel levi argumento detecti fuerint ab orthodoxæ religionis tramite deflexiſſe, ut hæreticos damnant, & quandoque criminum ſuſpicionem pariter, ac ipſa crimina vitari jura præcipiunt, *l.* 2. *l. civile* 5. *C. de furtis*, *l.* 2. *C. Theodoſ. de famoſis libel.* ubi pro *abdicationem*, reponit, *vindicationem*, Forner. *lib.* 1. *rer. quotid. c.* 26. Quare ob ſolam ſuſpicionem accuſari poſſe mulierem adulterii, docetur in præſenti, & *in l. quamvis* 30. *C. ad l. Jul. de adult. l. uxor.* 7. *C. de repudiis*: & refert Quintilian. *declamat.* 284. *de adultero ſacerdote*, ibi: *Sed finge me ex ſuſpicione egiſſe cum illo adulterii, nempe damnatus caruiſſet ſacerdotio*, &c. Hoc enim ſingulariter admiſſum eſt in crimine adulterii, quò magis in officio contineretur pudicitia mulierum, quas non ab adulterio tantùm, ſed ab ejus etiam ſuſpicione alienas eſſe oportet; ideò jure civili conceditur marito poſt trinam denunciationem occidere eum, quem de adulterio ſuſpectum habet *novell.* 117. *§. his quoque*. Legimus etiam Criſpum Conſtantini Magni filium jam Cæſaris dignitate præditum, ob ſuſpicionem conſuetudinis cùm Fauſta noverca à patre occiſum in dicta cauſa, apud Svidam verbo *Criſpus*, Zonaram *lib.* 3. *annal.* Et uxorem non tantum ob fornicationem, verùm, & ob fornicationis ſuſpicionem, ut accuſari à viro, ſic & dimitti poſſe teſtatur D. Hieronymus *in c. dixit*, 32. *q.* 1. idque Cajo Cæſari contigiſſe memorat Plutarchus *in ejus vita*. Hic enim cum fortè Pompejam uxorem repudiaſſet ob ſuſpicionem ſtupri noctu cum Clodio in ſacris Bonæ Deæ commiſſi; cumque teſtis in ream ipſe citatus, nihil ſe eorum, quæ objecta fuerant, noſſe reſpondiſſet; interrogavit accuſator, cur ergo uxorem tuam repudiaſti? At ille: *Quoniam*, inquit, *meam nec ſuſpicionibus quidem obnoxiam eſſe oportere cenſui.*

c *Et defendere.*) Verba hæc expoſui *in cap. tuæ* 5. *de procurat.*

C O M M E N T A R I U M.

IN præſenti tantùm agitur de accuſatione uxoris adulteræ, circa quam varia ſingulari jure recepta ſunt, quæ in aliis publicis judiciis non procedunt. 3 Et primò licèt ad accuſationem publicorum criminum omnes admitterentur, penſatis accuſatorum perſonis, dignitate, ætate, moribus, aliiſque cauſis, *leg. ſi plures* 16. *ff. de accuſat. leg.* 2. *leg.* 3. §. 1. *ff. de popular. action. leg.* 3. *§. ſi ad plures* 9. *ff. de ſepulchro violat. leg.* 15. *§. lege Julia*, *l. mariti* 29. §. *penult. ff. hoc tit.* at in accuſatione adulterii proprium, præcipuumque jus fuit mariti, parentiſque, atque in primis mariti, cui merito, ob violatum adulterio thorum, injuriamque præcipuè illatam, dedit lex Julia primùm in accuſando locum, utpotè injuriæ propriæ vindici, ideòque idoneiori accuſatori, *l.* 2. §. *ſi ſimul* 8. *l. ſi maritus* 15. *in princip. ff. ad l. Jul. de adult.* Tertullian. *de cultu fœmin. Maritus eſt caſtitatis exactor: mulieribus (certò) ratio caſtitatem perſuadet, pœna legis imponit, terror maritalis extorquet.* Quintilianus *declamat.* 339. *Mariti mores excutiant, mariti ſeveritatem deſiderent.* Poſt maritum, eique deficienti, aut non accuſanti, ſuccedit parens, ſuæ itidem injuriæ vindex, ob naturale permanens, etiam in matrimonio, pudoris, & amoris vinculum, *d. l.* 2. *§.* 8. *l.* 4. *§.* 1. *d. l. ſi maritus* 15. Quòd adeò procedit, ut ſi maritus præveniatur à patre, vel vir, parenſve ab extraneo accuſatore: adhuc ſemoto eo, ut minus idoneo, debitus cuique ex lege Julia accuſandi locus ſervetur. Deinde poſt maritum admittuntur cæteri neceſſarii, excluſis extraneis, *l. quanto* 30. *in princ. C. hoc tit.* Nec contrarium probat textus *in l.* 4. *§. extraneus*, *ff. hoc tit.* ubi Ulpianus poſt maritum, & patrem accuſandi facultatem extraneis concedi tradit. Nam reſpondendum eſt, Pandectarum jure hac in materia extraneos omnes cenſeri præter maritum, & patrem, ut conſtat *ex l.* 2. §. *marito*, §. *ſi ſimul* 8. *l.* 3. *hoc tit.* Nova verò Conſtantini conſtitutione relata *in d. l.* 30. cùm extranei arcerentur ab accuſatione adulterii, ibi: *Extraneos procul arcemus*: ab hac lege extraneorum eximuntur

Digitized by Google

tur pater adulteræ, ejus frater, & proavus, immò, & filii quoque, & conſobrini, *ex l. 2. C. Theodoſ. de adult.* Aliud ſingulare hujus accuſationis verſatur circa tempus præſcriptum ad eam proponendam; nam licèt aliis criminibus accuſandis viginti anni definiti ſint, *l. querela 21. C. ad l. Corn. de falſis*, *l. 2. & 3. C. de requirend. reis*, adulterii tamen accuſatio quinquennio perimitur; etenim adultero accuſando quinquennium computatur ex die admiſſi criminis; adulteræ ſex menſes utiles à die divortii: qui tamen ita ſunt computandi, ne excedant quinquennium continuum ex die admiſſi criminis numerandum, *l. mariti 29. §. ſex menſium, & ſeq. l. quinquennium 31. ff. hoc tit. l. 5. & 28. C. eod. l. 1. §. accuſationem, ff. ad l. Turpil.* Ex his ſex menſibus utilibus, quos adulteræ accuſandæ definitos diximus, primi duo, ideſt ſexaginta dies utiles, dantur marito, patrique ad accuſandum jure mariti, vel patris; reliqui verò quatuor menſes cedunt extraneis ad accuſandum, maritoque, & patri, ſed jure extraneis, *l. 2. §. penult. & ult. l. 3. l. 4. §. 1. l. 11. §. ſexaginta, l. 14. penult. l. 30. §. 1. ff. hoc tit. l. 6. C. eod.* Enimverò ſexaginta hi dies diverſe numerantur in mari, ac in ſemina accuſandis. Etenim quoad adulterum a die commiſſi criminis computantur, *l. mariti 29. §. ſex menſes*, *l. pater 30. §. 1. ff. hoc tit. l. jure 3. C. eod. l. 1. §. accuſationem 10. ff. ad Turpil.* quia & ſtatim accuſare adulterum licuit. At quoad uxorem non à die criminis admiſſi, ſed divortii dinumerari dies obtinuit, quia nec ante divortium maritus, parenſve inſtituebant accuſationem, *l. proſpexit 12. §. 1. & 2. ff. qui, & à quibus*, *leg. crimen 11. C. hoc tit.* etſi novo jure id facere permittatur, *novell. 117. c. 8. authent. ſed novo, C. hoc tit.* Nec extraneus uxoratam ſeminam nuptam, ream adulterii poſtulare poterat. ne liceret cuivis extraneo bene concordans matrimonium ſubvertere, niſi ſimul de mariti lenocinio conquereretur, *l. 11. §. volenti 10. l. conſtante 26. ff. hoc tit.* Aliud ſingulare etiam procedit in ipſa accuſatione; nam cùm in aliis publicis judiciis inſtituendis actor cogatur in libello accuſationis ſubſcribere, ex traditis *in c. ſuper his 16. de accuſat.* in hac tamen accuſatione remittitur marito hæc neceſſitas, ceſſante præſumptione calumniæ, *l. is cujus 14. §. penult. & ult. ff. hoc tit. l. auxilium 37. §. 1. ff. de minor. l. 3. C. de calumn. l. 1. §. quæri, ff. ad Turpil. l. jure 6. C. hoc tit.* Et ita ex calumnia non tenetur, niſi evidentiſſimis probationibus liqueat, eum habuiſſe animum calumniandi, *l. ſi maritus, 15. §. fin. ff. hoc tit.* in illis verbis: *Jure mariti, qui accuſant, calumniæ periculum non evitant*. Docent Cujac. *de præſcript. cap.* 13. Ant. Matthæus *de crimin. ad lit. de adult. cap.* 4.

Hactenus egimus de accuſatione adulterii jure mariti; nunc videamus de accuſatione jure extranei ex judicio publico de adulteriis inſtituendo. Et quidem elapſo prędicto tempore, marito, & patri ad accuſandum conceſſo, vel ſi intra id tempus conſtiterit eos accuſare nolle, *l. 15. §. ſi negaverint, ff. hoc tit.* ſuccedebat ex judicio publico accuſatio, & cuilibet extraneo ex populo concedebatur, *l. 2. §. ult. l. 4. §. extraneus, ff. hoc tit.* & marito etiam intra id tempus jure extranei accuſare uxorem licebat, modò ſubſcriberet in accuſatione, *l. 3. C. de calum.* non tamen contra elapſum tempus accuſationis jure mariti reſtituitur maritus minor, quoniam, ut eleganter Papinianus ait, reſtitutionis auxilium exequutionibus pęnarum paratum non eſt, *l. auxilium 37. §. 1. ff. de minor l. ſi cum 10. §. 1. ff. ſi quis caution. l. 1. §. qui lege 2. ff. ad l. Jul. de ambitu*, *l. qui 35. l. pęna 42. ff. de cond. indeb.* Arcentur tamen ab hac accuſatione jure extranei ſervi, libertive contra patronum, qui de adulterio accuſare nequeunt, *l. 7. ff. ad l. Jul. Majeſt. l. 6. ff. de accuſ. l. 26. §. ult. C. qui accuſare*, *l. quoniam, C. de teſt.* ſicut, & lenocinio, vel infamia notatus; cenſuit enim Auguſtus inter idoneos accuſatores in criminibus publicis admitti non debere eos, quos vel ſtatus, vel natura indignos facit, *l. qui accuſare. ff. de accuſat. l. ult. C. qui accuſare*, *l. 38. §. ult. ff. de adult.* Unde quamvis generaliter, & propter ætatem excludantur à quocumque criminali judicio (ſi immaniſſimum Majeſtatis ſcelus excipias) fœmina, pupilluſve: tamen ſpeciali jure in adulterio, in quo robuſtæ ætatis accuſatorem exigimus, ab accuſando arcemus minorem, *l. ſi quis 15. §. lex Julia 6. ff. hoc tit. leg. cùm Prætor, ff. de judic.* Ulterius accuſatio hæc jure extranei permiſſa, ſicut, & illa jure mariti, tempore ſuo circumſcribitur, finiturque, quia poſt ſexaginta dies marito datos, de quibus ſupra, cedunt ſtatim alii quatuor menſes cuicumque extraneo. Contra reum autem adulterii porrigitur accuſatio uſque ad quinquennium, *l. 4. §. extraneus*, *l. maritus 29. §. ſex menſes*, *l. quinquennium 31. ff. hoc tit. l. 5. §. fi. ff. ad l. Jul. de vi*, *l. 1. §. accuſatio, ff. ad Turpil. l. 5. & 28. Cod. hoc tit.* Eo quinquennio elapſo accuſandi amplius jus non eſt: idque peculiare eſt in adulterio, quia in aliis, ut in cæteris publicis judiciis, non niſi vicennio præſcribitur accuſandi jus, *l. querela 12. C. ad l. Cornel. de falſis*, *l. 5. C. hoc tit. l. 2. C. Theodoſ.* & intra annum crimen, *l. ſubmerſis 6. C. Theodoſ. de naufrag.* Alia etiam differentia verſatur circa hoc tempus præſcriptum ad accuſationem adulterii, quia videlicet in adultero accuſando tempus continuum eſt, *l. 1. §. 4. l. mariti, 29. §. 7. ff. hoc tit.* ideòque computantur in eo etiam dies feriati, & in quibus accuſator experiri non potuit. E contrario in adultera à die divortii, & in adultero à die commiſſi criminis tempus computatur, dieſque utiles ſunt, *d. l. 29. §. ſex menſes*. Adeò autem quinquennio præſcribitur facultas accuſandi, ut nec eo elapſo duret jus mariti, parentiſve tempore non conſumptum, ſi fortè tardius quàm debuit, accuſavit, *d. l. maritus 29. §. ſex menſes, ff. hoc tit.* & è converſo etiam mortua adultera uxore ante elapſum quinquennium, permanet accuſatio contra adulterum poſtulatum adulterii, *l. qui donum 8. l. maritus 29. §. quinquennium, ff. hoc tit.* juxta quæ juris principia hucuſque præjacta rectè Alexander III. in præſenti docuit, maritis ſpecialiter competere jus accuſandi uxores, immò hodie extraneis non datur facultas accuſandi adulterum, *d. l. 80. Tauri*, *l. 2. tit. 2. lib. 8. recopil.*

CAPUT V.

Idem a *Carnotenſi Epiſcopo*.

SIgnificaſti nobis, quemdam Presbyterum cum alterius conjuge diabolico inſtinctu in Eccleſia frequenter, ſicut aſſeris, dormiviſſe; quæ utique ſe, & illum ſacerdoti cuidam hujuſmodi delictum *b* confeſſos fuiſſe, publice tibi detexit. Et hoc ipſum idem ſacerdos nomen adulterii celans in præſentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cùm negante adultero mulier in confeſſione perſiſtat, ab Apoſtolica Sede conſilium requiſiſti. Nos ergo juxta Sanctorum Patrum decreta volumus, ut condignam pœnitentiam adulteræ præfatæ imponens Eccleſiam prælibatam per adſperſionem aquæ ſanctificando *c* reconcilies. Prædicto autem ſacerdoti, ne contra *d* Apoſtolum, infirmorum corda mala fama ipſius percutiantur, & ne noſtrum vituperetur miniſterium, ne ſecuriores Presbyteri exiſtentes, prolabantur licentius in peccatum, cùm vicinis quinque Presbyteris, quos nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum *e* purgationem indicas. Quod ſi ſe purgare poterit, in officio ſuo permittas ipſum miniſtrare: ſi verò non poterit, ipſum ab officio ſuo ſuſpendere nulla ratione poſtponas.

NOTÆ.

1 a CArnotenſi.) Tantùm *Alexander III.* habetur in hac ſexta collectione, & in prima, *ſub hoc tit. c. 6.* Sed tam inſcriptionem, quàm litteram reſtituo ex Concil. Lateran. ubi *p. 50. c. 21.* reperitur textus hic. De Dięceſi Carnotenſi egi *in c. 3. de tranſact. c. 10. de offic. delegati.*

b *Confeſſos fuiſſe.*) Verba hæc expoſui *in c. 2. de offic. ordin.*

c *Reconcilies.*) Juxta tradita *in c. 5. de conſecr. Eccl.*

d *Apoſtolum.*) *Primæ ad Corinthios cap. 8. & ad Corinth. cap. 9.*

e *Purgationem.*) Et ſi regulariter res inter alios acta, vel judicata, aliis neque noceat, neque proſit, *l. ſæpè, ff. de re judic.* latè probavi *in cap. penult. eod. tit.* tamen ſi Titius accuſatus ſit de adulterio perpetrato cum Seja, & Titius abſolvatur, poteſt Seja, ſi poſtea accuſetur, ſe defendere exceptione rei judicatæ pro Titio latæ: quòd ſi condemnatus ſit, ſententia non nocet Sejæ, *l. 25. tit. 22. partit. 3. l. 9. tit. 17. partit. 7.* ubi redditur ratio hujus diſcriminis, & hæc doctrina limitatur, niſi Seja accuſetur de adulterio commiſſo poſt ſententiam pro Titio latam, quia ad delicta denuò commiſſa judicatum non extenditur: & notat 2

utrobi-

Digitized by Google

utrobique Gregorius, deſumi ſententiam hanc ex lege *denunciaſſe* 17. §. *ult. ff. ad l. Jul. de adult.* ubi extat eadem deciſio. Verùm benignior fuit lex patria, quàm jus commune; quoniam hæc regula juxta illud non eſt perpetua, ſed tantùm locum habet favore nuptiarum, ſi durat matrimonium, quando adultera accuſatur. Cæterùm ſi diſſolutum ſit, veriùs eſt nec prodeſſe, nec nocere ſententiam, *l. adulter*, 19. §. *eo tempore* 2. *cum ſeq. ff. ad Jul. de adulter.* Quamvis autem ſententia contra unum lata non noceat alteri, præſumptionem tamen aliquam facit, & ita illi indicenda eſt purgatio canonica, ut in præſenti textu, & *in c. interrogatum*, 24. 2. *q.* 2. & hoc prejudicium, quod generatur ſocio, eſt tantùm præjudicium exemplaris, ideſt præſumptio delicti, quam unus judex ſumit ex ſententia alterius: ſi enim judex pronunciat Sejum commiſiſſe adulterium, de quo cum Titia fuerat accuſatus, non poteſt non moveri alter judex, qui de cauſa Titiæ cognoſcit, ex ſententia contra Sejum lata: quamvis enim exemplis non ſit judicandum id, quod alter judex judicaverit, ſed legibus, & juris ratione, *l. ſed licet* 12. *ff. de offic. Præſid. l. nemo, C. de ſent. & interl.* hoc intelligendum eſt, ut nullus judex indiſcuſſa partium juſtitia, & juris ratione non librata, exiſtimet acquieſcendum eſſe illi judicio, quod jure ſimili alter judex fecit. Tuſchus *practicar. litt. E, concluſ.* 543. Barboſa *axiomat.* 86. *n.* 3. Valenzuela *conſ.* 121. *n.* 160. Sed licèt hec quæſtio olim controverteretur apud nos, nullius utilitatis eſt, quia *ex l.* 80. *Tauri*, quæ eſt lex 2. *tit.* 20. *l.* 8. *recopil.* non poteſt ſeorſim ab altero alter accuſari, ſed ſimul omnes in judicium trahendi ſunt, & una ſententia cauſa terminatur. Notarunt Gregor. *in d. l.* 9. *gloſſ.* 2. Didacus Perez *in l.* 2. *propè fin. tit.* 15. *l.* 8. *ordin.* & apud alias nationes idem receptum eſſe dicit Bayardus *ad Jul. Clarum*, §. *adulterium*, *ex n.* 30. Unde in præſenti caſu etſi fæmina damnata eſſet adulterii, non ideò talis condemnatio clerico obeſſet; propter infamiam tamen imponitur illi purgatio canonica, de qua agemus *in c.* 1. *de purgat. canon.*

C A P U T VI.

Idem a *Turonenſi Archiepiſcopo*.

INtelleximus per litteras, tam ven. f. n. *b* Pictavien. Epiſcopi, quàm per ea, quæ coram dil. fil. A. Subdiacono, & Capellano noſtro, ſuper hoc auditore conceſſo, propoſita pro partibus extiterunt, quod cùm S. laicus Elizabeth uxorem ſuam à maritali conſortio ſine cauſa rationabili depuliſſet; & item Epiſc. Diœceſanus eorum audiens mulierem eamdem cum quodam adultero fornicari, eam, & illum vinculo excommunicationis adſtrinxit. Quæ tandem eum, qui dicebatur ejus adulter, abjurans, abſolutione recepta, coram Epiſcopo memorato prædictum virum ſibi reſtitui poſtulavit: at ille hujuſmodi ei objiciens adulterium, de quo prolem genuiſſe dicebat, & quod ab ipſo non expulſa, ſed ſpontanea receſſiſſet, reſtitutionem ſui propoſuit minimè faciendam. Quod mulier memorata prorſus inficians, replicabat id ipſum, quòd fuerat fornicatus, & per fornicationem ſobolem procrearat, propter quod tali exceptione uti non poterat contra ipſam. Cùm autem utrique parti probandi hoc facultate conceſſa, præfata mulier per quoſdam teſtes ejuſdem viri adulterium probaviſſet, quos vir ipſe dicebat, tamquàm minùs idoneos reprobandos, ab eo tandem fuit ad noſtram audientiam appellatum. Quocirca f. t. p. A. ſ. m. quat. niſi conſtiterit, vel per evidentiam rei, vel confeſſionem legitimam mulieris, quòd taliter adulterata fuiſſet, adulterii etiam, quod vir dicitur commiſiſſe, probatione ceſſante, ipſum recipere compellas eamdem. Quòd ſi prædicto modo de mulieris fornicatione conſtiterit, niſi teſtes, per quos viri adulterium eſt probatum, fuerint reprobati, cùm matrimonii jus in utroque conſiſtat, & paria delicta mutua *c* compenſatione tollantur, nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin mulieri prædictæ ſilentium imponere non poſtponas.

N O T Æ.

a *TUronenſi.*) Ità etiam legitur in tertia collectione. *ſub hoc tit. c.* 1. De Metropoli Turonenſi egi *in c.* 5. *de tempor. ordin.*

b *Pictavienſis.*) Mauritius videlicet, anteà Epiſcopus Nannetenſis. De Pictavienſi Diœceſi egi *in c.* 20. *de reſcript.*

c *Compenſatione.*) De qua agemus proximo commentario.

C A P U T VII.

Idem a *Epiſcopo Ambianenſi*.

TUa fraternitas requiſivit à nobis, utrùm aliquo denegante uxori ſuæ in adulterio deprehenſæ debitum conjugale, ſi poſtmodùm ipſe cùm alia perpetraret adulterium manifeſtè, & uxore agente pœnitentiam de commiſſo, & veniam humiliter poſtulante, vir cogi debeat, ut eamdem maritali affectione pertractet. Super quo tibi taliter reſpondemus, quòd cùm paria crimina compenſatione mutua deleantur, vir hujuſmodi fornicationis obtentu ſuæ uxoris conſortium nequit declinare.

N O T Æ.

a *AMbian.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. De Ambianenſi diœceſi egi *in c.* 10. *de regul.*

COMMENTARIUM.

1 LIcèt jure civili attento uxor non haberet facultatem poſtulandi maritum reum adulterii criminali judicio, *l.* 1. *C. de adult. l.* 8. *C. de accuſat. l.* 5. *C. qui accuſare*, *l.* 6. *ff. de popul. action. l.* 3. §. *ſed ſi mulier*, *ff. de liber. hom. exhib.* Quintilian. *l.* 6. *inſtit. c.* 23. Gellius *l.* 1. *noctium*, *c.* 23. ibi: *In adulterio ſi uxorem tuam deprehendiſſes, ſine judicio impunè necares; illa te, ſi adulterares, digito non auderet attingere, neque jus eſt.* Quia non patitur injuriam violati lecti, cujus domina mulier non eſt. Quas Romanas leges incuſat D. Ambroſius *lib.* 1. *de Abraham*, *c.* 4. ibi: *Nemo ſibi blandiatur de legibus hominum, omne ſtuprum adulterium eſt, nec viro licet, quod mulieri non licet.* Aſterius *homil.* 5. *Continentiæ lex non fæminis tantùm, ſed etiam viris à Deo lata eſt; qui tamen legislatoribus adhærentes humanis, per quas libidinariis ipſis licet*, &c. Sanctus Chryſoſtomus *homil.* 5. *in primam ad Theſſal. Quemadmodum mulieres nos punimus, quando nobis nuptæ, aliis ſeipſas conjungunt; ita puniemur & nos, & ſi non Romanis legibus, certè à Deo.* Sanctus Zeno ſermone de pudic. *Quid hic reſpondere poſſint lubrici mariti, non video, qui humanarum legum iniqua impunitate decepti, juſtitiam veram nec ex ſua ipſa voluntate noſcentes, quod pati nolunt, libenter efficiunt.* D. Hieronymus in initio Epiſtolæ ad Oceanum: *Aliæ ſunt leges Cæſarum, aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit: apud illos viris impudicitiæ frena laxantur, & ſolo ſtupro, atque adulterio condemnato paſſim per lupanaria, & ancillulas libido permittitur, quaſi culpam dignitas faciat, non voluntas. Apud nos, quod non licet fæminis, æquè nec licet viris.* Nazianzen *orat.* 31. *num.* 2. immò & apud Hebræos ſolis viris jus erat repu-

Digitized by Google

repudii mittendi, quamvis Salome Herodis Aſcalonitæ ſoror id ſibi contra leges patrias uſurparet, ut refert Joſephus *l.* 15. *antiquit. c.* 11. Tamen jure civili uxor judicio de moribus contra maritum experiri valebat, quia accuſatio privata, & civilis erat, etiam quando ob graves mores inſtituebatur, *leg. viro*, 39. *leg.* 47. *ff. ſolut. matrim. leg. unic.* §. 5. *verſ. Quid enim*, *C. de rei uxor. act. leg* 4. *C. Theodoſ. de inceſt. nuptiis*; *l.* 3. *C. Theodoſ. victum civili action.* Ulpian. *in fragm. tit.* 6. *ſ.* 9. 12. & 13. & ita in hoc civili judicio paria delicta mutua compenſatione tolluntur, *d. l. viro* 39. *d. l. cùm mulier.*, 47. *ff. ſolut. mater.* quia æquum eſt, ut ea lege, quam ambo contempſerunt, neuter vindicetur, *l. ſi duo* 36. *ff. de dolo*, *l. ambo* 10. *ff. de compenſ. l. ex facto* 30. *ff. de negot. geſt. l.* 2. *ſ. idem ait*, *ff. ne quid in loco public. l. qui bona* 13. §. *ſi quis*, *ff. de damno infect. leg. quoniam*, *C. de hæretic. l. in arenam* 11. *C. de inoffic. teſtam. l. ſi filium* 3. *C. de liber. cauſ.* aliter atque in lenocinii replicatione, in qua etiam ceſſabat compenſatio, *l.* 2. *ſ. ſi publico*, *l. ſi uxor* 13. *ſ. ſi judex*, *ff. hoc tit.* Similiter jure canonico marito petenti divortium ob adulterium opponi poteſt exceptio alterius adulterii à ſe commiſſi: & ita in hoc judicio civili paria delicta mutua compenſatione tolluntur, *cap. ſignificaſti*, *c. ex litteris*, *de divortiis:* quia periniquum videtur, ut ab uxore pudicitiam vir exigat, quam ipſe ſervare recuſat, *c. nihil iniquius* 32. *q.* 4. *c. apud* 23. *q.* 5. *d. l. ſi uxor* 13. §. *ſi judex*, ibi: *Periniquum eſt, ut pudicitiam vir ab uxore exigat, quam ipſe non exhibet.* Quod ſumptum eſt ex quadam conſtitutione Imperatoris Antonini, quæ relata eſt in fragmentis Codicis Gregoriani, *l.* 6. ex titulo incerto, cujus partem refert D. Auguſtin. *l.* 2. *de adulter. conjugiis*, *c.* 8. in hæc verba: *Sanè meæ litteræ nulla ex parte cauſæ præjudicabant. Nec enim ſi penes te culpa fuit, ut matrimonium ſolveretur, & ſecundùm legem Juliam uxor tua Eupaſia nuberet, propter hoc reſcriptum meum adulterii damnata non erit, niſi conſtet eſſe commiſſum. Habebunt autem ante oculos hoc inquirere, an cùm tu pudicè viveres, illi quoque bonos mores colendi auctor fuiſti. Periniquum mihi videtur eſſe, ut pudicitiam ab uxore exigat, quam ipſe non exhibet. Quæ res poteſt & virum damnare, non ob compenſationem mutui criminis rem inter utrumque componere, vel cauſam facti tollere.* Idem D. Auguſtinus *ſerm.* 48. *de verb. Domini*, ibi: *Si ducturi eſtis uxores, ſervate vos uxoribus veſtris; quales vultis eas invenire, tales & ipſæ inveniant vos. Quis juvenis eſt, qui non caſtam velit ducere uxorem? Et ſi accepturus eſt virginem, quis non intactam deſideret? Intactam quæris? intactus eſto. Puram quæris? num enim illa poteſt, & tu non potes? Tu exigis ab uxore. videlicet ne mœchetur? & non vis reddere hoc uxori? Et vis uxorem tuam victricem eſſe libidinis, tu victus jaces?* Egregiè quoque in hoc argumento exultant idem D. Auguſt. *lib. de decem chordis*, *c.* 4. & 9. & *hom.* 49. & 50. Similiterque Auſonius apud Stobæum *ſerm.* 6. Senec. *epiſt.* 95. & 96. Gregorius Nazianz. relatus à Cujacio *in novell.* 22. *Juſtiniani*, Lactant. Firmiam. *l.* 6. *divinar. inſtitut.* ibi: *Exemplo continentiæ docenda eſt uxor, ut ſe caſtè gerat; iniquum enim eſt, ut id exigas, quod ipſe præſtare vel nolis, vel non poſſis.* Seneca *epiſt.* 34. *Improbus eſt, qui ab uxore pudicitiam exigit, ipſe alienarum corruptor uxorum.* Plautus quoque juris civilis hac de re conſtituti iniquitatem arguit, cùm *in Mercat.* ſub perſona Syræ ita queritur *actu* 4. *Scen.* 7.

Ecaſtor lege dura vivunt mulieres,
Multòque iniquiore miſeræ, quàm viri.
Nam ſi vir ſcortum duxit clam uxorem ſuam,
Id ſi reſcivit uxor, impunè eſt viro.
Uxor viro ſi clam domo egreſſa eſt foras,
Viro fit cauſa, exigitur matrimonio.
Utinam lex eſſet eadem, quæ uxori eſt, viro.
Nam uxor contenta eſt, quæ bona eſt, uno viro.
Qui minus vir una uxore contentus fiet?

Alia dedi in canone 69. Concilii Illiberit. Ratio autem, cur in actione criminali civiliter intentata compenſatio admittatur, non verò in criminaliter inſtituta, provenit ex eo, quia expedit Reipublicæ, ne delicta maneant impunita, *c. ut famæ*, *de ſent. excommun. leg. item*, *ff. ad leg. Aquil. l. locatio* 9. §. *quod illicitè*, *ff. de publicanis:* & ideò in delictis non datur compenſatio, *l.* 2. §. *qui hoc dicit*, *ff. hoc tit. l.* 1. *C. de crimin. expil. hæredit.* nec in præjudicium Reipublicæ paciſci licet, aut compenſatio admitti poteſt, *l. juris gentium*, §. *ſi paciſcar*, *ff. de pact.* ideò compenſatio admittitur, quando agitur de adulterio ad exactionem dotis, vel ad divortium, ut *in d. l. viro* 39. *d. l. cùm mulier.* 47. *ff. ſolut. matrim.* quia cùm principaliter agatur de privata utilitate, nihil impedit, ut compenſatio admittatur, cùm pœnam ad invicem ſoluant, argumento legis *ſi debitor*, *ff. qui potiores*. Nec tunc obſtat textus *in leg. apud* 4. *ſ. item quæritur*, *ff. de doli except.* quia ibi non admittitur compenſatio doli, etſi civiliter ageretur, ne excluſo reo actor ex malitia ſua commodum reportaret. Qua etiam ratione procedunt textus *in l. ſi duo*, *ff. de dolo malo*, *c. dilecti*, *de except.* ubi ſi admitteretur replicatio alterius excommunicationis, admitteretur etiam excommunicatus ad agendum; & in præſenti textu etiam admittitur replicatio adulterii, quia aliàs maritus ex delicto ſuo lucrum faceret. Sed adhuc ſuprà traditis obſtat textus *in l. cùm mulier*, 47. *ff. ſolut. matrim.* ubi compenſatur adulterium cum lenocinio, etſi criminaliter agatur. Quia reſpondetur cum Gloſſa *ibi*, & *in d.* §. *ſi ex publico*, diſcrimen conſtituendo inter caſum, in quo mulier recepta erat inter reos: & inter eum, in quo nomen ejus inter eos relatum non erat, juxta ſolemnitatem, quam referunt Carolus Sigonius *l.* 2. *de adult. c.* 10. Briſſonius *de V. S. verbo recipere*, Corraſius *l.* 2. *miſcel. c.* 20. Primo caſu cùm jam uxor recepta eſt inter reos, excipere de lenocinio viri non poteſt: ſecundo verò caſu marito accuſanti lenocinium objicere valet. Cùm ergo in præſenti textu, & antecedenti agatur de judicio civili, videlicet divortio ex cauſa adulterii civiliter intentato, ideò rectè ait Pontifex, mutua delicta pari compenſatione tolli, & ita marito agenti de adulterio ad divortium faciendum juſtè opponi poſſe exceptionem ſimilis adulterii, docuerunt poſt alios Balboa *in c.* 2. *ex n.* 23. *de except.* Baſil. *l.* 9. *de matrim. c.* 18. Doctor Bajo-Arrojo *in c. Quintavallis*, *n.* 70. *de jurejur.* Henellius *de dotalit. c.* 10. *ſ.* 8. Et poſſe uxorem ob adulterium mariti petere divortium, probavit Valenzuela *conſil.* 45.

TITULUS XVII.

De raptoribus, prædonibus, incendiariis, & violatoribus Eccleſiarum.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a *Meldenſi.*

DE illis autem, qui infra parochiam beneficium, aut hæreditatem habent, & alterius Epiſcopi parochiani ſunt, & de loco ad locum iter faciunt, & rapinas, & deprædationes peragunt, placuit ut excommunicentur, nec ante ex parochia exeant, quàm quæ perpetrarunt, dignè emendent; quorum excommunicatio ſeniori eorum, & proprio Epiſcopo b ſignificanda eſt, ne eos recipiant, antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerunt, & omnia pleniter emendent.

NOTÆ.

a MEldenſi.) Ex quo Concilio *in can.* 2. citatur textus hic à Burchardo *l.* 11. *Decreti*, *c.* 45. Carnot *p.* 14. *c.* 109. Gratiano *in c. fin.* 6. *q.* 3. Bernard. Papien. *in c.* 1. *hoc tit. in* 1. *collect.* de quo Concilio Meldenſi nonnulla adduxi *in c.* 1. *de conſtit.*

b *Significanda.*) Juxta morem Eccleſiæ, quem probavi *in c. ad reprimendam* 8. *de offic. ordin.*

Ex hoc textu communiter deducitur, ratione delicti reum ſortiri forum in loco ipſo, ubi deliquit. Quam concluſionem latè expoſui *in cap. poſtulaſti*, *de foro competent.* Ex quo commentario præſens petendum eſt.

CA-

C A P U T II.

a Eugenio III. *Univerſo Clero.*

SUper eo, quod de raptoribus, & Eccleſiarum violatoribus, atque Presbyteris, qui pœnitentiam eis injungere, vel eorum oblationes contra *b* ſtatutum noſtrum ſuſcipere attentaverint, à nobis communi deliberatione ſtatutum eſt in Concilio cum fratribus noſtris: Statuimus, in conſtitutione ipſa Sanctorum Patrum veſtigia ſubſequentes, & auctoritate Dei, & Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli pariter confirmamus ſtatuentes, ut quicumque ex iis raptoribus, qui in urbe ſuggerente diabolo violenter ſurrexerint in rapinam, ſive Eccleſiarum violationes, qui manifeſtè deprehenſus eſt, vel amodò fuerit, niſi priùs ablata reſtituat, ſi poterit; vel emendandi firmam, & plenam ſecuritatem fecerit, pœnitentiæ beneficium eis *c* penitus denegetur. Si verò uſque ad obitum, quod abſit, in ſua contumacia duraverit, & in extremis poſitus remedium *d* pœnitentię humiliter poſtulaverit, ſi emendationem, vel emendandi ſecuritatem præſtiterit, ac fidejuſſores, qui oblata reſtituere debeant, idoneos dederit, ei pęnitentia, & ſepultura Eccleſiaſtica concedatur. Qui autem in ſanitate obſtinata mente non pœnituerit, vel emendaverit, & in morte ſecuritatem, ac fidejuſſores, ſicut diximus, præſtare nequiverit, pœnitentia quidem parum prodeſſe videtur, ſicut credimus: ſed *e* viaticum non negetur. Ita tamen, ut nullus Clericorum *f.* ſepulturæ illius interſit, nec ejus *g* eleemoſynam præſumat accipere. Quod ſi quis *h* Presbyterorum, vel Clericorum contra ſtatuta noſtra in vita, vel in morte pœnitentiam dare, aut ſepulturæ illorum intereſſe, vel eorum eleemoſynas accipere *i* attentaverit, ſi hujuſmodi rapinæ participes inventi fuerint, & ordinis ſui damnum irrecuperabiliter patiantur, & Eccleſiaſtico beneficio careant.

N O T Æ.

a E*Ugenius III.*) Ità etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. & poſt Concil. Lateran. *p.* 34. *c.* 2. ex quo inſcriptionem, & literam hujus textus reſtituo.

b *Statutum.*) Forſan in aliquo Concilio ex celebratis ab Eugenio III. quorum meminerunt Severin. Binius *tom.* 7. *Concil.* Coriolan. *in ſumma Concil.* licèt in huc uſque editis non reperiatur conſtitutio, cujus meminit Eugenius III. in præſenti.

1 c *Penitus denegetur.*) Hæc prima pars præſentis textus difficilis redditur ex eo; nam pœnitentiam denegare alienum videtur à doctrina Evangelica, & diſciplina Eccleſiæ; cùm quacumque hora ingemuerit peccator, debeat audiri, *c. agnovimus* 26.*q.*6. *c. ſunt plures, de pęnit. diſt.* 3. *c. quod quidam, de pœnit. & remiſſ.* probant Ambianas *ad Tertul. de pudic. ferè per totum*, Lorinus *adverſ. hereſes*, Baron. *t.* 2. *anno* 216. *n.* 3. *&* 253. *n.* 77. *&* 254. *ex n.* 38. *&* 98. *& anno* 255. *ex n.* 2. Mendoza *l.* 2. *Concil. Illiberit. c.* 6. *n.* 46. Ergo malè in præſenti denegatur pœnitentia. Pro cujus difficultatis ſolutione Gloſſa *in præſenti*, quam ſequuntur antiquiores, aſſerit hæc verba ad terrorem tantùm poſita fuiſſe. Alii etiam aſſerunt, pœnitentiam denegari raptori reſpectu illius peccati, ita ut de aliis poſſit pœnitentia concedi. Sed hæc ſolutio facilè convincitur ex eo, nam pœnitentia nequit eſſe fructuoſa, niſi omnia peccata remittantur, ut docent D. Th. *q.* 86. *art.* 1. Sotus *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 1. *art.* 3. Quare veriùs dicendum eſt, pęnitentiam in præſenti non denegari, ſed tantùm donec ablata non reſtituantur; quia cùm non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, *regul. peccatum, de R. I. l.* 6. juſtè nolenti reſtituere bona vi ablata, pænitentia denegatur, cùm non credatur in eo verùm adeſſe dolorem peccati, cum adhuc contrectet aliena ſine animo reſtituendi, quæ pœna inſolens non eſt in noſtro jure canonico; nam uſurario etiam denegatur pœnitentia, niſi reſtituat uſuras, *c. fin.* §. *finali, de uſur. l.* 6. Hoc tamen intelligendum eſt, ſi raptor poſſit reſtituere, aliàs ad pęnitentiam admittitur, cùm ob paupertatem excuſetur à reſtitutione, *cap. olim, de reſtit. ſpol. c. ſi res,* 14. *q.* 6. *c. ſicut dignum, de homicid. c. cùm tu, de uſur.* Covarr. *in reg. peccatum,* 1. *p.* §. 4. & poteſt interim ſatisfacere fidejuſſoribus præſtitis, vel firma data, ideſt ſecuritate de re reſtituenda, licèt aliter firma accipiatur *in c.* 2. *de locato, c. ex litteris, de jurepatron. cap. ſecundùm* 6. *ne clerici, vel monachi, Clement.* 1. *de exceſſib. Prælat.*

2 d *Pęnitentia, & ſepultura.*) Idem probatur *ex cap. ſi res,* 14. *q.* 6. *c. ſi quis clericus,* 12. *q.* 4. *c. ſi quis membrorum,* 23. *q. ult. c. falſa, cum aliis, de pęnit. diſt.* 5. nec tunc obſtat textus *in c. ſi quis poſitus, de pęnit. diſt.* 7. in illis verbis: *Si quis poſitus in ultima neceſſitate ægritudinis ſuæ voluerit accipere pęnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & vadit, fateor vobis, non illi negamus, quod petit, ſed non præſumimus, quod benè exiit; pœnitentiam dare poſſumus, ſecuritatem dare non poſſumus.* Et *c. idcircò, ead. diſt.* ubi D. Cyprianus ait: *Idcircò frater chariſſime, pęnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum ſuorum toto corde teſtantes, prohibendos omninò cenſuimus ab ſpe communicationis, & pacis, ſi in infirmitate, atque in periculo cęperint deprecari; quia rogare illos, non delicti pęnitentia, ſed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitavit eſſe moriturum.* In quibus doceri videtur, in ultimo vitæ ſpiritu pœnitentes nullo modo eſſe audiendos. Nam potiùs verum eſt, in ultimo vitæ ſpiritu de peccatis præteritis pęnitentiam peti poſſe, & juxta dolorem pęnitentis peccata remitti, ut docent Leo *in c. nemo,* D. Auguſt. *in c. nullus, de pęnit. diſt.* 7. Et idem ſanctus Doctor *in d. c. ſi quis,* non docet, deſperandum eſſe de ſalute eorum, qui in ultimo vitæ ſpiritu pœnitentiam petunt, ſed ſolùm non audere promittere illis ſecuritatem; & meritò, cùm timeri poſſit, ut Deus illis ſuam deneget gratiam, qui in vita pęnitentiam contempſerunt, juxta illud *Proverb. c.* 1. ibi: *Quia vocavi, & renuiſtis, ego quoque in interitu veſtro ridebo: tunc invocabunt me, & non exaudiam.* D. autem Cyprianus *in d. c. idcircò,* accipiendus eſt de illis, quos conſtat in mortis articulo non veram, ſed fictam agere pænitentiam, ut conſtat ex illis verbis, *pęnitentiam non agentes,* & docuit Barboſa *in c. nullus, de pænit. diſt.* 7.

e *Viaticum non negetur.*) Sed ſi pęnitentia non prodeſt, quare viaticum præſtatur, cùm ad hoc ut quis admittatur ad Euchariſtiæ ſacramentum, debeat habere primam gratiam per ſacramentum pęnitentiæ: quomodo ergo ſi iſte non accepit pęnitentiam proficuam, admittitur ad Euchariſtiam? Cui difficultati ut ſatisfaciam, dicendum eſt, raptorem hunc in morte pęnitentiam efflagitaſſe, ac de peccato commiſſo contritionem habuiſſe, ſed ſatisfacere nequiviſſe, ideſt non potuiſſe: unde licèt ratione contritionis liberaretur à pęna æterna, non tamen à temporali, quæ pro peccato debetur, ſolvendaque eſt in hac vita, vel in alia, *c. quid ergo,* 23. *q.* 1. docent Theologi ſcholaſtici *in* 4. *diſt.* 15. unde ad eam reſpiciens Eugenius in præſenti ait, pœnitentiam parum prodeſſe debere, ſed pro peccato commiſſo viaticum dari, hoc eſt reconciliationem concedi; viaticum enim accipitur variis modis, pro ſacramentis illis videlicet, quæ morientibus prodeſſe poterant: unde baptiſmus in morte collatus appellatur viaticum à ſancto Baſilio *in homilia de Baptiſmo*; notavit Balſamon *in can.* 18. *Concil. Carthag.* Sæpè ſæpiùs accipitur pro Euchariſtia, ut *in can.* 29. *Concilii Nicæni;* Concil. Tolet. 1. *can.* 18. In præſenti tamen textu, ni fallor, accipitur pro minori reconciliatione. Sciendum enim eſt, quòd olim cùm quis excommunicatus, vel alius notorius peccator, qui ob criminis gravitatem debebat pęnitentiæ ſolemni caput ſubdere, ſi in morbum, & vitę diſcrimen incidebat, illicò advocato Presbytero pęnitentiam humiliter efflagitabat, quam Presbyter non temerè, & ſtatim, inconſulto Epiſcopo concedebat, ſed cùm deſperata ſalute diem ſupremum ſibi inſtare peccator prævidens, pacem eccleſiaſticam, ac reconciliationem petebat; & tunc Presbyter ipſum reconciliabat, eaque reconciliatio minor erat, quæ etiam ſolemniter pęnitentibus, & in tertio, aut quarto gradu exiſtentibus dabatur, per quam Fidelium orationum, communioniſque eccleſiaſticæ participes fiebant. Et hæc reconciliatio viaticum neceſſarium appellatur à Patribus Concilii Nicæni *can.* 76. Dicitur verò minor reconciliatio ad differentiam majoris, quæ ſolemnis erat, de qua accipiendi ſunt textus *in c. qui recedunt,* 26. *q.* 6. ibi: *Qui recedunt de corpore pænitentia accepta, placuit ſine reconciliatoria manus impoſitione communicare eos: quod morientis ſufficit conſolationi ſecundùm Patrum definitio-* 3

Digitized by Google

finitionem, qui hujuſmodi communionem congruenter viaticum nominaverunt. Concilium Ancyranum *can.* 77. Carthag. 4. *can.* 9. Gerundenſe *can.* 13. Epaun. *can.* 24. Nicænum *can.* 29. Siricins *in epiſt. ad Tarracon.* Tolet 2. *can.* 12. docuerunt Albaſpineus *l.* 1. *obſ. c.* 1. Boſquetus *in notis ad Innoc. III. l.* 1. *epiſt.* 149. Loayſas *in not. ad Concil. Tolet.* 11. *can.* 11. Coriolanus *in notis ad can.* 1. *Concilii Illiber.* Zerda *in adverſ. c.* 138. *nu.* 7. Menardus *in notis ad l. ſacram. D. Gregorii, fol.* 234. D. Joannes de Otalora *de irregul. ex pęnit. part.* 2. *excurſu* 1. Sed licèt per viaticum pęnitens reconciliaretur, non cenſebatur plenè abſolutus, niſi accepta ſolemni reconciliatione. Concil. Carthag. 4. *can.* 74. ibi: *Pænitentes, qui in infirmitate viaticum Euchariſtiæ acceperunt, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſupervixerint.* Unde facilè intelligitur præſens textus in verbis ſuprà relatis. Nam cùm raptor bonorum ſit excommunicatus, *c. in litteris, hoc tit.* & quia publicus, & notorius raptus erat, debebat ſolemniter pęnitentiam peragere, *c.* 1. *de pęnit. & remiſſ.* inde ait Eugenius III. ipſum raptorem in ultimis conſtitutum pęnitentiam petentem, viatico non eſſe privandum, utpote remedio neceſſario ad ſalutem æternam, *c. pęnitentes,* 50. *diſt. cap. qui recedunt, c. ſi quis de corpore,* 26. *q.* 6. *c. quod in te, de pęnit. & remiſſ.* Sed quia ſolemnem reconciliationem poſt ſatisfactionem non accepit, parum 4 illi prodeſſe ſolemnitatem pænitentiæ dixit Eugenius.

f *Sepulturæ illius.*) Hoc difficilè admodum videtur ex eo principio, quo docemur, pęnitentem etiam in ultimo vitæ ſpiritu, qui meruit reconciliari Eccleſiæ, & fidelium communioni, non poſſe privari eccleſiaſtica ſepultura, *c. quæ ſitum* 13. *qu.* 2. junctis traditis *in c. ſacris, de ſepultur.* & quæ docuerunt Jacob. Durantius *l.* 1. *var. c.* 4. & *l.* 2. *c.* 3. Gamma *poſt deciſiones quæſt.* 3. Eſpenceus *de adoratione Euchariſtiæ l.* 2. *c.* 2. Jul. Lavor. *variar. lucubr. tit.* 2. *c.* 12. *n.* 51. Ergo ſi in præſenti conceditur viaticum raptori, injuſtè ſepultura eccleſiaſtica denegatur. Cui difficultati ut ſatisfaciant antiquiores repetentes hic, aſſerunt in præſenti non denegari raptori ſepulturam eccleſiaſticam, ſed tantùm ne ſacerdotes illi interſint, aut cum pſalmis cadaver ad Eccleſiam deferant. Sed hæc ſolutio non convenit diſciplinæ canonicæ, cùm numquam legamus, ſepulturam eccleſiaſticam concedi, prohiberi autem ſacerdotibus illi intereſſe. Quare verius dicendum eſt, quod licèt ille, cui conceditur Euchariſtica communio, regulariter non privetur ſepultura, tamen plerumque ob gravitatem ſceleris, & ut alii terreantur, conceſſa communione denegatur ſepultura eccleſiaſtica, ut *in c.* 1. *de torneam, c. monachi, de ſtatu monach. c. qui in omnibus, de uſur.* Unde licèt in præſenti caſu raptori concedatur reconciliatio, tamen juſtè denegatur eccleſiaſtica ſepultura. Facit textus diſertus in Concilio Toletano anni 1473. tempore Sixti IV. *can.* 22. *Raptores, quos divinus timor à malo non revocat, temporali ſaltem pęna meritò ſunt puniendi, ideoque ſancto approbante Concilio ſtatuimus, ut tales ſcelerati, quando ab hac luce migraverint, eccleſiaſtica careant ſepultura; ſi verò fuerint ſepulti, exhumentur, etiam ſi hujuſmodi raptores antè obitum ſacramentum pęnitentiæ receperint; nec pro eis divina dicantur, aut oblationes admittantur.*

5 g *Eleemoſynam præſumat accipere.*) Quod conſequens eſt ſuprà traditis; nam ſi denegatur eccleſiaſtica ſepultura, per conſequens nec oblationes, nec eleemoſynæ debent admitti, ut etiam ſtatuitur *in c. de viro* 12. *q.* 2. *c. miror* 17. *qu.* 4. *c. eos, de conſecr. diſt.* 4. *cap. quia in omnibus, de uſur. c. oblationes,* 90. *diſt. c. non eſt putanda* 1. *qu.* 1. & aliis congeſtis ab Anton. Auguſt. *l.* 15. *epit. juris Pont. tit.* 23. Rationem aſſignarunt Carnotenſis *epiſt.* 186. *§. de oblationibus*, his verbis: *Ne ſimplicium ex hoc infirmetur conſcientia, cùm talibus conjecturis exiſtimant bonis eorum maleſacta placere.* D. Thomas 2. 2. *q.* 86. *art.* 3. *Propter ſcandalum, ne videatur Eccleſia favere peccato.* Plura ad rem Philo Judæus *de monach. l.* 2. & *integro lib. de mercede meretricis non admittenda ad ſacrarium.* Auguſtin. *in cap.* 23. *Deuteron. qu.* 38. Hieronymus *ad illud Iſaje c.* 66. *Qui mactat. pecus.* Nazianz. *orat.* 3. Lorinus *in d. cap.* 23. *Deuter. verſ.* 18. docent Suarez *de relig. tract. de cultu divino, l.* 1. *c.* 6. Lantdmeter. *de veteri monach. c.* 40. Mendoza *l.* 2. *Concil. Illiber. c.* 55. Roſuveid. *in notis ad epiſt.* 1. *Divi Paulini*, Albaſpineus *l.* 1. *obſerv. c.* 5. Sed adhuc hæc pars præſentis conſtitutionis, ubi prohibetur oblationem, & eleemoſynam recipere pro raptore, difficilis redditur ex ſequentibus juris principiis. Primum naſcitur ex eo, nam eleemoſynam à meretrice factam recipi poſſe, docent Gloſſa *in d. c. oblationes*, Turriſcrem. & alii *in d. c. non eſt putanda*. Ergo etiam raptoris eleemoſyna ſuſcipi debet, præcipuè poſt reconciliationem. Secundò, quia oblationes non ſolùm à peccatoribus, verùm & à Judæis peti, & exigi debent, *c. quantò, de uſur.* Ergo multò magis raptorum oblationes, eleemoſynæque à ſacerdotibus recipi poſſunt. Tandem facit textus *in can.* 12. *Concilii Arelat.* ubi agitur de his etiam, qui in fine viaticum receperunt: & ajunt Patres, *quod pro eo, quod honorarunt pęnitentiam, oblatio eorum recipiatur.* Igitur ſimiliter in præſenti caſu, cùm raptori viaticum concederetur, ejus etiam oblationes, & eleemoſynæ admitti debebant. Sed adhuc aſſerendum eſt, rectè Eugenium III. in præſenti aſſerere, nec oblationem, aut eleemoſynam raptoris eſſe admittendam, quia Deus honorandus eſt de ſubſtantia propria, non de aliena, *Proverb. c.* 3. quia hoſtię impiorum abominabiles ſunt coram Deo, *Proverb. c.* 22. nec dona iniquorum probat Altiſſimus, *Eccleſiaſtici c.* 34. nec eſt eleemoſyna ſacienda de illicitè acquiſitis, *c. non eſt putanda,* 1. *q.* 1. Nec obſtat, quod de eleemoſyna à meretrice facta dicebamus; nam ea admittenda eſt: & juxta Babyloniorum ritum meretrices Veneri mercedem obtuliſſe conſtat *ex c.* 1. *Micheæ*, ibi: *Omnia idola ejus ponam in perditionem, quia de mercedibus meretricis congregata ſunt.* Quod lege veteri prohibitum fuiſſe conſtat *ex cap.* 23. *Deuter.* ibi: *Non offeres mercedem proſtibuli, nec pretium canis in domo Domini Dei tui: abominatio eſt utrumque apud Dominum Deum tuum.* Illuſtrat P. Roa *l.* 3. *ſingul. c.* 12. apud Romanos etiam meretrices tempore Caligulæ Imperatoris ex quæſtu meretricio tributum pendebant, ideſt quantumcumque uno concubitu meruiſſet meretrix, fiſco inferebat: refert Sveton. *in Caligula, c.* 40. de quo tributo aliqui accipiunt textum *in l. cùm quidam* 17. *§. ſi fiſcus, ff. de uſur.* ſed meritò ab eis diſcedit D. Nicol. de Caſtro *in leg. unic. C. de capitatione civium, n.* 17. qui videndus eſt pro ejus interpretatione: & ut ad difficultatem accedamus, dicendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter eleemoſynam factam à meretrice, & factam à raptore; nam meretricis eleemoſyna recipitur, quia quæſtus meretricii dominium tranſit in ipſam, adeò ut condictio danti non competat, *l.* 2. *ff. de condict. ob turpem.* unde cùm dominium ejus pecuniæ habeat, rectè poteſt de ea eleemoſynam facere: at verò raptor dominium rerum vi ablatarum non aſſequitur, ſed penes dominum remanet, *l.* 1. *ff. de condict. furtiva.* Nec obſtat textus *in d. c. quantò, de uſur.* loquitur enim Pontifex ibi de oblationibus realibus neceſſariis, quæ à Chriſtianis fidelibus fieri ſolebant ex propriis domibus ratione poſſeſſionum ad ſuſtentationem parochi; quo caſu Judæi etiam ad onus hoc reale tenentur, ut docuit Lemaiſtre *l.* 2. *de juribus Eccleſiæ, c.* 13. Nec tandem obſtat dictus canon 12. Concilii Arelat. 2. qui accipiendus eſt de eo, qui in vita efflagitavit pœnitentiam, atque in Eccleſia ſolemni pęnitentiæ caput ſubdidit: pro quo, ſi ante expletam pęnitentiam, & ſolemnem reconciliationem deceſſerit, oblationes admittuntur, immò Eccleſia ſimiles oblationes recipiendo, eum reſtituit communioni, à qua fuerat ſegregatus, ut docetur in Concilio Vaſenſi *can.* 11. Tolet. 11. *can.* 12. obſervavit Albaſpin. *l.* 2. *obſ. c.* 12. At in præſenti caſu raptor nec pęnitentiam petierat in vita, nec ſuſceperat; unde cùm non honoraſſet pœnitentiam in vita, meritò oblatio pro eo non admittitur, juxta dictum canonem 12.

6 h *Presbyterorum, vel clericorum.* Sed quænam differentia adhiberi poteſt in præſenti caſu inter Presbyteros, & clericos, præcipuè cùm pęnitentiam injungere, oblationes recipere, & ſepulturæ corpora defunctorum tradere, ſint actus Presbyterorum, non verò inferiorum clericorum? Sed adhuc dicendum eſt, rectè Eugenium appoſuiſſe non ſolùm Presbyteros, verùm & clericos; nam Presbyter propriè accipitur pro eo, qui beneficium parochiale cum cura animarum obtinet. Concil. Chalcedon. *can.* 6. probat Cironius *ad tit. de officio Archipresbyt.* Clericus verò dicitur, qui capellaniam, aut beneficium obtinet, ſacramenta in ea conferre valens, *c. Capellanus, de feriis, c.* 1. *de ſecundis nupt.* Et ſi adhuc inſtes, pęnitentiam dare tantùm ad Epiſcopum ſpectare, cęteros Presbyteros, ſeu clericos pęnitentiam concedere non poſſe, *c. ſi jubet, c. ſi Presbyter.*, 26. *q.* 6. plura Ant. Auguſt. *epit. jur. l.* 4. *tit.* 89. & *l.* 6. *tit.* 42. Albaſpineus *l.* 1. *obſ. c.* 33. & 34. Morinus *l.* 2. *exercit. c.* 7. Mendoza *l.* 2. *Concil. Illiber. c.* 65. Cęſar *de eccleſiaſtica hierarch. diſp.* 8. *§.* 2. & 5. Fileſacus *in c.* 15. *de offic. ordin.* Ergo non rectè in præſenti ſupponitur, Presbyteros, vel clericos pęnitentiam raptori bonorum, ſeu violatori Eccleſiæ dare poſſe. Ad id reſpondeo, magnam differentiam verſari inter pœnitentiam ſolemnem, & privatam, ſeu auricularem; ſolemnis enim non niſi ab Epiſcopo pro gravioribus peccatis, & ſemel in vita dari poteſt, ut probant de ea agentes Cironius *ad tit. de pęnit. & remiſſ.* & *l.* 1. *obſ. cap.* 6.

Loay-

Digitized by Google

Loayſas *in can. 6. Concil. Tolet.* Souchetus *in notis ad epiſt.* 228, *Carnotenſ.* Lantdmeter. *l.* 2. *de veteri mon ich. c.* 98. Gibal. *de clauſur. reg. diſq.* 3. *c.* 2. *§.* 3. at verò privata, ut ſacramentum eſt, de qua in præſenti agitur, à quolibet parocho, ſeu Presbytero per Epiſcopum approbato adminiſtrari poteſt.

7 i *Attentaverit.*) Licèt conatus regulariter in delictis non puniatur, nec affectus delinquendi, niſi ſequatur effectus, *l. cogitationis, ff. de pœnis, l. 1. ff. quod quiſque juris,* plura Barboſa *in axiom. verbo Affectus,* Robertus *l.* 1. *rer. judic. c.* 6. tamen in atrociſſimis delictis conatus punitur, *l. generaliter, ff. de calumniat. l. ſi a ſervo ff. de condict. ob turpem, l. quiſquis, C. ad leg. Jul. Majeſt. l. is qui cum telo, ff. ad leg. Corn. de ſicar. l. ſi quis non dicam, C. de Epiſcop. & Cleric.* probant Farinac. *in praxi, p.* 5. *q.* 122. *n.* 14. Cujac. *l.* 8. *obſ. c.* 21. Hothomanus *l.* 11. *obſ. c.* 18. Amaya *l.* 1. *obſ. c.* 2. Forner. *l.* 3. *rer. quotid. c.* 17. unde cùm delictum, de quo in præſenti, atrox eſſet, ideò Presbyteri illud attentantes deponuntur, & beneficio privantur.

COMMENTARIUM.

8 *Concluſio traditur, & probatur.* Ex hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Raptor manifeſtus, vel Eccleſiæ violator, ſi ablata reſtituit, vel de reſtituendo cavet in vita, vel in morte, ad pœnitentiam, & ſepulturam eccleſiaſticam admittitur: ſi verò nolit, cùm poſſit, & in morte non poteſt reſtituere, pœnitentia conceſſa, denegatur eccleſiaſtica ſepultura.* Quæ aſſertio per partes probari poteſt *ex c. immolans, c. nemo, & per totam* 14. *q.* 5. *c. ſi res, c. comperimus,* 14. *q.* 6. ex Concilio Matiſcon. *can.* 7. Altiſſiod. *can.* 23. Cabilon. *can.* 6. & aliis congeſtis ab Ant. Auguſt. *l.* 35. *tit.* 9. in quibus variis pœnis plectuntur raptores, & Eccleſiarum violatores. Conſonant lex 10. *tit.* 3. *partit.* 1. lex finalis, *tit.* 10. *ead. partit.* Illuſtrant Joannes Calderinus *in repet. ad hunc textum,* Covarr. *in c. alma, p.* 1. *§.* 4. *n.* 12. Salcedo *in praxi, c.* 109. Suar. *de cenſur. diſp.* 42. *ſect.* 5. *n.* 6. & *t.* 1. *de relig. tr.* 2. *l.* 1. *c.* 6. *n.* 6. Sanctus Raymundus *l.* 2. *ſummæ, tit.* 5. Corvinus *l.* 4. *aphoriſm. jur. Pont. tit.* 20. Murga *t.* 2. *diſquiſit. moral. diſquiſit.* 21.

9 *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Peccata manifeſta, publicèque commiſſa per ſolemnem pœnitentiam debent expiari, *c. placuit* 68. *§. fin.* 50. *diſt. c. admonere* 8. *c. latorem* 15. 33. *q.* 2. *c. falſa* 6. *de pœnit. diſt.* 5. *c.* 1. *de pœnit. & remiſſ.* ſed in præſenti peccata fuerunt publicè commiſſa; ergo ſolemni pœnitentia debebant expiari. Augetur hæc dubitandi ratio *ex c. de viro neſando,* 12. *q.* 1. ubi cùm agatur de quodam raptore, & violatore Eccleſiarum, qui vaſa ſacra, chriſma, & alia Eccleſiæ bona ſurripuit, quæſitum fuit à Nicolao, an ſi pœnitentiam peteret, recipiendus eſſet? Et aſſerit, ita admittendum eſſe, ut uno anno conſiſtat extra Eccleſiam violatam; alio antè fores Eccleſiæ ſine communione maneat; tertio Eccleſiam ingrediatur, & inter audientes ſtet, non comedens carnem, nec bibens vinum ſine oblatione: quarto denique ſi fructuoſior fuerit pœnitentiæ labor, communioni fidelium reſtituatur. Ergo non rectè in præſenti affirmat Pontifex, raptorem pœnitentiam efflagitantem ſtatim ad pœnitentiam admittendum eſſe.

10 *De rapina.* Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, rapinam eſſe *violentam ablationem rei mobilis factam dolo malo, animo lucri faciendi.* Et licèt vis generaliter dolum includat, *l.* 2. *§. doli, ff. de vi bonor. raptor. l.* 14. *§. eum qui metum, ff. de eo quod metus;* tamen quia aliquando datur vis ſine dolo, ut contingit in vi juſtè illata à Magiſtratu, *l.* 3. *§.* 1. *ff. de eo quod metus, l.* 4. *ff. de ſtatu hominum:* ideò in præſenti definitione ultra vim adjicitur *dolo malo:* & ſignanter ponitur dolus malus, quia plerumque res aufertur vi, & abſque dolo malo, ut contingit in domino, qui repetit rem propriam, ſibi licere exiſtimans eam propria auctoritate occupare: qui enim dolo malo non facit, nec lucri faciendi cauſa, ſed tantùm juris ignorantia recuperandi animum habet, raptor dici non poteſt, *l.* 2. *§. hæc actio* 18. *ff. de vi bonor. rapt.* Sed ne homines privati jus ſibi dicant, cautum fuit conſtitutione Theodoſii & Arcadii, ut ſi dominus id fecerit, dominium rei amittat; ſin non dominus, non ſolùm rem, verùm & ejus æſtimationem reſtituere compellatur, *l. ſi quis in tantam* 7. *C. unde vi.* Similiterque Imperator Marcus conſtituerat, ut ſi creditor debitori vim feciſſet debiti extorquendi gratia, amitteret jus crediti, *l. penult. ff. ad leg. Jul. de vi privat. l. extat* 13. *ff. de eo quod met. cauſ.* Dixi etiam rei mobilis, quia res mobilis debet eſſe, ut rapta dicatur: immobilis autem rei quemadmodum nec furtum, ita nec rapina fit, quia nec ferri, auferrive valet, *l.* 1. & 2. *C. de vi bonor. rapt.* circa eam ergo tantùm datur invaſio, cujus cauſa vel interdictum competit, vel condictio triticaria, vel judicium publicum legis Juliæ, *l.* 1. *ff. de vi & vi armat. l.* 7. *C. eod. l.* 2. *ff. de condict. tritic. l.* 3. *§. fin. ff. ad leg. Jul. de vi public.* Omnis ergo vis, ſive publica, ſive privata, conſtituere poteſt rapinam à furto contradiſtinctam, nec aliter ſe ad furtum ſimplex habentem, quàm includens ad incluſum. Tota enim furti quidditas reperitur in rapina; nam furtum eſſentialiter conſtituitur per ablationem injuſtam rei alienæ. Quod autem ea ablatio ſit occulta, ſpectat dumtaxat ad modum auferendi accidentarium; unde accidentaria aliqua diſtinctio, non autem ſpecificatio furto advenit: itaque tota furti ſubſtantia rapinæ innititur, adjuncta inſuper nova injuſtitia in perſonam, propter vim ei illatam; quæ injuſtitia eſt differentia rapinæ intima, & eſſentialis, ut proinde furtum & rapina aſſerantur ſpecie differre. Ex iis conſtat, quàm gravius ſimplici furto ſit crimen rapinæ, quod latè confirmat Gabriel *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 3. adducens textum *in c. pœnale,* 14. *q.* 5. perſpicuum autem eſt, multò acerbius delictum eſſe; ſiquidem ex parte raptoris inferentis injuriam major audacia, & iniquitas ſe prodit: proptereà ſanctus Chryſoſtomus *homil.* 10. *in* 1. *ad Theſſal.* affirmat, raptorem propter vim, & violentiam, maximam injuriam inferre, his verbis: *Illud vis eſt & violentia, ut faciliùs quis mille talenta ſponte dabit, & nihil ſe paſſum eſſe putabit, quàm ut tres obolos præter animi ſententiam abreptos manſuetè ferat.* Genera raptorum varia ſunt. Alii effractores ſunt, qui domos, aut horrea furandi cauſa effringunt, aut parietes perfodiunt, *l.* 1. *§. ſimili modo, l.* 2. *ff. de effract.* quos deſcribit Juvenalis inter incommoda urbis *ſatyr.* 3. Alii ſunt latrones, & graſſatores, qui ferro obſident latera viarum, ſpoliantque obvios. Prædones alii, qui prædas agunt, inter quos, & latrones nihil intereſſe exiſtimavit Accurſius *in l. hoſtes* 118. *ff. de V. S.* Sed contrarium rectiùs docuit Cujac. *l.* 15. *obſ. c.* 31. Galli prædones appellant Burgandos, à Burgando inſigni prædone, qui in partibus Aquitanicis tempore Nicolai I. violentas deprædationes etiam in Eccleſias exercebat, ut refertur *in d. c. de viro* 12. *q.* 2. Vel Brigandos à Brigantibus populis Hiberniæ, latrocinio, & prædæ deditis, de quibus Tacitus *l.* 12. *annal.*

Deinde ſciendum eſt, contra raptores varias eſſe proditas actiones tam criminales, quàm civiles. Et primò datur publicum judicium legis Juliæ de vi: ſi vis facta ſit armis, de vi publica: ſi ſine armis, de vi privata, *l.* 1. & 3. *ff. ad l. Jul. de vi privat. l.* 3. *l. penult. ff. ad leg. Jul. de vi public. §. item lex, Inſtit. de public. judic.* Secundò actio legis Corneliæ de ſicariis, ſi rapinis cædes mixtæ ſint, aut furti faciendi cauſa cum telo quis ambulaverit, *l.* 1. *ff. ad leg. Corn. de ſicar. l.* 2. 3. & 4. *C. eod. tit.* Datur etiam judicium publicum legis Juliæ de ſacrilegiis, & peculatu, ſi quis ædes ſacras, aut ærarium effregerit, *l.* 4. *§. mandantis, l.* 6. 9. & 11. *ff. ad leg. Jul. pecul.* etiam extra ordinem raptorem accuſari poſſe, conſtat *ex l. fin. ff. de privat. delict. l.* 1. *§.* 1. *ff. de incendio & ruina.* Civiles quoque actiones in raptorem dantur: prima intra annum utilem in quadruplum, poſt annum in ſimplum. Quadruplatur autem verum rei pretium, non etiam quod intereſt: nec quadruplum totum pœna eſt, ſed ineſt quadruplo rei perſequutio, *l.* 2. *§. in hac* 13. *ff. de vi bonor. rapt. princip. Inſtit. eod. tit. §. vi autem, Inſtit. de action.* Sed nec in omnes bonorum raptores pariter animadvertitur, nam diſtinctio adhibenda eſt inter manifeſtos, & nec manifeſtos. Raptor manifeſtus is dicitur, quem dominus agnoſcit, & deprehendit ſua rapientem, & appetentem: nec manifeſtus, qui cautè vim infert, ut ſi abſente domino fores ipſius effringat, & intus graſſetur, *l. ſi quis uxori, §. ult. ff. de furtis.* Raptor autem, ſive manifeſtus, ſive non manifeſtus, is intelligitur, qui vi, dolo malo, & coactis hominibus armatis deprædatur, *l.* 2. *ff. de vi bonor. raptor.* Utrique eadem pœna imponitur, *l.* 1. *ff. eod. c. in antiquis,* 12. *q.* 7. Sed quia hæc pœna proveniens ex publico judicio, ſcilicet ex lege Julia de vi privata, levior erat, quàm pœna furti, Prætori viſum fuit dare electionem, utrùm adversùs manifeſtum raptorem quis actione furti privata agere velit, an verò actione vi bonorum raptorum ex lege Julia, *d. l.* 2. *§.* 2. ne minorem pœnam exigeret, quàm ſi cogeretur agere publico judicio vi bonorum raptorum. Contra nec manifeſtum raptorem idem non procedit, cùm pœna nec manifeſti furti ſit in duplum; ſatius enim erit tunc agere vi bonorum raptorum in triplum, ut docuit Papinianus *in l. ſi vendidero, §. cùm raptor, ff. de furtis.* Raptor ergo manifeſtus exiſtimandus eſt, qui conveniri poteſt ex lege Julia, & plecti in quadruplum actione privata manifeſti furti: ſi verò collectis hominibus armatis ita callidè, & doloſè verſatus ſit, ut non fuerit deprehenſus, tunc furti nec manifeſti pœna, quia levis eſt, non punitur, ſed potiùs vi bonorum raptorum. Quem juris civilis ordinem ſequutus eſt Eugenius in præſenti, innuens graviùs agendum eſſe cum rapto-

Digitized by Google

raptore manifeſtè deprehenſo: de quibus judiciis, & eorum curſu videndi ſunt Reatigui *l.* 3. *ſelect. c.* 5. Donel. *l.* 15. *comment. cap.* 30. Cujac. *l.* 17. *qq. Papin. in d. l.* 80. §. *cùm raptor*, *ff. de furt.* & *l.* 12. *qq. Pauli in l.* 10. *ff. de dolo*: & obſervandi ſunt textus *in l.* 5. *C. de navicular. l.* 11. *l.* 2. *ff. de extraord. cognit. l.* 44. *ff. de acquir. poſſeſſ. l.* :. §. 3. *ff. de publican. l. ſi rogandæ*, *ſ.* 1. *ff. de præſcript. verb. l.* 1. §. *aleæ*, *ff. de aleat.*

12 Traditur ratio decidendi. His ſuppoſitis apparet ratio præſentis aſſertionis; nam cùm raptor bonorum non ſolùm teneatur de peccato commiſſo pænitentiam facere, & ita Deo ſatisfacere; verùm & pro damno illato in proximum ſatisfacere, & bona ablata reſtituere, *c. cùm tu*, *de uſur.* ideò aſſerit Eugenius, raptorem etiam pęnitentiam petentem cogendum eſſe reſtituere, præcipuè cùm non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, regula *peccatum*, *de R. I. l.* 6. & ſi, cùm potuit, reſtituere noluit, poſteà tamen in ultimo vitę ſpiritu poſitus, cùm reſtituere non poterat, pęnitentiam petierit, reconciliatio illi non eſt deneganda, ſed ſepultura eccleſiaſtica non eſt concedenda, ut ſic alii terreantur, & cùm poſſunt, ablata reſtituant.

13 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, nam procedit, quando publicus peccator ſanus pęnitentiam petit pro crimine gravi, & notorio, ex quo cæteri fideles ſcandalum paſſi ſunt; nam tunc procedit principium textus *in d. c.* 1. *de pœnit. & remiſſ.* videlicet ut peccata publicè commiſſa publicè defleantur: at verò in præſenti caſu raptor pęnitentiam petebat in ultimo vitæ ſpiritu, unde reconciliatio illi conceditur; quia quacumque hora ingemuerit peccator, audiendus eſt, juxta ſuprà tradita: ſepultura autem non conceditur, quia cùm potuit, reſtituere noluit. Unde cùm *in d. c. de viro*, agatur de pęnitentia ſolemni injungenda Burgando publico raptori, ideò Nicolaus formam pęnitentiæ ſolemnis præſcriptam illi injungit.

C A P U T III.

a *Ex Concilio Lateran.*

EXcommunicationi quoque ſubdantur, qui Romanos, aut alios Chriſtianos pro *b* negotiatione, vel aliis honeſtis cauſis navigio vectos, aut capere, aut rebus ſuis exſpoliare præſumunt. Illi etiam, qui Chriſtianos naufragium patientes, quibus ſecundùm regulam fidei auxilio eſſe tenentur, *c* damnanda cupiditate rebus ſuis exſpoliare præſumunt, niſi ablata reddiderint, excommunicationi ſe noverint ſubjacere.

N O T Æ.

1 a L*ateran.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. ubi additur, *pars capitis Ita quorumdam*; unde cognoſcitur in præſenti referri ſecundam partem textus *in cap. ita quorumdam*, *de Judæis*, & integer canon extat in Concilio Lateran. celebrato ſub Alexandro III. *capite* 24.

b *Negotiatione.*) De plena ſecuritate, qua gaudere debent negotiatores, etiam tempore belli, egi *in c.* 2. *de treg. & pace.*

c *Damnanda.*) Ita legitur in prima collectione, & in ipſo Concilio locis ſuprà citatis. Sed in hac ſexta collectione legitur *damnata*: forſan alluſit Raymundus de authenticam *navigia*, *C. de furtis*: & hæc lectio poterit retineri, quæ diſplicebat Ant. Auguſtino *in notis ad hunc textum*.

C O M M E N T A R I U M.

PRo hujus textus expoſitione nonnulla præmittenda ſunt de naufragiis, & naufragorum bonis. Et primò ſciendum eſt, merces, quæ ſubactæ tempeſtate, & levandę navis cauſa in mare projiciuntur, manere in dominio eorum, quorum fuerant, nec haberi pro derelictis, *l. qua ratione*, *ſ. fin. ff. de acquir. dominio*. Ratio eſt, quia ad levandam, ſalvandamque navim propter neceſſitatem in mare projiciuntur, *l.* 2. *ſ. fin. l. qui levandæ*, *ff. ad leg. Rhodiam*, *l. quæcumque*, *ff. de acquir. domin. l. interdum* 21. §. 1. *ff. de acquir. poſſeſſ.* §. *fin. Inſtit. de rer. diviſione*. Inde provenit, ut qui eas ſurripuerit, furtum committat, cùm dominus non animo derelinquendi eas projecerit, *l. in eum*, *authent. navigia*, *C. de furtis*, *l.* 1. *& per totum ff. de incendio & ruina*, Explicant Cæpola *de ſervit. cap.* 27. Pancirola *lib.* 1. *var. c.* 57. Pinel. *l.* 2. *ſelect. cap.* 9. *num.* 1. Gomez *in l.* 45. *Tauri*, *n.* 61. Nec contrarium probat textus *in l. falſus* 44. *ſ. ſi jactum*, *ff. de furtis*, de cujus ſolutione videndi ſunt Amaya *l.* 2. *obſ. c.* 7. *n.* 24. Pinel. *l.* 2. *ſelect. c.* 9. *n.* 1. & in hac parte obſervandi ſunt textus *in l.* 3. *ſ.* 1. *ff. de incend. & ruina*, *l. fin. ſ.* 1. *ff. de muner. & honor. l. qui ſervandarum*, *ff. de præſcript. verb. l. penult. ff. de rerum diviſ. l.* 2. *C. de naufrag. l.* 11. *l.* 3. *ſ. Labeo*, *l. Pomponius* 44. *ſ. idem*, *ff. de acquir. poſſeſſ.* juncto Amaya *l.* 2. *obſerv. c.* 7. *n.* 25. *l. fin.* §. 4. *ff. de publican. l.* 55. *ff. de condit. & demonſtr. l.* 58. *ff. de acquir. dominio*.

3 De lege Rhodia. Deinde ſciendum eſt, licere propria auctoritate merces navi vectas in mare projicere, quia id communis ſalutis cauſa, & ob bonum commune totius navis fit, ut etiam arcendi ignis cauſa licet vicinas ædes incidere abſque eo, quòd actio in factum, vel legis Aquiliæ detur, *l.* 3. *verſ. idem*, *ff. de incendio & ruina*, *l. ſi quis fumo*, *ſ. ff. ad leg. Aquil.* Verùm ſi pereant merces ita jactatæ, ſimile damnum non eſt tantùm illius, cujus merces tantùm jactatæ ſunt, ſed commune totius navis, & quilibet, qui ſe, merceſque ſuas inde ſalvas fecit, tenetur pro rata ad contributionem, juxta legem Rhodiam, de qua *in l.* 1. *&* 3. *ff. ad leg. Rhodiam*: *l. item* 13. *ſ.* 1. *l. in navem* 31. *ff. locati*, *l. ſi quis fullo* 45. *ſ.* 1. *ff. ad leg. Aquil.* cujus legis hiſtoriam, & capita refert Moriſotus *l.* 1. *orbis marit. c.* 30. Ratio eſt, quia æquum videtur, ut commune ſit damnum eorum, qui ob res ſocii in mare jactatas ſuas ſalvas fecit, *l.* 2. *ſ. æquiſſimum*, *ff. ad leg. Rhodiam*. Circa quam contributionem obſervandi ſunt textus *in l. qui ſervandarum*, *ff. de præſcript. verb. l.* 3. *ſ. ait*, *ff. nautæ*, *caupones*, *l. Pomponius* 44. *ſ.* 1. *ff. de acquir. domin. l.* 2. *ſ.* 1. *ff. de negot. geſtis*, *l. ſi ex legati* 23. *ff. de V. O. l. in conductu*, *C. ſi certum petatur*, *l.* 55. *ff. de condit. & demonſtr. l.* 4. *ſ.* 9. *ff. de ædilit. edict. l. fin. C. de naufrag. l.* 11. *l.* 3. *ſ. eſt & alia*, *ff. quod vi aut clam*, cum lege 3. *ſ. ſi quis* 45. *ff. ad leg. Aquil.* Et pro illuſtratione difficilis textus *in l. deprecatio*, *ff. ad leg. Rhodiam*, videndi ſunt Amaya *l.* 1. *obſerv. c.* 1. *n.* 70. D. Joannes Ramos *in analect. ad ipſum textum*, I. Gothofr. *in opuſcul. ad eumdem textum*, Mancinus *l.* 3. *de triplici juris collat. c.* 214. Salcedo *ad D. Thomam de regim. Princip. l.* 3. *c.* 13. *diſſert.* 39. D. Joſephus de Retes *l.* 8. *opuſc. c.* 19.

4 De rebus naufragor. Deinde ſciendum eſt, apud varias gentes, præcipuè barbaras, in uſu fuiſſe, eſſeque, vel ex eorum conſtitutionibus, vel ex veteri corruptela, ut naufragantium bona, quę ad eorum littora appellerent, vel in eorum portus colliderentur, fierent fiſci, ſive, quod idem eſt, publicarentur. Curtius Fortunatianus *l.* 3. *artis Rhetoricæ*, ibi: *Nulla certior definitio eſt*, *quàm naufragantium bona eſſe publicanorum*, *id eſt eorum*, *qui publica vectigalia*, *aut portoria conducta habebant*. Sopater *in Aphtonium*, *pag.* 107. Alluſit Juvenalis *ſatyra* 4. *Res fiſci eſt ubicumque natat.* Quam legem apud varias Septentrionales gentes in uſu fuiſſe probant Grotius *l.* 2. *de jure belli*, *c.* 7. *ſ.* 1. & *in notis Salmut. ad Pancirolam*, *l.* 2. *memorab. tit.* 11. Guillelmus Benedictus *in c. Raynuntius*, *de teſtamentis*, *verbo Uxorem nomine Adelaſiam*, *n.* 935. Rebuffus *ad leges regias*, *gloſſa* 5. *n.* 74. Hinc querela in naufragii raptorem mari ipſo ſæviorem, Paulini ad Macharium *epiſt.* 36. *Ne patiaris invidia diaboli per hominem improbum Secundiniano eripi*, *vel jam ereptum negari*, *quod illi de naufragio redonavit Deus*; *procurator Chriſtiani viri fratris noſtri Poſthumiani eſſe dicitur*; *qui eam navem in Brutiorum littore*, *quò poſſeſſio Senatoris alluitur*, *ad lapſam*, *avarior mari*, *& ſine myoparone*, *piraticam in terra agere occupavit*, *& captam vacuefecit*; *nam etiam nunc in ipſo littore inanis manet*, *ut damnum oneris fruſtra in pelago ſervati*, *& in terra perditi conteſtetur*: *depoſitæ jam ſæpè apud judicem provincialem ſuper hoc patrocinio querelæ*, *ſed Pharao noſter induravit cor ſuum*. Immò de Græcis, & aliis politioribus populis idem notat Fornerius ad Caſſiodor. *l.* 4. *epiſt.* 6. Immò & hoc jus ad territorii quoque dominos translatum fuiſſe probat Dadinus Alteſſerra *de Ducibus l.* 2. *c.* 13. Nec his naufragis parcebat Agathenſis Epiſcopus in ora maritima Occitaniæ: quare reus poſtulatus fuit apud Innoc. III. *in c. cùm dilecti*, *de accuſat.* & crudele hoc latrocinium ſo-

ſere

Digitized by Google

lere ad Rupellam exerceri; refert J. Bielius *l. 1. obſ. ſacrar. c. 6. Nimirum ſi gravior tempeſtas in navem aliquam incubuerit, & magna ex parte fractam in littus ejecerit, miſeros naufragos eo tantùm nomine, quòd nondum plenè miſeri ſint, tetriori tempeſtate in littore ſubjacere, omnibus quæ fluctus ipſis reliqua fecerant, occurrentium direptioni patentibus*. Quam immanitatem Honorius Papa in reſcripto ad Hildebertum Cenomanenſem (eſt inter ejus epiſtolas 67.) acerrimè corripuit, & quotannis fulmine Apoſtolico damnari juſſit; hancque cenſet Theophilus Raynaud. *t. 4. de vitiis, l. 3. ſect. 3. c. 6.* fuiſſe primam originem percellendi anniverſario anathemate diripientes naufragorum bona; fortaſſis quòd non ad Rupellam dumtaxat, ſed alibi quoque eadem barbaries locum haberet. Certè jam olim apud Britannos idem in uſu fuiſſe conſtat ex Ildeberto Cenoman. *epiſt.* 95. In Stadenſi ora idem viguiſſe ſcribit Albertus Stadenſis: ſed & in Brutiorum littore idem obſervatum fuiſſe conſtat ex dicta epiſtola ſancti Paulini, ubi Fronto, & Duceus hanc immanitatem paucis, ſed luculenter exagitant. Et quidem adeò invaluit lex hæc, ut non tantùm res, verum & homines quoque ipſi ex naufragio ſervati fiſci commodis adſcripti in ſervitutem abducerentur. Cujus rei exemplum habemus apud Abbatem Stadenſem *p.* 153. ibi: *Friderici avia, & mater de Anglia navigantes in Comitatu Stadenſi naufragium paſſæ ſunt, & ſecundùm priſci juris rigorem, tam homines, quàm res regiæ ditioni ſunt mancipati*. Et ſtatim: *Quæſivit in ſententia, an licitè poſſit vindicare ſibi mancipium ſuum, ubicumque reperiret: & cùm lata eſſet ſententia, quod poſſet, dedit magnam alapam clerico*. Et tandem ait: *Avia & mater ſub prætextu naufragii ſervitati ſunt addictæ*.

5 De Jure Romanorum.

Apud Romanos in primis lege Cornelia de ſicariis pęna ſtatuta fuit adverſus eum, qui naufragium ſuppreſſerit *l. 3. §. item is 4. ff. ad leg. Corn. de ſicariis*, & ex reſcripto Antonini, teſtante Ulpiano *in l. ult. ff. de incendio & ruina*, unicuique licuit naufragium ſuum colligere: quod reſcriptum extat *in l. 1. C. de naufrag. l.* 11. Dudum enim viris doctis placuit, non Conſtantini, ſed Antonini eſſe illam conſtitutionem. Quas cauſas breviter, levatoque velo eſſe decidendas Imperatores Honorius, & Theodoſius ſanxerunt *in l. de ſubmerſis 5. C. eod. tit.* quæ in Theodoſiano eſt 6. Inter legem Corneliam, edictumque Antonini Senatuſconſultum interceſſit factum Claudiani temporibus, ne naufragus opprimeretur, neve clavus unus ex naufragio ſupprimeretur, *l. 1. §. ultimo, l. 3. §. fin. cum l. ſequenti ff. de incendio & ruina*; in cujus legis 4. *§.* 1. Antonini aliud reſcriptum proponitur, quo graviſſimæ pęnæ ſtatutæ ſunt in naufragii, naufragorumque direptores; de cujus legis ſenſu, & lectione agit cum judicio Petrus Faber. *l. 2. ſemeſtr. c. 5. pagina mihi* 59. Anterior alia conſtitutio Hadriani refertur à Caliſtrato contra poſſeſſores prædiorum juxta littora maris; *in l. nec 7. eod. tit.* qua tamquam latrones puniuntur, qui aliquid ex naufragio ſubripuerint, aut ſuppreſſerint, edictumque Prætoris, de quo *in l. 1. ff. eod. tit.* & *in l. 18. C. de furtis*, eos punit in quadruplum tamquam raptores, qui ex hoc infortunio, vel ex hac calamitate aliquid rapuerint, vel receperint, vel retinuerint: quam quadrupli pœnam reperio etiam ſancitam inter leges Rhodiorum, *c.* 48. & *in l. 18. tit. de furibus, lib. 7. legum Vviſigoth.* notavit Petrus Gregorius *l. 37. ſyntag. c. 3.* quod edictum Prætoris imitatus poſteà fuit Imperator Leo Philoſophus, more ſolito prudentiam Romanorum taxans; ſed immeritò, quaſi ex æquo non punierint eos, qui naufragos exſpoliarint, ac eos, qui res ex naufragio ſuppreſſerint; ſed hoc falſum eſt, ut patet ex conſtitutionibus ſuprà laudatis, maximè ex lege Cornelia, de Sicariis. Sanxit ergo Leo novella ſua 64. ut in quadruplum ſuppreſſor teneretur: ſed & quod ait, olim capitaliter, ſive pęna mortis punitum fuiſſe, qui res naufragio diripuiſſet, non video, unde collegerit, quippe legis Corneliæ de ſicariis, nec edicti Antonini tam gravis pęna non fuit. Sed ad rem nullus aſperiùs in direptores naufragii animadvertit, quàm Andronicus Comnenus Imperator, qui Imperium arripuit ad annum Chriſti M.C.LXXXIII. occubuitque malè à populo mulctatus, immò mactatus anno M.C.LXXXV. ut comperiunt Baronius, Gualterus, & alii Chronologi. Hic prout iracundus, aſper & inexorabilis erat, ſed juſtitiæ tenax, ut ex geſtis ab eo conſtat, videns jam in pravam conſuetudinem abiiſſe apud Romanos, eoſque ſolos, ut naves tempeſtate in littus ejectæ, non modò à nemine adjuvarentur, ſed ab accolis quovis turbine ſævioribus diriperentur; iniquiſſimæ iſti rationi tam acriter eſt adverſatus, & ita piraticam illam rapacitatem compeſcuit, ut hæc una res ampliſſimas ejus laudes complectatur, orationeque in Senatu, & coram Proceribus habita ita ſanxit: *Si quis veſtrum noſtra authoritate Magiſtratum aliquem gerit, ſi quis fundos maritimos poſſidet, is primùm ſeipſum, deinde ſubditos quoque ad juſtitiam, & imperii noſtri obſervantiam, ac reverentiam confirmet: ut autem pœnæ quoque modum noveritis, quam edicti mei contemptor luet, in malo navis pendebit: ſi malum marinus fluctus deturbaverit, in alto littore, editaque ſpecula altiſſimæ arbori affigetur*. Hæc ex Niceta Coniate *l. 2. de vita Andronici Comneni*, ubi prout eſt floridus, & amœnus, amplificationibuſque, & figuris gaudet, multa in deteſtationem hujus crudelitatis, & in commendationem hujus edicti Imperialis ſcribit omninò legenda. Sub idem tempus Fridericus Ænobarbus, qui imperavit ex anno 1150. uſque ad annum 1190. ut conſtat ex iiſdem Chronologis, legem non multò diſſimilem in Occidente tulit, quæ in corpus juris redacta eſt, *authent. navigia, C. de furtis, c. 4. de conſuetudine, in 5. compil.* illaque ſancitur, ut qui res ex naufragio diripuerit, ſuppreſſerit, retinuerit, publicatione bonorum puniatur, & extraordinariæ ſubjaceat pœnæ, prout audacia efflagitaverit, ideſt arbitrariæ, ut ſenſit Menochius *de arbitr. caſu* 297. quem, alioſque ſequitur Farinac. utiliter videndus *3. part. prax. crimin. tit. de furtis, qu. 168. c.* 4.

Ex quo facilè ſuſpicor, tam in Oriente, quàm in Occidente pravum morem viguiſſe illis temporibus occupandi res naufragio deperditas, licèt dominus cognoſceretur, & quæ forſan in littora, vel portus perveniebant, ſive navigia ipſa eſſent, ſive merces, ut ſuprà probavi, & conſtat ex Siranio Soprato *in Hermog.* & ex Juvenali *ſatyra* 4. qui tamen potiùs taxat tempora, moreſque ſæculi Domitiani tota illa ſatyra, & frequentiſſimas delationes; quàm propriè loquatur de naufragiis. 6 De eodem Jure.

Si quid Palphurio, ſi credimus Armiliato,
Quidquid conſpicuum, pulchrumque eſt æquore toto,
Res fiſci eſt ubicumque natat, donabitur ergo,
Ne pereat, &c.

Ergo teterrimus ille mos à Græcis, Barbariſque jam olim uſurpatus, noviſſimis temporibus in terris utriuſque Imperii ſerpere cœpit, donec prædictis duabus conſtitutionibus averruncatus fuit. Non ita tamen apud Rhodios receptum erat, ex quorum lege quidquid levandæ navis cauſa ejectum erat à naufragis, aut timentibus naufragium, veteribus dominis reſtituebatur, *l. 1. & 2. l. qui levandæ 8. ff. ad leg. Rhodiam, l. falſus 43. §. ſi jactum, ff. de furtis*. Cùm qua Rhodiorum lege convenit reſcriptum DD. fratrum *in l. fin. §. ſi propter 8. ff. de publican. & vectig* qui reſcripſerunt, ad publicanos non pertinere, quod in mare jactatum fuit navis levandæ cauſa: ergo priſtino domino reſtitui debet, ut jam ſuprà probavi. Inde etiam publicani habitantes inſulas Cycladas maris Ægæi, voluerunt diripere Eudæmonem, & ſocios Nicomedienſes naufragium facientes circa Icariam, quæ eſt una ex Cycladibus, *in l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodiam de jactu*: quibus Antoninus conſuluit præcipiens, ut eorum cauſa lege Rhodiorum decideretur, in quantum Romanis inſtitutis contraria non eſſet; quod fuit jubere, ut ſua cuique propria reſtituerentur, ſecundùm quod ipſe Antoninus reſcripſerat *in l. 1. C. de naufrag. juncta l. fin. de incendio, & ruina*

7 Amplius de eodem Jure.

Sed quod Fornerius, & alii exiſtimant *ex l. 2. & per totum ferè C. de naufrag.* & ex eodem titulo *in Theodoſ. lib.* 13. *tit.* 18. poſt biennium, & ex novioribus conſtitutionibus poſt annum non fuiſſe jus repetendi res ſuas illis, qui naufragium paſſi fuerant, ſed apud occupatores remanere, adeò incertum eſt, ut nihil à verò ſenſu illorum textuum magis diſtet; loquuntur enim de periculo corporis, collegii, cœtus naviculariorum publicas ſpecies tranſportantium, à quo liberantur, ſi probent ex facto naufragii, vel naves, vel merces jactatas periiſſe, niſi præcedens culpa ſit ipſorum, qui poſteà ſuſtinuerunt naufragium, vel ex levi cauſa merces jactarunt: quo in caſu adhuc poſt naufragium ſuſtinent periculum; *l. ult.* ſic intelligenda; *Cod. eod. tit.* vel ſi in tempore navigationi præſtituto non navigarunt, *l. quoties 3. C. Theodoſ. eod. tit.* ibi: *Placuit ſanè, ut Novembris menſe navigatione ſubtracta, Aprilis qui æſtati eſt proximus, ſuſceptionibus applicetur, cujus ſuſceptionis neceſſitas ex Kalendis Aprilis in diem Kalendarum Octobris menſura ſervabitur, & in diem Iduum earundem navigatio porrigetur*. Quò alludunt verba textus *in l. utique 16. §. 1. ff. de rei vindic.* ibi: *Sin autem petitam tempore navigationis trans mare miſit*. Et *in l. qui petitorio 36. in fine, eod. tit.* ibi: *Et qui navem à ſe petitam adverſo tempore navigatum miſit, ſi ea naufragio perempta eſt, & pactum, quo Callimachus promiſit intra idus Septembris navigare in Syriam, merceſque reparare*. Apud Scævolam *in l. qui Romæ 12. §. 1. de verb. oblig.* quod ad hunc textum obſervavit Alciatus

Digitized by Google

ciatus *l.* 10. *parerg. cap.* 19. ne mare antè clauderetur: de quo ritu expreſſiùs quàm alii Flavius Vegetius *l.* 4. *de re milit. c.* 39. verba ſunt: *Phenitæ de curſu, ideſt ab ortu Pleiadum, à die 6. Kalend. Jun. uſque ad Arcturi ortum, ideſt in diem* 18. *Kalend. Octobris, ſecura navigatio creditur, quia æſtatis beneficio ventorum acerbitas mitigatur: poſt hoc tempus uſque in 3. Idus Novembris incerta navigatio eſt, & diſcrimini propior, propterea quia poſt Septembris Idus oritur Arcturus, vehementiſſimum ſydus. VIII. Kalend. Octobris æquinoctialis evenit acerba tempeſtas: circa nonas verò Octobris hædi pluviales, VIII. ejuſdem Taurus: à Novembri autem menſe crebris tempeſtatibus navigia conturbat Vergiliarum hyemalis occaſus. Ex die igitur III. Id. Novembris uſque in diem 8. Id. Martii maria clauduntur; nam lux minima, noxque prolixa, nubium denſitas, aeris obſcuritas, ventorum, imbrium, vel nivium geminata ſævitia non ſolum claſſes à pelago, ſed etiam commeantes à terreſtri itinere deturbat: poſt natalem verò (ut ita dicam) navigationis, qui ſolemni certamine, publicoque ſpectaculo multarum gentium celebratur, plurimorum ſyderum, ipſiuſque temporis ratione uſque in Id. Majas periculosè maria tentantur.* Servius ad illud Virgilii *primo Georg. verſu* 137.

Navita tum ſtellis numeros, & nomina fecit,
Plejadas, atque Hyadas, claramque Licaonis Arcton.

Sic ait: *Plejades ſignum eſt antè genita Tauri, quod ortu ſuo primum navigationis tempus oſtentat; dictæ ab eo, quod eſt πλέω navigo, latinè Vergiliæ dicuntur à verni temporis ſignificatione. Hyades ſunt in fronte Tauri: quòd ortu ſuo concitant pluvias, latinè ſuculæ dicuntur.* Alia teſtimonia ibidem adducit eximius Zerda *num.* 23. Lunaque, ſive Diana ſic alloquitur Apulejum *l.* 11. *ſuarum transform.* non procul à principio: *Diem, qui ex iſta nocte naſcetur, æterna mihi nuncupabit religio, quo ſedatis hybernis tempeſtatibus, & lenitis maris procelloſis fluctibus, navigabili jam pelago rudem dedicantes carinam primitias commeatus libant mei ſacerdotes.* Et paulò inferiùs: *Inter hæc, & feſtorum victorum tumultum paulatim progreſſi jam proximamus ripam maris, atque ad ipſum illum locum, quò pridie meus ſtabulaverat aſinus, pervenimus: ibidem ſimulacris ritè diſpoſitis, navem faberrimè, picturis miris Ægyptiorum circumſeptum variegatam, ſummus ſacerdos tæda lucida, & ovo, & ſulphure ſolemniſſimas preces de caſto præfatus ore, quam puriſſimè purificatam Deæ nuncupavit, dedicavitque: hujus alvei felices mittens carbaſus littore votum inæſtuans progerebat,* &c. Cicero *l. 2. epiſt. ad Q. frat. epiſt.* 5. illic: *Erat autem iturus, ajebat, ad III. Eid. April. ut aut Labrone, aut Piſis conſcenderet: tu mi frater ſimul ac ille venerit, primam navigationem, dummodo idonea tempeſtas ſit, ne omiſeris.* Et propè finem: *Tuas mirificè litteras expecto, atque adhuc clauſum mare ſcio fuiſſe, ſed quoſdam veniſſe Oſtia dicebant, qui te,* &c. Alia videas apud Ferretum *de re navali l.* 11. §. 2. & 3. Iſannem Seldenum *in præfat. ad libros maris clauſi*, Henricum Salmut. *ad memorab. Pancirol. l. 2. tit.* 11. *pag.* 230. Carranzam *in tr. de la reduccion de las monedas*, 1. *p. c.* 2. §. 2. *pag.* 45. & 46.

8 De novis conſtitutionibus.

Nulla tamen conſtitutio expreſſiùs quàm noviſſima Friderici de naufragiis cavit; ita enim naufragis proſpexit, eiſque bona reſtitui juſſit, ſi non eſſent ex his, qui piraticam exercent, vel Imperii, nominiſque Chriſtiani hoſtes ſint, ſive, ut textus loquitur, inimici, id eſt qui diverſas partes ſequuntur, quamvis inter utrumque populum bellum actualiter non ſit; quibus bona non jubentur reſtitui, ſi patiantur naufragium. Videamus tamen, quibus ex veteri jure Romano hæc bona adjudicarentur? Placet mihi ita diſtinguere ſub eruditorum cenſura: Si hoſtes populi Romani naufragium faciebant, publicanis hæc bona adjudicari, qui publica fiſci conducebant, probat non malè textus jam allegatus *in d. l. ult. ſi propter* 8. *ff. de publicanis;* alioquin nullus erit locus dubitationi, ſi nulla eſſent omninò naufragia, quę ad publicanos pertinerent: quò etiam tendit commodiùs intellectus Fortunatiani locus ſuprà relatus, in quo nullam eſſe certiorem definitionem tradit, quàm naufragium ad fiſcum pertinere: ſi cives, & ſubditi, & ſocii, qui eaſdem partes in bello ſequebantur, naufragabant, ipſis reſtituenda eſſe naufragia, compertum eſt ex legibus, & conſtitutionibus ſuprà relatis. Quod ſi gens naufragium paſſa ſit, cum qua nec bellum erat Romanis, nec fędus pacis inierant, ſed omninò exteri erant, quamvis homines capti ab eis ſervi capientium fierent, ut conſtat *ex l. poſtliminium*, §. *in pace*, *ff. de captivis*, notavit D. Joſephus de Retes *l. 6. opuſcul. cap. 4. n.* 1. poſt Deſiderium Heraldum *l.* 1. *animadv. ad Salmaſium, c. 3. n.* 9. contra Grotium *l.* 3. *de jure belli, c. 9. n.* 18. tamen miſeriæ, & naufragantium miſericordiæ puto datum fuiſſe, ne res ipſorum opprimerentur, ſubtraherentur, publicarentur: quod ita probo. Olim lege Cornelia de ſicariis vindicatum fuit delictum eorum, qui naufragium ſuppreſſerint: mox pęna repetita fuit Senatuſconſultis factis temporibus Imperatoris Claudii, deinde Hadriani conſtitutione, item quadrupli pęna ex auctoritate perpetui edicti, tandem Antoninus acres pœnas impoſuit adversùs eoſdem direptores, vel occultatores, ut ſuprà notatum manet: & poſt, hæc omnia laudatur ſimpliciter ejuſdem Antonini reſcriptum, quòd naufragium facientibus res ſuas reſtitui juſſit, nulla in contrarium pęna impoſita. Ergo ut hoc reſcriptum dignum ſit laudibus, quibus ſolet extolli, immò ut alicujus momenti ſit, debet de naufragis peregrinis exterarum nationum accipi, erga quos miſericordiores fuerunt Romani, quàm ſi naufragium non feciſſent, ne genus crudelitatis ipſis reputaretur, ultra naufragium *velle ſævire*, ut uſurpem Caſſiodori verba *l.* 4. *epiſt.* 7. quod fortè ſenſit Hugo Grotius magni judicii auctor *l. 2. de jure belli, c.* 7. §. 1. ubi docet à ratione naturali abhorrere leges civiles, quæ naufragorum bona fiſco addicunt, quia jus ſuum alicui auferre ſine cauſa, mera injuria eſt; adducitque locum Euripidis in Helena: *Suum*, inquit, *naufragos ſpoliare, quod genus eſt nefas?* Dionis etiam Pruſienſis *orat. 7. Abſit, ò Jupiter, ut lucrum captemus tale ex hominum infortunio.* Quibus teſtimoniis annectit dictam legem 1. *C. de naufrag.* quæ ſolam inter homines naturalem cognationem redolent, nec peculiarem juſtitiam inter concives reſpiciunt. Ergo denotat, eſſe contra fas, & contra juſtitiam omnibus hominibus naturaliter debitam bona naufragi exteri diripere, ſubripere, occultare: & ita, ut cenſeo, etiam de jure Romanorum ex Antonini conſtitutionibus à naufragorum præda fiſcus, & privati repulſi fuerunt, ne ex aliena calamitate compendium facerent, *l. 1. C. de naufragiis*, ibi: *Nihil juris habere fiſcum in aliena calamitate, ut ex re tam luctuoſa compendium quærat.* Et pęnæ generaliter propoſitæ fuerunt in direptores earum mercium, earumque uſucapio, aut collectio omnibus vetita fuit, *l. 1. l. 4. §. ult. ff. de incendio*, *l. ult. C. de naufrag. l. 21. §. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. l. 9. §. ult. l. 44. ff. de acquir. domin.* ita ut numquam in commiſſum, aut fiſcum cadant, *l. 16. §. ſi propter, ff. de publican. l. 7. ff. pro derelict. l. 2. ff. ad leg. Rhodiam de jact.* Unde in reſcripto, quod extat in ſynopſi Baſilic. *l.* 54. *tit.* 8. ita legitur: *Si quando naufragio navis expulſa fuerit ad littus, vel ſi aliquando aliquam terram attigerit, ad dominos pertineat, & fiſcus meus ſeſe non interponat; quod enim jus habet fiſcus in aliena calamitate, ut de re tam luctuoſa compendium ſectetur?* Quia ut ajebat Caſſiodor. *l. 4. epiſt. 7. Ferinæ inhumanitatis genus eſt ultra naufragium velle deſævire.* Qua mente Inſulanus Euboicus naufragorum deprædationis crimen ſibi objectum, ut nimis inhumanum, & à ſe longè alienum deteſtatur apud Dionem Chryſoſtomum *in Eboic. orat.* 7. ibi: *Nunquam enim mihi obtingat, ò Iupiter, accipere, & facere tale lucrum hominum infortunio.* Sed vix fiſcus, nedum privati, manus abſtinuere à captura, & direptione naufragorum: qua re commoti Fridericus III. *in authent. navigia, Cod. de furtis*, & Leo Imperator *in novel.* 64. legem de naufragis non attingendis repetierunt, & pravam conſuetudinem legibus adverſantem damnarunt. Humaniores quoque Principes diras hujuſmodi conſuetudines paulatim edictis ſævioribus abolere conati ſunt. In Oriente etiam naufragorum ſpoliatores acriter repreſſit Andronicus Comnenus, propoſita pęna ſuſpendii è malo navis, vel in littore maris è procera arbore. Nicetas *in Andron. l.* 2. ibi: *Cùm autem apud Romanos, eoſque ſolos (ut opinor) iniquiſſima conſuetudo valeret, at naves tempeſtatibus in littus ejectæ, non modò à nemine adjuvarentur, ſed ab accolis quovis turbine ſævioribus diriperentur, ſi qua fluctus reliqua fecerant; iniquiſſimæ iſti rationi tam acriter eſt adverſatus, ita piraticam illam rapacitatem compeſcuit, ut hæc una res ejus ampliſſimas laudes complectatur.* De Henrico Rege Angliæ hæc refert Guillelmus Neubrig. *lib.* 4. *hiſtor. Anglię, c. 26. pag.* 372. *Antiquam inhumanam circa naufragos conſuetudinem in ipſis regni ſui initiis eximia pietate correxit, atque hujuſmodi hominibus ab æquoreo diſcrimine liberatis humanitatis officium exhiberi præcipiens, graves in eos pęnas ſanxit, qui fortè illis in aliquo moleſti eſſe, vel de rebus eorum quippiam uſurpare præſumerent.* Quid verò Scythis contigiſſet, qui fortunarum expilatione, & cæde naufragorum opes cumulabant, refert Joann. Cantacuzenus *apolog.* 2. ibi: *Scythis mos erat Deo ſuo eos, qui ex naufragiis ſalvati erant, immolare, quotquot ſaltem deprehendi poſſent. Sic quos propria ſervaverat ſolertia, illorum trucidabat crudelitas.*

Nec-

9 De ſacris canonibus circa eadem bona.

Nec non Romani Pontifices, ut huic labi mederentur, partes ſuas interpoſuere, & naufragorum res religionis præſidio tutas præſtare omni ſtudio contenderunt. Gregorius VII. *l.5. epiſt.*14. & in Concil. Roman. *can.*5. ait: *Quoniam Dei judicio nonnullos naufragio perire cognoſcimus, & eos quaſi legali jam jure, immò diabolico inſtinctu ab his, à quibus miſericorditer ſublevari, & conſolari deberent, prædari conſpicimus: ſtatuimus, & ſub anathematis vinculo, ut à prædeceſſoribus noſtris ſtatutum eſt, jubemus, ut qui naufragum quemlibet, & bona illius invenerit, ſecurè tam eum, quàm omnia ſua dimittat*. Paſchalis II. in Concilio incerto, *can.*9. ibi: *Quicumque res naufragorum diripiunt, ut raptores, & fratrum necatores ab Eccleſiæ liminibus excludantur*. Hildebertus Epiſcopus Cenoman. *in epiſt.*65. *ad Honorium II.* ibi: *Siquidem uſque in diem præfati conventus Synodi Nannetenſis hujuſmodi conſuetudo in terra Comitis extiterat, ut decedente marito, vel uxore, univerſa decedentis mobilia in proprietatem Poteſtatis transfirent: præterea quidquid evadebat ex naufragiis, totum ſibi fiſcus lege vindicabat patriæ, paſſoſque naufragium miſerabiliùs violentia Principum ſpoliabat, quàm maris rapina, quàm procella. Utramque autem exactionem ſub oculis totius Concilii Comes in noſtra manu depoſuit, poſtulans in eos excommunicationis gladium extendi*. Quod decretum pleniùs confirmavit Honorius II. *epiſt.*67. apud eumdem Hildebertum, ibi: *Iniquum cenſemus eſſe, ut quem divinæ clementiæ magnitudo à ſævientis pelagi voracitate exemit, hominum ſæva rapacitas audeat ſpoliare. Priorum namque Imperatorum emanavit auctoritas, ut etiam earum rerum, quæ in tempeſtate maris levandæ navis cauſa eiiciuntur, non amittatur dominium; non enim eas quis eo animo abiicit, quod habere noluit, ſed quòd periculum effugere poſſit: & qui res ipſas lucrandi animo abſtulerit, furtum committit*. Tandem Alexander III. in Concilio Lateran. canone in præſenti relato, & *in c. ita quorumdam, de Judæis*, ſtatuit, ne Chriſtiani Sarracenis arma vendant, ne ipſos navigio vectos quiſquam ſpoliare præſumat: & ut etiam illi, qui Chriſtianos naufragium patientes damnata cupiditate ſpoliant rebus ſuis, niſi ablata reddiderint, excommunicationi ſubiaceant. Cui conſtitutioni anſam dederunt piratæ, latrunculique nequiſſimi, qui navigantes Chriſtianos, & in ipſorum littora appellentes, non mitiùs, liberaliuſque tractabant, quàm Turcæ, aut Sarraceni, adversùs quos ut armis decertent, Principes Chriſtianos monuit, ipſe verò pro Pontificia juriſdictione excommunicavit.. Appellat enim latrunculos iſtos, vel à patria, vel ab ſceleribus, his nominibus, Brabantiones, Aragoneos, Navarros, Baſculos, Cotterellos: & Matthæus Pariſ. *in epit. hujus Concilii, ad annum* 1179. ita titulum fecit: *de Ruptariis, & Brabantiis, & Prædonibus, qui fideles affligunt*. Et paulò poſt: *Ne Chriſtiani Sarracenis arma vendant, nec patientes naufragium quiſquam ſpoliare præſumat*. Itaque quod Petrus Abbas Cluniacenſis enixè eflagitaverat ab Everardo Magiſtro Templariorum, & à Summo Eccleſiæ Præſule Eugenio III. *l.6. epiſt.*27. & 28. qui ſedit ex anno 1145. uſque ad annum 1153. nec fuerat exequutus, ad effectum perduxit Alexander in præſenti: obſervavit Baronius *anno* 1179. Et licèt hujus excommunicationis abſolutio in præſenti non ſit reſervata à Romano Pontifice, extat tamen reſervata *in* §. *Bullæ Cœnæ Domini*, in qua quotannis excommunicatio profertur in eos, qui ſubripiunt Chriſtianorum naufragorum bona, ſive in navibus exiſtentia, ſive ex eiſdem ejecta, ſive in littore inventa, cujuſcumque generis bona ſint, & in quocumque mari inventa, non obſtante quovis privilegio, aut conſuetudine. Docent Duardus *in expoſitione Bullæ, l.*2. *c.*4. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. in dicto* §.4. *Bullæ Cœnæ Domini*, Caſtro Palao *operis moral. diſp.*3. *punct.*5. *n.*5. Scortia *in ſelect. Pont. conſtit. epiſt.*4. *theorem.*7. Gibalinus *de cenſur. in ſynopſi, verbo Naufragantium*. Ex quo primò apparet, non poſſe juſtificari leges Principum, vel Rerumpublicarum, quæ naufragorum bona, ſi de domino ſciri poſſit, fiſco addicunt; quia ſunt contra juſtitiam naturalem, ut docent poſt Azonem *in ſumma, C. de naufragiis*, Navarrus *in manuali, c.*27. *n.*60. *ex nu.*118. & alii relati à Barboſa *in præſenti, n. fin.* Rebuffus *ad leges Regias, gloſ.*5. *nu.*74. Covarr. *in regul. peccatum*, 3. *p.* §.1. *n.*5. Joannes Guttier. *l.*2. *canonic. c.*9. *ex n.*20. Grotius *l.*2. *de jure belli, c.*7. §.1. Solorzanus *l.*6. *polit. Indiæ, c.*6. *pag.*963. Hæc excommunicatio non incurritur, niſi eo animo res naufragi occupata ſit, ut invito domino retineatur, ſecundùm quod accipienda eſt pœna, quæ propter naufragium occultum imponitur Agathenſi Epiſcopo *in c. cùm dilecti* 18. *de accuſat*. Unde in prædictam excommunicationem non incidunt, qui ea occupant, ut reſtituant; vel qui ignorantes prorſus dominos, vel exiſtimantes res pro derelictis haberi, illas ſibi detinent: quippe injuſta acceptio, & ſolus malus animus punitur. Aloyſius Riccius *in praxi var. reſol.*191. & totidem ferè verbis Zerola *in praxi, verbo Naufragium*, Barboſa *in præſenti, nu.*7. Ceſſat etiam adversùs eos, qui res occupant Chriſtianorum fidelium naufragium facientium, ſi hoſtes tamen ſint illi populo, & genti, quæ occupat; quia tunc occupatio ex jure belli juſtificatur. Sylveſter *in ſumma, verbo Excommunicatio* 7. *nu.*55. *verſ. Vigeſima eſt*. Ex quo non invenio Auctores, qui bona ignotorum naufragantium, quæ omninò incerti domini ſunt, ſuadeant ut pauperibus diſtribuantur; ſed ſtando in terminis juris naturalis ea addicunt occupanti abſque ullo reſtitutionis onere faciendæ pro anima naufragi; quod Doctores ſuprà citati potiùs ſupponunt, quàm exponunt. Mihi tamen hæc ſententia probatur ex eo, quia hæc bona ut poſſunt eſſe, vel fuiſſe concivis amici Chriſtiani, ita poſſunt eſſe hoſtis publici, infidelis Turcæ, aut piratæ, quæ jure belli cedunt occupanti. Ergo in hoc dubio juris, & facti melior eſt conditio occupatoris, ut nulli, nec nullo modo reſtituere teneatur, nec pro anima naufragium facientis.

Sed ut ad jus noſtri Regni circa bona naufragorum perveniamus, Gloſſa incerti Auctoris *in c. diſpenſationes* 16. 1. *q.*7. *verbo Deſpicimus*, quæ Reges Hiſpaniæ taxat, qui naves fractas occupabant, de naufragii rebus nihil loquitur; & tamen de toto naufragio illam accipiunt Joannes de Platea *in d. l.*1. *Cod. de naufrag. l.*11. Guillelmus Benedictus *in c. Raynunt. verbo Uxorem nomine Adelaſiam, n.*374. Haud difficilè id credo, ſi mores illorum temporum ſpectem, ita etiam apud nos increbuiſſe, cùm iidem, & deteſtabiliores vigerent in aliis provinciis. Verùm legem nullam invenio, quæ ita juſſerit: potiùs reſeram contrarias. In primis habemus legem 1. *tit. ult. l.*4. *fori legum*, quæ antè præclarum opus juris Septempartiti edita fuit, vel ab Alphonſo X. vel à Ferdinando III. ejus patre, non multò poſt Concilium III. generale Lateranenſe. Ita in ea ſancitur: *Si nave, ò galera, ò otro navio peligrare, ò quebrare, mandamos que el navio, y todas las coſas que en el andaban, ſean de aquellos cuyas eran antes que el navio quebraſſe, ò peligraſſe: y ningano no ſon oſado de tomar ninguna coſa de ellas ſin mandado de los duenos, fuera ſi las tomare para guardar, y darlas à ſus duenos. Tantes que las tome en eſta guiſa, llame à el Alcalde del lugar, ſi lo haver pudiere, y otros hombres buenos, y eſcribanlas, y guardenlas todas por eſcrito, y por quenta, y de otra guiſa no ſean oſados de las tomar: y quin de otra manera las tomare, pechelas como de furto. Eſſo miſmo ſea de las coſas que fueren echadas del navio, para aleviarlo, ò cayeren, ò ſe perdieren por alguna guiſa*. Idem expreſſiùs tamen, ſancitur *in l.*7. *tit.*9. *part.*5. abrogatis privilegiis, moribuſque, vel immemorabilibus etiam conſuetudinibus in contrarium obſervatis, vel vigentibus, utpotè contra jus naturale, & juſtitiam: *Fuera* (inde inquit) *ſi tales coſas fueren de los enemigos de el Rey, ò de el Reyno; ca entonce quien quier que las fallaſſe, deven ſer ſuyas*. Quod jure communi deciſum non invenio; in multis enim leges ſeptempartitæ jus commune ampliarunt, ſuppleverunt, & explicarunt, *l. ex fori*, quæ totidem verbis repetita extat *in l.*3. *tit.*12. *l.*6. *ordin.* & *in lege* 9. *tit.*10. *l.*7. *Recopil.* Sed prout pravi mores citò ſubrepunt, aliquid cœpit extorqueri petitionis, ſublevaminis, aut hoſpitii nomine ab illis, qui naufragium facientes, navi fracta, aut convulſa in portum appellebant, *en nombre de Pitio*, ut dicit lex 1. *tit.*12. *l.*6. *ordin.* aut *Pecio*, ut legitur in ſummario legis ſeptempartitæ, vel *Precio*, ut hodie extat *in l.*11. *d. tit.*10. *l.*7. *compilat*. Præfero tamen priorem lectionem; *Picio* enim ſignificat petitum etiam hodie apud aliquos ruſticos, qui veterem linguam tenaciùs retinent. Hanc conſuetudinem averruncarunt ſub graviſſimis pœnis Catholici Reges Ferdinandus, & Elizabeth *in d. l.*10. & 11. unde difficile eſt credere aliam eſſe gentem, quæ tam exactè, benigneque naufragis providerit, ut noſtra: ſi quid verò contrà fit, contra leges, & contra Principum voluntatem fit.

Ex quibus legibus patriis poſſunt decidi quæſtiones, quæ in praxi ſolent apud nos eſſe frequentes, præſertim in his, qui naufragium patiuntur in navigatione ad Indos: ſolent enim alii perſpecto loco naufragii argentum, & alia pretioſa inde poſt aliquos annos extrahere per urinatores, non ſine maximo opere, periculo, & expenſis. In primis ſi ex ſignis, ſigilliſque, quibus vectores utuntur, poteſt certa, vel morali probabilitate ſciri de vero domino rerum, qui non ſit hoſtis vel pirata, illi, hæredibuſve ejus reſtituendæ ſunt, ad quos natura pertinent, tam ex jure communi, aut Regio, quàm ex ipſo jure naturæ: nam propter naufragii caſum aliquem rebus ſuis ſpoliare mera injuſti-

10 De jure noſtro regio.

11 Reſolvuntur variæ quæſtiones.

tia eſt, ut dixi: & ita ſupremum Indiarum Conſilium decrevit in auro, argentoque extracto per Franciſcum Mexiam ex naufragio, quod fecit claſſis Indica anno 1626. omne enim aurum, argentumque, cujus domini potuerunt agnoſci, dominis reſtitutum fuit, ſolutis extractionis expenſis, ut refert judicatum Solorzanus *l.6. polit. c.6. pag.* 965. certò enim ſciebatur, non hoſtium eſſe, ſed Hiſpanorum, qui vehebantur in navi, cui nomen *la Margarita*, in cujus ſubmerſa carina inventum fuit. Secundò, ſuppoſito quòd Princeps noſter habeat jus prohibendi navigationem per mare Indicum, ut probavit D. Joſephus de Retes *l.7. opuſc. c.1. n.6.* poteſt quæri, ſi non impetrata Regis noſtri facultate, ut ſemper faciunt aliqui, per urinatores extrahant divitias naufragio deperditas, vel ab antiquo, vel de quarum dominis ſciri moraliter non poſſit, factis omnibus diligentiis, utrùm illas licitè retineant, & ſecuri ſint quoad forum interius, tanquam de rebus partis ſecundùm jus naturale? In qua quæſtione, quam nondum excogitatam, ne dicam diſputatam ab alio inveni, ita philoſophandum cenſeo. Verum eſt annulorum, lapidum, & aliarum rerum pretioſarum, quæ naufragio in flumen decidunt, poſſeſſionem ſtatim amitti, quia deficit facultas, & facilitas eas retinendi, aut repetendi pro libito: dominium verò non amitti, quia ejus retentio non pendet à facultate retinendi rem, ſed à jure, *l. Pomponius* 13. *in princip. de acquir. poſſeſſ. juncta l.3. §. Nerva, eod. tit.* quod valet, ut quamdiù dominus inveniri poſſit, nemo eas ſibi poſſit retinere ſine crimine furti: quando verò de domino prorſus ignoratur, non puto hæc bona eſſe comparanda bonis adeſpotis, quæ dominos amiſerunt; ſed illis, quæ communia ſunt per naturam, quia nunquam dominos habuerunt, & per conſequens cedunt occupanti, juxta ſuperiùs dicta. Ratio eſt, quia flumina, & multò magis maria cenſitorum vice funguntur; & quæ occupant, faciunt publica; quæ deſerunt, privata. In ſumma omnis res illam induit qualitatem, quam habet flumen, vel mare, quod illam occupavit, *l. Ariſto, penult. de rer. diviſ. l. ergo 30. §. alluvio 3. de acquir. rer. domin. l.1. §. ſi in inſula 6. cum ſequent. de fluminibus*: explicant, ne immoremur, Guillelmus Fornerius *l.3. ſelect. cap.*2. aliique apud Oſualdum *ad Donel. l.4. c.27. littera C.* Ergo cùm mare natura commune ſit, erit etiam quicquid mare occupaverit, poſtquam privatum dominium amiſit. Deinde à poſteriori, quia ſi prorſus ignoratur, cujus ſit, poteſt eſſe hoſtis, & piratæ. Cùm ergo hæc jure belli cedant occupanti ex jure gentium, conſequens eſt, ut etiam licitè retineantur, ſecundùm hoc jus: nec Principis prohibitio impedit dominii acquiſitionem ex re natura communi, quamvis prohibitum ſubiiciat aliis pœnis, quas in prohibitione imponit. Quod mihi probat textus *in l. Divus Pius* 16. *de ſervit. ruſtic. præd.* ubi Calliſtratus refert conſtitutionem Imperatoris Antonini Pii ad Aucupes emiſſam, qua ſanxit, ne quis aucupandi, vel venandi cauſa fundum alienum ingrederetur invito domino. Pone de facto, & prohibente domino ingreſſum fuiſſe venatorem, vel aucupem, & in alieno fundo avem, vel feram cepiſſe; quæritur, cujus ſit, capientis, an domini fundi? Et ſanè ceſſante prohibitione palàm eſt, aves, vel feras captas in alieno fundo proprias fieri capientis, quia non ſunt ejus, in cujus arbore inſederint, ſed in libertate, & laxitate naturali permanent, & per hoc nullius ſunt, & capienti acquiruntur, *leg.3. §.1. ff. de acquir. domin. l. ſi apes 26. de furtis*: docet expreſſiùs Cujac. *l.4. obſerv. c.2.* Accedente verò prohibitione non adeò expreſsè deciſa eſt quæſtio, ut habeamus alicujus Juriſconſulti reſponſum, quod eam in propriis terminis determinet. Accurſius tamen *in d. l. Divus* 16. reſolvit, prohibitum teneri domino fundi actione in factum ad inſtar, propter damnum datum glebæ, frugibus, aut arboribus, *l. in laqueum* 55. *ff. de acquir. domin.* & actione injuriarum propter contumeliam, aut contumaciam juſti præcepti contempti, *l. injuriarum 13. §. ult. ff. de injur.* facere tamen propria nihilominus animalia capta, quia cùm per prohibitionem propria non fiant domini fundi, ſed in libertate adhuc naturali permaneant, conſequitur, ut capienti acquirantur, nec illa domino fundi reſtituere teneatur, tam in foro interiori, quàm exteriori. Docent idem cum Accurſio Vueſembechius poſt veteres Legiſtas *in comment. ad tit. de acquir. domin. n.7.* Forcatulus *in alveario juris, c.4. n.3.* multiſque aliis laudatis Leſſius *l.2. de juſt. & jur. c.5. dub.*8. *cum duabus ſequent.* & cum nuperis Moraliſtis Eligius Baſſæus *in floribus, verbo Venatio, ex nu.*4. Tapia 2. *tom. catenæ mor. l.5. qu.26. art.*5. Igitur ſi prohibitio venandi in fundo proprio neutro in foro impedit acquiſitionem dominii, multò minùs impediet in mari, quod natura omnibus patet, acquiſitionem dominii rerum extractarum.

Tertiò frequentiſſimè ſolet quæri, an bona ex naufragio ejecta, vel extracta à privatis, quorum prorſus domini non apparent, fiant Principis, tanquam regalia? Et ſanè non dubito, quin hæc poſſint fieri regalia, ut piſcatio, uniones, & ſimilia, quæ ex mari extrahuntur: nec dubito, quin apud multas nationes, & regna inter regalia connumerentur, ut ex fide hiſtorica memorat Grotius *l.2. de jure belli, c.7. §.1.* De Regno Neapolitano, in quo dicitur eſſe expreſſam conſtitutionem, tradunt Ponte *deciſ.*21. *nu.* 3. Maſtrillus *de Magiſtratibus l.3. c.10. n.393.* & de Regno Franciæ Guillelm. Benedictus *in c. Raynuntius, verbo Vxorem, n.*374. apud quas nationes leges iſtæ ſervandæ erunt, quia ſuppoſito totali defectu dominii, non ſunt injuſtæ; immò & longi temporis conſuetudines hoc regale inducentes, ex eadem ratione debent obſervari, quas ferè apud univerſum orbem inoleviſſe teſtantur Chopinus *de dominio Franciæ, l.1. tit.16. à nu.9.* Petrus Rebufus *ad leges Galliæ, in proœmio, gloſſ.5. ex n.*4. Maſtrillus *ubi proximè, n.*393. Regnerus Sixtinus *de regalibus l.2. c.3. ex nu.*91. Solorzanus *in polit. Indiana, l.6. c.6. pag.*964. idcircò tales leges, & conſuetudines juſtas obſervandaſque eſſe cenſent Covarr. *in regul. peccatum, 3. p. §.1. nu.*5. Suarez *de cenſur. diſp.21. ſect.2. n.*34. Duardus *ad Bullam Cœnæ Domini, can.* 4. *q.*17. Petrus Gregor. *l.3. ſyntag. cap.14. num. ult.* In noſtro tamen Regno non video legem, quæ bona naufragorum fiſco applicet, ut liquidò apparet ex ſuprà adductis. Ergo ex jure naturæ cedent occupanti, & hoc jure cedent etiam Principi, ſi naves, triremes, vel alia tempeſtate maris in littus ejecta, per milites, navarchos, aut per miniſtros ſuos occupet, vel etiam extrahat, quæ in profundo maris latent, dum prorſus domino careant. Ex quo infertur, ſchedulas, & diplomata Regia, quorum meminit Solorzanus *ubi proximè*, emiſſa ad eos, qui perquirunt naufragia, quæ accidunt in navigatione Indica, tantùm in ſuo caſu eſſe intelligenda ad extractionem eorum, quæ amiſſa ſunt à noſtris navigantibus, quæ Princeps ſibi reſervat, & de quibus pactum fuit cum extractoribus, ut partem retineant, partem fiſco inferant; nec videntur mihi poſſe applicari aliis caſibus naufragiorum, niſi in partibus, in quibus hoc Regale legitima conſuetudine receptum ſit, quam fiſci Regii Advocatus, aut Procurator probare tenebitur.

12 Reſolvitur alia quæſtio.

C A P U T IV.

Alexand. III. a *Panormit. Archiepiſcopo.*

IN Archiepiſopatu tuo dicitur contingere quandoque, quòd Sarraceni mulieres *b* Criſtianas, & pueros rapiunt, & eis *c* abuti præſumunt, & quoſdam etiam interdum occidunt. Cùm autem exceſſus hujuſmodi chariſſimus in Chriſto filius noſter Illuſtris *d* Rex Siciliæ Vu. tibi, & aliis perſonis eccleſiaſticis, quæ Pontificali ſunt præditæ dignitate, commiſerit *e* puniendos, quid de Sarracenis agendum ſit, qui fuerint in tam nefario ſcelere intercepti, tua nos duxit prudentia conſulendos. Super quo conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi tales in juriſdictione tua ſunt, vel in poſterùm fuerint intercepti, eos *f* pecuniaria poteris pœna mulctare, & etiam *g* flagellis afficere, ea *h* moderatione adhibita, quòd flagella in vindictam ſanguinis tranſire minimè videantur. Si verò ita fuerit ſuper hoc gravis Sarracenorum exceſſus, quòd mortem, vel detruncationem membrorum debeant ſuſtinere, vindictam ipſam exercendam reſerves Regiæ poteſtati.

N O T Æ.

1 a PAnormit.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.3.* & poſt Concilium Lateran. *part. 34. c.* 2. In præſenti reſcribit Alexander Hugoni Archiepiſcopo Panormit. & *in c. ſuper eo, de uſur. c. de illis, de condit. appoſit.* De Metropoli Panormit. egi *in cap.4. de elect.*

b *Chri-*

2 b *Chriſtianas.*) Unde pęnam mortis incurrebant, *l. ne quis Chriſtianam, Cod. de Judæis:* & notavi *in cap.·.· ſuprà de Judæis.*

c *Abuti.*) Ad præpoſteram libidinem, de qua agemus *in c. clerici, de exceſſibus Prælat.*

d *Rex Siciliæ.*) Vuillelmus videlicet ſecundus, à moribus cognomento Bonus, qui regium ſuſcepit diadema anno 1166. à prædicto Hugone Panormit. Archiep. ut refert D. Rochus Pirro *tom.*1. *Siciliæ ſacræ*, *fol.*32.

3 e *Puniendos.*) Princeps enim poteſt mandare merum imperium, præcipuè cum in præſenti extra ordinem non uni, aut alteri, ſed omnibus Epiſcopis crimen propè eccleſiaſtici fori delegaſſet. Quintanaduennas *de juriſdict. lib.* 2. *c. de juriſd. mandat. num.*12.

4 f *Pecuniaria.*) Quia pœna pecuniaria ex juſtis cauſis, præcipuè cùm magis timetur, imponi poteſt à judicibus eccleſiaſticis, dum uxorum utilitatibus non applicetur, ut dicemus *in cap.*3. *de pœnis.*

g *Flagellis.*) De pœna fuſtium, ſeu flagellorum, & quando in pœnam ſanguinis tranſire dicatur, egi *in c.* 1. *de calumniat.*

h *Ea moderatione.*) Sed quomodo judex inferior 5
poteſt minuere, aut moderari pœnas à jure ſtatutas, contra tradita *in capit.* 4. *§. de illis*, *de offic. deleg.* Sed reſpondetur, ideò in præſenti Archiepiſcopum imponere pœnam mitiorem, quia ipſe pœnam ſanguinis infligere non valebat, *capite ſententiam, ne clerici, vel monachi.* Et ideò in calce hujus textus ait Alexander, quod ſi pęna ſanguinis infligenda ſit, regiæ cognitioni ſententia reſervetur. Docuit Angujanus *libr.* 2. *de legibus*, *controverſ.* 5. *num.*44.

C A P U T V.

Alexand. III. a *Claromontenſi Epiſcopo.*

IN litteris tuis, quas I. lator præſentium detulit, continebatur, quòd cùm pater ejus multis fuiſſet criminibus irretitus, qui per appoſitionem ignis Eccleſiarum excidium, diabolo inſtigante, commiſerat, tandem in ultima ægritudine conſtitutus confeſſus eſt ſe peccatorem, & accepta pœnitentia de commiſſis, per manum *b* capellani ſui fuit à ſententia abſolutus anathematis; ſed moriens ſepulturam eccleſiaſticam habere *c* nequivit. Quapropter ſi ita res ſe habet, ſ. t. p. A. ſ. p. m. quat. corpus ejuſdem patris I. ſupradicti ap. ceſſ. facias in cœmeterio *d* ſepeliri, & hæredes ejus moneas, & compellas, ut iis, quibus per incendium, vel alio modo damna contra juſtitiam irrogaverit, juxta facultates ſuas condignè ſatisfaciant, ut ſic à peccato *e* valeat liberari.

N O T Æ.

a CLaromontenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*6. & poſt Concil. Lateran. *part.*34. *cap.*2. De diœceſi Claromont. egi *in c.*38. *de teſtibus.*

b *Capellani ſui.*) Clerici videlicet, qui ex officio ſacramenta adminiſtrabat, de quo egi *in c. capellanus, de feriis, cap.*1. *de ſecund. nupt.*

1 c *Nequivit.*) Quia cùm non ſatisfeciſſet pro damnis illatis, exiſtimabat capellanus pęnitentiam illi parum prodeſſe, & ideò indignum eſſe ſepulturæ eccleſiaſticæ, juxta textum *in cap.*2. ſupà *hoc tit.*

2 d *Sepeliri.*) Quia licèt ipſe per ſe non ſatisfeciſſet pro damnis illatis, tamen hæredibus ſuis juſſit, ut ſatisfacerent, & ita potuit ſepeliri in ſepultura eccleſiaſtica, ut *in c. fin. hoc tit in* 1. *collect.* reſcribit Alexander III. Lucenſi Epiſcopo in hæc verba: *De ſecunda verò quæſtione hoc tuam volumus diſcretionem tenere, quòd propinqui ejus, quem pro manifeſtis exceſſibus, videlicet homicidio, incendio, violenta injectione manuum in clericos, violatione multarum Eccleſiarum, & inceſtu vinculo excommunicationis adſtringis, monendi ſunt, ut pro eo ex eo ſatisfactionem exhibeant: quod ſi fecerint, quia laborans in extremis, præſtito juramento per presbyterum fuerit ab excommunicationis ſententia relaxatus, in cœmeterio poterit ſepeliri. Si autem propinqui tuis acquieſcere monitis contradixerint, quia jam non eſt purgatum peccatum, defuncto neganda eſt eccleſiaſtica ſepultura.*

3 e *Valeat liberari.*) *Valeant liberari*, legit Navarrus *in manuali Latin. c.*27. *n.*68. à quo diſcedit Barboſa *in collect. ad hunc textum.* Aliter Aravio *in deciſ. moral. tr.*3. *q.*25. retinet aliam interpretationem ipſius Navarri, qui retenta littera, *valet liberari*, accipit ea verba de ope, quam obtinet anima defuncti accidentaliter per orationes creditorum, ſive pauperum benè ſatisfactorum; nam teſte D. Thoma *in* 4. *diſt.*45. *art.*2. *qu.*2. *ad* 4. ſolutio debiti aliquantum prodeſt defuncto, in quantum creditoris orationibus adjuvatur. Sed adhuc crederem, mentem Alexandri III. fuiſſe, hæredem debere ſatisfacere pro damnis illatis à defuncto, quia cùm ipſe valdè negligens fuiſſet in ſatisfactione, ſi ejus onus hæredibus injunxerit, ipſi debent ex bonis ejus ſatisfacere: quòd ſi prætermittant, incurrunt in peccatum, à quo non liberabuntur, niſi reſtituendo. Non igitur fuit mens Alexandri incendiarium in gratia antè reſtitutionem defunctum, ut liberetur à purgatorio, egere reſtitutione per hæredes facta; ſed mens ejus fuit hæredibus eam reſtitutionem eſſe neceſſariam, ut liberentur à culpa, ideſt ne eam incurrant: nam ob neglectam, aut dilatam reſtitutionem ab hæredibus faciendam, non detineri animas in purgatorio, docent D. Thomas *quodlibet* 6. *art.*13. Navarrus *ſuprà*, Hadrianus *quodlibet.*8. Sylveſt. *in ſumm. verbo Teſtamentum*, *q.*9. Petrus Sot. *lect.*3. *de purgat.* Dominicus Sotus *in* 4. *diſt.*45. *art.*3. *q.*2. & *l.*6. *de juſtit. qu.*1. *art.*1. Molina *tr.*2. *de juſt. diſp.*251. Suar. *tom.*4. *in* 3. *p. diſp.* 48. *ſect.*8. *nu.*28. Valentia *in* 2.2. *diſp.*5. *q.*6. *punct.*2. Bellarm. *l.*2. *de purgator. c.*16. Peltanus *l. de purgat. c.*16. Navarra *de reſtit. l.*4. *c.*4. *n.*75. Cenedo *in qq. pract. q.*31. *n.*6. Theoph. *to.* 15. *in Heterocl. p.*2. *ſect.*1. *c.*3. *fol.*404. Quatenus verò hæres teneatur ſatisfacere pro damnis illatis à defuncto, expoſui *in cap. fin. de ſepult.*

C O M M E N T A R I U M.

INcendium committitur ex dolo, culpa, aut caſu, ut ex- 4
plicant D. Joann. Vela *de delict. c.*18. *per totum*, Petrus Gregorius *l.*36. *Syntag. c.*19. Martha *de juriſd.* 2. *p. c.*25. Antonius Matthæus *de crimin. l.*48. *tit.*5. *cap.*6. In præſenti agitur de incendio ex dolo admiſſo, cujus ratione tenetur incendiarius, qui dolo malo incendium fecit, ſive ipſe manu ſua ſtupam, tædaſue intulerit, ſive per alium id fieri curaverit, & ſi cętu, turba, aut ſeditione incendium fecerit, etiam legi Juliæ de vi publica ſubiicitur, *l.*1. & 10. *ff. ad leg. Corn. de ſicar. l.*5. *ff. ad leg. Jul. de vi public. l.*11. *Cod. qui accuſare.* Sed cùm non omnia incendia æquè gravia ſint, non ſemper eiſdem pęnis incendiarii ſunt plectendi; qui enim intra oppidum incendium fecerint, prædæ, aut inimicitiarum cauſa, plerumque vivi exuruntur: qui verò caſam, aut villam incenderint, aliquo leviùs puniuntur: qui acervum frumenti juxta ædes poſitum combuſſerint, vincti, verberatique igne necantur, *l. qui ædes* 9. *ff. de incendio & ruina*, *l. aut facta* 16. *§. penult. l. capitalium* 28. *§. incendiarii*, *ff. de pœnis*, *l.*10. *ff. ad leg. Corn. de ſicar.* Farinac. *in praxi*, *q.*110. *num.*157. D. Joannes Vela, & Anton. Matthæus *ubi ſuprà*, Jul. Pacius *ad tit. de incendio.* Ad quod delictum, & ejus pęnas ſpectant textus *in l. in eum, Cod. de furtis, l. Pomponius* 44. *§. idem, ff. de acquir. rer. dom. l.*7. *§. eſt & alius, ff. quod vi aut clam, l. ſi quis fumo, §. qui dicitur, ff. ad l. Aquil. l.*1. *§. fin. l.*8. *ff. ad leg. Rhodiam, l.*3. *§. Senatus, l. ſi quis, §. ſi quis, ff. ad Syllan. l.*21. *§. ſed etſi, de furt. lib.*3. *§. item ſi, ff. ad leg. Corn. de ſicar. l.*3. *§. in ſervum, ff. de vi bonor. raptor. l.*4. *Cod. de ſepulchro violat. l.*5. *ff. de aqua pluvia, l. Pomponius* 15. *ff. de negot. geſtis, l.*1. *Cod. de naufragiis, l.*1. *§. fin. ff. ad leg. Jul. de vi public. l. presbyteri, Cod. de Epiſcop. & cleric. l.*44. *§. ſi jactum, ff. de furtis, l.* 27. *§. ſi fornicarius, ff. ad leg. Aquil. l.*29. *§. idem, eod. tit. l. hoc ampliùs, §. Neracius, ff. de damno infecto, l.*4. *Cod. de navibus, l. interdum* 58. *§. ſi quis furem, ff. de furtis, junct. princ. leg. fin. Cod. quand. civil. l.*4. *§. fin. de rebus credit. l. data* 11. *Cod. qui accuſare, l.*28. *§. nam incendiarii, ff. de pœnis, l. in arborem, eod. tit. lib.*5. *ff. ad leg. Jul. de vi privat. l. inter, §. penult. ff. de furtis, l.*28. *§. ſi dominus, ff. de dolo, l.*7. *§. ſi paciſcar, ff. de pactis, l.*

Digitized by Google

ſi vendita, *ff. de periculo & commodo*, *l.24. §. præterea*, *ff. de damno infecto*, *l,1, §. ſi ſuſpicio*, *l.3. §. item*, *ff. de incendio & ruina*, *l. quamvis*, *Cod. ad leg. Jul. de adult. l. interdum* 58. §, *qui furem*, *ff. de furt*, *cum l.1. Cod, quando civilis actio*, *l. fin. ff. de offic. Præfecti vigil. cum l. qui ædes*, *ff. de incendio*, *l.5. Cod. de navicular. lib.11. l.11. l.30. §. fin. ff. locati.*

5 Jure noſtro Regio ultra damni ſatisfactionem incendiarii comburi jubentur, *l.11. tit.15. lib.4. fori*: quæ pęna quoad nobiles partitarum jure mutata eſt in exilium perpetuum, *l.9. tit.10. part.7.* hodie verò contra nobiles mortis pœna impoſita eſt, *in l.6. tit.12. lib.8. Recopil.* & ſi hominis occidendi cauſa fiat incendium, etiamſi mors non ſequatur, dimidia pars bonorum incendiarii publicatur, *l.36. tit.9. lib.8. Ordin. l.8. tit.26. lib.8. Recopil.* & tandem immunitate Eccleſiæ non gaudent, *l. fin. tit.5. lib.1. fori*, *l.3. tit.2. lib.1. Recop.* Baſilic. *deciſ.18. crim.* Jure Saxonum pęna incendiarii omninò capitalis fuit, etiamſi incendium noctu, vel diu factum fuiſſet, *tit.5. §.2. legum Saxon.* Salicis verò, & Longobardis novies compoſitio fiebat, quas ſequuti ſunt Friſones *tit.7.* & de illis intelligendus eſt textus *in c. cùm devotiſſimam*, 12. *quæſt.2.* Et hæc compoſitio, ſeu pœna appellatur Vuere, ſeu Vvirgildum, *in c. omnes 17. quæſt.4.* ideſt pretium, quo damnum appretiatum fuerit, ut exprimitur *lib.4. capitul. cap.13. 15. & 18.* Jure Canonico in incenſores ſtatuta eſt excommunicatio; ea tamen differentia adjecta inter incendiarios rerum Eccleſiarum, & aliarum rerum, quod illorum abſolutio reſervata eſt Romano Pontifici, ex præſenti textu, & *c. tua nos*, *de ſent. excom.* iſtorum verò tantùm Epiſcopo, *cap. ſi quis membrorum*, cum ſequenti, 23. *qu. ult. c. nuper*, *de ſent. excom.* Et licèt nonnulli aſſeruerint, ſententiam hanc excommunicationis incurri ipſo jure *in c. ſi quis membrum*, *c. peſſimam*, 23. *qu.8. c. tua nos*, *de ſent. excom.* tamen contrarium, immò incendiarium non eſſe ipſo jure excommunicatum, ſed excommunicandum, docuerunt ex Innocent. III. apud Sirletum *fol.275.* ibi: *Sicut ex parte tua noſtro fuit Apoſtolatui reſeratum, prædeceſſores noſtri felicis recordationis Clemens & Cęleſtinus, & devotionem tuam & gentis tibi ſubiectæ duritiam attendentes, ut abſolvere, ac judicare poſſes incendiarios in tua diœceſi conſtitutos, fraternitati tuæ de benignitate Sedis Apoſtolicæ indulſerunt. Nos igitur tibi, quem inter fratres, & Coepiſcopos noſtros ſyncera diligimus in Domino charitate, abundantiorem deferre volentes honorem, & illud nihilominus attendentes, quod ex hoc vita hominum faciliùs corrigatur, ad exemplar eorumdem prædeceſſorum noſtrorum poteſtatem incendiarios tuæ diœceſis abſolvendi devotioni tuæ auctoritate præſentium indulgemus, niſi fortè tantus ſit aliquorum exceſſus, ut eos oporteat ad Sedem Apoſtolicam deſtinari. Nulli ergo, &c. Datum Later. XI. Kal. Martii.* Suarez *de cenſur. diſp.22. ſect.2. numer.19.* Barb. *de poteſt. Epiſcop. alleg.5. num.89.* Caſtropalao *diſp.3. puncto 24. numer.5.* Gibalinus *in ſynopſi cenſur. verbo Incendiarius*, Murga *tom.2. diſquiſit.20. dub.19.*

CAPUT VI.

Lucius III. a *Nonhebergenſi Epiſcopo*.

CUm cauſam, quæ inter E. militem latorem præſentium, & uxorem ejus vertitur, tuæ commiſiſſemus experientiæ terminandam, E miles *b* repetens, mulierem legitimè ſibi nupſiſſe, per probationes canonicas ſe conſtanter aſſerit probaturum. Fœmina quoque propoſuit, quòd dominorum, & parentum ſuorum ſuggeſtione alteri viro tradita, ab illo militis amore divertit, qui à parentibus priùs rapuit eam; illa tamen volente, ut dicitur, & poſtmodùm prius quàm eam cognoſceret, deſponſavit: demùm incluſa eſt in monaſterio monialium, ubi etiam detinetur. Unde quoniam ſuper his prudentia tua Sedem duxit Apoſtolicam conſulendam, ſignificatione tibi præſentium reſpondemus, quod cùm ibi raptus dicitur admitti, ubi nihil antè de nuptiis agitur, iſte raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris aſſenſum, & priùs eam deſponſaverit, licèt parentes forſitan *c* reclamarent. Præterea cùm poſt matrimonium carnis commixtione perfectum, teſte Apoſtolo, uxor ſui corporis poteſtatem non habeat, ſed maritus, & econverſo; ſi præceſſiſſe matrimonium, vel ex probationibus viri canonicis, vel ex mulieris confeſſione claruerit, poſtmodùm ſine *d* aſſenſu viri non potuit fęmina monaſterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Nec ergo pro eo, quòd poſt matrimonium conſummatum rapta per vim de monaſterio fuerit, ejus poterit conſortium declinare, dummodo probari nequeat virum, ut mulier profitetur, continentiam *e* aſſenſiſſe.

NOTÆ.

1 a NOnbebergenſi.) Ità legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.4.* Poſt Conc. verò Lateran. *part.5. c.24.* Nohebergenſi legitur: in hac ſexta collectione habetur *Burgenſi*; ſed credo legendum eſſe *Neubergenſi*, qui Epiſcopatus eſt in Germania, & ejus Eccleſiam his temporibus regebat Utho ſecundus, ut refert Bucelinus *tom.1. Germaniæ*, *part.2. fol.41.*

b *Repetens.*) Et vindicans, juxta tradita *in cap.1. de ordin. cognit.*

c *Reclamarent.*) Quorum conſenſus deſideratur de jure Canonico, non tamen adeò præcisè, ut abſque eo matrimonium non conſiſtat, ut probavi *in c.1. de deſponſ. impub.* & pro hujus textus expoſitione notavit Baſilius *lib.1. & 2. de matrim. cap.1. num.1.* 2

d *Sine aſſenſu viri.*) Juxta tradita *in c. conjugatus*, *de converſ. conjug.*

e *Aſſenſiſſe.*) Quia tunc cùm ex mutuo conſenſu habitum religioſum ſuſcepiſſet, non poterat eam repetere.

CAPUT VII.

Innocent. III. *Epiſcopo* a *Glaſconienſi*.

ACcedens ad Ap. Sed. dilectus filius B. frater Hieroſolymit. Hoſpitalis, à nobis ex parte tua quæſivit, utrùm clericus *b* abſens gratia ſtudiorum de eccleſiaſtico beneficio poſſit inveſtiri; & utrùm ſi rapta puella, & in alienam delata diœceſim, in Eccleſiæ facie conſenſerit in raptorem, matrimonium hujuſmodi legitimum ſit habendum. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod & clericus abſens per alium, vel alius magis per ipſum pro eo poteſt de beneficio inveſtiri: & rapta puella legitimè contrahet cum raptore, ſi prior diſſenſio tranſeat poſtmodùm in conſenſum; & quod antè diſplicuerit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contrahendum ſint legitimæ perſonæ.

NOTÆ.

a GLaſconienſi.) Ità legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.1.* in hac ſexta legitur *Saronenſi*; ſed rectè Antonius Auguſtinus in dicta tertia collectione ad marginem emendat *Cracovienſi*, de qua diœceſi egi *in cap...*

b *Abſens per alium.*) Hæc verba extant *in c. accedens*, *de præbendis*, ubi jam notavi.

COMMENTARIUM.

EX his duabus deciſionibus ſequens communiter deducitur aſſertio: *Rapta poteſt contrahere matrimonium* 1

cum

Digitized by Google

Concluſio traditur, & probatur.

cum raptore, ubi datur libera facultas in contrahendo. Probant eam textus in canone 66. Apoſt. Conc. Meldenſe *can.* 64. ibi: *Raptores virginum, & viduarum, qui etiam poſteà voluntate parentum eas quaſi deſponſantes ſub dotalitii nomine in conjugium duxerunt, publicæ penitentiæ ſubigantur, & poſt publicam penitentiam, prout præviderit Epiſcopus peractam, ne in pejus corruant, iterùm convenientes, de cætero eleemoſynis, & cæteris quibuſque religioſæ, & ſalutiferæ converſationis actionibus inſervire procurent, uſquequò ab opere conjugali ex conſenſu ſe valeant abſtinere*. Conc. Romanum ſub Zacharia *can.*4. ubi excommunicatur raptor, niſi raptam deſponſatam habuerit. Nicolaus I. *epiſt.*30. Trident. *ſeſſ.*24. *de reform. c.*6. Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti à Barboſa Baſilius Legion. *lib.*7. *de matrim. c. fin.* Didacus Perez *in l.*2. *tit.*15. *l.*8. *ordin.* Grotius *in flor. ſparſ. ad tit. C. de rapt. virginum*, Balſamon *in c.*30. *ſancti Baſilii ad Amphiloch.* Borrel. *tom.*3. *deciſ. tit.*1. *nu.*567. Bignonius *in notis ad Marculf. lib.*2. *c.*16. Petrus Gregor. *lib.*3. *partit. tit.*21. *c.*14. & *lib.*4. *tit.*14. *c.*6. & *in c.*1. *de ſponſal. nu.*79. Savarus *in notis ad Sidonium, lib.*5. *epiſt.*19. Acoſta *in §. ſi arbitratu, nu.*4. *fol.*145. Chriſtineus *tom.*1. *deciſ.*334. Dartis *in* 27. *q.*2. Azor I. *part. inſtit. lib.*5. *cap.*20. Trullench *de matrim. c.*9. *dub.*17. Leander *eod. tractatu, diſp.*22. *quæſt.*3. Hurtado *eod. tract. diſp.*23. Zypæus *in reſponſ. ad tit. de ſponſal.* Tondutus *reſol. canonic. c.*117. Forner. *lib.*1. *rerum quotid. c.*5. Anſaldus *de juriſdict. part.*4. *tit.*4. *c.* 1. & 2. Seſſe *tom.*1. *deciſ.* 94. *cum quatuor ſequent.* Moraliſtæ de impedimentis matrimonii ſcribentes, Villaroel. *part.* 1. *regim. eccleſ. quæſt.*9. *art.*4.

2
Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Si matrimonium inter raptorem, & raptam permittatur, exempli impunitate publicis moribus officitur; nec niſi pluris eſt apud nos pudoris privati ratio, quàm diſciplina morum, ejuſmodi concubitu matrimonii honorem dedecorari patiemur, argumento legis *poſtliminium* 19. §. *filius*, *l.*3. *Cod. de primipil. lib.*12. quia nec ſequens conſenſus contractam anteà maculam ſic delere poteſt, quin litura maneat; ideòque Imperator *in l.*1. *C. Theodoſ. de raptu ſanctimon.* jubet, neminem ſibi ex poſteriore conſenſu raptæ blandiri, *l.*1. *eod. Cod. de raptu virginum*, ubi Gothofr. & Juſtinianus ejuſmodi conjugia, nec interveniente quidem parentum, partiumque conſenſu valere voluit, *l. unic. §. & ſi quidem, Cod. de raptu virginum, novel.* 143. & 150. Quarum conſtitutionum mentio fit *in c. cùm ſecundùm, de hæretic. in* 6. Et edicto Theodorici, ſi conſentiat rapta raptori, pariter occiditur. Idem apud Vviſigothos cautum legimus *in l.*1. *tit.*3. *in l.*14. *tit.*4. *lib.*3. *Vuiſigoth.* Lege etiam Caroli Magni *lib.*7. *cap.*311. vetatur fœminam ducere, qui eam rapuit, vel ſeduxit, ac prætereà mulctam ſolvere tenetur. Ejuſdem Caroli Magni temporibus raptor, qui ſub lege Romana viveret, morte puniebatur, & variis Eccleſiæ canonibus matrimonium inter raptorem & raptam celebratum nullum eſſe, cautum legimus *in c. de puellis, cap. placuit, c. ſi autem* 10. 36. *q.*2. Concil. Meldenſe *can.*66. 67. & 68. Troslejan. *can.*8. & teſtatur Carnot. *epiſt.*15. Igitur non rectè in præſenti textu affirmatur, matrimonium inter raptam, & raptorem conſiſtere poſſe, contra jus ita receptum. Unde Treutlerus *vol.*2. *diſp.*6. *de nupt. ad finem*, auſus fuit hæc verba proferre: *Coronidis loco ſit, peſſimo exemplo à poſterioribus canonibus permitti, ut raptor cum rapta liberè poſſit contrahere matrimonium; quod enim in l. unic. Cod. de raptu virgin. cap. placuit, cap. de puellis, 36. quæſt.2. contrà ſtatuitur, id juſtiſſimam rationem habuit jure divino, & humano ſuffultam, contra quam non potuit, nec debuit aliud jus induci in cap. fin. de rapt.*

3
De raptu perſonarum.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, verbum rapere commune eſſe & ad res, & ad perſonas; nam qui perſonam rapit, raptor dicitur, *l. ſi quis ex domo, ff. de furtis*: & qui perſonam abducit, propriè raptum committit, *l. ſi quis non dicam, C. de Epiſcop. & clericis*. Is enim committit raptum, qui de loco ad locum per vim mulierem amovet libidinis cauſa, *c. lex illa, verſ. Raptus*, 33. *q.*1. *d. l. ſi quis non dicam*: ideòque in præſenti rubrica non ſolùm agitur de prædonibus, & latronibus, ſed etiam de impuris hominibus vim fęminis inferentibus, qui prædonibus ſimiles ſunt, unde & furtum facere dicuntur *in c. placuit*, 36. *quæſt.*2. in Synodo Romana ſub Gregorio II. *can.*11. ibi: *Si quis virginem, niſi deſponſaverit, furatus fuerit in uxorem, vel conſentiens ei, anathema ſit*. Synodus Romana ſub Zacharia *can.*7. ibi: *Si quis temerario auſu præſumpſerit virginem, aut viduam furari in uxorem, præter ſi deſponſatam habuerit, anathema ſit*. Et hoc crimen furtum dicitur à Virgilio *lib.*6. *Æneid.*

——Suppoſita furto
Paſiphae.

Furtum enim fit pudoris, & caſtitatis in virginibus, quæ ideò repudiari dicebantur à Saberio apud Gellium *lib.*6. *noctium, c.*7. & nulla atrocior injuria fęminis poteſt inferri, quàm quæ pudicitiam aggreditur, eo quòd pudicitia illa nunquam reparetur, ut ait D. Hieronymus *in epiſt.*22. *ad Euſtochium*: & Ovidius *epiſt.*5.

——Nulla reparabilis arte
Læſa pudicitia.

Hinc exponenda eſt quæſtio ſatis vexata apud Interpretes, an mulier rapta dicatur, quæ non eſt abducta de loco ad locum, ſed in cubiculo, aut alio loco ſola deprehenſa, oppreſſa, & violata fuit. Et tunc raptum non committi, immò etſi puella per paſſus aliquot abducta, ſtuprique cauſa protracta fuerit, pęnis raptus oppreſſorem non teneri, docuerunt Tiberius Decianus *lib.*8. *tract. crimin. c.*7. *nu.*34. Farinac. *in praxi: quæſt.*145. *num.*69. Jul. Clarus §. *raptus, in princ.* Boſſius *in praxi, tit. de raptu mulier. nu.*3. Petrus Gregor. *lib.*36. *ſyntagm. cap.*33. *nu.*1. Quæ ſententia firmatur ſequentibus juris principiis. Primò, quia quemadmodum vi bonorum raptorum non tenetur, niſi qui violenter res eripuit, & abduxit, *l.*2. *§. ſi publicanus, cum ſequent. ff. de vi bonor. raptor. l.*4. *ff. ne quis eum qui in jus vocatus*; ita nec raptus accuſari poterit, niſi qui perſonam violenter abduxit: & ſicut abduxiſse non dicitur, qui in eodem loco hominem retinuit, *d. l.*4. *l.*3. *Cod. ad leg. Jul. de vi:* ita nec rapuiſse mulierem dici poteſt, qui in loco ſolam deprehenſam vi compreſſit. Secundò quia in jure ſemper ſeparatur ſtuprum per vim factum à raptu, *l.*3. & 5. *ff. ad leg. Jul. de vi privat.* & in legibus Vviſigoth. *lib.*3. *tit.*3. & 4. Igitur quia ad raptum deſideratur abductio, ſeu amotio de loco in locum. Contrariam ſententiam tenuerunt Rebuffus *in l. Marcellus, verbo Rapere, ff. de V. S.* Anton. Matthæus *de crimin. ad lib.*48. *Pandect. tit.*4. *c.*4. Pro qua ſententia faciunt textus *in c. fin.* 36. *q.*1. ubi is appellatur raptor, qui per vim virginem ſtupravit: & *in c. de raptoribus, eadem quæſtione*, traditur raptum dupliciter fieri, vel cùm ipſa mulier rapitur, vel cùm flos virginitatis violenter eripitur: quare licèt mulier de loco in locum non amoveatur, ſed retineatur ubi deprehenſa eſt; raptus tamen committitur, quoniam pudicitia ei eripitur. Tandem quia quidquid vi eripitur, rapi dicitur *l. ſi eximendi, ff. ne quis eum qui in jus vocatur, l.*3. *§. non ſolùm, ff. de incend. ruin.* ex Seneca, & Quintiliano probat Aut. Matthæus *ubi proximè*. In quò Interpretum diſſidio verius credo, hoc caſu raptum virginitatis, non verò virginis committi; & ita oppreſſorem puellæ non teneri pœnis raptus, præcipuè ſi virgo non erat in poteſtate parentum, ſed ſui juris.

Deinde ſciendum eſt, ad raptum committendum vim deſiderari, *c. lex illa, verſ. Raptus*, 36. *qu.*1. idque ipſius verbi proprietas poſtulat, cùm rapi ſolùm dicatur, quod vi eripitur, *d. l. ſi eximendi, l.*3. *§. non ſolùm, ff. ad leg. Jul. de vi*. Unde ſi fęmina conſentiens abducatur, quia nulla vis committitur, raptus non datur, *c. cùm cauſa, hoc tit.* Quod procedit, quando inter eos præceſſit tractatus matrimonii, etſi jure civili adhuc hoc caſu raptum committi certum ſit, & probat Ant. Matthæus *ubi ſuprà*. Quare etiam conſentiente filiafamilias, eam rapiens punitur pęna mortis, ut contra Decianum tenent Cevallos *quæſt.*596. *n.*33. Peguera *deciſ.*40. & 43. Farinac. *q.*145. *à nu.*34. Sanchez *de matrim. diſp.*12. *lib.*7. *nu.*23. Giurba *concil.*2. *n.*50. Salgado *de regia protect. part.*3. *c.*14. *nu.*38. Inde etiam infertur, multò fortiùs raptum committi, ubi ſuaſionibus, donis, aut aliis amatoriis artibus mulier viro conſenſit; habent enim vim perſuaſoria verba, *l.*1. *§. perſuadere, ff. de ſervo corrupto, l.*3. *§. ſi quis volentem, ff. de libero homine exhib. l. penult. C. de apoſt.* probat Balſamon *in can.*30. *Sancti Baſilii ad Amphilochium:* & quia in dubio mulier ſemper præſumitur ſeducta blanditiis, & ſuaſionibus viri, *l. unic. C. de raptu virgin.* Baldus *in l. raptores, C. de Epiſc. & cler.* Decianus *lib.*8. *cap.*13. *nu.*13. & *part.*7. *n.*7. Gomez *in l.*80. *Tauri, nu.*5. Paz *in l.*74. *ſtyli*, Guttierez *canonic. cap.*37. *à nu.*21. Azevedus *in l.*2. *tit.*13. *libro* 8. *num.*38. Vela *de delictis cap.* 37. ideò hoc caſu raptor probare debet ipſam ultrò conſenſiſſe; quod difficilè eſt, niſi ipſa fateatur, ut poſt Maſcardum, & Boſſium probat Vela *de delictis c.*29. *nu.*9. Inde etiam deducitur, fœminam rapientem virum, raptum committere, pœniſque raptus teneri, ut probant Gomez *in l.*80. *Tauri, n.*37. Vela *d. c.*29. *n.*9. Ant. Matthæus *d. cap.*2. *nu.* 1. Et ſanè ſi mulier raptori opem ferens capite punitur, *l. unic. §. pœnas, C. de raptu virgin.* utique multo magis capite punienda erit, ſi ipſa virum rapuerit. Nec obſtat in

De muliere raptui conſentiente. 4

Digitized by Google

pęnalibus, & odioſis verbum maſculini generis fęminam non comprehendere; nam ſi crimen tale ſit, quod in fęminam cadat, fęminæ quoque continentur, ut contingit in edicto de albo corrupto, *l. ſi quis id quod* 7. §. 1. *ff. de juriſd.* in lege Aquilia, *l.* 2. *item ſi obſtetrix* 9. *ff. ad leg. Aquil.* in Syllaniano, *l.* 1. §. *juſtè*, & §. *impubes*, *ff. ad Syllan.* facit Cicero *in orat. pro Cluentio*, ibi: *Ubi omnes mortales lex obligat*: *ita loquitur*: *Qui venenum malum fecerit, omnes viri, mulieres, liberi in judicium vocantur*. Etſi contrariam ſententiam tenuerint Menochius, Jul. Clarus, & Farin. & plures fęminas hoc commiſiſſe crimen refert Tiraquel. *in ll. connub. l.* 9. *nu.* 112.

5 De pœnis raptorum.

Delictum hoc raptus virginis ſeveriſſimè punitur, tam per leges, quàm per ſacros canones. Jure civili, ſi raptores in ipſo raptu deprehendantur, poſſunt impunè occidi propria auctoritate à propinquis, vel cognatis ipſius raptæ, *l. unic. verſ. Ne igitur*, *C. de rapt. virgin.* quæ pęna imponitur etiam illis, qui auxilium raptori præbuerunt: & raptor accuſatus, aut convictus ultimo ſupplicio afficiendus eſt, nulla habita diſtinctione ejus conditionis, ſeu qualitatis, *ex d. l. unic. l. ſi quis non dicam*, *l. raptores*, *C. de Epiſcop. & cleric. l. qui cœtu*, §. *qui vacantem*, *ff. ad leg. Jul. de vi*, §. *item lex Julia de vi*, *Inſtit. de public. judic. l.* 3. 4. 6. & 7. *C. Theodoſ. de indulg. crim.* Phocius *nomocan. tit.* 9. *c.* 30. Savar. *ad Sid. lib.* 5. *epiſt.* 10. Bona quoque ejus, licèt regulariter aliàs damnati ad mortem, fiſco applicantur, *auth. bona*, *C. de bonis proſcrip.* & olim applicabantur in hoc caſu, *l. ſi quis dicatam*, *C. de raptu virgin. in Theodoſ.* Marinis *lib.* 1. *reſol. c.* 301. ad ipſam tamen raptam ſpectant, ſi ingenua eſt, *d. l. unic. verſ. & ſi quidem*, §. 5. Papinianus *tit.* 10. *reſponſ.* Jure noſtro Hiſpano antiquo raptores, ſi raptam cognoviſſent, ultimo ſupplicio plectebantur; ſi autem copula non ſequebatur, mulcta pecuniaria puniebantur pro æqualibus applicanda fiſco, & raptæ, *l.* 1. 2. & 3. *tit.* 10. *lib.* 4. *fori*. Lege partitæ contra raptores, & eorum fautores ſtatuta eſt pęna mortis, & bona applicantur raptæ, niſi contrahat cum raptore; quia tunc applicantur fiſco, *l.* 3. *tit.* 20. *part.* 7. quæ pęna in ſolo conatu ad actus externos deducto locum habet, licèt non perficiatur raptus, *l.* 2. *tit.* 31. *part.* 7. Quòd ſi raptus committatur in eremo, eſt caſus vulgò *de la hermandad*; & ideò punitur pęna ſagittæ, *l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 4. *recopil.* Jure Canonico raptus punitur pęna depoſitionis in clericos, excommunicationis in laicos, qui & ſervire jubentur patri puellæ, *cap. de raptoribus*, cum aliis, 36. *qu.* 2. Concil. Meldenſe *can.* 66. ibi: *Qui deinceps rapere virgines, vel viduas præſumpſerint, ſecundùm Synodalem B. Gregorii definitionem, ipſi & complices eorum anathematizentur, & raptores ſine ſpè conjugii perpetuò maneant*. Chalcedon. *act.* 11. *can.* 27. Aurelian. 4. *can.* 12. Roman. I. ſub Gregorio II. *can.* 10. & 11. Sexta Synodus Trul. *can.* 92. Uuormac. *can.* 77. Metenſis *can.* 7. Ipſi raptores, ac eorum filii manent infames, ac inhabiles ad dignitates eccleſiaſticas. Concil. Aurel. 1. *can.* 4. Alexander III. poſt Concil. Lateran. *part.* 6. *c.* 4. Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 6.

6 Traditur decidendi ratio, & diſſolvitur difficultas.

His ſuppoſitis, ut ad matrimonium permittendum, vel non, inter raptorem & raptam deveniamus, ſciendum eſt, tam apud juris conditores, quàm oratores controverſum fuiſſe, utrùm puella rapta volentibus ita parentibus, raptoris contubernium ſequi poſſit, ut conſtat ex Quintiliano *declamat.* 261. 262. 270. 276. 280. 286. Seneca *lib.* 1. *declamat.* 5. & *lib.* 7. *declamat.* 8. Et raptam raptori nubere poſſe, vel ex lege Dei relata *Exodi*, *c.* 22. & *in collat. legum Moſaic. tit.* 4. *de adult.* & *ex can.* 67. *Apoſt.* D. Hieronym. relato *in c. tria legitima*, 36. *quæſt.* 1. D. Ambroſio *in apolog. David*, *cum ſequent.* Carnot. *epiſt.* 16. docuerunt Balſam. *in d. can.* 67. Savar. *ad Sidon. lib.* 5. *epiſt.* 19. *ad fin.* Et jure Attico non ſolùm matrimonium inter eos permittebatur, verùm & injungebatur lege ita expreſſa: *Raptor virginem, quam vitiavit, ducito*. Quàm laudant Syrianus, & Marcellinus *in Hermogenem*, Plautus *in Aulular.*

Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut natam tuam,
Ut mihi ignoſcas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubent.

Terentius *in Adelphis*, *actu* 4. *ſc.* 7.

D. *O ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias*
Agere: *hoc peccatum in virginem eſt civem*.
M. *Scio*.
D. *Hoc ſcis, & patere?* M. *Quidni patiar?*
D. *Dic mihi,*
Non clamas? Non inſanis? M. *Non*. D. *Malim quidem*:
Puer natus eſt. M. *Dii bene vertant*. D. *Virgo nihil habet*.
M. *Audivi*. D. *Et ducenda indotata eſt?* M. *Si licet*.

Ut autem duceret raptam, qui rapuerat, exorare neceſſe habebat patrem virginis, ut ſibi deſponderet, daretque. Hinc apud eumdem Plautum Lyconides adoleſcens de nuptiis Phedriæ Euclionem illius patrem appellat his verbis:

Si quid ego erga te imprudens peccavi, aut natam tuam,
Ut mihi ignoſcas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubent.

Exorandus quoque à raptore pater, ut nuptiis auctor ſit: quare Mitio ex hoc more apud Terentium, ne Æſchinum metu amittendæ puellæ excruciet diutiùs, non appellatus ab eo de nuptiis, ultrò exoratum ſe oſtendit.

In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere.
At poſtquam id evenit, cedo.
Nunquid circumſpectè, aut nunquid tutè
Quid fieret? Si teipſum mihi puduit dicere,
Bono animo es: *duces uxorem hanc.*

Verùm ſi pretium accepiſſet, ſive virgo, ſive mater illius ab adoleſcente, qui compreſſerat, leges non cogebant eam in uxorem ducere, ut colligitur ex his Terentianę Soſtratæ verbis *in Eunucho:*

Pejore res loco non poteſt eſſe, quàm in hoc, quo nunc ſita eſt.
Primùm indotata eſt: *tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat*
Periit: *pro virgine dari nuptui non poteſt*: *hoc reliquum eſt.*
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem amiſerat.
Poſtremò quando ego conſcia miſſam à me culpam hanc procul eſſe, nec
Pretium, neque rem ullam intereſſe illam, aut me indignam experiar Geta.

Et *lib.* 60. *Baſilicon*, *tit.* 37. ibi: *Si quis cum virgine conſentiente rem habuerit inſciis parentibus, re comperta nuptiæ jure contrahentur, modò raptoris ac parentum conſenſus accedat*. Byzantiorum quoque ſtatutum refert Achilles Statius *lib.* 2. *de Clitophont. & Leucip. amoribus*, quòd nullam aliam raptori pęnam infligebat præter virginis raptæ in uxorem ducendi neceſſitatem: ſed jure civili noviori omninò matrimonium inter raptorem, & raptam prohibitum fuit, ut probavi ſuprà in dubitandi ratione. Jure autem Pontificio nulla lege Eccleſiæ generali, aut univerſali prohibitum fuit matrimonium inter raptorem, & raptam, niſi conſenſus voluntarius defuiſſet, propterea quòd conſenſus ſequens ruinam omnem, & damnum videatur reparare, *c. tria* 36. *quæſt.* 2. & eorum, qui injuriam acceperunt adhibito conſenſu lenitur dolor, & quaſi diſſimulatione aboletur injuria, *l. non ſolùm* 11. §. 1. *ff. de injuriis:* Sidonius Apollin. *lib.* 5. *epiſt.* 19. ibi: *Nam meam hæc ſola, ſeu compoſitio, ſeu ſatisfactio, vel non mediocriter contumeliam emendat, qui tuis votis, ac amicitiis hoc acquieſco, ſi laxat libertas maritum, ne conſtringat pęna raptorem*. Et ita nec raptæ quidem nomen habere poſſe, quę nupta eſt, ait Quintilianus *declamat.* 280. & D. Auguſtin. *de bono conjugali*, nuptias ait poſſe fieri ex malè conjunctis, honeſto placito conſequente. Unde rectè in præſenti docetur, inter raptorem & raptam legitimo accedente conſenſu matrimonium licitè contrahi, etſi aliquibus legibus ſpecialium provinciarum tale matrimonium damnetur, ut in Synodo Regiaticina, ut vulgò citatur, cùm ſit Ticinenſis in urbe regia Ticino celebrata ſub Leone IV. *can.* 10. ibi: *Quæ vero vel viduæ, vel adhuc ſponſæ non fuerunt, & abſque ipſarum, & parentum voluntate rapiuntur, nihilominus vel parentibus, vel propinquis reſtituantur, & aliis, ſi voluerint, nubant*: *nam ipſorum, à quibus raptę ſunt, legitimę demùm uxores nullatenus eſſe poſſunt*. Conc. Meld. *can.* 67. *Qui ſanctimoniales, virgines, vel viduas rapiunt, & progreſſu etiam criminis in conjugium ſumunt, publicæ pęnitentiæ juxta modum, quem præviderit Epiſcopus, ſubigantur*: *ipſæ verò locis congruis pęnitentiæ retrudantur, & ad habitum religionis redire cogantur*: *uterque autem ſine ulla ſpe uxoriæ copulationis perenniter maneat*. Quibus Patribus placuit conſtitutio Juſtiniani relata *in l. ult. C. de rapt. virg.* juxta quam juris civilis, & canonici diſtinctionem, necnon canonum generalium, & provincialium differentiam accipiendi ſunt textus ſuprà pro dubitandi ratione adducti. Noviſſimè in Concilio Trid. *d. ſeſſ.* 24. *c.* 6. decernitur, non conſiſtere matrimonium inter raptorem, & raptam, niſi ea ponatur in loco tuto extra poteſtatem raptoris. Quod decretum non procedit in fęmina rapiente virum; quia lex Synodalis ſolùm loquitur de raptore, & rapta. Ita docent Sanchez *lib.* 7. *de matrim. diſp.* 12. *nu.* 25. Farinac. *in praxi*, *q.* 145. *nu.* 45. Bonac. *quæſt.* 4. *de matrim. puncto* 18. etſi contrarium teneant Henriquez *lib.* 12.

ſum-

ſummæ, *cap.*14. *num.*4. Guttierrez *de matrim. cap.*88. Similiter ſi quis rapiat fęminam volentem, & conſentientem raptui, etſi poſteà renuat, Leſſius *lib.*4. *de juſt. cap.*3. *dub.*9. *num.*70. Martinus Perez *de matrim. diſp.*38. *ſect.*4. etſi contrarium teneant Sà *verbo Matrimonium*, *nu.*9. Toletus *lib.*7. *ſummæ*, *cap.* 18. Candidus *diſquiſit.* 28. *art.* 14. *dub.*2. Similiter decretum illud locum non habet, ſi quis rapiat ſponſam ſuam de futuro. Sanchez *ſuprà*, *nu.*5. alia plura de hoc crimine cumularunt Seſſe, & Anſaldus *ubi ſuprà*.

TITULUS XVIII.

De furtis.

CAPUT PRIMUM.

a *In Exodo*.

QUi furatur *b* hominem, & vendiderit eum, convictus noxæ morte moriatur.

NOTÆ.

1 a EXodo.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*1. & verba hæc reperiuntur *in cap.*21. *Exodi*. Ad hujus inſcriptionis illuſtrationem repetenda ſunt, quæ adduxi *in c.*1. *ſuprà*, *de adulteriis*.

b *Hominem*.) Liberum videlicet: nam ſervus in jure homo non dicitur, ſiquidem quadrupedibus æquiparatur, *l. Ædiles* 38. *§.*1. *&* 2. *ff. de ædilit. edict. l. illud* 40. *ff. de petit. hæredit.* Artemidorus *lib.*1. *Oneirocriticon*, *c.*39. *Canis, aut equi, aut aſini, aut alicujus aliorum quadrupedum, aut volucrum caput pro ſuo habere ſibi videri; ſi quidem quadrupedis fuerit, ſervitutem, & ærumnas ſignificat*. Illuſtrat D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. lib.*1. *cap.*3.

COMMENTARIUM.

2 *Concluſio traditur, & probatur.* EX hoc textu ſequens communiter venit diſputanda aſſertio: *Qui furatur hominem, & vendit, ultimo ſupplicio afficiendus eſt*. Probant eam textus *in cap.*24. *Deuteron.* ibi: *Si deprehenſus fuerit homo ſolicitans fratrem ſuum de filiis Iſrael, & vendito eo acceperit pretium, interficietur, ut auferas malum de medio tui*. Conc. Palentin. anno 1322. *Execrabilem quorumdam Chriſtianorum abuſum, quo nonnulli Chriſtianos rapiunt, vel furantur, & eos Sarracenis vendunt, aut alio quomodocumque trahunt, abhorrentes, ſtatuimus ut nullus Chriſtianus prædicta exercere audeat*. Et *l. lege*, *l. frequens*, *l. fin. ff. ad leg. Flaviam de plag. l. fin. C. eod. tit. §. antepenult. Inſtit. de public. judice*. Faciunt de jure Regio textus *in l.*1. *&* 2. *tit.*14. *lib.*4. *l.*1. *&* 2. *tit.*3. *lib.*7. *fori*, *l.*22. *tit.*14. *partit.* 7. *l.*80. *ſtyli*. Illuſtrant Connanus *lib.*1. *comment. c.*9. *nu.*10. Corraſius *in l. congruit. num.* 9. *ff. de officio Præſid.* Balduinus, Pichardus, & alii Inſtitutarii *in d. §. ante penult.* Pitheus *in collat. legum Moſaic. tit.* 14. Petrus Greg. *lib.*4. *partit. tit.* 10. *c.*8. & *lib.* 36. *ſyntag. c.* 31. Mancinus *de triplici. jur. collat.* Duarenus *lib.* 2. *diſp. c.*20. Solorzanus *tom.*2. *de jure Indiar. lib.*2. *c.* 7. Salmut. *ad Pancirol. lib.*1. *tit.*3. D. Nicolaus *de Caſtro in l. unic. C. de gladiat. num.*7. Antonius Matthæus *de crimin. ad lib.*48. *Pandect. tit.*12.

3 *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Homo liber naturali ratione, & jure à commercio exemptus eſt, *l. in exemptione* 36. *§. omnium* 1. *de contrahend. emptione*, ut rectè docuit Cujac *in l.*4. *eod. tit.* Abhorret enim à naturali hominum dignitate, ut ſit homo merè alterius hominis, permuteturque aliis mercibus, aut comparetur pecunia is, cujus gratia pecunia inventa fuit, cæteraque fuerunt comparata, quæ humanis uſibus poſſunt deſervire, ut in ſimili caſu Conſulti loquuntur *in l.*68. *de uſufructu*, *l. in pecudum* 28. *de uſuris*, *l. juſtiſſimè* 44. *de ædilit. edicto*, *§. in pecudum*, *Inſtit. de rer. diviſ.* Cicero enim ex ſententia Chryſippi Stoici ſapientiæ Principis agnovit hominum cauſa omnia nata fuiſſe, *lib.*3. *de finibus*: & Ovidius ingenioſè *lib.*1. *Metamorph. verſu* 76. cecinit, natum hominem fuiſſe, ut poſſet inter cætera dominari: & Divinus Vates *pſalmo* 8. *verſu* 8. *&* 9. omnia ſubjecta eſſe illius pedibus. Quod expreſſit rectè, & cum dignitate verborum, ex nuperis Florentius Eſconohovius *emblem.*1. *morali*, ibi: *Ad hoc illud cœleſte animal ſumus, quod divinæ in terris providentiæ quandam quaſi repræſentat in ſe imaginem, ſagaces, multiplices, acuti, memores, plenæ rationis, & conſilii, denique præclara quadam conditione generati, nimirum ut cæteris animalibus imperemus*. Hactenus ille. Unde & natos eſſe homines liberrimos, & ut animantia ſubiiciant, ipſi verò nulli ſubiiciantur, philoſophatur Jacob Uander. Græfius *de jure publico*, *ad legem non dubito*, *de captivis*, *c.*6. *ex nu.*1. efficit ergo, ne homo liber commercio ſubiiciatur, humanæ dignitatis conditio, quam ex multis utriuſque eruditionis teſtimoniis extollunt Vaſquez Menchaca *lib.*2. *Illuſtrium*, *cap.*82. *nu.*13. Amaya *lib.*3. *obſerv. c.*1. *§.*1. *nu.*3. *& ſequenti*. Carranza *in ſua erudita diſp. de partu*, *cap.*3. *ex num.*21. & Amicus meus D. Martinus de Saravia *in diſp. de humanæ naturæ dignitate*, *num.*3. *&* 11. aliis laudatis. Ex his conſtat, hominem liberum vendi non poſſe, *l. bona* 22. *§.*1. *ad S.C. Vellejanum*, *l. ſed Celſus* 6. *l. ſi cui emptione* 34. *§.*1. *de contrahend. empt. l. continuus* 137. *§. cùm quis* 6. *hoc tit.* nec in ſtipulationem deduci, *l.*1. *ff. id quod*, *de oblig. & action. l. liber homo* 130. *ff. idem juris* 2. *Inſtit. de inutil. l. continuus* 137. *ff. cùm quis*, *hoc tit.* nec poſſideri, *l. ſi quis liberum* 20. *de probat. l. cùm hæredes* 2. *ff. ult. l. univerſa*, *ff.*1. *de acquir. poſſeſſ.* nec uſucapi, *l. uſucapionem* 9. *de uſucap. ff. ſed aliquando*, *Inſtit. eod. tit. l. ult. C. de longi temporis præſcrip. quæ pro libertate*: nec inter hæredes dividi, *l. quædam* 41. *ff. famil. erciſc. l. ult. de jure patron.* nec vindicari, *l.*1. *§. per hanc*, *de rei vindicat.* nec pignori conventionaliter obligari, *l.*1. *de patribus qui fil. diſtraxerunt*, *l. ob æs alienum*, *C. de oblig. & action. l. per filios* 6. *C. quæ res pignori*, *c.*2. *extra de pignor.* Eademque ratione dicitur, corpus liberum nullam æſtimationem recipere, quia nec pretium capit, *l.*1. *§. ſed cùm homo*, *l. ult. ff. de his qui dejecerunt*, *vel effuderunt*, *l.*3. *ff. ſi quadrupes feciſſe pauperiem dicatur*, *l.*2. *ff. cùm in eadem*, *ff. ad leg. Rhodiam. de jactu*. Ergo malè in præſenti docetur, in hominem liberum furtum cedere, & ipſum vendi poſſe, præcipuè cùm ad furtum committendum neceſſe ſit, ut res contrectetur invito domino: ſed nullus eſt dominus liberi hominis, quo invito ipſe contrectari poſſit: ergo in eo furtum dari non valet. Deinde etſi admitteremus, furtum dari propriè in homine libero, non ideò pœna mortis imponenda erat eo caſu: tum quia pro furto etiam manifeſto pœna capitalis non imponitur, ut dicemus infrà *in c. fin.* tum quia Eccleſia nunquam conſuevit pœnam mortis infligere, *c. inter* 6. 33. *qu.*2. ibi: *Gladium non habet*, *ſed vivificat*. Textus ab ſpecie *in c. ex literis*, *de exceſſ. Prælat.* probavi *in c. ſententiam*, *ne clerici vel monachi*. Ergo non rectè in præſenti imponitur ultimum ſupplicium pro furto liberi hominis, ſeu plagio. Augetur hæc difficultas *ex c. in Archiepiſcopatu*, *de raptoribus*, ubi cùm agatur de Sarracenis, qui mulieres Chriſtianas, & pueros rapiebant, ut eis abuterentur, ſtatuit Alexander III. eos pecunia eſſe mulctandos, aut verberibus afficiendos, ea moderatione adhibita, ut flagella in vindictam ſanguinis non tranſeant, aliàs ſi ita gravis exceſſus fuerit, ut mors, vel membri mutilatio ſequi debeat, talis vindicta regiæ poteſtati reſervetur. Igitur quia ob furtum liberi hominis non poteſt pœna capitalis injungi.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, furti nomen alios deducere à fraude, alios à ferendo, alios tandem à furvo, ſive nigro, eo quod per obſcuras noctes opportuna ſit ejus delicti perpetratio, ut inquit Nonius ex Uarrone 4 *Furti etymon, definitio, & diviſio.* *lib.*4. & ad eam alludens Nazianzenus *orat.*40. impudicitiæ opera appellavit noctis furta, quòd furtivè, & in obſcuro admittantur. Alii tandem à Græca voce *fora*, furtum dictum eſſe contendunt, ut conſtat *ex l.*1. *ff. de furtis*, *Inſtit.*

Digitized by Google

Inſtit. de obligat. quæ ex delict. Gel. *lib.1. noctium*, *cap.*18. Illuſtrant Bonifac. & Farinac. *in tract. de furtis*, Antonius Matthæus *de crimin. ad tit. ff. de furtis*. Definitur autem à Theologis cum D. Thoma 2. 2. *qu.66. art.3. Occulta rei alienæ invito domino acceptio*. A jureconſultis verò *in l.1. §.fin. ff. de furtis*, & in §.1. *Inſtit. de obligat. quæ ex delicto*, dicitur *Contrectatio fraudoloſa rei alienæ invito domino, lucri faciendi cauſa, vel ipſius rei, vel etiam uſus ejus, poſſeſſioniſve; quod lege naturali prohibitum eſt admittere*. Quæ definitio cum priori ſancti Thomæ convenit, & quamvis paulo longior videatur, furti tamen tum naturam, tum ejus omnes cauſas continet. Eam fusè & doctè explicant noviſſimè Gibalinus *tom.2. de negot. cap.9. art.1.* D. Joſephus de Retes *lib.7. opuſcul. cap.2.* Antonius Matthæus *de crimin. ad tit. de furt.* Dividitur autem ratione temporis in diurnum, & nocturnum, ut probavi *in cap.2. de homicid.* & ratione loci, nam ſi in balneis, aut aliis locis publicis admittatur, maximum cenſetur ab Ariſtotele *in problem. ſect.8. quæſt.14.* De furibus balneariis agunt Langleus *lib.8. ſemeſtr. c.2.* Pancirola *lib.2. variar. cap.119.* Ant. Matthæus *ad eundem tit.* Item ſi fiat in loco ſacro, etiam rei, quæ ſacra non eſt, ſacrilegium committitur, ut probavi *in cap.20. de foro compet.* Etiam dividitur furtum ratione objecti, ſive rei, quæ ſurripitur, in varias ſpecies, veluti ſi pecora ſubtrahantur, quod dicitur abigeatus, *l.1. ff. de abigeis*, ubi Ant. Matthæus, Langleus *lib.8. ſemeſtr. c.1.* Mancinus *de triplici jur. collat. c.86.* ſi res publica auferatur, dicitur peculatus, *l.1. ff. ad leg. Jul. pecul.* ubi plura Ant. Matthæus. Ad quam furti ſpeciem ſpectant textus *in l.9. ff. ad leg. Corn. de falſis*, *l.7. C. de jure fiſci*, *l.2. C. ex quibus cauſis infam.* Tandem ſi homo liber ſurripiatur, dicitur plagium, de quo in præſenti agendum eſt.

5 De plagio & ejus pœnis.

Furtum ergo liberi hominis dicitur plagium, *l.1. §. penult. l. ultim. ff. ad leg. Flaviam de plag. l. quoniam, l. ſi quis ſervo 12. l. penult. C. eod. tit. l.12. C. de ingenuis*: & ita appellatum eſt hoc delictum juxta D. Iſidorum relatum ab Alciato *lib.1. parerg. cap.47.* à Græca voce *plagios*, quæ non ſolùm tranſverſè, ſeu obliquè, verùm etiam doloſè ſonat: inde plagiarii dicti, qui doloſè homines ſupprimunt: & eoſdem à veteribus Lavernas dictos, notavit Cujac. *ad tit C. de lege Flavia*. Inde etiam tranſlata eſt metaphora ad crimen plagii. Iis quoque jungendi, qui alienos filios mentales, libros inquam ab aliis compoſitos, ſibi ſupponunt per furtum, quod plagii pœna notari voluit Ptolom. apud Theoph. *tom.4. de vit. lib.3. ſect.3. cap.6.* De plagio leges Cornelia & Flavia latæ fuerunt. Corneliæ meminit Apulejus *lib.8. metamorph.* ibi: *Crimen Corneliæ legis incurram, ſi civem Romanum pro ſervo vendidero.* Ubi per legem Corneliam nec illa, quæ de ſicariis, nec quæ de falſis, ſed quæ de plagio lata eſt, neceſſariò intelligi debet, quoniam venditio civis Romani plagium eſt, *d. l. ad mutandum 12. Cod. de ingen. manumiſſ. l.2. C. ubi de crimen.* Legis Flaviæ meminit Cicero *pro Roſcio Amerino*, ibi: *De ſervis alienis contra legem Flaviam retentis plura dicenda ſunt.* Etſi in eadem lege alia de ſervorum manumiſſione ſtatuta eſſent, ut conſtat *ex l.1. & per tot. D. & C. ad leg. Flaviam*: de qua lege accipiendus eſt Marcel. *in l. ſi à milite 29. §.1. ff. de teſtam. milit.* pœna hujus delicti apud Athenienſes capitalis fuit, ut conſtat ex Xenophonte: probat Petitus *ad jus Atticum lib.6. tit.5.* Jure civili pœna pecuniaria olim fuit, ſed ea exſoleſcente, pro delicti modo animadverti cœpit, & plerumque quidem in metallum plagiarii dabantur, *l. ult. ff. ad leg. Flaviam.* Ex conſtitutione verò Diocletiani, necnon Conſtantini ultimo ſupplicio afficiuntur, *l.7. & ult. C. eod. tit.* in qua Conſtantini conſtitutione pro *teneatur*, legendum eſſe *tenebatur*, ut habetur *in l. unic. C. Theodoſ. ad leg. Flaviam de plag.* docuerunt Duarenus *lib.2. diſp. c.20.* Solorzanus *de Jure Indiar. lib.2. cap.7.* Petrus Gregor. *lib.36. ſyntag. c.31.* Caſtro *in leg. unic. C. de gladiat. num.7.* I. Gothofr. *in d. l. unic.* Jure noſtro regio ſpeciales pœnæ ſtatutæ ſunt *in l.1. & 2. tit.14. l.1. tit.15. lib.4. fori*, *l.22. tit.14. part.7.* nec ſolùm procedit, & committitur, quando quis ſurripuit hominem, & vendidit, verùm & quando donavit, & permutavit, vel in dotem dedit, *l.4. ff. ad leg. Flaviam*: & in præſenti textu *verbo Vendiderit*, omnis contractus comprehenditur, argumento legis *ſtatu liberi*, §. *Quintus*, *ff. de ſtatu lib.* Et cum hac actione concurrit interdictum *de libero hom. exhib.* Nec alterum judicium alterum conſumit, quod regulare eſt, *l. unic. C. quando civil. act.* Paulus *lib.5. ſent. §. adverſus* 14. ubi Cujacius.

His ſuppoſitis, ratio præſentis aſſertionis provenit ex gravitate hujus delicti; nam res ipſa ſurrepta grave furtum conſtituit, veluti ſi res ſacra, aut religioſa intercipiatur, *l.5. & 9. ff. ad leg. Jul. pecul.* cùm quis pecudes abegit, *l.1. & ult. ff. de abigeis*, cùm quis ex aratris furatus eſt vomeres, aut quid aliud ad agriculturam pertinens, ex conſtitutione Friderici II. *de ſtatu & conſuet.* §. *agricultores*. Et generaliter quoties res ablata magni fuerit pretii, *l. ſacrilegii 6. in princip. ff. ad leg. Jul. pecul. l.4. §.1. ff. de incend. & ruina*, *l. ſi is qui 31. §. ult. ff. de excuſat. tutor. l. aut facta 16. §. quantitas, ff. de pœnis*, *l.1. §. ſed & qui porcam, ff. de abigeis*: quare & qui liberos homines intercepit, aut ſuppreſſit, plagium committit, & ob tanti ſceleris atrocitatem ultimo ſupplicio afficitur: ſed qui hominem liberum ſubduxit, non lucri faciendi animo fecit, nec ullum alienavit, ſed penes ſe detinuit, ex plagio non tenetur, ut in caſibus relatis & deciſis *in c.2. de præſumt. c. dilecti, de ordin. cognit. c. unic. de injuriis, lib.6.* 6 Traditur decidendi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam licèt verum ſit, rem alienam eſſe oportere, ut furtum committatur, *d. l.1.* & rem alicujus propriam eſſe, ut ſurripiatur, *l. rectè 25. ff. de V. S.* tamen cùm de furto agimus, rem alienam longiori modo accipimus, & rem, quæ in commercio non eſt, ut eſt homo liber; non enim tam ſignificamus rem ſubreptam eſſe alterius, quàm ſubripientis non eſſe propriam, ut ait Oſualdus *lib.5. comment. cap.29. litterâ S.* Uel ut voluit Donel. *lib.15. comment. cap.30. in princip.* alienam rem dicimus, cujus modò poteſtas aliena eſt: unde ſi quis filium familias, filiamve ſubripuerit, furti actione tenetur, *l. cùm quis, §. cùm filius l. filius 37. l. mater 38. ff. de furtis*, §. *interdum*, *Inſtit. de oblig. quæ ex delicto naſcuntur*. Nec obſtat ſecunda difficultas, pro cujus ſolutione aliqui aſſerverunt, verba illa *moriatur*, non de morte naturali, ſed de morte civili, hoc eſt excommunicatione, eſſe accipienda: nam in jure noſtro canonico per mortem excommunicationem accipimus, *cap. venerabilem, qui filii ſint legitimi*: ubi Innocent. referens legem antiquam mortem corporalem inferentem, intelligit quoad judicem eccleſiaſticum de excommunicationis ſententia; & ſic intelligunt DD. textus *in c. 10. de uſur. c. 2. de majorit. & obedient.* ſecundùm Abbatem, & Ananiam ibi. Sed verius eſt in præſenti legem eccleſiaſticam non condi, ſed tantum tranſcribi verba legis antiquæ: unde ea referenda ſunt ad judices ſæculares, non verò ad eccleſiaſticos, ut contingebat in lege antiqua. Compilata autem fuerunt hæc verba in jure Canonico, ut agnoſcant judices eccleſiaſtici, quàm acriter punire debent eos, qui plagium admittunt; ſed pœnis eccleſiaſticis, ita ut ad effuſionem ſanguinis non perveniatur, ut notavi *in cap. ſententiam, ne clerici vel monachi*. 7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

CAPUT II.

Ex Concilio a Triburienſi.

FUres, & *b* latrones, ſi in furando, & deprædando occiduntur, *c* viſum eſt pro eis non orandum: ſi comprehenſi, aut vulnerati *d* presbytero, vel diacono confeſſi fuerint, communionem eis non negamus.

NOTÆ.

1 a TRiburienſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.4.* & ex ipſo Concilio citant textum hunc Burchardus *lib.11. Decreti, cap.59.* Carnot. *can.14. Decreti, c.123.* Gratianus *in c. fures*, 13. *q.2.* & in ipſo Concilio Tribur. anno 845. *can.31.* ita legitur: *Si inventus fuerit quis furtum, aut rapinam exercere, & in ipſo diabolico actu mortem meretur incurrere, nullus pro eo præſumat orare, aut eleemoſynam dare; & eleemoſyna pro eo data in memoriam nec clericorum, nec pauperum veniat, ſed execrabilis ſordeſcat.* B. Auguſtinus de talibus horribilem profert ſententiam dicens: *Nemo te poſt mortem tuam fideliter redimit, quia tu te redimere noluiſti.* Refert Ant. Auguſt. *in epit. lib.27. tit.3. c.6.* apud Carnotenſem autem *d. c.123.* ita plenior conſtitutio refertur: *Tranquillitatem ſanctæ Dei* Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiæ inquietari, & pacem fraternam infeſtari teſtantur fures, & latrones, qui ambulant inter nos ovina pelle obumbrati, ſed lupina mente recedunt alienati, ſæva mente res Eccleſiarum adducti rapientes, & gregem Dominicum ſpoliando lacerantes. De quibus Salvator in Evangelio commemorat: Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ille fur eſt, & latro. Atque ſubjunxit: Fur non venit, niſi ut furetur, & mactet, & perdat. Ubi quamvis hæreticos, qui fidem furantur Eccleſiæ, deſignet; tamen inſequutione furum & latronum turbatam monſtrat pacem Eccleſiarum. De talibus Apoſtolus ad Philip. Videte canes, videte malos operarios. Canes vocavit, qui non habent verecundiam; malos operarios, qui nulla faciunt, quæ pietati conveniunt. Et Dominus per Iſajam Prophetam: Ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam. Unde nos, quæ Dominus diligit diligentes, & quæ odit odio habentes, ſtatuimus, & judicamus, ut ſi quis poſt hæc Evangelica, & Apoſtolica, atque Prophetica verba, & diffinitionem pacatiſſimæ Synodi inventus fuerit furtum, aut rapinam exercere, & in ipſo diabolico actu mortem meretur incurrere, nullus pro eo præſumat orare, aut eleemoſynam dare; & eleemoſyna pro eo data, in memoriam clericorum, nec pauperum veniat, ſed execrabilis ſordeſcat. B. Auguſtinus de talibus horribilem profert ſententiam dicens. Nemo te poſt mortem tuam fideliter redimit, quia tu te redimere noluiſti. Si autem ille fur, vel latro vulneratus elabitur, & expectatione mortis deſperatus putatur, atque reconciliare ſe myſteriis ſacroſanctis habitu corporis, & voluptate piæ mentis deprecatur, Deoque & ſacerdoti vita comite emendationem, & actus confitetur, communionis gratiam non negamus tribuendam.

2 b *Fures & latrones.*) Verba hæc, ut diverſa ponuntur, aliàs ſuperfluò iterarentur, *l. ſi idem, C. de codicil.* Nam dictio, *&*, inter diverſa poni conſuevit, juxta rubricam, & Gloſſ. ibi, *ff. de jur. & facti ignor.* quo modo etiam accipi debet textus *in c.2. de homic.* ibi: *Interfeciſti furem, & latronem.* Sed quæ ſit differentia inter furem, & latronem examinant DD. hic, quibus communiter placuit, furem dici, qui nocte; latronem, qui die furtum committit. Conſentiunt Socinus *in d.c.2. de homic.* Bartolus *in auth. ſed novo, C. de ſervis fugit.* Sed verior ratio eſt, quod fur dicatur ille, qui domum aggreditur cum armis, & ſine eis, ut docent Abbas & Ananias *hic*; ſuadeturque ex dicta authentica *ſed novo jure*, ubi notavit Caſtrenſis *n.*10. latro verò, qui aggreditur cum armis in domibus degentes, aut viatores. Farinac. *in praxi, q.*116. qui rectè inde docent, quòd latro per vim furatur; fur ſine vi: unde in illis verbis noſtri textus, *comprehenſus, aut vulneratus*, primum ad fures, ſecundum ad latrones referri debet.

Viſum eſt.) Formulam hanc Concilii expoſui in apparatu ad hæc commentaria.

3 d *Presbytero, vel Diacono.*) Sed poteſtas injungendi pęnitentiam, & audiendi confeſſiones tantùm competit Sacerdotibus, *c. verbum* 15. *de pęnit. diſt.*1. *c. omnis, de pęnit. & remiſſ.* Trid. *ſeſſ.*14. *de pænit. c.*10. non verò Diacono, qui poteſtatem clavium Eccleſiæ non habet, *c. bene quidem*, ubi Gloſſa *v. Propter*, 95. *d.* Ergo non poterat in præſenti caſu fur, aut latro confiteri peccata Diacono. Cui difficultati, ut aliqui ſatis faciant, aſſerunt verbum illud *Diacono*, non eſſe authenticum; ſiquidem non reperitur apud Gratian. *in d.c. fures*: immò nec in ipſo Concilio, nec apud Carnot. & ideò vocem illam delendam eſſe putavit Ant. Auguſt. *in notis ad* 1. *collect. Decret. in præſenti*. Sed omiſſa hac ſolutione, & aliis traditis à Gloſſa & Abbate *in præſenti*, Sotus *in* 4. *d.*8. *q.*4. *art.*1. & Baſil. *de imped. matr. c.*15. *in parvis*, exiſtimant præſentem textum accipiendum eſſe de eo, qui erat in pęnitentia ſolemni, cujus reconciliatio, abſente Sacerdote ad Diaconum ſpectabat, & ſic de ſolemni reconciliatione, non de ſacramentali abſolutione, textum hunc eſſe accipiendum: quam ſolutionem ſequitur etiam Barb. *in c. verbum* 51. *de pænit. d.*1. ut juxta eam accipiendus ſit D. Cyprian. *ep.*13. ubi Sanctus reconciliationem ægri commiſit Diacono: & notavi jam *in can.* 77. *Conc. Illiber.* Sed hæc doctrina licèt vera ſit, tamen pręſenti canoni minimè adaptatur: quare ea omiſſa verius credo, illa verba: *Presbytero, vel Diacono confeſſi fuerint*; ſignificare, quòd ſi fures, & latrones, antequam decedant, comprehenſi, vel vulnerati dederint ſigna pœnitentiæ coram Presbytero, vel Diacono, ad communionem admittantur, ita ut Presbyter, vel Diaconus, non tanquam abſolutionem impendentes, & confeſſionem audientes, ſed tanquam teſtes ſignorum pęnitentiæ adfuerint: & tunc verum eſt illis non denegari communionem, quam non accipio de Euchariſtia, ſed de communione eccleſiaſtica, juxta quam & oratur pro mortuis, & offertur ſacrificium, juxta illud: *Cui communicamus vivo, & communicemus defuncto*; ut *in c. ſacris*, ubi probavi, *de ſepul.* Quæ interpretatio ſuadetur ex priori hujus textus parte relata à Carnotenſi ſuprà, ubi proponunt PP. duo illa hominum genera, videlicet eos, qui in crimine comprehenſi occiduntur, nullis pœnitentæ ſignis datis; & eos, qui ſignis exhibitis decedunt: illis negant communionem, oblationem, & orationem. Ergo eamdem concedunt iſtis per illa verba: *Communionem eis non negamus*. Sed antequam hinc abeamus, exponendi ſunt textus *in c.*1. *de pęnit. d.*6. in illis verbis: *Tanta eſt vis pænitentiæ, ut ſi deeſt ſacerdos, confiteatur laico.* Et *in c. ſanctum, de conſecr. d.*4. in quibus doceri videtur, deficiente ſacerdote poſſe peccata confiteri laico; nam textus illi non ſunt accipiendi de confeſſione ſacramentali, ſed de confeſſione peccatorum facta coram laico, non ad aſſequendum ſacramentum, ſed ad promerendas alias utilitates, videlicet ad majorem verecundiam, humilitatem, & ruborem, ad contritionem perfectam eliciendam, ut docuerunt Martha *de juriſd. p.*2. *c.*13. Covar. *in c. alma*, 1. *p.* §. 11. *n.*9. *de ſent. excom. in* 6. Haæphtenus *in in vita S. Bened. prolog.*18. §. 10. Balboa *in c. omnis, n.*69. *de pænit. & remiſſ.* niſi textus illos accipiamus juxta veterem uſum, ſecundùm quem laici in extrema neceſſitate, ingruente videlicet morte, nec ſuppetente confeſſario ſacerdote, excipiebant confeſſionem, & abſolutionem impendebant: cujus uſus meminerunt Gerſon *in compen. Theol. tit. de confeſ. ſpeciali*, Navar. *in Enchir. c.*21. *n.*41. *& in c.*1. *de pænit. d.*6. *n.*76. Theoph. *to.*16. *in Heterocl. ſpirit. punct.*9. *in princ.* ex qua doctrina Nevileus *in vita S. Ludovici, c.*45. fatetur, Guidonem de Bellon, Regni Cypri Equitum Magiſtrum, in extremo vitę diſcrimine ipſi Joinuillæ feciſſe hexomologeſin, & peccata ſua confeſſum, abſolutione eorum donatum eſſe. Idem fecerunt in ſumma procella quidam piratæ, de quibus Gauſrid. Groſ. *in vita S. Bernardi Tyron. c.*16. *Nihilominus tempeſtatis perſeverante ſævitia, timoris vehementia exagitati, peccata ſua, quæ turpiter geſſerant, turpius in audientia cunctorum confitendo propalare incępiſſe, ſacerdotale ſibi officium uſurpantes, dum pęnitantias alternatim & dant, & accipiunt.* Idem de latrone Tridentino refert Cæſarius *l.*7. *c.*59.

COMMENTARIUM.

Ex hoc canone ſequens communiter deducitur aſſertio: *Pro furibus, & latronibus in fragranti crimine occiſis non orat Eccleſia: ſi verò in morte peccata confiteantur, communionem illis non denegat.* Probant eam text. *in c. pro obeuntibus*, 13. *q.*2. *c. placuit*, 23. *q.*5. *c. ſi quis, de pænit. d.*4. *c. quicumque*, 23. *q.*8. *c.*1. *de reliquiis & vener. Sanctor. c.*1. *de torneam. c. quia in omnibus, de uſur. c. ſuper eo, de raptor. Proverb. c.*11. ibi: *Mortuo impio nulla erit ultra ſpes.* Illuſtrant Sotus *in* 4. *d.*45. *q.*2. *art.*2. Bellar. *de Purg. l.*2. *c.*18. Azor. 1. *p. moral. tit.*10. *c.*22. *q.*60. *& l.*9. *c.*31. *q.*2. plures Barb. *de offic. parochi c.*26. *n.*49. Petrus Greg. *lib.*4. *partit. tit.*10. *cap.*8. Murga *tom.*2. *diſquiſ.*20. *dub.*2. 4 Concluſio traditur, & probatur.

Sed hæc aſſertio difficilis valdè redditur ex ſequenti conſideratione: nam fures, & latrones, etſi in ipſo deprædandi actu decedant, poſſunt habere perfectam contritionem, ita ut remiſſionem illius peccati, & aliorum à Deo conſequantur. Ergo interim dum contrarium non apparet, pro eis orari debet, præcipuè cùm Eccleſia non judicet de occultis, *c. ſicut tuis* 33. *in fin. & ſeq. de ſimonia, c. erubeſcant*, 32. *d.* Augetur hæc difficultas ex eo, quia orare pro peccatoribus etiam damnatis prohibitum omninò non videtur; ſiquidem legimus, D. Gregorium oraſſe pro Imperatore Trajano, Gentili, & ſine baptiſmo decedente, ut conſtat ex Trajani hiſtoria, quam receperunt, & probarunt D. Thom. *in tr. de verit. qu.*6. *art.*6. *ad* 4. Navar. *in tract. de orat. c.*12. F. Alphonſus Carera *in tr. de obſerv. Trajani*, plures congeſti à Barboſa *in c. cùm Marthæ, de celebrat. Miſſar.* Accedit uſus Eccleſiæ, quæ orare videtur pro damnatis, dum in Miſſa Defunctorum ait: *Libera animas omnium fidelium defunctorum de pænis inferni, & de ore leonis, ne abſorbeat eas tartarus, &c.* qua precandi formula pro damnatis orat Eccleſia; nam ipſi ſunt, quibus imminent illa mala profundi laci, tartari, & leonis tartarei. Et quid eſt quod Eccleſia paſſim orat, *A porta inferi, erue Domine animas eorum?* Sanè iſtæ portæ nihil aliud ſunt, quàm infernæ, & diabolicæ poteſtates, de quibus dicitur *c.*16. Matthæi: *Et portæ inferorum non prævalebunt adverſus eam.* 4 Impugnatur tradita aſſertio.

Digitized by Google

eam. Ergo non rectè in præſenti docetur, pro furibus, & latronibus decedentibus in ipſa deprædatione orandum non eſſe.

6 Traditur ratio decidendi. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio provenit ex eo, nam pro eis, quos in peccato mortali deceſſiſſe conſtat, non orat Eccleſia, nec permittit pro eis preces effundi, *cap. placuit*, 23.*qu.*5. *cap. pro obeuntibus*, 13.*qu.*2. *cap. Cyprianus*, 22.*qu.*3. *cap. pro delicto*, 95. *de pœnit. diſt.*2. Sed fures, & latrones in ipſo actu deprædandi occiſos, in peccato decedere notum eſt. Ergo rectè in præſenti docetur, pro eis tanquam in ſtatu damnationis decedentibus orandum non eſſe, præcipuè cùm dicat Paulus 2. ad Corinthios, *Fures non poſſidebunt regnum Dei.* Conſequens etiam eſt, ut pro eis eleemoſynæ, aut oblationes non recipiantur, nec nomina eorum ad altare poſſint offerri, ſeu recitari, juxta tradita in canone 29. Concilii Illiber. Sed ſi tales fures, & latrones in ipſo ultimo vitæ ſpiritu ſigna contritionis dederint, quæ non præſumuntur, ex quo manifeſtè conſtat de peccato præcedenti, & ideò oportet, quòd per aliqua ſigna exteriora de ipſa contritione conſtet: tunc non denegat Eccleſia eis communionem, nec ſuffragia, aut Eccleſiaſticam ſepulturam, *cap. à nobis* 28. *de ſent. excom. capit. ſi quis* 2. *&* 4. *de pœnit. diſt.*4. quia Eccleſia nulli etiam in extremis poſito claudit gremium, *cap. ſuper eo*, *de hæretic. in* 6. Unde rectè in præſenti aſſeritur, furibus, aut latronibus ſigna pœnitentiæ exhibentibus coram Presbytero, aut Diacono, pœnitentiam non eſſe denegandam, cùm redierint ad Eccleſiam per pœnitentiam.

7 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam in præſenti caſu Eccleſia judicium non profert contra furem de occultis, ſed de apertis, & quæ ad ſenſum externum patent, veluti de furtis, & prædationibus; quin immò ſi de contritione furis judicaret, tunc de occultis ſententiam diceret, cùm furis peccatum videat, contritionem non videat. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam omiſſa quæſtione, an prædicta Trajani hiſtoria vera ſit, quam poſt Baronium, & alios hiſtoricos diſputant relati à Barboſa *in d. cap. cùm Marthæ*, ſciendum eſt, pro damnatis orandum non eſſe, cùm vivorum preces, & ſuffragia nihil prorſus emolumenti, ſolatii, aut refrigerii damnatis afferre poſſint, ut pluribus ſacræ paginæ auctoritatibus, & Sanctorum Patrum teſtimoniis probat Alfonſus à Mendoza *qu.* 5. *ſcholaſtica per tot.* tamen quoties jure ſpeciali contrarium à Deo conceditur, orare pro eis poteſt; nam licèt generalis illa lex nullam diſpenſationem admittat, ut docet Suar. *part.*3. *in* 3. *part. diſp.*44. *ſect.*3. nihilominus poteſt Deus gratiam particularem, quibus ſibi placuerit, facere; & ideò frequenter aliquibus conceſſit, ut liceret pro eis mortuis, & damnatis orare, ut ad vitam hanc miraculosè reverterentur, & ſalvarentur, ut ex mente ſanctorum Auguſtini, Thomæ, & aliorum notavit Navar. *de orat. par.*22. *num.*44. & defendunt Bellar. *lib.*2. *de Purgat. cap.*8. Caſtro *adverſùs hæreſes*, *v. Infernum*, *num.*2. Nec obſtat, quod de uſu Eccleſiæ expendebamus: nam Eccleſia in his precationibus non orat niſi pro in purgatorio exiſtentibus, qui infernus dicitur, & tartarus non impropriè appellatur, ut explicant Henriq. *in ſumma*, *lib.*9. *cap.*10. §.2. Sotus *in* 4. *diſt.*45. *quæſt.*2. *art.*2. Azor 1.*part. inſtit. cap.*22. *quæſt.*8. Fagundez *in Eccleſ. præcept. lib.*3. *cap.*8. *num.*6. Bellarm. *d. lib.*2. *de Purgat. cap.*1. Mendoza *d. quæſt.*6. *ſcholaſtica*, *cap.*3. quo modo etiam ſtygis, tartari, ſtagni, carceris, ſulphuris nomine, non infernum damnatorum, ſed locum purgatorii deſignavit Prudentius *in hymno de lumine Paſchali*, dum refert in nocte reſurrectionis Domini, quam totam olim fideles in orationibus peragebant, animas damnatorum vi ſuffragiorum quieſcere à tormentis, ibi:

Sunt & ſpiritibus ſæpè nocentibus
Pœnarum celebres ſub ſtyge feriæ;
Illa nocte ſacer, qua rediit Deus
Stagnis ad ſuperos ex Acheronticis,
Marcent ſuppliciis tartara mitibus,
Exultatque ſui carceris otio
Umbrarum populus liber ab ignibus,
Nec ſtrent ſolito ſulphure flumina.

Quem locum de exiſtentibus in purgatorio accipit Mendoza *d. quæſt.*6. & ſimiliter exponit ſanctum Joannem Damaſcenum, qui in ſermone *de mortuis adjuvandis*, refert, quòd cùm ſanctus Pater Macharius aſſiduè pro mortuis deprecaretur, & aliquando per viam incederet, caput cujuſdam mortui, qui fuerat Gentilis, locutum ei fuerat dicens: *Quando tu, ò Machari, pro mortuis offers preces, nos interim aliquid lenimenti ſentimus.* Et D. Chryſoſt. *homil.*3. *in epiſt. ad Philippenſes*, dum ait: *Iis, qui in divitiis mortui ſunt, nec peccata ſua diluerunt, prodeſſe orationes vivorum.*

Sed ſuprà traditis obſtat textus *in c. tempus*, 23.13.*qu.*2. ubi dum agit Auguſtinus de ſuffragiis, & orationibus pro defunctis factis, concludit: *Quibus autem proſunt, ut ſit plena remiſſio, aut certè ut tolerabilior fiat ipſa damnatio.* 8 Exponitur cap. tempus 23. 13. qu. 2. Ex quibus verbis deduci videtur, etiam pro damnatis ſacrificium Miſſæ offerri poſſe. Igitur etiam pro furibus, & latronibus in ipſa deprædatione decedentibus orare licet. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Auguſtinum ibi non agere de damnatis in inferno, ſed potiùs de exiſtentibus in purgatorio, quibus ſacrificia oblata prodeſſe affirmat, ut ſit plena remiſſio, vel tolerabilior ipſa damnatio, hoc eſt punitio. Nec obſtabit, ſi dicas, verba illa, *ut tolerabilior fiat*, ad valdè malos referri debere, de quibus proximè Div. Auguſt. locutus fuerat. Nam verius eſt, referenda eſſe ad non valdè malos, quos conſtat eſſe in purgatorio detentos: nec Auguſtinus in eis verbis probat ſacrificia valdè malis prodeſſe, ut aliqui ſuo tempore exiſtimabant; ſed potiùs docet, illis, quibus ſacrificia proſunt, aut ad hoc prodeſſe, ut plena fiat remiſſio, aut ut tolerabilior fiat damnatio: & cùm valdè malis ſacrificia non proſint, nec ad unum, nec ad alterum prodeſſe valent. Eadem interpretatione accipiendus eſt textus *in cap. cùm Marthæ*, *de celebr. Miſſar.* in illis verbis, *pro mediocriter malis.* In quibus doceri videtur, ſacrificia pro malis offerri poſſe. Nam ea verba referenda ſunt ad fideles in purgatorio exiſtentes. Diſtinguuntur autem in eo textu mediocriter mali à mediocriter bonis, qui nullum habent mortalium, vel venialium reatum, ſed ſolùm pœnæ temporalis: at verò mediocriter mali ſunt, qui non ſolùm habent reatum illum, ſed etiam veniales culpas expurgandas, ut explicant Durantius *de ritibus eccleſ. l.*2. *cap.*23. Bellarmin. *ubi ſuprà*, Azor 1.*part. inſtit. moral. lib.*9. *cap.*31. *&* *lib.*10. *cap.*22. *quæſt.*6.

Etiam ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus in canone 15. Concil. Aurel. 2. in illis verbis: *Oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interempti, recipi debere cenſemus; ſi tamen non ipſi ſibi mortem probentur propriis manibus intuliſſe.* Ex quibus deducitur, recipi poſſe oblationes etiam pro illis defunctis, qui in ipſo crimine fuerint interempti. Igitur & pro furibus, & latronibus, qui in furto, aut deprædatione fuerint occiſi, orari valet. Pro cujus textus expoſitione dicendum eſt, defunctos, de quibus in eo canone, pœnitentiam petiiſſe, & accepiſſe, & ita oblationem pro eis admitti; aliàs ſi pœnitentiam non petiiſſent, etiamſi in ipſo delicto, vel pro eo pœnam luendo occiderentur, oblationes pro eis non admitterentur: quo caſu procedit textus *in capit. placuit* 23. *quæſt.* 2. ibi: *Similiter & eis placuit fieri, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.* Unde cognoſcitur, quàm injuſtè olim in Gallia negarentur Pœnitentia, & Euchariſtia ultimo ſupplicio deſtinatis, ut referunt Spondanus poſt Baronium *anno* 1397. *nu.*2. Theoph. *tom.*16. *in Heterocl. ſpirit. punct.*8.

CAPUT III.

Ex pœnitentiali a Theodori.

SI quis pro neceſſitate furatus fuerit cibaria, vel veſtem, vel pecus, per famem, aut per nuditatem pœniteat *b* hebdomadas tres. Si reddiderit, non cogatur jejunare.

NOTÆ.

1 a THeodori.) Ita etiam legitur in prima collectione *ſub hoc tit. c.*5. & in pœnitentiali Romano *tit.*4. *cap.*4. Theodorus hic fuit Archiepiſcopus Cantuarienſis, qui Pœnitentiale, ſeu peccantium judicia compoſuit, ut referunt Reginus *in chron. anno Domini* 676. his verbis: *Per id tempus, Theodorus Archiepiſcopus, & Hadrianus Abbas doctiſſimus à Vitelliano Papa miſſi ſunt in Britanniam, plurimaſque Eccleſias Anglorum doctrinæ Apoſtolicæ fruge fecundavere, è quibus Theodorus Archiepiſcopus peccantium judicia, quantis ſcilicet annis pro unoquoque peccato*

Digitized by Google

cato quis penitere debeat, mirabili, & diſcreta conſideratione deſcribit. Sigisbertus in chronicis, anno DC. LXVIII. *Theodorus Archiepiſcopus, & Hadrianus Abbas à Vitelliano Papa in Angliam diriguntur anno DC. LXXIV. Theodorus in Anglia Synodo habita conſtituit multa Eccleſiæ utilia. Hic Theodorus ſcripſit pœnitentialem librum, mirabili, & cauta diſcretione diſtinguens modum ſingularum culparum. Anno DCXC. Theodorus Archiepiſcopus Anglorum obiit*. Joan. Trithemius *de Scriptor. Eccleſ.* ibi: *Theodorus ſeptimus Archiepiſc. Cantuarienſis à Vitelliano Papa conſecratur, natione Græcus, ex Tarſo Ciliciæ, monachus Ordinis noſtri in urbe Romana, vir in divinis ſcripturis eruditiſſimus, & in ſæcularibus litteris nulli ſuo tempore ſecundus, in Græco, & Latino ſermone peritiſſimus. Carmine quoque excellens, & proſa, & non minus ſanctitate, quàm ſcientia clarus, habita Synodo in Anglia, multa ad Anglicanæ Eccleſiæ utilitatem conſtituit. Scripſit autem inter cætera ingenii ſui monimenta egregium opus de qualitate pœnitentiæ injungendæ, pro his, qui multis criminibus deliquiſſent; cujus operis titulus eſt, Penitentiale Theodori, & epiſtolas ad diverſos. Moritur non ſine opinione ſanctitatis ſub Juſtiniano minore Imperatore anno DCXC. ind.3. ætatis 78. Epiſcopatus 22.* Idem *lib.2. cap.18.* de viris illuſtribus Ordinis ſancti Bened. *Theodorus monachus Romanus, natione Græcus, à Vitelliano Papa ſeptimus Archiepiſcopus Cantuarienſis in Anglia deſtinatus, vir in divinis ſcripturis valdè eruditus, & in obſervantia Catholicæ traditionis ſtudioſiſſimus, habita Synodo in Anglia multa ad utilitatem Eccleſiæ conſtituit, de cujus laude, ſanctiſſimiſque laboribus Beda in 4. & 5. Eccleſ. hiſtor. plurىes fecit mentionem. Scripſit autem librum de penitentiæ qualitate notabilem, quem Gratianus Decreti compilator ſæpè allegat. Moritur anno Domini DCXC. ind.3. ætatis ſuæ 78. Pontiſ.22.* Hic Theodorus primus videtur apud Latinos de pœnitentiis ſcripſiſſe, quem ſequutus eſt Beda, ejus fortaſſe diſcipulus. Sumpſit penitentias Theodorus Græcus ex Baſilio, & aliis Græcis Patribus: ita videtur eorum acerbitatem, ac ſeveritatem ſequi, quæ res effecit, ut paulatim hæc ratio puniendi delicta abolita ſit. Sed malè in contraria lapſi ſumus, ut dum acerbitatem fugimus, faveamus morbis, vel foveamus potiùs hæc crimina, impunitate data.

b *Hebdomadas.*) Et quot diebus in qualibet hebdomada debeat quis jejunare, expoſui, *in cap. accuſati, de accuſ.*

COMMENTARIUM.

2 Concluſio probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Committenti furtum ex neceſſitate levis penitentia eſt injungenda*. Probant eam textus *in c.3. hoc tit. in 1.collect.* ubi *ex c.6. Proverb.* ita legitur: *Non grandis eſt culpa, cùm quis furatus fuerit; furatur enim, ut eſurientem impleat animam*. Et *c.ſicut is, 47.d. c.paſce, c.non ſatis, 86. diſt. c.diſcipulos, de conſecr. d.5.* Pœnit. Romanum *tit.4. c.16.* ibi: *Si feciſti furtum neceſſitatis cauſa, ſic dico, ut non haberes unde viveres, & propter famis penuriam, & tantùm furatus es victualia extra Eccleſiam, nec propter conſuetudinem feciſti, redde, quod tuliſti, & ſex ferias in pane & aqua peniteas. Si autem reddere non potueris, decem dies in pane & aqua peniteas*. D. Thom. *2.2.q.66. art.7.* Illuſtrant ultrà congeſtos à Barboſ. *in præſenti*, & à Cenedo *ad Decretal.collect.92.* Farinac. *de furtis q.174. n.68.* Tiraq. *de penis temper. cauſ.33.* Petr. Gregor. *l.4. partit.tit.10.c.5.& 80.* Mendoza *lib.2. Concil. Illib. cap.15.* Marcin. *lib.1. de triplici jur. collat. c.106.n.3.* Bobad. *t.1. polit. l.3.c.3.n.23.* Guttier. *lib.1. canonic. c.23.n.19.* Acunna *in c.ſicut 47. & in c.1. 48.d.* Diana *p.11.tr.1.reſol.32.* Porcatulus *in penu, cap.13. & fin.* Vueſembach *diſp.41. num.4.* Velaſcus *de privil.piæ cauſæ, p.1.q.27.& p.2.q.65.* Caſtillo *de alimentis cap.6*

3 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Furtum probrum eſt à natura, *l.probrum, ff.de V.S.* juri naturali contrarium, *l.2.§.fin. ff.de furtis, §.furtum, Inſtit. de oblig. quæ ex delict.* lege divina prohibitum, *Exodi c.20. Levit. c.18.* D. Paulus *ad Epheſios c.4.* Sed quæ jure naturali, aut divino prohibita ſunt, non poſſunt ulla alia lege permitti, *c.ſi quidem, 25.q.1. c.fin. de conſuet. l.eas, ff.de capit. minut. l.abdicatio. C.de patria poteſt.* Ergo non rectè in præſenti permittitur furtum propter neceſſitatem. Augetur difficultas ex eo, quoniam nullatenus ignoſcendum eſt ei, qui obtentu paupertatis turpiſſimam vitam agit, *l.palam, §.non eſt, ff.de ritu nupt.* & nulla ratione, nec etiam vitæ conſervandæ, fas eſt peccare, potiùſque famem, mortem, ac mala omnia debet quis pati, quàm peccato conſentire, *c.Lotharius, 33.q.3. c.ſacris 5. de his, quæ vi, metuſve, l.iſti 8. §.penul. ff.de eo, quod metus cauſa.* Plura Scaccia *de commerciis 2.p.q.7.§.1.* Faciunt Seneca *ep.77.* ibi: *Omnia pro honeſto patienda ſunt*. Et *l.6. declam.7.* ibi: *Mori potiùs debuit frater, quàm ſanari turpiter*. Et *lib.1. de ira: Abominandum remedii genus eſt, ſanitatem debere morbo*. Seneca Tragicus *in Medea, actu 3.*

Remedia totiens invenit nobis Deus
Periculis pejora.

Et *in Oedipo actu 3.*

Ubi turpis eſt medicina, ſanari piget.

Fuitque Zenonis ſententia, pro vita tuenda ab honeſto non eſſe recedendum: cujus meminit Juvenal. *ſatyr.15.*

——Melius nos
Zenonis præcepta monent, nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putat.

Quintilianus *declam.3.* ait: *Non intereſt, an ſuperſit remedium, quod tentare non debeas; & ubi tantumdem periculi ſperes, quantùm deſperatio habet, melior exitus eſt, qui facit miſeros innocentes*. Ergo nec pro ſublevanda neceſſitate licet furtum committere. Deinde difficilis eſt ſecunda pars hujus textus, ubi aſſeritur, reſtituenti rem ablatam ob neceſſitatem non eſſe ullam penitentiam injungendam; nam furi etiam poſt reſtitutionem rei ablatæ pœnitentia imponitur, *cap. fin. hoc tit cap. ſi quis domum, de injuriis, c.ſicut dignum, §.eos de homic.* & ab ſpecie probatur *ex dicto cap.16. pœnit.Romani*. Ergo non rectè in præſenti docetur, poſt reſtitutionem furem cogendum eſſe jejunare.

Sed hac dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio provenit ex illo vulgari princi- 4 Traditur decidendi ratio. pio, Neceſſitas facit licitum, quod alias erat illicitum, *c.quod non eſt, de R.J. l.6.c.2. de obſerv. jejun. c.quantò, de conſuet. c.ſicut, de conſecr. d.5.l.2. C.de patribus qui filios, l.2.ff.de feriis*. Accedit, quòd neceſſitas extrema omnes res communes facit, *d.c.diſcipulos*: & ideò, qui tali neceſſitate premitur, poteſt illis jure ſuo citrà crimen furti, labemque peccati uti, quia is, qui re communi utitur, potiùs facere videtur jure ſuo, quàm furandi animo, *l.marito 52.ff.pro ſocio*. Nec hanc communionem impedit poſſeſſoris contraria voluntas, ſeu prohibitio; nam cùm ea injuſta ſit, & juri naturali contraria, ideò non attenditur: diviſio enim rerum, quæ jure gentium facta fuit, *§.1. Inſtitut. de jure natur.* non derogat juri naturali, quod diſponit, ex rebus temporalibus ſubveniendum eſſe extremæ hominum neceſſitati, ut ſentire videtur Covar. *in reg. peccatum, 2.p.§.1.n.3.* Tum, quia per eam diviſionem non derogatur alia lex, quæ dictat, ut quis non poſſit alteri homini facere, quòd ſibi fieri noluit, *c.cùm omnes, de conſtit. l.1. ff. quod quiſque jur.* docuerunt Sayr. *in clavi Regia, c.14.n.18.* Leſs. *lib.2. de juſt.c.12.dub.12.* Bonac. *in tr.de reſtit. q.8.punct.8.n.4.* Et ideò dominus rei non poteſt ægrè ferre, quòd extrema egeſtate laborans rem propriam occupet: quòd intelligendum eſt, dummodo dominus ipſe non ſit in pari neceſſitate conſtitutus; tunc enim non licèt illum re ſua privare, cùm in pari periculo, & neceſſitate melior ſit conditio poſſidentis. Accedit: nam neceſſitas moderamen non diligit, ut Caſſiodorus ait: *lib.4. ep.13.* quia ut loquitur Horatius, omnia rapit

——Æqua lege neceſſitas
Sortitur inſignes, & imos.
Omne capax movet urna nomen.

Inſtante enim neceſſitate nulla legum ratio habetur. Plato *de legib.* ibi: *Immò habet ſuas neceſſitas leges tam duras, ut nullæ eis reſiſtere poſſint, nec Deus eas queat violare*. Diog. Laert. *lib.1. de vit. Philoſ. c.5.* dixiſſe ait Pittacum, *tantam eſſe neceſſitatis vim, ut nec Dii ipſi reluctari poſſint*. Ergo qui extrema neceſſitate laborans propter famem, aut nuditatem rem alienam occupavit, furtum non committit. Neceſſitatem hanc neceſſariam neceſſitatem dixit Tertul. *de coron. milit.* obſcœniſſimam famem appellavit Imp. Valent. *novel.11.* in illis verbis: *Nihil eſt, ad quod non deſperatio ſalutis impellat. Nihil turpe, nihil vetitum credit eſuriens. Sola cura eſt, ut qualicumque ſorte vivatur*. Facit Caſſiod. *l.9.ep.13.* *Sub quali excuſatione peccare creditur, cui neceſſaria non præbentur*. Seneca *lib.4. controv.4.* *Neceſſitas eſt lex temporis*. Chryſolog. *ſerm.35.* *In arduis languoribus dat crebrò conſilium vis doloris: in deſperatis cauſis eſt ſæpe magiſtra neceſſitas, invenit ipſa ſibi paſſio medicinam*. Alia de neceſſitate congeſſit Fileſac. *lib.3. ſelect. fol.221.*

Unde meritò difficilis videtur præſens textus, dum in eo docetur, ob famem, aut nuditatem rem alienam oc- 5 Exponitur præſens textus. cupanti imponendam eſſe pœnitentiam jejunii per tres hebdomadas; nam ſi coactus fame hoc fecit, nullum deli-

Digitized by Google

delictum admiſit: quare pro hujus textus expoſitione varia adduxerunt Interpretes. Plerique exiſtimarunt, præſentem textum eſſe accipiendum de neceſſitate extrema, per quam is, qui ſurripuit, non omninò liberatur à culpa, quoniam ex quadam ſupererogatione tenetur tribus hebdomadis pœnitere, eo quòd illa occupatio imaginem ſurtivam habeat, à qua per pœnitentiam liber, & immunis redditur, ut docuit Covar. *in reg. peccatum, 2.p.c.1.nu.3.* Alii docent, ideò in præſenti pœnitentiam injungi, quia qui egeſtate laborans extrema, rem occupavit, ad pinguiorem fortunam rediens, eam non reſtituit, ut facere tenebatur argumento capitis *Odoardus, de ſolut. l.Neſennius, ff.de negot. geſtis*. Sed utraque ſolutio diſplicet: tum quia cùm res ita occupata tempore neceſſitatis extremæ communis eſſet, conſequens eſt, eam ut propriam ab inope occupari, ultra alicujus peccati reatum: & ita nulla debet affici pęna, tam in foro externo, quàm interno, ut docent Abbas *hic, nu.6.* Archid. *n.10.* tum etiam, quia qui extrema neceſſitate coactus rem furatur, non tenetur illam reſtituere, etſi ad pinguiorem fortunam pervenerit, ut docent Ricard. *in 4. ſent. d.15.* Angel. Sylv. *in ſumm. v.Furtum, qu.5.* Covar. *ubi ſup.* Cevallos *communium qu.729.n.15.* Aliter exponunt textum hunc Gloſ. 1. *hic*, Hoſtien. & Card. *in princ.* Abbas *n.2.& 5.* qui aſſerunt, in præſenti dumtaxat agi de neceſſitate gravi, ſeu modica; quæ cùm extrema non ſit, minimè excuſat à peccato. Sylveſt. *ubi ſup.q.3.* unde cùm peccatum eo caſu committatur, meritò imponitur pęnitentia per tres hebdomadas: quo modo etiam accipiunt textùm *in c.fraternitatis*, 12.q.2. Verùm hæc interpretatio, præterquam quòd divinatoria eſt ſiquidem ex textus ſerie non conſtat, de qua neceſſitate in eo agatur, ſi de gravi, aut modica tantùm accipitur, etiam poſt reſtitutionem pœnitentia erat injungenda. Quare his, & aliis omiſſis, verius dicendum credo cùm Mendoza *lib.2. Concil. Illbert. c.15.* in præſenti pœnitentiam imponi non propter culpam, ſed propter cauſam, ut de homicidio ob vitæ defenſionem admiſſo, probavi *in c.2. de homic.* Veteres enim Eccleſiæ Patres non tantùm pro malis, verùm, & pro his omnibus, quæ mali ſpeciem præ ſe ferebant, pęnitentiam injungere conſueverant, ut pęnæ metu in officio, & æquitate fideles continerent, dum videbant non ſolùm pro culpis, verùm & pro illis caſibus, in quibus ſuſpicio mali dabatur, pęnitentiam imponi. Unde cùm in præſenti caſu, etſi ob neceſſitatem res auferretur ab inope, ſuſpicari poſſit furtum committi, ideò Patres Pęnitentiam, etſi levem, injunxerunt. Sed huic ſolutioni obſtare videtur, quod in eodem textu aſſeritur, poſt reſtitutionem rei ablatæ non cogi eum, qui eam ſurripuit, jejunare: ergo quia propter furti ſuſpicionem jejunandi obligatio injuncta non fuerat. Nam dicendum eſt, potiùs inde deduci, pęnitentiam injunctam fuiſſe, non propter culpam, ſed propter culpæ ſuſpicionem; nam cùm & ea ceſſet poſt reſtitutionem, non cogitur, qui rem alienam tempore neceſſitatis abſtulit, poſt reſtitutionem jejunare.

6 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam licèt furtum, quatenus furtum eſt, ſit probrum à natura, tempore tamen extremæ neceſſitatis propriè furtum non committitur, quia cùm urget extrema neceſſitas, res illæ, quæ alienæ videbantur, communes efficiuntur quoad eos, qui extremam neceſſitatem patiuntur. Unde talis ablatio non videtur contraria juri naturali, cùm potiùs nitatur permiſſione ipſius juris naturalis. Nec obſtat ejuſdem difficultatis augmentum deductum *ex d. l. palam, §.non eſt*: cui omiſſa ſolutione Gloſſæ *in præſenti*, dicendum eſt, diſcrimen provenire ex diverſitate malitiæ utriuſque delicti; nam peccata adulterii, perjurii, fornicationis, & ſimilia, ſunt ſimpliciter, & intrinſecè mala, adeò ut eorum malitia non poſſit tolli conſenſu, aut voluntate humana, aut alia qualibet circumſtantia; & ideò nec mariti conſenſus, nec ipſius fęminæ voluntas ſufficit ad tollendam adulterii, aut ſimplicis fornicationis malitiam: unde extrema neceſſitas, veluti vitæ conſervandæ, non poteſt reddere fornicationem licitam, nec propriam uxorem, quæ uxor non eſt: at verò furtum non eſt ſimpliciter, & intrinſecè malum, ſed tantùm ex eo, quod proximo injurioſum, & iniquum eſt; ideòque ejus malitia, & proximi injuria cęſſat ex nonnullis circumſtantiis, veluti ex conſenſu Domini expreſsè præſtito, vel præſumpto, aut aliàs debito, qualis contingit tempore extremæ neceſſitatis. Unde hæc circumſtantia removet furti malitiam, facitque, ut licitè quis in extrema neceſſitate poſſit rem ab alio poſſeſſam auferre. Quam diſcriminis rationem præſenſerunt Panormit. *in c.quorumdam, de ſimon.n.50.* Covar. *d.§.1.n.7.* quæ etiam ratio facit, ut licitè quis ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, poſſit in ſui defenſionem alium occidere, non autem pro vita conſervanda poſſit aliqua fornicationis ſpecie uti; nam cùm peccatum hoc ſit intrinſecè, & ſimpliciter malum, nulla circumſtantia etiam vitæ conſervandæ poteſt tollere ejus malitiam: at verò homicidium eſt malum, quatenus eſt injurioſum proximo; unde neceſſitas vitæ conſervandæ poteſt illud licitum reddere.

Sed ſuprà traditis obſtat textus *in c.ſicut 33.q.4.* in illis verbis: *Sicut ſatiùs eſt mori fame, quam idolothytis veſci.* 7 Exponitur cap. ſicut ſatius, 33.q.4.
Ex quibus expreſſe deducitur, nec etiam ob extremam famis neceſſitatem licere idolothytis, ideſt carnibus idolo immolatis, veſci: igitur nec etiam aliena rapere propter extremam neceſſitatem licèt. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, verum eſſe, non licere idolothytis veſci, *c.ſi quis carnem* 13.30.*d.* docent Petr. Gregor. *l.9. ſyntag. c.1.* Dorleans *ad Tacitum lib.2.fol.291.* Mancinus *de trip. jur. collat.c.95.* ne ita ſacrificiis Gentilium Chriſtianus aſſentiri videatur: tamen urgente famis neceſſitate licet illis veſci, quia cùm præceptum vitæ conſervandæ ſit juris naturalis, prohibitio autem illa tantùm ſit juris poſitivi, ideò quando duo præcepta ſimul concurrunt, quorum unum eſt juris naturalis, aliud verò juris poſitivi, juri naturali, quod prævalet, eſt ſtandum, ut tradunt in ſpecie Molina *de juſt. tr.5.diſp.62.* Ægid. Coninch *tract.de fide, diſp.15.n.54.* Vaſq. *in 1.2.diſp.162. c.2.& 5.* Si autem cogatur quis idolothytis veſci in idolorum cultum, tunc procedit textus *in d. c.ſicut ſatius*; quia potiùs debet pati mortem, quàm idololatriæ conſentire, ut docuerunt Victoria *in relect. de uſu cibor. n. 3.* Acunna *in c.presbyter 33. num. fin. 50.diſt.*

C A P U T IV.

Hieronymus a *ſuper. Parabolas.*

QUi cum fure partitur, odit animam ſuam. Non fur ſolùm, ſed ille reus tenetur, qui furti conſcius, quærente poſſeſſore non indicat.

N O T Æ.

1 a D. *Hieronymus.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.6.* priora verba ſunt capitis 29. Proverbiorum; poſteriora verba D. Hieronymi, ſeu alterius Interpretis ea exponentis. *In d.c.29.* ita legitur: *Qui cum fure partitur, odit animam ſuam, adjurantem audit, & non indicat.* Quæ exponit Salazar *tom.2. in Proverb. cap.29. verſ.24.* Illa verò *non fur ſolùm*, &c. ſunt D. Hieronymi, ut leguntur in ipſa Gloſſa ordinaria.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu ſequens deducitur aſſertio: *Non ſolùm fur eſt, qui rem furatur, verùm & qui Domino requirenti rem furtivam non indicat.* Quæ aſſertio probari poteſt *ex d.c.dilectus, de exceſſib. Prælat. l.1.& 2.ff.de receptator. l.2. C.eod.tit. l.congruit 13.ff.de offic. Præſid. l.ſed ſi quis, ff.ſi duo, l.falſus, §.qui alium, l.qui vas 48. §. qui cum fure, ff.de furtis, l.incivile 2. l.civile 15. l.ſi mancipium 23. C.eod. l.idem, §.ſi tibi, ff.de condict. ob turp. l. ſolet, ff.de præſcript. verb. l.ex quibus, §.Dominus, ff.de jure fiſci, l.ſi Barſatorem, C.de fidejuſſ. l.rationem, C. ad l.Cornel. de falſis, l.penult. C.ad l.Jul. de vi public. l.præſenti, C.de his, qui ad Eccleſiam, l.1.ff.ad l.Jul.de vi public.* Ex D. Gregorio *in c.7. Joſue*, qui affirmat propterea cunctum populum propter unius Acham furtum, qui contra præceptum Domini pretioſa quædam ſupellectilia ex anathemate urbis Jericho ſurripuerat, ſeverè punitum, quia differebatur manifeſtatio criminis; & ideò populus in peccati conſortio eſſe videbatur, quamdiù crimen ſuppreſſum erat, ex legibus Ripuar. *tit.* 4. ibi:

Digitized by Google

ibi : *Quod ſi in domo fuerit , & ei ſcrutinium , cujus eſt domus, contradixerit, fur habetur* . Illuſtrant ultra repetentes à Barboſ. relatos *in præſenti*, Petr. Gregor. *lib.*1. *partit. tit.*10.*c.*7. Covar. *in reg. peccatum*, 2.*p.*§.3.*n.*4. Oſualdus *lib.*14. *Donel. c.*25.*litt.L.* Cujac. *lib.*11. *obſer.c.*48. Guttier. *lib.*1. *canonic. cap.*11. Flores de Mena *lib.*1.*var. cap.*18. Farin. *in praxi* , *q.*125.*nu.*306. Molina *de juſtit. t.*4.*tr.*3.*diſp.*4.*n.*2. Suar. *de cenſur. diſp.*17.*ſect.*3.*n.*4. Mancinus *ſacri juris controv. c.*11. Sayr. *in clavi Regia*, *l.*9. *c.*14. Gibalin. *de cenſur. diſquiſ.*2. *qu.*6.*conſect.*4.

3 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam vel in præſenti fur judicatur, qui furem non indicat , vel qui rem furtivam non exhibet: ſed neutro caſu , qui celat furem , aut rem furtivam , ut fur tenetur : ergo malè in præſenti aſſeritur , eum participem furti judicari. Prior pars minoris propoſitionis probatur ex eo, nam nemo tenetur, immò nec poteſt infamare proximum , qui adhuc latet , niſi in crimine hæreſis, ut latè probat Gibalin. *de cenſur. d. diſquiſit. q.*6.*conſect.*3. *per tot.* Igitur non tenetur quis Domino indicare furem occultum. Secunda pars propoſitionis probatur ex eo ; nam ſi teneretur, ut furti particeps, propriè teneretur, ut fur non manifeſtus: ſed tenetur pœna furti manifeſti , *ex l.*12. *Tabul.*2. ita concepta : *Si furtum lance , licioque conceptum excit , atque uti manifeſtum vindicator*. Facit Aul. Gel. *lib.*11.*noctium, cap.ult.* ibi: *Decemviri in* 12. *Tabulis ea furta , quæ per lancem , liciumque concepta eſſent , perinde ac ſi manifeſta eſſent, vindicaverunt*. Igitur non rectè in præſenti docetur, eum, qui celavit rem furtivam, nec domino requirenti, & repoſcenti indicavit, ut participem furti teneri.

4 Traditur ratio decidendi. Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, cujus ratio provenit ex eo, quia nova contrectatione nova naſcitur furti obligatio: & ideò furtum committit , qui rem alienam ſcienter receptat , *l.*2. *l.eos*, *Cod.de furt. l.*1. *ff. pro emptore*, *l.*5. §.*quinimò*, *ff.commodati*, nam non diſſimile crimen eſt rapere, quàm raptam rem celare, *l.*1. *ff.de recept. l.congruit* 13. *ff. de offic. Præſid. l.*1. *C.de his qui latrones*; quia agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur , *leg.is qui opem* 34. *cum duab. ſeq. ff. de furt. l.ſi ſervus* 27. §.*ſi quis*, *ff. ad l.Aquil. l.hac lege*, §.1. *ff. ad leg.Jul. pecul.* §.*interdum* , *Inſtit. de obligat. quæ ex delict.* docent Oſualdus *lib.*15. *comment. Donel. cap.*29. *litt.D.* Farinac. *de furtis*, *quæſt.* 166. *ex num.*56. Quare is , penes quem res furtiva invenitur, eam reſtituere Domino petenti tenetur, etiamſi rem pretio emerit, *l.*2. *l.*5. *C.de furtis*, *l.*2. & 3. *C. de R.V.* propter ſuſpicionem participati furti , quare ab ignotis res emere incivile eſt , *lib.*5. ibi : *Ab ignoto & tranſeunte te emiſſe dicere non convenit*: *C. de furtis*, Carolus Pipinus *lib.*5. *cap.*4. *cap.*29. *Ut nullus comparet cavallum, bovem, vel aliam rem, niſi illum hominem cognoſcat, qui ei vendiderit, aut de quo pago eſt, vel ubi manet* . Et *l.*8. *tit.*2. *lib.*7. *leg.Viſigoth.* notavit Savarus *ad Sidonium lib.*6. *epiſt.*4. Hæc tamen doctrina procedit eo caſu , quo is qui à fure rem ſubreptam , vel ejus partem accepit, ſciens & dolo malo fecit, non ſi ignorans accipit , quia tunc particeps criminis non eſt, nec actione furti tenebitur . Cantera *qq. crim. cap.*8. Farinac. *de furt. quæſt.*133. *nu.*99. nam ad hoc ut furem receptans, vel rem furatam celans teneatur ex furto , neceſſarium omninò eſt, ut ſcienter id faciat, *d.l.eos*, *C. de furtis* , *l.*1. & 2. *ff. de recept. l.*2. §.*quamvis*, *ff. de ſervo corrupto*, *leg. ſacrilegii* 6. §.*ult. ff. ad leg. Jul. pecul.* Et ideò ſciens ſi receperit, tenebitur, quamvis non habeat animum ſibi lucrandi, *l.ſi quis præferendum*, *ff.eodem*. Unde rectè Div. Hieronymus in præſenti ait , participem furti credi eum, qui domino quęrenti , & repoſcenti rem furtivam celat, & non reſtituit. Dubium tamen eſt, an ex eo, quòd res furtiva apud aliquem reperiatur, præſumatur ipſam ſubtraxiſſe, niſi doceat, à quo habuerit? Et dicendum eſt, ſimpliciter, & àbſolutè præſumendum non eſſe contra eum , qui talem rem furtivam habet ; ſed ita demùm, ſi propter qualitatem perſonæ , & frequentiam hujuſmodi actuum cenſeatur ſuſpectus de furto, & participatione cum fure ; vel ſi minori pretio , vel clandeſtinè quis emerit: nam ex his indiciis , & aliis ſimilibus præſumitur ſcientia, dolus, & malitia, *l. dolum*, *C.de dolo*: notant Bartholus, & Baldus *in l.incivile* , *C. de furtis* ; qui docent ex his, & aliis circumſtantiis poſſe judicem devenire ad torturam, argumento legis de minore, §.*tormenta*, *ff. de quæſt.* Unde ſi perſona, apud quam res furtiva invenitur, ſit gravis, & honeſta, tunc nec contra eam præſumitur, nec debet torqueri, *leg.non omnis*, §. *à Barbaris*, *ff. de re milit.* Nec contrarium probat textus *in l.minorem*, *C. ad l.Corn. de falſ.* ubi docetur , quod qui utitur falſo inſtrumento , præſumitur indiſtinctè illud fabricaſſe. Nam reſpondeo, illum textum procedere eo caſu dumtaxat , in quo loquitur , nempè quando quis falſo inſtrumento utitur : nam tunc præſumitur illud fabricaſſe, niſi exprimat perſonam, quæ fecit; non verò quando inſtrumentum falſum reperitur penes eum. Docuit Angelus *ibi*.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa , pro cujus prioris partis ſolutione quærunt DD. an judex poſſit imperare manifeſtationem , non modò furti, verùm & auctoris ipſius? & Guttier. *lib.*1. *canon. c.*11.*n.*11. Nevizanus *lib.*3. *ſilvæ nuptialis*, *nu.*30. docent judicem ex officio poſſe jubere, ſibi prodi furem , non verò ſi ad inſtantiam partis procedat. Sed communiter repetentes in præſenti docent, ex mandato judicis furem judicandum eſſe, ex præſenti textu, & *ex c.*2. *de offic. ordin. c.dilectus* , *de exceſſib. Prælat.* Quod verum credo, præcipuè ubi neceſſitas adeſt cognoſcendi furem, quia etiamſi notum ſit, ubinam habeatur res furtiva, recuperari tamen nequit, niſi manifeſto fure, ut docuit Gibal. *de cenſur. diſquiſ.*2. *qu.*6. *conſect.*5. Hoc tamen non procedit, quando indicato fure timeri poteſt ejus ultimum ſupplicium; tunc enim melius eſt tacere, ut D.Auguſt. affirmat *in c.ne quis arbitretur* , *c.*14.22.*qu.*2. ubi ſcribit, quod licèt perfectus, & ſpiritualis homo pro alterius vita non poſſit mentiri , poteſt tamen , & debet verum occultare ; quoniam illud eſt mentiri, hoc tantùm verum celare : ſicut aliud eſt falſum dicere , aliud verum tacere . Et ſic ex ſententia D. Auguſtini nemo tenetur furem prodere, quando periculum vitæ timetur. Generaliter ergo judex poteſt ſubditos compellere ad indicandum furem, argumento legis 3. *ff.de offic. Præſid. l.*1. *cum duab. ſeq. ff.de ſervis fugitivis*. Unde deducitur, jure optimo Epiſcopos litteras monitorias decernere, non ſolùm pro rebus ſubreptis, verùm & pro fure indicando, juxta Concilii Trident. decretum *ſeſſ.*25.*de refor. cap.*3. *verſ. Quapropter* : cujus diſpoſitio non ſolùm fulcitur deciſione textus *in c.ad noſtram* 20. *de jur. jur.* verùm & ea ratione, nam ad officium judicis ſpectat fures inquirere , & punire, *d.l.*3. & *c.*1. *de offic. ord.* Et cùm Epiſcopus ratione peccati judex ſit competens, etiam inter laicos, *c.novit* , ubi probavi , *de judiciis* ; ideò poteſt per dictas litteras monitorias cogere laicos fures indicare , juxta dictum canonem Conc. Trid. quem latè explicat Theophilus Raynaud. *t.*14. *in tract. de litt. monit.* Nec obſtat alia pars ipſius dubitandi rationis, quæ propriùs ad pręſentem textum ſpectat ; ſiquidem in eo non agitur de obligatione indicandi furem, ſed exhibendi rem furtivam. Pro cujus ſolutione ſciendum eſt, olim furtum conceptum dici, quando res furtiva per lancem, & licium inquiſita requirebatur, juxta formam , quàm ex Gellio , & aliis illuſtrat Petrus Pitheus *lib.*1.*adverſar. cap.*1. & is apud quem res inventa erat, tamquam fur manifeſtus tenebatur, uſquedum Juſtinianus eam furti ſpeciem cum aliis abrogavit *in* §. *furtorum* , *Inſtit. de oblig. quæ ex delict.* Et ita novo jure pęna tantùm furti non manifeſti tenetur . Unde præſens textus , dum ait , eum qui rem furtivam quærenti domino non indicat, furti teneri, intelligendus eſt de furto non manifeſto , juxta novam Juſtiniani conſtitutionem ; non verò de furto manifeſto, ſecundùm antiquam legem decemviralem ſuprà relatam.

Verùm ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in l.idem* 4.*ff.de condict.ob turpem cauſ.* ubi inquit Conſultus, quod ſi Titio indicium dedero (indicium eſt præmium, quod indici præſtatur, *l.qui vas* 48.§.9. *ff.de furt.*) ut fugitivum ſervum meum indicet, vel furem rerum mearum, non potero , quòd dedi , repetere , quia turpiter Titius non accipit . Igitur quia ad rem furtivam indicandam nemo tenetur , aliàs non liceret pecuniam pro tali indicatione accipere: & etiam deducitur, licitum eſſe accipere pecuniam, ut quis rem furtivam non indicet; ſi enim rem furtivam indicare mihi liberum eſt, non indicare itidem mihi liberum erit; cùm contrariorum eadem ſit ratio, & doctrina, *l.*1.& 2.*ff.de his qui ſunt ſui, vel alieni*, *l.etſi contra* 35.*ff.de vulg. l.qui filium* 64.*ff. de legat.*3. *l.ult. C.de indict. viduitat.* Unde cognito uno de contrariis, cognoſcitur & aliud; *d.l.etſi contra*, *l.penult.* & ibi Baldus, *C.de ſolut.* & poſito uno contrariorum in eſſe, removetur reliquum, *l.inter me* 15. *ff.de except. rei judic. l.Pomponius* 40.§.*ſed & is*, *ff.de procur. l.hæc verba* 124. *ff. de V.S.* Hinc quod operatur propoſitum in propoſito, idem operatur oppoſitum in oppoſito, *l. ult. de calum. l.fin. C.de fruct.* & *litium expenſ.* Ergo ſi licet pre-

5 Diſſolvitur dubitandi ratio.

6 Expenitur textus in l. 4. ff de condict. ob turp.

Digitized by Google

pretium accipere pro indicanda, vel non, re ſurtiva, ex eo maximè eſt, quia talis indicationis nulla neceſſitas à jure competit. Pro primæ difficultatis expoſitione dicendum eſt, in ſpecie textus *in d.l.4.& in l.ſolent*, *ff. de præſcr. verb.* pecuniam acceptam, vel promiſſam in præmium non fuiſſe pro ſimplici manifeſtatione ſervi fugitivi, vel furis, quia pro ea pretium recipi non poterat, ut poſt alios docet Leſſ. *de juſt.l.2.c.14.n.66.* ſed tantùm pro labore, & induſtria requirendi ſervum fugitivum, aut aliam rem ſurtivam, ejuſque furem. Quæ interpretatio colligitur *ex d.l.ſolent*, ibi: *Solent etiam mercedes hujus rei accipere*. Ubi conſultus appellat mercedem, quod datum eſt cauſa indicandi furem: ſed merces propriè dicitur, quod datur reſpectu proprii laboris; unde conſtat, in eo textu non tam pro indicatione, quàm pro ipſo labore mercedem accipi. Juxta quam ſolutionem accipiendus eſt Ulpianus *in l.falſus*, 44. *§.qui alienam*, *ff.de furtis*, ubi ſcribit, eum qui rem alienam invenit, non poſſe petere inventionis præmium pro reſtitutione rei inventæ: quod non procedit, ut excludatur juſta compenſatio laboris, & expenſarum factarum in inventione ejuſdem rei; nam pro labore habito in requirenda re, juſtè merces recipitur, ut notarunt Albericus, & Jaſo *in d.l.4. §.ſi tibi*, *ff.de condict. ob turp.* Felinus *in c. dilecti*, *nu.3. de accuſat.* ſed eo caſu procedit Conſultus, quando nihil inventum eſt; tunc enim gratis alienam rem inventam domino reſtituere tenetur inventor, *c. ſi quid inveniſti*, *14.q.6.* Molina *de juſt.tr.2.diſp.83.n.6.* Leſſ. *d.c.14.n.66.* Gomez *l.3.var.c.5.n.2.* Azeved. *in l.6.tit.15.l.4. recopil.* Barb. *hic*, *n.fin.* Nec obſtat ſecunda difficultas, quia in præſenti caſu ratio diverſa eſt, quæ diverſum jus inducit; nam judicare furem reſpicit publicam utilitatem, ut ſcelera puniantur; & propterea permiſſum eſt, pecuniam accipere, ut fur indicetur, nec turpiter accepta dicitur: at non indicare ſurem, eſt contra publicam utilitatem, & propterea pecuniam turpiter datam, & acceptam eſſe traditur *in d.l.idem ſi*, *verſ. Item ſi dederit*. Per hoc enim lucrum, quòd quis percipit, infertur damnum Reipublicæ, cujus intereſt, ne crimina contegantur, ſed malefactores pœnis ſubjiciantur, *d.l.congruit*, *ff.de offic. Præſidis*: docuit Andreas Claudius *ad tit. ff. de condict. ob turp. c.3.n.70.*

Secundò ſuprà traditis obſtat textus *in l. qui vos 48.* 7 Exponitur l. qui vos 48. §. qui furem ff. de furt.
§.qui furem, *ff.de furtis*, in illis verbis: *Qui furem novit, ſive indicet eum, ſive non indicet, fur non eſt*. Ex quibus expreſsè deducitur, eum qui furem non indicat, furem non eſſe. Ergo non rectè in præſenti aſſerimus, furti participem eſſe eum, qui domino requirenti rem furtivam illam non indicat. Pro cujus difficultatis ſolutione Anania *hic*, *n.3.* Barboſa *nu.1.* Covar. *d.§.3.nu.5.* Suar. *de cenſur. diſp.17.ſect.3.n.8.* Mena *d.q.18.nu.8.* aſſerunt Hieronymum in præſenti agere de furti culpa, non quoad obligationem reſtituendi, ita ut conſcius furti illud quærenti domino non indicans lethaliter peccet, quod probari videtur ex illis verbis, *Occidit animam ſuam*, quæ de interiori reatu mortali accipienda ſunt; non verò aſſerere ſanctum Doctorem, eum actione furti teneri, juxta dictam legem *qui vas*, *§.qui furem*. Sed hæc interpretatio facilè refellitur ex verbis præſentis textus, ex quibus conſtat, reum furti eſſe, qui Domino non indicat rem furtivam: quare veriùs dicendum eſt, *in d.§. qui furem*, non agi de indicante, vel non rem furtivam, quàm etiam jure civili quis exhibere cogebatur, aliàs furti concepti, vel non exhibiti actione tenebatur; ſed de indicante furem, vel non, quem etſi celans furti teneatur, tamen non indicans ut fur non punitur, ut expreſsè docetur in fine ejuſdem *§. qui furem*, & notavit Gothofr. *in d.l.4. ff. de condict. ob turp.*

Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in l.ſervus 36.* 8 Exponitur l. ſervus 36. ff. de condict. indeb.
ff.de condict. indeb. ubi refert Paulus, ſervum cujuſdam magidem (id eſt vas, quo farina ſubigitur) inſciente domino commodaſſe, & eum qui commodaverat, pignori tradidiſſe: & ait Conſultus, quod ſi is, qui pignori accepit, alienam eſſe ſciebat, furti eum teneri, quia ſciens rem alienam pignori accepit; ſecus verò ſi neſciſſet alienam rem eſſe: nam ſervus, qui non habebat pecuniæ adminiſtrationem diſtrahens magidem neſciente domino, furtum commiſit, *l.interdum*, *§.cùm autem*, *ff.de furtis*, *l.ſi liber*, *C. quòd cùm eo*, *l.qui à ſervo 16.ff.de O. & A.* docuit Cujac. *lib.15. obſerv. c.18.* Unde qui ſciens magidem ipſam pignori accepit, furtum commiſit, quia quamvis non haberet animum lucrifaciendi, tamen rem furtivam ſcienter detinebat, nec domino inquirenti indicabat.

C A P U T V.

Alexander III. a *Cremonenſi Epiſcopo*.

EX litteris tuis, ſi benè meminimus, auribus noſtris innotuit, & dil. fil. I. *b* ſubdiaconi noſtri diligens relatio patefecit, quod B. lator præſentium *c* calicem quemdam in Eccleſia minùs cautè dimiſſum invenit: quem licèt avaritiæ cupiditate rapuerit, & inſipienter longo tempore detinuerit, poſteà tamen pœnitentia ductus Presbytero in confeſſione exceſſum ſuum humiliter, & reverenter aperuit, & Eccleſiæ juxta eumdem Presbyteri conſilium, prout dignum fuit, exinde ſatisfecit. Unde quoniam propter hoc ipſum tuæ fraternitatis diſcretio dubitat ordinare, prudentiæ tuæ per A. ſ. p. m. quat. ſi prædictus B. ſpontanea voluntate ſui animi confeſſus fuerit hujuſmodi præſumptionis exceſſum, & exinde Eccleſiæ, cujus calix fuerit, ſatisfecit, nec eſt ſuper hoc nota, vel infamia manifeſta reſperſus, poſt peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ, dummodo aliàs ipſum idoneum eſſe cognoſcas, ad ſacros ordines non dubites *d* promovere.

N O T Æ.

1 a CRemonenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.c.fin.* Cremona eſt urbs Italiæ in Liguria, non procul à Mantua, quę etiam hodie nomen retinet: cujus cives cùm contra Auguſtum Antonio adhæſiſſent, Cæſar victor veteranis ſuis eorum agros aſſignavit; qui cùm non ſuffeciſſent, adjecit etiam Mantuanorum agros, nullam aliam ob culpam, niſi quòd Cremonenſibus vicini eſſent. Hinc Virgil. *eclog.9.*

Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ.

Habuit Eccleſiam Cathedralem jam à primis Eccleſiæ ſæculis; ſiquidem Euſtachius ejus Præſul ſubſcripſit Conciliis Romanis 3. & 6. ſub Papa Symmacho.

b *Subdiaconi noſtri.*) De officio ſubdiaconi Romanæ Eccleſiæ egi *in cap.1. de teſtam. cap.1. de tranſact.*

c *Calicem.*) De calice, & ejus materia egi *in cap.1. de pignor. cap. fin. de celebr. Miſſar.*

2 d *Promovere.*) Abſque ulla abſolutione; unde deducitur, eum, qui furatur rem ſacram de loco ſacro, non eſſe excommunicatum ipſo jure, cùm in præſenti jubeat Alexander, furem calicis promoveri ad ſacros ordines: ſi autem eſſet excommunicatus, non permitteret Pontifex abſque abſolutione eum promoveri. Facit etiam, nam ſi excommunicatus eſſet ipſo jure, indigeret abſolutione, etiam poſt ſatisfactionem, ut probavi *in cap.1. de judiciis*. Verum tamen eſt, eum graviter peccare, & excommunicandum eſſe, *c.conqueſtus*, *de foro comp.* ubi latè probavi. Nec contrarium probat textus *in c.conqueſti 22. de ſent. excom.* ubi Pontifex declarat ſacrilegos, & ipſo jure excommunicatos eſſe eos, qui quaſdam Eccleſias ſpoliarunt. Nam reſpondetur, textum illum procedere, quando quis rem Eccleſiæ rapuit per violentiam, vel Eccleſiæ fracturam, ut expreſsè conſtat ex illis verbis, *violenter confregerunt*: ſecus verò quando quis abſque violentia ſurripuit rem Eccleſiæ; tunc enim non eſt ipſo jure excommunicatus, ut docuerunt Abbas, & Cardinalis *in præſenti*, Cajet. *in ſum. v.Excommunicatio 21.* Navar. *in manuali*, *c.27.n.44.* Molina *de juſt. t.3.tract.2. diſp.94.n.2.* Azor. *p.1.moral.l.9.c.27.q.13.* ubi ex prædicta diſtinctione exponit textus *in c.quiſquis*, *c. omnes Eccleſiæ*, *17.q.4.* *c.Canonicus 11.qu.3.* Et hæc eſt vera ſententia, licèt alii contrariam tenuerint. Videndi ſunt Suar. *de cenſur. diſp.22.ſect.5.* Gibalin. *in ſynopſi cenſurar. lit.I. nu.6.* Inde etiam infertur, quòd is, qui furando crimínoſus effectus fuit, præſtita ſatisfactione poſt pœnitentiam, non creditur criminoſus, quoad effectum promotionis ad ordines, non autem, quoad pœnam ſibi infligen-

geu-

Digitized by Google

gendam ex tali delicto, *l.qui ea mente*, *ff.de furt.* Quia licèt per pœnitentiam liberetur quis à reatu, quoad forum internum, non tamen à pęnis impoſitis ſimili delicto, quoad forum externum.

COMMENTARIUM.

3 EX hoc textu communiter deducitur, furem occultum poſt pœnitentiam, & ſatisfactionem poſſe ad ſacros ordines promoveri. Quam concluſionem generaliter in omnibus delictis occultis examinavi, & probavi *in cap. ex tuarum*, *de tempor. ordin.* ſed præſens deciſio de furto tantùm agens difficilis redditur ex eo; nam is, qui furtum perpetravit, eo ipſo juris infamia notatur: nam quocumque genere furti damnatus infamis eſt. Paulns *lib.2. ſentent. tit.31. ʃ.14.* ſed infamia notatus, ab officiis, & dignitatibus eccleſiaſticis removetur, *c.inter* 11. *de exceſſ. Prælat. c.querela*, *de jurejur.* regula *Infamibus*, *de R.J. lib.6.* ex principio textus *in l.unic. C. de infamibus*, *lib.*11. *l.infamia*, *C.de Decur. eod. lib. l.*1. *C.de dignit. libr.*12. Ergo, qui furtum commiſit, etiam poſt pœnitentiam, & ſatisfactionem ad ordines ſacros promoveri nequit. Pro cujus difficultatis ſolutione ſciendum eſt, infamem infamia juris irregularem eſſe, ita ut neque poſſit promoveri ad ſacros ordines, nec in ſuſceptis miniſtrare, *c.qui in aliquo*, *c.fin.*51.*d. c.Euphemius*, *ʃ.hinc*, 2.*q.*3.*c.ipſi Apoſtoli*, 2.*q.*7. quòd procedit, etiamſi infamia ſtatuta ſit à jure civili; nam qui ſecundum jus illud infamis eſt, etiam ſecundùm ſacros canones infamis judicatur, *c.*1.6. *qu.*1. ubi Pontifex generaliter ait: *Omnes eos infames eſſe dicimus*, *quos leges ſæculi infames appellant*. Infamis verò infamia facti, qualis eſt ille, cujus opinio ex facto, vel delicto apud probos, & graves viros onerata eſt, *c.omnipotens*, *de accuſat. c.infames* 3.*q.*7. *l.*2.*ff.de obſequiis*, *l.cogi*; *ff.de var. & extraord. cognit. l.ea quæ*, *C.ex quibus cauſ. infam.* irregularis cenſetur, quantum ad ſuſcipiendos ſacros ordines, ut probatur ex hoc textu, ibi: *Nec eſt ſuper hoc nota*, *vel infamia;* ubi notavit Anania *n.*10. & probatur *ex c.non debet*, *de teſtibus*. Ubi accuſatores, qui pendente accuſatione infamia facti notantur, repelluntur à ſuſceptione ordinum: plura congeſſit Gibalin. *de irregul. c.5.per tot.* Inter infamiam autem juris, & facti duplex differentia verſatur. Prima, quòd in juris infamia tantùm Summus Pontifex diſpenſare valet, argumento textus *in cap.cùm te*, *de ſent. & re judic.* in infamia verò facti diſpenſare poteſt Epiſcopus, nimirum ut illa notatus poſſit in ſuſceptis ordinibus miniſtrare. Secunda differentia eſt, quòd irregularitas ex infamia juris proveniens non tollitur per pœnitentiam, *c.Euphemium* 2.*qu.*3. ubi dicitur, quòd quamvis animas per pœnitentiam ſalvare poſſimus, infamiam abolere non poſſumus: illa verò, quæ provenit ex infamia facti, tollitur per pœnitentiam, & per emendationem vitæ purgatur. Gloſſa *in c.ille qui* 6. *q.*1. docet Abbas *in cap.ex diligenti*, *de ſimon.* ubi hujus diſcriminis rationem reddit; nam tunc infamia facti tollitur per actum contrarium, ideſt emendationem vitæ, quia per quaſcumque cauſas res naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, *c.teſtimonium*, *de teſtib. c.*1.*de R.J.* Nec contrarium probat textus *in c.at ſi clericis*, §.*de adulteriis*, *de judiciis:* ubi deciditur, poſt peractam pœnitentiam adhuc deſiderari diſpenſationem, ut infamia facti tollatur. Quia omiſſis variis ſolutionibus dicendum eſt, textum illum procedere in infamia juris, veluti præcedente judicis ſententia, ut docuerunt ibi Imola *n.*6. Abbas *n.*14. Felinus *n.*16. Decius *n.*18. & colligitur ex generalitate ejuſdem §. juncto verſiculo *Si verò;* in quo probatur, clericum convictum, vel confeſſum deponendum eſſe ab Epiſcopo, atque ita quòd Alexan. III. ſubjungit *in* §.*de adulteriis*, intelligi debet poſt ſententiam; unde ſenſus illius textus erit, quòd clericus convictus de crimine, ſuſpendendus eſt, vel deponendus perpetuò, niſi Epiſcopus cùm eo diſpenſet: quod facere poteſt in adulteriis, & aliis minoribus criminibus. Nec hoc repugnat doctrinæ, quàm nuper tradidimus, videlicet in irregularitate ex infamia juris proveniente tantùm Romanum Pontificem diſpenſare poſſe. Nam id intelligitur de immediata irregularitatis diſpenſatione, non verò de indirecta, quàm poteſt facere Epiſcopus diſpenſando directè in delicto: quo facto acceſſoriè tollitur infamia proveniens ex delicto tali, & per conſequens irregularitas. Docuerunt Villadiego *de irregul. c.*10. Henriq. *in ſumm. l.*2.*c.*3.*n.*3.

Unde jam apparet vera ratio præſentis textus, quare 4
in præſenti ſpecie is, qui calicem in Eccleſia minùs cautè dimiſſum ſurripuit, poſſit ad ſacros ordines promoveri: quæ in eo conſiſtit, nam furtum hoc fuit occultum, & ita fur non fuit infamia juris notatus, & ipſe pęnitentiam de crimine egit, ac pro calice ſubrepto ſatisfecit: quibus exiſtentibus circumſtantiis, ſi aliàs idoneus eſt, ceſſat irregularitas, ut docuerunt in præſenti Anania *nu.*1. Abbas *n.*5. Socinus *nu.*5. Nec contrarium probant illa verba præſentis textus, *ſponte confeſſus;* ex quibus deducitur, per confeſſionem ipſius furis furtum hoc notorium factum fuiſſe; propter furtum autem notorium juris infamia incurritur, *d.l.poterit:* quæ per pęnitentiam tolli non poteſt, juxta ſupra tradita. Nam reſpondendum eſt, confeſſionem, de qua in præſenti, non fuiſſe factam in judicio, ſed in foro pœnitentiæ; ideòque per eam furtum notorium factum fuiſſe, & per conſequens juris infamiam non irrogari, ut docuerunt hic Ancharanus *n.*44. Abbas *n.*3.

TITULUS XIX.

De Uſuris.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. *in Concilio* a *Turonenſi*.

PLures clericorum, & quòd mœrentes dicimus, eorum quoque, qui præſens ſæculum profeſſione vocis, & *b* habitu reliquerunt, à canonibus uſuras quaſi manifeſtiùs damnatas exercentes, commodata pecunia indigentibus, poſſeſſiones eorum in pignus accipiunt, & provenientes fructus percipiunt ultra ſortem. Idcircò generalis Concilii decernit auctoritas, ut nullus amodò conſtitutus in Clero, vel hoc, vel aliud genus uſuræ exercere præſumat, & ſi aliquis alicujus poſſeſſionem data pecunia ſub hac ſpecie in pignus accepit: ſi ſortem ſuam, deductis expenſis, de fructibus jam perceperit, abſolutè poſſeſſionem reſtituat debitori: ſi autem aliquid minùs habet, eo recepto poſſeſſio liberè ad dominum revertatur. Quòd ſi poſt hujuſmodi conſtituta in clero quiſquam extiterit, qui deteſtandis uſurarum lucris inſiſtat, eccleſiaſtici officii periculum *c* patiatur, niſi fortè beneficium Eccleſiæ fuerit, quod *d* redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.

N O T Æ.

1 a T*Uronenſi*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*1. & poſt Concil. Later. *p.*16. *c.*2. addendumque eſt *can.*2. juxta Coriolanum *in ſumm. Concil. fol.* 524. De hoc Concilio jam nonnulla notavi *in cap. majorib.*8. *de præb.*

b *Et habitu*.) Monachi videlicet.

c *Patiatur*.) De pœna clerici uſurarii agemus infrà *in cap. prætered.*

d *Redimendum*.) De hac altarium redemptione egi *in c. quiſquis*, *de elect.* & commentarium hujus textus dedi *in cap. cùm contra*, *de pignoribus*. 2

Digitized by Google

C A P U T II.

Idem a *Cantuar. Archiepiſcopo*, *& ejus ſuffraganeis.*

QUoniam non ſolùm viris eccleſiaſticis, ſed etiam quibuslibet aliis periculoſum eſt uſurarum lucris intendere, auctoritate tibi præſentium duximus injungendum, ut liceat tibi clericos tuos, qui de poſſeſſionibus, vel arboribus, quas tenere in pignus noſcuntur, ſortem ſuam, deductis expenſis, inde jam receperunt, ad eadem pignora reſtituenda ſine exactione, eccleſiaſtica diſtrictione compellere.

N O T Æ.

a C*Antuarienſi*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. & poſt Concil. Later. *part.*16. *cap.*3. De Cantuarienſi Metropoli egi *in capit.*2. *de reſcript.* & textum hunc expoſui *in cap. cùm contrà, de pignor.*

C A P U T III.

Ex Concilio a Lateran.

QUia in omnibus ferè locis ita crimen uſurarum invaluit, ut multis aliis negotiis prætermiſſis, quaſi licitè uſuras exerceant, & qualiter utriuſque Teſtamenti pagina condemnentur, non attendant: ideo conſtituimus, ut uſurarii *b* manifeſti, nec ad *c* communionem admittantur altaris, nec chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant *d* ſepulturam: ſed nec *e* oblationes eorum quiſpiam accipiat: Qui autem acceperit, aut chriſtianæ tradiderit ſepulturæ; & ea quæ accepit, reddere compellatur; & donec ad arbitrium ſui Epiſcopi ſatisfaciat, ab officii ſui maneat executione ſuſpenſus.

N O T Æ.

a L*Ateranenſi*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*2. & extat textus hic in ipſo Concilio generali Lateranenſi celebrato ſub Alexandro III. *cap.*25. De quo Concilio nonnulla adduxi *in c. nonnulli de reſcript.*

1 b *Manifeſti*.) Manifeſti uſurarii dicuntur primò, qui ita palam uſuras exercent, ut ipſa operis iniquitas eos uſurarios publicè demonſtret, & nulla tergiverſatione poſſit celari, eos uſurariam artem exercere, juxta textum *in c.evidentia*, & ibi tradita, *de accuſat.* Secundò etiam dicuntur manifeſti, qui in judicio confeſſi ſunt crimen uſuræ; talis enim confeſſio in jure facta rem facit manifeſtam, & notoriam, *c.veſtra*, *c.fin.* ubi probavi, *de cohabit.cler.* immò ob delicti deteſtationem, ſi uſurarius coram pluribus teſtibus fide dignis fateatur ſe uſurarium eſſe, præcipuè ſi exprimat perſonas, à quibus uſuras accepit, manifeſtus uſurarius dicitur, ut pluribus congeſtis, probat Caballos *t.*1.*q.*11.*& q.*537.*n.*5. Dicuntur etiam uſurarii manifeſti, qui ſententia judicis ita declarati ſunt. Gloſſa verbo *manifeſtos*, *c.*1.*hoc tit.in*6. quia judicis ſententia rem facit notoriam, *c.fin. de cohabit. cler.* Unde non dicetur manifeſtus uſurarius ille, contra quem extat legitima teſtium probatio aſſerentium, uſurarium eſſe, ut ultra repetentes in præſenti docent Covar. *l.*3.*var.c.*3.*n.*4. Jul. Clar. §.*uſura*, Gibal. *l.*1.*de uſuris*, *c.*11.*art.*1. Menoch. *de arbitr. caſ.*235. Villaguth. *de uſur. quæſt.*35. Guttier. *lib.*2. *canonic. c.*19. Molina *de juſt.* 2.*t.diſp.*333. Leſſius *de juſt. l.*2.*c.*20.*diſp.*22. Caniſius *de uſur. c.*7.*n.*2. Ex quibus illud notandum eſt, non eſſe neceſſarium, ut quis manifeſtus uſurarius dicatur, quòd exercuerit manifeſtas uſuras, vel claras; ſed ſatis eſſe, quòd palliatas, vel manifeſtas, quaſcumque ſcilicet, vel cujuſvis generis uſuras uno ex dictis modis exercuerit.

2 c *Communionem*.) Hanc pœnam Innocentius in præſenti *n.*1. ita exponit: *Ut uſurarii non admittantur ad communionem Euchariſticam.* Quem ſequitur Covar. *lib.*3.*var. cap.*3.*n.*5. quæ eſt vera interpretatio. Nec audiendi ſunt Abbas antiquus, & Panor. in præſenti, *num.*2. qui ea verba explicant, ut non admittantur in Eccleſia, quamdiù divina officia celebrantur. Nam ſi de hac excommunicatione ſenſiſſent Patres Concilii, fruſtrà adderent verba illa, *accipiant ſepulturam*, *ſed nec oblationes*; cùm jam in præſenti pœna hæc comprehenderetur.

3 d *Sepulturam*.) Conſonant textus *in c.cùm tu* 5. *cap. cùm in diœceſi*, *hoc tit. c.quamquam*, *eod. tit. in* 6. *clem.*1. *eod.tit. l.*9.*tit.*13.*p.*1. & meritò hæc pœna imponitur uſurariis manifeſtis, quia decedentibus in peccato notorio denegatur eccleſiaſtica ſepultura, *c.fin.*13.*q.*2.*c.fin.*88.*d. c.placuit*, 23.*q.*5.*c.*1. *de torneam. c.*2.*de raptor. c.ſuper quodam. c.cùm ad monaſterium*, *de ſtatu monach.* D. Jo. Vela *de delict. c.fin.n.*20. Ab hac autem pœna, & reliquis excuſabitur uſurarius, quem pœnituit, & propter notam omnibus paupertatem reſtituere non valet; tunc enim præſtita juratoria cautione excuſatur, *d.c.cùm tu*, *hoc tit. d. c.quamquam*, ibi: *Pro ſuarum viribus facultatum.* Pluribus relatis docet Villaguth. *d.q.*35. *de uſur. concl.*6.

e *Oblationes*.) Conſonat D. Clemens *lib.*4.*conſt. cap.*5. nam cùm oblationes in propitiationem pro peccatis offerantur, ut conſtat *in c.*5.*&* 13. *Deuteron. c.quia ſacerdotes. c.Sanctorum*, 10.*q.*1. ab uſurario manifeſto, & à peccato non recedente, ſed in eo permanente, non debent admitti, *c.oblationes*, 96.*d.* Accedit, quia per hujuſmodi oblationes profitebatur quædam communio inter vivos, & defunctos, pro quibus offerebantur. Concil. Arelat. 2.*can.*12. Concil. Vaſenſe 1.*can.*2. Altiſſiod. *can.*17. Aurel. 2.*can.*15. Tolet. 11.*can.*12. Quare generaliter eorum, qui non communicant, oblationes rejiciuntur, *cap.*28. *Concil. Illib.* ubi notavi: & eorum, qui in peccata graviora lapſi ſunt, veluti, qui ſibi mortem conſciverunt, *d.can.*17. *Concil. Altiſſiod.* Aurel. 2.*can.*15. qui filios ſuos hæreticis baptizandos tradiderunt. Conc. Illerdenſe *can.*13. oppreſſores pauperum. Concil. Carth. 4.*can.*93.*&* 94. & alii, de quibus Suar. *de relig. t.*1.*l.*1. *c.*6.*nu.*4. Albaſpineus *lib.*1. *obſerv. c.*5.*&* 6. Lemaiſtre *de bonis Eccleſ.* 2.*p.l.*1. *de decimis*, *c.*15. Theoph. Raynaud. *de litt. monit. p.*2.*c.*2.*n.*22. Spondanus *de cœmeter. p.*1.*l.*4. *c.*4. *ex nu.*3. quia juxta Eccleſiaſticum *cap.*34. *verſ.* 23. *Dona iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum.* 4

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc canone ſequens communiter deducitur aſſertio: *Manifeſti uſurarii, ſive clerici, ſive laici à communione Eccleſiæ repelluntur.* Probant eam textus *in cap. fin.* 46.*diſt.c.*1.*& per totam* 47.*d.c.*1. *& per totam* 14.*qu.*4. *c.unic.* 15.*q.*2. *c.*1.*& per totum*, *hoc tit. c.*1. *c.quamquam*, *eod.tit. lib.*6. *Clem.*1.*&* 2. *hoc tit. cap.*2. *de vita & honeſt. cleric. c.inter*, *de exceſſibus Prælat. can.*44. *Apoſtol.* Gregorius VII. *in Synodo Romana*, *can.*16. *Uſurarii, & qui tenent pignus, poſtquam inde habent, quòd præſtaverunt, excommunicentur.* Innocentius II. in Synodo Romana *can.*13. *Inſatiabilem fœneratorum rapacitatem damnamus, & ab omni Eccleſiaſtica conſolatione ſequeſtramus.* Meldenſe *can.*55. *Ut Epiſcopi ſeipſos, atque miniſtros ſuos, & maximè eccleſiaſticos, cunctoſque Chriſtianos in ſua parochia, perpendentes ex hoc ſtatuta Nicæni Concilii, & cæterorum Conciliorum, ab uſuris ſine excuſatione compeſcant; & quos compeſcere aliter non potuerint, canonicam in eos ſententiam proferant.* Valentinum ſub Lothario *canon.*10. *Uſurarum turpia lucra canonica ſeveritate inhibemus.* Illiberit. *canon.*20. Arelat. 1. *canon.*12. Arelat. 2.*canon.*14. Aquiſgran. *can.*61. Agathenſe *canon.*69. Aurel. 3.*can.*23. Charlag. 1.*can.*13. Carthag. 4.*can.*67. Laodic. *can.*4. Mogunt. ſub Carolo *can.*10. Rhemenſe *canon.*32. Tarracon. *can.*10. Troslejan. *can.*15. Turon. *can.*10. alia juris teſtimonia congeſſerunt Ant. Auguſtin. *in epit. jur. lib.*35. *tit.*6. Creſpetius *in ſumm. v.Uſura.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Petrus Gregor. *l.*3. *partit. tit.*5. *cap.*5. *& in tract. de uſur.* Tapia *tom.*2. *lib.*5.*c.*17. *ex art.*3. Prado *to.*2. *Theolog. moral. cap.*28. Acunna *in capit.*

5 Concluſio traditur, & probatur.

Digitized by Google

c. *Presbyter*, 50. *diſt.* Fontanel. *deciſ.*210. Pineda *de rebus Salomonis*, *lib.*6. *c.*20. *nu.*14. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. p.*1. *lib.*2. *diſp.*4. §. 21. Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illiber. c.*39. & 49. Balſamon *in can.*17. *Concilii Nicæni*, Coriolanus *in can.* 44. *Apoſt.* Binsfeld. *in præſent.*, Scribentes de uſuris, & noviſſimè Leothardus, & Gibalinus, Hurtado *de vero martyr. reſol.*70. §.3. Rouſſel. *lib.*6. *Hiſtor. Pontif. juriſdict. c.*3. Mancinus *lib.*1. *de triplici jur. collat. c.* 153. & 226. Murga *tom.*2. *diſquiſit.*14. *per totam*, Selden. *lib.*6. *de jure natur. Hebr. cap.*10.

6 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti conſideratione. Omni jure, tam naturali, divino, quàm poſitivo, uſuræ permiſſæ ſunt: igitur eas accipientes puniri non debent. Jure naturali uſuras permitti conſtat; nam jus hoc dictat hominum commercia, & ſocietates conſervari, ſine quibus Reſpublica vix ſervari poteſt: auctor eſt Cicero *lib.*7. *de legibus*. Sed major pars humani commercii conſiſtit in uſuris exigendis, *leg. lectæ* 40. *ff. de rebus creditis*. Ergo uſuræ juri naturali conſonæ ſunt. Accedit, nam quid naturali rationi magis congruum eſt, quàm, ut qui mercedem recipit, gratificetur, *l. ſed ſi* 25. §. *conſulvit*, *ff. de petit. hæredit. l.*6. *ff. de ſerv. exportand.* Oſualdus *lib.*17. *Donelli*, *c.* 2. Ergo qui pecuniam mutuavit, juſtè ob remunerationem uſuras exigit. Jure divino, tam legis veteris, quàm novæ uſuras indiſtinctè improbatas non eſſe, conſtat *ex c.*23. *Deuteron.* ibi: *Non fæneraberis fratri tuo ad uſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem; ſed alieno: fratri autem tuo abſque uſura id, quod indiget, commodabis*. Et in eodem libro, *c.*15. ibi: *Fæneraberis gentibus multis, & ipſe à nullo fenus accipies*. Ex quibus, & aliis locis congeſtis à Villaguth. *de uſur. q.*4. ipſe probat uſuras non fuiſſe indiſtinctè prohibitas in lege veteri, ſed tantùm prohibitum fuiſſe Hebræis, ne inter ſe ad invicem uſuras exercerent, non autem ut Gentilibus, & exteris nationibus mutuarent ſub uſuris: quòd probatur *ex c. fin.* 14. *q.*4. Lege gratiæ uſuras approbatas fuiſſe, conſtat *ex cap.*19. *Lucæ*, ibi: *Et quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego veniens cùm uſuris utique exegiſſem illam*. Et *c.*25. *Matthæi*, ibi: *Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens recepiſſem utique, quod meum eſt, cum uſura*. In quibus locis expreſsè Dominus ſervum increpat, qui pecuniam ſibi commiſſam non dedit ad uſuram; qui ſanè non reprehenderetur, ſi uſura illicita, aut damnata eſſet. Jure etiam poſitivo uſuras permitti facilè probatur *ex l. ſocium* 60. *ff. pro ſocio*, *l.* 5. *leg. Julianus*, *C. de actionib. empti*: & ex quampluribus legibus compilatis *in tit. ff. & C. de uſuris*, *c. conqueſtus*, *c. ſalubriter*, *hoc tit.* Ergo non rectè in præſenti ſtatuitur, uſurarios manifeſtos puniendos eſſe. Deinde adversùs pœnam privationis communionis Eccleſiæ, quam PP. Concilii Lateran. imponunt manifeſtis uſurariis, ſic inſurgo: In eo quis puniri debet, in quo peccavit, *c. nemo*, *de tempor. ordin.* ut ita pęna reſpondeat delicto, *l. reſpiciendum* 11. *l. aut facta* 16. *ff. de pœnis*, *l. ſancimus*, *C. eod tit.* Sed uſurarius peccat avaritiæ peccato, injuſtoque pecuniæ, vel alieni lucri deſiderio, ut patet *ex c. virum*, *c. bonorum*, *cap. ſicut*, 47. *diſt.* ergo pęnis pecuniariis, non verò privatione communionis puniendus erat.

7 Uſurę etymon, & definitio. Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt pręſens aſſertio, pro cujùs expoſitione ſciendum eſt, uſuram ab uſu, ſeu utendo dictam fuiſſe, & ita, quod ex uſu cujuſque rei alicui accedit, uſuram nuncupari. Cicero *lib.*1. *Tuſculan.* ibi: *Natura dedit uſuram vitæ tamquam pecuniæ, nulla præſtituta die*. Idem *in Verrem* 7. uſuram lucis dixit: & *lib.*3. *epiſt. ad Appium*, uſuram temporis poſuit pro uſu. Plautus etiam in Trinummo ait: *Nec adeò haſce emi mihi, nec uſuræ meæ*; ideſt ad uſum meum. Et hac ſignificatione creditor ipſe uſuram dat, nullumque mutuum eſt ſine uſura, ideſt ſine uſu. Vſura vero, quam debitor pro uſu pecuniæ ſoluit, longè aliam notionem habet; ſicut enim vectura vocatur merces, quæ pro vectione datur, mercatura lucrum de merce; ſimiliter & uſura eſt merces, quę pro uſu pecuniæ datur, ut notarunt Salmaſius *de uſur. c.*4. Arnoldus Vinnius *lib.*2. *ſelect. c.*9. Et licèt in ſtricta ſignificatione uſura accipiatur pro ea quantitate, quæ penditur pro uſu ſęnebris pecuniæ; lato tamen modo accipitur pro ea, quæ ex alia cauſa, quàm mutui, ut ex conventione, aut mora debetur, *l. tutor* 41. §.1. *ff. de uſur. l. acceptam* 19. *C. eod. l.*4. *C. de compenſ.* Et in hoc præcipuè differt uſura à ſęnore; nam ſęnus ſignificat pecuniam ipſam creditam ſub uſuris, ideſt æs alienum ſub uſura contractum. Tacitus *de moribus German.* ibi: *Fænus agitare, & in uſuras extendere ignotum. Ideòque magis averſantur, quam ſi vetitum eſſet*. Proſequuntur Salmaſius, & Vinnius *ſupra*, Beſoldus *in delibat. juris*, *ad lib.*22. *ff. q.*1. Parladorius *lib.*2. *rer. quotid. c.*2. *per totum*, Gaſpar. Rodriguez *de annuis reddit. lib.*2. *c.*1. *nu.*18. Peguera *in qu. crimin.* 30. *nu.*1. Deinde ſciendum eſt, varias uſuræ definitiones adduxiſſe Covar. *lib.*3. *var. c.*1. P. Gregorium *l.*22. *ſyntag. c.*3. Gaſpar. Rodriguez *ſupra*, Felicianum *de cenſib. lib.* 1. *cap.*1. Boreholten, Hothom. Caniſium *in ſuis tract. de uſur.* Binsfeldium *in præſenti rubric.* Quibus omiſſis dicendum eſt cùm Leothardo *de uſur. qu.*1. *nu.*2. uſuram eſſe, acceſſionem ſortis debitæ ex ſolo tempore tardæ ſolutionis: quàm ipſe doctè explicat per totam quæſtionem illam,

Deinde ſciendum eſt, uſuram inhoneſtum lucrum eſſe docuiſſe Philoſophos, & ſanctos viros. 8 Uſuræ malitia. Ariſtot. *lib.*4. *Ethicor. c.*1. ſęneratores eodem loco ponit, quo lenones. Seneca 7. *de beneficiis*, inquit: *Quid ſęnus, & calendarium, & uſuræ? niſi humanę cupiditatis extra naturam quæſita nomina*. D. Gregorius Nyſſenus, uſuram partum eſſe ait, quem parturit avaritia, obſtetricatur inhumanitas. Philo *de charitate*, ſęnus vocat ſervilis, & illiberalis animæ ſtudium degenerantis in immanitatem. D. Ambroſius *lib.* 3. *officior.* rapinam & latrocinium appellat. D. Baſilius *ad Amphiloch. can.* 14. injuſtum lucrum. Plutarchus *in Lucullo*, veterem, ac intolerabilem peſtem: ac tandem Petrarcha *de remediis utriuſque fortunæ*, ſęnus obſcęnam rapinam eſſe ait, & ſtudium, quo ſędius ullum inveniri non poteſt. D. Ambroſius *de Tobia c.*5. ſic mari comparat; *Pecunia ſęneratoris eſt fluctus quidam maris, nunquam quieſcit, labitur veluti ſcopulo illiſa; ita gremium debitoris percutit, & continuò relabitur, unde proceſſit; cùm murmure venit, cùm gemitu revertitur: frequenter tamen placidum extat ventis mare; ſemper fænoris unda jactatur, mergit naufragos, veſtitos exuit, & inſepultos relinquit*. Et *c.*10. inquit, nihil intereſſe inter funus, & ſęnus, inter mortem, & ſortem. Sanctus Leo *ſermone* 6. *de jejun. ſeptimi Menſis*: *Multiplicatur quidem facultas injuſtis, & triſtibus incrementis; ſed mentis ſubſtantia contabeſcit, quoniam ſęnus pecuniæ funus eſt animæ*. Quid enim de hujuſmodi hominibus ſentiat Deus, ſacratiſſimus Proph. David manifeſtat *ſpal.*14. unde interrogatus Cato, quid de ſęnore ſentiret, reſpondet, idem eſſe ſęnerari, ac hominem occidere, ut refert Cicero *lib.*2. *de officiis*. Huc ſpectat ſanctus Ambroſius *lib. de Tobia*, *cap.*14. *Vſuram petere, ſuffocare eſt*. Illuſtrat Novarinus *lib.*10. *ſchediaſmatis*, *c.* 23. Hancque nefariam uſurarum artem oſtendunt mala, quæ ex ſęnerandi licentia proveniunt; ſiquidem patrimonia civium evertit, totas familias in ſummam egeſtatem redigit, ſuiſque laribus cives, oppida denique ipſa deſtitui facit. Unde Juſtinianus *in novel.*32. refert, incolas Thraciæ ita olim à ſęneratoribus vexatos fuiſſe, ut plerique diffugerint, plerique fame perierint. De civitatibus Aſię hæc refert Plutarchus in Lucullo: *Vrbes Aſiæ ſęneratores uſque adeò dilacerabant, ut privatim ingenui liberi, filiæque virgines, publicæ picturę, donaria, Deorumque ſtatuæ venderentur*.

Deinceps ſciendum eſt, uſuram omni jure prohibitam 9 Uſura eſt probrum à natura. eſſe, naturali videlicet, divino, & poſitivo. Fusè probat Caſtillo *de alimentis*, *c.* 48. Paulus Melius *in addit. ad ipſum*, Beyerlinch *in theatro*, *verbo Vſura*, Kling. *lib.*5. *loc. communium*, *c.*3. & naturali jure probrum eſſe, probatur ex eo, nam creditor lucrum ex re aliena percipiens locupletatur cùm alterius jactura; quod per naturam fieri non debet, *l. nam hoc natura*, *ff. de condict. indeb. l. jure* 207. *ff. de R. I.* Cicero *l.*3. *de offic.* ibi: *Illud natura non patitur, ut aliorum ſpoliis noſtras facultates, copias, & opes augeamus*. D. Auguſtin. *lib.*19. *de civitat. Dei*, *c.*4. plura Connanus *lib.*1. *comment. c.*1. & 2. Pinel. *in rubric. de reſcind. p.*1. *c.*2. *n.*26. Lara *in leg. ſi quis a liberis*, §. *ſi quis*, *n.*94. *ff. de liber. agnoſc.* Deinde quia pecunia non parit pecuniam; quàm ob rem recipere aliquid ultra ſummam illam pecuniæ, contra naturam eſt, potiuſque capi dicitur ex induſtria, quàm ex pecunia, quæ non germinat, ut tradit Ariſtot. *lib.*1. *polit. c.*6. & *lib.*4. *Ethic. c.*1. Quibus, & aliis rationibus moti hanc ſententiam tenuerunt Covarr. *d. c.*1. Molina *de juſtit.*2. *tom. diſp.*304. Leſſius *de juſtit. lib.* 2. *c.*20. Leothard. *de uſur. q.*2. *nu.* 26. Gibalinus *eod. tr. lib.*1. *c.*7. *art.*1. Etſi contrarium tenuerint Abulenſis *in c.*25. *Matthæi*, *q.* 171. & 172. Molineus *de contract. q.* 74. *n.*528. Grotius *de jure belli*, *lib.*2. *c.* 12. *nu.* 20. Jure etiam divino, tam legis veteris, quàm novæ uſuras improbatas eſſe, conſtat *ex cap.*25. *Levit* ibi: *Ne accipias uſuras ab eo, nec ampliùs quàm dediſti*. Et *c.*18. Et *Ezechielis*, ibi: *Si ad uſuram non commodaverit, & ampliùs non acceperit, ab iniquitate avertit manum ſuam, hic juſtus vita vivet, & non morietur*. Et expreſſiùs ibidem: *Ad uſuram dans, & ampliùs accipiens, numquid vivet? Non vivet*. Et Pſalmo 54. *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*. Et

capite 6. Lucæ, ibi: *Benè facite, & mutuum date, nihil inde ſperantes*. In quo textu licèt aliqui, ut Sotus *l.6.de juſt. q.*1. exiſtiment, non præceptum, ſed tantùm conſilium contineri, verum tamen eſt, præceptum exprimi; ideòque Eccleſia ſæpe ſæpiùs aſſeruit, uſuram utriuſque teſtamenti pagina condemnari, ut in præſenti textu, & *in c.ſi quis* 14.*q.*4. *c.ſuper eo, c.conſuluit, hoc tit.* probaut Villaguth *de uſur. q.4.concl.unic.* Gibalin. *eod.tr. l.*1.*cap.*7. *art.*2. Felicianus *de cenſib. t.*1.*l.*1.*c.*5.*n.*16. Leſſius *de juſt. l.*2.*c.*20.*dub.*4. Aragon *ad D. Thom. qu.*78.*art.*1. & ita à jure divino uſuram prohibitam eſſe docuit Baſil. Imperator apud Harmenopulum *lib.*3. *promptuarii*, *c.*7. ibi: *Et ſi majorum noſtrorum pleriſque viſum eſt tolerandam eſſe uſurarum ſolutionem propter creditorum fortè moleſtias, & incommoda; nos tamen à noſtra Republica Chriſtiana penè indignam, averſandam, & execrandam eſſe cenſuimus, tanquam jure divino interdictam*. Leo Imperator *novel.* 84. Notarunt Faber *de error. decad.*10. *errore* 1. Leotardus *de uſur. q.*2.*n.*27.

10 De uſuris ex jure civili.

Jure etiam civili diverſarum gentium uſuræ improbatæ fuerunt; nam Megarenſes non ſolùm uſuras vetuerunt, verùm & ſolutas repeti juſſerunt. Plutarchus *in qq. rerum Græcarum*. Solon Athenis legem tulit, ne pecuniarum creditarum actio, petitiove eſſet. Diogenes Laertius *l.*1.*c.*7. Samuel Petitus *ad jus Atticum l.*5.*tit.*4. Lucullum etiam Aſiæ Regem inter cætera illud decreviſſe, ne ultra duplum uſuræ exigerentur, quòd ante ab Ægyptiis conſtitutum fuerat, refert Diodorus Siculus *l.* 2. & ex eo Cujac. *l.*5.*obſerv.c.*38. Romani etiam majori odio perſequebantur fœneratores, quàm fures; ſiquidem fures duplici pœna, fœneratores verò quadruplici condemnabant, teſte Varrone *in initio de re ruſtica*: & uſurarium fenus, quod olim ex libidine locupletum agitabatur, ex jure civili, primò lege 12. Tabul. unciarium fœnus permiſſum fuit, ideſt uncia ſingulis menſibus pro centum. Tacitus *lib.*6.*annal.* quòd deinde anno ab urbe condita 396. repetitum fuit lege Dulia Menenia. Livius *lib.*7. Poſteà anno 422. lege Genutia redactum fuit ad ſemiunciam, ideſt dimidium unciæ. Tacitus *d. lib.*6. deinde lata fuit alia lex Marci Luculli, quam tulit in Proconſulatu Aſiæ, teſte Plutarcho *in ejus vita*, ut uſuræ non poſſent excreſcere ultra duplum ſortis; acceptamque Romæ fuiſſe credo ex Tacito *ubi proximè*, ubi de Tiberio agens narrat, conſuluiſſe egeſtati debitorum, diſpoſitis per menſam nummis, & facta copia mutuandi ſine uſuris per triennium, ſi debitor populo in duplum prædiis caviſſet: ubi prædiis cavere, eſt hypothecas prædiorum ſupponere in duplum, ideſt pro ſorte, & pro altero tantùm uſurarum nomine, quia inde non poterant excedere uſuræ, *novel.*121. & 138. Suadetur etiam ex lege *ſi non ſortem* 26.§.1. *ff.de condict. indeb.* & ex Paulo *lib.*2. *ſent. tit.*14.§.2. juncta interpretatione Aniani, quam etiam ſequutus fuit Cujacius *in parat. ad tit. C.de uſur. & l.*4.*obſerv.c.*38. *& l.*3. *reſponſ. Papin. in l.*4.*§.*1.*ff.de nautic. fænor.* Revardus *in l.non debet* 41. *§. in re, ff.de R.J.* Savarus *ad Sidonium l.*4.*ep.*24. quamvis aliter idem Cujac. *in notis ad Paulum ſuprà, & l.*2.*qq. Papin. in l.*1.*ff.de uſuris*: quæ lex ita accepta fuit conſtitutione Antonini *in l.uſuræ* 10. *C.de uſur.* ut reciperetur in illis, quæ excurrunt, & exactæ non ſunt, ne excedant alterum tantùm ſortis; ſed non in exactis, quæ poſſent in infinitum excreſcere, quamdiù ſors non ſolvatur: notat Budeus *ad tit. de l.Jul. Majeſt. in fine*. Sed Juſtinianus *in novel.*121.138. & 160. abrogavit conſtitutionem Antonini, ſanciens, ne ullo modo uſuræ excederent duplum, ideſt alterum tantùm ſortis. Poſtremò vitiata fuit omnis verſura, ut inquit Tacitus *ubi proximè*, lege ſcilicet Gabinia, de qua Cicero *lib.*4. *epiſt. ad Atticum*. Quid ſit uſura, nihil mirum, ſi Juſtus Lipſius *ad lib.*6. *annal. Taciti*, *annot.*53. non percepiſſet; cùm Cujacius *in d. l.*1. dicat à nemine intelligi poſſe, & expoſuit ſumere pecuniam ſub uſuris, ut uſuræ debitæ exſolvantur: ſed nullo probati auctoris teſtimonio utitur; quare verius credo, verſuram facere, eſſe cambiare, & recambiare, indeque reportare quæſtum, atque uſuras ex uſuris exigere, ut ſuadetur ex Svetonio *in Auguſto*, *c.*39. ibi: *Notavitque aliquos collevioribus uſuris mutuare, graviori fænore collocare, hoc eſt facere verſuram*. Alia de lege Gabinia, & modo uſurarum congeſſit Maſius *lib.*1.*ſingul. opin.c.*8. Igitur quia conniventibus Magiſtratibus ſenſim fœneratio in mores hominum irrepſit: cui malo cùm vix mederi poſſent Reipublicæ Principes, fenori modum preſcripſerunt: & cùm Romani ad as, & centenarium numerum referrent, ita uſurarum præſtationes ad eumdem numerum referebant, & uſura centeſima, quæ ſumma eſt, *l.qui ſine, ff.de negot. geſt. l.tutor qui, ff. de adminiſtr. tutor.* nuncupatur ea, quæ ex centum nummis duodecim nummos annuos parit, & centeſimo menſe æquat ſortem, unde ejus nomen tractum eſt, quia videlicet centeſimo menſe ſortem æquaret, vel quòd ſortis pars centeſima ſingulis menſibus præſtabatur. Cicero 1. *ad Atticum*, *ep.*9.& *l.*5.*ep.*21. Seneca *ep.*128. dicitur uſura legitima *in l.*2.*C. Theodoſ. de uſuris, l.lecta, ff.de rebus credit.* à Plinio *l.*10.*ep.*53. Petro Raven. ſerm.25. *Uſura mundi centum ad unum, Deus unum accipit ad centum*. Savarus ad Sidonium *l.*4.*ep.*24. Veteres enim in ſingulos menſes uſuras ſtipulari conſueverunt, ut liquet *ex leg.lecta, ff. de rebus credit.* Quare menſes à D. Baſilio *ad Amphil. c.*14. dicuntur PP. fœneratores: & in comediis Ariſtophanis debitor quidam optat luna carere, & ne unquam redirent Kalendæ. Et Horatius *ſatyr.*3. triſtes Kalendas dixit. Div. Ambroſius *lib. de Tobia*, *c.*12. *Veniunt Kalendæ, parit ſors centeſimas: veniunt menſes, ſingulæ generantur uſuræ*. Quia in ſingulis Kalendis uſuræ ſtipulabantur, etſi earum ſolutio in Idus differretur. Unde Horatius *od.*2. ait:

Omnem redegit idibus pecuniam,
Quærit Kalendis ponere.

Beſſes uſuræ erant, cùm ex centum nummis octo ſingulis annis debitores penſitabant, *l.eos*, §.1.*C.de uſuris*, *l. Publia*, §.*Titius*, *ff.depoſiti*. Semis uſura dicebatur, quæ ex centum nummis ſenarios anniverſarios parit, & ducentis menſibus ſortem æquat, & media centeſimæ uſuræ dicitur *in l.ult.C.de fiſcal. uſur.* Eam civilem, & modicam uſuram appellat Plinius *lib.*14. *hiſtor.c.*4. & legitimam eſſe dixit Juſtin. *in l.eos, C. de uſur.* quincunces uſuræ dicebantur, cùm ex centenario anniverſarius quinarius conficitur, ideſt ex centum annua quinque, *legatum quidam, ff.hoc titulo, l.alimenta, §.Baſilicæ, ff.de alimentis*. Hucuſque alluſit Horatius *lib.*1. *ſermon.*

Quinas hic capiti mercedes exigit: atque
Quanto perditior quiſque eſt, tanto acriùs urget.

Et Perſius *ſatyr.*5.

Quid petis, ut nummi, quos hic quincunce modeſto
Nutrieras, peragant avido ſudore deunces?

Trientes uſuræ erant, quæ in ſingulos centenarios quaternos nummos quotannis pariunt, & continent tertiam partem centeſimæ, *l.cùm quidam, §.ult. ff.de uſur. l.eos*, §.1.*C.eod.tit.* Itaque leviores nuncupantur *in l.ſi legatum, ff.de oper. publ.* Huc pertinet lex 3. §.*ult. ff.ad l.Falcid.* quæ auctore Hermolao Barbaro, cui aſſenſit Budeus *de aſſe*, ſic accipienda eſt, ut ſi duodecim in annos ſingulos relinquantur, & dubium ſit, quantùm hæres legatariis expenſum ferre debeat, ſtatuamus, quoties privato fuerit legatum, ad ſemiſſes uſuras ſummam eſſe reducendam; atque ideò ducenta legatariis imputari in ineunda ratione Falcidiæ. Quòd ſi Reipublicæ in annos ſingulos duodecim relinquantur, trecenta Reipublicæ imputabuntur, ideſt, auctore Marcello, quantùm ſufficiat ſorti ad uſuras trientes. Tandem uſura unciaria dicitur, quæ ex centum quotannis ſingulos nummos conficit, ut *in l.Titius §.Præfectus, ff.de adminiſtr. tut.* Proſequuntur alia de uſuris apud Romanos uſitatis Guibertus Coſtanus *lib.*1.*qq.jur.c.*1. Molinæus, & Hothomanus *in tract. de uſur.* Ant. Auguſt. *lib.*2. *emend. cap.*10. Ant. Auguſt. *lib.*2. *emend. cap.*10. Pancirola *lib.*2.*var.cap.*104. Salmut. *ad ipſum, libr.*1. *memorab. tit.*19. Marcellus Donatus *in notis ad Capitolinum, fol.*870. *to.*6. *Theſauri critici*, Leothardus *de uſur. q.*4. Bronchorſt. *cent.*2. *aſſert.*7. Salmaſius *de uſur.* Gibal. *eod. tract. cap.*7. *art.*4. quid tamen jus Juſtinianeum circa uſuras ſtatuerit, latè proſequuntur Gibalin. *d.c.*7.*art.*5. Leothardus contra ipſum *in diſput. ſpeciali, Quid jus Juſtinianeum circa uſuras ſtatuerit?* Jure etiam eccleſiaſtico uſuras prohibitas ſemper fuiſſe, conſtat ex canonibus ſuprà pro illuſtratione concluſionis relatis.

Manet ergo, uſurarum exactionem omni jure improbatam eſſe: unde à Doctoribus ſæpiùs quæritur, an ad judicem eccleſiaſticum, vel ſæcularem cognitio, punitioque hujus delicti ſpectet. Et aliqui aſſerverunt, crimen hoc merè eccleſiaſticum ejus punitionem ſpectare: pro qua ſententia faciunt textus *in cap.*1. *c.cùm tu* 5. *c. præterea* 7. *hoc tit. cap.*1. & 2. *eod. tit. lib.*6. in quibus videmus, eccleſiaſticos judices, tam contra ſæculares, quàm contra eccleſiaſticos uſurarios procedere. Unde ita docuerunt Gloſſa, & repetentes *in cap. quamquam, hoc tit. in* 6. alii congeſti à Covar. *lib.*3. *var. cap.*3. *num.*1. alii relati à Cenedo *collect.*30. *ad Decretal. nu.*2. & ultra eos alii laudati à Cevallos *to.*1. *commun. opin. q.*11. *n.*7. & Gloſſa *in cap.ex litteris* 32. *de jurejur.* uſurarum 11 De judice uſurarum.

cauſam

Digitized by Google

cauſam quaſi ſpiritualem eſſe dixit. Alii diſcrimen agnoverunt inter quæſtionem facti, & juris circa uſuras, ideſt ut cum ſolùm dubitatur, an contractus celebratus ſit uſurarius, necne, judex ſæcularis poſſit adiri, quia non cognoſcit, utrùm ſit peccatum, vel non, ſed tantùm illud punit: at verò quando vertitur quæſtio juris, utrùm contractus tali modo celebratus ſit uſurarius, vel non, tunc judicem ſæcularem incompetentem eſſe, ne cognoſcat de peccato. Ita docuerunt Bartolus *in l. Titia*, *n.*7. *ff. ſolut. matrim.* Alciatus *in cap.*1. *de offic. ordin. nu.*77. Jul. Clarus *lib.*5. *ſent. §. uſura*, *nu.*8. *& §. fin. quæſt.*37. *nu.*2. Guttier. *lib.*2. *canonic. cap.*18. *nu.*21. Spino *in ſpecul. teſtam. gloſſ.*13. *rubric. num.*67. Sed his omiſſis, verior ſententia docet, crimen hoc eſſe mixti fori, & poſſe puniri in laicis etiam à poteſtate utraque, & propriis pœnis damnari, nec quæſtionem juris, & facti eſſe hoc loco diſtinguendam, ſicut nec in ſacrilegio, aliiſque ejuſmodi delictis, quæ ab utraque poteſtate damnari, & puniri conſtat, diſtinguitur, ut pluribus relatis docet Binsfeld. *in præſenti rubr. notab.*14. *concl.*6. Rodr. *de annuis redditibus*, *l.*3.*q.*3.*n.*122. Gibalin. *lib.*1. *de uſur. c.*7.*art.*8. *conſect.*9. D. Joſeph. Vela *in cap.*1. *de offic. ord. nu.*71. Omitto Molineum *de uſufr. qu.*10.*n.*155. Salmaſ. *de uſur.* & cæteros heterodoxos, qui proſequuntur odio Romanos Pontifices, illiſque omnem hujus criminis cognitionem adimunt; nec pœnis etiam eccleſiaſticis ab eo plecti poſſe contendunt ſine injuria laicæ poteſtatis: quòd quàm falsò, & temerariè affirmetur, jam notavi *in can.*28. *Concilii Illiber.*

12 Traditur decidendi ratio. Quibus ita conſtitutis apparet, quàm rectè Patres Concil. Later. in præſenti juxta jus naturale, divinum, & poſitivum ſtatuerint, uſurarios manifeſtos eſſe communione Eccleſiæ, & ſepultura privandos; nam cum uſurarii manifeſti præbeant ſcandalum populo, & manifeſta peccata, non occulta, ſed publica correctione puniri debeant, ad vitandum ſcandalum, *cap.*1. *de pœnit. & remiſſ. c. ſi peccaverit*, 2.*qu.*1.*cap.*42. *de conſecr. diſt.*2. D. Gregor. *libr.*12. *epiſt.*31. *ad Felicem Siciliæ Epiſcopum*, Trident. *ſeſſ.*24. *de reform. cap.*8. ideò manifeſti uſurarii privatione communionis, & ſepulturæ eccleſiaſticæ, ac aliis etiam pœnis afficiuntur, tam laici, quàm clerici, quas dabimus infrà *in cap. pretered.*

13 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam etſi commercia juri naturali conſona ſint, tamen id procedit in commerciis, & negotiationibus licitis, non verò in illicitis, ut ſunt contractus uſurarii. Nec intereſt, quòd jure naturali teneamur ad remunerationem beneficii accepti; nam alio modo poſſumus rependere gratias, aut remunerationem, quàm uſuris promiſſis, & ſolutis. Nec obſtant teſtimonia ſacræ paginæ utriuſque Teſtamenti. Non primum *ex d. c.*28. *Deuteron.* in illis verbis: *Et fenerabis gentibus multis, ipſe autem à nullo fenus accipies*. Nam reſpondendum eſt, fœnerari in eo loco non ſignificare mutuum dare ſub uſuris, ſed tantùm mutuare: in qua ſignificatione accipitur *in cap.*22. *Proverb.* ibi: *Dives pauperibus imperat, & qui accipit mutuum, ſervus eſt feneranti*. Et *cap.*29. *Eccleſiaſt.* ibi: *Fenerare proximo tuo in tempore neceſſitatis illius*. Promiſit enim Deus *in d. c.*28. Judæis legem ſuam obſervantibus omnium rerum abundantiam, divitiaſque multas, & in illius obſervantiæ præmium dixit, *fænerabis indigentibus multis*; quaſi diceret, rerum omnium affluentia abundabis, ut egentibus multis mutuum dare poſſis, à nemine autem indigeas accipere, ut exponunt congeſti ab Aragon *d. q.*78. *verſ. Tertia concluſio*. Nec obſtat textus *in d. cap.*23. *Deuteron.* in illis verbis: *Non fænerabis fratri tuo, ſed alieno*. Nam omiſſa ſolutione Joannis Paniſcocti apud Lorinum *in comment. illius textus*, qui exiſtimat illud, *ſed alieno*, eſſe notam marginalem, quę in textum irrepſit: & Hieron. de Luca *in tr. de cambiis*, *cap.*2.*nu.*15. qui ait, particulam illam adjectam fuiſſe à Concilio Sanedrin, quos refellit Gibal. *d. c.*7.*art.*2. dicendum eſt, Judæis permiſſum fuiſſe exigere ab alienigenis uſuras ad vitandum majus malum, ut etiam illis permiſſum fuit repudium, ne ſcilicet ob ſuam duritiam, & avaritiam fratres ſpoliarent. D. Thom. 1.2.*q.*108.*art.*3. erantque alienigenæ, de quibus loquitur textus ille, Chananæi, Amalechitæ, & Ammorrhæi, qui injuſtè detinebant terram populo Hebraico promiſſam, nempe Palæſtinam: quo fit, jure optimo Hebræos ab injuſtis poſſeſſoribus pecuniam exigere potuiſſe, argumento textus *in cap.*1. *in fine*, *hoc tit. cap.*3. *Exodi*, *cap. dixit Dominus* 14. *qu.*5. ubi docetur, populum Hebraicum Dei auctoritate abſque furti obligatione vaſa aurea, & argentea ab Ægyptiis abſtuliſſe: juxta quam interpretationem intelligendus eſt textus *in c. fin.*14.*q.*4. ubi Div. Ambroſius aſſerit, uſuras juſtè exigi poſſe ab iis, quorum bona jure belli capi poſſunt; nam intelligendus eſt, quoties accipitur uſura, & retinetur in damni compenſationem ab hoſte injuſto illati, vel ubi bona ab hoſte poſſeſſa ſunt ipſius mutuantis, aut ad eum pertinent, quemadmodum prædia Terrę Promiſſionis à Chananæis poſſeſſa ad Judæos divina largitione pertinebant: quo modo textum illum, & locum D. Ambroſii *in d. c. ult.* explicant Cardinalis *in Clem.*1. *de uſur. §. ult. q.*13. Conradus *de contract. q.*42.*concl.*2. Turriſcr. *in d. c. ult.* Sotus *lib.*6. *de juſt. q.*1.*art.*1. alii relati à Covar. *d. l.*3.*c.*1.*n.*7. poſt Gerſonem Rouſſelius *lib.*6. *hiſtor. c.*1.*n.*9. Azor 3.*p. inſtit. l.*7.*c.*8. P. Gregor. *lib.*3.*partit. tit.*5.*c.*5. Nec obſtant auctoritates Div. Matthæi, & Lucæ; nam intelligi debent metaphoricè de uſura ſpiritualium bonorum, vel virtutum, ut latiùs conſtat *ex eodem cap.*25. quinimmò etſi in ſenſu naturali, vel rerum naturalium parabola illa acciperetur, facilè reſponderi poſſet, verbum *uſura*, non eſſe accipiendum de uſura reproba, & injuſta, ſed de lucro juſto; unum enim, & alterum ſenſum habere poteſt uſuræ nomen, ut textum illum expoſuerunt Sotus, Molina, & Aragon ſuprà laudati. Nec obſtant juris Cæſarei teſtimonia, ubi uſuræ permittuntur; nam uſuræ jure civili tolerabantur, non tanquam juſtæ, ſed tanquam impunitæ, ut ſuprà notavi. Nec tandem obſtant textus *in d. cap. conqueſtus*, *cap. ſalubriter*, *hoc tit.* quorum veram interpretationem dabimus in eorum commentariis. Nec tandem obſtat, quòd ultimo loco expendebamus, videlicet in præſenti caſu imponendam eſſe pœnam pecuniariam, ſeu temporalem; nam etſi in præſenti uſurarii manifeſti tantùm priventur communione Eccleſiæ, tamen non negatur aliis pœnis eccleſiaſticis, & ſæcularibus eos afficiendos eſſe, ut dicemus infrà, *in cap. præterea*.

Sed ſuprà traditis obſtat textus *in cap.*3. *de fidejuſſ.* in illis verbis: *Præſentium quoque auctoritate injungimus, ut ſi debitum, vel acceſſiones ille negaverit, conſuetudine, quę eſt legi contraria, non obſtante, juramentum calumniæ ſubire cogatur*. 14 Exponitur cap. 1. de fidejuſſoribus. Ex quibus expreſsè deducitur, fidejuſſorem non ſolùm teneri in ſortem principalem, verùm & in acceſſiones, ideſt in uſuras; ſiquidem uſura dicitur acceſſio, *l. frumenti*, *Cod. de uſur. l. fin. in fin. Cod. de jure dot.* Igitur quia uſuræ non ſunt improbatæ per ſacros canones. Cui difficultati ſatisfaciendum eſt aſſerendo, verum eſſe fidejuſſorem in ſortem principalem acceptum jure civili etiam in uſuras teneri, ut in eo textu probavi; attamen in eo textu Pontifex per acceſſiones non uſuras intellexit, ſed pœnam obligationi principali adjectam, ut fructus prædiorum, vel arborum, ſeu penſiones domorum. Quæ omnia acceſſionum nomine continentur, ut probat Leothard. *de uſuris quæſt.*1. *num.*2. Etiam opponi poſſunt textus *in cap.*1. *de feudis*, junctis adductis in ejus commentario, *c. per veſtras*, *de donat. inter*: junctis ibi notatis, *can.*10. *Concil. Illiber.* cum ibi adductis, *cap. quoniam*, 47.*diſt.* cum dicto Leothardo *de uſuris quæſt.*3.

C A P U T VI.

Alexander III. a *Panormit. Archiepiſcopo*.

SUper eo verò, quòd *a* nobis tua devotio poſtulavit, utrùm poſſit in recipienda pecunia ad uſuram fieri diſpenſatio, ut pauperes, qui in *b* Saracenorum captivitate tenentur, per eamdem poſſint pecuniam liberari; præſentibus tibi litteris duximus reſpondendum, quòd cùm uſurarum crimen utriuſque Teſtamenti pagina deteſtetur, ſuper hoc diſpenſationem aliquam non videmus adhibendam, quia cùm Scriptura ſacra prohibeat vel pro alterius vita *c* mentiri, multò magis eſt prohibendus quis, ne pro *d* redimenda vita captivi uſurarum crimine involvatur.

Digitized by Google

N O T Æ.

a P*Anormitano*,) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.*3. & poſt Concil. Later. *p.*16. *cap.*1. De Panormitana Eccleſia jam nonnulla adduxi *in cap.*4. *de elect.*

b *Saracenorum.*) Nam paulò antè tempore Alexandri III. tota ferè Sicilia occupata erat à Saracenis, cùm quibus Siculi his temporibus ſævum bellum gerebant, ut poſt alios refert D. Rochus Pirro *to.*1. *Siciliæ ſacræ*, *in notitia Panormit. Eccleſiæ*, *anno* 819.

c *Mentiri.*) *Cap. is autem* 4.22. *qu.*2. *cap. ſi quis coactus* 3.22. *qu.*5. plura Theophil. Raynaud. *tom.*14. *tract. de reſtrict. mentali*, *cap.*2. *ex num.*16. Alber. Gentilis *de abuſu mendacii*, *cap.*13. D. Joſeph. de Retes *lib.*7. *opuſc. cap.*3. qui latè agunt de mendacio officioſo, & quando liceat amphibologicis clauſulis uti.

d *Redimenda.*) Et ita nec etiam pro pia cauſa licet uſuram exercere, quia non ſunt facienda mala, ut inde eveniant bona; licèt legamus, aliquando in belli ſubſidium pecuniam Eccleſiæ accipi à Principe ſæculari ſub annuo cenſu, non ſub ſpecie mutui, ſed precarii, ut in Concilio Leptinenſi ſub Zacharia I. Concil. Ratisbonenſi ſub eodem notavit Cironius *ad tit. de precariis*. Inde apud Antiquos valdè dubitatum fuit de montibus Pietatis. Eſt autem mons pietatis cumulatus æris acervus, qui ſublevandis per mutuum miſeriis pauperum deſtinatur ea lege, ut mutuatarius pignoribus datis pro ſecuritate, exiguum aliquid ſolvat pro quantitate accepta. Et Cajet. 3.*tom. opuſc. de monte Pietatis*, Sotus *lib.*6. *de juſt. qu.*1.*art.*6. tenuerunt, hujuſmodi montem pietatis illicitum eſſe, quia jam recipitur aliquid ratione mutui ultra ſortem principalem. Sed contraria ſententia, immò licitum eſſe, verior, & receptior eſt, & etiam approbata per Sixtum IV. Innocen. VIII. Jul. II. & Leonem X. in Concil. Later. *ſeſſ.*10. & per Trident. *ſeſſ.*22. *de refor. c.*8. ubi inter alia pia opera montes iſti recenſentur. Eorum æquitatem, & juſtitiam defendunt Molina *de juſt. tr.*2.*diſp.*325. Lugo *eod.tr.diſp.*25.*n.*188. Caſtropal. *eod.tr.diſp.*4.*n.*24. Azor 3.*par. inſtit. l.*5.*c.*9.*q.*2. *& cap.*22. *qu.*4. Scaccia *de commerciis*, §.*q.*1.*n.*461. Sarmiento *lib.*7. *ſelect.c.*2.*n.*13. Leothardus *de uſuris qu.*22. Aravio *in qq. moral. diſp.*1. *de ſtatu civili*, *qu.*6. Leſſius, & alii apud Gibalinum *de uſuris l.*4.*c.*7.*art.*2.

COMMENTARIUM.

CUm uſurarum prohibitio à jure naturali, & divino proveniat, non poteſt Pontifex, vel alius ſupremus Princeps diſpenſare, permittereve uſurarum exercitium, cùm jure naturali, aut divino refragari ullus legislator non poſſit, *c.ſunt quidam* 25.*q.*1. *c.non debet*, *de conſang. & affin. l.eas*, *ff.de capite minut.* facit Cicero *lib.*2. *de natura Deorum*, ibi: *Univerſam autem naturam nulla res poteſt impedire*. Et *lib.*3. *de republic.* ibi: *Huic legi nec derogari fas eſt, nec abrogari ex hac aliquid licet, nec tota abrogari poteſt, nec vero aut per Senatum, aut per populum ſolvi hac lege poſſumus: nec erit alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia poſt; ſed in omnes gentes, & omni tempore una lex, & ſempiterna erit immutabilis*, Quæ verba maxima cum laude refert Lactantius Firmianus *de vero cultu Dei*, *lib.*6.*c.*8. pro qua ſententia facit etiam, legem à ſuperiore latam inferiorem abrogare non poſſe, *c. cùm inferior*, *de majorit. & obed.* Unde cùm Deus hujus legis divinæ, & naturalis auctor ſit, *c.*1. *de ſumm. Trinit. c.incommutab.* 22.*q.*4. oportet legem ab eo latam immutabilem eſſe. Quare rectè in præſenti docetur, non poſſe Pontificem diſpenſare, ut pro redimendis Chriſtianis captivis à Saracenis uſuræ exercerentur, quia etiam prætextu boni malum fieri non debet, *c.non eſt putanda*, 27.*q.*1. *c.nec arbitris*, 22.*q.*2. docuerunt Covar. *l.*3.*var.c.*1.*n.*8. Lupus, Antonius, & alii, quos laudat, & ſequitur Gibal. *lib.*1. *de uſur. c.*7.*art.*8. *conſect.*2. Majolus *dier. canicul. colloq.*1. *de perfid. Judæorum.* Inde etiam infertur, nulla conſuetudine utcumque immemorabili, induci poſſe, ut uſurarum exercitium licitum ſit. *Clemen. unic. in fin. princip. hoc tit.* argumento capitis finalis, *de conſuet.* docent Covarr. *ubi ſuprà*, Conradus *de contract. quæſt.*25. Lupus *de uſur. commen.*4. §.4.*n.*7. Majolus *ubi proximè*: quod intelligendum eſt, quoad forum internum, in quo conſuetudo non excuſat, quoad Deum, in foro verò contentioſo reſpectu pœnæ temporalis longè diverſum erit; nam ab ea proculdubio excuſabitur, qui pretextu conſuetudinis uſuras extorquet, argumento textus *in l.quis ſit fugitivus* 17. §. *apud Leonem. verſ. Ego puto*, *ff. de ædilit. edicto*, ubi nutavit Bartholus.

C A P U T V.

Idem a *Salernitano Archiepiſcopo*.

CUm tu, ſicut aſſeris, manifeſtos uſurarios, ſcilicet, qui in illo peccato deceſſerint, communione altaris, & Eccleſiaſtica, juxta decretum noſtrum, quod nuper in *b* Concilio promulgatum eſt, præceperis ſepultura privandos, donec reddatur, quod tam pravè receperant: quidam eorum dicunt, ad ſolvendas perceptas uſuras proprias non ſufficere facultates: alii verò promittunt partem uſurarum, quas habent præ manibus, reddituros; ſed uſuras alias, quas extorſerant, cùm de his poſſeſſiones comparatæ ſint, & eorum filiis, vel parentibus traditæ, ſe non poſſe reddere confitentur. Alii verò ad excuſandas excuſationes in peccatis, imprudenter affirmant, illas dumtaxat uſuras reſtituendas, quæ ſunt poſt *c* interdictum noſtrum receptæ, nec aliquos ad ſolvendas uſuras, quas ante interdictum noſtrum receperant, debere compelli. Super his duximus t. d. reſpondendum, quod ſive ante, ſive poſt interdictum noſtrum uſuras extorſerint, cogendi ſunt per pœnam, quam ſtatuimus in Concilio, eas his, à quibus extorſerint, vel eorum hæredibus reſtituere; vel his non ſuperſtitibus, pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, unde ipſas reſtituere poſſint; cùm juxta verbum Beati *d* Auguſtini, non remittatur peccatum; niſi reſtituatur ablatum. Illi autem, qui non habent in facultatibus, de quibus uſuras valeant reſtituere, non debent illa pęna mulctari, cùm eos nota paupertas evidenter excuſet. *e* Poſſeſſiones verò, quæ de uſuris ſint comparatæ, debent vendi, & ipſarum pretia his, à quibus uſuræ extortæ ſunt, reſtitui, ut ſic non ſolùm à pęna illa, ſed etiam à peccatis poſſent, quæ per uſurarum extorſionem incurrerant, liberari.

N O T Æ.

a S*Alernitano.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.*3. & poſt Concil. Later. *p.*16. *cap.*1. De Salernitana diœceſi egi *in cap.*1. *de offic. judic.*

b *Concilio.*) Lateranenſi, relato ſuprà *in cap.*3.

c *Interdictum noſtrum.*) Quæ excuſatio vera eſſet, ſi prohibitio hæc uſurarum proveniret ab hoc Concilio Lateranenſi, ex traditis *in c. ex litteris*, *de conſtit.* Sed in præſenti caſu omninò irrationabilis erat, cùm præſens prohibitio ſit juris naturalis, & divini, ut probavi ſuprà *in cap.*3.

d *Auguſtini.*) *Epiſt.* 54. *ad Macedonium*, ex qua citant verba hæc Carnotenſis *part.*13. *Decreti*, *cap.*14. *& part.*15. *cap.*25. Gratian. *in cap.*1. 14. *quæſt.*6. Bonifac. VIII. *in regul. peccatum*, *de R.J. lib.*6.

e *Poſſeſſiones.*) Quarum dominium non ad ſolventem uſuras ſpectat, ſed ad uſurarium, quia res empta ex pecunia aliena, veluti Titii, non fit Titii, ſed mea, in meoque dominio manet, *l.ſi ex ea pecunia* 6. *l.ſi ut proponis* 8. *C.de R.V. l.ex pecunia* 12. *C.de jure dot. l.fin. C. de ſervo pign. dato*, *l.*49. *tit.*5. *part.*5. notavi *in c. inquirendum* 4. *de pecul. cleric.* Unde nec bona uſurarii, etiam ex ipſis uſuris empta, ſunt tacitè hypothecata pro uſurarum reſtitutione, *l.quamvis* 17. *Cod.de pignor.* probant Covar. *d.c.*3.*n.*6. Binsfeldius *in præſenti*, *qu.*4. Leothard. *de uſur. qu.*97.*n.*1.*&* 2. Salas *eod. tract. dub.*41. Gibalinus *eod. tract. lib.*1.*cap.*10. *art.*6. *conſect.*3. Tapia 2.*tom. catenæ*, *lib.*5. *quæſt.*17. *art.*11. Ratio eſt, quia tacita hypotheca tantùm contrahitur in caſibus à jure expreſſis, *l.*1. *ff. quibus modis pignus*. Unde cùm talis hypotheca ex jure naturali, civili, vel canonico colligatur, ideò

non

Digitized by Google

non eſt ratio, cur eam inducamus. Nec obſtat quod Alexander in præſenti jubet poſſeſſiones ex pecunia uſuraria comparatas vendi debere; nam non jubet Alexander eas poſſeſſiones à tertio poſſeſſore auferri, ſed tantùm vendi debere, ut cætera bona ab uſurario acquiſita; quia poſſeſſiones illæ non ſunt magis obſtrictæ reſtitutioni uſurarum, quàm cætera uſurarii bona: nam quilibet alius, ex cujus pecunia prædium comparatum eſt, tantùm habet actionem ad pecuniam repetendam, *l.*1. & 8. *Cod. ſi quis alteri, vel ſibi, l.*16. & 17. *Cod. de pignor.* Proſequitur Aravio *in qq. moral. diſp.*1. *de ſtatu civili, quæſt.*7.

COMMENTARIUM.

PRo hujus textus expoſitione ſciendum eſt uſuram impiam eſſe contra Deum, iniquam contra proximum, & periculoſam in ſeipſum; ideòque dare ad uſuram peccatum lethale eſt, ut probant Div. Thom. 2.2. *quæſt.*78. *art.*1. omnes Theologi de uſuris agentes, & conſtat *ex l.*1. *tit.*6. *lib.*8. *Recopil.* ibi: *Es muy gran pecado.* Tum etiam, quia ex jure divino, & humano prohibitum eſt uſuras exercere: quare hæreticum eſſe, aſſirmare, uſuras accipere, peccatum non eſſe, ex Clementina unica, *§. ſanè hoc tit.* defendunt Navarrus, & alii congeſti ab Azevedo *in d.l.*1. *num.*47. Unde quemadmodum tenetur quis ablatum reſtituere ratione acceptionis injuſtæ, ut conſtat *ex cap. ſi res aliena* 14. *q.*6. D. Auguſt. ſuprà relato, D.Thom. 2.2. *quæſt.*62. *art.*1. ita etiam tenetur uſurarius ad ejus reſtitutionem, quod per uſuram extorſit, *cap. præterea* 7. *cap. tua* 9. *c. tuas* 13. *cum ſeq. hoc tit. cap. quamquam, eod. tit. in* 6. *c. ad noſtram, el* 1. *de jurejur. cap.*1. *cum ſeq.* 14 *quæſt.*4. *l.*2. *tit.*15. *partit.*6. Hæſitari tamen ſolet, an dominium uſurarum in accipientem transferatur? Et videtur in eum transferri, nam quæcumque condictio competat pro repetendis uſuris, videlicet ob turpem cauſam, ut voluerunt Berojus *in cap. hoc tit.* Sylveſt. *v.Uſura* 6. *num.*6. ſive condictio indebiti, ut deducitur *ex leg.ſi non ſortem* 26. *in princip. ff.de condict. indeb.* & docuit Covar. *d.l.*3. *cap.*3. *num.*7. ſupponimus, dominium tranſlatum fuiſſe in uſurarium, quia condictiones competunt adversùs eum, qui dominium rei acquiſivit, *l.dominus* 53. *ff. de condict. indeb.* Unde hanc ſententiam tenuerunt Gloſſa *v.Rapinam, in cap. ſi quis uſuram* 14. *quæſt.*4. Navarr. *in manuali, cap.*17. *num.*265. Sotus, Henricus, & alii relati à Villagut. *de uſur. quæſt.*25. Sed contraria ſententia, videlicet dominium uſurarum accipientem non acquirere, ſolidiſſimis probatur rationibus. Prima, quia uſura, furtum, vel rapina dicitur, *cap. ſi quis uſuram* 14. *quæſt.*4. rei autem furtivæ dominium in furem non tranſmittitur, ut conſtat *ex l.fin. ff.uſufruct. quemadmodum caveat.* ergo nec in uſurarium uſuræ dominium transfertur. Secundò, quia etſi in uſurarum ſolutione interveniat traditio, cùm tamen non proveniat ex juſta cauſa, ſed potiùs ex turpi, & injuſta, talis traditio non eſt ſufficiens ad transferendum dominium, *ex l.numquam* 31. *ff.de acquir. domin.* Ulterius quia ex contractu nullo transfertur dominium, ut *ex l.non dubium, C. de legib.* notant Bartolus, & Doctores. Quare hanc ſententiam tenuerunt pluribus relatis Binsfeld. *hic*, Sotus *lib.*6. *de juſtit. quæſt.*1. *art.*4. Covar. *lib.*3. *var. cap.*3. *nu.*6. Spino *in Specul. teſtam. gloſſ.*13. *rubrica, num.*27. Villagut. *de uſur. qu.*25. In quo Interpretum diſſidio placuit ſententia Bellameræ *in d.c. ſi quis uſuram*: quam ſequitur Didacus Perez *in l.*3. *tit.*19. *lib.*8. *ordin. pag.*363. *col.*2. videlicet, ut attento juris rigore, & inſpecta juris civilis ſubtilitate, prior ſententia verior ſit, poſterior verò procedat attento jure naturali, & ejus æquitate, quam cùm ſequatur jus canonicum, credo eo attento dominium uſurarum non acquirere uſurarium, & ita reſtitutionem earum non in pœnam criminis, nec legis poſitivæ auctoritate ſtatutam fuiſſe, ſed à jure naturali præceptam, ex ipſiuſque rei natura introductam: unde etiam deducitur, ad eam reſtitutionem faciendam non eſſe neceſſariam judicis declarationem, ſed ante eam ipſo jure fieri debere, ut conſtat ex præſenti textu, ibi: *ipſo jure.* Quia licèt in pœnalibus expectetur judicis declaratio, *cap. cùm ſecundùm, de hæreticis in* 6. *leg. ejus qui, ff. de jure fiſci*; notavi *in cap. vergentis, de hæret.* tamen cùm hæc reſtitutio pro pœna uſurario non imponatur, ſtatim, & abſque ulla judicis ſententia, vel declaratione fieri debet.

4 Nec tantùm uſuræ ſunt reſtituendæ, verùm & fructus, & acceſſiones, ſi res fructifera pro uſura data ſit; & omne id, quod intereſt mutuatarii ſibi uſuras non fuiſſe oblatas, ratione damni ipſi inde emergentis, aut lucri ceſſantis, ut probant Gaſpar Rodrig. *l.*3. *de annuis reddit. qu.*11. *nu.*14. Molina *de juſt. tr.*2. *diſp.*327. Salas *de uſur. dub.*39. *n.*5. Binsfeld. *in præſenti, q.*2. *concl.*5. Leothard. *de uſur. q.*69. *n.*19. nam fur tenetur ad id, quod intereſt ex rei furtivæ ſurreptione, *ex leg.*3. *ff. de condict. furtiva, l.meritò, ff.de vi & vi armat.* Sed uſurarius furi, & raptori comparatur: ergo tenetur etiam ad id, quod intereſt. Nec obſtabit, ſi dicas, uſuras repeti per condictionem indebiti, vel per condictionem ob turpem cauſam, ut ſuprà dixi: ſed in neutra ex his condictionibus veniunt uſuræ, *ex l.*1. *Cod. de condict. indebi. leg. quoties* 4. *C.de condict. ob turp. l.ult. ff.eod.* immò in condictione furtiva non repetuntur unquam uſuræ, ſed rei dumtaxat fructus, *l.*8. *ff.de condict. furtiva.* Igitur cùm uſurarius non ſit pejor fure, non debet teneri ad intereſſe. Nam reſpondeo, magnum verſari diſcrimen inter uſuras, & intereſſe; uſuræ enim non proveniunt naturaliter ex ipſa pecunia, & nummorum corpore, nec ſunt illius naturales acceſſiones, *l.ſi navis, ff.de R.J. l.* 121. *ff. de V.S.* intereſſe autem ſequitur naturam, aut rei, aut detentionis ejus; ideòque debetur ex æquitate naturali, cùm uſuræ, niſi ex aliquo ſuperaddito, pacto videlicet, ſtipulatione, aut lege, non debeantur: quare in condictionibus, quæ ſunt ſtricti juris, uſuræ non veniunt; at verò quanti intereſt, ſive intereſſe, in omnibus, & ex quacumque cauſa debetur, *l.*1. *C. de ſententiis, quæ pro eo*, fuſiùs proſequitur Gibalin. *lib.*1. *de uſur. cap.*10. *art.*3. *per totum.*

5 Hæc autem obligatio reſtituendi uſuras limitatur in præſenti, ſi uſurarius ad inopiam pervenerit. Faciunt textus *in cap. querelam* 10. *cap.brevi* 17. *de jurejur. leg. nam his* 6. *ff.de dolo.* Ratio eſt, quia nemo ad moraliter impoſſibile obligatur, nec tenetur ad id, quod proprias vires excedit, ut ex D. Thom. 2.2. *quæſt.*62. *art. ult.* tradit Covar. *in regula Peccatum, in princip. num.*2. Si ergo in facultatibus habeat uſurarius, unde reſtituat, debet reſtituere, ſi creditor certus ſit; ſi verò incertus ſit, debet reſtituere pauperibus pro anima ipſius creditoris, ut in præſenti probatur, & *in cap. quia plerique, de immunit. Eccleſ. cap. ſi dignum* 6. *§.eos, de homicid. c. nemo* 14. *quæſt.*5. *l.*2. *tit.*15. *partit.*6. Tapia *tom.*2. *libr.*5. *quæſt.*30. *art.*3. Ita tamen, ut quando invenitur creditor, vel ejus hæres, uſuræ pauperibus non ſunt reſtituendæ: quare ſi abſens ſit creditor, ſaltem ſumptibus ejus ad eum uſuræ ſunt tranſmittendæ, argumento legis *opere, ff.de oper.libert.* docuerunt Lælius Mancin. *ſacri juris controv. diſp.*31. *per tot.* Petrus Greg. *lib.*3. *partit. tit.*5. *cap.*6. Quæri tamen ſolet, an hæc reſtitutio uſurarum pauperibus facienda libera ſit, ita ut Epiſcopi diſpenſationem non exigat? Et non eſſe neceſſariam Epiſcopi auctoritatem, immò potiùs uſurarium per ſe, vel per alium à ſe deputatum reſtituere uſuras debere, defendunt Felinus *in cap. cùm ſit, nu.*4. *de judiciis*, Navarrus *in manuali, cap.*17. *nu.*81. D. Thom. 2.2. *qu.*62. *art.*5. Sotus *de juſtit. lib.*4. *quæſt.*7. Covarr. *in cap.*3. *de teſtam. num.*8. Matienzo *in l.*4. *gloſ.*1. *num.*6. *tit.*4. *lib.*9. *recopil.* Nec contrarium probatur in hoc textu, quatenus in eo docetur, uſurarium ab Epiſcopo cogendum eſſe, ut reſtituat domino, vel hæredibus, in eorumque defectu pauperibus: nam Epiſcopi officium in præſenti caſu ſolùm conſiſtit in compellendo uſurarium, ut reſtituat, non tamen in reſtitutione ipſa facienda. Nec etiam obſtat textus *in cap.*3. *cap. tua nobis* 17. *cap. Joannes, de teſtament.* ubi probatur in diſtributione facienda ab executore teſtamenti debere intervenire auctoritatem Epiſcopi: quibus juribus moti contrariam ſententiam tenuerunt Hoſtienſis & Anania *in præſenti*, Covarruv. & Matienzo *ubi ſuprà*; nam debent intelligi data reſtituentis, vel ipſius teſtamentarii, aut hæredis negligentia, ut ſimiliter in caſu legis *nulli, Cod. de Epiſcop. & cleric.* ubi deſideratur Epiſcopi auctoritas in diſtribuendis bonis defuncti, quia defunctus peregrinus erat, & ſine hærede deceſſerat: & etiam *in cap. cùm ſit, de Judæis*, deſideratur Epiſcopi auctoritas in reſtitutione facienda Chriſtianis; quia Judæus, qui facere eam debebat, ſuſpectus reperiebatur. Quæ omnia cùm ceſſent in uſurario reſtituente uſuras pauperibus, ideò in ea facienda non deſideratur Epiſcopi auctoritas.

Digitized by Google

C A P U T VI.

Idem a *Januenſi Archiepiſcopo*.

IN *b* civitate tua dicis ſæpè contingere, quòd quidam piper, ſeu cinnamomum, aut alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valebant, & promittunt per publicum inſtrumentum ſe eis, à quibus illas merces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſoluturos. Licèt autem contractus hujuſmodi ex forma non poſſit cenſeri nomine uſurarum; nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, niſi dubium ſit, merces illas plus minuſve tempore, quo pretium debent recipere, valituras: & ideò cives tui ſaluti ſuæ bene conſulerent, ſi à tali contractu ceſſarent, cùm cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

N O T Æ.

a J*Anuenſi*.) Ita etiam legitur poſt Concilium Lateran. *p.16.c.2. & in 1. collect. ſub hoc tit. cap.7.* ubi additur, *pars capitis Fraternitas tua*. Unde cognoſcitur, in præſenti referri partem textus *in c.7. de ſponſa duor.*

b *Civitate*.) Quæ Januenſis civitas mater eſt mercatorum, ut probavi *in c.per veſtras, de donat. inter.*

COMMENTARIUM.

1 Concluſio traditur, & probatur.

EX præſenti textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Vendens rem, plus quàm valet ob dilationem ſolutionis, peccat, niſi dubium ſit, an tempore ſolutionis pretium augeri poſſet, & venditor anteà venditurus non eſſet*. Quam concluſionem probant textus *in c.conſuluit 10. verſ. etiam, c.fin. hoc tit. c.ad noſtram, de empt. & vend. c.illos vos, de pignor.* Concil. Mediol. ſub Carolo *p.2.tit.ult.* Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti à Barboſa Binsfeldius, & Caniſius *in præſenti*, Aravio *in qq. moral. diſp.1. de ſtatu civili, q.6.* Fachin. *lib.2. controv. cap.33.* Gaſpar Rodrig. *de annuis reddit. l.2.q.7.n.72.* Molina *de juſt.tr.2.diſp.355.* Leothard. *de uſur. q.24.per tot.* Caniſius *eod.tr.c.3.* Salas *eod.tr. dub.41.* Cyriacus *controv.169.* Lælius Zaccheus *de uſur. c.12.n.8.* Leſſius *de juſt. l.2.c.21.n.51.* Petrus Greg. *lib.3. partit. tit.5.c.4.* Tapia *t.2.l.5.q.17.art.12.*

2 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo, Qui vendit rem cariùs ob dilatam ſolutionem, non violat juſtitiam commutativam, ideſt nec vendit cariùs juſto pretio, nec ampliùs quàm juſtam ſuæ rei æſtimationem recipit: ergo non peccat. Antecedens probatur, quia in tali venditione inter ementem, & vendentem ſervatur æqualitas juſtitiæ commutativæ, quæ poſtulat, ut ſicut emptor ſentit utilitatem & commodum, re empta ſtatim tradita; ſic etiam venditor, cùm ex tali dilatione ſolutionis pretii incommodum patiatur, aliquid aliud in hujuſmodi compenſationem accipit: nam quemadmodum, qui ante diem ſolvit, plus ſolvere dicitur; ita ſimiliter minùs ſolvit, qui tardè ſolvit, *l.ſolidum 85. ff.de ſolut. l.ſicut 12. verſ. minus, ff.de V.S.* Unde propter dilatam ſolutionem, habita ratione interuſurii medii temporis, uſuras deberi, recipique conſtat *ex l.curavit 5. C. de action. empti, l.Julianus 14. §.venditor, ff.eod.* Ergo licet cariùs vendere ob ſolutionis dilationem: Accedit, nam qui legis auctoritate aliquid facit, pœnam non meretur, nec peccat, *l.Gracchus, C.ad leg. Jul. de adult. l.juſtè 11. ff.de acquir. poſſeſſ.* ſed legis auctoritate conceditur, quòd tanti æſtimetur res, quanti vendi poſſit, *l.quærebatur 81. ff.ad leg. Falcid.* ibi, *Quanti nomen diſtrahi poteſt: & l.1.§.ſi hæres. ff.ad Trebel.* & quod plus eſt, naturaliter licet contrahentibus ad invicem ſe decipere, *l.in cauſæ, la 2. l.in ordine 17. verſ. Idem Pomponius, ff.de minor. l.item ſi pretio 25.§.fin. ff. locati.* Igitur ex juris permiſſione rectè poteſt venditor ob dilatam ſolutionem rem cariùs vendere.

3 De mutuo præſumpto.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, quoddam eſſe mutuum formale expreſſum, vel clarum, tam ſecundùm formam, vel figuram contractus, & interpretationem contrahentium, quàm ſecundùm juris regulas, & ejus declarationes: de quo mutuo agitur *in D. & C. de rebus creditis.* Aliud verò mutuum eſt occultum, palliatum, præſumptumve, quando in verbis, & exteriori figura contractus oſtendunt contrahentes celebrare venditionem, vel locationem; ſed in rei veritate attenta latet occultum, & palliatum, vel virtuale mutuum, quod ita juris interpretatione, rei veritate attenta, & neglecta ſimulatione, mutuum creditur *ex l.3. & 38. ff. de O. & A. l.3. & per totum C. plus valere quod agitur*: de qua palliati, vel præſumpti mutui ſpecie agitur *in cap. illo vos, de pignor. cap.ad noſtram de, empt. & vendit. cap. conſuluit, cap. naviganti, hoc tit.* & in præſenti textu, ubi mutuum facilè deducitur ex intentione venditoris, qui eo quòd juſti pretii ſolutionem differt, creditur, & præſumitur juſtum pretium, tamquam de præſenti tempore contractus, ementi mutuare uſque ad diem, vel terminum dilatæ ſolutionis, ut accipiat aliquod lucrum, videlicet ſupercreſcentem quantitatem ultra juſtum pretium: in qua acceptione uſuram palliatam in hoc palliato mutuo agnoverunt D. Thom. 2.2.*q.78.art.2.ad* 7. Molina, Salas, & alii, quos refert, & ſequitur Leothardus *d. quæſt.24. per totam*. Unde illa verba præſentis textus, *non poſſit cenſeri nomine uſurarum*, intelligenda eſſe de uſura vera, & formali, non verò de uſura palliata, quæ provenit ex mutuo præſumpto, ipſi docent.

Deinde ſciendum eſt, pro expoſitione ſecundæ partis hujus concluſionis, quæ docet propter pretii incertitudinem, & dubium eventum, excuſari vendentem rem cariùs, ob ſolutionis dilationem; ſciendum, inquam, eſt, pretium mercium, vel rerum vendibilium duobus modis conſiderari poſſe. 4 De juſto & ſupremo pretio rei venditæ.
Primò ſecundùm ſe, ideſt ſecundùm verum, & infallibilem valorem, neglecta, vel remota induſtria contrahentium, & varietate, vel mutatione temporis non attenta, Secundo modo pretium rerum æſtimatur habita conſideratione induſtriæ partium contrahentium, vel negotiantium; & mutationis, vel varietatis temporum, ut ubertatis, vel ſterilitatis. Pretium primo modo acceptum dicitur ab Interpretibus legitimum, vel juſtum, utpote lege juſta taxatum, & in eo pretio res non valere magis in futurum creditas, quàm de præſenti valent, & æſtimantur, certiſſimum eſt: hoc enim habito reſpectu ad pretium legitimum, perpetua, vel in perpetuum una, & eadem rerum æſtimatio eſt, juxta legem *1.ff.de contrahend. emption.* ibi: *Cujus publica, ac perpetua æſtimatio*: probavi *in cap.3.de empt. & vendit.* hoc enim pretium conſiſtit in indiviſibili, & in eo pretio lege juſta taxato nullus dari poteſt exceſſus ratione temporis, vel cujuslibet alterius reſpectus, vel circumſtantiæ, ſed omni tempore unum, & idem pretium eſt, ut reſolvunt Sotus *de juſtit. l.6.q.2.art.3.* Molina *de juſt. tom.2. diſp.347.* Leſſius *lib.2. de juſt. cap.21.dub.2.* Morla *in empor. tit.9.q.6.n.4.* Nec contrarium probant textus *in l.circa, leg.in quantitate 73. ff. in diem, & §. magna dubitatio, ff.ad l.Falcid. l.ſi mandavero 22.§.1. ff. mandati*; ubi docetur ratione, vel reſpectu temporis res pluris, minoriſque æſtimari. Nam accipiendi ſunt de pretio ſecundo modo accepto, quod ab Interpretibus dicitur naturale, cùm ſcilicet ad rei, quæ venditur, valorem æſtimandum habetur ratio, & reſpectus ad varias circumſtantias varietatis temporum, induſtriæ negotiantium, diverſitatis locorum, ubertatis, vel ſterilitatis: propter quas omnes circumſtantias, vel reſpectus pretium hoc naturale creſcit, vel decreſcit, *l.pretia 63. §.fin. ff.ad l.Falcid. cum ſimil.* Fusè cauſas, ob quas pretium hoc augetur, vel minuitur, proſequuntur Pinel. *in l.2. Cod. de reſcind. 3.p.c.ult.* Molina *d.diſp.348.* Leſſius *de juſt. lib.2. cap.21. dub.2.*

Quibus ſic conſtitutis, apparet, præſentem textum non procedere reſpectu juſti, ſeu legitimi pretii, cùm in eo pretio non poſſit res cariùs vendi ob dilatam, vel creditam ſolutionem; ac proinde vendens ad creditum, & plus accipiens, quam eſſet accepturus, ſi venderet de præſenti, illud, quod plus accipit, tenetur reſtituere: quare præſens textus neceſſariò intelligi, vel accipi debet de pretio naturali, in quo juxta ſuprà tradita, eo habito reſpectu, ſcilicet quòd tempore futuro res vendenda plus, minuſve valere poteſt, & quod hoc ſit dubium, & incertum, rectè poteſt aliquantulum cariùs, vel majori pretio in futurum, vel creditum vendi, quam valeat de præſenti, juxta præſentem textum in verſ. *Niſi dubium*; cui jungendus eſt textus *in c. fin. hoc tit.* in illis verbis: *Si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus*. Et ita duplex circumſtantia hoc caſu, ut vitetur peccatum, concurrere debet. Prima, quòd incertitudo interveniat reſpectu pretii: ſecunda, quòd tempore 5 Exponitur præſens textus.

contra-

Digitized by Google

contractus non eſſet venditor vendituruS, ſed tantùm tempore creditæ ſolutionis, ut notarunt Gloſſa *in præſenti*, *v. Venditores*: *& in c.fin.* ubi Abbas *nu.*1. Berojus *nu.*3. Sotus *lib.*6. *de juſt. q.*4.*art.*2. Covar. *l.*2.*var.c.*3.*n.*6. Gutterrez *lib.*1. *canonic. c.*39.*n.*2. Caniſius *de uſur. cap.*3.*per tot.* & ita concurrentibus dictis duabus circumſtantiis, rectè poteſt venditor aliquid ampliùs, quàm res valeat de præſenti, accipere ad creditum: illis autem circumſtantiis ceſſantibus, non poterit res ad creditum vendi cariùs, quàm valeat de præſenti; quia cùm pretium rei exiſtentiam comitetur, & res ſecundùm ſe, vel ſecundùm ſuam naturam plus non valeat de futuro, quàm de præſenti, niſi habito reſpectu ad adjectas circumſtantias, non autem ſimpliciter ad tranſcurſum temporis, quia ut benè conſiderat Guttierrez ubi ſuprà, *nu.*37. nulla Reſpublica ejuſdem rei diverſa pretia, ad creditum unum ſcilicet, & alterum ad præſens conſtituit; conſequens eſt, injuſtum, & iniquum meritò cenſeri cariùs ad creditum quàm de præſenti vendere, cùm res unius, & ejuſdem exiſtentiæ, & valoris uno & altero tempore conſideretur, niſi, ut jam diximus, concurrentibus, & expenſis dictis duabus circumſtantiis, ut infrà dicemus. Hoc autem, quod affirmamus, licere ex dictis duabus circumſtantiis rem cariùs vendere ob dilatam ſolutionem, non in immenſum accipiendum eſt, ſed ut vendens poſſit recipere quantitatem juſti pretii rigoroſi, vel ſupremi; non verò ad libitum, ut reſolvunt Molina *d.diſp.*355. Leſſius *d.lib.*2.*de juſt.c.*21. *dub.*6. Ampliatur etiam præſens doctrina, ut ex eadem ratione procedat reſpectu emptoris, qui propter anticipatam ſolutionem emit rem viliori pretio; in eo ſiquidem caſu ſimiliter conſideratur virtuale, vel præſumptum mutuum, & ferè magis expreſſum in emptore, quàm venditore; qui enim ita emit, & anticipatè ſolvit, mutuare creditur uſque in diem, quo res vendita eſt tradenda; unde ex eiſdem regulis, quod venditori licet, emptori etiam concedendum eſt: quoniam, quod in uno correlativorum ſtatuitur, ad alterum trahitur, ut notant communiter Doctores *in l. fin. C.de indicta viduit.* Quoties igitur incertum eſt, res, quæ anticipata ſolutione emuntur, plus, vel minus valituras eſſe tempore traditionis, ceſſat uſura, & injuſtitia contractus, dummodo pretium non ſit infimum omninò, ideſt minus juſto pretio infimo; ita etenim in emente, & vendente declaranda eſt communis hæc ſententia, quam ad varios caſus in praxi obvios exponunt Leotardus *d.q.*24. *per tot.* Aravio *d.q.*6.*diſp.*1. & Barboſa 6.*to. in ſelect. ad hunc textum.*

6 Traditur decidendi ratio. Unde jam apparet vera ratio præſentis aſſertionis; nam licèt hoc caſu, cùm cariùs res venditur ob dilatam ſolutionem, ex forma, & figura talis contractus nullum fœnus contrahi videatur; quid enim commune habet venditio mercium cum illicito fœnore? tamen quia non figura verborum inſpicienda eſt, ſed contractus, & obligationis ſubſtantia, & id, quod verè geſtum eſt, *l.*3. *in princip. l.*38. *ff.de O. & A. l.*1. *& per tot. C. plus valere, quod agitur*; inde cùm certum ſit in hoc negotio fœnus occultari, & contrahi, atque ex tali mutuo palliato uſuræ palliatæ proveniant, ideò in præſenti improbantur, tanquam ſi ex vero mutuo uſuræ perciperentur: & cùm hæc præſumptio fœnoris uſurarii ceſſet, quando dubium eſt pretium rei venditæ in futurum, & venditor tempore contractus non eſt vendituruS; ideò licet tunc cariùs rem vendere, abſque eo, quod in tali venditione crimen uſurarum ſuſpicetur.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam præſens aſſertio procedit, quoties ex ſolo tempore tardatæ ſolutionis majus pretium conſtituitur: cæterùm ſi ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis augeatur rei pretium uſque ad ſummam, quæ intereſt, uſura non committitur, quia hoc caſu licitum eſt aliquid exigere ſupra juſtum rei pretium, ratione ejus, quod intereſt, ut enim in aperto mutuo hoc licet, ita & in hoc palliato permittitur, ut probat Molin. *d. diſp.*355.*n.*4. Salas *de annuis reddit. l.*3.*q.*7.*n.*34. Proinde ſi quis rem fructiferam vendat, ut ferè ſunt res immobiles; & fide de pretio habita rem tradat, poteſt pro modo, & portione fructuum, quas uſque ad tempus cedentis ſolutionis percepiſſet, rei pretium augere, nec committit uſuram, ut docent Covar. *d.l.*2.*c.*3.*n.*7. Guttier. *de juram.c.*2.*nu.*6. Scaccia *de commerciis*, *§.*1.*q.*7. *ampliat.*8. nec enim venditor tenetur rem ſine pretio dimittere, *leg.ex empto*, *ff. de action. empti*, *l.quod vendidi*, *ff.de contrah. emption*, *l.*31. *§.idem Marcel. ff.de ædilit. edict.* Immò licita eſt conventio inita à principio contractus de certo intereſſe præſtando ob dilatam ſolutionem, ita ut emptor ſe obliget ad ſolvendum venditori quinque, vel ſeptem pro centum, dum integrè pretium non ſolverit, dummodo hoc intereſſe taxatum ſit veriſimile, & probabile, conſuetumque juxta morem regionis, in qua celebratur contractus, ut probat pluribus Carleval. *to.*2. *de judiciis*, *tit.*3. *diſp.*8. *ſect.*5. *per totam.* 7 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat, quod dicebamus, naturaliter licere contrahentibus ad invicem ſe decipere; nam hoc procedit, ut dixi *in capit.*3. *de emption. & vendition.* dum intra metas, & leges ipſius contractus deceptio contingat, non verò ubi verbis celebratur unus contractus, & alius ſimulatur, ut in præſenti contingit; cùm venditio extrinſecùs ſimulatur, & verè mutuum celebratur, pretio ob dilatam ſolutionem aucto.

C A P U T VII.

a Idem.

PRæterea parochianis veſtris uſuram accipere omnimodis interdicatis, quia uſurarum crimen utriuſque Teſtamenti pagina deteſtatur. Quòd ſi monitis veſtris parere contempſerint, ſi clerici ſunt, eos ab officio & beneficio ſuſpenſos, cum litteris rei veritatem continentibus ad præſentiam noſtram mittere non differatis: ſi laici fuerint, uſque ad dignam ſatisfactionem ipſos excommunicationis vinculo conſtringatis.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.c.*9. ubi additur, *pars capitis Licèt univerſi.*; unde colligitur in præſenti referri partem textus *in c.licèt* 23. *de teſt.* Interea ejus textus extat in Concil. Later. *p.*20 *c.*2.

COMMENTARIUM.

2 GRavitatem hujus criminis, necnon pœnas contra uſurarios ſtatutas in Concilio Lateran. retuli *in cap.* 3. *hoc tit.* quare in præſenti tantùm agendum eſt de aliis pœnis ſtatutis contra ipſos, tam jure canonico, quàm civili, necnon & regio: & jam primis ſæculis Eccleſia ſeveriſſimis pęnis hoc crimen caſtigavit, tam in clericos, quàm in laicos; ſiquidem Apoſtoli canone 44. ſacros miniſtros uſuris deditos deponi, & abdicari juſſerunt: quam abdicationem ad omnes clericos protraxerunt Patres Concilii Nicæni 1. *canon.* 17. cui abdicationi abſtinentiam à communione, ſeu privationem communionis Eccleſiæ adjunxerunt in Concilio Arelat. 1. *canon.*12. Arelat. 2. *canon.*14. & gradus eccleſiaſtici privationem determinarunt. Concilium Illiber. *canon.*20. Tarracon. *can.*10. Aurel. 3. *can.*26. Turon. *can.*10. quorum verba refert Ant. Auguſt. *in epit. jur. l.*35. *tit.*6. nec poſſunt uſurarii ad ſacros ordines aſcendere, nec officia eccleſiaſtica obtinere, *cap. inter dilectos*, *de exceſſib. Prælat.* Salcedo *in praxi*, *c.*91. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.*43. *num.*3. Petrus Greg. *lib.*3. *de uſur. c.*1.*n.*3. & ſi jam clerici hi ordinibus initiati, aut ad beneficia promoti reperiuntur, tam ab officio, quàm à beneficio ſuſpenduntur, ex præſenti textu; & ſi ſic moniti pergant in hoc fœnore exercendo, ab officio, & beneficio dejiciuntur, *c.*1.*&* 2. 47.*diſt. c.ſi quis*, *c.quoniam* 14. *q.*3.*cap.*1. *hoc tit.* Quem textum cum præſenti ita conciliat Fragoſo *de regimine part.*1. *lib.*2. *diſp.*4. §.21. Laici autem excommunicantur, & niſi ſatisfecerint, ad pœnitentiam non admittuntur, *cap.fin.* §.*fin. hoc tit.in* 6. & ſi ita indurati decedant, ſepultura eccleſiaſtica privantur, *cap.*3. *hoc cap. quamquam*, *eod.tit. in* 6. *Clemen.*1. *eod.tit.* Petrus Greg. *lib.*33. *ſyntag. c.*23.*n.*32. teſtamenta ab eis condita nulla ſunt, ut dicemus infrà, *in cap. tua.* Jure etiam civili uſurarii puniuntur pœna infamiæ, ex conſtitutione Diocletiani, & Maximiani *in l.improbum* 20. *C.ex quibus cauſ. infam.* ibi: *Improbum fœnus exercentibus, & uſuras uſurarum exigentibus, infamiæ macula irroganda eſt.* Qua in pęna imitati ſunt Imperatorem Auguſtum, qui quoſdam uſurarios infamia notavit, ut refert Svetonius *in eo*, & ex ipſo Petrus Herodius *lib.*3. *rerum judic. tit.*11. *cap.*4. cam-

Digitized by Google

eamdem pęnam approbarunt Innoc. II. in Synodo Romana *can.*13. & Innoc. III. *in cap. inter, de exceſſ. Prælat.* Unde eo jure attento repelluntur uſurarii à dignitatibus, *ex l.*2. *&* 6. *C. de dignit. lib.*12. inteſtabiles redduntur, *ex l.* 3. *&* 5. *ff. de teſtibus*. Docuerunt Farinac. *de teſtibus q.*56. *n.*352. Salmaſius *de fęnore trapezit lib.*2. Etiam extra ordinem puniuntur, *l.*1. *§. expilatores, ff. de effractoribus*: docent Caniſ. *de uſur. c.*8. Leotardus *eod. tract. q.*100. quo jure antiquos Romanos uſos fuiſſe conſtat ex Livio *lib.*10. ubi refert, Ædiles Curules quibuſdam fęneratoribus diem dixiſſe, & bonis mulctaſſe, & ex illis viam quamdam quadrato lapide ſtraviſſe: ex Catone & Sigonio refert Herodius *lib.*4. *Pandect. tit.*10. *c.*1. Tandem jure noſtro Regio uſurarius pro prima vice pecuniam mutuò datam ſub uſuris amittit, quæ cedit lucro debitoris: & inſuper ſimilem quantitatem ſolvere tenetur, quarum duæ partes fiſco, tertia pars accuſatori applicatur: pro ſecunda vice perdit dimidiam bonorum partem applicandam pro eiſdem dictis partibus: pro tertia verò vice privatur omnibus bonis eodem modo applicandis, & dividendis, *l.*1. *&* 14. *tit.*2. *lib.* 8. *ordin. l.*4. *&* 5. *tit.*6. *lib.*8. *Recopil.* explicant Covarr. *lib.*2. *var. c.* 3. *n.*2. Avendano *de exeq. mandat.*2. *part. c.*29. D. Joan. Vela *de delict. cap. fin. n.*12.

C A P U T VIII.

Idem *Abbati, & fratrib.* a *S. Laurentii.*

COnqueſtus eſt nobis G. clericus præſentium lator, quòd licèt de quadam terra, quam pater ſuus vobis obligavit, ſortem veſtram, deductis expenſis, receperitis; terram tamen ipſam non ſine derogatione veſtræ ſalutis, honeſtatis, & famæ, nihilominus detinetis. Inde eſt, quòd diſcretioni veſtræ p. A. ſ. p. m. quat. ſi terram ipſam titulo pignoris detinetis, & ex fructibus ejus ſortem veſtram recepiſtis, prædictam terram memorato clerico, dilatione, & ap. ceſſ. reddatis, & in pace, & quiete dimittatis, niſi fortè terra ipſa de feudo ſit monaſterii veſtri.

NOTÆ.

a SAncti Laurentii.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*10. nullibi tamen exprimitur cujus ordinis eſſet monaſterium hoc, aut in qua provincia caſus hic contigerit. Textum hunc expoſui *in c.* 1. *de feud.* & *in cap. cùm contra, de pignor.*

C A P U T IX.

Alexander III. *Epiſcopo* a *Placentino.*

TUa nos duxit fraternitas conſulendos, quid ſit de uſurariorum filiis obſervandum, qui eis in crimine uſurarum defunctis ſuccedunt: aut de extraneis, ad quos bona uſurarum aſſeris *b* devoluta. Tuæ igitur quęſtioni literis præſentibus reſpondemus, quod filii ad reſtituendas uſuras ea ſunt diſtrictione cogendi, qua parentes, ſi viverent, cogerentur: id ipſum etiam contra hæredes *c* extraneos credimus exercendum.

NOTÆ.

1 a PLacentino.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*11. Placentia inter nobiles, vetuſtaſque Inſubriæ, olim Togatæ, modò Ciſpadanæ, civitates meritò numeratur, ſita prope fluvium Trebiam, in amęna planitie, non longè à Pado: ideò Placentia dicta, quòd ubertas, & copia rerum, qua nobilitatur præ cæteris, quàm maximè placeret mortalibus, ut refert ejus originem repetens Ughel. *tom.*2. *Ital. ſacræ, fol.*244. Jam à primis Eccleſiæ ſæculis Cathedra Epiſcopali decorata fuit, cujus Præſuli Mauricio dicto miſſa eſt præſens Decretalis.

2 b *Devoluta.*) Sed teſtamentum uſurarii, niſi uſuras reſtituat, aut de illis reſtituendis ſufficienter caverit, ipſo jure irritum eſt, etſi inter liberos, vel piæ cauſæ conditum ſit, *c. quamquam, hoc tit. in* 6. Menchaca *lib.*1. *de ſucceſſ. creat. §.*1. *n.*179. Lugo *de juſt. diſp.*25. *n.*70. Molina *eod. tr. diſp.*334. *n.*11. Gibalin *lib.*1. *de uſur. c.*11. *art.*2. *n.*6. Ergo non poterant bona uſurarii in pręſenti caſu devolvi, aut pervenire ad hæredes extraneos. Pro cujus difficultatis ſolutione Oſuald. *lib.*6. *Donel. c.*3. *litt. S*, aſſerit in præſenti bona delata fuiſſe ab inteſtato conſanguineis, quos appellat Pontifex hæredes extraneos, ad ſuorum differentiam. Sed veriùs dicendum eſt, prædictam pęnam privationis teſtamenti factionis activæ eſſe juris novi à Bonifacio VIII. ſtatutam. Unde cùm jure Decretalium talis pęna ſtatuta non eſſet, ideò teſtamentum in præſenti caſu ſuſtineri potuit.

c *Hęredes extraneos.*) Conſonant textus *in cap. tua nos, cap. Michael, hoc tit.* ſed obſtat vulgare principium, quo docetur, hęredem ex delicto defuncti nullo modo teneri, niſi quatenus ad eum ex delicto pervenit, vel ſi lis cum defuncto conteſtata eſt, *l. unic. C. ex delict. defunct. l.*1. *ff. de privat delict. §. non tamen, Inſtit. de perpet. & tempor.* Cui difficultati reſpondendum eſt, principium illud procedere, quando agitur contra hæredem actione ex delicto deſcendente, ad pœnam: quia cùm perſonam delinquentis pęna egredi non debeat, *l. ſancimus* 22. *C. de pœnis*: hæres tali actione non tenetur, niſi quatenus ad eum pervenit; non autem idem procedit in obligationibus, quæ deſcendunt ex contractu, vel quaſi contractu defuncti; illę enim etiam in hæredes tranſeunt, *l. ex depoſiti* 11. *ff. de O. & A.* quamvis tales obligationes cum delictis miſceantur, *l. ex contractibus, ff. eod tit.* Menchaca *Illuſtr. c.*96. *nu.*27. Caniſius *de uſur. c.*7. *n.*4. Vnde cùm uſurarius teneatur ad reſtituendas uſuras condictione indebiti, *l. ſi non ſortem* 26. *ff. de cond. indeb.* & hæc condictio ex quaſi contractu deſcendat, *§. item is, Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contractu, l.*2. *l. ſi in area* 33. *ff. de cond. indeb.* neceſſariò hæres reſtituere tenetur eas. Accedit, nam reſtitutio uſurarum non fit ratione pęnæ à jure ſtatutæ, ſed ejus obligatio à natura ipſa provenit, ut probavi ſuprà *in c.*1. & ideò hæredes tenentur reſtituere ipſas uſuras. Si autem plures ſint, non tenentur ſinguli niſi pro rata portione hæreditatis, non autem in ſolidum, etiamſi aliqui hæredes nolint reſtituere. Covar. *lib.*3. *var. c.*3. *n.*6. Rebellus 2. *p. de juſt. lib.* 8. *c.*16. *ſect.*2. qui rectè docent, eum, ad quem de bonis defuncti nihil obvenerit, non teneri ad reſtitutionem. Quatenus autem hęredes teneantur exonerare conſcientiam defuncti, expoſui *in c. parochiano, de parochiis.*

C A P U T X.

Urbanus III. *a Brixien. presbytero.*

COnſuluit nos devotio tua, in quo ſacerdotalis officii ſolicitudinem commendamus, an ille in judicio animarum quaſi uſurarius debeat judicari, qui non aliàs mutuò traditurus, eo propoſito mutuam pecuniam credit, ut licèt omni conventione ceſſante, plus tamen ſorte recipiat: & utrum eodem reatu criminis involvatur, qui ut vulgò dicitur, non aliàs parabolam juramenti concedit, donec, quamvis ſine

vis ſine exactione; emolumentum aliquod inde percipiat: Item & an *b* negotiator pœna non abſimili debeat condemnari, qui merces ſuas longè majori pretio diſtrahit, ſi ad ſolutionem faciendam prolixi temporis dilatio prorogetur, quàm ſi ei incontinenti pretium perſolvatur. Verùm quia quid in his caſibus tenendum ſit, ex Evangelio Lucæ manifeſtè cognoſcitur, in quo dicitur. Date mutuum, nihil inde ſperantes; hujuſmodi homines pro intentione lucri, quam habent, cùm omnis uſura, & ſuperabundantia prohibeatur in lege, judicandi ſunt malè agere, & ad ea, quæ taliter accepta ſunt *c* reſtituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.

NOTÆ.

a *B Rixienſi.*) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*12. De Brixienſi diœceſi egi *in c. tuæ, de procurat.*

b *An negotiator.*) Præſentem textus partem expoſui ſuprà *in cap. in civitate.*

c *Reſtituenda.*) Juxta tradita *in c. fin. de ſimon.* ubi textum hunc expoſui.

CAPUT XI.

Innocent. III. a *Archiepiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis in Regno Franciæ conſtitutis.*

QUàm pernicioſum ſit vitium uſurarum, diſcretionem veſtram non credimus ignorare, cùm præter conſtitutiones canonicas, quæ in earum odium emanarunt, per Prophetam dicetur intelligi, eos, qui ſuam dant pecuniam ad uſuram, à tabernaculo Domini *b* repellendos; & tam in *c* novo, quam in veteri Teſtamento prohibitæ ſint uſuræ; cùm *d* Veritas ipſa præcipiat, Mutuum date, nihil inde ſperantes: & per Prophetam dicatur: Uſuram, & omnem ſuperabundantiam non accipies. Inde eſt, quod univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus *e* manifeſtos uſurarios, eos maximè, quos uſuris publicè renunciaſſe conſtiterit, cùm aliquis eos convenit de uſuris, nullius permittatis appellationis *f* ſubterfugio ſe tueri. Datum Later. 5. Kal. Novemb.

NOTÆ.

1 a *A Rchiepiſcopis.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.*1. & in ipſis epiſtolis Innocentii editis à Sirleto, *fol.*198.

b *Repellendos.*) Pſalmo 14.

c *Novo, quàm in veteri.*) Ut probavi *in c.*3. *hoc tit.*

d *Veritas ipſa.*) Dominus noſter apud Lucam *cap.*6.

e *Manifeſtos.*) Quinam dicantur manifeſti uſurarii, expoſui *in c.*3. *hoc tit.*

2 f *Subterfugio.*) Quod procedit in appellatione interpoſita ab uſurario, dumtaxat ad vitandam ſententiæ executionem; quia tales appellationes fruſtratoriæ, ſeu ludificationes reiiciuntur; nam ſi appellatio juſtam cauſam haberet, quia exciperet reus, nullas ſe ab eo, qui petit, uſuras exegiſſe; & cùm ſatis probatum non fuiſſet ab actore, nihilominus damnatus fuit, aut quid ſimile opponat, appellationis remedium non eſt denegandum. Unde rectè notavit Binsfeldius *in præſenti*, in hac parte nihil ſpeciale cautum fuiſſe circa uſurarium. Quod & docuit Gibalinus *lib.*1. *de uſur. c.*11. *art.*3.

CAPUT XII.

Idem a *Narbonenſi Archiepiſcopo & ſuffraganeis ejus: Abbat. quoque, Prioribus, & aliis Eccleſ. Prælat. Comitibus etiam, & Baron. & univerſo populo in Narbonenſi provincia conſtitutis.*

POſt miſerabile Hieroſol. regionis excidium, poſt lachrymabilem ſtragem populi Chriſtiani, poſt deplorandam invaſionem illius terræ, in qua pedes Chriſti ſteterunt, & ubi Deus Rex noſter ante ſæcula ſalutem in medio terræ dignatus eſt operari; poſt ignominioſam nobis unicæ Crucis tranſlationem, in qua ſalus mundi pependit, & delevit chirographum mortis antiquæ, Apoſtolica Sedes ſuper tantę calamitatis infortunio conturbata laboravit clamans, & plorans. Itaque præ inceſſanti clamore raucæ factæ ſunt fauces ejus, & ex vehementi ploratu penè ipſius oculi defecerunt. Verùm ne ſi ſecundùm Prophetam, Hieruſalem obliti fuerimus, oblivíſcatur nos dextera noſtra, adhæreat lingua noſtra faucibus noſtris; ſi non M. ejus clamat, adhuc Ap. Sedes quaſi tuba vocem exaltat, excitare cupiens populos Chriſtianos ad prælium Chriſti bellandum, & vindicandam injuriam Crucifixi, uſa ipſius verbo dicentis: O vos omnes, qui tranſitis per viam, attendite, & videte, ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus. Ecce enim hæreditas noſtra verſa eſt ad alienos, domus noſtræ ad extraneos devenerunt, viæ Sion lugent, eo quòd non ſint, qui veniant ad ſolemnitatem: facti ſunt inimici ejus in capite; ſepulchrum Domini, quod Propheta glorioſum fore prædixit, prophanatum ab impiis, inglorium eſt effectum. Gloria noſtra, de qua dicit Apoſtolus: Mihi ſunt a. g. n. m. e. d. n. i. x. ſub manu tenetur hoſtili, & ipſe Dominus Jeſus Chriſtus, qui captivitatem noſtram pro nobis moriens captivavit, quaſi captivatus ab impiis, ab hæreditate ſua cogitur exulare. Exiſtente quondam in caſtris Acham Domini ſabaoth, Urias domum ſuam ingredi recuſavit, à licito etiam uxoris ſe compeſcens amplexu. Nunc verò Principes noſtri, gloria Iſrael de loco ſuo in injuriam noſtri tranſlata, vacant adulterinis amplexibus, deliciis, & divitiis abutentes, & dum ſe invicem inexorabili odio perſequuntur, dum unus in alium ſuas nititur injurias vindicare, non eſt quem moveat injuria Crucifixi, non attendentibus ipſis, quia jam inſultant nobis inimici noſtri dicentes: Ubi eſt Deus veſter? qui nec ſe poteſt, nec vos de noſtris manibus liberare. Ecce jam prophanavimus ſancta veſtra: ecce jam ad deſiderabilia noſtra manum extendimus, & ea loca impetu primo violenter invaſimus, & vobis tenemus invitis, in quibus ſuperſtitionem veſtram principium fingitis ſuſcepiſſe: jam infirmavimus, & confregimus haſtas Gallorum, Anglorum conatus eliſimus, Teutonicorum vires compreſſimus, nunc ſecundò Hiſpanos domuimus: & cùm omnes virtutes veſtras in nos duxeritis concitandas; vix adhuc in aliquo profeciſtis: ubi ergo eſt Deus veſter? Exurgat nunc, & adjuvet vos, & fiat vobis, & ſibi protector. Teutonici ſiquidem, qui ſe præſumebant inauditum de nobis reportare triumphum, ad nos vehementi ſpiritu transfretarunt: & cùm ſolum caſtrum Baruth, nullo defendente, cepiſſent, niſi eos, ſicut & alios Principes veſtros, fugæ beneficium liberaſſet, in ſe potentiam noſtram graviter fuiſſent experti, & eorum ſtragem ipſorum ſoboles perpetuò deploraret. Reges enim, & Principes veſtri, quos dudum de terra

Digitized by Google

de terra fugavimus Orientis, ut timorem ſuum audendo diſſimulent, ad ſuas latebras (ne dicamus regna) reverſi, malunt ſe invicem expugnare, quàm denuò vires noſtras, & potentiam experiri. Quid igitur ſupereſt, niſi ut his, quos fugientes in excuſationem veſtram ad terræ cuſtodiam dimiſiſtis, gladio ultore peremptis, in terram veſtram impetum faciamus, nomen veſtrum, & memoriam perdituri? Qualiter ergo, fratres, & filii, opprobria exprobrantium repellemus? qualiter eis poterimus reſpondere? cùm eos pro parte verum proſequi videamus, ſicut nuper ad audientiam noſtram certa ſignificatione pervenit? Recepimus enim litteras de partibus tranſmarinis, quòd cùm Teutonici Accon navigio perveniſſent, Caſtrum Baruth obtinuerunt nemine defendente. Sarraceni verò in Joppen facientes impetum, ex adverſo eam per violentiam occuparunt, & cæſis multis Chriſtianorum millibus, eam funditus deſtruxerunt. Verùm Teutonici rumoribus de morte Imperatoris acceptis, non expectato paſſagii tempore, naves reduces aſcenderunt. Unde Sarraceni, qui ad reſiſtendum eis exercitum paraverant copioſum, in terram Chriſtianorum adeò debacchantur, ut Chriſtianis nec ſine periculo civitates egredi liceat, nec in ipſis ſine formidine remanere; immò eis gladius foris imminet, metus intus. Aſſumite igitur filii ſpiritum fortitudinis, ſcutum fidei, & galeam ſalutis accipite, non in numero, aut viribus, ſed Dei potiùs, cui non eſt difficile in multis, vel in paucis ſalvare, potentia confidentes: & ei, per quem eſtis, vivitis, & habetis, ſecundùm facultates proprias ſubvenite. Ipſe quidem pro vobis ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens in ſ. ho ſ. & ha. i. ut homo, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis; & vos eo paupere abundatis, ipſo fugato quieſcitis, & nec inopi, nec exuli ſubvenitis. Quiſquis igitur in tantæ neceſſitatis articulo ſuum negaverit obſequium Jeſu Chriſto, cùm ante tribunal ejus aſtiterit judicandus, quid ad ſuam excuſationem ei poterit reſpondere? Si Deus ſubiit mortem pro homine, dubitabit homo mortem ſubire pro Deo? cùm non ſint condignæ paſ. h. ſ. ad f. g. quæ re. in nobis. Negabit etiam ſervus domino divitias temporales, cùm dominus ſervo divitias largiatur æternas? quas nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcenderunt? Theſaurizet igitur homo theſauros in cœlis, ubi fures non effodiunt, nec furantur; ubi nec ærugo, nec tinea demolitur. Omnes, & ſinguli accingantur, atque in proximè ſequenti Martio, quælibet urbes per ſe, ſimiliter & Comites, & Barones juxta facultates proprias ad defenſionem terræ nativitatis Dominicæ certum in expenſis ſuis dirigant numerum bellatorum; illic ſaltem per biennium moraturorum. Licèt autem inſtantia noſtra quotidiana ſit omnium Eccleſiarum ſolicitudo continua, modò tamen hanc quaſi præcipuam inter alias ſolicitudines reputamus, per quam terræ Orientali toties deſideramus affectibus ſubvenire: ne ſi fortè fuerit dilata ſubventio, reſiduum locuſtę comedat brucus, & fiant noviſſima deteriora prioribus. Verùm ne nos aliis onera gravia, & importabilia imponere videamur, digito autem noſtro ea movere nolimus, dicentes tantùm, & aut nihil, aut minimum facientes, cùm qui fecerit, & docuerit, magnus vocetur in regno cœlorum, hujus exemplo, qui cępit facere, & docere, ut & nos qui (licèt immeriti) vicem ejus exercemus in terris, bonum aliis præbeamus exemplum, in perſonis pariter & in rebus Terræ ſanctæ decrevimus ſubvenire, dil. fil. noſt. ſanctæ Praxed. Presbyt. & P. S. M. in Via Lata Diac. Card. viris utique timoratis, ſcientia, & honeſtate præclaris, potentibus in opere & ſermone, quos inter alios fratres noſtros ſpeciali charitate diligimus, manu propria crucis ſignaculum imponentes: qui exercitum Domini humiliter, & devotè præcedant, & non mendicatis ſuffragiis, ſed noſtris, & fratrum noſtrorum ſumptibus ſuſtententur: per quos etiam aliud competens ſubſidium eidem Terræ diſponimus deſtinare. Interim autem dictum ſanctæ Mariæ in Via Lata Diacon. Card. ad chariſſimorum in Chriſto filiorum Francorum, & Anglorum Regum Illuſtrium præſentiam deſtinamus ad reformandam pacem, vel treguas; ſaltem uſque ad quinquennium ordinandas, & exhortandos populos ad obſequium Crucifixi. Dictum autem ſanctę Praxedis Preſbyt. Card. Venetias pro Terræ ſanctæ ſubſidio deſtinamus. De communi prætereà fratrum noſtrorum deliberatione ſtatuimus, & vobis, fratres Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & dil. fil. Abbates, Priores, & alii Eccleſiæ Pręlati, diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus certum numerum bellatorum, vel pro certo numero certam pecuniæ quantitatem in proximè ſequenti Martio, penſata facultate cujuslibet, ad expugnandam paganorum barbariem, & ſervandam hæreditatem Domini deſtinetis, quam ipſe proprio ſanguine comparavit. Si quis autem (quod non credimus) conſtitutioni tam pię ac neceſſarię prǽſumpſerit obviare, ſicut ſacrorum canonum tranſgreſſorem decernimus puniendum; & uſque ad ſatisfactionem condignam, ab officio cenſemus manere ſuſpenſum. De Dei ergo miſericordia, & beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli auctoritate confiſi, ex illa, quam nobis Deus (licèt indignis) ligandi, & ſolvendi contulit, Poteſtate, omnibus, qui laborem hujus itineris in perſonis propriis ſubjerint, & expenſis, plenam peccatorum ſuorum, de quibus oris, & cordis egerint pœnitentiam, veniam indulgemus, & in retributione juſtorum ſalutis ęternę pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed in ſuis tantùm expenſis, juxta facultatem, & qualitatem ſuam viros idoneos deſtinaverint, illic ſaltem per biennium moraturos; & illis ſimiliter, qui licèt in alienis expenſis, in propriis tamen perſonis aſſumptę peregrinationis laborem impleverint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remiſſionis volumus eſſe participes, juxta quantitatem ſubſidii, ac pręcipuè ſecundùm devotionis affectum, qui ad ſubventionem illius terrę de bonis ſuis congruè miniſtraverint. Bona inſuper ipſorum, ex quo crucem ſuſceperint, ſub beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, necnon ut ſub Archiepiſcoporum, & omnium Pręlatorum Eccleſię Dei defenſione conſiſtant, ſtatuimus, ut donec de ipſorum obitu, vel reditu certiſſimè cognoſcatur, integra maneant, & quieta conſiſtant. Quòd ſi quiſquam contra pręſumpſerit, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcatur. Si qui verò proficiſcentium illuc ad pręſtandas uſuras juramento tenentur aſtricti, vos fratres Archiepiſcopi, & Epiſcopi per veſtras diœceſes creditores eorum, ſublato appellationis obſtaculo, eadem diſtrictione cogatis, ut eos á ſacramento penitus abſolventes, ab uſurarum ulteriùs exactione deſiſtant. Quod ſi quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coegerit uſurarum, eum ad reſtitutionem earum, ſublato appellationis obſtaculo, diſtrictione ſimili compellatis. Judęos verò ad remittendas ipſis uſuras per vos, filii Principes, & ſęcularem compelli pręcipimus Poteſtatem, & donec eis remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus, tam in mercimoniis, quàm aliis, per excommunicationis ſententiam eis jubemus communionem omnimodam denegari. Ab hoc igitur opere nullus omninò ſe ſubtrahat, cùm id non á nobis, ſed ab ipſis fuerit Apoſtolis inſtitutum, qui collectas faciebant in gentibus, ut fratribus Hieruſalem laborantibus ſubvenirent. Nolumus autem vos de divina miſericordia deſperare, quantumcumque ſit Dominus peccatis noſtris iratus, quin in manu veſtra perficiat, ſi (prout debetis) in humilitate cordis, & corporis iter fueritis peregrinationis aggreſſi, quod majoribus non conceſſit. Conſenſiſſent enim majores forſitan, & dixiſſent: Manus noſtra excelſa, & non Deus fecit hęc omnia; & ſibi, non Deo victorię gloriam adſcripſiſſent. Speramus enim, quod non ira miſericordias continebit, qui cùm iratus eſt, non obliviſcitur miſereri, nos admonens, & exhortans: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. Credimus etiam, quod ſi ambulaveritis in lege Domini, non eorum ſequentes veſtigia, qui vani facti ſunt, poſt vanitatem euntes, qui comeſſa-

tionibus.

tionibus, & ebrietatibus voluptuosè vacabant, & ea exercebant in partibus tranſmarinis, quę in terra nativitatis proprię ſine multa infamia, & detractione plurima non auderent; ſed ſpem veſtram in eo ſolummodò poſueritis, qui non deſerit ſperantes in ſe, non tantùm ab illicitis, ſed quibuſdam etiam licitis abſtinentes: is qui currum, & exercitum Pharaonis projecit in mare, arcus fortium infirmabit, & inimicos crucis à facie veſtra delebit, ut lutum platearum; non nobis, aut vobis, ſed nomini ſuo dans gloriam, qui eſt glorioſus in Sanctis, mirabilis in Majeſtate, faciens prodigia; & poſt lacrymationem, & fletum, gaudium, & exultationem inducens. Ad hęc expeditiùs autem, & meliùs exequenda, vos fratres Archiepiſcope Nemauſen. & Arauſicen. Epiſcope, duximus deputandos, qui verbum Domini cęteris proponatis, & ad implendum mandatum Apoſtolicum Coepiſcopos veſtros, & alios invitantes, taliter exequamini cauſam Domini, quod & vos hujus ſitis remiſſionis participes, & in hoc devotio veſtra pleniùs eluceſcat: ad quòd etiam laudabiliùs exequendum, vobis unum de frat. Militiæ Templi, alterum verò de frat. Hieroſol. Hoſpitalis, viros honeſtos, & providos aſſumatis. Dat. Reat XVIII. Kal. Septemb. (In eumdem modum ſcriptum eſt Lugdunenſi, & Viennenſi Archiepiſcopis, Abbatibus quoque, Prioribus, & aliis Eccleſiarum Prelatis, Comitibus, & Baronibus, & univerſo populo in utraque provincia conſtitutis. In eumdem modum univerſis de Regno Francię, Anglię, Vngarię, & Sicilię.)

N O T Æ.

1 a *NArbonenſi.* Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc titulo c.*2. & in epiſtolis Innocentii III. editis à Sirleto, *fol.*163. ex quo regeſtro reſtituo literam hujus textus.

C O M M E N T A R I U M.

2 CUm jure naturali, & divino uſuræ prohibitæ ſint, ideò Judæi tantùm legem Moyſi datam obſervantes, non poſſunt à Chriſtianis uſuras exigere; & ſi exegerint, cogendi ſunt eas reſtituere à judice eccleſiaſtico per ſubtractionem communionis Eccleſiæ, ſeu à Principibus ſęcularibus per pœnas corporales, ut in præſenti textu ſtatuitur, & *in c. quanto, infrà hoc tit.* docent Ricciulus *lib.*2. *de jure perſon. c.*19. Barthius *lib.*5. *adverſ. c.*3. Avendano *de cenſibus, c.*21. *nu.*11. Petrus Gregorius *lib.* 2. *de uſur. c.*5. Fachineus *lib.*2. *controv. c.*48. Morla *in empor. jur. tit.*8. *quæſt.*25. Simon Majolus *dier. canicul. colloq.* 1. *de perfid. Judæorum*, Binsfeld. *in præſenti*: nam licèt de animabus eorum curandum non ſit, quia de his qui foris ſunt, quid ad nos? ut ait Apoſtolus 1. *ad Corinth. cap.*1. & conſtat *ex cap. multi* 2. *quæſt.*1. *cap. gaudemus, de divortiis*; tamen judices eccleſiaſtici, quando Judæi peccant contra jus naturale, emungendo Chriſtianos uſque ad ſanguinem, & occaſione ſubſtantiarum, per uſurarum voraginem eos in egeſtatem detrudendo; poterunt ipſos Judæos debitis pœnis afficere, ut probant Petrus Gregor. & Majolus *ſuprà*, Eymericus 2. *part. direct. Inquiſit. quæſt.*46. Tiraq. *de primog. quæſt.*66. *nu.*20. Et licèt in præſenti coercitionem per judicem ſæcularem fieri debere doceatur; in his tamen verbis continetur quaſi quædam comminatio, & brachii ſæcularis imploratio, alioquin delicta mixti fori (ut eſt uſura) à Judæis perpetrata, puniri poſſunt non ſolùm à Judice ſæculari, verùm & ab eccleſiaſtico, ut probant Farinac. *in praxi, ſeu fragment. crimin. verbo Judæus*], *num.*663. Ricciulus *de jure perſon. extra gremium, lib.*2. *cap.*52. *n.*6. Carena *de officio Inquiſit.*2. *part. tit.*14. §.2. qui alios dat. Nec contrarium probat textus *in c. quanto, hoc tit.* in illis verbis: *Graves, immoderataſue*: in quibus permitti videtur Judæis uſurarum exercitium, dum tantùm illis prohibetur graves, immoderataſue exigere. Nam omiſſa ſolutione Gloſſæ ibi, dum ait illa verba referenda eſſe ad uſuras, quæ excedunt legitimum modum, cùm certum ſit, jure canonico attento, uſuras etiam in parva quantitate prohibitas eſſe, veriùs reſpondendum eſt, in ſpecie illius textus non poſſe ſumi argumentum à contrario ſenſu, quia reſultat abſonus intellectus, & contrarium jure divino naturali, & poſitivo reperitur expreſſum, argumento legis *conventicula, Cod. de Epiſc. & cleric. l.*1. *ff. de offic. ejus*: illa namque verba, *graves, immoderataſve*, referenda ſunt ad quaſcumque uſuras, quæ immoderatæ, & graves, atque pravæ cenſentur, ut probant Hoſtienſ. & Joannes Andreas *ibi*. Exemplum eſt in uſuris apud Romanos probatis, & permiſſis, quas maximas, & graves appellant Jureconſulti *in l. non exiſtimo* 54. *ff. de adminiſtr. tutor. l. qui ſine* 38. *de negot. geſt.* Difficilior profectò eſt lex 22. *tit.*12. *part.*5. ubi expreſsè permittitur Judęis uſuras exercere. Cujus textus difficultatem pręter Gregorium *ibi*, Neothericos Juris noſtri Hiſpani interpretes, ejus gravitate deterriti conſultò prętermiſiſſe exiſtimo. Gregorius in ejus textus gloſſa 1. ait, tempore illius legis ex generali conſuetudine, permiſſione, & diſpenſatione Summi Pontificis, conceſſione Principum temporalium, ob bonum publicum, vel aliquam juſtam cauſam permiſſum fuiſſe Judæis in hoc Regno uſurarum exercitium. Quæ ſolutio nullo modo valet ſuſtineri, quia nec Summus Pontifex poteſt id permittere Judæis, ita ut ex ejus privilegio tale exercitium uſurarum licitum ſit, ut probavi *in c.*4. *hoc tit.* præſertim cùm nec infideli occaſio peccandi ſit danda, ut patet *ex c.*12. *lib.*2. *Regum*, & notarunt Conradus *de contract. q.*25. *cum tribus ſequent.* Azevedo *in l.*1. *tit.*6. *lib.*8. *Recopil. n.*51. Covar. *lib.* 3. *var. c.*3. *n.*8. Qua ſolutione omiſſa veriùs dicendum credo, Alfonſum *in d. l.*22. *partitæ*, ſequutum fuiſſe opinionem antiquorum, qui cenſuerunt, Principes ſæculares poſſe concedere Judæis exercitium uſurarum, negareque creditoribus Chriſtianis jus repetendi uſuras ab eis, ut docuerunt Paulus Caſtrenſis *lib.*2. *conſil.*295. Alexander *lib.*1. *conſ.*57. Sed cùm hęc ſententia injuſta eſſet, jurique divino, ac naturali contraria, ideò prædicta lex 22. nunquam fuit in Hiſpania recepta, immò potiùs privilegium ibi conceſſum Judæis ad exercendas uſuras, penitus revocatum fuit à Regibus noſtris *in l.*3. *tit.*2. *lib.*8. *ordin. l.*1. *tit.*6. *lib.*8. *recopil.* ubi notavit Azevedo. Niſi mavis dicere, dictę legis 22. verba eſſe enunciativa, aliamque eſſe legiſlatoris intentionem, adversùs quem videlicet debet dari actio mandati, quando mandatum celebratur gratia mandantis, & mandatarii; & ſic principaliter non agi in eo textu de exercitio uſurarum permiſſo, vel non Judæis, argumento textus *in l. ex facto* 19. *ff. de hæredib. inſtit. Clement. unica, de prob.*

C A P U T XIII.

Idem a *Mutin. Epiſcopo*.

TUas dudum ex parte tua recepimus quæſtiones, quod quidam uſurarii tuæ diœceſeos, quibus dant pecuniam ad uſuram, præſtare faciunt juramentum, quòd uſuras non repetant, & ſuper his, quas ſolverint, nullam moveant quæſtionem. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, ut uſurarios ipſos monitione præmiſſa per cenſuras eccleſiaſticas appellatione remota compellas ante uſurarum ſolutionem ab earum exactione deſiſtere, vel reſtituere ipſas, poſtquam fuerint perſolutæ, ne de dolo, & fraude ſua contingat eos commodum reportare, qui ad hoc præſtari faciunt juramentum, quod ſuper uſuras non valeant moleſtari.

N O T Æ.

a *MUtinenſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. De Mutinenſi Eccleſia egi *in capit.* 12. *de tempor. ordin.* & commentarium hujus textus dedi *in capit.* 1. *capit. debitores, de jurejur.*

Digitized by Google

CAPUT XVI.

a Idem.

QUia fruſtra legis auxilium invocat, qui committit in legem, ſtatuimus, ut ſi quis uſurarius à nobis literas impetraverit ſuper reſtituendis uſuris, vel fructibus computandis in ſortem, niſi priùs ipſe reſtituerit uſuras, quas ab aliis noſcitur recepiſſe, auctoritate literarum ipſarum nullatenus audiatur.

NOTÆ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.3.* Et cùm præſens conſtitutio ſit generalis ab Innoc. III. facta motu proprio, non ad alicujus caſus deciſionem, aut conſultationem, non exprimitur, cui dirigatur. Statuit autem Innocentius in præſenti, quod uſurarius, qui uſuras accepit, & etiam aliis ipſe perſolvit, ſi intendat repetere, quas perſolvit, non priùs audiatur, quàm ipſe reſtituat, quas accepit: atque idem etiam obſervetur, ſi fructus pignoris acceperit; niſi enim eos ſorti imputaverit, arcetur à repetitione uſurarum. Quòd etiam obſervandum eſſe cum filiis, & hæredibus uſurarii cautum fuit *in c. Michael, hoc tit.* Rationem hujus conſtitutionis aſſignat Innocentius in illis verbis: *Quia fruſtra auxilium legis invocat, qui committit in legem: l. auxilium* 37. *ff. de minor. l. iſti* 8. *ff. de eo quod metus cauſa, l. ſcimus, §. ſi verò, ff. de jure delib. c. conſtitutus, de appellat.* Et æquum eſt, ut quod juris in alium quis poſtulat, ipſe ſibi priùs dicat, *l.1. ff. quod quiſque jur.* Unde ſi uſurarius intendit uſuras à ſe ſolutas repetere à Sejo, priùs debet ipſe reſtituere, quas accepit à Titio. Quæ conſtitutio illuſtrari poteſt *ex l. in arenam, C. de inoffic. teſtam.* ubi pater arenarius non poteſt filium arenarium exhæredare, quia alteri non poteſt opponere vitium, quo ipſe laborat, *ex c. cùm Apoſtolicæ, de except.* ubi cùm opponeretur agenti ad poſſeſſionem præbendæ exceptio pluralitatis beneficiorum ab eo, qui plura beneficia obtinebat, reſpondit Pontifex, non eſſe talem exceptionem admittendam; ſiquidem opponens ſimili morbo laborabat; notavit Balboa *in c.2. de excep. nu.* 122. Si quis tamen alieno nomine, ut pupilli, aut Eccleſiæ, ſeu univerſitatis, uſuras ſolutas reſtitui petat, non poteſt hac exceptione repelli, quòd ipſe uſuras exegiſſet, nec adhuc reſtituiſſet; nam tunc non repelleretur ille à judicio, ſed ille, cujus nomine agebat, ut docuerunt Panormit. *in c. Michael, hoc tit. n.3.* Molina *tract.2. de juſt. diſp.*334. Gibalinus *lib.1. de uſur. c.11. art.2. nu.8.*

CAPUT XV.

Idem a *Altiſſiodorenſi Epiſcopo.*

CUm in diœceſi tua ſint quamplurimi uſurarii, de quibus minimè dubitatur, quin ſint uſurarii *b* manifeſti, contra quos propter timorem Principum, & Poteſtatum, qui tuentur eoſdem, nullus appare*t c* accuſator, ſi iidem ſunt per ſententiam condemnati, qualiter procedere valeas contra ipſos, oraculum duxiſti Sedis Ap. requirendum. Nos autem ſ. t. t. reſpondemus, quòd licèt contra eos non appareat accuſator, ſi tamen aliis argumentis illos conſtiterit eſſe uſurarios manifeſtos, in eos pœnam in *d* Lateranenſi contra uſurarios edictam Concilio, liberè poteris exercere.

NOTÆ.

a ALtiſſiod.) Ità etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. fin.* De Altiſſiodorenſi diœceſi egl *in c.14. de præſumpt.*

b *Manifeſti.*) Quinam illi dicantur, expoſui *in cap. 3. hoc tit.*

c *Accuſator.*) Juxta tradita *in c. evidentia, de accuſat.* ubi commentarium hujus textus dedi.

d *Lateran.*) Relato *in c.3. hoc tit.*

CAPUT XVI.

Idem *Electo V. de* a *Octonen.*

SAlubriter. *Et infrà*: Sanè generum ad fructus poſſeſſionum, quæ ſibi ſunt à ſocero pro numerata dote *b* pignori obligatæ, computandos in ſortem non credimus compellendum, cùm frequenter dotis *c* fructus non ſufficiant ad onera matrimonii ſupportanda.

NOTÆ.

a OCtonen.) Ità legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit c.1.* & cùm præſens epiſtola non reperiatur inter epiſtolas editas à Sirleto, & Boſqueto, cognoſci non poteſt, de quo Epiſcopo tantùm electo in præſenti agatur.

b *Pignori.*) Etſi fidejuſſor pro dote dari nequeat, pignus tamen ad ejus ſecuritatem conſtitui valet, ut probavi *in c.6. de pignor.*

c *Dotis fructus.*) Quos ex rebus dotalibus perceptos
1 conſtante matrimonio maritus ſuos facit ratione dominii, quod in dote habet, & pro ſublevandis oneribus matrimonii, *l. dotis* 7. *l. plerumque* 10. *§. ſed fœtus* 3. *l. cùm in fundo* 78. *ff. de jure dot. l. pro oneribus* 20. *l. fin. §. præterea* 2. *Cod. eod. tit. l. fructus* 7. *l. ſi fundus* 8. *l. in inſulam* 42. *§. fructus, l. uſufructu* 57. *l. fin. ff. ſolut. matrim. l. unica, §. cumque* 9. *Cod. de rei uxor. actione, l.26. cum ſequent. tit.* 11. *partit.* 4. Deſideratur tamen, ut res dotalis marito tradita ſit, aliàs ſi tantùm promiſſa fuerit, fructus non lucratur, *l. de diviſione* 5. *ff. ſolut. matrim.* Item requiritur ut matrimonium ſequutum ſit, nec præcedens dotis traditio ſufficit, *d. l. dotis* 7. *§. fin. cum l. ſequenti, ff. de jur. dot. l. ſi ante* 6. *ff. ſolut. matrim. l.1. §. & primum ſecundo, cum §. ſequenti, ff. pro dote.* Quare fructus percepti anteà non cedunt lucro mariti, ſed augent dotem ipſam, *l. videamus* 38. *§. ante* 12. *ff. de uſur.* Præcipuè etiam deſideratur, quòd maritus ſuſtineat onera matrimonii, & propriis ſumptibus alat uxorem, *l. in inſulam, §. uſuras* 3. *ff. ſolut. matrim. juncta l. ſi quis* 21. *§. ult. ff. de donat. inter, l. fin. in princip. ff. de doli except.* Ideòque ſi uſuræ dotis à ſocero promiſſæ ſint genero, quamdiù dos ei ſolvatur, & mulierem non aluerit vir, ſed ſocer, improbè ab eo uſuras petit, *l. cùm poſt* 69. *§. in domum* 3. *ff. de jure dot.* quia fructus, & uſuræ, quæ pro fructibus promittuntur, cedunt pro oneribus *matrimonii, l. ſi maritus* 46. *ff. famil. erciſc. l. dotis* 7. *d. l. pro oneribus* 20. docent Donel. *lib.*14. *comment. cap.*7. ubi Oſualdus, Theutlerus *vol.2. ſelect. diſp.7. theſi* 9. Cujac. *ad tit. C. de jure dot. in princ.* & *in l. unic. §. cumque, C. de rei uxor.* Campegius *de dote*, 2. *part. quæſt.* 12. Conſtantius Rogerus *eod. tract. quæſt.*16. Franc. Hothom. *in diſp. de dotibus*, Paul. *poſt medium*, Fontanel. *de pact. nupt. clauſul.6. gloſ.2. per tot.* P. Barboſa *in d. l. de diviſione* 5. Galbanus *de uſufruct. c.* 22. quomodo autem fructus pendentes ſoluto matrimonio dividantur, exponunt Oſualdus *in d. c.7. Donelli. litt. E*, Eſcobar. *to.2. de ratiocin. comp.*19. Alvarus Valaſcus *in praxi partit. c.*29. Benedictus Pinel. *lib.5. ſelect. cap.2.*

COM-

COMMENTARIUM.

CUm certum ſit, creditorem teneri imputare in ſortem principalem fructus perceptos ex re ſibi pignori data, ut probavi *in c. cum contra, de pignor.* difficilis meritò viſa eſt Doctoribus tam Juriſperitis, quàm Theologis præſens deciſio, dum in ea Innocent. III. docet, maritum non teneri imputare in dotem fructus perceptos ex pignore pro dotis ſecuritate à ſocero datos: quare varias huic deciſioni aſſignarunt interpretationes Gomez *in l.*50. *Tauri, nu.*30. Caſtillo 3. *controv. c.*23. Valaſcus *conſult.*8. *per tot.* Caniſius *de uſur. c.*6. *num.*6. alii congeſti à Barboſa *in præſenti:* quibus addendi ſunt Cyriacus *lib.*1. *controv.*80. Leothard. *de uſur. cap.*28. *per tot.* Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.*6. *gloſ.*2. *part.*6. Hermoſilla *in l.*10. *tit.*1. *p.*5. *gloſſ.*2. *n.*149. Giurba *deciſ.*72. Guttierez *de delict. q.*91. Acoſta *de privileg. credit. regul.*3. *limit.*2. *per tot.* Carleval. *lib.*1. *de judiciis, tit.*3. *diſp.*8. *nu.*20 Gibalinus *de uſur. lib.*4. *c.*5. *art.*15. *conſect.*6. Pluribus placuit præſentem textum procedere favore matrimonii: quæ doctrina nullo modo defendi poteſt; tum quia contractus, de quo in præſenti, non eſt uſurarius, ut infrà dicemus; tum etiam, quia uſura propter nullam cauſam piam, & favorabilem exerceri poteſt, *c. ſuper eo* 4. *hoc tit.* Fortunius Garcia *de ultimo fine, illat.*6. textum hunc ſic accipit, dum ait, præſentem textum procedere ratione tacitæ donationis, quam fecit ſocer genero fructuum pignoris pro dotis ſecuritate traditi. Quæ præſumptio donationis naſcitur ex eo, quòd pater tenetur filię dotem dare, aut alimenta præſtare, *l. fin. Cod. de dotis promiſſ. l. qui liberos* 30. *ff. de ritu nupt.* Verùm hæc interpretatio minimè ſuſtineri valet: tum quia Innocent. III. cùm interrogatus fuiſſet de jure, nihil reſpondit de donatione; ſed quid juris ratio in præſenti caſu dictabat: tum etiam, quia ſi vera eſſet dicta ſententia, ſequeretur inde, fructus pignoris intereſſe dotis excedentes, ab ipſo genero in ſortem computandos eſſe. Aliis communiter placuit, in pręſenti caſu generum fructus lucrari vi tacitæ conventionis, in compenſationem damni emergentis, ex eo quia interim dum ſibi dos non ſolvitur, ex proprio patrimonio ſuſtinet onera matrimonii, quæ ex dote, vel dotis fructibus ſuſtinere debebat: & conſequenter recipit pignoris fructus in compenſationem lucri ceſſantis; ſiquidem ſi ſtatim cùm promiſſa fuit dos, ſibi ſolveretur, poſſet maritus cùm ea negotiari, & ex tali negotiatione lucrum ſufficiens acquirere ad ſuſtentanda onera matrimonii. Ita docuerunt Alexander *in l. in inſulam, §. uſuras, n.*3. *ff. ſolut. matrim.* & *conſil.*27. Tiraq. *de utroq. retract. tit.*1. *gloſ.*18. *n.*71. Plotus *de in litem jur. §.*11. *n.*29. alii congeſti à Cenedo *collect.*14. *ad Decretal.* Covarr. 3. *var. c.*5. *n.*3. Fontanella *de pact. nupt. clauſul.*6. *gloſ.*2. *part.*6. Farinac. *in report. poſthum. de contract. quæſt.*34. Noguerol *alleg.*17. Caſtillo *de aliment. cap.*49. 50. & 51. Sed hæc interpretatio facilè convincitur, quoniam ad hoc ut debeatur intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, requiritur, quòd præcedat culpa, vel mora debitoris, aut pactio inter eum, & creditorem, ut *in l.* 2. *§. fin. ff. de eo quod certo loco, c.*2. *de offic. ordin. in* 6. *c. dilecti, de foro compet.* & poſt alios docent Aravio *in qq. moral. diſp.*1. *de ſtatu civili, quæſt.*1. quin immò & requiritur probatio talis damni emergentis, vel lucri ceſſantis, ut poſt antiquiores docuerunt Andreas Gaillus *l.*2. *obſ. c.*6. Caniſius *de uſur. c.*5. quę omnia deficiunt in præſenti caſu, ſiquidem nulla pactione præcedente, aut probatione oblata damni emergentis, aſſerit Pontifex generum lucrari fructus pignoris pro dotis ſecuritate conſtituti. Tandem alii docuerunt, in præſenti caſu maritum fructus percipiendo uſuras non committere, quia in hoc caſu nullum intervenit mutuum, nec formale, vel expreſſum: nec fictum, aut palliatum: quibus mutui ſpeciebus non intervenientibus committi non poteſt uſura. Verùm hęc interpretatio etiam convincitur; nam potiùs in præſenti caſu præſumitur, fide habita de dote mutuum contrahi, aliàs quo jure maritus poſſet percipere fructus pignoris, niſi præſumendo per fictionem brevis manus dotem marito ſolutam fuiſſe, & eam ſtatim ſub pignoribus mutuaſſe.

3 Quare his, & aliis ſententiis omiſſis, ut veram præſentis textus rationem aſſignemus, præmittendum eſt, maritum, cui dos promiſſa non ſolvitur, non teneri ſuſtinere onera matrimonii; immò patrem, ſeu extraneum dotem promittentem marito teneri, dum dos non ſolvitur, onera matrimonii ſupportare, *l. ſi is quem* 54. §. 1. *ff. de jure dot. l. ſi filiatio* 20. §. 1. *l. ſi maritus* 47. *ff. famil. erciſc.* probant Felicianus *de cenſibus lib.*2. *c.*5. Petr. Barb. *in rubr. ſolut. matrim. par.*1. *à n.*68. Arias de Meſa *lib.*3. *var. c.*46. *n.*20. Deinde præmittendum eſt, quòd ſi ab initio, cùm de dotis conſtitutione agitur, conventum ſit inter maritum & dotem conſtituentem, ut dos intra menſem, vel annum ſolvatur, pignoribus datis, etſi interim ſuſtineat onera matrimonii, non tamen ideò poteſt fructus pignoris lucrari, aut uſuras dotis petere, niſi pactum interceſſerit, ut interim, dum dos non ſolvitur, aliquid intereſſis nomine ſolvatur: quod pactum latè probant, & defendunt Seſſe *tom.*1. *deciſ.*68. *per tot.* Gibal. *lib.*4. *de uſur. cap.*5. *art.* 15. *conſect.* 3. *per tot.* In præſenti autem textu dos de præſenti conſtituta fuit nulla temporis dilatione data patri ad ejus ſolutionem. Quibus præmiſſis, apparet vera ratio, quare in præſenti maritus fructus pignoris percipere poſſit, nec teneatur eos in dotem imputare, quia videlicet eos recipit non ratione mutui, nec dilatæ ſolutionis, ſed ex ea cauſa, quia ſcilicet uxorem aluit, & cætera omnia ſuſtinuit abſque dote, quæ ſuſtinere debebat ſocer Quare quid mirum, ſi gener ex rebus ſoceri, videlicet ex fructibus pignorum, onera matrimonii ſuſtinuit, quæ pater ſuſtinere debebat; ideò non tenetur ſimiles fructus imputare in ſortem principalem. Ita docuerunt Felicianus *de cenſibus tom.*1. *lib.*2. *c.*5. *n.*29. Gaſpar Rodriguez *de annuis reddit. lib.*3. *q.*7. *à n.*41. Arias de Meſa *d. lib.*3. *var. c.*46. *n.*20. Tota ergo ratio, quare in pręſenti caſu ritè, & rectè maritus lucratur fructus pignorum, conſiſtit in eo, quia ſuſtinet onera matrimonii, quę ſocer ſuſtinere debebat. Unde dubitatur, an ceſſionarius mariti poſſit etiam fructus ipſos lucrari, nec imputare teneatur in ſortem principalem. Et etiam in ceſſionarium hoc privilegium tranſire docuerunt Rodriguez *ubi ſuprà, nu.*59. Felicianus *d. l.*2. *c.*5. Seſſe *d. deciſ.*68. *n.*23. Amatus *reſol.*49. *nu.*83. Sed rectiùs contrarium docuerunt Valaſcus *to.*1. *conſult.*8. *n.*6. Guzman *de evict. q.*10. *n.*46. Cancerius *par.*1. *var. c.*3. *nu.*61. Gibalin. *d. art.* 15. *conſect.* 9. Olea *de ceſſ. jur. tit.*6. *q.*2. *n.*43. Leothard. *de uſur. q.*29. quia cùm hoc privilegium marito concedatur, quia ſuſtinet onera matrimonii, & hæc qualitas deſit in ejus ceſſionario, ceſſare debet privilegium, *l. cùm patronus* 29. *ff. de legat.* 2. *l. quia tale, ff. ſolut. matrim.* pluribus exornat Larrea *deciſ.* 31. *à nu.*20. Et hac etiam interpretatione admiſſa varias hujus textus ampliationes adducunt circa dotem pro moniali promiſſam, nec ſolutam; & circa viduam, cui dos reſtituta non eſt debito tempore ab hæredibus mariti: quem caſum amplectitur Noguerol *d. alleg.* 17. ſed non audent admittere Tapia 2. *tom. catenæ mor. lib.*5. *q.*17. *art.* 10. quos, & alios caſus examinant, & exponunt Olea, Gibalinus & Seſſe *ubi ſupra*, Leothard. *d. quæſt.*20.

CAPUT XVII.

Idem *Epiſcopo* a *Bononien.*

MIchael laicus ſuam nobis querimoniam deſtinavit, quod N. & quidam alii Bon. cives multa extorſerunt ab eodem, & à patre ſuo, cujus hæres exiſtit, nomine uſurarum. *Et infrà*: Attentiùs proviſurus, ne auctoritate noſtra in negotio eodem procedas, niſi dictus conquerens reſtituerit, vel adhuc reſtituat, ſi quas aliquando ipſe, vel pater ejus extorſit uſuras.

NOTÆ.

2 [a] BOnonienſi.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.*2. De Bononienſi Eccleſia egi *in cap.* 17. *de foro competent.* & textum hunc expoſui ſuprà *in cap. quia fruſtra.*

Digitized by Google

C A P U T XVIII.

Idem *in Concilio* a *generali.*

QUantò amplius Chriſtiana religio ab exactione compellitur uſurarum, tantò graviùs ſuper his Judæorum perfidia inſoleſcit, ita quòd brevi tempore Chriſtianorum exhaurientur *b* facultates. Volentes igitur in hac parte proſpicere Chriſtianis, ne tenaciter aggraventur, ſynodali decreto ſtatuimus, ut ſi de cætero quoquam prætextu Judæi à Chriſtianis *c* graves, & immoderatas uſuras extorſerint, Chriſtianorum eis participium ſubtrahatur, donec de immoderato gravamine ſatisfecerint competenter. Unde Chriſtiani, ſi opus fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compellantur ab eorum commerciis abſtinere. Præcipimus autem, & injungimus, ut propter hoc non ſint *d* Chriſtianis infeſti, ſed potiùs à tanto gravamine ſtudeant prohibere Judæos: ac eadem pœna Judæos decernimus compellendos ad ſatisfaciendum Eccleſiis *e* pro decimis, & *f* oblationibus debitis, quæ Chriſtiani de domibus aliis percipere conſueverint, antequam ad Judæos quoquo titulo deveniſſent, ut ſic Eccleſiæ conſerventur indemnes.

N O T Æ.

1 a GEnerali.) Lateranenſi videlicet celebrato ſub Innoc. III. ubi *cap.67.* reperitur textus hic, & in quarta collectione, *ſub hoc tit. c. fin.* de quo Concilio nonnulla notavi *in c.2. de ſumma Trinit.*

b *Facultates.*) Ut variis exemplis, & rationibus probat Majolus *dier. canicul. colloq.1. de perfid. Judæorum.*

c *Graves, immoderataſue.*) Hæc verba expoſui *in cap. poſt 12. hoc tit.*

2 d *Abſtinere.*) Et ita excommunicatio hæc non in ipſos Judęos, ſed potiùs in Chriſtianos cum eis communicantes imponitur, juxta tradita *in cap.2. de Judæis.*

e *Decimis.*) Hanc partem de decimis prædialibus ſolvendis à Judæis expoſui *in c. de terris, de decimis.*

f *Oblationibus.*) Quas ex præcepto Catholici plerumque facere tenentur, ut probavi *in can. 28. Concilii Illiber.* Unde cùm ratione prædii, vel domus Chriſtiani oblationes faciunt pro alimonia parochi, etiam Judæi in eis domibus commorantes, tanquam ad debitum reale tenentur oblationes facere, juxta tradita *in d. c. de terris.* 3

C A P U T XIX.

Gregorius IX. a *Fratri R.*

NAviganti, vel eunti ad *b* nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quòd ſuſcepit in ſe periculum, recepturus aliquid ultra ſortem, uſurarius non eſt cenſendus. *c* Ille quoque, qui dat x. ſolidos, ut alio tempore totidem ſibi grani, vini, vel olei menſuræ reddantur, quæ licèt tunc plus valeant, utrùm plus, vel minùs ſolutionis tempore fuerint valituræ, veriſimiliter dubitatur, non debet ex hoc uſurarius reputari. Ratione *d* hujus dubii etiam excuſatur, qui pannos, granum, vinum, oleum & alias merces vendit, ut ampliùs, quàm tunc valeant, in certo termino recipiat pro eiſdem: ſi tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.

N O T Æ.

a FRatri R.) Ita legitur in hac ſexta collectione; & cùm Regeſtro epiſtolarum Gregor. IX. careamus, agnoſcere non poſſumus, cui fratri R. in præſenti reſcribatur.

1 b *Nundinas.*) Nundinę, quaſi Novendinæ, à nono die dictæ ſunt, eo quòd nonis quibuſque diebus plebs in urbem conveniret emendi, vendendique cauſa. Columella *lib.1. de re ruſtic.* Macrobius *lib.1. ſaturn. c.16.* Illuſtrat earum originem repetens Gibalinus *de negot. to. 1. lib. 2. cap. 3. art.2.* Nundinæ ergo ſunt publici mercatus, quorum libertas in eo cernitur, tum ne conveniantur nundinatores alicujus debiti cauſa, *l. unic. C. de nund.* tum ne vectigalibus onerentur, *l.1. C. de veteranis, novel. Valentin. & Marc. de ſiliquar. exact.* Nundinas aliquo in loco ponere ſine Principis, vel Senatus auctoritate jure civili non licebat, *l.1. ff. de nundinis:* & à Senatu hoc jus plerumque impetrari, teſtis eſt Plinius *in epiſt. ad Valerianum, lib.5. epiſt.3. Solers vir Prætorius à Senatu petiit, ut ſibi inſtituere in agris ſuis nundinas permitteretur.* Atque ita Claudium Imperatorem, etſi legibus ſolutum, jus nundinarum in ſua prædia à Conſulibus petiiſſe, refert Tranquil. *in Claudio, c.12. Jus nundinarum in privata prædia à Conſulibus petiit.* Probat Alteſſera *de Ducibus lib.2. c.14.* & de nundinarum uſu agunt Petrus Gregor. *lib.25. ſyntagm. c.3.* Alciatus *lib.4. diſp. c.8.* Oſualdus *lib.17. Donel. c.14. littera L*, & *lib.24. c.7. littera Z*, Æneas Robertus *lib.2. rerum judic. c.16.* Narbona *in l.10. tit.20. lib.3. recopil. gloſ.1. & 2.* Caſtillo *de tertiis, c.41. nu.96.* Scaccia *de commerciis, §.2. gloſ.4. per tot.* Camil. Borell. *de præſtantia Regis c.46.* Petrus Barboſa *in l. hæres, ff. de judiciis*, Gaito *de credit. tit.7. c.2. n.2181.* Molieſ. *de contract. tr.12. cap.7. reſponſ.7.* alii congeſti à Barboſa *ad tit. C. de nund.* Quid autem per ea verba, *nundinas, ideſt epulas*, velit Ulpianus *in l. cùm ſocietas 69. ff. pro ſocio*, exponunt Gutherus *de offic. domus Auguſt. lib.1. c.13.* Forner. *lib.13. rer. quotid. c.28.* Vviſembechius *diſp.4. de V. S. & diſp.38.* Deſiderius Heraldus *lib. unic. emend. c.4.* Salmaſius *ad jus Atticum, c.5.* Valeron *in animadverſ. jur. cap.8.*

2 c *Ille quoque.*) In hoc verſiculo definitur alius caſus diverſus à priore, videlicèt, utrùm uſuram committat, qui anticipata ſolutione emit merces minori pretio, quàm futuro tempore ſunt valituræ. Circa quod dubium tres caſus ſunt diſtinguendi. Primus eſt, cùm emo à te triticum colligendum menſe futuro Auguſto, pretio duodecim regalium propter anticipatam ſolutionem; quod pretium eſt minus juſto, quo tunc æſtimatur triticum. Secundus eſt, cùm triticum emitur eo pretio, quo tunc valiturum eſt pretio anticipato pro neceſſaria venditione. Tertius eſt, cùm emo à te triticùm colligendum menſe Auguſto pretio 12. drachmarum, cùm dubium eſt, an triticum eo menſe plus, vel minùs valiturum ſit. Et primo caſu certum eſt, uſuram committi; cùm ob mutuum palliatum ex anticipata ſolutione emptor lucrum conſequatur. Secundo verò caſu etiam patet uſuram non committi, cùm pretii anticipatio tantùm inducat neceſſitatem vendendi triticum menſe Auguſto pretio currenti. Tertio caſu ſimiliter uſura non committitur, ex præſenti textu, & traditis ſuprà *in c. in civitate.* Nam etſi taxetur pretium ob anticipatam ſolutionem, tamen cùm dubium eſt, an plus, minuſve triticum valiturum ſit, æqualis conditio eſt, tam emptoris, quàm venditoris, ut dixi *in c. in civitate*, & probat Aravio *in qq. moral. diſp.1. de ſtatu civili, q.1. dub.2.*

d *Ratione hujus dubii.*) Tertiam hanc partem præſentis textus expoſui ſuprà *in c. in civitate, hoc tit.*

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu communiter ſequens deducitur aſſertio: *Uſurarius cenſendus eſt, qui à debitore recepit aliquid ultra ſortem principalem, etiamſi ſuſcipiat in ſe periculum.* 3 Concluſio traditur, & probatur. Non eſt alia juris deciſio, qua probari poſſit præſens aſſertio; eam tamen illuſtrant Lupus, Caniſius, & Binſfeldius in commentario ad hunc textum, Aravio *in qq. moral diſp. de ſtatu civili, qu.1.* Petrus Gregor. *lib.3. partit. tit. 5. c.32. & de uſur. lib.2. cap.5. nu.7.* Molina *tract.2. de juſt. diſp.318.* Leſſius *lib.2. eod. tract. c.20. n.116.* Caniſius *de uſur. c.4. n.2.* Guibert. Coſtan. *qq. jur. c.1. nu.12.* pluribus relatis Leothardus *de uſur. q.23. per tot.* Gibalinus *eod. tract. lib.4. c.4. art.3. per tot.* Prado *tom.2. Theol. mor. cap.27. q.3. §.2.*

Sed

Digitized by Google

4 **Impugnatur tradita aſſertio.** Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. In præſenti caſu periculi ſuſceptio pretium, & æſtimationem recipit, *l. 5. ff. de nautico fęnore*. Unde quia contra naturam contractus creditor in pecunia trajectitia periculum ſuſcipit, receptum fuit jure civili nauticum fęnus, ut conſtat *ex l.1. l. in nautico, l. nihil, l. periculi, eod. tit. l. eos, Cod. de uſur.* Harmenopulus *lib.3. prompt. tit.7. l. qui Romæ* 122. *ſ.1. ff. de V. O.* notarunt Sarmientes *lib.7. ſelect. c.2. n.6.* Padilla *in l. 2. n. 25. Cod. de reſcind.* Covarr. *lib.3. var. c.2. nu.5.* Qua ratione etiam docetur *in l. ex hoc jure, ſ. Labeo, ff. de donat.* & *in l. ſi remunerandi, ſ. magnus, ff. mandati*, licere fidejuſſori pretium accipere pro periculo, cui ſe exponit, ſolvendi pro reo principali. Igitur qui periculum ſuſcipit in pecunia mutuo data trajectitia, aliquid recipere valet. Augetur hęc dubitandi ratio ex eo, nam contractus aſſecurationis, in quo quis ſuſcipit in ſe periculum mercis, pecuniæ, vel aliarum rerum, quæ de loco ad locum mari, vel terra vehuntur, & tranſportantur, taliter ut pro juſta mercede, ſi quælibet res pereat, ad ejus æſtimationem teneatur, ratione ſuſcepti periculi omni jure licitus eſt, *l. in navem, ff. locati*: quia continet rationem utilitatis, & juſtitiæ commutativæ. Igitur creditor, qui mutuam pecuniam dedit, & ejus periculum in ſe ſuſcepit, juſtè pro eo pretium accipit.

5 **De nautico fœnore.** Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio; pro cujus expoſitione ſcire oportet, fœnus nauticum, quod etiam maritimum appellatur *in l. 6. ff. de nautico fœnore*, percipi ex pecunia trajectitia, quæ merè trajectuto datur ea conditione, ut ſalva navi appulſa, reſtituatur unà cum grandi fœnore; navi verò pereunte, naufragio facto, tum ſors, tum lucrum, & omnis uſura creditori periret; atque ita cùm in communi fœnorè ſors debitoris periculo ſit, in maritimo periculo creditoris exiſtit. Pecunia hæc trajectitia dicitur forenſi conſuetudine, quia quæcumque pecunia trans mare exportatur, traiici dicitur *in l.3. ff. ad leg. Jul. pecul. l. tutores* 39. *§. patruus, ff. de adminiſtr. tut.* & fœnus hoc jam olim à Græcis cognitum ab eis ad Romanos derivatum fuiſſe, ex Polluce, Demoſthene, & Laertio probat Gibalin. *de uſur. lib.2. c.4. art.3.* Trajectitia hæc pecunia dabatur periculo creditoris duobus modis, nempe vel in totum navigationis tempus, vel in certam tantùm diem, qua elapſa periculum ampliùs non ſpectabat ad creditorem, & nauticæ uſuræ ceſſabant, ac communes currere incipiebant, *l.4. & 6. ff. de nautico fœnore, l.6. C. eod. tit.* Quare in cautione exprimebatur numerus dierum, quorum periculum ſubire vellet creditor, quibùs elapſis, licèt navigatio nondum finita fuiſſet, ipſe ampliùs periculum non ſubiret. Exemplum extat *in l. qui Romæ* 122. *ſ. Callimachus, ff. de V. O.* quam perdoctè explicant Samuel Petitus *ad jus Atticum fol.*409. D. Joannes Ramos *in analect. ad l. deprecatio, ff. ad leg. Rhodiam*, Gibalinus *ubi ſuprà*. Periculum autem hoc, quod contra rationem ſubibat creditor, reſpiciebat tantùm naufragium: quare fęnus hoc plerumque exercebant ipſi navicularii, & navium exercitores, ut conſtat *ex d. l.6. ff. de nautico fęnore, l. ult. ff. nautæ, caupones*: nam ſi à piraticis, aut hoſtibus, incendiove damnum accideret, niſi expreſsè de eo conventum fuiſſet, ad debitorem periculum pertinebat, ut etiam ſi ex jactura communi vectorum conſenſu facta obveniret; & denique ſi quid damni debitor ſua culpa ſibi accerſiviſſet, veluti ſi illicitas merces exportaret, quas fiſcus pro jure ſuo occuparet, *l.3. ff. de nautico fęnore, l.11. §. Dominus, ff. de publicanis*. Tandem genus hoc fœnoris nautici ſuas peculiares leges habebat. Prima, ut navi ſalva appulſa, ceſſanteque periculo, uſurę nauticæ quieſcerent, & communes tantùm currerent, *l.6. & fin. ff. de nautico fęnore, l.1. C. eod. tit.* Secunda, ut liceret debitori mittere ſervum, qui comitaretur pecuniam, eamque peteret eo die, quo debitor ſe ſoluturum promiſerat, *d. §. Callimachus, l. trajectitiæ, ff. de O. & A. l.4. ff. de naut. fœnor.* Illuſtrat Gibal. *d. art.3.* Tertia, & ſpecialior lex hujus fęnoris erat, ut ſolo nudo pacto promiſſum abſque ſtipulatione civiliter deberetur, *l. in quibuſdam, ff. de nautico fęnore*, propter periculi ſuſceptionem, ut probant plures, quos refert, & ſequitur Stracca *de aſſecurat. num.*24.

6 **De uſuris nauticis, & earum injuſtitia.** Deinde ſciendum eſt, uſuras nautici fęnoris non ſemper eaſdem fuiſſe, immò pro diverſitate navigationum, & magnitudine periculorum, pro temporis tempeſtate, in qua ſuſcipiebantur, variæ erant, ut probat Salmaſius *de modo uſurarum c.5.* & ideò ait Paulus *lib.2. ſentent. tit. 4. Trajectitia pecunia propter periculum creditoris, quamdiu navigat navis, infinitas uſuras capere poteſt.* Quæ verba ita exponit Anianus, *in quantas convenerit, hanc pecuniam dare creditor poteſt.* Probant Duarenus *lib.2. animadv. c.3.* Lupus *comment.1. de uſur. §.3. n.32.* Cujac. *in novel.105. Juſtin.* Quare Juſtinianus ne in infinitum excreſceret uſura nautica, eam ad centeſimam reſtrinxit *in l. eos 25. ſ. penult. Cod. de uſur.* in trajectitiis autem contractibus, vel ſpecierum fęnori dationibus, uſque ad centeſimam tantummodo ſtatuit licere ſtipulari, neque eam excedere, licèt veteribus legibus hoc eſſet conceſſum: unde *in l. nihil intereſt, §.1. ff. de naut fœnore*, ea verba: *Ad finem centeſimæ non ultra duplum debetur*; Triboniani eſſe reſpicientis ad dictam Juſtiniani conſtitutionem, voluit Cujacius *in notis ad Paulum ubi ſuprà*. Sed hæc emendatio illi poſteà diſplicuit *lib.5. obſ. cap.38.* Othomano *lib.5. obſ. c.17.* de cujus legis interpretatione videndi ſunt Molineus *de uſur. q.4.* Strac. *de aſſecuratione, n.17.* Gibalinus *d. art.3.* Poſteà tamen Juſtinianus majorem uſuram permiſit *in novella* 106. quæ deinde abrogata fuit *in novel.* 120. de quarum conſtitutionum ſenſu nervosè contendit Salmaſius *c.9. de modo uſurarum*, cum Molineo *in qq. de uſuris legalibus, n.*59. Sed perveniamus jam ad injuſtitiam hujus nautici fęnoris. Et quidem ejus iniquitatem agnoverunt Plutarch. *in Catone Majore*, & Menippus apud Laertium *in ejus vita*. Primò enim injuſtitia ejus apparet, quia ſupponit uſuras communes, ultra quas pro periculi ſuſceptione aliquid addebatur. Secundò quia cùm hæc quantitas taxata non eſſet, in immenſum excreſcebat. Deinde quia cùm periculum rarum eſſet, tamen fœnerator pro illo ad libitum uſuras exigebat. Deinde quia creditor uſuris communibus non contentus obſtringebat ad uſuras has promittendas, & ſimul pœnam pro pecunia non ſoluta, *l. ult. ff. de nautico fœnore*. Tandem quia cùm hi fœneratores navim, & merces illi impoſitas obligatas pignori pro ſorte ſua, & uſuris haberent, ac proinde ſuæ ſecuritati jam providerent, quo jure pro illo periculo tam amplas uſuras exigere poterant?

7 **Variæ præſentis textus interpretationes.** His ſuppoſitis, ut ad rationem præſentis conſtitutionis perveniamus, ſciendum eſt, textum hunc variè à Doctoribus interpretari. Et primò Molineus *de uſur. quæſt. 3. n.95.* aſſerit, Gregorium in præſenti non improbare nauticum fęnus, ſed tantùm cùm uſuræ promittuntur pro periculo dubio, aut nullo, & ita ſuppoſititio, cujus prętextu fœneratores ſuam iniquitatem tegebant. Verùm hanc explicationem reiiciunt Covar. *lib.3. var. c.2. n.5.* Lupus *comment.3. de uſur. n.1.* Stracca *de aſſecur. n. 27.* nam Gregorius expreſsè agit de eo, qui in ſe ſuſcipit periculum navigationis; & de eo, qui proficiſcitur ad nundinas, ubi latronum periculum, & aliorum obvium eſt. Quare ſolet Princeps lege ſua illuc convenientibus ſecuritatem præſtare, *l.2. ff. de nundinis, l. unic. C. eod. tit.* Aliter Hadrianus *in 4. tract. de uſur. c. Occurrunt*, exponit Gregorium, & ait, eum loqui de pretio injuſto, quod excedit æſtimationem periculi ſuſcepti. Verùm hæc ſententia convincitur à Covarr. Lupo, & Strac. *ubi ſuprà*, facilè ex illis verbis: *Aliquid ultra ſortem*; in quibus de modicis uſuris agitur. Alii docuerunt, Gregorium in pręſenti agere de eo fęneratore, qui cogit debitorem contractum illum aſſecurationis celebrare, quia aliter mutuaturus non erat, niſi ſuſcipiendo periculum ſortis, & ita ob illud immodicas uſuras exigendo. Ita Antoninus *2. part. c.7. §.21. tit.7.* Conradus *de contract. quæſt.39. concl. 1.* Sylveſt. *verbo uſura 1. ſ.35.* Cajetanus *eod verbo, caſu* 8. Navarrus *in manuali, c.17. nu.21.* Lupus *de uſur. comment.3. ſ.1. nu.3.* Salas *eod. tract. dub.23. n.7.* Binsfeldius *in præſenti, qu.1. concl.2.* Palacios Rubios *in c. per veſtra. 5. notab.6. §.9. n.12.* Verùm facilè hæc opinio refellitur ex generalitate, qua utitur Pontifex, nulla facta mentione talis neceſſitatis contractus aſſecurationis. Alii tandem cenſuerunt, in præſenti deeſſe negationem, legendumque eſſe, *uſurarius non eſt cenſendus*. Ita docuerunt Gudelinus *de jure noviſſimo lib.3. c.3.* Joannes Bernacius *lib.2. de utilit. legend. hiſt. c.15.* Narbona *in l.15. gloſſ.2. nu.20. tit.20. lib.3. recopil.* Layman. *lib.3. ſummæ, tract. 4. c.16. nu.13.* Caſtropalao *tract.32. diſp.4. punct.*18. Fachineus *lib.2. controv. c.48.* Barboſa *in præſenti, n.2.* quos ſequitur Gibalin. *lib.2. de uſur. c.4. art.3.* perpenſa vi dictionis, *quoque*, qua utitur Pontifex in ſecundo caſu, ubi docet, uſuram non committi: & ita videtur in primo caſu idem aſſerviſſe, cùm dictio *quoque*, ſit implicativa prioris caſus, *l.3. §.1.* & *§. in amittenda, ff. de acquir. poſſeſſ. l. qui legatorum, §. filium quoque, ff. pro hærede*. Verùm cùm huic ſententiæ repugnet omnium codicum fides, cùm in nullo negativè legatur, non auſim ita emendare Gregorium, præcipuè cùm ejus ſententia aliter explicari poſſit.

8 His ergo interpretationibus omiſſis, credo eam fuiſſe

Grego-

Digitized by Google

Traditur vera interpretatio. Gregorii IX. mentem in præſenti, ut cùm tempore mutui uſuræ promittuntur ob periculum pecuniæ trajectitiæ ſuſceptum à fœneratore, contractus uſurarius cenſeatur, quia circumſtantia illa periculi à creditore ſuſcepti non impedit, quin ſtipulatio majoris quantitatis, quàm in mutuo numeratum eſt, fœneratitia ſit, & fęnus contineat, quia in contractu mutui, de quo agimus vitium uſuræ non purgatur, licèt ex pacto periculum ad creditorem pertineat, ut probant Albericus *in l. jubemus*, *Cod. de ſacroſ. Eccleſ.* Decius *conſil.* 123. *n.* 1. Alexand. *lib.* 4. *conſil.* 121. Corneus *lib.* 4. *conſ.* 1. Leothardus *de uſur. q.* 23. *n.* 17. Sed ſi per ſe, & ſimpliciter mutuo celebrato, poſteà agatur de aſſecuratione illius pecunię trajectitię, tunc propter periculum, quod in ſe ſuſcipit creditor, rectè poteſt aliquid accipere, dum tamen non obliget ipſum debitorem ad contractum illum aſſecurationis celebrandum, quia tunc uſura committitur; ſiquidem uſurarius contractus cenſetur ille, in quo debitor ultra ſortem obſtringitur aliquid emere, vendere, locare, etiam juſto pretio, quod facere minimè tenebatur. Covar. *lib.* 3. *var. c.* 2. *n.* 5. Leothardus *d. q.* 23. *n.* 6. Unde exiſtimo, Gregorium in præſenti improbare nauticum fœnus, prout jure civili receptum erat, quia ſimul cum ipſo mutuo uſuræ promittebantur, etſi periculi ſubeundi facta mentione; non autem improbare Gregorium contractum aſſecurationis, cùm per ſe, & ſeparatim celebretur, nulla ratione habita mutui, ſed periculi ſuſcipiendi: & ita præſenti conſtitutione ſublatæ ſunt uſuræ palliatæ, quæ facilè committebantur, eo quòd multi non invenientes gratuitos mutuatores, qui ſine lucro vellent ſibi mutuare, fingebant ſe velle traiicere pecuniam mutuatam in alias provincias longinquas, & petebant à mutuante aſſecurationem pro certo pretio: unde deducit Gregorius prudentiſſimè præſumptionem, quòd iſte ſic mutuans pecuniam traiiciendam per loca periculoſa, ſuſcipiendo periculum in ſe ob aliquod pretium, eſt cenſendus uſurarius; quia præſumitur, quod vi mutui vult illud pretium extorquere abſque neceſſitate aſſecurationis; ideòque forſan Pontifex non dixit, *Et uſurarius*; ſed *Cenſendus eſt uſurarius*. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam fateor, ob periculum pecuniæ traiiciendæ aliquid recipi poſſe, ſed extra mutuum, ratione periculi, & alterius contractus ſeorſim celebrati; nam aliàs fęnus nauticum fęnus eſt, & mutui ratione uſuras recipit, quod ſacris canonibus omninò improbatur; quare etiam ſubducta hac Gregorii conſtitutione, puto nauticum fęnus, & maritimas uſuras eſſe prohibitas, & contineri ſub generali illa prohibitione, qua omnis uſura jure divino, & Pontificio prohibita eſt, ut ſi deficeret hæc conſtitutio, adhuc neſas eſſet fęnus nauticum exercere.

TITULUS XX.

De crimine falſi.

CAPUT PRIMUM.

a Auguſtinus.

Falſidicus teſtis tribus perſonis eſt obnoxius: primùm *b* Deo, cujus præſentiam contemnit: inde *c* judici, quem mentiendo fallit: poſtremò innocenti, quem falſo teſtimonio *d* lædit. Uterque *e* reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.

NOTÆ.

1 a AUguſtinus. Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. & ex eodem Sancto textus hic citatur à Burchardo *lib.* 16. *Decreti*, *c.* 12. Gratiano *in c. quiſquis* 80. 11. *qu.* 3. Sed inter opera Divi Auguſtini non repeRiuntur verba in præſenti relata; extant tamen apud D. Iſidorum *lib.* 3. *ſentent. c.* 55. *de teſtibus*, ut jam notarunt Ant. Auguſt. *in præſenti*, Aldrete *in antiq. Hiſpan. lib.* 2. *c.* 11. Integrum caput D. Iſidori tranſcribo, ut faciliùs præſens textus intelligatur: *Et ſi mendacium gratis dicitur, quantò magis ſi venale quæritur? neque enim deerit multiplex conventus falſorum, ſi tanta præſentia ſit nummorum. Teſtis falſidicus tribus eſt perſonis obnoxius. Primùm Deo, quem perjurando contemnit: ſecundò judici, quem mentiendo fallit: poſtremò innocenti, quem falſo teſtimonio lædit. Unum penè crimen habent, & qui falſitatem promit, & qui ſupprimit veritatem; quia ille obeſſe vult, & iſte prodeſſe non vult. Pejor eſt teſtis, qui lædit, quàm qui pręſtare non vult. Nam ille malignus eſt, iſte inutilis. Teſtibus falſis conjunctis tardè mendacii falſitas reperitur. Quod ſi ſeparati fuerint, examine judicantis citò manifeſtantur. Nam ſicut in unitate pravorum grandis eſt fortitudo, ita in ſeparatione major infirmitas. Fraudulentię citò reprehenditur mendacium; falſidicorum enim teſtimonium ſibi non convenit. Iniquus teſtis, quamvis ſua falſitate corpori, rebuſque impediat, animo tamen nihil damni confert. Erit autem ille apud Deum condemnatus, qui adverſus innocentem falſum teſtimonium vel dicit, vel dicentibus credit. Nam non ſolùm ille reus eſt, qui falſum de alio profert, ſed & is, qui citò aurem criminibus præbet: qui metu poteſtatis veritatem occultat, ejuſdem veritatis iracundiam ſibi cœlitus provocat: quia plus pertimeſcit hominem, quàm divinam trepidat indignationem. Beatus, cujus teſtimonio innocens ab ſcelere objecto purgatur: impius, cujus proditione etiam iniquus perimitur. Neque enim decet Chriſtianum morti obnoxium prodere, & ad effundendum ſanguinem infelicium vocem teſtificationis præbere. Sermo enim juſti hominis tantùm ad miniſterium debet eſſe ſalutis; ira enim indignationis, & tribulationis, & immiſſionis per angelos malos.* In hoc capite agitur de teſtibus falſis, de quibus, eorumque pęnis egi *in can.* 74. *Concilii Illiber.*

b *Deo.*) Qui præſens eſt omnibus actibus humanis: quare ob peccatum ita perpetratum illi pęnitentia injungitur. Facit lex ultima *in fine*, *tit.* 12. *part.* 3.

c *Judicii.*) Unde ab eo extraordinariè puniri poteſt, lite pendente, *l. nullum*, *Cod. de teſtib.* cauſa verò finita, ad inſtantiam accuſatoris: & ſi aliàs ſit incompetens, ex eo, quod teſtis falſus deliquit coram ipſo falſum deponendo, ſit competens; ſecus verò ſi ſit incapax, ut laicus reſpectu clerici: quia tunc illum punire non valet, ut pluribus relatis docet Barboſa *in præſenti*. 2

d *Lædit.*) Unde talis teſtis falſum perhibens teſtimonium, vel negans, quod ſcit, tenetur parti læſæ omnia damna reſarcire. Toletus *lib.* 5. *ſummę*, *c.* 59. *nu.* 5. Item ſi juridicè interrogatus verum celavit, tenetur etiam ad reſtitutionem damni, quod patitur alter ex viri occultatione, ut aliis relatis reſolvunt Diana *part.* 3. *tract.* 5. *reſol.* 54. & 4. *part. tract.* 4. *reſol.* 99. Leſſius *de juſt. lib.* 2. *c.* 13. *dub.* 10. & *cap.* 31. *dub.* 8. Ferro Manriq. *de differt. utriuſque fori*, *qu.* 117. 3

e *Uterque reus eſt.*) Conſonat lex 1. *§. cùm*, lex *ſi quis obrepſerit*, *ff. ad leg. Corn. de falſis*, lex 8. *Cod. de Epiſcop. & cleric.* ibi: *Presbyteri, ſi hoc ipſo, quod nihil metuant, vera in teſtimonio dicendo ſuppreſſerint. ſalva eſſe debet actio litigatoribus.* Faciunt Plautus *in Querulo.* 4

——Pejerat ſæpe qui tacet.
Tantùm eſt enim verum tacere, quantùm & falſum dicere.

Ammianus Marcel. *lib.* 29. *hiſt.* *Fallere non minùs videtur qui geſta prætériit ſciens, quàm ille qui nunquam facta fingit.* Aſconius 3. *in Verrem*: *Jurati teſtes produci ſolent, non ſolùm ne falſa dicant, verùm etiam ne quæ vera ſunt, taceant.* Cicero *lib.* 3. *offic.* *Quamquam in alia quæſtione non videtur neq; ille celare debuiſſe: nec enim id eſt celare, quicquid reticeas: ſed cùm quòd tu ſcias, id ignorare emolumenti cauſa velis eos, quorum interſit id ſcire. Hoc autem celandi genus quale ſit, & cujus hominis, quis non videt? Certè non aperti, non ſimplicis eſt, non ingenui, non juſti, non viri boni: verſuti potiùs, obſcuri, fallacis, malitioſi, callidi, veteratoris, vaſri.* Nec contrarium probat textus *in c. ne quis arbitretur*, 22. *qu.* 2. quem rectè exponit gloſſa *ibi*, dum ait, taceri veritatem poſſe impunè, & citrà metum, ſi ex alia

cauſa,

Digitized by Google

cauſa, quàm teſtimonii id fiat, ſicque accipit textum illum: ſecus verò ſi rogatus, accituſque teſtis, quod in vero eſt, ſuppreſſerit: quo caſu procedit præſens textus. Nec etiam obſtabit, ſi dicas, eos in legem Corneliam de falſis incidere, qui ob non dicendum teſtimonium pecuniam acceperunt, *l. 1. §. ſed & ſi quis, ff. ad leg. Corn. de falſis*. Ergo illi, qui nullam pecuniam acceperunt, etſi verùm teſtimonium ſuppreſſerint, ut falſi teſtes non tenentur. Nam reſpondeo, ſequelam hujus argumenti non rectè deduci, quia in eodem textu dicitur, in legem Corneliam eum incidere, qui ob dicendum teſtimonium pecuniam accepit: non tamen inde ſequitur, eum, qui pecuniam non accepit, ſi falſum teſtimonium diceret, à crimine immunem eſſe. Oppoſitio autem, quam dicta lex prima admittit, talis eſt: Si quis ob non dicendum teſtimonium pecuniam accepit, in legem Cornel. incidit: Ergo qui nullam accepit, ſi ſurgere teſtimonii perhibendi cauſa recuſet, non incidit in legem Corn. Ratio eſt, quia non poteſt videri falſum commiſiſſe, qui omninò teſtimonium dicere noluit: at qui ſurrexit teſtimonii dicendi cauſa, & verum ſuppreſſit, à falſo teſtimonio immunis non videtur.

5 Amplius de lege Cornel.

Etiam lege Cornelia de falſis tenetur, qui ad falſas teſtationes faciendas, teſtimoniave falſa invicem dicenda cojerit, *l. lege 9. §. pœna 3. ff. de falſis*, *l. 2. ff. de concuſſ.* & qui teſtimonia falſa inſtruxit, *l. 1. in princip.* & §. 1. *l. falſi 20. ff. ad leg. Corn. de falſ.* Paulus *lib. 5. ſent. tit. 25. §. 2.* Apud Licinum Rufinum *tit. 8. de falſo teſtimonio*, §. 1. ita inquit Paulus *lib. ſingulari de pœnis omnium legum*, *ſub tit. de lege Jul. de adult. Qui falſum teſtimonium dixerit, perinde tenebitur, ac ſi lege Cornelia teſtamentaria damnatus eſſet*. Item qui ob denunciandum verum, vel non denunciandum falſum pecuniam accipit, lege Julia Repetundarum tenetur, *l. lege 6. in princip. ff. ad leg. Jul. repetund.* teneturque ex capite de ſicariis, ſi falſo teſtimonio id egit, ut homo occideretur; & ſi humilior ſit, in crucem tollitur, aut beſtiis ſubjicitur; ſi honeſtior, capite damnatur. Paulus apud Licinum *d. tit. 8. l. 1. §. præterea, ff. ad leg. Corn. de ſicar. l. 11. tit. 8. partit. 3.* Qui falsò, vel variè teſtimonia dixerunt, competenter à judicibus puniri ſolent, *l. qui falſo 7. ff. de teſtibus*, *cap. nihilominus 16. 3. quæſt. 9.* Eo caſu lege Moyſi data pœna talionis erat. Deuteron. *c. 19. verſ. 15. Danielis cap. 13.* refert Joſephus *lib. 4. antiquit. cap. 6.* meminit Licin. Rufin. *d. tit. 8.* lex ſeptempartita *6. tit. 7. part.* 7. tranſcripſit lex 1. *§. ult. ff. de falſis*. Sed de pœna falſi teſtis ſingularius loquuta eſt lex 26. *tit. 11. partit. 3.* Teſtis falſus in negotio civili rependit parti intereſſe, & criminaliter de falſo accuſari poteſt. Si tamen in criminali, & propter ſuum teſtimonium alter occiſus, vel mutilatus fuerit, eamdem pœnam patitur ſecundùm legem Moyſis. Lege 83. Tauri, quæ eſt lex 4. *tit. 17. lib. 4. recop.* ſancitum fuit, ut quamvis pœna ex falſo teſtimonio impoſita non fuiſſet accuſato; tamen talionem falſus teſtis ſubiret, quia quantum in ſe fuit, fecit, ut imponeretur. Hoc ubi dictum fuit teſtimonium in delicto, pro quo infligenda erat pęna capitis, aut amputationis membri; in reliquis jubet ſervari diſpoſitiones regni: in cæteris cauſis civilibus, ſi criminaliter agatur, quinta pars dentium teſti evellenda erat, *l. 3. tit. de las falſedades, lib. 4. recop.* ubi legitur *de quintar*, alibi *de quittar*: ſed priorem lectionem veriorem putat Azevedo *in l. 4. n. 98. tit. 17. lib. 8. recopil.* Sed hæc conſtitutio corrigitur noviori Philippi II. quæ eſt lex 7. *tit. 17. lib. 8. recopil.* ubi ſancitur, falſos teſtes, & eorum inductores, ubi amiſſuri erant dentes, in triremes decennales condemnandos eſſe, & una in publicam traductionem ignominiæ: in cauſis criminalibus, in quibus infligenda erat pęna corporalis, in perpetuas, pariter cum ignominia. Gomez *in d. l. 83. Tauri, num. 7.* putat hodie talionem in uſu non eſſe, ſed in caſu falſæ depoſitionis, ob quam mortis pęna erat infligenda, de quo agitur etiam in Novella 77. Leonis. Extat noviſſima lex Philippi II. *in d. l. 7.* Sacris etiam canonibus variis pęnis afficiuntur falſi teſtes *in cap. conſtituimus 3. quæſt. 5.* Ab Euſebio P. qui falſum teſtimonium dixit, infamis declaratur: & quia teſtes falſi, & perjuri ſunt, ſi ſe ſcienter pejeraverint, quadraginta annis jejunare, uno anno à communione Euchariſtica abſtinere, & per ſeptem pęnitere annos tenentur, *cap. quicumque 6. quæſt. 2. cap. qui ſacramento 22. q. 4.* nec poſt peractam pęnitentiam ad teſtimonium admittuntur, *cap. parvuli 14. 22. quæſt. 5.* Presbyteri, aut Diaconi, ſi in cauſa pecuniaria inventi ſunt falſum tuliſſe teſtimonium, in monaſterium per triennium detruduntur, *cap. ſi Epiſcopus 17.* Sed *l. presbyteri 8. C. de Epiſc. & cleric. leg. 11. C. Theodoſ. de fide inſtrum. canone 24. Apoſtol.* perjurus clericus deponebatur, ſed non interdicebatur communione. Ex qua conſtitutione ſimilem ſancivit Leo *novel. 76.*

C A P U T II.

Lucius III. a *Vuig. Epiſcopo*.

SUper eo autem, quòd ſententiam auctoritate falſarum litterarum latam noluiſti executioni *b* mandare, tuam plurimùm prudentiam commendamus, mandantes, ut quoties aliqua ſcripta ſub noſtro nomine impetrata redarguenda videris falſitatis, nullam eis adhibeas fidem; & quòd per ipſa mandatum fuerit, non obſerves; ſed eum, qui præſentaverit, retineri facias diligenter.

N O T Æ.

1 a VVigornienſi.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub tit. de re judic. cap. 4.* De Vuigornienſi Eccleſia egi *in c. 8. de filiis presbyt.*

2 b *Executioni mandare.*) Nam ſi ſententia lata ex falſis inſtrumentis, aut teſtimoniis, poſtquam apparuerit de falſitate, infirmatur, *l. Divus 33. ff. de re judic. l. 1. & per tot. Cod. ſi ex falſis inſtrum.* licèt interim dum non conſtat de falſitate, executioni mandetur, *l. 2. C. ad l. Corn. de falſis*: quantò magis cùm ex falſis litteris delegationis prolata eſt? Nam cùm deficiat præcipuum judicii fundamentum, hoc eſt juriſdictio, ſententia nulla eſt. In præſenti autem ſpecie debebat Epiſcopus Vuigornienſis ſuperſedere in executione ſententiæ, & cognitionem falſitatis litterarum remittere ad Romanum Pontificem, juxta tradita *in cap. de cætero, de re judic.* ubi *num. 33.* textum hunc exponit Balboa.

C A P U T III.

a Urbanus III.

AD audientiam noſtram te ſignificante pervenit, quòd cùm quoſdam perverſos clericos, qui falſaverant *b* ſigillum chariſſimi in Chriſto filii noſtri Philippi Regis Illuſtris Francorum, *c* carcerali cuſtodiæ mancipaveris, quid faciendum tibi ſit de ipſis, ab Apoſtolica Sede duxiſti conſilium inquirendum. Unde f. t. de fratrum noſtrorum conſilio reſpondemus, ut eis nec membrum auferri, nec pœnam infligi facias corporalem, per quam periculum poſſint mortis *d* incurrere; ſed eis prius à ſuis propriis ordinibus *e* degradatis, in ſignum maleficii, *f* characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios agnoſcantur: & provinciam ipſam eos *g* abjurare compellas, & abire permittas.

N O T Æ.

a VRbanus III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. 2.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex, licèt facilè cognoſcatur reſcripſiſſe alicui Prælato Galliæ, ubi præſens exceſſus contigit; ſiquidem agitur in præſenti textu de clerico falſificante ſigillum Philippi Regis Galliæ.

b *Sigillum.*) Quo utebatur Rex in litteris ſuis ſignandis, juxta generalem morem apponendi ſigillum in litteris publicis, quem illuſtravi *in cap. 6. de fide inſtrum.*

1 c *Carceralicuſtodiæ.*) Sed ſi jam clericus falſarius erat carceri mancipatus, ad quid Epiſcopus conſulebat Pontificem ſuper alia pœna illi imponenda, cùm carceris detruſio propria ſit pœna clerici falſarii, *cap. novimus, §. fin. de V. S.* ibi: *Pro illo verò falſario, quem ad mandatum noſtrum capi feciſti, hoc tibi duximus conſulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipſum includas.* Et meritò, nam etiam pro atrocioribus delictis non alia pœna jure Canonico imponitur, quàm detruſio in carcerem, *cap. ſi quis clericus, 81. diſt. cap. penult. de hæretic. cap. de lapſis 42. cap. commiſſi, eod. tit. in 6. Clement. 1. eod. tit. cap. quamvis, de pœnis in 6.* Concil. Tarracon. 1. *can.* 1. Matiſcon. 1. *can.* 5. Aquiſgran. *can.* 134. Petrus Gregor. *lib. 4. partit. tit. 15. c. 4.* Salcedo *in praxi, c. 137.* Savarus *ad Sidon. lib. 2. epiſt. 1. verbo Carcer.* Ergo ſi jam clericus falſarius erat carceri mancipatus, fruſtra conſuluit Epiſcopus Urbanum ſuper alia pœna illi infligenda. Cui difficultati reſpondendum eſt diſcrimen conſtituendo inter detruſionem factam in carcerem, ut ibi perpetuò reus pœniteat; & inter carceris mancipationem factam tantùm ad cuſtodiam, dum cauſa ipſa criminalis diſceptatur. De prima detruſione accipiendus eſt textus *in d. c. novimus, §. fin.* ubi clerico falſario impoſita fuit pœna illa perpetui carceris. De ſecunda verò detruſione tantùm cuſtodiæ cauſa agitur in præſenti; & regulariter carceris mancipatio pro hac accipitur, quia carcer ad cuſtodiendos, non verò coercendos homines inventus eſt, *l. aut damnum, §. ſolent, ff. de pœnis, l. incredibili, C. eod. l. 1. ff. de cuſtod. reor. c. quamvis, de pœnis in 6.* Illuſtrant Polletus *lib. 5. hiſt. fori, c. 14.* Pantoxa *in l. 1. ff. de aleat. n. 11.* Pancirola *lib. 1. var. cap. 41.* Petrus Gregor. *lib. 31. ſyntag. cap. 33.* Amaya *in l. 2. C. de exact. tribut.*

d *Mortis incurrere.*) Quia Eccleſia ſemper abhorruit pœnam ſanguinis, *c. ſæpe, cap. his à quibus, 23. quæſt. ult. cap. ſententiam,* ubi notavi, *ne clerici, vel monach.*

e *Degradatis.*) Ideſt depoſitis degradatione verbali à ſuis ordinibus, non verò degradatione reali, de qua egi *in c. cùm non ab homine, de judic.*

f *Characterem.*) Juxta jus commune littera F, quæ eſt prima falſarii, ſed juxta conſuetudinem, & praxim Franciæ inuritur Lilium, ut referunt ex Paponio Petrus Greg. *l. 36. ſyntag. c. 5. n. 7.* P. Herodius *l. 9. Pandect. tit. 1. c. 1.*

2 g *Abjurare compellat.*) Et ita clericus falſum committens circa ſigillum Principis in exilium mittitur, abjurata provincia, ideſt juramento præſtito ab eo, ſe nunquam provinciam illam ingreſſurum; quomodo abjuratio accipitur *in c. Abbas, de his quæ vi, c. ex litteris, qui clerici, vel vov. c. cùm veniſſent, de inſtit. cap. quia diligenti; de elect. c. accepta, de reſtit. ſpol.* De hac pœna exilii jamdiu ab Eccleſia uſitata plura addidi *in cap. 1. de calumniat.*

COMMENTARIUM.

3 *Concluſio traditur, & probatur.* Dempto capite primo, quod eſt de teſtibus falſis, totus hic titulus eſt de concinnatoribus falſarum litterarum, ſive reſcriptorum, & eorum pœnis: quare ex præſenti textu, & *ex cap. ad falſariorum, infra hoc tit.* ſequens deducitur aſſertio: *Falſarii litterarum Apoſtolicarum, ſi laici ſunt, infamia notantur, & excommunicationem incurrunt; ſi clerici, deponuntur ab officio, & beneficio; & ſi circa ſigillum Principis falſum admiſerunt, ſtygmate notati in exilium mittuntur.* Probant eam textus *in cap. ſi Epiſcopus, 50. diſt. cap. ſi quis conſtitutus, 22. qu. 5. cap. olim 23. de reſcript. cap. tam ex litteris 33 de teſtib. cap. 6. de exceſſib. Prælat. cap. novimus 27. in fine, de V. S.* Concil. Salesburg. tempore Martini IV. *Item ad falſariorum malitiam reprimendam definimus, ut qui clerici, vel laici ſigilla, vel litteras Principum, vel Prælatorum falſare, vel falſis ſcienter uti præſumunt, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant; clerici nihilominus, ſi de hoc convicti fuerint, carceri Epiſcopali mancipandi, laici verò ſæculari judicio ſunt condemnandi.* Et *can. 6. Bullæ cœn. Domini.* Ab ſpecie conſonat textus *in l. 60. tit. 6. partit. 1.* Facit lex 3. *tit. 17. l. 8. recopil.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti,* Petrus Gregor. *l. 4. partit. tit. 11. cap. penult.* & *de benefic. cap. 26.* Petrus Bollo *œconom. canon. claſſ. 1. cap. 5. §. 4.* Martha *de juriſd. part. 2. c. 28.* Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. par. 1. diſp. 4. §. 20.* Luna, & Arellanus *l. 5. ſingul. antinom. 5.* Fermoſinus *in c. cùm non ab homine, de judiciis, qu. 30.* Duardus, & alii expoſitores Bullæ cœnæ Domini *in d. can. 6.* Gibalinus *de cenſur. in ſynopſi, litt. F, num. 3.*

4 *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo: Sicuti Dominus noſter nunquam vindicavit bis in idipſum, ita nec Eccleſia unquam pro uno reatu plures pœnas impoſuit, *can. 74. Apoſtol. cap. presbyter 71. d. cap. ſceleratior, §. hic, de pœnit. diſt. 3.* Ergo non rectè in præſenti pro uno delicto, videlicet falſitatis, degradatio, inuſtio, & exilium imponuntur. Deinde difficilis eſt pœna inuſtionis, ſeu impreſſionis characteris; tum quia pœna hæc ſanguinis effuſionem continet, ut conſtat *ex cap. ſententiam,* ibi: *Aduſtionem, ne clerici, vel monach.* Tum quia poſt Conſtantini conſtitutionem *in l. ſi quis in metallum 17. C. de pœn.* relatam, non licet ſtygmate, aut nota aliqua faciem hominis maculare, quia facies hominis ad ſimilitudinem pulchritudinis cœleſtis eſt figurata: quam rationem doctè illuſtrat Forner. *l. 6. rer. quotid. cap. 25.* Igitur non rectè pœna inuſtionis in facie falſario imponitur.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, falſum nihil aliud eſſe, quàm veritatis mutationem. *Novel. 73. Juſtin. §. 1.* Unde variis modis committitur falſitas, tam circa perſonas, quàm circa res. Circa perſonas, veluti partum ſupponendo, *l. qui falſum 19. §. 1. ff. ad leg. Corn. de falſis, l. cùm ſuppoſiti 16. C. eod. tit.* Et Senatuſconſulto Plantiano cautum fuit de ea, quæ ſubjicitur, *in l. 1. ff. de liber. agnoſ.* & obſtetricem, quæ partum alienum attulit, ut ſupponi poſſit, ſummo ſupplicio affici placuit Paulo *l. 2. ſentent. tit. 24. §. ult.* Et pœna ſuppoſiti partus capitalis eſt, *l. 1. C. de falſis,* atque accuſatio hujus criminis præſcriptione ordinaria non tollitur, *l. qui falſam 19. §. 1. ff. ad leg. Corn. de falſ.* niſi vicennii præſcriptio ſit. Cujac. *l. 4. obſervat. cap. 14.* Item falſum committit libertus, qui pro ingenuo ſe geſſit, cùm neque jus aureorum annulorum impetraſſet, neque à Principe reſtitutus naturalibus eſſet, *l. unic. C. ad leg. Viſellam, l. 1. C. ſi ſerv. aut libert. l. 10.* Item ſi quis falſum nomen aſſumpſerit alterius decipiendi gratia, *l. falſi 13. ff. ad leg. Corn. de falſis:* aliàs cuilibet licitum eſt nomen mutare. Paulus *l. 5. ſentent. tit. 25. §. qui ſibi, l. unic. C. de mutat. nominis, l. facta 63. §. nominis, ff. de Trebel.* Illuſtrant Germonius *de indult. Cardin. §. Hieronymo,* Fornerius *leg. 5. rer. quotid. cap. 17.* Cujac. *l. 15. reſponſ. Papin. in d. l. falſi 13.* Petrus Gregor *l. 36. ſyntag. cap. 4.* Deinde ſi quis alienis inſigniis uſus fuerit, vel falſo diplomate vias commeaverit, *l. 27. §. ult. ff. ad leg. Corn. de falſis,* ubi per diplomata intelligit Anton. Matthæus *ad eundem tit.* litteras tractorias, de quibus nonnulla notavi *in cap. 1. de offic. ordin.* Item ſi quis de judicis amicitia, vel familiaritate mentitus, eventum ſententiæ ejus vendiderit, quod veteres dicebant fumum vendere. Paulus *d. tit. 25. §. ult. l. qui explicandi 10. C. de accuſat.* Explicat Duarenus *l. 1. animadv. cap. 25.* Iis proximi ſunt, qui hodie nobilitatem, militiam togatam, ſeu armatam mentiuntur. Circa res falſum committitur, veluti circa monetam, *l. 1. C. de falſa monet.* Probavi *in cap. quantò, de jurejur.* Circa menſuras etiam; & quidem Trajanus edictum propoſuit, quo pœnam legis Corneliæ in eos ſtatuit, qui menſuras corrupiſſent: & Hadrianus eum, qui falſas menſuras habuit, in inſulam relegavit, *l. annonam 6. §. 1. & 2. ff. de extraordin. crimin.* & talis falſarius furtum committit, venditorique tenetur, qui majora pondera emptori commodat, cùm ad pondus emitur, *l. ſi quis uxori 22. §. majora 22. ff. de furt.* & ſimul actionibus ex empto, & de dolo tenetur, *l. ſi quis 32. ff. de action. empti, l. arbitrio 18. §. de eo 3. ff. de dolo.* Etiam in dardanarios propter falſum menſurarum modum, ob utilitatem popularis annonæ pro modo admiſſi criminis extra ordinem vindicari placuit, *l. ſi quis 38. ff. de pœnis,* Item falſum committitur circa ſcripturam: de qua ultima falſitatis ſpecie agitur in hoc titulo, & ideo eam tantùm proſequemur. Circa ſcripturam ergo falſitas admittitur, ſi raſis litteris aliud in locum ejus, quod anteà ſcriptum non erat, ſcribatur, *cap. olim 25. de reſcript. cap. licet, §. 6. hoc tit.* puta in loco ſuſpecto, *cap. ex conſequentia 9. hoc tit. cap. cùm olim, de privileg. cap. inter, de fide inſtrum. cap. cùm venerabilis, de relig. dom.* ſi chirographum alienum imitetur, *leg. quid ſit falſum 23. ff. ad leg. Corn. de falſis,* vel aliis modis ſcripturæ forma, vel ſtylus immutetur, *c. licèt 5. cum ſequ. hoc tit.* Seſſe *tom. 2. deciſ. 118.* Acunna *in c. nomina 3. 19. diſt.* ſi abſentium nomina, tanquam præſentium ſcribat, *c. quanto 5. de his quæ fiunt à majori parte, c. tuis 33. de teſt.* ſi falſis litteris quis ſcienter utatur, *c. accedens, hoc tit.* teſtamentum quis amoverit, celaverit, eripuerit, deleverit, ſubjecerit, reſignaverit, ſive vivo teſtatore aperuerit, *l. 1. §. 5. l. 2. l. 7. l. 16. l. quid ſit falſum 23. ff. de falſ. l. eum qui 14. C. eod. tit.* ſi teſtamento falſo uſus fuerit, *l. ſi falſos 8. Cod. eod. l. 4. Cod. ſi reus, vel accuſator,* Paulus *l. 5. ſentent. tit. 25. §. qui falſis,* D. Ambroſius *l. 3. offic. cap. 2.* ibi: *De eo quid loquar, qui ex eo teſtamento, quod ab aliis licèt factum, falſum tamen cognove-*

5 *De falſi crimine.*

cognoverit, hæreditatem ſibi, aut legatum vindicet, & lucrum quærat alieno crimine; cùm etiam leges publicæ eum, qui ſciens falſo utitur, tanquam reum adſtringant facinoris. Item falſi pœna tenetur ex Senatuſconſulto Liboniano, qui cùm adhibitus eſſet ad teſtamentum ſcribendum, ſibi, vel iis, quos in poteſtate habet, hæreditatem, legatum, fideicommiſſum, vel libertatem, vel quod aliud emolumentum adſcripſerit, licèt dictante, jubenteve teſtatore; nam ſi invito, aut ignorante id fecerit, lege ipſa Cornelia tenetur, *l. 1. §. 7. l. ſi quis legatum 6. l. de eo* 10. *l. filius* 14. *l.* 17. 18. *&* 22. *ff. ad leg. Corn. de falſ. l. 1. & per totum Cod. de his qui ſibi adſcribunt*. In qua parte obſervandi ſunt textus *in l. ex ſententia* 29. *ff. de teſtam. tut. l. quotiens* 9. §. 3. *ff. de hæred. inſtit. l. omnia* 32. *§. cùm* 2. *ff. de leg.* 2. *leg. in fraudem* 15. *§.* 3. *ff. de teſtam. mil. l.* 22. §. *adimendo*, *leg.* 26. *ff. de falſis*, *l.* 8. *§. ſi quis*, *ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul. l. Lucius* 88. *§. Sempronia*, *ff. de legat.* 2. *leg. Pamphilo* 39. *§. propoſitum*, *ff. de legat.* 3. *leg. fin. ff. de his quæ pro non ſcript.* Paulus *l. 3. ſentent. tit. 6. §.* 14. quod etiam Senatuſconſultum Libonianum induxit, *l. ex ſententia* 29. *ff. de teſtament. tut.* ad quod Paulus librum ſingularem ſcripſit, ubi de hac falſi ſpecie latè agit, ut conſtat ex inſcriptione legis *Impuberem* 22. *ff. ad leg. Corn. de falſis*. Sed forſan deſuetudine illud abrogatum, inſtauratum fuit edicto Claudii, ſeu Senatuſconſulto ejus tempore facto, ut Calliſtratus commemorat *in l. D. Claudius* 15. & Paulus *in l. filius* 14. *ff. ad leg. Corneliam de falſis*. Unde meritò Svetonium reprehendit Cujac. *ad C. de his qui ſibi adſcribunt*, eo quòd hujus edicti auctorem facit Neronem. Videndus eſt Pancir. *lib.* 2. *var. cap.* 132. Tandem falſum committitur, ſi inſtrumentis, nummis, menſuris, vel aliis rebus falſis quis prudens, ſcienſque utatur, *l.* 4. *&* 8. *l.* 9. §. 2. *l. fin. ff. ad l. Cornel. de falſis*.

6 De pœna falſi. Deinde ſciendum eſt, falſi crimen inter graviora cenſeri, *l. 3. §. 1. ff. de Decur.* & fuit olim capitale, ex lege Cornel. *l. 1. & 5. ff. ad leg. Corn.* poſteà factum fuit non omninò capitale, deportationis pœna impoſita; niſi aliud exigeret magnitudo falſi commiſſi, ut ait Conſtantinus *in l. 22. C. eod. tit.* aut ſi illud committentes humilis ſint conditionis; quia tunc pęna capitis loco deportationis imponitur. Paulus *lib. 5. ſentent. tit.* 25. §. 2. Tabulariis civitatum, quorum fraude factum eſt, ut quis immunitatem ſibi aſſereret, ultimum ſupplicium irrogatur *in l. 1. C. de immunit. nemin. concedend.* & apud varias gentes notariorum quidem pęna uſitatior fuit, ut dextera manus amputaretur, legibus Longobard. *lib. 2. tit.* 51. *c.* 11. in legibus Ripuar. *tit.* 59. pollex præciditur: Siculi ſeverius egerunt cum eis, quia poſt manus amputationem capitis indixerunt ſupplicium, *lib. 1. tit. 92. epiſt.* 2. Alexander verò Severus digitorum nervos incidere jubebat, ita ut nunquam ſcribere poſſent, teſte Lampridio *in ejus vita*. Circa alios verò falſum committentes, pro modo criminis mitius, vel ſeverius agitur, *lege falſi* 13. *§. immò*, *l. qui duobus* 21. *leg. hodie* 32. §. 1. *ff. de falſis*, *l. majorem* 4. *l. ubi* 22. *cum ſequent. C. eod. tit.* & ita pęna eſt arbitraria, ut pro modo negotii, attenta cauſæ qualitate, alia, vel alia pęna imponatur, *novel.* 123. *Juſtin. novel.* 77. *Leonis*, *l. annonam* 6. *§. pęna*, *ff. de extraord. crimin. l. in Dardanarios* 37. *ff. de pœnis*, *l.* 1. *C. de falſ. monet.* dummodo dolo admiſſum ſit crimen, *leg. neque exemplum* 20. *C. de falſ. l. cùm autem* 23. §. *ſcriptura*. *ff. de ædilib. edict.* docent Farinac. *de falſitate*, *quæſt.* 150. *num.* 21. *par.* 2. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 4. *caſu* 343. *num.* 3. Vela *de delict. cap.* 10. D. Joannes de Larrea *alleg.* 97. *per tot.* ubi exinde exponit textum *in lege tranſigere*, *C. de tranſact.*

7 Traditur ratio decidendi. Ex his jam apparet vera ratio præſentis aſſertionis: nam cùm crimen falſi præcipuè circa litteras Apoſtolicas, ſeu Regias commiſſi ita grave ſit, ut inter majora crimina numeretur, *d. l. 3. §. 1. Decr.* ideò tot, & tantis pęnis in præſenti vindicatur, videlicet excommunicatione, quam laici ipſo jure incurrunt, à qua niſi in articulo mortis per alium, quàm Pontificem abſolvi nequeunt, *d. cap. id falſariorum*, & expreſſè cavetur *in can. 6. Bullæ Cœn. Domini*, cujus verba expreſſè refert Barboſa *in præſenti:* & depoſitione, ac exilio in clericis, vel detruſione in carcerem perpetuum. Accedit, nam cùm pęna falſi ex lege Corn. deportatio eſſet, *l. 1. & 5. ff. ad leg. Corn. de falſ.* & excommunicatio ſit eccleſiaſtica relaxatio, Tertul. *de pudic. c.* 4. ibi: *Non modò limine, verùm omni Eccleſiæ tecto ſubmovemus: & de præſcript. c.* 30. ſive exilium finitimum, ut vocavit Alexander Papa I. apud Turrian. *contra Magdebur. cap.* 22. illuſtrat D. Nicolaus Antonius *de exilio lib. 1. cap. 6. num.* 11. *& cap.* 13. *num.* 14. ideò rectè in locum deportationis Eccleſia excommunicationem in laicos falſi criminis reos ſtatuit, & etiam in clericos exilii pœnam ſanxit.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam eſt reſpondendum, principium illud, Bis non eſſe vindicandum in id ipſum, procedere quando una pęna ſufficiens eſt ad puniendum delictum, aliàs ob ejus gravitatem plures injungi ſolent, ut *in cap. ſi quis cuilibet* 21. *q.* 2. *cap. quoniam*, *§. fin. ut lit. non conteſt. cap. 1. de calumniat. cap. in Archiepiſc. de raptoribus*, *cap. clerici*, *de exceſſib. Prælat.* Unde quid mirùm, ut in præſenti caſu propter ſceleris gravitatem clericus falſum committens circa Principis ſigillum variis pęnis puniatur? Difficilius eſt, quod de charactere infligendo hujuſmodi clerico expendebamus: pro cujus ſolutione ſciendum eſt, apud veteres valdè uſitatum fuiſſe reorum frontes, & ſervorum charactere inuri, ut deſignaretur crimen, quod ipſe admiſerat: Seneca *de benefic. cap.* 37. ibi: *Improbiſſimo militi, ignaviſſimo hoſpiti, avidiſſimo naufrago ſtygmata inſcriberent, ingratum hoſpitem teſtantia*. Et ſacrilegos notari ſtygmate juſſit Plato *lib. 8. de legib.* ibi: *Si quis ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſervus, aut hoſpes fuerit, in facie, manibuſque crimen inſcriptus, & flagellatus extra fines patrios projiciatur*. Fures etiam ſtygmate ſignatos docet Juvenal. *Satyr.* 4. 8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

—— Gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu, & null in Seirena flagellis
Comparat Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tunc felix quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro.

Calumniatorum etiam fronti ex lege Rhemia, ſeu Memia litteram K inuri, probavi *in c. 1. de calumniat.* aut qui dominum ita offendiſſent, ut in ergaſteriis compediti mitterentur, ſtygmate in fronte notabantur, juxta illud Martialis *lib. 3. epigr.* 21.

Proſcriptum famulus ſervavit fronte notatus.

Auſonius *epigr.* 15.

Tam ſegnis ſcriptor, quàm lentus Pergame curſor
Fugiſti, & primo captus es in ſtadio.
Ergo notas ſcripto toleraſti Pergame vultu,
Et quas neglexit dextera, frons patitur.

Et rurſus ſubſequente Epigrammate:

Pergame non rectè punitur fronte ſubiſti
Supplicium, lentæ quòd meruere manus.
At tu, qui dominus, peccantia membra coerce:
Injuſtum falſos excruciare reos.
Aut inſcribe iſtam, quę non vult ſcribere dextram;
Aut profugos ferri pondere necte pedes.

D. Auguſt. *ad D. Paulum cap. 6. ad Galatas*, ibi: *Stygmata dicuntur quædam pęnarum ſervilium notæ, ut ſi quis ſervus in compedibus fuerit, propter noxam, ideſt propter culpam, vel hujuſmodi aliquid paſſus fuerit, ſtygmate uridicatur: & ideo in jure manumiſſus inferioris eſt ordinis*. D. Clemens Alex. *lib. 3. pædag. cap.* 2. *Non ſecus adulteram floridis coloribus, ac fugitivum inuſtis corporis notis indicari*. Seneca *epiſt.* 47. Hinc ſervi dicuntur litterati à Plauto *in Caſina*, *& in Olymp.*

—— Si is litteratus me ſinat.

Martiali *epig. 29. lib.* 2. Apulejo *lib. 9. de Aſino*, Plinio *in paneg. ad Trajanum*. Faciunt textus *in l. cùm de lanionis* 18. §. 1. *ff. de fundo inſtruct.* juncto Connano *lib.* 2. *commentar. c.* 6. plura de his notis ſervilibus Aloyſ. Novar. *lib. 3. ſacrar. elect. excurſu* 24. *pag.* 433. Herman. Hugo *in tr. de prima ſcrib. orig. c.* 19. eoque nonnulli referunt textum *in l. 1. §. ult. cum ſeq. ff. de ſervis fugit.* Nec ſolùm notis ſervi illi inurebantur, verùm, & cicatricibus frontes eorum deformabantur, *l. locum*, *ff. de uſufr.* notavit Cujac. *lib. 7. obſerv. c.* 13. Ramirez *ad Martial. lib. 2. epigr.* 29. & ſervi, in quorum facie, vel alia corporis parte indicia ferro impreſſa fuerant, ſi manumittebantur, minorem libertatem aſſequebantur, tantumque dedititii fiebant. Cajus *lib. 1. inſtitut. tit.* 1. Ulpian. *in fragm. tit.* 1. notarunt Cujac. *ibi*, Pignorius *de ſervis*, Cuellar. *de manumiſſ. c.* 2. Olanus *lib. 4. Paralip. c.* 4. Forner. *lib. 6. rer. quotidian. c.* 25.

Quin, & citrà delictum aliquod brachia, & manus aliquorum punctis notata reperio; nam tyronibus ſtygmata inuri ſolebant, ita tamen, ut manus, aut ſuræ, non verò ora notarentur, ut ex Vegetio *lib. 1. de re milit. cap. 8. & lib. 2. cap.* 5. notarunt Lipſius *de militia Roman. lib. 1. dialog. fin.* Steubechius *ibi*. Et quoniam Fabricenſium corpus ad cauſam militiæ pertinebat, ideò tyronum exemplo nota ſolebat eorum brachiis infligi, *l. ſtygmata*, *C. de Fabricenſ. lib.* 11. & eos, qui alicui Deo conſecrabantur, his ſtygmatibus inuri ſolitos prodit Prudentius *hymn.* 144. 9 Alia de ſtygmatibus.

Quid cùm ſacrandus accipit Sphrapitidas?
Acus minutas ingerunt fornacibus,
His membra pergunt urere, ut igniverint.
Quamcunque partem corporis fervens nota
Stygmarit, hanc ſic conſecratam prædicant.

Digitized by Google

Functum deinde cùm reliquit ſpiritus,
Et ad ſepulchrum pompa fertur funeris,
Parter per ipſas imprimuntur bracteæ;
Inſignis auri lamina obducit cutem,
Tegitur metallo quod peruſtum eſt ignibus.

D. Auguſtin. *epiſt.* 1. D. Gregor. *lib.* 3. *epiſt.* 107. D. Chryſoſtom. *homil.* 3. *in epiſt.* 8. *ad Corinthior*. Nec diſſimili ratione Zeno aquariorum manibus ſignum imprimi voluit, ut militiæ quodammodo ſociati, excubiis aquæ cuſtodiendæ inceſſanter inhærerent, *leg. penult. Cod. de aquæductu*. Exequutoribus quoque, qui circa lites malè verſati fuerant, corporales maculas imponi jubet Imperator *in leg.* 2. *C. de ſportul.* Eò etiam prorupit ſævitia Gentilium erga Chriſtianos, ut ſervilibus notis frontes eorum deturparent. Pontius Diaconus *in actis Sancti Cypriani*, ibi: *Quis tot confeſſores frontibus notarum ſecunda inſcriptione ſignatos, & ad exemplum martyrii ſuperſtites reſervatos incentivo tubæ cœleſtis animaret?* Variis exemplis illuſtrat Theoph. *to.* 14. *tr. de ſtygmatiſmo ſacro, & profano, cap.* 6. Unde cùm Imperator Conſtantinus in Synodo Nicæn. agnoviſſet præclaros fidei confeſſores ita deformatos, præcipuè Oſium Cordubenſem Epiſcopum, ut refert Nicephorus *lib.* 8. *hiſt. Eccleſ. cap.* 14. ideò edidit conſtitutionem, quæ extat *in d. l. ſi quis metallum*, *l.* 1. *C. Theodoſ. de pœnis*, qua morem illum ſuſtulit, & manus potius, aut ſuras, quàm faciem notari voluit. Jure etiam noſtro Hiſpano contrahentibus binas nuptias littera Q. in facie imprimi jubetur *in l.* 3. *tit.* 1. *lib.* 1. *recopil.* ubi pro Q. legendum eſſe P, jam notavi *in cap.* 2. *de ſponſa duor.* & Antichriſtum his ſtygmatibus uſurum fore erga Chriſtianos, latè probat Maluenda *de Antichriſto lib.* 8. *cap.* 18. Nec diſſimili exemplo cacodæmones, ubi Chriſtianos inſidioſis artibus à recto vivendi tramite ad ſortilegas artes, & occulta veneficia traduxerunt, eos quaſi captivos notis quibuſdam in ſecreta corporis parte conſignant, ut fusè probant Paulus Zacchias *lib.* 7. *qq. medicolegal. tit.* 4. Theoph. Raynaud. *d. tract.* 14. *de ſtygmatiſmo:* proſequuntur alia de his ſtygmatibus Pancirola *lib.* 2. *var. cap.* 41. Buleng. *de Circe, cap.* 9. Solorz. *to.* 2. *de jure Indiar. lib.* 1. *cap.* 13. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.* 11. *cap.* 13. Lipſius *de milit. Romana, dialog.* 9. & *lib.* 2. *elect. cap.* 15. Salmut. *ad Pancirol. lib.* 2. *memorab. tit.* 2. Pater Pinto Ramirez *in Cantic. cap.* 8. *verſ.* 6. Demſter. *ad Roſinum, lib.* 9. *c.* 31. Pellicer. *ad Poliſ. Gongoræ, ſtantia* 32. *fol.* 234. Steubechius *ad Vegetium lib.* 2. *de re milit. c.* 5. Baſilius Legion. *q.* 7. *ſcholaſt. c.* 2. Burgenſis *cent.* 2. *obſerv.* 88. I. Gothofred. *in d. l.* 2. *C. Theod. de pœnis*, Beyerlinch *in theatro, verbo Notæ*, D. Nicolaus de Caſtro *ad l. unic. C. de gladiat. c.* 26. D. Franc. de la Eſpada *in præſenti*, P. Mendoza *in quodlibet. q.* 2. *poſitiva, n.* 7. Dorleans *ad Tacitum lib.* 1. *fol.* 74. Caſſanate *ad Lactant. Firm. lib.* 7. *divinar. inſtit. linea* 44. Zerda *ad lib.* 5. *Æneid. Virgil. verſ.* 543. Turnebus *lib.* 24. *adverſ. cap.* 12. Lælius Manc. *lib.* 1. *de trip. jur. coll. c.* 70. Bovius *lib.* 1. *Romæ ſubter. c.* 26. Quibus ſuppoſitis dicendum eſt, quòd licèt hujuſmodi ſtygmata in facinoroſos candenti ferro inurerentur, ac deinde atramentum infunderetur, juxta illud Juvenal.

Tunc felix quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro.

In præſenti tamen caſu character non ita profundè imprimebatur, ut ſanguinem eliceret, ſed cutis ſuperficies deformabatur in ſignum tanti criminis, ut notat Gloſſa *hic, verbo Characterem*, quam ſequuntur omnes repetentes *in præſenti:* & ita ex hac pœna ſanguinis effuſio non ſequitur. Nec obſtat, quòd expendebamus *ex d. leg. ſi quis in metallum*; nam licèt Urbanus III. in præſenti caſu jubeat characterem apponi clerico falſum committenti circa ſigillum Regis, non inde ſequitur inurendum eſſe in facie, ſed in aure, vel alia corporis parte.

Sed præſenti aſſertioni obſtat textus *in c. falſariorum* 7. *hoc* 10
Expenditur cap. 7. hoc tit.
tit. ubi Innocent. III. ſtatuit, clericos falſum committentes circa litteras Apoſtolicas, à ſuis ordinibus eſſe degradandos, & judici ſæculari tradendos, ut ab eo debitis afficiantur pœnis. Ergo non rectè in præſenti docetur, clericos falſum committentes circa ſigillum Principis, tantùm deponendos eſſe, & in exilium mittendos: Fuerunt aliqui, qui aſſeruerunt, gravius puniri falſatorem litterarum Principis, quam diplomatum Regiorum, ſed illis omiſſis verius dicendum eſt, Urbanum in præſenti pœnas ſtatuiſſe in clericum falſarium Regis ſigilli, antequam Innocentius III. ederet prædictam conſtitutionem, cujus ipſe ſæpius meminit *in c. licèt, hoc tit. c. novimus, de V. S.* licèt enim jam Carolus Magnus ſtatuiſſet, ut ex Concilio Triburienſi refert *in c. in memoriam*, 19. *diſt.* falſi crimen ad Romanæ legis definitionem puniendum eſſe, ideſt deportatione, ex lege Cornelia de falſis; tamen uſque ad dictam Innocentii conſtitutionem cautum non erat, ut clericus falſarius degradatus traderetur judici ſæculari; quòd noviter ſe conſtituiſſe Innocentium ſatis ipſe innuit, dum *in d. c. novimus*, ait, *in noſtro decreto contra falſarios edito*. Obſervavit Cironius *lib.* 1. *obſerv. cap.* 1. Unde juxta hanc temporum diſtinctionem facilè conciliari poteſt præſens textus cum dicto capite *ad falſariorum* 7.

C A P U T IV.

Innocent. III. a *Rhemenſi Archiepiſcopo, Sanctæ Sabinæ Cardinali, & Suffraganeis ejus.*

DUra ſæpè mandata, & inſtitutiones interdum iniquas à Sede Apoſtolica emanare multi arguunt, & mirantur, & in hoc ei culpam imponunt, in quo ſinceritas ejus culpæ prorſus ignara per innocentiam excuſatur. Nos enim circa majora negotia frequentius occupati, & curam univerſorum ex officio noſtro gerentes, per quod ſumus omnibus debitores, cùm omnibus apud nos inſtantibus incontinenti ſatisfacere non poſſumus, quidam eo quòd à ſemita juſtitiæ oberrantes, aut ultra quàm permittit honeſtas ſuæ petitionis, licentiam extendentes, exaudiri non poſſunt, in motum propriæ voluntatis irrumpunt, & ad ſua ingenia falſitatis, & artes perditionis cum animi exquiſita malitia recurrentes, per falſæ aſtutiam ſpeciei candorem puritatis Apoſtolicæ denigrare, ac depravare nituntur. Ex cujus falſitatis ingenio quot, & quanta mala proveniant, cùm per eum, & innocentes quandoque damnentur, & rei ab objectis criminibus abſolvantur, necnon, & Apoſtolicæ Sedis lædatur auctoritas, ipſa rei evidens malitia proteſtatur. Licèt autem hujuſmodi falſitas aliquandiù poſſit cum operibus tenebrarum abſcondi: tamen quia per eam beatis Apoſtolis ſpecialiter infertur injuria, ille, à quo in perſona eorum Romana Eccleſia auctoritatem ſuper Eccleſias univerſas accepit, unde, & bulla noſtra, per quam totius negotia Chriſtianitatis aguntur, *b* capitum ipſorum charactere præſignatur, perniciem tanti ſceleris non patitur in tantùm præjudicium eorum diutiùs occultari. Accidit enim nuper in Urbe, quòd quidam hujuſmodi falſitatis aſtutiam pernicioſius exercentes, in ſuis fuere iniquitatibus deprehenſi: ita quòd bullas, tam ſub nomine noſtro, quàm bonæ memoriæ Cœleſtini PP. prædeceſſoris noſtri, quas falſo confinxerant, & quamplures litteras bullis ſignatas eiſdem invenimus apud eos, ipſoſque captos adhuc in carcere detinemus. Nos autem honori Romanæ Eccleſiæ, & utilitati omnium paterna volentes ſolicitudine providere, de conſilio fratrum noſtrorum ſtatuimus, & ſub excommunicationis pœna, & ſuſpenſionis ordinis, & beneficii diſtrictius inhibemus, ne quis apud Sedem Apoſtolicam de cætero litteras noſtras, niſi à nobis, vel de *c* manibus illorum recipiat, qui de mandato noſtro ſunt ad illud officium deputati. Si verò perſona tantæ auctoritatis extiterit, ut deceat eam per *d* nuncium litteras noſtras recipere, nuncium ad Cancellariam noſtram, vel ad nos ipſos mittat *e* idoneum, per quem litteras Apoſtolicas juxta formam præſcriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati noſtri tranſgreſſor extiterit, ſi laicus fuerit, *f* excommunicationi ſubjaceat; ſi clericus, officii, & beneficii ſui ſuſpenſione damnetur. Verùm quia (ſicut à falſariis ipſis accepimus) tam ad partes veſtras, quàm ad cæteras regiones per litteras tranſmiſſas ab eis ſuæ iniquitatis falſitas multipliciter eſt diffuſa, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, & diſtrictè præcipimus, quatenus provinciale Concilium

lium

Digitized by Google

lium evocetis, in quo ſolemniter, & generaliter ſtatuatis, ut per ſingulas parochias publicè proponatur, quòd ſi quis à Sede Apoſtolica litteras impetravit, quarum tenor poſſit eſſe ſuſpectus, & eis uti voluerit, ut ſtatutam pęnam evadat, primò fiat collatio de falſa bulla cum vera: & ſi eam invenerit falſitate notandam, Epiſcopo dięceſano, Abbati vel Archidiacono loci eaſdem litteras non differat præſentare: qui veritate comperta, illum, qui tales litteras reportavit, ſi laicus fuerit, excommunicationi ſubijciant: ſi clericus, ab officio, beneficioque ſuſpendant. Ad hæc adijcientes ſtatuimus, ut generalem excommunicationis ſententiam, promulgetis, quam per ſingulas parochias faciatis frequentiùs innovari. Quòd ſi quis falſas litteras ſe cognoſcit habere, infra quindecim dies litteras illas deſtruat, aut reſignet, ſi pęnam excommunicationis voluerit evadere, quam (niſi forſan in mortis articulo) ſine ſpeciali mandato noſtro à quocumque nolumus relaxari: nec etiamſi præſumpta fuerit contra hoc abſolutio, quidquam habeat firmitatis, ne fortè poſt tempora noſtra falſitas interim occultata cuiquam valeat præjudicium generare. Cæterùm ad majorem illius notitiam falſitatis habendam, ut fieri poſſit bullæ falſæ cum noſtra collatio, præſentibus litteris unam de bullis falſis cùm vera bulla duximus appendendam: diſtrictius injungentes, ut quaſcumque litteras inveneritis hac, vel alia falſitate notandas, ſi quid actum fuerit occaſione illarum, appellatione poſtpoſita irritetis, ita ut hujuſmodi falſitas nullo temporis ſpatio valeat excuſari: & portitores earum tamdiù faciatis ſub arcta cuſtodia detineri, donec receperitis ſuper hoc noſtræ beneplacitum voluntatis, Dat. Romæ apud S. Petrum XIV. Kal. Junii, Pontif. noſtri anno primo,

N O T Æ.

1 a *V. Rhemenſi.*) In hac ſexta collectione, & in tertia, *ſub hoc tit. cap.* 2. tantùm legitur *Innoc. II.* ſed inſcriptionem, & litteram reſtituo *ex lib.* 1. *epiſtolar. ipſius Innocentii*, correcto à Sirleto, ubi *fol.* 106. reperitur textus hic. Vvido 53. Præſul Rhemenſis, Cardinalis Epiſcopus Præneſtinus, Legatus Sedis Apoſtolicæ, fuit olim Abbas Ciſtercienſis, floruitque uſque ad ann. 1206. ut referunt Chenu *in ſerie Præſulum Rhemenſium*, Manrique *tom.* 1. *annal. Ciſterc. in ſerie Abbatum Ciſterc.* Ejus mentio fit *in cap. dilectus*, *de præb.*

2 b *Capitum ipſorum.*) Ex una parte; nam ex alia ſolet apponi nomen, ſeu ſignum ipſius Pontificis, niſi dum Pontifex tantùm creatus eſt, non conſecratus; quia tunc litteræ tantùm Apoſtolorum Petri, & Pauli vultibus inſculptæ expediuntur, quod dimidiam bullam dixit Innocent. III. *lib.* 1. *regeſtr. epiſt.* 83. ut obſervavit Cironius *lib.* 1. *obſervat. cap.* 2.

c *Manibus illorum.*) Ex his verbis rectè probat Cohe- 2
lius *in notis Cardin. cap.* 74. jam à temporibus Innocent. III. in uſu fuiſſe ſcriptores, ſeu ſcribas litterarum Apoſtolicarum; de quorum officio, & dignitate latè agit Cohelius *ubi ſupra*.

d *Nuncium.*) Procuratorem videlicet cum ſpeciali mandato, juxta tradita *in cap. nonnulli* 27. *de reſcript.*

e *Idoneum.*) Ideſt non excommunicatum, juxta tradita *in cap. ab excommunicato*, *de reſcript.*

f *Excommunicationi.*) Ipſo jure ut docent Suarez *de cenſur. diſp.* 21. *ſect.* 2. *nu.* 49. Gibalin. *de cenſur. in Synopſi*, *littera F*, *num.* 4.

C A P U T V.

Idem N. a *Archidiac. N. Archipresb. & Canonicis Mediolan.*

Licèt ad regimen Ap. Sedis, quæ dante Domino, univerſarum Eccleſiarum mater eſt, & *b* magiſtra, inſufficientes nos vita, & ſcientia reputemus: quantum tamen Dominus nobis ſua miſeratione conceſſerit, ab his propoſuimus abſtinere, per quæ nobis poſſit meritò derogari: quamquam ex infirmitatis humanæ defectu non ſic formam perfectionis ſemper, & in omnibus imitari poſſimus, quin aliquid aliquando in noſtris ſubrepat operibus, quòd minùs circumſpectæ providentiæ valeat imputari: quòd tamen non ex induſtria, vel conſcientia certa, ſed interdum ex ignorantia, vel nimia occupatione contingit. Significaſtis ſiquidem nobis per litteras veſtras, quòd cùm quædam vobis fuiſſent litteræ præſentatæ, per quas vobis diſtrictè præcipere videbamur, ut I. de Cimilian clericum Eccleſiæ veſtræ in Canonicum reciperetis, & fratrem, nec aliquem alium in Canonicum vocaretis, donec ipſe præbendæ beneficium plenariè fuiſſet adeptus; earum tenore diligenter inſpecto, vix eas credidiſtis de noſtra conſcientia proceſſiſſe: vel ſi etiam proceſſerunt, per nimiam fuiſſe *c* importunitatem obtentas. Cęterùm cùm eaſdem litteras, ſicut viri providi, & diſcreti, ad noſtram remiſiſſetis præſentiam, ut ex earum inſpectione pleniùs noſceremus, utrùm ex noſtra conſcientia proceſſiſſent, plus in eis invenimus, quàm veſtra ſuiſſet diſcretio ſuſpicata. Nam licèt in ſtilo *d* dictaminis, & forma ſcripturæ aliquantulum cœperimus dubitare, *e* bullam tamen veram invenimus, quòd primùm nos in vehementem admirationem induxit, cùm litteras ipſas ſciremus de noſtra conſcientia nullatenus emanaſſe. Bullam igitur hinc inde diligentiùs intuentes, in ſuperiori parte, qua filo adhæret, eam aliquantulum tumentem invenimus, & cùm filum ex parte tumenti ſine violentia qualibet aliquantulum attrahi fecimus, bulla in filo altero remanente, filum ex parte illa fuit ab ipſa ſine qualibet difficultate avulſum, in cujus ſummitate adhuc etiam inciſionis indicium apparebat: per quod liquidò deprehendimus, bullam ipſam ex aliis litteris extractam fuiſſe, ac illis per vitium falſitatis inſertam, ſicut ex litteris ipſis pleniùs cognoſcetis, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas. Cùm igitur tantus exceſſus relinqui non debeat aliquatenus impunitus, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, & diſtrictè præcipimus, quatenus dictum I. niſi intra viginti dies poſt harum ſuſceptionem à vobis commonitus, ad præſentiam noſtram cùm teſtimonio litterarum veſtrarum ſatisfacturus acceſſerit, ex tunc ab omni Eccleſiaſtico beneficio, & clericali officio, ſublato cujuslibet contradictionis, & appellationis obſtaculo, ſuſpendatis; vel ſi beneficio caret, anathematis eum ſententia innodetis: cùm ab hac culpa non de facili ſit credendus immunis, cùm nec per fratres, nec conſanguineos noſtros nos (licèt ſæpiùs rogatos) potuiſſet inducere, ut ſuper hoc noſtras vobis litteras mitteremus: ex quo fraudem auctoris, etſi principalis falſarius ipſe non fuerit, ſufficienter agnoſcere potuiſſet, præſertim cùm eo tempore præſens fuiſſe dicatur, quo contra falſarios de communi fratrum conſilio publicè *f* conſtituimus. Inter cætera ſub pœna excommunicationis firmiter inhibentes, ne quis litteras Apoſtolicas, niſi de manu noſtra, vel Bullatoris noſtri reciperet, illis dumtaxat exceptis, quibus propter dignitatis excellentiam indulſimus, ut per nuncios fideles, & notos id ipſum poſſent efficere. Ut autem varietates hujus falſitatis, quas hactenus deprehendimus, vos ipſi de cætero deprehendere valeatis, eas vobis præſentibus litteris duximus exprimendas. Prima ſpecies falſitatis hæc eſt, ut falſa bulla litteris apponatur: ſecunda, ut filum de bulla verum extrahatur ex toto, & per aliud filum immiſſum falſis litteris inſeratur: tertia, ut filum

Digitized by Google

ab ea parte, qua charta plicatur, inciſum cum vera bulla falſis litteris immittatur, ſub eadem plicatura ſimilis cannabis reſtauratum: quarta, quòd à ſuperiori parte bullæ altera pars fili ſub plumbo reſcinditur, & per id filum litteris falſis inſerta reducitur intra plumbum: quinta cùm litteris bullatis, & redditis, aliquid in eis per *g* raſuram tenuem immutatur. Eos etiam à crimine falſitatis non reputamus immunes, qui contra conſtitutionem præmiſſam ſcienter litteras noſtra, non de noſtras, vel Bullatoris noſtri manu recipiunt. Eos quoque, qui accedentes ad bullam falſas litteras cautè projiciunt, ut de vera bulla cùm aliis ſigillentur. Sed hæ duæ ſpecies falſitatis non poſſunt facilè deprehendi, niſi vel in modo dictaminis, vel in forma ſcripturæ, vel qualitate chartæ falſitas cognoſcatur. In cæteris aut diligens indagator falſitatem poterit diligentiùs intueri, vel in adjunctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtuſione; præſertim ſi bulla non ſit æqualis, ſed alicubi magis ſit tumida, alibi magis depreſſa. Si verò quod contra ipſum I. vobis præcipimus, neglexeritis adimplere, noveritis nos venerabili fratri noſtro N. Vercellenſi Epiſcopo præcipiendo mandaſſe, ut ipſe id auctoritate Apoſtolica, ſublato appellationis obſtaculo, exequatur. Datum Spoleti 2. Non. Septembris.

N O T Æ.

1 a A*Rchidiacono*.) In hac ſexta collectione, & in tertia, *ſub hoc tit. cap.* 2. legitur *Archiepiſcopo*. Sed tam inſcriptionem, quàm litteram reſtituo *ex lib.* 1. *epiſtolar. Innoc. III.* recognito à Sirleto ubi *fol.* 169. reperitur textus hic. Et licèt Roſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.* 2. *epiſt.* 35. referat epiſtolam hanc ad caſum relatum *in cap.* 6. *de fide inſtrum.* tamen doctus vir apertè fallitur: ut conſtat ex utriuſque textus contextura: ſiquidem *in dict. cap.* 6. agitur de lite mota inter Archiepiſcopum Mediolanenſem, & Abbatem Monaſterii de Scozuela; at verò in præſenti agitur de litteris impetratis ad præbendam. De Metropoli Mediolanenſi egi *in cap. cum adeo, de reſcript.*

b *Magiſtra*.) Ut probavi *in cap.* 1. *de ſumma Trinit. cap.* 1. *de reſcriptis*.

2 c *Importunitatem*.) Unde tales litteræ non valebant, juxta tradita *in cap. ſi quando* 15. *de reſcript.*

d *Dictaminis*.) Dictamina dixerunt mediæ ætatis ſcriptores formulas ipſas ſcribendi, ut probat Boſquetus *ad Innocent. III. lib.* 1. *epiſt.* 136. inde dictator, qui formulam ipſam componit, de quo forſan agitur *in l.* 1. *de Leg. & decret. Legat.* ibi: *Nullus igitur obſiſtat dictator, nemo conſiliis obloquatur*.

e *Bullam tamen*.) Bulla quid ſit, & unde dicta, notavi *in cap.* 6. *de fide inſtrum.*

f *Conſtituimus*.) Extat hæc conſtitutio infrà, *cap.* 7.

g *Per raſuram*.) De hac ſpecie falſitatis egi *in cap. olim, de reſcript.* Alia etiam falſitatis indicia congeſſerunt Seſſe *tom.* 2. *deciſ.* 118. P. Franc. Valens *tom.* 1. *concord. jur. in proœmio Clement. cap.* 5. & ex diverſitate atramenti oriri ſuſpicionem falſitatis, probavit latè Valenzuela *conſil.* 121. *num.* 151. Barboſa *in cap. inter, de fide inſtrum. num.* 3. ex diverſitate papyri, & ſimilibus. Barboſa *voto* 68. 3

C A P U T VI.

Idem a *Antibarenſi Epiſcopo*.

QUàm gravi pœnæ ſubjaceat. *Et infra*: Ad audientiam ſiquidem noſtram ex litteris in Chriſto chariſſimi filii noſtri Vvalcan. Diocliæ Regis Illuſtris, necnon, & tenore litterarum tuarum, quas dil. fil. I. Capellano noſtro apud Durachium direxiſti, noveris perveniſſe, quòd cùm Dominicus quondam Suacen. Epiſcopus, qui coram eodem Capellano, & dil. fil. S. Subdiacono noſtro, tunc in partibus illis gerentibus legationis officium, fuerat de *b* homicidio accuſatus, & in Concilio apud Antibaren. Pontificalem reſignaverat dignitatem, ad noſtram olim præſentiam acceſſiſſet, à nobis rediens quaſdam tibi litteras præſentavit, quibus aſſerebat, ſibi à nobis Pontificale officium reſtitutum. *Et infra*: Tu verò litteris illis fidem adhibens, ven. f. n. G. quem in Suacen. Epiſcopum electum canonicè diceris conſecraſſe, ab eadem Eccleſia removiſti, præfato Dominico occaſione litterarum falſarum in ipſa Eccleſia reſtituto. Præfatus verò R. ſicut ſuis nobis litteris intimavit, non credens litteras illas de noſtra conſcientia emanaſſe; tam ipſum Dominicum, quàm præfatum Epiſcopum noſtro præcepit conſpectui præſentari, humiliter petens reſcripto Apoſtolico edoceri, quid duceremus de ipſo negotio ſtatuendum. Nos verò ſcriptum litterarum falſarum diligentius intuentes, in eis, tam in continentia, quàm in dictamine manifeſtè deprehendimus falſitatem: ac in hoc fuimus non modicùm admirati, quia tu tales litteras à nobis credideras emanaſſe, cùm præſertim ſcire debeas, Apoſtol. Sed. conſuetudinem in ſuis litteris hanc tenere, ut univerſos Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos fratres; cæteros autem, ſive Reges ſint, ſive Principes, vel alios homines, cujuſcumque ordinis ſint, filios in noſtris litteris appellemus: & cùm uni tantùm perſonę noſtræ litteræ diriguntur, nunquam ei loquimur in plurali, ſive vos, ſive veſter, vel his ſimilia in ipſis litteris apponantur. In falſis autem tibi litteris præſentatis, in ſalutatione dil. in Chriſto filius vocabaris; cùm in omnibus litteris, quas aliquando tibi tranſmiſerimus, te videre potueris à nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quòd ſic te eſſe volumus in conſimilibus circumſpectum, ut per falſas litteras denuò nequeas circumveniri, vel falli; ſed ſic litteras Apoſtolicas ſtudeas diligentius intueri, tam in *c* bulla, filo, & charta, quàm ſtilo, quòd veras pro falſis, vel falſas pro veris aliquo modo non admittas.

N O T Æ.

1 a A*Ntibarenſi*.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 3. non autem extat præſens epiſtola inter editas à Sirleto, & Boſqueto; & ita corrupta eſt præſens littera, ut nullo modo cognoſci poſſit, in qua orbis regione præſens caſus contigiſſet; nec apud Hortelium, Gerardum, Mercatorem ulla mentio extat Regni Diocliæ, & civitatum Antibarenſis, & Suacenſis, quarum mentio fit in præſenti textu: nec Carolus à Sancto Paulo in ſua Geograph. ſacra eas recenſet.

b *De homicidio*.) Unde privandus erat ipſo beneficio, juxta tradita *in cap.... de homicidio*.

c *Bulla, filo*. Juxta textum *in c. licèt, ſup. hoc tit.*

C O M M E N T A R I U M.

2 PRo hujus textus illuſtratione ſciendum eſt, jam olim reſcriptis tam Imperialibus, quàm Pontificiis ſalutationem adſcribi conſueviſſe; ſolebant enim Principes ſalutationem præponere illis, quibus reſcripta dirigebant, & non ſemper eiſdem verbis, ſed aliquantulum diverſis. Interdum ſalutatio adſcribebatur hoc modo. *Ave chariſſime*, ut conſtat ex inſcriptionibus legis 2. *Cod. de offic. Rector. Provinc. l.* 5. *C. de privil. eorum qui, in Theodoſ. l.* 1. *eod. C. qui petant tut. l. fin. C. ne quid public. lætitiæ, l.* 34. *Cod. de hæretic. Ave Donate chariſſime*. *Et l.* 4. *C. de operib. publicis*: *Ave Felix chariſſime*. *Et l.* 5. *eod. tit.* *Ave Catilina chariſſime*. Et ex aliis congeſtis à Briſſonio *de formulis, lib.* 3. *fol.* 351. Cujac. *lib.* 1. *obſerv. cap.* 15. Juret. *in notis ad Symmachum, lib.* 2. *epiſt.* 69. Unde reſtituenda eſt inſcriptio textus *in l. ſi quis homicidii, C. de accuſat.* in hunc modum: *Ave Criſpine chariſſime nobis*. Notavit Concius *lib.* 1. *diſput. cap.* 15. Pontifices etiam hac formula uti ſolitos in reſcriptis, liquet, *ex cap. aliquando, de ſent. excomm.* ex proœmio Decret. eaque fuit communis ſalutandi formula. *Chariſſime nobis*, ut *in l.* 2. *C. Theodoſ. de offic. Rect. Provinc. l.* 5. *eod. C. de privil. eorum, l.* 52. *eod. C. de appellat.* idque ſignificant

notæ

Digitized by Google

notæ illæ K. N. B. *in l. 27. C. de Decur. l. 17. C. Theodoſ. de ſuſcept. l. 13. C. Theodoſ. de luſtrali collat. l. 2. eod. C. de his qui ex publica collat. l. 5. & 8. eod. C. de falſa monet*. Unde reſtituenda eſt inſcriptio legis primæ *C. Theodoſ. de erogat. milit. annon.* & corrigendum Codicis Gregoriani fragmentum apud Petrum Piteum *in collat. legum Moſaic.* juncto Briſſonio, *ubi ſuprà, fol.* 314. Etiam notandum eſt, tam Imperatores, quàm Pontifices perſonas illas, quibus reſcripta mittebant, variis nominibus inſcripſiſſe. Imperatores reſcriptis ad Præfectos Prætorio, & Patricios miſſis, eos parentes appellabant, *l. 4. C. de locato*, ibi: *Ad Domitium Ulpianum Præfectum Prætorio, & parentem meum*. Et *leg. 6. C. de annonis, in Theod.* ibi: *Præfecti Prætorio, parentis, amicique noſtri*. Plura congeſſit Briſonius *de formulis, fol.* 352. Cùm verò Rectoribus Provinciarum, & Comitibus reſcribebant, eos fratres appellabant. Theodoſius, & Valent. *in Novel. de patrimonialib. rei domin.* ibi: *Marcelline frater amantiſſime*, Caſſiodor. *lib. 6. var. in formula Rector. provinc.* ibi: *Quid de te exiſtimatum ſit, datur adverti, cui tot videntur nobiles poſſe poſtponi. Additur, quod à Principe frater vocaris*. Romani etiam Pontifices pro diverſitate perſonarum diverſis utuntur nominibus; ſi enim Epiſcopis, Archiepiſcopis, aut Patriarchis reſcripta mittunt, eos fratres appellant, *cap. pervenit, 84. diſt. cap. fratres, 86. diſt. cap. dilectus, de offic. deleg. cap. cùm dilectus, de cleric. non reſid. cap. venerabilis, de except. cap. venerabilis, de judiciis, c. venerabilis, de confirm. util.* nec ſine ratione: nam Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores pari conſortio cum D. Petro, ac ejus ſucceſſoribus honorem, & poteſtatem acceperunt, *cap. in novo 22. diſt.* & participes ſunt dignitatis Epiſcopalis cum Pontifice, *cap. præterea, 51. diſt.* quia vocati ſunt in partem ſolicitudinis, *cap. fundamenta, §. debet, de elect. in 6.* quæ ſocietas jura quodammodo fraternitatis in ſe habet, *l. verum 63. ff. pro ſocio*: conſiderant P. Greg. *in proœm. Decr. n.* 14. Franc. Valens *in concord. in eod. proœm. n.* 5. Duaren. *lib. 2. de ſacris, c. 6.* alias rationes ex fratris nomine deductas adducunt Savar. *in notis ad Sidon. lib. 1. ep. 11. v. Verè habes*, Claud. Eſpenceus *ad D. Paulum, c. 4. ad Timoth.* Dorleans *in not. ad Titium, fol.* 292. Altamir. *in l. 1. c. 7. n. 68. C. de filiis offic.* Si autem Epiſcopis tantum electis, non verò confirmatis Pontifex reſcribat, eos filios appellat, *c. ſanè, de renunc. c. noſti, de elect.* Cardinales etiam Eccleſiæ Romanæ filios appellat, *c. licet 49. de teſtib. c. coram, de offic. Legat.* niſi reperiantur ſimul Epiſcopi, aut cum eis, & Epiſcopis ſimul loquatur, ut *in cap. in Gen. 49. de elect. propè fin. extrav. Conditorem*, Joanni XXII. *de verb. ſign. extrav. Execrabilis, §. nos itaque, de præb. c. 1. de renunc. eod. lib. c. 1. de offic. Legat. eod. lib.* in Concilio Romano ſub Calixto *c.* 12. Illuſtrant Baron. *anno* 283. *num.* 27. Anton. Auguſtin. *lib. 2. de emend. Gratiani, dialogo* 5. Duaren. *d. cap. 6.* Etiam Epiſcopus, dum alloquitur cum Canonicis propriis, fratres appellat, ut probat Cironius *ad titulum de his, quæ fiunt à Prælatis*: & Pontifex cùm ſcribit Capitulo, hac formula uti ſolet, *Vobis filii Capituli*, ut *c. conſtitutus 11. de conceſſ. præb. c. 3. de teſtam. in 3. collect.* Juxta quem Eccleſiæ uſum paſſim in hoc volumine Decretalium reperiuntur in Epiſtolis Decretalibus formulæ illæ, cùm Pontifex ſcribit Epiſcopis, *Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus; cap. ad audientiam*, & paſſim *de reſcript.* cùm verò Cardinalibus, *Diſcretioni veſtræ, cap. ad decorem, de inſtit. in 3. collect. cap. quia diverſitatem, de conceſſ. præbend. cap. dilectus, de exceſſib. Prælat.* Cùm autem Epiſcopi ſunt tantùm conſecrati, eos filios appellat. *cap. noſti, de elect. cap. 12. de accuſat. in 1. collect.* Principes autem ſæculares ſemper filios appellat Illuſtres, ut *in cap. novit*, ubi notavi, *de offic. Legati*; chariſſimos, ut in præſenti textu: glorioſos *in c. 1. de arbitriis, in 1. compil.* & illuſtrat Vivar. *ad epiſt. nuncupator. Marci Maximi*: Orthodoxos, ut probat Valdes *de dignit. Reg. cap.* 13. Immò & Concilia etiam provincialia Principes ſæculares filios appellant. Concil. Brachar. *in proœmio*, Concil. Tolet. 4. Probant, & illuſtrant Cironius *in parat. ad hunc tit. & lib. 1. obſerv. cap.* 17. Petrus Greg. *in proœm. Decret. n. 4. & lib. 1. de reſcript. cap.* 48. Duarenus *lib. 2. de ſacr. Eccleſ. cap. 6.* Franc. Valens *cap. 1. concord. juris Pont. in proœm. Decretal. cap. 1. ferè per totum*, Germonius *in indult. Cardin. verbo Dilecto*, Pancirola *lib. 1. var. cap. 1.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. p. 1. tit. 1. cap. 1.* Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp. 6. in princip.* Acunna *in c. 1. 84. diſt. & in cap. fratres, 86. diſt.* Nec abſque ratione Pontifex Epiſcopos, Archiepiſcopoſque fratres appellat; nam illi Apoſtolorum ſucceſſores pari conſortio cum Divo Petro, & ejus ſucceſſoribus honorem, & poteſtatem acceperunt, *cap. in novo, 21. diſt.* quæ ſocietas jura fraternitatis quodammodo in ſe habet, *l. verum, 63. ff. pro ſocio*: & ſunt in partem ſolicitudinis vocati, & in executionem ſacerdotalis officii coadjutores Pontificis ſunt, *cap. per venerabilem, §. ſunt autem, qui filii ſint legit.* Sic etiam Romani Imperatores ſolebant ſalutationem proponere in ſuis reſcriptis, directam illis, quibus ſcribebant, quos amicos vocabant, hoc modo: *Ave chariſſime nobis*, ut *in l. 2. ff. de offic. Rect. Provinc. l. 4. C. Theodoſ. de oper. public. l. 5. eod. C. de privil. eorum*; & cùm ad Præfectos Prætorio ſcribebant, parentes vocabant, *l. 4. C. locati, l. 6. C. Theodoſ. de annonis, & tribut. l. 1. eod. Cod. de Epiſcopal. indict.* Rectores verò provinciarum, & Comites fratres. Majoranus *in novel. de bon. caduc.* ibi: *Enodi frater amantiſſime*. Theodoſius *in novel. de tyronibus*, ibi: *Iſidore frater, & in novel. de lampadariis*, ibi: *Opilio frater: & in novellis de ambitu, de metatis, & patrimonialibus*. Caſſiodorus *lib. 6. epiſt. 21.* ibi: *Additur, quòd à Principe frater vocaris*. Illuſtrant Briſſonius *lib. 3. de formul. fol.* 353. Savarus *ad Sidonium lib. 1. epiſt. 11. verbo Verè habes*. Eſt enim fratris nomen ſummi affectus, charitatis, & benevolentiæ, *l. nemo 58. §. 1. ff. de hæred. inſtit.* Apulejus *lib. 8. de aſino aureo*. ubi notavit Bercaldus. Quintilianus *declam.* 31. ibi: *Certè quotiens blandiri volumus amicis, nulla adulatio ultra procedere hoc nomen poteſt, quam ut fratres vocemus. Quid eſt aliud fraternitas, quàm diviſus ſpiritus?* Homil. 4. Apoſtolor. quæ eſt Eucherii, ſub nomine tamen Euſebii circumfertur, ibi: *Fratres autem, ſorores, patres, & matres, uxores, & filii dicuntur, non natura, ſed officio, & affectione; quos enim multùm diligimus, fratres vocamus*. Frater enim, ſi vocis etymologiam ſpectes, teſte Petro Nigidio apud Gell. *lib. 13. noctium Attic. cap.* 10. dicitur quaſi ferè alter. Plura congeſſerunt Haæphtenus *lib. 3. diſquiſ. monaſt. tract. 4. diſquiſ.* 2. Claudius Eſpencæus *ad D. Paulum in epiſt. ad Timoth. cap. 3. n.* 16. Altamiranus *in l. 1. C. de filiis offic. cap. 7. n.* 69. Dorleans *ad Tacitum lib. 1. fol.* 92. Valenzuela *tom. 1. conſ.* 98. unde rectè Innocent. docet in præſenti vitium falſitatis præſumi, ſi inverſo hoc ſtylo in reſcriptis Pontifex Epiſcopum filium, aut alios Eccleſiæ Prælatos, ſeu Principes ſæculares fratres appellaverit. Aliud etiam indicium falſitatis deducit Innocentius ex eo, quòd cùm uni ſcriberet, plurali numero utebatur, cùm ſtylus Romanæ Curiæ ſit, ut Pontifex in ſuis litteris, dum ipſe loquitur, ob dignitatis reverentiam plurali numero utatur; erga eum verò, cùm quo loquitur, ſingulari, ut probant Solorzan. *to. 2. de jure Indiar. lib. 1. cap.* 12. Germon. *de indult. Cardin. §. ſervus Dei*, Reſtaurus Caſtald. *de Imper. q.* 60. Licèt priſcis Eccleſiæ temporibus Pontifex ſingulari de ſe nomine, plurali cùm cæteris loqueretur, ut conſtat ex epiſtola Gregor. Magni ad Eulogium, relata *in c. ecce, diſt.* 99. & notavit Exea *in l. unic. C. de palatiis, fol. 20. & 21.*

C A P U T VII.

a Idem.

AD falſariorum confutandam malitiam jam alia vice recolimus *b* litteras Apoſtolicas deſtinaſſe, in quibus falſitatis modos, ne quis ſe poſſet per ignorantiam excuſare, meminimus plenius dixiſſe. Quia verò nonnunquam evenit, ut falſas litteras exhibentes, poſtquam ſuper his fuerint redarguti, ad excuſationem ſuam ſe dicant litteras hujuſmodi per alios impetraſſe, de communi f. n. conſilio duximus ſtatuendum, ut qui litteris noſtris uti voluerint, eas prius examinent; quoniam ſi falſis litteris ſe uſos dixerint ignoranter, eorum ſera pœnitentia evitare nequit pœnas inferiùs annotandas. Nos enim omnes falſarios, qui per ſe, vel alios vitium falſitatis exercent, cùm fautoribus, & defenſoribus ſuis anathematis vinculo decernimus innodatos, ſtatuentes ut clerici, qui falſarii fuerint deprehenſi, omnibus officiis, & beneficiis eccleſiaſticis perpetuo ſint privati. Ita quòd qui per ſe falſitatis vitium exercuerint, poſtquam per eccleſiaſticum judicem fuerint degradati, ſæculari *c* Poteſtati tradantur ſecundùm conſtitutiones legitimas puniendi; per

quam, & laici, qui fuerint de falſitate convicti, legitimè puniantur, & ſi clerici fuerint, officiis, & beneficiis eccleſiaſticis ſpolientur; ſi laici, tamdiu maneant excommunicationi ſubjecti, donec ſatisfaciant competenter; ita tamen, ut in iſtis, & aliis malitia gravius, quàm negligentia puniantur. Quod, & de iis, qui falſas litteras impetrant, ſtatuimus obſervandum.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex, & hanc conſtitutionem direxerit; quia in ea generalem legem condere voluit contra falſarios: & ita ab omnibus generaliter obſervandam propoſuit.

b *Litteras.*) Relatas ſuprà *in cap. licèt.*

c *Sæculari Poteſtati tradantur.*) Verba hæc, & textum expoſui ſuprà *in cap. ad audientiam.* 2

C A P U T VIII.

a Idem.

ACcedens ad præſentiam noſtram P. presbyter lator præſentium, ſua nobis inſinuatione monſtravit, quòd cùm olim nixus ab Archipresbytero, & Clericis de Caſalinovo pro quibuſdam cauſis, ſuper quibus à te ſe fatebantur indebite prægravari, ad noſtram præſentiam acceſſiſſet, nec poſſet pro eo, quòd tunc temporis nos eramus infirmitate gravati, ſuas litteras obtinere, moram apud Sedem Ap. faciendo, poſt paucos dies contigit, ipſum etiam infirmari. Dum autem eſſet in lecto ægritudinis conſtitutus, acceſſit ad eum quidam Clericus de Caſalinovo Azo nomine, qui tunc temporis morabatur in Urbe, & ſub ſpe dilectionis, & gratiæ promiſit ei ſe, quas à nobis poſtulabat, litteras obtenturum: qui credidit verbo ejus, & expenſas tribuit, quas pro litteris ipſis ſe expenſurum præfatus Clericus proponebat. Tandem ad eum quaſdam commiſſionis litteras ad ven. f. n. Tranenſem Archiepiſc. & dilectum filium Abbatem de Coronata portavit: quas prædictus presbyter credens veras eſſe, & de noſtra conſcientia emanaſſe, ad judices detulit delegatos: cùmque in præſentia ipſorum judicium tu litteras arguere falſitatis, & ſacerdos ipſe, & alii Clerici de Caſalinovo eas veras eſſe proponerent, tu eaſdem litteras ſub ſigillo prædictorum judicum ad noſtram præſentiam direxiſti: quas utique falſas eſſe deprehendimus manifeſtè. Pro quo tibi per ſcripta noſtra mandavimus, ut illum, qui præfatas litteras impetravit, officio, beneficioque ſuſpenſum ad noſtram præſentiam dirigeres puniendum. Verùm cùm ſacerdotem prædictum ſua redderet conſcientia innocentem, poſtquam tu eum officio, & beneficio ſuſpendiſti, ad noſtram feſtinanter acceſſit præſentiam ad ſuam innocentiam excuſandam. Sed cùm apud nos moram faceret longiorem, & à nobis miſericordiam poſtularet, præfatæ falſitatis omnimodam ignorantiam proponendo, ipſum tamen cum litteris noſtris ad te duximus remittendum, ut miſericordiam inveniat, quam precatur. Inde eſt, quòd fraternitati tuæ per A. ſ. m. quat. ſi præfatæ litteræ, in quibus fuit falſitas deprehenſa, formam de ſimplici juſtitia habuerunt, cùm præſumi non debeat, quòd pro talibus litteris, quæ de facili poſſunt à quibuslibet obtineri, fraudem commiſerit falſitatis ab ipſo presbytero canonica purgatione recepta, quòd conſcius non fuerit falſitatis, nec *b* litteris illis uſus eſt, poſtquam eas falſas eſſe cognovit, tu ei divinæ pietatis intuitu officium, beneficiumque reſtituas, & eum ſuper hoc ulterius non moleſtes: quia ſicut juſtum eſt exceſſus corrigere delinquentium, ſic iniquum meritò reputatur, ſi ſeveritas pœnæ puniat innocentes.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in 4. collect. *ſub hoc tit. cap.* 1. in epiſtolis verò editis Coloniæ *lib.* 2. *fol.* 226. ubi reperitur hic textus, prout in præſenti tranſcribitur, additur *Sipontino Archiepiſcopo.*

b *Litteris uſus eſt.*) Aliàs falſi crimen committeret, juxta tradita *in cap. ad audientiam.* 2

C A P U T IX.

Idem *Epiſcopo Roffen. Archid. Batkonien. & Magiſtro Vv. de Sancta Fide, Canonico Vvibelen.*

EX continentia litterarum dilectorum filiorum N. Abbatis ſanctæ Crucis de Vvalthan, & Magiſtri Simonis de Suvelle nobis innotuit, quòd cùm olim quæſtio, quæ vertebatur inter dilectos filios M. Phil. de Ludeleuve, ex una parte; & Robertum, & Vincentium clericos, ex altera, ſuper Eccleſia de Streton, ipſis, & N. quondam Abbati de Straford, à bonæ memoriæ C. Papa prædeceſſore noſtro commiſſa fuiſſet, eodem Abbate pariter, & prædicto Vincentio de hac luce ſubtractis, prænominati duo judices juxta tenorem reſcripti Apoſtolici procedentes, atteſtationes, & allegationes utriuſque partis diligentius audierunt: tandem cùm renunciatum eis ab utraque parte fuiſſet, & ſecundùm allegata definitiva eſſet ſententia promulganda, contra Magiſtrum P. adverſa pars litteras Apoſtolicas arguit falſitatis, & eas eſſe falſas ſub periculo cauſæ ſe firmiter aſſeruit probaturam, ſibi legem imponens, ut à cauſa caderet, niſi probaret evidentiùs falſitatem: & ne ulteriùs judices in cauſa procederent, Sedem Apoſtolicam appellavit. Sæpedicto autem Phil. exhibente illum, per quem litteras impetravit, & firmiter promittente, quòd eas veras eſſe probaret, memoratus R. ab eiſdem judicibus requiſitus, ut aliquam notam exprimeret falſitatis, propter quam falſas eſſe litteras proponebat, nihil aliud ſpecificare voluit, niſi quòd eas falſas dixit, & aſſeruit à Cancellaria noſtra nullatenus emanaſſe. Supradicti verò judices ab ipſo R. juratoria cautione recepta, quòd accuſationem falſitatis proſequeretur, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum, ſequentem diem poſt Dominicam, qua cantatur, *Lætare Hieruſalem*, proxime præteritam, ad proſequendum coram nobis appellationem interpoſitam, utrique parti terminum præfixerunt. Ceterùm præfatus Rob. in termino prætaxato ad præſentiam noſtram accedens, ſuper falſitate litterarum, ac proceſſu negotii, veritate ſuppreſſa, ut dicitur, à nobis ad prædictos judices litteras impetravit, & nihil prorſus de falſitatis accuſatione proponens, à Sede Apoſtolica furtivè receſſit. Verùm nos litteras ipſas, quæ redargutæ fuerant falſitatis, diligentiùs intuentes, nullum in eis ſignum falſitatis, vel ſuſpicionis invenimus, niſi paucarum litterarum raſuras, quæ nequaquam ſapientis animum in dubitationem vertere debuerunt. Ideoque diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus inquiratis ſuper his diligentius veritatem: & ſi vobis conſtiterit jamdictas litteras à nobis fuiſſe veritate tacita impetratas, & ſæpedictum Rob. ſeſe obligaſſe ſub pericu-

lo

lo cauſæ, quod priores literas falſas eſſe probaret, cùm inter ipſum, & adverſarium ſuum quæſtio perſonalis agatur, & quilibet abrenunciandi juri ſuo liberam habeat facultatem, ipſi Rob. ſuper prædicta Eccleſia ſilentium imponatis: alioquin partibus convocatis, audiatis cauſam, & ap. rem. ſine debito terminetis. Datum Laterani 12. Kal. Novembr.

NOTÆ.

a IDem.) Ita legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. ca.* 2. & reperitur textus hic *in l.* 1. *epiſt. Innoc. epiſ.* 400. ex quo regeſtro literam hujus textus reſtituo. Caſus præſentis textus contigit in Anglia, ubi extat Monaſterium S. Crucis de Balthan, conſtructum ab Haroldo Rege Anglorum, ut referunt Matthæus Pariſ. *in Vuillelmo I.* continuator Bedæ *l.* 3. *c.* 13.

b *Raſuras.*) Quæ attendi debent, præcipuè ſi extent in loco ſuſpecto, juxta tradita *in c.* 6. *de fide inſtrum.* 2

c *Renunciandum.*) Ut probavi latè *in c. ſi diligenti, de foro compet.*

TITULUS XXI.

De ſortilegis.

CAPUT PRIMUM.

Ex Pœnitentiali a *Theodori.*

IN *b* tabulis, vel in codicibus ſorte *c* futura nou ſunt requirenda: aut nullus in Pſalterio, vel in Evangelio, vel in aliis rebus ſortiri præſumat, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus obſervare. Quod ſi fecerit; xl. *d* dies pœniteat.

NOTÆ.

1 a THeodori.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & in Pœnitentiali Romano, *tit.* 6. *cap.* 7. ita textus hic habetur: *In tabulis, vel in codicibus ſorte futura non ſunt requirenda, ut nullus in Pſalterio, vel in Evangelio, vel in aliis rebus ſortiri præſumat, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus obſervare. Quod ſi fecerit, xl. dies pœniteat.* Et *cap.* 20. ita habetur: *Requiſiſti ſortes in codicibus, vel in tabulis, ut plures ſolent, qui in Pſalteriis, & in Evangeliis, vel in aliis hujuſmodi rebus ſortiri præſumunt. Si feciſti, decem dies pœniteas.* Quæ verba etiam refert Burchardus *lib.* 19. *Decr.* & retinendo illa verba, 40. *dies pœniteas*, Papienſ. *in* 1. *coll. ſub hoc tit. c.* 2. De hoc Pœnitentiali Theodori, & ejus antiquitate egi *in c.* 3. *de furt.*

2 b *Tabulis.*) *In talibus*, legitur hac in ſexta collectione, ſub utrobique malè; & legendum eſſe *in taleis*, obſervavit Ciron. *lib.* 1. *obſer. c.* 3. taleæ enim ſunt ſectiones lignorum, vel præſegmina, teſte Varrone *l.* 1. *de re ruſtic.* Unde Nonius Marcel. *c.* 8. dici ait ruſtico vocabulo *intertaleare*, ideſt dividere, vel excidere ramum ex utraque parte æqualiter præciſum. Unde quia in his ſurculis, & ramis ſortes inquirebantur, ideò rectiùs legendum eſt, *in taleis*. Morem hunc ſortes inquirendi expreſſit Tacitus *de moribus Germanorum*, his verbis: *Sortium conſuetudo ſimplex: Virgam fructifera arbore deciſam in ſurculos amputant, eoſque notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem temerè, ac fortuitò ſpargunt: mox ſi publicè conſulatur, ſacerdos civitatis; ſin privatim, ipſe paterfamilias precatus Deos, cælumque ſuſpiciens, ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundùm impreſſam antè notam interpretatur.* Similem Sinarum divinationem deſcribit Joannes Mendoza Epiſcopus Liparenſis *l.* 2. *Hiſtor. Sinarum, c.* 4. & Philippinenſium Ignatius *c.* 8. *Itinerarii.*

3 c *Futura.*) *Furta* legitur in hac ſexta collectione, *ſed malè;* nam per has ſortes Sanctorum in codicibus, & libris ſacris non furta inquirebantur, ſed futura requirebantur: quæ lectura ſuadetur ex verbis ſequentibus, ibi: *Nec divinationes aliquas.* Facit canon 4. Concilii Aquiſgran. Celebrati tempore Caroli Magni, prout habet *t.* 17. *Concilior. pag.* 45. ibi: *De codicibus, vel tabulis requirendum, & ut nullus in Pſalterio, vel in Evangelio, vel in aliis rebus ſortiri, præſumat, nec divinationes aliquas obſervare.*

d *Quadraginta dies.*) De hac pœnitentia, & ejus forma egi *in c. accuſaſti, de accuſ.*

COMMENTARIUM.

4 *Concluſio traditur, & probatur.* EX hoc canone, prout jacet in Pœnitentiali, ſequens deducitur aſſertio: *Sortes in libris, vel taleis pro futuris ſciendis non ſunt faciendæ.* Probant textus *in cap. qui divinationes* 2. *c. non liceat* 3. *c. aliquanti* 6. *cap. ſortes* 7. *c. ſi quis clericus* 9. 26. *quæſt.* 5. D. Auguſtinus *epiſt.* 119. *Qui de paginis Evangelii ſortes legunt, etſi optandum eſt, ut hoc potiùs faciant, quàm ut ad dæmonia conſulenda concurrant; tamen etiam ipſa mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſecularia, & ad hujus vitæ vanitatem, propter aliam vitam loquentia, oracula divina velle convertere.* Concil. Altiſſiod. *can.* 4. ibi: *Non liceat ad ſortilegos vel auguria reſpicere, nec ad characteres, nec ad ſortes, quas Sanctorum vocant, vel quas de ligno, aut pane faciunt, aſpicere; ſed quæcumque homo facere vult, omnia in nomine Domini faciat.* Narbon. *can.* 14. Veneticum ſub Leone I. *can.* 1. *Ac ne fortaſſe id videatur omiſſum, quod maximè fidem catholicæ religionis infeſtat, quod aliquanti clerici ſtudent auguriis, & ſub nomine confictæ religionis, quas Sanctorum ſortes vocant, divinationis ſcientiam profitentur, aut quarumcumque ſcripturarum inſpectione futura promittunt, in hoc quicumque clericus detectus fuerit vel conſulere, vel docere, ab Eccleſia habeatur extraneus.* Concil. Agath. *can.* 42. & 68. Aurelian. 1. *can.* 32. Brachar. 1. *anathematiſmo* 9. & 10. Tolet. 4. *can.* 29. Nicolaus I. ad conſulta Bulgar. *can.* 77. ibi: *Refertis, quòd Græcorum quibuſdam codicem accipientibus in manibus clauſum, unus ex eis accipiens parviſſimam particulam ligni, hanc intra ipſum codicem condat; & ſi undecumque aliqua vertitur ambiguitas, per hoc affirmant, ſe ſcire poſſe quod cupiunt: vos verò conſuluiſtis, ſi ſit obtinendum, an reſpuendum? Utique reſpuendum eſt; ſcriptum eſt enim: Beatus vir, cujus eſt nomen Domini ſpes ejus, & non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas.* Veneticum *c.* 16. Raphael à Torre *in* 2. 2. *q.* 9. *ſect.* 8. *diſp.* 3. *dub.* 4. Theophilus *t.* 15. *in Heter. ſpir. p.* 2. *punct.* 4. quæ & alia juris decreta congeſſerunt Anton. Auguſtin. *in epiſt. jur. l.* 34. *t.* 5. Baſilius Legion. *quæſt.* 2. *ſcholaſt. in dicto can.* 4. Concil. Altiſſiod. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Hunnius *in encyclop. juris can. tit.* 7. Corvinus *l.* 4. *aphor. tit.* 29. Petrus Greg. *l.* 4. *partit. tit.* 12. & *de elect. c.* 3. & *de Republ. l.* 13. *c.* 17. *cum duobus ſequent.* Simon Majolus *dier. canicular. verbo Vaticinia*, Azor *l.* 9. *inſtitut. c.* 20. *cum ſequent.* Balſamon *in can.* 61. 6. *Synodi*, Antonius Sylvius Clarus *l.* . *de legibus, c.* 1. Aloix *ad vitam S. Abruci, t.* 2. *c.* 13. Mancinus *de triplici jur. collat. c.* 122. & 124. Victoria *in relect. de arte magica*, Thomas Delbene 2. *part. de offic. Inquiſit. dub.* 225. *ſect.* 5. Novus Notator P. Bleſenſis *epiſt.* 30.

5 *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione. Nam quod à ſanctis, & piiſſimis viris factum legimus, improbare non debemus: ſed ſancti, & pii viri ſæpiùs futura ſpectabant, & deducebant ex librorum ſortibus, ut de ſe fatetur D. Auguſtinus *l.* 8. *confeſſionum, c.* 13. & de Divo Franciſco narrat D. Bonavent. *vitæ illius c.* 13. è quo D. Antonin. 3. *part. ſummæ hiſtor. tit.* 24. §. 7. ſed carptim, & mutilatè deſumpſit; ſic ille his verbis: *Immiſſum eſt ejus menti per divinum oraculum, quod in apertione libri evangelici aperiretur ei à Chriſto, quid Deo in ipſo, & de ipſo maximè foret acceptum. Oratione itaque cum multa devotione præmiſſa, ſacrum Evangeliorum librum de altari ſumptum in ſanctæ Trinitatis no-*

mine

Digitized by Google

mine aperiri fecit per ſocium, virum utique Deo devotum, & ſanctum. Sanè cùm in trina libri apertione ſemper paſſio Domini occurreret, intellexit vir Deo plenus, quòd ſicut Chriſtum fuerat imitatus in actionibus vitæ, ſic conformis ei eſſe deberet in afflictionibus, & doloribus paſſionis, antequam ex hoc mundo tranſiret, &c. Alia piorum virorum exempla dabimus infrà. Ergo non rectè in præſenti aſſeritur, ſorte inquirere futura in libris, & codicibus illicitum eſſe. Augetur primò hæc difficultas ex eo, nam ſors conſultoria licita eſt, quando vallatur neceſſitate, ac debita reverentia, ut infrà dicemus *in c. fin.* & tamen ordinatur ad cognoſcendum, quid in futurum agendum ſit: ergo ſors divinatoria per librum licita eſt, quamvis ordinetur ad futura prænoſcenda. Secundò fulcitur eadem difficultas, quia quod non eſt malum ab intrinſeco, & ſecundùm ſe, aliquando, & cum aliquibus circumſtantiis poteſt reddi licitum, ſed ſortes divinatoriæ non ſecundùm ſe, & ab intrinſeco ſunt malæ: ergo cum aliquibus circumſtantiis poterunt licitè exerceri. Major patet, minor autem probatur: tum quia in lege veteri fuerunt licitæ, & ex lege cæremoniali Dei in populo permiſſæ, & approbatæ, ut in ſororibus Jonathæ, Achoris, & Jonæ, quas nedum diviſorias, ſed ſimul conſultorias fuiſſe, poſt Liram probat Ribera *ſuper Jonam c.* 1. Inter duos hircos, quorum unus erat immolandus, alter in deſertum ablegandus, ſors mittebatur, *Levit. cap.* 16. Terra Promiſſionis ſorte diviſa eſt inter Iſraelitas. *Num. c.* 25. Sacerdotalia munera ſorte obtingebant, *lib.* 1. *Paralip. cap.* 24. ideòque narrat D. Lucas, ſorte obtigiſſe, ut Zacharias Joannis pater thura Deo intra Sanctuarium ſuccenderit: & Aaron ſorte ad ſacerdotium aliis prælatus eſt, ſic Deo jubente *Numer. c.* 17. Tum denique quia ſortitio divinatoria poteſt aliquando fieri, non divinativè, ideſt non uſurpando, quod divinum eſt; ſed ſuſcipiendo, quod eſt divinum, ideſt cognitionem futurorum ex Dei revelatione inquirendo, & recipiendo. In hoc autem non eſſe malitiam divinationis, probat D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 95. *art.* 1. alioquin cuncti Prophetæ in uſu Prophetiæ peccaſſent, ſiquidem futurorum cognitionem ex Dei revelatione ſuſceperunt. Igitur non ſemper uti ſortibus divinatoriis illicitum eſt. Tandem fulcitur hæc difficultas ex eo, nam etſi daremus, divinationem per ſortem malam eſſe, non inde ſequitur continere ſpeciem ſortilegii, ſeu ſuperſtitionis, ſed tantùm vitii curioſitatis, ut docet D. Thomas 2. 2. *quæſt.* 167. *art.* 1. aſſerens committi vitium curioſitatis ex ipſa inordinatione appetitus ſciendi veritatem, in quantum aliquis ſtudet addiſcere ab eo, à quo non licet; ſicut illi, qui à dæmonibus aliqua futura perquirunt, quæ eſt ſuperſtitioſa curioſitas; quod probat ex D. Auguſtino *in libro de vera & falſa religione, c.* 4. ibi: *Neſcio an Philoſophi impedirentur à fide curioſitatis vitio in procurandis dæmonibus*. Et *dicta quæſt.* 95. *art.* 2. *in ſolut. ad* 1. exponens idem Auguſtini teſtimonium, ait, quòd divinatio pertinet ad curioſitatem, quantùm ad finem intentum, qui eſt præcognitio futurorum; ſed pertinet ad ſuperſtitionem, quantùm ad modum operationis. Atqui humani actus ſumunt ſpeciem à fine, teſte eodem Angelico Doctore 1. 2. *q.* 1. *art.* 3. ergo hujuſmodi divinatio per ſortitionem, non ſuperſtitionis, ſed curioſitatis ſpecies eſt.

6 De ſortilegis. Quia dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, ſortilegium in genere omnem divinationis, impietatis, vanitatiſque magicæ ſpeciem comprehendere, *c. ſi per ſortiarias*, 33. *q.* 1. Petrus Gregor. *l.* 34. *ſyntag. c.* 1. Sanchez *l.* 2. *moral. c.* 28. Sed propriè, & ſtrictè ſortilegi dicti ſunt à ſortibus, cùm ſit divinatio per ſortem; indeque ſortilegus dicitur, qui per ſortes futura prænunciat, aut qui per ſortem aliquid eligit, ut Horatius inquit *de arte poetica:* Et divina futuri ſortilegii non diſcrepuit ſententia Delphis. Fiebat autem olim multis modis ſortitio, ut ait Cicero *l.* 2. *de divinat.* ibi: *Quid enim ſors eſt? idem propemodum quòd micare, quòd talos jacere, quòd teſſeras; quibus in rebus temeritas, & caſus, non ratio, & conſilium valuit*. Ea enim ſemper fuit hominum inſania, ut ſuarum rerum eventum ex vaniſſimis ſuperſtitionibus præcognoſcere fruſtra conarentur. Dementia ſanè non aliunde profecta, quàm ex veteri illa, innataque aviditate ſciendi bonum, & malum, quæ primùm hominem ex ſupremo felicitatis gradu miſerè dejecit. Eòque major, & gravior, quòd cùm argumenta ſuppeterent, quibus ea vanitas, quàm ridenda eſt, convinceretur, nec numero pauca, nec intellectu difficilia, adeò ſeſe humana mens tenebris involuit, ut cùm ſæpiùs mendacia deprehenderet, ſæpiùs eidem ſcopulo, non ſine miſeranda ſtrage illideretur. Hei quot monſtra excogitavit, aut dæmonis aſtu conficta ſuſcepit, & coluit velut divina oracula vetuſtas deluſa? cùm eximius eorum Poeta dixerit:

Heu vatum ignaræ mentes!

Hinc divinatio per terram, Geomantia dicta, per aquam, Hydromantia; per aerem, Aeromantia: per ignem, Pyromantia, *c. igitur genus*, 26. *q.* 3. *c. nec mirum*, 26. *q.* 5. tandem Cleromantia, quæ eſt divinatio per ſortes, de quibus fusè egerunt Delrius *diſquiſ. magicar.* 2. *p. ferè per tot.* Petrus Gregor. *l.* 34. *ſyntag. c.* 1. *n.* 11. Torreblanca *de mag. c.* 22.

Sed ut ad ſortes, quas veteres fideles vocabant Sanctorum, vel Apoſtolorum, perveniamus, in quibus ex Scripturarum inſpectione futura prænoſcebant, ſciendum eſt, apud Gentiles fuiſſe ſortes, quas Virgilianas vocabant; nam aperto Virgilii, vel Homeri codice, verſus, qui primi viſui occurriſſent, in oraculi omen aſſumebantur. Meminit harum ſortium Ælius Spartianus in Adriano: *Cùm ſolicitus*, inquit, *de Imperatoris erga ſe judicio Virgilianas ſortes conſuleret, incidit in hunc locum.* 7 De ſortibus Sanctorum.

Quis procul? Ille autem ramis inſignis olivæ
Sacra ferens? Noſco crines, incanaque menta
Romani Regis, primus qui legibus urbem
Fundavit, Curibus parvis, & paupere terra
Miſſus in Imperium magnum.

Et cùm Severus Alexander Virgilianas ſortes conſuleret, incidit in illa verba:

Tu regere imperio populos Romane memento.

Sic ſorte mortis ſuæ diem conjecit. Sic Claudius Macrinus, Gordianus Junior, & alii Imperatores tempus Regni, vel vitæ agnoverunt, ut referunt Svetonius *in Tiberio*, Lampridius *in Alex.* Lipſius *l.* 2. *elect. c.* 12. Huic vanitati Gentilium ſucceſſit apud Chriſtianos apertio veteris, aut novi Teſtamenti, quam vocabant ſortes Apoſtolorum, vel Sanctorum; & libri ſacri apertionem, vel ad ſacræ lectionis auditionem ex ſententia inibi occurrente vaticinium captabant. Hac ſortitione uſi fuerunt Heraclius Imperator apud Cedrenum; & Romanus Diogenes apud Cuſpinianum; Andronicus ſenior apud Gregoram *l.* 8. Chramnus filius Regis Francorum apud Gregorium Turon. *l.* 4. *hiſtor. cap.* 16. ibi: *Poſitis tribus libris ſuper altare, ideſt Prophetarum, Apoſtoli, atque Evangeliorum, oraverunt ad Dominum, ut quid eveniret, oſtenderet. Aperto igitur primo omnium Prophetarum libro, reperiunt ex Iſaja c.* 5. *Auferam maceriam ejus, & erit in direptionem.* Omnia exactè adimpleta ſunt, & ſubſequuto effectu eſt comprobatum, non tam ſortuitum, quàm divinitus proviſum. Similia de Clodoveo refert ipſe Gregor. Turon. *l.* 2. *c.* 27. & ex apertione libri Evangeliorum facta ad agnoſcendam divinam voluntatem, plures didiciſſe à Deo vocari ad perfectiorem vitam, conſtat ex exemplis ſancti Danielis Stylitæ apud Metaphraſtem: ſancti Huberti Leodienſis Præſulis apud Surium *t.* 6. Theodori Alex. apud eumdem Surium *t.* 6. & apud Rupertum *in vita ſancti Heriberti, c.* 9. & interdum non aperto ullo libro ingredientes in Eccleſia obſervabant, an verba, quæ legebantur, eſſent congruentia eorum cogitationi, ut inde vaticinium, ſeu omen ſumerent. Plura de his ſortibus Sanctorum cumularunt Theoph. Raynaud. *t.* 15. *in Heterocl. ſacr. punct.* 4. *ad fin. fol.* 277. I. Dartis *in* 15. *diſt. fol.* 104. & *in* 26. *q.* 1. Chriſt. Lup. *ad can.* 8. *Synodi, cap.* 4. *fol.* 1459.

Verùm quia in hac ſortitione Eccleſiæ Patres ſuperſtitionem aliquam adeſſe agnoverunt, ſæpiùs talem vanitatem pullulantem reſecare curarunt: in Concil. Agath. relato *in c. aliquanti*, 26. *q.* 5. Venetico *c.* 16. Antiſſiodor. *can.* 4. & aliis ſuprà relatis pro illuſtratione concluſionis; & magna cum ratione deſumpta ex ipſa definitione divinationis, quæ teſte D. Thoma 2. 2. *q.* 95 *art.* 1. nihil aliud eſt, quàm uſurpare modo indebito prænunciationem futurorum eventuum, quod eſt proprium Dei, juxta illud Iſaiæ *c.* 42. *Annunciate, quæ ventura ſunt, & ſciemus, quia Dii eſtis vos.* Ac proinde eſt grave peccatum, quia teſte D. Hieronymo *ſuper Micheam c.* 3. divinatio ſemper in malam partem accipitur: & *art.* 2. ſubdit idem Angelicus Præceptor, hujuſmodi peccatum divinationis eſſe ſpeciem ſuperſtitionis, utpotè per illam aſſumit homo auxilium dæmonum ad aliquid cognoſcendum, ſaltem tacitè eos invocando, quatenus dæmones ingerunt ſe vanis inquiſitionibus futurorum, ut mentes hominum implicent vanitate. Quidquid autem procedit ex pacto, ſeu ſocietate dæmonum, ſuperſtitioſum eſt, teſte Divo Auguſtino *lib.* 2. *de doctrina Chriſt. cap.* 20. Unde Divus Clemens *l.* 7. *conſtitut. Apoſtol. c.* 7. dum prohi-

8 Decidendi ratio.

prohibet hoc genus ſortium, ait: *Ducit enim hoc ſtudium ad idololatriam*. Et involui his actibus idololatriam, teſtantur Tertullianus *l. de idololatr. c. 9.* Lactant. Firm. *l. 2. divin. inſtitut. c.* 17. Ideò ergo tam acriter Patres Eccleſiæ increparunt, & improbarunt hujuſmodi divinatorias artes. Norunt enim, quàm facilè his ſtudiis addictus animus (ea vis inſita eſt animis noſtris aliquid ſemper novi faciendi, & cognoſcendi) à vera religione abalienetur, & in ſalſam declinet. Accedit, nam ſemper ſuperſtitioſum eſt futurum velle prænoſcere, unde prænoſci non poteſt: ſed futurorum prænotio non poteſt haberi à libris, & codicibus: ergo talis divinatio per ſortes ſuperſtitioſa eſt. Unde rectè in præſenti textu pœnitentia qnadraginta dierum injungitur illis, qui iis vanitatibus dediti ſorte futura requirere in taleis, ſeu codicibus auſi fuerint.

9 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta ex factis ſancti Auguſtini, & Franciſci, necnon aliorum piorum virorum, quorum exempla ſuprà etiam retuli. Nam dicendum eſt, ſanctos illos Spiritus ſancti inſtinctu, & ſpeciali Dei monitione operatos fuiſſe, ut referunt D. Auguſtinus, & Bonaventura *locis ſuprà citatis*. Dum autem intervenit divina monitio, ſive revelatio, hæc ſola ſufficit ad honeſtandum uſum ſortitionis conſultoriæ: illaque ſola præcedente, nihil timendum, accuſandumve eſt: Principes verò, qui hoc ſortitionis genere uſi fuerunt, à vitio vanitatis non excuſamus, niſi eos bona fides, & ignorantia invincibilis excuſet, ut excuſatur Theodora Alexandrina, eo quòd nondum erat ſatis catechizata in doctrina catholicæ fidei. Et generaliter ad hoc ut uſus ſortis conſultoriæ licitus ſit, duæ deſiderantur conditiones. Prima, ut quis id faciat debita cum reverentia, precibus ad Deum devotè fuſis. Secunda, ut gravi neceſſitare compulſus ad conſilium capiendum in ſpirituali negotio id faciat, ut latè probat Aravio *in qq. moral. de ſtatu civili, diſp. 3. ſ. 5*. In præſenti autem agimus de uſu ſortis non conſultoriæ, ſed divinatoriæ, quæ nunquam licita eſſe poteſt. Nec tunc obſtat primum augmentum ipſius difficultatis, deductum ex uſu ſortis conſultoriæ: nam magnum diſcrimen verſatur inter uſum illius ſortitionis, & uſum ſortis divinatoriæ: nam ſortitio conſultoria per ſe primò non ordinatur ad cognoſcendum, quid in futurum contingat; ſed ſolùm ad tollendas dubitationes plerumque occurrentes in progreſſu humanæ vitæ, quæ hominum induſtria, & conſilio decerni non valent; & tunc licitè homines implorant divinum auxilium per ſortes conſultorias, ut per eas Deus dignetur indicare, quid ſit aut agendum, aut vitandum. Sors verò divinatoria per ſe primò ordinatur ad futura prænoſcenda, ſive occulta dependentia à libero arbitrio, quorum cognitio ſolius Dei eſt propria: & ita meritò improbatur ab Eccleſia. Nec obſtat ſecundùm augmentum dubitandi rationis deductum ex eo, quòd ſortitio divinatoria non ſit intrinſecè mala; ſiquidem in lege veteri permittebatur. Nam reſpondeo, ſortem divinatoriam dupliciter fieri poſſe. Primò ſi fiat divinativè, hoc eſt cum indebita uſurpatione divinæ cognitionis, ſive inquirendo prænotionem futuri, unde prænoſci non poteſt; & tunc certum eſt, talem ſortem eſſe intrinſecè malam, cùm contineat ſortilegii, & ſuperſtitionis peccatum. Secundò fieri poteſt non divinativè, ſed inquirendo à Deo, & ejus revelatione prænotionem futuri; & tunc verum eſt, talem ſortem non eſſe intrinſecè malam, ut ſcitè advertit Cajetanus *d. qu. 95. art. 3.* & hoc modo in lege veteri ſortes exercebantur, non divinativè, ſed inqnirendo à Deo, & ejus revelatione, quæ futura prænoſcere opus erat; quod jam in lege gratię non licet. Diſcrimen aſſignât Angelicus Doctor *d. q. 95. art. 2. ad 3.* dicens, quòd in nova lege mentes hominum arceutur à temporalium rerum ſolicitudine: & ideò non eſt in nova lege inſtitutum aliquod medium, aut cæremonia ad præcognitionem futurorum eventuum de rebus temporalibus. In veteri autem lege, quæ innitebatur promiſſionibus bonorum terrenorum, erant inſtituti quidam modi conſultandi Deum de futuris ad religionem pertinentibus. Nec tandem obſtat ultimum argumentum, cui reſpondetur, non eſſe inconveniens eundem actum humanum, ſervata phyſica identitate, veſtiri duabus malitiis moralibus, ſicque actus hic ſortitionis divinatoriæ ex fine erit curioſitatis, ex modo autem, hoc eſt cultus indebiti, exhibiti dæmoni, ut magiſtro, vel inſtructori, explicitè, vel tacitè invocato, erit ſuperſtitionis malitia veſtitus, ſicut & poteſt eſſe ſimnl tentationis Dei, & ſuperſtitionis, & curioſitatis, ut poſt D. Thomam docet Aravio *d. diſp. 3. ſ. 6. n.* 8. unde rectè in præſenti talis ſortitio prohibetur non ſolùm ut curioſa, verùm ut ſuperſtitioſa.

10 Exponitur c. 24. Concil. Narbon. Ex ſuprà traditis lucem accipit textus *in can. 24. Concilii Narbonenſis*, in illis verbis: *Si qui viri, ac mulieres divinatores, quos dicunt eſſe caragios, atque ſorticularios, in cujuſcumque domo Gothi, Romani, Syri, Græci, vel Judæi fuerint inventi, aut quis auſus fuerit amodò in eorum vana carmina interrogare, & non hoc voluerit annunciare, pro hoc quod præſumpſit, non ſolùm ab Eccleſia ſuſpendatur, ſed etiam ſex auri uncias Comiti civitatis inferat. Illi verò, qui tali iniquitate repleti ſunt, & ſortes, & divinationes faciunt, & populum prævaricando ſeducunt, ubi inventi, vel inventæ fuerint, ſeu liberi, ſeu ſervi, vel ancillæ ſint, graviſſimè publicè fuſtigentur, & venundentur, & pretia ipſorum pauperibus erogentur*. Ubi difficile eſt, quid per Caragios intelligant PP. dum eos ſorticularios eſſe affirmant. Et ſciendum eſt, caraxare idem eſſe ac ſculpere, ſeu pingere. Beatus Theophridus *in floribus epitaph. ſanctorum, l. 3. c. 7. Quid eloquar de vetulis ſummæ ſanctitatis gloria præditis? quid per tot Phenix vidit ſæcula? Omni carent carie, quarum quælibet ſtamina, & haſtulæ ab acerbiſſimo dentium dolore, & lethifera febrium liberant amaritudine, atque earum omnibus ſimul utenſilibus, dum compendioſæ brevitati ſtudeo, quid caraxare poſſim de ſingulis ſpecialibus?* Flodoardus *l. 3. hiſt. Rhemenſ. ca. 16. Quamvis blando ſibilo eos quidam caraxare voluerint*. Prudentius *hymno* 10.

Caraxat ambas ungulis ſcribentibus
Genas, cruentis & ſecat faciem notis.

Gregorius Turon. *l. 7. hiſtor. Francor. c. 26. Tunè es pictor ille, qui tempore Clotharii Regis per oratoria parietes, atque cameras caraxabat*. Et *lib. 9. c. 5. Vaſa per domos diverſorum ſignis neſcio quibus caraxat, flexis litterarum apicibus in quadrata parietis pagina caraxatis*. Latè probant Voſſius *de vitiis ſermon, l. 4. c. 3.* Herman. Hugo *l. de prima ſcrib. orig. c. 2.* Zerda *in adverſ. c. 40. nu.* 13. Alox *in not. ad vitam ſancti Polycarpi, c.* 11. Fileſacus *l. 1. ſelect. c.* 14. Unde *in d. can.* 24. dum prohibentur divinationes per ſortes, damnantur ſorticularii caragi, qui ſuis picturis, & ſculpturis ſortes divinatorias exercebant juxra ritus, quos refert Simon Majol. *dier. canicul. verbo Vaticinia*, de quibus etiam Auguſtinus Anglorum Epiſcopus ita ait: *Nam qui prædictis malis, ideſt caragis, & divinis, aruſpicibus, vel phylacteriis, vel aliis quibuslibet auguriis crediderit, etſi jejunet, etſi oret, etſi jugiter ad Eccleſias currat, etſi largas eleemoſynas faciat, etſi corpuſculum ſuum in omni afflictione cruciaverit, nihil illi proderit, quamdiu ſacrilegia illa non reliquerit*. De illis etiam Zacharias Pontifex *epiſt. 1. ad ſanctum Bonifacium*, ait: *Hoc & nobis, & omnibus Chriſtianis deteſtabile, & perniciosum eſſe judicamus*. Sanctus Bonif. *epiſt. 132.* Illuſtrant Zerda *in adverſ. c. 155. num. finali* Theoph. Raynaud. *tom. 10. tr. de Agno cereo, c. 9. n.* 16.

11 Exponitur l. 4. §. ult. ff. de condict. ob turp. Ex proximè traditis, ni fallor, exponendus eſt textus *in l. 4. ſ. ult. ff. de condit. ob turp.* ubi ait Conſultus, quòd ſi cuidam ob indicium aliquid detur (indicium enim nuncupatur, quod eo pacto præſtatur, ut res mea ubinam ſit, indicetur, *l. ſolent 16. ff. de præſcript. verbis, l. falſus 33. §. ergo, ff. de furtis, l. 1. ff. de proxenet.* Paulus *l. 2. ſent. tit. de furtis 31. §. ob indicium* 20. Ant. Faber *in ration. ad d. leg. ſolent*, & *ad l. 5. ſ. quod ſi facio, ff. eod. tit.* A. Concius *l. 1. diſp. c. 14. & 15.*) ut fugitivum ſervum, vel rem furtivam indicaret, repeti condictione ob turpem cauſam non poſſe. Et hujus ſententiæ rationem Ulpianus illis verbis aſſignat: *Nec enim turpiter accepiſti*. Non ait, *nec turpiter feciſti*. Indicavit ergo, ſi mea conjectura non fallitur, illicitam actionem, videlicet aſtrologicam: nam Aſtrologos fures indicare, idem Ulpianus ſuppoſuit *in l. item 15. ſ. ſi quis Aſtrologos, ff. de injuriis:* & ita docet, eum turpiter accepiſſe, non tamen feciſſe, & per conſequens condictionem non competere. Quæ interpretatio ſuadetur *ex §. antecedenti*, ubi Conſultus propoſuerat actum verè turpem, ſed ob quem pecuniam accipere turpe non eſt. Improbabile ergo non eſt, Ulpianum eandem tractationem proſequutum fuiſſe *in d. ſ. fin.* ac per conſequens loqui in eo de actu turpi facto: quo caſu pecunia data condici non poteſt, *l. qui operas 3. ff. de his qui not. infam.*

12 Explicatur l. eorum 4. C. de malefic. Etiam ſuperiori aſſertioni opponi poteſt textus *in l. eorum 4. C. de malefic.* ubi Imperator Conſtantinus jam Chriſtianus ita ſtatuit: *Nullis verò criminationibus implicanda ſunt remedia humanis quæſita corporibus, aut in agreſtibus locis innocenter adhibita ſuffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis, grandiniſve lapidatione* qua-

Digitized by Google

quaterentur, quibus non cujuſquam ſalus, aut æſtimatio lęderetur, ſed quorum proficerent actus, ne divina munera, & labores hominum ſternerentur. Ex quibus verbis expreſsè conſtat, maleficiis uti licitum eſſe pro obtinenda ſanitate, aut avertendis fulmine, grandine, ſeu rubigine ab agris; quia talis ars non in præjudicium tertii, ſed in bonum proprium exercetur. Ergo etiam ad furtum inquirendum licebit ſortilegio uti. Pro hujus textus expoſitione ſciendum eſt, in eo per remedia humanis quæſita corporibus, intelligi carmina quædam, quibus antiquitus & ſanguis ſiſti credebatur, & ægris medela præſtari. Apulejus *in apologia*, qui locus maximè huic lucem facit: *Veteres quippe medici* (inquit) *etiam in carmine remedia vulnerum norunt, ut omnis vetuſtatis certiſſimus auctor Homerus docet, qui facit Ulyſſi de vulnere profluentem ſanguinem ſiſti cantamine. Nihil enim, quod ferendæ ſalutis gratia fit, criminoſum eſt.* Hinc etiam illud extat Vindiciani Comitis Archiatrorum, cujus hæc de carmine extat ſententia:

Gramine ſeu malis ægro præſtare medelam,
Carmine ſeu potiùs; namque eſt res certa ſaluti,
Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.

Ammianus Marcel. *l.* 16. ibi: *Anile incantamentum, quod medicinæ quoque admittit auctoritas, ad leniendum dolorem adhiberi.* Probat latè Fileſacus *de idololatria magica §.* 5. Etiam in agreſtibus locis innocenter adhibita ſuffragia interpretatur Jacobus Durantius *l.* 2. *var. cap.* 10. quæ apud ruſticos recepta ſunt avertendæ grandinis, fulmiſque cauſa: & ex Palladio refert ruſticos contra grandinem panno ruffo molam cooperire, & nocturnas aves conſueviſſe cruci affigere: quod etiam expreſſit Columella *in libello de cura hort.* ubi ait:

Hæc ſi ruricolæ paterentur monſtra ſalutis,
Ipſa novas artes varia experientia rerum,
Et labor oſtendit miſeris, uſuſque magiſter
Prodidit agricolis ventos ſedare furentes,
Et tempeſtatem Thuſcis avertere ſacris.
Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas
Sanguine lactentis catuli placatur, & extis.
Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aſelli
Tyrrhenos fixiſſe Tages in limite ruris:
Utque Jovis magni prohiberet fulmina Tarchon,
Sæpe ſuas ſedes præcinxit vitibus albis.

Hujuſmodi ſuperſtitionum meminerunt Clemens Alexandrinus *ſtrom.* 5. ibi: *Iam verò ajunt, magos, qui ſunt Cleonę obſervantes ſublimia nubium, quæ erant grandines, fulgetra, canticis, & ſacrificiis depellere. Quod ſi fortè iis quandoque defuerit animal ſuo cruentatum digito, ſacrificant Mantinica quoque Diotima Athenienſibus.* Seneca *l.* 4. *natural. quæſt.* ibi: *Rudis adhuc antiquitas credebat & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil poſſe fieri tam palam eſt, ut hujus rei cauſa nullius Philoſophi ſchola intranda ſit.* Imperator ergo Conſtantinus, etſi maleficiis uti prohibuerit in præjudicium generis humani *in d. l.* 4. tamen permiſit illius artis uſum in beneficium proprium, videlicet ſalutis recuperandæ cauſa, aut tempeſtatis avertendæ gratia, quia nullum damnum inde tertio ſequebatur. Sed Eccleſia, quæ peſtiferam hanc artem ſemper abhorruit, ut idololatria plenam, abſolutè, & ſemper hujuſmodi phylacteriis, & incantationibus, etiam pro pellendis infirmitatibus, & tempeſtatibus avertendis, ſub ſeveris pœnis uti prohibuit. Martinus Brachar. *in ſua collect. can.* 74. *Non licet in herbarum collectionibus, quæ medicinales ſunt, aliquas obſervationes, aut incantationes attendere, niſi tantùm cum ſymbolo divino, & oratione Dominica, ut tantùm Deus Creator omnium, & Dominus honoretur.* Concil. Arelat. *can.* 5. *Quicumque divinos præcantatores, phylacteria diabolica, vel herbas, vel ſuccinos, & alios ſuccos ſuis, vel ſibi impendere tentaverint,* &c. Referunt Burchardus *l.* 10. *Decreti, c.* 14. Carnot. *p.* 2. *c.* 58. Concilium Rhotomag. *can.* 4. *Perſcrutandum eſt, ſi aliquis ſubulcus, vel bubulcus; ſive venator, vel cæteri hujuſmodi, dicat diabolica carmina ſuper panem, aut ſuper herbas, aut ſuper quædam nefaria ligamenta, & hæc aut in arbore abſcondat, aut in trivio projiciat, ut ſua animalia liberet à peſte, & clade, & alterius perdat: quæ omnia idololatriam eſſe, nulli fidelium dubium eſt; & ideò ſummoperè ſunt exterminanda.* Concil. Ancyran. ex verſione Dionyſii Exigui *can.* 33. *Qui divinationem expetunt, & morem Gentilium ſubſequuntur, aut in domos hujuſcemodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte malefica, aut expiandi cauſa, ſub regula quinquennii jaceant, ſecundùm gradus pœnitentiæ definitos.* Ubi Balſamon notavit, per expiationem ſignificari morborum arte magica propulſionem ab his, qui ſe ob maleficium vexari prædicabant. Profertur & idem canon à B. Baſilio *epiſt.* 3. *ad Amphiloch. can.* 83. & variè citatur à Burchardo *l.* 10. *c.* 5. Ivone *p.* 2. *c.* 2. Martino Brachar. *can.* 17. *ſuæ collect.* Rabano *in pœnit. c.* 23. *addit.* 2. *ad capitul. can.* 18. Unde conſtat, quod licèt Conſtantinus adhuc non plenè in rebus religionis catholicæ inſtructus permiſerit maleficiis uti ad expiationem morbi, vel avertendas tempeſtates; tamen Eccleſia, quæ omnem idololatriæ ſpeciem magno odio proſequitur, etiam in his caſibus maleficiis uti omninò prohibuit, & per conſequens nec furti exquirendi cauſa aſtrolabium permiſit, *c. non liceat* 26. *quæſt.* 5. *c. admoneant* 2. *quæſt.* 7. plura adducit Hothomannus *conſil.* 99. *num.* 3. & correctam eſſe dictam legem 3. per legem ſequentem, docuerunt Balſamon *in nomocan. Photii, tit.* 9. *cap.* 25. Fileſacus *in cap.* 1. *de offic. ordin.* §. 10.

C A P U T II.

Alexand. III. a *Gradenſi Patriarchæ.*

EX tuarum tenore litterarum accepimus, quòd V. Presbyter lator præſentium juvenili levitate uſus cum quodam infami ad privatum locum immundum ſpiritum invocaturus acceſſit. Unde tu eum, quia propter hoc infamia laborat, & facinus publicum, & notorium erat, ab officio, & beneficio eccleſiaſtico ſuſpendiſti. Ipſe autem coram nobis viva voce propoſuit, quòd non ea intentione, quòd invocaret dæmonium, ierat; ſed ut inſpectione aſtrolabii furtum cujuſdam Eccleſiæ poſſet recuperare. Unde licèt hoc ex bono zelo, & ex ſimplicitate ſe feciſſe proponat; id tamen graviſſimum fuit, & non modicam maculam peccati inde contraxit. Et quoniam tutius eſt in dexteram, quàm in ſiniſtram; & in miſericordiam, quàm in ſeveritatem declinare: ipſum f. t. duximus remittendum, monentes, atque mandantes, ut ſibi infrà ſeptem dies poſt harum ſuſceptionem litterarum Eccleſiam cum univerſis ablatis reſtituas, & talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas, quòd per annum, & ampliùs, ſi tibi viſum fuerit; ita tamen, quòd biennium non excedat, eum ab altaris miniſtratione præcipias abſtinere, & ex tunc liberum ſit ei ſacerdotale officium exercere.

N O T Æ.

1 a GRadenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 3. De hoc Patriarcha nonnulla adduxi *in c. ex litteris* 29. *de offic. deleg.*

C O M M E N T A R I U M.

2 CIrca furta inquirenda non minori ſuperſtitione, quàm circa futura prænoſcenda uſos fuiſſe tum Gentiles, tum Chriſtianos, conſtat: nam apud Romanos res furtiva requirebatur in domo aliena per lancem, & licium; unde furtum conceptum dictum fuit, de quo *in §. furtum, Inſtit. de obligat. quæ ex delict.* Et quamvis Petrus Pith. *lib.* 1. *adverſ. c.* 1. poſt Feſtum credat, lance uſum fuiſſe perquiſitorem furti, ne matronarum ipſius domus, & virginum verecundia læderetur, quia ea tectus perquiſitor domum ingrediebatur; quod meritò dubitavit Scaliger, quomodo fieri poſſet: quare Cujacius *ad l.* 6. *&* 7. *ff. famil. erciſc.* rectè notavit, lancem non opponi oculis ſolitam fuiſſe, ſed in ea ferri præmium indicii; verius tamen eſt adeò liciis diſcoloribus lancem tenentibus, & ad quædam verba prolata ſe circumagentibus veteres detuliſſe, ut furta, quæ ea ratione conciperentur, hoc eſt detegerentur, inter manifeſta numerarent: inerat enim olim tam in lance, quàm licio ſuperſtitio; & utrumque incantationibus, & ſortilegiis ſerviebat. De licio notum eſt ex Ovidio *l.* 2. *Faſtor*, unde Plinius *l.* 28. *nat. Hiſt. c.* 2. in illis verbis:

Digitized by Google

bis: *Veſtales noſtras hodie credimus nondum egreſſa urbe mancipia fugitiva retinere in loco precationis.* Emendat Pignorius *in tractatu de ſervis*, c. 16. & legit, *Licio precationis*. De lance idem probat Balſam. *in can. 61. Synodi 6.* notarunt Cironius *in præſenti*, Baſil. Legion. *q. 2. ſcholaſt. in can. 4. Concilii Altiſſiod.* Etiam veteres alio modo furem perquirebant, ſorte videlicet ex pane confecta, ut probat Martin. Delrio *l. 4. diſquiſit. magicar. c. 2. q. 2. ſect.* 1. ubi adducit illud Horatii *epiſt.* 1. *ad Fuſcum*:

Utque ſacerdotis fugitivus liba recuſo.

Et ait: *Cùm in ſervis furti ſuſpicio habetur, ad ſacerdotem ducuntur, qui cruſtam panis carmine infectam dat ſingulis; quæ cùm hæſerit gutturi, manifeſti furti reum aſſerat.* Notavit etiam Baſilius *in d. can. 4. Concilii Altiſſiod.* Unde etiam in Eccleſia olim uſus fuit requirendi furta per Euchariſtiam, *c. ſæpè* 2. *q.* 5. ubi ex Concilio Vvormatienſi ita cavetur: *Sæpè contingit, ut in monaſteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur: idcirco ſtatuimus, ut quando ipſi fratres de talibus ſe purgare debuerint, Miſſa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipſe Abbas præceperit, præſentibus fratribus: & ſic expleta Miſſa omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini ſit mihi ad probationem odii.* Illuſtrat Theophil. *in oplothec. de calum. ſect. 3. c. 2. quæſt.* 3. Grethſerus *de cruce l. 2. c. 21.* Hothomanus *de feud. c.* 44. Lindembrog. *in gloſſar. verbo Judicium*, Martin. Delrio *l. 4. diſquiſ. magic. c. 4. q. 3. ſect. 2.* Sanchez *l. 2. in Decalog. cap. 34. nu.* 13. Item & fur detegebatur per ſortem, ut ex Concilio Hibernenſi, refert Egbertus Archiep. Eboracen. *in excerptis, can. 73.* ibi: *Si quis furatus fuerit pecuniam ab Eccleſia, mittatur ſors, ut aut illius manus abſcindatur, aut in carcerem mittatur, diù jejunans, & gemens, & reddat integrum, quod abſtulit, aut peregrinus abjiciatur, & reſtituat duplum.* Uſitatior tamen, nec adhuc noſtris ſæculis omninò apud homines ſceleratos, ſeu ignaros inuſitata fuit inquiſitio furti per inſpectionem aſtrolabii, ideſt ſitum ſtellarum, & obſervationem motuum ipſarum, dum furtum commiſſum fuit. Fuerunt enim plures ex Philoſophis, & Medicis, qui omnes humanas operationes tribuunt ſtellarum influentiis, immò & eas illo miro ordine collocatas aſſerunt, ut earum aſpectu omnia futura prodantur, & tamquam in libro legantur: ut docuerunt Cardanus *l. 14. de veritate*, c. 68. Bernardus Baſin. *de arte magic.* Nicolaus Tribet. *de fato*, Jacobus Scol. *in applicat. aſtrolog. ad medic.* Lucius Belancius *in q. de aſtrolog.* & alii relati à Pellicer. *in notis ad Gongoram, in fabula Pyrami*: qui malè pro ſua ſententia adducunt D. Auguſtinum *l. 2. c. 21. contra Manichæos*, ibi: *In illa perſpicuitate corporum cæleſtium non omnes animæ noſtræ motus ita latere, ut non aliquando ſe quis in facie, & oculis exerat.* Verùm hæc ſententia omninò damnata eſt, & etiam aſtrologia judiciaria improbata, tam in ſacra pagina, quàm in utroque jure, civili, & canonico: & in ſacra Scriptura c. 19. *Levit. Deuteron. c. 18. Iſaiæ c. 47. Sophoniæ c. 1. Jeremiæ c. 10. Sapientiæ c. 9. l. 1. Regum, c. 28. l. 4. c. 23.* D. Paulus *ad Galatas c. 4.* Jure canonico *in c. illud 6. c. ſed & illud 9. 26. q. 2. c. conſuluiſti, c. ſciendum, c. igitur, 26. q. 3. c. non ſtatim, c. non licet, 26. q. 5. c. legimus, §. ſed contra, c. qui de menſæ 11. 37. diſt. c. infames 17. 6. q. 1.* Jure civili, *l. 4. C. de malef. l. 6. eod. tit. l. 1. §. medicor. l. ſæcularii, ff. de extraordin. crimin. l. 4. §. 1. ff. famil. erciſc. l. 15. §. ſi quis aſtrologos 13. ff. de injur.* Paulus *l. 5 ſentent. tit. 21. & tit. 23. Novella 63. Leonis, l. nemo, C. de Epiſc. aud.* Jure Regio *leg. 1. tit. 27. partit. 3. l. 5. tit. 1. l. 8. recopil.* & improbarunt Sanctus Cyrillus *homil. 14. in Paſcha*, Theodoretus *q. 15. in Geneſim*, Ambroſius *l. 4. hexam. c. 4.* D. Auguſtin. *l. 4. de civit. Dei, ex c. 1. uſque ad 12. & l. 2. de doctrin. Chriſt. c. 21.* & alii Eccleſiæ Patres, quos congerunt Pellicer. *ubi ſuprà*, Kochier. *in face hiſt. cent. 2. c. 29.* P. Pinto *in ſpicileg. tract. 1. c. 14. & 19.* Thomas Braduar. *l. de cauſa Dei, c. 3. & l. 3. c. 22.* Picus Mirandul. & Bulengerus *l. 2. de divin.* Suarez *tract. 3. de relig. l. 2. c. 11.* Sanchez *l. ſummæ, c. 38. à n. 27.* Salas *in 1. 2. tract. 5. diſt.* 2. & de hujuſmodi aſtrologia in perquirendis rebus amiſſis loquuntur canones 23. Concilii Ancyr. *Qui divinationes expetunt, & mores Gentilium ſubſequuntur, vel in domos ſuas hujuſmodi homines introducunt exquirendi aliquid arte magica*, &c. & 15. Synodi 6. Trul. Et hodie in ſanctæ Inquiſitionis Tribunalibus proceditur ex Bulla Sixti IV. contra profitentes aſtrologiam judiciariam. In præſenti autem textu per annum tantùm ſuſpenditur clericus per aſtrolabium furtum requirens, quia non ex dolo, ſed ex ſimplicitate fecit; alioquin ab omni ordine ſacro deponendus erat, beneficio privandus, & in monaſterium pœnitentiæ peragendæ cauſa detrudendus erat, *c. ſi quis Epiſcopus 26. q. 6.* docuerunt Balboa *in c. 3. de re judic. n. fin.* Abbas *in præſenti, n.* 4. Grillandus *de ſortileg. q. 11. n.* 3. Raphael à Torre 2. 2. *q. 96. art.* 4. & hodie qui hoc facit, etiam bona fide, pœna arbitraria punitur, Abbas *in c. 1. hoc tit.* Grillandus *de ſortileg. q.* 11.

C A P U T III.

Honorius III. *Capitulo a Lucanenſi.*

Eccleſia veſtra nuper Epiſcopo deſtituta, ſicut comperimus, convenientes in unum, ut de futuri tractaretis *b* electione Pontificis, circa modum electionis diverſos incipientes habere tractatus, unum tandem elegiſtis ex vobis per ſortem, qui tres elegit auctoritate veſtra, per *c* quos vice omnium Lucanenſi provideretur Eccleſiæ de Paſtore, quorum duo tertium, *d* Magiſtrum Ricardum ſcilicet, elegerunt, quod expreſsè licebat eiſdem ſecundùm traditam à vobis omnibus poteſtatem. Procuratoribus igitur veſtris, ſuper his in noſtra præſentia conſtitutis, nos tali examinato proceſſu, licèt nota non careat, quin immò multa reprehenſione ſit dignum, quòd ſors in talibus intervenit: propter prærogativam tamen morum, & litteras Magiſtri R. concanonici veſtri, in quem vota veſtra Eccleſiæ veſtræ præficiendum Epiſcopum concurrerunt; & affectionem, quam ad eamdem habemus Eccleſiam, electionem celebratam de ipſo ad gratiam *e* confirmationis admittimus, ſortis uſum in talibus perpetua prohibitione damnantes.

N O T Æ.

a *Lucanenſi.* Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap. unic.* De Eccleſia Lucanenſi, ſeu Lucenſi Italiæ egi *in c. 18. de præſcript.*

b *Electione Pontificis.*) Nam his temporibus Honorii III. electio Epiſcoporum ſpectabat ad Canonicos Eccleſię vacantis, ut adducta temporum ſerie, & diſtinctione probavi *in c. 2. de elect.*

1 c *Per quos vice omnium.*) Triplex eſt eligendi modus, per ſcrutinium videlicet, compromiſſum, & inſpirationem, *c. quia propter, de elect.* latè probant Petrus Greg. *de elect. c.* 3. Azor *part. 2. Inſtit. lib. 6. c.* 14. Jul. Lavor. *de elect. tit. 4. c. 21.* Præſens textus ſpectat ad ſecundum modum electionis, per compromiſſum videlicet, quæ celebratur, cùm uni videlicet, vel pluribus eligendi poteſtas committitur, *c. ſacroſancta, de elect.* quorum judicio ſtandum omninò eſt, niſi indignum eligant, *c. cauſam 8. de elect.* ubi probavi. Ad hunc electionis modum pervenitur, maximè cùm multitudo eligentium ſibi ipſi negotium facit, juxta D. Gregorii conſilium *l. 2. epiſt.* 15. & in præſenti etiam electio per ſcrutinium facienda erat à tribus electoribus virtute compromiſſi nominandis. Nec novum eſt in jure canonico, ut electio partim fiat per ſcrutinium, partim per compromiſſum, ut *in c. ſi qui 23. de elect. in 6. c. cùm olim 7. de arbitr.* notavit Petrus Gregor. *de elect. d. c. 3. n.* 4.

d *Duo Magiſtrum R.*) Similis caſus refertur *in c. cùm in jure, de elect.* Sed ſi ex tribus compromiſſariis duo Ricardum elegerunt, ad quid ſpecialiter Honorius meminit poteſtatis in compromiſſo datæ, cùm electus à majori parte compromiſſariorum ritè electus crederetur, etiamſi tertius eum non eligeret, cùm in præſenti caſu adducta non fuiſſet clauſula, ut omnes eligerent? Sed dicendum eſt, in præſenti caſu elegiſſe compromiſſarios unum ex ipſis compromiſſo comprehenſum, quia ita cautum erat in ipſo compromiſſo; nam licèt aliàs verum ſit, electores non poſſe ſeipſos eligere, *c. fin. de inſtit. c. Cumana, de elect.* tamen in electione per compromiſſum licitum eſt uni ex compromiſſariis electioni à cæteris de ſe factæ conſentire. Differentiæ ratio ex eo provenit, nam in electione per compromiſſum electio incipit ab omnibus electoribus, 2

Digitized by Google

bus, & tantùm perficitur à compromiſſariis: at electio per ſcrutinium ab iiſdem incipit, & perficitur. Unde in ea nemo poteſt ſe eligere. Hoc tamen non procedit, quando unicus eſt compromiſſarius, ut docuit Barboſa *in d. c. cum in jure*, qui rectè ampliat hanc doctrinam ad caſum, in quo talis facultas non ſit expreſſa ex compromiſſo; dum tamen non ſit adempta, quæ jure communi competit, *ex dicto c. cùm in jure*.

e *Confirmationis admittimus.*) Sed confirmatio propriè cadit ſuprà actum validum, & ita ratione confirmationis non novum jus, ſed antiquum conſervatur, *c. quia 5. de conceſſ. præbendæ, c. ex parte 13. de V. S. c. cùm dilecta 4. de confirm. utili, c. licèt, de crimine falſi*. Ergo in præſenti caſu non poterat confirmari electio, quæ nulla fuerat, ſed potiùs firmari, & validari ab ipſo Pontifice. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, quod licèt Panormitanus in præſenti, *n. 5.* aſſeruerit electionem compromiſſarii in præſenti ſpecie nullam fuiſſe, utpotè celebratam contra textus diſpoſitionem *in c. quia propter, de elect.* veriùs tamen Sanchez *l. 2. ſummæ, c. 38. n. 85.* Suarez *t. 3. de relig. l. 2. c. 12.* Gibalinus *t. 2. de negot. l. 4. c. 9. art. 8.* aſſeruerunt electionem compromiſſarii ſorte factam à Capitulo Lucanenſi, injuſtam, ac reprehenſione dignam fuiſſe; non tamen irritam, quia *in d. c. quia propter*, præſcripta fuit forma ſervanda in ipſa electione Epiſcopi, non verò in electione compromiſſarii; unde etſi electio Epiſcopi Lucanenſis per ſortem facta nullius momenti eſſet, utpotè celebrata contra formam præſcriptam *in d. c. quia propter*; tamen electio compromiſſarii per ſortem facta valida fuit, licèt injuſta, & illicita; & ideò egebat gratia Romani Pontificis confirmationis.

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur, & probatur.

EX hac Honorii III. Decretali communiter ſequens deducitur aſſertio: *Electio eccleſiaſtica per ſortes fieri non debet*. Probant eam textus *in c. aliquanti, c. ſortes, c. ſi quis clericus 26. qu. 3. c. non ſtatim, c. non exemplo, cum ſequent. 26. q. 2. c. quia propter, de elect. l. 47. C. de Epiſc. aud.* D. Thomas *2. 2. qu. 95. art. 8.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Petrus Gregor. *de elect. c. 3. & l. 34. ſyntag. c. 5. & de rub. l. 9. c. 14. & 15.* Baronius *in apparatu, n. 69. 71. & 74. & anno 34. n. 237. & anno 44. n. 88.* Turrianus *in explanationibus D. Clementis, l. 8. cap. 5.* Torres *de relig. t. 1. qu. 95. art. 8. dubio 1.* Delrio *diſquiſit. l. 4. c. 4. qu. 1.* Arniſeus *l. 2. de republ. c. 2. ſect. 4.* Azor *part. 1. inſtit. l. 9. c. 12.* Jul. Lavor. *var. lucub. tit. 4. c. 20. ex n. 33.* Suarez *t. 3. de relig. l. 2. de ſuperſt. c. 12.* Sanchez *l. 2. in Decal. c. 38. num. 21.* Barboſa *t. 6. in ſelect. ad hunc textum*, & *in c. ſecundum, 26. q. 2.* Salmutius *ad Pancirol. l. 1. tit. 44.* Lindembrog. *in gloſſar. verbo Sors*, Torreblanca *de magia, c. 22.* Cohel. *in not. Cardinal. c. 16. privileg. 1.* Mancinus *de triplici juris collat. c. 157.* Gibalin. *de negot. t. 2. l. 4. c. 9. art. 8.* Luna, & Arellanus *l. 5. ſingul. antinom. 6.* Cabreros *de metu, l. 2. c. 5.* Scomborнerius *l. 1. polit. c. 2.* Aravio *in qq. moral. de ſtatu civili, diſp. 3.* Pantoja *in l. fin. C. de alcat. n. 24.*

5 Traditur ratio dubitandi.

Verùm hæc aſſertio difficilis valdè redditur ſequenti juris conſideratione, nam per ſortem divina agnoſcitur voluntas; ſiquidem, ut dicitur *in c. 16. Proverbiorum: Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur*. Unde ex D. Auguſtini definitione *in c. ſors, 26. q. 1.* ait: *Sors non aliquid mali eſt, ſed res eſt in dubitatione humana divinam indicans voluntatem*. Unde ſortium uſus, tam in jure divino, quàm civili, valdè uſitatus fuit, ut conſtat *ex c. 26. Numerorum, c. 7. Joſue*, ubi ſorte detectus fuit Acham. Sic etiam captus fuit Jonathas *l. 1. Regum, c. 14.* & deprehenſus fuit Jonas, qui fugit à facie Domini, *c. 1. Jon.* Sic ſorte exiit Zacharias, ut incenſum poneret in altari, *c. 1. Lucæ*. Jure civili Romanorum dignitates omnes per ſortem dabantur; Conſules enim ſortiebantur, uter ædes Diis dedicaret. Livius *l. 2.* Comitia ex ſorte habebantur. Livius *l. 5. de cade 4.* Cenſores inter ſe ſorte comparabant, uter eorum luſtrum conderet, Varro *l. 5. de ling. Latina*. Faciunt Cicero *ad Quintum fratrem, l. 2.* ibi: *Sententiam dixit, ut ipſe judices per Prætorem urbanum ſortiretur*. Et *l. 1. ad Atticum: Senatus decrevit, ut Conſules Galliam ſortirentur*. Et *l. 1. epiſt. ad Lentulum: Si licitum eſſet legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega provinciam.* Et *2. in Verrem.* Virgil. *l. 8. Æneid.*

Ocyus incubuere omnes, pariterque laborem
Sortiti.

Et *4. Georg.*

Sunt quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti.

Plinius etiam hujuſmodi conſuetudinem in Panegyr. ad Trajanum referens, ait: *Sors, & urna judicem aſſignat*. Similiter in judiciis, & ſententiis proferendis ſortibus utebantur, ut conſtat *ex l. is cùm ambo 14. ff. de judiciis, l. 2. C. commun. de legat. l. Judæi 8. C. de Judæis, l. denunciaſſe, §. fin. ff. ad leg. Jul. de adult. l. ſi quæ ſunt 5. ff. famil. erciſc. l. quotiens, C. de privil. ſcholar. l. 12. l. generaliter 24. §. quid ergo, ff. de fideicommiſſ. libert. l. 2. C. quando, & quibus quarta pars. l. 19. §. 1. ff. quæ in fraud. credit. Novell. 162. c. 3. §. optioni, Inſtit. de legat.* Petrus Gregor. *l. 3. ſyntag. c. 5. & de elect. c. 3.* Scipio Almir. *ad Tac. l. 20. diſſert. 1.* Borel *in ſumma deciſ. tit. 33. à n. 185.* Larrea *deciſ. 45. a n. 26.* Buleng. *l. 2. de divinat. c. 1.* Vela *t. 1. deciſion. deciſ. 4. n. 77.* Et virgo Veſtalis apud ipſos ſorte eligebatur. Gellius *l. 1. noct. c. 12.* Lipſius *de Veſta & Veſtal. c. 6.* latè illuſtrant Mancinus *d. c. 147.* Avendano *d. l. 2. de metu, c. 5.* Ergo & electiones eccleſiaſticæ ſorte ſimiliter fieri poſſunt, præcipuè cùm adeò proprium ſit clericos ſorte eligi, ut inde clerici dicti ſint, quaſi ſorte dati, *c. cleros, 21. diſt.* Illuſtrant Alciatus *l. 4. parerg. c. 14.* Vvadingus *in notis ad opera D. Franciſci, c. 13.* Hallier. *de ſacris elect. l. 1. c. 1.* Ergo non rectè in præſenti docetur, electiones eccleſiaſticas per ſortem fieri non debere.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, ſortem in jure, & apud bonæ notæ auctores variè accipi. Aliquando pro fortuna, ſeu ſtatu alicujus, ut *in pſalmo 36.* ibi: *In manibus tuis ſortes meæ*. Et *in l. fin. C. de ſpectac.* Frequenter pro prima, & capitali pecunia, quæ in ſocietatem, ſeu contractum confertur, *l. acceptam, Cod. de uſuris, c. conqueſtus, eod. tit.* Sic Terent. *in Adelph.* ait: *Hei mihi, etiam de ſorte nunc venio in dubium*. Ideſt de pretio, quo empta fuerat fidicina. Accipitur etiam pro fato. Virgilius *l. 3. Æneid.* — 6 Sors quid?

Hic exitus illum ſorte tulit.

Et pro judicio. Idem Virgil. *l. 6. Æneid.* ibi:

Nec tamen hæ ſine ſorte datæ, ſine judice ſedes.

Accipitur quandoque pro progenie, ſeu genealogia, ut apud Ovidium *l. 6. Faſtor.*

Si genus aſpicitur, Saturnum prima parentem.
Feci, Saturni ſors ego prima fui.

Verumtamen ſpecialiori, & uſitatiori modo accipitur pro inquiſitione fortunæ, ſive divinæ providentiæ de aliquo contingenti, humanoque eventu, vel pro ſigno dato, per quod diſtinguantur res confuſæ ad invicem: qua in acceptione ſors definitur à D. Thoma *in Epiſt. ad Epheſios: Exquiſitio divinæ providentiæ de aliquo contingenti, & humano*. Et *opuſcul. 25. art. 8. & 22. q. 95.* ait: *Sors eſt inquiſitio occulti excedentis humanam induſtriam, per aliquid à nobis factum de rebus humanis ad nos pertinentibus*. Facit D. Gregorius *in l. 1. Regum, c. 14.* ibi: *Qui ſortes mittunt, per viſibilium rerum conjecturas latentia ſæpè deprehendunt*. Quam definitionem, & aliàs explicant plura de his ſortibus adducentes Summiſtæ *verbo Sors*, Martin Delrio *diſquiſit. magic. l. 4. c. 2. q. 7. ſect. 3.* Magiſter Torre *t. 2. de relig. q. 95. art. 8.* Aravio *d. diſp. 3. de ſtatu civili, per tot.* Gibalin. *d. c. 9. art. 8.* Beyerlinch *t. 7. in theatro, verbo Sors*.

Deinde ſciendum eſt, ſortes ex parte finis, ad quem ſortitio ordinatur, dividi in ſortem divinatoriam, conſultoriam, & diviſoriam. Divinatoria eſt, per quam intendimus futura prænoſcere, de qua, & ejus malitia egi ſuprà *in c. 1.* & plura tradit Delrio *l. 4. diſquiſit. magic. c. 2. qu. 7. ſect. 3.* Bulenger. *in opuſc. l. 2. de ſort. c. 1.* Conſultoria eſt, qua conſulimus, quid agendum ſit, in qua ſors ſuccedit loco conſilii, & eam urgente neceſſitate, & cum debita reverentia, precibus ad Deum devotè fuſis. licitam eſſe ſuprà probavi *in c. 1.* & latè docuerunt Martinus Delrio *d. l. 4. diſquiſit. c. 2. q. 7.* Aravio *d. diſp. 3. §. 5. per totum*, Origenes *homil. 3. in Joſue*. Sors diviſoria eſt, per quam res quæ in confuſo eſt, dividitur: & hæc licita eſt concurrentibus quatuor circumſtantiis. Prima ut eventus ſortis expectetur à Deo, non à dæmone, nec ab aſtris, fato, aut fortuna: ſecunda, ut ſors fiat ſimplici animo, & cum debita reverentia, ſine admixtione alicujus ſuperſtitionis, vel abuſu rerum ſacrarum, ſeu ſacræ Scripturæ. Tertia eſt, ut illi, qui ſortiuntur, æquali jure nitantur, aut æquali ſint digni pœna. Quarta eſt, quod præcipua intentio ſortientium non ſit inquirere voluntatem Dei modo extraordinario, ſed tantùm litium, diſcordiarum, ſive invidiarum ablatio: & per defectum cujuslibet conditionis ex his certum eſt ſortitionem illicitam reddi ob injuſtitiæ periculum, ut latè proſequitur Suarez *l. de ſuperſtit. c. 12.* Sanchez *lib. 2. in Decalog. c. 38. à n. 50.* Serarius *in c. 7. Joſue, qu. 19. & 20.* ſed diverſo malitiæ gradu; nam ſi eventus ſortis expectetur à dæmone, erit ſuperſtitioſa per expreſſum pactum cum dæmone: ſi verò ab aſtris, & fato, eſt ſuperſtitio- — 7 Sortium diviſio.

ſa per

Digitized by Google

ſa per pactum implicitum. Similiter ſi à fortuna expectetur, accipiendo fortunam, prout Gentiles cenſent eſſe quemdam Deum, eſſet idololatrica ſortitio: intellecta autem fortuna juxta Philoſophos Chriſtianos pro collectione cauſarum ſecundarum occultarum, & per accidens convenientium cum ſubordinatione ad divinam providentiam, aut nullum, aut tantùm peccatum veniale eſt. Deinde per defectum ſecundæ conditionis erit quoque peccaminoſa ſortitio, juxta qualitatem irreverentiæ; aut mortalis, ſi magna; aut venialis, ſi parva fuerit irreverentia. Per defectum etiam tertiæ conditionis redditur ſortitio imprudens, ſive irrationabilis, & injuſta, quia fit cum periculo communis boni, & læſione juſtitiæ, atque cum damno tertii, ut probat Cajetanus *in ſumma, verbo Sors*. Tandem per defectum quartæ conditionis redditur ſortitio peccaminoſa peccato vanitatis, quia caret debito fine. Etenim finis non debet eſſe inquirere voluntatem Dei modo extraordinario, eo quòd iſte modus eſt omninò incertus, utpotè nulli Dei promiſſioni innitens; ſed lites, querelas, invidias, aut diſcordias auferre, juxta illud Salomonis proverbium: *Contradictiones comprimit ſors*. Manet ergo his ſervatis conditionibus, licitas eſſe ſortes diviſorias, & ita eas apud varias gentes receptas fuiſſe, ut de Græcis refert Homerus *iliade* 8. de Vvandalis Crantzius *l.* 1. *Vvandaliæ*, *c.* 17. de Germanis Cæſar *l.* 1. *de bello Gallico*: de Venetianis Hadrianus Barlan. *de Ducibus Venet.* de Siculis, & aliis Scomborneriùs *d. l.* 2. *c.* 2.

8 Traditur ratio decidendi.

Quibus ita animadverſis, & in medium præjactis, apparet jam vera ratio præſentis deciſionis, & quare Honorius III. improbaverit electionem eccleſiaſticam factam à Capitulo Lucanenſi. Nam cùm judicium ſortis ſit valdè periculoſum, unde illud judicium fortunæ dixit Cicero *l.* 2. *de divinat.* quem, & alios refert Beyerlinch *in theat. vitæ hum. verbo Sors*, perquàm abſurdum eſt, & à diſciplina eccleſiaſtica alienum, ut in electionibus eccleſiaſticis, & de Prælatis Eccleſiæ præficiendis, ubi merita debent ponderari, & ſingulorum virtutes penſari, judicio fortunæ hoc totum committatur, quæ ſæpè indignos promovet, & dignos premit, ut eleganti carmine cecinit ille:

O fortuna potens, quàm variabilis!
Evertiſque bonos, eligis improbos:
Fortuna immeritos auget honoribus.

Breviùs Seneca *in Hercule Furente*:

Fortuna viris invida fortibus,
Quàm non æqua bonis præmium dividis!

Facit Tacitus *l.* 2. *annal.* ubi inquit: *Nam Auguſtus permiſit Senatui deligere Præfectos. Dein ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, ſorte ducebantur ex numero Prætorum, qui præeſſent; nec id diu manſit, quia ſors deerrabat ad parum idoneos*. Inde nullum judicium, nulla electio juſtitiæ adæquata in talo, ſive in ſorte ineſſe poteſt. Inde Plautus *in Caſina*, ait: *Nam ſi ſic nihil impetrare potero, ſaltem ſortiar.* Meritò ergo Honorius III. in electionibus eccleſiaſticis, in quibus ſedulò, & ſeriatim ponderari debent merita, & virtutes candidatorum, omne genus ſortitionis improbavit, ne fortunæ judicio negotium ita grave committatur. Unde infertur cum Sanchez *l.* 2. *ſummæ*, *c.* 38. Gibalino *d. c.* 9. *art.* 8. præſentem Honorii prohibitionem non extendi ad lites eccleſiaſticas circa beneficia, aliaſque ſimiles cauſas, quæ poterunt dirimi ſorte, ſi alia commodior ratio non appareat, quia Honorius de ſolis electionibus loquitur, quæ non fiunt, quando lis de illa ſorte dirimitur. Nec is, cui ille obvenit, capit beneficium vi ſortis, ſed prioris electionis, cujus dumtaxat impedimentum à collitigante poſitum tollitur per ſortitionem, & jus anteà dubium, & incertum firmatur, ac declaratur, tum ceſſione adverſarii, tum judicis auctoritate. Dubitari ſolet, an hæc prohibitio locum habeat, cùm duo æqualibus ſuffragiis ad præbendam, ſeu Prælaturam electi ſunt, nec facilè poteſt controverſia dirimi, niſi committatur ſorti, præcipuè cùm uterque conſentiat, nec periculum adſit eligendi indignum, cùm uterque dignus judicatus ſit; immò non fiat ſortitio ad electionem, ſed ad illius dumtaxat determinationem? Et licitè fieri poſſe cenſuit Gloſſa *in Summa*, *verbo Sors*, 26. *q.* 2. negant tamen pluribus relatis Caſtropalao *tract.* 17. *diſput.* 1. *puncto* 6. *n.* 6. Sanchez *d. c.* 38. *n.* 74. Gibal. *d. c.* 9. *art.* 8. ea ratione moti, quia cùm nondum exiſtat electio, quamdiù eligentium vota æqualia ſunt, ſi declaratio illius æqualis committatur ſorti; revera electio fiet per ſortem; immò dici nequit, utrumque hunc candidatum fuiſſe judicatum dignum à Capitulo, ſed quemque à media parte Capituli, quod non cenſetur, nec dicitur agere, niſi major pars agat. Quare rectiùs eo caſu poterit ſuperior cogere Capitulum, ut intra certum tempus conveniant de aliquo eligendo quod ſi non fecerint, elapſo tempore eo ipſe eligat, ut conſuluit gloſſa *in c. ult. verſ. Nec teneantur*, *de reſcript. in* 6. licèt in aliquibus Eccleſiis conſuetudine introductum ſit, ut hoc caſu præbenda ſortiatur.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa, & deducta ex variis ſacræ paginæ locis, in quibus agitur de ſortibus divinis, quas etſi divinitus temperatas fuiſſe dubium non ſit, tamen monente D. Hieronymo *in c.* 1. *Jonæ*, temerè non debent in exemplum trahi, cùm privilegia ſingulorum non poſſint legem facere communem. In aliis verò juris civilis fragmentis, & Authorum teſtimoniis proponitur alterum ſortis genus politicum, quando cauſa litium declinandarum hæreditates, ſpolia, & alia bona iis, ad quos pertinent, ſpontaneo conſenſu ſortium decreto ſe ſubmittentibus diſtribuuntur, vel cùm dubia res quævis ſorti decidenda committitur, vel cùm dignitates, officiaque ſæcularia ſortitioni offeruntur: quod apud varias gentes receptum fuit, & hodie in variis communitatibus obſervatur, dum inter æqualiter dignos ſorti officium committitur, cùm talis ſors non contineat injuſtitiam, cùm inter æqualiter dignos fiat: at verò in præſenti agitur de electione ad dignitates eccleſiaſticas, in qua major diligentia adhiberi debet, immò & ſervari forma præſcripta *in c. quia propter*, *de elect.* in qua nulla electionis per ſortem faciendæ mentio fit; & ideò in dignitatibus eccleſiaſticis electio per ſortes prohibita eſt, non autem in officiis ſæcularibus. Nec obſtat, quod dicebamus, clericos à ſorte dictos eſſe: quia ſors illa pro hæreditate Domini accipitur, ad quam peculiariter clerici delecti ſunt, juxta eumdem D. Iſidorum *in d. c. cleros*. 9 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Sed ſuprà traditis apertè opponitur textus in Concilio Barcinon. *can.* 3. in illis verbis: *Hoc etiam innovandum, cuſtodiendumve in omnibus ſancta ſtatuit Synodus, ut ſecundùm priſcorum canonum conſtituta, vel ſynodalium epiſtolas Præſulum præmonentes, nulli deinceps laicorum liceat ad eccleſiaſticos ordines, prætermiſſo canonum præfixo tempore, aut per ſacra regalia, aut per conſenſionem Cleri, vel plebis, vel per electionem, aſſenſionemque Pontificum, ad ſummum ſacerdotium aſpirare, ac provehi. Sed cùm per canonum conſcripta tempora eccleſiaſticos per ordinem ſpeciali operi deſudando, probatæ vitæ adminiculo comitante conſcenderit gradus, ad ſummum ſacerdotium, ſi dignitati vita reſponderit, auctore Domino provehatur. Ita tamen, ut duobus, aut tribus, quos ante conſenſus Cleri, & plebis elegerit, Metropolitani judicio, ejuſque Coepiſcopis præſentatis, quem ſors, præeunte Epiſcoporum jejunio, Chriſto Domino terminante monſtraverit, benedictio conſecrationis adcumulet. Aliter deinceps, quod abſit, præſumptum, & ordinatores, & ordinatos proprii honoris depoſitio ſubſequatur*. Ex quibus apertè deducitur, Epiſcopos per ſortem eligi poſſe: nec intereſt, quod duo, aut tres eligi jubentur, ut deinde ſortiatur inter eos, quis gradu, & dignitate Epiſcopi fungi debeat; quia tunc adhuc reverà electio ſorte celebratur. Pro cujus canonis expoſitione dicendum eſt cum Sahabedra *in chron. Gothic cap.* 15. *numer.* 68. tunc temporis, videlicet anno 599. in Hiſpania eam electionis formam rationi congruam, & conſentaneam viſam fuiſſe, licèt numquam legamus praxi receptam; immò contrarium obſervatum fuiſſe conſtat ex Concilio Tolet. 4. paulò pòſt celebrato: & ita numquam in Hiſpania electio Epiſcoporum per ſortem recepta fuit. 10 Exponitur Concil. Barcin. can. 3.

Deinde adverſatur textus *in c. non exemplo*, 26. *quæſt.* 2. ubi refertur electio D. Mathiæ Apoſtoli, quæ fuſiùs narratur *c.* 9. *Actuum Apoſtol.* & concluditur, ſorte electum fuiſſe, illis verbis: *Cecidit ſors ſuper Mathiam*. Igitur ſi ſors à Chriſto Domino, & Apoſtolis approbata fuit, non rectè in præſenti Honorius improbat electionem per ſortem factam ad Epiſcopatum. Pro cujus difficultatis ſolutione varia adduxerunt Interpretes Dionyſius *de Eccleſiaſt. Hierarchia c.* 6. quem ſequuntur Antoninus *part.* 1. *hiſt. cap.* 2. *tit.* 6. Turrianus *in annotationibus ad D. Clement.* & *in defenſione l.* 8. *c.* 5. aſſerit, ſortem illam non fuiſſe conſuetam juxta ritum, & morem veteris legis, ſed alterius ordinis, & rationis, nimirum manifeſtationem divinæ voluntatis aliquo cæleſti ſigno viſibili, ſcilicet radii coruſcantis, vel ſimilis. Aliter Origenes *homil.* 1. *in Joſue*, Hieronymus *in c.* 1. *Jonæ*, D. Auguſtinus *concione* 2. *in pſalmum* 30. exponunt locum illum: aſſeruerunt nimirum, hujuſmodi Apoſtolatus electionem fuiſſe ex Chriſti revelatione commiſſam ſortitioni conſuetæ, & ſimul aliquò ſigno cœleſti viſibili probatæ, ut ſic Chriſtus eos certificaret, ſe illis in ea electione adeſſe; & ſicut præſens Apoſtolos elegerat immediatè, ita & abſens Judæ ſucceſſorem eligeret. Idque videntur po- 11 Exponitur c. non exemplo, 26 q. 2.

ſtulaſſe

Digitized by Google

ſtulaſſe Apoſtoli cùm dixerunt: *Oſtende quem elegeris*; non ut caderet ſors ſuper unum à duobus, ſicut in cæteris ſortibus ſolet evenire; ſed ut ſuam manifeſtaret voluntatem aliquo ſpeciali modo, hoc eſt viſibili cœleſti ſigno: & ita ſortem illam fuiſſe conſultoriam docuit Theophilus *t.* 15. *in heterocl. ſpirit. part.* 2. *puncto* 4. Tandem Vega *in c.* 1. *Actuum*, Laurentius Juſtinianus *in ſermone de S. Mathia*, Abulenſis *in c.* 7. *Joſue*, *quæſt.* 41. aſſerunt illam fuiſſe communem, ex uſu & more veteris Teſtamenti acceptam ab Apoſtolis, quia licèt jam lex vetus mortua eſſet, non tamen erat mortifera; & ideò Apoſtolos licitè ea ſorte uti potuiſſe. Eos ſequuntur D. Franc. Fernandez à Corduba *in opuſc. de vita*, *& miraculis S. Mathiæ*, Pantoja *in l. fin. C. de aleator. nu.* 24. Sed omnes has ſententias refellit Aravio *d. diſp.* 3. *de ſtatu civili*, *§.* 5. *n.* 3. Tandem alii docuerunt, D. Mathiam mediatè electum fuiſſe ab Apoſtolis, immediatè verò ab Spiritu ſancto, qui primùm eum vocavit, & poſteà vocatum declaravit congregatio Apoſtolorum; ſic enim Spiritus ſanctus dixit: *Segregate mihi Paulum*, *& Barnabam in opus*, *ad quod aſſumpſi eos*. Et tunc congregatio erupit: *Tu*, *Domine*, *oſtende*, *quem elegeris ex his duobus*; *& cecidit ſors ſuper Mathiam*, *& adnumeratus eſt cum undecim*; ideſt ſuffragiis electus: & ita eo caſu duæ electiones adfuerunt, altera ſortis, ſeu voluntatis Dei; altera ſuffragiorum ipſorum Apoſtolorum. Non tamen adhibuere Apoſtoli ſuffragia, ut rectè contra alios, præcipuè Ribadeneira *in vita S. Matthæi*, ſtatuit Leſſius *de juſtit. c.* 53. *n.* 59. Apoſtoli enim dederunt ſortes orantes Deum, ut ſortes dirigeret, & oſtenderet eo ſigno, quem ipſe præelegiſſet: ubi autem cecidit ſors ſuper Mathiam, ipſi quoque elegerunt, ut facilè ex Græca verſione patet. Itaque Deus elegit ſanctum Mathiam, & Apoſtoli eumdem elegerunt, partim conſilio, & judicio proprio; partim ſortium auxilio, ut docuerunt Cellotius *de hierarch. eccleſ. l.* 7. *c.* 1. Cironius *in parat. ad hunc tit.* Bellarm. *in apolog. contra Reg. Angl. c.* 13. *fol.* 202.

TITULUS XXII.

De colluſione detegenda.

CAPUT PRIMUM.

Gregorius *Univerſis Epiſc.* a *Corinth.*

DEſiderii noſtri eſt ad concordiam redigere diſcordes, & unitos eſſe in gratia eos, quos diviſos ab alterutra dilectione voluntatis fecit eſſe diverſitas. Scripta igitur fraternitatis veſtræ relegentes agnovimus, quòd hi, qui contra *b* Hadrianum fratrem, & Coepiſcopum noſtrum aliqua dixerant, modò cum eodem Epiſcopo in amicitiam conveniſſent, & magna nobis ad præſens facta eſt de eorum unitate lætitia. Sed quoniam ea, quæ dicta ſunt, indiſcuſſa remanere non patimur, Sedis noſtræ Diaconum ad ea inveſtiganda dirigimus, quia nuntiati nos facinoris qualitas vehementer impellit, ut ea, quæ audivimus, diſſimulare nullatenus debeamus: præſertim cùm accuſatores, & accuſatum inter ſe feciſſe gratiam indicaſtis, hoc nobis neceſſe eſt ſubtiliùs perſcrutari, ne fortaſſe eorum ſit comparata concordia: quæ ſi, quod abſit, non ex charitate, ſed ex præmio facta conſtiterit, majori hoc emendatione plectendum eſt. Nam nos, qui canonicè, revelante Deo, mala, ſi quidem vera ſunt, reſecare præcedentia feſtinamus, commiſſam poſtmodùm culpam ſine vindicta nulla ratione dimittimus.

NOTÆ.

a *Corinth.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. & poſt Concil. Lateran. *p.* 28. *c.* 2. & in ipſo regeſtro epiſtolar. Divi Gregorii *l.* 2. *indict.* 11. *epiſt.* 38. ex quo litteram textus tranſcribo. Corinthus urbs inter nobiliſſimas Græciæ numeratur, notiſſimaque eſt in Iſthmo Peloponneſi: à Corintho Maratonis, velut Corinthiis perſuaſum eſt, nomen accepit, teſte Strabone *l.* 8. Ab Horatio & Prudentio Bimaris appellata eſt, & ex eo, quod ex arce, ejuſque acro duo ſpectentur maria, Corinthus vocatur, hinc Ægeum, inde Jonicum. Priùs dicebatur Ephyra. Plinius *l.* 4. *naturalis hiſt. c.* 4. *Medio hoc intervallo*, *quòd Iſthmon appellavimus*, *applicata colli habitatur colonia Corinthus*, *ante Ephyra dicta*. Cicero pro lege Manilia orans, hanc urbem totius Græciæ lumen appellat: plura de Corintho notavit Aloix *in notis ad vitam S. Dioniſij Epiſcopi Corinthi*, *c.* 1. Eam Metropolim Eccleſiaſticam fuiſſe conſtat ex ſubſcriptionibus epiſtolæ Synodicę Epiſcoporum Achajæ ad Leonem Imperatorem, *p.* 3. *Concil. Chalcedon.* ubi primo loco ejus Epiſcopus ita ſubſcribit: *Petrus Epiſcopus Metropolis Corinth.* Immò & temporibus Divi Gregorii Primatem fuiſſe, conſtat *ex l.* 4. *epiſtolar. ipſius*, *epiſt.* 55. ubi præcipit Epiſcopis Helladis obedire Joanni Epiſcopo Corinthiorum, his verbis: *Pallium Joanni fratri noſtro Corinthiorum Epiſcopo nos tranſmiſiſſe cognoſcite*, *cui vos magnopere convenit obedire*, *præſertim cùm ſibi hoc & antiquæ conſuetudinis ordo defendat*, *& bona ejus*, *quibus ipſi teſtimonium perhibetis*, *invitent*. Habebat ea provincia olim vigintiſex Epiſcopatus, quos refert Carolus à ſancto Paulo *in Geograph. ſacra*, *l.* 8.

b *Hadrianum.*) Hadrianus hic fuit Thebanæ civitatis Epiſcopus, cujus meminit ipſe D. Gregorius *eod. l.* 2. *epiſt.* 6. *&* 7. Ex quibus tranſcripti ſunt textus *in c. frater* 52. 16. *quæſt.* 1. *c.* 2. *de re judic.*

CAPUT II.

a Idem.

CRimina ſemel audita indiſcuſſa Gregorius nullo modo præteribat, etſi accuſatus cum accuſatore rediiſſet in gratiam.

NOTÆ.

a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. & Gloſſa in præſenti exiſtimat, eſſe textum hunc Gregorii II. aut III. ſed perperam, cùm verba in præſenti relata ſint Joannis Diaconi, qui ſcripſit vitam Sancti Gregorii anno Domini 873. in quatuor libris, in quibus res geſtas ab ipſo Gregorio accuratiſſimè proſequutus eſt: & *l.* 4. *c.* 32. ut præſentem epiſtolam referret, caput illud inchoavit à verbis in præſenti relatis.

CAPUT III.

Alexandro III. a *Norvuicen. Epiſcopo.*

AUdivimus in Epiſcopatu tuo, & in aliis Epiſcopatibus Angliæ uſque adeò clericorum *b* malitiam excreviſſe, ut interdum inter ſe colluſione facta ſuper beneficiis, quæ poſſident, ſe ſuſtineant ab aliis

c mo-

c moleſtari, & poſteà ut *d* quæſtioni cedatur, & iidem clerici beneficia quietè *e* poſſideant, quaſi nomine *f* tranſactionis ſolvunt aliis de ipſis beneficiis annuam *g* penſionem, ut poſt mortem eorum in beneficiis aliis, ſuper quibus eſt inter eoſdem clericos colluſio facta, jus ſibi *h* valeant vindicare. Unde quid tibi exinde faciendum ſit, nos conſulere voluiſti, ideò ſ. t. p. A. ſ. p. m. quat. ſi quos clericorum tuæ *i* juriſdictionis per colluſionem hujuſmodi fraudem *k* legitimè tibi conſtiterit commiſiſſe, eos beneficiis, ſuper quibus colluſum fuerit, non differas, ap. rem. perpetuò *l* ſpoliare, quia ſatis eſſet indignum, & abſonum, ſi fraus, & dolus, quem in præjudicium tui juris, & aliorum nituntur committere, in eorum non redundaret incommodum, & jacturam.

N O T Æ.

a *NOrwicenſi.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.3.* & poſt Concil. Lateran. *part.* 28. *c.*12. *ſub tit. de pactis licitis & illicitis*. De Norvicenſi Angliæ diœceſi egi *in c.9. de reſcript.*

1 b *Malitia.*) Malitia, ut inquit Tullius *lib.3. de natura Deorum*, eſt verſutia, & fallens nocendi ratio, quæ quidem oritur ex dolo, & calliditate, *l.1. ff. de dolo*, *l. ſi quis alius* 11. *ff. quod metus cauſa*, *l. ubi cogitur* 8. *ff. de edendo*, *l. ſervus* 67. *ff. de legat.1. c. ut circa* 4. *de elect. in 6.* Unde cùm clerici Anglicani variis fraudibus, & artibus doloſis intenderent beneficia eccleſiaſtica hæreditaria reddere, ut notavi *in tit. de filiis Presbyter.* tandem eò pervenit ipſorum malitia, ut per colluſionem aliud ſucceſſionis genus circa ea inducerent. In colluſione datur ſumma malitia, quia adeſt dolus, ut Pontifex in præſenti ait. Facit lex 32. *tit.26. lib.6. recopil.* ibi: *Fraude in colluſion.* Adeſt enim fraus occulta animo circumveniendi, *l. qui per colluſionem* 57. *ff. de actionibus empti*, *l. ubi* 8. §. *ſed cùm lis*, *ff. de tranſact.* Namque colludentes aliquo prætextu pravitatem ſuam ſatagunt palliare, ut inquit Pontifex *in c. unic. in fine*, *ut eccleſiaſtica beneficia*: & qui colludit, malignè facit, *l.4. in fine*, *Cod. de ſervis fugitivis*.

2 c *Moleſtari.*) Fingendo ſcilicet, & ſupponendo lites ſuper beneficiis, ubi non ſunt; namque moleſtari, lites reſpicit, *l. Aurelio* 20. *ff. de liberat. legat.* inde moleſtus adverſarius dicitur, qui litem intendit, *l.4. §.1. ff. de alienatione judicii*: ſolent enim aliqui ſpe colluſionis lites fingere, *l. cùm tu* 8. §. *ſi cùm lis*, *ff. de tranſact.* Ex his etiam verbis deducitur, colluſionem in præſenti caſu factam fuiſſe in judicio, licèt aliàs etiam extra judicium committi ſoleat, ut *in l.7. §. Procurator*, *ff. pro emptore*, *l. Julianus* 13. §. *ſi quis colludente*, *l. qui per colluſionem* 44. *ff. de action. empti*, *l. ſed ædes* 19. *ff. locati*, *cap. præterea* 8. *c. clerici* 11. *de cenſibus*, ubi notavit Hoſtienſis.

3 d *Quæſtioni.*) Quæ erat, ut ait Anania *hic*, *n.1.* de jure tituli, ſeu beneficii proprietate: idemque affirmat dicendum eſſe, ſi is eſſet ſuper jure præſentandi, vel eligendi. Quæſtio enim controverſiam, ſive litem ſignificat, *l.1. §. 1. C. ne de ſtatu defunctor. l. Seja* 73. *ff. de evict. l.1. & 2. C. de ordin. judic.* Verbum autem *cedatur*, ſignificat translationem, ſive diminutionem, *l. ut tantùm* 14. §. *ult. ff. de ſervo corrupto*. Igitur horum verborum ſenſus eſt, quòd petentes beneficium poſteà liti cedunt, ſeu renunciant per colluſionem ſub pacto annuæ penſionis, ut *in l. ſi de communi* 19. *ff. ſi ſervitus vindicetur*, ibi: *Sed ſi per colluſionem ceſſit litem adverſario*. Ita Panormitanus textum hunc accepit in caſus poſitione; Hoſtienſis verò loco verbi *cedatur*, legit *cedant*; & ita accipit verba hæc, non ut petentes, ſed ut poſſidentes cedant; hoc eſt, ut recognoſcant, quòd petentes habent jus in ipſis beneficiis; & tamen pro bono pacis commotionem faciunt, quod ipſi poſſidentes teneant beneficia in vita ſua, & in ſignum juris, quod actor habebat, ſolvant ei annuam penſionem. Sequitur ipſum Antonius *nu.6.* Illud certum eſt, quòd ex hac cauſa ceſſionis pro bono pacis, & concordiæ, ceſſante colluſione, ritè penſio imponitur, *c. cùm veniſſent* 9. *de reſtit. ſpol.* probavi *in c. niſi eſſent*, *de præbendis*.

4 e *Poſſideant.*) Ant. Auguſt. & ex eo Gloſſa marginalis in præſenti affirmant, in vulgatis libris hæc verba ita haberi, *iidem clerici, qui beneficia quietè poſſident*. Sed retinenda eſt præſens littera omnibus MSS. conſona.

5 f *Quaſi tranſactionis.*) Dictio *quaſi*, improprietatem denotat, & fictionem, *l. ſed ſi damnum* 9. §. *præterea*, *l. quotiens* 47. §. *ult. ff. de peculio*. Barboſa *de dictionibus*, *verbo Quaſi*. Unde cognoſcitur, in præſenti caſu verè, & propriè tranſactionem non interceſſiſſe, ſed per fictionem, videlicet per colluſionem. Non tamen inde inferas à contrario ſenſu, penſionem ritè conſtitui poſſe cum vera tranſactione, quia id tantùm verùm eſt, cùm judicis auctoritate, ob bonum pacis, ut à lite diſcedatur, penſio conſtituitur, juxta tradita *in c. niſi eſſent*, *de præbend.*

6 g *Annuam penſionem.*) Annuæ penſionis etiam mentio fit *in c. ad audientiam* 31. *de reſcript. c. cùm veniſſet* 9. *de reſtit. ſpol. c. præterea* 8. *de cenſibus*, *c. extirpandæ* 30. §. *ult. in fine*, *de Præb.* Penſio autem dicitur à verbo *Pendo*, ſcilicet quia pendet à beneficio formaliter, à quo extrahitur, ſicut uſusfructus à proprietate, *c. fin. de pignorib. c. penſionis* 16. *q.1. c. quicumque* 12. *qu.2.* Gigas *de penſionibus*, *q.1. nu.8.* Qua ratione etiam merces rei conductæ penſio appellatur, *l. divortio* 8. §. *non ſolùm*, *ff. ſolut. matrim. l. Paula* 27. §. *Julianus*, *ff. de legat.3.* Et generaliter quidquid per certa tempora penditur, penſio dicitur, *l.3. §. ſi legatum*, *ff. de annuis legat.* Lotherius *de re beneficiar. lib.1. q.35. n.12.* annua verò dicitur, quia ſingulis annis pendi debet. Qua de cauſa etiam annuum in genere neutro appellari poſſe, exiſtimat Duarenus *lib.6. de ſacris Eccleſ. c.4.* exemplo veterum, quos ita crebrò loquutos fuiſſe conſtat *ex l. Sejo* 10. §. *uxori l. ſi cui* 11. *l. Titia* 19. §. *qui merces*, *ff. de annuis legat. l. ex annuo* 15. *l. ſi ſtipulata* 33. *ff. de donat. inter*, *l. quidam* 21. *ff. de pact. dotal. l.6. penult. ff. de pecul. legat.* plura de his penſionibus, & earum origine agunt ultra Garciam, Joannem Dartis, Andream, Valenſem, Lotherium, & alios de beneficiis agentes: proſequuntur Duarenus *de ſacris Eccleſiæ miniſt. lib.6. c.4.* Æneas Robertus *lib.1. rerum judic. c.7.*

h *Valeant vindicare.*) Hoc enim intendebant clerici iſti 7
per colluſionem, ſcilicet ut poſt mortem poſſeſſorum in beneficiis illis, ſuper quibus erat facta colluſio, petitores litem inferentes jus ſibi valerent vindicare, non quidem ſucceſſionis modo, quæ in beneficiis reprobata eſt, *c.1. de præbend.* ſed vindicando ſimilia beneficia, tanquam propria, priſtino jure ſua eſſe aſſerentes; hoc enim prædicta verba ſignificant, *l. non ideò* 66. *ff. de R.V. l. Quintus Mucius*, §. *qui legatum*, *ff. de auro & argent. l. certum* 6. §. *ſed ſi fundum*, *ff. de confeſſ.* immò in præſenti caſu ſi colluſio non intercederet, non ſolùm beneficiorum proprietatem vindicare, verùm & eorum poſſeſſionem apprehendere poterant, *c. cùm veniſſet* 9. *de reſtit. ſpol.* colluſione verò intercedente, non ita: quia tunc per fraudem & dolum via præcludebatur Epiſcopo, & aliis, ad quos eorum beneficiorum collatio, ſeu præſentatio pertinebat, quominùs poſſent ea conferre, ut conſiderat Alexander *in præſenti*, illis verbis: *Et fraus, & dolus, quem in præjudicium tui juris, & aliorum nituntur committere.* Notarunt Gloſſa *in præſenti*, *verbo Spoliare*, Anania *num.1.* Hoſtienſis *nu.2.* Gigas *de penſionibus*, *q.42. n.1.* Aliquando inter alios fit colluſio, ob quam Eccleſias, quas poſſident, non legitimè faciunt cenſuales, ut poſt mortem ipſorum, eorum filii, vel nepotes præſententur. Quæ colluſio eodem modo improbatur *in c. cùm clerici*, *de cenſibus*, ac ea de qua in præſenti agitur.

i *Tuæ juriſdictionis.*) Eodem modo loquitur Pontifex *in c. clerici 6. de pact.* & ea verba adjecit Pontifex, ne Epiſcopus Norvicenſis crederet, quod cùm in conſultatione dixiſſet, alios clericos Angliæ prædicta colluſione uſos fuiſſe, in eos poſſet animadvertere virtute hujus reſcripti; ſiquidem in eo tantùm juriſdictio ordinaria excitatur contra hujuſmodi clericos.

k *Fraudem legitimè tibi conſtiterit*,) Delictum enim colluſionis non præſumitur, *l. meritò* 51. *ff. pro ſocio*; & ideò, qui aſſerit colluſionem interveniſſe, hoc probare debet, ut ex aliis affirmat Menochius *lib.5. de præſumpt. caſu* 26. *n.3.* Ejus autem probatio valdè difficilis eſt, eo quòd clam omninò, & occultè committi ſoleat, *c. quanto 7. de divortiis*. Qua de cauſa aliquando manet impunita, *c. ſuper eo 5. de eo qui cognovit conſanguin.* Unde ſi ſuſpicentur, colluſionem adeſſe, illi, quorum intereſt, ut liti aſſiſtant, jus permittit, *l. ſi ſuſpecto* 29. *ff. de inoffic. teſtam. l. ſi proluſorio* 14. *ff. de appellat. c.1. in fine*, *de procurat. lib.6. Clement.4. verſ. Sanè de elect.* Etiam hac de cauſa colluſio probari poteſt ex ſuſpicionibus, conjecturis, & præſumptionibus, argumento legis *qui autem 6. §. nunc ſimiliter*, *ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. c. ſuſcitata 6. de in integrum reſtit. cap.1. de renunc. lib.6.* probant Anania *in præſenti*, *num.2.* Barboſa *n.4.* Aliquando ex qualitate perſonæ, *l.3. §. hoc interdictum*, *ff. de liber. hom. exhib.* veluti ſi ſit affinis, aut conſanguinea, Menochius *ubi proximè*, *nu.21.* Aliquando ex ejus ſtatu, veluti ſi in gravi infirmitate conſtitutus tranſactionem faciat, argumento *in c.2. de renunc. lib.6.*

Digitized by Google

l. filio meo 59. *ff. ſolut. matrim.* Anania *hic*, *n.*2. Item ſi negligenter ſe geſſit in lite omittens probationem, appellationem, ſeu de jure ſuo docere, *l. ſi ſervus* 50. *§.* 1. & *§. ſi quis ante*, *ff. de legat.*1. Proſequuntur alias colluſionis præſumptiones Anania *in præſenti rubric. n.*4. Menochius. *d. præſumpt.*26. Barboſa *hic*, *nu.*4.

10 l *Spoliare.*) Conſonat textus *in c. cùm clerici 6. de pact. c. cùm clerici* 11. *de cenſibus*, idest perpetuò privare, *c. ad falſariorum*, *de crimine falſi*, *c. tua* 11. *de jurejur.* Nec contrarium probat textus *in c. præterea*, *de cenſibus*, ſi modò verbum *illuſoriè*, in eo accipias pro deceptione, non pro colluſione. Hujus pœnæ duplex ratio aſſignari valet: alia generalis, quam reddunt Gloſſa 1. *hic*, & Hoſtienſis *n.*1. ne colludium maneat impunitum, *c. ſi quem* 1. *q.*3. qua ratione colludentes aliis pœnis afficiuntur, & detegentes colluſionem præmium conſequuntur, ut *in l.*1. *& per totum ff. hoc tit. l.*8. *§.*1. *ff. de in jus vocando*, *l.*49. *ff. de act. empti*, *l. ſed abeſt* 19. *ff. locati*, *l.*8. *§.*1. *ff. mandati*, *l.*37. *tit.*18. *lib.*6. *recopil.* Alia ratio ſpecialis aſſignatur ab Alexandro in finalibus verbis, in quibus illud notandum eſt, quod cùm clerici ſuccedere deberent, ex colluſione præjudicium fiebat Epiſcopo, ad quem ipſius beneficii collatio ſpectabat; & etiam patrono, ad quem præſentatio pertinebat. Unde tranſactio in eorum præjudicium ſuſtineri nequibat.

C A P U T IV.

Gregor. IX. a *Barenſi Archiepiſcopo*, *& fratri Joſeph monacho Floren.*

IN tantùm clamor, qui aſcendit contra *b* Acherontinum Archiepiſcopum, invaleſcit, quod diſſimulare ipſum ulteriùs ſine ſcandalo non volumus, nec ſine periculo tolerare. *Et infrà*; Licèt autem Sedes Ap. frequentibus clamoribus excitata, inquiſitionem quorumdam exceſſuum ſuorum duxerit committendam; propter *c* tergiverſationes tamen ipſius (ut dicitur) eodem cum inquiſitoribus, & examinatoribus colludente, necnon corruptis teſtibus, & inquiſitoribus, ac examinatoribus ſupradictis, non ſolùm prædicti exceſſus remanſerunt hactenus incorrepti, verùm etiam pejora prioribus committere non expavit: *Et infrà*. Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi de hujuſmodi colluſione, ac corruptione conſtiterit, ex integro ſuper præmiſſis & aliis, alioquin ſuper novis dumtaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda,

N O T Æ.

a B*Arenſi.*) Cùm Regeſtro epiſtolarum Gregorii IX. careamus, integram hanc epiſtolam dare non poſſumus. De Barenſi diœceſi jam nonnulla adduxi *in cap.* 16. *de temp. ordin.* & de Monaſterio Florenſi egi *in c.* 2. *de ſumma Trinit.*

b *Acherontinum.* De Acherontina diœceſi nonnulla notavi *in cap...*

c *Tergiverſationes.*) De tergiverſatoribus, & eorum pœnis egi *in c. licèt*, *de accuſat.*

C O M M E N T A R I U M.

1 *Concluſio traditur, & probatur.* EX hoc textu, & *ex c.*1. *&* 2. *hoc tit.* ſequens deducitur aſſertio: *Abſolutio de criminibus illatis per colluſionem facta, etiam præcedente partium tranſactione, non impedit judicem punire, & inquirere idem delictum.* Probant eam textus *in l.*1. *Cod. de advocat. diverſ. judic. l.* 7. *C. quando provocare*, *l.*1. *§. prævaricatore*, *ff. ad Turpil. l.* 4. *l. Imperatores* 24. *l. ejus qui* 29. *ff. de jure fiſci*, *l.*3. *§. ſi tamen*, *ff. de libero hom. exhib. l. eum qui* 30. *§. in popularibus*, *ff. de jurejur. l.*3. *l.*4. *§. ult. l. adulter* 19. *§. fin. l. quicumque* 31. *l. quæſitum* 40. *§. fin. ff. ad leg. Jul. de adult. l. minor* 18. *§.*1. *ff. de minor. l.*7. *§. ſi dolo*, *ff. de dolo*, *l. ita demùm* 31. *ff. de recept. arbitr. l.*11. *C. de accuſat. l.*3. *ff. de prævaricat. l.*4. *§. iiſdem*, *ff. de accuſat. l. denunciaſſe* 17. *§. quæritur*, *ff. ad leg. Jul. de adult. l.*1. *C. ſi adverſus fiſcum*, *lib.*10. *l. ſervo* 65. *§. cùm Prætor*, *ff. ad Trebel. l. ſi. Prætor* 65. *verſ. Marcellus*, *ff. de judiciis*, *l.*1. *ff. de bonis eorum*, *c. licèt*, *verſ. Cùm igitur*, *de ſimon.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Gamma *deciſ.* 53. Duarenus *ad tit. ff. de prævaricator.* Martinus Delrio *in l. transfigere*, *n.*58. *C. de tranſact.* Covarr. *lib.*2. *var. c.*10. *n.*5. Morla *in empor. tit. de. tranſact. in prælud. n.*47. Maſtrillus *de Magiſtrat. lib.*6. *c.*9. Angujanus *lib.*2. *de legibus*, *c.* 7. *nu.*10. Capzovius *qq. crimin. q.*48. Ant. Matthæus *de crimin. ad l. transfigere*, *C. de tranſact. num.*7.

2 *Impugnatur tradita aſſertio.* Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione. Judicis ſententia abſolutoria adeò tollit crimen, ut ſemper obſtet, quominus alius eumdem reum repetere poſſit, *l. ingenuum* 25. *ff. de ſtatu hominum*, *l. ſi cui* 7. *§. iiſdem*, *ff. de accuſat. latè probavi in c. de his*, *de accuſat.* Igitur etſi per colluſionem ſententia lata ſit, ampliùs de eo crimine agi non poteſt. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam ignoſcendum eſt ei, qualiterqualiter ſanguinem ſuum redemptum voluit, *l.*1. *ff. de bonis eor. qui ante ſent.* Igitur compoſitione facta cum accuſatore, accuſatus, qui hoc modo ſanguinem ſuum redemit, accuſari, vel inquiri de eodem delicto non poteſt. Augetur ſecundò hæc difficultas ex eo, nam abolitione ſopitur crimen, *l.* 1. *C. de generali abolit.* Igitur multò magis compoſitione facta cum accuſatore crimen extinguitur. Tandem augetur eadem difficultas ex eo, nam tranſactio non minorem auctoritatem habet, quàm res judicata, *l. non minorem* 20. *de tranſact. l.*2. *ff. de jurejur.* ſed per ſententiam abſolutoriam omninò tollitur crimen, ut proximè probavi: igitur & tranſactione omninò tollitur.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, verbo colluſionis frequenter uti utriuſque juris conditores, ut conſtat ex juris locis ſuprà adductis, in quibus aliquando appellatur colluſium, ut *in l. ſi procuratorem* 8. *§.*1. *ff. mandati*. aliquando colludium, *c. ſi quem pœnituerit*, 2. *q.*3. Majoranus *in novel. de Epiſc. judic.* Marcellinus *lib.*18. *tit.*30. Symmachus *lib.*1. *epiſt.*86. & *lib.*3. *epiſt.*52. & *lib.*4. *epiſt.*20. *&* 50. & *lib.*10. *epiſt.*36. *in edicto Teodorici*, *cap.*114. notavit Savarus ad Sidonium *lib.* 1. *epiſt.* 2. *verbo Colludium*. Et colluſio ita communiter definitur, ut ſit, *inter actorem, & reum fraudulenta, & latens conventio*. Sylveſter *verbo Colluſio*, Gigas *de penſionibus*, *q.*42. *nu.*3. vel ut inquiunt Cujacius, & Gothofredus *ad tit. ff. de colluſ. detegend.* colluſio eſt ſub ſpecie litis luſus, metaphora ſumpta à rebus ludicris, ut dùm quidam non jure, armiſque contendunt, ſed leviter, & ludicrè. Virgilius ad res, inanes, & frivolas vocem hanc tranſtulit *l.*1. *Georgic.* (3 *Colluſio quid?*)

Aut ſumma nantes in aqua colludere plumas,

Unde teſte Hothomano *de verbis juris*, colludere dicuntur, qui quod ex animo facere videntur, id diſſimulatè, & fictè agunt inter ſe, aliorum ſenſibus illudentes. Unde colluſio dicitur fictio, *in l.*1. *accuſantur*, *ff. ad Syllan. &* colludentes luſoriè agere, *in l. ſi ſervus* 50. *§.*1. *ff. de legat.*1. ſeu proluſorio judicio, *l. ſi proluſorio* 19. *ff. de appellat.* ubi notavit Gothofredus, Alciatus *lib.*4. *Parerg. c.*24. Inde eſt, quòd colluſio etiam vocatur illuſio, *c. præterea* 8. *de cenſibus*. *Clement.*1. *de renunc.* quamvis in Concilio Lateran. ex quo tranſcriptus eſt textus *in d. c. præterea*, loco verbi Luſione, legatur *colluſione*, quòd magis placet Antonio Auguſtino. Sed nihilominus verbum *illuſione*, extat in prima collectione, & illud agnoſcunt Innocentius & Hoſtienſis *ibi*, *nu.*1. Ex eadem ratione prævaricatores, qui translatitiè munere accuſandi defunguntur, proprias probationes diſſimulando, & falſas rei excuſationes admittendo, dicuntur colludere *in l.*1. *§. prævaricatorum*, *ff. ad Turpil. l.*7. *§. penult. ff. de dolo*, *l.*3. *ff. ad leg. Jul. de adult.*

Deinde ſciendum eſt, per colluſionem geſta reſcindi, & infirmari, veluti ſententia, qua quis cùm eſſet ſervus, vel libertus, per colluſionem cum domino, vel patrono factam, fuit ingenuus pronunciatus, ut conſtat *ex l.*1. *& per totum ff. hoc tit.* ad quam ſpeciem ſpectant textus *in l.*1. *&* 2. *ff. de jure aureor. annul. l. qui de libertate* 29. *§. ult. ff. de liberali cauſa*, *l.*2. *§. fin. ff. ſi libertus ingenuus*, *l. Divi* 27. *ff. de liber. cauſ.* quo caſu perinde inefficax eſt ſententia, ac ſi nulla res judicata interveniſſet, *l. cum non juſto* 3. *ff. hoc tit. l. Præſes* 5. *C. de pignor.* Covar. *practicar. c.*23. *nu.*5. Tiraquel. *de nobilit. cap.* 37. *num.*4. Faber *lib.*19. *conject. c.*4. Item & caſu, quo hæres ab eo, qui de inofficioſo agebat per colluſionem, in fraudem legatariorum, vel libertatum, victus fuit, quia tunc licèt legatariis, & illis, quibus libertas relicta eſt, cauſam agere (4 *Per colluſionem geſta infirmantur.*)

Digitized by Google

agere apud judicem, qui de teſtamento cognoſcit, vel ex reſcripto Divi Pii appellare, ut ſententia reſcindatur, *l. à ſententia* 5. *§. ſi hæres*, *l. ſi proluſorio* 14. *ff. de appellat. l. ſi ſuſpecta* 27. *ff. de inoffic. teſtam. l. ſi ſervus* 50. *§. ſi quis ante*, *ff. de legat.* 1. *l. ſi hæres* 19. *C. de teſtament. manumiſſ.* Et generaliter ſententia per colluſionem prolata non præjudicat, *l. Arrianus* 27. *C. de liber. cauſa*, *l. Præſes* 5. *C. de pignor.* ubi Cujacius exponit legem penultimam, *ff. de re judic. l.* 4. *§. item ſi emptor*, *ff. de appellat. l.* 3. *ff. de pignor. l. quamvis* 19. *C. ad leg. Jul. de adult. l. ſi pariter* 9. *ff. de liber. cauſa*, *l. ſi creditores*, *ff. de privil. credit. l. Paulus* 29. *ff. de procurat. l. ſi cum uno* 22. *ff. de except. rei judic. l.* 12. *C. de teſtam. manumiſſ. juncta l.* 2. *C. ſi quis omiſſa cauſa l.* 9. *§. procurator*, *ff. pro emptore*, *l.* 1. *§.* 34. *ff. ad Syllan.* Illuſtrant Cujac. *lib.* 2. *obſerv. c.* 7. & *lib.* 16. *c.* 32. & *lib.* 20. *qq. Papin. in l.* 3. *ff. de pignor.* Valentia *tom.* 2. *illuſtr. tract. de re judic.* Item quando adeſt colluſio in contractu emptionis, reſcinditur venditio per in integrum reſtitutionem, *l. ſi res* 44. *ff. de minor. l. ult. Cod. ſi adverſus fiſcum*: vel propter dolum, & fraudem datur actio, *l. Julianus* 12. *§. ſi quis colludente*, *l. qui per colluſionem* 49. *ff. de action. empti*, *l. ſed addes* 19. *ff. locati*, *l. ſi procuratorem* 8. *§.* 1. *ff. mandati*, *l. & eleganter*, *§. dolo*, *ff. de dolo*, *l. qui fundum* 7. *§. procurator*, *ff. pro emptore*, *l. fin. ff. ſi vendit. pignor. agatur*, *l.* 3. *Cod. de jure fiſci*, *l.* 7. *Cod. de diſtract. pignor. l.* 27. *Cod. de evict. l. ſi quis* 34. *ff. de procurat.* docent Cujac. *in l.* 7. *§. ſi dolo*, *ff. de dolo*, Faber *lib.* 12. *conject. c.* 10. Donel. *in l.* 2. *Cod. ſi propter public. penſit.* Similiter jusjurandum delatum per colluſionem non obſtat, *l. eum qui* 30. *§. in popularibus*, *ff. de jurejur.*

5 Traditur ratio decidendi. His ſuppoſitis apparet jam ratio præſentis aſſertionis; nam cùm ſententia per colluſionem prolata nulla ſit, qui mediante colluſione obtinuit ſententiam abſolutoriam à crimine, quod verè perpetraverat, denuo accuſari poteſt, & ſuper eodem delicto inquiri; quoniam talis abſolutio fuit fraudulenter obtenta, *c. ſi quem pœniteret* 2. *q.* 3. *de* ne ex malitia ſua commodum reportet, contra legem 1. *ff. dolo*. Accedit, quòd delicta undecumque claruerint, ſunt punienda, *c. ecce* 24. *qu.* 3. quia intereſt Reipublicæ delicta nocentium non manere impunita, *l.* 5. *ff. de pact. dot. l. juris* 7. *§. ſi paciſcar*, *ff. de pact. l. ita vulneratur* 51. *§. æſtimatio*, *ff. ad leg. Aquil. l.* 9. *§. quod illicitè*, *ff. de public. judic.* Manerent autem impunita, ſi colluſione facta inter accuſatorem, & accuſatum non liceret judici ſuper eiſdem criminibus inquirere. Deinde nam licèt jure civili ſuper delictis capitalibus liceret tranſigere, *l. tranſigere*, *C. de tranſact.* tamen cùm jure canonico delicta capitalia non ſint, cùm Eccleſia pœnam ſanguinis non irroget, ut probavi *in c. ſententiam*, *ne clerici vel monachi c.* 1. *de calumn.* tranſigi de delictis non poteſt, ut probat Padilla *in d. leg. tranſigere*, *nu.* 36. Didacus Perez *in l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 8. *ordin.* Valeron *de tranſact. lib.* 3. *c.* 5. *nu.* 32. Igitur non obſtante compoſitione, ſeu tranſactione facta inter accuſatorem, & accuſatum, iterùm judex inquirere poteſt ſuper eodem delicto. Deinde, nam licèt jure communi attento, conventione facta inter accuſatorem, & accuſatum non poſſit judex pro vindicta publica pœnam ordinariam infligere, *l.* 22. *tit.* 1. *partit.* 7. poteſt tamen extraordinariam imponere, ut probat Valeron *d. q.* 5. *nu.* 11. Unde rectè in præſenti docetur, colluſione facta inter accuſatorem, & accuſatum, etiam præcedente tranſactione, poſſe judicem ſuper eodem delicto inquirere. Huic rationi adjungenda ſunt alia, quæ adduxi *in c.* 2. *de his*, *de accuſat.* ubi de hac abſolutione per colluſionem facta expoſui difficilia loca Svetonii, & Hermogenis.

6 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa, deducta *ex l.* 7. *§. iiſdem*, *ff. de accuſat.* Nam principium illud procedit, quando ſententia ritè, & legitimè prolata eſt; non verò per colluſionem, ſimulata compoſitione inter accuſatorem, & accuſatum. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis deductum *ex leg.* 1. *ff. de bon. eorum*: quia verum eſt, ignoſcendum eſſe ei, qui ſanguinem ſuum redemptum voluit. Sed hoc procedit, ne ex Senatuſconſulto pro convicto habeatur, non verò ut à pœna omninò immunis ſit, *l. ult. ff. de prævaric.* Nec obſtat argumentum deductum ex exæquatione ſententiæ, & tranſactionis, quia licèt verum ſit, in pluribus exæquari tranſactionem rei judicatæ, quia neutra temerè reſcindi poteſt; etiam certum eſt, non in omnibus comparari, cùm de criminibus capitalibus judicari poſſit, tranſigi verò non poſſit. Unde quid mirum, quòd ſententia judicis tollat crimen, non autem tranſactio, ut docuit Ant. Matthæus *de crimin. ad tit.* 48. *Digeſtor. tit.* 19. *c.* 7. *nu.* 7. Nec obſtat, quod de abolitione dicebamus, quia verum eſt, abolitione crimen ſopiri, ut probavi *in d. c. de his*, *de accuſat.* non autem perimi. Unde ſimiliter licèt tranſactione ſopitum ſit crimen quoad tranſigentem, tamen quoad alios non perimitur, unde formari poteſt inquiſitio à judice ex officio.

7 Exponitur l. adulter, §. fin. de adulter. Sed ſuprà traditæ aſſertioni apertè opponitur textus *in l. adulter* 19. *§. fin. ff. ad leg. Jul. de adult.* in illis verbis: *Proinde ſi per colluſionem cum adultero conſtituerit, fueritque abſolutus, dedit mulieri nuptæ adverſus omnes ſecuritatem.* Ex quibus expreſsè deducitur, poſt ſententiam abſolutoriam per colluſionem prolatam, non licere ſuper eodem crimine ampliùs agere. Igitur non rectè in præſenti docetur, poſt ſententiam abſolutoriam per colluſionem prolatam licere judici ſuper eodem delicto inquirere. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, textum illum ſpecialiter procedere in adulterio, in quo cum propriè, & peculiariter accuſatio competat marito, ideò ſi adulter accuſatus per colluſionem abſolutus ſit, non poteſt adultera, dum nupta eſt, accuſari: quod faciliùs procedit hodie attento jure noſtro Regio, cùm adeò proprium ſit mariti hoc crimen vindicare, ut nulli alii competat jus accuſandi, nec judici ex officio procedenti, *l.* 3. *tit.* 7. *lib.* 4. *fori*, Avendanno *reſponſ.* 24. *numero* 6. P. Barboſa *in l.* 2. *ff. ſolut. matrim. numero* 113. Gomez *in l.* 80. *Tauri*, *numero* 49. Capycius Latro *deciſ.* 121. *numero* 17. niſi adulterium adeò notorium ſit, ut magnum ſcandalum in populo generetur, quia tunc judex contra adulterum procedere valet ſuppreſſis nominibus adulteræ, & ejus mariti, ne fœdetur connubium, ut praxi receptum ſe vidiſſe teſtatur Valeron *d. quæſt.* 5. *num.* 20.

TITULUS XXIII.

De delictis puerorum.

CAPUT PRIMUM.

a Gregorius.

PUeris grandiuſculis *b* peccatum nolunt attribuere quidam, niſi ab annis XIV. cùm *c* pubeſcere cœperint: quod meritò crederemus, ſi nulla eſſent peccata, niſi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis verò audeat affirmare, *d* furta, *e* mendacia, *f* perjuria non eſſe peccata? At his plena eſt *g* puerilis ætas, quamvis non in eis ita, ut in majoribus, punienda videantur,

NOTÆ.

a GRegorius.) In prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. legitur tantùm *Auguſtinus*, nullibi tamen exprimitur, cujus Gregorii, vel Auguſtini ſit præſens textus, nec ubi reperiatur, ut jam notavit Ant. Auguſtinus *in præſenti*. Exiſtimabam aliquando utramque inſcriptionem retinendam eſſe, legique debere, *Gregorius Auguſtino*, ut *in c.* 1. *de majorit. & obed. c.* 1. *diſt.* 5. Et ita in præſenti proponi reſponſum D. Gregorii Magni ad conſultationem Auguſtini Anglorum Epiſcopi, licèt illud non extet inter reſponſa ipſius Gregorii, quæ extant ad calcem epiſtolarum ipſius, de quibus jam nonnulla adduxi *in d. c.* 1. *de majorit.*

b Peccatum.) Peccatum definitur à Gratiano *in fine* 15. *qu.* 1. voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere. Covarr. *in c. alma*, 1. *part.* §. 10. *nu.* 10. *de ſent. excom.* ait: Eſt

Digitized by Google

averſio à Deo, & converſio ad creaturas. Unde dicitur *in c. fin. de preſcript.* quòd omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt; hoc eſt ex conſcientia. In præſenti peccatum omne delictum ſignificat, juxta rubricam ibi, *de delictis:* at delictum communiter privatam tantùm noxam ſignificat, ſcilicet qua privatim quiſquis læditur, veluti per furtum, mendacium, perjurium, injuriam, & cætera ſimilia: in quo differt à crimine, quia criminis appellatione capitalis fraus intelligitur, qua Reſpublica læditur, veluti homicidium, falſitas, adulterium, & ſimilia: quæ differentia indicatur apertè *in l. quis ſit fugitivus, §. noxas, ff. de ædilit. edict. l. aliud 13. in fine, ff. de V. S.* Hac ratione in Pandectis titulus de privatis delictis ſecernitur à titulo *de extraordin. crimin.* & à titulo *de public. judic.* Aliquando tamen hæc duo confunduntur, & crimen ſignificat privatum delictum, *l. 1. §. ult. ff. de pœnis;* & delictum etiam pro crimine ponitur *in l. 1. ff. de legibus, dicta l. aliud, §. 1.* & hoc modo ſumitur in præſenti textu, in quo agitur de delictis carnis, de furto, & perjurio: *in c. 1. 49. diſt. c. exigunt 18. 1. qu. 7. c. 3. 16. q. 3. c. quod quidam 97. §. ſicut, 1. qu. 1. c. olim 14. verſ. Quod ſi alias, de privil. regul. l. delictum 76. de R. I. lib. 6. cap. eum 19. 23. qu. 4.*

c *Pubeſcere.*) De pubertate, tam virorum, quàm fœminarum, egi *in c. 2. de deſponſ. impub.*

d *Furta.*) De quibus, & eorum malitia egi *in c. 2. de furtis.*

3 e *Mendacia.*) Mendacium definit D. Auguſtinus in libro contra mendacium, *Eſt falſa ſignificatio vocis cum voluntate fallendi*: prout refertur *in c. beatus Paulus 5. 22. q. 2.* nam qui mentitur contra id, quod animo ſentit, loquitur cum voluntate fallendi, juxta eumdem Auguſt. *in c. is autem, 22. qu. 4.* Unde mendacium peccatum eſt contra octavum Decalogi præceptum, ut variis SS. PP. teſtimoniis probat Gratianus in cauſa 22. *q. 2.* etiamſi quis mentiendo alicui vellet prodeſſe, *d. c. is autem*: vel ſi humilitatis cauſa mentiatur, *c. cùm humilitas 9. cum ſequent. 22. qu. 2.* Et mendacium aliquando eſt grave peccatum, ut *in cap. 1. ead. qu. c. litteris 14. de præſumpt.* divini judicii pœna damnatum, ut refertur *in c. juramenti 12. 22. q. 5.* differtque à perjurio, quàmvis qui falſum jurat, etiam mentiatur, *c. 2. §. 1. c. 3. §. 1. 22. qu. 1.* Meritò ergo Gregorius in præſenti docet, quòd nemo audebit affirmare mendacium non eſſe peccatum. Quare & propter illud jure etiam civili mendax punitur, *l. de actione 11. ff. qui tacuit, l. confeſſionibus 13. ff. de interrog. in jure faciend.* & in delictis, quæ inficiando creſcunt.

f *Perjuria.*) Perjurium eſt nequiter decipere credentem, ut ait D. Auguſt. *in c. 1. 22. qu. 2.* dicitur magnum 4 peccatum *in c. in novo 3. 22. q. 2.* grande ſcelus *in c. ult. ead. qu.* & ut tale prohibitum *c. 2. Levit.* ibi: *Non perjuraveris in nomine meo.* Et *c. habemus 12. c. ſi peccatum 14. 22. q. 1.* perjurus namque dupliciter reus fit, quia nomen Domini in vanum aſſumit, & proximum dolo capit, *c. quicumque 9. 22. qu. 5.* de gravitate hujus criminis egi *in c. cùm quidam 12. de jurejur.*

g *Plena eſt pueriliş ætas.*) Immò & aliis pluribus peccatis, ut refertur in Conc. Mediol. 5. ſub Carolo, 3. *p. tit. quæ ad matrimonium pertinent, §. his temporibus*, ibi: *His temporibus tanta puerorum licentia eſt, atque adeò effrenata, ut cùm peccandi naturam afferat, tum diſciplinæ chriſtianæ detrimenta importet non levia: hinc in ſcholis nimia petulantia, in Eccleſiis irreverentia, turbulenta foris concitatio, atque in omni loco ſeſe offerens impudentia, & planè projecta audacia.* 5

CAPUT II.

Alexand. III. a *Hermon. Epiſcopo.*

Referente nobis H. intelleximus, quòd cùm N. filius ejus *b* decennis cum aliis pueris ſagittaret, quidam *c* nepos ejuſdem H. *d* ſagitta percuſſus interiit: quod idem filius ejus cùm inter alios luderet, fortuito caſu dicitur peregiſſe: propter quod *e* Abbas ſancti Remigii à præfato H. ſecundùm conſuetudinem illius terræ C. ſolidos inſtantiùs requirebat. *Et infra*: Unde quoniam in pueris relinqui ſolet inultum, quod in aliis provectioris ætatis humanæ leges dicunt ſeveriùs corrigendum, mandamus, quatenus ſi conſtiterit, filium prædicti H. intra XIV. ætatis ſuæ annum eundem exceſſum commiſiſſe, memoratum Abbatem moneas, & compellas, ut ab eodem H. prædictos C. ſolidos, propter illam conſuetudinem non exigat, nec ab ipſo pro *f* temporali *g* pœna requirat.

NOTÆ.

1 a *Hermon.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. 2.* & cùm nulla extet diœceſis Hermonienſis, vel Hermonenſis in tota Geographia ſacra edita à Carolo à ſancto Paulo, credo legendum eſſe *Rhemenſi*; tum quia Abbatia ſancti Remigii, cujus mentio fit in hoc textu, extat in ipſa urbe Rhemenſi: tum quia compoſitio homicidii certa ſolidorum præſtatione frequenter ſtatuitur in lege Salica, ut dicemus infrà *in c. 2. de pœnis*. Unde credo, caſum hunc in Gallia contigiſſe in ipſa diœceſi Rhemenſi, & ita legendum eſſe, *Archiepiſcopo Rhemenſi.*

b *Decennis.*) Et ita non erat adhuc proximus pubertati, ut infrà dicemus.

2 c *Nepos.*) Ex fratre videlicet, id eſt ſobrinus, juxta dicta *in c. per tuas, de probat.*

d *Sagitta.*) De ſagittariis egi ſuprà *in c. unico*, proprii tituli *de ſagittariis.*

e *Abbas ſancti Remigii.*) Monaſterium hoc ſancti Remigii Rhemenſis percelebre eſt, ubi extat corpus hujus ſancti Apoſtoli Galliæ, de cujus antiquitate, & magnitudine plura adduxit Yepes *tom. 4. chron. D. Benedicti, anno* 852. *c. 4.* Huic monaſterio, & ejus Abbatibus conceſſit Carolus Magnus quaſdam villas cum regali juſtitia in illis ſibi ut Regi competenti, ut conſtat ex ipſa donatione, quam refert Yepes *ad calcem dicti tom.* 4. in illis verbis: *Concedimus, & confirmamus ſancto Remigio quaſdam res, quas venerabilis Momiana neptis mea eidem Sancto dedit in pago Æmocienſi, in Ducatu Vuandoenſi, in loco qui dicitur in monte Leitberto, cum omnibus rebus ad eaſdem villas pertinentibus. Concedimus etiam, & Imperiali auctoritate confirmamus, & donamus eidem glorioſo Francorum Apoſtolo quamdam Foreſtam noſtram, quæ Vuara vocatur, quam nobiliſſimus Comes Angelbertus cognatus meus eidem ſancto tradidit: ſed quia de camera, & feudo Imperiali erat, nos confirmare rogavit. Eamdem itaq; Regiam Foreſtam Vuaram, cum omnibus villis, quæ in ea ſunt, ſcilicet Acilisca, Milimbria, Raize, nera, Alon, cum omnibus manſis, domibus, caſis, cortibus, ædificiis, locis, campis, pratis, paſcuis, aquarum decurſibus, & immobilibus, cum omni venatione, &c. Et inſuper omnem Regalem juſtitiam Eccleſiæ ſancti Remigii Francorum Apoſtoli integrè transfundimus, & confirmamus cum omnibus, quæ ad Foreſtam eamdem pertinere videntur.* Unde cùm Abbas ſancti Remigii virtute hujus donationis haberet juſtitiam regalem; ideò intendebat centum ſolidos exigere à puero iſto pro homicidio etiam caſu celebrato.

f *Pro temporali.*) Hinc deducit Hoſtienſis ſuprà *in c. 1. n.* 3 5. puerum etiam non doli capacem pœnis ſpiritualibus puniri poſſe; ſiquidem Alexander in præſenti tantùm prohibet illi pœnam temporalem infligi; & ita affirmat, ſimilem puerum irregularem manere, quia quoad hanc pœnam non attenditur animus, ſeu voluntas occidendi; ſed tantùm homicidium ipſum, *c. fin. 15. q. 1.* Facit pro ea ſententia textus *in c. exhibita, de homicid.* Verum hodie certum eſt, infantem doli non capacem nullam irregularitatem contrahere, ex Clementina *ſi furioſus, de homicid.* Et generaliter quoad pœnas ſpirituales, excommunicationis videlicet, & interdicti, deſiderari in pueris doli capacitatem, *c. quamvis 58. cap. pueri 60. de ſent. excom.* probant latè Lara *de vita hominis, c. 16. ex nu. 113.* Suarez, Majolus, Sayrus, & alii, quos refert, & ſequitur Narbona *de ætate ad actus humanos, anno 10. & dimidio, q. 8. per tot.*

g *Pœna.*) Pater enim ex alio capite non tenebatur ex 4 hoc homicidio ad pœnam pecuniariam, quia videlicet filius non habebat, unde ſolveret, & pater non tenetur ex delictis filii, nec ratione legitimæ portionis. Covarr. *lib. 2. var. c. 8. nu. 7.* Mancius *de legitim. q. 15. nu. 10.* Padilla *in l. 3. Cod. de jur. & facti ignor.* qui diſputant, utrùm ſtatutum factum, ut pater pro delicto filii teneatur, ſuſtineri poſſit.

COMMENTARIUM.

Ex his duabus Decretalibus ſequens communiter deducitus aſſertio: *Pueri grandævi, hoc eſt proximi pubertati* 5 Concluſio traditur, & probatur.

Digitized by Google

bertati, *& doli capaces*, *ex delictis* (*excepto carnis peccato*) *tenentur*, *ſed mitiùs ſunt puniendi quam majores*. Priorem partem aſſertionis probant textus *in l.1. §. hoc edicto*, *ff. ne vis fiat ei*, *l. impubes* 23. *ff. de furtis*, *l. impunitas* 7. *Cod. de pœnis*, *l.1. & per totum C. ſi adverſus delictum*, *l.3. §.1. ff. de injur. §. penult. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto*, *l.4. §. de dolo* 26. *ff. de dolo malo*, *l.3. §.1. ff. de ſepulch. violat. l. ex cauſa* 9. *§. nunc videndum*, *l. auxilium* 37. *ff. de minor. l. ſacrilegii* 6. *ff. ad leg. Jul. pecul. l. aut facta* 16. *§. perſona*, *de pœnis*, *l. hac lege* 10. *§. Divus*, *ff. de peculatu*, *l.5. §. ſed & ſi infans*, *ff. ad leg. Aquil. l. non tantùm* 17. *ff. de excuſat. tutor. l. hæredibus* 13. *§. ult. ff. de dolo malo*, *l. properandum* 13. *§. ſi quidem*, *C. de indiciis*, Paulus *lib.1. ſent. tit.* 1. *§.1. l. pupillum* 111. *ff. de R. I. l. ſi quis te reum*, *C. de ſicar. l. ſi alteri*, *C. ſi minor ſe majorem*, *l. ſi minor*, *ff. ad leg. Jul. de adult. c. ſi quis cujuslibet* 21. *q.5. l.4. tit.15. partit.6.* Secundam partem aſſertionis probant textus *in c. pœnitentes*, 63. *diſt. d. l. auxilium*, *§. in delictis*, *l. ſi adulterium §.1. verſ. injuſtum ff. ad leg. Jul. de adult. l. Divus*. *ff. de termino moto*, *l.8. tit.31. part.7.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. in præſenti, Gibalin. *de negot. tom.2. lib.6. c.2. art.8.* Seſſe *tom.2. deciſ.112.* Gomez *lib.3. var. c.1. num.55.* ubi plures Ayllon, Morla *in Empor. tit.12. q.4. per tot.* Narbona *de ætate*, *anno* 7. *qu.5.* & *anno* 10. *& dimidio*, *q.2. 7. & 8.* P. Gregor. *lib.4. partit. tit. 15. c.6.* Vighell. *in methodo juris can. fol.31. except.8.* Barboſa *tom.6. in ſelect. ad textum in c. ad hæc*, *de pœnit. diſt.3.* Acunna *in c. pœnitentes*, *nu.1. diſt.50.* Anton. Matthæus *de crimin. in princip. c.* 2. Fachineus *lib.9. controv. c.41.*

6 *Impugnatur tradita aſſertio.*

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequentibus juris conſiderationibus. Prima naſcitur ex eo, nam certum eſt, proximos pubertati eſſe doli capaces, *l.4. §. de dolo* 20. *verſ. Denique*, *ff. de doli mali except. l. hæredibus* 13. *cum l. ſequenti*, *ff. de dolo*: & per conſequens delictum committere, *l. excipiuntur*, *ff. ad Syllan. l. impuberes* 23. *ff. de furt. §. penult. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi delict.* At hi ſunt, qui pubertatem jam ſunt ingreſſi, *l.3. §. ult. ff. de liber. agnoſc. c. ad noſtram* 8. *de regul.* Igitur ante eam ætatem pueri ex delictis non tenentur. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam quamvis pupilli ſine tutoris auctoritate meliorem ſuam conditionem facere poſſint, deteriorem tamen obligatione facta tutore non auctore reddere nequeunt, *l. obligari* 9. *ff. de auct. tutor. princip. Inſtit. eod. tit. l. contra* 18. *ff. de pact.* Sed ſi ex delictis tenerentur, deteriorem facerent ſuam conditionem, non authorante tutore. Igitur ex delictis non tenetur, niſi pubes factus, quando jam à tutela eſt liberatus, *l. fin. C. quando tutores eſſe deſinant*, *princip. inſtit. quibus modis tutelæ*, ut contingit in contractibus, inter quos, & delicta nulla ratio differentiæ aſſignari poteſt; immò fortior urget in delictis, ex quibus majus damnum pupillo reſultat. Augetur deinde hæc difficultas ex eo, quia peccatum, ſeu delictum non niſi à volente committitur, & ab eo, qui quod agit, intelligit, *c.1. & per totam* 15. *q.1.* Sed hoc judicium non evenire ante decimumquartum annum, probatur ex eo, quia ante illam ætatem puer ad teſtimonium non admittitur, *c.1. 4. q.2.* nec jurare cogitur, *c. parvulæ* 14. *cum duobus ſeq.* 22. *qu.5.* Faciunt textus *in c. illud* 20. *qu.1. c. continebatur* 6. *c. atteſtationes* 10. *cum ſequent. de deſponſ. impub.* Igitur ante eam ætatem non poſſunt impuberes ex delictis obligari. Deinde in ſecundam partem aſſertionis, ubi excipiuntur delicta carnis, ſic argumentor. Quamvis regulariter ætas 14. annorum, ut apta, & matura ad copulam ſit à jure definita ad contrahendum matrimonium, *c. atteſtationes*, *de deſponſ. impub.* probavi latè *in c.3. eod. tit.* tamen ætas illa poteſt malitia, vel prudentia ſuppleri, *l.3. C. ſi minor ſe majorem*, *c. de illis*, *c. ult. de deſponſ. impub.* immò ex D. Gregorio *lib.4. dialog. c.19.* refert Gloſſa *in ſumma* 10. *qu.2.* quod puer novem annorum nutricem ſuam gravidam reddidit: & de puero 10. annorum idem ex D. Gregorio refert Anania *in c.1. hoc tit. nu.6.* pro quo facit textus *in c. fin. de eo qui cognovit conſanguin.* Et Salomon, cùm eſſet undecim annorum, genuit filium ſuum Roboam: & Achaz in undecimo anno genuit Ezechiam: quæ, & alia exempla congeſſit Farinac. *in praxi*, 3. *part. qu.92. nu.80.* & pupillum ante 14. annos ex ſtupro puniri poſſe, docetur *in l. ſtuprum* 34. *in fine ff. ad leg. Jul. de adult.* Igitur non rectè in præſenti docetur, puerum proximum pubertati, & doli capacem ex delictis carnis non teneri.

7 *De hominis ætatibus.*

Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, hominis ætatem variè diſcerni, & in partes dividi ab ortu uſque ad interitum, ut videre eſt apud Gloſſam verbo *Perfectus*, in proœmio libri 6. Decretal & verbo *Septenarius*, *in c.1. de celebrat. Miſſar.* & verbo *Complevit*, *in l.1. verbo Pueritiam*, *ff. de poſtul.* Alciatum *in l. pueri*, *ff. de V.S.* Menochium *de arbitrar. lib.2. caſu* 57. *ex n.1.* & plures, tam juris peritos, quam Philoſophos, quos referunt Lara *in compend. vitæ hominis*, Paulus Zacchias *qq. medicoleg. tit.1. qu.4.* Narbona *de ætate ad actus human.* Communiter dividitur in infantiam, pueritiam, pubertatem, adoleſcentiam, ſeu juventutem, ſenectutem, ac ætatem decrepitam. infantia incipit à nativitate, & protenditur uſque ad ſeptem annos, *l.3. C. qui admitti ad bonor. poſſ. l.1. §. ſufficit*, *ff. de adminiſtr. tut. l. in ſponſalibus*, *ff. de ſponſal. l. ſi infanti* 18. *C. de jure delib. c. unic. de deſponſ. impub. lib.6.* D. Iſidorus *lib.11. orig. c.2.* probat latè Narbona *anno* 7. *q.1.* Pichardus *in lecturis ad tit. de acquir. hæredit. c.23.* Amaya *lib.1. obſ. c.9. nu.20.* Infans dictus eſt, quia fari non poteſt. D. Iſidorus *lib.11. originum*, *cap.2.* Marcus Varro *lib.5. de lingua Latina*, ibi: *Fatur is, qui primùm homo ſignificabilem ore emittit vocem: ob eo antequam ita faciant pueri, dicuntur infantes.* Sequitur Varronem Nonius Marcel. multis teſtimoniis adductis, *de compendioſa doctrina*, *c.1. nu.275.* quo in ſenſu Lucretius Epicureus tenebrionum maximus, & in Philoſophia acutiſſimus *lib.5. de natura rer.* agens de ſecunda mundi ætate, in qua juxta errorem ſuum homines cœpere loqui, & addiſcere verba, vocavit primos conatus loquendi, infantiam linguæ, inſtar puerorum, ibi:

At varios linguæ ſonitus natura ſubegit
Mittere, ut utilitas expreſſit nomina rerum,
Non alia longè ratione, atque ipſa videtur
Protrahere ad geſtum pueros infantia linguæ,
Cùm facit, ut digito, quæ ſint præſentia, monſtret.

Pueros appellavit infantes poſteà. Facit Juſtinianus *in l. ult. §. ubi autem*, *Cod. de bonis quæ lib.* ubi notavit poſt Gloſſam Salicetus, Scipio Gentil. *de bonis matern. c.21. pag.127.* Cauſa ergo naturalis infantiæ eſt impotentia fandi, qua cauſa omnes, qui fari non poſſunt, infantes appellantur; immò in hoc ſenſu de brutis, & inſenſibilibus hæc vox accipitur; quod notarunt veteres Grammatici, & hodierni Lexicographi. Cœpit autem inter primos Juriſprudentiæ conditores dubitari, à quo tempore, & uſque ad quod tempus infantia computanda eſſet? Et Stoici civilibus præceptis, & certitudine negotium conſulentes, per hebdomadas annorum, ſive à ſeptennio in ſeptennium cœperunt ætates computare. Quæ Hippocratis diviſio ætatum fuit, ut refert Menochius *de arbitr. cent.2. caſu* 57. *nu.1.* infantiam definientes uſque ad primum ſeptennium, pubertatem uſque ad ſecundum. Peripatetici naturæ regulis magis inhærentes, ab habitu corporis, & facultate fandi terminabant infantiam, nihil certi ſtatuentes. Proculejani ut in plurimum Stoicos ſequebantur. Sabiniani ſectatores erant ſcholæ Peripateticæ; qua de cauſa primi Juriſconſulti in diverſas abjerunt ſententias: poſteriores verò hanc, vel illam ſequebantur. Ad ſeptem annos infantia computatur, *in l.1. §. ſufficit* 2. *ff. de adminiſt. tit. tut. l. in ſponſalibus* 14. *ff. de ſponſ.* ubi ſeptennii expreſſa extat mentio. Aliquando verò per impotentiam fandi, ut *in l. pupillus* 9. *ff. de acquir. hæred. l. in negotiis*, *ff. de regul. jur.* cum aliis, quæ adducunt Pratejus, Briſſonius, & Calvinus *in lexic. verbo Infans*. Quæ inter ſe ex mente compoſitorum contraria judicari non debent, cùm minùs expreſſum in his, per magis expreſſum in illis ſuppleatur. Tamen Arcadius *in l. certis* 8. *Cod. Theod. de bonis matern.* quæ expreſſior eſt, & *in l. ſi infanti* 18. *Cod. de jure delib.* Stoicorum, & Proculejanorum ſententiam ſequens, infantiam uſque ad ſeptem annos definivit, ut jam notavit Jacob. Gothof. *in dicta l. certis* 8. Ex quo certo judicio affirmari non poteſt, Tribonianum in locis Pandectarum ſuprà relatis addidiſſe verba, quæ denotant infantiam ſeptennio terminari, quia poſteriores Conſulti ſic etiam ſentiebant; nec ſi addidiſſet, ideò notandus erat, cùm aliter compoſitio Pandectarum conſtare non poſſet, quàm ſi priores leges poſterioribus aptarentur, in quo graviter peccavit Faber *in Juriſprud. tit.12. princip. 6. illat.8.* quem reprehendit latè Oſualdus *lib.7. ad Donel. c.9. litera D.* Manet ergo ſecundùm juris definitionem infantiam in ſeptimo anno, & infrà definiri: quod & jure canonico receptum eſt, licèt aliquando infans dicatur, qui in utero eſt, *c.10. Lucæ*; licèt non ita propriè, *l. non eſt pupillus* 111. *ff. de R. I.* & infans octo dierum, *Geneſis c.* 17. & qui tres menſes habet, *Exodi c.2.* & anniculus, *l. inter ſocerum* 26. *ff. de pactis dotal.* Narbona *anno* 7. *qu.1.* Infantiæ verò proximi ſunt, qui cùm fari incipiant, nullum animi intellectum habent, nec quod agant, intelligunt, *l. ſervum* 6. *ff. rem pupilli*. De pueritia egi ſupra *in c. acceſſit*, *c. litteras*, *de deſponſ. impub.* & de puber-

Digitized by Google

ta, egi *in c.2. de deſponſ. impub.* Proximi autem pubertati ſunt, qui habent aliquem intellectum, *§. pupillus, Inſtit. de inutil. ſtipul.* & quid agant, intelligunt, *l.1. §. furioſum, ff. de O. & A. l. ſervum 6. ff. rem pupil.* & ideò ſunt doli capaces, *l. hæredes 13. in fine, ff. de dolo, l.4. §. de dolo 26, ff. de doli except l. ſapienter 14. ff. ad Syllan. l. impuberem 23. ff. de furtis, §. in ſumma, Inſtit. de obligat. quæ ex delicto.* Sed in qua ætate dicantur proximi pubertati, non eſt concors DD. ſententia. Aliqui affirmant, eos eſſe proximos pubertati, qui ſunt in anno decimo, & dimidio uſque ad decimumquartum; fœminæ verò à nono cum dimidio uſque ad duodecimum, ut ita ſeptem anni, qui inter infantiam, & pubertatem interſunt, dividantur, & tres priores cum dimidio proximis infantiæ; reliqui verò tres cum dimidio proximis pubertati tribuantur. Quam ſententiam pluribus relatis tenet Narbona *de ætate, anno 10. & dimidio, qu.1.* pro qua ſententia faciunt textus *in §. ult. Inſtit. quibus ex cauſis manumittere, l. & hoc 41. ff. de hæredib. inſtit.* Aliqui etiam eos eſſe proximos pubertati affirmant, qui per ſex menſes tantùm diſtant à pubertate, argumento legis *non tantùm 17. in princip. ff. de excuſat. tut. l. ſequuntur 14. ff. ad Syllan. c. atteſtationes 10. de deſponſ. impub.* Alii verò illos, qui diſtant à pubertate per tres dies, *ex l. 3. §. liberis, ff. de liber. exhib. c. ad noſtram 8. de regul.* Alii illos, qui per unum annum tantùm diſtant, *c. continebatur, de deſponſ. impud.* Alii eos, qui ſeptimum annum jam expleverant. Sed rectiùs Menochius docuit *de arbitr. lib.2. caſu 57. nu.40.* hoc totum judicis arbitrio relinquendum eſſe, qui juxta conditionem, & vires perſonæ, & juxta morem regionis, hoc æſtimare debet: cui arbitrio apud nos locus non eſt, ex traditis *in c. continebatur, de deſponſ. impub.* adoleſcentes dicuntur viri ab anno 14. fœminæ ab anno 12. uſque ad 25. & communiter illi appellantur minores, *l. cùm filio 50. ff. de leg.3. l.1. & per tot. ff. de minor.* & ea ætas etiam dicitur tenera *in l. non tantùm 11. ff. de Decur.* & uſque ad eam etiam pueros vocari, conſtat *ex l. quidam 24. ff. ad Trebel. l.3. §. idem, ff. de adimend. legat.* De juventute egi *in c. cùm in juventute; de præſumpt.* Tandem ſenectus incipit à quinquageſimo anno uſque ad 70. *l. non aliter 69. §.1. ff. de leg.3. l. ult. Cod. qui ætate, lib.10. §. item, major, inſtit. de excuſan. tut.* Et inde incipit ætas decrepita uſque ad centum annos, quia hìc finis vitæ hominis eſt, *l. ult. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.*

8 Infans ex delicto non tenetur.

His ſuppoſitis deinde ſciendum eſt, infantes, quorum ætas durat uſque ad ſeptimum annum, non teneri ex homicidio, *l. infans 12. ff. ad leg. Corn. de ſicariis;* nec ex furto, *l. impuberem 26. ff. de furtis;* nec ex lege Aquilia, ſi damnum dederint, *l.5. §. ideò, ff. ad leg. Aquil.* nec lege Cornelia de falſis, *l. impuberem 22. ff. ad leg. Cor. de falſis, l. qui juraſſe 26. in princip. ff. de jurejur.* ex injuria, *l.3. ff. de injuriis, c.2. in princip.* & *§.1. in fine, cap.3. §. 1. 15. qu.1.* nec pœna Syllaniani, *l.1. §. impuber, ff. ad Syllan.* nec de falſa moneta, *l.1. Cod. de falſa monet.* nec capitalem fraudem admittere poſſe, *l.23. §. excipitur, ff. de ædilit. edict.* quia ut eleganter ait D. Auguſtinus *in c. aliquos, 15. qu.1.* quomodo reus conſtituetur, qui neſcit quod facit? Et *lib.22. de civit. Dei, c.24.* rationem ſopitam eſſe in infante ait, ibi: *Ipſe itaque animæ humanæ mentem dedit, ubi ratio, & intelligentia ſopita eſt quodammodo, quaſi nulla ſit, excitanda ſcilicet, atque exercendæ ætatis acceſſu, qua ſit ſcientiæ capax, atque doctrinæ.* Seneca *epiſt. 121. Quomodo ergo infans de conciliari conſtitutione ratiocinari poteſt, cùm rationalis nondum ſit;* Et Marcianus *in l. penult. ff. de fideicommiſſ. libert.* ait in parvulis nullam eſſe culpam, non quòd magis rationales ſint, quàm beſtiæ, quod voluiſſe Stoicos, & Chryſippeos dicitur *in libro de Hippocratis, & Platon. placitis;* ita ut exiſtimarent circa annum decimumquartum animam illis infundi, ut ait Jamblicus *in Stobæi phyſicis;* ſed quia nondum firma, & matura prudentia ſit, ideòque comparatur furioſo, *l. quod infans 60. ff. de R.V.I. l. infans 12. ff. ad leg. Corn. de ſicar. §. pupillus, Inſtit. de inutil. ſtipul.* & ut prodigus, dicitur non ſentire, *l. Divus 4. ff. de offic. Præſid. l. ſi tibi 8. §.2. ff. de optione legata, l. ſi cùm dotem, §. ſi maritus, ff. ſolut. matrim.* & infantis nullum eſſe ſenſum, ait Paulus *in l. quamvis 32. §. quamvis, ff. de acquir. poſſeſſ. l.3. §.2. ff. de injuriis:* & judicio carere docetur *in l. Prætor 12. verſ. Natura, ff. de judic. l. ult. ff. de jur. & facti ignor. l. more 8. in fine, cum l. ſequenti, ff. de acquir. hæredit. §. præterea, Inſtit. quibus non eſt permiſſum:* & in ætate tenera torpere rationem conſopitam dixit Fulgentius *libro 1. de verit. prædeſtin.* imprudentem propter cerebrum aquoſum in puerili corpore, Georgius Palmaſ. *declamat. 1.* & ſapienter Ulpianus ait nondum plenum animi judicium illi ineſſe, *tit. 20. regular. §. impubes;* nondum ſtabilem mentem adeptum eſſe, *l. ult. Cod. de teſtam. milit.* animum nondum conſilio, ac ratione firmatum dixerunt Cicero *in oratione pro Cluentio,* Nyſſenus *in pſalmum 2. c.10.* idcircò dixit Hippocrates *lib.1. de diet. cap.5.* animam hominis cum corpore augeri, & *lib.6. epidem.* animam hominis ſemper naſci uſque ad mortem. Quæ verba Galenum, alioſque interpretes exercuerunt, eorumque meminit Euſtachius *lib.6. odyſ.* laudatque in eandem rem Herodotum, ut affirmat Lucretius *lib.3.*

Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
Corpore; ſic animi ſequitur ſententia levis.
Inde ubi robuſtis adolevit viribus ætas,
Conſilium quoque majus, & auctior eſt animi vis.

Verùm inde nihil habetur, quàm facultates, & operationes animæ rationalis non perfectè exerceri in infantia, ſed creſcente ætate; quod circa annum 14. contingere dixerunt Poſſidonius *apud Galenum lib.5. de Hippocratis, & Plutarchi placitis,* Diogenes *in Cenone,* Plutarchus *de placitis Philoſophor. lib.5. c.24.* Qua ratione infantes nec ex ſtipulatu acquirere poſſunt, nec aliis promittendo obligari, *l.1. in princip. l. mulier 70. ff. de V.O. §. pupillus, inſtit. de inutil.* & ideò quia ipſos innocentia conſilii tuetur, nec pœna criminali, aut civili puniuntur, *l. quod infans 60. ff. de R.V. l. ſi quis in ſuo, §. fin. C. de inofficioſo, l.9. tit.1. partit.7.* Plaza *de delict. lib.1. c.31. n.1.* Gomez *lib.3. var. c.1. n.57.* Jul. Clarus *§. fin. q.60.* quod procedit etiam in atrocioribus criminibus, veluti nefando, ut cavetur conſtitutione Imperatoris Conſtantini relata ab Harmenopulo *lib.6. tit.14.* ibi: *Præter naturam laſcivientes, tam agens, quàm patiens gladio plectantur, niſi fortè qui paſſus eſt, minor erit annis 12.* Fusè probat Narbona *de ætate, anno decimo & dimidio, q. 10. per tot.* Unde rectè infert Menochius *ubi proximè,* quòd de infante non poteſt intelligi alius locus Harmenopuli *lib.6. tit.6.* in illis verbis: *Qui cædem meditatò, & conſilio facit, cujuſcumque ætatis, gladio plectitur.*

Hæc regulariter procedunt in infante, ſed Panormitanus in præſenti, *nu.4.* aſſerit, per accidens poſſe dari infantes doli capaces, quia quemadmodum pubertas præveniri poteſt, & contingere ante annum 14. ut probavi, ita etiam doli capaces infantes poſſe dari, præſertim his temporibus, in quibus malitia prævenit ætatem. Quam Panormitani ſententiam admittunt plures, quos referunt Farinac. *in praxi, 3. part. qu.92. nu.47.* Plaza *de delictis, lib.1. c.32. nu.2.* & facit quod refert B. Gregorius *lib.4. dialog.19.* videlicet infantem quinque annorum ſolitum jurare, & blaſphemare, è manibus parentum raptum fuiſſe à diabolo; cujus caſus etiam meminerunt in præſenti Anton. *nu.6.* Anania *n.3.* Farinac. *d. qu.62. n.97.* Decianus *tom.2. tract. crimin. lib.6. nu.14.* Pleza *de delict. ubi ſuprà.* Unde idem Panormitanus affirmat ſingulariter limitari poſſe regulam dictæ Clementinæ *ſi furioſus,* ut quamvis infantes doli non capaces per homicidium non fiant irregulares, irregularitatem tamen contrahant, ſi doli capaces ſint: quod & docuerunt Bonifacius *in d. Clement. nu.1.* Villadiego *de irregul. c. de percuſſore, columna 12.* Verùm hæc ſententia non placet Joanni Andreæ Barbatiæ *in d. c. Clement. ſi furioſus,* Gomezio, *d. c.1. de delict. n.57.* Farinacio *d. qu.92. n.50.* quia in utroque jure apertè diſtinguitur infans à doli capace, *l. impuberem 23. ff. de furtis, l. infans, ff. ad leg. Corn. de ſicariis, l.5. §. & ideò, ff. ad leg. Aquil. l. hæredibus 3. Cod. de dolo, l.1. Cod. de falſa monet. c. literas 4. cum ſequent. de ſponſ. impub.* Nec facit argumentum adductum à Panormit. ex caſu pubertatis, quia pubertas pendet à corporis diſpoſitione, quæ ex nimio calore, vel ex alia cauſa poteſt contingere ante annum 14. at doli capacitas pendet ab animo, qui haberi non poteſt ab eo, qui nondum fari valet, *l. in ſponſalibus 14. ff. de ſponſ. l.1. §. ſufficit, ff. de admin. tutor. l.1. in princip. l. mulier 70. ff. de V.O. l.3. C. qui admitti, l. ſi infanti 18. Cod. de jur. delib.* Nec favet ſententiæ Panormit. exemplum relatum à Divo Gregorio, quia ut poſt Cardinalem, Ananiam, & alios notavit Farinac. *d. q.92. nu.50.* ſupplicium hoc potiùs contigit in odium patris non corrigentis filium, quàm in pœnam ipſius infantis, in quo propter defectum ætatis non aderat dolus, ut facilè colligitur ex principio ipſius dialogi. Accedit, quia ea, quæ ex nutu Dei aguntur, non cadunt ſub lege, *c. Deus, 19. q.2.* Unde etiam deducitur, infantem ob homicidium irregularitatem non contrahere, quia hæc pœna non contrahitur, niſi in caſibus à jure expreſſis, *c. penult. de ſent. excom.* ſed potiùs cautum eſt in jure, infantes irregularitatem non contrahere, *d. Clement. ſi furioſus.* Ergo nullo modo infantes eam incurrere valent.

9 An detur infans doli capax.

10 De pueris grandiuſculis.

Supereſt, ut videamus, quinam ſint pueri grandiuſculi, de qui-

Digitized by Google

de quibus agitur in hoc c. 1. Et Gloſſa in præſenti aſſerit, eſſe pueros ſeptem annorum, quia ut inquit D. Aug. in epiſt. ad Renatum, relata à Gloſſ. in c. parvuli 74. de conſecr. diſt. 4. ſeptennis ætatis pueri & mentiri, & verum dicere, & confiteri, & negare jam poſſunt; & ideò cùm baptizantur, jam Symbolum recitant, & ipſi per ſe ad interrogationem reſpondent. Quare Gloſſa, & Hoſtienſis in præſenti affirmant, pueros in ea ætate & poſſe peccare, & ex delicto teneri; nam & poſſunt contrahere ſponſalia, l. in ſponſalibus 14. ff. de ſponſ. c. litteras, cum ſequent. de deſponſ. impub. ubi probavi. Facit D. Thomas in 4. diſt. 27. qu. 2. art. 3. quem omnes ſequuntur, teſte Thoma Sanchez de matrim. lib. 1. diſput. 16. nu. 2. qui affirmat, quod ſeptennio completo incipit communiter uſus rationis. Pro ſua ſententia facit textus in l. ſi infanti 18. §. ult. juncta, l. potuit, C. de jure delib. Unde quoad forum internum, tam quoad vitia, quàm quoad virtutes puer poſt ſeptem annos creditur doli capax; & ideò obligatur præcepto textus in c. omnis, de pœnit. quia peccare poteſt. Navarrus in manuali, c. 21. nu. 88. Azor. part. 1. moral. lib. 7. c. 40. qu. 6. Barboſa in d. c. omnis, nu. 3. & ſacramentum Euchariſtiæ illis dari poſſe, deducitur ex Concilio Trident. ſeſſ. 21. de reform. c. 4. Concilio Auguſtano celebrato ſub Othone Cardinale anno 1548. Sed hæc Gloſſæ expoſitio, dum pueros grandiuſculos in præſenti caſu accipit pro doli capacibus, ſuſtineri, non poteſt; nam aliàs inepta, & ſine ratione maneret opinio in præſenti relata eorum, qui nolebant pueris peccatum tribuere, niſi ab anno 14. cùm pubeſcere cœperint: quis enim tam imperitus eſſet, ut exiſtimaret, pueros doli capaces, nec delictum, nec peccatum committere, cùm contrarium ſit in jure expreſſum, l. 5. §. & ideò, ff. ad leg. Aquil. l. excipiuntur 14. ff. ad Syllan. l. impuberem 23. ff. de furtis, l. 3. ff. de injuriis, §. penult. Inſt. de oblig. quæ ex delict. c. 2. & 3. §. ex eo, 15. q. 1. quare credo illis verbis, pueris grandiuſculis, non ſignificari pueros doli capaces, ſed tantùm puerorum ætatem uſque ad 14. annum; nam ut inquit Donatus ad Terentium in Adelph. act. 4. ſcena 5. grandis ad ætatem veteres retulerunt, non ad corpus; & in parte ætatis dicitur grandis, non in tota vita, niſi ſi addatur natu: quod etiam probatur ex l. non tantùm 11. ff. de Decur. Non ergo ad animum, in quo doli capacitas conſiſtit, ea verba referuntur, ſed ad ætatem: quare illi, qui pueris grandiuſculis peccatum non tribuebant, exiſtimabant, pueros uſque ad pubertatem non eſſe doli capaces. Nec etiam audienda eſt Gloſſa, dum affirmant, pueros ſeptem annorum eſſe doli capaces, cùm certum ſit, quòd in ea ætate, nec quæ agunt, ſciunt, nec multum à furioſo diſtant, ut ſuprà probavi; ſed quia in illa ætate pueri fari poſſunt, & qualemqualem habent voluntatem, d. l. in ſponſalibus 14. d. l. potuit, l. infanti 18. C. de jur. delib. ideò benigniori interpretatione receptum fuit, ut quemadmodum proximi pubertati, ita etiam infantiæ proximi poſſent in utilitatem ſuam ſtipulari, §. pupillus, Inſtit. de inutil. l. 1. §. furioſus, ff. de O. & A. l. 6. ff. rem pupilli. Ex qua benigna interpretatione etiam effectum eſt, ut in illa ætate poſſint ſponſalia contrahere, quia per ſtipulationem ea in ſuam utilitatem fiebant; & etiam hæreditatem acquirere, tutore auctore, l. pupillus 9. ff. de acquir. hæred. Sed talis intellectus potiùs dicitur nullus intellectus; & illud intelligere potiùs non intelligere, l. more, ff. de acquir. hæred. l. in negotiis 5. ff. de R. I. Et ideò ratione illius doli capax non eſt, quia dolus eſt calliditas, & machinatio ad circumveniendum, decipiendumve alium, l. 1. §. 2. ff. de dolo. Et quia ex promiſſione fidei in ſuſceptione baptiſmi facta magna utilitas baptizato ſequitur, ideò juxta Divum Auguſtinum, relatum ſuprà, poteſt infans Symbolum dicere, & ad interrogata reſpondere; non autem verum eſt, infantes in ea ætate teneri præcepto annualis confeſſionis, aut ſacramentum Euchariſtiæ illis miniſtrari poſſe; ſed potiùs in ea ætate, in qua jam agnoſcant ſe graviter peccare, & in qua diſcernere valeant bonum à malo, honeſtum à turpi: quod certam, & determinatam ætatem habere non poteſt, quia in quibuſdam pueris citiùs, in aliis verò tardiùs accidit; & ideò confeſſoris arbitrio potiùs relinquendum eſt, quando pueri perveniant ad annos diſcretionis, ut reſolvunt Barboſa & Balboa in d. c. omnis, de pœnit. & remiſſ.

11 Traditur ratio decidendi. His ſuppoſitis, ratio præſentis aſſertionis ex eo provenit; nam cùm proximi pubertati jam habeant animi judicium, ita ut quod agunt, intelligant, §. pupillus 9. inſtit. de inutil. l. 1. §. ſi furioſum, ff. de O. & A. l. ſervum 6. ff. rem pupilli; & ideò doli capaces ſint, l. de dolo 26. verſ. Julianus, ff. de doli except. ex delictis à ſe admiſſis tenentur, quia ſimul reperiuntur doli capaces, & proximi pubertati, quæ duo ſimul deſiderantur, ut probat Seſſe tom. 2. deciſ. 212. & judicis arbitrio relinquitur, quando puer dicatur proximus pubertati, nec deſideratur, ut pubertatem ingreſſi ſint, ut docetur in l. 3. §. ult. ff. de lib. exhib. c. ad noſtram, de regul. nam ut rectè notavit Menochius de arbitr. lib. 1. cent. 1. caſu 59. nu. 35. circa dictum §. ultimum aliud eſt eſſe proximum pubertati, aliud verò eſſe proximum prætextæ, prætextam enim, hoc eſt pallium, pueri Romani accipiebant non anno 14. ut exiſtimarunt Budæus in l. ult. ff. de Senator. Narbona de ætate, anno 14. q. 3. ſed potiùs anno ætatis ſuæ 16. ut ex probis auctoritatibus probant Lazarus Baif. in opuſc. de re veſtiaria, c. 10. Vuolſangus Lazius lib. 8. Reip. Roman. c. 2. Petrus Crinitus de honeſt. diſcipl. lib. 6. c. 7. & ideò prætextæ proximus dicebatur, qui pubertatis ætatem ingreſſus erat, quia adhuc illi ad prætextam duo anni deficiebant; ſed non æquè dici poterat proximus pubertati, quia qui puberem ætatem jam eſt ingreſſus, potiùs pubes, quàm pubertati proximus dicitur: unde rectè ſtat litera dicti §. ultimi, prout habetur in Pandectis Florentinis in hunc modum: Qui puberem ætatem nunc ingreſſus eſt, ut notavit. Ant. Aug. lib. 3. emend. c. 1. nec legendum eſt, impuberem ætatem nunc ingreſſus eſt, ut vulgò legitur. Textus etiam in d. c. ad noſtram, ſpecialiter procedit in ſuſceptione habitus religionis, propter ipſius actus gravitatem. Secundæ etiam partis hujus aſſertionis ratio ex eo provenit, nam in impuberibus non ita magna eſt doli machinatio, ut in majoribus, l. 13. juncta lege quod enim 14. ff. de dolo: & ita mitiùs ſunt puniendi. Quod non ſolùm procedit in furto, mendacio, & perjurio, de quibus in præſenti; verùm; & in aliis delictis, l. 2. de termino moto, l. ferè 208. ff. de R. I. l. 8. tit. 31. partit. 7. Nec tantùm in temporalibus, verùm etiam in ſpiritualibus, c. eos 108. in fin. de conſecr. diſt. 4. c. ea vindicta 51. 22. qu. 4. c. 2. de apoſtat. cap. 1. & ult. de ſent. excom. ſignanter autem dixit Conſultus in l. auxilium, §. in delictis, ff. de minor. interdum minores mitiùs puniri, quia plerumque pœna ordinaria afficiuntur; veluti ſi contra legem Jul. de adulteriis peccaverint, d. §. in delictis; vel ſi ſoliti ſint delinquere, argumento legis 3. in fine C. de Epiſc. aud. l. apud antiquos, in fin. C. de furt. l. qui ſæpius, ff. de abig. & in l. caput 23. §. ſolent, ff. de pœnis, l. 4. C. de ſervis fugit. l. 3. §. ſi plures, ff. de re milit. l. ſi adulterium, §. fratres, ff. ad leg. Jul. de adult. alia notavi in can. 22. Concilii Illiber. docet Chriſtineus tom. 1. deciſ. 221.

Nec obſtat prima dubitandi ratio, pro cujus ſolutione dicendum eſt, aliam eſſe cauſam contractuum, aliam verò delictorum. In contractibus namque, quia cum alio celebrantur, receptum fuit, ut in damnum proprium pupillus nec velle, nec nolle habeat, ſed hoc totum auctoritate tutoris ſuppleatur, l. pupillus 189. ff. de R. I. non tamen idem procedit in delictis, in quibus quia ex dolo committuntur, tutoris auctoritas non deſideratur, ſed ſufficit puerum eſſe doli capacem, l. impuberem 13. ff. de furtis, l. 4. §. de dolo, l. 26. §. denique, ff. de doli except. & hanc differentiam inter contractus, & delicta circa pupillos facilè percipies, ſi jungas legem pupillus 189. cum lege pupillum 11. ff. de R. I. quare pupillus doli capax efficaciter tenetur ex delictis, veluti ex furto, ex præſenti capite 1. Gregor. III. in ſuo Pœnitentiali, quod extat tom. 3. Concilior. Binii, & tom. 6. Biblioth. veterum PP. c. 9. de furto, ibi: Si puer ampliùs decem annorum fecerit furtum, 40. vel 20. dies pœniteat, prout ætas eſt, & qualitas juriſdictionis, pro modico furto 20. dies pœniteat. Puer 10. annorum aliquid furti faciens, ſeptem dies pœniteat. Idem probatur ex l. 5. §. & ideò; ff. ad leg. Aquil. l. impuberem 23. ff. de furt. §. penult. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto. Secus autem ſi impuberes non ſint doli capaces quia tunc ex furto, nec ex conſilio, aut ope tenentur, juxta dictam legem impuberem. Similiter doli capaces tenentur ex perjurio; quamvis enim impuberes jurare non cogantur in judicio, l. jusjurandum 34. §. pupillo, ff. de jurejur. l. videamus 4. ff. de in litem jur. c. parvulis 14. cum ſequent. 22. qu. 2. nec ad teſtimonium admittantur, l. inviti 19. ff. de teſtibus, c. 1. §. item 2. q. 2. propter lubricum conſilii ſui, l. 3. §. lege Julia, ff. de teſtibus: attamen ſi juraverint, ex juramento obligantur, l. ult. in fine, ff. de liber. cauſ. in qua illa verba, Qui & jurare poteſt, rectè de puero doli capace accepit Accurſius ibi, verbo Potuit; ſeu quod idem eſt, de proximo pubertati. Gothofredus ibi: Et ſi pejeraverit, perjurus erit: ut in hoc capite 1. docetur, quem ſic accipiunt Hoſtienſis ibi, n. 9. Anton. n. 8. Anania n. 6. Farinac. in praxi, d. 3. part. qu. 92. nu. 128. qui etiam nu. 141. probat, ipſum ex blaſphemia teneri. Non idem procedit in puero doli non capace, hic enim non cogitur ad jurandum, nec ex juramento obligatur, aut pejerare intelligitur, quamvis ſi juret ex delatione partis, ejus juramen-

12 Diſſolvitur prima dubitandi ratio.

tum debeat obſervari, *l. qui juraſſe 26. ff. de jurejur.* quam de puero doli non capace, nec proximo pubertati, rectè accipiunt Donel. *lib.21. c.13.* & *lib.26. c.7.* Arias à Meſa *lib. 4. var. c.13.* Cujac. *in l.2. C. de rebus credit.* loquitur enim Conſultus ibi de juramento voluntario, quod quis pupillo detulit extra judicium; namque neceſſarium, quod in judicio defertur in defectum probationis, non rectè illi defertur, *d. l. videamus*: voluntarium verò ritè, etiamſi pupillus doli capax non ſit; & hoc affirmat Paulus, obſervandum eſſe adversùs eum, qui eum detulit; ſibi enim debet imputare, quod ita ſtultus fuit, ut pupillo deferret, argumento legis *ſi ſervus 23. ff. de jurejur.* quamvis, ut inquit Paulus, non videatur pejerare, quia ſciens fallere non videtur: quibus verbis reſpexit Conſultus ad antiquam jurisjurandi formam, quæ juxta Feſtum ita concipiebatur: *Si ſciens fallo, tunc me dieſpitet; urbe ſalva, arceq; bonis deiiciat, ut ego hunc lapidem.* Meminerunt Tul. *epiſt.7.* Polletus *l.3. hiſt. fori*, eamq; illuſtrarunt Briſſonius *de formul.* Cujac. *l.1. obſ. c.21.* Donel. *lib.24. comment. c.21.* ubi plura Oſualdus Revardus *lib.5. variar. c.5.* Etiam pueri doli capaces tenentur ex aliis delictis, veluti ex lege Aquilia propter damnum injuria datum: item ex qualibet alia injuria, *l. ſed etſi 3. §. & ideo, ff. ad leg. Aquil. l.3. §. ſanè, ff. de injur. l. impuberem 23. ff. de furt.* probant D. Joan. Suarez *ad leg. Aquil. l.1. c.2.* Donel. *lib.1. comment. c.22. §.2.* & *lib.15. c.24.* Schiford. *ad Fabrum tr.9. c.5.* Pichardus *in §. penult. Inſtit. de obligat. quæ ex delicti.* Robertus *lib.3. animadu. c.23.* & ſi percuſſerint clericum, in excommunicationem canonis incidunt, *c.1. & fin. de ſent. excom.* etiam tenentur de ſepulchro violato, *l.3. §.1. ff. de ſepulchro violato.* Cujac. *lib.6. obſ. c.22.* & *lib.8.* & *qq. Papin. in l. 10. ff. eodem:* pœna Syllaniani, *l. excipiuntur, ff. ad Syllan.* & tandem capitalem fraudem admittunt, *l. cùm autem 23. §. ff. de edilit. edict.* non tamen obligantur pueri etiam doli capaces ex delictis, quæ in omittendo conſiſtunt; ſiquidem ab eis minores etiam 25. annis excuſari conſtat *ex l.2. C. ſi adverſus delict. l. minoribus 6. C. de his quæ ut indign. l.1. §. impuberes, C. de falſa monet. novella 115. c.3. §. ſi unum 13. Authent. ſi captivi 49. C. de Epiſc. & Cleric.* pluribus relatis Farinac. *in praxi, d.3. part. q.92. ex n.64.* quod procedit, ſi modò delictum in omittendo ex dolo non proveniat, quia ſi dolus intercedat, minores, nec impuberes excuſantur, *l. excipiuntur, ff. ad Syllan.* Ant. Matth. *in prolog. de crimin. c.2. n.3.*

13 *Diſſolvitur alia difficultas.* Nec obſtat alia difficultas in ſecundam partem concluſionis adducta, nam Gregorius in præſenti textu non affirmat, poteſtatem coeundi ante pubertatem evenire non poſſe, ſed illud tantùm, quod cùm ætas pubertatis ſit legibus, & canonibus definita, *l. in ſponſalibus 14. ff. de deſponſ. l. ult. C. quando tutores, c.3. de deſpon. impub.* ante illam nec pubertas præſumitur; & ita creditur ante illam ætatem carnis delicta ipſos non perpetrare: ad quam præſumptionem reſpexit Gregorius in illis verbis: *Quod meritò crederemus.* Inde eſt, quod in eis adulterium non præſumatur, *l. ſi minor 36. l. ſi adulterium 38. §. Divi fratres. ff. ad leg. Jul. de adult.* Ant. Matthæus *d. c.2. nu.4.* Farinac. *d. qu.92. nu.79.* qui rectè inde infert, pueris in delictis carnis ſuccurri, non ope reſtitutionis, ſed propter defectum naturalis præſidii; ſed hæc præſumptio ceſſat, ſi fortè ante pubertatem pueri, vel puellæ reperiantur apti ad coeundum, ut *in l. ſi. uxor 13. §. ſi minor, ff. ad leg. Jul. de adult.* nam aliquando ſuapte natura monſtratur ex habitu corporis pueros generare jam poſſe, ut *in c. puberes 3. de deſponſ. impub.* vel malitia ætatem ſupplente, ut *in c. de illis 9. c. fin. eod. tit. c. juvenis 3. de ſponſal. c. fin. de eo qui cognovit conſang.* & ita eveniſſe in pueris, de quibus D. Hieronym. & Gregorius, affirmant Anania *hic, n.6.* Farinacius *d. q.92. nu.82.* Quod verò de Salomone & Achaz diximus, qui filios genuerunt in undecimo anno, miraculo tribuit Anania *hic, nu.5.* qui caſus, & ſimiles cùm raro contingant, ideò non ſunt attendendi, *ex l. jure 13. ff. de legibus.* Si ergo impuberes inveniantur verè potentes ad coeundum, ſicuti ex furto, perjurio, & aliis delictis; ita etiam ex delictis carnis tenentur, etſi mitiori pœna puniantur, ut probant Caldas *in l. ſi curatorem, verbo Vel adulteri dolo* Farinac. *d. q.92. n.93.* Poſt pubertatem verò, etiam dum minores ſunt, pœna ordinaria coercentur, unde tenentur lege Julia *de adult. l. auxilium 37. §. in delictis, ff. de minor. l. ſi minor 34. l. ſi adulterium 38. §. fratres, ff. ad leg. Jul.* & etiam tenentur ex raptu, nefando inceſtu, & ſimilibus peccatis contra naturam, *l.4. tit.19. part.7. l.2. tit.21. part.7.* probant Azevedo *in l.1. tit.21. lib.8. Recopil. nu.48.* Farinac. *in praxi, q.92. à n.83.* Souſa *in aphoriſm. lib.3. cap.32. n.19.* Gregorius Lopez per textum ibi *in l.8. tit.31. partit.7.* & ita pœna mortis ex eis delictis minores affici poſſe, exemplis probat Marinis *deciſ.525.*

Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtare videtur D. Auguſt. 14 *Exponitur c. adhuc de pœnit. d. 1.*
relatus *in c. adhuc, de pœnit. diſt.3.* in illis verbis: *Nec infans unius diei abſque peccato ſuper terram eſſe poteſt.* Quibus conſonat D. Hieronymus *in c. ſi enim 40. de pœnit. diſt.2.* ibi: *Nemo mundus à peccatis, nec infans, ſi unius quidem diei fuerit vita ejus.* Quæ verba ſi de peccato originali accipiantur, parum ſignificant; ſiquidem ante nativitatem ſtatim poſt conceptionem peccatum illud contrahitur; quare de peccato actuali verba illa exponit Barboſa *tom.6. in ſelect. ad ipſum textum.* Qua ſententia retenta deducitur, malè in præſenti affirmari, tantùm pueros doli capaces, ſeu proximos pubertati, ex delictis teneri poſſe, ſi quidem poſt primum vitæ diem peccati capaces ſunt. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, omiſſo Barboſa *ubi ſuprà*, verba illa, quæ acceperunt Sancti ex capite 14. Job. *verſ. 4.* eſſe accipienda de peccato originali, quod contrahitur à die animationis; & ita ſanctus Auguſtinus, & Hieronym. non ſunt intelligendi de infantis ordinaria nativitate, ſed de priori ſecundùm Adam, quæ contingit tempore conceptionis, de qua expoſui textum *in c. qui in maternis, de conſecr. diſt.4. in c.3. de baptiſmo.* Et ita verum eſt, nec infantem unius diei, immò nec unius horæ, dari abſque peccato, videlicet originali, poſſe.

TITULUS XXIV.

De clerico venatore.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Aurelianenſi.

Epiſcopum, presbyterum, aut diaconum, *b* canes, aut *c* accipitres, aut hujuſmodi ad venandum habere non licet. Quòd ſi quis talium perſonarum in hac voluptate ſæpiùs detentus fuerit, ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus à communione; ſi presbyter, duobus; ſi diaconus, ab omni officio ſuſpendatur.

NOTÆ.

1 a *Aurelianenſi.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.1.* & ex ipſo Concilio citatur textus hic à Carnotenſi *lib.3. tit.15. c.1.* Gratiano ſub nomine Paleæ *in c.2. 34. diſt.* Burchardo *lib.2. Decreti, cap. 213.* Sed in nullo ex Conciliis hucuſque editis Aurelianenſibus reperiuntur verba hæc; extant tamen paucis mutatis in Concilio Meldenſi *can.8.* Agath. *can.45.* Epaun. *can.3.* Vvormac. *can.17.* ut refert Antonius Auguſt. *in epit. lib.6. tit.53.* Præſentis canonis meminerunt PP. Concilii Senon. *anno 1527. can.26. Contra clericos venatores, vel negotiis ſæcularibus implicitos, ſi à venandi, negotiandive conſuetudine moniti non deſiſtant, ad pœnam Aurelianenſis Concilii, & alterius Lateranenſis procedetur.*

b *Canes.*) De canibus venatoriis, & eorum uſu plura congeſſit Demſterus *ad Roſinum lib.2. c.8.*

c *Accipitres.*) Ex hoc textu conſtat, quàm perperam 2
Pancirola *lib.2. memorab. tit.23.* exiſtimavit, venationem cùm avibus olim ignoratam fuiſſe uſque ad tempora Friderici Barbaroſſæ, qui floruit per annos 1154. cùm jam tempore hujus Concilii, & Agathenſis celebrati anno 426. mentio reperiatur accipitrum; & in capite ſequenti, qui tranſcriptus eſt ex Synodo Francica celebrata anno 742. im-

Digitized by Google

742. immò etiam temporibus Ariſtotelis aucupium cùm avibus in uſu fuiſſe, idem refert *lib.9. hiſtor. c.39.* ibi: *Circa Thraciam, quæ ſuprà Amphipolin eſt, rem prorſus admirandam, & ab his, qui non viderint, incredibilem fieri ajunt; pueri enim è vineis, & agris vicinis aucupium avicularum egreſſi, accipitres ſibi ſocios aſſumunt. Hoc quidem maximè aliquis miretur, quòd accipitres, quaſcumque ipſi aves cæperint, pueris aucupibus dejiciant, cùm pueri ex omnibus captis parte tantum aliqua accipitribus reddita diſcedant.* Idem ſcribit Ælianus *lib.2. hiſtor. animal. cap.* 42. ibi: *Accipitres in Thracia cùm hominibus per paludes ſocietatem aucupandi coire.* Necnon Plinius *lib.10. capit.8.* ibi: *Homines, atque accipitres ſocietate quadam aucupantur.* Plura Demſterus *ubi ſuprà*, D. Joſeph. Pellicer. *ad Poliſ. Gongoræ, ſtant.3.* Lælius Heraldus *dialogiſm.6.* extat *tom.2. theſaur. critici, fol.399.*

COMMENTARIUM.

3 Conclusio traditur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Clerici venationi operam dare non debent, aliàs ſi contrafecerint, ſi Epiſcopus eſt, tribus menſibus; ſi presbyter, duobus à communione arceantur; ſi diaconus, ab omni officio ſuſpenditur.* Probant eam textus *in cap.1. 34.diſt. c.1. ne clerici, vel monachi, cap. amputatis, 86.diſt. Clemen.1. §. porrò, de ſtatu monach. Clem.1. de celebr. Miſſar.* Synodus Turon. ſub Carolo, *canon.8.* ibi: *Sacerdotes canum, accipitrum, falconum, vel cæterarum hujuſmodi rerum curam parvipendere debent.* Matiſcon. 2.*can.*13. Agathenſe *canon.*55. Epaunenſe *canon.*3. Vormac. *can.*17. Concilium Auguſtanum *can.2.* ibi: *Epiſcopos, presbyteros, vel aliquem de Clero canes venandi amore, vel accipitres habere non licet, ſicut in Concilio legitur.* Toletanum *c.10.* *Quiſquis autem perſonarum hujuſmodi in hac voluntate denudatus fuerit, quamdiù in illa deteſtabili voluptate detinetur, ab omni eccleſiaſtico officio ceſſet.* Salesburg. 2. tempore Martini V. *Venationi quoque cùm canibus, necnon aucupationibus cùm falconibus miſſis, aut hujuſmodi volucribus, clerici omninò non inſiſtant, nec canes tales venaticos, aut aves in domibus teneant, aut ſecum per viam ducant.* Eugenius III. in decreto edito ab Othone Friſingenſi *lib.1. de geſtis Friderici, cap.35.* *Illi, qui Domino militant, nequaquam in veſtibus pretioſis, nec cultu formæ, nec canibus, vel accipitribus, nec aliis, quæ portendunt, laſciviam debent intendere.* Quæ, & alia refert Anton. Auguſt. *in epit.l.4. tit.32.& 33. & l.6.tit.53. & l.7.tit.27.* Conſonant lex 57.*tit.5.partit.1.* lex 47.*tit.6. eadem par.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & lib.1. de jure Eccleſ. c.40.n.79.* Avendanno *de metu, lib.2.c.37.* Leſſius *de juſtit. l.2.c.5.* Lantdmeter. *lib.2.de veteri monach. cap.48.* Buſeus *de ſtatibus, num.4.* Corvinus *lib.4. aphoriſm. juris Pont. tit.32.* D. Franciſc. de Amaya *in l.un. C.de venat. ferar.* Ludov. Creſolius *lib.4. myſtag. c.28.* D. Nicol. de Caſtro *in l.unic. C.de gladiat. n.17.* Majolus *dier. canicul. v.Plantæ, fol.267.* Acunna *in c.1.& 2. 34.d.* Petr. Greg. *lib.93. ſyntag. cap.10. & lib.4. partit. tit.8.c.8. & lib.3.de repub. c.17.nu.6.* D. Petrus de Ovalle *in repetit. ad hunc textum*, Villaroel. *part.1. regimen q.3.art.9.* Theophilus *t.14.fol.211.* Savarus *ad Sidonium, lib.4. epiſt.9.* Novus Notator P. Bleſenſis *epiſt.57.*

4 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Venatio jure naturali omnibus conceſſa eſt, *l.1.ſ.fin. cùm l.ſeq. ff.de acquir. domin. l.1. in princ. ff.de acquir. poſſeſſ. §.feræ, Inſtitut. de rer. diviſ. l.17. tit.28. partit.3.* D. Thom. *2.2.q.64.* probant Connanus *l.3. comment.c.3.* Forcatulus *in aviario, cap.4.* Conſcius *l.1.diſp. cap.12.* Cujacius *l.4.obſerv.c.2.* Covar. *in reg. peccatum, 2.p.§.8.* ſed quæ juris naturalis ſunt, lege poſitiva tolli nequeunt, *l.eas 8.ff.de capit. dimin. l.abdicatio 6. C.de patria poteſt. c.ſunt quidam, 25.q.1.* probavi *in c.fin. de conſuet.* & illuſtrat Salgado *de retent. Bullar. 2.p.c.20.n.84.* Ergo contra juris naturalis diſpoſitionem non potuit Eccleſia venationem, aucupiumve clericis prohibere. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo, nam Deus O. Max. omnia animalia, tam terreſtria, quàm volatilia, hominum gratia, & in eorum uſum creavit, *Geneſis, cap.1. §.in pecudum, Inſtit. de rer. diviſ.* ex Chryſippo tradit Cicero *de finibus c.3.* Cælius Rhodig. *lib.1. antiq. lect. c.3.* Seneca *lib.4. de benef. c.1.* Ariſtot. *lib.1. politic. c.5.* Ergo ferarum, & avium uſus mediante venatione, ſeu aucupio clericis interdici non debet. Deinde augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam piſcatio, & venatio in jure æquiparantur, *ſ.feræ, ſ.flumina, inſtitut. de rer. diviſ.* Decius *conſil.197.* Sed piſcatio clericis permiſſa eſt, *c.Eſau, 85.diſt. c.nunquam, de conſecr. diſt.5.* Ergo & venatio etiam; præcipuè quia tam piſcatio, quàm venatio ad relaxandum animum utilis eſt, ut bellè expreſſit Sidonius *in Panegyr. Avit. Imper.* & venerationem per ſe honeſtiſſimam eſſe probarunt Xenoph. *libr. de venatione*, Galen. *initio libr. de ludo pilæ*, & ex eis Theophilus *t.4.l.6.ſect.2.c.10.* Secundò etiam diſtinctio pęnarum in præſenti ſtatuta difficultatem non levem continet; ſiquidem certum eſt, in pęnis infligendis ſemper rationem haberi nobilitatis, & dignitatis, ita ut nobilior, aut qui majori dignitate fulget, mitius puniatur, *l.ſacrilegii, ſ.1.* ibi: *Aut ſi honeſtiori loco natus; ff.ad l. Jul. pecul. l.Pædius*, ibi: *Si humiliori loco, d.de incend. & ruina, l.1. §.quicquam, ff.de abigeis, l.1.in fin.ff.de furib. balnear. l.1. §.expilatores, & §.ult.ff.de effractor. l.2.ff. de termino moto, l.1.ſ.ult.l.3. §.legis, l.penult. ff.ad l.Corn.de ſicar. l.moris, ſ.ſed enim, l.capitalium, §.non omnes, l.deſertorem, §.penult. & ſ.is, qui ad hoſtes, ff.de re milit. c. paſtoralis*, ibi: *Dignitati deferat, & perſonæ; de offic. deleg. c.ult.* ibi: *Volentes tamen nobilitati parcere; de pœnit. & remiſſ. c.qui contra, 24.q.1. c.1.verſ. Qui verò, de uſur.in 6.* Illuſtrat Tiraq. *de nobilit. c.20.* Igitur non rectè in præſenti gravior pœna irrogatur perſonis majori dignitate decoratis, præcipuè cùm in ſacris canonibus Epiſcopis, Presbyteris, diaconibuſque æqualis pœna imponatur, ut *in c.placuit 13.diſt.31. c.presbyter, 81.diſt. c.4. 84.diſt. c.ſi quis, 6.72.q.2. can.33.81.72.& 83. Apoſt. cap.1. de cleric. excom.*

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, venationem triplicem eſſe: alia dicitur oppreſſiva, alia arenaria, ſylvatica alia. 5 Venatio quotuplex. Venatio oppreſſiva eſt, in qua quis eſt oppreſſor hominum, de qua dicitur *Geneſis c.10.* quòd Nembroth erat robuſtus venator coram Domino, *c.fin.ſ.fin. 6.diſt.* ideſt potentiſſimus hominum oppreſſor. Illuſtrat Zerda *in adverſ. c.152.* & de illa accipitur illud Davidis pſalmo 60. *Quoniam ipſe liberavit me de laqueo venantium.* Et pſal.123. *Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium.* Venatio arenaria eſt, in qua quis pugnat cùm beſtiis; & ſi quæſtus gratia faciat, infamis efficitur, *l.1. §.item Senatus, ff.de poſtul.* Cicero *lib.2.de offic.* ibi: *Omninò duo ſunt genera largorum, quorum alteri prodigi, alteri liberales. Prodigi, qui epulis, & viſcerationibus, & gladiatorum muneribus, venationumque apparatu pecunias profundunt in eas res, quorum memoriam aut brevem, aut nullam ſunt relicturi.* Quæ venatio ob evidens vitæ diſcrimen, quod adit venator, meritò reprobanda eſt, & graviter à Caſſiodoro rejicitur *l.5.epiſt.42.* Venationem hanc appellant ludum venatorium Conſulti *in l.4.ff.de adminiſtr. rer. l.civitatibus 122. §.ad honorem, ff.de leg.1. l.aut damnum 8. §.quicumque, ff.de pęnis.* Svetonius *in Nerone, c.7.* Vopiſcus *in Probo*, Martialis *lib.1. epigr.115.* munus item dictum eſt à Saturno primùm attributum: prodit Lactant. *lib.6.c.20.* plura de hac venatione congeſſerunt Bulenger *in tr. de venatione*, Mariana *in tr.de ſpectac.* Amaya *ad l.6.C.de excuſ. mun.* Petrus Faber *lib.2. ſemeſt. c.11. & in Agoniſtic.* D. Laurentius Ramirez *ad Amphit. Martial.* Lipſius *de Amph. c.3.* Panvinus *lib.2. de Circenſibus, c.2.4. & 5.* de quibus venatoribus intelligendus eſt D. Auguſt. relatus à Gratiano *in c.qui venatoribus, c.vidit, 86.diſt.* dum ait: *Qui venatoribus donant, non homini donant, ſed arti nequiſſimæ*: junctis Vaſq. *in 1.2.diſp.111.q.21.* Oſuald. *l.18. Donel.c.7.lit.G.* etſi de venatione ſylvatica accipiant D. Auguſt. Gratian. Buſeus *ad ep.56. P. Bleſenſis*, Petr. Greg. *lib.3. de republ. c.17.n.17.* Venatio ſylvatica, aucupativa, ſaltuoſa, de qua in præſenti agitur, eſt, dum armis, canibus, ſeu avibus quis animalia terreſtria, ſeu aves aucupatur, de qua plura Avendano *in tr.de venatione*, Azevedo *ad tit.8. lib.7. Recop.* Ritherurſius *ad lib.1. Cynei Oppiani*: & illi magnopere dediti ſunt Reges, Principes ſæculares, ac alii Nobiles laici, ut probat Alteſſera *de Ducib. cap.14.* Immò illis valdè neceſſariam eſſe non ſolùm ad honeſtam recreationem, verùm ut inde apti reddantur ad bellum, fusè probarunt Demſterus *ad Roſinum l.2.c.8.* Pater Mendoza *in viridario, lib.2. probl.* 2. Salcedo *de regim. Principum, l.2.c.6.dub.23.* Theophil. *t.4.l.6.ſect.2.c.10.* Solorz. *emblem.33.* Alteſſera *ſuprà, c.14.* Scipio Almiratus *in diſſert. polit.lib.2. diſcurſ.1.* & doctè expreſſit Zenoph. *in lib. de venatione* ibi: *Venationis ſtudio dediti magnam ex eo utilitatem capiunt; nam corporibus bonam valetudinem comparant. Hinc vident, audiuntque magis, ſeneſcunt minus. Hæc ad bellum præcipuè inſtituit: primo quidem ſi vias difficiles ſub armis ambulant, minus laſſantur; nam labores ſuſtinent, quibus feras capere conſueverunt; in hoſtium fuga ubique illos propter locorum*

peri-

Digitized by Google

peritiam rectè, aut tutè proſequuntur; quod ſi exercitus ſuus infeliciter pugnaverit, in ſylvoſis, aliiſque iniquis locis ſeipſos cum cæteris non turpiter ſervare poterunt, nam conſuetudo venandi eos peritiores reddit.

Venatio hæc clamoſa, ſeu ſaltuoſa, omnibus laicis licita, atque honeſta eſt. D. Hilar. *in Matth.c.*10. *Non eſt criminis agere aucupium, ut arbitror.* Probant Balſamon *in c.*24.*&* 51.*6. Synodi*, Savarus *ad Sidonium lib.* 4. *ep.*9. etſi ad eam juvenes aptiores, præſtantioreſque ſint. Unde Nicolaus Papa *in c.*1.34.*diſt.* Laufredum Epiſcopum juvenem appellat, quia venationi valdè deditus erat. Meminit ipſius ſententiæ Nicolai Petrus Bleſenſis *ep.*56. dum ait: *Legimus, quia Nicolaus Papa ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententiam in Laufredum Epiſcopum ferri cenſuit, quia venaticam artem exercebat, licèt ille excuſabilior eſſet beneficio juventutis.* Dicebanturque phaſianarii illi ſervi, quos avium legato contineri negat conſultus *in l.avibus* 66.*ff.de legat.*3. qui erant aucupio mancipati, ut ibi notavit Gloſſa, & poſt eam Sebaſtian. Medic. *de venat. p.*10. *c.*30. Pignorius de ſervis, & de eorum ætate agens, Narbona *de ætate, anno* 18.*qu.*3. Sed aliquando ratione temporis venatio etiam laicis prohibetur, veluti tempore quadrageſimæ, & jejuniorum, *c.an putatis* 13. *diſt.*86. niſi neceſſitate urgente, *c.ſi nulla* 23.*qu.*8. item & diebus feſtivis, ſi periculum adſit amittendi Miſſam. Concil. Meldenſe *can.*27. alioquin his diebus venatio non prohibetur, cùm non ſit opus ſervile, immò liberale, *l.*20.*tit.*5. *partit.*2. quod & agnoverunt Collumela *lib.*2. *de re ruſtic.* Virgil. *libr.*1. *Georgic.* ibi:

Quippè etiam feſtis quædam exercere diebus.
Fas, & jura ſinunt: rivos deducere nulla
Relligio vetuit, ſegeti prætendere ſepem,
Inſidias avibus moliri.

Nec contrarium probat textus *in c.*2. *hoc tit.* ubi generaliter, & indiſtinctè omnibus ſervis Dei venatio interdicitur. Igitur laicis venatio prohibita eſt. Nam reſpondetur, in eo textu de clericis non tantùm agi, qui ſpecialiter ſervi Dei vocantur, quia ſtrictiùs quàm laici ejus obſequio, & ſervitio mancipati ſunt, *c.Cleros*, 21.*d. c.cum ſecundùm, de præb.* textus diſertus *in c.ſicut* 2.*qu.*7. ubi cùm Fabianus Pontifex aſſereret, quòd clerici non debent accuſare laicos, hanc rationem adjecit: *Quia ſervum Domini non oportet litigare.* Docent Germonius *de indult.* §.*ſervus, n.*27. Graſſis *de effect. cleric. n.*5. Quod faciliùs ſuadetur, ſi integrum illum canonem tranſcribamus, prout extat in Concilio Germanico à S.Bonifacio Ratisbonæ celebrato temporibus Zachariæ Papæ, anno Domini 742. 11. Kalend. Maii: *Servis Dei per omnia armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum, & in hoſtem pergere omnino prohibuimus, niſi illis tantùm, qui propter divinum myſterium, Miſſarum ſcilicet ſolemnia adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda ad hoc electi ſunt; ideſt unum, vel duos Epiſcopos cùm capellanis, & presbyteris eorum Princeps ſecum habeat, & unuſquiſque Præfectus unum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare, & indicare pœnitentiam poſſit. Necnon & illas venationes cùm canibus ſervis Dei interdiximus, & ut accipitres, & falcones non habeant.*

His ſuppoſitis, ut ad rationem præſentis prohibitionis
7 Traditur ratio decidendi. deveniamus, variæ adduci poſſunt. Prima, quia venatio eſt quoddam bellum, vel belli ſimulacrum, aut præludium, ut tradunt Zenophon. *lib.*1. *de venatione*, Tul. *libr.*1 *de natura Deorum*, Athenæus *libr.*1. *Dipnoſophiſt.* Pollux *in præfatione libr.*5. Philo *lib.*1. *de vita Moyſis*, Plato *in Sophiſta*, & fusè probat Mercurialis *libr.*3. *de arte gymnaſt. cap.*15. ſiquidem plerumque fit armis. Ovidius *de Ponto eleg. ult.*

Tytirus antiquas, & erat, qui paſceret herbas,
Aptaque venanti gratiùs arma daret.

Lucius Seneca *in Hippolyto, act.*1. *ſcena* 1.

Tu grave dextra, lævaque ſimul
Robur lato dirige ferro.

Statius *lib.*2. *ſylvar.* de leone:

Non formidato ſuprà venabula ſaltu
Incitus.

Et inde venabula dicta quaſi venatui habilia. Iſidorus *lib.*18. *etymolog. cap.*7. Servius *ad verſiculum* 131. *libr.*4. *Æneide*. Quia ergo Eccleſia pacis amantiſſima clericos, & Monachos ſtudiis pacis detineri avidiſſimè expetit, venationem, quæ belli ſpecies eſt, & præludium, illis interdixit. Alia ratio provenit ex nimio ſtudio, quo venationi mancipantur venatores; ſiquidem diu, noctuque nihil aliud cogitant, ut expreſſit Thomas Morus ibi:

Venator defeſſa toro dum membra reponit,
Mens tamen ad ſylvas, & ſua luſtra redit.

Quare clerici, qui ſervitio Eccleſiæ mancipati ſunt, valdè ab eo ex hujuſmodi exercitio divagarentur, præcipuè cùm venationis tempus ſit manè, cùm dies incipit, ut traditur Oppianus *lib.*1. *de venatione Aurelii*, ibi:

Venemur, dum manè novum, dum mollia prata
Nocturnis calcata feris veſtigia ſervant.

Seneca *in Hippolyto*:

——Veniet tempus
Cùm latratu cava ſaxa ſonent:
Nunc dimiſſi nare ſagaci
Captent auras, luſtraque preſſo
Quærant roſtro, dum lux dubia eſt,
Dum ſigna pedum roſcida tellus
Impreſſa tenet.

Sed eo tempore debent clerici penſum ſervitutis ſuæ ſolvere, juxta tradita *in cap.*1. *de celebrat. Miſſar.* Unde rectè illis prohibetur venatio, ne diſtrahantur à proprio miniſterio. Accedit D. Hieron. ſententia *in c. Eſau* 86. *diſt.* ibi: *Quia nunquam legimus ſanctum venatorem.* Abulenſis *in cap.*6. *Matthæi, qu.*43. *in fine*, ibi: *Et propter hoc ſancti viri non ſe dederunt huic occupationi, ſicut piſcationi, quia venatio vix ſine nocumento proximi exercetur; ideò non legimus ſanctos venatores, ſed piſcatores.* Facit Nicolaus Papa *ep.*1. ad Alvinum: O *miſeram vitam hominum, & maximè ſacerdotum! Qui dum lucrandis fidelibus debent inſiſtere, venandis feris incumbunt; & quos capere oportet homines, capiunt aves: qui dum mortibus ſtudent animalium, vitam ſuarum perdunt animarum?* O *infelicem vitam ſuper omnem vitam! Nam in quo magis quis carnalis apparet, quam in tali vita? Venatorum enim vita nihil præter carnes capit, in qua dum quiſpiam permanſit, nunquam probatus eſt, dicente S. Hieronymo: Nunquam venatorem legimus ſanctum.* Proſequitur alias rationes hujus prohibitionis Ovalle *in præſenti*, §.3. *per tot.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta: nam licèt 8 Diſſolvitur dubitandi ratio.
verum ſit, venationem eſſe juris naturalis, & ideò omnibus communem, tamen juſtis ex cauſis poſſunt Principes, tam ſæculares, quàm eccleſiaſtici, venationem prohibere, aut ratione temporis, veluti dum animalia nutriuntur, *l.*2. *cùm ſeq. tit.*7.*lib.*7. *recopil.* quas latè explicant Avendano *de metu, d.l.*2.*c.*37. Solorzanus *de jure Indiar. l.*3.*c.*3.*n.*69. Caſtillo *de tertiis, t.*7.*c.*41.*n.*118. Bobadilla *l.*2.*polit. cap.*18. vel ne talibus inſtrumentis, aut menſibus exerceatur, ne paucorum aviditas animalia, vel piſces exhauriat; coarctant enim libertatem naturalem venandi, aut piſcandi, ſed propter magis ſpeciale bonum communitatis, & ſingulorum, quæ ſtatuta in quantùm obligent, cùm multis à ſe laudatis docent Amaya *in l.unic. C.de venat. ferar. ex n.*42. Jacob. Vander. Græfius *ad l.non dubito, de captivis, cap.*41. Diana 3.*p.tr.*6.*reſol.*18. Vaſeus *in flor. Theol. v. Venatio*, Tapia 2.*tom. catenæ mor. l.*5.*q.*26.*art.*5.6.*&* 7. Arniſeus *de jurib. majeſt. cap.*4. Beſoldus *de jurib. majeſt. c.*6.*t.*1. *polit.* Aut ratione perſonarum, veluti clericis, ex rationibus ſuprà adductis; quia cùm venatio ſit juris naturalis permiſſivi, non præceptivi, ideò poteſt à Principe juſtis ex cauſis mutari. Nec obſtat argumentum primum, quo dicebamus, omnia animalia hominum gratia à Deo creata fuiſſe, & ita uſum eorum clericis prohiberi non debere; quia id procedit, dummodo licitè, & honeſtè illis utantur, & ad finem, ad quem creata fuerunt, non verò per improbum uſum, qualis eſt venatio in clericis. Nec obſtat argumentum deductum à piſcatione, inter quàm, & venationem longa datur differentia; ſiquidem piſcatio exercetur ſine clamore, & armis: ſecus vero venatio. Facit ratio adducta à Div. Hieronymo, videlicet, quia nunquam legimus ſanctos venatores: piſcatores autem plures, præcipuè Apoſtolos, qui etiam poſtquam Dominum ſequuti fuerunt, honeſtum illud exercitium non reliquerunt, ut ait D. Gregor. Papa *homil.*24. *in Evang. l.Joannis, cap.*21. *Quæri etenim poteſt, cur Petrus, qui piſcator ante converſionem fuit, poſt converſionem ad piſcationem rediit? Et cùm Veritas dicat; Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei; cur repetiit, quod dereliquit? Sed ſi virtus diſcretionis inſpicitur, citiùs videtur, quia nimirùm negotium, quòd ante converſionem ſine peccato extitit, hoc etiam poſt converſionem repetere culpa non fuit.* Nec obſtat ſecunda difficultas, nam verius eſt, juxta dignitatem delinquentis augeri crimen, & per conſequens pœnam, *l. quædam delicta, ff.de pœnis, l.*2. *l.omne, ff.de re milit. c. homo*, 40.*diſt. c.quia ſanctitas*, 50.*diſt.* latè probavi *in c. cùm quidam* 12. *de jurejur.* Nec contrarium probatur in

utriuſ-

Digitized by Google

utriuſque juris teſtimoniis adductis pro ratione dubitandi; nam ſi delictum ejus naturæ ſit, ut augeatur dignitate delinquentis, veluti quando peccatur in his, quæ ad dignitatem concernunt, vel illius adminiſtrationem reſpiciunt; ſeu cùm tale crimen cedit in dedecus, & contumeliam ipſius dignitatis, ut in præſenti caſu, tunc ſeveriùs puniuntur, qui majori dignitate fulgent: at verò ſi dignitas non adaugeat delictum, tunc mitiùs puniuntur, ut docuerunt D. Thom. 1.2.q.73.art.ult. Tiraq. *de pœnit. temper. caſu* 37. Unde in præſenti caſu imponitur ſuſpenſio trium menſium Epiſcopo, presbytero autem duorum menſium, diacono verò unius, ut legitur in dictis Conciliis Epaunenſi, & Agath. ibi: *Si Epiſcopus eſt, tribus menſibus ſe à communione ſuſpendat, duobus presbyter abſtineatur, uno diaconus ab omni officio, & communione ceſſabit*. Ex quo canone corrigendus eſt præſens textus, & illud notandum venit, abſtinere in eo canone Concilii Epaunenſis, importare ſuſpenſionem, ut docuerunt Morinus *lib.2. exercit. cap.3.* Gibal. *de clauſ. regul. diſq.2. c.4. §.1. & de cenſur. diſq.7. qu.12. regul.1.*

9 Exponitur c. cum venerabilis, de cenſibus.
Sed ſuprà traditis obſtat textus *in c. cùm venerabilis, de cenſibus*, ubi Innoc. III. agit de ſpallis, & friſcingis, quas Prior ſancti Stephani ſolvebat quotannis Epiſcopo Faventino: & ut ibi notavi, ſpalla eſt armum, ſeu membrum ferarum, quòd Abbas perſolvebat Epiſcopo ex feris, veluti apris, aut cervis, pro licentia venandi, juxta eumdem Innocentium III. *lib.13. regeſtr. in epiſt. ad Abbatem Sanctæ Mariæ Rotundæ*, ibi: *Et quòd ad Abbatis, & partium inſtantiam ſylvam bannierant Ravennates, & qui venabantur in ipſa, reddebant eidem ſingulis annis ſpallam porci*. Illuſtrat Cironius *lib.1. obſervat. capit.5.* Unde deducitur, Abbatem, & Monachos ſancti Stephani venationem exercuiſſe in diœceſi Faventina. Igitur quia eccleſiaſticis viris venatio prohibita non eſt. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter eum caſum, in quo venatio exercetur ab eccleſiaſticis viris in nemoribus, & vivariis propriis; aut cùm venatio exercetur in eiſdem locis per extraneam perſonam, præcipuè cùm proprii redditus, & proventus in venatione conſiſtunt. Primò caſu venatio monachis prohibita eſt, ex præſenti textu, & rationibus ſuprà expenſis. Secundo verò caſu venatio permittitur, *Clem.1. §.porrò, de ſtatu monach.* & ita textus *in d. cap. cùm venerabilis*, accipiendus eſt eo caſu, quo monachi per extraneam perſonam venationem exercebant, & ex feris in ipſa venatione captis ſpallam, ſeu armum ipſius feræ, tributi nomine Epiſcopo perſolvebant. Illud autem non omittam, frequentes fuiſſe olim Eccleſiæ prohibitiones circa venationem monachorum Benedictinorum, Quia cùm D. Benedictus in ſua regula, *c.48.* aliàs 39. ita caviſſet: *Carnium verò quadrupedum omninò ab omnibus abſtineatur comeſtio, debilibus, ægrotiſque exceptis*; fuerunt quidam catillones, qui ab eſu quadrupedum ſe abſtinebant, & volatilia comedebant, juxta mentem Rabani *lib.2. de vita cler. cap.27.* dum ait: *Avium quoque eſum credo inde à Patribus permiſſum eſſe, eo quòd ex eodem elemento, de quo & piſces, creatæ ſunt. Nam in regula monachorum non invenitur aliarum carnium eſum eis interdictum eſſe, niſi quadrupedum*. Quam opinionem adeò aliqui monachi amplectebantur, ut ſuis aucupiis in aere ſterilitatem inducerent, ut refert Lantdmeter. *lib.6. de veteri monach. p.2. c.7.* quare in Concilio Aquiſgran. celebrato anno 817. ferè pro explicatione ipſius regulæ, *can.8.* ita cautum fuit: *Ut volatilia intus, foriſve, niſi pro infirmitate nullo tempore comedant, nec Epiſcopi ut edant, præcipiant*. Et *lib.1. cap.Ludovic. tit.78.* certis diebus tantùm monachis eſus avium permittitur his verbis: *Ut volatilia in natali Domini, & in Paſcha tantùm octo diebus, ſi eſt unde, comedant. Si verò non fuerit unde, non requiratur per debitum. Si autem Abbas, aut monachi abſtinere ſe voluerint, in eorum ſit arbitrio*. Facit Aimonius *lib.5. de geſt. Francor. c.10. Volatilia cùm ovis de duobus feſtis, idest Paſcha, & Natali Domini*. In monachos ita ſiniſtre accipientes prædictam prohibitionem invehuntur D. Proſper Aquitanicus *lib.2.de vita contemplativa, cap.23. Cæterùm ſi à quadrupedibus abſtinentes, phaſianis, altilibus, vel aliis avibus pretioſis, aut piſcibus perfruantur, non mihi videntur reſecare delectationes ſui corporis, ſed mutare; nec pro abſtinentia, ſed velut pro neſcio qua immunditia, vel certè, quod verius eſt, pro ſtomachi nauſeantis teneritudine, delitias illas communes, & viles abjicere, quo poſſint aliis non ſolùm carnibus, ſed etiam delicatioribus, ac pretioſioribus carnibus ſuas voluptates explere*. Sanctus Odo *l.2.collat.* relatus à Petro Cluniacenſi *lib.2. epiſt.15.* qui horrendum refert exemplum monachi de gallina comedentis eo prætextu, quòd volatile, & piſcis ejuſdem eſſent originis, aut generis. Facit. Div. Hieron. *in epiſt. ad Sylvinam*, de ſervanda viduitate: *Procul ſint à conviviis tuis phaſides aves, craſſi turtures, attagen Jonicus, & omnes aves, quibus ampliſſima patrimonia avolant. Nec ideò te carnibus veſci non putes, ſi ſuum, leporum, atque cervorum, & quadrupedum animantium eſculentias reprobes, non enim hæc pedum numero, ſed guſtus ſuavitate judicantur*. Nec ex dicto *cap.* 48. regulæ D. Benedicti inferri poterat, quadrupedum interdictione volatilium eſum permiſſum eſſe; nam cùm unum prohibetur, non ſtatim alterum permitti, concludendum eſt, maximè ſi jam à legiſlatore prohibitum eſt. Unde cùm *cap.19.* Levitici dicitur: *Non maledices ſurdo, nec coram cæco pones offendiculum*; malè quidem deduceret aliquis, ex ejuſmodi legibus permitti, non ſurdis maledicere, & videntibus ponere offendiculum. Tantùm enim D. Benedictus meminit quadrupedum, quia cùm quædam ex eis viliores ſint quàm volatilia, non poſſet quis credere earum eſum non eſſe monachis interdictum. Proſequuntur alia pro ipſo abuſu deteſtando Lantdmeter. *ubi ſuprà*, Hugo Menardus *in concordia Regularium, in notis ad cap.4. Regulæ Divi Benedicti*, Benedictus Hæpthenus *lib.10. diſquiſitionum monaſticarum, tract.6. diſq.2. & 3.* Theophil. Raynaud. *tom.16. in Heterocl. ſpiritual. 3.part. pun.2. fol.406.* & veram litteram prædicti capitis 48. regulæ D. Benedicti reſtituit Servacius Lairvez *tom.2. Cathol. novit. ſect.9.*

10 Exponitur Clem. 1. de celebr. Miſſar.
Deinde ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in Clement. 1. de celebratione Miſſarum*, ubi cùm agatur de horis canonicis, & de modo intereſſendi canonicos in choro, ſpecialiter cavetur, ne ad Eccleſiam ſecum deferant canes venaticos. Igitur quia extra Eccleſiam, præcipuè intra domos proprias, poſſunt eos alere, & tenere. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, ea clementina ſpecialiter prohiberi clericis canes deferre ad Eccleſiam, quia agebatur de eorum reſidentia, ſeu intereſſentia in choro; non tamen inde deducitur, extra chorum licere illis canes venaticos habere: quo modo etiam accipiendus eſt textus *in cap. cùm Apoſtolus, de cenſib.* ubi ſtatuitur, ne Epiſcopi, dum viſitant diœceſim propriam, canes venaticos, vel aves ſecum ferant; nam non inde rectè inferri poteſt, extra commeatum ipſum, & extra tempus viſitationis, Epiſcopos poſſe canes venaticos alere, & tenere.

C A P U T II.

In *a* eodem.

OMnibus ſervis Dei, ut venationes, & ſylvaticas vagationes cum canibus, aut accipitres, aut falcones non habeant, interdicimus.

N O T Æ.

1 a EOdem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.1.* & ex eodem Concilio Aurelian. citant textum hunc Burchardus *libr.2. Decreti, cap.217.* Ivo Carnot. *part.6. Decret. cap.289.* & ſub nomine Paleæ à Gratiano *in cap.3. 34.diſt.* Sed verba in præſenti tranſcripta reperiuntur in aliquo ex Conciliis Aurelian. hucuſque editis; extant tamen in Synodo Francica, ſeu Germanica temporibus Zachariæ I. & Caroli Magni, anno 742. *canon.2.* ibi: *Necnon & illas venationes, & ſilvaticas vagationes cùm canibus ſervis Dei interdicimus, & ut accipitres, & falcones non habeant*. Reperitur *tomo 17. regiæ editionis, & libr.3. capit. Caroli, capit.2. & libr. 5. capit. 112.* Textum hunc expoſui ſuprà *in capit. 1.*

TITU-

TITULUS XXV.

De clerico percuſſore.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a *Agath.*

SI quis in aliquo eccleſiaſtico *b* gradu ſacratus percuſſor fuerit, corripiatur à crimine; ſi non emendaverit, deponatur.

NOTÆ.

a *A Gathenſi.)* Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. Sed hæc verba non reperiuntur inter canones editos ipſius Concilii, nec in aliquo Concilio, quòd hucuſque legerim.

b *Gradu ſacratus.)* De gradibus ſacris, & à quo tempore Subdiaconatus inter eos relatus ſit, egi *in capit. à multis, de ætate, & qualit.*

CAPUT II.

Gregorius *Andreæ Epiſcopo* a *Tarentino.*

TRibunal judicis æterni ſecurus aſpiciet, quiſquis reatus ſui conſcius digna eum modò pœnitentia placare contendit. Habuiſſe te ſiquidem *b* concubinam, manifeſta veritate comperimus, & te illius criminis participationem habere, de qua etiam contraria eſt quibuſdam nata ſuſpicio. Sed quia in rebus ambiguis abſolutum non debet eſſe judicium, hoc tuæ conſcientiæ elegimus committendum. Qua de re ſi in ſacro ordine conſtitutus ejus te permixtione eſſe recolis maculatum, ſacerdotii honore depoſito, ad adminiſtrandum nullo modo præſumas accedere: ſciturus in animæ tuæ periculo te miniſtrare, & Deo noſtro ſine dubio te reddere rationem, ſi hujus ſceleris conſcius, in eo, quo es, ordine, celans veritatem, permanere volueris. Unde te iterùm adhortamur, ut ſi te deceptum antiqui hoſtis calliditate cognoſcis, competenti eum, dum licet, pœnitentia ſuperare feſtines, ne cum eo particeps, quod non optamus, in die judicii deputeris. Si verò hujus reatus tibi conſcius non es, in eo te neceſſe eſt, quo es, ordine permanere. Præterea quoniam mulierem de *c* Matriculis contra ordinem ſacerdotii cædi crudeliter fuſtibus *d* deputaſti, quam licèt poſt *e* octo menſes exinde minimè arbitramur fuiſſe defunctam, tamen quia ordinis tui habere noluiſti reſpectum, propterea duobus te menſibus ab adminiſtratione Miſſarum ſtatuimus abſtinere, in quibus ab officio tuo ſuſpenſum flere te convenit, quod feciſti. Nam valdè dignum eſt, ut poſtquam te ad vitæ iſtius tranquillam rectitudinem laudabilium ſacerdotum exempla non provocant, ſaltem correptionis medicina compellat.

NOTÆ.

a *GRegorius.)* Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.c.*2. & apud Burchard. *lib.*1. *Decreti, c.*195. Carnotenſem *part.*5. *Decreti, cap.*310. apud Gratianum *in c. habuiſſe,* 33.*diſt.* & extat textus hic in regeſtro epiſtolarum D. Gregorii Magni *lib.*2. *indict.*11. *epiſt.*44. Andreas hic primus fuit hujus nominis Epiſcopus Tarentinus, de qua diœceſi Tarentina egi *in cap.*12. *de reſcr.* Horum exceſſuum correctionem delegavit Gregorius Joanni Epiſcopo Gallipolitanenſi ſequenti epiſtola, in hæc verba: *Ex geſtis, quæ ad nos fraternitas tua direxit, inventum eſt, Andream fratrem, & Coepiſcopum noſtrum habuiſſe ſine dubio concubinam. Sed quia incertum eſt, ſi eam in ſacro ordine conſtitutus contigerit, neceſſe eſt, ut eum ſolicita adhortatione commoneas, ut ſi poſitus in ſacro ordine cum ea ſe novit immixtum, ab eo, in quo eſt, officio quieſcat, & nullatenus adminiſtrare præſumat. Quod ſi fortè conſcius ſibi hujus rei, peccatum ſuum ſupprimens, adminiſtrare præſumpſerit, animæ ſuæ periculum divino judicio imminere cognoſcat. Matriculam vero, quam fecit fuſtibus caſtigare, quamvis exinde poſt octo menſes obiiſſe non credimus; quia tamen eam contra propoſiti ſui ordinem hujuſmodi fecit affligi, duobus hunc menſibus à Miſſarum ſolemnitate ſuſpende, ut vel hac eum verecundia, qualem ſe de cætero poſſit exhibere, inſtituat. Præterea oblata nobis petitione, quæ tenetur in ſubditis, clerici prædicti Epiſcopi multa ſe mala ab eo ſuſtinere commemorant. Ob quam rem fraternitas tua ſubtiliter cuncta curet addiſcere, & ita ea rationabili modo emendare, atque diſponere, ut nulla eis pro hac re huc remanendi de cætero neceſſitas imponatur.*

b *Concubinam.)* De pœnis Epiſcopi concubinarii egi *in cap.*3. *de cohabit. cleric.*

c *Mulierem de matriculis.)* In dicta epiſtola 45. legitur *matriculam*, unde cognoſci non poteſt, an nomen hoc eſſet proprium ipſius fœminæ, an verò fęmina illa aleretur ex matriculis Eccleſiæ Tarentinæ, juxta veterem morem, quem illuſtravi in canone 36. Concilii Illiber. & referunt Voſſius *de vitiis ſerm. l.*3.*c.*24. Zerda *in adverſ. c.*76.*nu.*7. & forſan quia vidua hæc alebatur ex matriculis ipſius Eccleſiæ, ideò Gregorius appellat eam mulierem de matriculis.

d *Fuſtibus deputaſti.)* Contra tradita *in c.*1.*de calum.*

e *Octo menſes.)* Poſt quòd tempus credatur percuſſum ex vulnere accepto deceſſiſſe, expoſui canone 5. Concilii Illiber.

CAPUT III.

Alexand. III. a *Lucenſi Epiſcopo.*

PRæſentium lator in quodam conflictu aſſerit ſe fuiſſe, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellebant, in quo lapides ipſe projecit, ſed aliquem non percuſſit: quem nos, quia per alios illic aliqui dicuntur occiſi, à celebratione Miſſarum præcipimus abſtinere. Mandamus itaque vobis, ut ſi res ita ſe habuerit, & alia tamen non impedierint, decurſo hujuſmodi temporis ſpatio, ad ſui eum exequutionem officii admittatis.

NOTÆ.

a *LUcenſi.)* Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*3. & poſt Concil. Later. *part.*16. *cap.*11. additur, *& Capitulo*. De Eccleſia Lucenſi, ſeu Lucanenſi egi *in c.cum cauſa, de elect.* & textum hunc expoſui ſuprà *in cap.*2. *de homicid.*

Digitized by Google

CAPUT IV.

Cœleſtinus III.

COntinentia litterarum veſtrarum inſpecta, qua ſignificaſtis nobis, quòd cùm P. *b* acolytus præſentium lator cùm quibuſdam hominibus ad *c* reſiſtendum prædonibus arma ſumpſiſſet, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quòd illa homicidia, neque facto ejus, neque conſilio perpetrata fuerunt. Quia verò ſuper hoc noſtrum requiſiſtis conſilium, vobis taliter reſpondemus, quòd cùm prædictum acolytum ad frugem melioris vitæ tranſiſſe dicatis, & in monachali religione ferè per annos VIII. laudabiliter hucuſque vixiſſe, meritis ejus aliis non repugnantibus, ad ſubdiaconatus ordinem valeat promoveri, & meritò altaris miniſterium exercere.

NOTÆ.

1 a COEleſtinus III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap. fin.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex.

b *Acolytus*.) De quo gradu egi *in c.2. de offic. Archid.*

2 c *Reſiſtendum*.) Et ita arma non ſumpſit pro defenſione neceſſaria: quare deſideratur, ut ad ordines ſacros accedere poſſet, quòd ad meliorem vitæ frugem tranſiiſſet, & ut per octo annos laudabiliter fuerit converſatus.

COMMENTARIUM.

3 CUm Eccleſia valdè abhorreat ſanguinis effuſionem, & in ſuis miniſtris omnem manſuetudinem optet, ideò non ſolùm eos militiæ nomen dare prohibuit, ut probavi *in c. petitio, de homic.* verùm & arma deferre, ut probavi *in cap. clerici arma, de vita & honeſt. cleric.* & ſententiam ſanguinis proferre, *cap. ſententiam, ne clerici, vel monachi*; ac etiam quamcumque percuſſionem ab eis fieri omninò prohibuit, *canon.64. Apoſt.* ibi: *Si quis clericus in pugna pulſatum aliquem uno ictu occiderit, deponatur propter ſuam proclivitatem, & temeritatem.* Et *cap. de his clericis*, 50.*diſt.* Concil. Tribirienſe *canon.*11. *cap. cùm beatus*, 45.*diſt.* plura adducunt Eſpenſeus *lib.*2. *digreſſ. cap.*3. Creſpetius *in ſumma, verbo Clericus non ſit percuſſor*. Et percuſſor non ſolùm dicitur, qui ſua manu percuſſit, verùm & qui verberandi, vel occidendi facultatem dedit, ne fraus fiat canoni Apoſtolorum, ut ſtatuitur in canone 9. Synodi Conſtantin. ibi: *Qui percuſſit, vel curavit, ut cui manus percuteretur*. Ut etiam ait Ulpianus *in l. non ſolùm*, §.1. *ff. de injuriis*. Intuitu tamen diſciplinæ licet presbytero leviter percutere diſcipulum, ut probavi. *in cap. presbyterum, de homicidio:* & judici eccleſiaſtico pœnam fuſtium imponere, dum tamen per eam ad ſanguinis effuſionem non perveniatur, ut probavi *in cap.*1. *de calumn.* Ex quo commentario: & præcipuè ex adductis *in capit. petitio, de homicidio*, præſens commentarium petendum eſt.

TITULUS XXVI.

De clericis maledicis.

CAPUT PRIMUM.

a Clemens III.

INnotuit nobis, &c. *Et infrà*: Ad ultimum f. t. mandamus, atque præcipimus, quatenus quia nobis per litteras tuas retuliſti, ſcilicet quòd Joannes clericus ſanctæ Trinitatis multis coram aſtantibus, verba quædam in depreſſionem, & contumeliam *b* Rom. Eccleſiæ protulit, ipſum à temeritate ſua per ſuſpenſionem officii, & beneficii, ſublato appellationis obſtaculo, compeſcas, ut pęna illius alii *c* terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. Eccl. in talia verba prorumpant.

NOTÆ.

1 a CLemens III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. de clerico maledico, cap.*1. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex, nec *in c. innotuit, de eo qui furtivè ordin.* ubi extat prior pars hujus textus, id explicatur, licèt ex illius textus ſerie deducatur, in præſenti reſcribere Clementem III. alicui Prælato Hiſpaniæ propè Seguntinam diœceſim exiſtenti.

2 b *Romanæ Eccleſiæ*.) In hac ſexta collectione legitur *officii, & beneficii noſtri*; unde deducebant Doctores, Pontificatum eſſe beneficium eccleſiaſticum, ut probant Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. diſp.*14.§.2.*n.*1. Selva *de benefic.* 1.*p.q.*2. Ojeda *de incompatib.* 1.*p.c.*1.*n.*2. Fabricius *de majorib. benefic. nu.*22. Sed veriùs in hac ſecunda collectione legitur, *Romanæ Eccleſiæ*. Aliud enim eſt detrahere Pontifici, aliud Eccleſiæ. Et licèt utrumque crimen ſit grave, tamen ex primo vindictam canones non admittunt, *cap. paratus*, 23. *q.*1. ex ſecundo verò cùm Eccleſiæ honor, & gradus lædatur, pęnam imponunt, ut obſervavit Cironius *lib.*2. *obſerv. cap.*4.

3 c *Alii terrorem*.) Inter alias cauſas, quæ delictorum punitionem ſuadent, quas proponunt Plato *in Gorgia*, Seneca *lib.*1. *de clement.* D. Aug. *de civit. Dei l.*19.*c.*16. & proſequuntur Alex. ab Alex. *lib. dier. genial. c.*5. ubi Tiraq. *ad l. connub. lib.*9. *gloſ.*1. *n.*224. Petrus Greg. 3.*p. ſyntag. l.*31.*c.*1. duplex præcipuè conſideratur. Prima, ut is, qui deliquit, corrigatur, & emendetur, *c. de his* 22.*q.*2. quàm expreſſerunt Aul. Gel. *libr.*6. *noct. cap.*14. Herodius in libro, qui ſcribitur, *Opera, & dies*.

—Tandem ſua pœna nocentem
Conſequitur, paſſuſque ſapit tum denique ſtultus.

Secunda, ut alii, qui tali exemplo delinquere poſſent, metu ſimilis pęnæ deterreantur. Seneca *ubi ſuprà*, ibi: *Nemo prudens punit, quia peccatum eſt, ſed ne peccetur; revocari enim præterita non poſſunt, futura prohibentur, ut quos nollet exemplum nequitiæ malè cedentis fieri, recidat, non tam ut pereant ipſi, quàm ut alios pereundo deterreant.* Quod ad bruta quoque animantia tulit Plinius *l.*19.*c.*3. & 4. & *l.*10.*c.*22. *Videmus*, inquit, *ſæpe in Africa crucifixos leones, à quibus fuerant urbes obſeſſæ, quo cæteri metu pœnæ ſimilis deterrerentur*. Nec longè à nobis petenda ſunt hujus rei teſtimonia, cùm in Hiſpania noſtra quotidie videamus in ſuppliciis de nocentibus ſumendis verba illa à præconibus præeuntibus, delictumque manifeſtantibus, ad finem adjici; *quien tal hace, que tal pague.* Quæ ſanè ad admonitionem aliorum potiùs, quàm ad punitionem ipſius delinquentis pronunciari nemo non videt. Sumptumque fuit à priſco Romanorum more; advocatus enim ad ſupplicium populus, crimen, & pęnæ cauſam ex præcone ipſo audire ſolebat, & nonnunquam id fiebat per ſcripturam, quæ titulus vocabatur, ut in Chriſti Domini paſſione obſervarunt Evangeliſtæ, & ex bonorum auctorum teſtimoniis notavit Juſtus Lipſius *l.*2. *de cruce*, *c.*11. Sicque verbum *ſuperdici*, accipi debet *in l. ſi duo*, §. *fin. ff. de jurejur.* & quòd de præcone traditur *in l. fuſtibus, C. ex quibus cauſis infamiæ*, ut obſervarunt Fornerius *lib.*1. *rer. quotid. c.*13. Balduin. *de edictis pro Chriſtianis*, *fol.*34. Cujac. *l.*8.*obſerv.c.*7. & *l.*13.*c.*3. Petr. Faber *lib.*2. *ſemeſt. c.*6. & 7. quibus addi velim, quòd de

Digitized by Google

Alexandro Severo Lampridius in ejus vita refert, his verbis: *Clamabatque ſæpiùs, quòd à quibuſdam, ſive Judæis, ſive Chriſtianis audiebat, & tenebat; idque à præcone, cùm aliquem emendaret, dici jubebat: Quod tibi non vis, alteri non feceris.* Quodque idem Alexander in ſupplicio ſumendo de Turino fumi venditore, per præconem dici juſſit: *Fumo puniatur, qui fumum vendidit.* Quod refert Duard. *ad tit. C.de ſuffrag. & lib.1. animad. c.25.*

COMMENTARIUM.

4 Concluſio traditur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Clericus maledicus ſuſpendendus eſt ab officio, & beneficio.* Probant eam textus *in can.55. Apoſt. cap.clericus maledicus, 46.d. c.contumaces, 56.d. c.ſi quis clericus 15. q.7.* Conc. Aurel. 5. ſub Pelagio I. *can.14.* ibi: *Si quis presbyter, aut diaconus quolibet cothurno ordinem Epiſcopi ſui deſpexerit, aut calliditate faciente ipſum injuriare, aut detrahere præſumpſerit, tribus annis à communione ſuſpenſus, & in monaſterium detruſus, aqua tantummodò & pane diebus ſingulis ſuſtentetur, nec comam, nec barbam facere præſumat, nec ad aram Domini penitus accedere permittatur.* Tolet. 5. *can.5. Sed & hoc pro peſtilentioſis hominum moribus ſalubri ordinatione cenſemus, ne quis in Principem maledicta congerat; ſcriptum eſt enim à legiſlatore: Principem populi tui non maledices. Quod ſi quis fecerit, excommunicatione eccleſiaſtica plectatur. Nam ſi maledici Regnum Dei non poſſidebunt, quantò magis talis ab Eccleſia neceſſario pellitur; qui divinæ violator ſententiæ invenitur.* Faciunt textus *in c.22.Exodi, c.23. Actuum Apoſt.* juncto Anaſtaſio Germonio *lib.3.de ſacror. immun. c.3.n.30.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *in præſenti*, Acunna *in c.clericis 5.46.d.* Guttier. *de delict. q.63.& 64.* Creſpet. *in ſumm. v.clerici maledici*, Salmut. *ad Pancir. lib.1. memorab. tit.57.* Corvinus *lib.4. aphoriſ. tit.34.* Cironius *l.1. obſerv. c.4.* Petr. Greg. *lib.2. partit. tit.9.c.8. & l.4.tit.9, c.1.& in proœmio Decret. n.38.& l.2.de repub. c.6.* Nicol. Lemaiſtre *in confut. cenſur. Sorbon. 1.p.c.1.& 3.* Don Nicolaus de Caſtro *in diſcurſu contra Don Duarte*, Scipio Gentil. *lib.2. de conjur. in orat. de maledict. in Principem*, Alber. Gentil. *in l.un. C.ſi quis Imperatori maledix.* Lælius Mancinus *de triplici jur. collat. lib.1. cap.99.*

5 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione intendam probare ratione, & exemplis, maledicos in Principem, vel ſuperiorem non eſſe aliqua pœna afficiendos; nam licentia iſta loquendi conceſſa populo, cupiditates, conſiliaque omnia patefacit, unde Tiberius ajebat in civitate libera liberas linguas eſſe debere: & cùm Senatu loquens, qui intendebat maledicos punire, dixit: Si hanc feneſtram aperueritis, nihil aliud efficietis, quàm ut hoc colore dignitatis Principum vindicandæ unuſquiſque privatas ſuas inimicitias velatum, ultumque eat; & concluſit: Si quidem loquutus aliter fuerit, dabo operam, ut rationem factorum meorum, dictorumque reddam; ſi perſeveraverit, invicem eum odero. Unde Theodoſius cùm Arcadio, & Honorio ſuis filiis conſtitutionem edidit relatam *in l.ult. C.ſi quis Imperatori maledixerit*, his verbis: *Si quis modeſtiæ neſcius, & pudoris ignarus; improbo, petulantique maledicto nomina noſtra crediderit laceſſenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum noſtrorum fuerit, eum pœnæ nolumus ſubjugari, nec durum aliquid, nec aſperum volumus ſuſtinere; quoniam ſi id ex levitate proceſſerit, contemnendum eſt; ſi ex inſania, miſeratione digniſſimum, ſi ab injuria, remittendum.* Nec minori, vel prudentia, vel magnitudine animi fuit Rex ille Epirotarum Pyrrhus, qui cenſentibus amicis, ut quemdam, qui de ipſo malè erat loquutus, relegaret, non ſe facturum dixit, ne aliò profectus pejora de me loquatur, & coram pluribus. Similia exempla de Philippo Macedonum Rege, & aliis Monachis, ac Imperatoribus referunt Gentilis *in dicta oratione de maledict. in Principes*, Hugo Grotius *in floribus ad dictam legem unicam*, Salmut. *ad Pancirolam d.tit.57.* Jacob Gothofr. *in ea dicta lege, in Theodoſ.* Lindembrog. *in commen. ad ipſam legem unicam*, Valenzuela *conſil.164.* Fragoſo *p.1.de regim. l.1.diſp.1.* Adam Contzen. *l.9.polit. c.46.* P. Velazquez *de optimo Princ. lib.3. annot.12. morali, ex §.6.* Non omittam de hac re Cilnii Mecœnatis prudentiæ ſimulacrum apud Dionem *lib.52.* ubi Imperatorem Auguſtum ita alloquitur; *Quòd convicium aliquis tibi fecerit, aut tibi obtrectaverit, nec deferente aliquo audire, nec ulciſci debes. Turpe enim fuerit, te credere inventum, qui te neminem lædentem, omnibus benefacientem ignominia affecerit. Idque ſoli faciunt mali Principes, qui ex conſcientia ſua veritatem dictorum colligunt. Deinde iniquum eſt, ea ægrè ferre velle, quæ ſi vera ſunt, præſtat non admiſiſſet ſin falſa, diſſimulare; tum multi hæc vindicantes pluribus, ac gravioribus de ſe ſermonibus occaſionem præbuerint: nec decet hanc opinionem de te hominibus ſubjicere, eſſe qui in te contumelioſus eſſe auſit.* Facit textus *in cap. qui juſtus 90.11.q.3.* in illis verbis: *Qui juſtus eſt, & injuſtè maledicitur, præmium illi redditur.* Igitur non rectè in præſenti clerico maledico pœna ſuſpenſionis imponitur.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, maledicum dici detractorem, quia ſicut benedicere eſt bene precari, Ovidius *lib.2. Faſtor.* 6 Maledicus quis.

Et bene nos, bene te, patriæ pater optime, Cæſar,
Dicite ſuffuſo per ſacra verba mero.

Contrà maledicere, eſt malè precari, ut apud Plautum *in Penulo, actu 3. ſcena 3.*

Si benedicitis, veſtra ripa vos ſequar:
Si maledicitis, veſtro gradiar limite.

Maledictio ergo vitium linguæ, & maximum eſt. D. Jacobus *ep.3.* Quare poſtquam Quintil. *lib.12.inſtit.* dixit caninam eſſe eloquentiam, atque facundiam maledictis uti, ex Appii Claudii teſtimonio addit, vitium eſſe animi, quo maleficus à maledico non diſtat, niſi occaſione, ſubindicans convitiatori, & maledico ad malè faciendum, & nocendum adverſario promptam eſſe voluntatem, modò daretur tempus, & locus lædendi: & ſicut maleficium idem eſt, quòd malefactum in facto, ita & maledictum in verbo. Cicero pro M. Cælio diſtinguit accuſationem, convicium, & maledictum his verbis: *Accuſatio crimen deſiderat, rem ut definiat, hominem notet, argumento probet, teſte confirmet: maledictio nihil habet propoſiti præter contumeliam, quæ ſi petulantius jactatur, convicium; ſi facetius, urbanitas appellatur. Et quemadmodum malorum diverſitas alia, & aliis pejora facit; ſic maledictiones aliæ aliis graviores, & pejores, & quædam aliis efficaciores, vel ratione cauſæ maledicendi, vel ratione poteſtatis ejus, cui maledicitur.* Plura de his maledicis congeſſerunt Lucas de Penna *in l.omne, verſ.Nota, C.de delat. lib.10.* Sotus *de juſt. l.5.q.12.art.1.* Menochius *de arbitr. caſu 366.* Didacus Perez *in l.34.tit.3.l.8. ordin.* Beyerlinch *tom.5. de theatri, verb. Maledicus.*

Deinde ſciendum eſt, maledicos alios eſſe in Deum, alios in Principem, ſeu ſuperiorem, ætate, nobilitate, moribus, 7
ſeu ſcientia præſtantem; alios in proximum, ſeu æqualem. Salcedo *in praxi, cap.66.* Cenedus *ad Decret. collect.146.* De maledicis in Deum, hoc eſt blaſphemis, agemus infrà textu ſequenti. Circa maledicos in æquales dicendum eſt, quòd ſi privatus maledicto lædatur, actioni injuriarum locus eſt, *l.1.§.1. l.item apud 15. §.convicium, §.ex his apparet, §.generaliter, ff.de injuriis, l.3. cùm ſeq. l.qui libero 9. l.penul. C.eod.tit.* Si verò maledici ſint in Principem, tempora, aut ſæculi mores, ut plerumque contingit, Seneca *lib.3. de ira, c.22.* Caſſiod. *l.3.c.5.* olim lege Julia Majeſtatis tenebantur. Tacitus *lib.1. annal.* Arnobius apud Grotium *ubi ſuprà*, ibi: *Majeſtatis apud vos reus, qui de veſtris obmurmuravit aliquid Regibus.* Quomodo & IC. Paulus dixerat, non ſolùm facto, verùm & verbis impiis exacerbari crimen Majeſtatis, *l.5.tit.39. §.1.* notarunt Valenzuela *conſil.163.& 164.* Grotius *in d.l.unic.* Ant. Matth. *de crimin. ad tit. de l.Jul. Majeſt. c.2.* Savarus *ad Sidonium l.1.ep.7.* facit Modeſtinus *in l.7.§.ult. ff.ad leg. Jul. Majeſt.* in quo textu Tribonianus reſpiciens ad legem unicam, *C. ſi quis Imper. maled.* ubi legitur *verbis*, poſuit *facto*; quæ inverſio patet, nam ſi non eſſet legendum *verbis*, ad quid poſteà diceret Conſultus, *vel violatis ſtatuis*; cùm jam in generali ſignificatione facti crimen illud comprehenderetur; notavit Cujac. *ad Paulum, d. tit.29. §.1.* quare Arnobius *adverſ. gent.* ait: *Majeſtatis ſunt apud vos rei, qui de veſtris ſecus obmurmuraverunt aliquid Regibus.* Svetonius *in Tiberio, c.10.11.& 48.* Sed Titus hanc quæſtionem remiſit, teſtibus Dione, & Xiphilino; & poſt eum Imperatores Honorius, & Theodoſius *in l.unic. C. ſi quis Imperatori*, ubi verbum illud *requirendum*, accipi pro condonandum, docuerunt Alber. Gentil. *ibi*, Salmutius *ad Pancir. d.tit.57.* & pro ipſius textus expoſitione videndi ſunt Fileſacus *lib.2. ſelect. tract.7. de Regia Majeſt. §.3.* Petitus *ad l.Atticas, pag.236.* Baſilic. *deciſ.26.* Sacri etiam canones detractiones, & contumelias nihili fecerunt, *cap.paratus 34.q.1. c.qui juſtus 11.q.1.* niſi quando honor Eccleſiæ, vel ordinis læditur, ut ſi presbyter in ſuum Epiſcopum, vel Pontificem maledicus ſit: gravius tamen eſt delictum, majorique pœna plectendi ſunt maledici, qui linguam procacem effundere non contenti, calamo etiam manum adjiciunt per libellos famoſos, de quibus agitur *l.3. Concil. Illiber. c.30.*

His ſuppoſitis apparet ratio præſentis deciſionis, quare videlicet ſuſpendendi ſunt clerici maledici in Eccleſiam, 8 Traditur ratio decidendi.
Pontificem, ſeu Epiſcopum: nam nihil ita in benè morata

Repu-

Republica cavendum eſt, quàm Principis contempus, atque hæ res, quæ minuere exiſtimationem ipſius poſſunt: ſi enim de Principe malè impunè loqui liceat, fit ipſa natura, ut & in ejus, qui loquitur, & in ejus, qui eum audit, animo ſenſim ingeneretur quædam mala de Principe opinio, minuſque eum revereri incipiant, ut latè conſiderat, & exemplis probat Gentilis *lib.2. de conjurat. in dicta oratione de maledictis in Principem*. Quæ ſi in quolibet Principe procedunt, quantò magis in Pontifice, & Epiſcopis, quibus major debetur, & impendenda eſt reverentia: proinde ut perniciosiſſimo huic malo tempeſtivè occurratur, prudenter monuit D. Gregorius *homil. in Ezechielem*, his verbis: *Hi, quorum vita in exemplo imitationis eſt poſita, debent, ſi poſſunt, detrahentium verba compeſcere*. Et ſi enim lubricum linguæ ad pœnam facilè trahi non debeat, *l. famoſi 7. §.hoc tamen, ff. ad leg. Jul. majeſt.* quæ tamen ex certa animi deſtinatione proficiſcitur conviciandi temeritas, compeſcenda omninò eſt, ut pęna illius aliis terrorem incutiat. Quare rectè Clemens III. in præſenti reſcripſit ſuſpendendos eſſe clericos maledicos in Eccleſiam Romanam, vel Pontificem.

9 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus ſolutione dicendum eſt, quoad pœnam detractorum, ex perſonis eorum eſſe penſandam, ac utrum permitti debeat, æſtimandum eſſe, ut expreſſit Harmenopul. *in Græca interpretatione ad textum in d.l.unic. C. ſi quis Imperatori*. Quibuſdam enim perſonis jure etiam debetur hæc licentia. Nec Imperiale, inquit D. Ambroſius in quadam epiſtola, libertatem dicendi denegare; nec Sacerdotale, quòd ſentiat non dicere. Idque adeò verùm eſt, ut interdum duobus pariter Principi maledicentibus, in altero venia, in altero pęna ſit adhibenda: quòd Dionyſium Syracuſarum Regem feciſſe memoriæ proditum eſt, refertque Scipio Gentil. *in dicta oratione de maledictis in Principem*. Cùm enim renuntiatum ei fuiſſet, duos quoſdam in cœna plurima adverſus ipſum dixiſſe, utrumque ad ſe invitavit, & convivio comiter excepit, quorum alterum cùm multa leviter, ſubtiliterque loqui; alterum verò reconditum, ac triſtem ſedere vidiſſet, illum quidem dimiſit, hunc verò tanquam inſidiatorem interfecit. Varia igitur penſanda ſunt circa puniendos maledicos, an videlicet ex dolore aliquo, vel temeritate inducti, an verò nulla de cauſa, ſed libidine tantùm detrahendi maledicant. Prioribus enim caſibus indulgendum, & condonandum eſt. Secundo verò caſu ſeverè vindicandum, ne abolitione præſtetur anſa novæ injuriæ, quia, ut ajebat Socrates, maledicta, qui non vindicat, veterem remittendo injuriam novam provocat. Referunt Gellius *l.17.noct.cap.14.* Jul. Ferret. *de re & diſcipl. milit. c.42.n.3.* Æneas Rober. *l.4.rer.judic.c.11.* Chriſtop. Boetius *de injur. diſp.2. nu.11.* juxta quas, & alias diſtinctiones, quas tradunt Alber. Gentil. *in d.l.un.* Scipio Gentil. *d.l.2. de conjur. ad fin.* accipienda ſunt exempla ſuprà relata pro dubitandi ratione.

C A P U T II.

a Gregorius IX.

STatuimus, ut ſi quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum ſuorum, & maximè Beatam Virginem, linguam in blaſphemiam publicè relaxare præſumpſerit, per Epiſcopum ſuum pœnæ ſubdatur inferiùs adnotatæ, videlicet quod in ſeptem diebus Dominicis præ foribus *b* Eccleſiæ maniſeſtò (dum aguntur Miſſarum ſolemnia) blaſphemus exiſtens, ultimo illorum die Dominico pallium, & calceamenta non habeat, ligatus *c* corrigia circa collum, ſeptemque præcedentibus ſextis feriis in pane, & aqua jejunet, Eccleſiam nullatenus ingreſſurus: quolibet quoque prædictorum dierum tres, ſi poterit, alioquin duos reficiat pauperes, ſive unum: & ſi nec ad hoc ejus ſuppetant facultates, id in pœnam aliam commutetur, cui etiam, ſi renuerit recipere, ac peragere pœnitentiam ſupradictam, Eccleſiæ interdicatur ingreſſus, & in obitu Eccleſiaſtica careat ſepultura. Per temporalem prætereà *d* poteſtatem coactione (ſi neceſſe fuerit) Epiſcopi diœceſ. adhibita contra eum, blaſphemus, ſi dives fuerit, quadraginta *e* ſolidorum, alioquin triginta, ſive viginti; & ſi ad id non ſufficiat, quinque ſolidorum uſualis monetæ pęna mulctetur, nullam in hoc miſericordiam habiturus: quod etiam inter alia communitatum ſtatuta ponatur.

N O T Æ.

1 a GRegorius IX.) Qui præſentem edidit conſtitutionem contra maledicos, ideſt blaſphemos in Deum, Beatam Virginem, & Sanctos. Unde cùm præſens rubrica in ſecunda collectione tantùm conciperetur de clerico maledico, in hac ſexta propter præſentem conſtitutionem generalior proponitur, videlicet de maledicis.

2 b *Foribus Eccleſiæ.*) In eo loco ubi erant olim ſolemniter pœnitentes, dum in priori gradu conſiſtebant, videlicet extra januam Eccleſiæ. Tertul. *de pudicitia cap.4.* ibi: *Reliquas libidinum furias impias & in corpora, & in ſexus ultra jus naturæ, non modò limine, verùm etiam Eccleſię tecto ſubmovemus, quia non ſunt delicta, ſed monſtra*. Illuſtrant Lantdmet. *lib.2. de veteri monach. c.60.* & hujus electionis extra Eccleſiam mentio extat *in c.in cap.64.d.50. l.18.tit.4.part.1.* ibi: *E deben morar a la puerta de la Igleſia toda la quareſma en cavannuelas*. Proſequuntur ritum hunc, & alios ſolemnis pœnitentiæ, Gibal. *de clauſ. regul. diſquiſit.3. c.2.§.6.n.32.* Fileſac. *de quadrageſima, c. 6.* Loayſas *in Concil. Tolet. 6. can.6.* Souchetus *in notis ad Ivonem, epiſt.228.* Cironius *in paratitl. ad tit. de pęnit. & lib.1. obſerv. cap.6.* Ambian. *ad Tertul. de pudicitia, paſſim.* D. Joan. Anton. de Otalora *de irregul. ex pęnit. part.1. excurſu 1. cùm ſeq.*

3 c *Corrigia.*) proprius enim habitus pęnitentium ſemper fuit cilicium vili, & abjecta materia contextum, ut latè probant Lantdmeter. *lib.2. de veteri monach. cap.86.* Lemaiſtre *libr.4. de inſtaurat. Epiſc. cap.7.* Joann. Lorinus *in pſalm.29. verſ.12. & in pſalm.34. verſ.13.* Vicecomes *de ritibus baptiſmi l.13.c.12.*

4 d *Poteſtatem.*) Non quia blaſphemus damnatus à judice eccleſiaſtico, poſteà puniri poſſit à ſæculari; ſed potiùs, quia, ſi opus fuerit, judex eccleſiaſticus debet invocare auxilium brachii ſæcularis, juxta tradita *in c.1. 2.p.de offic. ordin.* quo modo verba hæc expoſuerunt Martha *de juriſd. p.1.c.50.* Barboſa *in cap. felicis, de pœnis lib.6.*

e *Solidorum.*) De quorum valore egi *in cap. ex tua 1 de ſimon.*

f *Uſualis monetæ.*) Ideſt pro tempore currrentis, ut dicitur à Sidonio *l.4.ep.20.* uſualis ſermo: & Zeno Veronenſis agens de ſancto Archadio, uſualis lex, uſualia mancipia: & Marcian. *in l.ult. §.quotiens, ff.de public.& veſtig.* Imperat. *in l.3. C.de tyron. in Theodoſ.* ibi: *Uſualis unciæ, uſualis res*. Caſſiod. *l.9.ep.18.* *Uſualia jura*. Et *l.6.ep.7.* *Uſualia metalla*. Et *l.11. ep.39.* *Inſtrumentum uſuale, uſuales artes*. Et *de anim. cap.4.* *uſualis eventus*; & *l.2. ep.39.* *Uſualia cantica*. Concil. Tolet. 8.*can.*8. & ita uſualem monetam dixit Greg. IX. pro quotidiana, & uſu recepta. 5

C O M M E N T A R I U M.

BLaſphemia eſt convicium, ſeu maledictum in aliquem dignitate, & excellentia conſpicuum prolatum, ut docent D. Auguſt. *in lib.de moribus monach. c.11.* D. Thom. *2.2.q.13.per tot.* Ideòque dicitur ab Apoſtolo *ad Titum c.3.* *Admone illos, neminem blaſphemare*. Ex Theologorum tamen, & Canoniſtarum communi uſu blaſphemia ſignificat convicium, ſeu contumeliam irrogatam Deo, vel Sanctis in cœlo regnantibus. Probant Covar. *in c.quamvis pactum, p.1.§.7.n.8.* Simanc. *de catholicis, tit.8.* Farinac. *in praxi crim. t.1.q.20.n.11.* Azor *t.1.inſtit.l.9.c.28.* Bannez *1.2.qu.13.art.1.* Sanctarel. *de hæret. tit. de blaſphem. c.1.* Suar. *de relig.t.1.l.1.c.4.* Bobadilla *lib.2. polit.c.17.n.77.* Pichardus *in manuduct. crim. v. Blaſphemia*. Sive maledicus de Deo aliquid affirmet, quod illi non convenit, ut ſi crudelem, vel injuſtum eum vocet, vel ei imprecetur malum, ut faciunt damnati, quaſi malum in Deum cadere poſſit; vel neget, quod illi convenit: & ita blaſphemia propriè eſt contra virtutem religionis; ſicut enim veneratio, & cultus, quo Deum veneramur, & Sanctos propter Deum, qui eos ſanctitate donavit, pertinet ad religionem; ita in Deum, & Sanctos, ut in Deum referuntur, convicium eidem religioni opponitur, non confeſſioni fidei: quamvis enim S. Thom. 6

2.2.q.13.

Digitized by Google

2.2.q.13. *& ſeq.* eam fidei opponat, tamen certum eſt, eam formaliter, & eſſentialiter loquendo, ſoli religioni opponi, cùm poſſit quis in Deum blaſphemus eſſe, ſalva in eum rectâ fide, ut docent Caſtro *lib.1. de juſta hæretic. punit.c.12.* Valent. 2.2.*diſp.1.q.13.pun.2.* Sanch. *l.2.ſumm. c.32.n.3.* Theop. *t.4.l.4.c.2.fol.568.* Sed quia ut plurimùm blaſphemiæ continent verbalem hæreſim, ideò communiter diſtinguuntur in hæreticales, & non hæreticales. Hæreticales blaſphemiæ ſunt, quæcumque proferuntur directè contra fidei articulos, ut contra Dei omnipotentiam, puritatem B. Virginis, & ſimiles: & apparet clariùs blaſphemia hæreticalis, quando per verbum aliquod indicativi modi aſſeritur aliquid contra fidem; quando autem non aſſeritur per hujuſmodi verbum, ſed optando, vel imprecando, non eſt hæreticalis. Exemplum hæreticalium ſit: Deus eſt injuſtus, acceptor perſonarum, non eſt omnipotens, non credo in Deum, renego Deum, crucem, fidem, puritatem Deiparæ. Exemplum non hæreticalium eſt: Maledictus ſit Deus, per corpus Dei, *à deſprecio de Dios*: quia per hujuſmodi blaſphemias, quæ indicativi modi non ſunt, nihil falſum dicitur de Deo, ut poſſint hæreſim continere, ſed tantùm malus affectus blaſphemantis erga Deum volentis ex modo dicendi quaſi ignominiarum reddere Deum capacem. Eſſent tamen hæreticales, ſi blaſphemans per modum indicativi aſſereret, Deum eſſe illarum capacem. Proſequuntur alia exempla hæreticalium, vel non, Maſchard. *de probat. l.1.concl.194.* Decian. *tract. crim. tom.3. l.6.c.2.n.4.* Sanch. *d.l.2.ſumm.c.32.* Scortia *in ſelect. Pontific. conſtit. epiſt.90. theorem 322.* Emeyricus 2.*p. director. qu.41.* ubi Penna, Suar. *to.1. de relig. tr.3.l.1.c.5.* Souſa *in aphoriſm. Inquiſit. l.1.c.19.* Albertin. *de hæret. agnoſc. q.6.n.25.* Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.51. nu.88.* Carena *de offic. Inquiſ. p.2.tit.7.§.2.* Fragoſo *de rer. Chriſt. Reipub. p.1.l.2. diſp.4.§.5.* Thom. Delbene *pat.2. de offic. Inquiſit. dub.218.* Beyerlinch *tom.1. theatr. v.Blaſphemia.*

7 *De gravitate hujus criminis.* Deinde ſciendum eſt, crimen hoc fœdum, & horrendum eſſe; quid enim atrocius, quàm Deo conviciari? quòd facit blaſphemia. Ait D. Hieron. *in cap.18. Iſaiæ*, nihil ea eſſe horribilius, & omne peccatum comparatum blaſphemiæ, levius eſſe. Et D. Chriſoſt. *in pſ.95.* blaſphemia nihil pejus eſſe affirmat his verbis: *Attentius conſidera, quæ dicuntur. Peccata quædam ſpectant ad Deum, quædam ad hominem: veluti impietatem committere, blaſphemiam evomere, ac violare templum Dei, aut Eccleſiam Dei perſequi, aut ſacerdotes afficere contumelia. Hæc omnia referuntur ad Deum: cæterùm mœchari, furari, injuriam facere, hæc intra conſuetudinem, quæ nobis cum conſervis eſt, conſtituunt. Multiplex autem eſt differentia eorum, quæ committuntur in Deum, & quæ in homines. Nihil itaque pejus iniquitate, neque quicquam magis impium, quàm adversùs Deum blaſphemia.* S. Petrus Damianus *opuſc.36. c.3. & homil.1. ad populum*, blaſphemos lepram ſibi, & poſteris adſciviſſe affirmat. Facit D. Matth. *c.12.* & Heli ajebat *l.1. Regum, c.2. Si peccaverit quis in virum, placari illi poteſt Dominus; ſi autem in Dominum, quis orabit pro eo?* D. Auguſt. *lib.2. de civit. Dei, cap.9.* ibi: *Cùm probrum jacitur in Principem, patriæ bonum, atque utilem, nonne tantò eſt indignius, quantò à veritate remotius, & à vita illius alienius? Quæ igitur ſupplicia ſufficiunt, cùm Deo ſit iſta tam nefaria, tam inſignis injuria.* Faciunt Theodor. *orat.1. de provid. init.* Salvianus *lib.4. de provid. ad fin.* Quare variis pœnis crimen hoc omni jure vindicatum legimus. *In Levit.c.24.* lex erat, ut blaſphemum lapidibus opprimeret populi multitudo: & Judæi adeò hoc crimen execrabantur, ut dum blaſphemias intelligerent, obturarent aures ſuas, & ſcinderent veſtimenta ſua, ut refertur *Matthæi c.26.* ut ob res luctuoſas, & maximè triſtes ſoliti erant facere, *cap.4. Numer. Joſue cap.7. Judicum cap.11. verſ.4. Eſther cap.4. & cap.2. Sophoniæ*, minatur Dominus ob blaſphemias Moabitis interitum Gomorrhæ & Sodomæ. Jure civili Juſtinian. *in novel.78. ut non luxur. homines*, ita cavit: *Si contra homines factæ blaſphemiæ impunitæ non relinquuntur, multò magis qui ipſum Deum blaſphemant, digni ſunt ſupplicia ſuſtinere.* Additque, ob blaſphemos peſtem, famem, terræmotus, & alias plagas à Deo hominibus immitti; ſimulque præcipit Præfecto civitatis, ut quos in hac re deliquiſſe invenerit, morti tradat: & *in l.ult. C.de rel.* alearum ludos prohibet tanquam nequitiæ hujus incitamenta. Ultimum etiam ſupplicium blaſphemis indixit Carolus Magnus *addit.3.c.32.* Jure canonico olim pœna erat in laicos excommunicatio, in clericos depoſitio, *c.ſi quis, 22.qu.1.* & in præſenti adjuncta eſt pœnitentia publica, necnon & pœna pecuniaria: & quia clericis publica pœnitentia remittitur, *c.ex pœnitentibus, 50diſt. c.quicumque, 51.diſt.* ideò contra eos manet tantùm depoſitionis pœna. Jure noſtro Regio noviſſimo *in l.5.6.& 7. tit.4.l.4. recopil.* pro prima blaſphemia detinetur reus per menſem in carcere cum compedibus; pro ſecunda in exilium mittitur per ſex menſes, mulctaturque mille marapetinis, pro tertia verò lingua figitur clavo; quæ ultima pœna conſuetudine non eſt recepta, ſed ejus loco flagellatur, & lingua premitur ligno, id-eſt *mordaca*. Tandem ex lege filiali, *tit.4. lib.8. recopil.* ad triremes damnantur blaſphemi: quas pœnas ſi non exequatur judex, eiſdem puniendus eſt, *ex l.20.tit.6.l.3. recop.* docent plura de blaſphemiis adducentes ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, D. Joann. Vela *de delictis cap.4.* D. Joſeph. Vela *in cap.1. de offic. ordin. n.9.* Fragoſo *de regim. Chriſt. Reip. p.1.l.2. diſp.4.§.5.* Scortia *in ſelect. Pontif. conſtit. epiſt.90. theorem.292.* Joann. Vvitizus *in notis ad Prudentium, fol.217.* Hunnius *in encyclop. canon. tit.8.* Lælius Mancin. *de triplici juris collat. c.128.* Baſilic. *dec. crim.26.* Petrus Gregor. *lib.4. partit. tit.9.c.8. & in c.conquerente, cap.6.de offic. ordin. & lib.33. ſyntag. cap.12.* Acunna *in cap.4. diſt.25.* Seſſe *tom.4. deciſ.469.* Barboſa *2.lib. voto 116.* Suar. *tom.1. de Relig. tit. de irreligioſ. c.penult. & ult.* Simon Majol. *dier. canicul.fol.661.* Guttier. *de delictis, qu.60.* Eſt tamen hoc crimen mixti fori, unde puniri poteſt tam à judice Eccleſiaſtico, quàm Sæculari, ut pluribus relatis probat Martha *de juriſdict. p.2.c.13.* D. Joſeph. Vela *in dicto c.1.nu.92.* niſi blaſphemia ſit hæreticalis, quia tunc ejus punitio privativè ſpectat ad Inquiſitores hæreticæ pravitatis, ut probant Scortia *ubi ſuprà*, Eymer. *in direct. Inquiſ. p.1.q.41.* ubi Penna: pluribus relatis Barboſ. *de poteſt. Epiſcop. allegat.12. num.86.* Carena *de offic. Inquiſit. p.2.tit.7.§.2.*

TITULUS XXVII.

De clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante.

CAPUT PRIMUM.

Ex canone a *Apoſtolorum.*

SI quis Epiſcopus, Presbyter, vel *b* Diaconus *c* depoſitus *d* juſtè pro certis criminibus *e* auſus fuerit *f* attrectare *g* miniſterium ſibi dudum commiſſum, hic ab *h* Eccleſia abſcindatur.

NOTÆ.

1 a *Apoſtolorum.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.1.* & reperitur textus hic *in can.28. Apoſtol.* juxta editionem Balſamonis, Tilii, Dionyſii Exigui, & Gentiani Herberti, de quorum canonum origine, & auctoritate egi in apparatu ad hæc commentaria.

b *Diaconus.*) De aliis clericis ultrà Presbyterum, & diaconum, nec agitur in præſenti, nec *in c.ſi quis Epiſcopus 11.qu.3.* ubi hæc eadem prohibitio firmatur; ſed tamen de illis idem eſſe dicendum docuerunt Gloſſa, Butrius, & Panormit. *in præſenti*, Suar. *de cenſur. diſp. 11.ſect.3.nu.1.* argumento capitis 2. ibi: *Si quis presbyter, aut alius clericus.* Et *cap.clerici 3. c.fraternitati*, ibi: 2

Preſ-

Digitized by Google

Presbyteros, aut alios clericos; hoc tit. c. placuit 9. 11. *q.* 3. Conſtat namque, appellatione clericorum etiam clericos inferioris ordinis contineri, *c. de perſona* 38. 11. *q.* 1. nam hi etiam deponuntur, ut de ſubdiacono conſtat *ex c. accedens, verſ. Subdiaconi*, 50. *diſt.* de aliis clericis *ex c. Epiſcopus*, 65. 11. *quæſt.* 3. *c. cum non ab homine* 10. *de judic.* Concil. Tolet. 4. *c.* 17. *can.* 32. & 68. *cum ſequent. Apoſtolorum*: notatur vulgò *in c. ſi quis de gradu, de purgat. canonic.* item & degradantur, *cap.* 2. *de pœnis, l.* 6. ſed verius credo, juxta tempus hujus canonis clericos inferioris ordinis ejus diſpoſitione non comprehendi: quod ſuadetur ex eiſdem canonibus Apoſtolorum, videlicet ex canone 25. aliàs 24. quo ita cavetur: *Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui in fornicatione, aut perjurio, aut furto captus eſt, deponatur, non tamen communione privetur.* Et *can.* 26. ſtatim ſubjicitur: *Similiter & reliqui clerici huic conditioni ſubjaceant.* Et *can.* 42. ita ſtatuitur: *Epiſcopus, aut Diaconus aleæ, atque ebrietati deſerviens, aut deſinat, aut certè damnetur.* Cui ſtatim ſubjicitur canon 43. ibi: *Subdiaconus, lector, aut cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione privetur: ſimiliter etiam laicus.* Quod non ita exprimeretur, ſi appellatione Epiſcopi, presbyteri, & diaconi clerici inferioris ordinis comprehenderentur: intendebant enim Apoſtoli in præſenti canone Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos, qui eo tempore erant tantùm in ſacris ordinibus conſtituti, juxta tradita *in c. à multis, de ætate & qualit.* punire, ſi ab Eccleſia depoſiti in ſuo gradu, & officio, ſicut anteà, miniſtrarent: clericos autem inferioris ordinis, quia non ita graviter peccant miniſtrando in ſuis gradibus, non ita ſeverè punire voluerunt: quo principio confirmari poteſt ſententia Joannis Andreæ, quam contra Hoſtienſem in præſenti probarunt Butrius *in c.* 2. *hoc tit. n.* 7. Ancharanus *n.* 5. ſcilicet clericos in minoribus ordinibus conſtitutos, degradatos, ſuſpenſos, depoſitos, & excommunicatos miniſtrantes, quemadmodum non incurrunt pœnam in hoc textu ſtatutam, ita neque etiam manere irregulares; quia nullibi irregularitas hæc contra clericos in minoribus ordinibus conſtitutos expreſſa reperitur; & ideò non eſt admittenda, *c. is, qui* 18. *de ſent. excom. l.* 6. qui etiam verba illa, *Vel alios clericos*, dicti capitis 2. ad clericos tantùm in ſacris reſtringunt, ex regula *Odia, de regul. juris in* 6. namque clerici inferiores, licèt clerici ſint, tamen ad ſtatum laicalem redire poſſunt, *c.* 1. *de cleric. conjug.* nec in eorum degradatione ſolemnitas præſcripta *in c.* 2. *de pœnis in* 6. ad degradationem majorum clericorum adhibetur. Si ergo depoſiti in miniſtrando delinquunt, puniri ipſos contendunt, non irregularitate, ſed ſicut puniuntur monachi, & moniales *in c. poſtulaſti*, §. 1. *hoc tit.* Sed contrarium meritò cum Hoſtienſi tenuerunt Hugolinus *de cenſur. tabul.* 1. *c.* 14. §. 1. Marius Alterius *eod. tract. l.* 2. *diſp.* 1. *c.* 1. Fragoſo *part.* 2. *de regim. Chriſt. Reipubl. l.* 10. *diſp.* 21. §. 6. *n.* 19. Majolus *de irregul. c.* 21. Navarrus *in manuali, c.* 27. *n.* 163. & 244. Suarez *de cenſur. diſp.* 11. *ſect.* 3. *nu.* 1. nam clerici in minoribus tantùm conſtituti, comprehenduntur generalitate textus *in c.* 2. *hoc tit.* ibi: *Aut alius clericus.* Et quia ſuſpenſus, & interdictus ſimpliciter ab officio, non ſolùm Miſſam celebrando, & exercendo actus Ordinum majorum, verùm etiam utendo aliis minoribus ordinibus, quoad actus eis deputatos manent irregulares, Abbas *in c.* 2. *hoc tit. num.* 4. & 10. Archidiaconus *in c. ſi quis presbyter*, 11. *qu.* 3. ergo excommunicatus utens gradu minori, quem tantùm habet, irregularis manet. Requiritur tamen, ut hæc irregularitas contrahatur, quòd ſuſpenſus, depoſitus, ſeu excommunicatus exerceat actus ordinum minorum ex officio, tamquam miniſter deputatus, non ſicut laicus. Gloſſa *in d. c.* 2. Dicitur autem clericus in minoribus conſtitutus ſolemniter actum annexum ordini facere, quando acolythus cum ſuperpelliceo in Miſſa ſolemni, præſente populo, miniſtrat deferendo cereos, & miniſtrando urceolos, quamvis laicus eodem modo eumdem actum ſoleat adminiſtrare ratione conſuetudinis. Marius Alterius *ubi ſuprà*.

3 c *Depoſitus.*) Epiſcopus quidem à Synodo, vel Concilio; Presbyter verò, vel Diaconus à ſuo Epiſcopo, *c. ſi quis Epiſcopus* 6. & 7. 11. *quæſt.* 3. depoſitus namque Epiſcopus, damnatus dicitur *in d. c. ſi quis Epiſcopus*: & depoſitio, damnatio, *in c. placuit* 9. *c. penul.* 11. *q.* 3. & *in can.* 11. & 42. *Apoſt.* & damnatio Epiſcopi à Synodo, vel Concilio fieri debet, juxta tradita *in c.* 3. *de accuſat.* Presbyteri verò, & Diaconi à ſuo Epiſcopo, *c. accedens*, 50. *diſt.* nam cùm depoſitio ſit pœna, illam tantùm imponere poteſt, qui juriſdictionem habet in eum, cui imponitur. Suarez *de cenſur. diſp.* 30. *ſect.* 1. *n.* 1. 4

d *Juſtè pro certis criminibus.*) Rabanus, & Dionyſius Exiguus legunt *ſuper certis criminibus*. Haloander verò & Gothofredus habent, *ob certa crimina*: & *juſtè* idem ſignificat, atque *rectè*, ut interpretatur Ariſtenus, ſeu *legitimè*, juxta Balſamonem; vel *canonicè*, ut *in c. fraternitati* 6. *hoc tit.* Certa autem crimina dicere poſſumus, vel certas peccati cauſas argumento capitis *nemo* 51. 11. *quæſt.* 3. hoc eſt non parvas, nec leves, ſed eas, pro quibus ſacris canonibus depoſitio imponitur, argumento capitis *nullus* 11. *q.* 3. quarum plures refert Anton. Aug. *in epit. jur. l.* 39. *per tot.* vel certa crimina ſunt aperta, & manifeſta, *d. c. nemo*. Quod magis Græca verba ſignificant, quæ ita vertit Gentianus Herbertus, *juſtè ob manifeſta crimina depoſitus*, juxta Alexium Ariſtenum. Certa autem crimina, & manifeſta illa eſſe affirmat Balſamon, in quibus Epiſcopus, presbyter, vel diaconus non habent, nec quidem appellationis auxilium; nam ſi habeant interim, dum de re priùs judicata dubitatur, hujuſmodi perſonas non ejici à miniſterio contendit: quod probat ex libro 1. baſilic. *tit.* 3. *c.* 1. Concil. Antioch. *can.* 4. 12. & 14. & refert pro ea ſententia verba conſtitutionis 14. de Epiſcopis, & Clericis, cujus ſententia eo tantùm caſu vera eſt, quo prædicti ante latam depoſitionis ſententiam appellarunt; quo caſu interim non ejiciuntur à miniſterio, quia poſt interpoſitam appellationem depoſitio non ligat, quemadmodum nec aliæ cenſuræ, quia eo tempore proferuntur, quo judicis juriſdictio ſopita eſt, *c. paſtoralis* 53. §. *verùm, de appel.* & ſic non habet juriſdictionem, utpote appellatione ſuſpenſam, *c. cùm contingat*, 36. *de offic. de leg. c.* 2. *ut lite non conteſt. c. præterea* 40. *c. dilectis* 55. *de appellat. c. per tuas* 40. *de ſent. excom. c.* 2. *eod. tit. in* 6. Suarez *de cenſur. diſp.* 3. *ſect.* 6. & *diſp.* 4. *ſect.* 7. *n.* 1. & *diſp.* 28. *ſect.* 5. *n.* 3. & *diſp.* 39. *ſect.* 4. *n.* 3. Idem erit, ſi contra juris ordinem proferatur, ut inquit Gloſſa 2. *in præſenti*. Quod intelligendum eſt de ordine ſubſtantiali judicii, veluti ſi parte non citata, juxta tradita *in c.* 1. *de cauſ. poſſeſſ.* vel ſi contra jus lata ſit, *c.* 1. ubi probavi, *de re judic.* non verò ſi contra juris ordinem accidentalem proferatur, veluti ſi ſine ſcripto, aut monitione non præmiſſa, *c. illud* 5. *verſ. idem, hoc tit. c. venerabili*, §. *ſanè, de ſent. excom. l.* 6. Suarez *d. diſp.* 4. *ſect.* 7. *n.* 1. & 34. Idem, ſi qua alia ratione depoſitio, excommunicatio, & ſimiles cenſuræ ſint nullæ, veluti quia à non ſuo judice latæ ſunt, vel quia continent intolerabilem errorem; hæ enim quia non ligant in foro animæ, nec in exteriori, nullum effectum habent, *l.* 4. §. *condemnatum, ff. de re judic.* & ideò illis non obſtantibus, ſine metu irregularitatis celebrari poteſt. Gloſſa 2. *in præſenti*, Butrius *n.* 6. Panormit. *nu. ult.* Suarez *d. n.* 38. Cenedus *ad Decret. collect.* 25. *n.* 5. quod ſi poſt latam depoſitionis ſententiam appellatio interponatur, tunc quamvis Panormitanus *in c.* 2. *n.* 2. *hoc tit.* & *in c. ſæpe, n.* 16. *de appellat.* exiſtimaverit depoſitionem, quemadmodum ſuſpenſionem, quæ ad tempus ſit, quia non ſunt cenſuræ, ſed puræ pœnæ, appellatione ſuſpendi, quemadmodum aliæ pœnæ; attamen contrarium magis probatur, quia hæ ſunt pœnæ ſpirituales, & ideò ſuam ſecum trahunt executionem. *c. Epiſcopus*, 11. *qu.* 3. quemadmodum excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, *cap. paſtoralis* 53. *verſ. Verùm, de appellat.* & ideò poſtquam latæ ſunt, non poſſunt appellatione ſuſpendi, *c. ad reprimendam, de offic. ordin. c. ad hæc* 37. *de appellat. c. is cui* 20. §. *ult. de ſent. excom. l.* 6. Interim ergo dum pendet appellatio, depoſitus abſtinere debet à miniſterio, quemadmodum ſuſpenſus, aut interdictus, *c. ſuſpenſus* 4. *c. excommunicatus* 17. 11. *quæſt.* 3. quidquid velit Balſamon. Nec intereſt, quòd contendant injuſtè fuiſſe depoſitum, hoc eſt ex cauſa falſa, & nulla, ſed juridicè probata, quæ dicitur ſententia injuſta ex cauſa, *in c. Epiſcopus* 62. §. *ſi quis*, 11. *q.* 3. vel ex aliis cauſis injuſtis, de quibus Cenedus *collect.* 25. *n.* 7. Suarez *de cenſur. diſp.* 4. *ſect.* 7. *n.* 4. & 8. quia tunc ſententia, quamvis injuſta, ligat, *c. quiſquis* 27. 11. *quæſt.* 3. *c. à nobis, c. inquiſitionis* 44. *de ſent. excom.* & timeri præcipitur *in c.* 1. 11. *quæſt.* 3. & ideò interim dum cauſa appellationis judicatur, tenetur cenſuram cuſtodire, *c. per tuas* 40. *de ſent. excom. c.* 2. *hoc tit.* donec abſolutio ei fuerit impoſita, *c. cum contingat* 36. *de offic. deleg. c. per tuas, de ſent. excom. c.* 2. *c. venerabilibus* 7. §. *ſanè, eod. tit. in* 6. Unde ſi interim celebret, pœnam hujus textus incurret. Gloſſa 2. *in præſenti*, Anton. *num.* 6. Panormit. *num. ult.* Suarez *d. ſect.* 7. *num.* 8. Nec obſtat prædictum verbum *juſtè*, quia non excludit ſententiam injuſtam ex cauſa, quæ tamen

Digitized by Google

valida ſit, quia hæc etiam legitimè, & canonicè profertur, hoc eſt ſecundùm canones; quòd verbum *juſtè*, ſignificat, *l, 1. ff. qui teſtamenta;* ſed injuſtam, quæ ſimul nulla ſit, veluti ex levi cauſa, vel non ſervato juris ordine ſubſtantiali. Rectè tamen DD. ſuprà laudati docent, quòd excommunicatus non privatur ſuffragiis Eccleſiæ, ſi injuſta ſit excommunicatio, quia Eccleſia non cenſetur velle tanto damno quemquam afficere, *c. ſi quis non rector.* 24. *q.* 3. quare injuſtè excommunicatus, ſi ſemoto ſcandalo occultè celebret, non peccat, nec in foro interno pęnis canonicis afficitur; immo & aliquando Epiſcopus, Presbyter, vel Diaconus à gradu ſuo injuſtè dejectus, ſi innocens reperiatur, non poteſt eſſe, quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altari de manibus Epiſcoporum, *c. Epiſcopus* 65. 11. *qu.* 3. Quod intelligendum eſt tantùm in depoſitis, vel degradatis, quibus cęleſtis militiæ detrahuntur inſignia, *c.* 2. *de pęnis in* 6. Oportet enim, quòd in reparatione ſua recuperent ea, quæ in ordinatione ſua receperunt, ut dicitur in Concilio Tolet. 4. *can.* 27.

5 e *Auſus fuerit.)* Eadem phraſi utuntur Alexander *in* 3. *hoc tit.* & PP. Concilii Antioch. *in c. ſi Epiſcopus* 6. 11. *quæſt.* 3. Concilii Romani ſub Nicolao *can.* 2. Et certè magna audacia eſt, contempto juſto ſuperioris præcepto miniſtrare, ut inquit textus *in c. Salonitanæ* 24. *qu.* 3.

6 f *Attrectare.)* Eodem modo legit Haloander. Dionyſius Exiguus etiam legit *attrectare*, cui favet Virgilius ibi:

Tu genitor cape ſacra manu, patrioſque penates
Me bello è tanto digreſſum, & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.

g *Miniſterium.)* Quod eis tanquam clericis competit.
7 Concil. Roman. ſub Nicolao *c.* 2. *c. accedens.* 10. *in fine, diſt.* 50. privat enim depoſitio Eccleſiaſticis functionibus: quare depoſiti non poſſunt in officio ſuo miniſtrare, ut anteà, *c. ſi quis Epiſcopus* 13. 11. *quæſt.* 3. *c.* 1. *verſ. Caveant*, *c. is cui* 20. *de ſent. excom. l.* 6. immò nec aliquid de miniſterio ſic interdicto obire, *c. ſi quis Epiſcopus* 6. 11. *q.* 3. *c.* 2. *hoc tit.* Quare nec poſſunt divina officia celebrare, *c.* 3. *c. latores* 4. *hoc tit.* nec Miſſarum ſolemnia, *d. c. Salonitanæ*, *c. quæ de cauſa* 9. 2. *quæſt.* 5. nec facere matutinum, aut veſpertinum ſacrificium, *d. c. ſi quis Epiſcopus* 7. nec divinis ſe ingerere, *c.* 1. *verſ. Sciturus, de re judic. l.* 6. nec etiam in minoribus gradibus miniſtrare, ut ſuprà probavi, niſi ſit tantùm à ſacerdotali officio depoſitus, vel à Miſſarum celebratione: nec horas canonicas in choro cantare. Gloſſa *verbo Secus, in c.* 1. *de ſent. excom. l.* 6. Extra chorum verò tenetur eas recitare, quia quemadmodum clericus depoſitus non privatur privilegio clericali, nec etiam eximitur ab honore clericali. Suarez *de cenſur. diſp.* 12. *ſect.* 2. *n.* 13. ſicut & poteſt parochus ſine metu irregularitatis matrimonio aſſiſtere pro ejus valore, juxta Tridentinum *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 1. non tamen poterit conjuges ſolemniter benedicere, quia hoc miniſterium proprium eſt ſacerdotis. Suarez *de cenſur. diſp.* 11. *ſect.* 3. *n.* 20. & *diſp.* 40. *ſect.* 2. *n.* 26. Item poteſt baptiſmum non ſolemniter conferre in neceſſitate, quia non tamquam clericus, ſed tamquam laicus confert. Suarez *d. ſect.* 3. *n.* 20.

h *Ab Eccleſia abſcinditur.)* Dionyſius Exiguus legit, 8
pęnis abſcindatur. Gentianus, Haloander, & Rabanus, *omnino abſcindatur*. Ariſtenus, *longiſſimè ejiciendus:* quæ verba ſic interpretatur Zonaras, ut tabeſcens membrum ab Eccleſia abſcindatur omnino, tum ob ſummam impudentiam, tum quia numquam redintegrari canonicè poteſt, quia cùm priùs fuerit depoſitus, mox ab Eccleſia abſcinditur. Balſamon legit, ab *Eccleſia abſcindatur ut impudentiſſimus*. Eccleſia hic ſignificat Catholicorum congregationem, *c. Eccleſia* 8. *de conſecr. diſt.* 4. ſiquidem omnes credentes unum Chriſti corpus efficiuntur, *c. ſi quis* 58. 11. *q.* 3. abſcindatur verò idem ſignificat in præſenti, atque excommunicetur, ut docuerunt Panormit. & Anton. *in præſenti*, Bellarminus *de eccleſ. c.* 8. Suarez *diſp.* 8. *ſect.* 1. & probatur *ex c. ſi quis presbyter* 5. *c. ſi quis Epiſcopus* 6. 11. *q.* 3. per excommunicationem enim quis ſcinditur, & ſeparatur ab Eccleſia, ideſt à communione fidelium, & corporis Chriſti, *c. audivi* 21. *c. nihil* 33. 11. *q.* 3 & extorris fit à regno Dei, à conſortio fidelium, & liminibus Eccleſiæ, *c. ſi autem* 11. *cap. canonica* 107. 11. *q.* 3. *in ca.* 30. *Apoſt.* ibi: *A communione modis omnibus abſcindatur, ſicut Simon Magus à Petro*. Faciunt D. Chryſoſtom. *in homil. de anathemate*, D. Auguſt. *de unit. Eccleſ. c. ult.* Euſebius *l.* 5. *hiſt. c.* 14.

C A P U T II.

Ex Concilio a *Antiocheni.*

SI quis presbyter ab Epiſcopo ſuo fuerit degradatus, aut officio pro certis criminibus ſuſpenſus, & ipſe per contemptum, & ſuperbiam aliquid de miniſterio ſibi interdicto agere præſumpſerit, & poſteà ab Epiſcopo correptus, in cępta perduraverit præſumptione, hic omnimodis excommunicetur, & ab Eccleſia expellatur; & quicumque cum eo communicaverit, ſimiliter ſe ſciat *b* excommunicatum. Similiter de clericis, laicis, vel fœminis excommunicatis obſervandum eſt. *c* Quòd ſi aliquis iſta omnia contempſerit, & Epiſcopus emendare non potuerit, Regis judicio exilio damnetur.

N O T Æ.

1 a ANtiochenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. ſed aliquibus verbis additis à Raymundo, aliis inverſis, ut facilè lectori conſtabit, ſi conferat textum hunc, prout hic tranſcribitur ex dicta prima collectione, cum ipſo canone, prout jacet apud Raymundum, & prout habetur in ipſo Concilio Antiocheno, & in Codice canonum Eccleſiæ univerſalis, ordine 83. ubi ita habetur: *Si quis Epiſcopus à Synodo depoſitus, vel Presbyter, aut Diaconus à proprio Epiſcopo, auſus fuerit aliquid de miniſterio agere, ſive Epiſcopus, ſecundùm præcedentem conſuetudinem; ſive Presbyter, ſive Diaconus, nullam ampliùs in alia Synodo ſpem reſtitutionis, nec defenſionis locum ei habere liceat, ſed & omnes ei communicantes ab Eccleſia abjiciantur, & maximè ſi poſtquam cognoverint ſententiam adverſus prædictos fuiſſe prolatam, eis communicare auſi fuerint*. Concil. hoc Antiochenum primum celebratum fuit ſub Julio Papa I. anno 340. in quo Arriani Athanaſium depoſuerunt, atque Gregorium Cappadocem in ejus locum ſubſtituerunt, ut referunt Binius, & Coriolanus *in hiſtoria ipſius Concilii*, P. Marcha *l.* 3. *concord. c.* 3. Unde canones in eo editos, tamquam ab Arrianis, & Euſebianis factos, auctoritate carere docuerunt Binius, & Coriolanus *ubi ſuprà*, & textum *in c.* 1. 11. *diſt.* 16. ubi inter Catholica Concilia hoc refertur, accipiunt de alia Synodo Antiochena, cùm ſex fuerint in ea civitate celebratę, non verò de hac prima. Et Baronius *to.* 3. *anno* 341. *n.* 37. Gratianum perſtringit, eo quòd in eo textu canones Antiochenos inter editos à Catholicis enumeret. Sed licèt verum ſit, triginta ſex Epiſcopos Arrianos in hac Synodo interfuiſſe, & ita majorem Patrum partem ex Arrianis fuiſſe, tamen Eccleſia canones ab eis editos, rectam diſciplinam continentes, tamquam ab injuſtis poſſeſſoribus eripuit, & ſæpe eis uſa eſt, appellando Concilium illud ſanctum, ut in Concilio Triburienſi *c.* 2. Romano ſub Leone IV. apud Baronium *t.* 10. *anno* 853. *n.* 39. Primò inſerendo eos in codice canonum Eccleſiæ univerſalis, ut hodie reperiuntur, ut refert Ant. Auguſt. *lib.* 1. *de emend. Gratiani*, *c.* 11. his verbis: *Canones Concilii Antiocheni receptos eſſe conſtat, & in corpore canonum poſitos ante Concil. Chalcedonenſe, ut in ejus Concilii act.* 12. *Græcis, Latinis* 11. *apparet; & ex libro etiam Latino, quem eodem nomine Corpus canonum dicimus*. Idem refert Baronius *tom.* 3. *anno* 341. *n.* 34. Etiam eiſdem canonibus uſi ſunt Patres 6. Synodi in Trul. ut ex ſecundo ejus canone conſtat, relato *in c. placuit* 4. 16. *diſt.* necnon probavit Dionyſius, teſte Euſebio *l.* 7. *hiſtor. Eccleſ. c.* 24. *&* 25. Nicolaus II. *in epiſt. ad Michaelem Imperat. & epiſt.* 10. *ad Epiſcop. & Clerum CP.* in 8. Synodo generali ſub Hadriano II. *act.* 7. Leo IV. *ad Epiſcop. Britanniæ*, apud Baronium *anno* 855. *nu.* 28. Paſchalis II. *epiſt.* 24. Illud tamen notandum eſt, quòd licèt in Concilio Chalcedonenſi, *act.* 4. *atque* 11. recitentur duo canones Concilii Antiocheni, videlicet 16. & 17. tamen non ut ex Concilio Antiocheno, ſed ut ex dicto Codice canonum Eccleſiæ univerſæ citantur *num.* 95. *&* 96. ut extant in dicto codice. Cùm ergo prædicti canones Concilii Antiocheni reperirentur collecti, & incor-

Digitized by Google

corporati in ipſo codice canonum Eccleſiæ univerſalis, præſentem canonem ex eo tranſcripſerunt Gratianus *in c. ſi Epiſcopus*, 11. *quæſt.* 3. Papienſis *in d.* 1. *collect.* à quibus accepit Raymundus, & huic ſextę collectioni inſeruit, & ex capitularibus Caroli eum citat Cironius *l.* 1. *obſ. c.* 1. & forſan Carolus Magnus inſeruit hunc canonem ſuis Capitularibus ex Concilio Toletano, quod illi tranſmiſit Helipandus Tolet. Archiepiſcopus, & in bibliotheca Fuldenſi in membranis literis Gothicis ſcriptum refert Bargas *in fragmentis Luitprandi*, *num.* 77. ubi *c.* 6. ita legitur: *Presbyter contumax excommunicandus eſt. Si quis presbyter ab Epiſcopo ſuo fuerit degradatus, aut officio pro certis criminibus ſuſpenſus, & ipſe per contemptum, & ſuperbiam aliquid de miniſterio*: cætera deſunt. Etiam textus hic ab aliquibus citatur ex Concil. Vernenſi celebrato ſub Stephano II. *can.* 9.

b *Excommunicatum.*) Minori excommunicatione videlicet, juxta ea, quæ dabimus *in c. ſignificavit*, *de ſent. excom.*

2 c *Quod ſi aliquis.*) Verba quæ ſequuntur, tranſcripſit Raymundus ex Concilio Vernenſi *can.* 9. ubi ita habetur: *Excommunicatus in Eccleſia non debet intrare, nec cum ullo Chriſtiano cibum, vel potum ſumere, &c. Quod ſi aliquis iſta omnia contempſerit, & Epiſcopus emendare minimè potuerit, Regis judicio exilio condemnetur.* Unde prior pars hujus textus tranſcripta eſt ex dicto Concilio Antiocheno; ſecunda verò ex Concilio Vernenſi. De hac exilii pœna, & quare deſideretur requiſitio Regis ad eam imponendam, egi *in c.* 1. *de calumniator.*

COMMENTARIUM.

3 Concluſio probatur. EX his duobus canonibus ſequens deducitur aſſertio: *Presbyter degradatus, vel depoſitus celebrans, ab Eccleſia omnino abſcinditur.* Probant eam textus *in cap. ſi Epiſcopus 6. cum ſequenti, c. ſi autem* 11. *c. abſit autem* 14. 11. *q.* 3. *c. Salonitanæ*, 63. *diſt. c. accedens* 20. 50. *diſt. c.* 3. *c. latores* 4. *c. fraternitati* 6. *c. Apoſtolicæ* 9. *hoc tit.* Faciunt textus *in c.* 2. *de ſacram. non iterand. c. veritatis, de dolo & contum. c. ut clericorum* 15. *§. ſi quis igitur, de vita & honeſtate cleric. c.* 1. *§. ſciturus, de re judic. l.* 6. *c.* 1. *§. fin. c. is cui, de ſent. excom. l.* 6. Conſonat lex 17. *tit.* 9. *partit.* 1. Illuſtrant Suarez *de cenſur. diſp.* 18. *ſect.* 3. Petrus Gregor. *l.* 4. *partit. tit.* 8. *c.* 4. & *l.* 32. *ſyntag. cap.* 30. Covar. *in c. alma mater.* 1. *part.* §. 6. *n.* 8. alii congeſti à Cenedo ad Decretal. *collect.* 63. Barboſa *in præſenti*.

4 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione ita inſurgo. Clericus degradatus omni privilegio clericali, & eccleſiaſtico foro privatus traditur Curiæ ſæculari, ut debitis pęnis puniatur, *c. novimus, de V. S. c. cùm non ab homine*, ubi latè probavi, *de judiciis*. Ergo ſi in præſenti caſu clericus erat degradatus, ut conſtat ex hoc capite 2. ibi: *degradatus*; non poterat poſteà ab Epiſcopo excommunicari, cùm jam projectus eſſet ab Eccleſia & ejus juriſdictione, & majori pęna erat afficiendus à judice ſæculari. Accedit, nam non pervenitur ad degradationem clerici, niſi priùs fuerit excommunicatus, & depoſitus; & tandem ſi incorrigibilis eſt, degradatur, *c. cùm non ab homine*, *de judiciis*. Ergo ſi in præſenti caſu excommunicatio præceſſerat degradationem, ad quid poſteà excommunicatur, ſive ab Eccleſia abſcinditur, cùm jam per priorem excommunicationem eſſet à communione fidelium privatus.

5 Exponitur præſens rubrica. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, præſentem rubricam generaliùs concipi in hac ſexta collectione, quàm in prima, ubi tantùm ita habetur? *De clerico excommunicato, vel depoſito miniſtrante.* Immò & in aliquibus codicibus deeſt verbum *depoſito*; ſed Raymundus, ut comprehenderet omnes deciſiones ſub hoc titulo compilatas, adjecit ea verba, *depoſito, vel interdicto*, ut notarunt Ant. Auguſtin. *in notis ad dictam* 1. *collect.* Butrius, Panormit. Anania, & alii relati à Cenedo *in collect.* 25. *ad Decret.* & rectè, agitur enim in hoc titulo de pœnis, quibus afficiendi ſunt clerici, qui cùm eſſent ob varios exceſſus modò depoſiti, modò excommunicati, modò ſuſpenſi, modò interdicti, contemptis Eccleſiæ clavibus ſe ingerunt miniſteriis ſacris. De depoſitis agitur *in ca.* 1. *&* 2. *hoc tit.* de interdictis, & excommunicatis *in c.* 3. *c.* 4. *c. fraternitati* 6. *c. fin.* De ſuſpenſis *in c. ad Apoſtolicæ* 9. & ideò ita generalis concipi debuit rubrica. Accedit, nam ut notarunt Hoſtienſis, Anton. Panormit. & alii, præſens titulus ſuperioribus conjungitur, quia in illis actum fuit de variis delictis, ob quæ excommunicatio, depoſitio, ſuſpenſio, vel interdictum infliguntur; ideò in præſenti titulo agitur de omnibus illis, qui contemptis prædictis cenſuris in gradibus ſuis miniſtrarunt.

Deinde ſciendum eſt, quòd deponere modò ſignificat idem, atque rem alicui cuſtodiendam tradere, *l.* 1. *ff. depoſiti*: qua ratione etiam teſtium dicta depoſitiones appellantur *in l.* 3. *C. ſi minor ſe majorem*: quia qui teſtimonium profert, quodammodo veritatem ſibi notam fidei judicis committit: modò ſignificat idem atque auferre, ſeu derelinquere; quo modo etiam dicimus deponere officium: unde quando quis officio, vel dignitate privatur, deponi dicitur. Quare hanc pœnam propriam eſſe clericorum, docuerunt Bernard. Diaz *in praxi*, *c.* 153. Suarez *de cenſur. diſp.* 30. *ſect.* 1. *num.* 2. argumento capitis 2. 50. *diſt. capitis* 2. *de pęnis l.* 6. quamvis aliquando extendatur ad religioſos, etiamſi clerici non ſint, immò & Abbatiſſas, ut docet Suarez *ſuprà* quia & hæ ſunt perſonæ eccleſiaſticæ. Hæc depoſitio duplex eſt, alia verbalis tantùm, alia verbalis, & realis: verbalis tantùm eſt, quando clericus in perpetuum deponitur ab omni officio ſine ſpe reſtitutionis, *c. Tegualdum*, 11. *quæſt.* 3. *c. presbyter*, 81. *diſt. cap. at ſi clerici, §. de adulteriis, c. cùm non ab homine, de judiciis*: 6 Depoſitio quid.
poſt quam plerumque clerici detrudebantur olim in monaſteriis pęnitentiæ peragendæ cauſa, *c. tuæ, de pęn. cap. ſacerdos*, 81. *diſt.* de qua depoſitione aliqui accipiunt canonem 13. Concilii Arelat. 1. in illis verbis: *De his, qui ſcripturas ſanctas tradidiſſe dicuntur, vel vaſa Dominica, vel nomina fratrum ſuorum, placuit nobis, ut quicumque eorum ex actis publicis fuerit detectus, non verbis nudis, ab ordine Cleri amoveatur.* Sed non rectè; nam in eo canone potiùs agitur de ſuſpenſione, quam nolunt Patres deinceps eo caſu apponi, ſed potiùs depoſitionem, ut docuerunt Morinus *l.* 2. *exercit. c.* 11. Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.* 1. *regeſtr.* 13. *epiſt.* 130. Realis depoſitio dicitur. quando non ſiſtitur in verbis tantùm, ſed realiter, & ſolemniter clericus deponitur, & illi auferuntur ornamenta, quæ in ipſa ordinatione data fuerunt: de qua in Concilio Tolet. 4. *cap.* 27. ibi: *Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, ſi à gradu ſuo injuſtè dejectus, in ſecunda Synodo innocens reperiatur, non poteſt eſſe quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altario de manu Epiſcoporum. Si Epiſcopus eſt, orarium, annulum, & baculum; ſi Presbyter, orarium, & planetam; ſi Diaconus, orarium & albam; ſi Subdiaconus, patenam & calicem; ſic & reliqui gradus ea in reparatione ſui recipiunt, quæ cùm ordinarentur perceperant.* Eadem repetit ex Concilio Moguntino Gratianus *in cap. Epiſcopus presbyter*, 11. *quæſt.* 3. Synodus 8. *act.* 2. Cùm enim clerici ordinabantur, ejuſmodi ornamentis ornabantur, ut conſtat ex Concilio Carthag. 4. *canon.* 5. *cum ſequent.* Aquiſgran. *can.* 9. Iſidoro *lib.* 2. *de offic. eccleſ. cap.* 6. unde eiſdem in depoſitione debebant ſpoliari. Illuſtrant Langleus *lib. ult. ſemeſtr. cap. penult. & ultimo*, Acunna *in cap. ſcimus*, 43. *diſt.* Lemaiſtre *l.* 2. *de inſtit. Epiſcop. c.* 5. Petrus Herodius *l.* 1. *Pandect. tit.* 5. & *l.* 5. *tit.* 4. *c.* 25. Morinus *l.* 2. *exercit. c.* 11. & alii, quos laudavi *in c. cùm non ab homine, de judiciis*. Aliquando Eccleſia clericos non in perpetuum deponit, ſed ad tempus, *c. cùm in cunctis*, §. 2. *de elect. c. tam literis* 33. *de teſtibus*, *c.* 2. *de tempor. ordin. l.* 6. veluti donec deſtiterint, & ſatisfecerint, *Clement.* 1. *de decimis*: & hæc pœna propriè ſuſpenſio dicitur, licèt aliquando depoſitio appelletur, *c.* 3. *hoc tit.* & è converſo depoſitio ſuſpenſio appellatur, *ca. ſi quis Epiſcopus*, 83. *diſt.* varia de ſuſpenſionis, & depoſitionis ſpeciebus tradit Morinus *l.* 2. *exercit. c.* 3. *cum ſeq.* & hæc ſuſpenſio nonnunquam pro levi culpa imponitur, *c. presbyter.* 2. *q.* 3. *c. inter, de purgat. can.* interdum pro majori crimine, *c. tam literis* 33. *de teſtibus*, *c. in loco* 5. *q.* 4.

Deinde ſciendum eſt, depoſitionem modò fieri à beneficio, *c. inſinuatum* 13. *de ſimonia*; modò ab officio, *c. ſi quis Epiſcopus*, 50. *diſt. c. ſi quis clericus* 10. 87. *diſt.* modò ab officio, & beneficio, *c. veritatis* 8. *de dolo, & contum.* quas & alias depoſitionis differentias doctè illuſtrant Morinus *l.* 2. *exercit. c.* 12. Gibalin. *de cenſur. diſp.* 7. *q.* 13. Depoſitio à beneficio privat clericum ipſo beneficio, in quo differt à ſuſpenſione, quæ tantùm privat perceptione fructuum. Suarez *de cenſur. diſp.* 30. *ſect.* 1. *n.* 3. & 4. Depoſitio ab officio modò fit ab iis, quæ ſunt ordinis tantùm, *c. at ſi clerici* 4. *de judiciis*, veluti cùm quis deponitur à ſacerdotali officio, *c. Tegualdum* 10. 11. *q.* 3. *c. latores* 4. *hoc tit.* vel à gradibus eccleſiaſticis, *c.* 2. *de pęnit. l.* 6. modò ab aliis, quæ ſunt etiam juriſdictionis, veluti cùm quis deponitur ab Epiſcopali dignitate, *c. quod ad tranſlationem, de renunc. c. ut clericorum* 13. §. *ſi quis ita, de vita & honeſt. cler.* aut à dignitate, honore, ordine, officio, ac beneficio, ut *in d. c. veritatis*, *c.* 1. *ad finem*, *de homicid. in* 6. Cùm à ju- 7 De effectibus depoſitionis.

Digitized by Google

à juriſdictione quis deponitur, non tantùm ipſa juriſdictione privatur, ſed ipſo munere juriſdictionis, in quo differt depoſitio à ſuſpenſione, quia ſuſpenſus privatur uſu juriſdictionis; licèt conveniant in eo, quòd geſta tam per depoſitum, quàm per ſuſpenſum, nullius momenti ſunt; quia quemadmodum ille non habet dominium juriſdictionis, ita hic privatur actuali uſu. Suarez *d. diſp.* 26. *ſect.* 2. *n.* 2. & *diſp.* 30. *ſect.* 1. *n.* 7. Cùm verò ab ordine depoſitio fit, utique ipſo ordine depoſitus nec privatur, nec privari valet, *c. quod quidam* 97. 1. *quæſt.* 1. *c. oſtenditur* 32. *de conſecr. diſt.* 4. *c.* 2. 32. *quæſt.* 7. quia per characterem indelebilem gradus confertur, qui proinde Eccleſiæ depoſitione auferri non poteſt, ut probant Theologi ſcholaſtici *in* 4. *diſt.* 25. Suarez *de cenſur. diſp.* 30. *ſect.* 1. *n.* 7. nec in hoc plus continet depoſitio ab ordine, quàm ſuſpenſio, ut rectè notavit Suarez *d. n.* 7. Unde provenit, quòd actus ordinis (ſi modò juriſdictionem non requirat, ut abſolutio ſacramentalis) geſti à depoſito, validi ſint, ſi modò depoſitus debita forma, & materia utatur cum legitima intentione, quia is retinet eamdem ordinis poteſtatem, à qua ex divina inſtitutione actus valorem, & efficaciam aſſequitur, ſi cætera neceſſaria concurrant: quare rectè advertit Suarez ubi ſuprà, *n.* 7. quòd Epiſcopus depoſitus verè ordines confert, & ſacramentum confirmationis adminiſtrat; & ſacerdos depoſitus validè conſecrat, quemadmodum & ſuſpenſus, & degradatus; quia clericus depoſitus clericus manet, & clericus vocatur in præſenti titulo, ut notavit Panormit. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 2. & retinet privilegium clericale, *c. at ſi clerici* 4. *§. de adult. c. cùm non ab homine* 10. *de judic. c. tua* 6. *de pœnis*.

8 Traditur ratio deciſionis.

His præmiſſis apparet jam ratio præſentis aſſertionis; nam cùm Eccleſia non poſſit actus ordinis à clerico depoſito geſtos nullos reddere, quemadmodum reddit inanem actum juriſdictionis ab eo celebratum, ideò propoſitis pœnis ſæpe ſæpius ſtatuit, ne clericus depoſitus attingere audeat miniſterium ſibi interdictum; & ideò tam *in hoc c.* 1. quam 2. ſtatuitur, ut ſi Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus à ſuis gradibus pro certis criminibus fuerint depoſiti, & nihilominus attrectaverint miniſterium ſibi antea commiſſum, ab Eccleſia abſcindantur, hoc eſt in perpetuum excommunicentur, & rectè; nam quamvis Eccleſia non poſſit characterem per ſacramentum Ordinis in anima impreſſum abolere, ac proinde nec ordinis poteſtate clericum privare; valet tamen perpetuò uſum ejus clerico interdicere, ſaltem ne ritè, & licitè exerceatur ejus gradus officium, juxta poteſtatem, quam habet Eccleſia ferendi cenſuras: quod ſi non ſervet clericus ſimilem prohibitionem, ſed nihilominus pertinaciter contra eam agat interdictum ſibi miniſterium exercendo, contemptus quidem eſt clavium Eccleſiæ, eccleſiaſticæque poteſtatis, & ſuperbia, *c. fin. hoc tit.* & præſumptio dicitur *in hoc c.* 2. ibi: *præſumpſerit*; & *c. latores* 4. ibi: *præſumpſerit*; & in aliis, *hoc tit.* ſeu audacia, *c.* 1. *hoc tit.* ibi: *auſus fuerit*; & *c. ſi quis Epiſcopus* 6. 11. *quæſt.* 3. *c. Salonitanæ*, ibi: *Attingere audeat*, 63. *diſt.* & temeritas, *c.* 3. *hoc tit.* ibi: *Pro auſu tantæ temeritatis*. Unde ob talem contemptum juſtè clericus depoſitus miniſtrans abſcinditur ab Eccleſia, & modis omnibus excommunicatur.

9 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam in præſenti non agimus de clerico degradato, Curiæque ſæculari tradito, ſed potiùs de clerico depoſito, qui non tradebatur Curiæ ſæculari. Nec intereſt, quod *in c.* 2. *hoc titulo*, appelletur clericus degradatus, quia in veteribus Eccleſiæ canonibus ſæpiùs degradatio ponitur pro depoſitione, & pro eo delicto, pro quo in uno canone injungitur depoſitio, in alio imponitur degradatio, quaſi eadem pœna, veluti in canone 44. Apoſt. circa Epiſcopum uſurarium ita cavetur: *Epiſcopus, &c. pecunias mutuò datas cum fœnore exigens, vel ceſſet, vel deponatur*. Et cùm repetitur canon hic Synodo Nicæna, *can.* 17. & Trullana *can.* 10. ita habetur: *Clericus à diaconatu, & ſupra pecuniam non commodet ad uſuras, &c. quod ſi quis adverſùs hæc ſtatuta venire præſumpſerit, communione conceſſa ab ordine degradetur*. Aurelian. 3. *can.* 26. ibi: *Exactor fœnoris, aut uſurarum poſſeſſor, ſecundùm Patrum ſtatuta degradetur*. Tarracon. *can.* 10. Illiberit. *can.* 20. ibi: *Si qui clericorum detectus fuerit uſuras accipere, placuit degradari, & abſtineri*. Quam pœnam explicat Concilium Arelat. 2. *can.* 14. ibi: *Si quis clericus pecuniam dedit ad uſuram, depoſitus à Clero à communione habeatur alienus*. Similiter *in can.* 25. *Apoſt.* ita cavetur: *Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus fornicationis, vel furti convictus deponatur, & mox ſegregetur*. Quam pœnam ita explicant Patres Concilii Aurel. 3. *can.* 8. *Si quis clericus furtum, aut falſitatem admiſerit, quia capitalia ſunt crimina, communione conceſſa, ab ordine degradetur*, Notavit Morinus *l.* 2. *exercit. c.* 11. Unde clericus, qui *in c.* 1. *hoc tit.* dicitur depoſitus, *in c.* 2. dicitur degradatus. Nec obſtat augmentum ipſius dubitandi rationis, quia licèt jam clericus in præſenti caſu fuiſſet depoſitus pro criminibus, tamen creſcente malitia, per contemptum clavium miniſtrando in gradu interdicto amplius excommunicari valet, *c. cùm non ab homine* 10. *de judiciis*, *c. capitulum* 30. *de reſcriptis*, *Clement.* 2. *de ſent. excom.* ſicut excommunicatus deponitur, *c. clerici*, 63. *diſt. c. latores* 4. *hoc tit.* Nec novum eſt, ut pro duplici culpa duplici quis puniatur pœna, *c. ut clericorum*, *verſ. Si quis igitur*, *de vita & honeſt. cleric.* Sunt tamen hoc caſu, & ſimilibus diverſarum rationum cenſuræ, & ideò nihil impedit, quod eidem perſonæ diverſa pœna imponatur propter diverſa delicta, ut in præſenti; ſed etiam propter idem delictum, ſi in tantum creſcat contumacia, ut omnem hanc pœnam mereatur, ut latè docet Suarez *de cenſur. diſp.* 5. *ſect.* 2. *n.* 4.

Sed ſuprà traditis obſtat textus *in c.* 1. *§. ſi quis autem, de re judic. in* 6. ubi ſtatuitur, quod ſi judex ordinarius, vel delegatus, ſuſpenſus, durante ſuſpenſione ſe ingeſſerit divinis officiis, irregularitatem contrahat, à qua non niſi per Romanum Pontificem poſſit abſolui. Ex quo textu expreſſè deducitur, ſuſpenſum ab officio eccleſiaſtico, & adhuc temerè ſe ingerentem divinis officiis, irregularitatem contrahere. Ergo non rectè in præſenti docetur, tantùm abſcindendum ab Eccleſia, idest excommunicandum eſſe. Pro cujus textus ſolutione, omiſſo Cardinali in præſenti, qui diſcrimen conſtituit inter clericos in majoribus ordinibus conſtitutos, & minoribus gradibus initiatos, miniſtrantes poſt ſuſpenſionem, ita ut primi irregularitatem contrahant, ſecundi verò tantùm excommunicentur; quæ ſolutio facilè refellitur ex traditis ſuprà *in c.* 1. veriùs dicendum eſt, ob violationem cenſuræ irregularitatem contrahere clericum ſuſpenſum poſt ſuſpenſionem celebrantem, *c. Apoſtolicæ* 9. *hoc tit.* Similiter & clericum interdictum, *c. latores* 4. *hoc tit.* excommunicatum, ut dicemus *in c. ſequenti*. Unde majori ratione depoſitus celebrans irregularis fit, quia omnis depoſitio involuit in ſe ſuſpenſionem. Nec in præſenti negatur clericum depoſitum celebrantem, irregularitatem contrahere, ſed amplius eſſe excommunicandum eum ſtatuitur; quo modo etiam expendi, & exponi poſſunt textus *in ca.* 1. *cap. is cui* 20. *de ſent. excom. in* 6. *cap. latores* 4. *cap. fraternitatis* 6. *cap. poſtulaſti* 7. *§. quæſiviſti*, *hoc tit.* junctis adductis in eorum commentariis. 10 Exponitur c. 1. de re judicata in 6.

C A P U T III.

Alexand. III. a *Londonen. Epiſcopo*.

Clerici autem, ſi qui à ſuis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Epiſcopis interdicti, vel excommunicati ante abſolutionem divina officia celebraverint, niſi moniti ſine dilatione redierint, perpetuæ depoſitionis ſententiam pro auſu tantæ temeritatis incurrant.

N O T Æ.

a *Londón.*) In prima collectione, *ſub hoc tit cap.* 3. legitur *Turonenſi*, poſt Concil. verò Later. *part.* 26. *cap.* 9. legitur *Livonienſi*, & in quodam Codice Tarraconenſi, *Londonenſi*, ut notavit Ant. Auguſt. *in præſenti*: quam literam retineo, quia in dicta prima collectione additur, *pars capitis relatum*; unde cognoſcitur, in præſenti referri partem textus *in c. relatum*, *ne cleric. vel monachi*, qui inſcriptionem habet, *Londinenſi Epiſcopo*. De diœceſi Londinenſi egi *in cap.* 6. *de conſuet.*

CA-

Digitized by Google

C A P U T IV.

Idem a *Toletano Archiepiſcopo*.

LAtores præſentium cum tuis literis ad noſtram accedentes præſentiam, ſuum nobis exceſſum pleniùs intimarunt, ſcilicet quòd tam ipſi, quam alii multi, poſtquam interdicti & excommunicati fuerunt, divina præſumpſerint officia celebrare. Quoniam verò cùm eis magnam multitudinem in hoc peccaſſe dicebant, nec nobis qui eorum magis, vel minùs deliquerint, innoteſcere potuit, negotium diſcretioni tuæ duximus remittendum, f. t. p. A. ſ. m. quat. rei veritate diligentiùs inquiſita, ſi xl. *b* ſolummodò, vel pauciores in his deliquiſſe conſtiterit, omnes in perpetuum ab officio ſacerdotali deponas: ſi veró multitudinem magnam in hoc peccaſſe cognoveris, eos, quos magis-cauſam delicti eſſe conſtiterit, perpetua depoſitione condemnes, & alios, qui non tantùm deliquerunt, ab officio ad tempus ſuſpendas, & omnibus pœnitentiam ſecundùm diſcretionem tibi à Deo datam injungas.

N O T Æ.

a TOletano.) Ita etiam legitur in prima collectione *ſub hoc tit. c.* 4. & poſt Concil. Lateran. *part.* 50. *c.* 51. De Primatiali Eccleſia Toletana egi *in c. coram, de in integ. reſtit.*

b *XL. ſolummodò.*) Pœnam minuendam eſſe ob numerum delinquentium, probavi *in c. 6. de ſervis non ordin. c.* 11. *de tranſact.*

c *Ab officio.*) Et per conſequens à beneficio, voluit Gloſſa *in præſenti*, ſed malè, quia verius eſt ſuſpenſum ab officio, non ſemper ſuſpenſum eſſe à beneficio, ut probat Gibalin. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 12. 3. *part.* & dicemus *infrà in c. ex litteris, de exceſſib. Prælat.*

COMMENTARIUM.

1 Concluſio traditur, & probatur.

EX his duabus decretalibus ſequens communiter venit aſſertio diſputanda: *Clericus interdictus, & excommunicatus celebrans deponitur, irregulariſque manet.* Probant eam textus *in c. ſi quis presbyter* 5. *c. ſi quis Epiſcopus* 6. & 7. 11. *quæſt.* 3. *c. illud, §. ult. c. ad Apoſtolicæ* 9. *c. ſi celebrat, de cleric. excom. c. veritatis* 8. *de dolo, & contumacia, c.* 1. *§. ſciturus, de re judic. in* 6. *c.* 1. *c. is cui* 18. *de ſent. excom. l.* 6. Joannes VIII. *ad Clerum Salernitanum*, Zacharias Pontifex *epiſt.* 5. ibi: *Hoc inquiſiſti, quid faciendum ſit de excommunicato Epiſcopo, & Apoſtolicam auctoritatem negligente. Hic deteſtabilis eſt coram Deo, & hominibus, cui condemnato incondemnatus non communicabit.* Carthag. *can.* 108. *Placuit, ut quicumque non communicat in provincia propria, & in aliis provinciis, vel tranſmarinis partibus ad communicandum obrepſerit, jacturam communionis, vel clericatus excipiat.* Concilium in Germania ſub Conrado Cardinali Portuenſi L. S. A. anno 1225. *can.* 6. *Multi nomine ſacerdotes cenſuram eccleſiaſticam contemnentes excommunicati a Prælatis ipſorum, exigentibus culpis ſuis, & immemores, quòd Epiſcopis & Prælatis clavium regni cæleſtis collata ſit poteſtas, attrectare ſibi divina myſteria non verentur, &c. Statuimus igitur, ut tales ſine ſpe reſtitutionis ab officiis, & beneficiis deponantur, & infames, & inteſtabiles ſint, & de cætero ad beneficia eccleſiaſtica nullatenus admittantur, niſi per penitentiam approbatam, & converſionem laudabilem Sedis Apoſtolicæ gratiam meruerint obtinere.* Innocent. III. *l.* 1. *regeſtr.* 13. *epiſt.* 57. ubi Epiſcopo Zamorenſi ita ſcribit: *Grave gerimus, & indignum, quòd cùm venerabilis frater noſter Portugalen. Epiſcopus, poſt diutinas perſecutionis anguſtias, quas à chariſſimo in Chriſto filio noſtro Illuſtri Rege Portugalen. & ejus noſcitur ſuſtinuiſſe miniſtris, evaſis demum fugæ præſidio cuſtodiis violentis, boniſque ſuis, non ſolùm eccleſiaſticis, verùm etiam patrimonialibus derelictis, compulſus ſit pariter cum... Decano ſuo, & aliis, licèt paucis, tribulationis propriæ participibus, pro commiſſæ ſibi Eccleſiæ libertate ad Sedem Apoſtolicam confugere quaſi nudus: Canonici Portugalen. Eccleſiæ, quos ejus, utpote boni Patris, oppreſſionibus compati decuiſſet, non ſolùm filialis compaſſionis dicuntur ei ſubtraxiſſe ſolatium, quinimmò tantò nocentiores aliis, quantò pejus familiaris ſolet lædere inimicus, ſæviendi adverſus ipſum temeritate ſua præbuiſſe videntur extraneis incentiuum, dum tam ipſi, quàm Eccleſiæ memoratę Portionarii excommunicationi ſubjecti, divina non erubuerunt officia celebrare, contempto temerè interdicto primo, vel ſecundo per eundem Epiſcopum promulgato, ſuper quo non relaxando ad Sedem fuerat Apoſtolicam appellatum: & perjurio nihilominus vilipenſo, quod iidem Canonici dignoſcuntur circa præſens negotium incurriſſe. Nolentes igitur tantam præſumptionis audaciam relinquere incorrectam, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, & diſtrictè præcipimus, quòd inquiſita, & cognita veritate, ſi rem inveneritis ita eſſe, Canonicos, & Portionarios memoratos, ſublato cujuslibet contradictionis & appellationis obſtaculo, beneficiis eccleſiaſticis, & officiis ſpolietis. Niſi forſan ad interventum, & conſilium præfati Epiſcopi, temperandum duxeritis hujus canonicę diſciplinæ rigorem. Volumus inſuper, & præcipimus, ut circa omnia, quæ præmiſſa ſunt, tam ſupra principali, quàm ſupra incidenti, appel. poſtpoſita, procedatis. Quòd ſi non omnes, &c. Tu ergo, frater Epiſcope, cùm eorum altero, &c. Datum Laterani III. idus Maii, P. anno tertio decimo.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Petrus Gregorius *l.* 4. *partit. tit.* 6. *c.* 1. Covarruu. *in c. alma, p.* 1. *§.* 8. *n.* 1. Sayrus *l.* 2. *Theſauri, c.* 22. *n.* 27. Suarez *de cenſur. diſp.* 11. *ſect.* 3. Alterius *eod. tract. lib.* 2. *diſp.* 1. *c.* 1. Avila *eod. tract. p.* 7. *diſp.* 9. *ſect.* 2. Bonacina *quæſt.* 3. *de irregul. puncto* 5. *n.* 1. Gibalinus *de irregul. c.* 5. *quæſt.* 2. *conſect.* 1. Cornejo *in* 3. *part. diſp.* 6. *de irregul. dub. unic. quæſt.* 1. Leander *eod. tract. diſp.* 21. *quæſt.* 2.

2 Impugnatur aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem argumentor ita. Irregularitas tantùm incurritur in caſibus à jure expreſſis, *c. is cui* 18. *de ſent. excomm. l.* 6. Sed in nullo juris teſtimonio inuenitur expreſſa irregularitas, ſeu ſtatuta contra excommunicatum celebrantem divina officia. Ergo excommunicatus celebrans, pendente excommunicatione, non manet irregularis. Probatur minor, nam ſuprà laudati Doctores, qui hanc irregularitatis ſpeciem agnoverunt, eam deduxerunt *ex c. ſi Epiſcopus* 6. *cum ſequenti*, 11. *quæſt.* 3. & ex juribus compilatis *in præſenti titulo*, ut agnovit Suarez *ubi ſuprà*. Sed in nullo ex eis talis irregularitas expreſſe ſtatuitur. Non *in d. c. ſi Epiſcopus*, quia in eo agitur de Epiſcopo, aut presbytero depoſito, non verò excommunicato, ut probavi ſuprà *in c.* 2. ubi idem canon Concilii Antiocheni reperitur. Non *in c. ſi quis Epiſcopus*, ſequenti; quia in eo tantùm Martinus Bracharenſis tranſcripſit dictum canonem 5. Concilii Antioch. & ſuæ collectioni inſeruit *ſub n.* 37. & in ea verſione ex Græco autographo, pro *depoſitus*, ſeu *damnatus*, poſuit *excommunicatus*, ut conſtat ex ipſa collectione Martini Brachar. quæ extat inter Concilia Hiſpaniæ edita à Loayſa, *fol.* 185. unde eamdem explicationem habet textus ille ac antecedens, cùm contineat eamdem ſententiam. Nec in pręſenti titulo ſatis expreſſa reperitur prædicta irregularitatis pęna. Non *in c.* 1. & 2. quia in eis agitur de clerico depoſito, non verò excommunicato, ut in eorum notis probavi: & *in c. clerici* 3. licèt agatur de clericis excommunicatis celebrantibus, non imponitur irregularitas, nec ulla pęna, quæ incurratur ipſo jure; ſed tantùm jubetur, ut ita celebrantes, ſi moniti non deſiſtant, in perpetuum deponantur per ſententiam ferendam. Similiter *in c. latores* 4. Alexander III. tantùm comminatur ſententiam ferendam. Deinde *in ca. illud* 5. tantùm aſſerit Innocentius III. ſe non infligere Epiſcopo celebranti poſt excommunicationem pęnam hoc caſu per ſacros canones ſtatutam; non tamen exprimit, quænam pœna illa ſit. Deinde *in c. fraternitatis* 6. tantùm jubetur, clericum exommunicatum celebrantem ſpoliandum eſſe beneficiis obtentis: & de pœna etiam ab homine ferenda agitur *in c. poſtulaſti* 7. *§. quæſiviſti* Tandem *in c. Apoſtolicæ* 9. agitur de clericis ſuſpenſis celebrantibus, non verò de excommunicatis: unde cùm nullo juris teſtimonio reperiatur expreſſa hæc irregularitas, non eſt cur à Doctoribus admittatur.

3 Traditur ratio decidendi.

Qua dubitandi ratione non obſtante, defendenda eſt præſens aſſertio, cujus ratio, præmiſſis iis, quæ de effectibus excommunicationis majoris dabimus *in c.* 18. *de ſententia excom.* vera ratio provenit ex eo; nam cùm ligatus majori excommunicatione privatus ſit perceptione ſacramentorum, & facultate ea conferendi, ſe ingerendo divinis miniſteriis, ſacraque officia celebrando graviter peccat, argumento capitis *ſi celebrat, hoc tit.* in contemptum clavium Eccleſiæ temerè uſurpando miniſterium ſacrum ſibi interdictum; quare meritò in perpe-

Digitized by Google

tuum deponitur, & irregularis manet, ut ita puniatur in quo peccavit, *c. nullus, de temporibus ordin. l. 6.* videlicet, quia peccavit celebrando ſacrum miniſterium illi interdictum, in perpetuum irregularis manet, ut illud ampliùs celebrare nequeat. Et irregularitatem contrahi à clerico excommunicato miniſtrante, probatur ſequentibus juris fundamentis. Primum deducitur *ex d. ca. ſi celebrat, hoc tit.* ubi deciditur quæſtio ſatis vexata apud Interpretes, an qui minori excommunicatione tantùm ligatus Miſſam celebravit, maneat irregularis? Quæ diſputatio, ſeu quæſtio prorſus inutilis, & ſuperflua eſſet, ſi minori excommunicatione ligatus celebrans divina officia nullam irregularitatem incurreret: & ita argumentum, quod deducitur *ex d. c. ſi celebrat*, non eſt à contrario ſenſu, ſed à ceſſante ratione dubitandi. Secundò, nam excommunicatus ſuſpenſus eſt à propriis ordinibus, adminiſtratione videlicet ſacramentorum, & celebratione divinorum officiorum pro tempore, quo perſiſtit in excommunicatione: ſed ſuſpenſus celebrans durante ſuſpenſione fit irregularis, *c. Apoſtolicæ 9. hoc tit. c. 1. §. ſciturus, de re judic. lib. 6.* Igitur multò magis excommunicatus Miſſam celebrans irregularis efficitur. Quod argumentum de parte ad totum appellat Pater Suarez *ubi ſuprà*, & meo videri concludens eſt. Eodem modo arguendum eſt de clerico interdicto, qui divina officia celebrando irregularis efficitur, *c. is cui 20. de ſent. excom. lib. 6.* Tandem quia in præſenti textu, & *in d. c. fraternitati, hoc tit. c. veritatis 8. de dolo & contum.* clerici excommunicati Miſſam celebrantes in perpetuum deponuntur, & beneficiis jam obtentis privantur: quæ pœna parum, aut nihil differt ab irregularitate.

4 Manet ergo, veram eſſe communem Doctorum ſententiam, videlicet clericum excommunicatum Miſſam celebrantem, aut divinis officiis ſe ingerentem, irregularem manere. Unde infertur reſolutio ad varios caſus; & primò deducitur, excommunicatum ita demùm fieri irregularem, ſi exerceat miniſterium ordinis ſibi interdictum: quare ipſe recipiens ordines non manet irregularis, ſed ſuſpenſus, *c. 1. de eo qui furtivè, c. cùm illorum, de ſententia excom.* quia in receptione ordinis non exercet actum ſibi interdictum, ut docuerunt Covarruv. *in c. alma, 1. part. §. 6. n. 6.* Suarez *de cenſur. diſp. 31. ſect. 2. n. 57.* tametſi contrarium teneant Navarrus *in manuali, c. 27. n. 241.* Avila *de cenſur. part. 7. diſp. 9. ſect. 1. dub. 6.* Similiter ſi quis prohibeatur ſub cenſura celebrare, & violet prohibitionem celebrando, incurrit quidem cenſuram, non tamen fit irregularis, eo quòd tunc non violat cenſuram, ſed eam contrahere videtur. Et quamvis poſt conſecrationem jam cenſuram illam incurrat, & Miſſam proſequatur, non fit irregularis, quia moraliter eſt una actio. Suarez *de cenſur. diſp. 31. ſect. 1. n. 77.* Bonacina *de irregul. diſp. 7. quæſt. 1. puncto 5. n. 8.* Deinde ſi actus ordinis, quo violatur cenſura, fuerit invalidus ratione materiæ, aut ſubjecti, nihilominus incurritur hæc irregularitas, veluti ſi clericus excommunicatus ſolemniter baptizet infantem non debita materia; vel ſi ſacramentaliter abſolvat hominem, qui reverà carebat dolore neceſſario ad valorem ſacramenti. Ratio eſt, quia verè violatur cenſura per exercitium ordinis. Si tamen actus fuerit nullus ex defectu ordinis, vel intentionis, non incurritur hæc irregularitas ob exercitium fictum, & dumtaxat uſum apparentem, ut docet Suarez *diſp. 11. ſect. 2. & 3. n. 16.* ſed ſi ordinis exercitium non ſit prohibitum quoad ſubſtantiam, ſed dumtaxat quoad modum extrinſecum, & accidentalem, non fiet irregularis, ſi quis eo modo exerceat: exempli gratia, ſi Epiſcopus fuerit ſuſpenſus à Pontificalibus, non incurret hanc irregularitatem, etſi Miſſam celebret cum eo apparatu, ut docent Layman *l. 1. tract. 5. part. 5. c. 3. n. 4.* Zerola *in praxi Epiſc. verbo Irregularitas 18.* Secus eſt, ſi clericus ſuſpenſus exerceat actum, qui ſacer eſt, ratione modi accidentalis, verbi gratia ſi parochus benedicat ſolemniter nuptias, vel cæremonias ſacras baptiſmi faciat, etſi non conferat baptiſmum. Suarez *dicta diſp. 11. ſect. 3. n. 19.* Gibalin. *de irregul. c. 5. q. 2. conſect. 8.* Philiarchus *l. 4. c. 23.* non tamen excommunicatus fiet irregularis, etſi violet cenſuram per exercitium aliquod juriſdictionis: ac proinde poterit ferre cenſuras, & ab eis abſolvere, non tamen cum ſolemnitate ſtolæ, & precum, ut obſervat Layman *ubi ſuprà*. Item parochus poterit aſſiſtere matrimonio, eo quòd non eſt propriè actus ordinis, ſeu juriſdictionis, etſi contrarium tenuerit Majolus *de irregul. l. 3. c. 19.* Similiter irregulares tunc fiunt Subdiaconi, & Diaconi canentes ſolemniter Epiſtolam, vel Evangelium, cùm veſtibus ſacris ſibi propriis utuntur; ſecus ſi Subdiaconus non utatur manipulo, vel Diaconus ſtola: quòd ſi Subdiaconus calicem & patenam deferat ad altare, & Diacono miniſtret, probabile eſt non propterea manere irregularem, eo quòd illud non ſit munus proprium Subdiaconi: ſecus erit ſi Diaconus excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus diſpenſet Euchariſtiam ex licentia, vel ſine illa, aut ſolemniter baptizet. Tandem ſciendum eſt, in hac irregularitate attendendam eſſe pravitatem materiæ, atque ita actus benedictionis Epiſcopalis abſque ſolemnitate in itinere non ſufficit ad inducendam irregularitatem, tametſi pertineat ad ordinem Epiſcopalem, *cap. Abbates, de privil. l. 6.* ut docent Suarez *de cenſur. diſp. 12. ſect. 2. n. 21.* Bonacina *d. q. 3. punct. 9. n. 3.* Similiter ſi clericus ſuſpenſus privatim horas recitans dicat, *Dominus vobiſcum*, Suarez *ubi ſuprà, n. 13.* vel ſi quis faciat officium hebdomadarii in choro more monialium, ut probat Leander *de irregul. tract. 2. diſp. 20. quæſt. 19. & diſp. 21. quæſt. 15.* proſequitur alios caſus Gibalinus *d. c. 5. per tot.* & de celebrante in excommunicatione minori agemus infrà *in c. ſi celebrat*: & de excommunicato faciente coram ſe celebrare, infrà *in c. illud*, dicemus.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, qua motus perdoctus Pater Didacus de la Fuente Hurtado Societatis Jeſu, vir acutiſſimi ingenii, & omnigenæ eruditionis, quem ſub nomine cujuſdam neoterici refert Leander *d. quæſt. 2. fol. 216.* exiſtimavit clericum excommunicatum miniſtrantem non fieri irregularem, eo ductus unico fundamento, quia talis irregularitas non reperitur in jure expreſſa. Verùm licèt non extet canon diſertus, in quo clericus excommunicatus, vel divinis officiis ſe ingerens pronuncietur irregularis; ſatis tamen hæc pœna exprimitur verbis æquipollentibus, quibus Eccleſia in aliis delictis irregularitatem indixit. Supponimus enim nomen hoc *irregularitas*, jure antiquo incognitum fuiſſe uſque ad tempora Innocentii III. & Gregorii IX. ut pro expoſitione textus *in d. c. ſi quis Epiſcopus 6. & 7. 11. quæſt. 3.* notarunt *in c. ſi celebrat, hoc tit.* Anton. *n. 13.* & Additionator Panormit. *nu. 6. litera F. columna 4.* Unde tam Innocentius, quàm Gregorius uti cœperunt prædicto verbo *in c. niſi cùm pridem, de renunc. c. ſi celebrat, hoc tit.* Quare in Decreto Gratiani nulla mentio fit irregularitatis; & tamen in canonibus in eo compilatis plerumque imponitur irregularitas variis verborum formulis, quas referunt, explicantque Suarez *de cenſur. diſp. 40. ſect. 8.* Majolus *de irregul. l. 1. c. 1.* Unde rectè communiter omnes, tam Theologi, quàm Juriſperiti de irregularitate ſcribentes, in hoc caſu irregularitatem agnoſcunt, eamque probant ex præſentibus capitibus 3. & 4. & non malè deducitur *ex d. c. veritatis 8. de dolo & contumacia*; quem textum adhuc à nemine perpenſum vidi; faciuntque irrefragabilia argumenta ſuprà pro ratione decidendi adducta. 5

Margin notes: 4 Varii caſus reſolvuntur. — 5 Diſſolvitur dubitandi ratio.

CAPUT V.

Idem *Capitulo* a *Herbipolenſi*.

ILlud Dominus in beato Petro. *Et infrà*: Ven. f. n. quondam Ildeſemenſis *b* Epiſcopus, Imperialis aulæ Cancellarius, non attendens, quòd multa ſunt, quæ præter ſpecialem auctoritatem Ap. Sed. de jure non poſſent, nec deberent impunè ab aliquibus attentari, utpote *c* ceſſiones, & translationes Epiſcoporum, & alia, quæ nota ſunt vobis; non ſolùm non obtenta licentia, ſed nec etiam poſtulata, Eccleſia Ildeſemenſi relicta, Herbipolen. Eccleſiam occupavit. *Et infrà*: Unde nos præſumptionem ipſius debita volentes animadverſione punire, v. f. n. *d* Magdeburgen. Archiepiſcopo, & aliis quibuſdam in Teutonia conſtitutis dedimus in mandatis, ut cùm factum ipſum non poſſet in partibus illis non eſſe notorium, niſi dictus Epiſcopus infra xx. dies poſt ſuſceptionem literarum, quas ſuper hoc ipſi direximus, ab Herbipolen. Eccleſiæ adminiſtratione ceſſaret, eum excommunicatum publicè nunciarent, & excommuni-

Digitized by Google

municationem ejus facerent pulſatis *e* campanis, & candelis accenſis, ſeſtis diebus, & Dominicis innovari: quod idem Magdeburgen. ſtuduit adimplere. *Et infrà*: Ipſe verò Epiſcopus in noſtra poſtmodùm præſentia conſtitutus, etſi ſuum recognoſceret, & confiteretur exceſſum, & non judicium, ſed miſericordiam poſtularet; hoc tamen inter alia in ſuam excuſationem propoſuit, quòd cùm dictus Magdeburgen. non eſſet ordinarius judex ejus, non crediderat, quòd admonitione non *f* præmiſſa, auctoritate delegata poſſet procedere contra ipſum, aut ſententiam in eum aliquam promulgare. Unde cùm nec ante factum commonitorias, nec poſt factum literas ab eo aliquas accepiſſet, peccare non credidit, ſi divina officia, quantumcumque ſolemniter, celebravit, præſertim cùm ei non niſi per *g* famam de ſententia contra eum prolata conſtaret. Quòd autem poſtquam ſe novit excommunicatum à nobis, divina ſibi fecerat officia *h* celebrare, & communioni fidelium ſe ingeſſerat frequenter, id non in contemptum Ap. Sed. vel etiam tanti Sacramenti, ſed ſpe veniæ aſſerit ſe feciſſe, ne videlicet indureſceret ampliùs, vel diutiùs ejus animus proterviret, ſi nunquam divinis officiis intereſſet: licèt in diebus ſolemnibus numquam ſe celebrationi diuinorum ingeſſerit, & cum paucis in angulo alicujus Eccleſiæ occultè non feſtivis diebus divina ſibi fecerit interdum officia celebrari. Licèt autem in primo capitulo non videatur omninò culpabilis extitiſſe, quia tamen in dubiis via eſt tutior eligenda, etſi de lata in eum ſententia dubitaret, debuerat tamen potiùs abſtinere, quàm ſacramenta eccleſiaſtica pertractare. Illud autem, quòd ſub ſpe veniæ divina ſibi fecit, poſtquam ſe à nobis excommunicatum noverat, celebrari, & fidelium orationi ſe ingeſſit, potiùs contra eum facere credimus, quàm pro eo; cùm ex fiducia pœnitentiæ non debuerit deliquiſſe, & excommunicatos non vitare, multò *i* magis quàm non vitari periculoſum extat: non vitare ſiquidem, cùm in eo ſit, excommunicatus ſine delicto non poteſt; ſed cùm ex aliis pendeat, ſine ſuo peccato poterit non vitari: & ita cum eo miſericordiam facientes, *k* pœnam, quam canon iis, qui poſt excommunicationem divina præſumpſiſſent officia celebrare, vel qui celebrationi ſe ingeſſerint divinorum, ei non duximus inſligendam.

N O T Æ.

1 a HErbipolenſi.]) Ita etiam legitur in tertia compilatione, *ſub hoc tit. c.* 1. ſed cùm non extet pręſens epiſtola Innocentii inter editas à Sirleto, & Boſqueto, ideò integram reſtituere non poſſumus: hujus tamen translationis Hildeſemenſis Epiſcopi mentio extat *in c. quanto, de translat. Epiſcop.* ubi de diœceſibus Herbipolenſi, & Hildeſemenſi nonnulla notavi *in d. c. quanto, de transl. Epiſcop.*

2 b *Epiſcopus.*) Conradus videlicet à Rabenſpurg, Philippi Regis Romanorum Cancellarius, dehinc Lubecenſis, demùm Hildeſemenſis, tandem Epiſcopus Herbipolenſis, ut refert Bucelinus Germaniæ ſacræ *part.* 1. *in ſerie Epiſcoporum Hildeſemenſium.*

c *Ceſſiones, & translationes.*) De quibus, & earum prohibitione, latè egi *in c.* 1. *de renunc. c.* 1. *de translat. Epiſcop.*

d *Magdeburg.*) Literæ hujus delegationis extant *in c. quantò de translat. Epiſcopi.*

e *Pulſatis campanis.*) Juxta morem pronunciandi anathema, quem illuſtravi *in ca. cùm non ab homine* 10. *de judic.*

3 f *Admonitione non pręmiſſa.*) Quæ excuſatio incongrua non videbatur, ſiquidem excommunicatio proferri non poteſt, niſi præcedente trina monitione, *c. ſacro* 48. *de ſent. excom.* ſed verbum hoc *admonitio*, non eſt accipiendum de monitione, quæ præcedere debet quamlibet cenſuram, ſed de admonitione, quam debet facere quilibet judex delegatus literarum ſuæ delegationis, antequam illis uti incipiat, juxta textum *in cap. cùm in jure*, & ibi tradita, *de offic. delegat.* unde rectè Conradus in præſenti ajebat, quòd cùm Magdeburgenſis Archiepiſcopus non eſſet ipſius judex ordinarius, ſed ut delegatus procederet, debebat priùs intimare literas ſuæ delegationis; & ideò Innocent. dixit, propter hanc excuſationem non extitiſſe omninò culpabilem.

g *Famam.* Similis excuſatio oppoſita, & rejecta fuit *in c.* 1. *de poſtul. Prælat.*

h *Celebrare.*) Unde dubitari poterat de ipſo celebrante coram Epiſcopo excommunicato, necnon de Epiſcopo jubente coram ſe celebrare, an irregulares evaderent? Et quoad ipſum celebrantem certum eſt, non manęre irregularem, *ex c. is cui* 18. *de ſent. excom.* & docent Suarez *d. diſp.* 12. *de cenſur. ſect.* 1. *n.* 10. Alterius *eodem tract. diſp.* 13. *l.* 1. *c.* 2. Ratio eſt, quia hæc irregularitas imponitur violanti propriam cenſuram, & exercenti miniſterium ordinis ſibi prohibitum, propter contemptum, qui hoc caſu non datur. Ex eadem ratione dicendum eſt, Epiſcopum in præſenti ſpecie jubendo coram ſe divina officia celebrari, irregularitatem non contrahere, cùm ipſe per ſe non exerceat miniſterium ſibi interdictum, nec violet cenſuram ipſe celebrando, ut pluribus relatis reſoluit Diana *part.* 4. *tract.* 2. *reſol.* 57. 4

i *Multo magis quàm non vitari.*) Sed cùm correlativa ſint, & quaſi duo extrema excommunicatus, & alii, qui eum vitare debent, quomodo periculoſius eſſe poterit communicare, quàm communicari? Sed dicendum eſt, quòd etſi pares ſint, non adeò pares judicantur, quominus ſecundùm rectam rationem ex parte materiæ major ſit obligatio excommunicati vitandi alios fideles, quàm fidelium vitandi ipſum excommunicatum: tum quoniam ratio illius pęnæ, & culpa in ipſo eſt: tum etiam, quia prohibitio hæc communicandi magis directè in ipſum tendit, ut docuit Balboa *in c. exceptionem* 12. *de except.*

k *Pęnàm.*) Depoſitionis videlicet perpetuæ, juxta tradita *in c.* 4. *hoc tit.* ex quo commentario, & ex adducendis *in c. ad Apoſtolicæ, hoc tit.* præſens commentarium petendum eſt. 5

C A P U T VI.

Idem a *Biſuntino Archiepiſcopo.*

FRaternitati tuæ. *Et infrà*: Presbyteros autem, & alios clericos tuę diœc. qui pro ſuis exceſſibus à te nexibus anathematis canonice innodati præſumpſerunt, vel præſumunt divina officia celebrare, rationabiliter potes òmnibus beneficiis eccleſiaſticis ſpoliare.

N O T Æ.

BIſuntin.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. & *in c. fraternitatis, de eo qui cognovit conſanguin.* & *in c. fraternitatis, de ſchiſmatic.* ubi extant aliæ partes hujus decretalis. De Biſuntina Metropoli egi *in c.* 14. *de accuſat.* & commentarium hujus textus dedi ſuprà *in c.* 4.

C A P U T VII.

Idem *Majori Decano, & Priori* a *Colonienſi.*

POſtulaſti per Sed. Ap. edoceri. *Et infrà*: Conſequenter quæſiviſtis, utrùm clerici, qui dum eſſent excommunicationis vinculo innodati, eccleſiaſtica beneficia ſunt adepti, eadem poſtquam abſolutio-

Digitized by Google

nis beneficium obtinuerunt, licitè valeant retinere: poſtulantes nihilominus, qua pœna corripi debeant Abbates & Abbatiſſæ, & alii Eccleſiarum Prælati, qui ſcienter clericis excommùnicationi ſubjectis eccleſiaſtica beneficia contulerunt, Ad quod vobis taliter reſpondemus, quod cum excommunicatis *b* communicari non debeat, clericis excommunicationis vinculo innodatis eccleſiaſtica beneficia conferri non poſſunt, nec illi valent ea licitè retinere, niſi forſan cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum, cùm ipſa non fuerint canonicè conſecuti. Illi verò, qui ſcienter illa beneficia talibus contulerint, tamdiù debent à beneficiorum collatione ſuſpendi, donec ſuper hoc veniam conſequi mereantur, ut puniantur in hoc, in quo delinquere præſumpſerunt.

N O T Æ,

C*oloniensi*,) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3, non tamen extat præſens epiſtola inter editas à Sirleto, & Boſqueto: quare integra ejus caremus. De Colonienſi Germaniæ diœceſi egi *in c. 7. de ætate, & qualitate:* & commentarium dabimus ſequenti textu.

b *Communicari*,) *Cap, ſignificavit, de ſent, excom.* ubi latè dicemus,

§.

QUæſiviſtis præterea, qualiter puniri debeant clerici, vel monachi, necnon & moniales Eccleſiarum conventualium, qui poſt latam ſententiam in locis ſuppoſitis interdicto præſumpſerunt hactenus, & adhuc etiam non verentur divina officia celebrare, quamvis propter hoc ſint excommunicationis vinculo innodati. Ad hoc breviter reſpondemus, quòd clerici, qui talia præſumpſerunt, ſunt eccleſiaſticis beneficiis *a* ſpoliandi. Monachi verò, vel moniales in arctioribus monaſteriis ad peragendam ſunt pœnitentiam recludendi.

N O T Æ,

S*poliandi*. Et hodie clerici violantes interdicti localis cenſuram ſcienter, manent irregulares, *c. is qui* 18. *c. is cui* 20. *de ſent. excom. l. 6.* docent plures congeſti à Leandro *de irregul. tr,* 2. *diſp.* 21, *c.* 10. Sed cùm in Eccleſia generaliter interdicta poſſint celebrari licitè divina officia, ſervatis conditionibus præſcriptis *in c, alma, de ſent. excom. lib,* 6. inde non erit irregularis, qui eo modo celebraverit: immò etiamſi una ex eiſdem conditionibus omittatur, non ideò incurritur irregularitas, eo quòd non videtur grave peccatum omiſſio unius conditionis, ut tenent Torres *de cenſur. diſp.* 49. *dub.* 5. Gibalin. *de irregul. c.* 5. *q.* 2. *confect.* 9. *n.* 22, Diana *p,* 5. *tr.* 10. *reſol.* 65. Similiter irregularis non manet, ſi faciat actum non ſpectantem ad exercitium ordinis, veluti ſi pulſet campanas, januas aperiat, vel præbeat auctoritatem celebrationi divinorum officiorum, ut cum aliis reſolvit Leander *de irregul. tr.* 2. *diſp.* 23. *q.* 6. qui per totam illam diſputationem varios caſus reſoluit circa hanc irregularitatem ex violatione interdicti provenientem, De interdicto autem, & ejus uſu nonnulla adduxi *in c,* 2. *de his, quæ fiunt à Prælatis*.

C A P U T VIII.

Idem *Decano, & Subdecano* a *Pictavienſi, & Magiſtro P. Amico de Longovado, canonico* b *Pictagoricenſi*.

PRopoſuit olim dilectus filius Magiſter P. clericus ven. f. n. Epiſcopi Tuſculani coram dil. fil. P. ſanctæ Luciæ ad Septa Sol. Diacono Cardinali, quem ſibi, & Pœnitentiario *c* Lemovicenſi conceſſimus auditorem, quod dil. fil. G. ſanctæ Mariæ in Porticu Diacono Cardinali in partibus illis Ap. Sed legationis officio fungente, quidam de Lemovicenſibus Canonicis ei humiliter ſupplicarunt, ut in eorum Eccleſia, quæ debito fraudabatur ſervitio clericorum, Canonicos ordinaret, pro ſe ac Magiſtro eodem ſcriptore noſtro preces ſpecialiter porrigentes. Ipſe verò Lemovicenſem civitatem ingreſſus, Canonicos interpoſitis precibus monuit, ut illos reciperent in ſocios, & in fratres, maximè cùm quinque præbendæ, vel quatuor ab ultima ipſius Eccleſiæ ordinatione vacaſſent. Qui monitione ipſa devotè ſuſcepta, deliberationis inducias petierunt, poſt quas primò, & ſecundò conceſſas, non curantibus reſpondere, de duabus præbendis Lemovicen. Eccleſiæ Cardinalis prædictus eoſdem clericos inveſtivit. *Et infra*: Si verò probaret ipſum excommunicatum tunc temporis extitiſſe, non poſtponerent, quod de ipſo factum fuerat, revocare, Qui mandatum Apoſtolicum exequentes, utriuſque partis receptis teſtibus, rationibus, & allegationibus intellectis, eamdem cauſam ſufficienter inſtructam ad noſtrum remiſerunt examen. Cùm autem propter hoc tam ſæpedictus Magiſter, quàm Pœnitentiarius in noſtra fuiſſent præſentia conſtituti, & acta ipſa inſpici fecerimus diligenter, & per Pœnitentiarii teſtes intellexerimus factam fidem, quòd Vv. fr. noſter Lemovicen. Epiſcopus pluribus annis, antequam Magiſter P. fuerit inveſtitus, & clericos, & *d* Burgenſes caſtri Lemovicenſis, atque eundem P. nominatim, quem eorum dicebat conſiliarium, & fautorem, vinculo excommunicationis aſtrinxit: Per teſtes verò Magiſtri. P. probatur, quòd etſi dictus Epiſcopus in Burgenſes, & eorum fautores, tam clericos, quàm laicos Lemovicen, excommunicationis ſententiam protuliſſet; eos tamen antè per tres annos abſoluit, quàm Magiſter fuerit inveſtitus, quibuſdam presbyteris uſque ad certum tempus in excommunicatione retentis, qui contra ſententiam interdicti præſumpſerant celebrare; quodque idem Epiſcopus dicto Magiſtro communicavit poſteà in Eccleſia, & in menſa. His igitur, & aliis, quæ utraque pars propoſuit coram nobis, intellectis, quia juxta mandati noſtri tenorem ſupraſcriptum Magiſtrum P. inveſtituræ ſuæ tempore à prædicto Epiſcopo excommunicatum extitiſſe dictus Pœnitentiarius, ſicut obtulerat, non probavit, cùm ex adverſo de abſolutione, & communicatione dicti Epiſcopi fides fuerit facta, quod per dictum Legatum de memorato Magiſtro P, factum eſt, de fratrum noſtrorum conſilio per diffinitivam ſententiam duximus approbandum.

N O T Æ,

a P*ictavien,*) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. non autem reperitur hæc epiſtola inter editas à Sirleto, & Boſqueto, quare ejus integra caremus, De Pictavienſi diœceſi nonnulla adduxi *in c.* 20. *de reſcript.* Similis autem miſſa Petro Canonico Lemovic. reperitur in editione Boſqueti *l.* 1. *reg.* 3. *epiſt.* 201. quam ut conferas cum præſenti libenter tranſcribo: (Propoſuiſti dudum coram dilecto filio P. S. Luciæ ad Septa Solis Diacono Card, quem tibi, & Pœnitentiario Lemovicen. conceſſimus auditorem, quòd cùm dil. fil. noſtro G. ſanctæ Mariæ in Porticu Diac. Cardin. tunc in partibus illis Ap. Sed. Legato, quidam de Lemovicen. Canonicis ſupplicaſſent, ut in eorum Eccleſia, quæ debito fraudabatur ſervitio, clericos ordinaret, pro te ac Magiſtro A. ſcriptore noſtro preces ſpecialiter porrigentes, ipſe Lemovicen. civitatem ingreſſus, canonicos interpoſitis precibus monuit, ut vos reciperent in ſocios, & in fratres, maximè cùm quinque præbendæ, vel quatuor ab ultima ipſius Eccleſiæ ordinatione vacaſſent. Qui monitione ipſius devotè ſuſcepta, deliberatorias inducias petie-

Digitized by Google

petierunt: poſt quas primò, & ſecundò conceſſas, eis non curantibus reſpondere, de præbendis Lemovic. vos inveſtivit Card. prædictus, ſtallum in choro, & locum in Capitulo vobis præcipiens aſſignari: quod quorumdam impediente malitia, non extitit executioni mandatum. Unde cum inſtantia poſtulaſtis, ut quod à Legato factum fuerat, faceremus firmitatem debitam obtinere. Verùm Pęnitentiarius propoſuit ex adverſo, quod antequam Legatus præbendas contuliſſet eaſdem, Lemovicenſe Capitulum ab ejus gravamine appellavit, tam Epiſcopi, quàm multorum Canonicorum Lemovicen. qui erant in exercitu contra Hæreticos, abſentiam allegando. Aſſeruit inſuper facultates Eccleſiæ diminutas, & vos ſufficienter in aliis Eccleſiis prębendatos, proponens te fore ſimoniacum, & ingratum Lemovic. Eccleſiæ, ac eo tempore, quo fueras de præbenda Lemovicen. Eccleſiæ inveſtitus, excommunicatum ab eodem Epiſcopo extitiſſe. His autem, & aliis per Cardinalis relationem auditis, cùm conveniſſemus poſtmodùm eumdem Pęnitentiarium per noſipſos, per reſponſiones ipſius cætera eſſe frivola, præter id quod de ſententia excommunicationis contra te propoſuerat, intelleximus evidenter. Unde ven. f. n. Archiepiſcopo, & dilectis filiis Magiſtro M. Canonico Bituricen. & H. Cellerario S. Frontonis Petragoricen dedimus in mandatis, ut niſi Pęnitentiarius infra menſem poſt commonitionem eorum, te legitimè à ſępefato Epiſcopo tempore inveſtituræ tuæ excommunicatum fuiſſe probaret, quod per dictum Legatum de te factum extiterat, ſublato ap. ob. confirmarent. Si verò probaret, te excommunicatum tunc temporis extitiſſe, non poſtponerent, quod de te factum fuerat, revocare. Qui mandatum Apoſtolicum exequentes, utriuſque partis receptis teſtibus, & confeſſionibus, ac allegationibus intellectis, eandem cauſam ſufficienter inſtructam ad noſtrum remiſerunt examen. Cùm autem propter hoc nuper tam tu, quàm dil. fil. G. Lemovic. Capituli procurator, in noſtra fuiſſetis præſentia conſtituti, & acta ipſa inſpici fecerimus diligenter, per Pœnitentiarii teſtes intelleximus factam fidem, quòd Lemovic. Epiſcopus pluribus annis, antequam tu de præbenda jamdicta fueris inveſtitus, Clericos, & Burgenſes Caſtri Lemovicen. & te nominatim, quem eorum dicebat conſiliarium, & fautorem, vinculo excommunicationis adſtrinxit. Per teſtes verò tuos extitit manifeſtè probatum, quòd etſi dictus Epiſcopus in Burgenſes, & eorum fautores excommunicationis ſententiam tulerit, & tu apud Sedem Apoſtolicam adjutor extiteris eorumdem: idem tamen Epiſcopus generaliter univerſos Burgenſes, & eorum fautores, tam clericos, quàm laicos, ante tres annos abſolvit, quibuſdam presbyteris uſque ad certum tempus retentis, qui contra interdicti ſententiam præſumpſerant celebrare; quodque idem Epiſcopus tibi communicavit poſteà in Eccleſia, & in menſa. His igitur, & aliis, quæ fuerunt hinc inde propoſita, intellectis, quia juxta mandati noſtri tenorem te inveſtituræ tuæ tempore à præfato excommunicatum Epiſcopo extitiſſe dictus Pœnitentiarius, ſicut obtulerat, non probavit; cùm ex adverſo de abſolutione, ac communione dicti Epiſcopi fuerit facta fides: quod per dictum Legatum de te factum eſt, de fratrum noſtrorum conſilio per definitivam ſententiam duximus approbandum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ definitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem, &c. uſque *incurſurum*. Datum Lateran. IX. Kal. Februarii, P. N. anno XIII.

b *Petragoricen.*) Petragoricenſis urbs eſt in Gallia, ad fines Aquitaniæ ſecundæ, ſita in aſpera, moleſtaque regione, quæ à petris nomen videtur accepiſſe. Habuit Eccleſiam Cathedralem jam à primis Eccleſiæ ſæculis, cujus Præſulum ſeriem retulit Chenu *in chronol. Galliæ*.

c *Lemovicen.*) Quæ Eccleſia etiam eſt in Gallia, ut jam notavi *in cap. 17. de majorit. & obed.*

d *Burgenſes.*) De Burgenſibus egi *in c. Abbas, de his quæ vi.*

COMMENTARIUM.

IN hoc textu, & *in cap. poſtulaſti*, ſuprà hoc titulo, agitur de excommunicatis electis ad beneficia eccleſiaſtica; & in utroque docetur, excommunicatum tempore, quo perſiſtit in ipſa excommunicatione, incapacem eſſe beneficii eccleſiaſtici; immò collationem ipſi factam ipſo jure nullam eſſe. Ratio in promptu eſt, quia beneficium præcipuè datur propter officium, *c. cùm ſecundum de pręb. c. fin. de reſcript. in 6. c. conceſſa* 12. *q.* 2. *c. generaliter* 16. *q.* 1. *c. ex litteris, de exceſſib. Prælat.* ideòque cùm excommunicatus ſit ipſo jure ſuſpenſus ab officii executione, incapax quoque eſt beneficii, quod propter officium datur. Accedit, quia communicatio cum excommunicato prohibita eſt, *c. cum excommunicato* 11. *q.* 3. dicemus latè *in c. ſignificavit, de ſent. excom.* ſed collatio beneficii fieri non poteſt ſine communicatione, *d. c. poſtulaſti*. Ergo excommunicatus incapax eſt collationis beneficii, ut probant præſentem doctrinam variis ampliationibus, & limitationibus exponentes, plures congeſti à Barboſa *in præſenti*, & *lib.* 5. *juris eccleſ. c.* 13. *n.* 136. Ricciulus *lib.* 4. *de jure perſon. cap.* 6. *per totum*, Jul. Lavor. *de elect. canonic. c.* 16. *num.* 85. Petrus Gregor. *lib.* 4. *partit. tit.* 16. *c.* 7. Suarez *de cenſur. diſp.* 13. *ſect.* 1. Caſtropalao *tom.* 6. *diſput.* 2. *punct.* 10. Hieronymus Garcia *tom.* 2. *polit. reg. tract.* 9. *diffic.* 4. *dub.* 5. Valenſis *de beneficiis, tit.* 21. *per tot.* Cironius *ad tit. de elect.* Tapia 2. *tom. catenæ mor. lib.* 5. *qu.* 5. *art.* 9. Tantùm poteſt optare beneficium, quia id in facto conſiſtit, nec mutatur titulus, ut probant Valenſis *ubi ſuprà*, *num.* 11. Moez *in cap. fin. de conſuet. lib.* 6. *num.* 10. Nec obſtat, quod excommunicatus non gaudet fructibus beneficii, *cap. paſtoralis, §. verùm, de appellat.* quia optio non ſpectat propriè ad fructus. Nec etiam contrarium probat textus *in cap. referente* 7. *de præb.* quia in ejus ſpecie abſolutio neceſſaria non fuit ad validitatem optionis; ſed quia erat excommunicatus ob eamdem cauſam, quæ pendebat coram Pontifice, juxta textus *in cap. prudentiam, §.* 6. *de offic. deleg. c. venerabili* 6. *de ſent. excom. lib.* 6. Videndus eſt Fr. Hieron. Garcia *ubi ſuprà*, qui fuſe de hac incapacitate excommunicati ad beneficia agit.

CAPUT IX.

Gregorius *I. & I. Canonicis* a *Pragenſibus*.

APoſtolicæ Sed. *Et infra*: Verùm quia tempore ſuſpenſionis *b* ignari *c* celebraſtis divina, vos reddit ignorantia *d* probabilis excuſatos. Cæterùm ſi forte ignorantia *e* craſſa, & ſupina, aut erronea fuerit, propter quam diſpenſationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate Apoſtolica indulgemus,

NOTÆ.

a PRagenſibus.) Ita etiam legitur *in cap. ad Apoſtolicæ, de except.* ubi extat alia pars hujus Decretalis, ut jam notavi pro vera hujus textus inſcriptione.

b *Ignari.*) Ignarus eſt, qui ex toto neſcit, quod ſcire debebat, ut *ex c. ult.* 37. *diſt.* docent Anton. & Panormit. *in præſenti*, *n.* 4. juxta quos ignorantia differt à neſcientia, quòd ignorantia propriè eſt ignorare ea, quæ quis ſcire debet; neſcientia verò eſt, quando quis ignorat, quæ ſcire non tenetur. Et ignorantia ſemper ſumitur in malam partem pro eo, quod quis ſcire debet, & ignorat, *c.* 1. 38. *diſt. cap. ideò* 15. *§.* 1. 37. *diſt.* Sed licèt hæc duo ut diverſa proponantur *in l. ult. C. per quas perſonas*; tamen promiſcuè ponuntur *in l.* 2. *ff. quis ordo in bonor. poſſeſſ.* docet Coſta *de facti ſcient. & ignor. inſpect.* 80. *n.* 10. Etiam error differt ab ignorantia, *l. ſi me in vacuam* 34. *§.* 1. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Error enim tantùm datur, cùm quis aliud pro alio putat, ſeu credit unum, quod eſt aliud, *c. in quibus* 6. 22. *q.* 2. *c. quamvis* 11. 34. *diſt. l. error, ff. de juris & facti ignor.* ubi Cujac. Gilkenius *de prę ſcript. p.* 2. *membr.* 1. *c.* 3. *n.* 4. & 5. Denique dubitatio datur, quando quis inter ſcientem, & ignorantem medius, & dubitans eſt, *l. ſi quis* 41. *ff. ad leg. Aquil. l. de ſtatu* 15. *ff. qui teſtamenta, l. qui in aliena* 6. *§. ſi is qui putabat, ff. de acquir. hæredit. l. fin. C. de condict. indeb.* Coſta *dicta inſpect.* 80. *n.* 10. Ignorantiam variè deſcribunt Marſilius Ficinus *ad Platonem*, Donellus *lib.* 1. *comment. c.* 18. Bajo-Arroyo *in repetit. ad textum in c.* 2. *de conſtit. in* 6. Giphanius *in l.* 10. *C. de jur. & fact. ignor.* Bronchorſt. *cent.* 2. *aſſert.* 36. Hunnius *ad Treutl. volum.* 1. *diſp.* 22. *q.* 15. Corraſius *in d. l.* 10. & communiter definiri ſolet, ut ſit ſimplex privatio ſcientiæ. Etiam variè dividitur per Interpretes ex parte objecti, ſeu materiæ: alia

Digitized by Google

alia eſt ignorantia juris, alia verò facti, prout dividit, & utriuſque exempla adducit Conſultus in l. 1. ff. de jur. & fact. ignor. cap. turbatur 12. §. notandum, cap. ult. 1. q. 4. Ignorantia juris datur eo caſu, quo lex, vel prohibitio ad hominis notitiam non pervenit. Ignorantia verò facti, quando ex actione hominis aliquod factum reſultat, quod nec prævi-ſum, nec cogitatum fuit. De utraque ultra ſupra laudatos agunt Cujac. in comment. ad tit. ff. de jur. & facti ignor. & lib. 44. Pauli ad edict. in l. 1. ff. eod. & lib. 19. qq. Papin. in l. 7. ff. eod. & lib. 1. diffinit. in l. 8. ff. eod. Duaren. ad tit. Cod. de jur. & facti ignor. Baptiſta Coſta de facti ſcientia inſpect. 81. nu. 1. Ex parte ſubjecti dividitur ignorantia in eam, qua quis ignorat, quod non oportet eum ſcire, & ideò appellatur ignorantia juſta, ſeu invincibilis, quia moraliter vinci, & expelli non poteſt; & in voluntariam, quæ ex voluntate procedit: & quia non eſt culpa, nec cauſa culpæ, inculpabilis appellatur in præſenti textu. Alia verò ignorantia eſt directè voluntaria, quæ affectata vocatur in cap. 2. de temporib. ordin. lib. 6. de qua Gloſſa verbo Scienter, in Clement. unica de conſanguin. & affin. Alia verò eſt voluntaria indirectè, quæ ſcilicet procedit ex nimia negligentia, ſeu ob pravitatem magni deſiderii, quando per eum ſtat, quominus oppoſitam ſcientiam habeat, quæ ideò appellatur voluntaria, vincibilis, ſimulata, injuſta, non probabilis, & diſſoluta à Papiniano in l. cùm ſex 55. ff. de ædilit. edict. craſſa, ſupina, & erronea in hoc textu, & in cap. 1. de ordinatis ab Epiſcopo, c. 2. de conſtit. in 6. l. nec ſupina 6. ff. de jur. & facti ignor. l. 4. ff. quod vi aut clam. Docent Covarr. in c. alma, 2. part. §. 10. num. 7. Suarez de cenſur. diſp. 4. ſect. 8. num. 4. Coſta d. inſpect. 81. ex n. 80.

2 His ſuppoſitis in hac materia, prima regula eſt, ignorantiam facti excuſare tam in lucris, quàm in damnis, l. 4. 8. & 9. ff. de juris & fact. ignor. l. 6. & 7. C. de condict. indeb. leg. 2. §. 15. ff. pro emptore, niſi in lege ipſa expreſsè caveatur de ignorantibus, ut in l. 1. §. 5. ff. de his qui dejecerunt, l. 1. C. de falſa monet. vel ſi quid intra continuum tempus jubeatur, l. 6. ff. de calumn. l. 5. C. ad leg. Jul. de adult. aut ſi ignorantia craſſa ſit, leg. 6. ff. de jur. & facti ignor. juncta l. palam 44. ff. de ritu nupt. c. penult. 37. diſt. cap. cùm inhibitio, §. 1. de clandeſt. deſponſ. c. eos, de tempor. ordin. lib. 6. aut niſi lex exigat, ut fiat ſcienter, c. à nobis 2. de except. c. Epiſcopus 11. q. 3. Clement. unica de conſanguin. & affin. c. 1. de eo qui cognovit conſanguin. uxor. l. fin. C. de decret. ab ordine. Secunda regula eſt, ignorantiam juris regulariter nocere, præcipuè in lucris, l. in bonorum 10. ff. de bonor. poſſeſſ. l. nunquam 31. ff. de uſucap. l. penult. Cod. de his qui ſibi adſcribunt: non tamen in rebus amittendis, l. 5. ff. ſi quid in fraudem patroni; non autem nocet fœminis, ruſticis, militibus, & minoribus, l. 1. l. 11. l. penult. ff. de jur. & facti ignor. l. fin. C. de jure delib. l. 2. de in integr. reſtit. proſequuntur exceptiones, & ampliationes harum regularum Donellus d. lib. 2. ex c. 28. uſque ad fin. & lib. 14. Bajo-Arroyo in d. c. 2. de conſtit. in 6. & in hac parte obſervandi ſunt textus in l. cùm verò 26. §. 1. ff. de fideicommiſſ. libert. l. cùm ſex 55. ff. de ædilit. edict. l. 11. C. qui petant tutor. l. ſi Titio 48. ff. de fidejuſſ. l. 1. ff. de diſtract. pign. l. fin. §. licèt, ff. de publican. l. cùm poſt 43. §. 1. ff. de adminiſtr. tut. l. 2. §. generaliter, ff. de doli except. l. 4. §. ſi in arbitrium, ff. eodem, l. ſi filius, in fine, C. certum petatur, l. Papinianus, ff. de public. l. Titius 25. §. ult. ff. de liber. & poſth. l. ſi procuratorem 8. §. ſi ignorantes, ff. mandati, l. 21. §. ult. l. 37. ff. de ædilit. edicto, l. miles 11. ff. ad leg. Jul. de adult. l. 14. ff. de publican. juncto Cujacio in l. regula, ff. de jur. & facti ignor. l. 2. ff. ſi is qui teſtamento liber. l. cùm filius 49. §. in hac, ff. de V. O. l. 3. l. 11. ff. depoſiti, juncto Fabro decad. 25. error. 7. l. 5. §. ſi quis contra 3. ff. de leg. præſtand. l. de die, §. ſervus, ff. qui ſatiſd. cogantur, l. Divus, ff. ad leg. Corn. de falſis, l. 2. ff. de jure fiſci, l. 5. §. 1. ff. de his quæ ut indign. l. 12. ff. de novat. juncto Fabro lib. 12. conject. c. 11. l. 3. §. ſi quis ignorans, & §. ſi conditioni, l. propter 21. §. 1. ff. ad Syllan. l. 1. §. 2. ff. ſi quis omiſſa cauſa, l. 17. C. de his quæ ut indign. l. 11. in princip. ff. ſi quid in fraudem patron. l. 23. ff. de neg. geſt. l. 87. ff. de leg. 2.

3 Illud tamen ſummè notandum eſt, ignorantiam facti non præſumi, l. quamquam 7. ff. ad Vellejan. l. qui ſe pupillum 46. ff. de acquir. hæredit. leg. quiſquis 15. Cod. de reſcind. vendit. cap. cùm illorum 32. de ſent. excom. argumento legis ultimæ, ff. pro ſuo: & ideò non eſt probabilis ignorantia, nec excuſat, niſi talis probetur, l. ſi hæres 68. §. 1. ff. ad Trebel. Coſta ubi ſuprà, inſpect. 85. n. 5. immò nec ignorantia facti alieni excuſat, quando ratione officii, vel alio reſpectu quis tenetur illud inveſtigare, juxta legem qui cum alio 19. ff. de R. J. cap. turbatur, §. notandum, 1. q. 9. hæc enim craſſa, & ſupina ignorantia judicatur, ex l. ſi duo 38. ff. de acquir. hæred. l. qui & divinis 24. 11. q. 2. cap. fin. 16. diſt. cap. 2. de tempor. ordin. lib. 6. Ignorantia etiam juris naturalis, & gentium omnibus damnabilis eſt; cap. turbatur 12. §. item 1. quæſt. 4. cap. ideò 15. §. ult. cum ſequent. 37. diſt. cap. qui quamdiu 10. 38. diſt. & ideò non excuſat à delicto, nec à pœnis, l. ſi adulterium 38. §. quare, ff. ad leg. Jul. de adult. l. 2. C. de in jus voc. ex ratione textus in cap. ſi cupis 5. 16. q. 1. Similiter, & juris poſitivi ignorantia probabilis non eſt, quia quilibet paterfamilias poteſt per ſe, vel peritiores conſulendo ſcire, l. in bonorum 10. ff. de bonor. poſſeſſ. l. 2. §. fin. ff. quis ordo in bonor. poſſeſſ. l. 2. l. regula 9. §. ſed juris, ff. de jur. & facti ignor. Quod ſi non faciat, culpabilis ejus ignorantia erit, ex cap. ſi culpa 9. de injuriis. Unde non excuſat in delictis, l. 1. d. leg. regula 9. l. 1. C. eod. tit. l. 3. ff. ad Macedon. l. fidejuſſor 29. §. 1. ff. mandati, l. liberorum 11. §. notatur, ff. de his qui notant. infam. c. 1. c. ſi in laicis, cum ſeq. 38. diſt. d. c. novit. §. item.

c Celebraſtis divina.) Verbum celebrare, ſignificat ſolemniter agere, cap. in his 30. de privil. cap. ut clericorum 13. de vita & honeſt. cleric. Verbum autem divina, ſignificat divina officia, c. 3. c. 4. c. illud 5. cap. Epiſcopus 6. cap. poſtulaſti 7. §. ult. hoc tit. Clem. 2. de privil. ſive diurnum, ſive nocturnum, cap. ſi quis Epiſcopus 7. 11. qu. 3. cap. dolentes 9. de celebrat. Miſſar. namque irregularis non eſt, niſi qui ſuſpenſione, aut alia cenſura ligatus divina celebrat, hoc eſt actus ordinis, vel aliquod munus illius ex officio, & ſolemniter obit, c. 1. 2. & 3. cum aliis, hoc tit. c. 1. de re judic. lib. 6. c. 1. c. is qui 18. c. is cui 20. de ſent. excommun. lib. 6. notavi ſuprà in c. 1. hoc tit. 4

d Probabilis.) Probabilis ignorantia dicitur, quæ nititur juſta cauſa, l. Senatus 15. in princ. ff. de jure fiſci, ſaltem probabili, cap. ſacro 48. §. eum, de ſent. excom. quare & probabilis error dicitur in eodem textu, §. verùm, ut contingit in præſenti caſu, ſi Canonici Pragenſes ignorarunt in eos latam fuiſſe ſuſpenſionis ſententiam, ut docuit Innocent. in præſenti; vel quia ſententia publicè lata non fuit, & ideò ad ipſorum notitiam non pervenerat, argumento capitis illud 5. verſ. Unde, hoc tit. vel ſi generalis fuit lata ſententia, & publicè; attamen cùm ea ſibi lateret, non fuit illis denunciata, c. 1. de poſtul. Prælat. ut affirmat Hoſtienſis in præſenti, nu. 3. Qua ratione etiam probabilis ignorantia judicatur, quando quis ignorat, quæ ſcire non tenetur, quia non ſpectant ad proprium officium illius, cap. turbatur 19. §. notandum 1. q. 4. aut ſi tenetur ſcire, adhibita diligentia non potuit, nec per ipſum ſtetit, quominus ſciret. Suarez de cenſur. diſp. 4. ſect. 8. n. 12. Marius Alterius lib. 3. de cenſur. diſp. 2. c. 3. Coſta de facti ignor. inſpect. 81. n. 22. Nec requiritur, quòd quis ſit multùm curioſus in ſciendo, dummodo non ſit nimis deſidioſus, ut ex lege nec ſupina 6. ff. de jur. & facti ignor. docent in præſenti Panormit. n. 2. Ancharanus num. ult. Quanta autem, & qualis debeat eſſe hujuſmodi diligentia, ut probabilis ignorantia dicatur, facilè definiri non valet: quare judicis arbitrio relinquitur, ut docent Marius Alterius ubi ſup. Hugolinus de cenſur. tabul. 1. c. 14. §. 1. n. 12. 5

e Craſſa, & ſupina.) Ideſt injuſta, & improbabilis, de qua in c. 1. & 2. de ordin. ab Epiſcopo, cap. 2. de conſtit. lib. 6. l. nec ſupina 6. ff. de jur. & facti ignor. l. 4. ff. quod vi aut clam. Et dicitur diſſoluta ignorantia in l. cùm lex 55. ff. de ædilit. edict. diſſoluta negligentia, l. ſi fidejuſſor 29. ff. mandati: ignorantia deperditi, ſeu nimiùm ſecuri, in l. 3. ff. de jur. & facti ignor. & verſatur circa factum, l. eam 43. §. 1. de contrah. empt. veluti quando aliquid publicè fit, & omnes de civitate ſciunt; ille verò ignorat. Gloſſa verbo Cùm itaque, in ſumma, 38. diſt. & verbo Craſſa, d. c. 1. de ordinat. ab Epiſcopo: & hæc ignorantia latæ culpæ æquiparatur, leg. latæ 223. ff. de V. S. prope dolum eſt, l. ſi fidejuſſor 29. ff. mandati, l. 2. §. generaliter, ff. de doli except. l. 11. ff. de incend. & ruin. ex ratione capitis excellentiſſimus 102. 11. q. 3. habet enim plurimùm voluntatis, quia idem eſt ſcire, ac poſſe ſcire, l. ſi duo 38. ff. de acq. hæred. l. 7. §. ſervus meus, ff. pro emptore; ideò non excuſat à delicto, nec à pœnis ipſius, in c. 1. in fine, de ordin. ab Epiſcopo: docent plures relati ab Amaya lib. 1. obſerv. c. 3. n. 9. nec ab excommunicatione, c. 2. de conſt. lib. 6. nec ab irregularitate, ut ex hoc textu conſtat. Sed quia quamvis hæc ignorantia non excuſet à peccato, tamen ita minuit ejus malitiam, ut non maneat in eadem ſpecie, quia potius hi Canonici celebrarunt cum nimia negligentia, quàm ex contemptu, & præſumptione, ut probarunt Covarr. ubi ſuprà, num. 17. Hugolinus de cenſur. tabul. 1. c. 14. §. 1. n. 26. & 27. Suarez de cenſur. diſp. 4. ſect. 9. n. 17. & ſect. 10. num. 1. Merito ergo illis, ſi ex hac ignorantia celebrarunt, de benignitate Apoſtolica diſpenſationis gratiam Pontifex indulget, ut ex eadem ratione conceditur in cap. conſuetudo, §. ignari, 8. diſt. cap. quoniam multos 1. q. 3. Hanc autem niſi Romanus Pontifex concedere non valebat, ut ex hoc textu deduxerunt 6

Digitized by Google

duxerunt Gloſſa finalis, & Hoſtienſis hic, *nu.* 4. & probatur *ex c.* 1. *in fine*, *c. is qui* 18. §. 1. *de ſent. excom. lib.* 6.

COMMENTARIUM.

7 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Suſpenſi, vel excommunicati per ignorantiam celebrantes, irregularitatem non incurrunt.* Probant eam textus *in c.* 1. *de poſtul. Prælat. cap. is cui* 18. ubi Gloſſa *verbo Scienter*, *de ſent. excom. lib.* 6. *l.* 21. *tit.* 9. *part.* 1. Illuſtrant eam Suarez *de cenſur. diſp.* 1. *ſect.* 3. Marius Alterius *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 4. Sayrus *in theſauro*, *lib.* 7. *cap.* 9. Coſta *de fact. ſcientia*, *diſp.* 41. *num.* 4. Garcia *de benefic. part.* 11. *cap.* 10. Covar. *in cap. alma*, 1. *part.* §. 6. Cornejo *de irregul. diſput.* 6. *dub.* 3. Avila *eod. tract. diſp.* 2. *dub.* 7. *concluſ.* 1. Diana *p.* 4. *tract.* 2. *reſol.* 85. Hurtado *de irregul. diſp.* 1. *difficult.* 8. Leander *eod. tract. diſp.* 4. *tr.* 1. *qu.* 2. & 3.

8 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam ad irregularitatem contrahendam propter delictum non attenditur ſcientia, vel ignorantia, ſed an factum ſequutum ſit, ut conſtat *ex c.* 1. & 2. *de ordin. ab Epiſc. qui renunc.* ubi aſſeritur, neceſſariam eſſe diſpenſationem ad ordines exercendos, eo caſu, quo quis ex probabili ignorantia ordines ſacros ſuſcepit ab Epiſcopo, qui ſimul renunciavit, & loco, & dignitati; vel ab Epiſcopo excommunicato: quod etiam de ordinatis ex probabili ignorantia à ſimoniaco, probatur *ex cap. ſi quis à ſimoniacis* 108. ibi: *Miſericorditer ſuſtinere*, *qu.* 1. *cap. ab excommunicatis*, *cap. ob ordinationes*, 9. *qu.* 1. Igitur qui celebravit verè ſuſpenſus, aut excommunicatus, etſi ignorans, irregularitatem incurrit. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam excommunicatio, etſi ita gravis cenſura ſit, tamen ab ignorante incurritur, *c. ſi quis Epiſcopus* 6. & 7. ibi: *Maximè*, *cap. quoniam*, *cap. multos* 103. *cum antecedenti*, 11. *qu.* 3. Ergo facilius irregularitas incurritur ab eo, qui verè ſuſpenſus, ſeu excommunicatus, divina officia, etſi per ignorantiam, celebravit.

9 Suſpenſio quid, & quotuplex. Qua dubitandi ratione minimè obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, ſuſpenſionem dictam eſſe à verbo ſuſpendo, quod eſt ſurſum pendere, atque incertum, & dubium eſſe. Hugolinus *de cenſur. tabul.* 4. *cap.* 17. §. *ult.* Suarez *de cenſur. diſput.* 29. *in princip.* quo verbo licèt aliquando interdictus ab Eccleſia ingreſſus ſignificetur, ut *in c.* 1. *de ſent. excom. lib.* 6. aliquando impedimentum utendi aliquo temporali munere, ſeu officio, ut *in extravag. unic. Joan. XXII. de ſent. excom.* vulgò tamen accipi ſolet pro quadam pœna eccleſiaſtica, qua quis omninò non removetur ab officio, vel beneficio, ſed interim exercere, vel habere non permittitur, qua pœna legimus uſum fuiſſe Julianum Apoſtatam *epiſt.* 62. ubi dum de puniendo ethnico ſacerdote agit, ait: *Ne quid eorum, quæ ad ſacerdotem pertinent, tribus totis menſibus attingat*, Suſpenſus namque ab officio, vel beneficio, nec beneficio privatur, nec munia officii poteſt obire, nec fructus beneficii percipere, *cap.* 1. *de re judic. lib.* 6. *cap.* 2. *de ſolut. extravag. ambitioſæ*, *de rebus Eccleſ.* & ideò quia interim pendet ſuſpenſi jus, & quodammodo in incerto eſt, pœna hæc ſuſpenſio appellatur; quo nomine utuntur Patres, & Concilia, quæ poſt quintum, & ſextum naſcentis Eccleſiæ ſæculum fuerunt. Conſtat ex Concilio Aurelian. 5. *can.* 5. & 17. ibi: *A communione eccleſiaſtica ſuſpendatur*. Et ex Felice II. *epiſt.* 2. ibi: *Nec à communione ſuſpendatur*. Habuit etiam hujuſmodi ſuſpenſionis nomen ſuas phraſes, atque periphraſes. Quandoque vocabatur ceſſatio ab officio, ut in Concilio Aurelian. 3. *can.* 25. ibi: *Tamdiu à ſacrificando ceſſabit.* Quandoque ab officio remotio, vel ſequeſtratio, ut in Concilio Brach. 3. *can.* 1. ibi: *Tanto tempore ab officio removeantur*. Toletano 13. *can.* 11. ibi: *Tribus menſibus ab officio ſuo ſequeſtretur*, & Aurelian. 3. *can.* 6. *Sex menſibus à celebrandis officiis ſequeſtretur*. In aliiſque ſimiliter prædictæ phraſes occurrunt. Patres tamen, qui memorata ſæcula præceſſerunt, frequentiùs ſuſpenſionem, abſtenſionem, ſeu ſegregationem appellaverunt; & ſuſpenſos, abſtentos, ſeu ſegregatos dixerunt, ut paſſim ex D. Cypriano conſtat, & ex Concilio Illiber. *can.* 53. ibi: *A quo abſtentus*. Meldenſi *can.* 10. *Tribus menſibus à Miſſarum ſolemniis ſe abſtineant*. Arelat. 1. *can.* 3. ibi: *Abſtinere eos*. Et *can.* 12. ibi: *A communione abſtinere*. Tolet. 1. *can.* 15. ibi. *Similiter ſi clericus abſtinetur*. Ex D. Cyrillo *in epiſt. ad Epiſcopos Libyæ, & Pentapolis*, ibi: *Sin autem ſegregationem aliqui ſuſtinuerunt*. Et ex Apoſtolorum canonibus, in quibus crebrò obſervandum eſt verbum *ſegregari, arceri, abſtineri, ſuſpendi*, Inde apud eoſdem canones legitur, *ſuſpenſio*. Verumtamen plures alias, diverſaſque rationes, & acceptiones habent apud Græcos, & apud Latinos *abſtinere*, quàm *ſuſpendi*, & *ſegregari*; ideò æquivocum valdè verbum eſt *abſtinere*, ut pluribus poſt D. Ferdinandum de Mendoza *lib.* 2. *de confirmando Concil. Illiber. cap.* 8. *pag.* 29. *litt. S*, docet Morinus *d. lib.* 1. *exercit. Eccleſ. exercit.* 3. quem conſule, ut plura alia de ſuſpenſione diſcas.

Hæc cenſura communiter definitur, ut ſuſpenſio ſit pœna impediens, ne perſona eccleſiaſtica functiones eccleſiaſticas exerceat, aliquave poteſtate eccleſiaſtica utatur. Ad quam definitionem facilè revocantur, quas tradunt Hugolinus *tabul.* 4. *cap.* 10. Marius Alterius *lib.* 6. *diſp.* 1. *cap.* 1. Suarez *de cenſur. diſp.* 25. *ſect.* 1. *n.* 2. Gibalinus *eod. tract. diſquiſit.* 1. *q.* 2. Suſpenſio dividitur, ut alia ſit univerſalis, alia ſpecialis, alia ſimplex, ut explicat Morinus *d. lib.* 2. *c.* 7. *per totum*; aliquando enim ſit tantùm ab officio, & non à beneficio, ut *in c.* 3. *in fin. de uſur. c.* 2. *de offic. deleg. lib.* 6. *Clement.* 1. *de rebus Eccleſ. Clement.* 1. §. *penult. de hæretic.* Aliquando quidem ab omni eccleſiaſtico officio, quo nomine omnis ſpiritualis poteſtas ad aliquem ſpiritualem actum exercendum comprehenditur, ſive ſit ordinis, ſive juriſdictionis, ſive etiam adminiſtrationis eccleſiaſticæ. Suarez *de cenſur. diſp.* 25. *ſect.* 2. *n.* 11. Unde talis ſuſpenſus non poteſt aliquem actum ordinis exercere, *c.* 2. *hoc tit. c.* 1. *in fine*, *de re judic. lib.* 6. nec juriſdictionis, veluti conferre beneficia, *c.* 4. *de conceſſ. præb. c. unic.* §. *cùm verò*, *ne Sede vacante*, *lib.* 6. nec etiam eligere, *c. cùm dilectus* 8. *de conſuet. cap. cùm inter* 16. *de elect.* Suarez *diſp.* 26. *ſect.* 1. Aliquando ſit tantùm à parte officii, veluti quando ſuſpenditur ab ordine, & non à juriſdictione, vel ab aliquo tantùm ordine, veluti à ſacerdotali, & non ab alio; vel è converſo, à juriſdictione, & non ab ordine, vel aliqua tantùm parte juriſdictionis, ut in caſibus relatis à Gloſſa *verbo Suſpenſi*, *in Clementina Cupientes*, *de pœnis*, Suarez *d. ſect.* 2. *n.* 14. Morinus *d. lib.* 2. *exercit.* 7. & 8. Gibalinus *d. q.* 2. Vel ſuſpenſio ſit tantùm à beneficio, & non ab officio, *in c. cùm in cunctis* 7. §. *fin. cap. nihil* 44. *de elect. Clement.* 1. *de vita & honeſt. cleric.* vel ab officio, & beneficio ſimul, ut *in c. ex tuarum* 11. *de privil. cap.* 1. *de ſchiſmat. Clem.* 1. *de decim.* 10 Suſpenſio definitur.

Deinde ſciendum eſt, ſuſpenſionem ab officio, vel à beneficio, vel ab utroque ſimul, aut fieri ad tempus, veluti ad menſem, vel annum, vel duos, ut *in c. cùm in cunctis* 7. §. *fin. de elect. c.* 1. *de re jud. lib.* 6. *c.* 2. *de temp. ordin. eod. lib. c.* 1. *de ſent. excom. eod. lib. Clem.* 1. §. 1. *de hæret. Clement.* 2. *de pœnis*: vel donec mereatur indulgentiam, ut *in c. tam litteris* 33. *de teſtibus*. Concil. Aurel. 3. *can.* 25. ibi: *Tamdiu à ſacrificando ceſſabit, quamdiu legitima pœnitentiæ ſatisfactione correctus, ad gradus ſui officium redeat, quem amiſit.* Et tunc non eſt propriè cenſura eccleſiaſtica, ſed delicti pœna, quia non reſpicit reſipiſcentiam in futurum, ſed culpæ præteritæ punitionem: & ideò quò major fuerit culpa, eò diuturnior ſuſpenſio ſolet imponi. Vera enim, & propria cenſura non poteſt proferri ad certum tempus, ſed ad reprimendam contumaciam, & ut homo à culpa recedat: quare non poteſt habere alium terminum, niſi donec recedat à culpa. Unde ut hæc ſuſpenſio imponatur, nec requiritur prævia monitio, nec ut tollatur, neceſſaria eſt abſolutio, ſed ſufficit lapſus temporis, pro quo imponitur, abſque alia abſolutione. Ita Gloſſa *verbo per menſem*, *in c. ſacro* 48. *de ſent. excom.* & *verbo Donec*, *in Clement.* 1. *de decim.* Hugolinus *d. tabul.* 4. *c.* 4. §. 2. Suarez *diſp.* 25. *ſect.* 1. *n.* 3. ſuſpenſio verò, quæ eſt verè, & propriè cenſura, de qua agitur *in cap. quærenti* 20. *de V. S.* non habet temporis præfinitionem, requiritque monitionem, ſaltem illam, quæ includitur in illa conditione, *ſi hoc feceris*, vel *niſi ſatisfeceris*, ut *in c. presbyter* 2. *q.* 5. *c. ex tuæ* 11. §. *fin. de cler. non reſid. c.* 2. *de purgat. canon. c. quia ſæpe* 40. *de elect. in* 6. *c. fin. de offic. ordin. eod. lib. c.* 2. *de cenſib. eod. lib. Clement.* 1. *de decimis*: & ut tollatur, neceſſaria eſt abſolutio. Gloſſa *verbo Suſpenſum*, *in c.* 2. *de ſolut.* Suarez *ſuprà*, *d.* 3. quidquid velit Hugolinus *d. cap.* 4. §. 2. *num.* 4. 11 Alia de ſuſpenſione adducuntur.

Tandem ut ad præſentem textum accedamus, ſciendum eſt, ſuſpenſum ab officio actum ordinis exercentem irregularem manere, ſive tamquam cenſura ſuſpenſio impoſita ſit, ſive tanquam pœna ad certum tempus; utraque enim privat ſacro miniſterio, & ideò ei, qui ita ſuſpenſus divina officia celebravit, irregularitas imponitur *in c. ſi quis Epiſcopus* 6. *cum ſequenti*, 11. *q.* 3. *cap. presbyter* 2. *q.* 5. *c.* 1. *de re judic. lib.* 6. *c.* 1. *c. is qui* 18. §. *fin. cap. is cui* 20. *de ſentent. excom. lib.* 6. docent Suarez *d. diſp.* 26. *ſect.* 1. *n.* 5. & *ſect.* 2. *ex n.* 3. Covarr. *in c. alma*, *p.* 2. §. 2. *n.* 3. Diana *part.* 5. *tract.* 10. *reſol.* 9. Leander *de irregul. tract.* 2. *diſp.* 22. *ſect.* 5. Gibalin. *eod. tract. c.* 5. Nec intereſt, an ab homine ſuſpenſio imponatur, an verò à jure; quia utroque caſu ſuſpenſus celebrando irregularis efficitur, *d. cap.* 1. *de re judic.* 12 Suſpenſus celebrans fit irregularis.

Digitized by Google

judic. lib. 6. utraque enim ſuſpenſio ejuſdem ſpeciei eſt, & ideò utraque eumdem effectum operatur: nec etiam aliquid intereſt, quod ſuſpenſus ſit nominatim denunciatus, necne; namque etiam non denunciatus violando ſuſpenſionem manet irregularis, ut reſolvunt Suarez *dict. diſput.* 24. *ſect.* 2. *num.* 2. Hugolinus *tabul. ult. cap.* 5. *num.* 2. quia in favorem excommunicati, vel ſuſpenſi nihil eſt immutatum per extravagantem *Ad evitanda*. Etiam fit irregularis ſuſpenſus ad tempus, videlicet donec ſatisfecerit, ſeu pœniteat, ut docent Gloſſa *verbo Suſpenſor*, *in cap. 2. de cenſibus lib. 6.* Suarez *d. diſp.* 26. *num.* 5. quia ſub ea forma vera, & propria ſuſpenſio imponitur, & ideò de hoc caſu immeritò dubitarunt *in c. fin. hoc tit.* Innoc. *nu.* 2. Hoſtienſis *num.* 4. Anton. *num.* 12. Etiam irregularis efficitur ſuſpenſus ab ordine tantùm, ſi per exercitium ipſius gradus violet cenſuram. Suarez *d. diſp.* 26. *ſect.* 4. *n.* 19.

13 Exceptiones prædictæ regulæ. Hæc tamen doctrina procedit in vera, & propria ſuſpenſione, qualis dicitur ſuſpenſio quoad ſe, & quoad alios, non verò in ſuſpenſione impropria, qualis eſt ſuſpenſio quoad ſe tantùm, non verò quoad alios, quæ reſultat ex peccato mortali: nam quamvis peccator celebret in eo ſtatu, non fit irregularis, *cap. fin. de cohabit. cler.* quia peccatum mortale non eſt pœna, nec cenſura eccleſiaſtica; & peccator quamvis quoad Deum non licitè celebret, tamen ab Eccleſia non eſt irregularitas in eum ſtatuta. Docent Sylveſter *in ſumma*, *verbo Suſpenſio*, *n.* 1. Suarez *de cenſur. diſp.* 25. *ſect.* 1. *num.* 2. Item nec ſuſpenſi quoad alios tantùm, non quoad ſe, ut ſunt clerici peregrini, non habentes litteras formatas, aut probationem ſuæ ordinationis; nam hi non poſſunt celebrare, propter defectum probationis; niſi ſecretò, & ſecluſo ſcandalo, *cap. tuæ*, *de clericis peregrinis*, ubi probavi. Similiter ſuſpenſus ab officio, ſi non actum ordinis, ſed tantùm juriſdictionis, vel adminiſtrationis exerceat, non ideò erit irregularis, quia ſuſpenſio tantùm reſpicit actus ordinis, non verò juriſdictionis, licèt ſi ita ſuſpenſus violet cenſuram, arbitrio judicis puniatur fortè privatione juriſdictionis in perpetuum, argumento capitis 1. *§. ult. cupientes* 16. *§. cæterùm*, *de elect. in 6. cap. ult. de exceſſib. Prælat. cap. ſicut* 4. *de cohabit. cler.* Idem erit dicendum, ſi quis non ab officio, ſed tantùm à juriſdictione, vel ab aliquo actu illius fuerit ſuſpenſus, quia nec exercendo talem actum illi interdictum irregularis manet. Suarez *d. diſp.* 26. *ſect.* 4. *num.* 19. Nec etiam erit irregularis, ſi ſuſpenſus tantùm à beneficio, & non ab officio, fructus percipiat, quia ille officium exercere valet, quamvis violando ſuſpenſionem perpetuò beneficio privetur, juxta textus *in d. cap.* 1. *§. ult. cap. cupientes* 16. §. *cæterùm*, *de elect.* Similiter non eſt irregularis, qui in ordinibus ſuſcipiendis contrahit ſuſpenſionem; & ſimul concelebrat cum Epiſcopo, Epiſtolam, vel Evangelium cantando; quia talis actio moraliter eſt eadem, & non tam violatur, quàm contrahitur cenſura ſuſpenſionis. Diana *part.* 5. *tract.* 10. *reſol.* 37. Leander *de irregul. tract.* 2. *diſp.* 22. *quæſt.* 13. & 14.

14 Exponitur præſens textus. Ex quibus apparet, verba illa præſentis textus, *quia tempore ſuſpenſionis*, rectiſſimè accepiſſe Innocentium in præſenti de ſuſpenſione ab officio, non verò de ſuſpenſione à juriſdictione, vel adminiſtratione, quæ actum ordinis non includunt, ut ſignificant illa verba noſtri textus, *celebraſti divina*. Et etiam intelligi poſſunt hæc verba de ſuſpenſione tantùm ab ordine, vel ab aliquo actu ordinis, quia in hoc caſu ſuſpenſus celebrando irregularitatem incurrit: immò, & de ſuſpenſione ſimpliciter prolata ab officio, aut beneficio, vel ab utroque ſimul, quo modo ſæpe ſæpiùs fertur, *cap. ſanè* 11. *de offic. deleg. cap. cùm bonæ* 8. *de ætate & qualit. cap. ut clericorum* 13. *de vita & honeſt. cler. cap. unic. de his quæ vi*, *lib. 6. Clement.* 1. §. 1. *de privil. extravag.* 3. *eod. tit. inter communes*. Nam ſive hæc comprehendat ſuſpenſionem tantùm ab officio, quæ per antonomaſiam ſuſpenſio appellatur, ut argumento dicti capitis *ut clericorum*, exiſtimarunt Gloſſa verbo *ſuſpenſionis*, *in d. Clement.* §. 1. *de privileg.* & ibi Ancharanus *num.* 22. Cardinal. *num.* 5. ſive ſuſpenſionem ab officio & beneficio ſimul, ut argumento dicti capitis penultimi, *de ſent. excom. cap. unic. de his quæ vi*, tenuerunt Gloſſa ibi, verbo *Suſpenſionis*, Hugolin. *de cenſur. tabul.* 4. *cap.* 14. *§.* 1. *num.* 2. & probabilius credit Suarez *d. ſect.* 2. *num.* 9. ſemper ſi ita ſuſpenſus celebravit, & actus ordinis prohibiti exercuerit, erit irregularis: quod facilè probatur ex hoc textu, ſi illa verba *tempore ſuſpenſionis*, de ſuſpenſione ſimpliciter prolata intelligamus, ſive de ſuſpenſione ab officio; & amotione à beneficio; qualiter latam fuiſſe ſententiam in hos Canonicos, conſtat *ex cap. Apoſtolicæ* 9. *de except.* Sed ideò amotio à beneficiis in capite hoc omiſſa eſt à Gregorio, quia cùm de irregularitate tantùm ageret, ideò de ea decrevit. Etiam hæc verba, *tempore ſuſpenſionis*, intelligi poſſunt de ſuſpenſione, quæ non imponitur tanquam cenſura, ſed tanquam pœna ad certum tempus; quia etiam hoc caſu (ut diximus) qui celebrat durante ſuſpenſione, irregularis efficitur: aut etiam poſſunt intelligi de ſuſpenſione, quæ eſt cenſura eccleſiaſtica; nec habet tempus præfinitum; & tunc illa verba, *tempore ſuſpenſionis*, ſignificant, hoc eſt dum durat ſuſpenſio, ſeu ante abſolutionem à ſuſpenſione.

His ſuppoſitis apparet ratio præſentis deciſionis; nam cùm hæc irregularitas contrahatur à ſuſpenſo propter delictum, quod clericus committit contemnendo ex ſuperbia, & auſu temerario cenſuram Eccleſiæ, & per conſequens clavis ipſius eccleſiaſticam poteſtatem, *c. ſi quis Epiſcopus* 6. & 7. 11. *quæſt.* 3. *cap. Salonitanæ*, 63. *diſt. c.* 2. 3. & 4. *hoc tit.* & qui operatur ex probabili ignorantia, non procedat ex contemptu, *l. ſi ignorans* 50. *ff. locati*: quia non ex voluntate facit, nec ex conſenſu, ut probat Covarr. *in cap. alma*, 1. *part. §.* 10. *num.* 12. *in princip.* & ideò non peccat, nec delictum committit, *cap.* 1. *cum ſequent.* 11. *quæſt.* 4. *cap.* 2. *de conſt. lib.* 6. *l. fin. ff. de leg.* 1. *l. illud* 7. *§. ſi tamen*, *ff. de tributor.* meritò in præſenti ſpecie Canonici ex ignorantia celebrantes irregularitatem non incurrunt, quia excuſantur ob ignorantiam, quæ & ab aliis pœnis excuſat, *l. genero* 8. *l. liberorum* 11. *§ notatur*, *ff. de his qui notantur infam. l. Metrodorum* 40. *ff. de pœnis*, *l. ult. ff. de decret. ab ordine faciendo*, *cap. ſi quid de ſimoniacis* 108. 1. *quæſt.* 1. *cap. ſi quis* 8. *cum duobus ſequent.* 34. *quæſt.* 2. *cap. propoſuiſti*, *ad finem*, 42. *diſt. cap.* 2. *de cognat. ſpirit. cap. ult. qui matrimonia accuſare*, *cap. ſi verò* 4. *de ſentent. excom. cap.* 2. *de conſtit. lib.* 6. *cap. ſi compromiſſarius* 37. *de elect. eod. lib. l. tutor* 16. *§. contrariam*, *ff. de pignorat. l. ſi quis* 7. *doli*, *l. ſi familia* 9. *ff. de juriſd.* docent Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. cent.* 6. *caſu* 501. Mareſcotus *lib.* 1. *variar. cap.* 127. plures relati ab Amaya *lib.* 1. *obſervat. cap.* 2. *num.* 1. & *cap.* 3. Coſta *de facti ſcientia inſpect.* 85. quam rationem præſentis aſſertionis adduxerunt Henricus *in cap. finali*, *numero* 1. *hoc tit.* Suarez *diſput.* 4. *ſect.* 8. *numero* 6. *ſect.* 11. *num.* 9. & *ſect.* 1. *diſp.* 11. *num.* 2. & *diſput.* 26. *ſect.* 2. *num.* 3. Marius Alterius *lib.* 3. *de cenſur. diſput.* 2. *cap.* 3. qui idem admittunt eo caſu, quo quis tempore excommunicationis, vel interdicti cum probabili ignorantia celebravit: unde non rectè Coſta *dict. inſpect.* 85. *num.* 6. exiſtimavit, quod quamvis ignorantia probabilis excuſet à peccato, non tamen excuſat ab irregularitate, quia in eam quis incidit etiam ignorans, & præter intentionem, ut *in cap. ſententiam*, *ne clerici*, *vel monachi*; namque id non procedit in ea irregularitate, quæ provenit ex delicto, qualis eſt ea, de qua agimus, quæ non incurritur cum probabili ignorantia. 15 Traditur decidendi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus ſolutione Gloſſa *in præſenti*, Hoſtienſi, & Henricus exiſtimarunt, quòd ignorantia probabilis aliquando non excuſat à ſuſpenſione, aliquando excuſat, ſcilicet quando ceſſat peccatum: ſed non explicant, quando unum, vel quando alium effectum ignorantia probabilis operetur; quare hac ſententia omiſſa, & aliis relatis à Patre Suarez *de cenſur. diſp.* 31. *ſect.* 1. *ex nu.* 10. dicendum eſt, verum eſſe ordinatum ab Epiſcopo, qui renunciavit ſimul loco, & dignitati, licèt characterem ordinis recipiat, non tamen exequutionem, ſeu exercitium ipſius gradus aſſequi, quia quod Epiſcopus non habet, aliis conferre non poteſt, *cap. Daibertum* 24. 1. *q.* 7. *c. quod autem* 5. *de jure patron.* & ignorantia probabilis ejus, qui ordinatur, non poteſt dare exercitium ordinis ei, qui non habet, ut rectè docet Suarez *ubi ſuprà*: & quemadmodum Epiſcopus ut characterem imprimat, indiget charactere; ita ut characterem imprimat cum exercitio, oportet, ut ipſe illum habeat cum exequutione; nam quemadmodum ex inſtitutione divina, ut character imprimatur in ordinato, neceſſarius eſt character in Epiſcopo; ita ex inſtitutione eccleſiaſtica, ut characterem cum executione conferat, oportet, ut illum Epiſcopus habeat cum exequutione; quem quia non habet, qui loco ſimul, & dignitati renunciavit, utique illum cum exercitio conferre non poteſt, ſive ſcienter, ſive ignoranter ordinatus ordines recipiat; quia hoc provenit ex defectu poteſtatis in miniſtro. Quare ordinatus à tali Epiſcopo, ut poſſit in gradu ſuſcepto miniſtrare, indiget vera, & propria diſpenſatione, quæ ei, qui ſcienter à tali Epiſcopo ordines recipit, denegatur, ex ratione quam adducit Pontifex *in d. cap.* 1. *de ordin. ab Epiſcop.* Cum eo autem, qui ignoranter ordines ita recipit, poteſt Epiſcopus diſpenſare, ſed cum diſcretione, ſi modò 16 Diſſolvitur dubitandi ratio.

ex

Digitized by Google

ex circumſtantiis intelligat, quòd non craſſa, & ſupina ignorantia interceſſit, ſed juſta, & probabilis, quæ qualis ſit, ejus arbitrio committitur. Eadem ratione procedunt textus *in cap.* 2. *eod. tit. de ordinat. ab Epiſcop. cap. ab excommunicatis* 9. *quæſt.* 1. qui loquuntur de clericis, qui ab Epiſcopo excommunicato ignoranter ordines receperunt; namque excommunicatus Epiſcopus, quamvis validè ordines conferat, ut probat Hugolinus *de cenſur. tabul.* 1. *cap.* 13. *§.* 16. *num.* 5. attamen pari ratione, quia dum durat excommunicatio, non habet ſuorum ordinum executionem, utique illam ordinatis à ſe conferre non poteſt; ideò neceſſaria eſt diſpenſatio, ut ita ordinatus in gradu ſuſcepto miniſtrare poſſit. Eodem modo intelligendus eſt textus *in cap. ordinationes* 9. *quæſt.* 1. ubi verba illa: *Irritas eſſe judicamus*, accipienda ſunt quoad executionem, quam quia hæreſiarcha non habet, ordinatis à ſe conferre non poteſt; quare diſpenſatione indigent, & eam aſſequuntur, ſi probare voluerint, ſe neſciiſſe, Epiſcopos damnatos eſſe, cùm ordines receperunt. Eodem modo accipiendi ſunt textus *in cap. ſtatuimus* 106. *verſ. Hoc autem, cap. ſtatuimus* 107. *§. ſimoniacos, & §. de hoc, cap. à ſimoniacis* 108. 1. *quæſt.* 1. Alia cauſa eſt ejus, qui tempore ſuſpenſionis ex probabili ignorantia celebrat, quia hic abſque delicto, & peccato non poteſt effici irregularis, nec privari uſu ſui ordinis jam quæſito; quia ut inquit Suarez *dict. num.* 12. quando irregularitas, ſeu ſuſpenſio habet rationem pœnæ, non poteſt quis illa puniri, niſi ob culpam, quæ ceſſat in eo, qui celebrat ex probabili ignorantia, quia in eo non datur contemptus, & ceſſat dolus, *leg. illud* 7. *§. ſi tamen, ff. de tributoria, leg. miles* 6. *§. ſi mulier, ff. ad leg. Jul. de adult.* & per conſequens delictum, *l. ſtatu liberum* 9. *§.* 1. *ff. de ſtatu lib. l. ſi quis* 5. *in fine princip. ff. de O. & A.* Alexander requirit ſcientiam, ut *in cap. Epiſcopus* 11. *quæſt.* 3. *Clement. unic. de conſang. & affin. cap.* 1. *de eo qui cog. conſang. leg. fin. de decret. ab ordin. faciend.* quia probabiliter ignorans eſt in bona fide; & ideò non punitur, quaſi crimen admiſerit, *l. ſi adulterium* 38. §. 1. & *§. iiſdem, ff. de adulteriis, l. qui contra* 4. *in fine, C. de inceſt. nupt.* nec hoc tantùm habet ignorantia antecedens, verùm etiam concomitans, ut contra varios, quos ipſe refert, probat Menochius *de præſumpt. cent.* 6. *caſu* 92. *ex num.* 87.

17 **Diſſolvitur augmentum difficultatis.**

Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis, nam verius eſt, ſtante probabili ignorantia excommunicationem non incurri, quia non niſi in contumaces propter peccatum mortale imponitur, *cap. nemo* 41. 11. *quæſt.* 3. Sed peccatum ceſſat, quando adeſt probabilis ignorantia, ut proximè probavi: ergo, & per conſequens excommunicatio, *cap. ſi verò* 4. *de ſent. excom. cap.* 2. *de conſtit. lib.* 6. juncta Gloſſa ibi, verbo *Res ignorata*, *c. cùm deſideres* 15. *de ſentent. excomm.* Covarr. *in cap. alma*, 1. *part. §.* 10. *ex numero* 7. Suarez *diſput.* 4. *ſect.* 8. *ex num.* 1. & *diſp.* 15. *ſect.* 3. *num.* 2. Hugolinus *eod. tract. tabula* 1. *cap.* 9. §. 8. *num.* 8. Marius Alterius *lib.* 3. *diſput.* 2. *cap.* 3. *per totum*, Coſta *de facti ſcientia, inſpect.* 85. *num.* 12. Nec contrarium docetur *in dict. cap. ſi quis Epiſcopus* 6. & 7. 11. *quæſt.* 3. in illis verbis, *Maximè ſi poſtquam didicerint*, quæ repetit Nicolaus Papa in Synodo Romana *can.* 2. nam verbum *maximè*, vel ſignificat *tantùm*, ut *in cap. pervenit* 18. *diſt. cap.* 1. 16. *quæſt.* 3. ut exponit Gloſſa ibi: vel ſi comprehendit ignorantes, non ſunt, quos probabilis ignorantia excuſat, ſed qui communicant ex craſſa, ſupina, vel affectata, juxta textus *in cap. qui & divinis* 24. *in fine*, 12. *quæſt.* 2. *cap.* 1. *§. quod nec ſufficiat, de poſtul. Prælat. cap. pen.* 37. *diſt. cap. cùm inhibitio, §.* 1. *de clandeſt. deſponſ. cap. eos, de tempor. ordin. in* 6. *l.* 5. *ff. de reb. credit. l.* 6. *ff. de jur. & facti ignor. l.* 44. *de ritu nupt.* de qua ignorantia, craſſa videlicet, intelligit Gloſſa *ibi*, textum *in cap. quoniam multos* 103. 11. *quæſt.* 3. juxta quam ex nova conſtitutione hujus textus craſſa, & ſupina ignorantia excuſat. Sed Gloſſam refellit Suarez *diſp.* 5. *ſect.* 3. *num.* 2. quare illa verba accipit de ignorantia probabili, & inculpabili. Quo modo etiam accipiunt Gloſſa *in dict. cap. cùm deſideres, verbo Excommunicationis*, & Alterius *lib.* 1. *de cenſur. diſp.* 15. *cap.* 5. ex quo affirmat, Pontificem Gregorium nihil circa ignorantes novi conceſſiſſe, ſed declaraſſe, quòd jure ipſo naturali locum habebat ad tollendos ſcrupulos. Sed quia huic explicationi obſtant priora verba illius textus, ibi: *Perire quotidie cernimus partim ignorantia*, quæ ſupponunt propter ignorantiam culpabilem, & peccaminoſam, gratiam illam Pontificem conceſſiſſe, qualis non poteſt eſſe ignorantiam probabilis, mox redit Suarez ad explicationem Gloſſæ, affirmans quamcumque ignorantiam fortaſſe excuſare communicantem cum excommunicato à minori excommunicatione, dummodo affectata non ſit, quia hæc malitiæ æquiparatur; alia verò ignorantia non continet veram, & propriam contumaciam in communicante, ſed negligentiam, quæ quemadmodum ſufficit in præſenti textu, ut propter eam diſpenſatio concedatur in irregularitate; ita propter animarum periculum efficit, *in dict. cap. quoniam*, ut in excommunicationem minorem non incidant, qui etiam ex craſſa, & ſupina ignorantia excommunicatis communicant: quare indulgentia hæc ad alios caſus non protrahitur, ſed in aliis, in quibus ſimilis gratia conceſſa non fuit, craſſa, vel ſupina ignorantia non excuſabit. Nec obſtat textus *in cap. ſicut dignum, §. de illis, de homicid.* quia verbum *vel ignoranter*, ibi non apponitur, ut etiam eo caſu ei, qui cum excommunicatis communicabit, imponatur; ſed potiùs ne imponatur, quemadmodum non imponitur eo caſu, quo quis ex timore communicavit, juxta dictum caput *quoniam multos*: & hos duos caſus conſiderandos eſſe apertè jubet Pontifex. Nec tandem obſtat textus *in d. cap. excellentiſſimi* 112. 11. *quæſt.* 3. ſi accipiamus verbum *abſolvatur*, pro declaratione, hoc eſt abſolutum eſſe, ut accipitur *in cap. audivimus*, 24. *quæſt.* 1. juxta Patrem Suarium *de cenſur. diſput.* 4. *ſect.* 4. *n.* 22. aut etiam ut textus ille procedat in craſſa, & ſupina ignorantia, quæ etiam vera ignorantia eſt; non de affectata, quæ eſt ignorantia ſimulata: nam cùm ſententia, de qua ibi, fuiſſet publice promulgata, ejus ignorantia non excuſat, ne incurratur excommunicatio, juxta textus *in dict. cap. qui a divinis, cap.* 1. *§. quod nec ſufficit, de poſtul. Prælat.* Illa tamen ignorantia facit, ut ſtatim abſolutio concedatur, quemadmodum diſpenſatio in præſenti textu.

18 **Exponitur c. cum illorum 32. de ſent. excom.**

Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in cap. cùm illorum* 32. *de ſent. excom.* ubi Innocentius III. affirmat, eos qui manus violentas in clericos injecerunt, & ita ſacris ordinibus initiati fuerunt, ignorantes cenſuræ, in ſuſceptis gradibus miniſtrare non poſſe, niſi obtenta diſpenſatione. Igitur quia qui cum ignorantia probabili cenſuræ ordines ſuſcepit, irregularis efficitur. Pro cujus textus expoſitione diſcrimen conſtituendum eſt inter ignorantiam facti proprii, & ignorantiam facti alieni; nam ignorantia proprii facti, de qua in eo textu agitur, juſta, & probabilis eſſe nequit, immò nec præſumitur, argumento legis ultimæ *in fine, ff. pro ſuo, l. quamquam* 6. *ff. ad Vellejan.* & ideò in eo caſu diſpenſatio neceſſaria eſt: ignorantia verò facti alieni, de qua in præſenti agitur, juſta, & probabilis eſt, *l. ult. in fin. ff. de jur. & facti ignor.* quia ut inquit Conſultus *in l.* 2. *ff. eod. tit.* talis ignorantia etiam prudentiſſimos fallit. Illuſtrat Robertus *lib.* 4. *de ſent. cap.* 15. & ideò ea excuſat, non tantùm in civilibus, *l.* 1. *l.* 3. & 4. *l. regula* 9. *ff. eodem tit. l. qui fundum* 7. *§.* 2. *ff. pro emptore, l. ſi res* 57. *ff. de legat.* 1. *l. in bonorum* 10. *ff. de bonor. poſſeſſ. l. nunquam* 31. *cum l. ſequenti, §.* 1. *ff. de uſucap. l. ſi à patre* 5. *cum l. ſequent. ff. de condit. indeb. leg. quamdiu* 5. *cum ſequent. C. qui admitti*: ſed etiam in criminalibus, *l. liberorum* 11. *§. non tantùm, ff. de his qui notant. infam. l.* 2. *ff. ſi quis in jus vocatus, l. tutor* 16. *§. contrariam, ff. de pignorat. act. l. ſi quis* 7. *§. doli, l. ſi familiam* 7. *ff. de juriſd. l.* 4. *in fin. Cod. de inceſt. nupt. l. plagii* 14. *Cod. ad leg. Flaviam de plag. c. ſi quis cum duobus, & ſequent.* 34. *quæſt.* 2. *cap.* 2. *de cognat. ſpirit. regul. ignorantia, de R. J. lib.* 6. latè probat Amaya *lib.* 1. *obſerv. c.* 1. *num.* 1. unde excuſat ab excommunicatione, *c. ſi verò* 4. *de ſent. excom.* Suarez *de cenſur. diſput.* 4. *ſect.* 8. *num.* 11. Hugolinus *eod. tract. tabula* 1. *cap.* 9. *§.* 8. & ab irregularitate, *c. ſignificaſti* 18. *de homicid.* de qua ignorantia rectè accipiunt præſentem textum Innocent. Hoſtienſ. & Ancharan. nec contrarium probant textus *in leg. genero* 8. *ff. de his qui not. infam. l.* 1. *ff. de legibus, leg.* 2. *ff. de termino moto, leg. fortuito* 11. *ff. de incend.* quos & alios explicat Amaya *ubi proximè*. Nec etiam obſtat textus *in l. Julianus* 13. *§.* 1. *ff. de act. empti*. Cui reſpondetur ex ratione textus *in l.* 1. *cauſa, ff. de ædilit. edict.* ſcilicet quod non intereſt, fallatur quis ignorantia, an calliditate: qua ratione procedunt textus *in l. ſi adeſt* 19. *§.* 1. *ff. locati, l. tutor* 16. *§. contrarium, ff. de pign. act.* Nec etiam obſtat textus *in leg. ſi partem* 19. *§.* 1. *ff. quemadmodum ſervitutes*; quia cùm tempus, de quo ibi, quo ſervitutes amittuntur, ſit continuum, currit etiam ignoranti, juxta dictam legem *genero*. Nec tandem obſtat textus *in l. interdum* 16. *§. licet, ff. de publican.* quia ut ibi notat Acurſius, ignorantia, de qua ibi, non eſt juſta, & probabilis, quia eſt ejus, quod quis ſcire tenetur; & ideò non excuſat, ſed ea ſtante quis mitius punitur: qua ratione etiam non excuſat *in l. ſervos* 12. *C. de agric. lib.* 11. *l.* 1. *Cod. de colonis Illyricianis*.

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T X.

a Idem.

SI *b* celebrat minori *c* excommunicatione ligatus, licèt graviter *d* peccet, nullius tamen notam *e* irregularitatis incurrit, nec *f* eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione *g* juriſdictionis ſibi competunt, exercere. Si tamen ſcienter talis electus fuerit, ejus electio eſt *h* irritanda pro eo, quod ad ſuſceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à ſanctis *i* Patribus eſt privatus. Peccat autem conferendo eccleſiaſtica *j* ſacramenta: ſed ab eo collata, virtutis non carent *k* effectu, cùm non videatur à collatione, ſed participatione ſacramentorum (quæ in ſola conſiſtit perceptione,) remotus. Dummodo non in contemptum eccleſiaſticæ diſciplinæ, videlicet contra prohibitionem ſuperioris, communioni excommunicatorum *l* pertinaciter ſe ingeſſerit: in quo caſu eſt anathemate feriendus.

N O T Æ.

1 a IDem.) Gregorius videlicet IX. qui præſentem conſtitutionem edidit, ut decideret, ſopiretque veterem controverſiam; nam cùm aliis canonibus ſtatutum eſſet, clericum excommunicatum celebrantem irregularitatem incurrere, quos retuli *in c. 4. hoc tit.* quia tamen expreſſum non erat, an de ligatis tantùm majori excommunicatione, an etiam de minori ſacri canones loquerentur, cœpit de hoc apud Interpretes dubitari; & ſuper eo diverſas fuiſſe opiniones, refert Hoſtienſis *in præſenti, num.* 1. quare ut eam quæſtionem definiret Gregorius in præſenti, docet, clericum minori excommunicatione ligatum, celebrantem, licèt graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrere, & poſſe eligere, atque ea, quæ ratione juriſdictionis ſibi competunt, exercere, non tamen eligi; additque, peccare conferendo eccleſiaſtica ſacramenta, ſed ab eo collata virtutis effectu non carere, dummodo in contemptum eccleſiaſticæ diſciplinæ communioni excommunicatorum pertinaciter non ſe ingeſſerit: quo caſu affirmat, eſſe anathemate feriendum. Quam Gregorii conſtitutionem notabilem, & magiſtralem dixit Butrius *in præſenti, num.* 1. famoſiorem aliis appellavit Panormit. *n.* 1. elegantem dixit Covarr. *in c. alma*, 1. *par. in initio*, *n.* 4. & §. 6. *num.* 5.

b *Celebrat.*) Hoc eſt, Miſſæ ſacrificium offert, juxta textus *in c. is qui* 18. *de ſent. excom. lib. 6. Clement.* 2. *de privil.* Hugolinus *de cenſur. tabul.* 3. *c.* 8. *num.* 1.

2 c *Minori excommunicatione.*) De qua *in c.* 2. *de except. cap. penult. de ſentent. excom.* & de illa tantùm præſens quæſtio procedit, non de aliis minoribus excommunicationibus, quæ privabant oſculo pacis, aut ſocietate Epiſcoporum, ſeu ſacerdotum, de quibus agit Morinus *lib.* 2. *exercit. cap.* 1. *cum ſequent.* Dicitur enim hæc minor excommunicatio comparatione ad majorem, quia hæc paucis effectibus eſt contenta; privat enim tantùm aliqua communione, veluti paſſiva perceptione ſacramentorum, quæ quamvis olim in Eccleſia magna pœna fuerit, ita ut ſimpliciter excommunicatio diceretur, ut ex canone 10. aliàs 11. Apoſtolorum conſtat, & facilè probatur *ex c. ſacerdote* 63. *de conſecr. diſt.* 1. Sotus *in* 4. *diſt.* 22. *qu.* 1. *art.* 1. Marius Alter. *de cenſur. diſp.* 2. *c.* 5. §. *excommunicatio*, Suarez *eod. tract. diſp.* 8. *ſect.* 3. *nu.* 2. attamen quia longè gravius damnum infert excommunicatio major, pluresque habet effectus, ideo ejus reſpectu minor excommunicatio dicitur, quemadmodum minor capitis diminutio appellatur reſpectu majoris, & maximæ, §. *minor*, *Inſtit. de capit. diminut.*

3 d *Graviter peccet.*) Innocentius *in præſenti*, *n.* 1. ait, quod ideò graviter peccat, quia celebrat in peccato mortali ex eo contracto, quia cum excommunicato majori excommunicatione communicavit, juxta textum *in cap. ſacris, de his quæ vi*; & ita eſt ſupenſus quoad ſe, *c. ſacerdotes* 90. 1. *q.* 1. *cap. ult. de cohabit. cleric.* Sequuntur Hoſtienſis *num.* 1. Anton. *n.* 3. & 4. & eos refellit Covarr. *in c. alma*, 1. *p.* §. 8. *num.* 2. ex eo, quia ad minorem excommunicationem non deſideratur neceſſariò mortale crimen, ſed ſufficit venialis culpa. Graviter ergo peccat, quia dum celebrando percipit ſacramenta, facit contra præceptum Eccleſiæ in materia gravi, & ſacra, & violat cenſuram Eccleſiæ; & ſic quia peccatum mortale committit, graviter peccat, *l.* 6. *tit.* 9. *partit.* 1. Covarr. *ubi ſuprà*, *num.* 2. Suarez *de cenſur. diſp.* 24. *ſect.* 2. *n.* 2. Idem procedit in ligato majori excommunicatione, qui gravius peccavit, quia gravius offendit præceptum, & cenſuram Eccleſiæ, ut ex hoc textu, & *ex c. latores* 4. *hoc tit.* probat Suarez *diſp.* 11. *ſect.* 1. *num.* 1. Inde etiam provenit, quòd ligatus minori excommunicatione, graviter peccat, ſi alia ſacramenta percipiat, veluti Confirmationis, Pœnitentiæ, Ordinis, aut Matrimonii, ut probant Sanchez *lib.* 9. *de matrim. diſp.* 9. *n.* 5. Hugolinus *de cenſur. tabul.* 3. *c.* 6. §. 1. *n.* 1. Sacramenta tamen ei collata valida erunt, excepta abſolutione ſacramentali. Suarez *ſuprà*, *n.* 2. non tamen peccabit taliter excommunicatus, ſi Miſſam, & alia divina officia audiat, ſeu iiſdem interſit ſimul cum aliis fidelibus, alioſve actus eccleſiaſticæ communionis exerceat, ſive ſacros, ſive politicos, dummodo non percipiat ſacramenta. Covarr. *d.* §. 8. *num.* 2. Suarez *d. ſect.* 2. *num.* 4. Illi etiam, qui excommunicato minoris excommunicationis conferunt ſacramenta, etiam graviter peccant, quia veniunt contra præceptum, & cenſuram Eccleſiæ, *cap.* 2. *de majorit. & obed.* Suarez *d. ſect.* 2. *n.* 26.

4 e *Notam irregularitatis.*) Hoc nomen *irregularitas*, in veteribus canonibus incognitum fuit, ut pro expoſitione textus *in c. ſi Epiſcopus* 6. 11. *q.* 3. notarunt Antonius *hic*, *num.* 13. Addition. Panormit. *num.* 6. poſteà verò receptum fuit ad ſignificandos eos, qui non poſſunt ordinari, vel in ordinibus miniſtrare. Erat enim olim ab Apoſtolis, & à ſanctis Patribus regula conſtituta de illis, qui admittendi erant ad ſacra miniſteria, & in illis poterant miniſtrare, ut colligitur *ex c. unum orarium*, §. *nunc autem*, 25. *diſt. cap.* 2. 48. *diſt. c. ſi qui ſunt* 4. 81. *diſt.* qua qui comprehenſi non erant, quia extra regulam reperiebantur, irregulares dicebantur; quo nomine ad eos ſignificandos, qui impedimentum habent, ne poſſint ordinari, utuntur ſæpiùs Pontifices. Sicut regularis dicitur, qui juxta regulam vivit, *cap. quod Dei* 5. *c.* 7. *de ſtatu monach.* Concil. Mogunt. *can.* 13. & 21. Arelat. 6. *can.* 6. Vernenſe *can.* 11. Carnot. *epiſt.* 202. probat Benedictus Haæphtenus *tom.* 1. *diſq. mon. tract.* 1. *lib.* 3. *diſquiſ.* 6. Quare primis Eccleſiæ temporibus omnes clerici dicebantur regulares, aut canonici, à canone, cui inſcripti erant, & juxta quem vivebant. Concil. Laodic. *can.* 24. *c. ſi qui verò*, *cum ſeq.* 3. 32. *diſt.* notavit Cironius *ad tit. de regul.* Ita qui arcetur ab eccleſiaſtico ordine, tanquam à regula alienus, dicitur irregularis, ideſt devians à regula, *c.* 1. 47. *diſt.* ubi cùm agatur de pœna uſurarii, dicitur, quòd clericus eijciatur à Clero, & alienus ſit à regula, ſive ab eccleſiaſtico gradu, ut in ipſo canone 17. Concilii Nicæni legitur. Eſt enim vox hæc compoſita ex præpoſitione *in*, & regula: quę præpoſitio negativa privationem inducit, *l. incivile*, *ff. de legibus*. Unde irregulare dicitur, quod intra regulam non continetur; quo in ſenſu dicitur irregulariter legens pro eo, qui contra regulam legit, *in c. quoniam*, 69. *diſt.* irregulare depoſitum, quod contra regulas depoſiti fit, *l. Lucius* 24. *cum l. ſequenti*, §. *qui pecuniam*, *ff. depoſiti*. Eſt autem irregularitas hæc nota quædam, ſive impedimentum ex facto, vel defectu proveniens, quo quis prohibetur ad ſacros ordines promoveri, & in eiſdem miniſtrare: & aliquando provenit ex delicto, aliquando ex defectu, aliquando ex vinculo, ut probavi paſſim *in lib.* 1. *Decretalium*. Et quia poſt delictum manet nota, *l. ult. C. de generali abolitione*, *cap. ult.* §. *indulgentia*, 2. *quæſt.* 3. *l.* 6. §. *ſi quis*, *cum l. ſequenti*, *ff. de his qui not. infamia*: ſive macula, *cap. fin.* 25. *diſt.* quia cùm ſe habeat ad modum cicatricis, *cap. ventum* 18. 1. *q.* 1. etiam poſt pœnitentiam durat, *cap. fin. de ætate & qualit.* & ideò rectè appellatur nota *in præſenti*, & *in cap. fin. de homicid.* & qui minori excommunicatione ligatus celebrat, talem notam non incurrit, quia ſi poſtquam celebravit, abſolvatur, poterit ulterius celebrare ſine diſpenſatione; quod illi non liceret, ſi irregularitatem incurreret, qui deponeretur, ut contingit ligato majori excommunicatione, & celebranti, *cap.* 3. & 4. *hoc tit.* nec haberet ſpem reſtitutionis, *c. ſi quis Presbyter* 5. *cum ſequent.* 11. *quæſt.* 3.

5 f *Nec eligere prohibetur.*) Quia cùm tantùm ſit remotus à perceptione ſacramentorum, *cap.* 2. *de except.* & ab omni eo, per quod pervenitur ad illam, ut eſt electio paſſiva, de qua infrà *in verſ. Si tamen*, non prohibetur eligere,

Digitized by Google

eligere, quia hoc extrinſecus ſe habet ad participationem Sacramentorum; nec ab ea dependent. Docent in præſenti Anton. *num.* 1. Panormit. *num.* 2. Ancharan. *num.* 3. Covarr. *in cap. alma*, 1. *p.* §. 8. *num.* 3. Suarez *de cenſur. diſp.* 24. *ſect.* 2. *n.* 4. Nec intereſt, an minor excommunicatio à jure, an ab homine imponatur, quia in utraque eadem ratio procedit, quamvis contrarium innuatur *in l.* 6. *tit.* 9. *part.* 1. Nec aliud docetur *in c. illa* 39. *de elect.* quia potiùs id ibi probatur, ſiquidem docetur minori excommunicatione ligatum poſſe eligere, quia canonica judicatur electio, cui ipſi interfuerunt eligendo, *c.* 3. *de cauſ. poſſeſſ.* & licèt in eo textu affirmet Pontifex, ſe ſupplere de plenitudine poteſtatis, ſi quis in ea ex eo fuiſſet defectus, hoc non fecit ex neceſſitate, ſed ex abundantia, ut docet Gloſſa 2. Innocentius *num.* 2. Suarez *d. ſect.* 2. *num.* 13. & ut ſatisfaceret opponentibus de minori excommunicatione, addidit illa verba: *Si quis defectus*, &c. aut fortè hæc verba præſentis textus tantùm ſignificant, quod propter minorem excommunicationem excommunicatus eligere non prohibetur, etiamſi celebraverit, etſi de hoc non tamquam de excommunicatione, ſed tamquam de crimine opponatur, ne interſit electioni, quia criminoſus à temporalibus actionibus removetur, *cap. ſuper eo* 13. *de teſtibus*: & per conſequens ab ſpiritualibus, argumento capitis *per venerabilem*, *qui fil. ſint legit.* ſi nihilominus interſit, ex hoc defectu potuit electio impugnari, ut quoſdam exiſtimaſſe referunt Hoſtienſis, & Innocent. *in eo textu*, *num.* 1. Quem defectum de plenitudine poteſtatis ſupplet Pontifex *in eo capite*. Aliud procedit in ſuſpenſis, quia hi non poſſunt eligere, *c. cùm dilectus*, *verſ. Quia nobis*, *de conſuet. c. cùm inter*, 16. *de elect. c. quia diverſitatem*, *de conceſſ. præbend. cap. unic. ne ſede vacante*, *lib.* 6. ſive ſint ſuſpenſi ab ordine, ſive ab officio; nam cùm non poſſint actum ordinis, vel officii exercere, utique nec ea, quæ dependent ab ordine, vel officio, ut eſt actus eligendi, *Clement.* 2. *de ætate & qualit.* quare nihil intereſt, an à jure, an ab homine ſuſpenſio imponatur, quicquid voluit Gloſſa verbo, *& ſuſpenſus*, *in d. c. cùm dilectus*, & in præſenti, verbo, *Nec eligere*.

6 g *Juriſdictionis*.) Sive ſit juriſdictio eccleſiaſtica, ſive propria, ſive delegata, ex eadem ratione, quia non pendet à perceptione Sacramentorum, quæ tantùm illi prohibita eſt; & ideò aliorum humanorum actuum particeps erit, *ex l. cùm Prætor*, *ff. de judic.* quare poterit excommunicare, & ab excommunicatione abſolvere, *cap. duobus* 56. *de ſentent. excommun.* quia non tantùm juriſdictionem retinet, ſed & uſum juriſdictionis: item ea obire, quæ quamvis juriſdictionis non ſint, tamen aguntur in judicio. Unde actor eſſe poterit, & procurator, aut teſtis, vel accuſator, licèt de his duobus dubitet Anton. *in præſenti*, *num.* 15. non quia excommunicatus ſit, ſed quia criminoſus, argumento textus *in cap. ſuper eo* 13. *de teſtibus*. Item poterit contrahere, & facere teſtamentum. Gloſſa *in præſenti*, quam ſequuntur Innoc. *num.* 3. Hoſtienſ. *num.* 5. Panormit. *num.* 2. Suarez *d. ſect.* 2. *num.* 4.

7 k *Eſt irritanda*.) Conſonant lex 6. *tit.* 9. *part.* 1. Ratio redditur à Gregorio in illis verbis: *Pro eo, quod ad ſuſceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à ſanctis Patribus eſt privatus*. Quæ ſignificant, quòd quamvis per minorem excommunicationem privetur quis tantùm Sacramentorum participatione, *cap.* 2. *de except.* quæ in ſola perceptione conſiſtit, juxta præſentem textum *in verſ. Peccat*; attamen ſi eligatur ad beneficium, electio eſt irritanda, quia concomitanter ſe habet ad ſuſceptionem ſacramentorum; ideò enim quis eligitur ad beneficium, ut celebrando percipiat ſacramenta, *cap. relatum* 11. *de conſecr. diſt.* 2. à quorum perceptione eſt privatus. Unde etiam eligi prohibetur, ex regula, quæ dictat, quod quando aliquid prohibetur, omne id cenſetur prohibitum, per quod pervenitur ad illud, *l. oratio* 16. *ff. de ſponſ. leg.* 2. *ff. de juriſdict. cap. præterea*, *de offic. deleg.* & ne qui una via à Sacramentorum perceptione arcetur, alia admittatur, contra textum *in cap. tuæ*, *de procurat.* namque ſi talis electio non irritaretur, tacitè admitteretur electus ad id, à quo expreſsè prohibetur, contra regulam textus *in l. qui teſtamento* 27. *de probat.* Sed quia hæc electio directè non celebratur contra cenſuram, ideò non eſt irrita ipſo jure, ſed irritanda à judice per ſententiam, ut conſtat ex præſenti verbo *irritanda*, & docuerunt Gloſſa *in præſenti*, *verbo Eligere*, Suarez *diſp.* 24. *ſect.* 2. *num.* 21. Alterius *de cenſur. diſp.* 4. *cap.* 3. §. 2. quare audiendi non ſunt Hoſtienſis hic, *num.* 5. Cardinal. *columm. ult.* Covarruv. *in cap. alma*, 1. *part.* §. 4. *num.* 3. Hugolinus *tabul.* 3. *cap.*.. §. 3. *n.* 2. exiſtimantes, hanc electionem ipſo jure nullam eſſe, quia perſona minùs idonea eligatur: & argumento capitis *poſtulaſti* 7. *hoc tit.* accipientes verbum *irritanda*, juxta ſubjectam materiam, hoc eſt irrita nuncianda; namque perſona in hoc caſu non prohibetur directè eligi ob minorem excommunicationem, quemadmodum ligatus majori excommunicatione, de qua agitur *in d. c. poſtulaſti*; ſed indirectè, & immediatè; & ideò quamvis electio facta de excommunicato majori excommunicatione ligato ſit ipſo jure nulla, *d. c. poſtulaſti*; non tamen talis erit electio de ligato minori excommunicatione, ſed irritanda.

i *Sanctis Patribus*.) In canone 10. Apoſtolorum, de 8
quo *in cap. ſicut Apoſtoli*, 16. *cum ſequenti*, 11. *quæſt.* 3. & aliis, quæ dabimus *in cap. ſignificavit*, *de ſentent. excomm.* ex quibus verbis etiam deducitur, quòd ſi excommunicatus minori excommunicatione eligatur ad temporalem dignitatem, Regnum, & Cathedram, etiamſi ſacræ electionis ſit, valebit electio, quia ceſſat prædicta ratio. Suarez *d. ſect.* 2. *num.* 14. Alterius *d. diſp.* 4. *cap.* 2. non ita ſi eligatur ad beneficium ſimplex, præſtimonium, vel ſimile, cujus officium non eſt miniſtrare, quia quamvis hæc beneficia non obligent ad Miſſam celebrandam, vel ſacri ordinis ſuſceptionem, ſufficit quod ex intentione Eccleſiæ fuerint ad finem hunc inſtituta. Aliud procedit in penſione, quæ non eſt beneficium eccleſiaſticum.

j *Sacramenta*.) Conſonant lex 6. *tit.* 9. *partit.* 1. & rectè, 9
quia qui minori excommunicatione ligatus celebravit, graviter peccat, ut inquit Gregorius *in præſenti*; at ille qui in peccato mortali eſt, non poteſt ſacramenta contingere, *c. eos*, 81. *diſt.* quod ſi faciat, graviter peccat, *c. illud*, 50. *diſt. c. illud*, 95. *diſt. c. omnia* 1. *q.* 1. *c. præter*, §. *verum*, 32. *diſt.* Ergo minori excommunicatione ligatus, conferendo eccleſiaſtica Sacramenta non peccat, quia violat cenſuram Eccleſiæ, quia hæc tantùm privat perceptione Sacramentorum; ſed quia indignè confert, & in peccato mortali. Ita Innocentius, Hoſtienſis, & Antonius *in præſenti*, quicquid velint Covarr. Suarez, & Hoſt. relati à Barboſa *in præſenti*: vel quia celebrant ut conferat, quo caſu accipit textum hunc Mendo *in ſtatera*, *diſſert.* 13. *q.* 9.

k *Effectus*.) Quia cùm excommunicatus ratione cenſuræ ſacramenta conferre non prohibeatur, ab eo collata non tantùm valent, ſed, & conferunt executionem.

i *Pertinaciter*.) Quare etſi non fiat irregularis, quia graviter deliquit, à judice tamen anathemate eſt feriendus, juxta textus *in cap. ſi quis Presbyter* 5. *cap. ſi quis laicus*. 26. 11. *qu.* 3. *cap. quod in dubiis* 30. *de ſentent. excomm. cap.* 3. 9. & 13. *eod. tit. lib.* 6.

COMMENTARIUM.

APud antiquos ſatis controverſum fuit, utrùm ſi ex- 10
communicatus minori tantùm excommunicatione ligatus celebraſſet Miſſæ ſacrificium, maneret irregularis, ut contingit excommunicato majori excommunicatione, juxta tradita *in cap.* 4. *hoc tit.* Et Gloſſa 1. *in cap. ſi quis Presbyter* 5. 11. *qu.* 1. exiſtimavit, etiam minori excommunicatione ligatos ſacrificium Deo offerentes deponendos eſſe, & fieri irregulares, intelligens ita verba illa ipſius textus, *ab Epiſcopo ſuo correptos*, de excommunicatis minori excommunicatione; quia cùm hæc excommunicatio cenſura ſit, ea ligatus dicitur correptus, *cap. corripiantur* 24. *qu.* 3. & ſi de excommunicato majori excommunicatione in eo canone ageretur, fruſtra ei imponeretur anathema, qui jam erat majori excommunicatione ligatus. Affirmat ergo Gloſſa, in eo canone agi de excommunicato minori excommunicatione. Quæ Gloſſæ ſententia fulcitur ex canone 8. Concilii Carth. 2. ex quo deſumptus eſt textus *in d. cap. ſi quis Presbyter*, ubi ita legitur: *Si quis Presbyter à Præpoſito ſuo excommunicatus, vel correptus fuerit*, &c. Facit etiam, nam minori excommunicatione ligatus, celebrando graviter peccat, ut inquit Gregorius *in præſenti*; quia in materia gravi, & ſacra violat cenſuram Eccleſiæ: hoc autem peccatum debet aliqua pœna puniri: ſed nulla pena congruentior eſt, quàm irregularitas; nam ex eadem cauſa, quia graviter peccant excommunicatus majori excommunicatione, ſuſpenſus, & interdictus, celebrantes irregulares fiunt, ut probavi *in c.* 4. *c. Apoſtolicæ*, *hoc tit.* Ergo ſimiliter ligati majori excommunicatione celebrantes irregularitatem contrahunt. Deinde quia in minori excommunicatione contracta ex eo, quod quis communicavit cum excommunicato majori excommunicatione ligato, peccatum mortale incurritur, *cap. ſacris*, *de his quæ vi*: & ratione hujus peccati, non tantùm eſt ſuſpenſus quoad ſe, *c. ſacerdotes* 90. 1. *qu.* 1. *cap. fin. de cohabit. cleric.* verùm, & eſt ſuſpenſus à jure, *c. cum excommunicato* 18. *cum ſequenti*, 11. *qu.* 3. quæ ſic accipiunt Gloſſa *in præſenti*, *verbo Nec eligere*, ubi Innocen-

tius

tius *n.* 1. Hoſtienſis *n.* 3. 10. & 12. Anton. *nu.* 12. Panormit. *n.* 4. & 5. quare celebrando non tantùm erit irregularis, *c.* 1. *de re judic. l. 6. c.* 1. *in fine*, *cap. is cui* 20. *de ſentent. excommun. l. 6.* ſed nec eligere poterit, *c. cùm inter* 16. *de elect. cap. cùm dilectus* 18. *de conſuet. c. cùm bonæ*, *de ætate & qualit. c. quia*, *de conceſſ. præb.* Tandem pro ſententia Gloſſæ faciunt canones illi, in quibus damnantur generaliter excommunicati celebrantes, ut canon 108. Synodi Carthag. in illis verbis: *Placuit, ut quicumque non communicat in provincia propria, & in aliis provinciis, vel tranſmarinis partibus ad communicandum obrepſerit, jacturam communionis, vel clericatus excipiat.* Ubi nulla differentia fit excommunicati majori, vel minori excommunicatione ligati, *c. placuit* 9. 11. *q.* 3. *Ob negligentiam ſuam excommunicatus Epiſcopus, vel clericus, ſi antequam audiatur, communicaverit, ipſe contra ſe ſententiam fert.* Ubi obiter notanda eſt formula illa, *in ſe ſententiam ferre*; & *ſua ſententia damnari*; quæ etiam reperitur *in leg.* 1. *ff. de confeſſis*, *l. fin.* §. *ſic autem*, *ff. de bon. eorum*, *l. impuberibus* 7. §. *præterea*, *ff. de ſuſpect. tutor. novella* 53. *Juſtin.* Tertul. *in apolog.* ibi: *Nonne*, inquit, *& ipſius Lycurgi leges à Lacedæmoniis emendatæ tantùm auctori ſuo doloris incuſſerunt, ut in ſeceſſu inedia de ſemetipſo judicarit.* Apulei. *l.* 8. *Metamorph.* de adultero excæcato ſibi vim inſerre cogitante, ait; *Inedia ſtatuit elidere ſua ſententia damnatum ſpiritum.* Tacitus *l.* 5. *Eorum, qui de ſe ſtatuebant, humabantur corpora.* Illuſtrant Fornerius *l. 6. rer. quotid. cap.* 21. Juſtel. *in can.* 18. *Eccleſ. Afric.* unde Innocent. in præſenti, *nu.* 2. melius ſentire affirmat eos, qui exiſtimant, excommunicatos minori excommunicatione, ſive ab homine, ſive à canone, ſi celebrent, eſſe irregulares; cujus etiam ſententiæ fuiſſe Archidiaconum *in cap. excommunicamus*, 11. *qu.* 3. refert additionator Panormit. *in præſenti*, *num.* 2. *littera B*, illud intelligens, non ut excludatur irregularitas, ſed quod in ea non deſideretur diſpenſatio Pontificis, ſed ſufficere Epiſcopi.

Contrarium tamen omninò cum noſtro Gregorio aſſirmandum eſt, ſcilicet nullius notam irregularitatis incurrere eum, qui minori excommunicatione ligatus celebravit: quod, & probant lex 5. & penultima, *tit. 9. part.* 1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, *num.* 4. Gibalinus *de irregul. cap.* 5. *qu.* 2. *conſect.* 1. *n.* 7. Villalobos *tract.* 21. *difficult.* 14. *n.* 1. Cornejo *in 3. p. diſput.* 6. *de irregular. dub. unic. quæſt.* 1. Leander *eod. tract. diſp.* 21. *quæſt.* 1. Ratio in eo conſiſtit, quia irregularitas non incurritur propter exequutionem cujuslibet actus ſacri prohibiti per cenſuram, niſi actus ille concludat ad ordinem: hoc eſt, non incurritur propter ſuſceptionem ſolam ſacramenti, ſed propter indiviſam ordinis adminiſtrationem, à qua per cenſuram aliquis prohibitus eſt, ut probat Suarez *ubi proximè*, unde ut quis irregularis efficiatur, oportet, quòd ſit ſuſpenſus ab aliquo actu, qui ad aliquem ordinem pertineat, ut *ex cap. ſi qui* 18. §. *ult.* ibi, *Celebrat*: *cap. is cui* 20. ibi. *In ſuo agens officio*, *de ſent. excommun. lib.* 6. probant Covarr. Hugolinus, & Alterius *ubi ſupra*: atqui minori excommunicatione ligatus celebrans non peccat propter adminiſtrationem ordinis, quia minor excommunicatio non ſuſpendit ab aliquo actu ordinis eccleſiaſtici; ſed peccat propter ſolam ſuſceptionem ſacramenti, quæ ad aliquem actum ordinis non pertinet, & perinde peccat, atque peccaret laicus ſacramenta recipiendo. Igitur celebrando cum minori excommunicatione, nullius irregularitatis notam incurrit. Nec intereſt, quòd minori excommunicatione ligatus celebrando graviter peccet, quia hoc non ſufficit, ut fiat irregularis, quia cùm irregularitas proveniat à jure canonico, non eſt aliquis judicandus irregularis, niſi ubi hoc invenitur expreſſum, *cap. is cui*, *de ſent. excomm. lib.* 6. Suar. *diſput.* 24. *ſect.* 2. *n.* 3. & *diſp.* 40. *ſect.* 4. *n.* 12. Quapropter cùm ob peccatum hoc non ſit ſtatuta in jure irregularitas, non eſt illa, qui ita peccaverit, puniendus, ſed arbitrio ſui Prælati, cùm certa pœna in jure non ſtatuatur, ut argumento textus *in cap. de cauſis* 4. §. *fin. de offic. deleg. cap. tempora* 16. *q.* 7. *l.* 1. *ff. de jure delib.* probat Gloſſa 1. *in præſenti*, quam ſequuntur Hoſtienſis *num.* 2. Hugolin. *de cenſur. tabul.* 3. *cap.* 8. *num.* 1. Alter. *eod. tract. diſp.* 4. *cap.* 2. §. *quæret aliquis*. Suarez *eod. tract. diſp.* 24. *ſect.* 2. *n.* 3. Alia cauſa eſt ejus, qui cùm eſſet majori excommunicatione ligatus, celebravit; hic namque erit irregularis, quia major excommunicatio includit ſuſpenſionem ordinum; quia quamvis ſit cenſura diſtincta à ſuſpenſione, attamen quoad effectum ſuſpendendi habet eamdem efficaciam cum ea, ut probat Suar. *diſp.* 11. *ſect.* 3. *n.* 3. & ideò quia ligatus majori excommunicatione celebrando attentat officia ſibi interdicta, irregularis efficitur, ut latè probavi *in c.* 4. *hoc titul.* Hinc quia minor excommunicatio privat tantùm paſſiva ſuſceptione ſacramentorum, quæ non tendit ad ordinem eccleſiaſticum, non eſt verè, & propriè ſuſpenſio, nec taliter excommunicatus dici poteſt ſuſpenſus; quia vera ſuſpenſio non conſiſtit in privatione paſſiva, ſed in activa; non tantùm ſacramentorum, ſed aliarum functionum eccleſiaſticarum, ut probat Suar. *de cenſur. diſp.* 25. *ſect.* 1. *n.* 4. Eſt enim cenſura eccleſiaſtica, qua miniſter Eccleſiæ impeditur, ne divina officia celebret, aliqu'ave eccleſiaſtica poteſtate utatur: quare ligatus minori excommunicatione, quia verè, & propriè non eſt ſuſpenſus, celebrando non fit irregularis, & eligere poterit juxta hunc textum; non ita verè, & propriè ſuſpenſus, quia hic celebrando irregularis efficitur, *cap.* 1. *de re judic. lib.* 6. nec eligere valet, *d. cap. cùm inter*, *de elect.* quia non poteſt eccleſiaſtica munera obire. Unde etiam fit, quòd quamvis admittamus peccatum mortale committere eum, qui communicat cum excommunicatione ligato, & per conſequens ſuſpenſum manere quoad ſe; attamen hæc ſuſpenſio non eſt ſufficiens ad irregularitatem incurrendam, *cap. fin. de cohabit. cleric.* ex quo ita docuerunt Innocentius *in præſenti*, *n.* 2. Hoſtienſis *n.* 5. Antonius *nu.* 112. Panormitan. *nu.* 4. Ancharan. *num.* 9. Nec obſtat textus *in d. cap. Presbyter* 5. 11. *q.* 3. pro contraria ſententia adductus, qui loquitur de clerico majori ex communicatione ligato; & docetur, quod ſi ipſe in contemptum ſuperioris ſacrificium Miſſæ celebraverit, ut ſchiſmaticus aliud altare erigendo, locum amittat, ideſt irregularis maneat, & anathema ei dicatur. Nec novum eſt, ut excommunicatus majori excommunicatione, anathematizetur, *cap. Engeltrudam* 3. *q.* 4. *cap. cùm non ab homine* 10. ubi probavi, *de judiciis*: & ita textus *in d. c. Presbyter*, accipiendus eſt de clerico excommunicato majori excommunicatione, de quo etiam accipiendi ſunt alii canones ſuprà relati.

TITULUS XXVIII.

De Clerico non ordinato miniſtrante.

CAPUT PRIMUM.

a Hormiſda Papa.

SI *b* quis *c* baptizaverit, aut aliquod *d* divinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem *e* abijciatur de Eccleſia; & nunquam ordinetur.

NOTÆ.

a *Hormiſda.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. licèt Gloſſa marginalis legat *Honorius*. Sanctus Hormiſda, natione Campanus, patria Fruſinus, electus fuit Summus Pontifex die 26. Novemb. anno 514. Scripſit varias epiſtolas, ex quibus nonnulla fragmenta extant apud Gratianum, & Carnotenſem; & ex eis forſan textus præſens tranſcriptus eſt. Alia de ipſo Pontifice referunt Baronius, & Coriolanus *d. anno* 514. Jacob. à Sancto Carolo *in Biblioth. Pontificia*, & nos *in cap.* 1. *de deſponſ. impub.*

b *Si quis.*) Clericus videlicet in minoribus ordinibus conſtitutus, ut ita conveniat præſenti titulo de clerico non ordinato, licèt hæc rubrica in prima collectione tantùm habeatur de non ordinato miniſtrante: ſed Raymundus reſpiciens auctoritates ſub hoc titulo compilatas tantùm agere de clericis miniſtrantibus in gradu, quem non

Digitized by Google

non habebant, ideò rectè auctoritate Greg. IX. adjecit, *de clerico*: unde plures deducunt, laicum ſolemniter baptizantem, aut ſacramentaliter abſolventem, non fieri irregularem, ut docuerunt Angelus *v.Irregul. n.*31. Roſella *eod.verb.n.*2. Armilla *n.*65. Sà, *n.*5. Henr. *l.*2.*c.*29. *nu.*5. Sayr. *de cenſur. l.*7.*c.*10.*n.*6. Laym. *l.*1.*ſum.tr.*5.*p.*5. *c.*3.*n.*3. Bonac. *de irreg. diſp.*3.*q.*3.*pun.*6.*n.*1. plures relati à Barb. *in præſenti*, *nu.*5. quibus adde Gibal. *de irregul. c.*5.*conſect.*1. Dian. *p.*4.*tr.*2.*reſ.*77.*&* 91. Cornejum *in* 3.*p. tr. de irreg. diſp.*7.*dub.*291. ea ratione moti, quia nuſquam repeiitur hæc irregularitas ſtatuta contra laicum; ſiquidem *in c.*2. *hoc tit.* agitur de Diacono Miſſam celebrante: in hoc autem textu facilè deducitur, agi de clericis in minoribus ordinibus conſtitutis ſolemniter baptizantibus; licèt cùm integra hac epiſtola careamus, id apertè probare non poſſimus. Contrariam tamen ſententiam, videlicet laicum ſolemniter baptizantem irregularitatem contrahere, ſatis probabiliter tenuerunt Suar. 3.*p.in* 3.*p. diſp.*3.*ſect.*4. Palud. *in* 4.*d.*5.*ſect.*1.*concl.*2. Valent. *t.*4.*diſp.* 4.*q.*2.*pun.*1. alii quos refert, & ſequitur Leand. *de irreg. tr.*2.*diſp.*20.*q.*7. Avila *de cenſur. p.*7.*diſp.*2. *ſect.*2.*dub.*13. utramque opinionem probabilem, ſed primam probabiliorem dicit Prado *de ſacram. t.*1.*q.*67.*dub.*1.

3 c *Baptizaverit.*) Solemniter videlicet; quòd tantùm facere poſſunt, ut ordinarii miniſtri Epiſcopi, & Parochi, ut probavi in canone 38. Concil. Illiberit. vel ex delegatione, ut Diaconi, ut probavi in canone 77. ejuſdem Concilii; nam privatim, & tempore neceſſitatis, non ſolùm clerici in minoribus Ordinibus conſtituti, verùm etiam laici poſſunt baptizare, ut probavi *in d.can.* 38. *Concil. Illiber.* & ſtatim dicemus.

4 d *Divinum officium.*) Unde aliqui aſſerebant, adminiſtrantem ſacramenta, etiam non ordinatum, irregularem non fieri, quia appellatione divinorum officiorum ſacramenta non continentur. Sed contrarium verius eſt; nam qui adminiſtrat ſacramentum non ordinatus, irregularis fit, ut de baptizante ſolemniter docetur in præſenti textu, & de Miſſam celebrante in ſequenti, & de aliis Sacramentis probat Gibal. *de irreg. c.*5.*p.*2. *conſect.*2. & non impropriè divinorum officiorum appellatione ſacramenta continentur, ut ipſe Gibal. probat. Unde ſacerdos adminiſtrans confirmationem, irregularis manet. Avila *ubi ſupra*, exercentes verò officia minorum Ordinum, etiam ſolemniter, nullam irregularitatem contrahunt. Ugolinus *de irregul. cap.*37.

e *Abjiciatur.*) Ideſt ab omni prorſus communione eccleſiaſtica pellatur, ut *in can.*51. *Apoſtol.* Concil. Laod. *can.*36. Tolet.4. *can.*58. Meldenſe *can.*73. Illuſtrat Morinus *lib.*2. *exercit. cap.*26.

COMMENTARIUM.

5 De Miniſtro. Cum nemo ſeipſum baptizare poſſit, *c.debitum*, 4.*de baptiſ.* D. Thom. 3.*p.q.*66.*art.*6.*ad*4. ſicut nec abſolvere à peccatis, *c.didicimus* 24.*q.*1. aut ad beneficium præſentare, *c.fin. de inſtit.* Jul. Lavor. *variar. tit.*4.*c.*6. *n.*18. quia debet dari diſtinctio realis inter dantem, & accipientem, *l.jus dandi*, §.*Prætor*, *ff.de tutor. & curat.* ideò baptiſmum ſuſcepturus eget miniſtro, qui illum ſibi conferat: licèt enim ſacramentum Euchariſtiæ ſibi quis miniſtrare poſſit, ut in ſacerdote celebrante contingit, immò & olim non ſolùm viri, verùm & fœminæ ſuis manibus ſacram Euchariſtiam ſumebant, Conc. Altiſſiod. *can.*36. ibi: *Non licèt mulieri nuda manu*: hac tamen differentia ſervata, ut viri nudis manibus in formam crucis appoſitis eam acciperent, mulieres verò non nudis manibus, ſed ſuppoſito linteo, ſexta Synodus Trullana, ibi: *Si quis immaculati corporis in ſynaxis tempore eſſe particeps voluerit, etiam antequam ejus fiat communio, manus in Crucis formam figurans ſic accedat, & gratiæ communionem accipiat.* Cyrillus Hieroſolym. *catech.*5. ibi: *Accedens autem ad communionem, non expanſis manuum volis accede, nec cum disjunctis digitis, ſed ſiniſtram veluti ſedem quandam ſubjicias dexteræ, quæ Regem ſuſceptura eſt, & concava manu ſuſcipe Corpus Chriſti.* D. Auguſt. *ſerm.*25. ibi: *Omnes mulieres exhibeant nitida linteamina, ubi Corpus Chriſti accipiant.* Rationem expreſſit S. Baſilius *epiſt.*189. *Quoniam per tempora illa perſecutionum cogebantur homines neceſſariò, Sacerdote, vel miniſtro non præſente, propriis manibus percipere communionem, non eſt niſi ſupervacuum, ut demonſtrem, illam ipſam rem non eſſe graviter, & iniquè ferendam, eo quòd inveterata conſuetudo hoc ipſum re ipſa confirmatum dederat; nam & illi omnes, qui per eremos vitam monaſticam inſtituunt, ubi copia non ſuppetit ſacerdotis, cùm habeant domi, de ſuis manibus illam percipiunt.* Synod.6. *can.*101. Greg. Nazianz. apud Novarin. *l.*5.*c.*63. *in Agn. Euchariſt. & ſeq.* notarunt Menard. *in notis ad Sacram. D. Gregorii*, *folg.*391. Vicecomes *vol.*4. *de ritibus Miſſæ*, *l.*7. *c.*11. Bulengerus *ad Caſaubon. diatrib.*3. *pag.*218. Chriſt. Lupus *ad canon.* 101. *Synodi* 6. Et ſimiliter matrimonium contrahentes, ſimul miniſtri, & ſuſceptores ſint illius ſacramenti, ita ut unuſquiſque miniſter ſit partialis, & ambo faciant unum miniſtrum totalem; atque ſint cauſæ phyſicæ, ſeu morales gratiæ, ut probant Baſil. *l.*1.*de matr.c.*3. Trullench *eod.tr.c.*5.*dub.*7. Nihilominus in baptiſmi ſacramento diſtinctus debet eſſe miniſter à ſubjecto; tum propter factum, & præceptum Chriſti Domini, qui non à ſe ipſo, ſed à Joanne baptizari voluit, *cap.*3. *Matthæi*; & juſſit Apoſtolis apud eumdem: *Ite, baptizate omnes gentes*; oſtendens alium debere eſſe, qui baptizatur, alium qui baptizat; tum quia baptiſmus ſe habet ad inſtar generationis corporalis, *c.regenerante*, *c.regenerabuntur*, *de conſecr. diſt.*4. Triden. *ſeſſ.*24. *de refor. cap.*2. ſed in generatione duo concurrunt, alius qui gignit, & alius qui generatur: igitur ſimiliter in baptiſmo, ut arguebat Pontifex *in c.debitum*, *de baptiſmo*: & novit Turriſcrem. *in c.in neceſſitate*, *de conſecr. diſt.*4.

Circa miniſtrum ſacramenti baptiſmi duplex inſpectio occurrit, alia circà miniſtrum, qui validè illum conferre valet; alia circà illum, qui ratione officii, aut delegationis poteſt non ſolùm validè, verùm & ſolemniter illum adminiſtrare. Circa primam, rejecta ſententia Calvini exiſtimantis baptiſmum collatum ab aliis, quàm à miniſtris Eccleſiæ, nullum eſſe, quem feliciter refellit Bellar. *lib.*1. *de baptiſmo*, *cap.*7. certum eſt, baptiſmum ſub legitima forma collatum à quocumque, ſive baptizato, ſive Pagano, Judæo, vel hæretico, viro, ſive fœmina, ratum eſſe, ut definitum legimus *in cap.*1. §.*una verò*, *de ſumma Trinit.* Concil. Floren. *in Decreto fidei*, §. *primùm*; & ſigillatim de laicis baptizantibus, *cap. in neceſſitate* 21. *cap. ſanctum* 36. *de conſecr. diſt.*4. *cap. diaconos*, 95.*diſt. cap.ad limina* 30. *quæſt.*1. probant Ceſar. *de Eccleſ. Hierarch. diſp.*8. §.2. *num.*21. unde D. Petrus dum adhuc ſacris ordinibus initiatus non eſſet, baptizavit ſanctum Andream, & filios Zebedæi: & ipſi dum laici adhuc eſſent, cæteros Apoſtolos baptizarunt, ut refert Baronius *tom.*1. *anno* 31. & baptiſmum collatum à D. Athanaſio adhuc puero, poſteà Epiſcopo Alexandrino, probavit Eccleſia, ut poſt Rufinum narrat Baronius *anno* 311. Fœminas etiam validè baptizare probat Urbanus Papa *in capit. ſuper quibus*, ibi; *Fœmina puerum baptizavit*, 30. *qu.*3. De Paganis, & Judæis idem probant Iſidorus *in capit. Romanus*, 23. ibi: *Licèt Paganus ſit, qui baptizat.* Nicolaus *in cap.à quodam Judæo*, Auguſtinus *in cap. ſolet*, *de conſecr. diſt.*4. Idem de hæreticis docetur, *in cap.oſtenditur*, *cap. aliud*, *cap.nullus*, *cap. ſive* 51. *de conſecr. diſt.*4. Concil. Nicæn. *canon.*19. Trident. *ſeſſ.*7. *de ſacram. cap.*4. D. Auguſt. *lib.*6. *de baptiſmo*, *cap.*25. & ab aliis Patribus congeſtis à Baronio *anno* 217. *&* 25. Pamelius *in notis ad ep.*73. *D. Cypriani*, *num.*27. & prædictam doctrinam defendunt Suar. Vaſquez, & alii *ad D. Thom.* 3.*part. quæſt.*66. *art.*3. Sententiarii cum Magiſtro *in* 4. *diſt.*5. Summiſtæ relati à Leandro *tom.*1. *de ſacram. diſp.*4. *quæſt.*14. Trullench *de baptiſmo*, *lib.*2. *cap.*1. 6

Verùm hæc veritas catholica difficilis redditur ſequentibus argumentis. Primùm ex eo naſcitur, nam in quolibet Sacramento Chriſtus Dominus deſignavit in ſua intentione materiam, formam, & miniſtrum: ſed in baptiſmi inſtitutione tantùm deſignavit Apoſtolos, & eorum ſucceſſores Epiſcopos miniſtros hujus ſacramenti, dum dixit: *Euntes baptizate omnes gentes.* Joannis *cap.* 20. Matthæi *cap. ultim.* Ergo alii quàm Epiſcopi non poſſunt conferre hoc ſacramentum. Quam conſiderationem firmat Div. Iſidor. *libr.*2. *de offic. cap.*33. relato à Carnotenſi *part.*1. *decret. cap.* 66. in illis verbis: *Illud, quod nec privatis, nec clericis baptizare licebat, niſi tantùm ſacerdotibus, in Evangelio tantùm legimus Apoſtolis permiſſum.* Secunda difficultas oritur ex eo; nam ſi laicis permitteretur baptizare, maximè propter neceſſitatem hujus ſacramenti, ut conſiderant Doctores ſuprà citati. Sed hæc ratio eſt inſufficiens. Igitur laici nec in neceſſitate baptizare valent. Probatur minor, nam ſacramentum Pœnitentiæ æquè neceſſarium eſt poſt peccatum actuale, ac baptiſmus propter peccatum originale: ſed etiam neceſſitate exiſtente laicus à peccatis abſolvere nequit, *cap. verbum*, *de pœnit. diſt.*1. Gloſſa *in c.paſtoralis*, *& in cap. præterea*, *de offic. ordin.* notavi *in c.*2. *de furtis*: ergo nec baptizare. Tertia difficultas ex eo pro- 7 De Miniſtro baptiſmi.

Digitized by Google

eo provenit, nam juxta dictam rationem tantùm evincitur, in extrema neceſſitate poſſe laicum baptiſmum conferre; quod & doceri videtur in Concilio Florentino *d.ſ. Primum*, in illis verbis: *In caſu autem neceſſitatis non ſolùm Sacerdos, vel Diaconus, verùm etiam laicus, vel mulier baptizare poteſt. Et c. Diaconos 93.diſt. c. mulier, de conſecr. diſt.4. c.ad limina 30.qu.5.* ibi: *Nam hoc opus baptizandi laicis fidelibus juxta canonicam auctoritatem, ſi neceſſe fuerit, facere conceditur.* D. Hieron. *in dial. contra Luciferianos*, ibi: *Baptizare, ſi neceſſitas cogat, ſcimus etiam licere laicis.* D. Iſidor. *lib.2. de offic. c.24.* Gelaſio *epiſt.1.* Ergo extra neceſſitatis caſum laici validè conferre nequeunt baptiſmum. Etiam, quòd de fęminis dicebamus, difficile redditur ex Concil. Carthag. 4. *can.100.* ibi: *Mulier baptizare non præſumat.* Refertur à Carnotenſi 1.*part. Decreti*, *cap.65.* Etiam, quod de Paganis dicebamus, impugnari poteſt hoc ratiocinio: nam nemo poteſt dare, quod non habet, *cap.nulla 62. cap. gratia 1. quæſt.1. cap.quomodo, de conſecr. diſt.4.* Sed Pagani adhuc baptiſmum non ſuſceperunt: ergo non poſſunt aliis conferre. Baptiſmus enim eſt ſacramentum fidei: quomodo ergo, qui nunquam fidem profeſſus fuit, illam aliis communicare poteſt. Fulcitur hęc difficultas *ex cap. quos à Paganis, de conſecr. diſt.4. cap. ſi quis per ignorantiam 1. quæſt.1.* ubi à Paganis baptizati jubentur rebaptizari: unde D. Auguſt. *lib.2. contra litteras Parmen. cap.13.* multùm dubitat de baptiſmo à non baptizatis collato. Tandem, quòd dicebamus, hæreticos validè baptizare, falſum videtur, ſiquidem baptiſmum ab hæreticis collatum reſpuit, & damnat Eccleſia, ut baptiſmum Paulianiſtarum, & Cataphrygum in Synodo Nicæna 2. *can.7.* Laodic. *can.8.* ſexta generali *can.95.* ſeptima *can.7.* notarunt Baronius *anno* 258. Cæſar *diſp.1.* §.4.

8 Expenduntur quædam difficultates. Adhuc tamen defendenda eſt ſuprà tradita doctrina, quam poſt nuper laudatos doctè, & eruditè probat Andreas Sauſay *in Panoplia ſacerdotali*, *lib.5. cap.8. cum ſequent.* Nec obſtat, quod de inſtitutione hujus ſacramenti expendebamus; nam præterquam, quod non conſtat, eo tempore, quo Chriſtus Dominus noſter juſſit Apoſtolis ire in univerſum mundum, ac baptizare, præſentes tantùm fuiſſe Apoſtolos, immò facilè credi poteſt alios plurimos adfuiſſe: dicendum eſt, Apoſtolos ipſos declaraſſe præceptum illud, ſecum aſſociando alios, ut Stephanum, & Philippum, ad idem miniſterium prædicandi, & baptizandi; unde depromitur, ex præcepto divino non ſolùm Epiſcopos fuiſſe deſignatos miniſtros hujus ſacramenti, verùm & alios in Eccleſiaſtico gradu conſtitutos. Nec contrarium probat D. Iſidorus, quia accipiendus eſt ſanctus Doctor de baptiſmo ſolemniter conferendo, qui tantùm à Presbyteris ratione proprii officii adminiſtrari valet. Nec ſecundùm argumentum refragatur, cui ut ſatisfaciant Doctores ſuprà relati, anxiè quærunt differentiæ rationem, quare laici urgente neceſſitate poſſint validè, & ritè ſacramentum baptiſmi adminiſtrare, cæteraque ſacramenta, etiam urgente neceſſitate non poſſint conferre: & vera ratio petenda eſt ex neceſſitate ſacramenti baptiſmi; cùm enim hoc ſacramentum ſimpliciter neceſſarium ſit ad ſalutem animæ, congruè inſtitutum fuit, ut à quolibet viatore, & cùm materia ita vulgari, ut eſt aqua, poſſit adminiſtrari: pœnitentiæ autem ſacramentum non ita neceſſarium eſt, cùm per contritionem poſſit ſuppleri ejus defectus, & cùm ea pœnitens ſe ſalvare. Quam rationem poſt alios probat Cæſar *de Eccleſiaſt. hierarch. diſp.8. §.1. num.11.* Nec tertia objectio adverſatur; verum enim eſt, etiam extra tempus neceſſitatis laicos validè poſſe hoc ſacramentum adminiſtrare, *dict. cap. à quodam Judæo*, D. Auguſt. *lib.2. contra Parmen. cap.13. & 19.* ibi: *Sed etſi nulla uſurpetur, & à quovis cuilibet detur, quod datum fuerit, non poteſt dici non datum, quamvis dici poſſit illicitè datum.* Tertullian. *de baptiſmo*, ibi: *Alioquin & laicis jus eſt baptizandi; quod enim ex æquo accipitur, ex æquo dari poteſt.* Neque textus in contrarium adducti contrarium probant, nam licèt loquantur de baptiſmo collato à laicis in caſu neceſſitatis, idem intelligitur definitum extra neceſſitatem, quod attinet ad valorem ſacramenti; quoniam in ſacramentis pro varietate temporum diverſi miniſtri non dantur, ut latè probat Vaſquez *tom.2. in 3.part. diſp.129. cap.2.* ideò autem Patres caſum neceſſitatis tantùm expreſſerunt, ut ſimul oſtenderent, ea urgente non ſolùm quemcumque viatorem poſſe validè, & cum effectu conferre hoc ſacramentum, verùm & ritè, licitèque miniſtrari: quòd non procedit extra tempus neceſſitatis, quia tunc laici baptizantes, etſi validè, non tamen licitè hoc ſacramentum conferunt. Nec obſtat canon 100. Concil. Carthag. procedit enim in baptiſmo collato eo tempore, quo nulla neceſſitas adeſt, aut ea urgente eſt copia Presbyteri, aut alterius miniſtri; tunc enim mulier baptizare nequit: ſi autem baptiſmum de facto conferat, non negant Patres, validè, & cum effectu collatum eſſe; quo modo etiam accipiendi ſunt Tertullian. & Epiphanius, relati à Bellarmino *d. cap.7.* Nec obſtat, quod de baptiſmo à paganis collato expendebamus; nam effectus hujus ſacramenti, ſicut aliorum, non provenit ex bonitate, ſeu malitia miniſtri, nec ille eſt, qui gratiam, aut fidem confert; ſed virtute ſacramenti, ex opere operato ſacramenta effectum ſortiuntur; unde Pagani, ſeu Judæi validè baptiſmum conferunt, quia nihil de ſuo largiuntur. Hoc tamen procedit, ſi baptiſmus ab illis miniſtretur ſub præcepta, & debita forma, non verò ſi ſub alia conferatur; quia tunc baptiſmus ex defectu formæ invalidè confertur, *cap. Eccleſiis, 68.diſtinct.* unde Pontifex *in dict. cap. quos à Paganis*, & ſimilibus, non jubet à paganis baptizatos iterùm baptizari, quia à paganis baptizati ſunt, ſed quia baptizati non fuerunt ſub debita forma: & ſecuriùs eſſe, ac tutiùs baptizatos à paganis ſemper ſub conditione iterùm baptizari, docuere Andreas Sauſay *in Panopl. ſacerdotali*, *lib.5. cap.11.* Diana *par.10. tract.16. reſolut.29.* Nec obſtat textus *in cap. ſi quis per ignorantiam*, qui duas partes continet, quarum prima non reperitur inter opera Divi Iſidori; ſecunda verò etiam refertur *in cap. Romanus*, *de conſecrat. diſtinct.4.* & ſi adhuc admittamus verba prioris partis ipſius textus eſſe Divi Iſidori, legenda ſunt interrogativè, non aſſertivè, uſque ad illa verba, *non ordinatur*, ut tunc ſequatur reſponſum ipſius ſancti Doctoris per illa, *Romanus Pontifex*, &c. Nec diſſimili ſciſſura mederi poteſt textus *in cap.1. de Presbytero non baptizato*, ut in ejus commentario jam obſervavi. Tandem nec quod dicebamus de baptiſmo Paulianiſtarum, obſtat; licèt enim temporibus Stephani Papæ I. per annos 258. in Eccleſia præcipuè Orientali valdè agitata eſſet quæſtio, an reverſi ab hæreticis deberent rebaptizari, ſi ab ipſis eſſent baptizati, affirmante D. Cypriano cum aliis Epiſcopis eximiæ doctrinæ, & virtutis, ut conſtat ex Epiſtolis 71.72. & 75. ejuſdem Sancti; tamen Stephanus definivit rebaptizandos baptizatos ab hæreticis non eſſe. D. Cyprianus *epiſt.74.* Divus Auguſtinus *de baptiſmo*, *cap.2.* refert Baronius *anno* 258. quæ doctrina probata fuit à Gregorio Magno *lib.9.epiſt.61.* in Synodo Quiniſexta *can.95.* Concil. Mogunt.4. *can.5.* Vvormac. *can.5.* Nec textus in contrarium adducti obſtant; nam procedunt in baptiſmo collato à Paulianiſtis, & Cataphrygis, qui non adminiſtrabant baptiſmum ſub debita forma; non enim baptizabant in nomine Trinitatis, quia Chriſtum purum eſſe hominem credebant, ut referunt Cujacius *ad tit. C. ne Sanctum baptiſma*, Juſtellus *in notis ad can.19. Concilii Nicæni*; quare Eccleſia eorum baptiſmum non approbavit, ut jam notavit Pamelius *in notis ad epiſt.73. D. Cypriani*, *num.27.* Hinc expendendus erat difficilis canon 38. Concilii Illiberit. in illis verbis: *Peregrè navigantes, aut ſi Eccleſia in proximo non fuerit, poſſe fidelem, qui lavacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus, baptizare in neceſſitate infirmitatis poſitum, ita ut ſi ſupervixerit, ad Epiſcopum eum perducat, ut per manus impoſitionem perfici poſſit.* Sed ejus veram interpretationem jam adduxi in illius notis.

9 Inter miniſtros ordo ſervatur. Sed licèt verum ſit, tempore neceſſitatis quemlibet poſſe ritè, & validè baptiſmum conferre: ſervandus eſt ordo inter eos, inter quos illum conferre intendunt, ut ſemper inferior cedat ſuperiori, ſcilicet non baptizatus baptizato, excommunicatus non excommunicato, mulier viro, laicus clerico, clericus ſacerdoti, ſacerdos parocho, parochus Epiſcopo: docent Div. Thom. *3.part. quæſt.64. art.4.* Sotus *in 4. diſt.4. quæſt.unic. art.2.* Suarez, Vaſquez, Hurtado, Ledeſma, & alii congeſti à Leand. *tom.1. de Sacram. tract. de baptiſmo, diſp.4. q.6.* niſi adſit juſta cauſa, quæ poſtulet ordinem hunc inverti, ut ſi præſentibus ſacerdote, & laico non poſſit ſacerdos miniſtrare ob ægritudinem, excommunicationem, aut quia nolit niſi pretio dato baptiſmum conferre; tunc enim laicus præferendus eſt. Diana *par.5. tract.9. reſol.87.* aut ſi infans nondum plenè editus ſit, propter decentiam enim fęmina, non vir debet baptizare. Toletus *l.2.ſum.c.20.n.9.* Difficultas tamen eſt non omittenda in hac parte, an qui inverſo ordine ſe ingerit adminiſtrationi baptiſmi, ut ſi præſente Presbytero, aut Diacono adminiſtret laicus, aut præſente viro fęmina, peccent lethaliter? Et in primo caſu, etiam præſente ſacerdote laicum baptizantem non peccare, ſecluſo contemptu, docent Henriq. *l.2.ſum.c.29.* Valentia *t.4. contr. diſp.4. quæſt.2. pun.1.* peccare tantùm venialiter docuit Petrus de Ledeſ. *de baptiſm. c.6.* Sed veriùs eſt, peccare lethaliter, etiamſi contemptus non ſequatur, & ſacerdos

Digitized by Google

cerdos præſens conſentiat, ut tenuerunt Villalobos, Dicaſtillo, Trullench, & alii, quos refert, & ſequitur Leand. *d.diſp.4.q.7.* alii, quos laudat Diana *3.p.tr.4.reſ.4.* Idem in clerico minoribus ordinibus tantùm initiato miniſtrante præſente Diacono, reſolvunt Vaſquez, Ægydius, & Nunno laudati à Leandro *ſuprà*, *qu.8.* Sed veriùs eſt, tantùm venialiter peccare, quia Diaconus miniſter non eſt baptiſmi ex officio, ut ex præſenti textu conſtat; & per conſequens non erit peccatum lethale alium illi præferri. Ita docent plures, quos referunt, & ſequuntur Quintanad. *de baptiſmo*, *ſingul.17. num.5.* Diana *p.3.tr.4. reſol.4. & p.5.tr.3. reſ.18.* Idem dicendum eſt, cùm clericus in minoribus conſtitutus præſente ſubdiacono, vel fœmina præſente viro baptiſmum miniſtrant; tunc enim tantùm peccant venialiter, ut reſolvunt Quintanadven. *ubi ſup.* Leander *diſp.4.qu.9.*

10 De miniſtro ſolemnitatis.

Hæc de prima parte hujus commentarii: ſequitur ſecunda de miniſtro baptiſmi ſolemniter conſerendi, videlicet de illo, qui ratione officii, ſeu jure ordinario, vel delegationis poteſt baptiſmum non ſolùm validè, verùm, & ſolemniter miniſtrare. Et primò de illis, quibus ex officio, ſeu jure proprio competit munus baptizandi, videamus. Et primò ad Epiſcopum ſpectat officium baptizandi, *cap.1. de religioſis domibus*, *cap. euntis*, *41.16.q.1. cap. Diaconos*, *diſt.93.* D. Clemens *lib.3. conſtit. cap.10. & 11.* ibi: *Sed nec reliquos baptizare permittimus, veluti lectores, cantores, oſtiarios, miniſtros, ſed ſolos Epiſcopos, & Presbyteros.* Idem *l.6.c.15.& l.7.c.40.& 42.* D. Ambroſius *l.3.de ſacram. cap.1.* Tertul. *de baptiſmo.* Probant Ant. Auguſtin. *in epit. lib.22. tit.12.* Mendoza *lib.3. Concil. Illiber. c.11.* Petrus Bollo *in œcon. canonica*, *claſſ.2. c.24. §.4.* Cæſar. *de eccleſ. hierarch. diſp.8.§.3.n.13.* Savarus *ad Sidonium*, *fol.432.* Aloix *ad vitam ſancti Aburcii*, *cap.18.* Unde Patres regeneratorum appellat Epiſcopos Proſper Aquitanicus *lib.2. de vita contemp. cap.2.* Inde etiam Epiſcopus primis Eccleſiæ temporibus ſignabat baptiſteria. Concil. Tolet. 8. *can.3.* & de S. Ambroſio refert D. Paulin. *in ejus vita*, tanta corporis, animique fortitudine in Epiſcopalibus muneribus obeundis ipſum præditum fuiſſe, ut quod ipſe ſolus circa baptizandos cumulatiſſimè præſtabat, poſteà quinque Epiſcopi poſt ejus obitum vix implere ſufficerent: Epiſcopus enim rectè, & jure ad corpus Eccleſiæ admittere poteſt, quia corpori ipſi tanquam caput præeſt, *cap. omnes*, *16. qu.1.* Vaſquez *part.2. in 3.part. diſp.147. num.21.* Nec contrarium deducitur ex Apoſtolo *1. ad Corinth. cap.1. verſ.17.* in illis verbis: *Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed evangelizare.* Igitur baptizare non eſt munus proprium Epiſcopi, ſed aliorum miniſtrorum inferioris gradus. Nam reſpondetur, D. Paulum ibi non aſſerere, ſibi non licere baptizare; ſiquidem in eodem capite, *verſ.14.* teſtatur apud Corinthios ſe baptizaſſe Criſpum, Cajum, & Stephani domum; unde tantùm ait, ſe miſſum non eſſe ad baptizandum, ſed ad prædicandum, juxta id, quod dicitur *Actuum Apoſt. cap.9. verſ.15.* quia baptiſmus per alios adminiſtrari poterat, non verò prædicatio. Docet Sauſay *in Panopl. ſacerd. part.2. lib.5. cap.2.* Secundarius miniſter, cui ratione proprii officii competit baptizare jure ordinario, eſt Presbyter, ideſt Parochus proprius. Quod à primis Eccleſię cunabulis obſervatum legimus: ſiquidem in canone 15. Apoſtol. ita cavetur: *Si quis Epiſcopus, vel Presbyter non tria unius baptiſmatis myſteria perfecerit, deponatur.* Div. Clemens *lib.3. conſtit. cap.20.* ibi: *Nec Presbyterum, nec Diaconum jubemus ordinari ex laicis clericos; ſed Presbyterum tantùm docere, offerre, & baptizare.* Paſchaſius Epiſcopus *in epiſt. ad Leonem Papam*, ibi: *Cum Presbyter ſecundùm morem baptizandi horam requireret*, &c. latè probat Sauſay *d.l.5.c.4.* Sacerdos enim, qui ordinatus eſt ad adminiſtrandam Euchariſtiam, par eſt, ut poſſit ſacramenta adminiſtrare, per quæ fideles diſponuntur ad Euchariſtiam ritè ſuſcipiendam, ut poſt Suarium, Vaſquez, & alios Leander *de baptiſmo*, *diſp.4.q.17.*

11 Diſſolvuntur quædam difficultates.

Sed ſuperiori doctrinæ nonnulla objici poſſunt. Et primò inſurgi valet ex eo, nam Chriſtus Dominus, dum inſtituit miniſtrum baptiſmi, ſimul præcipit prædicare, & baptizare, apud Matthæum, & Joannem locis ſuprà citatis. Sed munus prædicandi tantùm Epiſcopo competit, *c. inter cætera*, ubi probavi, *de offic. ordin.* Ergo illi ſoli competit ex officio munus baptizandi. Accedunt D. Hieron. *in Dialogo contra Luciferianos*, *num.20.* dum ait: *Inde venit, ut ſive chriſmate, & Epiſcopi juſſione Presbyteri, nec Diaconi jus habeant baptizandi.* Tertull. *de baptiſmo c.17.* ibi: *Supereſt ad concludendam materiolam de obſervatione quoque dandi, & accipiendi baptiſmum commune facere, dandi quidem vim habet ſummus ſacerdos, qui eſt Epiſcopus, deinde Presbyteri, & Diaconi, non tamen ſine Epiſcopi auctoritate, propter Eccleſiæ honorem.* Ergo tantùm ex delegatione Epiſcopi Presbyteri poſſunt ſolemniter baptiſmum conſerre. Cui difficultati, ut ſatisfaciamus, dicendum eſt, Presbyterum parochum in propria Parochia eſſe miniſtrum legitimum ratione officii ſacramenti baptiſmi, & proinde ſine ſpeciali licentia Epiſcopi poſſe munus proprium adimplere; immò obſtrictum eſſe ex ipſo parochiali titulo ad conferendum baptiſmum propriis parochianis: quod munus exequitur independenter ab Epiſcopo, ut probant Barboſa *de offic. Parochi*, *cap.18.* Trullench *eodem tract. cap.3.* nec quod de munere prædicandi dicebamus, obſtat: nam licèt Chriſtus Dominus ſimul injunxiſſet Apoſtolis munus prædicandi, & baptizandi; tamen non prohibuit per alios etiam officium prædicandi, & baptizandi exequi, ut probavi *in d. cap. inter cætera.* Nec obſtant auctoritates D. Hieronymi, & Tertulliani; nam procedunt in Presbyteris non Parochis, qui alicui Eccleſiæ parochiali non præſunt; illi enim quamvis vi ſuæ ordinationis habeant poteſtatem conferendi baptiſmum, tamen ex defectu ſubditorum illam poteſtatem licitè excuſare non valent abſque delegatione proprii Parochi. Trullench *ubi ſuprà*, *num.3.* Unde ſi ſacerdos, qui Parochus proprius non eſt, ſolemniter baptiſmum adminiſtret, peccat lethaliter, irregularitatem autem ullam non incurrit, quia in jure expreſſa non eſt, ut docet Barboſa, & Trullench *ubi ſuprà.* Nec etiam Parochus alienus poteſt ſolemniter alienum parochianum baptizare, quia nemo debet alterius parochiæ ſubditos uſurpare, aut propriæ terminos egredi, *cap. placuit*, *7. quæſt.1. cap. ſicut 9. quæſt.2. cap.1. cap. nullus*, *cum ſeq. 13. quæſt.1. cap. nullus*, *3. de parochiis.* Sed adhuc inſurgi poteſt ſequenti juris conſideratione; nam ſi munus baptizandi eſſet actus juriſdictionis, baptiſmus collatus alieno parochiano nullus eſſet, ſicut nulla eſt abſolutio peccatorum alieno parochiano facta: ergo aut quilibet Presbyter, etſi parochiam non habeat, eſt miniſter ordinarius baptiſmi, aut baptiſmus ab eo collatus nullus eſt. Accedit, nam D. Clemens *lib.3. conſtit. cap.11.* aſſerit non omnibus clericis baptizandi poteſtatem eſſe, ſed tantùm Epiſcopis, & Presbyteris. Et D. Iſidorus relatus *in cap. conſtat*, *de conſecr. diſtinct.4.* affirmat, baptiſma à ſolis ſacerdotibus eſſe tractandum. Ergo omnes Presbyteri ſunt miniſtri ordinarii hujus ſacramenti. Cui difficultati, ut ſatisfaciamus, aſſignanda eſt diſcriminis ratio, quare videlicet baptiſmus injuſtè alieno parochiano collatus effectum habeat, abſolutio verò neutiquam. Et differentiæ ratio in eo conſiſtit, nam abſolutio eſt actus juriſdictionis in peccatorem, cùm ſit quædam ſententia; ac proinde ſi ſacerdos juriſdictionem non habeat in ipſum, non erit valida abſolutio. Trident. *ſeſſion.14. cap.7.* at verò baptizare non eſt actus juriſdictionis determinatè in baptizandum, ſiquidem miniſter baptiſmi nullam juriſdictionem habet in catechumenum, ſed in reliquos fideles baptizatos, de quorum numero fit ipſe, qui baptizatur; & ſic eſt actus juriſdictionis, qui validè à non habente eam exercetur. Nec obſtant D. Clemens, & D. Iſidorus: ita enim accipiendi ſunt, non ut doceant omninò Presbyteris ex ſola ſua ordinatione abſque alia delegatione baptizare licere, ſed quia ex ſua conſecratione apti ſunt, ut eis munus baptizandi ſolemniter delegari poſſit: quam doctrinam probare videtur Conc. Florent. *ſeſſ.ult. §.1.* dum docet, ſacerdotes eſſe miniſtros ſacramenti baptiſmi, cum hac reſtrictione, *quibus ex officio competit baptizare;* quia non cuicumque competit baptizare, ſed quilibet ſacerdos eſt capax, ut officium baptizandi ſolemniter illi committatur: quo modo accipiendus eſt D. Thom. *3.part. quæſt.67. art.2.* dum docet munus baptizandi ſacerdotibus competere, ut docuit Sylveſt. *in ſumm. v. Baptiſm. num.9.*

Alii etiam poſſunt ſolemniter miniſtrare baptiſmum, licèt non ratione proprii officii, ſed virtute delegationis, ſeu commiſſionis, ut diaconi: licèt illi jure proprio baptizare nequeant, D. Clemens *lib.8.conſt.c.28.* ibi: *Diaconus non baptizat, non offert. Et c.46. Jus non eſt Diacono, aut ſacrificium offerre, aut baptizare. Et c. Diaconos*, *c. præſente*, *93.d. c. conſtat*, *de conſecr. diſt.4.* docent Laym. *tom.2. mor. tr.2. de bapt. c.6.n.2.* plures relati à Leandro de Baptiſmo *diſp.4.q.22.* tamen ex commiſſione Epiſcopi, ſeu parochi baptizare poſſunt. Concil. Florent. *ubi proximè*: unde cognoſcitur magnum diſcrimen, quod verſatur inter diaconum, ſubdiaconum, & cæteros miniſtros inferioris gradus; nam diaconus poteſt ex commiſſione ſolemniter baptizare, ſubdiaconus verò, & cæteri tantùm poſſunt in caſu neceſſitatis, ut etiam poſſunt laici baptiſmum adminiſtrare. Docent Sauſay *in Panopl. 2. ſacerd. 2.part. lib.5. cap.6.* Similiter religioſi poſſunt ſolemniter baptizare ex commiſſione Epiſcopi vel Parochi, *cap. placuit*, *16. quæſt.1.* Leander *d. diſput.4. de baptiſmo*, *quæſt.18.* In partibus tamen Indiarum abſque ulla commiſſione, ex conceſſione Paul. III. 12 De miniſtro ex delegatione.

Digitized by Google

& S. Pii V. ſolemniter baptiſmum conferri ab eis, probat Vaſcus *in ſumma*, *v. Baptiſmus* 3. *nu.* 14.

13 *Expenduntur nonnulli textus.* Sed hæc doctrina difficilis redditur ex ſequentibus juris principiis. Primò ex eo, nam Diaconi, etſi non conſecrare, adminiſtrare tamen valent Euchariſtiam. D. Clemens *lib.* 8. *conſtit. cap.* 28. *c. Diaconus*, *c. pervenit*, 93. *diſt.* Concil. Chartag. 4. *can.* 38. *c. tribus* 23. *de conſecr. diſt.* 2. probavi *in cap. ſanè, de celebr. Miſſar.* Ergo ratione proprii ordinis poſſunt baptiſmum conferre. Secundò, quia Diaconi pœnitentiam dare poſſunt, *cap. fures*, 2. *de furtis*, ibi: *Confeſſi fuerint Presbytero, vel Diacono*. Ergo faciliùs & baptiſmum. Tertiò refragatur auctoritas Pontificalis Div. Gregorii, ubi aſſeritur, quòd quando Epiſcopus ordinat Diaconos, antequam actionem incipiat, ſic eos alloquitur: *Provehendi filii dilectiſſimi ad Leviticum ordinem, cogitate magnoperè ad quantum gradum Eccleſiæ aſcenditis: Diaconum enim oportet miniſtrare ad Altare, baptizare, prædicare, &c.* Ergo ratione proprii gradus ſpectat ad Diaconum munus baptizandi. Quartò obſtat Concil. Aurel. 1. celebratum anno 511. *canon.* 12. in illis verbis: *Si Diaconus, aut Presbyter pro reatu ſuo ſe ab altaris communione ſub pœnitentis communione ſubmoverit, ſic quoque ſi alii defuerint, & cauſa certæ neceſſitatis exoritur, poſcentem baptiſmum liceat eis baptizare.* Ergo ſi Diacono criminoſo, & pœnitenti licet baptiſmum conferre, multò magis Diacono innocenti. Tandem obſtat canon 7. qui extat inter canones miſſos ad Epiſcopos Galliæ, ut reperitur *to.* 1. *Concilior. Galliæ*, *p.* 589. & apud Andream Sauſay *in Panopl. ſacerdot. l.* 2. *c.* 6. *p.* 2. in hæc verba. *Diaconis baptizare extra tempus Paſchæ prohibetur: porrò in Paſcha hoc tantum indulgetur propter affluentem multitudinem, quam ſolus Epiſcopus, vel Presbyteri baptizare non ſufficiebant.*

14 *Explicantur canones adducti.* Sed adhuc defendenda eſt ſuprà tradita doctrina, juxta quam in præſenti capite 1. docetur, Diaconum baptizantem irregularem manere, cùm illi munus baptizandi non competat; ſi enim ſacerdotes, qui ratione proprii gradus habent poteſtatem in habitu baptizandi, non poſſunt baptiſmum ſolemniter conferre, niſi ſint Parochi, aut de parochi licentia, ut ſuprà probavi: Ergo minùs id poterunt diaconi, qui ex vi ſuæ ordinationis idonei non ſunt, ut in paſtores eligantur. Nec contrarium probant argumenta ſuprà expenſa. Non primum, nam licèt verum ſit, primis Eccleſiæ temporibus Diaconos Euchariſtiam fidelibus laicis miniſtraſſe, id tamen non vi propriæ ordinationis, ſed ex delegatione Epiſcoporum, & Parochorum illis abſentibus faciebant, & tempore procedente hæc facultas illis abrogata fuit, licèt diutiùs, dum in uſu erat communio ſub utraque ſpecie, retinerent poteſtatem miniſtrandi Euchariſtiam ſub ſpecie ſanguinis: qui cùm in calice mi[illegible]retur, neceſſe non erat, ut à Diacono immediatè ma[illegible]angeretur, ut procedebat in Corpore Chriſti Domini, ut docuit Azor *t.* 1. *moral. lib.* 10. *cap.* 23. Nec ſecunda difficultas obſtat, non enim unquam in Eccleſia diaconi potuerunt pœnitentiæ ſacramentum adminiſtrare, ſed tantùm eos, qui pœnitentiæ ſolemnis gradus expleverant, ex delegatione Epiſcopi reconciliare, ut probat Mendoza *lib.* 2. *Concil. Illiber. capit.* 66. Albaſpineus *lib.* 2. *obſerv. cap.* 27. quæ non erat abſolutio ſacramentalis, & ſic à Diacono dari poterat, ut probavi *in d. c.* 2. *de furtis*: Nec obſtat auctoritas libri Pontificalis; nam accipiendus eſt B. Gregorius de poteſtate Diaconi baptizandi ex commiſſione, & delegatione Epiſcopi, juxta textum *in c. Diaconos*, 93. *d.* non tamen ut virtute proprii gradus poſſint ſolemniter baptizare. Ita auctoritatem illam expoſuit Sotus *in* 4. *diſt.* 4. *q. unic. art.* 1. quem ſequitur Vaſq. *d.* 3. *p. in* 3. *p. diſp.* 147. *c.* 4. *n.* 22. & rectè ex relatis Pontificalis verbis infert Sotus, deduci Diaconos ex vi ſuæ ordinationis aliquid ampliùs habere, quàm laicos, ſiquidem non ſolùm tempore neceſſitatis, verùm extra illud virtute delegationis poſſunt illi baptiſmum conferre. Nec obſtat Concil. Aurel. loquuntur enim Patres in caſu, quo adeſt neceſſitas; tunc enim licet Diaconis, ſicut aliis inferioribus Eccleſiæ miniſtris, baptiſmum propria authoritate conferre abſque ulla delegatione. Nec tandem canon Eccleſiæ Gallicanæ adverſatur, nam procedit, cùm Diaconi ex delegatione Epiſcopi baptiſmum conferunt, ita ut in ſubſidium, cùm deficiunt Epiſcopus, & Parochus, ex eorum delegatione Diaconi baptiſmum adminiſtrare poſſint: excepto autem eo caſu, non poſſunt ſolemniter baptizare; unde poſt relata verba illius canonis ſtatim ea ſequuntur: *Sed quod ſemel fortè contingit uſurpare, per neceſſitatem dicuntur excuſati, nec poſteà in ſecunda commiſſum manet impunè*, ut docuit Sauſay *d. lib.* 5. *cap.* 5.

Sed adhuc ſuprà traditis obſtat difficilis, nec vulgaris textus in can. 77. Concilii Illiber. in illis verbis: *Si quis Diaconus regens plebem ſine Epiſcopo, vel Presbytero aliquos baptizaverit, Epiſcopus per benedictionem eos perficere debebit: quòd ſi ante de ſæculo receſſerint, ſub fide, qua quis crediderit, poterit eſſe juſtus.* 15 *Intelligitur can. 77. Concil. Illiber.* Ex quibus expreſsè conſtat, Diaconum abſque Epiſcopo, vel Presbytero poſſe baptiſmum conferre. Ergo quia Diaconi ratione proprii gradus ſunt miniſtri ordinarii hujus ſacramenti. Etiam difficilis eſt canon ille, dum in eo docetur, baptiſmum à Diacono collatum eſſe perficiendum ab Epiſcopo, & ita baptizatum anteà decedentem, ſalvari poſſe virtute fidei, quam habuit. Ergo non ratione ſacramenti, & per conſequens baptiſmus à Diacono collatus invalidus fuit. Pro cujus canonis vera expoſitione ſciendum eſt, Diaconos primis Eccleſiæ temporibus, non ſolùm præpoſitos fuiſſe curę alendorum pauperum. D. Gregorius *l.* 9. *epiſt.* 24. verùm & ordinatos fuiſſe, ut legerent in Eccleſia Evangelium, prædicarent, & altari miniſtrarent. D. Gregor. *l.* 4. *ep.* 44. ibi: *In Diaconatus ordine conſtituti modulationi vocis non inſerviant, quod ad prædicationis officium, eleemoſynarumque ſtudium vacare cogebat.* Qui non ſolùm poſtmodùm parem cùm Presbyteris uſurparunt auctoritatem, verùm illis, immò & Epiſcopis anteferri intendebant, *c. Diaconos*, *c. pervenit*, *c. nonnulli*, 93. *diſt.* adeò ut Epiſcopos contemnentes altaria ſibi erigerent, & populum privatim regerent, *dict. c. Diaconos*. Synodus Antiochen. *can.* 5. referunt, & probant Claudius Eſpenc. *ad epiſt. D. Pauli*, *lib.* 1. *digreſſ. cap.* 5. Pamelius *in notis ad D. Cyprianum epiſt.* 65. Zerda *in adverſ. c.* 94. Ambian. *ad Tertul. de fuga*, *cap.* 11. *obſerv.* 2. Cironius *ad tit. de offic. Archid.* quam audaciam, ut retunderent, refrænarentque Eccleſiæ Patres, diverſis in Conciliis varia ſtatuerunt, ut conſtat ex integra 93. diſtinctione, & ex variis canonibus congeſtis ab Ant. Auguſt. *in epit. jur. l.* 7. *tit.* 2. & 8. & *l.* 6. *tit.* 24. Unde Patres Hiſpani in dicto canone 77. ſtatuerunt, quòd ſi Diaconus regeret populum, & ſine commiſſione Epiſcopi, aut presbyteri ibi aliquos baptizaverit, Epiſcopus eos perficiat per ſacramentum confirmationis; nam hoc ſacramentum dicitur perfectio chriſtianitatis, *c.* 1. *de conſecr. diſt.* 5. & quia olim confirmatio ſtatim adminiſtrabatur, nec ſeparari debebat baptiſmus à confirmatione, niſi morte quis fuiſſet præventus, Melchiades Pontifex *ep.* 2. *ad Epiſcopos Hiſpan.* ubi de his ſacramentis ita ait: *Sed ita conjuncta ſunt hæc duo ſacramenta, ut ab invicem, niſi morte præveniente, nullatenus poſſint ſegregari*: hæſitabatur, an ita à Diacono baptizatus, ſi ſine Confirmatione deceſſiſſet, ſalvaretur. Et reſpondent Patres ſub fide, ideſt per fidem, quam in baptiſmo adeptus fuerat, juſtum eſſe, ideſt ſalvari; unde deducitur, baptiſmum à Diacono collatum, licèt non ritè, validum fuiſſe: non tamen aſſerunt Patres, licitè collatum fuiſſe à Diacono populum regente. Alia adduxi pro ipſius canonis interpretatione in ejus notis.

C A P U T II.

Urbanus III. *Legionenſi Epiſcopo*.

EX litteris tuæ fraternitatis nobis innotuit, quòd I. Diaconus præſentium lator volens antè *b* tempus in Presbyterum ordinari, aſſeruit, ſe propter ordinationem tuam gradum ſacerdotalem adeptum; & cùm non impoſuiſſes ei *c* manum, Miſſarum celebrationem uſurpavit; poſtmodùm verò Domino inſpirante rediit ad ſeipſum; & proprium recognoſcens exceſſum, in tanto ſibi periculo conſilium humiliter poſtulavit. Quia igitur ſuper hoc tua nos duxit fraternitas conſulendos, litteris præſentibus reſpondemus, quòd ad ſacerdotis officium non poterit promoveri: à Diaconatu quoque biennio, aut triennio pro tua maneat proviſione *d* ſuſpenſus. De beneficio autem misericorditer agatur, ne ſuſtentatione privatus, ad ſæculi negotium revertatur: ut autem ſecuriùs ei poſſis hanc miſericordiam facere, de agenda impoſita pœnitentia diligenter circa eum curam non deſinas exhibere. Salubriùs autem ſibi abſque dubio providebit, ſi ad regularem vitam ſe duxerit transferendum.

NO-

Digitized by Google

N O T Æ.

a LEgionenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.2.* & poſt Concil. Later. *p.50. c.62.* De Legionenſi diœceſi nonnulla notavi *in c.6. de in integr. reſt.*

b *Ante tempus.*) Ideſt ante ætatem ad Presbyteratum neceſſariam, de qua egi *in cap. vel non eſt, de ætate, & qual.* vel antequam tempus interſtitiorum eſſet adimpletum, de quo egi *in cap.15. de tempor. ordin.*

c *Manum.*) Quæ imponitur Presbyteris; nam Diaconis non imponuntur manus, quare in præſenti agitur de manus impoſitione Presbyteris, ut probavi *in c.1. de ſacram. non iterand.*

d *Suſpenſus.*) Unde cognoſcitur, irregularitatem hanc, quæ incurritur ex celebratione, ſeu adminiſtratione in gradu non ſuſcepto, eſſe partialem, quoad ordines ſuperiores, non verò, quoad ordines jam ſuſceptos, ut docuerunt Suar. *de cenſur. diſp.42. ſect.4. n.2.* Gibalin. *ubi ſuprà.*

C O M M E N T A R I U M.

2 VValdenſes, Vvicleffus, & Lutherus, quorum errores ſuſcitavit Salmaſius, exiſtimarunt, omnes laicos ſacerdotes eſſe, ac proinde & conſecrare Euchariſtiam, ac divina officia celebrare omnes poſſe, ut referunt eos referentes Bellarm. *tom.2. controv. lib.4. de Euchariſtia, c.16.* Cæſar. *de Eccleſ. Hierarc. diſp.8. §.3.* P. Petavius *de Eccleſ. Hierarch. lib.3. per totum.* Sed contrarium catholicum dogma eſt, videlicet tantùm ſacerdotes poſſe validè Miſſæ ſacrificium offerre, & Corpus Domini conficere, quòd ex Patribus docuerunt Clemens *lib.2. conſtit.* Auguſt. *qu.46. veteris Teſtamenti*, Epiph. *hæreſi 79.* Chryſoſtomus *humil.51. in Matthæum* Baſilius *lib.2. de Baptiſmo*, Athanaſius *in apolog. contra Arrian.* Dionyſius *de Eccleſiaſt. Hierarch.* per plura capita, & probatur tum auctoritatibus utriuſque Teſtamenti, tum ratione. Veteris Teſtamenti auctoritate probatur ex libro 2. *Paralip. cap.26.* ubi Ozias Rex lepra percuſſus eſt a Deo, eo quod, cùm non eſſet ſacerdos, incenſum adolere præſumeret, & propter eamdem rationem reprehenſus dicitur Saul à Samuele *lib.1. Regum, cap.3.* quia cùm non eſſet ex tribu Levi, ſacrificium offerre auſus fuit. Etiam probatur ex teſtimoniis novi Teſtamenti, *ex cap.22. Lucæ*, ubi Chriſtus Dominus ſolis Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus dedit hanc conſecrandi poteſtatem illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Ergo ſoli ſacerdotes poſſunt offerre Miſsæ ſacrificium. Quæ Catholica doctrina definita reperitur in Concil. Nicæno, & Arelat. 1. *can.10.* Florent. *in decreto de union. Armen.* Trident. *ſeſſ.22. cap.1.* & probatur ea ratione; nam ſi in lege veteri ordinabantur ſacerdotes ad ſacrificia offerenda, quæ præfigurabant verum ſacrificium legis gratiæ, multò magis in lege nova debent eſſe alii proprii, & peculiares miniſtri hujus ſacrificii. Deinde quia ſacrificium, & ſacerdos ſunt correlativa: ſed Chriſtus Dominus in lege gratiæ inſtituit novum ſacrificium: igitur & proprium, & peculiarem miniſtrum inſtituere debuit. Latiùs proſequuntur Bellarm. *ubi ſuprà*, Vaſquez *3. par. in 3. par. diſp.226. cap.1.* Suarez in eamdem partem *diſol.77.* Zerda *in relect. de ſacerdotio Chriſti, lib.1. cap.1. §. hæc ſunt*, fusè Sauſay *in Panopl. ſacerd.* & ſcribentes de Euchariſtia, & Sacrificio Miſſæ. Unde alii, quàm presbyteri nequeunt Miſsæ ſacrificium offerre. Concil. Nicæn. *can.18.* ibi: *Pervenit ad ſanctam Synodum, quòd in nonnullis locis, & civitatibus Diaconi dant Presbyteris Euchariſtiam, quod nec canon, nec conſuetudo tradit, ut qui offerendi poteſtatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Chriſti.* Et *can.3. Apoſt.* Unde graviter peccant, qui ſe ingerunt huic, & aliis miniſteriis ſacerdotum, dum ordinati non ſunt. S. Dionyſius *de Eccleſ. Hierarc.* ibi: *At mihi quidem videtur audax, & temerarius, ſi quis ea ſumat, quæ propria ſunt ſacerdotum, nec metu, ac pudore à divinorum tractatione præter captum, ac mentem deterretur*, Unde variis pœnis punitur. Gregor. III. in ſuo pœnitentiali, *c.10.* inter quas ea non levis eſt, ut maneat irregularis. Probant Petr. Greg. *l.1. partit. tit.13. c.7. & l.4. tit.4. c.2.* Gibal. *de irregul. c.5. 2. p.* Ut autem clericus fiat irregularis exercendo gradum ordinis, quem non habet, opus eſt, ut miniſterium externum fiat ſeriò, non autem fictè, ac ſimulatè; quòd ſi intentio ſit vera exequendi externam actionem, contrahitur irregularitas, tametſi non ſit intentio conficiendi ſacramentum; nec enim poteſt deeſſe intentio ſeria conficiendi ſacramentum in eo, qui cognoſcit ſe carere poteſtate. Suar. *de cenſ. diſp.32. ſect.4. n.17.* Marchin. *de ordin. p.6. c.4. n.6.* Ampliùs celebrantes ſacrificium Miſſæ, cùm non ſint in Presbyteros ordinati, vel audientes confeſſionem ſacramentaliter, puniuntur ab Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, ut ex bullis Gregor. XIII. Clem. VIII. & Urbani VIII. quarum meminerunt Majol. *de irregul. 4. c.13.* Hieron. Garcia *tom.2. polit. regul. tr.10. diffic.4. dub.4. §.5.* Diana *p.4. tr.7. reſ.12.* Thom. Delbene *part.2. de offic. Inquiſit. dub.210.* Et licèt in Italia ſimiles celebrantes tradantur brachio ſæculari puniendi; tamen in Tribunalibus Hiſpaniæ mitiùs puniuntur: nam ſi clerici laici ſunt, abjurant de levi, publicè in Eccleſia fuſtibus cæduntur, & ad triremes damnantur: ſi religioſi ſunt, abjurant de levi, privatim, & ad triremes mittuntur, niſi apti non ſint ad ſerviendum in eis, quia tunc detruduntur in aliquo monaſterio ſui Ordinis ad pœnitentiam peragendam, denegata facultate in perpetuum aſcendendi ad majores ordines. Videndi ſunt Farinac. *de hæreſi, q.193. n.39.* Sanctarel. *eod. tr. q.42.* Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg.110. n.19.* Scortia *in ſelect. Pont. conſt. epit.162. theor.402.* Caſtrop. *p.1. oper. mor. tr.4. pun.16. diſp.8. §.9.* Carena *de offic. Inquiſ. p.2. tit.11. per tot.*

Sed antequam hinc abeamus, exponendus eſt difficilis canon.2. Concilii Ancyrani, relatus *in c. presb. 32. d.50.* in illis verbis: *Diaconos ſimiliter, qui ſacrificarunt, poſteà autem reluctati ſunt, illum quidem honorem habere oportet, ipſos autem ab omni ſacerdotali miniſterio ceſſare, ita ut panem vel calicem offerant, vel prædicent.* Ex quibus expreſsè deducitur, diaconos munia ſacerdotalia obire poſſe; & quod præcipuum eſt, panem & calicem offerre. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, in ejus latina verſione vulgari duplex mendum adeſſe; nam pro illis verbis: *ſacerdotali miniſterio*, vertendum eſt *à ſacro miniſterio*; ἱερᾶ enim λειτουργίας, munus non tantùm ſacerdotale, aut presbyterale ſignificat, ſed ſacrum quodlibet officium, quod à ſacris miniſtris, ſeu majorum ordinum clericis peragitur. Prætereà loco verbi *offerendi*, legendum eſt *deferendi*; ſiquidem proprium munus diaconorum eſt calicem, & patenam deferre, *c. clericos, 21. diſt. c. diaconi, 93. diſt.* & diaconi non poſſunt panem, vel vinum offerre, immò ſi illud auſi ſint facere, ſacris canonibus in eos eſt animadverſum. Concil. Arelat. *can.13.* Laod. *can.15.* Agathenſe *can.43.* Aquiſgran. *can.78.* ibi. *Quod non oportet Subdiaconos panem dare, vel calicem benedicere*; ubi reponendum eſt; *Diaconos*. Quamquam enim id officium exercere Subdiaconis non liceat, ad eos tamen hæc prohibitio non ſpectat, cùm eam temeraſſe nunquam commemorentur. Deinde deſumitur hic canon ex Concilii Laod. canone citato, qui de Diaconis loquitur, ut notavit Morinus *lib.2. exercit. c.12.* Senſus ergo dicti canonis ſecundi eſt, Diaconos, qui ſacrificarunt, honorem quidem gradus retinere, ſed ab omni ſacro miniſterio ceſſare, nec panem, vel calicem ad altare deferre poſſe. 3 Exponitur c. Presbyter. 10. diſt.

T I T U L U S XXIX.

De clerico per ſaltum promoto.

C A P U T P R I M U M.

Idem a *Olomicenſi Epiſcopo.*

TUæ nobis litteræ præſentatæ; continebant, quòd ſicut ex relatione quorumdam bonorum virorum receperas, P. Presbyter lator præſentium diaconatus ordine prætermiſſo, ſe fecit ad ſacerdotii ordinem promoveri. Cùmque ſuper hoc ab ipſo quæſiiſſes diligentiùs veritatem, ipſe

Digitized by Google

tibi ſecretò humiliter eſt *b* confeſſus, ſe pro certo neſcire, ſi res taliter ſe haberet, ſed ex quo hoc boni viri aſſerebant, inter quos fuerat converſatus, credebat aſſertioni eorum, eo quòd ipſo tempore, quo ordines inferiores ſuſceperat, infra annos *c* diſcretionis fuerat conſtitutus. Tu verò ipſum ad Ap. Sedem tranſmittens, à nobis humiliter ſupplicaſti, ut cùm eo miſericorditer agere dignaremur. Nos igitur ejus miſeriæ condolentes, f. t. per A. ſ. m. quat. condignam pœnitentiam pro hujuſmodi negligentia injungas eidem, & ea peracta, quia non intelligitur iteratum, quod factum eſſe neſcitur, ipſum in *d* Diaconum ordinare procures, & ſic de miſericordia eumdem miniſtrare permittas in ordine ſacerdotis.

N O T Æ.

a O *Lomicenſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. unic.* in hac verò ſexta legitur *Bononienſi*, & Gloſſa marginalis emendat *Colonienſi*: ſed cùm præſens epiſtola non reperiatur, inter editas à Sirleto, & Boſqueto, non poſſumus veram inſcriptionem reſtituere. De Bononienſi Diœceſi egi *in c.17. de foro compet.*

b *Confeſſus.*) Non ſacramentaliter, aut ſi in foro pœnitentiæ licentia data ſit ipſi Epiſcopo conſulendi Romanum Pontificem, juxta tradita *in cap.2. de offic. ord.*

c *Annos diſcretionis.*) Quænam dicatur ætas diſcretionis, expoſui *in cap.1. de delict. puer.*

d *Diaconum.*) Sed quare non repetuntur alii gradus minores, cùm intra diſcretionis annos recepti fuiſſent; & ſimiliter gradus Subdiaconatus, qui omiſſus fuit? Andr. Sauſay *in Panopl. cleric. l.6.c.1.p.1.ſ.2.* exiſtimavit, minores gradus infanti collatos iterandos eſſe, quia ſine effectu collati fuerunt; & ita ait Sauſay Innoc. III. tantùm referre Epiſcopi conſultationem, non quòd ritè, & validè collatos arbitraretur; ſed quòd abſolutè non requiritur in eo, qui jam ſacerdos erat, hujuſmodi graduum iteratio: Diaconatum autem ſuppleri juſſiſſe, quia tenaciùs longè hæret presbyteratui Diaconatus, quàm ſubdiaconatus, & quatuor minores ordines, ut infrà dicemus: unde concludit Sauſay, Innoc. III. jubendo gradum diaconatus ſuppleri, nulla facta mentione minorum ordinum, non ideò ſuppoſuiſſe, quatuor minores gradus ſuſceptos infra annos diſcretionis validè collatos fuiſſe. Sed veriùs credo, Innoc. III. non juſſiſſe ordines minores ſuppleri, quia etſi infanti conferantur, validè recipiuntur, nec egent iteratione, ut Hallierius, & Gamacheus relati ab ipſo probant; nec ordinem ſubdiaconatus iterari juſſiſſe Pontificem, quia jam illum ſuſceperat, ut apparet ex ipſa conſultatione; ſiquidem Epiſcopus tantùm propoſuit Innocentio, omiſſo diaconatus gradu in presbyterum ſubditum ſuum fuiſſe ordinatum; aliàs ſi omiſiſſet etiam ſubdiaconatum, id exprimeret; unde ſupponitur, eum tantùm diaconatus gradum omiſiſſe. Quare Innocentius illum tantùm gradum ſuppleri juſſit.

C O M M E N T A R I U M.

2 *Concluſio traditur, & probatur.*

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Ordinatus per ſaltum ſuſpenditur, & gradus omiſſus illi conferendus eſt.* Probant etiam textus *in cap.fin. 51.d. c.ſolicitudo, 52.diſt. cap.ſi officia, & per tot. 59.d. c.1. & per tot. 60.diſt. cap.3. 77.d. cap.6. 83.diſt.* Synodus Romana *ſub Sylveſtro, canon.5.* ibi: *Sylveſter in præſente Synodo conſtituit, ut nullus ex laica perſona ab honore acolyti ad Epiſcopatum ſublevaretur, niſi priùs fuiſſet lector diebus 30. deinde una die exorciſta, poſteà caperet onus acolyti, & faceret in eodem ordine annos 10. ut acciperet onus ſubdiaconi; & in ſubdiaconatu eſſet annos quinque, deinde ad diaconatus honorem pertingeret fixus, donec rogantibus 30. presbyteris examen, ut eſſet Diaconus Cardinalis.* Synod.8.*can.17.* Damaſus *in vita Caii*, ibi: *Cajus conſtituit, ut omnes ordines in Eccleſia ſic aſcenderent. Si quis Epiſcopus fieri mereretur, ut eſſet oſtiarius, Lector, Exorciſta, Acolythus, deinde Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, exinde Epiſcopus ordinaretur.* Conſtitutio ipſa Caii extat in Epiſtola ipſius ad Felicem. Synodus Romana 2. ſub Sylveſtro, in epilogo, ibi: *Ut ſi quis deſideraret in Eccleſia militare, aut proficere, eſſet priùs oſtiarius, deinde lector, & poſteà exorciſta, per tempora, quæ Epiſcopus conſtituerit; deinde acolythus annis quinque, ſubdiaconus quinque annis, cuſtos martyrum annis quinque, Diaconus annis quinque, Presbyter annis tribus.* Conc. Sardicenſe *can.10.* ubi ſtatuitur, in unoquoque gradu probatum ad Epiſcopatus faſtigium aſcendere. Brachar.1. *can.* 38. ibi: *Ex laico ad gradum ſacerdotii nemo veniat, niſi priùs anno integro in officio lectorum, vel diaconatus diſciplinam eccleſiaſticam diſcat, & ſic per ſingulos gradus eruditus ad ſacerdotium veniat.* Synodus Sueſſionenſis in accuſatione Gincmari, *act.6.* in fine; *Qui ſaltu ſine gradu Diaconi ad ſacerdotium proſiluit, in degradationem debitam reſilire debet.* Cœleſtin. *in epiſt. ad Epiſc. Galliæ, cap.3.* Symmahc. P. *fratri Cæſareo, cap.2.* Leo Pont. *ep.65. ad Afric. Epiſcopos*, Turon. *lib.6.c.15. Habemus ſcriptum in canonibus, fili, non poſſe quemquam ad Epiſcopatum accedere, niſi priùs eccleſiaſticos gradus regulariter ſortiatur. Et l.28.tit.6.p.1.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de poteſt. Epiſc. 2.p.alleg.16. & alleg.47. & de jure eccleſ. l.2.c.33.n.*88. Hallier. *de ſacris, elect. 2.par. ſect.1.art.2. & de hierarch. juriſd. fol.*253. Comin. *libr.4. aphoriſ.c.*37. Creſol. *l.2.myſtag.c.*12. Gibal. *de irregul. c.5. dub.6.* Altamir. *ad l.3. C.de filiis offic. c.*10. P.Greg. *l.4. partit.tit.4.c.*2. Petr. Herod. *lib.*1. *Pandect. tit.4.c.*20. Boſquet. *ad Innoc.III. lib.*1. *regeſtr.*13. *ep.*192. Suar. ad Sidon. *l.3.ep.*25. Langleus *l.6.ſemeſtr. c.*1. Solorz. *de jurib. honor.n.*53. Vighel. *in meth. jur.can.fol.*249. Suar. *de cenſ. diſp.*31. *ſect.1.n.*47. Acunna *in c.un.52.d.* Claud. Eſpenc. *l.1.digreſſ.c.*16. Petr. Faber *l.3.agoniſt.c.*28. Ant. Auguſt. *in epit. l.7.tit.*4. Meril. *l.2.obſ.c.6.* Fileſac. *in c.1.§.3. de offic.ordin.* Diana *p.5.tr.10.reſ.*27. Hieron. Garc. *in ſum. tr.1.dub.13. diffic.1.pun.4.* Balſam. *in can.89. Synodi Carthag.* Dartis *in 52.diſt.* Alteſſerra *in præſenti.*

Sed hæc aſſertio difficilis redditur auctoritatibus, exemplis, & rationibus. Auctoritatibus Concil. Brachar. ſuprà relati, & Zoſimi relati *in c.ſi officia, 59.d.* ubi à lectoris gradu eccleſiaſtica militia auſpicatur: & Gelaſius Papa *in epiſt. ad Epiſcop. Lucaniæ, c.3.* continuò aliquem lectorem legitimè ordinari, tum acolythum, poſteà ſubdiaconum, Diaconum, & Presbyterum ſcribit. Igitur quia non gradatim per omnes eccleſiaſticos gradus neceſſariò eſt ad ſacerdotium perveniendum. Exemplis etiam id facilè probatur; ſiquidem D. Cypr. *ep.33.* ait: *Placuit, ut ab officio lectoris incipiat.* Et epiſtola ſequenti fatetur, ſe Clericum primò ad Lectoratus gradum promoviſſe. Et epiſtola 24. ait, Optatum à ſe ex Lectore Hippodiaconum ordinaſſe. D. Martinus primùm exorciſta à ſancto Hilario Pictavienſi creatus, ex eo gradu ſacerdotium attigiſſe refert Severus in ejus vita. D. Chryſoſt. à Lectoratu, quem à Zenone receperat, ad Diaconatum promotus, deinde presbyter, poſteà Epiſcopus conſecratus fuit. Similiter Eutychius Patriarcha CP. ex Lectore Diaconus, ex Diacono Sacerdos, tandem Epiſcopus conſecratus fuit, teſte Metaphraſte *in ejus vita, die ſexta Aprilis.* De Joanne Cabilonenſi Epiſcopo refert Sidonius *l.4.epiſt.*25. Lectorem hunc primùm, ſic miniſtrum altaris (ideſt Diaconum) proceſſu temporis Archidiaconum, poſteà ſecundi ordinis ſacerdotem, ſeu presbyterum creatum, antequam ad Epiſcopalem Sedem vocaretur. De ſancto Felice refert Paulinus natali 4. eum primis in annis Lectorem, exinde exorciſtam, tum ſacerdotem fuiſſe, ibi: 3 *Impugnatur tradita aſſertio.*

Inde gradum cepit, cui munus voce fideli
Adjurare malos, & ſacris vellere verbis.
Quod quia perſpicua meriti virtute gerebat,
Jure ſacerdotis veneranda inſignia nactus, &c.

Alia exempla refert Hallier. *d.ar.2.§.2.* Rationibus etiam impugnatur præſens aſſertio; nam videtur quædam ludificatio, ſi ordines inferiores conferantur iis, qui ad majora officia deſtinantur, & ordines ſuperiores mox ſunt ſuſcepturi; v. g. ſi acolyto mox ordinando, cui acolyti officium in Eccleſia imponendum ſit, oſtiarii, lectoris, exorciſtæ ordines conferantur: quorum munia nunquam obiturus ſit. An non hoc eſt, ut ait Duaren. *l.1.de ſacris Eccleſiæ, c.16.* dicis tantùm cauſa ordines inferiores accipere? Quod præcipuè procedit in præſenti caſu, cùm quis etiam in presbyterum ordinatur; nam ad quid ſuppleri debet gradus Diaconi omiſſus, cùm conſequuto fine, juxta Philoſophum fruſtra agatur de medio. 4 *De ordinatione gradatim facienda.*

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, quod licèt gradus omnes, tam majores, quàm minores, tendant ad ſacramentum Ordinis à Chriſto Domino inſtitutum; tamen primis Eccleſiæ ſæculis, qui in presbyterum ordinandus erat, non ſemper priùs minoribus gradibus initiabatur, ut expreſſit D. Thom. *in ſupplement. q.35.art.5. in corpore*, ibi: *Quòd etiam in primitiva Eccleſia aliqui ordinabantur in presbyteros, qui priùs inferiores ordines non ſuſceperant, & tamen poterant omnia, quæ inferiores ordi-*

nes

Digitized by Google

nes poſſunt , quia inferior poteſtas comprehenditur in ſuperiore virtute, ſicut ſenſus in intellectu, Ducatus in Regno. Sed poſteà per conſtitutionem Eccleſię determinatum eſt, quòd ad majores ſe non ingerat, qui priùs in minoribus non ſe humiliaverit; forſan quia cùm olim ordinationes nullæ otioſæ forent , nec ordines inutiles , ideò ſi quæ ſine functione , ſine munere peragerentur , inutiles credebantur: itaque moris erat tunc gradus illos omittere, quorum functiones ordinandi minimè obirent, vel quia eo tempore conſuetum non erat illos gradus recipere , quos non erat neceſſarium exercere; ſed quiſnam fuiſſet, qui priùs conſtituit, ut nemo per ſaltum promoveretur, ideſt omiſſis inferioribus gradibus ad ſuperiores aſcenderet, hæſitatur? Baronius *an.295.n.2.* Cajum hujus inſtituti auctorem admittit, quoties de promovendo aliquem in Epiſcopum agebatur . Cironius *ad hunc titul.* Cajum accipit primum hujus inſtituti auctorem ; & meritò., juxta Damaſum ſuprà relatum , & Synodum Nicænam *can.2.* textus *in c.1.& ſeqq.48.d.* ubi repetita eſt hæc Caii lex: in canone enim 80. Apoſt. tantùm prohibitum fuerat repentè neophytum in Epiſcopum ordinari , vel ſacerdotem: unde deducitur id, quod in neophytis prohibebatur, in aliis fuiſſe permiſſum, nulla ſerie ordinum minorum inſpecta, donec Cajus ſua conſtitutione ſtatuit, gradatim per minores ordines ad majores eſſe perveniendum . A quo tempore ſubordinationem ordinum fuiſſe obſervatam, & promotiones per ſaltum prohibitas, conſtat ex Synodo Romana , & aliis Conciliis ſuprà expenſis , & ex Tertulliano *de fuga* , ibi : *Hoc ſentire, & facere omnem ſervum Dei oportet , etiam minoris loci , ut majoris fieri poſſit, ſi quidem gradum ex perſecutionis tolerantia aſcenderet.* Ex ſancto Hieronymo *epiſt.1. ad Heliodorum , de Nepotiano presbytero* , ait , *Fit clericus , & per ſolitos gradus Presbyter ordinatur* . Variis exemplis probat Hallierius *de ſacris elect. d.art.2.n.5.*

5 Traditur decidendi ratio.

Magnaque cum ratione hujuſmodi ordinationes per ſaltum prohibitæ ab Eccleſia fuerunt; nam ordo, qui ſervatur in hominibus, ut in cœleſti hierarchia provehantur , idem utique ſervandus videtur , ut in eccleſiaſtica proficiant: docet D. Clemens *lib.6. ſtromatum , pag.667.* his verbis : *Nam hic quoque progreſſiones Epiſcoporum , Preſbyterorum , Diaconorum ſunt , ut arbitror , imitationes gloriæ angelicæ & illius œconomiæ , ac diſpenſationis* . Cui conſentiunt Damaſus *in epiſt. ad Urbanum* , Gregor. *l.4. indict.13. epiſt.52.* Bernard. *l.3. de conſid. ad Eugenium* . Hoc autem ordine ad cęleſtem hierarchiam homines transferuntur , ut priùs inferiores ordines attingere debeant quàm ſuperiores, ut probat Hallierius, *d.ſect.1.§.7.* Igitur ſimiliter, ut quis in eccleſiaſtica hierarchia, & ſacro clericorum ordine proficere poſſit, conſentaneum eſt, ut inferiores ordines priùs decurrat, quàm ad ſuperiores pervenire poſſit; nam leges civiles natura duce, quæ ſolemni decurſu à minimis ſemper incipit, & pedetentim progreditur, ſtatuerunt , ut gradatim ad dignitates perveniretur , *l.ut gradatim 11. l.honor 14. §.gerendorum, ff.de immuner. & honor. l.2. C. quemadmodum civil. munera , l.quæ utiliter 47. in princ. ff.de negot. geſt. l.nam & Imperator 41.* ibi : *ut ad proceſſus viri uxor ei donare poſſit; ff. de donat. inter , l.nemini 3. C.de Conſul. l.12.l.1. C.ut omnes judices, l.1. C.de diverſ. offic. l.fin. C.de tyronibus , l.unicuique , C. de proxim. ſacr. ſcrin. l.ult. verſ.Illud C.de primicer. l.12. l.2. C.de officio Magiſtr. eod.l. l.13. in fin. tit.21.p.2.l.17. tit.18.l.6.tit.22. ead. par.* Quare Romani non ſolùm in militia caſtrenſi hunc ordinem ſervabant . Lipſius *de militia Romana l.2. dialog.8. l.contra 14. C.de re milit. l.12.* Pancirola *in notitia Orient. c.33.& 36.* Roſinus *l.10. antiq. c.7.* verùm & in togata ; nam Patricii , & plebeii nobiles peſt exacta ſtipendia militaria , viam ſibi parabant ad Rempublicam gubernandam . Primò petebant Quæſturam , primordium honorum exinde dictam ab Ulpiano *in lib.1. de offic. Qu.* triennio elapſo Ædilitatem , biennio Præturam , eadem quoque intercapedine Conſulatum : ſequebantur Cenſura , & Patriciatus. Titus Livius *l.32.* ibi : *Jam Ædilitatem , Præturamque faſtidiari , nec per honorum gradus documentum ſui dantes nobiles homines tendere ad Conſulatum, ſed tranſcendendo media , ſumma imis continuare* . Plinius *in panegyr.* ibi : *Nihil magis prodeſſe candidato ad ſequentes honores , quàm peractos optimè Magiſtratus . Magiſtratus Magiſtratu , honore honor petitur* . Quare Caſſiodorus *l.1.ep.3.* inter alias laudes refert , dum Patricius reperiretur, quòd non fragili felicitate provectus fortunæ ludo , ad apicem faſcium repentinis ſucceſſibus evolavit : *Sed ut creſcere virtute ſolent , ad faſtigium præconii conſcendit gradibus dignitatum* . Et Ariſtot. *l.3.de repub. cap.8.* ait : In hoc ordine ſervando Reipublicæ conſervationem conſiſtere, ibi : *Omnis conſervandæ Reipublicæ ratio eſt, neminem ornare, ſed exiguos potiùs , & diuturnos honores tribuere , quàm celeriter magnos. His enim talibus deteriores fiunt , ut ferre ſecundam fortunam non poſſint* . Latè illuſtrant Chaſſan. *in catal. gloriæ mundi , 1.p.conſid.9.& p.9.conſid.15.& 33.* Petrus Greg. *l.47. ſyntagm. c.15.* Borel. *l.1.de magiſtr. c.16.* Alſaro *de offic. Fiſcal. gloſ.5. per tot.* Marquez *in gubernat. Chriſt. l.2.c.3.* Scipio Almiratus *in diſſert. polit. l.3. diſcept.13.* Beſoldus *diſſert. de magiſtr. c.1.n.1.* Solorzan. *de juribus honorariis , ex n.54.* Altamiranus *in l.3. C. de offic. fiſcal. c.10.* Meril. *l.2.obſ.c.6.* Gratian. *tom.1. diſcept. c.154.* fusè Langleus *l.7.ſemeſtr. c.1.per tot.* Rectè ergo in præſenti textu , & aliis ſuprà citatis ſtatuitur , gradatim eſſe perveniendum ad ordines ſacros , aliàs clericum per ſaltum promotum ſuſpenſionem incurrere . Jam enim à primis Eccleſiæ ſæculis nemo ad dignitates majores promovebatur , niſi priùs minoribus functus eſſet ; itaque laicus repentè , & mediis neglectis non eligebatur Epiſcopus , Concil. Sardic. *can.10.* D. Cypr. *ep.52.* ad Antonianum : *Non ipſe ad Epiſcopatum pervenit , ſed per omnia eccleſiaſtica officia promotus , & in divinis adminiſtrationibus Dominum ſæpè promeritus , ad ſacerdotii ſublime faſtigium cunctis Religionis gradibus aſcendit* . D. Hierony. *in epiſt. ad Nepot. Fit clericus , & per ſolitos gradus Presbyter ordinatur* . Eleganter S. Gregor. Naz. *orat.1.* & fusè *in orat.20.* Idemque in laudem Anaſtaſii : *Cunctiſque Eccleſiaſticorum graduum muneribus deinceps perfunctus , ut quæ media ſunt , reſecem , preficitur* . Zoſimus *epiſt.9.* Vigil. Papa *ep.4.* Itaque Goſridus Abbas Goſrido Carnotenſi Epiſcopo objicit , quod ante ſacros ordines Epiſcopus electus ſit , *lib.2.epiſt.27.* Idemque exprobrat Raynal. Andegau. *lib.3. epiſt.2. Omnes poſtmodùm ordines , ſed ſine ordine , quia in octo diebus , & non certis temporibus accepiſtis , propter Epiſcopatus ambitionem* . Sed hæc non ita ſemper rigidè obſervata legimus ; nam ex Diaconis etiam aſſumebantur Epiſcopi . Krantz. *l.7. hiſtor. Brem. Vidimus electum veſtrum , placet perſona , placet ſcientia , placet eloquentia , placent etiam , quantùm novimus , mores . Verùm modus electionis diſplicet , præſertim , quia eſt infrà ſacros ordines , non dico ſubdiaconatum , ſed acolytatum electio* . Nicol. I. *ep.5.* Interdum etiam ex cauſa , & diſpenſatione ſummi Pontificis gradatim non aſcenditur , ut refert Author hiſtoriæ PP. Rom. qui in Gallia ſederunt , in Clemente IV. *Facta autem hujuſmodi ordinatione religioſus effectus eſt , & habitum Prædicatorum aſſumpſit . Dictus verò Papa demùm ipſo inſtante , & procurante Joanne Rege Franciæ memorato , jam ſuo ſucceſſore effecto , fecit Patriarcham Alexandrinum , & Eccleſiam Rhemenſem ſibi perpetuò commendavit , & cauſa ipſum honorandi magis , ne fortè à præmiſſis in poſterùm poſſit reſilire , in propria nocte natalis Domini ipſum ad omnes ſacros ordines uno contextu ordinavit* .

6 De ſuſpenſione ordinati per ſaltum.

Sed circa ſuſpenſionem hanc diſcrimen conſtituendum eſt inter ordinem ritè ſuſceptum , ordinem per ſaltum receptum , ordinem prætermiſſum , & ordinem , quem nondum talis promotus ſuſcepit ; veluti in præſenti caſu , in quo qui minores ordines ritè ſuſceperat , prætermiſſo ſubdiaconatu diaconatum receperat , & illi adhuc deerat gradus presbyteri : & quoad gradus ritè ſuſceptos , & gradum per ſaltum receptum , certum eſt , eum ſuſpenſionem incurrere ; an verò ipſo jure ſuſpenſus maneat , vel veniat ſuſpendendus , non conſtat apud Interpretes . Suſpendendum eſſe , quia ex nullo juris teſtimonio talis ſuſpenſio incurritur, docuerunt Turriſcrem. *in cap. ſolicitudo , nu.4. 52.diſt.* Bernard. Diaz *in praxi , cap.24.* & alii , quos referunt , & ſequuntur Gibal. *de irregul. cap.5. qu.1.* Leand. *eod.tr. diſp.20. qu.3.* Sed contrarium , videlicet ſuſpenſum eſſe ipſo jure , meritò docuerunt Hoſtienſis , & Panor. *in preſenti* , Suar. *de cenſur. diſp.41. ſect.1.dub.2.* pluribus relatis Acunna *in d.c.ſolicitudo , nu.8.* Barboſ. *lib.1.jur. eccleſ. cap.11. n.139.* Marchinus *de ordine , tr.1.p.3.c.7.n.8.* Peyrin. *de Prælatura , qu.3.c.7.n.13.* Portel. *in reſponſ. moral. p.2.caſ.101.concl.1.* & facilè probatur ex Concil. Trid. *ſeſſ.25. de refor.* ibi : *Cum promotis per ſaltum , ſi non miniſtraverint , Epiſcopus ex legitima cauſa poſſit diſpenſare* . Prout ea verba expendit Hieronym. Garcia *in ſumm. tract.10. diffic.5. dub.5. pun.3.* Quoad gradus verò , quos adhuc non acceperat , certum eſt , eum impeditum eſſe aſcendere , non quia irregularitatem contraxerit ex ordinatione per ſaltum , quæ nulla in jure impoſita legitur ; ſed potiùs propter effectum ſuſpenſionis exercendi , & miniſtrandi in gradu ſuſcepto , ut probarunt Suar. ſuprà , *num.49.* Acunna *d.cap. ſolicitudo , nu.10.* Tamen , quoad hanc cenſuram ſciendum eſt , Epiſcopum in ea poſſe diſpenſare , ut prætermiſſum ordinem ſuſcipiat , & ut in gradu malè ſuſcepto miniſtret , & ad ſuperiores aſcendat , quamvis delictum ſit publicum ; dum tamen in

gradu prætermiſſo, aut malè ſuſcepto miniſtraverit, ut expreſsè cavetur in Concil. Trid. *ſeſſ.23.de refor. c.*14. docent Majolus *l.4.de irreg. c.*12.*n.*2. Suar. *de cenſur. diſp.*31.*ſect.* 1.*n.*51. Avila *eod.tr. p.*7.*diſp.*9.*ſect.*1.*dub.*2. immò etſi miniſtraverit in gradu malè ſuſcepto, aut promoto, adhuc cum eo diſpenſare poteſt, ſi delictum occultum fuerit, *ex c.*14. *ſeſſ.*25. *de refor.* Concilii Triden. Probat Acunna *ubi ſuprà*, Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.*47.*n.*5.

7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta ex variis juris auctoritatibus, & exemplis, in quibus docetur, & refertur, ex uno gradu inferiori, videlicet lectoratu, aut ſimili, ad presbyteratum plures fuiſſe promotos; nam duplici modo reſponderi poteſt: Primò aſſerendo, conſuetudinem eorum temporum fuiſſe, ut etſi ſinguli gradus ordinis unus poſt alium conferrentur, illi tantùm nominarentur, ad quorum officia aliqui deſtinabantur, vel in eodem die ultimo loco fuerant collati, ut hodie uſitato more loquendi, ſi quis uno die omnes minores recipiat cum Subdiaconatu, dicitur ea die Subdiaconus creatus, nulla mentione facta minorum ordinum. Unde ex canonibus, exempliſque ſuprà relatis tantùm deduci poteſt, licitum fuiſſe olim nonnunquam aliquos ordinari, qui in ſingulis minoribus ordinibus non fuiſſent exercitati, immò & eodem aliquando die, vel ſaltem paucis, ob clericorum penuriam, quoſdam etiam ad Epiſcopale faſtigium evectos fuiſſe; non quòd inferiores ordines non ſuſciperent, ſed quòd in iis nequaquam ſe exercerent. Secundò cognoſcendo magnam differentiam verſari inter presbyteratum cum Epiſcopatu collatum, & inter cæteros ordines cum presbyteratu comparatos. Etenim Epiſcopalis ordinatio nulla eſt, quam non presbyteralis præceſſerit; quia presbyteralis valida eſt, non ſuſceptis reliquis inferioribus gradibus; Epiſcopalis verò nulla eſt, niſi præmittatur presbyteratus. Cujus differentiæ ratio eſt, quia Epiſcopatus eſt ſummum ſacerdotium, & presbyteratum eſſentialiter involuit, & nequit eſſe Epiſcopus, qui non fuerit antea presbyter. Presbyteratus autem non eſt Diaconatus, nec eum eſſentialiter involuit; nec Diaconatus eſt Subdiaconatus, aut eum eſſentialiter includit; & ſic de cæteris gradibus: quare poteſt quis eſſe presbyter ſine inferioribus gradibus, ut probat latè Hallier. *d.ſect.*§.5. unde potuit illis temporibus juſtis ex cauſis ille, qui nunquam in minoribus gradibus erat miniſtratus, illis omiſſis, in Subdiaconum, vel Diaconum ordinari: juxta quem antiquum Eccleſiæ morem exaudienda ſunt exempla pro dubitandi ratione adducta. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis deductum ex eo, quòd fruſtra in præſenti caſu, & ſimilibus ſuppletur gradus Diaconatus omiſſus; nam certum eſt in ordinato per ſaltum quemlibet gradum omiſſum ſupplendum eſſe, quia licèt gradus ſuperior validè ſuſceptus ſit, non tamen licitè ex defectu gradus omiſſi: unde ſupplendum eſt, quod fuerat prætermiſſum. Quod majori ratione procedit in gradu Diaconatus omiſſo, qui omni tempore ſacer fuit, ad hierarchiam divina ordinatione inſtitutus: unde ſtrictiùs hæret Diaconatus Presbyteratui, quàm alii gradus inferiores, ut latè probat Hallierius *d.ſect.*1.§.4. *per tot.* qui videndus eſt pro fuſiori hujus tituli commentario.

Ex dictis difficilis videri poteſt canon 6. Concilii Londin. I. celebrati anno 1225. tempore Honorii II. in illis verbis: *Nullus in Diaconum, nullus in Priorem, niſi Presbyter, nullus in Archidiaconum, niſi Diaconus promoveatur.* Sed reſpondendum eſt pro illo verbo *Diaconum*, legendum eſſe, Decanum, ut *in cap.*1. *de ætate & qualit.* 8 Expenditur Concil. Londinenſe 1. can.6.

TITULUS XXX.

De eo, qui furtivè ordinem ſuſcepit.

CAPUT PRIMUM.

Alexander III. a *Lingonienſi Epiſcopo*.

VEniens ad nos P. nobis expoſuit, ſe furtivè ordinem diacon. ſuſcepiſſe. Unde ſ. t. reſpondemus, quòd ſi non fuit à te, vel ab aliquo *b* Archidiaconorum, vel *c* Prælatorum tuorum ſub anathematis interminatione prohibitus, tu ipſe in promotione ipſius ſacerdotale officium condigna ſatisfactione impoſita (niſi alia impediant) pro arbitrio tuo diſpenſes. Si verò interminatio anathematis ſuper hoc facta eſt, moneas eum, ut in aliquo monaſterio, ſeu canonia habitum ſuſcipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter converſatus, poteris miſericorditer providere: alioquin nulla ratione concedimus eum ad ſacerdotalem ordinem promoveri.

NOTÆ.

1 a *Lingonienſi.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.c.*1. & poſt Concil. Later. *p.*26.*c.*9. Legitur *Livonienſi*: ſed retinenda eſt vulgaris inſcriptio, quæ habet *Lingonienſi*: nam provincia Livonienſis temporibus Alexa. III. adhuc fidem catholicam non ſuſceperat, ut notavi *in c.Deus qui, de vita honeſt. cler.* De Lingonienſi, ſeu Liconienſi Eccleſia nonnulla notavi *in c.*8. *de reſcript.*

2 b *Archidiaconorum.*) Ad quos jure communi competit præſentatio ordinandorum, examen, & diſcuſſio, an probi ſint, vel non, ad ordines, *c.ad hæc*, *c.ut Archidiaconus*, *de offic. Archid. c.un.* ubi probavi, *de ſcrutinio ad ordin. faciend.* ubi notavi, & probat latè Hallier. *de ſacris elect. p.*1.*art.*1. *per tot.* Unde juxta juriſdictionem propriam poterant Archidiaconi ſub anathemate prohibere, ne ad ordines accederent ab ipſis non examinati, & approbati.

3 c *Prælatorum.*) Parochorum videlicet, qui Prælati cum facultate excommunicandi appellantur *in c.*2. *& 3. de offic. ordin.* quare Gloſſa *in c.in capite*, *v.Injungere*, 50.*d.* aſſerit, Epiſcopum non debere revocare ſententias excommunicationis prolatas ab eorum Prælatis, id eſt parochis, ut probavi *in d.c.*2.*de offic. Ordin.* & docent Fileſacus *in d. cap.*3. Unde cùm jure communi attento parochi non ſolùm tenerentur præſtare teſtimonium de propriis parochianis ordinandis, verùm, & eos Epiſcopo præſentare, Conc. Vaſenſe 2.*can.*1. Emerit. *can.*18. Nannetenſe *can.*11. ibi: *Quando Epiſcopus ordinationem facere præſumit, omnes, qui ad ſacrum miniſterium accedere voluerint, feria 4. antè ipſam ordinationem vocandos eſſe unà cum presbyteris, qui eos repræſentare debent.* Unde quemadmodum Archidiaconi proprios clericos civitatis ſibi ſubditos; ita & Archipresbyteri clericos ſuarum parochiarum Epiſcopo ordinanti præſentabant, & in ipſo actu ordinationis anathema profertur in omnes, qui furtivè ad ordines accedunt, ut cavetur in Pontificali Romano, *p.*1.*tit.de ordinibus conferendis*, *propè fin.* ubi ritus ille præſcribitur, videlicet, ut antequam ordinationes celebrentur, aliquis nomine Epiſcopi ordinaturi præcipiat, & mandet, ne quis non deſcriptus, examinatus, approbatus, & nominatus ullo pacto audeat ad ſuſcipiendos ordines accedere: de quo anathemate agit Alexan. III. in præſenti: quod anathema proferre poterant parochi, & Archidiaconi ex propria juriſdictione, juxta ſuprà tradita: vel nomine Epiſcopi, juxta ritum deſcriptum in Pontificali Romano.

CAPUT II.

a Cœleſtinus III.

CUm H. lator præſentium, ſicut nobis ſua quæſtione monſtravit, ad tuam (ordinationis cauſa) præſentiam acceſſiſſet, juxta conſuetudinem patriæ ſibi *b* quatuor minores ordines contuliſti, quibus non conten-

Digitized by Google

contentus, Subdiaconatum temerario auſu recepit. Quia verò idem clericus in hoc facto multùm exceſſit, mandamus, quatenus eum in minoribus dumtaxat ordinibus celebrare permittas. Si verò domum religionis intraverit, & vita, & mores ejus exegerint, Abbas (ſi voluerit) in aliis poterit ordinibus diſpenſare.

N O T Æ.

a COElestinus III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex.

b *Quatuor minores.*) Ritè, & rectè, juxta tradita *in c. cùm dilectus, de temporibus ordin.* ubi commentarium hujus textus dedimus.

C A P U T III.

a Idem.

INnotuit nobis ex tenore tuarum litterarum, quod G. clericus lator præſentium, & alii duo de tua diœceſi ad G. quondam *b* Saguntin. Epiſcopum accedentes, licèt ab eodem Epiſcopo ſub excommunicationis ſententia fuiſſet diſtrictè prohibitum, ne quis ſe ad duos ordines ſuſcipiendos ingereret, prædicti tamen clerici non minùs diaconatus, & ſubdiaconatus ordinem clanculò ſuſceperunt. Quia igitur quid tibi faciendum ſit pro his, tua nos duxit fraternitas conſulendos, tibi auctoritate Apoſtolicâ reſpondemus, quòd ordinati de rigore juris in ſuſceptis ordinibus miniſtrare *c* non debent : verumtamen, ſi ſe ad religionem aliquam voluerint transferre, & peracta pœnitentia eis pro tuo arbitrio injuncta, ibidem laudabiliter fuerint converſati, proceſſu temporis cum eis poteris de noſtra licentia diſpenſare, ut poſtmodùm ſuſceptorum ordinum executione lætentur. Prætereà pro prædicto etiam G. cùm in perſona propria laboraverit ; f. tuam rogamus attentiùs, & monemus, ut eum facias in canonicum regularem ſancti Petri de Seja, vel in alium religioſum locum, ubi deploret exceſſum, tanquam fratrem aſſumi, ut ſi ei ibidem viventi regulariter ſua merita videris ſuffragari, miniſtrandi, prout diximus, tribuas *d* facultatem.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.*2. & *in c. innotuit* 1. *de maledic.* ubi extat alia pars hujus Decretalis ; nullibi tamen exprimitur, cui Epiſcopo reſcribat Pontifex, licèt ex textus littera deducatur, ſcribere alicui Epiſcopo propè Saguntinam diœceſim.

2 b *Sagunt.*) Saguntum vetuſtiſſima urbs eſt Hiſpaniç citerioris in populis Etetanis, cujus meminerunt Ptolomeus *l.* 2. *Geograph. tabul.*2. Plinius *lib.*5. *c.*3. Lucanus *lib.*3. *Pharſal.*

Nec pavet hic populus pro libertate ſubire,
Obſeſſum Poeno geſſit quod Marte Saguntum.

De cujus origine, & conditoribus agunt Scolanus *tom.*2. *hiſt. Valentiæ, fol.*35. & 38. Tamayo à Salazar *tom.*3. *martyrol. die* 25. *Junii.*

c *Non debent.*) Quia ſuſpenſionem incurrunt furtivè ordines recipiendo, & duos ſacros ordines uno die ſuſcipiendo. Suarez *de cenſur. diſp.*31. *ſect.*3.

d *Facultatem.*) Quia cum profeſſis vitam regularem faciliùs diſpenſatur, immò & per ipſam profeſſionem in religionem emiſſam nonnullæ irregularitates tolluntur, ut probavi *in c.*1. *de filiis presbyt.*

C O M M E N T A R I U M.

FUrtiva ordinatio dicitur, quoties fit contra canonum ſtatuta, *c. presbyter*, 24. *diſt.* cùm vita, genus, patria, ætas, locus, doctrina, fides non expenduntur, *c. quando ead. diſt.* vel cùm quis ſine examine ſe ordinari curavit, *c. extra conſcientiam*, 64. *diſt.* vel cùm quis clam ſimul cum aliis intruſus fuit ignaro Epiſcopo, *can.*30. *Conciliis Illiber* ibi : *Subdiaconos eos ordinari non debere, qui in adoleſcentia ſua fuerint mœchati, eo quòd poſtmodùm per ſubreptionem ad altiorem gradum promovebantur. Si autem aliqui ſunt in præteritum ordinati, amoveantur.* Circa ita ordinatos furtivè certum eſt, ſemper characterem accipere, & validè ordines recipere, niſi ex defectu intentionis Epiſcopi ſacramentum nullum ſit ; quod in dubio credendum non eſt, ut docent Theologi cum D. Thoma 3. *part. q.*64. *art.*4. Marchinus *de ordin. tr.*1. *part.*2. *c.*11. *n.*17. Hieron. Garcia *in ſumma, tr.*1. *diffic.*1. *dub.*13. *punct.*4. Lugo *de ſacram. in genere, diſp.*8. *ſect.*7. *n.*119. Sed circa pœnas, quas incurrit ita ordinatus furtivè, diſcrimen eſt conſtituendum inter eum caſum, in quo priùs excommunicatio data fuit contra eos, qui furtivè ſe ingeſſerint ; nam tunc certum eſt, ſimili excommunicationis vinculo irretitos non habere liberam exercendorum ordinum ſuorum facultatem. Hallier. *de ſacris elect. ſect.*2. *ad finem* : quam ſuſpenſionem aliqui irregularitatem dicunt, quos referunt Diana *part.*4. *tr.*2. *reſol.*55. Hier. Garcia *d. punct.*4. Barboſa *de jure eccleſ. lib.*1. *c.*33. Hurtado *de irregul. diſp.*2. *diffic.*1. *nu.*3. Bonac. *eod. tr. diſp.*7. *q.*3. *punct.*4. *n.*6. Sed contrarium, immò tantùm ſuſpenſionem incurrere, docuerunt Gibal. *de irregul. c.*5. *q.*1. *n.*21. *dub.*6. Leand. *eod. tract. diſp.*20. *q.*4. Si autem nulla præceſſit excommunicatio, ſuſpenſionem incurrunt, in qua Pontifex diſpenſare valet, ut latiùs proſequuntur Suarez *de cenſur. diſp.*42. *ſect.*5. Hieron. Garcia *d. pu.*4.

T I T U L U S XXXI.

De exceſſibus Prælatorum in ſubditos, vel contra.

C A P U T P R I M U M.

a Alexander III.

PErvenit ad audientiam noſtram, unde ſi verum eſt, miramur plurimùm, & adversùm vos de jure movemur, quòd in presbyteros, qui ſunt in veſtra juriſdictione conſtituti, ſingulis annis, quaſi in ſervos mercenarios *b* talliam faciatis ; quibus, niſi ad voluntatem veſtram pecuniam ſolverint, divinum officium interdicitis, & eos viliter, & inhoneſtè tractatis in tantùm, quòd ipſos laicis *c* deſpicabiles reddidiſtis. Ideò verò hæc, ſi vera ſunt, gravi debent ultione puniri, cùm eoſdem presbyteros, quaſi filios, & fratres benignè, ac fraterna charitate fovere debeatis. Diſcretioni igitur veſtræ per A. ſ. p. m. quat. in prædictos presbyteros hujuſmodi tallias, & indebitas *d* exactiones exercere nullatenus præſumatis, nec eos de cætero irrationabiliter gravetis, vel inhoneſtè tractetis, aut ſine judicio Capituli ſui *e* ſuſpendere præſumatis, vel eorum Eccleſias interdicto ſubiiciatis ; neque duas eos matrices Eccleſias, quarum unam ſufficere videbitis, tenere permittatis : nec aliquem ſine ordine judiciario excommunicare præſumatis ; ſcituri pro certo, quod ſi hujuſmodi rumores de vobis ad aures noſtras pervenerint, vos pro tantis exceſſibus, auctore Domino, taliter puniemus, quòd timore pœnę veſtræ cæteri à ſimilibus abſtinebunt.

N O T Æ.

Digitized by Google

NOTÆ.

a ALexander.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.1.* & poſt Concil. Later. *p.2. c.6.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex, nec ex ſerie textus facilè deducitur.

b *Talliam.*) Tallia quid, expoſui *in c. adverſùs, de immunit. Eccleſ.*

c *Deſpicabiles.*) Quia laici clericis infeſti ſunt, *cap. clericos, de immunit. Eccleſ. in 6.*

d *Exactiones.*) Juxta tradita *in c. cùm Apoſtolus, de cenſibus*, ubi commentarium hujus textus dedi.

e *Suſpendere.*) Hanc partem expoſui *in c. quæſiviſti, de his, quæ fiunt à Prælat.*

CAPUT II.

Idem a *Cant. Archiepiſcopo.*

AD hæc quoniam prædictus Epiſcopus, ſicut accepimus, plures Eccleſias, & pręcipuè Eccleſiam de Nortun, à *b* conſuetudine, & obſequio Archidiaconorum liberas conſtituerit, & immunes, & in hac parte redditus eorum diminuit, & attenuavit: nihilominus tibi ſignificatione præſentium injungimus, ut ſi res ita ſe habet, factum Epiſcopi ſuper hoc, ap. rem. corrigas, & emendes, & ita provideas, quòd præfato Archidiacono conſuetudines, quas presbyteri in Eccleſiis ſui Archidiaconatus debent, plenariè conſerventur, & illi gratam reverentiam exhibeant, & honorem.

NOTÆ.

1 a CAntuarienſi.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.2.* & *in c. ad hæc 20. de appellat. c. ad hæc, de privil.* ubi extant aliæ partes hujus Decretalis, ut notavi *in d. c.20.*

b *Conſuetudine.*) Præcipua enim jura Archidiaconorum, tam circa juriſdictionem eorum, quàm circa obventiones, conſuetudine introducta ſunt, *c. ad hæc, de officio Archid.* ubi de his juribus latè egimus, & docet Cironius *ad tit. de officio Vicarii*, & *lib.2. obſerv. cap.8.* 2

CAPUT III.

Idem a *Exonienſi Epiſcopo.*

AD aures noſtras pervenit, quòd quidam Archidiaconi tui ſe in Eccleſias, quæ in ſuis Archidiaconatibus *b* vacant, auctoritate propria non verentur intrudere, & ſic ipſas Eccleſias detinere non erubeſcunt. Attendentes itaque, abſonum, & omni rationi contrarium eſſe tantæ præſumptionis exceſſum, nec volentes incorreptum relinquere: ſ. t. per A ſ. m. quat. ſi qui Archidiaconi ſunt in Epiſcopatu tuo, qui tali modo Eccleſias occupant, vel occupatas detinent, ipſos ad eas dimittendas, omni oc. & ap. ceſſ. eccleſiaſtica cenſura *c* compellas, & eaſdem Eccleſias perſonis idoneis, & honeſtis ordines, & præfatos Archidiaconos pro tanta præſumptione debita cures animadverſione punire.

NOTÆ.

1 a EXonienſi.) Ita etiam habetur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.3.* & poſt Concilium Later. *part.24. c.3.* De Exonienſi diœceſi egi *in c.6. de filiis presbyt.*

b *Vacant.*) In quibus jus habent inſtituendi electos corporaliter, *cap. ut noſtrum, de offic. Archid.*

c *Compellas.*) Quia nemo ſeipſum inſtituere poteſt, quia inter dantem, & accipientem conſtitui debet differentia, *c. per noſtras, de jurepatron. c. fin. de inſtit.* nec collator ſibi beneficium retinere poteſt, *c. unic. ut eccleſiaſt. beneficia.* Commentarium hujus textus dedi *in d. c. fin.* 2

CAPUT IV.

Idem *in Concilio* a *Lateran.*

b CLerici. *Et infrà*: Quicumque illa incontinentia, quæ contra naturam eſt, propter quam ira Dei venit in *c* filios diffidentiæ, & *d* quinque civitates igne conſumpſit, deprehenſi fuerint laborare, ſi clerici fuerint, *e* deiiciantur à Clero, vel ad agendam pœnitentiam in monaſteriis *f* detrudantur: ſi laici *g* excommunicationi ſubdantur, & à cętu fidelium fiant penitus alieni.

NOTÆ.

1 a LAteranenſi. Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. de cohabit. cleric. c. fin.* & extat in ipſo textu ſic, in Concilio Lateranenſi generali celebrato ſub Alexandro III. *c.11.* cujus canonis verba à compilatoribus tripartita fuerunt: & prima pars, quæ agit generaliter de incontinentia clerici, extat *in d. c. clerici, fin. de cohabit. cleric. in 1. collect.* Secunda pars, in qua ſpecialiter de illa incontinentię ſpecie, quæ contra naturam eſt, diſſeritur, reperitur in præſenti textu. Tertia tandem, quæ agit de monaſteriis monialium, & ne quiſquam ea frequentare præſumat, reperitur *in c. monaſteria, de vita & honeſt. cleric.*

2 b *Clerici.*) In dicto canone 11. Concilii Lateran. additur, *in ſacris ordinibus conſtituti*: unde conſtat, præſentem conſtitutionem quoad pęnam detruſionis in monaſterium locum non habere in clericis minoribus tantùm gradibus initiatis, qui excommunicandi ſunt, non verò detrudendi in monaſterium.

3 c *In filios diffidentiæ.*) Ex quibus verbis expreſsè conſtat, in præſenti canone non agi de quolibet luxuriæ peccato contra naturam admiſſo, ſed de præpoſtera venere, & monſtruoſa, cum hominibus, aut fęminis extra vas naturale habita; quę commixtio contra naturam appellatur ab Apoſtolo *ad Roman. c.1.* ibi: *Nam fęminæ eorum mutaverunt naturalem uſum* Et *in c. flagitia, 32. qu.2. l. cùm vir, Cod. ad leg. Jul. de adult.* Hujus monſtruoſæ veneris ſectatores appellat D. Paulus *ad Epheſ. c.4.* filios diffidentiæ, ideſt deſperatos, & filios perditionis, juxta Hebraicam phraſim, ut notavit Cujac. *in c. ut clericorum, de vita, & honeſt. cleric.*

d *Quinque civitates.*) Videlicet Sodoma, Gomorrha, Seboin, Segor, & Eleale, quarum duæ propter peccatum hoc, aliæ autem propter vicinitatem ſubmerſæ fuerunt, Earum meminerunt Iſaias *c.13.* Jeremia *c.50.* Ezechiel *c.16.* & Oſeas, *c.11.* & hæc divina ultio refertur *Geneſis c.19. Deuteron. c.29.* & ejus meminerunt Patres Concilii Pariſienſis ſub Ludovico & Lothario *lib.3. c.2.* ibi: *Sunt ſanè diverſorum malorum patratores, & lex divina improbat, & condemnat: pro quorum etiam diverſis ſceleribus, & flagitiis populus fame & peſtilentia flagellatur, & Eccleſiæ ſtatus infirmatur, & regnum periclitatur: & ſicut ſunt diverſarum pollutionum patratores, quas cum maſculis, & pecoribus nonnulli diverſis modis admittunt, quæ incomparabilem dulcedinem piiſſimi Creatoris ad amaritudinem provocantes, tantò graviùs delinquunt, quantò contra naturam peccant. Pro quo etiam ſcelere igne cæleſti conflagratę, infernique hiatu quinque abſorptæ ſunt civitates, necnon &* 4

quadra-

Digitized by Google

quadraginta, & eo ampliùs millia ſtirpis Beniaminæ mucrone fraterno confoſſa ſunt. Hæc porrò judicia, & evidentes vindictæ declarant, quàm execrabile & deteſtabile apud divinam majeſtatem hoc vitium extet.

5 e *Deiiciantur à Clero.*) Quia ut clerici detruderentur in monaſteriis pœnitentiæ peragendæ cauſa, priùs deponebantur, ad laicamque communionem redigebantur, *c. tuæ, de pœnis, c. nullus* 8. 11. *q.*1. ibi: *Deſertorem autem clericum cingulo honoris, atque ordinis ſui exutum aliquo tempore in monaſterio relegari convenit.* Illuſtrat Boſquetus *ad Innocent. lib.*1. *regeſtr.*13. *epiſtola* 130.

f *Detrudatur.*) De hac detruſionis pęna egi *in c.*1. *de irregularibus.*

6 g *Laici excommunicationi.*) Clerici autem non excommunicantur, ſed tantùm deponuntur, ne bis in idem crimen vindicatum videatur, quam rationem aſſignant Apoſtoli *in can.*25. ubi de clericis omnibus fornicatoribus ſtatuentes docent, ut deponantur, & non ſegregentur, ne bis in idem crimen vindicetur, contra Scripturam: ad quem canonem alludit omninò ſanctus Leo *epiſt.*92. *ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum*: ibi: *Ut qui in presbyterali honore, aut Diaconi gradu fuerint conſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo per manus impoſitionem remedium accipiant pœnitendi* (quia non ſunt excommunicati) *quod ſine dubio ex Apoſtolica traditione deſcendit.* D. Baſilius *epiſt. ad Amphiloch. can.*3. de Diaconis fornicatione lapſis agens eamdem rationem affert, propter quam depoſitioni non jungatur excommunicatio, ne bis idem crimen puniatur: cùm enim in laicis plectatur excommunicatione, ſive privatione communionis, ſi in clericis depoſitione, ac excommunicatione puniretur, reverà duplex pęna pro uno reatu imponeretur. Accedit, quia ut ait ibidem S. Baſilius, laici per pęnitentiam redeunt ad fidelium communionem, ſeu congregationem; clerici autem depoſiti, etiam reconciliati, non redeunt ad ſacerdotium, à quo exciderunt: docuit idem Baſilius *in eadem epiſtola ad Amphiloch. can.*32. ubi notavit Balſamon, & probat Gibalin. *de cenſur. diſquiſit.*7. *qu.*12. *conſect.*5. Non me latet, aliqua crimina, quæ capitalia dixit Pacianus in parænesi, punita fuiſſe in clericis depoſitione ſimul, & ſegregatione, ut *in can.*28. 29. 30. & 64. *Apoſtol.*

COMMENTARIUM.

7 Concluſio traditur, & probatur. EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Clerici contra naturam incontinentes in monaſteriis detruduntur; laici verò excommunicantur.* Quæ concluſio probari poteſt *ex c. offerebat, c. adulterii, c. flagitia, c. uſus,* 32. *q.*7. *c. quod ait,* 14. *diſt. c. ſi gens,* 56. *diſt. c. ut clericorum, de vita & honeſt. cleric. c. in Archiepiſcopatu, de raptor, c. ſolicitatores, §. qui verò, de pęnit. diſt.*1. Concil. Illiberit. *can.*18. Troslejan. *can.*15. Turonenſe *can.*15. Pariſienſe ſub Ludovico *lib.*1. *c.*34. Londinenſe 2. anni 1102. tempore Paſchalis II. *Sodomiticum flagitium facientes, & eos in hac voluntate juvantes, anathemate damnamus, donec pœnitentiam, & abſolutionem mereantur: qui verò in hoc crimine publicatus fuerit, ſtatutum eſt, ut ſi quidem fuerit perſona religioſi ordinis, ut ad nullum ampliùs gradum promoveatur, & ſi quem habet, ab illo deponatur.* Refert Anſelmus *epiſt.*278. *ad Guillelmum,* D. Clemens *lib.*6. *conſtit. c.*14. Juſtinus Martyr *apolog.*2. Baſilius *in epiſt. ad Amphiloch. can.*6. & 62. Conſonant de jure regio lex 1. *part.*7. *tit.*21. lex 1. *tit.*21. *lib.*8. *recopil.* Illuſtrant plura in deteſtationem hujus criminis adducentes, Lyra, Serarius, Lorinus, & alii Theologi poſitivi *in c.*19. *Exodi,* Gomez *in l.*80. *Tauri,* Torreblanca *de jure ſpirit. lib.*13. *c.*2. *nu.*23. Conradus Kling. *lib.*5. *loc. commun. c.*34. Solorzanus *tom.*2. *de jure indiar. lib.*1. *c.*24. *nu.*47. Baſilicus *deciſ.*4. Petrus Gregor. *lib.*36. *ſyntag. c.*20. D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. lib.*2. *c.*3. Narbona *in l.*20. *tit.*1. *lib.*4. *recopil: gloſſa* 8. Anton. Auguſt. *in epit. jur. lib.*36. *tit.*4. Mendoza *lib.*3. *Concilii Illiber. c.*65. Alemanus *in notis ad Procopium. fol.*53. *linea* 22. D. Joannes Vela *de delictis, c.*23. Borel. *tom.*3. *deciſ. tit.*1. *nu.*88. Anton. Matthæus *de crimin. ad tit. de adulter. & ſtupr. c.*7. *ad finem,* Mancinus *lib.*1. *de triplici jur. collat. c.*113. plures, quos referunt D. Joſeph. Vela *in c.*1. *de offic. ordin. part.*1. *num.*106. Pichardus *in §. item lex, Inſtit. de public. judiciis.*

8 Impugnatur tradita aſſertio. Sed in hanc aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo. Quælibet Domini noſtri actio debet eſſe vitæ noſtræ inſtructio, *c. ſignificaſti* 4. *de elect. Clement.*1. *de magiſtris.* Sed Dominus noſter in patratores hujus teterrimi criminis non tantùm pęna ſpirituali, verùm & corporali (ignis videlicet) uſus fuit, ut ſuprà probavi *ex c.*19. *Geneſis,* & 29. *Deuter.* Ergo ſimiliter Eccleſia non depoſitione, aut excommunicatione tantùm, verùm & pęna capitali hoc ſcelus vindicare debebat. Facit etiam, nam pęna metienda, & penſanda eſt pro ſceleris gravitate, *c. felicis, §. cæterùm, de pœnis lib.*6. *l. fin. C. de modo mult.* Sed pro ſtupro, & adulterio pœna corporalis injungitur *in c.*2. *de adult.* Ergo & pro hoc nefario crimine imponenda erat, cùm ejus gravitas ſuperet adulterium, *c. adulterii,* 32. *qu.*7. Augetur hæc dubitandi ratio *ex c. in Archiepiſcopatu, de raptor.* Ubi cùm agatur de raptoribus puerorum, ut eis abuterentur, decrevit Pontifex, illos pecunia eſſe mulctandos, & fuſtibus cædendos. Igitur non rectè Patres Concilii Lateran. in præſenti tantùm ſanxerunt clericos præpoſtera libidine utentes detrudendos eſſe in monaſterium, laicos verò tantùm excommunicandos eſſe.

9 De atrocitate hujus criminis. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, hoc crimen teterrimum eſſe, & horrendum, quod inverſo, ac prępoſtero naturæ ordine, adverſantibus pudicitiæ legibus perpetratur. Dicitur peccatum omnium peſſimum *in cap.*11. 35. *q.*3. contra naturam à Platone *lib.*1. *de legibus,* impuriſſimum facinus, à Clemente *lib.*6. *conſtit. cap.*27. Cujus quanta ſit gravitas, quanta acerbitas, ipſumque quàm dirum nefas, ac ſcelus flagitioſum ſit, omnes ſciunt. Tertul. *lib. de pudicitia,* inter monſtra illud retulit, ibi: *Reliquas autem libidinum furias impias in corpora, & in ſexus ultra jura naturæ, non modò liminè, verùm omni Eccleſiæ tecto ſubmovemus, quia non ſunt delicta, ſed monſtra.* Philo Jud. *lib. de ſpecialibus legib.* hac teterrima fæculentia oblitos vocat probroſos, & familiæ ſuæ ac patriæ dedecora, atque adeò totiùs humani generis. D. Auguſt. *de bono conjugali, c.*8. hanc eſſe ſummitatem turpitudinum dixit, ibi: *Malum eſt fornicatio, pejus adulterium, pejus eſt enim alienum matrimonium violare, quàm meretrici adhærere; & pejor eſt inceſtus, quia pejus eſt cum matre, quàm cum aliena uxore concumbere; & ſemper de malo ad pejus, donec ad ea perveniatur, quæ, ſicut ait Apoſtolus, turpe eſt etiam dicere.* Eleganter Sanctus Petrus Damianus *in libello Gomorrheano,* ibi: *Hoc ſanè ſodomiticum vitium nulli prorſus eſt vitio conferendum, quod omnium immanitatem ſuperat vitiorum; hoc ſiquidem vitium mors eſt corporum, interituſque eſt animarum; carnem polluit, mentis lumen extinguit, Spiritum ſanctum de templo humani pectoris eiicit, incentorem luxurię diabolum introduxit; quiſquis in hunc extremæ perditionis abuſum fuerit lapſus, à ſupremà patria exul efficitur, à Chriſti corpore ſeparatur, totius Eccleſiæ auctoritate confunditur, omnium Sanctorum Patrum judicio condemnatur.* Multa ex variis Patribus ad hujus infandiſſimi probri deteſtationem congeſſerunt Hincmarus *in opuſc. de divortio Lotharii, ad interrog.*12. Theoph. Raynaud. *lib.*6. *de virtut. nu.*146. Borel. *in ſumma deciſ. tit.*1. *n.*46. Solorzanus *lib.*2. *de jure indiar. tom.*1. *c.*12. *nu.*31. & *tom.*2. *lib.*1. *c.*24. *nu.*47. Decianus *lib.*6. *tract. crimin. c.*3. *n.*3. Beyerlinch *tom.*7. *verbo Sodomia.* Quare Salvianus *de gubernat. Dei,* rectè notavit, Dominum noſtrum ultorem hujus delicti ſe appellare, licèt in aliis delictis nomen ultoris admodum abhorruerit. Legitur enim *in d. c.*19. Geneſis: *Dominus pluit ſuper Sodomam.* Et crimen hoc majus, & gravius eſſe, quàm adulterium, contra P. Vaſq. reſolvit P. Mendo *in ſtater. diſcurſu* 5. *qu.*23.

10 De pœnis hujus delicti. Deinde ſciendum eſt, omni jure variis, & exquiſitis pœnis vindicatum fuiſſe hoc delictum. Jure divino pœna mortis ſtatuta fuit. *Levit. c.*18. *verſ.*22. & *c.*20. ibi: *Qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, uterque operatus eſt nefas, morte moriantur, ſit ſanguis eorum ſuper eos.* Exodi *c.*22. *verſ.*19. Deuter. *c.*22. *ver.*21. facit Apoſtol. *ad Roman. c.*1. *ad Galatas c.*5. *ad Epheſ. c.*5. Apud Orientales eamdem pęnam uſitatam fuiſſe refert Euſebius Cęſar. *lib.*6. *de præpar. evangel. c.*8. ibi: *Ab Euphrate uſque ad Orientalem oceanum, cui cædes, vel furtum obiicitur, non magno mœrore torquetur; qui verò pudorem maſculi eripuit, ſi res in lucem venerit, magnitudine ignominiæ ſeipſum interficere cogitur.* Jure civili Romanorum variis pęnis plectebantur, ut conſtat *ex l.*1. *§. removet, ff. de poſtul. l.*1. *§. ult. ff. de extraord. crimin. l. ejuſdem, §. item, ff. ad leg. Corn. de ſicar.* Paulus *lib.*5. *ſentent. tit.*23. *§. qui hominum.* Et in reos hujuſmodi ſceleris lata fuit lex Scatinia, quam tulit Scatinius quidam Aricinus, cujus meminit Cicero *Philip.*3. Ejus legis meminerunt Suetonius *in Domit. c.*8. Tertul. *de monog. c.*12. Plutarchus *in Marcel.* Sextus Philoſoph. *lib.*1. Juvenal. *ſatyra* 2.

Quod ſi vexantur leges, ac jura: citari
Ante omnes debet Scatinia. Reſpice primum.

Auſonius, qui de quodam Jureconſulto adulteram uxorem habente, & huic præpoſterę veneri dedito ita luſit:

Juriſconſulto, cui vivit adultera conjux,
Papia lex placuit, Julia diſplicuit.
Quæritis, unde hæc ſit diſtantia? Semivir ipſe

Scati-

Digitized by Google

Scatiniam metuens, non metuit Titiam.

Quod elegantiſſimum epigramma parum ſcitè expoſuerunt Alciatus *lib.*10. *parerg. c.*16. Gratianus *diſcept. forenſ. c.*183. *nu.*43. Sed ex ſententia Ælii Vineti *in not. illius*, ſic exponendum eſt: Juriſconſulto cuidam, qui uxoris adulterium diſſimulans, favere ei videbatur, Papiam legem, quæ contra cœlibes, improleſque lata eſt, placuiſſe; Juliam autem de adulteriis diſplicuiſſe, qua lenocinia, atque adulteria puniuntur; quia uxore adultera retenta, liberiſque vel ex marito, vel ex adulterio ſublatis, mariti patriſque nomen uſurpare vetabatur; & legi Papiæ ſatisfacere nitebatur, dum in Juliam de adulteriis peccabat: idque collatis aliis duarum legum nominibus, lepidiſſimè oſtendit; ait enim diverſitatis hujus cauſam eſſe, quod Juriſconſultus ipſe ſemivir, mollis, muliebriſque patientiæ ſcortum, ut Petronius alibi loquitur, metuebat legem Scatiniam, latam adverſùs impudicos; ideòque ut hoc vitium tegeret, uxorem adulteram retinebat maritus metu Scatiniæ, Papia utens, nec tamen timens Titiam legem, qua ſcilicet cavebatur, ne quis ob cauſam orandam donum, pecuniamque accipiat, ut in Tacito legimus 11. *annal.* reclamante Lipſio & aliis: quia cùm ei donum, munuſque ob cauſam orandam offerret, & imperitus, ac clientelarum inos eſſet, non erat, cur metueret Titiam legem de muneribus, quæ ipſe ab adulteris uxoris ſuæ capiebat ex lenocinio ſuo, faciens contra legem Juliam. Sed quia lex Scatinia eam pęnam ſtatuebat, ut qui ingenuum ſtupraſſet, ſeſtertiorum decem millia exſolveret, ultra modum flagitium hoc creſcebat, quia ob pœnam hanc pecuniariam, quæ facilè pendebatur, conniventibus judicibus viri nubebant in fęminas, ut Tertul. diſertè ſcribit *de monog. cap.*12. quare pęna capitalis in eos ſtatuta fuit *in l. cùm vir, C. ad leg. Jul. de adult.* His elegantiſſimis verbis: *Cùm vir nubit in fęminam viris porrecturam, quid cupiatur, ubi ſexus perdidit locum? ubi ſcelus eſt id, quod non proficit ſcire? ubi venus mutatur in alteram formam? ubi amor quæritur, nec videtur? Jubemus inſurgere leges, armari jura gladio ultore, ut exquiſitis pęnis ſubdantur infames, qui ſunt, vel qui futuri ſunt rei.* Cujus legis veram litteram reſtituere curarunt Fabrotus *ſtrom. jur. c.*24. Revardus *lib.*4. *cap.*20. Scholiaſtes ad illud Petronii:

Perſarum ritu malis pubeſcentibus armis.

I. Gothofr. ad eamdem legem *in Theodoſ.* & nos *in can.* 71. *Concilii Illiber.* Ad illa verba, *armari jura*, notandi ſunt Prudentius *lib.*2. *in Simmachum*:

——*Lex armata ſedet.*

Marius Victor *lib.*2. *in Geneſim*:

——*Tibi crimina plectent*
Armatæ leges gladiis, & vindice ferro.

Juncto Philippo Camerario *horar. ſucceſſ. cent.*1. *c.*4. Imperatores Valentinianus, & Arcadius pęnam ignis ſtatuerunt *in l.*6. *C. Theodoſ. ad leg. Jul. de adult.* ibi: *Omnibus, quibus flagitii uſus eſt, virile corpus muliebriter conſtitutum, alieni ſexus damnare patientia (nihil enim diſcretum videntur habere) cum fęminis hujuſmodi ſcelus ſpectante populo flammæ vindices expiabunt.* Et ſanè pęna capitalis rectè ſtatuta eſt in eos, qui nefariis ſuis libidinibus tot homines occidunt, quot impediunt naſci. Eos enim homines interficere, dùm prohibent naſci, non ſolùm Chriſtiani norunt, ſed & Ethnici. Plato *lib.*8. *de legibus*, ibi: *Abſtinendum igitur à malis jubeo; nam qui iſtis utuntur, genus hominum dedita opera interficiunt, ut lapidem ſeminantes, ubi radices agere, quod ſeritur, nunquam poterit.* Martialis *lib.*9. *epigram.*42. in Ponticum:

Hoc nihil eſſe putas: ſcelus eſt mihi crede, ſed ingens,
Quantum vix animo concipis ipſe tuo.
Ipſam crede tibi naturam dicere rerum:
Iſtud, quod digitis Pontice perdis, homo eſt.

Quam pęnam firmavit Imperator Juſtin. *in authent. ut non luxurientur*, & *in* §. *item lex Jul. Inſtit. de public. judic. novella* 77. Phocius *in nomocan. tit.*13. *de laicis, c.*5. Sed tunc difficilis videtur textus *in l. ſi ſervus* 27. §. *& ſi puerum, ff. ad leg. Aquil.* ubi aſſeritur, caſtrantem puerum non teneri lege Aquilia, quia pretioſiorem eum reddit. Ergo quia jure civili crimen hoc præpoſteræ libidinis non vindicabatur. Nam reſpondendum eſt, ideò ſervum eunuchum pretioſiorem reddi, quia Romani eunuchis utebantur ad diverſa miniſteria, præcipuè ad cuſtodiam matronarum, ut ajunt Herodotus ibi: *In majori pretio, quàm integri, ſunt eunuchi, propter fidem.* Clemens Alexand. *lib.*4. *pædag. c.*4. ibi: *Miniſtrantes citrà ſuſpicionem.* Item ad docendas priores litteras pueros. Lucianus *in Eunucho*, ibi: *Aptior eunuchus, cui adoleſcentes erudiendi traduntur.* Præcipuè puellis. Martial. *lib.*9. *epigram.*70. *l.*4. *Cod. de præpoſitis ſacri cubic.* ubi Cujacius. Et de eunucho præceptore accipit textum *in l. qui filiam* 4. *ff. ubi pupillus educari*, D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. lib.*2. *c.*3. *ſect.*6. *nu.* 21. plura de his eunuchis ad cuſtodiam matronarum deputatis congeſſerunt Amaya *lib.* 3. *obſerv. c.*6. Fornerius *lib.*2. *ſelect. c.*29. Salmut. *in not. ad Pancirol. l.*1. *rer. mem. tit.*45. Unde pretioſior dicitur eunuchus *in d.* §. *etſi puerum*, quia iis miniſteriis aptior reddebatur. Jure noſtro Regio olim caſtrationis pęna impoſita erat, *l.*6. *tit.*5. *lib.*3. *fori judicum*, ubi probat Villadiego, & exponit, quomodo delictum hoc probetur. Poſteà pęna capitalis ſancita fuit *in l.*2. *tit.*22. *partit.*3. & noviſſimè *l.*1. *tit.*21. *lib.*4. *Recopil.* pęna hæc ignis eſt cum confiſcatione bonorum: & meritò ſimiles rei comburi jubentur, ut ignem, quem in concupiſcentiis habuerunt, juxta illud D. Ambroſii de Abel, & Cain: *Sævus criminum ſtimulus libido eſt, quæ nunquam manere quietum patitur affectum: nocte fervet, die anhelat;* ignis ſimiliter extinguat. Unde Dominus igne de cęlo dimiſſo ultus eſt hanc monſtruoſam Pentapolitarum libidinem, *Geneſis c.*18. Similiter cùm Judæ nunciatum eſſet, fornicatam fuiſſe Thamar nurum ejus, produci eam juſſit, & comburi *Geneſis c.* 38. Similiter jure civili cautum legimus, ſervum cum domina propria concumbentem concremari, *l. unic. C. de mulieribus quæ ſe prop. ſervis*: vel ſi mulierem ingenuam rapuerit, aut ſimili raptui opem tulerit. Notavit Mancinus *l.*1. *de triplici juris collat. c.*60.

Nec minori odio Eccleſia proſequuta eſt hoc immane ſcelus; nam primis Eccleſiæ ſæculis nec in fine vitę venia hujuſmodi reis concedebatur. Concil. Illiber. *can.*71. ibi: *Stupratoribus puerorum nec in fine dandam eſſe communionem.* Ubi notavi, & probarunt Gabriel Albaſpineus *lib.*2. *obſ. c.*13. Balſamon *in can.*17. *Concilii Ancyr.* cujus verba infrà dabimus. Poſteà pœnitentia illis injuncta fuit decem, aut ſeptem annorum. Gregorius III. *in pœnit. tit. de diverſ. crimin. c.* 21. ibi: *Si quis ordinatus in ſcelere ſodomitico coinquinatus fuerit, quod in tantùm coram Deo abominabile deſcribitur vitium, ut etiam igne, & ſulphure eorumdem civitates legantur ſubverſæ, decem annos ſecundùm antiquam conſuetudinem pœniteat: quidam humanius ſeptem annos præfinierunt; illis autem qui neſciunt vim hujus flagitii, tres annos præfinierunt, ut pęniteant: pueri verò, qui illud exercere ſciunt, oportet, ut emendare feſtinent, videlicet quinquaginta dies pęniteant, inſuper & verberibus afficiantur; quia neceſſe eſt, ut ſeges, quæ malè pullulat, reſecetur.* Etiam jure canonico laici infamia notantur, *c. infames* 3. *qu.*7. & excommunicantur: clerici autem olim depoſiti detrudebantur in monaſteriis ad pęnitentiam peragendam: noviſſima verò conſtitutione Pii V. edita anno 1568. clerici omni privilegio clericali, officio, dignitate, & beneficio eccleſiaſtico privati, & degradati traduntur poteſtati ſæculari, ut debitis afficiantur pœnis; quam ad praxim explicat, & exponit Scorcia *in ſelect. Pontific. conſtit. epiſt.*103. *theorem.*255. Unde conſtat, delictum hoc à laico commiſſum eſſe mixti fori, & nedum à ſæculari judice, verùm ab eccleſiaſtico ex præventione puniri poſſe, ut docent Anſaldus *de juriſd. part.*4. *c.*1. *tit.*5. *ad finem*, Bobadilla *lib.*2. *polit. c.*17. *num.*67. pluribus relatis probat D. Joſeph. Vela *in c.*1. *de offic. ordin. n.*109. Etiam hoc crimen in Regnis Aragoniæ, Valentiæ, & Luſitanię punitur per Inquiſitores Apoſtolicos, ut teſtatur Simanc. *de Cathol.* Canterà *qq. crimin. part.* 5. *c.*4. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.*13. *c.*2. *n.*24. Souſa *in aphoriſm. Inquiſit. lib.* 1. *c.*59. *n.*10. Vela *ubi ſuprà*, *nu.*109. Caſtropalao *tom.*1. *oper. moral. tr.*4. *diſp.*8. *punct.*12. §.2. Diana *part.*4. *tr.*7. *reſol.* 20. Carena *de offic. Inquiſit part.*2. *tit.*6. §.16.

11 De pœnis ex jure canonico.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa; nam licèt ita atrox, & horrendum crimen ſit hoc monſtroſæ veneris; tamen cùm Eccleſia admodùm abhorreat ſanguinis effuſionem ut probavi *in c. ſententiam, ne clerici, vel monachi;* ideò pro vindicando hoc crimine tantùm ſtatuit pęnas ſpirituales, non verò pęnam capitalem, ut ſæculares legiſlatores ſanxerunt. Nec obſtat argumentum deductum à pęnis impoſitis pro aliis delictis; nam cùm in delictis puniendis penſentur locus, tempus, occaſio, peccandi facilitas, multitudo peccantium, non poteſt argumentum deduci à pęna impoſita uni delicto ad aliud. Nec etiam obſtat argumentum deductum *ex d. c. in Archiepiſcopatu, de raptoribus.* Nam in ejus ſpecie ſicuti non ſolùm abutebantur pueris, verùm & eos rapiebant; inde pro raptu ipſo jubet Innocentiùs pęnis pecuniariis eos eſſe mulctandos, & flagellis afficiendos, dummodo ad effuſionem ſanguinis non perveniatur, ut in ejus textus notis obſervavi.

12 Diſſolvitur ratio dubitandi.

Sed ſuprà traditis obſtat textus *in c. fraternitati* 7. *de eo, qui cognovit conſanguineam uxoris*, ubi cùm quidam puellam infantem nondum ſeptennem ſibi in uxorem deſponſaſſet, & extraordinaria libidine polluiſſet, poſteà

13 Exponitur cap. fraternitati 7. de eo qui cognovit conſanguin.

matri-

Digitized by Google

matrimonium contraxit cum conſanguinea ipſius ſponſæ: quæſitum fuit, an ſeparandi eſſent conjuges? Et reſpondit Pontifex, inter eos celebrandum eſſe divortium quoad torum, nulla pȩna impoſita viro extraordinariè cognoſcenti ſponſam, quæ paſſa eſt extraordinaria libidine pollui: igitur non rectè in præſenti docetur, laicum contra naturam luxurioſè peccantem excommunicandum eſſe. Augetur ipſius textus difficultas *ex c. omnes 7. c. flagitia*, 32. *qu.*7. ubi docetur, diſſolvi matrimonium, ſi vir præpoſterè cognoverit uxorem propriam, vel alienam. Igitur non rectè in præſenti capite *fraternitati*, divortium tantùm fit quoad thorum. Quibus difficultatibus facilè reſpondetur, ſi obſervemus, in eo textu non agi de præpoſtera, ſeu monſtroſa venere, de qua in præſenti agitur; ſed tantùm de extraordinaria libidine, ideſt intempeſtiva coitione, ac importuno congreſſu habito cum ea, quæ adhuc viripotens, & præmatura non erat; de qua etiam extraordinaria libidine agitur *in c. juvenis 3. de ſponſal.* ubi notavit Cujac. & probavi *in d. c. fraternitati*. Unde cùm in eo textu nulla ſuſpicio præpoſteræ veneris daretur, ideò pȩna nulla imponitur ſponſo, aut ſponſæ.

14 Exponitur Concilium Tolet. can. 13. Secundò obſtat textus in canone 3. Concilii Tolet. 16. in illis verbis: *Sicut cordis, corporiſque munditia homines Deo proximos facit, ita incentivæ pollutionis actio à Deo alienos ſtatuit: & ſicut ſodomiticos populos horrenda, nimiùmque deteſtanda patratio igni cælitus confluenti exurendos in præteritis tradidit, ita talibus immunditiis homines deditos æternæ damnationis rogus conſumet, loquente Domino per Prophetam: Veſtimentum mixtum ſanguine erit in combuſtionem, & cibus ignis. At nunc quoniam hæc funeſta actio, & ſodomiticæ operationis malum multos ſauciaſſe perpenditur, ideò nos ob hujus fȩdiſſimȩ cauſæ extirpandam conſuetudinem zelo Domini ardentes, omnes in communi ſancimus, ut quicumque hujus nefariæ actionis patratores extiterint, quique in his turpitudinibus ſeſe implicari permiſerint, & contra naturam maſculi in maſculos hanc turpitudinem operaverit, ſi quidem Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus fuerit, de proprii honoris gradu dejectus, perpetui exilii manebit damnatione perculſus: ſin verò cujuſlibet ordinis, gradus, vel perſonæ talibus colluvionis noxis reperti fuerint applicati, illius legis, quæ de talibus eſt edita, nihilominus feriantur ſententia, atque ab omni Chriſtianorum ſint alieni caterva; & inſuper centenis verberibus correpti, ac turpiter decalvati, exilio mancipentur perpetuo. Ita ut niſi tam eos, qui religionis cultum turpaſſe viſi fuerint, quàm etiam alios (ut diximus) cujuſcumque ordinis homines digna ſatisfactio pȩnitentiæ accipere corpus & ſanguinem Chriſti in fine permiſerit, aut Chriſticolarum ſocietati reddiderit, nec in exitus ſui diem, ſecundùm canonum inſtituta, communionis perceptione ſe noverint relevari, nec Catholicorum cȩtui aggregari.* Ex quibus verbis expreſsè deducitur, laicos patratores hujus delicti non excommunicari, ſed centenis verberibus affici, ac turpiter decalvatos in exilium mitti, & clericos non detrudi in monaſterium, ſed etiam degradatos perpetuò exilio deputari. Ergo non rectè in præſenti aſſeritur, laicos excommunicandos eſſe, clericos verò eſſe monaſteriis detrudendos. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, in his conciliis Toletanis non ſolùm Præſules Eccleſiarum adfuiſſe, verùm & Principem; & non tantùm Concilia ſacra, verùm & comitia ſæcularia fuiſſe. Unde pȩnas etiam corporales in eiſdem Conciliis ſæpiùs contra laicos ſtatutas legimus. Quare in eo canone eædem pȩnæ ſtatutæ fuerunt, quæ jam in legibus Vuiſigothorum, *lib. 3. tit. 5.* ſancitæ fuerant, & repetitæ leguntur. Quare cùm ab Egica Rege Gothorum, cujus tempore, anno videlicet 693. celebratum fuit Concilium illud, ſimul cum Patribus in eo congregatis, pȩnæ illæ ſtatuerentur; quid mirum, ut pȩnæ etiam corporales contra maſculorum ſtupratores ſtatuantur.

Ex ſuprà traditis lucem accipit textus in canone 16. 15 Exponitur can. 16. Concil. Ancyr. Concilii Ancyr. ubi de his, qui irrationabiliter vixerunt, ideſt, qui cum pecudibus, vel maſculis polluti fuerunt, ita Patres ſanxerunt: *De his, qui irrationabiliter verſati ſunt, ſive verſantur, quotquot antè viceſimum ætatis ſuæ annum tale crimen commiſerint, quindecim annis exactis in pȩnitentia communionem ſingularum mereantur orationum. Deinde quinquennio in hac communione durantes, tunc demùm oblationis ſacramenta contingant. Diſcutiatur autem vita eorum, quales tempore pȩnitudinis extiterunt, & ita miſericordiam conſequantur. Quòd ſi inexplebiliter his hæſere criminibus, ad agendam pȩnitentiam prolixius tempus inſumant. Quotquot autem peracta viginti annorum ætate, & uxores habentes, hoc peccato prolapſi ſunt, vigintiquinque annis pȩnitudinem gerentes, in communionem ſuſcipiantur orationum. In qua quinquennio perdurantes, tunc demùm oblationis ſacramenta percipiant. Quod ſi qui & uxores habentes, & tranſcendentes quinquageſimum annum ætatis ita deliquerint, ad exitum vitæ communionis gratiam conſequantur.* In quibus verbis brevior pȩnitentia imponitur adoleſcentibus quàm majoribus, qui cum maſculis ſe polluerunt; quia ſemper minores mitiori pȩna, quàm majores ætate afficiuntur, *l. auxilium* 37. §. 1. *ff. de minor. l. ſi adulterium* 38. §. 1. *ff. ad leg. Jul. de adult.* & in terminis præpoſteræ libidinis conſtitutum fuiſſe refert Harmenopulus *lib. 6. promptuarii, tit.* 4. ibi: *Præter naturam laſcivientes, tam agens, quàm patiens gladio plectantur; niſi fortè qui paſſus eſt, minor erat.* Unde rectè pȩnitentiæ tempus imponitur, & taxatur *in c.* 16. juxta ætatem ipſius delinquentis, ut etiam pȩnitentia levior imponitur, quando peccatum hoc ſolummodò attentatum, non verò conſummatum fuit, ut ex D. Iſidoro refert Carnotenſis *p.* 9. *Decreti*, *c.* 94. in hæc verba: *Si quis ex juvenibus, vel aliqua ſuſpicioſa perſona cum parvulis jocatus fuerit, diuturna pænitentia maceretur.* Licèt enim conatus in aliis delictis opere non conſummato non puniatur; tamen in hoc teterrimo crimine propter ejus atrocitatem conatus extra ordinem vindicatur, *l.* 1. *ſ. fin. ff. de extraordin. crimin.* Proſequitur ipſius canonis illuſtrationem Zerda *in adverſ. c.* 146. *nu.* 11.

C A P U T V.

Alexand. III. *Univerſis* a *Abbatibus*.

SAnè ſi Epiſcopi aliqui ab Abbatibus aliquid præter debitam obedientiam contra libertatem ordinis à prædeceſſoribus noſtris, & à nobis indultam exigunt, liberum ſit eiſdem Abbatibus Ap. auctoritate denegare quod petitur, ne occaſione iſta *b* ordo iſte, qui hactenus liber extitit, perpetuæ ſervitutis laqueo vinciatur.

N O T Æ.

1 a ABbatibus.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. ſed in margine pro *Abbatibus*, legitur *Epiſcopis*, & quælibet littera retineri poteſt, cùm Alexander III. generaliter, tam cum Abbatibus, quàm cum Epiſcopis loquatur.

b *Ordo iſte.*) Forſan agebat Alexander de ordine Ciſtercienſi, quem ſpeciali affectu diligebat; unde varia privilegia huic præclaro Ordini conceſſit, ut notavi *in c. cùm in ordinem 6. de reſcript. cap. nuper, de decimis*. Commentarium hujus textus dedi *in cap.* 1. *de ſupplend. neglig. c. ne Dei Eccleſia, de ſimon.* 2

C A P U T VI.

Alexand. III. a *Norvicenſi Epiſcopo*.

ILlud etiam de Vicariis, qui *b* perſonis *c* fide, & ſacramento obligati ſunt, duximus ſtatuendum, quòd ſi fidei, & ſacramenti religione contempta *d* perſonatum ſibi falsò aſſumentes, contra perſonas ſe erexerint, & ſuper hoc in jure vel *e* confeſſi, vel *f* convicti fuerint, de cætero in eodem Epiſcopatu ad officii ſui executionem non admittantur.

N O T Æ.

Digitized by Google

N O T Æ.

1 a *NOrvicenſi.*) Ita etiam legitur poſt Concil. Lateran. *p.*38. *c.*2. & in ſecunda collectione, *ſub tit. de jurejur c.*1. ubi additur, *pars capitis Conſulvit* Sed verius credo, in præſenti referri partem textus *in cap. ſignificavit de offic. deleg. capit. clericos, de offic. Vicarii.*

2 b *Perſonis.*) Ideſt rectoribus proprietariis ipſarum Eccleſiarum, ut probavi *in c.*8. *&* 12. *de reſcript.*

c *Fide & ſacramento.*) Ideſt fidelitate juramento promiſſa, juxta tradita *in c.*2. *&* 3. *de jurejur.* Unde præſens textus in ſecunda collectione compilatus fuit *ſub tit. de jurejur.*

d *Perſonatum.*) De perſonatu egi *in c. ad aures, de reſcript.*

e *Confeſſi.*) Juxta ea, quæ adduxi *in c.*2. *de confeſſis.*

f *Convicti.*) Juxta tradita *in c. at ſi clerici, de judiciis.* Et de his Vicariis, tam perpetuis, quàm temporalibus, egi *in tit. de offic. Vicariis.*

C A P U T VII.

a Clemens III.

CUm ad quorumdam malitiam coercendam in Concilio fuerit *b* Lateranen. multa deliberatione ſtatutum, ut Archiepiſcopi, Epiſcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri etiam, & Decani certum evectionis numerum, & perſonarum in Eccleſiarum viſitationibus non excedant; quia, ſicut audivimus, quidam ex prædictis perſonis id in Eccleſiis veſtris nequaquam obſervant, ſuper hoc commoditati veſtræ duximus ſalubriter, & attentiùs providendum: ideòque diſc. veſtræ præſentium auctoritate concedimus, ut ſi prænominatæ perſonæ numerum evectionis, & perſonarum in Concilio conſtitutum, cùm Eccleſias viſitant, excedere fortè præſumpſerint, & pro illis procurationem exegerint, liberum ſit vobis auctoritate Apoſtolica denegare; & ſi propter hoc in Eccleſias veſtras, vel clericos veſtros aliquam ſententiam promulgaverint, ipſam auctoritate Apoſtolica decernimus non tenere.

N O T Æ.

a *CLemens III.*) Ita legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. capite* 3. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex.

b *Lateran.*) Relato *in c. cùm Apoſtolus, de cenſibus,* ubi commentarium hujus textus dedi.

C A P U T VIII.

Cœleſtinus III. a *Faventin. Epiſcopo.*

SIcut unire Epiſcopatus, atque poteſtati ſubiicere alienæ, ad ſupremum Pont. pertinere dignoſcitur; ita Epiſcoporum eſt ſuæ diœceſis Eccleſiarum unio, & ſubiectio earumdem. Cùm itaque, ſicut nobis innotuit, Prior Granden. monaſterium ſuum, quòd eſt in tua diœceſi, & de tuo debet ordinari conſenſu, monaſterio de Cerat, tuo aſſenſu minimè requiſito, ſubjecerit, ſive unierit: f. t. per A. ſ. m. & indulgemus, ut quòd fecit ſuper hoc te inconſulto, tibi liceat auctoritate noſtra, ſicut juſtum fuerit, infirmare, non obſtante aſſenſu, vel confirmatione, quam Metropolitanus interpoſuiſſe proponitur; cùm in diœceſi ſui ſuffraganei, abſque ſui Epiſcopi conſenſu, non debeat aliquid hujuſmodi contra conſtitutiones *b* canonicas attentare. Nos quoque id decrevimus, prout dictum eſt, irritandum, ſtatuentes, &c.

N O T Æ.

a *FAventino.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.*4. De Faventina diœceſi nonnulla adduxi *in c.*11. *de renunc.*

b *Canonicas.*) Relatas *in c. paſtoralis, de officio. Ordin.*

C O M M E N T A R I U M.

1 Probatur, & traditur concluſio.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Pontifex tantùm poteſt unire Epiſcopatus, Epiſcopi verò poſſunt unire Eccleſias ſuæ diœceſis.* Probant eam textus *in c. unio,* 10. *q.*3. *c. poſtquam* 49. *c. & temporis, c. decimas,* §. *fin. c. plures,* §. *jus ergo,* 16. *q.*1. *c. eam te* 4. *de ætat. & qualit. c. ita nos,* 26. *q.*2. *c. expoſuiſti* 33. *de præbend. c. cùm noſtris* 6. *de conceſſ. præb. c. paſtoralis, de donat. c.*1. *de rebus Eccleſ. lib.*6. *Clement.*2. *eod. tit. Clement.* 1. §. *ad hæc, de ſtat. monach. c.*1. *ne Sede vacante, c. quod tranſlationem, de offic. Leg. Clement.* 1. *ut lit. pend.* Concil. Trid. *ſeſſ.*21. *de reformat. c.*1. & *ſeſſ.*24. *c.* 13. Conſonant de jure Regio lex 13. *tit.*5. *part.*1. lex 2. *tit.*10. Illuſtrant ultra congeſtos in præſenti à Barboſa, & *de jure eccleſ. lib.*3. *c.*16. *per tot.* & *de poteſt. Epiſcopi alleg.*66. Vighellius *in methodo juris can. lib.*3. *c.*1. Duarenus *de ſacris Eccleſ. miniſt. lib.*5. *c.*6. Corvinus *lib.*2. *aphoriſm. jur. Pontif. tit.*23. Rufiniacus *lib.*3. *conſtit. Pontific. tit.*7. *c.*7. Velaſcus *de privil. pauper. part.*1. *q.*12. *per tot.* Petrus Gregorius *lib.*1. *partit. tit.* 27. *c. fin.* & *de benefic. c.*20. & *de reſcript. c.*3. *n.*25. Fragoſo *de regimin. Chriſt. Reipub. part.*2. *lib.*9. *diſp.*20. §.6. Valenzuela *conſil.*4. *nu.*161. Solorzanus *tom.*2. *lib.*3. *c.*4. *n.*1. Frances fusè *de Eccleſiis Cathedralibus,* c.8.

2 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Tam Pontifex in Eccleſiis univerſi orbis Chriſtiani, quàm Epiſcopi in Eccleſiis ſuæ diœceſis non verum, & perfectum dominium habent, ſed ad inſtar uſufructuarii ſe habent fructus ex eis percipiendo, ut probavi *in c.*1. *c. cùm in officiis, de teſtam.* Sed uſufructuarius circa rei formam nihil poteſt mutare, *l.*1. *ff. de uſufructu;* ſed re ipſa tantùm uti, ſalva ejus ſubſtantia, §.1. *Inſtit. de uſufructu.* ergo nec Pontifex Eccleſias Cathedrales, nec Epiſcopus Eccleſias ſuę diœceſis unire poſſunt; ſiquidem per unionem mutatur forma ipſarum, ut *ex l. fin. C. de vend. rer. civit. lib.*10. *l.*2. *& fin. C. de præd. Decur. eod lib.* probat Zypæus *contra biatum Caſſani, c.*12. Ergo nec Pontifex Eccleſias Cathedrales, nec Epiſcopus Eccleſias ſuæ diœceſeos unire valent. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam quælibet Eccleſia debet habere ſuum Rectorem, *c. quia nonnulli* 3. *c. conquerente* 6. *de cleric. non reſid. c. præcipimus* 53. 16. *qu.*1. *c. ſanctorum,* 70. *diſt.* Sed per unionem neceſſariò una ex Eccleſiis manet ſine Rectore: ergo ſimilis unio fieri non poterit. Secundò in eamdem aſſertionem, quatenus in ea docetur tantùm Pontificem poſſe unire Eccleſias Cathedrales, Epiſcopum verò Eccleſias diœceſanas, ſic argumentor. Quælibet res per eaſdem cauſas diſſolvitur, per quas & creatur, *c.*1. ubi dicemus, *de regul. jur.* ſed nova Epiſcopatus inſtitutio, ſeu erectio auctoritate Concilii provincialis, & cum conſenſu Principis ſæcularis fieri debet, *can.*65. *Concilii Afric.* qui eſt 98. Synodi Carthag. apud Balſamonem, ibi: *Placuit & illud, ut plebes, quæ nunquam habuerunt proprios Epiſcopos, niſi ex Concilio plenario uniuſcujuſque provinciæ, & Primatis, atque conſenſu ejus, ad cujus diœceſim eadem Eccleſia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant.* Ergo & ſuppreſſio, ſeu unio fieri debent. Hoc jure S. Medardi tempore Epiſcopatus Noviomenſis, & Tornacenſis in unum coaluere, conſenſu Metropolitani, & provincialium ac Regis, ut refert Fortunatus *in ejus vita, c.*16. apud Surium die 8. Junii, ibi: *Pontificali demùm, Metropolitani ſcilicet, & comprovincialium ſuorum evictus auctoritate, Regiſque, ac Procerum aſſenſu, plebiſque coactus inceſſabili acclamatione, vix conſenſit, & unanimi, Pontificali videlicet, ac Regali auctoritate duas illas Eccleſias unam fecit. Utrumque ovile paſtor egregius conſilio, & auctoritate comprovincialium Epiſcoporum tempore Hormiſdæ Pontificis ſub ſancto Remigio tunc temporis Rhemorum Archiepiſcopo, aſſenſu Regis, & curialium, ac utriuſque plebis acclamatione tandem ſuſcepit, & ut utrique Eccleſiæ Cathedrali ſemper honor maneret, benignè conceſſit.* Accedit circà Eccleſias inferio-

Digitized by Google

feriores non levior difficultas; nam ſine patronorum aſſenſu Eccleſiæ ſtatus mutari nequit, *c. ſuggeſtum*, *de jurepatron. c. dilecta*, *hoc tit.* Joannes Sariſbarienſis *epiſt. Ad Alexandrum III.* ibi: *Præſertim cùm non aſſentiente, nedum reluctante fundatore, ſtatus Eccleſiæ mutari non poſſit, aut ſubiici ſervituti.* Ergo nec Pontifex per diœceſes, nec Epiſcopus inferiores Eccleſias unire valent.

3 Quibus difficultatibus minimè obſtantibus, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, unionem, de qua agitur in præſenti, eſſe duorum, vel plurium beneficiorum, ſeu Eccleſiarum ab Epiſcopo, vel alio ſuperiore factam annexionem. Caccialupus *in tract. de unione, art.1.* Rebuffus *in praxi, tit. de unione benefic.* Garcia *de benefic. part.12. c.2. nu.13.* Sanchez *tom.2. in Decalog. lib.7. c.29. n.145.* Unionis tamen cauſæ variæ ſunt, quæ recidunt in utilitatem, vel neceſſitatem Eccleſiæ, *c. temporis 16. q.1.* veluti quando templum unius beneficii collapſum eſt, nec reparari facilè valet, *c. conſtitutus*, *de relig. domib. c. poſtquam 16. q.1.* Secundò quando duæ Eccleſiæ ita tenues ſunt, ut ad victum duorum clericorum non ſufficiant, *c. unio, 10. q.3. c. poſtquam, 16. q.1. clement. ne in agro, de ſtat. monach.* Tertiò quando duæ Eccleſiæ vicinæ ſunt, in quibus eſt penuria populi, quæ ideò poſſunt ab uno Præpoſito facilè regi, *d. c. & temporis*. Quartò quando præbendis pauperibus, vel collegiis uniuntur, *c. expoſuiſti*, *de præbend.* Tribus autem modis unio fit. Primò quando Eccleſiæ duæ in unum veluti corpus confunduntur, & coaleſcunt, ita ut una Eccleſia ex duabus fiat, *c. cùm dilectus*, *de his quæ vi*, *c. recolentes*, *de ſtatu monach.* quo caſu qui canonici ſunt in una Eccleſia, in alia quoque canonici exiſtunt, & privilegia data uni Eccleſiꝑ, competunt etiam alteri, ut vulgò docetur *in c. novit*, *ne Sede vacante*. Secundus modus eſt, cùm Eccleſiæ ita connectuntur, ut una ſit ſuperior, & principalis; altera inferior, & acceſſoria; quo caſu inferior Eccleſia amittit nomen ſuppreſſum, & extinctum per unionem, & induit nomen ejus, cui unita eſt; & per conſequens ejus privilegiis gaudet, *c. recolenter*, *de ſtatu monach.* ſed non amittit jura propria, quæ tranſeunt in Eccleſiam, cui unita eſt, *c. quia monaſterium*, *de reg. dom.* ſitque ea ſubiectio per modum unionis, alioquin ſola ſubjectio non facit unionem, *c. paſtoralis*, *de donat.* Tertio unio Eccleſiarum fit, quando utraque manet æquè Cathedralis, vel Parochialis, & neutra alii ſubiicitur: quo caſu unus erit Rector utriuſque, & quælibet Eccleſia habebit jura ſua, & privilegia, nec ulla alterius privilegiis gaudebit. Gloſſa *in d. c. & temporis*. Porrò uniones iſtæ, aut ſunt perpetuæ, aut temporariæ. Perpetuæ ſunt, quando cautum eſt, ut perpetuò durent, *d. c. expoſuiſti*; vel ſi contemplatione alicujus Eccleſiæ, ſeu dignitatis, vel ad beneplacitum Sedis Apoſtolicæ fiant; quia nec Eccleſia, nec dignitas, nec Romana Eccleſia unquam moritur, *c. ſi gratioſe*, *de reſcript. lib.6. c. quoniam 15. de offic. deleg.* Temporariæ verò uniones ſunt, quꝑ in favorem certæ perſonæ fiunt, & ita extincta perſona deſinunt eſſe, *c.1. ne ſede vacante*, *c. relatio*, *c. illud*, *21. qu.1.*

Unio quotuplex, & quibus ex cauſis fiat.

4 Deinde ſciendum eſt, uniones Eccleſiarum facere poſſe, primò Romanum Pontificem, quia tantùm Eccleſias Cathedrales unire valet, *c. poſtquam 6. q.2.* denegata hac facultate etiam ejus Legato à latere, *c. quoad tranſlationem*, *de offic. legat.* quia Eccleſia Romana unionem Epiſcopatuum, ſicut, & eorum inſtitutionem, ut unam ex majoribus cauſis ſibi reſervavit. Gregorius VII. *lib.2. poſt epiſt.55.* ibi: *Quod ſolus Romanus Pontifex jure dicatur univerſalis*, &c. quòd illi ſoli licet pro temporis neceſſitate novas leges condere, novas plebes congregare, de Canonia Abbatiam facere, & è contrà; divitem Epiſcopatum dividere, & inopes unire. Carnotenſis *epiſt.237. ad Paſchalem II.* de non ſolvenda unione Noviomenſis, & Tornacenſis Epiſcopatus, ibi: *Nec in hoc reſiſtimus, quin poſſit Sedes Apoſtolica parochiarum amplitudinem minorare, aut brevitatem dilatare, ſi utilitas populi Dei ita exigat, & nullum inde ſchiſma contingat.* Divus Bernardus *epiſt.31. ad Mediolan.* ibi; *Plenitudo ſiquidem poteſtatis ſuper univerſas orbis Eccleſias ſingulari prærogativa Apoſtolicæ Sedi donata eſt: qui igitur huic poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Poteſt, ſi utile judicaverit, novos ordinare Epiſcopatus, ubi hactenus non fuerunt: poteſt eos, qui ſunt, alios deprimere, alios ſublimare, prout ratio ſibi dictaverit, ita ut de Epiſcopis creare Archiepiſcopos liceat, & è converſo, ſi neceſſe viſum fuerit: præcedere tamen debere Regium conſenſum probat P. Marcha *lib.4. concor. c.13.* Archiepiſcopus verò unire non poteſt Eccleſias ſui ſuffraganei ſine ejus conſenſu, ut in præſenti docetur, quia non licet ei, niſi in caſibus à jure expreſſis juriſdictionem exercere in ſubditos ſuffraganeorum, *c.1. in fine*, *de foro compet. lib.6.* idemque dicendum eſt de Legato etiam à latere, quamvis dicatur eum in provincia ſibi commiſſa majorem eſſe ordinario, *c.1. de offic. ordin. in 6.* Cæterùm Eccleſiarum inferiorum unio pertinet ad Epiſcopum in ſua diœceſi conſenſu Capituli, *cap. paſtoralis*, *de donat.* niſi menſæ ſuæ, vel Capituli unire intendat, quia tunc unire non poteſt ſine conſenſu Capituli, ne in cauſa propria actor fiat; nec etiam beneficia exempta Epiſcopus unire valet, quia in Eccleſiis exemptis integra diſpoſitio ſpectat ad Romanum Pontificem, *c. fin. de confirm. utili*, Abbates uniendi hanc non habent facultatem, ſed ipſis conſentientibus Epiſcopi uniones faciunt. *Clement. ne in agro*, *§. ad hæc*, *de ſtatu monach.* niſi in ipſis Eccleſiis jura quaſi Epiſcopalia exerceant, plenamque diſpoſitionem habeant. Gloſſa *in Clement.1. verbo Proprii*, *de rebus Eccleſiæ*. Circa Capitulum verò Sede vacante, etſi illud ſuccedat in omnibus, quꝑ juriſdictionis ſunt, *c. his quꝑ*, *c. cùm olim*, *de majorit. & obed.* tamen quia non ſuccedit in collatione beneficiorum, *c.2. ne ſede vacante*; ideò uniones facere non poteſt, ſi per eam juribus Epiſcopalibus quid detrahitur, *d. Clement.1. §. Ad hæc.*

De his qui uniones facere poſſunt.

5 Solemnitas in unione etiam adhibenda eſt, videlicet ut vocentur omnes, qui vocandi ſunt, quorumque intereſt unionem talem fieri, vel non, *c. ſi quis presbyterum 10. de rebus Eccleſiæ*, *c. veniens 3. c. ſuper*, *de re judic.* ut vocetur Decanus Capituli, ipſeque Capitulum congreget, licèt talis capituli conſenſus poſt unionem adhiberi poſſit, *c. circa*, *verſ. poſtea*, *de jure patron. c. cùm vos*, *de his quæ ſiunt à Prælat. c. ſi qua de rebus*, *12. qu.2.* & ſi non vocentur vocandi, unio ipſo jure nulla eſt. Zypæus *ad hunc tit. conſult.3.* non autem requiritur conſenſus Rectoris, vel aliorum, qui poſſident beneficia eo tempore, quo unio fit, quia talis unio effectum operatur ſine eorum præjudicio, *Clement.2. de reb. Eccleſ.* Debent etiam beneficia, quæ uniuntur, habere eamdem qualitatem, non verò diſſimilem. Trident. *ſeſſ.24. de reform. c.13. & 15.* Tandem ſciendum eſt, uniones ritè celebratas revocari certis ex cauſis, veluti quando per unionem tollitur hoſpitalitas, vel fit diſſolutio religionis, *c. novit*, *ne Sede vacante*; vel ſi ceſſat cauſa, propter quam unio facta fuit, veluti paupertas Eccleſiarum, *c. cùm M. de conſtit.* ſi incipiat eſſe damnoſa Eccleſiis, argumento capitis *ſuggeſtum*, *de decimis*: latè probat Zypæus *ad hunc tit. conſult.8. & 9. & reſp.3.* aliaque plura de his unionibus congeſſerunt Barboſa *d. alleg.66.* Fragoſo *d. §.6.* & quomodo unio probetur, proſequitur Rota apud pennam *tom.1. deciſ.337. & 441.*

De ſolemnitate in unione adhibenda.

6 Quibus ita animadverſis, ratio præſentis aſſertionis ex eo provenit, nam cùm Pontifex habeat plenam diſpoſitionem in Eccleſiis univerſi orbis, *c. decimas*, *ad finem*, *c. & temporis*, *16. q.1. c.2. de præb. in 6. Clement.1. ut lite pendente*; ideò poteſt diœceſes, & omnes Eccleſias, ac beneficia unire, ut etiam poteſt Imperator ex duabus provinciis unam facere, aut diverſa officia unire. *Novella 8. & 24. uſque ad 29.* & civitatum, ac populorum, qui in unum cojerunt, exempla reperiuntur in antiquis monumentis, veluti Albæ, atque Romæ, apud Livium: & extat elegans deſcriptio apud Ovidium *lib.6. Faſtor.*

Traditur ratio decidendi.

> *Hæc ubi narravit, Tacitum, fortemque Quirinum,*
> *Binaque cum populis regna coiſſe ſuis.*
> *Et lare communi ſocios, generoſque receptos,*
> *His nomen junctis Juniut, inquit, habet.*

Probant Gentilis *diſp.2. de unione Regnorum*, Zypæus *contra biatum Caſſani*, *c.12. & 13.* Similiter quia Epiſcopus habet plenam diſpoſitionem Eccleſiarum ſuæ diœceſis, *c. Cunctorum*, *70. diſt. c. unaquæque*, *c.9. q.3. c. regenda*, *10. qu.1.* ideò etiam poteſt eas unire. Non ſunt tamen uniones temerè faciendæ, præcipuè ſi per eas minuatur cultus divinus, & redditus, qui pluribus Eccleſiis ſufficerent, ad unam revocentur, *c. fin. de V. S.* quare in Concilio Trident. *ſeſſ.7. de reform. c.6.* ſtatuitur, ut uniones perpetuæ à quadraginta annis citrà factæ examinentur ab Ordinariis, tanquam à Sede Apoſtolica delegatis; & quæ per ſubreptionem, aut obreptionem factæ reperirentur, irritæ declarentur; & ideò tales uniones ſemper odioſæ judicantur, ut pluribus relatis probat Velaſco *de privil. paup. part.1. qu.12.*

7 Nec obſtant difficultates ſuprà adductæ; nam licèt juxta communem ſententiam, reſpectu proventuum Eccleſiarum ipſarum uſufructuarii credantur; tamen Pontifex in univerſo orbe, & quilibet Epiſcopus in ſua diœceſi plenam diſpoſitionem habent. Unde ob eam amplam juriſdictionem poſſunt Eccleſias ipſas unire ex juſtis cauſis; & ita facere, ut unus Rector præſit duabus Eccleſiis unitis. Nec obſtat ſecunda difficultas deducta ex dicto canone Concilii African. exemploque ſancti Medardi; nam id procedebat, antequam Sedes Apoſtolica ſibi reſervaret unionem Eccleſiarum, tanquam unam ex majoribus cauſis. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis; nam præſens aſſertio procedit in Eccleſiis, quæ ſpectant ad liberam

Diluuntur difficultates.

Digitized by Google

beram collationem Epiſcopi, non verò in eis, quæ ſunt juriſpatronatus; quia tunc deſideratur conſenſus ipſius Patroni, ſive tale jus ſit eccleſiaſticum, ſive ſæculare. *Clement. unic. §. ad hæc de ſtatu monach.* Trident. *ſeſſ.24. de reform. c.15.* Licèt ſi unio fiat à Legato à latere, & juſpatronatus ſit Eccleſiaſticum, non deſideretur Patroni conſenſus, *c. cùm dilectus, de jurepatr.* poſt Gambaram & Lambertinum probat Barboſa *de jure eccleſ. lib.3. c.16. n.50.*

C A P U T IX.

Idem a *Archipresbytero ſancti Andreæ de Pollian.*

QUàm ſit grave crimen in clericis *b* gloriari, cùm maleſecerint, & in rebus peſſimis exultare, nullus ſanæ mentis ignorat. Accepimus ſanè, quod non ſine dolore referimus, quòd cùm R. de Sertone R. filiam ſuam cuidam I. nomine tradiderit in uxorem, P. diaconus Eccleſiæ ſancti Petri, *c* filius autem ſacerdotis, non erubuit publicè profiteri, ſe prædictam fœminam carnaliter cognoviſſe. Unde factum eſt, quod prædictus vir ad propria eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Quapropter tibi per Ap. ſ. m. quat. ſi tibi conſtiterit de præmiſſis, ſine omni contradictione, ap. ceſſ. præfatum clericum ab officio, & beneficio *d* ſuſpendere non poſtponas, compellens virum, ut uxorem ſuam recipiat, eique, ſicut juſtum eſt, officium exhibeat maritale.

N O T Æ.

1 a A*Rchypresbytero.)* Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.2.* in epiſtolis verò hujus Pontificis editis à Sirleto, *fol.67.* legitur Archiepiſcopo, ſed retinenda eſt vulgaris inſcriptio, quæ habet *Archipresbytero*, ut etiam legitur in indice ipſius regeſtri correcti à Sirleto; nam ſi Archiepiſcopo ſancti Andreæ, qui eſt in Scotia, ſcriberet Innocentius, non adderet ea verba *de Pollian.* Unde cognoſcitur, in præſenti ſcribere Innocentium Archipresbytero villæ, ſeu loci de Pollian.

2 b *Gloriari.)* Quia ut ait D. Iſidorus *lib.2. de ſummo bono, c.39. Ad comparationem mali fit deterius, quando non ſolùm flagitia committuntur, ſed etiam de ipſis flagitiis vanitate laudis perditi extolluntur.* Plura de jactantiæ vitio Beyerlinch *tom.4. in theatro, verbo Jactantia.*

c *Filius A ſacerdotis.)* Ante ſacerdotium genitus; 3
nam aliàs ex defectu natalium irregularis eſſet, juxta tradita *in c.1. de fil. presbyt.*

d *Suſpendere.)* Sed cùm hæc conceſſio eſſet tantùm ex- 4
trajudicialis, ſeu potiùs jactantia, quomodo ſolùm propter eam ſuſpenſio imponi potuit? Quam difficultatem agnoverunt, & variè diſſolvere curarunt Cantera *in qu. crimin. c.2. de probat. per teſt. qu.1. num.11.* Carena *de ſſic. Inquiſit. part.2. tit.12. ex nu.259.* Balboa *in c.4. nu. 36. de judiciis.* Sed veram hujus textus interpretationem dedi *in cap.2. de confeſſis.*

C A P U T X.

Idem *Epiſcopo* a *Hipponen. & Abbati de Toleto, viſitatoribus Lombardiæ.*

EX literis veſtris accepimus, quòd cùm ad *b* Albiganenſem Eccleſiam unà cum Piſano *c* Archiepiſcopo Vercellenſi acceſſiſſetis viſitationis officium impleturi, Albiganenſis Epiſcopus inter cætera, quæ propoſita fuerant contra ipſum, ore proprio eſt confeſſus, quòd cùm quidam in villa quadam ad ejus juriſdictionem ſpectante infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur omninò, offerens quòd candentis ferri judicio ſe purgaret, & ut ſuſpendio puniretur, ſi deficeret in eodem: dictus Epiſcopus requiſivit à judice, quid ſuper hoc videretur eidem? Et cùm judex reſpondiſſet, ut fieret, ſicut fur ipſe dixerat, ferrum candens in ipſius præſentia Epiſcopi eſt allatum: quod cùm accepiſſet fur ille, combuſtus eſt: unde judex pavefactus, quid ſibi ſuper hoc videretur, conſulvit Epiſcopum memoratum: qui reſpondit, quod ſi fur ſic evaderet, malum eſſet; quamquam affirmet ſe verbis talibus uſum fuiſſe: Audiſtis, quantus eſt clamor *d* populi, omnes dicunt, Malum eſt, ſi ſic evaſerit impunitus. Et ſic Epiſcopus, & judex villam ipſam cum *e* multitudine ſunt egreſſi, in quorum præſentia prædictus fur eſt *f* ſuſpenſus: propter quod ipſum cum literis veſtris ad Sedem Ap. deſtinaſtis. Sed idem nihil ſuper his propoſuit coram nobis, nec literas veſtras vidimus, licèt idem ſe nobis aſſerat illas præſentaſſe. Quin immò, cùm dictus Archiepiſcopus ad Sedem Apoſtolicam acceſſit, qui nobis hujuſmodi rei ſeriem plenariè indicavit, idem Epiſcopus à noſtra diſceſſit præſentia, & perquiſitus non potuit inveniri. Nos autem, quia idem Epiſcopus non ſolùm in judicio *g* candentis ferri, verùm etiam in furis ſuſpendio graviter noſcitur deliquiſſe, cùm is non tantùm auctoritatem præſtiterit, verùm etiam *h* præſentiam exhibuerit corporalem, ipſum indignum altaris miniſterio reputamus. Cùm igitur Pontificale *i* officium ſine altaris miniſterio non valeat adimpleri, mandamus, quatenus ut Epiſcopatui cedat, moneatis eumdem; alioquin ipſum ab Albigan. Eccleſia amoventes, faciatis eidem per electionem canonicam de perſona idonea provideri.

N O T Æ.

1 a H*Ipponenſi.)* In tertia collectione, *ſub hoc tit. c.3.* legitur, *Ipponen. & Abbati de Tiſeno*: ſed utrobique malè, cùm legendum ſit, *Yporienſi Epiſcopo, & Abbati de Tileto*, ut conſtat ex epiſtola 134. *lib.1. regeſtr.13. ipſius Pontificis*, quam tranſcribo ex collectione Boſqueti, quia non modicam lucem affert præſenti deciſioni: ita enim Epiſcopo Novarienſi Innocentius ſcribit: (Ex literis ven. fratris noſtri Patriarchæ Antiocheni, tunc Yporien. Epiſcopi, & tui tunc de Tileto Abbatis, meminimus recepiſſe, quòd cùm dudum ad Albiganen. Eccleſiam, unà cum ven. fratre noſtro Piſano Archiepiſcopo, tunc Epiſcopo Vercellenſi acceſſiſſetis viſitationis officium impleturi, Albiganen. Epiſcopus inter cætera, quæ propoſita fuerant contra ipſum, hoc vobis ore proprio eſt confeſſus, quòd cùm quidam in villa quadam ad ipſius juriſdictionem ſpectante infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur omninò, offerens quòd candentis ferri judicio ſe purgaret, adiiciendo, ut ſuſpendio puniretur, ſi deficeret in eodem: dictus Epiſcopus à judice requiſivit, quid ſuper hoc videretur eidem: & cùm judex reſpondiſſet, ut fieret prout fur ipſe petierat, ferrum candens in ipſius Epiſcopi præſentia eſt allatum: quod cùm arripuiſſet fur ille, combuſtus eſt. Unde judex expavefactus, quid ſibi ſuper hoc videretur, Epiſcopum conſulvit memoratum, qui reſpondit, quòd ſi fur ſic evaderet, malum eſſet; quamquam per literas, quas nobis tunc idem direxit Epiſcopus, affirmarit, ſe talibus verbis uſum fuiſſe: Audiſtis, quantus eſt clamor populi, omnes dicunt, Malum eſt, ſi evaſerit impunitus. Et ſic Epiſcopus, & judex eamdem villam cum multitudine populi ſunt egreſſi, in quorum præſentia fur prædictus ipſius fuit Epiſcopi auctoritate ſuſpenſus: propter quod eumdem cum veſtris literis ad noſtram præſentiam deſtinaſtis: ſed ipſe nihil unquam ſuper his propoſuit coram nobis. Quin immò ſtatim ut dictus Archiepiſcopus ad Apoſtolicam Sedem acceſſit, qui nobis rei ſeriem plenariè indicavit, idem Epiſcopus à noſtra diſceſſit præſentia, & perquiſitus non potuit inveniri. Unde nos cum fratribus noſtris deliberatione habita diligenti, quia ſæpefatum Epiſcopum non ſolùm in candentis ferri judicio, verùm etiam in furis ſuſpendio graviter intelleximus deliquiſſe, cùm is non tantùm auctoritatem præſtiterit, ſed etiam præſentiam exhibuerit corpora-

lem,

Digitized by Google

lem, ipſum reputavimus miniſterio altaris indignum. Et quia Pontificale officium abſque altaris miniſterio non poterat adimplere, ſupradicto Patriarchæ, ac tibi tunc dedimus in mandatis, ut ad ceſſionem eumdem Epiſcopum moneretis, alioquin auctoritate noſtra ipſum ab Albigan. Eccleſia, ſublato appellationis obſtaculo amoventes, faceretis eidem de perſona idonea per electionem canonicam provideri. Dictus verò Epiſcopus poſtmodùm ad Sedem Apoſtolicam rediens, apud quam moram feciſſe dignoſcitur diuturnam, & ſe multipliciter ſatagens excuſare, inter cætera propoſuit coram nobis, quòd aliter rei veritas ſe habuerat, quàm in litteris fuerit ſupradictis expreſſum: quod ſe propoſuit opportuno tempore probaturum. Quocirca devotioni tuæ præſentium auctoritate mandamus, quatenus auditis, quæ ſuper præmiſſis idem Epiſcopus duxerit proponenda, & probationibus ejus admiſſis, ſi de his tibi per probationes legitimas ſufficiens fuerit facta fides, per quæ conſtet veritatem rei ſe aliter habuiſſe, quàm in litteris fuerit ſupradictis expreſſum, & ſuper præmiſſis innocentem Epiſcopum extitiſſe, cùm per ſententiam ad falſam ſuggeſtionem latam eidem præjudicari non debeat, tu eum ſuper præmiſſis abſolvens, officium ſuum exequi liberè permittas eumdem: alioquin quod à nobis dudum ſuper hoc extitit definitum, facias appellatione remota executioni mandari, contradictores, ſi qui fuerint, vel rebelles, cenſura eccleſiaſtica, appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Laterani Kalend. Octobris, anno XIII.) Quam epiſtolam non rectè cum præſenti textu conſundunt, & pro una, eademque habent Manrique *tom. 3. annal. Ciſterc. anno* 1210. *c. 7. ad finem*, Alteſſera *hic*. Ypporienſis, ſeu Hipporienſis diœceſis eſt in Italia, cujus Canonicis ſcribit idem Innocentius *lib. 1. epiſtolar. regeſtr.* 1. in Codice Sirleti, *fol.* 156. De Abbate hoc de Tileto nonnulla adduxi *in cap. qualiter 17. de accuſat.*

2 b *Albiganenſem.*) Albiganum civitas eſt Italiæ ſita ad Alpes Cotiæ, teſte Mela *lib. 2. c. 4.* vulgò dicta Albenga, jam à primis Eccleſiæ ſæculis Cathedra Epiſcopali decorata; ſiquidem Gaudentius ejus Epiſcopus ſcripſit Concilio Romano celebrato ſub Hilario, Carolus à Sancto Paulo *lib. 1, geograph. ſacr. fol. 62.*

3 c *Archiepiſcopo.*) Lothario videlicet, quem ex Eccleſia Vercellenſi in Piſanam tranſtulit Innocentius III. anno 1209. ut refert Ughellius *tom. 3. Italiæ ſacræ, in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ, num. 48.*

4 d *Clamor populi.*) Qui attendendus non eſt, quia vanæ populi voces non ſunt audiendæ, ideòque libertatem ad clamorem populi datam non valere reſcripſit Imperator Marcus *in l. ſi privatus 17. ff. qui & à quibus, l. 3. C. qui manumittere.* Illuſtrat Cujacius *lib. 2. obſ.* 22. & ab ſpecie Diocletianus *in l. 12. C. de pœnis*, eam ſententiam edidit. Vanæ populi voces non ſunt audiendæ; nec enim vocibus eorum credi oportet, quando aut noxium crimine abſolvi, aut innocentem condemnari deſiderant. Et cùm apud Romanos populus inſanus plerumque clamaret contra Chriſtianos, ut tamquam hoſtes publici punirentur, ut refert Tertul. *ad Scapulam*, ibi: *Si Tiberis aſcendit in mœnia, ſi Nilus non aſcendit in arva, ſi cœlum ſtetit, ſi terra movit, ſi fames urget, ſtatim in Chriſtianos ad Leonem acclamatur.* Imperator Hadrianus reſcriptum dedit Minutio Fundano, quod extat apud Euſebium Cæſar. & illud latinè vertit Balduinus *de epiſt. poſt Chriſt. fol.* 75. his verbis: *Accepi epiſtolam, quam ad me ſcripſerat Serenius Granianus V.C. cui tu ſucceſſiſti. Digna res eſt, de qua cognoſcatur, ne & magnæ alioqui turbæ excitentur, & calumniatorum malitiæ indulgeatur. Si provinciales poſſe ſe putant Chriſtianos in judicio reos peragere, id legitimè faciunt. Clamoribus verò, & tumultibus locus nullus eſto. De cauſa cognoſcere tu debes: ac ſi quid adverſus leges facere Chriſtiani videntur, animadvertito, & noxæ pœna par eſto: ita quidem mehercle, ut qui calumniæ cauſa ad accuſandum deſcendet, ſentiat etiam tuæ animadverſionis ſeveritatem.* Refert Baron. *anno* 301. Unde nec populari acclamatione ad beſtias damnatos dimitti licet, *l. ad beſtias 31. ff. de pœnis*: nec Decurionem eligi, *l. ſi conſtet, ff. de appellat. l. Decurionem 12. C. de pœnis, l. 1. ff. ad leg. Jul. de ambitu*; niſi aliter tumultus ſedari non poſſit, *l. penul. ff. ad leg. Corn. de ſicariis.* Et quamvis ex lege 3. *C. de offic. rector. provinc.* non ſolùm acclamatio honeſta, & juſta in Magiſtratus, ſed etiam vociferatio, & querela, quibus eorum publicè malefacta laceſſuntur, permiſſa videatur provincialibus contra Magiſtratuum injurias, dicendum tamen eſt, ut *in l. 1. C. Theodo. de offic. Rectoris provinc.* ita dicta lege 4. miſeris provincialibus publicè reclamandi copiam fieri, non quidem ut eorum clamoribus quis damnetur, qui plerumque maligni ſunt, *c. cùm in juventute, de purg. canonic.* ſed ut inquiratur, an vera ſint, quę clamant, ut *in c. qualiter 25. de accuſat. l. 1. & 2. tit. 17. partit.* 3. Quæ omnia ad unguem exprimunt ipſius legis 3. verba illa: *Juſtiſſimos, & vigilantiſſimos judices publicis acclamationibus collaudandi damus omnibus facultatem. E contrario injuſtòs, & maleficos, querelarum vocibus accuſandi, ut cenſuræ noſtræ vigor adſumat, ſi verè voces ſint, nec ad libidinem per clientelas effuſæ, diligenter inveſtigavimus.* Itaque juſtas acclamationes permittunt Imperatores *in d. l. 3.* non verò injuſtas, & contumelioſas, de quibus *in d. l. 2. C. de ſeditioſis*: docuit Albericus *in d. l. decurionem 12. C. de pœnis.*

e *Cum multitudine.*) Nam ſupplicium palàm, & in omnium conſpectu ſumi debet, ut ejus animadverſionis exemplo cęteri à delinquendo deterreantur, ut ajunt Plutarchus *in tract. de iis qui ſerò à Numine puniuntur*, Seneca *lib. 3. de ira, cap.* 19. Quid tam inauditum, inquit, quàm nocturnum ſupplicium, cùm latrocinium tenebris abſcondi ſoleat: animadverſiones, quo notiores ſunt, plus ad exemplum, emendationemque proficiunt. Quintilianus *declam.* 274. in fine: *Quoties noxios crucifigimus, celeberrimæ eliguntur viæ, ubi plurimi intueri, plurimi commoveri hoc metu poſſint.* Et Imperatores *in l. omnes 6. C. Theod. ad leg. Jul. de adult.* maſculorum nefandam conſtuprationem, ſpectante populo, flammis vindicibus expiari juſſerunt, & famoſos latrones in his locis, ubi graſſati ſunt, furcæ figendos eſſe, docetur *in l. capitalem 28. §. penult. ff. de pœnis*: & *in l. omne delictum, §. 3. ff. de re militari*, cavetur: *Qui in acie prior fugam fecit, ſpectantibus militibus, propter exemplum c. puniendus eſt.* Et *in leg. 7. tit. 4. lib. 7. legum Wiſigoth.* ſtatuitur: *Judex quotiens occiſus eſt reus, non in ſecretis, aut in abſconſis locis, ſed in conventu publicè exerceat diſciplinam.* Faciunt textus *in l. 2. C. Theodoſ. de offic. Rector. provinc. leg. 5. tit. 27. partit.* 7. Illuſtrant D. Laurent. Ramirez *in Pentecont. cap.* 22. Lælius Biſciola *tom. 2. horar. ſucceſſ. lib. 1. c.* 9. Petrus Faber *lib. 2. ſemeſtr. cap.* 9. Forner. *lib. 6. rer. quotid. c.* 16. Navarrette *diſcurſ.* 38. *polit.* D. Joan. de Solorz. *embl.* 75. 5

f *Suſpenſus.*) Furca videlicet, ut *in d. l. capitalium, §. famoſos*, 6
l. ſacrilegii 6. ff. ad leg. Jul. pecul. l. moris 9. §. iſtæ, ff. de pœn. l. ſi quis aliquid 38. §. 1. ff. ead. l. 3. §. ſi quis ad hoſtem 10. ff. de re milit. Seneca *epiſt.* 7. illic: *Sed latrocinium fecit, quid ergo meruit? ut ſuſpendatur.* Illuſtrant Larreategui *lib. 8. ſelectar. cap.* 9. P. Pintoramirez *in ſpicileg. tract. 1. c. 32. n.* 7.

g *Judicio candentis ferri.*) De quo, & ejus prohibitione agemus infra, *in tit. de purgat. vulgar.*

h *Præſentiam.*) Cùm ſacris canonibus prohibitum ſit 7
clericis nudam præſentiam exhibere executioni capitalis ſententiæ, aut effuſioni humani ſanguinis, Concil. Altiſſiod. *can.* 34. ibi: *Non licet Presbytero, nec Diacono ad trepalium, ubi rei torquentur, ſtare.* Et *can. ſequenti*, Conc. Matiſcon. 2. *can.* 19. *Cognovimus etiam, quoſdam clericorum infrunito ad forales reorum ſententias frequenter accedere. Propterea prohibitionis eorum acceſſus hunc canonem protulimus, definientes ut ad locum examinationis reorum nullus clericorum accedat, nec interſit atrio ſauciolo, ubi pro reatus ſui qualitate quiſpiam interficiendus eſt; ſi tamen nunc aliquis eorum definita contemnens illuc acceſſerit, aut interfuerit, defraudatus honeſti honoris ſtola illis gregibus examinatorum ſocietur, quos divinis prætulit myſteriis.* Illuſtrat Theoph. Rayn. *tom. 18. in tract. de religioſo loricato, fol.* 202.

i *Pontificale officium.*) Nam ſuſpenſio hæc perpetua 8
erat, nec Pontificale officium exerceri poterat ſine ſacerdotio, aliàs ſuſpenſus ab officio, non eo ipſo eſt ſuſpenſus à beneficio, ut probat latè Gibalinus *de cenſur. diſquiſit. 7. p. 3. q.* 12. Aliquando verò Epiſcopus prohibetur munia ſacerdotalia obire, non verò Pontificalia, & quæ ad Epiſcopatus ordinem ſpectant, Concil. Aurel. 3. *can.* 6. 15. & 25. Aurel. 4. *can.* 10. Aliquando privatus omni juriſdictione, & munere Epiſcopali, honorem, & locum retinebat. Concil. Ancyran. *can.* 1. ibi: *Honorem quidem Sedis eos retinere, offerre autem illis, & ſermonem ad populum facere, aut aliquibus ſacerdotalibus officiis fungi non liceat.* Et *canone* 2. Concil. Nicæn. 1. *can.* 8. *Qui à Catharis vocatur Epiſcopus, presbyteri honorem habebit, niſi fortè placuerit Epiſcopo nominis cum honore cenſeri.* Conc. Tolet. 11. *can.* 2. in epiſtola ſynodica, quæ extat apud Theodoretum *lib. 1. c.* 9. legitur: *Placuit Synodo Meletium in ſua civitate manere, poteſtatem autem nullam habere, vel quemquam ordinandi, vel cuiquam manus imponendi; ſolum verò honoris nomen retinere.* Illuſtrat Juſtel. *in not. ad can.* 131. *Eccleſiæ Afric.* Gibalinus *de cenſur. diſquiſit. 7. quæſt. 12. concl.* 4.

COMMENTARIUM.

NOn ſolùm prohibitum eſt eccleſiaſticis viris ſenten- 9
tiam ſanguinis proferre, ut probavi latè *in c. ſententiam, ne cleric. vel monach.* verùm, & quolibet modo

cauſæ ſanguinis ſe immiſcere, *c. clericis*, *eod. tit. cap. his à quibus*, 23. *q.* 4. Unde nec in ea præſtare, nec patrocinium tamquam advocati dare poſſunt, *c. fin. ne cleric. vel monachi, lib. 6.* Molina *tr. de juſtit. diſp.* 8. *n.* 2. & ſi ad eos juriſdictio temporalis ratione alicujus caſtri, vel loci pertineat, poſſunt cauſas ſanguinis committere judicibus laicis, non modò universè, verùm, & ſigillatim hanc, vel illam, ut ſtatuant, quod in ea juſtum fuerit, *d. c. fin.* tamen prohibentur dicto, vel facto movere judicem ad inferendam reo mortem, aut mutilationem, quod ut enorme inſectatur Petrus Bleſenſis *epiſt.* 42. illis verbis: *Illud cœleſtem exaſperat iram, & pleriſque diſcrimen æternæ damnationis accumulat, quòd quidam Principes ſacerdotum, & ſeniores populi, licèt non dictent judicia ſanguinis, eadem tamen tractant diſputando, & diſceptando de illis; ſeque ideò immunes à culpa reputant, quod mortis, aut truncationis membrorum judicium decernentes, à pronuntiatione dumtaxat, & executione pœnalis ſententiæ ſe abſentant: ſed quid hac ſimulatione pernicioſius eſt? Numquid diſcutere, & definire licitum eſt, quod pronunciare non licet?* Unde in præſenti caſu Epiſcopus licèt judici laico committere poſſit cauſam ipſius furis, tamen graviter peccavit, non ſolùm præſentia ſua auctoritatem præſtando capitalis ſententiæ, verùm, & conſilium præſtando in ejus prolatione.

C A P U T XI.

Idem *Archiepiſcopo, & majoris monaſterii, & Sancti Juliani Abbatibus* a *Turon.*

INter dil. fil. B. & P. Choæt Canonicos Pictavienſes ſuper *b* ſuccentoria Pictavienſis Eccleſiæ quæſtione ſuborta, eorum uterque coram nobis firmiter aſſerebat, ſuccentoriam ipſam per Pictavienſem Cantorem, ad quem ejus donatio pertinebat, canonicè aſſequutum. *Et infrà*: Nos igitur utriuſque partis atteſtationibus diligenter inſpectis invenimus, evidenter eſſe probatum, eumdem P. publicum *c* aleatorem eſſe, vel uſurarium *d* manifeſtum, utpote qui XI. denarios pro XII. publicè mutuarat in ludo. Unde licèt ad palliandum tantæ præſumptionis exceſſum propoſuerit idem P. quod hoc fecerat juxta Gallicorum conſuetudinem clericorum, qua clerici ferè univerſi mutuant ſic frequenter, & ludunt: Nos tamen, qui ex officii noſtri debito peſtes hujuſmodi exſtirpare proponimus, atque ludos voluptuoſos, occaſione quorum ſub quadam curialitatis imagine ad diſſolutionis etiam materiam devenitur, penitus improbamus, excuſationem prædictam, quæ per pravam conſuetudinem, quæ dicenda eſt corruptela potiùs, palliatur, frivolam reputantes; cùm in illis magis plectibilis ſit offenſa, per quos ad excuſandas excuſationes in culpis delinquendi auctoritas uſurpatur: quòd quia circa eumdem P. de ſuccentoria prædicta factum eſſe dignoſcitur, propter indignitatem, & inutilitatem ipſius duximus irritandum, cùm perſonis vilibus, & indignis portæ dignitatum *e* patere non debeant, juxta legitimas ſanctiones. Præterea contra præfatum B. manifeſtè fuit probatum, quòd de conſcientia judicum prædictorum Bituricen. ultima clauſula inſerta non fuerat in litteris eorumdem, ſicut in ipſorum depoſitionibus exprimitur evidenter. Robertus verò diaconus ad hoc probandum teſtis inductus, illud idem depoſuit, & adjecit, quod cùm deberet eaſdem litteras ſigillare, diligenter inſpexit, nec eamdem clauſulam appoſitam tunc invenit; unde pars altera proponebat, quòd cùm prædictus B. ſcienter uſus fuerit litteris ſic falſatis, debeat meritò tanquam *f* falſarius omninò repelli. Verùm nos attendentes, quòd etſi conſtaret evidentiſſimè, quòd dicta clauſula litteris illis fuiſſet appoſita præter conſcientiam judicum prædictorum; quia tamen fides nobis facta non fuit, quòd dictus B. illam clauſulam appoſuerit, vel procuraverit, ut ab alio poneretur; vel etiam, quod ſcienter uſus fuerit litteris ſic falſatis, ab hujuſmodi falſitatis objectu eumdem duximus abſolvendum, maximè cùm poſtquam hoc ſibi objectum fuerit, prætermiſit penitus uti eis. *Et infrà*: Cùm igitur per depoſitiones ſaltem duorum teſtium, qui nullatenus reprobati fuerunt, nobis conſtiterit evidenter, quòd conceſſio Petro facta præceſſerit, quamquam propter indignitatem ejuſdem P. meruit reprobari, conceſſionem tamen poſtmodùm Boccando factam, irritam decernimus, & inanem. Quia verò actor, ad quem ipſius ſuccentoriæ donatio ſpectare proponitur, ut de ipſius *g* perjurio taceamus, adeò tamen inconſtanter ſe habuit in hoc facto, ut, ſicut præmiſſum eſt, prima donatione non reprobata, ſecundam facere attentaret, & dignum ſit, ut in eo quis puniatur, in quo viſus eſt *h* deliquiſſe, in hoc ejus duximus veritatis inconſtantiam puniendam, ut concedendi ſuccentoriam ipſam hac vice nullam habeat facultatem: præſentium vobis auctoritate mandantes, quat. eamdem auctoritate noſtra ſuſtulti, ſup. ap. ob. perſonæ idoneæ aſſignetis.

N O T Æ.

a TUronenſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. utrumque monaſterium, tam ſancti Martini, quod Galli vocant majus monaſterium, Yepes *tom.* 1. *chron. D. Benedicti*, *anno Chriſti* 552. *cap.* 14. quàm ſancti Juliani, eſt Ordinis D. Benedicti, ut jam notavi *in cap.* 14. *de offic. deleg.* & de Metropoli Turonenſi nonnulla adduxi *in cap.* 5. *de tempor. ordin.*

b *Succentoriæ Pictavienſi.*) Succentoris officium eſt, abſente Cantore, ſive Præcentore, de quo *in cap. cleros*, *§. Præcentor*, 21. *diſt.* incipere cantum in choro: quare in aliquibus Eccleſiis appellatur vicecantor, vulgò, *Souchantre*, ut referunt Antonius Fabricius *in praxi beneficior. tit. de benefic. cum dignit. num.* 57. Petrus Gregor. *lib.* 15. *ſyntag. cap.* 22. Ferro Manrique *de præcedentiis*, *quæſt.* 30. *in fine*, Barboſa *de canonic. cap.* 9. *num.* 11. De Pictavienſi diœceſi nonnulla adduxi *in cap.* 20. *de reſcript.*

c *Aleatorem.*) De quo crimine quia plura congeſſi *in can.* 79. *Concilii Illiber.* ideò in præſenti non repeto.

d *Uſurarium manifeſtum.*) Quiſnam manifeſtus uſurarius dicatur, & ejus pœnas expoſui *in cap.* 3. *de uſuris*.

e *Patere non debent.*) *L. infamia* 8. *Codice de Decur. lib.* 10. *l. unic. Cod. de infamibus*, *eod. lib. l.* 1. *ff. ad leg. Jul. de vi public. l. cùm Prætor* 12. *ff. de judiciis*, *leg. reus delatus*, *ff. de muneribus*, *l. unic. Cod. de reis poſtul. lib.* 10. *l.* 6. *tit.* 7. *partit.* 7. Faciunt Cicero, & Tertul. relati à Cujac. *lib.* 1. *qq. Papin. in l.* 8. *ff. de poſtul.* plura D. Franc. de Amaya *in dicta l. unic. Cod. de infamibus*.

f *Falſarius.*) Quia litteris falſis utens falſarius creditur, ut probavi *in cap.* 4. *de crimine falſi*.

g *Perjurio.*) Unde privandus erat beneficiis jam obtentis, juxta tradita *in cap.* 4. *de reſcript.*

h *Deliquiſſe.*) *Cap. nemo*, *de tempor. ordin. lib.* 6. & ita eligens indignum, pro ea vice eligendi facultate privatur, *cap. cùm in cunctis* 7. *de elect.* ubi commentarium hujus textus dedi.

C A P U T XII.

Idem *in Concilio* a *Later.*

ACcedentibus ad nos de diverſis mundi partibus Epiſcoporum querelis, intelleximus grandes, & graves quorumdam Abbatum exceſſus, qui ſuis finibus non contenti, manus ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis extendunt, de cauſis *b* matrimonialibus cognoſcendo, injungendo publicas *c* pœnitentias, concedendo *d* indulgentiarum litteras, & ſimilia præſumendo: unde contingit interdum, quod vileſcit Epiſcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Epiſcoporum dignitati, & Abbatum providere ſaluti, præſenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia præſumat ſe extendere, ſi proprium voluerit periculum evitare, niſi fortè quiſquam eorum ſpeciali conceſſione, vel alia legitima cauſa ſuper his valeat ſe tueri.

NOTÆ.

Digitized by Google

NOTÆ.

1 a *Lateranenſi.*) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c. unic.* & reperitur textus hic in ipſo Concil. Lateran. generali celebrato ſub Innocentio III. *can.* 60. de quo nonnulla notavi *in cap.* 1. *de ſumma Trinit.*

b *Matrimonialibus.*) Quarum cognitio ſpectat jure communi attento ad Epiſcopos. Concil. Nicæn. 1. *can.* 51. ibi: *Epiſcopus uxorem rixoſam cum viro in gratiam redire cogat.* Concil. Agath. *can.* 25. ibi: *Decretum fuit, ut ſi qui cum uxoribus divortium facere velint, priùs apud provinciales Epiſcopos diſſidii cauſas dicant.* Conc. Tolet. 12. *can.* 8. præcipit Epiſcopis, ut obſtent, ne viri cum uxoribus divortium faciant. Conc. Aurel. 3. *can.* 10. ibi: *Illud etiam adjiciendum credimus, ut in Epiſcopi diſcuſſione conſiſtat, de his qui in civitate ſua ac territorio conſiſtunt, & tali ſunt ordini ſociati, inceſto nimirum adulterio potiùs, quàm conjugio, utrum ignoranter ad illicita conjugia venerint, ac per contumaciam, quæ ſunt interdicta, præſumpſerint.* Et in novella 1. Alexii Comneni, quæ extat *lib.* 2. *jur. Græco-Rom.* ſtatuitur, univerſa, quæ ad animam ſpectant. Ipſaque adeò matrimonia tam dijudicari, quàm executioni mandari, tam ab Archiepiſcopis, quàm Epiſcopis debere, *c. multorum* 35. *q.* 6. *c. auditis, de præſcript. l.* 7. *tit.* 10. *p.* 4. nam de cauſis arduis, & magnis magnates quoque & magni judices judicare debent, *l. & non diſtinguendus* 32. *§. de liberali, ff. de arbitris, l.* 2. *C. de pedan. judic. l.* 1. *C. ubi Senatores*, Fornerius *lib.* 2. *ſelect. c.* 23. Cujac. *lib.* 9. *obſerv. c.* 37. Morla *in empor. tit.* 2. *n.* 145. Unde rectè contra Aguianum tenet Valeron *de tranſact. tit.* 3. *q.* 2. *nu.* 68. Rectores Academiarum Complutenſis, & Pincianæ non poſſe de his cauſis inter perſonas Studii cognoſcere. Circa Cancellarium noſtræ Univerſitatis Salmantinæ certum eſt, olim de his cauſis cognoviſſe, ſed jam ſimilem juriſdictionem non exercere, verè refert Pater Mendo *de jure acad. lib.* 1. *c.* 23. *n.* 496. Jure ergo communi Epiſcopi ſunt proprii judices cauſarum matrimonialium, ut doctè probat Fileſacus *in cap.* 1. *de offic. ordin. §.* 13. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.* 84. Baſilius *de matrim. lib.* 5. *c.* 11. Dixi jure communi, quia virtute delegationis etiam inferiores Prælati poſſunt de cauſis matrimonialibus cognoſcere, ut pro expoſitione diverſorum jurium notavi *in cap.* 1. *ut lite non conteſt.*

c *Publicas pœnitentias.*) Quas dare, augere, minuere, vel condemnare ad Epiſcopum ſpecialiter pertinet. Concil. Ancyran. *can.* 5. Arelat. 2. *can.* 10. Milevit. *can.* 23. Aurel. 4. *can.* 8. Carthag. *can.* 46. ubi Balſamon. Nicephorus Chartophylax *in frag. epiſt. ad Theodoſ.* quamvis privatam pœnitentiam imponere proprium ſit presbyteri pœnitentiarii, *c. quæſitum* 8. *cum ſequent. de pœnit. & remiſſ. cap. menſuram* 86. *de pœnit. diſt.* 1. *c. tempora* 2. 26. *quæſt.* 7. Synodus Metenſis *can.* 10. D. Baſilius *in epiſt. ad Amphiloch. can.* 2. Illuſtrant Fileſacus *in c.* 1. *§.* 4. *de offic. ordin.* Landtmeter. *lib.* 2. *de clerico, cap.* 89. Cironius *ad tit. de pœnit. & remiſſ.* De pœnitentia publica, & ſolemni plura dabimus *in cap.* 1. *de pœnit.* 2

d *Indulgentiarum.*) Ut probavimus *in cap. penult. de pœnit.* ubi de perſonis, quibus competit facultas concedendi indulgentias, agemus.

CAPUT XIII.

Honorius III. *P. tituli ſanctæ* a *Pudentianæ Presb. Cardin. & Vicario noſtro.*

Dilectus filius Joannes S. Thomæ de *b* Partitione presbyter Card. expoſuit coram nobis, quòd *c* Rectores fraternitatis Urbis ipſum ad revelandum fures, & id, quod ſuper quodam furto ſibi tamquam *d* ſacerdoti fuerat revelatum, vel ad ſatisfaciendum exinde damnum paſſo arctare nitentes, in eum, niſi alterum præmiſſorum infra octo dies efficeret, tulerunt ſententiam interdicti. Quia igitur perinicioſum eſſet prædictum presbyterum ſibi taliter credita revelare, ac iterùm iniquum cogi ad id, quod non rapuit, exſolvendum, diſc. tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus præfatos Rectores coram te conveniens, injungas eiſdem, ut à memorati presbyteri ſuper hoc gravamine penitus conquieſcant.

NOTÆ.

1 a *P. Tituli Sanctæ Pudentianæ.*) Petro videlicet Saxoni, Anagnino Henrico, qui creatus fuit Cardinalis ab Innocentio III. anno 1206. ut refert Ciaconius in ejus vita, & fuit Vicarius urbis Romæ; nam licèt uſque ad tempora Pauli IV. Vicarii Pontificis tantùm eſſent Epiſcopi, ut probat Cohel. *in not. Cardin. capite* 55. tamen Petrus hic fuit vicarius creatus ab Honorio pro eo tempore, quo ipſe Reate permanſit, ut probat ipſe Cohelius; & ita rectè in præſenti appellatur Vicarius Pontificis. Titulus ſanctæ Pudentianæ, aliàs Paſtoris, eſt unus ex antiquis titulis Urbis, ut probat Cohel. *ubi ſuprà, cap.* 6.

b *De partitione.*) Legendum eſt *de Parione*; nam ſexta regio Urbis, ubi eſt templum D. Thomæ, appellatur Regio Parionis.

c *Rectores.*) qui tempore Honorii III. habebant juriſdictionem delegatam ſuprà Clerum, ut poſt Abbatem Siculum probat Cironius *in præſenti.*

d *Tanquam Sacerdoti.*) In ſacramento pœnitentiæ, contra ſigillum, quod ſervare tenebatur, juxta tradita *in cap.* 2. *de offic. Ordin.*

CAPUT XIV.

Præpoſito R. & I. Archidiacono a *Sueſſion.*

Dilecta in Chriſto filia Abbatiſſa *b* Jotren. nobis inſinuare curavit, quòd cùm presbyteri, & clerici Jotrenſis Eccleſiæ, Melden. diœceſis non conſueverint proprium habere ſigillum, nec ſint unum corpus, ita quòd Capitulum appelletur; nihilominus tamen contra voluntatem ipſius Abbatiſſæ, quæ ipſorum *c* caput eſt, & patrona, ſigillum habere contendunt in ejus præjudicium, & gravamen: quare id eis petiit à nobis inhiberi. Quia verò nobis non conſtitit de præmiſſis, diſcret. veſtræ mandamus, quatenus inquiſita ſuper his diligentius veritate, ſi vobis conſtiterit rem taliter ſe habere, dictis presbyteris, & clericis auctoritate noſtra inhibeatis expreſsè, ne præſumant vel de novo fabricare ſigillum, vel uti eo, ſi fortè noviter fabricarunt: ipſos, ſi contra prohibitionem noſtram venire præſumpſerint, à præſumptione hujuſmodi per cenſuras eccleſiaſticas appellatione poſtpoſita compeſcentes.

NOTÆ.

1 a *Sueſſionen.*) Ita etiam legitur in quarta compilatione, *ſub hoc tit. c.* 2. De Sueſſionenſi Eccleſia jam nonnulla adduxi *in c.* 2. *ne Sede vacante.*

2 b *Jotren.*) Monaſterium hoc eſt Ordinis Divi Benedicti in diœceſi Meldenſi, vulgò dictum de Jovars, cujus meminerunt Albertus Mireus *in Gallia Chriſt.* Chopinus *lib. de ſacra pol. tit.* 1. *fol.* 59.

c *Caput eſt.*) Cum juriſdictione, juxta tradita *in cap. dilecta, de majorit. & obed.*

COMMENTARIUM.

Licèt quilibet privatus poſſit uti ſigillo privato; tamen ſigillum publicum, ſeu authenticum, quod ſublime argumentum eſt imperii, & juriſdictionis, tantùm ſupremi Principes, tam ſæculares, quàm eccleſiaſtici, necnon Abbates regulares, Capitula, & Collegia approbata habere valent ad fidem publicè faciendam pro tota communitate, *cap.* 2. *&* 3. *de fide inſtrum. c. poſt ceſſionem* 7. *de probat. cap. cùm nobis, de teſtibus*, Concilium Londin. celebratum anno 1237. Præſide Othone Cardinali Legato Sedis Apoſtolicæ in Anglia, apud Matthæum Pariſ. *Quoniam Tabellionum uſus in Regno Angliæ non habetur, pro-* 3

Digitized by Google

& eccleſiaſticam læſerit poteſtatem, cùm non ſolùm interdicti ſententiam (quàm ſervaverat ab initio) temerè violavit, verùm etiam induxit alios, immò compulit non ſervare: & quos inducere monitis, & flectere minis, ac terroribus ad violandam interdicti ſententiam nulla potuit ratione, poſt atroces injurias, amiſſionem bonorum, ſpoliationem parentum, dignitatibus, præbendis, & beneficiis ſpolians, coegit miſerabiliter exulare, ea ſuis in hac parte fautoribus non abſque præſumptione temeraria conferendo. Quæ omnia idem Epiſcopus in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia publicè recognovit. Licèt autem memoratus Epiſcopus in manibus noſtris ſpontanea ceſſerit *c* voluntate, nolentes tamen, ut hi, qui hujuſmodi ſententiam interdicti non ſunt veriti temeritate propria violare, ac recipere dignitates, præbendas, ac beneficia aliorum, qui abſque culpa, & ſine cauſa rationabili eis fuerant ſpoliati, ſeveritatem effugiant canonicæ ultionis, ne facti perverſitas tranſeat præſumptoribus in exemplum, auctoritate Dei omnipotentis omnem inſtitutionem, deſtitutionem, collationem præbendarum, beneficiorum, ac dignitatum præſumptas per eumdem Epiſcopum; & excommunicationis, ſeu interdicti ſententias in quoſcumque hac occaſione prolatas ab eo poſt interdicti violationem ejuſdem, decernimus irritas, & inanes. Quia verò ubi magis exceditur, ibi eſt ſeveriùs vindicandum, mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus Epiſcopus in ſupradicta beneficia, præbendas, & dignitates intruſit, non ſolùm à beneficiis ipſis, præbendis. & dignitatibus, verùm etiam ab aliis beneficiis (ſi qua obtinent) & Eccleſiis prorſus amotis, tam præſumptores eoſdem, quàm omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violarunt, ſuſpendas (auctoritate Ap.) ab officio, & *d* beneficio. Illos quoque, quos in perſonas, & res prædictorum canonicorum, Prælatorum, & clericorum, manus temerarias conſtiterit extendiſſe, ad noſtram venire compellas præſentiam, pro meritis ſententiam recepturos, invocato ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachii ſæcularis.

NOTÆ.

1 a B*Racharenſi.*) Stephano videlicet Silvio, de quo, & de Metropoli Bracharenſi egi *in cap. coram, de in integr. reſtit.*

b *Colubrienſi.*) De diœceſi Colubrienſi Luſitaniæ nonnulla adduxi *in cap. cùm cauſa, de.*

c *Voluntate.*) Nam ſi celebravit violando interdictum, irregularitatem contraxit, juxta tradita *in cap. poſtulaſti, cap. 4. de cleric. excommunic.*

2 d *Officio, & beneficio.*) Violans enim interdictum locale, ſeu perſonale, variis pœnis punitur. Primò ſuſpenditur ab officio, & beneficio, ex præſenti textu; hanc tamen ſuſpenſionem non incurri ipſo jure, ſed prolata à judice ſententia, rectè ex hoc textu probarunt Suarez *de cenſur. diſp. 34. ſect. 4. num. 16.* Gibalin. *de cenſur. diſqniſit. 8. quæſt. 2. num. 3.* Secundò caret privilegio, quod alioquin haberet, ut tumulari poſſet in loco non interdicto, *cap. quod in te, de pœnit. & remiſſ. cap. is cui, de ſentent. excommun. lib. 6.* Deinde arcetur ab Eccleſiæ ingreſſu, donec ſatisfecerit ad arbitrium ejus, cujus interdictum violavit, vel ad arbitrium Epiſcopi, ſi interdictum à jure impoſitum ſit, *cap. Epiſcoporum, de privil. lib. 6.* ſive ſit clericus regularis, ſive ſæcularis. Deinde redditur intelligibilis, & impoſtulabilis ad dignitates, & beneficia eccleſiaſtica, *cap. is cui, §. vero, de ſentent. excommun.* & ſi de facto eligatur, electio nulla eſt, ut probant Suarez *de cenſur. diſp. 34. ſect. 4. num. 15.* Gibalin. *ubi ſuprà, nu. 4.* & ſpoliari poteſt beneficiis, ſi quæ habebat, & in monaſterium pœnitentiæ peragendæ cauſa detruditur. Tandem qui violant interdictum circa eccleſiaſticam ſepulturam, excommunicantur, *Clement. 1. de ſepultur.* & religioſi, qui non ſervant interdictum, quod Eccleſia Cathedralis, aut quæ in eo loco matrix eſt, obſervat, excommunicationem incurrunt ipſo jure, *ex Clement. 1. de ſentent. excommun.* Gibalinus *ubi ſuprà, num. 7.* qui rectè obſervat, ſuſpenſionem, quàm incurrunt violantes interdictum, non extendi ad juriſdictionem; & ita ſententias, quas protulit Epiſcopus Colubrienſis, & irritari juſſit Pontifex, non irritari, quia prolatæ fuerunt ab Epiſcopo, qui interdictum violaverat; ſed quia per ſummam injuriam prolatæ erant contra eos, qui interdictum violare renuebant; & ita omnia geſta in hac parte ab Epiſcopo Colubrienſi caſſari præcipit Gregorius.

TITULUS XXXII.

De novi operis nuntiatione.

CAPUT PRIMUM.

Lucius III. a *Paduano Epiſcopo.*

INtelleximus ex litteris tuis, quòd cùm cauſa, quæ inter dilectos filios noſtros Priorem ſancti Cypriani Deuon. & clericos de Rodigo vertitur ſuper Capella, quæ in præjudicium baptiſmalis Eccleſiæ de Coſta, ab eiſdem clericis eſt conſtructa, ſ. t. delegata fuiſſet fine canonico terminanda, partibus ad tuam præſentiam convocatis, per teſtes tibi ſufficienter innotuit, quòd præfata Eccleſia de Rodigo eamdem Capellam poſt appellationem ad nos factam, & denunciationem novi operis ædificare cœperat: & ob hoc præfatus Prior in judicio poſtulabat, quidquid in ſæpedicta capella poſt appellationem ad nos factam, & poſt denunciationem novi operis factam primitus fuerat, demoliri. Super quo diſcretioni tuæ dubium videbatur, utrùm ad hoc canonico procedi poſſet judicio: & cùm nihil de nunciatione novi operis ſit in canonibus definitum, Sedem duxiſti Ap. conſulendam. Quia verò ſicut humanæ leges non *b* dedignantur ſacros canones imitari, ita, & ſacrorum ſtatuta canonum piorum Principum conſtitutionibus adjuvantur: ſ. t. præſentibus reſpondemus, quòd diligenter conſiderans, quòd poſt denunciationem novi operis, ſive jure, ſive injuria aliquid conſtruatur, de legalibus debet conſtitutionibus demoliri; & quia nulla Eccleſia in præjudicium alterius debet conſtrui, aſcitis tibi viris prudentibus negotium ipſum ſecundùm canonum, & legum ſtatuta, ap. rem. non differas terminare. Nam cùm te credamus in utroque jure peritum, ſecurius duximu cauſam per tuam ſolicitudinem terminari, qui per dicta partium, & terminos, & fines locorum pleniùs poteris cognoſcere veritatem, quàm aliquid à nobis ignorantibus qualitatem negotii diffiniri.

NOTÆ.

a P*Aduano.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. de Eccleſ. ædific. cap. 4.* De diœceſi Paduana nonnulla adduxi *in cap. 7. de judiciis.*

b *Dedignantur.*) Novella 83. & 131. Juſtiniani, *l. ſacris 45. C. de Epiſc. & cleric.* quòd etiam uſurpavit Pontifex

Digitized by Google

ſex *in cap. clerici* 8. *de judiciis*, *cap. ult. de ſecund. nupt. cap.* 1. *de jur. calumn*, *cap. Nicæna* 12. 31. *diſt.* & ſæpe ſacri canones profitentur, ſe non reſpuere legum ſæcularium famulatum; *cap. ſuper ſpecula* 28. *de privil.* & ſic ſtatuta canonum conſtitutionibus Principum adjuvantur, atque ſecundùm regulas juris civilis eccleſiaſticæ quoque controverſiæ terminantur, ſi canonibus non opponantur, & ipſi deficiant, *c.* 1. *cap. ſi in auditorum*, *diſt.* 20. unde in præſenti tractatu de novi operis nuntiatione, quia nulli ſunt ſacri canones, in quibus ſtatuatur jus ſervandum in hac parte in cauſis eccleſiaſticis: ideò tam Lucius III. in præſenti, quàm Innocentius, Honorius, & Gregorius in decretalibus ſub hoc titulo compilatis tantùm obſervare jubent leges ſæculares. Quando verò deficiente canone recurrendum ſit ad jus civile, vel patrium, ſeu è contra, exponunt congeſti à Barboſa in præſenti, & Caniſius *in c.* 1. *de conſtit.* & *in tr. de differ. utriuſque jur. in princ.* Mancinus *ſacr. jur. diſt.* 34.

C A P U T II.

Innocent. III. a *Cantuarienſi Archiepiſcopo*.

CUm de injuncto nobis Apoſtolatus officio locum ejus (licèt immeriti) teneamus, qui juxta verbum propheticum liberavit pauperem à potente, & inopem, cui non erat adjutor; diligenti ſtudio ſatagere nos oportet, ne minores à majoribus opprimantur, ſed ut Prælati ſic exerceant acceptam juriſdictionem in ſubditos, ut prodeſſe probentur potius, quàm præeſſe. Hæc ergo ſecundùm officii noſtri debitum attendentes, diſtricta dudum tibi *b* juſſione mandavimus, ut in negotio capellæ de Lamech juxta formam litteris Apoſtolicis comprehenſam, ab oppreſſione monachorum Cantuarien. omninò ceſſares: ſuper quo venientes ad præſentiam noſtram dilecti filii R. de Boxleja, & Vv. de Ponte Roberti Abbates nuncii tùi, fraternitatem tuam nitebantur multipliciter excuſare. In primis ſiquidem proponentes, quòd cùm bonæ memoriæ *c* Theob. Cantuarien. Archiepiſcopus, & glorioſus *d* Thomas ſucceſſor ipſius attendentes, quòd nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus; & nolentes *e* monachos Cantuarienſes relictis divinis officiis ad negotia ſæcularia ſe transferre, ad honorem Protomartyris Stephani ædificandi Eccleſiam voluntatem, & propoſitum habuiſſent, & in ea ſæculares clericos ordinandi, & de ſuis proventibus, & Eccleſiis eis redditus aſſignandi, per quos tam apud Apoſtolicam Sedem, quàm apud Curias ſæculares ſua poſſent negotia expedire: laudabile primi propoſitum obitus feſtinatus; ſecundi longum *f* exilium impedivit, ſicut in litteris ven. fratris noſtri I. quondam Lundinen. Archiepiſcopi pleniùs continebatur expreſſum, quæ in noſtra, & fratrum noſtrorum fuerunt præſentia recitatæ. His bonæ memoriæ *g* Bal. Cantuarien. Archiepiſc. ita propoſito, ut officio, voluntate ut dignitate ſuccedens, propè ſuburbium civitatis Cantuarien. quaſi per ſtadia tria, vel quatuor, ad honorem præſentis Protomartyris, & Beati Thomæ conſtruere cœpit Eccleſiam, fęlicis record. Urbani Papæ prædeceſſoris noſtri ſuper hoc indulgentia primitùs impetrata. Cujus ſibi fuit auctoritate conceſſum, ut in honorem ipſorum Martyrum, & ædificare poſſet Eccleſiam, & de perſonis idoneis ordinare, quibus in eccleſiaſticis beneficiis canonicè provideret: ſic tamen, quòd Eccleſiæ debitis obſequiis, & neceſſariis ſtipendiis minimè fraudarentur. Et licèt idem Urbanus adversùs dictum P. prædeceſſorem tuum ſuper demolitione operis ſuas ſæpiùs litteras deſtinaſſet, quia tamen in eis non faciebat de conceſſa jam indulgentia mentionem, ei dicebant per ſcripta ſequentia nullatenus derogatum, quæ præthereà proponebant, & per falſi ſuggeſtionem, & veritate tacita impetrata, & ad ipſius Archiepiſcopi notitiam minimè deveniſſe: unde ſi eis non paruerat, de jure non poterat reprehendi. Reſcriptum quoque ſanctæ memoriæ *h* G. Papæ prædeceſsoris noſtri pro ſe pariter producebant: qui cùm per litteras indulſerit generales, ut reſcripta, quæ à tribus menſibus ante obitum prædicti Urbani prædeceſſoris ſui fuerant impetrata, eandem firmitatem haberent, non obſtante obitu mandatoris, quàm obtinere, ſi tunc viveret, debuiſſent; negotia, quæ ipſum Archiepiſcopum, & ejus clericos contingebant, ſub præmiſsa noluit generalitate concludi: per quòd nimirùm reſcriptum prædeceſſoris ſui dicebant litteris derogatum, quas adversùs Archiepiſcopum dederat ad inſtantiam monachorum: quibus ſiquidem litteris, & etiam bonæ memoriæ *i* Clementis ſucceſſoris ſui, qui ejus in hac parte fuerat imitator, per factam tunc temporis amicabilem compoſitionem de partium voluntate inter Archiepiſcopum, & monachos memoratos, per chariſſimum in Chriſto filium noſtrum R. *j* Anglorum Regem Illuſtrem, & venerabilem fratrem noſtrum Vvalterum Rhotomagen. Archiepiſcopum, & quoſdam Epiſcopos, & Abbates, dicebant penitus derogatum. Cùm enim tempore Præfati B. Cantuarien. Archiepiſcopi, præmiſſi Rex, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & Abbates Cantuariam acceſſiſſent, in eos fuit tam de conſtructione ipſius Eccleſiæ, quàm inſtitutione Prioris, & quibuſdam aliis quæſtionibus à partibus compromiſſum. Ipſi autem diligenti deliberatione præmiſſa pariter judicarunt, quòd ipſe Archiepiſcopus rationabiliter ædificaverit Eccleſiam memoratam. Ipſe tamen pro bono pacis conceſſit ad prædicti Regis inſtantiam, & etiam aliorum, quòd Canonicorum collegium ad locum transferret alium, quem eligeret competentem. Per hanc ergo compoſitionem dicti nuncii tui renuntiaſſe dicebant monachos reſcriptis prædeceſsoribus à Sede Apoſtolica impetratis: cùm exinde dictus Archiepiſcopus loco priore dimiſso, ubi ædificare non potuerat ſine ſcandalo monachorum, ad locum de Lamech per quinquaginta milliaria diſtantem à Civitate Cantuarię ſuum propoſitum tranſtuliſset: ubi, & Eccleſiam, ſicut prius fecerat, ædificare cœpit ad honorem martyrum prædictorum, ut ſic propter nimiam locorum diſtantiam nulla remaneret monachis materia conquerendi. Cui poſteà tu ſuccedens, quòd ab ipſo minùs factum fuerat, perficere voluiſti, & quod ipſum tibi liceret, ex reſcripto litterarum bonæ memoriæ *k* C. Papæ prædeceſsoris noſtri oſtendere nitebantur: qui anno Pontificatus ſui ſeptimo, & extremo, ad omnem inter Eccleſias Cantuarien. & de Lamech diſcordiam ſopiendam; & ne Canonici de Lamech facultatem haberent contra Cathedralem Eccleſiam inſurgendi, diſponendi de ipſa Eccleſia de Lamech interiùs, & exteriùs, non obſtantibus litteris ad venerabilem fratrem noſtrum N. Ciceſtren. Epiſcopum, & dilectum filium N. de Vualthan, & N. de Rading, Abbates obtentis, conceſſit tibi liberam facultatem. Per has ergo litteras pręcedentia ſcripta ſua, quę his videbantur adverſa, dicebant penitus revocata. Intentionem ergo ſuam probare dicti tui nuncii ſatagebant per laudabile propoſitum Theob. & glorioſi Thomę Martyris Pontificum pręmiſsorum, & per Urbani, Gregorii, & Cœleſtini Rom. Pontificum indulgentias, & reſcripta, & pręmiſsam compoſitionem factam de partium voluntate. Verùm pręmiſſis rationibus ex parte monachorum fuit ex ordine taliter obviatum, quod de occultis hominum voluntatibus, quas ſibi tantùm Dominus reſervavit, qui renes, & corda ſcrutatur, à nobis judicari non poterat, nec debebat: nec ipſi valebant ad talia reſpondere, quę proponere in judicio nihil aliud erat, quàm de ſecretis cordium divinare. Sanè per indulgentiam Urbani Papę prędeceſsoris noſtri (de qua pręmiſimus) juri

Digitized by Google

juri ſuo in nullo dicebant penitus derogatum, quia canonica beneficiorum aſſignatio per eam Cantuarienſi Archiepiſcopo ſervabatur, quę juxta conſtitutionem canonicam ſine tractu, & aſsenſu monachorum procedere non valebat: qui nedum ipſius facto in hac parte non conſenſerant, verùm etiam contradixerunt expreſsè, ſicut ſequentia docuerunt, & adhuc in eodem propoſito perſeverant. Eis ergo contradicentibus ſuperioris fuerat judicium expectandum. Idem etiam ea ratione oſtendere nitebantur, quia juxta ſanctiones legitimas, ſi quando alicui conceditur beneficium principale, puta libera factio teſtamenti, nihil videtur aliud indulgeri, quàm ut modo teſtetur legitimo, & etiam conſueto. Ille quoque, qui ut in l loco publico ædificare poſſet, à Principe ſimiliter impetravit, ædificare cum alterius incommodo non valebit, niſi & hoc ipſum à Principe poſtulatum fuerit, & conceſſum. Per ſequentes etiam ipſius Urb. litteras executorias, quibus opus ipſum maledictum haberi voluit, & prophanum, aſſerebant præſcriptæ indulgentiæ derogatum, quæ ſi coram eodem Urbano fuerit oſtenſa, proponebant eam penitus abrogatam, cùm ſive ea non obſtante demolitio ipſius Eccleſiæ fuerit demandata, ſive fuerit prætermiſſa, ſibi debuit imputari; cùm jure civili etiam caveatur, quòd ſub m prætextu inſtrumentorum poſteà repertorum lites non debeant reſtaurari. Id ipſum per litteras piæ recordationis Clementis Papæ prædeceſſoris noſtri probare volebant, in cujus præſentia nunciis partium conſtitutis, cùm dictus B. prædeceſſor tuus opus maledictum, & prophanum noluiſſet contumaciter, & pertinaciter conſummare, ad exemplum Urbani Papæ prædeceſſoris ſui præſato Archiepiſcopo de conſilio fratrum diſtrictè præcepit, ut quicquid fecerat in Eccleſia nominata, curaret ſine diminutione qualibet demoliri, quod de inſtituendis canonicis, & aliis fuerat perperam attentatum, in irritum penitus revocato: ubi ſive omiſſa fuerit præmiſſa indulgentia, vel etiam allegata, eorum non poterat ratione præmiſſa propoſitum impedire. Per ipſam verò compoſitionem, de qua præmiſimus, tanquam regio metu violenter extortam, partem ſuam in nullo gravari poſſe dicebant. Cùm enim dictus Clemens Papa prædeceſſor noſter pro ſedanda diſcordia inter Archiepiſcopum, & monachos Cantuarien. exorta, bonæ memoriæ Joannem Anagninum tunc temporis tituli ſancti Marci Presbyterum Cardin. Apoſtolicæ Sedis Legatum, poſtea verò Epiſcopum Prœneſtinum in Angliam ſpecialiter deſtinaſſet, poſtquam illuc transfretavit, factum fuit dicto B. Cantuarien. Archiepiſcopo procurante, quòd apud portum Devoriæ contra voluntatem ſuam per dies plurimos teneretur, quod in gravem Eccleſiæ Rom. injuriam redundavit: nec antè permiſſus fuit Cantuariam proficiſci, quàm per dictum Regem Anglorum, qui eodem tempore cum Epiſcopis ſuis Cantuariam venerat, in pacis, quam fecerunt cum Archiepiſcopo monachi, formulam conſentiret: in quo prædicti monachi vim paſſi fuerunt, & compulſi ſunt omnia ſuſtinere: quod ideo cùm propè audiſſet poſitus, & poſteà præſens apud Cantuariam cognoviſſet, ſcripto mandare curavit, ut rei veritas omnibus innoteſceret, & quod factum fuerat, non generaret præjudicium juſtitiæ monachorum. Et ſi Archiepiſcopus ipſe, vel aliquis de ſucceſſoribus ejus ſcripturam ſuper formam pacis quandoque proferret, ſciretur ab omnibus, eam fratribus jam dictę Eccleſię, nec conſentientibus, nec ſcientibus fuiſſe confectam, nec ſibi exhibitam poſtulanti, qui ad cauſam fuerat à Summo Pontifice deſtinatus. Unde vel rem geſtam conſummare debuerat, ſi juſtitię concordaret; vel ſi aliter facta fuerat, infirmare. Sic ergo cognoſcens interceſſiſſe illi facto violentiam manifeſtam, auctoritate, qua fungebatur, Apoſtolica ſtatuit, quòd nec concordia ſic facta valeret, neque compromiſſo violenter extorta, neque ſcriptum aliquod ſic conceptum, & quod ipſis monachis in poſterùm prędjudicium non afferret, cùm omnia eo præſente, ac contradicente fuerint adimpleta, ſicut in ſuis litteris patentibus continetur, quas coram nobis fecimus recitari. Poſt hęc cùm bonę memorię Cœleſtinus Papa prędeceſſor noſter omnia, quę per memoratum B. Archiepiſcopum circa monachos vi, vel metu acta fuerant, auctoritate Apoſtolica in irritum revocaret, nominatim ea, quę Legato Rom. Eccleſię pręſente, & contradicente, contra mandatum Sedis Apoſtolicę facta proponebantur, ſicut in authentico ejuſdem Legati, P. videlicet Anagnini, quondam Presb. Card. ob cauſam ipſam in Angliam deſtinati, continebatur, expreſſa viribus carere decrevit, & quęcumque contra jus monachorum. vel tenorem privilegiorum Apoſt. Sedis idem Archiepiſcopus impetrarat. Inſuper ſtatuens, ut nullus hominum, quę malè geſserat, ad conſequentiam traheret: nec ea, quę à Sede Apoſtolica obtinuerat, tacita veritate, juri monachorum, vel privilegiis ullo unquam tempore in aliquo pręjudicium generarent: quemadmodum nobis, & fratribus noſtris ex ipſarum conſtitit continentia litterarum. Ex ipſa quoque majore loci diſtantia ſibi aſſerebant monachi majus pręjudicium generatum, quia cùm in eorum defectu, ſicut à tuis nunciis dicebatur, ſęculares clerici fuerint evocati, vix poſsent per eos vicinos Cantuaren. Eccleſię negotia monachis abſentibus procurari, quę ipſis procul poſitis, & captata eorum abſentia, ſine monachorum conſcientia tractarentur, & eis penitus inconſultis: unde Cantuarien. Eccleſia diſpendium incurreret, & jacturam. Sic ergo per hoc nihil eis acceſſit, eadem contradictionis cauſa manente. Ultimum quoque reſcriptum dicti Cœleſtini Papę prędeceſſoris noſtri carere viribus aſserebant, utpotè per ſuppreſſionem veritatis ſubreptum: quoniam in eo nulla fiebat mentio mandatorum, quę ab Urbano Papa, & Clemente proceſſerant: nec etiam confirmationis illius, quàm ipſemet ſuper caſsatione compoſitionis prædictę cenceſſit: & pręſertim cùm reſcriptum illud indulſiſse dicatur eo tempore, quo eum infirmitas admodum pręgravabat. Ad fundandam ſanè intentionem ſuam, prędictorum Urbani, Clementis, & Cœleſtini Rom. Pontificum reſcripta, ac noſtrum poſt illa iidem monachi producebant: quibus urgentiſſime mandabatur, ut quicquid de pręſata capella fuerat attentatum, haberetur irritum, & inane. Cùm autem quę pręmiſimus, & ſimilia, in noſtra, fratrumque noſtrorum pręſentia prudenter eſsent à nunciis allegata, nos, qui tempus accepimus juſtitiam judicandi, volentes illius veſtigiis inhęrere, apud quem non eſt acceptio perſonarum, cujus locum (licèt indigni) tenemus in terris, & ita via regia prudenter incedere, ut non declinemus ad dexteram, vel ſiniſtram: prędeceſſores quoque noſtros Urbanum, Clementem, & etiam Cœleſtinum credentes amplius imitandos, in illis maximè, quæ deliberatione prævia ſtatuerunt, de communi conſilio fratrum noſtrorum fraternitati tuę per Apoſtolica ſcripta mandamus, & in virtute obedientię diſtrictè pręcipimus, quatenus omni contradictione, excuſatione, & appellatione ceſſantibus, infrà triginta dies poſt receptionem pręſentium, quicquid ædificatum eſt in Eccleſia memorata, expenſis tuis facias penitus demoliri, eo non obſtante, ſi etiam abſens extiteris: cùm cautum ſit etiam legitima ſanctione, ut ſi is, cui fuerat opus novum nuntiatum, ante remiſſionem ædificaverit, deinde agere cœperit, jus ſibi eſſet ita ædificatum habere, ſibi debeat actio denegari: reducens prorsùs in irritum quicquid de inſtituendis ibidem canonicis, & aliis ad ipſam Eccleſiam pertinentibus, à te, vel à prædeceſſore tuo cognoſcitur ordinatum: eorum redditibus ad ſtatum priſtinum revocatis, quos ab obligatione præſtiti juramenti, pro eo, quòd ibidem inſtituti fuerunt, auctoritate noſtra per te denunciari pręcipimus abſolutos. Cùm enim amodò non teneat principale, quicquid ex eo, vel ob id ſecutum eſt, ſub pręmiſſa diſtrictione decernimus irritandum, ſicut ſancitum eſt traditione canonica, & civili. Clericos pręterea, qui in capella ipſa poſt inhibitiones Apoſtolicas divina officia celebrarunt, ſicut nos per alia ſcripta no-

ſtra

Digitized by Google

ſtra mandavimus, tamdiù habeas pro ſuſpenſis, quouſque ſuper hoc ſatisfecerint competenter: & univerſa, quæ in prædictorum monachorum ſunt attentata gravamen, xeniorum videlicet, & Eccleſiarum, & aliorum inuaſione, quæ ante appellationem habuerant, non differas dictis monachis reſignare, ac de cætero circa ſtatum monaſterii contra prohibitionem noſtram hujus occaſione negotii non præſumas aliquid innovare. Si veró (quod non credimus) præceptum noſtrum, ſicut præmiſſum eſt, vel contempſeris, vel diſtuleris adimplere, à Pontificali officio ex tunc noveris te ſuſpenſum: & pro contemptu mandati Apoſt. ad noſtram venire te volumus præſentiam reſponſurum. Venerabilibus quoque fratribus noſtris Cantuarien. Eccleſiæ ſuffraganeis, de conſilio fratrum noſtrorum in virtute obedientiæ diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus niſi tu infrà præmiſſum tempus mandatum noſtrum duxeris ad effectum, ipſi nullam tibi impendant obedientiam, vel reverentiam; quia juſtum eſt, quòd ei non obediatur à ſubditis, qui ſuo contemnit obedire Prælato. Quòd ſi fortè nec ſic te poterimus ad bonum revocare, propter quod malum numquam committitur, bonum autem debet ſæpiùs intermitti, majorem tibi animadverſionem noveris imminere: cùm ferro ſint abſcindenda vulnera, quæ fomentorum non ſentiunt medicinam. Sanè ſuper præmiſſis, in quibus ſalva conſcientia non poteramus alio modo procedere, fraternitatem tuam rogamus nullatenus contriſtari: quia (teſte Deo) non ex indignatione aliqua proceſſerunt, ſed quia cùm ſimus (licèt inſufficientes) in Sede juſtitiæ conſtituti, unde jura ſua ſervare tenemur ſingulis illibata, fraternitati tuæ, quam ſinceriùs amplexamur, cùm te inter fratres, & Coepiſcopos noſtros honorabile membrum, & in domo Domini columnam immobilem habeamus, non potuimus ſine gravi offenſa Creatoris deferre: nec nobis in hac parte potes aliquid imputare, cùm ſecundùm traditionem canonicam, quando non niſi peccando alicui conſuli poteſt, tunc æſtimare debet homo, quid faciat, non habere. In ipſis etiam legibus ſæcularibus invenitur, ut quæ facta lædunt pietatem, æſtimationem, verecundiam noſtram, & generaliter, quæ bonis moribus adverſantur, nec poſſe nos facere ſit credendum. Super eo quoque non ſufficimus admirari, quòd cùm dicta Eccleſia jamdudum quaſi lapis offenſionis fuerit, & petra ſcandali, pro qua nos, & prædeceſſores noſtri adversùs te, tuoſque prædeceſſores ita graviter ſumus moti; & viri religioſi pariter, & prudentes monachi Cantuarienſes, qui omnia dimiſerunt pro Chriſto, tot laboribus, & doloribus, tot mortibus, & periculis perſonas, & res non dubitavèrunt frequenter exponere: quod proculdubio tam illi, quàm iſti (ut dictum eſt) non feciſſent, niſi cognoſcerent præmiſſa reſpicere in grave Cantuarien. Eccleſiæ detrimentum, ut de aliis omittamus, tu ſaltem pro vitando tam gravi n ſcandalo proximorum, ab hujuſmodi etiam tibi prohibitis non ceſſaſti: cùm ſacrę Scripturæ teſtimonio debueris didiciſſe, quod licèt opera illa, quæ ſine mortali peccato dimitti non poſſunt, non ſint pro vitando ſcandalo dimittenda, nec ea debeant pro vitando ſcandalo committi, quæ ſine mortali peccato committi non poſſunt: ab his tamen, quæ committi poſſunt ſine mortali peccato, pariter & dimitti, ſit pro ſcandalo tollendo ceſſandum, & eis etiam pro vitando ſcandalo inſiſtendum. Vnde Apoſtolus dicit: Si ſcandalizaretur frater, carnem non comederem in æternum. Et Dominus in Evangelio contra eos, qui ſcandali pręſentant materiam: Væ (inquit) homini illi, per quem ſcandalum venit: melius eſt ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria ad collum ejus, & demergatur in profundum, Et licèt majorùm ſcandalum ſit vitandum, pręcipuè tamen vitandum eſt ſcandalum puſillorum, juxta teſtimonium Veritatis: Qui ſcandalizaverit (inquit) unum de puſillis iſtis minimis, qui in me credunt, &c. Finis ergo his, quę pręmiſſa ſunt à te de cętero taliter imponatur, quod pręteritę contradictionis rebellio per virtutem ſequentis obedientię valeat non immeritò expiari. Datum Laterani IX. Kal. Decembris.

N O T Æ.

a *Cantuarienſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. unic.* & in epiſtolis Innoc. correctis à Sirleto, *fol.* 214. ex quo Regeſtro reſtituo integram hujus textus, Præſens epiſtola ſcripta eſt Vvaltero 43. Archiepiſcopo Cantuar. de quo ex variis plura refert Richardus Smitheus in floribus Eccleſiæ Angliæ, *l.* 7. *c.* 10. Hujus controverſiæ mentio fit in geſtis Innocentii III. editis à Boſqueto, *pag.* 29. ibi: (Litem etiam, quæ inter Epiſcopum, & Capitulum Cantuarienſis Eccleſiæ cęperat agitari ſuper Eccleſia de Lameche, quam idem Archiepiſcopus eodem Capitulo contradicentę conſtruxerat, & dotaverat multis, & magnis redditibus, inſtituens in ea canonicos ſæculares, viros nobiles, potentes, & literatos, non ſine multa difficultate ſedavit. Nam Rex, & Archiepiſcopus in illo facto ſe mutuò adjuvabant, Capitulum autem non habebat poſt Deum, niſi ſolum Romanum Pontificem adjutorem, aſſerens pro conſtanti, quod niſi præfatam Eccleſiam faceret penitus demoliri, Metropolitana dignitas pro majori parte transferretur ad illam. Ubi verò Dominus Papa rationes partium ſufficienter audivit, Apoſtolicæ Sedis auctoritate decrevit, ut dictus Archiepiſcopus eamdem Eccleſiam ſuis ſumptibus demoliretur omninò, in irritum revocans quidquid factum fuerat circa ipſam: quæ cum ipſe facere diſtuliſſet, prætendens, quòd Rex illud fieri non ſinebat, ipſe ſuccenſus zelo juſtitiæ præcepit diſtrictè in virtute obedientiæ Archiepiſcopo memorato, ut illud exequi ulteriùs non differret, alioquin ſciret, ſe ab officio Pontificali ſuſpenſum, & ſuffraganeos ab ejus obedientia eſſe ſubtractos. Et ſic demùm quantumcumque Rex, & Archiepiſcopus reniterentur, & murmurarent, impletum eſt penitus, quod mandavit.) Quem canonem retuli *in c. dilecti* 52. *de appel.*

b *Juſſione.*) Cujus juſſionis literæ extant apud eumdem Sirletum in eodem Regeſtro Innocentii, *lib.* 1. *epiſt.* 54. in hæc verba: (Quantò perſonam tuam ſinceriori charitate diligimus, tantò majori dolore turbamur, quoties ea de tuis audivimus operibus, quæ Pontificali derogant honeſtati. Cùm enim Cantuarienſis Eccleſia, cui præeſſe dignoſceris, inter Anglicanas Eccleſias celebris habeatur, & inter alias conſueverit Religione florere, nos, & fratres noſtri grave, & moleſtum gerimus, quòd ſicut dilecti filii noſtri N. Prior, & Conventus ejuſdem Eccleſiæ humili nobis conqueſtione monſtrarunt, tu ad ipſius deſolationem Eccleſiæ fatagis multipliciter, & laboras in conſtructione novæ capellæ de Lameche, contra prohibitiones felicis recordationis Urbani, & Clementis Romanorum Pontificum, bonæ memoriæ N. prædeceſſori tuo factas poſt appellationes multiplices ad Sedem Apoſtolicam interpoſitas, in magnum Cantuarien. Eccleſiæ præjudicium propria temeritate procedens, & de bonis ejuſdem Eccleſiæ Canonicos inſtituens: à cujus ſiquidem conſtructione capellę, ſi eam, quam debes, Rom. Eccleſiæ reverentiam, & obedientiam exhiberes, & commiſſę tibi Eccleſiæ proviſionem, & ſolicitudinem gereres, quam teneris, tibi, & honori tuo meliùs conſulens, penitus deſtitiſſes, nec ſuper eo procedere ſtuduiſſes, quod prædeceſſori tuo ſic diſtrictè cognoſceres à Sede Ap. interdictum. Cùm igitur diminutionem Cantuarien. Eccleſiæ, ſicut nec debemus, nolimus aliquatenus ſuſtinere, Prædictorum prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, de fratrum noſtrorum conſilio fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, & diſtrictè præcipimus, quatenus omni mora, & excuſatione poſtpoſitis (ſi etiam ab Eccleſia tua abſens fueris,) aliquatenus non obſtante, quidquid poſt appellationes, tam tempore prædeceſſoris tui, quàm tuo, ad Sedem Apoſtolicam interpoſitas, vel inhibitiones anteceſſorum noſtrorum in opere actum capellæ dignoſcitur memoratæ, infrà triginta dies poſt harum ſuſceptionem tuis expenſis non differas demoliri: in irritum prorſus revocans, & deducens, quidquid de inſtituendis canonicis, & aliis circa capellam ipſam factum eſt, vel enormiter innovatum. Clericos prætereà, qui in capella ipſa poſt inhibitiones Apoſtolicas divina officia celebrarunt, tamdiù ab officio, & beneficio teneas pro ſuſpenſis, donec ſuper hoc ſatisfecerint competenter, univerſis operibus demolitis, quæ apud eamdem capellam

ſacere

Digitized by Google

facere præſumpſere, & univerſa, quæ poſt appellationem in prædictorum fratrum ſunt attentata gravamen, in xeniorum videlicet Eccleſiarum, & aliorum invaſione, quæ ante appellationem habuerant, in ſtatutum priſtinum appellatione remota reducas: ſententias excommunicationis, & interdicti, quas in quoſdam ipſorum fratrum temerè diceris promulgaſſe, publicè nuntians non tenere, ac de cætero circa ſtatum ipſius monaſterii contra prohibitionem noſtram, hujus occaſione negotii non præſumas aliquid innovare: illicitos invaſores villarum, poſſeſſionum, & redditΩum prædictorum fratrum uſque ad ſatisfactionem idoneam vinculo excommunicationis aſtringens. Si verò (quod non credimus) mandatum noſtrum infra ſtatutum terminum neglexeris, vel diſtuleris adimplere, quia juſtum eſt, ut ei obedientia ſubtrahatur, qui Sedi Apoſtolicæ negligit obedire, venerabilibus fratribus noſtris ſuffraganeis tuis per ſcripta noſtra mandavimus, ut tibi reverentiam, ſeu obedientiam non impendant. Quòd ſi fortè ab eis, vel eorum aliquo contra prohibitionem noſtram tibi feceris aliquam obedientiam, & reverentiam exhiberi, ſcias te ex tunc ab Epiſcopali dignitate ſuſpenſum, & tamdiu ipſi ſententiæ ſubjacere, donec ſatisfacturus de contemptu te noſtro conſpectui repræſentes. Non autem diſtinguimus, utrùm in loco à noſtris prædeceſſoribus interdicto, vel alio in prædictæ conſtructione capellæ, & canonicorum inſtitutione proceſſeris in Eccleſiæ Cantuarien. præjudicium, & gravamen, eadem contradictionis cauſa durante: niſi quod ex hoc magis credimus Eccleſiæ derogari, quod in remotiori loco prior fabrica eſt tranſlata. Datum Romæ apud S. Petrum.)

c *Theobald.*) Theobaldus videlicet, qui fuit 37. Archiepi-
3 ſcopus Cantuarien. de quo agit Smitheus *d. l. 7. c. 5. per tot.*

d *Thomæ.*) De quo Sancto, & ejus martyrio nonnulla adduxi *in c. 2. de reſcriptis.*

e *Monachos Cantuarienſes.* In Eccleſia enim Metropolitana Cantuarienſi poſt S. Auguſtini obitum Laurentius illius ſucceſſor, Bonifacio Romano Pontifice permittente, & ſpeciali reſcripto ad petitionem Ethelberti Anglorum Regis concedente, monachos poſuit, ut referunt Guillelmus Malineſburienſis *l. 1. de Epiſcop. Anglicanis, pag.* 208. & ita ſimul erant in eadem Eccleſia, ut in aliis illis ſæculis contingebat, monachi, & canonici regulares: quod facilè conſtat ex his, quæ de Beati Thomæ Cantuarienſis Archidiaconatu, & illius martyrio, de clericis fores templi claudere conantibus, qui eidem martyrio aderant, ab omnibus hiſtoricis paſſim traduntur; & facilè hoc probatur *ex c. relatum, de præb.* ubi agitur de Magiſtro recipiendo in Canonicum ipſius Eccleſiæ: quod convenire nequit monachis in Eccleſia deſervientibus, & ita optimè probat Pennotus *l. 2. hiſtor. canonic. regul. c. 37. n. 5.* in Eccleſia Cantuar. fuiſſe ſimul monachos cum canonicis regularibus.

f *Exilium.*) Quod diuturnum paſſus fuit inclytus Martyr ſemel, atque iterum, ut ex variis etiam Proteſtantibus probat Smitheus *d. l. 7. c. 6.*

g *Bald.*) Balduinus videlicet, quadrageſimus Archiepiſcopus Cantuar. de quo Smitheus *d. l. 7. c. 8.*

h *G. Papæ.*) Gregorii videlicet VIII.

i *R. Anglorum Regem.*) Richardum videlicet I. qui dictus fuit Cor Leonis, 38. Rex Angliæ, qui regnavit ex anno 1189. uſque ad annum 1199. ut probat Smitheus *in floribus Angliæ, l. 4. c. 6.*

K *C.*) Cæleſtini videlicet III.

l *In loco publico.*) *L. 2. §. ſi Princeps, ff. ne quid in loco publico;* quam Illuſtrat Forner. *l. 1. rer. quotid. c. 16.*

m *Sub prætextu.*) Ut probavi *in c. 21. de re judic.*

n *Scandalo dimittenda.*) Ut probat latè Salgado *de retent. Bullar. p. 1. c. 4.*

C A P U T III.

Honor. III. *Decano, Præpoſito majoris Eccleſiæ, & Magiſtro Michaeli canonico S. Nicolai a Ambian.*

Significantibus Canonicis *b* ſanctæ Opportunæ Pariſien. nobis innotuit, quòd cùm ſuper eo, quod Nicolaus Rebuffus civis Pariſien. in quadam platea Eccleſiæ ſuæ, infra clauſtrum ipſorum ſita, eis prohibentibus, in ſuum ædificabat præjudicium & gravamen, depoſuerunt coram Officiali Pariſienſi, & *c* Archidiacono quæſtionem, eis offerentibus in continenti probare præjudicium, & plateam ad ſuam Eccleſiam pertinere; ac petentibus inſuper, non obſtante quòd dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, ædificium prohiberi. Et quia idem Officialis interloquendo decrevit, probationes eorum admittendas eſſe, ac ab opere interim quieſcendum, idem N. ad Senon. Curiam provocavit. Sed cùm Senon. Officialis Nicolai prædicti cognatus, eadem interlocutoria pro ſuæ dumtaxat voluntatis arbitrio revocata decrevit ad opus ſub cautione de demoliendo ipſo, non admiſſis eorum probationibus, procedendum, prædicti Canonici noſtram audientiam *d* appellarunt: unde petebant, ut ipſorum probationes recipi, ac prohiberi ædificium mandaremus. Ideòque diſc. v. per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in ſtatum debitum, quidquid poſt appellationem hujuſmodi temerè inveneritis attentatum, ſuper hoc, quod juſtum fuerit, appellatione poſtpoſita ſtatuatis, facientes, &c.

N O T Æ.

a *Ambian.*) Ita etiam legitur in quinta compilatione, *ſub hoc tit. c. unic.* ex qua tranſcribo textum hunc. De Ambianenſi diœceſi nonnulla adduxi *in c. 3. de frigid.*

1 b *Sanctæ opportunæ.*) Eccleſia hæc eſt collegiata in vico ſancti Honorati urbis Pariſien. ut refert Cironius in præſenti.

2 c *Pariſienſi, & Archidiacono.*) In ſexta collectione legitur *Pariſienſis Archidiaconi*, ut ita officialis eſſet vicarius Archidiaconi Pariſienſis. Qua lectione retenta, quomodo in præſenti appellatio potuiſſet interponi ad Archiepiſcopum Senonenſem, omiſſo medio, videlicet Epiſcopo Pariſienſi, expoſui *in c. 66. de appellat.*

d *Appellarunt.*) Quando in judicio novi operis nun-
tiationis appellatio admittatur, opereturque utrumque 3
effectum, ſuſpenſiuum, & devolutivum, exponunt Lancellotus *de attentat. 3. p. c. 28. à n. 44.* Salgado *de Regia protect. 2. p. c. 8. ex n. 32.* ubi explicat præſentem textum.

C A P U T IV.

a Gregorius IX.

IS, cui opus novum te nuntiaſſe proponis, non obſtante cautione, quæ offertur ab ipſo de operè deſtruendo, ſi non jure ædificatum exiſtat, tenetur te per trium menſium ſpatium expectare, juris tui præjudicium probare volentem.

N O T Æ.

a *Gregorius IX.*) Qui præſentem conſtitutionem edidit motu proprio, juxta principia juris civilis, ut ſtatim dicemus.

C O M M E N T A R I U M.

IN his omnibus decretalibus una, eademque docetur 1 Probatur concluſio & traditur.
ſententia, quæ talis eſt: *Ædificium conſtructum poſt novi operis nunciationem, demoliendum eſt, nec audiri debet dominus, ſi ſatiſdationem offerat; & de jure ſuo docere paratus ſit.* Probant eam textus *in l. 1. §. ſed etſi is, l.*

Prætor

Digitized by Google

Prætor 20. *§.* 1. *l. ſtipulatio* 21. §. 1. *ff. hoc tit. l.* 3. *§. ſi quis paratus, ff. quod vi aut clam, l.* 8. *tit.* 32. *partit.* 3. Illuſtrant Federicus Scotus, & Duarenus *ad tit. ff. de novi oper.* Idem Duarenus *lib.* 1. *diſp. c.* 16. Petrus Gregor. *lib.* 4. *ſynt. cap.* 26. *cum ſequent.* Donel. *lib.* 15. *comment. cap.* 45. Fachineus *lib.* 8. *controverſ. cap.* 44. *cum ſequent* Revardus *lib.* 3. *conject. cap.* 12. Cujacius *lib.* 40. *Pauli ad edict. l. non ſolùm* 8. *ff. hoc tit.* Faber *lib.* 3. *conject. c.* 8. & *lib.* 19. *cap.* 5. Schiſordeg. *ad eumdem, lib.* 2. *tract.* 7. *c.* 1. Robertus *lib.* 3. *ſentent. c.* 16. *cum ſequent.* Spanochius *in comment. ad hunc tit. ff.* Gaillus *lib.* 1. *obſerv. c.* 16. Forcatul. *in Neciomanc. dialog.* 112. Gomez *in l.* 46. *Tauri, ex n.* 19. Marillus *lib.* 3. *obſerv. c.* 20. David Argente *ſelect. in notis ad tit hunc ff.* Academiæ noſtræ luminaria magna D. Melchior de Valent. *l.* 2. *illuſtr. tract.* 1. *c. ult.* & D. Ant. Pichard. *in* §. *ſumma, Inſtit. de interdict. c.* 8. Maſius *lib.* 4. *ſingul. c.* 15. & 16.

2 **Concluſio traditur, & probatur.** Sed in præſentem aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo. Et primò in eam partem, in qua aſſeritur, jure, vel injuſtitia denuntiationem factam impedire ædificationem, argumentor ita. Iniquum eſt nuntiationi notoriè injuſtæ parere, quia jus nihil injuſtum patitur, *l.* 1. *ff. de juſt. & jur. l. quod ſi Epheſi, ff. de eo quod certo loco, l. meminerunt* 6. *Cod. unde vi;* ideò injuſtam nunciationem non impedire ædificii conſtructionem, docetur *in l. Papinianus, ff. de publicana.* Itaque eam impunè contemni docetur *in l. tutor* 49. *ff. de minor. l. ſi minor, Cod. de reſcind. l.* 1. *Cod. debitorem venditionem pignor.* Ergo cùm juſta eſt nunciatio operis, non debet impediri Eccleſiæ conſtructio. Augetur primò hæc difficultas, nam publicè intereſt Eccleſias conſtrui, & ædificari, ut populus in eis congregetur ad divina officia celebranda, Deumque venerandum, ut probavi *in tit. de conſecr. Eccleſiæ.* Igitur injuſta nunciatione non debet prohiberi opus ita pium. Accedit, nam in præſenti caſu nunciantes novum opus habebant interdictum *uti Poſſidetis* ut in ſua poſſeſſione Eccleſiæ baptiſmalis conſervarentur; & ſi contra adhuc Eccleſia ædificaretur, habebant interdictum *quod vi aut clam.* Igitur non indigebant hoc edicto novi operis nunciationis. Augetur tandem hæc dubitandi ratio ex eo; nam ſi is, cui novum opus nunciatum eſt, paratus ſit ſatiſdationem pro ſe, & hæredibus ſuis præſtare de eo opere ſuis ſumptibus demoliendo, & id quod nunciantis intereſt ſolvendo, ſi appareat, ædificantem jus ædificandi non habuiſſe, remiſſa nunciatione, conceditur ei facultas ædificandi, *l. de pupillo* 5. *§. ſi is cui nunciatum, l. non ſolùm* 8. §. *ſi cùm poſſem,* & *§. ſciendum, l. Prætor* 20. *§. ſi quis paratus,* §. *interdum,* §. *deinde, §. hoc autem, l. ſtipulatio* 21. §. *ſi quis autem, hoc tit.* Ergo non rectè *in c. penult. & fin. hoc tit.* docetur, etiam cautione illa oblata non poſſe intra tres menſes eum, cui opus novum nunciatum eſt, ædificare.

3 **Nunciatio quid.** Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, nunciare plerumque accipi pro deferre, & prodere: inde delatores criminum nunciatores appellantur *in leg. ab accuſatione* 6. *§. nunciatores, ff. ad Turpil.* Cujac. *lib.* 1. *obſerv. c.* 38. & *lib.* 3. *c.* 3. & fiſco nunciare eſt illi aliquid deferre, *l.* 1. *§. fin. ff. de jure fiſci.* Unde tacitum fideicommiſſum dixit Paulus *in l. edicto* 13. *§. cùm ante, ff. de jure fiſci:* plura Briſſonius *de V. S. verbo Nunciatio.* In præſenti autem nunciare idem eſt, ac prohibere, *l. ſi procurator,* 17. *ff. hoc tit.* & nunciare novum opus nihil aliud eſt, quàm denunciare, vel prohibere, teſtatione adhibita ne opus novum fiat, *l. ſi quis* 6. §. *urbs ejus, ff. commun. divid. l.* 1. *in princip. l. de pupillo* 5. *§. meminiſſe, l. Prætor* 20. *in princip.* & *§. deinde, ff. hoc tit.* Petrus Gregor. *l.* 4. *ſyntag. c.* 27. Duarenus *lib.* 1. *diſp. c.* 16. Donel. *l.* 15. *comment. c.* 45. Unde novi operis nunciatio, teſtatio, denunciatioque appellatur *in d. l. de pupillo* 5. *§. meminiſſe, l.* 1. *§. ſed etſi, ff. quod vi aut clam.* Eſt autem nunciatio hæc legitima prohibitio in re præſenti, & immobili vicino facta, ne in opere ædificando pergat, quo nobis noceat, donec de jure ædificationis conſtiterit, aut præſtita ſit eo nomine ſatiſdatio. In qua definitione ponitur *legitima prohibitio,* ut conſtet, non quamcumque nunciationem ſufficere, ſed quæ fit debito tempore, & loco, & à perſonis legitimis, ut infrà dicemus. Ponitur etiam, *in re præſenti,* ut cognoſcatur nunciationem faciendam eſſe in loco, ubi opus fit, ſeu inchoatur, *d. l. de pupillo* 5. §. *nunciationem,* & *§. ſi quis fortè* 4. *l.* 1. *tit.* 32. *part.* 3. Dicitur etiam, *& immobili,* ut cognoſcamus, non omne opus nunciari poſſe, ſed quod in ſolo ædificatur, *l.* 1. *§. hoc autem* 6. *ff. hoc tit. d. l.* 1. *partitæ:* & ita ſi quis meſſem faciat, arborem ſuccidat, vineam putet, quamvis novum opus faciat, ad hoc edictum non ſpectat, *d. l.* 1. *§.* 6. Nec contrarium probatur *in l. ſi alius* 7. §. *notavimus, ff. quod vi aut clam:* cujus veram interpretationem tradunt Valentia *ubi ſuprà, c.* 3. Pichardus *c.* 2. *n.* 206. Dicitur etiam *vicino facta,* ut ſciamus nunciationem fieri debere perſonæ, aut operi ipſi, juxta legem *operis* 10. legem finalem, *ff. hoc tit.* quas explicat Pichardus *d. c.* 2. In illis verbis: *Nec in novo opere,* &c. comprehenditur cauſa hujus nunciationis, ne videlicet vicinus opere ſuo, quod ædificat, nobis noceat, *d. l. de pupillo* 5. *§. meminiſſe,* & §. *ſed ſi in ædes:* & ita per hanc nunciationem legitimè factam ſtatim novum opus ſiſtit, & inhibetur, *l.* 1. *in princip. d. l. de pupillo* 5. §. *ſi quis fortè.* An verò hoc faciat Prætor edicto, vel interdicto ſuo, pro conciliatione dictæ legis 1. cum *§.* legis *Prætor* 29. *§. hoc interdictum, ff. eod.* examinant Valentia *d. c.* 1. *n.* 7. Muretus *obſerv. jur. c.* 14.

4 **De modis nunciationis.** Deinde ſciendum eſt, nunciationem novi operis tribus modis fieri poſſe. Primò ſolo verbo, quando quis extra judicium adverſario denuntiat, ne quid exinde novi operis faciat. Secundò per Prætorem, jure ordinario, mediante interdicto. Tertiò non verbis tantùm, ſed facto, videlicet per jactum lapilli, cùm in opus cœptum jactatur, *l. quamvis* 50. *ff. de acquir. rer. dom.* quos modos expreſſerunt Ulpianus *in d. l. de pupillo,* §. *meminiſſe,* ibi: *Meminiſſe autem oportebit, quotiens quis in noſtro ædificare, vel in noſtrum immittere, vel projicere vult, melius eſſe eum per Prætorem, vel per manum, ideſt lapilli jactum prohibere, quàm operis novi nunciatione.* Et *l.* 1. *§. ſed & ſi quis, ff. quod vi aut clam,* ibi: *Sed & ſi quis jactu vel minimi lapilli prohibitus facere perſeveraverit facere, hunc quoque vim feciſſe videri, Pædius, & Pomponius ſcribunt, eoque jure utimur: ſed & ſi contra teſtationem, denunciationemque fecerit, idem eſſe Caſcellius, & Trebatius putant; quod verum eſt.* Paulus *in l. vi facit* 20. *§. prohibitus, ff. quod vi aut clam,* ibi: *Prohibitus autem intelligitur quolibet prohibentis actu, ideſt vel dicentis ſe prohibere, vel manum opponentis, lapillumve jactantis prohibendi gratia.* Et *l.* 1. *tit.* 32. *partit.* 3. explicant ſuprà congeſti pro illuſtratione concluſionis, & Corraſius *in rubric. ff. hoc tit.* Revardus *in l. quò tutela* 73. §. *ult. ff. de R. I.* Pichardus *ubi ſuprà, c.* 3. *per totum.* Valentia *d. l.* 2. *c.* 1. *nu.* 10. Rationem autem, quare lapidis jactu nuntiatio fiat, aſſignat Cujacius *in l.* 4. §. *etſi fortè, ff. ſi ſervitus vindicetur.* Quia lapilli jactus ſignum erat belli, ut apud Livium & Virgilium *l.* 9. *Æneid.*

—— jaculum intorquens immittit in hoſtes
Principium pugnæ.

Sicut & jactus chirothecæ pro duelli indictione ponitur apud Matthæum Paridem. Aliam rationem hujus nunciationis tradit Cironius in præſenti, deſumptam ex eo, quòd ſicut apprehendendæ poſſeſſionis nota eſt ceſpitis, vel glebæ aſſumptio, ut conſtat *ex l.* 2. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Gellio *l.* 2. *noct. c.* 17. junctis traditis *in c.* 2. *de conſuet.* ita & intervertendæ, turbandæ, vel amovendæ ceſpitis jactura, cùm ſcilicet jactatur lapis, vel gleba contra adverſarium occupantem, vel nova parantem; ita ut novum opus, vel ædificium turbatum, & prohibitum cenſeatur jactu lapidis, ideſt ruina, & deſtructione; ideòque per ruinam & jactum unius lapilli prohibitio fieri exiſtimatur: & qui unicum lapidem ex novo opere dimoverit, cenſetur nuntiaſſe novum opus, & jactus ſit, ut liqueat, qua parte novum opus nunciatur, & prohibetur, à quo interim ſit abſtinendum, *d. l. de pupillo,* §. *qui nuntiat.* Sed licèt olim hæſitaretur, utrùm in hac nunciandi forma verba deſiderarentur, hodie tamen placuit, verba neceſſaria eſſe, *l.* 1. *tit.* 32. *partit.* 3. ibi: *La ſegunda eſto, mando alguna piedra ne la mano, hechandola en aquella labor, diziendo todus aquellas palabras que dezimos, que debe dezir en el primer vendamiento.*

5 **De novo opere ad nunciationem neceſſario.** Deinceps ſciendum eſt, tantùm nunciari poſſe novum opus, quod quis facit in ſolo proprio, ſive inchoat facere, *l. Prætor* 20. *hoc tit.* unde ſi quis ædificium vetus fulciat, ſeu reficiat, huic nunciationi locus non eſt, quia non facit opus novum, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet, *l.* 1. §. *ſi quis ædificium, ff. hoc tit. l. ult. ff. de cloacis, l.* 2. *§. ſi quis quid, ff. ne quid in loco publico, l.* 3. §. *opus quoque, de alienat. judic. d. l.* 1. *partitæ.* Quia verius eſt, eum, qui reficit, opus novum non facere, cùm priſtinum ſtatum, & formam operis non mutet, ſed potiùs corruptam reſtituat, *l.* 1. *ff. de vi pub. l.* 3. §. *reficere, ff. de itinere, actuque, l.* 1. *ff. de rivis.* Et ita prohibitus ædificare, non cenſetur prohibitus reficere, *l. intra* 5. *l. omnes* 11. *l. nemo* 13. *C. de operibus public.* probavi *in c. quia, de Judæis.* Debet autem in tali refectione cuſtodiri forma antiqua ædificii, aliàs ſi mutetur, nuntiationi locus eſt,

l. qui luminibus 11. ff. de ſervitutibus, l. 3. §. reficere, ff. de de itinere actuque privato, l. 1. ſ. ſi quis terrenum, l. Servius 3. ſ. 1. ff. de rivis, l. fin. in fine, C. de ſervitut, & aqua, l. 1. C. de ædific. privat. Nec contrarium probat Pomponius in l. refectionis 11. ff. communia prædiorum, dum docet, poſſe eum, qui aquam ducit, vel deprimere rivum, vel allevare. Loquitur enim ibi Conſultus de eo, qui jure conſtitutæ ſervitutis aquam ducit; ideòque omnia facere poteſt, quæ ſunt neceſſaria, & ſine quibus uti ſervitute aquæductus non poſſet, l. ſi item 10. ff. de ſervit. notavit Faber in ration. ad illum textum. Cauſæ autem, ex quibus nunciatio novi operis fit, triplices dari ſolent; naturalis, publica, aut impoſititia. Naturalis cauſa eſt, quoties in noſtro ſolo ædificatur ut in proprias ædes; ita appellata, quia omnia ædificia jure naturali libera ſunt, & creduntur, niſi probetur, ſervitutem illis impoſitam eſſe, l. cum eo 9. l. inter 15. ff. de ſervitut. urban. l. altiùs, 8. Cod. de ſervit. Publica autem dicitur, quotiens quis officit loco publico, aut ædificando facit contra leges, Senatuſconſultave, aut modum ædificiis per ea præſcriptum, l. 1. §. nunciatio fit, & ſ. nuntiamus, l. 3. ſ. ult. cum l. ſequent. l. non ſolùm 8. ſ. quod ſi nuntiavero, ff. hoc tit. l. 1. & 3. C. de ædific. privat. l. 3. tit. 32. part. 3. Explicat eruditè Valentia ubi ſuprà, c. 4. Impoſititia nunciationis cauſa datur, ſi quis contra impoſitam prædio ſuo, vel alieno ſervitutem aliquid molitur, aliquodve opus contra ſervitutem facit: quo caſu nunciatio hæc locum habet, l. de pupillo 5. ſ. ſed & ſi, l. non ſolùm 8. in principio, ff. hoc tit. l. inter 15. ff. de ſervitut. urban. l. & ſi fortè 6. in fin. ff. ſi ſervit. vind. l. in judicio 48. ff. famil. erciſc. l. 5. tit. 32. part. 3. & ſemper nunciatio fit, aut juris noſtri conſervandi, aut damni depellendi, aut publici juris tuendi gratia, ut docent, & exponunt Pichardus ſuprà, ca. 4. Duarenus ad hunc tit. c. 9. Schifordeg. l. 2. tract. 7.

6 De perſonis, quæ nunciare poſſunt. Ut ad perſonas, quæ opus nuntiare valent, deveniamus, ſciendum eſt, eos nunciare poſſe novum opus, quorum intereſt illud non fieri, & qui aliquod jus in re habent, l. de pupillo 5. ſ. & velle, l. creditori 9. ff. hoc. tit. l. unic. ſ. jus habet, ff. de remiſſ. l. inter 15. ff. de ſervitut. l. in judicio 47. ff. famil. erciſc. etiamſi ſit ratione ſervitutis, ut probat latè Valentia d. l. 1. c. 5. per tot. ideòque ſuperficiarius, emphyteuta, & ſimiles poſſunt novum opus nunciare, l. in provinciali 3. ff. hoc tit. ſ. ſi ego, l. 1. ff. de ſuperficiebus, l. fin. Cod. de jure emphyt. quia ipſius fundi, & ſervitutum utilis eſt eis conceſſa vindicatio, l. in ſpeciali 73. in fin. cum leg. ſequent. ff. de R. V. l. 1. ſ. 1. ff. de ſuperfic. Faber. l. 20. conject. c. 11. Item creditor, qui pignori fundum accepit, novum opus nunciare valet, l. creditori 9. ff. hoc tit. l. unic. in fine, ff. de remiſſ. quia habens pignus poſſidet, ut probavi in c. 3. ut lite non conteſt. & ſi in communi loco opus fiat, quilibet ex ſociis nunciare valet, l. 3. §. ſi in loco, ff. hoc tit. l. 4. §. ult. ff. de V. O. niſi alter ſocius ſit, qui ædificat. Explicat Valent. d. tract. 1. c. 6. Item tutor, & curator, cùm domini loco habeantur, l. qui fundum 7. ſ. ſi tutor, ff. pro emptore, l. tutor 27. ff. de adminiſtr. tutor. novum opus nunciare poſſunt, l. & ſi 7. in fin. ff. hoc tit. pupillus verò ſine tutoris auctoritate nunciare novum opus non valet, d. l. de pupillo 5. item nunciare non poſſunt novum opus colonus, vel inquilinus, l. 3. §. ſi ego, ff. hoc tit. Item ſervus, d. l. de pupillo 5. §. ſervo; quia quoad ea, quæ juris ſunt, perſonam non habent, l. quod attinet 32. ff. de R. I. unde cognoſcitur, in caſibus relatis in c. 1. 2. & 3. hoc tit. potuiſſe canonicos, ac clericos nunciare novum opus, ne nova Eccleſia in eorum præjudicium conſtrueretur. Tum quia legitimam perſonam ſtandi in judicio habebant: tum quia magnum præjudicium ex conſtructione novę Eccleſiæ baptiſmalis, vel collegialis illis ſequebatur.

His ſuppoſitis, ut effectus nunciationis novi operis
7 Traditur ratio decidendi. agnoſcamus, ſciendum eſt, poſt nunciationem factam, ſive jure, ſive injuſtitia, ſiſtendum eſſe in opere, nec ultra progredi poſſe ad ædificii conſtructionem, l. 1. in princip. l. de pupillo 5. ſ. ſi quis fortè, verſ. quod idcircò, l. non ſolùm 8. ſ. ſciendum, l. Prætor 20. ſ. 1. ff. hoc tit. l. 8. tit. 32. partit. 3. quia ſatius eſt ante datum damnum occurrere, quàm poſt illud illatum remedium quærere, l. fin. C. in quibus cauſis in integr. reſtit. & ita per nunciationem legitimè factam ceſſandum eſt ab opere, quod perfectum injuriam, damnumque vicino inferret; & ſi adhuc poſt nunciationem ædificatum ſit opus, ante omnia demoliendum, & reſtituendum eſt propter contemptum ipſius nunciationis; nam cùm per nunciationem juxta interdictum Prætoris ceſſari debuiſſet ab opere, qui illud adhuc perficit, in pœnam hujus contemptus cogitur illud propriis expenſis deſtruere. Accedit, nam nunciatio hæc habetur ad inſtar appellationis extrajudicialis: Lancellotus de attentatis, 2. p. c. 20. num. 27. & ita ſicut innovata poſt appellationem extrajudicialem, ut attentata ante omnia revocantur, ut probavi in c. 1. de appellat. ita ædificata poſt nunciationem, tamquam attentata ſunt ante omnia reponenda propriis expenſis: quare qui novum opus nunciat, ſi quid operis jam tunc factum eſt, in teſtationem referre debet, ut poſteà apparere poſſit, quid ædificatum ſit, l. non ſolùm 8. ſ. qui opus, & ſ. ſciendum, ff. de novi oper. nunc. uno autem caſu tenetur quis pati deſtructionem operis, non autem propriis expenſis ad demolitionem cogi; cùm videlicet domino abſente, & nunciationem ignorante, ab opificibus nunciatione ſpreta, opus perfectum eſt; nam tunc patientiam tantùm præſtat, non tamen expenſas, l. competit 16. §. fin. ff. quod vi aut clam.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, nam nunciatio operis, ſive jure, ſive injuria facta, tunc demùm operis progreſſum impedit, cùm de jure nunciationis poteſt dubitari; nam ſi compertum, exploratumque fuerit, eum, qui novum opus nunciat, nunciandi jus non habere, vel propter incapacitatem perſonæ, veluti ſi ſervus, vel pupillus ſine tutoris auctoritate; vel uſufructuarius domino nunciaverit, l. 2. l. de pupillo 5. in princ. & ſ. ſervo, hoc tit. talis nunciatio nullum producit effectum, & per conſequens opus impunè perfici poterit, l. 1. ſ. fin. cum l. ſequenti, l. de pupillo 5. ſ. ſi plurium, ff. hoc tit. Item ſi notoriè injuſta cauſa ſit, Gaillus lib. 1. obſ. c. 16. unde Prætor, teſte Ulpiano in l. 1. ff. de remiſſ. miſſam facit nunciationem ejus, cui jus prohibendi nullum eſſe apparet, ut eleganter ſubdit Ulpianus ſ. 1. dictæ legis, ea verba Prætoris oſtendere, remiſſionem ibi demùm factam, ubi nunciatio non tenet. Sic enim in Florentinis legitur in d. l. 1. ff. hoc tit. & ſic legendum ſuadent Pichardus in ſ. 1. de interdict. n. 340. Valentia tom. 2. illuſtr. tract. 1. c. ult. n. 10. ex Roberto, contra Cujacium l. 1. obſ. c. 16. & lib. 19. c. 17. quo modo accipitur dicta lex 1. hoc tit. de illa nunciatione, quæ ut inutilis remittitur à Prætore, ut ait Duarenus in l. 2. hoc tit. verùm tunc fortiùs objicies. Ulpian. in d. l. 1. docere nunciationem valere, ſive jure, ſive injuria: ergo non potuit remitti nunciatio illa tanquam ſine jure, quæ ſine jure valet, ex ſententia Ulpiani. Sed dicendum eſt, dupliciter ſine jure opus nunciari: aut nunciatur apertè ſine jure, & hoc caſu nunciatio inutilis eſt; aut nunciatur ſine jure, ſed dubiè, ut nuncians jus aliquod habere videatur: quo caſu nunciatio utilis eſt, ut docent Valentia, & Pichard. ſuprà, Donel. lib. 15. comment. c. 46. Unde ſenſus dictæ legis 1. eſt, nunciationem, quæ injuria fit, attamen à patientia bona tunc remitti; ſive hactenus non remitti, quando prohibendi jus non habuiſſe nunciatorem conſtiterit. Nec obſtat, quod dicebamus, publicè intereſſe Eccleſias conſtrui ad divina officia celebranda; nam id procedit, dummodo inde præjudicium tertio non ſequatur, ut in caſu textus in c. 1. 2. & 3. hujus tituli contingebat; nam tunc nova Eccleſia cum tertii præjudicio conſtrui non debet. Nec obſtat, quòd dicebamus de interdictis uti poſſidetis, & quod vi, aut clam: nam interdictum uti poſſidetis, requirit poſſeſſionis probationem, l. 1. & 2. ff. uti poſſidetis, ſ. interdictum, Inſtit. de interdict. nunciatio autem novi operis ſolùm exigit, ut probetur novum eſſe, & inſolitum opus, quòd ſit, ſimulque nuncianti nocere. Deinde interdictum uti poſſidetis, judicis ſententiam petit, nunciatio verò ſtatim opus ſiſtit, l. 1. ſ. nunciatio, l. de pupillo 5. ſ. ſi quis fortè, ff. hoc tit. & interdictum quod vi aut clam, in eo à nunciatione differt, quod interdictum illud ad opus jam perfectum pertinet, nunciatio autem non aliter locum habet, quàm ſi opus cœptum perfectum ſit, l. 3. in princip. ff. de mortuo inferendo, l. 1. ſ. 1. ff. hoc tit. quas & alias differentias proſequitur Ant. Gomez in l. 46. Tauri, n. 22. Nec tandem obſtat, quod de ſatiſdationis oblatione dicebamus; nam licèt olim ſatiſdatione præſtita, vel oblata, reus poſſit cęptum ædificium conſummare, quia plerumque in proprio ſolo ædificanti valde injurioſum, & damnoſum erat, ſi jam paratis, & aſportatis lignis, conductiſque fabris opus ſiſteretur; tamen novo jure legis unicæ, C. hoc tit. quod ſequuti fuerunt Honorius III. & Gregorius IX. in c. penult. & fin. hoc tit. ſtatutum eſt, ut nuntiator novi operis non compellatur infra tres menſes ſatiſdationem accipere, ſed infra illud tempus cauſam dirimere judices curent, & opus ceſſet. Conſonat lex 9. tit. 32. partit. 3. Sed adhuc juxta eam conſtitutionem, & jus antiquum tres caſus ſunt diſtinguendi. Primus eſt, cùm ædificans offert ſatiſdationem, & nunciator eam recipit: quo caſu juxta jus antiquum ædificium perfici poteſt, non expectato trium menſium ſpatio. Secundus eſt, in quo nuntia-

8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

tia-

Digitized by Google

tiator non vult ſatiſdationem admittere, nec offert ſe ad probationem alicujus juris, quod impedire poſſit opus; & in hoc etiam caſu ille, cui nunciatum eſt, poterit ſtatim ædificare, quia malitioſè, & cauſa vexandi adverſarium nunciaſſe videtur. Tertius eſt, quando nuntiator, cùm ſatiſdationem non admittit, vult tamen probare cauſam, quam ſibi aſſerit competere ad opus novum impediendum, in quo locum habet nova deciſio textus *in d. l. unic.* approbata *in c. penult.& fin.hoc tit.* ut trium menſium ſpatium præſtetur, intra quod ab ædificio ſuperſedeatur. Illo autem elapſo, ſi nondum lis deciſa fuerit, pręſtita ſatiſdatione ædificium perfici valeat, etſi controverſia nondum deciſa fuerit: docuerunt Azor *in ſumma, ad tit C.de ædific. privatis*, Gomez *in l. 36. Tauri, n.* 34. Valentia *d. l. 1. c. ult.*

TITULUS XXXIII.

De privilegiis, & exceſſibus privilegiatorum

CAPUT PRIMUM.

a Leo Papa.

ILlud ſanè, quod ad ſacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum ſtatuta ſervari, ut non in quibuslibet locis, neque quibuslibet caſtellis, & ubi antè non fuerunt, Epiſcopi conſecrentur: cùm ubi minores ſunt plebes, minoreſque conventus Presbyterorum cura ſufficiat: Epiſcopalia autem gubernacula non niſi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus oporteat pręſidere; ne ſi, quod Sanctorum Patrum divinitus inſpirata decreta vetuerant, viculis, & poſſeſſionibus, vel obſcuris, & ſolitariis municipiis tribuatur ſacerdotale faſtigium & honor, cui debent excellentiora committi, ipſe ſui numeroſitate vileſcat. Quod nunc in ſua diœceſi Reſtitutus Epiſcopus factum eſſe cauſatum eſt, & rationabiliter poſtulavit, ut ſi Epiſcopi eorum locorum, in quibus non debuerant ordinari, humana conditione deceſſerint, loca ipſa ad jus ejus Antiſtitis redigantur, cujus fuerant antè priora: quia inutile eſt, ut ſacerdotalis dignitas inconſiderata ordinantis facilitate ſuperflua multiplicatione minuatur.

NOTÆ.

1 a LEo. Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. & textus hic citatur ex ipſo Leone à Burchardo *l.* 1. *decreti*, *c.* 32. Garnotenſi *p.* 3. *decreti*, *c.* 143. Gratiano *in c. illud* 80. *diſt.* & reperitur inter opera ipſius ſancti Doctoris *epiſt.* 87. *ad Epiſcopos African. per Mauritaniam Cæſareenſem conſtitutos*, *c.* 2. ex qua textum hunc tranſcribo. De ipſo ſancto Pontifice nonnulla adduxi *in c. 3. de majorit. & obed.* neſcio tamen, quare Compilatores præſentem textum ſub titulo *de privilegiis*, compilaverint, cùm in eo de privilegiis, aut exceſſibus privilegiatorum nec verbum reperiatur.

COMMENTARIUM.

2 Concluſio traditur, & probatur. EX præſenti textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Cathedra Epiſcopalis non in vicis, aut pagis, ſed in civitatibus, & majoribus populis poni debet.* Probant eam textus *in c. Epiſcopi, & per totam* 80. *diſt. c. audivimus* 3. *q.* 2. *ca. in illis*, 90. *diſt. c. Felix*, 16. *q.* 1. D. Clemens *epiſt.* 1. ibi: *Hoc tamen proviſo, ne in villis, caſtellis, modiciſve civitatibus inſtituerentur, ne nomen eorum vile fieret.* Synodus Sardicenſ. *can.* 6. *Licentia verò danda non eſt ordinandi Epiſcopum, aut in vico aliquo, aut in modica aliqua civitate, cui ſufficiat unus Presbyter; quia non eſt neceſſe Epiſcopum fieri, ne vileſcat nomen, & Epiſcopi auctoritas*, Et *epiſt.* 3. Concil. Francofordenſe *can.* 22. *Quod non oporteat in villis, nec in vicis Epiſcopos ordinari.* D. Gregor. Nazianz. *orat.* 20. *in laudem D. Baſil.* Synodus Laodic. *can.* 57. *Quod non oportet in villis, vicis, aut agris Epiſcopos ordinari, ſed viſitatores, qui circumeant, conſtat.* Et *in c. non debere*, 80. *diſt.* Carthag. 2. *can.* 5. *Ut diœceſes, quæ Epiſcopos numquam habuerint, non habeant, niſi accedente tempore, creſcente fide, multiplicatus Dei populus deſideraverit propriùm habere Rectorem.* Carthag. 3. *can.* 42. Tolet. 12. *can.* 4. *Ut in locum villulæ ſupradictæ Aquis deinceps Sedes Epiſcopalis non maneat, nec Epiſcopus illic ultrà conſtituatur.* Gregorius Magnus *ad Auguſt. Anglorum Epiſcopum*, ibi: *Memor quod in ſacris canonibus præcipitur, ut minimè in villulis, vel modicis civitatibus ordinentur Epiſcopi.* Innoc. III. *l.* 14. *regeſtr. epiſt.* 149. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Hallierius *de Epiſcoporum neceſſitate l.* 2. *epiſt.* 3. Balſamon *in d. can.* 6. *Concilii Sardic.* Lemaiſtre *l.* 2. *de jur. Epiſc. c.* 12. & *de Epiſcoporum inſtitutione*, Solorzanus *lib.* 4. *polit. c.* 5. & *to.* 2. *lib.* 3. *c.* 5. Jul. Lavor. *var. lucubr. tit.* 4. *de elect. c.* 1. Petrus Gregor. *de benefic. c.* 14. Idem Petrus Gregor. *lib.* 1. *de repub. c.* 1. Rodricus Caro *in antiquit. Hiſpal. cap.* 13. Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.* 1. *epiſt.* 5. Claudius Eſpencens *in epiſt.* 1. *ad Titum*, *c.* 1. *digreſſ.* 1. Turrianus *pro canonibus Apoſtolorum*, *l.* 2. *c.* 16. & *lib.* 3. *c.* 8. Cellotius *l.* 4. *de hierarch. c.* 12. §. *fin.* Frances *de Eccleſ. Cathedr. c.* 4. *per tot.* Dartis *ad diſt.* 101. Iſidorus Moſcon. *de Majeſt. Eccleſ.* 1. *part. c.* 15. Deſiderius Herald. *de auctorit. rei judic. lib.* 2. *cap.* 15. Hallier. *in vindiciis Sorbon. lib.* 2. *c.* 2. *fol.* 227. Chriſt. Lupus *in can.* 6. *Concilii Sardic.*

Sed in præſentem aſſertionem pro dubitandi ratione ita inſurgo. Ad commodiorem populorum inſtructionem, & diſciplinam longe congruentius eſt, ut cuilibet Eccleſiæ etiam in vico, aut pago conſtructæ Epiſcopus præficiatur: cùm ita meliùs, ac faciliùs fideles inſtrui, ac myſteriis fidei imbui poſſint: & ita quamlibet Eccleſiam ſuo Paſtori adhærere debere, docuit D. Cyprianus *epiſt.* 69. ibi: *Sacerdoti plebs adunata, & paſtori ſuo grex adhærens.* Quam Epiſcoporum neceſſitatem, & utilitatem agnoſcentes veteres Eccleſiæ Patres, etiam in pagis, & oppidulis Epiſcopos conſtituebant, ut refert Sozomenus *l.* 7. *c.* 9. ibi: *Per Scythiam cùm civitates ſint multæ, unum dumtaxat hæ omnes Epiſcopum habent: apud alias verò nationes reperies contrarium, ubi & in pagis Epiſcopi ordinantur, ſicut apud Arabes, & Cyprios ego comperi, & apud Novatianos, ac Montaniſtas eos, qui degunt in Phrygia.* Quare Sineſius *epiſt.* 67. meminit Epiſcoporum creatorum in vicis Palerbiſca, & Hydrace: & ait ſe ad eos acceſſiſſe, ut perſuaderet, quatenus de eligendo Epiſcopo deliberarent. Et *epiſt.* 76. ſcribit Olviaſtis vici cujuſdam incolis Epiſcopi creatione opus fuiſſe. Innumera etiam exempla proſtant Epiſcoporum in vicis ordinatorum: Sabinenſis, & Portuenſis Epiſcopi propè Romam, unam, aut alteram domum ſui Epiſcopatus habent; idque faciliùs patebit percurrenti Conciliorum ſubſcriptiones. In Concilio Arelatenſi 1. ſubſcribit Gregorius Epiſcopus de loco, qui eſt in portu Romæ: locum verò iſtum ſine nomine fuiſſe civitatem nobilem nemo cogitavit: ergo quia in pagis, & oppidulis licet Cathedras Epiſcopales erigere. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam non ſolùm in vicis, & pagis, verùm & abſque ullis locis conſecrari Epiſcopos legimus, de quibus in Concilio Vernenſi *can.* 13. cavetur: *De Epiſcopis vagantibus, qui parochias non habent, nec ſcimus de ordinatione eorum, qualis fuit, placuit juxta inſtituta Sanctorum Patrum, ut in alterius parochia miniſtrare, nec ullam adminiſtrationem facere debeant ſine Epiſcopi (cujus eſt parochia) juſſione.* Idem habetur in Concilio Carthag. 2. *can.* 2. Carthag. 3. *can.* 20. Quare in Concilio Matiſcon. . ſubſcripſerunt Epiſcopi ſedes non habentes; & hos Epiſcopos Scotos appellarunt Patres Concilii Cabilon. 2. *can.* 43. cujus nomenclaturæ rationem illuſtrat Ciron. *lib.* 1. *obſ. cap.* 13. quare in canone 6. Concilii Valent. Hiſp. cavetur, ne quiſpiam ordinetur Epiſcopus, qui priùs ſe localem futurum fore non promittat.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt pręſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, ex diſpoſitione A- 4 De epiſcopatuum creatione.

3 Traditur ratio dubitandi.

Digitized by Google

ne Anacleti cautum fuiſſe, ut in locis, ubi apud Gentiles erant Primates Flaminum, Patriarchæ conſtituerentur; ubi Archiflamines erant, Archiepiſcopi ordinarentur, *c.* 1. 99. *diſt. c. in illis* 2. 80. *diſt.* & ita juxta civilem, & politicam gubernationem Metropoles, & diœceſes erigebantur: quod & cautum fuit in Concilio Chalcedon. *can.* 17. ibi: *Ut ſi civitas aliqua à Principe innovata fuerit, civiles, & publicas formas eccleſiaſticarum quoque parochiarum ordo conſequatur*. Synodus 6. Trul. *can.* 38. latè probat Frances *de Eccleſ. Cathedral. c.* 1. immò & Apoſtolos ipſos orbem eccleſiaſticum in provincias diſtribuiſſe, ad exemplum diſpoſitionis civilis, quæ per illas tempeſtates vigebat in imperio, doctè probat P. Marcha *l. 6. concord. c.* 1. Non tamen adeò rigida fuit hæc diſciplina Eccleſiæ, ut numquam in minoribus pagis Epiſcopi ponerentur. Plerùmque enim legem hanc infregit privata regionum, ac provinciarum conſuetudo; nam cùm ampliores erant Epiſcopatus, quàm ut eis Epiſcopi unius in ampla civitate degentis cura ſufficere poſſet, nullam urbium dignitatis habebant rationem, ſatiùs putantes in oppidis, ac vicis Epiſcopum conſtitui, quàm Epiſcopali ſolicitudine deſtitui. Necnon auctoritas Principum ſæcularium plurimùm in hoc prævaluit. Sic Phædimus Amaſæ Metropolitanus, Neocæſareæ urbi, in qua decem & ſeptem fidelium, non amplior, erat numerus, Gregorium Thaumaturgum primarium conſtituit Epiſcopum, auctore Gregorio Nyſſeno *in vita Thaumaturgi*. Similiter diviſa in duas provincias Cappadocia Valentis imperio, Baſil. Cæſareenſis Metropolitanus, ut quodam modo damnum ſarciret, Saſimorum Eccleſiam crexit in Cathedralem, & Gregorium Nazianzenum in ea Epiſcopum ordinavit, ut teſtatur ipſe Nazianz. *orat.* 20. & refert Gregorius presbyter *in ejus vita*. Qualis autem eſſet Saſimorum locus, Gregorius ipſe deſcribit carmine de vita ſua.

In regiæ medio viæ eſt vicus ſitus.
Qui ſcindit in tres ſe vias, lymphis carens.

Quamplurimos quoque in Africa, & in Ponticis regionibus Epiſcopos exiguorum oppidorum conſtitutos olim fuiſſe antiqua monumenta produnt; & certè Joannes XXII. in extravaganti *Salvator*, extravaganti, *Nuper, de præbendis & dignit.* ob amplitudinem Toloſani Epiſcopatus alias Epiſcopales Sedes erexit in villis Laberenſi, ſancti Pauli, aliiſque exiguis oppidis, ut referentes ipſorum Epiſcopatuum hiſtoriam tradunt Fratres Sammath. *t.* 2. & 3. *Gal. Chriſt.* Etiam Principes ſæculares ſæpiùs in vicis, & oppidis Epiſcopos conſtitui curarunt. Unde cùm Stephanus olim Emeritenſis Epiſcopus juſſu Vvambæ Regis Gothorum motus in ſuburbio Toletano in Eccleſia Prætorienſi Epiſcopum præter morem & conſuetudinem Eccleſiæ inſtituiſſet, pœnitentia ductus Patres Concilii Tolet. 12. cum lachrymis adortus eſt, veniamque labefactatæ diſciplinæ precatus: quod factum Patres improbarunt, ac ſubmovendos cenſuerunt Epiſcopos non modò ab eó ſuburbio, verùm ab aliis quoque obſcuris, ac ignobilibus locis, in quibus per voluntatem Vvambæ Regis fuerant inſtituti. Et ita Patres ſanxerunt: *Et ideò, quia indiſcreto, & facillimo aſſenſu injuſtis Vvambæ Principis juſſionibus parens novam, & injuſtam illic Pontificalis Sedis prælectionem induxerit, ubi canonica inſtitutio id fieri omni ratione refellit; prædictus idem vir proſtratus humo, medicamine noſtri præcepti, & ſibi dari veniam petiit, & quid potiſſimùm oporteret fieri de perſona ejus, qui illic ordinatus fuerat, noſtri oris ſententia decernendum popoſcit*. Et quibuſdam verbis interjectis, quibus proferuntur in medium veterum Patrum, ac Conciliorum ſententiæ de majeſtate & nobilitate Sedis Epiſcopalis, tandem Patres ita concludunt: *Ut in locum villulæ ſupradictæ Aquis deinceps Sedes Epiſcopalis non maneat, nec Epiſcopus illuc ultrà conſtituendus exiſtat. Hic tamen Cuniuldus, qui contra majorum decreta illic videtur inſtitutus fuiſſe Epiſcopus, nullis canonum erit ad condemnationem ſui ſententiis ulciſcendus: quia non ambitione, ſed Principis impulſione illic conſtitit ordinatus; & ideò illi hoc remedium humanitatis concedimus, ut in Sede alia decedentis cujuslibet Epiſcopi transducatur, & prædictus locus ſub monaſtica deinceps inſtitutione manſurus, non Epiſcopali ultrà privilegio fretus, ſed ſub Abbatis regimine, ſicut hucuſque fuit, erit modis omnibus mancipandus*. Similiter cùm in Caſtro Dunenſi, qui vicus eſt in Diœceſi Carnotina, Ægidius Epiſcopus Rhemenſis ordinaret Epiſcopum Promotum, conqueſtus fuit in Concilio Pariſienſi 4. Pappolus Epiſcopus Carnotenſis; & Patres ita decreverunt: *Dominus Pappolus Epiſcopus mediocritati noſtræ detulit in querelam, in Caſtro Dunenſi, parœcia denique Carnotina, quod caſtrum nec ad territorium civitatis veſtræ, nec ad veſtram provinciam manifeſtum eſt pertinere, à vobis contra omnem rationem, & contra canonicam diſciplinam Epiſcopum conſecratum. Et licèt ſecundùm priſca beatiſſimorum Patrum decreta potuit hujuſmodi exceſſus in veſtra injuria acerbiùs coerceri; ſed nos charitatis jura ſervantes, beatitudini veſtræ indicamus, ut presbyterum ipſum nomine Promotum, qui omiſſa ſeveritate canonica à vobis dicitur tam temerè conſecratus, ut juſtè debeat de gradus ipſius dignitate deponi, ſicut canonum conſtituta ſanxerunt, ad vos evocetis, vel vobiſcum retineatis, ut injuriam nec Eccleſiæ, nec ſacerdoti ſuo ulteriùs debeat irrogare*. Refert P. Marcha *part.* 1. *concord. l. 2. c.* 9. qui *l. 4. c.* 13. probat novam creationem Epiſcopatus fieri poſſe à Pontifice ex conſenſu Principis ſæcularis: & plura de erectione Eccleſiæ in Cathedralem, aut Metropolim tradunt Dart. *ad diſt. ult.* Solorzanus *t. 2. de jure Ind. l. 3. c. 4. n.* 1.

Ratio autem, cur tot ſacris canonibus cautum ſit, ne in vicis, & pagis Epiſcopi conſtituantur, aſſignatur à B. Leone in præſenti, ne videlicet vileſcat Epiſcopalis dignitas propter locorum ignobilitatem, & ut loci majeſtate informati docerentur homines, de Epiſcoporum gradu, ac inſulis magnificè ſemper cogitare. Accedit, nam in civitatibus frequenter plures ſunt presbyteri, qui ut conſiliarii adeſſe poſſint Epiſcopo in negotiis arduis. Item propter celebritatem urbis facilè adiri poſſet Epiſcopus, ut ſicut ad celebriorem urbem omnes vicos, villulas, oppida judiciorum, mercaturæ, & aliorum negotiorum cauſa convenire oportet; ita & religionis gratia commodè concurrerent. Accedit, nam nemo lucernam ponit ſub modio, ſed ſuper candelabrum: ideò dignitatum eccleſiaſticarum culmen, lucem humani generis, facem religionis, ac pietatis oportuit loco nobili, excelſo, & illuſtri conſiſtere: unde ne aſſiduitate, ſi paſſim conſtituerentur Epiſcopi, eorum dignitas vileſceret, quæ in ſumma veneratione apud fideles debet eſſe; ideò in præſenti, & tot canonibus ſtatuitur, ne in vicis, & pagis, ſed in civitatibus, & locis populoſis Epiſcopi ordinarentur.

5 Traditur ratio decidendi.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa ex epiſtola 69. D. Cypriani, cujus auctoritate motus Doctor Keliſonius exiſtimavit, dari non poſſe Eccleſiam particularem ſine Epiſcopo: quem doctè refellit Nicolaus Smitheus in diſcuſſione aliquarum aſſertionum ipſius Doctoris. Nec illi favet D. Cyprianus, quia reſponderi poteſt, D. Cyprianum non definire, plebem adunatam eſſe Eccleſiam, & gregem adhærentem particulari ſacerdoti, ac Paſtori; ſed indefinitè ſacerdoti, & Paſtori: quod tamdiù in nos quadrabit, quamdiù Epiſcopum, & Paſtorem noſtrum agnoverimus Romanum Pontificem. Quid quòd S. Cyprianus loquatur de ordinariis Paſtoribus poteſtatem habentibus in loca, & perſonas, catholicos, & hæreticos, permanenter, & non ſolùm ad beneplacitum? unde conficitur, ejus definitionem non competere delegato, ſed adhuc neceſſarium nobis erit immediatum, & ordinarium noſtrum Paſtorem retinere Summum Pontificem. Cæterùm, ut quæ Cypriani verbis ſubſit ſententia, aperiatur, prænoſcendum eſt, dictam epiſtolam ſcriptam fuiſſe ad quendam Florinum, ſive Florentium cognomento Pupianum, qui, ut advertit Pamel. in ſuis ad illam epiſtolam annotationibus, hæreticus erat à ſecta Novati, & per incautam, credulamque nimis temeritatem, confictis adverſùs B. Cyprianum criminibus, fidem commodaverat, ob quæ meritò deſerendum à grege ſuo Sanctum, perinde ac ſi verus eorum non fuiſſet Epiſcopus, autumabat. Contra hanc falſam & ſeditioſam calumniam probat, non ille quidem, Eccleſiam Epiſcopo deſtitutam non eſſe particularem Eccleſiam, ſed Eccleſiam, cui verus, & legitimus præſit Epiſcopus, dividentem ſe tamen, & per ſchiſma ab illo deſciſcentem, reverà Eccleſiam omninò non eſſe, ſed ſchiſmaticam congregationem. Quod hoc ita ſe habeat, ipſa Cypriani verba argumento ſunt; cùm enim ex ſacra pagina, *Joannis c.* 6. citaſſet: *Nos credimus, & cognovimus, quia tu es filius Dei vivi*; addit: *Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædificata fuit Eccleſia Eccleſiæ nomine, docens, & oſtendens, quia etſi contumax, ac ſuperba obedire nolentium multitudo diſcedat, Eccleſia tamen à Chriſto non recedit, & illi ſunt Eccleſia, & plebs tanquam ſacerdoti adunata, & Paſtori ſuo grex adhærens. Unde ſcire debes, Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo; & ſi quis cum Epiſcopo non ſit, in Eccleſia non eſſe; & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quoſdam communicare ſe credunt, quando Eccleſia, quæ catholica una eſt, ſciſſa non ſit, nec diviſa, ſed ſit utiq; connexa, & cohærentium ſibi invicem ſacerdotum glutine copulata*, Manet ergo,

6 Diſſolvitur dubitandi ratio.

D. Cy-

Digitized by Google

D. Cyprianum non aſſerere, dari non poſſe Eccleſiam particularem abſque Epiſcopo, & per conſequens in vicis, & minoribus civitatibus eos non eſſe neceſſarios, nec conſtitui debere. Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis, quia verum eſt, olim ex cauſis ſuprà relatis nonnunquam Epiſcopos conſtitutos fuiſſe in locis, & pagis minùs populoſis: quod poſteà variis canonibus prohibitum fuit, ut probatum manet.

7 Exponitur can. 10. Concil. Antioch. Sed ſuprà traditis obſtat textus in canone 10. Concilii Antioch. in illis verbis: *Qui in vicis, vel poſſeſſionibus Chorepiſcopi nominantur, quamvis manus impoſitionem Epiſcoporum perceperint, & ut Epiſcopi ſint conſecrati, tamen ſanctæ Synodo placuit, ut modum proprium recognoſcant, ut gubernent ſubjectas ſibi Eccleſias, earumq; moderamine, curaq; contenti ſint. Ordinent etiam lectores, & ſubdiaconos, atque exorciſtas, quibus promotiones iſtæ ſufficiant.* Ex quibus verbis deducitur, in vicis & pagis Epiſcopos conſtitui poſſe. Ergo non rectè in præſenti aſſeritur, tantùm in civitatibus, & majoribus populis Epiſcopos ordinari debere. Pro cujus canonis expoſitione examinandum venit, utrum Chorepiſcopi, qui olim in vicis, & pagis conſecrabantur, quorumque mentio fit *in Concil. Nicæno, can.* 4. Neocæſar. *can.* 13. Anycr. *c.* 12. Rhegienſi *can.* 3. Hiſpalenſi 2. *c.* 7. Metenſi ſub Stephano VI. *can.* 5. Meldenſi *can.* 44. Pariſienſi *can.* 27. *c.* 1. *diſt.* 69. eſſent veri Epiſcopi, an verò tantùm presbyteri. Et eos verè Epiſcopos fuiſſe, probatur primò ex dicto canone 10. Concilii Antioch. & ex Concilio Ancyran. celebrato anno 314. *can.* 12. Meldenſi *can.* 44. ubi illis permittitur ordinare lectores, & ſubdiaconos, cùm hoc proprium ſit Epiſcoporum, ut probavi *in c.* 3. *de temporibus ordin.* & ex canone 2. Concilii Barchinon. 2. ſub Recharedo: Felice IV. relato *in c. tabernaculum* 2. *c. ſicut* 11. *de conſecr. diſt.* 1. ubi etiam refertur, licuiſſe Chorepiſcopis Eccleſias conſecrare; quod munus proprium eſt Epiſcoporum, *c. aquam*, ubi probavi, *de conſecr. Eccleſ.* Deinde idem ſuadetur ex dicto Concilio Antiocheno *can.* 8. ubi cavetur, ne presbyteri, qui ſunt in agris, literas canonicas dare poſſint, Chorepiſcopi verò irreprehenſibiles illas dare valeant. Ex quibus deducitur, diſcrimen verſari inter presbyteros, & Chorepiſcopos, quod nullum aliud eſſe poteſt, niſi quod Chorepiſcopi eſſent veri Epiſcopi, unde Epiſcopi villani appellantur *lib.* 1. *capit. c.* 9. & *l.* 5. *c.* 168. *& ſeq.* Facit tandem pro hac ſententia Nicolaus I. in quadam epiſtola ad Rodulphum Archiepiſcopum Bituric. relatus ab Hincmaro Rhemenſi *ad calcem ſuorum opuſcul. pag.* 716. ubi *c.* 1. Pontifex ita ſcribit: *Chorepiſcopis aſſeris multas eſſe in regionibus veſtris ordinationes Presbyterorum, & Diaconorum effectas, quos quidam Epiſcoporum deponunt, quidam verò denuo conſecrant. Nos verò dicimus, nec innocentes oportere percelli, nec ullas debere fieri reordinationes reiteratas conſecrationis.* Ergo quia Chorepiſcopi, ut veri Epiſcopi, ordines conferre valebant.

8 De chorepiſcopis. Contrarium vero, immò Chorepiſcopos presbyteros honorabiliores, & primi gradus fuiſſe, non verò Epiſcopos, probatur ex epiſtolis 4. aliàs 5. Damaſi de Chorepiſcopis, & 86. ſive 88. Leonis, ex quibus commentitia alia epiſtola compacta, & Joanni III. adſcripta extat *tom.* 3. *Concil. editionis Severini Binii;* illarumque fragmenta habentur apud Gratianum *in cap. quamvis* 4. *cum ſequent.* 86. *diſt. c. per illicitam* 3. 9. *q.* 1. *c. per illicitam* 25. 1. *q.* 7. *c. ſi Petrus* 8. *q.* 1. Idem probatur ex Gelaſio I. *epiſt.* 9. *ad Epiſcopos Lucaniæ*, §. *nec minùs*, junctis Concilio Neocęſar. *can.* 13. Nicæno 1. *can.* 8. ubi Chorepiſcopi presbyteri appellantur ordinati in locum 70. ſeniorum. Secundò idem probatur ex eo, quia illis prohibetur munia Epiſcopalia obire in Concilio Regienſi *can.* 1. Hiſpalenſi 2. *can.* 7. Pariſienſi ſub Gregorio IV. & Ludovico *can.* 27. Meldenſi ſub Sergo 2. *can.* 44. Metenſi ſub Arnulpho *can.* 5. epiſtola Montani Epiſcopi poſt Concil. Tolet. 2. in capitul. Caroli *lib.* 1. *c.* 9. & *lib.* 5. *c.* 268. & *l.* 6. *c.* 119. & 284. & *l.* 7. *c.* 187. *c.* 310. 318. & 328. apud Pacianum *ſerm. de baptiſmo*, & *epiſt.* 5. *ad Symmachum*. Quibus auctoritatibus moti hanc ſententiam tenuerunt Ayala *de tradit. Eccleſ.* 3. *part. conſiderat.* 4. Turrianus *ad can.* 54. *Concilii Nicæn.* Creſpetius *in ſumma, verbo Chorepiſcopi*, Lindenborg. *in Gloſſar. eod. verbo*, Vaſquez 3. *part. in* 3. *part. diſp.* 238. *c.* 4. *n.* 67. Henriquez *in ſumma*, *l.* 10. *c.* 23. §. 2. Barboſa *in c. quamvis* 4. *n.* 6. 68. *diſt.* & *l.* 1. *juris eccleſ. c.* 15. & 16. & *de poteſt. Epiſc. p.* 1. *tit.* 1. *c.* 6. *n.* 22. Cironius *ad tit. de offic. Archipresb.* Lantdmeter. *de veteri clerico, lib.* 2. *c.* 97. §. *ordinant*, Morinus *l.* 1. *exercit. Eccleſ. c.* 11. Joannes Cabaſſutius *in notitia Concil. in Concil. Ancyr.* 1. *fol.* 31. Unde in Concilio Auguſtano ſub Paulo III. *c.* 7. *in princip.* Græcorum Chorepiſcopi comparantur noſtris Archidiaconis, ſive Archipresbyteris, ut apud Sigebertum *in chron. anno* 384. & diœceſeon viſitatores dicuntur in Concil. Laodic. *can.* 57. Vicarii Epiſcoporum in capitularibus Caroli, *l.* 7. *epiſt.* 310. & 328. & foraſtici presbyteri in Concil. Brachar. 2. *can.* 56. poſt Cabaſſut. addit Morin. *de ſacris ordin. exercit.* 4. *c.* 1.

In hac canonum varietate veriorem credo ſententiam eorum, qui agnoverunt olim duo fuiſſe genera Chorepiſcoporum; unum eorum, qui verè erant Epiſcopi in aliena diœceſi commorantes abſque juriſdictione Epiſcopali; aliud verò eorum, qui erant presbyteri tantùm, tametſi utrique in vicis, & pagis curam gererent animarum, tamquam parochi, ſeu Vicarii Epiſcopi conſtituti, propter pauperum curam, qui in agris, & villis degebant: qui propterea quaſi Coepiſcopi dicebantur Concil. Nicen. 1. *can.* 54. *in collect. Alphonſi Piſani:* quippe dictio *Chore*, à qua nomen Chorepiſcoporum derivatur, idem ſignificat quòd Latinè oppidum, ſeu pagum. Damaſus *d. epiſt.* 5. *verſi. Ad villam.* Inter primos autem, & ſecundos magnum illud diſcrimen verſatur, quòd Chorepiſcopi primi à tribus Epiſcopis conſecrabantur. Concil Antiochen. *can.* 10. ibi: *Manus impoſitionem ab Epiſcopis ſuſceperunt.* Et *c. quamvis, in fine*, 68. *diſt.* ibi: *Quamquam conſecrationem habeant, Pontificatus tamen non habent apicem.* Ideſt quamvis verè ſint conſecrati Epiſcopi, non habent diœceſanam juriſdictionem. Alii autem Chorepiſcopi non à tribus, ſed tantùm ab uno Epiſcopo, ut presbyteri conſecrabantur. Leo Pontifex *in d. epiſt.* 86. ibi: *Omnia quoque maxima Concilia ſanciunt eum non eſſe Epiſcopum, qui minùs quàm à tribus Epiſcopis auctoritate etiam Metropolitani factus fuerit Epiſcopus; ideòque illos, quos Chorepiſcopos vocatis, quia ab uno (ut audivimus) fiunt Epiſcopo, Epiſcopos non eſſe, nec aliquid de Pontificali privilegio agere debere perſpicuum eſt; quoniam ſi nomen non habent, quomodo officium poſſunt habere.* Juxta quam diſtinctionem facilè exponuntur jura ſuprà relata, ita ut Concilium Antiochenum, & alii canones relati pro prima ſententia procedant in primis Chorepiſcopis, qui verè Epiſcopi erant; ſed quia juriſdictionem, nec diœceſim habebant, ideò conſentiente Epiſcopo ordines conferebant, *dicto can.* 10. *Concilii Antioch.* vel eo abſente, Concil. Hiſpal. *d. can.* 7. ibi: *Abſente Pontifice.* Docuerunt Balſamon. & Zonaras *in d. can.* 10. *Concil. Antioch.* Bellarminus *l.* 1. *de cleric. t.* 1. *contr. c.* 17. & *t.* 2. *l.* 1. *de ſacram. Ordinis, c.* 7. *ad finem*, Suarez *de cenſur. diſp.* 11. *ſect.* 2. *n.* 7. Joannes Dartis *l.* 1. *de Epiſcop. & presbyt. c.* 7. Boſquetus *in notis ad Innoc. III. l.* 1. *epiſt.* 174. *pag.* 93. & *epiſt.* 125. *pag.* 79. Juretus *in notis ad Carnot. epiſt.* 240. Cellotius *l.* 4. *de hierarch. c.* 17. §. *fin.* Savarus *in not. ad Sidon. l.* 7. *epiſt.* 8. Hallierius *de ſacris elect.* 2. *part. ſect.* 5. *c.* 2. §. 2. *n.* 10. & *in vindiciis, fol.* 221. Gibalin. *de clauſur. regul. diſq.* 3. *c.* 2. §. 2. *n.* 10. Magni Præceptores, patriæq; & Academiæ noſtræ decus, Illuſtr. D. Franc. Ramos *pro Epiſcopat. Luſit. propoſ. ult.* §. 5. *n.* 159. D. Martinus Lopez de Hontiberos *in tract. de ſacram. Ordinis, tr.* 3. 1. *part. n.* 23. P. Marcha *p.* 1. *concord. l.* 2. *c.* 153. Frances *de Eccleſ. Cathed. c.* 1. *n.* 128. P. Bolla *in econom. claſſ.* 5. *c.* 2. §. 4. Beyerlinch *in theatro, verbo Chorepiſcopi*, Macedo *de clau. Petri, l.* 1. *c.* 3. P. Laura *in ſua epit. verbo Chorepiſcopus*, Dartis *de benef. ſect.* 1. *c.* 2.

9 Traditur vera ſententia.

10 Exponitur quædam ſubſcriptio concil. Chalcedon. Secundò ſuprà traditæ aſſertioni opponi poteſt quædam ſubſcriptio Concilii Chalcedon. *part.* 2. *actu* 2. ubi ſubſcribit quidam Noe Epiſcopus Cephæ Caſtellæ: ex qua ſubſcriptione conſtat, Epiſcopum illum ordinatum fuiſſe in caſtello: ergo quia in vicis, & pagis poſſunt Epiſcopi ordinari. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, caſtellum in ea ſubſcriptione ſignificare celebre caſtrum aliquod, ſub quo plura alia conſiſtebant, cujus generis plura erant in Oriente. Philip. Berterius Pitha *diatrib.* 1. *c.* 6.

11 Exponitur concil. Sardicenſe. Deinde ſuperiori aſſertioni obſtat textus in Concilio Sardicenſi, ubi Gaudentius Epiſcopus dixit: *Unuſquiſque noſtrum, qui in canali conſtitutus eſt, cùm progredientem Epiſcopum viderit, inquirat tranſitum, cauſas videat, quò tendat agnoſcat; & ſi quidem eum inveniſſet ire ad comitatum, requirat & illud, quod ſuperius comprehenſum eſt, niſi fortè invitatus, facultas eundi permittatur: ſi verò propter deſideria, & ambitiones ad comitatum pergat, nec in literis ejus ſubſcribatur, nec in communionem recipiatur.* Ex quibus deducitur, Epiſcopum in canali, & ita in vico, & loco minùs populoſo ordinatum fuiſſe, & per conſequens non ſemper in civitatibus, & majoribus locis Epiſcopos conſtitutos fuiſſe. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, canalia eſſe publica loca, per quæ curſus publicus peragebatur, *l. agentes* 2. *C. Theodoſ. de curioſis*, ibi: *Nec verò multos eſſe per ſingulas provincias juſſimus, quippe ſufficit duos tantummodò curas gerere, & publicum curſum gubernare, ut licèt in canalibus publicis hæc neceſſitas excuſetur,*

Digitized by Google

enſetur, numerus tamen amplior eſſe non debeat. Et *l. mancipium* 15. *eod. C. de curſu publico:* ne ſit cujuſquam tam inſignis audacia, qui parangarias, aut paravedos in civitatibus ad canale debeat commovere, quominus marmora privatorum vehiculis provinciarum appellantur. Apulejus *l. 6. & 9. de Aſino aureo:* notarunt Guther. *l. 3. de officiis domus*, *c.* 15. Cujac. *l.* 15. *obſer*, 18. Cironius *l. 2. obſer. c.* 14. Unde Epiſcopi in canali conſtituti, in dicto canone Concilii Sardic. dicuntur, qui ſedes habebant in curſu publico, via videlicet, qua equi publici depoſiti erant per ſtationes ſingulas ad iter faciendum, de quibus Athanaſius *apolog.* 2. poſtquam enumeravit Epiſcopos, qui ex Hiſpania, Gallia, & aliis provinciis Sardicam convenerant, ait: *Hi qui venerunt ex canali Italiæ, erant Probatius, Viator*. Obſervarunt, & ita expoſuerunt dictum canonem Cironius *dicto l.* 2. *obſer. c.* 14, Lantdmeter. *l. 2. de veteri clerico & mon. c.* 55. I. Gothofred. *in l.* 2. *C. Theodoſ. de curſu publico*.

Tandem ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus in canone 43. Concilii Cabilon. ubi agitur de Epiſcopis vagantibus ſine titulo, & ſede, quos PP. appellant Scotos: unde conſtat non ſolùm in pagis, & modicis oppidis, verùm & ſine certa ſede Epiſcopos conſecrari poſſe. Igitur non rectè in præſenti docetur, tantùm in majoribus civitatibus Epiſcopos eſſe inſtituendos. Pro cujus canonis expoſitione jam obſervavit Cironius *l.* 1. *obſerv. c.* 13. olim in pleriſque regionibus Epiſcopos ordinatos fuiſſe, ut adjutores aliorum Epiſcoporum, ut cùm hi propter varia impedimenta negotiis, & neceſſitatibus ſuarum Eccleſiarum supereſſe non poſſint, illi Epiſcoporum officio fungerentur: & ita erant Epiſcopi incertæ ſedis, quaſi adventitii, & conductitii, ut fuit ſanctus Bonifacius, donec per Zachariam Papam creatus fuit Moguntiæ Præſul; & ipſe ſanctus Bonifacius ita ordinavit Epiſcopum Gamphaldum, ut refertur in Metropoli Salisburg. *t.* 2. *anno* 732. & plures ex eis ſubſcripſerunt in Concilio Matiſcon. 2. & de eis, atque eorum paupertate in chronico Archiep. Bremenſium ita legitur: *In Concilio Laterani erant à Papa conſecrati Epiſcopi duo Angliæ, & duo Scoti; unus ſolo equo venerat, alter pedes*. Et Epiſcopi, qui tantùm unam domum habebat, meminit Balſamon *in can.* 17. *Synodi Chalced.* Dicebantur autem illi Scoti, quia in Scotia eorum uſus magis invaluerat, ut probat Cironius *ubi ſuprà*.

C A P U T II.

a Gregorius *Petro Subdiacono Campaniæ*.

SIcut in judiciis laicorum privilegia turbare non cupimus, ita eis præjudicantibus moderata volumus auctoritate reſiſtere. Violentos namque laicos coercere, non contra leges eſt agere, ſed legi ferre ſubſidium. Quia igitur Deuſdedit gener Felicis de Orticello, præſentium latrici *b* violentiam dicitur irrogaſſe, præfatamque rem illicitè detinere, ita ut viduitatis ejus dejectio non miſericordiam provocare, ſed ejus inveniatur roborare malitiam: præcipimus experientię tuæ, ut tam contra præfatum virum, quàm in cæteris cauſis, in quibus ſe aſſerit præfata fęmina præjudicium ſuſtinere, noſtræ ei ſolatium tuitionis impendas, nec à quolibet eam prægravari permittas: ne vel ea, quæ tibi, ſalva tamen æquitate mandantur, in aliqua inveniaris parte negligere; vel viduis, aliiſque pauperibus, dum illic auxilium non inveniunt, ex hujus itineris profligentur longinquitate diſpendia.

N O T Æ.

a *GRegorius*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. & reperitur textus hic in Regeſtro epiſtolarum ipſius Pontificis *l.* 2. *indict.* 11. *epiſt.* 5. ex quo reſtituo literam hujus textus. De hoc defenſore, & ejus officio nonnulla adduxi *in c. 3. de elect.*

b *Violentiam*.) In rebus videlicet: unde cùm ipſa vidua eſſet, & per conſequens miſerabilis perſona, judex eccleſiaſticus adiri poterat, juxta tradita *in c. ex literis, de foro compet.* Unde cognoſcitur, quàm perperam in præſenti repetentes ex hac Gregorii epiſtola deduxerint, malefactorem laicum, non obſtante quocumque privilegio, per judicem eccleſiaſticum puniri poſſe: quam doctrinam diſputavi *in c.* 8. *de foro comp.*

C A P U T III.

Ex Concilio a *Lateran.*

CUm & plantare ſacram religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus, nunquam hoc meliùs exequemur, quàm ſi nutrire, quæ recta ſunt, & corrigere, quæ profectum veritatis impediunt, commiſſa nobis auctoritate curemus. Fratrum autem, & Coepiſcoporum noſtrorum vehementi conqueſtione comperimus, quòd Fratres *b* Templi, & *c* Hoſpitalis, & alii quoque religioſæ profeſſionis, indulta ſibi ab Apoſtolica Sede excedentes privilegia, contra Epiſcopalem auctoritatem multa præſumant, quæ & ſcandalum generant in populo Dei, & gravę pariunt periculum animarum. Proponunt enim, quòd Eccleſias recipiant de manibus laicorum, excommunicatos & interdictos ad eccleſiaſtica ſacramenta, & ſepulturam admittant, in Eccleſiis ſuis præter eorum conſcientiam & inſtituant, & amoveant ſacerdotes: & fratribus eorum ad eleemoſynas quærendas euntibus, cùm indultum ſit eis, ut in adventu eorum ſemel in anno Eccleſiæ aperiantur, atque in eis divina celebrentur officia, plures ex eis de una, ſive diverſis domibus ad locum interdictum ſæpiùs accedentes, indulgentia privilegiorum in celebrandis officiis abutuntur, & tunc mortuos apud prædictas Eccleſias ſepelire præſumunt. Occaſione quoque fraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur Epiſcopalis auctoritatis enervant, dum contra eorum ſententiam ſub aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem volunt accedere, & ſe conferre. In his quia non tam de majorum conſcientia, vel conſilio, quàm de minorum indiſcretione quorumdam exceditur, & removenda ea, in quibus excedunt, & quæ dubietatem faciunt, declaranda decrevimus: Eccleſias ſanè, & *d* decimas de manu laicorum ſine conſenſu Epiſcoporum, tam illos, quàm quoſcumque alios religioſos recipere prohibemus, dimiſſis etiam quas contra tenórem iſtum moderno tempore receperunt: excommunicatos, *e* & nominatim *f* interdictos, tam ab illis, quàm ab omnibus aliis, juxta Epiſcoporum ſententiam ſtatuimus evitandos. In Eccleſiis verò ſuis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, inſtituendos presbyteros Epiſcopis *g* præſentent, ut eis quidem de plebis cura reſpondeant, ipſis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem: inſtitutos autem Epiſcopis inconſultis non audeant removere. Si verò Templarii, ſive Hoſpitalarii ad eccleſiaſticum interdictum venerint, non niſi ſemel in anno ad eccleſiaſticum admittantur officium, nec tunc ibi corpora ſepeliant defunctorum. De *h* confratribus hoc ſtatuimus, ut ſi non ſe prædictis fratribus omninò reddiderint, ſed in ſuis proprietatibus duxerint remanendum, propter hoc ab Epiſcoporum ſententia nullatenus eximantur: ſed poteſtatem ſuam in eos, ſicut in alios parochianos ſuos exerceant, cùm pro ſuis exceſſibus fuerint corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum eſt, de aliis quoque religioſis, qui præſumptione ſua Epiſcoporum jura præripiunt, & contra canonicas eorum ſententias, & tenorem privilegiorum noſtrorum venire præſumunt, præcipimus obſervari. Si autem contra hoc inſtitutum venerint, & Eccleſiæ, in quibus iſta præſumpſerint, ſubjaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

Digitized by Google

NOTÆ.

a L*Ateranenſi*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*3. & extat textus hic in ipſo Concilio Lateran. *c.*9. prout in præſenti tranſcribitur. De eo Concilio nonnulla adduxi *in c.*27. *de reſcript.*

b *Templi*.) De quibus, & eorum miſero exitu egi *in c.*16. *de judic.*

c *Hoſpitalis*.) Qui infrà dicuntur Hieroſolymitani, de quibus, & eorum præclaro ordine, origine, & progreſſu plura congeſſerunt D. Rochus Pirro *tom.*1. *Siciliæ ſacr. in notitia Eccleſiæ Melitenſis*, Gualterus *in chron. ſæculo* 10. *anno* 119. Carrillo *in ſuis annalibus*, *anno* 1104. plures congeſti à Don Ferdinando de Scanno *in propugn. ſacræ hujus religionis*, *diſcept.* 1. *c.*1. *num.*3. & nos nonnulla congeſſimus *in c.*10. *de ſepult.*

d *Eccleſias & decimas*.) De Eccleſiis non accipiendis de manu laici egi *in c.* 43. *de elect.* ſimiliter de decimis ab eis non accipiendis inconſulto Epiſcopo, egi *in cap. quod autem*, *de jurepatron.* ubi commentarium hujus prioris partis invenies.

e *Excommunicatos*.) Cum quibus etiam communicare exempti non poſſunt, ut dicemus infrà *in c. nulli*, *de ſent. excom.*

f *Interdictos*.) Aliàs exempti etiam non ſervantes interdictum, graviter peccant, & puniuntur, ut probavi *in c. fin. de exceſſ. Prælat.*

g *Præſentent*.) Juxta tradita *in c.*1. *de ſtatu monach. c.*1. *de capel. monach.*

3 h *De confratribus*.) Ordo Hieroſolymitanus ultra Equites, fratres, & capellanos, habet etiam confratres deferentes mediam crucem albam, quam vocant Tau, qui ſtatutis ipſius Ordinis Donati quoque appellantur: ut admittantur in Ordine, debent probare ſe natalibus honeſtis eſſe procreatos, & à Judæis, aut Mahometanis non ducere originem, probè, ac non flagitioſè vixiſſe, nullam per ſeipſos exercuiſſe artem ſordidam, vel mæchanicam; & præterea tenentur aliquam partem bonorum ſuorum ipſi Ordini offerre, & ita admiſſi ſignum Donatorum veſtibus inſutum publicè deferre, ut cavetur in ſtatutis ipſius Ordinis, *tit.*2. *n.*30. *cum ſeq.* de quibus plura Petrus Gregorius *lib.*15. *ſyntag. c.*34. *nu.*8. Mendo *de Ordinib. Milit. diſq.*2. *q.*1. *n.*14. D. Ferdinand. de Scanno *in propugnac. religionis Hieroſolym. diſcept.* 4. *c.*2. Illi verò non ſunt religioſi, ideòque teſtamentum facere poſſunt, ut probat idem Scanno *diſcept.*9. *c.*5. *nu.*57. nec amittunt beneficia ſæcularia per ingreſſum in ipſo Ordine, ut probat idem Scanno *diſcept.*11. *c.*2. *n.*31. à collectis immunes non ſunt: idem Scanno *diſcept.*12. *c.*2. *n.*4. officia ſæcularia habere poſſunt, idem *diſcept.*13. *c.*5. *n.*27. Circa exemptionem autem eorum, & privilegium fori Aloyſius Riccius *tom.*4. *reſol.*177. *nu.*3. Thomas Delbenè *de immunit. Eccleſ. tom.*1. *c.*1. *dub.*11. *ſect.*2. *nu.* 12. exiſtimarunt, ſimiles confratres privilegio fori gaudere, ideòque puniendos eſſe à Magno Magiſtro ipſius Ordinis. Sed contraria ſententia communior, & receptior eſt, quia confratres hi merè ſæculares ſunt, cùm non emittant tria vota ſubſtantialia religionis, & ita privilegia regularia illis non conveniunt. Concil. Trident. *ſeſſ.*24. *de regul. c.*11. quæ doctrina apertè probatur ex hoc textu, & conformis eſt conſtitutioni Pontificiæ Gregorii XIII. in Bulla, quæ incipit, *Circumſpecta*, edita die 25. Novemb. anno 1580. & docuerunt Carleval. *de judiciis lib.*1. *tit.*1. *diſp.*2. *n.*455. Mendo *de Ordin. Melitar. diſq.*2. *q.*2. *n.*84. Narbona *in l.*8. *tit.*5. *Gloſſa unic. lib.*1. *recopil.* Azevedo *in l.*1. *nu.*11. *tit.*14. *lib.*5. *recopil.* Bobadilla *lib.*2. *polit. c.*18. *n.*233. Giurba *conſil.*21. Diana *part.*3. *tract.*1. *reſol.* 51. Hieronymus Garcia *tom.*1. *polit. regul. tract.*1. *difficult.*5. *dub.*4. *punct.*2. Pellizarius *tom.*1. *manual. regul. tr.*1. *c.*3. *n.*27. Scanno *in propugnac. diſcept.*13. *c.*2. *nu.*24.

CAPUT IV.

Idem *Venerabilibus fratribus* a *Archiepiſcopis*, *ad quos literæ iſtæ pervenerint*.

DIlecti filii noſtri fratres Hoſpitalis Hieroſolymitani tranſmiſſa nobis conqueſtione monſtrarunt, quòd vos eiſdem de *b* malefactoribus ſuis juſtitiam facere non vultis, privilegia ipſorum inſpicere contemnitis, nec ipſos eleemoſynas quærere in veſtris parochiis, aut fratres ipſorum *c* ſepelire aliquatenus permittitis. Quoniam igitur iidem fratres multis ſunt libertatibus, & *d* privilegiis à Romanis Pontificibus præmuniti, quæ ut noſtris temporibus infringantur, nolumus ſuſtinere: ſ. v. per A. ſ. m. quat. jamdictis fratribus in iis, quæ ſibi à Romana Eccleſia noſcuntur indulta fuiſſe, nullam prorſus moleſtiam faciatis, nec ea ſibi contradicere, vel negare aliquatenus attentetis. Si enim de vobis in veritate talia de cætero poterimus comperire, pro certo ſciatis, quòd non conceſſa privilegia decurtabimus, cùm noſtris, & Eccleſiæ Romanæ ſcriptis authenticis obviare minimè timeatis.

NOTÆ.

a A*Rchiepiſcopis*.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*5. in hac verò ſexta additur, *& Epiſcopis*. Et rectè, quia cum eis occurrunt frequenter conqueſtiones, de quibus in præſenti agitur.

b *Malefactoribus*.) Quæ conqueſtio ceſſavit, poſtquam ipſi Hieroſolymitani privilegium adepti fuerunt nominandi judicem conſervatorem, quod conceſſerunt Pius IV. Clemens VII. Gregorius XIII. Urbanus VIII. in bullis relatis ab Scanno *in propugnac. diſcept.*15. *c.*1. ubi de juriſdictione Conſervatoris latè agit, & in quibus cauſis cognoſcere poſſit.

c *Sepelire*.) Poſteà verò privilegium adepti fuerunt, ut non ſolùm ipſi in propriis Eccleſiis, verùm & alii, 3
qui in ipſorum Eccleſiis ſepulturam eligunt, poſſint tumulari, *c. in noſtra*, *de ſepultur.* ubi probavi.

d *Privilegiis*.) Quorum epitomen tradit Scanno *in d. propugnaculo*, *diſcept.*16. *per tot.*

CAPUT V.

Idem a *Cantuar. Archiepiſcopo*.

AD hoc in Beatorum Apoſtolorum Principis Cathedra, Domino diſponente, quamquam immeriti, ſumus conſtituti, ut plantare debeamus, quæ ad divinum ſpectent decorem, & evellere, & eradicare curemus, quæ obvia ſunt rationi, & profectum impediunt ſalutis. Intelleximus ſanè, quòd Hoſpitalarii nominatim excommunicatos contra prohibitiones Epiſcoporum eccleſiaſticæ præſumunt tradere ſepulturæ, non cogitantes, quàm grave ſit eis in morte communicare, quos, dum viverent, Eccleſia à ſuo ſinu pro eorum exceſſibus *b* ſegregavit. Uerùm quoniam hujuſmodi præſumptionem, & temeritatem nolumus, nec debemus aliquatenus tolerare ſ. t. per A. ſ. p. m. quat prædictos fratres moneas, ac horteris, & eis ex parte noſtra præcipias, ut ſi quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis Eccleſiarum ſepelierint, eos extra cæmeteria ipſa penitus eiiciant. Quod ſi facere noluerint, hoc ipſum de his, quos in excommunicatione defunctos eſſe tibi conſtiterit, auctoritate noſtra, rem. ap. ob. exequaris.

NOTÆ.

a C*Antuarienſi*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*6. & poſt Concil. Later. *part.*31. *c.*5. De hac Metropoli nonnulla adduxi *in c.*2. *de reſcript.*

b *Segregavit*.) Juxta tradita *in cap. ſacris*, *de ſepultur.* ubi commentarium hujus textus dedi.

Digitized by Google

C A P U T VI.

Idem *Abbati & monachis* a *S. Andreæ*.

SI de terra, quam habetis in parochia, d. v. jam per 30. annos decimas Canonicis de Plautio perſolviſtis, eas ſibi de cætero integrè, oc. & ap. poſt. perſolvatis: licèt enim privilegiorum Romanę Eccleſiæ beneficio fratribus de Ciſterc. indultum ſit, quod de laboribus ſuis nulli decimas, vel primitias perſolvere debeant; ex privilegio tamen vobis indulta tanto tempore detrahere voluiſtis, cùm liberum ſit unicuique juri ſuo abrenuntiare, eoque modo poteſtis vos in hac parte tueri.

N O T Æ.

a *SAncti Andreæ.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.9.* & poſt Concil. Lateran. *part.* 38. *c.*4. Monaſterium hoc eſt Ordinis Ciſterc. in diœceſi Sagienſi, quod B. Mariæ de ſancto Andrea Ordinis Ciſtercienſis appellatur in libro Cameræ: cujus Eccleſiam inſtauratam, aut perfectam à Reginaldo Abbate dedicavit Gaufredus Epiſcopus Sagienſis anno 1152. ut refert Manrique *tom.*2. *annal. Ciſterc. anno* 1148. *c.*15. *n.*5.

COMMENTARIUM.

1 Concluſio traditur, & probatur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Privilegium amittitur per non uſum, Eccleſiæ tamen conceſſum poſt XXX. annos*. Quæ concluſio probari poteſt *ex c. cùm acceſſiſſent, de conſtit. c. pro illorum* 22. *de preſb. c. ad Apoſtolicam, de regul. c. accedentibus, hoc tit. l.*2. *& fin. ff. de veteran. l.*2. *l. ſemper* 5. *§. fin. ff. de jure immunit. l.*2. *§. fin. ff. de Decur. l.*2. *C. de tabul. lib.*11. *l.*3. *C. de Decur. lib.*10. *l.*2. *C. de jure dominii impetrand.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *de poteſt. Epiſcopi alleg.*26. *nu.*11. Balboa *in c. Sanctorum, de præſcript. nu.*54. Bruno Chaſſaing. *de privileg. regul. part.*1. *princip.*1. *cap.*5. Moneta *de commut. c.*8. *nu.*195. Suarez *tom.*1. *de relig. lib.*1. *c.*20. Garcia *de nobilitate, gloſſa* 6. Amaya *in l.*1. *C. qui ſponte, n.*18. Giurba *conſil.*59. Caſtillo *de tertiis, c.*19. Caldas Pereyra *deciſ.*91.

2 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in pręſentem aſſertionem ita inſurgo. Privilegium per non uſum non amittitur, unde *in l. voluntariæ* 12. *C. de excuſat. muner. lib.*12. docetur, quod ſi aliquis haberet immunitatem à tutela, non ob id, quod ſponte eam ſuſceperit, privilegiis ſuis derogat: & *in l. creditor* 7. *C. de uſur.* ajunt Imperatores: *Nec enim ſi aliquando ex conſenſu præſtita ſunt, obligationem conſtituunt.* Ergo non rectè in præſenti aſſeritur, per non uſum privilegium amitti non ſolvendi decimas. Augetur hæc difficultas ex eo; nam privilegium ut poſſit amitti per non uſum, debebat illud omittere communitas, ſeu perſona, cui conceſſum eſt, ut probat Chaſſaing. *d. propoſ.*1. *c.*5. Sed privilegium non ſolvendi decimas, de quo in præſenti, non fuit conceſſum monaſterio ſancti Andreæ tantùm, ſed univerſæ Religioni Ciſtercienſi, ut probavi *in c. nuper, de decimis*. Igitur omiſſione, ſeu negligentia Abbatis, & fratrum monaſterii ſancti Andreæ amitti non poterat. Augetur deinde hæc difficultas *ex c. accedentibus, hoc tit.* ubi in eadem ſpecie privilegii decimarum aſſeritur, quòd ad hoc ut illud amittatur, deſideratur præſcriptio quadragenaria contra habentem ſimile privilegium. Ergo non rectè in pręſenti aſſeritur, præſcriptionem tricennalem ſufficere contra monaſterium S. Andreę, ut privilegium non ſolvendi decimas amittere poſſit.

3 Privilegii etymon, & acceptiones.

Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt juxta Iſidorum *in c. privilegia*, 3. *diſt.* privilegia dici privaras leges, eo quòd in privatum ferantur: facit Fungerius *in etymolog.* ibi: *Privilegia nihil ſunt aliud, quàm jus ſingulare in certæ alicujus perſonæ, vel cauſæ favorem ac gratiam, propter aliquam naturalis æquitatis rationem inductum.* Et quòd privilegia in privatum ferantur; ſunt enim privilegia quædam beneficia à Principe inducta, *l. quia tale, ff. ſolut. matrim. l. ſunt qui* 16. *ff. de re judic.* facit textus *in l. privilegia* 196. *ff. de R. I.* ubi Jureconſultus appellat beneficia ea, quæ verè privilegia dicuntur *in l. in omnibus* 66. *ff. eod tit.* quia Principis beneficio indulgentur propter privatum commodum, & favorem privilegii, *c. in his* 30. ibi: *Duximus indulgendum; de privil.* notarunt P. Frater, & Gothofredus *in d. l. privilegia*, Azor *tom.*2. *inſtit. lib.*5. *c.*22. & 23. Suarez *lib.*6. *de legibus, c.*1. *n.*3. Salas *ead. tract. diſp.*27. *ſect.*1. Hyeronym. Garcia *in polit. regul. tract.*8. *diffic.*1. *dub.*1. Prado *tom.*1. *Theolog. Moral. c.*5. *q.*1. Beſold. *in delibat. jur. lib.*1. *Pandect. tit. de privil.* quare privilegii, & beneficii voces promiſcuè uſurpantur à Caſſiodoro *lib.*1. *var. c.*28. quia in genere ſaltem conveniunt, ut ex indulgentia Principis proficiſcantur; namque omne privilegium continet gratiam, beneficium, & indulgentiam Principis, & ex ejus favore deſcendit, nec poteſt debitum dici. Suarez *d. lib.*8. *c.*2. *nu.*11. Sed non omne beneficium privilegium eſt, ſicut nec diſpenſatio, nec reſcriptum gratiæ, quia in his deeſt ratio propria privilegii, quæ in eo conſiſtit, ut ad omnem actum generis privilegiati immunitatem habeat is, cui datum eſt privilegium, quaſi legis permiſſionem obtinuiſſet: ſed beneficia, reſcripta gratiæ, & diſpenſationes indultæ, ad unum, vel alterum caſum tantùm vires ſuas producunt, nec legis rationem obtinent: quapropter privilegia, & reſcripta, tanquam diverſa ſpecialibus titulis diſtinguuntur in hoc volumine libro 6. & in Clementinis; & ex ea differentia colligit Azor *lib.*5. *inſtit. c.*22. *q.*5. quòd licèt in beneficiis cautum ſit, ne liceat uti gratia ante impetratas literas, *in extravag. indultæ, de elect.* ad privilegia tamen hæc doctrina non extenditur. Quod autem D. Iſidorus *in d. c. privilegia*, adiicit, privilegia privatas leges dici, quia in privatum ferantur, videtur ſumpſiſſe ex Gellio *lib.*10. *noct. c.*20. qui communes leges à privilegiis ita diſtinguit, quòd leges ſunt generalia juſſa pertinentia ad univerſos cives, privilegia verò ſunt privata juſſa ad ſingulos homines pertinentia; quia veteres priva dixerunt, quæ nos ſingulare dicimus, ut notavit Jacob. Gothofr. *in dicta regula Privilegia*. Unde deducitur, non exigi ad privilegia formanda, quod ſingularibus hominibus concedatur, quia etiam poſſunt uni communitati tribui, vel collegio, ut *in d. c. his* 30. *de privileg. d. c. Abbate* 25. *de V. S.* vel certo generi perſonarum, veluti minoribus, clericis, religioſis, Eccleſiis, Militibus, creditoribus, maritis, vel dotibus, ut *in d. l. ſunt qui, de re judic. l. ſi ventri, ff. de bonis auctor. judic. l. aſſiduis, C. qui potiores*; nec ideò minùs erunt privilegia, quia ipſa communitas, vel perſonarum, vel cauſarum collectio habet ſe ad inſtar privatæ perſonæ, quia eſt pars majoris communitatis, à cujus legibus eximitur. Lege autem decemvirali cautum fuit, privilegia ne concederentur, tabula nona his verbis. *Privilegia ne irroganto.* Quam laudat Cicero *lib.*3. *de legibus*, ibi: *Leges præclariſſimæ de* 12. *tabulis translatæ duæ, quarum altera privilegia tollit.* Et mox: *In privatos homines leges ferre noluerunt; id enim eſt privilegium, quo quid eſt injuſtius?* Et pro domo ſua, ibi: *Vetant leges ſacratæ, vetant* 12. *Tabulæ leges privatis hominibus irrogari; id eſt enim privilegium, quod nemo unquam tulit, quo nihil eſt crudelius, nihil pernicioſius, nihil quod minùs hæc civitas ferre poſſit.* Quæ lex ab Athenienſibus accepta fuit, apud quos teſte Demoſthene contra Ariſtocratem ita cautum erat: *Nec lex de uno feratur.* Illuſtrat Samuel Petitus *ad jus Atticum lib.*2. *tit.*1. qui, & Jacob. Gothofredus *in notis ad d. tabul.* 9. obſervarunt privilegium in ea lege aliter accipi, quàm vulgò hodie accipitur, videlicet pro jure extraordinario, & à communi exorbitante; quando lex ſpecialis pro ſingulari perſona rogabatur, in qua oriebatur, & finiebatur, veluti lex de Menandro, cujus meminit Conſultus *in l.*5. *§. ult. ff. de captivis*: altera de Hoſtilio Mancinio, cujus mentio fit *in l.*5. *ult. ff. de legationibus*. Videndi ſunt Petitus, & Gothofredus *ubi ſuprà*.

Ex hoc etiam principio, quòd privilegia privatæ leges ſint, infertur, ab eo eſſe concedenda privilegia, qui legem concedendi poteſtatem habeat, ut probant D. Antoninus 2. *part. ſummæ, tit.*19. *c.*1. Sylveſter *in ſumma, verbo privilegium, q.*2. Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli, §. qui poſſit*, Suarez *d. lib.*8. *de legibus, c.*8. Sala. *eod. tract. diſp.* 17. *ſect.* 3. Unde provenit, competere Romano Pontifici poteſtatem indulgendi privilegia in univerſo orbe, ut probatur à Gratiano poſt caput finale, §. *item Hieronymus*, 25. *qu.*1. & *in c. conſtitutus* 6. ibi: *Cùm libertatis privilegium, vel protectionis præſidium aliquibus Eccleſiis indulgemus: de religioſis domibus*. Latè illuſtrat Brunus Chaſſaing. *de privileg. Regul. regul.*1. *propoſit.*5. & eſt hoc accipiendum, dummodo hanc poteſtatem exerceat circa ſpiritualia, aut eccleſiaſtica jura, quæ ei ſubiiciuntur; non autem circa temporalia, niſi reſpiciant ſpiritualia. 4 De his qui dare poſſunt privilegia.

Suarez

Digitized by Google

Suarez *d. lib.8. c.8. n.7.* vel ſi ab ſpiritualibus dependeant, ut in ſpecie textus *in c. per venerabilem*, *qui filii ſint. legit.* Idem circa Reges, & alios dominos temporales dicendum eſt; nam cùm habeant ſupremam poteſtatem ferendi leges, poſſunt etiam privilegia concedere. Dubium autem eſt, an tantùm ſubditis propriis privilegia concedi poſſint? Et concedi valere, ſuadetur ex eo, quia privilegia ſunt beneficia: ſed beneficia etiam non ſubditis concedi valent: ergo & privilegia. Accedit, quod Principes ſæculares multa privilegia Eccleſiis, clericiſque conceſſerunt, *l.1. cum multis aliis*, *C. de ſacroſ. Eccleſ.* & de Epiſcopis, & clericis, qui ab eorum poteſtate exempti ſunt, conſtat *ex c. Eccleſia ſanctæ Mariæ*, *de conſtit. c. fin. de rebus Eccleſ.* Sed adhuc dicendum eſt, beneficium, quod veri privilegii rationem habet, concedendum eſſe à Principe ſuis ſubditis, nec ab alio dari, ut docent Azor *tom.1. inſtit. moral. lib.5. c.22. q.4.* Suarez *d. lib.8. de legib. c.9. nu.2.* Salas *d. ſect.3. nu.27.* qui inde deducunt, non poſſe à Principibus ſæcularibus privilegia tribui Eccleſiis, nec eccleſiaſticis perſonis: quę doctrina ex eo probatur, quia hoc beneficium non eſt ſimpliciter beneficium, ſed lex privata; ideòque ſolis ſubditis concedi poteſt, ſicut lex ſolis ſubditis datur. Suarez *de legibus*, *diſp.7. ſect.7. n.23.* aliàs autem fruſtra diceremus, Pontificem in ſpiritualibus tantùm, vel eccleſiaſticis eiſdem annexis privilegia concedere, ſi poſſet omnibus indefinitè ea concedere: unde in dictis legibus Codicis abuſivè privilegia dicuntur conceſſiones factæ à Principę ſęculari eccleſiaſticis perſonis, niſi fortè circa eam materiam verſentur, quæ perſonis eccleſiaſticis competit tanquam civibus, & membris Reipublicę politicæ: nam quoad hanc partem Principi laico ſubiiciuntur, & ideò poſſunt in ea ab ipſo privilegia concedi.

5 Traditur ratio decidendi.

Ex hucuſque traditis apparet vera ratio præſentis deciſionis; nam cùm privilegium ſit lex privata, renunciari poterit ab eo, in cujus favorem conceſſum eſt, quia unuſquiſque poteſt juri pro ſe introducto renunciare, *c. ad Apoſtolicam*, *de regul. l. ſi quis in conſcribendo*, *C. de Epiſc. & cleric.* probavi latè *in c. ſi diligenti*, *de foro compet.* & cùm nihil interſit, voluntas declaretur factis, aut verbis, *l. de quibus 32. ff. de legib.* immò facto plus ſolet oſtendi voluntas, quàm verbis, *l. ſi tamen 48. §. ei qui ff. de ædilit. edict.* ideò renunciari poteſt privilegium, aut non utendo eo, aut per contrarium uſum; ideòque in pręſenti ſpecie cùm monaſterium S. Andreæ ratione privilegii poſſet ſe excuſare à ſolutione decimarum, & non fecerit, immò per 30. annos eas perſolverit; videtur tacitè ſuo privilegio renuntiaſſe, ut ex ipſa taciturnitate eliciatur conſenſus renunciandi, *l. Campanus 47. ff. de oper. libert. l. ſi quis delegaverit 12. ff. de novat. l.4. C. de pact. inter empt.* & per conſequens non potuit monaſterium amplius intendere ejus obligationis exemptionem; argumento legis *jam dubitari 86. §. fin. ff. de hæred. inſtit.* Illud tamen ſummè notandum eſt, in privilegio regali duplicem uſum dari poſſe, alium privativum, contrarium alium. Privativus eſt, cùm quis privilegio voluntariè non utitur: contrariùs, cùm non ſolùm quis non utitur privilegio, verùm & operatur quid contrarium eidem: & ut præſcriptio currat in uſu privativo, tres conditiones juxta communem Doctorum ſententiam, quam ſequuntur Portel. *in dubiis regul. verbo Privilegii non uſus*, Chaſſaing. *d. c.5. propoſit.1.* requiruntur. Prima, ut oblata fuerit occaſio utendi privilegio, & privilegiarius eo non utatur: ſecunda ut detur ſcientia talis privilegii: tertia ut adſit potentia illo utendi, ideſt non detur impedimentum.

6 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, pro cujus ſolutione varia adduxerunt Joannes de Platea *in l.2. C. qui ſponte munera*, *lib.20.* Garcia *de nobilit. gloſſ.6. num.29.* Suarez *d. lib.8. de legibus*, *c.35. nu.10.* Gironda *de privil. credit. n.107.* Otero *de paſcuis*, *c.20. n.31.* Caſtillo *de tertiis*, *c.19. nu.16.* qui communiter diſcrimen conſtituunt inter actus ſua natura reiterabiles, & momentaneos non reiterabiles; ut in his ſufficiat unicus actus ad amittendum privilegium, in illis autem neceſſarium ſit tempus pręſcriptionis. Sed hanc ſententiam facilè refellunt Garcia *ubi ſuprà*, Amaya *in l.1. C. de his qui ſponte mun. ſuſc.* quare ea diſtinctione omiſſa, verius dicendum eſt cum P. Suarez *d. c.35. n.10.* Barboſa *alleg.26. nu.15.* Pereyra *dec.91.* Caſtillo *de tertiis*, *c.19. nu.16.* per actum unicum privilegio contrarium non induci amiſſionem privilegii quoad futurum tempus, ſed tantùm induci renunciationem quoad illum actum particularem, vel cauſam, in qua contra privilegium egit, ut expreſsè probatur *in d. l. voluntariè*, *C. de excuſat. tut. l.2. & 3. C. de his qui ſponte*, veluti ſi tutor, qui excuſari poterat à tutela, illam admiſerit, & ſi poſtea excuſare ſe velit, non audietur, *l. Prætor 13. §. fin. ff. de vacat. muner.* Idem in veterano Decurionatum agnoſcente probatur *in l. 2. & fin. in fine*, *ff. de veteranis*: facit textus *in l. Prætor 13. §. fin. ff. de vacat. muner.* ubi docetur, quod ſi is, qui poterat privilegio ſe excuſare, ne judex fieret, poſtquam conſenſit, pœnitentia ductus velit ſe excuſare, audiri non debet. Nec contrarium docetur *in c. cùm acceſſiſſent*, *de conſtit.* cui varias aſſignarunt interpretationes Doctores ſuprà relati, quibus omiſſis dicendum eſt cum Amaya *ubi ſupra*, *nu.27.* in eo textu non agi de ullo privilegio, ſed potiùs de ſtatuto facto à Canonicis Tullenſibus, qui per unum contrarium actum potuerunt ab eo deſiſtere, & recedere ab eo nova diſpoſitione, ut jam in eo textu notavi. Ut autem privilegium quoad tempus futurum amittatur, varii actus contrarii, ſeu omiſſi, accedente legitima temporis præſcriptione, deſiderantur. Quot verò actus neceſſarii ſint, nec jure expreſſum eſt, nec apud Interpretes conſtat. Obtinuit tamen, ſufficere eos, qui neceſſarii videantur, ut tempus præſcriptionis non interrumpatur, argumento legis *antem 6. ff. de ſervit. urban.* ibi: *Ita demùm jus meum amitto, ſi ſuper hoc tempus ædes tuas altiùs ſublatas habueris*: *l. ſi quis 18. in fin. ff. quemadmodum ſervitutes*; ex eo enim actu, quia contra privilegium factum eſt, decidit à poſſeſſione ſua privilegiatus, & incipit quaſi poſſideri jus contra illum. Quod ſi continuetur, & non interrumpatur, nec privilegiatus faciat quicquam, quo videatur priorem illum actum retractare, & ſuam quaſi poſſeſſionem redintegrare, mediante præſcriptione amittitur. Nec obſtat primum augmentum ipſius dubitandi rationis; nam verum eſt, privilegium tantùm renunciari poſſe ab eo, in cujus favorem illud conceſſum eſt, ut in totum amittatur; & ita ut univerſus Ordo Ciſtercienſis amitteret privilegium non ſolvendi decimas, univerſus ordo ceſſare debebat in privilegii uſu: at verò ut unum monaſterium pro ſuo intereſſe particulari amittat illud beneficium, ſufficit ejus omiſſio, & neglectus, quia tunc partialiter pro ſua parte amittitur privilegium.

Nec tandem obſtat textus *in d. c. accedentibus*: pro cujus conciliatione cum præſenti textu varia adduxerunt Garcia *de nobilit. d. gloſſa 6. nu.35.* Suarez *de legibus lib. 8. c.35. n.2.* Barboſa *de poteſt. Epiſcopi*, *d. allegat.26. n. 18.* Aliqui docuerunt, præſentem textum eſſe accipiendum juxta tempus antiquorum canonum, quod admiſſa fuerat tricennalis præſcriptio, ut probavi *in c. Sanctorum*, textum verò *in d. c. accedentibus*, procedere juxta novos canones, ſecundùm quos præſcriptio quadragenaria contra Eccleſiam ſtatuta fuit *in c. de quarta*, *c. illud*, *cap. ad aures*, *de præſcript.* Sed cùm ipſi textus auctorem habeant Alexandrum III. qui auctor eſt præſentis textus, hæc ſolutio ſuſtineri non poteſt: quare veriùs dicendum eſt cum Barboſa *in præſenti*, & *d. alleg.26.* Amaya *ubi ſuprà*, *n. 30.* diverſam ſpeciem proponi in præſenti textu, ac *in d. c. accedentibus*; in præſenti enim ſufficit præſcriptio tricennalis, quia non agebatur de præſcriptione decimarum, ſed de renunciatione privilegii, quia canonici petebant decimas in ſua parochia jure communi ſibi debitas, *c. cùm contingat*, *de decimis*. Monachi ſancti Andreæ exceptionem opponebant privilegii Ciſtercienſibus conceſſi *in c. nuper*, *c. ex parte*, *de decimis*: è contra canonici replicabant, privilegium illud ceſſaſſe per contrarium uſum, quia per 30. annos eo privilegio uſi non fuerunt: unde illud renunciaſſe credebantur, & per conſequens ſtandum eſſe juri communi. Et quia faciliùs quælibet res redit ad priſtinum ſtatum, argumento legis ſi unus 27. *§. pactus ne petere*, *ff. de pactis*: ideò minus tempus neceſſarium erat ad hanc præſcriptionem, ut ſolutio decimarum reduceretur ad jus commune: at verò *in d. cap. accedentibus*, contrarium contingebat; nam monaſterium, quod petebat decimas, jure ſpeciali nitebatur, non verò jure communi: Templarii verò privilegium exemptionis allegabant. Et licèt illud amitti poſſit tacita renunciatione, hoc eſt decimarum ſolutione, tamen ad talem pręſcriptionem, & ut monachi ab eis poſsent decimas exigere, deſideratur pręſcriptio quadragenaria, quia currit contra Eccleſiam, & ille pręſcribebat, qui non jure communi nitebatur, ſed potiùs jure ſpeciali; unde diutius tempus in ea præſcriptione deſiderabatur, quàm in præſenti ſpecie: latiùs proſequitur Barboſa *d. alleg.26.* Illud tamen omittendum non duxi, hucuſque tradita de tempore neceſsariò ad amittendum privilegium, procedere regulariter in privilegio de non faciendo; ſi verò ſit privilegium faciendi aliquid, veluti habendi nundinas, ſpatio 10. annorum præſcribitur, *l.1. ff. de nundinis*, *l.42. tit.18. part.3.* Azevedo *in d. l. 1. tit.1.* Molina *lib.2. de primog. c.7. n.70.* Amaya *in d. l.1. C. de his qui ſponte*, *nu.35.*

7 Exponitur cap. accedentibus, hoc tit.

Digitized by Google

C A P U T VII.

Idem a *Ambian. Epiſcopo*.

POrrò quoniam Templarii, & Hoſpitalarii multa ſunt libertatis prærogativa donati, non dubitamus, quin aliam libertatem habeant in locis, in quibus antequam ad eos perveniſſent, fuerant habitatores: quod totum ex *b* inſpectione privilegiorum ſuorum pleniùs advertere poteris, & ſecundùm quod inveneris, ita *c* obſerves.

N O T Æ.

1 a AMbianenſi.) Ita etiam legitur poſt Concilium Lateran. *part.*50.*c.*18. & *in* 1. *collect. ſub hoc tit. c. fin.* ubi additur, *pars capitis Quoad ſedem*, ut cognoſcatur in præſenti referri partem textus *in c. quoad Sedem, de frigidis*: ubi extat alia pars hujus decretalis.

b *Inſpectione.*) Et ita ad privilegii valorem, & probationem neceſſariam eſſe ſcripturam docuerunt Gloſſa *verbo In inſcriptis, in c.*1. *de cenſibus, lib.*6. Baldus *in l.*2. *C. de mandatis Principum*, Maſcardus *de probat. concluſ.*528. *n.*19. & ſuadetur ea ſententia *ex c. contra morem, diſt.* 10. ibi: *Scriptis privilegiis, c. cùm olim* 12. *hoc tit. c. cùm perſonæ* 7. *eod. tit. lib.*6. Sed adhuc verius eſt, non requiri ſcripturam ad valorem privilegii, nec ejus probationem. Suarez *d. l.*8. *c.*2. *nu.*2. qui inde notat, vivæ vocis oraculo privilegia indulgeri, Salas *de legibus, d. diſp.*27. *ſect.* 2. *n.*20. Prado *tom.*2. *Theolog. moral. c.*5. *qu.*2. §.2. quia nulla conſtitutione ſcriptura exigitur ad privilegium probandum: & conſtitutio extravagantis *Injunctæ, de elect.* qua docetur non licere uſum gratiæ Pontificiæ ante expeditionem literarum, ſolùm procedit in gratiis beneficialibus; & ideò ſuccedit regula juris, quod ſcriptura non deſideratur pro ſolemnitate, ſed gratia clarioris probationis, *l. contrahitur, ff. de pignor.* & hoc probatur *ex c. inſtitutiones* 25. *qu.*2. *Clement. dudum, de ſepultur. extravag. etſi Domini* 3. *de pœnit.* ibi: *Per quaſcumque conceſſiones, & facultates per ſuam Sanctitatem, tam verbo, quàm ſcripto factas*, Quare ſi in foro interiori dubium contingat, ſatis eſt privilegium obtinere, licèt ad ſcripturam radactum non ſit: in foro autem exteriori qui privilegium allegat, illud probare debet, *d. c. contra morem*. Et licèt ſoleat frequentiùs ſcripto comprehendi, hocque ſit utilius, ut de tenore illius certò conſtet, cui ſemper ſtandum eſt; attamen non eſt neceſſaria ſcriptura, ſed per teſtes etiam probari poteſt, *c. cùm olim* 12. *hoc tit.* juxta quam doctrinam explicandus eſt textus *in c. cùm perſonæ* 7. *hoc tit. lib.*6. dum ait, exemptos à juriſdictione ordinaria per privilegium exhibere illud debere coram arbitris ab Ordinariis deputatis. Quibus verbis probari videtur privilegia literis, & ſcriptura comprobari. Sed ſententia illius textus ita accipienda eſt, ut qui privilegium allegat, & literas, aut ſcripturam exemptionis ſe habere dicit, ea exhibeat, nam frequentiùs privilegium ad ſcripturam redigitur; ſed ſi ſcripturam exempli non habeat, ſufficiet probare privilegium teſtibus: quod ſatis conſtat ex ipſo textu, in illis verbis: *Quibus ſe dicunt fore munitos*. Quorum ſenſus eſt, ut exempti cogantur oſtendere & probare privilegium ea probationis ſpecie, ad quam ſe obſtrinxerint, ut vel inſtrumenta exhibeant, vel teſtes, juxta modum, quo ſibi indultum eſſe privilegium allegaverint: quæ eſt vera ipſius capitis interpretatio ab aliis non perpenſa. Si verò privilegia ſcriptura comprobentur, oportet quod inſtrumentum authenticum ſit, & nullum vitium, aut raſuram contineat, cùm hoc ſit generaliter conſtitutum in omnibus inſtrumentis, *c. inter, de fide inſtrum.* & in privilegiis ſpecialiter cavetur *in c. cùm olim, verſ. Diſtinguenter, hoc tit.* adeò ut ſi teſtes proferantur ad comprobationem deperditi privilegii, deponere debeant de amiſſione, & tenore, & quod ſine vitio erat, *d. c. cùm olim*. Quæ praxis notanda eſt tam à judicibus, quàm advocatis, quando agitur de comprobando inſtrumento deperdito.

c *Obſerves.*) Quæri vulgò ſolet, utrum privilegia largè, an ſtrictè ſint interpretanda? Et quatenùs ſunt benefi- 2
cia principalia, ampliſſimè interpretari debere, conſtat *ex l.*3. *ff. de conſtit. Principum, c. cùm dilecti* 6. *de donat. c. olim* 16. *de V. S. l.*2. *C. de bonis vacantib.* probant Gutherus *de officiis domus, lib.*1. *c.*38. Amaya *in l. unic. C. ſi liceat*, Tapia *in d. l.*3. *de conſtit. Princip.* Pauimeiſt. *lib.*2. *de juriſd. c.*4. *nu.*126. Opingius *de jure inſig. c.*7. *n.*208. Hunnius *in encyclop. lib.*1. *tit.*6. ut ſemper aliquid privilegiario tribuatur, *c. in his*, 30. *de privileg.* Quatenùs verò contra juris rationem ſtrictam interpretationem capere debent, ideò tradi ſolet, prohibitam eſſe extenſionem privilegiorum, etiam in correlativis, aut conjunctis, niſi aliter privilegium inutile reddatur, ut docent Barboſa *in l. quia tale, à nu.*22. *ff. ſolut. matrim.* Suarez *d. lib.*8. *de legibus, c.*11. Adhuc tamen diſtinguenda ſunt privilegiorum genera; nam quæ ſunt præter jus, & beneficii rationem tenent, benigna interpretatione debent coadiuvari: quæ autem à jure communi exorbitant, non ſunt trahenda ad conſequentiam, & ſtrictè obſervari debent, *l. quod contra* 14. *ff. de legibus, l. quæ contra, de R. I. lib.*6. docuerunt Azor *tom.* 1. *inſtit. lib.*5. *c.*24. *qu.*2. Salas *de legibus, diſp.*17. *ſect.*6. Suarez *eod. tract. lib.*8. *c.*27. ubi *c.*28. notat, nec ad reſtringendum privilegium, nec ad illud ampliandum permiſſum eſſe ab ejus tenore, aut à proprietate verborum diſcedere; nec etiam ita coanguſtandum, ut inanem gratiam reddat interpretatio. Idumay *in notis ad Innocent. III. lib.*3. *regeſtr. epiſt.*52. Nec etiam ad alias perſonas extendendum eſt, *c. ſanè, hoc tit.* Unde tota ſuperior reſolutio obſervanda eſt, quando verba privilegii ambigua ſunt, & varias capiunt interpretationes: nam ubi privilegium contra jus eſt, intelligitur conceſſum, quod minus eſt: ubi autem præter jus ampliſſima ſit interpretatio, & conceſſum intelligitur quod ampliùs: dicemus latius *in c. olim* 16. *de V. S.*

C A P U T VIII.

Alexand. III. *I. A. S.* a *Legato*.

REcepimus literas, quas de Eccleſiis cenſualibus Epiſcopatus ven. f. n. *b* Novarien. Epiſcopi direxiſti, & ex eis perpendimus, qualiter ad jura noſtra ſervanda vigil exiſtas. Cæterùm diligentiam tuam volumus non latere, quod ſicut non omnes, qui ſpecialiter beati Petri juris exiſtunt, annuatim Ap. Sedi cenſum exſolvunt: ita nec omnes noſtri cenſuales ab Epiſcoporum ſubiectione habentur immunes. Inſpicienda ſunt ergo privilegia ipſarum Eccleſiarum, & ipſorum tenor diligentiùs eſt attendendus; ut ſi fuerit deprehenſum, quod Eccleſia, quæ cenſum ſoluit, ſpecialiter beati Petri juris exiſtat, & ad judicium perceptæ libertatis cenſus annuus conferatur, non immeritò poterit ſpeciali prærogativa gaudere. Si verò ad judicium perceptæ *c* protectionis cenſus perſolvitur, non ex hoc juri diœceſani Epiſcopi ſubtractum aliquid videtur. Cùm igitur conſtet, presbyterum ſancti Petri præfato Epiſcopo obedientiam promiſiſſe in *d* ordinatione ſua, ſicut in jure confeſſus aſſervit; nolumus, quòd eum, vel aliquos tuearis. Quia ſicut juſtitias noſtras à fratribus noſtris, & Coepiſcopis noſtris volumus reſervari, ita eorum jura nos convenit illibata cuſtodire.

N O T Æ.

a LEgato.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.*1. ex qua textum hunc tranſcribo.

b *Novarienſi.*) De Novarienſi Italiæ diœceſi egi *in cap.*14. *de re judic.*

c *Protectionis.*) Ex hoc textu, & etiam *in c. ex parte* 7. *hoc tit.* apertè probatur, eum, qui ſub alicujus Principis eccleſiaſtici, vel ſæcularis protectione recipitur, non

ideò

Digitized by Google

ideò liberari à juriſdictione judicis ordinarii : quod ad varias cauſas in foro contingentes expoſuerunt Salgado *de Regia protect. part.*1. *cap.*1. *num.*207. Diana *p.*10. *tract.*7. *reſol.* 1. & 3. & etiam deducit Solorzanus *tom.* 2. *lib.*2. *c.*24. *num.*21. aliquid temporale recipi poſſe pro præſtatione.

d *Ordinatione ſua* .) Juxta tradita *in capit.* 3. *de jurejur*,

C A P U T IX.

a Idem.

SAnè. *Et infrà*: Temerarium eſt, & indignum, aliquem ſibi ſua auctoritate præſumere, quòd Romana Eccleſia alicui certa ratione inſpecta ſingularibus voluit beneficiis indulgere.

N O T Æ.

a IDem.) Textus hic non reperitur in aliqua ex collectionibus antiquis; unde non conſtat, cujus Pontificis ſit, aut de quo privilegio in eo agatur. Credo tamen eſſe partem textus antecedentis, & Raymundum in partes illum diviſiſſe.

C O M M E N T A R I U M.

1 Concluſio traditur, & probatur. EX hac Alexandri deciſione ſequens communiter deducitur aſſertio: *Privilegia ſingularibus perſonis conceſſa, ex identitate rationis ad alias non extenduntur.* Probant eam textus *in l.*1. *ff. permittitur*, *ff. de aqua quotidiana*, *l. maritum* 12. *l. quia tale* 13. *ff. ſolut. matrim. l. ex pluribus* 42. *ff. de adminiſtr. tut. l.*1. *ff. privilegium*, *ff. de Magiſtratibus conveniendis*, *l.*4. §.1. *ff. de privil. credit. l. etſi fidejuſſor* 34. *cum l. ſequenti*, *ff. de re judic. l. non debet*, *cum duabus ſequent. ff. de dolo*, *l. cùm patrono* 28. *ff. de legat.*2. *l.*3. *ff. de cenſibus*, *l.* 1. *ff. de jure immunit. l. in omnibus* 68. *l. privilegia* 156. *ff. de regul. jur. l. unic. C. de privil. dotis*, *l. ſordidorum*, *C. de excuſ. mun. lib.*10. regula *Beneficium*, *de R. I. in* 6. Illuſtrant Cujac. Petrus Faber, & Jacob. Gothofr. *in d. l. in omnibus*, Menochius *lib.*3. *de præſumpt. caſu* 103. Gaillus *lib.*2. *obſerv. c.*144. Petrus Barboſa *in l. quia tale*, *nu.*1. Suarez *lib.*8. *de legibus*, *c.* 10. & 11. Salas *eod tract. diſp.*17. *ſect.*6. & 8.

2 Impugnatur tradita aſſertio. Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Privilegium reſtitutionis minoribus conceſſum, ob lubricum ætatis perſonæ conceditur, *l.* 2. *l.* 3. §. *ſed utrum*, *ff. de minoribus*, *l. Stichum* 95. §. *quod vulgò*, *ff. de ſolut.* Sed etiam hoc privilegium extenditur ad minoris hæredes, *l. non ſolùm* 6. *ff. de in integrum reſtit. l. minori* 8. *ff. ult. ff. de minor. l. Titia* 62. *verſ. Item*, *ff. de jure dot. l. unic. C. ſi adverſus dotem*, *l.*2. & 4. *C. de tem. in integ. reſtit. l. ult. tit. ult. partit.*6. & etiam fidejuſſoribus datur, *l. minor* 51. *ff. de procurat. l. ſi pupillus* 89. *ff. de acquir. hæredit. l.*2. §.1. *ff. de adminiſtr. tut. l.*3. §.4. *verſ. Sed an hoc auxilium*, *ff. de minoribus*. Igitur quia privilegia, quantumvis perſonæ conceſſa, ad alios etiam extenduntur. Augetur hæc dubitandi ratio, nam privilegium Vellejani mulieribus conceſſum eſt ob ſexus fragilitatem, *l.*1. *ff. ad Vellejanum*. Sed hoc privilegium etiam ad earum hæredes extenditur, *l. hæredes* 20. *C. ad Vellejanum*. Igitur quia privilegium perſonæ conceſſum ad alios etiam extenditur.

3 Privilegia perſonalia, aut realia. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, eam differentiam verſari inter privilegia realia, & perſonalia, quòd realia perpetua ſunt, & cum ipſa re tranſeunt; perſonalia verò perſonæ cohærent, & cum ipſa perſona extinguuntur. Sed unde dignoſci poſſit, an privilegium reale ſit, vel perſonale, apud Doctores non conſtat. Vulgò receptum eſt, perſonale illud eſſe, quod in perſonam concipitur; reale verò, ſi in rem. Ita docuerunt Petrus Barboſa, & Suarez *ubi ſuprà*. Verùm hæc doctrina everti videtur *ex l. in omnibus* 68. *ff. de R. I.* ubi ut privilegium ſit reale, vel perſonale, non attenditur verborum conceptio, an in rem, vel in perſonam ſit; ſed tantùm cauſa, cujus contemplatione conceſſum eſt: unde fit, quod ſi cauſa principalis privilegii ſit perſona, vel concedatur propter cauſam perſonæ cohærentem, ut *in l.*1. *ff. de conſtit. Princip.* privilegium erit perſonale; ex diverſo verò reale, ſi præcipua cauſa concedendi fuit res, vel locus, ut in ſpecie textus *in c. ſed requiſiſtis* 15. *verſ. ſed conſiderandum*, *de teſtamentis*. Planè ſi de cauſa non appareat, verborum tenor ſpectandus eſt, quibus privilegium conceditur; nam ſi concipiantur directò in rem, reale erit; ſi verò in perſonam, erit perſonale, ut notant omnes per textum ibi, *in c. quoniam* 14. *de offic. deleg. c. mandata*, *de præſumpt. l. juris gentium* 7. §. *pactorum*, *ff. de pactis*. Quare veriùs dicendum eſſe credo, tunc perſonale beneficium appellari, cùm ei perſonæ conditio locum facit, ita ut licèt concedatur ob cauſam, & rationem, quæ in aliis quoque perſonis invenitur, non tamen eiſdem ſit tribuendum: at verò reale eſt, quando res, ſeu cauſa ei locum facit, ideſt, ut cauſæ ipſi tribuatur, & omnibus competat, ad quos eadem cauſa pertinet; quamvis ratio concedendi fuerit ſola perſona, ut rectè docet Suarez *d. c.*3. Et ſi quæras, unde colligi poſſit, an perſonæ, an verò magis cauſæ privilegium detur? Reſpondeo, in primis conſideranda eſſe verba, an in perſonam, an in rem ipſam concipiantur, *d. ff. pactorum*. Deinde attendendam eſſe materiam ſubjectam, ut rectè explicant Suarez *d. c.* 3. *nu.* 10. quibus ſuppoſitis, ex præſenti deciſione infertur, adeò privilegia perſonalia cum perſona extingui, ut nec ad hæredes ipſius privilegiati tranſeant, *l. maritum*, *ff. ſolut. matrim. l.*1. *verſ. perſonis*, *ff. de jure immunit. l.*1. §. *permittit*, *ff. de aqua quotid. l.* & *hæredi* 21. *ff. de pactis*, Cujac. *lib.*26. *obſerv.*22. Nec obſtat, quòd vulgò traditur, hæredem eodem jure uti, quod defunctus habebat, *l. hæredem* 59. *l. qui in jus*, *ff. de regul. l. hæres* 39. *ff. de acquir. hæred. authent. de jurejur. collat.*5. ubi cavetur, juramentum defuncti hæredes obſtringere. Quia reſpondetur, regulam dictæ legis *hæredem*, tantùm procedere in his, quæ natura ſua tranſmitti poſſunt, non verò in his, quæ morte defuncti extinguuntur, ut ſunt privilegia: juramenti autem obligatio, an tranſeat ad hæredes, expoſui *in c. veritatis* 14. *de jurejur.* Igitur non tranſeunt ad hæredes primò privilegium prælationis conceſſum pro repetenda dote, *in l. unic. C. de privil. dot.* §. *fuerat* 29. *Inſtit. de Act.* Nec intereſt, quòd privilegium tacitæ hypothecæ favore dotis inductæ in bonis mariti ad mulieris hæredes tranſit, *l. unic. ff. proculdubio*, *juncto* §. *ut pleniùs*, *C. de rei uxor*, *act.* quia in hac parte nobilis differentia verſatur inter utrumque privilegium; nam prælationis privilegium ideò hæredibus non datur, quia mulieris perſonæ indulgetur, *d.* §. *fuerat*. Cæterùm tacitæ hypothecæ privilegium hæredibus competit, quia conjunctum eſt actioni ex ſtipulatu, & quodammodo ei ineſt, *l. aſſiduis* 12. §. *ad hæc*, *C. qui potiores*. Quam differentiam obſervant Barboſa *in l.*1. *part.*3. *nu.*30. & *in l. poſt dotem*, *n.* 57. *ff. ſolut. matrim.* Pichard. *in d.* §. *fuerat*, *nu.*4.

Aliud exemplum peti poteſt *ex l. ex pluribus* 42. *ff. de adminiſtr. tut.* ubi Papinianus ait, prælationis privilegium, quod pupillus habet contra alios creditores in bonis tutoris, de quo loquuntur textus *in l. ex facto* 52. *ff. de peculio*, *l. ult. ff. de tutela & rationibus*, *l.*4. §.1. *ff. de privil. credit.* hæredibus pupilli non dari, ex ratione, quam aſſignat Papinianus; quia videlicet hoc privilegium non cauſæ, ſed perſonæ datum eſt: & explicat Guttierrez *de tutelis* 2. *part. c.*16. *nu.*19. Faber *in Papinianea*, *tit.* 12. *princip.* 8. *illat.*7. Unde etiam deſcendit ratio textus *in l.*1. *ff. idem Princeps*, *ff. ad leg. Corn. de falſis*, *l. non ſolùm* 67. §. *ſi pupillo*, *ff. de ritu nupt.* Privilegium verò tacitæ hypothecæ, quod pupillus habet in bonis tutoris, *l. pro officio* 20. *C. de adminiſtr. tutor. l. penult. in quibus cauſis pignus*, *l. ult. C. de legitima tutela*, *l.*23. *tit.*13. *partit.*5. Maqueda *in l. privilegia*, *nu.*88. *ff. de privil. credit.* quia magis in rem, quam in perſonam concipitur, pupilli hæredibus competit, *l. ult. tit.*16. *part.*6. docuerunt Guttierez *d. c.*16. *nu.*19. Molina *de juſtitia*, *tract.*2. *diſp.*23. *n.*8. Aliud etiam exemplum deducitur *ex l. hæredibus* 13. *ff. de dolo*, ubi cùm *in l. non decet* 11. *ff. eod tit.* ſcriptum eſſet privilegium parentibus, & patronis competere, ut actio de dolo, utpote famoſa, contra eos liberis, & libertis non daretur, propter reverentiam & obſequium, quod eis exhibere tenentur, *l.*4. *ff. de in jus vocando*, *l.* 2. *l. parens* 15. *ff. de obſequiis*; ſubſequitur *in d. l. hæredibus* 13. actionem de dolo hæredibus contra patronos dari. Aliud etiam exemplum poni poteſt *ex l.*1. *verſ. planè*, *ff. de conſt. Princip.* ubi docetur ea, quæ ob merita perſonis conceduntur, ad hæredes non tranſire: quod & docetur *in l.* 4 Proſequuntur alia privilegia, quæ hæredibus non dantur.

Digitized by Google

idem 25. §.1. *ff. de pact. l. ſi actionem* 24. *C. eod tit.* Neque proximè traditis obſtat *in l.*1. §. *non ſolum*, *ff. de ſucceſſorio edicto*, ubi privilegium à Prætore datum liberis, & parentibus ad petendam bonorum poſſeſſionem intra annum, etiam eorum ſervo hæredi inſtituto competit; & tamen in edicto de legatis præſtandis, quo Prætor conſervat legata relicta liberis, & parentibus, ſi ab emancipato accepta ſit bonorum poſſeſſio contra tabulas, non conſervantur legata relicta ſervis eorum, *l.*3. *hoc autem*, *ff. de legat. præſtand.* In cujus differentiæ ratione aſſignanda maximè laborat Coſta *in c. ſi pater*, *verbo Subrogatur*, *nu.*36. qui ait in edicto de legatis præſtandis privilegium parentum ſervo non dari, quia Prætor apertum teſtatoris judicium erga liberos, & parentes conſervare voluit, *l.*1. *ff. de legatis præſtandis:* & dominus, qui ſervi nomine admitti deſiderat, non ex judicio teſtatoris vocatur, ſed potiùs ipſe ſervus judicium meruit, *l. liberis* 8. *§. hæc verba*, *ff. de vulgar. l. debitor* 82. §. *ſervo*, *ff. de legat.*2. *l. legatum* 21. *ff. de adimend. legat.* Cæterùm beneficium temporis bonorum poſſeſſionis ideò ſervo hæredi datur, quia licèt extranei loco ſit reſpectu tutoris, in ea tamen bonorum poſſeſſione Prætor tantùm perſonam petentis intuetur, ſcilicet an is, qui petit, ex liberis, parentibuſve ſit; non verò quò nomine ad bona parentum, vel liberorum admitti ſe deſideret. Quæ ratio non obſcurè inſinuatur *in d. §. non ſolùm*, ibi: *Perſona enim ea eſt, quæ meruit hoc beneficium*.

5 *De privilegiis patribus conceſſis.* Ex præſenti etiam aſſertione deducitur, privilegia parentibus conceſſa ad filios non tranſire: quod etiam expreſsè docetur *in l. ſemper*, §. *immunitati*, *ff. de jure immunit. l. in hoc honoribus* 8. §. *vacationem*, *ff. de vacation. muner. l. filio* 6. *ff. de legationibus*. Probant Tiraquel. *de primog. qu.* 40. *n.*45. & *qu.*59. *nu.*20. Suarez *de legib. lib.*8. *c.*11. Quod ita accipiendum eſt, ſi privilegia ſimpliciter dentur. Nam ſi non ſimpliciter, ſed ampliori forma privilegium patri datur, veluti pro eo, & poſteris, vel alio ſimili modo, privilegia tranſeunt ad filios, *l.*1. *§. ultimo*, *ff. de jure immunit.* ut in caſu textus *in l. etiam* 18. *in princip. ff. ſoluto matrim.* Quia privilegium, de quo ibi, ex juris diſpoſitione ad filium tranſit, *l. aſſiduis* 12. *C. qui potiores*, licèt privilegium illud filiis dandum non eſſe contendant Faber *lib.*8. *conject. c.*13. Etiam privilegia ad filios tranſeunt ex natura rei, aut qualitate materiæ ſubiectę. Exemplum eſt in nobilitate, quę ex origine, & majorum claritate provenit; hoc enim naturalis, & civilis ratio exigit ad filios derivari, *l.*1. *l. Senatori* 11. *C. de dignit. lib.*12. *l. Senatori* 6. *liberos* 10. *l. Senatoribus* 15. *ff. de Senator.* Explicant Tiraquel. *de nobilit. c.*15. *n.*1. Garcia *eod. tract. gloſſ.*7. *nu.*17. Chaſſaneus *in catalogo*, *part.*8. *conſider.* 24. Azevedus *l.*1. *tit.*1. *nu.*85. *lib. recopil.* Idem de privilegiis profeſſoribus, & militibus conceſſis cavetur *in l. milites*, *C. de profeſſoribus*, *lib.*10. *l.*1. & 2. *C. qui ante profeſſionem*, *eod. lib. l.*4. *C. de privil. ſcholaſt. lib.*12. latè illuſtrant Altamiranus *ad tit. de official. filiis*, Didacus Perez *in l.*1. *tit.*1. *lib.*4. *ordin.* Petrus Barboſa *in l. quia tale*, *nu.*42. *ff. ſolut. matrim.* & ſi privilegium etiam pro liberis conceditur, ad poſteros cujuſcumque gradus tranſit, *l. liberos* 10. *ff. de Senatoribus*, *l.*3. *ff. de veteranis:* niſi in ipſo privilegio generationes reſtringantur, veluti ad trinepotes, ut *in l. D. Marco* 55. *ff. de qu. l. filii* 22. §. *Senator*, *ff. ad municip. l.*1. *C. de privil. eorum qui in ſacr. palat. lib.*12. Eodem modo ratiocinandum eſt de privilegiis maritis conceſſis, quæ regulariter uxoribus non communicantur, *l. quod Principi* 56. *l. ſi Auguſtæ* 57. *ff. de legat.*2. *l. Princeps* 31. *ff. de legibus*, junctis traditis à Donello *lib.*8. *comment. c.*28. Amaya *lib.*1. *obſerv. c.*1. *nu.*103. & *c. ult. verſ. Nec aliquis*, *de offic. deleg. in* 6. *c. ne aliquis* 5. *verſ. Illis*, *de privileg. eod. lib.* docent Petrus Barboſa *in l. quia tale*, *n.*22. Sanchez *lib.*7. *de matrim. diſp.*47. *n.*1. Suarez *lib. de legibus*, *c.*11. *nu.*1. ut etiam contingit marito reſpectu privilegii mulieri conceſſi. Molina *de juſtitia*, *diſp.* 423. *nu.*6. Caſtillo *lib.*3. *controv. c.*4. *nu.*3. Quòd ſi non ſimpliciter marito privilegium concedatur, ſed ampliori forma, tunc etiam uxori competit, ut cavetur de uxoribus militum *in l.*1. *C. de uxor milit.* de uxoribus clericorum *in l.*2. *C. de Epiſc. & cleric.* de uxoribus ſilentiariorum *in l.*4. *C. de ſilentiariis*, *lib.*12. & de uxoribus Fabricenſium *in l. eos* 6. *C. de Fabric.* & de uxoribus ſcholarium *in l.*3. *C. de privil. ſchol.* Quod præcipuè procedit in nobilitate, & dignitate virorum, quorum radiis mulieres coruſcare, & eorum privilegiis potiri, conſtat *ex l. fœminæ* 8. *l. nuptæ* 12. *ff. de ſenator. l. ſi liberta* 28. *C. de nuptiis*, *l. medico* 6. *l. Grammatico* 11. *C. de profeſſor. l.*3. *tit.*15. *partit.*2. *l.*7. *tit.*7. *partit.*4. *l.*9. *tit.*11. *lib.*2. *recopil.* latè illuſtrant de uxoribus Profeſſorum, Militum, Equitum, & familiarium, Tiraquel. *de nobilit. c.*18. *n.*1. Pichardus *in tegro tract. de nobilit. communic.* Oſualdus *lib.*13. *Donel. c.*21. fusè Parexa *de inſtrum. edit. tit.*2. *reſol.*6. *ſpecie* 6. *per tot.* Nec ſuprà traditis obſtat textus *in l.*1. *C. de in jus vocando*, ubi pœnam impoſitam liberto in jus patronum vocanti ſine venia, locum habere in vocante ejus uxorem docetur. Nam reſpondetur id non provenire ex communicatione privilegii mariti in uxorem, ſed potiùs ex generali regula relata *in l. generaliter*, *ff. eod. tit.* qua cavetur, omnes perſonas, quibus reverentia præſtanda eſt, ſine venia in jus vocari non poſſe; in quarum numero uxorem haberi apertè docetur *in d. l.* 1. ubi non rectè Acurſius, quem ſequuntur Bartolus, Baldus, & Caſtrenſis docet, maritum patronæ ſine venia in jus vocari; ſed malè, nam quis ferat æquo animo, ut maritum, quem patrona colit, non teneatur & ejus libertus venerari, ut conſiderat Cujac. *lib.*10. *obſer. c.*10. præſertim quia durum videtur, marito patronæ non deberi reverentiam, quam privigno, & extraneis hæredibus libertus exhibere cogitur, *l. neque* 7. *C. de obſeq. l.*4. §. *adverſus*, *ff. de doli mali*, *juncto c. debitum*, *de bigam.* proſequitur Alciatus *in d. l.*1. *nu.*28. ubi rectè docet, non favere Acurſio legem *liberti*, *C. de oper. libert.* quoniam magna eſt differentia inter operas, de quibus loquitur textus ille, & obſequium, ſeu reverentiam, de qua *in d. l.*1. faciliùs quippe operarum exactio denegatur, quàm in jus vocatio ſine venia permittitur. Nec etiam ſuprà traditis obſtat textus *in leg. non tamen* 20. *de re judic.* ubi privilegium, ne quis conveniatur in ſolidum dotis nomine, vel ex aliis contractibus, porrigirur ad mulierem. Nam omiſſo Cujacio *lib.*24. *obſ. c.*38. & *lib.*2. *different. Modeſt. ibidem*, qui extremam caluſulam illius textus adſcribit Triboniano, quem meritò refellit Oſualdus *lib.*27. *comment. c.*9. dicendum eſt cum Petro Barboſa *in l. maritum*, *ff. ſolut. matrim.* Donello *d. c.*9. quod licèt privilegium illud marito competat ratione reverentiæ illi debitæ, non tamen illa ratio ſola privilegium illud extorſit, ſed & alia, videlicet ſocietas communis vitæ, *l. ex diverſo* 17. §.1. *ff. ſolut. matrim. l. ſi verum* 52. *ff. de re judic.* Quæ ratiò cùm pariter locum habeat in viro ac in uxore, ideò privilegium, quod marito conceditur, etiam uxori competit, propter æqualitatem inter eos ſervandam.

Quibus ſuppoſitis ratio præſentis aſſertionis provenit ex natura privilegii, quod cùm ſit privata lex, quæ particularibus, non verò omnibus ex populo indicta, aut ſtatuta eſt, ideò ad alios non extenditur, quàm ad eos, quibus conceſſum eſt, *c. hinc eſt* 39. *verſ. Quod privilegium*, 17. *qu.*1. *c. non exemplo* 26. *q.*2. Accedit, quod privilegium eſſentialiter illud habet, quod contra jus commune aliquid ſtatuat, concedaturve in eo: quare quatenus à jure communi exorbitat, odioſum cenſetur, & ut tale dubio procul reſtringendum eſt, non ampliandum, *c.*1. *de filiis Presbyt. lib.*6. *l. quod vero*, *l. jus ſingulare*, *ff. de legibus*, *l. ſi verò* 64. *§. de viro*, *ff. ſolut. matrim.* Illuſtrat pluribus relatis Sanchez *de matrim. lib.*8. *diſp.*1. *nu.*38. & notavi ſuprà *in c.*7. unde rectè in præſenti decrevit Alexand. III. alienum eſſe à ratione, ut quod ſpeciali beneficio alicui indultum eſt, ad alios protrahatur, etiam ex identitate rationis. 6 *Traditur ratio decidendi.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam etſi beneficium reſtitutionis pro perſonali habendum ſit, ut probat Arnoldus Vinnius *lib.*1. *ſelect. c.*11. contra Mauritium *de reſtit. c.*15. Menochium *de præſumpt. caſu* 103. *nu.*18. Mynſing. *cent.*4. *obſ.*19. qui reale eſſe docuerunt, tamen ad hæredes tranſit; tum quia hoc privilegium non ſolùm perſonæ, verùm & cauſæ datum eſt: quippe minor non ſtatim reſtituitur, eo quòd minor eſt, ſed ſi ab aliis circumſcriptus proponatur, vel ſua facilitate deceptus probetur, *l. verum* 11. §. *ſciendum*, *l. quod ſi mor* 24. §. *non ſemper*, *l. non omnia* 44. *ff. de minor. l. nam poſtea* 9. §. *ſi minor*, *ff. de jurejur.* Et ideò ad hæredes tranſit: tum quia reſtitutio in integrum non competit minoribus jure privilegii in ſpecie ſic dicti, aut tanquam jus aliquod ſingulare; ſed magis tanquam remedium juris communis, & quod inſtar eſt actionis ordinariæ; non enim ex mera tribuitur gratia, ſed ipſa quoque juſtitia, & æquitate dictante: quam ob cauſam etiam favorabile cenſetur. Sfortia *de in integrum reſtit. p.*1. *q.*1. *art.*14. & *q.*50. *art.*1. ideòque ſicut alia remedia perſonalia ad hæredes tranſeunt, §.1. *Inſtit. de perpet. & tempor.* ita & hoc. Sed ita demùm beneficium ad hæredes tranſit, ſi in vita minor deceptus beneficium hoc impetravit, *l. nemo* 5. *ff. de in integrum. reſtit.* quia cùm hæreditate tranſit ad hæredem, Sfortia 1. *p. q.*50. *nu.*8. Unde ſignanter *in l. Titia* 62. *verſ. Item*, *ff. de jure dotium*, *l. unic. C. ſi adverſus dotem*, *l.*2. *C. de tempor.* 7 *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Digitized by Google

tempor. in integr. reſtit. affirmatur hoc beneficium hæredibus ita demùm dari, ſi ipſi ex perſona minorum implorent. Quo modo etiam procedit textus *in l.3. verſ. Sed utrum, ff. de minor.* Nec tunc obſtat textus *in l. Pannonius 86. ff. de acquir. hęredit.* ubi defunćto Pannonio, licèt Reipublicæ cauſa abſenti reſtitutio in vita ſua competeret, tamen deceſſit intra tempus, quo agere poterat. Et aſſerit Conſultus, reſtitutionem eſſe dandam hæredi. Qui textus difficilis etiam eſt *ex l.1. C. de reſtitut. milit.* ubi in ſimili ſpecie non aliter hęredi reſtitutio conceditur, quàm ſi defunćtus decedat poſt exaćtum tempus petendæ bonorum poſſeſſionis. Pro cujus difficultatis ſolutione varia adduxerùnt Faber *lib.14. conjećt. c.1.* Hothomanus *lib.7. conjećt. c. ult.* alii relati à Barboſa *in d. l. cùm tale*: quibus omiſſis dicendum eſt, in ſpecie illius textus diſcrimen conſtituendum eſſe, an hæres inſtitutus poſt tempus aditionis deceſſerit, an anteà. Primò caſu reſtitutio, quæ ad hæreditatem acquirendam competebat, ad hæredem tranſmittitur, *l.1. C. de reſtit. milit.* ſecundo verò caſu, ſi intra tempus decedat, mero civili jure ejus hæredi beneficium non datur, *d. l. Pannonius*: cujus juris ſtrićti rigorem ut laxaret D. Pius, conſtituit defunćto abſente Reipublicæ cauſa, antequam ſciret delatam ſibi eſſe hæreditatem, reſtitutionem dari hæredi, nulla admiſſa diſtinćtione, an intra, vel poſt diem aditionis decederet, humanitatis cauſa dućtus, *d. l. Pannonius*. Cujus explicationem latiùs proſequuntur Larreategui *lib.2. ſelećt.* D. Joſeph. de Retes *lib.7. opuſcul. de commorientibus, nu. 13.*

8 Diſſolvitur augmentum difficultatis. Nec obſtat augmentum difficultatis dedućtum *ex d. l. hęredes, C. ad Vellejan.* pro cujus ſolutione ſciendum eſt, valde controverſum eſſe, an exceptiones, quæ competunt reo, competant etiam ejus fidejuſſori? Et cum communi Interpretum placito diſcrimen eſt conſtituendum inter exceptiones reales, & perſonales. Exceptio realis dicitur, quæ licèt competat ex perſona rei principalis, dirigitur ad exſtruendam obligationem ipſam. Perſonalis dicitur, quæ eximit perſonam obligatam, vel ad tempus, vel in perpetuum; ſed non perimit obligationem. Itaque regulariter exceptiones reales proſunt fidejuſſoribus, & regulariter exceptiones perſonales illis non competunt. Quæ diſtinćtio probabatur quoad utramque partem, *ex l. exceptiones 7. §.1. l. omnes 19. ff. de except. l. defenſiones 11. C. eod. tit. l. ex perſona 32. ff. de fidejuſſ.* latè probant Valentin. Francus *de fidejuſſ. c.3. à n.20.* Hering. *eod. trałt. c.27. p.4.* Aretinus *eod. tract.2. p. principali, ſect.9. & 27.* Donel. *lib.22. comment. c.3. & ſequent.* ubi Oſualdus, Faber *lib.8. conjećt. c.3.* Cujac. *lib.28. qq. Papin. in l.5. ff. ut legatorum nomine*, Valentia *lib.1. illuſtr. tract.4. c.9. ex nu.7.* Salgado *in labyrintho credit. 2. p. c. 30. ex nu. 30.* qui exemplis veritatem hujus diſtinćtionis latè probant, & juxta eam accipiendi ſunt textus *in l. in cauſæ, la 1. ff. de minor. l. 1. §. quod ſi, ff. quarum rerum actio, l. fin. ff. de pact. l. ſi minores, ff. de procurat.* ubi Faber, *l. ſi pupillus 89. ff. de acquir. hæredit. leg. Marcellus 25. l. cùm lex 46. ff. de fidejuſſor. leg.5. de liber. legat. leg. 37. de oper. libertorum.* Unde cùm exceptio Vellejani elidat ipſam obligationem, ex æquitateque mulieri competat, etiam fidejuſſori datur, aliàs fruſtra daretur mulieri hoc beneficium, ſi fidejuſſori etiam non competeret; ſiquidem actione mandati fidejuſſor ab ea repeteret, quod reus ipſe aſſequi non poterat. De beneficio in integrum reſtitutionis fidejuſſori competenti ex perſona minoris agit Vinnius *lib. 1. ſelećt. cap.11.*

C A P U T X.

Cœleſtinus III. a *Abulen. Epiſcopo.*

PAtentibus literis noſtris certificari deſideras, utrùm Templariis, Hoſpitalariis, & aliis *b* oratoria habentibus in domibus ſuis liceat campanas in eiſdem ponere, publicèque pulſare. Reſpondemus autem conſultationi tuæ, quam facis, & dicimus, quòd non licet eis hoc facere, quin potiùs per te, ap. rem. coercendi ſunt cenſura eccleſiaſtica, ut ita ſint ſuo jure contenti, quòd juſtitiam non impediant aliorum.

N O T Æ.

1 a ABulenſi.) Ita etiam legitur in ſecunda collećtione, *ſub hoc tit. c.2.* De Abulenſi diœceſi nonnulla adduxi *in c.5. de ſupplenda*. In præſenti conſuluit Epiſcopus Abulenſis Cęleſtinum III. ſuper campanis permittendis, vel non in oratoriis Templariorum, quia, his temporibus Templarii habebant Eremitoria, & Eccleſias in diœceſi Abulenſi, quarum aliquæ hodie perſiſtunt, & in ipſa urbe Abulæ extat Eccleſia D. Mariæ ſub nomine de Balmoneda, quæ fuit Templariorum.

2 b *Oratoria.*) Non ſolùm fideles olim habebant oratoria in domibus privatis orandi gratia, de quibus agitur *in c. oratorium, cum ſequenti, 42. diſt. c. clericos 34. de conſecrat. diſt.1.* ibi: *Clericos, qui miniſtrant, vel baptizant in oratoriis, quæ intra domos ſunt, cum conſenſu Epiſcopi loci hoc facere præcipimus*. Et *c. unicuique, ead. diſt.* Concil. Carthag.2. *can. fin.* Regienſe *can.4.* Aurel.4. *can.7. & 26.* de quibus plura Vicecomes *volum.3. de Miſſæ ritibus, lib. 2. c.12. & 23.* Fornerius *lib.6. rer. quotid. c.6.* Herodius *lib.1. Pandect. tit.2. c.13.* Petrus Greg. *lib.13. de Repub. c.4. n. 5.* & *lib.1. partit. tit.20. c.2.* Vighel. *in methodo juris can. fol. 406. & 409.* Pancirola *lib.2. variar. c.168.* Suarez *de ſacram. q.83. diſp.81. art.3. ſect.1.* Mendo *in Bullam, diſp.16.* Cujacius *ad Novel.58. Juſtin.* Diana *p.9. tract.1.* verùm in agris, & ſuis poſſeſſionibus plerumque oratoria exſtruere curabant, ut ibi Miſsæ ſacrificium, divinaque officia celebrarentur, de quo oratoriorum genere agitur in Concilio Aurelian. 4. *can.33.* ibi: *Si quis in agro ſuo aut habet, aut poſtulat habere Presbyterum, diœceſim primùm, & terras ei deputet ſufficienter, & clericos, qui ibidem ſua officia impleant, ut ſacratis locis reverentia condigna tribuatur.* Ubi nomine diœceſis, oratorium intelligi docuit Lemaiſtre *lib.2. de juribus Eccleſ. c.5.* & D. Gregorius *lib.2. epiſt.9.* ita Ariminenſi Epiſcopo ſcribit: *Timothea illuſtris fœmina petitoria nobis inſinuatione ſuggeſſit, quod habetur in ſubditis, intra civitatem Ariminenſem in loco juris ſui oratorium ſe pro ſua devotione fundaſſe, quod in honorem ſanctæ Crucis deſiderat conſecrari: & ideò, frater chariſſime, ſi in tuæ civitatis jure memorata conſtructio conſiſtit, & nullum corpus ibidem conſtat humatum eſſe, percepta primitus donatione legitima, ideſt totius facultatis ejus, excepta familia, priùs mobilium, vel immobilium, ſeque moventium unciis octo, retento ſibi uſufructuario diebus vitę ſuę, geſtiſque municipalibus alligatam, prædictum oratorium abſque Miſſis publicis ſolemniter conſecrabis.* Et in Concil. Agathenſi *can.21.* ibi: *Si quis extra parochias, in quibus legitimus eſt, ordinariuſve conventus, oratorium in agro habere voluerit, reliquis feſtivitatibus, ut ibi Miſſas teneat, propter fatigationem familiæ, juſta ordinatione permittimus: Paſcha verò, Natale Domini, Epiphaniam, Aſcenſionem Domini, Pentecoſten, & natalem ſancti Joannis Baptiſtæ, vel ſi qui maximè dies in feſtivitatibus habentur, non niſi in civitatibus, aut in parochiis teneant: clerici verò, ſi qui in feſtivitatibus, quas ſuprà diximus, in oratoriis, niſi jubente, aut permittente Epiſcopo Miſſas facere, aut tenere voluerint, à communione pellantur.* Illud tamen ſummè cavebatur in his oratoriis, ut reliquiæ martyrum in eis non ponerentur, niſi eſſent clerici in eis ordinati, aut propè, ut hymnis quotidianis inſervire poſſent. Concil. Epaun. *can.25.* ibi: *Sanctorum reliquiæ in oratoriis villaribus non ponantur, niſi forſitan clericos cujuſcumq; parochiæ vicinos eſſe contingat, qui ſacris cineribus pſallendi frequentia famulentur. Quòd ſi illi defuerint, non antè proprii ordinentur, quàm eis competens victus, & veſtitus ſubſtantia deputetur.* Illuſtrat Lemaiſtre *lib.2. de jurib. Epiſcop. c.4. & 5.* Sic etiam monachi intra propria monaſteria cœperunt ſibi oratoria conſtruere, ut doctè probat Gibalin. *de clauſura regul. diſquiſit.1. c.2. §.2.* Et Eccleſia clericorum dicebatur, oratorium verò monachorum, ut probat Menardus *ad concord. regul. c.59. §.1.* Pravo *in notis ad regul. D. Benedicti, c.52.* à quà pręcipua monaſterii parte cœperunt monaſteria ipſa oratoria appellari, ut probavi *in cap....*

Conſtruebant etiam monachi oratoria in Prioratibus, & minoribus domibus, ut conſtat *ex c. fin. de cenſibus*; de his oratoriis, quæ habebant Templarii, & Hoſpitalarii in diœceſi Abulenſi, agitur in præſenti.

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu communiter ſequens deducitur aſſertio: *In oratoriis religioſorum campanæ poni non debent.* 3 Concluſio probatur.

Digitized by Google

Non eſt alia ſimilis deciſio, qua probari poſſit præſens deciſio: eam tamen explicant, & illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, & *lib.2. voto* 102. Gibalin. *de clauſur. regul. diſquiſit.2. c.2. §.* Mayolus *dier. canicul. verbo Metalla, fol.* 315. Cironius *ad tit. de ſtatu monach.* Tondutus *reſol. canonic. c.25. n.14.* Narbona *in horograph. in antiloquio, n.140.* Tamburin. *de jure Abbat. tom.2. diſp. 14. qu.15.* Angelus Rocha *in tract. de campanis, c.16.* Frances *de Eccleſ. Cathedr. c.24. nu.130.*

4 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem deciſionem ita inſurgo: Campanarum uſus ab Eccleſia receptus jam, diùque approbatus fuit ad varios effectus ſpirituales his verſibus comprehenſos:

Laudo Deum ſummum, plebem voco, congrego clerum;
Defunctos ploro, nimbum fugo, feſtaque honoro.

Quos ſonitus, & campanæ effectus probant & illuſtrant Herrera *in orig. divin. offic. lib.1. c.8. n.2.* Hieronymus Magius *lib.4. miſcel. c.14.* Igitur & in oratoriis monachorum poni debent, præcipuè cùm ibi celebrentur divina officia. Augetur hæc difficultas ex variis Pontificum deciſionibus, in quibus ſupponitur, monachos in ſuis monaſteriis campanas habere, ut *in c. nimis, de exceſſ. Prælat.* ubi inter alios Epiſcoporum exceſſus in religioſos & ille refertur, videlicet, quòd non ſinebant monachis campanas in propriis Eccleſiis habere: & *in c. in cauſa, de elect.* refertur, quòd quando Epiſcopus Caſtellanus accedebat ad monaſterium ſancti Gregorii, pulſabantur campanę monaſterii. Et Innoc. III. *lib.1. regeſtr. epiſt.297.* ait ruptos fuiſſe funes campanarum in monaſterio Flavinenſi, ne Abbas Flavinenſis duceretur ad Eccleſiam ibi: *Ne poſſent ad Eccleſiam ducere, fores Eccleſiæ clauſæ ſunt, ruptis funibus campanarum.* Igitur quia in monaſteriis, ſeu eorum Eccleſiis, & oratoriis campanæ poni poſſunt.

5 De Campanarum uſu, & origine.

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, ſævientibus tyrannorum perſequutionibus fideles convocari ſolitos ad ſynaxim, & divina officia per curſorem, cui incumbebat Chriſtianos ad certam horam, qua ſacris operandum erat, convocare; cujus officii mentionem facit ſanctus Ignatius, qui obiit anno 93. *epiſt. 13. ad ſanctum Polycarpum*, ex qua conſtat, Diacono inter alia illud injunctum fuiſſe munus, ut attenderet diligenter ad ſacram communionem, & non omitteret, quin nominatim convocaret Chriſtianos ad Eccleſiam. Nec aſſentior Amalario Fortunato *de officiis eccleſiaſticis c.21.* qui refert, tempore perſequutionis Chriſtianos vocari ſolitos ad ſynaxim ſonitu lignorum, ut fit hodie tribus ultimis diebus majoris hebdomadæ; nam nec ratio patitur, ut cùm hæc illi ſecretiùs agenda curarent, tanto lignorum ſtrepitu Gentilium aures, & oculos in ſe converterent. At poſt redditam Eccleſiæ pacem tintinnabulorum ſonitu, quæ poſteà à provincia, ubi primò cœperunt grandiora fieri, campanæ ſunt appellata, ut refert Vualfridus Strabo *de rebus Eccleſiæ c.5.* populus ad Eccleſiam vocari conſuevit, ſicut & Gentiles ſonitu tintinnabuli ad thermas, & operas convocaſſe homines certum eſt ex Martial. *lib.4. epigram.* Juvenal. *ſatyr.6.* Luciano *de mercede conductæ*, Seneca *epiſt.95. de brevitate vitæ*. Uſus campanarum (quę ſunt vaſa ænea, in Nola civitate provinciæ Campaniæ in Italia primò grandiora fuſa) tribuitur ſancto Paulino coævo ſancti Hieronymi, qui floruit per annos 380. Unde patet, ritum antiquiorem eſſe Sabiniano Papa, qui floruit per annos 604. cui Ciaconius, Genebrardus, Polydorus Vergilius tribuunt inventionem campanarum: neutri, ſcilicet nec Epiſcopo Nolæ, nec iſti competit talis uſus inductio: nam Gentiles ante Chriſtum jam campanis uſi fuerunt, ut probant Angelus Rocha *in tract. de campanis*, Demſterus *ad Roſinum lib.2. fol.134.* ſtatuto tamen ſpeciali edixit Sabinianus Pontifex, pulſandas eſſe campanas ad ſacrificium Miſſæ, & horas canonicas, ideòque harum auctor vulgò agnoſcitur; quare & poſt ejus ſæculum mentio campanarum frequentiùs apud ſcriptores habetur. Audoenus *in vita S. Eligii, lib.2. c.21.* anno Chriſti 650. miraculum refert de campana, quæ ad juſſionem Epiſcopi ſiluit, nec ſonum aliquem reddidit. Vener. Beda ſcribens in ſeptimo ſæculo, diſtinctionem affert pulſationis campanæ, qua ad orationes convocari ſolebant fideles, ab illa, cùm quis eorum deceſſiſſet. Alcuinus *de divin. offic.* rationem tradit, cur non pulſentur campanæ in diebus paſſionis Chriſti, quia videlicet prædicatores eo tempore ſiluerunt. Baronius *anno 616.* oſtendit uſum campanarum in Occidente frequentem fuiſſe, in Oriente verò uſum earum invaluiſſe tempore Michaelis Imperatoris, cui Dux Venetiæ campanas miſit anno 865. Orientales ſanè ſeriùs eum uſum admiſerunt; nam *in 7. Synodo, act.4.* ex libro miraculorum S. Anaſtaſii Martyris refertur, Chriſtianos Cæſareenſes, cùm deferrentur Sancti illius reliquię, obviàm illis ſactos ſumma cum lętitia ſacra ligna pulſaſſe. At in Occidente longè anteriùs uſurpatæ ſunt, nam in actis S. Lupi Senonenſis, qui anno Chriſti 600. florebat, mentio extat grandis tintinnabuli, cujus erat uſus in Eccleſia Senonenſi. In jure etiam mentio earum fit *in c. in cauſis, de elect. c. Joannes, de homicidio, c. nimis, de exceſſ. Prælat. c. fin. eod. tit. in 6.* Concil. Ravennat.2. tempore Clement. V. *rubric.8. Statuimus, quod de cætero campanæ, quæ fiunt de novo, benedicantur ea ſolemnitate, quæ in Pontificali inſcribitur, in Eccleſiis Cathedralibus, civitatibus ſingulis, & collegiatis, & plebibus, & conventualibus ſingulis diœceſum.* Plura de campanarum inventione, & benedictione, quam heterodoxi baptiſmum dixerunt, congeſſerunt Carrier. *tom.2. digeſt. fidei, fol.617.* Kochier *in face hiſtor. cent.2. c.26.* Simon Majolus *dier. canicul. verbo Metalla*, Lantdmeter. *l.2. de veteri clerico, c.63.* Suarez *adverſus Regem Angliæ, lib.2. c. penult.* Demſterus *ad Roſinum lib.2. fol.134.* Narbona *in horographia, in antiloq. nu.140.* Novarinus *lib.1. ſchediaſm. c.27.* Andreas Sauſay *in panop. ſacerd. p.2. lib.2. cap.6. art.22.* Frances *de Eccleſ. Cathed. cap.24. per tot.* Gretſerus *de bened. lib.2. cap.45. & 46.* Suarez *tom.2. pro defenſ. fidei, c.16.* Jodocus Coccius *tom.2. theſauri, lib.3. art.6.* Durantius *de ritibus Eccleſ. lib.1. cap.22. num.6.* M. Derlius *lib.6. diſquiſit. magic. cap.2. ſect.3.* Cardin. Oſius *lib.5. contra Brentium*, ibi: *Baptizari campanas mihi inauditum eſt: benedicuntur quidem juxta formam in Pontificali Romano præſcriptam; verùm de baptiſmo nec verbum.*

Deinde ſciendum eſt, apud monachos moris fuiſſe per varia ſigna ad ſynaxim, & officia divina eos convocare. 6

De Campanarum in uſu apud monachos.

Et primò tuba eos congregatos fuiſſe conſtat ex ſancto Pachomio *in regula, n.2.* ibi: *Quando ad collectam tuba inſonuerit per diem, qui una oratione tardiùs venerit, increpabitur.* Similiter apud Climachum *gradu 18.* legitur: *Cùm inſonuerit ſignum ſpiritualis tubæ.* Quam corneam fuiſſe, & inventam ad ſimilitudinem earum, quas Dominus fieri juſſit, *Numeror. c.10. verſ.2.* ibi: *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus invocare poſſis multitudinem*: docuerunt Gazeus *in notis ad regulam ſancti Pachomii*, & B. Haæphtenus *diſquiſit. monaſt. lib.7. tract.3. diſquiſit.2.* Bravo *ad regulam D. Benedicti, c.37.* Deinde vocari cœperunt tabulis, malleo, aut lignorum colliſione. Cæſarius *lib.1. hiſt. c.40. de S. Virgine Haldegunde*, ibi: *Percuſſa tabula, cùm tam Abbas, quàm cæteri fratres ad ejus exequias convolaſſent, & corpore exportato ad lavandum detectum fuiſſet, ſexus fæmineus apparuit.* Et *lib.6. c.36.* ibi: *Interim percuſſa tabella conventus accurrit, morientem circumſtetit, dictaque litania ſacerdos defunctus lotus, & veſtitus cum ſolemni cantu deportatus eſt in oratorium.* Notavit Zerda *in adverſ. c.44. n.22.* qui uſus diù duravit forſan propter egeſtatem monachorum, & metalli penuriam. Qua etiam ratione in Eccleſia idem etiam uſus diù invaluit. Synodus Nicæna *act.4.* ibi: *Cùm ſanctæ civitati reliquiæ ſanctæ appropinquaſſent, ſurgentes ſubitò, lignaque ſacra pulſantes, invicem obviàm facti ſunt in veneranda Virginis Deiparæ æde, quæ appellatur nova: illic cum cruce, & ſupplicatione egreſſi, læti, & gaudentes cum gratiarum actione ſacris reliquiis occurrerunt.* Amalarius Fortun. *lib.4. de eccleſiaſticis officiis, c.21.* ibi: *Poteſt & in hoc humilior uſus Eccleſiæ Romanæ aſſignari antiquis temporibus, quàm nunc ſit, & præcipuè tunc, quando latitabat per cryptas, propter perſecutores: nam & adhuc junior Roma (Conſtantinopolis,) quæ antiquis temporibus ſub uno Domino cum antiqua Roma regebatur, uſum lignorum tenet, non propter æris penuriam, ſed propter vetuſtatem.* Tandem tintinnabulis cęperunt congregari, ut refert D. Hieronymus *lib.2. adverſ. Jovin.* ibi: *Cùm ingreſſi domum fuerint, ad tintinnabuli pulſum preces effundunt: quod ubi fecerunt, ſigno itidem dato miniſtri, &c.* D. Benedictus *c.43. ſuæ regulæ*, ibi: *Ad horam divini officii mox ut editum fuerit ſignum, relictis omnibus, quælibet fuerint in manibus, ſumma cum feſtinatione curratur.* Ubi Petrus Boerius ait, ſignum campanæ in antiquis cęnobiis monachorum, vel fractum fuiſſe, vel perforatum, ut ſonum emitteret terribilem, idque ut monachi recordarentur terribilis illius vocis: *Venite ad judicium.* Vel in ſignum, ait, quòd ſumus de ordine B. Benedicti, cujus tintinnabulum diabolus jactu lapidis fregit.

His ſuppoſitis ratio præſentis deciſionis ex eo provenit, nam cùm oratoria monachorum non alia de cauſa conſtruerentur, quàm ad laudes Deo perſolvendas, ut 7

Traditur ratio decidendi.

expreſſit Gregorius III. in erectione monaſterii ſanctorum

rum

Digitized by Google

rum Martyrum Stephani, Laurentii, & Chryſogoni, ibi: *Ad perſolvendas Deo laudes, diurnis, & nocturnis temporibus ordinatas*; Eccleſiæ verò ſæculares tum docendo populos, tum ad miniſtrandis ſacramentis plebi uſui erant, quibus miniſteriis monachi inſervire non valebant, Concilium Pariſienſe ſub Ludovico *cap.36.* Concil. Ravenat. ſub Calixto II. *canon.27.* Gregorius VII. in Synodo Romana, *canon.6. cap. illud*, cum aliis, 16. *quæſt.*1. ideò licèt in Eccleſiis ſæcularibus campanæ ponantur ad convocandum populum, tamen in oratoriis monachorum, quia hæc ratio ceſſat, ideò campanæ poni non poſſunt. Accedit, quia campana juris parochialis ſignum eſt; unde Presbyteri, qui alicui Eccleſiæ incardinantur, per funem campanæ inveſtiuntur. Innoc. III. *lib.1. regeſtr. in epiſt. ad Nivernen. Epiſcopum*. Et cùm Miſſæ publicæ olim in monaſteriis non dicerentur, nec campanam ad populum convocandum monachi habere debebant. Quare idem Innocent. III. *lib.3. regeſtr. in epiſt. ad Antipolitanum Epiſcop.* prohibet monachis Lerinenſibus aquæ benedictæ aſperſionem, proceſſiones, & litanias, baptiſmum, ſepulturam, campanarum pulſationem, antequam in Eccleſia parochiali fuerint pulſatæ: notarunt Cironius *ad tit. de ſtat. monach.* Gibalinus *d.§.2. num.*4. Unde rectè Pontifex in præſenti decrevit, Templarios, Hieroſolymitanoſque non poſſe in oratoriis ſuis campanas habere, quia cùm ea conſtruxerint tantùm orationis gratia, non poterant convocare populum ad ſonum campanæ.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam cùm olim monachi in ſuis Eccleſiis Miſſas publicas dicere, aut Sacramenta adminiſtrare non poſſent, *cap. juxta* 11.16. *quæſt.* ideò nec campana ad congregandum populum uti poterant. 9 Diſſolvitur ratio dubitandi.
Nec obſtat textus *in d.cap. nimis*, cui ut ſatisfaciant communiter repetentes in præſenti, aſſerunt, monachos in ſuis oratoriis campanam habere poſſe, *ex d. cap. nimis*, non verò campanas, ut in præſenti docetur. Quæ ſolutio apertè convincitur ex dicto capite *in cauſa, de elect.* ibi: *Campanis*. Quare hac omiſſa ſolutione dicendum eſt *in d. cap. nimis*, & aliis juris locis ſuprà expenſis agi de Eccleſiis eorum monachorum, quibus conceſſum erat publicè Miſſas dicere, ac fidelibus ſacramenta Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ miniſtrare: quibus per conſequens conceſſum videtur, campanam publicè pulſare ad fideles convocandos: at verò in oratoriis privatis peculiariter orationis gratia conſtructis, quia fideles vocandi non erant, ideò campanas ipſi ponere nequibant. Tandem Joannes XXII. *in extravag.* 2. *de offic. cuſtod.* permiſit mendicantibus Religioſis unam tantùm campanam habere, ibi: *Hoc perpetuo edicto ordinamus, quòd religioſi dictorum ordinum mendicantium in nullo conventu ſuo, ſeu loco plures campanas habeant ſine Sedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali, ſed una tantummodò pro loco quolibet ſint contenti*. Cui conſtitutioni generali conſuetudine derogatum eſſe jam notarunt Alciatus *lib.*8. *parerg. capit.* 11. & alii apud Barboſam *d. voto* 102. *numer.*62.

C A P U T XI.

Innocent. III. *Archiepiſcopo a Lundenſi.*

TUarum nos tenor edocuit litterarum, quòd Fratres Hoſpitalis ſancti Joannis laici, & illiterati ad partes illas mittuntur pro eleemoſynis colligendis, quas populus ex devotione pro ſuſtentatione pauperum prædicto loco mittere conſuevit. Quia verò per ſe non ſufficiunt loca omnia circuire, ſibi clericos, ſacerdotes, laicos, & rudes, non religioſos, ſed in nequitiis exercitatos aſſumunt, eorum pectoribus crucis characterem imponentes. Cùmque gulæ, & ebrietati deſerviant, ſe valde inhoneſtos in aliis oſtendentes, clerum, & populum graviter ſcandalizant, cùm ipſi laici *b* Prioratuum fungantur officiis, & tam clericis, quàm ſacerdotibus præponantur; & non ſolùm Epiſcopis inobedientes exiſtunt, verùm etiam quaſdam immunitates, tanquam ſibi ab Ap. Sede indultas præſumunt ſibi temerè vindicare. Cùm enim in quadam Eccleſia baptiſmali eis à tuo prædeceſſore collata, quidam nuper percutiens Vicarium ſacerdotem, ipſam Eccleſiam defœdaſſet ſanguinis effuſione, uſque ad reconciliationem divina ibidem interdixiſti officia celebrari; ſed nihilominus ipſi in ea divina *c* celebrarunt. Sacerdotes inſuper undecumque venientes, ac eos, de quorum converſatione, ac ordinatione nulla certitudo prorſus habetur, ad divinum ſibi officium celebrandum *d* recipiunt, Epiſcopi aſſenſu minimè requiſito. Alios verò Presbyteros ab officio ſuſpenſos per Epiſcopos ſuos pro ſuorum exigentia meritorum, iidem, cùm ſint laici, ad officia *e* reſtituunt exequenda. Quidam prætereà cum uxoribus ſuis in domibus propriis commorantur; & illos quidem, eo quòd eis de ſuis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, ut aliis ſecundùm leges terræ de ſibi ſubjectis reſpondere minimè teneantur. Verùm quia privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, f. t. per A. ſ. m. quat. ſi quos clericos, ſeu ſacerdotes, aut laicos à prædictis fratribus pro colligendis eleemoſynis cruce falſa ſignatos inveneris, iis, à quibus ipſos miſſos eſſe conſtiterit, per totam provinciam tuam, noſtra fretus auctoritate, exhortationis hujuſmodi officium interdicas: laici ſi fuerint, etiam miſſos excommunicationis mucrone percellas; ſi clerici, vel Presbyteri fuerint, ab officio, beneficioque ſuſpendas, nullo prorſus privilegii beneficio vel ap. remedio prævalente. Eos verò, quos in prædicta Eccleſia lege tibi diœceſanea ſubjectos poſt interdictum tuum divina celebraſſe cognoveris, ejuſdem pœna *f* ſuſpenſionis involuens, in ea, donec reconciliata fuerit, quemadmodum ſacra præcipiunt inſtituta, officia non permittas divina celebrare: Presbyteros etiam ſuſpenſos ab Epiſcopis ſuis, & per dictos Fratres ad officia ſua temerè reſtitutos, in eamdem ſuſpenſionis ſententiam noſtra fretus auctoritate reducas: alios verò, quos ad reſpondendum aliis ſecundùm legem terræ, præmiſſa cauſa aſſeris non teneri, nolumus excuſari, quin eos ad reſpondendum ſub. ap. impedimento compellas. Datum, ut ſuprà.

N O T Æ.

1 a LUnden.) In hac ſexta collectione legitur *Lugdunen.* in tertia *ſub hoc tit.c.*1. legitur *Linden.* ſed in ipſo Regeſtro epiſtolarum Innoc. correcto à Sirleto, *fol.*223. legitur *Lunden.* ex quo reſtituo præſentem textum. De Lundenſi Eccleſia nonnulla adduxi *in c.2.de conſuet.*

2 b *Prioratuum.*) De quibus Prioratibus, & eorum Priorum juriſdictione plura congeſſerunt Valaſcus *conſult.*192. *n.*11. Marius Giurba *conſ.77.n.*17. Carlevaſ. *de judiciis l.*1. *tit.1.diſp.2.n.*451. Mendo *de Ordinib. Milit. diſq.2.q.2.n.*68. Scanno *in propugnaculo hujus Ordinis, diſcep.2. c.4.per tot.*

c *Celebrarunt.*) Cùm eſſet polluta per violentam ſanguinis effuſionem, juxta tradita *in c.3.de conſecr. Eccl.* Eumdem caſum narrat Guill. Tyr. *l.18.c.*3. 3

d *Recipiunt.*) Contra tradita *in c.1.de clericis peregrin.*

e *Reſtituunt.*) Cùm ſuſpenſus, aut excommunicatus ab uno Prælato, non debeat ab alio recipi, ut probavi *in c.ad reprimendam, de offic. Ordin.*

f *Suſpenſionis.*) Juxta tradita *in c.fin. de exceſſ. Præl.*

C A P U T XII.

Idem *R. Abbati, & conventui S. Petri a Eugubin.*

CUm olim eſſemus apud Peruſium conſtituti, tu fili Abbas ad noſtram præſentiam acceſſiſti, privilegium bonæ memoriæ *b* Lucii Papæ præd. n. nobis humiliter repræſentans, & poſtulans illud ſuppliciter

Digitized by Google

citer innovari, quod propter contradictionem ven. f. n. *c* Marci Eugubini Epiſcopi, qui tunc temporis ſupervenit, aſſerens hoc in ſuum præjudicium redundare, non fuit effectui mancipatum. Cùmque alter veſtrum de altero in noſtro auditorio quereretur, ven. f. n. Aſſiſinatis Epiſcopo cauſam ſub ea forma commiſimus audiendam, ut vos, & jam dictum Epiſcopum curaret ad concordiam revocare: alioquin audiret utrimque propoſita, & omnia in ſcriptis redigens, nobis proceſſum negotii fideliter reſeraret. Qui cùm indulta vobis à Sede Apoſtolica privilegia inſpexiſſet, intellecto, quòd monaſterium veſtrum ad Romanam Eccleſiam ſpecialiter pertineret, in cauſa non duxit ulteriùs (ſicut accepimus) procedendum. Conſequenter verò ad ven. f. n. Calen. Epiſcopum, & dilectum filium Ar. Abbatem S. Mariæ Valliſpontis, ad poſtulationem pręfati Epiſcopi Eugubini litteræ noſtræ fuerunt ſuper mutuis queſtionibus deſtinatæ. Sed quia pendente judicio Joannes monachus privilegia, chartas alias, & theſaurum monaſterii veſtri rapuit, te, Abbas, ad noſtram oportuit præſentiam iterùm laborare, ubi litteras impetraſti, quòd per excommunicationis ſententiam, qui de amiſſione privilegii ſcirent aliquid, cogerentur dicere veritatem. Sed quoniam nec ſic amiſſa potuiſti privilegia reperire, ad nos denuò es reverſus. Te igitur cum teſtibus tuis, & præfati Epiſcopi Eugubini procuratoribus in noſtra præſentia conſtitutis, dilecto filio noſtro P. Baſilicæ XII. Ap. Presbytero Cardinali dedimus in mandatis, ut ſuper amiſſione, ac tenore privilegiorum teſtes reciperet diligenter, quos duceres producendos. Qui mandati noſtri diligens executor, præſentibus præfatis procuratoribus fideliter redegit in ſcriptis depoſitiones x. teſtium juratorum: quorum depoſitionibus publicatis, jam dicti procuratores ad producendos teſtes Epiſcopi, per quos inductos à parte adverſa repellerent, inducias poſtularunt, quas pręfixo termino peremptorio ſub eo tenore illis duximus concedendas, ut apud Ap. Sed. probarent, quæ vellent, niſi onus probationis pars altera ſubjiſſet. Cęterùm quoniam infra datum terminum, & receptum in producendis teſtibus defecerunt, nos tamen tam per depoſitiones teſtium, quam per aſſertiones quorumdam f. n. liquidò cognoſcentes, talem dicti privilegii fuiſſe tenorem, quod videlicet ipſum cęnobium nullo mediante ad Romanam Eccleſiam pertineret, & quod non liceret alicui Epiſcopo eidem monaſterio, & ejus Eccleſiis excommunicationem indicere, ut fratres illic Domino ſervientes ab omnium poteſtate liberi Rom. Eccleſ. libertatis gratia potirentur, & quod nulla in eo mentio diœceſani Epiſcopi habebatur: illud etiam nihilominus attendentes, quoniam ſicut ex dictis quorumdam teſtium intelleximus evidenter, plurimique de noſtris fratribus tempore illo pręſentibus recolebant, cùm tu, fili Abbas tempore bonæ memoriæ C. Pp. pręd. n. ad ipſius pręſentiam acceſſiſſes, ipſe inſpectis Eccleſię tuæ privilegiis, te, licet excommunicatus ab Eugubino Epiſcopo diceereris, tanquam non ligatum admiſit ad *d* oſculum: quod præſumitur non feciſſe, niſi monaſterium veſtrum cognoviſſet ad Romanam Eccleſiam ſpecialiter pertinere: de communi fratrum noſtrorum conſilio pronunciandum decrevimus *e* privilegium illud bonę memoriæ Lucii Papę, quod ſine reprehenſione bullæ, chartę, vel litteræ apparebat, quando fuit nobis oſtenſum, illius fuiſſe tenoris, cujus per depoſitiones teſtium, & aſſertiones f. n. pręmiſimus extitiſſe. Decernimus ergo, &c. Datum Lat. II. Kal. Junii.

NOTÆ.

a E *Ugubini.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit.c.2.* & in epiſtolis Coloniæ editis *l.2. fol.318.* Monaſterium hoc S. Petri eſt in diœceſi Eugubina Ordinis D. Benedicti, ut refert Tambur. *in ſerie Abbatum, v. Eugubinum*, & de ipſa diœceſi nonnulla adduxi *in cap...*

b *Lucii.*) Tertii videlicet.

c *Marci.*) Qui priùs fuit monachus D. Benedicti in monaſterio de Avellana; & electus fuit in Epiſcopum Eugubinum an.1193. ut refert Ughel. *to.1. Italiæ ſacræ, folg.685.*

d *Oſculum.*) Ad quod non admitteret Pontifex, niſi priùs eſſet abſolutus, quia aliàs per ipſam admiſſionem ad oſculum cenſeretur abſolutus, ut docuit Hoſtienſis *in c.venerabilis 34. v.Recognovit, de elect.* Facit Sidonius *l.4.ep.23.* ibi *: Deus magne! quàm lætus orietur tibi dies, mihi nuncius, animus illis cùm paternis pedibus affuſus, ex illo ore læſo, ore terribili convicium expectans, oſculum exceperit.* Ubi Savarus. Plura de oſculo pedis Pontificis Barb. *lib.1.de jure eccleſ. c.2.n.90.* Joan. Baptiſta Caſalius *de veteribus ritibus Chriſtianorum, c.81.* Lorinus *in c.10. actuum Apoſt. verſ. 25.* Lantdm. *l.3. de veteri clerico, c.3.* Zerda *in adverſ. c.184.n.5.* Bernardinus Ferrarius *l.3.de antiq. epiſt. Eccleſiæ, c.2.* Rouſſelius *lib.8. hiſtor. Pontif. juriſd. c.4.n.3.* Illuſtr. Ramos de Epiſcopis Luſit. *propoſit.1. §.2.n.90.*

e *Privilegium.*) Quatenus privilegium ſcriptura, aut teſtibus probari debeat, pro hujus textus illuſtratione jam expoſui *in c.porrò, ſuprà hoc. tit.*

CAPUT XIII.

Idem a *Catalaun. electo, & Abbati* b *Triumfontium.*

EX parte Abbatiſſæ, ac Sororum Jotren. Eccleſiæ noſtris fuit auribus intimatum, quod ven. f. n. Melden. Epiſcopus commiſſionis occaſione cujuſdam ad ven. f. n. Pariſien. Epiſcopum, & dil. fil. Abbatem de Lantun à nobis obtentę, in qua nulla mentio habetur de ipſarum privilegiis, quę illas, & earum Eccleſiam, Clerum, & populum *c* Jotren. ad Ap. Sed. nullo mediante ſpectare declararent, quorum ipſe non erat *d* ignarus, eas incęperit graviter moleſtare, obedientiam ab ipſis, ac Clero, & populo villæ Jotren. qui ſecundùm privilegia Sedis Apoſtolicæ gaudent conſimili libertate, & ſubjectionem omnimodam impendendam ſibi requirens. *Et infrà*: Verùm cùm judices, & aſſeſſores eorum ipſas valdè gravarent, ad appellationis beneficium convolarunt. *Et infra*: Sed judices ipſi appellationi minimè deferentes, nec fragilitati ſexus compatientes earum, in Abbatiſſam excommunicationis vinculum, & in populum villæ Jotren. interdicti ſententias protulerunt. Sanè cùm nuntii Jotren. Eccleſiæ prædicta, & alia multa in noſtra pręſentia retuliſſent, quibus eas, & ſuos contra libertatem eis conceſſam gravatos dicebant, privilegium nobis Apoſtolicum oſtenderunt, per quod Eccleſiam Jotren. conſtabat ad Romanam Eccleſiam ſpecialiter pertinere. Nos autem eos diutiùs detinentes propter ap. prædictam, quia tamen tandem nullus apparuit idoneus reſponſalis, qui partem defenſaret adverſam, licèt poſtmodum quidam ſimplex nuntius ſuper hoc prædictorum Pariſien. Epiſcopi, & Lantun. Abbatis litteras præſentaſſet, privilegium Ap. Sed. Eccleſiæ Jotrenſi conceſſum duximus innovandum; ita tamen, ut per innovationem ipſius eidem Eccleſiæ nihil juris plus accreſcat, quàm per privilegia prædeceſſorum noſtrorum obtinuerit, cùm per hoc novum ei non concedere, ſed antiquum jus conſervare *e* velimus.

NOTÆ.

a C *Atalaun.*) In tertia collectione, *ſub hoc tit.c.3.* legitur *Cauthaubaven.* ſed malè; nam Catalaunum Campaniæ urbs, ad Matronam fluvium ſita, in provincia Rhemenſi Galliæ, habet Cathedram Epiſcopalem, cujus Epiſcopus eſt Dominus temporalis urbis, Comes, & Par Franciæ. Fulbertus Carnot. *ep.78. Ne civitati, vel Eccleſiæ Catalaunorum ſuum deneget honorem, meminiſſe vos decet, quod in antiquis inſcriptionibus Belgicæ ipſa civitas à Rhe-*

Digitized by Google

à Rhemenſi tertium locum habuit. Ut referunt Fratres Sarmat. *to.2. Galliæ*, *fol.*501. Chenu *in chronol. Galliæ*, *fol.* 288. Rigordo electo tantùm in Præſulem hujus Eccleſię reſcribit Innocen. in præſenti, ut notavit Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.*1. *Regeſtr.*13. *epiſt.*22.

2 b *Triumfontium*.) Monaſterium hoc eſt ordinis Ciſtercienſis in diœceſi Catalaunenſi, in Ducatu Barenſi, cujus fundationem refert Guillelmus Abbas *lib.*1. *hiſtor. cap.*13. his verbis: *Petente*, *& agente Domino Guillelmo Epiſcopo*, *in Epiſcopatu Catalaunenſi*, *eam quæ Triumfontium dicitur*, *domum conſtruxerunt*, *ad quam cùm Abbatem cum monachis emiſiſſent*, *Dominum Rogerium virum nobilem ſecundùm ſæculum*; *ſed nobiliorem ſanctitate*, *& viros quoſdam ſimilis formæ cum eo*, *ſpiritualis pater* (*Bernardus ſcilicet*) *filios*, *quos emiſit*, *non dimiſit*, *ſed paterna ſolicitudine*, *& pia affectione cum eis erat*. Alia de ipſo monaſterio congeſſerunt Claudius Robertus *in ſua Gallia Chriſtiana*, Manrique *tom.*1. *annal. Ciſterc. anno* 1118. *cap.*3. *num.*4. Fratres Sarmat. *tom.*4. *Gall. folgio* 881.

c *Jotrenſis Eccleſiæ*.) De quo monaſterio nonnulla adduxi *in cap. dilecta*, *de exceſſ. Prælat.*

d *Non erat ignarus*.) Hæc verba expoſui *in cap. ſuper* 20. *de reſcript.*

e *Velimus*.) Quia invocatio, ſeu confirmatio privilegii jus novum non tribuit, ſed antiquum confirmat, *c. quia* 29. *hoc tit. cap. cùm dilecta*, *de confirmat. utili*; ubi commentarium hujus textus dedi. 3

C A P U T XIV.

Idem a *Colubrienſi Epiſcopo*.

CUm olim ad Ap. Sed. acceſſiſſes, & propter quęſtiones, quas adversùs dil. fil. Priorem & Canonicos S. *b* crucis habebas, pro quibus fuerat ad noſtram audientiam appellatum, moram feceris longiorem, quia pro parte altera nullus comparuit reſponſalis, eidem Priori, & fratribus in virtute obedientiæ diſtrictè *c* præcepimus, ut uſque ad feſtum omnium Sanctorum proximò tunc futurum per ſe, vel per ſufficientes reſponſales, & idoneos, ad noſtram pręſentiam accederent, ſuper privilegiis omnibus, & libertatibus, quę à Romanis Pontificibus, vel à bonę mem. quondam Colubrienſi Epiſcopo ſe habere dicebant, & ſuper aliis quęſtionibus adversùs eos à Colubrienſi Eccleſia intentatis diffinitivam ſententiam recepturi. Ut autem veritas faciliùs appareret, authentica, & originalia cum bullis ſuis nobis uſque ad eumdem terminum ſub eadem diſtinctione pręcipimus exhiberi: interim autem utrique parti liceret coram dil. fil. de Alcobatia, & de Seiza Abbatibus, & F. Meven. monacho *d* Alcobatię, quibus ſub certa forma cauſa priùs fuerat delegata, & teſtes utrimque producti, proponere, ac probare, ſi quid aliud proponendum ducerent, ac probandum. ***Et infrà***: *e* Judices autem ſufficienter actum eſſe de cauſa credentes, atteſtationibus, & rationibus utriuſque partis diligenter inſpectis, monaſterium S. Crucis in expenſis, quas per *f* quadriennium occaſione hujuſmodi negotii juraveras te feciſſe, quę quinquaginta marcharum auri ſummam attingerent, tibi de prudentium conſilio damnaverunt, infirmantes ſua ſententia libertatem, quam *g* M. Colubrien. Epiſcopus in enorme detrimentum Colubrien. Eccleſię contulerat monaſterio S. Crucis Canonicorum aſſenſu per pręconem Epiſcopi, & portarium Regis *h* extorto. Pręterea quia idem M. etiam fuerat canonicus regularis, & duo millia marabetinorum, quæ acquiſierat, in Epiſcopum jam promotus *i* monaſterio dederat memorato, ipſum ad reſtitutionem eorum judices condemnarunt. Inſuper tam decimas, quàm omnes Eccleſias, quas de manu Regis, vel aliorum laicorum, ſive clericorum monaſterium pręter Colubrien. Epiſcopi aſſenſum receperat, & quas in *k* Lateran. vel in aliis locis in atteſtationibus comprehenſis propria auctoritate fundavit, quia pars S. Crucis nec pręſcriptione, nec defenſione alia probationibus contra ſe factis obſtiterat, judicarunt in jus Colubrien. Eccleſię cum fructibus medii temporis revocari. ***Et infra***: Tandem verò cùm tu, & pars altera propter hoc ad Sedem Apoſtolicam veniſſetis, procurator monaſterii S. Crucis propoſuit ſententiam non tenere. Quòd ſi aliàs etiam ſententia memorata teneat, quia tamen monaſterium fuit indefenſum, ſicut ipſi judices per ſuas litteras proteſtantur, nec exhibita fuerant coram eis privilegia libertatis, ne debitum perſonę in damnum Eccleſię redundaret, debebat ad exhibitionem privilegiorum ſuorum admitti, quòd ſibi concedi de ſolita benignitate Sedis Ap. poſtulavit. Nos igitur attendentes, quòd eadem privilegia non ſolummodò pro libertate monaſterii faciebant, ſed exprimebant jus noſtrum, & Eccleſię Romanę juſtitiam tuebantur: ne in nos monaſterii lęſio redundaret, ad privilegia exhibenda partem ejus de gratia duximus admittendam. Ut autem pleniùs de proceſſu judicum poſſemus intelligere veritatem, geſta omnia, ſicut acta fuerant, coram nobis utrimque juſſimus exhiberi. Nos igitur his, & aliis auditis, & intellectis, quę fuerant hinc inde propoſita, diſtinguentes inter libertatem per pręd ictum Epiſcopum Eccleſię ipſi conceſſam; & libertatem, quàm ei longè antè tempus ipſius Epiſcopi Ap. Sedes indulſit, ſicut patet ex privilegiis antedictis; quia nobis conſtitit evidenter extortum fuiſſe in Epiſcopi conceſſione canonicorum aſſenſum, & conceſſionis paginam in aliquot lineis habuiſſe raſuras, & ſubſcriptiones ſingulas fuiſſe ſingulis ſubſcribentium manibus annotatas; ſcriptum autem, quòd nobis exhibitum fuerat, nec raſuram pręten dere, nec variis ſubſcriptionis manibus variatum, ſed à primo ad ultimum eadem potiùs manu conſcriptum, libertatem ab ipſo Epiſcopo conceſſam irritam decernimus, & inanem, ſuper hoc ſententiam delegatorum judicum confirmantes. Quia verò evidenter agnovimus privilegiis antedictis pręeceſſores noſtros Eccleſię S. Crucis libertatis privilegium indulſiſſe, ac quòd ea in poſſeſſione tamdiù fuerat libertatis, quod aliis etiam ceſſantibus pręſcripſiſſet, libertatem ei à pręd eceſſoribus noſtris indultam auctoritate Ap. confirmamus, tibi ſuper hoc ſilentium imponentes. Per hoc autem in nullo ſententię delegatorum judicum derogamus, cùm ipſi de hac non cognoverint libertate. ***Et infra***: Cùm autem libertatem à pręd eceſſore noſtro confirmemus indultam monaſterio, ad jus poſſeſſionis, quod eſt contrarium libertati, monaſterium decernimus non teneri, non derogantes judicibus delegatis, quibus libertatis privilegia non fuerant pręſentata. Cęterùm ſuper eo, quod iidem judices decreverunt, ut pro domibus Portę novę, in quibus parochiale jus Eccleſia Colubrien. habuerat, monaſterium tantùm recompenſaret eidem in loco alio competenti, quantum amiſerat in domibus memoratis, omninò corrigimus ſententiam, quàm tulerunt, ad id cenſentes monaſterium non teneri. in cęteris autem latam à pręd ictis ſententiam, tam pro Colubrien. Eccleſia, quàm monaſterio S. Crucis, auctoritate Ap. confirmamus.

N O T Æ.

1 a C*Olubrienſi*.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit.*4. De Colubrienſi Luſitaniæ dięceſi egi *in c.*8.*de præſcript.*

b *Sanctæ Crucis*.) Monaſterium hoc canonicorum regularium, quod eſt caput ipſius congregationis, extat in Balneo ſuburbano Civitatis Colimbriæ fundatum à Tellone Colimbricenſis Eccleſiæ Archidiacono, ditatum primùm donatione Alphonſi Luſitaniæ primùm Ducis, deinde Regis, Ferdinandi Comitis, & Taraſiæ Reginæ filiæ: quod monaſterium maximis privilegiis Summorum Pontificum, & Regum Luſitaniæ, & aliorum Principum munitum, prædiis, villis, caſtris,

Digitized by Google

caſtris, cum juriſdictione ſpirituali, & temporali ornatum eſt, ut plura de eo referens tradit Pennotus *lib.2. hiſtor. canonic. Regul. c.32.n.4. & c.39.n.1. & c.59.per totum.*

2 c *Præcipimus.*) Quæ litteræ extant in ipſo Codice epiſtolarum correcto à Sirleto, *folg.*399. in hæc verba. (Quòd ſcribamus N. Priori, & Fratribus S. Crucis ſuper controverſiis gravibus, & diverſis, quæ inter ipſos, & Colimbr. Eccleſiam agitantur, ex litteris Apoſtolicis patentibus eis directis perpendere poteritis evidenter: quas per ſolicitudinem veſtram ipſis, omni contradictione, & appellatione ceſſantibus, exhiberi volumus, & jubemus. Quamvis autem coram vobis, quibus examinationem negotii ſub certa forma recolimus commiſiſſe, teſtes utrimque producti fuerint, & recepti; quia tamen de cauſa non conſtitit nobis ad plenum, per Apoſtolica vobis ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus receptis adhuc aliis teſtibus partium, ſi de ipſarum proceſſerit voluntate, ſi quos ſuper privilegiis, libertatibus, vel aliis articulis duxerint producendos, vos uſque ad definitivam ſententiam, remoto appellationis obſtaculo procedentes, geſta omnia nobis ſub ſigillorum veſtrorum teſtimonio per veſtrum fidelem nuncium tranſmittatis, ad feſtum omnium Sanctorum proximè futurum diem peremptorium aſſignantes, quo recepturæ ſententiam per ſe, vel per procuratores idoneos, noſtro ſe conſpectui repræſentent: ad quem ſi qua earum venire contempſerit, nos nihilominus, quantum de jure poterimus, procedemus. Teſtes, &c. per cenſuram eccleſiaſticam cogantur. Quod ſi non omnes, &c. Duo veſtrum, &c. Datum ut ſuprà, Kalend. Decemb.)

3 d *Alcobaçia.*) Hujus delegationis litteræ extant in ipſo regeſtro epiſtolarum Innoc. *folg.*102. in hæc verba: (inſinuavit nobis venerabilis frater noſter Colimbr. Epiſcopus; quòd cùm Illuſtris Rex Portugalliæ Fratribus Sanctæ Crucis apud Caſtrum de Leirena in una tantùm Eccleſia jus conceſſerit patronatus, inconſulto diœceſano Epiſcopo in eodem loco conſtruere alias motu proprio præſumpſerunt, quas & per capellanos conductitios regunt, & in nullo pro ipſis volunt diœceſano Epiſcopo reſpondere. Eaſdem etiam Eccleſias privilegiis ſuis fecerunt inſcribi: cùm ab Epiſcopali jure nunquam fuerint de conſenſu Epiſcopi liberatæ: unde totum jus Epiſcopale in oppido nominato ſibi præſumunt temerè vindicare. Quia igitur nobis conſtare non potuit de præmiſſis, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus partibus convocatis, &c. quod juſtum videritis ſuper his appellatione poſtpoſita ſtatutis, &c. non obſtante privilegio in præjudicium Colimb. Eccleſiæ per ſubreptionem obtento. Quòd ſi non omnes, &c. duo veſtrum, &c. Dat. &c. xvi. Kal. Junii.)

e *Judices.*) Non ipſi Abbates de Alcobacia, & Scize, quibus cognitio præſentis cauſæ commiſſa fuerat; ſed Epiſcopus Zamorenſis, & Decanus Aurienſis, quibus poſteà eadem cauſæ cognitio commiſſa fuit, ut ex integra, quæ hodie ſervatur in archivio monaſterii ſanctæ Crucis, probat Barboſa in præſenti, *n.*20.

f *Per quadriennium.*) Nam inſtantia judicii jure canonico non finitur triennio, ut finitur jure civili attento. Probavi *in c.de cauſis* 4. *de offic. deleg.*

g *M.*) Michael videlicet, ut refert Petrus Alvar. à No-
4 guera *in lib.de Epiſcopis Colimbricenſibus, in vita Epiſcopi Michaelis, fol*49. & ipſum privilegium conceſſiſſe in præjudicium Colimbricenſis Eccleſiæ, conſtat ex alia epiſtola Innoc. III. *lib.*1. *in regeſtr. Sirleti, fol.*102. ubi Innoc. ita reſcribit Decano Ulyſiponenſi, Priori de Frodiz, & monacho de Alcobacia: (Innotuit nobis venerab. fratre noſtro Colimbr. Epiſcopo intimante, quod cùm M. quondam canonicus S. Crucis in Epiſcopum fuiſſet Colimbr. aſſumptus, privilegium quoddam de conſilio quorumdam Canonicorum Eccl. Colimbr. monaſterio S. Crucis indulſit, in non modicum ejuſdem Eccleſiæ præjudicium, & gravamen. Quia verò nobis non conſtat de præmiſſis, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus partibus convocatis, inquiratis de præmiſſis diligentiùs veritatem, & ſi privilegium ipſum in grave diſpendium Colimbr. Eccleſiæ videritis redundare, quòd illicitè factum eſt, auctoritate Apoſtolica, appellatione remota legitimè revocetis, non obſtante privilegio in præjudicium Colimbr. Eccleſiæ per ſubreptionem ab Apoſtolica Sede obtento. Dat. Romæ, &c. 3. Non. Junii.)

5 h *Extorto.*) Et ita conſenſus Canonicorum nulliter præſtitus fuit, quia licèt potentatus ratio non ſit ſufficiens, ut actus reſcindatur, *l.ad invidiam 6. C.de his, quæ vi, l. ult. in princ. C.de his quibus, ut indign.* tamen in præſenti caſu terrores, & minæ acceſſerunt, ut notarunt Hoſtienſis, & Anchar. *n.*15. Butr. *n.*30. Socin. *n.*39. quia tam per portarium Regis, quàm per præconem Epiſcopi coacti fuerunt ad conſenſum illum præſtandum; quòd facilè conſtat, ex his, quæ refert Petr. Alvarez de Noguera *in libell.de Epiſc. Colimbr. in vita Epiſcopi Michaelis, fol.*49. ubi ait, tam ipſum Epiſcopum, quàm Regem Alphonſum canonicos conſentire renuentes, alios in carcerem miſiſſe, alios in exilium, alios bonis mulctaſſe. Unde cùm in præſenti caſu Canonicorum conſenſus fuiſſet per minas, & terrorem extortus, quid mirum, ſi actus cum eo celebratus reſcindatur, tanquam per gravem metum elicitus? argumento capitis *cùm dilectus, de his quæ vi, l.qui in carcerem, ff.de eo quod metus cauſa:* docuit Arias à Meſa *lib.3. variar. c.36.n.8.*

i *Monaſterio dedit.*) Sed certum eſt, quòd quamvis Epi- 6
ſcopus non poſſit de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis teſtamentum facere, ut probavi *in c.1.de teſtam.* poteſt tamen donare inter vivos, cui voluerit, etiam immodicè; quia cùm dominus ſit fructuum ſui Epiſcopatus, & ad eum pertineat plena diſpoſitio, quid mirum, ut per donationem, ſicut per alios contractus, eos alienare poſſit? ut probant D. Thom. 2.2.*q.*185. *per tot.* Molina *de juſt. tr.2.diſp.*144. Ludov. à Molina *l.2.de primog. c.10.n.33.* pluribus relatis D. Joſeph. de Retes *de donat. c.*12. Igitur donatio marapetinorum facta in præſenti caſu à Michaele Epiſcopo monaſterio S. Crucis, valida fuit, & per conſequens injuſtè judices delegati eam infirmarunt ſua ſententia, quam approbavit Innoc. in calce hujus textus. Cui difficultati, ut ſatisfaciant Joann. Andr. *in præſenti, n.*8. Abbas *n.8.&* 18. Butr. *n.*25. Socin. *n.18.&* 46. Tapia *in auth. Ingreſſi, v.Sua, c.6.n.90. C.de ſacroſ. Eccl.* affirmant, ideò donationem in præſenti inutilem fuiſſe, quia immodicam quantitatem continebat. Quæ ſententia firmari poteſt ex eo, quòd marapetini, de quibus in præſenti, aurei erant temporibus Regis Alphonſi, & eum valorem habebant, quem hodie habent aurei Luſitani, vulgò *Cruzados*, Hiſpanè *Ducados*, ut docent Mariſius Luſitanus *in dial. hiſtor. Regum Portugal. dial.2. c.9.* Eduard. Nunnez *in chron. Regum Portug. in vita Regis Dionyſii, fol.*134. Plura de valore marapetinorum congeſſerunt Montalvo *in l.1. v.Cien maravedis, tit.5.l.2.fori*, Goveanus *l.2.var.c.*24. Covar. Gomez, & Paz congeſti à Barboſ. *in præſenti, n.*13. alioquin ſi donatio rei modicæ eſſet, valeret, juxta textum *in c.cæterùm, de donat.* Verùm hæc interpretatio convincitur ex proximè traditis, & ex adductis *in c.1. c.cùm in officiis de teſt.* ubi probavi, Epiſcopos, & alios beneficiarios adeò dominos eſſe ſuorum fructuum, ut de eis ad libitum diſponere poſſint. Quare hac interpretatione omiſſa, alii diſcrimen agnoſcunt inter Epiſcopum ſæcularem, & regularem, ita ut ſæcularis rectè poſſit donare, etiam immodicè, fructus ſui Epiſcopatus, quia habet verùm eorum dominium, etiamſi in infirmitate conſtitutus donet; dummodo poſt donationem per quadraginta dies ſupervivat, ut hodie cautum eſt conſtitutione Pii IV. edita anno 560. Epiſcopus verò Regularis, cùm adhuc poſtquam promotus eſt in Epiſcopum, verus maneat religioſus in his, quæ non obſtant executioni muneris Epiſcopalis, incapax quoque ſit dominii ipſorum redditūum, ut poſt D.Th. 2.2.*q.185.ar.*8. pluribus relatis reſolvunt Sanch. *l.2.ſum.c.6.n.8.&* 9. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.*114.*n.18.&* 19. Molina *de juſt.t.1.diſp.*140. Leſſ. *eod.tr. l.2.c.4.dub.*5. Caſtrop. *tr.6.diſp.2.punct.*8. Cutellus *de donat. tr.1.diſp.2.p.3.n.*235. Covar. *in c.1.n.18. de teſt.* Martha *de ſucceſſ. legali, t.2.p.4.qu.*1. Garcia *de benef. p.6.c.*10.*n.*89. Maldon. *in addit. ad Molin. l.2.c.*10. qua de cauſa bona tam Eccleſiæ intuitu, quàm ſua induſtria poſt Epiſcopatum acquiſita, ſuæ Eccleſiæ, non ſibi acquirit, *c.un.18.q.*1. docent Abbas *in c.in præſentia, n.67. de prob.* Navar. *comm.4. de regul.n.6.* Azor *l.12.inſt. c.10.q.6.* Emman. Rodr. *l.1.qq.regul.q.89.ar.*4. Molin. *l.2.de primog.c.*10. *n.*28. Ludov. Molina *tr.2.de juſt.diſp.*140.*n.*37. Gabriel Pereyra *dec.75.n.*2. Unde cùm in præſenti caſu Epiſcopus Michael regularis eſſet, utpotè ex Eccleſia regulari S. Crucis in Epiſcopum electus, ideò non potuit in præjudicium ſuæ Eccleſiæ Colimb. prædictam donationem facere. Ita docuerunt poſt Gloſſam in præſenti, *v. Reſtitut.* Cardinalis *hic, oppoſ.9.* Berojus *n.*56. Pereyra *d.dec.*75. Cæſar *de Eccl. hierarc. diſp.*14.§.11.*n.*16. Hermoſilla *in leg.1.tit.4.p.5.gl.1.n.*10. Sed etiam hæc interpretatio ſuſtineri non poteſt; nam veriùs eſt, in hac parte nullum verſari diſcrimen inter Epiſcopum regularem, & ſæcularem; ſiquidem Epiſcopus regularis, non obſtante voto paupertatis, etſi non poſſit acquirere dominium fructuum ſui Epiſcopatus. ut retineat, tamen habet plenam, & abſolutam diſpoſitionem, ita ut donare, ac alios contractus celebrare rectè poſſit, ut docuerunt Abbas *in præſenti, n.*15. Molina *de juſt.tr.2.diſp.*148.*n.*5. Baſil. *l.7.de matr.c.*13. Azor. *t.2.inſt.moral.l.12.c.7.q.*2. Sanch. *in præcep. Decal. t.2.l.6.c.6.n.*13. Solorz. *t.2.de jure Indiar. l.3.c.10.n.*49. D. Joſeph de Retes *de donat. c.12.n.*32. Marq. *in orig. eremit. c.6.§.*4. Vaſq. *in 1.2.q.96.art.4.diſp.165.c.*8. Hurtad. de Mendoz. *de fide, & ſpe, diſp.160.ſect.*3. Robertus *4.rer.judic.c.*3. Steph. Durant *q.*10. pro quibus facit textus

diſcr-

diſertus *in cap. ſtatuimus* 18.q.1. Noguer. *alleg.26.n.*193. Cùm quibus dicendum eſt, in præſenti infirmari donationem factam ab Epiſcopo Michele, quia talis donatio data fuit mortis cauſa, ſeu ultima diſpoſitione, ut etiam ſuppoſuit cùm aliis Barboſ. *voto* 100. *ex num.*10. Unde cùm illis modis non poſſit nec Epiſcopus ſæcularis diſponere de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, ideò donatio in præſenti facta infirmata fuit, tam à judicibus delegatis, quàm à Pontifice.

k *Lateranenſi*.) Legendum eſt *Lerinenſi*, ut notavit Barboſa *in præſenti, nu. fin.* & conſtat alia epiſtola ipſius Innoc. III. ſuprà relata.

CAPUT XV.

Idem *Epiſcopo, & Magiſtro G,* a *Lemovicenſi*.

ACcedentibus ad præſentiam noſtram dil. fil. Magiſtro Zacharia, & Abbatis, & Conventus Maugracen. ex una parte, & fratre Petro Templariorum de Torren. procuratoribus ex altera, dil. fil. I. Subd. & Capellanum noſtrum dedimus auditorem, coram quo procurator Abbatis, & monachorum propoſuit, quòd cùm decimas terrarum de Sarcole diù poſſederint in quiete, antequam ad templariorum poteſtatem, & dominium perveniſſent; & poſtquam Templarii terras acquiſivere, prædictas decimas earumdem per quadraginta annos, & ampliùs pacifice poſſediſſent, nunc eis ipſas decimas ſubtrahere non verentur, in aliis eiſdem graves injurias irrogantes. *Et infrà*: His igitur, & aliis, quæ coram prædicto Capellano fuere propoſita, pleniùs intellectis, quia de ipſis non potuit fieri plena fides, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus inquiſita pleniùs veritate, ſi Abbas, & monachi ſufficienter oſtenderint, quòd à Templariis decimas de terris prędictis per quadraginta annos continuò perceperint ſine lite, vos ad pręſtationem decimarum ipſarum Templarios auctoritate Apoſtolica compellatis. Cùm enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas ſolverint, eis renuntiaſſe tacitè præſumuntur. Quòd ſi fortè in probatione defecerint, ab ipſorum petitione Templarios abſolvatis, ipſis ſuper hoc appellatione poſtpoſita perpetuum ſilentium imponentes: ſuper aliis verò, auditis, quæ hinc inde duxerint proponenda, quòd juſtum fuerit, appellatione poſtpoſita ſtatuatis: facientes, quòd decreveritis, &c.

NOTÆ.

1 a LEmovicenſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. capit.*5. De Lemovicenſi Eccleſia nonnulla adduxi *in capite* 17. *de majoritat. & obedient.* & commentarium hujus textus dedi ſuprà *in cap. ſi de terra*.

CAPUT XVI.

Idem *Epiſcopo* a *Lingonienſi*.

CUm capella Ducis *b* Burgundię gaudere dicatur hujuſmodi privilegio, quòd nullus Archiepiſcopus, vel Epiſcopus in perſonas *c* Canonicorum ejuſdem capellæ ſuſpenſionis, vel excommunicationis, aut interdicti ſententias audeat promulgare, *d* Decanus Chriſtianitatis, & quidam capellæ ſupradictę Canonici, qui parochiales Eccleſias à te tenent, occaſione privilegii prælibati in his etiam, quarum juriſdictio ad te pertinet, ita ſe dicunt exemptos, ut quantumcumque graviter interdum excedant, tuæ correctioni recuſent, & ſententiæ ſubjacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti ſunt ejuſdem ratione capellæ, Apoſtolicis privilegiis deferas reverenter: ſed in quantum ratione parochialium Eccleſiarum, vel aliàs juriſdictionem tuam reſpicere dignoſcuntur, officii tui debitum in eoſdem liberè proſequaris.

NOTÆ.

a LIngonienſi.) In tertia collectione, ubi *ſub hoc tit. c.* 6. reperitur textus hic, tantùm habetur, *Idem*; ſed rectiùs in præſenti legitur *Lingonienſi*, ex infra dicendis. De hac diœceſi nonnulla adduxi *in cap.*8. *de reſcript.*

1 b *Burgundiæ*.) In tertia collectione legitur *Bohemiæ* ſed malè; nam ſi præſens capella eſſet in Regno Bohemiæ, quomodo conqueri poterat de ejus capellanis, atque eorum correctionem intendere Lingonienſis Præſul, qui eſt in Gallia? Agitur ergo in præſenti de capella Ducis Burgundiæ, quæ celebris eſt, vulgò dicitur *Sancta Capella*: eam Divione inſtituit Hugo III. Dux Burgundiæ anno 1172. ut conſtat ex præcepto ipſius fundationis edito ab Auberto Mireo, & referunt Alteſſerra *de Ducibus*, *cap.*8. Paulus Idumay *in not. ad Innoc. III. lib.*4. *Regeſt. epiſt.*101. Chaſſaneus *in catal. part.*12. *conſid.*63.

2 c *Canonicorum*.) Sæpius enim Principes, & Comites, ac duces Archicapellanum habere legimus, in Concil. Aurel.4. *can.*6.& 16. Cabilon.1. *cap.*14. apud Orderic. *lib.*6. *hiſtor. pag.*622. & alios mediæ ætatis ſcriptores, quos congerunt Dadinus Alteſſerra *de Ducib. lib.*2. *cap.*8. Fileſac. *in cap.*9. §.15. *per tot. de offic. ordin.*

3 d *Decanus Chriſtianitatis*.) Ideſt S. Jo. Bapt. Divionenſis, de qua capella agit Innoc. III. *lib.*3. *regeſt.*15. *in ep.*201. miſſa Abbati, & Priori Ciſtercienſi, & Decano hujus capellæ: (Dilectus filius I. Decanus Chriſtianitatis Divionen. in noſtra propoſuit præſentia conſtitutus, quòd cùm olim L. I. & H. Canonicis Capellæ Ducis Divion. Lingon. diœc. non ad correctionem, ſed potiùs ad infamationem ipſius nobis quędam denuntiantibus, contra ipſum ven. f.n. Matiſcon. Epiſcopo, & ſuis conjudicibus dederimus in mandatis, ut vocatis, qui eſſent propter hoc evocandi, quod invenirent ſuper objectis, per ſuas nobis litteras intimarent, partibus in ipſorum præſentia conſtitutis, & eodem inficiante Decano, quòd denunciationem ipſam monitio charitativa præceſſerit, & firmiter aſſerente prædictos Canonicos factæ denunciationis tempore inimicos ejus, & æmulos, extitiſſe, tandem fuit ad Sedem Apoſtolicam appellatum, cujus appellationi memorati judices detulerunt. Idem verò Decanus quorumdam religioſorum litteras repræſentans, qui de vita, & converſatione ipſius laudabile teſtimonium perhibebant, nobis humiliter ſupplicavit, ut occurrere adverſariorum ſuorum malitię, ac laboribus ejus finem imponere dignaremur. Nolentes autem ipſum indebitè fatigari, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi denunciatores præfati monitionem charitativam præmiſiſſe ſuper objectis probare nequiverint, aut Decanus ipſe docuerit, illos ſuos extitiſſe denuntiationis tempore inimicos, eumdem ab illorum denuntiatione, ſublato appellationis obſtaculo, abſolvatis. Alioquin in eodem negotio juxta priorum continentiam litterarum, appellatione remota, ratione prævia procedatis. Quòd ſi non omnes, &c. duo veſtrum, &c. Tu denique fili Abbas ſuper te ipſo, &c. Dat. Later. Idib. Januar. P. N. Anno xv.)

COMMENTARIUM.

CUm Dux Burgundiæ capellam propriam haberet cum 4
capellanis Aulicis, ut plerumque magni Dynaſtæ habent, ut Magnus noſter Monarcha, de cujus ſacello librum edidit Turturetus; & Reges Aragoniæ, Exea *in l.un. C.de palat.fol.*80. Dynaſtæ Bituricenſes, Alteſſerra *d.c.*8. privilegium exemptionis capellani habebant ab omni juriſdictione diœceſana; unde intendebant, nec ratione parochialium Eccleſiarum, quas à Lingonienſi Epiſcopo acceperant, illi ſubeſſe, etiamſi in earum regimine magna crimina perpetrarent. Sed contrarium decrevit Innoc. III. videlicet eos ratione exemptionis, quàm virtute capellæ habebant, non poſſe eximi

Digitized by Google

eximi à juriſdictione Epiſcopi Lingonienſis propter Eccleſias parochiales, quas regebant, meritò, nam etiam religioſus exemptus promotus ad beneficium parochiale, ratione illius beneficii, ſubjicitur imperio, & juriſdictioni ordinarii, ut probant pluribus relatis Barb. *in collect. ad Clem.* 1. *num.*10. *de ſtatu monach.* Sanch. *in præcept. decal. lib.6. cap.6. nu.*36. Moneta *de conſerv. cap.6. n.*51. *& cap.7. num.*262. Cochier *de juriſd. in exemptor*, 2.*par. quæſt.*45. Salgado *de retent. bullar.* 2.*par. cap.*15. *num.*3. quod etiam contingit in quocumque exempto, qui conveniri poteſt coram ordinario ratione officii, ſeu publicę functionis, *ex l.un. C.in quibus cauſis milites for. præſcript. l.2. C. ubi Decur. auth. judices ſine quoquo ſuffrag.* §. *nolumus*, *in fin.* Unde in præſenti caſu etſi capellani Ducis Burgundiæ exempti eſſent à juriſdictione ordinaria, tamen propter Eccleſias parochiales, quas regebant, poterant puniri ab Epiſcopo Lingonienſi, à quo eas acceperant. Docuerunt Turturet. *in ſacello ſacro*, *c.*4. Boſquet. *ad Innoc.III. lib.*1. *regeſtr.*13. *epiſt.*17. Lara *de capell. cap.*16. *num.*15. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.*123. qui exinde utiles, & in foro quotidianas quæſtiones reſolvunt circa exemptos peccantes in officiis propriis.

C A P U T XVII.

Idem *Abbati*, *&* *Fratribus* a *Evaſin. cœnobii*.

EX ore ſedentis in throno procedit gladius bis *b* acutus, quoniam ex ore Romani Pontificis, qui pręſidet Ap. Sedi, rectiſſima debet exire ſententia, quæ contra juſtitiam nulli parcat, ſed reddat unicuique, quod ſuum eſt. Cùm igitur inter vos, & ven. f. n. *c* Vvigornien. Epiſc. ſuper monaſterii veſtri ſubjectione, ac libertate controverſia verteretur, & nos eamdem terminandam commiſerimus judicibus delegatis, cauſam eamdem ſufficienter inſtructam ad noſtram præſentiam remiſerunt, certum partibus terminum præfigentes, quo cum inſtrumentis, & atteſtationibus noſtro ſe conſpectui præſentarent ſententiam recepturæ. Partibus igitur in noſtra pręſentia conſtitutis, per procuratores idoneos audientiam prębuimus liberam, & benignam. Et quidam monaſterii veſtri propoſuit procurator, quòd idem monaſterium ab ipſa ſui fundatione liberum extitit, & exemptum, ad hoc probandum privilegia prædeceſſoris noſtri inducens duo videlicet Conſtant. unum, & alterum Alexandri; necnon indulgentiam Clementis, & Cœleſtini: quorum, uſum continuum longis retrò temporibus per depoſitiones teſtium oſtendere nitebatur. *Et infrà*: Porrò in privilegio Conſt. quiddam contineri perſpicitur, per quod idem cœnobium videtur ad juriſdictionem Epiſcopalem pertinere, videlicet, quòd Abbas ejuſdem monaſterii primum locum poſt Vvigornien. Præſulem ſemper obtinebat. Unde cùm locum ipſum obtinere non poſſit in Concilio Generali, neque in provinciali, quoniam abſonum eſſet, ut Abbas primus poſt illum ſuper alios Epiſcopos *d* reſideret, relinquitur ergo, quòd locum illum in Epiſcopali Synodo intelligatur habere, quaſi teneantur ad Synodum Epiſcopalem accedere; ac per hoc ipſius ſtatuta recipere, ac ſervare. In privilegio verò Alexandri Papæ quiddam aliud continetur, propter quod diœceſanus Epiſcopus in eodem cœnobio juriſdictionem, etſi non in omnibus, in quibuſdam tamen retinuiſſe videtur, cùm in illo dicatur, quòd Vvigornien. Epiſcop. à fratribus ejuſdem loci aliquid injuſtè non exigant; ſed his tantùm contenti permaneant, quæ prędeceſſores eorum anteceſſoribus ſuis conſtat rationabiliter impendiſſe. Unde conſtat, quòd Abbates Epiſcopis aliqua de ſuis exhibere tenentur. Nos igitur his, & aliis diligenter auditis, & perſpicaciter intellectis, cùm à neutra parte per teſtes præſcriptio ſit probata, de communi f. n. conſilio diffinivimus ſententialiter, quod Eveſhamen. cœnobium liberum eſt in capite, tanquam ab Epiſcopali juriſdictione prorſus exemptum, & ſoli Rom. Pontif. & Eccleſię Rom. ſubjectum; tutela tamen ipſius Cantuar. Archiep. reſervata: in membris autem, videlicet in his, quæ non probantur exempta, diœceſano Epiſc. ipſum decernimus ſubjacere, propter quæ Abbas ad Synodum ejus debet accedere, primumque locum poſt Vvigornien. Epiſcopum obtinere: pro ipſis quoque membris, ut diximus, non exemptis, idem Abbas tenetur Vvigornienſi Epiſc. exhibere reverentiam, obſequium, & honorem, quibus Vvigornien. Epiſcop. ſibi competenter exhibitis debet manere contentus.

N O T Æ.

a E *Vaſinenſi.*) Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit.c.*7. in hac verò ſexta legitur, *Eveſem*: ſed utrobique malè, quia legendum eſt *Evesham.* quòd monaſterium eſt D. Benedicti, ut probavi *in c.3.de in integ. reſt.*

b *Gladius bis acutus.*) Verba ſunt capitis 1. Apocalypſis, quæ exponit Barboſa *in præſenti*.

c *Vvigonien.*) De Vvigornienſi diœceſi Anglię nonnulla adduxi *in cap. noſtri*, 9. *de elect.*

d *Reſideret.*) De ordine ſedendi Prelatorum in Conciliis latè agit Fileſacus *in c. quod ſedem*, *ſ.*1. *de officio ordin.* etiam aliqua notavi *in princ. Concil. Illib.*

C O M M E N T A R I U M.

LIcèt monaſterium exemptum ſit principaliter in capite, non ideò ejus membra exempta videntur, ut de monaſterio Rothonenſi, & ejus Eccleſiis decrevit idem Innoc. III. *lib.*1. *regeſtr.*13. *epiſt.*7. Epiſcopo Venetenſi ita reſcribens: (Cum moviſſes olim adversùs Rothonenſe monaſterium quæſtionem, aſſerens monaſterium ipſum, ac parochiales Eccleſias ejus ad te de communi jure ſpectare, utpotè in tua diœceſi conſtitutas, in eiſdem jura tibi Epiſcopalia vindicando: & ex parte monaſterii diceretur, idem monaſterium cum parochialibus Eccleſiis ſuis Romanorum Pontificum privilegiis ab antiquo libertate donatum, ſuper eadem cauſa frequenter fuerunt litteræ Apoſtolicæ impetratæ. Denique autem utraque pars in venerabiles fratres noſtros Nannaten. & Briocen. Epiſcopos ſub certa pœna, & juramento interpoſito compromiſit, qui rationibus utriuſque partis auditis, & monaſterii privilegiis diligenter inſpectis, de conſilio peritorum illud in capite liberum ſententialiter decreverunt. Verùm quia Eccleſiæ parochiales ipſius exemptæ nullatenus probabantur, pronuntiaverunt eaſdem ad juriſdictionem tuam, ſicut aliàs tuæ diœceſis Eccleſias, pertinere, & ſtatim de conſilio fratrum noſtrorum pronunciavimus, monaſterium ſæpedictum in capite liberum, & à tua juriſdictione prorſus exemptum, decernentes parochiales Eccleſias ejus, quę minimè probantur exemptę, tibi dięceſana lege ſubjectas. Nec enim ex libertate capitis membrorum naſcitur libertas: quæ quia juri communi derogat, nominatim, expreſsèque dari debet, & nominatim probari.) Ut poſt congeſtos à Barboſ. *in præſenti*, *&* *alleg.*123. docet Boſquet. *in notis ad dictam epiſt.*7.

C A P U T XVIII.

Idem a *Auſonen. Epiſcopo*.

EX parte tua fuit quęſitum, utrùm Clerici, & Laici, qui litteras protectionis oſtendunt, in quibus perſonæ ſuæ ex pronomine, cum omnibus rebus ſuis ſub Apoſtolica protectione conſiſtere declarantur, à juriſdictione Epiſcopi Diœceſani ſint exempti. Nos autem tibi reſpondemus, quòd per litteras hujuſmodi ab Epiſcoporum ſuorum poteſtate minimè *b* ſubtrahuntur.

N O T Æ.

Digitized by Google

NOTÆ.

1 a AVſonen.) In tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*8. legitur *Auton.* ſed perperam; nam Auſona civitas antiqua Epiſcopali Sede condecorata eſt in Hiſpania, in Provincia Tarraconenſi, ad montis Pirenæi radices ſita, hodie dicitur *Viegua*, à Barcinone decem milliaribus Hiſpanis, à Gerunda ſex diſtans. Ejus vetuſtiſſimum nomen *Auſa*, ſive *Auſana* fuit, de quo, & ejus conditore agunt Pujadas *lib.*4. *hiſtor. Catal. c.*14. *&*34. Tamayus à Salaz. *to.*3. *martyrol. Hiſpan. die* 28. *Maii.*

b *Subtrahuntur*.) Conſonant textus *in cap. recipimus, hoc tit. cap. per tuas, de major. & obedient.* Ideoque exemptio non probatur per litteras protectionis, quas plerumque Pontifex certis perſonis, aut monaſteriis concedit, ut probat Bruno Chaſſaing. *de privil. regul. tract.*2. *cap.*2. *propoſit.*1. qui reſolvit, protectionem hanc illud operari, videlicet, ut ita receptus ſub protectione non poſſit excommunicari, interdici, aut ſuſpendi ab aliis, quàm à Pontifice, aut Legato à latere. 2

CAPUT XIX.

Idem a *Elienſi Epiſcopo*.

PAſtoralis officii. *Et infra*: Interrogaſti prætereà, utrùm viri Religioſi, quibus à Sede Apoſtolica eſt indultum, ut Eccleſias ſuas in proprios uſus *b* convertere poſſent, decedentibus *c* perſonis earum, liceat auctoritate propria poſſeſſiones earumdem Eccleſiarum intrare, vel per Diœceſanum in ipſam ſint potiùs inducendi. Ad quòd utique reſpondemus, quòd niſi fortè in indulgentia Summi Pontificis id contineatur expreſſum, ſuo Epiſcopo inconſulto in *d* poſſeſſionem ipſarum eis non eſt licitum introire, quia per indulgentiam hujuſmodi Epiſcopali juri non credimus derogari.

NOTÆ.

1 a HElienſi. Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. fin. & in cap. paſtoralis, de offic. ord.* ubi alias partes hujus decretalis congeſſi.

b *Convertere*.) Quòd aliàs facere non poterant, juxta tradita *in cap.*2. *de ſuppl. neglig. c. de monachis, de præb.*

2 c *Perſonis*.) Poſſeſſoribus videlicet; nam unio facta monaſterio tantùm operatur effectum defuncto Rectore ipſius Eccleſiæ, ut probavi *in cap. ſicut. venire, de exceſſ. Præl.*

d *Poſſeſſionem*.) Tum quia privilegium ita interpretandum eſt, ut quantò minùs noceat juri communi: tum quia nemo poteſt apprehendere propria auctoritate poſſeſſionem beneficii, Eccleſiæve, ut probant Covar. *lib.*3. *varia. c.* 6. *num.*7. Moneta *de commut. cap.*11. *num.*91. 3

CAPUT XX.

Idem *Epiſcopo*, & *Capitulo* a *Tripolitan.*

PEtiiſtis per Sedem Apoſtolicam edoceri, utrùm cùm propter Hoſpitalarios, vel Templarios civitas veſtra generali ſupponitur interdicto, eiſdem non ſervantibus, vos illud teneamini obſervare. Ad quòd ſic duximus reſpondendum, quòd illorum exceſſus vobis non præbet licentiam excedendi: ſed ſi præfati Hoſpitalarii, vel Templarii privilegiorum ſuorum fines exceſſerint violando temerè interdictum, quod pro illis fuerat promulgatum, ne ipſi videantur de aliorum fletu ridere, vos in pœnam præſumptionis eorum, quandiù ipſi violaverint interdictum, de noſtra licentia *b* celebretis. Datum Signiæ XIV. Kal. Octob. P. N. anno XV.

NOTÆ.

a TRipolitano.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.*3. & reperitur textus hic in ipſo regeſtro Innoc. III. edito à Boſqueto *lib.*3. *regeſtr.*15. *ep.*160. ex quo textum hunc tranſcribo. De Tripolitana Eccleſia nonnulla adduxi *in cap.*1. *de tranſlat. Epiſcop.*

b *Celebretis*.) Speciali gratia, quæ in præſenti à Pontifice fit, aliàs etſi Hoſpitalarii non obſervaſſent interdictum, tamen alii clerici illud obſervare debebant. 2

CAPUT XXI.

a Idem.

QUoniam ſicut nobis per litteras intimaſti, per confeſſionem conſtat partis adverſæ, quòd *b* Nepeſinus Epiſcopus Epiſcopale jus percipit in Eccleſia S. Blaſii de Flano, ac per hoc eadem Eccleſia non pertinet ad monaſterium pleno jure, credimus, quòd non obſtante illo Capitulo privilegii, quo ipſi monaſterio eſt indultum, ut nullus Epiſcopus Eccleſias utroque jure illi ſubjectas interdicto ſupponere, vel vicarium, vel clericum ejuſdem monaſterii ſynodare, vel excommunicare præſumat, præfatus Epiſcopus poſſit interdicere dictam Eccleſiam, & excommunicare monachum ad ejus regimen *c* deputatum, cùm alterutrum de jure faciendum fuerit; quoniam illud caput intelligendum eſſe videtur de monachis, aut Clericis in ipſo monaſterio permanentibus, vel ad Eccleſias deſtinatis utroque jure ſibi ſubjectas.

NOTÆ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.*4. nullibi tamen exprimitur, cui Prælato reſcribat Innoc. nec inter ejus epiſtolas editas à Sirleto, & Boſqueto verba in præſenti tranſcripta reperiuntur.

b *Nepeſinus*.) Nepis civitas eſt perantiqua Etruriæ, quam Strabo Nepiſam vult appellare. Colonia fuit populi Romani, ut referunt Frontinus, & Vellejus, Paterculus relati ab Ughellio *to.*1. *ſacræ, fol.*1096. qui refert originem, & progreſſum hujus Eccleſiæ, traditque ſeriem ejus Præſulum. His temporibus Innoc. III. eam Eccleſiam regebat Gerardus.

c *Regimen deputatum*.) Ex conſenſu Epiſcopi, juxta tradita *in cap.*1. *de capel. monach.*

CAPUT XXII.

Idem *Archiepiſcopo* a *Londin. Ap. Sed Legato.*

QUia circa. *Et infrà*: Subſequenter etiam quæſiviſti, utrùm monachi *b* Omnium Sanctorum privilegium bonæ memoriæ B. prædeceſſ. tui ſuper Epiſcopalibus *c* decimis retinendis indultum extendere valeant

Digitized by Google

valeant ad poſſeſſiones acquiſitas, & poſtmodùm acquirendas. Super quo tale damus reſponſum f. t. quod ſi decimarum illarum remiſſio facta ſecundùm canonicas ſanctiones exiſtit, prædeceſſor tuus indefinitè decimas Epiſcopales monaſterio remittendo, cùm nihil exceperit, & poterat excepiſſe, ac in beneficiis pleniſſima ſit interpretatio adhibenda, nec debeat una, eademque ſubſtantia diverſo jure cenſeri; intellexiſſe videtur de decimis non ſolùm poſſeſſionum illius temporis, ſed futuri.

N O T Æ.

1 a *LOndinenſi.*) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. Sed integram hujus textus & ejus veram inſcriptionem dedi *in c.quia circa, de bigam. non ord.*

b *Omnium Sanctorum.*) Monaſterium hoc eſt Ordinis D. Benedicti in diœceſi Lundenſi, ut refert Tambur. *in ſerie Abbatum, v.Lundenſis.*

2 c *Epiſcopalibus decimis.*) De quibus egi *in c.4.de præſcr.*

C O M M E N T A R I U M.

IN hoc textu Innoc. III. docet, Epiſcopum privilegio ſuo concedentem monachis decimas Epiſcopales, non ſolùm præſentes, verùm & futuras remiſiſſe videri, videlicet ſolvendas de prædiis poſteà acquiſitis per ipſos monachos: quod difficilè valdè videtur ex ſequentibus juris principiis. Primum naſcitur ex eo, quia licèt Summus Pontifex poſſit concedere exemptionem à ſolutione decimarum, tam monachis, quàm laicis, *c.decimas*, 16.*qu.*1. *c.ult. ut litt. pend. cap. cùm dicat, de Eccl. ædific. cap. accedentibus, cap. ſi de terra, c. dudum* 31. *hoc tit. cap. ex multiplici, cap. ex ſuggeſtu c. ex parte, cap. nuper de decimis;* tamen Epiſcopus non poteſt ſimile privilegium concedere, ex vulgari principio, quo docetur, Epiſcopum non poſſe privilegium contra jus commune concedere, *cap. cùm dilectos, de elect. Clem. ne Romani, eod. tit.* Docent Moneta *de commut. c.*5.*qu.*2.*à n.*43. Angujan. *de legib. lib.*3. *controv.*1. Igitur in præſenti non poterat Epiſcopus Lundenſis exemptionem à decimis monachis Benedictinis concedere. Accedit, nam Epiſcopi, inconſulto Capitulo, & ſine debita ſolemnitate aliquid de bonis Eccleſiæ, aut propriæ dignitatis alienare non valent, *c.ſine exceptione* 52.12.*q.*2. quia non ſunt rerum earum domini, ſed œconomi, *cap. fraternitatem*, 2. *de donat. c.*1. *de his, quæ fiunt à Prælat.* Igitur etiam ex defectu ſolemnitatis præſens conceſſio exemptionis inefficax erat. Secundò difficilis etiam redditur hæc deciſio ex eo, quia futura non cadunt ſub definita diſpoſitione, *l.ſi ita, l.fin. in princ. ff. de auro, & argent.* ubi legato relicto per illa verba, *Argentum meum*, tantùm intelligitur relictum, quod teſtator habebat tempore teſtamenti. Docent Menoch. *l.*4.*de præſumpt. caſ.*127. *nu.*34. Mantica *de conject. l.*3.*tit.*11.*nu.*1. Caſtillo *de uſufruct. c.*44. *n.*4. Perez de Lara *lib.*1. *de capel. c.*16.*n.*3. Igitur in præſenti caſu ſub generali, & indefinita conceſſione exemptionis à ſolutione decimarum non comprehenduntur futuræ. Facit textus *in Clement. final. de reſcrip.* ubi docetur, reſcriptum gratioſum ad beneficium vacaturum non extendi ad beneficium poſteà creatum: igitur quia conceſſione gratioſa, etſi indefinita, non comprehenduntur futura. Quibus difficultatibus ut ſuo ordine ſatisfaciamus, pro primæ ſolutione dicendum eſt, Epiſcopum Lundenſem in præſenti caſu non conceſſiſſe exemptionem à decimis Epiſcopalibus per modum privilegii, ſed beneficii, & donationis; unde quamvis Innoc. III. præſentem conceſſionem privilegium appellaſſet in principio textus, ibi: *privilegium prædeceſſoris tui;* accipiendo illud latè pro conceſſione ſuperioris, tamen in ipſa deciſione expreſsè agnovit, conceſſionem per modum beneficii factam fuiſſe, in illis verbis: *In beneficiis pleniſſima ſit interpretatio adhibenda*. Unde quia conceſſio hæc, ut beneficium ſuſtinetur, ideò ad futura extenditur, & latam recipit interpretationem, juxta textus *in cap. cùm dilectus* 6. *de donat. cap. olim, de V.S. l.*3. *ff.de conſt. Princip. l.*3. *ff. de jure immun.* & tradita ſuprà *in cap. ſi de terra*, aliàs ſi, privilegium ſuſtineretur, præſens conceſſio ſtrictam reciperet interpretationem, *c. ex tuarum* 11. *de auctor. & uſu pal. c.ſuper eo* 15. *de offic. deleg. c.porrò, c. ſanè, c. cùm capella, hoc tit.* aliis relatis docuit Cancer. *t.*3.*var.c.*3.*à n.*2. Nec obſtat ſecunda difficultas, pro cujus ſolutione varia adduxerunt Interpretes. Cabedo 2.*part. deciſ.*22. *à n.*5. exiſtimat in præſenti caſu ſpecialiter exemptionem extendi ad futura, quia facta fuerat monachis, & ita favore religionis futura etiam comprehendi ſub ea, ex vulgari principio; quia videlicet ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit. Verùm hac ſolutione omiſſa, alii relati ab Arias de Meſa *lib.*3. *var. c.*13. diſcrimen conſtituunt inter indefinitam diſpoſitionem, cui adjectum eſt pronomen *meum*; & inter eam, in qua adjectum non eſt. Primò caſu aſſerunt, indefinitam diſpoſitionem non protrahi ad futura, quia reſtricta eſt per pronomen *meum, d.l.ſi ita* 7. *l.fin. ff.de auro, & arg.* Secundò verò caſu ad futura indefinitam diſpoſitionem extendi, *leg. quidam* 7.*ff.de vino, triticoque, l.cùm aurum* 20. *ff.de auro, & argent.* ubi in legato auri, vel tritici comprehenditur omne, quod teſtator habebat tempore mortis: quam diſtinctionem explicat, & limitat Arias à Meſa *lib.*3. *variar. c.*13. *cum ſeq.* Sed ea omiſſa dicendum eſt in præſenti, ideò conceſſionem extendi ad futuras decimas, quia agebatur de interpretatione ſimilis exemptionis contra ipſum concedentem, Epiſcopum videlicet ſucceſſorem in dignitate. Cùm enim ille tempore conceſſionis clauſula indefinita uſus fuerit, cùm potuiſſet apertiùs exprimere, ſe tantùm de decimis præſentibus ſentire; ideò contra eum interpretatio lata ſit: quæ interpretatio facilè colligitur ex illis verbis, *cùm nihil exceperit, & potuerit excepiſſe*. Nec obſtat, quod dicebamus; ex defectu ſolemnitatis in quacumque alienatione rei eccleſiaſticæ adhibenda, nullam fuiſſe conceſſionem ab Epiſcopo Lundenſi in præſenti caſu factam; nam licèt non exprimatur in facti ſerie, talem ſolemnitatem adhibitam fuiſſe; tamen eam præceſſiſſe ſatis exprimitur in illis verbis: *Remiſſio facta extitit ſecundùm canonicas ſanctiones*. In quibus verbis ſatis expreſsè Innoc. exigit, in hac conceſſione neceſſariam eſſe ſolemnitatem à jure præſcriptam ſimilibus alienationibus. Nec tandem obſtat textus *in d.Clem. ult. de reſcrip.* pro cujus conciliatione cum præſenti textu Zabarella, *ibi*, Petrus Barboſa *in leg. divort.*8. §. *quod in anno, num.*17. *ff. ſolut. matrim.* exiſtimant, diſcrimen eſſe conſtituendum inter diſpoſitiones indefinitas univerſales, & particulares; ita ut priores ad futura etiam extendantur, non verò poſteriores. Sed ea ſolutione omiſſa, & alia adducta à Valaſco *conſult.*58. *num.*11. dicendum eſt cum Barboſ. *in d. Clem. fin.* Caſtil. *de tertiis, cap.*14. *nu.*39. quos ſequitur Arias à Meſa *l.*3.*var. c.*41.*n.*25. ideò in ſpecie dictæ Clementinæ reſcriptum gratioſum non extendi ad beneficia erecta, quia in ipſis litteris gratioſis expreſſus fuit certus modus vacationis, beneficii vacaturi ſcilicet, qui modus non poterat verificari in beneficio poſteà creato, cùm illud erigi, non verò vacare dicatur. Accedit, quia talis erectio nova beneficii non poteſt referri inter modos beneficii vacandi, cùm nunquam collatum eſſet tale beneficium.

C A P U T XXIII.

Idem *in Concilio Generali* a *Lateranen.*

ANtiqua Patriarchalium Sedium *b* privilegia renovantes, ſancta univerſali Synodo approbante ſancimus, ut poſt Romanam Eccleſiam (quæ diſponente Domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet *c* principatum, utpotè mater univerſorum Chriſti fidelium, & magiſtra, *d*) Conſtantinopolitana primum, *e* Alexandrina ſecundùm, *f* Antiochena tertium, *g* Hieroſolymitana quartum locum obtineat: ſervata cuilibet propria dignitate, ita quòd poſtquam Antiſtites earum à Romano Pontifice receperint pallium (quod eſt plenitudinis officii Pontificalis inſigne) præſtito ſibi fidelitatis, & obedientiæ juramento, licenter & ipſi ſuis ſuffraganeis *h* pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſſionem canonicam, & pro Romana Eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eiſdem. Dominicæ verò crucis *i* vexillum ante ſe faciant ubique deferri, niſi in urbe Romana, & ubicumque Summus Pontifex præſens extiterit, aut ejus Legatus utens inſigniis Apoſtolicę dignitatis. In omnibus autem provinciis eorum juriſdictioni ſubjectis ad eos (cùm neceſſe fuerit) provocetur: ſalvis appellationibus ad Sedem Apoſtolicam interpoſitis, quibus eſt ab omnibus humiliter *k* deferendum.

N O T Æ.

Digitized by Google

N O T Æ.

a L*Ateranenſi*, Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c. 6.* & reperitur textus hic *in c. 5. Conc. Later. generalis*, celebrati ſub Innocentio III. de quo nonnulla adduxi *in c.*' *de ſumm. Trinit.*

1 b *Privilegia.*) Hinc deduci videtur, non jure communi, ſed privilegio ſpeciali competere Patriarchis jus deferendi crucem ante ſe: quod edoceri videtur *in c. 1. ut lite pendent.* ubi cum de hac delatione crucis agitur, ait Alexander III. *Quemadmodum vobis eſt beneficio privilegiorum Apoſtolicæ Sedis indultum.* Et *c. conqueſtus 9. q. 3.* ibi: *Primates autem, vel Patriarchæ, nihil privilegii habere præ cæteris Epiſcopis, niſi quantùm ſacri canones concedunt, vel priſca conſuetudo illis antiquitus contulit, definimus.* Sed contrarium verius eſt, immò quòd Patriarchæ poſſunt per totam ditionem ſuam crucem ante ſe deferre intra Provincias Metropolitanorum, ut poteſt etiam Archiepiſcopus eam deferre infra diœceſes ſuffraganeorum, *d. c. 1. ut lite pendent. Clement. 2. hoc tit.* Faciunt textus *in l. 1. ff. de offic. Proconſul. l. 1. C. de præpoſitis ſacr. cubic. l. 12. l. in ſacr. C. de proximis ſacr. ſcrin. l. 12.* probant Azor. *inſtit. moral. c. 36. q. 1.* Petr. Gregor. *l. 15. ſyntag. c. 9. n. 6.* Pancirola *l. 1. var. c. 20. ſ. habent*, Gratian. *diſcept. forenſ. c. 467. n. 5.* Acunna *de primatu Brachar. c. 6.* Nec contrarium probatur in præſenti textu, quia in eo ſpeciale continetur privilegium, ut Patriarchæ poſſent ubique crucem ante ſe deferre; quod facere nequibant jure communi attento: ſed tantùm intra proprium Primatum: unde virtute privilegii hujus eam deferunt ubique, excepta urbe Romana, aut ubi Legatus S. A. reperitur.

2 c *Principatum.*) Eccleſia enim Romana ſemper primatum habuit, & Eccleſia univerſalis eſt, unde ſacerdotalis unitas exoritur. Irenæus *l. 3. contra Valent. c. 3.* Synod. Nicæna *can. 6. Quòd Eccleſia Romana ſemper habuit primatum.* Pelagius I. *in epiſt. ad Sapaudum*, ibi: *Apices Primatuum à ſolis ortu uſq; ad occaſum.* Cujus Epiſcopus cuſtos fidei dicitur in Concil. Epheſino *act. 2.* Sanctiſſimus, & Beatiſſimus univerſalis Patriarcha magnæ Romæ appellatur ab Athanaſio *in libello ad Leonem Papam*: Epiſcopus univerſalis à Sixto I. *in epiſt. 2.* ibi: *Sixtus univerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ Epiſcopus.* Gregor. IX. *epiſt. ad Gennadium*, ait de Pontifice, quod illi competit apex Primatus à ſolis ortu uſque ad occaſum. Pater Patrum, Epiſcopus Patriarcharum dicitur ab Athalarico Rege apud Caſſiodorum *l. 9. epiſt. 15.* Et Valentinianus *in epiſt. ad Theodoſium, p. 1. Conc. Chalced.* ait: *Principatum habens ſacerdotii, ad quem ſecundùm conſuetudinem Synodorum appellant Patriarchæ.* Theodoſius in *Novel. 24.* quæ extat ad calcem Codicis Theodoſ. ait: *Cùm Sedis Apoſtolicæ Primatum S. Petri meritum, qui Princeps eſt Epiſcopalis coronæ, & Romanæ civitatis dignitas, ſacra etiam Synodi firmavit auctoritas, ne quid præter auctoritatem iſtius Sedis inlicitum præſumptio attentare nitatur; tunc enim demùm Eccleſiarum pax ubique ſervabitur, ſi Rectorem ſuum agnoſcat univerſitas.* Et plerumque univerſalis Epiſcopus dicitur, ut variis auctoritatibus probat Ant. Aug. *in epit. l. 1. tit. 2.* Eodemque ſignificatu nemini ab Univerſali Concilio reperitur attributus titulus univerſalis, niſi ſoli Pontifici Rom. Leoni Magno à Concil. Chalced. non ſolùm in epiſtolis eidem Pontifici ab Alexandrinis directis, & in Concilio publicè lectis, ut in prima parte ejuſdem Concilii; verùm etiam in titulo epiſtolæ ab ipſo Concilio pro confirmatione geſtorum eidem Pontifici tranſmiſſæ, ut *in 3. p. Concil. n. 2.* Et quamvis hodie in ea epiſtola hic titulus alicujus dolo librarii non legatur, ut obſervat Baron. *t. 6. ann. 451. n. 150.* in ejus tamen inſcriptione, vel alibi hunc titulum fuiſſe à ſacro Concil. Leoni attributum, omni certitudine affirmandum eſt. Sic enim ait S. Gregor. *l. 4. ep. 36.* ad Eulog. *Veſtra Sanctitas novit, quòd uni per ſanctam Chalcedonenſem Synodum Pontifici Sedis Apoſtolicæ (cui Deo diſponente deſervio) hoc univerſitatis nomen oblatum eſt.* Quod verò ſubdit; *Sed nullus unquam prædeceſſorum meorum hoc tam profano vocabulo uti conſuevit;* obſervat Baron. *ubi ſup.* eſſe intelligendum ita, ut nemo Rom. Pontificum eo titulo ex ſolemni ritu ſemper & in omnibus inſcriptionibus, vel ſubſcriptionibus uſus ſit: atque in eundem ſenſum loquutus videtur Leo IX. *ep. ad Michaelem Patriarcham*, quam etiam refert Baron. *t. 11. ann. 1054. n. 12.* cujus hæc ſunt verba: *Qualis verò, & quam deteſtabilis, atq; lamentabilis eſt illa ſacrilega uſurpatio, qua te univerſalem Patriarcham jactas ubique & ſcripto, & verbo? cùm omnis Dei amicus hujuſmodi hactenus horruerit honorari vocabulo. Et quis poſt Chriſtum convenientius poſſet inſigniri hoc vocabulo, quam cui dicitur divina voce; Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam? &c. Veruntamen quia ille non invenitur univerſalis Apoſtolus dictus, quamvis Princeps Apoſtolorum ſit conſtitutus, nullus ſucceſſorum ejus tam prodigioſo prænomine conſenſit appellari penitùs, licèt Magno Leoni prædeceſſori noſtro, & ſucceſſoribus ipſius hoc ſancta decreverit Chalcedonenſis Synodus. Nempe animadvertebant, non eſſe amicum ſponſi, qui pro ſponſo vellet amari: quin potiùs paranymphum, & lenonem Antichriſti, qui adverſatur, & extollitur ſuper omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Ecce ille Joannes veſter, cujus veſanæ adinventionis adhuc hæredes permanetis* (de Joanne Patriarcha loquitur, qui primus ſibi Oecumenici prænomen indidit,) *qui ſecundùm Pſalmiſtam, per vos adhuc vocat nomina ſua in terris ſuis; cùm interiit, non ſumpſit omnia, neque deſcendit cum eo gloria ejus ad infernum; quia cùm in honore eſſet, non intellexit: ipſe à beatiſſimis Pontificibus Pelagio, & Gregorio, ſucceſſoribuſq; eorum pro hac inſolentia anathematizatus in ſua pertinacia irrevocabilis periit, jamque per quadraginta, & quadringentos annos ſuæ contumaciæ ſequaces præcipitare non ceſſavit.* Hæc Leo IX. ſed & Hadrianus Papa in Epiſt. ad Conſtantinum, & Irenem Auguſtos, quæ extat in actis 7. Synodi, *act. 2.* hæc ait: *Valdè mirati ſumus, quòd in veſtris Imperialibus juſſis pro Patriarcha Regiæ urbis* (ſcilicet Taraſio directis) *univerſalem ibidem comperimus exaratum; ſed utrùm per imperitiam, vel hæreſim iniquorum ſcriptum eſt, ignoramus; ſed denique ſuademus veſtræ clementiſſimæ, Imperialiq; potentiæ, ut minimè in ſuarum exarationum ſerie univerſalis deſcribatur, quia contra ſanctorum canonum inſtituta, ſeu ſanctorum Patrum traditionum decreta eſſe videtur. In ſecundo enim ordine non niſi per ſanctæ noſtræ Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ auctoritatem valuit nomen habere; quòd nimirum ſuper prælatam ſibi S. R. E. quæ eſt caput omnium Dei Eccleſiarum, deſcribatur, tanquam ſanctarum Synodorum rebellem, atque hæreticum manifeſtare ſe certum eſt. Quòd ſi univerſalis eſt, etiam Eccleſiæ noſtræ ſedes primatum habere dignoſcitur; quod ridiculum omnibus fidelibus Chriſtianis apparet, quia in toto orbe terrarum ab ipſo Redemptore mundi B. Petro Apoſtolo Principatus, & poteſtas data eſt, & per eundem Apoſtolum, cujus (licèt immeriti) vices gerimus, Sancta, Catholica, & Apoſtolica Romana Eccleſia hactenus & in ævum tenet principatum, ac poteſtatis auctoritatem; quatenus (quod non credimus) ſi quiſpiam eum univerſalem nuncupaverit, vel aſſenſum tribuerit, ſciat ſe orthodoxæ fidei eſſe alienum, & noſtræ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ rebellem.* Doctè probarunt hunc Romanæ Eccleſiæ Primatum ſupra cæteras Eccleſias, P. Suar. *de fide, diſp. 10. ſect. 2.* Germon. *l. 3. de ſacror. immun. c. 4.* I. Dartis *de benefic. ſect. 1. c. 2.* Idem *in tract. de Eccleſiis ſuburbicariis, c. 13. cum ſeq.* Baron. *anno 45. n. 2. & 206. n. 3. & 215. n. 3.* Turrian. *l. 1. pro canon. Apoſt. c. 16. & l. 2. pro epiſt. Pontif. c. 3. & 4. & l. 3. c. 10. & 14.* Rouſſel. *l. 8. hiſt. Pontif. juriſ. c. 2.* Teophilus Raynaud. *in corona aurea Rom. Pontif. v. Patriarcha univerſalis;* & verbo *Primas diœceſeos;* & verbo *Primas Primatum, in digeſt. Alphabet.* Morin. *l. 1. exercit. c. 1.* F. Angel. Petrica *de appell. ad Rom. S. Petri Cathedram, lib. 1. diſp. 2. per tot.* Philip. Bertherius Pithaon. *diatrib. 3.*

Etſi nihil apertiùs ſit iis, quæ proximè adduximus pro univerſali poteſtate Summi Pontificis, tum ex Conciliis, tum ex Patribus, tum ex legibus; tamen quia nonnulli, qui nodum in ſcirpo quærunt, contrarium tenent, moti quibuſdam canonibus perperam expenſis, ut in dubium revocent hanc univerſalem Pontificis auctoritatem, ideò eos, etſi breviter, exponere operæpretium duxi. Primus eſt canon 6. Concilii Afric. relatus à Gratiano *in c. primæ Sedis, 99. diſt.* in illis verbis: *Primæ Sedis Epiſcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, vel Summus Sacerdos, aut aliquid hujuſmodi.* Ex quibus verbis deducitur, Pontificem non rectè appellari univerſalem Patriarcham, ſeu Primatem. Pro cujus canonis expoſitione ſupponendum eſt, illum deductum eſſe ex Concilio Provinciali in Africa celebrato, ubi corruptela vigebat, ut Epiſcopi Principes Sacerdotum, & Summi Sacerdotes vocarentur. Optatus Milevit. *l. 5.* contra Parmen. *Quid commemorem laicos, qui tunc in Eccleſia nulla fuerant dignitate ſuffulti? Quid miniſtros plurimos? quid Diaconos in tertio? quid presbyteros in ſecundo ſacerdotio conſtitutos? Ipſi apices & Principes omnium Epiſcopi.* Tertul. *l. de baptiſmo:* ibi: *Dandi quidem baptiſmi jus habet Summus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus.* D. Auguſt. *l. quæſt. ex utroque teſtam. mixt. q. 100. Quid eſt Epiſcopus, niſi primus presbyter, hoc eſt primus Sacerdos.* Quia verò ad fovendam ſuam ambitionem hæc nomina quidam trahebant, & ſuperbum aliquid voces illæ ſignificabant, ab Africanis Patribus damnatæ ſunt, & cautum, ne primæ Sedis Epiſcopus appelletur Princeps Sacerdotum, ut legitur in can. 27. Conc. Hippon. 39. Codicis canonum Eccleſiæ Afric. apud Ful- 3 Exponuntur nonnulli canones.

Digitized by Google

Fulgentium Ferandum *can.* 82. Pontifici Romano autem rectè tribuitur nomen Univerſalis, quia ut rectè D. Greg. *l.* 4. *ep.* 38. ait, Pontifex Romanus non ita ſibi accipit titulum univerſalis, & œcumenici Patriarchæ, ut deſpectis fratribus Epiſcopus appetat ſolus vocari; ſed univerſalis dicitur, quia per univerſum orbem propagatæ Eccleſiæ Paſtor eſt. Proſequuntur ipſius textus varias interpretationes I. Dartis *in* 99. *diſt. & de eccl. ſuburbic. ca.* 17. Barb. *de poteſt. Epiſc. p.* 1. *tit.* 1. *c.* 6. *n.* 9. Baron. *anno* 397. Martha *de juriſd. p.* 1. *c.* 10. Mendoza *l.* 2. *Concil. Illiber. c.* 30. alter Mendoza Auguſtian. *q.* 3. *ſcholaſt. n.* 3. Turrian. *l.* 3. *pro can. Apoſt. c.* 2. Coriolan. *in not. ad ipſum can.* 26. *Conc. Carthag.* 3. Juſt. *in not. ad d. can.* 39. *Eccleſ. Afric.* Coqueus contra Morneum 1. *p. fol.* 210. Franc. Hallier. *de hier. juriſd. fol.* 851. Secundus canon, qui ab hæreticis expendi ſolet, eſt canon 36. 6. Synodi, ubi Patres renovant conſtitutiones ſecundam, & quartam Synodi Conſtantinop. quæ Epiſcopo Conſtantinopolitano paria tribuerunt jura cum Romano Epiſcopo: ergo quia Romanæ Eccleſiæ auctoritas univerſalis non eſt. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in canone illo 36. prorſus alienum à veritate referri; ſiquidem nunquam Eccleſia Conſtantinop. æqualibus privilegiis decorata fuit ac Romana, ut ſeq. num. dicemus. Canon igitur ille furtivus eſt, non Sanctorum Patrum, ſed Anatolii Epiſcopi. Verba canonis extant in canone *renovantes*, 22. *diſt.* & ita juxta mentem Anatolii, & ambitionem Græcorum canon ille editus fuit. Tertius, & difficilior eſt canon 6. Concilii Nicæni, relatus *in c. mos antiquus*, 65. *diſt.* in illis verbis: *Mos antiquus ſervetur per Ægyptum, Libiam, & Pentapolin, ita ut Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem, quia & urbis Romæ Epiſcopo parilis mos eſt. Similiter autem & apud Antiochiam, cæteraſque provincias ſuis privilegia ſerventur Eccleſiis.* Ex quibus deducunt hæretici, æqualem eſſe poteſtatem Alexandrini Epiſcopi cum Romano Pontifice. Pro cujus canonis expoſitione ſciendum eſt, in libris vulgatis deeſſe ejus initium, quod tale eſt, *Eccleſia Romana ſemper habuit Primatum, mos autem*, &c. ut notavit Coriolan. *in not. ad eum canonem*. Vera ergo ſententia ipſius Canonis eſt, Eccleſiam Romanam ſemper habuiſſe Primatum, ſed Alexandrinum Epiſcopum rexiſſe Provincias illas, quia Romanus Epiſcopus ita conſuevit, ideſt quia Romanus Epiſcopus ante omnium Conciliorum definitionem conſuevit permittere Epiſcopo Alexandrino regimen Ægypti, Libyæ, & Pentapolis: quo modo textum illum accepit Nicolaus I. *in epiſt. ad Michaelem*. Non ergo in canone illo fines aſſignantur Romano Pontifici, & aliis Patriarchis, ut falsò Calvinus, & Nilus exiſtimarunt; ſed tantùm cavetur, ut Alexandrino, & Antiocheno Patriarchis ſua privilegia ſerventur, juxta antiquam conſuetudinem; quia cùm aliud Concilium generale adhuc celebratum non eſſet, in quo fines cujuſque Patriarchæ præſcripti fuiſſent; ideò tantùm juxta veterem morem privilegia ſua illis ſervari jubetur in eo canone. Alias ipſius textus interpretationes adducunt Balſamon, & Zonaras *in ejus ſcholiis*, Petr. Marcha *par.* 1. *concord. Sacerd. & Imp. c.* 7. Suar. *de fide, diſp.* 10. *ſect.* 2. Frances *de Eccleſ. Cathed. c.* 1. *n.* 64. Joann. Cabaſſutius *in notitia Concil in Concil. Nicæno, c.* 7. Barboſa *in collect. ad illum text.* Covarr. *l.* 4. *var. c.* 14. *n.* 11. Bellarm. *de Rom. Pontif. c.* 13. *&* 17. *colum.* 3. Narbona *de appell. à Vicario, l.* 2. *fundam.* 1. *num.* 20. Turrian. *l.* 3. *pro canonib. c.* 2. *&* 3. *& pro canonib.* 6. *Synodi, & de dogmat. fol.* 84. Baron. *ann.* 375. Martha *de juriſd.* 1. *p. c.* 5. Cæſar *de Eccl. hierarc. diſp.* 4. §. 2. Morin. *l.* 1. *exercit. c.* 29. Leonard. Coqu. *in antimor. f.* 155. Leo contra Vvaramundum *c.* 7. Sirmond. *in opuſc. de Eccleſ. ſuburbicar.* Jo. Dartis *eod. tract. c.* 17. Gibal. *t.* 2. *ſcient. can.*
4 *l.* 5. *c.* 5. *conſect.* 2. Chriſt. Lup. *ad can.* 6. *Concil. Niceni*.

d *Conſtantinopolitana*. Olim Alexandrina primum locum obtinebat; ſed poſtea connivente, & tolerante Rom. Pontifice Patriarcha Conſtantinop. tribus aliis prælatus fuit, & in Concil. Conſtantinop. 1. *can.* 3. ita cautum legitur: *Conſtantinopolitanæ civitatis Epiſcopum habere oportet Primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum, propterea quòd ſit nova Roma*. Novel. 131. in qua poſtquam Juſtinianus egiſſet de Conciliis Nicæno, Epheſino, Conſtantinopolitano, & Chalcedonenſi, in quibus præſupponebat inſertum, & approbatum canonem de Archiepiſcopo Conſtantinopolitano, ſubdit hæc verba: *Ideòque ſanximus ſecundùm earum definitionem, Sanctiſſimum ſenioris urbis Romæ Papam primum eſſe omnium Sacerdotum: Reverendiſſimum autem Archiepiſcopum Conſtantinopoleos novæ Romæ ſecundùm habere locum poſt ſanctiſſimam Apoſtolicam ſenioris Romæ Sedem.* Hæc Imperator: qui quòd ſciret non eſſe Imperatoriæ auctoritatis ordinem præſcribere Sedibus, earumdem Synodorum definitionibus inhærendo id ſe ſancire dicit, & perperam. Etenim cùm tam ex Concilio Conſtantinop. quàm Chalcedon. id ſibi vindicare conati fuerint Epiſcopi Conſtantinop. ſemper adverſatus eſt Leo, ut ſuperiori numero retuli. Faciunt pro eadem Juſtiniani opinione textus *in l.* 3. *C. Theodoſ. de fide Cathol. l.* 6. *eod. C. de patrocin. vicor.* Canonem autem illum de Primatu Eccleſiæ Conſtantinop. poſt Romanam, à S. Leone Papa fuiſſe reprobatum tradit Baron. *t.* 6. *anno* 452. *n.* 9. *&* 453. *n.* 5. *& t.* 12. *anno* 1191. *n.* 12. Immò nec Nicolaus I. illum canonem agnoſcit in epiſtola ad Michaelem Imperatorem, quæ incipit, *Propoſueramus*; ſed Patriarchæ Conſtantinopolitani Imperatorum freti potentia ſecundùm poſt Roman. Pontificem locum ſibi uſurparunt; qui locus tandem à Rom. Pontificibus fuit permiſſus, & primò ab Innocentio in præſenti textu; tum ut Græcos hactenus nutantes in Eccleſiæ Romanæ ſubjectione ad unionem devinciret; tum quia pluribus ſæculis reliqui Orientis Patriarchæ locum Conſtantinop. ſponte ceſſerunt; notarunt P. Marcha *l.* 3. *concord. c.* 7. Cabaſſutius *in notis ad Conc. Conſtantinop.* Binius *in not. ad can.* 5. *ipſius Conc.* Bellarm. *to.* 1. *controv. de R. Pontif. l.* 1. *c.* 24. Coriolan *in brev. anno* 692. Chriſt. Lupus *ad hunc canonem*. Verùm Græcorum ambitione Patriarcha hic univerſalem ſe appellare non erubuit, renuente Rom. Pontifice: & ſi Baron. *t.* 9. *anno* 787. *n.* 8. *in fin.* referat: *Titulum Univerſalis, Patriarchæ Conſtantinopolitano, licèt nunquam approbatum, toleratum tamen à Latinis fuiſſe*; indulgentius loquitur: & quidem nimis Acorius *t.* 2. *de inſtitutionibus, l.* 4. *c.* 4. *in fine*, dum ait: *Poſt Phocium Patriarcham Romanis Pontificibus annuentibus hunc titulum uſurpari à Græcis ceptum eſſe*. Cæterùm Anaſtaſius Bibliothecarius in præfatione 7. Synodi, alloquens Joannem VIII. Summum Pontificem, ſic ait: *In eò ſanè, quod frequenter univerſalem in hac Synodo Græci Patriarcham ſuum appellant, Apoſtolatus veſter Græcorum adulationi veniam det, Prælatis ſuis non ſine reprehenſione placere ſtudentium. Verùm cùm apud Conſtantinopolim poſitos frequenter Græcos ſuper hoc vocabulo reprehenderem, & faſtus arrogantiam redarguerem, aſſerebant, quod non ideò œcumenicum dicerent Patriarcham, quòd univerſi orbis teneat Præſulatum, ſed quòd cuidam parti præſit orbis, quæ à Chriſtianis inhabitatur.* Hæc Anaſtaſius. Sed frigidam illam excuſationem refellit Baronius *t.* 9. *anno* 787. *n.* 7. & hunc titulum Oecumenici, ideſt univerſalis, ſanctus Gregorius Papa adversùs Ioannem Patriarcham, qui primus hunc ſibi titulum temerè aſſumpſit, ita eſt interpretatus, ut ſibi illum denegaverit. Interpretatus eſt enim privativè quoad omnes alios, ita ut qui ſe inſcriberet œcumenicum, ideſt univerſalem, omnes alios Patriarchas, & Epiſcopos cenſeret eſſe privatos, & ſe ſolùm Paſtorem crederet habitabilis terræ. Sic enim ait *epiſt.* 38. *l.* 4. quam refert etiam Baronius *t.* 8. *anno* 595. *n.* 31. *Nullus ſibi hoc temerarium nomen arripuit, ne cùm ſibi in Pontificatus gradu gloriam ſingularitatis arripuerit, hanc omnibus fratribus denegaſſe videretur.* Et *epiſt.* 32. *Nullus unquam hoc ſingularitatis vocabulum aſſumpſit, ne dum privatum aliquid datur uni, honore debito ſacerdotes privarentur univerſi.* Cæterùm Innocentius III. Papa aliam etiam intelligentiam tribuit titulo œcumenici, ſecundùm quam reſpondendo Ioanni Patriarchæ Conſtantinop. docet illum convenire ſoli Rom. Pontifici: ſic enim ait *epiſt.* 198. *l.* 2. quam refert idem Baronius *t.* 9. *anno* 787. *n.* 8. *Dicitur univerſalis Eccleſia illa una, quæ ex univerſis conſtat Eccleſiis, quæ Græco vocabulo Catholica nominatur: & ſecundùm hanc acceptionem vocabuli Eccleſia Romana non eſt univerſalis Eccleſia, ſed pars univerſalis Eccleſiæ; prima videlicet, & præcipua, veluti caput in corpore, quoniam in ea plenitudo poteſtatis exiſtit; ad cæteras autem pars aliqua plenitudinis derivatur. Dicitur etiam univerſalis Eccleſia illa una, quæ ſub ſe continet univerſas Eccleſias, & ſecundùm hanc nominis rationem Romana tantùm Eccleſia univerſalis nuncupatur, quoniam ipſa ſola ſingularis privilegio dignitatis cæteris eſt prælata; ſed & Deus univerſalis Dominus appellatur, non quaſi diviſus in ſpecies aut ſpecialiſſimas, aut ſubalternas; ſed quoniam univerſa ſub ejus dominio continentur.* Proſequuntur alia Sfortia *in hiſt. Concil. Trid. l.* 1. *c.* 16. Theophil. Raynaud. *t.* 10. *in Corona aurea Rom. Pontif. in digeſtione alphabet. verbo Epiſcopus univerſalis*. De urbe Conſtantinop. alia addnxi *in c. quantò, de conſuet.*

e *Alexandrina.*) Alexandria Ægypti illuſtris civitas, 5
ab Alexandro Macedone, Juſtino teſte, condita, & nominata fuit, & cæterarum hujus nominis civitatum maxima extitit, & opulentiſſima. Ammianus Marcel. *l.* 22. Alexandriam verticem omnium civitatum appellat. Herodianus *l.* 7. poſt Romam primum locum ei tribuit; nam ab Auguſto Præfectura Alexandrina, à quo Auguſtalis denominabatur,

Digitized by Google

batur, magnificentiſſimè præ cæteris nobilitata fuit; & poſt illam Præfectura Syriæ, cujus Metropolis erat Antiochia, ſecundùm tenebat locum; ideò D. Petrus ſtatuit Alexandrinam poſt Romanam primum, & Antiochenam ſecundum obtinere locum. Hinc etiam factum eſt, ut idem Eccleſiæ Princeps dilectiſſimum diſcipulum Marcum Evangeliſtam ad prædicandum Chriſti Evangelium Alexandriam miſerit, ubi velut in quodam orbis theatro, ex Aſia, Africa, & Europa tot gentes ſimul collectæ erant, ab eo prima fidei elementa reciperent Alexandrini. Quamobrem Leo I. *epiſt.* 81. Dioſcoro Alexandrino Epiſcopo reſcribens ait: *Cùm enim beatiſſimus Petrus Apoſtolicum à Domino acceperit Principatum, & Romana Eccleſia in ejus permaneat inſtitutis, nefas eſt credere, quod ſanctus diſcipulus ejus Marcus, qui Alexandrinam primus Eccleſiam gubernavit, aliis regulis traditionum ſuarum decreta formaverit, cùm ſine dubio de eodem fonte gratiæ unus ſpiritus fuerit & diſcipuli, & magiſtri.* Huic Patriarchæ Alexandrino tota Africa regenda committebatur, ut conſtat *ex d.c. mos*, 65. *diſt.* & aliis congeſtis ab Antonio Auguſtino *l.* 2. *to.* 3. & explicant Morinus *l.* 1. *exercit. c.* 1. *n.* 9. & *c.* 3. & *c.* 5. *per tot.* Plura adducunt de hoc Patriarchatu Petrus Marcha *p.* 1. *concord. Sacerd. & Imp. l.* 1. *c.* 5. *punct.* 6. & 7. Baronius *anno* 35. *n.* 10. & 112. *n.* 3. & 254. *n.* 79. & 263. *n.* 30. Turrian. *l.* 3. *pro canonib. Apoſt. c.* 8. *n.* 236.

f *Antiocheno.*) De Patriarcha Antiocheno jam nonnulla adduxi *in c.* 1. *de translat. Epiſcop.*

g *Hieroſolymitana.*) Cùm vetus, & venuſta Hieruſalem ſubverſa, & deſtructa ſæpiùs eſſet, ut Salvator noſter prędixerat apud Matthęum *c.* 23. ibi: *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* Et *c.* 19. Lucæ: *Quia veniet dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coanguſtabunt te undique, & ad terram proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem;* urbs, quæ nunc adeſt, non eſt eadem ac illa, quæ olim fuit: quare Nicolaus I. *ad conſul. Bulgar. ca.* 92. ait; *Hieroſolymitanus autem Præſul, licet & ipſe Patriarcha dicatur, & ſecundùm antiquam conſuetudinem, ac Nicænam Synodum honorandus ſit; ſalva tamen Metropoli propria dignitate: ſed in eadem ſancta, & magna Synodo nequaquam Hieroſolymitanus, ſed Heliæ Epiſcopus dicitur: nam vera Hieruſalem tantùm in cęlis eſt, quæ eſt mater noſtra; illa verò Hieruſalem terreſtris, ſecundùm quod Dominus prædixit, adeò funditùs ab Imperatore Romano deſtructa eſt, ut in ea nec lapis ſuper lapidem ſit relictus, & ab Helio Hadriano in alio eſt loco conſtructa, ita ut locus Dominicæ crucis extra portam, nunc intra cernatur, & à prædicto Helio Hadriano urbs illa Helia vocitetur.* Quare PP. Concilii Nicæni *can.* 7. de hoc Patriarcha ita ſtatuerunt: *Quoniam mos antiquus obtinuit, & vetuſta traditio, ut Heliæ, ideſt Hieroſolymæ Epiſcopo honor deferatur, habeat conſequenter honorem ſuum, manente tamen Metropolitanæ civitatis propria dignitate.*

h *Pallium largiatur.*) In quo continetur aliud privilegium Patriarcharum, videlicet propriis Metropolitanis pallium concedere, ut probavi *in c.* 1. *de auctor. & uſu pallii.*

i *Vexillum.*) Quem ritum deferendi crucem illuſtravi *in c.* 1. *ne lit. pendent.*

K *Deferendum.*) Concil. Sardic. *can.* 4. & 5. *c.* 1. & *per totam* 2. *q.* 6. & 3. *q.* 6. Illuſtrant fusè Angelus Petrica *in tr. de appellat. ad Cathedram S. Petri.*

COMMENTARIUM.

7 PAtriarcha, nomen Græcum eſt, compoſitum à voce πατὴρ, ideſt pater, & à dictione ἀρχὸς, quod eſt Princeps, quaſi Patrum Princeps, *c. cleros, verſ. Patriarcha,* 21. *diſt.* probant Meurſius *in gloſſar. verbo Patriarcha*, Acunna *de Primatu Brachar. c.* 1. & *in c.* 1. 99. *diſt.* & *in catal. Portugal. Præſ.* 1. *p. c.* 6. Patriarchæ nomen antiquiſſimum eſt, ſiquidem ſępiùs reperitur in ſacra pagina, 1. *Paralip. c.* 8. *Tobię c.* 6. *Act. Apoſt. c.* 2. & *in epiſt.* 7. *D. Pauli ad Hebræos:* & à Judæis recentioribus retentum fuit; nam poſt urbem ſacram everſam ipſi habuerunt Patriarcham, qui quotannis ſuos Archiſynagogos mutare ſolitus erat, ut inde pecuniam ex ſuis verpis colligeret: quod refert Tharaſius Patriarcha Conſtantinop. *epiſt. ad Hadrianum Papam:* quod idem habetur *l.* 3. *jur. Græco-Ram. ad finem.* Refert Epiphanius *hæreſi* 30. qui meminit Hellen. Patriarchæ Judæorum, & antè eum Gamalielis alterius, qui & alius fuit à Gamaliele Patriarcha Judęorum, qui ſub Theodoſio vixit, ut ſcribit Divus Hieron. *epiſt.* 101. *ad Pammachium:* & fortè eſt is, de quo *in l.* 22. *C. Theodoſ. de Judæis*, legitur *Quoniam Gamalielus exiſtimavit ſe poſſe impunè delinquere, quòd magis erectus faſtigio dignitatum, ab eo codicillis demantur honorariæ præfecturæ, ut in eo ſit honore, in quo antè præfecturam fuerat conſtitutus, ac deinceps nullas condi faciat ſynagogas.* Nam ille prior Gamaliel Epiphanii antè Conſtantinum Magnum vixit. Patriarcharum illorum mentio fit *in l.* 14. *l. Judæorum* 17. *C. Theodoſ. de Judęis*, expreſſiùs *in l.* 1. *eod. tit.* ibi: *Judæis, & majoribus eorum, & Patriarchis volumus intimari.* Et *in l.* 2. ibi: *Qui devotione tota ſynagogis Judæorum, Patriarchis, vel presbyteris ſe dederunt.* Et ipſi illuſtrium nomine decorantur *in l.* 8. & 11. *eod. tit. & C.* & ſpectabilium *in l.* 15. *eod. tit. & C.* & Reverendiſſimi appellantur à Juliano Apoſtata in epiſtola ad Iudæorum Rempublicam. Plura de his Patriarchis congeſſerunt Fileſacus *in c. duo* 9. *§.* 7. *de offic. ordin.* Caſaubonus *in not. ad Vopiſc. pag.* 249. Amaya *ad leg. unic. C. de auro coronario, n.* 23. I. Gothofr. *in l.* 1. & 2. *C. Theodoſ. de Judæis*, Beyerlinch. *t.* 6. *in theat. verbo Patriarcha.* Apud Gentiles etiam Patriarchæ fuerunt; nam eos, qui Ægyptiis in ſacris præerant, Patriarchas dictos eſſe, & Herodotus docet, & Hadrianus Imperator confirmat in epiſtola ad Servium Conſulem apud Flavium Vopiſcum. Illuſtrant Caſaubonus *ubi suprà*, Leo Alat. *de perpet. conſenſ. Græc. l.* 1. *c.* 3. & 25.

Sed ut ad Patriarchas, de quibus in præſenti canone agitur, perveniamus, ſciendum eſt, tres tantùm Patriarchales Eccleſias fuiſſe à D. Petro inſtitutas: Romanam ſcilicet, Alexandrinam, & Antiochenam; ut quemadmodum diœceſani in Epiſcopo, Epiſcopi in Metropolitano, Metropolitæ in Patriarcha unum ſunt, ita trinitas Patriarcharum in unitate Pontificis coaleſceret: ſicque Sedis Principis Apoſtolorum eſſet in trinitate unitas, & in unitate trinitas: atque his gradibus ad unitatem aſcenderet ſacerdotum multiplicitas, ut præclarè docet Symmachus Pontif. *epiſt.* 1. *ad Evonium Epiſcopum Arelat.* atque eum ſequutus Carolus Rex Francorum ſcribens ad Hadrianum II. & ad Joannem VIII. *c.* 23. ibi: *Ad Trinitatis inſtar, cui una eſt, atque individua poteſtas, unum eſt per diverſos Antiſtites ſacerdotium.* D. Gregor. *l.* 6. *epiſt.* 73. & *l.* 11. *epiſt.* 48. Hincmarus *opuſc.* 55. *c.* 16. ibi: *Cùm multi ſint Apoſtoli, pro ipſo tamen Principatu ſola Apoſtolorum Principis ſedes in auctoritate convaluit, quæ unius eſt in tribus locis. Ipſe enim ſublimavit ſedem, in qua etiam quieſcere, & præſentem vitam finire dignatus eſt. Ipſe decoravit Sedem, in quam Evangeliſtam diſcipulum miſit: ipſe firmavit Sedem, in qua ſeptem annis, quamvis diſceſſurus, ſedit. Cùm ergo unius, atque una ſit fides, cui ex auctoritate divina tres nunc Epiſcopi præſident, quicquid ego de vobis audio, hoc mihi imputo.* Ratio autem, cur his in locis Patriarchatum Petrus inſtituerit, provenit ex eo; nam dum ipſe intenderet prima fundamenta eccleſiaſticæ juriſdictionis jacere in futura ſæcula obſervandæ à fidelibus, providè & rectè judicavit collocandas eſſe præcipuas Cathedras, ubi temporalis juriſdictionis primaria Tribunalia erant, idque ob conſonantiam, & relationem inferiorum urbium ad illa. Tunc autem tres Primariæ, & Metropolitanæ civitates natæ erant ab unione Imperii Orientalis, ideſt Monarchiæ Alexandri, & ſucceſſorum ejus, cum Occidentis Imperio: urbs Antiochia, quam Joſephus *l.* 3. *de bello Judaico, c.* 3. vocat tertiam urbem orbis Romani, quamque Chryſoſtom. *homil.* 5. *ad populum*, vocat caput, & matrem urbium Orientalium, quæ caput erat Imperii particularis Orientis Aſiatici, poſt hæc in Syriæ præfecturam, & alias provincias Orientales adjacentes converſi: urbs Alexandrina, quam D. Chryſoſtomus *orat.* 22. vocat ſecundam ſub ſole urbem, quæ ſedes erat Imperii Ægyptii, & adjacentium regionum, exinde in Præfecturam Ægypti commutati: urbs Roma, quæ occidentis Imperii caput erat, ideòque ab Hebræis dicta Imperium *Edom*, reſpiciendo ad Idumeam, quæ occidentalis erat ad Judæam meridionalem; unde & Titum, qui Hieroſolymam diruit, nuncupabant Titum Idumeum. Tumque ergo in Imperio tres erant primariæ Metropoles, civitates duæ ſubalternæ, nimirum Alexandria, caput Imperii Meridionalis, ſeu Ægypti; & Antiochia, caput Orientalis, ſeu Aſiatici Imperii; & ſupereminens Roma, caput ſingulare Occidentis: quare D. Petrus Sedem Epiſcopalem fixit Antiochiæ, & ibidem per ſeptennium commoratus, eſt, & ſucceſſorem deſignavit Patriarcham juriſdictionis eccleſiaſticæ in Aſia Orientali; & inde Romam venit, quæ erat caput Imperii Occidentalis, ibique Cathedram fixit, quam rexit uſque ad vitæ diem extremum. Probat Theophilus *t.* 10. *in corona aurea R. Pont. prænotat.* 3. conſideranſque supereſſe unam capitalem civitatem Imperii, nimirum Alexandriam, quæ caput erat Imperii Ægypti, deſignavit, & conſtituit in ea filium ſuum ſpiritualem prædilectum Marcum Evangeliſtam, quem ſuo nomine Epiſcopatum, & Sedem Patriarchalem ibi fundare pręcepit. Unde ortæ ſunt 8

tres ille Patriarchales ſedes reſpondentes tribus Imperialibus, ſub quibus generalis unio Imperii facta erat. Nec obſtat textus *in l. 1. C. de ſumm. Trinit.* ubi docetur, eam fidem ſequendam eſſe, quam docuerunt Damaſus Romæ, & Petrus Epiſcopus Alexandriæ, nulla mentione facta Patriarchæ Antiocheni. Ergo quia Eccleſia Antiochena Patriarchalis non eſt. Pro cujus textus expoſitione ſciendum eſt, ejus tempore Antiochiæ ſchiſma fuiſſe inter Paulinum, & Meletium. Qua de cauſa Imperator in ea lege omiſit Patriarcham Antiochenum, ut etiam D. Hieronymus ea de cauſa in epiſtola ad Marcellinam dixit ſentire ſe cum Damaſo, & Petro, nulla Antiochenæ Eccleſiæ facta mentione. Notavit Grotius *in floribus ad d. l.* 1.

9 Adhuc quarto ſæculo erant tantùm hæ tres Sedes Patriarchales à D. Petro inſtitutæ. Hieroſolymitana enim cœpit jus illud obtinere in Concilio Chalcedonenſi ſub Leone I. celebrato anno 451. priùs enim erat tantùm Epiſcopatus ſubjectus in prima inſtantia Cæſareæ, & per appellationem Patriarchæ Antiocheno: honorariè tamen ejus Præſul Patriarcha dicebatur ad hoc dumtaxat, ut conſeſsum in Conciliis poſt tres veros Patriarchas immediatè haberet; nullatenus verò ad juriſdictionem in territorio Patriarchali exercendam. Juvenalis ergo Epiſcopus Hieroſolymitanus habuit pro territorio Patriarchali tres Palæſtinas, & annumeratus eſt actione 7. inter veros Patriarchas, quod actione 16. conceſſum fuit Anatolio Archiepiſcopo Conſtantinop. & ita Antiſtes Heliæ dignitatem Patriarchalem paulatim ſibi uſurpavit, motus ex eo, quia frequentia peregrinorum ad ipſam urbem confluentium, ut loca ſacra venerarentur, magna fuerat: quare plus honorandus erat Hieroſolymorum Antiſtes, quàm Cæſareenſis Metropolita. Conſtantinopolitanus verò Antiſtes Imperatorum Præſidio eandem dignitatem uſurpavit; quare Nicolaus *ad conſulta Bulgar. c. 92.* ait: *Conſtantinopolitanus autem, & Hieroſolymitanus Antiſtites, licèt dicantur Patriarchæ, non tamen tantæ auctoritatis, quantæ ſuperiores, ideſt* (Alexandrinus, & Antiochenus) *exiſtunt.* Notarunt Carolus à ſancto Paulo *in præm. geograph. ſacr.* Angelus Petrica *de appellat. diſp.* 4. Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. diſp. 4. §. 3.* Germonius *l. 2. ſacr. c. 4.* Dartis *in 99. diſt.* Poſteà tamen laxato rigore vocis, quilibet Primas Patriarcha dici cœpit, ut Aquileienſis, Seleucienſis, Turonenſis, Toletanus, & alii, de quibus minoribus Patriarchis plura congeſſerunt Betterius *diatrib.* 2. Acunna *de Primatu Brachar. c.* 4. Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp. 4. §. 3.* Aubertus Mireus *in notit. Epiſc. l. 1. c.* 14. Unde quæri ſolet, an una, eademque ſit dignitas Primatis, & Patriarchæ! Et nullam inter eos dari differentiam ſuadetur *ex c. 1. 99. diſt.* ibi: *ipſis quoque in civitatibus, vel locis noſtros Patriarchas, vel Primates, qui unam formam tenerent, licèt diverſa ſint nomina, leges divinæ, & eccleſiaſticæ poni, & eſſe juſſerunt.* Et *c. conqueſtus*, ibi: *Primates enim, vel Patriarchas 9. q. 3. c. nunc verò*, juncta inſcriptione eadem. Et ita docuerunt Gonzalez *ad regul. 8. Cancellariæ, gloſ. 41. n.* 15. Chaſſaneus *in catalogo, 4. p. conſider. 9.* Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. diſp. 4. §. 1. n.* 2. Fileſacus *in d. c. duo, §. 8. de offic. ordin.* Villaroel. *t. 1. regim. eccl. p. 1. q. 4. art. 6.* Sed verius dicendum eſt, in hac parte diſcrimen eſſe conſtituendum inter Provincias Eccleſiæ Orientalis, & Occidentalis, nam in Oriente ubi ſunt ſuprà relati Patriarchæ majores, magna differentia verſatur inter Patriarchas, & Primates; quia tantùm quatuor majores Patriarchalem juriſdictionem exercent, *ca. ſacroſancta, c. renovantes, c. diffinimus, 22. diſt. authent. de eccleſiaſticis titulis, poſt princip. collat. 9.* In Provinciis verò occidentalibus nulla verſatur realis differentia inter Patriarchas, & Primates: quo modo varia loca Concilii Tridentini de his Patriarchis minoribus exponit Acunna *de Primatu Brachar. c.* 3. Et hæc de origine, & progreſſu Patriarcharum ſufficiant: eorum juriſdictionem, & munia longum foret recenſere. Videndi ſunt Barboſa *l. 1. juris eccleſ. c. 6. & de poteſt. Epiſcop. 1. p. tit. 1. cap. 7.* Cæſar *d. diſp. 4. de Eccleſ. Hierarch.* Franc. Hallier. *de hierarch. juriſd. l. 4. per tot.* Carrier. *t. 2. digeſt. fidei, fol. 630.* Acunna *de Primatu Brachar. c. 1. cum ſeq.* Carolus à S. Paulo *in proœm. geograph. ſacr.* Joann. Dartis *de beneficiis, c. 2. ſect.* 1. Azor. *part. 2. inſtit. l. 3. c. 35. quæſt. 2. & 5.* Thophilus *t. 8. de primatu Lugdun. c. 1. §.* 1. Anton. Auguſt. *in epiſt. jur. l. 2. per tot.* Samuel Petitus *l. 2. obſ. c.* 11.

CAPUT XXIV.

Idem a *in eodem*.

UT privilegia, quæ quibuſdam religioſis perſonis Rom. conceſſit Eccleſia, permaneant inconcuſſa, quædam in eis duximus declaranda, ne minùs ſanè intellecta protrahantur ad abuſum, propter quod poſſint meritò revocari: quia privilegium meretur *b* amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate. Sanè quibuſdam regularibus Apoſtolica Sedes indulſit, ut his, qui fraternitatem eorum aſſumpſerint, ſi fortè Eccleſiæ, ad quas pertinent, à divinis officiis fuerint interdictæ, ipſoſque mori contigerit, eccleſiaſtica ſepultura non negetur, niſi *c* excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti: ſuoſque confratres, quos Eccleſiarum Prælati apud Eccleſias ſuas non permiſerint ſepeliri, niſi excommunicati, vel interdicti fuerint nominatim, ipſi ad Eccleſias ſuas deferant tumulandos. Hæc autem de illis *d* fratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in ſæculo eorum Ordini ſunt oblati, mutato habitu ſæculari; vel eis, qui ſua bona dederunt inter vivos, retento ſibi, quandiù in ſæculo vixerint, uſufructu; qui tamen ſepeliantur apud ipſorum regularium, vel aliorum non interdictas Eccleſias, in quibus elegerint ſepulturam: ne ſi de quibuslibet ipſorum fraternitatem aſſumentibus fuerit intellectum, pro duobus, aut tribus denariis annuatim ſibi collatis diſſolvatur pariter, & vileſcat eccleſiaſtica diſciplina: certam tamen & ipſi obtineant remiſſionem à Sede Apoſtolica ſibi conceſſam. Illud etiam, quod hujuſmodi regularibus eſt indultum, ut ſi qui fratrum ſuorum, qui ab eis miſſi fuerint ad recipiendas fraternitates, ſive collectas, in quamlibet civitatem, vel caſtellum, vel vicum advenerint, ſi fortè locus à divinis ſit officiis interdictus, in eorum jucundo adventu ſemel in anno aperiantur Eccleſiæ, ut excluſis excommunicatis, divina ibi officia celebrentur; ſic intelligi volumus, quòd in eadem civitate, aut caſtro, vel villa una tantùm Eccleſia ejuſdem Ordinis fratribus ſemel, ut dictum eſt, aperiatur in anno; quia licèt pluraliter dictum eſt, quòd in eorum jucundo adventu Eccleſiæ aperiantur; non tamen ad Eccleſias ejuſdem loci, quas viſitarent, ſed prædictorum conjunctim referendus eſt intellectus: ne ſi hoc modo ſingulas ejuſdem loci viſitarent Eccleſias, nimiùm vilipendi contingeret ſententiam interdicti. Qui verò contra declarationes prædictas quidquam ſibi præſumpſerint uſurpare, gravi ſubjaceant diſciplinæ.

NOTÆ.

1 a EOdem.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 7. & textus hic reperitur in ipſo Concilio Lateran. celebrato ſub Innocentio III. *can.* 57.

2 b *Amittere.*) *Cap. ubi iſta 7. 74. diſt. c. privilegium 63. 11. q. 3. l. qui ſine 38. ff. de negot. geſt.* quia prætextu privilegiorum aliena uſurpare abſonum eſt, *l. 2. C. de privileg. ſchol. Auth. de mandat. Princip. §. delinquentes, c. Abbates 25. de V. S.* Illuſtrant Belluga *in ſpecul. Princip. rubric. 35. nu.* 12. Carolus Tapia *in l. fin. C. de conſtit. Princip. c. 7. p. 2. num.* 1. Martinus Magerus *in advocat. armatæ, c. 16. à n. 637.* Altamiran. *in rubric. de filiis offic. c. 4. n. 45.* non tamen ipſo jure per abuſum amittitur privilegium, ſed ſequuta ſententia: quo modo textum hunc, & *in c. cùm & plantare, hoc tit.* ibi: *Privilegium omninò meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur libertate;* & D. Auguſt. *ſerm. 247. de tempore*, ibi: *Judicio legum jure ab obtenta dignitate dejici, qui privilegio ſibi conceſſo abutitur;* exponit Bruno Chaſſaing. *de privil. regul. tr. 2. c. 5. propoſ.* 3. & Gibal. *t. 2. ſcient. can. l. 7. c. 9. q.* 4.

c *Excommunicati.*) Qui arcendi ſunt à ſepultura eccleſiaſtica, juxta tradita *in c. ſacris, de ſepultur.*

d *Fratribus.* De quibus egi *in c. 3. §. de confratribus, hoc tit.* & credo Patres Concilii Lateran. reſpexiſſe in præſenti canone ad eos confratres Ordinis Hieroſolymitani. 3

Digitized by Google

CAPUT XXV.

Idem a *in eodem*.

QUod nonnullis eſt religioſis indultum, in favorem Pontificalis officii ad Epiſcopos extendendum concedimus, ut cùm commune terræ fuerit interdictum, excommunicatis, & interdictis excluſis, poſſint quandoque januis clauſis, ſuppreſſa voce, non pulſatis campanis, divina officia celebrare, niſi ipſum hoc illis expreſsè fuerit interdictum. Verùm hoc illis concedimus, qui cauſam aliquam non præſtiterint interdicto, nec quidquam fraudis ingeſſerint, tale compendium ad iniquum diſpendium protrahentes.

NOTÆ.

a EOdem) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.* 8. & reperitur textus hic in ipſo Concil. Lateran. *p.* 58. In præſenti id privilegio conceditur Epiſcopis, quod hodie jure communi competit, *ex c. fin. de ſent. excomm. in 6.* ut dicemus *in c. quod in te, de pænit. & remiſſ.* ubi commentarium de interdicto, & ejus effectibus dabimus.

CAPUT XXVI.

Honorius III. *Archiepiſcopis, & Epiſcopis, in quorum diæceſibus monaſteria & Prioratus* a *Duniacenſi monaſterio ſubjecta conſiſtunt.*

QUantò ampliùs. *Et infrà*: Sanè dilecti fili Abbas, & conventus Duniacenſis gravem nobis querimoniam obtulerunt, quòd quidam veſtrùm, & veſtrorum officiales, cùm in eos, & ſui Ordinis monachos non poſſint excommunicationis, & interdicti proferre ſententias, eo quòd ſuper hoc Apoſtolicæ Sedis privilegiis ſint muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum, quique vendendo, ſeu emendo, aut aliàs eis communicant, ſententias proferunt memoratas, & ſic Apoſtolicorum privilegiorum non vim & poteſtatem, ſed ſola verba ſervantes, dicti Ordinis monachos qnodam modo excommunicant, dum eis alios communicare non ſinunt. Ex quo illud etiam evenit inconveniens, ut ipſi monachi quantum ad hoc judicentur judicio Judæorum, & qui eis communicant in prædictis, majorem excommunicationem incurrant, quam etiam excommunicatis communicando, fuerant incurſuri. Nolentes igitur hec crebris ad nos clamoribus jam perlata ulteriùs ſub diſſimulatione tranſire, vobis univerſis, & ſingulis mandamus, quatenus hujuſmodi ſententias in fraudem privilegiorum noſtrorum de cætero non feratis; quia ſi ſuper hoc ad nos denuò clamor aſcenderit, non poterimus conniventibus oculis pertranſire, quin promulgatores talium ſententiarum ſeveritate debita caſtigemus.

NOTÆ.

a DUniacenſi.) Ita legitur in quinta compilatione Honorii III. *ſub hoc tit. c.* 1. ſed rectiùs in hac ſexta legitur *Cluniacenſi*: Cluniacenſe enim monaſterium, à quo Congregatio Cluniacenſis Ordinis D. Benedicti nomen ſumpſit, conſtruxit Guillelmus Dux Aquitaniæ anno 910. Habuit prioratus, & monaſteria ſub ſua ditione ferè in omnibus Regnis, quorum catalogum refert Yepes *in chron. D. Benedicti*, *cent.* 5. *anno* 930. de cujus progreſſu, & magnitudine plura congeſſerunt Chopinus *l.* 2. *ſacr. pol. tit.* 6. Yepes *ubi proximè*, & nos *in c.* 51. *de electione*. Huic monaſterio varia, & ampla privilegia conceſſerunt Romani Pontifices, ut conſtat ex Bulla Pii IV. quæ extat in appendice dictæ cent. 5. inter quæ illud præcipuum fuit, ut monachi Cluniacenſis Congregationis excommunicari, aut interdicto ſubjici ab Epiſcopis ordinariis non poſſent: ſed Epiſcopi, & eorum Vicarii in fraudem hujus privilegii ſententiam excommunicationis proferebant non directè in ipſos monachos, ſed indirectè, ita ut qui cum eis communicarent in molendinis, furnis, & aliis locis, ubi pro humana neceſſitate monachi convenire ſolebant, majori excommunicatione afficerentur, in fraudem ipſius privilegii: in quo graviter peccabant, non ſolùm quia quod una via illis prohibebatur, alia aſſequi intendebant, contra textum *in c. tuæ*, cum vulgatis, *de procurat.* verùm etiam quia cum illis monachis ſe gerebant tanquam cum Judæis: ſiquidem Judæi, quia excommunicari non poſſunt directè, quia extra Eccleſiam ſunt, tamen ut ipſi puniantur, excommunicantur fideles Catholici cum ipſis communicantes, ut probavi *in c. de Judæis*, *c. quantò*, *de uſuris*. Etiam ſeverius ſe gerebant cum ipſis monachis, quàm cum aliis laicis excommunicatis: ſiquidem communicantes cum excommunicatis, regulariter minori excommunicatione ligantur, *c. ſignificavit*, ubi dicemus, *de ſent. excommun.* Ipſi autem majori excommunicatione feriebant accedentes ad furnos, & molendina ipſorum. Unde rectè Honorius in præſenti jubet Archiepiſcopis, & Epiſcopis, in quorum diœceſibus monaſteria Cluniacenſi monaſterio ſubjecta conſiſtunt, ne deinceps ſimili indirecta excommunicatione in prædictos monachos uterentur.

CAPUT XXVII.

Idem *B. quondam Anglorum* a *Reginæ Illuſtri*.

EX parte tua fuit propoſitum coram nobis, quòd nonnulli litterati, quos nec habitus, nec tonſura clericos profitentur, in *b* terra tuæ juriſdictioni ſubjecta degentes, cùm deprehenduntur in aliquibus *c* forisfactis, ut tuam juriſdictionem eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, aſſumunt, ſeu etiam reſumunt tonſuram abjectam, ſeu habitum clericalem, licèt anteà pro laicis ab omnibus haberentur, & ſic eorum delicta maneant impunita. Ne igitur tonſura, vel habitu ſic reſumpto malitia foveatur, ſi tuam juriſdictionem exerceas in hujuſmodi delinquentes, cùm ſine tonſura, & habitu in delicto fuerint *d* deprehenſi, ęquanimiter ducimus tolerandum, cùm malitiis hominum indulgeri non debeat, ſed potiùs obviari.

NOTÆ.

a REginæ.) Ita etiam legitur in quinta compilatione *ſub hoc tit. c.* 2. & *in c. ex parte*, *de cleric.* ubi ſimilis quæſtio de his clericis in minoribus ordinibus conſtitutis habitum, & tonſuram deferentibus, & reaſſumentibus agitur.

b *Terra tuæ.*) Cenomanenſi videlicet urbe, quæ ad dotalitium ipſius Reginæ ſpectabat, ut notavi *d. c. ex parte*.

c *Forisfactis.*) Forfactum, ſeu forisfactum, Gallicè ſumitur pro gravi delicto, ac propriè quidem pro eo, cujus cauſa aliquis ſit foris, hoc eſt amittat privilegium, vel etiam jus aliquid exigendi generatim, ut ſumitur apud Bollandum *in vitis Sanctorum*, *die* 4. *Januarii*, ibi: *Illa verò videns hos panes converſos in lapides*, *geniculando veniam à Deo Pharailda de forefactis ſuis petiit*. Strictè apud Matthæum Pariſium anno 1114. ibi: *Catalla eorum*, *qui ſunt in forisfacto Regis*. Accipitur etiam pro mulcta pecuniaria pro delicto irrogata, ut in legibus Burgorum, quas tulit David primus ejus nominis Scotiæ Rex, *c.* 42. *Forisfactum in burgo non excedit octo ſolidos*. Item *c.* 71. *Qui aliter faciendo convictus fuerit*, *dabit plenarium forisfactum*. Et *c.*

74. *Caſtigatur por Ballivos burgi pro forisfacto ſuo primo, ſecundo, tertio.* Et *cap.* 88. *Dabit octo ſolidos ad forisfactum.* Inde forisfacere ſignificat contra leges aliquid admittere, quod amiſſione vitæ, bonorum, vel privilegii ſoleat puniri. Carnotenſis *epiſt.* 173. ibi: *Cum prædictus Ivo Rodrocum Dominum ſuum diffiduciaſſet, & prædam ejus prior cepiſſet, & homines ſuos ea die, qua captus eſſet, in vinculis haberet, & ad forisfaciendum eidem armata manu militum ea die procederet.* Notavit Joannes Voſſius *de vitiis ſermonum l.* 4. *c.* 8. & *in append.* Unde in præſenti forisfacta accipiuntur pro delictis.

d *Fuerint deprehenſi.*) Quo caſu clerici in minoribus ordinibus conſtituti non ſunt per Eccleſiam defendendi, ut probavi *in c.* 8.

C A P U T XXVIII.

a Idem.

SUper ſpecula. *Et infra*: Sanè licèt ſancta Eccleſia legum ſæcularium non reſpuat *b* famulatum, quæ ſatis æquitatis, & juſtitiæ veſtigia imitantur; quia tamen in Francia, & nonnullis provinciis laici Romanorum Imperatorum legibus non *c* utuntur, & occurrunt rarò eccleſiaſticæ cauſæ tales, quæ non poſſint ſtatutis canonicis expediri, ut pleniùs ſacræ paginæ inſiſtatur, & diſcipuli Eliſei liberiùs juxta fluenta pleniſſima reſideant ut columbę, dum in januis ſcalas non invenerint, ad quas divaricare valeant pedes ſuos: firmiter *d* interdicimus, ne Pariſijs, & in civitatibus, ſeu aliis locis vicinis quiſquam docere, vel audire jus civile prꝗſumat: & qui contrà fecerit, non ſolùm à cauſarum patrociniis interim excludatur, verùm etiam per Epiſcopum loci, appellatione poſtpoſita, excommunicationis vinculo innodetur.

N O T Æ.

1 a IDem. Ita etiam legitur in quinta compilatione, *ſub hoc tit. c.* 3. in cujus ſcholiis refert Cironius in vulgata editione legi, *Capitulo Pariſienſi, & cæteris Prælatis Pariſiis conſtitutis.* Unde cognoſcitur ita etiam legendum eſſe *in c. ſuper ſpecula, ne clerici, vel monachi*, ubi exrat alia pars hujus conſtitutionis. Non tamen aſſentio perdocto viro Innocentio Cironio, qui in eo textu affirmavit, etiam ad hanc conſtitutionem ſpectare textum *in c. ſuper ſpecula, de magiſtris*; nam conſtitutio illa miſſa eſt Patriarchæ Antiocheno, & ejus ſuffraganeis: unde non poteſt textus hic referri ad illam conſtitutionem. Deinde quia in prꝗſenti, & *in d. c. ſuper, ne clerici, vel monachi*, ſpecialiter agitur de ſtudio legali in Academia Pariſienſi inhibendo, & ne jus Cæſareum in ea profiteretur, ac doceretur, ex ratione in præſenti textu aſſignata, & alia, quam adduxi *in d. c. ſuper ſpecula.* Unde etiam deducitur, conſtitutionem hanc localem eſſe, videlicet pro Academia Pariſienſi: quod novum non eſt in jure, ut patet *ex d. c. quod clericis,*
2 *de foro compet. c.* 1. *de locato, l.* 1. *ſ. ult. ff de cenſib.* notavit Angujanus *l.* 2. *de legibus, c.* 3. *n.* 104.

b *Famulatum.*) Ut probavi *in c.* 1. *de novi oper. nunt.*

c *Non utuntur.*) Jus civile Romanorum plerumque prohibitum in judiciis, tam apud Gallos, quàm apud Hiſpanos legimus: primis enim temporibus certùm eſt, Gallos jure Romanorum uſos fuiſſe; unde Agathias de rebus Juſtin. ait, Francos Romanas leges in contractibus, & matrimoniis ſervare: & conſtat ex Capitularibus Caroli Calvi apud Piſasc. 34. ibi: *Salva conſtitutione legis Romanæ in eis, qui ſecundum illam vivunt.* Ex Concil. Turon. *can.* 20. ibi: *Quia etiam lex Romana conſtituit, ut quicunque Deo ſacratam virginem, vel viduam fortaſſe rapuerit, ſi poſteà eis de conjunctione convenerit, capitis ſententia feriatur.* Quæ eſt lex 1. *C. Theodoſ. de raptu virgin.* Poſteà tamen Carolus Magnus ſtatuit *l.* 6. *c.* 269. ita: *Prohibemus ad negotiorum diſcuſſionem, uſum legum Romanarum, quæ quamvis eloquiis polleant, tamen difficultatibus hærent.* Idem poſteà firmavit Lotharius *l.* 3. *legum Longob. c.* 37. Apud Vviſigoth. etiam idem cautum fuit *in l.* 9. & 10. *tit. l.* 2. ibi: *Alienis legibus ad exercitium utilitatis imbui, & permittimus, & optamus: ad negotiorum verò diſcuſſionem, & reſultamus, & prohibemus: quamvis enim eloquiis polleant, difficultatibus hærent, unde nolumus, ſive Romanis legibus, ſive aliis conſtitutionibus amodò ampliùs convexari.* Proſequitur juris Romani naufragium, & reſtitutionem apud Francos, & Gothos Cironius *in præſenti*, & *l.* 5. *obſ. c.* 4. & 5. Apud nos expreſsè cautum eſt, ne in judiciis leges civiles ad cauſarum deciſionem expendantur, *l.* 15. *tit.* 1. *partit.* 1. *l.* 6. *tit.* 4. *partit.* 3. ibi: *Por las leyes de eſte libro, y no por otras.* Et *l.* 1. *Tauri*: docuerunt Gregorius Lopez, & Burgos de Paz, & Gomez in eiſdem legibus, P. Suarez *de legibus l.* 3. *c.* 8. Oſualdus ad Donel. *l.* 1. *c.* 16. *littera. E.* Unde rectè Honorius III. in præſenti refert, leges Romanorum apud Francos in uſu non eſſe.

d *Interdicimus.*) Quam juris civilis profeſſionem Pon- 3
tificem in præſenti prohibere potuiſſe, ait Cironius *hic*, quia Academiæ ſunt eccleſiaſticæ: & ideò in eis plenam diſpoſitionem Pontifex habet. Sed contrarium, immò Academias à Principibus ſæcularibus conſtructas, & à Pontifice confirmatas, pro ſæcularibus haberi, latè probarunt D. Alphonſus de Eſcobar collega noſter *in tr. de Pone. juriſd. c.* 21. Pater Mendo *de jure academico, q.* 8. & ipſam Academiam Pariſienſem mixtam eſſe, ſæcularem, & eccleſiaſticam, probat Chopinus *de Dominio Regis Franciæ, l.* 3. *tit.* 27. *n.* 3. Quare alia validiori ratione credo, Honorium III. potuiſſe in Academia Pariſienſi prohibere ſtudium juris civilis, videlicet quia cùm ob ejus profeſſionem negligeretur, & omitteretur ſacræ Theologiæ ſtudium, ut retuli *in c.* 5. *ne clerici vel monachi*: ideò juxta poteſtatem, quam habet in temporalibus in ordine ad ſupernaturalia, ut faciliùs floreret ſtudium ſacræ Theologiæ, rectè potuit Honorius pro tunc interdicere juris Cæſarei profeſſionem.

C A P U T XXIX.

Idem *Epiſcopo* a *Bajocenſi.*

QVia intentionis noſtræ non extitit, ut per innovationem, quam fecimus cujuſdam ſcripti monaſterii ſancti Stephani *b* Cadom. quod in Regiſtro bonæ memoriæ Alexandri Papæ prædeceſſoris noſtri reperimus contineri, derogarètur juri Eccleſiæ Bajocenſis, cùm innovatio nec jus *c* novum conferat, nec etiam tollat vetus: totum in eo ſtatu eſſe volumus, in quo tempore innovationis impetratæ dignoſcitur extitiſſe. Cæterùm per hoc nullum intendimus juri aliàs eidem monaſterio competenti præjudicium generari.

N O T Æ.

1 a BAjocenſi.) Ita etiam legitur in quinta compilatione, *ſub hoc tit. c.* 5. ideſt Roberto de Ablagel, qui feliciter certavit cùm hæreticis Albigenſibus. De diœceſi Bajocenſi nonnulla adduxi *in c.* 18. *de offic. Ordin.*

2 b *Cadomenſis.* Cadomenſe hoc monaſterium eſt Normandiæ, in diœceſi Bajocenſi, Ordinis Divi Benedicti; quod conſtruxit, & amplè dotavit Guillelmus Rex Angliæ, atque Romani Pontifices magnis privilegiis decorarunt, exemptione illi conceſſa à Bajocenſi juriſdictione, ut refert Yepes *tom.* 6. *chronicorum D. Benedicti, centur.* 6. *anno* 1020. *cap.* 2. *per totum.*

c *Novum.*) Probavi ſuprà *in cap.* . . . & conſonat omninò textus *in c.* 2. *de fide inſtrum. in* 5. *compil.* ubi idem Honorius ita ſtatuit: *Licèt olim innovaverimus privilegium felicis memoriæ Calixti Papæ prædeceſſoris noſtri Eccleſiæ S. Joannis Biſunt, conceſſum; præſenti tamen pagina declaramus, quod noſtræ intentionis non fuit, ut jus Eccleſiæ per hoc in aliquo læderetur, cùm per innovationem hujuſmodi non acquiratur jus novum, ſed antiquum ſolummodò conſervetur: unde præſentes litteras ſuper hoc vobis in teſtimonium duximus concedendas.*

C A-

Digitized by Google

C A P U T XXX.

Idem *Epiſcopo* a *Pariſienſi.*

IN his, quæ ad cultum divinum facere dignoſcuntur, non maligna, ſed benigna potiùs eſſet interpretatio facienda: unde mirari compellimur, quòd cùm Fratribus *b* Minoribus duxerimus indulgendum, ut ubicunque fuerint, ſine parochialis juris prejudicio cum altari valeant viatico celebrare: quidam, ſicut nuper fuit propoſitum coram nobis, nimis ſtrictè interpretando iudulgentiam, nituntur aſſerere, quòd per eam prædicti Fratres præter Epiſcoporum, Abbatum, & aliorum Prælatorum aſſenſum facere hoc non poſſint, propter quod eos celebrare juxta indulgentiam Apoſtolicam non permittunt. Cùm autem, ſi res taliter ſe haberet, nihil eis conferret indulgentia memorata, ſine qua id Epiſcopis, & aliis Prælatis annuentibus liceret eiſdem: fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione hujuſmodi reprobata, dum tamen ab aliis, quæ à jure parochiali proveniunt, ſe prorſus abſtineant, datam eis ſic licentiam celebrandi auctoritate noſtra non differas publicare, ita quòd dicti Fratres aliquam ex indulgentia noſtra videantur in hoc gratiam conſequuti.

N O T Æ.

1 a PAriſienſi.) Ita legitur in quinta compilatione, *ſub hoc tit. c. 6.* De Eccleſia Pariſienſi nonnulla adduxi *in c. fin. de conſtit.*

b *Minoribus.*) *Et Prædicatoribus*, addit Gregorius IX. in præſenti: nam in hoc textu tantùm Honorium agere de privilegio conceſſo Fratribus Minoribus conſtat *ex c. 7. de celebrat. Miſſar. in 5. compil.* ubi idem Honorius eidem Epiſcopo Pariſienſi ita ſcribit: *Non debent Eccleſiarum Prelati, quibus religionem plantare convenit & fovere, viros religioſos perſequi, & eis ſuper his maximè, quæ ad divinum cultum pertinent, obviare. Accepimus ſanè, conquerentibus dilectis filiis Miniſtris Ordinis Fratrum Minorum Franciæ, quod quidam Prælatorum regionis illius, occaſione privilegiorum, quæ ſe habere proponunt, aliqui mero ſuo dumtaxat arbitrio prædictis Fratribus inhibere præſumunt, ne ubi degunt, valeant ſecundùm noſtram indulgentiam cum altari viatico ſolemnia celebrare Miſſarum, in eos, & hoſpites ſuos in majorem Apoſtolicæ Sedis injuriam & contemptum excommunicationis ſententiam promulgantes. Quamquam præfati Fratres ab omni jure parochiali contineant manus ſuas. Quia verò debemus religioſas fovere perſonas, & maximè dicti Ordinis Fratres, qui relictis omnibus Chriſtum ſequuntur, pro eo eſſe pauperes, & in paupertate vivere continua eligentes: ac decet nos Apoſtolicas indulgentias obſervare: f. t. m. quatenus auctoritate noſtra inhibeas generaliter Prælatis regionis ejuſdem, ne de cætero ſic excommunicent dictos Fratres & hoſpites eorumdem, nec aliquo modo impediant, quominus Fratres ipſi dicta indulgentia poſſint uti, quia non impunè deinceps talia facerent, cùm non poſſimus injurias pauperum Chriſti, & ſervorum ejus inquietudinem æquanimiter ſuſtinere.*

Commentarium hujus textus *in c. 1. de conſecr. Eccleſ.* dedimus.

C A P U T XXXI.

Gregorius IX. *Majoris Eccleſiæ*, & a *Chriſtianitatis Decano*, & *Archid. Lincon.*

DUdum inter Priorem & Conventum de *b* Butele ex parte una; & Prioriſſam, & moniales de Campeſſe ex alia, ſuper decimis lite mota. *Et infra*: De concilio fratrum noſtrorum decernimus juri prædictorum Prioris, & Conventus ſuper decimis *c* novalium, in quarum erant poſſeſſione tempore illo, quo indulgentiæ Apoſtolicæ impetratæ fuerunt à parte altera de decimis novalium non ſolvendis, non debere per eas non facientes de hoc aliquam mentionem, præjudicium generari.

N O T Æ.

1 a CHriſtianitatis Decano.) De hoc Decano Lincon. Eccleſiæ egi ſuprà *in c. cùm capella.*

b *Butele.*) *De Buſellia*, legendum eſt, ut habetur *in c. dilectæ 10. de except.* ubi mentio fit hujus controverſiæ, & ibi notavi ex Pennoto, monaſteria, de quibus in præſenti, eſſe in diœceſi Linconienſi Angliæ: cùm enim Prior, & Canonici de Buſellia peterent à monialibus de Campeſia decimas de prædiis novalibus; illæ autem intenderent ſimiles decimas ſe non debere, cauſa diſceptata fuit coram judicibus delegatis, de quibus *in d. c. dilectæ.* Sed interim moniales novum impetrarunt privilegium, ut de prædiis novalibus decimas non perſolverent; cujus virtute intendebant, decimas jam ſolvi conſuetas monachis de prædiis novalibus tempore hujus privilegii, præſtare ipſis non teneri. Conſultus Gregorius IX. decrevit, privilegium hoc nullam faciens mentionem de decimis ex novalibus jam perceptis à monachis, non prodeſſe monialibus, nec prejudicare Priori & monachis, quominus decimas de novalibus jam poſſeſſas exigere poſſent.

2 c *Novalium.*) Novale jure civili dicitur terra præciſa, quæ anno præterito ceſſavit, *l. ſylva, §. penult. ff. de V. S.* vel ſylva, quæ arboribus exſtirpatis ad cultum redigitur, *l. ult. §. pen. ff. de termino moto.* Faciunt D. Iſidorus *l. 15. etymol. c. 23.* ibi: *Novalis ager eſt primùm proſciſſus, ſive qui alternis annis vacat, novandarum ſibi virium cauſa.* Varro *l. 4. de lingua Latina*, ibi: *Ager reſcibilis, qui reſtituitur, ac reſeritur quotannis; contrà qui intermittitur, à novando novalis.* In hac decimarum tractatione novalem dicimus agrum nunc primùm præciſum, & de novo ad cultum redactum; de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuerit, *c. 1. c. quòd per novale 21. de V. S.* docuerunt Petrus Gregor. *l. 1. ſyntag. c. 2. n. 2.* & *l. 1. partit. tit. 25. c. 3.* Moneta *de decimis, c. 4. q. 3.* Boſquetus *in notis ad Innoc. III. l. 2. regeſt. 14. epiſt. 61.* Harum novalium mentio fit *in c. fin. ut lite pendente c. ex parte 10. c. ad audientiam 12. c. quoniam 13. c. tua 25. §. fin. c. ex parte 27. c. cùm contingat 39. de decimis, c. 2. in princip.* & *§. 1. eod. tit. l. 6. c. conſultationi 32. hoc tit.* Si enim in præſenti tractatu novale acciperetur, prout ſumitur in jure civili, parochis magnum præjudicium ſequeretur ex privilegio conceſſo regularibus non ſolvendi decimas de prædiis novalibus: quare novale ſemper accipitur pro prędio noviter culto, & cujus culturæ non extat memoria.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter deducitur, privilegium non ſolvendi decimas ex prædiis novalibus non extendi ad novalia, in quibus jam alter jus percipiendi decimas habebat, niſi eorum expreſſa mentio fiat. Quod firmari poteſt *ex c. cùm ordinem 6. de reſcript. c. fin. ut lite pendente, c. cauſam 19.* juncta gloſſa *verbo Noviter, de teſtibus, c. cùm olim 18. c. veniens 19. de præſcript. c. cùm olim 12. de re judic. c. cùm noſtris 6. de conceſſ. præb. c. ex parte 27. de decimis.* Et fulcitur ea maxima ratione; nam privilegium juri alterius nocens debet ſtrictè interpretari, ut quanto minus præjudicium afferat, *c. cùm olim 6. c. dilectus 8. de conſuet. d. c. tua, §. fin. de decim. c. ſtatuto 2. in princip. eod. tit. in 6.* & cùm tale privilegium poſſit intelligi de terris, quæ nondum ſunt redactæ ad culturam, ex quibus nullum, vel modicum ſequitur præjudicium, *d. c. quid per novale, de V. S.* non debet extendi ad prædia jam redacta ad culturam tempore impetrati privilegii, in quibus tertius jus exigendi decimas habebat, ne ipſi irrogetur præjudicium præter Pontificis intentionem, qui in conceſſione privilegii non cenſetur voluiſſe detrahere juri alterius, *c. ſuper eo, de offic. deleg. c. ex tuarum 5. de auctorit. & uſu pallii, c. in his, hoc tit. l. 2. §. meritò, ff. ne quid in loco publico, l. impuberum, ff. de adminiſt. tut. l. nec auſus, C. de mancipat. liber.* quia dum in tali privilegio

Digitized by Google

legio non ſit mentio præſentium novalium, creditur privilegium per ſubreptionem impetratum, *c. cùm noſtris, de conceſſ. præb.* & ſubreptio vitiat privilegia, ſicut alia reſcripta, *c. quod ſuper, de fide inſtrum. c. dudum, de preb. l. 6. c. 1. & fin. de fil. presbyt. eod. lib. l. 1. de natalibus reſtituendis, l. etſi non cognitio, C. ſi contra jus:* quare ſecundum privilegium, ſi primi mentionem non faciat, illud non revocat, *c. cùm ordinem, de reſcript. c. cùm olim, c. veniens, de preſcript. c. ex parte, de capellis moniach. l. Decurionibus, C. de ſilentiariis, l. 12. l. prædia, C. de locat. prædior. civil. eod. l.* creditur enim circumventus Princeps, neque eum habere voluntatem illud revocandi, *c. cùm olim*, ibi: *Sicut credimus, de re judicata*. Docent Menochius *l. 6. de præſumpt. præſumpt. 40. à n.* 2. Caſtillo *l. 6. controv. c. 36. n. 7.* Unde in præſenti caſu cùm Prior, & Canonici de Buſellia ratione privilegii decimas perciperent etiam de prædiis novalibus à monialibus jam excultis, privilegium impetratum ab ipſis monialibus non ſolvendi decimas ex novalibus non affert præjudicium monachis, nec eorum privilegio derogat. Accedit, nam in præſenti caſu lis pendebat inter ipſos ſuper decimis: ſed privilegium impetratum lite pendente, ejuſque non facta mentione, nullum eſt, *c. fin. ut lit. pendent. c. cauſam quæ, de teſtibus*. Cenedus *ad Decret. collect.* 53. Ergo ex hoc etiam capite privilegium in præſenti à monialibus impetratum nullum erat.

Nec obſtabit, ſi dicas, privilegium exemptionis à ſolutione decimarum extendi etiam ad prædia, in quibus alii percipiebant decimas tempore conceſſi privilegii, etſi ulla mentio non fiat talis poſſeſſionis; quia decimæ ſemper poſſidentur ab aliquo, ſaltem ab Eccleſia parochiali, cui de jure communi debentur, *c. queſti, c. ſtatuimus, c. in ſacris, 16. q. 1. c. ab Apoſtolica, c. cùm contingat, c. cùm in tua, c. quoniam, de decimis*, ubi probavi, *c. fin. de Parochiis, c. penult. de reſtit. ſpol. l. 6.* Et cùm Pontifex concedit talem exemptionem, nullam facit mentionem poſſeſſionis parochialis; immò & tale privilegium extenditur ad prædia poſteà exculta, *c. ex parte, el 1. c. ad audientiam, de decimis*, de quibus Pontifex non cogitavit: ergo quia privilegium extenditur cum tertii præjudicio. Nam reſpondendum eſt, in præſenti textu agi de privilegio exemptionis de decimis novalium, quod non extenditur ad decimas jam poſſeſſas; quia non cenſentur novales, ex quo prædia redacta fuerunt ad culturam; licèt prædia ipſa ſemper novalia dicantur, *c. conſultationi 32. hoc tit.* At verò cùm privilegium generaliter concedatur non ſolvendi decimas ex agris jam cultis, creditur Pontifici ſatis notam fuiſſe poſſeſſionem, quam parochi jure communi habent; & ſic per conſequens Pontificem illi velle derogare: quare ſi jus exigendi ſimiles decimas, non ordinarium, ſed extraordinarium virtute privilegii, conſuetudinis, aut præſcriptionis alicui competat, non cenſetur derogatum, quia non præſumitur in dubio Pontificem revocare jus, quod ignorat, *cap. ſuper eo, de offic. deleg.* docet Covarr. *lib. 1. var. cap. 17. numer.* 14. Annectenda ſunt huic commentario omnia, quæ adduxi *in cap. fin. ut lit. pendente*,

CAPUT XXXII.

a Idem.

QUidam (ſicut aſſeris) in privilegiorum fraternitate recepti, nolunt tibi de juribus Epiſcopalibus reſpondere. Verùm quamdiù hujuſmodi fratres moram in domibus ſuis fecerint, eos compellere poteris ad dicta jura tibi integrè perſolvenda.

NOTÆ.

a IDem.) Gregorius IX. videlicet, cujus epiſtolis cùm careamus, cognoſcere non poſſumus, cui Prælato in præſenti reſcribat: quod verò in præſenti docet, expoſui *in c. 3. de confratribus, hoc tit.*

CAPUT XXXIII.

Idem a *Arelaten. Capitulo*.

COnſultationi veſtræ breviter reſpondemus, quòd terra, de qua non extat memoria, quòd aliquando culta fuiſſet, redacta per religioſos viros noviter ad culturam, perpetuò debet, quoad immunitatem de non ſolvendis decimis, novalium jure cenſeri. Cùm aliàs nonnumquam contingeret indulgentiam de novalibus plus eis diſpendii, quàm utilitatis adferre.

NOTÆ.

1 a ARelatenſi.) De Arelatenſi diœceſi egi *in c. 16. de offic deleg.* & quid novale dicatur, expoſui ſuprà proximo commentario. In præſenti tantùm docet Gregorius, prædium novale ſemper novale manere, ideſt, quod ſi alicui concedatur exemptio à ſolutione decimarum de prædiis novalibus, & ipſe prædia noviter propriis manibus excolat, nunquam de tali prædio decimas ſolvere teneatur; nam privilegium à Principe conceſſum decet eſſe manſurum, *c. privilegia*, 25. *q.* 2. regula *Decret. de regul. jur. l. 6.* aliàs ſi pro primo anno tantùm prædium novale diceretur, novale privilegium potiùs damnum, quàm commodum afferret, nam qui prædium novale magnis ſumptibus ad culturam redegit, ſequentibus annis teneretur ex eo decimas perſolvere: unde ut privilegium juxta naturam ſuam commodum afferat, rectè docet Gregorius in præſenti, prædium novale ſemper novale manere.

TITULUS XXXIV.

De purgatione canonica.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a *Triburienſi*.

NObilis homo, vel ingenuus, ſi in Synodo accuſatur, & negaverit, ſi fidelem eſſe eum ſciverit, cum XII. ingenuis ſe expurget. Si anteà deprehenſus fuerit in furto, aut perjurio, aut falſo teſtimonio, ad juramentum non admittatur: ſed ſicut qui ingenuus non eſt, ferventi aqua, aut candenti ferro ſe expurget.

NOTÆ.

1 a TRriburienſi.) Ita etiam legitur, in prima collectione, *ſub tit. de purgatione vulgari*, ex qua litteram tranſcribo: & etiam ex hoc Concilio textus hic citatur à Burchardo *l. 16. decret. c. 19.* & ſub nomine Paleæ à Gratiano *in c. nobiles* 5. 2. *q.* 5. Et licèt verba ipſa non reperiantur in Con-

Digitized by Google

in Concilio Tribarienſi, extat tamen ſententia in canone 22. in hæc verba: *Si quis fidelis libertate nobilis, aliquo crimine, aut infamia deputatur, vetatur jure juramento ſe excuſare: ſi verò tanto, taliquè crimine publicatur, ut criminoſus à populo ſuſpicetur, & propterea ſuperjuret, aut confiteatur, & pæniteat, aut Epiſcopo, vel ſuo miſſo diſcutiente per ignem candenti ferro cautè examinetur*. Illud ex præſenti canone liquidò conſtat, adhibita diſcretione dignitatis, ſtatus, & conditionis, pœnas delinquentibus imponendas eſſe, ſeveriuſque in ſervos, quàm in nobiles animadverti, *l.* 12. *§.* 3. *l. capitalium* 28. *§. fin. ff. de pœnis*. Cujus diſcriminis veſtigia extant apud Paulum *lib.* 5. *ſentent. tit.* 8. *§.* 1. & *tit.* 20. *§.* 2. *& ult.* & *tit.* 23. §. 11. *l.* 3. §. *penult. ff. ad leg. Cornel. de ſicar*, *juncta l.* 12. *§. ult. ff. de accuſat. l.* 6. *ff. ad leg. Jul. pecul.* Ulpianum *lib.* 7. *de offic. Proconſ.* apud Licinium Rufinum *in collat. legum Moſaic. tit.* 28. *de veneficis*, *cap. paſtoralis* 28. *de offic. deleg. cap. fin. de pœnis*, *l.* 8. *tit.* 3. *partit.* 7. ibi: *Que mas crudamente debet ſer eſcarmentado el hombre vil, que el fidalgo*. Concil. Narbon. *cap.* 4. *Quod ſi quiſquam præſumpſerit facere, ſi ingenuus eſt, det Comiti civitatis ſolidos ſex: ſi ſervus, centum flagella ſuſcipiat*. Moris pro lege fuit apud Francos, & Suevos incendiarium, aut prędonem, antequam morte plecteretur, ignominiæ cauſa, canem circumferre; ſi plebejus, ſellam; ſi ruſticus, rotam aratri. Otho Friſing. *lib.* 2. *de geſtis Frider. cap.* 18. quem refert Dadinus Alteſſerra *de Ducibus lib.* 2. *cap.* 8. Proſequuntur Tiraquellus *de nobilit. cap.* 2. Simancas *de catholicis inſtitut. tit.* 45. *ex numer.* 29. Vuiſembacius *diſputat.* 1. *num.* 14. & notavimus jam *in cap. fin. de foro compet.*

C A P U T II.

Ex Concilio a *Agathen.*

SI quis presbyter vitæ ſuæ negligens pravis exemplis malè de ſe ſuſpicari permiſit, & populus ab ipſo juramento, ſeu *b* banno chriſtianitatis conſtrictus infamiam ejus patefecerit, & certi accuſatores criminis ejuſdem defuerint, admoneatur primò ſeorſum ab Epiſcopo; deinde ſub duobus, vel tribus teſtibus, ſi non emendaverit, Epiſcopus eum publica increpatione admoneat. Si verò non ſic ſe correxerit, ab officio ſuſpendatur uſque ad dignam ſatisfactionem, ne populus fidelium in eo ſcandalum patiatur.

N O T Æ.

1 a AGathenſ.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & ex ipſo Concilio citatur textus hic à Burchardo *l.* 2. *Decreti*, *c.* 181. Carnot. *p.* 6. *Decreti*, *c.* 226. ex quibus illum tranſcribo: & inter fragmenta addita ipſius Concilii reperitur textus hic, & ultima ejus pars extat apud Gratianum *in c. ſi legitimi* 12. 2. *qu.* 5. Concilium hoc celebratum fuit in Agathenſi urbe, in Baſilica S. Andreæ, 3. Idus Septembris anni 506. Symmachi Papę 8. Anaſtaſii Imperatoris 16. Theodorici in Italia regnantis 14. Præſide Cæſario Arelatenſi Epiſcopo, pro diſciplina eccleſiaſtica collapſa reſtituenda, ut conſtat ex canone 73. Concilii Meldenſis, & refert Coriolanus *in ſumm. Concilior. fol.* 332. Binius *in ejus notis*, *tom.* 10. *Concil. Regiæ edition.*

2 b *Banno.*) Bannire apud antiquos Francos idem eſt ac edicto vocare, ibi: *De cæteris verò cauſis, unde quis rationem eſt redditurus, non banniatur, ſed per Comitem banniatur*. In legibus Ripuar. *tit.* 67. *Si quis legibus in utilitatem Regis, ſive in hoſtes, ſive in reliquam utilitatem bannitus fuerit, & minimè adimpleverit, ſi ægritudo eum non detinuerit, ſolidis lx. mulctetur*. Gregorius Turonenſis *in appendice*, *c.* 87. *Juſſu Sigeberti omnes Leudes Auſtraſiorum in exercitu ad gradiendum banniti ſunt*. Marculfus *lib.* 1. *formul. cap. ult. Jubemus ut omnes pagenſes veſtros bannire, & locis congruis per civitates, vicos, & caſtella congregare faciatis*. Plura Joannes Voſſius *de vitiis ſermon. lib.* 2. *cap.* 22. Bignonius *ad Marculf. lib.* 1. *formul. cap.* 40. Sic bannum pro denunciatione, & edicto ponitur *lib.* 3. *cap.* 66. & *lib.* 4. *cap.* 24. quo modo accipitur *in præſenti*, & *in cap.* 55. 16. *qu.* 1. *cap.* 13. *de præſcript. cap. tua* 27. *de ſponſ. cap.* 6. *qui matrimonia accuſare*, *cap.* 2. 15. *qu.* 4. ubi bannire ſignificat edicto adjecta pœna vocare. Inde etiam pœna, ſeu multa edicto non obtemperantis, bannum dicitur ſæpè in Capitularibus congeſtis à Lindembrogio *in gloſſario legum antiq. verbo Bannus*: & etiam pro exilio, & electione plerumque ponitur, cùm quis eijcitur à conſortio fidelium: unde bannus Dei dicitur in Synodo Confluentina *can.* 6. & in Concilio Colonienſi *part.* 14. *cap.* 21. ibi: *Cæteros omnes nobiles, & ignobiles per bannum Chriſtianitatis conſtringat*. Non tamen ſemper bannus communionis eccleſiaſticæ interdictum, ſed pœnam aliam ingerit, veluti peregrinationis, aut jejunii. Quare in Concilio Saleguſt. *can.* 15. legitur, bannitum jejunium, pro jejunio magno, & rigido: quaſi per eum bannum, ſive iram Dei avertamus, ut exponit Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. cap.* 87. plura de banno, & ejus acceptionibus congeſſerunt Cironius *lib.* 1. *obſerv. cap.* 16. & *in cap. olim*, *de injuriis*, *in* 5. *compil.* Fileſacus *de origine parœc. cap.* 7. *ad finem*, & *in cap.* 1. *§.* 19. *de offic. ordin.* Boſquetus *in notis ad Innoc. III. lib.* 1. *epiſt.* 95. Sirmondus *ad capitul. Caroli*, *fol.* 59. & 63. P. Pitheus *lib.* 2. *adverſ. cap.* 20. Chopinus *lib.* 1. *de juriſd. Andegav. cap.* 4. Stephanus Durantius *qq. jur. qu.* 28. D. Nicolaus Anton. *de exilio lib.* 3. *cap.* 9. Beyerlinch *in Theatro*, *tom.* 1. *verbo Bannus*. Unde banno Chriſtianitatis parochianos conſtringi, in præſenti eſt edicto per Epiſcopum cogi ſub interminatione interdictionis communionis Chriſtianæ.

C A P U T III.

Ex Concilio a *Meldenſi.*

UT illæ, quæ quaſi ſanctimoniales ſub velamine religionis degere cognoſcuntur, ſed potius juxta Apoſtolum in deliciis viventes, mortuæ in divinis oculis computantur, libidinibuſque, & cæteris carnis voluptatibus inſervire accuſantur, ſi manifeſtę detegi potuerint, Epiſcopali auctoritate, & Regia poteſtate in talibus locis reſidere ſub teſtimonio religioſo cogantur, ubi pœnitentiam ſi fecerint dignam, adſequantur etiam fructuoſam. Si autem manifeſtę detegi non valuerint, erga Eccleſiam ſuæ opinionis malam famam legaliter purgare cogantur: & ut religioſiùs de cætero vivant, Epiſcopali decreto i & Regia poteſtate coerceantur.

N O T Æ.

a MEldenſ.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. & ex ipſo Concilio citatur textus hic à Burchardo *lib.* 8. *Decreti*, *cap.* 50. Carnotenſi *parte* 7. *Decreti*, *cap.* 68. & extat in ipſo Concilio *can.* 70. prout in præſenti tranſcribitur. De hoc Concilio Meldenſi jam nonnulla adduxi *in cap.* 1. *de conſtit.*

C A P U T IV.

Ex a *eodem.*

DE his, qui ſponſas alienas rapiunt, vel conſenſu parentum accipiunt, antiqua, & ſynodalis ſententia obſervetur: quòd ſi forte in Eccleſia eventus talis reperiri dignoſcitur, ut pro ſalutis, & religionis

Digitized by Google

gionis competentia humanius quiddam debeant tractare Pontifices, ſicut canonica (ut eiſdem verbis utamur) docet auctoritas; quia prior quidem, inquies, diffinitio durius: poſterior autem quiddam tractavit humanius, nullomodo, ut ad maximam indulgentiam deſcendamus, alterius ſponſæ acceptor ſine publica tranſeat pœnitentia, & ſponſo legaliter mulctam componat. Quòd ſi his obedire renuerit, ſine ulla refragatione anathematizetur: fautores verò illius juxta modum culpæ Epiſcopali decreto pœniteant. Sin verò, quod non optamus, de gradu proprio repellatur: & ſi veriſimilibus exinde ſuſpicionibus fuerit propulſus, & canonicè nequiverit approbari, ſecundùm ſanctorum Patrum ſtatuta ſe purgare cogatur.

NOTÆ.

a EOdem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc titul. c.* 3. & ex eodem Concilio citatur textus hic à Burchardo *lib.* 9. *Decreti*, *cap.* 32. Carnotenſi *parte* 8. *Decreti*, *cap.* 120. extatque in canone 68. ipſius Concilii, prout in præſenti tranſcribitur.

CAPUT V.

a Innocent. Papa b *Aquilegjenſi Patriarchæ*, & *Epiſcopo* c *Mant.*

QUotiens frater noſter A. d Tridentinus Epiſcopus in noſtra, & veſtra de ſimonia impetitus ſit præſentia, prudentiam veſtram latere non credimus, cujus cauſam in præſentia noſtra ventilavimus. Producti ſunt apud eum accuſatores, ſed una voce ſcriptum afferentes, nec teſtes ſecundùm formam canonum producere potuerunt, quòd Eccleſiam beati Petri de Paſoron presbytero Paulo dederit pro quatuor modiis de frumento, quos ab ejuſdem Eccleſiæ laicis acceperit. Unde quia nec accuſatores, nec teſtes ſecundùm formam canonum, & ſtatuta ſanctorum Patrum in cauſam ipſam procedere potuerunt, communi fratrum noſtrorum conſilio judicamus, ut tertia manu ſui ordinis, & quatuor Abbatum, & religioſorum ſacerdotum de ſupradicta ſimonia in veſtra præſentia ſe debeat expurgare. Porrò expurgationis tenor erit hujuſmodi. Idem Epiſcopus ſuper ſancta Evangelia primùm jurabit, quòd pro Eccleſia ſancti Petri de Pa. presbytero Paulo danda, nec per ſubmiſſam perſonam, nec aliquis pro eo, ſe ſcienter pretium receperit: deinde ex purgatores ſuper ſancta Evangelia jurabunt ſimiliter, quod ipſi credunt quod verum juravit.

NOTÆ.

1 a INnocentius.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. & poſt Concil. Lateran. *p.* 50. *c.* 57. & ſub nomine Paleæ textum hunc retulit Gratianus *in cap. quotiens* 2. *q.* 4. Unde cognoſcitur, quàm perperam in hac ſexta collectione legitur *Innocentius III.* cùm deciſiones hujus Pontificis non reperiantur compilatæ, nec in prima collectione, nec in Decreto Gratiani. Et ita rectè textum hunc tribuit Innocentio II. Antonius Auguſtinus *in præſenti*.

2 b *Aquilegjenſi.*) Aquilegja, ſive Aquileja, ut legitur apud Euſtachium *in ſcholiis ad Dionyſium*, eſt urbs maxima Venetiæ, dicta Aquileja ab aquila, quæ, teſte Juliano Imperatore, urbi cùm conderetur, dextra ex parte advolans, ſuo nomine vocabulum impoſuit. Habuit Eccleſiam Cathedralem jam à primis Eccleſiæ ſæculis. Fortunatiani ejus Præſulis meminit D. Hieronymus *in lib. de ſcript. eccleſ.* & Leo Magnus epiſtolam ſcripſit ad Nicetam, & Julianum Aquilejenſes Præſules: poſteà Patriarcha conſtitutus fuit ejus Epiſcopus, ut conſtat ex epiſtola Stephani Pontificis ad Gualbertum. Sed poſteà Attila Aquilejam obſidente, Patriarcha ipſe Gradum ſe recepit, unde Gradenſis appellari cœpit: ſed Grado relicto propter cœli inclementiam, occaſionem ipſe dedit Venetis eam dignitatem ad Epiſcopum proprium trahendi Nicolai V. Pontificis beneficio: quare Patriarcha hic aliquando dicitur Aquilejenſis, aliquando Gradenſis, plerumque Venetus. Aquilejenſis appellatur in Synodo Francofort. Gradenſis *in c.* 29. *de offic. deleg.*

c *Mantuano.*) Mantua nobilis Galliæ Ciſalpinæ civitas eſt, circa cujus conditorem varia adducit Ughellius 3 *tom.* 1. *Italiæ ſacræ*, *fol.* 924. ubi exponit locum ſui Mantuani *lib.* 10. *Æneidos*. Habuit à primis Eccleſiæ ſæculis Eccleſiam Cathedralem, quæ paruit primò Mediolanenſi Archipræſuli: poſteà Gregorius II. Patriarchæ Aquilejenſi Sedem illam adjecit, ſed demùm S. Pius V. anno 1553. Mantuanam Eccleſiam à juriſdictione Aquilejenſis exemit, atque Romanæ Eccleſiæ eamdem immediatè ſubjecit, ut refert Ughellius *ubi ſupra*. Ejus Præſuli Vuidoni reſcribit in præſenti Pontifex.

d *A. Tridentinum.*) Adelpertus videlicet III. hujus nominis. De Tridentina diœceſi nonnulla adduxi *in cap.* 9. *de conceſſ. præb.*

CAPUT VI.

Alexand. a *Eurienſi Epiſcopo.*

NOs inter alios præeminemus ſuperna, licèt immeriti, dignitate, ut quæ dubia ſunt, debeamus declarare, & ſingulorum conſultationibus, quantùm nobis Dominus miniſtravit, ſolicitè reſpondere, ut quæſtiones ſub examine Rom. Eccleſiæ terminentur, quæ inter alias Eccleſias, diſponente Domino, obtinet principatum. Unde quia nos tua duxit fraternitas conſulendos, utrùm Epiſcopus parochianum ſuum publica fama eum accuſante, ad purgationem cogere poſſit? Conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quòd ſi de hoc *b* crimine publica laborat infamia, accuſatione, & teſtibus deficientibus, ad purgationem eſt per diœceſanum Epiſcopum compellendus, niſi fortè ſuper ipſa cauſa ad ſuperiorem judicem duxerit appellandum. Sanè ſi appellaverit, ejus parebit judicio, ad cujus examen cauſam voluit per appellationem transferre.

NOTÆ.

1 a EUrienſi.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 7. quamvis in priore ejus parte, quæ extat *ſub tit. de offic. Ordinarii*, *cap.* 4. *in eadem collect.* ex qua reſtituo integram litteram hujus textus, legatur *Gen. Epiſcopo*: in cujus notis Auguſtinus aſſerit legendum eſſe *Genuenſi Epiſcopo*; ſed malè, cùm obſtet inſcriptio ipſa ibi, *Epiſcopo*. Quare credo retinendam eſſe inſcriptionem *Eurienſi*, quę extat in dicta prima collectione: Euria enim aliquando Euroma dicta, eſt in provincia Nicopolitana Illyrici Orientalis, cujus Epiſcopus Theod. ſubſcripſit Conc. Conſtantinopolit. temporibus Agathonis, & Menæ celebrato.

b *Crimine.*) Cujus punitio ſpectat ad judicium Eccleſiæ, juxta tradita *in cap.* 2. *de offic. Ordin.*

CAPUT VII.

Item a *Gajetan. electo.*

CUm P. Manconella presbyter. *Et infrà*: Purgatores illius honeſtatis, & opinionis eſſe volumus, quòd veriſimile ſit eos nolle amore, vel odio, ſeu obtentu pecuniæ dejerare. Ut autem idonei appareant, neceſ-

ſe

Digitized by Google

ſe eſt, ut ejus, quem purgare debent, vitam, & converſationem agnoſcant. Deficientem verò in purgatione omni officio, & beneficio eccleſiaſtico privare procures: præcavens, quòd ſi qui purgando in ſua voluerint Purgatione aſſiſtere, nullam eis malevolentiam, vel indignationem oſtendas, nec eos impedias, vel ab aliis, quantùm in te eſt, impediri permittas.

N O T Æ.

a GAjetan.) Ita legitur in prima collectione, *ſub tit. de accuſationibus*, *cap.* 12. poſt Concilium verò Lateran. *par.* 50. *cap.* 14. legitur *Gajacenſi*: ſed veram ejus inſcriptionem dedi *in cap. cùm P. de accuſat.*

C A P U T VIII.

a Lucius III.

EX tuarum intelleximus continentia litterarum, quòd cùm H. presbyterum latorem præſentium, quia infamabatur de homicidio, communicato fratrum conſilio in Epiſcopatu tuo à ſacerdotali officio ſuſpendiſſes, bonæ memoriæ prædeceſſoris tui litteras tulit in medium, quibus apparuit, eum judicio aquæ frigidæ ſuam innocentiam purgaviſſe, & Epiſcopum eum ſuis litteris abſolviſſe: & ſcholaris, qui homicidium inſtigante diabolo perpetraverat, immunem ſeipſum à crimine tactis ſacroſanctis Evangeliis affirmavit. Quia verò cùm peregrina *b* judicia ſacris canonibus ſint inhibenda, purgationem, quam præſtitit, ſufficere non putamus: f. t. per A. ſ. m. quat. ſi accuſatores minimè idonei inventi fuerint, qui cum de homicidio convincere poſſint, ut cum VII. aut V. manu ſui ordinis, ſicut expedire cognoveris, per purgationem canonicam innocentiam ſuam oſtendat, injungas: quàm cùm præſtiterit, ſuſpenſionem ſine mora, & difficultate relaxes, & eum teſtimonii boni adnuntians, ab infamia homicidii, nullius cont. vel ap. ob. auctoritate noſtra fretus abſolvas. Is autem, qui infamatur, ſeſe immunem à crimine homicidii præſtito juramento firmabit, & purgatores, quòd eum credant verum juraſſe, jurare debebunt.

N O T Æ.

a LUcius III. Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. poſt Concil. autem Later. *part.* 50. *cap.* 50. habetur *Curen. Epiſcopo*. Cures enim, ſeu Curis, eſt civitas Italiæ in provincia Valeriæ, teſte Strabone *lib.* 5. cujus Epiſcopus Tiberius ſubſcripſit Concilio Romano ſub Hilario celebrato, ut refert Carolus à ſancto Paulo *lib.* 1. *geograph. ſacr. fol.* 57.

b *Judicia.*) Ut probavimus *infrà*, *tit. proximo*.

C A P U T IX.

Idem a *Vuinton. Epiſcopo*.

COnſtitutus in præſentia noſtra P. Diaconus de Botha, ſua nobis aſſertione monſtravit, &c. *Et infrà*: Præterea illud nobis non modicam admirationem inducit, quòd purgationem oblatam recipere noluiſti, niſi priùs commendaſſes nomina ſingulorum, qui jamdictum P. purgare volebant, & de nationibus, & de cæteris ſupradictis priùs inquireres diligenter, tamquam eſſes ordinationem facturus. Utinam ſic diſcuteres ordinandos. Sanè in purgationibus faciendis, cùm ſatis ſit illi, qui purgando exhibet juramentum, ſi ſecundùm propriam conſcientiam, & opinionem jurat, quòd purgandus à crimine ſit immunis, & bonum exhibuit juramentum, ſi purgatores ab Eccleſia tolerentur, & ſunt bonæ famæ, in ſuis ordinibus miniſtrantes, nec in judicio pro crimine condemnati, proculdubio ſunt abſque ullius indagine admittendi.

N O T Æ.

a VVintonienſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. poſt Concil. autem Lateran. *part.* 8. *c.* 21. tantùm *Lucius III.* de Vuintonienſi Angliæ diœceſi egi *in cap. cùm Vuinton. de elect.*

C A P U T X.

N. a *Senonen. Archiepiſcopo*.

INter ſolicitudines noſtras illa debet eſſe præcipua, ut capiamus vulpeculas, quæ moliuntur vineam Domini demoliri, ſpecies quidem habentes diverſas, ſed caudas admodum colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum. Hi ſunt namque caupones, qui aquam vino commiſcent, qui virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: qui (juxta verbum Prophetæ,) arcum rem amaram intendunt, ut ſagittent innoxios in occultis: quorum error ſerpit ut cancer, ita quòd niſi botrus in flore lædatur, fructum non ſolùm amarum, ſed etiam peſtiferum germinabit. Hos Apoſt. egregius prædicator in epiſtola ſua prophetico ſermone deſcribit, & docet omnimodis evitandos. Contra quos ſacerdotes tubis argenteis clangere debent, ut conclamante populo, arca fœderis præcedente, muri corruant Hjerico, quæ jam fuerat perpetuo anathemate condemnata: ita quòd ſi quis ex ea vel regulam aurcam furari præſumpſerit, cum Achor filio Charmi lapidibus obruatur. Tu ergo, ſicut vir providus, & diſcretus, veri paſtoris adimples officium, & ſuper grege tibi commiſſo purè, ac plenè ſolicitudinem paſtoralem exerces, dum, & legem Chriſti zelaris, & hæreticorum impugnans errorem, in fautores ipſorum exeris gladium canonicæ ultionis. Vigilans enim vigilas ſuper grege tuo, ne relicto veri Paſtoris ovili, quod eſt unum, oves aberrent, poſt veſtigia gregum, qui non ſunt ex eo, temerè abeuntes: vel ne lupus eas rapiat, & diſpergat, quas Veritas in eodem ovili ſub uno paſtore fidei Catholicæ counivit. Inter præcipuos quidem vineæ Domini Sabaoth agricolas deputatus, vulpeculas quas deſcripſimus, non pateris ejus ſpeciem demoliri, ſed eas vel capere potiùs ſatagis, vel fugare. Sanè ſicut ex litteris tuæ fraternitatis accepimus, cùm ad preces venerab. fratris noſtri Altiſſiodoren. Epiſcopi ad villam, quæ Charitas dicitur, acceſſiſſes, præſentibus eodem, & venerabilibus fratribus noſtris Nivernen. & Melden. Epiſcopis, in unum feciſti ejuſdem villæ populum congregari: ubi de hæreticis, & eorum dogmatibus inquiſitione diligenti habita, inter alios, quos ſuper hæretica pravitate reperiſti publicè infamatos, Decanum Nivernen. communi didiciſti opinione gravari, & in eo, & per eum non modicum fuiſſe ſcandalum Catholicorum animis declaratum. Unde propter vehementem infamiam, & grave ſcandalum ipſum ab officio, & beneficio ſuſpendiſti, apud Altiſſiodor. diem ei certum aſſignans, quo tuo ſe conſpectui præſentaret ab objecto crimine defenſurum. Cùmque ſtatuto termino ad tuam

præſen-

Digitized by Google

præſentiam acceſſiſſet, præſentibus dictis Altiſſiodoren. & Nivernen. Epiſcopis, ac pluribus in utroque jure peritis, cùm certus accuſator contra eum minimè compareret, tu ex officio tuo teſtes tam pro ipſo, quàm contra ipſum recipi, ac diligenter examinari feciſti, & atteſtationes etiam publicari. Cùmque poſtmodùm ſe non ad conceſſum ei diem tuo ſe conſpectui præſentaſſet, cùm facultatem liberam induſiſſes in teſtes ac eorum dicta dicendi, ac proponendi ſuas in medium rationes, quibuſdam propoſitis probationibus, & allegationibus tandem renuntians, ſententiam poſtulavit. Tu verò cum venerabilibus fratribus noſtris Trecen. ac dictis Altiſſiodoren. & Nivernen. Epiſcopis ſecedens in unum, inſpectis atteſtationibus diligenter, & adhibito plurium conſilio ſapientium, quia crimen contra eum liquidò probatum non erat, ipſum non duxiſti de hæreſi condemnandum. Verùm quoniam ex dictis teſtium multa erat præſumptio contra eum, utpote cùm eſſet manifeſtè probatum, eum familiaritatem hæreticorum non ſolùm habuiſſe, ſed etiam captaſſe ſcienter, cùm publica etiam laboraret infamia, & tantùm ſuſcitatum eſſet ſcandalum contra ipſum, quod non poſſet canonica purgatione deleri, nec ipſum abſolvere, nec purgationem, quam obtulerat ab initio, & tunc etiam offerebat, recipere voluiſti: ſed ipſum cum litteris tuis ad Sedem duxiſti Apoſtolicam deſtinandum, intelligens quod ex conceſſa nobis plenitudine poteſtatis, citrà pœnam canonicam diſpenſare poſſumus, & ultra eam rigorem ſeveritatis augere. Cæterùm ei poſtmodùm in noſtra præſentia conſtituto communem audientiam in noſtro conſiſtorio conceſſimus, ubi ſe multipliciter niſus eſt excuſare, illud præſertim allegans, quòd cùm non apparente accuſatore legitimo purgationem offerret, teſtes contra eum non fuerant aliquatenus admittendi. Nos igitur litterarum ſcientiam, & honeſtatem morum in te pariter attendentes, licèt eccleſiaſtica conſtitutio tales ab officio *b* tantùm uſque ad purgationem canonicam doceat ſuſpendendos; quòd tamen etiam eum à beneficio propter immanitatem criminis, ut credimus, ſuſpendiſti, nolumus improbare: nec illud etiam propter cauſam improbamus eamdem, quòd licèt nullus contra eum legitimus accuſator compareret; ad detegendam tamen hujus mortiferæ peſtis, immò peſtiferæ mortis radicem, ex officio tuo, fama publica deferente, voluiſti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem ex teſtium dictis obortam, quæ contra eumdem Decanum facere videbantur, cùm propter eorum quodlibet eſſet purgatio injungenda: & ſervantes, & mollientes rigorem, de conſilio fratrum noſtrorum, Archiepiſcoporum etiam, & Epiſcoporum apud Sedem Apoſtolicam exiſtentium, purgationem quartædecimæ manus ſui ordinis ei duximus indicendam. Ipſum igitur ad te cum litteris Apoſtolicis remittentes, ut ibi purgetur, ubi noſcitur infamatus, fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus aſcitis tecum dicto Nivernen. & venerabili fratre noſtro Pariſien. Epiſcopis, indictam ei à nobis purgationem recipias: ita tamen, ut qui ad ejus purgationem proceſſerint comprobandam, ſint fide Catholici, & vita probati, qui converſationem, & vitam ipſius non tam moderno tempore noverint, quàm tranſacto. Purgatione verò recepta beneficium ei reſtituere non poſtponas, ne cogatur in Clèri opprobrium mendicare. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur, eum ab officio volumus manere ſuſpenſum, donec ſcandalum ſopiatur: ita tamen, ut publicè familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias inſuper ipſi directè, ut in prædicta, & aliis villis circumpoſitis profiteatur, & prædicet fidem catholicam, ac confundat, & deteſtetur hæreticam pravitatem, ſic deinceps vitam ſuam bonis adornans operibus, ut infamia convertatur in famam, & omne ſcandalum, & ſuſpicio de Catholicorum mentibus deleatur. Quòd ſi forſan in purgatione defecerit, eum eccleſiaſticæ diſtrictionis mucrone percellas, & ab officio, beneficioque depoſitum, ad agendam pœnitentiam in arctum monaſterium retrudere non omittas. Datum Later. Non. Maii.

N O T Æ.

1 a *Senonenſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. & reperitur textus hic in epiſtolis ipſius Pontificis correctis à Sirleto *fol.* 309. ex quo regeſtro integram epiſtolam tranſcribo, ut pleniùs præſentis textus caſus comprehendatur. Pontifex reſcribit in hac epiſtola Petro de Corbolio, de quo jam nonnulla retuli *in cap.* 1. *de poſtul. Prælat.*

b *Officio tantùm.*) Ex his verbis rectè probat Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 7. *q.* 12. 3. *p. regula*, non ſemper ſuſpenſum ab officio, eſſe per conſequens ſuſpenſum à beneficio.

C A P U T XI.

Idem *Abbati ſancti* a *Dionyſij, & Priori ſancti Martini de Campis, & Magiſtro Scholarum Aurelian.*

CUm dil. *Et infrà*: Illud autem nos attendere volumus, & mandamus, ut tales perſonæ ad purgationem hujuſmodi admittantur, quæ vicinæ ſunt, & honeſtæ.

N O T Æ.

1 a *Sancti Dionyſii.*) Ita præſens inſcriptio concipitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. non tamen reperire potui textum hunc inter epiſtolas Innocentii editas à Sirleto, & Boſqueto: ideò cognoſci nequit, quibus Prælatis verè reſcribat Innocent. & de cujus purgatione in eo agat.

C A P U T XII.

a Idem.

CUm in juventute ſua. *Et infrà*: Quia verò pater filium, quem diligit, corripit: nos eumdem Epiſcopum per litteras noſtras corripuimus, etiam injungentes eidem ad majorem cautelam, ut ab illius familiaritate ceſſando, apud Deum, & homines taliter ſe haberet, quòd ſiniſtra de ipſo ſuſpicio non poſſit haberi: ſed inimicus homo reſcriptum litterarum illarum ſubripiens, apud prædictum Regem, & Magnates regni ipſum nequiter publicavit, ut ſic idem Epiſcopus deberet ampliùs infamari, cùm videretur eſſe nobis incredibilis, & ſuſpectus. Unde nos tantam æmulorum nequitiam attendentes, licèt pulſati fuerimus multoties contra eum, numquam tamen adverſus ipſum potuimus commoveri, ſcientes quòd dictum facilè ſequitur multitudo. Ubi verò idem Epiſcopus ad Antigonien. Metropolim extitit poſtulatus, quidam qui ſuper ipſa poſtulatione adverſabantur eidem, ut promotionem ipſius faciliùs impedirent, illius criminationis carbones reaccendere ſunt moliti. Unde quidam procurator ipſius in noſtra

Digitized by Google

ſtra præſentia conſtitutus de conſilio quorumdam amicorum ſuorum, qui ſuper hoc quidem bonum zelum habebant, ſed non ſecundùm ſcientiam, cœpit à nobis in præſentia fratrum noſtrorum cum inſtantia poſtulare, quatenus eidem Epiſcopo purgationem canonicam faceremus indici, ut ſuam innocentiam demonſtraret. Nos autem poſtulationem ipſius minùs providam, immò nimis improvidam reputantes, procuratorem ipſum ab ea ſæpè voluimus revocare. Cùmque ſæpefatus Epiſcopus non videretur apud bonos, & graves de illo crimine infamatus, cùm Coepiſcopi ſuper hoc ex mandato Apoſtolico requiſiti laudabile teſtimonium de ipſo nobis curaverint exhibere; tamen quia talis infamatio videbatur ab inimicis, & æmulis proceſſiſſe, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum; unde cùm anteacta ejus vita commendabilis extitiſſet, & hujuſmodi facinus incredibile extitiſſe crederetur, non credebamus ei purgationem aliquam indicendam. Cæterùm quia procurator inſtabat, compulſi fuimus non juris neceſſitate, ſed importunitate petentis, ut ei per vos purgationem canonicam cum duobus Abbatibus mandaremus indici, quamvis ei procuratori fuerimus proteſtati, quòd ex alia quoque cauſa talis petitio minùs providè tunc fiebat, quia videlicet Strigonien. Eccleſiæ ſuffraganei vix eo tempore purgarent eumdem, quia in facto poſtulationis contradicebant eidem: & ſuffraganei Colocen. Eccleſiæ ipſum minimè tunc purgarent, quia inter eum, & Colocen. Archiepiſcopum de Strigonien. Metropoli contentio vertebatur. Unde cùm non ſint alii Pontifices in Ungaria, meritò videbatur, quòd per Epiſcopos regni ſui non poſſet in illo articulo ſe purgare.

NOTÆ.

a Idem.) Ita ſimiliter legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. ſed veram inſcriptionem, & integram litteram dedi *in cap. cùm in juventute* 15. *de præſumpt.* ubi extat alia pars præſentis Decretalis.

CAPUT XIII.

Idem a *Tyrenſi Archiepiſcopo*.

DE teſtibus. *Et infra*: Illi verò, qui ad purgandam hujuſmodi infamiam inducuntur, id ſolùm tenentur juramento firmare, quòd veritatem eum credant dicere, qui purgatur.

NOTÆ.

a *Tyrenſi*.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 4. & *in cap. de teſtibus* 29. *de teſtibus*, ubi integram hanc epiſtolam dedimus.

CAPUT XIV.

Idem a *Florent. Epiſcopo*.

ACcedens ad præſentiam noſtram dil. fil. T. diaconus Parochianus tuus humili inſinuatione monſtravit, quòd cùm à ſuis *b* æmulis diceretur, quòd eſſet filius ſacerdotis, tu ipſum nec promovere voluiſti, nec permiſiſti ab alio promoveri. Quocirca f. t. per A. ſ. m. quat. ſi diaconus ipſe publicè fuerit hujuſmodi nota reſperſus, & de ipſa tibi legitimè conſtare non potuerit, purgatione ab ipſo recepta, dummodo aliud canonicum non obſiſtat, ipſum non differas propter hoc ad ſacerdotis officium promovere, quia etſi non ſit nota delicti, eſt tamen nota defectus impedientis ad ſacros ordines promovendum.

NOTÆ.

a *Florentino*. Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. Joanni videlicet Velliternenſi. De Florentina Eccleſia egi *in cap.* 31. *de elect.*

b *Æmulis*.) Sed cùm infamia orta eſt à malevolis, & æmulis, non eſt injungenda purgatio, ſiquidem ex tali infamia non reſultat gravata opinio, *cap. qualiter*, *el* 2. *de accuſat.* Ergo in præſenti caſu non erat indicenda purgatio propter infamiam in æmulis ortam. Reſpondetur in præſenti caſu adfuiſſe ſcandalum aliunde ortum contra ipſum ordinandum, etſi tantùm ex ejus allegatione conſtaret notam defectus natalium ab æmulis originem habuiſſe: quare propter ſcandalum, quod jam ortum erat, injungitur purgatio in præſenti caſu, ut etiam injungitur in *cap. inter*, *hoc tit. cap. presbyter ſi à plebe* 2. *q.* 4. docuit Morla *in empor. jur. tit.* 2. *de juriſdict. num.* 121.

CAPUT XV.

Idem *Abbati* a *Argentin.* & *Magiſtro G. ſcholaſtico Cucien.* & *de Valle*.

CUm dil. f. H. presbytero, & G. procuratore O. clericis conſtitutis in præſentia noſtra dil. fil. T. Subd. & Capellanum noſtrum conceſſimus auditorem, idem procurator propoſuit coram eo, quod cùm dictus presbyter ſuper inceſtus crimine fuiſſet publicè infamatus, bon. memoriæ *b* Conſtantien. Epiſcopus ordinarius judex eidem purgationem indixit; qui cùm ſe purgare nequiviſſet, ab eodem Epiſcopo fuit in plena Synodo ſuis Eccleſiis ſententialiter deſtitutus, quas ipſe nihilominus detinuit aliquandiu per violentiam occupatas. Cumque poſtmodùm idem presbyter cujuſdam conſanguinei ſui uxorem adductam in domo publicè detineret, ad petitionem H. Plebani de Heniſo, & quorumdam aliorum clericorum Conſtantien. diœc. dil. fil. de Scennis, & de Veſtronen. Decan. noſtras dicimur litteras ſub hac forma deſtinaſſe, ut ſi dictus presbyter ſuper crimine adulterii, & inceſtus coram ipſis ſe purgare non poſſet, ipſum pœna debita caſtigarent: qui juxta mandati noſtri tenorem in negotio procedentes, cùm conſtitiſſet eiſdem, quòd idem presbyter pro eo, quòd in purgatione defecerat, ab Epiſcopo memorato fuerat in Synodo condemnatus, ipſum utpote contumacem prædictis Eccleſiis per ſententiam privaverunt, maximè cùm de inceſtu, & adulterii crimine, tamquam de notorio, manifeſtè liqueret eiſdem: dil. fil. Abbati ſancti *c* Galli, ad quem illarum Eccleſiarum donatio pertinebat, poteſtatem liberam concedentes Eccleſias ipſas perſonis aliis conferendi, qui eas poſteà ſupradicto O. clerico aſſignavit. *Et infra*: Dictus verò presbyter inter cætera ex adverſo reſpondit, quod proceſſus judicum prædictorum debeat meritò retractari, cùm lite conteſtata, & poſt ap. ad nos interpoſitam procedere præſumpſerint contra eum: adijciens inſuper, quòd licèt idem presbyter ad abolendam omnem infamiam, purgationem indictam ab eodem electo, non tamquam delegato, ſed ordinario curaverit exhibere, ſæpedicti tamen æmuli eum non deſinunt infamare. Unde nobis humiliter ſuppli-

Digitized by Google

ſupplicavit, ut ab illorum petitionibus abſolutum faceremus ipſum prædictarum Eccleſiarum pacifica poſſeſſione gaudere. *Et infrà*: His igitur, & aliis, quæ fuerunt coram prædicto Capellano propoſita, plenius intellectis, licèt litteræ illæ, quæ ad prædictos judices impetratæ dicuntur, vel ipſarum tranſcriptum oſtenſum non fuerit coram nobis; quia tamen ex tenore relationis ipſarum, quam dictus procurator exhibuit, ac ſi etiam litteræ ipſæ oſtenſæ fuiſſent, nobis conſtitit evidenter, judices ipſos prætermiſſo juris ordine proceſſiſſe, tam proceſſum eorum, quàm conceſſionem Eccleſiarum prædicto Abbati de mandato ipſorum factam, auctoritate Ap. retractamus, præſertim cùm relationi ipſius ſeries repugnantia contineat, & adverſa. Dicitur etenim, quod crimen ejuſdem Presbyteri uſque adeò publicum fuerit, & notorium, quòd nullus inficiationis locus penitus exiſtebat, utpote cujus univerſus viciniæ populus teſtis erat: & tamen illud prætermittitur, quòd eidem Presbytero terminum peremptorium præfixerunt, in quo ſi poſſet, ſuper infamia prædictorum criminum canonicè ſe purgaret. Cùm nimirum ſi crimen notorium exiſtebat, non erat utique illi indicenda purgatio, ſed in eum condemnationis ſententia promulganda. *Et infra*: Si verò nullus apparuerit legitimus accuſator, & ipſum inveneritis apud bonos, & graves ſuper prædictis criminibus, vel ipſorum altero infamatum, purgationem ei canonicam indicatis, non obſtante quod coram prædicto electo dicitur ſe purgaſſe, cùm judicio pendente coram judicibus delegatis non debuerit ordinarius purgationem indicere infamato.

NOTÆ.

1 a A*Rgentin.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. 6.* De Eccleſia Argentina Germaniæ, quæ olim erat canonicorum regularium, egi *in cap. venerabili, de præb. & dignit.*

2 b *Conſtantienſis Epiſcopus.*) Vuerneus videlicet, Baro de Stauffen, vir probatæ vitæ. De Conſtantienſi diœceſi Germaniæ egi *in cap. 15. de præſcript.*

c *Sancti Galli.*) Vetuſtiſſimum, & potentiſſimum eſt hoc monaſterium Ordinis Divi Benedicti in diœceſi Conſtantienſi, ut refert Bucelinus *to. 1. Germaniæ ſacræ, p. 2. fol. 36.* His temporibus florebat Abbas Rodulfus, qui poſteà fuit Epiſcopus Curienſis, ut refert Bucelinus *ubi ſuprà*. 3

CAPUT XVI.

Idem a *Epiſcopo Lingonienſi, & Abbati Moriſmundi Ciſtercienſis Ordinis, Lingonienſis diœceſis.*

REcepimus litteras veſtras, quibus nobis intimare curatis, quòd Apoſtolico ſuſcepto mandato ſuper indicenda purgatione venerabili fratri noſtro Archiepiſcopo Biſuntino, ad diem ſibi præfixum comparuit coram vobis juramentum purgationis offerens ſub hac forma: videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, ſuper quibus ſe purgare debebat. Cùmque vos diceretis hanc non eſſe formam canonicam, & ſuper id fuiſſet aliquandiù diſputatum, ipſe tandem ad nos vocem appellationis emiſit, cui de prudentium virorum conſilio detuliſtis. Ipſe verò ad præſentiam noſtram accedens, humiliter ſupplicavit, ut ſaltem ſuper purgatione conſcientiæ dignaremur temperare rigorem; quia non audebat aſſerere, quòd à nativitate ſua numquam eſſet paſſus lapſum carnis. Porrò cùm ab eo non credatur tale exactum fuiſſe juramentum, potiùs præſumitur, quòd alia de cauſa nolebat ſub præſcripta forma jurare, videlicet, quòd immunis eſſet ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus; quia quamvis commiſiſſet, tamen etiam jam eſſet immunis ab illis. Ideòque præſcriptam purgationis formam, ſecundùm quam idem Archiepiſcopus coram nobis obtulit ſe purgare, penitus reprobamus, injungentes eidem, ut ſi potuerit, & voluerit, ſub hac forma ſe purget, ſecundùm ſanum intellectum, quem ei duximus exprimendum, videlicet, ſimoniam, venditionem juſtitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus exiſtit, juret ſe minimè commiſiſſe, poſtquam ad Archiepiſcopalem promotus eſt dignitatem: & compurgatores ſic jurent, quòd credunt eum verum juraſſe. Quo facto vos illum dimittatis in pace, alioquin eum, ſublato cujuslibet contradictionis obſtaculo, removendum curetis à regimine Paſtorali: proceſſuri ſecundùm formam in prioribus litteris expreſſam. Hactenus litteræ Innocentii Papæ.

NOTÆ.

1 a I*Dem.*) Ita tantùm legitur in hac ſexta collectione, cùm in antiquis collectionibus non reperiatur hæc decretalis; ſed reſtituenda eſt ita inſcriptio: *Epiſcopo Lingonienſi, & Abbati Moriſmundi Ciſtercienſis Ordinis, Lingonienſis diœceſis*; ut reſtituit ex regeſtro Vaticani Manrique *tom. 4. annal. Ciſterc. anno* 1216. *cap.* 3. & ad hanc cauſam ſpectat textus *in cap. licèt, de accuſat.* ubi refertur prima delegatio facta ab Innocentio III. pro inquiſitione vitæ Archiepiſcopi Biſuntinenſis; qui cùm in pluribus laboraſſet, præcipuè ſimonia, incontinentia, & vendita juſtitia; & cùm de hoc ultimo delicto conſtitiſſet, de prioribus verò tantùm fama exſtaret, juſſit Innocentius prædictis Epiſcopo, & Abbati, ut pro culpa probata pœnam ſtatuerent, pro reliquis verò purgationem illi injungerent, in qua ſi deficeret, paſtorali dignitate privarent, & pro purgatione formulam vulgarem præſcripſit, videlicet ut purgandus juraret, ſe non feciſſe; deinde compurgatores affirmarent etiam ſub juramento ſe credere eumdem non pejerare: cujus commiſſionis litteras dedi *in cap. licèt, de accuſationibus*. Sed cùm Archiepiſcopum conſcientia de admiſſis criminibus accuſaret, & nec fateri tutum, nec pejerare licitum exiſtimaret, cùm die condicto ad purgationem conſiſteret, cum compurgatoribus coram utroque judice interrogatus ſub juramento, renuit jurare, niſi ſub ea forma, videlicet, ſe immunem eſſe ab illis delictis. Quam novam jurandi formam cùm ipſi judices notaſſent, agnoverunt in ea non levem fraudem latere, quia ſi poſt pœnitentiam, & ſatisfactionem ita jurabat, verè aſſerebat ſe immunem eſſe ab illis delictis: quare ut ſuſpectam, & inauditam hanc formam jurandi rejecerunt, exigentes juramentum juxta conſuetam formam. Quare ipſe Archiepiſcopus ut ab eis gravatus ad Sedem Apoſtolicam appellavit: Innocentius autem in præſenti epiſtola eiſdem judicibus reſcribit, quomodo purgatio, & ſub qua forma juramenti Archiepiſcopo injungenda eſſet. Textum hunc tranſcripſi, prout ex regeſtro Vaticano reperitur apud Manrique *ubi ſuprà*.

COMMENTARIUM.

IN his omnibus Decretalibus agitur de purgatione canonica injungenda tam Epiſcopis, Presbyteris, quàm laicis infamia laborantibus, cùm crimina ab eis admiſſa plenè probari nequeunt, & de forma ſervanda in ipſa purgatione; quare eas ſub unico commentario exponere neceſſarium duxi. Sit aſſertio: *Infamatus de delicto, quod plenè probari nequit, purgandus eſt proprio juramento, & compurgatorum.* Probant eam textus *in c. ſacerdotes 33. 50. diſt. c. Presbyter 5. cap. habet 6. c. Menam 7. c. quotiens, & per totam 2. qu. 5. cap. decernimus 3. qu. 9. cap. Presbyter, cum ſequentibus, 2. qu. 4. cap. tua 9. de cohabit. cleric. cap. tam litteris, de teſtibus, cap. tuæ, de apoſtatis, cap. laudabilem, de frigidis, c. Artaldus 8. q. 3. c. inſinuatum, de ſimonia, cap. 2. de calumn. cap. excommunicamus, §. quia autem, de hæretic. cap. qui admiſit 15. qu. 8. cap. ex litteris 19. de homicid. cap. ad noſtram, de probat. cap. 5. de adulteriis, cap. 1. de confeſſis, cap. 1. 5. qu. 1. cap. ex parte, de offic. ordin. cap. litteras, de præſumpt. cap. veniens, cap. cùm oporteat, cap. inquiſitionis,* 2 Concluſio traditur, & probatur.

Digitized by Google

nis, cap. accedent, de accuſat. Nicolaus *ad conſulta Bulgar. cap.* 86. *Cùm liber homo crimine fuerit appetitus, ſi jampridem repertus eſt alicujus ſceleris reus, aut tribus teſtibus convictus, pœnæ ſuccumbit; aut ſi convinci non potuerit, ad Evangelium ſacrum, quod ſibi objicitur, minimè commiſiſſe jurans abſolvitur, & deinceps huic negotio finis imponitur.* Concilium Piſtenſe *can.* 4. *Si quis in exercitu, vel infra regnum ſine juſſione dominica per vim hoſtilem aliquid prædari, aut fœnum tollere, aut granum, ſive pecora majora, ſive minora, domoſque infringere, vel incendere auſus fuerit, hæc ne fiant, omni modo prohibemus: quod ſi ab aliquo præſumptuoſe factum fuerit, ſexaginta ſolidos, ſi liber eſt, ſit culpabilis, & omnia ſimilia reſtituat, aut cum duodecim teſtibus ſe purget.* Alia juris teſtimonia congeſſerunt Creſpetius *in ſumma, verbo Purgatio canonica*, Antonius Aug. *in epit. jur. lib.* 32. *tit.* 8. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Fornerius *lib. 6. rer. quotid. c.* 8. Pancirola *lib. 4. var. c.* 84. Lindembrog. *in gloſſar. legum, verbo purgatio*, Cujac. *in c. veſtra, de cohabit. cleric.* & *lib. 1. feud. tit.* 1. Lantdmeter. *lib. 2. de veteri cleric. c.* 108. Torreblanca *de magia, lib.* 3. *cap.* 20. Delrio *eod. tract. lib. 4. c. 4. qu.* 3. Idem Torreblanca *de jure ſpirit. lib. 15. cap.* 13. Juretus *in notis ad epiſt.* 54. 150. & 206. *Carnot.* Fragoſo *regim. Chriſt. Reipub. lib. 12. diſput.* 25. §. 3. Hallierius *de ſacris elect. lib. 2. c. 2. art. 1. §.* 2. Fileſacus *in c. 5. de offic. ordin. §.* 3. Bignon. *ad Marculf. lib. 1. cap.* 38. Mancinus *de tripl. jur. collat. cap.* 92. Anſenius *de jurejur. c.* 28. Lemaiſtre *de jur. eccleſ. lib. 3. cap.* 7. Durantius Caſellius *lib. 2. variar. cap.* 1. Robertus *lib. 1. rer. judic. cap.* 11. Creſolius *lib. 3. myſtag. cap. 18. ſect.* 2. Gibalin. *de negot. tom. 2. lib. 6. art. 8. num.* 36. Scortia *in ſelect. Pontific. conſtit. epit. 9. theorem.* 28. Borell. *in ſumma deciſ. tit.* 53. Bermondus *de public. concubin. verbo In Conciliis*, Balboa *in cap. at ſi clerici 4. num. 26. de judiciis*, Vega *in eodem textu, num.* 26.

3 Sed hæc aſſertio ita illuſtrata difficilis valdè redditur ſequentibus juris principiis. Aut enim purgatio canonica indicitur, quia accuſator legitimus non eſt, & tunc fatigandus non eſt accuſator, *cap. accuſator, 7. quæſt. 1. cap.* 1. ubi latè probavi, *de accuſat.* aut legitimus eſt accuſator, ſed crimina objecta non probavit: & tunc certum eſt, accuſatore non probante, reum eſſe abſolvendum, *l. 1. & 3. C. de edendo*, Igitur neutro caſu purgatio canonica poteſt injungi: nec intereſt, quòd ipſe reus poſtulatus laboret infamia, quia famæ, aut rumori temerè credendum non eſt, *cap. 2. de cohabit. cleric. cap. 5. de eo qui cognov. conſanguin. cap. 6. de fide inſtrum. Alioquin*, ajebat Quintilianus, *fraude inimicorum falſa vulgantium ſæpe fama noceret etiam innocentibus: famæ ſæpenumero malignitas initium, credulitas incrementum dat.* Quare Pontifex *in cap. veſtra 8. de cohabit. cleric.* ait: *Non teſtimoniis, quæ rumor ſpargit, atque circumfert, etiamſi dicantur eſſe quorumdam bonæ exiſtimationis hominum; ſed teſtibus tantùm in judicium productis eſſe credendum.* Quod & docetur *in leg. 3. §. idem Dominus, ff. de teſtibus.* Faciunt Cicero *pro Poſthumo*, ibi: *Iiſdem teſtibus, inquam, & quidem non productis, ſed dictis teſtium recitatis, quaſi præjudicata res ad has cauſas deferatur.* Tacitus *in libro de Orationibus*, ibi: *Teſtimonium in judiciis publicis, non per abſentes, nec per tabellam dare, ſed coram, & per præſentes.* Igitur ſi adſit infamia, ſeu rumor contra ipſum reum poſtulatum, non ideò cogendus eſt, purgationem canonicam ſubire. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, quia licèt in cauſis civilibus probationum inopia laborantibus jusjurandum deferri poſſit reo à parte, vel judice, *l. admonendi, ff. de jurejur. l. 3. C. de rebus credit.* tamen in cauſis criminalibus non licere juramentum hoc deferre, probat Fornerius *lib. 5. rer. quot. cap.* 19. Augetur ſecundò hæc dubitandi ratio, nam fallax valdè eſt hoc genus purgationis; ſiquidem teſtes compurgatores deponunt tantùm de credulitate, cùm debeant deponere de his, quæ perceperunt ſenſu corporeo, *leg. teſtium, C. de teſtibus*, Fachinus *lib. 11. controverſ. cap.* 69. & ita teſti deponenti de credulitate in facto alieno fidem non adhiberi, poſt Gloſſam docent omnes repetentes *in d. leg. teſtium*, Felinus *in cap. quotiens, de teſtibus.* Igitur non rectè in præſenti docetur, purgationem canonicam eſſe injungendam his, qui infamia laborant, ſi delictum probari nequit, Unde Smaragdus in libro *de preſſuris eccleſiaſticis, part.* 1. improbat hanc conjurandi conſuetudinem, dicitque adinventam, ut in ſacerdotes Dei liberiùs malevoli ſæviant, ibi: *Satisfactionem igitur accuſati ſacerdotis ſub jurejurando minimè dicunt valere, niſi plures etiam ſacerdotes ſimul compellant jurare, in quibus hoc aſſumunt in teſtimonium, quod factum ſe legiſſe jactitant in actibus Romanorum Pontificum; nam quod de Damaſo, & Sixto, & Symmacho venerabilibus Pontificibus invenitur, eo quòd dum à quibuſdam perverſis criminibus accuſarentur, collectis Epiſcoporum Conciliis ſynodicè purgati ſint, hæc ſe his verbis intelligere fatentur, quòd omnes præfati Epiſcopi cum ipſis Pontificibus pro illatis juraſſent criminibus: quaſi non eos propria tantummodò abſolveret ſatisfactio, niſi hæc etiam prædictorum confratrum firmaret juratio. Nobis tamen quod ſic intelligendum ſit, revera non patet; planè enim à prædictis Epiſcopis præfatos Pontifices accepimus, ſed ipſorum ſuggeſtione, propria tantummodo ſatisfactione, ipſis etiam faventibus, eos alienos à criminibus fuiſſe firmatum eſt. Sed ſi pro alicujus juſti innocentia alicui placuit ſacramentum præbere charitatis cauſa, ut eum vel ſic à perſequentibus liberare omnimodis placet; verumtamen licèt perverſorum infeſtatione quaſi in primitiva Eccleſia hoc fieri potuiſſet, tamen exemplum in poſterùm relinqui debuit; quo etiam in ſancto Concilio, vel cujus Catholici, & Apoſtolici viri decreto ſancitum ſit, ſacerdotes Dei à criminibus abſolvi non poſſe, niſi confratrum ſatisfactione, ignoramus. Cùm enim ſacramenta omnibus interdicta ſint Chriſtianis, valdè perniciosum eſt, ſacerdotes ad hæc etiam alios cogere, unde tam ſe cuſtodire, quam, & illos debuerunt arguere.* Accedit, nam facilè colludentibus compurgatoribus cum ipſo reo, probabitur hoc modo ejus innocentia, ut ſuo tempore contigiſſe refert Hincmarus in epiſtola ad Coepiſcopum Joannem, his verbis: *Qualiter de infamato Presbytero ex auctoritate majorum tenemus, tuæ dilectioni mandamus; & ſicut ſanctus Gregorius decrevit, ſi mala fama ex ſimilitudine per parochiam de Presbytero exierit, & accuſatores, ac teſtes legales defuerint, ne contra Apoſtolum infirmorum corda de mala fama Presbyteri percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum, nec ſecuriores Presbyteri exiſtentes, licentiùs in peccatum labantur, ſecundùm decreta majorum cum denominatis ſibi vicinis Presbyteris ſeptem, quos ſcimus nolle perjurare, ſacramento famam ſuam purget. Si autem denominatos à nobis ſibi Presbyteros ad famam ſuam purgandam habere nequit, & alios ſecum ad jurandum conduxerit, quoniam experti ſumus, quoſdam ad invicem conſpiraſſe, ut reputati mutuò in ſua purgatione jurant, ſicut & Presbyteri pleni iniqua cogitatione adverſus Suſannam conſpiraverunt, Presbyteri, qui in purgatione infamati ſacerdotis, ſeu una cum eo ad jusjurandum offerunt, examinationem judicii per advocatum infamati Presbyteri recipiant, ut in ſacramento ſe Deo non perdant, ſicut quoſdam hinc jam revocatos comperimus.*

4 De purgatione canonica.

Qua dubitandi ratione ita fulcita non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus plena expoſitione ſciendum eſt, purgationem duplicem eſſe; canonicam videlicet, ita dictam, quia canonibus recepta eſt, de qua in præſenti titulo; aliam vulgarem, quæ vulgi moribus inducta eſt, ſæpinſque ab Eccleſia rejecta, de qua infrà, titulo ſequenti. Purgatio canonica olim variis modis injungebatur, fiebatque primò per judicium crucis, cujus purgationis per crucem mentio fit *lib. 1. capitul. Caroli, cap. 108. lib. 3. c. 46. lib. 4. cap. 126. in appendice 2. ad lib. 4. c.* 33. in legibus Longobard. *tit. 26. & 33.* & *in can. 17. Concilii apud Vuermer.* cujus verba dedi *in cap. 3. de frigidis.* Quomodo tamen hæc purgatio fieret, & quodnam eſſet hoc judicium crucis, variè exponunt Interpretes. Vitus Amerbachius *in notis ad conſtit. 34. Caroli Magni*, Gadelmanus *lib. 3. de magis, cap.* 5. Torreblanca *de magia, lib. 5. cap. 23. nu.* 26. exiſtimant, fuiſſe quoddam armorum genus conformatorum in ſpeciem crucis. Sed facilè eos refellit Theoph. Raynaud. *de calumn. ſect. 3. cap. 2. quæſt.* 1. & expreſsè hæc ſententia reijcitur ex dicto canone 17. Concilii apud Vuermer. ubi hæc purgatio æqualiter indicitur viro, ac uxori; quod abſurdum eſt, ſi per eam cum armis pugnaretur. Delrio *lib. 4. diſquiſit. cap. 4. q. 6. nu.* 2. Grethſerus *lib. 2. de cruce, cap.* 25. docent, purgationem hanc per crucem continere ſortes quaſdam, quæ jaciebantur ad crucem, juxta formam præſcriptam in legibus Friſionum, *tit. 14. §.* 1. Parabantur quidem duæ teſſeræ, quarum una pura, altera crucis ſigno notata erat; & linteo ſuper altari involutæ ponebantur, & poſt varias preces à Presbytero, vel puero extrahebantur: & ſi prima crucis teſſera extrahebatur, innocentia illius, cujus fuerat, probata manebat: qui ritus ut ſuperſtitioſus, etſi diù duravit, tandem eſt ſublatus. Alio etiam modo purgationem per crucem fieri conſtat ex formula 12. incerti auctoris, & ex legibus Ripuar *tit.* 7. ubi jubetur, reum criminis ſtare ad crucem per 42. noctes, & ſi non poſſet, & caderet, nocens credebatur; aliàs innocens maneret. Sed veriùs eſt, judicium crucis eſſe tantùm juramentum per crucem præſtitum, aut contacta ſancta cruce, quale ſæpe ſæpius uſitatum refert Grethſerus *lib. 2. de cruce,*

Digitized by Google

ce, *cap.* 16. referuntque ſimilia juramenta Nicætas Coniates *in Alexio Duca*, & Cedrenus *in Conſtantino Leonis filio*: quomodo expoſui dictum canonem 17. *in cap.* 3. *de frigidis*. Alia etiam purgatio canonica olim in uſu erat per ſuſceptionem Euchariſtiæ, tam in furtis, & homicidiis, quàm in aliis criminibus deprehendendis, *c. ſæpè*, *c. ult.* 2. *qu.* 5. quam Gregor. VII. inſimulatum ſimoniæ ab Henrico III. Imperatore, publicè Miſſam celebrando adhibuiſſe, ſubiiſſeque, referunt ex aliis Theophilus *de calumnia*, *ſect.* 3. *c.* 2. *q.* 3. Delrio *diſquiſ. magic. lib.* 4. *q.* 3. quæ probatio non ad extorquendum à Deo miraculum, ſed in teſtimonium innocentiæ adhibebatur; neque enim qui ſceleris ſibi conſcius erat, audebat Chriſti corpus ſumere in judicium, & condemnationem, ut loquitur D. Paulus, & exponunt Delrio *ſuprà*, Suarez *lib. de irreligioſit. cap.* 3. *ſub finem*, Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. c.* 34. *num.* 13. quamvis huic probationi adijciebatur aliquando imprecatio, qua quis ſibi imprecabatur, ne Euchariſtiam glutire poſſet, aut eodem momento periret, ni verum diceret, ut conſtat ex formula hujus probationis, quam tradit Trithemius *in chron. Hirſaugienſi*. Et cùm hoc ritu quidam abuterentur, ut refert Balſamon *in canone* 62. 6. *Synodi*, prohibita fuit hæc purgatio, ut alia peregrina judicia improbata fuerunt, *c. tribus*, *de conſecr. diſt.* 2. *c. dilecti*, *c. ex tuarum*, *hoc tit.* docet Gibal. *d. lib.* 6. *art.* 8. Prado *de Euchariſtia*, *q.* 80. *dub.* 8. §. 5. quem purgationis ritum adumbrarunt Gentiles, ut refert Acron, vetus Horatii commentator, qui ad librum primum *epiſt.* 10. *verſ.* 10. ait: *Cùm in ſervis ſuſpitio furti habetur, ducunt ad ſacerdotem, qui cruſtum panis carmine infectum dat ſingulis; quod cùm ederit, manifeſtum furti reum aſſerit*.

5 De purgatione per juramentum. Tandem purgatio canonica, de qua in præſenti titulo, fit per juramentum, quo quis ſe immunem eſſe ſceleris ſibi affictі, & impoſiti, invocato Deo in teſtem, affirmat; quam purgationem Cujac. *in cap.* 8. *de cohabit. cleric.* initium trahere ait à diſpoſitione legali, de qua *in l.* 4. §. *ſed ſi ſervus*, *ff. de edendo*, *leg.* 3. §. *ſicubi*, *C. de his qui ad Eccleſiam*, *l. ult. Cod. de bonis auctorit. jud.* Et ſanè jure civili jurejurando plerumque decidebantur controverſiæ, *l.* 1. *ff. de jurejur.* Ideò qui amoviſſe dicitur, compellitur jurare, *l. Marcellus*, *ff. rer. amot. leg. ult.* §. *licentia*, *C. de jure delib.* Similiter, & qui ſuſpectus uſuræ eſt, interpoſitæque per dolum perſonæ, *l. eos*, §. *ult. C. de uſur.* faciunt lex 5. *ff. de public. judic.* lex 6. *Cod. ad leg. Corn. de ſicar.* lex ultima, *C. de abolit.* lex *ſi duo* 13. §. *idem*, lex *in duobus* 28. §. *ſi qui*, *ff. de jurejur.* Cujus rei alia innumera exempla extant in Pandectis. Quare ſapienter Juſtinianus dixit, ſacramenti timore compeſci contentioſam litigantium inſtantiam, *in leg.* 1. *Cod. de jurejur. propter calumn.* Pancirola verò *lib.* 1. *var. cap.* 84. exiſtimat, ex jure Longobardorum purgationem canonicam deſcendere; ſiquidem apud eos actore non probante, ſi qua erat pro eo conjectura, reus juramento ſe expurgare, aut cauſam ſuam juſtam probare tenebatur, & alios duodecim ſuæ aſſertionis teſtes producere, *c.* 1. *de contentione inter dominum, & feudum*, §. *cùm autem ſi de inveſtitura feudi*, *in uſibus feudorum*. Sed verius credo, genus hoc purgationis apud varias gentes invaluiſſe, ut ex Bajubariis conſtat ex titulo 15. legum ipſorum, *c.* 12. ibi: *Judex cauſam ſuam bene cognoſcat, & prius vel tacitus inquirat, ut eum veritas latere non poſſit, nec facilè ad ſacramenta veniatur.* Et paulò poſt: *Nulli liceat perjurare, ſed ſicut judicatum exſolvà. In his verò cauſis ſacramenta præſtentur, in quibus nullam probationem diſcuſſio judicantis invenerit.* Apud Friſiones ita cavetur: *Non juret, ſed componat, ac ſi ipſe eum occidiſſet.* Apud Anglos *tit.* 9. ita legitur: *Si negat, cum undecim juret, aut campo decernat.* Vuillelmus Angliæ Rex apud Hovedenum ita ſanxit: *Si appellaverit Anglicus Francigenam, & eum approbare voluerit judicio, aut duello, volo tamen Francigenam purgari ſacramento, non ferro.* Apud Francos ſimilem purgationem invaluiſſe conſtat ex variis capitularibus infrà referendis, & ex lege Salica, *tit.* 50. & 55. & ita jus conſuetudine apud tot gentes receptum Eccleſia admiſit, & ſtatuit in canonibus ſuprà relatis: ipſique Summi pontifices calumnias ſibi objectas ea ratione diluerunt, ut Leo III. ut referunt Monachus Engoliſmenſis *in vita Caroli Magni*, ibi: *Inter quæ vel maximum, & difficillimum erat de diſcutiendis Papæ objectis criminibus; & dum nullus probator criminis eſſe potuit, Dominus Papa Leo coram omni populo in Baſilica B. Petri Evangelium portans, ambonem conſcendit, & invocato ſanctæ Trinitatis nomine, jurejurando ab objectis criminibus ſe purgavit.* Monachus Sangalenſis *in vita Caroli Magni*, ibi: *Illic intemeratus Pater Leo aſſumens Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti, poſuit ſuper caput ſuum, & in conſpectu Caroli, ejuſque militum, aſſiſtentibus etiam perſecutoribus ſuis, in hæc verba juravit: Sic in die magni judicii ſim particeps Evangelii, ſicut immunis ſum criminis falſò mihi ab iſtis objecti.* Refert Lindembrog. *in Gloſſario*, *verbo Purgatio*. Similiter & fecit Pelagius, ut refert Anaſtaſius *in eo*: qui Pelagius tenens Evangelia, & crucem Domini ſuper caput ſuum, in ambonem aſcendens ſatisfecit cuncto populo, & plebi, quia nullum malum peregiſſet contra Vigilium. Purgationis Damaſi Papæ meminerunt Sigisbertus, & Anaſtaſius *in eo*: Sixti III. & Symmachi Anaſtaſius Biblioth. *in eorum vitis*: quorum, & ſimilia exempla referunt Pitheus *in onomaſt. ad capitularia*, *verbo Purgatio*. Delrio *lib.* 4. *diſquiſit. mag. c.* 3. *qu.* 3. Quare Hincmarus in opuſculo de divortio Thebergæ, *interrog.* 6. ait: *Hanc purgationem in eccleſiaſticis, & externis legibus receptiſſimam eſſe, & à primis ſæculis uſitatam.* Cromerus *lib.* 15. *hiſt. Poloniæ*, narrat, Sophiam Reginam ſtupri inſimulatam juramento à ſe, & aliis ſeptem honeſtis viris præſtito ſe purgaſſe. Solemne porrò fuit, juramentum hoc præſtari publicè in Eccleſia, aut tumulis Martyrum, aut altari, vel etiam extra Eccleſias, admotis Sanctorum reliquiis, Concil. Meldenſe *can.* 39. ibi: *Tantum hoc malum eſt, ut ad Sanctuaria Martyrum, ubi diverſorum ægritudines ſanantur, ibi perjuri, licèt manifeſtè interdum vexari non videantur, juſto Dei judicio à dæmonibus arripiantur, ſicut ſanctus dicit Gregorius.* In legibus Aleman. *tit.* 6. ita cavetur: *Sacra ſic fieri debent, ut illi juratores manum ſupra capſam ponant.* Gregorius Turon. *lib.* 4. *hiſt. c.* 46. requirit hominem alium Urſum nomine, quem ad altare clam adductum jurare fecit, ac dicere: *Per hunc locum ſanctum, & reliquias Martyrum beatorum, &c.* Et *lib.* 5. *c.* 32. *Si, inquiunt, es innoxia, ſuper tumulum hoc B. Dionyſi Martyris ſacramentis adfirma. Faciam, inquit pater. Tunc inito placito, ad Baſilicam Martyris ſancti conveniunt. Elevatis pater manibus ſuper altarium juravit filiam non eſſe culpabilem.* Et *lib.* 8. *c.* 16. *Ibo ad Baſilicam beati Martini, & ſacramento me exuens, innocens redibo.* Et *lib.* 1. *de miraculis*, *c.* 33. *Quidam tempore Felicis Biturigum Epiſcopi vicinos ſuos quodam pro crimine impetebat, quos cùm plerumque verbis procacibus laceſſeret, ac judicio publicè provocaret, decretum eſt ſententia Primorum urbis, ut ſe ab hac noxa, qui impetebantur, ſacramento purgarent. Ingreſſique in ejus memoratæ ædis altare, cùm elevatis manibus ſacramenta proferrent*, &c. Marculf. *lib.* 1. *formul. c.* 38. *Sed dum inter ſe contenderent, ſic eiſdem à proceribus noſtris, in quantum illuſtris vir ille Comes Palatii noſtri teſtimoniavit, fuit judicatum, ut de quinque denominatis, idem ille apud tres, & alios tres, ſua manu ſeptima, tunc in Palatio noſtro ſuper capellam Domini Martini, ubi reliqua ſacramenta percurrunt, debeant conjurare.* Plura congeſſerunt Zerda *in adverſ. c.* 122. *nu.* 14. Baronius, & Coriolanus *anno* 412. Ferrandus *lib.* 2. *diſquiſit. reliq. c.* 3. *à n.* 3. Lantdmeter. *lib.* 2. *de veteri cleric. c.* 108. & hæc purgatio manufacta dicitur *lib.* 2. *feud. tit.* 27. §. *ſi ruſticus*, ibi: *Et manu propria ſingula cum ſacramento idoneum ſe facere.* In Capitularibus Caroli, *lib.* 1. *cap. ult.* apud Arnulfum in Synodo habita Durocortori Rhemorum *can.* 30. *Poſtquam peroravero, mea dextera ita eſſe ſacramento firmabo.* D. Bernardum *epiſt.* 235. *Niſi Decanus, quod objectum ei fuerat, propriæ manus juramento repelleret.* Illuſtrat Juretus *in not. ad Ivonem Carnot. epiſt.* 206.

Nec tantùm in hac purgatione reus ipſe jurat, verùm 6 De compurgatoribus.
& alii tres, quinque, duodecim, aut amplius, juxta qualitatem perſonæ, quæ accuſatur, aut gravitatem delicti; qui appellantur juratores ſacramentales, ut conſtat *ex lege Salica*, *tit.* 50. & 55. auctore vitæ ſancti Eligii *lib.* 2. *c.* 2. apud Surium ibi: *Lata ſententia eſt, ut vir ille cum multis aliis juraret. Sic enim apud Francos in more poſitum eſt. Verùm Abbas omnibus aliis remiſit juramentum, ne alterius flagitio implicarentur: ſolus ille agri uſurpator procerum ſententia jurare juſſus eſt.* Ex legibus Bajubar. *tit.* 2. *cap.* 12. ibi: *Cum duodecim ſacramentalibus juret delicta ſua, vel duo campiones propter hoc pugnent.* Gregorius Turonen. *lib.* 8. *cap.* 9. *Fredegundis Regina cum cunctis prioribus Regni ſui, id eſt tribus Epiſcopis, & trecentis viris optimis, ſacramenta dedere, hunc ex Chilperico Rege generatum eſſe, & ſic ſuſpicio ab animis Regis ablata eſt.* Et *lib.* 8. *cap.* 40. *Illo electis duodecim viris, ut hoc ſcelus perpetraret, advenit.* Inde in veteribus legibus reperitur manu quinta, manu ſexta, duodecima purgari: *tit.* 6. *legum Alemannorum*, legitur: *Sexta manu jurare.* Et *in leg. Ripuar. tit.* 35. *Septima manu fidem facere.* Et *tit.* 14. legum Friſionum: *Duodecima manu objectu criminis ſe purificare ſacramento.* Et paſſim in hoc titulo dicitur, quarta, aut quinta manu purgari. Et *in cap. quotiens* 2. *quæſt.* 5. tertia manu ſui ordinis, & quarta manu Abbatum, & religio-

Digitized by Google

religioſorum ſacerdotum ſe expurgare. Et *in cap. requiſiſti* 13. *quæſt.*1. ſeptima manu propinquorum jurejurando, tactis ſacroſanctis reliquiis dicere: ut etiam *in cap. laudabilem, cap. litteræ, de frigidis*. De hoc modo jurandi locus eſt ſingularis in priſca lege Alemanorum, *tit.* 6. ibi: *Iſta verò ſacramenta ſic fieri debent, ut illi juratores manus ſuas ſupra capſam ponant, & ille ſolus, cui cauſa requiritur, verba tantùm dicat, & ſuper omnium manus manum ſuam ponat, ut ſic eum Deus adjuvet, vel illæ reliquiæ, & illas manus, quas comprehenſas habet, ut de illa cauſa, unde interpellatus eſt, culpabilis non ſit.* Manum autem ſymbolum fidei fuiſſe veteribus, conſtat; ideò manus attollere jurantes ſolebant. Gregorius Turonenſis *lib.*1. *cap.*32. ibi: *Elevatiſque ſuper altari manibus juravit*: Lucanus,

Elatiſque altè promiſere manibus.

Ideò in Concilio Triburienſi, cujus verba reperiuntur apud Gratianum *in cap. ſi quis* 2. *quæſt.*5. ubi agitur de Presbyterorum juramento, dicitur: *Manus enim, per quam corpus, & ſanguis Chriſti conficitur, juramento polluetur? Abſit.* Itaque in Capitularibus Caroli, *lib.*3.*c.*4. & 10. & *lib.*5. *cap.*125. perjuro jubetur manus amputari: & factum refert Hermoldus in hiſtoria Sclavorum *lib.*1.*cap.*29. ibi: *Rudolfus vulneratus in manu dextra fugit Marcipolim, mortique jam proximus dixit ad familiares ſuos, videtis manum dexteram meam de vulnere ſauciam? Hac ego juravi Domino Henrico, ut non nocerem ei, nec inſidiarer gloriæ ejus: ſed juſſio Apoſtolica, Pontificumque petitio me ad id deduxit, ut juramenti tranſgreſſor honorem indebitum mihi uſurparem: quis igitur finis nos exceperit, videtis, quia in manu, unde juramenta violavi, mortale hoc vulnus accepi?* Illuſtrat Cironius *in præſenti,* & *lib.*2. *obſervat. c.*11. Lemaiſtre *de jurib. eccleſ. l.*3.*c.*7.

8 *Traditur ratio decidendi.*

Ratio præſentis aſſertionis, quare videlicet illi, qui infamia laborat, cujus delictum probari nequit, injungitur purgatio canonica, provenit ex eo; nam cùm ſatius ſit purgatos eſſe, quàm ſuſpectos, ut Alexan. Magnus ajebat apud Quintum Curtium *lib.*7. ideò Eccleſia, quæ optat in ſuis miniſtris, & fidelibus catholicis crimina radicitus abolere, nec eorum ſuſpicionem in eis ſuſtinet, ſtatuit, ut cùm aliquis laborat infamia alicujus delicti, quod probari nequit, teneatur purgari ab ea ſuſpicione proprio juramento, & compurgatorum, qui jurant credere ſe, reum vera jurare, ut ita immunis reus ab objecto crimine reddatur. Sineſius *epiſt.*44. ad Joannem quemdam de gravi crimine ſuſpectum, ita ſcribit: *Tametſi fortè apud Deum innocens ſis, & ſceleris expers, qui execrandum hoc facinus nec factis, nec conſiliis admiſeris, nondum tamen apud nos homines innocens videris, quandiu purgatus non fueris.* Et qui in hac purgatione deficit, tanquam convictus pœna ordinaria punitur, *cap. de hoc* 11. *cap.*13. *de ſimonia*. Faciunt ſingularia loca ſacræ paginæ, *Exodi cap.*22. ubi ita legitur: *Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in cuſtodiam, & ab eo, qui ſuſceperat, ablata fuerint, ſi invenitur fur, duplum reddet: ſi latet fur, dominus domus applicabitur ad Deos, & jurabit, quod non extenderit manum in rem proximi ſui ad perpetrandam fraudem.* Et *Deuter. cap.*21. ubi patrata in agro cæde, ignotoque adhuc poſt ſedulam inquiſitionem auctore, vult Deus, ut propinqui loci, Præſides, ac Prelati cęſa vitula, fractaque cervice, quaſi umbratile ſupplicium de homicida ſumant; adeſſe ſiquidem debent majores natu civitatis illius, qui & manus lavare ſuas debent ſuper vitula cæſa, & rei ſacræ interpoſitione proteſtari, ſe innoxios eſſe, & auctoris ignaros. Rectè ergo Eccleſia, juxta leges, & conſuetudines apud tot gentes receptas, & uſitatas ſtatuit, ut infamia notati, ſi delictum probari nequeat, juramento præſtito purgare ſe teneantur; non tamen hæc purgatio facilè indicenda eſt, nec ex alia ferè cauſa, quàm ſcandali tollendi gratia, juxta Concilium Illerdenſe *in cap. Preſbyter*, 2.*q.*4. ibi: *Ne populus fidelium ſcandalum patiatur.* Quare ubi ſcandalum, aut infamia non adeſt, talis purgatio indicenda non eſt, quia ut ait Cornelius Papa *in cap. ſacramentum*, 2. *quæſt.*4. *Sacramentum à ſummis ſacerdotibus, vel reliquis non niſi pro recta fide exigitur.*

9 *Diſſolvitur dubitandi ratio.*

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt in cauſis civilibus regulariter actore non probante, reus abſolvatur; tamen in criminalibus Eccleſia exigit, ut reus probet ſuam innocentiam, aut ſaltem cùm gravis infamia inde orta eſt, vel ſcandalum in populo adeſt, ut etiam jure civili in gravioribus criminibus, veluti Majeſtatis, deſertæ militiæ, peculatus, non tantùm accuſator ea, quæ objecit, probare debebat, verùm etiam reus, alioquin non abſolvebatur, etſi actor in probatione deficeret, quia purgatio ex parte rei deſideratur, *l. fallaciter, in fin. C. de abolit.* Sicut enim in cauſis civilibus, ſi dubiæ ſint, adſintque conjecturæ, actore non probante, reus non abſolvitur, ſed judex defert jusjurandum reo, vel actori, *l. admonendi, ff. de jurejur. leg.*3. *C de rebus creditis, Novella* 124. *Juſtin.* Ita etiam in criminalibus, actore non probante, ſi cauſa dubia eſt, propter infamiam & ſcandalum purgatio per juramentum rectè reo defertur. Nec obſtat textus *in d. cap.*1. *de accuſat.* quem in ejus commentario expoſui. Nec obſtat augmentum deductum ex eo, quod jusjurandum deferri non poſſit à judice reo in cauſis criminalibus. Nam licèt ſatis controverſum ſit, an jusjurandum deferri poſſit reo, tam ab actore, quàm judice, in cauſis criminalibus; placet tamen ſententia Fornerii *d. cap.*5. Bronchorſt. *enantioph. cent.*2. *aſſert.*27. qui aſſerunt, judicem tantùm purgationis cauſa juramentum deferre poſſe, actorem verò in cauſis criminalibus civiliter intentatis, non verò criminaliter, illud deferre poſſe; qui varia jura exponunt. Nec obſtant, quod dicebamus, hoc genus probationis fallax eſſe: tum quia teſtes in eo deponunt de credulitate: tum quia facilè inter eos colluſio dari poteſt; nam quando teſtes compurgatores, qui debent eſſe vicini, juxta ſuprà tradita, deponunt ſe credere reum jurantem verum dicere, rationem depoſitionis reddunt, videlicet, quia ut vicini, ſi aliàs eſſet ſcillicet delictum admiſſum, non ignorarent: & ideò teſtes deponentes ſe ſcire, quia vicini ſunt, plenam probationem facere, poſt Bartholum *in leg.*1. *ff. de rebus creditis* Fachineus *lib.*11. *controv. cap.*69. *per totum*. Quod autem colludere poſſint, non eſt attendendum, cùm nemo credatur immemor ſalutis æternæ, & cum juramento omnes illi deponant.

TITULUS XXXV.

De purgatione vulgari.

CAPUT PRIMUM.

a Cœleſtinus III.

CUra ſuſcepti regiminis nos inducit, ut fratrum noſtrorum debeamus reſpondere conſultationibus, & ab eis, quantùm humana fragilitas permittit, dubitationis ſcrupulum amputare. Inde eſt, quòd cùm tua fraternitas duxerit Sed. Ap. conſulendam, utrùm ſuper Eccleſiarum præſentationibus duella debeant ſuſtineri? tuæ duximus ſolicitudini reſpondendum, quòd in eo caſu, vel in aliis etiam hoc non debes aliquatenus tolerare.

NOTÆ.

a COEleſtinus III.) ita etiam legitur *in cap. unic. hoc tit. in* 2. *collect.* & *in cap.*2. *de cleric. pugn. in duello, in eadem collect.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex.

Digitized by Google

CAPUT II.

Idem *Priori ſancti a Sergii Spoletani.*

Significantibus Vu. laico, & fratribus ejus, ad noſtram noveris audientiam perveniſſe, quòd cùm quidam eos ſuper furti crimine accuſaret, cum eo præter terræ conſuetudinem coacti ſunt inire duellum, in quo aliis peccatis ſuis præpedientibus ceciderunt: propter quod poſt appellationem ad nos *b* interpoſitam, per Conſules Spoletanos bonis fuerunt propriis ſpoliati: nunc verò furtum apud alios eſt inventum, & quòd ipſi fuerint innocentes, eſt favente Domino revelatum; unde Conſulibus ipſis dedimus in mandatis, ut ablata reſtituant univerſa. Ideòque diſc. t. per A. ſ. m. quat. ſi ipſi mandatum noſtrum neglexerint adimplere, tu Partibus convocatis, & auditis hinc inde propoſitis, quod juſtum fuerit, ap. rem. decernas, faciens, quod decreveris, per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſervari.

NOTÆ.

1 a *Sancti Sergii.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. un.* nullam tamen legi Eccleſiam ſancti Sergii ſæcularem, vel regularem in diœceſi Spoletana; quare credebam in præſenti reſcribere Innoc. III. Priori ſancti Petri; quod monaſterium eſt canonicorum regularium extra portam Spoleti, cujus Priori, & clericis reſcribit idem Innoc. *lib.* 1. *epiſtol.* de quo monaſterio agit Pennotus *lib.* 2. *hiſt. canonic. regul. cap.* 17.

2 b *Ad nos interpoſitam.*) Spoletum enim antiquiſſima Umbriæ urbs, Longobardorum Principum ſedes diù fuit, ſed ſuperato Deſiderio ultimo Longobardorum Rege, Carolus Magnus Ducatum Spoletanum Pontifici donavit, & poſteà Pontifex Duces Spoletanos conſtituit, & tempore Alexandri III. ab Imperatore Friderico excidium paſſa eſt. Tandem reſtaurata, redactaque ad priſtinum ſtatum, ſuave Pontificum jugum accepit, ut refert Ughel. *tom.* 1. *Italiæ ſacræ, fol.* 161.

COMMENTARIUM.

3 Inter alias purgationis vulgaris ſpecies præcipua fuit apud antiquos duellum, ſeu monomachia, ut conſtat *ex legibus Bajubar. tit.* 5. *c.* 15. ubi jubentur antiquæ controverſiæ decidi per campiones, ideſt pugiles, qui alieni diſſidii dirimendi cauſa operas ſuas locabant, *tit.* 2. *legum Longobar. c.* 77. 83. 92. & 110. quod duellum etiam in cauſis eccleſiaſticis adhibebatur. Adrevualdus Floriacen. *lib.* 1. *de miraculis ſancti Benedicti, cap.* 20. ubi mota quæſtione de mancipiis B. Benedicti, ait: *Tandem adjudicatum eſt, ut ab utraque parte teſtes exirent, qui poſt Sacramenti fidem ſcutis, ac baculis decertantes, finem controverſiæ imponerent: ſed cùm illud juſtum, rectumque viſum fuiſſet omnibus, quidam Vaſtinenſis regionis legis, &c. judicium protulit, non eſſe rectum, ut bello propter res eccleſiaſticas teſtes decernerent.* Afferam epiſtolam, quam ex collectione Decretalium M.S. quæ Alexandri IV. nomine inſcribitur, tranſcripſit Boſquet. *in notis ad Innoc. III. lib.* 2. *regeſtr.* 14. ſic: *Corruptela in pleriſque locis Franciæ, ut accepimus, inolevit, quòd videlicet quando Eccleſiarum homines de corpore ad alienum dominium ſe convertunt, ſi eos veſtrûm aliqui, quorum ipſi ſunt homines, fortè conveniunt coram judice competenti, neceſſe habent ſuam per duellum intentionem fundare, alioquin ab actione propoſita repelluntur, licèt per teſtes, & alia documenta legitima intentionem ipſam velint, vel valeant comprobare. Cùm igitur clerici abſque ſui ordinis periculo duella ſuſcipere nequeant, vel offerre, pro eo, quod ſive per ſe, ſive per alios in duello pugnaverint, ipſos ab executione ſacrorum ordinum canonica conſtitutionis ſeveritas alienat: Nos huic pravæ conſuetudini remedio quo poſſumus obviare volentes, & duellorum, præſertim cùm de rebus eccleſiaſticis agitur, penitus interdicentes abuſum, quo Deus tentatur, & vera ſæpiùs judicia pervertuntur, ut in quibuslibet judiciis omni probationum genere ſuccumbentibus, propter hoc contra tales ſententia, ſeu exequutio quæcumque proceſſerit, eadem, & quidquid ex ea ſequutum fuerit, vel ob ipſam, nullius penitus ſit momenti.* Sed tandem, ut duella generaliter prohibita fuerunt, ut probavi *in c.* 1. *de clericis pugnantibus in duello*: ita hæc, maximè, quæ purgationis cauſa ſuſcipiuntur, ut quæ Deum tentare videantur; cùm etiam in his ſæpiùs, & noxiis fortuna pepercerit, & inſontes oppreſſerit, *cap. cùm monomachiam,* 2. *qu.* 5. *cap. ſententiam, ne clerici, vel monachi.* Illuſtrant Delrius *lib.* 4. *diſquiſit. magic. c.* 4. *q.* 5. *ſect.* 2. Alciatus *lib. de ſingulari certamine,* Hothomanus *de feudis cap.* 44. Juretus *in notis ad Carnot. epiſt.* 168. Pichardus *ad epiſt.* 39. *ſancti Bernardi,* Gibalin. *de univerſa negot. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 3. *ar.* 8. *n.* 42. latè illuſtravi *in d. cap.* 1. *de cleric. pugnantibus.*

CAPUT III.

a Honorius III.

Dilecti filii noviter in Livonia baptizati gravem ad nos querimoniam deſtinarunt, quòd fratres *b* Templariorum ordinem in Livonia profitentes, & alii quidam advocati, & judices, qui temporalem in eos poteſtatem exercent, ſiquando de aliquo crimine infamantur, eos ferri candentis judicium ſubire compellunt: quibus ſi qua exinde ſequatur aduſtio, civilem pœnam infligunt: quare converſis, & convertendis ſcandalum incutiunt, & terrorem. Cùm igitur hujuſmodi judicium ſecundùm legitimas, & canonicas ſanctiones ſit penitus interdictum, utpotè in quo Deus tentari videtur, mandamus, quatenus fratres dictos, & alios, ut ab hujuſmodi converſorum gravamine omninò deſiſtant, monitione præmiſſa, per cenſuras eccleſiaſticas, appellatione remota compellas.

NOTÆ.

1 a *Honorius III.*) Ita etiam legitur in quinta compilatione *ſub hoc tit. c. unic.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex: credit tamen Cironius in præſenti legendum eſſe *Archiepiſcopo Rigenſi.* Riga enim eſt Metropolis Livoniæ, de cujus provinciæ converſione jam egi *in c. Deus, de vita & honeſt. cler. c. fin. de divor.*

2 b *Templariorum.*) Non accipias Templarios in præſenti pro illis, qui extincti fuerunt tempore Clem. V. de quibus egi *in c.* 16. *de judiciis*; ſed pro fratribus, & Equitibus Jeſu Chriſti: nam per ann. 1197. apud Livoniam, & Poloniam inſtitutus fuit ordo Jeſu-Chriſti, ut religioſi in fide Livonios inſtruerent, & etiam armis contra hæreticos pugnarent; quem confirmavit Innoc. III. ſub regula ſancti Baſilii. Teſſera fuit duplex enſis rubeus in modum crucis ſuper togam candidam. Crevit admodum ordo hic tum in Livonia, tum in Polonia; floruitque per annos 1357. uſque ad annum 1550. cujus Militiæ meminerunt Arnoldus Lubecenſis *lib.* 7. *c.* 9. Marquez *in theſauro Militiarum Equeſtrium, fol.* 52. P. Mendo *de Ordinib. Milit. diſq.* 1. *§.* 14. Cironius *in præſenti,* Boſquet. *in notis ad Innoc. III. lib.* 1. *epiſt.* 139.

COMMENTARIUM.

Ex hoc titulo ſequens communiter deducitur aſſertio: *Purgatio vulgaris nec in cauſis civilibus, nec in criminalibus admittenda eſt.* Probant eam textus *in capit. conſuluiſti, cap. Menam, cap. monomachiam,* 2. *q.* 5. *cap. ſententiam, ne clerici, vel monachi.* Sylveſter II. *in epiſtola miſſa Lamberto Epiſcopo Moguntino,* ibi: *Ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri non cenſuerunt canones: & quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinventione non eſt præſumendum.* Ivo Carnoten. *epiſt.* 91. *Vulgarem denique legem, ac nulla canonica ſanctione fultam, ferventis ſcilicet, ſive frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis inventionis, quia fabricante* 3 Concluſio traditur, & probatur.

hæc

Digitized by Google

hæc ſunt omninò facta invidia, nec ipſam exhibere, nec ab aliquo te volumus poſtulare, immò Apoſtolica auctoritate prohibemus firmiſſimè. Conc. Palent. anni 1322. *Vulgaris purgationis abuſum per canones interdictum, quo ſuſpecti de criminibus ad ſe purgandum ferrum candens, aut aquas ferventes accipiunt, deteſtantes ſtatuimus, ut mandantes talem purgationem fieri, tenentes, exhibentes, cuſtodientes, accipientes ad hoc ferrum, vel aquam hujuſmodi, cùm his Deus tentari videatur, & innocentes in hujuſmodi purgationibus ſine demerito puniantur, in ſententiam excommunicationis incidant ipſo facto.* Carnot. *ep.*74.205.252. *&* 280. D. Th. 2.2.*q.*95. *art.*8.*ad* 3. Illuſtrant ultra congeſtos à Barb. *in præſenti*, Petr. Greg. *l.*42.*ſyntag.c.*15.*& l.*3.*partit.tit*13.*c.*2. Pancir. *l.*1.*var.c.*84. Durantius Caſſellius *l.*2.*var.c.*1.*&* 2. Robert. *l.*1.*rer.judic.c.*11. Lantdmet. *de veteri clerico l.*2.*c.* 74. Saabedra *in chron. Goth. p.*10.*circ.fin.* Novarin. *in lib. aquæ nupt.* Villadiego *in l.*3.*tit.*1.*l.*3.*fori*, Boſquet. *ad Innoc.III. l.*2.*ep.*136. Lindembr. *in Gloſſar. legum antiq. v. Aqua, Judicium aquæ, & Vomeres*: Juretus *in notis ad Carnot. ep.*74. Theoph. Raynaud. *in oplothec. de calum. ſect.*3.*c.*1.*per tot.* Spondan. *in epit. Baronii, ann.*890. Mornacius *in l.*5.§.2.*ff.de jurejur.* Cujac. *in lib.*1. *feudor. tit.*1. Hothom. *de feudis*, *c.*44. P. Salcedo *ad D.Thom. de regim. Princ. l.*3.*c.*6. *diſſer.*35. Forner. *l.*6.*rer. quotid. c.*28. Hanſenius *de jurejur. c.*28. Gibal. *to.*2.*de univerſa negot. l.*6.*ar.*8. Delrius *l.*4.*diſq.q.*4.*ſect.*2.3.*&* 4.*& q.*5.*ſect.*1.*cum ſeq.* Sanch. *l.*2.*ſumm.c.*39.*&* 40. Oſuald. *l.*17.*Donel. c.*2.*litt.M*, Covar. 4.*var.c.*23. Decian. *l.*5.*tract. crimin. c.*48.*n.*2.

4 Impugnatur tradita aſſertio. Sed hæc aſſertio difficilis valdè redditur ſequenti conſideratione: nam apud omnes, & in omni religione, Hebraica videlicet, Gentilica, & Catholica, obſervatum legimus hoc genus purgationis vulgaris, per quod innocentiam Deus ſæpe monſtravit, ideò judicium Dei appellari meruit: apud Hebræos conſtat *ex cap.*5. *Numer.* ubi Dominus juſſit, quòd ſi mulier accuſata de adulterio illud negaverit, nec probare potuerit, quòd offerat ſacrificium zelotypiæ ſuper altare, & ſacerdos aquas amariſſimas in vaſe fictili execratas maledictione cum parvitate terræ effundat ſuper eam, & dicat: Si non dormivit vir tecum, & es non polluta, non tibi nocebunt aquæ iſtæ: ſi autem declinaſti à viro tuo, & concubuiſti cum altero, his maledictionibus ſubjacebis: det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum; putreſcere faciat femur tuum, & diſrumpatur uterus tuus. Et tunc debet dicere mulier: Amen, Amen. Et ſi his factis mulieris uterus diſrumpatur, manifeſtum adulterium eſt, & mulier erit in maledictione, & in exemplum omni populo; ſi verò polluta non fuerit, liberos poterit procreare. Refertur *in cap. in libro namque* 21.2. *qu.*5. & tradunt Becanus *in analog. c.*22. Philo *de ſpecialibus legibus*, P. Steph. Menoch. *lib.*3. *de Repub. Hebræor.c.*22. Seldenus *lib.*2. *uxor. Hebraic.c.*3. Apud Gentiles etiam examen hoc per ignem, ſeu aquam, uſitatum fuiſſe, conſtat ex Sophocle *in Antigono*, ubi refertur, quòd cùm Creon Rex publico edicto, mortiſque pœna indicta, corpus Polinicis ſepeliri prohibuiſſet, & Antigonus fratrem clam ſepeliſſet, cuſtodes Regii ſemetipſos invicem graviter incuſare cœperunt; cùmque ea de re conſtare non poſſet, nuncium Regi Creonti omnes illi cuſtodes miſerunt, qui præter alia ad innocentiam eorum comprobandam hæc detulit:

Nemo deprehenſus eſt, noſque latuit;
Sumus verò parati, & candens ferrum manibus tollere,
Et per ignem ſerpere, Deoſque jurare,
Nec nos feciſſe, nec fuiſſe conſcios, &c.

Et narrat Varro, Veſtalem virginem, cùm periclitaretur falſa ſuſpicione de ſtupro, cribrum impleſſe aqua de Tyberi, & ad ſuos judices, nulla ejus parte ſtillante portaſſe. Cui etiam aliud virginis Veſtalis factum ſimile referunt Livius *lib.*2. *de bello Punico*, Valer. Maxim. *lib.*8. Ovidius *in Faſt.*4. D. Auguſt. *lib.*10. *de civit. Dei, cap.*16. quod & Divus Hieronymus *lib.*1. *adverſ. Jovin.* his verbis refert: *Claudia virgo Veſtalis, cùm in ſuſpicionem veniſſet ſtupri, & ſimulachrum matris Ideæ in vado Tyberis hæreret, ad comprobandam pudicitiam ſuam cingulo duxit navim, quam multa millia hominum trahere nequiverant.* Euſtachius *lib.*7. *&* 11. *de amoribus Iſmenii*, ait, Artecomii, & Daphnopoli fontem fuiſſe, in quem ſi virgo intraret, aqua perlucida maneret; ſi verò vitiata, turbida continuò redderetur. Similis fons propè Epheſum memoratur, Stygii nomine vocatus, de quo Achilles Tacius *lib.*8. *de amoribus Clitoph. pag.*206. ait: *Cùm violatæ aliqua pudicitiæ arguitur, tum in fontem deſcendere compellitur, cujus unda vix medias tibias attingit: judicium autem fieri hoc pacto conſuevit. Quæ delata eſt falsò ſe inſimulari jurat, jusjurandumque in tabella deſcriptum collo ſuo alligatum ſuſtinens, in fontem deſcendit; ac ſi verum jusjurandum juraverit, aqua omninò immota manet; ſin minus, intumeſcit, atque ad collum uſque ſe attollens, tabellam contingit.* Similis etiam fontis mentionem faciunt Ariſtot. *in lib.*2. *de admirandis auditionibus*, Diodorus Siculus *lib.*2. *Biblioth.* Sic aqua tingebant oculos juratores in Sardinia. Plinius *lib.*31.*cap.*2. & in Germania eſſe flumen Rheni, ubi filii recenter nati exponuntur, ut ſi ſupernatant, legitimi credantur; ſi verò ſubmerguntur, adulterini judicentur, referunt Cluverius *lib.*1. *Germaniæ antiquæ*, *cap.*21. ibi: *Certè Celtis injuriam nullam facit Rhenus, qui ſpurios infantes undis abripit, tanquam impuri lecti vindex; quos autem non ſpurio ſemine natos agnovit, hos in ſumma aqua ſuſpendit, matriſque trementis manibus reddit, & quaſi verum, incorruptumque caſti, & laudabilis conjugii teſtimonium ſervato infante perſolvit.* Claudianus ibi:

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.

Idem videntur aſſerere Theophylactus, & Euſtachius, & quod magis eſt, Gregorius Nazianzenus, hoc verſu:

Celtæ quidem explorant prolem, Rhenique fluento
Exponunt.

Quare Nonius dixit, Rhenum eſſe velut judicem, vindicemque conjugii. Novarin. *lib.*6. *aquæ nupt.c.*8. Apud Catholicos non deſunt exempla priorum fidelium, qui hoc probationis genere uſi ſunt: Lactant. *l.*2.*c.*7. ibi: *Brigida virgo in Scotia, cùm lignum altaris in teſtimonium virginitatis tetigiſſet, viride factum fuit.* B. Bricius Epiſcopus Turonenſis, cùm falsò criminis accuſaretur, ad ſatisfaciendum populo ardentes prunas in byrrum ſuum poſuit, & ad ſe ſtringens, uſque ad ſepulchrum B. Martini, unà cum populorum turbis accedit, projectiſque ante ſepulchrum prunis, veſtimentum ejus inuſtum apparuit, ut refert Gregorius Turonenſis *lib.*2. *hiſtor. cap.*1. quod etiam de Montano Toletano Archipræſule refert D. Ildefonſ. *in præfatione de viris Eccleſ.* his verbis: *Montanus Sedis ejuſdem Beatiſſimus Præſul, ut à ſe conjugalis converſationis infamiam propulſaret, tamdiù adſumptos veſte candentes narratur tenuiſſe carbones, donec Domino conſecrans oblationem totius, per ſemetipſum compleret Miſſæ celebritatem.* Quod referunt Mariana *hiſt. Hiſp. lib.* 5.*c.*6. Saabedra *in Corona Gothic.c.*10. Beata Hildegundis cùm furti accuſaretur, ferro candenti innocentiam ſuam oſtendit, ut ex aliis refet Manrique *tom.*3. *annal. Ciſterc. anno* 1146.*c.*7. *n.*8. Et ſimilia exempla congeſſerunt Ceſarius *lib.* 10. *de miraculis*, *c.*35. Turonenſis *de gloria Confeſſorum*, *c.*76. Krantzus *lib.*8. *Vuandaliæ*, *c.*3. Trithemius *in chron. c.*22. Nicephorus Calixtus *lib.*15. *hiſtor. cap.*28. Ergo non rectè in præſenti docetur, ſimilem probationem per ignem, aut aquam ferventem fieri non poſſe, cùm alio modo plerumque innocentia monſtrari nequeat. Carnot. *epiſt.* 252. *Non negamus tamen, quin ad divina aliquando recurrendum ſit teſtimonia, quando præcedente ordinaria accuſatione humana deſunt teſtimonia; non quòd lex hoc inſtituerit divina, ſed quòd exigat incredulitas humana.*

Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt purgationem vulgarem ſic dictam eſſe, quia ſuperſtitione 5 De purgatione per ignem. potiùs populi, quàm ſacris canonibus introducta eſt, *c. monomachia*, 2. *queſt.* 5. quæ purgatio triplici modo apud veteres contingebat: per ignem videlicet, per aquam ferventem, & frigidam. Prima, quæ fiebat per ignem, aut per rogum, per ferrum candens, aut vomeres fiebat, ut referunt Delrius *lib.*4. *de diſquiſit. magic. c.*4. *ſect.*3. Petrus Gregor. *lib.*48. *ſyntagm. c.*15. & variis exemplis probat Beſoldus *tom.*2. *polit. diſſert.*2. *de pœnis*, *cap.*5. fusè Beyerlinch *tom.* 4. *in Theatro*, *verbo Innocentia*, Philippus Camerarius *cent.* 2. *horar. ſucceſſ. cap.* 18. Putabant enim etiam Gentiles expiationem igne faciendam eſſe. Virgilius *lib.*6. *Æneid.* ibi:

——Scelus exuritur igne.

Et *lib.*11.

——Medium freti pietate per ignem
Cultores media premimus veſtigia pruna.

Ita auctore Heliodoro *lib.*10. apud Æthiopes ſacer focus erat, qui dicebatur infallibile innocentium experimentum: unde Feſtus Pompejus hoc genus purgationis ſuffitionem vocat. Et apud Romanos, cùm feſta Palilia celebrabantur, acervos fœni, & ſtipularum ardentes ſaltu traiiciebant, & ita puros, immuneſque remanere ſe credebant, ut referunt Varro *lib.*3. *de re ruſtica*, Ovidius *lib.*4. *Faſtor.* ibi:

Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantis acervos
Traiicias celeri ſtrenua membra pede.

Illuſtrant Tiraq. *in notis ad Alexandrum*, c.18. D. Joan. Suar. *ad l. Aquil. l.3.c.6. ſect.3.* Simile eſt, quod de trajectione per ignem legimus à veteribus Chriſtianis ſervatum apud Theodoretum relatum à Caſaubono, & latinè verſum à D. Jo. Suar. *ubi ſuprà*, in hæc verba: *ferè pro comperto habeo, famam, quæ ad nos pervenit, ſpeciem erroris continere. Vidi in quibuſdam civitatibus hujuſmodi morem, in plateis nempè compoſitos ignes, & hos tranſire non ſolùm pueros, ſed etiam & viros, matreſque infantes per flammas tranſmittere: ſed & hoc quidem ipſis ſibi videbantur purgari, & Dei iram amovere.* Qui quidem mos damnatus fuit in 6. Synodo Trul. *can.65.* his verbis: *Quia in noviluniis à quibuſdam ante ſuas officinas, & domos concenduntur rogi, ſupra quos etiam antiqua quadam conſuetudine ſalire ineptè, ac deſalire ſolent, jubemus deinceps ceſſare. Quiſquis ergo talè quid fecerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſin autem laicus, ſegregetur.* Illuſtrant Balſam. *ibi*, Suar. *ubi ſuprà*, qui *nu.*8. agit de uſu apud Chriſtianos accendendi rogos in nocte ſancti Joannis Baptiſtæ. Hęc autem purgatio per ignem maximè inolevit apud Francos, Longobardos, & Gothos, à quibus Hiſpani acceperunt, ut conſtat ex lege Salica *in c.1.§.5 l.1.tit.10. legum Longobar.* Regino Abbate *anno* 887. ibi: *Illa è contrà non ſolùm ab ejus, ſed etiam ab omni virili commixtione ſe immunem eſſe profitetur, & de virginitatis integritate gloriatur, idque ſe probare Dei omnipotentis judicio, ſi marito placeret, aut ſingulari certamine, aut ignitorum vomerum examine judicialiter affirmat.* Hermoldo *l.1.c.84. Inhibiti ſunt Selacii de cætero jurare in arboribus, fontibus, & lapidibus; ſed offerebant criminibus pulſatos ſacerdoti, ferro, & vomeribus examinandos.* Et *l.3. tit.1.l.6. fori judicum*, ubi jubetur purgationem fieri juxta legem Caldariam: & in foro Legionis, ac Baezæ ita legitur: *la muger, que abortare ſubidamente, ſi mal fieſto fuere, ſea quemada, è ſi non ſalbeſe, por fierro caliente: è ſi alguna dixere, que prennada es de alguno, y el varon no la creyere, prenda fierro caliente: è ſi quemada fuere, no ſea creida, mas ſi ſa na eſcaparè de el fierro, de el fiio al padre. Muger ſi legarè omes, ò beſtias, ò otras coſas qual puedem legarſe, ſea quemada; è ſi negare, ſalbeſe por fierro caliente. E ſi varon fuere legador, ſea acotado; è ſi negarè, ſalbeſe por lid. Muger que herbolaria fuere, ò fechiſera, ſea quemada, ò ſe ſalbe por fierro caliente. La muger que ſu marido matarè, ſea quemada, ò ſe ſalbe por fierro caliente. Toda muger que tales coſas faze, debe prender fierro, mas no por omecillo que ella faga, ſi non fuere probada por mala que aya iacido con cinco omes.* Ritus, quo olim ferrum candens præſcribebatur ad purgationem, refertur in formula S. Dunſtani. Incipit adjuratio ferri: *In ſimplo unum pondus, in triplo tria ferrum æquiparet pondera, & in illa adjuratione non adſint niſi jejuni; & dictis Litaniis ſacerdos in loco, ubi ferrum accenditur, adjurationem initiando inchoet, Subduntur tres orationes* (quarum una ex Aventino refert Philip. Camer. *cent.2. horar. ſucc.* in hæc verba: *Deus judex juſtus, qui auctor pacis es, & judicas æquitatem, te ſuppliciter rogamus, ut hoc ferrum ordinatum ad juſtam examinationem cujuslibet dubietatis faciendam, benedicere, & ſanctificare digneris: ita ut ſi innocens hoc ignitum in manum acceperit, illæſus appareat: & ſi culpabilis, atque reus, juſtiſſima ſit ad hoc virtus tua in eo cum virtute declarandum.* Alias hujus adjurationis formulas tradit Novarinus *lib.6. aquæ nuptialis, cap.8.*) *Et ſtatim his peractis aqua benedicta cunctis adſtantibus detur ad deguſtandum, & aſpergatur per totam domum, & ferrum proferatur, quod à culpato coram omnibus accipiatur, & per menſuram novem pedum portetur: manus ſigilletur, ſub ſigillo ſervetur, & poſt tres noctes aperiatur, & ſi mundus eſt, Deo gratuletur; ſi autem inſanus crudeſcens in veſtigio ferri inveniatur, culpabilis, & immundus reputetur.* Refert Pitheus *in gloſſario, v. Purgatio.* In dicto foro Baezæ etiam hæc forma præſcribitur: *El fierro que por juſticia facer fuere fecho, aya quatro pies aſſi altos, que la que a ſalvarſe oviere la mano, pueda meter de ſuſo, aya en longo un palmo, y en ancho dos dedos; è quando le tomare llievele ocho pies, è pongale ſuavemiente en tierra: mas ante le bediga el miſſa cantamo, è deſpues el, y el Ivez calienten el fierro, è mientra el fierro calentare, ningun ome eſtè cerca del fuego, que por aventura faga algum mal fecho: è la que el fierro oviere à tomar, primero confieſſe muy bien, è deſpues ſea eſcodrinada, que no tenga algun fecho eſcondido, e de ſi lave las manos ante todas, è las manos alimpiadas, prenda el fierro; mas ante fagan oracion, que Dios demueſtre la verdad, e deſpues que el fierro ovieſſe levado, luego cubra el Ivez la mano con cera, pongale eſtopa, ò lino, è deſpues atenguela con un panno, ò lieve el Ivez à ſu caſa, è à cabo de tres dias cate la mano, è ſi fuere quemada quemanna.* Et hoc judicium non quolibet tempore admittebatur, veluti diebus feſtivis, & jejunii, ſed quibus pax, & concordia inter Chriſtianos habebantur, & omnis diſſertatio componebatur, ut dicitur in canone 18. Concilii Ahenamenſis Angliæ.

6 De purgatione per aquam ferventem.

Alia purgatio vulgaris fiebat per aquam ferventem, ſeu calidam, ita ut in eam infamatus manus, ſeu brachia mitteret, & ſi combuſtus inde evaſiſſet, delictum perpetraſſe credebatur; quę apud eaſdem nationes uſitata fuit, ut conſtat ex legibus 29.35.39.*tit.9.l.1. Longobar. & l.13. capitul. c.4. & in addit.2.§.33.tit.3. legum Friſion. §.4.5. & 6. Neap. l.2.tit.31.* Specul. Sax. *l.1. ar.39.* ibi: *Ferrum calidum ferant, vel in aquam bullientem brachium uſque ad cubitum mittant.* Conc. Rhemen. ſub Hincmaro *c.11. pag.19.* ibi: *Hęc ſi quiſquam veſtrùm aliter eſſe putat, meque indignum, cui credatur, credat igni, ferventi aquæ, candenti ferro, faciant fidem tormenta, quibus non ſufficiunt mea verba.* Refert Lindembr. *in gloſſario, v. Aqua.* Exorciſmos, & orationes huic purgationi adhibitas referunt Delrio *d.l.4.c.4. q.5.ſect.1. & 2.* Pitheus *in gloſſar. v. Aquæ judicium*, Juretus *in not. ad Carnot. ep.74.* Ex quibus unam referam, quæ ita habetur apud ipſum ſub titulo benedictionis aquæ calidę: *Exorcizo te cratura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Jeſu-Chriſti Filii ejus Domini noſtri, ut fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & omne phantaſma diaboli, ut ſi hic homo manum ſuam in te miſſurus eſt innocens, unde reputatur, pietas Dei omnipotentis liberet eum; & ſi (quod abſit) culpabilis eſt, & præſumptuosè in te manum mittere auſus fuerit, ejuſdem omnipotentis virtus ſuper eum hoc declarare dignetur, ut omnis homo timeat, & contremiſcat nomen ſanctum gloriæ Domini noſtri, qui vivit, & regnat, &c.* Et ſtatim poſt unam orationem dicitur: *Te Deus omnipotens, nos indigni & peccatores famuli tui ſuppliciter exoramus, ut ſanctum, verum & rectum judicium nobis in hoc etiam manifeſtare digneris, quatenus hic homo ex hac reputatus cauſa, ſi per aliquod maleficium, diabolo inſtigante, aut cupiditate, vel ſuperbia culpabilis eſt in facto, vel conſenſu, & hoc comprobationis judicium ſubvertere, aut violare volens, malo confiſus ingenio manum ſuam in hanc aquam præſumptuosè mittere auſus fuerit, tua pietas taliter declarare dignetur, ut in ejus manu dignoſci queat, quod injuſtè egit, ut & ipſe deinceps per veram confeſſionem pœnitentiam agens ad emendationem perveniat, & judicium tuum ſanctum, & verum in omnibus declaretur gentibus, per te Redemptor mundi, qui venturus es, &c.* Et Miſſam, quæ judicii vulgò dicebatur, refert Novarin. *in Agno Euchar. l.5. c.90.* Succedit tertia purgatio apud eaſdem gentes recepta, quæ fiebat per aquam frigidam. Circa quam exiſtimat Delrius *d.l.4.c.4.ſect.4.* eam dupliciter fieri, videlicet per immerſionem perſonæ innoxiæ, & per immiſſionem manus in aquam frigidam, cui Deus vim adurendi æquè tribueret, atque aquæ ferventi. Sed rectè eum refellit Theophil. *dicta ſect.3. de calumnia, cap.2. quæſtiunc.3.* Quare ea ſententia omiſſa, verius eſt, in hac purgatione colligari manus, & pedes, & ſic corpus colligatum projici in aquam conſecratam certo ritu, de quo latè Juretus *in not. ad epiſt.74. Carnot.* Delrio *d.c.4.ſect.4.* Pitheus *in gloſ. ad capitul. v. Aquæ judicium.* Et ſi corpus mergeretur, credebatur reus innoxius; ſi verò ſuperferretur aqua, cenſebatur convictus, ut produnt Dunſtanus *in ſuo Ordine*, relatus à Novarino *l.6. aquæ nupt. cap.8.* in hæc verba: *Peractis coram ſacerdote trium dierum jejuniis, cùm homines vis mittere ad judicioſam aquæ frigidæ comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam, & duc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis cantet Presbyter Miſſam, & faciat eos ad Miſſam ipſam offerre.* Et expreſſiùs in verbis ſtatim referendis Hincmarus Rhemenſis pro Lothario, ibi: *Hoc examinandus judicio colligatus in aquam dimittitur, & aut purgatus ſtatim judicio arbitrorum abſolvitur, aut uſque ad purgationem colligatus judicio examinabitur.* Cenſebantur autem convicti, qui aquis ſuperferrebantur, eo quòd aqua videretur eos reſpuere æquè ac ferrum de manubrio elapſum, ut dicitur in adjuratione aquæ ſancti Dunſtani, apud Juretum *ſuprà*, ubi etiam hæc verba leguntur, quibus rogatur Deus aquis infundere eam virtutem, ibi: *Ut innocentes à crimine, cujus examinatio ageretur, aquæ in ſe reciperent, & in profundum pertraherent; conſcios autem criminis à ſe repellerent, atque rejicerent, nec paterentur recipere corpus, quod ab honore bonitatis evacuatum, ventus iniquitatis allevavit, & in hunc conſtituit: ſed quod caret pondere virtutis, pondere careat propriæ ſubſtantiæ in aquis.* Hanc purgationem, ut licitam probat Hincmarus *in opuſc. de divortio, interrogat.6.* ſed

malè,

Digitized by Google

malè, ut probat Theoph. *dict. ſect.3. cap.2. quæſtiunc.3.*

7 Traditur ratio decidendi. His ſuppoſitis ratio præſentis aſſertionis, quare videlicet prohibeatur uſus purgationis vulgaris, provenit ex eo, quia modus hujus purgationis alienus eſt ab uſu Patrum Eccleſiæ, continetque tentationem Dei, à quo poſtulatur miraculum abſque neceſſitate, cùm plura alia media veritatis exquirendæ, & innocentiæ tuendæ ſuppetant, præſtigiiſque, & magiæ det locum: unde reus, qui adigebatur ab Imperatore Michaele Comneno, ut purgaretur per globum ignitum, id facere recuſavit dicens, ſe non eſſe præſtigiatorem: & cùm adhuc urgeretur à Metropolita, reſpondit, ut ipſe ſacra indutus ſtola manus illi ignito ferro imponeret. Refert Georgius Logoter. *in Chron. Conſtan.* Quare in hac purgatione contineri ſuperſtitionem, & Dei tentationem docent Theologi cum Præceptore Angelico 2.2.*qu.* 95.*art.*8.*ad* 3. *&* 3.*p.q.*80.*art.*3. Suar. *de irrelig. cap.*3.*n.*8. Valentia 2.2.*diſp.*6.*q.*14.*pun.*1. Leſſius *lib.*2.*de juſtit. c.*45. *dub.*1. Sanch. *lib.*2. *in Decal. c.*34.*n.*12. Sayrus *in clavi, l.*4.*c.*7. Auctor Mallei maleficar. *p.*3.*qu.*17. & Deus tentari non debet, nec miraculum ab eo peti. Unde in Concil. Saleguſt. ita cautum fuit *can.*6. *Conqueſtum eſt etiam in ſancto Concilio de quibuſdam ſtultiſſimis Presbyteris, ut quando incendium videant, Corporale Dominico corpore conſecratum ad extinguendum incendium temeraria præſumptione in ignem projiciant: ideòque decretum eſt ſub anathematis interdictione, ne ulteriùs fiat.* Etiam incertiſſimum eſt hoc judicium (ſic enim vocabat ſapienter Carnotenſis *epiſt.*74.) agens de milite adulterii accuſato, qui purgare ſe voluerat contactu ferri candentis, & combuſtus fuerat: itaque, cauterium militis nullum certum præbere argumentum, cùm per examinationem ferri candentis occulto Dei judicio multos videamus nocentes liberatos, multos innocentes ſæpe damnatos: unde refert auctor Mallei *d. quæſt.*17. *in fine*, famoſam maleficam provocantem ad purgationem ferri candentis, cùm adjudicata eſſet ad illud per tres dumtaxat paſſus geſtandum, per ſex paſſus geſtaſſe indemnem, & ad ulterius geſtandum ſe obtuliſſe; cùm tamen certò eſſet noxia. Alia ſimilia exempla referunt Cæſarius *lib.*10. *de miraculis, cap.*35. Bzovius *anno* 1341. *num.*19. Gudelinus *lib.*3. *de magia, cap.*4. *num.*35. Dubravius *lib.*8. *hiſt. Bohem.* Accedit, nam hoc judicium redolet ritus Gentilicos, apud quos ſimiles promulgationes in uſu erant. Quare Strabo *l.*5.*geograph.* refert, ſacrificulos Deæ Feroniæ nudis pedibus prunas accenſas inambulaſſe, & per aquam, & ſulphur purgationem ab eis factam referunt Apulejus *lib.*11. *de aſino aureo*, Ovidius *de arte amandi*, ibi:

Et veniant, quæ luſtret anus, lectumque, locumque,
Referat, & tremula ſulphur, & ora manu.

Tibullus *elegia* 1. Lucanus & alii apud Durantium Caſel. *lib.*2. *var. cap.*1. Rectè ergo tot canonibus Eccleſia prohibuit uſum hujus purgationis vulgaris.

8 Diſſolvitur dubitandi ratio. Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam purgatio, de qua agitur *in cap.*5. *Num.* præſcripta ad explorandum adulterium, cùm eſſet à Deo ipſo indicta, erat certa, & perſtabile, & juge miraculum in tali eventu; circà uſum autem purgationis, de qua agimus, nulla extat divina inſtitutio, aut univerſalis Eccleſiæ approbatio, ut conſtat ex proximè traditis, & fusè proſequitur Creſpetius *de immortalitate animæ, diſcurſ.*6. *digreſſ.*2. & lex illa fuit cæremonialis lata à Deo, qui illum populum ſpecialibus legibus gubernare voluit: unde talis lex hodie ſuſcitari nequit, ex traditis *in cap.tranſlato, de conſtit.* Nec obſtant exempla piorum virorum ſuprà relata; nam etſi verum ſit, Deum aliquando patrocinatum eſſe innocentiæ, tamen tunc ita tulit beneplacitum ad innocentis liberationem, quia ſpeciali inſtinctu propulerat ad uſurpationem hujus medii, ut veritas eluceret, & calumnia revinceretur; unde regulariter judicium hoc illicitum eſt.

Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in can.*24. *Concil. Mogun.* ſub Rabano, qui extat apud Burchardum *l.*6. 9 Exponitur Concil Moguntin. can.24
*Decret. cap.*7. Carnotenſem *part.*16. *decret. cap.*136. Gratianum *in cap. qui Presbyterum*, 17. *qu.*4. *in hac collect. in cap.*2. *de pœnis*, *in Pœnit. Roman. can.*1. in illis verbis: *Qui Presbyterum occiderit, duodecim annorum pœnitentia ſecundùm canones imponatur; ac ſi negaverit, ſi liber eſt, cum ſeptuaginta duobus juret, ſi ſervus autem ſuper* 12. *vomeres ferventes ſe expurget: convictus noxa uſque ad ultimum vitæ tempus militiæ cingulo careat, & abſque ſpe conjugii maneat.* Ex quibus expreſsè deducitur, purgationem per ignem ſacris canonibus eſſe permiſſam. Pro cujus canonis expoſitione dicendum eſt, uſum purgationis vulgaris per duellum, aut per ignem, olim apud varias nationes receptum, in aliquibus Conciliis Provincialibus fuiſſe toleratum, uſquedum per Cœleſtinum, Innocentium, & Honorium in præſenti titulo relatos, omninò fuit prohibitum judicium purgationis vulgaris. Unde textus *in d. can.* 24. accipiendus eſt juxta uſum antiquum Eccleſiæ Gallicanæ. Unde Gratianus *in d.cap. Presbyterum*, & Raymundus *in d.cap.*2. *de pœnis*, omiſerunt ea verba: *Super duodecim vomeres ſe expurget;* quia jam eo tempore prohibita erat purgatio hæc vulgaris: quo modo etiam exponendi ſunt textus *in cap.*1. *de purgat. canonic.* prout illum tranſcripſi ex Concilio Triburienſi. Concilium Saleguſt. *can.*7. *&* 14. Concil. Lateran. ſub Alexandro III. *part.*3. *de ſimon. cap.*3. in illis verbis: *Pro examinatione ignis, & aquæ.* Illud tamen notandum duxi, purgationem hanc ferri candentis plerumque injungi ſervis, & monachis; quia illi ob conditionem, iſti verò ob ſtatum per duellum purgari non poterant. Nec inficiari poteſt, olim Eccleſiam, etiam in rebus ſacratioribus ignis judicio uſam fuiſſe, veluti in reliquiis veris agnoſcendis. Concilium Cæſaraguſt. 2.*can.*3. ibi: *Statuit ſancta Synodus, ut reliquiæ, quæ in quibuſcumque locis de Ariana hæreſi inventæ, fuerint prolatæ, à ſacerdotibus, in quorum Eccleſiis reperiuntur, Pontificibus præſentatæ igne probentur*, quem canonem latè exponunt Baronius *an.*596. Ferrandus *in diſquiſ. reliq. lib.*2. *part.*3. *cap.*1. *cum ſeqq.* quo etiam judicio uſus fuit B. Dominicus *in diſp. cum Albigenſibus*: & Toleti dum ageretur de recipiendo officio Romano, relicto breviario Mocaravæ, ut referunt Baronius *an.*1080. *n.*72. Julianus Petri *in adverſ. ſub an.*186.*n.*600. & etiam in Hiſpania mos erat decidendi lites per juramentum præſtitum in Eccleſia Sanctorum Vincentii, & Sabinę, & Chriſteres: in urbe Abulenſi, & in civitate Burgenſi, in Eccleſia S. Agathæ, ut refert Yepes *tom.*1. *chron. Divi Benedicti, cent.*1. *anno Chriſti* 555. quod poſtea prohibitum fuit *in l.*67. *Tauri*, ibi: *Ningun juramento, aunque el Juez lo mande hazer, ò la parte lo pida, no ſe haga en ſan Vicente de Abila, ni en el berroio de ſanta Gadea, ni ſobre altar, ni cuerpo ſancto, ni en otra Igleſia iuradera, ſo pena de ſiiez mill maraveaïs para la nueſt a camera y fiſco, al que lo iurarè, y al que lo pidiere, ò demanderè.* Similis conſuetudo invaluerat Mediolani, ut conſtat ex Div. Auguſt. *tom.*2. *epiſt.* 137. *Multis enim notiſſima eſt ſanctitas loci, ubi B. Felicis Hollenſis corpus conditum eſt, quò volui, ut pergerent, quia hinc nobis facilius, fideliuſque ſcribi poteſt, quidquid in eorum aliquo divinitus fuerit propalatum; nam & nos novimus Mediolani apud memoriam Sanctorum, ubi mirabiliter, & terribiliter dæmones confitentur, furem quemdam, qui ad eum locum venerat, ut falſum jurando deciperet, compulſum fuiſſe confiteri furtum.* Ejuſdem uſus Romæ vigentis ad ſepulchrum Sanctorum Proceſſi & Martiniani, teſtis eſt D. Gregorius *homil.* 32. *in Evang.* & de Sepulchro S. Pancratii item Romæ agit Greg. Turon. *de gloria Martyrum cap.*38. Videndus Tamayo à Salazar *to.*5. *martyr. die* 27. *Octobr.*

TITULUS XXXVI.

De injuriis, & damno dato.

CAPUT PRIMUM.

a *In Exodo.*

SI rixati fuerint homines. & percuſſerit alter proximum ſuum lapide, vel pugno, & ille mortuus non fuerit, ſed jacuerit in lecto, ſi ſurrexerit, & ambulaverit foris ſuper baculum ſuum, *b* innocens erit, qui percuſſerit; ita tamen, ut opera ejus & impenſas in medicos reſtituat.

Digitized by Google

N O T Æ.

1 a E*Xodo*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub tit.de damno dato*, *cap*.1. & verba hæc repe-rinntur *in cap*.21. *Exodi*, *verſ*.18. & 19. pro hujus inſcriptionis illuſtratione repetenda ſunt, quæ adduxi *in cap*.1. *de adulteriis*.

2 b *Innocens*.) Ideſt immunis, & liber à pęna mortis, quia hoc indicio, quod percuſſus poſt acceptam plagam foris ambulaverit, præſumitur mortem ejus non ex percuſſione, ſed aliunde obveniſſe, ut exponit Cornelius à Lapide *in d*. *cap*.21. *Exodi*.

C O M M E N T A R I U M.

3 LIcèt cùm homo mortuus eſt, aut membro mutilatus, pœna talio ſit, tam ex lege Moyſis relata *in d.cap*. 21. *Exodi*, *Geneſis c*.9. *verſ*.6. quàm ex lege duodecim Tabularum, ut auctoritatibus, & exemplis illuſtrat Beyerlinch *v.Talio*, Philip. Camer. *centur*.1. *horar*. *ſucceſſ*. *cap*.99. Fornerius *lib*.2. *ſelect*. *cap*.29. tamen cùm vulneratus eſt, propter damnum acceptum, quia nulla parte corporis mutilatus eſt, ſed tantùm damnum accepit, & quia in lecto jacuit, operas amiſit, ac impenſas in medicos fecit, tenetur, qui damnum dedit, tam ad operas quàm ad impenſas in medicos factas præſtandas. Ulpianus *in l.ſed & ſi*, *in fine*, *cum ſeq*. & *l.qua actione ff.ad l.Aquil* ubi propoſita quæſtione ſutoris, qui maledicenti puero ingenuo filiofamilias forma calcei cervicem percuſſerat, ut oculus penè perfunderetur, poſtquam docuit non alia actione ſutorem teneri, quàm Aquiliæ legis, ſubjungit: *Qua actione patrem conſequuturum, quod minus ex operis filii ſui propter vitiatum oculum ſit habiturus, & impendia, quæ pro ejus curatione fecerit*. Et Cajus *in leg. fin. ff.de his*, *qui dejecerunt*, ait: *Cùm liberi hominis corpus ex eo, quòd dejectum, effuſumve erit, læſum fuerit, judex computat mercedes medicis præſtitas, cæteraque impendia, quæ in curatione facta ſunt, præterea operas, quibus caruit, aut cariturus eſt ob id, quod inutilis eſt factus*. Juſtin. *in* §.1. *Inſtit*. *de oblig*. *quæ ex quaſi delicto*, ibi: *Ob hominem liberum occiſum quinquaginta aureorum pœna conſtituitur; ſi verò vivat, nocitumque ei eſſe dicatur, quantùm ob eam rem æquum judici videtur, actio datur. Judex enim computare debet mercedes medicis præſtitas, cæteraque impendia, quæ in curatione facta ſunt; præterea operas, quibus caruit, aut cariturus eſt ob id, quòd inutilis eſt factus*. Quoad forum internum ita in hoc caſu cautum lego in Pœnitentiali Romano, *tit*.4. *cap*.19. in hæc verba: *Qui per rixam ictu debilem, vel deformem hominem fecerit, reddat impenſas medici, & medium annum pœniteat: ſi non habuerit unde reddat, unum annum pœniteat: & ſi non habeat unde reddat, ſolvat opera proximi ſui, quamdiù infirmus eſt, & poſteà quadraginta dies in pane, & aqua pœniteat*. Illuſtrant Mancinus *de triplici juris collat. cap*.81. Petrus Pitheus *in collat. legum Moſaic. tit*.2. Et quomodo operæ exiſtimandæ ſint, explicant Covar. *lib*.3. *var*. *cap*.1. Petrus Gregor. *lib*.4. *partit. tit*. 9. *cap*.12. & congeſti à Barboſa *in præſenti*.

C A P U T II.

a Item.

SI quis aperuit ciſternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos, vel aſinus in eam, dominus ciſternæ reddet pretium jumentorum. Quod autem mortuum eſt, ipſius erit.

N O T Æ.

1 a I*Tem*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub d. tit. de damno dato*, *cap*.3. ideſt in eodem capite Exodi, ubi reperitur textus hic, qui ſumma ratione nititur: nam ad damnum reſarciendum non ſolùm tenetur qui dedit, verùm & qui occaſionem damni præbuit, *l.qui occidit*, §.*ultim*. *ff.ad leg.Aquil*. Præſens tamen ſententia accipi debet juxta diſtinctionem, quam tradit Paulus *in leg. qui foveas* 28. *ff. ad leg. Aquil*. his verbis: *Qui foveas urſorum, cervorumque capiendorum cauſa faciunt, ſi in itineribus fecerunt, eoque aliquid decidit, factumque deterius fuit, lege Aquilia obligati ſunt: at ſi in aliis locis, ubi fieri ſolent, fecerunt, non tenentur*. Subjicit etiam Paulus *in* §.1. quòd ſi is, cui foveas fecit, prætereunti denunciaverit periculum, & adhuc auſus fuerit tranſire, ex culpa non tenetur, qui foveas poſuit; quia præteriens ſuæ temeritati imputare debet, ut in non diſſimili caſu Calphurnius Flaccus dicebat *declam*.5. ibi: *Quantùm auſus eſt, quòd nec poſt denunciationem creditum eſt*. Et ſtatim: *Ubi quòd futurum eſt denunciatum, culpa patientis eſt*. Explicant D. Joannes Suarez *ad leg. Aquil. lib*.3. *cap*.7. *ſect*.1. *num*.9. Mancinus *de tripl. juris collat. cap*.84.

C A P U T III.

a Item.

SI bos alienus bovem alterius vulneravit, & ille mortuus fuerit, vendent bovem vivum & divident pretium; cadaver autem mortuum inter ſe diſpertient. Si autem ſciebat, quòd bos cornupeta eſſet ab heri, & nudiuſtertius, & cuſtodivit eum dominus ſuus, reddet bovem, & cadaver integrum accipiet.

N O T Æ.

1 a I*Tem*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc cap*.4. ideſt *in eodem c*.21. ubi ita legitur: *Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, & ille mortuus fuerit, vendent bovem vivum, & divident pretium; cadaver autem mortui inter ſe diſpertient: ſin autem ſciebat, quòd bos cornupeta eſſet ab heri, & nudiuſtertius, & non cuſtodivit eum dominus ſuus, reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet*. Hæc lex Moſaica pervenit ad Phenices, unde ſumpſit Solon, de quo Plutarchus ait: *Scripſit & de pauperie à quadrupedibus data, ubi canem, qui aliquem momorderit, dedi jubet cubitorum quatuor vinculo alligatum*. Ex Solone ſumpſit Plato *de legib. lib*.11. ubi ait: *Ut ſi jumentum, aut equus, aut canis, aut animal domeſticum quadrupes pauperiem feciſſet, eodem modo damnum reſarcietur, ac ſi cervus dediſſet, nempe noxam dedendo, vel reſtituendo, quòd alteri abeſſet, niſi interceſſiſſet dolus*. Et Romani ab eo acceperunt: quare Ulpianus *in l*.1. *ff. ſi quadrupes pauperiem*, ait: *Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur, ex leg*.12. *Tabularum actio deſcendit*. Quæ lex voluit, aut dari id, quod nocuit, ideſt animal, quod noxam commiſit, aut æſtimationem noxæ offerre: nam ratio poſtulat, quòd ſicut in noxali actione damnato permittitur aut litis æſtimationem ſufferre, aut ipſum hominem noxæ dedere, cùm videri poſſet iniquum ſervorum nequitias ultra ipſorum corpora dominis eſſe damnoſas, §.1. *Inſtitut. de noxalibus*; ita pari ratione de quadrupedibus placuit, *d.leg*.1. *ff. ſi quadrupes pauperiem*: ad quem titulum ſpectant textus *in l.& eleganter* 7.§.6.*ff.de dolo*, *l.fin.ff.de extraor. crimin. l.Julianus* 9. §.*glans*, *ff.ad exhib. l.ait Prætor* 7. §.*penul. ff.de damno infecto*, *l.ſi ſervus* 27. §.*ſi ſervum*, *l.fin. ff.ad leg. Aquil. leg. ſi hæres* 16. *leg. electio* 26. §.*ſi is*, *ff. de noxalibus*, *leg. Divus*, *leg.infans*, *ff.ad leg.Corn. de ſicar. leg. Pomponius* 44. *ff.de acquir. domin*. Illuſtrant Mancinus *de triplici juris collat*. Grotius *in floribus*, *ad tit. ff.ſi quadrupes*, Gibalin. *de negot. lib*.6. *cap*.9. *art*.3.

Digitized by Google

CAPUT IV.

a Idem.

SI læſerit quiſpiam agrum, vel vineam, & dimiſerit jumentum ſuum, ut paſcatur aliena, quidquid optimum habuerit in agro ſuo, vel vinea, pro damni æſtimatione reſtituet.

NOTÆ.

a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.5.* & textus hic reperitur *in ipſo c.22. Exodi*, ubi legitur: *Si læſerit quiſquam agrum, vel vineam, & dimiſerit jumentum ſuum, ut paſcatur aliena, quidquid optimum habuerit in agro ſuo, vel vinea, pro damni æſtimatione reſtituet*. Raymundus autem, ut præſentem textum conformem redderet juri Cæſareo, poſuit pro damno, *æſtimationem reſtituet*, juxta legem ultimam *C.ad l.Aquil.* Quomodo tamen hoc damnum æſtimetur, exponit Otero *de paſcuis cap.13. per tot.*

CAPUT V.

a Idem.

SI egreſſus ignis invenerit ſpicas, & prehendit acervos frugum, ſive ſtantes ſegetes in agris, reddet damnum, qui ignem ſuccendit.

NOTÆ.

1 a IDem.) Etiam ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.c.6.* & reperitur hic textus *in cap.22. Exodi*, ubi legitur *ſpinas*, *non ſpicas*, ut in præſenti. Quam lectionem probant Cornelius à Lapide ibi, *verſu 6.* & ita jubet lex hæc, ut ſi quis negligentia ſua igni à ſe excitato malè advigilarit, nec caverit, ne proſerperet, itaque factum ſit, ut ignis ſpinas, quæ ſegetem ſepiebant, atque exinde ipſam ſegetem corripuerit, teneatur de damno.

COMMENTARIUM.

2 INcendium committitur dolo, culpa, aut caſu. De incendio dolo, aut culpa commiſſo egi *in c.excommunicamus, de rapt.* De incendio caſu admiſſo agitur in præſenti, & jubetur, ut damni æſtimatio reſtituatur. Conſonant Paulus *lib.5. ſent. tit. de incendiariis*, ibi: *Fortuita incendia, quę caſu venti furentis, vel incuria ignem ſupponentis ad uſque vicini agros evadunt, ſi ex eo ſeges, vel vinea, vel oliva, vel fructiferæ arbores concrementur, datum damnum æſtimatione ſarciatur*. Ulpian. *l.8.de offic. Proconſul.* apud Pariatorem legum Moſaic. ibi: *Sed ei, qui non data opera incendium fecerit, plerumque ignoſcitur, niſi in lata, & incauta negligentia, vel laſcivia fuit*. Paulus *lib. ſingulari de pœnis*, apud eumdem Pariatorem, ibi: *Fortuita enim incendia ad forum remittenda ſunt, ut damnum vicini ſarciatur*. In legibus Vviſigoth. *in l.ult.tit.2.l.8.* ita legitur: *Qui ignem appoſuerit ſpinis, ſtipulis, & tribulis, ad coquendum cibum, vel frigus arcendum, ſi ignis longiùs diffuſus alienam meſſem, domum, vineam incenderit, non duplum, ſed damnum præſtare tenetur*. Explicant, & illuſtrant Seſſe *t.2. dec.211.* Pitheus *in collat. legum Moſaic. tit.12.*

CAPUT VI.

Ex a Pœnitentiali Romano.

SI quis domum, vel aream cujuſcumque incenderit voluntariè, ſublata, vel incenſa omnia reſtituat; & tres annos pęniteat.

NOTÆ.

a POEnitentiali.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap. fin.* & ex eodem libro citatur textus hic à Burchar. *l.19. Decreti*, *c.136.* Carnot. *p.5. Decreti*, *c.146.* & reperitur in ipſo Pœnitentiali, *tit.4. c.20.* De auctoritate hujus libri egi *in c.3. de furtis*: & de pœnis incendiarii *in c.excommunicamus*, *de raptor.*

CAPUT VII.

Honorius III. a *Epiſcopo Bononienſi.*

OLim ſcribentibus nobis venerabili fratri noſtro Epiſcopo Mutinenſi, ut accedens perſonaliter Florentiam, Poteſtatem, Conſiliarios, & populum civitatis moneret efficaciter, & induceret ad ſatiſfaciendum de damnis, & injuriis irrogatis venerabili fratri noſtro Epiſcopo, & Eccleſiis *b* Feſulan. & ſi neceſſe foret, cenſuris eccleſiaſticis coarctaret: idem Mutinenſis mandatum noſtrum, quoad monitionem diligentiùs executus, datis induciis, contra teſtes lite non *c* conteſtata proceſſerat. Quare nos revocato proceſſu Commune Florent. quia *d* banniverat eumdem Epiſcopum Feſulanum contra Deum, & Eccleſiæ libertatem, propter injuriam banni in expenſas, & damni tali occaſione ſecuta, taxatione juramento pręmiſſo *e* in mille libris uſualis monetæ prædicto Epiſcopo Feſulanenſi ſententialiter duximus condemnandum.

NOTÆ.

1 a HOnorius III.) In hac ſexta collectione, & quinta, *ſub hoc tit. c.unic.* tantùm legitur *Bononienſi Epiſcopo*: ſed inſcriptionem & litteram hujus textus reſtituo ex Ughel. *t.3. Siciliæ ſacræ*, *fol.231.* in Feſulana Eccleſia caſus hujus textus ita contigit. Ildeprandus patria Lucenſis, conſecratus fuit in Epiſcopum Feſulanum ab Honorio III. qui Pręſul dum ſuam exordiretur Eccleſiæ adminiſtrationem, à republica Florentina non modò gravibus litibus implicitus, ſed propemodùm oppreſſus Florentinis impellentibus exul receſſit. Sed cùm ad Honorium Epiſcopus provocaſſet, primùm ejus cauſæ cognitio Mutinenſi Epiſcopo demandata eſt, poſteà novis difficultatibus emergentibus, in præſenti reſcripſit idem Honorius; & anno undecimo ſui Pontificatus alteram ſcripſit epiſtolam de hac re Epiſcopo Florentino, quam ex regeſtro ejuſdem Pontificis deſumptam refero: (grave valdè gerimus, & indignum, quòd cives Florentini vener. fratrem noſtrum Epiſcopum Feſulanum in Epiſcopalis dignitatis injuriam, & Apoſtolicæ Sedis contemptum exulare compellunt, bonis Epiſcopi ſui, & Eccleſiarum ejuſdem, reverentia divina, & noſtra poſtpoſita, occupatis. Et quidem ſi amor, quem ad civitatem habemus, motum noſtri animi non cohiberet, jam feciſſemus eos, pœna docente, cognoſcere, quantùm doleamus de gravaminibus, & injuriis ab eiſdem ipſi Epiſcopo irrogatis. Sed nec tu in iis excuſare negligentiam tuam potes, qui cives ipſos, tum pro ſalute animarum ſuarum, quarum tibi eſt ſolicitudo commiſſa; tum pro compaſſione

Digitized by Google

ipſius Epiſcopi deberes ab injuriis hujuſmodi refrenaſſe. Licèt igitur cauſa hujuſmodi venerabili f. noſtro Epiſcopo Faventino, & collegis ejus jamdudum fuerit ab Apoſtolica Sede commiſſa; quia tamen propter civium ipſorum diffugia nondum eſt proceſſus habitus in eadem, ipſam ad examen noſtrum duximus revocandam; ideòque mandamus tibi, quatenus Poteſtati, Conſiliariis, & populo ejuſdem civitatis injungas, ut in Kalendis Februarii proximi, quas eis terminum peremptorium aſſignamus, per procuratores idoneos, & ſufficientes compareant coram nobis, eidem Epiſcopo ſuper invaſione, deſtructione, ac detentione bonorum Epiſcopi ſui, & Eccleſiarum ejus exhibituri, quod ordo popoſcerit rationis; aut compoſituri, ſi fieri poterit, cum eodem; denuntiando eiſdem, quod etſi non ſufficienter ad defendendum, & ad componendum tranſumpſerint ad terminum ſupradictum, nos nihilominus in negotio ipſo, quantùm ſuadebit ratio, procedemus. Datum Lateran. decimo Kalendas Januar. Pontif. n. anno undecimo.) Anno verò 1228. inter Florentinos Ildeprandumque lite compoſita, Gregorius IX. anno primo ſui Pontificatus, ad diuturnius pacis ſtabilimentum Eccleſiam ſanctæ Mariæ in Campo Florentiæ Feſulano Epiſcopo attribuit, edita ſequenti bulla, quam tametſi etiam Ammiratus Junior afferat ad catalogum Feſulanorum Epiſcoporum, nos tamen hìc ſcribendam curavimus: (Controverſia, quæ inter te, & cives Florentinos ſuborta fuerat, noſtra proviſione ſopita, quia vidimus, quòd ex cohabitatione Feſulani Epiſcopi major inter eum, & Commune Florentinum poterat concordia provenire, & major Epiſcopatus Feſulani ſecuritas, & utilitas procurari, Eccleſiam S. Mariæ de Campo cum pertinentiis ſuis tibi providimus conferendam. Ut igitur hæc noſtra proviſio perpetuam obtineat firmitatem, prǽfatam Eccleſiam cum pertinentiis ſuis de fratrum noſtrorum conſilio tibi, & ſucceſſoribus tuis perpetuo jure concedimus liberam, & exemptam, non obſtante, quod in litteris venerab. fratris noſtri Epiſcopi Florentini, & publico inſtrumento, quibus ſuum ſuper hoc expreſſit aſſenſum, nihil de Capituli continebatur aſſenſu, cùm nos ejus ſupplendum duxerimus in hac parte defectum. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc noſtræ conceſſionis paginam infringere, vel ei auſu temerario contraire: ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ſe noverit incurſurum. Datum Later. 2. id. Januar. Pont. noſtri anno 1.) 1

b *Feſulani.*) Feſula pervetuſta civitas Italiæ eſt in Provincia Etruriæ, cujus meminerunt Silius Italicus ibi:

Et ſacri interpres Flaminis Feſula.

Diodorus Siculus *lib.*20. cujus initium, & progreſſum refert Ughel. *tom.*3. *Italiæ ſacræ*, *fol.*272. Habet Eccleſiam Cathedralem à primis Eccleſiæ ſæculis à ſancto Romulo conſtructam ejus primo Epiſcopo.

c *Lite non conteſtata.*) Contra dicta ſuprà *in cap.*1. *ut lite non conteſt.*

d *Banniverat.*) Ideſt exulaverat; nam bannum accipitur pro exilio, ut probavi *in cap.*2. *ſuprà*, *de purgat. canonic.* & in præſenti notavit Cironius.

e *Mille libris.*) Injuria enim gravis æſtimatur, cùm fori eccleſiaſtici præſcriptio contemnitur, *c. non placuit*, 16. *q.*7. ibi: *Non placuit laicum ſtatuendi in Eccleſia habere aliquam poteſtatem, cui obſequendi manet neceſſitas, non authoritas imperandi.* Et quemadmodum curialibus injuria irrogata non ipſos dumtaxat tangit, ſed ad Regiæ dignitatis offenſam ſpectat, ut loquitur Fridericus *lib.*3. *conſtit. Sicul. tit.*33. *cap.*1. ita & offenſa clericorum ad Chriſtum pertinet, ut exprimitur *lib.*6. *Capitul. cap.*98. ideòque eo caſu pœnam anathematis ſtatuit Synodus Conſtantinopolitana relata *in cap. accuſato*, 2. *qu.*7.

CAPUT VIII.

a Gregorius IX.

IN noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia propoſuiſtis, quòd cives Brixien. proteſtationibus damnorum illatorum adinvicem, quę propter multas civiles diſcordias incurrerant, plurimùm aggravati, ſtatutum editum de non petendo, vel recipiendo in poſterùm reſtaurationes hujuſmodi à Communi generaliter approbarunt, & firmarunt etiam juramento. *Et infrà*: Cùm igitur aliud ſit damnorum reſtauratio, quàm ſatisfactio expenſarum; & ideò juramento exhibito ſuper damnorum articulo intelligi non debeat, quod factum expenſarum fuerit comprehenſum: mandamus, quatenus (juramento non obſtante prędicto) auctoritate noſtra provideas, quod dictum Commune pro bono concordię ad expenſarum ſatisfactionem aliquid contribuat, juxta tuę diſcretionis arbitrium à te, ſicut expedierit, moderandum.

NOTÆ.

a GRegorius IX.) Non exprimitur, cui Prǽlato Pontifex reſcribat; credi tamen poteſt reſcribere Epiſcopo Brixienſi, de qua diœceſi egi *in c. tuæ*, *de procurat.* Decernit autem Gregorius in præſenti, poſt ſedatas diſſenſiones civiles inter cives Brixienſes, & milites ejuſdem civitatis, ut referunt Hoſtienſis, & Innocen. *in præſenti*, populum Brixienſem poſſe repetere expenſas, etſi juramento promiſerit damna illata occaſione hujuſmodi diſſenſionum non repetiturum; & magna cum ratione, nam cùm juramentum non extendatur ad ea, de quibus actum, vel cogitatum non fuit, *c. Quintavallis*, *de jurejur.* & in propria, & ſtricta interpretatione appellatione damnorum non veniant expenſæ, *l.*3. *ff. de damno infecto*; ideo etſi populus Brixienſis juramento promiſiſſet ſe non repetiturum damna occaſione diſcordiarum accepta, rectè tamen poteſt expenſas repetere.

CAPUT IX.

a Idem.

SI culpa tua datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti, aut hęc imperitia tua, ſive negligentia evenerunt, jure ſuper his ſatisfacere te oportet, nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam. Quòd ſi animalia tua nocuiſſe proponas, nihilominus ad ſatisfactionem teneris, niſi ea dando paſſis damnum, velis liberare te ipſum: quod tamen ad liberationem non proficit, ſi fera anima'ia, vel quę conſueverunt nocere, fuiſſent; & quam debueras, non curaſti diligentiam adhibere. Sanè licèt qui occaſionem damni dat, damnum videatur dediſſe; ſecus eſt tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nihil omiſit.

NOTÆ.

1 a IDem.) Gregorius videlicet Nonus, qui præſentem edidit conſtitutionem motu proprio, ex diverſis juris civilis principiis. Et in primis docet circa damnum datum, teneri eum, qui culpa ſua damnum dedit, juſſit dari, conſenſit, imperitè egit, aut neglexit: quod etiam paſſim docetur *in tit. ff. ad l. Aquil.* Et licèt quodlibet damnum datum peculiari lege vindicari poſſit: veluti Aquilia, de vi publica, & de ſicariis; tamen extra ordinem damnum datum vindicari poſſe, colligitur *ex l.*1. §.1. *l.*9. *l. penul. & ult. ff. de incendio, & ruina*, *l.*3. §.1. *ff. de offic. Præf. vigil. l.*2. *ff. arbor. furt. cæſ. l. aut facta* 16. §. *evenit*, *ff. de pœn.* Ut autem damnum datum vindicetur, injuria factum eſſe debet, ideſt vel dolo, vel culpa. Patet etiam tam latè verb. *injur.* ut & qui culpa leviſſima damnum dedit, injuria dediſſe dicatur, *l. in l.*44. *ff. ad l. Aquil.* Igitur culpa in præſenti non ſolùm ſupinam negligentiã deſignat, quę propè dolum eſt; verùm & ſævitia, & imperitia, & infirmitas in culpa ponuntur, ſi quis aſſe- ctave-

Digitized by Google

ctaverit id, in quo intelligit, vel intelligere debet imperitiam, aut infirmitatem ſuam eſse alii periculoſam futuram, l.5. §.1. & ult. l.8. l.31. ff. ad leg. Aquil. l. illicita 6. §. ſicuti, de offic. Præſid. Proſequitur Gregorius caſum, in quo quis damnum dedit, non corpore ſuo, ſed per animalia propria: & tunc docet, poſſe dominum ſervi, vel quadrupedis, per quem damnum datum eſt, æſtimationem damni ſolvere, vel noxam dare, hoc eſt ſervum, vel animal, quod damnum dedit, juxta legem 1. & per totum titulum ff. de noxalibus. In qua parte obſervandi ſunt textus in l. ſervus 27. §. ſi quis ſervus, ff. ad l. Aquil, l. ſi uſuſfructus, ff. ſi ex noxali cauſa, l. ſervus 15. ff. de interrogat. act. l. itaque 12. §. 1. l. ſervi 17. §. illud, l. inficiando 61. §. 4. ff. de furtis, l. inter 26. §. ſed & cùm ſervus, ff. mandati, l. ſi hæredis 48. l. ſi libertus 110. ff. de legatis 1. l. 19. §. ult. ff. de peculio, cum leg. 16. ff. de peculio legato, junctis Fabro lib. 3. conject. cap. 5. Cujacio lib. 12. obſerv. c. 4. & vult. l. 1. ff. de publ. judic. l. 3. §. 4. ff. nautæ, caupon. l. Neſennius, §. fin. ff. de re judic. l. ex contractibus 49. ff. de O. & A. l. ſi ſervus 31. ff. de pignor. l. 17. §. penul. ff. de uſufruct. l. 2. ff. de public. l. ſi ambo 10. §. quoties, l. ſi debeat, ff. de compenſ. l. item 20. §. item rectè ait, l. illud 40. §. penult. ff. de petit. hæredit. l. 3. ff. de evict. l. 4. §. illud, ff. de ſtatu liber. l. 11. ff. locat. juncto Cujacio lib. 22. obſerv. c. 4. & lib. 21. c. 40. l. 1. ff. ne quis eum, l. 2. ff. de eo, per quem factum, l. 1. §. cùm ſervus, ff. de his qui dejecerunt, l. 18. §. ult. ff. de mortis cauſa donat. l. 1. §. ult. ff. de publican. l. 4. ff. de aleator. l. 4. §. auctoris, ff. de doli except. l. 12. §. ult. cum l. ſequenti, ff. de liberali cauſa, l. ſi mulier 21. §. 1. ff. rer. amot. l. 17. §. 17. l. 46. & 58. ff. de ædilit. edict. l. 3. §. ult. ff. ſi menſor falſum modum, l. poſtliminium 19. §. ſi ſtatu liber, ff. de captivis, l. 1. §. apud ſervum, ff. depoſiti, l. 72. §. 5. ff. de ſolution. l. antiquis 6. §. ſi ſervus, ff. quod vi aut clam, l. 6. §. Celſus, ff. de aqua pluvia, l. 13. §. 1. ff. de publican. l. 3. §. 4. ff. de libero homine, l. 7. ff. quod vi aut clam, l. 8. §. ult. ff. communi dividundo, l. ſi hominem 69. ff. de ſolution. l. rem. 21. §. 1. ff. commodati, juncto Cujacio tr. 8. ad Africanum, l. 7. §. hoc edictum, ff. de damno infecto, l. 13. & 14. ff. de interrogat. l. 1. §. interdum, ff. ſi quadrupes pauperiem.

TITULUS XXXVII.

De pęnis.

CAPUT PRIMUM.

Ex Concilio a Toletano.

EA, quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequente ſententia condemnentur.

NOTÆ.

1 a TOletano.) Ita etiam legitur in prima collectione, ſub hoc tit. c. 1. & apud Burchardum lib. 19. Decreti, c. 158. Carnotenſ. part. 15. Decreti, c. 166. & in fragmentis Concilii Toletani incerti, quæ reperiuntur ad calcem Concil. Toletani 1. apud Loayſam: & licèt non reperiatur textus hic in aliquo ex Conciliis Toletanis hucuſque excuſis, ejus tamen ſententia in jure certa eſt: nam licèt de eodem delicto non poſſit quis iterùm accuſari, poſtquam fuit ſemel abſolutus, vel condemnatus, ut probavi in c. de his, de accuſat. tamen cùm poſteà nova prævaricatione relapſus eſt in idem delictum, poteſt iterùm puniri; immò & propter iterationem graviùs punitur, ut probavi in c. ad abolendam, de hæret.

CAPUT II.

Ex Concilio a Triburienſi.

SI quis presbyter, quod abſit, quia ſacerdos altiſſimi Dei eſt, vulneratus, vel quibuslibet injuriis, & contumeliis dehoneſtatus evaſerit, & ſupervixerit, tota compoſitio perſolvatur presbytero. Si autem in articulo mortis præventus obierit, pretium b vuerigeldi tripartita partiatur diviſione: ideſt altari, cui ordinatus fuerat, pars una; Epiſcopo, in cujus diœceſi erat, altera; tertia parentibus, de quibus ortus fuerat. Si verò in atrio Eccleſię aliquid ex iſtis presbytero factum fuerit, ſupradicto modo presbytero, & pro presbytero ſolvatur. Sed quia ut Hilarius Papa omnibus Epiſcopis per diverſas provincias in epiſtola ſua ſcribit, injuria ſacerdotum, & Eccleſiarum ſacrilegium eſt; ſacrilegium in atrio factum, altari & Domino ejuſdem loci perſolvatur. Sacerdotes enim non ſunt lacerandi, ſed potiùs coronandi: quia de his Eccleſiaſticus liber loquitur, dicens: In tota anima tua time Dominum, & ſacerdotes illius ſanctifica, & miniſtros ejus non derelinquas, & honorifica ſacerdotem. Et Iſidorus: His enim, ſicut & Epiſcopis, diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt: præſunt enim Eccleſiæ Chriſti, & in conſecratione divini corporis, & ſanguinis conſortes ſunt Epiſcopis. Similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi.

NOTÆ.

1 a TRiburienſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, ſub hoc tit. c. 2. & ex eodem Concilio citatur textus hic à Burchardo lib. 6. Decreti, c. 11. Carnotenſi p. 10. Decreti, c. 40. & ſub nomine Paleæ extat apud Gratianum in c. omnes 26. 17. qu. 4. & reperitur in ipſo Concilio can. 4. prout in præſenti tranſcribitur. De hoc Concilio nonnulla notavi in c. clerici, de vita & honeſt. cleric. Uerba autem in præſenti tranſcripta extant lib. 4. c. Caroli, c. 15. & inter canones Iſacii Lingonienſis Epiſcopi tit. 2. cap. 1.

2 b Vuerigeldi.) Vverigeldus, vel vuirigildus, ſumitur pro pretio, quod pro compoſitione judiciali perſolvitur pro homicidio, aut alio delicto propinquis, & hęredibus; quo modo accipitur in lege Salica c. 1. §. 7. & lib. 3. capitul. c. 28. & lib. 6. c. 98. & 99. Alemanor. tit. 4. 29. 34. Bojorum tit. 7. c. 1. & tit. 15. c. 5. Ripuar. tit. 36. §. 1. & tit. 46. §. 1. Friſion. tit. 1. §. 9. Longobard. lib. 1. tit. 1. l. 7. Pœnit. Romano tit. 4. c. 17. ibi: Pretium ſuum, ideſt vuerigildum ſuum: & aliis legibus antiquis congeſtis à Lindembrogio in gloſſar. verbo Uuerigildum; in ſpeculo Saxonico lib. 3. art. 8. ibi: Teſtimonium præconis vice ſtat duorum, ejus etiam emenda, & vuerigeldus duplex eſt, ſecundum ipſius nationem. Et art. 65. ibi Qui etiam aliquam actionem injuriarum paſſum judicio exhibere promiſerit, ſi id facere nequiverit, cum ſuo abſolvetur vuerigeldo, & per hoc juri non derogat ſuo: vuerigeldus poſt tres menſes à tempore ejus acquiſitionis perſolvetur. Illuſtrat ex variis Germaniæ ſcriptoribus Joannes Voſſius lib. 2. de vitiis ſerm. c. 2. Lindembrog. ubi ſuprà. Ant. Auguſt. in notis ad dictum Pœnitent. Rom. tit. 4. c. 17. Bignonius in not. ad Marculf. lib. 1. c. 18. Gibalinus tom. 2. de negot. lib. 6. c. 9. art. 3. nu. 11.

COMMENTARIUM.

TExtus hic exponendus eſt juxta conſuetudinem Provinciæ, in qua Concilium hoc celebratum fuit, videlicet Germaniæ: apud veteres enim Germanos certa pecuniæ ſumma delicta æſtimabantur, neque homicidium morte lui lex erat; & facinoroſi omnes, niſi læſæ Majeſtatis, pecuniariam ſolvebant pœnam, quæ dicebatur compoſitio. Tacit. de moribus Germanorum, ibi: Suſcipere tam inimicitias, ſeu patris, ſeu propinqui, quàm amicitias neceſſe eſt, nec implacabiles durant. Luitur enim homicidium certo armentorum, ac pecorum numero, recipitque ſatisfactionem univerſa domus. Et in legibus Bajubar. tit. 1. c. 11. ita legitur: Ut nullus Bajubarius alodem, aut vi- 3

Digitized by Google

tam ſine capitali crimine perdat, ideſt ſi in necem Ducis conſiliatus fuerit, aut inimicos in provinciam invitaverit, &c. Cæterà verò quæcumque commiſerit peccata, quouſque habet ſubſtantiam, componat ſecundùm legem. Ideoque frequenter in veteribus legibus hæc verba reperies, *de vita componat*, ut *lib.3. capitul. c.10. Si quis convictus fuerit perjurii, perdat manum, aut redimat.* Et *lib.4. Capitul. c.13. 15. & 18.* ibi: *Qui hominem publicam pęnitentiam agentem interfecerit, bannum noſtrum in triplo componat, & vuirigildus ejus proximis perſolvatur.* In legibus Angliæ apud Hovedenum *in Henrico II.* ibi: *Vuere ſuum, ideſt pretium redemptionis ſuæ, ſolvat.* Et pro modo culpæ, & dignitate perſonæ compoſitio fiebat, *c. qui ſubdiaconum occiderit, 17. q.3.* probant Petrus Gregor. *lib.4. partit.13. c. fin.* Creſolius *lib.3. myſtag. tit.1. c.22. ſect.4.* Rouſſelius *lib.6. hiſt. Pontif. juriſd. c.2. n.6.* & ultra compoſitionem in nonnullis delictis, quæ legibus expreſſa erant, præter compoſitionem reus fiſco fredum ſolvebat. Gregorius Turon. *de miraculis S. Martini, lib.4. c.26.* ibi: *Affirmavit Rex quoſdam ex his, qui abſoluti fuerant, ad ſe veniſſe, compoſitionemque fiſco debitam, quam illi fredum vocant, à ſe indultam.* Illuſtrant Bignonius *lib.1. ad formulas Marculfi. c.3.* Licèt cùm hæſitaretur in Concilio Cabilon.2. cuinam perſolvenda eſſet pœna patrati homicidii in presbyterum, Patres Concilii quæſtionem ad Principem rejecerint, tamquam ſupremum arbitrum pęnę, & veniæ criminum, *can.24.* ibi: *De Epiſcopis verò, Preſbyteris, & Diaconibus, & monachis interfectis quærendum à Domino Imperatore eſt, cui illius homicidii pretium exſolvendum ſit.* Unde juxta hunc morem à Patribus Concilii Triburienſis decretum eſt, compoſitionem presbyteri occiſi eſſe dividendam pro æqualibus portionibus inter Eccleſiam, cui inſerviebat, Epiſcopum diœceſanum, & ejus conſanguineos. Sed cùm Raymundus mutaſſet hæc verba aliam diviſionem faciendo, credo ob auctoritatem Gregorii Noni, qui confirmavit hanc compilationem, illi ſtandum eſſe. An verò ſtantibus parentibus aliqua pars illis ſit aſſignanda, diſputant Covarr. *lib.2. var. c.9. n.10.* Genuenſis *practic. q.370.* Sed attenta integra hujus canonis, nulla hæſitationis occaſio manet.

C A P U T III.

Idem R. a *Cantuarienſi Archiepiſcopo.*

LIcèt juxta Apoſtolum arguere, & increpare debeamus; ſic tamen debemus exceſſus corrigere ſingulorum, ut probemur, non quę noſtra ſunt, ſed quę Jeſu Chriſti quęrere, & in correctione facienda videamur modeſtiam, & maturitatem ſervare. Accepimus autem, quòd *b* Archidiaconi *c* Conventren. Epiſcopatus pro exceſſibus, & criminibus puniendis à clericis, & laicis pęnam pecuniariam exigunt: in *d* examinatione ignis, & aquę xxx. denarios à viro, & muliere quęrere pręſumunt; & pro annuę exactione pecunię perſonas quandoque ſuſpendunt, & Eccleſias *e* interdicunt: à vicariis quoque xii. *f* denarios, ut in Eccleſiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quę canonum obviant ſtatutis, & de radice cupiditatis, & avaritię videntur prodire. Quia igitur ſolicitudini noſtrę incumbit paſtorali providere diligentia, ne ab eccleſiaſticis perſonis tuę provincię aliquid agatur, quod reprehenſioni ſubiaceat, vel eccleſiaſticam honeſtatem denigret: f. t. per A. ſ. p. m. quat. Archidiaconis prędicti Epiſcopatus ex parte noſtra, & tua diſtrictè inhibeas, ne exceſſibus corrigendis, aut criminibus puniendis à clericis, vel laicis pęnam pecuniariam, nec pro examine ignis, vel aquę denarios ampliùs exigere audeant, vel alia, quę dicta ſunt, quomodolibet exercere. Si autem contra prohibitionem noſtram auſu temerario venire pręſumpſerint, eos omni cont. & ap. ceſſ. eccleſiaſtica cenſura percellas, & ſententiam ipſam uſque ad dignam ſatisfactionem facias inviolabiliter obſervari.

N O T Æ.

1 a *CAntuarienſi.*) Ita etiam legitur in prima colectione, *ſub hoc tit. c.3.* & extat textus hic poſt Concil. Lateran. *part.1. de ſimonia, c.3.* prout hic tranſcribitur.

b *Archidiaconi.*) Quibus ex conſuetudine competit in nonnullis provinciis juriſdictio contentioſa, juxta tradita *in c. ad hæc, de offic. Archid.*

c *Conventrenſis.*) Anglicani Regni, de qua diœceſi egi *in c.2. de reſcript.*

d *Examinatione.*) Hæc verba omiſit Raymundus, quia jam ejus tempore hoc examen purgationis vulgaris prohibitum erat, ut probavi *in c. fin. de purgat. vulg.*

e *Eccleſias interdicunt.*) Cùm ſententia interdicti ferri non poſſit regulariter ob cauſam pecuniariam, ut probavi *in c.2. de his, quæ fiunt à Prælat.*

f *A Vicariis denarios.*) Juxta tradita *in c.2. ne Pręlati vices ſuas.*

COMMENTARIUM.

2 AN Epiſcopi, & cæteri judices Eccleſiaſtici poſſint pro criminibus pęnam pecuniariam imponere, dubitant interpretes ob juris teſtimonia in hac parte invicem contraria. Et non poſſe eam imponere, videtur probari ex pręſenti textu, & *ex c. pauper, 11. q.3. c. ſi lapſis, 50. diſtinct. c. irrefragabili 13. §. ultim. de offic. ordin. c. ut clericorum, de vita, & honeſt. cleric.* Concil. Aurelian. 2. *can.3.* Cabilon. ſub Carolo Magno, *c.18.* & ex ea ratione, ne ipſi in pęnis irrogandis turpem aliquem quæſtum conſectari videantur: & quia, ut ait Divus Iſidorus *in diſt. c. propter*, citò violatur auro juſtitia, nullamque reus pertimeſcit pęnam, quam ſcit poſſe pecunia redimere. Sed contrarium prorſus verum eſt, videlicet Epiſcopum, vel alium judicem Eccleſiaſticum poſſe imponere pęnas pecuniarias. Quæ ſententia probatur *ex c. dilectus, de offic. ordin. c. ſi vos, 23. q.3. c. cùm ſit nimis, §. final. c. poſtulaſti, de Judæis, c. ad audientiam, de præſcript. c. olim, de injur. cap. P. & G. de offic. deleg. cap. venerabilis, §. denique, de ſent. excomm. c. in Archiepiſcopatu, de raptor. c. ſtatuimus, 16. q.1.* probant Lantdmeter. *lib.2. de veteri cleric. c.109.* pluribus relatis Barboſa *par.3. de poteſt. Epiſcop. alleg.107.* Diana *par.10. tr.8. per tot.* Solorzan. *tom.2. de jure Indiar. lib.3. c.7. nu.76.* Salgado *de protect. Regia, par.2. c.4.* Cevallos *tom.4. q.897.* Valaſcus *alleg.34.* Cabedo *deciſ.81.* Bobadilla *lib.2. polit. c.17. nu.199.* Nec obſtant textus pro contraria ſententia adducti; nam procedunt, quando judices eccleſiaſtici pęnas pecuniarias imponunt ex avaritia, & radice cupiditatis, animo eas imburſandi, ſibique applicandi: quo caſu non licet pęnas pecuniarias imponere. At vero zelo juſtitiæ, quia illa magis timetur, pęnam pecuniariam imponunt locis piis applicandam, quam juxta Concilium Tridentinum *ſeſſ.24. de reform. c.3.* rectè imponere poſſunt, ut probant Petr. Gregor. *lib.4. partit. tit.15. cap.1.* Sfortia *in hiſt. Concil. Trident. in ſeſſ. de edit. lib.* Chopinus *de ſacr. pol. lib.1. tit.3. n.10.* Diana *d. tract.8.* qui proſequitur expoſitionem Concilii Trident. & explicat, quomodo poſſit Epiſcopus applicare dictas pœnas pecuniarias locis piis. Et pro exactione ipſius mulctæ non teneri judicem eccleſiaſticum auxilium brachii ſæcularis invocare, probat Solorzanus ſuprà, *nu.81.*

C A P U T IV.

Idem *in Concilio* a *Turon.*

CAlumniam, & audaciam temerè litigantium condemnando in expenſis, & alio multiplici remedio ſanctio *b* Imperialis compeſcit. Quoniam igitur ſacris inſtitutis conſonare dignoſcitur, præcipimus, ut de cætero in *c* cauſis pecuniariis victus victori in expenſis condemnetur, niſi ſententia pro *d* abſente feratur.

NO-

Digitized by Google

NOTÆ.

a Turonenſ.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.5.* & poſt Concil. Lateran. *par.3.c.2.* non tamen reperitur textus hic in ipſo Concilio Turonenſi, ut jam notavit Ant. Auguſt. *in præſenti*. De Concilio Turonenſi nonnulla notavi *in c. majoribus* 8. *de præbend.*

b *Imperialis*.) Relata *in l. properandum*, *ſſ. ſin autem*, *C. de judiciis*, *l.4. & 5. C. de fruct. & litium expenſis*.

1 c *Pecuniariis*.) Hic rectè deducunt Fachineus *lib.1. controv. c.42.* Balboa *in c. ſignificaverunt* 11. *nu.29. de except.* in cauſis criminalibus regularibus victum non eſſe condemnandum in expenſis: pro qua ſententia facit diſertus textus *in l. non ignoret*, *C. de fructib. & litium expenſis*: ubi Imperator agnoſcit diſcrimen, quod verſatur inter cauſas civiles, vel criminales, his verbis: *Vel delata non probaverit, pro calumnia quidem pœnam luat legibus conſtitutam; pro pecuniaria verò cauſa, poſt ſumptus, conſiderata quantitate poſtulatorum, vel medii itineris intervallo, condemnationem pro æſtimatione judicis ſuſtinebit*. Nec contrarium probatur ex generalitate, qua utitur Imperator *in l. properandum*, *§. ſive alterutra*, *C. de judiciis*: nam licèt in principio ipſius textus Imperator ageret tam de cauſis civilibus, quàm criminalibus quoad ſtatuendum tempus, intra quod lis finiri debebat; tamen dum ad expenſas ſolvendas deſcendit, tantùm agit de cauſis civilibus. Nec etiam obſtat textus *in l.3. C. qui accuſare*, ibi: *Non ſolùm extra ordinem æſtimatione judicis puniendi ſunt, ſed etiam ſumptus, quos in eam rem, & circa ipſum iter ad litem vocati fecerunt, pendere coguntur*. Nam ibi agit Imperator de accuſatore contumace, non verò de eo, qui victus fuit in judicio criminali.

2 d *Pro abſente*.) Conſonant textus *in d. l. properandam*, §. *ſive autem*, *C. de judiciis*. Et rationi conſonum eſt hoc; nam iniquum videtur, ut abſens & contumax, qui alioquin non auditur niſi refuſis expenſis, *l. ſancimus*, *C. de judic.* expenſas à præſente repetat. Deinde quia Imperator *in d. l. properandum*, §. *ſive autem*, vult eum in pœnam contumaciæ obligatum eſſe ad expenſas, quas reus præſens fecit: ergo implicat, & abſurdum eſt dicere, reum præſentem condemnandum eſſe in expenſis ipſi actori abſenti. Quare rectè Alexander III. in præſenti à generali obligatione victi ſolvendi expenſas victori, excepit caſum, in quo ſententia pro abſente lata eſt.

COMMENTARIUM.

3 QUoad pœnam temerè litigantis non ſemper unum, idemque jus obſervatum reperitur; olim enim in ipſo ingreſſu litis, tam actor, quàm reus pecuniam deponebant in æde ſacra, ut victus, & qui condemnatus evaſiſſet, illa pecunia mulctaretur; qui verò obtinuiſſet, pecuniam ſuam recuperaret: quæ pecunia à loco ſacro, ubi deponebatur, & quia propter ærarii rationem, & ſacrorum publicorum multitudinem in rebus divinis conſumebatur, dicebatur ſacramentum. Varro *lib.4. de lingua Latina*, ibi: *Qui petebat, & qui inficiabatur, de aliis rebus uterque quingentos æris ad Pontificem deponebant; de aliis rebus item certo alio legitimo numero aſſium: qui judicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat: victi ad ærarium redibat*. Feſtus Pompejus, ibi: *Sacramentum æs ſignificat, quod pœnæ nomine penditur*. De qua pecunia agunt Valer. Max. *lib.7. c.8.* ibi: *Aphronia tamen cum ſorore ſacramento contendere noluit, teſtamentumque matris patientia quàm judicio convellere ſanctius eſſe duxit*. Cicero *in oratione pro Milone*, ibi: *Eam denique, cui nulla lex erat, nullum jus civile, nulli poſſeſſionum termini, qui non calumnia litium, non injuſtis vindiciis, ac ſacramentis alienos fundos; ſed caſtris, exercitu, ſignis inferendis petebat*. Quem ita exponit Budeus *ad Pandectas*, *in l. ult. ff. de orig. jur. fol.24.* Quod etiam ipſum expendit *in lib. de Oratore*. Qui enim contendebant, invicem ſe provocabant ſacramento quadragenario, vel quinquagenario, juxta diverſitatem cauſarum, in hunc modum: Si malè petis, quinquaginta aſſes dare ſpondes? Et actor ſpondebat. Deinde interrogabat: Si malè te defendis, & ſine cauſa litigas, totidem promitis? Et reus itidem reſpondebat. Cicero *in oratione pro Roſcio*, *& pro Cecinna*: alluſitque eleganter ſacra pagina apud noſtrum Uulgatum, *Sapientiæ c.1. in fine*. Dicebatur ſacramentum, quia pecunia promiſſa ſtatim apud ædem Saturni deponebatur. Iſidorus *l.5. orig. c.24. in fine*, Feſtus *verbo Sacramentum*. Unde is, qui vincebat, ſuos nummos referebat: nummi verò illius, qui ſuccubuerat, apud ærarium Saturni manebant. Varro *lib.4. de lingua Latina*. Hinc exponitur Juſtinianus *in princip. Inſtit. de pœna temerè litigantium*, ubi ait, pœna pecuniaria olim deterritos fuiſſe perperam litigantes: quæ fuit, quæ promittebatur per dictam ſponſionem, vel alia major, ſi ſub majori contendere volebant, veluti tertiæ, quintæ, vel decimæ partis litis, *ff.* ubi Theophilus, *eod. tit.* Hæc autem major pœna non deponebatur in arca Pontificum, quia ſolis litigantibus manebat: ideò victor ex ſponſu contra victum agebat ad pœnam. Docent Budeus *in annotat. priorib. ad Pandect. pag. mihi* 94. Polletus *lib.5. hiſt. fori Rom. c.5.* Briſſon. *lib.5. de formul. pag.369.* Pitheus *lib.1. adverſ. c.18.* Oſualdus *lib.4. Donel. c.3. littera E*, & *c.13. littera D*, Deſiderius Heraldus *ad Arnobium adverſ. Gentes*, *lib.4. pag.137.* Joann. Funger. *in etymol. verbo Sacramentum*. Ex qua obſervatione explicari poteſt textus *in l.3. §. idem ſcribit*, *ff. de pecul.* ubi docemur, non minùs contrahi in judicio, quàm per ſtipulationem, videlicet propter ſponſiones iſtas, quæ initio litis ultro, citroque interponebantur. Inde novationem neceſſariam per litis conteſtationem contingere docetur *in l. delegare* 11. *l. aliam* 29. *ff. de novat.* & explicant Briſſonius *lib.2. de ſolut. tit. de novat.* Valentia *lib.2. illuſtr. tract.2. cap.9.* Vuiſembach. *diſp.* 40. *nu.13.* Illuſtrant Pitheus *lib.1. adverſ. c.18.* Germonius *lib.3. de ſacroſ. immunit. c. fin. n.26.* Pancirola *lib.1. var. c.39.* Revardus *lib.2. var. c.18.* Vaſconcellos *ad titulum de ſacramentis non iter.* Cujac. *in l.69. ff. de legat.2.* de quo ſacramento aliqui accipiunt textum *in l.1. §.5. ff. de extraordin. cognit.* Poſtea ſtatutum fuit, ut actor in initio litis decima ipſius litis calumniæ nomine caveret, hoc eſt decimam partem litis, ni viciſſet, reo præſtiturum. Extat conſtitutio Diocletiani, quam ex Codice Hermogeniano reſtituit Cujacius *lib.7. obſ. c.6.* quæ ejus repromiſſionis decimæ partis meminit, ibi: *Quippe ſi per calumniam hoc eum facere confidis, remedio repromiſſionis initio poſtulatæ columniæ, decimæ partis ejus quod competit, tibi condemnare eum deſiderare potes*. Extat etiam veſtigium *in l.4. C. de fruct. & lit. expenſ.* & in formula veteri, *c.29.* & apud Francos non alias litium expenſas cognitas fuiſſe, quam per hanc decimam partem litis, probat Bignonius *in notis ad Marculfum*, *lib.1. c.20.* Hanc tamen pœnam obſoletam ſuſtulit Juſtinianus *in l. ult.* §. *antiqua*, *C. de jurejur. propter. calum.* §. *hæc autem*, *Inſtit. de pœna temerè litig.* eandemque poſteà reduxit, non abolito calumniæ jurejurando, *in novella* 112. ut ita temere litigantes variis afficerentur pœnis. Quam legalem ſanctionem in cauſis eccleſiaſticis procedere ſtatuit Alexand. III. in præſenti, ita ut ſemper victus victori in expenſis damnetur, ſi temerè, & calumniæ cauſa litigavit, *l. properandum*, §. *& ſi quid*, ubi Cujac. *C. de judic. l.2. ff. ſi mul. ventris*; ubi Cujacius. Quando tamen quis dicatur temerè litigare, & plura de expenſis in judicio ſolvendis, congeſſerunt Cujacius *lib.2. obſerv. c.1.* Hothomanus *in d. l. properandum*, §.6. Parladorius *lib.2. rer. quotid. c. fin.* §. 18. Covarr. *practicar. cap.* 27. Gamma *deciſ.* 65. Theſaurus *deciſ.*67. Donellus *lib.26. comment. cap.3.* ubi plura Oſualdus *littera H*, Pichardus *in d. ſſ. hæc*, *Inſtit. de pœna temerè*, Faber *de error. decade* 19. *errore* 6. Fachineus *lib.1. controverſ. c.40. & lib.12. c.52.* Barboſa *lib.2. voto* 18. *per tot.* Farinac. *in report. judic. cap.52.* Valenzuela *conſ.132. ex n.79. & conſ.143. nu.19.* Borell. *tom.2. deciſ. tit.39. de expenſ.*

CAPUT V.

Innocent. III. a Nidroſienſi Archiepiſcopo.

QUòd in dubiis. *Et infra*: Quia verò tam ſacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quàm qui perſonaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant, de rigore canonico eos credimus deponendos.

NOTÆ.

a Nidroſienſ.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. unic.* Integram decretalem dedi, & inſcriptionem expoſui *in c. quod in dubiis*, *de renunc.* & commentarium hujus textus invenies *in cap. petitio penult. de homicid.*

Digitized by Google

CAPUT VI.

Idem a *London. Epiſcopo.*

TUæ diſcretionis prudentiam. *Et infrà*: Ad illud, quod à nobis tertiò requiſiſti, qualiter clerici in *b* latrociniis, vel aliis magnis ſceleribus deprehenſi puniri debent: Reſpondemus, quòd à ſuis ordinibus *c* degradati detrudi debeant in *d* arctis monaſteriis ad pœnitentiam peragendam.

NOTÆ.

1 a LOndinenſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de vita, & boneſt. cler. c.3. & in c. tuæ, de conſang. & affin. in eadem collect.* ubi extat alia pars hujus decretalis; ſed quia non reperitur inter editas à Sirleto, & Boſqueto, ideò ejus integram reſtituere non poſſum.

b *Latrociniis*.) Secus verò ſi ſimplex furtum admiſerint; nam tunc tantùm deponuntur, ut poſt Hoſtienſem in præſenti, docuit Balboa *in c. cùm non ab homine 10. de judiciis.*

2 c *Degradati*.) Clerici enim cùm pœnitentiæ peragendę cauſa in monaſteria olim detrudebantur; priùs deponi debebant, antequam huic carceri manciparentur. Cùm enim monachorum conventus laicorum cętus cenſeretur, inter eos agere non poterat clericus integro ſuo gradu & ſtatu ſervato: quare priùs per depoſitionem ad ſtatum laicalem redigebatur, ut ita pęnitentiæ collum ſubderet. Concilium Neocæſar. *can.*1. Tolet.4. *can.* 44. ibi: *Oportet canonibus in tali ſcelere proditum à clericatus ordine ſubmoveri, & pęnitentiæ triennio deputari.* Epaun. *can.* 21. *Si presbyter crimen capitale commiſerit, ab officii honore depoſitus in monaſterium retrudatur.* Cabilon. *can.*30. *Ut gradu amiſſo agendæ pęnitentiæ gratia in monaſterio, &c.* Agathenſe *can.*50. *Ab officii honore depoſiti in monaſterium retrudantur, & ibi tantummodo, quamdiu vixerint, laicam communionem accipiant.* Notavi *in cap. clerici 4. de exceſſ. Prælat.* Concil. Tolet.4. *can.*43. Subſervit huic obſervatiunculæ ex arcanis juris civilis venuſtum militiæ armatæ exemplar; quippè cùm milites torqueri ob militiæ dignitatem non valerent, *l.3. §.2. ff. de re milit. l. militis, C. de quæſtion.* docetur *in l.7. ff. de re milit.* quòd proditores milites, aut transfugæ, exauthorati torquentur. Planè quod Modeſtinus inquit eum, qui ad hoſtes confugit, & redit, torqueri, ad beſtiaſque damnari, vel ad furcam, quamvis milites nihil eorum patiantur, *l.3. §. is qui ad hoſtem 10. ff. de re milit.* ſic equidem eſſe temperandum exiſtimo, ut qui ad hoſtem confugit, & redit, ſi miles erat, nec torqueri, nec ad beſtias, nec ad furcam damnari poſſit, juxta legem 2. *ff. de re milit.* niſi exauthoratione præcedente, ad ordinem paganorum redactus fuiſſet. Proinde apud Ammian. Marcel. Lampadius Præfectus falſi inſimulatus, priùs quàm torqueretur, dignitate privatus fuit. *Fallaciarum* (ait Ammianus Marcel. *lib.*15.) *nube diſcuſſa, Imperator doctus relatione fideli, abrogata poteſtate Prefecti, Lampadium ſtatui ſub quæſtione præcepit.*

d *Arctis monaſteriis*.) De qua pęna detruſionis in monaſterium egi *in cap.*1. *de regul.*

CAPUT VII.

Idem *Abb. &* a *Fratrib. Crypta Ferrata.*

COnſtitutus in præſentia noſtra. *Et infrà*: Licèt autem in inſtrumento Epiſcopi Lavitani expreſſa fuerit certa pœna, quam pars, contractum non ſervans, ſolveret obſervanti: cùm tamen utraque pars veniſſe contra illum, ex confeſſione propria convincatur, cùm & pars veſtra ſubtraxerit Epiſcopo penſionem, & Epiſcopus procurationem exegerit ab eadem Eccleſia, ſicut ęconomus propoſuit memoratus, utramque partem ab ea reddimus abſolutam.

NOTÆ.

1 a ABbati & fratribus.) Ita etiam legitur *in c. conſtitutus, de religioſis domib.* ubi extat alia pars hujus textus, & ibi præſentem inſcriptionem expoſui.

COMMENTARIUM.

2 CUm præſens rubrica generaliter concipiatur de pęnis, non ſolùm ſub ea agitur de pęnis delictorum, verùm de pęnis conventionalibus conſenſu partium ſtatutis, de quibus in præſenti textu, *& in c. ſuam infrà*. Eſt autem pœna conventionalis, promiſſio confirmans præcedentem obligationem, aut cauſam, & ad ejus implementum reum impellens, ſub communicatione præſtandi aliquid certum: & talis obligatio tendit ad confirmandam priorem, ut docet Cujac. *in l. ſi ita* 97. Donellus *in l. ſi homo 69. nu.5. ff. de V. O.* nec requirit priorem obligationem, ſed cauſam, veluti ſi dixerit ſtipulator: Si domum non fabricaveris, centum dabis, Quia fabricatio domus tunc non eſt in obligatione, cùm promiſſa non ſit, ſed in cauſa. Unde promiſſor liberatur domum fabricando, quia eſt cauſa debendi; ſed peti ipſa fabricatio non poteſt, *l. ſi penum 24. ff. quando dies legati cedat, l. obligationum 24. §. ita, ff. de V. O.* unde cognoſcitur, pęnam, de qua in præſenti textu, adjectam fuiſſe ad firmandam transactionem inter Epiſcopum Lavitanum, & monaſterium initam, de qua *in d.c. conſtitutus*. Et ita non cauſæ, ſed conventioni pęna acceſſit. Etiam ſciendum eſt, pęnas conventionales quocumque eventu eſſe ſolvendas, licèt nulla culpa poſſit imputari promiſſoribus, quia non tantùm promiſerunt diligentiam, ſed præſtationem, ſeu factum. *l. ſi trajectitiæ 9. ff. de nautico fęnore, l. ad diem 77. l. ſtipulatio 38. §. at ſi quis, ff. de V. O. l. qui autem 14. §. ſed ſi quis, ff. de conſtit. pecunia, l. ſancimus 26. C. de fidejuſſ.* docent *in d. l.*38. Alciat. *n.*31. Cujac. Duarenus, Donellus, & Giphan. Sanch. *lib.1. de matr. diſp.26. n.6.* Pichard. *in §. ſi quis alium, n.32. Inſtit. de inutil.* Grocius *de jur. belli, lib.2. c.15. n.15.* Fachin. *lib.3. controv. c.*10. & ſi ambo ex contrahentibus pœnam promiſerint, & factum promiſſum non adimpleverint, uterque ad pęnam manet obligatus: ſed quia paria delicta quoad pęnam privatam mutua compenſatione tolluntur, *l. viro, ff. ſol. matrim.* probavi *in c. fin. de adult.* ideò hoc caſu pęnæ compenſationi locus eſt, *l. ſi ambo, ff. de compenſ.* Unde rectè in pręſenti ſpecie Innocentius decrevit, quòd cùm tam Epiſcopus, quàm monachi promiſſum non adimplerent, pęnam ex utraq; parte commiſſam eſſe, & ſic neutrum ex eis pęnam petere poſſe.

CAPUT VIII.

Idem *Priori* a *S. Fridiani, & Magiſtro B. Canonico Piſano.*

SUper his, de quibus nos conſulere voluiſtis. *Et infrà*: Clericus autem, qui pro eo, quòd variaverat coram vobis, de mandato noſtro captus eſt, & detentus, infamiam non incurrit.

NOTÆ.

1 a SAncti Fridiani.) Præſentem inſcriptionem expoſui, & integram Decretalem dedi *in c. ſuper his, de accuſat.* ubi extat principalis pars hujus decretalis: in præſenti enim tantùm docetur teſtem vacillantem carceri mancipatum pro eruenda veritate, non ideò infamiam incurrere; quia cùm ſententia non præceſſerit, qua falſus ipſe declaratur, non poteſt notari infamia, quia infamiam irrogat ſententia, non factum *l. nullum, C. quibus ex cauſ. infamia.*

Digitized by Google

C A P U T IX.

Idem a *Spoletano Epiſcopo.*

SUam ad nos Rectores clericorum S. Fortunati querimoniam tranſmiſerunt, quòd cùm tibi eſſent in xl. libris per quoddam arbitrum condemnati, eſſetque pœna xxx. librarum appoſita, niſi ea ſolverent in termino conſtituto, tandem xxxiii. libris in termino perſolutis, occaſione ſeptem reſiduarum per quaſdam noſtras literas veritate tacita impetratas obtinuiſti eos in præfatis xxx. libris tibi per delegatum judicem condemnari. Quia igitur te non decet in tantum Pontificalis modeſtiæ oblivisci, ut inhoneſtis quæſtibus anhelando deſideres cùm aliena jactura ditari: mandamus, quatenus ſeptem librarum ſolutione contentus, ſuper pœna xxx. librarum memoratos Rectores de cætero non moleſtes.

N O T Æ.

a SPoletano.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. ne clerici vel monachi*, ideſt Benedicto, qui ab Innocentio III. creatus fuit Epiſcopus Spoletanus anno 1198. De Spolet. Diæceſi egi *in cap.2. de condit. appoſ.*

C O M M E N T A R I U M.

1 DIfficilis valdè viſa eſt præſens Innocentii deciſio utriuſque juris Interpretibus, ex eo, quia certum eſt, pœnam conventionalem eſſe ſolvendam à reo integrè non adimplente promiſſionem, veluti ſi quis ita ſtipuletur; Si fundum Sejanum non dederis, centum dare ſpondes? Quo caſu ut pœna evitetur, neceſſe eſt, ſolidum fundum Sejanum dare, neque ſufficit partem datam fuiſſe, ut pœna in ſolidum non committatur, *l. hæredes* 25. *§. idem* 13. *ff. famil. erciſc. l. ſtipulationum* 5. *§. ult. l. ſi pro parte* 85. *§. ſi ita* 6. *ff. de V. O.* Caballin. *de individ.* 3. *p. ex n.*25. *&* 286. Valentia *de dividuis*, *c.6. ex n.*15. Cheſius *lib.*1. *interpr. c.*5. *n.* 107. Madera *animad. c.*30. *per tot.* Quæ individuitas non provenit ex natura rei in obligationem deductæ, quæ reverà dividua eſt, cùm ſit fundus; ſed quia aliud ſine captione creditoris non poſſet introduci, *d. l. ſtipulationem*, *§. ult.* quia verùm eſt, fundum datum non eſſe, cùm ſolidus non ſit; ideò quamvis ſi plures hæredes uni ſucceſſerint, unuſquiſque in ſolidum non teneatur, ſed pro parte hæreditaria tantùm ad præſtationem fundi in ſtipulationem deducti; tamen ad hoc ut pœna evitetur, non ſufficit pro portione hæreditaria ſatisfacere, immò quocumque ceſſante in ſolutione partis committitur pœna integra contra omnes, *l. in executione* 85. *§. quod ſi ſtipulatus*, *ff. de V. O. l. hæredes* 25. *§. idem juris*, *ff. famil. erciſc. l. ſi ſervus* 9. *§. ſi plurium*, *ff. ſi quis cautionibus*. Pœnalis enim ſtipulatio facit obligationem dandi individuam, cùm niſi integrè res, vel quantitas præſtetur, conditio ſtipulationis non exiſtat, ſive in promiſſore, ſive in hæredibus ejus id contigerit; nec enim ex perſona hæredum poteſt conditio ſtipulationis immutari, *l.2. §.1. ff. hoc tit.* Et cùm ſtipulatio pœnalis per conditionem, vel conditionis formam interponatur, & committatur, individuam cauſam continet, *l. cui fundus*, 56. *ff. de condit. & demonſtr.* Facit etiam quod docetur, *in d. l. pro parte*, *§. item ſi ita*, ubi proponitur caſus pignoratitiæ obligationis, ſive ejus debiti, quod ſub pignore debetur: cujus ea natura eſt, ut pignus non prius liberetur, quàm tota pecunia debita ſit ſoluta; unde ſi unus hæredum partem debiti ſolveret pro hæreditaria portione, pignus non poteſt liberare pro parte, non magis quàm ſi debitor ipſe partem debiti voluerit ſolvere; quia nec ſi volente creditore ſolviſſet, pignus liberaſſet, niſi tota quantitate ſoluta, *l. ſi neceſſarias* 8. *§. ſi unus* 2. *l. ſolutum* 11. *§. ſi creditori* 4. *ff. de pignorat. act. l. hæredes* 25. *§. idem obſervatur* 14. *ff. famil. erciſc. l. hæreditate* 22. *ff. de hæredit. vel act. l. qui pignore* 19. *ff. de pign. l. arbiter* 11. *l. ult. ff. de diſtract. pign. leg. quamdiu* 6. *l. ſi unus* 16. *C. eod. tit. l. rem hæreditariam* 65. *ff. de evict. l.*1. *C. de luitione pignoris*, *l.*1. *&* 2. *C. ſi unus ex pluribus*. Ratio hujus principii provenit ex voluntate contrahentium, quia qui promiſit pecuniam certo die dare, & niſi dederit, pœnam, totam ſummam dare promittit. Pœnaliſque obligatio conditionalis eſt, vel inſtar conditionalis in caſu non dationis. Atqui verum eſt, totam ſummam datam non eſſe, quamvis pars detur: ergo niſi in totum principali obligationi ſatisfactum ſit, non evitatur pœna, argumento ex lege *cui fundus* 56. *ff. de cond. & demonſtr.* quod procedit, quando pœna ut talis conſideratur, ideſt quando eſt punitio moræ, & negligentiæ debitoris: aliquando tamen pœna non in punitionem promittitur, ſed propter majorem cautionem, & faciliorem expeditionem obligationis: quo caſu pœna ſuccedit loco intereſſis, & ut illud taxatur. Gomez *lib.*2. *variar. c.*10. *n.*23. Donell. *lib.*15. *comment. c.*3. *cum aliis*, Carleval. 2. *to. de judic. tit.* 3. *diſp.*3. *p.*26. Igitur cùm in præſenti caſu plenè ſatisfactum non fuiſſet Spoletano Epiſcopo, rectè pœnam ſibi promiſſam à Plebano, & clericis petebat. Cui difficultati ut ſatisfaciant Interpretes, varia adduxerunt. Bartol. *in l.*4. *§. Cato*, *ff. de V. O.* agnovit diſcrimen in hac parte, inter jus civile, & canonicum, ita ut jure canonico attento partialis ſolutio pro parte eximat à pœna. Alii docuerunt, jure canonico ſimilem pœnæ conventionem non valere, quia præſumitur in fraudem uſurarum appoſita, juxta communem ſententiam, quam videntur probare textus *in l. Julian.* 14. *§. idem Papinia. ff. de act. empti*, *l. cùm allegas*, *C. de uſuris*; ac proinde cùm uſuræ jure canonico ſint prohibitæ, ſimilis pœna improbatur eodem jure. Ita Alciat. *in d. l.*4. *§. Cato*, Pichard. *in §. ſi finium. n.*224. *de offic. judicis*. Sed hæc interpretatio ſuſtineri non poteſt. Primò, quia Innocentius non utitur ea ratione generali prohibitionis, videlicet uſurarum, ſed alia longè diverſa. Secundò, quia in rigore juris illa communis ſententia vera non eſt, videlicet pœnam pecuniariam præſumi adjectam in fraudem uſurarum, ut alii meliùs probarunt expendentes generalitatem legis *ſi ſtipulatio* 38. *§. alteri*, *ff. de V. O. l. utrùm* 26. *ff. de petit. hæredit. l. ſi cùm duo* 26. *§. ult. l. Celſus* 28. *in princ. ff. de receptis*: ubi probatur, abſolutè, & indiſtinctè exigi poſſe pœnam adiectam obligationi, etiam non dandi. Nec ibi diſtinguitur, an ſit obligatio quantitatis, vel non. Fachineus *lib.*5. *controv. c.*96. *verſ. Secundus caſus*, aſſerit in præſenti ſpecie pœnam non deberi, quia pœna non committitur, quando quis deficit in minimo: *l. Seja*, *ff. de minor.* Alii congeſti à Barb. *in præſent.* communiter docent, Pontificem in hoc caſu pœnam triginta librarum moderaſſe pro parte ſeptem librarum, quæ ſupererat, quia nimis exceſſiva erat, cùm majorem partem debiti jam Epiſcopus exegiſſet. Pro qua ſententia illud facit, nam cùm in præſenti caſu pœna promiſſa eſſet habita ratione intereſſis, videlicèt pro eo, quòd intererat Epiſcopo quadraginta libras ſolutas eſſe, & ſolutæ jam eſſent 33. libræ, pœna pro rata tantùm reſpectu ſeptem committi debebat, argumento legis *ſi ſervus* 9. *§.*1. *ff. ſi quis cantion.* Verùm hoc procedit in factis dividuis; nam cùm dividuum factum ideò diviſionem admittat, non quia unicum factum dividi poſſet, ſed quia plura facta cenſentur, *l. ſi procurator* 18. *ff. rem ratam haberi*, perinde eſt ac ſi plures faciendi obligationes contractæ fuiſſent, & unicuique pro parte ſtipulatio pœnalis eſſet adiecta illius ſolummodò quantitatis, quæ pro una parte ad ſingulos ſpectare poterat: at verò in præſenti agitur de obligatione dandi, quæ nunquam dici poteſt impleta, ubi minima portio deficit, ut docent Pichar. *de dividuis*, *& individuis*, *c.6. per tot.* Valent. *lib.*2. *illuſtr. tr.*4. *c.*6. Cheſius *interpr. jur. c.*50. quia cùm unica quantitas ſit, quæ debetur, & conſequenter unica adſit obligatio, *l. ſcire* 29. *l. quod dicitur* 86. *ff. de V. O.* non poteſt niſi in ſolidum committi pœna. Quare iis ſententiis omiſſis, & aliis relatis à Sarmient. *lib.*3. *ſelect. c.*5. *n.*4. Gutt. *lib.*2. *canonic. c.*20. dicendum eſt, circa præſentem caſum duo hæſitari poſſe. Primùm, an in caſu, de quo in præſenti pœna ritè, & rectè appoſita fuerit, exigique poſſet à clericis ceſſantibus in ſolutione. Secundùm, ſuppoſito quòd legitimè ſit adjecta, & licitè exigatur, an ſi debitores partem debiti ſolvant, adhuc tota pœna exigi poſſit, an verò ſolùm pro parte *in man*, *c.*17. *n.*215. Murga *to.*2. *diſqu. mor. diſquiſ.*4. *dub.*21. debiti non ſoluti? Et credo, Innocentium decreviſſe totam pœnæ obligationem eſſe inhoneſtam, præcipuè attenta Epiſcopali modeſtia; nam cùm Epiſcopus debeat eſſe magiſter totius perfectionis, ex D. Th. 2.2. *q.*184. *art.*2. & pater pauperum ab omni prorſus avaritia debeat eſſe alienus, *c. gloriæ* 12. *q.*2. debet abſtinere ab iis, quæ licèt aliis ſint licita, in eo tamen aliquam habent ſpeciem indecentiæ, ob tanti ſtatus perfectionem, *c. Epiſc.* 14. *q.*1. Unde licèt pœna adjecta obligationi dandi quantitatem, tanquam individua in totum committatur, etſi pars intra terminum ſoluta ſit, nihilominus hoc reſpectu Epiſcopi non eſt honeſtum, quippè quòd arguit cupiditatem lucrandi cùm aliena jactura: & ſic exponenda ſunt verba, quibus Pontifex ſuæ deciſionis rationem reddit, inter quæ nullum eſt, quòd concludat inju-

Digitized by Google

injuſtitiam ex parte Epiſcopi in hujuſmodi pęnæ exactione, ſed ſolùm omnia tendunt ad oſtendendam indecentiam, ideſt repugnantiam honeſtatis in perſonam ejuſdem, ut patet, ibi: *Non decet*, & ibi: *Pontificali modeſtia*; & ibi: *Inhoneſtis*; conſiderata ſcilicet honeſtate, & eminentia ſtatus Epiſcopalis Genuenſ. *pract. qu.*254. *&* 688. Quare præſentem textum, in quo ſpecialiter de Epiſcopo agitur, cui pęna promiſſa fuit, non debemus ad alios caſus protrahere.

Pro complemento hujus commentarii examinanda eſt illa ſatis vexata quæſtio, utrùm attento jure canonico, & moribus Chriſtianis, pęna conventionalis exigi poſſet citra intereſſe creditoris? In qua affirmativam ſententiam tenuerunt Baldus, Caſtrenſis, & Salicet. *in l. cùm allegas*, *C. de uſur*. Petr. Gregor. *lib.*3. *partit. tit.*1. *c.*5. Sylveſt. *in ſum. v. Uſura* 1. *n.*28. Covarr. *de matrim.*2. *p. c.*6. *§.*8. *n.*14. Navar. *in man. c.*17. *n.*215. Murga *to.*2. *diſquiſ. mor. diſq.*14. *dub.*21. *&* 22. Barboſa *in præſenti, ex n.*3. Molina *de juſt. to.*1. *tr.*2. *diſp.*97. *per tot.* Sanch. *lib.*1. *de matr. diſp.*37. Vaſeus *in florib. Theolog. v. Pęna, n.*8. *& v. Uſura* 4. *n.*1. Contrariam ſententiam, videlicet pœnam non poſſe exigi, niſi quatenus appareat, creditoris impletam non fuiſſe primam intentionem, ut praxi receptam, & ſupremorum Tribunalium deciſionibus approbatam, tam de jure, quàm de æquitate, defendunt Gutt. *de juram.*1. *p. c.*36. *n.*10. *& c.*20. Coninc. *lib.*2. *n.*4. *&* 5. Avendanno *in diction. v. Pęna conventional.* Pichard. *§. ult. inſtit. de V.O. n.*5. Sarmiento *lib.*3. *ſelect. c.*6. *n.*10. Faber. *in ſuo Codice*, *tit. de V.O. diffic.*9. *&* 14. Garcia *de expenſis*, *c.*9. *n.*63. Rodrig. *de annuis reddit. lib.*3. *q.*5. *ex n.*10. Carleval. *de jud.*2. *to. tit.*3. *diſp.*3. *n.*22. Leothard. *de uſur. q.*38. *ex n.*8. Quæ ſententiæ facilè componuntur, quia prima procedit, ut ipſius auctores loquuntur, quando non animo injuſti lucri pœna apponitur, ſed in pœnam perfidiæ, aut tarditatis evitandæ cauſa, abſque ullo prorſus animo uſurario. Sed quia in re practica difficile eſt perſcrutari contrahentium animos, meritò obtinuit, nullam pœnam ultra intereſſe exigi poſſe. Turpe enim lucrum reputatur, quod hoc ſolo prætextu exigitur. Quod & Papinianus ipſe agnovit, quamvis parum firmiter, de pœna conventionali agens, *in l. ſi venditor* 6. *§.*1. *ff. de ſervis export.* ut notarunt Cujac. *lib.*27. *qq. Papin. ibi*, & Anton. Fab. *in ejus rationali*: & ideò in hoc caſu creditor probare debet ſua intereſſe, ad hoc ut pęna conventionalis exigi poſſit, ut docent Leothard & Carleval. *ubi proximè*.

C A P U T X.

a Idem *Vicentino Epiſcopo*.

AD aures Apoſtolatus noſtri pervenit, quòd cùm quidam parochiani tui abuſu diabolico bonæ memoriæ I. quondam Vicentin. Epiſcopum prædeceſſorem tuum nequiter peremiſſent, feuda, & beneficia, quæ à Vicentina Eccleſia obtinebant, ipſis per ſententiam fuerunt cum multa deliberatione ſublata. Quia igitur majori etiam ſunt animadverſione plectendi, nos bonæ memoriæ Cœleſtini prædeceſſoris noſtri veſtigiis inhærentes, tam tibi, quàm ſucceſſoribus tuis arctiùs inhibemus, ne alicui ex prędictis malefactoribus, aut eorum hæredibus prædicta beneficia reſtituantur ulterius, ſeù de novo alia quælibet conferantur. Si quis autem (quod non credimus) contra hoc aliquid attentaverit, ipſum auctoritate Apoſtolica decernimus, officii beneficiique ſui dignitate carere. Quòd ſi aliquæ literæ aliquando ſuper hoc apparuerint impetratæ, quæ totius facti non contineant veritatem, illas penitus vacuamus. Volumus etiam, ut præſens pagina ſubſcripta in Eccleſiæ Vicentin. cuſtodia deponatur, & Epiſcopo Vicentin. qui pro tempore fuerit, annis ſingulis oſtendatur. Nulli ergo, &c. Datum Later. xii. Kal. April.

N O T Æ.

a IDem.) In hac ſexta collectione, & in quarta, *ſub hoc tit. c.*1. tantùm legitur *Idem*: ſed inſcriptionem, & literam reſtituo ex epiſtolis editis à Sirleto, *fol.*27. Hujus etiam homicidii Vicentini Epiſcopi mentio extat *in c. intelleximus de judic.* ubi aliqua de Vicentina Eccleſia notavi, & probavi, homicidam Epiſcopi privari beneficiis, & feudis obtentis ab eadem Eccleſia: quod & docuerunt Petrus Gregorius *de beneficiis c.* 26. *n.* 8. Gonzalez *ad regul.*8. *Cancellar. gloſſa* 15. *n.*24. Aliis etiam pœnis afficiuntur ex Clementina 1. *de pęnis*, & aliis novioribus conſtitutionibus relatis per Gibalinum *in ſynopſi cenſurar. verbo Cardinalis*. Gravem pęnitentiam pro nece Conradi Epiſcopi Herbipolenſis Innocentius indixit anno 1204. quam refert Trithemius *in chron. anno* 1202.

C A P U T XI.

a Idem.

DIlectus filius Jacobus electus Sancti Petri ad *b* Montes: ad Ap. Sed. accedens gravem querelam contra dil. fil. G. Decan. Morin. & I. Cath. Archid. expoſuit, aſſerens eos in cauſa ſua, quæ fuit illis commiſſa, perperam proceſſiſſe. Cùmque dil. fil. I. clericus cum litteris eorumdem continentibus cauſę proceſſum ad noſtram præſentiam acceſſiſſet, & idem Jacobus niteretur ipſum proceſſum multipliciter improbare, relationem ipſorum in quibuſdam aſſerens eſſe falſam: Nos quia prætatus clericus non habebat niſi ad contradicendum, vel impetrandum mandatum, ad majorem cautelam proceſſum ipſum nec confirmandum duximus, nec caſſandum. *Et infrà*: Quia verò ſæpè contingit, quòd contra falſam aſſertionem iniqui judicis innocens litigator veram non poteſt negationem probare, cùm negantis factum per rerum naturam nulla ſit directa *c* probatio: ne falſitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati, neceſſarium videtur, & æquum, ut cùm quis legitimam exceptionem proponit, illam probare paratus, vel ad declinandum judicium, vel ad intentionem alteriùs elidendam, ſi forſan verbo, vel facto ab illa receſſerit, vel eam non probaverit intra terminum competentem à judice præfigendum, modeſtus judex non antè procedet, quàm ſuper hoc *d* inſtrumentorum, vel teſtium cautelam adhibeat opportunam, per quam ſi neceſſe fuerit, poſſit de veritate conſtare; vel ſi contra relationem, ſeu proceſſum ipſius fuerit ſuborta contentio, hujuſmodi probationibus poſſit ipſius judicis aſſertio roborari, quatenus hujuſmodi adhibito moderamine ſic honeſtis, & diſcretis deferatur judicibus, quòd per improvidos, & iniquos innocentium juſtitia non lædatur: & ne judicialis evaneſcat auctoritas, cùm de litigatoris improbitate conſtiterit adversùs aſſertionem judicis temerè *e* prorumpentis, juxta ſuperioris arbitrium digna poterit animadverſione puniri.

N O T Æ.

a IDem.) Ita tantùm legitur in ſexta collectione, & in quarta *ſub tit. de probationibus*, *c.*2. Sed literam integram, & inſcriptionem reſtituo ex epiſtolis ipſius Pontificis *lib.*1. *regeſtr.*13. *epiſt.*196. Monaſterium Vallis Claræ eſt Ordinis Ciſtercienſis, in diœceſi Lugdunenſi, conſtructum à Comite de Rouſſy anno 1134. ut referunt Claud. Robert. *in ſua Gallia*, Manrique *tom.*1. *annal. Ciſtercienſ. anno* 1134. *c.* 8. *nu.* 3. Fratres Sarmath. *tom.*4. *Galliæ Chriſt. fol.*893. De diœceſi Lugdunenſi nonnulla adduxi *in c.*52. *de reſcript.*

b *Sancti Petri ad Montes.*) Duplex eſt Abbatia hujus nomi-

Digitized by Google

nominis in Gallia, utraque Ordinis S. Auguſtini, una in Diæceſi Claromontenſi, alia in Epiſcopatu Catalaunenſi, à Rogerio Epiſcopo anno 1096. fundata, ut referunt Fratres Sarmath. *tom.4. Galliæ, fol.720.* & ejus abſque dubio electus erat Abbas Jacobus, de quo in hac epiſtola agitur.

c *Nulla ſit probatio*, Juxta tradita *in c. quoniam 11. de probat.*

3 d *Inſtrumentorum, vel teſtium.*) Ob eamdem etiam rationem in canone 38. Concilii Lateran. Innocentius III. ſtatuit, ut in quolibet judicio judex ſemper adhibeat publicam perſonam, vel duos teſtes idoneos, qui fideliter univerſa judicii acta conſcribant, ut refertur *in c. quoniam 11. de probat.* ubi notavi.

e *Prorumpentis.*) Quod grave delictum eſt, ut probat Narbona *in l.20. tit.1. lib.4. recop. gloſſ.18.* & judex poteſt non ſolùm punire offendentes perſonam propriam, verùm & familiam ſuam, ut probavi *in c.1. de offic. deleg.* 4

C A P U T XII.

Ex Concilio a *Generali*.

IN quibuſdam provinciis & Eccleſiarum patroni, & *b* advocati, & vicedomini ſe in tantam inſolentiam erexerunt, & audaciam, quòd non ſolùm cùm vacantibus Eccleſiis debet de Paſtoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt, & malitias; verùm etiam de poſſeſſionibus, & aliis bonis eccleſiaſticis pro ſua voluntate præſumunt, & quod horrendum eſt dicere, in necem Prælatorum prorumpere non formidant. Cùm igitur quod ad defenſionis ſubſidium eſt inventum, ad depreſſionis diſpendium non debeat retorqueri, prohibemus expreſsè, ne patroni, vel advocati, ſeu vicedomini ſuper præmiſſis de cætero plus uſurpent, quàm reperitur in jure expreſſum, & ſi contra præſumpſerint, per ſeveritatem canonicam diſtrictiſſimè compeſcantur. Sacri nihilominus Concilii approbatione ſtatuimus, quòd ſi patroni, vel advocati, aut feudatarii, ſeu vicedomini, ſeu alii beneficiati alicujus Eccleſiæ Rectorem, vel clericum alium ipſius Eccleſiæ per ſe, vel per alios occidere, vel mutilare auſu nefando præſumpſerint, patroni juſpatronatus, advocati advocatiam, feudatarii feudum, vicedomini vicedominatum, vel beneficiati beneficium prorſus *c* amittant: & ne minùs vindictæ, quàm exceſſus memoria prorogetur, non ſolùm de præmiſſis nihil proveniat ad hæredes, ſed etiam uſque ad quartam generationem poſteritates talium in clericorum collegium nullatenus admittantur, nec in regularibus domibus alicujus Prælationis aſſequantur honorem, niſi cum eis fuerit diſpenſatum.

N O T Æ.

a GEnerali.) Ita etiam legitur in 4. collectione, *ſub hoc tit. c.2.* & in ipſo Concilio Lateran. *c.45.* de quo Concilio nonnulla adduxi *in c. 1. de ſumm. Trinit.*

b *Patroni, & advocati.*) De quibus, & eorum abuſu circa Eccleſias ſibi commendatas, egi *in c.13. de jurepatr.* ubi commentarium hujus prioris partis invenies.

c *Amittant.*) Illuſtrant hanc partem Gibalin. *de cenſur. in ſynopſi, verbo Homicidium*, Barboſa *de jure eccleſiaſtico lib.3. c.14.* Lambertin. *de jurepatron. art.3. & 7.* Guttierez *lib.2. canonicorum, cap.7.*

C A P U T XIII.

Honorius III. *Præpoſito, Archid. & H. de Pariſiis, Canonico* a *Sueſſion.*

GRavem dilectorum filiorum Capituli *b* Laudunenſis recepimus quæſtionem, quòd cùm nobilis vir *c* Comes Regiſtenſis pro multis injuriis, quas irrogarat eiſdem, per judices à Sede Apoſtolica delegatos excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem jam per duos annos & ampliùs in excommunicatione perſiſtens juri parere pertinaciter renuit, claves Eccleſiæ in ſuæ ſalutis diſpendium, & plurimorum ſcandalum contemnendo. Licet igitur hujuſmodi pertinacia non careat ſcrupulo hæreticæ *d* pravitatis, volentes tamen *e* nobilitati parcere Comitis ſupradicti, ſi forſan ad cor revertens à ſuo reſipiſcat errore: d. v. mandamus, quatenùs ſi Comes prædictus à nobis diligenter commonitus infra quindecim dies poſt commonitionem noſtram non paruerit plenè juri, vos excommunicationis ſententiam latam in eum, ſicut rationabiliter eſt prolata, facientes uſque ad dignam ſatisfactionem inviolabiliter obſervari, & totam terram ipſius, ac loca, in quibus idem Comes fuerit commoratus, ſupponentes eccleſiaſtico interdicto, Eccleſias, in quibus aliquid juris habere dignoſcitur, ab ejus debito, ſublato cujuslibet contradictionis, & appellationis obſtaculo *f* abſolventes, fideles ipſius, quamdiù in excommunicatione perſtiterit, ab ejuſdem fidelitate denunciatis penitus *g* abſolutos. Quòd ſi forſan nec ſic tribuat ei vexatio intellectum, poterit non immeritò formidare, ne ſua pertinacia obſtinata eum in hæreſis impingat infamiam, quàm cùm voluerit, fortè de facili non poterit evitare.

N O T Æ.

1 a SUeſſion.) Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. c.2.* ex qua reſtituo integram literam textus. De Sueſſionenſi diœceſi nonulla adduxi *in c.2. de libelli oblat.*

2 b *Lundun.*) Ita legendum eſt, non *Lundenſi*, ut vulgò legitur: de qua diœceſi egi *in c.25. de reſcriptis.*

c *Comes Regiſtenſis.*) In ſexta collectione legitur *Regiſtrenſis*, ſed malè cùm Comitatus Regiſtenſis fuiſſet olim in Gallia, ut probat Cironius *in præſenti*, qui notat Honorium hic agere de Hugone III. qui ſucceſſit patri ſuo Manaſſi anno 1197. & deceſſit anno 1229.

3 d *Hæreticæ pravitatis.*) Quia per inſordeſcentiam in excommunicatione per annum redditur excommunicatus ſuſpectus de hæreſi, ut probavi *in c. excommunicamus, §. quia, de hæretic.*

4 e *Nobilitati.*) Facit textus *in l. nemo, C. de ſumma Trinit.* quod procedit in pœnis corporalibus, *c.1. de purgat. vulgar.* latè probat Tiraquellus *de pœnis temperand. cauſa, 1. nu.25.* nam aliàs nobiles cùm exemplo facilè inferiores ad peccandum moveant, graviùs ſunt puniendi, præcipuè in cauſſis fidei, ut probant Simancas *de Catholicis, tit.46. nu.65.* Eymericus *ad Pennam, 2. par. direct. in præſenti.*

f *Abſolvatis.*) Et ita rectè probat Lotherius *de re beneficiaria, lib.3. q.33.* per inſordeſcentiam in excommunicatione privari clericum beneficio jam obtento, dum talis inſordeſcentia duret per triennium, juxta textum *in cap. cùm bonæ 8. de ætate, & qualit.* ubi expoſui doctrinam hanc. 5

g *Abſolutos.*) Quia non ſolùm ob hæreſim privatur quis fidelitate à vaſſallis ſibi promiſſa, juxta tradita *in c. fin. de hæreticis*; verùm & ob ſuſpicionem hæreſis, ut de Philippo I. Rege Galliæ, qui ab Urbano II. in Claromontenſi Concilio, & à Joanne & Benedicto Cardinalibus in Pictavienſi Synodo ob ductam Bertradam in uxorem excommunicatus fuit, & à fidelitate ſubditorum privatus. Qua de cauſa Ivo Carnotenſis Epiſcopus nunquam ei parere voluit, ut conſtat *ex epiſt. 27. 35. & 211.* & notavit Cironius *in præſenti*, Magnus, & Illuſtr. D. Ramos *pro Epiſc. Luſit. propoſ.3.§.2.n.80.* 6

TI-

Digitized by Google

TITULUS XXXVIII.

De pœnitentiis, & remiſſionibus.

CAPUT PRIMUM.

Alexander a Papa.

MAnifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda.

NOTÆ.

1 a ALexander.) Ita legitur in ſexta compilatione; in prima autem collectione, *ſub hoc tit. c.1.* legitur, *Calixtus Papa*: ſed verba hujus textus in nulla epiſtola ipſorum Pontificum reperiuntur; extant tamen apud D. Gregorium Magnum *lib.12. epiſtolar. epiſt.132.* ubi dum inſtruit Felicem Epiſcopum Meſſanenſem ſuper variis articulis ad diſciplinam eccleſiaſticam ſpectantibus, ait: *Manifeſta quoque peccata non ſunt occulta correctione purganda: ſed palàm ſunt arguendi, qui palàm nocent, ut dum aperta objurgatione ſanantur, hi, qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum enim unus corripitur, plurimi emendantur: & melius eſt, ut pro multorum ſalute unus condemnetur, quàm per unius licentiam multi periclitentur. Nec mirum, ſi inter homines hæc ratio cuſtoditur, cùm inter juramenta hoc fieri perſæpe cognovimus, ut ea, quæ ſcabiem, aut impetiginem habere videntur, ſeparentur à ſanis, ne illorum morbo cætera damnentur, & pereant. Satius eſt ergo, ut mali apertè corrigantur, quàm pro illis boni pereant.* Quæ verba etiam ex D. Iſidoro citantur in Concil. Aquiſgran. ſub Ludovico Imperatore, *c.26.*

COMMENTARIUM.

2 Conclusio traditur, & probatur.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Pro peccatis manifeſtis publica eſt imponenda pœnitentia.* Probant eam textus *in c. ſi peccaverit, 2. q.1. c. ſi.15. q.5. c. ſi quis poteſtatem, 23. q.4. c. ego 42. de conſec. diſt.2.* Trident. *ſeſſ.24. de refor. c.8.* Concil. Rhemenſe 2. *can.31.* Concil. Ingolhem. *Si quis infra regnum rapinas fecerit, ſi publicè fuerit actum, publicam agat pęnitentiam juxta canonum ſanctorum ſanctiones: ſi verò occultè, ſacerdotum conſilio ex hoc agat pęnitentiam.* Arelat. 2. *can.26. Ut qui publico crimine convicti ſunt rei, publicè judicentur.* Carthag. *can.46.* apud Balſam. Rabanus *lib.2. de inſtit. cleric. c.30. Quorum peccata ſunt in publico, in publico debet eſſe pęnitentia.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa Joannes à Capiſtran. *in repet. ad hunc text.* P. Gregor. *lib.1. par. tit.10. c.3.* Covar. *lib.2. var. c.10.* Bellar. *tom.2. controv. lib.1. de pęnit. c.21. & 22.* Cellotius *lib.2. de hierarc. c.18.* Jo. Dartis *in Decr. ad 22. q.6.* D. Jo. de Otalora Præſes Cancel. Granat. *de irregul. ex pęnitentia publica, excurſu 1. n.6.*

3 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem ita inſurgo. Peccatorum correctio non ex eorum publica, ſeu occulta perpetratione æſtimanda eſt, ſed potiùs ex eorum gravitate; nam improbata Stoicorum ſententia, qui exiſtimabant, omnia peccata paria eſſe, ut refert Cyprianus *in epiſt. ad Antoniam*, ibi: *Alia eſt Philoſophorum, & Stoicorum ratio, qui dicunt omnia peccata paria eſſe, & virum gravem non facilè flecti oportet*; inter Chriſtianos, & Philoſophos plurimùm diſtat, & Eccleſia ſemper alia peccata leviora, alia graviora, alia exitioſa pronuntiavit. Tertullianus *lib. de pudicitia, c.19.* ibi *Sunt & contraria iſtis, ut graviora, & exitioſa, quæ veniam non capiant, homicidium, idololatria, fraus, negatio, blaſphemia, utique & mœchia, & fornicatio, & ſi quæ alia.* Unde pro eorum gravitate modò graviorem, modo leviorem pęnitentiam injungi legimus in Pœnitent. Romano. Igitur delicti atrocitas, non verò notorietas attendi debet ad pœnitentiam injungendam. Quare D. Baſilius apud Simeonem Magiſtrum *concione 8. de pœnitentia*, hortatur pœnitentem, ut quæ clam admiſit, palàm inverecundè profiteatur. *Tui*, inquit, *vult miſereri judex, ſuarumque te miſerationum facere participem, modò te poſt peccatum humilem inveniat, dolore contritum, ſcelera tua multùm deplorantem, quæ clam admiſiſti palàm inverecundè profitentem, obnixè à fratribus petentem, ut in paranda tibi medicina tecum ſimul laborent, invigilent.* Et Gennadius Maſſilienſis *de dogmatibus eccleſiaſt. c.53. Nam quem poſt Baptiſmum mortalia crimina commiſſa premunt, hortor priùs publica pœnitentia ſatisfacere.* Et ante illos Origenes *homil.2. Proba*, inquit, *priùs medicum, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmitate, flere cum flente; qui condolendi, & compatiendi noverit diſciplinam, ita ut demùm, ſi quid ille dixerit, facias, & ſequaris; ſi intellexerit, & prævíderit talem eſſe languorem, qui in conventu totius Eccleſiæ debeat exponi, & curari, ex quo fortaſſe & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facilè ſanari, multa hoc quidem deliberatione, & ſatis perito medici illius conſilio procurandum eſt.* Et generaliter Hincmarus ait in Capitulis loco ſuprà citato, ut qui peccatum criminale perpetravit, pęnitentiam agat publicam. Et canones Nicæni, Ancyrani, Laodic. & D. Baſilii, Gregorii Nyſſeni, & pęnitentiales Bedę, & Rabani Mauri de pęnitentiis publicis ſpectant ad varia crimina, non habita ratione quòd ſint publica. Et econtrariò peccata venialia, etſi palam admiſſa, nunquam per publicam pęnitentiam fuiſſe expiata, probant Bagotius *diſſert.1. de pęnitent. c.8. ſect.4. & ſequenti*, D. Joannes Otalora *dicto excurſu 1. nu.7.* Ergo non rectè in præſenti abſolutè docetur, peccata manifeſta publica pęnitentia eſſe corrigenda.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, quod cùm in ipſum genus humanum peſſima peccandi proſiliiſſet libido, inde omnis ætas ab adoleſcentia in malum prona eſt; adauxit enim naturæ vitium hominum prolapſa conditio: nam peccatum, quod communem lucem effugere verecundioribus illis ſæculis curabat, publicis oculis ſe ſubiicere non erubeſcit. Hinc multiplex delictorum genus, quod à ſæculo movebitur, ſi natura non perſtrinxerit, diſciplina pervaſerit, cenſura non compreſſerit. Eam itaque adhibuit vindicatis peccatis Eccleſia medelam, ut publica publica corriperet animadverſione; & quæ univerſam commovent civitatem, publica, & ſolemnis pęnitentia coerceret; ut ita ille, qui propriam conſcientiam teſtem non horrebat, humanam ſaltem notam pertimeſceret: obſervandum ergo, pęnitentiam duplicem eſſe, aliam publicam, aliam privatam. Publica iterùm dividitur in publicam ſolemnem, & non ſolemnem; privata item ſubdividitur, ut alia ſit ſacramentum, alia virtus tantùm. Docuerunt Cellotius *lib.3. de hierarch. c.18.* Rouſſel. *lib.1. hiſtor. Pontific. juriſdict. c.6. nu.15.* ad quas ſpecies reducendæ ſunt aliæ traditæ per Turrecrematam *in c. ſi quis poſt remiſſionem, 50. diſt.* Suarium *in tr. de pęnitentia, in princip.* & *de cenſur. diſp.42. ſect.2. nu.3.* Martinon *de pęnit. in princip.* 4 De triplici pœnitentia.

Pęnitentia publica tantùm erat, quæ publicè fiebat, ſimplicibuſque conſtabat cæremoniis, veluti peregrinatione cum baculo, & pera benedictis, aut cilicii aperta delatione, ſeu veſte mutata, *c. quamvis, 50. diſt. c. ſacerdos 2. de pęnitent. diſt.6.* ibi: *Omnibus diebus vitæ ſuæ peregrinandò pergat.* Et *l.20. tit.3. p.1. Publica es llamada otra manera de penitentia, que ſe face conſexeramente. Eſta es quando mandam à alcuno, que vaya en romeria ò traiga con ſigo palo, codal, ò eſcapulario, ò otra veſtidura, como de orden; ò que traya fierro cenido en el braco, ò en el cuello, ò que ande deſnudo, ò en panos menores.* Publica hæc pęnitentia imponebatur pro peccatis publicis, etſi ea non exitioſa eſſent, juxta præſentem textum, & alios ſuprà adductos, de qua pęnitentia agit Cabaſſutius *in not. Concil. fol.91. ad Concil. Nicæn.* Publica verò, & ſolemnis pęnitentia ſeverior erat, ideòque tantùm imponebatur pro criminibus exitioſis, & quæ univerſum populum in ſcandalum adduxiſſent, veluti pro homicidio, pro apoſtaſia, & ſimilibus, *c. placuit 68. verſ. Cùm verò, c. fin. 50. diſt. c. admonere 8. c. latorem 15. 33. q. 2. c. falſa 6. de pęnit. diſt.5.* nec enim ſufficiens erat horum criminum reis privata pęnitentia, ſed opus erat hujuſmodi delicta judicio Eccleſiæ publicè ſubiicere, ut notavit Simancas *de catholicis, tit.46. n.1.* & per hanc pęnitentiam ſolemnem reum humiliari; quamobrem humillima pęnitentia vocatur hæc à D. Auguſtino relato *in c. quamvis, 62. 50. diſt. c. quamvis 22. c. in tantum 33. de pœnit. diſt.3.* Severitas hujus pęnitentiæ, & amaritudo conſiſtebat in exercitiis acrioris pęnitentiæ, & tranſcurſu graduum, quorum

ama-

Digitized by Google

amariſſimos greſſus referunt Patres Concilii Agathen. *in c. in c.50. diſt.* Alfonſus noſter *in l.18. tit.3. p.1.* non enim ſolùm veſtem propriam, & arma deponebant, ciliciumque induebant, capite attonſo, *c. pœnitentes 63.* ibi: *Si autem comas non amputaverint, aut veſtimenta non mutaverint, abiiciantur.* 50. *diſt.* Concilium Toletanum 6. *can.7.* verùm in diverſis locis, modò extra Eccleſiam, modò prope Eccleſiam, inter audientes, hiemantes, catechumenos conſiſtebant; quorum graduum tempus, exercitia, & ritus hujus pęnitentiæ, pro expoſitione textus *in d. c. in c.50. diſt.* retulerunt Fileſacus *in opuſc. de Quadrageſima*, c.12. Lantdmeter. *lib.2. de veteri clerico*, c.93. Baſilius *in opuſc. de imped. matrim. c.65.* Loayſas *in can. 6. Concil. Tolet.6.* Souchetus *in not. ad Carnot. epiſt.228.* Acunna *in d. c. in c.* Bellarm. *lib.1. de pœnit. c.22.* Joannes Baſſeus *de ſtatib. hominum*, 2. *p. tit. de pœnit. ſtatu*. Albaſpineus *lib.2. obſ. c.1. cum ſequent.* Dionyſius Petavius *in notis ad Syneſium, in diatrib. de pœnitent.* Georgius Ambian. *ad Tertul. in tr. de pudicitia*, Coriolanus *in notis ad Concilium Auxitanum, in addit. ad ſummam, fol.94.* Hugo Menardus *in notis ad librum ſacram. D. Gregorii, fol.223. & 231.* Gibalinus *de clauſura regul. diſquiſ.2. c.3. per tot.* Cironius *in parat. ad hunc tit.* & *lib.1. obſ. c.16.* Menardus *ad concord. regul. c.33. §.1.* Dartis *in tr. de pęnit.* & *ad 26. q.6.* D. Joann. de Otalora *de pęnit.* & *nos in c. 1. de bigam.* Chriſt. Lupus *in can.11. Concil. Nicæni*. Pęnitentia ut virtus, eſt actus plangendi præterita mala, cùm propoſito iterùm non committendi, de qua *in c. ecce 39. de pœnit. diſt. 1.* & *in c. 1. c. pœnitentiam 6. de pęnit. diſt.3.* D. Thomas 3. *p. q.8. art.10. ad 4.* Pęnitentia ut ſacramentum, eſt, cùm ſignis externis ritè recteque peccata ſacerdoti confitentur, accedente ejus abſolutione, de qua agunt omnes Moraliſtæ ſcribentes de hoc ſacramento, Gazeus *ad Caſſianum collat.* 20. *c.5.* Petrus Gregor. *in c. conquerente, c.12. n.2.* Fileſacus *in opuſculo de confeſſione auriculari*, & nos infrà *in c. quod quidam*, & *in c. omnis*.

5 Deinde ſciendum eſt, inter pęnitentiam ſolemnem, publicam, & privatam nonnullas verſari differentias. Prima, quòd ſolemnis tantùm ob graviora peccata, quæ univerſum populum turbarent, imponebatur, *c. placuit, 68.50. diſt.* publica injugebatur pro peccatis gravioribus publicè admiſſis, ex quibus non ita grave ſcandalum ortum fuerat, *c. de pęnitentibus 17. de pęnit. diſt.7.* privata verò tantùm pro peccatis clam admiſſis; quia qui occultè labitur, ſecreta debet correctione purgari, *cap. quem pęnitet 88. de pęnitent. diſt.1.* ibi: *Et ſi peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam ſacerdotis.* Et *c. ſi peccaverit 19. 2. qu.1.* ibi: *Quia enim ſecretum fuit, quando in te peccavit, ſecretum quære, cùm corrigis quod in te peccavit; nam ſi ſolùm noſti quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, ſed proditor.* Et *c. ſi quis 31. 23. qu.4. c. fin. 15. q. 5.* etſi peccatum grave ſit, *c. quæſitum 7.* ibi: *Non tam publica (niſi in publicum id veniat) pęnitentia debet imponi.* Faciunt textus *in c. Chriſtiana 23. 32. q.5.* ibi: *Et non habent peccata latentia vindictam.* Et B. Benedictus *c.46. ſuæ regulæ*, ubi jubet apud patrem tantùm ſpiritualem occultum peccatum propalare, illis verbis: *Si animæ verò peccati cauſa latens fuerit, tantum Abbati, aut ſpiritualibus ſenioribus patefaciant, qui ſciant curare & ſua, & aliena vulnera, & non detegere, aut publicare.* Alia differentia in eo conſiſtit, quod pęnitentiam ſolemnem tantùm Epiſcopus injungere poterat, ut probavi *in c. accedentibus, de privil.* publicam verò etiam ſimplex ſacerdos imponere poterat, *capitul. miniſterium 2. de offic. Archipresby. l.20. tit.3. p.1. E eſta penitentia puede da qualquier clerigo Miſſa cantano.* Alia differentia etiam verſatur in eo, quod pœnitentia ſolemnis ſemel tantùm in vita peragi poterat, *c. ſi quis poſt remiſſionem 61. 50. diſt. c. quamvis 22. c. in tantum 33. de pœnit. diſt.3.* de qua pœnitentia exaudiendi ſunt Cyrillus Alexandrinus *lib.15. in Levitic.* ibi: *In gravioribus criminibus ſemel pęnitentiæ conceditur locus.* D. Ambroſius relatus *in c. reperiuntur 2. de pęnit. diſt.3.* ibi: *Quia ſicut unum baptiſma, ita & unica pęnitentia.* Ad publicam verò ſæpiùs quis admittebatur, & etiam ad privatam. Cujus differentiæ rationem aſſignat Sotus *in 4. diſt.19. q.2. art.5. ad 3.* Etiam alia differentia dabatur in eo, quòd ſacerdotibus ſolemnis pęnitentia injungi non poterat, publica verò imponi valebat, ut probavi *in c. 1. de bigamis non ordin.* Tandem & illud diſcrimen inter ſolemnem, & publicam pęnitentiam agnoſcitur, quòd publica omnibus laicis indiſtinctè imponi poterat; ſolemnis verò conjugatis, niſi ex conſenſu conjugis, imponi non valebat, *cap. fin. 33. quæſt.4.* Concil. Aurelian.3. *can.19.* latè illuſtravi in canonibus Concilii Illiber.

De differentiis inter pœnitentiam publicam, ſolemnem, & alias.

6 His ſuppoſitis apparet ratio præſentis textus; ideò enim peccata publica publica debent pœnitentia reparari, ut eo exemplo deterreantur, qui publicè peccare non erubeſcunt: quare D. Auguſtinus *in enchirid. ad Laurentium*, c.8. de his peccatis publicis agens, ait: *Uſque adeò, ut non ſolùm occultanda, verùm etiam prædicanda, ac diffamanda peccata videantur.* Qui eſt præcipuus finis pęnarum, videlicet ut ipſi rei emendentur, & alii exemplo terreantur, *l. ſi quis fortè 6. §. ſi quis, l. ſi pęna 20. l. capitalium 28. §. penult. ff. de pęnis l. ſanctio 41. ff. eod. c. frater, in fine, 17. q.4. c. prodeſt 23. q.5.* Faciunt Divus Auguſtinus *homil. ult. c.2. Ut ſi peccatum ejus non ſolùm in gravi ejus malo, ſed etiam in tanto ſcandalo eſt aliorum, atque hoc expedire utilitati Eccleſiæ videtur Antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pęnitentiam non recuſet.* D. Chryſoſtomus *eclog. de peccato, & confeſ.* Illuſtrat Ritherurſius *ad Salvianum fol.52.* Rectè ergo in præſenti ſtatuitur, manifeſta peccata publica eſſe correctione emendanda, ut ita populus, qui ob peccatum ſcandalum patiebatur, videat illud impunitum non manere; & in eo, in quo ſcandalum paſſus fuit, exemplum pœnitentiæ agnoſcat.

Traditur ratio decidendi.

7 Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta; nam licèt atrocitas, ſeu gravitas delicti attendatur quoad pœnam injungendam; tamen quoad modum pęnitentiæ publicæ ſeu privatæ tantùm inſpicitur ſcandalum, ſeu notorietas peccati. Unde primis Eccleſiæ ſæculis non tantum graviora peccata perpetrantes, verùm & minora, ſi publica erant, pęnitentiam publicam peragebant. D. Cyprianus *epiſt.47.* ibi: *In minoribus delictis, quæ non in Deum committuntur, pænitentia agitur juſto tempore, & exomologeſis fit inſpecta vita ejus, qui agit pænitentiam, cùm nec ad communionem venire quis poſſit, niſi priùs illi ab Epiſcopo, & Clero manus fuerit impoſita.* Quem locum latè expendit Pamelius *ad Tertullianum lib. de pænit. c. 9. n.53.* Nec obſtat quod de peccatis venialibus dicebamus; nam ea ſemper Eccleſia, ut levia facilè excutiebat, & ita ob ea pęnitentiam publicam nunquam indicebat, ut probat Bagotius *ubi ſuprà*.

Diſſolvitur dubitandi ratio.

8 Ex ſuprà traditis nonnulli exponunt textum *in can.4. Concil. Neocæſar.* in illis verbis: *Si quis mulierem concupiſcens propoſuerit eum ea dormire, & deſiderium ejus non pervenerit ad effectum, manifeſtum eſt, quod per gratiam fuerit liberatus.* Qui textus valdè difficilis eſt; nam ſi mens polluta fuit, quomodo gratia Dei liberatus dicitur? Cui difficultati ſolutionem affert Gibalinus *de clauſura regul. diſquiſ.2. c.4. §.5. n.21.* ex ſuprà traditis, videlicet quod licèt in hoc caſu mortalis culpa adfuerit, tamen quia ea fuit interna, & non publica, pęnitentia publica non imponitur, immò & diverſa pęna per ſacros canones indicitur illi, qui peccatum mente concepit; ac illi, qui opere ſequuto conſummavit. D. Baſilius *ad Amphiloch. can.70.* ibi: *Diaconus, qui pollutus in labris, & ſe eò uſque peccaſſe confeſſus eſt, à miniſterio prohibebitur: ut autem ſit ſacramentorum eum diaconis particeps, dignus habebitur. Si quis autem ampliùs peccaſſe deprehenſus fuerit, in quocumque ſit gradu, deponetur.* In cujus ſcholiis Balſamon explicat, quid ſit Diaconum in labris pollui. Itaque juxta Gibalinum ubi ſuprà, textus ille accipiendus eſt de pęna mitiori imponenda illi, qui opere ſequuto peccatum non conſummavit. Obſervanda tamen ſunt verba illa, *gratia Dei liberatus*, quæ innuunt peccatorem illum potiùs beneficio Dei, quàm animi deſtinatione fuiſſe à peccato ſervatum: quod & profani ſcriptores de fato, & vi Numinum uſurparunt. Sic Plato *lib.9. de legibus*, quo loco pęnam ejus, qui cùm hominem vellet occidere, vulneravit tantùm, mitigandam hac ratione cenſet, quòd dæmonis beneficio potiùs habenda ſit gratia, qui & illum mortis periculo, & hunc imminentis ſupplicii gravitate liberarit. Sic Conſultus *in l. nihil 32. ff. ad leg. Jul. de adult.* ait: *Licèt interempto adultero mulier ſupervixerit poſt tam gravia vulnera, quæ ei pater inſixerat, magis fato quàm voluntate ejus ſervata eſt.* Facit Quintilian. *declamat.*281. ubi agens de filio, qui occurrens in ſolitudine patri, ſtricto gladio coegit, eum abdicationem remittere: *Si dicerem*, ait, *obſtitit tibi vis Numinum, & tacita quædam illius ſolicitudinis religio.* Obſervarunt Fornerius *lib.6. rer. quotid. c.9.* Juſtel. *in d. cap.4. Concil. Neocæſar.*

Exponitur Concilium Neocæſar. can. 4.

Digitized by Google

CAPUT II.

Ex Concilio a Maguntienſi.

QUi presbyterum occidit, xii. annorum penitentia ſecundùm canones imponatur: aut ſi negaverit, ſi liber eſt, cùm lxxii. juret: ſi autem ſervus, ſuper *b* duodecim vomeres ferventes ſe expurget: convictus noxa uſque ad ultimum tempus vitæ militiæ *c* cingulo careat, & abſque ſpe conjugii maneat.

NOTÆ.

1 a MOguntienſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub tit. de purgatione vulgari, c.2.* & ex Synodo Moguntina ſub Rabano Archiepiſcopo, *can.24.* citatur textus hic à Burchardo *lib.6. Decreti, c.7.* Carnotenſi *p.10. c.136.* & ſub nomine Paleæ refertur textus hic à Gratiano *in c. qui presbyterum 24. 17. qu.4.* referturque in Penitentiali Romano, *c.1.*

2 b *Duodecim vomeres.*) Hæc verba omiſit Raymundus, quia judicium hoc purgationis vulgaris jam prohibitum erat variis Eccleſiæ canonibus, ut probavi *in c. fin. de purgat. vulgari.*

3 c *Militiæ cingulo.*) Ideſt ut arma non deferant, dum penitentiam ſolemnem faciunt, ut etiam cavetur in Concilio Vuormatienſi, *can.20.* ibi: *Si ſacerdotem voluntariè occidiſti, carnem non manduces, vinum non bibas, cunctis diebus vitæ tuæ jejunes quotidie uſque ad veſperam, exceptis diebus feſtis, & Dominicis; arma non feras, equum non aſcendas, Eccleſiam per quinquennium non ingrediaris*, Carnotenſis *epiſt.160. Militi, qui monacho virilia ademerat, arma detracta, & annorum XIV. penitentia indicta.* Idem cavetur *lib.3. Capitul. c.22.* & *lib.6. c.90. & 97.* & ita quia conſiſtentibus in penitentia ſolemni prohibitum erat arma deferre, atque uxorem ducere, ideò in præſenti occidenti presbyterum juberi cingulum militiæ deponere, & à conjugio ſe abſtinere, docuerunt communiter repetentes hic, & Sanchez *de matrim. lib.7. diſp.6.* Gibalinus *de cenſur. in ſynopſi, verbo Homicidium*, Carleval. *de judiciis tom.1. tit.1. diſp.2. ſect.4. qu.6.* Sed verius credo, majorem penam contineri in illis verbis, *uſque ad ultimum vitæ tempus militiæ cingulo careat;* cùm non tantùm prohibeatur militiæ cingulum occidenti presbyterum per duodecim annos, per quos penitentiam peragere debebat, ſed in perpetuum. Exiſtimo ergo per illa verba, *militiæ cingulo*, non armorum delationem prohiberi, ſed potiùs munera Reipublicæ, ſeu ſæcularia obire: militare enim ſæpè pro negotio, curationeque Reipublicæ uſurpatur, & militiæ cingulum deponere, ſeu ſuſcipere in ſacris canonibus ſignificat munera, officiaque Reipublicæ, ſeu ſæcularia deſerere, ſeu exercere. Concilium Nicænum *can.12.* ibi: *Quicumque vocati per gratiam primùm quidem ardorem, fidemve ſuam oſtenderunt, & cingulum militiæ depoſuerunt, poſteà verò ut canes ad ſuum vomitum reverſi ſunt, ita ut aliqui & pecuniam darent, & beneficiis militiam repeterent.* Concil. Matiſcon. & Syricius *in epiſt. ad Tarraconenſes Epiſcopos, can.5.* ibi: *Aut negotiis Reipublicæ optaverunt militare*, Illuſtrat Albaſpineus *in notis ad d. can.12. Synodi Nicæn.* Itaque in præſenti canone Patres presbyterum occidenti prohibent in perpetuum militiæ cingulo nomen dare: item prohibetur illi conjugem recipere; ſed hoc impedimentum matrimonii jam conſuetudine abrogatum eſt, ut docuerunt Sanch. *l.7. de matrim. diſp.17. n.8.* Coninch. *de Sacrament. diſp.30. n.25.* Laym. *de imped. matr. c.15.*

CAPUT III.

Alexand. III. a *Mediolan. Archiepiſcopo.*

SIgnificavit nobis vir P. quòd F. dicto Imperatori, cùm olim rediret ab urbe, caſtrum Verrucæ negavit, &c. Unde contigit, quòd quatuor caſtris deſtructis pluſquàm duo millia domorum deſtructa fuerint, & multi homines interfecti: alia etiam mala ibidem commiſſa dicuntur, quæ per ſingula eſſet longum enarrare. Quoniam igitur præfatus P. Deo exinde reconciliari deſiderat, & pœnitentiam dignam ſuſcipere, f. v. per. A. ſ. m. quat. eidem ſuper hoc conſilium detis, & ipſi pœnitentiam, ſecundùm quòd viſum fuerit, miſericorditer imponatis, attendentes quod pro libertate ſua, & pro Eccleſiæ devotione fecit: quia in his talem debetis diſcretionem adhibere, ut alii, & ipſe idem pro auſteritate pœnitentiæ à ſervitio Eccleſiæ nullatenus retardentur, nec aliquod ſalutis periculum meritò debeat formidare.

NOTÆ.

1 a MEdiolanenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.2.* ſed additur in hac ſexta collectione, *& ſuffraganeis*, ſed abſque exemplari. De Mediolanenſi Eccleſia nonnulla notavi *in c.27. de reſcriptis.* Caſus hujus textus ita contigit, Fridericus I. ex gente Sueva, ſub Hadriano IV. inauguratus, dum Roma in Galliam Ciſalpinam proficiſcitur, in itinere vidit caſtrum Vernicæ, vel ut alii malunt, Verrucæ, quod paret Epiſcopo Vercellenſi; & cùm Imperator ſibi caſtrum illud poſtulaſſet, Petrus nobilis ejus cuſtos, ac gubernator illud negavit; quare Imperator ob indignationem quatuor caſtra cum duobus millibus domorum multis occiſis delevit: cui cladi cauſam ſe dediſſe credens prædictus Nobilis, facti veniam petiit ab Alexandro III. qui jubet Archiepiſcopo Mediolanenſi, quatenus illi penitentiam cum miſericordia imponat; quia cùm in defenſionem Eccleſiæ, & pro devotione Eccleſiæ Romanæ id feciſſet, magna miſeratione dignus erat: quam hiſtoriam refert Pancir. *l.2. var. c.293.*

CAPUT IV.

Idem *a Cant. Archiepiſcopo.*

QUod autem conſulviſti, utrùm remiſſiones, quæ fiunt in dedicationibus Eccleſiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis proſint, quàm iis, qui remittentibus ſubſunt: hoc volumus tuam fraternitatem tenere, quod cùm à non ſuo judice ligari nullus valeat, vel abſolvi, remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantummodo arbitramur, quibus ut prodeſſent, proprii judices ſpecialiter indulſerunt: & in hoc eam intelligas quæſtionem ſolutam, in qua quæritur, utrùm is, qui excommunicato communicat, à ſuo Epiſcopo, vel excommunicati abſolutionis gratiam debeat implorare.

NOTÆ.

1 a CAntuarienſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.3.* ubi additur *pars capitis In eminenti;* unde cognoſcitur, in præſenti referri partem textus *in c. nos in eminenti 36. de appellat.* in eadem prima collectione. De Cantuarienſi Metropoli nonnulla adduxi *in c. 2. de reſcriptis.* Textum hunc exponemus infrà *in c. penult.*

Digitized by Google

CAPUT V.

Alexand. III. *a Beluacenſi Epiſcopo*.

QUod quidam, ſicut aſſeris, ad confeſſionem de criminibus conveniunt, & quamvis confiteri velint, ſe tamen aſſerunt non poſſe abſtinere: conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod eorum confeſſionem accipere debes, & eis de criminibus conſilium exhibere. Et licèt non ſit vera pęnitentia, admittenda tamen eſt eorum confeſſio, & crebris, & ſalutaribus monitis pęnitentia eſt indicenda.

NOTÆ.

1 a BElvacenſi.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.*1. De Eccleſia Belvacenſi nonnulla adduxi *in c.*13. *de foro competenti*.

COMMENTARIUM.

2 DIfficilis admodum eſt præſens Alexandri deciſio, dum in ea docetur, admittendam eſſe pęnitentiam ejus, qui aſſerit, ſe à peccato, quod confitetur, abſtinere non poſſe, etiamſi vera talis pęnitentia non ſit, cùm certum omninò ſit, ad pęnitentiam ut ſacramentum deſiderari dolorem de peccatis admiſſis, & propoſitum ampliùs non peccandi. Unde *in c. ille* 9. *de pęnit. diſt.*3. juxta veram ejus litteram, quam reſtituit Loayſa *in notis ad D. Iſidorum lib.*2. *ſent. tit.*13. ita legitur: *Ille pęnitentiam dignè agit, qui ſic præterita mala deplorat, ut futura iterùm non committat; nam qui plangit peccatum, & iterùm committit peccatum, eſt quaſi ſi quis lavet laterem crudum, quem quantò magis abluerit, tantò ampliùs lutum facit*. Unde perdifficile eſt, quomodo admittenda ſit pęnitentia illius, qui fatetur abſtinere ſe ab eo peccato, quod confitetur, non poſſe. Pro hujus textus expoſitione varia adduxerunt Theologi Moraliſtæ. Gabriel *in* 4. *diſt.*17. *q.*1. *ar.*3. Paludanus *ibid. qu.*7. Sylveſter *verbo Confeſſor* 4. *q.*2. *ad finem*, Victoria *de confeſſione, n.*163. Cano *in relectione de pęnitentia, part.*5. *in fine*, Medina *de confeſſione ſine pęnitentia cordis facta*, Fragoſo 1. *part. de regim. lib.*2. *diſp.*4. aſſerunt admitti ſimilem pęnitentiam, ſeu confeſſionem, quia licèt fructuoſa non ſit quoad gratiam, tamen ſufficiens eſt, ut talis pęnitens adimpleat præceptum Eccleſiæ annuæ confeſſionis, & ut excuſetur à pęnis impoſitis *in c. omnis, hoc tit.* Verùm hæc interpretatio ſuſtineri nequit, cùm præſens textus ſit Alexandri III. & textus *in d. c. omnis*, Concilii Lateran. celebrati ſub Innocentio III. quare affirmari non poteſt, Alexandrum in præſenti præſenſiſſe de obligatione annuali confitendi peccata. Joannes Sanchez *in ſelect. diſp.*10. *nu.*6. aſſerit, pęnitentem abſolvendum eſſe, dum proponat ſe ampliùs non peccaturum, etiamſi deſerere non poſſit occaſionem peccandi: quem tranſcripſit Barboſa *in præſenti*. Sed his omnibus omiſſis, dicendum eſt cum Julio Lavoro *de Jubileo* 2. *p. cap.*14. *n.*76. Vivaldo *in Candelabro, lib.*6. *de attritione, n.*5. in præſenti textu agi de illis, qui cùm accedunt ad pęnitentiam, aſſerunt ob ſuam fragilitatem credere ſe abſtinere non poſſe à peccato; ſperare tamen ſe à Deo impetraturos auxilium, ut liberari valeant; qui licèt non habeant perfectum dolorem cum propoſito ampliùs non peccandi ex ſe, & ideò vera pęnitentia non videatur, tamen quia ex Dei miſericordia confidunt ſe ampliùs in peccatum non fore lapſuros, ideò pęnitentia illis injungenda eſt; non enim deſideratur in pęnitente, ut exiſtimet ſe ampliùs non peccaturum, ſed ſufficit propoſitum non peccandi: nam hoc voluntatis eſt, illud intellectus. Niſi dicamus, in præſenti agi non de pęnitentia ſacramentali, ſed de ſalubri, indicta ad promerendam Dei gratiam: ut ita qui peccata confitetur, poſſit ſe ab occaſione peccandi abſtinere: unde ait Alexander in præſenti, ſalubribus conſiliis, & monitis eſſe ſimiles pęnitentes adjuvandos.

CAPUT VI.

Idem *a Triburienſi Archiepiſcopo*.

LIcèt tam veteris, quàm novi Teſtamenti pagina. *Et infra*: Si autem illi, qui aliquos dies in pane, & aqua ex injuncta ſibi pęnitentia tenentur peragere, panem quo veſcantur, non habent, leguminibus, aut piſcibus, aut aliis *b* cibariis reficiantur, ſi neceſſitas id expoſcat. Diſcretione tamen adhibita, quod his non ad delicias, ſed ad ſuſtentationem utantur.

NOTÆ.

1 a TRiburienſi.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub tit. de feriis, c. licèt*, ſed veram inſcriptionem dedi in eodem textu in hac ſexta collectione.

2 b *Cibariis.*) Hujus textus mentio fit in canonibus pęnitentialibus, *can. ante penult.* ibi: *Inſuper notandum eſt, quòd ſi pęnitentia in pane, & aqua imponatur non habenti panem, poteſt loco panis leguminibus, & piſciculis veſci, & etiam aliis, ſi neceſſitas illud requirat. Extra de pęn. & remiſ.* Eſt autem textus hic intelligendus de cibis jejunantibus non vetitis: ſciendum enim eſt, pro tempore ipſius jejunii, hoc eſt abſtinentiæ, nullum cibum ſumere licere: immò primis florentis Eccleſiæ temporibus jejunantes non ſolùm à cibo, & potu abſtinuiſſe, verùm & virginem ſalivam ſervaſſe refert Tertul. *de jejunio c.*6. ibi: *Ipſa natura enunciavit, quales nos antè pabulum, & potum in virgine adhuc ſaliva exhibere conſuevit*. De potu celebris eſt locus Prudentii *in actis S. Fructuoſi Martyris*: cùm enim ei poculum fratres offerrent, quo martyr recrearetur, immò & muniretur, recuſavit dicens:

Jejunamus, inquit, recuſo potum:
Nondum nona diem reſolvit hora.

Et cùm ſolvebatur jejunium hora nona, pane, aut oleribus jejunantes utebantur. D. Clemens *lib.*5. *conſtit. Apoſtol. c.*17. ibi: *Ita jejunandum, ut ſolùm pane utamini, & oleribus; vini autem potu, & carnibus abſtinete*. Quod de ægrotantibus refert D. Hieronymus *ad Euſtochium*, ibi: *De cibis, & potu taceo, cùm etiam languentes monachi aqua frigida utantur*. Illuſtrarunt Ambian. *ad Tertul. de jejuniis, c.*10. *obſerv.*4. Fileſacus *in opuſculo de Quadrageſima, c.*18. Illud autem hodie apud omnes obſervatur, ut jejunantes veſci non poſſint carnibus, & omnibus iis, quæ ab ea originem trahunt, *c. de eſu carnis, de conſecr. dist.*3. *c. denique* 4. *diſt. can.*56. *Synodi* 6. ibi: *Similiter accepimus, & in Armeniorum regione, & in aliis locis, in Sabbatis, & Dominicis ſanctæ Quadrageſimæ quoſdam ova, & caſeum comedere. Viſum eſt ergo, ut omnis Dei Eccleſia, quæ eſt in univerſo terrarum orbe, unicum ordinem ſequens, jejunium perficiat, & abſtineat, ſicut omni mactabili, ſic ab ovis, & caſeo, quæ ſunt fructus, & fœtus eorum, à quibus abſtinemus: ſi autem hoc non ſervaverint, ſi ſunt quidem clerici, deponantur; ſi autem laici, ſegregentur*. Tolet.8. *can.*9. Gerundenſe *can.*2. Mediolan. ſub Carolo, *tit. de jejun.* Trident. *ſeſſ.*25. *c.*21. Illuſtrant Bellarminus *de jejun. cap.*4. Leſſius *de juſt. lib.*4. *c.*2. *dub.*5. Viring. *de jejun. lib.*3. *c.*5. Facundez *in* 4. *præcept. Eccl. lib.*1. *c.*2. Trullench *in bullas, lib.*1. *§.*4. Eccleſia enim cibis ita delicatis, & lautis abſtinere juſſit, ut carnis laſcivia frenaretur. Concil. Senon. ſub Clement. VII. *ar.*7. non quia ſimiles cibos condemnet, ut Saturninus, & alii Hæretici voluerunt, quos ſequuti fuerunt Manichæi, Priſcillianiſtæ, Marcioniſtæ, & alii condemnati *in can.*50. *Apoſt.* Concil. Ancyr. *can.*13. Bracharenſi 1. *can.*13. & 32. Grangrenſi *can.* 2. Tolet. 1. *in aſſert. fidei*: notarunt Turrianus *pro epiſt. Pontificum c.*6. Baronius *anno* 57. *n.*188. Severinus Binius *in Concil. Gangr.* Savarus *ad Sidonium lib.*4. *epiſt.*9.

Hinc exponendus venit textus *in can.*50. *Synodi Laodic.* relatus *in c. non oportet* 8. *de conſecr. diſt.*3. in illis verbis: *Non oportet in Quadrageſima quinta feria ultimæ hebdomadæ jejunium diſſolvi, & totam Quadrageſimam inhonorare; ſed per totos hos dies jejunare, & eſcis abſtinentiæ convenientibus, ideſt aridioribus uti*. Uel ut in Conciliis legitur: *Oportet totam Quadrageſimam jejunare xerophagia utentes*. Supponendum enim eſt, Grecos tantùm ſicco cibo ideſt pane, & leguminibus ſiccis, ſeu coctis pomis, aut oleribus crudis, jejunantes uti, ut probat Balſamon *in can.* 69. *Apoſt.* & *in can.*14. *Concil. Ancyr.* quod genus cibi Xerophagias appellabant. Caſſianus *lib.*4. *collat.*22. ideſt faciles 3 Exponitur caput non oportet, de conſecrat. diſt. 3.

ciles cibos, ut explicat Fileſac. *de Quadrageſ. c.8.* Immò & in Eccleſia Latina jejunantes etiam ſicco cibo uſos fuiſſe, refert Tertul. *de jejuniis c.9.* ibi: *Inſpiciamus autem xerophagiarum novitatem, aut vanitatem.* Et c.1. ibi. *Jejunantes cibum ab omni carne, & omni injulentia; & vividioribus quibuſcumque pomis, ne quid vinoſitatis vel edamus, vel potemus.* Conſtat ex variis auctoritatibus congeſtis à Burchardo *lib.*17. 19. & 20. *Decreti*, Carnotenſi *part.*15. *c.*198. Unde rectè Patres in dicto canone 50. juxta morem regionis Orientalis, & ſanctitatem illorum temporum ſtatuerunt, jejunantes xerophagiis, ideſt cibis aridioribus uti poſſe.

C A P U T VII.

a Clemens III.

QUæſitum eſt à nobis, utrùm ſacerdotibus Græcis, quibus legitimo *b* matrimonio licet uti, *c* penitentia publica ſit imponenda, ſi eam ſibi poſtulent pro filiis *d* oppreſſis injungi. Huic igitur conſultationi taliter reſpondemus, quòd ſi ipſis procurantibus, vel ſtudioſè negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppreſſi, ab officio altaris debeant perpetuò abſtinere; & gravior, quàm laicis, non tamen publica, niſi id in publicum venerit, pęnitentia debet imponi, qui tamen non ſolùm à ſacrorum ordinum executione ceſſabunt, verùm etiam ſi ſint infrà ipſos, ad eos minimè aſſumantur. Verùm etiam ſi ex incuria ipſorum mortui inveniantur in cunis, & illud fuerit occultum, pęnitentia eis pro arbitrio Pęnitentiarii imponatur, & in terrorem aliorum ad tempus abſtineant à celebratione Miſſarum.

N O T Æ.

1 a CLemens III.) Ita legitur in hac ſexta collectione; in ſecunda autem legitur, *Alexander III.* Sed veriùs credo textum eſſe Clementis III. etſi nullibi exprimatur, cui reſcribat ipſe Pontifex.

b *Matrimonio.*) Juxta tradita *in c. cùm olim, de cleric. conjug.*

2 c *Pęnitentia publica.*) Licèt enim clericis non poſſit ſolemnis pœnitentia injungi, ut probavi *in c.*1. *de bigam. non ordin.* tamen pęnitentia publica illis injungi valet, dummodo priùs deponantur, ut ita ad ſtatum laicalem redacti, vel in monaſterium detrudi, vel penitentiæ mancipari poſſint. Concil. Tolet.4. *can.*46. ibi: *Si quis clericus in demoliendis ſepulchris fuerit deprehenſus, quia facinus hoc pro ſacrilegio legibus publicis vindicatur, oportet canonibus in tali ſcelere proditum clericatus ordine ſubmoveri, & pęnitentię triennio deputari.* Quem illuſtrat Suarez à Mendoza *lib.*2. *ad leg. Aquil. c.2. ſect.6. nu.*22. & *lib.*5. *capitular. Caroli, c.*2. ibi: *Falſos verò presbyteros, vel adulteros, vel fornicatores, diaconos, & clericos de pecuniis Eccleſiarum abſtulimus, & degradavimus, & ad pęnitentiam coegimus.* Probant, & illuſtrant Hoſtienſis *in ſumma hujus tituli, n.*55. Lantdmeter. *lib.*2. *de veteri clerico, c.*93. Majolus *lib.*3. *de irregul. c.*2. *n.*6. Cironius *ad hunc tit.* Mendoza *lib.*3. *Concil. Illiber. c.*76. Nec contrarium probatur *in c. fin.*30. *diſt. c. fin.*80. *diſt. c. alienum*, 50. *diſt. c. ſi quis ſacerdos*, 30. *q.* 1. *c. ſacerdos* 2. *de pęnit. diſt.*6. ubi docetur, ſacerdotes non debere publicè pęnitere, ſicut laici; nam publica pęnitentia, de qua in illis juribus agitur, accipitur pro ſolemni, non verò pro publica, ut poſt alios docuit D. Joannes Otalora *de irregul. ex pęnit. publica, excurſu* 4. *nu.*8.

d *Oppreſſis.*) Quo caſu parentibus pęnitentia imponitur 3
in Conc. Tolet.3. *can.*17. Vuormac. *can.*35. Illerd. *can.*2. & Tribur. cujus verba retuli *in c.*3. *de his qui fil. occid.*

C A P U T VIII.

Idem a *Livon. Epiſcopo, & eis, qui cum ipſo ſunt, fratribus.*

DEus, qui Eccleſiam ſuam. ***Et infrà***: Cæterùm cùm pęnitentia non tam ſecundùm quantitatem exceſſus, quam pęnitentis contritionem, & diſcreti ſacerdotis ſit arbitrium moderanda, penſata qualitate perſonæ ſuper fornicatione, adulterio, homicidio, & aliis criminibus, conſideratis *b* circumſtantiis omnibus, & præſertim novitate Livonien. Eccleſiæ, competentem pęnitentiam delinquentibus imponatis, prout ſaluti eorum videritis expedire. Apoſtoli autem veſtigiis inhærentes, dicentis, ut prædiximus: Lac dedi vobis potum, non eſcam; paulatim eos inſtruatis in fide, confeſſionis formam, *c* Orationem Dominicam, & Symbolum ipſos ſollicitè edocentes. Interim tamen corporis, & ſanguinis Domini ſacramentum *d* renatis fonte baptiſmatis, conſuetis *e* feſtivitatibus, & in mortis articulo tribuatis.

N O T Æ.

1 a LIvonienſ.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.*1. & *in c. Deus, de vita & honeſtate cleric.* ubi extat prior pars hujus textus, ut jam notavi.

2 b *Circumſtantiis.*) Conſonant textus *in c. conſideret, de pœnit. diſt.*5. *cap. omnis, hoc tit.* Concil. Trullan. *can.*102. Trident. *ſeſſ.*14. *c.*5. Vuormac. *ſub Hadriano II. can.*25. Et licèt circumſtantias aliter accipiant Rhetores, eas enumerantes quaſi ſedes, & cauſas, quibus argumenta depromant, aliter tamen eas accipiunt Conſulti, qui eas conſiderant ad dignoſcendum ex illis malitiam, aut bonitatem humanorum actuum, *l. aut facta* 16. & *per tot. ff. de pęnis*, extat *in c. aut facta* 19. *de pęnit. diſt.* 1. notant Decianus *lib.*9. *tract. crimin. c.*34. *nu.*4. & Theologi cum D. Thoma *in* 4. *diſt.*16. & *in* 1. 2. *qu.*7. Ubi Vaſquez 1. *tom. diſput.*3. *cap.*1. *n.*3. docet ex circumſtantiis humanorum actuum malitiam, aut bonitatem augeri, vel diminui: nam circumſtantia eſt actus humanus, qui illum circumſtat, quaſi extrinſecus contingens extra ſubſtantiam actus. Sayrus *in clavi Regia, lib.*2. *cap.*3. *num.*1. ac per conſequens peccati circumſtantia erit quoddam accidens ipſius peccati, non autem ſubſtantiæ illius ſimpliciter conſideratæ. Et quamvis aliquando evenire poſſit, ut circumſtantia in caſu augeat malitiam actionis, ut hæc non eſſet mala, niſi propter circumſtantiam, qualis eſt duplicatus eſus, ſed alioquin moderatus, in die jejunii, vel acceptus ad fortius hominem occidendum, Fagundez *ad* 2. *Eccleſ. præcept. libr.* 1 *cap.* 1. *num.* 1. aliquando tamen etiam efficere poteſt circumſtantia, ut mutetur ſpecies peccati. Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.*5. quo caſu non mutatur eſſentialiter ſpecies peccati; non enim circumſtantia mutat phyſicam ſubſtantiam actus in genere naturæ, ſed accidentaliter in genere moris. Vaſquez *ubi ſuprà, num.*2. Layman *tom.*1. *tract.*2. *cap.*8. *num.*2. Aravio *in* 1. 2. *qu.*18. *art.* 3. quæ humanorum actuum circumſtantiæ, ex quibus augeri, minuive poteſt peccatum, vel illi nova ſpecies addi, proveniunt, & conſiderari ſolent, aut reſpectu ipſius actionis, aut reſpectu agentis principalis, aut ratione loci, aut ratione inſtrumenti, hoc eſt, quibus auxiliis quis fecerit; aut ratione cauſæ finalis, ideſt cur fecerit; aut denique ratione temporis, ut ſatis colligitur *ex c. occidit*, 23. *qu.* 8. quas omnes comprehendunt Theologi Moraliſtæ ſequenti verſu:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quas dictiones ſigillatim explicant Theologi *in* 4. *diſt.*16. & 17. & Moraliſtæ de pœnitentia ſcribentes.

c *Orationem Dominicam.*) Unde olim catechumenis 3
feria 2. hebdomadæ ſanctæ oratio Dominica illis exponebatur, ut ipſi eam diſcerent, & recitarent in Sabbato Paſchæ, Fortunatus *lib.*1. *de eccleſ. offic. cap.*8. ibi: *Eadem die percipiunt Orationem Dominicam, & Symbolum ad reddendum in Sabbato ſancto Paſchæ.* D. Auguſtinus *homil.* 42. ibi: *Ad octo autem dies ab hodierno die reddituri eſtis hanc orationem, quam hodie accepiſtis.* Albin.

Digitized by Google

bin. Flaccus *lib.1. de divin. officiis, c. de Sabbato ſancto Paſchæ*, adiiciens hoc à ſancto Gregorio inſtitutum fuiſſe, ait: *Poſt hæc ponit manus ſuper capita eorum, & dicit orationem ad catechumenum faciendum: hic juxta ſanctum Gregorium reddunt Symbolum, aut Orationem Dominicam, aut patroni pro ipſis*. Illuſtrat Vicecomes *lib.3. de ritibus Baptiſmi, cap.16.*

4 d *Renatus.*) Olim etiam baptizati, tam adulti, quàm infantes, ſtatim poſt baptiſmum Euchariſtiam accipiebant. D. Clemens *lib.1. conſtit. Apoſt. epiſt.3.* ibi: *Baptizetur autem unuſquiſque in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis ſuper ſe invocato, perunctus primùm oleo per orationem ſanctificato, ut ita demùm per hæc conſecratus poſſit percipere de ſanctis.* Ubi per ſanctum intelligi Euchariſtiam, probat Vicecomes *lib. 5. de ritibus Baptiſmi, cap. 34.* & expreſſiùs D. Dionyſius *de eccleſiaſt. hierarch. cap. de baptiſmo*, ibi: *Ducunt ad hierarcham: is cùm virum unguento, quod maximè divinos efficit, inſignivit, Euchariſtiæque vim maximam habet perficiendæ, ſanctitatis participem eſſe pronunciat.* Severus Alexandrinus *de baptiſmo*, ibi: *Elevant baptizatos ad altare, eiſque dant myſteria, Euchariſtiam, & ſertis coronat eos ſacerdos.* Hugo Victorinus *lib. 1. de ſacram. cap. 20.* ibi: *Exinde datur baptizato veſtis candida; ad ultimum datur cereus ardens: omnibus iis novus homo in utero matris Eccleſiæ inchoatur, provehitur, conſummatur, & univerſitati Eccleſiæ aggregatur.* Illuſtrant Vicecomes *d. capit. 24. cum dub. ſequentibus*, Briſſonius *in l. die Dominico, C. de ſpectac.*

e *Feſtivitatibus.*) Videlicet in tribus feſtivitatibus Paſchalibus, & feria 5. Cœnæ Domini, *cap. ſi non frequentiùs, cap. in corona, de conſecr. diſt.2.* Concil. Aquiſgran. *can.22.* Illuſtrat Mendoza *lib.1. Concil. Illiber. c.6.* ubi etiam id notavi. 5

C A P U T IX.

Idem *E. tit. ſancti Laurent. in Lucina presbytero* a *Card. Ap. Sed. legato.*

Officii. *Et infrà*: Significaſti nobis prætereà, quamdam mulierem in pœnitentia fuiſſe confeſſam, quòd timens, ne viri poſſeſſio devolveretur ad alios, inducta cujuſdam conſilio veneficæ mulieris, quarumdam herbarum quotidie ſuccum potabat, & ſic ejus venter intumuit, & inde gravidam ſe oſtendens, tandem ſibi partum ſuppoſuit alienum, timenſque maritum, non vult illud facinus ipſi detegere, qui prolem credit ſine dubitatione qualibet eſſe ſuam. Quoniam igitur per noſtras poſtulas litteras edoceri, utrùm ei hac fraude durante ſit pęnitentia injungenda? inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quòd ſicut mulieri, quæ ignorante marito de adulterio prolem ſuſcepit, quamvis id viro ſuo timeat confiteri, non eſt pęnitentia deneganda; ita neque illi debet pœnitentia denegari, maximè ſi per alios, intelligas *b* alienos, ad quos timeat poſſeſſionem viri devolui; ſed competens ſatisfactio per diſcretum ſacerdotem ei debet injungi.

NOTÆ.

1 a CArdinali.) Ita etiam legitur *in c.2. hoc tit. in 3. collect.* & *in cap. officiis, de elect. cap. officii, de teſtam.* ubi extant aliæ partes hujus decretalis, ubi jam notavi.

2 b *Alienos.*) Ut alienus pro alio *in l.3. de rei vindic.* & alius pro alieno *in l. famoſis 7. ff. ad leg. Jul. majeſt.* ex D. Auguſtino, & Plauto illuſtravit Cujacius *lib.22. Digeſt. Jul. in l.5. ff. de novi oper. nunc.*

COMMENTARIUM.

CUm nemo teneatur ſe prodere cum vitæ, aut famæ jactura, & detrimento, ut probant Gibalinus *de cenſur. diſquiſit. 2. quæſt. 5. conſect. 6.* Bronchorſt. *cent. 2. aſſert. 60.* Prado *tom. 2. Theolog. Mor. capit. 18. quæſt. 4.* ideò mulier, quæ partum ſuppoſuit, aut ex adulterio filium procreavit, non tenetur marito id revelare cum aperto periculo vitæ, & jactura honoris, ut probant Covarruv. *in regula peccatum, 1. part. de R. I. in 6.* Sylveſter *in ſumma, verbo Adulterium, quæſt.31.* Sotus *de juſtitia, lib.4. qu.7. art.2.* Balboa *in cap. 1. de excep. num.41.* Fornerius *lib.6. rer. quotid. cap.16.* Diana *part.11. tract.2. reſol.33. & tract.6. reſol.5.* qui varios caſus forenſes, & quotidianos reſolvit, etſi diſſentiat Mancinus *lib. 2. genial. cap. 116.* Unde rectè decrevit Innoc. III. in præſenti audiendam eſſe confeſſionem illius mulieris, quæ partum ſuppoſuit, vel adulterium perpetravit, & non vult id detegere marito, etſi agnoſcat partum ſuppoſitum, vel filium adulterinum ad ejus hæreditatem vocari.

C A P U T X.

Idem a *Palentin.* & b *Burgen. Epiſcopis*, & *Abbati de Moriſmundo Ciſtercien. Ordinis*

NOva quædam nuper, de quibus miramur non modicùm, noſtris ſunt auribus intimata, quòd Abbatiſſæ videlicet in Burgen. & Palentin. dįœceſibus conſtitutæ moniales proprias *c* benedicunt, ipſarumque *d* confeſſiones criminalium audiunt, & legentes Evangelium præſumunt publicè prædicare. Cùm igitur id abſonum ſit pariter, & abſurdum, nec à nobis aliquatenus ſuſtinendum, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ne id de cætero fiat, auctoritate curetis Apoſtolica firmiter inhibere. Quia licèt Beatiſſima Virgo *e* Maria dignior, & excellentior fuerit Apoſtolis univerſis, non tamen illi, ſed iſtis Dominus claves regni cęlorum commiſit. Datum Later. Idibus Decembris, anno 13.

N O T Æ.

1 a PAlentin.) Ita reſtituenda eſt inſcriptio cum littera hujus textus ex ipſis epiſtolis Innocentii III. editis à Boſqueto *lib.1. regeſtr.13. epiſt.287.* cum valdè corrupta ſit tam in hac ſexta, quàm in quarta collectione: nec feliciùs Boſquetus *in notis ad epiſt.184.* motus ex eo, quòd Abbatia Moriſmundi eſt in Lombardia, nec alia hujus nominis reperitur in diœceſibus Burgenſi, & Palantina, credit legendum eſſe *Placent. & Brixien. Epiſcopis, & Abbati de Arnide Ciſtercienſis Ordinis*. Nam prætérquam quod litteræ textus repugnat talis inſcriptio, ſiquidem in eo expreſsè agitur de monaſteriis Burgenſis, & Palentinæ diœceſeos, in dicto Regeſtro epiſtolarum extat inſcriptio, prout in præſenti tranſcribitur, quam & tuetur, ac defendit Manrique *tom.3. annal. Ciſterc. anno* 12010. Nec intereſt, quòd Abbatia Moriſmundenſis, de qua egi *in cap. cùm veteri 52. de elect.* non ſit in his partibus Caſtellæ; quare credit Boſquetus, non poſſe præſentem epiſtolam dirigi Epiſcopis Palentino, & Burgenſi, ſimulque Abbati Moriſmundi. Nam ſciendum eſt, Guidonem Abbatem Moriſmundi profectum fuiſſe in Hiſpaniam anno 1210. ut refert idem Manrique *tom.1. annal. Ciſterc. in ſeriem Abbatum Moriſmundi, num. 17.* Unde cùm in Hiſpania reperiretur, potuit Innocentius III. illi cum aliis Prælatis committere præſentis cauſæ cognitionem. De Palentina, & Burgenſi diœceſibus jam nonnulla adduxi *in cap. Coram, de in integr. reſtit.*

Digitized by Google

b *Burgenſi* .) Textum hunc referunt Manrique *d. anno* 1210. *articul.* 5. *numer.* 10. ad Regale Monaſterium Guldenſe , quod Alfonſus VIII. ſeu IX. Rex Caſtellæ , cognominatus *el Bueno*, conſtruxit ad Huelgas propè Burgos anno 1187. vulgò dictum , *las Guelgas de Burgos* ; ex ſtructura , dote , majeſtate , & imperio percelebre , veluti in oſtenſionem potentiæ Regiæ conſtructum , præeſt aliis duodecim monaſteriis ſanctimonialium in diverſis Hiſpaniæ partibus conſtructis , de quibus forſan in præſenti agit Innoc. Nec tantùm præeſt ejus Abbatiſſa monialibus ipſis , verum & regularibus converſis, hoſpitalariis, & capellanis, in quibus ſuprà omnem Eccleſiæ morem juriſdictionem in collatione beneficiorum, approbatione confeſſariorum , & ſimilibus juribus exercet, ut doctè, & fusè probat amicus noſter F. Michael de Fuentes Academiæ noſtræ perdoctus Cathedræ veſpertinæ Moderator , *in diſcurſu Theolog. morali pro defenſione juriſdictionis quaſi Epiſcopalis Abbatiſſæ hujus monaſterii*.

3 c *Benedicunt*.) Quod alienum eſt à ſexu fœmineo , & prohibitum ab Eccleſiæ Patribus; nam Eutychianus Pontifex, ut refert Gratianus *in c. ſtatuimus* 3. 20. *qu.* 2. Abbatiſſas viduas , vel virgines velare præſumentes canonico judicio ſubiicit : quod iiſdem ferè verbis ſtatuitur in Concilio Pariſienſi ſub Ludovico, & Lothario , *lib.*1. *c.*43. ibi : *Invenimus , quod quædam Abbatiſſa , & cæteræ ſanctimoniales, non ſolùm viduas , ſed etiam virgines puellas velare ſolitæ ſint . Quod quantùm ſexui fœmineo illicitum , & à religione Chriſtiana ſit alienum , omnis , qui ſanum ſapit, facilè advertit*. Concil. Aquiſgran. *c.*76. Carolus Magnus *lib.*1. *leg. Franch. c.* 26. ibi : *Auditum eſt, aliquas Abbatiſſas contra morem ſanctæ Dei Eccleſiæ benedictiones cum manus impoſitione, & ſignaculo S. Crucis ſuper capita virorum dare, necnon & velare virgines cum benedictione ſacerdotali ; quod omninò vos ſanctiſſimi Patres in veſtris parochiis interdicendum eſſe ſcitote*. Ratio eſt, quia Eccleſia non admittit ſexum ſequiorem ad ullam functionem publicam manantem à poteſtate clavium , cujuſmodi eſt facultas publicè benedicendi . Tamburinus *de jure Abbatiſſ. diſp.* 23. *qu.* 11. Quomodo ergo id mulieri concederet Eccleſia, quam publicè ne loqui quidem admittit ? Itaque Clemens Rom. Pont. *lib.* 8. *conſtit. c.* 28. benedictionem, de qua agimus, negat diaconiſſis ; benedictionem tamen privatam , nec niſi à bene precantis mulieris orationibus nixam, non eſt cur negatam velimus Abbatiſſæ reſpectu ſuarum monialium ; ſive ſanctæ crucis alicui fœminæ reſpectu perſonarum non ſacrarum, aut aliarum rerum ; ſic enim S. Monegundis apud Gregor. Turon. *in vitis Patrum*, *c.*19. oleum , & ſalem benedixit ad uſum ægrorum poſt ſuum obitum . S. Genovefa oleum benedixit, quo ſurdum, & claudum, & cæcum à nativitate liberos iis incommodis præſtitit. S. Hildegardis, & S. Lioba, hæc varios ægros, illa epilepticum adhibita conſignatione ſanos effecerunt. Refert Theophilus Rayn. *to.*16. *in Heterocl. ſpirit. par.*2. *fol.*219. *pu.*2.

4 d *Confeſſiones* .) Hoc prorſus inauditum eſt in Eccleſia, cùm hoc ad officium presbyterorum ſpectet ; immò, ut ait Epiphanius *lib.*3. *adverſus hæreſes* , *hæreſi* 79. *num.* 2. nunquam ex quo mundus conditus eſt , mulier functa fuit ſacerdotio . *Mulier in adminiſtratione gratiæ Dei non habet locum*, ſcribit creditus Ambroſius *in c.* 16. *D. Paul. ad Rom.* D. Iſidorus *lib.* 2. *de officiis*, *cap.* 17. ibi : *In gradibus , vel officiis eccleſiaſticis fœminis nulla munia præſcribuntur , namque non permittitur eis in Eccleſia loqui , vel docere, ſed nec tingere, nec offerre*. Tertul. *de velandis virginibus cap.*9. immò ratione ſexus incapax omninò ſacræ ordinationis fœmina eſt, ut probant latè Hallierius *de ſacris elect.* 2. *part. ſect.*4. §. 2. & *de hierarch. eccleſ. fol.* 161. Barboſa *de poteſt. Epiſcopi alleg.* 10. Cæſar *de Eccleſ. Hierarch. diſp.* 8. §. 2. licèt in diaconiſſas plerumque cooptari , & eligi nonnunquam legamus in veteribus Eccleſiæ canonibus , de quibus accipiendus eſt textus in canone 48. Synodi 6. in illis verbis : *Uxor ejus qui ad Epiſcopalem dignitatem promotus eſt , communi ſui viri conſenſu priùs ſeparata , poſteaquam in Epiſcopum ordinatus eſt , ac conſecratus , monaſterium ingrediatur procul ab Epiſcopi habitatione extructum , & Epiſcopi providentia fruatur : ſin autem digna viſa fuerit, etiam ad Diaconatus dignitatem provehetur* . Licèt aliquando error ille in mentes illius ſexus irrepſerit , ut Abbatiſſæ ſubditarum monialium audiendi confeſſiones licentiam ab Epiſcopo peterent , ut refert Balſamon *in reſponſis ad interrogat.* 34. ubi reſpondet , quod cùm Abbas non ſacratus , ideſt ordinatus , quantumlibet id jubeat , & permittat Epiſcopus, audire non poſſit : multò minùs audit Abbatiſſa.

e *B. Virgo Maria* .) B. Epiphanius *lib.* 3. *hæreſi* 79. 5
quæ eſt Collyridianorum , eodem utitur argumento , diſputans in novum muliercularum inventum , quæ Deiparam Virginem adorabant , ſolemni ritu panem in ejus nomen offerentes, nullam unquam mulierem ſacerdotale officium exercuiſſe rectè probans , ait ; *Si mulieribus præceptum eſſet ſacrificare Deo , aut regulare quicquam operari in Eccleſia, oportebat magis Mariam ipſam ſacrificium perficere in novo teſtamento, quæ digna facta eſt ſuſcipere in propriis ſinibus univerſorum Regem Deum cæleſtem filium Dei; cujus uterus templum factum eſt , ac in domicilium ad Domini in carne diſpenſationem per Dei benignitatem, & admirandum myſterium præparatus eſt . At non complacuit , ſed nec baptiſma dare concreditum eſt, alioqui potuiſſet Chriſtus ab ipſa baptizari potiùs quàm à Joanne* . Unde omnia ſacra munera , quæ ordinem ſacramentalem ſupponunt , prorſus invalidè à muliere obiri probat Theophilus *tom.*12. *de ſobria frequent. mul. fol.*297. Itaque Gnoſticos exploſit ſanctus Irenæus *lib.* 1. *capit.* 9. quòd ad fœminas poteſtatem conficiendæ divinæ Euchariſtiæ diffunderent. Id quod Pepuciani quoque fecerunt, & Lutherus, ut erat mulieroſus, renovare tentavit , referente, ac reiiciente Alphonſo à Caſtro *adverſus hæreſes verbo Mulier* ; quæ incapacitas non oritur aliunde, quàm ex divina inſtitutione . Quare meritò Theophilus *ubi ſuprà*, reprehendit Franciſcum Georgium *tom.* 4. *problem.* 450. qui inde eam incapacitatem derivare vult, quòd mulier careat ea portione divinitatis, quæ in viro reperitur, ſecundùm quam portionem vir expreſſam Dei gerit imaginem ; mulier non item.

Quæ ad præſens commentarium ſpectant, petenda ſunt ex traditis *in cap. dilecta* , *de major. & obed.*

C A P U T XI.

a Idem.

QUod in te . *Et infrà* : Verùm quoniam à quibuſdam intelleximus dubitari , utrùm clericis , & laicis dandum ſit viaticum in extremis, & inunctio imponenda, & cum aliis ſacramentis indulgenda ſit decedentibus ſepultura ? Utrùm etiam in conventualibus Eccleſiis demiſſa voce , januis clauſis, interdictis excluſis, divina poſſint officia celebrari ? Similiter an ſuſcipientibus ſignum Crucis , & Sanctorum limina viſitantibus, ſit pœnitentia injungenda ? Ambiguitatem hujuſmodi de dubitantium cordibus volumus amputare. In illo enim verbo, per quod pęnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam , quod verè pęnitentibus exhibetur , intelligi volumus, ut nec ipſum etiam decedentibus denegetur . Licèt autem per generale interdictum denegetur omnibus tam unctio , quàm eccleſiaſtica ſepultura ; concedimus tamen ex gratia , ut clerici decedentes , qui tamen ſervaverunt interdictum , in cęmeterio Eccleſię ſine campanarum pulſatione, ceſſantibus ſolemnitatibus omnibus , cum ſilentio tumulentur ; & in conventualibus Eccleſiis bini & bini , vel ſimul tres horas canonicas valeant legere potiùs , quàm cantare, januis clauſis, interdictis excluſis, & voce ita demiſſa, quod exterius non poſſint audiri : cùm & regularibus ſecundùm privilegium Sedis Apoſtolicę ſit indultum , ut cùm generale interdictum terrę fuerit, liceat eis, januis clauſis, excluſis excommunicatis & interdictis, non pulſatis campanis, ſuppreſſa voce celebrare divina. Recipientibus autem ſignum crucis non negamus , quominus cum eis ob reverentiam Crucifixi penitentia, cùm poſtulaverint, injungatur . Quod & aliis peregrinis poteſt miſericorditer indulgeri.

NOTÆ.

Digitized by Google

NOTÆ.

1 a *IDem.*) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.5.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Innocentius, nec inter ejus epiſtolas editas à Sirleto, & Boſqueto reperitur textus hic.

COMMENTARIUM.

DE origine, & progreſſu interdicti eccleſiaſtici egi *in cap. cùm inter, de conſuet.* de diviſione verò, & 2 perſonis, à quibus proferri poteſt hæc cenſura, ac de cauſis, ob quas imponi poteſt, egi *in cap. quæſivit 2. de his quæ fiunt à majori.* Quare in præſenti tantùm de effectibus hujus cenſuræ agendum eſt, pro expoſitione præſentis textus, & aliorum, qui niſi ſervata temporum ſerie referantur, prorſus contrarii videntur. Et ſciendum eſt, olim tempore interdicti omnia ſacramenta conferri prohiberi, exceptis baptiſmo, & morientium pęnitentia, ut refert Oldericus monachus in Concilio Bituricenſi. Quæ prohibitio duravit uſque ad Alexand. III. ut conſtat *ex cap. non eſt vobis, de ſponſal.* ſed ſequentibus annis hujus cenſuræ effectus valdè remiſſi fuerunt; ſiquidem Innocentius III. hujus textus auctor permiſit ſacramentum Confirmationis etiam tempore interdicti adminiſtrare, *cap. reſponſio, de ſentent. excomm.* ex quo deducunt Doctores, ſolemniter poſſe hoc ſacramentum conferri tempore interdicti. Circa miniſtrantem verò, & ipſum recipientem communiter diſtinguunt, ita ut ſi ſint ſpecialiter, & perſonaliter interdicti, non poſſint nec conferre, nec illud recipere; ſecus verò ſi generaliter, aut localiter interdicti ſint. Etiam permiſit Epiſcopis ſemel in anno in Eccleſia interdicta celebrare, *cap. quia nonnulli, de privileg.* quod etiam privilegio conceſſum fuerat Templariis *in cap. cùm & plantare, §. quod ſi, de privileg.* Etiam permiſit ſemel in hebdomada prædicare, *d. cap. reſponſo.* Præterea conceſſit in præſenti textu clericis interdictum ſervantibus, ut poſſint ſepeliri in cęmeterio ſine pſalmis, ac pulſatione campanarum; & etiam ut in Eccleſiis conventualibus bini, & bini poſſint horas canonicas, excluſis excommunicatis, ita cantare, ut exterius audiri nequeant. Item conceſſit viaticum dari decedentibus, quod à DD. protractum eſt ad damnatos ultimo ſupplicio, navigantes, & mulieres prægnantes, cùm in periculo mortis ſint. Gregorius IX. etiam permiſit, ut ſemel in hebdomada ſacrificium Miſſæ celebrari poſſit cauſa renovandi Euchariſtiam, *cap. permittimus, de ſent. excommun.* & tunc neceſſitate urgente poteſt admitti laicus ut miniſter. Diana *part. 10. tract. 5. reſol.* 87. Idem permiſit Templariis, & Hoſpitalariis, & iis, qui eorum fraternitati fuiſſent oblati, ut poſſent ſepeliri in Eccleſia tempore interdicti, *cap. ut privilegia, de privileg.* Innocentius IV. ſanxit, Epiſcopos non teneri obſervare interdictum, niſi ſpecialiter ob ipſos ſit appoſitum, *c. quia, de ſent. excomm. lib. 6.* Bonifacius VIII. qui valdè interdicti rigorem laxavit, ſtatuit ut tempore interdicti liceret chriſma conficere, *c. quoniam 19. de ſent. excomm. in 6.* ubi plura Coſta, Barboſa *de poteſtate Epiſcopi, alleg. 31. nu. 12.* Narbona *de ætate, anno 7. qu. 4.* Severinus *in notis ad epiſt. 2. Fabiani*: & ſacramentum pęnitentiæ omnibus in univerſum miniſtrare, exceptis iis, qui dederunt cauſam interdicto: & *cap. alma mater, eod. tit. & lib.* ſtatuit ut quotidie in omnibus Eccleſiis, & monaſteriis, ſive monachorum, ſive monialium, etiam in hoſpitalibus, ſubmiſſa voce, januis clauſis, non pulſatis campanis, excluſis excommunicatis ſacrificium offerri poſſit, *d. c. alma*, ubi DD. docent ex veriori opinione idem dicendum eſſe de oratoriis privatis, & de qualibet Miſſa, ſive occurrenti, ſive votiva, & notant, Bonifacium accipiendum eſſe de interdicto generali locali, non verò particulari, aut ſpeciali. Tandem ſtatuit, ut in quatuor feſtivitatibus, natalis Domini, Paſchæ Reſurrectionis, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. Mariæ ſuſpendatur interdictum, ita ut apertis januis, & pulſatis campanis divina celebrentur officia, & omnes admittantur, exceptis interdictis perſonaliter, qui dederunt cauſam interdicto. Martinus V. & Eugenius IV. hoc porrexerunt ad feſtivitatem corporis Chriſti. Gloſſa *verbo revelatione, in Clement. 1. de reliquiis*, Hugolinus *de cenſur. diſp. 8. §. 6.* Deinde Leo X. ad feſtivitatem Immaculatæ Conceptionis, ut refert Barboſa *in d. c. alma, n. 18.* Hæc procedunt inſpecto jure communi ante privilegium Bullæ Cruciatæ, quo inſpecto qui illud habent, cùm non dederunt cauſam interdicto, poſſunt Miſſam, & alia divina officia audire tempore generalis interdicti in quibuslibet Eccleſiis, vel monaſteriis, etiam oratoriis particularibus, exceptis ſpecialiter interdictis, in quibus etiam licebit audire Miſſam, quando dicitur ad renovandum ſacramentum Euchariſtiæ, ut contra Koninch, & Trullench tenent Diana *p. 5. tr. 10. reſol. 60.* P. Mendo *in Bulla, diſp. 15. c. 3. n. 13.* Prodeſt etiam privilegium Bullæ ad hunc effectum, non ſolùm illis, qui eam habent, verùm etiam conſanguineis uſque ad quartum gradum, & famulis veris, non verò fraudulosè receptis, nec diſcipulis, eo quòd magiſter privilegio Bullæ potiatur, ut probat Trullench *in Bullam, lib. 1. §. 3. dub. 3.* Conceditur etiam prædictis perſonis virtute Bullæ, ut poſſint ſacramenta recipere, ea videlicet, quæ adhuc alia conſtitutione non permittebantur, videlicet ſacramenta Ordinis, Extremæ Unctionis, Euchariſtiæ, ac Matrimonii. Circa matrimonium autem notandum eſt, abſque privilegio Bullæ validè contrahi, ſive de futuro, ſive de præſenti, tempore interdicti, cùm nemo neget etiam ab excommunicatis validè celebrari, *c. ſignificati, de eo, qui duxit in matrim.* Unde privilegio Bullæ tantùm conceditur, ut licitè poſſint benedictiones nuptiales à proprio parocho recipi: conceditur etiam habentibus bullam, ut ſicut Sacerdotes ex præſenti textu poterant tempore interdicti ſepeliri in Eccleſia, ita & ipſi ſepulturæ eccleſiaſticę tradi valeant cum modica pompa, videlicet januis clauſis, non pulſatis campanis, & pſalmis recitatis ſubmiſſa voce. Ex hucuſque traditis conſtat, nihil ſpecialiter cautum eſſe circa pulſationem campanarum tempore interdicti: unde hodie exceptis prædictis feſtivitatibus, non licere tempore interdicti pulſare campanas, ſive magnas, ſive parvas, immò tuba, tabula, aut curſore debere clericos ad officia divina vocari, reſolvunt Suarez, Avila, Gibalin. & Leander de hac cenſura agentes: manè tamen, meridie, ac ſerò, & ad convocandum populum ad audiendum verbum Dei, poſſunt pulſari, ut pluribus relatis tradit Barb. *lib. 3. voto 102. n. 33.* Nec etiam circa januas Eccleſiæ aperiendas aliquid ſpecialiter cautum eſt, unde niſi in prædictis feſtivitatibus non licebit eas aperire, adeò ut qui perforaverint januas, aut feneſtras in eis fecerint, ut qui non poſſunt Eccleſiam ingredi, audiant divina officia, excommunicentur *in Clem. 1. de ſent. excom.*

CAPUT VII.

Idem *in Concilio* a *generali*.

OMnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos *b* diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio *c* ſacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam pro virili ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad *d* minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum, niſi fortè de conſilio proprii ſacerdotis ob aliquam rationabilem *e* cauſam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum, alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens careat chriſtiana ſepultura. Unde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in Eccleſiis publicetur, ne quiſquam ex ignorantiæ cæcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit juſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam priùs poſtulet, & obtineat à proprio ſacerdote, cùm aliter ille ipſum non poſſit ſolvere, nec ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus, & cautus, tum ore periti *f* medici ſimiliter infundat vinum, & oleum vulneribus ſauciati; diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias, & peccati, per quas prudenter intelligat, quale illi debeat conſilium præbere, & cujuſmodi remedium adhibere, diverſis experimentis utendo ad ſanandum ægrotum. g Caveat autem omni ſtudio, ne verbo, aut ſigno, aut alio quovis modo procedat aliquatenus in peccatorem: ſed ſi prudentiore conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione cautè requirat. Quoniam qui peccatum pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, non ſolùm à ſacerdotali officio deponendum decernimus, verùm etiam ad agendam pœnitentiam in arctum monaſterium retrudendum.

N O T Æ.

1 a G*Enerali.*) Lateranenſi videlicet celebrato ſub Innocentio III. ut habetur *in c.* 8. *hoc tit.* 2. *in* 4. *collect.* & in ipſo Concilio Lateranenſi, *c.*21. Cùm enim in ipſo Concilio varia circa Sacramenta, & fidem contra Hereticos ſtatuta eſſent, præceptum hoc annuæ confeſſionis noviter ſtatutum fuit, ut notavit Cujacius *in oratione de confeſſione*, quę extat ad calcem comment. in jus canonicum, Licèt antea Vuillelmus Pariſien. Epiſcopus in ſuis conſtitutionibus, *tom.*26. *Concil. can.*3. ita ſtatuerit: *Presbyteri parochianos ſuos moneant, & frequenter in Eccleſiis ſuis denuncient, quod omnes ſaltem patresfamilias, & matres ad confeſſionem veniant ante Paſcha Floridum: & qui in hoc negligentes fuerint, in pęnam uſque poſt octavas Paſchæ ad confeſſionem non admittantur, ſed uſque ad illud tempus à carnibus jejunabunt, ſicut in Quadrageſima.*

2 b *Diſcretionis.*) Hanc ætatem diſcretionis vulgò pro ſeptennio accipiunt DD. relati à Narbona *de ætate ad actus humanos, anno* 7. *qu.*7. Sed verius eſt, tempus hoc relinqui arbitrio confeſſarii, qui inſpecta pueri qualitate, & moribus, & perpenſis aliis circumſtantiis, an ad interrogata ordinatè reſponſum præbeat, & quod magis malitiam detegit, utrùm peccata cognoſcat, judicabit, an ſit doli capax, necne, ut probat Narbona *ubi proximè*; & eodem tempore, videlicèt cùm ad annos diſcretionis puer pervenit, ipſum poſſe admitti ad communionem corporis Domini, probat Joannes Sanchez *in ſelect. diſp.*26. *per tot.* contra communem Doctorum ſententiam, qui aſſerunt, ſaltem uſque ad annum decimum & dimidium non poſſe pueros admitti ad communionem Euchariſticam.

3 c *Proprio ſacerdoti.*) Ideſt parocho, ut infra probavimus, & latè docet Balboa *in repit. ad hunc textum.* Hodie autem poſt privilegium Bullæ, & ampla privilegia Religionibus conceſſa, Parochus pro confeſſionibus audiendis ferè negligitur. De hac facultate audiendi confeſſiones religioſis conceſſa, videndi ſunt Coriolanus *in notis ad Concil. Rhemenſe, in addit. ſummæ, fol.*71. Bruno Chaſſaing. *de privil. regul. tr.*2. *propoſ.*2. *c.*6. *per tot.* Aravio *in dec. moral. q.*8. *cum ſeq.* Theophilus *tom.*11. *fol.* 152.

4 d *ad minus.*) Quia olim in tribus Paſchæ feſtivitatibus, necnon feria 5. cœnæ Domini communicandum erat, *c. & ſi frequenter, cum ſequent. de conſecrat. diſt.*2. probat de communione quotidiana, & Paſchali apud veteres uſitata, Theophilus *tom.*16. *in Heterocl. ſpirit. punct.* 4. & plura de hoc præcepto annuo communicandi congeſſerunt Fagundez, & Tamburinus *in* 2. *præcept. Eccleſ.* Leander. 1. *part. de ſacram. diſp.*3. *à qu.*21. *uſque ad* 62.

5 e *Rationabilem cauſam.*) Veluti quando confeſſarius differt abſolutionem, ut experiatur, an propoſitum pœnitentis firmum ſit, ut cum aliis docet Joannes Sanchez *in ſelect. diſp.*9. *nu.*3. aut quia abſolvere ipſum injuſtum judicaverit, donec pęnitens occaſionem proximam peccandi vitaret: quibus in caſibus fidelis non communicans in Paſchate minimè erit reus præcepti eccleſiaſtici, nec pęnas impoſitas in præſenti textu patietur, ut probat idem Joannes Sanchez *diſp.*26. *nu.*9.

6 f *More periti medici.*) Conſonant textus *in c. Deus qui, hoc tit. c. menſuram* 86. *de pęnit. diſt.* 1. D. Baſilius *in epiſt. ad Amphiloch. can.*2. Synodus Metenſis celebrata anno 859. *can.*10. *c. tempora pęnitudinis*, 26. *qu.*7. Unde olim erat in qualibet Eccleſia clericus pęnitentiarius pro pęnitentiis injungendis, cujus mentio fit *in c. quæſitum, hoc tit.* de quo egi *in c.*2. *&* 8. *de offic. ordin.* Eſt enim in ſacerdotis arbitrio, qui pęnitentium confeſſiones excipit, pęnas ſatisfactorias mitigare, & benigniùs cum ipſis peccatoribus agere, quos viderit de admiſſis reatibus majori dolore correptos. Extat inſignis epiſtola increpatoria ſancti Dionyſii ad Demophilum monachum, qui bonum ſacerdotem conviciatus fuerat, quòd miſeratus fuiſſet pęnitentis, ipſumque delicta ſua cum intimi doloris judicio confitentem benignè excepiſſet: rectè enim functum hunc ſacerdotem aſſerit ſuo miniſterio, cujus proprium eſt plebis ignorantias tolerare, aliorum infirmitates ſua ex fragilitate metiri, Chriſti manſuetudinem imitari, qui ſumma ſemper benignitate, & miſericordia peccatores ad ſe venientes complexus eſt.

g *Caveant autem.*) Hanc partem de obligatione ſigilli confeſſionis, & pęnis illud violantium retuli, & expoſui *in c.*2. *de offic. ordin.*

C O M M E N T A R I U M.

7 IN præſenti textu agitur de confeſſione auriculari, quam nimis impudenter negant hæretici, & Novatores ut recenter ab Eccleſia inſtitutam reiiciunt, & tantùm peccata Deo eſſe confitenda aſſerunt, quos reprehendit Alcuinus *in epiſt. Fratribus & Patribus in Provincia Gothorum*, ibi: *Dicitur vero, neminem ex laicis ſuam velle confeſſionem ſacerdotibus dare, quos à Deo Chriſto cum ſanctis Apoſtolis ligandi, ſolvendique poteſtatem accepiſſe credimus, &c. Deo vis, ò homo, confiteri, quem volens, nolens latere non poteris. Eccleſię Chriſti, in qua peccaſti, ſatisfacere negligis.* Et ut antiquitatem hujus confeſſionis repetamus, Simplicius Pontifex ante annos 120. conſtituit, ut ad SS. Petrum, & Paulum Apoſtolos, & Sanctum Laurentium Martyrem, presbyteri ibi manerent propter pęnitentes & baptiſmum, teſte Anaſtaſio Biblioth. in Concilio Ticinenſi apud Inſubres, *c.*6. ubi ita cavetur: *Qui occultè deliquerunt, illis confiteantur, quos Epiſcopi, & plebium Archipresbyteri idoneos ad ſecretiora vulnera mentium medicos elegerint.* In Synodo Francica ſub Carolo Magno ita legitur: *Ut unuſquiſque, Præfectus unum presbyterum habeat, qui hominibus peccata confitentibus judicare, & indicare pœnitentiam poſſit.* Quod repetitum eſt *lib.*5. *Capitul. c.*2. & *lib.* 7. *capit.*113. ita legitur: *Ut nullus ſacerdos in hoſtem pergat, niſi duo, vel tres tantùm Epiſcopi, electione cæterorum, propter benedictionem, & prædicationem, populique reconciliationem; & cum illis ſelecti ſacerdotes, qui bene ſciant populis pœnitentias dare, Miſſas celebrare, de infirmis curam habere.* Concil. Cabilon. 2. ſub Carolo, *can.*33. poſtquam graviter reprehendit eos, qui ſolummodò Deo confitenda eſſe peccata contendebant, ait: *Confeſſio itaque, quæ Deo fit, purgat peccata; ea verò, quæ ſacerdoti fit, docet, qualiter ipſa purgentur peccata; Deus namque ſalutis, & ſanctitatis auctor, & largitor, plerumq; hanc præbet ſuæ potentiæ invisibili adminiſtratione, plerumque medicorum operatione.* Et *lib.*7. *capitul. c.*294. ibi: *Quærendum namque eſt ſacerdoti, cum accipit cujuslibet fidelis confeſſionem peccatorum, qualiter primò peccatum perpetratum, aut ſi poſteà iteratum, aut frequenter actum ſit.* Idem Concilium Cabilon. *c.*45. *Qui peccata ſua ſacerdotibus, in quorum ſunt parochiis, confeſſi ſunt, & ab his agendæ pęnitentiæ conſilium acceperunt, ſi orationibus inſiſtendo, eleemoſynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apoſtolorum limina, vel quorumlibet Sanctorum inviſere deſiderant, horum eſt devotio modis omnibus collaudanda.* Concilio Pariſ. *lib.*1. *c.*13. reprehenduntur Presbyteri, & Parochi, qui relicta parochia forenſibus negotiis ſeſe implicant, aut paulò liberiùs vagantur, non attendentes, quòd eorum abſentia, & loca Deo dicata ſibi cultu debito priventur, & homines ſine confeſſione, & infantes ſine baptiſmatis regeneratione plerumque moriantur. Ejuſdem Concilii *c.* 32. Patres damnant ſacerdotes illos, qui partim incuria, partim ignorantia modum pœnitentiæ reatum ſuum confitentibus ſecus quàm jura canonica decernant, imponunt: quapropter ſtatuunt, ut presbyteri imperiti ſolerti ſtudio ab Epiſcopis ſuis inſtruantur, qualiter & confitentium peccata diſertè inquirere, eiſque congruum modum ſecundùm canonicam auctoritatem pœnitentiæ noverint imponere. In pœnitentiali Romano *tit.* 7. *cap.* 12. *Spreviſti Miſſam, vel orationem, vel oblationem, conjugati presbyteri; ita dico, ut nolles tua peccata ſibi confiteri, vel ab eo accipere corpus, & ſanguinem Domini, ob hoc quia peccator tibi eſſe videretur, uno anno pęniteas.* Et *tit.*8. *cap.*3. *Omnes, quos in pęnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſpiritvales ſunt filii, ut ipſi, quos vel nobis ſuſcipientibus, vel ſub trinæ merſionis vocabulo mergentibus, unda ſacri baptiſmatis regeneraverit.* Concil. Illiber. *can.*32. Carthag. *can.*133. ibi: *Ut Epiſcopus a communione non ſuſpendat eum, quem aſſerit de peccato aliquo ſibi ſoli fuiſſe confeſſum.* Carthag. 4. *can.*74. *Ut ſacerdotes pęnitentiam imploranti abſque perſonæ acceptione pęnitentiæ leges injungant.* Meminerunt hujus confeſſionis, eamque probarunt Tertullianus *lib. de pęnitent.* D. Hieronymus *in cap.* 10. *Eccleſiaſt.* Baſil. *in qq. compend. explicatis, explicat* 26. Cyrillus *lib.* 3. *in Levit. cap.* 5. D. Auguſtinus *lib. de utilit. pœnit. ſive homil.* 50. Theodoretus *de Audianis hæreticis*, Leo Pontifex *epiſt.* 57. & 78. Dionyſius Areopag. *epiſt.* 8. & alii congeſti à Pamelio *in notis à D. Cyprianum de lapſis, num.*98. probant Bellarminus *lib.*1. *de ſacr. cap.*1. & *lib.* 1. *de pęnit. c.* 15. Baronius *anno* 56. Vuadignus *in notis ad epiſt.*2. *D. Franciſci*, Zypeus *lib.*5. *conſult. jur. Pontif. conſult.* 2. Creſpetius *in ſumma, verbo Confeſſio*, Sotus *in* 4. *diſt.*18. *q.*1. *art.*1. Vega *de juſtif. lib.* 3. *cap.* 28. Unde D. Antoninus 3. *part. ſummæ, cap.*18. *tit.* 14. dum ait, poſt præſentem Decretalem confeſſionem peccatorum fuiſſe neceſſariam non ita eſt accipiendus, quaſi confeſſio ſacramentalis ab hoc tempore Innocentii fuerit ne-

rit ne-

Digitized by Google

ſit neceſſaria, vel tunc primùm inſtituta; ſed tantùm, quòd per hanc celebrem decretalem nihil aliud, quàm tempus, in quo præceptum confeſſionis ſit adimplendum, præfinitur: ſicut enim abſurdum eſt dicere, communionem ſacram in hac ipſa Decretali inſtitutam fuiſſe, quamvis in ea communicandi tempus ſtatueretur; ſic ſanè à vero abhorret aſſerere, tunc fuiſſe inſtitutam confeſſionem, quamvis ibi tempus confitendi fuerit determinatum. Nec favent Novatoribus D. Chryſoſtomus *homil.2. in Pſalm.* 50. in illis verbis: *Peccata tua dicito, ut deleas illa: ſi confunderis alicui dicere, quia peccaſti, dicito ea quotidie in anima tua; non dico, ut confitearis conſervo tuo, ſed dicito Deo, qui curat ea*, Et *homil.4.* de Lazaro: *Cur igitur pudeſcis, & erubeſcis confiteri peccata tua? Cave enim homini dixeris, ne tibi exprobret; nec enim conſervo confiteris, ut in publicum proferat; ſed ei, qui Dominus eſt, qui medicus eſt, oſtendis vulnera tua: nec enim ignorat, etiamſi ei non dixeris.* Caſſian. *collat.20. cap.8.* ibi: *Quòd ſi verecundia retrahente revelare coram hominibus erubeſcis, illi, quem latere non poſſunt, confiteri ea jugi ſupplicatione non deſinas, ac dicere: Iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper: tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci. Qui te abſque ullius verecundiæ publicatione curare, & ſine improperio damnare conſuevit.* Nam hæc, & ſimilia, tum Chryſoſtomi, tum Caſſiani dicta, non ſunt intelligenda de ſecreta, & ſacramentali confeſſione, in qua homo confitetur ſacerdoti, non ut homini, ſed ut Deo, ideſt Dei vicario; ſed de publica pœnitentia, quæ publicè fiebat in Eccleſia, juxta ritus relatos ſuprà *in c.1. hoc tit.* docent Sixtus Senenſ. *lib.5. Biblioth. annotat.*165. Baronius *tom.1. ann.*56. Magiſter *in 4. ſent. diſt.*17. ubi poſtquam dixit, peccata primùm Deo, deinde ſacerdoti eſſe confitenda, ſubdit hæc verba: *Illud Joannis Chryſoſtomi ſuperius poſitum, non eſt ita intelligendum, ut liceat alicui, ſi tempus habeat, ſacerdoti non confiteri, ſed quia ſufficit ubi crimen occultum eſt, ſoli Deo per ſacerdotem dicere, & ſemel: nec oportet publicari coram multis, quod occultum eſt, quod notavit dicens: Non tibi dico, ut te prodas in publicum; ſicut enim publica noxa publico eget remedio, ita & occulta ſecreta confeſſione, & occulta ſatisfactione purgatur. Nec neceſſe eſt, ut quod ſacerdoti ſemel confeſſi ſumus, iterùm confiteamur; ſed lingua cordis, non carnis apud verum judicem id jugiter confiteri debemus.* Magiſtrum ſequitur Gazæus *in notis ad Caſſian. d. collat.20. cap.8.* Non ergo D. Chryſoſt. docere vult, confeſſionem perfectam ſacramentalem ſoli Deo factam ſufficere, ſed vult Deo potiſſimùm confitendum eſſe, qui remittit peccata: vel etiam, ut oſtendat, quòd qui ſacerdoti confitetur, Deo confitetur, ita ut nihil debeat timere: vel denique, ut oſtendat, hoc ſecretum judicium non eſſe ſimile ſæcularibus, quòd in hoc nulli ſunt timendi teſtes, nulla pœna, nulla infamia; & tantùm abeſt, ut velit nos à ſacerdotali confeſſione revocare, ut magis hortetur ad eam, utpote tanquam Deo factam, tanquam ſecretam, tutam, & minimè periculoſam, ut docet Dartis *de pœnit. cap.*13.

C A P U T XIII.

Idem in a eodem.

CUm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem ſanaverat: Vade, & ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat: præſenti decreto ſtatuimus, & diſtrictè præcipimus medicis corporum, ut cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant, & inducant, quòd medicos advocent animarum, ut poſtquam fuerit de ſalute animarum proviſum, ad corporale medicinæ remedium ſalubriùs procedatur: cùm ceſſante cauſa ceſſet effectus. Hoc quidem inter alia huic cauſam dedit edicto, quòd quidam in ægritudinis lecto jacentes, cùm eis à medicis ſuadetur, ut de animarum ſalute diſponant, in deſperationis articulum incidunt, unde faciliùs periculum mortis incurrunt. Si quis autem medicorum noſtræ conſtitutionis, poſtquam per Prælatos fuerit *b* publicata, tranſgreſſor extiterit, tamdiù ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, donec pro tranſgreſſione hujuſmodi ſatisfecerit competenter. Cęterùm cùm anima ſit multò pretioſior corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali ſalute aliquid ægro ſuadeat, quod in periculum animę convertatur.

N O T Æ.

a EOdem.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit.c.5.* & extat textus hic in ipſo Concil. *can.21.* Conſonat Concil. Brachar. 4. *act.5. cap.31.* ibi: *Præcipit ſancta Synodus ſingulis hujus Provinciæ medicis ſub excommunicationis pœna, ut quo primùm die ægrotos decumbentes inviſunt, illos de ſalutari ſaltem confeſſione facienda admoneant, alioquin ſicùm illos reviſerunt, id prætermiſſum fuiſſe compererint, denuò admoneant, addita comminatione, qua teſtentur, ſe ampliùs non reverſuros, nec decumbentium curam habituros, ſi cùm tertiò redierint, factam ſaltem ab ægrotis confeſſionem non reperient. Quod niſi reipſa medici compleant, prædictam excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrant, & indicta ab Ordinariis mulcta piis uſibus applicanda puniantur.* Concil. Ravennat.2. temporibus Clementis V. *rubric.15. Monemus inſuper omnes medicos, quòd quando vocati fuerint, ad infirmos non ulteriùs redire audeant, nec curare eoſdem, niſi priùs eis conſtiterit, quòd ipſi infirmi prædicti medicum advocaverint animarum, & eis fuerit de animarum ſalute proviſum.* S. Pius V. in conſtitutione, quæ incipit, *Super gregem*, edita die 8. Martii, anno 1566. & cùm ad gradus Doctoratus medici admittuntur, jurare debent, ſe ſervaturos præſentem conſtitutionem. Illuſtrant eam Diana 2.*par. tract.4. reſol.93.* Sanchez *lib.3. ſumm. cap.16. num.12.* Scortia *in ſelect. Pont. conſtit. theorem.215.* Gibalin. *de cenſur. in ſynopſi, verbo Medicus*, Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.91.* Diana *p.11. tract.1. reſol.22.* Azevedus *in l.5. tit.1. lib.1. recopil.*

b *Publicata.*) Quia lex non obligat ante promulgationem, ut probat Petr. Marcha *part.1. concord. Sacerd. & Imp. lib.2. cap.26.* & illuſtravi *in cap.4. de Prælat.*

C A P U T XIV.

Idem in a eodem.

CUm ex eo, &c. *Et infrà*: Eleemoſynarum quoque quæſtores, quorum ſe quidam mentiendo alios, abuſiones nonnullas in ſua prædicatione proponunt, admitti, niſi Apoſtolicas, vel diœceſani Epiſcopi litteras veras exhibeant, prohibemus: & tunc præter id, quod in ipſis continebitur litteris, nihil populo proponere permittantur. Formam verò, quam communiter omnibus talibus Apoſtolica Sedes indulget, duximus exprimendam, ut ſecundùm eam diœceſani litteras moderemur. Ea ſiquidem talis eſt: Quoniam, ut ait Apoſtolus, omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, recepturi prout in corpore geſſimus, ſive bonum fuerit, ſive malum, oportet nos diem miſſionis extremæ miſericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu ſeminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere debeamus in cœlis: firmam ſpem, fiduciamque tenentes, quoniam qui parcè ſeminat, parce & metet; & qui ſeminat de benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cùm igitur ad ſuſtentationem fratrum ad tale confluentium hoſpitale propriæ non ſuppetant facultates, univerſitatem veſtram monemus,

Digitized by Google

mus, & exhortamur in Domino, atque in remiſſionem peccatorum vobis injungimus, quòd de bonis à Deo vobis collatis aliquas eleemoſynas, & grata eis ſubſidia charitatis erogetis, ut per ſubventionem veſtram temporum inopiæ conſulatur, & vos per hęc, & alia bona, quæ Domino inſpirante feceritis, ad æterna poſſitis gaudia pervenire. Qni autem ad quærendas eleemoſynas deſtinantur, modeſti ſint, in tabernis, aut in aliis locis inhoneſtis non hoſpitentur, nec inutiles faciant, aut ſumptuoſas expenſas, caventes ne falſę religionis habitum geſtent. Ad *b* hæc quia per indiſcretas, & ſuperfluas indulgentias, quas quidem Eccleſiarum Pręlati facere non verentur, & claves Eccleſię contemnuntur, & pœnitentialis ſatisfactio enervatur: decernimus, ut cùm conſecratur baſilica, non extendatur indulgentia ultra annum, ſive ab uno ſolo, ſive à pluribus Epiſcopis dedicetur: ac demùm in anniverſario dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis indulta remiſſio non excedat. *Et infra*: Ad hunc quoque dierum numerum indulgentiarum litteras pręcipimus moderari, quę pro qnibuslibet caſibus aliquoties conceduntur; cùm Rom. Pont. qui plenitudinem obtinet poteſtatis, hoc in talibus moderamen conſueverit obſervare.

N O T Æ.

1 a EOdem.) Ita etiam legitur in quarta collectiono, *ſub hoc tit. cap.*5. & extat textus hic in ipſo Concilio *can.*62. atque ejus principium reperitur *in c.*2.*de reliquiis, & vener.*

b *Ad hæc.*) Hanc partem de indulgentiis exponemus ſequenti commentario.

C O M M E N T A R I U M.

2 USus quæſtorum eleemoſynarum, ſeu potiùs abuſus eorum, qui non ſibi eleemoſynas quærunt, ſed potiùs conducunt eleemoſynas piorum locorum, ſeu Sanctorum, perantiquus eſt, ut conſtat *ex cap.tuarum* 11.*de privil.* Quia verò illi quæſtores facultate ſibi conceſſa abutebantur, præſens Concilii Lateran. conſtitutio emanavit, prohibens ne hujuſmodi quæſtus fiant, & ne quęſtores ad eleemoſynas petendas ſine Epiſcopi, vel Pontificis litteris, quibus de eorum moribus, atque eleemoſynæ cauſa conſtet, admittantur. Et quia adhuc abuſus dictorum quæſtorum excreſceret in maximum Chriſtiani orbis ſcandalum, dum in prædicationibus multa de reliquiis, & indulgentiis mendacia confingebant, ideò Concil. Viennenſe relatum *in Clem.*2.*hoc tit.* inhærendo præſenti conſtitutioni addidit, quòd litteræ Apoſtolicæ ad eleemoſinarum quæſtus faciendos examini ordinariorum ſubderentur, quæſtoribus hujuſmodi prædicationis officio penitus interdicto, cùm ſola facultate ſimpliciter exprimendi illud, quod in litteris Apoſtolicis, aut Epiſcopi continetur. Faciunt Clemens IV. *in cap. ut officium* 11. §. *compeſcendi, de hæret. in* 6. Concil. Salesburg. tempore Greg. X. *can.*6. Toletan. anno 1473. temporibus Sixti IV. *can.*13. & de eis in Concil. Triden. *ſeſſ.*5. *de reform. capit.*2. ita cavetur: *Quæſtores eleemoſynarii, qui etiam quæſtuarii dicuntur, cujuſcumque conditionis exiſtant, nullo modo nec per ſe, nec per alium prædicare præſumant. Et contrà facientes ab Epiſcopis, & Ordinariis locorum, privilegiis quibuſcumque non obſtantibus, opportunis remediis omninò arceantur.* Et in Concilio Pictavienſi 2. ſub Paſchali II. *can.*12. ita cavetur: *Ut Sanctorum reliquias cauſa pecuniæ, & quæſtus circumferentes ad prædicationem non admittantur.* Qui abuſus & apud Gentiles irrepſit, dum Sacerdotes Idolorum ſuos Deos circumferebant, ut ipſorum nomine mercedem, & ſtipem exigerent. Apulejus *lib.*8. *Deam Syriam circumferentes mendicare compellunt.* Minutius in Octavio: *Mendicantes vicatim Deos ducunt.* Halicarnaſſ. *lib.*2. Notavit Gibalinus *de negotiis, tom.*1. *lib.*1. *cap.*4. *artic.*1. *num.*3. Quia verò hujuſmodi remedia minimè profuerant, immò quæſtorum hujuſmodi malitia excreſcente, ac per hoc data anſa hæreticis in fidem catholicam debacchandi, idem Concilium Triden. *ſeſſ.*22. *de reform. cap.*9. ſtatuit, ut illorum quæſtorum nomen, atque uſus penitus aboleretur, nec ad hujuſmodi officium exercendum ullatenus admitterentur, non obſtantibus quibuſcumque privilegiis. Nec minori odio hos improbos quæſtores proſequuti ſunt ſæculares legislatores; nam præterquam quod *in leg. unic. Cod. de mendicantib. valid.* jubentur ſimiles mendicantes in exilium mitti, de quibus in Concilio Colonienſi anno 1536. *canon.*5. ibi: *Mendicantibus validis non ſolùm hoſpitalia clauſa, ſed & publicè, ac oſtiatim mendicare penitus interdictum.* Triden. *ſeſſ.*5. *de reformat. cap.*2. *& ſeſſ.*21. *cap.*9. *& ſeſſ.*25. *ad fin.* plura Philippus Camerarius *tom.*1. *oper. ſucceſſ. cap.*16. *& cent.*2. *cap.*74. etiam *in l.*21. *tit.*18. *partit.*3. cavetur, ut cautè licentia ad eleemoſynas petendas quæſtoribus detur. Et apud Luſitanos *lib.*5. *ordinat. tit.*103. conſtitutum eſt, ne quæſtores alicujus Sancti nomine petere eleemoſynam permittantur, niſi ab eis Regiæ litteræ oſtendantur: quod ſi aliter factum ſit, omnes pecuniæ ab illis quæſitæ quæſtori Redemptionis Captivorum tradantur. Simile apud nos cautum extat *in leg.*1. *&* 2. *tit.*8. *lib.*1. *ordin.* quæ hodie eſt lex 4. *tit.*9. *lib.*1. *novę recopil.* & apud Gallos idem Regii Senatus decretis diſpoſitum refert Chopinus *de ſacr. polit. tit.*5. *num.*23. Unde de his quæſtoribus eleemoſynarum cognoſcunt tam judices eccleſiaſtici, quàm ſæculares; examinantque licentias, quas deferunt, an ſint authenticæ, vel apocryphæ, ut probat Pereyra *part.*2. *de manu Regia, cap.*76. nam ſi mendicantes validi, & ſimiles, qui ut otioſam vitam agant, pauperem vitam affectant, ejiciendi ſunt à civitate, quia panem adimunt veris pauperibus, *cap. non omnis* 5. *qu.* 5. *cap.*1. 82.*diſt. l.*4. *tit.*20. *part.*2. *l.*40. *tit.*5. *partit.*1. *l.*1. *cùm ſequent. tit.*11. *lib.*8. *Recopil.* probant latè Bobadilla *lib.*2. *polit. cap.*13. *num.*31. Petrus Gregor. 3.*part. ſyntag. lib.*39. *cap.*6. *& de republica lib.*13. *cap.*14. *num.*3. *& lib.*1. *partit. tit.*22. *cap.*3. Solorzanus *tom.*2. *de jure Indiar. lib.*3. *capit.* 25. quanto magis qui fallaci ingenio eleemoſynas extorquent falſa plerumque prædicantes. Licentias autem petendi eleemoſynas perſonis miſeris dare debere judices eccleſiaſticos, probat Barboſa *ad Tridentin. ubi ſuprà.*

C A P U T XV.

Honorius III. a *Abbati & Conventui ſancti Petri de Praxellis Lexov. diœceſis.*

NOſtro poſtulaſti certificari reſponſo, utrùm per tuam provinciam poſſis concedere *b* remiſſionis litteras generales. Nos igitur fraternitati tuę breviter reſpondemus, quòd per provinciam tuam liberè potes hujuſmodi litteras concedere, ita tamen, quòd ſtatutum generalis Concilii non excedas.

N O T Æ.

1 a ABbati.) In hac ſexta collectione tantùm legitur *Honorius III.* & in MSS. codicibus inſcriptionem hujus textus deſiderari refert Ciron. *in not. ad* 5. *compil. ad hunc tit.* ubi præſens inſcriptio legitur; ſed malè tum quia Pontifex Abbates, non fratres, ſed filios appellare ſolet; tum etiam quia Abbates provinciam non habent, & de Prælato provinciam habente agit Honorius *in præſenti.*

2 b *Remiſſionis.*) Ideſt indulgentię peccatorum, ut etiam ſumitur *in cap. cum ex eo, hoc tit.* & apud Tertul. *contra Marcionem cap.*18. ibi: *Duximus de remiſſa peccatorum, ideſt de remiſſione.* Apud Cyprianum *epiſt.*59. ibi: *Graviſſimis, & in Deum multùm antè peccantibus, cùm poſteà crediderunt, remiſſio peccatorum datur.* Notavit Cironius præſenti textu, & *in parat. ad hunc tit.*

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc textu ſequens communiter deducitur aſſertio: *Intra provinciam ſuam concedere poteſt indulgentias Archiepiſcopus, juxta diſpoſitionem Concilii Later. Generalis.* Non eſt alia ſimilis deciſio, qua probari poſſit præſens aſſertio: eam illuſtrant Suar. *to.*5.*in* 3.*par. de pœn. diſp.*55. *ſect.*3. Barb. *alleg.*88. Petr. Gregor. *lib.*1. *partit. tit.*17. 3 Concluſio traditur, & probatur.

Digitized by Google

*tit.*17. *cap.*3. Cironius *ad hunc textum*, Jul. Lavor. *de indulg.* 2.*p.c.*11.*n.*28. Quarant. *in ſum. Bull. v. Archiepiſcopi auctoritas*, Boetius Epon. *in tr. de Jubil. & Indul. n.*119. Torrebl. *l.*14. *de jure ſpirit. c.*14. *in princ.* Joan. Dartis *de pœnit.c.*61. Bonac. *de Sacr. diſp.*6.*q.*1.*&* 3. Cordub. *qu.*14. Fragoſo *de regim. Chriſt. Reipub. p.*2.*l.*2.*diſp.*4. §.2.*per tot.*

Sed in præſentem aſſertionem pro dubitandi ratione ita argumentor.

4 *Traditur dubitandi ratio.* Indulgentiæ, quæ conceduntur à Prælatis alienis ſubditis nullæ ſunt, *cap. quod autem* 4. *hoc tit.* ubi ratio redditur, quia qui non poteſt ligare, nec abſolvere: ſed Archiepiſcopus non eſt ordinarius judex ſubditorum ſuorum ſuffraganeorum, *cap. paſtoralis, de offic. ordin.* nec extra ſuam diœceſim habet contentioſam juriſdictionem, exceptis quibuſdam caſibus relatis *in d.c.paſtoralis*. Igitur per totam ſuam provinciam non poteſt Archiepiſcopus indulgentias concedere. Etiam difficilis eſt alia pars ipſius aſſertionis, ubi docetur, Archiepiſcopos ſervata forma Concil. Lateran. indulgentias concedere debere; nam forma præſcripta in dicto Concilio, pro Epiſcopis fuit, non verò pro Archiepiſcopis. Igitur non rectè in præſenti docetur, Archiepiſcopos debere indulgentias concedere, juxta Concil. Lateranenſis formam.

5 *Indulgentia quid, & quotuplex.* Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, indulgentiam variè accipi in jure noſtro. Aliquando indulgentia dicitur, quando aliquid fit ex mera liberalitate, ut de decimis novalium dicitur *in cap. ex parte, ſuprà de decimis*: vel cùm partibus conceditur tempus ad litem proſequendam, ut etiam elapſum non noceat, *c.dilecto, de V.S. cap.*2. *de eo qui mittitur in poſſeſſ.* ibi: *Quatenus ſi eſt ita, indulgentia hujuſmodi non obſtante, negotio finem debitum imponas*. Plerumque ſumitur pro relaxatione pœnæ, ſeu abolitione criminis, ut *in tit. C.de indulg. crim. c.*1. *de tregua & pace, & in* 1. *compil.* ibi: *Si neceſſe fuerit per indulgentias, ſecundùm quod utilitati Eccleſiarum, & totius terræ, necnon & animarum ſaluti videris expedire*. In præſenti autem indulgentia accipitur pro remiſſione pœnæ temporalis debitæ pro peccatis actualibus jam dimiſſis, conceſſa homini exiſtenti in gratia à legitimo Prælato per applicationem theſauri eccleſiaſtici. Corduba *de indulg. qu.*1. Torrebl. *de jure ſpirit. d.l.*14.*c.*13.*nu.*5. Fragoſo *ubi ſuprà*, Barb. *d.alleg.*88.*nu.*1. P. Mendo *in Bullam, diſp.*6.*c.*1.*n.*2. Indulgentia ita accepta duplex eſt, alia plenaria, temporalis alia. Plenaria eſt illa, qua remittitur tota pœna temporalis ſimpliciter, quæ nimirum poſt peccata remiſſa per ſacramentum pœnitentiæ expianda remanſit, ſive in hac vita, ſive in purgatorio; & licèt cùm talis indulgentia conceditur, communiter addatur, *& remiſſio omnium peccatorum*, illis verbis potiùs effectus indulgentiæ explicatur, quàm quid novum continetur. Indulgentia verò temporalis dicitur illa, qua non remittitur tota pœna, ſed ejus tantùm pars relaxatur, & ſub duplici præſertim forma tribui ſolet. Aliquando enim conceduntur indulgentiæ tot dierum, vel annorum, & eſt remiſſio tantæ pœnæ, quanta ſolui in hac vita debuiſſet pro pœnitentia tot dierum, vel annorum; vel quanta in purgatorio luenda foret, ſi in hac vita peracta non eſſet: quandoque autem indulgentiæ conceduntur reſpectivè ad certam partem peccatorum, veluti ad tertiam, ſeu quartam; & tunc remittitur tanta pœna, quanta perſolvi debuiſſet in hac vita, vel in purgatorio pro tertia illa, vel quarta parte peccatorum, ut explicant Suar. *de pœnit. diſp.*50. *ſect.*4.*&* 5. Bellar. *t.*3.*controv.l.*1. *de indulg.c.*9. Jul. Lavor. *eod.tr.p.*2. *c.*10. Torrebl. *d.c.*14.*in princ.* P. Greg. *l.*1.*partit.tit.*17.*c.*2.

6 *Alia de indulgentiis præmittuntur.* Indulgentias concedere poſſunt primò Pontifex, qui tantùm plenariam dare valet, quia ſolus ipſe in plenitudinem poteſtatis vocatus eſt, *c.cùm ex eo, hoc tit. c.quocumque* 24. *qu.*1. nam ex infinito theſauro Eccleſiæ, cujus adminiſtrator ipſe eſt, plenarias, & pleniſſimas indulgentias concedere valet. Lavorus *d.p.*2.*c.*11. Boetius Epon. *de jure jubilæi, nu.*148. In ſuis diœceſibus Archiepiſcopi, & Epiſcopi indulgentias largiuntur, dummodo ſtatutum generalis Concilii non excedant; nam *in c.antecedentis, c.*1.3.*& fin. hoc tit. in* 6. cavetur, ne claves Eccleſiæ contemnantur per indiſcretas Prælatorum indulgentias; & ne pœnitentialis ſatiſfactio enervetur, decernitur, ut cùm dedicatur baſilica, non extendatur indulgentia extra annum, & in anniverſario dedicationis ultra 40. dies: & ita Archiepiſcopis, & Epiſcopis à jure ipſo præſcriptæ ſunt indulgentiæ concedendæ; cùm enim hanc poteſtatem concedendi indulgentias habeant à Summo Pontifice, ut fert valde communis ſententia, cui ſubſcribunt Medina *tr.*5.*diſp.*4.*n.*2. Macedo *de clavibus Petri, l.*4.*c.*4. Bellar. *lib.*4. *de Pontifice, c.*24. Suar. *to.*4.*in* 3.*p.ſect.*1. *n.*11.*diſp.*25. Magallan. *in proœm. epiſt. ad Timoth.ſect.*12. Malder. 2.2.*tr.de Pontifice, diſp.*4.*dub.*1. Ægydius 3.*p.diſp.*8.*dub.*3. Fagund. *in* 2.*Eccleſiæ præcep. l.*7. *c.*1.*n.*25. Duvallius *tr.de Pontifice, p.*1.*q.*2. potuit eo modo à Pontifice reſtringi, & limitari. Legati etiam Apoſtolici in provincia ſibi deſignata indulgentias concedere valent, ut docent Gloſſa *in præſenti*, Petr. Gregor. *d.tit.*17. *c.*3. Abbatibus verò, & ſimilibus inferioribus Prælatis concedere indulgentias non licet, *cap.accedentibus* 13.*de privil.* niſi ſpeciali privilegio, vel conſuetudine legitimè præſcripta ſuffulti fuerint. Barb. *d.alleg.*88. Petr. Gregor. *d.c.*3. Fragoſo *ubi proximè*; nec abſque cauſa ſimiles indulgentiæ conceduntur; illa autem vel eſt ſpiritualis, vel corporalis. Spiritualis, veluti, ut fideles à peccatis abſoluti orent pro converſione infidelium, & pro pace Chriſtianæ fidei, *extrav. unic. inter communes, de celebr. Miſſar.* vel ut ſanctiùs celebretur feſtivitas alicujus Sancti, *Clem. unic. de reliq. & venerat. extrav.*1. *eod.tit. inter communes*. Corporalis eſt velut in dedicationibus Eccleſiarum, ut fideles invitentur ad eleemoſynas elargiendas eidem Eccleſiæ conſervandæ, *c.*1. *hoc tit. in* 6. ob reſtaurationem pontium, *cap. cùm ex eo, hoc tit. extrav. fin. hoc tit.* vel ad ſuſtentationem egenorum confluentium ad hoſpitale, *dicta extrav. fin.* vel ad excitandam devotionem viſitando certas baſilicas, *extrav.* 1. *hoc tit.* inter communes.

7 *De veritate indulgentiarum.* Indulgentias, ut nunc vocamus, quibus remiſſiones continentur minorum peccatorum, aut ſatisfactiones debitæ pro majoribus, impiè irridet Lutherus *in aſſertionibus, artic.*17. & ſola extravaganti Clem. VI. ex opinionibus Div. Thomæ, ut ille ait, compoſita probari, falsò nobis objicit. Sed incipiam à ratione D. Thom. quæ gravior eſt quàm prima fronte videtur. Ab omnibus, inquit, ponitur indulgentias valere, & impium eſſet dicere, quod Eccleſia aliquid vanum facit: ergo ſunt indulgentiæ. Perinde enim eſt, ac ſi diceret Sanctus, ſemper hactenus verum fuit in omnibus Eccleſiis fuiſſe indulgentias: ergo dari indulgentias Apoſtolicas eſt Eccleſiæ Catholicæ. Ex eo enim, quod ab omnibus Eccleſiis ſemper aliquid admiſſum ſit, convincitur traditio: ſic enim probat Apoſtolus, quod in epiſtola ad Corinthios docebat de ratione docendi Eccleſiæ, & de ſubjectione inferiorum Prophetarum ad ſuperiores, & ne mulier doceret in Eccleſia: *Sicut*, inquit, *& in omnibus Eccleſiis Sanctorum doceo, an à vobis proceſſit verbum Dei, aut ad vos ſolos pervenit*. Quaſi diceret, non proceſſit à vobis, ſed à veſtris anteceſſoribus. In quo notatur origo, & antiquitas. Sic etiam dogma, indulgentias eſſe, non à nobis proceſſit, ſed ab iis, qui fuerunt ante noſtra ſæcula. Accepimus etiam à primis Eccleſiæ temporibus. Quod ut facilè conſtet, aſcendamus ſupra ſæculum Clementis VI. cui indulgentiarum uſum tribuit Lutherus; extat enim Romæ in Eccleſia S. Sabinæ inciſa in lapide marmoreo Gregor. IX. indulgentia conceſſa verè pœnitentibus, & confeſſis unius anni, & quadraginta dierum: & ante Gregorium IX. extat Alexandri IV. relaxatio de injunctis pœnitentiis, (ſic enim vocat) inciſa item in lapide marmoreo, conceſſa indulgentia omnibus pœnitentibus,& confeſſis in dedicatione ſanctæ Mariæ del Campo, Sed ſi aſcendamus adhuc ſuperius, extat indulgentia Veronæ in templo Eccleſiæ Collegiatæ S. Helenæ, inciſa in tabula lapidea ante annos 430. in ſolemni dedicatione illius Eccleſiæ, ſub hac formula: *Annuam denique* 30. *dierum abſolutionem, & tertiam partem minorum peccatorum, & fraudem pœnitentiarum venientibus ad ſacri hujus templi revolutam dedicationem*. Eſt autem, ut hoc obiter admoneam, ſic exponenda hæc formula, ut quia per indulgentias remittuntur tum pœnæ temporales debitæ pro peccatis venialibus, tum debitæ pro mortalibus, de pœnis quidem debitis pro peccatis mortalibus remiſſis accipienda ſunt illa verba, *triginta dierum abſolutionem*; de debitis pro venialibus illa, *& tertiam partem minorum peccatorum*; ideſt tertiam partem pœnarum debitarum in purgatorio venialium peccatorum. Quod verò dicit, *& fraudem pœnitentiarum*, ſignificat condonari inſuper, ac remitti pœnas debitas pro peccatis majoribus remiſſis, quæ aliàs fuiſſent ſolutæ, ac deletæ per pœnitentias canonicè injunctas, ſi fuiſſent perſolutæ, ut poſtulabat ratio canonum pœnitentialium, qui juſti & ſancti fuerunt à principio ſecundùm judicium Eccleſiæ conſtituti, poſtea verò propter infirmitatem noſtram relaxati. Quod ergo non eſt ſolutum implendo canonicas pœnitentias in judicio Eccleſiæ indictas, & præſcriptas, vocat fraudem pœnitentiarum, & hujuſmodi fraudem canonicarum pœnitentiarum condonat Summus Pontifex condeſcendens infirmitati noſtræ, per œconomiam, & providentem diſpenſationem indulgentiæ. Deinde extat Bulla Urbani II. de indulgentia pleniſſima in Synodo Claromontana, cùm erat ſuſcipiendum bellum Hieroſolymitanum contra Sarracenos, Duce Godifredo Bullionenſi: ſed nec ab hoc Pontifice proceſſit uſus indulgentiarum, ſed ante eum Gregor. VII. ideſt ante annos 500. multas hujuſmodi indulgentias conceſſit, ut conſtat ex ejus

Digitized by Google

ejus epiſtola ad Epiſcopos, & Clericos Britanniæ miſſa; immò & apud Gregorium Magnum legimus exemplum indulgentiæ, licèt formula ſit alia, quàm nunc Patres utuntur, *lib.7.in epiſt. ad Recharedum*, ubi ait: *Clavem parvulam à ſacratiſſimo B. Petri corpore pro ejus benedictione transmiſimus, in qua eſt ferrum de catenis ejus incluſum, ut quod collum ejus ad martyrium ligaverat, veſtrum ab omnibus peccatis ſolvat*. Indulgentiam vocat Sanctus benedictionem veteri verbo illo tempore uſitato. Simile exemplum eſt in eodem libro *in epiſt. ad Secundinum*: & aliud *lib.6. in epiſt. ad Theonitum, & Andream*. Eſt autem obſervandum, in dicto primo exemplo Gregor. Magni, illum miſiſſe clavem parvulam, quæ erat ſignum, & index indulgentiæ peccatorum per poteſtatem clavium conceſſæ, in qua auctoritate ſucceſſit B. Petro: & nunc Pontifices aliis verbis idem ſignificant, & alio modo teſtantur, cùm dicunt: *Auctoritate B. Petri*, &c. mittentes non clavem, ſed litteras, quas vocant *bullas* cum clavibus pictis: illud verò, quod ait hic Gregorius de ferro ex catenis Petri incluſo in clavi, non temerè factum eſt; potuit enim ſeorſim mittere, & non includere in clavi: niſi aliquid ſpiritualiter, & ſpiritualibus ſignificare voluiſſet; illud ſcilicet, indulgentias ipſas peccatorum, quæ ſunt velut catenæ, & vincula, niti in meritis Chriſti, & paſſionibus ejus, non ſolùm quas in ſe paſſus eſt, ſed quas in ſanctis ſuis: quod nunc ipſi Pontifices in hujuſmodi bullis dicunt, Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli meritis, & auctoritate confiſi concedimus. Merita enim Petri fuerunt ejus martyrium, quod ſignificat ferrum de catenis ejus. Hoc autem exemplum B. Gregorii, non ſolùm imitatus, verùm & interpretatus eſt Gregorius alter VII. ſic enim ſcripſit ad Alphonſum Hiſpaniæ, ut eſt *libr.7. Regeſtri ejus*, ibi: *Ex more Sanctorum miſimus vobis clavicidam auream, in qua de cateris B. Petri benedictio continetur, ut omnipotens Deus, qui illum admirabili potentia nexibus ferreis liberavit, ejuſmodi etiam interceſſionibus vos ab omnibus peccatorum veſtrorum vinculis abſolvat, & ad gaudia perducat æterna*. Immò ante tempora Gregorii Magni ab ipſa Apoſtolorum doctrina proceſſit uſus indulgentiarum; ſic enim Div. Clemens *lib.3. conſtit. cap.16.* ſcribit: *Immò nec laico permittimus facere aliquod opus ſacerdotale, ut ſacrificium, aut baptiſmum, aut impoſitionem manus, aut benedictionem, ſive parvam, ſive magnam*. Et *lib.8. cap.44. Nec enim fas eſt Diacono ſacrificium offerre, aut baptizare, aut benedictionem, ſive parvam, ſive magnam facere*. Non dubium eſt, quin hic benedictionem magnam vocet Pontifex remiſſionem peccatorum magnorum, quæ mortalia vocantur; & pœnarum inferni, quæ eis debentur; parvam verò benedictionem vocat remiſſionem reliquorum peccatorum, ideſt pœnarum, quæ debentur pro peccatis magnis priùs remiſſis, & parvorum peccatorum, quæ dicuntur venialia. Probant etiam hanc poteſtatem concedendi indulgentias, non ſolùm vivis, verùm etiam defunctis Bellarm. *d. tract. de indulg*. Dartis *in tract. de pœnit. cap.61. per tot.*

Nec obſtat prima dubitandi ratio ſuprà expenſa, cui ut ſatisfaciant Doctores, varia adducunt. Abbas in præſenti (quem ſequitur Cironius in præſenti) aſſerit, textum hunc procedere, quando Archiepiſcopus per provinciam ſuam viſitationis munus exequitur; nam tunc cùm & corrigere poſſit ſubditos ſuffraganeorum ſuorum, meritò & illis indulgentias concedere valet. Alii docent, Archiepiſcopum ſemper indulgentias concedere poſſe, quia actus hic eſt voluntariæ juriſdictionis. Ita Suar. *d. tract.de pœnit. diſp.49. ſect.3.* Riccius *in praxi, reſol.306. num.5.* Barboſa *de poteſtate Epiſcopi*, *alleg.*88. Sed hæc ſententia expreſsè convincitur ex dicto capite *Quod autem, hoc tit.* Quare magis placet prior ſolutio. Nec obſtat ſecunda difficultas, nam verius eſt, Concilio Lateranenſi relato *in cap. antecedenti*, præſcriptam fuiſſe formam ſervandam in conceſſione indulgentiarum non ſolùm Epiſcopis, verùm & Archiepiſcopis; ſiquidem illis verbis. *Quidam Eccleſiarum Prælati*, comprehenduntur etiam Archiepiſcopi: unde rectè notarunt Barboſa *dict. alleg.*88. *num.*16. Fragoſo *d. cap.2. lib.2. diſp.4.* §.2.*n.*20. quod ſi conceſſit Archiepiſcopus quadraginta dies indulgentiarum in perpetuum, nihil amplius poteſt ejus ſucceſſor pro eadem cauſa concedere, quia reputantur unus Prælatus.

8 Diſſolvitur dubitandi ratio.

C A P U T XVI.

Gregorius a Nonus.

NE pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Epiſcopis, & aliis ſuperioribus, necnon minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter ſui ſuperioris licentiam providum & diſcretum ſibi poſſint eligere confeſſorem.

N O T Æ.

1 a GRegorius IX.) Qui præſentem conſtitutionem edidit motu proprio in favorem Prælatorum, tam regularium, quàm ſæcularium: qui cùm non poſſint facilè adire ſuos ſuperiores, illis conceditur, ut poſſint ſibi eligere confeſſarium. Quod privilegium latè illuſtrant Fagun. *in quinque præcepta*, *cap.2. num.*15. Bruno Chaſſaing. *in privil. Regul. tr.3. cap.3. propoſ.*8. Diana *part.* 10. *tract.16. reſol.76.* Bard. *in Bullam*, *part.2. tractat.5. cap.2. ſect.2.* qui omnes rectè notant, privilegium hoc non eſſe revocatum per Trident. *ſeſſ.23. de reform. cap.* 15. quia cùm ſit incertum in corpore juris, & ejus mentio ſpecialis non fiat, non cenſetur derogatum: & varias illationes deducunt de Equitibus militaribus, & aliis perſonis exemptis.

T I T U L U S XXXIX.

De ſententia excommunicationis.

C A P U T P R I M U M.

Alexand. III. *a Senon. Archiepiſcopo.*

SUper eo verò, quod conſilium poſtulaſti, utrùm *b* Scholares, ſi ſe invicem in plena, vel minore ætate, clerici, vel religioſi viri in Clauſtro percutiant, ſecundùm *c* canonem illum, quo ſtatutum eſt, ut illi, qui in clericos violentas manus injiciunt, mittantur ad Apoſtolicam Sedem, pro ſua abſolutione debeant venire. Inquiſitioni taliter reſpondemus, quòd ſi clerici infra *d* puberes annos ſe ad invicem, aut unus alterum percuſſerit, non ſunt ad Ap. Sedem mittendi: nec clerici, ſi ſunt plenæ ætatis, & non odio, vel invidia, vel indignatione, ſed levitate *e* jocoſa ſe ad invicem percutere contingat: nec Magiſter ſi ſcholarem clericum intuitu *f* diſciplinæ, vel correctionis percuſſerit; quia non poteſt in ipſis injectio manuum violenta notari. Cæterùm ſi ex odio iidem ſcholares, vel ſæculares clerici ſeſe percuſſerint, pro ſua abſolutione debeant ad Ap. Sedem venire.

NOTÆ

Digitized by Google

N O T Æ.

1 a S*Exonienſi.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*1. & poſt Concil. Later. *p.*14.*c.*7. legitur *Exonienſi:* & additur in dicto capite 1. *pars capitis Sicut dignum*. Unde cognoſcitur, in præſenti textu referri partem textus *in c.ſicut dignum, de homicid.* & ita inſcriptionem reſtituendam eſſe, *Alexander III. Bartholomæo Exonienſi Epiſcopo*. Et ex eadem Decretali ſunt textus ſequentes, & ideò compilatores hanc epiſtolam in partes ſecarunt, & diviſerunt, non alia de cauſa, quam ut caſus in ea deciſos ſepararent, & non ita diffuſam decretalem compilarent.

b *Scholares.*) De ſcholaribus, & eorum variis acceptionibus egi *in cap.*1. *de celebr. Miſſar.*

2 c *Canonem illum.*) Innoc. II. videlicet, editum in Synodo Romana, tranſcriptum à Gratiano *in c.ſi quis ſuadente*, 17.*qu.*4. quem innovavit Eugen. III. in Synodo Roman. *canon.*3. in hæc verba: *Nihilominus præſentis ſcripti ſerie prædeceſſoris noſtri felicis memoriæ Papæ Innocentii ſtatutum confirmantes decernimus, ut ſi quis ſuadente diabolo tanti ſacrilegii reatum incurrerit, quod in clericum, vel monachum violentas manus injiciat, anathemati ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat.* Refert Manrique *to.*2. *annal. Ciſter. ann.* 1148. *cap.*4. Quæ conſtitutio firmari poteſt ex variis Conciliorum canonibus congeſtis à Creſpetio *in ſum. v.Clerici non ſunt cædendi*, Anton. Auguſtin. *in epit. juris Pont. l.*35.*tit.*1.*p.*4. Ughel. *in methodo juris canon. fol.*49. & latè exponunt privilegium hujus canonis ultra congeſtos à Cenedo *ad Decret. collect.*24. & Barboſa *in d.cap.ſi quis ſuadente*, Petr. Greg. *lib.*4. *partit. tit.*9.*c.*10.*& tit.*16.*c.*11. Fragoſo *de Regim. Chriſt. Reip. p.*2.*l.*1.*diſp.*2. Delben. *de immunit. t.*1.*c.*3.*dub.*4. Scortia *in ſelect. Pontif. conſt. epit.* 29. *theorem.*69. Sauſay *in Panopl. cleric.* 3.*part. axiom.*2. Diana *p.*9.*tr.*4.*per tot.* Hieron. Garc. *in ſumm. tr.*1.*diffic.*3. *per tot.* Gibalin. *de cenſur. in ſynop. v.Injuria*.

d *Puberes annos.*) De pubertate egi *in cap.*1.*de deſponſ. impub.* Impuberes hoc caſu ætas excuſat, non à cenſura, ſi jam erant doli capaces, ſed propter teneram ætatem excuſantur pro abſolutione adire Rom. Pontificem; & ita pueri, qui nondum uſu rationis pollent, cùm nec peccare mortaliter poſſint, ideò nec excommunicationem contrahere, ut latè probant Narbona *de ætate ad actus humanos, ann.*10. *& dimidio, qu.*8. Gibalin. *de cenſur. diſq.*3.*q.*4. Si autem jam pleno rationis uſu pollent, etſi ad pubertatis annos non pervenerint, incidunt in cenſuram canonis: ſed propter ætatem poſſunt ab Epiſcopo abſolvi, ex præſenti textu; immò etſi ob violentam manuum injectionem jam puberes abſolutionem petierint, poſſunt per Epiſcopum abſolvi, *cap. fin. hoc tit.* 3

e *Jocoſa.*) Quia cùm eo caſu non detur peccatum in ipſo percutiente, non incurritur hæc cenſura. Villal. *in ſumm. t.*1.*tr.*17.*diffic.*22.*n.*3. Portel. *in dub. regul. v.Manus violentæ, nu.*4. Diana *p.*9.*tr.*4.*reſol.*43.*per tot.*

f *Diſciplinæ.*) Unde Magiſter, vel Prælatus poteſt clericum ſubditum, vel diſcipulum etiam in ſacris conſtitutum pro ratione culpæ punire, abſque eo, quod incidat in cenſuram hujus canonis, *cap. ex tenore, cap. ex voluntate, hoc tit.* docent Gibalin. *ubi ſuprà, n.*5. Caſtrop. *tom.*6. *oper. moral. diſp.*14.*dub.*15.*n.*150. Diana *d.tr.*4.*reſol.*21. dum tamen ipſa correctio modica ſit, juxta tradita *in cap. presbyterum, de homicid.* & etiam ſuperior ſua correctione ad ſanguinis effuſionem non perveniat, juxta tradita *in cap.*1. *de calum.* & tradenda infrà *in cap. univerſitatis*: & an idem procedat in patre percutiente filium ſacris ordinibus initiatum, dicemus infrà *in cap. cùm voluntate*. 4

C A P U T II.

a Idem.

MOnachi verò, & canonici regulares, quocumque modo ſe in clauſtro percuſſerint, non ſunt ad eandem Sed. mittendi, ſed ſecundùm providentiam, & diſcretionem ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur: & ſi diſcretio Abbatis non ſufficit, ad eorum correctionem eſt diœceſani Epiſcopi providentia adhibenda.

N O T Æ.

1 a I*Dem.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*3. & poſt Concil. Later. *p.*14.*c.*8. & refertur in præſenti pars textus antecedentis. Ejus meminerunt Innoc. III. *in c.cùm illorum* 32. Honorius III. *in c.conſiderata* 50. *hoc tit.*

C O M M E N T A R I U M.

2 LIcèt Abbates non poſſint abſolvere monachos ab excommunicationibus incurſis, quæ in jure reperiuntur ſtatutæ, *Clem.*1. *de privil.* quia etſi Epiſcopus, ubi Pontifex non reſervat ſibi abſolutionem, poſſit abſolvere, quia abſolutio illi cenſetur permiſſa, *c.nuper* 29. *hoc tit.* non tamen æquè hoc procedit in inferiori Prælato, ut eſt Abbas; & ſic ipſe monachos proprios non poteſt abſolvere ab excommunicatione in jure ſtatuta, ut in præſenti caſu violentæ manus injectæ à monacho in monachum; quia plerùmque contingit, ut monachi ſuggerente humani generis adverſario ſe invicem percutiant; quare illis prohibitum eſt deferre cultellos acutos. Arnulphus Epiſcopus Lexov. *epiſt. ad Alexand. Papam*, ibi: *Ac niſi de cultellis eorum pugionem provida ſuſtuliſſet antiquitas, ſæpius uſque ad alternas etiam mortes intemperantia deſæviſſet.* Et ne ita facilè daretur monachis materia vagandi, ut reſcripſit Bonif. VIII. *in c.*21. *hoc tit. in* 6. ideò conceditur Abbati, ut poſſit in præſenti caſu beneficium abſolutionis monachis impendere, *cap. canonica, hoc tit. c.quoniam, de vita & honeſt. cleric.* docuerunt Germonius *lib.*3. *de ſacror. immunit. c.*9.*n.*26. Suar. *de cenſur. diſp.*22.*ſect.*1. Tamb. *de jure Abbat. t.*2.*diſp.*14. *quæſt.*10. Gibal. *ubi ſuprà*. Itaque religioſus percutiens religioſum ejuſdem ordinis, poteſt abſolvi à Priore, Guardiano, Prepoſito, ſeu ejus Prælato, dum tamen percuſſio gravis, & enormis non ſit, *c.canonica, hoc tit.* ubi reſtringitur generaliter præſens textus. Si verò Religioſus percuſſerit religioſum alterius Ordinis, poterit abſolvi à proprio Prælato, ſed præſente Prælato religioſi offenſi; atque ita utriuſque Prælati conſenſu imponi debet condigna ſatisfactio, *c.cùm illorum, hoc tit.* Religioſus verò, qui clericum ſæcularem percuſſit, non à ſuo Prælato præſente Epiſcopo, ſed ab Epiſcopo tantùm, ſi percuſſio levis fuerit, abſolvi debet, *d.c.cum illorum, c.religioſi, eod.tit.l.*6. quos, & alios caſus proſequuntur Fragoſo *d.l.*1.*diſp.*2.*§.*3. Diana *d.tr.*4.*reſol.*49.*cum quatuor ſeq.* Tambur. *dicta diſp.*54.

C A P U T III.

a Idem.

SI verò aliquis alicujus poteſtatis oſtiarius ſub prætextu officii ſui malignatus clericum læſerit, ab Epiſcopo ſuo poteſt abſolvi, niſi fortè eumdem clericum vulneravit graviter. *b* Officialis verò pro injectione manuum in clericum non poteſt ſine mandato Rom. Pontificis abſolutionis beneficium promereri, quia nulli laico ſuper clericum tanta datur auctoritas, niſi fortè turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, ſed fortuito caſu clericum lædet. Si verò clericum vim ſibi inferentem vi *c* repellat, vel lædat, non debet propter hoc ad Ap. Sed. tranſmitti, ſi in continenti vim vi repellat, cùm vim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittant. Nec ille compellendus eſt ad Ap. Sed. venire, qui in clericum cum *d* uxore, matre, ſorore, vel filia ſua propria turpiter inventum manus injecerit violentas. Cæterum ſi in ſtupro, vel adulterio, quando ea, cum qua ſtuprum, vel adulterium committitur, ipſum ita proxima conſanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecit, non à ſententia illius excommunicationis erit immunis.

NOTÆ.

Digitized by Google

N O T Æ.

a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*4. & poſt Concil. Lateran. *p.*14.*c.*9. & etiam textus hic ſpectat ad eamdem Decretalem.

1 b *Officialis verò.*) Et ita Principum janitores, oſtiarii, & cæteri officiales, ſi arcendo turbam clericum leviter percuſſerint, poſſunt à proprio Epiſcopo abſolvi; ſi autem ſibi arrogando juriſdictionem, quaſi id ſibi permiſſum fuerit, non poſſunt ab Epiſcopo abſolvi, ut probant Suar. *d.diſp.*22.*ſect.*1. Caſtrop. *t.*6.*diſp.*3.*pun.*23.§.4. Diana *d.tr.*4.*p.*9.*reſol.*55.

2 c *Repellat.*) Quia cùm ille, qui ſe defendit, nullam culpam admittat, ut probavi *in c.*2. de homicidio, ideò nec præſentem canonis excommunicationem incurrit, *c. ex tenore, hoc tit.* ex quo principio varias illationes deducunt Caſtrop. *d.§.*3. Molina *de juſt. tr.*2.*diſp.*55.*nu.*3. Gibal. *in ſynop. v.Injuria, n.*4. & qui in continenti, & in rixa, honoris defendendi cauſa clericum percutit, cenſuram non incurrit, quia percutit per accidens, ut talem, non ſuadente diabolo, ſed percitus ira, vel honoris amore. Suar. *de cenſur.diſp.*22.*ſect.*1. *ex n.*34. Sayrus *in clavi Regia, l.*3.*c.*27.*n.*20. Baſſeus *v.Excommun.*2. §.*unic.* Barboſa *in cap. ſi quis ſuadente, nu.*56.

3 d *Uxore.*) Quia gravis dolor injuriæ acceptæ eum excuſat, argumento legis *Gracchus, C.ad l.Jul. de adult.* junctis traditis *in c.*1. *de his quæ vi*: quare deſideratur, ut maritus excuſetur ab hac cenſura, quod in ipſo actu turpi clericum apprehendat, ut conſtat ex hoc textu, ibi; *turpiter inventum.* Unde dubitari ſolet, an maritus, qui non caſu, ſed data opera, & deliberato animo expectavit clericum adulterum, ut vindictam ſumeret, excuſetur ab hac excommunicatione? Et illum non excuſari, etiamſi turpiter cum uxore deprehendat, quia hoc non eſt illum invenire, ſed expectare, docuerunt Laym. *l.*1.*ſum.tr.*5.*p.*2.*c.*5.*n.*8. Chartarius *deciſ. Mediol. deciſ.*3.*n.*5. Eman. Rodrig. *in ſum.t.*1.*c.*144.*n.*18. Sed contrarium tenuerunt plures, quos refert & ſequitur Barboſa *in præſenti, n.*7. & aliis relatis Hieron. Garcia *in ſumm. tr.*1. *diffic.*3.*dub.*1.*pun.*4.*n.*75. Fragoſo *d.*2.*p.de regim. l.*1.*diſp.*2. §.1.*n.*35. Diana *p.*9.*tr.*:.*reſ.*2. Gibalin. *ubi ſupra.* In qua opinionum varietate diſtinguendum credo, an ex dolo viri, aut uxoris clericus adulter vocatus fuerit, aut detentus, ut ita vindictam ſumere poſſint; nam eo caſu, cùm non poſſit dici clericus inventus, ſed evocatus, & doloſè attractus, excuſari non poteſt ab excommunicatione; ſi verò abſque dolo, licèt proditoriè, fuerit percuſſus, immunis eſt ab hac cenſura. Proſequuntur Belletus *par.*1. *diſq. cleric. pag.*181. Caſtrop. *d.diſp.*3.*pun.* 13.§.3. & textum hunc protrahendum eſſe ad percutientem clericum repertum cum ſponſa de præſenti, non verò de futuro, docuerunt Molina *de juſtit. tr.*3.*diſp.*55. *num.*5. Diana *p.*4.*tr.*4.*reſ.*32.

C A P U T I V.

a Idem.

SI verò aliquis in clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet Apoſtolico præſentari conſpectui, nec etiam excommunicatione notari, dummodo ipſum eſſe clericum non noverit: vel ſi hoc dubium fuerit, propria manu dumtaxat præſtabit juramentum, quòd eum eſſe clericum ignoraſſet. Ab illo autem (ſi præſtare noluerit juramentum) quia violentas manus conſtat eum in clericum injeciſſe, ſicut ab excommunicato, donec de mandato Summi Pontificis abſolvatur, convenit abſtineri.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*5. & poſt Concil. Later. *p.*14.*c.*1. legitur *Batonienſi*. Unde rectè deducit Anton. Auguſtin. *in notis ad hunc textum*, in præſenti referri partem textus *in cap.de illis, de deſponſ. impub.* ubi de Batonienſi diœceſi egi, & *in cap.*1. *de tempor. ordin.*

COMMENTARIUM.

2 LIcèt ignorantia hujus excommunicationis non excuſet percutientem clericum ab ejus incurſu, ut noviſſimè probat Aravio *in qq. moral.* 3.*p.q.*31. *per tot.* tamen ſi qui percutiunt, probabiliter ignorant, quem percutiunt, clericum eſſe, ceſſat injuria facta ordini clericali, nec committitur formaliter ſacrilegium; ideò excuſantur ab hac excommunicatione. Sanch. *l.*9.*de matrim.diſp.*32. *nu.*41. Gibal. *d.verbo Injuria, in ſynopſi.* Unde cùm nutrire comam clerici non ſit, *c.ſi quis ex clericis, de vita & honeſt. cleric.* ideò qui clericum nutrientem comam percuſſit, non incidit in hanc excommunicationem, quia juſtam cauſam habuit credendi, eum clericum non eſſe, cùm ſine habitu clericali inceſſiſſet. Facit Concil. Tribur. *can.*26. ibi: *Ut presbyteri non vadant niſi ſtola, vel orario induti: & ſi in itinere ſpolientur, vel vulnerantur aut occiduntur non ſtola veſtiti, ſimplici emendatione ſua ſolvantur.* Angujan. *l.*4.*de legib.c.*4. De clerico deſerente habitum clericalem egi jam *in cap.*1. *de apoſtatis.*

C A P U T V.

a Idem *Abbatibus, Prioribus, & aliis eccleſiaſticis viris per Eboracen. Epiſcopatum conſtitutis.*

NOn dubium eſt vobis, ſicut credimus, vel incertum, quin ii, qui violentas manus in clericos, canonicos, aut cujuſlibet *b* religionis converſos injiciunt, ex inſtitutione Concilii ſententiam excommunicationis incurrant: nec niſi in articulo mortis ſine Rom. Pont. abſolutionis poſſunt beneficium impetrare.

N O T Æ.

a IDem.) In hac ſexta collectione tantùm legitur *Idem*, ſed inſcriptio ſupplenda eſt ex prima collectione, ubi *ſub hoc tit. cap.*6. reperitur textus hic.

1 b *Religionis converſos.*) Conſonat textus *in c.*11. *hoc tit. in* 1.*collect.* ubi Alexan. III. ita ſcribit: *Si fortè poſt converſionem ſuam in aliquem de fratribus ſuis aliquis violenter manus injecerit, licitum ſit tibi eos ab excommunicationis ſententia abſolvere.* Et *in cap.*13. ejuſdem collectionis, ibi: *Graviter oculos divinæ Majeſtatis offendunt, qui religioſos viros fatigant moleſtiis, & otium ſuæ perturbant quietis. Sanè à ſanctæ memoriæ prædeceſſore noſtro Papa A. in Concil. Later. conſtitutum eſt, ut qui violentas manus in clericos, vel monachos, hoſpitalarios, vel templarios, ſeu in viros alterius religionis immittunt, excommunicationi ſubjaceant. Nos autem ſtatutum prædeceſſoris noſtri ratum, & firmum tenere volentes, ſ. v. m. quatenus ſi qui parochianorum veſtrorum in fratres Hoſpitalis Hieroſolymitani manus violentas injecerint, eos appellatione remota publicè excommunicatos denuncietis, & ab omnibus faciatis cautius evitari, donec prædictis fratribus de illata injuria congruè ſatiſfaciant, & cum litteris Epiſcoporum ſuorum rei veritatem continentibus Apoſtolico conſpectui ſe repræſentent.* Gaudent ergo hoc privilegio canonis, primò clerici, non ſolùm ſacris ordinibus initiati, verùm etiam, qui minores, immò & qui primam tantùm tonſuram habent, quia illi clerici dicuntur, *c.clerici,* 21.*diſt. c.cùm contingat, de ætate, & qualit.* Et quamvis, ut gaudeant privilegio fori noviter poſt Concil. Trid. *ſeſſ.*23. *de refor.c.*6. deſideretur, ut deferant habitum clericalem, & ſimul deſerviant alicui Eccleſiæ; tamen ut gaudeant privilegio canonis tantùm deſideratur, ut deferant habitum clericalem, ex veriori ſententia, quam defendunt Molina *de juſt. tr.*3.*diſp.*54.*nu.*9. Avila *de cenſur.* 2.*p.c.*1. *diſp.*2.

Digitized by Google

diſp.2.dub.9. Barb. *de poteſt. Epiſc. p.2.alleg.*12.*n.*32.*& l.*1. *juris eccleſ. c.*39.§.1. Diana *p.*3.*tr.*5.*reſ.*82. Hieron. Garc. *in ſum, tr.*1.*diffic.*3.*dub.*1.*pun.*1. Gibal. *in ſynopſi, ubi ſuprà*. Nec intereſt, quòd tales clerici ſint excommunicati, ſuſpenſi, irregulares, ſeu verbaliter depoſiti, immò etſi deceſſerint, adhuc cadaver gaudet hoc privilegio. Item clerici conjugati cum unica, & virgine, habitum deferentes gaudent hoc privilegio, ut probat Dian. *p.*9. *tr.*4.*reſ.*6.*per tot.* Si verò clerici, depoſito habitu, enormitatibus dentur, non gaudent hoc privilegio, *c. perpendimus, cap.cùm non ab homine, hoc tit.* Quod ad aſſaſſinos protrahunt Covarr. *lib.*2. *variar. c.*20.*n.*10. Item joculatores, & goliardi, de quibus *in cap.unic. de vita & honeſt. lib.*5. Item carnifices, & tabernarii ter moniti, ſi non deſiſtunt, privantur hoc privilegio canonis, *Clem. unica, eod.tit. de vita & honeſt. cleric.* Item incorrigibiles realiter degradati hoc privilegio ſpoliantur, *cap.cùm non ab homine, de judic.*

2 Secundò hoc privilegio gaudent omnes religioſi utriuſque ſexus converſi, etſi aliqui non emittant profeſſionem, immò & novitii, *c.religioſi, hoc tit. in* 6. an quia appellatione clericorum veniant, an verò ratione privilegii, diſputant Hallierius *lib.*4, *in vindiciis, cap.*1. *§.*2. Cellotius *contra ipſum de hierarch.* Hoc quoque privilegio gaudent fratres tertii ordinis ſancti Franciſci in communi viventes, & habitum geſtantes: ſi verò in domibus propriis habitent, etſi habitum deferant, & ſe, ac ſua religioni tradant, non gaudent hoc privilegio. Rodriguez *tom.*2. *qq. regul. quæſt.*65. *art.*5. Gibalinus *in ſynopſi, d. verbo Injuria.* Similiter Eremitæ ſub certa regula degentes, ac proprium Prælatum agnoſcentes, gaudent hoc privilegio. Circa Equites militares, & eorum Commendatarios dubitant Molina *d. diſp.*50. Sanchez *lib.*1. *ſumm. cap.*16. *num.*11. Azor *part.*1. *inſtit. lib.* 13. *cap.*4. *quæſt.*4. Sed hujus dubii reſolutio pendet ex alia quæſtione, an videlicet illi ſint veri religioſi? Quam examinant plures, quos retuli *in cap.*5. *de ſtatu monach.* Et ita dicendum eſt, Equites ſancti Joannis, quia emittunt tria vota ſubſtantialia gaudere hoc privilegio canonis, cæteros verò Equites in communi non degentes, non gaudere hac immunitate, etſi contrarium teneat Diana *d. tract.*4. *reſol.*7. *per tot.*

C A P U T VI.

a Idem.

b MUlieres, vel aliæ perſonæ, quæ ſui juris non ſunt, ab Epiſcopo diœc. abſolvi poſſunt, ſi manus in clericum injecerint violentas. De his verò, qui magnæ non ſunt potentiæ, & ita delicati, quod laborem veniendi ad Sed. Ap. nequeunt ſuſtinere, reſpondemus, quòd ſtatus perſonæ priùs, & veritas negotii eſt intimanda Rom. Pont. & ſecundùm conſilium ejus tales erunt de commiſſo ſcelere corrigendi. *c* Illi verò, qui non per ſeipſos, ſed eorum auctoritate, vel mandato violenter injiciunt manus in clericos, ad Sed. Ap. ſunt mittendi; cùm is committat verè, cujus auctoritate, vel mandato delictum committi probatur.

N O T Æ.

a IDem B.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*7. poſt Concil. autem Later. *p.*14. *cap.*12. legitur *Batonienſi*; ſed retineo præſentem inſcriptionem, & verius credo, in præſenti referri partem textus *in cap.*1. *hoc tit.*

1 b *Mulieres.*) Conſonant textus *in cap. quamvis, cap. ea noſcitur, hoc tit.* Nam cùm in mulieribus periculoſum ſit vagari, & virorum cœtibus ſe immiſcere, *l.*1. *Cod. Juſtin. de offic. diverſ. judic. nonnulla* 124. *cap.*1. (cujus conſtitutionis anſam tradit Baronius *anno* 316. *num.*71.) ut probant Caſſaneus *in catal. part.*2. *conſid.*30. Oſuald. *lib.*24. *cap.*22. *litt.G.* Revardus 4.*var.*15. ideò non ſunt cogendæ Romanum Pontificem adire, & ita generali conſuetudine receptum eſt, ut etiam ob gravem percuſſionem poſſint ab Epiſcopo abſolvi, ut teſtatur, & probat Diana *d. cap.*9. *tract.*4. *reſol.*59. *per tot.*

2 c *Illi verò.*) Etiam hanc conſtitutionem ad conſulentes, & qui auxilium, vel favorem percuſſioni clericorum præſtiterint, immò & ad ratam percuſſionem habentes, extendunt Doctores ex textu *in c.quantæ* 47. *c.cùm quis, hoc tit.* Diana *d.tr.*4.*reſ.*14. Suar. *diſp.*22.*de cenſur. ſect.*1. *n.*55. Hieron. Garc. *d.diffic.*3.*punct.*3. qui varios caſus reſolvunt circa mandantes ſimilem percuſſionem.

C A P U T VII.

a Idem.

POrrò ſi aliqui violentas manus in fratres ſuos injiciunt, & ducti pœnitentia, non convicti, ſed privatim à te veniam poſtulant, eos monere debes, & inducere, ut his, quos læſerunt, congruè ſatisfaciant, & Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent, cùm à te, vel alio ſine ſpeciali mandato Rom. Pon. abſolvi non poſſunt.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.c.*9. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Alex. ſed credo etiam ſpectare textum hunc ad ipſius Pontificis Decretalem relatam *in cap.*1. *hoc tit.* Illud tantùm in præſenti deciditur, excommunicationem canonis, *Si quis ſuadente*, etiam incurri ex percuſſione occulta, & abſolutionem ipſius excommunicationis Romano Pontifici reſervari, licèt hodie, ut vitetur talis percuſſor clerici, debeat eſſe notorius, poſt extravagantem *Ad evitanda*.

C A P U T VIII.

a Idem.

NUlli ſe poſſint privilegio Ap. Sed. tueri, quominus *b* excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in clericos, ſicut excommunicati vitari.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur *in c.*10. *hoc tit. in* 1 *collect.* ubi additur, *Pars capitis Significaſti*: ſed ut notavit Anton. Auguſtin. non reperitur integra epiſtola in aliquo capite *Significaſti*: quare credebam legendum eſſe, *Pars capitis Sicut*; & ita textum hunc ſpectare ad Decretalem Alexandri III. relatam *in d. cap.*1. *& ſeqq.*

2 b *Excommunicatos vitari.*) Non quia Pontifex tale privilegium communicandi impunè cum excommunicatis concedere nequeat, quia cùm hæc prohibitio ſit juris poſitivi, ut dicemus infrà *in cap. ſignificavit*, rectè poteſt privilegio tolli, ut probat Balboa *in cap.*2.*de except.* Avenoano *de metu lib.*2. *cap.*31. *num.*28.

C A-

Digitized by Google

C A P U T IX.

a Idem *Epiſcopis, & alii Prælatis per Galliam conſtitutis.*

PArochianos veſtros, ſi qui in monachos, vel converſos præfati Ordinis violentas manus injecerunt, ſublato appellationis remedio, ſecundùm tenorem generalis decreti excommunicatos publicè nuntietis, ipſoſque faciatis ſicut excommunicatos arctiùs evitari, donec *b* læſis congruè ſatisfaciant, & cum litteris veſtris Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent.

N O T Æ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit.cap.*14. & poſt Concil. Later. *p.*14.*c.*11. nec ampliùs exprimitur: credo autem etiam textum hunc ſpectare ad Decretalem relatam *in cap.*1. *hoc tit.*

b *Læſis.*) Certum eſt, ad aſſequendam abſolutionem ob crimen admiſſum deſiderari ſatisfactionem parti læſæ factam, *cap.*2. *hoc tit. in* 6. probant latè Ricciulus *de jure perſon. lib.*4. *c.ult.* Gibal. *de cenſur. diſq.*9. *qu.*4. *num.*6. Guttier. *qq. canon. cap.*5. *num.*29. Illud in præſenti difficile videtur, quomodo videlicet in præſenti caſu ob injuriam illatam monachis, ſeu canonicis regularibus, ipſi conqueri poſſint; cùm certum ſit, monachos ob injuriam ſibi illatam agere non poſſe, ſed tantùm monaſterium, exemplo Patrisfamilias, ob injuriam filio irrogatam, *leg. ſi unius*, §. *filiofamilias*, *ff. de injuriis*. Sed reſpondendum eſt, Alexandrum in præſenti, dum docet læſis congruam ſatisfactionem eſſe præſtandam, accipiendum eſſe de ſatisfactione præſtanda monachis, mediante ipſo monaſterio, vel ejus ſyndico, ut docuit Balboa *in cap. cauſam* 9. *num.*10. *de judiciis*.

C A P U T X.

Idem a *Januenſi Epiſcopo.*

EX tenore litterarum tuarum nobis innotuit, quod B. Canonicus ſanctæ Mariæ de *b* vineis, in quemdam ſubdiaconum manus injecit violentas, &c. *Et infra:* Mandamus itaque f. t. quat. recepto ab eo Canonico juramento, quòd tuo debeat mandato parere, ipſum vice noſtra à ſententia, qua tenetur, abſolvas, ſibique in virtute juramenti præcipias, quod de cætero in clericum, monachum, hoſpitalarium, vel alicujus Religionis converſum manus non injiciat violentas, niſi ſe *c* defendendo, aut de mandato fecerit ſuorum Prælatorum, vel niſi ſuper eum prælationis miniſterium, aut *d* magiſterium habeat, aut cum ipſo ſocius fuerit in eadem Eccleſia.

N O T Æ.

1 a JAnuenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*15. de Januenſi, ſeu Genuenſi Eccleſia egi *in cap. per veſtras, de donat. inter.*

2 b *Sanctæ Mariæ de Vineis.* Monaſterium ſanctæ Mariæ in Vineis olim erat Canonicorum regularium in ipſa diœceſi Januenſi membrorum Congregationis Mortarienſis, etſi poſtea Eccleſia Canonicorum regularium effectum ſit, ut refert Pennotus *lib.*2. *can. regul. c.*27.*n.*2.

c *Defendendo.*) Juxta tradita ſuprà *in cap. ſi vero* 3.

d *Magiſterium.*) Et ita intuitu diſciplinæ, juxta tradita ſuprà *in cap.*1.

C A P U T XI.

Idem a *Cenomanenſi Epiſcopo.*

DE cætero noveris, quòd laicus pro violenta manuum injectione in clericum vinculo excommunicationis aſtrictus, ſi habeat capitales inimicitias, vel alias juſtas excuſationes, quibus abſtinere rationabiliter excuſetur, ita quod ſine periculo Apoſtolico ſe nequeat conſpectui præſentare, licèt diœceſano Epiſcopo, recepto juramento, ſecundùm morem Eccleſiæ abſolutionis gratiam impertiri; ſed eſt illi ſub juramento debito injungendum, ut quamcitiùs habuerit opportunitatem Romanum Pontificem adeundi, adeat mandatum Apoſtolicum ſuſcepturus.

N O T Æ.

1 a CEnomanenſi.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.*16. ubi additur, *Pars capitis Tua nos*; unde cognoſcitur in præſenti referri partem textus *in cap.*1. *de clericis peregrin.* In hoc textu tantùm refertur caſus, in quo ob legitimum impedimentum poteſt Epiſcopus abſolvere ab excommunicatione incurſa ob violentam percuſſionem; & contingit, cùm ob difficultatem itineris non poteſt facilè adiri Roman. Pont. & ita cùm ob gravem neceſſitatem redditur difficilis acceſſus ad Sedem Apoſtolicam, poſſe Epiſcopum abſolvere ab hac excommunicatione, docuerunt Barboſa *de poteſtat. Epiſcop. alleg.*4. *nu.*6. Gibalin. *in ſynopſi cenſur. v.Injuria*, *num.*16.

C A P U T XII.

Urbanus III. a *Cenomanenſi Epiſcopo.*

AD hæc autem, cùm inter *b* parochianos tuos, vel inter eos, & alios controverſia coram delegatis judicibus agitetur, ſæpiùs à judicibus ipſis, ut aſſeris, Apoſtolica auctoritate tibi injungitur, ut alteram partium forté judicio parere contemnentem, vel ob aliam cauſam rationabilem, eccleſiaſtica diſtrictione percellas: illi verò, qui ſubjacere excommunicationi mandantur, ad alios judices litteras ab Ap. Sede impetraverunt, à quibus nihilominus auctoritate tibi Apoſtolica mandatur, ut eos, qui de mandato judicium priorum excommunicati fuerant, habeas abſolutos. Super quo tua diſcretio dubitat, quid tibi in diverſitate hujuſmodi ſit agendum. Ad quod breviter reſpondemus, quòd ſi litteræ ad ſecundos judices impetratę *c* tacita veritate obtentæ non fuerint, eos ad mandatum eorum abſolutos habere debes, pręcipuè cùm Romana Eccleſia abſolutionem ſententiæ delegatorum judicum nequaquam conſueverit aliis delegare, niſi in litteris commiſſionis expreſſo de ſufficienti cautione pręſtanda ab iis, qui abſolvi debent, quod judicio Eccleſiæ debent obedire.

N O T Æ.

1 a CEnomanenſi.) *Senonenſi* legitur in hac vi. collectione; ſed inſcriptionem, & litteram reſtituo ex prima collectione, ubi *ſub tit.de reſcript c.*8. ita habetur: & ex Conc. Later. *p.*6.*c.*21. ubi habetur, *M.Cenomanenſi Epiſcopo*; & additur, *pars capitis Cum Apoſtolica*, ut cognoſcatur, in præſenti referri partem textus *in cap.cùm Apoſtolica, de ſponſ.*

b *Parochianos.*) Plerumque enim diœceſani appellantur parochiani, & diœceſis parochia, ut probavi *in cap.*2. *de pecul. cleric.* 2

c *Tacita veritate.*) Quo caſu reſcriptum ipſo jure nullum eſt, juxta tradita *in cap. ſuper* 20. *de reſcript.*

C A-

Digitized by Google

CAPUT XIII.

a Clemens III.

EA noſcitur, &c. Quod utique fraternitas tua diligenter attendens, certificari humiliter poſtulavit de eis, qui violentas manus in clericos aliqua temeritate injiciunt, nec eis ſuppetunt facultates, ut ad Sedem Apoſtolicam valeant laborare, quomodo his ſcilicet poſſit ſalubriter provideri? Super quo taliter tibi duximus reſpondendum, ut *b* mulieres, quas ſexus fragilitas non permittit ad Sedem venire Apoſtolicam, *c* ſenes, & *d* valetudinarii, ſeu alii membrorum deſtitutionibus impediti, licèt ad Apoſtolicam Sedem non venerint, ab Epiſcopis valeant ſalutis remedium accipere, & ex eorum officio fidelium communioni reſtitui, ſatisfacto juxta facultates iis, quibus per eos conſtiterit injurias irrogatas. Alios autem, ſive pauperes, ſive divites Sedi Ap. vel ejus Legato, ut beneficium abſolutionis obtineant, neceſſe eſt præſentari. Si verò hujuſmodi infirmitatis tempore timore mortis beneficium fuerit abſolutionis indultum, per juramentum eis injungatur, ut poſtquam fuerint ſanitati reſtituti, ad Romanam Eccleſiam, vel ejus Legatum accedant, mandatum ſuper talibus recepturi.

NOTÆ.

1 a CLemens III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 1. nulli tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex.

b *Mulieres*.) De quibus egi ſuprà *in c. mulieres*,

2 c *Senes*.) Qui autem dicantur ſenes quoad hanc abſolutionem promerendam, exponunt Barboſa *de poteſt. Epiſcopi allegat.* 41. *n.* 27. Diana *d. tract.* 4. *p.* 9. *reſol.* 60.

d *Valetudinarii*.) Idest quacumque corporis impotentia impediti, etiamſi non immineat periculum mortis: & in hac parte ſtandum eſt judicio medicorum, ut reſolvit Barb. *d. alleg.* 41. *n.* 25. 3

CAPUT XIV.

a Idem.

CUm non ab homine. *Et infrà*: A nobis itaque fuit ex parte tua quæſitum; an tenearis à communione illius abſtinere, qui pro temeraria manuum injectione, in ſententiam incidit, antequam excommunicatus publicè nuntietur; & an incidant in canonem latæ ſententiæ interfectores clericorum, aut Presbyterorum illorum, qui abjecto ſuſcepti ordinis miniſterio, in publicis *b* bellis, vel etiam præter bella ſe homicidiis polluere non verentur, cùm in comeſſationibus, & ebrietatibus, atque rapinis, & aliis enormitatibus æquè ſint, ut laici, vel deteriùs debacchantes. In ſecunda igitur conſultatione taliter reſpondemus, quod à communione ejus, qui pro ſacrilega manuum injectione in clericum antedictum in excommunicationem incidit, licèt denuntiatus non ſit, ob hoc debeas abſtinere, niſi fortè id tibi ſoli pateret, in quo caſu ipſum privatè tantummodò evitabis, quamdiù ab Eccleſia toleratur: ut ſaltem verecundiæ rubore ſuffuſus, pro latenti exceſſu taliter ſatisfacere compellatur. In articulo verò quæſtionis tertiæ tale præbemus reſponſum, ut occiſores clericorum, vel Presbyterorum, qui ut dictum eſt, contempto clericali habitu, tyrannidi, & enormitati ſe inverecundè commiſcent, in odium clericalis exceſſus, & in terrorem, atque correctionem ſimilium, canone latæ ſententiæ laici minimè coerceantur, injungatur tamen eis pœnitentia competens aliquantulum aſperior, quàm ſi omninò in laico talia commiſiſſent. Præterea, quia nemo deſperandus eſt, dum fuerit in mortali corpore conſtitutus, cùm id, quod differtur, aliquando conſilio poſtmodùm maturiore perficiatur; ad ultimum quoque, quod conſuluiſti nos, ſi de jure communi tibi liceat, ac ſuffraganeis tuis illos, qui pro temeraria manuum injectione excommunicationis ſententia percelluntur, abſolvere; huic manifeſtiùs reſpondemus, quòd obſervata exceptione quorumdam, quæ in decretalibus *c* Alexandri III. continentur, hoc nemini liceat, niſi Apoſt. Sed. gaudeat privilegio ſpeciali. Verumtamen volentes illis, qui in tam remotis partibus tuæ provinciæ commorantur, diſpenſatione providere paterna, f. t. p. litteris indulgemus, ut illos qui taliter excommunicati ſunt, ipſo jure, ſi *d* corporum impotentia, aut *e* paupertas eos impediat, aut aliqua inevitabilis, & manifeſta neceſſitas, dummodo ſatisfaciant ijs, quos offenderint, & aliquam agant pœnitentiam, ad correctionem ſui, cæterorumque terrorem, à ſententia excommunicationis, auctoritate Apoſt. fretus abſolvas: ſi tamen ex perſequutione hujuſmodi læſio corporalis enormis, aut mors non fuerit ſubſequuta; nimirum in his omnibus, ſi quis Sanctorum Patrum ſtatuta diligenter perſcrutetur, nihil novum nos reſpondiſſe reperiet; ſed quod antiquum eſt, quaſi quadam manu ſolicitudinis innovaſſe.

NOTÆ.

1 a IDem.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. ſed veram inſcriptionem hujus textus dedi *in cap. cùm non ab homine*, *de judic.*

b *Bellis*.) Contra tradita ſuprà *in c. petitio*, *de homicid.*

c *Alex. III.*) Relatus *in c.* 1. 2. *& ſeqq. hoc tit.*

2 d *Corporum impotentia*.) Veluti ſi eſt nimia debilitas, de qua ſuperiori textu, ob infirmitatem, vel ob ætatem.

e *Paupertas*.) Pauperes enim poſſunt abſolvi, ab Epiſcopo, *c. quod de his*, *cap. quamvis*, *hoc tit.* non ſolùm mendicantes, verùm, & non habentes congruam ſuſtentationem; qui tamen attento ſtatu perſonæ indigere videantur. Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg.* 41. *n.* 24. Et qui dicantur pauperes quoad hoc beneficium abſolutionis, arbitrio Epiſcopi relinqui, cum aliis reſolvit Barboſa *ibi*. 3

CAPUT XV.

a Idem.

CUm deſideres, quid tua fraternitas obſervare debeat ſuper ijs, quæ dubietatem continent, Apoſtolicæ Sedis reſcripto pleniùs edoceri; nos qui licèt immeriti ex accepto adminiſtrationis officio conſultationibus reſpondere cogimur ſingulorum, &c. *Et infrà*: Fuit autem primæ quæſtionis tenor hujuſmodi, utrùm alicui excommunicato, qui mandato Eccleſiæ ſtare juravit, & ante abſolutionem Epiſcopus ei communionem reddidit, ſit communicandum ab aliis; & an Epiſcopus id facere debeat. Cui ſiquidem quæſtioni taliter duximus reſpondendum, quòd cùm cautio juratoria, quam hodie qui excommunicati ſunt, præſtant, potiùs ad cautelam ex conſuetudine Eccleſiæ, quàm ex rigore canonum ſit inducta, neque momenti tam validi reputetur, ut niſi abſolutionis beneficium ſubſequatur, ille qui excomunicatur, debeat communioni aliorum reſtitui, præſertim cùm ex eo juramento abſolutionem conſe-

Digitized by Google

conſecutus non ſit, & conſtet, eum excommunicatum fuiſſe, & verum ſit, abſolutum non eſſe, non poteſt *b* Epiſcopus, nec debet ei communionem dare; neque alii eidem *c* communicare, niſi fuerit ſecundùm formam eccleſiaſticam poſt juramentum præſtitum abſolutus; quia ſecundum *d* Apoſtolorum canones, & *e* Fabiani ſtatuta Pontificis, qui cum excommunicato ſcienter communicaverit, eſt communione privandus; immò juxta *f* Iſidori ſtatuta, cum eo excommunicationis contrahit pœnam. Secundæ quæſtioni ſtatuta canonum, & præcipuè piæ memoriæ Alex. III. prædeceſſoris noſtri ſequentes, hunc finem duximus imponendum, quòd ſi publica fama eſt, aliquem verberaſſe clericum, neque Epiſcopus, neque alii excommunicare debent, niſi ad arbitrium Epiſcopi de hoc ſe purgaverit, vel ad majorem *g* cautelam beneficium abſolutionis acceperit. Tertio loco tua diſcretio requiſivit, ſi clericus verberatus ab aliquo querimoniam apud ſuum Epiſcopum depoſuerit, & teſtes producere paratus fuerit: ſed Epiſcopo mediante, & communicante ei qui clericum verberavit, amicabiliter cum eo compoſuerit, & reconciliatus ei fuerit, an ei communicandum ſit ab aliis? Super quo taliter reſpondemus, quod licèt ille, qui violentas manus injecerit, ei, quem læſit, ſatisfeciſſe videatur, Eccleſiæ tamen, quam offendit, ex hoc non ſatisfeciſſe dignoſcitur, & niſi forma eccleſiaſtica, quæ pro abſolutione talium, ut ſuprà dictum eſt, introducta eſt, obſervetur, non eſt ei communicandum. Ultimæ præterea quæſtionis omnes perplexitates reſolvimus, quod cùm in pari ſtilo criminis conquadretur, qui clericum *h* captivum retinet, licèt violentas manus in ipſum non injecerit, ut is qui violentas manus injecerit, eſt evitandus, nec eſt communioni fraternæ reducendus, niſi juxta formam Eccleſiæ fuerit, ut ſuprà dictum eſt, abſolutus.

NOTÆ.

a IDem.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat.

b *Communicare.*) Juxta tradenda infrà *in c. ſignificavit.*

1 c *Poteſt Epiſcopus.*) Immò nec ipſe Romanus Pontifex poteſt cum excommunicatis communicare; & ſi ſine juſta cauſa etiam in humanis communicaverit, gravem culpam incurrit, ut docuerunt Gloſſa verbo *Vitare, in cap. nulli* 8. *hoc tit.* Covarr. *in cap. alma, par.* 1. *§.* 1. *num.* 2. Suarez *de cenſur. diſp.* 2. *ſect.* 1. *nu.* 11. & *diſp.* 6. *ſect.* 4. *num.* 5. Sayrus *in clavi Regia, lib.* 2. *c.* 11. *nu.* 28. Henriquez *in ſumma, lib.* 13. *c.* 3. *num.* 4. Albertus Pighius *lib.* 4. *de Eccleſ. hierarch. cap.* 8. Barb. *in c.* 1. *num.* 2. 93. *diſt.* Marius Alterius *de cenſur. lib.* 1. *diſp.* 11. *cap.* 4. Theoph. *tom.* 14. *de litter. monit. lib.* 2. *c.* 2. quia licèt præceptum hoc vitandi excommunicatos non ſit juris divini, ut *ex cap.* 6. & 18. *Matthæi, juncto cap. ſicut* 16. *cap. excommunicatos* 17. 11. *qu.* 3. ut nonnulli voluerunt relati à Gibalino *de cenſur. diſq.* 3. *qu.* 1. *conſect.* 2. & tantùm ſit juris poſitivi, *c. nemo* 31. 11. *q.* 3. ideòque nec in pœnam minoris excommunicationis Pontifex incidat, utpote humanis legibus ſolutus, ex regula legis *digna vox, Cod. de legibus, cap. ſignificaſti* 4. *cap. innotuit, de elect. cap. propoſuiſti, de conceſſ. præb.* tamen offendit eas leges, quarum juſto dictamine, & vi directiva alligatur, *l. digna* 4. *C. de legibus, cap. juſtum* 2. 9. *diſt. c. cùm omnes* 6. *de conſtit.* Facit rationis, & honeſtatis præſcriptum in ſummo Pontifice vitandi excommunicatos, ex Concilio Africano ſub Cœleſtino, & Bonifacio, *can.* 105. qui eſt in Codice canonum Eccleſiæ Afric. *can.* 138. ubi ſic Africani PP. ad Cœleſtinum: *Nec à nobis excommunicatos in communionem ultra velitis excipere, quia hoc etiam in Nicæno Concilio definitum facilè advertit Venerabilitas tua.* Quæ tamen ne laberetur, admonitio ſupplex fuit, non præceptiva, ut obſervarunt Baronius *to.* 4. *anno* 419. Bellarmin. *lib.* 2. *de Rom. Pontifice, c.* 25. *verſ. Addo* 4. Alanus Copius *dialog.* 1. *c.* 10. Faciunt tandem textus *in cap. cùm olim* 13. *verſ. Illud*, ibi: *Quod cùm tu, fili Abbas, de privil. cap. nulli* 8. *c. ſi aliquando* 41. *hoc tit. cap.* 1. *in fine, de except. lib.* 6. Illuſtrat Præceptor meus D. Franc. Ramos *pro Epiſc. Luſit. propoſ.* 3. *§.* 2. *n.* 106.

d *Apoſtolorum.*) *In can.* 11. *Apoſt.*

e *Fabiani.*) *In cap. ſicut Apoſtoli, quæſt.* 3. 2

f *Iſidori.*) *In cap. cum excommunicato,* 11. *q.* 3.

g *Cautelam.*) Abſolutio hæc ad cautelam impenditur, quoties dubitatur, an cenſura incurſa ſit, necne; & ita datur ſub conditione, ſi valida ſit cenſura, aut incurſa fuit. Ejus mentio fit *in c. ad præſentiam, de appellat. cap. veniens, el* 2. *de teſtibus, c. Apoſtolicæ, de excep. cap. per tuas, c. venerabili, hoc tit. cap. præſenti, cap. venerabilibus, hoc tit. in* 6. de qua, & ejus effectu plura de cenſuris ſcribentes, & noviter Gibalinus *de cenſur. diſq.* 9. *q.* 2. *n.* 6.

h *Captivum retinet.*) In qua retentione cum ipſa percuſſione grave ſacrilegium perpetratur, *cap. attendendum* 13. *in fine, cap. ſi quis deinceps* 22. 17. *q.* 4. *cap. conſtituimus* 9. 3 3. *q.* 5. *cap. nulli* 11. 3. *q.* 4. *cap. ita nos* 25. 25. *q.* 2. *cap. venerabilem* 34. *verſ. numquid, de elect. cap. ad Apoſtolicæ* 2. *de re judic. lib.* 6. *Clement.* 1. *de pœnis:* facit textus *in leg. ſi quis in hoc genus, Cod. de Epiſcop. & clericis.* Punitur enim dicto canone *ſi quis ſuadente,* 17. *quæſt.* 4. quælibet violenta manuum injectio in clericum, ſive illa ſit in perſonam ejus, ſive in ejus res ipſi adhærentes, unde fiat injurioſa illa ipſi perſonæ violentia; ejuſque violatio hujuſmodi eſt occiſio, mutilatio, vulneratio, percuſſio, quacumque ratione, aut inſtrumento fiat, exempli cauſa manu, pede, enſe, fuſte, loris, immò etiam veneno occultè propinatos quia illis omnibus modis illius perſonæ, ac corpori violentia infertur. Etiam violenta injectio manuum eſt detentio, ne ex aliquo loco exeat, aut ad illum nemo accedat, ut docent alios caſus injurioſæ injectionis manuum adducentes Gibalinus *in dict. ſynopſi cenſur. verbo Injuriam,* Diana *p.* 9. *tr.* 4. *reſol.* 19. 27. 30. 36. 37. Hieronymus Garcia *in ſumma, tr.* 1. *diffic.* 3. *dub.* 1. *puncto* 2. & 3. Suarez *de cenſur. diſp.* 22. *ſect.* 1. Fragoſo 2. *p. de reg. lib.* 1. *diſp. cum ſeq.*

CAPUT XVI.

a Clemens III.

VEniens ad Sed. Ap. Lator præſentium ſua nobis aſſertione monſtravit, quod cùm *b* matutina officia celebraret, quædam *c* monialis Eccleſiam ingrediens cum alio clerico, ludendo impedimentum præſtabat, quominus Deo divinum poſſet obſequium exhibere. Unde memoratus ſacerdos commotus, ut liberiùs poſſet circa divinorum celebrationem vacare, manibus in eam appoſitis, ut extra Eccleſiam *d* poneret, cùm nollet exire, in trahendo ipſam coegit eamdem extra Eccleſiam reſidere: ſed tum illum propter hoc tanquam excommunicatum evitaſti, & facis ab aliis evitari. Ideòque mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, eum de cætero non evites, cùm ex hoc ipſum excommunicatum nullatenus videamus.

NOTÆ.

1 a CLemens III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. etſi nullibi exprimatur, cui reſcribat Pontifex.

b *Matutina officia.*) De quibus egi *in c.* 1. *de celeb. Miſſ.*

2 c *Monialis.*) Quæ etiam gaudet privilegio canonis *Si quis ſuadente*, ut probavi ſuprà *in cap. non dubium.*

d *Poneret.*) Quare is, cui incumbit turbantes divina officia ab Eccleſia ejicere, poteſt etiam per vim clericos turbantes officia divina impunè ejicere, *c. cùm voluntate, §. fin. hoc tit.* quia talis percuſſio injurioſa non eſt. Docent Gibalinus *in ſynop. d. verbo Injuria, à n.* 3. 1

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T XVII.

a Clemens III.

PErvenit ad nos, &c. Illos autem, qui ægritudine præpediti pro abſolutionis beneficio ad Sedem Ap. nequeunt laborare, recepto ab eis, ſicut moris eſt, juramento, potes abſolvere, ita quod ſanitati priſtinæ *b* reſtituti Apoſtolico ſe conſpectui repræſentent: ſexui verò *c* fœmineo, ac pueris, & ſenibus ſatis ſuper hoc te credimus poſſe liberè diſpenſare. De iis etiam, qui clericis non enormem, ſed modicam, vel levem injuriam irrogarunt, tuæ fraternitatis arbitrio duximus committendum.

N O T Æ.

1 a CLemens III.) In ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 3. legitur tantùm *idem*, & nullibi exprimitur cui Prælato reſcribat Pontifex, ſed veram hujus textus interpretationem dedi, & illuſtravi *in cap. pervenit, de teſt. cogend.* Huic deciſioni omninò conſonat Innocent. III. in epiſtola miſſa Archiepiſcopo Compoſtellano *lib.* 1. *epiſt. apud Sirletum, fol.* 370. ubi ita ſcribit: (Ad noſtram noveris audientiam perveniſſe, quod in diœceſi tua manus injicientes in clericos violentas, cùm à Sede Apoſtolica nimium ſint remoti, propter ætatem, & infirmitatem illuc nonnunquam vix accedere valent beneficium abſolutionis petituri. Ut autem excommunicatos hujuſmodi ad nos non valentes propter impedimenta, quæ præmiſimus, proficiſci, & mulieres clericos verberantes abſolvere tibi liceat in diœceſi tua, fraternitati tuæ auctoritate præſentium indulgemus, niſi fortè ipſorum exceſſus ita gravis fuerit, & enormis, quòd propter hoc cenſura ſit Apoſtolicæ Sedis requirenda. Nulli ergo, &c. Datum Laterani.

b *Reſtituti.*) Et ita etiam abſoluti, ceſſante impedimento tenentur Romanum Pontificem adire. 2

c *Fœmineo, & pueris, ac ſenibus.*) De fœminis egi ſuprà *in cap. mulieres, de ſenibus, & in cap. ea noſcitur* 13. 3

C A P U T XVIII.

a Idem III.

SIgnificavit nobis. *Et infrà*: Verùm clericos, qui ſcienter, & ſponte participaverunt excommunicatis à nobis, & ipſos in officiis receperunt, eadem ſententia cum ipſis non dubitamus involvi, quos etiam pro beneficio ſuæ abſolutionis habendo, ad nos volumus cum inſinuatione litterarum tuarum tranſmitti.

N O T Æ.

a IDem.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c.* 7. ſed nullibi exprimitur, quibus Prælatis reſcribat Clemens, nec integram hujus textus litteram habemus, etſi ſint plures decretales hujus Pontificis in hoc volumine compilatæ cum hoc principio, *Significavit, nobis.*

COMMENTARIUM.

1 IN præſenti textu agitur de effectibus majoris excommunicationis, qui præcipuè conſiſtunt in privatione communionis fidelium, & ſacramentorum: quam ut pleniùs exponamus, ſciendum eſt, communionem apud fideles multiplicem reperiri, aliam internam, qua per charitatem fideles ut Chriſti membra, & per fidem Chriſto ut capiti uniuntur, de qua pſalmo 118. dicitur: *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Et Joannis *cap.* 4. *Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit eum, diligat, & patrem ſuum.* Et Apoſtolus *ad Romanos c.* 12. ait: *Multi unum corpus ſumus in Chriſto.* Et *ad Corinth. c.* 12. *Vos autem eſtis corpus Chriſti.* Et *ad Epheſios c.* 4. & *cap. in ſcripturis*, 18. *qu.* 1. *c.* 2. *verſ. Quemadmodum, de ſumma Trinit.* Cujus unionis ratione fideles juſti participes fiunt bonorum omnium, quæ alii juſti operantur; non ita ut ex his aliorum charitas augeatur, aut meritum; ſed ut ex unius meritis alteri Deus auxilium ſpeciale conferat. Explicant D. Auguſt. *de doctrina Chriſt. c.* 22. Magiſter Sentent. *diſt.* 27. D. Thomas 2. 2. *qu.* 23. *art.* 5. Albaſpineus *lib.* 1. *obſ. cap.* 1. Germon. *lib.* 3. *ſacr. c.* 14. *num.* 30. Alia eſt communicatio politica, civilis, & externa, quæ conſiſtit in mutua ſalutatione, menſa, & ſimilibus. Alia eſt communicatio mixta, & per quam participes ſumus ſacramentorum, ſuffragiorum, & orationum generalium Eccleſiæ, cujus membra per baptiſmum efficimur. Dicitur autem mixta, quoniam actibus, & cæremoniis externis conſtat, & ad ſpiritualia bona ordinatur, nempè ad accipiendam, vel conſervandam gratiam: de qua communione intelligitur, quod in Symbolo fidei confitemur de communione Sanctorum, nempè fidelium; quia fideles plerumque ſancti appellantur, juxta illud Apoſtoli *ad Romanos c.* 1. ibi: *Omnibus, qui Romæ ſunt, dilectis Dei vocatis ſanctis.* Illuſtrant Loayſas *in can.* 34. *Concilii Illiber.* Covar. *in cap. alma, part.* 1. *in initio, n.* 2. Suarez *de cenſur. diſp.* 8. *ſect.* 1. *n.* 6. Marius Alterius *eod. tract. tom.* 1. *diſp.* 2. *cap.* 3. *§. Tria*, Severinus Binius *in notis ad can.* 11. & 12. *Apoſt.* Albaſpineus *d. lib.* 2. *obſ. c.* 8. & 21. à priori quidem communione ſeparat peccatum mortale, quia per illud charitas amittitur, & peccator ſatanæ traditur, *cap. audi* 21. 11. *q.* 3. *c. unum orarium, §. crimina*, 25. *diſt.* & ideò peccatum mortale, quia hac communione privat, *cap. quia natis* 36. *cum ſequenti, de pœnit. diſt.* 1. etiam excommunicatio appellatur à Gratiano *in d. c. audi, §. cùm ergo.* Gloſſa *verbo Tantum, in c. penult. hoc tit.* Gabriele *in* 4. *diſt.* 18. *q.* 2. *art.* 1. ſed impropriè, & non ſecundùm uſum Eccleſiæ, quia privat tantum interna illa communione, quæ non pendet à voluntate Eccleſiæ; non autem privat communione eccleſiaſtica, *d. cap. audi, §. cùm ergo, cap. nolite* 22. *cum ſeq.* 11. *q.* 3. in qua Eccleſia poteſt jus, & poteſtatem habere: nec peccatum mortale cenſura eſt, quia cenſura non habet rationem culpæ, ut tradunt Covar. *in d. cap. alma,* 1. *part. in initio, nu.* 5. Suarez *de cenſur. diſp.* 8. *ſect.* 1. Marius Alterius *eod. tract. tom.* 1. *diſp.* 2. *c.* 3. *§. Poſtremò.*

2 *Effectus excommunicationis.* Deinde ſciendum eſt, excommunicationem majorem non privare priori communione interna, quia jam Chriſtianum illa privatum ſupponit, *d. cap. audi, verſ. Cum prædictis*, 11. *q.* 3. eo quòd non niſi pro mortali crimine infligitur, *cap. nemo, cap. nullus*, 11. *q.* 3. ſeparat tamen à communione externa, ac politica, ſive ſpirituali, *c. excommunicatos* 17. *cap. cum excommunicato* 18. *cum duob. ſeqq.* 11. *q.* 3. *cap.* 2. *de except. cap. is qui* 18. *cap. alma, hoc tit. in* 6. *cap. cap. olim* 12. *de privil.* D. Paulus 1. *ad Corinth. cap.* 5. ibi: *Cum hujuſmodi nec cibum ſume.* Et *ad Theſſalon. cap.* 4. ibi: *Et ne commiſceamini cum illo, ut confundatur.* D. Joannes *epiſt.* 2. *Nolite eum recipere in domum, nec ave ei dixeritis.* Item à communione ſacramentorum, & à communi ſuffragiorum Eccleſiæ participatione, *cap. penult. hoc tit.* Tertul. *in apolog. cap.* 39. ibi: *Summumque futuri judicii præjudicium, & ſi quis ita deliquerit, ut à communione orationis, & conventus, & omnis ſancti commercii relegetur.* Ubi notavit Pamelius, & *in tract. de pudicitia, c.* 4. *n.* 110. & ad D. Cyprianum *epiſt.* 68. Adde inſignem excommunicationis formulam apud Syneſium *epiſt.* 38. *ad finem*, ibi: *Andronico, ejuſque ſociis; Thoanti, & ejus ſociis nullum Dei fanum aperiatur; omnis illis religioſa ædes, ac ſepta claudantur: nulla diabolo in paradiſo pars eſt, qui ſi clam irrepſerit, expelletur. At tum privatis omnibus, & Magiſtratibus præcipio eodem cum illo neque tecto, neque menſa uti; tum ſacerdotibus in primis, qui nec viventes, nec mortuos funebri pompa deducent.* Eſt enim excommunicatio major cenſura eccleſiaſtica, qua ſeparatur homo ab Eccleſiæ communione, & Sacramentorum receptione, ut probant Covar. *in cap. alma,* 1. *part. in initio, n.* 3. Suarez *d. diſp.* 8. *ſect.* 2. *nu.* 1. Vaſquez *tom.* 2. *in* 3. *tract. de excommun. cap.* 1. *diſput.* 1. Bonacina *de cenſur. diſp.* 2. *quæſt.* 1. *puncto* 1. Gibalinus *de cenſur. diſq.* 2. per illam enim ſeparatur à corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, *cap. fin.* 3. *qu.* 4. *cap. audi* 21. 11. *qu.* 3. *c.* 1. *de cleric. excom.* & ideò cùm non ſit ejus membrum, non poteſt ejus ſpiritu vegetari, *cap. nihil* 33. 11. *q.* 3. de quibus communionibus accipi debent textus *in cap. omnis Chriſtianus* 32. ibi: *Ab eccleſiaſtica communione*, 11. *qu.* 3. *cap.* 2. *de cleric.*

Digitized by Google

cleric. excom. ibi : *Modis omnibus excommunicetur*. Et *cap. penult. hoc tit.* ubi excommunicationis nomine, non tantùm minor, quæ à participatione ſacramentorum ; ſed etiam major, quæ à communione fidelium ſeparat, intelligitur: nam cùm communio omnes ſuprà relatas comprehendat, ut conſtat *ex d. cap. omnis*, utique negatio communionis ; quæ per verbum illud *Excommunico*, vel ſimile exprimitur, omnes abſolutè excludit, & ſic non tantùm minorem excommunicationem, quæ à perceptione ſacramentorum ; ſed etiam majorem, quæ à communione fidelium ſeparat, vis verborum comprehendit ; & ita uſus, & conſuetudo obtinuit, ex rationibus relatis à Covar. *d. 1. part. §. 8. n. 5.* Suarez *d. diſp. 8. num. 3.* Bonacina *de cenſur. diſp. 2. q. 1. puncto 2.* Theophilus *tom. 4. de litteris monitoriis, lib. 1. c. 2.* Et hæc communionis privatio obumbrata fuit apud Judæos in ejectione à ſynagoga ejus, qui publicis peccatis detinebatur, *c. 9. Joannis*, ibi: *Ut ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret*. Cyrillus Alexandr. *lib. 6. in Joan. cap. 20.* ibi: *Magnum apud Judæos opprobrium deducebatur, ſi quidem de ſynagoga ejeciſſent ; ſicut enim nunc homicidæ, vel adulteri, vel cæteris capitalibus criminibus rei ab Eccleſia pelluntur, ita tunc Confeſſores Chriſti à ſynagoga Judæorum eliminabantur*. Joſephus *lib. 2. de bello Judaico, c. 7.* plura Delrio *in c. 1. Threnorum, verſ. 17.* Druſius *lib. 1. qq. Hebraicar. qu. 9.* Novarinus *lib. 7. ſched. c. 10.* Selden. *tom. 2. ſinedr. lib. 1. c. 18. & lib. 4. de jure natur. cap. 8.* Similiter & apud Gentiles impii, & contumaces à ſacrificiis, & omnium aditu, & communicatione arcebantur, & diris, ſeu furiis infernalibus devovebantur. Halicarnaſſeus *lib. 2.* Livius *lib. 6. decad. 3.* ibi: *Qui victus acie exceſſiſſet, eum ne quis urbe, tecto, menſa, lare recipere, diram execrationem in populares, obteſtationemque, quam ſanctiſſimam potuerunt*. Idem *lib. 10. decad. 4.* Tul. *lib. 1. de divin.* Lucanus *lib. 3. Pharſaliæ*.

—— Certè violata poteſtas
Invenit iſta Deos. Craſſumque in bella ſequutæ
Sæva Tribunitiæ voverunt prælia diræ.

Ovidius.

Innocui veniant: procul, ò procul impius eſto.

Plato *lib. 9. de legibus*, Plinius *lib. 28. cap. 2.* Cæſar *de bello Gallico lib. 6.* ibi: *Si quis aut publicus, aut privatus eorum decreto non extitit, ſacrificiis interdicunt : hæc pœna apud eos eſt graviſſima: quibus ita eſt interdictum, in numero impiorum, ac ſceleratorum habentur, ab iis omnes decedunt, aditumque, ſermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant ; nec iis petentibus jus redditur, nec honor ullus communicatur*. Et ita umbram quamdam excommunicationis fuiſſe ethnicis in uſu, confirmant Germonius *lib. 1. de ſacr. immun. c. 12.* Duarenus *lib. 1. de ſacris Eccleſ. c. 3.* Victotellus *ad lib. 1. Inſtit. Tol. c. 4.* Magallanus *in Joſue, verſ. 17. annot. 1.* Ribadeneira *lib. 1. de Principe, c. 33.* Benzonius *de interdicto, cap. 1.* Et ita quidem, ut non puderet Philip. Melanctonem, quem refert Turrianus *lib. 2. pro conſtit. Apoſt. c. 42. & lib. 2. c. 7.* fabulari, chriſtianam excommunicationem ex hoc Gentilium uſu fuiſſe derivatam. Illuſtrant prædictam Gentilium execrationem Ambian *ad Tertul. in apolog. c. 39. obſerv. 2. puncto 2. §. 2.* Salmaſius *in not. ad Cap. fol. 98. nu. 37.* Elias Schedius *de Diis German. fol. 295.* Avendanno *de metu lib. 2. c. 31.* Rouſſel. *lib. 2. hiſt. Pontif. c. 1.*

3 *De minori excommunicatione.* Minor verò excommunicatio privat tantùm ſacra communione, *cap. Presbyterorum 23. 17. qu. 4.* hoc eſt à ſacramentorum participatione, ſeu perceptione, *c. 2. de except. cap. penult. hoc tit. cap. ſi celebrat., de clerico excom.* unde minor excommunicatio communiter ita definitur, ut ſit cenſura eccleſiaſtica, qua baptizatus privatur paſſiva participatione ſacramentorum, ut probat Gloſſa verbo *non tantùm, in cap. penult. hoc titulo*. Covar. *in cap. alma, 1. p. in initio, n. 4. & §. 8. n. 1.* Suarez *d. diſp. 8. ſect. 2.* Marius Alterius *diſp. 4. c. 1.* Ugolinus *tab. 2. c. 7.* Bonacina *d. diſp. 2. q. 1. & q. 3. nu. 1.* Illud tamen obſervare oportet ex Caſſiano *de inſtit. monach.* quòd olim mos erat in Eccleſia, ut peccator primò privaretur oſculo pacis, poſteà ingreſſu Eccleſiæ, deinde ne oraret cum aliis fidelibus, ulterius ne accederet ad ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacramentum, rurſus perceptione aliorum ſacramentorum, tandem ſuffragiis fidelium : quod etiam patet *ex cap. præſenti 5. q. 2. cap. quiſquis 21. §. ſi quis domum 17. q. 4. cap. nemo 41. 11. q. 3.* qui textus alias difficiles ſunt ; unde ita aliqui accipiunt textum *in cap. Engeltrudam 3. q. 4.* dum in eo aſſeritur mulierem illam non ſolùm excommunicatione, quæ à fraterna ſocietate ſeparat, ſed etiam anathemate, quod ab ipſo Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, crebiò perculſam eſſe ; ajunt enim per privationem à fraterna communione non intelligi majorem, aut minorem excommunicationem, ſed illam privationem communionis fraternæ, poſt quam ſequi anathema, ideſt major excommunicatio ſolebat. Sed veram ipſius textus interpretationem jam dedi *in cap. cùm non ab homine 10. de judiciis*. Erant etiam olim nonnullæ excommunicationes reſpectivæ, ſeu partiales, quibus privabantur fideles eccleſiaſtici, ſeu laici communione quorumdam fidelium, reſpectu verò aliorum nulla communione privabantur, nec uſu, nec participatione ſacramentorum, de quibus accipiendi ſunt textus *in cap. placuit, 18. diſt. cap. ſi quis 2. 58. diſt.* ibi: *Suæ tantùm plebis communione contentus ſit*: *cap. quiſquis 132. quæſt. 6.* Concil. Meldenſe *can. 10.* de quibus plenè diſſerit Morinus *lib. 2. exercit. ferè per tot.* in quibus caſibus communionis privatio cenſura eccleſiaſtica non erat, ſed quædam pœnalis ſeparatio, quæ non conſtituebat diverſam ſpeciem cenſuræ, ut notarunt Acunna *in dict. cap. placuit*. Suarez *de cenſur. diſp. 24. ſect. 1. à num. 2.* Aliquando etiam Eccleſia una tantùm ex prædictis communionibus privabat peccatorem, veluti ſacra communione, *cap. de Presbyterorum 17. quæſt. 4. cap. de illicita 6. 24. quæſt. 3.* participatione corporis, & ſanguinis Domini, *cap. accedens 10. 50. diſt. cap. quidam maligni 5. quæſt. 1.* communione ſacerdotali, laica tantummodò conceſſa, *cap. ſi quis Epiſcopus 7. cum ſequent. 50. diſt. cap. fin. 55. diſt.* de qua egi *in cap. 2. de elect.* aut peregrina, *cap. contumaces 21. ead. diſt. cap. clerici 13. qu. 2.* aliquando ingreſſu Eccleſiæ, *cap. ſi quis deinceps 16. quæſt. 7.* plerumque communione aliquorum fidelium, *cap. 1. 34. diſt. cap. placuit 6. q. 2. cap. ult. cap. fin. 5. q. 4. cap. Epiſcopi 8. 11. q. 3. cap. fin. 58. diſt. cap. placuit 10. 18. diſt.* unde apparet, quòd olim in Eccleſia privatio à qualibet ex prædictis communionibus ſæpiùs imponebatur ex variis cauſis relatis in dictis juribus, & aliis congeſtis ab Antonio Auguſtino *in epit. jur. lib. 37. per tot.* quare in Decreto Gratiani nulla extat mentio majoris, vel minoris excommunicationis.

Manet ergo communis diviſio (inſuper habitis illis pœnis) in majorem, & minorem excommunicationem, quæ facilè probatur *ex cap. 2. de except. cap. penult. hoc tit.* Itaque minor excommunicatio à perceptione tantùm ſacramentorum removet, major verò non ſolùm à perceptione ſacramentorum, verùm etiam à communione fidelium, *cap. penult. hoc tit. cap. 2. de except.* ibi: *A communione fidelium ſit remotus*, ubi probavi : quæ privatio communionis efficit, ut nullus cum excommunicato habere poſſit colloquium, ſalutationem, convictum, oſculationem, ſeu orationem ; item ut nec ipſe excommunicatus ſe ingerat prædictis actibus ſocietatis humanæ, & communionis ; aliàs qui cum excommunicato communicaverit, minori excommunicatione ligatur, quam pœnam impoſuerunt Apoſtoli *can. 10.* aliàs 11. quem ex Græco exemplari ita vertit Gentianus Hervertus: *Si quis cum excommunicato una precatus fuerit, ſegregetur*. Haloander verò, & Gothofredus ita legunt : *Si quis cum excommunicato, licèt in domo, preces conjunxerit, iſte communione privetur*. Dionyſius verò ita ; *Si quis cum excommunicato ſaltem in domo ſimul oraverit, iſte communione privetur*. Communiter autem hic ita conceptus creditur : *Si quis autem cum excommunicato, ſaltem in domo loquutus fuerit, vel ſimul oraverit, iſte communione privetur* ; ut refert Fabianus *in cap. ſicut Apoſtoli 16. 11. quæſt. 3.* Idem poſteà cautum fuit *in cap. excommunicatos, cap. cum excommunicato 18. cap. ſi quis laicus 26. c. ſi quis frater 28. c. fin. 11. qu. 3.* Concil. Nicen. *can. 5.* ad quem canonem Apoſtolorum reſpexerunt Patres Concil. Antioch. *in can. 2.* ibi : *Excommunicatis communicare deprehenſus fuerit, & tunc poteſt communione privari, tamquam Eccleſiæ regulas confundens*. Canones namque Apoſtolorum etiam regulæ appellantur. Item Concil. Tribur. ſub Formoſo, *can. 2.* ibi: *In canonibus Sanctorum Apoſtolorum, quod cum excommunicatis non ſit orandum*. Plura Ant. Auguſt. *lib. 36. tit. 2.* Creſpetius *in ſum. verbo Excommunicatis non communicandum*. Petrus Greg. *lib. 4. partit. tit. 16. c. 3. & cap. 7.* Boſquetus *ad Innoc. lib. 2. epiſt. 72.* Gazeus *in not. ad Caſſian. lib. 2. c. 15.* latè illuſtravi *in c. ſacris, de his, quæ vi*, & noviſſimè probat Illuſtriſſimus Ramos *pro Epiſc. Luſit.* ad Alexand. VII. *propoſ. 3. §. fin. n. 88.* Hæc autem erat minor excommunicatio, quæ olim privabat tantùm communione corporis, & ſanguinis Domini, *c. qui verò 38. 11. quæſt. 3.* nunc verò removet à perceptione ſacramentorum, *c. 2. de except. cap. penult. hoc tit.* Quam excommunicationem communicans cum excommunicato ſtatim incurrit, *d. c. cum excommunicato, cap. ſi quis frater 28. 11. quæſt. 3.* ideò excommunicatio à jure dicitur *in c. nuper 29. §. 2. ho: tit.* Et illa verba, quæ

4 *De communicante cum excommunicato.*

ſunt

Digitized by Google

ſunt *in d. c. excommunicator*, 11. *quæſt*. 3. *Simili excommunicationi ſubjacebit; & in dict. cap. cum excommunicato*: *Cum eo communem excommunicationis contrahet pœnam*: Concilio Aurel. apud Burchardum *lib*. 11. *c*. 5. ibi: *Et ſi quis ei ſociaverit, & communicaverit operibus ejus malignis, noverit ſe ſimul percuſſum anathemate*; intelligunt Suarez *de cenſur. diſp*. 24. *ſect*. 3. *num*. 2. Marius Alterius *diſp*. 13. *c*. 1. Covar. *in dict. cap. alma*, 1. *part*. §. 3. Menardus *ad Concord. regul. cap*. 34. *§*. 1. de ſimili, vel communi excommunicatione in genere, non in ſpecie, ita ut accipiantur de minori excommunicatione, quia ſimile non eſt idem, *l*. 1. §. *ſit ergo*, *ff. quod juſſu*; licèt verbum, *cum ſimili*, majorem excommunicationem importet *in cap*. 3. *hoc tit. in* 6. Aliquando tamen communicans cum excommunicato nullam excommunicationem incurrit, veluti in caſibus relatis *in cap. quoniam multos* 103. 11. *quæſt*. 3. *cap. quod in dubiis* 30. *c. inter alia* 31. *c. reſponſo* 43. *cap. ſi verò*, *cap. cùm voluntate* 54. *hoc tit. cap. anteceſſor* 104. *cum ſeqq*. 11. *quæſt*. 3. & aliis in caſibus, de quibus egi *in c. ſacris*, *de his, quæ vi*. Aliquando verò ex communicatione cum excommunicato major incurritur ex communicatio, veluti in caſu deciſo in præſenti textu, in quo ſpecialiter conſtituitur, ut communicans cum excommunicato majorem excommunicationem incurrat, concurrentibus ſcilicet quinque requiſitis, de quibus in præſenti. Primò, quòd aliquis ſit excommunicatus à Romano Pontifice: ſecundò, quòd communicans cum tali excommunicato ſit clericus: tertiò, quòd ipſe communicet in officiis divinis: quartò, quòd communicet ſciens eſſe nominatim excommunicatum à R. Pontifice: quintò, quòd communicet ſponte: quorum ſi aliquod deficit, non incurrit majorem, ſed minorem tantùm excommunicationem. Notant Suarez ſuprà *diſput*. 10. *ſect*. 2. *num*. 4. Covarruvias *d. §*. 3. *num*. 4. & alii plures. Unde cavendum eſt à Gloſſa finali hìc falsò aſſerente ſimpliciter, & generaliter, eum qui communicat cum excommunicato à Papa, majorem excommunicationem incurrere; nam ejus doctrina ita demùm vera erit, ſi prædicta quinque requiſita concurrant, & ſic accipienda eſt lex 79. *tit*. 9. *partit*. 1. Item ſi communicet quis cum excommunicato in eodem crimine, pro quo fuit majori excommunicatione ipſe ligatus, *cap*. 3. *cap. qui communicaverit* 19. *cap. rogo* 25. 11. *quæſt*. 3. *cap. Anaſtaſius*, 19. *diſt*, *cap. nuper* 29. *cap. inter alia* 31. *in fine*, *cap. ſi concubinæ* 55. *de ſent. excom. c. ſtatuimus*, *hoc tit. in* 6. Covarr. *dicto* §. 3. *num*. 5. Suarez *de cenſur. diſp*. 17. *ſect*. 2. *num*. 3. Ratio eſt, nam communicans cum excommunicato in eodem crimine, damnatus cenſetur de ipſo crimine, *d. c. nuper* 29. *hoc tit*. Item ſi quis fuerit cum ſuis fautoribus excommunicatus, *c. excellentiſſimus* 102. 11. *q*. 3. *cap. quod in dubiis* 30. *c. ſacris* 38. *hoc tit*. Item in caſibus relatis *in c. ſi quis Epiſcopus* 6. & 7. *c. qui meritò* 29. 11. *quæſt*. 3. *Clement*. 2. *hoc tit*, *Clement*. 2. *de ſepult*. Ugolinus *d. §*. 13. *n*. 5. Item major excommunicatio illis imponitur, qui nominatim excommunicatis præſumptuoſe participant, nec commoniti deſiſtunt ab eorum participatione. Hi enim contemnunt eccleſiaſticam diſciplinam communioni excommunicatorum pertinaciter ſe ingerendo, *d. c. excellentiſſimus* 11. *qu*. 3. & ita gravius delinquunt, Covarruvias *d. §*. 3. *num*. 7. ideòque majori excommunicatione feriuntur, *c. ſi quis laicus* 26. 11. *qu*. 3. *c. quod in dubiis* 30. *hoc tit. cap*. 2. juncta ejus integra, *de cleric. excom*. Sed hæc excommunicatio non eſt lata à jure, ſed à judice ferenda, ut conſtat *ex d. cap. ſi quis laicus*, ibi: *Abſtineantur*; *d. cap. quod in dubiis*, ibi: *Innodandi*, *cap. ſi celebrat*, ibi: *Feriendus*, *de cleric. excom*. & ideò ut imponatur, oportet monitionem præmittere, aliàs nulla erit, *cap. ſtatuimus*, *cap. conſtitutione*, *cap. ſtatutum*, *hoc tit. lib*. 6. Alia de communicatione cum excommunicatis, & caſibus, in quibus impunè cum eis communicatur, adduxi *in cap. ſacris*, *de his*, *quæ vi*.

C A P U T XIX.

a Clemens III.

TUa nos duxit fraternitas conſulendos, an ii ſoli ſint ad Sed. Ap. deſtinandi, qui in latæ ſententiæ *b* canonem incidentes, manus in clericos injiciunt violentas, & utrùm non poſſint ab eadem ſententia, niſi per Romanum Pontificem liberari. Unde fraternitati tuæ breviter reſpondemus, quòd non ſolùm ii, qui in clericos temerarias manus injiciunt, ſed etiam *c* incendiarii, ex quo ſunt per eccleſiaſticam ſententiam publicati, pro abſolutionis beneficio ad Sed. ſunt Apoſt. deſtinandi, & non niſi per Romanum Pontificem abſolvendi. Hi verò, qui eccleſiaſtica beneficia de manibus accipere præſumunt laicorum, non conſueverunt pro tali exceſſu ad Sed. Apoſt. *d* laborare.

N O T Æ.

a *Clemens III.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap*. 8. etſi nullibi exprimatur, cui reſcribat Pontifex, ut ſæpiùs in Decretalibus hujus Pontificis contingit.

b *Canonem*.) *Si quis ſuadente*, 17. *quæſt*. 4. cujus verba retuli *in cap*. 1. *hoc tit*,

c *Incendiarii*.) De pœna incendiarii egi *in cap. intelleximus*, *de raptor*. In præſenti illud notandum eſt, ex hoc textu communiter deduci, incendiarios ipſo jure excommunicationem incurrere, ſiquidem à Pontifice exæquantur percuſſoribus clericorum, qui etiam ipſo jure excommunicationem incurrunt. Expendunt etiam pro hac ſententia textus *in c. ſi quis membrum*, *c. peſſimum*, 23. *qu*. 8. Sed verè in his juribus tantùm docetur, incendiarios excommunicandos eſſe, non verò ipſo jure eſſe excommunicatos: & præſens æquiparatio incendiarii, & percuſſoris clerici tantùm procedit quoad abſolutionis reſervationem, poſt denunciationem ipſius incendiarii: quare nullum incendiarium ipſo jure eſſe excommunicatum, ſed excommunicandum, docuerunt Cajetan. *in ſumma*, *verbo Excommunicatio* 22. Navarrus *in manuali*, *c*. 27. *n*. 94. Tolet. *lib*. 1. *ſummæ*, *c*. 36. *n*. 5. Suarez *de cenſur. diſp*. 22. *ſect*. 2. *num*. 19. Sayrus *eodem tract. lib*. 3. *cap*. 29. *n*. 8. Gibalinus *in ſynopſi*, *verbo Incendiarius*, Barboſa *de poteſt. Epiſc. alleg*. 5. *num*. 89. Caſtro Palao *diſp*. 3. *puncto* 24. *nu*. 5. tenentur tamen diœceſani, & ordinarii incendiarios excommunicare, atque excommunicatos denunciare; & tunc eorum abſolutio Romano Pontifici reſervatur. Latiùs proſequitur expoſitionem hujus excommunicationis Gibalinus *verbo Incendiarius*.

d *Laborare*.) Etſi graviter peccent beneficia de manu laici accipiendo, ut probavi *in cap. quiſquis*, *de elect*.

C A P U T XX.

a Clemens III.

AD eminentiam Sedis Apoſtolicæ eſt recurrendum, quotiens articulus dubitationis emergit, ut tantò quis promptiori conſcientia recipiat, & obſervet, quod ſuper re dubia ſibi fuerit à Sede Apoſtolica reſponſum, quantò prærogativa dignitatis illius certiori noſcitur ipſius ſententia veritate roborata, quæ in beato Petro Apoſtolorum Principe præ omnibus aliis amplitudinem prælationis accepit. Sicut autem ex parte fraternitatis tuæ noſtris eſt auribus intimatum, dubium tibi exiſtit, utrùm ii ſint abſolutionis conſequuti beneficium, qui cùm pro injectione manuum in clericos, vel alias religioſas perſonas excommunicationem incurrerint, à Legatis Cardinalibus, qui à *c* latere Rom. Pont. deſtinantur pro tempore, fuerint abſoluti, cùm iidem Legati mandatum ſibi ſuper hoc non oſtendant expreſſum. Super quo id à te, ac tuis ſuffraganeis volumus obſervari, ut eos habeatis abſque omni hæſitationis ſcrupulo abſolutos, quos conſtiterit, à *d* talibus beneficium fuiſſe abſolutionis adeptos.

Digitized by Google

NOTÆ.

a *Clemens III.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. c. 9.* etſi nullibi exprimatur, cui Prælato reſcribat Pontifex.

b *Religioſas perſonas.*) Canonicos videlicet regulares, religioſos, aut converſos, ut probavi *in cap. non dubium 5. hoc tit.*

1 c *A latere.*) Non tamen temporibus Clementis III. omnes Legati à Latere ex Cardinalibus eligebantur, ſed ex Epiſcopis, aut Archiepiſcopis, ut probant Gloſſa *in cap. excommunicatis, de offic. Leg.* Souchetus *ad epiſt.* 260. *Ivonis Carnot.* Unde ex præſentibus verbis, *Legatis Cardinalibus*, non inferas, his temporibus omnes Legatos à latere fuiſſe Cardinales, licèt poſteà obſervatum ſit, ut non niſi Cardinales Legati mittantur à latere, ſeu de latere.

d *A talibus.*) Legatis videlicet à latere; nam inter eos, & alios Legatos miſſos, ſeu natos magna verſatur differentia; nam Legatus à latere à quacumque percuſſione poterit abſolvere, tam eos qui ſunt de ſua provincia, quàm alios omnes, qui ad eum recurrerint toto tempore ſuæ legationis, hoc eſt à die, quo à Curia Romana egredietur, uſque ad diem, quo ad ipſam regredietur. Gloſſa, & Panormit. *in cap. excommunicatis; de offic. leg.* Legatus verò miſſus, qui non eſt à latere, non poteſt abſolvere niſi eos, qui ſunt de provincia ſibi commiſſa, & quamdiù in ea exiſtit, ut facilè colligitur *ex d. cap. excommunicatis.* Tandem Legatus natus, qui Legati officium ſimul cum ipſa dignitate habet, non poteſt abſolvere ab hac excommunicatione, niſi in caſibus, in quibus alii ordinarii abſolvere poſſunt. Molina *de juſtit. tract. 3. diſput.* 58. Gibalin. *in ſynopſi, fol.* 466. 2

CAPUT XXI.

a Clemens III.

A Nobis fuit ex parte tua quæſitum, utrum ſi quis ita pronunciaverit: Qui *b* furtum fecerit, excommunicatus ſit; hæc generalis clauſula ad ipſius excommunicatoris ſubditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non ſunt de juriſdictione illius. Ad hoc utique dicimus, quòd hac ſententia non niſi *c* ſubditi obligantur, niſi fortè poſteà contulerit major, & largior auctoritas delegantis.

NOTÆ.

1 a *Clemens III.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 10. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex.

2 b *Furtum fecerit.*) Quatenus pro futuris culpis poſſit excommunicatio proferri, pro conciliatione hujus textus cum *cap. Romana, §. caveant, hoc tit. in 6.* expoſui *in cap. præterea* 40. *de appellat.*

3 c *Non niſi ſubditi.*) Gloſſa in præſenti explicat, quatenus per mortem Prælati, aut translationem ad aliam Eccleſiam ceſſet excommunicatio: quam tractationem proſequuntur ultra laudatos à Barboſa in præſenti, Suarez *de cenſur. diſp. 20. ſect.* 2. Gibalinus *eod. tract. diſq.* 1. *qu.* 3. *num.* 1. Baſſeus *verbo Excommunicatio* 1. *num.* 6. Cornejo *tom. 3. de cenſur. tract. 5. diſp. 4. dub. 3. quæſt.* 3. Diana *part. 5. tract. 9. reſol.* 64.

COMMENTARIUM.

4 Quemadmodum per perſonas, ita etiam per loca diſtinctæ ſunt juriſdictiones, ne alioquin turbentur, & confundantur; unde adminiſtrationi, & territorio adhærere juriſdictionem, Juſtinianus affirmat *in l. ult. Cod. ubi & apud quem*, & notarunt Petrus Gregor. *lib. 47. ſyntag. cap. 21. n.* 33. Donellus *lib. 17. comment. c.* 9. ubi plures Oſvaldus *littera C*, Cujacius *lib. 1. Pauli ad edict. in l. ult. ff. de juriſd.* ubi Faber, & Goveanus; Revardus *lib. 3. conject. cap.* 10. Covar. *pract. c. 10. n. 7. & in cap. alma, 1. part. §.* 10. Suarez *de cenſur. diſp. 5. ſect. 4. & 5. & diſp. 26. ſect. 1. num.* 9. Hinc extra territorium jus dicenti impunè non pareri, Paulus affirmat *in l. fin. ff. de juriſd.* Hinc Præſes provinciæ in ſubditos ſuæ provinciæ tantùm imperium habere, dum in provincia eſt, affirmat idem Paulus *in l. 3. ff. de offic. Præſid.* Hinc Proconſulem, & ſi ubique proconſularia inſignia habere poſſe Ulpianus affirmet *in l. 1. ff. de offic. Proconſ.* poteſtatem autem exercere non poſſe, niſi in ea provincia ſola, quæ ei decreta eſt, idem affirmat, *in d. l. 1. verſ. Poteſtatem:* inter quem, & Præſidem provinciæ non contemnendam differentiam primus obſervavit Cujacius *lib. 5. obſer. c.* 37. Hinc Duumviro non licere extollere poteſtatem faſcium extra metas territorii propriæ civitatis, Honorius, & Theodoſius ſtatuunt *in l. Duumvirum 53. Cod. de Decur. lib.* 10. Hinc extra provinciæ terminos non eſſe licentiam accuſatori progredi, conſtituunt Imperat. *in l. ultra 10. leg. extra 16. C. Theodoſ. de accuſat.* Faciunt lex cùm unus, *§. is, ff. de bonis auctorit. judic. leg. 1. in fine, ff. de offic. Præfecti Urb.* & regulariter certum eſt, juriſdictionem contentioſam extra territorium exerceri non poſſe; à qua regula excipitur caſus ſingularis relatus *in leg. non tantùm 51. §. ſed & Articulejano, ff. de fideicommiſſ. libert.* Hinc etiam cùm inter Epiſcopos diœceſes diviſæ eſſent, ita ut unicuique & proprium territorium, & propria juriſdictio aſſignaretur, *cap. præcipimus, 16. quæſt. 1. cap. licèt, §. hoc multiplicter, cap. inter memorator, cap. dilectio, 16. quæſt.* 3. variis canonibus ſtatutum eſt, in alienos ſubditos juriſdictionem exerceri non poſſe, *cap. nullus, cap. nullum, 9. quæſt. 2. cap. Epiſcopum, cap. Epiſcopi, cap. non invitati, cap. Epiſcopus 7. quæſt. 1. cap. ſi quis Epiſcopus 11. quæſt. 3. cap. novit, de offic. Legat. cap. Paſtoralis, de reſcrip. cap. 2. de conſtit. lib. 6. cap. ut litigantes, de offic. Ordin. eod. lib.* probavi latè *in cap. nullus, de parochiis.* Unde quæſitum fuit à Clemente III. in præſenti, an ſententia promulgata à judice eccleſiaſtico, ut quiſquis furtum commiſiſſet, excommunicationem incurreret, ligaret etiam non ſubditos ibi furtum committentes, & etiam ſubditos proprios in aliena diœceſi furtum perpetrantes? Et videbatur, utroſque excommunicatione ligari. Primos, quia ratione delicti, hoc eſt furti perpetrati, ſortiuntur forum, & ſubditi fiunt illius judicis, in cujus territorio peccarunt, ex traditis *in cap. fin. de foro compet.* Secundos, quia ſubditi ubicumque ſint, & vagentur, tenentur legibus propriis. Sed adhuc decrevit contrarium Clemens III. aſſerens non ſubditos furtum perpetrantes non ligari prædicta excommunicatione: & ſimiliter ſubditos extra diœceſim furtum committentes non incidere in eam excommunicationem, docetur *in c. 2. de conſtit. lib. 6.* quare Doctores variè præſentem textum accipiunt. Panormitanus, & Felinus *hic*, Ancharanus, & Francus *in d. c. Romana, §. caveant*, docent, præſentem textum procedere in excommunicatione lata per modum ſententiæ, non verò per modum ſtatuti: ſed eos rectè refellit Baſilius *de matrim. lib. 5. cap.* 7. Quare ea ſolutione omiſſa, & aliis traditis à Suarez *lib. 3. de legibus, cap.* 32. Petro Gregor. *lib. 4. partit. tit. 16. cap.* 5. Covar. *in cap. alma, 1. part. §.* 10. Suarez *de relig. tract. de diebus feſtis, cap.* 13. Acunna *in cap. quæ contra 2. diſt.* 8. Thoma Benno *de immunit. eccleſ. tom. 2. cap. 11. dubit.* 1. Balboa *in cap. 40. de appellat. num.* 8. dicendum eſt in præſenti caſu, alienos ſubditos furtum committentes excommunicationem non contrahere, quia licèt ratione furti poſſent puniri ab Epiſcopo, in cujus territorio illud commiſerunt, tamen excommunicationem ab eo ſtatutam non contrahunt, quia cùm ejus ſubditi non eſſent ratione loci, juſtam ignorantiæ cauſam habebant, cùm neſcirent, talem excommunicationem in fures latam eſſe. Tapia *tom. 1. Catenæ mor. lib. 4. quæſt. 16. art.* 4. Ex eadem etiam ratione ſubditi proprii in aliena diœceſi furtum perpetrantes non ligantur ſimili excommunicatione, cùm etiam ejus ignari furtum admiſiſſent, immò, & furtum hoc caſu perpetrantem in loco exempto intra ipſam diœceſim, non incidere in excommunicationem, docet Marinis *lib. 1. reſol. cap.* 112. alia proſequitur Theophilus Raynaud. *tom. 14. de litteris monit. quæſt.* 9.

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T XXII.

a Clemens III.

CONqueſti ſunt nobis dil. fil. *b* Regin. Canonici, quòd I. de Malafrena, & I. filius Calvaca, & eorum ſequaces Eccleſiam de Miliaton, & alias quaſdam Eccleſias Regin. Epiſcopatus violenter fregerunt, eaſque ſpoliare minimè dubitaverunt, & quoſdam homines Reginen. Eccleſiæ deprædari nullatenus dubitaverunt. Quoniam igitur hæc gravia ſunt, nec clauſis debent oculis pertranſiri, mandamus, quatenus ſi ita eſt, memoratos ſacrilegos publicè accenſis candelis, ap. ceſſ. excommunicatos *c* denuncietis, & faciatis ſicut excommunicatos arctius evitari, donec paſſis injuriam congruè ſatisfaciant, & illata damna data reſarciant, & cum litteris veſtris rei veritatem continentibus ſe Sedis Apoſtolicæ conſpectui repræſentent.

N O T Æ.

1 a CLemens III.) Ita legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 11. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex.

b *Reginen.*) De Reginenſi, ſeu Regienſi Eccleſia nonnulla adduxi *in cap.* 22. *de offic. delegati*.

2 c *Denuncietis.*) Conſonat textus *in c. canonica* 11. *qu.* 3, *cap. omnes*, *cap. quiſquis*, 17. *quæſt.* 4. in quibus omnibus juribus non contineri excommunicationem latam, ſed à judice ferendam, docuerunt Azor *part.* 1. *inſtit. lib.* 9. *cap.* 17. *q.* 12. Toletus *lib.* 1. *ſummæ*, *cap.* 36. *nu.* 6. Suarez *de cenſur, diſp.* 22. *ſect.* 2. *num.* 12. Sayrus *eod. tractatu*, *lib.* 3. *c.* 29. *num.* 4. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 50. *nu.* 90. Bonacina *de cenſur. diſp.* 2. *qu.* 3. *punct.* 12. Caſtro Palao *diſp.* 3. *puncto* 24. *num.* 10. Gibalin. *de cenſuris*, *in ſynopſi*, *verbo Immunitas*, *num.* 6. qui etiam docent in præſenti caſu ad incurrendam excommunicationem, neceſſariam eſſe utramque actionem, videlicet Eccleſiæ effractionem, & ſpoliationem, quia Pontifex in præſenti copulativa utitur: nec etiam hanc cenſuram eſſe reſervatam niſi poſt denunciationem ſpecialem ipſius excommunicati. Et hoc caſu ſpecialiter contingit, ut qui aliquem excommunicatum denunciavit, non poſſit eum abſolvere.

C A P U T XXIII.

a Clemens III.

PErpendimus ex litteris tuis, quòd quidam ſacerdos tuæ diœceſis, pro eo quod ſe filium Regis nominare præſumpſit, & armis acceptis ſeditionem fecit, & guerram, à dilecto filio H. Comite per vicos juſſus eſt fuſtigari, qui poſteà ejus mandato traditus patibulo exſpiravit. Quia igitur tam ipſum Comitem, quàm alios hujus facti participes velle ſuper hoc ſatisfacere intimaſti, præſenti pagina duximus reſpondendum, quòd ſi memoratus ſacerdos tali modo exceſſit, & arma ferens, non propulſando injuriam, ſed eam inferendo fuit occiſus, non videtur nobis, quòd interfectores ejuſdem propter hoc ad obtinendam abſolutionem Ap. Sed. adire cogantur: tu verò, qui merita perſonarum bene noſti, eis pœnitentiam competentem injungas.

N O T Æ.

1 a CLemens III.) Ita legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 12. & difficultatem hujus textus, quomodo videlicet judex ſæcularis poſſit punire clericum ſeditioſum nulla præcedente degradatione, variis modis explicarunt Balboa *in cap.* 2. *de judiciis num.* 131. Anguianus *lib.* 2. *de legibus*, *controverſ.* 15. Barboſa *tom.* 6. *in ſelect. ad hunc textum*, Sauſay *in Panopl. cleric.* 2. *part. lib.* 7. *cap.* 2. Fachineus *lib.* 9. *controv. cap.* 23. Martha *de juriſd.* 4. *part. caſu* 13. ſed veram interpretationem hujus textus dedi *in cap. clerici*, *de judiciis*, *cap.* 1. *de apoſtatis*.

C A P U T XXIV.

a Clemens III.

UNiverſitatis veſtræ conſultationem accepimus, qua à nobis requiritis, utrùm ille laicus inciderit in excommunicationis edictum, qui ad juſſionem Abbatis, in cujus ſervitio commoratur, in clericum, aut monachum, aut converſum manus temerarias præſumit injicere, maximè ubi cauſa non ſubeſt, propter quam debent *b* verberari. Nobis autem videtur, quòd niſi cauſa regularis *c* diſciplinæ hoc faciat Abbas in propria perſona, vel ubi eum neceſſitas urget, per clericum, aut monachum fieri jubeat: tam qui tales verberare præcipit, quàm illi, qui verberant, etiamſi cauſa ſubeſſet, excommunicationis ſententiam, donec ad Ap. Sed veniant, nequaquam evadant.

N O T Æ.

1 a CLemens III.) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 13. etſi nullibi exprimatur, cui Prælato reſcribat Pontifex.

2 b *Verberari.*) Immò etſi juſta cauſa verberum ſubeſſet, moderatè his utendum erat, *cap. in Archiepiſcopatu*, *de raptoribus:* de qua verberum pœna plura adduxi *in cap.* 1. *de calum.*

c *Diſciplinæ.*) Correctionis videlicet, quam Præla- 3
tus impunè in ſubditos adhibere valet, juxta tradita *in cap.* 1. *hoc titulo*.

C A P U T XXV.

a Clemens III.

IN audientia noſtra talis fuit ex parte tua conſultatio propoſita, utrùm clerici, qui arma *b* militaria, etiam relicto habitu clericali, geſtare nullatenus erubeſcunt, ſi eis fuerit injuria corporalis illata, vel ſe à captione redemerint, illa clericorum debeant immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum injectione facta in clericum excommunicatus quis ipſo jure notatur. Ad hoc tibi breviter reſpondemus, quòd cùm fruſtra Eccleſiæ invocet *c* auxilium, qui committit in ipſam, & lex ſæcularium Principum huic reſponſo ſatis efficax offerat argumentum, quia manifeſtè *d* cautum habetur, matronam, cujus pudicitia attentata fuerit, non poſſe injuriarum agere, ſi fuerit in veſte meretricali deprehenſa; hujuſmodi clerici, ſi fuerint à Prælatis ſuis *e* tertiò commoniti, & noluerint arma militaria deponere, de privilegio aliorum clericorum ſubſidium aliquod habere non debent.

Digitized by Google

N O T Æ.

1 a *C Lemens III.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 14. nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex.

2 b *Militaria.*) Quod clericis valdè prohibitum eſt, ut probavi *in cap. clerici, cap. fin. de vita & honeſt. cleric.* & *in cap. petitio, de homicidio.*

c *Imploret auxilium.*) Hæc verba expoſui *in cap.* 2. *ne cleric. vel monac.*

3 d *Cautum.*) *In l. item* 15. *§. ſi quis virgines* 15. *ff. de injuriis*: quam illuſtrant Pancirola *lib.* 2. *var. cap.* 117. Heraldus *lib. unic. emend. cap.* 12.

e *Tertiò commoniti.*) Hæc verba variè expoſuerunt Covar. *in cap. alma*, 1. *part. §.* 11. *num.* 13. Petrus Gregor. *lib.* 2. *partit. tit.* 9. *cap. fin.* Vela *diſſert.* 45. Sed veram eorum interpretationem dedi *in cap. fin. de vita & honeſt. cleric.* Ante monitionem tamen, etſi non deferat habitum, nec inſerviat Eccleſiæ, juxta requiſita Concil. Tridentini, non privatur beneficio canonis *c. Odoardus, de ſolut.* & ſimilibus; ſed tantùm privilegio fori. Marinis *lib.* 2. *reſolut. c.* 48. 4

C A P U T XXVI.

a Clemens III.

QUod de his etiam, de quibus non dubitas, & quid de his ipſis ſervari debeat, plurimùm agnoviſti, Ap. Sed. reſponſa requiris, tantò fraternitatem tuam magis in Domino commendamus, quantò in iis, quæ ſacrorum canonum inſtitutionibus ſunt expreſſa, noſtra auctoritate procedere deſideras, & diſponis. Sanè requiſivit à nobis tua fraternitas, utrùm qui ſe confitetur in latæ ſententiæ canonem incidiſſe, nec ad hoc poteſt induci, ut ad Sed. Ap. veniat abſolvendus, ab Epiſcopo, vel etiam ſimplici presbytero abſolutionis poſſit, vel debeat beneficium promereri; & utrùm presbyteris bigamis, & viduarum maritis, eorum uxoribus viam univerſæ carnis ingreſſis, Miſſarum ſolemnia liceat celebrare. Verùm licèt quid de his obſervari debeat, ſacris canonibus ſit diffinitum, hoc tamen tuæ fraternitati ad præſens duximus reſpondendum, quòd his, qui ſe aſſerit in canonem latæ ſententiæ incidiſſe, non niſi per Sed. Ap. vel ejus *b* Legatum abſolutionis poteſt beneficium promereri, niſi fortè in mortis ſit articulo conſtitutus, vel *c* paupertate, vel infirmitate, vel ſenectute tanta gravetur, quòd ad Eccleſiam Romanam laborem ſubire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur. Cæterùm ab his in forma ſacramenti exigi conſuevit, ut reſumptis viribus, & opportunitate conceſſa, Romanam Eccleſiam in perſona propria debeant viſitare.

N O T Æ.

a *C Lemens III.*) Ita etiam legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. cap.* 15. ſed nullibi exprimitur Prælatus, cui reſcribat Pontifex.

b *Legatum.*) Juxta tradita ſuprà *in c. ad eminentiam.*

c *Paupertate.*) Ut probavi ſuprà *in cap. cùm non ab homine.*

C A P U T XXVII.

Idem a *Archiepiſcopo, Decano, & Præcentori Lugdun.*

CUm pro cauſa, quæ inter G. & F. Cabilonenſis Eccleſiæ Archidiac. vertebatur, eis conceſſerimus auditorem, procurator G. allegavit, quòd cùm Archidiaconus in Succentorem in communi dormitorio manus injeciſſet temerè violentas, & eum traxiſſet verberando per clauſtrum, tu, frater Archiepiſcope, eum ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Eccleſiæ feciſti excommunicatum publicum nunciari: ipſe verò ad Ap. Sed. accedens confeſſus eſt, quòd in clericum manus injecerat violentas: ſupprimens autem, quòd immunitatem violaſſet Eccleſiæ, ſuper abſolutione ſua litteras impetravit. Nos igitur cauſam ipſam veſtro examini committentes, diſc. v. mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, dictum F. Archid. ob *b* duplicem cauſam excommunicatum fuiſſe, & expreſſiſſe tantùm alteram in litteris, quas ſuper abſolutione ſua impetravit, ipſum tamquam excommunicatum ſatisfacere Eccleſiæ ſuæ pro altera, monitione præmiſſa cogatis.

N O T Æ.

1 a *A Rchiepiſcopo.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. ſed veram inſcriptionem hujus textus, & integram dedi *in cap. cùm pro cauſa, de Procurat.*

2 b *Duplicem cauſam.*) Sicut cenſura poteſt iterari ex diverſis cauſis, ut probat latè Gibalinus *de cenſur. cap.* 6. ita, & poteſt abſolutio contingere unius cenſuræ, remanente alia, ut idem probat *diſquiſit.* 9. *quæſt.* 14. Unde rectè in præſenti docet Innocentius, quòd qui ex duplici cauſa excommunicationem contraxerat, & impetravit abſolutionem ex una, non manet abſolutus, cùm adhuc ſuperſit alia cauſa alterius cenſuræ. In præſenti autem duplex fuit cauſa cenſuræ: verberatio, & violatio loci ſacri, ſeu ſacrilegium. Cæterùm verberatio, & protractio per clauſtrum unum peccatum, & unicam cenſuram important. Tapia *lib.* 3. *catenæ mor. quæſt.* 4. *art.* 2.

C A P U T XXVIII.

Innocent. III. *Abbati a S. Andrea.*

A Nobis eſt ſæpè quæſitum, utrùm ſi aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifeſta, nec per eum ſteterit, quominùs reconciliaretur eccleſiaſticæ diſciplinæ unitati, non ſuſcepto beneficio abſolutionis deceſſerit, pro abſoluto ab Eccleſia ſit habendus; & utrùm pro tali ſit recipienda eleemoſyna, & à fidelibus ſit orandum. Ut autem, quod intendimus, per ſuppoſitionem exempli apertiùs exprimamus, quidam presbyter, & canonicus regularis, ſicut per tuas nobis litteras intimaſti, cùm publica laboraret infamia, quòd ad quamdam conjugatam accederet, maritus ejuſdem mulieris, & conſanguinei ejus in eum manus *b* injecerunt temerè violentas: propter quòd per Epiſcopum denuntiati ſunt excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Unde ipſi poſtmodùm ad eumdem Epiſcopum accedentes, præſtito in manibus ejus, quòd parerent judicio Eccleſiæ, corporaliter juramento, in mandatis receperunt ab ipſo, quòd propter hoc Apoſtolico ſe conſpectui præſentarent. Cùmque unus eorum ſe ad iter accingeret veniendi, à quibuſdam ſuis æmulis eſt peremptus, & extra cœmeterium Eccleſiæ tumulatus; & licèt contra interfectores amici, & conſanguinei interfecti graviter ſint commoti, promiſerunt eis tamen omnem rancorem remittere, & offenſam, dummodo interfecti cadaver traderetur eccleſiaſticæ ſepulturæ. Videretur igitur in hoc caſu forſan quibuſdam, quod cùm *c* ſacramentum, non neceſſitatis articulus, ſed contemptus religionis excludat, & judicium Eccleſiæ divinum poſſit, & debeat imitari judicium, cùm in interfecto prædicto manifeſta pœnitentiæ ſigna præceſſerant, propter hoc abſolutus etiam ab Eccle-

ſia

Digitized by Google

ſia ſit habendus; ſed è contrario, cùm ex ſola culpa ligetur quis quoad Deum apud triumphantem Eccleſiam, ex ſola verò ſententia ligetur quoad hominem apud Eccleſiam militantem, quando vinculum culpæ remittitur, abſolvitur apud Deum, ſed apud homines non abſolvitur, niſi quando vinculum ſententiæ relaxatur: alioquin Eccleſiæ abſolutio nullatenus neceſſaria videretur, ſi in ſola cordis *d* contritione præter ſacerdotale officium rigor relaxetur diſciplinæ eccleſiaſticæ. Nos ergo conſult. tuæ de conſilio fratrum noſtrorum breviter reſpondemus, quòd judicium Dei veritati, quæ nec fallit, nec fallitur, ſemper innititur; judicium autem Eccleſiæ nonnunquam opinionem ſequitur, quam & *e* fallere ſemper contingit, & falli: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, apud Eccleſiam ſit ſolutus; & qui liber eſt apud Deum, eccleſiaſtica ſit ſententia innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus eſt apud Deum, in culpæ remiſſionem diſſolvitur. Illud autem, quo ligatus eſt apud Eccleſiam, cum ſententia remittitur, & relaxatur. Quod in ſuſcitatione Lazari ſermo evangelicus manifeſtat, quem Dominus priùs ſuſcitavit, & Apoſtolis præcepit poſtmodùm ſolvere ſuſcitatum. Unde quantumcumque ſe dictus vir juramento præſtito, quòd Eccleſiæ mandato pareret, humiliare curaverit; quantumcumque pęnitentiæ ſigna præceſſerint: quia tamen morte præventus abſolutionis non potuit *f* beneficium obtinere, quamvis abſolutus apud Deum fuiſſe credatur, nondum tamen habendus eſt apud Eccleſiam abſolutus: poteſt tamen, & debet beneficio ei Eccleſiæ ſubveniri, ſic ut cùm de ipſius viventis pęnitentia per evidentia ſigna conſtiterit, defuncto etiam abſolutionis beneficium impendatur. Nec obſtat, quòd Eccleſiæ legitur attributa poteſtas ligandi, atque ſolvendi homines ſuper terram, tamquam non poſſit ſolvere, & ligare ſub terra ſepultos: & quod legitur, Non communicetur mortuo, cui non eſt *g* communicatum & vivo; cùm etſi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuiſſet, quem non contemptus religionis, ſed neceſſitatis articulus impedivit: & in certis caſibus à canonibus denotatis ligaſſe legitur Eccleſia mortuos, & ſolviſſe. Ut autem in uno pariter, & in eodem negotio ſervemus rigorem, & manſuetudinem oſtendamus, ſtatuimus, ut illius mortui abſolutio à Sede Apoſtolica requiratur, qui cùm viveret, ab Ap. Sede fuerat abſolvendus: aliorum autem abſolutionem ex præmiſſa cauſa cæteris indulgemus, à quibus cùm viverent, fuerant abſolvendi. Abſolutionis autem forma ſervetur, ut fiat cum pęnitentiali pſalmo: & tam oratione Dominica, quàm alia conſueta. Hæredes tantùm ipſius ad ſatisfaciendum pro ipſo, ſi commonitione præmiſſa noluerint, per diſtrictionem eccleſiaſticam compellantur. Datum Later. II. Non. Maij.

N O T Æ.

a *Sancti Andreæ.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 2. & in epiſtolis Innoc. III. Coloniæ editis *l.* 2. *fol.* 308. nullibi tamen exprimitur, nec ex textu conſtat, ubi ſit monaſterium ſancti Andreæ, cùm plura ſint hujus nominis, tam monachorum, quàm canonicorum regularium.

b *Manus injecerunt.*) Moti tantùm fama, & rumore, aliàs ſi in ipſo actu turpi ſacerdos deprehenſus eſſet, non incideret maritus in hanc excommunicationem canonis, ut probavi *In c.* 3. *hoc tit.*

c *Sacramentum.*) Ideſt juramentum, ut plerumque accipitur in utroque jure, ut probavi *in c.* 1. *de feriis.*

d *Contritione.*) Non enim contritio, aut reſipiſcentia facit, ut excommunicatus, quandiù manet excommunicatus, ideſt non ſequuta abſolutione, communibus ſuffragiis, & ſubſidiis Eccleſiæ gaudeat, *c. ſacris, hoc tit.* probant Sotus *in* 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 1. Suarez *de cenſur. diſp.* 9. *ſect.* 3. Bonacina *de excom. quæſt.* 2. *puncto* 1. *num.* 6. Hurtado *eod. tract. diſp.* 2. *difficult.* 5. Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 7. *quæſt.* 4. 1. *part.* etſi contrarium teneat Covar. *in c. alma*, 4. *part.* §. 6. *n.* 4. Toletus *in Summa*, *l.* 1. *c.* 4. *n.* 4. Avila *de cenſur.* 2. *part. c.* 6. *diſput.* 4. *dub.* 2. Villalobos 1. *part. Summæ*, *tract.* 17. *difficult.* 4. Per contritionem enim excommunicatus in gratiam cum Deo redit, ut communionem internam cum reliquis membris corporis myſtici Chriſti habeat, ut probat Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 1. *quæſt.* 1. *n.* 3. At verò ea communio longè diverſa eſt à participatione ſuffragiorum Eccleſiæ, quæ conſiſtit in eo, ut Eccleſia directè oret pro aliquo, & illi fructum ſacrificii, & cætera bona communia applicet. Quare cum durante excommunicatione durent ejus effectus, ideò non ſequuta abſolutione, excommunicatus decedens ſepulturæ eccleſiaſticæ tradi non debet.

e *Fallere.*) In negotiis videlicet privatis, ubi Eccleſia aliquid non definit. Roa *de jurib. Princip. q.* 1. *n.* 3.

f *Abſolutionis beneficium.*) Declarando ipſum abſolutum deceſſiſſe. Covar. *in c. alma*, 1. *part.* §. 11. *n.* 8. ex traditis *in c.* 5. *de hæret.* ubi probavi.

g *Communicatum & vivo.*) *Cap. ſacri.*, ubi probavi, *de ſepult.* ut ita ſuffragiis, & orationibus Eccleſiæ juvetur, *c. ſacerdos* 26. *quæſt.* 7. ibi: *Pænitentes vero, qui leges pænitentiæ attentè exequuntur, ſi caſu in itinere, vel in mari fuerint mortui, ubi eis ſubveniri non poteſt, memoria eorum & oblationibus, & orationibus commendetur.* Immò & ante hanc abſolutionem in privatis Miſſis poſſe orari pro contrito in excommunicatione decedente, conſtat *ex c. ſacris*, *hoc tit.* & probat Manriquez *de different. q.* 3. *n.* 5.

C A P U T XXIX.

N. a Uratiſlavienſi Epiſcopo.

NUper à nobis tua fraternitas requiſivit, quid ſit de illis laicis ſentiendum, qui clericos violenter, ſine læſione tamen, in cuſtodia detinent publica, vel privata, vel etiam detrudunt in vincula, utrùm in canonem ſententiæ latæ incidant, ut ipſo facto ſint vinculo excommunicationis innodati, ſicut illi, qui manus in clericos injiciunt temerè violentas; & utrùm qui nominatim excommunicatis ſcienter communicant, abſolvi ab excommunicatione poſſint per confeſſionem à ſimplici ſacerdote; vel Epiſcopi, ſeu Archipresbyteri ſit ab eis abſolutio expetenda: & ſi poſt actam pęnitentiam cum illis valeas diſpenſare, qui etſi bigami de jure non ſunt, de facto ſaltem bigami nominantur, eo quòd in ſacris ordinibus conſtituti more nuptiali ſecundas in contubernium ſibi mulierculas adjunxerunt. Nos igitur inquiſitioni tuæ tali duximus ex ordine reſpondendum, quòd in primo conſultationis articulo non credimus, laicos pœnam excommunicationis *b* evadere, quamvis eorum factum corporalis læſio non fuerit ſubſequuta, citrà quam violentiam ſæpiùs circa clericos nequiter perpetratur. In ſecunda verò quæſtione credimus diſtinguendum, an is, qui nominatim excommunicato ſcienter communicat, in crimine communicet *c* crimineſo, ei conſilium impendendo, auxilium, vel favorem, aut aliàs in *d* oratione, vel oſculo, vel orando ſecum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo, cùm talis & communicet crimini, & participet criminoſo, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit, ab eo, vel ejus ſuperiore meritò delicti tunc erit abſolutio requirenda, cùm juxta canonicas ſanctiones *e* facientes, & conſentientes par pęna conſtringat. In ſecundo verò caſu à ſuo Epiſcopo, vel proprio ſacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere. Quamvis enim & tunc non judicis, ſed juris ſententia excommunicato communicans ſit ligatus; quia tamen conditor canonum ſolutionem ejus ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo *f* conceſſiſſe videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui juxta primum modum excommunicat, cum juramento debet abſolvi. Qui verò juxta ſecundum modum illi participat, reconciliari poterit ſine juratoria cautione. Verùm ſi difficile ſit ex aliqua juſta cauſa, quòd ad ipſum excommunicatorem abſolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut præſtita juxta formam Eccleſiæ cautione,

Digitized by Google

tione, quòd excommunicatoris mandato parebit, à ſuo abſolvatur Epiſcopo, vel proprio ſacerdote. g Tertius, & ultimus inquiſitionis articulus videbatur habere non modicum quæſtionis: quoniam cùm in matrimoniis contrahendis, non juris affectus, ſed animi deſtinatio attendatur, unde illum comitatur infamia, qui duas ſimul habet uxores, quod partim ad factum convenit retorqueri, ſicut & quod in canone legitur de presbytero, qui non legalibus nuptiis detinetur, eadem cenſura tales inter bigamos videntur reputandi: licèt objici poſſit ex adverſo, quòd opinioni ſit veritas præferenda, & quòd juxta præmiſſa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret, ſi quis de facto contraheret cum diverſis, quibus de jure non poſſet matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæſtione taliter reſpondemus, quòd cum hujuſmodi clericis, qui quantùm in ipſis fuit, ſecundas ſibi mulieres matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat diſpenſari, licèt in veritate bigami non exiſtant, non propter ſacramenti defectum, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſequuto. Datum Laterani XVII. Kal. Junii.

N O T Æ.

1 a URatiſlavien.) In tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 3. habetur *Vuineglanienſi*: ſed retinenda eſt præſens inſcriptio, quæ etiam habetur in ipſo regeſtro epiſtolarum Innocentii III. correcto à Sirleto, *l.* 2. *fol.*311. ex quo integram hujus textus reſtituo. Uratiſlavienſis civitas eſt in Sileſia, provincia Bohemiæ, cujus Eccleſia Cathedralis primùm fuit Smogræ, inde Leonardus Epiſcopus Sedem tranſtulit anno 1041. Viciniam; Hieronymus verò Epiſcopus anno 1062. Cathedram cum collegio Canonicorum Uratiſlaviam tranſuexit, ut refert Aubertus Mireus *de rebus Bohemicis*, *c.* 9. Iaroſlao ejus Epiſcopo, qui fuit Sileſiæ Principis filius, reſcribit in præſenti Innocentius, ut jam notavi *in c. nuper*, *de bigamis*.

b *Evadere.*) Ut probavi ſuprà *in c. cùm deſideres*, *hoc titulo*.

2 c *Criminoſo.*) Quo caſu communicans cum excommunicato majori excommunicatione ligato, in eamdem incidit excommunicationem: exempli gratia ſi Petrus clericus juſſus ſit domo expellere concubinam intra ſex dies ſub pœna excommunicationis majoris; & quia non paruit, elapſo eo termino, incurrit ipſo facto in excommunicationem, qui deinde illi communicando auxilium, aut conſilium dat concubinam ut retineat, incidit in eamdem excommunicationem, ut probant Covar. *in c. alma*, 1. *part.* §. 3. *n.* 5. Avila *de cenſur. diſput.* 10. *dub.* 3. Hurtado *de excommunic. diſput.* 9. *difficult.* 3. *n.* 12. Villalobos 1. *p. tract.* 17. *difficult.* 13. *n.* 6. Ricciulus *de jure perſon. l.* 4. *c.* 45. Gibalinus *de cenſur. diſqu.* 7. *quæſt.* 9. qui rectè docent, hoc in caſu deſiderari, ut excommunicatio ſit in ipſo crimine, cujus cauſa excommunicatio impoſita eſt; non verò ſi quis communicaverit cum ipſo excommunicato in alio crimine, etiam graviori. Item deſideratur, ut talis excommunicatus ſit denunciatus, ut probat Gibalinus *ubi proximè*.

d *Oratione, vel oſculo.*) Quos communicandi modos, & alios expoſui *in c. ſacris*, *de his*, *quæ vi*.

e *Facientes, & conſentientes.* Juxta tradita *in c.* 1. *de officio deleg.*

f *Conceſſiſſe videtur.*) Unde generalem regulam DD. 3
proponunt, omnem juris, & canonis excommunicationem non reſervatam poſſe à proprio ſacerdote abſolvi; quia quamvis ex negatione prohibitionis nequeat fortaſſis in materia juriſdictionis colligi ſemper poſitiva conceſſio; in hoc tamen peculiari negotio excommunicationis negatio prohibitionis abſolvendi infert conceſſionem poteſtatis abſolvendi, ut indicat apertè Innoc. *in præſenti*, ex antiquo profecto jure, & uſu jam inducto, quem potiùs afferre, aut interpretari videtur Pontifex, quàm novum jus condere: ex qua regula varias illationes ad diverſos caſus deducunt Baſilius *lib.* 6. *de matrim. c.* 8. Anguianus *de legib. lib.* 2. *c.* 3. Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.* 9. *q.* 3.

g *Tertius.*) Uerba, quæ ſequuntur, extant *in c. nuper. de bigam.* ubi ea expoſui.

C A P U T XXX.

Idem a *Strigonienſi Archiepiſcopo.*

QUod in dubiis. *Et infrà*: Reſpondemus, quòd excommunicato, licèt quod ſtet mandato Eccleſiæ, juramento firmaverit, communicari non debet, donec per Eccleſiam fuerit abſolutus, alioquin poſt juramentum non eſſet abſolutio neceſſaria. Nullus autem ſcienter nominatim excommunicato communicare tenetur, niſi quędam perſonę, quę per illud Gregor. Papę capitulum, *b Quoniam multos*, ſpecialiter excuſantur. Illi autem qui nominatim excommunicatis pręſumptuosè participant, pręter perſonas dicto canone adnotatas, niſi ab eorum participatione commoniti fortè deſtiterint, *c* excommunicationis vinculo ſunt innodandi: ſecus autem ſi ſcienter communicant ei, qui cum participibus ſuis eſt vinculo excommunicationis ſententialiter innodatus; tunc enim & ipſi ſententiam excommunicationis incurrunt.

N O T Æ.

1 a STrigonienſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 9. & *in c. quod in dubiis*, *de pœnis* ubi alias partes hujus Decretalis congeſſi.

b *Capit. quoniam.*) 11. *q.* 3. Quem textum expoſui *in c. ſacris*, *de his*, *quæ vi*.

c *Excommunicationis.*) Majoris videlicet, juxta tradita ſuprà *in c. ſignificavit*, ubi & in dicto capite *ſacris*, & *in c.* 2. *de exceptione*, egi de pœna communicantis cum excommunicato. 2

C A P U T XXXI.

Idem *Doctoribus Decretorum* a *Bononiæ.*

INter alia, quę ven. f. n. *b* Mendioſien. Archiepiſcopus dudum Apoſtolatui noſtro proponi fecit humiliter conſulendo, etiam, ſi bene meminimus, requiſivit, utrùm excommunicato communicare quis, & qui etiam teneantur? Cui ſuper illo recolimus articulo reſpondiſſe, quòd nullus omninò nominatim excommunicato ſcienter communicare tenetur, niſi quędam perſonę, quę per illud Gregorii Papę *c* capitulum, *Quoniam multos*, ſpecialiter excuſantur. Verùm ex hac noſtra reſponſione magna quidem, ſicut accepimus, orta eſt occaſio diſputandi, aliis concedentibus, quòd excommunicato communicare teneantur perſonę in prędicto capitulo nominatę, pręſertim quę priùs ex debito ad communicationem eorum tenebantur: aliis aſſerentibus, eos excommunicatis communicare licitè poſſe, ſi velint; non tamen ad hoc ex neceſſitate teneri. Ut igitur unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujuſmodi taliter duximus abſolvendam, quòd cùm quędam perſonę in pręmiſſo capitulo priùs denotatę, illis, in quas lata fuerit excommunicationis ſententia, ſubſequenter ante prolationem ipſius obſequio tenerentur familiariter adhęrere, neque poſtmodùm ad contraria teneantur, cùm adhuc ipſum debitum duret, beneficio canonis id agente, à priori non ſint obnoxietate ſolutę, ſed ad familiare tenentur obſequium: & ita per conſequentiam ad communicationem quoque tenentur, ſine qua illud nequeunt exhibere. Id autem non ad omnes perſonas capitulum credimus referendum, ut videlicet obnoxietati hujuſmodi ſint ſubjectę, cùm viatores, peregrini, & mercatores à communione talium perſonarum, niſi articulus

Digitized by Google

cujus neceſſitatis immineat, debeant abſtinere, ut in fine colligitur manifeſtè; ſed ad illas dumtaxat, quę talibus arctiori tenentur obnoxietate conſtrictę, de quibus tamen in iis, pro quibus ſunt excommunicatione notatę, ut in criminibus, communicare non debent, ſed ab eis penitus abſtinere. Unde prudenter in pręmiſſa conſultatione reſpondemus, nón omnes perſonas, ſed quaſdam, quæ per illud Gregorii Papę capitulum ſpecialiter excuſantur, ad communionem hujuſmodi pręmiſſo modo teneri. Utrùm autem & illę perſonę propter atrocitatem facinoris ſeveriùs puniendę, à communione talium per excommunicationis ſententiam debeant aliquando prohiberi, quia quęſitum non extitit, reſponſum non fuit.

NOTÆ.

a *Bonon.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. & in præſenti ſcribit Innocentius Doctoribus Bononienſibus, ut etiam Profeſſoribus Pariſienſibus *in c. ex literis, de conſtit.* Scholaſticis Lutetianis *in c. quia in cauſis, de procurat.* Bononienſis perantiqua, ac celebris Academia eſt in Italia, quam Theodoſius Major Imperator erexit, ubi floruerunt ſemper omnia literarum ſtudia. Debitis encomiis illam extollunt Gloſſa in proœmio hujus voluminis, & *in l. fin. Cod. de teſtam.* Papirius Maſonius *l. 5. de geſtis Roman. Pontif. in Honorio VI.* Midendorpius *de Academiis, fol.* 3. P. Mendo *de jure Academico, l. 1. quæſt. 2. n.* 16. Iiſdem etiam Doctoribus miſit Innocentius compilationem ſuarum epiſtolarum, ut refertur in principio tertiæ collectionis.

b *Mendioſienſis.*) Ita legitur in tertia collectione, ſed 2
rectiùs in ſexta habetur *Strigonienſis*; nam in præſenti textu mentio fit textus antecedentis, ubi Strigonienſi Archiepiſcopo reſcribitur.

c *Capitulum.*) Relatum *in c. quoniam multos,* 11. *qu.* 3
3. quem textum latè explicat Gibalinus *de cenſur. diſquiſit. 7. quæſt. 9. conſect.* 3.

CAPUT XXXII.

a Idem.

Cum illorum abſolutio, qui pro violenta manuum injectione in clericos labem excommunicationis incurrunt, præterquam in quibuſdam caſibus à prędeceſſoribus noſtris exceptis, Sedi dumtaxat Apoſtolicæ reſervetur, nonnulli Eccleſiæ ſententiam negligentes, in excommunicatione poſiti eccleſiaſticos ordines accipere non formidant: quid autem fieri debeat de his, Apoſtol. ſæpiùs oraculum imploratur: circa quos credimus, ſicut reperitur in ſubditis diſtinguendum, quòd tales vel ſciunt excommunicationis ſe vinculis irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in latæ ſententiæ canonem inciderunt: vel factum quidem ſcientes, juris ignari neſciunt exinde ſe teneri. Primos, ſi fuerint ſæculares, à ſubreptis ordinibus cenſemus in perpetuum *b* deponendos: in reliquis caſibus tam Archiepiſcopi, quàm Epiſcopi abſque mandato Sed. Ap. ſpeciali diſpenſandi facultatem ſe noverint non habere, quibus eſt etiam abſolutio talium interdicta, ut majora intelligantur illis prohibita, quibus vetita ſunt minora. Potuerunt tamen hujuſmodi Rom. Pontificis auribus intimari, ut ab eo ſecundùm rigorem, vel æquitatem reſponſum prodeat, prout ejus diſcretio viderit faciendum. Qui ſi clauſtrales hujuſmodi fuerint, licèt à bonæ memorię Papa prædeceſſ. noſtro Alexandro fuerit conſtitutum, quòd monachi, & canonici regulares, quocumque modo ſe in clauſtro percuſſerint, non ſunt ad Ap. Sed. mittendi, ſed ſecundùm diſcretionem, & providentiam Abbatis ſui diſciplinæ ſubdantur; & ſi Abbatis diſcretio ad eorum correctionem non ſufficit, providentia diœceſani Epiſcopi eſt adhibenda: & alibi dicat, quòd de ſæculo fugientes, qui religionis habitum in monaſterio receperunt, & inter cætera poſtmodum confitentur ſe tale commiſiſſe delictum, per quod ipſo actu excommunicationis ſententiam incurrerunt, ſine licentia Rom. Pontificis Abbas non poteſt eos, nec debet abſolvere, quamvis præſumptionem delinquentium debita poſſit animadverſione punire: Nos tamen in religionis favorem, ut evagandi materia ſubtrahatur, majorem eis gratiam exhibere volentes, quòd in talibus abſolutionis beneficium valeant impertiri, eorum Abbatibus indulgemus, niſi exceſſus ipſorum extiterit adeò difficilis, & enormis, utpote ſi ad mutilationem membri, vel effuſionem ſanguinis eſt proceſſum, aut in Epiſcopum, aut in Abbatem violenter ſit manus injecta; cùm exceſſus tales, & ſimiles nequeant ſine ſcandalo præteriri: ſi verò clauſtralis aliquis in religioſum alterius clauſtri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui paſſus eſt injuriam, abſolvatur. Quòd ſi clericum percuſſerit ſæcularem, non niſi per Apoſtolicam Sedem, ut ſcandalum evitetur, abſolutionis gratiam poterit promereri. Si autem & hos ad ordinem promoveri contingat, juxta præmiſſam diſtinctionem, qui ſcienter in contemptum eccleſiaſticæ diſciplinæ ſe fecerint ordinari, ab executione ſuſcepti ordinis, & officii decernimus manere ſuſpenſos. Circa reliquos verò facti memoriam, vel juris peritiam non habentes, monaſterii utilitate penſata, poſt injunctam, & peractam pęnitentiam Abbates ipſorum poterunt diſpenſare, niſi grave fuerit, & notabile factum: aut is, qui fecit, adultus fuerit, & diſcretus, ut violenter, & validè contra oblivionem, vel ignorantiam præſumatur. Præcipimus autem Abbatibus, ut formam iſtam diligenter obſervent, ne privilegium mereatur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.

NOTÆ.

1 a *Idem.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. & cùm præſens epiſtola non reperiatur inter editas à Sirleto & Boſqueto, ideò non conſtat, cui Prælato reſcribat Innocentius.

2 b *Deponendos.*) Suſcipiens enim ordines, ligatus quacumque majori excommunicatione ſuſpenditur ab executione ordinis jam ſuſcepti, & deponitur; ſi verò alia cenſura innodatus, videlicet interdicto, aut ſuſpenſione, ad ordines aſcendat, non punitur eadem pęna, ut docent Suarez *de cenſur. diſput. 31. ſect. 1. num.* 58. Avila *de cenſur. 7. part. diſput. 1. dub.* 6. Bonacina *de cenſur. diſput. 3. quæſt. 1. puncto* 6. Gibalinus *eod. tract. in ſynopſi verbo* Ordo, *n.* 3.

COMMENTARIUM.

1 Cum certum principium juris ſit, ignorantiam facti à pęnis legibus ſancitis excuſare, juris verò ignorantiam excuſationem in delictis non præſtare, *c. ignorantia, de regul. juris l. 6. l. liberorum 11. ff. de his qui notant. infam. l. 20. tit. 1. part.* 1. quæri ſolet, an factum committens, cui cenſura, aut irregularitas adjuncta eſt, ignarus conſtitutionis, qua cenſura ſtatuta fuit, in eam incidat? In qua quæſtione aliqui docent, ignorantiam ſimilis conſtitutionis non excuſare reum à cenſura, moti ex præſenti textu, dum in eo docetur, ab excommunicatione propter violentam manuum injectionem ſtatuta in canone *ſi quis ſuadente,* 17. *q.* 4. abſolvere non poſſe Epiſcopum eos, qui ignari canonis in cenſuram inciderunt. Si enim abſolutio Pontificis neceſſaria eſt, juris ignorantia ab excommunicatione non excuſat. Ita docuerunt Gloſſa *in c. à nobis, el 1. verbo Niſi, hoc tit.* Sotus *in 4. diſt. 6. q. 8. in princip.* Covarr. *in c. alma, 1. part. §. 12. à n. 9. uſque ad* 12. & alii, quos refert Sanchez *l. 9. de matrim. diſput. 32. n.* 7. Alii diſcrimen conſtituunt inter excommunicationem in jure expreſſam, & inter cenſuram ab homine prolatam, ut in illis juris ignorantia non excuſet, quia legem generalem nulli licet ignorare, in iſtis autem ignorantia proſit, *ex c. 2. de conſtit. in* 6. ita Gloſſa *ibidem,* & alii laudati à Sanchez *ubi ſuprà, n.* 8. Sed illis ſententiis omiſſis, veriùs docuerunt Salas *de legibus diſput. 15. ſect.* 9. Sanchez ſuprà *n.* 9. juris ignorantiam ab ex-

ab excommunicatione excuſare, ſive illa lata ſit à jure, ſive ab homine: quod ex ejus natura peculiari procedit; nam ad eam incurrendam deſideratur ſpecialis contumacia, *capit. nemo contemnat*, *capit. audi denique*, 11. *quæſtion.* 3. Unde qui ignarus canonis incidit in caſum cenſuræ, non poteſt dici contumax; nam licèt culpabilis exiſtat, quatenus negligit ſcire canonis diſpoſitiones, non tamen dicitur illis contumaciter reſiſtere. Quam ſententiam abſolutè credo accipiendam, non ſolùm cùm nova cenſura refertur eo caſu, quo nulla præceſſerat prohibitio; ſed eo etiam, quo fertur in confirmationem antiquæ prohibitionis; nam & tunc ignorantia liberat à cenſura, ut reſolvit idem Sanchez, quia reſpectu canonis cenſuram imponentis non datur contumacia. Facit textus *in c. propoſuiſti*, 82. *diſtinct.* dum ait, clericos incontinentes, ignorantes conſtitutionem Siricii Papæ, qua ſuſpenſionis pœna plectendos decrevit, ea non puniri, quamvis ante illud decretum continentia clericorum fuiſſet præcepta. Ignorantia enim excuſat eos à pœna ſuſpenſionis, ut ab aliis cenſuris, licèt lata ſit propter factum ante legem pęnalem inhibitum. Huic ſententiæ conſequens eſt, ut qui certus eſt de prohibitione juris, ignorat autem pęnam excommunicationis eo decreto comprehenſam, cùm reſpectu cenſuræ contumax non ſit, licèt aliàs peccet, non incidat in excommunicationem, ut probant Suarez *tom.* 5. *de cenſur. diſput.* 4. *ſect.* 9. *n.* 19. Sanchez *diſput.* 32. *nu.* 13. quamvis multi ab eo relati *n.* 12. contrarium teneant. Quod enim dicitur, conſenſum accomodantem ad delictum, videri ſe ſubjicere pęnæ illius, *l. Imperatores*, *ff. de jure fiſci*, procedit in pœna cognita, & delicto proportionata: non tamen in pęna extraordinaria, qualis eſt excommunicatio, quæ contumaciam petit. Nec tunc obſtat præſens textus, qui procedit in eo, qui manus violentas in clericum injecit, ac poſteà ordinatus fuit per ignorantiam juris, quæ in hac ſpecie culpabilis fuit, Sciendum enim eſt, excommunicatum privari à ſacramentorum receptione, *c. fin. de cleric. excom.* Covar. *in c. alma*, 1. *part.* §. 5. *n.* 5. Suarez *de cenſur. diſput.* 10. *ſect.* 1. Unde excommunicatus ſi ordinetur, non debet in gradu ſuſcepto miniſtrare, niſi conceſſa diſpenſatione à Pontifice, ut Innocentius in præſenti decidit. Rurſus ſciendum eſt, irregularitatis nota affici clericum, qui ignarus cenſuræ, tam ignorantia facti, quàm ignorantia juris ordinatus eſt, ut idem Innocent. ait: cùm autem utriuſque ignorantiæ idem ſit effectus in præſenti caſu, ignorantia autem facti excuſare ſoleat à cenſura, *c. ſi verò* 4. *hoc tit.* ſequitur utramque ignorantiam culpabilem exſtitiſſe in præſenti caſu: quod evenire poteſt eo caſu, quo nimirum craſſa fuerit, aut ſupina, *ex c.* 2. *de conſt. in* 6. Si autem ignorantia probabilis fuiſſet, excuſaretur ab irregularitate, ſeu potiùs ſuſpenſione, ut docent Suarez, & Bonacina, & proximè Majolus *l.* 4. *de irregul. c.* 34. Marius Alter *de cenſur. c.* 6. *dubio* 1.

CAPUT XXXIII.

Idem *Epiſcopo* a *Piſtorienſi*.

DE monialibus tua à nobis f. requiſivit, per quem eis ſit abſolutionis beneficium impendendum, ſi vel in ſe invicem, vel converſos, vel converſas ſuas, aut clericos etiam in ſuis monaſteriis ſervientes manus injecerunt temerè violentas. Super hæc igitur tuæ conſultationi taliter reſpondemus, ut auctoritate noſtra per Epiſcopum, in cujus diœceſi monaſteria fuerint, abſolvantur.

NOTÆ.

1 a PIſtorienſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 6. & in præſenti tantùm deciditur, quis poſſit abſolvere moniales ab excommunicatione incuria propter violentam injectionem manuum in clericos; nam ſi mulieres regulariter abſolvendæ ſunt per proprium Epiſcopum, ex traditis *in c. mulieres*, *hoc tit.* multò magis moniales, in quibus ultra rationem ſexus adeſt etiam impedimentum clauſuræ. Unde rectè Innocentius in præſenti reſpondit, moniales manus injicientes in clericos, abſolvi poſſe à proprio Epiſcopo: quod etiam procedit in monachis percutientibus clericum ſæcularem, ut probavi ſuprà *in c. monachis*.

CAPUT XXXIV.

Idem *Univerſis* a *Crucesignatis*.

SI verè vos pęnitet de commiſſo, & plenè proponitis ſatisfacere de peccato, Dominum vobis credimus, immò novimus jam placatum. Si ergo *b* Veneti potuerint ad ſatisfactionem induci, & abſolutionis beneficium meruerint *c* obtinere, ſecurè cum eis navigare poteritis, & prælium Domini præliari. Quòd ſi nec ſatisfacere fortè voluerint, nec abſolvi, utpote qui non dolere, ſed gaudere velint diu de commiſſo, permittimus vobis, ut cum ipſis uſque in terram Sarracenorum, vel Hieroſolymitanam provinciam, juxta quòd inter vos convenit, & ipſos, vel honeſtè convenerit, navigio tranſeatis, quantò minùs poteritis, cum dolore tamen & amaritudine cordis, & ſub ſpe veniæ communicantes eiſdem. Cùm enim jam à vobis majorem nauli receperint quantitatem, nec ad eam poſſint reſtituendam induci, aut etiam coarctari, ſi aliter fieret, videremini vos damnum ex pęnitentia, ipſi autem pręmium ex contumacia reportare: cùm ad hoc debitum exſolvendum ipſi vobis maneant obligati, & ab excommunicatis exigi *d* poſſit, & recipi quòd debetur. Eſt autem *e* cautum in jure, quòd ſi quiſquam per terram hæreticorum, aut quorumlibet excommunicatorum tranſierit, neceſſaria emere, ac recipere poteſt ab eiſdem. Præterea ſi paterfamilias domus excommunicationis ſententia fuerit innodatus, à participatione ipſius familia excuſatur. Licèt ergo Dux Venetorum, dominus navium, tanquam paterfamilias domus in excommunicatione perſiſtat: vos tamen tamquam ipſius familia, dum in navibus ejus fueritis, ipſius excommunicatio non continget, & excuſabiles eritis apud Deum, ſi in excommunicatorum navibus exiſtentes, cum dolore cordis, ſub ſpe *f* pęnitentiæ excommunicatis ipſis communicaveritis, in quibus communionem eorum nequiveritis evitare. Verùm cùm & in terram Sarracenorum, vel Hieroſolymitanam provinciam de navibus vos deſcendere contigerit, niſi Veneti ad ſatisfaciendum, & recipiendum juxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium inducti fuerint, vel compulſi, cum eis nullatenus præſumatis prælium Domini præliari. Ne ſi cum eis habentibus aliquid de anathemate in Crucis inſurrexeritis inimicos, non prævaleatis in eos, ſed terga vertentes fugiatis potiùs, & cadatis.

NOTÆ.

1 a CRuceſignatis.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 13. & refertur epiſtola hæc inter geſtas ipſius Pontificis apud Boſquetum *fol.* 78. ut autem ejus ſententia percipiatur, ex ipſis geſtis Innocentii III. & aliis hiſtoricis caſus repetendus eſt, qui ita contigit Cùm pro recuperatione Terræ ſanctæ, tam in Italia, quàm in Gallia ingens fieret apparatus, Galli cruceſignati miſerunt nuncios ſuos in Italiam ad Ducem, & populum Venetorum, ut ab eis conducerent navigia opportuna, & ſimul cum eis tractarent de ſocietate ineunda: & poſtquam diverſis pactionibus in eam convenerunt, inter eos placuit, ut aliquot in Syriam deſtinatis, cæteri tenderent in Ægyptum, ut caperent Alexandriam, & finitimas regiones; ſicque Terra ſancta facilius liberaretur de manibus

bus Paganorum. Ubi ergo Franci, & Veneti ſocietatem hujuſmodi firmaverunt, utrique ſimul ad Sedem Apoſtolicam nuncios deſtinarunt, petentes ab Innocentio III. ut pactiones inter ſe initas auctoritate Apoſtolica confirmaret. Ipſe verò futura præſagiens cautè reſpondit ſe conventiones illas confirmare, ita ut ipſi Chriſtianos non læderent, niſi forſan iter eorum illi nequiter impedirent, aut alia juſta cauſa, vel neceſſaria forſan occurreret, propter quam aliud agere nequirent. Galli hujuſmodi confirmationem admiſerunt, Veneti verò confirmationem hoc tenore factam recipere renuerunt. Termino igitur conſtituto, Cruceſignatorum exercitus ad partes Venetiarum acceſſit adeò magnus, fortis, & devotus, ut facilè crederetur non ſolùm Terram ſanctam eſſe recuperandam, verùm & Regnum Babylonicum occupandum. Nam & Veneti tam magnifica navigia præparaverant, ut à longis retro temporibus nondum viſus, ſed nec auditus fuerit tantus navium apparatus. Miſit etiam Innocentius Petrum tituli S. Marcelli Presbyterum Cardinalem Apoſtolicæ Sedis Legatum, ut cum ipſo exercitu proficiſceretur nomine Redemptoris: ſed Dux, & Conſiliarii Venetorum timentes, ne ipſe impediret eorum propoſitum, quod conceperant de Jadera expugnanda, Legato propoſuerunt, ut ſi vellet prædicationis munus obire, nullum ſecum duceret, aliàs tanquam Legatum illum reſpuebant: quare Cardinalis reverſus ad Innocentium illi pravam eorum intentionem retulit, quare Pontifex literas ſcripſit univerſis Cruceſignatis, diſtrictiùs illis prohibens, ne terras Chriſtianorum infeſtarent, nominatim Iaderam, quam Ungariæ Rex poſſidebat, qui ſimiliter erat cruceſignatus; alioquin ſcirent, ſe anathematis vinculo innodatos, hancque excommunicationem fecit per Abbatem de Locerio certiùs intimari. Verùm tam Galli, quam Veneti Jaderam expugnarunt, ſpoliaque Jaderinorum inter ſe diviſere; ſed Principes Francorum exceſſum agnoſcentes, juraverunt in manibus Epiſcoporum ſuorum, quòd mandatis Innocentii deinceps parerent, & fecerunt ſe ab illis abſolui, mittentes Sveſſionenſem Epiſcopum ad Innocent. III. ut illum conſulerent qualiter eſſent de cætero proceſſuri. Ipſe verò per litteras ſuas præcepit eiſdem, quatenus dignè de tanto pœnitentes exceſſu, & ſatisfacientes congruè de peccato, redderent univerſa, quæ ad eos de Jaderinorum ſpoliis pervenerunt, & à ſimilibus de cætero penitus ſe abſtinerent. Quia verò ſententiam Apoſtolicæ Sedis præter auctoritatem ipſius nullus potuit relaxare, quibuſdam viris diſcretis injunxit, ut ab eis, qui nondum juraverant Apoſtolicis ſtare mandatis, reciperent juramentum, ab eis autem, qui jam juraverant, expoſcerent ut in eorum præſentia recognoſcerent taliter ſe juraſſe; ac deinde juxta formam Eccleſiæ munus abſolutionis impenderent, univerſis injungentes Comitibus, & Baronibus ſub debito juramenti, ut per patentes litteras, tam ſe, quàm ſucceſſores ſuos Sedi Apoſtolicæ obligarent, quod ad mandatum ejus de tanta præſumptione ſatisfactionem exhibere curabunt: omnibus autem præciperent in communi, ut à ſimilibus de cætero abſtinerent. Porrò Comites, & Barones ſe obligarunt, ſicut fuit illis injunctum, & ſic omnes abſoluti fuerunt: & cùm adhuc Veneti nec ad pœnitentiam agendam, nec ad indulgentiam implorandam voluiſſent aliquatenus inclinari, conſultationi factæ per Sveſſionenſem Epiſcopum circa modum, quem obſervaturi erant Cruceſignati in communione cum Venetis neceſſariò habenda in ipſis navigiis, reſpondet Innocentius in præſenti epiſtola, quam multis Scripturæ auctoritatibus illuſtrat, ut habetur *l. 6. epiſt.* 102. & inter geſta ipſius Pontificis à Boſqueto edita. Referunt latiùs prædictam Jaderæ obſidionem, ſpoliumque Sabellus *l. 9. Æneid.* 5. P. Juſtinian. *l. 2. hiſtor. Venet.* Guntherus monachus Baſileenſis, qui extat apud Caniſium *t. 5. antiq. lect.* Sanutus Torſel. *l. 3. part.* 11, *capite* 1. Spondanus *in continuat. Baronii*, *anno* 1201. 2

b *Veneti.*) Veneti enim devaſtata Aquileja Sede Patriarchali, irruptione, & direptione Attilæ Hunnorum Regis, orbis prædatoris potiùs quàm bellatoris, in inſulam Gradum confugerunt, conſederuntque, & inde ab incendio Attilæ parum tuti maritima loca, qua Padus mare ſuperius ſubit, tenuerunt, civitatemque conſtruxerunt, cui hodie, & tunc Venetiarum eſt nomen, ut referunt Carolus Sigonius *de Occidentali Imperio*, *l.* 13. *ad annum* 452. & ſequentes Philippus Cluverius *Italicarum antiquitatum l.* 1. *c.* 28. Turſelinus 3. *part. hiſt. l.* 6. *ſub eodem anno* 452. Saabedra *c.* 6. *chron. Goth.* à qua occupatione dominium illius maris, libertatem, & exemptionem ab Imperio deducunt Veneti: quod & probant ex Juriſperitis Baldus, & Claſſici *in l.* 1. §. *quòd ſi quis* 18. *ff. de novi oper. nunc.* aliique veteres, quos adducunt Tuſchus *pract. l.* 8. *concluſ.* 70. Franc. Marcus 2. *p. deciſ.* 100. *n.* 11. D. Joan. Solorz. *t.* 1. *de jure Indiar. l.* 2. *c.* 6. *ex n.* 19. Valenzuela 1. *t. conſil.* 100. *n.* 55. *verſ. Quorum*, Oſualdus *l.* 4. *Donel. c.* 9. *litt. A*, Jacob Vander. *de jure publico*, *ad l. non dubito*, *ff. de captiu. c.* 55. *n.* 3. Viviſembachius *diſp.* 9. *n.* 3. D. Joannes Ramos *in apparatu ad leg. deprecatio*, ex aliis Moriſotus *in orbe marit. l.* 2. *c.* 18. & 19. Beſoldus *in diſſert. juriſd. polit. de diviſ. rerum*, *n.* 7. Salazar *in notis ad Gongoram*, *in Tabul. Pirami*, *fol.* 181. & de eorum dominio in mari Adriatico, plura Solorzanus *t.* 1. *l.* 3. *c.* 1. *n.* 34.

c *Obtinere.*) Ut poſteà obtinuerunt Dux Dandulus, & alii Veneti poſt captam Conſtantinopolim per Petrum Cardinalem Capuanum tituli ſancti Marcelli, ut conſtat *ex l.* 7. *regeſtr. ipſius Pontif. epiſt.* 202. & 207. & refert Spondanus *d. anno* 1201. *n.* 8.

d *Exigi poſſit.*) Ut probavi *in c. cùm inter*, *de except.*

e *Cautum.*) *In c. quoniam multos*, 11. *qu.* 3.

f *Pœnitentiæ.* Si aliquando, videlicet voluntariè communicaverint: ſecus verò ſi ex neceſſitate, quia tunc nulla pœnitentia, aut abſolutione indigent, ut docuerunt Suarez *de cenſur. diſput.* 5. *ſect.* 2. Balboa *in c.* 12. *n.* 27. *de except.*

C A P U T XXXV.

Idem a *Lundon. Epiſcopo.*

UT famæ tuæ conſulas, & ſaluti, & ſic malorum audaciam comprimas, ut ab eis bonorum innocentiam tuearis, ſuper his nos humiliter conſulis, quæ officium paſtorale contingunt, ut de noſtra reſponſione ſecurus injunctæ tibi ſolicitudinis debitum laudabiliùs exequaris. Sanè nos tua duxit fraternitas conſulendos, utrùm clerici graviter excedentes, qui tutè non poſſent monaſteriis ad agendam pœnitentiam *b* deputari, quoniam cùm non pœniteant de commiſſis, opportunitate fugiendi captata, carcerem fugerent clauſtri, & prioribus ſe ſceleribus celeriùs immiſcerent, à te, vel aliis *c* Prælatis ſuis arctæ poſſint cuſtodiæ mancipari; & utrùm laici, ſi clericos in magnis ſceleribus deprehendant, in canonem incidant ſententiæ promulgatæ; cùm nec comprehendere, nec ad judices trahere ipſos poſſint, niſi in eos manus injecerint violentas. Ad primum igitur reſpondemus, quòd cùm Prælati exceſſus corrigere debeant ſubditorum, & publicæ utilitatis interſit, ne crimina maneant impunita, & per impunitatis audaciam fiant, qui fuerant nequam, nequiores: non ſolùm poſſunt, ſed debent etiam ſuperiores clericos, poſtquam fuerint de crimine canonicè condemnati, ſub *d* arcta cuſtodia detinere, qui cùm ſint *e* incorrigibiles, nec in monaſteriis valeant cuſtodiri, ad ſimilia, vel pejora de facili laberentur. Laici verò citra excommunicationis ſententiam capere clericos, & ad judicium trahere poſſunt, ſi oporteat, etiam violenter; dum tamen id de mandato faciant Prælatorum, quorum illi ſunt juriſdictioni ſubjecti, & quorum eſt corrigere crimínoſos: cùm hoc non ipſi, ſed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur; dum tamen non ampliùs eorum violentia ſe extendat, *f* quàm defenſio, vel rebellio exigit clericorum.

N O T Æ.

1 a LUndon.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 8. De qua Eccleſia egi *in c.* 6. *de conſuet.* Sed legendum eſt *Lundenſi*, ut notavit Paulus Idumay *in notis ad Innoc. III. l.* 18. *epiſt.* 118. de qua Eccleſia egi *in c.* 2. *de conſuet.*

b *Deputari.*) Ut moris olim erat, *c. tuæ*, ut probavi, *de pœnis.*

c *Prælati.*) Juxta tradita *in c.* 1. *de offic. ordin.* 2

Digitized by Google

d *Sub arcta cuſtodia.*) In carcere videlicet, ut dicemus *in c. novimus, ſ. fin. de V. S.*

e *Incorrigibiles.*) Et ſi tales verè ſint, poſſunt degradari, tradique Curiæ ſæculari, juxta adducta *in capit. cùm non ab homine, de judic.*

f *Quàm defenſio.*) Et tunc laici ritè adiri poſſunt, ut probat Salgado *de Regia poteſt. part. 1. c. 2. n. 285.* Conſonat textus *in c. 1. hoc tit. in 4. collect.*

CAPUT XXXVI.

Idem a *Bracharenſi Archiepiſcopo.*

COntingit interdum in partibus tuis, & de conſuetudine regionis habetur, ſicut tua nobis f. intimavit, quòd clerici, ſi quem offendant, ſatisfacere velint offenſo, ſecundùm morem patriæ, quem inter ſe laici jam obſervant, corpora ſua ſponte ſupponunt *b* xxx. vel xl. ſeu pluribus, aut paucioribus percuſſionibus fuſtium, quas frequenter non coacti ſuſcipiunt, ſed volentes, non ſolùm de aliorum clericorum manibus, ſed etiam laicorum. Unde nos humiliter conſulebas, utrùm hujuſmodi percuſſores in canonem incidant ſententiæ promulgatæ. Nos autem f. t. ſuper his t. duximus reſpondendum, quod hujuſmodi manus injectio, etſi non violenta, tamen injurioſa videtur, cùm ille canon non tam in favorem clerici ordinati, quàm in favorem ordinis *c* clericalis fuerit promulgatus: ideò volumus, & mandamus, ut id de cætero prohibeas attentari per provinciam Bracharenſem. Si quis autem clericus poſt prohibitionem hujuſmodi ſponte ſubjerit, *d* excommunicetur uterque; proviſo, quòd clericus injuriam paſſo ſine injuria clericali ſatisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.

NOTÆ.

a B*Racharenſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione *ſub hoc tit. ca.* 10. De Bracharenſi Metropoli nonnulla adduxi *in c. 2. de in integr. reſt.*

b *Triginta.*) Per quem numerum non creditur perveniri ad effuſionem ſanguinis, juxta tradita *in c. 1. de calumniat.*

c *Ordinis Clericalis.*) Unde renunciari non poteſt, juxta tradita *in c. ſi diligenti, de foro compet.*

d *Excommunicetur.*) Clericum, qui percuſſioni ſuæ conſentit, impunè percuti, docuerunt nonnulli, quos refert, & ſequitur Barboſa in præſenti, quia talis percuſſio nequit dici violenta, juxta verba canonis, *ſi quis ſuadente,* 17. *q.* 4. ſed rectiùs contrarium in præſenti deciditur; nam etſi non ſit violenta talis manuum injectio, eſt tamen injurioſa, quia nequit ita offenſus privilegio clericalis ordinis renunciare, vel eam injuriæ pœnam à jure expreſſam remittere, ut docuerunt Sayrus *de cenſuris lib. 3. c.* 26. *n.* 18. Suarez *eod. tract. diſput.* 22. *ſect.* 1. *nu.* 58. Molina *de juſt. tract.* 3. *diſput.* 51. *numer.* 3. Layman, Caſtropalao, & alii, quos refert & ſequitur Gibalinus *in ſynopſi fol. 463.* Quæ ſententia facilè probatur ex eo, nam ſi clericus, qui ſeipſum vulneravit, aut ſui cædem, vulnuſque alii conſuluit, aut præcepit, incidit in hanc canonis excommunicationem, juxta communem ſententiam, multò magis qui clerico conſentienti manus injecit.

CAPUT XXXVII.

Idem a *London. Epiſcopo.*

RElatum eſt nobis, quod cùm aliqui ſervi tuæ provinciæ propter injectionem manuum in clericum violentam in canonem incidunt ſententiæ promulgatæ, allegantibus dominis eorumdem, quod carere mancipiis ſuis nolunt, venire ad Sedem Apoſt. abſolvendi non curant, per occaſionem hujuſmodi eludentes eccleſiaſticam diſciplinam. Quocirca diſc. v. per Ap. ſ. m. quat. eos venire compellas ad Sed. Ap. abſolvendos, cùm plus ſit Deo, quàm homini deferendum, niſi fecerint hoc in fraudem, ut ſubtrahant plus ſe ab obſequio dòminorum, aut ipſi propter hoc ſine culpa ſua incurrerent grave *b* damnum: & in utroque caſu poteris eos ex indulgentia noſtræ permiſſionis abſolvere, cùm nimis ſint ab Ap. Sede remoti: ſed in recompenſationem laboris, quem in itinere ſuſtinerent, aliam eis ſatisfactionem injungas, dummodo non ſit tam gravis, & enormis exceſſus, ut propter vitandum ſcandalum, & tollendum exemplum, hujuſmodi ſervi ad Servum ſervorum venire debeant abſolvendi.

NOTÆ.

a L*Ondon.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 11. in hac ſexta legitur *Lugdun.* ſed parum intereſt, quamlibet ex eis retineas inſcriptionem.

b *Grave damnum.*) Conſonat textus *in c. mulieres,* ibi: *Qui exiſtunt in poteſtate alterius, hoc tit.* & docent Bonacina *de cenſur. d. q.* 4. *puncto* 5. *n.* 3. Molina *de juſtitia, tract.* 3. *diſp.* 64. *n.* 2. Barboſa *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 41. *n.* 29.

CAPUT XXXVIII.

Idem a *Strigonienſi Archiepiſcopo.*

SAcris eſt canonibus inſtitutum. *Et infra*: Licèt autem is, qui voluntarius excommunicatis communicaverat, qui cum omnibus fautoribus ſuis, & participibus excommunicationis ſententia ſint aſtricti, ad cor poſtmodùm rediens, de mandato Eccleſiæ illos, quos foverat, expugnaret; non tamen priùs, quàm abſolutionis gratiam perceperit, habendus eſt abſolutus: nec ſi occumbat in bello, oblationes ſunt recipiendæ pro eo, vel orationes Domino porrigendæ; niſi cùm de ipſius viventis pœnitentia per evidentia ſigna conſtiterit, juxta cujuſdam *b* conſtitutionis noſtræ tenorem, defuncto etiam abſolutionis beneficium impendatur.

NOTÆ.

a S*Trigonienſi.*) In tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 12. legitur *Indroſienſi*; ſed ubique malè, veram enim hujus textus inſcriptionem dedi *in c. ſacris, de his, quæ vi,* ubi extat prior pars hujus Decretalis.

b *Conſtitutionis.*) Relatæ ſuprà *in c. à nobis,* & *l.* 6. *regeſtr.* 16. *epiſt.* 49. ubi Abbatibus de Reſloris, & Palmi ita Innocentius ſcribit: (Oblata nobis M. mulieris petitio continebat, quòd cùm olim S. frater ſuus unà cum quibuſdam aliis morti cujuſdam interfuiſſet presbyteri, diabolo ſuadente, tandem reverſus ad cor, humiliter ſuum regnovit exceſſum, & paratus ut iter acciperet ad Sedem Apoſtolicam veniendi, præveniente mortis articulo, exequi non potuit, quod intendit: juramento tamen promiſerat, quod noſtris ſtaret ſuper exceſſu ſæpedicto mandatis. Unde no-

de nobis dicta mulier ſupplicavit, ut cùm illum non religionis contemptus, ſed neceſſitatis articulus impedierit, quominus ad Sedem acceſſerit Apoſtolicam abſolvendus, ſuper abſolutione, ac ſepultura ipſius dignaremur miſericorditer providere, Quia verò, ſicut in contumacia perſiſtentibus rigidos eſſe nos convenit, ſic humiliatis ad pœnitentiam negare gratiam Eccleſiæ non debemus: diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi prædictus S. dum adhuc viveret, ſatisfactionem condignam promiſit, vel ſufficiens de ſatisfactione mandatum, & aliàs manifeſta in eo pœnitentiæ indicia præceſſerunt, cum Pſalmo pœnitentiali, oratione Dominica, & aliis conſuetis defuncto abſolutionis beneficium impendatis, tradi facientes corpus ejuſdem eccleſiaſticæ ſepulturæ, dummodo contra terræ conſuetudinem ex hoc grave non debeat ſcandalum generari. Quod ſi non omnes, &c. Duo veſtrum, &c. Vos denique filii Abbates, &c. Datum Laterani III. idus Maii, Pont. noſtri anno XVI.)

CAPUT XXXIX.

Idem a *Aſſininati Epiſcopo*,

SIcut nobis tuis litteris intimaſti, cùm aliquos tuæ diœc. clericos, vel laicos, culpis ſuis exigentibus excommunicationi ſupponis, ipſi poſtmodùm ad te nulla ſatisfactione præmiſſa, ſine teſtimonialibus literis redeuntes, dicunt ſe abſolutionis beneficium recepiſſe, quibus ſi credi debeat in hac parte, per nos inſtrui ſuppliciter poſtulaſti, cùm propter cauſam hujuſmodi, ſicut dicis, tuæ ſententiæ a ſubditis contemnantur. Nolentes igitur hominum malitiis indulgeri, f. t. t. reſpondemus, quòd niſi excommunicati ad te ſuper abſolutione ſua *b* literas, vel illius, cui vices noſtras in hac parte commiſimus, reportarint, aut alio modo legitimè de illorum abſolutione tibi conſtiterit, tu de eorum abſolutione fide non habita, ipſos pro excommunicatis, ut priùs habeas, & facias evitari. Datum Later. 2. idus Aug.

NOTÆ.

1 a ASſininati.) Ita legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 13. & in epiſtolis Innoc. III. *l.* 2. *epiſt.* 157. ex quo regeſtro textum hunc reſtituo. In præſenti ſcribit Innocentius Vidoni Epiſcopo Aſſiſienſi, de quo, & de ipſa Eccleſia agit Ughellius *t.* 2. *Ital. ſacræ*, *fol.* 540. Sed legendum eſt, ut in margine emendatur, *Aſſiſinati*, ſeu *Aſſiſienſi*, de qua Eccleſia nonnulla adduxi *in c.* 16. *de offic. Ordin.*

b *Literas*.) Veràs, & non per obreptionem impetratas, ut probavi *in c. ſuper eo, de cohabit. cleric.* 2

CAPUT XL.

Idem a *Senonenſi Archiepiſcopo*.

PEr tuas nobis literas intimaſti, quod cùm ven. f. n. *b* Altiſſiodoren. Epiſcopus in Altiſſiodorenſem Archipresbyterum excommunicationis ſententiam promulgaſſet, Archipresbyter ſe tuo conſpectui preſentavit, & quòd ſtaret mandato Eccleſiæ ſufficientem obtulit cautionem, petens humiliter, ut ei abſolutionis beneficium exhiberes: tu verò volens Epiſcopo mem. deferre, ipſum ſæpiùs monuiſti, ut abſolveret Archipresbyterum memoratum: ſed quia monitis non parebat, excommunicatum abſolvere curaviſti, quem Epiſcopus pro abſoluto non habet, utpote qui proponit, quod ad te illius abſolutio non ſpectabat. Unde quæris, quid in ſimilibus ſit agendum? videtur enim aliquibus, quòd cùm ad Metropolitanum per appellationem quæſtio non defertur, excommunicatus autem vocem non *c* habeat appellandi, utpote ab Eccleſia ſeparatus, ſive appellaverit, ſive non, Metropolitanus ei non debet abſolutionis beneficium exhibere. Verùm ex verbis cujuſdam epiſtolæ, quam dicunt Scholaſtici *d* decretalem, & à bonæ memoriæ Alex. Pap. prædeceſſore emanaſſe proponunt, habetur, quòd ſi ante appellationem in aliquem excommunicationis ſententia fuerit promulgata, Metropolitanus ante litis ingreſſum, ab eo juramento recepto, ſecundùm Eccleſiæ conſuetudinem debet ipſum abſolvere, niſi voluerit Epiſcopo diœceſ. deferre, ipſumque ad eum remittere abſolvendum: ubi etiam conſequenter infertur, quòd quia excommunicati audiendi non ſunt priùs, quàm fuerint abſoluti; nec ſunt ad illos, à quibus appellaverant, remittendi. In *e* Sardicenſi autem Concilio reperitur, ut is, qui ab Epiſcopo eſt abjectus, finitimos Epiſcopos interpellet, & cauſa ejus audiatur, & diligentiùs pertractetur. Epiſcopus autem, qui juſtè, vel injuſtè abjecit, eumdem patienter accipiat, ut diſcutiatur negotium, quatenus vel probetur ejus à pluribus ſententia, vel etiam emendetur: priùs tamen, qu m omnia diligenter, ac fideliter examinata fuerint, nullus ante cognitionem communioni eum ſociare præſumat, qui fuerat communione privatus. Nos igitur credimus diſtinguendum, utrùm proponat ſe poſt appellationem legitimè interpoſitam excommunicatione notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuiſſe patenter expreſſum; in quibus caſibus ad probationem eorum, etiamſi abſolutionem non petat, debet admitti: ſed donec de ipſis conſtiterit, in aliis evitari, quamquam Ap. Sed. etiam tales conſueverit abſolvere ad cautelam. Verùm in aliis, niſi gratiam abſolutionis imploret, non debet audiri, ne ſententiam eccleſiaſticam contemnere videatur, & propter hoc ampliùs in ſuo contemptu ligetur. Quòd ſi beneficium abſolutionis humiliter poſtulaverit, Metropolitanus eum debet abſolvere, niſi ſuo duxerit Suffraganeo deferendum. Cui tamen ſi ſuffraganeus abſolutionis beneficium juxta formam Eccleſiæ noluerit exhibere, ipſe nihilominus ipſum abſolvat, cautione recepta, quòd ſuo debeat parere mandato, ac deinde cauſam audiat, & quod canonicum fuerit, juſtitia mediante decernat. Quòd ſi forſitan Epiſcopus ſubditum ſuum propter manifeſtum excommunicaſſet exceſſum, Metropolitanus non debet ipſum abſolvere, niſi ſuffraganeus requiſitus malitioſè ſibi abſolutionis beneficium denegaret.

NOTÆ.

a SEnonenſi. Ita etiam legitur in tertia collectiione, *ſub hoc tit. c.* 14. De Senonenſi Metropoli jam nonnulla adduxi *in c. 6. de conſtit. c.* 1. *de poſtulat. Prælat.*

b *Altiſſiodorenſi*.) Qui eſt ſuffraganeus Archipræſulis, de cujus diœceſi nonnulla adduxi *in c.* 14. *de præſcript.*

c *Non habeat appellandi*.) Quod diverſum eſt, quando excommunicatus appellare intendit in alia cauſa, quàm in ea, pro qua fuit excommunicatus, ut probat Balboa *in c. dilecti* 10. *de except.*

d *Decretalem*.) Relatam *in cap. quæſitum*, *de offic. ordin.*

e *Sardicenſi*.) *Can.* 17. relato *in c. ſi fortè* 11. *q.* 3.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu ſequens communiter venit diſputanda aſſertio: *Archiepiſcopus poteſt abſolvere ſubditum ſuffraganei ſui ad eum appellantem, non aliàs*. Probant eam textus *in c. Romana*, *c. venerabilibus*, *hoc tit. in* 6. *cap. Romana*, *de pœnis*, *eod. l.* 1. *cap.* 1. *de foro compet. eod.* 1 Probatur concluſio.

Digitized by Google

eod. l. c. paſtoralis, ca. duo, de offic. ordin. c. ſervetur, 11. quæſt. 3. Faciunt textus in c. conqueſtus, cum aliis, 9. q. 2. Concil. Sardic. can. 13. Nicæn. can. 8. Illiberit. can. 53. Cæſaraugust. can. 5. Friſingen. anno 1440. habitum can. 25. & alii ſacri canones, quos refert Ant. Auguſt. in epit. l. 37. tit. 82. Petrus Gregor. l. 4. partit. tit. 16. c. 7. Cæſar. de Eccleſ. Hierarch. diſput. 5. §. 2. Fileſaçus in c. ad reprimendam 8. de offic. Ordin. Marinus l. 2. exercit. c. 28. Barboſa de poteſt. Epiſc. alleg. 126. per tot. Martha de juriſd. 3. part. c. 12. & 14. Balboa in c. 1. de foro compet. Alteſſerra in præſenti.

2 Impugnatur tradita aſſertio.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam Archiepiſcopus totius provinciæ ſuæ moderator eſt, & judex ordinarius, c. in apibus 7. quæſt. 1. adeò ut omnes clerici proponere poſſint omnes querelas coram ipſo, c. quia cognovimus 10. quæſt. 3. unde totius Metropolis curam, & ſolicitudinem ad Archiepiſcopum pertinere, docetur in c. per ſingulas, 9. q. 3. Igitur ſi judex ordinarius eſt, poterit abſolvere ſubditos ſuffraganeorum ab eis excommunicatos. Difficilis eſt etiam præſens aſſertio, dum in ea docetur, Archiepiſcopum, ad quem appellatio interpoſita eſt, poſſe excommunicatos abſolvere; nam excommunicatio ab homine prolata ab ipſo debet relaxari, c. nuper, hoc tit. probavi latè in c. 8. de offic. Ordin. & in eo loco, ubi quis à communione excluſus eſt, illi reconciliari debet, Concil. Arelat. 1. can. 16. Ergò Archiepiſcopus, qui ſententiam excommunicationis non protulit, non poteſt eam relaxare, Accedit, nam juxta veterem Eccleſiæ diſciplinam deſideratur, ut in ea Eccleſia, ubi quis ab Epiſcopo ejectus fuit, ibi reconcilietur, & iterùm admittatur, Concil. Sardic. can. 16. Ergo cùm Epiſcopus à propria Eccleſia ſubditum ejecit, non poteſt Archiepiſcopus eum in ſua Eccleſia reconciliare, & recipere.

3 De abſolutione excommunicati.

Adhuc tamen defendenda eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, in præſenti caſu novum jus ſtatui circa abſolutionem excommunicato impertiendam à ſuperiore illius, qui excommunicationem protulit; nam juxta veteres Eccleſiæ canones nulli concedebatur abſolutio ante litem in Synodo, vel coram ſuperiore dijudicatam. Concil. Nicæn. can. 5. ibi: De his, qui à communione ſegregati ſunt, ſive clericorum, ſive laicorum ſint ordinis, ab Epiſcopis, qui ſunt in unaquaque provincia, valeat ſententia ſecundum canonem, qui pronuntiat eos, qui ab aliis ejecti ſunt, non eſſe ab aliis admittendos. Examinetur autem, nunquid vel ſimulatè, vel contentione, vel aliqua ejuſmodi Epiſcopi acerbitate è congregatione pulſi ſint. Antiochenum can. 12. Si quis à proprio Epiſcopo fuit excommunicatus, ne priùs ab aliis ſuſcipiatur, quàm fuerit à proprio Epiſcopo ſuſceptus, vel facta Synodo accedens ſe defenderit, & perſuaſa Synodo aliam ſententiam retulerit. Idem autem decretum adverſus laicos, presbyteros, & diaconos, & eos, qui ſunt in Cleri catalogo, obſervetur. Sardicenſe can. 17. ibi: Tamen priùs quàm omnia diligenter, & fideliter examinentur, eum, qui fuerit à communione ſeparatus, ante cognitionem nullus debet præſumere, ut communioni ſociet. Citatur à Grat. in c. Epiſcopus, 11. q. 3. Sed in præſenti Innocentius III. circa hanc abſolutionem duplicem conſiderat excommunicationem; vel enim eſt manifeſtè juſta, vel manifeſtè injuſta, vel dubia, vel prætenditur nulla. Si ſententia eſt manifeſtè juſta, ut lata propter manifeſtum exceſſum, Archiepiſcopus per appellationem aditus excommunicatum, niſi facti illum peniteat, & ſatisfaciat, abſolvere nequit. Si manifeſtè injuſta ſit, quia poſt appellationem, vel cum errore intolerabili ſit prolata, mox excommunicatus erit abſolvendus. Si dubia eſt, quod accidit, ut prætenditur, plerumque antequam abſolutionem reus imploret, defenſionis locus ei negatur: quæ abſolutio ante cauſæ cognitionem ad cautelam, & ſub conditione ei concedi debet, præſtita cautione de parendo mandatis Eccleſiæ. Si tandem ſententiam nullam eſſe excommunicatus conqueratur, licet illi aut abſolutionem petere, aut ea non petita, cauſam nullitatis agere: ſi petat abſolutionem ad cautelam, illi concedenda eſt; ſi non petat, ſed ſententiam nullam eſſe probaturum profiteatur, illi cauſam hanc proſequi licet, in aliis autem minimè audietur. Unde apparet, ante cognitionem novo jure ferè ſemper abſolutionem excommunicato appellanti eſſe concedendam: quod etiam cavetur in c. ſacro, §. caveant, hoc tit. c. venerabilibus, §. ſanè, hoc tit. in 6. diligenter tamen antiquos canones perſcrutanti, hoc abſolutionis genus non omninò inuſitatum conſtabit: ab eo enim prope abeſt abſolutio à Domino Antiocheno Patriarcha quibuſdam presbyteris conceſſa, quæ refertur actione 10. Concilii Chalcedon. inter acta Concilii Beryt. ibi: Propter feſtivitatem illos ab excommunicatione abſolvit; ſub ea tamen definitione, ut Antiochia non exederent, donec ſententiam cauſa perciperet: ſi autem exirent, antequam finem cauſa perciperet, majori pœnæ eſſent damnationis obnoxii. Facit textus ad idem in can. 3. Concilii Agath. in illis verbis: Epiſcopi ſi ſacerdotali moderatione poſtpoſita innocentes, aut minimis cauſis culpabiles excommunicare præſumpſerint, aut ad gratiam feſtinantes recipere fortaſſe noluerint, à vicinis Epiſcopis cujuslibet provinciæ literis moneantur; ſi parere noluerint, communio illis uſque ad tempus Synodi à reliquis Epiſcopis non denegetur, ne fortè propter excommunicatoris peccatum excommunicati longo tempore morte præveniantur. Et ſi ſententia evidenter iniqua erat, etiam juxta antiquos canones, nec excommunicatus, nec alii illi deferebant, c. cui illata, 11. quæſt. 3. Concil. Sardic. can. 17. Si quis Epiſcopus vim paſſus injuſtè ejectus ſit, vel propter ſcientiam, vel propter catholicæ Eccleſiæ confeſſionem, &c. effugiens periculum innocens execrationi ſubjectus in aliam urbem venerit, ne probibeatur illic tamdiù agere, donec revertatur, vel à facta ſibi injuria poſſit liberationem invenire. Durum enim eſt, atque adeò graviſſimum, eum, qui injuſtam ejectionem paſſus eſt, a nobis non ſuſcipi.

4 Traditur ratio decidendi.

His ſuppoſitis, ratio præſentis aſſertionis ex eo provenit, nam cùm excommunicatus ab uno Prælato, ab alio ſuſcipi non debeat, ut latè probavi in c. 8. de offic. ordin. ut ita ſervetur cuique ſua juriſdictio illibata, & ab eo quiſque communionem accipiat, à quo privatus fuerat, c. ſervetur, 11. quæſt. 3. & Archiepiſcopus nullam habeat juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum, niſi caſibus relatis in c. paſtoralis, de offic. Ordin. ideò excommunicatos à propriis ſuffraganeis Archiepiſcopus abſolvere nequit, quia excommunicatus abſolvi debet à proprio judice, c. cùm ad Eccleſiarum, de offic. Ordin. Si autem ipſe excommunicatus à proprio Epiſcopo ad Archiepiſcopum appellaverit, quia in hac ſecunda inſtantia Archiepiſcopus juriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum exercet, rectè poterit excommunicatum à ſuffraganeo abſolvere cauſa cognita, juxta diſtinctionem ſuprà relatam, etiamſi abſolutio talis cenſuræ Pontifici eſſet reſervata. Marinis l. 1. reſol. c. 17.

5 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà expenſa, nam licet Archiepiſcopus ſit judex ordinarius in tota ſua provincia, id tamen procedit in rebus pertinentibus ad generale provinciæ regimen, & ut ad illum appellari valeat; non verò reſpectu ſubditorum ſuffraganeorum, c. ſcitote 6. q. 3. c. peregrina 3. q. 6. Unde ſubditos ſuffraganei ſui in prima inſtantia judicare nequit, dicto c. duo: & quia qui poteſt aliquem ordinare, poteſt & eum judicare, c. nullus, de parochiis; & quia Archiepiſcopus non poteſt ſubditos ſuffraganeorum judicare, ideò nec ad ordines promovere valet, c. 1. de offic. Ordin. in 6. Nec obſtat difficultas alia, nam procedit, quando à ſententia excommunicationis appellatum non eſt, quia tunc ab eodem judice debet quis abſolvi, à quo excommunicatus fuit, juxta tradita in d. cap. 8. de offic. Ordin. at verò cùm appellatum eſt, quia per appellationem cauſa devoluta ad ſuperiorem ipſe plenam juriſdictionem habet, ideò tunc excommunicatum à ſuffraganeo abſolvere valet.

6 Exponitur c. 8. de offic. ordin.

Sed ſuprà traditis obſtare videtur textus in c. ad reprimendam 8. de offic. Ordin. ubi refertur, Lexovienſem Epiſcopum conqueſtum fuiſſe coram Innocentio III. eo quòd à ſe excommunicatos Archiepiſcopus Rhotomagenſis, & alii comprovinciales abſolvebant: & decrevit Innocentius, ne deinceps à Lexovienſi Epiſcopo excommunicatos cæteri Epiſcopi recipiant ad communionem; Archiepiſcopus verò excommunicatos coram ſe conqueſtos de injuſtitia excommunicationis abſolvat, vel abſolvendos remittat ipſi Epiſcopo, qui ſi eos ad communionem recipere renuat, ſimili pœna afficiatur. Ex quo textu apparet, Archiepiſcopum nulla præmiſſa appellatione poſſe abſolvere excommunicatos à ſuffraganeo. Pro cujus difficultatis ſolutione Gloſſa, & antiquiores repetentes in c. paſtoralis, de offic. Ordin. aſſerunt, Archiepiſcopum poſſe ſupplere negligentiam ſuffraganei in abſolutione impertienda excommunicato, & ita procedere textum in dicto c. 8. Sed licèt hæc ſententia vera ſit, quam latè probat Barboſa alleg. 126. per tot. tamen non adaptatur deciſioni textus in d. c. ad reprimendam. Quare ea omiſſa, pro vera expoſitione ipſius textus diſcrimen conſtituendum eſt inter eum caſum, in quo de injuſtitia excommunicationis agitur inter ſubditum ſuffraganei, & ipſum ſuffraganeum Epiſcopum, qui ex officio, & non ad partis petitionem ipſum excommunicavit; & inter eum caſum, in quo cauſa injuſtitiæ excommunicationis vertitur inter ſubditos ſuffraganei, inter quos lis agitatur, cujus cauſa excommunicatio prolata eſt. Primo caſu Archiepiſcopus cognoſcere poteſt, etiam

per

Digitized by Google

per modum querelæ, de juſtitia excommunicationis, ſive per ſimplicem querelam, ſive per appellationem, *c. per ſingulas 9.q.3. c.ſacrò*, *hoc tit.* quo caſu procedit textus *in d.c.ad reprimendam*. Secundo verò caſu ullo modo Metropolitanus, niſi mediante appellatione, excommunicatum à ſuffraganeo abſolvere nequit, quia inter ſubditos ſuffraganeorum, niſi per viam appellationis, Archiepiſcopus cognoſcere nequit, *dicto c.duo ſimul*, *c.paſtoralis*, *de Offic. Ordin.* Docent Cæſar *de eccleſ. hierarc. diſp.5.§.2.* Barboſa *d.alleg.126. num.22.* Sed adhuc manet non levis difficultas in eo, quod docetur in eodem textu, Archiepiſcopum debere ipſum excommunicatum remittere Epiſcopo, ut ab eo abſolvatur, præcipuè cùm eo caſu excommunicatum abſolvendum eſſe ab ipſo Archiepiſcopo expreſsè doceatur *in c.venerabilibus*, *§.ſanè*, *de offic. ordin.lib.6.* Sed ut hunc etiam ſcrupulum amoveamus, tres caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt, cùm excommunicatio ipſa ex tenore proceſſus juſta apparet; tunc enim Archiepiſcopus tenetur ipſum excommunicatum remittere Epiſcopo excommunicanti, ut ab eo abſolvatur, nec ipſum abſolvere valet, cùm injuria fieret excommunicatori, ſi juſtè ab eo excommunicatus per alium abſolveretur, contra textum *in c.ſervetur*, 11.*q.3. c.cùm contingat*, *de offic. deleg.* Secundus caſus eſt, cùm excommunicatio injuſta apparet, quo caſu Archiepiſcopus excommunicatum abſolvere valet, quia nulla fit injuria excommunicatori, cùm ipſa excommunicatio manifeſtam contineat injuſtitiam. Tertius caſus contingit, cùm adhuc dubitatur, nec apparet, juſta, an injuſta ſit excommunicatio: quo caſu poteſt Archiepiſcopus eum abſolvere, ſed ex honeſtate debet eum remittere proprio Epiſcopo, ut ab eo abſolvatur, *dicto §. ſanè;* quo caſu procedit textus *in d.c.ad reprimendam*, ubi quia non conſtabat adhuc de injuſtitia excommunicationis, ideò docetur, Archiepiſcopum Rhotomag. poſſe abſolvere excommunicatos à Lexovienſi Epiſcopo, aut eos illi remittere abſolvendos. Etiam juxta prædictum caſum, in quo ſubditus ſuffraganei conqueritur de injuſtitia excommunicationis prolatæ ab Epiſcopo ex officio, accipiendus eſt textus *in can.9. Concil. Vernenſis*, ibi: *Si quis ab Epiſcopo ſuò degradatus fuerit, & ipſe per contemptum poſteà aliquid de ſuo officio ſine commeatu facere præſumpſerit, & poſteà ab Epiſcopo ſuo correptus & excommunicatus fuerit, quicumque cum ipſo communicaverit ſcienter, ſciat ſe eſſe excommunicatum. Quòd ſi aliquis reclamaverit, quod injuſtè ſit excommunicatus, licentiam habet ad Metropolitanum Epiſcopum venire, & ab eodem ſecundùm canonicam inſtitutionem dijudicetur: interim ſuam excommunicationem cuſtodiat*. Quem canonem exponit Fileſacus *in d. cap.8. de offic. ordin.*

C A P U T XLI.

Idem a *Univerſis Chriſti fidelibus per Lombardiam conſtitutis.*

SI aliquando fortè contingat, quòd ab eis, qui auctoritate Apoſtolica ſunt excommunicationi ſubjecti, noſtræ litteræ cum ſalutationis alloquio obtineantur, non propter hoc excommunicationis credatur ſententia relaxata, cùm per ignorantiam, vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam per ſubreptionem contingit hujuſmodi litteras impetrari: ſicut in *b* Placentinis nuper dicitur contigiſſe, qui cùm ſint propter iniquitatem, quam in Deum, & ejus Eccleſiam commiſerint, excommunicationis vinculo innodati, ſe quaſi abſolutos per hujuſmodi litteras, quas eis pro Templariis miſiſſe dicimur, gloriantur: quamvis non ſimus memores talium litterarum, cùm etſi eis jam excommunicatis exhibitæ fuerint, forſan tamen priùs fuerant impetratæ. Quocirca univerſitati veſtræ per A. ſ. m. quat. eos ſicut excommunicatos arctiùs evitetis, donec à ſuo reſipiſcant errore. In ſimilibus, ſi quando fortè contigerit, ſimile judicium obſervate.

N O T Æ.

1 a UNiverſis.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de reſcript. c.2.* ex qua litteram hujus textus reſtituo.

b *Placentin.*) Jam enim per annos 1199. temporibus Innocen. III. Grumerus Epiſcopus Placentinus factioſos hæreticos Placentinos excommunicaverat: & cùm adversùs eorum impietatem decertans, non potuiſſet eos ad viam veritatis reducere, cum Clero Placentia exceſſit, Cremonamque profectus eſt, poſteàque Innoc. III. Placentinos ſæpe ſæpius monitos diris cenſuris involuit, atque Epiſcopali Cathedra privavit die 9. Octobris, anno 1206. ut refert Ughel. *tom.2. Italiæ ſacræ*, *fol.* 277. Unde de his litteris monitoriis ad Placentinos ſcriptis agit Innoc. *in præſenti.*

C O M M E N T A R I U M.

2 EXcommunicatus non ſolùm verbis poteſt abſolvi ſolemnibus, verùm & factis, quibus gratiam, & indulgentiam illi facere Prælatum, qui eum abſolvere valet, cognoſcatur; veluti ſi Epiſcopus ab eo excommunicatum poſteà ad divina officia admittat, ut Innoc. III. reſcribit *lib.2. regeſtr.* ibi: *Cæterùm interrogatus in judicio coram nobis procurator Gurcen. Epiſcopi, utrum pro excommunicato idem Epiſcopus ſe haberet, reſpondit, quod revera Salzeburgen. Archiepiſcopus excommunicavit Epiſcopum, & Capitulum 4. feria, & poſt tertiam, vel quartam diem dedit ipſi licentiam audiendi divina, & ut divinis officiis intereſſet; quia ipſe propter debilitatem manus celebrare non poteſt, & ex tunc divina ſibi fecit officia celebrari, & exercuit ea, quæ conſueverat exercere. Nos autem interloquendo reſpondimus, quòd ſi res taliter ſe haberet, Epiſcopus idem pro abſoluto eſſet habendus*. Tria autem potiſſima ſigna ſunt indulgentiæ, & reconciliationis erga benemerentes. Primum ſi à Principe admittantur ad adorationem: ſecundùm, ſi ad oſculum: tertium ſi cum benedictione, aut ſalutatione Pontifex illis ſcribat. De primo indulgentiæ ſymbolo extat prophanum teſtimonium Ammiani Marcel. *lib.15.* ubi de Urſicino per admiſſionem ad purpuræ adorationem reconciliato ita ſcribit: *Perſtringebatur Urſicini mentio, ut conſiliis rei bellicæ præſtantiſſimi, fruſtraque gravi injuria laceſſiti, & per admiſſionem Magiſtratum, qui mos eſt honoratior, accito eodem ingreſſu, conſiſtorium offertur purpura multò quàm antea placidius, atque ita ante Principis pedes ſupplices ſtatuerunt*. Cujus adorationis purpuræ mentio extat *in l.1. Cod. de Comitibus & Tribun. lib.12. l.4. C.de Conſul l.1. Cod. de præpoſ. ſacri cubic. l.1. Cod. de domeſtic. & protect. l.1. C. de ſilent. l.ſi quis ſervum 7. C.qui militare, l.fin. Cod. de Palatin. ſacrar. largit. l.2. Cod. de privil. ſcholar. l.1. Cod. de apparit. Præfecti Prætor. l.1. C.de apparit. Præfecti Urb. lib.12. l. reſtituendæ 6. verſ. Ad hæc, Cod. de advocat. diverſ. judic. l.2. C.de Fabric. lib.11.* plura de ea congeſſerunt relati à Solorz. *de honorariis Senator. n.316.* Lipſius *lib.2. elect. cap.6.* Durantius Caſel. *lib.2. var. cap.16.* Salmaſius *in notis ad hiſt. Auguſt. pag.319. & 440.* Demſter. *ad Roſinum lib.3. antiquit. cap.ult.* Salmut. *ad Pancirol. 1.part. memorab. tit.* 46. Grethſerus *lib.1. de cruce*, *cap.53.* Novarinus *1.tom. elect. ſacr. lib.2. cap.70.* P. Pinthus *in ſpicileg. ſacr. to.1. cap.40.* Illuſtr. Ramos *pro Epiſc. Luſit. propoſ.2. ad fin. nu.90.* Unde Legati Principum cùm admittendi ſunt ad adorationem pedum Pontificis, priùs abſolvuntur pro tempore legationis, ne ex ipſa admiſſione abſoluti in perpetuum maneant, ut refert Panormitan. *in præſenti*, *nu.5.* ibi: *Et ideò Papa ſervat, quòd cùm adſunt excommunicati Ambaſſiatores, facit eos priùs abſolvi, & explicata ambaſſiata, reducit eos in priſtinam excommunicationem*. De abſolutione per admiſſionem ad oſculum extat textus diſertus *in c.cùm olim 12. de privil.* ibi: *Te, licèt excommunicatus ab Eugubienſi Epiſcopo dicaris, tamquam non ligatum admiſit ad oſculum*. Ubi notavi, & plura de oſculo pietatis, & charitatis adduxi *in cap. pro illorum*, *de præbend.* Tandem abſolutio contingit per benedictionem cum ſalutatione in litteris excommunicatis miſſis, cujus formulæ initium illuſtrat Ferretius *lib.3. de epiſt. Eccleſ. cap.2.* Unde cùm Pontifex abſolvere non vult excommunicatum, adjicit eam clauſulam, *ſine ſalutatione*. Innocentius III. *lib.2. epiſt.28.* ibi: *Poteſtati, & populis Tarviſinis, ſine ſalutatione*. Notavit Ciron. *lib.2. obſerv.* *cap.14.*

Digitized by Google

*cap.*14. & illuſtrat Dominus Ramos *ubi ſuprà n.*93. Unde ſi ſcienter Pontifex in præſenti excommunicato ſcriberet cum ſalutatione, abſolutus crederetur; ſed quia per obreptionem clauſula illa adjecta credebatur, ideò ait Innocentius, eum abſolutum non credi. Sed quia plerumque dubitabatur, an ſcienter, vel ignoranter Pontifex cum excommunicato communicans, illum abſolvere intenderet, ideò ſtatutum fuit *in Clemen.*1. *hoc tit.* ut etiamſi ſcienter Pontifex cum excommunicato communicaverit, non ideò eum abſolviſſe credatur.

CAPUT XLII.

Idem C. S. a *Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali Apoſt. Sed. Legato.*

Officii. *Et infrà*: Poſtremò quæſiviſti, utrum is, qui propter plures exceſſus *b* pluribus Prælatis jus in ipſum habentibus, excommunicationis eſt vinculo innodatus, & uni Prælatorum de uno tantùm ſatisfacere vult exceſſu, ab eo ſit abſolvendus, de quo ſatisfacere vult eidem; & cùm de aliquo non ſatisfecerit, ab aliis abſolutus valeat nunciari. Quia verò ſuper hoc inter ſcholaſticos diverſæ ſunt ſententiæ diverſorum; nos ad præſens nulli præjudicare volentes, id ſolummodò tibi ſuper hoc articulo reſpondemus, quòd ſupprimenti veritatem abſolutio *c* ſubrepta non prodeſt; & veritatem intelligens, abſolutionem hujuſmodi exhibere non debet.

NOTÆ.

a *Sancti Laurentii*.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*15. *& in c. officii, de elect.* ubi alias partes hujus Decretalis congeſſi.

b *A pluribus Prælatis*.) Poſſe quem iterùm, atque iterùm excommunicari, & tunc variis egere abſolutionibus, probavi ſuprà *in cap. cùm pro cauſa.*

c *Subrepta*.) Probavi ſuprà *in cap. cùm pro cauſa*, & *in cap. ſuper eo, de cohabit. cleric.*

CAPUT XLIII.

Idem a *Ferrarienſi Epiſcopo.*

Reſponſo noſtro poſtulas edoceri, cùm Ferrarienſes excommunicationis, & interdicti ſententiis ſint ligati, an liceat viros, & mulieres ſimul in hebdomada, vel in menſe apud aliquam Eccleſiam convocare, quibus prædices verbum Dei, & eoſdem ad correctionem inducas. Super quo f. tuæ t. reſpondemus, quod ſine ſcrupulo conſcientiæ hoc facere *b* poteris, cùm videris expedire, dummodo contra formam interdicti nullum eis divinum officium celebretur. Præterea quæſiviſti, cùm Ferrarien. civitas interdicto ſit, & *c* excommunicationi ſuppoſita, & ideò ſint ibidem præter baptiſma parvulorum, & pœnitentiam morientium, univerſa ſacramenta eccleſiaſtica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus conſignare. Super quo tibi taliter duximus reſpondendum, quòd ſicut baptizari pueri poſſunt, ſic & baptizati ad confirmationem in frontibus à te poſſunt ſacro chriſmate *d* deliniri.

NOTÆ.

a *Ferrarienſi*.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap.*16. Hugoni videlicet, qui floruit in Eccleſia ex anno 1196. uſque ad annum 1212. ut refert Ughel. *tom.*2. *Italiæ ſacræ*, *fol.*576.

b *Poteris*.) Rectè, nam & olim nemo ſubmovebatur ab Eccleſia tempore concionis, immò omnes admittebantur, tam catechumeni, & hæretici, quàm Gentiles & Judæi: Concil. Carthag.4. *can.*84. ibi: *Ut Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſive Gentilem, ſive hæreticum, ſive Judæum, uſque ad Miſſam catechumenorum*. De cathecumenis extat diſertus locus Tertulliani *lib.*1. *de præſcript. adverſ. hæret. c.*41. ibi: *Quis catechumenus, quis fidelis, incertum eſt? pariter adeunt, pariter audiunt*. D. Auguſtinus *ſerm.*116. *de tempore*, ibi: *Hodie, fratres chariſſimi, ſpecialiter ad competentes humilitatis noſtræ ſermo dirigitur; & quamvis omnibus etiam fidelibus baptizatis admonitio noſtra conveniat; peculiariter tamen eos, qui nunc baptiſmi ſacramenta deſiderant, volumus admonere*. De hæreticis conſtat ex Poſſidonio *in vita D. Auguſt.* ibi: *Libros ejuſdem ſive tractatus mirabili Dei gratia procedentes, inſtructos omni rationis copia, atque auctoritate ſanctarum Scripturarum, ipſi quoque hæretici concurrentes cum Catholicis ingenti ardore audiebant*. De Gentilibus, & Judæis conſtat ex dicto canone 24. Concilii Carthag. & ex Concilio Valentino Hiſpaniæ *can.*1. ibi: *Antiquos canones relegentes cenſuimus obſervandum, ut ſacroſancta Evangelia ante munerum illationem in Miſſa catechumenorum in ordine lectionum poſt Apoſtolum legantur, quatenus ſalutaria præcepta Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel ſermones ſacerdotis, non ſolum fideles, ſed etiam catechumeni, & pœnitentes omnes, qui è diverſo ſunt, audire licitum habeant*. Gregorius Nyſſenus *orat. de Sanctor. baptiſmate* D. Auguſtin. *homil.*49. ibi: *Audite, chariſſimi, membra Chriſti, & Matris Catholicæ filii; quod dico competentibus, audiant fideles, audiant & pœnitentes, audiant catechumeni, audiant, & omnes timeant*. Illuſtrant Ferrar. *lib.*2. *de ritu concion. c.*13. Lantdmeter. *lib.*2. *de veteri mon. cap.*67. Albaſpin. *lib.*2. *obſerv. cap.*29. Morinus *lib.*2. *exercit. cap.*27. Gibalinus *de cenſur. diſquiſit.*7. *quæſt.*5. qui rectè docent, quod licèt excommunicati poſſint adeſſe in Eccleſia, dum prædicatur verbum Dei, tamen ipſe excommunicatus per ſe prædicare non valet, quia tunc daretur communicatio fidelium cum excommunicato. Nec intereſt, quòd in principio concionis recitari ſolet ſalutatio Angelica, atque ita ſi excommunicati adſint in Eccleſia, videtur dari cum eis communio. Nam rectè reſpondet Avila *de cenſur.* 2.*part. cap.*6. *diſp.*11. *dub.*3. *concl.*6. has preces privatas eſſe, quæ etiam pro ſalute excommunicati, & coram illo recitari poſſunt, ſicut Evangelium, aut Pſalmi in eumdem finem dici valent. Gibalinus *ubi ſuprà* Navarrus *in Manuali*, *cap.*27. *nu.*36. Ad divina autem officia audienda omninò ingreſſus Eccleſiæ excommunicatis denegatur. Tertul. *de pudic. cap.*4. *Non modò limine, verùm omni Eccleſiæ tecto ſubmovemus*. D. Iſidorus relatus *in cap.*1. 25.*diſt.* Concil. Vernenſe, de quo *in cap.* 1. *verſ. Oſtiarii*, 21.*diſt. Clement.* 2. *verſ. Nonnulli, de ſenten. excomm.* D. Thomas *in* 4. *diſt.*18. *quæſt.*6. *art.*1. Illuſtrant Morin. *lib.*2. *exercit. cap.*27. Illuſtr. D. Franciſcus Ramos *in ſyntag. pro Epiſcop. Luſitan. propoſit.*3. *nu.*94. & plura de prohibita communione cum excommunicatis in Eccleſia, & divinis officiis, congeſſi *in c. ſacris, de his quæ vi*.

c *Excommunicationi*.) Propter bellum civile, quia favebant Othoni Imperatori; nam his temporibus Innocentii, anno 1209. Azo Marchio Salinguerrani Ferrariæ Prætorem cum valida Ferrarienſium exulum manu Ferraria expulit; ſed Otho Imperator Romæ coronatus, diſcedens Ferrariæ Hugonem Guarinoſum Vicarium conſtituit, ut refert Boſquetus *ad Innocentium libr.*2. *regeſtr.*14. *epiſt.*74. Unde quia Ferrarienſes favebant ipſi Othoni Eccleſiæ hoſti, excommunicati fuerunt.

d *Deliniri*.) Quænam ſacramenta tempore interdicti licitè adminiſtrari poſſint, jam expoſui *in cap. quod in te, de pœnit. & remiſſ.*

CA-

Digitized by Google

CAPUT XLIV.

a Idem.

INquiſitioni tuæ breviter reſpondeo. Credimus diſtinguendum, utrùm alter conjugum pro certo ſciat impedimentum conjugii, propter quod ſine mortali peccato non poſſint carnale commercium exercere, quamvis illud apud Eccleſiam probare non poſſit, an impedimentum hujuſmodi non ſciat pro certo, ſed credat; in quo utique caſu debet priùs excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. In ſecundò verò caſu diſtinguimus, utrùm habeat conſcientiam hujuſcemodi ex crudelitate levi, & temeraria; an probabili, & diſcreta; ſiquidem ad ſui Paſtoris conſilium conſcientia levis, & temerariæ credulitatis exploſa, licitè poteſt non ſolùm reddere, ſed exigere debitum conjugale. Verùm cùm conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili, & diſcreta, quamvis non evidenti, & manifeſta, debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet, ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra judicium conſcientiæ committat offenſam. Tu ergo juxta reſponſionem præſcriptam ſuper illo procedas articulo, de quo nos conſulere voluiſti.

NOTÆ.

a IDem.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.17.* ſed nullibi exprimitur, cui prælato reſcribat Innoc. nec inter ejus epiſtolas editas à Sirleto, & Boſqueto reperitur textus hic: illum tamen expoſui *in cap. litteras, de reſt. ſpol. c.Dominus, de ſecundis nupt.* & videndus eſt Thom. Delbene *tr.2. oper.mor. diſp.10.ſect.13.*

CAPUT XLV.

a *Morinenſi Epiſcopo.*

COntingit interdum, quod dum clericali charactere inſigniti ad turpia lucra divertunt, & ſæcularibus negotiis ſe immiſcent, clericale nomen abominabile redditur cordibus infirmorum. Sanè ſicut accepimus inſinuantibus nobili *b* viro Comite Flandrenſi, ac nobili muliere M. relicta quondam Ph. Flandren. Comitis, in diœceſi tua quidam exiſtunt, qui nec in modo tonſuræ, nec in veſtium forma, nec in qualitate negotiorum de clerico quidquam oſtendunt, ad pœnæ ſubterfugium ſe clericos exhibentes. Quia cùm ſuper exceſſibus, quos ſæculari luxu committunt, ad publica judicia pertrahuntur, circumciſis crinibus, ut poſſint circumvenire vindictam, ſe pro clericis repræſentant, clericalis fori privilegium labiis allegantes, qui factis paulò antè negaverant clericatum: dumque repentina tonſura pœnas eludunt, quas intonſi perverſis actibus meruerunt, per impunitatis fiduciam nutritur in eis audacia delinquendi, & dum impunè delinquunt, quibuſdam efficiuntur in ſcandalum, & aliis in exemplum. Verùm quia privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, ac fruſtrà legis auxilium invocat, qui committit in legem; volumus, & mandamus, ut tales, ſi tertiò à te commoniti, ſeipſos contempſerint emendare; illius efficiantur immunitatis expertes, quæ pro clericorum tutela, & laicorum violentia coercenda noſcitur inſtituta. Tu denique, frater Epiſcope, &c. Datum Laterani v. Idus Januar. Pontif. N. anno xv.

NOTÆ.

a MOrinenſi.) In nulla ex collectionibus antiquis reperitur textus hic; extat tamen inter epiſtolas editas à Boſqueto *lib.3. regeſtr.15. epiſt.200.* ex quo regeſtro inſcriptionem, & litteram reſtituo. De Morinenſi diœceſi egi *in cap.1. de ſolut.* & textum hunc expoſui *in cap.fin. de cleric. conjug. cap.1. de apoſtatis.*

b *Viro.*) Balduino videlicet.

CAPUT XLVI.

a Idem.

IN præſentia dilecti filii, &c. *Et infra*: Nec canonici ſuo Decano excommunicationem objicere poſſint, cùm ſuper hoc nec monitus, nec requiſitus fuerit, nec ipſe propter hoc eum duxerit evitandum; ſed Epiſcopus in menſa, & Canonici communicaverint ei etiam in divinis.

NOTÆ.

a IDem.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. c.2.* nullibi tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex. Textum hunc expoſui *in c.cùm inter, c.dilecti, de except.*

CAPUT XLVII.

a *Spiren. Argent. & Vuarmacien. Epiſcopis, pro deliberatione Salernitani Archiep.*

QUantæ præſumptionis, & temeritatis exiſtat in Rectores Eccleſiæ manus injicere violentas, in Evangelio Dominus proteſtatur, qui ſe in miniſtris ſuis affligi aſſeruit, & in Apoſtolorum Principe alibi ſe perhibuit iterùm crucifigi. Hoc etiam pœnæ qualitas manifeſtè declarat, cùm excommunicationis ſententia in ipſo actu feriat delinquentes, ſi non ſolùm in fratres, & Coepiſcopos noſtros, ſed etiam in minoris ordinis clericos violentiam præſumpſerint operari. Ne autem ſolos violentiæ hujus auctores aliquorum præſumptio crederet eſſe punitos, *b* facientes, & conſentientes pari pœna plectendos canonica cenſura condemnat: eos etiam delinquentibus favere interpretans, qui cùm poſſint, manifeſto facinori deſinunt *c* obviare. Quod bonæ memoriæ C. Papa prædeceſſor noſter hactenus diligenter attendens, auctores, & fautores captionis, & detentionis venerab. fratris noſtri *d* Salernitani Archiepiſcopi excommunicationis nunciaſſet vinculo innodatos, niſi per Imperiales nuncios ſæpè fuiſſet ei, ac firmiter repromiſſum, quòd idem Archiepiſcopus ſine dilatione qualibet libertati priſtinæ redderetur. Ne autem detentio ejus nobis de cætero imputetur, ſi circa liberationem ejus inventi fuerimus negligentes, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, & ſtrictè præcipimus, quatenus nobilem virum Vuicel. de Berc. ex parte noſtra diligentiùs moneatis, ut eumdem Archiepiſcopum à detentionis ſuæ carcere abſolutum ad nos cum honore remittat, nobilitatem ejus gratiarum actionibus proſequentes, quod circa eum ſpiritum compaſſionis exhibuit, & quantum licuit, ſolatium ei humanitatis impendit. Quòd ſi (quod non credimus) ad monitionem veſtram, & venerabilis fratris noſtri *e* Sutrini Epiſcopi, & dilecti filii Abbatis ſancti *f* Anaſtaſii, quos ad hoc ſpecialiter deſtinamus, eum dimitte-

dimittere nolunt, excommunicatum ipſum publicè *g* nuncietis: & ſi qua forſan ab aliquibus Eccleſiis beneficia poſſidet, ea ipſi per cenſuram eccleſiaſticam auferri mandantes, totam terram ejus, immò totam diœceſim, in qua idem Archiepiſcopus detinetur, vel ad quam tranſlatus fuerit detinendus, ſupponatis ſententiæ interdicti. Nos enim dilectis filiis Capitulo Moguntin. dedimus in mandatis, ut ſententiam veſtram faciant inviolabiliter obſervari. Volumus autem nihilominus, & mandamus, ut univerſis Alemaniæ Principibus remiſſionem ſuorum criminum injungatis, ut ſolicitudinis ſuæ ſtudium efficaciter interponant, quod eis mediantibus Archiepiſcopus ipſe liberè ad nos quantocyùs revertatur: ſignificantes eis, quòd ſi id (quod abſit) impletum non fuerit, in totam Alemaniam interdicti cogemur ſententiam promulgare. Quod ſi omnibus, &c.

N O T Æ.

1 a *SPirenſi.*) In hac ſexta collectione, & in quarta, *ſub hoc tit.cap.4.* tantùm legitur, *idem*: ſed inſcriptionem, & litteram reſtituo ex ipſo Regeſtro epiſtolarum Innoc. correcto à Sirleto Cardinali, ubi *lib.1. fol.* 10. reperitur textus hic, Spirenſis Cathedralis Eccleſia eſt in Germania, ſuffraganea Archiepiſcopi Moguntini, cujus Prælato, Othoni videlicet, qui fuit Comes Enemberg. in præſenti reſcribit Innoc. Argentina etiam Eccleſia eſt in eadem Metropoli, ut probavi *in cap. venerabili, de præb.* cujus Prælato, Conrado videlicet, miſſa eſt præſens Decretalis. Similiter & Vuormacienſis (ita legendum) eſt in Germania ſub eodem Archipræſule, ut probavi *in c.1. de cenſibus*. Ejus Epiſcopo Leopoldo in præſenti ſcribit Innocentius.

2 b *Facientes, & conſentientes.*) Juxta tradita *in capit.1. de offic. deleg.*

c *Obviare.* Conſonant textus *in cap. negligere* 55. 2. *quæſt.7. cap. qui poteſt* 8.23. *quæſt.4. cap.1. cap. error, cum ſeq.* 83.*diſt. cap.1. cap. facientis* 3. 86.*diſt. leg. culpa* 50. *leg. nullum* 109. *ff.de R.J. l.2.§.1. l.3.& 4.ff.de noxal.* Et ſanè parœmiale eſt, & decantatum illud Senecæ *in Troade*: Peccare qui non prohibet, cùm poteſt, jubet. Cui conſentiunt Arnobius *lib.2. adverſ. Gentes*, ibi: *cùm non prohibendo, quod oportuerat prohiberi, ceſſatione crimen fecerit proprium, & retentionis diſſimulatione permiſerit prius.* Salvianus *lib.7. de Provid. Poteſtas quippè magna, & potentiſſima, quæ inhibere ſcelus maximum poteſt, quaſi probat debere fieri, ſi ſciens patitur perpetrari: in cujus enim manu eſt, ut prohibeat, jubet agi, ſi non prohibet admitti.* Petrus Bleſenſis *epiſt.*149. *Ipſa taciturnitas ejus præſumitur ad conſenſum; videtur enim conſentire, qui cùm poſſit, & deberet, non corripit: & diſſimulatrix patientia ſocietatis occultæ ſcrupulo non carebit.* Alia in eamdem ſententiam congeſſerunt Ritherurſius *ad Salvianum, pag.*323. Deſider. Heraldus, & Bulengerus ad Arnobium *ubi ſuprà*, Petr. Faber, & Gothofredus *in dicta l.culpa, & dicto cap.nullum*, Amaya *in l.3. Cod. de canone largit. nu.*16. Solorzanus *emblem. ad praxim*; notarunt Flores de Mena *l.1. quæſt.*18. P. Mendo *lib.3. de jure Academ. quæſt.*37. & nos *in cap.3. de hæreticis*.

d *Salernitani.*) Nicolai videlicet: nam anno 1192. defuncto Tancredo Rege Siciliæ, Henricus Imperator 3 injurias ulturus, & ut Regnum illud occuparet, copias paravit, Vuillelmus autem Tancredi filius unà cùm matre, & ſororibus, viribus ſuis non fidens in prærupti montis Caltabilocte caſtrum confugit, Imperator Meſſana, aliiſque urbibus Siciliæ blandè allectis ſub pollicitationum ſimulatione, ideſt, ut ſi Vuillelmus regno ſe abdicaret, ei Tarenti Principatum, ejuſque matri Comitatum Lecii ipſe elargiretur; Vuillelmum Regem, Siviliam matrem, filiaſque in poteſtatem ſuam redegit 3. Kal. Jan. anno 1195. ut referunt Baronius *anno* 1194. Facel. *in decad. fol.*472. Sed perfidus Imperator eos omnes cum Nicolao Archiepiſcopo Salernitano, Richardo Comite Avelli, Rogelio fratre Matthæi Cancellarii, Epiſcopo Oſtrunenſi, & Tranenſi, aliiſque Regni Proceribus in Germaniam veterem coegit, ibique ſuppliciis affectos carceri mancipavit. Sed Innocent. III. præſenti epiſtola, & alia miſſa Epiſcopo Sutrienſi, & Abbati S. Anaſtaſiæ, ut inde educerentur, curavit. Ergo excommunicationis minis per Epiſcopos intentatis, adnitente etiam Philippo Sveviæ Duce, ipſius Imperatoris fratre, omnes priſtinæ libertati ſunt reſtituti, excepto Rege, qui Regno exauthoratus, oculis erutis, atque genitalibus reciſis, carceri ad mortem uſque mancipatus fuit, ut refert D. Rochus Pirro *in chron. Reg. Siciliæ, an.*1194.

e *Sutrini.*) De Eccleſia Sutrienſi, ſeu Sutrina, egi *in cap. cùm Eccleſia, de cauſa poſſeſſ. & propr.*

f *Sancti Anaſtaſii.*) Legendum eſt ſanctæ Anaſtaſiæ, quod monaſterium Ordinis eſt D. Benedicti in Sicilia, & ipſius Abbatiæ præſentatio ſpectat ad noſtrum Monarcham, ut refert, & probat Barboſa *lib.3. voto* 89. *in princip.*

g *Nuncietis.*) Quia manus violentas injeciſſe creditur, qui clericum in carcere, aut ſimili loco detinet, *cap.2.* 4 *hoc tit. in 2.collect.* ubi probavi *in cap. deſideres, hoc tit.*

C A P U T XLVIII.

Idem *in Concilio a Generali.*

SAcro approbante Concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti commonitione præmiſſa, & præſentibus perſonis idoneis, per quas, ſi neceſſe fuerit, poſſit probari monitio, promulgare præſumat; quia ſi contrà præſumpſerit, etſi *b* juſta fuerit excommunicationis ſententia, *c* ingreſſum Eccleſiæ per menſem unum ſibi noverit interdictum, alia nihilominus pœna mulctandus, ſi viſum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujuſquam abſque manifeſta, & *d* rationabili cauſa procedat; ad quam, ſi fortè aliter proceſſerit, & requiſitus humiliter proceſſum hujuſmodi non curaverit abſque gravamine revocare, gravatus apud *e* ſuperiorem judicem deponat de juſta excommunicatione querelam; quod ſi abſque periculo moræ poteſt, ad excommunicatorem illum cum ſuo mandato remittat, intra competentem terminum abſolvendum; alioquin ipſe vel per ſe, vel per alium, prout viderit expedire, ſufficienti cautione recepta, munus ei abſolutionis impendat. Cùmque adversùs excommunicatorem de injuſta excommunicatione conſtiterit, excommunicator condemnetur excommunicato ad intereſſe, aliàs nihilominus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit, ſuperioris arbitrio puniendus, cùm non levis ſit culpa tantam infligere pœnam inſonti, niſi forſan erraverit ex cauſa probabili, maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat. Verùm ſi contra excommunicationis ſententiam nihil rationabile fuerit à conquerente probatum, idem & ſuper injuſta excommunicationis moleſtia per pœnam ad intereſſe, vel aliam ſecundùm ſuperioris arbitrium, niſi forſan & ipſum probabilis error excuſet, & ſuper eo, pro quo juſta fuerit excommunicatione ligatus, per cautionem receptam ſatisfacere compellatur, vel in priſtinam reducatur ſententiam uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervandam. Si verò judex ſuum recognoſcens errorem, paratus ſit talem revocare ſententiam; & is, pro quo lata fuerat, ne abſque ſatisfactione revocet illam, appellet, appellationi non deferat in hac parte, niſi talis error ſit, de quo meritò debeat, vel valeat dubitari: & tunc ſufficienti cautione recepta, quòd coram eo, ad quem extitit appellatum, vel delegato ab ipſo juri parebit, excommunicatum abſolvat, ſicque pœnæ ſubſcriptæ minimè ſubjacebit: cavens tamen omninò, ne voluntate perverſa in alterius præjudicium mentiatur errorem, ſi diſtrictionis canonicæ vult effugere ultionem.

NOTÆ

Digitized by Google

N O T Æ.

a G*Enerali.*) Lateranenſi videlicet, ut legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap.*1. & reperitur textus hic in ipſo Concilio, *can.*47.

b *Juſta.*) Ex cauſa videlicet; nam quoad ordinem
1 judicialem injuſta eſt, ut ſtatim dicemus.

c *Ingreſſum Eccleſiæ.*) Quæ pęna etiam ſtatuta reperitur ex aliis cauſis *in c.is, qui, hoc tit. in 6. c.Epiſcoporum 8. de privil. eod. lib. cap. præſenti, de offic. ordin. eod. lib. c.exigit, de cenſibus, eod. lib.* & hac pœna uſus fuit D. Ambroſius cum Imperatore Theodoſio *in c.cùm apud 69.11.q.3.* Et cùm hæc pœna ad tempus imponitur, ut in præſenti, & *in cap.1.§.ſi quis, hoc tit. in 6.* Elapſo tempore, ab Eccleſiæ ingreſſu interdictus, ipſo jure reſtitutus cenſetur, *c.ſi quis amodo 81.diſt. c.non eſt vobis, de ſponſ.* docent P. Greg. *lib.4. partit. tit.15.cap.4.*

d *Rationabili.*) Et gravi videlicet; nam niſi pro pec-
2 cato mortali excommunicatio imponi non poteſt, *c.nemo, c.Epiſcopi, c.nullus, 11.qu.3.* aut propter notoriam contumaciam in obediendo Eccleſiæ, ut *in cap.2.de majorit. & obedient. c.ſacerdote, de conſecrat. diſt.2. c.ſi quis ex clericis, de vita, & honeſt. cleric.* Theophilus *de litt. mon. l.2.c.9.* Nec contrarium probatur *in c.duo, 96.diſt.* in illis verbis: *Pro culpa, quæ aliis ſacerdotibus non adeò gravis videbatur.* Ex quibus videbatur excommunicationem prolatam fuiſſe. Nam reſpondetur, illa verba non eſſe intelligenda, ut verè cauſa levis fuiſſet, ſed quòd falsò ſacerdotibus talis videbatur. Nec etiam contrarium probat D. Auguſt. *in c.ſi habent, 24.q.3.* ubi cùm ageret de quodam presbytero, qui ex levi cauſa fideles anathematizabat, ait ſe illud non facturum, *niſi graviſſimè commoveret*; nam ea verba, *niſi graviſſimè commoveret*; ita accipienda ſunt, ideſt, ſi ita commoveretur, ut extra ſe eſſet. Nec etiam contrarium probat textus *in c.qua fronte, 26. de appell.* ubi deciditur, poſſe proferri excommunicationem ob contumaciam, vel aliam cauſam. Igitur abſque contumacia dari poteſt cauſa, ob quam excommunicatio proferatur. Nam in eo textu non docetur, aliam cauſam præter contumaciam ſufficere ad proferendam excommunicationem, ſed tantùm aſſeritur, ad proferendam excommunicationem immediatè neceſſariam eſſe contumaciam, & mediatè aliam cauſam abſque contumacia ſufficere ad excommunicationem infligendam.

e *Superiorem.*) Qui abſolvere debet, aut excommunicatum remittere abſolvendum ipſi Epiſcopo, qui excommunicavit, juxta tradita ſuprà *in cap. per tuas.*

C O M M E N T A R I U M.

EX hoc canone talis communiter deducitur aſſertio :
3 Concluſio traditur, & probatur. *Prælatus non debet excommunicare ſubditum, niſi competenti monitione præmiſſa.* Probant eam textus *in c.Deus, §.omnipotens, 2.q.1. c.canonica 107.11.q.3. c.indignum 21.§. debet, 12.q.2. c.de illicita, 24.q.3. c.conſuluit, de offic. deleg. c.cùm ſpeciali, de appellat. cap.contingit, el 2. hoc tit. c.Romana, c.ſtatutum, c.conſtitutionem, hoc tit. in 6.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti, & de poteſtate Epiſcop. alleg.125.* Petr. Greg. *lib.4. partit. tit.16. cap.6.& lib.31. ſyntag. cap.9. num.9.* Guttier. *lib.2. canonic. cap.16.* Fermoſin. *in cap.1. de judic. qu.23.* Hurtado *de excommun. diſp.9. diffic.3.* Suarez, Sayrus, Alterius, & alii de cenſuris ſcribentes, relati à Gibalin. *de cenſur. diſp.6. per tot.* Alteſſerra *in præſenti.*

Sed pro dubitandi ratione in præſentem aſſertionem
4 Impugnatur tradita aſſertio. ita inſurgo. Si monitio deſideraretur ad excommunicationem, non poſſet ignorans, aut abſens excommunicari: ſed tam abſens, quàm ignorans poteſt excommunicari: igitur quia trina monitio ad excommunicationem non deſideratur. Major patet, minor autem probatur *ex c.de manifeſta 17.2.q.1. c.cùm ſit Romana 5.§.ultim. de appell.* in quibus factum D. Pauli 1. *ad Corint.5.* refertur, qui Corinthium quemdam abſentem, & requiſitum excommunicavit, ibi: *Ego præſens ſpiritu, abſens autem corpore jam judicavi.* Ergo excommunicatio nulla præmiſſa monitione, in abſentem, & ignorantem proferri poteſt. Augetur hęc dubitandi ratio ex eo, nam excommunicatio, ſeu quælibet alia cenſura, ſtatim atque profertur, ligat, quia ſecum trahit executionem, *c.paſtoralis, 53. §.verùm, de appell.* & ideò in abſentem prolata eo animo, ut ſtatim liget, habet effectum; quia excommunicatio pendet ab animo, & intentione proferentis, qui poteſt velle, ut ſtatim effectum habeat, vel cùm ad ejus notitiam pervenerit, ut plerumque fit, *cap.viduam 49. §.adverſus, 2.qu.6.* & ignarum excommunicatione affectum fuiſſe, ſupponitur *in c. Apoſtolicæ 9. de cleric. excommunicat.* Ergo quia abſque ulla monitione excommunicatio proferri poteſt.

Qua dubitandi ratione non obſtante vera eſt præſens
aſſertio, pro cujus expoſitione ſcire oportet, eſſe in Ec- 5 De poteſtate excommunicandi.
cleſia poteſtatem ordinatam ad ipſius regimen in foro exteriori per cenſuras, & pęnas, quæ ad bene regendam fidelium Rempublicam neceſſariæ ſunt: quæ poteſtas juriſdictionis appellatur, ad quam pertinet non tantùm vis directiva, ad ferendam legis obligationem, verùm etiam vis coercitiva, quæ proptereà vocatur poteſtas fori contentioſi: quam quidem poteſtatem à Chriſto Domino Eccleſia accepit, *Matth. c.16.& 18.* ibi: *Quodcumque ligaveris ſuper terram, &c.* Et *c.ſolicitè, de majorit. & obed.* Ex quibus, & aliis auctoritatibus congeſtis ab Hallierio *lib.4. de juriſd. hierar. art.7.§.5.* cognoſcitur, Eccleſiam habere poteſtatem ferendi cenſuras; nam verbum, *ligaveris*, eccleſiaſticam cenſuram magnoperè importat, quę eſt vinculum quoddam, ſeu ligamen, ut probant Suar. *de cenſur. diſp.1.ſect.2.n.3.* Gibalin. *eod.tract. diſq.3. qu.1.* & ſæpè uſos fuiſſe D. Petrum, & Paulum hac poteſtate cenſurarum, conſtat ex canone 28. aliàs 30. Apoſtolorum, *ex epiſt.1. ad Corinth. cap.5.* ibi: *Tradi ſathanæ.* Et *ep.16. Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema.* Et ita hanc poteſtatem ex Eccleſię inſtitutione agnoverunt Cœleſtin. Papa *epiſt.2.* Urbanus *epiſt.1.* Fabianus *epiſt.1.& 2.* congeſti à Suario, & aliis de cenſuris agentibus.

Ut autem excommunicatio non ſolùm validè, verùm
& juſtè proferatur, non ſolùm cauſa gravis præcedere 6 De trina monitione.
debet, verùm & monitio in omnibus ſententiis ab homine proferendis: quod non procedit in excommunicationibus à jure impoſitis, quia lex ipſa quotidie monet, ut *in c.Apoſtol. §.fin.de re judic. lib.6. c.penul. de immun. Eccl. eod.lib.c.2.§.ſi quis autem, ne clerici vel mon. eod.lib. Clem.1. in princ. de ſequeſt. poſſeſ. Clem. in fin. de pœnit.* Circa hanc autem monitionem nonnulla obſervanda ſunt. Primùm, ut trina ſit, ideſt, ut reus ter moneatur, *c. contingit 2. hoc tit.* idque appellant Domini præceptum Patres Concil. Rhotom. *in c.omnes, 16.q.6.* & Nicol. *in c.presbyterorum, 16.q.4.* & PP. Concil. Pariſien. *in c. de illicita, 24.q.3.* eamdem trinam monitionem repetunt ex Evangelica auctoritate, quia nempe Chriſtus Dominus docuit apud Matth. *c.18.* ut peccantem fratrem primò moneamus ſecretò, deinde duos teſtes adhibeamus, denùm deferamus ad Eccleſiam, quam ſi non audierit, habeamus illum pro Ethnico, & Publicano. Ad exemplar igitur illius ordinis, quem ſervandum Chriſtus Dominus præcipit in correctione fraterna, voluit Eccleſia trinam monitionem præmitti ante cenſuram, quæ ad emendationem quoque rei dirigitur. Accedit exemplum juris civilis, juxta quod in caſibus, in quibus monitio neceſſaria eſt, trina præſcribitur, *l.4.ff.de pignor. act. l. contumacia, ff.de re judic. l.8.& 9. C.quomodo, & quando, l.ult. C.Theod. de SC. Claudiano, novel.117. §.penul.* Cujac. *l.20.obſerv.c.11.* Quare monitio, quæ trina vice fit, canonica, & legitima dicitur *in c.fin. de vit. & honeſt. cleric. c.contingit, el 2. hoc tit.* quaſi in utroque jure probata. Hæc autem trina monitio fieri debet per diſtincta intervalla aliquot dierum, ut ita reus tempus habeat ſeſe emendandi: non eſt tamen neceſſariò realiter trina, immò ſatis eſt, ſi formaliter multiplex ſit, & realiter una, quæ ſimul plura intervalla aſſignet, veluti ſi quindecim dies præſcribantur, quinque pro prima monitione, totidem pro ſecunda, & reſidui pro tertia, & peremptoria, ut docetur *in c.conſtit. hoc tit. in 6.* quod & jure civili obſervatur in tribus edictis à Prætore proponendis; nam poteſt eam conjunctim, vel disjunctim proponere, *l.ad perempt.68. leg. & tertium 70.ff.de judic.* probant Vultejus *diſcep.jur.c.2.* Paſchard. *in tr.de primo, & ſecundo decreto.* Deinde canonica hæc monitio debet continere nominatim eos, qui monentur vel nomine proprio, vel indubitabili ſigno, *c.licèt, de teſtib. c.2. hoc tit. in 6.* argumento legis *certum, ff.de rebus credit. l.2.ff.de liber.& poſth.* Debet etiam fieri perſonaliter ei, qui monetur, niſi fraudulenter latitet, ita ut perſonaliter moneri nequeat, ut latiùs proſequuntur Covar. *in c.alma, 1.p.§.9. n.4.* Gibal. *de cenſur.diſq.6.q.1.* item debet fieri præſentibus idoneis perſonis, ut probari poſſit juxta præſentem textum. Tandemque fieri debet auctoritate, & juſſu ipſius judicis, qui ſententiam profert, ut docet alia de hac monitione, adducens Gibal. *d. diſq.6. per tot.*

His ſuppoſitis apparet ratio præſentis conſtitutionis, 7 Traditur ratio decidendi.
quæ ex eo provenit, nam cùm finis principalis excommunicationis ſit emendatio peccati commiſſi, & evitatio futuri, nec eo duplici fine ſublato maneat ampliùs cenſura,

Digitized by Google

atque ex eo fine intrinſeco proficiſcatur neceſſitas alicujus monitionis præviæ, ideò PP. Concil. Later. ſtatuerunt, ut ſemper competens monitio præcederet ipſam excommunicationem. Facit, quòd Servius *ad Virgil.8. Æneid.* ait, fulmen aliud eſſe oſtentatorium, quo metus incutitur; aliud peremptorium, quo puniuntur nocentes. Et Seneca *lib.2. natur. qq.* fulgurationem à fulmine diſtinguit, quòd fulguratio oſtendat ignem, fulminatio emittat: illa ut comminatio eſt, & tonatio ſine ictu; iſta jaculatio cum ictu. Sic etiam in excommunicatione eam debet præcedere aliqua comminatio: ſed ſi excommunicatio proferatur nulla præmiſſa monitione, erit quidem injuſta, utpotè prolata contra juris ordinem, ſed valida. Covar. *d.§.9.n.7.* ſi aliquos caſus excipias. Primus eſt, ſi judex delegatus juſſus ſit excommunicationem proferre, monitione præmiſſa, quia cùm forma litterarum ſervanda ſit, *c.cùm dilecta, de reſcrip. c.Piſanis, de reſtit. ſpol.* ideò excommunicatio prolata contra formam ipſius delegationis nulla eſt. Covar. *d.§.9.n.8.* Gibal. *d.diſq.6. q.4.* Alius caſus eſt, cùm excommunicatio profertur in participantes, ſive communicantes cum excommunicato; quia debent priùs moneri, ut à tali participatione ſe abſtineant, alioquin ejuſmodi excommunicatio defectu præviæ monitionis non ſolùm injuſta, verùm & nulla eſt, quia ita ſpecialiter cautum eſt *in cap.ſtatuimus, hoc tit. in 6.* Docuerunt Navar. *in manual. c.27.n.4.* Hurtad. *de excomm. diſp.9.diffic.3.*

8 Diluitur dubitandi ratio.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, nam licèt Suar. *de cenſur.diſp.4.ſect.12.n.2.* docuerit, quòd Apoſtolus potuit Corinthium excommunicare abſentem, ita ut cenſura non ligaretur, quouſque ei nota fuiſſet, & intimata; & ita factum fuiſſe ſibi perſuadeat ex eo, quòd antequam excommunicatio ad ejus notitiam perveniret, non poterat illum effectum operari, quem Apoſtolus intendebat, ſcilicet, ut ſpiritus ejus ſalvus fieret; nec alium moralem, ut ipſe alios vitaret, & ab aliis vitaretur. Tamen omiſſa hac ſententia veriùs eſt, ex facto D. Pauli, & ex dicto capite *de manifeſta*, apertè probari in abſentem, & ignorantem excommunicationem proferri poſſe, ut docuerunt Gloſſa *in c. Apoſtolicæ, v.Probabilis, de cleric. excom.* Hoſtienſ. *ibi, n.1.* Anchar. *n.2.* Covar. *in c.alma, 1.p.§.10.n.7.* Ugolin. *de cenſur. tabul.1.c.9.§.8.n.1.* Nec obſtat conſideratio P. Suarez, namque ſi Apoſtolus potuit Corinthium ita excommunicare abſentem, ut cenſura non obligaretur, quouſque ei nota fuiſſet, potuit etiam illum ignorantem excommunicare; & ita feciſſe, magis ſuadent verba ipſius Apoſtoli, quæ ſatis innuunt, Corinthium per excommunicationem jam traditum fuiſſe ſatanæ, ut factum illud refertur *in c.quod crudele 44. c. quos Chriſtus §.fin.23.q.4.* quia ejus crimen erat ita notum, ut nulla tergiverſatione celari poſſet, ut inquit D. Ambroſ. *ibi*. Oportet tamen, ut juſtè in abſentem, & ignorantem excommunicatio proferatur, quòd priùs legitima monitio præcedat; namque abſens, & ignorans, ſi legitimè priùs commonitus nolit reſipiſcere, verè contumax redditur, & ut talis juſtè excommunicatur. Nec obſtat textus *in d.c.cùm ſit Romana, §.fin.* ibi: *Irrequiſitum*. Nam eo verbo non ſignificatur, Corinthium non monitum excommunicatum fuiſſe, ſed non vocatum, quia talis vocatio in notoriis non eſt neceſſaria, ut explicant Gloſſa ibi, & Cujacius, Suar. *d.ſect.11,n.1.* Marius Alter. *de cenſ. l.3.diſp.3.c.4.* Ugolin. *tabul.1.c.18.n.1. verſ.3.* & ita Corinthium Apoſtolus monuit, licèt poſteà non vocatum, ſed irrequiſitum excommunicavit, quia notorium erat illius peccatum. Suar. *d.ſect.11.n.1.* Balboa *in c.1.de judic.n.28.* Quo modo etiam procedunt textus *in d.c.de manifeſta 2.q.1.c.inter querelas, 23.q.4.c.eos qui, 32. quæſt.5.*

Sed ſuprà traditæ aſſertioni obſtat textus *in c.Guiliſarius 23.q.4.* ubi refertur, Silverium Pontificem excommunicaſſe Guiliſarium Patricium, nulla monitione præmiſſa. Igitur quia non deſideratur monitio, ut excommunicatio proferri poſſit. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Silverium Pontificem non excommunicaſſe Guiliſarium Patricium, ſed potiùs declaraſſe ipſum in excommunicationem incidiſſe, & ita excommunicatum anathematizaſſe propter horrendum, & immane ſcelus capiendi, detinendique ipſum Pontificem, ut explicat Turrianus *pro epiſt. Clem. l.8.c.36.* Covar. *in c.alma, 1.p. §.8.n.6.* Balboa *in c.10.de judic.n.42.* Etiam opponi ſolet textus *in c.illud, de cleric. excomm.* ibi: *Non crediderat, quòd monitione præmiſſa*, &c. Ex quibus deducitur, excommunicationem abſque monitione ritè prolatam fuiſſe. Ergo etiam monitione non præmiſſa excommunicatio rectè profertur. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, in eo textu non agi de hac monitione permittenda ante excommunicationem, ſed de monitione, quam facere tenetur quilibet judex delegatus ante exercitium ſuæ juriſdictionis, de qua egi *in cap.cùm in jure peritus, de offic. deleg.*

9 Exponitur c. Guiliſarius c. 23. q. 4. c. illud, de cler. excomm.

C A P U T XLIX.

Honorius III. a *Bononienſi Epiſcopo*.

NOverit fraternitas tua, quòd nos in Baſilica Principis Apoſtolorum, præſente Rev. in Chriſto fil. N. Illuſtri Romanorum Imperatore, & ſemper Auguſto, in celebratione Miſſarum, poſtquam capiti ſuo impoſuimus Imperii diadema, de conſenſu fratrum noſtrorum, accenſis *b* candelis excommunicavimus ex parte Dei omnipotentis, auctoritate quoque Apoſtolorum Petri, & Pauli, & noſtra omnes hæreticos utriuſque ſexus, quocumque nomine cenſeantur, & fautores, receptatores, & defenſores eorum, necnon & qui de cætero ſervari fecerint *c* ſtatuta edita, & conſuetudines, vel potiùs abuſiones introductas contra Eccleſiæ libertatem; & niſi ea de *d* capitularibus infra duos *e* menſes poſt hujus publicationem ſententiæ fecerint amoveri. Item excommunicavimus ſtatutarios, & Scriptores ſtatutorum ipſorum, necnon Poteſtates, Conſules, & Rectores, & Conſiliarios locorum, ubi de cætero hujuſmodi ſtatuta, vel conſuetudines editæ fuerint, vel ſervatæ; necnon & illos, qui ſecundùm ea capitularia præſumpſerint judicare, vel in publicam formam ſcribere judicata.

N O T Æ.

1 a *BOnonienſi.*) Ita etiam legitur in quinta collectione *ſub hoc tit.de conſtit. c.2.* ex qua collectione reſtituo integram textus. In præſenti ſcribit Honorius Henrico Epiſcopo Bononien. nam cùm ejus tempore Bononienſes, Narnienſes, Spoletani, & Ferrarienſes, aſſumpto vexillo libertatis, contra Eccleſiam Romanam, & libertatem Eccleſiaſticam varia ſtatuta feciſſent, ut refert Anonymus in vita Gregor. XI. ideò præſentem edidit conſtitutionem Honorius III. ut ea ceſſaret, & Fridericus Imperator ſtatim ac coronatus fuit, libertates Eccleſiæ reſtituit: quòd privilegium refert Ughel. *tom.2. Ital. ſacræ, in ſerie Præſulum Eccleſiæ Bononienſis*; & ipſo die inaugurationis ſuæ, anno 1220. conſtitutionem edidit, quæ extat *in authent. caſſa, C. de ſacroſ. Eccleſ.* & in quinta compilatione, *ſub tit. de conſt.* qua Fridericus irrita eſſe jubet omnia ſtatuta, & conſuetudines introductas contra Eccleſiæ libertatem. Ex qua conſtitutione lucem accipit præſens textus, ut jam notavit Pe-
2 trus Marcha *lib.2. concord. c.11.n.7.*

b *Candelis accenſis.*) Juxta ſolemnitatem, quæ adhiberi ſolet in pronunciatione anathematis, de qua *in cap.non debent, 11.qu.3.* & in Concil. Lemov. 2. qua uſi fuerunt Innocent. IV. adversùs Imperatorem Fridericum II. & in Concil. Lugdun. 4. & anteà Alexander III. cùm ageretur de pace inter ipſum, & Fridericum Oenobarbum, ut refertur *in chron. Romualdi Salernitani*, ibi: *Papa excommunicavit eos, qui pacem infringebant; & ſicut hæ candelæ extinguuntur, ſic eorum animæ æternæ viſionis lumine priventur: cùmque candelæ eſſent projectæ de manibus, Imperator alta voce cum aliis, Fiat, exclamavit*. Plura de hoc ritu adducit Theophilus *tom.14. de litt. monit. lib.2.*

c *Statuta.*) Similiter etiam de ſtatutis à Piſanis editis ſcribit Honorius *in cap. gravem, hoc tit.* & latè de his ſtatutis egi *in cap. Eccleſia, de conſtit.*

d *Capitularibus.*) Capitulare eſt collectio capitulorum, 3
qualis illa Anſeguiſi eſt, & canones, ac leges appellari ſolent capitula. Lupus Ferrarienſis *epiſt.42. Canones eoſdem, ſive ut vos vocatis, capitula*. Hadrian. Pontifex *ad Carolum Magn. ep.3. Inter quæ edidit nobis capitulare adversùs Synodum, quæ pro ſacrarum Imaginum erectione in Nicæna acta eſt*. Illuſtrat Gerard. Voſſius *lib.3.*

de

Digitized by Google

de vitiis, ſerm.c.3. Etiam capitulare dicitur liber civitatis, in quo decreta, ſtatuta, & conſuetudines inſeruntur, quo modo in præſenti capitularia accipiuntur, ut notarunt Gloſſa *in præſenti*, Ciron. *in notis ad hunc textum*.
c *Duos menſes.*) Nam regulariter leges non obligant, niſi poſt promulgationem, & aliquod tempus elapſum, ut omnis ignorantia vitetur, *cap. non magnopere 3. ne clerici, vel monachi, cap. cùm infirmitas 13. de pænit, & remiſſ. cap.1. de conceſſ. præbend. lib.6.* pluribus relatis illuſtrat Vela *diſſert.45. num.47.*

C A P U T L.

Idem a *Magiſtro, & Fratribus hoſpitalis Hieroſolymitani.*

b Canonica conſtitutione cavetur, quòd monachi, & canonici regulares quocumque modo ſe in clauſtro percuſſerint, non ſunt ad Ap. Sed. mittendi, ſed ſecundùm providentiam, & diſcretionem ſui Abbatis diſciplinæ ſubdantur: quòd ſi Abbatis diſcretio ad eorum correctionem non ſufficit, providentia eſt diœceſani Epiſcopi adhibenda, niſi exceſſus difficilis fuerit, & enormis, propter quem meritò ſit ad Rom. Eccleſiam recurſus habendus. Nos ergo veſtris ſupplicationibus inclinati, ad vos ſtatutum hujuſmodi duximus extendendum, auctoritate præſentium ſtatuentes, ut in tali caſu, niſi majoris ſit providentia requirenda, per Priorem veſtrum, qui ſicut audivimus, presbyter eſſe debet, fratribus veſtris abſolutionis beneficium impendatur.

N O T Æ.

1 a Magiſtro.) Guarino videlicet, vulgò de Montegaudo, qui fuit Magiſter hujus inclitæ Religionis, ut referunt Voſſius *in hiſtoria Melitenſi, cap.14.* Scano *in propugnaculo hujus religionis, diſcep.2. c.2.nu.26.* Textum hunc reſtituo ex quinta collectione, ubi *ſub hoc capit.1.* reperitur, prout hic tranſcribitur.

b *Canonica.*) Relata *in capit.2. ſuper hoc tit.* ubi textum hunc expoſui. 2

c *Presbyter.*) Qui magis idoneus ex omnibus capellanis, & clericis eligitur, ut illis præſit, ut referunt P. Greg. *l.15.ſyntag.c.34.n.5.* Scanus *in propug. diſcep.2.cap.4.* qui *ex n.11.* agit de hujus Prioris officio, & juriſdictione.

C A P U T LI.

Idem *H. tit. S. Praxedis Presbyt.* a *Card. Ap. Sed. Legato.*

Super eo, quòd monachi Græci, & Eremitæ propter inobedientiam ſuam ſuſpenſionis, & excommunicationis vinculo ligati, nolunt ad mandatum Eccleſiæ, niſi per manualem *b* promiſſionem redire, hoc tibi duximus reſpondendum, quòd ſi nullatenus poſſunt induci ad præſtandum juxta formam Eccleſiæ juramentum, ipſos hac vice cùm permiſſione poteris recipere manuali, cùm undique conſideratis locorum, & temporum qualitatibus, ſeveritati ſit aliquid detrahendum.

N O T Æ.

a Cardinali.) Ita etiam legitur in quinta collectione,
1 *ſub hoc tit. c.2.* ex qua tranſcribo textum hunc.
b *Manualem promiſſionem.*) Licèt quilibet excommuni-
2 catus ante abſolutionem teneatur juramento promittere ſe pariturum Eccleſiæ mandatis, *c.cùm deſideres, cap.ad hæc, c.nuper, c.de cætero, hoc tit.* tamen in præſenti caſu ob duritiam Græcorum Honorius permiſit, ut illi ad Eccleſiam redeuntes tantùm manualem promiſſionem facerent, ideſt ſimpliciter abſque juramento promitterent ſtare mandatis Eccleſiæ; ut etiam obedientia manualis accipitur *in c.bis, de majorit.& obed.* Unde optimè deduxerunt Hoſtienſis, & Abbas in præſenti, tantùm Pontificem diſpenſare poſſe, ut abſolutio impendatur excommunicato, non adhibitis requiſitis, & cæremoniis à jure præſcriptis: & peccatum lethale eſſet abſolvere excommunicatum non adhibitis cæremoniis in cæremoniali Romano ſtatutis, præcipuè ubi adeſt ſcandalum. Docuerunt Suar. *de cenſur. diſp.19.ſect.2.* Reginald. *lib.9. in praxi fori, c.4.ſect.3.* Turrian. *de cenſur. l.3.diſp.14.dub.3.* Navar. *in manual. c.26.n.9.& in c.1.de pænit. diſt.6.nu.3.* Hugolin. *de cenſur. 3.p.§.1.nu.4.* Coninch *de ſacram. & cenſur. diſp.14.q.11.§.n.203.* Àvila *de cenſur. l.2.diſp.2.dub.2.* Henriq. *in ſum. 2.p.l.3.c.29.n.3.* Filliuc. *in ſumm. t.1.tr.11.c.10.n.333.* Peyrinis *in opuſc. mor.tr.de formul. Præl. regul. c.1.n.2.& 7.* Villal. *in ſumm. t.1.tr.17.diffic.24.n.7.* Bonac. *de cenſur. diſp.1.de cenſur in communi, punct. ult. propoſ.3.* Quare caveant judices eccleſiaſtici, ne abſolutionem facilè concedant judicibus ſæcularibus effractoribus, ſeu violatoribus immunitatis eccleſiaſticæ, niſi adhibitis prædictis cæremoniis, ut exemplo faciendum docuerunt S. Ant. Archiep. Florent. referente Epiſcop. Monopl. *in hiſtor. S. P. Dominici, l.1.c.146.* F. Barthol. à Martyribus Archiep. Brachar. ut tradit Munoz *in ejus vita, l.3.c.10.* S. Th. à Villanova, referente Michaele Salon. *in ejus vita, cap.5.* Abulenſis dum eſſet Cancellarius Salmantinus, ut refert Ægidius Gonz. *in theatr. ipſius Eccl. Præſul.* Tolet. referente Mariana *lib.18. hiſt. Hiſpan. cap.18.* & hoc anno 1669. D. Gabriel Eſparza Epiſcopus Salmanticenſis.

C A P U T LII.

Idem a *Bituricenſi, & Carnot. Decano, & Subdecano Aur.*

Venerabili fratre noſtro Cenomanenſi *b* Epiſcopo & dil. filio H. canonico Turonenſi, procuratore venerabilis fratris Turonen. Epiſcopi in noſtra præſentia conſtitutis, pro quadam ſuſpenſionis ſententia in præfatum Epiſcopum ab eodem *c* Archiepiſcopo promulgata: Nos auditis, & intellectis, quæ ſuper hoc fuerunt ab eis propoſita coram nobis, quia partes diſſentiebant in facto, ita quòd de illo plenè conſtare non potuit, ſententiam ipſam de gratia relaxavimus ad cautelam, ipſo Epiſcopo in præſentia dicti procuratoris præſtante corporaliter juramentum, quòd parebit mandatis, quæ idem Archiep. ſibi propter hoc fecerit, ſi conſtiterit, ipſum Epiſcopum in eo, pro quo fuit lata ſuſpenſio prædicta, culpabilem extitiſſe.

N O T Æ.

1 a Bituricenſi.) Ita legitur in quinta collectione *ſub hoc tit. c.4.* ex qua inſcriptionem, & litterã hujus tranſcribo. De Eccleſiis Bituric. Carnot. & Aurel. jam egi *in c.1.de reſcr.*
2 b *Epiſcopo.*) Mauritio videlicet, qui fuit 39. Epiſcopus Cenoman. Eccleſię, & ex ea translatus in Archiep. Rhotom. an. 1231. ut refert Chenu *in ſerie Præſulum ipſius Eccleſiæ.*

c *Archiepiſcopo.*) Ivello videlicet de Mateſellon: ſed non intelligas Archiepiſcopum ſolùm ſuſpenſionis ſententiam in 3
Epiſcopum protuliſſe, ſed ſimul cum aliis Epiſcopis ipſius Provinciæ; nam cauſæ Epiſcoporum tantùm in Concilio Provinciali diſceptari poterant, *c.ſi quis Epiſc. 6.q.4.* probant Ciron. *in notis ad hunc textum*, P. Marcha *l.4. concord. cap.3.* probavi *in cap.1.de judic. & in c.3.de accuſat.*

Digitized by Google

C A P U T LIII.

Idem *Epiſcopo* a *Senenſi*.

GRavem venerabilis fratris noſtri Piſani Archiepiſcopi recepimus quæſtionem, quòd A.B. & quidam alii cives Piſani deputati à Poteſtate, ac populo ad ſtatuta civitatis edenda, tanquam perversè ſapiant, in derogationem Apoſtolicæ Sedis, & ſubverſionem Eccleſiaſticę *b* libertatis edere præſumpſerunt; quòd ſi quis clericus, vel laicus contra quemcumque laicum Piſani diſtrictus ad judicem Eccleſiaſticum litteras Apoſtolicas impetraverit, in mille ſolidis, niſi hujuſmodi renunciaverit litteris, condemnetur; nec redditus poſſeſſionum ſuarum reddantur eidem, vel agri excolantur ipſius, ſed *c* banno potiùs ſubjaceant Poteſtatis, quę nullum ad regimen civitatis ſuſcipiet, niſi hoc ſe juraverit facturum: & hęc, & quęlibet alia Poteſtas, quæ pro temporę fuerit, ſucceſſores ſuos jurare faciet ſupradicta. Statuerunt illi pretereà, ut clerici ſuis ſumptibus caſtrum Ripęfactę faciant cuſtodire: quod ſi renuerint, contra eos Poteſtas procedere teneatur, juxta quod dictaverit concilium civitatis. Quæ omnia is, qui nunc pręeſt civitati prędictę, obſervaturum ſe firmiter jurejurando firmavit. Cùm autem tota civitas Piſana, quę aliàs tamdiù Dei *d* timorem abjecit, quòd infecta jam errore, vel infectioni proxima pręſumatur, & tam ſtatutarios, quàm Poteſtatem eamdem non ſit dubium propter hoc excommunicationis ſententiam, pręter notam infamię, incurriſſe: fraternitati tuę mandamus, quatenus eos excommunicatos publicè nunties, & facias ab omnibus arctiùs evitari, donec abſolutionis beneficium per Sedem Apoſtolicam mereantur: contra Conſiliarios, & Officiales civitatis ipſius, niſi ſtatuta ipſa dę capitularibus deleri fecerint, & idoneè, ſicut exigit res, caveri, quòd ſimilia de cętero non debeant attentare, ſimiliter proceſſurus. Cęterùm cùm iidem ſtatutarii multa de bonis Eccleſię tenerę dicantur in feudum, ipſos nihilominus fore privatos feudis hujuſmodi nuntiare procures.

NOTÆ.

a *SEnenſi.*) Ita legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.*5. ex qua reſtituo inſcriptionem, & litteram hujus textus: in præſenti reſcribit Honorius Benſilio præclaro viro, de quo plura refert Ughel. *to.*1. *Italiæ ſacræ*, *fol.*360.

b *Eccleſiaſticæ libertatis.*) Quare ſimilia ſtatuta nulla ſunt, ut probavi *in c. Eccleſia, de conſtit.* ubi commentarium hujus textus dedi.

c *Banno.*) Banni varias acceptiones adduxi *in cap.*2. *de purgat. canonic.*

d *Timorem abjecit.*) Piſana civitas felix olim fuit, non modò florentę Rom. Imperio, verùm & poſt ejus ruinam; ſiquidem ſubegit inſulam Sardiniæ: quare Romani Pontifices ejus inſulæ juriſdictionem Piſanis conceſſerunt. Piſani etiam Carthaginem, atque Baleares inſulas in ſervitutem reduxerunt, Panormumque à Sarracenis occupatam recuperarunt, profugoſque Rom. Pont. hoſpitio exceperunt. Felicior rerum fortuna hanc civitatem provexit, donec cum Friderico II. Imperatore contra eccleſiaſticos inito fędere, captiſque ad Lomellum duobus Cardinalibus, ac quampluribus Præſulibus, quia Greg. IX. mandante ad Concilium indictum proficiſcebantur, divini Numinis non ſeram provocavit vindictam, paulò enim poſt eodem in loco à Genuenſibus navali prælio Piſani ſuperati cum 49. triremibus duodecim millia ſelectorum militum amiſerunt, præteritarum victoriarum amiſſo decore, tandemque ſub jugo Florentinorum miſſa in eum ſtatum redacta eſt, ut penè deſerta fuerit, ut refert Ughel. *tom.*3. *Italiæ ſacræ*, *fol.*393.

C A P U T LIV.

Gregorius *a* Nonus.

CUm voluntate, ac propoſito maleficia diſtinguantur, excommunicationis ſententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad abſolutionem, vel aliàs ad ſalutem animę pertinent, in loquutione participat, licèt etiam alia verba incidenter (ut apud eum magis proficiat) interponat. Prędicatores quoque, qui penes excommunicatos, vel alios alienarum rerum detentores in prędicationibus, & & confeſſionibus quaſi gerunt cauſam (vel curam) eorum, ad quos res ipſe ſpectare noſcuntur, eleemoſynas licitè poſſunt ab illis recipere, pręſertim ſi aliàs non valeant in illo loco ſuſtentationem habere. Si qui verò ratione officii, quòd in Eccleſia obtinent, aut etiam alii clerici ſeniores zelo devotionis pueros, vel adoleſcentes in minoribus ordinibus conſtitutos turbantes divinum officium, & hi, qui obtentu pręlationis, vel magiſterii ſubditos, & ſcholares *b* correctionis cauſa leviter fortè percaſſerint, excommunicationis ſententiam non incurrunt. Quod & de his dicendum eſt, qui aliquos de *c* familia ſua, vel propinquos inferiorum graduum ſimili modo, ut cohibeantur à ſuis inſolentiis, & ſcientia boniſque moribus informentur, duxerint corrigendos.

NOTÆ.

a *GRegorius IX.*) Qui præſentem edidit conſtitutionem motu proprio, à nemine conſultus, pro explicatione cenſuræ, quæ incurritur ob injectionem manuum in clericos ex canone *ſi quis ſuadente*, 17.*q.*4. de qua egi *in c.*1. *& ſeqq. hoc tit.* & etiam excommunicationis minoris, quæ incurritur ob communicationem cum excommunicato, de qua egi *in c. ſignificavit*, *hoc tit.*

b *Correctionis.*) Modicæ tamen, ut probavi *in c.*1. *hoc tit.*

c *Familia ſua.*) Sed an pater poſſit filium ſacris initiatum impunè corrigere, atque caſtigare, abſque eo, quòd incidat in excommunicationem canonis, dubitatur. Et id illi licere docuerunt Sylveſt. *in ſum. v. Excommun.* 6. *caſ.*8. Bonac. *de cenſur. diſp.*2.*q.*3.*pun.*6.*ſect.*4. Navar. Filliuc. & alii congeſti à Gibalin. *de cenſur. in ſynopſi*, *fol.*364. Sed rectiùs negarunt Molina *tr.*2.*de juſt. diſp.*228. *& tr.*3.*diſp.*56. Laym. *lib.*1. *ſumm. tr.*5.*c.*5.*nu.*9. Caſtrop. *diſp.*3.*pun.*23.§.3. Gibalin. *ubi proximè.*

C A P U T LV.

Idem a *Aſtoricenſi Epiſcopo*.

SI concubinę publicæ clericorum Eccleſiaſticę cenſurę diſtrictione notentur, eoſdem concubinarios non eſt dubium ſententia majoris excommunicationis involui, qui poſt latam ſententiam communicant in eodem crimine criminoſis.

NOTÆ.

a *AStoricenſi.*) De Eccleſia Aſtoricenſi egi *in cap.*17. *de re judicat.* & textum hunc expoſui ſuprà *in capit. ſignificavit.*

CA-

Digitized by Google

CAPUT LVI.

a Idem.

DUobus collata poteſtas, ut à minori excommunicatione, ſi in ipſam inciderint, invicem ſe abſolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis, hujuſmodi non expirat.

NOTÆ.

a IDem.) Gregorius IX. videlicet, qui præſentem conſtitutionem edidit pro deciſione illius caſus, quando videlicet duobus conceſſa eſt facultas ſe ad invicem abſolvendi à minori excommunicatione, utrùm videlicet ſi ambo in eam incidant, poſſint ad invicem ſe abſolvere? Et aſſerit Gregorius, poſſe; quia cùm excommunicatus minori excommunicatione tantùm prohibitus ſit à ſuſceptione Sacramentorum, non verò ab eorum collatione, ut probavi *in c. ſi celebrat, de cleric. excomm. c. ſignificavit, hoc tit.* ideò qui excommunicatione minori ligatus eſt, poteſt ſocium eadem cenſura ligatum abſolvere.

CAPUT LVII.

a Idem.

PErmittimus Eccleſiarum miniſtris ſemel in hebdomada tempore interdicti, non pulſatis campanis, voce ſubmiſſa, januis clauſis, excommunicatis, & interdictis excluſis, Miſſarum ſolemnia celebrare cauſa conficiendi Corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.

NOTÆ.

a IDem.) Gregorius IX. videlicet Textum hunc expoſui *in capit. quòd in te, de pœnit. & remiſſ.*

CAPUT LVIII.

a Idem.

QUamvis incidens in canonem latæ ſententiæ propter violentam manuum injectionem, juxta proprias facultates eis ſatisfaciat, quibus injurias irrogavit: non tamen aliter quàm per Sedem Apoſtolicam, vel ejus *b* Legatum abſolutionis poteſt beneficium obtinere, niſi imminenti mortis articulo, infirmitate, *c* inimicitia, aut inopia, *d* puerili, vel ſenili ætate, fragilitate *e* ſexus, ſeu alia corporis impotentia, ſive quolibet impedimento canonico retrahatur, quo minùs Romanum Pontificem poſſit adire, vel ſi juris beneficio à labore hujuſmodi excuſetur. Cæterùm quibuſdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) ſub debito juramenti (quod ſecundùm Eccleſiæ formam præſtare tenentur) conſuevit injungi, ut impedimento ceſſante ad Apoſtolicam Sedem accedant, mandatum ipſius humiliter ſuſcepturi.

NOTÆ.

a IDem.) Gregorius videlicet IX. qui etiam hanc conſtitutionem edidit pro explicatione canonis, *Si quis ſuadente*, juxta ſuorum prædeceſſorum deciſiones.

b *Legatum.*) A latere videlicet, juxta tradita ſuprà *in cap. ad eminentiam.*

c *Inimicitia.*) Ut probavi ſuprà *in cap...*

d *Puerili.*) Juxta tradita *in cap.1. hoc tit.*

e *Sexus.*) Conſonat caput *mulieres*, ubi probavi, *hoc tit.*

CAPUT LXI.

a Idem.

SI quem ſub hac forma verborum: Illum excommunico, vel ſimili à judice ſuo excommunicari contingat, dicendum eſt, eum non tantùm minori, quæ à perceptione ſacramentorum; ſed etiam majori excommunicatione, quæ à communione fidelium ſeparat, eſſe ligatum.

NOTÆ.

a IDem.) Gregorius videlicet IX. qui hanc novam edidit conſtitutionem; nam cùm olim excommunicatio ſimpliciter prolata tantùm de minori acciperetur, *c. Engeltrudam 3. q.4. c. cùm excommunicato 11. q.3.* tamen ipſe noviter ſtatuit, ut ſi ſimpliciter excommunicatio proferatur, intelligatur de majori, quæ fidelium communione privat, & magis timetur; nam quælibet dictio in potiori ejus ſignificatione accipienda eſt. Gloſſa *in l.1. ff. de V. O.* probant, atque explicant latè Balboa *in c.2. de except. à nu.98.* Gibalinus *de cenſur. diſquiſ.1. q.2.* Nec tunc obſtat textus *in c.1. de except. lib.6.* ubi ſtatuitur, reum excipientem adverſus actorem de excommunicatione, exprimere debere ſpeciem ipſius excommunicationis. Igitur quia ſimpliciter excommunicatio non accipitur pro majori. Cui difficultati, omiſſis traditis à Covarruv. *in cap. alma, 1. p. §.8. num.8.* dicendum eſt cum Gibalino, & Balboa *ubi ſuprà*, Fermoſino *in capit. cùm non ab homine, quæſt.31. de judiciis*, in eo textu non affirmari, neceſſariò exprimendam eſſe ſpeciem excommunicationis à reo excipiente, ſiquidem id ſuperfluum eſſet, tum in præſenti textu, tum ex eo, quia tantùm excommunicatio major repellit actorem à judicio, ut probavi *in c. intelleximus, de judiciis, c.2. de except.* ſed tantùm decerni, allegandam eſſe cauſam ſpecialem excommunicationis, quia cùm *in §. ſi verò;* Ipſius textus dicatur, probandam eſſe exceptionem intra octiduum apertis documentis, id nulla ratione fieri poterat, allegata tantùm excommunicatione in genere, niſi illius cauſa ſpecialis, quæ intra illum terminum probari poſſit, exprimeretur. Latiùs proſequuntur Balboa, & Primarii noſtri *in d. c.2. de except.*

CAPUT LX.

a Idem.

PUeris, qui in canonem inciderunt ſententiæ promulgatæ, ſive ante, ſive poſt pubertatem poſtulent ſe abſolvi, poteſt diœceſanus Epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri: cùm propter defectum ætatis, in qua fuit commiſſus exceſſus, rigor ſit manſuetudine temperandus.

NOTÆ.

a IDem.) Gregorius videlicet IX. Textum hunc expoſui ſuprà *in cap.1.*

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XL.

De verborum ſignificatione.

CAPUT PRIMUM.

a Hieronimus *ſuper Oſee*.

INnovate novale. Novale eſt ager nunc primùm præciſus.

NOTÆ.

1 a HIeronymus.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c. fin.* ſed non reperiuntur hæc verba in commentariis ipſius S. Doctoris ſuper Prophetam Oſeam: extant tamen in Gloſſa, quæ vulgò interlinearis dicitur, ubi ad ea verba Prophetæ Oſeæ *cap.* 10. *Seminate vobis injuſtitiam, & metite in ore miſericordia, innovate vobis novale*, legitur: *Novale eſt ager nunc primùm præciſus*.

CAPUT II.

Idem *ſuper* a *Danielem*.

NAm & Rex Nabuchodonoſor pater tuus, ideſt proavus, more *b* Scripturæ, quæ avos, & deinceps patres appellat.

NOTÆ.

1 a D*Anielem*.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*1. & priora illa verba reperiuntur *in capite* 1. *Danielis*, videlicet: *Nam Rex Nabuchodonoſor pater tuus*; ubi ea D. Hieronymus ita exponit: *Quòd autem Balthaſaris patrem Nabuchodonoſor vocat, non facit errorem ſcientibus Sacræ Scripturæ conſuetudinem, qua patres omnes proavi, & majores vocantur.* Et ad illa verba: *In diebus patris tui*, ait: *Et in diebus patris tui. Patrem vocat Nabuchodonoſor, ut ſuprà diximus, proavum ejus, ſecundùm conſuetudinem Scripturarum.*

b *Scripturæ.*) Et etiam jure civili attento, juxta communem interpretationem, patris nomine avus quoque continetur, *l. juſta* 201. *ff. de V. S.* ubi Gentilis, & Fornerius. Nec tantùm avus paternus, verùm & maternus, *leg. ult. in fine*, *C. communia utriuſque judic.* immò & omnes aſcendentes, ut docent Chaſſaneus *in conſuet. Burgundiæ*, *rubr.*751. Acacius Ripol. *de privileg. parent. in prolog. n.* 36. qui inde explicant textus in lege Julia, *ff. de ritu nupt. leg. filium habeo*, *ff. ad Maced.*

CAPUT III.

Idem a *in Parabolis*.

NAm & ego unigenitus fui coram matre mea. Quare unigenitum ſe nominat, quem fratrem uterinum preceſſiſſe Scriptura teſtatur? niſi quia ille mox natus, ſine nomine, quaſi *b* numquam eſſet, de vita deceſſit.

NOTÆ.

1 a I*N Parabolis.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*2. & priora illa verba, *Nam & ego unigenitus fui corram matre mea*, reperiuntur *in c.*4. *Proverbiorum*; ſequentia verò ſunt D. Hieronymi. Hanc eandem difficultatem, quare videlicet Salomon dicatur unigenitus filius, cùm *ex lib.*1. *Paralip. c.*3. *verſ.*5. appareat, Davidem tres alios filios ſuſcepiſſe ex Bethſabe, videlicet Simmaa, Sobab, & Natham, agnoverunt PP. & Theologi Expoſitivi. Salian. *to.*3. *ann. mundi* 2989. *n.*3. Abulenſis, Lira, & Vatablus *in d. c.*3. *Paralip.* Hugo Card. *in l.*2. *Regum*, Salmeron *to.*3. *tract.*28. exiſtimant, tres illos filios à Bethſabe ex Uria, non verò Davide conceptos fuiſſe, ſed poſteà à Davide adoptatos. Verùm eos fuiſſe Davidis filios naturales expreſsè conſtat *ex d. c.*3. *Paralip.* & probarunt Theodoretus, & Procopius *ibi*, Pineda *lib.*1. *de reb. Salom. c.*8. *n.*3. *lib.*7. *c.*26. Barrad. *tom.*1. *lib.*5. *c.*9. Quare ea interpretatione omiſſa, veriùs dicendum eſt, Salomonem appellari filium unigenitum, quia unicè dilectus erat à matre ſua: quare non dicitur *in d. c.*4. unigenitus matris ſuæ, vel patris ſui, ſed unigenitus coram matre ſua, ideſt, ut Septuaginta vertunt, *dilectus in facie matris ſuæ*, ideſt unicus per ſingularem amorem, curam, & ſolicitudinem, perinde ac ſi eſſet ſolus, & unigenitus: quare ad eum mater ait *c.*31. *verſ.*2. *Quid dilecte mi? Quid dilecte uteri mei? Quid dilecte votorum meorum.* Probant, & illuſtrant expoſitionem hanc Pineda *d. lib.*1. *c.*8. Cornel. à Lapide *in d. c.*4. *Proverb.*

b *Numquam eſſet.*) Hinc aliquando filii, qui jam deceſſerunt, tamquam ſi non fuiſſent, habentur, quare nec patri proſunt ad excuſationem munerum publicorum, niſi in bello amiſſi ſint, *l.*2. §. *oportet*, *ff. de excuſat. tut. l.*2. §. *qui ad munera*, *l. communia*, *ff. de vacat. mun.* Quoad alia verò, veluti ad liberationem præſtationis operarum, amiſſi filii etiam proſunt, *l. libertinus* 37. §. *amiſſi*, *ff. de oper. libert. l. nec patronus* 6. *C. eod. tit.* Proſequitur Bertranus Maurus *de jure liberorum c.*44.

CAPUT IV.

Idem *ſuper* a *Matthæum*.

QUod dicitur, Antequam convenirent; non ſequitur, ut poſteà convenirent: ſed Scriptura, quòd factum non ſit, oſtendit.

NOTÆ.

a S*Uper Matthæum.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*3. & verba hæc reperiuntur apud D. Hieronymum in expoſitione illorum verborum Matthæi *c.*1. *Cùm eſſet deſponſata mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto.* Ubi propoſitio illa *ante*, eam continet difficultatem: Ergo poſteà

Digitized by Google

ſteà convenerunt; ut quidam Hæretici Antidicomarianiſtę apud Epiphanium *hæreſi* 78. deducebant, aſſerentes Beatam Mariam poſt Chriſti partum à B. Joſeph cognitam fuiſſe. Sed rectè ea verba Divi Matthæi exponit S. Hieronymus *ibi*, dum ait, quòd non quoties dicitur aliquid non antè factum eſſe, ſignificatur poſteà factum eſſe; cùm enim dicimus, hæreticos non acturos pęnitentiam priùs quàm moriantur, non ſignificamus eos poſt mortem pęnitentiam acturos, ſed tacemus, quod eſt certum, dicimus, quod eſt dubium. Certum eſt, poſt mortem neminem agere pęnitentiam, quia in inferno quis confitebitur tibi? Sed dubium eſt, an ante mortem acturus ſit. Certum quoque erat poſt Chriſti partum Joſeph Mariam non cognoviſſe, cùm non alium filium, quàm Chriſtum habuiſſet: an autem Chriſtus ex Joſeph, an verò ex Spiritu ſancto conceptus eſſet, dubitari poterat, & neceſſariò erat explicandum. Hoc ergo explicavit Evangeliſta, quod dubium, quodque neceſſarium erat; illud prętermiſit, quod nec quęrebatur, nec dictu erat neceſſarium. Alii docent hæc verba, *antequam convenirent*, idem importare, atque in eadem domo habitarent. Ita Simon Caſſianus *in comm. lib.* 2. *cap.* 16. Abulenſis *in capit.* 1. *Matthæi*, Baronius *to.* 1. *annal. in Apparatu*, Cajetanus *in* 3. *part. D. Thomæ*, *quæſt.* 29. *art.* 2. quos refert, ſed non ſequitur Barradas *tom.* 1. *lib.* 8. *capit.* 5. ibi; *Non de cohabitatione, ſed de conjugali congreſſu hæc verba cum pleriſque Interpretibus ſunt intelligenda*. Quibus ſic intellectis Helvidius Deiparæ perpetuam virginitatem labefactare conatur: ſed ſtupeus eſt aries, nec enim vim ullam habet hæc conſequutio. Antequam convenirent, concepit virgo ex Spiritu ſancto: ergo poſteà convenerunt. Quemadmodum nec illa: Antequam morbum agnoſceret medicus, animam efflavit ægrotus: ergo poſteà morbum medicus agnovit.

C A P U T V.

a Hyeronimus *ſuper Matthæum*.

JOſeph non cognovit Mariam, donec peperit filium ſuum primogenitum. Ex hoc quidam loco perverſiſſimè ſuſpicantur & alios filios habuiſſe Mariam, dicentes primogenitum: cùm primogenitus non debeat dici, niſi qui habeat fratres; cùm hic mos divinarum ſit Scripturarum, ut primogenitum non eum vocent, quem fratres ſequantur, ſed eum, qui primò natus ſit.

N O T Æ.

a IN eodem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. capit.* 4. ideſt D. Hieronymus *in eodem c.* 1. *Matthæi*. Priora illa verba, *Joſeph non cognovit, donec peperit filium ſuum primogenitum*, ſunt D. Matthęi, cætera verò D. Hieronymi exponentis verbum illud *Primogenitum*.

C A P U T VI.

a Hilarius.

INtelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res; ſed rei eſt ſermo ſubiectus.

N O T Æ.

a HIlarius.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 5. Sanctus Hilarius Pictavienſis Epiſcopus floruit per annos 355. & quamvis jam provectæ ætatis baptizatus fuiſſet, tamen brevi in eccleſiaſtica doctrina ita profecit, ut Doctor maximus, & Eccleſiæ Catholicæ columna meritò habitus ſit. Scripſit varia opera, quæ refert Bellarminus *de Scriptor. Eccleſiaſt. d. ann.* 355. & ſcripſit de Trinitate, ubi *lib.* 4. reperiuntur verba in præſenti a Raymundo tranſcripta, quæ, ut facilius intelligantur, altiùs repetenda ſunt. Ait Hilarius: *Sequatur ergo adverſus irreligioſas, & impias adeò inſtitutiones, ipſas illas divinorum dictorum auctoritates, & unumquemque eo ipſo, de quo quæritur, auctorem tractabimus, non ad fallendam audentium imperitiam, & malè imbuendam, quaſdam verborum enuntiationes, ſubtractis eorum cauſis, coaptantes. Intelligentia enim dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi: quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubiectus*. Quę ultima verba compilavit Raymundus *in præſenti*, quia canones propriam habent verborum ſignificationem, quàm ex cauſis ipſis, & rebus depromunt; ideò non tam proprietas, quàm ſenſus plerumque attenditur. Exempla extant *in c. ſecundo* 41. *de appellat. c. ex literis, de ſponſal. c. ad audientiam, de decimis*. Quòd de jure civili plerumque admittitur, ſiquidem tuendæ voluntatis gratia, ut captio omnis vitetur, verba ipſa contra propriam ſignificationem accipiuntur, ut *in l. ex conducto* 15. §. *Papinianus, ff. locati, l.* 13. *ff. de excuſat. tutor.* Plura de ambiguo ſermone congeſſerunt Petr. Faber, & Jacob. Gothofred. *in l. in ambiguis, ff. de R. I.* Doctor. Leon. *in l. Paulus, ff. de reb. dub.* D. Joſeph. de Retes *lib.* 7. *opuſc. c.* 3. *nu.* 21.

C A P U T VII.

Auguſtinus *ſuper* a *Matthæum*.

NIhil obſtat narrandi diverſitas, ubi eadem dicuntur, maximè cùm quiſque Evangeliſtarum eo ordine credat ſe dicere, quo Deus voluit.

N O T Æ.

a IN Matthæum.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 6. ubi notat Ant. Aug. verba hæc forſan tranſcripta fuiſſe ex D. Auguſtino *de conſenſu Evangeliſt. lib.* 2. *c.* 12. 21. & 28.

C A P U T VIII.

a Gregorius.

AD explendum affectum meum, fateor, lingua non ſufficit: ſed quidquid de vobis ſentio, noſter vobis meliùs affectus dicit. Quibuſdam verò vos adverſitatibus laborare audivi. Sed non hac de re valdè contriſtor, quia plerumque navis, quæ pervenire ad altas pelagi tempeſtates per proſperitatem poterat, in ipſo navigationis initio vento adverſante repellitur, ſed ad portum repulſa revocatur. Propterea ſi prolixam epiſtolam ad interpretandum accipere fortaſſe contigerit, rogo non verbum ex verbo, ſed ſenſum ex ſenſu transferre: quia plerumque dum proprietas verborum attenditur, ſenſus veritatis amittitur.

N O T Æ.

a GRegorius.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 7. & reperitur textus in regeſtro epiſtolarum D. Gregorii, *lib.* 1. *epiſt.* 28. ex quo illum tranſcribo.

Digitized by Google

CAPUT IX.

a Iſidorus.

QUamvis omnes, qui præſunt, præpoſiti ritè vocentur; uſus tamen obtinuit, eos vocari præpoſitos, qui quamdam prioratus curam ſuper alios gerunt.

NOTÆ.

a ISidorus.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. capite* 8. & reperitur textus hic *libro* 10. *etymolog. D. Iſidori*, & hanc etymologiam Præpoſiti, atque ejus officium, & dignitatem illuſtravi *in capite* 1. *de ætate, & qualit.*

CAPUT X.

a Iſidorus.

FOrus exercendarum litium locus, à *b* fando dictus. Qui locus & Proroſtra vocatur, ideò, quòd ex bello Punico captis navibus Carthaginenſium roſtra ablata ſunt, & in foro Romano præfixa, ut eſſent hujus inſigne victoriæ. Conſtat autem forus cauſa, lege, & judice. Cauſa vocatur à caſu, quo evenit. Eſt enim materia, & origo negotii, necdum diſcuſſionis examine pateſacta, quæ dum proponitur, cauſa eſt; dum diſcutitur, judicium, dum finitur, juſtitia. Vocatur autem judicium, quaſi juriſdictio, & juſtitia, quaſi juris ſtatus. *c* Judicium autem priùs inquiſitio vocabatur. Unde & actores judiciorum, præpoſitos, quæſtores, vel quæſitores vocamus. Negotium multa ſignificat, modò actum rei alicujus, cui contrarium eſt otium, modò actionem cauſæ, quod eſt *d* jurgium litis, & dictum eſt negotium, quaſi nec otium, ideſt ſine otio. Negotium autem in cauſis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur. Jurgium dictum, quaſi juris garrium, eo quòd ii, qui cauſam dicunt, jure diſceptent. *e* Lis à contentione limitis priùs nomen ſumpſit. De quo Virgilius. Limes erat poſitus, litem ut diſcerneret agri. Cauſa aut argumento, aut probatione conſtat. Argumentum numquam teſtibus, numquam tabulis dat probationem, ſed ſola inveſtigatione invenit veritatem: unde & dictum argumentum, ideſt argutum inventum. Probatio autem teſtibus, & fide tabularum conſtat. In *f* omni autem judicio ſex perſonæ quæruntur. Judex, accuſator, reus, & tres teſtes. Judex dictus quaſi jus dicens populo, ſive quòd jure diſceptet. Jure autem diſceptare eſt juſtè judicare. Non eſt autem judex, ſi non eſt in eo juſtitia. Accuſator vocatur, quaſi ad cauſator, quia ad cauſam vocat eum, quem appellat. Reus à re, quæ petitur, nuncupatur; quia quamvis ſceleris conſcius non ſit, reus tamen dicitur, quamdiù in judicio pro re aliqua petitur. Teſtes antiquitus ſuperſtites dicebantur, eo quòd ſuper ſtatum cauſæ proferebantur. Nunc parte ablata nominis, teſtes vocantur. Teſtis *g* autem conſideratur conditione, natura, & vita. Conditione, ſi liber, non ſervus: nam ſæpè ſervus metu dominantis teſtimonium ſupprimit veritatis. Natura, ſi vir, non femina: nam varium & mutabile ſemper fœmina. Vita, ſi innocens, & integer actu. Nam ſi vita bona defuerit, fide carebit, non enim poteſt juſtitia cum ſcelerato habere ſocietatem. Duo ſunt autem genera teſtium; aut dicendo id, quod viderunt: aut proferendo id, quod audierunt. Duobus autem modis teſtes delinquunt, cùm aut falſa promunt, aut vera ſilentio obtegunt.

NOTÆ.

1 a ISidorus.) Ita legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*10. & extat textus hic *lib.*8. *etymolog. D. Iſidori, c.*15. ex quo Codice correcto à D. Garcia à Loayſa tranſcribo textum hunc.

2 b *A fando*) Hæc etymologia diſplicuit Polleto *lib.* 1. *hiſt. fori, c.*1. & Alciato *lib.*2. *diſp. c.*24. qui ſequuntur etymologiam, quam tradit Marcus Varro *lib.*4. *de lingua Latina*, his verbis: *Quò conferrent ſuas controverſias, & quæ vendere vellent, & quò quæque ferrent, forum appellarunt; unde à ferendo veteres forum dixere.* Lucilius *lib.*3. *Romanis ludis forus olim ornatus lucernis.* Probant Philip. Brodeus *ad Polet. d. c.* 1. Gibalin. *de negot. tom.*1. *lib.* 2. *c.* 3. *ar.*1. Inde forenſes dicuntur, qui in foro verſantur. Vitruvius *lib.*6. *c.*8. ibi: *Forenſibus autem, & diſertis elegantiora, & ſpatioſiora ad conventus excipiendos.* Et controverſiæ ipſæ, quæ ibi diſceptantur, forenſes appellantur. Vuipertus *l.*1. *vitæ Leonis IX. c.*4. *Nempè ut primùm competit rudibus, decurſo artium trivio, non ſolùm claruerunt proſa & metro, verùm & forenſes controverſias acuto, & vivaci oculo mentis deprehenſas expediebant, ſeu removebant ſedulò.* Notavit Boſquetus *ad Innoc. III. l.* 2. *epiſt.* 105.

3 c *Judicium.*) Varias acceptiones judicii adduxerunt Abbas, Ripa, & alii repetentes ad rubricam ſuprà *de judic.* Marant. *de ordine judic.*1. *part. diſt.*14. D. Perez *in rubric. tit.*1. *lib.*3. *ordin.* Scaccia *de judic. lib.* 1. *c.* 1. *num.* 3. Briſſon. Calvinus, & alii Lexicographi *verbo Judicium.* Communiter accipitur pro litigantium conflictu, & forenſium diſceptantium certamine, ut probat Cujac. *ad tit. ſuprà de judic.* Explicant Abbas *in præſenti, nu.*1. Decius *lectura* 1. *nu.*5. Ripa *nu.*50. Sotus *de juſtitia, lib.*3. *qu.*4. *n.*1. Scaccia *d. lib.*1. *c.*2. *à nu.*2. à qua etymologia non multum diſcrepat alia Cujacii *ubi ſupra*, ut judicium dicatur quaſi juriſdictio; cui favere videtur Marcus Varro *lib.*5. *de lingua Latin.* dum judicium à jure dicendo derivat, ut proſequuntur Oſualdus *in not. ad Donel. lib.* 17. *comment. cap.*3. *litter. A.*

d *Jurgium.*) Feſtus ait: *Jurgium juris actio eſt, & agere jurgare eſt.* Ammianus Marcel. *lib.*18. *Cùm jurgando contra potentes ſe magis magiſque injuſtitia frangi contemplaretur.* Verbum uſitatum in jure, *l. unic. C. de dilat.* Hinc jurgare pro litigare, *l.*6. *C. Theodoſ. de juriſd. l.* 14. *eod. C. de accuſat. l.* 2. *eod. C. de offic. judic. mil.* notavit Savarus *ad Sidonium lib.*2. *epiſt.*7. 4

e *Lis.*) Ut probavi *in c.*1. *de lit. conteſt.*

f *In omni.*) Conſonat Fabianus *in capit. in omni* 1. 4. *quæſt.*4.

g *Teſtis autem.*) Rectiùs D. Iſidorus quàm Servius *ad illud Virgilii* 3. *Æneid. ſupereſtne, & veſcitur aura*, inquit: *Superſtes præſentem ſignificat.* Et Feſtus Pompejus ait: *Superſtites teſtes præſentes ſignificat, cujus rei teſtimonium eſt, quod ſuperſtitibus præſentibus ii, inter quos controverſia eſt, vindicias ſumere jubentur.* Notavit D. Garcias à Loayſa *in notis ad D. Iſidorum, in præſenti.* 5

CAPUT XI.

a Idem.

PActum dicitur inter partes ex pace conveniens ſcriptura, legibus, aut moribus probata. Dicitur pactum quaſi ex pace factum.

NOTÆ

Digitized by Google

NOTÆ.

a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*12. & reperitur textus hic *d. lib.*5. *etymol. c.*24. & præſentem etymologiam expoſui *in c.* 1. *de pactis*, præſentemque diffinitionem congruam eſſe probat Fornerius *lib.*5. *rer. quotid. cap.*14. ſi ab ea expungatur mentio ſcripturæ, quæ non tam ad ſubſtantiam pacti, quàm ad probationem pertinet, *L. pactum* 17. *L. cum proponas* 21. *C. de pactis*.

CAPUT XII.

a Idem *in eodem*.

JUs dictum eſt à juſtè poſſidendo; hoc enim jure poſſidetur, quod juſtè: hoc juſtè, quod benè, quod autem malè poſſidetur, alienum eſt: malè autem poſſidet, qui vel ſuis malè utitur vel aliena præſumit.

NOTÆ.

a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*12. & reperitur textus hic *d. lib.*5. *etymolog. cap.*25. videturque ſanctum Doctorem etymologiam hanc deſumpſiſſe ex D. Auguſtino relato à Gratiano *in c.*11. 14. *quæſt.*4. Latè juris etymologiam illuſtravi in principio Apparatus ad hæc commentaria.

CAPUT XIII.

a Paſchalis Papa II. *Canonicis S. Martini*.

CAuſa Carpen. plebis, &c. *Et infrà*: Cæterùm *b* primitiæ, decimæ, *c* oblationes in ſolis Eccleſiarum bonis præcipuè numerantur: oblationes verò dicimus, quæcumque de propriis, & *d* licitis rebus Eccleſiæ à *e* fidelibus offeruntur. Quicumque igitur eas per manum, vel *f* poteſtatem obtinet ſæcularem, proculdubio contra Domini, & contra Sanctorum Patrum nititur inſtitutiones, quin immò & qui accepit, & qui tradit, raptor, & ſacrilegus judicatur.

NOTÆ.

1 a PAſchalis.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.*13. Paſchalis II. anteà Renatus, vel Raynerius dictus, Bledanus patria, monachus Benedictinus, creatus fuit Pontifex anno 1099. Scripſit varias epiſtolas, inter quas forſan extat præſens textus; ſed cùm illis careamus, integram reddere non poſſumus.

b *Primitiæ, & decimæ.*) De quibus, & earum origine egi *in cap.*1. *de decimis*.

2 c *Oblationes.*) Oblatio eſt quædam donatio bonorum temporalium facta Deo, vel Eccleſiæ, *c. qui oblationes, c. clerici*, 13. *q.*2. & ſicut omne, quod hominibus donatur, dicitur donatio, ita quod Deo offertur, appellatur oblatio. Si initium oblationum repetamus, conſtat in lege veteri earum præceptum extitiſſe, *Exodi c.*23. *verſ.*15. ibi *Non apparebis in conſpectu meo vacuus*. Numerorum *c.*6. *verſ.*11. ibi: *Dixitque Dominus ad Moyſen, ſinguli duces per ſingulos dies offerant munera in dedicatione altaris*. Docuerunt Suarez *de religione, lib.*1. *c.*4. Barboſa *de jure eccleſ. lib.*2. *c.*23. *n.*4. An etiam hoc præceptum repetitum ſit in lege gratiæ, diſputant Interpretes, & affirmant Azor 1. *p. inſtit. moral. lib.*7. *c.*17. plures relati à Leandro *in præcept. Eccleſ. tr.*6. *diſp.*10. *q.*4. Moventur ex textu *in c. omnis Chriſtianus, de conſecr. diſt.*1. ubi repetuntur ipſa verba Exodi ſuprà relata. Deinde favet eis textus *in c. præter*, 32. *diſt.* ubi eadem formula verborum refertur præceptum de decimis, primitiis, & oblationibus. Ergo ſicut decimæ, & primitiæ ſunt ſub præcepto Eccleſiæ, ita & oblationes. Faciunt etiam textus *in c. de his, c. antiquos*, 10. *q.*1. *c. ſtatuimus*, 16. *q.*1. ibi: *Diebus Dominicis, & Sanctorum feſtis, vigiliis, & orationibus inſiſtendum, & ad Miſſas cuilibet Chriſtiano cum orationibus eſt currendum*. Sed contraria ſententia verior eſt, videlicet, non dari præceptum in Eccleſia de oblationibus: quæ expreſsè probatur in Concil. Cabilon. ſub Carolo, *c.*16. ibi: *Animarum ſalutem inquirere ſacerdos, non lucra terrena debet, quoniam fideles ad res ſuas dandas non ſunt cogendi; oblatio enim eſſe debet ſpontanea, juxta id, quod ait Rex Pſalmiſta: Voluntariè ſacrificabo tibi*. Facit Tertull. *in apolog.* ibi: *Modicam unuſquiſque ſtipem menſtrua die, vel cùm velit, etiamſi modò velit, & ſi modò poſſit, apponit*. Docet D. Thom. 2. 2. *q.*86. *ar.*1. Deinde quia de ratione oblationis eſt, ut fiat ſponte, juxta illud Exodi *c.*25. *Ab omni homine, qui offert ultroneus, accipietis eas*. Deinde quia nullum extat præceptum in jure de ſimilibus oblationibus, ſed tantùm monitio, ut in canonibus pro contraria ſententia adductis, & in Concilio Moguntino ſub Carolo *can.*44. *Oblationem, & pacem in Eccleſia facere jugiter admoneatur populus Chriſtianus, quia ipſa oblatio ſibi, & ſuis magnum eſt remedium animarum*. Quare hanc ſententiam probarunt D. Thom. 2. 2. *qu.*86. *ar.*1. Covarr. *lib.*1. *var. c.*17. *n.*3. alii relati à Leandro *d. tr. de oblat. diſp.*10. *qu.*4. Sunt tamen caſus, in quibus adhuc fideles tenentur ad oblationes faciendas. Primus eſt, ſi conſuetudo adſit, ut adeſt in quibuſdam regionibus; talis enim conſuetudo omninò eſt ſervanda, *c. ad Apoſtolicam, de ſimonia*: probat latè Leander *ubi proximè*, *q.*8. Secundus eſt, quando quis ex voto proprio, aut juſſu teſtatoris facere tenetur, *c. clerici, c. qui oblationes*, 13. *qu.*2. Concil. Aurel. 2. *can.*16. & 22. ibi: *Qui oblationes defunctorum legaliter dimiſſas quolibet ordine aſſignare tardaverint, vel detinere præſumpſerint, à communione eccleſiaſtica ſuſpendantur* Matiſcon. *can.*4. plura Ant. Auguſtinus *in epit. juris, lib.*15. *tit.*22. Trullench *lib.*3. *in Decalogum, c.*13. *n.*2. Tertius eſt, ſi Parochus illis egeat ad commodam ſuſtentationem; quo caſu, quia parochiani tenentur proprium parochum alere, poſſunt cogi ad oblationes faciendas. Barboſa *lib.*3. *juris Eccleſ. c.*13. *nu.*3. Olim tamen rarò, aut nunquam fideles ad altare diebus Dominicis, & aliis feſtivis accedebant ſine oblatione 6. Synodus Trul. *can.*8. ibi: *Deveniendum eſt ſabbato die cum oblationibus ad Miſſarum ſolemnia*. Matiſcon. *can.*4. probant Haæphtenus *ad vitam ſancti Benedicti, c.*23. Albaſpineus *lib.*1. *obſer. c.*4. Mendoza *lib.*2. *Concil. Illiber. c.*55. Et cùm tempore Quadrageſimæ in Eccleſia Orientali tantùm Sabbato, & Dominica Miſſæ ſacrificium offerre liceret, ideò in canone 49. Synodi Laodic. prohibentur oblationes fieri aliis diebus, quàm ſabbato, & Dominica. Oblationes autem panis, vini, aliarumque rerum, quæ in Eccleſia fiebant, non ſtatim altari apponebantur, ſed adducebantur ad locum ſpecialiter deputatum, quem veteres gazophylacion dicebant. Concil. Carthag. 4. *can.*92. *c. oblationes*, 90. *diſt.* Poſſidius *in vita d. Auguſtini, c.*24. ubi exquirebat Diaconus, an oblationes dignæ eſſent, ut ab Eccleſia reciperentur: & tunc in Eccleſia Latina ſacris altaribus apponebantur, in Græca verò antequam ad altare deferrentur, in tabula minori ponebantur, quam propoſitionum appellabant. Germanus *in hiſtor. eccleſiaſt. tom.*2. *Biblioth. veterum Patrum*: & cùm ſacerdos offerebat, & benedicebat eas, benedictiones ſimul offerebat, & recitabat nomina eorum, tam vivorum, quàm mortuorum, qui oblationes faciebant, aut pro quibus fiebant, ut probavi in canone 19. Concilii Illiber. Etiam illis prioribus ſæculis fideles ex oblationibus propriis panis, & vini communicabant, immò erubeſcebant de aliena oblatione communicare. Unde D. Cyprianus *epiſt.*10. increpat cujuſdam divitis parſimoniam, qui nihil offerens, de oblationibus pauperum communicabat, his verbis: *Locuples, & dives Dominicum celebrare te credis, qui corbonam omninò non reſpicis, qui in Dominico ſine ſacrificio venis, qui partem de ſacrificio, quod pauper obtulit, ſumis*. D. Auguſtinus *ſermone* 215. ibi: *Erubeſcere debet homo idoneus, ſi de aliena oblatione communicaverit*. Plura de his oblationibus congeſſi in canone 28. Concilii Illiberit.

d *Propriis, & licitis.*) Quædam enim res offerri, aut in altari poni olim propter earum ſuperſtitionem prohibebantur, & in canone 3. Apoſtolorum dum prohibetur 3

Epiſ-

Digitized by Google

Epiſcopis, & presbyteris in ſacrificio offerre mel, aut lac, ſtatim ajunt Apoſtoli: *Propterea licitum non eſt aliud quidpiam admovere ad altare, quàm oleum in candelabrum, & incenſum oblationis tempore*. Excipiuntur tamen canone ſequenti oblationes novarum ſpicarum, & uvæ recentis, ut benedicerentur; mos enim vetus fuit Eccleſiæ uvam maturam, & fabas benedicere ex inſtitutione Eutichiani Pontificis, ut conſtat ex Pontificali Damaſi. Concil. Carthag.3. *can*.3.6. Synodus Trul. *can*.28. ibi: *Primitiæ uvæ, & frumenti offerantur in altari benedicendæ ſua peculiari benedictione*. Conſuetudinem hanc Græcorum, & formam ipſius benedictionis referunt, atque illuſtrant Lemaiſtre *de bonis eccleſ. lib*.1. *de decimis*, c.13. Menardus *in notis ad libr. ſacram. D. Gregorii*, *fol*.173. Etiam in Eccleſia Orientali mos inolevit, ut diebus, in quibus ſacra myſteria pro infantibus offerebantur, liceret mel, & lac ad altare deferre, & benedicere. Synodus 6. in Trullo *can*.57. ad quem morem reſpexerunt Patres in Concilio Carthag. ſub Honorio, & Theodoſio, c.40. ibi: *Primitiæ autem mellis, & lactis (ut mos eſt) offerantur uno die conſuetum ad infantium myſterium*. In eadem etiam Synodo *can*.99. damnatur quædam Armenorum conſuetudo: ſolebant enim Armeni diſſectarum pecudum membra in templum inferre, & coram ſacris altaribus partem unicuique diſtribuere. Verba hæc ſunt: *Hoc quoque in Armenorum regione fieri didicimus, quod quidam intus in ſacris altaribus carnium membra coquentes, fruſta offerunt ſacerdotibus, ea judaicè diſtribuentes: quocirca Eccleſiam immaculatam ſervantes ſtatuimus, nulli licere ſacerdoti ſeparata carnium membra ab offerentibus accipere, ſed iis ſint contenti, quæ offerenti viſa fuerint, ejuſmodi oblatione facta extra Eccleſiam*.

4 e *Fidelibus*.) Plures enim ſunt Chriſtiani, quorum oblationes non recipit Eccleſia. Concil. Lateran. ſub Alexandro III. c.25. ibi: *Uſurariorum manifeſtorum oblationem ne quis accipiat, qui autem acceperit, reddere compellatur*. Et c.3. *de uſuris*. Concil. Troſlejan. *can*.7. *Generaliter pauperes vexantium, aut opprimentium oblationes non recipiantur*. Et c. *oblationes*, 90. *diſt*. ubi rejiciuntur oblationes fratrum diſſidentium. Etiam non admittuntur oblationes hæreticorum, c. *excommunicamus* 13. *de hæretic*. raptorum rerum Eccleſiæ, c.2. *de raptoribus*, ubi notavi; nec eorum, qui presbyterum in teſtamento filiis ſuis tutorem inſcripſerunt. D. Cyprianus *epiſt*.27. Nec eorum, qui neglecto pietatis officio filios ſuos exhæredarunt, c. *fin*. 17. q.4. D. Auguſtinus *epiſt*.2. ibi: *Profiteor me ſuſcipere oblationes bonas, oblationes ſanctas: ſi quis autem iraſcitur filio ſuo, & moriens eum exhæredat, ſi viveret, non eum placarem, non eum reconciliare deberem. Quomodo ergo filio ſuo volo, ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem*. Idem D. Auguſtinus *epiſt*.187. ſimiliter fatetur ſe non admiſiſſe oblationes ejus, qui contra immunitatem eccleſiaſticam aliquem ex Eccleſia abſtulerit, ibi: *Oblatio domus tuæ à clericis ne ſuſcipiatur*. Tandem impiorum oblationes ab Eccleſia rejiciuntur, c. *non eſt putanda*, 1. q.1. c. *miror*, 17. q.4. Petrus Damianus *epiſt*. 36. ibi: *Enim verò dona ab iniquis ſuſcipere quid aliud eſt, quàm propriam animam ex dantis ſqualore fœdare*. Nec etiam oblatio admittitur ejus, qui non communicat, *can*.28. *Concil. Illiber*. ibi: *Epiſcopum placuit ab eo, qui non communicat, munera accipere non debere*. Nec illius, qui pœnitentiam ſolemnem facit, c. *de viro*, 12. q.2. ibi: *Secundo verò anno ante fores Eccleſiæ ſine communione maneant: tertio verò anno Eccleſiam ne ingrediantur, & inter audientes adſtent ſine oblatione*. Et c. *eos quos*, *de conſecrat. diſt*.4. Concil. Ancyran. *can*.5. illerdenſe *can*.9. plura dedi *in d. c*.28. *Concilii Illiber*. Nec etiam excommunicati D. Clemens *lib*.3. *conſtit*. c.8. & *lib*.4. *cap*.6. Nec etiam ejus, qui à ſacerdote aliqua cenſura ligatus fuerit. Synodus Nicæna *can*.27. in editione Piſana, ibi: *Quicumque fuerit à ſacerdote ligatus, quamvis calumniam paſſus ſit, non eſt ab eo accipienda oblatio*. Item nec ejus, qui ſibi mortem conſcivit. Concil. Altiſſiodorenſe *can*.17. ibi: *Quicumque ſe propria voluntate in aquam jactaverit, aut collo ligato ſe ſuſpenderit, aut de arbore præcipitaverit, aut qualibet occaſione voluntariè ſe morti tradiderit, iſtorum oblata non recipiantur*. Concil. Brachar. 1. *can*. 34. 3
Nec etiam mulieris, quæ menſtrua patitur. Concil. Moguntin. c.6. Omnium enim iſtorum oblationes non recipiuntur, quia ut ait Cicero *lib*.2. *de legibus*, donis impii nec placare audeant Deos.

f *Per poteſtatem*.) Oblationes enim fidelium ritè factas 5
in Eccleſia olim Epiſcopus recipiebat. Symmachus Pontifex in 6. Synodo Romana: ibi: *Oblationes fidelium à nemine percipiantur abſque conſenſu, & voluntate Epiſcopi, in cujus dignoſcuntur eſſe parochia, & poteſtate*. Et c. *in canonibus* 57. 16. *qu*.1. Concil. Aurelian.3. *can*.5. ibi: *Si quæ oblationes in quibuslibet rebus, atque corporalibus collatæ fuerint Baſilicis in civitatibus conſtitutis, ad poteſtatem Epiſcopi redigantur*. Plura Antonius Auguſt. *in epit. lib*. 15. *tit*.21. Et poſt diviſionem parochiarum ad proprium parochum oblationes ſpectant. Synodus Bituricenſis 1. *can*.12. *Presbyteri oblationes, vel luminaria, quæ eis ad manus offeruntur, tanquam propria ſua habeant*. Et c. *quia ſacerdotes*, c. *ſanctorum*, 10. *qu*.1. Leander *d. diſp. de oblationibus*, *qu*.9. Laici vero eas accipientes graviter puniuntur in Concilio Romano ſub Calixto, c.14. ibi: *Sanctorum Patrum canonibus conſona ſentientes, oblationes de ſacratiſſimo, & reverendiſſimo altari Beati Petri, & Salvatoris, & Sanctæ Mariæ Rotundæ, aut de aliis Eccleſiarum altaribus, ſive crucibus à laicis auferri penitus interdicimus, & ſub pœna anathematis prohibemus*. Et c. *perveniens*, 16. *qu*.7. Circa religioſos, an videlicet oblationes in ſuis monaſteriis factas recipere poſſint, non conſentiunt Interpretes. Et eas ad parochos ſpectare, docuerunt Trullench *lib*.3. *in Decal*. c.3. *n*.13. Azor *tom*.1. *inſtit. lib*.2. c.17. Sed contraria ſententia verior eſt, probaturque expreſſè *in* c.1. *de ſtatu monach*. c. *nimis*, *de exceſſibus Prælat*. & variis privilegiis id ferè omnibus religionibus conceſſum fuiſſe, probat Leander *ubi ſuprà*, *qu*.10. Ex oblationibus tamen factis occaſione funeris, quartam partem parocho deberi, jam probavi *in* c.1. *de ſepultur*. Unde patet rectè in præſenti doceri, oblationes in Eccleſia factas non poſſe per Poteſtatem ſæcularem uſurpari.

C A P U T XIV.

a Alexander III.

QUæſivit à nobis tua fraternitas, utrùm ſacerdos uno clerico tantùm præſente b infirmum debeat ungere, & quando feſtum beati Mathiæ in anno biſſextili debeat obſervari: præſertim cùm quidam inter vigiliam, & feſtum velint diem interponere. Nos itaque tibi duximus reſpondendum, quòd Sacerdos uno præſente clerico, & etiam ſolus infirmum ungere poteſt.

N O T Æ.

1 a *Alexander III.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit*. c.9. & poſt Concilium Lateran. *p*.50. c.21. nullibi tamen exprimitur, cui Prælato reſcribat Pontifex. Concius addit, *Carnotenſi Epiſcopo*, cui aſſentiri videtur Antonius Auguſtinus *in præſenti*, qui *ex lib*.14. *Regeſtri* ipſius Pontificis citat textum hunc *lib*.27. *epit. juris Pontif. tit*.1. c.8. De diœceſi Carnot. nonnulla adduxi *in* c.11. *de offic. deleg*.

2 b *Infirmum*.) Subjectum enim capax hujus ſacramenti eſt tantùm fidelis infirmus de vita periclitans, ut conſtat ex epiſtola canonica D. Jacobi, c.5. *infirmatur quis in vobis*. Et epiſtola 1. Innoc. Papæ ad Decentium, c.8. c. *unic. de ſacra unctione*, Concil. Mogunt. relatum *in c. ab infirmis*, 26. *qu*.7. Aquiſgran.2. ſub Ludovic. *p*.3. c.5. Concil. Cabilon. ſub Carolo *can*.48. ibi: *Secundùm B. Jacobi Apoſtoli documentum, cui etiam decreta Patrum conſonant, infirmi oleo, quod ab Epiſcopo benedicitur, à presbyteris ungi debent*. Florent. *in decret. de ſacrament. verſ*.5. ibi: *Hoc ſacramentum niſi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet*. Trident. *ſeſſ*.14 *de ſacram*. c.3. & *can*.2. ubi ideò hoc ſacramentum appellatur ſacramentum exeuntium. Probant Theologi Scholaſtici *in* 4. *diſt*.23. ubi D. Thomas *qu*.2. *ar*.2. Paludanus *q*.4. Richardus *art*.2. *q*.6. Suarez *tom*.4. *in* 3. *part. diſp*.42. Summiſtæ de hoc ſacramento agentes. Unde cognoſcitur, quàm abſurdè nonnulli hæretici ſacramentum hoc contulerint defunctis, ut tradit Serarius *in opuſcul. de hoc ſacramento*, c.3. *nu*.56. & conſtat ex Epiphanio *hæreſi* 36. qui deſcripſit Sireneum *lib*.1. *epiſt*.18. ubi docet, eos oleum aqua mixtum capiti defuncti immiſiſſe, ex quo fieri ajebant, ut defunctus à dæmonum poteſtate eriperetur: ſed eſſe apertam ſtoliditatem, jam probavit Theophilus *tom*.15. *in Heteroc. ſpirit*.2. *p. ſect*.1. *punct*.10. *in fine*.

Digitized by Google

in fine. Nec cuilibet infirmo adminiſtrari debet hoc ſacramentum, ſed graviter periclitanti febri, vulnere, vel alia infirmitate naturali: non tamen conferri debet aliis etiam exiſtentibus in vitæ diſcrimine, veluti ultimo ſupplicio damnatis, navigantibus, prægnantibus, & ſimilibus. Unde improbanda eſt falſa pietas quorumdam Græcorum, qui hoc ſacramentum conferunt benè valentibus, ſi illum flagitaverint in remiſſionem peccatorum, ut tradit. Franc. Richardus *lib. de expedit. ad inſulam S. Irenei*, *c.*12. quam heteroclefin refert, & reprehendit Theophilus Raynaud. *tom.*16. *in beteroel. punct.*12. *fol.*164. qui etiam reprehendit nimiam tarditatem aliquorum, qui ne mors acceleretur territo ægro, illud conferunt penè jam mortuis: cùm ut ſacramentum hoc ritè adminiſtretur, debeant eſſe infirmi in eo ſtatu, ut poſſint effectum vitæ, ſi illis expediat, conſequi, aliàs ſi ita morti proximi reperiantur, ut naturaliter vivere nequeant, erit tunc petere miraculum à Deo.

COMMENTARIUM.

3 Concluſio traditur, & probatur. EX prima parte hujus textus talis communiter deducitur aſſertio: *Presbyter etiam unus poteſt miniſtrare ſacramentum extremæ unctionis*. Probant eam textus *in c. illud*, 95. *diſt. c. unic. in princip. de ſacra unct. c.*2. *de offic. Archipresb. c. presbyteri* 4. 95. *diſt. c. presbyteri* 123. *c. omnis* 124. *de conſecr. diſt.*4. *c. ab infirmis*, *in fin.* 27. *q.* 1. Concil. Cabil. ſub Carolo *can.* 48. cujus verba ſuprà retuli, Concil. Aquiſgran.2. ſub Ludovico *part.*1. *c.*8. & *q.*3. *c.*5. Alia juris teſtimonia congerit Ant. Auguſtinus *in epit. juris Pont. p.*1. *lib.*27. *tit.*1. Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, Layman *tom.*2. *moral. lib.*5. *tr.* 8. Bellarmin. *tom.* 3. *de extrema unct. c.* 8. Suarez *de ſacram. diſp.*43. *ſect.*1. Bonacina *eod tract. diſp.*7. *q. unic. punct.*4. plures congeſti à Diana *part.*8. *tract.*1. *reſol.*56. Leander *tom.*1. *de ſacram. diſp.* 4. *qu.* 1. *&* 7. Mendo *de clavibus Petri*, *lib.*4. *c.*4. *fol.*557. Arcud. *lib.*5. *de Sacram. c.*3. Caſal. *de ritu Eccleſ. cap.*32.

4 Impugnatur tradita aſſertio. Verùm hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam plures presbyteros debere ſacramentum hoc adminiſtrare, conſtat ex epiſtola B. Jacobi, *c.*5. ibi: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ*. Quare in Eccleſia Orientali conſuetudo eſt, ut ſeptem presbyteri ſacramentum hoc extremæ unctionis infirmis conferant, ut ex Simeone Theſſalonicenſi *epiſt.* 3. *c.* 3. & aliis probat Serarius *in opuſc. de hoc ſacramento*, *c.*12. *nu.* 123. Igitur non rectè in præſenti aſſeritur, presbyterum tantum unum poſſe ſacramentum hoc adminiſtrare.

5 De presbytero miniſtro ſacramenti. Qua dubitandi ratione non obſtante, vera eſt præſens aſſertio, pro cujus expoſitione ſciendum eſt, præmiſſis quæ de hac unctione extrema adduxi *in c. unic. de ſacra unct.* miniſtrum proprium hujus ſacramenti eſſe presbyterum. Riculfus Senon. Epiſcopus in ſua conſtitutione, quæ extat *to.*24. *Concil. can.*10. ibi: *Item oportet, ut presbyteri infirmos ſuos poſt confeſſionem, & reconciliationem oleo ſancto perungant, & tunc eos communicent*. Et quamvis nomen presbyteri apud Græcos idem ſonet, quod apud Latinos ſenior, ut probat Cæſar *de Eccleſ. hierarch. diſp.*8. *§.*1. *nu.*2. & propterea ſit æquivocæ ſignificationis, *c.*2. *de cohabit. cleric.* ibi: *Si quis ſacerdotum, ideſt presbyter, Diaconus, & Subdiaconus, &c.* quia tamen ab Eccleſia determinatum eſt, ut presbyteri appellatione ſacerdos comprehendatur, ideò dicendum eſt, miniſtrum ordinarium hujus ſacramenti eſſe tantùm ſacerdotem, ut diffinitum eſt à Tridentino *ubi ſuprà*. Nihil tamen intereſt, an presbyter ſit major, veluti Epiſcopus; vel minor, ut ſimplex ſacerdos: quippe ſacerdotum ordo bipartitus eſt, ut ſcribit Anacletus Pontifex *epiſt.*3. *c.*1. majorum ſcilicet, & minorum, *c. legimus*, 93. *diſt. c. presbyter* 5. 95. *diſt.* Trident. *ſeſſ.*23. *c.*7. Sic competit presbyteris majoribus, ideſt Epiſcopis, hujus ſacramenti adminiſtratio, *c. illud*, 95. *diſt.* Leander *de ſacram. ubi ſuprà*, *qu.*3. & quamvis Gloſſa *in d. c. illud*, *verbo Chriſmate*, exiſtimet, Epiſcopos debere infirmos ungere cum chriſmate, ad differentiam aliorum ſacerdotum, qui oleo tantùm utuntur, verius tamen eſt, Epiſcopos potiùs miniſtrare debere hoc ſacramentum oleo tantùm, ut materia ordinaria. Vander. *de ſacram. tr.*4. *diſp.*4. *q.*9. Unde quamvis magna detur neceſſitas, ſi non adſit ſacerdos, etiam qui infirmum ungat oleo ſancto, non poterit alius etiam Diaconus ſacramentum hoc adminiſtrare, ut poſt D. Thomam *in ſupplement.* 3. *p. q.*33. *art.*1. *ad* 2. docent Nunno *ad D. Thomam*, *qu.*31. *ar.*2. quicquid dicat Vualdenſis *de ſacram. lib.*2. *c. penult.* Sed licèt quilibet ſacerdos validè conferat hoc ſacramentum, licitè tamen ſolus Parochus, aut de ejus licentia tacita, vel expreſſa, alius ſacerdos illud adminiſtrare valet. Ratio eſt, nam hoc ſacramentum per modum medicinæ, non per modum judicii adminiſtratur. Trid. *ſeſſ.*14. *de extrem. unct. c.*1. 2. *&* 4. Ergo ad illud validè conferendum non deſideratur juriſdictio in miniſtro, ſed poteſtas ordinis: ideò autem licitè tantùm illud adminiſtrat Parochus, quia adminiſtratio ſacramentorum ad eum tantùm ſpectat, *Clem.*1. *de privil. Clement. dudum*, *de ſepultur.* Barboſa *de offic. Parochi*, *c.*22. Trullench *eod. tr. c.*7. Ergo ſimplex ſacerdos peccabit graviter miniſtrando ſacramentum hoc abſque prædicta Parochi licentia vera, vel interpretativa. Urgente autem neceſſitate, & abſente Parocho licitè quilibet ſacerdos etiam religioſus hoc ſacramentum miniſtrare valet, quia tunc datur licentia interpretativa Parochi, cùm credibile non ſit, Eccleſiam velle infirmum privare tanto ſacramento. Sotus *in* 4. *diſt.*23. *q.*2. *art.*1. Cajetanus *in ſumma*, *verbo Extrema unctio*. Immò etiam Parocho præſente, & injuſtè nolente hoc ſacramentum conferre, poterit illud quilibet ſacerdos etiam religioſus miniſtrare; nam tunc cenſetur conceſſa ab Epiſcopo licentia. Docent Suarez *de ſacram. diſp.*54. *ſect.*2. *n.*3. Torreblanca *de jure ſpirit. lib.*2. *c.*11. *n.*28. Nec intereſt, quòd Parochus excommunicatus ſit, aut ſuſpenſus, ut hujuſmodi licentiam concedat. Sylveſter *in ſumma*, *verbo Extrema unctio*, *qu.*4. Poſſevinus *de offic. curat. c.*9. *q.*7. *n.*17. Suarez *d. ſect.*3. An verò urgente neceſſitate poſſit ipſe parochus excommunicatus licitè ſacramentum hoc adminiſtrare, quærunt Moraliſtæ. Negant Suarez *d. ſect.* 3. *nu.*6. Bonacina *de hoc ſacramento*, *qu. unic. punct.*4. *n.* 4. Villalob. *in ſumma*, *difficult.*6. *n.*6. Torreblanca *d. c.* 11. *n.*28. Affirmant Nunno *ad D. Thomam dict. q.*31. *ar.* 3. *difficult. unic.* Zambrana, Poſſevinus, & alii, quos refert, & ſequitur Diana 5. *part. tr.*3. *reſol.*81. *&* 89. qui moventur ex eo, nam in mortis articulo ſacerdos etiam excommunicatus poteſt licitè à peccatis abſolvere; ergo & extremam unctionem miniſtrare. Accedit, nam tempore interdicti licitè adminiſtratur hoc ſacramentum, *c. quod in te*, *de pœnit. & remiſſ.* Ergo faciliùs urgente neceſſitate poterit miniſtrari à Parocho, etiam ſuſpenſo, vel excommunicato.

His ſuppoſitis ratio præſentis aſſertionis ex eo provenit, nam cùm ſacerdos ſit verus, & legitimus hujus ſacramenti miniſter, non indiget aliis presbyteris de neceſſitate ſacramenti ad ejus adminiſtrationem: docuit D. Thomas *contra gentes c.*83. *in fin.* dum ſcribit: *Quia hoc ſacramentum perfectæ curationis effectum habet, & in eo requiritur copia gratiæ, competit huic ſacramento, ut multi ſacerdotes interſint, & ut orationibus Eccleſiæ ad effectus hujus ſacramenti coadiuvent: unde D. Jacobus dicit, inducat presbyteros Eccleſiæ, & oratio ſalvabit infirmum. Si tamen unus ſolus presbyter adſit, intelligitur hoc ſacramentum perficere in virtute ipſius Eccleſiæ, cujus miniſter exiſtit, & cujus perſonam gerit.* Hactenus D. Thomas. Accedit & alia ratio ab eodem Angelico Doctore adducta 3. *p. q.*67. *art.* 6. nempè quòd ſicut principalis auctor ſacramenti, qui Chriſtus Dominus eſt, una perſona exiſtit, ita miniſter, qui ipſum repræſentat, una tantùm perſona eſſe debet: non tamen poteſt miniſter hujus ſacramenti adhibere fœminam, ut ſibi reſpondeat, ut probat contra Quintanadvennam Leander *tom.*1. *de ſacram. qu.*22. *diſp.*4. 6 Traditur ratio decidendi.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta ex illis verbis D. Jacobi. *Inducat presbyteros*. Nam in ſacra pagina frequenter ſub plurali numero, non pluralis, ſed ſingularis perſona, vel perſonarum qualitas ſignificatur, ut apud D. Lucam *c.*17. ibi: *Ite, & oſtendite vos ſacerdotibus*; ideſt cuilibet de ſacerdotibus. Et D. Paulus *ad Hebræos c.*11. *verſ.*83. ait: *Obturaverunt ora leonum*. Et tamen qui obturavit ora leonum, unus fuit, videlicet Daniel. Sic D. Matthæus *c.*17. & D. Marcus *c.*15. referunt latrones cum Chriſto crucifixos imbecilitatem illius exprobraſſe: cùm tamen D. Luc. *c.*23. *verſ.*39. disertè ſcribat: *Unus autem de his, qui pendebant, blaſphemabat eum*. Notarunt Cajetanus *ibi*, D. Auguſt. *de conſenſu Evangeliſt. cap.* 16. Joannes de Payva *in doctrin. ſacr. Script. lib.* 3. *c.* 2. & *lib.*15. *c.*41. & *lib.* 17. *c.*40. Unde intelligitur locus aliàs difficilis D. Matthæi, *c.*26. ibi: *Videntes autem diſcipuli, indignati ſunt, dicentes*. Ubi pluralis ſtat pro ſingulari, ſiquidem unus tantùm, videlicet Judas, indignatus fuit. Unde cùm D. Jacobus *d. epiſt.*5. ait, *Inducat presbyteros*, accipiendus eſt, ut vocet unum ex presbyteris. Docuerunt Serarius *in d. opuſc. c.*4. *n.*71. Suarez *de ſacram. d. diſp.*43. *ſect.*2. *n.*1. Filliucius *eod. tr. c.*50. *n.*90. Nec etiam obſtat mos Eccleſiæ Orientalis; nam ut rectè conſiderant DD. *ubi ſuprà*, cæteri ſacerdotes præter unum ungentem, & formam proferentem, ſuperflui ſunt, ſi inten- 7 Diſſolvitur dubitandi ratio.

Digitized by Google

tendant exequi, conficere, aut iterare ſacramentum; quo caſu graviter peccabunt. Cæterùm ſi non intendant ſimul conficere, aut iterare, ſed unus faciat unam, pluresve unctiones proferendo formam, alius verò ſacerdos compleat, quod defuerit, poterit tunc validè miniſtrari ſacramentum hoc à pluribus, & quandoque licitè, veluti urgente neceſſitate infirmi, vel deficiente ſacerdote, qui priorem fecerat unctionem, ut docent Henriquez *lib.3.c. Summæ* 12.§.4.& *c.*13. §.3. Suarez *d.diſp.*43.*ſect.*2. Macedo *de clavibus Petri*, *lib.*4. *c.*4. Diana *part.*5. *tr.*3. *reſol.*87. *cum ſeq.* poſt D. Thomam *in* 4. *diſt.*23.*q.*2. *quæſtiunc.*2. *ad* 3. Quo modo accipi poteſt Græcorum conſuetudo, vel potiùs, ut plures interſint, unus quidem, ut miniſtret, cæteri verò, ut reſpondeant.

8 Exponitur epiſt. Innocentii.

Sed ſuprà traditis obſtare videtur Innocent. I. in epiſtola 1. ad Decentium, *c.*8. in illis verbis: *Sanè quoniam de hoc, ſicut de cæteris, conſulere voluit dilectio tua, accepit filius meus Cæleſtinus Diaconus, eſſe à dilectione tua petitum illud, quod in Apoſtoli Jacobi epiſtola conſcriptum eſt: Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum: quod non eſt dubium de fidelibus ægrotantibus accipi, vel intelligi debere, qui ſancto oleo chriſmatis perungi poſſunt, quo ab Epiſcopo confecto, non ſolùm ſacerdotibus, ſed omnibus uti Chriſtianis licet in ſua, aut ſuorum neceſſitate ad ungendum.* Hucuſque verba Pontificis, quæ inveniuntur 1. *tom. Concilior. Severini*, *pag.*752. & referuntur à Beda *in c.*6. *Marci*, & in Concilio Vuormac. *can.*62. Ex quibus deduci videtur, laicum etiam poſſe ungere infirmum: ergo quia presbyter tantùm non eſt miniſter hujus ſacramenti. Pro cujus difficultatis ſolutione dicendum eſt, Innoc. dum affirmat omnibus Chriſtianis uti licere oleo illo in ſua, aut ſuorum neceſſitate, accipiendum eſſe paſſivè, non activè; ita ut mens Innocentii ſit, Chriſtianos omnes uti poſſe oleo in ſua neceſſitate, non ut miniſtri, qui ſacramentum conficiant; ſed ut perſonæ, quibus ſacramentum à ſacerdotibus miniſtretur. Ita docuerunt Janſenius *ad caput* 6. *D. Marci*, Cornel. à Lapide *in d. epiſt. D. Jacobi*, Bellarm. *de extrema unct. c.*9. Nunno *ad d. q.*31. *D. Thom. ar.*2. *ad* 4. Serarius *in opuſc. c.*4. *nu.*72. Granados *de extrema unct. diſp.*8. *n.*2. Becanus *eod. tr. c.*27. *qu.*9. quamvis alii minùs rectè accipiant verba illa de unctione extra ſacramentum, quos refert Arcudius *de extrema unct. c.*2. & 4.

§.

FEſtum beati Mathiæ juxta conſuetudinem eccleſiaſticam *a* vigilia eatenus præcedat, ut nec pro biſſexto, nec quolibet alio modo inter ſe, & ſolemnitatem aliam diem admittat. In qua utique, niſi vigiliæ venerit in *b* Dominica die, jejunium celebretur. Ipſum autem feſtum, ſive fiat in præſente die, vel in ſequenti, qui duo quaſi pro uno reputantur, nullus error, ſed Eccleſiæ conſuetudo teneatur.

N O T Æ.

a *VIgiliæ.*) De qua egi *in capite* 1. *de obſerv. jejun.*

b *Dominica.*) Quo die jejunari non poteſt, ut probavi *in d. cap.*1. *cap.*3. *de obſerv. jejun.*

C O M M E N T A R I U M.

1 PRo hujus textus expoſitione ſciendum eſt, annum naturalem juxta Aſtronomicam indagationem dividi in menſes, dies, horas, puncta, momenta, uncias, & atomos: conſtat verò naturalis annus, qui ſecundùm diverſos diverſa principia habuit, ut tradunt Joannes de Sacrobosco *in computo eccleſiaſtico*, *tit. de anno ſolari*, Covarr. *lib.*4. *variar. c.*18. *n.*4. (qui & ſolaris dicitur, eo quòd ſpatium temporis ſit, quo ſol circumiens totum Zodiacum, motu proprio regreditur ad id punctum, à quo digreſſus fuit) 365. diebus, & unius diei quadrante. Achilles Tacius *c.*19. ibi: *Annus ſolis appellatur ab eodem ſigno ad idem redeuntis converſio in* 365. *diebus, & exigua inſuper parte.* Plato *in Timæo*, Cenſorinus *de die natali*, *c.*22. Cicero *de natura Deorum*, Plutarchus *in Numa*, Galen. *ad lib.*1. *Hippocratis*, ideſt ſex horis, quæ confuſionis vitandæ gratia integræ ſupponuntur, cùm reverà naturalis curſus ſolis eas integras, & completas non abſumat, auctore Sacrobosco *ubi ſuprà*. Ex hoc autem ſex horarum ſpatio, quoniam difficile erat eas cuilibet anno continuare, ſingulis quadrienniis dies integer collectus, & inſertus fuit: quod inſtituiſſe Imperatorem Cajum Jul. Cæſarem conſtat ex Svetonio *in eo*, *c.*40. Solino *in Polybiſtor. c.*3. Plutarch. *in Numa*, & *in Cæſare*, Cenſorino *de die nat. c.*20. Macrob. *lib.*5. *Saturn. c.*13. & probant Alciatus *in l. cùm biſſextus*, *de V. S.* Bened. Ægidius *in l. Titiæ*, 3. *part. num.*33. *ff. de condit. & demonſtr.* Itaque ubi quadrantes diem faciebant, quod contingit quarto quoque anno, hic dies intercalabatur, ideſt interſerebatur, & cum præcedenti confundebatur, ut ejus ratio non haberetur. Quæ intercalatio hodie ſervatur ex ritu Apoſtolico, & ex conſtitutione Gregorii XIII. Pont. Max. *de ordinat. tempor.* quæ eſt 74. in ordine, *tom.*2. *Bullarii Magni*. Intercalatio autem fiebat ex conſtitutione Cæſaris circa feſtum Terminalium, nempè die 24. Menſis Februarii, ut prodit Macrobius *d. c.* 23. qui dies 24. computatione Latina ita denotatur, 6. *Kalendas Martias*. Cùm ergo addititius dies cum illo 24. confunderetur, ita computabant veteres, cùm annus biſſextilis erat, *biſſexto Kal. Mart.* ex quo biſſexti appellatio fluxit poſt intercalationem Julii Cæſaris, ut colligitur ex Macrobio, & Cenſorino *ubi proximè*. At verò ante Jul. Cæſarem, cùm annus conſtaret ex ſtatuto Numæ 354. diebus, quatuordecim integri dies intercalabantur ad finem menſis Februarii, & ita eveniebat, ut cuncti hi dies cum ultimo pro eodem die ſupputarentur, nec numerum augerent: tunc verò non dicebatur biſſextum, ſed menſis intercalaris, duplici ratione. Prima, quia non fiebat intercalatio in ſexto die antè Kalendas Martias, ſed in poſterior Februarii. Secunda, quia non unus dies cum alio tercalabatur, qui efficiunt binarium numerum: ſed aliquando 14. aliquando plures. Itaque biſſexti appellatio fluxit à computatione Julii Cæſaris, nec ab antiquioribus Conſultis cognita fuit. Quæ latiùs proſequuntur Budæus *in notis prioribus ad Pandect. in l.*3. *§. minorem*, *ff. de minor.* Roſinus *lib.*4. *antiq. c.*1. Anton. Clarus Silvius *ad ll. Regias*, *c.*5. Cujacius *in l. in uſucapionibus*, *ff. de uſucap.* Alber. Gentil. *de var. tempor. appellat. c.*4. Carranza *de partu*, *c.*12. §.5. *à princip.* Ægidius Boſſ. *tom.*1. *oper. moral. tit.*2. §.25. ex quo principio explicandi ſunt textus *in l. cùm hæres* 4. §. *Stichus*, *ff. de ſtatu lib. l. ita* 51. *verſ. æſtimatio*, *ff. ad leg. Aquil. l. cùm biſſextum* 98. *l. anniculus* 134. *ff. de V. S. l.*2. *ff. de diverſ. & tempor. l. in uſucapionibus*, *ff. de uſucap.* quas perdoctè illuſtrat D. Joſeph de Retes *in prætermiſſis ad tit. de uſucap.*

Ex ſuprà traditis apparet verus ſenſus præſentis textus: 2
nam cùm dies S. Mathiæ dicata ſit 24. menſis Februarii, quæſivit Carnotenſis Epiſcopus ab Alexandro, cùm in anno biſſextili in ea die intercalatio fiat, qua in die eſſet jejunandum? Et reſpondit Alexander III. die 23. jejunandum eſſe, non 24. ſive 6. Kalend. Martii, quia illa dies feſtiva eſt, nec propter biſſextum mutatur. De ipſo etiam feſto celebrando conſulvit Epiſcopus Alexandrum, quonam videlicet die celebrandum eſſet, ſexto, an biſſexto, an utroque, quia hi duo dies pro uno computantur, & in utroque ſiſtitur in una, eademque littera Kalendarii, & nihil de ſolemni computatione immutatur, ut notatur in Martyrologio Romano? Et reſpondet Alexander, ſublato omni computationis errore, poſſe celebrari alterutro ex his duobus diebus, quia pro uno reputantur; ſed in hoc piæ Eccleſiarum conſuetudini ſtandum eſſe. Eccleſia Hiſpana ſemper celebrat feſtum hoc die 24. forſan Eccleſia Italiæ his temporibus illud celebrabat, ut hodie celebrat, die 25. quando annus eſt biſſextilis. Unde manarunt verſus, quos adducit Gloſſa in præſenti.

CA-

Digitized by Google

C A P U T XV.

a Clemens III.

IN iis, cuæ in ſe ambiguitatem continent, ad Sed. Apoſt. ex debito recurſus habetur, ad quàm reverà, tamquam matrem, & caput omnium Eccleſiarum, majores, & difficiliores quæſtiones ab antiquis patribus conſtitutum eſt, & moribus utentium rectè approbatum, uſquequaque conferri debere. Innotuit ſiquidem Apoſtolatui noſtro, quòd cùm de controverſia, quæ inter Magiſtrum Matth. & converſos Hoſpitalis ſancti Simpliciani ſuper eodem hoſpitali habebatur in præſentia V. fratris noſtri O. Archiep. Mediolanen. concertatio verteretur, ipſe Archiepiſcopus poſt cognitionem cauſæ in prolatione ſententiæ his verbis non fuit uſus, ut ſecundùm jus civile diceret: Talem partem condemno, & talem abſolvo; ſed pronunciavit ita: Statuo, & præcipio, ne de cætero, & reliqua: & infra, ut expreſſim contineatur in inſtrumento. Quoniam igitur, ſicut ex relatione dilectorum filiorum noſtrorum Corinth. tit. S. Laurentii in Lucina, & Joann. ſanctæ Priſcæ presbyteror. Cardinalium didicimus, quos ad hoc conceſſimus auditores, ſuper hoc fuit in prolatione ſententiæ dubitatum: Nos attendentes, quòd hoc verbum, Statuo, ſecundùm legem rem perfectam ſignificat, & cum effectu, non verbo tenus accipitur: item ſecundùm *b* Gregorium, quod præcipitur, imperatur; & quod imperatur, neceſſe eſt fieri; & aliquando ſi non fiat, pœnam habet: conſiderantes nihilominus, quòd juxta eumdem Gregorium non debet aliquis verba conſiderare, ſed voluntatem, & intentionem, quia intentio non debet verbis deſervire, ſed verba intentioni: interpretamur in præſenti articulo, & de fratrum noſtrorum conſilio, procuratoribus utriuſque partis præſentibus diffinimus, quòd præfati Archiepiſcopi verba tali forma prolata perpetuò valituræ ſententiæ obtineant firmitatem. Nos itaque ſententiam ipſam, licèt appellationis obſtaculo hucuſque fuerit impedita, præſenti pagina, ceſſante appellatione, confirmamus, & hujus ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes, & auctoritate Apoſt. præcipientes, ut ipſius hoſpitalis præfati fratres Abbati, ejuſque ſucceſſoribus obediant in perpetuum, tamquam Prelatis illis, & Dominis, ſicut ipſe Archiepiſcopus præcepit.

N O T Æ.

1 a CLemens III.) Ita legitur in ſecunda collectione, *ſub hoc tit. ca. unic.* & fuiſſe textum finalem illius collectionis notavit Albericus Gentil. *de libris juris canonici*, *fol.* 8.

b *Gregorium.) In c. quod præcipitur*, 14. *q.* 2.

COMMENTARIUM.

2 CErtum eſt, ſententiam non aliter finem controverſiæ imponere, quàm ſi judex pronunciando abſolverit, . condemnaverit reum, alioquin ſententia diffinitiva nullius momenti eſt, *l.* 3. *C. de ſent. & interl. c. ei qui* 41. §. *diffinitiva*, 2. *q.* 6. Hac de cauſa olim non aliter concipiebatur ſententia, quàm per verbum condemnandi, aut abſolvendi, cùm acceptis tabellis, judex qui de cauſa cognoſcebat, ſi abſoluturus erat, litteram A, in urnam mittebat; ſi verò condemnare intendebat, litteram C, ut jam probavi *in c. de muliere, de ſponſ.* Sed poſtquam tabellæ ſententiarum in deſuetudinem abjerunt, etiam ſententiæ concipi cœperunt non ex formula, ſed liberè, prout judicantibus meliùs viſum fuit, & quibus verbis commodiùs exprimere valerent judicium ſuum: & ita non ſunt neceſſaria verba abſolvo, & condemno, ſed ſufficiunt æquipollentia, quibus ſopiatur lis, & omninò à jurgio diſcedatur, *l. Pomponius* 12. *§. recepiſſe*, *l. quale* 19. *§.* 1. *ff. de recept. l. in ſententiis* 59. *in princip. & §.* 1. *ff. de re judic.* unde infertur, valere ſententiam, ſi judex dixerit, Sejum nummos debere; licèt non dixerit, Eumque condemno ut ſolvat, *l. ſi Prætor* 75. *ff. de re judic.* vel ſi dixerit, quantum ei debes, reddere, *l. qui tamen.* 21. *§. Pomponius*, *ff. de arbitr.* vel ſervum in cauſa redhibitionis eſſe, *l. quæro* 58. *ff. de ædilit. edict.* vel rem alicujus eſſe, *l. Pomponius* 40. *§. ſed & his*, *ff. de procurat. l. ſi inter me* 15. *ff. de except. rei judic. l. ult. ff. de hæred. inſtit.* vel non probaſti, aut calumniatus es, *l.* 1. *§. quorum*, *ff. ad Turpil.* vel ſi cùm præceſſiſſet certa præfinitio ſummæ petitæ, judex pronunciaverit, Solve, quod debes, *l. quod petitum, juncta l. quid tantùm* 21. *§. Pomponius*, *ff. de arbitr. l. in ſententiis* 59. *§.* 1. *ff. de re judic.* vel ſi dixerit, Reſtitue illi, quod in codicillis, vel in teſtamento accepit, *l. ait Prætor* 5. §. 1. *ff. de re judic.* vel ſi pronunciavit, nullam injuriam Lucium Titium à Gajo Sejo paſſum fuiſſe, *l. Lucius* 21. *ff. de his qui not. infam.* vel injuriam aliquam feciſſe, *l. Decuriones*, *C. ex quibus cauſ. infam. irrogetur*; vel falſum teſtamentum non eſſe, *l. nec tale* 24. *ff. ad leg. Cornel. de falſis*; vel non poſſe ampliùs de falſo teſtamento agi, *l. cum Titia* 18. *ff. de accuſat.* vel ſi utatur verbo, *ſtatuo*, ut in præſenti ſpecie, vel verbo *videtur*, ut *in l. quid tamen* 21. *§.* 1. *ff. de arbitr. l.* 3. *ff. de his, quæ in teſtam. delent. l. Divi* 27. §. *ult. ff. de l. cauſ. l. cùm quidam* 26. *ff. de jure fiſci*, *l.* 1. §. *quæri poteſt*, *ff. ad Turpil. c. de cætero*, *de re judic.* Probavi in apparatu ad hæc commentaria: immò ſi judex pronuntiet abſolvendum aliquem eſſe, vel condemnandum; licèt non adjecerit, *illumque condemno, vel abſolvo*, tamen optimo jure ſententia tenet, ut deducitur ex lege *Æmi ius* 38. *ff. de minoribus*, ibi: *Quia tamen lex commiſſoria diſplicebat ei, pronunciavit in integrum reſtituendam.* Et probatur ex validiſſima ratione; nam illa verba, *condemnandum pronuncio*, non ſignificant ſequi poſteà debere condemnationem ab alio judice faciendam, ſed talia eſſe merita proceſſus, ut reus debeat condemnari: quam opinionem tenuerunt antiquiores cum Gloſſa, quos refert Graſſus *in l.* 1. *n.* 19. *ff. de re judic.* Sarmiento *l.* 1. *ſelect. in c.* 14. *n.* 2. Oſualdus *l.* 27. *Donel. c. littera E*: quamvis contrariam ſententiam defendant plures claſſici apud eumdem Sarmientum *ubi proximè*, Marant. *in ſpecul. tit. de ſent.* 6. *part. n.* 15. & 125. Vantius *de nullit. ex defectu proceſſus*, *n.* 91. qui audent aſſerere, plures ſententias nullas declaratas fuiſſe ob prędictum defectum: quare forſan hodierna praxis obſervat ut in ſententiis addatur: *Fallo quæ le debo condenar, y condeno.* Quaſi non ſufficerent priora, niſi poſteriora quoque ſequerentur. Quæcumque enim verba ſignificantia condemnationem, vel abſolutionem, ſufficiunt ad valorem ſententiæ, ut ex præſenti textu conſtat, & ex *§. curare*, ubi Japſo, *Inſtit. de act. l.* 2. 5. & 15. ubi Greg. *gl.* 8. *tit.* 22. *part.* 3. latiùs proſequuntur Duar. *in l. in ſententiis* 59. *ff. de re judic.* Donel. & Oſualdus *ubi ſuprà*, Treutl. *volum.* 2. *ſelect. diſp.* 23. *theſi* 2. *litter. A*, Pichardus, *in manud. in prælud.* §. 2. *num.* 17. Matienzo *in dialog. relat.* 3. *part. ex c.* 36. Azevedo *in l.* 10. *tit.* 17. *l.* 4. *Recopil.* unde apparet, rectè in præſenti Clementem docuiſſe ſententiam prolatam per verbum *ſtatuo*, validam fuiſſe.

C A P U T XVI.

Idem *Patriarchæ a Gradenſi.*

OLim tibi ſcripſiſſe recolimus, ut ſi dil. f. Archipresbyter, & Canonici Paduani, quibus ſuper hoc ſcripta noſtra direximus, dil. f. M. G. Canonico Paduano præbendam, quæ tantùm reſidentibus de communi confertur, ſicut uni ex aliis de communibus proventibus, & *b* manualia beneficia, omni dilatione poſtpoſita non conferrent, tu eos ad id appellatione ceſſante compelleres. Verùm quia, ſicut noſtro Apoſtolatui reſervatum eſt, quidam mandatum noſtrum interpretari aliter, quàm deceat, moliuntur, cùm beneficia principalia ſint interpretanda largiſſimè: volentes à mandato noſtro dubietatem auferre, non quæſtionis

Digitized by Google

ſcrupulum reſervare, ut quæ mandamus, diligentiùs, & liberiùs exequaris, noſtrum tibi in eo aperiendum duximus intellectum. Videlicet, quòd præbendam, quæ tantùm reſidentibus in victu, & veſtitu de communi confertur, ipſi Mag. G. plenè, ſicut uni ex aliis reſidentibus, injunximus conferendam. Quocirca f. t. per A. ſ. m. quat. in negotio ipſo malitioſam interpretationem aliquam non attendens, ſic quod de præfato Magiſtro tibi præcipimus, ſublato cujuſcumque appellationis obſtaculo, exequi ſtudeas diligenter.

N O T Æ.

a *GRadenſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub tit. de reſcript. c.* 7. De Gradenſi Patriarcha egi *in c. ex literis, de offic. deleg. c. antiqua, de privileg.*

1 b *Manualia.*) Ideſt diſtributiones quotidianas, ut *in c. unic. de cleric. non reſid. l.* 6. & probavi *in c. licèt, de præbend.* Sed tunc obſtat illa non levis difficultas; nam quod poteſt concedi privilegio, poteſt induci conſuetudine, & è contrà, *c. duo, de offic. Ordin. c. ſuper quibuſdam, §. præterea, de V. S.* junctis latè traditis à Felino *in c. accedentes, à n. 6. de præſcript.* Covarr. *l.* 1. *variar. c.* 10. *nu.* 14. Sed conſuetudo introduci non poteſt, ut abſens, & non reſidens in propria Eccleſia, lucretur diſtributiones quotidianas, *d. c. unico, de cleric. non reſid.* Igitur nec privilegio concedi poteſt abſenti jus percipiendi diſtributiones. Cui difficultati ſuccumbens Probus *in d. c. unic. n.* 1. *verſ. Ex quibus*, docet Summum Pontificem non poſſe diſpenſare cum abſente à propria Eccleſia, ut percipiat diſtributiones quotidianas, quia talis diſpenſatio, utpotè contra naturam ipſarum diſtributionum, repugnantiam includeret, juxta textum *in c. cùm ad monaſterium, de ſtatu monach.* Verùm hæc ſententia facilè refellitur, ſiquidem hujuſmodi diſtributiones non ſortiuntur prædictam naturam ex jure divino, aut naturali; ſed tantùm ex Eccleſiæ conſtitutione, ut probavi *in c. cùm omnes, de conſtit.* quo caſu pleniſſimam habet Pontifex diſpenſandi facultatem, *c. propoſui, de conceſſ. præbend.* Unde conceſſum legimus à Paulo III. & Pio V. Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, eorum miniſtris, & commiſſariis, ut non solùm fructus ſuarum præbendarum, verùm & diſtributiones quotidianas, dum rebus fidei inſerviunt, percipiant, ut referunt, & explicant Rojas *de privil. Inquiſit. n.* 420. Spino *in ſpeculo, gloſſ.* 3. *princip. n.* 78. Barboſa *de Concil. Trident. ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 12. & *de canonicis, & dignit. c.* .. Solorzanus *t.* 2. *de jure Indiar. l.* 3. *c.* 24. *n.* 78. Villaroel *t.* 1. *regim. Eccleſ. q.* 5. *art.* 5. Azor, Caſtropalao, Garcia, & Lother. quos refert Thomas Hurtado *part.* 1. *de reſid. reſol.* 3. *per tot.* Idemque Auditoribus Sacræ Rotæ conceſſum eſſe à Clemente VII. refert Barboſa *ad Trident. d. n.* 48. Quare omiſſa prædicta ſententia, ut difficultati ſatisfaciamus dicendum eſt, principium illud, videlicet parem vim habere privilegium, & conſuetudinem, procedere data æqualitate rationis; in præſenti verò caſu magnam adeſſe differentiæ rationem, quia ſcilicet quando privilegium conceditur contra naturam alicujus actus à lege inſtituti, quædam cognitio ſolet præcedere, quæ ad id faciendum inducat, *c. requiritis, verſ. Niſi rigor*, 1. *q.* 7. quæ manifeſtè ceſſat in conſuetudine contra naturam actus, ac proinde non decebat, hanc vim conſuetudini deferre, prout in aliis multis denegata eſt, ut *in c. Meſſana, de elect. c. clerici, de judic.* In quibus tamen caſibus licitum eſt privilegium, exponit gloſſa communiter recepta *in c. Imperium*, 10. *diſt. c. præter* 26. *verbo Duabus*, 32. *diſt.*

C O M M E N T A R I U M.

2 Concluſio traditur, & probatur. CUm Innocentius III. mandaſſet Capitulo Paduano, ut Magiſtro G. præbendam, & manualia (quæ tantum reſidentibus dari ſolebant) conferrent, ipſi malitioſè gratiam ipſam interpretantes, aſſerebant ſe non teneri mandatum adimplere, quia ipſe Magiſter non reſidebat, & in ipſo reſcripto expreſsè cavebatur, ut illi præbendam conferrent, quæ uni ex reſidentibus aſſignari ſolebat. Et cùm conſultus fuiſſet Innocent. pro explicatione ipſius gratiæ, reſcribit, quòd cùm beneficium Principis latiſſimè ſit interpretandum, dicto Magiſtro præbenda, quæ tàntùm reſidentibus in victu, & veſtitu aſſignatur, erat conferenda: ex qua decretali ſequens communiter deducitur aſſertio: *Beneficium Principis latiſſimè eſt interpretandum.* Probant textus *in c. ſi quem, §. prævaricator*, 2. *q.* 3. *c. frater*, 16. *q.* 1. *c.* 1. *de auctor, & uſu pal. c. cùm dilecti, de donat. c. ex parte, de decimis, c. quia circa, de privil. c. ſi quem, §. notandum*, 2. *q.* 3. *c. viſis*, 16. *q.* 2. *c. paſtoralis, de donat. l. beneficium, ff. de conſt. Princip. l.* 1. *ff. de jure immunit.* Illuſtrant ultra congeſtos à Barboſa *in præſenti*, Duarenus *ad tit. de conſtit. Princip. c.* 3. Donel. *l.* 1. *comment. c.* 29. Connanus *l.* 1. *comment. c.* 16. *nu.* 6. Rebuſtus *de privil. ſchol. privil.* 32. *n.* 12. Menochius *l.* 3. *de præſumpt. præſumpt.* 97. *n.* 19. & *præſumpt.* 103. *n.* 21. Mantica *de conject. l.* 8. *tit.* 6. *n.* 11. & *de tacit tit.* 4. *n.* 57. Valaſcus *conſuet.* 58. *n.* 11. Sanchez *l.* 2. *de matrim. diſput.* 4. *n.* 33. Rebellus *de juſtit.* 2. *part. lib.* 1. *de contract. q.* 2. *ſect.* 1. Suarez *l.* 8. *de legib. c.* 27. *n.* 9.

Sed hæc aſſertio difficilis redditur ſequenti juris conſideratione; nam beneficium, ſeu privilegium contra jus conceſſum, non latè interpretari, immò reſtringi debet, 3 Impugnatur tradita aſſertio.
c. 1. & 2. *de filiis prebyt. l.* 6. *cap. quod dilecto, de conſanguin. & affin.* Sed beneficium, de quo in præſenti, contra jus commune conceſſum fuit; ſiquidem ſecundùm jus commune præbendæ, quæ in victu, & veſtitu conſiſtunt, tantùm divinis officiis intereſſentibus, non verò abſentibus aſſignari poſſunt, *c. unic. de cleric. non reſid. lib.* 6. igitur in præſenti caſu beneficium Pontificis latè interpretari non poterat. Accedit, nam collatio præbendarum ad Capitulum ſpectat, ut probavi *in c.* 1. *ne Sede vacante.* Igitur cùm ex ampliatione præſenti beneficii magnum præjudicium irrogaretur Canonicis, non ampliandum, immò potiùs reſtringendum beneficium videbatur, juxta legem *quoties, Cod. de precib. Imper.* Deinde principium illud ab Innocentio adductum, videlicet beneficium Principis latiſſimè eſſe interpretandum, difficile videtur, ſiquidem variis juris teſtimoniis docetur, beneficium Principis ſtrictè interpretari debere, ut *in l.* 2. *§. ſi quis à Principe*, & *§. meritò, ff. ne quis in loco publico, l. ſi quando* 35. *in princip. Cod. de inoffic. cap. final. de præb. leg. ſæpè, ff. de officio Præſid. Authent. de non alienandis, §. quia verò, collat.* 2. Ergo non rectè in præſenti docetur; beneficium Principis latiſſimè eſſe interpretandum.

Qua difficultate oppreſſi repetentes in præſenti, varias interpretationes adduxerunt præſenti deciſioni. Gloſſa 4 Traditur ratio decidendi.
in præſenti recurrit ad voluntatem Pontificis, aſserens ideò in terminis hujus textus latiſſime fuiſse factam interpretationem, quia ſic Innocentius voluit. Verùm hunc Gloſsæ intellectum meritò improbavit Panormitanus hìc, quia Summus Pontifex ferè ſemper reſpondet juxta jus commune, *cap. in cauſis, de re judic.* Unde in præſenti caſu, ſi beneficium ab eo conceſsum repugnabat juri communi, ab eo non ampliari, immò reſtringi debebat: quare ipſe Panormit. ſequitur alium Gloſsæ intellectum, videlicet in præſenti caſu beneficium non juri communi contrarium, immò ſecundùm jus fuiſse, quia Magiſter hic abſens erat in ſervitio Epiſcopi, vel Pontificis, & ſic juxta jus commune debebat pro præſente judicari, juxta tradita *in cap.* 7. *de cleric. non reſid.* & ita cùm juri communi conforme eſset, debebat ampliari potiùs quàm reſtringi, *ex l. fin. ff. de conſtit. Princip.* Deinde Gloſsa, & Abbas fatentur, privilegium, de quo in præſenti, eſse quidem contra jus commune; ideò autem in eo fieri latiſſimam interpretationem, quia conſtabat de intentione Pontificis volentis huic Magiſtro, etſi non reſideret, providere tanquam reſidenti, ut apertè colligitur ex illis verbis, ubi Pontifex jubet iſti canonico provideri ſicut uni ex aliis reſidentibus. Sed iis ſententiis omiſſis, veriùs dicendum eſt, in præſenti ſpecie ideò latiſſimam fieri interpretationem, quia non agebatur de privilegio, ſed de mandato de providendo, quod ex motu proprio Summi Pontificis emanavit, ideò latiſſimè eſt interpretandum, juxta textum *in c. ſi pluribus, de præbend. in* 6. Aliter dicendum eſt, ſi mandatum illud ſimpliciter conceſsum eſset, quoniam tunc ut odioſum ſtrictè erat interpretandum juxta textum *in c. quamvis* 4. *eodem tit. de præbend.*

Unde non obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta, ſiquidem in præſenti non de privilegio, ſed de mandato de 5 Diſſolvitur dubitandi ratio.
providendo agitur, in quo interpretatio non eſt ſtrictè facienda. Nec obſtat, quòd etiam in hoc mandato præjudicium Canonicorum verſatur, quia ipſi de jure communi poterant præbendam conferre, ideòque mandatum eſse odioſum: quoniam reſpondetur hoc eſse conſiderabile, quando Summus Pontifex concedit ſimile mandatum, quia ipſi Pontifici competit ſuprema beneficiorum diſpenſatio ſecundùm idem jus commune,

ne,

Digitized by Google

ne, *c. 2. de præb. l. 6.* Nec obſtat augmentum ipſius difficultatis deductum ex variis utriuſque juris locis, in quibus docetur, privilegium Principis ſtrictè eſſe interpretandum. Pro quorum ſolutione, & concordia cum aliis, in quibus contrarium docetur, dicendum eſt, diſcrimen eſſe conſtituendum inter privilegium, ſeu beneficium, quod alicui conceditur cum tertii præjudicio; & inter illud privilegium, quod aliquid præter jus continet, ex quo nulli præjudicium ſequitur. Primo caſu quodlibet beneficium, ſeu privilegium ſtrictè interpretandum eſt, *l. penul.* cum aliis ſuprà adductis, *de conſtit. Princip.* Secundo verò caſu amplè, & pleniſſimè interpretandum eſt in eodem caſu, vel perſona, de qua loquitur, non verò extra caſum, vel perſonam in beneficio expreſſam, ut jam notavi *in ca. 7. de privil.*

CAPUT XVII.

Idem *Colubrienſi, & aliis Epiſcopis in Regno Portugalliæ conſtitutis.*

CUm in partibus veſtris, peccatis exigentibus, ſæpè contingat diverſa loca interdicto ſupponi, quando generale, vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium revocari; cùm illi, qui ab Eccleſia Romana decorari privilegio meruerint, videlicet ut cùm generale interdictum terræ fuerit, liceat eis clauſis januis, non pulſatis campanis, excluſis excommunicatis, & interdictis, ſuppreſſa voce divina officia celebrare, interdicto particulari ſe aſſerant non arctari, aſſerentes illud interdictum generale, dumtaxat, quando regnum, vel ſaltem provincia tota ſubjicitur interdicto, propter quod & juſtitia ſæpiùs deperit, & Prælatorum ſententiæ contemnuntur, cùm in aliis provinciis interdictis divina celebrent, & ſuſpenſis organis aliorum, ipſi pulſatis campanis, & apertis januis, quoslibet paſſim recipiant ad divina. Ne autem diverſa interpretatio diſcordiæ cauſam inter vos ulteriùs, & odii fomitem valeat miniſtrare, vel quod interdictum dici debeat generale, amodò in dubium revocetur, ſignificatione vobis præſentium intimamus, quòd cùm in privilegiis de regno, vel provincia nihil expreſsè dicatur, nomine terræ non ſolùm regnum, vel provinciam intelligi volumus, verùm etiam *b* villam, & caſtrum, ut & in his locum habeat, quod de generali dicitur interdicto, videlicet, ut cùm villa, vel caſtrum generali ſubjicitur interdicto, præſcripta privilegii forma debeat obſervari.

NOTÆ.

a COlubrienſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 1.* & in ipſo regeſtro epiſtolarum correcto à Sirleto, *fol. 266.* De Colubrienſi Eccleſia egi *in c. 8. de procurat.*

b *Villam, & caſtrum.*) Conſonant textus *in c. præſenti, c. ſi autem, hoc tit. in 6.* & probat Gibalinus *de cenſur. diſq. 1. q. 2. n. 24.* Et hanc, & alias diviſiones interdicti adducti *in c. cùm inter, de conſuet.* ubi, & *in c. 2. de his, quæ fiunt à Prælatis*, & *in c. quod in te, de pænit. & remiſſ.* plura de interdicto adduxi.

CAPUT XVIII.

Idem a *Altiſſiodorenſi Epiſcopo.*

CUm tibi de benignitate Sed. Ap. ſit indultum, quòd ordinatio rerum clericorum ab inteſtato decedentium liberè in tua poteſtate, ac diſpoſitione permaneat, volens omnem materiam ſcandali removere, quod aliquando inter te, & tuos eſt ſubortum, ſuper duobus nos conſulere voluiſti. Primò, an appellatio vocabuli clericorum, tam ad canonicos quàm ad non canonicos extendatur. Secundò, an illi, qui in voluntate, & diſpoſitione alterius ſuam committunt ultimam voluntatem, nihil per ſe penitus ordinantes, vel determinantes quid cui loco, vel perſonæ conferri debeat, dicantur decedere inteſtati. Primæ igitur conſultationi tuæ duximus reſpondendum, quòd appellatio clericorum non ſolùm alios, ſed & canonicos comprehendat. In ſecunda verò dicimus, quòd qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitione committit, non videtur decedere inteſtatus.

NOTÆ.

a ALtiſſiodorenſi.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 2.* & *in c. tibi, de teſtam.* ubi extat alia par hujus textus, ubi de hac conceſſione facta Epiſcopo Altiſſiodorenſi, egi *in c. cùm tibi, de teſtamentis.*

CAPUT XIX.

Idem *Capitulo, & Præpoſito* a *Placentino.*

CUm clerici Placentini juramentum præſtant ſub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis *b* ero & obediens ſanctæ Placentinæ Eccleſiæ, & Domino meo Placentino Epiſcopo; per veſtras nos litteras conſulere voluiſtis, utrùm intelligi, debeat Clerus totius diœc. an Capitulum tantùm Eccleſiæ Cathedralis? Nos igitur diſc. v. reſpondemus, quod per Eccleſiæ Placen. vocabulum in forma juramenti præſcripti non debet intelligi totius diœceſis Clerus: & ſi Capitulum intelligatur Eccleſiæ Cathedralis, is tamen, qui præſtat hujuſmodi juramentum, Epiſcopo tamquam capiti principaliter obligatur.

NOTÆ.

a PLacentino.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c. 3.* De Eccleſia Placentina nonnulla adduxi *in c. fin. de juram. calum.*

b *Fidelis ero.*) Juxta formam fidelitatis, & obedientiæ, quam debent clerici proprio Epiſcopo præſtare, de qua egi *in cap. ego, de jurejur. cap. ex diligenti, de ſimonia.*

C A P U T XX.

Idem *Priori Sancti* a *Fridiani Lucan.*

QUærenti, quid per cenſuram eccl. intelligi debeat, cùm hujuſmodi clauſulam in noſtris litteris apponimus: reſpondemus, quòd per eam non ſolummodò *b* interdicti, ſed ſuſpenſionis, & *d* excommunicationis ſententia valeat intelligi, ut judex diſcretus, rerum, & perſonarum circumſtantiis indagatis ferat, quam magis viderit expedire.

N O T Æ.

1 a *SAncti Fridiani.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 4. & *in c. quærenti, de offic. deleg.* ubi extat alia pars hujus Decretalis, ut jam notavi.

2 b *Interdicti.*) De qua cenſura egi *in c. cùm inter, de conſuet. c.* 2. *de his quæ fiunt à Prælat. c. quod in te, de pœnit. & remiſſ.*

c *Suſpenſionis.*) De qua cenſura egi *in c.* 1. & 3. *de cleric. excom.*

d *Excommunicationis.*) Tam minoris quàm majoris, de quibus egi *in c. ſignificavit, de ſent. excom.*

C O M M E N T A R I U M.

3 PRo hujus textus expoſitione ſciendum eſt, irregularitatem cenſuram non eſſe, quia irregularitas in genere ſuo non eſt vinculum, ſententia, nec pœna, ſed inhabilitas, & canonicum impedimentum contractum aliquando ſine culpa: *c. ſi quis viduam*, 50. *diſt.* & ex præſenti textu deducitur, probaturque ex eo, quia cenſura in productione eſt ſententia, & medicina reſpiciens ut ſuum ultimum finem obſtinati ſanitatem, & reditum in ſemitam rectam, *cap. audi* 11. *q.*3. *c.*1. *de ſent. excom. l.* 6. Irregularitas verò non dicitur medicina, cùm non præſupponat opus peccaminoſum, immò aliquando meritorium, quo gratia acquiritur; in eſſe tamen deducta cenſura ſeparat à participatione ſacramentorum, & communione fidelium, *c. Engeltrudam*, 3. *q.* 4. *c.* 1. *de re judic.* Hæc irregularitas tantùm privat ab Ordinum ſuſceptione, exercitioque. Differt in remotione, quia cenſura tollitur abſolutione, irregularitas verò diſpenſatione. Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 7. & *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 4. Nec contrarium probat textus *in c. nuper, de bigamis*, ubi cùm agatur de irregularitate, quæ provenit ex bigamia, dicitur, clericum de facto contrahentem matrimonium eadem cenſura credi irretitum; nam verbum illud *cenſura*, accipitur pro rigore ſacrorum canonum, ut docent Butrius, & Anania *in præſenti.* Circa eam verò irregularitatem, quæ ex delicto naſcitur, dubium eſt apud Doctores. Negant omnes repetentes *in præſenti*, Suarez *de cenſur. diſp.* 1. *ſect.* 3. Sylveſt. *verbo cenſura*, & alii apud Dianam *p.* 1. *tract.* 11. *reſol.* 27. Moventur primò ex præſenti textu, ubi cùm omnes cenſuræ ſpecies referantur, nulla irregularitatis mentio fit. Deinde quia irregularitas tantùm privat ordinis ſuſceptione, cenſura verò etiam receptione aliorum ſacramentorum. Rurſus quia irregularitas non parit aliam, ſi irregularis celebret: ſed qui alia cenſura ligatus celebrat, irregularis manet, *c.* 1. *c. ſi celebrat, de cleric. excom.* Ergo quia irregularitas cenſura non eſt. Tandem, nam cenſura tollitur abſolutione, irregularitas verò diſpenſatione: ergo quia cenſura non eſt. Contrarium verò, ſcilicet irregularitatem ex delicto provenientem eſſe cenſuram, tenuerunt Thomiſtæ, Bannes & Aragon *ad* 2. 2. *D. Thomæ, quæſt.* 64. *art.* 8. Sotus *in* 4. *diſt.* 22. *quæſt.* 3. alii, quos laudat, & ſequitur Gibalinus *de irregul. cap.* 1. *q.* 2. Cùm enim ſimilis irregularitas ſit pœna ob delictum inflicta, & privet uſu bonorum ſpiritualium, quid mirum ſi appelletur cenſura. Qua ſententia retenta, etſi contrariam non improbabilem dicat Diana *ſuprà, tract.* 11. *reſol.* 27. non obſtant fundamenta prioris ſententiæ; nam ea omnia tantùm probant irregularitatem eſſe diverſam ſpeciem cenſuræ, non tamen non eſſe cenſuram. Nec etiam obſtat præſens textus, in eo enim tantùm aſſeritur, in reſcriptis Pontificiis irregularitatem non comprehendi nomine cenſuræ, quia licèt cenſuræ ſpecies ſit, tamen numquam cenſetur appellatione cenſuræ venire, niſi ſpecialiter id exprimatur ob gravitatem pœnæ, & quia ex ſtylo Curiæ obſervatum fuit. Deinceps, nam in præſenti textu, juncta alia ejus parte, quæ extat *in c. quærenti, de offic. deleg.* agitur de cenſuris imponendis ab homine, hoc eſt à judice delegato. Sed irregularitas ab homine imponi non poteſt. Igitur Innocentius accipiendus eſt ita, ut appellatione cenſuræ, quæ ab homine imponi poteſt, irregularitas non comprehendatur, quia illa à judice delegato imponi non valeat. Nec obſtat, quòd irregularitas non privat his, quæ aliis cenſuris irretitis denegantur; illud enim tantùm probat, non dari eoſdem effectus in irregularitate, ac in aliis cenſuris: non tamen inde infertur, irregularitatem cenſuram non eſſe; nam ſuſpenſio licèt non privet, niſi tantùm rebus ſpiritualibus, ut excommunicatio; eſt tamen cenſura, ut in præſenti textu docetur. Nec obſtat, quòd irregularitas non producat aliam irregularitatem, ut parit cenſura; nam id non provenit ex eo quod irregularitas cenſura non ſit, ſed quia ligatus alia cenſura privatus eſt tantùm rebus ſpiritualibus, & adhuc capax manet recipiendi ſacros ordines: qui verò irregularis eſt, jam non habet ampliùs, quod amittat, quamvis ex aliis cauſis poſſit etiam fieri irregularis, quia hæc tota res moralis eſt. Unde ex variis cauſis proficiſci poteſt hoc impedimentum, ut probat Gibalinus *de irregul. dicto c.* 1. *q.* 2. Nec quod de ſolutione irregularitatis DD. contrariæ ſententiæ adducebant, aliquid facere poteſt: fatemur enim irregularitatem diſpenſatione ſuperioris tolli, non tamen conceſſa tempore alicujus jubilęi facultate abſolvendi à quibuſcumque cenſuris, confeſſarius poteſt abſolvere ab irregularitate, quia id expreſsè inhibitum eſt à Gregorio XIV. anno 1590. & Clemente VIII. anno 1592. & anno 1597. ut referunt, & probant Trullench *in bullam, l.* 1. *c.* 2. §. 7. *dub.* 7. P. Mendo *eod. tract. diſp.* 25. *c.* 19. Cujus differentiæ ratio ex eo provenit, quia cùm irregularitas ſit major pœna, & ita difficilior in ſolutione, *c. cùm illorum*, juncta gloſſa *verbo Minori, de ſent. excomm.* ideò conceſſa generali facultate abſolvendi à cenſuris, non cenſetur conceſſa poteſtas diſpenſandi in irregularitate, ut docet Borgaſius *de irregul. c.* 6. *n.* 19. Regulares verò Prælati poſſunt virtute ſuorum privilegiorum in iis irregularitatibus, quæ ex delicto occulto proveniunt, præcipuè in illis, quæ ob violationem cenſuræ contrahunt, diſpenſare, ut probant Fragoſo *de regimin. Chriſt. Reip. t.* 2. *l.* 11. *diſp.* 24. §. 7. Baſſeus *in floribus Theolog. verbo Caſus reſervatus*, §. 7. *n.* 29. Bordonus *in conſil. regul. t.* 1. *reſol.* 6. *n.*10. Diana *part.* 9. *tract.* 8. *reſol.* 50.

C A P U T XXI.

Idem a *Cæſarauguſtano, Epiſcopo.*

QUid per novalis vocabulum intelligi debeat, à nobis tua fraternitas requiſivit. Licèt autem quidam dixerint, quòd novale ſit terra præciſa, quæ anno ceſſat, aliis aſſerentibus, quòd ex ſilva, quæ arboribus exſtirpatis ad cultum redigitur, fieri novale dicatur, quarum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur. Nos tamen inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod eam credimus prædeceſſorum noſtrorum intentionem fuiſſe, cùm piis locis indulgentiam de novalibus conceſſerunt, ut novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuiſſet: ſed nec de quolibet tali novali credimus eis indulgentiam fore conceſſam, niſi de illo dumtaxat, cujus decimas religioſus poteſt conventus abſque gravi detrimento parochialis Eccleſiæ detinere, cùm talis ſit ſæpè locus incultus, de quo parochialis Eccleſia magnos percipit decimarum ratione proventus.

NO-

Digitized by Google

NOTÆ.

a CÆſarauguſtano.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. capit.* 5. de Cæſarauguſtana Metropoli egi *in capit. dudum* 31. *de privil.*

CAPUT XXII.

Idem *Abbati de* a *Alcobatia*, *& F. & P. Monachis Alcobatiæ.*

VEnerabili fratre noſtro N. Colimbrienſi Epiſcopo didicimus conquerente, quod cùm fratres ſanctę b Crucis monaſterium de Arganil ſub protectione ſua nuper receperint, quod ſuis prędeceſſoribus Epiſcopalia jura conſueverat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quodam de Canonicis ſuis ſine ſuo conſenſu ibi facto Priore, occaſione cujuſdam privilegii à bonę memorię Clem. Papa prędeceſſore noſtro veritate tacita impetrati, eidem Epiſcopo debitam obedientiam denegat [exhibere, inde ſumpta occaſione, quòd per matricem Eccleſiam non c Cathedralem intelligunt, ſed Romanam. Quia verò non eſt noſtrę intentionis, ut jura fratrum noſtrorum temporibus noſtris indebitè minuantur, cauſam ipſam vobis duximus committendam, per ſcripta Apoſtolica mandantes, quatenus ſi vobis aliud non occurrerit, propter quod dictus Prior non debeat diœceſano Epiſcopo reſpondere eum ad pręſtandam dicto Epiſcopo debitam reverentiam, ſicut prędeceſſoribus Epiſcopis pręſtiterunt, appellatione remota, per cenſuram Eccleſiaſticam compellatis. Nos enim per matricem Eccleſiam Cathedralem intelligere volumus, non Romanam, non obſtante privilegio in prejudicium Colimbrien. Eccleſię per ſubreptionem obtento. Quòd ſi non omnes, &c. Datum Romę, &c. III. Kal. Junii.

NOTÆ.

a ALcobatia.) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 6. & in Regeſtro epiſtolarum Innocentii edito à Sirleto, *fol.* 101. De hoc monaſterio Alcobatiæ egi *in c. :. de reſcr.*

b *Fratres ſanctæ Crucis.*) De quibus Canonicis regularibus, & controverſiis cum Colimbrienſi Epiſcopo egi *in c.* 14. *de privil.*

c *Cathedralem.*) Eccleſia Cathedralis propriè appellatur matrix, quia mater, magiſtraque eſt omnium Eccleſiarum diœceſis; unde lato modo Eccleſiæ, quæ ſub ſe alias habent, dicuntur matrices, ut probant Azor *p.* 2. *inſtit. l.* 3. *c.* 12. *q.* 13. *& l.* 9. *c.* 3. Barb. *in c. ad audientiam, n.* 7. *de decimis:* quomodo Eccleſia matrix accipitur *in c. ad audientiam, el* 2. *de Eccleſ. ædific. c. ex tranſmiſſa, de præſcript. c. præterea, el* 2. *de tranſact. Clement.* 1. *de ſent. excom.* Propriè tamen, & ſtrictè Eccleſia matrix tantùm Cathedralis dicitur, niſi qualitas materiæ aliud expoſtulet, ut in præſenti docetur, & *in c. ex tranſmiſſa, de præſcript.* Illuſtrant Rebuffus *de decimis quæſt.* 6. *nu.* 6. Moneta *eod. tract. c.* 7. *n.* 3. Sayrus *in theſauro, l.* 3. *c.* 33. Tondutus *part.* 1. *reſol. canonic. c.* 46. *n.* 10. Barboſa *in clement.* 1. *de ſent. excom.* Frances *de Eccleſ. Cathed. c.* 15. *n.* 171. Et Romana Eccleſia, quæ omnium eſt mater, prima matrix appellatur, Cathedrales verò reſpectu illius ſecundæ matrices, reſpectu verò totius Epiſcopatus, primæ appellantur. Gloſ. *in l. decernimus* 15. *verbo Matrices, C. de ſacr. Eccleſ.* Proſequitur Frances *ubi proximè.*

CAPUT XXIII.

Idem *Abbati Sanctæ* a *Genovefæ, Decano, & Cancellario Pariſienſi.*

EX parte in Chriſto dilectę filię nobilis mulieris Comitiſſę b Bleſenen. nuntii ad noſtram pręſentiam deſtinati ſibi poſtulaverunt audientiam exhiberi, ut audiremus injurias, quas ei, & ſuis infert Eccleſia Carnotenſis, quibus, & dilecto f. S. Beco Canonico Carnotenſi, qui pro ipſa ſtabat Eccleſia dil. fil. R. tituli S. Anaſtaſię Pręsbyt. Cardin. dedimus auditorem, in cujus pręſentia propoſuerunt nuntii Comitiſſę, quòd cùm ipſius Comitiſſę c Prępoſitus de Firmitate de Villanova quemdam latronem ceperit, qui furtum commiſerat, & juſtitia fuerit inde facta, latro fuit à Comitiſſę d Ballivis per Capitulum Carnotenſe poſt factam juſtitiam requiſitus, quia Capitulum in terra ſua captum fuiſſe dicebat: aſſerentibus Ballivis è contrà, ipſum fuiſſe captum in terra, in qua jus capiendi latrones, & alios malefactores habet eadem Comitiſſa: quoniam vir ejuſdem, antequam ſignaculum crucis aſſumeret, erat in poſſeſſione juris illius, ut in illo loco, in quo captus ab ipſo Capitulo dicebatur, hujuſmodi juriſdictionem haberet: quod erant probare parati. Verùm cùm ſuper hoc parendi juri ſufficientem cautionem offerrent, canonici Carnotenſes nihilominus terram ejuſdem Comitiſſæ fecerunt per Divien. Archid. interdicto ſupponi, qui poſtmodùm requiſiti, ut ab eis ſufficienti cautione recepta juri parendi, terram abſolverent, eam recipere noluerunt, niſi prius ſolueretur emenda. Conſequenter ven. f. n. Carnotenſis Epiſcopus ſuper hoc requiſitus, & per litteras Metropolitæ ſui monitus diligenter, ut terram Comitiſſæ taliter abſolveret, ſicut de jure poterat, & debebat, idem à Capitulo jamdicto prohibitus hoc facere recuſavit: dicebat enim Capitulum, hoc in Carnotenſis Eccleſiæ e privilegio contineri, quòd nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro Canonicis Carnotenſibus, abſque congrua ſatisfactione abſolutionis beneficium indulgere. Videntes autem nuntii Comitiſſæ, quod data cautione abſolvi non poterant, ut deberent, tam ſuper hoc, quàm aliis cauſis inter Comitiſſam, & Capitulum agitatis, Metropolitani audientiam appellarunt, tam ipſam Comitiſſam, quàm terram, & Ballivos ejus ſub ejus protectione ponentes. *Et infra:* Metropolitanus autem cùm partes eſſent in die præfixa præſentes, privilegio diligenter inſpecto, teſtes hinc inde recepit, quibus ab officiali examinatis ipſius, & die partibus iterùm aſſignato, procurator Comitiſſę cum inſtantia poſtulabat publicari atteſtationes receptas, ex abundanti de jure parendo ſufficientem offerens cautionem, ut relaxaretur ſententia interdicti: ſed procurator Capituli è contrario allegabat, quòd jamdicti privilegii ratione ab ipſo terra non poterat, nec debebat abſolvi, niſi priùs Capitulo facta fuiſſet emenda, interpretando verbum illud, quod in privilegio continetur; videlicet, ſatisfactione congrua, pro emenda. Litigato igitur diutiùs ſuper hujuſmodi clauſula, interloquutus eſt Metropolitanus jamdictus, ſe velle hujuſmodi expoſitionem Ap. examini reſervare, & ſuper hoc diem partibus aſſignavit. *Et infrà:* Ad intelligentiam autem clauſulæ privilegii memorati credimus diſtinguendum, utrùm in aliquem interdicti, excommunicationiſque ſententia ſit prolata ex contumacia tantùm, quia ſcilicet citatus ſtare noluit juri; vel etiam pro offenſa, quia videlicet juſſus noluit maleficium emendare. In primo caſu credimus congruè ſatisfieri, ut hujuſmodi ſententia relaxetur, ſi ſufficiens ſtandi juri cautio tribuatur. In ſecundo verò caſu, ſi offenſa eſt manifeſta, non credimus congruè ſatisfieri, ut hujuſmodi relaxetur ſententia, niſi ſufficiens priùs pręſtetur emenda. Si verò dubia eſt offenſa, ſufficere credimus ad relaxandam eamdem, ſi parendi mandato competens cautio prębeatur.

Digitized by Google

NOTÆ.

a *Sanctæ Genoveſe.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 7. De hoc monaſterio adduxi nonnulla *in c. P. & G. de offic. deleg.*

1 b *Præpoſitus.*) Judex videlicet, ſeu gubernator; nam etiam Magiſtratus ſæculares Præpoſiti appellari ſolent, ut probavi *in c.* 1. *de ætate & qualit.*

c *Bleſenenſis.*) Rectiùs in hac ſexta collectione legitur *Bleſenſis*: Carnotenſis enim Provincia olim ſuos habuit Comites: nam Theobaldus Ledgardis Viromandenſis maritus, eorum ſtirpem propagavit, ex cujus poſteris defuncto ſine liberis Theobaldo juniore Comite Bleſenſi & Carnotenſi, Mathildis Ambaſiæ Domina in Comitatu ſucceſſit, de qua in præſenti agitur; & ea ſine prole obeunte, Comitatus devenit ad Ioannem Caſtilioneum Comitem Bleſenſem, ipſius hæredem; ut refertur *in Gallia Chriſt. t.* 2. *fol.* 480.

d *Ballivis.*) Ballivus apud Gallos idem ſignificat ac officialis, & plerumque accipitur pro Prætore, ſeu judice; quare & officium ipſum ballivia ſolet appellari. 2 Probant, & illuſtrant Lindembrog. *in Gloſſario legum antiq. verbo Ballivus*, Joannes Voſſius *de vitiis ſerm. l.* 2. *c.* 3. & notavi *in c.* 8. *de confirm. util.*

e *Privilegio.*) Carnotenſe enim Capitulum eximiis eſt decoratum privilegiis à Sede Apoſtolica, inter quæ illud refertur, quòd nemini licet anathemate damnatum abſolvere, niſi priùs damni æſtimatione penſata, ac damno ſatisfacto ipſi Capitulo, ut refert Renatus Chopin. *l.* 1. *ſacr. pol. tit.* 2. *n.* 4. Cujus privilegii mentio fit in præſenti textu. 3

CAPUT XXIV.

Idem *Comitiſſæ* a *Bleſenſi*.

CUm olim pro Canonicis Carnotenſibus quoddam Capitulum contra tè fuerat allegatum, quod dicebat in Eccleſiæ ſuæ privilegiis contineri, ut videlicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis pro Canonicis Carnotenſibus, abſque congrua ſatisfactione abſolutionis beneficium indulgere. *Et infra*: Quia verò dum anſam ſolvimus, nodum dicimur ligaviſſe, propter hoc, quod eiſdem Canonicis, velut aſſeris, proponentibus, illam eſſe offenſam manifeſtam, non quæ judici, nec quæ alii, ſed ſibi tantummodò manifeſta videtur, major ex illa dictione, videlicet Manifeſta, ſcrupulus quæſtionis emerſit. Tuis igitur humilibus precibus inclinati, offenſam nos reſcribimus intelligere manifeſtam, quæ vel per confeſſionem, vel probationem legitimam nota fuerit, aut evidentia rei, quæ nulla poſſit *b* tergiverſatione celari.

NOTÆ.

a *COmitiſſæ Bleſenſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 8. Textus hic ſpectat ad caſum textus præcedentis.

b *Tergiverſatione.*) Ut probavi *in c. evidentia, de accuſat.* ubi expoſui, quando quid dicatur manifeſtum, vel notorium.

CAPUT XXV.

Idem *Epiſcopo & Cantori* a *Atrebatenſi*.

ABbate Sancti *b* Silvani Altiacen. olim viam univerſæ carnis ingreſſo, cùm ejuſdem loci monachi elegiſſent quemdam de ipſius gremio in Abbatem, & ejuſdem confirmationem electionis à bon. mem. Morinen. Epiſcopo nequiviſſent aliquatenus obtinere, per procuratorem ſuum confirmationem ipſius à Sede Apoſt. petierunt. Cæterùm procurator monaſterii S. *c* Bertini propoſuit ex adverſo, quòd cùm ſecundùm approbatam conſuetudinem, & privilegia Rom. Pont. Abbates Altiacen. debeant de monaſterio S. Bertini ſemper aſſumi; hujuſmodi electio erat non immeritò reprobanda, utpotè contra conſuetudinem diuturnam, & privilegia Sed. Ap. attentata; & Altiacen. monachi debeant de jure compelli, ut de monaſterio beati Bertini perſonam idoneam ſibi eligant in Abbatem. *Et infra*: Nos igitur depoſitionibus teſtium coram delegatis à nobis judicibus productorum diligenter inſpectis, invenimus ſufficienter eſſe probatum, quod à 40. annis, & infrà, monachi Altiacen. Abbatem ſibi de S. Bertini monaſterio elegerunt, ita quod infrà præſcripti temporis ſpatium de præfato Cœnobio 7. fuerunt in Altiacenſes Abbates aſſumpti *Et infrà*: Et cùm quadam vice Garmum Altiacen. monachum elegiſſent, ejus electio robur habere non potuit, donec apud monaſterium S. Bertini profeſſione facta, poſt aliquantulum temporis, quando ſcilicet ejuſdem loci Abbati, & conventui placuit, in Altiacen. extitit Abbatem aſſumptus. Ex privilegiis quoque Rom. Pont. monaſterio S. Bertini conceſſis argui poterit evidenter, Altiacen. Abbatem fore de S. Bertini collegio eligendum. Nimirum privilegio fel. rec. Paſchalis Pap. præd. n. hujuſmodi capitulum apparet inſertum. Subrogationem Abbatis penes monaſterium S. Silvani apud Altiacen. juxta præteriti temporis morem, in veſtra ſemper concedimus diſpoſitione perſiſtere. Cujus verbis bon. mem. Innocentius Pap. præd. n. prorſus inhæſit. In privilegio quoque *d* Calixti II. Papę hujuſmodi capitulum invenitur: Porrò juxta Domini præd. n. ſanctæ mem. Paſchalis Pap. decretum, Abbatis ſubrogationem penes Altiacen. non aliunde, quàm de veſtro monaſterio fieri, Ap. auctoritate decernimus. Ad hęc autem pars adverſa reſpondit, quod ſi evidenter per depoſitiones teſtium probaretur, quòd infrà prędicti temporis ſpatium de monaſterio S. Bertini ſemper fuerit Altiacen. aſſumptus; ex hoc tamen nullum Altiacen. monachis prejudicium parabatur, cùm hoc non neceſſitate aliqua factum fuerit, ſed ex libera voluntate. *Et infrà*: Sed nec dici poterat, quod ex eo conſuetudo aliqua quaſi contradicto judicio fuerit introducta, ſi de prędicto mon. extitit in memorati Guarini electione proceſſum, cùm illud pro bono pacis factum extra judicium dignoſcatur. *Et infrà*: Pręterea cùm Paſch. Pap. ſubrogationem Abbatis S. Silvani monaſterio S. Bertini juxta morem pręteriti temporis duxerit concedendam, nec de pęteriti temporis more, ſeu conſuetudine fiat fides, per ejus privilegium, & ſimilia, ſuper hoc nullum Altiacen. monaſterio poterat prejudicium generari. Contra quod fuit ex adverſo reſponſum, quod hęc determinatio ſecundùm pręteriti temporis morem, & caſualis, & conditionalis poteſt intelligi, & tam ad perſonale, quàm imperſonale verbum referri. Si enim imperſonale verbum determinet, conditionalis intelligitur, & talis eſt ſenſus: Concedimus ſubrogationem Abbatis ſancti Silvani apud Altiacen. in veſtra ſemper diſpoſitione conſiſtere, ſecundùm pręteriti temporis morem, idest ſi mos pręteriti temporis talis fuit. Si verò verbum determinet perſonale, cauſaliter debet intelligi, ut ſit ſenſus: Concedimus ſecundùm pręteriti temporis morem, idest quia mos pręteriti temporis ſic obti-

Digitized by Google

obtinuit, ſubrogationem videlicet Abbatis ſancti Silvani apud Altiac. in veſtra ſemper diſpoſitione conſiſtere. Hic autem ſenſus rectior eſſe videtur, quia cùm privilegium ſit lex *e* privata; & lex non debeat eſſe obſcura, vel captioſa, ſed certa, & manifeſta; nec eſſet privata, niſi aliquid *f* ſpecialiter indulgeret: profectò ſic intelligenda ſunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere poſſit potiùs, quàm perire, maximè cùm ſupradictus Calixtus Papa, qui eidem Paſchali è vicino ſucceſſit, verbis æquioribus uſus, determinationem illam prorſus amoverit, ut ambiguitas tolleretur; & quod dicebatur in conceſſione Paſchalis, videlicet, ut ſubrogatio Abbatis S. Silvani apud Altiacen. in diſpoſitione Abbatis, & fratrum ſancti Bertini ſemper exiſteret, ipſe mutaverit, decernens ſubrogationem illius Abbatis non aliundè, quàm de ſancti Bertini monaſterio faciendam, ut electio ad jus commune poſſet ex una quidem parte educi; eadem quoque verba ſic eſſe interpretanda ſubſequens conſuetudo declarat, quæ perhibetur eſſe legum interpres. His igitur, & aliis ad eamdem cauſam ſpectantibus diligenter auditis, & perſpicaciter intellectis, de conſilio fr. n. monaſterio ſancti Bertini adjudicavimus hujuſmodi dignitatem, ut quotieſcumque in Altiacenſi monaſterio Abbatis electio imminet facienda, Altiacen. monachi de cœnobio ſancti Bertini perſonam idoneam ſibi eligant in Abbatem, ita videlicet, ut tamdiù monaſterium ipſum hac honoris debeat prærogativa gaudere, *g* donec ibidem viguerit obſervantia regularis, ut idoneę perſonę inveniantur in illo, quę poſſint in Abbates aſſumi.

N O T Æ.

1 a A *Trebatenſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. c.* 10. De Atrebatenſi diœceſi jam nonnulla adduxi *in c.* 13. *de arbitr.*

b *S. Silvani.*) Monaſterium hoc S. Silvani Altiacenſe eſt in Germania, in diœceſi Morinenſi, cujus initium, & erectionem refert Iperius *in chronico ſuo Bertinenſi*, ibi: *Lambertus Abbas noſter* (Bertinenſis videlicet) *Ordinis D. Benedicti, duabus primariis Eccleſiis hujus diœceſis, ſcilicet Morinenſi, & Sithienſi reformatis, ad vicinas Eccleſias reformandas mentem intendit, opportunitatem nanciſcens nunc ex Eccleſiarum vacationibus, nunc ex monachorum diſſenſionibus. Anno itaque* 1101. *Eccleſię Altiacenſi conſtructæ anno* 1072. (*cui de jure, conſuetudine, ac privilegio conſuevit, & debet ex iſto monaſterio Abbas provideri,*) *Lamberto Abbate defuncto, Odonem Cluniacenſem monachum, virum exemplarem, ad ordinem hunc reformandum pridem miſſum, Abbatem præfecit.* Unde conſtat, monaſterium hoc Ordinis D. Benedicti, olim diœceſis Morinenſis, nunc Audomarenſis fuiſſe; & ſimul ejus Abbatem eligendum eſſe ex monaſterio ſancti Bertini, ut refertur in Gallia Chriſt. *t.* 4. *liter. A. fol.* 27. & refert Mireus *de cœnobiis Belgicis*, *c.* 40.

c *Sancti Bertini.*) Etiam monaſterium hoc Ordinis eſt D. Benedicti, in urbe Audomacopolitana Artheſiæ, olim Morinenſis diœceſis, antiquitus Sitienſe monaſterium dictum, cujus originem, & progreſſum referunt Aubertus Mireus *de cœnobiis*, *c.* 4. auctores Galliæ Chriſt. *t.* 4. *litera B*, *fol.* 171. 2

b *Callixti II. Alexandri III.*) Nam cùm ab Abbate monaſterii S. Bertini fundatum, & reformatum fuiſſet monaſterium ſancti Silvani, meritò tam conſuetudine, quàm privilegiis Romanæ Eccleſiæ introductum fuit, ut ex monaſterio ſancti Bertini Abbas ſancti Silvani eligeretur, cùm in utroque monaſterio eadem Regula D. Benedicti obſervaretur; quod & in aliis monaſteriis frequentiùs obſervatur, ut jam notavi *in c.* . 3

e *Lex privata.* Probavi *in c.* 1. *de privil.*

f *Specialiter indulgeret.*) Conſonant textus *in c. de his*, *de privil. c. ſi Papa*, *eod. tit. in* 6. aliàs eſſet inutile, & ſupervacaneum, & quaſi otioſus actus: quod de Principis beneficio præſumendum non eſt. Unde fit, debere privilegii effectum eſſe aliquo modo diverſum ab effectu juris communis, ut explicat Suarez *de legibus*, *lib.* 8. *c.* 22. 4

g *Donec ibidem.*) Unde ceſſante diſciplina regulari in monaſterio Bertinenſi, ceſſaret & privilegium hoc, juxta tradita à Suarez *de legibus*, *lib.* 8. *c.* 33. *per totum.*

C A P U T XXVI.

Idem *Comiti a Toloſano.*

Super quibuſdam mandatorum articulis tibi à bon. mem. Milone notario noſtro, tunc temporis Ap. S. L. factorum apud quoſdam dubitatione ſuborta, tua devotio explicari poſtulavit à nobis, qui ſint dicendi hæretici manifeſti? Super quo tibi duximus reſpondendum, illos in hoc caſu manifeſtos hæreticos intelligendos, qui contra fidem catholicam publicè prædicant, aut profitentur, ſeu defendunt errorem; vel qui coram Prælatis ſuis *b* convicti ſunt, aut confeſſi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſuper hęretica pravitate: quorum bona propria *c* confiſcantur, & ipſi juxta legitimas ſanctiones *d* puniuntur. Præterea cùm pedagia, guidagia, & ſalinaria tibi Legatus interdixerit memoratus, auctoritate præſentium duximus declarandum, illa eſſe *e* pedagia, *f* ſalinaria, & guidagia interdicta, quæ non apparent *g* Imperatorum, vel Regum, vel Lateran. Concilii largitione conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine, à tempore, cujus non extat memoria, introducta. *Et infrà:* Cùm autem à Legato receperis in mandatis, ut de te conquerentibus ſecundùm ſuum, vel alterius Legati, vel judicis ordinarii, vel delegati arbitrium juſtitiam exhiberes: hoc taliter intelligendum eſſe cenſemus, ut in omni cauſa, quæ ratione *h* perſonarum, vel rerum, quæ ad eccleſiaſticum forum pertinent, ac ſuper univerſis capitulis, quæ pro *i* pace ſervanda ſunt per dictum Legatum ſtatuta, vel auctoritate Apoſtolica ſtatuenda, item *k* viduis, pupillis, orphanis, & perſonis miſerabilibus tenearis in judicio eccleſiaſtico reſpondere.

N O T Æ.

1 a T*Oloſano.*) Ita etiam legitur *in c.* 1. *hoc tit. in* 4. *collect.* Raymundo videlicet: Toloſæ enim Comitum dignitas apud Hiſtoricos illius Regni celebratur uſque ad annum 1249. quo defunctus eſt Raymundus ultimus Comes, pater Joannę unicæ filiæ ex Sancia Aragonia, hæredi Alfonſi Comitis Pictavienſis, ſancti Ludovici fratris nuptæ, quibus ſine prole defunctis, Toloſæ comitatus Gallicæ coronæ adcrevit, ut refertur in Gallia Chriſtiana *t.* 1. *fol.* 671. De hoc Raymundo in hæreſim lapſo egi *in c. fin. de hæreticis.*

b *Convicti, aut confeſſi.*) Ut probavi *in c.* *. *de hæreticis.*

c *Confiſcantur.*) Juxta tradita *in c. vergentis*, *de hæreticis.*

d *Puniuntur.*) Ut probavi *in c. ad abolendam*, *de hæreticis.*

e *Pedagia.*) Pedagia, quæ tributa dicantur, expoſui *in c. innovamus*, *de cenſibus*, ubi hujus textus caſum retuli.

f *Salinaria.*) Ut hoc vectigalis genus cognoſcamus, ſciendum eſt, ſemotis Regnorum inſtitutis, ſalinas ex jure communi poſſe ad privatos jure dominii ſpectare, *l. magis puto* 5. *§.* 1. *ff. de rebus eorum*, ibi: *Sed & ſi ſalinas habeat pupillus, idem erit dicendum.* Loquebatur de oratione Severi, quæ prohibuit alienationem prædii ruſtici, vel ſuburbani, quod proprium eſt pupilli. Sic *in l. generali* 32. *§. uxori* 2. *de uſufruct. legat.* ex facto proponitur, maritum legaſſe uxori ſuæ uſumfructum domorum, & omnium rerum, quæ in his erant, fundorum, & ſalinarum: ergo in teſtatoris jure, & dominio erant ſalinę, non minùs quàm fundi, & ædes. Nec minùs expreſſus eſt textus *in l. forma* 4. *§. ſalinæ* 7. *ff. de cenſibus*, in illis verbis: *Salinæ ſi quæ ſunt in prædiis, & ipſæ in cenſum deferendæ ſunt.* Ergo ſalinæ in prædiis privatis exiſtentes 2

Digitized by Google

privati juris ſunt. Facit ea ratio, nam commoda naturæ, & locus, ubi ſal conficitur, impedimento non ſunt, quo minus in dominio privatorum conſiſtat, ſi in poſſeſſione propria creſcat. Deinde cùm ex aqua plerumque efficiatur, quæ communis eſt, & per jus naturale occupanti cedit, conſequens eſt, ut in loco nullius inventum cedat illi, qui priùs occupavit: natum verò, coctum, aut confectum in loco privato, privati ſit; in loco publico, Principis maneat.

E converſo *in l. inter publica* 17. *ſ.* 1. *ff. de verb. ſignific.* docemur ad publicum pertinere vectigal ſalis: & *in l. ſed & ij* 13. *de publicanis*, publicanos appellari, qui conductum habent hoc vectigal ſalis, vel ſalinas pacto vectigali: & *in l. liber homo* 59. *ſ.* 1. *ff. de hæred. inſtit.* proponit ex facto Titius hæres inſtitutus, ex qua parte ſocius erat in vectigali ſalinarum: videturque inſtitutus ex illa ipſa parte, quam habebat in ſocietate vectigalis, veluti 46. &c. Igitur negari non poteſt, etiam jure Digeſtorum, quando minus ſubactum erat jus gentium, ſalinas publicas fuiſſe, & publicos redditus inde collectos. Cujacius *l.* 3. *obſ. c.* 31. notavit ſalinas, & publici, & privati juris fuiſſe: multi Authores apud Alexandrum *in l. divortio* 8. *n.* 4. *ff. ſolut. matrim.* Barboſam ibi, *ex n.* 27. *verſ. Juxta hæc*, & Georgium Cabedum *deciſ. Luſit.* 53. *t.* 2. & *deciſ.* 81. *n.* 2. Graphium *de jure publico c.* 36. & cum pluribus Solorz. *polit. Ind. l.* 6. *c.* 3. *pag.* 945. diſtinguunt ſalinas natas in privato loco, à natis in publico, ut illæ privati, hæ publici juris ſint: quæ diſtinctio rationem habet, & ex textibus Digeſtorum explicandis concinna eſt, cùm perfectè non ſciamus, an aliquid ſpecialiter receptum, vel introductum fuiſſet circa publicandas ſalinas, vel vectigal imponendum privatis: ſed quatenus inde perpetuum jus deducunt ad omnia tempora, & regna, commentitium eſt: quare decidenda res erit ſpeciali jure, ubi illud viguerit, vel ubi conſuetudine contrarium receptum ſit.

4 Sed ut ab hiſtoria ſalis, & ſalinarum jus apud Romanos deducamus, in primis conſtat, Ancum Martium Regem ſex millia modia ſalis populo in congiarium dediſſe, & primùm ſalinas inſtituiſſe, ut refert Plinius *l.* 31. *natural. hiſtor. c.* 7. Nihil aliud narrat Plinius, ſed ex Dionyſio *l.* 2. *antiquit. c.* 88. *ex part. Sylvurgil*, dicere poſſumus, ſalinas has fuiſſe, quas ad oſtia fluminis Vejentes habuere, quaſque victis ademit Romulus Pater Gentis unà cum agro Tiberi contiguo, qui vocabatur *Septempagui*; cum quibus iterùm rebellantibus Ancus conflixit, & eaſdem ſalinas, & oppida cepit, retinuitque, ut idem eſt auctor *l.* 3. *c.* 134. *in fine*. Tributum verò ſalis fuiſſe ſub Regibus, & ſub naſcente libertate, diſertè probatur ex Livio *l.* 2. *ab V. C. c.* 9. ex partitione Godelebæi, ubi movente pro Tarquiniis bellum Larte Porſena, Rege Cluſino, Romamque infeſto exercitu veniente, ex quo terror magnus PP. invaſit, ne plebs metu percuſſa Reges reciperet, multa blandimenta eis Senatus dedit: inter alia placuit, portoriis, & tributo plebem liberari, ut ſoli divites conferrent, qui oneri ferendo eſſent. *Salis quoque vendendi arbitrium, quia impenſo pretio venibat in publicum, omni ſumptu ademptum privatis*. Sententia ex loco non facilè conſtat, quia malè habet vitio librariorum. Hadrianus Turnebus *l.* 4. *adverſ. c.* 2. tentat, & ita legit. *Omni ſumptu adempto conceſſum privatis*. Vel ita interpungit: *Venibat in publicum omni ſumptu ademptum privatis*. Nonius, quem ſequi videntur illuſtratores Livii apud Godelebæum, addit, *ſine omni ſumptu*. Ego ſine tantorum Criticorum opinionum præjudicio ſic leviter muto, *in publicum omne ſumptum*, ut ſit ſenſus, quia propolæ ſalis magno vendebant, arbitrium vendendi ſalis ademptum omninò fuit privatis, & ſumptum in publicum, ut Reſpublica, quæ portoria, & vectigalia non pendebat, liberaliùs viliori pretio, aut gratis plerùmque ſalem plebi daret. Non ergo poſſumus negare vectigal, aut portorium antè ſolutum fuiſſe à privatis ex venditione ſalis. Noto ex hoc loco, Publio Valerio iterùm, & T. Lucretio Coſſ. monopolion ſalis primùm Romæ inſtitutum fuiſſe, non compendii cauſa, ſed in plebis utilitatem. Poſteà M. Cornel. & P. Sempronio Coſſ. exhauſto ærario bello Carthaginenſi, quo Annibal Italiam preſſit & ferè oppreſſit, alter ex Cenſoribus Marcus Livius, cui ob hoc facinus Salinatoris inditum cognomen fuit, vectigal etiam novum ex ſalinaria annona ſtatuit: ſextante ſal, & Romæ, & per totam Italiam erat; Romæ pretio eodem, ideſt ſextante, locavit: pluris locavit in foris, & conciliabulis, & alibi alio pretio mancipibus locavit. Quo vectigali valde oneratæ fuerunt tribus, præſertim ruſticæ. Hæc ex eodem Livio *l.* 29. *ad finem*, ſive *cap.* 37. Noto per Cenſores locatas fuiſſe ſalinas mancipibus, ſive conductoribus publicis, ut præſtituto pretio venderent. An monopolium duraret, an hæ ſalinæ fuiſſent natæ in locis publicis, pro certo non auſim affirmare. Paulus Æmilius profligato bello Macedonico, licèt Macedonia nondum in formam provinciæ radacta, Dardanis commercium ſalis permiſit, Macedonibus uti ſale invecto vetuit. Idem *l.* 45. *c.* 29. Duravit forſan, aut perſeveravit Livii Salinatoris commentum uſque ad Julii Cæſaris tempora, qui ut plebem ſibi devinciret, lege agraria de diviſione agri Campani lata, omnia portoria, omnia tributa toti Italiæ remiſit, præter viceſimam rerum venalium, ut colligitur ex Cicerone *l.* 2. *ad Atticum, epiſt.* 16. incipit: *Cœnato mihi*. Inde apud eundem in oratione de lege Manilia, ſive pro Pompejo ad Mithridaticum bellum Imperatore deligendo, cùm ſæpe queratur de interceptis à Rege vectigalibus, quæ Reſpublica opulentiſſima in Aſia habebat, ſic ait: *Quo tandem animo, Quirites, eſſe exiſtimatis, aut eos, qui vectigalia vobis penſitant, aut eos, qui exercent, atque exigunt; cùm duo Reges cum maximis copiis prope adſint? cum una excurſio equitatus perbrevi tempore totius anni vectigal auferre poſſit? cùm publicani familias maximas, quas in ſalinis habent, quas in agris, quas in portubus, atque cuſtodiis, magno periculo ſe habere arbitrentur*. Turnebus, & Hothomanus tentant hunc locum emendare, ſed immeritò: vulgatam literam retinet Buleng. *de vectig. c.* 21. ex quo loco deducere licet, ſalinas Aſiæ omnes omninò in provinciis vectigalibus exiſtentes, ad ærarium populi relatas, redactaſque fuiſſe, & per publicanos adminiſtratas: quod forſan & in aliis provinciis præter Italiam uſuvenit, ſive in agris, ſive in portubus; ideſt, ſive in locis privatis, ſive in publicis, nullaſque dominio privatorum fuiſſe permiſſas. Per contrarium in Italia fortè poſt legem agrariam Julii Cæſaris in ſolo privato natas privati juris fuiſſe non malè probat alluſio Ciceronis *lib.* 7. *famil. epiſt. penult.* omnis enim alluſio, ſive metaphora de vero venit. Ita ergo ſcribit: *Quibus in literis omnia mihi perjucunda fuerunt, præter illud, quod parum diligenter poſſeſſio ſalinarum mearum à te procuratore defenditur*. Et hæc ſunt, quæ poſſum dicere de jure ſalis à primordio Urbis uſque ad Gentilium Imperatorum ſæcula, & Juriſconſultorum, quorum reſponſa in Pandectis habemus, ut ſecundùm hæc ſcire poſſimus, qualiter ſal ad privatos pertinuiſſet, vel publici juris eſſet.

Succeſſit Chriſtianorum Principum tempus, ſub quo Arcadius, & Honorius AA. relati *in l. ſi quis* 11. *C. de vectigal. & commiſſis*, monopolium ſalis inſtituere, & ſibi reſervarunt hoc regale, ut nemo privatus emendi, vendendive ſalis facultatem haberet, niſi mancipes ſalinarum, publicani, & publici ſalis conductores, pœna pretii, & ſalis amiſſionis impoſita, ſi contrafecerint, ut cenſuit Pancirola *lib.* 3. *var. cap.* 31. *tit. de vectig. ſalin.* diſtinctiùs quàm Buleng. *lib. de vectig. cap.* 21. & quàm Cujac. *lib.* 3. *obſerv. cap.* 31. Quod etiam in Italia valuiſſe diſertè mihi probat ſynchronus Symmachus *lib.* 10. *epiſt.* 58. ubi queritur, quòd publici ſalis mancipes ad paucos redacti, neceſſitatis publicæ molem ferre non poſſent; & conſultatio eſt de Urbis, Italiæque mancipibus. Notemus inde, quàm alio animo monopolium hoc ſalis inſtitutum fuiſſet, quàm primum ſub naſcente libertate: illud introductum fuit ad levandam, deliniendamque plebem; hoc ad fiſci compendia augenda. Arcadii conſtitutionem comparat Alciatus *in l. inter* 17. §. 1. *de V. S.* Livii Salinatoris locationi in cenſura factæ; neſcio tamen, an tunc omne commercium ſalis privatis fuiſſet interdictum, an Salinatoris providentia tantùm ad ſalinas publicas ſpectaverit: utut ſit, & antiquiſſimum eſſe apud aliquas gentes hoc inſtitutum, & receptum ſequentibus ſæculis, docent veteres relati à Barboſa *in d. l. divortio* 8. *ſ. ſi vir, n.* 29. *ff. ſolut. matrim.* Brecheus *in d. l.* 17. *ſ.* 1. *n.* 35. In Galliaque ſervari tradunt Pratejus *de verb. juris, verbo Salinæ publicæ*, Cujacius *d. l.* 3. *obſer. cap.* 31. ex quo Bernardus Gomez *tract. de ſale*, 2. *part. c.* 37. Paulus Caſtr. *l.* 1. *concil.* 63. *in fine*, Regnerus Sixtinus *de regul. l.* 2. *c.* 19. Cabedo 2. *tom. deciſ. Luſit.* 53. Solorzanus *d. l.* 6. *c.* 3. *pag.* 945. & 2. *tom. de jure Indiar. l.* 1. *c. unic. ex num.* 19. & 34. Larrea cum multis *alleg. fiſcali* 77. *n.* 7. meritò docent, ſalinas ad patrimonium Principum pertinere, ſive ut ipſi ſoli monopolium ſalis exerceant, ſive ut privatis vendere ſalem, vel efficere permittant, impoſito tributo, quod ſecundùm conſuetudines receptas, vel municipa- 5

nicipalesleges intelligendum eſt de facto potiùs, quàm de jure naturæ ; nempe quia in pleriſque regionibus, & apud pleraſque gentes ita obſervatur, non quia natura ſalis ea ſit, ut præcisè cedat Principibus, ubicumque efficiatur, vel inveniatur. Nec contrarium probat textus *in cap. 1. quæ ſint regalia in uſibus feudorum*, ubi ad regalia pertinere dicitur ſal; nec Innocentius III. in præſenti, dum reſcribit, ſalinarias ad Reges, & ſupremos Principes pertinere, ubi Comites, Barones, & cæteri vaſſalli ſpecialem conceſſionem non oſtendunt; quia uterque textus intelligendus eſt ſuppoſitis conſuetudinibus, quæ in partibus vigent; & legibus, per quas ſalinariæ redactæ ſunt in patrimonium Principum, etiam quæ non naſcuntur in fundis publicis, vel principalibus; nulla enim naturalis ratio eſt, quæ Principibus attribuat jure proprietatis ea, quæ in privato fundo naſcuntur, vel quæ per naturam communia ſunt cuicumque occupanti. Idem in noſtro Regno obſervatur. Elegans primò extat conſtitutio Alphonſi Sapientis *in leg. 11. tit. 28. part. 3.* ubi tranſcribens textum *in dict. cap. 1. quæ ſunt regalia*, ſancit, vel docet Rex vectigalia ex ſalinis ad patrimonium regale ſpectare: ex quo exiſtimo, textum Friderici eodem modo accipiendum eſſe, & de eodem vectigali ſalinis impoſito, quia non valdè tempore diſtat conſtitutio Alphonſi à Friderici conſtitutione, & Partitarum compoſitores Azonis diſcipuli non ignorarunt mores retrò anteacti ſæculi. Ergo non conſtat ex his duobus locis, monopolium ſatis inductum fuiſſe in Imperio, vel in noſtro Regno, nec interdictum privatis fuiſſe ſalis commercium. Poſteà Alphonſus XI. in comitiis Regni apud Complutum, quorum caput hodie extat *in leg. 8. tit. 1. lib. 6. Ordin.* quæ eſt lex 2. *tit. 13. libro 6. Compil.* ſalinas omnes in publicum patrimonium redegit; quæ lex adeò generaliter loquitur, ut intelligi non poſſit de natis in locis publicis, ſed de natis ubivis, ut cenſet cum judicio Azevedus *in leg. 3. tit. 18. lib. 6. Recopil. ex num.* 10. quidquid aliter diſtinxerint Gregorius, & Didacus Perez in præcitatis textibus. Poſtmodùm Philippus Prudens *in leg. ult. tit. 8. lib. 9. compil.* privatis commercium ſalis interdixit, & monopolium inſtituit, ut ex textu ipſo liquet. In Gallia non ſolùm per Reges exactum fuit vectigal ſalis, Continuator Urſpergenſis *anno* 1343. ibi: *Hoc tempore Philippus Galliarum Rex intelligens lucri bonum odorem in quavis re eſſe, tributum ſalis inſtituit, argutum inventum, quo nemo liber à tributo eſſet: hinc enim Regibus quotannis pecunia ingens penditur.* Verùm, & per Comites, in quorum ditionibus ſalinæ erant, ut de Raymundo Comite Toloſano in præſenti refertur; & conſtat, eum hujus vectigalis tenaciſſimum fuiſſe exactorem, ex privilegio immunitatis Caſtro Belicardi ab eo conceſſo anno 1217. in quo oppidanis omnia vectigalia remittuntur, dempto pedagio ſalis. Refert Alteſſerra *de Ducibus, cap. 3.*

g *Imperatorum, vel Regum.*) Quorum proprium eſt 6
tributa indicere, ut ultra congeſtos à Barboſa in præſenti, probant Suarez *de legibus lib. 5. cap.* 18. Alfaro *de offic. fiſcal. gloſſ. 20. §. 3. n.* 48. Solorzanus *embl.* 82. ubi eruditè probat modum in tributis ſervandum, & cauſas, ex quibus tributa indici valent. Et licèt illi tantùm olim ſalvum conductum concederent, Symmachus *lib.* 10. *epiſtola* 36. Caſſiodorus *lib. 4. var. c.* 41. & *lib. 7. c.* 39. Duces tamen, ac Comites etiam ſalvum conductum, quod nomine guidagiæ in præſenti ponitur, concedere ſolebant, ut de Comite Engoliſmenſi refert Guillelmus Britto *Philip. 6.*

Nec ſalvum præſtare viris, pendente querela
Conductum, juris ut poſtulat ordo, volebat.

Et Ildebertus Cenomanenſis profecturus ad Concilium provinciale, conductum expoſcit à quadam Comitiſſa apud Carnotenſem *epiſt.* 26. *Conductum, ſicut fertur, providiſti ad Concilium profecturo; quod ſi ita eſt, præſatæ gratiæ beneficium mihi communices exoro.* Juxta quem morem ſalvum conductum ſuis præſtabant Comites Toloſani, ut ex præſenti textu probat Alteſſerra *de Ducibus lib. 3. cap. 16. per totum*, dum accipit verbum *guidagia*, pro ſecuritate viarum præſtanda.

h *Perſonarum.*) De quarum immunitate egi *in cap. clerici, de judic.*

i *Pace ſervanda.*) Quo caſu etiam inter ſupremos Monarchas Eccleſia juriſdictionem exercere valet, *cap. novit*, ubi probavi, *de judic.*

k *Viduis.*) Juxta tradita *in c. ex diligenti, de foro compet.*

C A P U T XXVII.

Idem *Epiſcopo* a *Pariſienſi*.

NOvimus expedire, ut verbum illud, quod in antiquis canonibus, & in noſtro quoque decreto contra falſarios *b* edito continetur, ut videlicet clericus per eccleſiaſticum judicem degradatus ſæculari tradatur *c* Curiæ puniendus, apertiùs exponamus; cùm, & quidam anteceſſorum noſtrorum ſuper hoc conſulti diverſa reſponderint, & quorumdam ſit opinio à pluribus comprobata, ut clericus, qui propter hoc, vel aliud *d* flagitium grave, non ſolùm damnabile, ſed damnoſum, fuerit degradatus, tamquam exutus privilegio clericali, ſæculari foro per conſequentiam applicetur, cùm ab eccleſiaſtico foro fuerit projectus: ejus enim eſt degradatio celebranda præſente ſeculari poteſtate, ac prænuntiandum eſt ei, cùm fuerit celebranda, ut in ſuum forum recipiat degradatum: & ſic intelligitur Curiæ tradi ſæculari, pro quo tamen debet Eccleſia efficaciter *e* intercedere, ut citrà mortis periculum circa eum ſententia moderetur. Pro illo verò falſario clerico ſcelerato, quem ad mandatum noſtrum capi feciſti, hoc tibi duximus conſulendum, ut eum in perpetuum carcerem ad agendam penitentiam includas, *f* pane doloris, & aqua anguſtiæ ſuſtentandum, ut commiſſa defleat, & flenda ulteriùs non committat.

N O T Æ.

1 a PAriſienſi.) Ita etiam legitur in quarta collectione, *ſub hoc tit. cap. finali*. De diœceſi Pariſienſi egi *in cap. finali de conſtit.*

b *Edito.*) *In cap. ad falſariorum, de crimine falſi*: cujus ipſe Innocentius meminit in epiſtola ſtatim referenda.

c *Tradatur Curiæ.*) De qua traditione Curiæ ſæculari facienda egi *in c. cùm non ab homine, de judiciis.*

d *Flagitium.*) Ob quod degradandus eſt clericus, etiamſi incorrigibilis non ſit, veluti ob crimen hæreſis, ſeu aſſaſſinij, ut exponit Fachineus *lib. 2. controv. cap.* 29.

2 e *Intercedere.*) Cujus pii moris intercedendi pro eis brachio ſæculari tradendis, rationem retuli *in cap. ad audientiam, de hæretic.*

3 f *Pane doloris, & aqua.*) Conſonat idem Innocentius III. *lib. 4. regeſtr. 16. epiſt.* 10. ubi Lundenſi Archiepiſcopo A. S. L. ita ſcribit:) Per tuas nobis litteras intimaſti, te quemdam falſarium in vinculis detinere, qui Sedis Apoſtolicæ mentiens ſe Legatum, nomine, ac officio Epiſcopi uſurpatis, in multis Pontificale præſumpſit officium exercere. Super quo tibi reſcribi deſideras noſtræ beneplacitum voluntatis. Nos igitur ſolicitudinem tuam in Domino commendantes, fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quidquid factum eſt taliter ab eodem, denuncians habendum illud pro infecto, ipſum ſicut charam habes gratiam divinam, & noſtram, perpetuo carceri facias mancipari, pane doloris, & aqua anguſtiæ ſuſtentandum. De aliis verò, qui ſicut aſſeris, ſuſpecti habentur de crimine falſitatis, diligenter inquiras, & quos inveneris eſſe tales, punias appellatione remota ſecundùm conſtitutionem à nobis editam ad falſariorum malitiam confutandam.) Quamvis enim carcer ad cuſtodiendos reos introductus ſit, *cap. quamvis, de pœnis lib. 6.* probant plura de carceribus cumulantes Pantoxa *in l. 1. num.* 5. & *in leg. fin. num.* 21. *de aleator.* Pancirola *lib. 1. var. cap.* 41. Amaya *in l. 2. Cod. de exact. tribut.* Pinto *in ſpicileg. cap.* 26. *num.* 1. Savarus *ad Sidonium lib. 7. epiſt. 1. verbo Carceres*, Poletus *lib. 5. hiſt. for. Rom. cap.* 11. Lara *de capel. lib. 1. c.* 22. *num.* 26. Petrus Greg. *lib. 31. ſyntag. c.* 33. & *lib. 4. partit. tit. 15. cap.* 4. Zerda *de viſit. carcer. cap.* 3. Bobadilla *lib. 3. polit. cap.* 15.

Digitized by Google

cap. 15. Salgado de Regia poteſt. 2. part. cap. 4. n. 122. tamen Eccleſia conſuevit aliquando homines ſceleratos carceri in perpetuum, vel ad tempus mancipare, cap. excommunicamus, §. 1. de hæreticis, Clement. 1. §. porrò, eod. tit. Concil. Matiſcon. 1. can. 5. ubi de clericis profanas veſtes induentibus ita cavetur: A ſeniore ita coerceatur, ut 30. dierum incluſione detentus, aqua tantùm, & pane modico diebus ſingulis ſuſtentetur. Aquiſgran. can. 134. Sit locus intra clauſtra canonicorum ſicut in multis locis noſcitur eſſe, quò ad tempus retrudantur, & ſecundùm modum culpæ caſtigentur. Probant Salcedo in praxi, c. 134. Lantdmeter. lib. ∴. de veteri monach. cap. fin. Gibalin. de clauſur. regul. diſq. 2. c. 4. §. 7. etſi jure civili attento liber homo ad perpetua vincula damnari non poſſit, l. mandati 35. ff. de pœnis: leg. incredibile eſt, l. ſervus 19. Cod. eod. tit. l. ſi quis filio 6. verſ. de Decurione, ff. de injuſto rupto: ubi ratio aſſignatur, & probant Cujacius lib. 14. obſ. c. 34. Faber in Juriſprud. tit. 11. princip. 5. illat. 5. Petrus Gregor. lib. 31. ſyntag. cap. 33. n. 24. Simanc. de Catholicis, tit. 16. num. 14. Valenzuela contra Venetos part. 3. nu. 22. & carceres, quibus clerici includebantur, peculiari nomine Diaconicæ, vel Decanicæ appellabantur, l. 2. Cod. Juſt. de hæret. l. 30. Cod. Theod. eod. tit. Novel. 79. cap. 3. in fine: lib. 5. Cap. cap. 225. legitur: In Decanicis Eccleſiæ recludantur. Notarunt Fileſac. in cap. 1. de offic. ordin. §. 16. Cironius lib. 2. obſ. cap. 51. & in rubric. de offic. Ord. Jacob. Gothofr. in dicta l. 30. Nec tantùm illi carceris ſquallore puniebantur, verùm, & jejuniis, ac vigiliis affligebantur, cap. de his 36. 50. diſt. cap. fin. 82. diſt. ibi: Tantùm autem diebus Dominicis, & præcipuis feſtis modico vino, & piſciculis; atque leguminibus recreentur. Concil. Tarracon. 2. can. 1. Si verò religioſus, vel monachus in cella monaſterii incluſus pœnitentiæ lamentis incumbat, qui ſingulari afflictione panis & aquæ victum ex Abbatis ordinatione percipiat. Matiſcon. 1. can. 5. Quod ſi poſt hanc definitionem clericus aut cum indecenti veſte, aut cum armis inventus fuerit, à ſeniore ita coerceatur, ut triginta dierum incluſione detentus, aqua tantùm, & pane modico diebus ſingulis ſuſtentetur. Hic appellatur panis doloris in præſenti, & in c. Guiliſarius, 23. qu. 4. & panis hic erat hordeaceus. Gregorius Turon. lib. 9. c. 11. ibi: Juſſit nihil aliud in uſu veſcendi, niſi panem hordeaceum cum aqua munda aſſumi. Notavit Cironius in cap. 2. de apoſtatis, in 5. compil. Panis ſordidus dicitur in l. 5. Cod. Theodoſ. de annonis civil. peſſimus in leg. 1. Cod. Theodoſ. de can. frument. vilis à Jul. Polluce lib. 6. cap. 1. ibi: Panes, qui viliores ſunt, furfuracei. His panibus ſordidis opponuntur panes mundi, qui lautiores ſunt, & puriores. Lampridius in Alexand. Medius ab eo unus Palatinus ſalarium accepit; cæteri qui uſque ad ſex fuerunt, qui annonas binas, aut ternas accipiebant, ita ut mundas ſingulas conſequerentur, alias aliter. Quæ verba non niſi de annona panis accipi poſſe notavit Salmaſius in obſer. ad jus Atticum. De illis etiam panibus agit Theodoretus de Abrahamo: Et panes mundi, ſelectique offerebantur, & vinum odoriferum, & piſces, & olera, & quæcumque his adjungi ſolent. Lampridius in Alex. annonam mundam dixit puram, & lautam. Obſervavit Cironius lib. 4. obſer. cap. 4. Samuel Petitus lib. 3. obſerv. c. 3.

CAPUT XXVIII.

Archiepiſcopo a Tyren.

Dilecto filio I. b Barbo procuratore Eccleſiæ ſancti Marci de Venetiis olim nobis humiliter ſupplicante, ut cùm paratus eſſet tibi juſtitiæ plenitudinem exhibere ſuper Eccleſia ſancti Marci de Tyro, & rebus aliis, de quibus inter te, & Venetos, ac c vicarium Venetorum quæſtio mota fuit, poſſeſſionem ipſius Eccleſiæ, quæ per felicis memoriæ I. Papam prædeceſſorem noſtrum tibi fuit cauſa cuſtodiæ aſſignata, ſibi reſtitui faceremus; quia te pro cauſa neceſſaria tunc abſente, ei aſſignari non poterat poſſeſſio poſtulata, Nos eidem indulſimus, ut ſibi lapſus d temporis non obſiſteret, quominus poſſeſſionem ipſam recuperare valeret. Quoniam verò tantùm temporis ante conceſſionem ipſius indulgentiæ dicitur effluxiſſe, quod tibi ſufficere poſſit ad veræ poſſeſſionis effectum ſecundùm ſtatuta Concilii generalis, etſi fortè tempus ipſum tantum ante prædictam indulgentiam non effluxerit, videtur, quòd eadem ad veram poſſeſſionem viam tibi præcludat, cùm ſimpliciter contineatur in ipſa, quod de cætero ipſi procuratori lapſus temporis non obſiſtat, quominus poſſeſſionem recuperare valeat memoratam: Nos, quorum fuit intentio juri dicti procuratoris, & ipſi Eccleſiæ ſine tua, & Eccleſiæ tuæ injuria ſubvenire, auctoritate præſentium declaramus, quod noſtræ intentionis non fuit per ipſam indulgentiam jus perimere, quod tibi competebat ex poſſeſſione præterita, vel poſt reditum tuum competierat ex futura; ſibi enim imputare poterit pars adverſa, ſi negligens fuit in ſua juſtitia proſequenda, cùm, abſentiæ tuæ impedimento ceſſante, te conveniendi habuerit facultatem.

NOTÆ.

a Tyrenſi.) In hac ſexta collectione legitur Turonenſi, ſed malè; quare tam inſcriptionem, quàm litteram reſtituo ex quinta compilatione Honorii, ubi ſub titulo de eo, qui mittitur in poſſeſſionem, c. 1. reperitur textus hic, & ejus hiſtoriam retuli in cap. accedens, el 1. ut lit. non conteſt.

b I. Barbo.) Illuſtrem eſſe hanc familiam apud Venetos, jam notavit Cironius in præſenti.

c Vicarium Venetorum.) Magiſtratum videlicet, de cujus officio agit Juſtinus in hiſt. Venet. lib. 1.

d Lapſus temporis.) Videlicet ne tempus elapſum noceat; quòd Principis beneficium appellari ſolet reparatio temporis, l. 11. Cod. de tempor. appel. ibi: A noſtro numine reparationem peti præcipimus. Symmachus lib. 10. epiſt. 32. & 49. ibi: Cùm vellet infelicem cauſę lapſum reparatione ſancire. Et imperator in l. 1. C. Theodoſ. de reparat. appel. dixit: Exhauſti ſpatii redintegrationem.

CAPUT XXIX.

Idem Priori, & clericis S. Joannis, & Pauli a Tudertin.

Cum inter vos dudum ex parte una, & Abbatem ſancti Petri de b Monte Spolet. diœc. ex altera, ſuper tertia parte oblationum, & poſſeſſionum capellæ ſancti Hilarii, & cellarum ipſius, & quibuſdam aliis coram bonæ memoriæ Angelo ſancti Andreæ Diacono c Cardinali, tunc Subdiacono, & Capellano felicis recordationis I. Papæ prædeceſſoris noſtri, ab eodem prædeceſſore partibus auditore conceſſo, quæſtio verteretur, & eidem conſtiterit auditori à vobis probatam fuiſſe, per quadraginta annos, & ampliùs, tertiam partem oblationum ejuſdem capellæ veſtram Eccleſiam recepiſſe à clericis inſtitutis per Abbatem de Monte, tuiſque, fili Prior, eamdem tertiam te commiſiſſe aliquando colligendam: prædeceſſor præfatus ipſam terram Eccleſiæ ſanctorum Joannis, & Pauli adjudicans, ſtatuit ut tibi, Prior, liceret per eoſdem clericos (ſicut fuerat conſuetum) partem colligere memoratam, prout in ejuſdem prædeceſſoris litteris perſpeximus contineri. Verùm quia poſtmodùm ſacerdos prædictæ capellæ aſſerens oblationum nomine minimè contineri ea, quæ ipſi capellæ in feſtivitate omnium Sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, ſeu ad domum ſacerdotis ejuſdem intuitu d defunctorum, necnon quæ in e cimilini ponuntur,

nuntur, quod de altari ſuſcipit, facit per Eccleſiam in fraudem ab aliquo deportari; & quæ ante Crucem, & in Miſſa Trinitatis, & ea, quæ pro *f* deſponſatis canitur, & lampades cum oleo, quæ prædictæ capellæ ab aliquibus offeruntur, vel quæ dantur nuntio, qui ad recipienda talia per præfatæ capellæ parochiam deſtinatur, & de his omnibus vobis tertiam denegans exhibere, de aliis nomine tertiæ perſolvendis pro rata partis veſtram Eccleſiam contingentis retinere nitebatur ad expenſas capellæ ipſius neceſſarias faciendas: dictus prædeceſſor, ut omnis materia ſcandali tolleretur, tam de omnibus ſupradictis, quàm oblationibus aliis, abſque ſubtractione aliqua integrè perſolvi voluit, & mandavit tertiam portionem. At capellani prædictæ capellæ volentes adhuc alterius defenſionis fomitem ſuſcitare, ac dicentes primitias, & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro Miſſis mortuorum ſacerdotibus, quæ pro ſeptimis, & *g* triceſimis, & anniverſariis, pannos, & alia, quæ infra hebdomadam offeruntur, & mortuorum judicia, oblationum nomine minimè contineri, de his omnibus partem tertiam ſolvere vobis nolunt. Ut igitur hujuſmodi ſcandalorum materia toties pullulantium radicitus evellatur, volumus, & mandamus, ut per clericum veſtrum à vobis in eadem Eccleſia inſtitutum de omnibus ſupradictis, & de aliis oblationibus, quocumque titulo ad Eccleſiam ipſam pervenerint, ſine diminutione aliqua integrè tertia vobis portio perſolvatur.

N O T Æ.

1 a TUdertin.) Ita legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 1. ex qua textum tranſcribo. Eccleſia hæc eſt parochialis, & ejus clerici vitam regularem ſervant.

2 b *Sancti Petri de Monte.*) Quod monaſterium eſt Ordinis D. Benedicti in diœceſi Spoletana, ut refert Tamburinus *in ſerie Abbat. verbo Spoletum.*

3 c *Cardinali.*) Tituli ſancti Adriani potiùs legendum eſt, quem creavit Innocent. III. *anno* 1212. ut refert Ciaconius *in ejus vita.*

d *Defunctorum.*) De quibus egi *in cap. fin. de teſtam.*

e *Cimilini.*) Legendum eſſe *in cimelio*, jam notavit Joannes Voſſins *de vitiis ſerm. lib.* 2. *cap.* 2. De cimelio, & cimeliarcha egi *in cap.* 3. *de offic. Archid.*

f *Pro deſponſatis.*) De qua egi *in cap. ad Apoſtolicam, de ſimon.*

g *Septimis, & triceſimis.*) De quibus Miſſis, & officiis defunctorum egi *in cap. fin. de teſtamentis.*

C A P U T XXX.

Idem *Epiſcopo F. P. Betrandi Archid.* a *Cæſarauguſt.*

EX parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, quòd dilecti filii Præpoſitus, & Canonici *b* Aretin. ſententiam, quam felicis memoriæ I. Papa prædeceſſor noſter ſuper Eccleſia ſancti Gregorii, quibuſdam terris, & parte molendinorum Cupreve, ac Caſtri Saxi, & molendino poſito ſupra montem de Caliano, ac aliis diverſis articulis in eadem ſententia comprehenſis, inter vos, & eorum canonicam promulgavit, per interpretationem ſiniſtram in recidivæ quæſtionis ſcrupulum reducere molientes, aſſerunt illud capitulum ejuſdem ſententiæ, quo dicitur, ne canonica ipſa impediat, quominus monaſterium veſtrum præfatum molendinum de Caliano reædificare valeat in eo ſtatu, in quo fuiſſe dignoſcitur tempore motæ litis, eſſe referendum ad tempus, quo *c* lapillus in denunciationem novi operis jactus fuit; vobis è contrario aſſerentibus, illud eſſe intelligendum de tempore, quo lis ſuper hoc inter vos, & præfatam canonicam extitit conteſtata: quare humiliter ſupplicaſtis, ut altercationem hujuſmodi per interpretationem capituli ſupradicti decidere dignaremur. Nos ergo conſiderata eadem ſententia diligenter, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur eſſe referendum ad tempus, quo litis *d* conteſtatio facta fuit.

N O T Æ.

1 a CÆſarauguſtano.) Ita legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 2. ſed valdè corrupta eſt hæc inſcriptio, tam in hac quinta, quàm in ſexta collectione, cùm in præſenti agatur de canonicis Aretinis, qui ſunt in Italia; unde non poterat præſentis cauſæ cognitio committi Præſuli Cæſarauguſtano, qui eſt in Hiſpania in Regno Aragoniæ. Reſtituenda ergo eſt inſcriptio ex ipſo regeſtro Honorii III. ad hunc modum, *Abbati, & conventui monaſterii S. Floræ*, ut notavit Cironius in appendice ad notas hujus quintæ compilationis, *in fine*. Monaſterium hoc S. Floræ eſt Ordinis D. Benedicti in ipſa urbe Aretina, ingentibus redditibus, ampliſſimiſque privilegiis Imperatorum, ac Regum ditatum, ut refert Ughel. *tom.* 1. *Ital. fol.* 450.

b *Aretin.*) De Aretina Italiæ diœceſi egi *in cap.* 2. *de ordin. cognit.*

c *Lapillus.*) De hac nunciatione per lapilli jactum, egi *in cap.* 1. *de novi oper. nunc.* 2

d *Litis conteſtatio.*) Quia licèt poſt nunciationem novi operis per lapilli jactum nihil ſit innovandum, ſicut poſt nunciationem in judicio factam, ut probavi *in c.* 1. *de novi oper. nunc.* tamen in præſenti caſu in ipſa ſententia ſpecialiter cautum fuerat, molendinum reædificandum eſſe in eo ſtatu, ac fuerat tempore motæ litis: unde ad litis conteſtationem ea verba referri debebant, cùm in hoc caſu tunc diceretur lis mota, licèt in aliis caſibus lis incipiat à citatione, ut docet Felic. Vega *in rubric. de judiciis*, *n.* 44. & *in c. propoſuit*, *numero* 67. *de foro competenti*, & probavi *in cap. unic. de litis conteſt.*

C A P U T XXXI.

Idem *Prælatis, & Capitulis univerſitatis* a *Conſtantinopol.*

EX parte veſtra fuit propoſitum coram nobis, quòd venerabilis frater noſter Patriarcha veſter, occaſione conſtitutionis cujuſdam, quam venerabilis frater noſter *b* Albanenſis Epiſcopus, tunc Apoſtolicæ Sedis Legatus in partibus *c* Romaniæ ſuper legatis edidit defunctorum, & dil. frater I. tituli ſanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, dum ibidem legationis fungeretur officio, innovavit, de quibuſdam, quæ vobis, & Eccleſiis veſtris legantur à decedentibus, tertiam indebitè à vobis exigit portionem. Cùm igitur Epiſcopus, & Cardinales prædicti (ſicut ex eorum interpretatione accepimus) non intellexerint, quod de his, quæ in ornamentis eccleſiaſticis, vel ad fabricam Eccleſiæ reparatione indigentis, aut ad Eccleſiæ luminaria; necnon, & de his, quæ pro anniverſario *d* ſeptimo, trigeſimo, ac vigeſimo faciendis; vel de his, quæ perſonis ſpecialiter, niſi fortè id fiat Eccleſiæ ratione, à quocumque legantur, aliqua deberet ſolvi portio Eccleſiæ Cathedrali: Nos interpretationem eorum ratam habentes, ſecundùm ipſam conſtitutionem præfatam præcipimus obſervari, firmiter inhibentes, ne in prædictis aliquid fraudulenter in præjudicium Cathedralis Eccleſiæ procuretur.

NOTÆ

Digitized by Google

NOTÆ.

a *Conſtantinopolitanæ.*) Ita etiam legitur in quinta collectione, *ſub hoc tit. cap.* 3. De hac Imperiali urbe egi *in cap.* 4. *de conſuet.*

b *Albanenſis.*) Pelagius videlicet, creatus Epiſcopus Cardinalis Albanus anno 1211. qui ab Honorio III. in Orientem Legatus miſſus eſt anno 1218. cum prævalido exercitu, à quo poſt diuturnam obſidionem Damiata nobile Ægypti oppidum captum eſt, ut referunt Jacobus de Vitriaco *lib.* 3. *hiſt. Orient.* Ughel. *tom.* 1. *Ital. in Alban. Præſul. fol.* 297.

c *Romaniæ.*) Ideſt Thraciæ, cujus caput eſt Conſtantinopolis; duæ enim fuerunt provinciæ hoc nomen ſortitæ. Prima fuit Flaminia, cujus Metropolis Ravenna erat; alia in Oriente, translato Imperio in Conſtantinopolim, ſicut ipſa civitas nova Roma dicta fuit, ut probat Boſquetus *ad Innoc. III. lib.* 1. *regeſtr.* 13. *epiſt.* 33.

d *Septimo, trigeſimo.*) De omnibus his obventionibus egi *in cap. fin. de teſtam.*

CAPUT XXXII.

Idem *Epiſcopo* a *Tullenſi.*

TUá nobis fraternitas intimavit, quod cùm tibi pro relevatione oneris debitorum, quo premeris, duxerimus indulgendum, ut fructus beneficiorum, quæ interim in diœceſi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere; quidam Apoſtolicæ gratiæ privilegium ſiniſtra interpretatione reſtringere molientes, aſſerunt præbendas, & majora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri: ſuper quo interpretationem Apoſtolicam poſtulaſti. Nos igitur interpretum hujuſmodi ſententiam reprobantes, auctoritate præſentium declaramus, quòd præbendæ, ac alia beneficia generali beneficiorum nomine continentur.

NOTÆ.

a *Tullenſi.*) Ita etiam legitur in tertia collectione, *ſub hoc tit. cap. fin.* ideſt Odoni, qui cùm eſſet tantor ipſius Eccleſiæ, in Prælatum proprium electus fuit, ut refert Alberic. *in chron. ad annum* 1218. ibi: *Gerardus Metenſis Primicerius, frater Comitis Hugonis, in Epiſcopum Tullenſem electus moritur, Cantor Odo in Epiſcopum promovetur.*

CAPUT XXXIII.

Gregorius IX. *Decano, & Sacriſtæ* a *Engo.*

TRanſmiſſæ nobis litteræ continebant, quòd ſignificantibus Epiſcopo, & Capitulo Xanton. quod quadragenarius Canonicorum numerus inſtitutus in eorum Eccleſia non poterat obſervari, pro eo, quia non ſufficiebant Eccleſiæ facultates, vobis dedimus in mandatis, ut Canonicorum, & præbendarum numerum juxta facultates Eccleſiæ *b* moderantes, ſtatueretis eumdem firmiter obſervari: vos verò inveniſtis prædictæ Eccleſiæ facultates à tempore ſtatuti numeri adeò excreviſſe, quòd abſque mutilatione præbendarum major haberi poſſet numerus in eadem: quare quæſiiſtis, an per moderationis verbum litteris noſtris appoſitum, eumdem numerum augmentare, vel minuere deberetis. Quocirca mandamus, quatenus ſi veteres non ſunt minutæ præbendæ, cùm moderatio locum non habeat, ipſarum, & Canonicorum numerum dimittatis in eodem ſtatu, in quo hactenus dignoſcitur exſtitiſſe, in utilitatem ejuſdem Eccleſiæ convertentes augmentum ſuorum reddituum, donec duxerimus aliter diſponendum.

NOTÆ.

a *Engo.*) Engoliſmenſi videlicet, quæ eſt Eccleſia Cathedralis in Gallia in Comitatu Burdegalenſi, ubi etiam eſt Eccleſia Xantonenſis, de quibus egi *in cap. fin. de corpore vitiat.*

b *Moderantes.*) De numero Canonicorum augendo, vel minuendo juxta proventus, & redditus Eccleſiæ, egi *in cap. cùm M. de conſtitut.*

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XLI.

De regulis juris.

CAPUT PRIMUM.

Joannes a Chryſoſtomus.

OMnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur.

NOTÆ.

1 a CHryſoſtomus.) Ita etiam legitur in prima collectione *ſub hoc tit. c.* 1. & in Decreto Ivonis *part.* 8. *c.* 233. & ſub nomine Paleæ citatur textus hic à Gratiano *in c. omnis* 4. 27. *quæſt.* 2. & in margine hujus textus additur *homil.* 32. *in Matthæum*, *in opere imperfecto*: & extant verba hæc *volum.* 2. *ejuſdem D. Chryſoſtomi*, ubi aliæ 27. homiliæ extant, ut jam notavit Antonius Auguſtinus *in præſenti*.

COMMENTARIUM.

2 REgula hæc in jure civili expreſſa traditur *in leg. nihil tam naturale* 35. *ff. de R. J. l. prout*, *ff. de ſolut.* & magna nititur ratione, quoniam generationes, & corruptiones ex contrariis in contraria fiunt. D. Thomas 1. *part. quæſt.* 7. *art.* 6. Unde jura civilia civili commento ſolvuntur, *ſ. minùs*, *Inſtit. de hæredit. quæ ab inteſt.* naturalis obligatio naturali ratione ſolvitur, *l. Stichum* 95. *ſ. naturali*, *de ſolut.* pactum pacto abrogatur, *l. ſi unus* 27. *ſ. pactus*, *ff. de pactis*: lex lege tollitur, §. *penult. Inſtit. de jure natur.* teſtamentum teſtamento rumpitur, *leg.* 1. & 2. *ff. de injuſto rupto*: obligatio verbis contracta contrariis verbis tollitur, *l. an inutilis* 8. *ſ. acceptum*, *ff. de accept. leg. debitor* 36. *ff. de jure dot.* ſimiliter obligatio ex conſenſu orta contrario conſenſu diſſolvitur, *leg. ſi unus* 27. §. *pactum*, *ff. de pactis*, *leg.* 1. 2. & 4. *Cod. quando liceat ab emptione*, *leg.* 72. *ff. de contrah. emptione*: & ſic hypotheca, quæ nudo conſenſu contrahitur, *leg. ſi tibi* 17. §. *de pignore*, *ff. de pactis*, nudo pacto tollitur, *l.* 2. *C. de remiſſ. pignor. l.* 10. *C. de pignor.* Sic etiam quia ſervi manu capiuntur, unde mancipia appellantur, *l.* 4. *in fine*, *ff. de ſtat. hominum*, Varro *lib.* 5. *de lingua Latina*, ut à poteſtate liberentur, è manu emittuntur, *l.* 4. *ff. de juſt. & jur.* & ſicut inter ſolemnitates teſtamenti teſtes ſignatorii adhibebantur, ita in ejus apertura eoſdem teſtes vocari oportuit, *l.* 4. *l. ſed ſi major* 6. *ff. teſtamenta quemadmodum*, Paulus *libro* 4. *ſentent. tit.* 6. & ſicut clericus, cùm ordinatur, calicem, & cætera ornamenta eccleſiaſtica accipit, ita, & eadem illi auferuntur, cùm degradatur, *c. Epiſcopus* 11. *quæſt.* 3. *cap.* 2. *de pœnis*, *lib.* 6. quod & in exauthoratione militis obſervatur, *leg.* 2. *ſ. ignominiæ*, *ff. de his qui not. infam.* Illuſtrant Petrus Faber *lib.* 1. *ſemeſtr. cap.* 17. Langleus *lib.* 13. *ſemeſtr. cap.* 1. & 2. immò jure civili attento hæc regula valde vigebat in matrimoniis diſſolvendis; nam ſicut in matrimonio flaminis contrahendo conſarreatio intercedebat, Ulpianus *tit.* 9. Plinius *lib.* 18. *hiſt. c.* 3. Tacitus *lib.* 4. *annal.* ſic in eo diſſolvendo diffarreatio deſiderabatur. Feſtus *verbo Diffarreatio*; & ſicut in contrahendis nuptiis claves tradere moris erat, ita etiam in diſſolvendis earumdem ſolemnis fuit ademptio. Tul. *philip.* 3. D. Ambroſius *epiſt.* 75. & ſicut in contrahendo matrimonio certæ verborum formulæ uſurpari conſueverant, *Ubi tu Cajus, & ego Caja*, Tul. *in oratione pro Murena*, Quintilian. *lib.* 1. *cap.* 7. & *lib.* 5. *c.* 10. ſic in dirimendo certæ fuerunt etiam verborum conceptiones uſitatæ, *l.* 2. *ff. de divortiis*: probavi *in c.* 1. *eod. tit.* & ut nuptiæ teſtato fiebant, hoc eſt præſentibus teſtibus, *l. uxor*, *C. de repud.* Juvenal *ſatyr.* 10.

—— *Veniet cum ſignatoribus auſpex.*

Apulejus *libro* 6. *de aſino*; ita repudium ratum eſſe non poterat, niſi ſeptem teſtibus adhibitis, *leg. nullum*, *ff. de divort.* Et tandem ſicut mulier cùm nubebat, deducebatur in domum viri, *l. mulierem* 5. *ff. de ritu nupt. l. penult. ff. de donat. inter*; ita in caſu divortii mulier de domo expellebatur. Quintilianus *declamat.* 262. Illuſtrat Forner. *libro* 1. *rer. quotid. c.* 9. proſequuntur alia exempla Petrus Faber, Gothofr. Bronchorſt. & Cujac. *in d. l. nihil tam naturale* 35. *ff. de R. J.* Gibal. *in præſenti*.

CAPUT II.

a Beda *in homiliis*.

EStote miſericordes, &c. Hoc loco nobis nihil aliud præcipi exiſtimo, niſi ut ea facta, quæ dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim eſt ſcriptum: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos; de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri, ut ſtuprum, blaſphemiæ, furta, ebrietas, & ſimilia, de quibus nobis permittitur judicare.

NOTÆ.

a BEda.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 7. & hæc verba reperiuntur inter opera ipſius Venerabilis Bedæ *in Lucam lib.* 2. *cap.* 24. & Raymundus hanc regulam tranſcripſit ex dicta prima collectione, ubi *c.* 2. extat alia D. Auguſtini ad idem ſignificandum, his verbis: *Innuit, quòd ambigua debemus in ambiguam partem vertere.*

CAPUT III.

a Idem.

QUi ſcandalizaverit, &c. Utiliùs ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur.

NOTÆ.

1 a IDem.) Sic etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. cap.* 9. & verba hæc extant apud ipſum Bedam *ad caput* 9. *D. Marci*: & hanc eandem regulam anteà expreſſerat, deduxeratque ex evangelico textu D. Matthæi, *cap.* 15. D. Gregorius *lib.* 1. *in Ezechielem*, *homil.* 7. ibi: *Ex qua re nobis conſiderandum eſt, quia in quantum ſine peccato poſſumus, vitare proximorum ſcandalum debemus; ſi autem de veritate ſcandalum ſumitur, utiliùs permittitur naſci ſcandalum, quàm veritas relinquatur.* Idem Gregor. *lib.* 9. *regeſtr. epiſt.* 39. *ad Theoctiſtam Patriciam*, à quo acceperunt D. Bernard. *in apolog. ad Guillelmum Abbatem*, *ſ. jam verò*, *in fine*, ibi: *Ipſis itaque illud Gregorianum reſpondeo, Meliùs eſt ut ſcandalum oriatur, quam veritas relinquatur.* Et in epiſtola 34. ad

Digitized by Google

ad Drogonem ; & *tract. de præcept. & diſpenſ. capite* 12. D. Thomas 2. 2. *quæſtione* 43. *art.* 7. Conſonant etiam textus *in cap. niſi* 10. *verſ. Pro gravi. de renunc. cap. inter verba* 55. *verſ. Si autem*, 11. *quæſtione* 3. *cap. ſi illa* 23. 1. *quæſt.* 7. *cap.* 2. *de novi oper. nunc.* & rectè ea jura de ſcandalo paſſivo, pro quo veritas nunquam deſerenda eſt, acceperunt Covar. *in regul. peccatum*, 1. *part. num.* 4. Mancinus *genial. cent.* 1. *cap.* 113. Vaſquez *in opuſculo de ſcandalo*, *ad q.* 43. *D. Thomæ*, *art.* 2. 3. *uſque ad* 8. Facit Tertul. *de velandis virginibus*, *c.* 3. ibi: *Bonæ res neminem ſcandalizant*, *niſi malam mentem: agnoſcant malum ſuum*, *quæ de tali bono ſcandalizantur*. Plura de ſcandalo vitando, vel non, congeſſit Salgado *de retent. Bullar. part.* 1. *c.* 4. Gibal. *in præſenti*.

CAPUT IV.

a Idem *ſuper Marcum*.

QUod non eſt licitum in lege, *b* neceſſitas facit licitum; nam, & ſabbatum cuſtodiri præceptum eſt: Machabæi tamen ſine culpa ſua in ſabbato *c* pugnabant. Sic, & hodie, ſi quis jejunium fregerit *d* ægrotus, reus voti non habetur.

NOTÆ.

a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 12. & reperiuntur hæc verba inter opera ipſius Bedæ *ad cap.* 2. *D. Marci*.

b *Neceſſitas facit*.) Ut probavi *in cap. ſi propter neceſſitatem*, *de furtis*.

c *Pugnabant*.) Factum hoc Machabæorum expoſui *in cap.* 1. *de tregu. & pace*.

d *Ægrotus*.) Lege enim jejunii non tenentur ægroti, & ſenes, ut probat Narbona *de ætate ad actus humanos*, *anno* 60. Gibal. *hic*.

CAPUT V.

a Gregorius VII.

QUod latenter, aut per vim, vel aliàs illicitè introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere.

NOTÆ.

a GRegorius.) Malè in hac ſexta collectione, & in prima *ſub hoc tit. c.* 4. legitur *Greg. VII.* cùm ſit D. Gregorii Magni, & reperiatur in Regeſtro epiſtolarum ipſius, *libro* 2. *indict.* 11. *epiſt.* 54. Joanni Epiſcopo Ravennati miſſa, in qua reprehendit ipſum Joannem, quia pallio extra Miſſarum ſolemnia utebatur, cùm tantùm intrà, & certis diebus eo uti poſſet, juxta tradita *in cap.* 1. *de auctorit. & uſu pallii:* & quia conſuetudinis prætextu excuſabatur, ita poſt alia ait: *Nam & de ipſa conſuetudine tuæ, quam opponis, Eccleſiæ, quæ vobis olim, ut à patribus veſtris probaretur, ſcripſimus, jam non ſatis ſolicitudinem geſſiſſe cognoſcite, inquirentes filios noſtros Petrum Diaconum, atque Gaudioſum Primicerium, necnon, & Michaelium defenſorem Sedis noſtræ, vel alios, qui pro diverſis reſponſis Ravennam à noſtris deceſſoribus ſunt tranſmiſſi, & hæc te in præſentia ſua egiſſe diſtrictiſſimè negaverunt. Apparet igitur ſecretò non potuiſſe geri, niſi quod uſurpabatur illicitè: unde quod latenter ſubintroductum eſt, nulla debet ſtabilitate perſiſtere*. Gibalinus *hic*.

CAPUT VI.

a Idem Gregorius *Narſi Patricio*.

DUm contemplationis dulcedinem altè deſcripſiſtis, ruinæ meæ mihi gemitum renovaſtis, quia audivi quid intus perdidi, dum foris ad culmen regiminis immeritus aſcendi. Tanto autem me percuſſum mœrore agnoſcite, ut vix loqui ſufficiam: oculos enim mentis meæ doloris tenebræ obſident. Triſte eſt quicquid aſpicitur, quicquid delectabile creditur, cordi meo lamentabile apparet. Penſo enim, ab alto quietis meæ culmine corruens, ad quantum dejectus exterioris provectus culmen aſcendi: & pro culpis meis in occupationis exilium à facie dominantis miſſus, quaſi deſtitutæ viduæ vocibus cum Propheta dico: Qui conſolabatur me, longè receſſit à me. Quòd verò cauſæ, & nominis ſimilitudinem faciendo, per ſcripta veſtra clauſulas, declamationeſque formatis, certè frater chariſſime, ſimiam leonem vocas. Quod eo modo vos agere conſpicimus, quo nos ſcabioſos ſæpe catulos, pardos, vel tygrides vocamus. Ego enim, bone vir, quaſi filios perdidi, quia per terrenas curas recta opera amiſi. Nolite ergo me vocare Noemi, ideſt pulchrum: ſed vocate me Maram, quia amaritudine plenus ſum. Quòd autem me dicitis ſcribere non debuiſſe, ut in agro Dominico cum bubalis non arares, quia in oſtenſo Beato Petro linteo, & bubali, & omnes feræ oblatæ ſunt; ſcis ipſe quia ſubjunctum eſt: Macta, & manduca. Tu ergo, qui eaſdem beſtias necdum mactaveras; cur jam manducare per obedientiam nolebas? Aut neſcis, quia eaſdem, quas ſcripſiſti beſtias, oris tui gladius occidere recuſavit? Quas ergo per compunctionem occidere potueris; de illis neceſſe eſt, ut in tui deſiderii fame ſatieris. De cauſa autem fratrum noſtrorum, ut ſcripſiſti, ita futurum, ſi Deus adjuvet, æſtimo: de qua modò ſereniſſimis rerum Dominis ſcribere omninò non debui; quia in ipſo initio non eſt à *b* queſtibus inchoandum: Sed dilectiſſimo filio meo Honorato Diacono ſcripſi, ut opportuno tempore eis congruè ſuggerat, & mihi reſponſum ſub celeritate indicet. Domnum Alexandrum, domnum Theodorum, filium meum Marinum, domnam Euſiriam, domnam Eudoxiam, & domnam Dominicam, mea peto vice ſalutari.

NOTÆ.

a IDem.) In hac ſexta collectione legitur *Varienſi*. Gibalinus hic retinet *Vivarienſi*. In prima verò collectione, *ſub hoc tit. cap.* 5. legitur *Pamei:* ſed veram inſcriptionem, & integram litteram reſtituo ex ipſo Regeſtro Gregorii Magni, ubi *lib.* 1. *epiſt.* 6. reperitur textus hic.

b *Queſtibus*.) Tam in prima, quàm in hac ſexta collectione legitur *queſtionibus*; unde communiter repetentes in præſenti docuerunt, non eſſe à quæſtionibus, ideſt à tormentis in judiciis incipiendum: ſed vera mens Gregorii Magni eſt, non eſſe à queſtibus, ideſt à querelis, inchoandum, ut ex ipſa epiſtola apertè deducitur.

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T VII.

a Stephanus Papa.

STephanus ſanctæ Apoſtolicæ, & univerſalis Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus: omnibus per diverſas provincias conſtitutis Epiſcopis, in Domino ſalutem. Plurimùm gaudemus in Domino, & in dono gratiæ ipſius gloriamur, quòd fides veſtra per bona opera creſcit magnificè, & dilatatur ampliſſimè. Sed nimis affligimur, & tribulamur de veſtra oppreſſione, ſuper qua crebrior commeantium uſque ad nos fratrum ſermo perlatus eſt. Non oportuerat quidem ab illis, à quibus ſuſtentari, & portari, atque honorari debueratis, tantis vos oppreſſionibus concuti. Quapropter neceſſarium eſt, ut remotis talium tergiverſationibus, quibus venenoſa malitia revelari, atque obſcurari bonitas, & veritas ſolet, adminiculum non modicum vobis à fidelibus impendatur, atque ab hac Apoſtolica Sede ſuffragetur, quos per divinam gratiam Chriſti auxilio dignum eſt adjuvari, ne in totius Eccleſiæ perturbationem imprudens procedat intentio, & ea, quæ à ſanctis prædeceſſoribus noſtris, & reliquis ſanctis Patribus dudum fuerant prohibita, denuò reviviſcant. Loci namque noſtri conſideratione compellimur ea, quæ ad notitiam noſtram emendanda pervenerunt, propter Dominum non derelinquere, ſed digna emendatione corrigere. Et ſi ſæcularibus officiis ordo ſuus, & tradita à majoribus diſciplina ſervanda eſt, quis ferat eccleſiaſticos ordines temeraria præſumptione confundi, audita negligere, & emendanda non opem ferendo poſtponere? Audivimus enim vos à quibuſdam accuſari, non tam pro veſtra culpa, quàm pro eorum libitu, ut veſtra rapere poſſint: & ideò vos nimis affligi, & concuti in tantum, ut etiam à ſedibus propriis pellamini, & tali occaſione Eccleſiæ, facultateſque veſtræ vaſtentur, ac deprædentur. Iſta, chariſſimi, non oportet fieri, nec denuò replicari. Tamen neceſſe eſt, ut quæ toties uſurpantur, ſæpiùs replicentur, & prohibeantur. Nam quidquid in ſacratis Deo rebus, & Epiſcopis injuſtè agitur, pro *b* ſacrilegio reputabitur, quia ſacra ſunt, & violari à quoquam non debent.

N O T Æ.

a STephanus.) In prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 7. legitur *Idem*, ſed malè, cùm textus hic ſit Stephani I. Pontificis, & non Bedæ. Verba quæ in præſenti referuntur, reperiuntur in epiſtola 2. ipſius Pontificis omnibus Epiſcopis miſſa, ex qua integram clauſulam tranſcripſi. Stephanus hic I. Rom. Pontifex, creatus fuit die 9. Aprilis, anno 257. martyrioque coronatus fuit die 2. Auguſti, anno 260. ut referunt Baron. & Coriolanus *eo anno*. Scripſit duas epiſtolas, quæ extant *tom.* 1. *Concilior. Binii*, & apud Baronium *tom.* 11. *annal.* ex ſecunda tranſcripta fuit præſens regula. Similis reperitur *in c. nulli*, 12. *qu.* 2.

b *Sacrilegio.*) Sacrilegium quot modis committatur, expoſui *in cap. cum ſit* 8. *de foro compet.*

C A P U T VIII.

a Auguſtinus.

QUi ex timore facit præceptum, aliter quàm debeat, facit; & ideò jam non facit.

N O T Æ.

AUguſtinus.) Ita etiam legitur in prima collectione *ſub hoc tit. cap.* 10. ubi notavit Ant. Auguſtinus adhuc neminem indicaſſe, ubi verba hujus textus reperiantur. Gibalinus credit, ſententiam eſſe D. Auguſtini *in lib. de vera, & falſa pœnit. cap.* 4.

C A P U T IX.

a Idem *in libro de Sapientia.*

DEfleat peccator, quia offendens in uno præcepto, factus eſt *b* omnium reus.

N O T Æ.

a IDem.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 21. & apud Gratianum *in cap.* 1. *de pœnit. diſt.* 1. & extant verba hæc apud ipſum ſanctum *in lib. de vera, & falſa pœnit. c.* 14. Facit D. Gregorius *in præſenti.*

b *Omnium reus.*) Hæc verba ſunt D. Jacobi *in epiſt. canon. c.* 2. ubi ait: *Si autem perſonam accipitis, peccatum operamini redarguti à lege, quaſi tranſgreſſores. Quicumque autem totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.* Quæ ſententia, quatenus vera ſit, difficile eſt, ſiquidem multi unum præceptum violant, cætera verò ſervant: ergo illius tantùm rei fiunt. Aliqui apud D. Auguſt. *de vera, & falſa, pœnit. cap.* 14. aſſerunt fieri omnium reum, quia omnia peccata dimiſſa, per ingratitudinem quodammodo redeunt. Gloſſa, Lyra, & alii in dicta epiſtola D. Jacobi affirmant, fieri omnium reum, quia eamdem pœnam damni incurrit, ſcilicet privationem gratiæ, charitatis, virtutum moralium infuſarum, ac ipſius gloriæ, perinde atque ſi omnia præcepta violaret D. Auguſt. *epiſt.* 29. Qui in uno, ait, offendit, factus eſt omnium reus, quia contra charitatem facit, unde tota lex pendet. Reus itaque fit omnium faciendo contra eam, à qua pendent omnia. D. Chryſoſtomus *homil.* 35. ait: Fit omnium reus, quia perdit Dei amicitiam, gratiam, & vitam ſpiritualem animæ, atque incurrit mortem ſpiritualem, & reatum gehennæ, perinde atque qui toto corpore armatus, excepta una parte, in illa lethalem plagam accipit, quæ illum occidit æquè ac ſi in cæteris omnibus plagam lethalem accepiſſet. Cornel. à Lapide *in d. epiſt. D. Jacobi*, refert ex Burgenſi, & aliis S. Jacobi tempore fuiſſe hæreſim Phariſæorum, qui cenſebant unum, aut alterum legis præceptum tranſgredi non eſſe grave peccatum, quo Deus offenderetur, niſi omnia præcepta, aut potior eorum pars tranſgrederetur; contra quos aſſerit Apoſtolus, eum, qui in uno offendit, fieri omnium reum, Deique offenſam, & iram incurrere, utpotè qui tam unum, quàm alterum præceperit; qui enim univerſam legem condidit, ſingula quoque ejus præcepta dedit. Etiam textus hìc accipi poteſt de reatu pœnæ damni, quæ reſpondet averſioni, in qua conveniunt omnia peccata, licèt non comitentur inter ſe. Tapia *tom.* 1. *catenæ mor. lib.* 3. *art.* 5. ubi in fine etiam aliter explicat cum D. Auguſtino *ſerm.* 60. *de tempore*, & *epiſt.* 29. quoad detractionem charitatis, quæ eſt plenitudo legis.

CAPUT

Digitized by Google

C A P U T X.

a Gregorius *Joanni Epiſcopo Conſtantinop.*

QUamvis cauſæ conſideratio me movet ad ſcribendum, tamen charitas impellit, quia, & ſemel, & bis ſanctiſſimo fratri meo domno Joanni ſcripſi, ſed non ejus epiſtolas recepi . Alter enim mihi ſæcularis quidam ſub ejus nomine loquebatur, quæ ſi epiſtolæ ejus fuerint , ego vigilans non fui , qui longè de eo aliter credidi, quàm inveni. De cauſa enim Reverendiſſimi viri Joannis presbyteri ſcripſeram, atque de quæſtionibus monachorum Iſauriæ, quorum unus, & in ſacerdotio poſitus, in Eccleſia veſtra fuſtibus cæſus eſt: & reſcripſit mihi, ſicut ex nomine epiſtolæ agnoſco , ſanctiſſima fraternitas tua, quia neſcierit, de qua cauſa ſcriberem. Ad quod ſcriptum vehementer obſtupui , mecum tacitus volvens; ſi verum dicit, quid eſſe deterius poteſt, quàm ut agantur talia contra ſervos Dei , & ipſe neſciat , qui præſto eſt? Quæ enim poteſt eſſe paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit , &c.

N O T Æ.

a GRegorius.) Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc tit. c.* 14. & reperitur textus hic in ipſo Regeſtro epiſtolarum D. Gregor. *lib.* 2. *epiſt.* 52. ex qua reſtituo præſentem regulam ; non tamen integram epiſtolam tranſcribo, quia verba, quæ ſequuntur, parum , aut nihil faciunt ad præſentem regulam , in qua tantùm intendit Gregorius docere , non excuſari Prælatum proprium prætextu ignorantiæ, ſi oves pereant, cùm regulariter paſtores vigilare debeant, *cap. tres*, 33. *q.* 4. & ideò omnem cuſtodiam præſtant , *l. qui mercedem* , *ff. locati* ; ideòque Prælatum ex negligentia teneri docetur *in cap. dictum*, 81. *diſt.* & in his, quæ ad officium ſpectant, teneri Prælatos, & officiales ſeſe diligenter gerere , ex hoc textu, & multis inſtantiis probat Alber. Gentil. *lib.* 1. *Hiſpan. advocat. cap.* 19.

C A P U T XI.

a Lucius III. *Eborac. Archiep. & London. Decan. & Abbati de Filien.*

REtulit nobis dil. fil. noſter I. Archidiaconus *b* Ciſtren. quod Epiſcopus ejus pro eo, quòd Decanatum, tamquam quem ſibi de jure credit competere, vindicare laborat, ipſi prorſus infeſtus, jura ipſius minuere, & quæ ad Archidiaconum de conſuetudine, & de jure ſpectare noſcuntur, turbare, & ſubtrahere poſt appellationem ad Sedem Apoſtolicam factam non deſiſtit. Prætereà homagium, & fidelitatem novam ab eo pro ſua requirit voluntate. Volentes itaque patientiæ, & juſtitiæ ipſius Archidiaconi paterna dilectione providere, d. v. per A. ſ. m. quat. inquiſita diligentius veritate , ſi eum prædeceſſori Epiſcopo, & ſucceſſoribus ejus fidelitatem juraſſe conſtiterit, jamdictum Epiſcopum ex parte noſtra moneatis, & eccleſiaſtica cenſura, nullius ap. ob. auctoritate noſtra cogatis , ut jura Archidiaconatus integrè poſſidere ſine contradictione, & ap. ceſſ. permittat, & ab exactione homagii , & fidelitatis omninò deſiſtat: indignum ſiquidem eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, ut pro ſpiritualibus facere *c* homagium quiſquam compellatur.

N O T Æ.

a LUcius III.) Ita legitur in hac ſexta collectione in prima autem, ubi *ſub hoc tit. cap. penult.* reperitur præſens textus, nulla inſcriptio ponitur ; eam tamen , & integram litteram reſtituo *ex cap.* 2. *de exceſſibus Prælat. in* 2. *collect.*

b *Ciſtren.*) De Ciſtrenſi, ſeu Cicentrenſi Angliæ Eccleſia egi *in cap.* 2. *de corpore vitiat.*

c *Facere homagium.*) Textum hunc expoſui *in c. ex diligenti*, *de ſimonia*, *cap.* 2. *de jurejur.*

Finis libri quinti Decretalium.

Digitized by Google

LEGATORIA DI LIBRI
P. CICCIORICCIO
Borgo Vittorio,
ROMA